

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

“ਭਗਤਨ ਸੇਰੀ ਗੋਸਟੇ ਜੋ ਕੀਨੇ ਸੇ ਲਾਭ”

[ਸ੍ਰੀ ਕਬੀਰ ਜੀ]

ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ

JANAM SAKHI SHIRI GURU NANAK DEV JI

ਲਿਖਤ ਸ੍ਰੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਸੋਢੀ

by Shri Meharbān Ji Sodhi

ਸੰਪਾਦਕ

ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ

ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਇਨਚਾਰਜ ਸਿਖ ਹਿਸਟਰੀ ਰੀਸਰਚ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ
ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਸਹਾਇਕ ਸੰਪਾਦਕ

ਸ: ਸਮਝੋਰ ਸਿੰਘ ਅਸ਼ੋਕ, ਪਟਿਆਲਾ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ

ਸਿਖ ਹਿਸਟਰੀ ਰੀਸਰਚ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ

SIKH HISTORY RESEARCH DEPARTMENT

ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

Khalsa College, Amritsar

1962

Published by :
S. Kirpal Singh, Professor-in-charge
Sikh History Research Department,
Khalsa College, Amritsar.

First Edition ... 1962

ALL RIGHTS RESERVED

Printed by :
S. Buta Singh at the Arorbans Press Katra Sher Singh
(Hall Bazar) Amritsar.

Price Rs. ~~100~~
100/-

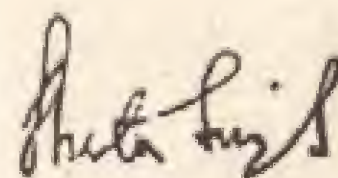
The management of the Khālsā College, Amritsar, has been running a history research section, known as the Sikh History Research Department since 1930. This is perhaps the only Research Institute run by a denominational institution. It has acquired very rare and old manuscripts. One of its rare treasures was Janam Sākhī Gūrū Nānak by Meharbān, a Gurmukhī Manuscript.

The Janam Sākhī Gūrū Nānak by Meharbān was acquired from Damdamā Sahib, Talwandī-Sābo-District Bhatīndā. Ever since its acquisition it has been an object of attraction for the research scholars for various reasons. For the students of Modern Indian Languages it is one of the biggest prose manuscripts of the 17th Century. To linguistics it offers a rich and unexplored field for research work on evolution of various dialects prevalent in, what now we call Punjāb (India) and Punjāb (Pakistan). For the scholars of Sikh Theology it provides a very valuable and unique commentary on the poetry of Gūrū Nānak. For the scholars of Punjāb History and more particularly Sikh History, it is a unique and valuable biography of Gūrū Nānak by a wellknown author.

Meharbān, the author of this manuscript belonged to the renowned literary family of the Punjāb and he inherited the literary talent of his ancestors. He was grandson of Gūrū Rām Dāss, the fourth Sikh Gūrū, and a nephew of Gūrū Arjan, the compiler of the Ādi-Granth.

It is gratifying that the Central Government and the Punjāb Government have recognised the worth of this unique manuscript and have provided funds for its editing and publication. I hope, that this publication will benefit the scholars and public in general, and promote their interest in the Language and History of the Punjāb.

Prof. Kirpāl Singh, Incharge of the Sikh History Department of Khālsā College, Amritsar, has taken keen interest in editing this commendable work.

(Colonel Sir Buta Singh Kt. CBE)

Vice-President,
Khalsa College, Amritsar.

Foreword

BIOGRAPHY in its modern form wherein it portrays the important events and influences that shaped the life of an individual from his birth to the last day of his life and endeavours to assess his works or deeds is a literary genre of recent origin. It differs not only in content but in form as well from the biographies written in the Middle Ages. The older biographies in India were confined to religious leaders and were presented in the form of Platonian dialogues. The actual incidents of life were few and far between and merely served as pegs to hang the sermons on the social and religious concepts of the age. The primary goal was to convey the message or philosophical interpretations of the sage or the prophet to the readers. In its richer form, it based its teachings on the scripture, the *shabads* or words of the master and through the questions and answers interpreted their contents. In its weaker form, it was presented as a narrative, embellished with all manner of stories and incidents, real or imaginary or borrowed from earlier writings and the moral of each story represented the teaching of the Messiah. In Punjabi literature, the word *Janam Sakhī* exclusively denotes the biography of Gūrū Nānak (1469-1539 A.D.)

The present *Janam Sakhī* was written by Manohar Dāss Meharbān (1581-1640 A.D.), the grandson of Gūrū Rām Dāss and the nephew of Gūrū Arjan, and therefore, a direct descendent of the Gūrūs. It is the most comprehensive *Janam Sakhī* so far written. In content, style and treatment, it is the most monumental work of its age. It covers the full range of Gūrū Nānak's life and writings. It is not so much concerned with the biographical details or chronological account of his life as with his writings and their interpretation. With a disarming directness, he states the incidents and invariably follows them with scriptural quotations. This done, he proceeds to explain and interpret the text, with a boldness that staggers the imagination and a simplicity that fascinates the listener. It is always addressed to someone, someone clever enough to ask more questions and provide Meharbān the opportunity to still further quote the text and add to his interpretation. His learning is profound and his faith deep and enduring. Though apparently artless in his expression, he is fully conscious of the limitations of his readers and lends the local colour of Māltānī, Jhāngī or Pothohāri as the occasion demand. The narrative is always brief and the dramatic element of the dialogues lends directness both to his comments on the social pattern of his time as well as to the philosophical teachings of Gūrū Nānak. He covers all the facets of Gūrū Nānak's life such as the schooling, marriage, service at Sūltānpūr and his travels. His account of travels is more rational and satisfying

than that found in any other Janam Sākhī. Incidentally the account of travels is identical with the one given in the first Vār of Bhai Gurdās. But apart from its historical and literary value, this manuscript has unique significance for the students of Sikh Theology because it contains the earliest commentary in prose on the hymns of Gūrū Nānak. It is a pioneering work written by a devotee who could justly claim both scholarship and literary acumen.

The editing of this manuscript was undertaken by Professor Kirpāl Singh in 1960 and it is to his credit that he has accomplished the task so well and in such a short time.

I am happy that the Government recognised the value of this manuscript and approved the scheme of its publication. I am sure it will enrich Punjabi literature and prove of immense value to all interested in the life and works of Gūrū Nānak.

(Balwant Singh Anand)

Principal

Khalsa College, Amritsar.

ਭੂਮਕਾ

ਸਿੱਖ ਹਿਸਟਰੀ ਰੀਸਰਚ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ, ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ੧੯੩੦ ਵਿਚ ਸਥਾਪਤ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮਨੋਰਥ ਇਹ ਸਨ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਇਤਿਹਾਸ ਸੰਬੰਧੀ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਸੰਬੰਧੀ, ਮਸਾਲਾ ਇਕੱਤਰ ਕਰਨਾ, ਖੋਜ ਪੱਤਰ ਤੇ ਖੋਜ ਪੁਸਤਕਾਂ ਛਾਪਣੀਆਂ ਤੇ ਬਹੁ-ਮੁਲੀਆਂ ਪੁਰਾਤਨ ਹੱਥ-ਲਿਖਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਪਾਦਨ ਕਰਕੇ ਛਪਵਾਣਾ ਜਾਂ ਛਾਪਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ। ਇਸ ਖੋਜ ਵਿਭਾਗ ਨੇ, ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ, ਪੰਜਾਬੀ, ਫਾਰਸੀ ਵਿਚ ਕਈ ਖੋਜ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੇ ਪੁਰਾਤਨ ਹੱਥ-ਲਿਖਤਾਂ ਛਾਪੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਪ੍ਰਸਿਧ ਇਹ ਹਨ:-

੧. ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਕ੍ਰਿਤ ਸ: ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ (ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ)
੨. ਦੀਵਾਨ ਕੌੜਾ ਮਲ ਬਹਾਦਰ ਕ੍ਰਿਤ ਸ: ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ (ਪੰਜਾਬੀ)
੩. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੇ ਸਾਲਾ ਸਿੰਮ੍ਰਤੀ ਗ੍ਰੰਥ (ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ)
੪. ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ (ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ)
੫. ਮਹਾਰਾਜਾ ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਸਮਾਂ ਕ੍ਰਿਤ ਸ: ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ (ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ)
੬. ਮਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕ੍ਰਿਤ ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ (ਪੰਜਾਬੀ)
੭. ਭਾਈ ਵਸਤੀ ਰਾਮ ਭਾਈ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਕ੍ਰਿਤ ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ (ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ)
੮. ਫਾਰਸੀ ਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਹੱਥ ਲਿਖਤਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਕ੍ਰਿਤ ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ (ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ)
੯. ਜੰਗਨਾਮਾ ਕਾਜ਼ੀ ਨੂਰ ਮੁਹੰਮਦ (ਫਾਰਸੀ-ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ) ਸੰਪਾਦਕ ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ
੧੦. ਦੀਵਾਨ ਨਾਨਕ ਬਾਹ—ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਫਾਰਸੀ ਉਲਥਾ, ਸੰਪਾਦਕ ਸ: ਉਮਰਾਓ ਸਿੰਘ ਬੇਰ ਗਿਲੀ (ਫਾਰਸੀ)

ਇਹ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਾ ਵੀ ਇਸ ਲੜੀ ਦੀ ਨਵੀਂ ਰਚਨਾ ਹੈ।

ਇਸ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ

ਇਹ ਜਨਮ ਸਾਖੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੰਪਾਦਨ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖ ਹਿਸਟਰੀ ਰੀਸਰਚ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਛਾਪ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਹੋਈ। ਗਿਆਨੀ ਬਿਬਨ ਸਿੰਘ, ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਨ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਖਰੜਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਮੇ ਗਿਆਨੀ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਕੌਲ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ ਵਿਖੇ ਸੀ। ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸ: ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਇਨਚਾਰਜ ਸਿੱਖ ਹਿਸਟਰੀ ਰੀਸਰਚ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਤੇ ਗਿਆਨੀ ਬਿਬਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ ਭੇਜਿਆ ਤੇ ਇਹ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਦਾ ਆਕਾਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੇਡਾ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਨਾਲ ਤਤਕਰਾ ਦੇ ਪੋਥੀਆਂ ਦਾ ਲੱਗਾ ਸੀ ਪਰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਤਿੰਨ ਪੋਥੀਆਂ ਦੀ ਇਕੋ ਜਿਲਦ ਸੀ। ਇਹ ਤਿੰਨ ਪੋਥੀਆਂ ਇਹ ਸਨ:-

੧. 'ਪੋਥੀ ਸਚਖੰਡ' ਪਤਰਾ ੧ ਤੋਂ ੩੦੧
੨. 'ਪੋਥੀ ਹਰਿ ਜੀ' ਪਤਰਾ ੩੦੨ ਤੋਂ ੫੨੪
੩. ਪੋਥੀ ਚਤਰਭੁਜ ਪਤਰਾ ੫੨੪ ਤੋਂ ੬੭੬

ਪੋਥੀ ਸਚਖੰਡ ਦਾ ਆਕਾਰ ਲਗ ਪਗ ਦੂਜੀਆਂ ਦੋਹਾਂ ਪੋਥੀਆਂ ਜੇਡਾ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਪਹਿਲੇ ਸੱਚੇ ਵਿਚ

ਪਹਿਲੀ ਹੀ ਪੋਥੀ ਨੂੰ ਸੰਪਾਦਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਦੂਜੇ ਸੰਚੇ ਵਿਚ ਥਾਕੀ ਦੀਆਂ ਦੋ ਪੋਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਪਾਦਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਛਾਵੇਂ ਤਿੰਨਾਂ ਹੀ ਪੋਥੀਆਂ ਦਾ ਲਿਖਾਰੀ ਪੰਡਤ ਵੇਸ਼ੋ ਦਾਸ ਹੈ ਪਰ ਪਹਿਲੀ ਪੋਥੀ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਵਾਇਆ ਤੇ ਦੂਜੀ ਤੇ ਤੀਜੀ ਪੋਥੀ ਨੂੰ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਪਿਛੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੋ ਪੁੱਤਰਾਂ¹ ਹਰਿ ਜੀ ਤੇ ਚਤਰਭੁਜ ਨੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਪੋਥੀਆਂ ਦਾ ਮਜ਼ਮੂਨ ਇਕੋ ਹੀ ਹੈ-ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ।

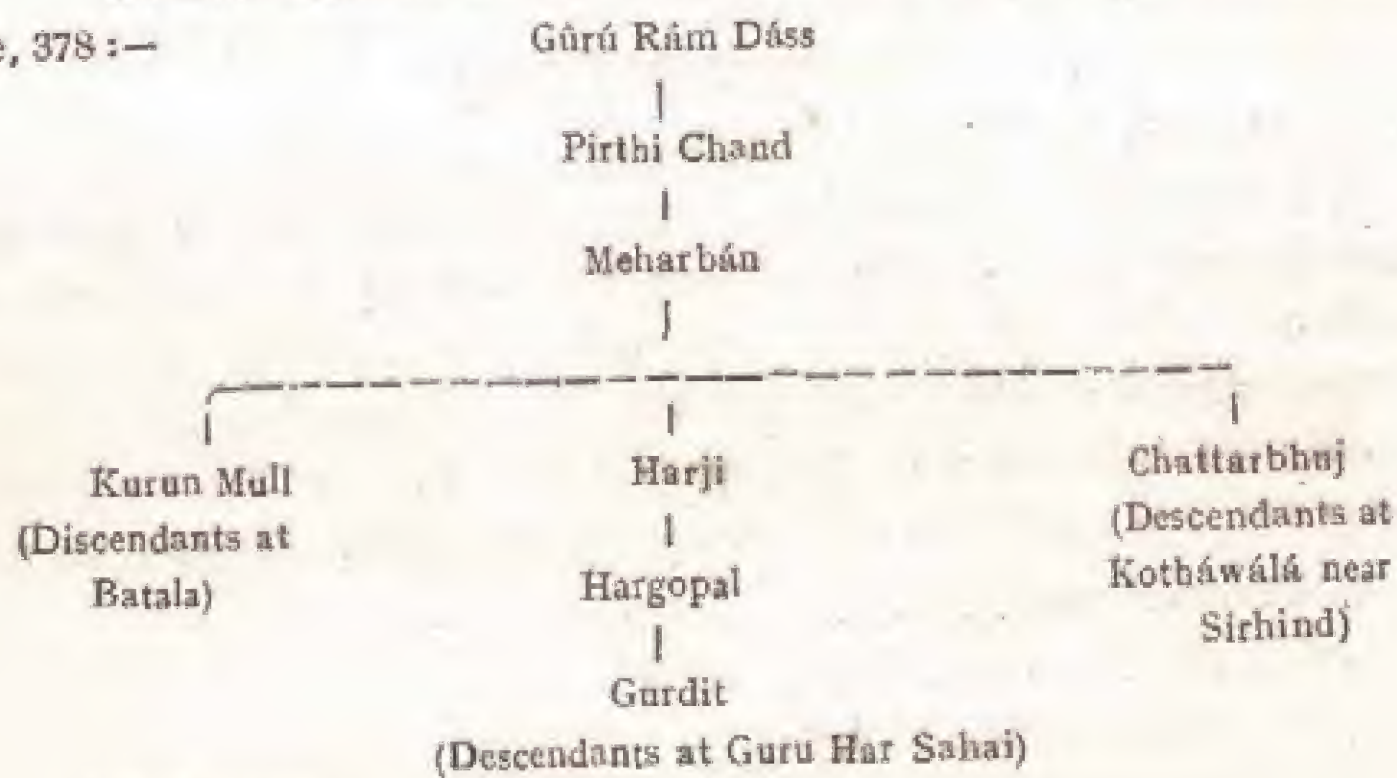
ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ

ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦਾ ਭਾਵ “ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਜੀਵਨ ਕਥਾ ਜਾਂ ਜੀਵਨ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ” ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿਚ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ, ਬਚਪਨ, ਵਿਆਹ, ਉਦਾਸੀਆਂ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ, ਤੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿਚ ਹੋਈਆਂ ਗਿਆਨ ਗੋਸ਼ਟਾਂ ਦਾ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਪੋਥੀਆਂ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ “ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ” ਹੀ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਚੇ ਵਿਚ ਪੋਥੀ ਸਚਖੰਡ ਦਾ ਨਾਮ ਕੇਵਲ ਅਰੰਭ ਵਿਚ ਹੈ। ਹੋਰ ਸਭ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਕ੍ਰਿਤ ਮਿਹਰਬਾਨ² ਕਰ ਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਪੋਥੀ ਸਚਖੰਡ ਦੇ ਅਖੀਰ ਤੇ ਵੀ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:- ਜਿਵੇਂ “ਗੋਸ਼ਟੀ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੀਆਂ ਹੋਨ ਛਿਆਂ ਹੀ ਪੋਥੀਆਂ ਉਤੇ”।³

ਇਸ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦਾ ਰਚਨ ਕਾਲ

ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਸੰਚੀ ਸ੍ਰੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਅਰੰਭ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ‘ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਾ ਸੇਵਕ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਪੋਥੀ ਲਿਖੀ ਲਿਖਾਈ’। ਜਦੋਂ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਇਹ ਗੋਸ਼ਟਾਂ ਲਿਖਾਂਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਕੇਸ਼ੋ ਦਾਸ ਬ੍ਰਹਮਨ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਲਿਖੀ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਸ੍ਰੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਲਿਖਾਏ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪਰਮਾਰਥਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਪੁੱਛਦੇ ਤਾਂ ਕੇਸ਼ੋ ਦਾਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਿਖਾਏ

¹ਵੇਸ਼ੋ ਫ਼ਿਜ਼ਟ Appendix XXII, History of the Sikhs by J.D. Cunningham, Ed. 1918 page, 378 :-

²ਵੇਸ਼ੋ ਪੰਨਾ ੫੧੯

ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਦੇਂਦਾ ਜਾਂ ਜੁਥਾਨੀ ਦੱਸ ਦੇਂਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਗੋਸ਼ਟਾਂ ਕਾਫੀ ਚਿਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਰਚਾਰ ਦਾ ਸਾਧਨ ਬਣੀਆਂ ਰਹੀਆਂ। ਸ੍ਰੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਦੀ ਸੰਪਰਦਾ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਹੀ ਇਸ਼ਟ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਸ੍ਰੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਦੇ ਚਲਾਏ ਦੀਵਾਨੇ ਛੇਖ ਵਿਚ ਹੁਣ ਤਕ ਧਰਮ ਪੁਸਤਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਹੀ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੇ ਸਪੁਤ੍ਰ ਹਰਿ ਜੀ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਵਿਆਖਿਆ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਿਬੀ ਬਿਆਸ ਨੇ ਵੇਦਾਂਤ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਰੱਖ ਕੇ ਵੇਦਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖੇਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਇਵੇਂ ਹੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਆਈ ਬਾਣੀ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰ ਕੇ ਰਿਬੀ ਬਿਆਸ ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਭੁੱਲ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਟਾਕਰੇ ਤੇ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਖਿਆਲ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਰਥਕ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹਟ-ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:-“ਬਾਣੀਆਂ ਦਾ ਅਰਥ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੇ ਵਰਨਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਹੋਆ। ਜੁ ਕਿਛੁ ਵੇਦ ਪੁਰਾਣ ਕੀ ਬਾਤ ਥੀ ਸੁ ਸਬ ਬਾਣੀ ਕੇ ਅਰਥ ਮਹਿ ਪਰਗਟ ਕਰਿ ਦਿਖਲਾਈ। ਅਰ ਸਭਨਾ ਗੁਰਾਂ ਕੇ ਸਭਨਾਂ ਭਗਤਾਂ ਕੇ ਸਬਦ ਜਿ ਜਿਤ ਪਰਬਾਇ ਛੇ ਸੁ ਸਭ ਕਹਿ ਸਮਝਾਇਆ।”

ਸ੍ਰੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਕੀਤੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦੱਸੇ ਭਗਤਾਂ ਦੀਆਂ ਗੋਸ਼ਟਾਂ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੀਆਂ ਗੋਸ਼ਟਾਂ ਪ੍ਰਸਿਧ ਸਨ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਗੋਸ਼ਟਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਰਸਿਧ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੋਸ਼ਟਾਂ ਦਾ ਇਕ ਫਾਰਸੀ ਵਿਚ ਉਲਥਾ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਮਿਊਜ਼ੀਅਮ ਲੰਡਨ ਵਿਚ ਪਿਆ ਦੱਸੀਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੋਸ਼ਟਾਂ ਦੇ ਰਚਨ ਕਾਲ ਬਾਰੇ ‘ਗੋਸ਼ਟਾਂ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਦੀਆਂ’ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ :-

“ਅਰ ਸਭਨਾ ਗੁਰਾਂ ਕੀਆਂ ਗੋਸ਼ਟੀ ਅਰ ਸਭਨਾ ਭਗਤਾਂ ਕੀਆਂ ਗੋਸ਼ਟੀ ਗੁਰੂ ਸਲਾਮਤੀ ਹੋਂਦੇ ਹੀ ਹੋਈਆਂ ਥੀ.....ਕਬੀਰ ਗੁਸਾਈ ਕੀਆਂ ਗੋਸ਼ਟਾਂ ਭਈ ਥੀਆਂ ਤਿਸੇ ਥੀ ਪੀਛੇ ਅਉਰ ਸਭ ਗੋਸ਼ਟਿ ਹੋਈਆਂ।”

ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਹਰਿ ਜੀ ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਟੁਕ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਭਗਤਾਂ ਦੀਆਂ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ, ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੀਆਂ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ “ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸਲਾਮਤੀ ਹੋਂਦੇ ਹੀ ਹੋਈਆਂ ਥੀ”। ਇਹ ਕਿਹੜੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਇਹ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ? ਇਹ ਇਸ਼ਾਰਾ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਵਲ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੀ ਸੰਪਰਦਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕਰਕੇ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। “ਗੋਸ਼ਟਾਂ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਦੀਆਂ” ਦੇ ਅਰੰਭ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ :-

“ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ,
ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਰਜਨ,
ਸਤਿਗੁਰੂ, ਸਾਹਿਬ, ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ.....”

ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ੧੬੭੬ ਵੇਸਾਖ ਸੁਦੀ ੧੨ ਦੁਆਵਸੀ ਦਿਨ ਮੁਤਾਬਕ ੧੫ ਅਪਰੈਲ ੧੬੧੯ ਈਸਵੀ ਨੂੰ ਹੋਇਆ। ਭਾਈ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਨੇ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ੧੬੭੫ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਮੁਤਾਬਿਕ ੧੬੧੯ ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ: ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਦੀ ਇਹ ਰਚਨਾ ੧੬੧੯ ਈਸਵੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲਿਖੀ ਜਾ ਚੁਕੀ ਸੀ।

¹ਗੋਸ਼ਟਾਂ ਸ੍ਰੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਦੀਆਂ,-ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਨੰਬਰ ੩੫੧੦ (੧੮੮) ਮਿਖ ਹੈਫ਼ਰੈਂਸ ਲਾਇਬਰੇਰੀ, ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਪੜ੍ਹਾ, ੩੫੮ ‘ਉ’ ਤੇ ‘ਅ’।

²ਵੇਖੋ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼, ਭਾਈ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ, ਅਖਰ “ਦਿਵਾਨੇ” ਗੋਸ਼ਟਾਂ ਸ੍ਰੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਦੀਆਂ, ਪੜ੍ਹਾ ੬ਅ।

³ਗੋਸ਼ਟਾਂ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਦੀਆਂ ਪੜ੍ਹਾ ੩੪੯ ਅ। ⁴ਉਪਲਿਖਤ ਪੰਨਾ ੨ ਅ ੩ ਉ।

⁵ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ੧੬੦੫ ਈਸਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਗਲਤ ਹੈ।

ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬੀੜ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾ ਰਹੇ ਸਨ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਦੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਗੋਸਟਾਂ ਸਿਖਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਲਤ ਸਨ¹। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬੀੜ ਦਾ ਸੰਪਾਦਨ ੧੬੦੪ ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਖਤਮ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੀ ਉਮਰ ਚੰਗੀ ਸਿਆਣੀ ਸੀ ਤੇ ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ ਛਿਬਰ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਵੀ ਆਪਣੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ ਲਿਖਦਾ ਹੈ :—

“ਮਿਹਰਬਾਨ ਪੁਤ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਦਾ ਕਬੀਸਰੀ ਕਰੇ।

ਪਾਰਸੀ ਹਿੰਦਵੀ ਸਹਿਸਕ੍ਰਿਤ ਨਾਲੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਪੜੇ।

ਤਿਨ ਭੀ ਬਾਣੀ ਬਹੁਤ ਬਨਾਈ।

ਭੋਗ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਹੀ ਪਾਈ” ॥ ੯੦ ॥²

ਪਦ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਸਦਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ “ਨਾਨਕ ਦਾਸ” ਤੇ “ਦਾਸ ਨਾਨਕ” ਕਰਕੇ ਹੀ ਠੀਕੇ ਸਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਹਰ ਗੋਸਟੀ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਦਿਤੇ ਸਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰਚੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੋਸਟਾਂ ਵਿਚ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਤ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਕ ਜਾਂ ਦੋ ਸਲੋਕ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਵੀ ਛਾਪ “ਦਾਸ ਨਾਨਕ” “ਜਨ ਨਾਨਕ” “ਨਾਨਕ ਦਾਸ” ਆਦਿ ਕਰਕੇ ਲਿਖੀ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਬਾ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਦੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਸਤਾਰ੍ਹਵੀਂ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦਹਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਗਈ ਤੇ ਇਹ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਤੇ ਵਲਾਇਤ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੀ ਸਮਕਾਲੀ ਰਚਨਾ ਹੈ।

ਇਹ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਅਸਲ ਦਾ ਉਤਾਰਾ ਹੈ

ਇਸ ਹਥ-ਲਿਖਤ ਦੀ ਆਖਰੀ ਪੋਥੀ ਚਤੁਰ ਫੁਜ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ :—

ੴ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਬਸੰਤ ੧੭੦੮ ਵੇਸਾਖ ਵਦੀ ਏਕਮ ਨੂੰ ਚਤੁਰ ਫੁਜ ਪੋਥੀ ਪੂਰੀ ਹੋਈ ਵਰਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੇ ਲਿਖਾਈ ਜੀ, ਲਿਖੀ ਭਾਈ ਕੇਸੋ ਦਾਸ ਬਰਹਮਨੁ ਸੇਵਕੁ ਗੁਰੂ ਕਾ ਪੂਰੀ ਹੋਈ ੧੭੪੧ ਗੋਸਟੀ ਲਿਖੀਆ ਗੁਲਾਮੁ ਗੁਲਾਮ ਕਾ ਸੇਵਕੁ ਸੇਵਕਾਂ ਕਾ ਸਿਖੁ ਸਿਖਾਂ ਦਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਪਛਾਤਾ ਹੈ ਗੁਲਾਮ ਚਤੁਰਫੁਜ ਕਾ ਸਾਸ ਸਾਸ ਕਾ ਪੈਰੀ ਪੜਣਾ ਵਾਚਣਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲਿ ਪੋਥੀ ਸੋਧੀ ਅਖਰੁ ਘਰਦਾ ਵਧਦਾ ਬਖਸ਼ਣਾ ਏਹੋ ਦਾਨੁ ਦੇਣਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਾ ਸਬਦੁ ਅੰਤਰ ਵਸੈ ਜੀ। ੧। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤਿਸੁ ਪੋਥੀ ਦਾ ਅਵਤਾਰੁ ਕੀਤਾ ਏਹ ਪੋਥੀ ਸੰਬਤ ੧੮੮੫ ਅਸੂ ਸੁਦੀ ਦੁਆਦਿਸੀ ਐਤਿਵਾਰਿ ਪੋਥੀ ਪੂਰੀ ਹੋਈ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ੧ ॥

ਪੋਥੀ ਹਰਿਜੀ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ :—

“ਸੰਮਤੀ ੧੭੦੭ ਭਾਦਵਦੀ ੭। ਆਇਤਵਾਰ ਮਹਮਦੀਪੁਰ ਹਰਿ ਜੀ ਪੋਥੀ ਸਪੁਰਨ ਹੋਈ ਗੋਸਟੀ ੬੧ ਭਾਈ ਕੇਸੋ ਦਾਸ ਬਰਹਮਨ ਦੀ ਅਖਰੀ ਲਿਖੀ ਗੁਰੂ ਮਨਸਾ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ। ੧। ਏਹਿ ਤਿਸ ਪੋਥੀ ਉਪਰਹੁ ਉਤਾਰ ਕੀਤਾ ਸੰਬਤ ੧੮੩੧ [ਇਸ ਸੰਮਤ ਤੋਂ ਹੜਤਾਲ ਛਿੱਤੀ ਹੈ] ਵਰਖੇ ਮਾਹ ਮਿਤੀ ਹਾੜ ਸੁਦੀ ੧੦ ਵਾਰ ਹਰਿ ਜੀ ਪੋਥੀ ਸਪੁਰਨ ਹੋਈ ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ॥ ੧੮੮੫ ॥”

ਪੋਥੀ ਸਰਖੰਡ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਇਹ ਟੁਕ ਦਿਤੀ ਹੈ :—

“ਸੰਮਤਿ ਸੰਮਤਿ ੧੮੮੫ ਮਿਤੀ ਚੇਤ ਸੁਦੀ ਪੰਚਮੀ ਨੇ ਸ਼ੁਕਰਿਵਾਰ ਸਰਖੰਡ ਪੋਥੀ ਦਾ ਭੋਗ ਪਵਿਆ ਸੰਪੂਰਣ ਹੋਈ।”

¹ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਕ੍ਰਿਤ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਛਾਪਾ ਪੱਥਰ ਦਾ, ਸਾਫ ੨।

²ਬੰਸਾਵਲੀ ਨਾਮਾ, ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ ਛਿਬਰ, ਹਥ-ਲਿਖਤ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਪੰਨਾ ੪੮।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਟੂਕਾਂ ਤੋਂ ਨਿਮਨ ਲਿਖਤ ਗੱਲਾਂ ਸਿਧ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ:—

੧. ਪਹਿਲੀ ਟੂਕ ਤੋਂ ਸਿਧ ਹੈ ਕਿ ਚਤਰਭੁਜ ਪੋਥੀ ੧੭੦੮ ਮੁਤਾਬਕ ੧੬੫੧ ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਗਈ। ਲਿਖਾਰੀ ਕੇਸੋ ਦਾਸ ਬਰਹਮਨ ਸੀ ਇਸ ਦਾ ਉਤਾਰਾ ੧੮੮੫ ਮੁਤਾਬਕ ੧੮੨੮ ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਉਤਾਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ।

੨. ਪੋਥੀ ਹਰਿ ਜੀ ਸੰਮਤ ੧੭੦੭ ਮੁਤਾਬਿਕ ੧੬੫੦ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਗਈ। ਇਸ ਦਾ ਲਿਖਾਰੀ ਵੀ ਕੇਸੋ ਦਾਸ ਬਰਹਮਣ ਸੀ। ਇਸਦਾ ਉਤਾਰਾ ਵੀ ੧੮੨੮ ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਉਤਾਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੇ ਇਥੇ ਵੀ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਦਸਿਆ। ਇਸ ਦਾ ਉਤਾਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਉਹ ਹੀ ਪੁਰਸ਼ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਪੋਥੀ ਚਤਰਭੁਜ ਦਾ ਉਤਾਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਲਿਖਾਈ ਆਦਿ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਉਹ ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਪੋਥੀ ਚਤਰਭੁਜ ਦਾ ਹੈ।

੩. ਪੋਥੀ ਸਚਖੰਡ ਦਾ ਉਤਾਰਾ ਵੀ ੧੮੮੫ ਮੁਤਾਬਿਕ ੧੮੨੮ ਈ. ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਇਥੇ ਵੀ ਉਤਾਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਦਸਿਆ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਇਹ ਪੋਥੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਲਿਖੀ ਗਈ ਸੀ ਤੇ ਬਾਬਾ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਵਾਈ ਸੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੇਸੋ ਦਾਸ ਬਰਹਮਣ ਹੀ ਲਿਖਾਰੀ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੋਸ਼ਟਾਂ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਦੀਆਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—

“ਤਬ.....(ਮਿਹਰਬਾਨ) ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ ਹਰਿ ਜੀ ਤੂ ਕੇਸੋ ਦਾਸ ਨੇ ਪੁਛ ਤੁਧ ਸਭ ਗੋਸਟਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹੈਨਿ ਏਸ ਅੱਖਰ ਦਾ ਅਰਥ ਕਿਉਂਕਿ ਹੈ। ਤਬ ਕੇਸੋ ਦਾਸ ਖਲੋ ਹੋਇ ਕਰਿ ਦੋਨੋਂ ਹਾਥ ਜੋੜ ਕਰਿ ਅਰ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਉਂ ਗੁਰਦੇਵ ਜੀ ਮੈਤਾਈ ਚਿਤ ਨਹੀ ਰਹੀਆ।”

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਟੂਕਾਂ ਤੋਂ ਸਿਧ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਹ ਤਿੰਨੋਂ ਪੋਥੀਆਂ ਅਸਲ ਪੋਥੀਆਂ ਤੋਂ ਉਤਾਰੇ ਹੋਏ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ੧੮੨੮ ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਹੋਏ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਰਾਜ ਸਿਖਰ ਤੇ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਲਿਖਾਰੀ ਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਸਿਖਾਂ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਉਸਨੇ ਕਈ ਗੱਲਾਂ ਰਾਜਸੀ ਠਾਠ ਵਾਲੀਆਂ ਲਿਖ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਤਲਵੰਡੀ ਰਾਇ ਭੋਏ ਤੋਂ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਜਾਣ ਦਾ ਹਾਲ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—

“ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਕਉ ਚਲਿਆ ਦਾਦੇ ਕਾਲੂ ਪਹੁਚਾਇਆ ਜੋੜੇ ਸਵਾਏ, ਘੋੜੇ ਪਹੁਚਾਏ ਜਿ ਘੋੜੇ ਦੁਇ ਕੋਤਲ ਇਕ ਹੋਠਿ ਦੁਇ ਊਠ ਅਸਬਾਬ ਨੇ, ਤਬੁ ਸਰਾਇਚੇ, ਵਿਛਾਵਣੇ, ਕਨਾਤਾਂ, ਅਸਬਾਬ, ਕਪੜੇ, ਹੰਡਵਾਈਆਂ ਲਦਣੇ ਨੇ ਨਫਰ ਸਾਥਿ ਮਿਲੇ ਖਰਚੀ ਰੁਪਯੇ ਦੰਮ ਸਾਥ ਮਿਲੇ। ਦਸ ਅਸਵਾਰ ਸਾਥ ਲਏ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕੈ ਸਾਥਿ, ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਨਗਰ ਕਉ ਚਲੇ” (ਵੇਖੋ ਪੰਨਾ ੭੩ ਇਸ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦਾ)।

ਇਸ ਤੋਂ ਸੰਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਤਾਰਾ ਕਰਨਹਾਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵੀ ਕੁਝ ਵਾਧੇ ਘਾਟੇ ਕੀਤੇ ਹਨ।

ਇਸ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦਾ ਸੰਪਾਦਨ

ਜਦੋਂ ਇਹ ਤਿੰਨਾਂ ਪੋਥੀਆਂ ਦਾ ਸਗੂਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਆਕਾਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੋਡਾ ਸੀ। ਪੜ੍ਹਣ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰੱਖ ਕੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਦੋ ਜਿਲਦਾਂ ਵਿਚ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ।

੧. ਪੋਥੀ ਸਚਖੰਡ—ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕ੍ਰਿਤ ਮਿਹਰਬਾਨ ਇਕ ਸੰਚੇ ਵਿਚ।

੨. ਪੋਥੀ ਹਰਿ ਜੀ ਤੇ ਪੋਥੀ ਚਤਰਭੁਜ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜਿਲਦ ਦੂਜੀ ਦੂਸਰੇ ਸੰਚੇ ਵਿਚ।

¹ਗੋਸ਼ਟਾਂ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਦੀਆਂ, ਪਤਾ ੩੫੮ ਓ।

ਜਦੋਂ ਇਹ ਗਰੰਥ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਦੋ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਵਰਕੇ ਪਾਏ ਹੋਏ ਸਨ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਪਹਿਲੀ ਜਿਲਦ ਵਿਚ ਹੀ ਆਉਂਦੇ ਸਨ :—

(i) ਪਤਰਾ ਨੰਬਰ ੮੨ ਤੋਂ ਪਤਰਾ ਨੰਬਰ ੮੩ ਤਕ ਗੁੰਮ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਗੋਸਟੀ ੫੧ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਲਾਈਨਾਂ, ਤੇ ਗੋਸਟੀ ਨੰਬਰ ੫੨ ਸਾਰੀ ਤੇ ਗੋਸਟੀ ੫੩ ਦੇ ਕੁਝ ਪੰਨੇ ਆਉਂਦੇ ਸਨ।

(ii) ਪਤਰਾ ਨੰਬਰ ੧੨੧ ਤੋਂ ੧੨੫ ਤਕ ਗੁੰਮ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਤਰਿਆਂ ਵਿਚ ਗੋਸਟੀ ਨੰਬਰ ੬੮ ਤੇ ੬੯ ਆਉਂਦੀਆਂ ਸਨ।

੧੯੬੦ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਸਰਕਾਰ ਹਿੰਦ ਨੇ ਇਸ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਨੂੰ ਸੰਪਾਦਨ ਤੇ ਛਪਵਾਉਣ ਦੀ ਸੈਕੀਮ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਲਈ ਤਾਂ ੧੯੬੧ ਵਿਚ ਸਿਖ ਹਿਸਟਰੀ ਰੀਸਰਚ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਇਸ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੀ ਦੂਜੀ ਪ੍ਰਤੀ ਮਿਲ ਗਈ। ਇਹ ਪੋਥੀ ਵੀ ਅਧੂਰੀ ਸੀ ਇਸ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਗੋਸਟ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤੇ ਕੁਲ ਗੋਸਟਾਂ ੭੨ ਸਨ। ਪਰ ਇਹ ਸਾਡੀ ਪਹਿਲੀ ਪ੍ਰਤੀ ਨਾਲ ਪਤਰਾ ੧੨੯ ਅ ਤਕ ਮਿਲਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਸੀ। “ਲਿਖਤ ਟਹਲੀਆ ਬ੍ਰਹਮਣ ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਕਾ ਵਾਸੀ ਲਾਹੌਰ ਸਹਰ। ਗੁਸਰ ਮਲ ਦੀ ਮੇਛੀ। ਖੁਸ਼ੀ ਕਰਣੀ। ਫੂਲ ਚੁਕ ਬਖਸ਼ਣੀ। ਧੰਨ ਗੁਰੂ”।

ਇਸ ਦੂਜੀ ਲਭੀ ਪ੍ਰਤੀ ਨੇ ਸਾਡੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਔਕੜਾਂ ਹੱਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਦੂਜੀ ਪ੍ਰਤੀ ਵੀ ਅਧੂਰੀ ਸੀ ਪਰ ਪਹਿਲੀ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਚੋਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਗੋਸਟੀਆਂ ਗੁੰਮ ਸਨ ਉਹ ਇਸ ਦੂਜੀ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਚੋਂ ਮਿਲ ਗਈਆਂ। ਨਾਲ ਹੀ ਪਹਿਲੀਆਂ ੭੨ ਗੋਸਟੀਆਂ ਦੇ ਮੂਤ ਪਾਠ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਹੂਲਤ ਹੋ ਗਈ।

ਹਰ ਪੁਰਾਤਨ ਲਿਖਤ ਵਾਂਗੂ ਇਸ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੇ ਅੱਖਰ ਆਪਸ ਵਿਚ ਜੁੜੇ ਸਨ ਅਸਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੱਡ ਅੱਡ ਕੀਤਾ ਹੈ ਵਿਸਰਾਮ ਚਿੰਨ ‘...’ ? ,। ਆਦਿ ਲਾਏ ਹਨ। ਕਿਧਰੇ ਕਿਧਰੇ ਬਿੰਦੀ ਤੇ ਟਿੱਪੀ ਵੀ ਲਾਈ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਪਾਠ ਸੁਧ ਸਮਝ ਪਵੇ, ਇਸ ਵਿਚ ਦਿਤੇ ਪਦ-ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਕਵਿਤਾ ਵਾਂਗੂ ਤਿਖਿਆ ਹੈ ਤੇ ਗਦ-ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਪੈਰਿਆਂ ਵਿਚ ਲੈ ਆਂਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਏਕ ਗੋਸਟੀ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ ਅਸਾਂ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਸਿਰਲੇਖ ਦੇ ਥੱਲੇ ਦੂਸਰੀ ਲਾਈਨ ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੋਸਟੀ ਕਿਸ ਨਾਲ ਹੋਈ ਸੀ।

ਇਸ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਆਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਠ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਪਾਠ ਸੁਧ ਕਰ ਦਿਤੇ ਹਨ ਪਰ ਜਿਥੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਾਠੰਤਰ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਉਥੇ ਸ਼ੁੱਧ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਠ ਨੂੰ ਟੁਕਾਂ ਵਿਚ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਪਾਠਕ-ਫਰਕ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲੈਣ। ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਆਏ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪਰਮਾਰਖਾਂ ਦਾ ਤਤਕਰਾ ਸਮੇਤ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪੰਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਤਰਾਂ ਨੰਬਰ ੨੦ ਵਿਚ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜੋ ਥਾਣੀ ਇਸ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਆਈ ਹੈ ਪਰ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਉਸ ਵਾਸਤੇ ਫੁਟ ਨੋਟ ਦੇ ਦਿਤੇ ਹਨ ਤੇ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਸਾਰੀ ਥਾਣੀ ਅੰਤਰਾਂ ਨੰਬਰ ੩ ਵਿਚ ਇਕੱਠਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਦੇ ਸਲੋਕ ਹਰ ਗੋਸਟੀ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੋਂ ਨਿਖੇੜਣ ਲਈ ਥਾਂ ਥਾਂ ਵੁਟ ਨੋਟ ਦੇ ਦਿਤੇ ਹਨ ਤੇ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਅਖੀਰ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅੰਤਰਾਂ ਨੰਬਰ ੪ ਵਿਚ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਪਾਠਕ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਦੀ ਰਚੀ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰ ਸਕਣ। ਔਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਫੁਟਨੋਟਾਂ ਵਿਚ ਦਿਤੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਇਸ ਪੁਰਾਤਨ ਲਿਖਤ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿਚ ਸੌਖ ਰਹੇ।

੧੯੫੯ ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਇਸ ਦੁਰਲੱਭ ਹੱਥ ਨੂੰ ਸੰਪਾਦਨ ਤੇ ਛਪਵਾਉਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਫਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਭੇਜੀ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ੧੯੬੦ ਵਿਚ ਆ ਗਈ ਸੀ। ਉਸੇ ਸਾਲ ਹੀ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰੈਸ ਕਾਪੀ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਅਰੰਭ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਗਿਆਨੀ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਟੀਰਰ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜੀਏਟ ਸਕੂਲ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪਦ-ਛੇਦ ਕਰ ਕੇ ਨਕਲ ਕੀਤਾ ਤੇ ਅਸਲ ਨਾਲ ਟਾਕਰਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸੰਪਾਦਕ ਦਾ ਹੱਥ ਵਟਾਇਆ। ੧੯੬੧

ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਸਰਦਾਰ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਬਣੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਦਾਰ ਬਮਸੇਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ। ਸਰਦਾਰ ਬਮਸੇਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੰਪਾਦਕ ਦੇ ਸੁਝਾਵਾਂ ਤੇ ਅਗਵਾਈ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਵਾਧੇ ਕੀਤੇ :—(੧) ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਆਈ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਕੀਤਾ। (੨) ਔਖੇ ਬਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਲਾਏ। (੩) ਦੂਸਰੀ ਲੱਛੀ ਸੰਚੀ ਦੀਆਂ ੭੨ ਗੋਸ਼ਟਾਂ ਦੇ ਪਾਠ ਦਾ ਪਹਿਲੀ ਸੰਚੀ ਨਾਲ ਟਾਕਰਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਕਿਧਰੇ ਕਿਧਰੇ ਫੁਟ ਨੋਟ ਦਿਤੇ। ਸੰਪਾਦਕ ਨੇ ਫੇਰ ਸਾਢੇ ਖਰਤੇ ਦੀ ਮੋਧ ਸੁਧਾਈ ਕੀਤੀ—ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਦਿਤੇ, ਪੈਰੇ ਬਣਾਏ ਫਾਰਸੀ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਤੇ ਫੁਟਨੋਟਾਂ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ।

ਆਰੰਭਕਾ ਵਿਚ ਲੇਖ ਲਿਖਣ ਲਈ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬਿਨੈ ਪਤਰ ਭੇਜੇ ਗਏ ਸਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਨਮ-ਸਾਖੀ ਦੇ ਵਖਰੇ ਵਖਰੇ ਪੱਖਾਂ ਤੇ ਲੇਖ ਲਿਖ ਕੇ ਭੇਜੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੇਖਾਂ ਨੂੰ ਤਰਤੀਬ ਦੇ ਕੇ ਆਰੰਭਕਾ ਵਿਚ ਛਾਪ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਲੜੀ ਵਿਚ ਪੁਰੋਣ ਲਈ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਕੋਈ ਲੇਖ ਇਸ ਵਿਚ ਅਜਿਹਾ ਨਾ ਛਾਪਿਆ ਜਾਏ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਆਰੰਭਕਾ ਵਿਚ ਆਏ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਲੇਖ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਆਸ਼ੇ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰਖਦਿਆਂ ਕੁਝ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਲੇਖ ਵਾਪਸ ਕਰਨੇ ਪਏ ਹਨ, ਜਿਸ ਲਈ ਸੰਪਾਦਕ ਖਿਮਾਂ ਦਾ ਜਾਚਕ ਹੈ।

ਹਿੰਦ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਬਹੁ-ਮੁਲੀ ਸਹਾਇਤਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਹ ਦੁਰਲਭ ਹੋਬ-ਲਿਖਤ ਪਾਠਕਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆ ਸਕਦੀ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦਾ ਇਲੋਂ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਯੋਜਨਾਂ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਕਰਨਲ ਸਰ ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਾਈਸ ਪ੍ਰੈਜੀਡੈਂਟ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਾ ਰਿਣੀ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਪਾਦਕ ਦਾ ਇਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਹੋਸਲਾ ਵਧਾਇਆ ਹੈ। ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਬਹੁ-ਮੁਲੀ ਮਿਲਵਰਤਨ ਦਾ ਮੈਂ ਸਤਿਕਾਰ ਸਹਿਤ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਨੰਦ ਨੇ ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਦਿਆਂ ਮੁਖਬੰਧ (ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ) ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਘੇ ਸਹਿਯੋਗ ਲਈ ਅਭਾਰੀ ਹਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਸਸਨਾਂ ਦਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਸੰਪਾਦਨ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ, ਆਰੰਭਕਾ ਲਈ ਲੇਖ ਲਿਖੇ ਹਨ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਗਿਆਨੀ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਐਡੀਟਰ ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੇ ਮੇਰੇ ਸਹਿਕਾਰੀ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਡਾ॥ ਤਾਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਈ ਚੰਗੇ ਸੁਝਾ ਦਿਤੇ ਹਨ ਤੇ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹ ਪੜ੍ਹਨ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਸ੍ਰੀ ਮਤੀ ਜੋਗਿੰਦਰ ਕੌਰ ਨੇ ਇਸ ਸੰਚੇ ਦੇ ਅੰਤਕੇ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਦੋਬ ਵਧਾਇਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਰਦਾਰ ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਅਰੋੜਬੰਸ ਪ੍ਰੈਸ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੇ ਛਾਪਣ ਵਿਚ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ।

ਕਿਰਪਾ ਨਿਖੀ

ਨਵੰਬਰ ੨੦, ੧੯੬੨.

ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਇਨਚਾਰਜ, ਸਿਖ ਹਿਸਟਰੀ
ਰੀਸਰਚ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ,
ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਸੂਚੀ

		ਪੰਨਾ
A Note	Col. Sir Buta Singh ji	(I)
Foreword	Principal S. Balwant Singh Anand	(III)
ਕੁਮਕਾ	ਪ੍ਰੋ: ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ	(V)
ਸੂਚੀ ਅਰੰਭਕਾ		XIII
ਸੂਚੀ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਜਨਮ ਸਾਖੀ		XIV
ਸੂਚੀ ਅੰਤਕਾ		XVIII

ਅਰੰਭਕਾ

੧ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ:—

(ੳ) ਜੀਵਨ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ	ਪ੍ਰੋ: ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ	1
(ਅ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸੁਗਿਆਨ	ਸਰਦਾਰ ਧਰਮਾਨੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ	14
(ੲ) ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ	ਡਾ: ਤਾਰਨ ਸਿੰਘ	32
(ਸ) ਮਿਹਰਵਾਨ ਹਰਿ ਜੀ ਰਚਨਾਵਲੀ (i)	ਪ੍ਰੋ: ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ	36
	(ii) ਸ. ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਪਦਮ	38

੨ ਸਾਹਿਤਕ ਅਧਐਨ :—

(ੳ) ਸਾਹਿਤਕ ਮਹਾਨਤਾ	ਡਾ: ਰੈਸ਼ਨ ਲਾਲ ਅਹੂਜਾ	42
(ਅ) ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਚਿਤ੍ਰਨ ਕਲਾ	ਡਾ: ਤਾਰਨ ਸਿੰਘ	49
(ੲ) ,, ਨਾਟਕੀ-ਤੱਤ	ਪ੍ਰੋ: ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਫੂਲ	53
(ਸ) ਮਿਹਰਬਾਨ ਕਵੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ	ਡਾ: ਤਾਰਨ ਸਿੰਘ	59

੩ ਭਾਸ਼ਾਈ ਅਧਐਨ :—

(ੳ) ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ, ਆਧੁਨਿਕ ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਜਨਮ ਸਾਖੀ	ਪ੍ਰੋ: ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ	69
(ਅ) ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਮੇਹਰਬਾਨ—ਇਕ ਭਾਸ਼ਾਈ ਅਧਿਐਨ	ਡਾ: ਵਿਦਿਆਭਾਸਕਰ ਅਹੂਜਾ	75

੪ ਇਤਿਹਾਸਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ :—

(ੳ) ਇਸ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਮਹਾਨਤਾ	ਪ੍ਰੋ: ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ	81
(ਅ) ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ	ਪ੍ਰੋ: ਪਿਆਰ ਸਿੰਘ	89

੫ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪ੍ਰਮਾਰਥ :—

ਇਸ ਜਨਮ-ਸਾਖੀ ਵਿਚਲੇ ਪ੍ਰਮਾਰਥ-	ਡਾ: ਤਾਰਨ ਸਿੰਘ	97
----------------------------	---------------	----

ਸੂਚੀ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਜਨਮ ਸਾਖੀ

ਗੋਸ਼ਟਿ ਨੰਬਰ	ਸਿਰ ਲੇਖ	ਪੰਨਾ
੧	ਰਾਸ-ਸੋਗ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ-ਗੋਸ਼ਟਿ ਰਾਜੇ ਜਨਕ ਕੀ	੧
੨	ਨਰਕ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਤਾਰਨਾ	੪
੩	ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਜਨਮ	੬
੪	ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨਾ ਗੋਸ਼ਟਿ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਲੀ	੯
੫	ਪਾਪੇ ਪਾਸ ਪੜਨਾ	੧੧
੬	ਬਾਲ ਲੀਲਾ ਤੋਂ ਮੁਲਾਂ ਪਾਸ ਪੜਨਾ	੧੫
੭	ਜੰਝੂ-ਸੰਸਕਾਰ	੨੦
੮	ਖੇਤ-ਹਰਿਆ	੨੨
੯	ਦਰਖਤ ਦੀ ਛਾਂ ਛ ਢਲਨੀ	(ਰਾਏ ਬੁਲਾਰ ਨਾਲ) ੨੪
੧੦	ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਵਡਿਆਈ	(ਰਾਏ ਬੁਲਾਰ ਨਾਲ) ੨੭
੧੧	ਵਿਆਹ	੨੯
੧੨	ਵਿਆਹ	੩੩
੧੩	ਚੁਪ ਰਹਿਣਾ	(ਮਾਤਾ ਨਾਲ) ੩੪
੧੪	ਚੁਪ ਦਾ ਉਪਾਏ	(ਪੰਡਤ ਨਾਲ) ੪੦
੧੫	ਵੈਦ ਬੁਲਾਇਆ	(ਵੈਦ ਨਾਲ) ੪੫
੧੬	ਰੋਗ ਦਾ ਦਾਰੂ	(ਵੈਦ ਨਾਲ) ੪੬
੧੭	ਅਸਲ ਖੇਤੀ	੫੨
੧੮	ਪਰਵਾਰ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼	(ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ) ੫੫
੧੯	ਨਾਮ ਦੀ ਭੁਖ	(ਮਾਤਾ ਨਾਲ) ੫੯
੨੦	ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਦਿਲਾਸਾ	(ਮਾਤਾ ਨਾਲ) ੬੧
੨੧	ਬਸੰਤ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ	(ਤਲਵੰਡੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ) ੬੩
੨੨	ਅਸਲ ਬਿਉਹਾਰ	(ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨਾਲ) ੬੬
੨੩	ਅਸਲ ਫਸਲ	(ਪਿਤਾ ਨਾਲ) ੭੧
੨੪	ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰ ਨੂੰ	੭੨
੨੫	ਆਤਮ ਪਰਬੋਧੀ ਗਿਆਨ ਗੋਸ਼ਟਿ	(ਮਨ ਨਾਲ) ੭੭
੨੬	ਮੋਦੀ ਖਾਨਾ ਸੰਭਾਲਿਆ	(ਮਨ ਨਾਲ) ੮੦
੨੭	ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਉਦਾਸ	(ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲ) ੮੩
੨੮	ਵੇਂਈ ਪ੍ਰਵੇਸ਼	" ੮੫
੨੯	ਮੋਦੀ ਖਾਨੇ ਦਾ ਤਿਆਗ	" ੯੦
੩੦	ਨ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ ਨ ਮੁਸਲਮਾਨ	(ਦੋਲਤ ਖਾਂ ਨਾਲ) ੯੩
੩੧	ਨਿਮਾਜ਼ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ	(ਕਾਜ਼ੀ ਨਾਲ) ੯੮

ਗੋਸ਼ਟਿ ਨੰਬਰ	ਸਿਰ ਲੇਖ	ਪੰਨਾ
੩੨ ਖੁਦਾ ਦਾ ਰਸਤਾ	ਗੋਸ਼ਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਮੁਲਾਂ ਨਾਲ)	੯੯
੩੩ ਮਾਇਆ ਤਿਆਗ	" (ਮਨ ਨਾਲ)	੧੦੨
ਪਹਿਲੀ ਉਦਾਸੀ		
੩੪ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰੋਂ ਚਲੇ	" (ਪਹਿਲੀ ਉਦਾਸੀ)	੧੦੪
੩੫ ਮਾਇਆ ਤਿਆਗ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ	" (ਮਰਦਾਨੇ ਨਾਲ)	੧੦੬
੩੬ ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਭੁਖ ਤ੍ਰਿਪਤਾਈ	" (ਮਰਦਾਨੇ ਨਾਲ)	੧੦੯
੩੭ ਕੁੰਜਾ ਦੀ ਸਾਖੀ	" (ਕੁੰਜਾ ਨਾਲ)	੧੧੨
੩੮ ਅਸਲ ਖਰਾਇਤ	" (ਵਿਲੀ ਵਿਚ)	੧੧੪
੩੯ ਗੰਗਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ	" (ਮਰਦਾਨੇ ਨਾਲ)	੧੧੬
੪੦ ਪਾਖੰਡ ਖੰਡਣ	" (ਗੰਗਾ ਦੇ ਯਾਤਰੂਆਂ ਨਾਲ)	੧੧੭
੪੧ ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ	" (ਬੈਸਨਵੀ ਨਾਲ)	੧੨੦
੪੨ ਪਾਪਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦੇ ਸਾਧਨ	" (ਸੇਵਕਾਂ ਨਾਲ ਹਰਦਵਾਰ ਵਿਚ)	੧੨੩
੪੩ ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਦਾ ਖੰਡਨ	" (ਪ੍ਰਯਾਗ ਵਿਚ)	੧੨੮
੪੪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਧਨਾਰਸ ਵਿਚ	" (ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ)	੧੩੦
੪੫ " " " "	" (ਸਚ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ)	੧੩੨
੪੬ " " " "	" (ਗੋਬਿੰਦ-ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ)	੧੩੫
੪੭ " " " "	" (ਬਨਾਰਸ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ)	੧੩੭
੪੮ " " " "	" (ਪੰਡਿਤਾਂ ਨਾਲ)	੧੩੯
੪੯ " " " "	" "	੧੪੪
੫੦ " " " "	" "	੧੪੬
੫੧ ਕਾਸ਼ੀ ਦੇ ਰਾਜਾ ਹਰਨਾਥ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼	"	੧੫੦
੫੨ ਸਚੇ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ	" (ਗੁਸਾਈ ਕਬੀਰ ਨਾਲ)	੧੫੪
੫੩ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਪਟਨੇ ਵਿਚ	" (ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ)	੧੫੭
੫੪ " " " "	" (ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲ)	੧੭੪
੫੫ ਅਸਲ ਭੋਜਨ	" (ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ)	੧੭੮
੫੬ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪੂਰਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਦਖਣ ਵੱਲ	" (ਇਕ ਰਾਜੇ ਨਾਲ)	੧੮੦
੫੭ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਖਨ ਦੀ ਧਰਤੀ ਤੇ	" (ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ)	੧੮੪
੫੮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਅਯੁਧਿਆ ਵਿਚ	" (ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਮਹਿਮਾ)	੧੮੬
੫੯ " " " "	" (ਭਗਤਾਂ ਨਾਲ)	੧੯੦
੬੦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਈਸ਼ਵਰ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ	" (ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲ)	੧੯੮
੬੧ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਗੰਨਾਥ ਵਿਚ	" (ਭਰਥਰੀ ਨਾਲ)	੨੦੦
੬੨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਖਨ ਦੇ ਦੇਹਰੇ ਵਿਚ	" (ਦੁਖ ਸੁਖ ਬਾਰੇ)	੨੦੩
੬੩ ਸਾਖੀ ਦਖਣ ਦੀ ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਭੁਖ ਤ੍ਰੇਹ ਮਿਟਾਈ	"	੨੦੬
੬੪ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਮੁੰਦਰ ਕੰਢੇ ਇਕ ਉਸਾਤ ਵਿਚ	" (ਮਰਦਾਨੇ ਨਾਲ)	੨੦੯

ਗੋਸ਼ਟਿ ਨੰਬਰ	ਸਿਰ ਲੇਖ	ਪੰਨਾ
੬੫ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੇਤਬੰਦ ਰਾਮੇਸ਼ਵਰ ਵਿਚ ਗੋਸ਼ਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਆਰਤੀ)		੨੧੧
੬੬ " " "	(ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ)	੨੧੪
੬੭ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਖਣ ਦੀ ਧਰਤੀ ਤੇ	(ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਉਸਤਤ)	੨੧੭
੬੮ " " "	(ਕਲਜੁਗ ਨਾਲ)	੨੨੧
੬੯ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਾਲ ਪਕੜਿਆ	(ਮਰਦਾਨੇ ਨਾਲ)	੨੨੬
੭੦ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਵਾਸਾ	(ਮਰਦਾਨੇ ਨਾਲ)	੨੨੯
੭੧ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਰਾਖਸ਼ ਤਾਰੇ		੨੩੧
੭੨ ਬਾਕਤ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਉਧਾਰ	(ਦਖਨ ਦੀ ਧਰਤੀ)	੨੩੧
੭੩ ਸਜਨ ਲੋਗ ਨਿਸਤਾਰਾ		੨੩੫
੭੪ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ	(ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲ)	੨੩੮
੭੫ ਰਾਜਾ ਮਿਤ੍ਰ ਸੈਨ ਨਿਸਤਾਰਾ	(ਦਖਨ ਦੀ ਧਰਤੀ)	੨੪੫
੭੬ ਸੰਗਤ ਦਾ ਅਸਰ	(ਕਮਲ ਫੁਲਾਂ ਨਾਲ)	੨੪੧
੭੭ ਬਾਬਾ ਸਚਖੰਡ ਵਿਚ	(ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲ)	੨੪੩
੭੮ ਰਾਜਾ ਜਗਨ ਨਾਥ ਨਿਸਤਾਰਾ	(ਦਖਨ ਦੀ ਧਰਤੀ)	੨੪੫
੭੯ ਸਚੇ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ	(ਹੁਜ਼ਤੀਆਂ ਨਾਲ)	੨੪੮
੮੦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਖਣ ਕੀ ਧਰਤੀ ਇਕ ਨਗਰ ਵਿਚ	(ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ)	੨੬੦
੮੧ " " "	" "	੨੬੩
੮੨ " " "	" "	੨੬੭
੮੩ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਕ ਥਾਂ ਵਿਚ	(ਮੋਤ ਕੀ ਹੈ ?)	੨੬੯
੮੪ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ	(ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲ)	੨੭੧
੮੫ ਪਸ਼ੁਪੱਤੀ ਹੁਕਮ ਮੰਨ ਕੇ ਬਰਨ ਆਏ		੨੭੬
੮੬ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਕ ਤਲਾਓ ਦੇ ਕੰਢੇ	(ਮਨ ਨਾਲ)	੨੭੬
੮੭ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਜੈਨ ਵਿਚ	(ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲ)	੨੭੯
੮੮ ਗੁਰਮੁਖ ਤੇ ਮਨਮੁਖ	(ਮਰਦਾਨੇ ਨਾਲ)	੨੮੭
੮੯ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਰਬਦਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ	(ਸੰਨਿਆਸੀ ਨਾਲ)	੨੯੧
੯੦ ਨੰਗਾਂ ਦਾ ਨਿਸਤਾਰਾ	(ਨਰਬਦਾ ਨਦੀ ਤੇ)	੨੯੪
੯੧ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਜੈਨ ਵਿਚ	" "	੩੦੦
੯੨ " " "	(ਭਰਬਰੀ ਨਾਲ)	੩੦੩
੯੩ " " "	" "	੩੦੬
੯੪ ਸਚਖੰਡ ਦੇ ਦਰਬਨ	(ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲ)	੩੧੦
੯੫ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਉਸਤਤ	(ਸੰਗਤ ਨਾਲ)	੩੧੨
੯੬ ਦੱਖਣ ਦੀ ਧਰਤੀ ਇਕ ਨਗਰ ਵਿਚ	(ਇਕ ਰਾਜੇ ਨਾਲ)	੩੧੫
੯੭ ਇਕ ਹੋਰ ਨਗਰ ਵਿਚ	(ਰਾਮ ਜਨਾਂ ਨਾਲ)	੩੧੯
੯੮ ਨਵਗ੍ਰਿਹ-ਪੂਜਾ ਦਾ ਖੰਡਣ	(ਇਕ ਰਾਜੇ ਨਾਲ)	੩੨੩

ਗੋਸਟਿ ਨੰਬਰ	ਸਿਰ ਲੇਖ	ਪੰਨਾ
੯੯ ਅਤੁਟ ਸਿਮਰਨ	ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਮਰਦਾਨੇ ਨਾਲ)	੩੨੬
੧੦੦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੀਕਾਨੇਰ ਦੇ ਬਿਲਾਕੇ ਵਿਚ	" (ਇਕ ਵੈਸ਼ਨਵ ਨਾਲ)	੩੩੧
੧੦੧ " " " "	" (ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ)	੩੩੪
੧੦੨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੀਕਾਨੇਰ ਨਗਰ ਦੇ ਇਕ ਵਿਚ	" "	੩੩੬
੧੦੩ ਮਾਰੂਥਲਾਂ ਵਿਚ ਵੇਰੀ	" (ਇਕ ਪਟੇਲ ਨਾਲ)	੩੩੯
੧੦੪ ਗੁਰੂ ਜੀ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿਚ	" (ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ)	੩੪੫
੧੦੫ ਬੀਕਾਨੇਰ ਦੀ ਧਰਤੀ ਤੇ	" (ਵੈਸ਼ਨਵਾਂ ਨਾਲ)	੩੫੦
੧੦੬ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੀਕਾਨੇਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ	" (ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ)	੩੫੩
੧੦੭ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਿਰਨ (ਸੁਰਾਬਟ) ਦੇਸ਼ ਵਿਚ	" (ਮਰਦਾਨੇ ਨਾਲ)	੩੫੬
੧੦੮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਾਰੂਥਲਾਂ ਵਿਚ	" (ਮਰਦਾਨੇ ਨਾਲ)	੩੫੮
੧੦੯ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੱਥਰਾ ਵਿਚ	" (ਨਿਰੰਜਨੀ ਮਤ)	੩੬੦
੧੧੦ " " " "	" (ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ)	੩੬੫
੧੧੧ " " " "	" (ਵੈਸ਼ਨਵਾਂ ਨਾਲ)	੩੬੮
੧੧੨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੁਰੂਕਸ਼ੇਤਰ ਵਿਚ	" (ਵੈਸ਼ਨਵਾਂ ਤੇ ਪੰਡਤਾਂ ਨਾਲ)	੩੭੧
੧੧੩ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੁਲਤਾਨਪੁਰ ਵਿਚ	" (ਦੋਲਤ ਖਾਂ ਨਾਲ)	੩੭੪
੧੧੪ " " " "	" "	੩੭੭
੧੧੫ " " " "	" "	੩੮੧
੧੧੬ " " " "	" (ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ)	੩੮੩
੧੧੭ ਦੂਜੀ ਉਦਾਸੀ		
੧੧੮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ ਤੇ	" (ਗੋਰਖ ਨਾਲ)	੩੮੪
੧੧੯ " " " "	" (ਸਿਧਾ ਨਾਲ)	੩੯੨
੧੨੦ " " " "	" "	੩੯੯
੧੨੧ " " " "	" "	੪੦੧
੧੨੨ " " " "	" "	੪੦੩
੧੨੩ ਗੁਰੂ ਜੀ ਚਰਪਟ ਵਲੀ ਤੇ	" (ਮਛੰਦ ਨਾਥ ਨਾਲ)	੪੦੫
੧੨੪ " " " "	" "	੪੦੯
੧੨੫ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ	" (ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲ)	੪੧੧
੧੨੬ ਗੁਰੂ ਜੀ ਗੋਰਖ-ਹਟੜੀ ਤੇ	" (ਇਕ ਸੋਗੀ ਨਾਲ)	੪੧੩
੧੨੭ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਤਰ ਤੇ ਪਛਮ ਵਲ	" (ਮਰਦਾਨੇ ਨਾਲ)	੪੧੬
੧੨੮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੁਲਤਾਨ ਵਿਚ	" (ਮੁਲਤਾਨ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ)	੪੧੯
੧੨੯ " " " "	" "	੪੨੩
੧੩੦ " " " "	" (ਮਰਦਾਨੇ ਨਾਲ)	੪੨੬
੧੩੧ " " " "	" (ਪੀਰ ਬਹਾਉਦੀਨ ਦੇ ਪੋਤੇ ਨਾਲ)	੪੩੦

ਗੋਸਟਿ ਨੰਬਰ

ਮਲਿਕਾ

ਸਿਰ ਲੇਖ

ਪੰਨਾ

੧੩੨	ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੁਲਤਾਨ ਵਿਚ, ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਪੀਰ ਨਾਲ)	੮੭	੮੩੮
੧੩੩	ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਰਬਹਮ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ	੮੮	੮੪੩
੧੩੪	ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੁਲਤਾਨ ਵਿਚ	੮੯	੮੪੬
੧੩੫	ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੱਕੇ ਨੂੰ	੯੦	੮੪੯
੧੩੬	ਗੁਰੂ ਜੀ (ਮੱਕੇ ਦੇ ਪਹਿਰੇ)	੯੧	੮੫੧
੧੩੭	ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਰਬਹਮ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ	੯੨	੮੫੮
੧੩੮	ਗੁਰੂ ਜੀ ਹਿੰਗਲਾਜ ਵਿਚ	੯੩	੮੬੧
੧੩੯	ਸੈਦਪੁਰ ਬਾਬੇ ਦਾ ਹਮਲਾ	੯੪	੮੬੩
੧੪੦	ਬਾਬਰ ਹਥੋਂ ਸੈਦਪੁਰ ਦੀ ਤਬਾਹੀ ਤੇ	੯੫	੮੬੬
੧੪੧	ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਲੇ ਬਾਲ ਗੁਦਾਈ ਨੂੰ	੯੬	੮੭੦
੧੪੨	ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਲਵੰਤੀ ਵਿਚ	੯੭	੮੭੪
੧੪੩	ਗੁਰੂ ਜੀ (ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ)	੯੮	੮੭੬
੧੪੪	ਗੁਰੂ ਜੀ (ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ)	੯੯	੮੭੯
੧੪੫	ਗੁਰੂ ਜੀ (ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ)	੧੦੦	੮੮੨
੧੪੬	ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਰਮੇਸਰ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ	੧੦੧	੮੮੫
੧੪੭	ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਕਪੁਰ ਵਿਚ	੧੦੨	੮੮੮
੧੪੮	ਗੁਰੂ ਜੀ (ਪਾਕਪੁਰ ਵਿਚ)	੧੦੩	੮੯੬
੧੪੯	ਗੁਰੂ ਜੀ (ਪਾਕਪੁਰ ਵਿਚ)	੧੦੪	੯੦੬
੧੫੦	ਪਰਮੇਸਰ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ	੧੦੫	੯੦੮
੧੫੧	ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਦੀਪਾਲਪਰ ਵਿਚ	੧੦੬	੯੧੦
੧੫੨	ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਕ ਨਗਰ (ਖੋਖਵਾਲ ਵਿਚ)	੧੦੭	੯੧੨
੧੫੩	ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਸਾਉਣਾ	੧੦੮	੯੧੬

ਅੰਤਕਾ

- ਅੰਤਕਾ ੧ :—ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਸਬੰਧੀ ਇਸ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਦਿਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਤੇ ਸਾਲ ੫੨੧
- ਅੰਤਕਾ ੨ :—ਗੁਰੂ ਬਾਣੀ ਪਰਮਾਰਥ ਤਤਕਰਾ—
- ਅੰਤਕਾ ੩ :—ਬਾਹਰਲੀ ਬਾਣੀ—
- ਅੰਤਕਾ ੪ :—ਸ੍ਰੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਦੀ ਕਾਵਿ ਰਚਨਾ—
- ਅੰਤਕਾ ੫ :—ਇਸ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਦਿਤੇ ਨਾਵਾਂ ਤੇ ਥਾਵਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ

੧. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ

(ੳ) ਜੀਵਨ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ (੧੫੮੧ ਈਸਵੀ ਤੋਂ ੧੬੪੦ ਈਸਵੀ)

ਫਾਰਸੀ ਤਾਰੀਖਾਂ ਵਿਚ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਤਾਰੀਖੇ ਸਿੱਖਾਂ ਕਿਰਤ ਖੁਸ਼ਵਕਤ ਰਾਏ, ਚਹਾਰ ਬਾਗੇ ਪੰਜਾਬ ਕ੍ਰਿਤ ਗੁਲਾਮ ਮੁਹੀਉੱਦੀਨ ਬੁਟੇ ਬਾਹ ਵਿਚ “ਮਿਹਰਵਾਨ” ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਗੁਰਮੁਖੀ ਹੱਥ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਮਿਹਰਵਾਨ ਤੇ ਹਰਜੀ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ^੧ ਵਿਚ “ਮਿਹਰਵਾਨ” ਲਿਖਿਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਨਾਂ ਠੀਕ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ “ਵ” ਤੇ “ਬ” ਕਈ ਥਾਈਂ ਆਪਸ ਵਿਚ ਬਦਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਪੁਤਰ ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਦੇ ਇਕਲੋਤੇ ਸਪੁਤਰ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਭਤੀਜੇ ਸਨ। ਆਪ ਦੀ ਜਨਮ ਤਾਰੀਖ ਬਾਰੇ “ਗੋਸਟੀਆਂ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ”^੨ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—“ਸੰਮਤ ੧੬੩੮ ਮਾਘ ਸੁਦੀ ਬਸੰਤ ਪੰਚਮੀ ਕੇ ਦਿਨ ਸਵਾ ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਰਹਿਤੀ ਕਉ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ (ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ) ਜੀ ਕੇ ਗਿਹ ਸੋਢੀ ਕੇ ਬੰਸ ਸਾਹਿਬਾਣੀ ਭਗਵਾਨੋਂ^੩ ਕੇ ਉਦਰ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੇ ਪੰਥ ਮਹਿ ਸ੍ਰੀ ਸੁਖ ਦੇਓ ਭਗਤ ਸੈਂਸਾਰ ਉਧਾਰ ਕਰਨੇ ਕੀ ਨਮਿਤ ਅਉਤਾਰ ਲੀਆ”^੪। ਇਸ ਟੁਕ ਅਨੁਸਾਰ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਐਤਵਾਰ ੨੪ ਜਨਵਰੀ ੧੫੮੨ ਈ: ਬਣਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਸੇ ਹਥ ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਅੱਗੇ ਚੱਲ ਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—“ਤਬ ਗੁਰੂ ਮਿਹਰਵਾਨ ਛਿਆਂ ਸੱਤਾਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਕਾ ਹੋਇਆ ਤਬ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸੰਮਤਿ ੧੬੩੮ ਭਾਧਰਉ ਸੁਦੀ ੩ ਕਉ ਸਬਦ ਕੀ ਥਾਪਨਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਕੋ ਦੇ ਕਰ ਸੱਚ ਖੰਡ ਕਉ ਸਿਧਾਰੇ”। ਇਹ ਸਤਰਾਂ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਦੱਸਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਤੋਂ ਸੱਤ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਕਥਨ ਨੂੰ ਗੋਸਟੀਆਂ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੇ ਕਰਤਾ ਨੇ ਕਿੰਨੀ ਵਾਰੀ ਦੁਹਰਾਇਆ ਹੈ; ਪਤਰਾ ‘੩੪੮ ਅ’ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ “ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮੁਸਕਾਇ ਕੈ ਕਹਿਆ ਜਿ ਮੈਂ ਭੀ ਸਾਤਿ ਮਹੀਨੇ ਕਾ ਥਾ ਜਾਇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਸਮਾਇਆ ਥਾ”। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦਾ ਨਾਮ ਰਖਣਾ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦਾ ਜਨਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸਭ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚ ਤੇ ਹਥ-ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ “ਗੋਸਟੀਆਂ” ਦੇ ਕਰਤਾ ਨੇ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਛਾਵਰੋਂ ਸੁਦੀ ੩ ਸੰਮਤ ੧੬੩੮, ਮੁਤਾਬਕ ਇਕ ਸਤੰਬਰ ੧੫੮੧ ਖੁਕਰਵਾਰ ਨੂੰ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਏ ਸਨ^੫। ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਮਿਹਰਵਾਨ

^੧ਵਿਸ਼ਾਖ ਲਈ ਵੇਖੋ ਮਿਹਰਵਾਨ, ਹਰਜੀ, ਚਤਰਭੂਜ ਰਚਨਾਵਲੀ। ^੨ਪੰਜਾਬੀ ਗੁਰਮੁਖੀ ਹਥ ਲਿਖਤ ਨੰਬਰ ੩੫੧੦ (੧੮੮) ਸਿਖ ਰੈਫਰੈਂਸ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ, ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ। ਇਸ ਪੋਥੀ ਦੀ ਅੰਦਰਲੀ ਗਵਾਹੀ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਰਚਣਹਾਰ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਦਾ ਸਪੁਰ ਹਰਜੀ ਸੀ। ਇਹ ਉਤਾਰਾ ਸੰਮਤ ੧੮੩੬-੧੭੭੯ ਈਸਵੀ ਦਾ ਹੈ। ^੩ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ‘ਕਰਮੋ’ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਵੇਖੋ ਰਾਸ ੩ ਅੰਸ਼ ੧। ^੪ਗੋਸਟੀਆਂ ਮਿਹਰਵਾਨ, ਪਤਰਾ ੭, ਓ। ^੫ਕਰਮ ਸਿੰਘ — “ਗੁਰਪੁਰਬ ਨਿਰਣਯ” ਪੰਨਾ ੮੩।

ਦੀ ਉਪਰੋਕਤ ਵਸੀ ਜਨਮ ਤਾਰੀਖ—੨੪ ਜਨਵਰੀ ੧੫੮੨—ਗਲਤ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਤਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਦੀ ਹੈ। ਅਸਲ ਗਲ ਇਹ ਜਾਪਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਰਤਾ “ਗੋਸਟੀਆਂ ਮਿਹਰਵਾਨਾ” ਨੂੰ ਸੰਮਤ ਲਿਖਣ ਵਿਚ ਟਪਲਾ ਲਗਾ ਹੈ। ਮਿਹਰਵਾਨ ਦਾ ਜਨਮ ਮਾਘ ਸੁਦੀ ਬਸੰਤ ਪੰਚਮੀ ਸੰਮਤ ੧੬੩੭ ਵਿਚ ਹੋਇਆ, ੧੬੩੮ ਵਿਚ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦਾ ਜਨਮ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਤੋਂ ਪੂਰੇ ਸੱਤ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਵੀਹ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਲਈ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦਾ ਜਨਮ ਮਾਘ ਸੁਦੀ ਪੰਚਮੀ ਸੰਮਤ ੧੬੩੭ ਮੁਤਾਬਕ ੯ ਜਨਵਰੀ ੧੫੮੧ ਈਸਵੀ ਸੰਮਤ ੧੬੩੭ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਸਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਅਸਲ ਨਾਂ

ਮਿਹਰਵਾਨ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਂ ‘ਮਨੋਹਰ ਦਾਸ’ ਸੀ। ਗੋਸਟੀਆਂ ਮਿਹਰਵਾਨ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਮਾਤਾ ਛਾਨੀ ਜੀ ਇਸ ਨਵੇਂ ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਕੋਲ ਲੈ ਗਏ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਬਾਲਕ ਦਾ ਨਾਂ ਰਖੀਐ, ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ, “ਇਸ ਬਾਲਕ ਕਾ ਨਾਮ ਮਨੋਹਰ ਦਾਸ ਰਾਖਹੁ, ਇਹ ਸਭਨਾ ਕਾ ਮਨ ਹਿਚਿਨਹਾਰ ਹੋਇਗਾ^੧।”

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਅਸਰ

ਮਨੋਹਰ ਦਾਸ ਮਿਹਰਵਾਨ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਬਚਪਨ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਗੁਜ਼ਾਰਿਆ^੨। ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਇਹ ਬਾਲ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਨੇਹ ਸੀ। ਇਹ ਬਾਲਕ ਆਮ ਕਰ ਕੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਕੋਲ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਤੇ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਗੋਦੀ ਵਿਚ ਬਿਠਾਲ ਲਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਛਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:—

ਕੇਤਿਕ ਸਮਾਂ ਬਿਤੀਤੈ ਜਬੈ। ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਕੇ ਸੁਤ ਉਪਜੈ ਤਬੈ।.....

ਕਿਤਕ ਮਾਸ ਕੋ ਪਿਖਿ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਚਿਗ ਲੇ ਆਵਹਿ।

ਕਰਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਇਵ ਲੇਵਹਿ ਗੋਦ। ਅਧਿਕ ਦੁਲਾਰਹਿ ਵਧਹਿ ਪ੍ਰੇਮੇ। ੩੬।

ਸਰਲ ਸੁਭਾਉ ਜਾਨ ਕਰਿ ਆਏ। ਸਭ ਕੋ ਭਲੇ ਹੋਨ ਉਰ ਬਾਏ।

ਅਧਿਕ ਸਨੇਹ ਸਨੇ ਸਿਸ ਸਾਥਾ। ਆਨਹਿ ਨਿਤਿ ਪ੍ਰਤਿ ਚਿਗ ਗੁਰ ਨਾਥਾ। ੩੭।^੩

ਜਦੋਂ ਮਨੋਹਰ ਦਾਸ ਜ਼ਰਾ ਵਡਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਸਨੇਹ ਬਹੁਤ ਵਧਿਆ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਛਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣਾ ਬੱਚਾ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਸਨ “ਜਿਸ ਨਿਜ ਸੁਤ ਕੋ ਜਾਨਹਿ ਤੈਸੇ”। ਮਿਹਰਵਾਨ ਨੂੰ ਬਸਤਰ ਆਦਿ ਬਨਵਾ ਦੇਂਦੇ ਸਨ। ਛਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:—

^੧ਗੋਸਟੀਆਂ ਮਿਹਰਵਾਨ, ਪਤਰਾ, ੧੦ ਓ।

^੨ਤਾਰੀਖੇ ਸਿੱਖਾਂ ਖੁਸ਼ਵਕਤ ਰਾਏ ਤੇ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ

ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ ਨਿਸਚਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਜੀ ਹੋਹਰ ਆਪਣੇ ਸਹੁਰੇ ਪਿੰਡ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ, ਛਾਵ ੧੫੯੫ ਈਸਵੀ, ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਗਏ।

^੩ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਰਾਸ ੨ ਅੰਸ਼

੨੯, ਪੰਨਾ ੧੭੬੩।

ਸੰਮਤ ਬੀਤਨੇ ਵਧੇ ਸਰੀਰ । ਖੇਲਹਿ ਆਫ ਗੁਰੂ ਕੇ ਤੀਰ ।
 ਨਿਤ ਸਨੇਹ ਕਰਿ ਬਹੁਤ ਦੁਲਾਰਹਿ । ਗਹੈ ਭੁਜਾ ਨਿਜ ਅੰਕ ਬਿਠਾਰਹਿ ॥ ੩੮ ॥
 ਨਿਜ ਢਿਗ ਤੇ ਭੂਖਨ ਘਰਿਵਾਏ । ਸੁੰਦਰ ਕੰਚਨ ਕੇ ਪਹਿਰਾਏ ।
 ਤਬਾ ਬਸਤ੍ਰ ਆਢੇ ਪਹਿਰਾਏ । ਗੋਟਾ ਉਪਰ ਤਿਨਹੁ ਲਗਾਏ ॥ ੩੯ ॥¹

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਮਨੋਹਰ ਦਾਸ ਇਕ ਬੜਾ ਗੰਢੀਰ, ਉਪਰਾਮ ਚਿਤ ਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਨੌਜਵਾਨ ਬਣਿਆ । ਇਸ ਦੀਆਂ ਰੁਚੀਆਂ ਆਪਣੇ ਬਾਹਰ ਮੁਖੀ ਪਿਤਾ ਨਾਲੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਵੱਖਰੀਆਂ ਸਨ । ਜਦੋਂ ਇਸ ਨੇ ਹੋਸ਼ ਸੰਭਾਲੀ ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠਦਾ, ਸਾਧਾ ਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਦਾ ਤੇ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਪੜ੍ਹਨ ਲਿਖਣ ਵਿਚ ਬਿਤਾ ਦੇਂਦਾ । ਖੁਸ਼ਵਕਤ ਰਾਏ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਸਿਖਾਂ ਦੀਆਂ ਰਵਾਇਤਾਂ ਤੋਂ ਫਲੀ ਪਰਕਾਰ ਜਾਣੂ ਸੀ, ਨੇ ੧੮੧੧ ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਰਚੀ ਤਾਰੀਖੇ ਸਿਖਾਂ² ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—

از پر حق مل مهربان نام پرے بُود اواز بدو صبح یوم التیمز صحبت نقرائے کامل و مشاغل علم و
 ادب میداشت نظر براں گورو ارجن از بس متوجہ احوال میبود۔

ਭਾਵ—ਪ੍ਰਿਥੀ ਮਲ ਦਾ ਇਕ ਪੁੱਤ੍ਰ ਮਿਹਰਵਾਨ ਨਾਮ ਦਾ ਸੀ । ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਉਸ ਹੋਸ਼ ਸੰਭਾਲੀ ਸੀ ਸਵੇਰ ਬੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਹੀ ਉਹ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਫਕੀਰਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਲਿਖਣ ਵਿਚ ਰੁੱਝਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਉਸ ਵੱਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਧਿਆਨ ਰਖਦੇ ਸਨ ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਰੀਖੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਕਰਤਾ ਬੂਟੇ ਸ਼ਾਹ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੇ ਸੁਭਾ ਤੇ ਆਦਤਾਂ ਤੇ ਐਨੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੌਜਵਾਨ ਨੂੰ ਗੁਰਗਦੀ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ³, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਔਲਾਦ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ:—

در خانه ارجن مل پرے نبود۔ چوں عمرش نصیب رسید مهربان نامی برادرزاده خود برمسند
 خلافت بنشاند۔

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਘਰ ਅਉਲਾਦ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅੱਧੀ ਕੁ ਉਮਰ ਬੀਤ ਗਈ, ਮਿਹਰਵਾਨ ਨਾਮੀ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਦੇ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਗਦੀ ਤੇ ਬਿਠਾ ਦਿਤਾ ।

ਉਪਰੋਕਤ ਸਭ ਟੁਕਾਂ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਮਿਹਰਵਾਨ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਨੇੜੇ ਸੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਕਰ ਵਰਤੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸੀ । ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਉਸ ਦੀ ਵਿਦਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਿਚ, ਖਿਆਲਾਂ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਵਿਚ, ਉਸ ਦੇ ਪੁਰਾਣਕ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਵਿਚ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਉਸ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ, ਤੇ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖਣ ਦੀ ਵਿਧੀ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਹੱਥ ਸੀ । ਅਸਲ ਗਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ

¹ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਰਾਸ ੨ ਅੰਸੂ ੨੯, ਪੰਨਾ ੧੭੬੩—੬੪ । ²ਖੁਸ਼ਵਕਤ ਰਾਏ ਤਾਰੀਖੇ ਸਿਖਾਂ—ਫਾਰਸੀ-ਹਥ ਲਿਖਤ ਸਿਖ ਹਿਸਟਰੀ ਰੀਸਰਚ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ, ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪੰਨਾ ੧੭ । ਇਸ ਹਥ ਲਿਖਤ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਵਿਸਥਾਰ ਲਈ ਵੇਖੋ ਕਰਤਾ ਦੀ ਲਿਖੀ ਫਾਰਸੀ ਹਥ ਲਿਖਤਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ (ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ) ਪੰਨਾ (VI), ਪੰਨਾ ੫੦ ਤੇ ੫੧ । ³ਗੁਰਾਮ ਮੁਹੀਉੱਦੀਨ ਬੂਟੇ ਸ਼ਾਹ—ਤਾਰੀਖੇ ਪੰਜਾਬ ਜਿਲਦ ਪਹਿਲੀ—ਫਾਰਸੀ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਸਿਖ ਹਿਸਟਰੀ ਰੀਸਰਚ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪੰਨਾ ੩੫੯ । ਇਸ ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਬਾਰੇ ਵੇਖੋ ਕਰਤਾ ਦੀ ਲਿਖੀ ਫਾਰਸੀ ਹਥ ਲਿਖਤਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ (ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ) ਪੰਨਾ (V), ੪੮ ਤੇ ੫੦ ।

ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਛਾਪ ਪਰਤੱਖ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਿਮਨ ਲਿਖਤ ਰਿਣ ਨਜ਼ਰੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ:—

੧. ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਦੇ ਸਲੋਕਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਨੇ ਸਲੋਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦੀ ਪੂਰਨਾ ਨਾਲ ਲਿਖੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਨਾ ਕੇਵਲ ਖਿਆਲਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝ ਹੈ ਸਗੋਂ ਅਖਰ ਚੋਣ ਵੀ ਉਹ ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਹੈ:—

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਲੋਕ ਹੈ:—

ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਪ੍ਰਭੁ ਏਕੁ ਹੈ ਦੂਸਰ ਨਾਹੀ ਕੋਇ ॥

ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਬਲਿਹਾਰੈ ਜਲਿ ਬਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਸੋਇ ॥

ਇਕ ਥਾਂ ਹੋਰ:—

ਕਰਨੇ ਕਰਾਵਨ ਕਰਨੇ ਜੋਗੁ ॥ ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੋਈ ਹੋਗੁ ॥

[ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ੧੧ਵੀਂ ਅਸਟਪਦੀ]

ਬਾਬਾ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਦਾ ਸਲੋਕ ਹੈ:—

ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਪ੍ਰਭੁ ਏਕੁ ਹੈ ਦੂਸਰੁ ਨਾਹੀ ਕੋਇ ।

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਸੋਈ ਭਲਾ ਜੋ ਕਰਿ ਵੇਖੈ ਸੋਇ ॥

[ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਪੰਨਾ ੬੩]

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਲੋਕ ਹੈ:—

ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਰੁ ਲੋਭ ਮੋਹ ਬਿਨਸਿ ਜਾਇ ਅਹੰਮੇਵ ॥

ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭੁ ਸਰਣਾਗਤੀ ਕਰਿ ਪ੍ਰਸਾਦੁ ਗੁਰ ਦੇਵ ॥

[ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਛੇਵੀਂ ਅਸਟਪਦੀ]

ਮਿਹਰਵਾਨ ਦਾ ਸਲੋਕ ਹੈ:—

ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਅਹੰਕਾਰੁ ਮੋਹੁ ਲੋਭੁ ਗੁਰਿ ਦੀਆ ਝਗਤੁ ਚੁਕਾਇ ।

ਬਹੁਤਿ ਨ ਦੁਰਮਤਿ ਉਪਜੈ ਗੁਰੁ ਸੰਜਮੁ ਦੀਆ ਬਤਾਇ ।

ਸੰਤਨ ਕਾ ਉਪਦੇਸੁ ਸੁਨਿ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਇ ॥ [ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਪੰਨਾ ੩੩੧]

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਰਾਗ ਵੰਡੀ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ:—

ਗੁਣ ਨਿਧਾਨ ਗੁਣ ਤਿਨ ਹੀ ਗਾਏ ਜਾ ਕਉ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ ॥

ਜੋ ਸੁਖੀਆ ਥੰਨੁ ਉਸੁ ਜਨਮਾ ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਬਲਿਹਾਰੀ ॥ [ਵੰਡੀ ਮਹਲਾ ੫-੨]

ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਦਾ ਸਲੋਕ ਹੈ:—

ਜਿਨਿ ਜਾਨਿਆ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪਣਾ ਸੋਈ ਸਿਮਰੈ ਨਾਮੁ ।

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਤਿਨ ਜਨਹੁ ਕਾ ਸਗਲਾ ਸਵਰੈ ਕਾਮੁ ।

[ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਪੰਨਾ ੩੫੦]

ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਹੋਰ ਸਲੋਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ।

ਇਥੇ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਉਪਨਾਮ “ਨਾਨਕ ਦਾਸ” ਤੇ “ਜਨ ਨਾਨਕ” ਰਖਿਆ ਹੈ, ਤੇ ਇਹ ਨਾਂ ਉਸ ਦੇ ਸਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਥਾਂ ਥਾਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਜੋਤਿ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਵਿਚ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ “ਨਾਨਕ” ਪਦ ਤਾਂ ਉਹ ਹੀ ਵਰਤ ਸਕਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਨਾਨਕ ਦਾ ਦਾਸ ਤਾਂ ਹਰ ਕੋਈ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਦਾ ਆਪਣੇ ਵਾਸਤੇ “ਨਾਨਕ ਦਾਸ” ਵਰਤਣਾ ਕੋਈ ਅਯੋਗ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ।

੨. ਸਭ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗਲ ਜਿਹੜੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੋਂ ਗ੍ਰਹਣ ਕੀਤੀ

ਉਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਸੀ। “ਗੋਸਟੀਆਂ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਿਚ” ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਖੜੇ ਹੋ ਕੇ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਡੋਗ ਪੈਣ ਤੇ ਲੰਮੇ ਪੈ ਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਪੋਥੀ ਨੂੰ ਭੰਡਉਤ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਆਪ ਭਰ ਰੋਜ ਜਪੁ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਇਕੀ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਤੇ ਹਰ ਪਾਠ ਪਿਛੋਂ ਭੰਡਉਤ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਕਰਤਾ “ਗੋਸਟੀਆਂ ਮਿਹਰਬਾਨ” ਲਿਖਦਾ ਹੈ:—

“ਲੰਬੇ ਆਸਨ ਹੋਇ ਕਰਿ ਭੰਡਉਤ ਕਰਤਾ ਅਰ ਚਾਰ ਪਹਿਰ ਦਿਨ ਅਰ ਰਾਤ ਕੇ ਵਿਖੇ ਇਕੀਸ ਬਾਰ ਜਪੁ ਪੜਤਾ¹”।

੩. ਜਿਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਹਰ ਇਕ ਅਸਟਪਦੀ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਇਕ ਇਕ ਸਲੋਕ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਸ ਅਸਟਪਦੀ ਦਾ ਸਾਰ ਦਸਿਆ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਹਰਵਾਨ ਨੇ ਹਰ ਇਕ ਗੋਸਟੀ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਇਕ ਸਲੋਕ ਦੇ ਕੇ ਉਸ ਗੋਸਟੀ ਦਾ ਮੁਖ ਭਾਵ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਇਉਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਿਹਰਵਾਨ ਨੇ ਇਹ ਸਲੋਕ ਲਿਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ। ਇਸੇ ਲਈ ਇਕ ਦੋ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਮਿਹਰਵਾਨ ਨੇ ਗੋਸਟੀ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਸਲੋਕ ਦੇਣ ਦੀ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਰਚੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੀ ੭੪ਵੀਂ ਗੋਸਟੀ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਥਾਣੀ ਐਉਂ ਲਿਖੀ ਹੈ:—

ਚਿੰਤ ਅਚਿੰਤਾ ਸਗਲੀ ਗਈ ॥ ਪੁਛ ਨਾਨਕ ਨਾਨਕ ਨਾਨਕ ਮਈ ॥

[ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਪੰਨਾ ੨੪੫.]

ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਤੇ ਔਲਾਦ

ਚੌਦਾਂ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਮਾਤਾ ਸੀਤਾ ਜੀ ਨਾਲ ਹੋਈ। ਆਪ ਦੇ ਘਰ ਤਿੰਨ ਲੜਕੇ ਹੋਏ। ਕਰਨ ਮਲ, ਹਰਜੀ ਤੇ ਚਤਰ ਫੂਜ। ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਦਿਹਾਂਤ ਤੋਂ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹਰਜੀ ਦੇ ਘਰ ਕਵਲ ਨੈਨ ਲੜਕਾ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ² ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਾਈ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕੋਲ ਸਾਹਿਬ ਕਰ ਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਕੋਲ ਸਾਹਿਬ ਬਾਰੇ ਭਾਈ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:—

“ਪ੍ਰਿਥੀ ਦੇਵ ਦੀ ਵੰਸ ਵਿਚ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸੋਢੀ ਕੋਲ ਸਾਹਿਬ ਫਿਲਵਾ ਗਰਾਮ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਸਨ। ਜਦ ਦਸਮੇਸ਼ ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਵਾਲੇ ਨੀਲੇ ਬਾਣੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚੇ ਤਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੋ ਘੋੜੇ ਤੇ ਸਫੈਦ ਪੁਸ਼ਾਕ ਛੋਟਾ ਕੀਤੀ। ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਨੇ ਚਿਟੇ ਵਸਤਰ ਪਹਿਨ ਕੇ ਨੀਲ ਵਸਤੂ ਪਾੜ ਕੇ ਅਗਨੀ ਵਿਚ ਭਸਮ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਫੀਰੋਜਪੁਰ ਜ਼ਿਲੇ ਦੇ ਫੁੱਟਰ ਦੇ ਸੋਢੀ ਕੋਲ ਵੱਸੀ ਹਨ”।³

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਤੇ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਤੇ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਸਮਕਾਲੀ ਸਨ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ੧੬੩੭ ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਤੇ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਦਾ ਦਿਹਾਂਤ ੧੬੪੦ ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨਾ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਜੀ,

¹ਗੋਸਟੀਆਂ ਮਿਹਰਬਾਨ ਪਤਰਾ ੧੯।

²ਗੋਸਟੀਆਂ ਮਿਹਰਵਾਨ ਪਤਰਾ, ੩੪੮ ਅ।

³ਭਾਈ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ—ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼।

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਵਡੇ ਭਰਾ ਨੂੰ ਭਲੀ ਪਰਕਾਰ ਜਾਣਦੇ ਹੀ ਸਨ ਸਗੋਂ ਬੀਬੀ ਭਾਨੀ ਦੇ ਨਾਤੇ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਮੇ ਲਗਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਦੇ ਸਪੁੱਤ੍ਰ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਨੂੰ ਵੀ ਭਲੀ ਪਰਕਾਰ ਜਾਣਦੇ ਸਨ। ਇਕ ਉਚ ਕੋਟੀ ਦੇ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਦੇ ਨਾਤੇ ਵੀ ਉਹ ਮਿਹਰਵਾਨ ਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨੂੰ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਚੁਕੀਆਂ ਸਨ, ਉਹ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਾਣਦੇ ਸਨ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਸਭ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਛੋਟੇ ਭਰਾ ਲਖਮੀ ਦਾਸ ਜੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦਾਸੂ ਤੇ ਦਾਤੂ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਬਾਬਾ ਮੋਹਨ ਤੇ ਮੋਹਰੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਤੇ ਮਹਾਂ ਦੇਵ ਦਾ ਵਰਤਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੰਕਾਰ ਦਾ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪਰ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦਾ ਨਾਂ ਕਿਧਰੇ ਨਹੀਂ। ਲਖਮੀ ਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਧਰਮ ਚੰਦ ਦਾ ਨਾਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਪਰ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਦਾ ਕਥਨ ਨਹੀਂ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:—

ਬਾਲ ਜਤੀ ਹੈ ਸਿਰੀ ਚੰਦੁ ਬਾਬਾਣਾ ਦੇਹੁਰਾ ਬਣਾਇਆ।
 ਲਖਮੀ ਦਾਸਹੁ ਧਰਮ ਚੰਦ ਪੋਤਾ ਹੁਇਕੈ ਆਪ ਗਣਾਇਆ।
 ਮੰਜੀ ਦਾਸੁ ਬਹਾਲਿਆ ਦਾਤਾ ਸਿਧਾਸਣ ਸਿਖਿ ਆਇਆ।
 ਮੋਹਣ ਕਮਲਾ ਹੋਇਆ ਚਉਬਾਰਾ ਮੋਹਰੀ ਮਨਾਇਆ।
 ਮੀਣਾ ਹੋਆ ਪਿਰਥੀਆ ਕਰਿ ਕਰਿ ਤੋਵਕ ਬਰਲ ਚਲਾਇਆ।
 ਮਹਾਂ ਦੇਉ ਅਹੰਮੇਵ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬੇਮੁਖ ਪੁਤਾਂ ਡਉਕਾਇਆ।
 ਚੰਦਨ ਵਾਸ ਨ ਵਾਸ ਬੋਹਾਇਆ ॥ ੩੩ ॥

ਇਹ ਪਉੜੀ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਕਤਾਰ ਵਿਚ ਮਿਹਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਸ ਦਾ ਪਿਤਾ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਇਸ ਪਉੜੀ ਵਿਚ “ਮੀਣਾ”^੧ ਅਖਰ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਵਰਤਿਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਲਿਖਿਆ ਹੈ “ਮੀਣਾ ਹੋਆ ਪਿਰਥੀਆ।”

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਛੱਤੀਵੀਂ ਵਾਰ ਵਿਚ ਪਉੜੀਆਂ “ਮੀਣਿਆ” ਬਾਬਤ ਲਿਖੀਆਂ^੨ ਸਨ। ਇਸ ਵਾਰ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਿਛੋਕੜ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਛੱਡ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸਹੁਰੇ ਪਿੰਡ ਹੋਹਰ^੩ ਚਲੇ ਗਏ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਖੇਦ

^੧ਵਾਰਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਛੱਤੀਵੀਂ ਵਾਰ। ^੨ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਹੀ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਅੱਖਰ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਵਾਸਤੇ ਵਰਤਿਆ ਸੀ। ^੩ਖੁਸ਼ਵਕਤ ਰਾਏ ਕਰਤਾ ਤਾਰੀਖੇ ਸਿੱਖਾਂ ਤੇ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਕਰਤਾ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਹੀ ਹੋਹਰ ਪਿੰਡ ਗਿਆ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ੧੫੯੫ ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਵਾਰ ੧੫੯੫ ਤੋਂ ੧੬੦੬ (ਜਦੋਂ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਏ) ਦੇ ਵਿਚ ਵਿਚ ਉਚਾਰੀ ਗਈ। ਜਦੋਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਆਖਰੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਤਰਤੀਬ ਦਿਤੀ ਤਾਂ ਇਸ ਵਾਰ ਦਾ ਅੰਕ ਛੱਤੀਵਾਂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਨਿਸਚਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਤਰਤੀਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਯੁੱਧਾਂ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਨੌਧੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—

“ਦਲ ਭੰਜਨ ਗੁਰੂ ਸੂਰਮਾ। ਵਡ ਜੋਧਾ ਬਹੁ ਪਰਉਪਕਾਰੀ” ॥ ੪੮ ॥

[ਵਾਰ ਪਹਿਲੀ

ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਰਾ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਵਸਾਇਆ ਨਗਰ ਛੱਡ ਕੇ ਇਕ ਹੋਰ ਥਾਂ ਜਾ ਕੇ ਰਹਿਣ ਲਗ ਪਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਜੀ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲਿਆਉਣ ਵਾਸਤੇ ਹੋਰ ਪਿੰਡ (ਜ਼ਿਲਾ ਲਾਹੌਰ ਹੁਣ ਪਾਕਿਸਤਾਨ) ਭੇਜਿਆ। ਜਦੋਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਕੋਲ ਗਏ ਤਾਂ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਨੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਇਕ ਨਾ ਮੰਨੀ। ਸਗੋਂ ਉਲਾਂਭੇ ਤੇ ਕਰਤੇ ਬਰਨ ਕਰੇ, ਅਵਗਿਆ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਦੁਖ ਹੋਇਆ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਦੇ ਮਾਮੇ ਲਗਦੇ ਸਨ ਤੇ ਵੱਡਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦੀ ਆਸ ਨਹੀਂ ਸਨ ਬਖਦੇ। ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਮਹਾਂ ਕਵੀ ਸਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੂਖਮ ਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੱਟ ਵੱਜੀ, ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ਾਹਨਾਮਾ ਦੇ ਕਰਤਾ ਦੀਰਾਨ ਦੇ ਮਹਾਨ ਕਵੀ ਫਰਵੱਸੀ ਵਾਂਗ ਵਿਅੰਗ ਮਈ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ। ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਛੱਤੀਵੀਂ ਵਾਰ ਦੀਆਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਪਉੜੀਆਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਹੋਰ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆਉਂਦਿਆਂ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਜੋੜ ਲਈਆਂ ਸਨ:-

ਵਾਰ ਕਰੀ ਪਰਥਾਇ ਤਿਸ, ਹੀ ਸੰਬਾ ਬਿਕਾਰੀ।
ਤਿਸ ਬਨਾਇ ਕਰਿ ਮਗ ਬਿਖੇ ਆਨੀ ਲਿਖਿ ਸਾਰੀ।
ਸੋ ਸੁਨੀਅਹਿ ਸਭ ਜਾਨੀਅਹਿ ਮੈ ਕਰੋਂ ਉਚਾਰੀ।
ਬੁਝ ਗੁਣ ਜਿਸ ਮਹਿ ਲੇਖ ਨਹਿ, ਹੰਕਾਰ ਅਫਾਰੀ ॥ ੨੮ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਹੈ ਛੱਤੀਸਵੀ ਵਾਰ ਜੋ ਗਿਰਾ ਕਰੀ ਗੁਰਦਾਸ।
ਲਗਯੋ ਸੁਨਾਵਨਿ ਖੋਟ ਤਿਹ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਪਾਸ ॥ ੨੯ ॥

ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਛੰਦ

“ਕਾਲੇ ਮੁਖ ਮੀਣਾ” ਭਯੋ ਬਡ ਦੰਡ ਕਮਾਵੇ।
ਬੇਖ ਬਾਕ ਬੁਝ ਮੋਰ ਕੇ ਜੀਵਨਿ ਚੁਨ ਖਾਵੇ।
ਗਯਾਨ ਹੀਨ ਗੁਰ ਬਨਤਿ ਹੈ ਕੋ ਨਮੋ ਨ ਠਾਨੈ।
“ਬੋਟੀ ਸੰਗਤ ਮੀਣਿਆ” ਗੁਰ ਨਿੰਦ ਬਖਾਨੈ ॥ ੩੦ ॥
ਦੁਰਮਤਿ ਜੀਵਤਿ ਕਰਤਿ ਹੈ ਜਬ ਗਹਿ ਜਮ ਮਾਰੇ।
ਕੂੜ ਕੁਪੱਤਾ, ਹੋਹਿਗੇ ਦੁਖ ਸਹਹਿ ਕਚਾਰੇ ॥
ਇਤਯਾਦਿਕ ਜਿਸ ਮਹਿ ਕਹਯੋ ਸਭਿ ਵਾਰ ਸੁਨਾਈ ॥
ਨਹਿ ਮਾਨਹਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ, ਸੋ ਦੁਸਟ ਬਡਾਈ ॥ ੩੧ ॥

ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਮੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਰਾਸ ੩ : ਅੰਸੂ ੨੫ ਪੰਨਾ ੨੦੧੦, ੨੦੧੧। ਛੱਤੀਵੀਂ ਵਾਰ ਦੀਆਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਅੱਠ ਪਉੜੀਆਂ ਦੀਆਂ ਆਖਰੀ ਤੁਕਾਂ ਇਹ ਹਨ:-

ਸਤਿਗੁਰ ਸਚਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਮੁਹਿ ਕਾਲੇ ਮੀਣਾ।
ਤਿਉ ਦਰਗਹ ਮੀਣਾ ਮਾਰੀਐ ਕਰ ਕੂੜ ਕੁਪੱਤਾ।
ਵਗ ਨ ਹੋਵਨਿ ਕੁੱਤੀਆਂ ਮੀਣੇ ਮੁਕਦਾਰੀ।
ਮੁੰਢਹੁ ਘੁਬਹੁ ਮੀਣਿਆ ਤੁਧ ਜਮ ਪੁਰ ਜਾਣਾ।
ਬੋਟੀ ਸੰਗਤਿ ਮੀਣਿਆ ਦੁਖ ਦੇਂਦੀ ਮਿਤੈ।
ਤਿਉ ਨਕਟ ਪੰਥ ਹੈ ਮੀਣਿਆ ਮਿਲ ਨਰਕ ਨਿਬਾਰੈ।
ਚਲੈ ਜੋ ਸੰਗਤ ਮੀਣਿਆ ਉਠਿ ਚਲੈ ਨਿਰਾਸਾ।
ਕਿਆ ਨੀਸਾਣੀ ਮੀਣਿਆ ਏਵ ਸਾਲੀ ਸਿਕੇ।

ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਛੱਤੀਵੀਂ ਵਾਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਦੀ ਅਵੱਗਿਆ ਤੇ ਕਰੜੇ ਬਚਨ-ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨਾਲ ਜਾਤੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਦਾ ਕੋਈ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਵੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਵੱਲ, ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵੱਲ, ਕੋਈ ਮਾਤਾ ਮੋਟਾ ਵੀ ਇਸ਼ਾਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਹੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨਾਲ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਇਕ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸਬੂਤ ਹੈ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ

ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਅਤਿਅੰਤ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਆਪ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਤੇ ਬਾਣੀ ਦੇ ਪਰਮਾਰਥ ਵਸਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਤੇ ਪਰਮਾਰਥ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹਾਨਤਾ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੇ ਪਰਮਾਰਥਾਂ ਤੋਂ ਸਿਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਇਕ ਫੁਲੇਖਾ ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ ਛਿਬਰ ਕਰਤਾ ਬੰਸਾਵਲੀ ਨਾਮਾ ਨੇ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਲਿਖਦਾ ਹੈ:—

ਮੀਟਿਆ ਵੀ ਇਕ ਪੁਸਤਕ ਗ੍ਰੰਥ ਬਨਾਇਆ।

ਚਹੂੰ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦੇ ਸਬਦ ਬਾਣੀ ਲਿਖ ਵਿਚ ਪਾਇਆ।

ਇਥੇ ਸਬਦ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਸਿਖ। ਰਬਾਬੀ ਫੂਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਰਖ।

ਇਥੇ ਕਿਸੇ ਸਿਖ ਸਬਦ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦਾ ਪੜਿਆ।

ਉਹ ਸਬਦ ਅਵਾਜ਼ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇ ਪੜਿਆ।

ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਗੁਰੂ ਕੀ ਬਾਣੀ ਜੁਦਾ ਕਰੀਏ।

ਮੀਟੇ ਪਾਣ ਲਗੇ ਨੀ ਚਲਾ ਸੋ ਨਿਆਰੀ ਕਰ ਧਰੀਏ।

ਸੋ ਸਾਹਿਬ ਅਗੇ ਹੀ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰ ਕਰਤ ਸੇ ਭਏ।

ਸੋ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਸਭ ਇਕੱਤਰ ਕਰ ਲਏ।

ਇਸ ਟੁਕ ਤੋਂ ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਇਹ ਭਾਵ ਹੈ:—

੧. ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਗ੍ਰੰਥ ਰਚਿਆ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਰਗਾ ਸੀ, ਉਸ ਵਿਚ ਚਾਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਬਦ ਸਨ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਟਾਕਰੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਬਦ ਰਚ ਕੇ ਉਸ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿਤੇ ਸਨ।

੨. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਮੰਨਦੇ, ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਨਾ ਮਿਲਾਇਆ।

ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਗੱਲਾਂ ਨਿਰਮੂਲ ਹਨ:—

੧. ਜੇਕਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਟਾਕਰੇ ਤੇ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਨੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਬਾਣੀ ਗ੍ਰੰਥ ਰਚਿਆ ਹੁੰਦਾ

^੧ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ ਛਿਬਰ—ਬੰਸਾਵਲੀ ਨਾਮਾ—ਪੰਜਾਬੀ ਹਥ-ਲਿਖਤ—ਸਿਖ ਹਿਸਟਰੀ ਰੀਸਰਚ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪੰਨਾ ੪੮ ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਦੀ ਜਨਮ ਤਾਰੀਖ ੧੬੨੬ ਬਿਕਰਮੀ ਲਿਖੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਗਲਤ ਹੈ।

“ਹਰੀਆ ਤੇ ਬਾਲਾ ਜੱਟ ਬਾਬਾ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਦੇ ਪੁਤਰ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੇ ਚੇਲੇ ਹੋਏ ਜੋ ਆਪਣਾ ਕਾਲਾ ਮੂੰਹ ਕਰ ਕੇ ਸਿਰ ਉਪਰ ਮੋਰ ਪੰਖ ਦਾ ਮੁਕਟ ਪਹਿਰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੋ ਪੰਥ ਚਲਿਆ ਉਸ ਦੀ ਦਿਵਾਨੇ ਸੰਗਿਆ ਹੋਈ। ਦਿਵਾਨਿਆਂ ਦੀ ਗਦੀ ਕੋਟ ਪੀਰ ਮਾਲਵੇ ਵਿਚ ਹੈ ਅਤੇ ਪਟਿਆਲੇ ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਡੇਰਾ ਇਸੇ ਸੰਪ੍ਰਦਾ ਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਰਮ ਪੁਸਤਕ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਹੈ।”

ਛਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਪੁਰਾਤਨ ਲਿਖਤ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ, ਕਿ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਨੇ ਕੋਈ ਗ੍ਰੰਥ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ ਰਚਿਆ ਹੋਵੇ। ਵਿਆਖਿਆਤਮਕ ਗਦਜ ਤੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਰਚ ਕੇ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਹੈ; ਪਰ ਇਹ ਪਰਮਾਰਥ ਦਰਸਾਉਣ ਦਾ ਮਹਾਂ ਕੰਮ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੇ ਅਤੁਟ ਥਰਧਾ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਕਹਿਣਾ, ਕਿ ਮਿਹਰਵਾਨ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਟਾਕਰੇ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ ਬਣਾਇਆ, ਦਰੁਸਤ ਨਹੀਂ।

ਇਹ ਗਲ ਵੀ ਬਿਲਕੁਲ ਨਿਰਮੂਲ ਜਾਪਦੀ ਹੈ, ਕਿ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਕੇਵਲ ਚਾਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਗੁਰੂ ਮੰਨਦੇ ਸਨ, ਤੇ ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਮੰਨਦੇ। ਮਿਹਰਵਾਨ ਤੇ ਉਸਦੀ ਸੰਪਰਦਾ ਵਿਚ ਜਿੰਨੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। (੧) ‘ਗੋਸਟੀਆਂ ਮਿਹਰਵਾਨ’ ਦੇ ਅਰੰਭ ਵਿਚ ਹੀ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। (੨) ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਨਾ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮੰਨਦੇ ਸਨ, ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬੋਲੇ ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਸਿਧ ਕੀਤਾ ਜਾ ਚੁਕਾ ਹੈ।

ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਆਪ ਨੇਮ ਨਾਲ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦੇ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਡੰਡਉਤਾਂ ਕਰਦੇ ਤੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਆਪ ਪਾਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਤਰ ਵਿਚ ਆਮ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚੋਂ ਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਪੜ੍ਹਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਰਮਾਰਥ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਦਸ ਦੇਂਦੇ ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਸਾਰ ਛਾਵ ਹਰ ਇਕ ਦੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਆ ਸਕੇ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਇਕ ਸਿਖ ਨੇ ਆਪ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ—“ਕੁਹ ਜੁ ਕੋਟੀ ਅਵਿਰਟ ਅਯੋਰਥ ਪੁਰਖ ਹੈ ਨਿਰੰਜਨ ਦੇਹੁ ਸ੍ਰੀ ਨ੍ਰਿਸ਼ਨ ਚੰਦ ਸੁਜਿਤ ਮਾਰਗ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸੁਖੇਨ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ ਹੋਰਿ ਸੁ ਉਪਦੇਸੁ ਨ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕਹੀਐ ਜੀ।” ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਨੇ ਉਤਰ ਵਿਚ ਰਾਗ ਮਾਰੂ ਨਾਮ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਬਦ ਉਚਾਰ ਸੁਣਾਇਆ^੧ :—

“ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਜਪਤ ਕੋ ਕੋ ਨ ਤਰਿਓ ॥

ਗੁਰ ਉਪਦੇਸਿ ਸਾਧ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਭਗਤੁ ਭਗਤੁ ਤਾਕੋ ਨਾਮੁ ਪਰਿਓ ॥

[ਮਾਰੂ ਨਾਮ ਦੇਵ ਜੀ-੧]

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪ ਜਿਥੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਕਥਾ ਦੁਆਰਾ ਨਿਹਾਲ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਉਥੇ ਗੱਲਾਂ ਬਾਤਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਸੂਖਮ ਤੋਂ ਸੂਖਮ ਆਤਮਕ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਖੇਨ ਹੀ ਸਮਝਾ ਦੇਂਦੇ ਸਨ। ਆਪ ਗੀਤਾਂ, ਮਹਾਭਾਰਤ, ਗੁਰੂ ਸਹਿਬਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਤੇ ਭਾਗਤਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੇਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਸੋਧਾ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਸਨ।

^੧ਛਾਈ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ, ਮਹਾਨਕੋਸ਼।

^੨ਗੋਸਟੀਆਂ ਮਿਹਰਵਾਨ ਪਤਰਾ, ੩ ਓ।

^੩ਵੇਬ ਇਸ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪੰਨਾ ੨੮੬।

^੪ਗੋਸਟੀਆਂ ਮਿਹਰਵਾਨ, ਪਤ੍ਰਾ ੧੮੨ ਓ।

ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧਤਾ

ਜਦੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ੧੬੦੬ ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾ ਗਏ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਗੁਰਿਆਈ ਦੇ ਤਖਤ ਤੇ ਬੈਠੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਰਹੂ ਗੀਤੀ ਵਿਚ ਪਰੀਵਰਤਨ ਲੈ ਆਂਦਾ। ਆਪ ਨੇ ਦੋ ਤਲਵਾਰਾਂ—ਇਕ ਮੀਰੀ ਦੀ ਤੇ ਦੂਜੀ ਪੀਰੀ ਦੀ—ਪਹਿਨੀਆਂ ਤੇ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਅੰਨ ਬਸਤਰ ਭੇਟਾ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਬਸਤਰ ਤੇ ਘੋੜੇ ਵੇਟਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ। ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਮਰ ਕੇਵਲ ਗਿਆਰਾਂ ਸਾਲ ਦੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ੧੬੦੬ ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕੀਤੀ। ਬਿਕਾਰ ਖੇਡਣਾ, ਤੇ ਬਸਤਰ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਕਰਤੱਵ ਕਰਨੇ ਅਰੰਭ ਦਿਤੇ। ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਵਿਚ ਇਹ ਇਕ ਨਵਾਂ ਤਜਰਬਾ ਸੀ।

ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੀ ਇਹ ਨਵੀਂ ਰਹੂ ਗੀਤੀ ਛਾਵੇਂ ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਨੇ ਕਈ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਝੰਕੇ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਸਭ ਦੇਸਾਂ ਵਿਚ ਤੇ ਹਰ ਸਮੇਂ ਇਹ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਪਿਛਾਂ ਖਿੱਚੂ ਰੁਚੀ (Conservatism) ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਹਰ ਨਵੇਂ ਤਜਰਬੇ ਤੇ ਖੌਫ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਆਮ ਸਿਖਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਸੀ, ਉਹ ਸੀ “ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਤੇ ਜਪਾਉਣਾ”, “ਮੰਜੀ ਤੇ ਬੈਠਣਾ ਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣਾ”, “ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾ ਤੇ ਕਰਾਉਣਾ”, ਸੰਤੋਖ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣਾ। ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਅਕਬਰ ਵਰਗੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵੀ ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਕੋਲ ਚੱਲ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ। ਛਾਵੇਂ ਉਹ ਸਮਾਂ ਬਦਲ ਚੁਕਾ ਸੀ, ਪਰ ਆਮ ਸਿਖਾਂ ਨੇ “ਸੰਤ ਸਿਪਾਹੀ” ਵਾਲਾ ਜੀਵਨ ਹਾਲੀ ਗ੍ਰਹਿਣ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ। ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਬੰਕਿਆਂ ਦਾ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸੁਹਣਾ ਨਿਰੂਪਣ ਕੀਤਾ ਹੈ :-

ਧਰਮਸਾਲ ਕਰਿ ਬਹੀਦਾ ਇਕਤ ਥਾਂ ਨ ਟਿਕੈ ਟਿਕਾਇਆ ॥

ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਘਰਿ ਆਵਦੇ ਗਤਿ ਚੜਿਆ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਚੜਾਇਆ ॥

ਉਮਤਿ ਮਹਲੁ ਨ ਪਾਵਦੀ ਨਠਾ ਫਿਰੈ ਨ ਡਰੈ ਡਰਾਇਆ ॥

ਮੰਜੀ ਬਹਿ ਸੰਤੋਖ ਦਾ ਕੁਤੇ ਰਖਿ ਸਿਕਾਰੁ ਖਿਲਾਇਆ ॥

ਬਾਣੀ ਕਰਿ ਸੁਣਿ ਗਾਂਵਦਾ ਕਥੈ ਨ ਸੁਣੈ ਨ ਗਾਵਿ ਸੁਣਾਇਆ ॥ [ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਵਾਰ ੨੬-੨੮]

ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਗੁਰੂ ਧਰਮਸਾਲਾ ਬਣਾ ਕੇ ਬਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਛੇਵਾਂ ਗੁਰੂ ਇਕ ਜਗਾ ਟਿਕਾਇਆ ਨਹੀਂ ਟਿਕਦਾ। ਪਿਛਲੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਘਰ ਚਲ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਛੇਵਾਂ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਚੜਾਇਆ ਹੋਇਆ ਗਵਾਲੀਅਰ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਤੇ ਜਾ ਚੜਿਆ ਹੈ। ਸਿਖ ਸੰਗਤਾਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੀਆਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਨੱਠਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਦਾ ਡਰਾਇਆ ਡਰਦਾ ਨਹੀਂ। ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਮੰਜੀ ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਸੰਤੋਖ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਛੇਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੁੱਤੇ ਰੱਖ ਕੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਦੇ ਹਨ। ਪਿਛੇ ਹਰ ਇਕ ਗੁਰੂ ਬਾਣੀ ਨੂੰ, ਰਚ ਕੇ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਗਾਉਂਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਛੇਵੇਂ ਗੁਰੂ ਨਾ ਹੀ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਨਾ ਸੁਣਦਾ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਆਦਿ। ਪੁਰਾਤਨ ਖਿਆਲੀ ਵਾਲੇ ਸਿਖਾਂ ਦੀ ਨਿਰਾਸ਼ਤਾ ਦਾ ਸ਼ਿਖਰ ਉਸ ਵਕਤ ਆਇਆ ਜਦੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਗਵਾਲੀਅਰ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਇਹ ਸੰਗਤਾਂ ਤੇ ਸੰਕਟ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਦਾ ਕਰਤਾ ਇਮਤਿਹਾਨ ਸੀ।

ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਗੌਰ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਅੰਗ ਸ੍ਰੀ ਚੌਥੇ ਕੇਵਲ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਹੀ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਬੜਾ ਉੱਚਾ ਤੇ ਸੁੱਚਾ ਸੀ। ਆਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠਦੇ, ਮਾਲਾ ਫੇਰਦੇ, ਹਰ ਰੋਜ਼ ਦਾਨ ਕਰਦੇ ਤੇ

ਜਪੁਸੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਫੇਰ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਤੇ ਕਥਾ ਵਾਰਤਾ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਆਪ ਦੀ ਰਸਨਾ ਵਿਚ ਬੜੀ ਮਿਠਾਸ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਆਪ ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਾਇਨ ਕਰਦੇ ਜਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਸੋ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਗਵਾਲੀਆਰ ਦੇ ਕ੍ਰਿਲੇ ਵਿਚ ਸਨ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੰਗਤ ਦਾ ਬੁਕਾਉ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਵੱਲ ਵਧਿਆ ਤੇ ਇਹ ਗੱਲ ਆਮ ਪ੍ਰਸਿਧ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ “ਗੁਰੂ” ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗਣੇਸ਼ ਦਾਸ ਵਡੇਹਰਾ ਚਹਾਰ ਬਾਗੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਲਿਖਦਾ ਹੈ:—

اما بعد وفات گوروارجن و قید شدن گورو هر گوبند پسر پرتیا نام برادر گوروارجن که اورا گورو
مهربان گفتندے برگدی نشست۔

ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਪਿਛੋਂ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਕੈਦ ਹੋਣ ਪਿਛੋਂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਭਰਾ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਨਾਮੀ ਦਾ ਪੁਤਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਿਹਰਵਾਨ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ ॥

ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ—ਭਗਤ

ਇਹ ਗੱਲ ਬਹੁਤ ਮਹਾਨਤਾ ਵਾਲੀ ਹੈ ਕਿ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਨੇ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਅਖਵਾਇਆ ਤੇ ਕਦੀ ਵੀ ਗੁਰੂ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਸੰਪਰਦਾ ਨੇ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੇ ਚਲਾਣੇ ਪਿਛੋਂ ਆਪਣੀ ਗੱਦੀ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਲਈ “ਗੁਰੂ ਮਿਹਰਵਾਨ” ਕਰਕੇ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਪਰ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਜੀਉਂਦੇ ਰਹੇ ਸਦਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ “ਭਗਤ” ਅਖਵਾਉਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ “ਭਗਤ” ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ। ਗਣੇਸ਼ ਦਾਸ ਵਡੇਹਰਾ ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਲਿਖਦਾ ਹੈ:—

خود را بگت قرار داد

ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ “ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭਗਤ ਅਖਵਾਉਂਦੇ ਸਨ”—ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ।

ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਾਖ ਦਬਿਸਤਾਨੇ ਮਜ਼ਾਹਬ ਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਪੁਸਤਕ ੧੬੪੫ ਵਿਚ, ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਦੇ ਦਿਹਾਂਤ ਦੇ ਪੰਜ ਸਾਲ ਪਿਛੋਂ ਲਿਖੀ ਗਈ ਇਸ ਵਿਚ ਵੀ ਇਸੇ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—

وايشان خود را بگت یعنی پرستار خدا گیرند

ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਤੇ ਹਰਿ ਜੀ ਦੋਵੇਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭਗਤ ਅਥਵਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸੇਵਕ ਸਮਝਦੇ ਸਨ।

¹ਗਣੇਸ਼ ਦਾਸ ਵਡੇਹਰਾ—ਚਹਾਰ ਬਾਗੇ ਪੰਜਾਬੀ ਫਾਰਸੀ ਹਥ ਲਿਖਤ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਲਾਹੌਰ ਪੜ੍ਹਾ ਪੜ (ਫੋਟੋਸਟੈਟ ਕਾਪੀ—ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ)।

²ਉਪਲਿਖਤ, ਪੜ੍ਹਾ ਪੜ।

³ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ—ਮਾਖੜਿ ਤਵਾਰੀਖੇ ਸਿਖਾਂ, ਪੰਨਾ ੩੮।

ਪਹਾੜੀ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦਾ ਦੌਰਾ

ਗੋਸਟੀਆ ਮਿਹਰਵਾਨ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਠੱਤੀ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਪਿਛੋਂ ਡਾਢ ੧੬੧੯ ਈਸਵੀ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਨੇ ਕਾਂਗੜੇ ਦੀਆਂ ਪਹਾੜੀ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕੀਤਾ¹।

੧੬੧੯ ਤੇ ੧੬੨੦ ਦੇ ਸਾਲ ਕਾਂਗੜੇ ਦੀਆਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਲਈ ਬੜੇ ਡਿਆਨਕ ਸਾਲ ਸਨ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਬਾਹਜ਼ਾਦਾ ਖੁਰਮ (ਬਾਹਜ਼ਹਾਨ) ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਮੁਗਲੀਆ ਫੌਜਾਂ ਲੈ ਕੇ ਕਾਂਗੜੇ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਸਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ੧੬੨੦ ਵਿਚ ਮੁਗਲਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਕਾਂਗੜੇ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਸਰ ਕੀਤਾ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਤੇ ਨੂਰ ਜਹਾਨ ਕਬਜ਼ੀਰ ਤੋਂ ਵਾਪਸੀ ਤੇ ਕਾਂਗੜੇ ਗਏ ਤੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੇ ਨਾਂ ਦਾ ਖੁਤਬਾ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਕਾਂਗੜੇ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਗਊ ਹਤਿਆ ਹੋਈ²।

ਰਾਜੇ ਚੰਦਰਭਾਨ ਕਾਂਗੜੇ ਵਾਲੇ ਦੇ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਤੇ ਕਥਨ³ ਤੋਂ ਸਿਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਨੇ ਪਹਾੜੀ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦਾ ਦੌਰਾ ੧੬੨੭ ਈਸਵੀ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਕੀਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਜਾ ਚੰਦਰਭਾਨ ੧੬੨੭ ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਤਖਤ ਤੇ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਅਨੁਮਾਨ ਹੈ ਕਿ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ੧੬੨੮ ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਗਏ ਜਦੋਂ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੀ ਮੁਗਲ ਸੈਨਾ ਨਾਲ ਪਹਿਲੀ ਲੜਾਈ ਹੋਈ।

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਸੁਕੇਤ ਰਿਆਸਤ ਵਿਚ ਗਏ⁴। ਉਥੋਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਸ਼ਿਆਮ ਸੈਨ (੧੬੨੦-੧੬੫੦ ਈਸਵੀ) ਨੇ ਬੜੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਰਾਜਾ ਬਹੁਤ ਫਕੀਰ ਦੋਸਤ ਸੀ ਤੇ ਸਾਧਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਯੋਗੀ ਕੋਲੋਂ ਸਰਾਪ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਬਹੁਤ ਉਪਰਾਮ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ⁵।

ਸੁਕੇਤ ਤੋਂ ਮਿਹਰਵਾਨ ਕੋਟਲੋਹੜ ਰਿਆਸਤ ਵਿਚ ਆਏ। ਇਥੋਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਸੁਕੇਤ ਤੋਂ ਕਾਂਗੜੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਧਰਤੀ ਤੇ ਆਏ। ਚੰਦਰਭਾਨ ਰਾਜਾ ਮੁਗਲ ਸੈਨਾ ਨੂੰ ਕਾਂਗੜੇ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਓਹ ਆਪ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਆਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਵਾਸਤੇ ਬਾਗ ਲੁਆ ਦਿਤਾ⁶। ਤੇ ਇਕ ਭੇਰਾ ਬਣਵਾ ਦਿਤਾ। ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਕਾਂਗੜੇ ਵਿਚ ਰਹਿਕੇ ਫਿਰ ਆਪ ਮੈਦਾਨੀ ਇਲਾਕੇ ਬੁਤਾਲੇ ਆ ਗਏ ਤੇ ਬੁਤਾਲੇ ਤੋਂ ਗੰਜਲ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਕੋਈ ਪੰਜ ਸਾਲ ਟਿਕੇ ਰਹੇ। ਗੰਜਲ ਤੋਂ ਫੇਰ ਬਹਿਨੇ ਕਾਲੇ ਤੋਂ ਫੀਰੋਜ਼ਪੁਰ ਦੇ ਰਸਤੇ ਮੁਹੰਮਦੀਪੁਰ ਆਏ⁷। ਮੁਹੰਮਦੀਪੁਰ ਤਹਿਸੀਲ ਕਸੂਰ ਜ਼ਿਲਾ ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਸੀ ਤੇ ਇਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਭੇਰਾ ਸੀ।

ਦੇਹਾਂਤ

ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੬੯੬ ਮਾਘ ਦੀ ਬਸੰਤ ਪੰਚਮੀ ਮੁਤਾਬਕ ੧੮ ਜਨਵਰੀ ੧੬੪੦ ਈ: ਨੂੰ ਹੋਇਆ⁸। ਆਪ ਨੇ ਪੂਰੀ ਉਨਾਠ ਪਦ ਸਾਲ ਉਮਰ ਭੋਗੀ। ਦੇਹਾਂਤ ਤੋਂ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਦੇ ਤੇ ਸੁਣਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ:—

¹ਗੋਸਟੀਆ ਮਿਹਰਵਾਨ, ਪੜ੍ਹਾ ੨੧ ਅ। ²J. Hutchison, History of the Punjab Hill States, Vol. I, page 164 ³ਗੋਸਟੀਆ ਮਿਹਰਵਾਨ, ਪੜ੍ਹਾ ੩੪ ਅ। ⁴ਗੋਸਟੀਆ ਮਿਹਰਵਾਨ, ਪੜ੍ਹਾ ੩੦ ਅ।

⁵"On this Yogi cursed the Raja and died soon-afterward in his cave. Shyman Sen did every thing in his power to avert the curse." J. Hutchison. History of the Punjab Hill States Vol. I Page 357. ⁶ਗੋਸਟੀਆ ਮਿਹਰਵਾਨ, ਪੜ੍ਹਾ ੩੫ ਅ। ⁷ਓਪਲਿਖਤ, ਪੜ੍ਹਾ ੩੮੬ ਅ।

ਸਜਣ ਸੇਈ ਨਾਲਿ ਮੈ ਚਲਦਿਆ ਨਾਲਿ ਚਲੰਨਿ ॥

ਜਿਥੇ ਲੇਖਾ ਮੰਗੀਐ ਤਿਥੇ ਖੜੇ ਦਿਸਨਿ^੧ ॥ [ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੧-੩]

ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ

ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਨ। ਆਪ ਦੀ ਚੌੜੀ ਛਾਤੀ, ਲੰਮੀਆਂ ਫੁੱਜਾਂ ਤੇ ਉਂਗਲਾਂ ਵੱਡੀਆਂ ਸਨ। ਆਪ ਦੇ ਨੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਲਾਲੀ ਤੇ ਹੇਠਲੇ ਕਾਲੇ ਡੋਰੇ ਵੇਖਣ ਵਾਲੇ ਤੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਆਪ ਟੁਰਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਜੱਜੇ ਖੱਬੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਵੇਖਦੇ ਕੇਵਲ ਆਪਣੇ ਧਿਆਨ ਹੇਠਾਂ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਟੁਰੀ ਜਾਂਦੇ ਸਨ।

ਜਿਥੇ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਉਚ ਕਟੀ ਦੇ ਲਿਖਾਰੀ, ਚੰਗੇ ਵਿਦਵਾਨ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਵਿਆਖਿਆਕਾਰ ਸਨ, ਉਥੇ ਉਹ ਬਹੁਤ ਵਡੇ ਕਲਾਕਾਰ ਵੀ ਸਨ। ਨਾ ਕੇਵਲ ਉਹ ਰਾਗ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਸਨ, ਸਗੋਂ ਰਾਗ ਨੂੰ ਗਾਇਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵਧੇਂ ਆਪ ਨੂੰ ਗੱਲਾਂ ਬਹੁਤ ਸੁਰੀਲਾ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਆਪ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਵਿਚ ਐਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦਿਆਂ ਰਾਤ ਤੋਂ ਸਵੇਰ ਤੇ ਸਵੇਰ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ ਹੋ ਜਾਵੇ ਸੰਗਤਾਂ ਬੈਠਕੇ ਸੁਣਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਸਨ, ਤੇ ਉਕਤਾਂਦੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਛੇ ਰਾਗ ਤੇ ਛਤੀਸ ਪਰੀਆਂ (ਰਾਗਨੀਆਂ) ਦਾ ਗਾਇਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ^੨।

ਮਿਹਰਵਾਨ ਦਾ ਜੀਵਨ ਵੀ ਬੜਾ ਉਚਾ ਤੇ ਸੁਚਾ ਸੀ। ਆਪ ਜਿਥੇ ਧਾਰਮਕ ਤੇ ਆਤਮਕ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਅਮਲ ਬੀ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਆਪ ਦਾ ਜੀਵਨ ਇਕ ਅਮਲੀ ਜੀਵਨ ਸੀ। ਆਪ ਸਵੇਰੇ ਅੱਘ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠਦੇ, ਮਾਲਾ ਫੇਰਦੇ, ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਇਕੀ ਪਾਠ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਕਰਦੇ ਤੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਕੁਝ ਨ ਕੁਝ ਦਾਨ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਆਪ ਦੇ ਉੱਚੇ ਤੇ ਸੁੱਚੇ ਜੀਵਨ ਕਰਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਆਪ ਦਾ ਆਦਰ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ।

^੧ਗੋਸਟੀਆਂ ਮਿਹਰਵਾਨ, ਪੜ੍ਹਾ ੩੫ ਅ, ੪੦ ਓ, ੫੪ ਓ, ੧੧੪ ਅ ^੨ਗੋਸਟੀਆਂ ਮਿਹਰਵਾਨ, ਪੜ੍ਹਾ ੩੮੬ ਅ।

^੩ਗੋਸਟੀਆਂ ਮਿਹਰਵਾਨ, ਪੜ੍ਹਾ ੩੫੯ ਓ। ^੪ਗੋਸਟੀਆਂ ਮਿਹਰਵਾਨ ਪੜ੍ਹਾ ੩੪੯ ਅ।

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
ਪੋਥੀ ਬਾਬਾ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਅਨੁਸਾਰ
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸੁਰਿਆਨ
(ਲਿਖਤ-ਭਾਈ ਧਰਮਾਨੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ)

“ਜਾਲਿ ਮੋਹੁ ਘਸਿ ਮਸੁ ਕਰਿ ਮਤਿ ਕਾਗਦੁ ਕਰਿ ਸਾਰੁ ॥

ਭਾਉ ਕਲਮ ਕਰਿ ਚਿਤੁ ਲੇਖਾਰੀ ਗੁਰ ਪੁਰਿ ਲਿਖੁ ਬੀਚਾਰੁ ॥

ਲਿਖੁ ਨਾਮੁ ਸਾਲਾਹ ਲਿਖੁ ਲਿਖ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰੁ ॥੧॥

ਬਾਬਾ ਏਹੁ ਲੇਖਾ ਲਿਖਿ ਜਾਣੁ ॥

ਜਿਥੇ ਲੇਖਾ ਮੰਗੀਐ ਤਿਥੇ ਹੋਇ ਸਚਾ ਨੀਸਾਣੁ” ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ [ਸ੍ਰੀ ਰਾਗੁ ਮ : ੧ ॥ ਪੰਨਾ : ੧੬ ।

“ਮਿਹਰਵਾਨ ਕੇ ਗਿਆਨ ਕੀ ਸੋਭਾ ਕਿਆ ਕਹੋ ਜਿਨਿ ਗਿਆਨ ਕਰਿ ਕਰਿ ਐਸਾ ਗੋਸਟੀ ਕਾ ਬੰਧੋਜ ਬਾਧਿਆ ਜਿ ਅਗਿਆਨ ਮੂਰਖ ਥੇ ਸੇ ਭੀ ਪਤਿ ਪਤਿ ਚਤੁਰ ਸਰੋਮਣ ਗਿਆਨਵੰਤ ਭਏ।”

[ਹਰਿਜੀ, ਗੋਸਟੀਆਂ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਵਿਚੋਂ ਪਤਾ ੨੩ ਅ]

(੧) ਬਾਬਾ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਦੀ ਪੋਥੀ ਕੀ ਹੈ ਮਾਨੋਂ ਦਸਵੇਂ ਆਕਾਸ਼ ਦੇ ਕਿਸੇ ਉੱਚ ਅਰਬੀ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਅਨੰਤ ਕਿਰਨਾਂ ਦਾ ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਕੇਂਦ੍ਰ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਇੱਕ ਇੱਕ ਕਿਰਨ ਅਗਿਆਨ ਗੁਸਿਤ ਜੀਵ ਨੂੰ ਇਸ ਭਵ ਸਾਗਰ ਦੇ ਘੁੱਪ ਅੰਧਕਾਰ ਤੋਂ ਕੱਢਣ ਲਈ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਪਰਮ ਹੇਤੂ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਆਤਮਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਓਤ ਪੋਤ ਸੀ। ਫਿਰ, ਐਸਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਬਾਣੀ ਦਾ ਆਪਣੇ ਆਤਮ ਅਨੁਭਵ ਵਿੱਚ ਸਾਖਿਆਤਕਾਰ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ (ਕਰੀਬਨ ੭੧੫) ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੇ ਸ਼ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪਰਮਾਰਥ ਦਸ ਕੇ ਆਪ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੇ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਠ ਮਤ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਨ ਤੋਂ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨ ਬਾਣੀ ਆਪ ਦੀ ਪਵਿਤ੍ਰ ਸਿੱਮ੍ਰਿਤੀ ਵਿੱਚ ਅਖੰਡ ਮੰਡਲਾਕਾਰ ਹੋ ਕੇ ਆਸਣ ਜਮਾਈ ਬੈਠੀ ਸੀ। ਕਿਸ ਸੁਗਮਤਾ ਨਾਲ ਆਪ ਇਸ ਬਾਣੀ ਦੇ ਪਰਮਾਰਥਾਂ ਦੀ ਬਰਖਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਿਸ ਅਤੱਯੰਤ ਸੂਖਮਤਾ ਤੇ ਓਜਸ ਨਾਲ ਆਪ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੇ ਦੋ ਕੇ ਏਹਨਾਂ ਪਰਮਾਰਥਾਂ ਦੇ ਅੰਤਿਮ ਭਾਵਾਂ ਤਕ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ ਅਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਦਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਨਾਲ ਵਿਭੂਸ਼ਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਧਾਰਣ ਮਰਨਹਾਰ ਬੰਦੇ ਦਾ, ਨਿਰੇ ਪੂਰੇ ਕਿਤਾਬੀ ਕੀੜੇ ਦਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਦੀ ਪਿਠ ਪਰ ਬੰਦੂਰ ਕਿਸੇ ਦਿਬਜ ਸ਼ਕਤੀ, ਕਿਸੇ ਅਲੌਕਿਕ ਰੋਸ਼ਨੀ ਤੇ ਕਿਸੇ ਰਹਸਜ ਪੂਰਿਤ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਹੋਂਦ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਮਿਹਰਵਾਨ ਰਚਨਾ ਦਾ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਪਾਠ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਮੇਰੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਨਿਰਯਤਨ ਹੋ ਵਿਸਮਾਦ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋਣ ਲਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਿਰਬੀਜ ਸਮਾਧੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਪੰਚਸਿਖਾਚਾਰਜ, ਯਾਗਯਵਲਕਯ ਅਰ ਪਤੰਜਲੀ ਆਦਿਕ ਮਹਾਂ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਐਸੇ ਐਸੇ ਕਸ਼ਟ ਮਈ ਅਰ ਕਰੜੇ ਅਭਿਆਸ ਦੱਸੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੈਰਵੀ ਕਰਨੀ ਸ਼ਾਇਦ ਕੁੱਝਾਂ ਯਾਂ ਅਰਬਾਂ ਖਰਬਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਲਈ ਵੀ ਸੰਭਵ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਹਾਂ ਜੀ, ਉਸ ਅਫੂਰ, ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਸਮਾਧੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ, ਮੈਂ ਦਾਵੇ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਇਸ ਪੋਥੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੇ ਨਿਰੰਤਰ ਪਾਠ ਦੁਆਰਾ ਆ ਮੁਹਾਰੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ; ਅਰ, ਸੋਲਾਂ ਆਨੇ ਸੱਚ, ਇਹੋ ਦਾਵਾ, ਇਸ ਪੋਥੀ ਦੇ ਅਰੰਭ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੱਖ ਨੇ, ਪ੍ਰੇਮ, ਸਤਿਕਾਰ ਤੇ ਬਰਧਾ ਵਿੱਚ ਰੱਤੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਏਹਨਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। “ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੇ ਸੇਵਕੁ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਜੀ ਪੋਥੀ ਲਿਖੀ ਲਿਖਾਈ, ਏਸ ਪੋਥੀ ਨੂੰ ਸੁਣੇ, ਪੜ੍ਹੇ, ਗਾਵੇ, ਤਿਸ ਕੀ ਪਰਮ ਗਤਿ ਹੋਵੈ” । ਅਰ, ਬਾਬਾ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨੂੰ ਕੀ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਕੇ ਇਹ ਬਾਣੀ ਰਚੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਇਸ ਪੋਥੀ ਦੇ ਅੰਤਿਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਸ਼ਲੋਕ ਦੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ, ਪਾਠ ਤੋਂ ਲਗ ਸਕਦਾ ਹੈ :-

“ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਕਰਣਹਾਰੁ ਸਚਾ ਪਰਵਦਗਾਰੁ ॥

ਕਰਿ ਕਰਿ ਕੁਦਰਤਿ ਵੇਖਦਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰੁ ॥

ਖਾਨ ਪੀਨ ਤੇ ਬਾਹਰਾ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਅਹਾਰੁ ॥”

ਕੀ ਇਹ ਸ਼ਲੋਕ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦੇ ਇਹ ਇਲਾਹੀ ਨਾਦ ਵੀ ਚੋਤੇ ਨਹੀਂ ਆ ਜਾਂਦੇ ?

“ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਕਿਛੁ ਕਰਮੁ ਨ ਜਾਣਾ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣਾ ਤੇਰੀ ॥

ਸਭ ਤੇ ਵਡਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਾਨਕੁ ਜਿਨਿ ਕਲ ਰਾਖੀ ਮੇਰੀ ॥”

[ਸੂਹੀ ਮ : ਪ ॥ ਪੰਨਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁ. ਗ੍ਰੰ. ਸਾ: ੭੫੦]

“ਚਿੰਤ ਅਚਿੰਤਾ ਸਭਲੀ ਗਈ ॥ ਪ੍ਰਭ ਨਾਨਕ ਨਾਨਕ ਨਾਨਕ ਮਤੀ ॥” [ਛੈ: ਮ: ਪ ॥ ਪੰਨਾ ੧੧੫੭]

“ਰਵਿਦਾਸ ਧਿਆਏ ਪ੍ਰਭ ਅਨੂਪ ॥ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਗੋਵਿੰਦ ਰੂਪ ॥” [ਬਸੰਤ; ਮ: ਪ ॥ ਪੰਨਾ: ੧੧੯੨]

ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ, ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਨੇ ਤੇ ਮਹਾ ਕਵੀ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨੂੰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮਾਤਮਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ; ਤਾਂ ਤੇ ਐਸੇ ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ, ਦੋ ਜਹਾਨ ਦੇ ਵਾਲੀ, ਸਾਡੇ ਹਲਤ ਪਲਤ ਦੇ ਰਾਖੇ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਰੂਪ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਬਾਰੰਬਾਰ ਭੰਡੀਤ ਬੰਦਨਾਂ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਸੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਨਿਰਬਾਣ ਰੂਪ ਦਾ ਆਸ਼ਾ ਲੈ ਕੇ, ਉਸੇ ਦੀ ਰੂਪਾ ਦੁਆਰਾ, ਪੋਥੀ ਸੱਚ ਖੰਡ ਦੇ ਪਰਮਾਰਥਾਂ ਦੇ ਪਰਮਾਰਥ ਦਾ ਵੀ ਸਾਰ ਕੱਢ ਕੇ, ਅਤਿ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ, ਗੁਰਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ, ਗੁਰਮਤਿ ਸੁਗਿਆਨ (Gurmat Philosophy *) ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਗੁਰਮਤਿ ਸੁਗਿਆਨ

* What is philosophy ? No two philosophers, even among the so-called great, have ever agreed on the subject matter of philosophy. Directly or indirectly every thinker posits an undefined something called “reality” which is to be pondered over, investigated into, known, experienced, realized, and identified with. Characterization of the reality leads to divergent views which often get bogged up or lost in blind alleys into which some stumble consciously or unconsciously. Must philosophers disagree and is this disagreement inevitable ?

Some opine that the very nature of philosophy makes it so and regard this not its defect but its glory. Others, however, deny this and assert that the disagreement does not lie in the problem. All are agreed on the problem that philosophy is an attempt to know the reality. If there is any disagreement, it lies in the method of approach as well as in the mental make-up or the idiosyncrasy of the thinker. But the assumption that reality is definable is wrong. The Gurus again and again declare that it is *Alakh*, *Agamya* and *Agocār*. Reality is not a concept to be defined or articulated about, but something to be experienced in a state of sublimation, where intellect and its associates and auxiliaries in the psychic sphere do not function. This sublimate state presupposes an integrated and idealized personality which is the outcome of an ethical discipline undergone by a real seeker after the knowledge of reality. Philosophers, or Gurmukhs, the Gurus contend, must first qualify themselves not only by intellectual attainments but also by moral purification and acquire an integrated personality, before they philosophize. In this way there will not be any disagreement, for the stories of the knowledge of reality, experienced by the integrated personalities throughout the ages, differ very little in essentials.

To know reality is not an intellectual feat. It is to be realized as an immediate experience, *anubhava*, and this can be done only by a morally perfected person. Such persons do not find any difference or disagreement among themselves on any problem of Philosophy.

ਕੀ ਹੈ ? ਇਹ ਪਾਰ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੁਆਰਾ ਸਗੁਣ (ਸਰਗੁਣ) ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਰਾਧਣਾ ਹੈ, ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਸਗੁਣ ਕਰ ਕੇ ਸਾਖਿਆਤ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰਖਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮਨੋਰਥ ਦੀ ਪੂਰਨਤਾ ਲਈ ਛਾਵੇਂਹੋਰ ਵੀ ਸਾਹੇ ਹੀ ਸਾਧ ਠਰਮ ਅਵਸ਼ਯਕ ਤੇ ਕਰਤਵਜ (ਕਰਨੇ ਯੋਗ) ਹਨ ਤਾਂ ਵੀ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੀ ਇਸ ਮਨੋਰਥ ਨੂੰ, ਆਪਣੀ ਪੂਰਨਤਾ ਦੀ ਸਿਖਰ ਤੇ ਪਹੁੰਚਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸ੍ਰਯੀ ਵੀ ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਕਿ ਗਿਆਨ ਕੀ ਹੈ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ :—

“ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਵੈ ਸੁ ਗਿਆਨੁ ਤਤੁ ਬੀਚਾਰੈ ਹਉਮੈਂ ਸਬਦਿ ਜਲਾਏ ॥

ਤਨੁ ਮਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਨਿਰਮਲ ਬਾਣੀ ਸਾਚੈ ਰਹੈ ਸਮਾਏ ॥” [ਰਾਮ ਕਲੀ ਮ: ੧ ॥ ਪੰਨਾ ੯੩੯ ॥]

ਏਹਨਾਂ ਦੋ ਮਹਾਂ ਵਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਸੰਪੂਰਨ ਵੇਦਾਂ, ਬਾਸਤਰਾਂ, ਸਿੰਮ੍ਰਿਤੀਆਂ, ਪੁਰਾਨਾਂ ਤੇ ਕਤੋਬਾਂ ਦਾ ਲਤੀਫੁੱਲਤੀਫ਼ ਅਰਕ (Quintessence) ਕੱਢ ਕੇ ਰਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪਰ, ਇੱਥੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਅਥਵਾ ਫਿਲਾਸਫ਼ਰ ਨੂੰ ਕੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਕੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਫ਼ਰਮਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਵੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਗਿਆਨ ਦੀ ਅਰਥਾਤ, ਤੱਤ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ (i. e. ponders over the Object of Abstract Knowledge or the Essence of Reality) ਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਦੀਖਿਆ ਰੂਪੀ ਬਬਰ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਅਸਬੂਲ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਫ਼ਸਮ ਕਰਦਾ ਹੈ : ਉਸ ਦਾ ਤਨ ਮਨ ਤੇ ਬਾਣੀ ਨਿਰਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਉਹ ਸੱਚ (Reality) ਵਿੱਚ ਅਡੋਲ ਇਸਥਿਤ (ਰਮਿਆ ਹੋਇਆ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬਸ, ਬਾਬਾ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਦੇ (੭੧੫) ਪਰਮਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਯਥਾ ਸੰਭਵ ਆਪਣੀ ਅਤਪਾਯ ਤੇ ਨਿਰਬਲ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚ ਰਖਦੇ ਹੋਇਆ ਮੈਂ ਇਸ ਦੁਰਗਮ ਵਿਸ਼ੇ ਦਾ ਗੁਰਮ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਆਖਿਆਨ ਅਰੰਭ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

(੨) ਜੋ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਵਿੱਚ ਪਦਾਰਥ (ਯਾਨੇ ਵਿਸ਼ੈ, object) ਦੇ ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਸ੍ਰੈ ਗਿਆਨ ਦਾ ਭੇਦ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਪਰਮਾਰਥ ਵਿੱਚ, ਵਿਸ਼ੈ ਦਾ ਗਿਆਨ ਸ੍ਰੈ ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਅਭੇਦ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ੈ ਮਨੁਖ ਤੋਂ ਬਾਹਿਰ ਹੈ, ਪਰਮਾਰਥ ਦਾ ਵਿਸ਼ੈ (object of philosophy) ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮਨੁਖ ਨੂੰ, ਆਪਣੇ ਚਿੱਤ ਅਥਵਾ ਸ੍ਰੈ ਗਿਆਨ ਵਤ, ਪਰਮਾਰਥ ਦਾ ਵਿਸ਼ੈ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਵਿਸਾਰਦਾ ਇਹ ਵਿਸ਼ੈ ਇਸ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਗਵਾਂਢੀ ਹੈ, ਅਰ ਇਸ ਨਾਲ ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਿਚਿਤ ਹੈ। ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ੈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਅਚੇਤ ਹੈ, ਅਰ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸੁਭਾਵ ਅਰ ਨਿਰਨਿਆਂ ਤੋਂ ਸ੍ਰੁੱਤ ਹੋ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਪਰਮਾਰਥ ਦਾ ਵਿਸ਼ੈ ਇੱਕ ਅਦਭੁਤ ਵਿਸ਼ੈ ਹੈ, ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਉਤਮ ਹੈ, ਆਦਿ ਹੈ, ਤੇ ਪਰਮ ਤੱਤ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਸ਼ੈ ਦੇ ਮੂਲ ਵਿੱਚ ਈਸ਼ਵਰੀ ਤੇ ਅਨੀਸ਼ਵਰੀ ਤੱਤ ਦੇ ਪ੍ਰਤਨ ਰਿਬੇਕ ਲੱਗੇ, ਅਰ ਇਹ ਨਿਰਰਾ (ਜਾਂ ਨਿਰਸਾ) ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਕਿਹੜੀ ਹਸਤੀ ਪ੍ਰਜਣ ਯੋਗ ਹੈ ਤੇ ਕਿਹੜੀ ਨਹੀਂ, ਸੁਭਾਵ ਤੋਂ ਹੀ ਸੰਕਲਪ-ਇਸਥਿਤ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਇਹ ਦਸਣਾ ਵੀ ਅਨੁਚਿਤ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਸ਼ਈ (Subject) ਦਾ ਵਿਸ਼ੈ (object) ਵਿਸ਼ਈ ਦੀ ਆਪਣੀ ਹੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਬੈਰੁਨੀ objective) ਅਕਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇਹੇ ਜਿਹੇ ਕਿਸੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਅਰ ਜੇਹੇ ਜਈਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੇ ਕੰਮਾਂ ਵਲ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਦਾ ਝੁਕਾਉ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਲਪਿਤ ਉਸ ਦਾ ਈਸ਼ੁਰ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹਾਂ ਜੀ, ਜਿਤਨੇ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇ ਯੋਗ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਆਪ ਹੀ ਉਤਨੇ ਹੀ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇ ਯੋਗ ਉਸਦਾ ਈਸ਼ੁਰ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ। ਈਸ਼ੁਰ ਦੀ ਸੁਧ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੀ ਸੁਧ ਹੈ, ਈਸ਼ੁਰ ਦਾ ਗਿਆਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਈਸ਼ੁਰ ਤੋਂ ਸਾਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਮਨੁੱਖ ਤੋਂ ਉਸ ਦੇ ਈਸ਼ੁਰ ਦਾ, ਦੋਵੇਂ ਅਨੰਨ ਰੂਪ ਹਨ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਕਿਸੇ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਆਪਣੇ ਈਸ਼ੁਰ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਤੇ ਆਤਮਾ ਦਾ ਚਾਰਾ ਵਲਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਆਪਾ (Enlightened Self), ਅਰਥਾਤ, ਇਸ ਦੀ ਆਵਿਰਭੂਤ (Manifest, become visible), ਆਡਯੋਤਰ (Interior, inner) ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ, ਹੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੈ ; ਅਰ, ਬੱਜਰ ਕਪਾਟ ਖੁੱਲਣ ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਗੁਪਤ ਗੰਜਾਂ ਦਾ ਸੱਚਾ ਦੀਵਾਰ ਮਿਲਣਾ, ਆਪਣੇ ਉਨਮਨੀ

(ਤੁਰੀਆਵਸਥਾ ਦੇ) ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਭਾਸਣਾ, ਅਰ ਆਪਣੇ ਰੂਹਜ ਪ੍ਰੇਮ ਤਵੰਗਾਂ ਦੀ ਨੂਰਾਨੀ ਨੁਮਾਇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਖੁਲ੍ਹਾ ਬਲਕਾ ਪੈਣਾ— ਪਰਮਾਰਥ ਦਾ ਸਾਖਿਆਤ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਮਨੁਖ ਤੋਂ ਭਾਵ ਇੱਥੇ ਐਸੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਤੋਂ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਿਸੇ ਜਮਾਤ ਨੇ ਪੂਰਨ ਮੰਨਿਆ ਹੈ।

(੩) ਪਰ ਜਦ ਸਾਧਾਰਣ ਭਾਸ਼ਾ (Common parlance) ਵਿੱਚ ਧਰਮ, ਅਰਥਾਤ ਬ੍ਰਹਮ-ਚੇਤਨਤਾ, ਨੂੰ ਮਨੁਖ ਦਾ ਨਿਜਾਤਮ ਗਿਆਨ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਕਿ ਸਾਧਾਰਣ ਧਾਰਮਿਕ ਮਨੁਖ ਨੂੰ ਇਸ ਜੀਵ-ਬ੍ਰਹਮ-ਏਕਤਾ ਦੀ ਸਾਖਿਆਤ ਸੁਧ (Direct Realization) ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਿਉਂ ਜੋ ਧਾਰਮਿਕ ਮਨੁਖ ਵਿੱਚ, ਨਿਰਮਾਣਤਾ ਤੇ ਨਿਰਹੰਗਤਾ ਵਿਚਾਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ, ਇਸ ਏਕਤਾ ਦਾ ਅਗਿਆਨ ਸਤੀਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਾਰਭੂਤ (essential) ਅਰ ਲੁੜੀਂਦਾ ਪਦਾਰਥ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਤਾਂ ਤੇ ਇਸ ਭੁਲੇਖੇ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਇਉਂ ਕਹਿਣਾ ਬਿਹਤਰ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਰਮ (Virtue)^੨ ਮਨੁਖ ਦੇ ਨਿਜਾਤਮ ਗਿਆਨ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਅਪ੍ਰਤੱਖ ਅਵਸਥਾ (State of Non-realization) ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਏਸੇ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਜਪੁ ਜੀ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਰੂਹਾਨੀ ਜ਼ੀਨੇ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਪੌੜੀ ਯਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਡੰਡੇ ਦਾ ਨਾਮ “ਧਰਮ ਖੰਡ” ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਤੇ ਮੁੱਲਾਂ ਧਰਮ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਦੱਸਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ :—

“ਏ ਮੁਲਾਂ ਜੇ ਤੂੰ ਖੁਦਾਇ ਕਾ ਰਾਹ ਪਾਵਣ ਲੋੜਦਾ ਹੈਂ ਤਾਂ ਈਵ ਮਤ ਜਾਣਹਿ ਜਿ ਗਲੀ ਕੀਤੀ ਖੁਦਾਇ ਦਾ ਰਾਹੁ ਪਾਈਦਾ ਹੈ.....ਮੁਲਾਂ ਗਲੀ ਪਹੁੰਚੀਦਾ ਨਾਹੀ, ਕਰਤੂਤਿ ਕਮਾਉ, ਖੁਦਾਇ ਦਾ ਰਾਹੁ ਪਾਵਹਿਗਾ ਅਰ ਜੇ ਮਾਲ ਦਾ ਮਾਣਾ ਕੀਚੈ, ਰੂਪ ਕੀ ਸੋਭਾ ਕੀਚੈ, ਤਾਂ ਈਵ ਨਾਹੀ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ। ਜਾਂ ਇਹ ਹਵਾਇਸਾਰੀ ਮਨ ਥੀ ਦੂਰ ਹੋਇ ਤਾਂ ਕਿਛੁ ਕਾਹ ਦੀ ਸੋਧਿ ਪਾਇਐ।”

[ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਪੰਨਾ ੧੦੦]

ਅਰ ਏਹੋ ਕਾਰਣ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਥਾਂ, ਹਰ ਕੋਮ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਦਾ ਆਵਿਰਭਾਵ (ਜ਼ਹੂਰ) ਸੁਗਿਆਨ ਦੇ ਆਵਿਰਭਾਵ ਤੋਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਪਹਿਲੇ ਹੋਇਆ ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਧਰਮ ਤੋਂ ਭਾਵੇਂ ਸੁਗਿਆਨ ਦਾ ਦਰਜਾ ਉਚਾ ਹੈ ਅਰ ਭਾਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਰੂਹਾਨੀ ਜ਼ੀਨੇ ਵਿੱਚ ਗਿਆਨ (Philosophy) ਦਾ ਦਰਜਾ ਧਰਮ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਵੀ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਯਾ ਸੂਬ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਸਭ ਵੰਦਾਂ, ਬਾਸਤਾਂ ਤੇ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦੇ ਮੁਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਸਾਧਾਰਣ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਧਰਮ ਹੀ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ ਹੈ। ਕਿਉਂ ਜੋ ਧਰਮ ਦੀ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਤੋਂ ਜਿਸ ਗਿਆਨ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਪੂਰਨ, ਨਿਰਦੋਸ਼ ਤੇ ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਥਵਾ ਇਉਂ ਕਹੋ ਕਿ ਧਰਮ ਦੀ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਤੇ ਪੂਰਨਤਾ ਹੀ ਮਗਰੋਂ,

^੧ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਭਾਵੰਤ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ (Radiant Nature) ਦੀ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਬਾਕੀ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ ਇਉਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵੰਤ ਪਦਾਰਥ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਹਿਰ ਹੈ। ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਲ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਹੋਰ ਹਸਤੀ ਮੰਨ ਕੇ ਧਿਆਉਂਦਾ (Contemplate ਕਰਦਾ) ਹੈ, ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਇਹ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਆਪਣਾ ਆਪ ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ ਹੈ :

“ਮਨ ਤੂੰ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪੁ ਹੈ ਆਪਣਾ ਮੂਲੁ ਪਛਾਣੁ ॥

ਮਨ ਹਰਿ ਜੀ ਤੇਰੈ ਨਾਲਿ ਹੈ ਗੁਰਮਤੀ ਰੰਗੁ ਮਾਣੁ ॥” [ਆਸਾ ਮ: ੩ ॥ ਪੰ: ੪੪੧ ॥

ਤਬਾ ਹੀ : “ਪੁਰਖ ਮਹਿ ਜਿਉ ਬਾਸੁ ਬਸਤੁ ਹੈ ਮੁਕਰ ਮਾਹਿ ਜੈਸੇ ਛਾਈ ॥

ਤੈਸੇ ਹੀ ਹਰਿ ਬਸੇ ਨਿਰੰਤਰਿ ਘਟ ਹੀ ਖੋਜਹੁ ਛਾਈ ॥” [ਧਨਾ : ਮ: ੯ ॥ ਪੰ: ੬੮੪ ॥

^੨Virtue—Fulfilling the moral duties incumbent on man & obeying the Divine Law.

ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੁਆਰਾ, ਗਿਆਨ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਣ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਮਨੁ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ (ਅਧ : ੬, ਸ਼ਲੋ : ੯੨) ਵਿੱਚ ਸ਼ੋ ਧਰਮ ਦੇ ਦਸ ਅੰਗ ਦੱਸੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਨਿਰੂਪਣ ਕੀਤਾ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿੱਚ ਸੰਪੂਰਨ ਧਾਰਮਿਕ ਕਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਤੋਂ ਹੀ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਅੰਤ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਹੀ ਜਾ ਸਮਾਂਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ :—

“ਸੁਨਹੁ ਮੇਰੇ ਮਨਾ ! ਗਿਆਨ ਹੈ ਸਿ ਸਭੁ ਕੋਈ ਚਮਤਾ ਹੈ ਅਰ ਧਿਆਨ ਵੀ ਸਭ ਕੋਈ ਧਰਤਾ ਹੈ :.....

ਇਹ ਸਭ ਮਾਇਆ ਕੇ ਬੰਧਨ ਮਹਿ ਕਰੇ ।” [ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਪੰਨਾ ੭੮

ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਹੀ ਧਾਰਮਿਕ ਕਰਮ ਸ਼ਰੀਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਨ, ਕੇਵਲ ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪੀ ਧਰਮ ਹੀ ਅੰਤਮ ਦਾ ਗੁਣ ਹੈ। ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਹੀ ਨਿਯਮ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਆਸ਼ਿਤ ਹਨ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਹਨ, ਕੇਵਲ ਪ੍ਰੇਮ ਹੀ ਇੱਕ ਸੋਸਾ ਨਿਯਮ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਆਧਾਰ ਸ਼ਰੀਰ ਤੇ ਨਹੀਂ ਅਰ ਜੋ ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਪਿਛਲੇ ਨਹੀਂ, ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਮ ਹੀ ਧਰਮ ਧਰਮ ਹੈ ਤੇ ਧਰਮ ਹੀ ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ, ਅਰ ਇਹ ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪੀ ਧਰਮ ਦੀ ਹੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਚਮਤਕਾਰ ਗੁਰਮੁਖ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ‘ਬੰਡਾਂ’ ਵਿੱਚ ਦਿਸਦਾ ਹੈ। ਏਹੋ ਗਿਆਨ ਬੰਡ ਵਿੱਚ ਗਿਆਨ ਦਾ, ਸ਼ਤਮਬੰਡ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਦਾ, ਕਰਮ ਬੰਡ ਵਿੱਚ ਕਰਮ ਦਾ ਤੇ ਸੱਚ ਬੰਡ ਵਿੱਚ ਸੱਚ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਤਿੰਨ ਅੰਗ ਅਸਥੂਲ ਹਨ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਚੌਥਾ ਅੰਗ ਸੂਖਮ ਹੈ। ਅਸਥੂਲ ਅੰਗ ਇਹ ਹਨ : (੧) ਮਨ ਬਚਨ ਤੇ ਕਰਮ ਦੁਆਰਾ ਮਨ ਬਚਨ ਤੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਹਿੰਸਾ ਨਾ ਕਰਨੀ—ਇਹ ਅਹਿੰਸਾ ਹੈ। (੨) ਮਨ ਬਚਨ ਤੇ ਕਰਮ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਕਾਮ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ—ਇਹ ਸੇਵਾ ਹੈ। (੩) ਮਨ ਬਚਨ ਤੇ ਕਰਮ ਦੁਆਰਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨਾ—ਇਹ ਸਤਿਕਾਰ ਹੈ। ਤਾਂ ਤੇ ਅਹਿੰਸਾ, ਸੇਵਾ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ, ਇਹ ਤਿੰਨੋਂ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਅਸਥੂਲ ਅੰਗ ਹਨ। ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਸੂਖਮ ਅੰਗ ਆਪਾ-ਵਾਰਨ ਹੈ। ਮਨੁਖ ਦਾ ਪੂਰਨ ਆਪਾ ਪੰਜ ਕੰਡਾਂ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਹਨ—ਅੰਨ ਮਏ, ਪ੍ਰਾਣ ਮਏ, ਮਨੋ ਮਏ, ਵਿਗਿਆਨ ਮਏ ਤੇ ਆਨੰਦ ਮਏ। ਏਸ, ਏਹਨਾਂ ਪੰਜਾਂ ਦੀ ਹੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰ ਦੇਣੀ—ਆਪਾ ਵਾਰਨ ਹੈ, ਤੇ ਇਹ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਚੌਥਾ, ਸੂਖਮ ਅੰਗ ਹੈ। ਇਸ ਨਿਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਯਤਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਈਸ਼੍ਵਰੀ ਤੇ ਮਾਨੁਖੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ (ਸੁਭਾਵ ਅਥਵਾ ਹਸਤੀ) ਵਿੱਚ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕੇਵਲ ਭ੍ਰਮਿਕ ਹੈ; ਕਿ ਇਹ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕੇਵਲ ਉਹ ਹੀ ਜੋ ਸਾਧਾਰਣ (ਅਵਿਦਿਆ ਰੂਪਿਤ) ਮਾਨੁਖੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਅਰ ਗਿਆਨਵੰਤ ਮਨੁਖ ਵਿੱਚ ਹੈ; ਅਰ, ਕਿ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਅਰ ਇਸ ਦੇ ਕਰਤਵਜ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨਵੰਤ ਮਨੁਖ ਬਣਨ ਦੇ ਸਾਧਨ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਨੁਖ ਬਣ ਕੇ ਗੁਰੂ ਵਿੱਚ ਅਭੇਦ ਹੋਣ ਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਤਦ ਹੀ ਪੂਰਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਸਿੱਖ ਅੰਤ ਤਕ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮਨੁਖ ਕਹਿੰਦਾ ਹੀ ਨਾ ਰਹੇ ਬਲਕਿ ਗੁਰ ਸਿਖਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰਮੁਖਿ ਬਣਨ ਦੇ ਸਾਧਨ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਅੰਤ ਤਕ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮਨੁਖ ਅਨੁਭਵ ਵੀ ਕਰਦਾ ਰਹੇ। ਬਾਬਾ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀਆਂ ਜੋ ਸਾਖੀਆਂ ਨਿਰੂਪਣ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸਿੱਖ ਪੂਰਨਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਵੀ ਲਗਾਤਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਸਾਧਨ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਜੋ ਸਿੱਖ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਹਨ,

‘ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਸਪਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਮਸਲੇ ਦਾ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਅੰਤਿਮ ਨਿਰਨਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, “ਕੇਵਲ ਕਰਮ ਭਰਮ ਸੇ ਚੀਨਹੁ, ਧਰਮ ਕਰਮ ਅਨੁਰਾਗੀ,” ਅਰਥਾਤ ਪ੍ਰੇਮ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਕਰਮ ਨੂੰ ਭਰਮ ਵਤ ਨਬਵਰ ਜਾਣੋ, ਧਰਮ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰੇਮ (ਅਨੁਰਾਗ) ਰੂਪੀ ਕਰਮ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ।

(ਬ) ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ 'ਧਰਮ' ਉਸ ਸੰਬੰਧ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਜੋ ਬਾਹਿਰਮੁਖੀ ਮਨੁਖ ਦਾ ਆਪਣੀ ਅੰਤਰੀਵ ਪ੍ਰਤਿਤੀ ਨਾਲ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ; ਪਰੰਤੂ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਮਨੁਖ ਆਪਣੀ ਅੰਤਰੀਵ ਪ੍ਰਤਿਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਅੱਡ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ, ਇਸੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਵੀ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼-ਕਾਲ-ਕਾਰਣ ਰਹਿਤ ਮਾਨੁਖੀ ਆਤਮਾ (Human Soul), ਅਤਥਾਤ, ਮਾਨੁਖੀ ਉਪਾਧੀਆਂ (Limitations thus supposed) ਤੋਂ ਅਤ੍ਰ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯਤਾ ਤੋਂ ਵਿਮੁਕਤ, ਨਿਰਮਲ, ਸਵਰਗਤ ਮਾਨੁਖੀ ਪ੍ਰਤਿਤੀ ਹੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਹੈ। ਪਰ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਹਸਤੀ ਮਨੁਖ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਅੰਤਰੀਵ ਆਪਣੇ ਦੀ ਪਰਮ ਉੱਚ ਅਵਸਥਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ ਧਰਮ ਅਭਿਆਸ (Religious Practice) ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ, ਸਿਮਰਨ ਅਰਥਿਆਨ ਇਸ ਨੂੰ ਇਕ ਅੱਡ ਤੇ ਅਲਹਿਦਾ (ਅਤਿਰਿਕਤ, ਤਟਸਥ, ਨਿਰਪੇਖਜ, Objective) ਹਸਤੀ ਮੰਨ ਕੇ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਥੋੜ੍ਹਾ, ਈਸ਼ਤੀ ਪ੍ਰਤਿਤੀ ਦੇ ਸਮਸ਼੍ਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਾਨੁਖੀ ਪ੍ਰਤਿਤੀ ਦੇ ਹੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਹਨ। ਮਾਨੁਖੀ ਪ੍ਰਤਿਤੀ ਦਾ ਮਝ (ਮੈਲ) ਕੇਵਲ ਅਵਿਦਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਅਵਿਦਿਆ ਕੀ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਕੁਝ ਪਤਾ ਨਹੀਂ। ਰਿਸ਼ੀ ਪਤੰਜਲੀ ਨੇ ਯੋਗ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਸਾਧਨ ਪਾਦ (ਦੋ ਪੰਜਵੇਂ ਸੂਤ੍ਰ) ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ 'ਅਨਿੱਤ ਨੂੰ ਨਿੱਤ, ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਨੂੰ ਪਵਿਤ੍ਰ, ਦੁਖ ਨੂੰ ਸੁਖ ਤੇ ਅਨਾਤਮਾ ਨੂੰ ਆਤਮਾ, ਮੰਨਣਾ -ਅਵਿਦਿਆ ਹੈ। ਭਾਵ—ਜੇ ਕੁਝ ਉਤਪੰਨ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਹ ਬਿਨਸਨਹਾਰ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਨਿੱਤ ਸਮਝਣਾ ਅਵਿਦਿਆ ਹੈ; ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੁਬਟ ਭਾਵਾਂ ਅਰਥਾਤ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਪੁੰਜ ਵਿਦਜਮਾਨ ਹੋਵਣ ਤਾਂ ਵੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਵਿਤ੍ਰ ਮੰਨਣਾ, ਅਥਵਾ, ਧਰਮ ਦਾ ਲੇਬ ਵੀ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਨਾ ਰਖਕੇ ਬਾਹਰ ਦੇ ਅਭਿਬਰਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੂਜਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਜਾਨਣਾ, ਅਥਵਾ, ਪਾਪ ਅਰਥਾਤ ਦੀਨਤਾ ਦੁਆਰਾ ਕਮਾਏ ਹੋਏ ਧਨ ਨੂੰ (ਜੋ ਅਸਲ ਵਿਚ ਅਨਰਥ ਹੈ) ਅਰਥ ਸਮਝਣਾ, ਵਿਤਰਾਜਿ, ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਨੂੰ ਪਵਿਤ੍ਰ ਮੰਨਣਾ ਅਵਿਦਿਆ ਹੈ; ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਪਰਿਣਾਮ (ਨਤੀਜਾ) ਦੁਖ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਖ ਸਮਝਣਾ ਅਵਿਦਿਆ ਹੈ; ਪਤ, ਬੀੜ, ਇੰਦ੍ਰੇ ਅਰਥਿਤ ਜੋ ਕਿ ਅਨਾਤਮ ਵਸਤਾਂ ਹਨ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਆਪਣਾ ਆਤਮਾ ਸਮਝਣਾ—ਅਵਿਦਿਆ ਹੈ। (ਇਹ ਲਕਸ਼ਣ ਅਵਿਦਿਆ ਦਾ ਪਤੰਜਲੀ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ) ਪਰ, ਇਹ ਅਵਿਦਿਆ ਦੇ ਸੂਰੂਪ ਦਾ ਲਕਸ਼ਣ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂ ਜੋ ਇਹ ਅਵਿਦਿਆ ਦੀ ਆਪਣੀ ਜਾਤ ਸੰਬੰਧੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਦੱਸਦਾ। ਇਹ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਕਾਰਣਾਂ (Effects, ਨਤੀਜਿਆਂ) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅਵਿਦਿਆ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਮਨੁਖਾਂ ਦੇ ਕਰਤਵਜ (Obligations, duties, tasks) ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ ਅਵਿਦਿਆ ਦਾ ਗਿਆਨ ਵੀ ਗਿਆਨੀ ਨੂੰ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਵਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਵਿਦਿਆ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ:—

“ਸੁਨਹੁ ਹੇ ਭਾਈ ਰਾਮਸਨਹੁ ! ਦਸ ਅਰ ਅਠ ਅਠਾਰਹ ਪੁਰਾਣ ਪੜੈ । ਚਾਰ ਬੇਦ ਮੁਖਾਗਰ ਪੜੈ ਅਰੁ ਬੜੀ ਪੁਰਖੀ ਇਸਨਾਨੁ ਕਰੈ । ਅਰੁ ਜਿਤਨੇ ਵਰਨ ਹੈ ਏਤਨੇ ਦਾਨ ਕਰੈ, ਹੋਮ ਜਗ ਬਰਤ ਨੇਮ ਕਰੈ, ਦਿਨ ਰਾਤਿ ਇਸ ਹੀ ਸੰਸਮ ਮਹਿ ਰਹੈ । ਤਬ ਬਿਨਾ ਪਰਮੇਸਰ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਇਹ ਬਾਤ ਬਾਇ ਨਹੀ ਪੜਤੀਆ ।

[ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਪੰਨਾ ੧੨੨]

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਅਵਿਦਿਆ (ਅਬਿਦਿਆ) ਸ਼ਬਦ ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ। ਭਗਤ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਮਨੁਖ ਸਮੇਤ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਕੁਮਾਰਗ ਪੈਣ ਦਾ ਕਾਰਣ,

ਅਬਵਾ, ਵਿਨਾਸ ਦਾ ਹੇਤੁ, ਅਵਿਦਿਆ ਨੂੰ ਹੀ ਦਸਿਆ ਹੈ:—

ਯਥਾ—ਮਿਗ ਮੀਨ ਭਿੰਗ ਪਤੰਗ ਕੁੰਚਰ ਏਕ ਦੋਖ ਬਿਨਾਸ ॥
ਪੰਚ ਦੋਖ ਅਸਾਧ ਜਾ ਮਹਿ ਤਾ ਕੀ ਕੇਤਕ ਆਸ ॥ ੧ ॥
ਮਾਧੋ 'ਅਬਿਦਿਆ' ਹਿਤ ਕੀਨ ॥ ਬਿਬੇਕ ਦੀਪ ਮਲੀਨ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਤ੍ਰਿਗਦ ਜੋਨਿ ਅਚੇਤ ਸੰਭਵ ਪੁੰਨ ਪਾਪ ਅਸੋਚ ॥
ਮਾਨੁਖਾ ਅਵਤਾਰ ਦੁਲਭ ਤਿਹੀ ਸੰਗਤਿ ਪੋਚ ॥ ੨ ॥
ਜੀਅ ਜੰਤ ਜਹਾ ਜਹਾ ਲਗੁ 'ਕਰਮ ਕੇ ਬਸਿ' ਜਾਇ ॥
ਕਾਲ ਫਾਸ ਅਬਧ ਲਾਗੈ ਰਛੁ ਨ ਚਲੈ ਉਪਾਇ ॥ ੩ ॥
ਰਵਿਦਾਸ ਦਾਸ ਉਦਾਸ ਤਜੁ ਭ੍ਰਮੁ ਤਪਨ ਤਪੁ ਗੁਰ ਗਿਆਨ ॥
ਭਗਤ ਜਨ ਭੈ ਹਰਨ ਪਰਮਾਨੰਦ ਕਰਹੁ ਨਿਦਾਨ ॥ ੪ ॥ [ਆਸਾ ਰਵਿਦਾਸ । ਪੰ: ੪੮੬

ਭਗਤ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਮਨੁਖਾਂ ਦੀ ਅਵਿਦਿਆ ਨੂੰ ਮਨੁਖਾਂ ਦੇ ਪੂਰਬਲੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਮੰਨਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਨਿਰੋਲ ਵੇਦਾਂਤ ਦਾ ਮਸਲਾ ਹੈ, ਚੁਨਾਚਿ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁਖ (ਅਰਥਾਤ ਬਾਕੀ ਵੀ ਸਾਰੇ ਜੀਵ) ਆਪਣੇ ਪੂਰਬਲੇ (ਪਿਛਲੇ) ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਵੱਸ ਪਏ ਹੋਏ ਅਵਿਦਿਆ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰਸੇ ਹੋਏ ਹਨ; ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਬਿਬੇਕ ਰੂਪੀ ਦੀਪਕ ਮੈਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਹਕੀਕਤ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ। ਵੇਦਾਂਤ ਦਾ ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਕਿਸਮਤ (ਅਬਵਾ ਭਾਗਾਂ) ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪੂਰਬਲੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਤੇ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਵੀਸ਼ਵਰੀ ਫੈਸਲੇ ਵੀਸ਼ਵਰ ਦੀ ਆਪਣੀ ਆਜ਼ਾਦ ਮਰਜ਼ੀ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਨੇਕ ਤੇ ਬਦ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਨ। ਇਹ ਭੁਲੇਖਾ ਜਨਮ ਜਨਮਾਂਤਰਾਂ ਤੋਂ ਸਾਡੇ ਵੇਦਾਂਤੀ ਸਾਨੂੰ ਮੰਡਲ ਨੇ ਸਾਡੇ ਭੁਲੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਤੇ ਸਾਧਾਰਣ ਗ੍ਰਿਹਸਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਉਹ ਆਦਿ ਕਾਰਣ ਜੋ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਉਤਰ ਵਿੱਚ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ “ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਭਾਣਾ” ਮੰਨਿਆ ਹੈ, ਯਥਾ:—

ਜਿਉ ਜਿਉ ਕਿਰਤੁ ਚਲਾਏ ਤਿਉ ਚਲੀਐ ਤਉ ਗੁਣ ਨਾਹੀ ਅੰਤੁ ਹਰੇ”

[ਰਾਗ ਮਾਰੂ ਮ: ੧ । ਪੰਨਾ ੯੯੦

ਬਾਬਾ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ:—

“ਸੁਨਿਹੋ ਹਰਿ ਕੇ ਲੋਕੋ ਜਿਤੁ ਦਿਨਿ ਹਰੇ ਪਰਮੇਸਰ ਸਿਰਜਿਆ ਥਾ ਤਿਸ ਦਿਨ ਮੇਰੇ ਮਥੇ ਖੁਟੇ ਭਲੇ ਲੇਖ ਲਿਖ ਛੁਟਾ ਥਾ। ਉਹ ਲੇਖ ਜੋ ਮੇਰੇ ਬਾਬ ਪਤਿਆ ਥਾ ਸੋਈ ਕਿਰਤੁ ਮੁਝ ਕਉ ਕਰਮ ਕਰਾਵਤਾ ਹੈ ਜੀ। ਜਿਉ ਜਿਉ ਮੁਝ ਕਉ ਕਿਰਤ ਚਲਾਵਤਾ ਹੈ ਤਿਉ ਤਿਉ ਹਰੇ ਚਲਤਾ ਹਉ।”

[ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਪੰਨਾ ੯੧

ਭਾਣੈ ਉਤਰ ਭਾਣੈ ਰਾਹ ॥ ਭਾਣੈ ਹਰਿਗੁਣ ਗੁਰਮੁਖਿ ਗਾਵਾਹ ॥
ਭਾਣੈ ਭਰਮਿ ਭਵੇ ਬਹੁ ਜੁਨੀ ਸਭ ਕਿਛੁ ਤਿਸੈ ਰਜਾਈ ਜੀਉ ॥ ੨ ॥
ਨਾ ਕੋ ਮੂਰਖੁ ਨਾ ਕੋ ਸਿਆਣਾ ॥ ਵਰਤੈ ਸਭ ਕਿਛੁ ਤੇਰਾ ਭਾਣਾ ॥
ਅਗਮ ਅਗੋਚਰ ਵੇਮੰਤ ਅਥਾਹਾ ਤੇਰੀ ਕੀਮਤਿ ਕਹਣੁ ਨ ਜਾਈ ਜੀਉ ॥

[ਮਾਝ ਮ: ੫ । ਪੰ: ੯੮ ॥

ਭਥਾ ਹੀ : “ਆਪੇ ਸੁਣਿ ਸਭ ਵੇਖਦਾ ਪਿਆਰਾ ਮੁਖਿ ਬੋਲੇ ਆਪਿ ਮੁਹਾਹੁ ॥

ਆਪੇ ਉਬੜ ਪਾਇਦਾ ਪਿਆਰਾ ਆਪਿ ਵਿਖਾਲੇ ਰਾਹੁ ॥

ਆਪੇ ਹੀ ਸਭੁ ਆਪਿ ਹੈ ਪਿਆਰਾ ਆਪੇ ਵੇ ਪਰਵਾਹੁ ॥

[ਸੋਰਠਿ ਮ: ੪। ਪੰਨਾ ੬੦੪ ॥

ਪਰ, ਇਸ ਆਪਣੇ ਭਾਣੇ ਨੂੰ ਵਰਤਾਉਣ ਲਈ (ਅਰਥਾਤ ਅਮਲ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਲਈ) ਈਸ਼ਵਰ ਨੇ ਜੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਟਣ ਜਾ ਸ਼ਕਤੀ ਰਚੀ ਹੋਈ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ. (ਵੇਦਾਂਤ ਵਾਂਗ) ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਵੀ ਮਾਇਆ ਹੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਤੇ ਇਸੇ ਨੂੰ ਹੀ ਛਲ ਨਾਗਨਿ, ਸਰਪਨੀ, ਨਕਟੀ, ਠਗਣੀ ਆਦਿ ਵੀ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਯਥਾ :—

“ਛਲ ਨਾਗਨਿ ਸਿਉ ਮੇਰੀ ਫੂਟਨਿ ਹੋਈ ॥ ਗੁਰਿ ਕਹਿਆ ਇਹ ਬੂਠੀ ਧੋਹੀ ॥

ਮੁਖਿ ਮੀਠੀ ਖਾਈ ਕਉਰਾਇ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮਿ ਮਨੁ ਰਹਿਆ ਅਘਾਇ ॥ ੨ ॥

ਲੋਭ ਮੋਹ ਸਿਉ ਗਈ ਵਿਥੋਟਿ ॥ ਗੁਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲਿ ਮੋਹਿ ਕੀਨੀ ਛੋਟਿ ॥

ਇਹ ਠਗਵਾਰੀ ਬਹੁਤੁ ਘਰ ਗਾਲੇ ॥ ਹਮ ਗੁਰਿ ਰਾਖਿ ਲੀਏ ਕਿਰਪਾਲੇ ॥ ੩ ॥

ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਸਿਉ ਠਾਣੁ ਨ ਬਨਿਆ ॥ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸੁ ਮੋਹਿ ਕਾਨੀ ਸੁਨਿਆ ॥

ਜਹ ਦੇਖਉ ਤਹ ਮਹਾ ਚੰਡਾਲ ॥ ਰਾਖਿ ਲੀਏ ਅਪੁਨੇ ਗੁਰਿ ਗੋਪਾਲ ॥ ੪ ॥

ਦਸ ਨਾਰੀ ਮੈ ਕਰੀ ਦੁਹਾਗਨਿ ॥ ਗੁਰਿ ਰਹਿਆ ਏਹ ਰਸਹਿ ਬਿਖਾਗਨਿ ॥

ਇਨ ਸਨਬੰਧੀ ਰਸਾਤਲਿ ਜਾਇ ॥ ਹਮ ਗੁਰਿ ਰਾਖੇ ਹਰਿ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥ ੫ ॥

ਅਹੰਮੇਵ ਸਿਉ ਮਸਲਤਿ ਛੋਡੀ ॥ ਗੁਰਿ ਕਹਿਆ ਇਹੁ ਮੂਰਖੁ ਹੋਈ ॥

ਇਹੁ ਨੀਘਰੁ ਘਰੁ ਕਹੀ ਨ ਪਾਏ ॥ ਹਮ ਗੁਰਿ ਰਾਖਿ ਲੀਏ ਲਿਵ ਲਾਏ ॥ ੬ ॥

ਇਨ ਲੋਗਨ ਸਿਉ ਹਮ ਭਏ ਬੈਰਾਈ ॥ ਏਕ ਗ੍ਰਿਹ ਮਹਿ ਦੁਇ ਨ ਖਟਾਈ ॥

ਆਏ ਪ੍ਰਭ ਪਹਿ ਅੰਦਰਿ ਲਾਗਿ ॥ ਕਰਹੁ ਤਪਾਵਸੁ ਪ੍ਰਭ ਸਰਬਾਗਿ ॥ ੭ ॥

ਪ੍ਰਭ ਹਸਿ ਬੋਲੇ ਕੀਏ ਨਿਆਏ ॥ ਸਗਲ ਦੂਤ ਮੇਰੀ ਸੇਵਾ ਲਾਏ ॥

ਤੂੰ ਠਾਕੁਰੁ ਇਹੁ ਗ੍ਰਿਹੁ ਸਭੁ ਤੇਰਾ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰਿ ਕੀਆ ਨਿਬੇਰਾ ॥ ੮ ॥”

[ਬਿਭਾਸ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮ: ੫। ਪੰਨਾ ੧੩੪੭

ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਛਲਣ ਵਾਲੀ ਮਾਇਆ ਕਿੰਨੀ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਬਲ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਪੂਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਇਹ ਵੀ, ਬਿਨਾਂ ਸੰਕੋਚ ਦੇ, ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਮੋਹਰ ਦੁਆਰਾ, ਇਸ ਤੋਂ ਪੂਰਨ ਵਿਮੁਕਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਨਿਸਚਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਤੇ ਭਗਤਾਂ ਦਾ ਬ੍ਰਹਮ ਵੇਤਿਆਂ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸ਼ਨ ਮਹਾਂ ਦੇਵ ਆਦਿਕ ਦਵਤਿਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਅਮਿਤ ਬਲੰਦ ਵਰਜਾ ਹੈ, ਜਿਹਾ ਕਿ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਕਥਨ ਤੋਂ ਵਿਦਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਹ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਦੋਵੇਂ ਵੀ ਮਾਇਆ ਦੇ ਛਲ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਬਚ ਸਕੇ :—

“ਸਰਪਨੀ ਤੇ ਉਪਰਿ ਨਹੀ ਬਲੀਆ ॥ ਜਿਨਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸ਼ਨੁ ਮਹਾ ਦੇਉ ਛਲੀਆ ॥ ੧ ॥

ਮਾਰੁ ਮਾਰੁ ਸ੍ਰਪਨੀ ਨਿਰਮਲ ਜਲਿ ਧੋਈ ॥

ਜਿਨਿ ਤਿਭਵਣੁ ਭਸੀਅਲੇ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਭੀਠੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਸ੍ਰਪਨੀ ਸ੍ਰਪਨੀ ਕਿਆ ਕਹਹੁ ਭਾਈ ॥ ਜਿਨਿ ਸਾਚੁ ਪਛਾਨਿਆ ਤਿਨਿ ਸ੍ਰਪਨੀ ਖਾਈ ॥ ੨ ॥

ਸੁਪਨੀ ਤੇ ਆਨ ਫੁਲ ਨਹੀਂ ਅਵਰਾ ॥ ਸੁਪਨੀ ਜੀਤੀ ਕਹਾ ਕਰੈ ਜਮਰਾ ॥ ੩ ॥
 ਇਹ ਸੁਪਨੀ ਤਾ ਕੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ॥ ਬਲੁ ਅਬਲੁ ਕਿਆ ਇਸ ਤੇ ਹੋਈ ॥ ੪ ॥
 ਇਹ ਬਸਤੀ ਤਾ ਬਸਤ ਸਰੀਰਾ ॥ ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸਹਜਿ ਤਰੇ ਕਬੀਰਾ ॥ ੫ ॥”

[ਆਸਾ ਕਬੀਰ । ਪੰ: ੪੮੦]

ਤਾਂ ਤੇ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਰਚਿਆ ਹੈ ਤੇ ਇਸੇ ਦੁਆਰਾ ਉਹ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕਰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਮਾਇਆ ਤ੍ਰਿਗੁਣ ਮਈ ਹੈ, ਯਥਾ :—

“ਤ੍ਰਿਗੁਣ ਮਾਇਆ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਇਆ ਹਉਮੈ ਚੰਧਨ ਕਮਾਏ ॥
 ਜੰਮਣੁ ਮਰਣੁ ਸਿਰ ਉਪਰਿ ਉਭਉ ਗਰਭ ਜੋਨਿ ਦੁਖੁ ਪਾਏ ॥ ੨ ॥
 ਤ੍ਰਿਗੁਣ ਵਰਤਹਿ ਸਗਲ ਮੰਸਾਰਾ ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ ਪਤਿ ਖੋਈ ॥
 ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਵੈ ਚਉਥਾ ਪਦੁ ਚੀਨੈ ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਸੁਖੁ ਹੋਈ ॥ ੩ ॥
 ਤ੍ਰਿਗੁਣ ਸਭਿ ਤੇਰੇ ਤੂ ਆਪੇ ਕਰਤਾ ਜੋ ਤੂ ਕਰਹਿ ਸੁ ਹੋਈ ॥
 ਨਾਨਕ ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਨਿਸਤਾਰਾ ਸਬਦੇ ਹਉਮੈ ਖੋਈ ॥ ੪ ॥ [ਜੋਰਠਿ ਮ: ੩ । ਪੰ: ੬੦੪]

ਜੇ ਮਾਇਆ ਤ੍ਰਿਗੁਣਾਤਮਕ ਨਾ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਮਨੁਖ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕਰਮ ਕਰੇ ਹੀ ਨਾ ਸਕਦਾ, ਜੋ ਹੁਣ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਰਹਿ ਜਾਣਗੇ ਸਕਦਾ, ਮੇਰੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕਰਮ ਇਹ ਹਨ : ਸਾਤਵਿਕ ਕਰਮ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਨ ਕਿਸੇ ਮਰਯਾਦਾ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹਨ; ਰਜੋਗੁਣੀ ਕਰਮ, ਜੋ ਮਰਯਾਦਾ ਤੇ ਬੇ ਮਰਯਾਦਾ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਮਿਸ਼੍ਰਿਤ ਪਰਿਣਾਮ ਹਨ; ਤਮੋਗੁਣੀ ਕਰਮ, ਜੋ ਨਿਪਟ ਹੀ ਮਰਯਾਦਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹਨ. ਹੁਣ ਸਿਵਾਏ ਤੱਤ ਵੇਤਾ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਕੋਈ ਵੀ ਹੋਰ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਜੋ ਮਨ ਨੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਸਾਤਵਿਕ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ ਰਖ ਸਕੇ, ਇਸ ਲਈ ਮਾਇਆ ਦੇ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਲਪੇਟ ਵਿਚ ਆਏ ਹੋਏ ਅਗਿਆਨੀ ਜੀਵ ਲਗਾਤਾਰ ਤਿੰਨ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕਰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ. ਕਿਉਂ ਜੋ ਮਨੁਖ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਬਾਕੀ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ (Nature) ਵੀ, ਤ੍ਰਿਗੁਣ ਮਈ ਹੀ ਹੈ; ਅਰ ਨਿਰਜੀਵ ਜਗਤ ਦੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਆਸਰੇ ਤੇ ਅਧੀਨ ਜੀਵ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਗੁਜ਼ਾਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਵੀ ਤ੍ਰਿਗੁਣ ਮਈ ਹੀ ਹੈ. ਇਸ ਲਈ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਮਨੁਖ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਤੇ ਬਾਹਰੋਂ ਤ੍ਰਿਗੁਣ ਮਈ ਮਾਇਆ ਦੇ ਸ਼ਿਕੰਜੇ ਵਿਚ ਐਸਾ ਸਖਤ ਜਕੜ ਰਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਿਵਾਏ ਦੀਸ਼ਵਰੀ (ਅਰਥਾਤ, ਗੁਰੂ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਦੀ) ਮਦਦ ਦੇ ਇਸ ਸ਼ਿਕੰਜੇ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਦੇ ਵੀ ਨਿਕਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ. ਪਰ, ਜੀਵਾਂ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕਰਮ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਮਾਇਆ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਨਿਮਿੱਤ ਕਾਰਣ (Instrumental Cause) ਹੀ ਹੈ; ਏਹਨਾਂ ਕਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਕਰਵਾਣ ਦਾ ਮੂਲ ਕਾਰਣ (Efficient Cause) ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਆਪਣਾ ਭਾਣਾ (ਅਥਵਾ ਹੁਕਮ) ਹੈ, ਤੇ ਏਹਨਾਂ ਦਾ ਉਪਾਦਾਨ ਕਾਰਣ (ਅਸਬਾਬੀ ਕਾਰਣ, Material Cause) ਜੀਵ ਦੇ ਉਹ ਭਾਗ (ਅਰਥਾਤ, ਕਰਤਵਜ, Functions) ਹਨ ਜੋ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਹਰ ਇਕ ਜੀਵ (ਅਥਵਾ ਨਿਰਜੀਵ ਪਦਾਰਥ) ਦੇ ਆਦਿ ਕਾਲ ਵਿੱਚ (ਅਰਥਾਤ, ਪੂਰ ਪੂਰਬ ਕਾਲ ਵਿੱਚ Just previous to the manifestation of the universe in time) ਰਚਨਾ ਰਚਣ ਵੇਲੇ, ਨਿਯਤ ਕੀਤੇ ਹਨ. ਫਿਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਭੋਲੇ ਤੇ ਭੁਲਤ ਮਨੁਖ, ਬੜੀ ਚਾਈਂ ਚਾਈਂ; “ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ” (ਸੈ ਇੱਛਾ) Self-will) ਆਖਦੇ ਹਨ ਉਹ ਵੀ ਮਾਇਆ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਤ੍ਰਿਗੁਣ ਮਈ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਨਹੀਂ. ਮੇਰੇ

ਮਨ ਵਿੱਚ (ਜਦ ਤਕ ਮੈਂ ਪੂਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ) ਕਿਸੇ ਸੁਖਮ ਤੋਂ ਸੁਖਮ ਫੁੱਲਾਂ ਦਾ ਉਤਪੰਨ ਹੋਣਾ, ਮੇਰੀਆਂ ਗਿਆਨ ਵਿਦਿਆ ਨੂੰ ਕੋਈ ਅਲਪ ਤੋਂ ਅਲਪ ਬੋਧ ਹੋਣਾ, ਤੇ ਮੇਰੀਆਂ ਕਰਮ ਵਿਦਿਆ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਇਤਫਾਕੀਆ ਤੇ ਅਚੇਤ ਕ੍ਰਿਆ ਵੀ ਹੋਣੀ ਮਾਇਆ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਦਾਪੀ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਜਾਗ੍ਰਤ-ਸੁਪਨ-ਸੁਖੋਪਤੀ ਵਿੱਚ, ਹਰ ਸਮੇਂ, ਹਰ ਥਾਂ, ਅਰ, ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ, ਤ੍ਰਿਸ਼ੁਣਾਤਮਕ ਮਾਇਆ ਦੀ ਮੋਖੀ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘਿਰਿਆ ਪਿਆ ਹਾਂ; ਯਾ, ਇਕੋ ਕਹਿ ਕਿ ਮੈਂ ਜੋ ਫੀ ਸਦੀ ਹੀ ਮਾਇਆ ਦੀ ਕਣਪੁਤਲੀ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਸੋਚਦਾ, ਕਹਿੰਦਾ ਤੇ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਉਹ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਭਾਣੇ ਅੰਦਰ, ਮੇਰੇ ਲਈ ਪ੍ਰਾਰੰਭਕ ਕਾਲ ਵਿਚ ਈਸ਼ਵਰ ਦੁਆਰਾ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕਰਤਵਜ (Prefixed programme) ਅਨੁਸਾਰ, ਮਾਇਆ ਹੀ ਸੋਚਦੀ, ਕਹਿੰਦੀ ਤੇ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜੋ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਅਟਲ ਇੱਛਾ ਤੇ ਮਾਇਆ ਦੀ ਅਵਾਰਣੀਯ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਜੀਵ ਜਾਂ ਨਿਰਜੀਵ ਪਦਾਰਥ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ ਦਾ ਹੋਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ। ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ, ਅਕਸਮਾਤ ਹੀ, ਐਲਬਰਟ ਆਇਨਸਟਾਈਨ (ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ), ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ (ਯਹੂਦੀ) ਵਿਗਿਆਨੀ, ਕੈਸੇ ਮਨੋਹਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਚਮਤਕਾਰੀ ਸਿਆਲ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ : "In human freedom in the philosophical sense I am definitely a disbeliever. Everybody acts not only under external compulsion but also in accordance with inner necessity. Schopenhauer's saying, that 'a man can do as he will, but not will as he will' has been an inspiration to me since my youth up, and a continual consolation & unfailing well-spring of patience in the face of the hardships of life, my own & others'. This feeling mercifully mitigates the sense of responsibility which so easily becomes paralysing and us from taking ourselves and other people too seriously."

(The World as I see it, by Albert Einstein, p.2. (Published by Watts)

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੀਜੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਨੇ ਇਕ ਹੋਰ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼, ਭੈ ਜਾਂ ਸ਼ੰਕਾ ਦੇ ਇਸ ਮਸਲੇ ਨੂੰ, ਕਿ ਮੂਲ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਨੇਕ ਤਥਾ ਬਦ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਆਪਣੇ ਉੱਪਰ ਹੀ ਹੈ, ਐਸੇ ਸਪਸ਼ਟ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਿਰੂਪਣ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਹੱਲ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਾਣ ਤੋਂ ਅਜਾਣ ਤੇ ਸਿਆਣੇ ਤੋਂ ਸਿਆਣਾ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਤੇ ਮੰਨਣ ਵਿੱਚ ਧੋਖਾ ਨਹੀਂ ਖਾ ਸਕਦਾ ਅਰ ਏਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ : ਯਥਾ—

‘ਸੁਰਾ ਫਲਾ ਕਿਛੁ ਆਪਸ ਤੇ ਜਾਨਿਆ, ਏਈ ਸਗਲ ਵਿਕਾਰਾ ॥

ਇਹ ਫੁਰਮਾਇਆ ਖਸਮ ਕਾ ਹੋਆ, ਵਰਤੈ ਇਹੁ ਸੰਸਾਰਾ ॥ ੨ ॥

ਇੰਦ੍ਰੀ ਧਾਤੁ ਸਬਲ ਕਹੀਅਤ ਹੈ, ਇੰਦ੍ਰੀ ਕਿਸ ਤੇ ਹੋਈ ॥

ਆਪੇ ਖੇਲ ਕਰੈ ਸਭਿ ਕਰਤਾ, ਐਸਾ ਬੂਝੈ ਕੋਈ ॥ ੩ ॥’ [ਮਾਰੂ ਮਃ ੩ ॥ ਪੰ: ੯੯੩ ।

ਭਗਵਤ ਗੀਤਾ ਦੇ ਤਕਰੀਬਨ ਅੰਤ ਵਿੱਚ (ਅਧ: ੧੮, ਸ਼: ੬੧) ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਅਰਜਨ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ : “ਈਸ਼ਵਰ : ਸਰਵਭੂਤਾਨਾ ਰਿਦ ਦੇਸ਼ੇ ਅਰਜਨੇ ਤਿਸ਼ਠਤਿ ॥

ਭ੍ਰਮਯਨੇ ਸਰਵੇ ਭੂਤਾਨਿ ਯੇਤ੍ਰਾਰੂਤ੍ਰਾਨਿ ਮਾਯਯਾ ॥”

ਅਰਥਾਤ—ਹੇ ਅਰਜਨ, ਈਸ਼ਵਰ ਸਾਰੇ ਹੀ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ

ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਦੀ ਕਲਾ (Machine) ਉੱਤੇ ਚੜ੍ਹਾਕੇ ਭੁਮਾਉਣ ਡਿਹਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।
ਯਜੁਰ ਵੇਦ ਦੇ ਸ਼੍ਰੋਤਾਸ਼ਵਤਰ ਉਪਨਿਸ਼ਦ ਦੇ ਤੀਜੇ ਅਧਿਆਇ ਦੇ ਅਠਾਰਵੇਂ ਮੰਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਹੈ:

“ਨਵ ਦ੍ਰਾਹੇ ਪੁਰੇ ਦੇਹੀ ਹੰਸੇ ‘ਲੋਲਾਯਤੇ’ ਬਹਿ ॥

ਵਸੀ ਸਰਵਸਯ ਲੋਕਸਯ ਸਥਾਵਰਸਯ ਚਰਸਯ ਚ ॥”

ਅਰਥਾਤ-ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਤੇ ਨਾ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ, ਸਾਰੇ ਹੀ, ਜਗਤ ਨੂੰ ਵਸ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ
ਹੰਸ ਨੇ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਵਾਲੀ ਦੇਹੀ ਪੁਰੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤੇ ਬਾਹਿਰ ‘ਖੇਡ’ ਰਿਹਾ ਹੈ। (‘ਲੋਲਾਯ’ ਸ਼ਬਦ ਦੇ
ਅਰਥ ਸਰ ਮਾਨਿਯਰ ਮਾਨਿਯਰ-ਵਿਲਿਅਮਜ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ-ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਕੋਸ਼ ਵਿੱਚ to move
to & fro, quiver, flicker, tremble, quake, shake ਆਦਿ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਹਨ; ਪਰ,
‘ਲੀਲਾ’ ਦੇ ਅਰਥ, ‘ਲੀਲਾ’ ਨੂੰ ‘ਲੋਲਾਯ’ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕਰਕੇ, play, sport, diversion,
amusement, pastime ਆਦਿ ਦਿੱਤੇ ਹਨ; ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ‘ਲੋਲਾਯਤੇ’ ਦੇ ਅਰਥ ‘ਖੇਡ ਰਿਹਾ ਹੈ’
ਕੀਤੇ ਹਨ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੋਂ ਨਾਵਾਕਿਛ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਣ ਇਸ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਸੁਗਮ, ਸਾਦਾ ਤੇ ਅਤਿ
ਮਹਤਤਾ ਪੂਰਿਤ ਮੰਤ੍ਰ ਦੇ ਅਰਥ, ਮੈਂ ਅਣਗਿਣਤ ਵੇਰ ਮਾਛੀ ਮੰਗਦਾ ਹੋਇਆ ਪਰ ਦਾਵੇ ਨਾਲ ਨਹਿੰਦਾ
ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਕਸ ਮਿਊਲਰ, ਰਾਬਰਟ ਅਰਨੈਸਟ ਹਿਰ੍ਰੇਮ, ਸਵਾਮੀ ਸਤਯਾਨੰਦ ਆਦਿ ਟੀਕਾ ਕਾਰ, ਮੈਥੋਂ
ਅਮਿਤ ਗੁਣਾਂ ਵਧੀਕ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ ਵੀ, ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕੇ ਤੇ ਗਤਬਤੀ ਦੇ ਹਨੇਰੇ
ਵਿੱਚ ਛਾਲਾਂ ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਇਸ ਮੰਤ੍ਰ ਦੇ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਭਾਵ ਦਾ ਸਰਵਥਾ ਮਲੀਆ ਮੇਟ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ)।
ਕਬੀਰ ਜੀ ਇਸੇ ਮਸਲੇ ਪਰ ਕਿਸੇ ਨਵੀਨ ਵੇਦਾਂਤੀ ਦੇ ਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ:

(ਨਵੀਨ ਵੇਦਾਂਤੀ ਹਰ ਬੁਰਾਬੀ ਭਲਾਈ ਨੂੰ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਦੱਸਦੇ ਹਨ,
ਈਸ਼੍ਵਰ ਦੇ ਭਾਣੇ ਯਾ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਤੇ ਇਹ ਕਹਿ ਕਹਿ ਕੇ ਥਕਦੇ ਨਹੀਂ, “ਜੀਵ ਕਰਮ
ਕਰਨੇ ਮੇਂ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਉਸ ਕਾ ਫਲ ਭੋਗਨੇ ਮੇਂ ਪਰਤੰਤ੍ਰ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ, ਈਸ਼੍ਵਰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ”)

“ਪੰਚ ਤਤੁ ਮਿਲਿ ਕਾਇਆ ਕੀਨੀ, ਤਤੁ ਕਹਾ ਤੇ ਕੀਨੁ ਰੇ ॥

ਕਰਮ ਬਧ ਤੁਮ ਜੀਉ ਕਹਤ ਹੋ, ਕਰਮਹਿ ਕਿਨਿ ਜੀਉ ਦੀਨੁ ਰੇ ॥”

[ਗੋਂਡ ਕਬੀਰ ॥ ਪੰ: ੮੭੦ ॥

ਅਰਥਾਤ, ਤੁਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਜੀਵ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਬੰਧਨ ਵਿਚ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ (ਪਰ, ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ
ਕਿ, ਜੀਵ ਨੂੰ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਬੰਧਨ ਵਿੱਚ ਕਿਸ ਨੇ ਪਾਇਆ ਹੈ ? ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੀਵ ਨੂੰ
ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਖੁਦ ਹੀ ਤ੍ਰਿ-ਗੁਣਾਤਮਕ ਮਾਇਆ ਦੁਆਰਾ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਬੰਧਨ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ—

“ਸੁਤਤੇ ਅਸੰਖ ਮਾਇਆ ਬੂਠੀ ਕਾਰਣੇ ॥”

[ਸਲੋਕ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ ੧੪੨੫

ਪਰ, ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਇਸ ਸਿੱਧਾਂਤ ਦੇ ਦੋ ਮੁੱਖ ਪੱਖ ਹਨ : ਪਹਿਲਾ ਇਹ ਕਿ ਜੀਵ ਜੋ ਕੁੱਝ ਵੀ ਕਰਮ
ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਉਹ ਸਭ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਆਪ ਹੀ ਕਰਵਾ ਰਿਹਾ ਹੈ; ਦੂਜਾ ਇਹ ਕਿ ਕੀ ਕਰਮ
ਤੇ ਕੀ ਉਹਨਾਂ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜੀਵ, ਤੇ ਕੀ ਕਰਮ ਕਰਵਾਣ ਵਾਲਾ ਪੁਰਖ, ਸਭ ਕੁਝ ਉਹ ਨਿਰੰਕਾਰ
ਆਪ ਹੀ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਹਸਤੀ ਹੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾਂ ਹੀ ਕੋਈ ਕਰਮ ਤੇ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ

ਹੈ. ਕਰਤਾ, ਕਰਮ ਤੇ ਕਰਣ (ਫਾਇਲ, ਫੇਲ ਤੇ ਮਫ਼ਰੈਲ) ਸਭ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਹੀ ਹੈ. ਯਥਾ :—

“ਆਪੇ ਪਟੀ ਕਲਮ ਆਪਿ ਉਪਰਿ ਲੇਖੁ ਛਿ ਤੂੰ ॥ ਦੇਕੋ ਕਹੀਐ ਨਾਨਕਾ ਦੂਜਾ ਕਾਹੇ ਕੂ ॥”

[ਵਾਰ ਮਲਾਰ ਮ: ੧। ਪੰ: ੧੨੯੧]

ਤਥਾ ਹੀ :—

“ਨ ਦੇਵ ਦਾਨਵਾ ਨਰਾ ॥ ਨ ਸਿਧ ਸਾਧਿਕਾ ਧਰਾ ॥

ਅਸਤਿ ਦੇਕ ਇਗਰਿ ਕੁਈ ॥ ਏਕ ਤੁਈ ਏਕ ਤੁਈ ॥

[ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੧੪੩]

ਤਥਾ ਹੀ, ਸ੍ਰੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ :—

“ਈਹਾਂ ਹਰੀ ॥ ਉਹਾਂ ਹਰੀ ॥ ਜਿਮੀ ਹਰੀ ॥ ਜਮਾ ਹਰੀ ॥ ੩ ॥ ੫੩ ॥

ਅਕਾਲ ਹਰੀ ॥ ਅਪਾਲ ਹਰੀ ॥ ਅਛੇਦ ਹਰੀ ॥ ਅਭੇਦ ਹਰੀ ॥ ੫ ॥ ੫੫ ॥

ਸਲਸ ਤੁਹੀ ॥ ਬਲਸ ਤੁਹੀ ॥ ਨਦਿਸ ਤੁਹੀ ॥ ਨਦਸ ਤੁਹੀ ॥ ੧੩ ॥ ੬੩ ॥

ਤੁਹੀ ਤੁਹੀ ॥ ਤੁਹੀ ਤੁਹੀ ॥ ਤੁਹੀ ਤੁਹੀ ॥ ਤੁਹੀ ਤੁਹੀ ॥ ੧੯ ॥ ੬੯ ॥

ਤੁਹੀ ਤੁਹੀ ॥ ਤੁਹੀ ਤੁਹੀ ॥-ਤੁਹੀ ਤੁਹੀ ॥ ਤੁਹੀ ਤੁਹੀ ॥” ੨੦ ॥ ੭੦ ॥ [ਅਕਾਲ ਉਸਤਤ]

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਪੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦਿਆਂ ਕਰਦਿਆਂ ਅੰਤਿਮ ਹਦ ਤਕ ਪ੍ਰਹੇਚਾਇਆ ਹੈ ਅਰ ਅਨੇਕਾਂ ਬਾਵਾਂ ਪੁਰ ਮੁੜ ਘਿੜ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਡੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਗੋਚਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਅਕਾਲ ਉਸਤਤ ਦੇ ਜੋ ਦਸ ਕਥਿੱਤ, ਆਦਿ ਵਿੱਚ, “ਕਤਹੂੰ ਸੁਚੇਤ ਹੁਇਕੇ ਚੇਤਨਾ ਕੋ ਚਾਹੁ ਕੀਓ, ਕਤਹੂੰ ਅਚਿੰਤ ਹੁਇਕੇ ਸੇਵਤ ਅਚੇਤ ਹੋ”, ਤੋਂ ਅਰੰਭ ਹੋ ਕੇ, “ਕਹੂੰ ਬਰ ਦੇਤ ਕਹੂੰ ਛਲ ਸੋ ਛਿਨਾਇ ਲੇਤ, ਸਰਬ ਕਾਲ ਸਰਬ ਠੋਰ ਏਕ ਸੇ ਲਗਤ ਹੋ” ਪੁਰ ਸਮਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਸਪਸ਼ਟਤਾ ਦਾ ਕਮਾਲ ਹੀ ਕਰ ਵਿਖਾਇਆ ਹੈ. ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬੋਜੀ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ, “The theory of Good or Evil” by H. Rashdall; “The Problem of Evil in Plotinus”, by B. A. G. Fuller; “The Mission of Evil”; “The Natural History of Evil”; “Dharma, or the Meaning of Right & Wrong”, by A. Besant; “The Meaning of Good: A Dialogue,” by G. L. Dickenson; “God & Evil,” by C.E. M. Joad; ਆਦਿ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦਾ ਅਧਯੋਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੇ ਏਹਨਾਂ ਕਥਿੱਤਾਂ ਦਾ ਅਵੱਸ਼ ਹੀ ਪਾਠ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ. ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਡਗਵਤ ਗੀਤਾ ਦੇ ਦਸਵੇਂ ਅਧਿਆਇ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਵੀ ਏਹੋ ਹੈ, ਪਰ, ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੇ ਕਥਿੱਤਾਂ ਵਿੱਚ ਤੇ ਗੀਤਾ ਦੇ ਏਹਨਾਂ ਸ਼ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਕੇਵਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹਰ ਸ਼ਕਤੀ, ਹਰ ਵਿਭੂਤੀ, ਹਰ ਆਕਾਰ, ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ, ਹਰ ਕਰਮ ਤੇ ਹਰ ਬਿਆਲ ਦਾ ਬੀਜ ਤੇ ਮੂਲ ਠਹਿਰਾਇਆ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਗੀਤਾ ਦੇ ਏਹਨਾਂ ਸ਼ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਉੱਤਮ ਪੁਰਸ਼ ਵਿੱਚ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹਰ ਮਾਨਸਿਕ, ਹਰ ਅਧਿਆਤਮਿਕ, ਹਰ ਅਧਿ ਭੌਤਿਕ, ਹਰ ਅਧਿ ਦੈਵਿਕ ਤੇ ਸ਼ਾਰੀਰਿਕ ਆਕਾਰ, ਵਿਹਾਰ ਤੇ ਪਰਚਾਰ ਦਾ ਸੋਮਾ ਤੇ ਕਰਤਾ ਦਸਿਆ ਹੈ. ਵੰਨਗੀ ਮਾਤ੍ਰ ਇਸ ਅਧਿਆਏ ਦੇ ਦੋ ਸ਼ਲੋਕ, ਛੱਤੀਹਵਾਂ ਤੇ ਸੱਤੀਵਾਂ ਇਹ ਹਨ; “ਫਲੀਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਜੁਆ ਹਾਂ, ਤੇਜਸਵੀਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਤੇਜ ਹਾਂ;

ਮੈਂ ਵਿਜੈ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਪੁਰਸ਼ਾਰਥ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਨੇਕੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਨੇਕੀ ਹਾਂ. ੩੬. ਭੰਡੇ ਮਾਰਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਭੰਡਾ ਹਾਂ; ਵਿਜੈ ਦੇ ਇੱਛਾਵਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਨੀਤੀ ਹਾਂ; ਗੁਪਤ ਭਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਖਾਮੋਸ਼ੀ; ਤੇ ਗਿਆਨੀਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਗਿਆਨ ਹਾਂ." ੩੭.

ਇਸੇ ਪੁਕਾਰ ਵੇਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਸੇ ਪਟਕਾਰ ਉਪਨਿਸ਼ਦਾਂ ਵਿੱਚ (ਦੋਸ਼ੇ, ਪੁਰਸ਼ ਸੂਕ੍ਤ ਚਹੁਵਾਂ ਹੀ ਵੇਦਾਂ ਵਿੱਚ; ਤੇ ਹੋਰ ਮੰਤ੍ਰ, ਮਾਂਡੂਕਯ ਅਰ ਸ਼੍ਵੇਤਾਸ਼ਵਤਰ ਉਪਨਿਸ਼ਦ ਵਿੱਚ) ਤੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਚੋਟੀ ਦੇ ਅਨੁਭਵੀ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਈਸ਼ੁਰ ਦੀ ਇੱਛਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੀ ਇਸ ਬਹੁਰੰਗੀ ਜਗਤ ਦੇ ਕਾਰ ਵਿਹਾਰ ਤੇ ਭਾਗ ਮੰਨੇ ਹਨ, ਤੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਉਸੇ ਦੀ ਹਸਤੀ ਦਾ ਅੰਸ਼ ਮਾੜ੍ਹ ਚਮਤਕਾਰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. ਬਾਈਬਲ ਵਿੱਚ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੂਸਾਈ (ਯਹੂਦੀ), ਈਸਾਈ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ, ਸਭ, ਸਮਾਨ ਰੂਪ ਹੀ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਆਈਜ਼ਾਇਆ ਨਬੀ (Isaiah, 45 : 7) ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਵਿੱਚ ਈਸ਼ਵਰ ਸਾਡੇ ਹੀ ਐਲਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ: "I form the light & create darkness, I make peace & create evil: I the Lord do all these things." ਅਰਥਾਤ, "ਮੈਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਤੇ ਅੰਧਕਾਰ ਉਤਪੰਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ; ਮੈਂ ਅਮਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਤੇ ਬਦੀ ਉਤਪੰਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ: ਮੈਂ, ਭਗਵਾਨ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ." ਪਰ, ਜੇ ਅਸੀਂ ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ ਦੇ ਦੁਖ ਸੁਖ ਦਾ ਕਾਰਣ ਚੰਦ ਇੱਕ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਬੁਰੇ ਭਲੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਫਲਾਂ ਉੱਤੇ ਮੜ੍ਹਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਈਸ਼ੁਰ ਦੀ ਇੱਛਾ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਹੁਕਮ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਨਿਰਾਰਥ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਨਾਲੇ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵੀ ਫਿਰ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੀ ਮੰਨਣੇ ਪੈਣਗੇ. ਜੇ ਕਿਤੇ ਕੁਦਰਤ ਨੇ ਭੂਚਾਲ ਲਿਆਉਣਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਜੁਆਲਾ ਮੁਖੀ ਪਹਾੜ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚੰਡ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਸਖਤ ਹਨੇਰੀ ਬੁਲਉਣੀ ਹੈ, ਜਾਂ ਬਿਮਾਰੀ ਪਉਣੀ ਹੈ, ਅਥਵਾ ਕਿਤੇ ਮਹਾਂ ਉੱਚ ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਤਾਰੇ, ਗ੍ਰੇਹ ਜਾਂ ਉਪਗ੍ਰੇਹ ਪਰਸਪਰ ਟਕਰਾਉਣੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕੁਦਰਤ ਜਾਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਉਭੀਕਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਕਦੋਂ ਇਸ ਨਿਕ੍ਰਿਸ਼ਟ ਧਰਤੀ ਦੇ ਅਥਵਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਬਦ ਕਿਸਮਤ ਮਾਨੁਖੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਜੀਵ ਭੈੜੇ ਕਰਮ ਕਰਨ ਤੇ ਕਦੋਂ ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਫਲ ਦੇਣ ਹਿਤ ਭਿਆਨਕ ਹਾਦਸਿਆਂ ਨੂੰ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਲਿਆਵਾਂ. ਜੇ ਸੱਚ ਮੁੱਚ ਹੀ ਹਾਦਸੇ ਤੇ ਹੋਰ ਤਵਾਰੀਖੀ ਆਫ਼ਤਾਂ, ਬਾਬਰਵਾਣੀਆਂ ਤੇ ਨਾਦਰਸ਼ਾਹੀਆਂ ਕਰਮ ਸਿੱਧਾਂਤ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਨਮੂਦਾਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਬਸ ਫਿਰ ਈਸ਼ਵਰੀ ਹਸਤੀ ਦਾ ਹੋਣਾ ਜਾਂ ਨਾ ਹੋਣਾ ਬਰਾਬਰ ਹੈ. ਕਰਮ ਸਿੱਧਾਂਤ ਦੇ ਅਨੁਯਾਈ, (Followers) ਭਾਵੇਂ ਭੂਚਾਲ ਆਵਨ ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਰੇਲ ਗੱਡੀਆਂ, ਜਾਂ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ਾਂ, ਦੇ ਹਾਦਸੇ ਹੋਵਨ; ਭਾਵੇਂ ਕਾਲ ਪੈਣ ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਹੜ ਆਵਨ; ਭਾਵੇਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਫੈਲਣ ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਅੱਗਾਂ ਲੱਗਣ; ਭਾਵੇਂ ਕਿਤੇ ਉੱਪਰ ਜਾਂ ਹੇਠਾਂ ਇਸ ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗ੍ਰੇਹ ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਨੇੜੇ ਜਾਂ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵਨ ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਜੁਆਲਾ ਮੁਖੀ ਪਹਾੜ ਜਾਗ ਉੱਠਣ, ਭਾਵ, ਇਸ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਜੋ ਵੀ ਤੇ ਜਦੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਇਤਫ਼ਾਕੀਆ ਜਾਂ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਯਮ-ਅਨੁਸਾਰੀ ਕਾਰਣ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਦੁਖ ਦਾ ਹੇਤੂ ਬਣ ਜਾਏ ਉਸ ਨੂੰ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਬੋਧੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਪਰਿਣਾਮ (ਨਤੀਜਾ) ਮੰਨ ਲੈਂਦੇ ਹਨ. ਕੋਇਣੇ ਤੇ ਬਿਹਾਰ ਦੇ ਮਹਾਨ ਭੂਚਾਲਾਂ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ (ਓਦੋਂ ਦੇ ਸਮਾਚਾਰ ਪੜ੍ਹ ਪੜ੍ਹੋ) ਮਹਾਤਮਾ ਮ. ਕ. ਗਾਂਧੀ ਤੇ ਡਾਕਟਰ ਰਵਿੰਦਰ ਨਾਥ ਠਾਕੁਰ (ਟਾਗੋਰ) ਨੇ ਏਸੇ ਮਸਲੇ (ਕਰਮ ਸਿੱਧਾਂਤ) ਦੇ ਆਧਾਰ ਪੁਰ ਬੜੇ ਬੜੇ ਲੰਮੇ ਲੰਬੇ ਲਿਖ ਲਿਖ ਕੇ ਭੂਚਾਲਾਂ ਦੀ ਤਬਾਹੀ ਦੇ ਕਾਰਣਾਂ ਦਾ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਣ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ. ਪਰ ਇਹ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿਦਵਾਨ ਮੰਡਲਾਂ ਵਿੱਚ ਤਸੱਲੀ ਬਖਸ਼ ਸਾਬਤ ਨਾ ਹੋਈ.

ਕਾਰਣ ਇਹ ਕਿ ਇਸ ਸਿੱਧਾਂਤ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਐਸੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਨਹੀਂ, ਅਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਰੂਪਣ ਉੱਪਰ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ; ਅਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਈ ਸ਼ੰਕਾਵਾਂ ਐਸੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਮਾਧਾਨ ਹੋਣਾ ਨਾ ਮੁਮਕਿਨ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸ਼ੰਕਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਿਸ਼ਵ ਰਚਨਾ ਦਾ ਪਾਲਣਹਾਰ ਪਿਤਾ, ਬਦਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਨੇਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕਿਉਂ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਕੈਸੀ ਰੋਚਕ ਤੇ ਤਸਕੀਨ ਬਖਸ਼ ਕਥਾ ਇਸ ਪਰਥਾਏ ਬਾਈਬਲ (Genesis, Ch. 18.) ਵਿਚ ਆਈ ਹੈ : ਮਸੀਹ ਤੋਂ ਤਕਰੀਬਨ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਪਹਿਲੇ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੈ, ਹਜ਼ਰਤ ਇਬਰਾਹੀਮ ਇੱਕ ਘਟ ਸੌ ਸਾਲ ਦਾ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ ਤੇ ਮਾਮਰੀ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ (ਜੇਰੂਸਲਮ ਤੋਂ ੨੦ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਵਿੱਚ) ਆਪਣੇ ਤੰਬੂ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਦੁਪਹਿਰ ਦਾ ਵੇਲਾ ਹੈ, ਧੁੱਪ ਹੈ, ਸਖਤ ਗਰਮੀ ਹੈ। ਇਬ੍ਰਾਹੀਮ ਅਰਣਚੇਤ ਸਿਰ ਉੱਪਰ ਚੁਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕੀ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤਿੰਨ ਆਦਮੀ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜੇ ਹਨ। ਇਬ੍ਰਾਹੀਮ ਉਹਨਾਂ ਵਲ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਤੇ ਖੁਸ਼ ਕੇ ਧਰਤੀ ਪੁਰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, “ਹੇ ਮੇਰੇ ਭਗਵਾਨ, ਜੇ ਅਸ ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿੱਚ ਕਬੂਲ ਹੋਇਆ ਹਾਂ ਤਾਂ ਹੁਣ, ਮੇਰੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਦੇ ਪਾਸੋਂ ਲੰਘ ਨ ਜਾਵੀਂ। ਹੁਣੇ ਬੋੜਾ ਜਿਹਾ ਜਲ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਚਰਨ ਧੋਵੋ, ਤੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬਿਛ ਦੀ ਛਾਂ ਵਿੱਚ ਆਰਾਮ ਕਰੋ। ਤੁਹਾਡੇ ਛਕਣ ਲਈ ਮੈਂ ਬੋੜਾ ਜਿਹਾ ਭੋਜਨ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਤੁਸੀਂ ਚਲ ਜਾਣਾ। ਇੰਜ ਤੁਹਾਡੇ ਸੇਵਕ ਦੀ ਘਾਲ ਥਾਂਹੁ ਪਵੇਗੀ”। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, “ਬੱਝਾ, ਜਿਵੇਂ ਤੂੰ ਆਖਿਆ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਕਰ!” ਇਬ੍ਰਾਹੀਮ ਬਟ ਤੰਬੂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੀ ਵਹੁਟੀ ਸਰਾਹ ਨੂੰ ਆਖਦਾ ਹੈ, “ਉੱਠ, ਫੇਤੀ ਕਰ, ਤਿੰਨ ਆਦਮੀਆਂ ਲਈ ਨਫੀਸ ਬਰੀਕ ਆਟਾ ਗੰਨ੍ਹ, ਤੇ ਚੁੱਲੇ ਪੁਰ ਪਰੋਂਠੀਆਂ ਪਕਾ!” ਜਦ ਇਹ ਤੇ ਹੋਰ ਸਭ ਕੁਝ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਬ੍ਰਾਹੀਮ ਸਾਰੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਚੁਕ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਬਿਛ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਪਹੁੰਚਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਛਕਣ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਬਿਛ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਖੜਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਉਹ ਛਕ ਕੇ ਖੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸਦੂਮ ਨਗਰ ਵਲ (ਜੋ ਕਿ ਗੁਮਾਰਾਹ ਤੇ ਤਿੰਨ ਹੋਰ ਨਗਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬੈਰਰ ਮੁਰਦਾਰ, Dead sea, ਦੇ ਉਤਰ ਵਿਚ ਸੀ) ਬਾਕਣ ਲਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਇਬ੍ਰਾਹੀਮ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰਾਹ ਪਾਣ ਤੁਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ; ਤੇ ਭਗਵਾਨ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ : ਕੀ ਮੈਂ ਹੁਣ ਜੋ ਕੁਝ ਕਰਨ ਚਲਿਆ ਹਾਂ ਇਬ੍ਰਾਹੀਮ ਤੋਂ ਲੁਕਾ ਕੇ ਰੱਖਾਂ ? (ਵਿੱਦਿਤ ਹੋਵੇ ਕਿ ਤਿੰਨ ਆਦਮੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ ਤਾਂ ਭਗਵਾਨ ਆਪ ਹੈ ਤੇ ਦੋ ਉਸ ਦੇ ਮੁੱਖ ਫਰਿਸ਼ਤੇ ਹਨ) ਸੋ, ਭਗਵਾਨ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, “ਸਦੂਮ ਤੇ ਗੁਮਾਰਾਹ ਦੀ ਪੁਕਾਰ ਬੜੀ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਹੈ, ਤੇ ਉਥੋਂ ਦੇ ਪਾਪ ਮਹਾਂ ਘੋਰ ਹਨ। ਜੇ ਮੈਂ ਉੱਥੇ ਚਲਿਆ ਹਾਂ ਤੇ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਮਾਮਲਾ ਹੈ, ਬਸ, ਦੋਵੇਂ ਆਦਮੀ (ਯਾਨੇ ਫਰਿਸ਼ਤੇ) ਤਾਂ ਸਦੂਮ ਵਲ ਤੁਰ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਬ੍ਰਾਹੀਮ ਹਾਲੇ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਖੜਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਗੋਂ ਜ਼ਰਾ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੋਕੇ ਪੁਛਦਾ ਹੈ: “ਕੀ ਤੂੰ ਧਰਮੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪਾਪੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦੇਵੇਂਗਾ ? ਭਲਾ, ਜੇ ਕਿਤੇ ਨਗਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੰਜਾਹ ਬੰਦੇ ਵੀ ਧਰਮੀ ਹੋਏ ਤਾਂ ਕੀ ਤੂੰ ਫਿਰ ਵੀ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦੇਵੇਂਗਾ, ਤੇ ਪੰਜਾਹ ਧਰਮੀਆਂ ਦੀ ਖਾਤਰ ਸਾਰੇ ਨਗਰ ਨੂੰ ਬਚਿਆ ਨ ਰਹਿਣ ਦੇਵੇਂਗਾ ? ਭਲਾ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਦੇ ਤੈਥੋਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਪੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਧਰਮੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਸ਼ਟ ਕਰੇਂ ! ਹਾਂ ਜੀ, ਧਰਮੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪਾਪੀਆਂ ਵਾਲਾ ਸਲੂਕ ਤੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰੇਂਗਾ ! ਕੀ ਇਸ ਸਾਰੀ ਸਿਫਟੀ ਦਾ ਅਦਭੀ (Judge) ਬਿਨਸਾਫ਼ ਨਾ ਕਰੇਗਾ ?” ਭਗਵਾਨ ਉੱਤਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, “ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਨਗਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੰਜਾਹ ਧਰਮੀ ਬੰਦੇ ਵੀ ਮਿਲ ਪਏ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ

ਸ਼ਾਤਰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਛੱਡ ਦਿਆਂਗਾ।" ਇਬ੍ਰਾਹੀਮ ਉੱਤਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, "ਮੈਂ ਜੋ ਹੁਣ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਬਲਣ ਦੀ ਜੁਰਤ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਜੋ ਧੂੜ ਤੇ ਸੁਆਹ ਹਾਂ ! ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ: ਜੀ, ਜੇ ਭਲਾ ਉੱਥੇ ਪੂਰੇ ਪੰਜਾਹ ਧਰਮੀ ਨਾ ਹੋਏ ਅਰ ਪੰਜ ਘਟ ਹੋਏ ਤਾਂ ਕੀ ਤੂੰ ਫਿਰ ਵੀ ਪੰਜ ਧਰਮੀ ਘਟ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਣ ਸਾਰੇ ਨਗਰ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦੇਵੇਂਗਾ?" ਤਾਂ ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, "ਜੇ ਉੱਥੇ ਪੇਂਤਾਲੀ ਬੰਦੇ ਵੀ ਧਰਮੀ ਹੋਏ ਤਾਂ ਮੈਂ ਫਿਰ ਵੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ।" ਤਾਂ ਇਬ੍ਰਾਹੀਮ ਫਿਰ ਬੋਲਦਾ ਹੈ, "ਭਲਾ ਜੀ, ਜੇ ਚਾਲੀ ਧਰਮੀ ਹੋਏ, ਤਦ?" ਤਾਂ ਭਗਵਾਨ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, "ਮੈਂ ਚਾਲੀ ਧਰਮੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ਾਤਰ ਵੀ ਨਗਰ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਚਾ ਲਵਾਂਗਾ।" ਪਰ ਇਬ੍ਰਾਹੀਮ ਫਿਰ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, "ਜੇ ਮੈਂ ਹੁਣ ਫਿਰ ਬੋਲਾਂ ਤਾਂ ਭਗਵਾਨ ਗੁੱਸੇ ਹੀ ਨ ਹੋ ਜਾਏ, ਪਰ, ਜੀ ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ, ਜੇ ਉੱਥੇ ਤੀਹ ਹੀ ਧਰਮੀ ਹੋਏ, ਤਦ?" ਤਾਂ ਭਗਵਾਨ ਉੱਤਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, "ਮੈਂ ਤੀਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਤਰ ਵੀ ਨਗਰ ਨੂੰ ਬਚਾ ਲਵਾਂਗਾ।" ਤਾਂ ਇਬ੍ਰਾਹੀਮ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, "ਮੈਂ ਜੋ ਹੁਣ ਬਾਰ ਬਾਰ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਦੀ ਜੁਰਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ, ਜੇ ਉੱਥੇ ਤੀਹ ਵੀ ਧਰਮੀ ਨਾ ਹੋਏ ਤੇ ਕੁਲ ਵੀਹ ਹੀ ਹੋਏ ਤਦ?" ਤਾਂ ਭਗਵਾਨ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, "ਮੈਂ ਵੀਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਤਰ ਵੀ ਨਗਰ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਚਾ ਲਵਾਂਗਾ।" ਪਰ, ਇਬ੍ਰਾਹੀਮ ਅਜੇ ਵੀ ਚੁਪ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਤੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, "ਭਗਵਾਨ ਗੁੱਸੇ ਤਾਈਂ ਮਾਫ਼ ਕਰੋ, ਤੇ ਗੁੱਸੇ ਨ ਹੋ ਜਾਏ, ਪਰ, ਜੀ, ਬਸ, ਮੈਂ ਇਕ ਵੇਰ ਹੋਰ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ, ਜੇ ਭਲਾ ਉੱਥੇ ਕੇਵਲ ਦਸ ਹੀ ਧਰਮੀ ਮਨੁੱਖ ਹੋਏ ਤਦ?" ਤਾਂ ਉਹ ਉੱਤਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, "ਮੈਂ ਫਿਰ ਵੀ ਨਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ।" ਇਹ ਗੱਲ ਬਾਤ ਸ਼ਤਮ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਭਗਵਾਨ ਆਪਣੇ ਰਾਹ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਇਬ੍ਰਾਹੀਮ ਤੁਰਤ ਆਪਣੇ ਅਸਥਾਨ ਵਲ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। (ਅਨੁਵਾਦ ਮੌਰਾ ਆਪਣਾ ਹੈ)। ਪਰੋਪਕਾਰੀ ਤੇ ਪਾਕੀਜ਼ਾ ਦਿਲ ਭਗਤ ਇਬ੍ਰਾਹੀਮ ਨੇ "ਭਗਵਾਨ" ਦੇ ਨਾਲ ਵਧੇਰੀ ਤੁਲ ਕਲਾਮੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਮੇਰਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਭਗਤ ਜੇ "ਭਗਵਾਨ" ਪੁਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਕਰਦਾ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਧਰਮੀ ਦੀ ਹੋਂਦ ਪੁਰ ਹੀ ਆ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ "ਭਗਵਾਨ" ਨੇ ਤਦ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰ ਕਹਿ ਦੇਣਾ ਸੀ ਕਿ "ਹਾਂ, ਮੈਂ ਇਕ ਧਰਮੀ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਦੂਮ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਨਾ ਕਰਾਂਗਾ।" ਇਹ ਕਥਾ ਵਾਕਈ ਬੜੀ ਦਿਲਸੇਜ਼ ਹੈ; ਅਵਾਲਪੁਰਖ ਦੀ ਸਫ਼ਕਤ ਤੇ ਰਹਿਮਤ ਦਾ ਹਕੀਕੀ ਨਕਸ਼ਾ ਹੈ; ਪਰ, ਗੁਰਮਤਿ ਸਿੱਧਾਂਤ ਸਰਵਾਸ ਇਸ ਕਥਾ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ। ਗੁਰਮਤਿ ਸਿੱਧਾਂਤ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਬਲੰਦ ਤਰੀਂ ਤੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਹੈ। ਹਜ਼ਰਤ ਇਬ੍ਰਾਹੀਮ ਦੀ ਉਕਤ ਕਥਾ ਤੋਂ ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਫ਼ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਧਰਮੀਆਂ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਰਹਿਮਤ ਤੇ ਫ਼ਜ਼ਲ ਦਾ ਬੇ ਓੜਕ ਛੇਡਾਰ ਖੁਲ੍ਹਾ ਪਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਵੀ ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕੁਕਰਮੀਆਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਭਾਵਾ ਕਾਹਲਾ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਬਖ਼ਸ਼ਣ ਲਈ ਯਾ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸੁਤਲਿਕ ਕੋਈ ਤਜਵੀਜ਼ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ, ਮਾਨੋਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਰਬ ਦੇ ਦੌਦਾ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਹਜ਼ਰਤ ਇਬ੍ਰਾਹੀਮ ਨੇ ਵੀ, ਜੋ ਉੱਚ ਦਰਜੇ ਦੇ ਰਹਿਮ ਦਿਲ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, "ਭਗਵਾਨ" ਤੋਂ ਇਹ ਯਾਚਨਾਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਕਿ ਹੋ ਪਰਵਰਦਗਾਰ, ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਓੜਤ ਤੋਂ ਕੱਢ ਤੇ ਸੱਚੇ ਮਾਰਗ ਪਾ; ਹੋ ਵਿਸ਼ਵਾਮਿਤ੍ਰ, ਵਿਸ਼੍ਵਕਰ, ਬੇ ਕਸਾਂ ਤੇ ਕਰਮ ਕਰ।

'ਏਨ੍ਹਾ ਜੀਤਾ ਕੈ ਵਸਿ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਤੁਧੁ ਵੇਕੀ ਜਗਤੁ ਉਪਾਇਆ ।'

[ਵਾਰ ਆਸਾ ਮ: ੧ । ਪੰਨਾ ੪੬੯]

“ਕੁਚਿਲ ਕਠੋਰ ਕਪਟ ਕਾਮੀ ॥ ਜਿਉ ਜਾਨਹਿ ਤਿਉ ਤਾਰਿ ਸੁਆਮੀ ॥”

[ਕਾਨੜਾ ਮ: ੫ ॥ ਪੰ: ੧੩੦੧]

“ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਉ ਸੁਨੀਐ ॥ ਬੁਝਲੁ ਕਠੋਰੁ ਕਾਮੀ ਮੁਕਤੁ ਕੀਐ ॥”

[ਸੁਹੀ ਮ: ੫ ॥ ਪੰ: ੭੩੮]

“ਜਿਤੁ ਜਿਤੁ ਲਾਏ ਤਿਤੁ ਤਿਤੁ ਲਾਗੇ, ਕਿਆ ਕੋ ਕਰੈ ਪਰਾਨੀ ॥

ਬਖਸਿ ਲੋਹੁ ਪਾਰ ਬ੍ਰਹਮ ਸੁਆਮੀ, ਨਾਨਕ ਸਦੇ ਕੁੰਰਬਾਨੀ ॥”

[ਆਸਾ ਮ: ੫ ॥ ਪੰ: ੪੦੩ ॥]

ਜੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਭਾਵਾਂ ਤੇ ਅਰਜ਼ੋਈਆਂ ਪੂਰਿਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੁਆਰਾ ਹਜ਼ਰਤ ਇਬ੍ਰਾਹੀਮ ਗੁਨਹਗਾਰਾਂ ਦੇ ਬਚਾਉ ਲਈ ਵੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਉਸ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਜ਼ਰੂਰ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਤੁੱਲ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ; ਪਰ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਕਥਾ ਕੇਵਲ ਕਰਮ ਸਿੱਧਾਂਤ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਕਰਮ ਸਿੱਧਾਂਤ ਅਨੁਸਾਰ ਤਾਂ ਈਸ਼ਵਰ ਧਰਮੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਗੁਨਹਗਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਭੂਚਾਲ ਤੂਫ਼ਾਨ ਆਦਿਕ ਹਾਦਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਹਜ਼ਰਤ ਇਬ੍ਰਾਹੀਮ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕਰਮ ਸਿੱਧਾਂਤ ਤੋਂ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਉੱਚਾ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਅਨੁਭਵੀ ਮਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਨਹਗਾਰਾਂ ਤੇ ਪਰਹੇਜ਼ਗਾਰਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਇੱਕੋ ਰੱਬ ਨੇ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜੋ ਜਿਸ ਸ਼ਕਲ, ਜਿਸ ਹਾਲਤ ਤੇ ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਇਸ ਵੇਲੇ ਕੋਈ ਜੀਵ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਧੁਰੋਂ ਦਰਜਾਹੋਂ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਹੋਣ ਲਈ ਹੋਈ ਹੈ; ਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਪਾਪੀਆਂ ਦਾ ਵੀ ਉਤਨਾ ਹੀ ਪਿਆਰ ਪਿਤਾ ਹੈ, ਜਿਤਨਾ ਕਿ ਧਰਮੀਆਂ ਦਾ। ਉਹ ਦੁਬਸਣ ਕਿਸੇ ਦਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਤੇ ਦੰਡ ਦੇਣਾ ਅਥਵਾ ਕੋਈ ਭਿਆਨਕ ਕਰਮ ਕਰਨਾ ਉਸਦੇ ਸੁਭਾਵ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਜੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਰਮਾਰਥਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਸ਼ਾਂਤ ਰੂਪ ਹੈ ਉਹ ਜਗਤ ਦੇ ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਵਿੱਚ, ਬਿਵਹਾਰਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ “ਕਲਹ ਕਰਤਾ” ਵੀ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ। ਯਥਾਰਥ, ਪਾਰਮਾਰਥਿਕ, ਵਾਸਤਵਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਪਾਪ-ਪੁੰਨ, ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ-ਫ਼ਰਜ਼, ਸੁਖ-ਦੁਖ, ਲਾਨਤ-ਸ਼ਾਬਾਸ, ਸਜ਼ਾ-ਸਜ਼ਾ, ਸਵਾਬ-ਇਲਜ਼ਾਮ ਆਦਿਕ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਮਾੜ੍ਹ ਹੀ ਹਨ, ਪਰ ਬਿਵਹਾਰਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ (Mundane point of view) ਤੋਂ ਇਹ ਸਭ ਹਕੀਕੀ ਹਨ, ਪਰ, ਚੂੰਕਿ ਲਾਨਤ, ਮਲਾਮਤ, ਸਜ਼ਾ, ਦੁਖ ਆਦਿਕ ਪਾਰਮਾਰਥਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਹਕੀਕੀ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਏਹਨਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ (Existence) ਦੇ ਕਾਰਣ ਕਲਹ-ਕਰਤਾ ਤੇ ਜ਼ਾਲਿਮ ਨਹੀਂ, ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਨਿੰਦਨੀਯ ਹੈ। ਕਿਉਂ ਜੋ ਇਹ ਸਭ ਨਾਟਕ ਯਾ ਲੀਲਾ ਦੇ ਵਿਖਾਵਿਆਂ ਵਾਂਗ ਸੁਆਗਤ ਮਾੜ੍ਹ ਹੀ ਹਨ, ਦਰ ਅਸਲ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਬਸ ਜਦ ਨਾਟਕ ਹੀ ਸਮੁੱਚਾ ਝੂਠਾ ਹੈ ਤਾਂ ਦੁਖ ਦਰਦ ਆਦਿਕ ਮਲਾਮਤਾਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਚੀਆਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ? ਤੇ ਕਿਉਂ ਏਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਅਗਿਆਨੀ ਮਨੁੱਖ ਹੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂ ਕਿਧਰੇ ਤੇ ਕਦੇ ਵੀ ਬ੍ਰਹਮਵੇਤਾ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ? ਤਬਾਹ ਕਰਨਾ ਤੇ ਤਬਾਹ ਹੋਣਾ ਵੀ ਸਭ ਕਥਨ ਮਾੜ੍ਹ ਹੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਵੇਵ ਨੇ ਤਾਂ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ :—

“ਆਪਿ ਮਰੈ ਮਾਰੇ ਭੀ ਆਪਿ ॥ ਆਪਿ ਉਪਾਏ ਬਾਪਿ ਉਬਾਪਿ ॥”

[ਆਸਾ ਮ: ੧ ॥ ਪੰ: ੪੧੩]

ਜਦ ਮਰਦਾ ਵੀ ਉਹ ਆਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੈ ਤੇ ਮਾਰਦਾ ਵੀ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਜ਼ੁਲਮ ਤੇ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਆਦਿ ਪਾਰਮਾਰਥਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿੱਚ ਬੇਮਾਅਨੇ ਹਨ । ਕੁਮਿਆਰ ਇਕੋ ਹੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਅਣਗਿਣਤ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਖਿਡੌਣੇ, ਡਾਂਡੇ ਆਦਿਕ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਨਿੱਕੇ ਕੋਈ ਵੱਡੇ, ਕੋਈ ਮਨੋਰਮ ਕੋਈ ਡਿਆਨਕ, ਕੋਈ ਰੰਗੀਨ ਕੋਈ ਸਾਦਾ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਕੀ ਹੈ ?

“ਕੁਮਾਰੈ ਏਕ ਜੁ ਮਾਟੀ ਗੂੰਧੀ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਬਾਨੀ ਲਾਈ ॥

ਕਾਹੁ ਮਹਿ ਮੋਤੀ ਮੁਕਤਾਹਲ ਕਾਹੁ ਬਿਆਧਿ ਲਗਾਈ ॥”

[ਆਸਾ ਕਬੀਰ, ਪੰ: ੪੭੬

“Nay but, O man, who art thou that repliest against God ? Shall the thing formed say to him that formed it, Why hast thou made me thus ? 20. Hath not the potter power over the clay, of the same lump to make one vessel unto honour, and another unto dishonour ? 21,”

[New Testament : St. Paul to the Romans, ch. 9.

ਪਰ, ਇਹ ਮਿਸਾਲਾਂ ਵੀ ਅਧੂਰੀਆਂ ਹਨ, ਕਿਉਂ ਜੋ ਕੁਮਿਆਰ ਦੀ ਹਸਤੀ ਤੋਂ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਹਸਤੀ ਵਖਰੀ ਹੈ, ਪਰ ਗੁਰਮਤਿ ਤੇ ਵੇਦ ਅਨੁਸਾਰ ਈਸ਼ਵਰ ਆਪਣੀ ਹੀ ਹਸਤੀ ਤੋਂ ਨਿਰਜੀਵ ਤੇ ਸਜੀਵ ਜਗਤ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਭਲਾ ਕਿਹੜਾ ਫ਼ੌਜਦਾਰ ਐਸਾ ਜ਼ਾਲਿਮ ਤੇ ਬੇ ਇਨਸਾਫ਼ ਹੈ, ਜੋ ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੀ ਫ਼ੌਜ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਤਬਾਹੀ ਤੇ ਬਰਬਾਦੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇ ਕੇ, ਮਗਰੋਂ ਜਦ ਉਸ ਦੀ ਫ਼ੌਜ ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰ ਚੁਕੇ ਤਾਂ ਉਸ ਫ਼ੌਜ ਨੂੰ ਇਸ ਜੁਰਮ ਵਿੱਚ ਨਸ਼ਟ ਕਰਵਾਉਣ ਤੇ ਤੁਲ ਪਵੇ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਮਾਸੂਮਾਂ ਦੀ ਤਬਾਹੀ ਤੇ ਬਰਬਾਦੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ? ਰਿਲਕੁਲ ਏਹੋ ਮਿਸਾਲ ਪਾਪੀਆਂ ਤੇ ਆਇਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂ ਜੋ ਪਾਪੀ ਵੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਬਹੁਰੰਗੀ ਲੀਲਾ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਇਕ ਬੜਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਫ਼ਰਜ਼ Function ਅਦਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ : ਅਰਥਾਤ, ਇਸ ਪਰਮ ਵਿਸ਼ਾਲ ਜਗਤ ਦੇ ਪਰਮ ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਵਿੱਚ, ਪੂਰੇ ਦਰਗਾਹੇ, ਪਰਮ ਆਦਿ ਤੋਂ (i. e. from before the generation of the universe in time), ਨਿਕਤ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਭਾਗ ਖੇਡ ਕੇ ਪੂਰਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬਹੁ ਰੰਗੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਫੁਰਨਾ ਵੀ ਫੁਰਨਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ, ਚੁਨਾਚਿ “ਜਪੁਜੀ” ਦੀ ਸਤਾਰ੍ਹਵੀਂ ਪਉੜੀ ਵਿੱਚ ਹਰਮੀਆਂ ਦੇ, ਅਤੇ ਅਠਾਰਵੀਂ ਵਿੱਚ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨੇ, ਪਾਪੀਆਂ ਦੇ ਕਰਤਵਜ਼ ਨਿਰੂਪਣ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਅਰ ਇਹ ਦੋਹਾਂ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਕਰਤਵਜ਼ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਮਨ ਦੇ ਕਾਰਸ਼ਾਨੇ ਦੀ ਸਾਖਤ (ਉਪਜ, -Product) ਹਨ, ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੂਜੇ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਨਹੀਂ, ਜਿਹਾ ਕਿ ਹਜ਼ਰਤ ਜ਼ਰਬੁਸ਼ਤ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਫ਼ੈੜੇ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ “ਆਹਰੀਮਾਨ” ਉੱਤੇ ਹੈ. (Ahriman is Avestan oura mainyu hostile or destroying [?] spirit, i. e. the Evil Principle or Being of the ancient Persians.) ਹਾਂ ਜੀ, ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਇਸ ਸਿੱਧਾਂਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਇਕੋ ਹੀ ਦੂਜਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਨੇਕੀ ਬਦੀ, ਸਭ, ਸ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਜੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਪਵਿਤਰ ਦਿਮਾਗ ਤੋਂ

ਨਿਕਲੀ ਹੈ ਕਿਤੇ ਹੋਰਥੋਂ ਨਹੀਂ, ਅਰ, ਕੋਈ ਵੀ ਬੁਰਾ ਆਦਮੀ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ, ਅਥਵਾ, ਕੋਈ ਵੀ ਫੁੱਲਣਹਾਰ ਜਾਣ ਬੁੱਝ ਕੇ ਫੁੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ :—

ਯਥਾ—“ਕੋਈ ਜਾਣਿ ਨ ਭੁਲੈ ਛਾਈ ॥

ਸੋ ਭੁਲੈ ਜਿਸੁ ਆਪਿ ਫੁਲਾਏ ਬੁਝੈ ਜਿਸੈ ਬੁਝਾਈ ॥” [ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧ ॥ ਪੰ: ੧੩੪੪

“For the creature was made subject to vanity, not willingly,
but by reason of him who hath subjected the same in hope.”

[N. T. St. Paul to the Romans, ch. 8. V. 20.]

ਪਾਪੀ ਵਿਚਾਰੇ ਹਰ ਪਾਸਿਓਂ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਲਾਨਤ ਦੇ ਟਿੱਕੇ ਤੇ ਮਲਾਮਤ ਦੇ ਤਗਮੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਦੁਨਿਆਵੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀਆਂ ਅਕਸਰ ਕਰਕੇ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਵੀ ਫੂਗਤਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਬਹੁ ਰੰਗੀ ਬਣਾਈ ਰਖਦੇ ਹਨ; ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਫ਼ਰਕ ਨਹੀਂ ਆਵਣ ਦੇਂਦੇ. ਇਹ, ਫਿਰ, ਲੱਖਾਂ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਹੀ ਵਕੀਲਾਂ, ਬੈਰਿਸਟਰਾਂ, ਪੁਲਸੀਆਂ, ਦਰੋਗਿਆਂ, ਜੱਲਾਦਾਂ ਤੇ ਨਜ਼ਾਯਾਧੀਆਂ (Judges, Magistrates) ਆਦਿਕ “ਧਰਮੀਆਂ” ਦੀ ਉਦਰ ਪੂਰਨਾ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਤਾਂ ਤੇ ਬਜਾਏ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ “ਪਾਪੀਆਂ” ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰੇ, ਉਹ ਕਿਉਂ ਸਗੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਸਦਾ ਰੁੱਸਿਆ ਹੀ ਰਹੇ ! ਇਹ ਖੁਦਾਈ ਇਨਸਾਫ਼ ਦੇ ਸ਼ਾਇਆਂ ਨਹੀਂ. ਪਰ, ਪਾਪੀਆਂ ਦਾ ਪਾਪ ਵੀ ਕੇਵਲ ਇਤਨਾ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਚੇਤਨਤਾ (Consciousness) ਨਹੀਂ. ਜੇ ਉਹ ਹੁਕਮ ਦਾ ਰਾਜ਼ ਪਾ ਕੇ ਮਾਇਆ ਦੀ ਕਾਰਿਸ਼ਤਾਨੀ ਨੂੰ ਬੁਝਣ (Recognise ਕਰਨ) ਤੇ ਆਪਣੇ ਚੰਗੇ ਮੰਦੇ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਹਉਂਮੈਂ ਦਾ ਪਰਿਣਾਮ (Result) ਨਾ ਸਮਝਣ, ਨਾਲੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਗੁਨਹਿਗਾਰ (Guilty) ਹੋਣ ਜਾਂ ਚੇਤਨਤਾ ਨਾ ਉਤਪੰਨ ਹੋਣ ਦੇਵਣ, ਬਲਕਿ ਆਪਣੇ ਕਰਤਵਜ਼ ਨੂੰ ਰੱਬੀ ਹੁਕਮ ਦੀ ਖੇਡ ਮੰਨਣ, ਤਾਂ ਉਸ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਉਹ “ਪਾਪ” ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਦੇ ਮਾਰਗ ਵਲ ਤੁਰੇ ਜਾਣਗੇ. ਪਰ ਪਾਪੀਆਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿੱਚ ਰੱਬੀ ਹੁਕਮ ਦੀ ਚੇਤਨਤਾ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਦਾ ਜਿੰਮੇਵਾਰ ਵੀ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਹੈ :

“ਅਮਲੁ ਗਲੋਲਾ ਕੂੜ ਕਾ ਦਿਤਾ ਦੇਵਣਹਾਰਿ ॥” [ਸ੍ਰੀ ਰਾਗੁ ਮ: ੧ ॥ ਪੰ: ੧੫ ॥

“ਆਪਿ ਕਰੇ ਤੈ ਆਪਿ ਕਰਾਏ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਕਿਸੈ ਬੁਝਾਏ ॥”

[ਮਾਰੂ ਮ: ੩ ॥ ਪ: ੧੦੬੨

“ਮੇਰਾ ਤੇਰਾ ਤੁਧੁ ਆਪੇ ਕੀਆ ॥” [ਮਾਰੂ ਮ: ੩ ॥ ਪੰ: ੧੦੬੨ ॥

ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ

(ਡਾਕਟਰ ਤਾਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਐਮ. ਏ. ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ)

੧.

ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਆਸਤਕ ਧਰਮਾਂ ਦਾ ਸਦਾ ਹੀ ਭੁੱਘਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਇਤਨਾ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਦੀ ਵੀ ਅਧੋਗਤੀ, ਪਤਨ ਤੇ 'ਕੁੜ੍ਹ ਅਮਾਵਸ, ਸਚੁ ਚੰਦਰਮਾਂ' ਦੀ ਦਬਾ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਵਾਪਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਮਨੁੱਖੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰ ਕਲਿਆਣ ਲਈ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਲੋਂ ਭੇਜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਰੂਪਮਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਥਵ ਥਵਾ ਹਿ ਧਰਮੰਧ ਗੁਣਾਨਿਰਮਕਰਿ, ਮਾਰਰ ।

ਅਧ੍ਯੁਧਾਨਧਰਮੰਧ ਰਵਾਨਸਾਨੰ ਸ੍ਰੁਜਾਸ੍ਥਵਸ੍ । (ਸ੍ਰੀ ਭਗਵਤ ਗੀਤਾ-IV 7)

ਹੇ ਭਾਰਤ (ਅਰਜਨ) ! ਜਦੋਂ ਜਦੋਂ ਧਰਮ ਦੀ ਹਾਨੀ ਅਤੇ ਅਧਰਮ ਦੀ ਵਿਧੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਦੋਂ ਤਦੋਂ ਹੀ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਰਚਦਾ ਹਾਂ, ਭਾਵ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਹਮ ਏਹ ਕਾਜ ਜਗਤ ਮੇ ਆਏ ॥ ਧਰਮ ਹੇਤ ਗੁਰਦੇਵ ਪਠਾਏ ॥

ਜਹਾਂ ਤਹਾਂ ਹੁਮ ਧਰਮ ਬਿਥਾਰੈ ॥ ਦੁਸ਼ਟ ਦੋਖੀਅਨ ਪਕਰਿ ਪਛਾਰੈ ॥ ੪੨ ॥

ਯਾਹੀ ਕਾਜ ਧਰਾ ਹਮ ਜਨਮੰ ॥ ਸਮਝਿ ਲੇਹੁ ਸਾਧੂ ਸਭ ਮਨਮੰ ॥

ਧਰਮ ਚਲਾਵਨ ਜੰਤ ਉਬਾਰਨ ॥ ਦੁਸ਼ਟ ਸਭਨ ਕੇ ਮੂਨ ਉਪਾਰਨ ॥ ੪੩ ॥

[ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਪਾ : ੧੦ ਧਿਆਇ ੬।

ਮਨੁੱਖੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਹ ਸ਼ਕਤੀ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਮਤਭੇਦ ਹਨ ਪਰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਧਾਂਤ ਕਿ ਸ਼ਕਤੀ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਮਤ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ। ਕਿਸੇ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਮਨੁੱਖੀ ਸਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਸ਼ਕਤੀ 'ਅਵਤਾਰ' ਅਖਵਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਠਾਤਨ ਹਿੰਦੂ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ; ਕਿਸੇ ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਨਿਜ ਧਾਮ (heaven) ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਸੰਸਾਰ ਕਲਿਆਣ ਲਈ ਲੋੜ ਸਮੇਂ ਉਹ ਆਪਣੇ 'ਪੁਤਰ' ਨੂੰ ਭੇਜਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਹਜ਼ਰਤ ਈਸਾ ਜੀ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ; ਕਿਸੇ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਲਾਬਰੀਕ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਪੁਤਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਤੇ ਉਹ ਆਪ ਵੀ ਨਹੀਂ ਅਉਤਰਦਾ, ਉਹ ਕੇਵਲ ਲੋੜ ਸਮੇਂ 'ਰਸੂਲ' ਭੇਜਦਾ ਹੈ; ਕਈਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਜਨਮਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਦੀ ਅੰਤ ਤੇ ਮੁਕਤ ਹੋ ਚੁਕੀ ਕਿਸੇ ਮਹਾਨ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਕਲਿਆਣ ਲਈ ਪਰਮਾਤਮਾ ਚੁਣਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦੇ ਕੇ ਭੇਜਦਾ ਹੈ—ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਆਪਣੇ ਬਾਰੇ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸੀ; ਮਹਾਤਮਾ ਬੁਧ ਬੋਧੀ-ਸਤਵ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘ ਕੇ ਨਿਰਵਾਨ ਪਦ ਨੂੰ ਪਰਾਪਤ ਹੋਈ ਸਫਲ ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਠ ਆਤਮਾ ਸੀ, ਜੈਨ ਤੀਰਥੰਕਰ ਤੇ ਮਹਾਵੀਰ ਜੀ ਵੀ ਕੁਝ ਇਸੇ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨਾਲ ਸਮੀਪਤ ਰਖਦੇ ਹਨ।

ਜਦੋਂ ਐਸੀ ਪ੍ਰਤਿਬੱਧ ਮਹਾਨ ਆਤਮਾ ਮਨੁੱਖੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰ ਉਧਾਰ ਲਈ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਆਰੰਭ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਉਸ ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਨਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਦੇ ਕਰਤੱਵ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਚੱਲ੍ਹਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਦਾ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਅੰਧੇਰਾ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਕੋਤਕ, ਕਾਰਨਾਮੇ ਤੇ ਲੀਲਾ ਦੀ ਚਰਚਾ ਤੁਰਦੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਕਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਲਿਖਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅੰਕਤ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦੋਹਾਂ ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ, ਪੁਰਾਣਾਂ, ਮਹਾਂ ਕਾਵਾਂ, ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ, ਅਹਿੰਦਨਾਮਿਆਂ (Testaments), ਕਥਾਵਾਂ (Gospels) ਤੇ ਹਦੀਸਾਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੰਦੀ ਹੈ—ਇਸ ਪਰਕਾਰ ਦੇ ਪਵਿਤਰ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਪਵਿਤਰ ਇਤਿਹਾਸ ਜਾਂ Sacred history ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇ, ਲਿਖਣ ਵੰਗ, ਮੰਤਵਾਂ ਅਤੇ ਭਾਵ-ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਕਰਕੇ ਇਹ ਇਤਿਹਾਸ ਰਾਜਸੀ ਇਤਿਹਾਸ (Political history) ਤੋਂ ਵਿਭਿੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਰੂਪ ਸਮੇਂ, ਸਥਾਨ ਤੇ ਕਾਰਣ-ਕਾਰਜ ਦੀ ਫੀਦ ਤੋਂ ਵਿਮੁਕਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਜਿਥੇ ਮਹਾਨ ਆਤਮਾ ਦੇ ਕਰਤੱਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਰਪਣ ਤੇ ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਉਸ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਮਨੁੱਖਤਾ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵੀ ਪ੍ਰਬਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮਹਾਨ ਆਤਮਾ ਦੇ ਬਚਨ, ਸ਼ਬਦ, ਬਾਣੀ, ਹੀ ਤ੍ਰੈਕਾਲਾਤੀਤ ਗੁਰੂ, ਚਾਨਣ-ਰੂਪ ਹੋ ਨਿਬੜਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਬਚਨ ਹੀ ਪੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਆਪਣੀ ਕਿਰਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਾਂ ਵਰਿਥਤਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਰਸੂਲ ਨੂੰ ਭੇਜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਨਾਜ਼ਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਨਾਦ ਰੂਪ ਵਿਚ ਗੂੰਜਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਸਲੀਬ ਤੇ ਲਿਖੇ ਪੁਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਬੁਨਿਆਦੀ ਗਣ ਬਰਨ-ਬਾਣੀ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਬਰਨ ਨਾਜ਼ਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਮਹਾਨ ਆਤਮਾ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਪਰਸਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਰੁਧ-ਪੱਖੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਬਾਣੀ ਦਾ ਸੱਤਰ ਅਨੁਭਵੀ ਤੇ ਅਗਾਧ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਜਨ-ਸਾਧਾਰਨ ਦੀ ਸੁਗਮਤਾ ਲਈ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਆਪ ਵੀ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਸ਼ੰਕਾ ਨਵਿਰਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਸੁਖਮਤਾ ਨੂੰ ਰੂਪਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਰਹਿਸ ਨੂੰ ਖੋਲਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਵਰਾਂਦਰਾ ਗੋਸ਼ਟੀ ਅਖਵਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਵਤਾਰ, ਰਿਬੀ ਮੁਨੀ, ਮਹਾਨ ਆਤਮਾਵਾਂ ਤੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਰਚਨਹਾਰ ਰਿਬੀ ਜੋ ੭੦੦੦ ਪੁਰਸ਼ ਈਸਵੀ ਦੀਆਂ ਸਦੀਆਂ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦੇ ਸਨ, ਉਪਨਿਸ਼ਦਾਂ ਦੇ ਕਰਤਾ, ਰਿਬੀ ਵਿਆਸ (੩੦੦੦ ਪੂ. ਈ.) ਜੋ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤੀ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਮੰਨੇ ਗਏ ਹਨ, ਕਾਨਵਿਊਸਿਸ (੫੫੧ ਪੂ. ਈ.), ਜ਼ੋਰਾਸਟਰ (੬੦੦ ਪੂ. ਈ.), ਬੁੱਧ (੫੬੩ ਪੂ. ਈ.) ਮਹਾਂਵੀਰ ਵਰਧਨ (੫੩੮ ਪੂ. ਈ.), ਸੁਕਰਾਤ (੪੭੦ ਪੂ. ਈ.), ਅਫਲਾਤੂਨ (੪੨੮ ਪੂ. ਈ.), ਈਸਾ ਜੀ, ਮੁਹੰਮਦ ਜੀ, ਸੰਤਰਾਚਾਰੀਆਂ, ਮਛੰਦਰ ਜੀ, (ਗੋਰਖ ਨਾਥ ਦੇ ਗੁਰੂ, ੮੦੦ ਈ.) ਗੋਰਖ ਨਾਥ ਜੀ (੯੪੦ ਈ.) ਕਬੀਰ ਆਦਿ ਭਗਤ, ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਤੇ ਪੀਰ, ਫਕੀਰ, ਗੋਸ, ਸਾਰੇ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨਾਮੇ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਆਦਿ ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਤੇ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਅਧਿਆਤਮਕ ਇਤਿਹਾਸ ਹਨ। ਮਿਥਿਹਾਸ ਤੇ ਸੰਤ-ਜੀਵਨੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਉਪਰ ਕਥਿਤ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਭਿੰਨ ਚੀਜ਼ ਹੈ। ਮਿਥਿਹਾਸ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸੰਸਾਰ ਪਿਆਰ ਤੇ ਪੀਤਾ ਦਾ ਖਿੱਚਿਆ ਸੰਸਾਰ ਵਲ ਆਕਰਸ਼ਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਵੀ ਆਕਰਸ਼ਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਮਨੁੱਖਾਂ ਲਈ ਤੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਕਈ ਕਰਤੱਵ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਮਿਥਿਹਾਸ ਹੈ। ਸੰਤ ਪਦ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉਥਾਨ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਆਤਮਾਵਾਂ ਦਾ ਸੂਚਕ ਹੈ, ਜੋ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪੁਜ ਗਏ ਹਨ, ਜਾਂ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਹਨ। ਸੰਤ ਜੀਵਨੀਆਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਚਿਤ ਜੀਵਨ ਤੇ ਕਰਤੱਵਾਂ ਦਾ ਉਲੀਕਣ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਪੁਰਾਣਕ ਕਥਾਵਾਂ ਤੇ ਭਗਤਮਾਲਾ ਤੇ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸੰਤ-ਜੀਵਨ ਇਸ ਖੋਲੀ ਵਿਚ ਹਨ।

ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਰੂਪ ਤੇ ਸਾਧਾਰਨ ਗੱਲ ਬਾਤ ਜਾਂ ਸੰਬਾਦ ਹੀ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਬੋਲਣ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤ ਆਈ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਬੋਲੀ ਨੇ ਵਿਕਾਸ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਗਲ ਬਾਤ ਹੋਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਗਲ ਬਾਤ ਦੇ ਅਨੇਕ ਵਿਸ਼ੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਸਾਧਾਰਨ ਵਿਸ਼ੇ ਵਸਤੂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਉੱਚਤਮ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੇ ਗਲਾਂ ਬਾਤਾਂ ਜਾਂ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਮਨੁੱਖ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਮਹਾਂ ਪੁਰੁਸ਼ਾਂ ਨੇ ਸਾਧਾਰਨ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਦੇਣ ਲਈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸ਼ੰਕੇ ਨਵਿਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਗੋਸ਼ਟੀ ਦਾ ਮਾਧਿਅਮ ਹੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਚੁਣਿਆ, ਕੀ ਪੁਰੁਸ਼ ਵਿਚ ਤੇ ਕੀ ਪੱਛਮ ਵਿਚ। ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਆਪਣੇ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਉਲੀਕਣ ਲਈ ਮਹਾਨ ਰਿਸ਼ੀ ਕਲਪਤ ਪਾਤਰਾਂ ਵਿਚ ਗੋਸ਼ਟੀ ਕਰਾ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਸਪਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਕਰਦੇ। ਇਹ ਪਾਤਰ ਕਈ ਵਾਰੀ ਦੇਵਤੇ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਜਿਵੇਂ ਉਪਨਿਸ਼ਦਾਂ ਦੇ ਰਚਨਹਾਰ ਮਹਾਪੁਰੁਸ਼ਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਪਰਜਾਪਤੀ, ਇੰਦ੍ਰ, ਨਾਰਦ ਅਤੇ ਸਨਤ ਕੁਮਾਰ ਆਦਿ ਨੂੰ ਪਾਤਰਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਪਨਿਸ਼ਦਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਿਧ ਵਾਰਤਾ ਲਾਪਾਂ ਵਿਚ ਭਾਗ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਪਾਤਰ ਐਯਤਰੇ, ਸਾਂਦਲੀਆਂ, ਸਤਯਕਾਮ ਜਬਾਲਾ, ਉਦਾਲਕ, ਸ੍ਰੇਤ ਕੇਤੂ, ਭਾਰਦਵਾਜ, ਅਜਾਤ ਸ਼ਤਰੂ, ਯਜਨਵਾਲਕੀਯਾ, ਗਾਰਗੀ ਤੇ ਮਿਤ੍ਰੇਯ ਆਦਿ ਹਨ। ਇਹ ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਪਨਿਸ਼ਦਾਂ ਦੇ ਰਚਨਹਾਰ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਕਲਪਤ ਜਾਂ ਵਿਤਿਹਾਸਕ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿਤਾ ਹੈ।

ਭਗਵਤ ਗੀਤਾ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਅਦੁਤੀ ਗੋਸ਼ਟੀ ਹੈ ਤੇ ਗੀਤ ਵੀ। ਇਹ ਗੋਸ਼ਟੀ ਅਰਜਨ ਤੇ ਭਗਵਾਨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਵਿਚ ਹੋਣੀ ਕਲਪਿਤ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੁਕਤੀ ਪਰਾਪਤੀ ਦੇ ਮਾਰਗਾਂ ਦਾ ਇਸ ਵਿਚ ਨਿਰਨਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਗੀਤਾ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਇਹ ਬਾਣੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਨਾਜ਼ਲ ਹੋਈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖਤੀ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਭਾਵ ਇਹ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਰਵਾਇਤ ਵਿਚ ਤੁਰੀ ਆਈ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਗਵਾਨ ਤੇ ਅਰਜਨ ਵਿਚ ਕੋਰੇ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦੇ ਯੁਧ ਸਮੇਂ ਸੰਬਾਦ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਬੁੱਧ ਜੀ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਵਿਚ ਆਪ ਦੇ ਹੋਏ ਅਨੇਕ ਸੰਬਾਦ 'ਜਾਤਕਾਂ' ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਹਨ। 'ਤ੍ਰੇਪਿਤਕਾਂ' ਦੀ ਬਹੁਤੀ ਸਮਿਗ੍ਰੀ ਵੀ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਤੇ ਆਧਰਤ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਬੁੱਧ ਜੀ ਦੀਆਂ ਆਪਣੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨਾਲ ਹੋਈਆਂ, ਅਨੇਕ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਪਰਚਲਤ ਹਨ।

ਸ਼ੰਕਰਾਚਾਰੀਆ ਜੀ ਤੇ ਹੋਰ ਗੁਡਲੋ ਸਮੇਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਚਾਰੀਆ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਵਿਰੋਧੀ ਪੱਖ ਵਾਸਿਆਂ ਨੂੰ ਹਰਾਂਦੇ ਜਿੱਤਦੇ ਸਨ। ਸ਼ੰਕਰਾਚਾਰੀਆ ਜੀ ਦੀਆਂ ਬੌਧੀ ਭਿਖਰੂਆਂ ਨਾਲ ਅਨੇਕ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਹੋਈਆਂ।

ਮੱਧਕਾਲੀਨ ਭਾਰਤੀ ਭਗਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੀਆਂ ਕਾਫ਼ੀ ਦੇ ਪੰਡਤਾਂ ਨਾਲ ਹੋਈਆਂ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਪਰਚਲਤ ਹਨ। ਸਾਖੀਕਾਰਾਂ ਨੇ ਕਬੀਰ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀਆਂ-ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਵੀ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ। ਨਾਮ ਦੇਵ ਤੇ ਭਗਤ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਜੋ ਆਪੋ ਵਿਚ ਮਿਤਰ ਵੀ ਸਨ, ਦੀਆਂ ਸੰਖੇਪ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਪਰਚਲਿਤ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਇਕ-ਅੱਧ ਨਮੂਨਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰੰਧ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਵੀ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਪੱਛਮ ਵਿਚ ਸੁਕਰਾਤ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਅਫ਼ਲਾਤੂਨ ਨੇ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਕੱਤ੍ਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਸੰਸਾਰ ਪ੍ਰਸਿਧ ਹਨ। ਅਨੇਕ ਯੂਨਾਨੀ ਸੋਫ਼ੀਆਂ, ਫ਼ਿਲਾਸਫ਼ਰਾਂ, ਗਣਿਤ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ, ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਸੰਸਾਰ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਸਾਂਝੀਆਂ ਪਈਆਂ ਹਨ।

ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਸਾਧਾਰਨ ਤੇ ਅਸਾਧਾਰਨ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਪੱਖੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਰਣ ਵਿਚ ਗੋਸ਼ਟੀ ਬਰਦ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਕਰਤੱਵ ਸਬੰਧੀ ਆਇਆ ਹੈ। ਹਰ ਸਾਖੀ ਜੋ ਇਸ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਰੱਸੀ ਹੈ, ਉਸ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਾ ਕੇ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਮੂਲ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ, ਜਿਹਨਾਂ ਦਾ ਮੁੱਲ

ਮਨੁਖੀ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਲਈ ਸਦੀਵੀ ਹੈ, 'ਗੋਸ਼ਟਿ' ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਸ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਸਾਖੀ ਤੇ ਗੋਸ਼ਟਿ ਹਰ ਥਾਂ ਘੁਲੇ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਹਨ ਤੇ ਸਦਾ ਹੀ ਇਹ ਦੋਵੇ ਚੀਜ਼ਾਂ ਇਸੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਪਰਮੁਖ ਚੀਜ਼ ਗੋਸ਼ਟਿ ਜਾਂ ਰਬੀ ਵਿਚਾਰ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਗੋਸ਼ਟਿ ਨਿਰੋਲ ਤੇ ਸੁਧ ਰੂਪ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਲਿਖੀ—'ਸਿਧ ਗੋਸ਼ਟਿ', ਰਾਗ ਰਾਮਕਲੀ ਵਿਚ, ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਅੰਕਤ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਰੂਪ ਨਿਰੋਲ ਤੇ ਸੁਧ ਇਸ ਲਈ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਨਾਲ ਸਾਖੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ ਹੋਈ, ਕੇਵਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕਿਹਾ ਹੈ,

ਸਿਧਿ ਸਭਾ ਕਰਿ ਆਸਵਿ ਬੈਠੇ ਸੰਤ ਸਭਾ ਜੈਕਾਰੇ ॥

ਤਿਸੁ ਆਗੈ ਰਹਰਾਸਿ ਹਮਾਰੀ ਸਾਰਾ ਅਪਰ ਅਪਾਰੇ ॥

ਕਵਨ ਤੁਮੇ ਕਿਆ ਨਾਉਂ ਤੁਮਾਰਾ ਕਉਨੁ ਮਾਰਗੁ ਕਉਨੁ ਸੁਆਓ ॥

ਸਾਚੁ ਕਹਉ ਅਰਦਾਸਿ ਹਮਾਰੀ ਹਉ ਸੰਤ ਜਨਾ ਬਲਿ ਜਾਓ ॥ [ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਪੰਨਾ ੯੩੩]

ਤੇ ਗੰਭੀਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਿੱਧਾ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਦਾ ਦੇਣਾ ਅਰੰਭ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਦੇ ਲੇਖਕਾਂ ਅਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ 'ਸਿਧ ਗੋਸ਼ਟਿ' ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਾਖੀ ਦਾ ਕੁਝ ਵਿਸਥਾਰ ਦਿਤਾ ਹੈ।

'ਸਿਧ ਗੋਸ਼ਟਿ' ਤੇ ਭਲਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਹੋਈ ਸਿਧਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਅਰਲ ਵਟਾਲੇ ਵਿਚ ਜਾਂ ਸਾਰੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ—ਦਾ ਸਾਰ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਹੋਰ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਪਰਤਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਸਦੇ ਪਏ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪੁਰਖ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਸਾਰ ਹਨ, ਕਿਸੇ ਜਗਿਆਸੂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉਤਰ ਦਿਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਪਿਛੋਕੜ ਨੇ ਇਸ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਅਨੇਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ, ਇਤਿਹਾਸਕ ਸਚਾਈ, ਬਾਇਬੇ ਆਪਣੇ ਇਥੇ ਅੰਕਤ ਰੂਪ ਵਿਚ, ਨਾ ਰਖਦੀਆਂ ਹੋਣ ਪਰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੌਰ ਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ, ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਪਿਛੋਕੜ ਨਿਰਮੂਲ ਨਹੀਂ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅਨੇਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਦੀ ਪਿਛੋਕੜ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਆਪ ਦੀ 'ਵਾਰ ਆਸਾ' ਨੂੰ ਗੋਸ਼ਟੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਚਾਰਨ ਹੋਇਆ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਕੁੰਜਾਂ, ਕਮਲ (ਫੁੱਲ) ਤੇ ਕਲਜੁਗ ਨਾਲ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਕਰਾ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ। ਆਪਣੇ ਮਨ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਕਈ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਕਰਾਈਆਂ ਹਨ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਹੋਰ ਗੁਰੂ ਸਹਿਬਾਨ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਦਾਰ-ਸ਼ਕੋਹ, ਫਗਤ ਲਾਲ ਜੀ, ਬਾਹ ਵੇਲਾਂ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਉਪਸਥਿਤ ਹਨ। ਗੋਸ਼ਟੀ ਰੂਪ ਹਰ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਸਦੀਵੀ ਅੰਸ਼ ਹੈ।

(ਸ) (i) ਮਿਹਰਵਾਨ, ਹਰਿ ਜੀ ਤੇ ਚਤਰ ਭੁਜ ਰਚਨਾਵਲੀ । (ਸੰਪਾਦਕ)

ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁਰ ਹਰਿ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖੀ "ਗੋਸਟਾਂ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ" ਅਨੁਸਾਰ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਨੇ ਗਦਜ ਰਚਨਾ ਆਪਣੀ ਉਮਰ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਕੀਤੀ । ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਦੀਆਂ ਰਚੀਆਂ ਗੋਸਟਾਂ ੧੬੧੯ ਈਸਵੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਬਾਬਾ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ, ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ^੧ । ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪ ਨੇ ਗੋਸਟਾਂ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ, ਉਸ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਹੋਰ ਭਗਤਾਂ ਦੀਆਂ ਤੇ ਫੇਰ "ਸਭਨਾਂ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਗੋਸਟੀ", ਜਿਸ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ, ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ, ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ, ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਗੋਸਟਾਂ ਵੀ ਲਿਖੀਆਂ ਜਾਪਦੀਆਂ ਹਨ । ਇਸ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਗੋਸਟਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ । ਬਾਕੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੀਆਂ ਗੋਸਟਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀਆਂ । ਗੋਸਟੀਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਨੇ ਭਗਤ ਬਾਣੀ ਤੇ ਪਹਿਲੇ ਪੰਜਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਪਰਮਾਰਥ ਲਿਖੇ ਹਨ । "ਗੋਸਟੀਆਂ ਮਿਹਰਵਾਨ" ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—

"ਬਾਣੀਆਂ ਕਾਅਰਥ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੇ ਵਰਨਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਹੋਆ ਜੋ ਕਿਛੁ ਵੇਦ ਪੁਰਾਣ ਕੀ ਬਾਤ ਬੀ ਸੁ ਸਭੇ ਬਾਣੀ ਕੇ ਅਰਥ ਮਹਿ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦਿਖਲਾਈ ਅਰ ਸਭਨਾਂ ਗੁਰਾਂ ਕੇ ਅਰ ਸਭਨਾਂ ਭਗਤਾਂ ਕੇ ਦੁਬਬਦ, ਜਿ ਜਿਤ ਪਰਬਾਇ ਡਏ ਬੇ, ਸੁ ਸਭ ਕਹਿ ਸਮਝਾਇਆ"^੨

ਸਿਖ ਹਿਸਟਰੀ ਰੀਸਰਚ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਸੁਰਖਸਤ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ, ਹਰਿ ਜੀ ਤੇ ਚਤਰ ਭੁਜ ਜੀ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨਿਮਨ ਲਿਖਤ ਹਨ:—

੧. ਪੋਥੀ ਹਰਿ ਜੀ (ਐਸ. ਐਚ. ਆਰ. ਨੰਬਰ -੪੨੭)

ਇਹ ਪੋਥੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਛੇਆਂ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਹੈ ਜਿਸਦੀ ਸੂਚਨਾ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਦਿਤੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਇਹ ਰਚਨਾ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਹੀ ਲੜੀ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ ; ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਜੀਵਨੀ ਨੂੰ ਅਤੇ ਤੋਰਿਆ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਵਿਚ ਦੋ ਜੀਵਨ ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ । ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਪਹੁੰਚਣ ਤਕ ਦਾ ਹੀ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ । ਪੋਥੀ ਹਰਿ ਜੀ ਦਾ ਅਰੰਭ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ :—

^੧ਗੋਸਟਾਂ ਮਿਹਰਵਾਨ ਵਿਚ ਹਰਿ ਜੀ ਨੇ ਤਿਲਕ ਤੇ ਗਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਵਰਨਣ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਹੈ : ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਗੋਸਟਾਂ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦਾ ਕਰਤਾ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਹੈ:—

ਛੁਟਿ ਭੈਰ ਰਖਾਈ ਆਪਿ ਆਖਿ । ਜਨ ਕੇ ਮਾਥੇ ਹਾਥ ਰਾਖ ।

ਪੋਥੀ ਮਾਲਾ ਦੀਨੀ ਹਾਥ । ਏਹ ਧਨੁ ਮੇਰਾ ਤੇਰੇ ਸਾਥ । [ਗੋਸਟੀਆਂ ਮਿਹਰਵਾਨ ਪਤਰਾ ੩੮੬ ਓ]

^੨"ਗੋਸਟੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸਲਾਮਤੀ ਹੋਂਦੇ ਹੋਈਆਂ ਬੀ"

[ਗੋਸਟੀਆਂ ਮਿਹਰਵਾਨ ਪਤਰਾ ੩੮੯ ਅ] ਵਿਸਥਾਰ ਲਈ ਵੇਖੋ ਫੁਮਕਾ ।

^੩ਉਪਰਲਿਖਤ ਪਤਰਾ ੩੫੦ ਓ ।

੧ ਓ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਨਾਮ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਨਿਰਭੈ ਨਿਰਵੈਰ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀਆਂ ਗੋਸ਼ਟੀ ਲਿਖੀਆਂ। ਲਿਖੇ ਪੜੇ ਸੁਣੇ ਗਾਵੇ ਚਿਤ੍ਰ ਲਾਇਓ ਤਿਸੁ ਕੀ ਪਰਮਗਤਿ, ਹੋਵੈ ਵਚਨੁ ਹੈ ਗੁਰੂ ਦਾ।

ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ ॥ ਹੈ ਭਿ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭਿ ਸਚੁ ॥

ਧੰਨੁ ਸੁ ਕਾਗਦੁ ਕਲਮ ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ ਭਾਡਾ ਧਨੁ ਮਸ਼ੁਕੈ ॥

ਧੰਨੁ ਲਿਖਾਰੀ ਨਾਨਕਾ ਜਿਨਿ ਨਾਮੁ ਲਿਖਾਇਆ ਸਚ ॥ ੧ ॥

ਗੋਸ਼ਟ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ।

ਪੋਥੀ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ :—

ਆਦਿ ਪੋਥੀ ਸਚਖੰਡ ੧੬੭ ਇਕ ਸਦ੍ਰਿਸਤਾ ਗੋਸ਼ਟੀ ਕੀ, ਤਿਸਤੇ ਆਰੰਭ ਹਰਿ ਜੀ ਪੋਥੀ ਦੂਸਰੀ ॥ ੨ ॥ ੬੧ ॥ ਇਕਾਹਟਿ ਗੋਸ਼ਟੀ ਕੀ। ਦੁਹਾਂ ਪੋਥੀਆਂ ਕੀਆ ਗੋਸ਼ਟੀ ੨੨੮, ਸੰਮਤ ੧੭੦੭ (ਵਰਖੇ ਮਾਹਿ ਮਿਤੀ ਤੇ ਹੜਤਾਲ ਫਿਰੀ ਹੈ) ਭਾਦਵਦੀ ਆਇਤਵਾਰ ਮਹਮਦੀ ਪੁਰਿ ਹਰਿ ਜੀ ਪੋਥੀ ਸਪੁਰਨ ਹੋਈ, ਗੋਸ਼ਟੀ ੬੧। ਭਾਈ ਕੇਸ਼ੋ ਦਾਸ ਬ੍ਰਹਮਨ ਦੀ ਅਖਰੀ ਲਿਖੀ ਗੁਰੂ ਮਨਸਾ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ॥ ੧ ॥ ਇਹ ਤਿਸ ਪੋਥੀ ਉਪਰ ਉਤਾਰ ਕੀਤਾ। ਸੰਮਤ (੧੮੩੧-ਹੜਤਾਲ ਫਿਰੀ ਹੈ,) ਵਰਖੇ ਮਾਹਿ ਮਿਤੀ ਹਾੜਾ ਸੁਦੀ ੧੦ ਵਾਰ ਪੋਥੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ। ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ॥ ੧੮੮੫ ॥

ਪੋਥੀ ਚਤੁਰਭੁਜ ਐਸ. ਐਚ. ਆਰ : ਨੰਬਰ ੪੨੭

ਚਤੁਰ ਭੁਜ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀਦਾ ਸਪੁਤਰ ਸੀ। ਇਸ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਵੀ ਬ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀਆਂ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਸਿਖ ਹਿਸਟਰੀ ਰੀਸਰਚ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਵਿਚ ਪਈ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ (ਨੰਬਰ ਐਸ. ਐਚ. ਆਰ. ਨੰਬਰ ੪੨੭) ਦੀ ਆਖਰੀ ਮੰਚੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਆਰੰਭ ਐਓ ਹੈ :—

੧ ਓ ਸਤਿਨਾਮ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰ ਵੈਰ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੋਨਿ ਸਭੈ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸਾਦਿ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ ਬਾਣੀ ਲਿਖੀ ਗੋਸ਼ਟੀ ਅਰਥਾ ਸਮੇਤਿ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ ਬਾਣੀ ਲਿਖੀ ਖੇ ਪੜੇ ਸੁਣੇ ਲਿਖੇ ਗਾਵੇ ਚਿਤ੍ਰ ਲਾਇ ਕੇ ਤਿਸ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤਿ ਹੋਵੇ ਵਚਨੁ ਹੈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਦੇਵ ਜੀ ਕਾ। ਗੋਸ਼ਟ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀ ਚਲੀ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਲਹੌਰ ਤੇ ਫੇਰਿ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਆਇਆ। ਇਸ ਪੋਥੀ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—

ਸਲੋਕ

ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਕਰਿ ਸਮਝੀਐ ਚਲੀਐ ਸਬਦ ਕੀ ਚਾਲ ॥

ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਤਿਸਕੇ ਸੰਗਿ ਮਿਲਿ ਪਾਪੀ ਭੀ ਹੋਹਿ ਨਹਾਲ ॥ ੧ ॥

ਗੋਸ਼ਟ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਸਤਿ ਨਾਮ ਕਰਤਾ-ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

੭੪ ॥ ੩੦੨ ॥ ਗੁਰੂ ਲਜਾ ਰਖੇਯਾ

੧ ਓ ਸਤਿ ਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ਸੰਮਤ ੧੭੦੮ ॥ ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ ਏਕਮੀ ਨੂੰ ਚਤੁਰ੍ਹੇ ਪੋਥੀ ਪੂਰੀ ਹੋਈ ਵਚਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੇ ਲਿਖਾਈ ਜੀ ਲਿਖੀ ਭਾਈ ਕੇਸ਼ੋ ਦਾਸ ਬਰਹਮਨੁ ਸੇਵਕੁ ਗੁਰੂ ਦਾ ਪੂਰੀ ਪੂਰੀ ਹੋਈ ॥ ੭੪ ॥ ਗੋਸ਼ਟੀ ਲਿਖੀਆ। ਗੁਲਾਮ ਗੁਲਾਮੁ ਕਾ ਸੇਵਕੁ ਸੇਵਕਾ ਕਾ ਸਿਖ ਸਿਖੀ ਕਾ ਜਿਨ੍ਹਾ ਗੁਰੂ ਪਛਾਤਾ ਹੈ ਗੁਲਾਮ ਚਤੁਰ ਭੋਜ ਕਾ

ਸਾਸ ਸਾਸ ਕਾ ਪੈਰੀ ਪਵਣਾ ਏਹੋ ਦਾਣ ਦੇਣਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਾ ਸਬਦੁ ਅੰਤਰਿ ਵਸੈ ਜੀ । ੧ । ਵਾਹਗੁਰੂ ਜੀ ਤਿਸੁ ਪੋਥੀ ਦਾ ਅਵਤਾਰੁ ਕੀਤਾ ਏਹ ਪੋਥੀ ਸੰਬਤ ੧੮੮੫ ਅਸੂ ਸੂਦੀ ਦੁਆਦਿਸੀ ਐਤਿਵਾਰਿ ਪੋਥੀ ਪੂਰੀ ਹੋਈ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

੩. ਗੋਸਟ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਐਸ. ਐਚ. ਆਰ ਨੰਬਰ ੨੩੦੬)

ਸਿਖ ਹਿਸਟਰੀ ਰੀਸਰਚ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਗੁਰਮੁਖੀ ਹੱਥ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਹੈ। ਲਿਖਣ ਦਾ ਢੰਗ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣਾ ਹੈ, ਕੰਨੇ ਦੀ ਥਾਂ ਬਿੰਦੀ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕਾਗਜ਼ ਵੀ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣਾ ਹੈ। ਪੋਥੀ ਅਧੂਰੀ ਹੈ ਪਹਿਲੇ ਨੌਂ ਪਤਰੇ ਪਾਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਅਖੀਰ ਤੋਂ ਵੀ ਅਧੂਰੀ ਹੀ ਹੈ। ਕੁੱਲ ਪਤਰੇ ੨੩੫ ਹਨ। ਪਤਰਾ ੧੦ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ੧੬੪ ਤਕ ੧੭ ਗੋਸਟੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੋਸਟਾਂ ਦਾ ਲਿਖਣ ਢੰਗ ਬਿਲਕੁਲ ਉਹੋ ਹੀ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਇਸ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਹ ਗੋਸਟੀਆਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਵਿਚ ਵਿਚਰਨ ਦਾ ਹਾਲ ਦਰਸਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।

੧੬੫ ਪਤਰੇ ਤੋਂ ਕਵਤਾ ਅਰੰਭ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਿਰ ਲੇਖ ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ:—

੧ ਓ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਕਾ ਬੋਲਣਾ ਸਤਿ ॥

ਰਾਗ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲ ੭ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦ ਜੁਰਖਵਾਰੇ ਏਤਿਘਰੇ ਗਾਵਾਣਾ। ਤੁਮਰੇ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਖਾਣੇ ਕਓ ਦੇਹਿ ਸੁਆਮੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਅਠਵੇਂ ਮਹਲ ਦੀ ਬਾਣੀ ਕਰਕੇ ਲਿਖੀ ਹੈ ਵਿਚ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਲਿਖੇ ਹਨ।

ਪਤਰੇ ੧੬੯ ਅ ਤੋਂ ਫੇਰ ਅਠਾਰਵੀਂ ਗੋਸਟ ਦਾ ਆਰੰਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਖਰੀ ਪਤਰੇ ਤੇ ਚਵੀਂ ਗੋਸਟਾਂ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਹੈ ਤੇ ਪੰਜਵੀਂ ਗੋਸਟ ਆਰੰਭ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਭਾਬਾ ਵਿਛਾਗ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਛਪੀ ਪੰਜਾਬੀ ਹੱਥ ਲਿਖਤਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ (ਵੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੪੩) ਅਨੁਸਾਰ ਮਿੰਘਾਸਨ ਬਤੀਸੀ ਵੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖਤ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

(ਸ) (ii) ਮਿਹਰਵਾਨ ਤੇ ਹਰਿਜੀ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ

[ਸ. ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਪਦਮ ਪਟਿਆਲਾ]

੧. ਰਾਮ ਕਲੀ ਓਅੰਕਾਰ ਵੱਡਾ (ਸੈਟਰਲ ਪਬਲਿਕ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਪਟਿਆਲਾ ਨੰਬਰ ੬੮੨)

ਇਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦੱਖਣੀ ਓਅੰਕਾਰ ਵਾਂਗੂੰ ਰਚਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ੮੭ ਫੰਦ ਹਨ। ਰਚਨਾ ਦਾ ਆਰੰਭ ਇਸ ਪਰਕਾਰ ਹੈ:—

ਓਅੰਕਾਰ ਨਿਰਮਲ ਸਤਿ ਬਾਣੀ। ਤਾਂ ਤੇ ਹੋਈ ਸਗਲੀ ਖਾਣੀ।

ਖਾਨਿ ਖਾਨਿ ਮਹਿ ਬਹੁ ਬਿਸਥਾਰਾ। ਆਪੇ ਜਾਣੈ ਸਿਰਜਣ ਹਾਰਾ।

ਸਿਰਜਨ ਦਾਰੇ ਕੇ ਕੇਤੇ ਭੇਖ। ਤੇਖ ਭੇਖ ਮਹਿ ਰਹੈ ਅਲੇਖ। ੧।

ਏਕੋ ਨਾਮ ਜਪਹੁ ਮਨਿ ਮਾਲਾ। ਨਾਨਕ ਸਿਮਰਹੁ ਗੁਰਗੋਪਾਲਾ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਓਅੰਕਾਰ ਹੋਆ ਚਰਨਾਇਣ। ਤਦਹ ਤੀਨੋ ਦੇਵਉਪਾਇਨ।

ਮਹਾਦੇਉ ਕੀਨੋ ਭੰਡਾਰੀ। ਬ੍ਰਹਿਮਾ ਚਾਰੇ ਬੇਦ ਬਿਚਾਰੀ।

ਬਿਸਨ ਹੰਡਾਵੈ ਦਸ ਅਵਤਾਰੀ।

ਆਪ ਨਿਰਾਲਮ ਕਰੋ ਤਮਾਸਾ । ਜਿਉ ਜਿਉ ਹੁਕਮ ਤਿਵੇ ਪਰਗਾਸਾ । ੩ ॥¹

੨. ਸੁਖਮਨੀ ਸਹੈਸਰ ਨਾਮਾ :—¹

ਇਸ ਵਿਚ ੩੦ ਅਸਟਪਦੀਆਂ ਹਨ । ਹਰ ਸਲੋਕ ਪਿਛੋਂ ਚੇਤੁਕੇ ਪਦੇ ਹਨ ਤੇ ਐਸੇ ਅੱਠ ਪਦੇ ਰਲ ਦੇ ਅਸਟਪਦੀ ਬਣਦੀ ਹੈ, ਜਿਆਦਾਤਰ ਹਿੰਦੂ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦਾ ਹਾਲ ਹੈ । ਜਿਵੇਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਥਾਂਹੇ ਅਸਟਪਦੀ ਇਉਂ ਬਲਦੀ ਹੈ :—

ਸਲੋਕ

ਨਿਰਗੁਨ ਸਰਗੁਨ ਖੇਤ ਹੈ, ਧਾਰਿਓ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਵਤਾਰ । ਅਨੇਕ ਕਾਰਜ ਕੇ ਕਾਰਨੇ, ਜਿਨ ਨਾਨਕ ਕੀਓ ਅਕਾਰ ।

ਪਉੜੀ

ਪੂਰਨ ਅਵਤਾਰ ਦੁਆਪਰ ਮਹਿਕੀਆ । ਸ੍ਰੀ:ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਅਵਤਾਰ ਜਨਮ ਜਗ ਲੀਆ ।

ਸੰਕਟ ਨਹੀਂ ਪਰੈ ਜਨਮ ਨਹੀਂ ਆਵੈ । ਆਪੇ ਆਪਨਾ ਖੇਲ ਬਨਾਵੈ । ੧ ।

ਗੁਰੂ ਦੁਰਬਾਸਾ ਦੇਵਕੀ ਨੰਦਨ । ਮਥਰਾ ਬਾਸੀ ਸੰਤ ਭੈ ਭੰਜਨ ।

ਨੰਦ ਲਾਲ ਦਾਸ ਦੇ ਸੁਖ ਦਾਇਕਾ ਜਾਦਮ ਬੰਸੀ ਸਰਬ ਸੁਖਨਾਇਕ । ੨ ।

ਬਾਬਾ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਦੇ ਪੁਤਰ ਹਰਿ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮਹੱਲਾ ੮ ਦੱਸ ਕੇ ਬਾਣੀ ਲਿਖੀ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਇਹ ਹਨ:—

੧. ਗੋਸ਼ਟਿ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਕੀ ।

ਇਹ ਬਾਬਾ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਦੀ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਹੈ; ਚੌਥੀ ਗੋਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੂਪ ਤੇ ਕੱਦ ਕਾਠ ਦੀ ਬੜੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਇਕ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, “ਅਰ ਅਬ ਮੈਂ ਤੁਝ ਕਉ ਜੇ ਬਾਪਿਆ ਹੈ, ਸੋ ਉਹ ਬਾਣੀ ਕਿਛ ਤੇਰੇ ਮੁਖਿ ਤੇ ਭੀ ਉਪਜੇਗੀ ਅਰੁ ਤੁਝ ਤੇ ਪੀਛੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਕਉ ਸ਼ਬਦ ਕੀ ਬਾਪਨਾ ਹੋਇਗੀ, ਉਹ ਬਾਣੀ ਉਨ ਕੇ ਮੁਖ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਤੀ ਜਾਇਗੀ । ਅਰੁ ਮੁਖ ਤੇ ਪੀਛੇ ਜੋ ਸਤਵੀਂ ਪੀੜੀ ਗੁਰੂ ਹੋਇਗਾ, ਉਸ ਕਉ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਕੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਬਾਣੀ ਕਾ ਅਰਥ ਪਰਗਟ ਕਰੇਗਾ ।”

ਇਸ ਦੀਆਂ ਕੁਲ ੪੭ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਹਨ, ਤੇ ਇਸ ਦਾ ੧੮੩੬ ਬਿ: ਦਾ ਨਕਲ ਹੋਇਆ ਖਰੜਾ ਸਿਖ ਰੈਵੇਂਸ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਨੰਬਰ ੩੫੦੧ ਹੈ । ਸੈਂਟਰਲ ਪਬਲਿਕ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਪਟਿਆਲਾ ਵੇਚ ਵੀ ਇਸ ਦਾ ਨੁਸਖਾ (ਨੰ: ੨੫੨੭) ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ੪੫ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਹਨ ।

੨. ਪਰਮਾਰਥ ਸੁਖਮਨੀ ਸਹੈਸ੍ਰ ਨਾਮਾ:—

ਇਹ ਬਾਬੇ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਲਿਖੀ ਸੁਖਮਨੀ ਦੀ ਹਰ ਜੀ ਨੇ ਵਿਆਖਿਆ ਲਿਖੀ ਹੈ । ਇਹ ੧੭੦੩ ਬਿ:

¹ਹੋਰ ਵਿਸਥਾਰ ਲਈ ਵੇਖੋ ਪੰਜਾਬੀ ਹਥ ਲਿਖਤਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਫ਼ਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਪਨਾ ੩੦੮ ।

ਸਹੈਸਰ ਨਾਮੇ ਲਿਖੇ ਜਾਣ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪੁਰਾਣਾ ਹੈ । ਪਹਿਲਾ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਸਹੈਸਰ ਨਾਮੇ ਲਿਖੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ । ਕਈ ਪੁਰਾਤਨ ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਬਦ ਮਾਰੂ ਮਹਲਾਪ “ਅਚੁਤ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਐਤਰਜਾਮੀ ॥ ਮਧੂਸੂਦਨ ਦਾਮੋਦਰ ਸੁਆਮੀ ॥ ਰਿਖੀ ਕੰਸ ਗੋਵਰਧਨ ਧਾਰੀ ਮੂਰਲੀ ਮਨੋਹਰ ਹਰਿ ਰੰਗਾ ॥” ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ ਬੀ ਸਹੈਸਰ ਨਾਮਾ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ [ਸੰਪਾਦਕ]

ਮਾਘ ਸੁਦੀ ੭ ਨੂੰ ਅਰਥਾਤ ੧੬੪੬ ਈ: ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਜਾਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਸੀ। ਮੁੱਢ ਵਿਚ ਹੀ ਇਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—

ਹਜ਼ੂਰ ਤੇ ਹੁਕਮ ਹੋਆ ਸੀ ਜਿ ਸਬ ਹਮ ਦਰਗਹ ਕਉ ਚਲਹਿੰਗੇ ਤਬ ਤੁਮਾਰੇ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਾਵਹਿਗੇ ਜਿਤ ਮੈਸਾਰ ਕਾ ਭਲਾ ਹੋਵੇ.....ਪਰਮਾਰਥ ਸਾਥਿ ਲਿਖਣੇ ਕਾ ਅਰੰਭ ਭੋਆ।

ਇਹ ਇਕ ਵਡਾ ਵਾਰਤਕ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕਥਾਵਾਂ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਿੰਦੂ ਪੁਰਾਣਕ ਗਿਆਨ ਕਾਫ਼ੀ ਭਰਪੂਰ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਸੀ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰੀ ਕਿਰਤ ਕੇਸੇ ਰਾਇ ਪੰਡਤ ਹੀ ਦੀ ਹੋਵੇ। ਅਸਟਪਦੀਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਖੀਆਂ ਦੀ ਤਰਤੀਬ ਇਉਂ ਹੈ।

੧. ਨਿਰੰਜਨ ਨਿਰੰਕਾਰ ਕੀ, ੨ ਵੈਰਾਟ ਕੀ, ੩ ਤ੍ਰਿਗੁਣ ਅਵਤਾਰ ਕੀ, ੪ ਸ਼ੇਖ ਨਾਗ ਅਵਤਾਰ ਕੀ, ੫ ਹੰਸਾ ਅਵਤਾਰ, ੬ ਮੱਛ ਅਵਤਾਰ, ੭ ਨਾਰਦ, ੮ ਸਨਕਾਦਿ, ੯ ਕਛੱਪ ਅਵਤਾਰ, ੧੦ ਬੋਰਾਹ, ੧੧ ਨਰਸਿੰਘ, ੧੨ ਮੋਹਨੀ ਅਵਤਾਰ, ੧੩ ਧਨੰਤਰ, ੧੪ ਜਰਾ, ੧੫ ਕਪਲ ਮੁਨੀ, ੧੬ ਵੱਤਾ ਤੇ, ੧੭ ਨਰ ਨਰਾਇਣ, ੧੮ ਰਿਖਭ, ੧੯ ਹੈਗੁੰਵ, ੨੦ ਪ੍ਰਿਥ ਅਵਤਾਰ, ੨੧ ਥਾਵਨ, ੨੨ ਪਰਸ ਰਾਮ, ੨੩ ਆਦਿ ਰਾਮਾਇਣ, ੨੪ ਸ੍ਰੀ ਨ੍ਰਿਸ਼ਨ, ੨੫ ਨਾਮ ਕਾ ਮਹਾਤਮ, ੨੬ ਬਲਭ ਧਰ, ੨੭ ਬਉਧ ਅਵਤਾਰ, ੨੮ ਨਿਹ ਕਛੱਕੀ, ੨੯ ਫ਼ਗਤਾਂ ਕੀ, ੩੦ ਨਾਮ ਕੇ ਮਹਾਤਮ ਕੀ।

੨੩ ਵੀਂ ਅਸਟਪਦੀ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿਚ ਰਾਮ ਚੰਦ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ੧੮ ਕਥਾ ਹਨ। ਇਹ ਚੀਜ਼ 'ਆਦਿ ਰਾਮਾਇਣ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਕੀ ਨਾਂ ਤੇ ਵੱਖ ਭੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਪਟਿਆਲਾ ਖਰੜਾ ਨੰ: ੨੧। ੨੪ ਵੀਂ ਅਸਟਪਦੀ ਵਿਚ ਦਿਤੇ ਫ਼ਗਤਾਂ ਦੇ ਹਾਲ ਬੜੀ ਵਿਬਰਸਪੀ ਵਾਲੇ ਹਨ ਤੇ ਕਾਫ਼ੀ ਪੁਰਾਣੇ ਹੋਣ ਕਾਰਕ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੌਰ ਤੇ ਵੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਰਖਦੇ ਹਨ।^੧

ਇਸ ਦਾ ਖਰੜਾ ਸਿਖ ਰੈਫਰੈਂਸ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ੫੧੯੫/੨੦੮੩ ਨੰ: ਤੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੈ ਤੇ ਵ ਉਤਾਰੇ ਸੈਂਟ੍ਰਲ ਪਬਲਿਕ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਪਟਿਆਲਾ ਵਿਚ ਨੰਬਰ ੨੯੧੩ ਤੇ ਨੰ: ੬੯੨ ਤੇ ਵੀ ਹਨ^੨।

ਜਿਥੇ ਤਕ ਮਿਹਰਵਾਨ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸੰਪਰਦਾ ਦੀ ਰਚੀ ਗੱਦਜ਼ ਰਚਨਾ ਸਨਬੰਧ ਹੈ। ਇਹ ਆਕਾਰ ਤੇ ਪਰਕਾਰ ਦੋਰਾ ਪੱਖਾਂ ਤੋਂ ਪਰਸੰਸਾ ਦੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੈ। ਮਿਸਾਲ ਲਈ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਉਤਾਰਾਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਜੋ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੀਆਂ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਗੋਸਟਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਜਿਥੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ ਸਾਨੂੰ ਕਈ ਨਵੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਸਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਥੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਦੱਸੇ ਪਰਮਾਰਥ (ਵਿਆਖਿਆ) ਅਹਿਮੀਅਤ ਵਾਲੇ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਾਨੂੰ ਬਾਣੀ ਦੇ ਸਮਝਣ ਵਿਚ ਕਾਫ਼ੀ ਮਦਦ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਕਈ ਥਾਂ ਤਾਂ ਉਥਾਨਕਾ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਦੱਸੇ ਗਏ ਅਰਥ ਬਹੁਤ

^੧ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਵੇਖੋ ਪੰਜਾਬੀ ਹੱਥ ਲਿਖਤਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ-ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਪੰਨਾ ੩੧੦।

^੨ਇਸ ਦੀ ਇਕ ਪ੍ਰਿਤੀ ਸਿਖ ਹਿਸਟਰੀ ਰੀਸਰਚ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੇ ਹੁਣੇ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਵੇਖੋ ਐਸ. ਐਚ. ਆਰ ਨੰਬਰ ੨੪੮੮।

ਇਸ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣਾ ਖਰੜਾ ਧਰਮਸਾਲਾ ਸੋਢੀਆਂ ਹਾਲ ਬਾਜ਼ਾਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਅਧਯੋਨ ਲਈ ਸੰਪਾਦਕ ਨੂੰ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਟੜਾ ਜੈਮਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।

[ਸੰਪਾਦਕ]

ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਵਕਵੇਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕੁੰਜਾਂ ਦੀ ਸਾਖੀ ਨੰ: ੩੭ ਵਿਚ ।

ਇਹ ਸਾਰਾ ਸਾਖੀ ਭੰਡਾਰ ਸਤਾਰਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਮੱਧ ਕਾਲ ਦੀ ਟਕਸਾਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਾਰਤਕ ਦਾ ਵਧੀਆ ਨਮੂਨਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਹੋਰ ਪ੍ਰਾਤਕ ਬੋਲੀਆਂ ਵਿਚ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਤੇ ਇਤਨੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਗਦਯ ਰਚਨਾ ਵਜੂਦ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਈ। ਸੋ ਇਹ ਗਲ ਕਾਫੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟਤਾ ਵਾਲੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਪੰਜਾਬੀ ਗਦਯ ਨੇ ਇਤਨਾ ਨਿਖਰਵਾਂ ਤੇ ਨਿਰਮਲ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਭਾਵੇਂ ਸੰਤ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਵਾਕ, ਵਡੀਆਂ ਵਡੀਆਂ ਨਸੀਹਤਾਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਹਨ । ਸੈਲੀ ਦੀ ਮਧੁਰਤਾ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਅਨੋਖੀ ਰਸ ਰੰਗ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਖਦੀ ਹੈ । ਸਿਖ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਤੇ ਸਾਖੀਆਂ ਦੇ ਬਾਵਸੂਦ ਹਿੰਦੂ ਵਿਚਾਰ ਧਾਰਾ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਮਿਥਿਹਾਸ ਦਾ ਤਕੜਾ ਗੂੜ੍ਹਾ ਰੰਗ ਹੈ ਚਾਹੇ ਹਵਾਲੇ ਵਜੋਂ ਚਾਹੇ ਵੈਸੇ ਹੀ ਫਿਰ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਚਵਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਸਥਾਨ ਹੈ ਤੇ ਮੱਦ-ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਤਾਂ ਸਚਮੁਚ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੇਣ ਆਦਰ ਦੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੈ ।

SIKHBOKSCLUB.COM

੨. ਸਾਹਿਤਕ ਅਧਯੈਨ

ੳ. ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੀ ਸਾਹਿਤਕ ਮਹੱਤਤਾ

[ਡ; ਆਰ. ਐਲ. ਆਹੁਜਾ ਅੰਬਾਲਾ]

ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਇਕ ਰੂਪ ਹੈ। ਅਸ਼ੱਕਲ ਇਸ ਰੂਪ ਨੂੰ ਜੀਵਨੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪੁਰਾਣੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਇਹ ਰੂਪ ਉਪ-ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੀ ਅਤੇ ਗਦ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਮੁੱਖ। ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੀ ਸਾਖੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਦੀ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਭਗਤ ਬਾਣੀ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਪੰਜਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਇਕ ਬੜੇ ਮਹਾਨ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਨਵੀਂ ਧਰਮ ਪਰੰਪਰਾ ਤੇ ਆਪਣੀ ਵਿਦਵਤਾ ਤੇ ਸਾਹਿਤਕਾਰੀ ਦੀ ਮੋਹਰ ਲਗਾ ਦਿਤੀ॥

ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾ ਸਥਾਨ ਧਾਰਮਿਕ ਕਾਵਿ ਦਾ ਹੈ। ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਪੂਰਨਾ ਸਰਵ ਸ਼ਨਕ ਸੀ। ਸੰਗੀਤ ਰਸ, ਭਗਤੀ ਰਸ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤਿ ਰਸ ਇਸ ਦੇ ਮੁੱਖ ਲਖਣ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਾਲ ਤੇ ਭੁੱਘੀ ਪੂਰਨਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਧਾਰਮਿਕ ਕਾਵਿ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰੂਪ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਗਦ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਨਾ ਹੋ ਸਕਿਆ।

ਪਰ ਧਾਰਮਿਕ ਕਾਵਿ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਅਤੇ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਇਸ ਦੀਆਂ ਸੀਮਤਾਵਾਂ ਬਣ ਗਈਆਂ। ਇਸ ਦਾ ਸੁਧ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਾਨ ਅਤੇ ਇਕ ਨਿਯਤ ਸਮੇਂ ਤੇ ਲਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਣ ਲਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਗੰਭੀਰ ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਨਿਵਾਰਿਯ ਹੋਗਿਆ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਹਰ ਇਕ ਵਸਤੂ ਸੁਧ ਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਬ੍ਰੰਤਾਵਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਭਾਵ ਦੀ ਸੀਮਤ ਹੋਗਿਆ। ਨਿਰਬਲਤਾ ਨਿੰਮਤਾ, ਦੀਨਤਾ ਤੇ ਆਸਰਾ; ਭਰ ਤੇ ਰਖਿਆ, ਦੀ ਲੋੜ ਦੇ ਭਾਵ ਮਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੋਣ ਲਗੇ। ਅਰਥਾਤ ਧਾਰਮਿਕ ਕਾਵਿ ਨੇ ਅੰਤਹਕਰਨ ਦੇ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਭਾਗ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਰੂਪਤੀ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਬਖਸ਼ੀ।

ਧਾਰਮਿਕ ਕਾਵਿ ਵਿਚ ਇਕ ਹੋਰ ਸੀਮਤਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਇਕ ਸੂਖਸ਼ਮ ਕਲਪਿਤ ਹੋਂਦ ਹੈ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਂਉ ਇਕ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ, ਭਾਸ਼ੇ ਜਾ ਸਕਣ ਵਾਲੀ ਯਥਾਰਥਕਾ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਨੌਸ ਪਦਾਰਥਕ ਅਸਤਿਤਵ ਨਹੀਂ ਇਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਕਲਪਿਤ ਹੈ; ਯਥਾਰਥਤਾ ਨਹੀਂ, ਭਾਵੁਕ ਹੈ, ਬੋਧਕ ਨਹੀਂ ਇਸ ਲਈ ਜਨ ਸਾਧਾਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਸ਼ਾਹਾਂ ਜਿਹਾ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ ਹੈ, ਗੁਰੂਆਂ ਜਿਹਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੈ, ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ ਮਸਤ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਵਿਰਕਤੀਆਂ ਜਿਹਾ ਮੁਹਮ ਜਾਂ ਬੇ ਪਰਵਾਹ ਮੋਲਾ ਹੈ; ਗੋਪੀਆਂ ਵਾਲਾ ਕਰਿਸ਼ਣ ਹੈ; ਸੀਤਾ ਸਤੀ ਦਾ ਪਤੀ ਰਾਮ ਹੈ, ਮੁਹੰਮਦ ਨੂੰ ਰਸੂਲ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਖੁਦਾ ਹੈ, ਹਜ਼ਰਤ ਈਸਾ ਦਾ ਬਾਪ ਹੈ। ਅਰਥਾਤ ਖੁਦਾ ਦੀ ਹੋਂਦ ਉਸ ਦੇ ਅਵਤਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਉਹ ਸਮਝ ਜਾ ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਖਾਹਰ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਭਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਵਾਸ, ਪ੍ਰਜਾ, ਪਤਨੀ, ਪੁਤਰ, ਦੂਤ ਆਦਿ ਦਾ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੋ ਵੀ ਭਾਵ ਧਾਰਮਿਕ ਕਾਵਿ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਸੰਬੰਧਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਜਾਪਦੇ ਹਨ। ਸਮਾਨਤਾ ਦਾ ਭਾਵ ਕੇਵਲ ਵੇਦਾਂਤ ਵਿਚ ਹੈ। ਪਰ ਵੇਦਾਂਤ ਨਿਰੋਲ ਦਰਸ਼ਨ ਹੈ ਬੋਧਕ ਵਿਚਾਰ ਜਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਭਾਵੁਕ ਪ੍ਰਤੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਘੱਟ ਵੱਧ ਹੀ

ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਹੋ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਭਗਤ ਲੋਕ ਖਦਾ ਦੀ ਨਿਸਬਤ ਰਸੂਲ ਨਾਲ, ਗਾਢ ਦੀ ਨਿਸਬਤ ਹਜ਼ਰਤ ਈਸਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਨਿਸਬਤ, ਰਾਮ ਕਰਿਸ਼ਨ ਆਦਿ ਨਾਲ, ਅਧਿਕ ਪਿਆਰ, ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਅਧਿਕ ਤਿਆਗ ਤੇ ਜੋਸ਼ ਢਾ ਮਨੋਭਾਵ ਦਰਸਾਏ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਧਾਰਮਕ ਧੜੇ ਬੰਦੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਜਨ ਸਧਾਰਨ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਤਾਂ 'ਸਾਰੀ ਮਾਨਸ ਕੀ ਜਾਤ' ਹਿੰਦੂ, ਸਿੱਖ, ਮੁਸਲਿਮ, ਈਸਾਈ, ਯਹੂਦੀ ਆਦਿ ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸਿਧ ਨਾ ਹੁੰਦੀ। ਕੋਈ ਗਾਢ ਦਾ, ਕੋਈ ਅਲਾਹ ਦਾ, ਕੋਈ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਅਤੇ ਕੋਈ ਸਤਿਗੁਰੂ (ਅਕਾਲਪੁਰਖ) ਦਾ ਅਨੁਯਾਈ ਹੁੰਦਾ। ਪਰ ਮੁਹੰਮਦ, ਈਸਾ, ਰਾਮ ਕਰਿਸ਼ਨ ਤੇ ਨਾਨਕ ਦੇ ਅਨੁਯਾਈ ਨਾ ਹੁੰਦੇ। ਮੁਕਦੀ ਗਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਨ ਸਾਧਾਰਨ ਰਬ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੇਖਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸੁਖਸ਼ਮ ਪ੍ਰਤੀਕਾਤਮਕ ਨਿਰੰਜਨ, ਨਿਰਾਕਾਰ, ਸਰਵ ਵਿਆਪਕ, ਨਿਰਪੇਖ ਰੂਪ ਵਿਚ। ਇਸ ਲਈ ਧਾਰਮਕ ਕਾਵਿ ਵਿਚ ਮਾਨਵਤਾ ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਸੀਮਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਧਾਰਮਕ ਕਾਵਿ ਵਿਚ ਇਹ ਤਿੰਨ ਸੀਮਤਾਵਾਂ ਹਨ : ਪ੍ਰਯੋਗ ਦੀ, ਭਾਵ ਦੀ ਤੇ ਮਾਨਵਤਾ ਦੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਧਾਰਮਕ ਕਾਵਿ ਅਧੂਰਾ ਤੇ ਅਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੇਣਤਾ ਕਵਿਤਾ, ਆਦਿ ਗੁਣ ਤਾਂ ਹਨ ਪਰ ਤਾਂ ਵੀ ਜਨ ਸਾਧਾਰਨ ਲਈ ਇਹ ਹੱਦ ਤੋਂ ਅਧਿਕ ਉਚੇਰਾ, ਕਾਵਿ ਤੇ ਸ਼੍ਰੇਣਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਵੇਲਿਆਂ ਦੀ ਇਹ ਖੂਰਾਕ ਤਾਂ ਹੈ ਪਰ ਉਸਦੇ ਮਾਨਵ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਘੱਟ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਧਾਰਮਕ ਕਾਵਿ ਨਿਰਾਰਥਕ ਤੇ ਭੁੱਛਾ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਦੇ ਆਨੰਦ ਤੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਮੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਧਾਰਮਕ ਕਾਵਿ ਵਿਚ ਲੱਭਣ ਤੋਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਇਸ ਵਧੇਰੀ ਘਾਟ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਖੀ ਸਾਹਿਤ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂ ਜੁ ਇਹ ਸਾਖੀ ਸਾਹਿਤ ਭਗਤਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਪਾਤਰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਭਗਤ ਹਨ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਭਗਤ। ਇਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਯੋਗ ਦੀ, ਭਾਵਾਂ ਦੀ ਤੇ ਮਾਨਵਤਾ ਦੀ, ਜਾਂ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਹੈ। ਇਸ ਖੁੱਲ੍ਹ ਨੇ ਧਰਮ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਨੂੰ ਸਰਵ ਜਨਕ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਤੇ ਸਾਖੀ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰਾ।

ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਭਗਤੀ ਰਸ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਜੀਵਨ ਰਸ ਸਮੂਹਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਅਕਤੀ ਗਤਿ ਰੂਪ ਤੇ ਅਨਗਿਣਤਾ ਅਨੇਕਤਾ ਵਿਚ ਗਲਪ ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਸਾਖੀ ਇਤਿਹਾਸ ਤੇ ਗਲਪ ਦੀ ਆਗੂ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਜਾਂ ਮਾਨਵ ਰਸ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀ ਰਸ ਹੈ। ਇਸ ਰਸ ਲਈ ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਅੰਤਾਂ ਦੀ ਭੁੱਖ ਹੈ। ਆਯੂ ਦਾ ਬੋਤਾ ਹੋਣਾ, ਸਰੀਰ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸਹਮਿਤ ਹੋਣਾ, ਆਰਥਕ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸੰਕੁਚਿਤ ਹੋਣਾ ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਗੀਬਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਅਨੇਕਾਂ ਹਸਰਤਾਂ। ਇਸ ਲਈ ਜੀਵਨੀ, ਗਲਪ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਦੂਜਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਜੀਵਨ ਭੋਗ ਦਾ ਅਸਹਮਿਤ ਅਵਕਾਸ਼ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਵਿਚ ਤਿੰਨੇ ਰੂਪ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਥਾਂ ਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਚੋਰਕ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਸਾਖੀ ਨੇ ਨਾ ਕੇਵਲ ਧਰਮ ਕਾਵਿ ਦੀ ਅਪੂਰਣਤਾ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਸਗੋਂ ਜੀਵਨ ਸ੍ਵਾਦ ਦੇ ਕੇ ਲਿਖਤੀ ਲੋਕਿਕ (Secular) ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਪ੍ਰਥਾ ਚਲਾਈ।

ਜੀਵਨ ਰਸ ਸਾਖੀ ਦੇ ਸਾਹਿਤ ਵਾਂਗ ਕੇਂਦਰੀ ਰਸ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਦੀ ਬਹੁਲਤਾ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਜੀਵਨ ਦਾ ਇਕ ਨਵਾਂ ਤਜਰਬਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਗਾਂਧੀ ਆਪਣੀ ਜੀਵਨੀ ਨੂੰ "ਮਾਈ ਐਕਸਪੈਰੀਮੈਂਟ ਵਿਦ ਟਰੂਥ" ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਠੀਕ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿਧ ਨਾਵਲ ਕਾਰ ਹਾਰਡੀ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਸਿਧ ਰਚਨਾਂ "ਟੈਸ" ਵਿਚ ਇਸੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਨਿਰਾਸ਼ਾਵਦੀ ਭਾਵ ਨਾਲ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਜੀਉਂਣ ਦਾ ਵੱਲ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਪਰ ਜਦ ਆ ਵੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਦ ਕੂਚ ਦਾ ਨਗਾਰਾ ਵੱਜਣ ਲਗਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਜੀਵਨੀ ਇਕ ਤਜਰਬਾ ਹੈ ਜੋ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਕਰਾਇਆ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਿਨੇਮਾ ਦੀ ਰੀਲ ਵਾਂਗ ਕਿਸੇ ਦੀ ਜੀਵਨੀ ਸਾਡੀ ਕਲਪਨਾ ਦੇ ਪਤਥੇ ਤੇ ਖੁੱਤ੍ਰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੀ ਵਿਚਿੱਤਰਤਾ, ਸਚਾਈ ਤੇ

ਮਾਨਵਤਾ ਦੇ ਸੁਭ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਸਮਾਂ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਕਾਲਪਨਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਦੂਜੇ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਸਾਡਾ ਤਜਰਬਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਭੁੱਖ ਕੁਝ ਹਦ ਤਕ ਜਾਂ ਕੁਝ ਚਿਰ ਲਈ ਉਤਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਨਵੀਂ ਥਾਂ ਤੇ ਨਵੇਂ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਪਰੀਵਾਰ ਵਿਚ ਜੰਮਦਾ, ਪਲਦਾ, ਵੱਡਾ ਹੁੰਦਾ, ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਫਸਦਾ, ਨੌਕਰੀ ਲਈ ਹੱਥ ਪੈਰ ਮਾਰਦਾ, ਬੀਮਾਰ ਹੁੰਦਾ, ਬਰੀਰਕ, ਗਿ੍ਹਸਬੀ ਅਤੇ ਕੰਮ ਦੀਆਂ ਔਕੜਾਂ ਨਾਲ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਦਾ ਜਦ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਜਾਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਰਸ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਨਵੇਂ ਛਾਵ ਉਜਾਗ੍ਰ ਤੇ ਤਰਿਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸਾਡੀ ਕਲਪਨਾ ਨਵੀਆਂ ਮਨਜ਼ਲਾਂ ਚੜ੍ਹਦੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਟਕਰਾ ਮਾਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਪੇਖ ਅਨੁਭਵ ਸਾਡੇ ਛਾਵਾਂ ਨੂੰ; ਸਾਡੀ ਕਲਪਨਾ ਨੂੰ ਅਤੇ ਬੁਝੀ ਨੂੰ ਧਨੀ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਜੀਵਨ ਭੁੱਖ ਵੀ ਕੁਝਕੁ ਲਾਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਖੀ ਮਨੋਵਿਸ਼ੇਸ਼ਕ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਵਿਕਾਸਦਾਇਕ।

ਪਰ ਜਦ ਸਾਖੀ ਕਿਸੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਵੱਲ ਸਾਡੀ ਸ਼ੁਧਾ ਜੁੜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਲੌਕਿਕ ਭਗਤੀ ਛਾਵ ਨੂੰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਵੀਰ ਸੁਧਾ ਜਾਂ 'ਹੀਰੋ-ਵਰਸ਼ਿਪ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਉਚੀ ਹਸਤੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਅਨੁਭਵ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪੱਧਰ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਉੱਚਾ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਜੀਵਨ ਤਜਰਬੇ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਸਫਲ ਤੇ ਉਚੇਰਾ ਸਮਝ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਨਕਲ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਉਸ ਦੀ ਹਰ ਗਲ ਨੂੰ ਸਲਾਹੁੰਦੇ ਤੇ ਅਨੁਕਰਨ ਯੋਗ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਆਦਰਸ਼ਕ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਸ਼ੁਧਾ ਤੇ ਨਿਸਚਾ ਰੱਖਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਆਦਰਸ਼ਵਾਦੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ।

ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਰਸ ਤੇ ਆਦਰਸ਼ਵਾਦ ਤੋਂ ਛੁਟ ਅਵਤਾਰਵਾਦ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਹਦਾ ਤੀਸਰਾ ਲਖਸ਼ਣ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਰਾਮ ਜਾਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਣ ਦੇ, ਅੱਲਾਹ ਨੂੰ ਰਸੂਲ ਦੇ, ਗਾਡ ਨੂੰ ਈਸਾ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦੇ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਨਿਰਾਕਾਰ ਨੂੰ ਸਾਕਾਰ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ, ਰਬ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਨੂੰ ਰਬ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ, ਰਬ ਦਾ (ਪੈਗਾਮ) ਸੰਦੇਸ਼ ਲੈ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਦੂਤ (ਪੈਗੰਬਰ) ਜਾਂ ਰੱਬ ਦਾ ਮਨੁੱਖੀ ਰੂਪ ਜਾਂ ਅਵਤਾਰ ਮੰਨ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਸਾਡੀ ਸ਼ੁਧਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵੱਲ ਵਧੇਰੇ ਭੁੰਘੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਭੁੰਘੀ ਸ਼ੁਧਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਕੇਵਲ ਅਨੁਪਮ ਪੁਰਸ਼ ਮੰਨ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ, ਇਸ ਤੋਂ ਵਧ ਕੇ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਰੱਬੀ ਜਾਂ ਦੇਵੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਚਮਤਕਾਰ ਦੇਖਣ ਲਗ ਪੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਛਾਵੁਕਤਾ ਦੇ ਵਧ ਜਾਣ ਨਾਲ ਕਲਪਨਾ ਤੀਬਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਤਰਕ ਮੰਦ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਉਚਾ, ਸਦਾ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ, ਸਦਾ ਸਚਾ, ਸਦਾ ਯੋਗ, ਸਦਾ ਅਸਾਧਾਰਨ ਮੰਨ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਕਰਿਆਈਆਂ ਜੋ ਸੁਭਾਵਕ ਹਨ ਸਾਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਸਗੋਂ, ਅਥਾਹ ਸੁਧਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਅਸਤਿਤ ਜਾਪਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੰਪੂਰਨ ਮਨੁੱਖ ਵਿਚ ਅਪੂਰਨਤਾ ਕਿੱਥੇ? ਸਗੋਂ ਦੇਵੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਉਹ ਰੱਬੀ ਤੇ ਅਸਾਧਾਰਨ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਧਨੀ ਸਮਝੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਅਜੇਹੇ ਕਰਿਸ਼ਮੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕੇਵਲ ਰਬ ਜਾਂ ਫਰਿਸ਼ਤੇ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਕਸ਼ਟਾਂ ਜਾਂ ਸੰਕਟਾਂ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਉਹ ਦਬ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ, ਨਿਰਬਲ ਨਹੀਂ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦੇ, ਅਸਫਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਪਰ ਆਪਣੀ ਦੇਵੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨਾਲ ਸਭ ਕਠਨਾਈਆਂ ਹੱਲ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿਚ ਸਫਲ ਤੇ ਵਿਜਈ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅਸੰਵ ਗਲ ਨੂੰ ਸੰਭਵ ਕਰ ਕੇ ਉਹ ਆਪਣੀ ਅਵਤਾਰ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਰੋਅਬ ਪਾਏ ਹਨ। ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਮੁਅਜਜ਼ੇ ਕਾਰਨਾਮੇ ਜਾਂ ਕਰਿਸ਼ਮੇ ਬੜੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਇਹ ਨਾ ਹੋਣ ਤਾਂ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਅਪਮਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਿਉਂ ਜੁ ਉਹ ਅਵਤਾਰ ਸਿਧ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

ਸਾਖੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਿਚ ਇਹ ਤਿੰਨ ਲਖਸ਼ਣ ਹਨ : ਜੀਵਨ ਰਸ ਆਦਰਸ਼ ਵਾਦ ਤੇ ਅਵਤਾਰਵਾਦ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਚੌਥਾ ਅੰਸ ਯਥਾਰਥ ਵਾਦ ਦਾ ਵੀ ਹੈ ਕਿਉਂ ਜੁ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਕਲਪਿਤ ਪੁਰਸ਼ ਜਾਂ ਗਲਪ ਦੇ ਪਾਤਰ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਸੋਲ੍ਹਵੀ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਦੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਇਕ ਪੰਜਾਬੀ ਮਹਾਨ ਸੰਤ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆਤਮਕ ਤੇ ਸਮਾਜਕ ਅੰਦੋਲਨ ਲਿਆਂਦਾ। ਉਹ ਭਾਰਤ ਦੇ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅਰਬ ਤਕ ਯਾਤਰੀ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਧਾਰਮਕ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ ਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਦੀ ਵੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਹਾਲ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਉਦਾਸੀਆਂ ਦੇ ਵਰਣਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਆਖਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਅਜਜ਼ੇ (ਕਰਾਮਾਤਾਂ) ਵੀ ਕੁਝ ਕੁ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਮਿਹਰਬਾਨ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿਖ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਲਿਖਵਾਉਣ ਵਾਲੇ ਵੀ ਸਿਖ ਸਨ। ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਦੂਜੇ ਧੜੇ ਦੇ ਸਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਵਲ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਆਪਣੀ ਸ਼ੁਧਾ ਜਤਾਉਣ ਲਈ ਇਹ ਸਾਖੀ ਲਿਖੀ ਗਈ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਤੇ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੀ ਸਾਖੀ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਇਕ ਬੜਾ ਚੋਰਖ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ ਜੋ ਕੋਈ ਨੌਜਵਾਨ ਵਿਦਵਾਨ ਖੋਜੀ ਆਪਣੇ ਹਥ ਵਿਚ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੀ ਸਾਖੀ ਨੂੰ ਅਗੇ ਰਖ ਕੇ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਅਧਿਐਨ ਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ੁਧਾ, ਕਲਪਨਾ, ਆਦਰਸ਼ਵਾਦ, ਅਵਤਾਰਵਾਦ ਤੋਂ ਛੁਟ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਤੱਤ ਵੀ ਖੋਜ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੈ।

ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਜੋ ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਲੋਂ ਦੇ ਪੁਰਾਤਨ ਨੁਸਖਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਛਪੀ ਹੈ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੀ ਸਾਖੀ ਅਤੇ ਗੁਸਰਾਤ ਦੇ ਨਿਵਾਸੀ ਅੰਤਨ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪਾਰਸ ਭਾਗ ਤਿੰਨਾਂ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਾਹਿਤਕ ਭਾਸ਼ਾ ਬ੍ਰਿਜ ਜਾਂ ਸੰਤ ਭਾਖਾ ਸੀ। ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਨ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਦੋਭਾਸ਼ੀਏ ਸਨ। ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਦੇ ਸਨ ; ਪਰ ਸਾਹਿਤਕ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਸੰਤ ਭਾਖਾ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਤੋਂ ਵੀ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਤਾਂ ਅਕਸਰ ਨਿਰੋਲ ਸੰਤ ਭਾਖਾ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਚੁੰਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਘਰ, ਬਾਹਰ ਤੇ ਵਿਵਹਾਰ ਦੀ ਬੋਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵਾਕਾਂ ਦੀ ਬਣਤਰ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਮੋੜ ਵੀ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਗੱਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਰਤਕ ਰਚਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਘਟਦੀ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਵੇਖੋ। ਗੋਸ਼ਟੀ ਰਾਜੇ ਜਨਕੁ ਕੀ :—

ਤੂੰ ਤੇ ਜੁਗ ਮਹਿ ਰਾਜਾ ਜਨਕੁ ਹੂਆ। ਅਰ ਮਿਥਲਾਂ ਨਗਰੀ ਮਹ ਰਿਹੈ, ਪਰ ਬਡਾ ਧਰਮਿ ਆਤਮਾ
ਰਾਜ ਜਨਕੁ। ਰਾਜ ਭੀ ਕਰੈ ਅਰੁ ਜੋਗ ਭੀ ਕਰੈ, ਰਾਜ ਕੈਸਾ ਕਰੈ ?

ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਕੱਤੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਕੇਵਲ 'ਬਡਾ' ਪੰਜਾਬੀ ਹੈ। 'ਮਹਿ' 'ਅਰੁ' ਸੰਤ ਭਾਖਾ ਦੇ ਹਨ ਜੋ ਹੁਣ ਬਦਲ ਗਏ ਹਨ। 'ਰਹੈ' ਕਰੈ ਸੰਤ ਭਾਖਾ ਦੇ ਉਚਾਰਨ ਹਨ ਜੋ ਬਦਲ ਚੁਕੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਿਆਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਅਧਿਕ ਹੈ ਜੋ ਹੁਣ ਹਟ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਔਕੁਤ ਦਾ 'ਪਰੁ' 'ਜਨਕੁ' ਵਿਚ। ਪੁਰਾਣੇ ਸੰਤਾਂ ਤੇ ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ ਉਚਾਰਨ ਵਿਚ ਅਜੇ ਵੀ ਇਹ ਅੰਤਰ ਸੁਣਨ ਵਿਚ ਆਏ ਹਨ। ਬਾਕੀ ਸ਼ਬਦ ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਵਿਸ਼ਰਾਮ ਚਿਨ੍ਹਾਂ ਅਜ ਕਲ ਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਦੂਜਾ ਨਮੂਨਾ ਲਵੋ :—

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਮਥੁਰਾ ਦੇ ਵੈਸ਼ਣਵਾਂ ਨਾਲ) ਤਬ ਫਿਰਿ ਮਥੁਰਾ ਕੈ

ਬਿਖੈ ਬਾਬਾ ਬੈਠਾ ਬਾ ਅਰੁ-ਏਕੁ ਬੈਸਨੋ ਮਿਲਿ ਗਏ । ਤਿਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਡਾ ਭਗਤੁ ਹੈ ਨਾਨਕੁ ਕਲਿ ਕੈ ਬਿਖੈ, ਚਲਹੁ ਭਾਈ ਦਰਸਨੁ ਕਰਿ ਆਵਹੁ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਪਾਸਿ ਮਥੁਰਾ ਬਾਸੀ ਮਿਲਿ ਆਏ, ਤਿਨਹੁ ਆਇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਸ੍ਰੀ ਰਾਮੁ ਕ੍ਰਿਸਨ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸਤਿ ਰਾਮੁ ਕ੍ਰਿਸਨ, ਆਈਐ ਜੀ ! ਬਲਿਹਾਰਿ ਜਾ, ਬੈਠੀਐ ਜੀ” । ਤਬ ਉਹਿ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬੈਠ ਗਏ । ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ “ਭਲੇ ਹੋਉ ਬੈਸਨਉ ਜੀ । ਕਲਿਆਣ ਹੈ ?” ਤਬ ਉਨਹੁ ਬੈਸਨਉ ਕਹਿਆ ਜਿ “ਭਲੇ ਹਉ ਜੀ ! ਤੇਰੀ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਕਲਿਆਣੁ ਹੈ ਜੀ !” ਤਬ ਘੜੀ ਏਕ ਸਸਤਾਇ ਕਰਿ ਉਨਹੁ ਬੈਸਨਉ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਏਕ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਜੀ, ਜੇ ਆਗਿਆ ਹੋਇ ਤਬ ਕਹਹੁ ।”

ਇਹ ਕੁਲ ੧੩੩ ਸ਼ਬਦ ਹਨ । ‘ਬਾਬੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ’ ੨੦ ਸ਼ਬਦ ਹਨ, ਮਥੁਰਾ ੨ ਬਾਰ, ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ੮ ਸ਼ਬਦ, ਜੀ ਤੇ ਜਿ ੧੬ ਬਾਰ, ਬੈਸਨੋ ਤੇ ਵੈਸਣਵਾਂ ੫ ਬਾਰ । ਬਾਕੀ ਬਣ ਗਏ ੮੨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਨਿਰੋਲ ਪੰਜਾਬੀ ਹਨ : ‘ਏ’, ‘ਜੇ’, ‘ਨਾਲ’, ‘ਬਡਾ’, ਤੇ ‘ਕਹਿਆ’ ਜੋ ਛੇ ਵਾਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ । ਬਾਕੀ ਰਹੇ ੭੬ । ਗੈਸਟਿ, ਕਰਿ, ਫਿਰਿ, ਮਿਲਿ, ਗਏ, (੨), ਭਗਤੁ, ਹੈ, ਕਲਿ, ਭਾਈ, ਸ੍ਰੀ, ਬਲਿਹਾਰਿ, ਬੈਠ, ਭਲੇ (੨), ਕਿਰਪਾ (੨), ਘੜੀ, ਬੇਨਤੀ, ਆਗਿਆ, ਇਹ ਹਿੰਦੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਹਨ । ਬਾਕੀ ੫੨ ਵਿਚ ੧੪ ਹਿੰਦੀ ਤੇ ਭਾਖਾ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਜਾਪਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ‘ਤਬ’ ਛੇ ਵਾਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ । ਨਿਰੋਲ ਭਾਖਾ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ‘ਤਿਨਹੁ’, ‘ਸਤਿ’, ‘ਹੋਉ’, ‘ਉਨਹੁ’, ‘ਹਉ’, ‘ਕਹਹੁ’, ਹਨ । ਸਿਹਾਰੀ, ਔਂਕਤ ਤੇ ਦੁਲਾਈਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਲਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਜੋ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਉਚਾਰਨ ਵਿਚ ਛੇਦ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਾਣਕੀ ਜਾਂ ਹਰਿਆਨਾ ਪ੍ਰਾਂਤ ਦੀ ਠੇਠ ਬੋਲੀ ਸੁਣੀ ਹੈ ਉਹ ਭਾਖਾ ਦੀਆਂ ਇਹ ਵਿਲੱਖਣ ਗੱਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਚਾਰਨ ਵਿਚ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਨੋਟ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਅਧਿਐਨ ਲਈ ਤੀਜੀ ਉਦਾਹਰਨ ਲਵੋ :—

(i) ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਹੈ ਅਤੇ (ii) ਸ੍ਰੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਲਿਖੀ ਵਿਚੋਂ ਹੈ :—

੧੩. ਸੱਜਣ ਠਗ ਤੇ ਸੱਜਣ ਠਗ ਨਿਸਤਾਰਾ ।

ਜਾਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਸੇਖ ਸਜਣ ਕੇ ਘਰਿ ਜਾਇ ਨਿਕਲੇ ।

[ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ]

ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਕਾ ਹੁਕਮੁ ਹੋਆ ਉਸ ਹੀ ਰਾਹਿ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਆਇ ਨਿਕਲਿਆ ।

[ਮਿਹਰਵਾਨ ਸਾਖੀ]

ਪੁਰਾਤਨ ਦੇ ਅੱਠਾਂ ਪਦਾਂ ਵਿਚੋਂ ‘ਜਾਂਦੇ ਜਾਂਦੇ’ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਹੈ ਪਰ ਮਿਹਰਵਾਨ ਵਿਚ ਦੋ ‘ਉਸ ਹੀ’ ਗਿਆਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹਨ । ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਤੇ ਸੱਜਣ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨਾਮ ਹਨ । ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਭਾਖਾ ਰੂਪ ਹਨ ।

ਉਸਕਾ ਘਰੁ ਪੈਂਡੇ ਵਿਚਿ ਬਾ । ਅਤੇ ਠਾਕੁਰ ਦੁਆਰਾ ਤੇ ਮਸੀਤ ਕਰਿ ਛਡੀ ਬੀ ।

[ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ]

ਤਬ ਜਾਤੇ ਜਾਤੇ ਠਗਹੁ ਕੀ ਧਰਤੀ ਆਇਆ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਜਾਂ ਦੇਖੈ ਤਾਂ ਰਾਹਿ ਉਪਰਿ ਬੈਠਾ ਧਰਮ ਸਾਲਾ ਚਲਾਵਤ ਹੈ ।

[ਮਿਹਰਵਾਨ ਸਾਖੀ]

ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਦੋਹਾਂ ਸ਼ਬਦ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ 'ਉਸ', 'ਮਸੀਤ', 'ਛੱਡੀ', 'ਅਤੇ' ਠਾਕੁਰ 'ਦੁਆਰਾ' ਫੈਨ ਪੰਜਾਬੀ ਹਨ। 'ਘਰੂ', 'ਵਿਚਿ' ਤੇ ਕਰਿ ਵਿਚ ਸੰਤ ਭਾਖਾ ਦੇ ਔਰਤ ਤੇ ਸਿਹਾਰੀਆਂ ਹਨ।

ਮਿਹਰਵਾਨ ਵਿਚ 'ਹੈ' 'ਬੈਠਾ' 'ਜਾਂ' 'ਤਾਂ' ਪੰਜਾਬੀ ਹਨ ਪਰ 'ਜਾਂ' 'ਤਾਂ' ਦੇ ਅਰਥ ਭਾਖਾ ਦੇ ਹਨ। 'ਜਾਂ' ਸਾਂਝਾ ਹੈ।

ਜੇ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ ਆਵੇ ਤਾਂ ਠਉਰ ਦੇਵੇ। ਅਤੇ ਜੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਤਵਜਹ ਕਰੇ।

[ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ]

ਕੋਰੇ ਘੜੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਭਰੇ ਹੈਨਿ। ਉਪਰਿ ਧੋਣੇ ਬਗੇ ਕੋਰੇ ਘੜੇ ਭਰੇ ਹੋਏ, ਇਕ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੇ, ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ ਠਵਰੀ ਹਿੰਦੂ ਆਇ ਪਾਣੀ ਪੀਵਨਿ, ਆਪਣੀ ਠਵਰੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਆਇ ਪੀਵਨਿ।

[ਮਿਹਰਵਾਨ ਸਾਖੀ]

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਟੁਕੜੀਆਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸੰਖਿਪਤ ਹੈ, ਸਰਲ ਹੈ ਤੇ ਅਧਿਕ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਹੈ। ਪਰ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਖੁੱਲ੍ਹੀ, ਲਮੇਰੀ, ਤੇ ਅਧਿਕ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਭਾਖਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਸਾਹਿਤਕਤਾ ਅਧਿਕ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਦੀ ਵਿਚਿਤਰਤਾ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ। ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ ਮਿਹਰਵਾਨ ਆਪਣੀ ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਕੁਝ ਸਵਾਦ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਪੁਰਾਤਨ ਵਿਚ ਮਤਲਬ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਤਬਿ ਦਰਸਨ ਕਾ ਸਦਕਾ ਬੁਧਿ ਹੋਇ ਆਈ। ਜਾਂ ਬੀਚਾਰੈ ਤਾਂ ਸਭ ਮੇਰੇ ਗੁਨਾਹ ਸਹੀ ਹੋਏ ਹੈਨਿ। ਤਬਿ ਆਇ ਉਠਿ ਕਰਿ ਪੈਰੀ ਪਇਆ, ਪੈਰ ਚੁੰਮਿਓਸੁ। ਆਖਿਓਸੁ ਜੀਓ ਮੇਰੇ ਗੁਨਾਹ ਫਦਲੁ ਕਰਿ।

[ਪੁਰਾਤਨ ਜ: ਸਾਖੀ]

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਏਹੁ ਸਬਦੁ ਗਵਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਮਨੁ ਫਿਰਿ ਗਿਆ। ਉਸ ਪਾਪ ਦਿਸਟਿ ਤੇ ਵੈਆ ਵਿਚਿ ਆਇ ਗੋਆ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸਨ ਨਾਲਿ, ਜਿ ਲਗਾ ਸਿ ਸਬਦ ਦੇ ਉਜਾਲੇ ਹੇਠ ਜਿ ਆਇਆ ਸਿ ਧਰਮ ਕਥਾ ਵਿਚਿ ਜੀਉ ਆਇ ਗਇਓਸੁ, ਪਾਪ ਮਤਿ ਛਪਿ ਗਈ, ਜਾਇ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ ਪੈਰੀ ਪੈਆ। ਤਬ ਪੈਰੀ ਪੈ ਕੇ ਰਬ ਬੰਧਿ ਖਤਾ ਹੋਇਆ ਜਿ, ਜੀ, ਤੈ ਕਿਛੁ ਏਹੁ ਕਹਿਆ ਸੁ ਏਹੁ ਕਿਆ ਕਹਿਆ? ਇਸੁ ਬੋਲਣੇ ਸਾਥਿ ਆਰੁ ਤੇਰੇ ਦਰਸਨ ਸਾਥਿ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਫਿਰਿਆ ਹੈ। ਪਾਪ ਦਿਸਟਿ ਮਿਟਿ ਗਈ ਹੈ, ਧਰਮ ਦਿਸਟਿ ਫਈ ਹੈ ਜੀ, ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਤਾਂਈ ਹਿੰਬਾਰਿ ਸਮਝਾਇ ਜਿ ਤੈ ਕਿਆ ਕਹਿਆ?

[ਮਿਹਰਵਾਨ ਸਾਖੀ]

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ ਚਾਗੁ ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੧ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਭਾਵ ਬੀਰਕ ਤੇ ਮਾਨਸਕ ਹੈ। ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਤੀਹ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਪਰ ਮਿਹਰਵਾਨ ਨੇ ਇਕ ਸੌ ਵਿਚ। ਪੁਰਾਤਨ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸੰਖਿਪਤ, ਸਰਲ, ਤੇ ਮਤਲਬ ਦੀ ਹੈ ਪਰ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਵਿਸਥਾਰ ਵਾਲੀ, ਖੁੱਲ੍ਹੀ, ਵਰਣਾਤਮਕ ਸਵਾਦਲੀ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ੮ ਸ਼ਬਦ 'ਜਾਂ', 'ਤਾਂ', 'ਪੈਰੀ', 'ਪੈਰ ਚੁੰਮਿਓਸੁ', 'ਆਖਿਓਸੁ', 'ਪਇਆ', 'ਉਠਿ' ਹਨ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜ ਪਹਿਲਿਆਂ ਵਾਂਗ ਸੰਤ ਭਾਖਾ ਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਨਮੂਨੇ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਬਣਤਰਾਤਮਕ ਤੇ ਨਾਮ ਇਹ ਹਨ : 'ਤਾਂ', 'ਦਾ', 'ਤੇ' 'ਹੈ', 'ਨਾਲਿ', 'ਉਸ', 'ਪੈਰੀ', 'ਰਬ', 'ਇਸੁ' ਆਦਿ ਹਨ, ਪਰ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜ ਭਾਖਾ ਦੇ ਹਨ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਾਰ ਨਮੂਨਿਆਂ ਤੋਂ ਇਹ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਧੇਰੇ

ਸੰਤ ਭਾਖਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤਕ ਹੈ। ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸੰਖਿਪਤ, ਵਿਵਹਾਰਕ ਤੇ ਘਟ ਸਾਹਿਤਕ ਹੈ। ਮਿਹਰਬਾਨ ਸਾਖੀ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਜਾਂ ਬੋਲੀ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਛੰਡਾਰ ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਰੂਪ ਤੋਂ ਛੁਟ ਹੋਰ ਉਲੇਖ ਯੋਗ ਲੱਭਣ ਵਾਕ ਬਣਤਰ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਤੇ ਭਾਖਾ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ :

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਗੋਰਖ ਨਾਥ ਨਾਲ)

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਦਵਲਤ ਖਾਨ ਸਾਥਿ ਗੋਸਟਿ ਕਰਿ ਕੈ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰ ਤੇ ਉਤਰ ਕੀ ਧਰਤੀ ਸੁਮੇਰ ਕੰਢੇ ਚਲਿਆ ਦੇਖਤਾ ਦੇਖਤਾ ਖੇਡਤਾ ਖੇਡਤਾ ਭਗਵਤੀ ਕੇ ਅਜਬਲ ਕੰਢੇ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਸੁਮੇਰਿ ਜਾਇ ਚੜਿਆ।

ਇਸ ਨੂੰ ਹਿੰਦ ਵਿਚ ਕਰ ਦੇਖੀਏ : ਗੋਸਟੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ [ਗੋਰਖ ਨਾਥ (ਕੇ) ਸਾਥ]

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਦੌਲਤ ਖਾਨ (ਕੇ) ਸਾਥ ਗੋਸਟੀ ਕਰ ਕੇ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰ ਕੇ ਉਤਰ ਕੀ ਧਰਤੀ ਸੁਮੇਰ ਕੇ ਚਲਾ ਦੇਖਤਾ ਦੇਖਤਾ ਖੇਡਤਾ ਖੇਡਤਾ ਭਗਵਤੀ ਕੇ ਅਜਬਲ ਕੇ ਦੇਖ ਕਰ ਸੁਮੇਰ ਜਾ ਚੜ੍ਹਾ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਟੁਕੜੀਆਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ :

(i) ਸ਼ਬਦ ਜੋੜਾਂ ਵਿਚ ਅੰਤਰ ਦਵਲਤ-ਦੌਲਤ, ਗੋਸਟਿ-ਗੋਸਟੀ, ਕੰਢੇ-ਕੇ, ਸਾਥਿ-ਸਾਥ, ਕਰਿ-ਕਰ, ਕੈ-ਕੇ, ਦੇਖਿ-ਦੇਖ, ਸੁਮੇਰਿ-ਸੁਮੇਰ, ਜਾਇ-ਜਾ।

ਇਹ ਅੰਤਰ ਸੰਤ ਭਾਖਾ ਦੇ ਬੋਲ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹਨ।

(ii) ਦੂਜਾ ਅੰਤਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦਾ ਹੈ।

ਚਲਿਆ-ਚਲਾ, ਚੜਿਆ-ਚੜ੍ਹਾ, ਨਾਲ-ਸਾਥ।

(iii) ਤੇ ਉਤਰ-ਕੇ ਉਤਰ, ਖਾਨ ਸਾਥਿ-ਖਾਨ ਕੇ ਸਾਥ, ਨਾਥ ਨਾਲ-ਨਾਥ ਕੇ ਸਾਥ।

ਇਹ ਅੰਤਰ ਭਾਖਾ ਦਾ ਆਪਣਾ ਹੈ ਜੋ 'ਕੇ' ਬਿਨਾਂ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਅੰਤਰਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਿਹਰਬਾਨ ਸਾਖੀ ਦੀ ਵਾਕ ਬਣਤਰ ਤੇ ਹਿੰਦੀ ਦੀ ਵਾਕ ਬਣਤਰ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਬੋੜਾ ਅੰਤਰ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ 'ਕੇ' ਦਾ ਲੋਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਪਿਛੇ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ। ਕੇਵਲ ਬੋਲਣ ਦੀ ਰਵਾਨੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੁੰਦਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ।

(iv) ਇਕ ਹੋਰ ਉਦਾਹਰਨ ਲੈ ਕੇ ਇਹ ਚਰਚਾ ਸਮਾਪਤ ਕਰੀਏ। ਇਸ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਪੜਤ ਕੇ ਦੇਖੀਏ ਕਿ ਕਿਤਨਾ ਕੁ ਅੰਤਰ ਪੰਜਾਬੀ ਵਾਕ ਬਣਤਰ ਦਾ ਇਸ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਵੇਗਾ।

ਆਵਸ਼ਕ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ :

ਤਬੁ (ਤਬ) ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੰਗਲ ਤੀ (ਵਿਚ) ਮੋਰ ਦੇਖਿ ਕਰਿ (ਦੇਖ ਕਰ) ਮੁਲਤਾਨ ਬਹਿਰ ਜਾਇ (ਜਾ) ਵੜਿਆ। ਮੁਲਤਾਨ ਕੇ (ਦੇ) ਲੋੜ ਸਭਿ (ਸਭ) ਆਇ (ਆ ਕਰ) ਮਿਲੇ। ਤਿਨਹੁ (ਤਿਨ੍ਹਾਂ) ਕਹਿਆ ਜਿ (ਕਿ) "ਏ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਇਕਿ (ਇਕ) ਰਾਜੇ ਹੈ (ਹਨ); ਇਕਿ ਧਨ ਪਾਤ੍ਰ ਹੈ (ਹਨ); ਜੋਤੁ (ਜੋਤ) ਕਮਾਤੇ (ਕਮਾਂਦੇ) ਹੈ (ਹਨ); ਇਕਿ ਤਤੀ ਤੀਰਥੀ ਨਾਵਤੇ (ਨਹਾਂਦੇ) ਹੈ (ਹਨ); ਇਕਿ ਬੈਸਨੋ ਹੈ; ਇਕਿ ਗ੍ਰੰਥੀ ਹੈ; ਇਕਿ ਉਦਾਸੀ ਹੈ; ਇਕਿ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਹੈ; ਤਿਨਾਂ ਮਹਿ (ਵਿਚ) ਉਤਮੁ ਕਤਤੀ ਕਵਤੁ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਿ ਕਰਿ ਇਸੁ ਜੀਵ ਕਾ (ਦਾ) ਛਲਾ ਹੋਇ (ਹੋਵੇ) ? ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਲਲਿਤਾ ਸੁਹੀ ਮਹਿ ਬਾਣੀ ਬੋਲਿ ਉਠਾ ਜਿ :—

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ : ਤਬ-ਤਬ, ਤੀ-ਵਿਚ, ਕੇ-ਦੇ, ਕਮਾਤੇ-ਕਮਾਂਦੇ, ਨਾਵਤੇ-ਨਹਾਂਦੇ, ਮਹਿ-ਮੇਂ-ਵਿਚ, ਜਾਇ-ਜਾ, ਦੇਖਿ ਕਰਿ-ਦੇਖ ਕਰ, ਇਕਿ-ਇਕ, ਹੈ-ਹਨ।

ਅਰਥਾਤ 'ਬ', 'ਕ' ਤੇ 'ਤ' ਨੂੰ 'ਦ' ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ 'ਹੈ' ਨੂੰ 'ਹਨ'। ਬਾਕੀ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਸੂਰਾਂ ਦੀਆਂ ਹਨ।

ਜਿਤਨੇ ਵੀ ਉਦਾਹਰਨ ਅਸੀਂ ਲੱਭ ਕੇ ਦਿਤੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਵੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਜਾਂ ਰੂਪਕ ਵੇਖੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ। ਪੁਰਾਣਾਂ ਜਾਂ ਪੁਰਾਣੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪੁੱਜੀ ਤੋਂ ਵੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ। ਵਰਣਾਤਮਕ ਗੁਣ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦਾ ਚਿਤਰਣ ਜਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਦੁਲਨਾਤਮਕ ਉਦਾਹਰਨ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਿਰਲੇ ਹਨ।

—੦—

ਅ ਇਸ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਜੀਵਨੀ ਚਿਤ੍ਰਨਕਲਾ

[ਡਾਕਟਰ ਤਾਰਨ ਸਿੰਘ, ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ]

੧.

ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਦੀ ਜੀਵਨੀ ਚਿਤ੍ਰਨ ਕਲਾ ਭਾਰਤੀ ਪੁਰਾਣਕ-ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਰੰਪਰਾ ਦੀ ਅਨੁਸਾਰਤਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰਤਾ ਦੀ ਸਾਖੀ ਨਿਮਨ ਅੰਕਤ ਸੰਭਾਵਨਾਂ ਵਿਚ ਹੈ :—

(i) ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਦੀ ਜੀਵਨ ਚਿਤ੍ਰਨ ਕਲਾ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਚੁਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਤਮਾ ਅਤੁੱਤ ਵਹਿਣ ਹੈ। ਆਤਮਾ ਉੱਨਤੀ ਸ਼ੀਲ ਹੈ ਤੇ ਸਦੋਵਤਾ ਲਈ ਸਮਰਥ ਹੈ। ਆਤਮਾ ਉੱਨਤ ਹੁੰਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸਮੀਪ ਤੇ ਸਹਿਲੋਕ ਮੁਕਤੀ ਨੂੰ ਪੁੱਜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਦੀ, ਅਤੇ ਐਸੀ ਆਤਮਾ ਪ੍ਰਭੂ ਸਤਾ ਵਿਚ ਸ੍ਵੈ-ਵਿਕਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਇਸ ਆਤਮਾ ਵਿਚ ਹਰ ਪਰਕਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਕ ਜੀਵਨ ਜੀਣ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਵੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਲੋਕ-ਉਧਾਰ ਲਈ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆ ਵਿਦਮਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰੀਰ ਸਥਿਤ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ ਵੀ ਮੁਕਤ ਆਤਮਾ ਵਿਚ ਸਮੇਂ ਸਥਾਨ ਦੀ ਸੀਮਾ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਹੋ ਕੇ ਵਿਚਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਮੀਣ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਸੇ ਲਈ ਇਸ ਆਤਮਾ ਦੇ ਕਈ ਪਾਰ ਸਰੀਰਕ ਕਰਤੱਵਾਂ ਨੂੰ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਆਕਾਸ਼ ਮੰਡਲ, ਸੂਰਜ ਲੋਕ ਤੇ ਸਚ ਖੰਡ ਤੀਕ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਥੀਤੇ ਸਮਿਆ ਦੇ ਮਹਾ ਪੁਰੁਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪਰਤਖ ਹੋਕੇ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲ ਸਮੀਪਤਾ ਵਿਚ ਗੋਬਣਾਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਯੋਜਨਾਂ ਦੇ ਪੈਂਡੇ ਅੱਖ ਦੇ ਫੋਰ ਵਿਚ ਉਲੰਘ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਆਤਮਾ ਦਾ ਇਹ ਸਿੱਧਾਂਤ ਭਾਰਤੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ, ਪੁਰਾਣਾਂ, ਮਿਥਿਹਾਸਾਂ, ਜਾਤਕਾ ਕਹਾਣੀਆਂ ਤੇ ਮਹਾਂ ਕਾਵਾਂ ਦਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਪੱਥਰ ਹੈ। ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਚਿਤ੍ਰਨ ਵਿਚ ਵੀ ਪੁੱਜੀ ਹੋਈ ਆਤਮਾ ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਪਰਮੁਖਤਾ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਐਸੀ ਸਿੱਧ ਆਤਮਾ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਸੰਪੂਰਣ ਹੈ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਲਈ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਹੈ।

(ii) ਭਾਰਤੀ ਪੁਰਾਣਕ-ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਰੰਪਰਾ ਵਿਚ ਭਾਵੇਂ ਇਕ ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਠ ਸਿੱਧ ਆਤਮਾ ਸਾਰੀ ਵਾਰਤਾ ਦਾ ਕੇਂਦ੍ਰ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਤਦ ਵੀ ਇਸ ਪਰੰਪਰਾ ਵਿਚ ਐਸੇ ਗੁੰਝ ਦਾ ਵਸਤੂ ਮਹਾਂ ਕੋਸ਼ਕ, ਬਹੁਪੱਖੀ ਤੇ ਸਮੂਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਕੇਵਲ ਜੀਵਨੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਗੋਂ ਸਾਧਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਮਨੁੱਖੀ ਗਿਆਨ ਤੇ ਸਭਿਅਤਾ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਿਰਸੇ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਦਾ ਜਿਵੇਂ ਪੁਰਾਤਨ ਧਾਰਮਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਕੇਵਲ ਧਾਰਮਕ ਜਾਂ ਅਧਿਆਤਮਕ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਉਹ ਹੀ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹਨ ਇਤਿਹਾਸਕ, ਭੂਗੋਲਿਕ, ਵਿਗਿਆਨਕ, ਚਕ੍ਰਿਤਸਾ, ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ, ਰਹਿਸਵਾਦੀ, ਸਮਾਜਕ, ਰਾਜਸੀ ਗਿਆਨ ਦਾ। ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਤੇ ਕੇਂਦ੍ਰਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹੋਇਆਂ ਭੀ ਆਪਣੀ ਸਮਕਾਲੀ ਸਭਿਅਤਾ, ਗਿਆਨ ਤੇ ਸਮਾਜ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾਲ ਚਿੰਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਦਰਸ਼ਨ, ਧਰਮ, ਸਿਆਸਤ, ਭੂਗੋਲਕ, ਆਵਾਜਾਈ ਦੇ ਸਾਧਨ ਆਦਿ ਸਭ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਲਾਤਮਕ ਤੌਰ ਤੇ ਉਹ ਵਾਰਤਕ, ਕਵਿਤਾ, ਸੰਬਾਦ ਕਲਾ, ਪਾਤਰ ਚਿਤ੍ਰਨ, ਕਹਾਣੀ ਰਚਨਾ, ਗਲਪਕਾਰੀ, ਨਾਟਕ, ਇਤਿਹਾਸਕਾਰੀ ਆਦਿ ਦੇ ਤੱਤ ਆਪਣੇ ਵਿਚ

ਸਮੇਟੀ ਰਖਦੀਆਂ ਹਨ। ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸੀਖੀਆਂ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸਮੁੱਚੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਲੈਂਦੀਆਂ ਤੇ ਵੇਖਦੀਆਂ ਹਨ। ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਨੇ ਇਸੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪਰੰਪਰਾ ਦੀ ਅਨੁਸਾਰਤਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਆਤਮਾ ਦੀ ਅਮਰਤਾ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਪਰਵਾਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਇਤਿਹਾਸ, ਭੂਗੋਲ, ਵਿਗਿਆਨ, ਮਨੋਵਿਗਿਆਨ, ਸਮਾਜਵਾਦ, ਧਰਮ, ਦਰਸ਼ਨ, ਰਹਿਸ਼ਵਾਦ, ਗਦ, ਪਦ, ਟੀਕਾਕਾਰੀ, ਵਿਆਖਿਆ ਕਾਰੀ, ਸਾਖੀ ਰਚਨਾ, ਨਾਵਲ ਨਾਟਕ ਸਭ ਨੂੰ ਚਿੱਤ੍ਰਾਂ ਸਮੇਟਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਦੁੱਤ ਤੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਇਕ ਰਸ ਧੋਖੀ ਵਿਚ ਤੁਰ ਰਹੇ ਹਨ।

(iii) ਤੀਜੀ ਚੀਜ਼ ਭਾਰਤੀ ਪੁਰਾਣਕ ਪਰੰਪਰਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਨੇ ਅਨੁਸਾਰਤਾ ਕੀਤੀ ਹੈ; ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਐਸੀ ਰਚਨਾ ਦਾ ਕੋਈ ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਮਨੋਰਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ—ਐਸੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਠਕ ਮਨ ਤੇ ਉਲੀਕਣੇ, ਜਿਹਨਾਂ ਵਿਚ ਸਥਿਰ ਤੇ ਸਰਬ ਵਿਆਪੀ ਕੀਮਤਾਂ ਹੋਣ, ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਤੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਲਈ ਸਤਜਮ, ਸਿਵਮ ਤੇ ਸੁੰਦਰਮ ਸਿਧ ਹੋਣ। ਭਾਵੇਂ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੀ ਕੋਈ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਭਿਨਾਸ਼ੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਤੇ ਆਧਾਰਤਾ ਉਸ ਦੇ ਕਰਤੱਵ ਤੇ ਬਚਨ ਸਦੀਵੀ ਪਟੇਰਨਾਂ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਤੱਤ ਧਾਰਮਕ ਤੇ ਦਾਰਸ਼ਨਕ, ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਤੇ ਸਦਾਚਾਰਕ, ਮਾਨਵੀ ਤੇ ਦਾਨਵੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਭਾਰਤੀ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਹੈ।

੨.

ਇਥੇ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਵਿਚਾਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੀ ਸਾਖੀਕਾਰੀ ਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਕਿਹੜੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਈਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਮੰਡਵ ਬਣਾਈ ਹੈ।

(i) ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਤੇ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਵਲ ਇਸ਼ਟ ਸਰੂਪ ਦੀ ਸੀ। ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਹੋਰ ਉਸ ਮੰਡਲ ਦੀ ਵਿਅਕਤੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਤੁਲ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ। ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਵੀ ਸੰਸਾਰ ਕਲਿਆਣ ਹਿੱਤ ਭੇਜਣ ਲਈ ਹੋਰ ਕੋਈ ਆਤਮਾ ਇੰਨੀ ਯੋਗ ਤੇ ਸਪੰਨ ਨਹੀਂ ਭਾਸਦੀ। ਇਸ ਲਈ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਪੁਰਣਤਾ ਦਾ ਉੱਚੇ ਤੇ ਉੱਚਾ ਦਰਸ਼ਨ ਸਮਝ ਕੇ ਖਰਾਬ ਵਿਚ ਭਿੱਜ ਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਚਿਤ੍ਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਭਾਵਨਾ ਹੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਲਾ-ਰੰਗ ਪਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਲੇਖਕ ਦਾ ਅੰਦਰਲਾ ਹੀ ਤੇ ਫੁਲ ਫੁਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਭਗਤੀ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤ-ਕਸਕ ਹੀ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਕੀਲਦੀ ਹੈ।

(ii) ਦੂਜੀ ਚੀਜ਼ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਬਦ ਚੁਨਣ ਭੋਲਣ ਤੇ ਬੀੜਨ ਦੀ ਜਾਚ ਹੈ। ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਵਿਚ ਇਕ ਬਲਵਾਨ ਕਲਪਨਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਇਤਿਹਾਸ, ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਸ਼ਕਤੀ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਸਜੀਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਤੇ ਪਰਾਪਤੀ ਮੂਰਤੀਮਾਨ ਹੁੰਦਿਆਂ ਭੀ ਨਿਰਸਿੰਧ ਪੀਲੀ-ਨੀਲੀ, ਠੰਢੀ, ਲਹੂ-ਗੋੜ ਹੀਨ ਮੁਰਦਾ ਲਾਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਾਖੀਕਾਰ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਘਟਨਾਵਾਂ, ਕ੍ਰਤੱਵਾਂ ਤੇ ਭਾਵਾਂ ਵਿਚ ਸੁਅਸਥ ਤੇ ਗਰਮੀ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਗੁਰੂਨਾਨਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਭਰਵਾਂ, ਨਿੱਘਾ, ਲਾਲੀ ਵਾਲਾ, ਹਰਕਤ ਕਰਦਾ ਜੀਵਨ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਨਮ ਉਤਸਵ ਨਾਲ ਸਾਰੀ ਕੁਦਰਤ, ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਤੇ ਦੇਵਲੋਕ ਵਿਚ ਹਰਕਤ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਾਂਧੇ, ਮੁਲਾਂ, ਪੰਡਤ, ਵੈਦ ਨਾਲ ਬੌਧਿਕ ਅਨਭਵੀ ਸੰਬਾਦ ਕਰਾ ਕੇ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਨੂੰ ਜਾਗ੍ਰਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ; ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਦੇ ਵੇਈਂ ਨਦੀ ਪਰਵੇਸ਼ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕ ਖਿਚੋਤਾਣ ਨੂੰ ਨਰੋਈ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਦੀ ਸਿਖਰ ਤੇ ਪੁਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਕੁਰੰਬ ਲਈ ਸਾਠੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਦੁਖ ਤੋਂ ਅਵੇਸਲੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ; ਉਦਾਸੀਆਂ ਦੇ ਕਲਪਨਾ ਸ਼ਕਤੀ ਸੰਯੁਕਤ ਚਿਤਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਲਪਨਾ ਦਾ ਭਾਵ ਮਿਥਿਆ, ਅਸਤਿ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਚਿਤਰਨਾ ਨਹੀਂ; ਸਗੋਂ ਭੁੱਘੀ ਸੂਝ, ਸੰਭਾਵਨਾ ਸੀਮਾ ਵਿਚ ਸਥਿਰ, ਮਨੁੱਖੀ ਬੁੱਧੀ, ਕਲਪਨਾ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਨ ਦੀ ਚਿੱਤ੍ਰ ਉਲੀਕਣ ਸਮਰੱਥਾ ਹੈ, ਇਹ ਹੈ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਵਿਚ। ਕਿਸੇ ਘਟਨਾ ਦਾ ਸਚਮੁਚ ਵਾਪਰੀ ਹੋਣ ਦਾ ਪਤਾ ਹੋਣ ਤੇ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਉਹਨੂੰ ਮਨੁੱਖੀ ਬੁੱਧੀ, ਕਲਪਨਾ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟਤਾ ਪਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਬਨਾਉਣ ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਸਫਲਤਾ ਬਲਵਾਨ ਸੂਝ, ਮਨੁੱਖੀ ਸੂਝ ਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਹਾਲਾਤ ਦੀ ਦੀਰਘ ਸੂਝ, ਮਨੋ-ਵਿਗਿਆਨਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੇ ਯੋਗ ਵਾਂਙੂ ਮੰਡਲ ਉਸਾਰ ਸਕਣ ਦੀ

ਸਮਰਥਾ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਮਰਥਾ ਕਲਪਨਾ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਚ ਸਥਿਰ ਹੈ। ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਸਮਰਥ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਇਹ ਸਸੀਵਨਾਨਕ- ਚਿਤ੍ਰ ਉਲੀਕਿਆ ਹੈ।

ਸਮਕਾਲੀਨ ਵਿਅਕਤੀਆਂ, ਰਸਮਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵੇ ਸਹਿਤ ਵਿਸਥਾਰ, ਸਮਾਜਕ, ਇਤਿਹਾਸਕ, ਭੂਗੋਲਕ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ, ਧਾਰਮਕ, ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਵਿਸ਼ਟੀਕਣਾਂ ਦੀ ਸੂਝ ਕਿਸੇ ਸਾਖੀ ਨੂੰ ਸਜੀਵ ਚਿੱਤ੍ਰ ਬਣਾਂਦੇ ਹਨ। ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਮਕਾਲੀ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਕ ਵਿਹਾਰਕ ਪੱਖ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਚਿਤਰਿਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਦਾ ਸਬੰਧ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮਾਤਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾ, ਭੈਣ ਨਾਨਕੀ, ਮਰਦਾਨਾ, ਰਾਏ ਬੁਲਾਰ, ਰਾਜੇ ਰਾਣਿਆਂ, ਪੰਡਤਾਂ, ਜੋਗੀਆਂ, ਮੁਲਾਣਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਤੇ ਸੰਬਾਦ ਬੜੀ ਸੂਝ ਨੀਝ ਨਾਲ ਯਥਾਰਥਕ ਤੇ ਆਦਰਸ਼ਵਾਦੀ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਚਿੱਤ੍ਰ ਹਨ। ਭਾਵ ਜਿਥੇ ਆਪ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਸ਼ਕਤੀ ਆਪ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿੰਦੀ ਸੀ ਉਥੇ ਆਪ ਦਾ ਬਹੁ-ਪਖੀ ਗਿਆਨ ਵੀ ਸਾਥ ਨਿਭਾਂਦਾ ਸੀ।

ਜਿਥੋਂ ਤੀਕ ਭਾਵਾਂ ਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਚਿਤਰਨ ਲਈ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਇਉਂ ਪਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਸਵਤੀ ਦਾ ਆਪ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਾਸ ਸੀ। ਇਨ੍ਹੀ ਸਰਲ, ਅਲੰਕ੍ਰਿਤ, ਨਿੱਗਰ, ਭਾਵ ਭਰਪੂਰ, ਸੰਗਲੀਬੰਧ, ਬੋਧਿਕ, ਵਾਰਤਕ ਵਿਆਖਿਆਕਾਰੀ ਦੇ ਪਾਸੰਬੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਹੋਰ ਕਿਧਰੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਸ ਪੈਂਦੀ। ਟੀਕਾਕਾਰੀ, ਵਿਆਖਿਆਕਾਰੀ ਤੇ ਅਨੁਵਾਦ ਬੋਲੀ ਦੇ ਅਦੁਤੀ ਸਾਧਨ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਨਿਭਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਹਰ ਪਰਕਾਰ ਦੀ ਘਟਨਾ ਚਿਤ੍ਰ ਨੂੰ ਹਰ ਰੰਗ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਟਮਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸ਼ਬਦ-ਗਿਆਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਲਮ ਸੁਖੰਬ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਆਪ ਦੀ ਬਿੰਬਾਵਲੀ ਵਿਆਖਿਆ ਅੰਕਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਅਦੁਤੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਵਰਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ, ਰੂਪਕਾਂ ਤੇ ਉਪਮਾਵਾਂ ਤੋਂ ਪਰਦਾ ਚੁਕ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖੀ ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਚਿਤਰ-ਪਟ ਤੇ ਰੂਪਮਾਨ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਭੂਗੋਲਕ ਵਿਸਥਾਰ, ਨਾਵਾਂ ਥਾਂਵਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ, ਸਫਰ ਦੀ ਯੋਜਨਾ, ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਦੇਣ ਵਿਚ ਉਕਾਈ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ; ਕਿਤੇ ਰਾਜੇ ਰਾਣਿਆਂ ਦਾ ਨਾਂ ਦੇਣ ਵਿਚ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਉਕਾਈ ਹੋਵੇ। ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਰੋਮਾਂਚਿਕ ਕਵਿ-ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਦਾ ਬਲ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਕੁੰਜਾ ਨਾਲ ਸੰਬਾਦ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। 'ਹਰਲੀ ਹੋਵਾ ਬਨਿ ਬਸਾ' ਦਾ ਅਲੌਕਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਚਿਤ੍ਰਦਾ ਹੈ।

(iii) ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਇਕੱਲੇ ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਸਥਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਹਰ ਪਰਕਾਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ—ਚੋਰਾਂ, ਭਾਖੂਆਂ, ਰਾਖਸ਼ਾਂ, ਧਾੜਵੀਆਂ; ਪਾਖੰਡੀਆਂ, ਸੰਤਾਂ, ਰਾਜਿਆਂ, ਹਾਕਮਾਂ, ਤਿਆਗੀਆਂ, ਉਦਾਸੀਆਂ, ਬੈਰਾਗੀਆਂ, ਬੋਧੀਆਂ, ਜੈਨੀਆਂ, ਜੋਗੀਆਂ, ਹਿੰਦੂਆਂ, ਮੁਸਲਮਾਣਾਂ, ਆਸਤਕਾਂ, ਨਾਸਤਕਾਂ, ਨਾਲ ਖਹਿਸਰਦਾ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਅਣਗਿਣਤ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦੇ ਅਨੰਤ ਰੰਗਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸੁਭਾ ਦੇ ਅਨੇਕ ਪੱਖਾਂ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਅਨੋਖਾ ਸੰਤ ਮੋਢੇ ਨਾਲ ਮੋਢਾ ਖਹਿ ਕੇ ਟੁਰਦਾ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਕਪਟ ਜਾਲ, ਬੁਧੀ ਦੇ ਟਿਕਾਣੇ ਤੋਂ ਹਿਲੀ ਹੋਈ ਹਰਕਤ, ਅੰਧ ਅਗਿਆਨ, ਅਨਿਆਂ, ਹਨ-ਧਰਮੀ ਤੇ ਵਹਿਮ ਵੇਖਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਬਣ ਉਂਗਲੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਕੋਈ ਨਾਸੂਰ ਅਨਭਵ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਨਸ਼ਤਰ ਮਾਰਕੇ ਇਕ ਦਮ ਲਹੂ-ਪਾਕ ਕੱਢ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਸੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ, ਗੰਗਾ ਜੀ, ਬਨਾਰਸ, ਜਗਨ ਨਾਥ ਆਦਿ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸੰਬਾਦ ਵੇਖੇ, ਫਿਰ ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ, ਮੱਕੇ ਦੀਆਂ ਗੋਸ਼ਟਾਂ ਵੇਖੇ। ਸੈਦਪੁਰ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਵੇਖੇ। ਬਾਂਬਰਵਾਣੀ ਵੇਖੇ। ਕੇਂਦਰੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸੁਸੰਬੰਧਤ ਕਰ ਸਕਣਾ ਮਾਤ ਲੋਕ ਨਾਲ ਇਕ ਵੱਡੀ ਪਰਾਪਤੀ ਹੈ, ਉਹ ਤੇ ਅਨੁਭਵੀ ਸਬੰਧ ਹਨ ਜੋ ਨਾਨਕ ਆਤਮਾ ਉਡਾਰੀਆਂ ਮਾਰਦੀ ਜਾ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਾਸ ਪੁੱਜਦੀ ਹੈ।

(iv) ਚੌਥੀ ਚੀਜ਼ ਸਾਖੀਕਾਰ ਨੇ ਇਹ ਕਰਨੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਵਿਅਕਤਵ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਉਲੀਕ ਸਕੇ, ਜਨਮ,

ਬਾਲਪਣ, ਵਿਦਿਆ ਪਰਾਪਤੀ, ਮੁੰਡਾਪੁਣਾ, ਗ੍ਰਿਹਸਤ, ਆਸ਼ਾ-ਆਵਰਸ, ਮਤੰਵ-ਛਾਵਨਾਵਾਂ, ਕੋੜੇ ਮਿਠੇ ਤਸਰਬੇ, ਉੱਨਤੀ-ਅਵੁੱਨਤੀ ਸਭ ਉਲੀਕਣੇ ਉਚਿਤ ਹਨ। ਵਿਅਕਤੀ-ਚਿਤਰਨ ਨਿਰਾਰਥਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਉਸ ਦਾ ਭੁੱਘਾ ਜੀਵਨ-ਘੋਲ ਨਾ ਚਿਤਰਿਆ ਜਾਏ। ਭਾਵੇਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਇਕ ਮਿਧ ਆਤਮਾ ਸੀ ਪਰ ਉਸਨੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਕ ਵਿਹਾਰ ਦਰਸਾਣਾ ਸੀ ਤੇ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਇਸ ਪੱਖ ਦੇ ਰਿਤਰਤ ਤੋਂ ਉਕਦੇ ਨਹੀਂ; ਭਾਵੇਂ ਸਮੇਂ ਦੀ ਅਤੀਤਤਾ ਵਿਚ ਤਰੀਕਾਂ, ਸੰਨ, ਸੰਮਤ, ਬਾਵਾਂ ਦੀ ਸੀਮਾਵਲੀ ਤੇ ਨਾਮ, ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਆਏ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਉ, ਰੂਪ ਕੋਈ ਬਹੁਤੀ ਮਹਾਨਤਾ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ—ਘਟੇ ਘਟ ਭਾਰਤੀ ਪਰੰਪਰਾ ਅਨੁਸਾਰ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਵੀ ਮਨੁੱਖੀ ਉਤੋਜਨਾ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਆਸ ਰਖਦੀ ਹੈ ਤੇ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਇਸ ਮੰਗ ਤੋਂ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਨਿਰਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਜਿਤਨੀ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਹਰ ਸਾਲ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਇਹ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿੱਚੀ ਹੈ, ਇਤਨਾ ਸ਼ਾਇਦ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਇਹ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਦੀ ਕਲਾ ਆਧੁਨਿਕ ਜੀਵਨੀ ਚਿਤਰਨ ਕਲਾ ਦੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਪੱਧਰ ਅਤੇ ਸਤਰ ਤੇ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਪਰਮੁਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਹ ਪੂਰਬੀ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਉੱਕਰਿਤਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਵਿਅਕਤਵ ਮਨੁੱਖਤਾ ਲਈ ਸਦੀਵੀ ਚਾਨਣ ਤੇ ਪਰੋਰਨਾ ਦਿੰਦਾ ਰਹੇਗਾ।

ਕੁ.

ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਦੀ ਉਲੀਕਣ ਕਲਾ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸਰਬਾਗੀ ਅਨੁਪਮਤਾ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਪਰਮੁਖ ਤੌਰ ਤੇ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਨੇ 'ਨਾਨਕ-ਜੋਤਿ' ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਤਮਕ ਦਸ਼ਾ ਦਾ ਚਿਤਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਆਪ ਦੇ ਸਰੀਰਕ ਚੜ੍ਹ-ਚਿਹਨ ਦਾ ਕੋਈ ਸਿੱਧਾ, ਜੰਕੇਤ ਤੀਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਆਪ ਦੇ ਦੱਤਾ ਦੱਗ ਕਰਦੇ ਨੂਰਾਨੀ ਚਿਹਰੇ ਦਾ ਪਰਛਾਵ ਠੱਗਾਂ, ਰਾਜ ਕੁਮਾਰਾਂ, ਰਾਜ ਕੁਮਾਰੀਆਂ ਤੇ ਸਿੱਧਾਂ, ਨਾਥਾਂ, ਜੋਗੀਆਂ, ਸਾਧੂ-ਸੰਤਾਂ, ਤੇ ਸਾਧਾਰਨ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਭਰਮਣ ਅਧਿਐਨ ਦਾ ਪਰਮੁਖ ਸਾਧਨ ਹੈ ਤੇ ਆਪ ਦੀ ਰਚਨਾ ਤੇ ਇਸ ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ ਦੀ ਛਾਪ ਹੈ।

ਇਸ ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ ਨਾਨਕ 'ਸ਼ਾਇਰ' ਕਵੀ, ਤੇ ਅਰਬੀ ਢਾਂਚੀ ਦੇ ਚਮਤਕਾਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸਾਰੀ ਪੋਥੀ ਆਪ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦੀ ਟੋਕ ਨਾਲ ਉਸਰਦੀ ਹੈ। ਬਾਣੀ ਆਪ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਹੈ, ਆਪ ਦੀ ਗੁਰਤਾ ਦੀ ਸਾਖੀ ਹੈ। ਕੀ ਕਲਾਤਮਕ ਤੇ ਕੀ ਵਿਚਾਰਾਤਮਕ, ਕੀ ਗੁਣਾਤਮਕ ਤੇ ਕੀ ਗਿਣਾਤਮਕ ਪੱਖਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਰਚਨਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਰਹਿਸਵਾਦੀ, ਅਧਿਆਤਮਕ ਤੇ ਧਾਰਮਕ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ, ਭਾਰਤੀ ਸੰਤ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ, ਇਕ ਅਦੁਤੀ ਪਰਕਾਸ਼ ਹੈ। ਇਸ ਰਚਨਾ ਵਿਚੋਂ ਆਪ ਦਰਸ਼ਨਾਚਾਰੀਆ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਆਪ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਅਦੁੱਤ ਦੇ ਨੇੜੇ ਦਾ ਹੈ। ਬ੍ਰਹਮ, ਪਰਮਾਤਮਾ, ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ, ਮਾਇਆ, ਮਨ, ਆਤਮਾ, ਨਾਮ, ਗੁਰੂ, ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਸਭ ਬਾਰੇ ਸਿੱਧਾਂਤ ਆਪ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਪਰਾਪਤ ਹਨ। ਆਪ ਦਰਸ਼ਨਾਚਾਰੀਆ ਹੁੰਦਿਆਂ ਇਕ ਮਹਾਨ ਸਮਾਜ ਤੇ ਧਰਮ ਦੇ ਸੁਧਾਰਕ ਸਨ ਜੋ ਕਿਤੇ ਅਗਿਆਨ, ਪਾਖੰਡ, ਵਹਿਮ, ਦੁਰਾਚਾਰ ਨੂੰ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਆਪ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਨਿਰਲੇਪ, ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸਰਬਾਗੀ ਸਰਬੱਗ ਤੇ ਤ੍ਰੈ-ਕਾਲ ਦਰਸ਼ੀ ਸਨ। ਆਪ ਦੀ ਸਖਸੀਅਤ ਬਹੁ-ਪੱਖੀ ਸੀ।

ਇਥੇ ਆਪ ਦੀ ਸ਼ਿਖਸੀਅਤ ਦੇ ਬਹੁ-ਪੱਖੀ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੀ ਗੂੰਜਾਇਸ਼ ਨਹੀਂ। ਕੇਵਲ ਉਸ ਦੇ ਤਿੰਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੱਖਾਂ ਦਾ ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਨਿਰੂਪਣ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਦਿੱਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ 'ਨਾਨਕ ਜੋਤਿ' ਇਕ 'ਨਾਮ ਰੰਗ' ਵਿਚ ਡਿੱਬੀ ਜੋਤਿ ਸੀ, ਸਿੱਧੀ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਮਿਲੀ ਹੋਈ ਜੋਤਿ। ਪੋਥੀ ਦੇ ਆਦਿ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅੰਤ ਤੀਕ ਇਹੋ ਗੱਲ ਦਿੱਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਨੇ ਨਾਮ-ਮਹਾਨਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਾਹਿਤਕ, ਗਿਆਨਮਈ, ਭੁੱਖੀ ਸੁਖ

ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਏ ਹਨ। ਆਪ ਉਹ ਅਵਸਥਾ ਨਾਮ ਦੇਗ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਨਹੀਂ ਤੇ ਇਨ੍ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਨਾਮ ਵਿਆਖਿਆ ਮੰਝਵ ਨਹੀਂ।

ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਜੋ ਨਾਨਕ-ਜੋਤਿ ਬਾਰੇ ਇਸ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਦਿਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸੰਸਾਰ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਮੰਤਵ ਤੇ ਅਰਥ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਜੀਵਨ ਮੰਤਵ ਖਾਣਾ-ਪੀਣਾ ਤੇ ਪਦਾਰਥ ਲਈ ਦੌੜ ਭੱਜ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜੀਵਨ ਅਰਥ ਡੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਨਾਮ ਦਾ ਸਮਝਣਾ ਤੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ ਹੀ ਜੀਵਨ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ।

ਤੀਜੀ ਚੋਜ਼ ਜੋ ਆਪ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਬਾਰੇ ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ ਆਪ ਦੀ ਥਾਣੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਮਾਜਕ ਰਾਜਸੀ ਧਾਰਮਕ ਹਾਲਾਤ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਜਿਹਨਾਂ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਮਾਤਰ ਉਪਰ ਦੱਸੇ ਧਾਰਮਿਕ ਜਾਂ ਸਵਾਚਾਰਕ ਪੱਧਰ ਤੇ ਕਾਇਮ ਰਹਿ ਸਕੇ। ਅਗਿਆਨਤਾ, ਰਸਮੀ ਕਰਮ ਕਾਂਡ, ਪਾਖੰਡ, ਵਹਿਮ, ਜਾਤਿ-ਅਭਿਮਾਨ, ਤੇ ਹਰ ਪਰਕਾਰ ਦੀ ਹਤੁਮੈ ਵਿਚੋਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਕੱਢਿਆ ਜਾਏ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ, ਰਾਜਸੀ, ਧਾਰਮਿਕ ਆਤਮਕ ਬਰਾਬਰੀ ਤੇ ਸੁਤੰਤ੍ਰਤਾ ਲਿਆਂਦੀ ਜਾਏ।

— ੦ —

ੲ. ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਨਾਟਕੀ ਤੱਤ

[ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਫੁੱਲ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ]

ਆਰੰਭਕ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਪਰਕ੍ਰਿਤਕ ਅਰੰਭ ਬਹੁਤ ਸਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਕਿਆਸਨ ਲਈ ਮਨੁੱਖ ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਸਮਰਥ ਸੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਰੰਭਿਆਂ ਨੇ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸੋਚਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਹੀ ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਨੇਕ ਪਰਕ੍ਰਿਤਕ ਅਰੰਭਿਆਂ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਅੰਦਰ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਲੱਖਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ, ਕੀ? ਕਿਧਰ? ਕਿਵੇਂ? ਕਦੇ? ਕਿਥੇ? ਕੀ ਗੱਲ ਦੇ? ਕੀ ਹਾਲ ਏ? ਕੀ ਹੋਇਆ? ਸਿਰਜ ਇਤੇ, ਜਿਹਨਾਂ ਦੇ ਉਤਰ ਲੱਭਦਾ ਲੱਭਦਾ ਮਨੁੱਖ ਜੱਅ ਦੀ ਚੇਤਨਤਾ ਤੀਕ ਅਪਤਿਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਤਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹੋ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਤੇ ਹਰ ਸ਼ੈਲੀ ਵਿਚ ਆਰੰਭਕ ਗਿਆਨ, ਸਿਖਿਆ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੇ ਅਗਵਾਈ ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਉਤਰ ਸ਼ੈਲੀ ਵਿਚ ਹੀ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਫਲਾਤੂਨ ਦੇ ਸੰਵਾਦ ਤੇ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਗੋਥਣੀਆਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਰਤੱਖ ਸਬੂਤ ਹਨ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਉਤਰ-ਸ਼ੈਲੀ ਨਾਲ ਗੱਲ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਗੱਲ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਬੈਠ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੇ ਕੋਈ ਸ਼ੰਕਾ ਹੋਵੇ ਨਾਲੇ ਨਾਲ ਨਵਿਰਤ ਹੋ; ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਹਰ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਹਰ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂ, ਕਵੀ, ਔਲੀਆ, ਪੀਰ, ਪੈਗੰਬਰ, ਸੁਧਾਰਕ ਆਦਿ ਆਪਣਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਇਸ ਸ਼ੈਲੀ ਵਿਚ ਕਰਦੇ ਆਏ ਹਨ, ਆਪਣਾ ਸੁਨੇਹਾ ਇਸ ਸ਼ੈਲੀ ਰਾਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਆਏ ਹਨ। ਇਥੋਂ ਤੀਕ ਕਾਵਿ ਸ਼ੈਲੀ ਵੀ ਇਸੇ ਢੰਗ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਗੁਰੂ-ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਵੀ ਆਪਣੀ ਥਾਣੀ ਵਿਚ ਇਹ ਢੰਗ ਆਮ ਵਰਤਦੇ ਹਨ।

ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ ਕਿਵ ਕੂੜੈ ਤੂਟੇ ਪਾਲਿ ॥

ਹੁਕਮਿ ਰਜਾਈ ਚਲਣਾ ਨਾਨਕ ਲਿਖਿਆ ਨਾਲਿ ॥.....

ਮੁਹੋ ਕਿ ਬੋਲਣੁ ਬੋਲੀਐ ਜਿਤੁ ਸੁਣਿ ਧਰੇ ਪਿਆਰੁ ॥

ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਵੇਲਾ ਸਚੁ ਨਾਉ ਵਡਿਆਈ ਵੀਚਾਰੁ ॥ [ਸਪੁਜੀ]

ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਤੇ ਤੀਜੀ ਤੁਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ ਤੇ ਦੂਜੀ ਤੇ ਚੌਥੀ ਉਤਰ ਹਨ। ਇਸ ਸ਼ੈਲੀ ਨਾਲ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਗੱਲ ਸਮਝ ਸੇਖੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਸਦਾ ਲਈ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹੀ

ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬਾ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਇਸ ਢੰਗ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ।

ਬਾਬਾ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਇਹ ਗਲ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿ ਨਾਟਕੀ ਬਟਕੇ ਬਿਨਾਂ ਮਨੁਖ ਹਲੂਣਿਆਂ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਹਲੂਣੇ ਬਿਨਾਂ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਉੱਤੇ ਵਹਿਮ, ਫਰਮਾਂ ਤੇ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੀ ਮੈਲ ਨਹੀਂ ਲਾਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਤੇ ਮੈਲ ਹੁੰਦਿਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਉਹ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜੀਵਨ ਕੌਤਕਾਂ, ਜੀਵਨ ਸਾਖੀਆਂ ਨੂੰ ਇਉਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਧ ਜਾਵੇ । ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੋਸ਼ਟੀ ਸੈਲੀ ਨੂੰ ਚੁਣਿਆ ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਜੀਵਨ, ਜਿਹੜਾ ਨਾਟਕੀ ਕੌਤਕਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ, ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰਿਆ ਤੇ ਇਉਂ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਨਾਟਕੀ ਬਟਕਾ, ਕਾਰਜ ਤੇ ਗਤੀ ਆ ਗਈ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਭਾਂਤ ਸਾਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਕੌਤਕੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਤਾਰਨ ਵਾਤੇ ਕਰਮ ਨੂੰ ਰੂਪਮਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਰਜ ਭਰਪੂਰ ਸੈਲੀ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤਾ । ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਲਪੇਟ ਕੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਕਮਾਲ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਾਟਕ ਵਾਂਗ ਵਾਪਰਦਾ ਲਿਖਤ ਰਾਹੀਂ ਰੂਪਮਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਆਪਸ ਵਿਚ ਟਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਵਿਚੋਂ ਮਘਦੇ ਕਾਰਜ ਰਾਹੀਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਉਸਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਲੁਧ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਜਨਮ ਜਨਮ ਦੀ ਮੈਲ ਲਾਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਵੇਖੋ ਹਰਦਵਾਰ (ਅਲੀ ਸਾਖੀ) ਦਾ ਨਾਟਕੀ ਪ੍ਰਗਟਾ :—

“ਏ ਰਾਮ ! ਏਹਿ ਪੱਛਮ ਕੀ ਤਰਫ ਪਾਣੀ ਦੇਤਾ ਹੈ ਸਿ ਕਵਣੁ ਹੈ ?” ਕਿਹਨੁ ਕਹਿਆ ਸਿ “ਕੋਈ ਦਿਵਾਨਾ ਹੈ ਅਕੈ ਾਈ ਤੁਰਕੁ ਹੈ ।” ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ “ਦਿਖਾ ਪੁਛੀਐ ਸਿ ਤੁ ਕਉਣੁ ਹੈ ?”

ਤਬ ਉਨਹੁ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ, “ਹੈ ਭਾਈ ਬੀਰ ਰਾਮ ਕੇ ! ਤੂੰ ਇਸ ਕਉਂ ਪੁਛ ਕਿ ਤੇਰੀ ਮਤਿ ਕਿਆ ਹੈ, ਸਿ ਤੂੰ ਪੱਛਮ ਕੀ ਤਰਫ ਕਿਸ ਕਉ ਪਾਣੀ ਦੇਤਾ ਹੈ ?” ਕਹੈ “ਦਯਾ ਕੇ ਸਵਾਰੇ ਕਿਥਾਉ ਲਹੋਰ ਕੀ ਧਰਤੀ ਭੀ ਈਹਾ ਤਬ ਉਰੁ ਬਾਏ ਨਾਟਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਸਿ “ਉਛਵੰਸ ਕਰੋੜੀ ਦੇਵ ਲੋਕ ਜਾਇਗਾ ਅਰ ਕਾ ਪਾਣੀ ਜਾਤਾ ਹੈ ? ਲਹੋਰ ਕੀ ਧਰਤੀ ਨਾ ਜਾਇਗਾ ?”

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਨਾਟਕੀ ਬਟਕਾ ਦਿੱਤਾ ਫੇਰ ਪ੍ਰਥਮ ਦਾ ਉਤਰ ਸੰਕੇਤਾਤਮਕ ਦਿੱਤਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਟ ਸਮਝ ਆ ਗਈ, ਜਿਹੜੀ ਕਈ ਵਿਖਿਆਨਾ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆ ਸਕਦੀ ਤੇ ਉਹ ਬਟ ਕਹਿਣ ਲਗ ਪਏ; “ਏਹੁ ਬਾਵਰਾ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਏਹੁ ਜਿ ਕੋਈ ਹੈ ਸਿ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਹੈ ।” [ਵੇਖੋ ਸਫਾ ੧੧੮]

ਇਉਂ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸਣ ਲਈ ਕਿ ਰਬ ਹਰ ਪਾਸੇ ਹੈ, ਆਪ ਸਣੇ ਜੁਤੀ ਮਕੇ ਜਾ ਮਸੀਤ ਵਲ ਪੈਰ ਕਰਕੇ ਸੌਂ ਗਏ । ਜਦ ਕਾਜ਼ੀ ਮੁੱਲਾਂ ਤੜਫੇ ਤਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿਧਰ ਮੱਕਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਉਧਰ ਮੇਰੇ ਪੈਰ ਕਰ ਦਿਓ । ਇਸ ਨਾਟਕੀ ਕਰਮ ਤੇ ਸੰਕੇਤਾਤਮਕ ਦਲੀਲ ਨਾਲ ਕਾਜ਼ੀ ਨੂੰ ਬਟਕਾ ਲੱਗਾ, ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੀ ਮੈਲ ਲਹਿ ਗਈ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬੱਟ ਪਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਰਬ ਹਰ ਪਾਸੇ ਹੈ । ਇਸ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—

“ਐ ਯਾਰਹੁ ! ਏਹੁ ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਹੋਵਾਨ ਹੈ ਸਾਹਿਬ ਦਾ, ਜਿ ਮਸੀਤ ਵਿਚ ਹੋਈ ਹੀ ਜੁਤੀ ਸੁਤਾ ਹੈ, ਕਾਥੇ ਤੁਲਹੁ ਤਰਫ ਕੀ ਪਾਵ ਕਰਿ ਕਰਿ ! ਐ ਇਸ ਕੇ ਤਾਂਈ ਉਠਾਇ ਖੜਾ ਕਰਹੁ”।

ਤਬ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੁਹਦੇ ਕਹਿਆ ਸਿ “ਏ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਦਿਆਹੁ ! ਜਿਸ ਤਰਫ ਨਾਹੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਘਰੁ ਉਸੇ ਹੀ ਜਾਹਗਾ ਏਹਿ ਮੇਰੇ ਪੈਜਾਰਿ ਰਖਿ ਆਵਹੁ ! ਅਰ ਜਿਸ ਤਰਫ ਨਾਹੀ ਕਾਬਾ ਉਸ ਤਰਫ ਮੇਰੇ ਪੈਜਾਰ ਕਰਹੁ । ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹਹੁ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਤੁਸੀਂ ਕਰਹੁ ।” (ਗੋਸ਼ਟੀ ੧੩੫ ਸਫਾ ੪੪੯) । ਸੋ ਇਉਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਅਚੰਭੇ ਭਰੇ ਕੌਤਕ ਤੇ ਚਮਤਕਾਰੇ ਸਿਰਜ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰਾਹੇ ਪਾਇਆ ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵੀ ਅਚੰਭੇ ਭਰੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਚਾਕੀਆਂ ਦੱਸੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਚਾਹੀਂ ਨਵੇਂ ਅਠਥ ਕੱਢੇ, ਨਵੇਂ ਸ਼ੰਕੇ ਸਿਰਜੇ ਤੇ ਸੁਲਥਾਏ ਹਨ ਤੇ ਭੁੱਲੀ ਛਟਕਦੀ ਤੇ ਤੜਫਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਰਾਹ ਪਾਉਣ ਲਈ ਸਾਧਾਰਨ ਯਥਾਰਥਵਾਦੀ ਤੇ ਅਮਲੀ ਪਰ ਉਤਸੁਕਤਾ ਭਰਪੂਰ ਅਮਲੀ ਤੇ ਨਾਟਕੀ ਤਰਿਆਵਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਇਉਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਿਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖੇਡ-ਮਝੀ ਨਾਟਕੀ ਕੌਤਕਾਂ ਨਾਲ ਉਹ ਕੁਝ ਕਰ ਵਿਖਾਇਆ ਹੈ ਜੋ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਉਪਦੇਸ਼ਕ, ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਭਾਸ਼ਨਾ ਨਾਲ ਵੀ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ। ਇਸ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਇਉਂ ਪਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਇਕ ਟੂਹਾਨੀ ਨਾਟਕੀਅਤ ਹਨ, ਇਕ ਨਾਟਕੀ ਪਾਤਸ ਸਨ, ਜੋ ਹਰ ਜੀਵ-ਪਾਤਰ ਨੂੰ ਪਾਤਸ ਬਣਾਉਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਪੰਦਖ ਕਣਨ ਦਾ ਵੰਗ ਨਾਟਕੀ ਹੈ, ਸਿਖਿਆ ਦੇਣ ਦਾ ਮੋਦਾਸ਼ ਨਾਟਕੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਲੀਲਾ, ਅਕਾਲ ਦੀ ਲੀਲਾ ਵਾਂਗ ਨਾਟਕੀ ਦਿਸਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ੧੫੩ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਦੋ ਜਾਂ ਤਿੰਨ ਛਾਗ ਲੈਂਦੇ ਹਨ; ਕਈ ਵਾਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਨ ਨਾਲ ਜਾਂ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲ ਗੋਸ਼ਟੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਆਮ ਕਰ ਕੇ ਮੁੱਲਾਂ, ਪੱਛਤਾਂ, ਸਿੱਧਾਂ, ਝਕੀਰਾਂ, ਠੱਗਾਂ, ਰਾਕਸ਼ਾਂ, ਲੋਕਾਂ, ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਾਂ, ਵੈਸ਼ਨਵਾਂ, ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ, ਜੇ ਰਾਮ, ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ, ਦੋਲਤ ਖਾਂ, ਰਾਜਿਆਂ ਜੰਗੀਆਂ, ਕੰਵਲ ਫੁਲਾਂ, ਕਲਦੁਗ, ਕੁੰਜਾਂ ਤੇ ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਮਰਦਾਨੇ ਨਾਲ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਦੇ ਸੰਵਾਦ ਜਾਂ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਜਾਂ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਦੂਜੇ ਪਾਤਰ ਦੇ ਸੰਬੰਧਕ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਅਰੰਭ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪਾਤਰ ਦੀ ਪਰਿਚਯ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਾਤਰ ਦਾ ਬਹੁ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਯਥਾਰਥਵਾਦੀ ਰੰਗ ਤੇ ਨਾਟਕੀ ਗਾਰਜ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਅ ਉਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਪਾਤਰ ਪਰਤੱਖ ਤੌਰ ਤੇ ਬੋਲਦਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵੰਗ ਨਾਲ ਨਾਟਕੀਅਤ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣੀ ਉਸਰਦੀ ਹੈ। ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਅਰੰਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ :—

ਪੁਰਖਹੁ, ਏ ਸ੍ਰੀ ਨਰਾਇਣ ਜੀ, ਏ ਸ੍ਰੀ ਨਰਿੰਜਨ ਨਿਰੰਕਾਰ ਜੀ, ਏ ਸਾਹਿਬ ਪਰਵਰਗਾਰ, ਐ ਯਾਰਹੁ, ਐ ਹੋਵਾਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇ, ਸੇਖ ਜੀ, ਮੁੱਲਾਂ ਜੀ, ਪੱਛਤ : ਜੀ, ਏ ਪੁਰਖਹੁ ਜੀ, ਸਿਧਹੁ ਏ ਗੁਸਾਈ ਜੀ, ਏ ਨਾਨਕ, ਹੋ ਭਗਤ ਜੀ, ਏ ਮੀਆਂ, ਏ ਲੋਕਹੁ ਸੁਨਿਹੁ ਭਾਈ ਰਾਮ, ਸੁਣਿਹੁ ਗੁਸਾਈ, ਆ ਸਾਹਿਬ, ਆ ਮਰਦਾਨਿਆਂ, ਆ ਮਿਹਰਬਾਨ, ਏ ਭਾਈ ਰਾਮ ਕੇ ਲੋਗਹੁ, ਮਾਤਾ ਜੀ, ਪਿਤਾ ਜੀ ਪੂਤਾ, ਬੇਟਾ, ਬੇਟਾ ਜੀ, ਏ ਪਰਮੇਸਰ ਜੀ, ਏ ਮਨ ਰੇ, ਏ ਮਰਦਾਨਿਆ, ਸੁਣ ਰੇ ਭਾਈ ਰਾਮ ਕੇ, ਆਵਹੁ ਸਾਹ ਜੀ, ਬੈਸੀਐ ਆਈਐ, ਸੁਣੀਐ ਮਕਦੂਮ ਜੀ ਰੇ ਨਾਨਕ, ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ, ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਨਹੀਂ ਅਰੰਭਿਆ ਹੈ।

ਫੇਰ ਕਮਾਲ ਇਹ ਹੈ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਪਾਤਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ, ਗੋਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਛਾਗ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ, ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ, ਅੰਦਰਲੇ ਭਾਵ ਅਨੁਸਾਰ ਸਮੇਂ ਤੇ ਸਥਿਤੀ ਅਨੁਕੂਲ ਬਦਲਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਦੀ ਨਾਟਕੀਅਤ ਤੇ ਪਾਤਰ ਦੀ ਬਖਸੀਅਤ ਹੋਰ ਨਿਖਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ 'ਅੰਨਿਆਂ ਰਾਵਲਾ', ਉਏ ਹੋਵਾਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇ, 'ਬ੍ਰਹਮਣੇਇਆ' ਆਦਿ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਅਰੰਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਲਈ 'ਗੁਸਾਈ ਜੀ' ਆਦਿ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤਾ ਹੈ। 'ਹਾਇ ਜੀ, ਹਾਇ ਜੀ', 'ਹਾਇ ਹਾਇ ਏ ਰਾਜਾ' ਆਦਿ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਅਰੰਭ ਕੇ ਅੰਦਰਲਾ ਦਰਦ ਤੇ 'ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਤੇਰੀ ਪੈਦਾਇਸ਼ ਤੂੰ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ' (ਸਫਾ ੭੫) ਨਾਲ ਵਿਸਮਾਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਰੂਪਮਾਨ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਪਛਾਣਾ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਾਲ ਸਾਖੀ ਦਾ ਵਾਪਰਨ ਸਥਾਨ, ਪਾਠਕਾਂ ਦਾ ਹੁਲੀਆ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਟ, ਰੂਪਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ :—

ਸਲਾਮਾ ਲੋਕੇਮ ਉਏ ਬੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ, 'ਅਲੋਕੰ ਸਲਾਮ'।

'ਤੂੰ ਆਸਾ ਨੂੰ ਡਸਿ', 'ਭ' ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਤੋਂ ਬਰ-ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਤਰ ਮੁਝਤਾਨ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਹੈ।

ਜਿਸ ਕੋਲੋਂ 'ਦ' ਬੋਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਉਪਰਲੇ ਵਾਕਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ ਪਾਤਰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੈ। ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਬਹੁਤ ਹਨ। ਨਾਟਕ ਵਾਂਗ ਹੀ ਇਸ ਦੇ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਵਿਚ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਹਾਵ ਭਾਵ ਨਾਲ ਪਰੀਵਰਤਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਤੋਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੌਣ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਬਾਤੀਆਂ ਦੇ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਖੂਬੀ ਇਹੋ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਰਤਾਲਾਪਾਂ ਵਿਚ ਕਈ ਥਾਂ ਤੇ ਆਖਰਾਂ ਦਾ ਸੰਜਮ ਹੈ ਤੇ ਆਖਰਾਂ ਦੀ ਵਿਕਾਸਤਾ ਹੈ, ਨਿਕੇ ਨਿਕੇ ਵਾਕ ਟੁੱਟਿਆਂ ਨਾਲ ਇਕ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ, ਪਰ ਨਾਟਕੀ ਸਿੱਖਰ ਉਸਰਦਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਕਿਸੀ ਸਾਥਿ ਨਾ ਬੋਲੈ, ਨਾ ਬਕੇ ਨਾ ਸੁਣੇ ਨਾ ਸੁਣਾਵੇ ਜਨਮ ਸਾਖੀ [ਪੰਨਾ ੧੫੦]

ਜਾਹਿ ਜੈਸਾ ਮੈ ਤੈਸਾ ਤੂੰ, ਤੁਝ ਮੈ ਕਿਛੁ ਭੇਦੁ ਨਾਹੀ, ...ਜੈਸਾ ਤੂੰ ਤੈਸਾ ਮੈਂ [ਪੰਨਾ ੪੫੫]

ਕਈ ਥਾਈਂ ਦੁਹਰਾਉ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ ਸਿਰਜੀ ਹੈ।

ਵਾਹੁ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ! ਧੰਨ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ, ਵਡਾ ਬੁਜਰਕਵਾਰੁ ਵੱਡਾ ਸੇਖੁ ਹੈ, ਵੱਡਾ ਸਾਦਕੁ ਹੈ, ਵੱਡਾ ਅਤੁਲੀਆ ਹੈ, ਵੱਡਾ ਫਤੀਹ ਹੈ, ਵੱਡਾ ਵੀਰ ਹੈ। ਕਈ ਕਹੈ ਵੱਡਾ ਦਰਵੇਸ਼ ਹੈ ਕਈ ਕਹੈ ਵੱਡਾ ਭਗਤ ਹੈ, ਵੱਡਾ ਸੰਤ ਹੈ ਵੱਡਾ ਸਾਧੂ ਹੈ... [ਪੰਨਾ ੨੩੨]

ਇਸ ਵਿਚ 'ਵੱਡਾ' ਦੁਹਰਾ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਤੇ ਲੈ ਸਿਰਜੀ ਹੈ ਤੇ 'ਧ' ਦੇ ਅਨੁਪਰਾਸ ਨਾਲ ਅਨੋਖੀ ਧੁਨੀ:-

ਜਿਉਂ ਦੁਧ ਬਿਨ ਧੋਨੁ ਕਾਮਿ ਨਹੀਂ,

ਜਿਉਂ ਪੰਖ ਬਿਨ ਪੰਖੀ ਕਿਓ ਕਾਮਿ ਨਹੀਂ।

ਹੇਠਲੇ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਵਿਚ ਤਾਂ 'ਪਸਾਉ' ਹਰ ਵਾਕ ਦੇ ਅਰੰਭ ਤੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਪੁਯੋਗ ਕਰ ਕੇ ਨਾਟਕੀ ਗੁਲਿਆਈ ਸਿਰਜੀ ਹੈ ਜੋ ਕਾਵਿ-ਨਾਟਕ ਦਾ ਇਕ ਚੰਗਾ ਗੁਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ:-

ਏ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਧ੍ਰੁਮ ਜੀ ਕੀ ਪਸਾਉ ਪਸਾਉ ਨਿਰੰਜਨ ਕਾ ਪਸਾਉ

ਨਿੰਕਾਰ ਕਾ ਪਸਾਉ ਪਸਾਉ ਬੇਅੰਤ ਕਾ ਬੇਸੁਮਾਰ ਕਾ ਪਸਾਉ

ਪਸਾਉ ਸ੍ਰੀ ਵਾਸਦੇਵ ਕਾ ਪਸਾਉ ਪਸਾਉ ਸ੍ਰੀ ਠਾਕਰ ਜੀ ਕਾ ਪਸਾਉ

ਪਸਾਉ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਦੇਵ ਕਾ ਪਸਾਉ ਪਸਾਉ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰ ਕਾ ਪਸਾਉ

ਪਸਾਉ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਕਾ ਪਸਾਉ ਪਸਾਉ ਤ੍ਰਿਗੁਣ ਨਾਥ ਕਾ ਪਸਾਉ

ਪਸਾਉ ਸਰਲ ਵੇਦ ਕਾ ਪਸਾਉ ਪਸਾਉ ਘਟਿ ਘਟਿ ਵਾਸੀ ਕਾ ਪਸਾਉ

ਇਸ ਦੀ ਸ਼ੈਲੀ 'ਅਸੰਖ ਜਪੁ ਅਸੰਖ ਭਾਉ' ਵਾਲੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾਟਕੀ ਕਾਰਜ ਕਾਵਿ-ਬਾਪ ਵਾਂਗ ਉਸਰਦਾ ਹੈ।

ਮਾਂ ਦੀ ਮਮਤਾ ਵਿਚ ਰਸਿਆ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਵੇਖੋ। ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਂ ਕਿੰਨੇ ਚਿਰਾ ਪਿਛੋਂ ਮਿਲੀ ਹੈ ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਵਿਛੋੜੇ ਵਿਚ ਤੜਫਦੀ ਰਹੀ ਹੈ ਇਥੇ ਸਮੁੱਚਾ 'ਮਾਂ ਦਿਲ' ਨਾਟਕੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਰੂਪਮਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ:-

ਬੇਟਾ ! ਹੰਉ ਵਾਰੀ ! ਬੇਟਾ ! ਹੰਉ ਘੁਮਾਈ, ਤੁਧ ਵਿਟਹੁ, ਹੰਉ ਵਾਰੀ ਹੰਉ ਬਲਿਹਾਰੀ, ਬਲਿਹਾਰ ਬਲਿਹਾਰ ਕੀਤੀ ਉਸ ਰਾਹਿ ਵਿਟਹੁ ਜਿਥਿ ਰਾਹ ਆਇਆ ਹੈ"। ਓਸੁ ਰਾਹ ਵਿਟਹੁ ਡੀ ਵਾਰੀ। ਬੇਟਾ ! ਹੰਉ ਉਸ ਧਰਤੀ ਵਿਟਹੁ ਵਾਰੀ ਜਿਥੇ ਤੂੰ ਫਿਰਦਾ ਸਹਿ। ਬੇਟਾ ਹੰਉ ਏਨ੍ਹਾਂ ਤਰੀਆਂ ਜਟਾ ਵਿਟਹੁ ਵਾਰੀ ! ਬੇਟਾ ! ਤੇਰੇ ਇਸ ਖਿਲਕੇ ਵਿਟਹੁ ਵਾਰੀ ! ਬੇਟਾ ! ਹੰਉ ਤੇਰਿਆਂ ਪੈਰਾਂ ਉਪਰਹੁ ਵਾਰੀ ਬੇਟਾ ! ਹੰਉ ਤੁਧ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤੀ, ਮੇਰਾ ਨਾਨਕ ਤੁਧ ਮੈਨੇ ਆਪਣਾ ਮੁਖ ਵਿਖਾਲਿਆ ਬੇਟਾ ਹੰਉ ਜੀਵੀ ਬੇਟਾ ਅਜ ਨਿਹਾਲ ਹੋਈ ਜਿ ਤੂੰ ਭਿਠੋਹਿ। [ਪੰਨਾ ੪੭੧]

ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਦੇ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਐਨੇ ਸੰਪੂਰਨ ਨਾਟਕੀ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਭੂਤ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਲਾਹ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਣ ਤੇ ਕੇਵਲ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਨਾਂ ਰਹਿਣ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਲਿਖ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਹਰ ਗੋਸ਼ਟੀ ਸੰਪੂਰਨ ਨਾਟਕੀ ਬਾਕੀ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਲਵੇਗੀ ਵੇਖੋ ਗੋਸ਼ਟੀ ਨੰ: ੧੩੬:--

ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ-ਏ ਮੀਆਂ ਤੇਰਾ ਕਿਆ ਨਾਮ ਹੈ ?

ਪਹਿਲਾ-ਜੀ ਨਾਮ ਸੱਚਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਹੈ ਪਰ ਨਾਮ ਮੇਰਾ ਰਹੀਮ ਦੀ ਹੈ ।

ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ (ਦੂਜੇ ਵਲ)-ਜੀ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਕਿਆ ਹੈ ?

ਦੂਜਾ-ਜੀ ਨਾਮ ਖਾਕੁ, ਖਣਜੀ ਬੰਦੇ ਦਾ ਨਾਮ ਕਰੀਮ ਦੀ ਹੈ ।

ਫਕੀਰ-ਸਾਹੁ ਜੀ ! ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਕਿਆ ਹੈ ?

ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ-ਜੀ ਨਾਮ ਕਰਤੇ ਪੁਰਖ ਕਾ, ਪਣੁ ਜੀ ਮਾਉ ਬਾਪ ਦਾ ਨਾਉਂ ਰਖਿਆ ਹੋਇਆ ਨਾਨਕ ਹੈ ।

ਫਕੀਰ-ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਹਿੰਦੂਆਂ ਜੇਹਾ ਹੈ ?

ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ-ਆਇ ਮੀਆਂ ! ਅਜੁ ਮੈ ਹਿੰਦੂ ਹਾਂ ।

ਫਕੀਰ-ਜਾਤਿ ਕਵਣ ਹੈ ?

ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ-ਜਾਤਿ ਖਤੀ ।

ਫਕੀਰ-ਗੋਤ ਕੋਣ ?

ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ-ਬੇਦੀ ਖਤਰੀ ਹਾਂ ।

[ਸਫਾ ੪੫੧]

ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਜੋ ਇਉਂ ਲਿਖੀਆਂ ਜਾਣ ਤਾਂ ਇਹ ਪਰਬੰਧ ਚੰਦ੍ਰ ਨਾਟਕ ਵਰਗਾ ਨਾਟਕ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ ।

ਇਸ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਵਿਚ ਨਾਟਕੀ ਕਾਰਜ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਦਲੀਲ ਵੀ ਬੜੀ ਨਿਆਇਸ਼ੀਲ ਤੇ ਲੜੀ ਵਾਲੀ ਹੈ :—

ਹੇ ਭਗਤਹੁ ਮੇਰੀ ਜਿ ਉਸਤਤਿ ਸਿ ਇਹੀ ਹੈ, ਕਿਸੀ ਬਾਤ ਕਾ ਦਾਵਾ ਨਾਹੀ ਧਰਤਾ, ਨ ਕਮਾਈ ਕਾ, ਨਾ ਭਗਤ ਕਾ, ਨਾ ਸਿਮਰਨ ਕਾ, ਨ ਜਪੁ ਕਾ, ਨ ਤਪੁ ਕਾ, ਨ ਬੀਲ ਕਾ, ਨ ਸੰਜਮ ਕਾ, ਨ ਜੁਗਤਿ ਕਾ, ਨ ਰਹਿਤ ਕਾ, ਨਾ ਕਰਮ ਕਾ, ਨ ਧਰਮ ਕਾ, ਨ ਪੁੰਨ ਕਾ, ਨਾ ਇਸਨਾਨ ਕਾ, ਨ ਨਾਮ ਕਾ, ਨ ਕਾਹੁ ਸੇਵਾ ਕਾ, ਆਪ ਕੰਤੂ ਕੀਟੁ ਕਰਿ ਜਾਨਤਾ ਹੈ ਅਰ ਕਰਨਹਾਲ ਮੁਖ ਭੁ ਪਛਾਨਤਾ ਹੈ ।

[ਸਫਾ ੧੯੦]

ਇਸ ਵਿਚ ਦਲੀਲ ਹੈ, ਨਿਆਇ ਹੈ, ਅਨੁਪਰਾਸੀ ਧੁਨੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾਟਕੀ ਸੰਜਮ ਹੈ ।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ “ਏ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ਇਕਿ ਨੀਚ ਹੈਂ, ਇਕ ਉਚ ਹੈਂ, ਇਕ ਭਲੇ ਹੈਂ, ਇਕ ਬਰੇ ਹੈਂ, ਇਕ ਖਤੀ ਹੈਂ ਇਕ ਬ੍ਰਹਮਣ ਹੈਂ, ਇਕ ਚੰਡਾਲ ਹੈਂ, ਇਕ ਰਾਹਕ ਹੈਂ, ਇਕ ਵੈਪਾਰੀ ਹੈਂ, ਇਕ ਜੁਲਾਹੇ ਹੈਂ, ਇਕ ਮੋਚੀ ਹੈਂ ਇਕਿ ਚਮਿਆਰ ਹੈਂ ਇਕਿ ਬਾਗਬਾਨ ਹੈਂ ਇਕਿ ਅਨੇਕ ਜਾਤੀ ਹੈਂ ।

“ਮੰਗਣੈ ਲਗਾ ਤਿਸ ਕਾ ਨਾਮ ਮੰਗਤਾ, ਧੋਵਨੇ ਲਗਾ ਤਿਸ ਕਾ ਨਾਮ ਧੋਬੀ, ਚੰਮ ਕਮਾਵੇ ਤਿਸ ਕਾ ਨਾਮ ਚਮਿਆਰ, ਲੋਹਾ ਕਮਾਵੇ ਤਿਸ ਕਾ ਨਾਮ ਲੁਹਾਰ, ਸੁਇਨਾ ਕਮਾਵੇ ਤਿਸ ਕਾ ਨਾਮ ਸੁਨਿਆਰ, ਭਾਂਡੇ ਮਿਟੀ ਕੇ ਕਮਾਵੇ ਤਿਸ ਕਾ ਨਾਮ ਕੁੰਮਿਆਰ, ਹਟ ਕਮਾਵੇ ਤਿਸ ਕਾ ਨਾਮ ਹਟਵਾਣੀਆ, ਦੇਸ ਪਰਦੇਸਿ ਜਾਇ ਤਿਸ ਕਾ ਨਾਮ ਸਉਦਾਗਰ ਵੈਪਾਰੀ ਸਦੀਐ, ਕਿਰਸਿ ਕਮਾਵੇ ਤਿਸ ਕਾ ਕਿਰਸਾਨ, ਮੁਸਕਤਿ ਕਰੈ ਤਿਸ ਕਾ ਨਾਮ ਮੁਸਕਤੀ, ਚਾਕਰੀ ਕਰੈ ਤਿਸ ਕਾ ਨਾਮ ਚਾਕਰ.....ਜਾਂ ਨਾ ਕੋਈ ਨੀਚ ਨਾ ਕੋਈ ਉਚ ਪਣੁ ਜੈਸੀ ਜੈਸੀ ਟਹਲ ਕੋਈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਲਾਇਆ ਹੈ ਤੈਸੀ ਤੈਸੀ ਟਹਿਲ ਕਾ ਤਿਸ ਨਾਉ, ਤਿਸੀ ਨਾਇ ਕਰਿ ਕਰਿ ਇਹ ਬੁਲਾਈਤਾ ਹੈ.....”

[ਸਫਾ ੪੨੪, ੫੨੫]

ਕਿਹਾ ਸੋਹਣਾ ਨਾਟਕੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਿਬਲੇਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਜਿਵੇਂ ਨਾਟਕ ਵਿਚ ਕਈ ਵਾਰੀ ਤੋਂ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਅੰਦਰ ਮੁਖੀ ਘੋਲ ਵਾਲੇ ਨਾਟਕ ਵਿਚ ਪਾਤਰ ਨੂੰ ਰੰਗਮੰਚੀ ਸਮਗਰੀ ਨਾਲ ਟਕਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਇਸ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਵੀ ਪਰਕ੍ਰਿਤਕ ਦਿਸ਼ਾ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਚੇਤਨ ਰਹਸਮਈ ਮਨ ਨੂੰ ਟਕਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਉਦਗਾਰਾਂ ਨੂੰ ਟੁੰਬ ਕੇ ਨਵੇਂ ਰਹਸਮਈ ਛਾਵ ਸਿਰਜੇ ਹਨ। ਵੈਧ ਗੋਸਟੀ ਨੰਬਰ. ੭੬, ੮੬, ੧੦੮, ਤੇ ੧੨੭ ਖਾਸ ਕਰਕੇ।

‘ਮੇਘ ਮਲਾਰ ਬਹੁਤ ਲਾਗੀ ਬਰਸਣੇ। ਬਰਸੇ ਮੇਘ ਘਣਾ, ਪਣੁ ਪਾਣੀ ਨ ਚਲਈ, ਬਾਲੂ ਰੇਤ ਕੀ ਧਰਤੀ ਪਾਣੀ ਨੇਖਿ ਲਏ, ਰਸੇ ਕਿਤਨੇ ਮੀਹਿ ਨਾਹੀ, ਭਾਵੈ ਤੈਸੀ ਮੁਸਲਾਧਾਰ ਬਰਖਾ ਹੋਇ, ਮਾਰੂ ਕੀ ਧਰਤੀ ਮੀਂਹ ਰਸੈ ਨਾਹੀ’
[ਸਫਾ ੩੬੮]

ਇਸ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨਾਲ ਪਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਇਹ ਸਲੋਕ ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ :—

ਮਾਰੂ ਮੀਹਿ ਨ ਤ੍ਰਿਪਤਿਆ, ਅਗਨਿ ਨ ਲਥੀ ਭੁਖ॥

ਰਾਜਾ ਰਾਜਿ ਨਾ ਤ੍ਰਿਪਤਿਆ ਸਾਗਰ ਭਰਿਐਮ ਸੁਕ॥

ਨਾਨਕ ਸਚੇ ਨਾਮ ਕੀ ਕੈਤੀ ਪੁਛਾ ਪੁਛ॥ [ਸਫਾ ੩੫੮]

ਇਉਂ ੭੬ ਗੋਸਟੀ ਵਿਚ ਕੰਵਲ ਫੁਲਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ. ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਇਉਂ ਹੀ ੧੨੭ ਗੋਸਟੀ ਵਿਚ ਵਰਸਦੇ ਮੇਘਲੇ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਕੇ ‘ਮੇਰੀ’ ਰੁਣਝੁਣ ਲਾਇਆ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਬਾਬਾ ਨੇ ਸਾਰੇ ਬਬਦ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣਾ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਰਾਹੀਂ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਹੈ।

“ਉਹਾਂ ਉਪਰ ਤੇ ਮੇਘ ਲਗਾ ਬਰਸਣੈ। ਮੇਘ ਦੇ ਵਰਸਣੈ ਸਾਬ ਮੋਰ ਲਗੇ ਬੋਲਣੇ। ਮੇਰੇ ਪਾਇਲ ਪਾਇਆ ਮਿਹਰਬਾਨ ਅਨੰਦਿ ਵਿਚਿ। ਮੋਰ ਲਗੇ ਨਾਚਣੇ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਮੀਂਹ ਪਵੇ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਮੋਰ ਪਾਇਲ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਇ।

ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ ‘ਏ ਮਰਦਾਨਿਆ ਮੋਰ ਦੇਖਦਾ ਹੈ’ ਜਿ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਏ ਹੈਨਿ’ ?

ਅਖੈ ‘ਜੀ ਆਹੋ ਮਹਾਂ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਏ ਹੈਨਿ’।

ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ ‘ਏ ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਮੋਰ ਮੀਹੁ ਦੇਖਿ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਇ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਭਰਤਾ ਦੇਖਿ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਇ, ਭਗਤ ਪਰਮੇਸੁਰ ਮਿਲਿਐ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਇ’.....।” [ਸਫਾ ੪੨੦]

ਇਉਂ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਨਵੇਂ ਅਰਥਾਂ ਦਾ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਰਾਹੀਂ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨਾ ਨਾਟਕੀ ਵੰਗ ਹੈ। ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਵਿਚ ਜ਼ੋਰ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਕਿਰਿਆ ਪਹਿਲਾਂ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ। ਵੇਖੋ:—

“ਨੇਤਰ ਉਘੜਤੇ ਨਾਹੀਂ ਬਿਨ ਗੁਰੂ ਗਿਆਨ ਤੇ।”

੧੫੩ ਗੋਸਟੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਉਸਾਰੇ ਨਾਟਕੀ ਭਾਂਤ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਨਾਇਕ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਹਨ। ਇਹ ਨਾਟਕੀ ਜੀਵਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਆਗਮ ਨਾਲ ਆਰੰਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਮਹਾਨ ਨਾਇਕ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਨਦੀ ਵਾਂਗ ਧਰਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਦੇ ਹੋਏ ਅਗੇ ਤੁਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਵਸਾ ਕੇ ਭੇਰਾ ਲਾਉਣ ਨਾਲ ਇਹ ਨਾਟਕੀ ਖੇਡ ਅੰਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਸੰਪੂਰਨ ਭਾਂਤ ਉਸਾਰਨਾ ਕਿ ਉਹ ਕਿਥੋਂ ਦੀ ਲੰਘੇ, ਕਿਸ ਕਿਸ ਨੂੰ ਮਿਲੇ, ਕੀ ਕੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ, ਕੀ ਕੀ ਬਾਣੀ ਉਚਰੀ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਿਵੇਂ ਕਿਵੇਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਨਾਲ ਵੱਖ ਵੱਖ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਏ, ਕਿਵੇਂ ਕਿਵੇਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨਾਲ ਤੇ ਆਪਣੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਗੋਸਟੀਆਂ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਦਾਰਸ਼ਨਕ ਫਲਸਫੇ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਤਾਈਂ ਸਰਲ ਵੰਗ ਰਾਹੀਂ ਪਹੁੰਚਾਇਆ, ਹੀ ਇਸ ਜੀਵਨੀ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਇਕ ਪਰਕਾਸ਼ ਵਾਂਗ ਹਨ ਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਭਾਂਤ ਦੇ ਅਨੁ-ਰਿਕਾਂ ਗੁਸੇ ਮਨ ਵਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ੰਕੇ ਦੂਰ ਕਰਾ ਕੇ ਤੁਰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਪਰਕਾਸ਼-ਨਾਇਕ ਹੋਰ ਉਘੜਦਾ ਜਾਂਦੇ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ੧੫੩ ਗੋਸਟੀਆਂ ‘ਚੋਂ ੨੭, ੫੩, ੬੦, ੭੪, ੭੬, ੮੪, ੮੭, ੯੪, ੧੧੦, ੧੨੫, ੧੩੩, ੧੩੭,

੧੪੬, ੧੫੦ ਕੁੱਲ ੧੪ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਛਾਵ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲ ਹਨ ਤੇ ਚਾਰ ਮਨ ਨਾਲ ਹਨ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਨਾਟਕੀ ਮਨ ਬਰਨੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਅਸ ਕਲ ਮਨਬਰਨੀਆਂ ਦੀ ਥਾਂ ਰੋਡੀਓ ਦੀ ਆਵਾਜ਼, ਟੇਪ ਕੀਤੀ ਆਵਾਜ਼, ਟੈਲੀਫੋਨ, ਪਿਛੋਕੜੇ ਗੀਤ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਪਾਤਰ ਨੂੰ ਉਸਾਰਨ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ; ਤਿਵੇਂ ਇਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਅੰਦਰਮੁਖੀ ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਵਰਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ।

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲ ਗੋਸ਼ਟੀ ਲਿਖਾਰੀ ਉਦੋਂ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਦ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਜਾਂ ਭਗਤਾਂ ਜੋਗੀਆਂ ਜਿਹੇ ਕਬੀਰ, ਸਜਨ ਕੰਵਲ, ਫੁੱਲਾਂ, ਭਰਥਰੀ ਨਿਰੰਜਨੀ ਭਗਤ, ਮਛੰਦਰ, ਪੀਰ, ਮਕੇ ਦੇ ਹਾਜੀ ਮਾਤਾ, ਇਬਰਾਹੀਮ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰ ਕੇ ਰਹੱਸਵਾਦੀ ਵਿਚਾਰ ਧਾਰਾ ਵਿਚ ਕੋਈ ਉਲਝਣ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਬਾਪੀ ਦੇਣ ਲਈ ਸੌਂਦਦਾ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਰੂਪ ਦੱਸਦਾ ਹੈ।

ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੌਦਾਂ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਨਾਲ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਇਹ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਛਾਵੇਂ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਤੁਠ ਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਬਖਸ਼ਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਉਸ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਪੁੰਜੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਸ ਲਈ ਕੇਵਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਦਾ ਹੀ ਵਰ ਮੰਗਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਬਹੁਤ ਸੋਹਨੀ ਨਾਟਕੀ ਤੇ ਮਨ ਬਰਨੀਆਂ ਵਾਲੀ ਸ਼ੈਲੀ ਰਾਹੀਂ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਇਕ ਮਹਾਨ ਪਰਕਾਸ਼ ਹਨ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਘੋਲ ਸਮੁੱਚੀ ਆਗਿਆਨਤਾ, ਜਨਤਾ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਦੁਖਾਂ, ਵਹਿਮਾਂ ਭਰੀ ਧਾਰਮਕ ਵਿਚਾਰ ਧਾਰਾ ਨਾਲ ਹੈ, ਤੇ ਸਦ ਓਹ ਇਸ ਅਨੇਕਾਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਕੇ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਅਪੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹ ਨਾਟਕ ਮੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਨਿਰਾ ਨਾਟਕੀ ਤਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇਹ ਤਾਂ ਨਿਰਾ ਨਾਟਕ ਜਾਪਣ ਲਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਇਸ ਚੌਂ ਭੂਤ ਕਾਲ ਦੀਆਂ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਕੱਢ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਣ ਤੇ ਕੇਵਲ ਬੋਲਣ ਵਾਲਿਆ ਦੇ ਨਾਂ ਹੀ ਧਹਿਣ ਦਿਤੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਇਹ ਇੰਨ ਬਿੰਨ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਸਾ ਉਤੇ ਲਿਖਿਆ ਨਾਟਕ ਟੈਨ ਕਮਾਂਡਮੈਂਟ ਜਾਂ ਦੀਸਾ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਨਾਟਕ ਬੈਨਹੂਰ ਵਰਗਾ ਨਾਟਕ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ।

ਸੋ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਵਿਚ ਨਾਟਕੀ ਰਸ, ਨਾਟਕੀ ਕਾਰਜ, ਨਾਟਕੀ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਵਰਗੀ ਦਲੀਲ ਮੰਗਲੀ ਤੇ ਨਾਟਕੀ ਪਾਤਰ ਉਸਾਰੀ ਪਰਤਖ ਹੈ।

—੦—

ਸ. ਮੇਹਰਬਾਨ ਜੀ ਸੰਤ-ਕਵੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ

[ਡਾਕਟਰ ਤਾਰਨ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ]

੧. ਗੁਰੂ ਕਾਲ ਦਾ ਸਾਹਿਤ

੧੪੬੬ ਤੋਂ ੧੭੦੮ ਤੀਕ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨਾ ਕੇਵਲ ਆਪ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਅਧਿਆਤਮਕ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਰਚਣਹਾਰ ਹੀ ਰਹੇ ਹਨ ਸਗੋਂ ਆਪ ਹੋਰ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਤੇ ਲੇਖਕਾਂ ਵਾਸਤੇ ਮੂਲ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਵੀ ਰਹੇ ਹਨ ਕੇਵਲ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਹੀ ਪ੍ਰਿਥਮ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਏ, ਸਗੋਂ ਉਸ ਕਾਲ ਦੇ ਅਨੇਕ ਹੋਰ ਲੇਖਕ ਵੀ ਗੁਰੂ ਘਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਕੇ ਸਾਹਿਤ ਰਚਨਾ ਕਰਨ ਲਗੇ। ਪ੍ਰੋ. ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਕਹੀ ਇਹ ਗਲ ਕਿ 'ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਸਾਹਿਤਕ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਮੰਦਰਾਂ ਦੇ ਆਲੇ ਦਵਾਲੇ ਦੇ ਬ੍ਰਿਛਾਂ ਦੀਆਂ ਛਾਵਾਂ ਵਿਚ ਪਲਿਆ।

ਨਸਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਲਿਖੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੋਠ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਿਆਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਲ ਮਿੱਥੇ ਗੁਲਾਬਾਂ ਦੀਆਂ ਪਤੀਆਂ ਵਾਂਗ ਸਿਫਤ ਸਮੀਰ ਨਾਲ ਹਿਲਦੇ ਸਨ, ਬਿਲਕੁਲ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਹੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਕਾਲ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਾਹਿਤ ਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰਾਂ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਵਿਅਕਤੀ ਛੋਹ ਨਾਲ ਚੇਲੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਬਣਦੇ ਹੀ ਸਨ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਅੰਦਰੋਂ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪਰਵਾਰ ਨਿਕਲ ਤੁਰਦਾ ਹੀ ਸੀ, ਹੋਰ ਲੋਕ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਛੋਹ ਨਾਲ ਮਹਾਨ ਕਵੀ ਤੇ ਵਾਰਤਕ-ਕਾਰ ਹੋ ਨਿਬੜੇ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ, ਸਤਾ-ਬਲਵੰਡ, ਬਾਬਾ ਸੁੰਦਰ, ਭੱਟ ਆਦਿ ਅਰਜੀ ਕਵੀ ਹੋ ਨਿਬੜੇ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਪ੍ਰਿਥਮ ਫਰੋਸਯੋਗ ਵਿਆਖਿਆ ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ। ਸਤਾ-ਬਲਵੰਡ, ਬਾਬਾ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਭੱਟਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੀ ਕਰ ਦਿਤੀ ਗਈ। ਦੋ ਸਲੋਕ ਜੋ ਬਿਹਾਗੜੇ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ 'ਸਲੋਕ ਮਰਦਾਨਾ' ਦੇ ਨਾਂ ਬਲੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਅੰਕਤ ਹਨ, ਸ਼ਾਇਦ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਅਨਿੰਨ ਭਗਤ ਤੇ ਸਾਥੀ ਸੀ, ਦੇ ਹੀ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਹੀ ਪਰਭਾਵਤ ਹੋ ਕੇ ਅਨੇਕ ਪੰਜਾਬੀ ਸੰਤ ਮਹਾਤਮਾਂ ਨੇ ਬਾਣੀ ਲਿਖੀ। ਬਾਬਾ ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਜੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਡੇ ਪੁਤਰ ਸਨ, ਅਤੇ ਉਦਾਸੀ ਸੰਪਰਦਾ ਦੇ ਸੰਚਾਲਕ ਸਨ, ਨੇ ਕੁਝ ਕਾਵਿ ਰਚਨਾ, ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਪਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਕੇ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਦਾ ਫਲ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਆਪ ਦੇ ਚੇਲਿਆਂ ਤੇ ਸੇਵਕਾਂ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਹਿਤ ਕਾਵਿ-ਰਚਨਾ ਦਾ ਹੜ ਵਗਾ ਦਿਤਾ। ਸਾਲਸ ਰਾਏ ਜੋਹਰੀ ਨੇ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪਟਨੇ ਵਿਖੇ ਮੰਜੀ ਬਖਸ਼ੀ ਸੀ, ਚੰਗਾ ਭਗਤੀ ਕਾਵਿ ਰਚਿਆ ਸੁਥਰੇ ਤੇ ਸੁਥਰੇ ਸ਼ਾਹੀਆਂ ਨੇ ਵੀ ਇਸੇ ਪਰਭਾਵ ਬੱਲੇ ਬਾਣੀ ਲਿਖੀ ਤੇ ਆਪਣੀ ਸੰਪਰਦਾ ਨੂੰ ਨਾਨਕ-ਪੰਥ ਦੀ ਸ਼ਾਖਾ ਹੀ ਰੱਖਿਆ। ਹਿਰਦੇ ਰਾਮ, ਛੱਜੂ ਭਗਤ, ਜਲੂਣ ਜਟ, ਪੀਲੂ ਭਗਤ, ਬਾਬਾ ਲਾਲ ਜੀ, ਬਾਬਾ ਦਿਆਲ ਦਾਸ, ਕਾਹਨਾ ਜੀ, ਸ਼ਾਹ ਹੁਸੈਨ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਘਰ ਤੋਂ ਪਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ। ਕੰਕਨ, ਰਾਮ, ਸਿਆਮ ਤੇ ਹੋਰ ਦਸਮ ਗੁਰ ਦਰਬਾਰੀ ਕਵੀ ਇਸੇ ਸਾਹਿਤ ਤੋਂ ਪਰਭਾਵਿਤ ਹੋਕੇ ਰਚਨਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਦਮੋਦਰ ਵਰਗਾ ਕਿੱਸਾਕਾਰ ਵੀ ਗੁਰਮਤ ਬੋਲੀ ਤੋਂ ਪਰਭਾਵਿਤ ਸਾਪਦਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਅਨੇਕ ਸੰਤ ਮਹਾਤਮਾ ਭੀ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਗੁਰਮਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਹੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਪਏ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਹਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਵੀ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਰਜੀ ਕਵੀ ਤੇ ਵਾਚੀ ॥

ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਤੁਰ ਪਈਆਂ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਤੇ ਨਾਲ ਤੁਰ ਪਏ ਟੀਕੇ, ਪਰਮਾਰਥ ਤੇ ਸਾਰ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਟੀਕੇ ਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਵਾਰਤਕ ਵਿਚ ਹੋਣ ਲਗੇ। ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਤੇ ਟੀਕੇ, ਵਿਆਖਿਆ, ਪਰਮਾਰਥ ਇਕ ਦੂਜੇ ਵਿਚ ਗਢਵਡ ਹੁੰਦੇ ਗਏ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਇਕ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਿਆ ਜਿਸ ਦੀ ਸਿਖਰ ਹੈ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ 'ਪੋਥੀ ਸਚ ਖੰਡ'। ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੇ ਤੱਤ ਅਤੇ ਪਰਮਾਰਥਕ ਟੀਕਾਕਾਰੀ ਦੇ ਤੱਤ ਇੰਨੇ ਇਕੋ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਰਲਮਿਲ ਗਏ ਕਿ ਭਰਮ ਹੋਣ ਲਗਾ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਨਾਟਕੀ ਕਲਾਤਮਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਕਲਪ ਲਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਰੁਚੀ ਨੂੰ ਹੀ ਮੈਕਾਲਫ ਸਾਹਿਬ ਨੇ Settings for verses ਜਾਂ ਬਾਣੀ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਕਲਪੀਆ ਘਟਨਾਵਾਂ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਹਦ ਤੀਕ ਇਹ ਠੀਕ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਅਧੁਨਿਕ ਵਿਗਿਆਨਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਨ ਅਨੁਕੂਲ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਜੀਵਨ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਬਹੁ ਪਤਾ ਬੜੇ ਸੂਖਮ ਜਿਹੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਸਾਖੀਕਾਰਾਂ ਦੇ ਉਸ ਸਮੇ ਦੇ ਸਥਾਨ-ਕਾਲ ਸੀਮਾ ਵਿਮੁਕਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਨ ਤੋਂ ਸਾਖੀਕਾਰ ਗੁਰੂ ਜੀਵਨ ਤੱਤ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਜਾਣਦੇ ਸਨ। ਉਹ 'ਨਾਨਕ-ਜੋਤਿ' ਦੀ ਸਾਖੀ ਲਿਖਦੇ ਸਨ ਨਾਕਿ ਮਹਤਾ ਕਾਲੂ ਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਪੁਤਰ ਦੀ, ਜੋਕਿ ਤਲਵੰਡੀ ਦਾ ਜੋਮ-ਪੱਲ ਸੀ।

ਸੋ ਗੁਰੂ ਕਾਲ ਵਿਚ ਉਪਜਿਆ ਸਾਰਾ ਗਦ ਜਾਂ ਪਦ ਸਾਹਿਤ ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਬਾਣੀ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਉਸ ਦਾ ਟੀਕਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਚਿੱਤ੍ਰਨ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

੨. ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਅਨਿੰਨ ਭਗਤ ਸਨ, ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੂੰ ਸੁਰਧਾਂਸ਼ਲੀ ਅਰਪਨ ਕਰਦੇ ਹਨ:—

(੧) 'ਸਚਖੰਡ ਪੋਥੀ ਲਿਖਣੇ ਦਾ ਅਰੰਭ ਭਇਆ । ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਾ ਸੇਵਕੁ ਮਿਹਰਬਾਨੁ ਜੀ ਪੋਥੀ ਲਿਖੀ ਲਿਖਾਈ ।

[ਪੰਨਾ ੧]

(੨) ਗੋਰਖੁ ਗੁਰੂ ਮਛਿੰਦੁ ਕਰਿ, ਮਛਿੰਦੁ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਨਾਥ ॥

ਤਿਉ ਗੁਰ ਬਾਬਾ ਅੰਗਦ ਗੁਰੂ, ਅੰਗਦ ਕੇ ਮਾਥੇ ਨਾਨਕ ਹਾਥੁ ॥

[ਪੰਨਾ ੪੧੧]

(੩) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਰਗਾਹ ਤੋ ਪਾਈ ਬਕਸ ਸਾਲਾਹਿ ।

ਜੈਸਾ ਮੈ ਤੈਸਾ ਦੁਹੀ ਕਹਿ ਆਵੇ ਪਰਵਾਹਿ ।

ਰਵਿ ਸੁਤ ਤਿਆਸ ਨ ਵਿਆਪਈ ਜੋ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਸਰਨੀ ਪਾਹਿ ।

[ਪੰਨਾ ੪੪੫]

(੪) ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਕਰਣਹਾਰੁ ਸਚਾ ਪਰਵਰਦਗਾਰੁ ॥

ਕਰਿ ਕਰਿ ਕੁਦਰਤਿ ਵੇਖਦਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰੁ ॥

ਖਾਨ ਪੀਨ ਤੋ ਬਾਹਰਾ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਅਹਾਰੁ ॥

[ਪੰਨਾ ੫੧੬]

ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਗੁਰੂ ਦੀ ਆਤਮਕ ਭੂਮੀ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਡੂੰਘਾ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਪਰਮਾਰਥ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਹੈ; ਗੁਰੂ-ਜੀਵਨ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਇਤਿਹਾਸ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਧੁਨਿਕ ਪਰਪਾਟੀ ਦੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟਤਾ ਲਈ ਤੇ ਨਹੀਂ ਉਲੀਕ ਸਕੇ ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਪੱਖ ਵਿਚ ਵੀ ਉਹ ਹੋਰ ਸਾਖੀਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਯਥਾਰਥੀ ਸੂਝਵਾਨ ਜਾਪਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਹਿਰਦੇ ਦਾ ਬਿੰਬ ਬੀਸ਼ੇ ਵਾਂਗ ਗੁਹਿਣ ਕਰਨ ਵਿਚ ਅਤੇ ਕਰਵਾਣ ਵਿਚ ਉਹ ਮਹਤਵ ਪੂਰਨ ਪਰਾਪਤੀ ਕਰ ਸਕੇ ਹਨ ।

ਸਰਧਾਵਾਨ ਤੇ ਉਹ ਸਨ ਹੀ, ਸ੍ਰੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਦੀ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਸਾਹਿਤਕ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਆਦਰਨੀਯ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਗੁਰੂ ਅੰਬ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਗੁਰ-ਨਾਦ ਬਿੰਦ ਦੀ ਪਰਫੁੱਲਤਾ ਵਿਚ ਹੋਇਆ । ਆਪ ਦੇ ਚਾਰਾ ਗੁਰੂ ਸਨ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ । ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਵਿਦੇਸ਼ ਹੋਵੇਗਾ ਪਰ ਨਿਰਛਲ ਨਿਰਕਪਟ ਭਤੀਜੇ ਨੂੰ ਕੀ ਆਪ ਦੇ ਸੁਭ ਚਿੰਤਕ ਸਨ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ । ਉਹ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਕਿਉਂ ਵਿਕਸਤ ਨਾ ਹੋਵੇ ਜਿਸਦਾ ਗੁਰੂ ਸੁਭ ਬਿੰਦਕ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਸਨ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ । ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਨੇ ਨਾਨਕ-ਬਾਣੀ ਦਾ ਅਸਾਧਾਰਨ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਚਿਤ ਪੋਥੀ ਸਾਖੀ ਭਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਤੇ ਬੁਧੀ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਸੀ, ਕਿੰਨੀ ਬਾਣੀ ਯਾਦ ਹੈ । ਬਾਣੀ ਭਗਤ ਨੂੰ ਕਵੀ ਬਣਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ । ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਨੇ ਹੋਰ ਪਰੰਪਰਾਈ ਅਧਿਐਨ, ਜਿਵੇਂ ਵੇਦ-ਪੁਰਾਣ ਆਦਿ ਦਾ ਜ਼ਰੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ । ਆਪ ਦੀ ਮੌਲਿਕਤਾ ਦੀ ਸਾਖੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਬਾਣੀ ਦੇ ਲਿਖੇ ਪਰਮਾਰਥ ਦਰਸਾ ਰਹੇ ਹਨ—ਇਹ ਪਰਮਾਰਥ ਆਪ ਜੀ ਦੇ, ਆਪ ਮਹਿਸੂਸੇ ਤੇ ਅਨੁਭਵੀ ਹਨ । ਹੁਣ ਦੇ ਟੀਕਾਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਅਨੁਭਵੀ ਤਾਣ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜੋ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੀ ਟੀਕਾ ਵਿਚ ਹੈ । ਇਕ ਇਕ ਅਖਰ ਦੀ ਉਹ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਅਨੁਭਵੀ ਤੇ ਸੋਹਸਵਾਦੀ ਵਿਭਾਲਤਾ ਦੀ ਸੂਝ ਹੁਣ ਦੀ ਟੀਕਾਕਾਰੀ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦੀ । ਉਹ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ, ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਜਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰ-ਜੀਵਨ ਚਿੰਤਨ ਵਿਚ ਵੀ ਪਿਛਲਗ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ । ਵਾਰਤਕ ਭੈਤੀ ਦਾ ਮੂੰਹ ਮੱਥਾ ਘੜਨ ਵਿਚ ਤੇ ਆਪ ਦਾ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਲੇਖਕਾਂ ਵਿਚ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਟਾਕਰਾ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ । ਆਪ ਦੀ ਵਾਰਤਕ ਵਿਚ ਗਦ ਦੇ ਸਾਰੇ ਗੁਣ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਵੀ, ਉਸ ਦਾ ਰਸ ਮਹਾਂ-ਕਾਵਿ ਦਾ ਹੈ ।

(੩) ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਦੀ ਕਵਿਤਾ

ਉ—‘ਨਾਨਕ ਦਾਸ’ ਛਾਪ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ।

ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰਤਕ ਵਿਚੋਂ ਤੇ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਸੁਆਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਦ ਰਚਨਾ ਵਿਚੋਂ ਪੰਜਾਬ ਸੰਤ-ਪਰਣਾਲੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਸੁਗੰਧੀ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਪਰ ਗੁਰੂ ਅੰਬ ਸਨ, ਉਹ ਚੰਦਨ ਨਹੀਂ ਸਨ ਪਰ ਚੰਦਨ ਨਿਕਟ ਵਰਤੀ ਸਨ। ਨਿਰਮਲੇਹ ਨਾ ਉਹ ਢਾਕ ਪਲਾਸ ਸਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਬਾਸ। ਹਉਮੈ ਤੇ ਆਪਣੀ ਵਡਿਆਈ ਕਰਨ ਦੀ ਫੁਪੀ ਲੁਕੀ ਰਚੀ ਵੀ ‘ਧੋਬੀ ਸਚ ਖੰਡ’ ਵਿਚੋਂ ਕਿਤੇ ਦਿੱਸ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ। ਪੂਰਨ ਸਰਧਾ ਤੇ ‘ਤੂੰ ਹੀ’ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਵਿਚ ਡੁੱਬੀ ਹੋਈ ਕਲਮ ਦੀ ਕਿਰਤ ਹੈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਹ ਜਨਮ ਸਾਖੀ। ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਾਵਿ-ਛਾਪ ‘ਨਾਨਕ ਦਾਸ’ ਰਖੀ ਹੈ। ਇਥੇ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਤੇ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿ ਕੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ‘ਨਾਨਕ ਦਾਸ’ ਛਾਪ ਵਰਤਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਇਹ ‘ਧੋਬੀ’ ਸਰਖੰਡ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਕਪਟ-ਜਾਲ ਦਾ ਤੋਖਲਾ ਜਾਂ ਸੰਦੇਹ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਛਾਪ ‘ਨਾਨਕ’ ਸੀ, ‘ਨਾਨਕ ਦਾਸ’ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਨਾਨਕ-ਜੋਤਿ ਦੇ ਹਿਸੇਦਾਰ ਸਨ, ਕੇਵਲ ਸੇਵੀ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਕੋਈ ਹੋਰ ਭਗਤੀ ਭਾਵਨਾ ਵਿਚ ਡੁਬ ਕੇ ‘ਨਾਨਕ ਦਾਸ’ ਦੀ ਛਾਪ ਵਰਤ ਲਏ ਤਾਂ ਇਹ ਅਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ‘ਨਾਨਕ-ਜੋਤਿ’ ਦਾ ਦਾਸ ਕਹਿਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਵਾਂਞੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾਂ ਸਕਦੇ ਤੇ ਸਰਮੁਰ ਇਨ੍ਹੀ ਮਹਾਨ ਰਚਨਾ ਕੇਵਲ ਦਾਸ ਭਾਵਨਾ ਵਿਚ ਗੜ੍ਹਦੇ ਵਿਅਕਤੀ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ, ਇਕ ਕਪਟੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਪਦਵੀ ਤੇ ਭਾਕਾ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਪੁਰਸ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਕਿਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਰੂਪ-ਵਿਗਾੜ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਗੁਰ ਪਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਤੇ ਉਂਗਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਮੇਰੀ ਜਾਚੇ, ‘ਧੋਬੀ ਸਰਖੰਡ’ ਵਿਚ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਰੋਧੀ ਭਾਵ ਜਾਂ ਭਾਵਨਾ ਲੱਭਣਾ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਕਪਾਟ ਦਾ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਸਤਿ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਸਵਿਸਥਵਾਰ ਵਿਚਾਰ ਇਸ ਪਖ ਦੀ ਅਸੀਂ ਅੱਗੇ ਚਲਕੇ ਕਰਾਂਗੇ।

ਇਥੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਿਸ ਕਿ ਮਿਹਰਬਾਨ-ਤਾਣੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਹੈ ਜਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੁਲ ਹੈ; ਪਰ ਉਹ ‘ਸੰਤ—ਬਾਣੀ’ ਹੈ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸੰਤ-ਕਵੀਆਂ ਵਿਚ, ਜਿਹਨਾਂ ਦਾ ਅਰੰਭ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਆ ਚੁਕਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਬਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਇਹ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਬਾਣੀ ਹੈ; ਜੇ ਵਾਰਤਕ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੀ ਪਦ ਰਚਨਾ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਰੋਧੀ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਨਿਰਮੂਲ ਜਾਪਦ ਹੈ ਕਿ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਆਪਣੀ ਪਦ-ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਨਾਨਕ-ਬਾਣੀ ਕਹਿਕੇ ਪਰਚਾਰਦੇ। ਪਰ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਦੀ ਪਦ-ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਧੋਬੀ ‘ਸਚ ਖੰਡ’ ਦੇ ਸਮੂਹ ਆਕਾਰ ਤੋਂ ਵਖਰੇ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੰਤਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮੁੱਚੀ ਧੋਬੀ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਦੀ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿਚ ਹੀ ਸਮਝਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਨਾ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਹਵਾ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਤੇ ਧੋਬੀ ਦੇਹੀ ਇਸ ਦਾ ਮੰਤਵ ਨਹੀਂ। ਨਾਨਕ—ਭਗਤ ਦੀ ਇਹ ਭਾਵਨਾ ਹੈ ਤੇ ‘ਨਾਨਕ ਦਾਸ’ ਦੀ ਛਾਪ ਉਸ ਨੇ ਵਰਤ ਲਈ ਹੈ।

ਅ—ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਸਿਧਾਂਤ

ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਆਮ ਵਿਸ਼ੇ ਸਾਂਝੇ ਹਨ। ਸਗੋਂ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤੀ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਅਧਿਆਤਮਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵੀ ਇਕੋ ਹਨ। ਆਮ ਵਿਸ਼ੇ ਪਰਮਾਤਮਾ, ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ, ਮਕਤੀ, ਨਾਮ ਭਗਤੀ, ਪ੍ਰਭੂ ਨਦਰ ਗੁਰੂ ਭਗਤੀ ਸੰਤਸੰਗਤ, ਸੰਤ ਸੇਵਾ, ਮਾਇਆ ਨਖੇਧੀ, ਭੋਖਖੰਡਨ, ਉਤਮ ਸਦਾਚਾਰ ਤੇ ਮਨ ਪ੍ਰਦੇਧ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਸਾਂਝੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਬਾਰੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲੋਂ ਅੰਤਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਮੂਲ ਮੰਤਵ ਵਿਚ ਅੰਤਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਮੂਲ ਮੰਤਵ ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੇ ਸੰਤ ਕਵੀਆਂ ਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਕਿਵੇਂ ਪੂਰਣਤਾ, ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ। ਪੂਰਣਤਾ ਦਾ ਰੂਪ ਸਚਿਆਰ ਹੋਣਾ ਦਸਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਸੰਤ, ਸਾਧ, ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ

ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਤੇ ਮੁਕਤ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਨੂੰ ਤੁਰੀਆ ਪਦ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਆਮ ਪਰਚਲਤ ਸ਼ਬਦ ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਵਾਸਤੇ ਮੁਕਤ ਪਰਾਪਤੀ ਹੈ ਤੇ ਇਹੋ ਸ਼ਬਦ ਸ੍ਰੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਨੇ ਵਰਤਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ 'ਪਰਮਗਤ' ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਭਾਵ ਜੂਨਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਆਵਾਗਵਨਾਂ ਦੇ ਗੇੜੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਭਾਵਨਾ ਤਦ ਬਣਦੀ ਹੈ ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਹਉਮੈ ਅਤੇ ਆਚਰਨਕ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ—ਕਾਮਾਦਿਕ—ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਨੇ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਇਹੋ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਮੰਤਵ ਦੀ ਪਰਾਪਤੀ ਲਈ ਗੁਰੂ ਦੀ ਲੋੜ ਤੇ ਉਤਨਾ ਹੀ ਬਲ ਦਿਤਾ ਹੈ ਜਿਤਨਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਸਚੀ ਬਾਣੀ, ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੀ ਬਖਸ਼ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਦੀ ਲੋੜ ਸ਼ਕਤੀ ਬਾਲੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਦਿਤਾਈ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਚਾਨਣ ਵਿਹ ਨਾਮ ਰੰਗ ਦੀ ਸੂਝ ਪਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਨਾਮ ਹੀ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਡਰੋਸੇਯੋਗ ਸਾਧਨ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਨੇ ਦਸਿਆ ਹੈ। ਨਾਮ ਭਗਤੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਫਲ ਮਨੁੱਖੀ ਸਦਾਚਾਰ ਦੀ ਉਨਤੀ ਹੈ। ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਹਉਮੈ, ਮਨ, ਮਾਇਆ ਵਿਘਨਕਾਰੀ ਬਣਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਪ੍ਰਭੂ ਨਦਰਿ ਤੇ ਗੁਰੂ ਕਿਰਪਾ ਆਸਰੇ ਆਤਮਕ ਮਾਰਗ ਦਾ ਪੱਥਰ। ਇਹਨਾਂ ਵਿਘਨਾਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਤ ਸੇਵਾ, ਸਾਧ ਸੰਗ, ਸਤਿ ਸੰਗਤ, ਥਾਵਾਂ ਕੀਰਤਨ, ਪੁੰਨ ਦਾਨ, ਦਇਆ ਧਰਮ ਦੇ ਕਰਮ ਤੇ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਾਇਣਤਾ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸਹਾਇਕ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਮੁਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਇਹ ਵਿਸ਼ੇ ਅਤੇ ਸਿੱਧਾਂਤ ਹਨ। ਇਹੋ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਸਿੱਧਾਂਤ ਸਾਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸੰਤ-ਬਾਣੀ ਦੇ ਹਨ ਜੋ ਲਗ ਭਗ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਅਨੁਸਾਰਤਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਸਿੱਧਾਂਤ ਨੁਝ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤਾਂ ਤੇ ਵੇਰਵੇ ਸਹਿਤ ਇਥੇ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ:—

੧. ਪਰਬੂ

ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸੁੰਨ ਸਮਾਧ, ਨਿਰੰਕਾਰ ਤੇ ਨਿਰਗੁਣ ਸਰੂਪ, ਸਬੰਧੀ ਇਸ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਅੰਕਤ ਸ਼ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਘਟ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚਾਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਆਪ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਬਲ ਬ੍ਰਹਮ-ਪਖ ਤੇ ਨਹੀਂ, ਸਰਬ ਵਿਆਪੀ ਤੇ ਕਰਤਾਰੀ ਪੱਖ ਤੇ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸਰਬ ਵਿਆਪੀ ਜੋਤਿ-ਸਰੂਪ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ:—

ਸਭਨਾ ਮਾਹਿ ਜਿ ਪਸਰਿਆ ਸੋ ਕੈਸਾ ਕਿਤ ਰੰਗ ॥

ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਕੀਮਤਿ ਨਾ ਪਾਵੈ, ਜਪੀਐ ਸਾਧੂ ਸੰਗ ॥ (ਪੰਨਾ ੩੧੮)

ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਰੂਪ ਰੰਗ ਬਾਰੇ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਵੀ ਗੁੰਝ ਨਿਰਨਾ ਨਹੀਂ ਦਸ ਸਕਿਆ ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਵੀ ਅਸਮਰਥਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸੰਦੇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜੋਤਿ ਸਰਬ ਵਿਆਪੀ ਹੈ ਤੇ ਸਾਰੇ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਆਪ ਹੀ ਪਸਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜੋਗ ਤੇ ਫੋਗ ਆਪ ਹੀ ਕਮਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਉਸਨੂੰ ਅਵਤਾਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੇਖ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਕਵਲ ਨੈਨ ਪੀਤੰਬਰ ਸੁਆਮੀ, ਚਤੁਰੁ ਚਤੁਰੁ ਫੁਸ ਹਰਿ ਰਾਇ ॥

ਜਿਸ ਕੇ ਕੀਏ ਜੀਏ ਹੈ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਤਿਸੈ ਧਿਆਇ ॥

[ਸਫਾ ੧੫੨]

ਜਿਵੇਂ ਭੱਟ ਉਸਦੇ ਦਰਸਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿਤੇ ਕਿ ਉਸਦੇ ਚਲਿਤ ਬੰਧਤ ਹਨ—

ਤੁਮਰੇ ਚਲਿਤਰ ਨ ਜਾਨੀਅਹਿ, ਕਈ ਚਲਿਤੁ ਬਿਸਮਾਦ ॥

ਕਈ ਰੂਪ ਕਈ ਰੰਗ ਹੈ, ਕਈ ਲੀਲਾ ਗੁਣ ਗਾਹ ॥

[ਸਫਾ ੨੧੩]

ਰੂਪ ਕੋਈ ਧਾਰ ਲਏ, ਚਹਿੰਦਾ ਏਕੁ ਹੀ ਹੈ:—

ਏਕੁ ਨਿਜਨ ਨਿਰੰਕਾਰੁ, ਏਕਸ ਕਾ ਬਿਸਥਾਰ ॥

ਮਨੁਖ ਨਾਲ ਇਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਨਦਰਿ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਿਰਪਾ ਦਾ ਹੈ:—

ਨਜਰਿ ਕਰੈ ਜਿਸ ਆਪਣੀ, ਤਾਕੀ ਗਤਿ ਲਖੀ ਨ ਜਾਇ ॥

[ਸਫਾ ੧੧]

‘ਤੇਰੀ ਬਖਸਿ ਨਿਆਰੀਆ ਜਾ ਕਉ ਨਜਰਿ ਕਰ’

‘ਜਿਸ ਉਪਰਿ ਕਿਰਪਾ ਕਰ’, ਤਾਂ ਕੇ ਕਾਰਜ ਰਾਸਿ ॥’

‘ਜੋ ਬਖਸੇ ਪ੍ਰਭਿ ਦਇਆ ਕਰਿ ਤਿਨਕੀ ਪੂਰੀ ਪਾਇ ॥’
ਉਹ ਬਖਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਦਾ ਬਿਰਦ ਹੈ:—

[ਸਫਾ ੨੭੧]

ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਗੁਸਾਈਆ, ਕਰਹੁ ਦਇਆ ਨਾਮੁ ਦੇਹੁ ॥
ਧਨੁ ਜੋਬਨੁ ਅਰੁ ਰਾਸਪਾਟੁ, ਕਾਮਿ ਨ ਮੇਰੇ ਦੇਹੁ ॥
ਅਤੇ ਨਾਮ ਦਾਨ ਲਈ ਹੀ ਉਸ ਪਾਸ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੈ ।

[ਸਫਾ ੧੦੬]

੨. ਨਾਮ ਜਾਂ ਨਾਮ ਭਗਤੀ

ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਹੀ ਕਲਿਆਣ ਦਾ ਕੇਵਲ ਸਾਧਨ ਮੰਨਦੇ ਸਨ । ਇਸੇ ਲਈ ਨਾਮ ਦਾਨ ਲਈ ਅਰਦਾਸ

ਕਰਦੇ ਹਨ ;—

ਤਿਸ ਦੀ ਹੋਵੈ ਪਰਮਗਤਿ ਜੋ ਜਪਹਿ ਹਰਿਨਾਮ ॥

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਕੀ ਬੇਨਤੀ, ਦੇਹਿ ਸੰਤਨ ਕਾ ਧਾਮ ॥

[ਪੰਨਾ ੩]

ਮਨ ਨੂੰ ਵੀ ਸਮਝਾਏ ਹਨ:—

ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਮਨ ਸਿਮਰੀਐ, ਜਿਸ ਤੇ ਹੋਵੇ ਲਾਹੁ ॥

[ਸਫਾ ੨੭੨]

ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਰੀਰ ਖੇਤੀ ਨਾਮ ਬੀਜ ਲਈ ਹੀ ਮਿਲੀ ਹੈ

ਖੇਤੀ ਕਰਹਿ ਹਰਿਨਾਮ ਕੀ, ਸਫਲ ਧਰਤੀ ਹੋਇ ॥

[ਸਫਾ ੫੪]

ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੈ:—

‘ਨਾਮ ਮਹਾ ਰਸੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹੈ ਜਿਸ ਕਉ ਹਰਿ ਗੁਰੂ ਦੇਇ’

[ਸਫਾ ੫੭]

‘ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਜਨੁ ਹਰਿਨਾਮੁ ਹੈ, ਹਰਿ ਜਨ ਪੀਵਣ ਹਾਰੁ’

[ਸਫਾ ੩੩੯]

ਜੋ ਸਾਰੀਆ ਭੁਖਾ ਲਾਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ:—

‘ਭੁਖ ਪਿਆਸ ਸਭੁ ਮਿਟਿ ਗਈ, ਜਬ ਸੁਣਿਆ ਹਰਿ ਨਾਉ’

[ਸਫਾ ੩੯੦]

ਅਤੇ ਜਮ ਦੀ ਕਾਣਿ ਵੀ ਮਕਦੀ ਹੈ,

‘ਰਾਮ ਨਾਮ ਰਸੁ ਜਿਨਿ ਪੀਆ; ਤਿਨ ਜਮ ਕੀ ਚੂਕੀ ਕਾਣਿ’

[ਸਫਾ ੧੮੯]

ਤੇ ਉਹ ਰਸੀਏ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਪਰਵਾਣ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ:—

‘ਜਿਨਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਚਾਖਿਆ, ਦਰਗਹ ਤੇ ਪਰਵਾਣ ॥

ਤਿਨ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਕਿਆ ਗਣੀ ਜਨ ਕਾ ਦਰਿ ਨੀਸਾਣੁ ॥

[ਸਫਾ ੨੬੦]

ਨਾਮ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮਰਥ ਹੈ, ਇਸੇ ਲਈ:—

ਚਾਤ੍ਰਕ ਪਿਆਸਾ ਬੁੰਦ ਕਾ, ਸੇਵਕ ਨਾਮ ਪਿਆਸਾ ॥

ਅਪਨਾ ਦਰਸਨੁ ਦੇਹੁ ਪ੍ਰਭੂ, ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਪੂਰਹੁ ਆਸਾ ॥

[ਸਫਾ ੬੦]

ਨਾਮ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦਰਸਨ ਕਰਾਂਦਾ ਹੈ ।

੩. ਗੁਰੂ ਭਗਤੀ

ਨਾਮ ਪਰਾਪਤੀ ਦਾ ਸਾਧਨ ਗੁਰੂ ਭਗਤੀ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਪਾਸੋਂ ਸ਼ਬਦ ਪਰਾਪਤੀ ਹੈ ।

ਕਰਮ ਧਰਮ ਕਰਿ ਨਾਮੁ ਜਪਿ, ਸਾਚ ਸਬਦ ਕੀ ਰਾਸਿ ॥

ਜਿਨੀ ਲਈ ਖੋਪ ਏਹ, ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਕਹਿ ਸਾਬਾਸਿ ॥

[ਸਫਾ ੧੩੯]

ਗੁਰੂ ਜੁਗ ਜੁਗ ਵਿਚ ਨਾਮ ਦ੍ਰਿੜਾਂਦਾ ਆਇਆ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ:—

ਜੁਗ ਜੁਗ ਮਹਿ ਗੁਰੂ ਆਇਆ, ਤਿਨਿ ਅਰੁਤ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ॥

[ਸਫਾ ੯]

‘ਗੁਰ ਪਰਮੇਸਰੁ ਦੇਖਣਾ ਗੁਰ ਮਹਿ ਭੇਦੁ ਨ ਧਰਣਾ’ ।

[ਸਫਾ ੪੧੬੨]

ਗੁਰੂ ਮਿਲਾਪ ਬਿਨਾ ਭਰਮ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ:—

ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਨੇ ਬਾਵਰੇ, ਬਿਨੁ ਬੁਝੈ ਗੁਰ ਗਿਆਨ ॥

ਜਉ ਪ੍ਰਭੁ ਦੇ ਤਾਂ ਪਾਈਐ, ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਮੂੜੁ ਅਜਾਨ ॥

[ਸਫਾ ੫੨੩]

ਅਤੇ ਗੁਰ ਪਰਾਪਤੀ ਨਾਲ ਕੀ ਕੁਝ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ? ਸਭ ਕੁਝ ਸੰਭਵ ਹੈ ।

‘ਮਿਲਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਬੁਝੀ, ਸਹਿਜੇ ਮਿਲੇ ਹਰਿ ਹੀਰ’

[ਸਫਾ ੬੦੨]

‘ਗੁਰੂਪੁਰੇ ਤੇ ਪਾਈਐ, ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਨਉ ਨਿਧਿ ਨਾਮੁ ।

ਜਮ ਦਾ ਭੰਡੁ ਨ ਲਾਗਈ, ਸੁਖਿ ਪਾਈਐ ਅਜਰਾਮ ।

[ਸਫਾ ੮੨]

ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਲਈ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਹੀ:—

ਜੈਸੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕਰੀ, ਐਸੀ ਕਰੈ ਜੇ ਕੋਇ ॥

ਤਤਕਾਲ ਠਾਕਰ ਮਿਲੈ, ਬਹੁਰਿ ਨ ਮਰਨਾ ਹੋਇ ॥

[ਸਫਾ ੧੦੪]

ਸਾਧੂ ਤੇ ਸੰਤ ਭਗਤੀ ਵੀ ਗੁਰ ਭਗਤੀ ਦਾ ਇਕ ਰੂਪ ਹੈ । ਸੰਤ ਭਗਤੀ ਨਾਲ ਹੀ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਸੂਝ ਪਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ;—

ਸਿਮਰਨੁ ਐਸਾ ਜਾਨਿਕੈ, ਸੰਤਾ ਪਕੜੀ ਟੇਕ ।

ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਸਿਮਰਨ ਸਾਰ ਹੈ, ਬਿਸਰੈ ਘੜੀ ਨ ਮੇਭ ॥

[ਪੰਨਾ ੬]

ਇਸ ਲਈ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ:—

ਤਿਨ ਸੰਤਨ ਕਾ ਸੰਗੁ ਦੋਹਿ, ਜਹਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਜਪਾਹਿ ॥

ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਦੁਖਿ ਸੁਖਿ ਏਕਸੇ ਤੇ ਬਿਰਲੇ ਜਗ ਮਾਹਿ ॥

[ਪੰਨਾ ੮੫]

੪. ਮੁਕਤੀ

ਮੁਕਤੀ ਹੈ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਗੇੜ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਣਾ । ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਗੇੜ ਵਿਚੋਂ ਆਚਰਨ ਦੀ ਪੂਰਣਤਾ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਮਨੁਖ ਨਿਕਲ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਪ੍ਰਭੁ ਦੇ ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਪੂਰਣਤਾ ਪਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ;—

ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੁਖ ਕਟੀਐ, ਪਾਈਐ ਸਾਧੂ ਸੰਗੁ ॥

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਇ ਲਾਹੈ ਹਰਿ ਸਿਉ ਚੰਗੁ ।

[ਪੰਨਾ ੧੮੪]

ਪੂਰਣਤਾ ਜਾਂ ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਪਰਾਪਤੀ ਵਿਚ ਕਈ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਿਘਨਕਾਰੀ ਹਨ । ਮਾਇਆ ਦਾ ਲੋਭ ਅਤੇ ਪਾਖੰਡ ਦੋ ਐਸੀਆਂ ਹੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਨ । ਜਿਥੇ ਮਾਇਆ ਦਾ ਲੋਭ ਹੈ, ਉਥੇ ਪਾਪ ਦੀ ਰੁਚੀ ਵੀ ਅਵਥ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਜਿਥੇ ਇਹ ਬਿਰਤੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ । ਇਸ ਲਈ “ਇਕੀਸ” ਹੋਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਪਾਪਾਂ ਕਰਉ, ਚਿਤਵਨਿ ਚਿਤਵਉ ਨੀਤਿ ।

ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਮਾਇਆ ਮਨੁ ਗੁਾਸਿਓ, ਨਰਕ ਨ ਦੇਈ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥

[ਸਫਾ ੧੫੭]

ਮਾਇਆ ਅਸਥਿਰ ਹੈ ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਸਥਿਰ, ਪਰ ਮਨੁਖ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਲਗਦਾ ਹੈ

ਹਰਿ ਹਰਿ ਸਿਮਰਹਿ ਹਰ ਬਨਿ, ਆਲਸੁ ਛਾਡਿ ਜੰਜਾਲ ॥

ਜੇਤੀ ਮਾਇਆ ਸੰਚੀਐ, ਤੇਤੀ ਵਧੇ ਪਰਾਲਿ ॥
 ਜਿਨੀ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਧਨੁ ਸੰਚਿਆ, ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਭਈ ਨਿਹਾਲੁ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੭੯]
 ਭਗਤੀ ਤੋ ਬਿਨਾ ਹਨ, ਤਪ, ਸੰਜਮ, ਦਾਨ, ਪੁੰਨ ਵੀ ਮੁਕਤੀ ਨਹੀ ਦਿਵਾ ਸਕਦੇ ।
 ਹਨੁ ਤਪੁ ਸੰਜਮੁ ਨਿਗ੍ਰਹੁ ਕਰੇ ਪੁਰਖਿ ਕਰੈ ਤੀਰਥ ਦਾਨੁ ॥
 ਪੂਜਾ ਅਰਚਾ ਹੋਮ ਜਗੁ, ਕੋਟ ਤੀਰਥ ਏਸਨਾਨੁ ॥
 ਸੁਨਹੁ ਸੰਤਹੁ ਤੁਮ ਚੀਤ ਲਾਇ, ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਭਾਵੈ ਭਗਵਾਨੁ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੩]
 ਅਸਲ ਕੀਮਤ ਤਾਂ ਨਿਰਮਲ ਮਨ ਤੇ ਨੇਕ ਕਰਨੀ ਦੀ ਹੈ, ਬਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਮੁਕਤੀ ਨਹੀ ਪਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦੀ :—
 ਚਿਟੇ ਜਿਨ ਕੇ ਕਪੜੇ, ਦਿਸਨਿ ਖਰੇ ਸੁਪੇਦੁ ॥
 ਅੰਦਰ ਤਿਨ ਕੇ ਚੋਟੁ ਹੈ, ਜਿਹ ਸਹ ਸੋਤੀ ਭੇਦ ॥
 ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਸਿਮਰਨੁ ਸਰਸੁ ਹੈ, ਕਰਦੇ ਸੰਤ ਸੁਬੋਦੁ ॥ [ਪੰਨਾ ੨੩੯]
 ਜਿਉ ਜਿਉ ਮਨ ਵਿਚੋ ਵਿਕਾਰ ਹਟਦੇ ਹਨ, 'ਮੋਖ ਦੁਆਰੁ' ਪਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ :—
 ਭਰਮੁ ਮੋਹੁ ਮਨ ਤੇ ਕਟੀਏ; ਲਬੁ ਲੋਭੁ ਅਹੰਕਾਰੁ ॥
 ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਿਮਰੀਐ, ਪਾਵਹੁ ਮੋਖ ਦੁਆਰੁ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੭]
 ਆਸਾ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਵਿਚ ਵੀ ਮੁਕਤੀ ਨਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ।
 ਰਹੀ ਨਿਰਾਸਾ ਆਸਾ ਤੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਕੀ ਏਹਿ ਚਾਲ ॥
 ਪੰਚਦੂਤ ਮਮਤਾ ਜਿਣਹਿ, ਤੇ ਨਾਨਕ ਸਦਾ ਨਿਹਾਲ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੭]
 ਪਾਪ ਤੋ ਬਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ :-

ਪਰ ਨਿੰਦਿਆ ਪਰ ਭਵਨ ਤੇ ਪਰਵਸ ਹੂ ਕੇ ਕਾਮ ॥
 ਪਗ ਪਾਪੀ ਕੇ ਸੰਗ ਤੇ; ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਰਾਖਹੁ ਰਾਮ ॥ [ਸਫਾ ੪੯]

(ੲ)—ਸਾਹਿਤਕ ਮੁੱਲ

ਇਹ ਹਨ ਸੋਚੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ । ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਨਵੇਂ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਵੀ ਇਹ ਨਵੇਂ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਨਵੇਂ ਨਹੀਂ ਸਨ । ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਤੋਂ ਭਾਰਤੀ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਤਾਣੇ ਪੇਟੇ ਵਿਚ ਸਮਾਏ ਹੋਏ ਹਨ । ਇਹਨਾਂ ਵਿਚ ਮੌਲਕਤਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਨਵਾ ਤੇ ਬੌਧਿਕ ਚਤਰਾਈ ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਨਾ ਹੋਣਾ ਹੀ, ਇਹਨਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਤ੍ਰੈਕਾਲ ਸਤਿ, ਸਦੀਵੀ ਤੇ ਸਥਿਰ ਸਚਾਈ ਹੋਣ ਦੇ ਸੂਚਕ ਹਨ । ਨਿਰਮਲ ਪਰੰਪਰਾ ਤੇ ਬੁਧ ਅੰਤਬਕਰਣ ਉੱਤੇ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਅਧਾਰ ਹੈ । ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਨਵਾ ਹੋਣੀ ਮਹਾਨ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ, ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਸਤਿ ਤੇ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਹੋਣਾ ਮਹਾਨ ਚੀਜ਼ ਹੈ । ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਮਾਨਵ ਲਈ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਹਨ ।

ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਪਰਮੁਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਾਹਿਤਕ ਹਨ ਜੋ ਸਾਹਿਤ ਇਸ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਅਲੋਚਨਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜੀਵਨ ਦੇ ਪਤਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਨਿਰੂਪਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਉਥਾਨ ਲਈ ਉਪਯੋਗੀ ਸੁਝਾਵਾਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਆਚਰਨ ਦੀਆਂ ਸਥਿਰ ਕੀਮਤਾਂ ਦਾ ਉਲੀਕਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਨਰੋਏ ਪਾਸੇ ਵਲ ਪਰੇਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਨਰੋਆ ਮਾਰਗ ਸੁਗੰਮ ਨਾ ਹੋਵੇ । ਚੰਗਾ ਸਾਹਿਤ ਉਤਮ ਆਦਰਸ਼ ਉਲੀਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਵਿਚ ਤ੍ਰਿਹ੍ਰਸਤੀ ਭੁਲਨਾ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਦਾ ਸਾਹਸ ਉਤਪੰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਉਸਾਰੂ ਤੇ ਉਪਯੋਗੀ ਵਿਚਾਰ ਹੀ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਸਚੀ ਸਮਿਗਰੀ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਧਰਮ, ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਅਨੇਕ ਹੋਰ ਵਿਦਿਆ ਰੂਪਾਂ ਦੇ ਹਨ । ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ

ਸ਼ਖਸੀ ਤੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਨਹੀਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੰਤ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਨਹੀਂ : ਪਰ ਇਹ ਸਾਹਿਤਕ ਅਵੇਸ਼ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਦੀ ਆਖਣੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦੀ ਬਲਕ ਹਰ ਸਲੋਕ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਸਰਵੋਤਮ ਗੁਣ ਸਰਲਤਾ ਹੈ, ਸਰਲਤਾ ਭਾਵਾਂ ਵਿਚ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਭਾਵਕਤਾ ਦਾ ਹੜ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਲਪਨਾ ਦੀਆਂ ਉਡਾਰੀਆਂ ਵੀ ਰੋਮਾਂਚਕ ਸੀਮਾ ਦੀਆਂ ਧਰਤ-ਫੋਹ ਅਤੀਤ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਸਗੋਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਸੁਗਮਤਾ ਲਿਆਣ ਵਾਲੀਆਂ, ਜਾਤੀ ਤਜਰਬੇ ਤੇ ਸ਼ਬਦ-ਸੂਝ ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹਨ। ਉਹ ਸਾਧਾਰਨ ਮਨੁੱਖੀ ਭਾਵਕਤਾ ਅਤੇ ਕਲਪਨਾ ਦੇ ਨਾਲ ਤੁਰਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਵਿਚ ਦਰਪਣ ਵਾਲੀ ਸਪਸ਼ਟਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਤਰੀਯ ਭਾਵਾਂ ਤੇ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਖਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਦਰਪਣ ਛਾਇਆ ਦਰਸਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਇਸ ਲਈ ਨਿਪੁੰਨ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਵਿਚ ਉਹੋ ਭਾਵ ਉਜਾਗਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਅਦਲਾਬਦਲੀ ਨਹੀਂ ਸੰਭਵ; ਜੇ ਕੋਈ ਸ਼ਬਦ ਬਦਲਿਆ ਜਾਏ ਤਾਂ ਭਾਵ ਵੀ ਨਾਲ ਬਦਲ ਜਾਏਗਾ। ਇਸ ਪਰਕਾਰ ਦੀ ਸਰਲਤਾ ਇਕ ਸਮਰਥਾ ਹੈ। ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਸਮਰਥ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਹੈ।

ਇਹ ਕਾਵਿ-ਸਮਰਥਾ ਕੁਝ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗਲਾਂ ਨੇ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਵਿਚ ਉਤਪੰਨ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਹ ਗਲਾਂ ਆਪ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦੇ ਪਰਮੁਖ ਅੰਗ ਹਨ। ਪਹਿਲੀ ਚੀਜ਼ ਜਿਸ ਨੇ ਆਪ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਸ਼ਕਤੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਪ “ਅਵਰ ਉਪਦੇਸੈ ਆਪਿ ਨ ਕਰੈ” ਦੀ ਲੇਖਕ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿਚੋਂ ਨਹੀਂ। ਜੋ ਕੀਮਤ ਆਪ ਪਰਚਾਰਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਪ ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਹਨ ਤੇ ਮਿੱਠੀ ਜਾਚੇ ਸਿਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਫਲ ਧਾਰਨੀ ਵੀ। ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਬੌਧਿਕ ਨਹੀਂ ਜਾਂ ਕੇਵਲ ਬੌਧਿਕ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਆਪ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਨਾਲ ਰਚੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਗਲ ਵਿਚ ਸਮਰਥਾ ਵਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਅੰਤਰੀਵ ਧੁਰ ਤੋਂ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ ਤੇ ਅਣਿਆਲਾ ਬਾਣ ਹੋ ਨਿਬੜਦੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੇ ਆਪ ਮੁਹਾਰੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਬਝਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਠੀਕ ਹਨ ਤੇ ਕਲਿਆਣ ਕਾਰੀ ਹਨ।

ਦੂਜੀ ਗਲ ਜਿਸਨੇ ਆਪ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਸਮਰਥਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਉਪਕਾਰੀ ਭਾਵਨਾ ਤੇ ਮੰਤਵ ਨਾਲ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, ਮਨੁੱਖੀ ਕਲਿਆਣ ਲਈ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, ਲੱਛਾਜ਼ੀ ਜਾਦੂਗਰੀ ਲਈ ਜਾਂ ਹਉਮੈ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਲਈ ਨਹੀਂ ਲਿਖਦੇ। ਉਪਕਾਰੀ ਰੂਹੀ ਭੁੱਖੀ ਮਾਨਵ ਹਮਦਰਦੀ ਵਿਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮਨੁੱਖਤਾ ਨਾਲ ਹਿਤ ਰਖਦਿਆਂ ਜੋ ਕੁਝ ਰਚਨਾ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਸਮਰਥ ਹੁੰਦੀ ਹੀ ਹੈ।

ਤੀਜੀ ਗਲ ਨਾਨਕ ਭਗਤੀ ਹੈ, ਜਿਸਨੇ ਮਿਹਰਬਾਨ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀਵਾਨ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਰਚਨਾ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਪੋਥੀ ਸਰਬੰਭ ਦੇ ਹਰ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰੇਮ ਰੰਗੇ ਹਿਰਦੇ ਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸ਼ੈਲੀ ਪਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਹੈ “ਮੁਨਿ ਕਰਿ ਬਚਨ ਕਰਨ ਆਖਾਨੇ। ਮਨਿ ਸੰਤੋਖੁ ਆਤਮ ਪਤੀਆਨੇ॥”

ਚੌਥੀ ਚੀਜ਼ ਸ੍ਰੈ-ਸੰਜਮ ਹੈ, ਸ੍ਰੈ-ਬਾਸਨ ਹੈ, ਜੋ ਜਤੁ, ਧੀਰਜੁ, ਮਤਿ, ਵੇਦ, ਭਰੁ, ਤਪ ਤੇ ਭਾਉ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ “ਸਿਧੇ ਸਬਦੁ ਸਚੀ ਫਕਸਾਲ” ਘੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਹਨਾਂ ਗਲਾਂ ਨੇ ਆਪ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਸਮਰਥਾ ਪਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਪਰ ਜਿਹਨਾਂ ਅਭੰਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਆਪ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿੰਗਾਰਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਪਰਿਮਪਰਾਈ ਹੁੰਦਿਆਂ ਵੀ ਆਪਣੀ ਆਡਾ ਤੇ ਦਮਕ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਤੀਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹਰ ਰਹਿਸਵਾਦੀ ਤੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਤਜਰਬੇ ਦੇ ਉਲੀਕਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ‘ਪੰਚ ਦੂਤ’ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹਨ।

“ਪੰਚ ਦੂਤ ਮਮਤਾ ਜਿਣਹਿ ਤੇ ਨਾਨਕ ਸਦਾ ਨਿਹਾਲ”।

[੧੪੬]

“ਖੇਤੀ ਕਰਹਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਵੀ” ਵਿਚ ਖੇਤੀ ਵੀ ਇਕ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਭਾਰਤੀ ਰਹਿਸਵਾਦੀ ਪ੍ਰਤੀਕ ਪਰਨਾਲੀ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਅਧਿਆਤਮਕ ਅਲੰਕਾਰਕ ਰੂਪਾਵਲੀ-ਚਿਤ੍ਰਾਵਲੀ ਵੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਮੌਲਿਕ ਰੂਪਕ ਉਪਮਾ ਵਰਤੇ ਹਨ ਉਥੇ ਭਾਰਤੀ ਪਰਨਾਲੀ ਨੂੰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਹਦ ਤੀਕ ਸੁਰਖਸਤ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਵੀ ਭਾਰਤੀ ਰਹਿਸਵਾਦੀ ਬਿੰਬਾਵਲੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਿਠਾਸ ਵਿਚ ਡਬੋ ਕੇ ਕਰਦੇ ਹਨ। ‘ਨਾਮ ਮਹਾਰਸ ਅਮ੍ਰਿਤ ਹੈ’, ‘ਚਾਤਿਕੁ ਪਿਆਸ ਬੁੰਦ ਕਾ’ ‘ਰਾਮ ਨਾਮ ਰਸ ਜਿਨਿ ਪੀਆ’ ‘ਅਮ੍ਰਿਤ ਜਲ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਹੈ’, ‘ਜਮ ਕਾ ਡੰਡੁ ਨਾ ਲਾਗਈ’ ‘ਗੁਰ ਬਿਨ ਰਤਨੁ ਨ ਪਾਇਆ ਜਾਇ’, ‘ਕਵਲ ਨੈਨ ਪੀਤੰਬਰ ਸੁਆਮੀ’ ਆਦਿ ਭਾਰਤੀ ਪਰਨਾਲੀ ਦੇ ਰੂਪਕ, ਚਿਤ੍ਰ ਤੇ ਅਲੰਕਾਰ ਹਨ।

ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦਾ ਪਰਮੁਖ ਰਸ ਭਗਤੀ ਹੈ ਜੋ ਸ਼ਾਂਤ ਵਹਿਣ ਵਿਚ ਤੁਰਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਂਤ ਤੇ ਭਗਤੀ ਦਾ ਸੁਮੇਲ ਅਨਿਖੜ ਹੈ। ਖੁਬ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਆਪ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਕੁਕਾਂ ਤੇ ਹੁਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਸਿੱਜਿਆ ਹੈ। ਆਪ ਦੇ ਹਰ ਸ਼ਲੋਕ ਦਾ ਅੱਧਾ ਜਾਂ ਅਗਾ-ਪਿਛਾ ਅੰਗ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਨਿਬਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ— ਆਪ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਦੀ ਸਿਰਨਾ ਇਸ ਹੱਦ ਤੀਕ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਹੋਈ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਵਾਕਸ਼ ਤੇ ਵਾਕ ਆਪ ਦੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਤਾਣੇ ਪੇਟੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਸੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਵੇਖੋ:—

‘ਨਜ਼ਰਿ ਕਰੈ ਜਿਸ ਆਪਣੀ ਤਾ ਕੀ ਗਤਿ ਲਖੀ ਨ ਜਾਉ’।

‘ਤੇਰੀ ਬਖਸ਼ ਨਿਆਰੀਆ, ਜਾ ਕਉ ਨਜ਼ਰਿ ਕਰੈ’।

‘ਕਿਆ ਰਾਣਾ ਕਿਆ ਰੰਕ ਹੈ, ਜਾ ਕਉ ਕਰਮ ਧਰੈ’।

‘ਅੰਦਿਸਟੁ ਮਿਲਿਆ ਕਉ ਜਾਣੀਐ, ਕਹਾ ਬਸੈ ਕਿਤੁ ਠਉਰ’।

‘ਤੁਮਰੇ ਚਲਿਤੁ ਨ ਜਾਨੀਅਹਿ’।

‘ਆਪੇ ਸਾਹਿਬੁ ਆਪੇ ਨੇਬੁ’।

ਕਾਵਿ ਰੂਪ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਨੇ ਕੇਵਲ ਸ਼ਲੋਕ ਰੂਪ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ੧੫੩ ਗੋਸਟੀ ਹੈਨ। ਇਕ ਸੌ ਸਤਾਹਟਿ ਗੋਸਟੀ, ਚੌਦਹ ਗੋਸਟੀ ਘਾਟੇ ਹੈਨਿ”। ਸੌ ਹਰ ਗੋਸਟੀ ਨਾਲ ਇਕ ਸ਼ਲੋਕ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਹਿਸਾਬ ੧੫੩ ਸ਼ਲੋਕ ਹੋਏ (ਇਕ ਦੋ ਥਾਈਂ ਦੋ ਸ਼ਲੋਕ ਵੀ ਹਨ)। ਆਮ ਕਰਕੇ ਸ਼ਲੋਕ ਦਾ ਪਰੰਪਰਾਈ ਦੋ ਸਤਰਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਫ਼ਰੀਦ, ਕਬੀਰ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਨੇ ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਦੋ ਤੋਂ ਵਧ ਸਤਰਾਂ ਦੇ ਸ਼ਲੋਕ ਵੀ ਦਿਤੇ ਹਨ। ਸ਼ਲੋਕ ਤੋਲ ਤੁਕਾਂਤ ਵਿਚ ਪੂਰੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰਾਤਮਕ ਤੇ ਕਲਾਤਮਕ ਪੱਧਰ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦਿਤੇ ਸ਼ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਦਾ ਹੈ, ਫ਼ਰੀਦ ਵਾਲੀ ਬਿੰਬਾਵਲੀ, ਚਿਤ੍ਰਨ ਸ਼ਕਤੀ ਤੇ ਰਸਾਤਮਕਤਾ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸ਼ਲੋਕ ਵਾਲਾ ਬਲ, ਸ਼ਕਤੀ, ਵੇਰਵਾ, ਵਿਸਥਾਰ ਤੇ ਵਹਿਣ ਹੈ। ਜੋਹਸਵਾਦ ਨਾਲੋਂ ਸਿਖਿਆਤਮਕਤਾ ਵਧ ਹੈ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ। ਇਹ ਸ਼ਲੋਕ ਗੋਸਟੀਆਂ ਦੇ ਅੰਤ ਤੇ ਜੜੇ ਹੋਣ ਨਾਲ ਉਹ ਪਰਭਾਵ ਉਤਪੰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ‘ਪੰਜ ਤੰਤਰ’ ਵਿਚ ਦਿਤੇ ਸ਼ਲੋਕ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਜਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਪ੍ਰਿਥਮ ਸ਼ਰੋਕ ਦੇ ਕੇ ਅਗੇ ਅਸ਼ਟਪਦੀ ਜਾਂ ਛੰਤ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਵਿਸਥਾਰ ਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਥਾਈਂ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਲੋਕ ਗੋਸਟੀ ਦੇ ਛਾਵ ਨੂੰ ਸੰਕੁਚਿਤ ਰੂਪ ਦੇਣ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਫਲ ਰਹੇ ਹਨ।¹

—○—

¹ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਲਈ ਵੇਖੋ ਅੰਤਕਾ ਪੰਨਾ ੫੩੧ [ਸੰਪਾਦਕ]

੩. ਭਾਖਈ ਅਧਿਐਨ

ੳ ਆਦਿਗ੍ਰੰਥ, ਆਧੁਨਿਕ ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਜਨਮਸਾਖੀ

ਪ੍ਰੋ. ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਐਮ. ਏ. (ਸੰਸ. ਹਿੰਦੀ, ਪੰਜਾਬੀ) ਐਮ. ਓ. ਐਲ. ਸਹਾਇਕ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਹਿੰਦੀ)

ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਪੰਜਾਬੀ ਪਟਿਆਲਾ

ਸ੍ਰੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੁਆਰਾ ਰਚਿਤ "ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ" ਇਕ ਮਹੱਤਵ-ਪੂਰਣ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਪੰਜਾਬੀ ਗੱਦ-ਰਚਨਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਗੱਦ-ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ-ਪੜਾਉ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਇਹ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਇਕ ਬਹੁ-ਮੁੱਲੀ ਕਿਰਤ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਭਾਸ਼ਾ-ਵਿਗਿਆਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸਹਾਇਕ ਸਿੱਧ ਹੋਣ ਦੀ ਿਭਾਵਨਾ ਰਖਦਾ ਹੈ।

ਭਾਸ਼ਾ-ਵਿਗਿਆਨਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਵੇਖੀਏ ਤਾਂ ਇਉਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ-ਬੋਲੀ ਦਾ ਉਹ ਰੂਪ ਅੰਕਿਤ ਹੋਇਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਇਕ ਪਾਸੇ ਅਜੇ ਸਠਾਤਨੀ ਸਾਧ-ਬੋਲੀ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਚੰਬੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਥੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਬੋਲੀ ਦਾ ਵਿਕਾਸਮਾਨ ਸਰੂਪ ਮੱਲੋਜ਼ੋਰੀ ਨਿਖਾਰ ਪਕੜ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਸੰਗਮ ਹੈ ਜਿਥੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ, ਪ੍ਰਾਚੀਨਤਮ ਅਤੇ ਨਵੀਨ, ਨਵੀਨਤਮ ਬੋਲੀ ਦੇ ਵਿਭਿੰਨ ਰੂਪ ਵਿਸ਼ਟਮਾਨ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਖੇ ਸਾਧ-ਭਾਖਾ ਦੀ ਤਾਂ ਨੀਂਹ ਹੈ, ਖੜੀ ਬੋਲੀ ਦਾ ਵਾਯੂਮੰਡਲ ਹੈ, ਮੁਲਤਾਨੀ ਬਾਂਗੀ ਦੀ ਉਜਾਗੀ ਹੈ, ਅਪਭ੍ਰੰਸ਼ ਦੀ ਚਿਤ੍ਰਕਾਰੀ ਹੈ, ਤਦਭਵੀ ਫਾਰਸੀ ਦੀ ਯਥਾਯੋਗ ਚੰਗਣ ਹੈ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਸੁਘੜਤਾਈ ਹੈ।

ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਸੰਗਿਆ (ਨਾਂਵ) ਕ੍ਰਿਆਰਥਕ ਨਾਂਵ, ਕ੍ਰਿਆ ਰੂਪ, ਸਰਵਨਾਮ (ਪੜਨਾਵ) ਆਦਿਕ ਵਿਆਕਰਣਕ ਰੂਪਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਇਕ ਪਾਸੇ ਅਪਭ੍ਰੰਸ਼ ਦੀ ਲੁਪਤ ਹੁੰਦੀ ਔਕਤ-ਸਿਹਾਰੀ ਵਾਲੀ ਪੁਛਾ ਦਿਸਦੀ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਪੰਜਾਬੀ ਪਰਸਰਗਾਂ ਦੇ ਪੂਰਬਵਰਤੀ ਰੂਪ ਵੀ ਨਾਲ ਨਾਲ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੋ ਰਹੇ ਵੇਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਰਵਨਾਵਾਂ (ਪੜਨਾਵਾਂ) ਵਿਚ ਅਪਭ੍ਰੰਸ਼, ਬ੍ਰਜ ਭਾਖਾ, ਖੜੀ ਬੋਲੀ, ਅਤੇ ਆਧੁਨਿਕ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਰੂਪ ਮਿਲੇ ਜੁਲੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਬ੍ਰਜ ਜਾਂ ਖੜੀ ਬੋਲੀ ਤੋਂ ਨਿਕਲੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਵੀ ਵਾਕ-ਗਠਨ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਵਾਂਗੂੰ ਚਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮੁੱਢ ਵਿਚ ਕ੍ਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਮੂਲ ਪੰਜਾਬੀ-ਵਤ ਹੋ ਕੇ ਖੜੀ-ਬੋਲੀ ਮਿਸ਼ਰਤ ਸਾਧ-ਭਾਖਾ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਆਮ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਵਿਚ ਵੀ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਨੁਮਾ ਪੰਜਾਬੀ, ਸਥਾਨਿਕ ਬੋਲੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਮੁਲਤਾਨੀ, ਝੰਗੀ, ਕੇਂਦਰੀ ਪੰਜਾਬੀ, ਖੜੀ ਬੋਲੀ, ਗੁਰੂ ਭਾਖਾ ਆਦਿਕ ਬਹੁਭਾਂਤੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦਾ ਕਰਤਾ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਭਾਵੇਂ ਸੁਚੇਤ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਤਤਕਾਲੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਾਹਿਤਕ ਪਰੰਪਰਾ ਵਾਲੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਹੀ ਸਾਖੀਆਂ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਕਦੀ ਕਦੀ ਉਹ ਲਿਖਣ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਿਚ ਭੁੱਲਕੇ, ਜਦੋਂ ਅਰਧ ਚੇਤਨ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਲਿਖਣਾ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਜਿਵੇਂ ਪਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਕੇ ਠੋਠ ਪ੍ਰਚਲਤ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਵਰਤਣਾ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਏਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਪੰਨੇ ੨੨ ਦਾ ਖੇਤ ਹਰਿਆ ਵਾਲਾ ਅਧਿਆਇ ਅਤੇ 'ਬਾਲ ਲੀਲਾ ਤੇ ਮੁਲਾਂ ਪਾਸ ਪੜ੍ਹਣ' ਵਾਲਾ ਅਧਿਆਇ ਵੇਖਣ-ਯੋਗ ਹਨ ਜਿਥੇ ਕਰਤਾ ਮੁੱਲਾਂ ਅਤੇ ਖੇਤ-ਸੁਆਮੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਮੁਲਤਾਨੀ ਝੰਗੀ ਦਾ ਜਿਵੇਂ ਬੁਧ ਰੂਪ ਅੰਕਿਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਇਉਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਮਕਾਲੀ ਅਤੇ ਕੁਝ ਮਗਲੋਰੇ ਸਿਖ ਧਰਮ ਸੰਬੰਧੀ

ਗੰਦ-ਕਿਰਤਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਤੁਤ 'ਜਨਮ ਸਾਖੀ' ਤਤਕਾਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਬੜੇ ਸੁਚਜੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਰਖਿਅਤ ਕਰ ਸਕੀ ਹੈ ।

ਜੇ ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਬੋਲੀ-ਸਿਰਿਆਂ ਅਰਥਾਤ ਆਦਿ ਰੂਪ ਅਤੇ ਆਧੁਨਿਕ ਰੂਪ, ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਇਸ 'ਜਨਮ ਸਾਖੀ' ਦੀ ਬੋਲੀ ਦਾ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਅਧਿਐਨ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਇਹ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਉਪਯੋਗੀ ਵਿਸ਼ਾ ਹੋ ਨਿਬੜਦਾ ਹੈ । ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦਾ ਪ੍ਰਾਪਤ, ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ, ਅ-ਵਿਕਿਤ ਪਰੰਪਰਾ-ਪ੍ਰਾਪਤ ਆਦਿ ਰੂਪ 'ਆਦਿ-ਗ੍ਰੰਥ' ਦੀ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਧੁਨਿਕ ਰੂਪ ਅਜੋਕੇ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਬੋਲੀ ਤੋਂ ਸੁਤੇ ਸਿੱਧ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਆਦਿ ਤੇ ਆਧੁਨਿਕ ਬੋਲੀ-ਰੇਖਾਵਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੀ ਬੋਲੀ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਦੇ ਫਲ ਵਜੋਂ ਅਸੀਂ ਇਹ ਵੇਖ ਸਕਾਂਗੇ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਬੋਲੀ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਵਿਧ ਰੂਪਾਂ ਨੂੰ ਸਮੋਕੇ ਅਤੇ ਛੱਡ-ਛੱਟ ਕੇ ਇਕ ਨਿਜੀ ਹੋਂਦਵਾਲੀ, ਠੋਠ ਬੋਲੀ ਵਲ ਵਾਹੋਂ ਦਾਹੀ ਅਹੁਤ ਰਹੀ ਹੈ ।

ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਪਦਾਤਮਕ ਕਿਰਤ ਹੈ ਅਤੇ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਗਦਿਆਤਮਕ ਅਰਥਾਤ ਪਹਿਲੇ ਵਿਚ ਨਜ਼ਮ ਹੈ ਅਤੇ ਮਗਲੋਰੀ ਵਿਚ ਨਸਰ । ਬੋਲੀ ਦਾ ਸਹੀ ਯਥਾਰਥ ਰੂਪ ਜਿੰਨਾ ਨਸਰ ਵਿਚ ਉਪਲਬਧ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਤਨਾ ਨਜ਼ਮ ਵਿਚ ਨਹੀਂ, ਫੇਰ ਵੀ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਗਦਿਆਤਮਕ ਕਿਰਤ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਪਦਾਤਮਕ ਕਿਰਤ ਉਤੇ ਨਿਰਫਰ ਹੋਣਾ ਕੋਈ ਅਯੋਗ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ।

ਇਹ ਇਕ ਵਰਣਨਯੋਗ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ 'ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ' ਵਿਚ ਕੇਂਦਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪੰਜਾਬੀ ਉਪ ਬੋਲੀਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਤਤਕਾਲੀ ਸਾਹਿਤਕ ਬੋਲੀਆਂ ਦਾ ਇਕ ਸਮੂਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਏਸ 'ਬੋਲੀ ਸਮੂਹਕਤਾ' ਵਿਚ ਵੀ ਏਕਤਾ ਦਾ ਸਾਮਰੱਥ ਆਭਾਸ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਨੇ ਭਿੰਨ-ਆਤਮਕ ਤੇ ਭਿੰਨ-ਰੂਪਕ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਵਿਚ ਪਰੀਵਰਤਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਗਿਆ ਰੂਪਾਂ (ਨਾਂਵ), ਕ੍ਰਿਆ ਰੂਪਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼-ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਔਂਕਤ ਸਿਹਾਰੀ ਦਾ ਸਚੇਤ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਬੋਲੀ ਦਾ ਸਮੂਹਕ ਰੂਪ ਇਕ ਸਚੇਤ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਵੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਉਂ ਸਮੂਹੇ ਤੌਰ ਤੇ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ' ਦੀ ਆਧਾਰਕ ਬੋਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਧ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਏਸ ਨੂੰ 'ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਧ ਭਾਸ਼ਾ' ਕਹਿਣ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਏਸ ਲਈ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਨ ਤਾਂ ਇਹ ਸਰਬ-ਪ੍ਰਵਾਣਿਤ ਸਹੀ ਸਾਧੂ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਕਬੀਰ ਆਦਿਕਾਂ ਦੀ ਥਾਣੀ ਵਿਚ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਨ ਹੀ ਇਹ ਉਹ ਬੋਲੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਚਾਰਯ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਸ਼ੁਕਲ ਆਪਣੇ ਹਿੰਦੀ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ 'ਸਧੁੱਕਤੀ' ਆਖਦੇ ਹਨ ਸਗੋਂ ਇਹ (ਗੁਰੂਬਾਣੀ) ਉਹ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਕੁਝਕ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ, ਕੁਝਕ ਕ੍ਰਿਆ-ਰੂਪ ਅਤੇ ਕੁਝਕ ਪ੍ਰਤਿਐ ਵੰਨਗੀਆਂ ਅ-ਪੰਜਾਬੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀਪਣ ਤੋਂ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਆਕਰਣਿਕ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਤੋਂ ਓਪਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹਨ; ਏਸ ਲਈ 'ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ' ਦੀ ਆਧਾਰਕ ਬੋਲੀ ਨੂੰ 'ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਧ ਭਾਸ਼ਾ' ਕਹਿਣਾ ਇਕ ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਵਾਸਤਵਿਕਤਾ ਹੈ । ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸ੍ਰੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਉਹ ਭਾਖਵੀ ਵਿਆਕਰਣਕ ਇਕਸਾਰਤਾ ਨਹੀਂ ਜੋ 'ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ' ਵਿਚ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਬੋਲੀ ਨੂੰ 'ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ' ਦੀ ਬੋਲੀ ਦਾ ਮਤਰਲਾ ਰੂਪ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਬੁਕਾਉ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਵਿਆਕਰਣਕ ਰੀਤ ਨੂੰ ਹੋਲੀ ਹੋਲੀ ਤਿਆਗ ਕੇ ਬੋਲ ਚਾਲ ਦੀ ਸਥਾਨਕ ਬੋਲੀ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਕਬੂਲਦਾ ਹੈ ।

ਵਿਆਕਰਣਕ ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਹੋਰ ਨਿਵੇਕਲੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਲੈਣਾ ਮੈਂ ਆਵੇਸ਼ਕ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ । ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਗਠਨ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਜੇਕਰ 'ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ' ਦੀ ਬੋਲੀ ਦੀ ਵਿਵੇਚਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਉਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਅਜੇ ਵਧੇਰੇ ਯੋਗਾਤਮਕ (Synthetical) ਰੁਚੀ ਹੈ । ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅਰਥ ਸੁਤੰਤਰ ਕਾਰਕੀ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ, ਵਿਭਕਤੀਆਂ (Case-endings) ਅਤੇ ਪਰਸਰਗਾਂ ਤੋਂ ਨ ਲੈਂਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ

ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਕੇਵਲ, ਔਕੜਾਂ ਸਿਹਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਲਾਂਵਾਂ ਤੋਂ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਵਿਭਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਪਰਸਰਗਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਵਸ਼ ਹੀ ਪਰ ਬਹੁਤ ਵਧੇਰੇ ਮਾੜੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਯੋਗਤਮਤਾ (Syntheticality) ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਕ੍ਰਿਆ ਰੂਪਾਂ (Verbal formation) ਵਿਚ ਵੇਖਣ ਯੋਗ ਹੈ। 'ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ' ਦੇ ਕ੍ਰਿਆ ਰੂਪ ਅਪਛੰਬੀ ਪੱਧਰੀ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਬਸਇ, ਲਏਇ, ਜੀਵਈ, ਬਿਨਵੰਤਿ ਧਿਆਵਰੇ, ਚੁਗਹਿ, ਪਤਾਵਸਿ, ਸੇਵਹੀ, ਕਰਉ, ਵਿਗਾੜਹਿ, ਜੀਵਾਂ, ਗਇਆ, ਭਇਆ, ਆਦਿਕ ਕ੍ਰਿਆਰੂਪ ਇਸ ਤੱਥ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕ੍ਰਿਆਵਾਂ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਯੋਗਤਮਕ ਰੁਚੀ ਹੈ। ਨਾ ਏਹ ਸੰਯੁਕਤ ਕ੍ਰਿਆਵਾਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਆਧੁਨਿਕ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ 'ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ'। ਨਾ ਹੀ ਵੇਖੋ ਕੋਈ ਸਹਾਇਕ ਕ੍ਰਿਆਵਾਂ ਦਾ ਮੇਲ ਹੈ ਜਿਵੇਂ: ਹੈ, ਹਨ, ਸੀ, ਸਨ, ਆਦਿ, ਸਗੋਂ ਪੁਰਸ਼ (Person) ਵਚਨ (Number) ਲਿੰਗ (gender) ਵਾਚ (voice) ਆਦਿਕਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਜਾਂ ਸੂਚਨਾ ਕ੍ਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਜੁੜੀਆਂ ਸਿਹਾਰੀਆਂ ਬਿਹਾਰੀਆਂ ਜਾਂ ਔਕੜਾਂ ਜਾਂ ਵੇਰ ਹਾਏ ਆਦਿ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸੁਤੇਸਿਧ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਉਲਟ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੀ ਬੋਲੀ ਇੰਨੀ ਯੋਗਤਮਕ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਵਧੇਰੇ ਅਯੋਗਤਮਕਤਾ (analyticality) ਵੱਲ ਰੁਚੀ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਆਧੁਨਿਕ ਕਾਰਕੀ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ, ਵਿਭਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਪਰਸਰਗਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕੈ, ਕੰਉ, ਪਹਿ, ਥੀ, ਤੇ (ਤਾਂ) ਤਾਈ, ਜਿੰਉ, ਪਾਹਿ, ਨੇ (ਨੂੰ) ਅਦਿਕਾਂ ਦੀ ਵਧੇਰੇ ਵਰਤੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਕ੍ਰਿਆ-ਰੂਪ ਵੀ ਇਸ ਨਿਖੇੜ ਰੁਚੀ ਦੇ ਲਖਾਇਕ ਹਨ ਜਿਵੇਂ: ਬੱਧੇ ਸੇ, ਹੋਆ ਸਾ, ਡਿਗਿ ਪਇਆ, ਰਹਿ ਗਇਆ, ਕਰੀਤਾ ਹੈ, ਸੁਣੇ ਹੈਨਿ, ਵਿਸਾਰਿਆ ਹੈ, ਆਦਿ ਆਦਿ। ਇਸ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਤੋਂ ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਬੋਲੀ ਲੋਕ-ਬੋਲੀ ਦੇ ਵਧੇਰੇ ਨੇੜੇ ਹੈ ਜੋ ਆਧੁਨਿਕ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਵਿੱਚ ਯੋਗਤਮਕ ਹੁੰਦੀ ਹੋਈ ਵੀ 'ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ' ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਵਿੱਚ ਅ-ਯੋਗਤਮਕ ਕਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ-ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਬੋਲੀ ਦਾ ਹਰ ਪਖ ਤੋਂ ਸੰਖੇਪ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਜੋ ਸ-ਪ੍ਰਮਾਣ ਸਿੱਟੇ ਵੇਖੇ ਜਾ ਸਕਣ। ਧੁਨੀਆਂ (Sounds) ਦੇ ਪਖੋਂ ਜੇ ਵੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਵਰਤੀਆਂ ਧੁਨੀਆਂ ਲਗਭਗ ਸਮਾਨ ਹਨ। ਗੁਰਮੁਖੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦੇ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸਾਰੀ ਕਿਰਤ ਅੰਕਿਤ ਹੋਈ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਸੰਯੁਕਤ ਧੁਨੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਲੂ, ਧਯ, ਤ: ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਅਵਸ਼ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ-ਵਿਅਕਤੀ ਧੁਨੀ-ਪ੍ਰਯੋਗ ਦੇ ਪੱਖੋਂ (phonologically) ਵਧੇਰੇ ਸੁਚੇਤ ਸਨ, ਪਰੰਤੂ ਸ੍ਰੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਲਿਖਤ ਵਿੱਚ ਗਵਿਆਤਮਕ ਬੋਲੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਧੁਨੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਸਰਲ ਤੋਂ ਸਰਲ ਹੈ ਸਗੋਂ ਮੈਨੂੰ ਇਉਂ ਲਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੇ ਤਤਸਮ ਧੁਨੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸੰਘ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਸਾਪੀ ਉਥੇ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕਦਮ ਤਦਭਵ ਕਰਕੇ ਸਰਲਤਾ ਅਤੇ ਸੁਗਮਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਰੂਪ ਵਿਚਾਰ (morphology) ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਹੈ। ਸੰਗਿਆ (ਨਾਂਵ) ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਕਾਰਕਾਂ ਨੂੰ (ਕਰਤਾ, ਕਰਮ, ਕਰਣ, ਸੰਪ੍ਰਦਾਨ ਅਪਾਦਾਨ, ਸੰਬੰਧ, ਅਧਿਕਰਣ, ਸੰਬੰਧਨ) ਸਿਹਾਰੀ ਔਕੜ, ਸ-ਸਿਹਾਰੀ ਹਾਹਾ, ਦੁਲਾਈਆਂ, ਦੂਹਰਾ ਨੰਨਾ, ਕੰਨਾ, ਹੋੜਾ ਇਤਿਆਦਿਕ ਮਾਤ੍ਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਯੋਗਤਮਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ ਹੈ। ਕਾਗਦੁ, ਹੁਕਮੈ, ਮੁਖਹੁ, ਭਵਹਿ ਖਸਮੈ, ਘਰਿ, ਮਨੈ, ਨਾਨਕਾ, ਨੈਨਹੁ, ਚਰਨਨ, ਸੰਤਜਨੇ, ਆਦਿ ਸ-ਵਿਭਕਤਿਕ ਪਦ ਇਸ ਰਾਇ ਦੇ ਉਦਾਹਰਣ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਕੀ-ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਕਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਲਈ, ਮਹਿ ਨੇ, ਕਨਿ, ਓਰ, ਕਰਿ, ਵਿਚੁਰੇ, ਸਚਿ, ਪਰਿ, ਤਲਿ, ਉਤੈ, ਹੇਤਿ, ਮਧਿ, ਮਝਾਰ, ਜੇਹੀ, ਸਣ ਆਦਿ ਪਰਸਰਗਾਂ (post-position) ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਇਹ ਰੁਚੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਵਿਪਰੀਤ ਸ੍ਰੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਕਾਰਕੀ ਚਿੰਨ੍ਹ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਯੋਗਤਮਕ ਹਨ। ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਪਰੰਪਰਾ

ਦੇ ਪਾਲਨ ਵਜੋਂ ਔਂਕੜ, ਸਿਹਾਰੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਵਰਤੋਂ ਜਿਆਦਾਤਰ ਨਰਰਥਕ ਜਾਪਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਜੇਹੀ ਕਾਰਕੀ ਰਿੰਨਾਂ ਦੇ ਸਾਥ ਸਾਥ ਸਰੰਧਿਤ ਪਰਸਰਗ ਵੀ ਜੋਤੇ ਹੋਏ ਹਨ। 'ਸਭਿ ਹੈਰਾ ਨਿ ਭਏ' ਆਦਿ ਵਾਕ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਉੱਤੇ ਸਿਹਾਰੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਪਰੰਪਰਾ-ਪਾਲਨ ਦੀ ਨਿਰੀ ਬੰਬਸੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਾਖੀ ਦੀ ਬੋਲੀ ਅਪਭ੍ਰੰਸ਼ੀ ਅਤੇ ਬ੍ਰਜਭਾਖਈ ਉਕਾਰ-ਬਹੁਲਾ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਇਕ ਅੰਤਲਾ ਪੜਾਉ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਪਰਸਰਗਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਨਿਖੇੜੂ ਬੋਲੀ ਅਰਥਾਤ ਅ-ਯੋਗਾਤਮਕ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਇਸਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਰਤਾ, ਕਰਮ ਆਦਿ ਕਾਰਕਾਂ ਲਈ ਔਂਕੜ-ਸਿਹਾਰੀ ਆਦਿ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨ ਕਰਕੇ ਆਧੁਨਿਕ ਭਾਰਤੀ ਬੋਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਕਸਿਤ ਪਰਸਰਗਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਏਥੇ ਵੀ ਪਰਸਰਗਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਉੱਲੇਖ ਅਸੀਂ ਉਪਰ ਵੀ ਕਰ ਆਏ ਹਾਂ।

ਸਰਵਨਾਵਾਂ (ਪੜਨਾਵਾਂ) ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ 'ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ' ਵਧੇਰੇ ਸੰਪੰਨ ਅਤੇ ਅਮੀਰ ਭਾਸ਼ਾ-ਭੰਡਾਰ ਹੈ। ਵਿਚਾਰਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਅਪਭ੍ਰੰਸ਼ ਦਾ ਹਉ, ਬ੍ਰਜ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਹਮਰੋ, ਤੇਰੋ, ਮੁਲਤਾਨੀ ਬੰਗੀ ਦਾ ਅਸ ਭਾ, ਅਸਾਭਾ, ਮੈਭਾ, ਅੰਧਾ ਦਾ ਮਹਿਜਾ-ਤਹਿਜਾ, ਕੋਂਦਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਮੇਰਾ-ਤੇਰਾ ਆਦਿਕ ਕਈ ਬੋਲੀਆਂ ਦੇ ਸਰਵਨਾਵਾਂ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ ਦੇ ਅਵਸ਼ੇਸ਼ ਚਿੰਨ੍ਹ ਅਵੱਸ਼ ਹਨ ਪਰੰਤੂ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ ਮੁਲਤਾਨੀ-ਬੰਗੀ ਅਤੇ ਖੜੀ ਬੋਲੀ ਦੇ ਸਰਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਹੀ ਹੈ। ਵਿੱਚ ਵਿੱਚ 'ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਧ ਭਾਸ਼ਾ' ਦੇ ਸਰਵਨਾਵਾਂ ਜਿਵੇਂ ਤੁਧ ਨੋ, ਤੁਝ ਨੋ, ਮੁਝ, ਹਉਮੈ ਆਦਿ ਵੀ ਵਰਤੇ ਗਏ ਹਨ।

ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣਾਂ ਦੇ ਢੇਰ ਵਿੱਚ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਬੋਲੀ ਆਧੁਨਿਕਤਾ ਵਲ ਵਧੇਰੇ ਰੁਚੀ ਰਖਦੀ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਇਕੋਰਾ (ਇਕ ਵੇਰ), ਹੁਣਿ, ਮਗਰਿ, ਜਦਿ (ਜਦੋਂ), ਹੋਰਥੈ, ਇਵ, ਅਜਹੁ, ਤੋੜੀ (ਤੜ), ਉਡਾਤੈ, ਤਾਂ, ਤਿਥਰੁ ਇਸ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਨਮੂਨੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰੁਚੀ ਇਸ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਵਧੇਰੇ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨਤਾ ਵਲ ਹੀ ਹੈ।

'ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ' ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਮਿਲਦੇ ਕ੍ਰਿਆ-ਰੂਪਾਂ ਦੀ ਵਿਵਿਧਤਾ ਵੇਖਣ ਯੋਗ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਪਿਛੇ ਅਸੀਂ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀਆਂ ਕ੍ਰਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚ ਯੋਗਾਤਮਕ ਲੱਛਣ ਵਧੇਰੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੀਆਂ ਕ੍ਰਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚ ਅਯੋਗਾਤਮਕ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਗੋਚਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋਹਾਂ ਕਿਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਇਕ ਪਖੋਂ ਸਮਾਨਤਾ ਅਵੱਸ਼ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ ਅਪਭ੍ਰੰਸ਼, ਬ੍ਰਜ, ਖੜੀ ਬੋਲ ਮੁਲਤਾਨੀ-ਬੰਗੀ, ਕੋਂਦਰੀ-ਪੰਜਾਬੀ ਵੱਖ ਵੱਖ ਬੋਲੀਆਂ ਦੇ ਕ੍ਰਿਆ-ਰੂਪ ਪ੍ਰਯੁਕਤ ਹੋਏ ਹੋਏ ਹਨ, ਭਾਂਵੇਂ ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀਆਂ ਕ੍ਰਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਯੁਕਤ ਰੂਪ ਅਤੇ ਸਹਾਇਕ ਰੂਪ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹਨ ਅਤੇ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਅਗਾਂਹ ਤੋਂ ਅਗਾਂਹ ਹੋਰ ਵਧਦੇ ਜਾਂਦੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀਆਂ ਕ੍ਰਿਆਵਾਂ ਨੂੰ 'ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਧਭਾਸ਼ਾ' ਦਾ ਰੰਗ ਚੜ੍ਹਿਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਏਸੇ ਲਈ ਨ ਤਾਂ ਖੜੀ ਬੋਲੀ ਵਾਂਗੂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਨ ਹੀ ਅਪਭ੍ਰੰਸ਼ ਜਾਂ ਬ੍ਰਜ ਦੀ ਹੀ ਸ਼ੁਧਤਾ ਕਾਇਮ ਰਖੀ ਹੈ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀਆਂ ਛੰਦਮਈ ਭਾਸ਼ਾ ਕਰਕੇ ਕ੍ਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਪੂਰਾ ਨਿਖਾਰ ਨਹੀਂ ਫੜ ਸਕੇ, ਜਿਹਤਾ ਵਿਗਸਾਉ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕਿਆ ਹੈ। ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੇ ਕ੍ਰਿਆ ਰੂਪਾਂ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ ਇਉਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਰਤਾ ਲਿਖਣ ਵੇਲੇ ਸਥਾਨਕ ਪੰਜਾਬੀ ਕ੍ਰਿਆਵਾਂ ਦਾ ਮੁੱਢ ਬੰਨ੍ਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਦੂਜੇ ਪਲ ਇਕਦਮ ਉਹ ਸਾਧ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਖੜੀ ਬੋਲੀ ਪਰੰਪਰਾ ਹੇਠ ਦਬ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕ੍ਰਿਆ-ਰੂਪ ਨ ਤਾਂ 'ਪਾਤਾ ਹੈ' ਖੜੀ ਰੂਪ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਨ ਹੀ 'ਪਾਈਦਾ ਹੈ' ਪੰਜਾਬੀ ਰੂਪ ਬਣਦਾ ਹੈ ਸਗੋਂ ਦੁਰੂਪ (Hybrid) ਹੋ ਨਿਬੜਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ 'ਪਾਈਤਾ ਹੈ'। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਕਹੀਤਾ' ਹੋਰ ਉਦਾਹਰਣ ਹੈ। ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੀਆਂ ਕ੍ਰਿਆਵਾਂ ਦਾ ਧਾਤੂ-ਰੂਪ ਠੀਕ ਪੰਜਾਬੀ ਹੋ ਕੇ ਚਲਦਾ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਕ੍ਰਿਆ-ਪ੍ਰਤੀਐ (Terminations) ਤਕ ਪਹੁੰਚਦੇ ਪਹੁੰਚਦੇ ਖੜੀ ਬੋਲੀ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਅਧਿਕਤਰ ਕ੍ਰਿਆਵਾਂ ਏਸ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀਆਂ ਉਪਜ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਬਾਂਚੀਐਗਾ (ਬਚੇਗਾ) ਜਾਣਤਾ (ਜਾਣਦਾ, ਖੜੀ: ਬੋਲੀ ਜਾਨਤਾ)

ਕਮਾਵਤਾ (ਕਮਾਂਦਾ), ਲਗਾਵਤਾ (ਲਗਾਉਂਦਾ, ਖੜੀ ਬੋਲੀ: ਲਗਤਾ) ਆਦਿ ਆਦਿ। ਵਧੇਰੇ ਮਾਤ੍ਰਾ ਵਿੱਚ ਏਸ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਆਦਿ ਰੁਚੀ ਅਤੇ ਆਧੁਨਿਕ ਰੁਚੀ ਵੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

ਵਾਕ-ਵਿਚਾਰ ਵਾਲਾ ਰੂਪ ਵੀ ਵੇਖਣ ਯੋਗ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦਾ ਇਕ ਵਾਕ ਹੈ:— “ਜਿਸ ਪਿੱਛੇ ਕੂਜਾਂ ਚਲੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਬੀਆਂ”। ਇਸ ਵਾਕ ਵਿਚ ਮਿਹਰਵਾਨ ਵੇਲੇ ਦੀ ਹਿੰਦੂ ਸਾਹਿਤਕ ਪੰਜਾਬੀ ਧਾਰਾ ਦਾ ਪੂਰਾ ਪ੍ਰਗਟਾਉ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਇਹ ਖਾਸਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਦਾ ਲਿੰਗ, ਵਚਨ ਅਤੇ ਰੂਪ ਬਦਲਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੀ ਰੁਚੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਖਾਸੀਅਤ ਏਸ ਉਪਰੋਕਤ ਵਾਕ ਵਿੱਚ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਹੋਈ ਹੈ ‘ਕੂਜਾਂ’ ਦੀ ਬਹੁਵਚਨਤਾ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕ੍ਰਿਆ ‘ਜਾਂਦੀਆਂ’ ਬਹੁਵਚਨ ਹੈ ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਸੰਯੁਕਤ ਕ੍ਰਿਆ (ਭੂਤ ਕ੍ਰਿਦੰਤ ਰੂਪ) ‘ਚਲੀਆਂ’ ਅਤੇ ਸਹਾਇਕ ਕ੍ਰਿਆ ਰੂਪ ‘ਬੀਆਂ’ ਵੀ ਬਹੁ ਵਚਨ ਹਨ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਖੜੀ ਬੋਲੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਬੋਧੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਵਾਲੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦਾ ਆਧਾਰ ਮੰਨ ਕੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਆ ਦਾ ਉਦਾਹਰਣ ਵੇਖਿਆ ਹੈ। ਏਥੇ ‘ਸੀਆਂ’ ਜਾਂ ‘ਸਨ’ ਦੀ ਥਾਂ ‘ਬੀਆਂ’ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਵੀ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਹਿੰਦੂ ਪੰਜਾਬੀ ਧਾਰਾ ਦਾ ਉੱਲੇਖਨੀ ਉਦਾਹਰਣ ਹੈ। ‘ਜੋਗ ਕੀਆਂ ਬਾਤਾਂ’ ਅਜੇਹੇ ਵਾਕਾਂਸ਼ ਵੀ ਏਸ ਧਾਰਾ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਹਨ। ‘ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ’ ਦਾ ਵਾਕ-ਵਿਨਿਆਸ (ਵਾਕ ਗਠਨ) ਪਦਮਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਪੂਰਾ ਸਪਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਥੇ ਛੰਦ-ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਮਜਬੂਰੀ ਕਰਕੇ ਕਰਤਾ, ਕਰਮ, ਕ੍ਰਿਆ ਦਾ ਕ੍ਰਮ ਬਦਲਿਆ ਵੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਵਿੱਚ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਵਧੇਰੇ ਤਦਭਵ ਹਨ। ਅਜੇਹੇ ਸ਼ਬਦ ਜਿਵੇਂ ਭੂਧ, ਮੁਰਖੀਆਂ (ਮੁਬਾਰਕਾਂ) ਪਣਮੇਸੁਰ (ਪਰਮੇਸ਼ਵਰ) ਹਸੇਬੁ (ਹਿਸਾਬ) ਬਸਹਗਾਰ (ਬਸ਼ਹਕਾਰ) ਇਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਇਕ ਗੱਲ ਹੋਰ ਏਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਉਣੀ ਆਵਸ਼ਕ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਨੇ ਹਰ ਅਧਿਆਇ ਦੇ ਅੰਤ ਉੱਤੇ ਆਪਣਾ ਪਦ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ ੪—

ਛਿਆ ਰੁਤਿ ਬਾਰਹ ਮਾਹਿ ਮਹਿ, ਜਪੀਐ ਸਿਰਜਨ ਹਾਰੁ।

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪਹਿ ਤਿਨ ਕਾ ਹੋਇ ਉਧਾਰ ॥

ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੇ ਅਜੇਹੇ ਪਦ ‘ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ’ ਦੇ ਪਦਾਂ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਲ ਖਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਸਤੋਂ ਇਹ ਤੱਥ ਉਘੜਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਵਿਤਾ ਅਤੇ ਵਾਰਤਕ ਦੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਚੜਦਾ ਸੀ ਜਿਸਦਾ ਰੂਪ ਏਸ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚੋਂ ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਤਾਂ ਗੱਲ ਸੀ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦੇ ਆਦਿ ਰੂਪ ਨਾਲ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੀ ਬੋਲੀ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਦੀ। ਹੁਣ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਆਧੁਨਿਕ ਰੂਪ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਬੋਲੀ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਰੋਚਕ ਵਿਸ਼ਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਆਧੁਨਿਕ ਭਾਰਤੀ ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਆਧੁਨਿਕ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਆਧੁਨਿਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਤਦਭਵ ਧੁਨੀਆਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼-ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣਾਂ ਨੂੰ ਤਤਸਮ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ‘ਤਤਸਮੀਕਰਨ’ ਦੀ ਰੁਚੀ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੀ ਤਤਸਮਤਾ ਹਿੰਦੀ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਫਾਰਸੀ ਦੀ ਤਤਸਮਤਾ ਉਰਦੂ ਰਾਹੀਂ। ਏਸ ਲਈ ਏਸ ਪ੍ਰਿਥਨਭੂਮੀ ਤੋਂ ਉਸਰ ਰਹੀ ਆਧੁਨਿਕ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਰੂਪ ਇਕ ਵੇਖਣ ਯੋਗ ਅਤੇ ਵਤਰਨ ਯੋਗ ਭਾਖਣੀ ਘਟਨਾ ਹੈ।

ਧੁਨੀਆਂ (ਉਚਰਿਤ ਵਰਣ) ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਆਧੁਨਿਕ ਪੰਜਾਬੀ ਕਾਫੀ ਹਦ ਤਕ ਅਮੀਰ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿਪੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ ਪੰਜਾਬੀ ਅਜੇ ਕੁਝ ਇਕ ਧੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਚਿੰਨ੍ਹਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀ। ਫੇਰ ਵੀ

ਕੁਝ ਬਿੰਦੂ-ਨੋਖਾਵਾਂ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਨਵ-ਪਰਵਾਣਤ ਧੁਨੀਆਂ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਵਿਗਸਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਫਾਰਸੀ ਅਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੀਆਂ ਸ਼, ਯ, ਧੁਨੀਆਂ ਫਾਰਸੀ ਦੀਆਂ ਜ਼, ਗ਼, ਯ, ਫ਼ ਧੁਨੀਆਂ ਆਧੁਨਿਕ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਓਪਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਧੁਨੀਆਂ ਦਾ (ਯ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ) ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਉੱਕਾ ਹੀ ਅਭਾਵ ਹੈ। ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੀ ਬੋਲੀ ਗੌਣ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ, ਏਸ ਲਈ ਲੇਖਕ ਬੋਲੀ ਦੀ ਸੁੱਧਤਾ ਵੱਲ ਬਹੁਤਾ ਸੁਚੇਤ ਨਹੀਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਦਾ ਆਮ ਹਾਲ ਵੇਖਣ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਰੁਖ ਬੋਲੀ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਵਿਗਿਆਨਿਕ, ਯਥਾਰਥਕ, ਅਤੇ ਸਥਾਈ ਹੋਣ ਵੱਲ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰਗਤੀ ਅਤੇ ਪੂਰਣਤਾ ਦੀ ਸੁਅਸਥ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ।

ਅੱਜ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਅਯੋਗਾਤਮਕ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਹਿੰਦੀ ਆਦਿ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਅਜੇ ਵੀ ਯੋਗਾਤਮਕ ਕਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਏਸ ਰੁਚੀ ਕਰਕੇ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਔਕੜ-ਸਿਹਾਰੀ ਅੰਤ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ ਹੁਣ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਨਹੀਂ ਰਹੇ। ਔਕੜਾਂ, ਸਿਹਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਿਭਕਤੀਆਂ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਹੁਣ ਜਿਆਦਾਤਰ ਪਰਸਰਗਾਂ ਤੋਂ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਪਰਸਰਗ ਜਿਵੇਂ ਨੂੰ, ਨੇ, ਤੇ (ਤੋਂ), ਕੰਉ ਪਾਹਿ ਆਦਿਕ ਹੁਣ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਵਿਕਾਸ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। 'ਨੇ' 'ਨੂੰ' ਵਿੱਚ ਅਤੇ 'ਤੇ' 'ਤੋਂ' ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। 'ਕੰਉ' (ਕੰਗੀ) 'ਕੂੰ' ਵਿੱਚ ਪਰੀਵਰਤਿਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਏਸੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਔਕੜ-ਸਿਹਾਰੀ ਅੰਤਕ ਸ਼ਬਦ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਰਹੇ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਪਰਸਰਗ ਹੋਰ ਅਗਲੇ ਰੂਪਕ ਪੜਾਉ ਉੱਤੇ ਪਹੁੰਚ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

ਸਰਵਨਾਵਾਂ (ਪੜਨਾਵ) ਵਿਚੋਂ ਹਉਂ, ਤੁਝ, ਤੁਧ, ਤੇਰੇ ਆਦਿਕ ਰੂਪ ਜਿਹੜੇ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦੇ ਸਨ, ਸੁਪਤ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਜਾਂ ਅਪ੍ਰਚਲਤ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਅਸਾਂ, ਅਸਾਡੇ, ਤੈਡੇ ਆਦਿਕ ਸਰਵਨਾਵਾਂ ਅਵਸ਼ ਸੁਰਖਿਅਤ ਹਨ।

ਸੋਢੀ ਜੀ ਦੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਉਤਪੰਨ ਹੋਈ ਕ੍ਰਿਆਵਾਂ ਦੀ ਅਯੋਗਾਤਮਕ ਰੁਚੀ ਆਧੁਨਿਕ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਭਰ੍ਹਾਂ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਈ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਦਿਤਿਆਸੁ, ਹੋਸਹਿ (ਹੋਸੀ), ਕਰਸਹਿ (ਕਰਸੀ), ਭਿੱਠਾ, ਪਹੁਤਾ ਆਦਿ ਰੂਪ ਲਗਭਗ ਉਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੂਲਤਾਨੀ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਸੁਰਖਿਅਤ ਹਨ।

ਕ੍ਰਿਆਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣਾਂ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣਾਂ, ਵਾਕੰਸ਼ਾਂ, ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਦੇਰ ਫਰਕ ਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਵੀ ਚੋਖਾ ਅੰਤਰ ਹੈ। ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੀ ਸ਼ਬਦ-ਰਾਸ਼ੀ ਵਧੇਰੀ ਕਰਕੇ ਭਦਵ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਵਰਣਨ ਅਸੀਂ ਹੁਣੇ ਪਿੱਛੇ ਕਰਕੇ ਆਏ ਹਾਂ। ਸਪੈਲਿੰਗ ਜਾਂ ਅੱਖਰ-ਸੋੜਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕਾਫੀ ਅੰਤਰ ਆ ਚੁਕਿਆ ਹੈ।

ਇਕ ਦੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਈਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਚੋਰਕ ਹੋਵੇਗਾ। 'ਪਰੰਤੂ' ਜਾਂ 'ਪਰ' ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿੱਚ 'ਪਣ' ਜਾਂ 'ਪਣੁ' ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬਹੁਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਇਹ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸ਼ਬਦ 'ਪੁਨਹ' ਦਾ ਅਪਭ੍ਰੰਸ਼ੀ ਰੂਪ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਇਹ 'ਪਣ' ਨ ਤਾਂ ਪ੍ਰਾਚੀਨ, ਨ ਹੀ ਆਧੁਨਿਕ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਏਸ ਜਾਂ ਏਸਦੇ ਵਿਕ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਏਸਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਏਸਦੀਆਂ ਗੁਆਂਢੀ ਬੋਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਹਾਂ ਇਹ ਏਸ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਗੁਜਰਾਤੀ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਕੇਤ 'Wilson's philological lecture' ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਵੇਖਿਆ ਸੀ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਇਸਦਾ ਪ੍ਰਚਲਨ ਸੁਤੇ ਸਿੱਧ ਹੀ ਹੋਵੇ। ਦੂਜੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੀ ਨਾਟਕੀ ਸ਼ੈਲੀ ਹੈ। ਪਾਤਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਕ ਤਾਂ ਬੋਲੀ ਬਦਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮੁਸਲਮਾਨ ਪਾਤਰ ਫਾਰਸੀ-ਪ੍ਰਧਾਨ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਵੇਦਾਂਤ ਵਾਲੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ। ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਗੌਣ ਵਿੱਚ ਵੀ ਨਾਟਕਾਂ ਵਾਂਗ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਅੰਕਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਜਤਨ ਹੈ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਿਹਾ

ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਉਪਯੋਗੀ ਅਤੇ ਸਾਰਥਕ ਰਚਨਾ ਹੈ।

ਸਹਾਇਕ ਪੁਸਤਕਾਵਲੀ

੧. ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਆਕਰਣ	:	ਪ੍ਰੋ: ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ
੨. ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ: ਨਿਕਾਸ ਤੇ ਵਿਕਾਸ	:	ਪ੍ਰੋ: ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ
੩. ਜਨਮਸਾਖੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ	:	ਸ੍ਰੀ ਮਿਹਰਵਾਨ
੪. ਬ੍ਰਜ ਭਾਸ਼ਾ	:	ਡਾ. ਧੀਰੇਂਦ੍ਰ ਵਰਮਾ
੫. ਬ੍ਰਜਭਾਸ਼ਾ ਬਨਾਮ ਖੜੀ ਬੋਲੀ	:	ਡਾ: ਕਪਿਲਦੇਵ ਸਿੰਘ
੬. ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼	:	ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ, ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ
੭. ਪੰਜਾਬੀ ਦੁਨੀਆਂ (ਮਾਸਿਕ ਪੱਤ੍ਰ)	:	ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ
ਸਹਾਇਕ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਹਿੰਦੀ) ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ, ਪਟਿਆਲਾ।		

—੦—

ਅ. ਜਨਮ-ਸਾਖੀ ਮੇਹਰਵਾਨ, ਇਕ ਭਾਸ਼ਾਈ ਅਧਿਐਨ

[ਡਾ: ਵਿਦਿਆਭਾਸਕਰ ਅਰੁਣ ਲੁਧਿਆਣਾ]

ਕਿਸੇ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਸਰੂਪ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਤੱਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਦੋ ਤੱਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹੱਤਾ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਇਕ, ਉਸ ਦੀਆਂ ਧੁਨੀਆਂ ਤੇ ਦੂਸਰਾ, ਉਸ ਦੀ ਪਦ-ਰਚਨਾ। ਇਕੋ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਤੋਂ ਉਗਮੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ-ਭੰਡਾਰ ਦਾ ਇਕ ਵੱਡਾ ਭਾਗ ਲਗਪਗ ਇਕੋ ਜੇਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮੂਲ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀਆਂ ਧੁਨੀਆਂ ਬਹੁਤ ਹਦ ਤਕ ਸਥਿਰ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਰੰਤੂ ਫਿਰ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੋਲੀਆਂ ਵਿਚ ਮੂਲ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਧੁਨੀਆਂ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਕੇ ਨਵੀਨ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਵਿਕਾਸ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਢੰਗ ਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਤੇ ਕਈ ਨਵੀਨ ਧੁਨੀਆਂ ਦਾ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਆਰੀਆ ਬੋਲੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਭਾਰਤੀ ਆਰੀਆ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀਆਂ ਧੁਨੀਆਂ ਪੰਜਾਬੀ, ਸਿੰਧੀ, ਗੁਜਰਾਤੀ, ਮਰਾਠੀ, ਬੰਗਾਲੀ ਆਦਿ ਨਾਲੋਂ ਅਧਿਕ ਸੁਰਖਿਅਤ ਹਨ, ਪਰੰਤੂ ਪੰਜਾਬੀ ਆਦਿ ਵਿਚ ਕੁਝ ਮੂਲ ਧੁਨੀਆਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਢੰਗ ਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਜੋ ਧੁਨੀ ਸੰਬੰਧੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ ਉਹ ਹੋਰਨਾਂ ਬੋਲੀਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ। ਕਈ ਗਲਾਂ ਵਿਚ ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਅਧਿਕਤਮ ਨਿਕਟ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਵੀ ਇਹ ਆਪਣੀਆਂ ਉੱਚਾਰਣ ਸੰਬੰਧੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਨੂੰ ਉਸ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਭਾਂਤ ਭਿੰਨ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਲਿਪੀ ਗਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਉੱਚਾਰਣ ਗਤ ਰੂਪ ਦਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੇ ਸਹੀ ਸਹੀ ਅੰਕਣ ਤਦ ਤਕ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਜਦ ਤਕ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਲਈ ਵਰਤੀ ਗਈ ਲਿਪੀ ਪੂਰਣ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਰਣਾਤਮਕ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਫਿਰ ਵੀ ਕੁਝ ਉੱਚਾਰਣ ਸੰਬੰਧੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਅਦਿੱਸ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਕਿਉਂ ਜੋ ਵਰਣ ਧੁਨੀ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਹੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਿ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਵੱਖ ਵੱਖ ਭਾਸ਼ਣ ਧੁਨੀ ਦੇ ਨਹੀਂ। ਕਿਸੇ ਭਾਸ਼ਾ ਲਈ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਲਿਪੀ ਅਕਸਰ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਆਏ ਧੁਨੀ ਸੰਬੰਧੀ ਨਵੇਂ ਪਰਿਵਰਤਨ ਉਸ ਵਿਚ ਰੂਪਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਭਾਸ਼ਾ ਬਦਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਉਸ ਦਾ ਲਿਪੀ-ਗਤ ਰੂਪ ਉਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਪੁਰਾਣੀ ਰਚਨਾ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਇਹ

ਕਠਿਨਾਈ ਵਧੇਰੇ ਅਨੁਭਵ ਗੋਚਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਲਿਖਿਤ ਰੂਪ ਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਉੱਚਾਰਣ ਬਾਰੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਦੇ ਅਭਾਵ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮਾਣ ਮੰਨਣਾ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ, ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਉਸ ਬੋਲੀ ਦੇ ਆਧੁਨਿਕ ਉੱਚਾਰਣ ਨੂੰ, ਜੋ ਉਪਲਬਧ ਰਚਨਾ ਦੇ ਲਿਖਿਤ ਰੂਪ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ, ਆਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਰਚਨਾ ਕਾਲ ਦੇ ਉੱਚਾਰਣ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨਾ ਸੌਖਾ ਨਹੀਂ। ਸ੍ਰੀ ਮੋਹਰਬਾਨ ਜੀ ਰਚਿਤ ਕਹੀ ਜਾਂਦੀ ਇਸ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਬਾਰੇ ਵੀ ਇਹੀ ਸਮੱਸਿਆ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਇੱਥੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ, ਕੇਵਲ ਪਦ-ਰਚਨਾ, ਵਾਕ ਰਚਨਾ, ਸ਼ਬਦ ਭੰਡਾਰ ਆਦਿ ਕੁਝ ਕੁ ਪੱਖਾਂ ਤੋਂ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਾਉਣਾ ਹੈ।

ਪਦ-ਰਚਨਾ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਕਰ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਪਦ-ਰਚਨਾ ਉਸ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਅਭਿੰਨ-ਅੰਗ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਦੂਸਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਸ਼ਬਦ ਲਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਰੰਤੂ ਇਹ ਮਾਂਗਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਉਧਾਰ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ 'ਪਦ' ਬਣ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਅੰਗ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਪਦ-ਰਚਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਚਲਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਹ ਓਪਰੇ ਓਪਰੇ ਜਾਪਦੇ ਹੋਏ ਰੋੜੀ ਵਾਂਗ ਰੜਕਦੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਉਦਾਹਰਣ ਲਈ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਸਕੂਲਾਂ, ਕਾਲਜਾਂ ਆਦਿ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਸਕੂਲਜ਼, ਕਾਲਜਿਜ਼ ਆਦਿ ਨਹੀਂ। ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਪਦ-ਰਚਨਾ ਤੋਂ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਰੂਪ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਉਸ ਰੂਪ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਹੀ ਅਸੀਂ ਇਹ ਨਿਸ਼ਚੈ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਹੜੀ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਇਸ ਜਨਮ-ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਰੂਪਾਂ ਦੀ ਬਹੁਲਤਾ ਵੇਖ ਕੇ ਇਹ ਨਿਰਣੈ ਕਰਨਾ ਕਠਿਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਇਸ ਜਨਮ-ਸਾਖੀ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਏਕਤਾ ਤੇ ਇਕ-ਰੂਪਤਾ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਕਈ ਬੋਲੀਆਂ ਦਾ ਮਿਲਗੋਭਾ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਿਆਂ ਇਸ ਮਿਲਗੋਭੇ ਵਿਚੋਂ ਇਸ ਰਚਨਾ ਲਈ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਰਤੀ ਗਈ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਸਰੂਪ-ਨਿਰਮਾਣ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਭਾਸ਼ਾ ਆਧੁਨਿਕ ਹਿੰਦੀ ਦੀ ਆਧਾਰਭੂਤ ਖੜੀ ਬੋਲੀ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਸਾਰੇ ਮਿਲਗੋਭੇ ਨੂੰ ਜੇ ਕੋਈ ਇਕ ਨਾਮ ਦੇਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ 'ਹਿੰਦਵੀ' ਆਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਮਿਲੀ-ਜੁਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਜਨਮ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਰਾਜ-ਕਾਲ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਹੋਇਆ, ਪਿਛੋਂ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਰਾਜਧਾਨੀ ਬਣਨ ਨਾਲ ਉਥੋਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਇਸ ਉੱਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਿਆ, ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਢਾਂਚਾ ਹੀ ਬਦਲ ਗਿਆ, ਯਾ ਇੰਜ ਕਹਿ ਲਵੋ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਬੋਲੀ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਮੂਲਾਧਾਰ ਖੋਹ ਲਿਆ। ਮੁਸਲਮਾਨ ਫਕੀਰਾਂ ਨੇ ਇਸੇ ਹਿੰਦਵੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਸਾਧਨ ਬਣਾਇਆ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਕਵਿਤਾ ਰਚ ਕੇ ਲੋਕ ਬੋਲੀਆਂ ਵਿਚ ਸਾਹਿਤ-ਰਚਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਮੁੱਢ ਬੰਨ੍ਹਿਆ। ਮਸਊਦ ਦਾ ਦੀਵਾਨ ਮਿਲਦਾ ਨਹੀਂ, ਪਰੰਤੂ ਅਮੀਰ ਖੁਸਰੋ ਬਾਰੇ ਸਭ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਹਿੰਦਵੀ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਲਿਖਿਆ ਸੀ। ਜੇਕਰ ਫਰੀਦ ਦੀ ਵੀ ਹਿੰਦਵੀ ਵਿਚ ਕੁਝ ਰਚਨਾ ਦੱਸੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਹਿੰਦਵੀ ਦਾ ਜਿਤਨਾ ਵਿਪੁਲ ਪ੍ਰਯੋਗ ਇਸ ਜਨਮ-ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਉਤਨਾ ਹੋਰ ਕਿਧਰੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਦੂਸਰੇ, ਇਹ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਤੇ ਇਤਨਾ ਵਿਸ਼ਾਲ ਰੱਦ-ਸਾਹਿੱਤ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ।

'ਹਿੰਦਵੀ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਵਿਉਤਪੱਤੀ-ਮੂਲਕ ਅਰਥ 'ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਬੋਲੀ' ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ 'ਹਿੰਦ' ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ 'ਹਿੰਦੂ' ਨਾਮ ਦਿੱਤੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਦੀ ਬੋਲੀ ਨੂੰ 'ਹਿੰਦਵੀ' ਤੇ 'ਹਿੰਦੀ' ਕਿਹਾ। ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਸੰਪਰਕ ਸਿੰਧ (ਸਿੰਧੂ) ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਉਤਰ ਭਾਰਤ ਤੇ ਪਿਛੋਂ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਸਿੰਧ ਦਾ 'ਸ' 'ਹ' ਵਿਚ ਬਦਲ ਕੇ 'ਹਿੰਦ' ਨਾਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ। ਖੁਸਰੋ ਨੇ ਬੋਲੀ ਲਈ ਹਿੰਦੀ ਤੇ ਹਿੰਦਵੀ ਸ਼ਬਦ ਸਮਾਨਾਰਥਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਰਤੇ ਹਨ: "ਸੋਜ਼ਨੋ ਰਿਸ਼ਤਾ ਬ-ਹਿੰਦੀ ਸੂਈ ਤਾਗ"। "ਹਿੰਦਵੀ ਆਨੰਦ ਸ਼ਾਦੀ ਔਰ ਸਰੂਰ।" ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਹਿੰਦਵੀ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅੱਗੋਂ ਜਾ ਕੇ ਘਟ ਗਈ ਤੇ 'ਹਿੰਦੀ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਵੀ ਹਿੰਦ-ਵਾਸੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ

ਨੂੰ ਹਿੰਦੂਆਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰਨ ਲਈ 'ਹਿੰਦ-ਵਾਸੀ ਮੁਸਲਮਾਨ' ਦੇ ਅਰਥ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਜਾਣ ਲੱਗਾ।

ਇਸ ਜਨਮ-ਸਾਖੀ ਵਿਚ (ਵੇਖੋ 'ਸਾਖੀ ਬੀਕਾਨੇਰ ਦੀ ਧਰਤੀ, ਸਫ਼ਾ ੩੫੦) ਇਕ ਥਾਂ ਉਲੇਖ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮਾਰਥ ਸਿੰਧੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—“ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਉਨਹੁ ਰਠਉੜਹੁ ਕੀ ਬੋਲੀ ਉਪਰ। ਜੇ ਉਨਕੀ ਬੋਲੀ ਗੋਬਿੰਦ ਮਹਿ ਲਿਖੀਐ ਤਾਂ ਸੁਣਨਹਾਰੇ ਸਮਝਨਿ ਨਾਹੀ, ਪਣੁ ਸਲੋਕੁ ਰਠਉੜੀ ਬੋਲੀ ਹੈ ਅਰੁ ਪਰਮਾਰਥ ਸਿੰਧੀ ਬੋਲੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਜੇ ਸੁਣਨਹਾਰੇ ਸਮਝਨਿ।” ਇਸ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਲੇਖਕ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਦੀ ਬੋਲੀ ਨੂੰ 'ਸਿੰਧੀ' ਆਖਦਾ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਬੋਲੀ ਹੈ ਉਹ ਅੱਜਕਲ ਸਿੰਧੀ ਕਹੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਬੋਲੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਪਰਮਾਰਥ ਦੀ ਬੋਲੀ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਵੇਖੋ :—

“ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਤੁਮ ਤੇ ਭਿੰਨ ਨਾਹੀ, ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ ਤੁਮਾਰੇ ਸੰਗਿ, ਤੁਮ ਹੀ ਮਹਿ ਰਹਤਾ ਹੈ। ਸਾਰਗ ਪਾਨਿ ਕਹੀਐ ਠਾਕੁਰ, ਸੁ ਸਾਰਗਪਾਨਿ ਠਾਕੁਰੁ ਸਭਨਹੁ ਘਟਹੁ ਮਹਿ ਸਮਾਇ ਰਹਿਆ ਹੈ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਠਵਰ ਵੇਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਹੀ ਠਵਰ ਮਹਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਬਾਸਾ ਹੈ, ਛਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ਜੀ ! ਪਾਈਐ ਜਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਪਾਈਐ, ਹੀਅਰਾ ਹੈ ਸੁ ਮਨੁ ਹੈ ਆਪਨਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਿਉ ਲਗਾਇਆ। ਜਬ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਨਾਮ ਸਾਚਿ ਤੇਰਾ ਮਨੁ ਬੋਧੀਐਗਾ ਤਾਂ ਤੂੰ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਿਉ ਮਿਲਹਿਗਾ। ਤੇਰੇ ਹੀ ਕੰਠ ਸਾਚਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਬਸਤਾ ਹੈ।”

ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਹੀ ਹਿੰਦੀ ਖੜੀ ਬੋਲੀ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਰੂਪ ਹੈ। ਹੋਰਨਾਂ ਬੋਲੀਆਂ ਦਾ ਮੇਲ ਵੀ ਇਸ ਵਿਚ ਘਟ ਹੈ ਤਾਂ ਤੇ 'ਸਿੰਧੀ' ਤੋਂ, ਲੇਖਕ ਦਾ ਮਤਲਬ 'ਹਿੰਦੀ' ਜਾਂ 'ਹਿੰਦਵੀ' ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਹਿੰਦੀ ਜਾਂ ਹਿੰਦਵੀ ਤੋਂ ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਰਬੀ ਫ਼ਾਰਸੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵੀ ਵਰਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਵੱਖ ਕਰਨ ਲਈ ਲੇਖਕ ਨ ਆਪਣੀ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਇਹ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ।

ਜਨਮ-ਸਾਖੀ ਦੀ ਹਿੰਦਵੀ ਇਕ ਮਿਲੀ-ਜੁਲੀ ਬੋਲੀ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਇਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਢਾਂਚਾ ਖੜੀ ਬੋਲੀ ਹਿੰਦੀ ਦਾ ਹੈ। ਲਹਿੰਦੀ ਦੇ ਅਨੇਕ ਸ਼ਬਦ, ਕ੍ਰਿਆ-ਰੂਪ ਤੇ ਕਿਤੇ-ਕਿਤੇ ਵਾਕਾਂ ਦੇ ਵਾਕ ਇਸ ਜਨਮ-ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਲੇਖਕ ਲਹਿੰਦੇ ਦੇ ਪਾਸੇ ਦਾ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਨੇ ਲਹਿੰਦੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬੜੀ ਨਿਪੁੰਨਤਾ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਲਹਿੰਦੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਧਿਕਤਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਵਿਚ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਾਤਰ ਮੁਲਤਾਨ ਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਮੁਖਾਂ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੋਬਣਾਂ ਵਿਚ ਲਹਿੰਦੀ ਅਖਵਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਇਕ ਉਦਾਹਰਣ ਵੇਖੋ :—

“ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ ‘ਸੁਣਿਹੋ ਛਾਈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦਿਆਹੁ ਲੋਕਹੁ ! ਚਾਰੇ ਕੁੰਡਾ ਚਉਦਹ ਭਵਣ ਹੈ, ਮੈਂ ਸਭੇ ਭਵਿ ਕਰਿ ਭਿਨੇ, ਅਸਾਡਾ ਬੋਲੀ ਕੋ ਨਾਹੀ। ਜਾਂ ਸਾਹਿਬ ਮੇਰਾ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਬੀਆ ਤਾਂ ਉਹ ਮੈਡਾ ਬੀਆ, ਮੈਂ ਉਸਦਾ ਬੀਆ। ਜਿਥੇ ਭੇਖਾ ਤਿਥੇ ਓਹੁ ਸਾਹਿਬ ਹੈ। ਓਸੁ ਬਗੈਰ ਹੋਰਿ ਕੋਈ ਨ ਭਿਸੈ। ਵਤਿ ਮੈਂ ਕੈਕੁੰ ਸਲਾਮੁ ਕਰੀ ਜਾ ਹਿਕੋ ਸਾਹਿਬੁ ਹਫ਼ਨੀ ਘਈ, ਹਫ਼ਨੀ ਮੁਖੀ, ਹਫ਼ਨੀ ਜਾਈ, ਹਫ਼ਨੀ ਨਾਈ।” [ਸਫ਼ਾ ੪੨੭]

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਪਾਤਰਾਂ ਨਾਲ ਗੋਬਣਾਂ ਵਿੱਚ ਅਰਬੀ ਫ਼ਾਰਸੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।

ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਦੂਜਾ ਰੰਗ, ਜਿਹੜਾ ਵਧੇਰੇ ਗੂਹੜਾ ਹੈ, ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਹੈ। ਪੀਰਾਂ ਫਕੀਰਾਂ ਨਾਲ ਗੋਬਣਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਰੰਗ ਵਧੇਰੇ ਉੱਘਤਿਆ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਪਾਤਰਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਹੀ (ਲਹਿੰਦੀ ਰਲੀ) ਪੰਜਾਬੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਕਥਾ ਵਰਣਨ ਵਿਚ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਪਦ ਤੇ ਵਾਕ ਥਾਂ ਥਾਂ ਤੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਉਦਾਹਰਣ ਵੇਖੋ :—

“ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜੇ, ‘ਅਲੋਕੰ ਸਲਾਮੁ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਿਆਰੇ !’ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਉਠਿ ਕਰਿ ਸਲਾਮੁ ਦਿਤਾ, ਦਸਤਪੰਜਾ ਲੈ ਮਿਲੇ, ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਬੈਠਿ ਗਏ, ਲਗੇ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਕਰਣ। ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੇ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਮਿਲੇ, ਲਗੇ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਕਰਣੇ ਦਿਲ ਬਦਿਲ ਬੀ। ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਦਿਖਾ ਆਪਿ ਵਿਚਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਯਾਦਿ ਕਰਦੇ

ਹੈਨਿ। ਤਬ ਪੀਰ ਜਾਦੈ ਕਹਿਆ। ਜੇ 'ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤੂੰ ਵਡਾ ਬੁਜਰਕਵਾਰੁ ਹੈ', ਪਦੁ ਤੈਂ ਇਥੁ ਗੋਸਾ ਪਕੜਿ ਕਰਿ ਬੈਠਕ ਹਿਕੁ ਨ ਕੀਤੀਆ, ਹਿਕੁ ਕੋਈ ਖਾਦਮੁ ਅਗੇ ਰਖਿ ਕਰਿ ਜਿ ਬੈਠਿਆ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬੰਦਗੀ ਵਿਚਿ ਰਹੀਐ ਅਜੇ ਫਿਰਣ ਹੀ ਵਿਚਿ ਖਿਆਲੁ ਹੈ?" [ਸਫਾ ੪੩੪-੪੩੫]

ਇਹ ਨਿਰੋਲ ਪੰਜਾਬੀ ਹੈ! ਇਕ ਪਰਮਾਰਥ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਵੀ ਵੇਖੋ:—

“ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ ‘ਸਾਹ ਜੀ। ਕਈ ਵਾਰ ਆਂਵਦੇ ਰਹਾਂ, ਕਈ ਵਾਰ ਜਾਂਦੇ ਰਹਾਂ, ਕਈ ਮਿਤ੍ਰ ਖਾਦਮ ਕੀਤੇ ਸਾਹਿ ਜੀ! ਪਰ ਮਨੁ ਟਿਕਿਓ ਕਿਬਾਈ ਨਾਹੀਂ। ਉਹੁ ਜਿ ਸਾਹਿਬ ਖਸਮੁ ਹੈ ਸੁ ਆਪਣੇ ਨਜੀਕਿ ਚੋਈ ਦੇਂਦਾ ਨਾਹੀਂ, ਇਕਲਿਆਂ ਮਨੁ ਧੀਰਸੁ ਪਕੜਦਾ ਨਾਹੀਂ, ਟਿਕੀਐ ਸਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਟਿਕੀਐ। ਮਨੁ ਜਿ ਹੈ ਉਸੁ ਸਾਹਿਬ ਸਾਥਿ ਲਗਾ ਹੈ। ਹਉਂ ਉਸ ਸਾਹਿਬ ਵਿਟਹੁ ਕੁਰਬਾਣੁ ਕੁਰਬਾਣੁ ਜਾਂਦੀ, ਖੰਨੀਐ ਖੰਨੀਐ ਵੰਞਾਂ, ਉਸ ਸਾਹਿਬ ਵਿਟਹੁ। ਜੇ ਹਿਕੁ ਭੋਰੀ ਨਸਰਿ ਕਰੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਨਿਹਾਲੁ ਥੀਵਾਂ।” ਇਸ ਵਿਚ ਅਖੀਰ ਤੇ ਲਹਿੰਦੀ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਹੈ।

ਅਸਲ ਗਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਲੇਖਕ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਕੇ ਇਹ ਗੋਸ਼ਟਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ। ਬਾਣੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਪਰਮਾਰਥਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੋਲੀ ਦੀ ਬਹੁ ਰੂਪਤਾ ਹੈ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਵੀ ਬੋਲੀ ਵੱਧ ਸਵੰਨੀ ਹੈ। ਜੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ-ਵਿਚ ਅਰਬੀ-ਫ਼ਾਰਸੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਬਹੁਲਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪਰਮਾਰਥ ਵੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਲਹਿੰਦੀ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਹੈ ਤਾਂ ਪਰਮਾਰਥ ਦੀ ਬੋਲੀ ਵੀ ਲਹਿੰਦੀ-ਬਹੁਲ ਹੈ। ਲਹਿੰਦੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਜਨਮ-ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਅਕਸਰ ਉੱਥੇ ਵਰਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਪੀਰਾਂ ਫਕੀਰਾਂ ਨਾਲ ਬਾਬੇ ਜੀ ਦੀਆਂ ਗੋਸ਼ਟਾਂ ਹਨ। ਜਿੱਧਾਂ, ਜੋਗੀਆਂ, ਵੈਸ਼ਨਵਾਂ, ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਾਂ ਆਦਿ ਨਾਲ ਗੋਸ਼ਟਾਂ ਵਿਚ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਵਿਚ ਅਕਸਰ ਖੜੀ ਬੋਲੀ ਹਿੰਦੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਪਰ ਵਿਚ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਪਰਸਰਗ, ਕ੍ਰਿਯਾਵਾਂ ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ ਸ਼ਬਦ ਰੂਪ ਵਰਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਕੁਝ ਗੋਸ਼ਟਾਂ, ਜਿਵੇਂ ‘ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਨਾਲ ਗੋਸ਼ਟਿ, ਵਿਆਹ ਬਾਰੇ ਗੋਸ਼ਟਿ ਆਦਿ ਵਿਚ ਸ਼ੁੱਧ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਇਸ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੀ ਆਮ ਬੋਲੀ ਇਹ ਹੈ:—

“ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ ਇਸਨਾਨੁ ਕਰਣੇ ਦਰੀਆਇ ਜਾਤਾ। ਏਕੁ ਨਫਰ ਸਾਥ ਜਾਤਾ। ਤਬ ਬਾਬਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਇਸਨਾਨੁ ਕਰਤਾ, ਉਹ ਕਪੜੇ ਕਪੜਿ ਨਫਰੁ ਘਾਟ ਉਪਰਿ ਬੈਠਿ ਰਹਤਾ। ਜਦਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਇਸਨਾਨ ਕਰਿ ਨਿਕਲਤਾ ਤਬ ਉਹ ਕਪੜੇ ਅਗੇ ਆਣਿ ਧਰਤਾ। ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਪਗ ਬਾਂਧਿ ਕਰਿ, ਚੋਤੀ ਕਰਿ ਕਰਿ, ਚਾਦਰ ਓਵਿ ਕਰਿ, ਤਰਪਨ ਨੇਮ ਗਾਇਤ੍ਰੀ ਪੜਿ ਕਰਿ, ਸਿਮਰਨੁ ਧਿਆਨੁ ਪਰਮੇਸਰ ਕਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬਾਹਰਿ ਦਰਿਆਵ ਉਪਰਿ ਤੇ ਘਰਿ ਆਇਕੈ ਆਇਕੈ ਪਰਮੇਸਰ ਕਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਤਾ। ਪੁਲਹੁ ਜੇਵੜੀ ਆਵੀ ਹਿਕਿ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰਹੁ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਜਾਇਆ ਵਾਵੀਂ ਤਰਫ, ਗੋਇੰਦਵਾਲਹੁ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਦੇ ਪੁਲਿ ਚੜਿਆ ਨੇ ਦਾਹਣੀ ਤਰਫ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਹਹੁ ਰਾਤਿ ਨਾਵਣ ਗਇਆ।” [ਸਫਾ ੮੫]

ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚ ਇਸ ਭਾਂਤ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਬੋਲੀਆਂ ਦਾ ਰਲਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦੀ ਪਦ ਰਚਨਾ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਕਦੀ। ਮੁੱਖ ਢਾਂਚਾ ਕਿਉਂਕਿ ਖੜੀ ਬੋਲੀ ਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪਦ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਲ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮਾਨਤਾ ਰਖਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਇਥੇ ਖੜੀ ਬੋਲੀ ਦੀ ਪਦ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਹੀ ਆਧਾਰ ਮੰਨ ਕੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

ਨਾਂਵ ਰੂਪ:-

ਨਾਂਵ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਔਂਕੜ ਤੇ ਸਿਹਾਰੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬਹੁਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਪਹਰੁ ਰਾਤਿ = ਪਹਰ ਰਾਤ; ਸਾਹਿਬੁ = ਸਾਹਿਬ; ਸੈਂਸਾਰੁ = ਸੰਸਾਰ; ਖਲਾਸੁ = ਖਲਾਸ; ਨਜਰਿ = ਨਜ਼ਰ, ਘਰਿ = ਘਰ ਆਦਿ। ਖੜੀ ਬੋਲੀ ਤੇ ਅੱਜ ਕਲ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਿਅੰਜਨਾਂਤ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੀ ਉਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਜਨਮ-ਸਾਖੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਯਥਾ ਲਿਖਤ ਸੂਰ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਹੁੰਦਾ ਸੀ? ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਨਿਸਚੈ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਕੋਈ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਨਹੀਂ। ਜਨਮ-ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਤ ਵਿਚ ਔਂਕੜ ਤੇ ਸਿਹਾਰੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਨਿਯਮ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਔਂਕੜ ਤੇ ਸਿਹਾਰੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਪੁਰਾਣੀ ਪਰੰਪਰਾ ਦਾ ਪਾਲਨ-ਮਾਤਰ ਹੋਵੇ ਤੇ ਉੱਚਾਰਣ ਵਿਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਅੱਜ ਵਾਂਗ ਵਿਅੰਜਨਾਂਤ ਹੋਣ ਯਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਇਕ ਮੱਧਮ ਜੇਹਾ ਸੂਰ ਬੋਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੋਵੇ। ਨਾਂਵ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਔਂਕੜ ਤੇ ਸਿਹਾਰੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ-ਮੂਲਕ ਤਦਭਵ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਆਰਬੀ-ਫਾਰਸੀ ਤੋਂ ਆਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਸਲਾਮਤਿ = ਸਲਾਮਤ, ਸਾਹਿਬੁ = ਸਾਹਿਬ ਆਦਿ।

ਨਾਂਵਾਂ ਦੇ ਅਤਿਰਿਕਤ ਸਰਵ-ਨਾਂਵ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਤੇ ਕ੍ਰਿਯਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਔਂਕੜ ਤੇ ਸਿਹਾਰੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਉਸੁ = ਉਸ, ਸੁਧੁ = ਸੁੱਧ, ਪਾਸਿ = ਪਾਸ, ਸਾਬਿ = ਸਾਬ, ਆਦਿ।

ਦੀਰਘ ਸੂਰ-ਅੰਤ ਨਾਂਵ ਅਜ ਕਲ ਵਾਂਗ ਹੀ ਆ = ਅੰਤ, ਈ-ਅੰਤ ਤੇ ਉ-ਅੰਤ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਆ = ਅੰਤ ਪੁਲਿੰਗ ਨਾਂਵਾਂ ਦੇ ਇਕ ਵਰਨ ਵਿਕਾਰੀ ਰੂਪ ਏ-ਅੰਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀਲਿੰਗ ਨਾਂਵਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਰੀ ਰੂਪ ਉਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਈ-ਅੰਤ ਪੁਲਿੰਗ ਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀ-ਲਿੰਗ ਨਾਂਵਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਰੀ ਰੂਪ ਵੀ ਉਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉ-ਅੰਤ ਨਾਂਵ ਕੇਵਲ ਪੁਲਿੰਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਖੜੀ ਬੋਲੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਇਹ ਸਮਾਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ।

ਸੰਖੇਪਨ ਵਿਚ 'ਨਾਨਕਾ' 'ਮਰਦਾਨਿਆ', 'ਪੁਰਖਾ' ਆਦਿ ਰੂਪ-ਪੰਜਾਬੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇ ਸੂਚਕ ਹਨ।

ਪਰਸਰਗ:-

ਖੜੀ ਬੋਲੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਕਰਤਾ ਨਾਲ 'ਨੇ' ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਨਮ-ਸਾਖੀ ਦੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੈ। ਕਰਮ ਨਾਲ 'ਕਉਂ' ਪਰਸਰਗ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਧਿਕ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਖੜੀ ਬੋਲੀ ਦੇ 'ਕੋ' ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਰੂਪ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ 'ਨੂੰ' ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਰੂਪ 'ਨੇ' ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਕਰਣ ਕਾਰਨ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ 'ਸਾਬਿ' 'ਸਉਂ' ਹਨ, ਪਰ 'ਨਾਲਿ' ਪਰਸਰਗ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਅਪਾਦਾਨ ਲਈ 'ਤੇ' ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅੱਜ ਕਲ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ 'ਤੋਂ' ਤੇ ਹਿੰਦੀ 'ਸੇ' ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਸੰਬੰਧ ਦੱਸਣ ਲਈ 'ਕਾ, ਕੀ ਕੀ' ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਧਿਕ ਹੈ, ਪਰ ਪੰਜਾਬੀ 'ਦਾ, ਦੇ, ਦੀ' ਵੀ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਬਹੁ ਵਚਨ 'ਦੀਆਂ' ਵਾਂਗ 'ਕੀਆਂ' ਰੂਪ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਧਿਕਰਣ ਵਿਚ ਅਧਿਕਤਰ 'ਮਹਿ' ਯਾਂ ਮਹਿ' ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਹਿੰਦੀ 'ਮੇਂ' ਦਾ ਹੀ ਪੁਰਾਣਾ ਰੂਪ ਹੈ।

ਸਰਵ ਨਾਂਵ:-

ਖੜੀ ਬੋਲੀ ਦੇ 'ਯਹ, ਵਹ' ਦੀ ਥਾਂ 'ਏਹੁ, ਓਹੁ' 'ਜੇ, ਸੋ' ਦੀ ਥਾਂ 'ਜਿ, ਸਿ,' 'ਉਨ੍ਹੇ' ਨੇ' ਦੀ ਥਾਂ 'ਉਨਹੁ': 'ਤੁਮੇ' ਦੀ ਥਾਂ 'ਤੁਮਹੁ' ਆਦਿ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। 'ਮੈਂ' ਦੀ ਥਾਂ 'ਹਉ' ਤੇ 'ਹਮ,ਤੁਮ' ਦੀ ਥਾਂ 'ਅਸੀਂ', 'ਤੁਸੀਂ' ਵੀ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ 'ਕੀ' ਦੀ ਥਾਂ 'ਕਿਆ' ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਕ੍ਰਿਯਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ:-

ਕਾਲ ਵਾਚਕ ਕ੍ਰਿਯਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ 'ਜਬ, ਤਬ' ਹੀ ਅਧਿਕਤਰ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰੰਤੂ 'ਜਬ' ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ

ਪੰਜਾਬੀ 'ਜਦ' ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਆਸ' ਦੇ ਨਾਲ 'ਅੱਜ' ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬੀ 'ਤਾਂ' ਨਾਲੋਂ ਹਿੰਦੀ 'ਤਉ' (= ਤੌਂ) ਹੀ ਅਧਿਕ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, 'ਨਹੀਂ ਤਾਂ' ਦੀ ਥਾਂ 'ਨਾਤਰ' ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਪੁਰਾਣੀ ਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਹਿੰਦੀ 'ਜਿਉ ਤਿਉ' (= ਜੌਂ ਤੌਂ) ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਆਮ ਹੈ। ਹਿੰਦੀ 'ਕੁਛ' ਕਿਛ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਹਿੰਦੀ 'ਆਗੇ' ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ 'ਅੱਗੇ' ਦੋਵੇਂ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਖੜੀ ਬੋਲੀ ਦੇ 'ਯਹਾਂ, ਵਹਾਂ' ਦੀ ਥਾਂ 'ਈਹਾਂ', 'ਉਹਾਂ' ਵਰਤੇ ਹਨ ਤੇ 'ਇਤਨਾ' ਦੀ ਥਾਂ 'ਏਤਨਾ'।

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ:-

ਅੰਤ ਵਿਚ ਔਕੜ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਸੰਖਿਆਵਾਚਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਅਧਿਕਤਰ ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਹਨ, ਪਰੰਤੂ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਪੰਜ, ਛੇ, ਸੱਤ ਵੀ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।

ਕ੍ਰਿਯਾ ਰੂਪ:-

ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਧਾਤੂ ਨਾਲ ਅਧਿਕਤਰ 'ਤਾ ਹੈ' ਜੋੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ 'ਦਾ ਹੈ' ਵਾਲੇ ਰੂਪ ਵੀ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ 'ਜਾਂਦਾ ਹੈ' ਹੋਂਦਾ ਹੈ, ਆਦਿ। 'ਹੈ' ਦਾ ਬਹੁਵਚਣ 'ਹੈ, ਹੋਂ ਤੇ 'ਹੈਨਿ' ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ 'ਹਨ' ਥੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। 'ਤਾ ਹੈ' ਵਾਲੇ ਕੁਝ ਪ੍ਰਯੋਗ ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ 'ਕਹੀਤਾ, ਪਾਈਤਾ; ਜਾਣੀਤਾ' ਆਦਿ। ਇਹ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਮ-ਵਾਚਕ ਵਿਚ ਹਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਕ੍ਰਮ ਨਾਲ 'ਕਹਿਆ ਜਾਂਦਾ', 'ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ', ਤੇ 'ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ' ਹੈ। ਮੱਧਵਰਤੀ ਥੀ (੧) ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਹਿੰਦੀ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਰ ਕੇ ਹੈ। 'ਹੈ' ਦੇ ਅਭਿਰਿਕਤ 'ਹਉ' ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਤੇ 'ਹੂੰ' ਲਈ 'ਹਉ' ਤੇ 'ਹਾਂ'; ਜਿਵੇਂ ਜਾਣਤਾ ਹਾਂ, 'ਜਾਤਾ ਹਉ' ਆਦਿ ਹਨ।

ਕੂਤ-ਕਾਲ ਵਿਚ ਹੁਆ, ਹੋਆ ਤੇ ਭੋਆ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਸਹਾਇਕ ਕ੍ਰਿਆ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਥਾ. ਥੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਸੀ, ਸਾ ਵੀ ਕਿਤੇ-ਕਿਤੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।

ਭਵਿੱਖਤਕਾਲ ਦੇ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਥਮ ਪੁਰਸ਼ ਵਿਚ ਗਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇ ਯਾ ਹਿ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਹੋਇਗਾ (= ਹੋਗਾ), ਸਵਰਹਿਗੇ (= ਸਵਰੇਂਗੇ) ਆਦਿ ਤੇ ਮੱਧਮ-ਪੁਰਸ਼ ਵਿਚ 'ਹੁ' ਜਿਵੇਂ ਗਾਵਹੁਗੇ=ਗਾਓਗੇ, ਗਾਵੋਗੇ।

ਵਾਕ ਰਚਨਾ:-

ਵਾਕ-ਰਚਨਾ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਅੱਜ ਕਲ ਵਾਂਗ ਹੀ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਕਿਤੇ-ਕਿਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਵਿਚ ਭੇਦ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—'ਤਬ ਜਾ ਵੇਖੇ ਤਉ ਉਹਾ ਏਕੁ ਦੇਹਰਾ ਹੈ ਗਚਗੀਰੀ', "ਹੁਣਿ ਈਹਾਂ ਅਸਾਡੀ ਠਵਰੁ ਬੈਠਣ ਦੀ ਹੈ, "ਜਿਉ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਤਪਿਸਆ ਬੈਠਾ ਤਿਉ ਬਾਬੇ ਬੈਠੇ ਬਰਸ ਦਿਨਾਂ ਗੁਜਰ ਗੋਆ ਧਿਆਨ ਕੀਤੇ"। ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਭਾਈ ਭਤੀਸੇ ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਆਏ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਪਾਸਿ' ਆਦਿ।

ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ:-

ਜਨਮ-ਸਾਖੀ ਦੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਤਦਭਵ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਤਦਭਵ ਰੂਪਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਜਿਥੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਪੀਰਾਂ ਫਕੀਰਾਂ ਆਦਿ ਨਾਲ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਹੈ ਉਥੇ ਅਰਬੀ ਫਾਰਸੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਅਧਿਕਤਰ ਤਤਸਮ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਭਾਵੇਂ ਲਿਪੀ ਦੀ ਭਿੰਨਤਾ ਕਰ ਕੇ ਉਹ ਸ਼ੁੱਧ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲਿਖੇ ਜਾ ਸਕੇ ਹਨ।

੪. ਇਤਿਹਾਸਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ

(ੳ) ਇਸ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਮਹਾਨਤਾ

(ਸੰਪਾਦਕ)

ਭੂਮਕਾ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਚੁਕਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦਾ ਰਚਨਕਾਲ ਸਤਾਰਵੀਂ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਈਸਵੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦਹਾਕੇ ਤੇ ੧੬੨੯ ਈਸਵੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਹਰਿ ਜੀ “ਗੋਸਟਾਂ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ” ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਗੋਸਟਾਂ ਬਾਬਾ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਜੀ ਦੇ ਅਕਾਲ ਚਲਾਏ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ^੧। ਗਿਆਨ ਰਤਨਾਵਲੀ ਜਾਂ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦੇ ਹੋ ਤੇ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਦੀਆਂ ਗੋਸਟਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਚੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਕਰਤਾ ਗਿਆਨ ਰਤਨਾਵਲੀ ਲਿਖਦਾ ਹੈ:—

‘ਇਕ ਸਮੇਂ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਥੀ ਸਿਖਾਂ ਪ੍ਰਬਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਗੋਸਟ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੀ ਅਰ ਉਸ ਵਿਚ ਛੋਟੇ ਮੇਲ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਕਈ ਜੁਗਤਾਂ ਅਣ-ਬਣਦੀਆਂ ਪਾਇ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ.....ਜੈਸੇ ਦੁਧ ਮੈ ਪਾਣੀ ਰਲਾਇ ਵਿਚੇ ਤੇ ਹੰਸ ਉਸ ਨੂੰ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਤੈਸੇ ਤੁਸੀ ਮਹਾਂ ਹੰਸ ਹੋ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਬਚਨ ਤੇ ਮੀਟਿਆ ਦੇ ਬਚਨ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਕਰ ਦੇਵੋ ਤਾਂ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮਿਰਜਾਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤਿਸ ਸਮੇਂ ਸਿਖਾਂ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਜੋ ਗੋਸਟਾਂ ਦੀ ਮਿਰਜਦਾ ਕੋਈ ਹੋਈ ਨਹੀ ਮਤਿ ਪੰਜਾਂ ਮੇਲ ਵਾਲੇ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਅਜੁਗਤਾਂ ਪਾਇ ਕੇ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਭਰਮਾਇ ਦੇਂਦੇ [ਹੋਵਨ ਤਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਬਚਨ ਹੋਇਆ ਕਿ ਤੁਸਾਂ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੀ ਇਕ ਵਾਰ ਕਰਨੀ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿਖ ਉਸ ਵਾਰ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਸਾਖੀ ਨੂੰ ਸੁਨਣ ਪਤਨਤੇ ਤਾਹੀ ਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਜੋ ਵਾਰ ਹੈ ਗਿਆਨ ਰਤਨਾਵਲੀ ਸੋਈ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਹੈ।’

ਉਪਰੋਕਤ ਟੁਕ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜਨਮ ਸਾਖੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ “ਗੋਸਟਾਂ” ਕਰ ਕੇ ਲਿਖਿਆ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਵੇਖਣ ਵਾਲੇ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਦਾ ਰਚਨ ਕਾਲ ਕੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਨਿਮਨ ਲਿਖਤ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਆਈਆਂ ਪਉੜੀਆਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਮੇਂ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਣ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਤਰਤੀਬ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਆਏ ਵਿਸ਼ਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਉਸ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਾਂਗੇ :—

^੧‘ਗੋਸਟਾਂ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ’, ਪੜ੍ਹਾ ੩੫੧

^੨‘ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ’ (ਫਾਪ ਬੰਬਈ) ਪੱਥਰ ਦਾ ਛਾਪਾ ਪੰਨਾ ੧—੨

੧. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਮੀਣਿਆਂ ਦੀ ਵਾਰ ਅਬਵਾ ਤੇ ਵੀ ਵਾਰ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਜੀ ਦੇ ਰੋਰ ਪਿੰਡ ਜਾਣ ਪਿਛੋਂ ਲਿਖੀ। ੧੫੯੬ ਈਸਵੀ ਤਕ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਜੀ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਸਿਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਇਹ ਤਵੀਰ ਵਾਰ ੧੫੯੬ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਲਿਖੀ ਗਈ।

੨. ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—

ਪੰਜ ਪਿਆਲੇ ਪੰਜ ਪੀਰ ਛਟਮ ਪੀਰ ਬੈਠਾ ਗੁਰ ਭਾਰੀ॥

ਅਰਜਨ ਕਾਇਆ ਪਲਟ ਕੇ ਮੂਰਤਿ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਵਾਰੀ॥

ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਿਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਇਹ ਵਾਰ ਸਾਰੀ ਯਾ ਇਹ ਪਉੜੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਣ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਲਿਖੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ੧੬੦੬ ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠੇ। ਸੋ ਇਹ ੧੬੦੬ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਸਹੀ ਹੋਈ।

੩. ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਚਿਹਾਤ ੧੬੩੭ ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ੧੬੩੭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਹ ਵਾਰ ਲਿਖੀਆਂ ਜਾ ਚੁਕੀਆਂ ਸਨ।

੪. ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਦੀ ੪੯ਵੀਂ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

“ਦਲ ਫੰਜਨ ਗੁਰ ਸੂਰਮਾ ਵਡਜੋਧਾ ਬਹੁ ਪਰਉਪਕਾਰੀ”

“ਦਲ ਫੰਜਨ” ਦਲਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ‘ਸੂਰਮਾ’ ਬਹਾਦਰ ਤੇ ਵੱਡਾ ਯੋਧਾ ਕਰ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਬੋਂ ਇਹ ਸਮਝ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਵਾਰ ਜਾ ਪਉੜੀ ਰਚੀ ਗਈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਮੁਗਲ ਸੈਨਾ ਦੇ ਦਲਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਚੁਕੇ ਸਨ ਜਾਂ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਰੀਰਕ ਸੂਰਮਗਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਅ ਹੋ ਚੁਕਾ ਸੀ ਜਾਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਮਹਾਂਯੋਧੇ ਬਣ ਚੁਕੇ ਸਨ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਮੁਗਲ ਸੈਨਾ ਦੇ ਨਾਲ ਪਹਿਲੀ ਲੜਾਈ ਸ਼ਾਹਜਹਾਨ (੧੬੨੭-੧੬੫੮) ਦੇ ਵਕਤ ਵਿਚ ਹੋਈ ਤੇ ਇਹ ਲੜਾਈ ੧੬੨੮ ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਹੋਈ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

੫. ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਬਾਬਾ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਸੰਬੰਧੀ ਰਚੀ ਵਾਰ ਨੂੰ ਛੱਤੀਵਾਂ ਅੰਕ ਦੇਣਾ ਵੀ ਸਿੱਧ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਤਰਤੀਬ, ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਸਾਡੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚੀ ਹੈ, ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਦੇ ਚਿਹਾਤ ਪਿਛੋਂ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਂਦਾ। ਬਾਬਾ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ੧੬੧੯ ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਏ ਸਨ ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਰਚੀ ਵਾਰ ਜੋ ਵਾਰਾਂ ਦੇ ਸੰਪਾਦਨ ਸਮੇਂ ਕੋਈ ਚੋਖੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਖਈ ਨੂੰ ਆਪ ਨੇ ਛੱਤੀਵਾਂ ਅੰਕ ਦਿੱਤਾ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਹਰਵਾਨ ਰਚਿਤ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਵਲਾਇਤ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦਾ ਇਕ ਉਤਾਰਾ ਕੋਲ ਬੁਕ ਵਿਲੀਅਮ ਥਿੰਗਲੈਂਡ ਨੇ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵਲਾਇਤ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨੂੰ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੰਪਾਦਨ ਕਰਕੇ ‘ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ’ ਨਾਮ ਦੇ ਕੇ ਛਾਪਿਆ ਹੈ। ਮੈਕਾਲਿਫ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਤੇ ਹਾਫਿਜ਼ਾਬਾਦ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵੀ ਇਸੇ ਹੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੇ ਮਿਲਦੇ-ਜਿਲਦੇ ਉਤਾਰੇ ਹਨ। ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—

ਵਿਸਥਾਰ ਲਈ ਵੇਖੋ ਸੰਪਾਦਕ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਅਰੰਭਕਾ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਲੇਖ “ਜੀਵਨ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ”

ਵੇਖੋ ਮੈਕਾਲਿਫ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ

“ਕਲਜੁਗ ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਸਤ ਸੌ ਪੈਂਤੀਸ ਬਰਸ ਵਰਤਿਆ ਹੈ” ਜੇਕਰ ਇਸ ਸੰਮਤ ਨੂੰ ਈਸਵੀ ਸੰਮਤ ਵਿਚ ਵੇਖਣ ਲਈ ਸਵਾਮੀ ਕੰਨੂ ਪਿਲੇ ਦੀ ਜੰਤਰੀ ਨੂੰ ਵਰਤੀਏ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੰਨ ੧੬੩੪ ਈਸਵੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਿਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ੧੬੩੪ ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਗਈ¹। ਉਸ ਵੇਲੇ ਛਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਜ਼ਿਉਂਦੇ ਸਨ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਰਤਾ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਛਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹੋਵੇ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਕੇ ਉਸਨੇ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਲਿਖੀ ਹੋਵੇ। ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਵੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਲਿਖੀ ਜਾ ਚੁਕੀ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਾਰਾਂ ਛਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਤੇ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਤੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੈ। ਅੰਦਰੂਨੀ ਗਵਾਹੀ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਤ੍ਰੈ ਲਿਖਤਾਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਤੇ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੀਆਂ ਕਈ ਸਾਖੀਆਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਕਈਆਂ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਲਿਖਤ ਵੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਪੱਖ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਅਗਲੇ ਨਿਬੰਧ ਵਿਚ ਦਿਤਾ ਹੈ।

ਇਸ ਸਾਰੀ ਵੀਚਾਰ ਤੋਂ ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਿਹਰਵਾਨ ਰਚਿਤ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਦਰਸਾਇਆ ਹਾਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਸੰਬੰਧੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੀ ਪਰੰਪਰਾ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਦੱਸ ਦੇਣਾ ਭੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਤਾਰੇ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧਾਂ ਨੇ ਇਸ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵਾਧੇ ਘਾਟੇ ਕੀਤੇ ਹਨ ਤੇ ਇਹ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਆਪਣੇ ਅਸਲ ਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਉਦਾਸੀਨ ਮੱਤ ਦਾ ਪਰਚਾਰ ਇਸ ਵਿਚ ਸਾਫ਼ ਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ।

ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਵਿਚ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਤੇ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਰਤਕ ਵੀ ਬਾਮਲ ਹਨ²। ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਵਿਤਾ ਬਾਵਾ ਸਰੂਪ ਦਾਸ ਦੀ ਕਿਰਤ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਚੇ ਜਾਣ ਦਾ ਸੰਮਤ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:-

ਦਸ ਅਸਟ ਸਹਸ ਸੰਮਤ ਵਿਕ੍ਰਮ ਅਵਰ ਅਧਿਕ ਤੇਤੀਸ

ਸਰੂਪ ਦਾਸ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰੀ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਖਸ਼ੀਸ।

ਜਿਸਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ੧੮੩੩ ਸੰਮਤ ਭਾਵ ੧੭੭੬ ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਰਚਿਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਬਿਰਤਾਂਤ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੇ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਾਲੋਂ ਤਕਰੀਬਨ ਸਤਰ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ੧੮੪੩ ਈਸਵੀ ਜਾਂ ੧੯੦੦ ਬਿਕਰਮੀ ਵਿਚ ਹੋਈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਰਤਾ ਆਪ ਲਿਖਦਾ ਹੈ।

“ਸੁਨ ਸੁਨ ਗੁਰਿ ਆਤਮਾ ਸੰਮਤ ਆਦ ਪਛਾਣ”

ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਰਤਕ ਬਾਵਾ ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਭਲੇ ਦੀ ਕਿਰਤ ਹੈ ਤੇ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਮਤ ੧੭੯੮ ਵਿਚ ਭਾਵ ੧੭੪੧ ਈ: ਵਿਚ ਰਚਿਆ ਗਿਆ, ਇਸਤਰਾਂ ਇਹ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਵਿਤਾ ਨਾਲੋਂ ੩੫ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ। ਜੇਕਰ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ (ਵਾਰਤਕ) ਤੇ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ (ਕਵਿਤਾ) ਦੇ ਖਰੜਿਆਂ ਨੂੰ ਆਮੋ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖ ਕੇ ਟਾਕਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਗਲ ਨਿਸਚਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ ਦਸੇ ਵਰਤਾਂਤ ਆਪੋ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਰਤਕ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜੀਵਨ ਬਿਰਤਾਂਤ ਸੰਕੁਚਵਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ

¹ ਵੇਖੋ L. D. Swami Kannu Pillai, An Indian Ephemeris vol VI, page 70.

² ਇਹ ਦੋਵੇ ਖਰੜੇ ਸਿਖ ਹਿਸਟਰੀ ਰੀਸਰਚ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਕਾਲਸਾ ਦਲਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਸੁਰਖਿਅਤ ਹਨ ਵੇਖੋ ਐਸ. ਐਚ. ਆਰ. ਨੰਬਰ ੨੩੦੦ ਤੇ ਐਸ. ਐਚ. ਆਰ. ਨੰਬਰ ੨੩੦੮।

ਸਾਖੀਆਂ ਛਡੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਗੱਲ ਬਾਤ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਲੰਮੇਰਾ ਹੈ¹। ਬਬਦ ਲਿਖੇ ਹਨ ਪਰ ਪਰਮਾਰਥ ਨਹੀਂ ਲਿਖੇ ਪਰ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਵਾਂਗੂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬਬਦਾ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਰਥ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਪ੍ਰਮਾਰਥ ਕਿਧਰੇ ਪਦ ਵਿਚ ਹੈ ਕਿਧਰੇ ਗੱਦ ਵਿਚ। ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਬਾ ਸਰੂਪ ਦਾਸ ਨੇ ਅਪਣੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਦਾ ਲਿਖਣ ਵੰਗ ਅਪਣਾਇਆ ਹੈ ਪਰ ਆਪ ਦੇ ਦਸੈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪ੍ਰਮਾਰਥ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਦੇ ਦੱਸੇ ਪ੍ਰਮਾਰਥਾਂ ਵਾਂਗੂ ਰਚਿਕ ਨਹੀਂ। ਕਰਤਾ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੇ ਕੇਵਲ ਅਖਰੀ ਅਰਥ ਕੀਤੇ ਹਨ ਤੇ ਬਬਦ ਦਾ ਅੰਤਰੀਵ ਛਾਵ ਲੱਭਣ ਦਾ ਯਤਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਗਲ ਨਿਮਨ ਲਿਖਤ ਪਰਮਾਰਥਾਂ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ:—

ਸੋਰਠ ਮਹਲਾ ੧—ਮਨੁ ਹਾਲੀ ਕਿਰਸਾਣੀ ਕਰਣੀ ਸਰਮੁ ਪਾਣੀ ਤਨੁ ਖੇਤੁ ॥

ਨਾਮ ਬੀਜ ਸੰਤੋਖੁ ਸੁਹਾਗਾ ਰਖੁ ਗਰੀਬੀ ਵੇਸੁ ॥ ਭਾਉ ਕਰਮ ਕਰਿ ਜੰਮਸੀ ਸੇ ਘਰ ਛਾਗਠ ਦੇਖ ॥੧॥

ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਦਿਤਾ ਪ੍ਰਮਾਰਥ ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ:—

“ਹੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇਹੀ ਧਰਤੀ ਮੈ ਮਨ ਰੂਪੀ ਹਾਲੀ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਰੂਪੀ ਕਿਰਸਾਣੀ ਸਮਝੈ ਹੋਇ ਸਰਮ ਰੂਪੀ ਪਾਣੀ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਬੀਜ ਪੜੇ ਸੰਤੋਖ ਰੂਪੀ ਸੁਹਾਗਾ ਫਿਰੇ। ਗਰੀਬੀ ਸੋ ਸਾਧਤਾ ਰਹੇ। ਐਸੀ ਖੇਤੀ ਲਾਭਵੰਤ ਹੈ। ਹੋਰ ਜੋ ਮਾਇਆ ਦੀ ਖੇਤੀ ਕਿਰਤ ਹੈ ਸੋ ਤੋਟਾ ਹੈ”²।

ਉਪਰੋਕਤ ਪੰਗਤੀ ਦਾ ਪਰਮਾਰਥ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਦੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਬਾਬਾ ਜੀ ਮੈ ਖੇਤੀ ਵਾਹੀ, ਜਮਾਈ, ਜਮਾਇ ਕਰਿ, ਕਟਿ ਕਰਿ ਗਾਹਿ ਕਰਿ, ਉਭਾਇ ਕਰਿ, ਹਛੀ ਕਿਲਾਇ ਕਰਿ ਖੇਤੀ ਆਣਿ ਘਰਿ ਘਤੀ ਹੈ। ਮੈ ਹੋਰੁ ਕੇਹੜੀ ਖੇਤੀ ਜਾਉ?” ਤਬ ਦਾਦਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਡਰਿ ਗਇਆ ਜਿ, “ਏ ਪਰਮੇਸਰ ਨਾਨਕ ਅਗਾਧਿ ਦੇ ਘਰਿ ਬਾਤਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਾਣੀਐ ਜੇ ਕਿਆ ਕਰੈ।” ਤਬ ਦਾਦੇ ਕਾਲੂ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ਜੀ! ਇਹ ਜਿ ਖੇਤੀ ਅਸਾਂ ਵਾਹੀ ਬੀਜੀ ਹੈ ਸਿ ਤੁਧ ਕਦੇ ਡਿਠੀ ਨਾਹੀਂ। ਪਣੁ ਜੀ ਓਹੁ ਕਵਣੁ ਖੇਤੀ ਹੈ ਜਿਤੋਂ ਜਮਾਇ ਕਰ ਘਰਿ ਵਾੜੀ ਹੈ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਬਾਬਾ ਜੀ! ਇਹ ਜਿ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਹੈ ਇਹ ਮੇਰਾ ਹਾਲੀ ਹੈ। ਕਰਣੀ ਕੀ ਕਿਰਸਾਣੀ ਕਰੀ ਹੈ, ਸਰਮ, ਜਤੁ, ਸਤ ਕਾ ਪਾਣੀ ਸਿੰਜਦਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਜਿ ਤਨੁ ਹੈ ਸਿ ਖੇਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਅਰ ਪਰਮੇਸਰ ਜੀ ਕਾ ਨਾਮ ਹੈ ਸਿ ਇਹ ਵਿਚ ਮੈ ਬੀਜਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਤਨ ਖੇਤੀ ਵਿਚਿ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਵਾਹਿ ਬੀਜ ਕਰਿ ਸੰਤੋਖ ਦਾ ਸੁਹਾਗਾ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਜਿ ਗਰੀਬੀ ਹੈ ਸਿ ਏਸੁ ਖੇਤ ਵਿਚਿ ਰਖਾ ਘਤਿਆ ਹੈ, ਫਲੀਦਾ ਹੈ ਸਿ ਭਾਉ ਫਲੀਦਾ ਹੈ। ਅੰਦਰ ਜਿ ਭਾਓ ਵਸਿਆ ਸਿ ਇਹ ਖੇਤੀ ਜੰਮੀ ਪਰਮੇਸਰ ਕੇ ਨਾਮ ਦੀ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰਿ ਇਹ ਖੇਤੀ ਵੜੀ ਹੈ ਜੇਈ ਘਰਿ ਭਾਗਠਿ ਹੋਏ, ਹੋਰਿ ਸਭੇ ਉਜਾੜ ਹੋਨੀ, ਖੇਤੀਆ ਅਰੁ ਘਰਿ ਹੋਰਨੀ ਖੇਤੀ ਵਾਹੀ ਏਸ ਨੇ ਹਬਹੁ ਕਿਛੁ ਤੋਟਾ ਹੈ, ਪਰ ਲਾਹਾ ਨਾਹੀਂ।.....

[ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਪੰਨਾ ੬੮

ਨ ਕੇਵਲ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਕਰਤਾ ਦਾ ਲਿਖਣ ਵੰਗ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਦੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਸਗੋਂ ਕਈ ਥਾਂਈ ਸਾਖੀਆਂ ਦੀ ਤਰਤੀਬ ਵੀ। ਅਰੰਭ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਨੇ ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਦੀ ਗੋਸਟ

¹ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ (ਕਵਿਤਾ) ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸੰਘੀ ੬੫ ਸਾਖੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਰਤਕ ਵਿਚ ੨੦। ਸਾਖੀਆਂ ਦੀ ਤਰਤੀਬ ਇਕੋ ਜਿਹੀ ਹੈ। ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼(ਕਵਿਤਾ) ਵਿਚ ਕੁਝ ਸਾਖੀਆਂ ਐਸੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਘਟਨਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸਿਵੇਂ “ਬਾਬੇ ਕਾ ਚਿਤ ਲਗਾਵਨੇ ਕੀ ਸਾਖੀ” “ਉਦਾਸੀ ਮਿਟਾਵਨੇ ਕੀ ਸਾਖੀ” ਵਿਸਥਾਰ ਲਈ ਵੇਖੋ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਦੀ ਲਿਖੀ ‘ਜੀਵਨ ਕਥਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ‘ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼’ (ਵਾਰਤਕ) ਵਿਚੋਂ”।

²ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ (S. H. R. 2300), ਪੱਤਰਾ ੧੩ ਓ

ਦਿਤੀ ਹੈ ਉਥੇ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਕਰਤਾ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗੋਰਖ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਕਰਾ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਂਧੇ ਪਾਸ ਪੜ੍ਹਣਾ ਤੇ ਮੁਲਾਂ ਪਾਸ ਪੜ੍ਹਣਾ, ਖੇਤ ਹਰਿਆ, ਬਿਰਛ ਦੀ ਛਾਇਆ, ਵਿਆਹ, ਮੋਦੀ ਖਾਣੇ ਦੀ ਸੰਭਾਲ, ਰੋਗ ਦਾ ਦਾਰੂ, ਵੇਈ ਪ੍ਰਵੇਸ਼, ਕਾਜ਼ੀ ਚਰਚਾ ਤੇ ਤਿਆਗ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜਨਮ-ਸਾਖੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਵਿਚ ਮੋਜੂਦ ਹਨ। ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਕਰਤਾ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਮੋਜੂਦ ਸੀ।

ਇਕ ਹੋਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕੋਣ ਤੋਂ ਵੇਖਿਆਂ ਉਪਰੋਕਤ ਦੱਸੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਇਕੋ ਹੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਪਰੰਪਰਾ ਵਿਚੋਂ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਨਿਮਨ ਬਿਖਤ ਗੱਲਾਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਹਨ:—

੧. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਮਤੀ ੧੫੨੬ ਵਿਸਾਖ ਸੂਦੀ ਤਿੰਨ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

੨. ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਤੇ ਛਾਈ ਬਾਲੇ ਦਾ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਾਖੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

੩. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਲਿਖਵਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਕਥਨ ਨਹੀਂ।

ਬਾਲੇ ਦੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਛਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ ਰਚਿਆ ਤੇ ਬਾਲੇ ਦੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੀਆਂ ਕਈ ਪ੍ਰਤੀਆਂ ਵੱਖ ਵੱਖਰੇ ਵੇਰਵੇ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਪਰੰਪਰਾ ਵਿਚ ਉਪਰੋਕਤ ਗੱਲਾਂ ਭਿੰਨ ਹਨ:—

੧. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਦਿਨ ਕੱਤਕ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

੨. ਬਾਲੇ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਾਖੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਦੇਸ਼ਾਤਰਾਂ ਦਾ ਰਟਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।

੩. ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਛਾਈ ਬਾਲੇ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰਕੇ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਲਿਖਵਾਈ।

ਛਾਈ ਬਾਲੇ ਦੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਲਿਖੇ ਜਾਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ ਹੈ ਜਿਥੇ ਕਿ ਛਾਈ ਬਾਲੇ ਦਾ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਹੋਇਆ। ਸ੍ਰੀ ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਹੀ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ੧੭੭੬ ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਹੈ:—

“ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਕੇ ਦੇਹੁਰੇ ਪੋਖੀ ਲਿਖੀ ਸੁਧਾਰਾ। ਪਠੈ ਸੁਨੈ ਚਿਤ ਲਾਇ ਕੈ ਪਾਵੈ ਮੋਖ ਦੁਆਰਾ”। ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਤਕਰੀਬਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਸਾਖੀਆਂ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿ ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਹੋਈਆਂ ਪਰ ਅਚੰਭੇ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਛਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਲਿਖਾਏ ਜਾਣ ਦਾ ਕੋਈ ਕਥਨ ਨਹੀਂ। ਸਗੋਂ ਜਿਸ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਮੇਲ ਬਾਲੇ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ—ਭਾਵ ਸੱਚੇ ਸੋਚੇ ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਲਿਖੀ ਹੈ ਪਰ ਬਾਲੇ ਦਾ ਨਾਂ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਥਾਂ ਟਹਿਲੀਆਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—

“ਸੁਨ ਬਾਬੇ ਬਚਨ ਪਿਤਾ ਮਨ ਲੀਨਾ। ਲੈ ਟਹਿਲੀਆਂ ਸੰਗ ਪਿਆਨਾ ਕੀਨਾ।

ਮਗ ਮਹਿ ਚਲਤ ਹਰਾ ਬਨ ਦੇਖਾ। ਬੈਠੇ ਤਹਾ ਬਹੁ ਸਾਧ ਬਿਸੇਖਾ। [ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੜੀ ੧੨ ਓ

ਛਾਈ ਬਾਲੇ ਬਾਰੇ ਸਰਦਾਰ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਦੇ “ਕੱਤਕ ਤੇ ਵਿਸਾਖ” ਲਿਖੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਪਹਿਲਾਂ ਡਾਕਟਰ ਟੱਟਪ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਸੀ:—

“ਇਹ ਸਾਖੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ-ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਹੈ।

¹ "The later tradition, which pretends to have knowledge of all the details of the life of Nanak, was therefore compelled to put forth as voucher for its sundry tales and stories Bhai Bala, who is said to have been a constant companion of Nanak from his youth up whereas our old Janam Sāhi does not even once mention Bhai Bala. If Bhai Bala had been a constant companion of Nanak and a sort of mentor to him as he appears now in the current Janam Sakhies it would be quite incomprehensible why never a single allusion should have been made to him in the old tradition,"¹

ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ "ਪਿਛਲੀਆਂ ਰਵਾਇਤਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਦਾਹਵਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਪੂਰੀ ਜਾਣ ਕਾਰੀ ਹੈ ਇਸ ਗੱਲ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋਈਆਂ ਕਿ ਆਪਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਤੇ ਕਥਾਵਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੋਤਤਾ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਣ। ਇਹ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਬਚਪਨ ਦਾ ਸਾਥੀ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਪੁਰਾਤਨ ਪਰੰਪਰਾ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਂ ਇਕ ਵਾਰੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੋਰਚਾ ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਦਾ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਸਾਥੀ ਤੇ ਸਲਾਹਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਬਿਲਕੁਲ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਪੁਰਾਤਨ ਪਰੰਪਰਾ ਵਿਚ ਰਚੀਆਂ ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿਚ ਉਸ ਬਾਰੇ ਇਕ ਵਾਰੀ ਵੀ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਿਉਂ ਨਾ ਆਇਆ।"

ਇਸ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਦੇਣ

ਜਿਥੇ ਇਹ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਕਤੀਆਂ ਪੱਖਾਂ ਤੋਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਾਹਿਤਕ, ਭਾਸ਼ਾਈ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਰਮਾਰਥ ਆਦਿ ਤੋਂ ਇਕ ਅਨੂਠੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ਉਥੇ ਇਸ ਦੀ ਸਿਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਇਕ ਉਚੇਰੀ ਤੇ ਨਿਵੇਕਲੀ ਥਾਂ ਹੈ। ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿ ਇਕ ਮਹਾਂ ਹਸਤੀ ਨੇ ਅੰਕਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਤਕ ਲਭੀਆ ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਦੇ ਲਿਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ, ਪਰ ਇਸ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦਾ ਕਰਤਾ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਵਿਚੋਂ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਦਾ ਮਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੀ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸਨਬੰਧੀ ਚਲ ਰਹੀਆਂ ਰਵਾਇਤਾਂ ਤੋਂ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਾਣੂ ਸੀ। ਮੁਹਸਨ ਫਾਨੀ ਦੇ ਦਬਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਹਾਲ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਗ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਦੇ ਵੇਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਬਾਰੇ ਕਈ ਗਲਤ ਗੱਲਾਂ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੋ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਪਰ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦਾ ਆਧਾਰ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਲਤ ਗਲਤ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੁਹਸਨ ਫਾਨੀ ਨੇ ਕੀਤਾ, ਸਗੋਂ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੀਵਨੀ ਚਿਤ੍ਰਨ ਦਾ ਮੁਖ ਜਰੀਆ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕੋਣ ਤੋਂ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਪਰਬੀਨ ਜੀਵਨ ਲਿਖਾਰੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਹੋਰ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੋਮਿਆਂ ਦੀ ਅਣ ਹੋਂਦ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਚਿਤ੍ਰਨ ਦਾ ਅਧਾਰ ਬਣ ਸਕਦੀਆਂ ਸਨ। ਇਹ ਇਕ ਠੀਕ ਲੀਹ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਿਛੋਂ ਹੋਰ ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਦੇ ਰਚਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਅਪਣਾਇਆ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਪਰੰਪਰਾ ਦੀ ਤੋਰਣ ਵਾਲੇ ਤੇ ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਦੀ ਇਸ ਲੀਹ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਇਹ ਕੇਵਲ ਇਕੋ ਇਕ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਸਨਬੰਧੀ ਦਿਤੀਆਂ-ਤਾਰੀਖਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਤਾਰੀਖਾਂ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਲਈ ਵੇਖੋ ਇਸ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੀ ਅੰਤਕਾ ਨੰਬਰ ੧ ਪੰਨਾ ੫੨੧। ਇਉਂ

¹ Dr. Ernest Trumpp, *Adi Granth* (1877) page V.

ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੇ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਦੀ ਚਾਲ ਦੀ ਬੜੀ ਸੂਝ ਸੀ। ਥਾਂ ਥਾਂ ਤਾਰੀਖ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦੇ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਮਹਾਨਤਾ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸਾਖੀਕਾਰ ਨੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰ ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਰਹੇ। ਇਸ ਮਸਲੇ ਦਾ ਹੱਲ ਇਸ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਨੇ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਅੰਕਤ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਾਲ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰ ਰਹੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਉਤਰ ਵੱਲ ਇਕ ਸਾਲ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ ਰਟਨ ਕਰਦੇ ਰਹੇ।

ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀਆਂ ਨਿਮਨ ਲਿਖਤ ਤਿੰਨ ਮੁਖ ਉਦਾਸੀਆਂ ਦੱਸੀਆਂ ਹਨ। ਪਹਿਲੀ ਉਦਾਸੀ ਦਾ ਵਰਣਨ ਇਉਂ ਕੀਤਾ ਹੈ :—

“ਤਬ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰ ਤੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਮਰਦਾਨੇ ਕਉ ਸਾਥਿ ਲੈ ਕਰਿ ਚਲੇ ਤਬ ੨ ਬਰਸ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰ ਮੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਰਹਿਆ। ਬਹੁਤਿ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰ ਤੇ ਰਮੇ”।
[ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਪੰਨਾ ੧੦੪]

ਪੂਰਬ ਦੀ ਦਬਾ ਵੱਲ ਰਟਨ ਕਰਦੇ ਕਰਦੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪੂਰਬ ਵਾਲੇ ਪਾਸਿਓਂ ਹੀ ਦੱਖਣ ਵਲ ਦਾ ਰੁਖ ਕਰ ਲਿਆ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, “ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਉਸ ਨਗਰ ਤੇ ਪੂਰਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਦਖਣ ਦਿਸ਼ਾ ਕਉ ਚਲੇ।”
[ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਪੰਨਾ ੧੮੦]

ਛਾਵੇ ਸਾਖੀਆਂ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਹਨ ਪਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਉਦਾਸੀ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਇਉਂ ਬਣਦਾ ਹੈ : ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰ ਤੋਂ ਦਿਲੀ, ਫਰਦਾਅਰ, ਬਨਾਰਸ, ਪਟਨਾ, ਹਾਜੀਪੁਰ, ਜਗਨ ਨਾਥ ਪੁਰੀ, ਫਿਰਦਖਨ ਦੀ ਧਰਤੀ। ਸੇਤ ਬੰਧ, ਰਾਮੇਸ਼ਵਰਮ, ਹੋਰ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿਤੇ ਕੇਵਲ ਦਖਨ ਦੀ ਧਰਤੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਵਾਪਸੀ :—ਨਰਬਦਾ ਦਾ ਕੰਡਾ, ਉਜੈਨ, ਸੁਰਾਸ਼ਟਰ (ਗੁਜਰਾਤ ਕਾਠੀਆਵਾੜ), ਰਾਜਪੂਤਾਨਾ, ਬੀਕਾਨੇਰ, ਕੁਰੂਸ਼ੇਤਰਾ, ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ।

ਦੂਸਰੀ ਉਦਾਸੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਉਤਰ ਵੱਲ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ ਜੋਗੀਆਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਂਦੇ ਦੇਂਦੇ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਮੁੜ ਪਏ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। “ਤਬ ਉਤਰ ਕੀ ਧਰਤੀ ਤੇ ਪਛਮ ਕੀ ਧਰਤੀ ਕਉ ਰਮੇ। ਏਕ ਬਰਸ ਉਤਰ ਰਹੇ। ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਸੁਲਤਾਨ ਕੀ ਧਰਤੀ ਗਇਆ”।
[ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਪੰਨਾ ੩੧੯]

ਦੂਸਰੀ ਉਦਾਸੀ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਇਉਂ ਨਜਰੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ :—ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ, ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ, ਚਰਪਟ ਵਣੀ, ਗੋਰਖਹਟੜੀ-ਫਿਰ ਉਤਰ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਵੱਲ-ਸੁਲਤਾਨ, ਮੱਕਾ ਵਾਪਸੀ ਤੇ ਹਿੰਦਲਾਜ (ਸਿੰਧ), ਦਿੱਲੀ ਬਾਲਗੁਦਾਈ, ਸਈਦਪੁਰ ਤੇ ਤਲਵੰਡੀ।

ਤੀਸਰੀ ਉਦਾਸੀ ਕੋਈ ਵਡੀ ਨਹੀਂ,। ਕੇਵਲ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੀ ਹੈ-ਵੇਰਵਾ ਇਉਂ ਹੈ :—ਤਲਵੰਡੀ ਪਾਕਪਟਨ, ਦੀਪਾਲ ਪੁਰ, ਖਖੋਵਾਲ ਤੇ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਵਸਾਉਣਾ।

ਇਸ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਦਿਤੀਆਂ ਉਦਾਸੀਆਂ ਤੇ ਸਰਸਰੀ ਨਜ਼ਰ ਫੇਰਿਆਂ ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਇਸ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੇ ਕਰਤਾ ਨੇ ਹੋਰਨਾ ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਦੇ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਵਾਂਗੂੰ ਚਾਰ ਪਾਸਿਆਂ ਦੀਆਂ ਉਦਾਸੀਆਂ ਵਿਖਾਉਣ ਲਈ ਹਰ ਪਾਸੇ ਵੱਖਰੀ ਉਦਾਸੀ ਦਾ ਆਰੰਭ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ; ਸਗੋਂ ਪੂਰਬ ਦੱਖਣ ਦੀ ਉਦਾਸੀ ਤੇ ਉਤਰ ਪੱਛਮ ਦੀ ਉਦਾਸੀ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਦੀਰਘ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆਂ ਇਹ ਜ਼ਿਆਦਾ ਠੀਕ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਜੇਕਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਦੱਖਣ ਦੀ ਧਰਤੀ ਦਾ ਰਟਨ ਕਰਨਾ ਸੀ ਤਾਂ ਜਗਨ ਨਾਥ ਪੁਰੀ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਪੰਜਾਬ ਆ ਕੇ ਵੇਰ ਰਾਮੇਸ਼ਵਰ ਨੂੰ ਜਾਣ ਨਾਲੋਂ ਜਗਨ ਨਾਥ ਪੁਰੀ ਤੋਂ ਰਾਮੇਸ਼ਵਰ ਜਾਣਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਠੀਕ

ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਥੋਂ ਦੱਖਣ ਦੀ ਧਰਤੀ ਨੇੜੇ ਹੈ। ਵਕਤ ਜਾਂ ਸਫਰ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਇਆ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੇਸ਼ਾਂਤਰਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤਾ, ਇਹ ਜ਼ਿਆਦਾ ਠੀਕ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪੂਰਬ ਦੇ ਸਫਰ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਤੇ ਫੇਰਨ ਹੀ ਦੱਖਣ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਮੂੰਹ ਕਰ ਲਿਆ ਤੇ ਫੇਰ ਹਿੰਦ ਦੇ ਪੱਛਮ ਦੱਖਣੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਹੋ ਕੇ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਸੁਰਾਸ਼ਟਰ, ਰਾਜਪੂਤਾਨਾ ਆਦਿ ਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਰਦੇ ਵਾਪਸ ਆਏ। ਜੇਕਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਪੂਰਬ ਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਫਿਰ ਕੇ ਵਾਪਸ ਆਉਂਦੇ ਤੇ ਫੇਰ ਦੱਖਣ ਜਾਂਦੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹੋਰ ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਦੇ ਕਰਤਾ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਬਾਇਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਪੱਛਮ ਦੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਰਟਣ ਕਰਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਨ ਮਿਲਦਾ। ਸਮਾਂ ਤੇ ਸਫਰ ਦੀਆਂ ਔਕੜਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਅਸੀਂ ਇਹ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀਆਂ ਉਦਾਸੀਆਂ ਲਿਖਣ ਵਿਚ ਯਥਾਰਥਵਾਦ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲਿਆ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀਆਂ ਉਦਾਸੀਆਂ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਹੀ ਵਿਉਂਤ ਠੀਕ ਜਾਪਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਪੁਰਾਤਨ ਜਾਂ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੇ ਰਚਨਹਾਰਾਂ ਵਾਂਗੂ ਪੂਰਬ ਤੇ ਦੱਖਣ ਦੀ ਵੱਖਰੀ ਵੱਖਰੀ ਉਦਾਸੀ ਦਾ ਕਥਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸਗੋਂ ਦੋਹਾਂ ਉਦਾਸੀਆਂ ਦਾ ਮਿਲਵਾਂ ਹਾਲ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ:—

“ਬਾਬਾ ਆਯਾ ਤੀਰਥੀਂ ਤੀਰਥ ਪੂਰਬ ਸਭੇ ਫਿਰ ਦੇਖੇ”

ਇਸੇ ਇਕੋ ਲਾਇਨ ਵਿਚ ਹਰਦੁਆਰ, ਬਨਾਰਸ, ਜਗਨ ਨਾਥਪੁਰੀ, ਰਾਮੇਸ਼ਵਰਮ, ਉਜੈਨ ਤੇ ਕੁਰਕਸ਼ੇਤਰ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਵਰਣਨ ਹੈ। ਪੂਰਬ ਤੇ ਦੱਖਣ ਦੀ ਉਦਾਸੀ ਦਾ ਵਖਰਾ ਵਖਰਾ ਵੇਰਵਾ ਨਹੀਂ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਤਰ ਤੇ ਪੱਛਮ ਦੀ ਉਦਾਸੀ ਵੱਖਰੀ ਵੱਖਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਪਦੀ। ਆਪ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ ਰਟਨ ਕਰਦੇ ਪੱਛਮ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਚਲੇ ਗਏ ਫੇਰ ਮੱਕੇ ਵਲ ਰੁਖ ਕਰ ਲਿਆ ਤੇ ਆਉਂਦੀ ਵਾਰੀ ਸਿੰਧ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਰਟਨ ਕਰਕੇ ਵਾਪਸ ਤਲਵੰਡੀ ਆ ਗਏ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਉਤਰ ਤੇ ਪੱਛਮ ਦੀ ਉਦਾਸੀ ਦਾ ਕਥਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹੋਰ ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿਚ ਹੈ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਦੀਆਂ ਦੱਸੀਆਂ ਉਦਾਸੀਆਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹਾਲ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਵੱਖਰੀਆਂ ਉਦਾਸੀਆਂ ਦਾ ਕਥਨ ਕਿਧਰੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਉਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੋਰ ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਲਿਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਪਰਗਟ ਕਰਦੇ ਵਿਖਾਉਣ ਲਈ ਚਾਰ ਵੱਖਰੀਆਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਉਦਾਸੀਆਂ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ।

ਇਕ ਹੋਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗੱਲ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀਆਂ ਉਦਾਸੀਆਂ ਬਾਰੇ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਿਹਰਬਾਨ ਰਚਤ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਰਟਨ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਦਸਿਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨਗਰ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਫਿਰ ਉਸ ਨਗਰ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਫੇਰ ਉਸ ਨਗਰ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਟੁਰ ਪੈਂਦੇ ਸਨ। ਬਨਾਰਸ ਤੇ ਬੀਕਾਨੇਰ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਕੇਂਦਰ ਚੁਣ ਲੈਂਦੇ ਤੇ ਫੇਰ ਉਸ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਰਟਨ ਕਰਦੇ ਤੇ ਫੇਰ ਅੱਗੇ ਟੁਰਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਉਹ ਹੀ ਤਰੀਕਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਦਸਿਆ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਅਚੱਲ ਵਟਾਲੇ ਤੇ ਫੇਰ ਮੁਲਤਾਨ ਗਏ ਤੇ ਫੇਰ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਾਪਸ ਆਏ। ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਬਣਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਰਟਨ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਦੇਸ਼ਾਂਤਰ ਰਟਣ ਦਾ ਵੀ ਇਹ ਹੀ ਤਰੀਕਾ ਸੀ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਿਹਰਬਾਨ ਰਚਤ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੀ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ-ਸਾਖੀਆਂ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਥਾਂ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਇਕ ਮੁਢਲੀ ਲਿਖਤ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਹੋਰ ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਹੀ ਇਸ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਦੇਣ ਹੈ।

¹ਵੇਖੋ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਦੀਆਂ ੩੮ ਤੋਂ ੪੫ ਪਉੜੀਆਂ।

(ਅ) ਜਨਮ-ਸਾਖੀਆਂ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ

ਤੁਲਣਾਤਮਿਕ ਅਧਿਐਨ

[ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਪਿਆਰ ਸਿੰਘ ਲੁਧਿਆਣਾ]

੧.

ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਮੁੱਢਲਾ ਸਾਹਿਤ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਗੱਦ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਵਿਅਕਤਿਤ੍ਵ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦੀ ਹੈ। 'ਨਸਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਲਿਖੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੇਠ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਿਆਰ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਲ ਸਿੱਚੇ ਗੁਲਾਬ ਦੀਆਂ ਪੱਤੀਆਂ ਵਾਂਗ ਸਿਫਤ-ਸਮੀਰ ਨਾਲ ਹਿਲਦੇ ਸਨ'। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਇਕ ਮਹਾਨ ਚਿੰਤਕ, ਤਿਮਰ-ਨਾਸ਼ਕ, ਜਨ-ਉੱਧਾਰਕ, ਨਵੀਂ ਜੀਵਨ-ਜ਼ਾਰ ਦਾ ਉਸਰਦੀਆਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਪਤਿਤ-ਪਾਵਨ, ਭਗਤ-ਵੱਡਲ, ਦੀਨਾ-ਨਾਥ, ਮਨਸਾ-ਪੂਰਨ, ਘਟ ਘਟ ਦੀ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ ਆਪ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰਵੀ। ਅਜੇਹੇ ਅਦਭੁਤ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਸਿਫਤ-ਸਨਾ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਕਲਮਾਂ ਦਾ ਆਪ ਮੁਹਾਰੇ, ਕਿਸੇ ਅਗੰਮੀ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਵਹਿ ਤੁਰਨਾ ਬੜਾ ਸੁਭਾਵਕ ਸੀ। ਮੁਢਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਾਰਤਕ ਵਿਚ ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀਆਂ ਜਨਮ-ਸਾਖੀਆਂ, ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ, ਜਾਂ ਫਿਰ ਟੀਕਿਆਂ ਦੀ ਫਰਮਾਰ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਜੀਵਨ-ਕਥਾ ਲਿਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਕਾਫੀ ਲੰਮੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਈਆਂ ਦੇ ਲੇਖਕਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ ਤੇ ਕਈਆਂ ਦਾ ਨਹੀਂ; ਕੁਝ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਹਨ ਤੇ ਬਾਕੀ ਵਾਰਤਕ ਵਿਚ; ਕਈ ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ ਕਾਲ ਦੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਕਈ ਪੁਰਾਤਨ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ। ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਛੋਟੇ ਜੇਹੇ ਪਰਿਚਯ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਚਰਚਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣਾ ਸਕੀਏ। ਨਾ ਹੀ ਅਸੀਂ ਅਜੇਹਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਪਤਤਾਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਉਹ ਕੋਲਬਰੁਕ ਵਾਲੀ (ਪੁਰਾਤਨ) ਜਨਮ ਸਾਖੀ, ਜਾਂ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ, ਜਾਂ ਫਿਰ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦਾ ਹੀ ਵਧਾਇਆ ਘਟਾਇਆ ਜਾਂ ਬਦਲਿਆ ਰੂਪ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਕਾਰਣ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਇਸ ਤੁਲਣਾਤਮਿਕ ਅਧਿਐਨ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਜਨਮ-ਸਾਖੀਆਂ ਤਕ ਹੀ ਸੀਮਿਤ ਰਖਾਂਗੇ :-

(੧) ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ (੧੫੫੯-੧੬੩੮ ਈ:) ਰਚਿਤ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਦੀਆਂ ਪਉੜੀਆਂ ਨੰਬਰ ੨੩-੪੫ ਵਿਚ ਆਈਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਬੀਜ-ਰੂਪ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ-ਸਾਖੀ ਕਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਹਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੁਭਾਵਕ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਅਹਿਮ ਘਟਨਾਵਾਂ ਹੀ ਲਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ।

੨. ਕੋਲਬਰੁਕ ਜਾਂ ਵਲਾਇਤ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੰਪਾਦਨ ਕਰ ਕੇ 'ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ' ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਛਪਵਾਇਆ ਹੈ ਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਰਚਨਾ-ਕਾਲ ਸ. ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ ਨੇ ਜੁਗਾਵਲੀ ਨਾਂ ਦੀ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਆਏ ਕਲਜੁਗੀ ਸੰਮਤ ਦੇ ਇਕ ਸੰਕੇਤ ਤੋਂ ੧੬੩੫ ਈ. ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ੫੭ ਕੁ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹਨ।

^੧ਪ੍ਰੋ: ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ-‘ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ’ ਪਰ ਕਵਾਖੜਾਂ ਖੁਲ੍ਹੇ ਲੇਖ।

^੨ਵੇਰਵੇ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ‘ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ’।

੩. ਨੌਂਵੀਂ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ ਜਨਮ-ਸਾਖੀ ਜੋ ਸਾਡੀ ਇਸ ਚਰਚਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ ਤੇ ਜਿਸ ਵਿਚ ੫੭੫ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

੪. ਛਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਸਿੱਖ-ਜਗਤ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਜਨਮ-ਸਾਖੀ ਹੈ। ਜਿੰਨੀਆਂ ਹੱਥ-ਲਿਖੀਆਂ ਤੇ ਛਿੰਨ ਛਿੰਨ ਥਾਖਾਂ (Recensions) ਇਸ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੀਆਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ, ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪੁਸਤਕ ਦੀਆਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹੋਣ। ਫੇਰ ਚਿਰ ਤਕ ਇਹ ਸਿੱਖ-ਜਗਤ ਤੇ ਛਾਈ ਰਹੀ। ਰਵਾਇਤ ਇਸ ਨੂੰ ਛਾਈ ਬਾਲਾ ਦੇ ਮੁਖਸਤ, ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਦੇ ਖੜੋਟੇ ਪੈੜੇ ਮੋਢੇ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਲਿਖੀ ਮੰਨਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਤੇ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਜਨਮ-ਸਾਖੀ ਕਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਵਿਦਵਾਨ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀਕਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸੰਕੋਚ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ੯੦ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸਾਖੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਚਰਚਾ ਅਸੀਂ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਕਰਾਂਗੇ।

੫. ਹੰਦਾਲੀਆਂ ਜਾਂ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ : ਇਸ ਨੂੰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਛਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮ-ਸਾਖੀ ਦੀ ਹੀ ਇਕ ਥਾਖਾ ਮੰਨਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਫਰਕ ਕੇਵਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਆਗਿਆ ਲਈ ਕਈ ਗੱਲਾਂ, ਕਈ ਬਨਾਵਟੀ ਪੁਸ਼ੰਗ ਪਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਜਨਮ ਤੇਲੀ ਦੇ ਘਰ ਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਜਨਮ ਵਿਚ ਉਹ ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਤੇ ਝਨ ਬੋਲਦੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਰਭ ਜੋਨ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਪਇਆ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਖਵਾਜਾ ਖਿਜਰ ਅਬਵਾ ਜਿੰਦ ਪੀਰ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਗੁਰੂ ਧਾਰਿਆ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਇਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਰੰਘੜੀ ਵਿਆਹੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਹਜ ਵਿਚ ਕੁਸਹਜ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਇਤਿ ਆਦਿ।

੬. ਗਿਆਨ ਰਤਨਾਵਲੀ : ਇਹ ਉਹ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਹੈ ਜੋ ਛਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਹੈ। ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਹ ਛਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਦਾ ਟੀਕਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਇੰਜ ਢਾਲਿਆ ਗਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਪੁਸ਼ੰਗ ਆ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਣ ਕਰ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਛਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕਿਰਤ ਹੋਣ ਥਾਵੇਂ ਖੰਕਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਵੀਹ ਵਿਸਵੇਂ ਇਹ ਛਾਈ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਵਰੋਸਾਏ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਨਿਕਟ-ਵਰਤੀ ਸ਼ਿਸ਼ ਦੀ ਕਿਰਤ ਹੈ। ਸਮਾਂ ਇਸ ਦਾ ਛਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਿਛਲੇਰਾ ਕਾਲ, ੧੭੨੫-੪੦ ਈ. ਕਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

੨.

ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਇਸ ਅਧਿਐਨ ਵਿਚ ਅੱਗੇ ਚਲੀਏ, ਸਾਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਨਮ-ਸਾਖੀਆਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸਕ ਕ੍ਰਮ ਵਾਰ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ-ਜਗਤ ਵਿਚ ਇਕ ਰਵਾਜਤ ਚਲੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਪਿਛੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਖੀ ਛਾਈ ਬਾਲਾ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਸੁਣ ਕੇ, ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਦੇ ਖੜੋਟੇ ਪੈੜੇ ਮੋਢੇ ਪਾਸੋਂ ਲਿਖਵਾਈ, ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਉਹ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਹੁਣ ਲੋਪ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੈ। ਛਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੇ ਮੁੱਢ ਵਿਚ ਉਪਰੋਕਤ ਭਾਵ ਦੀ ਇਕ ਸੂਚਨਾ ਆਮ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਉਹ ਸੂਚਨਾ

“ਜਨਮ ਪਤਰੀ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ। ਸੰਮਤ ੧੫੮੨। ਪੰਦਰਾਂ ਸੌ ਬਯਾਸੀ, ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ੫। ਪੋਥੀ ਲਿਖੀ ਪੈੜੇ ਮੋਢੇ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਦੇ ਖੜੋਟੇ, ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਲਿਖਾਈ, ਪੈੜੇ ਲਿਖੀ ਮੁਖਸਤ ਬਾਲੇ ਸੰਧੂ ਜਟੇਵੇ ਕੀ। ਰਾਇ ਭੋਇ ਦੀ ਤਲਵੰਡੀਅਹੁ ਆਯਾ ਆਹਾ। ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਢੁੰਡ ਲਿਆਯਾ ਆਹਾ। ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਸਭਾਰਾਂ ਦਿਨ ਲਗੇ ਆਹੇ। ਜੋ ਜੋ ਹਕੀਕਤ ਆਹੀ, ਜਿਥੇ ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਫਿਰੇ ਆਹੇ, ਤਿਥੇ ਤਿਥੇ ਦੀ ਹਕੀਕਤ ਸਹਜ ਨਾਲ ਛਾਈ ਬਾਲੇ ਲਿਖਵਾਈ।”

ਗੋਬਿੰਦ ਨੰਬਰ ੪ (ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨਾ), ੫ (ਪਾਧੇ ਪਾਸ ਪੜ੍ਹਨਾ), ੧੫ (ਵੈਦ ਬੁਲਾਇਆ), ੨੮ (ਵੇਈ ਪ੍ਰਵੇਸ਼), ੩੫ ੧੩੧ (ਗੋਬਿੰਦ ਪੀਰ ਬਹਾ-ਉਦੀਨ ਦੇ ਪੋਤਰੇ ਨਾਲ), ੧੩੯ (ਸੈਦਪੁਰ ਤੇ ਹਮਲਾ), ੧੪੧ (ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨਾਲ ਮੇਲ), ੧੪੭-੪੮ (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਤੇ ਸ਼ੇਖ ਫ਼ਰੀਦ ਸਾਨੀ) ਤੇ ੧੫੩ (ਕਰੋੜੀਏ ਨਾਲ ਗੋਬਿੰਦ) ਨੂੰ ਵਾਰਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਪੈਰਿਆਂ ਦੇ ਪੈਰੇ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਨਾਲ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਲੇਣ ਕਈ ਵਾਰੀ ਬਿਨਾਂ ਬਦਲੀ ਦੇ ਸਿੱਧੀ ਹੈ, ਤੇ ਕਈ ਵਾਰੀ ਤਬਦੀਲੀ ਸਹਿਤ; ਪਰ ਤਬਦੀਲੀ ਰਸ ਤੋਂ ਸੱਖਣੀ ਨਹੀਂ। ਕੁਝ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦੇ ਕੇ ਕਰਤਾ ਸੋਚੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ ਜਨਮ-ਸਾਖੀ ਦੀ ਕਲਾ-ਕੋਸ਼ਲਤਾ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਾਂਦੇ ਹਾਂ :—

(ੳ) 'ਜਬ ਬਾਬਾ ਬਰਸਾਂ ਪੰਜਾਂ ਕਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਲੱਗਾ ਬਾਤਾਂ ਅਗਮ ਨਿਗਮ ਕੀਆਂ ਕਰਨ, ਜੋ ਕਿਛ ਬਾਤ ਕਏ, ਤਿਸ ਤੇ ਸਭਸੁ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾ ਹੋਇ ਆਵੇ। ਹਿੰਦੂ ਕਹਿਨ ਜੋ ਕੋਈ ਦੇਵਤਾ ਸਰੂਪ ਪੈਦਾ ਹੋਯਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਹਿਨ ਜੋ ਕੋਈ ਖੁਦਾਇ ਕਾ ਸਾਦਿਕੁ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। [ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ, ਪੰਨਾ ੧]

ਜਬ ਪੰਜਿ ਛਿਆਂ ਬਰਸਾਂ ਕਾ ਹੂਆ ਤਬ ਖੇਲੈ ਬਾਲਕਹੁ ਸਾਥਿ ਅਰ ਬੋਲੈ ਬਹੁਮ ਗਿਆਨੁ, ਨਸੀਹਤਿ ਦੇ ਬਾਲਕਾਂ ਕੰਉ ਅਰ ਵਡਿਆਂ ਕੰਉ, ਬਿਗਾਨਿਆਂ ਕੰਉ। ਜੇ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ ਜਨਮ ਦੇਖੇ ਸਿ ਕਹੈ, "ਪੰਨਿ ਗੋਬਿੰਦ ! ਏਤਾ ਕੁ ਬਾਲਕੁ ਹੈ ਅਰ ਕਿਆ ਸੁਭ ਬਚਨ ਕਹਤਾ ਹੈ, ਤੈਸੀ ਹੀ ਸੁੰਦਰਤਾਈ ਹੈ ਅਰ ਤੈਸੇ ਹੀ ਸੁਭ ਬਚਨ ਬੋਲਤਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਰੂਪ ਹੈ"। ਅਰੁ ਜੇ ਕੋਈ ਤੁਰਕੁ ਦੇਖੇ ਸੁ ਇਵੇ ਹੀ ਕਹੈ ਜਿ 'ਵਾਹੁ ਖੁਦਾਇ ! ਤੇਰੀ ਪੈਦਾਸਿ, ਕੈਸਾ ਲੜਕਾ ਖੁਬਸੂਰਤਿ ਹੈ ਅਰੁ ਬੋਲਤਾ ਕੈਸੀ ਨਸੀਹਤਿ ਹੈ। ਅਰ ਨਿਸਾ ਕੈਸੀ ਹੋਤੀ ਹੈ ਏਸ ਕੇ ਬੋਲਣੇ ਸਾਥਿ। ਵੱਡਾ ਕੋਈ ਖੁਦਾਇ ਕਾ ਨੇਕ ਹੈ;— [ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਸੋਚੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ, ਪੰਨਾ ੧੧]

(ਅ) ਤਬ ਬਾਬਾ ਆਇ ਕਰਿ ਪੈਰੀ ਪਇਆ, ਤਾਂ ਮਾਤਾ ਲਗੀ ਬੈਰਾਗੁ ਕਰਣਿ, ਸਿਰਿ ਚੁੰਮਿਓਸੁ, ਆਖਿਓਸੁ, ਹਉ ਵਾਰੀ ਬੇਟਾ, ਹਉ ਤੁਧ ਵਿਟਹੁ ਵਾਰੀ, ਤੇਰੇ ਨਾਉ ਵਿਟਹੁ ਵਾਰੀ, ਜਿਥੇ ਤੂੰ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਤਿਸ ਬਾਉ ਵਿਟਹੁ ਵਾਰੀ, ਤੁਧ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤੀ, ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ, ਮੁਹੁ ਵਿਖਾਲਿਓ। [ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ, ਪੰਨਾ ੪੯]

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਉਠਿਆ, ਉਠਿ ਕਰਿ ਪਰਦਖਨਾ ਦੇ ਕਰਿ ਪੈਰੀ ਪਇਆ, ਮਾਤਾ ਜੀ ਕੀ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਪੈਰੀਂ ਪੈ ਕੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਅਗੈ ਖੜਾ ਹੋਇ ਰਹਿਆ। ਮਾਤਾ ਲਗੀ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਾ ਮੱਥਾ ਚੁੰਮਣ। ਮਾਤਾ ਕਹੈ ਜਿ 'ਬੇਟਾ ! ਹਉ ਵਾਰੀ। ਬੇਟਾ ! ਹਉ ਘੁੰਮਾਈ ਤੁਧੁ ਵਿਟਹੁ, ਹਉ ਵਾਰੀ, ਹਉ ਬਲਿਹਾਰੀ; ਬਲਿਹਾਰੁ ਬਲਿਹਾਰੁ ਕੀਤੀ ਉਸ ਰਾਹਿ ਵਿਟਹੁ ਜਿਤ ਰਾਹਿ ਆਇਆ ਹੈ; ਉਸ ਰਾਹ ਵਿਟਹੁ ਭੀ ਵਾਰੀ। ਬੇਟਾ ! ਹਉ ਉਸ ਧਤਰੀ ਵਿਟਹੁ ਵਾਰੀ, ਜਿਥੇ ਤੂੰ ਫਿਰਦਾ ਸਹਿ। ਬੇਟਾ ! ਹਉ ਏਨ੍ਹਾ ਤੇਰੀਆਂ ਜਟਾਂ ਵਿਟਹੁ ਵਾਰੀ। ਬੇਟਾ ! ਤੇਰੇ ਇਸੁ ਖਿਲਕੇ ਵਿਟਹੁ ਵਾਰੀ। ਬੇਟਾ ! ਹਉ ਤੇਰਿਆਂ ਪੈਰਾਂ ਉਪਰਹੁ ਵਾਰੀ। ਬੇਟਾ ! ਹਉ ਤੁਧ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤੀ, ਮੇਰਾ ਨਾਨਕ ! ਤੁਧ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਮੁਖ ਵੇਖਾਲਿਆ ਬੇਟਾ ! ਹਉ ਜੀਵੀ, ਬੇਟਾ ! ਹਉ ਅਸ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਈ ਜਿ ਤੂੰ ਮੈਂ ਡਿਠੋਹਿ'। [ਜ. ਸ. ਸੋਚੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ, ਪੰਨਾ ੪੭੧]

ਛਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੇ ਕਰਤਾ ਨੇ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਤੇ ਸੋਚੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਲੈਇਆ ਹੈ, ਪਰ ਉੱਥੇ ਲਈ ਗਈ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਮੌਲਿਕ ਰਚਨਾ ਦਾ ਅੰਗ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕੀ; ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਬਿਆਨ ਨੇ ਕੋਈ ਹੁਲਾਰਾ ਨਹੀਂ ਖਾਧਾ। ਉਪਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਟੁਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਹਿਲੀ ਦਾ ਰੰਗ-ਰੂਪ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਉਘੜਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ :—

ਜਬ ਨਾਨਕ ਜੀ ਪੰਜ ਬਰਸਾਂ ਦਾ ਹੋਇਆ, ਤਾਂ ਲੱਗਾ ਬਾਤਾਂ ਅਗਮ ਨਿਗਮ ਦੀਆਂ ਕਰਨ। ਜੋ ਕਿਛ ਬਾਤ ਕਹੈ ਸਮਝ ਕਰੈ ਤਿਸ ਤੇ ਸਭਸੁ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾ ਹੋਈ ਹੈ। ਹਿੰਦੂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ 'ਕੋਈ ਉਤਾਰ ਪੈਦਾ ਹੋਯਾ ਹੈ',

ਸਾਡੇ ਲਈ ਅਤਾਉਣੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸੰਮਤ ੧੫੮੨ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ। ਸੰਮਤ ੧੫੮੨ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਹਾਲੀ ਪੰਚ-ਭੋਤਿਕ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਤਕ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੀ ਬਰਨ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਆਏ। ਜੇ ਉਪਰੋਕਤ ਸੂਚਨਾ ਦੀ ਮਹੱਤਾ ਪਰਖ ਦੀ ਕਸਵਟੀ ਤੇ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਉਤਰਦੀ ਇੰਜ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਨੂੰ ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਕ੍ਰਮ ਵਿਚ ਪ੍ਰਥਮਤਾ ਦੁਆਉਣ ਦੀ ਹੀ ਇਕ ਵਿਧੀ ਹੈ।

ਸ: ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ 'ਕਤਕ ਕਿ ਵਿਸਾਖ' ਵਿਚ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੇ ਪੁਰਾਤਨ ਹੋਣ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਗੁਰੂ ਗਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਬਾਬਾ ਆਕਲ ਦਾਸ ਲਿਰੋਜਣੀ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਮੰਨੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਤੇ ਇਹ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਨੂੰ ਭੜਕੇ, ਉਪਰ ਕਥਿਤ ਦੂਜੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਜਨਮ-ਸਾਖੀਆਂ ਤੋਂ ਪਿਛਲੇਰੀ ਰਚਨਾ ਹੈ।

ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੇ ਲਿਖੇ ਜਾਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ। ਇਹ ੧੬੩੫ ਈ. ਵਿਚ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਰਚੀ ਗਈ। ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ (੧੫੫੮-੧੬੩੫ ਈ.) ਦੇ ਵਾਰਾਂ ਰਚਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਮੌਜੂਦ ਹੋਵੇ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਆਇਆ ਵੇਰਵਾ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਰਲਦਾ ਹੈ: ਬਾਬੇ ਨੇ ਰੋਤ ਤੇ ਅਕੁ ਦਾ ਅਹਾਰ ਕਰ ਕੇ ਤੇ ਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵਿਛਾਈ ਕਰ ਕੇ ਛਾਨੀ ਤਪਸਿਆ ਕੀਤੀ; ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਸਰ-ਖੰਡ ਵਿਚ ਬਿਲਅਤ ਪਹਿਣਾਈ ਗਈ; ਬਾਬਾ ਉਦਾਸੀ ਧਾਰ ਕੇ ਧਰਤੀ ਦੀ ਲੋਕਾਈ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਚੜ੍ਹਿਆ; ਬਾਬੇ ਨੇ ਤੀਰਥ ਪੁਰਬ ਸਭ ਫਿਰ ਕੇ ਦੇਖੇ; ਬਾਬੇ ਨੇ ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ ਤੇ ਸਿੱਧਾਂ ਨਾਲ ਰੋਬਣਿ ਕੀਤੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਰਾਮਾਤ ਨੂੰ ਠਲਿਆ; ਬਾਬੇ ਨੇ ਮੱਕਾ ਫੇਰਿਆ ਤੇ ਬਗਦਾਦ ਨੂੰ ਨਿਵਾਇਆ (ਲੱਖ ਪਾਤਾਲਾਂ ਪਾਤਾਲ ਤੇ ਲੱਖ ਅਕਾਸਾਂ ਅਕਾਸ ਦਿਖਾਏ); ਬਾਬੇ ਨੇ ਪੰਡ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਜਿੱਤੀ; ਬਾਬੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਸਾਇਆ; ਅਚਲ ਵਟਾਲੇ ਬਿਵਰਾਤਿ ਦੇ ਮੇਲੇ ਤੇ ਸਿੱਧਾਂ ਨੂੰ ਨਿਵਾਇਆ; ਬਾਬਾ ਮੁਲਤਾਨ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਨੂੰ ਗਇਆ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਇਸ ਸੰਖਿਪਤ ਜੇਹੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਬਗਦਾਦ ਦੀ ਸਾਖੀ ਦਾ ਵੀ ਉਲੇਖ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ-ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਲਿਖਣ ਸਮੇਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਵਾਰ ਕਰਤਾ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਹੁੰਦੀ, ਤਾਂ ਕੋਈ ਕਾਰਣ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਇਹ ਜੇਹੀ ਅਹਿਮ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਨ ਚਿੱਤਰਦਾ। ਇਹ ਇੱਕ ਘਾਟ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਸੋਚਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਚੀ ਗਈ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਤਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਲਾਭ ਉਠਾਇਆ ਹੈ, ਪਰ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੇ ਕਰਤਾ ਨੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਤੋਂ ਕੋਈ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਬਹੁਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਰਚਿਤ ਵਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਥਮਤਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਸੱਚੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ ਜਨਮ-ਸਾਖੀ ਇਸ ਇਤਿਹਾਸਕ ਕ੍ਰਮ ਵਿਚ ਕਾਫ਼ੀ ਮੁਹਰਲੀ ਥਾਂ ਮੱਲਦੀ ਹੈ।

੩.

ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਭਾਵੇਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਪਿਛਲੇਰੀਆਂ, ਜੀਵਨੀ ਵਜੋਂ ਕਾਫ਼ੀ ਨਿਰਾਸ਼ਾ-ਸਨੱਕ ਕਿਰਤਾਂ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪੈਰਾਫਕ ਗਾਥਾਵਾਂ, ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਤੇ ਮਨੋ-ਕਲਪਿਤ ਪ੍ਰਸੰਗ ਇੰਨੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਭਰੇ ਪਏ ਹਨ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਕੁਝ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ ਕਿ ਅਸਲੀਅਤ ਕੀ ਹੈ ਤੇ ਨਕਲ ਕੀ। ਸਾਰਾ ਵਾਯੂ-ਮੰਡਲ ਅਧਿਐਵਿਕ ਜੇਹਾ, ਘਿਣਾਉਣੇ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਦਿੱਸ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਮੈਕਾਲਿਫ ਜੇਹਾ ਬੁਧੀਵਾਨ ਕਹਿਣਾ ਤੇ ਮਜਬੂਰ ਹੋ ਗਇਆ ਸੀ ਕਿ 'ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਜੀਵਨੀਆਂ ਤਥਾ ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ

¹On perusing the current lives and accounts of the Gurus I have found them overladen with puerile, heterodox, or repulsive details—Sikh Religion (P.P. XV)

ਨੂੰ ਵਾਰਣ ਤੇ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੀਤ ਭੀਤ ਦੇ ਛੱਡੇ ਤੇ ਘਿਣਾਉਣੇ ਵੇਰਵੇ ਨਾਲ ਲੱਦਿਆ ਹੋਇਆ ਦੇਖਿਆ। ਇੰਜ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਨਾਮ-ਲੇਵਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਜੀਵਨੀ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਸੰਭਾਲ ਨਾ ਕੀਤੀ ਤੇ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੀਵਨੀ ਲਿਖਣ ਬੈਠੇ ਤਾਂ ਜੀਵਨ-ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਸੰਕੇਤ ਲੈ ਕੇ, ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਆਏ ਸ਼ਬਦ-ਚਿੰਤਰਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਸਥਿਤੀ ਘੜਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ, ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਹ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸੰਗ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਮੁਅਸਜ਼ੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਏ ਜੋ ਅੰਨ੍ਹੀ ਸ਼ਰਧਾ ਨੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਲੰਘਣ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਚਮੜੇ ਦਿਤੇ ਸਨ। ਇਸ ਪੱਖ ਤੋਂ ਦੇਖਿਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਮਹੱਤਾ ਸੰਦਿਗ਼ਧ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਕ ਦੂਜੇ ਪੱਖ ਤੋਂ ਵਾਰਿਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਹੱਤਾ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਉਹ ਇਹ ਕਿ ਇਹ ਜੀਵਨੀਆਂ ਮਧ-ਕਾਲੀਨ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਾਮਾਜਿਕ, ਧਾਰਮਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਦਸ਼ਾ ਦਾ ਇਕ ਸਹਿਣਦਾਰ ਚਿੰਤਰ ਸਾਡੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਲੈ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਥਾਂ ਪਰ ਥਾਂ ਠੱਗਾਂ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਸੀ, ਲੋਕ ਕਿਵੇਂ ਜਾਦੂ-ਟੂਣਿਆਂ, ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਤੇ ਮਜ਼ਬੀ ਅੰਧ-ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਵਿਚ ਜਕੜੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਜਿਵੇਂ ਸਾਧ, ਜੋਗੀ, ਤਪੀ, ਸੂਫੀ, ਵੈਸ਼ਨੋ, ਸੰਨਿਆਸੀ, ਦਿਗੰਬਰ ਆਦਿ ਸਾਧੂ ਥਾਂ ਪਰ ਥਾਂ ਆਪਣੇ ਮਤ ਦਾ ਪ੍ਰਗਰ ਕਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬਹਿਸ ਮੁਬਾਹਿਸੇ ਹੁੰਦੇ ਤੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਹੇਠੀ ਦਿਖਾਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਲੋਕ ਸਿੱਧੇ ਸਾਧੇ, ਧਰਮ ਕਰਮ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰਖਣ ਵਾਲੇ, ਭਗਤੀ ਭਾਵ ਦੇ ਪੁੰਜ ਹੁੰਦੇ ਸਨ।

ਭਾਵੇਂ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪੱਖ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਨਮ-ਸਾਖੀਆਂ ਦੀ ਮਹੱਤਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਆਏ ਕਰਾਮਾਤੀ ਅੰਸ਼ ਦੇ ਕਾਰਨ ਘਟ ਗਈ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਉਹ ਜਿਹੜੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵੇਰਵੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੇਸ਼ਾਟਨ ਲਈ ਕੁਝ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਹੈ, ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਹੀ ਕਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮੈਕਾਲਿਫ ਨੇ ਵੀ ਇਸੇ ਜਨਮ-ਸਾਖੀ ਨੂੰ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ ਸਰਾਹਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਵਿਚ ਇਕ ਘਾਟ 'ਵੇਰਵੇ ਦੀ ਬੁਝ' ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਕਰਤਾ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਬਰਪਨ, ਕੁਤਮਾਈ, ਵਿਆਹ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਬੜੇ ਜੇਹੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਮੁਕਾਇਆ ਹੈ, ਉਦਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸੰਕੇਤ ਮਾਰੂ ਚਿਤਰਿਆ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਗੱਲ ਜਚਦੀ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਹੈ। ਉਸ ਵਿਚ ਬਾਬੇ ਦੇ ਮੁਢਲੇ ਜੀਵਨ—ਬਰਪਨ, ਕੁਤਮਾਈ, ਵਿਆਹ ਨੌਕਰੀ ਨੂੰ ਤਾਂ ਵੱਧ ਘਟ ਦੂਜੀਆਂ ਜਨਮ-ਸਾਖੀਆਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਚਿਤਰਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਉਦਾਸੀਆਂ ਤੇ ਆ ਕੇ ਗੱਲ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ, ਇੰਦ੍ਰ ਸੈਣੀ, ਸੁਧਰ ਸੈਣੀ, ਮਧੁਰ ਬੈਣੀ, ਅਲਲਾ ਚੀਨੀ, ਦੋਵਲੂਤਾਂ ਤੇ ਵਣਮਾਣੂਆਂ ਦਾ ਐਸਾ ਤੰਦਣ-ਤਾਣਾ ਉਟਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੀਵਨੀ ਅਲਫ਼ ਲੈਲਾ ਦਾ ਕਿੱਸਾ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ। ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਇਸ ਪੱਖ ਤੋਂ ਦੋਹਾਂ ਨਾਲੋਂ ਸ਼ਰੇਸ਼ਠ ਹੈ। ਇਥੇ ਵੇਰਵੇ ਵਿਚ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਾਲੀ ਘਾਟ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਵਾਧੂ ਫੈਲਾਉ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੇ ਵਿਆਹ ਨੂੰ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਾਂਗ 'ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਬਰਜਾਂ ਬਾਰਾਂ ਕਾ ਹੋਇਆ, ਤਬ ਵੀਵਾਹਿਆ' ਕਹਿ ਕੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਛੁਗਤਾ ਦਿੱਤਾ, ਸਗੋਂ ਵਿਆਹ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਰਸਮਾਂ-ਲਗਨ ਦਾ ਆਉਣਾ, ਮੇਲ ਦਾ ਜੁੜਨਾ, ਬਾਹਰੇ ਦੀ ਰੋਟੀ ਕਰਨੀ, ਬਾਬੇ ਦਾ ਖਾਰੇ ਚੜ੍ਹਨਾ, ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਸੋਹਿਲੇ ਗਾਣੇ, ਘੋੜੀ, ਝੁਕਾਉ, ਛੰਦ, ਭੋਲੀ ਆਦਿ ਨੂੰ ਨਿੱਕੇ ਨਿੱਕੇ ਵੇਰਵੇ ਸਹਿਤ ਚਿਤਰਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨਾ', ਕੁਤਮਾਈ ਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਆਪਣੇ ਬਾਰੀਕ ਵੇਰਵੇ ਦੇ ਕਾਰਣ ਅਤਿ ਰੋਚਕ ਹਨ।

੪.

ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿਚ ਆਏ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਦੇ ਤੁਲਣਾਤਮਿਕ ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਤੇ ਪੁਰਾਤਨ-ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਆਪਸ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀਆਂ ਇਸ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਬਹੁਤੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਉਹੋ ਸਥਿਤੀ, ਉਹੀ ਵਿਸ਼ੇ-ਉਠਾਣ ਉਹੀ ਨਿਭਾ, ਉਹੀ ਸ਼ਬਦ, ਉਹੀ ਵਾਕੰਸ਼, ਉਹੀ ਲਹਿਜਾ, ਉਹੀ ਪ੍ਰਤਿ-ਧੁਨੀ ਹੈ,

ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ 'ਕੋਈ ਅਉਲੀਆ ਪੈਦਾ ਹੋਯਾ ਹੈ'। ਤਾਂ ਜੋ ਕੁਝ ਲੈ ਜਾਵੇ ਜੋ ਗਵਾਹਿ ਆਵੇ। ਤਾਂ ਫਾਲੂ ਪੰਡਿਤ ਕੋਲ ਜਾਵੇ..... [ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਛਾਈ ਬਾਲਾ¹, ਸਾਖੀ ਨੰ: ੩]

ਇੱਕਲੀ ਇਸ ਇੱਕ ਟੁਕ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਰੂਪ ਨਾਲ ਤੁਲਣਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਕਿ ਛਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦਾ ਕਰਤਾ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਤੋਂ ਨਕਲ ਕਤ ਰਹਿਆ ਹੈ, ਤੇ ਨਕਲ ਦੇ ਅੱਧ-ਵਿਚਕਾਰ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਅਣਿਸਰਿਤ ਕਿਰਿਆ 'ਹੋਇ ਆਵੇ' ਨੂੰ ਨਿਸਰਿਤ ਵਰਤਮਾਨ ਕਿਰਿਆ 'ਹੋਈ' ਹੈ; ਵਿਚ ਬਦਲ ਕੇ ਉਪਰੋਕਤ ਵਾਕ ਦਾ ਸਾਰਾ ਰਸ ਖਿਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਜ਼ਿਮਨੀ ਤੌਰ ਤੇ ਇਹ ਤੁਲਣਾ ਇਸ ਗੱਲ ਵਲ ਵੀ ਸੰਕੇਤ ਕਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਨਕਲ ਹੋਣ ਕਰ ਰਹਿਆ ਤੇ ਕਿਥੋਂ? ਤੇ ਇੰਜ ਛਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੇ ਪ੍ਰਥਮ ਜੀਵਨੀ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਨਿਰਮੂਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

੫.

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀਆਂ ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਦੇ ਪਰਸਪਰ ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ, ਵੇਰਵੇ ਤੇ ਜੀਵਨ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਇੰਨੀ ਜ਼ਿਆਦਾ, ਤੇ ਅੰਤਰ-ਇੰਨਾਂ ਰਤਕਵਾ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੋਚ ਫੁਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਲੇਖਕ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਜੀਵਨ ਬਿਰਤਾਂਤ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਾਮਾਣਿਕ ਸਰੋਤ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਲਿਖ ਰਹੇ ਸਨ, ਜਾਂ ਕੇਵਲ ਕਲਪਣਾ ਤੋਂ? ਏਹ ਅੰਤਰ ਛਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਛਾਂਤ ਉਜਾਗਰ ਹੈ। ਇਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੰਦਾਲਵੀ ਗੰਦਮੰਦ ਤੋਂ ਪਾਕ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ੯੦ ਕੁ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸਾਖੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ੩੨ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਤੋਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਜਾਂ ਮੌੜ ਤੋੜ ਕੇ ਲਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਤੇ ੧੦ ਕੁ ਦੇ ਕਰੀਬ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਦਾ ਬਦਲਿਆ ਹੋਇਆ ਰੂਪ ਹਨ, ਬਾਕੀ ਦੀਆਂ ਚਾਲੀ ਪੰਜਤਾਲੀ ਸਾਖੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਕਹੀਆਂ ਜਾਂ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਨਵੀਆਂ ਵੀ ਦਰ ਅਸਲ ਕੁਝ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਹੀ ਵਿਸਤਾਰ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਇਹ ਹਨ:—

ਬਾਲਾ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ, ਖਰਾ ਸੌਦਾ ਕੀਤਾ, ਜੇਥੇ ਨਾਨਕੀ ਦਾ ਵਿਵਾਹ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਅਤੀਤ ਮਿਲਿਆ, ਫਿਰੰਦੇ ਪਾਸੋਂ ਰਬਾਬ ਮੰਗਵਾਇਆ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਲਾਲੇ ਦੇ ਘਰ ਗਏ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਸਾਲਸ ਰਾਇ ਜੋਹਰੀ, ਮੱਛ ਨੂੰ ਤਾਰਿਆ, ਸਤ ਦੀਪਾਂ ਦੀ ਸੋਰ ਕੀਤੀ (ਸਤ ਸਾਖੀਆਂ), ਨੌ ਖੰਡ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇਖੀ (੯ ਸਾਖੀਆਂ) ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਚਲਾਣਾ, ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਸਹਜਾਦੇ ਨੂੰ ਸਮਾਧ ਦਿਖਾਈ, ਯਾਰ ਅਲੀ ਮਿਲਿਆ, ਗੋਬਟਿ ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ ਤੇ ਮਾਲੋ ਤਰਖਾਣ, ਉਥਾਰੇ ਖਾਨ, ਅਬਦੁਰ ਰਹਮਾਨ, ਇਤਿਆਦਿ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ।

ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੀਆਂ ਕਥ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਇਹ ਹਨ: ਵੈਦ, ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਵਾਈ, ਦਿੱਲੀਹਾਬੀ ਮੋਇਆ ਜੀਵਾਇਆ, ਬੇਖ ਬਜੀਦ ਨਾਲ ਗੋਬਟਿ, ਵਣਜਾਰਿਆਂ ਦੇ ਟਾਂਡੇ, ਪਾਲੀ ਨੂੰ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਵਸ ਦਾ ਰਹੇ, ਉਜੜ ਜਾਵੇ, ਕੋਹੜੀ ਫਕੀਰ ਨਿਸਤਾਰਾ, ਕਿਤੀਆਂ ਪਠਾਣਾਂ ਦੀਆਂ, ਇਕ ਵੈਰਾਗੀ ਬਾਲਕ, ਭਗੀਰਥ ਮਨਸੁਖ² ਸੀਹੋ ਸੈਦੇ ਤੇ ਵਰੁਣ, ਅਝਡੀ ਸਰੋਵੜਾ, ਤੇ ਬਾਬੀ ਦੀ ਬੁੱਝੀ ਢਾਹੀ।

ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਹੱਤਾ ਰਖਣ ਵਾਲੀ 'ਵੇਈ ਪ੍ਰਵੇਸ਼' ਨਾਂ ਦੀ ਸਾਖੀ ਨੂੰ ਇਸ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਸਰਸਰੀ ਜੇਹੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ, ਰਬ ਵਲੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਸਪੁਰਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮਿਥਨ ਦੀ ਗੋਰਵਤਾ ਨੂੰ, ਪਰਬਤਾਂ ਖੰਡਾਂ ਤੇ ਦੀਪਾਂ ਦੀ ਮਿਅਰਾਜ ਵਿਚ ਗਵਾ ਦਿੱਤਾ ਗਇਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਦਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਖਲਤ ਮਲਤ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇਕ ਬੇ-ਤਰਤੀਬ ਉਪਤ-ਗੁਪਤੀ ਰਚਨਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਗਇਆ ਹੈ। ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਪੈਰੋਰਨ ਦੀ ਉਹ ਪੁਖਤਗੀ ਨਹੀਂ ਜੋ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦਾ ਬਿੰਗਾਰ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਵਰਗਾ ਸੰਜਮ ਹੈ।

¹ਇਸ ਸਾਰ ਚਰਚਾ ਵਿਚ ੧੮੮੮ ਈ. ਵਿਚ ਬਿਗਾਗ ਦੀਨ ਸਿਰਾਜ ਦੀਨ ਕੁਤਬ ਫਰੋਸ਼ਾਨ, ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਬਾਜ਼ਾਰ ਲਾਹਰ ਵਲੋਂ ਛਾਪੀ ਗਈ ਛਾਈ ਬਾਲਾ ਦੀ ਜਨਮ-ਸਾਖੀ ਨੂੰ ਮੁਲਾਧਾਰ ਬਣਾਇਆ ਗਇਆ ਹੈ।

ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿਚ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕੁਲ ੫੭੫ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਸਨ, ਪਰ ਪਹੁੰਚੀਆਂ ਸਾਡੇ ਤਕ ਕੇਵਲ ੨੮੮ ਹਨ। ਬਾਕੀ ਦੀਆਂ ੨੮੭ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਵਿਚ ਕਿਹੜੇ ਪੁਸ਼ਤਕ ਸਨ ? ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪੂਰੀ ਰਚਨਾ ਸਾਡੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਣ ਅਸੀਂ ਇਸ ਦਾ ਠੀਕ ਜਾਇਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦੇ। ਫਿਰ ਵੀ ਤੁਲਣਾ ਕਰਨ ਤੇ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੀਆਂ ਕੋਈ ਦੋ ਕੁ ਦਰਜਨ ਸਾਖੀਆਂ, ਉਸੇ ਵੇਰਵੇ, ਉਸੇ ਕ੍ਰਮ ਵਿਚ ਇੱਥੇ ਅੰਕਿਤ ਦਿਸ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਨਾ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਇਹ ਹਨ :—

ਗੋਸ਼ਟਿ ਸ਼ੇਖ ਬਰਫ, ਦਿੱਲੀ, ਮੋਇਆ ਹਾਥੀ ਜਿਵਾਇਆ, ਮਰਦਾਨਾ ਤੇ ਬਾਬਾ (ਸ਼ੇਖ ਬਜ਼ੀਦ), ਵਣਜਾਰੀਆਂ ਦੇ ਟਾਂਡੇ, ਪਾਲੀ ਨੂੰ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ, ਮੁਹਰੀ ਦੇ ਕੋਲੇ ਤੇ ਸੂਲੀ ਦੀ ਸੂਲ, ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ ਨਿਸਤਾਰਾ, ਕਲਜੁਗ, ਕੀਤ ਨਗਰ, ਵਸਦਾ ਰਹੇ ਉਸਤ ਜਾਵੇ, ਗੋਸ਼ਟਿ ਮੀਆਂ ਮਿੱਠਾ, ਦੁਨੀ ਚੰਦ ਨਿਸਤਾਰਾ, ਕਰੋੜੀਆ, ਡਗੀਰਥ, ਮਨਸੁਖ ਤੇ ਸ਼ਿਵਨਾਡ, ਸ੍ਰੀ ਲਹਿਣਾ ਪ੍ਰੀਖਿਆ।

ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਚਲ ਰਹੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ, ਭਾਵ 'ਗਿਆਨ ਰਤਨਾਵਲੀ' ਵਿਚ ੨੨੫ ਪੁਸ਼ਤਕ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਤ ਪਿਛਲੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਹਨ, ਬਾਕੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ, ਨਾਲ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੁਸ਼ਤਕਾਂ ਦਾ ਇਕ ਸਰਸਰੀ ਅਧਿਐਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂਲ-ਸਰੋਤ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸ਼ੰਕਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦੇਂਦਾ। ਆਰੰਭ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਬਾਬੇ ਦੀ ਪੂਰਬ ਅਤੇ ਦੱਖਣ ਦੀ ਉਦਾਸੀ ਤਕ, ਜਿਸ ਨੇ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਅੱਧ ਕੁ ਮੱਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਾਲੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਹੀ ਥੋੜੇ ਬਹੁਤ ਅੰਤਰ ਨਾਲ ਲਿਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਉਹੀ ਸਥਿਤੀ ਹੈ, ਉਹੀ ਗੱਲ-ਬਾਤ, ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਤਕ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਦੂਜੇ ਅੱਧ ਵਿਚ, ਸਾਲਸ ਰਾਇ ਜੌਹਰੀ ਦੀ ਸਾਖੀ ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਜਦੋਂ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉੱਤਰ ਅਤੇ ਪੱਛਮ ਦੀ ਉਦਾਸੀ ਆਰੰਭ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਤੋਂ ਲਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਖੰਡਾਂ, ਦੀਪਾਂ, ਪਠਾਣਾਂ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਕਰਤਾ ਨੇ ਪਹਿਲੀਆਂ ਦੋਹਾਂ ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਤੋਂ ਲਾਭ ਉਠਾਇਆ ਹੈ।

ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਦੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੇ ਕਰਤਾ ਨੇ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਤੋਂ ਅਧੁੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕੁਝ ਲਵਿਆ ਹੋਵੇ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਕੁਝ ਕਹਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਪਰ ਇਕ ਗੱਲ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਠੀਕ ਪਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਇਹ ਕਿ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ ਗੋਸ਼ਟਿ ਇਸ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੇ ਲੇਖਕ ਕੋਲ ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਸਗੋਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਹੀ 'ਛੋਟੇ ਮੇਲ ਵਾਲਿਆਂ' ਦੇ ਕਈ 'ਅਣਬਣਦੀਆਂ ਜੁਗਤਾਂ ਪਾਇ ਦੇਣ' ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ 'ਅਣ-ਬਣਦੀਆਂ ਜੁਗਤਾਂ' ਕੀ ਸਨ ? ਉਸ ਦਾ ਉਸ ਨੇ ਵੇਰਵਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਰੱਖੇ ਗਏ ਪ੍ਰਯੋਜਨ—'ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਬਚਨ ਤੇ ਮੀਣਿਆਂ ਕੇ ਬਚਨ ਛਿੰਨ ਛਿੰਨ ਕਰ ਦੇਵੋ'—ਤੋਂ ਕੁਝ ਸੰਕੇਤ ਜ਼ਰੂਰ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

੬.

ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਐਸੀ ਸਾਖੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ ਜੋ ਕੇਵਲ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਨਾਲ ਚਲਦੀ ਰੇਵੇ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਰਲਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਤੇ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੋਹਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀਆਂ ਹਨ।

ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਤੇ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਤਿੰਨਾਂ ਦੇ ਪਰਸਪਰ ਅੰਤਰਾਂ ਦਾ ਕੁਝ ਬਿਉਰਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ :—

੧. ਬਾਬੇ ਦਾ ਜਨਮ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਤੇ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਵਿਸਾਖ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਚਾਨਣੇ ਪੱਖ ਦੀ ਤ੍ਰਿਤੀਯ (ਸੰਮਤ ੧੫੨੬) ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਇਹ ਸੰਮਤ ੧੫੨੬, ਕਤਕ ਸੁਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਦਾ ਹੈ।

੨. ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਬਾਬੇ ਦੇ ਪਿਤਾ ਕਾਲੂ ਵੇਦੀ ਤੇ ਛਣਵਯੋ ਜੈ ਰਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਸੰਬੰਧੀ ਦਾ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਦੇਵ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਮਾਤਾ ਦਾ ਨਾਂ 'ਘੁਮੀ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਜੋ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ 'ਮੁਲੱਖਣੀ'। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਿਰ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਸੰਬੰਧੀ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਇਸ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਹਾਂ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਇਹ ਨਾਂ ਆਏ ਹਨ:— ਲਾਲੂ, (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਚਾਚਾ), ਚੰਦੋ ਗਣੀ (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਸੌਸ), ਹਰਦਿਆਲ (ਬੇਈਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਹਿਤ), ਨਿੱਧਾ ਬਾਹਮਣ (ਜੈ ਰਾਮ ਦਾ ਰਸੋਈਆ)।

੩. ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਦਾ ਉਲੇਖ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨਾਂ ਹੀ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਹੈ। ਪਰ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਉਹ ਹਰ ਥਾਂ ਬਾਬੇ ਦੇ ਨਾਲ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਉਦਾਸੀ ਵੇਲੇ ਮਰਦਾਨਾ, ਦੂਜੀ ਵੇਲੇ ਸੈਦੋ ਤੇ ਘੋਰੋ ਜੱਟ, ਤੇ ਤੀਜੀ ਵੇਲੇ ਹੋਸ਼ ਲੁਹਾਰ ਤੇ ਸੀਹਾਂ ਛੀਂਬਾ ਸਨ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸ: ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ ਨੇ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਨੂੰ ਕਪੌਲ ਕਲਪਣਾ ਆਖਿਆ ਹੈ।

੪. ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਬਾਬੇ ਦਾ ਜਨਮ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਨਾਨਕੇ ਘਰ 'ਚਾਹਿਲਾਂ ਵਾਲੇ' ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਪਰ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਇਸ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਤਲਵੰਡੀ ਰਾਇ ਭੋਇੰ ਭੱਟੀ ਦੀ ਦਰਜ ਹੈ। ਦੂਜੀਆਂ ਦੋਹਾਂ ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿਚ 'ਤਲਵੰਡੀ ਰਾਇ ਭੋਇੰ ਭੱਟੀ' ਹੀ ਹੈ।

੫. ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਬਾਬੇ ਦਾ ਵਿਆਹ ਸੰਮਤ ੧੫੪੨, ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ ੧ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਸਦੋਂ ਬਾਬਾ ੧੬ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਸਾਹਾ ਸੰਮਤ ੧੫੪੫, ਭਾਦਰੋ ਸੁਦੀ ਸਪਤਮੀ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਬਾਬੇ ਦਾ ਵਿਆਹ ੧੨ ਬਰਸਾਂ ਦੀ ਆਯੂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ।

੬. ਵੀਹ ਰੁਪਿਆਂ ਦਾ ਅੰਨ ਲੈ ਕੇ ਭੁੱਖੇ ਸਾਧਾਂ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਖਵਾਣ ਵਾਲੀ 'ਸੱਚਾ ਸੌਦਾ' ਨਾਂ ਦੀ ਸਾਖੀ ਕੇਵਲ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਹੈ, ਦੂਜੀਆਂ ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨਹੀਂ।

2.

ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ, ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਵਾਲੀ ਤੇ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਵਾਲੀ ਤਿੰਨਾਂ ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕੇਵਲ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਹੀ ਇਕ ਅਜੇਹੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੀ ਕਲਾ ਦੀ ਉੱਚੀ ਪੱਧਰ ਨੂੰ ਨਿਭਾਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਤੇ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਸਾਧਾਰ ਜੇਹੀਆਂ, ਖਿੱਚ ਹੀਨ ਅੰਤ, ਕੰਮ ਚਲਾਉ ਰਚਨਾਵਾਂ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਗਈਆਂ ਹਨ।

ਬਾਵਜੂਦ ਇਸ ਕਲਾ-ਨਿਪੁਣਤਾ ਦੇ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਉਦਾਸੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਣ ਪਿਛੋਂ ਵਫ਼ਰ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਣ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤਕ ਅੰਸ ਘਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਘਟਨਾ ਨਹੀਂ ਵਾਪਰਦੀ, ਕਹਾਣੀ ਖਲੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਇਕ ਪਿਛੋਂ ਦੂਜੀ ਗਿਆਨ-ਗੋਬਿੰਦ ਚਲ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਇਕ ਬੱਧੇ ਢਾਂਚੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ। ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਭੁਲ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਜੀਵਨੀ ਲਿਖਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪਰਮਾਰਥ ਖੋਲ੍ਹਣ ਲਈ ਹੈ।

ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਪੱਖ ਤੋਂ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ 'ਸਚਖੰਡ ਪੋਥੀ' ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੇ ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ ਹੈ। ਲਹਿੰਦੀ ਤੇ ਹਿੰਦਵੀ ਦਾ ਰਲਗਭ ਜੇਹਾ ਆਪਣੀ ਵੱਖਰੀ ਹੀ ਟੰਕਾਰ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਤਾਂ ਕੁਝ ਕੁਝ ਹੈ, ਪਰ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ। ਮੁਲਤਾਨੀ ਪਾਤਰਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਮੁਲਤਾਨੀ ਉਪ-ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਫਕੀਰਾਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਤੋਂ ਫਾਰਸੀ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਇਸ ਦੇ ਕਰਤਾ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨਿਪੁਣਤਾ ਦਾ ਸੂਚਕ ਹੈ।

੫. ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਰਮਾਰਥ

ਇਸ ਜਨਮ-ਸਾਖੀ ਵਿਚਲੇ ਪਰਮਾਰਥ

[ਡਾਕਟਰ ਤਾਰਨ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ]

੧.

ਪਰਮੁਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਸ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਅਧਿਆਤਮਕ ਤੇ ਮਾਨਸਕ ਜੀਵਨੀ ਦਾ ਚਿਤ੍ਰ ਹੈ। ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਦੀਆਂ ਉਦਾਸੀਆਂ ਉਲੀਕਦਿਆਂ, ਭਾਵਾਂ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਕੇ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਈ ਘਟਨਾਵਾਂ ਤੇ ਵਾਰਤਾਲਾਪਾਂ ਵਿਚ ਲਿਆਕੇ, ਆਪ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਬਾਣੀ, ਲੋਕਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਵਜੋਂ, ਉਚਾਰਨ ਕਰਵਾਈ ਹੈ ਤੇ ਆਪ ਦੇ ਉਚਰੇ ਸ਼ਬਦਾਂ (ਬਾਣੀ) ਦੇ ਆਪਣੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਅਤੰਮੀ ਸੂਝ ਅਨੁਸਾਰ ਪਰਮਾਰਥ ਦੱਸੇ ਹਨ। ਆਪ ਨੇ ਇਸਤਰਾਂ, ਪੂਰੇ ੨੧੭ ਸ਼ਬਦਾਂ, ਜਿਹਨਾਂ ਵਿਚ ਪਦੇ, ਅਸ਼ਟਪਦੀਆਂ, ਛੰਤ, ਬਲੋਕ ਤੇ ਵਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਪਉੜੀਆਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਦੀ ਪਰਮਾਰਥਕ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ੨੧੭ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਲਗ ਪਗ ੬੦੦ ਪੌਦ ਜਾਂ ਬੰਦ ਹਨ।

ਇਸ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਦੀ ਪਰਾਪਤੀ ਅਨੇਕ ਪੱਖਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜੀਵਨ ਚਿਤ੍ਰਨ, ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਰਮਾਣੀਕਤਾ, ਆਪਣੀ ਕਾਵਿ-ਰਚਨਾ, ਬੋਲੀ-ਬੋਲੀ ਆਦਿ, ਤੋਂ ਮਹਾਨ ਹੈ। ਪਰ ਜੋ ਕੇਵਲ ਇਸ ਪੋਥੀ ਦੇ ਪਰਮਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਵੇਖਿਆ ਜਾਏ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਇਕ ਅਨੁਪਮ ਪਰਾਪਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਸਿਖ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਹੋਰ ਮਿਸਾਲ ਅਜ ਤੀਕ, ਬਾਇਦ, ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦੀ। ਭਾਵੇਂ ਅਜ ਤੀਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਈ ਟੀਕੇ ਲਿਖੇ ਜਾ ਚੁਕੇ ਹਨ, ਪਰ ਪਰਮਾਰਥ ਰਚਨਾ ਲਗਪਗ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਗੁਰਵਾਕਾਂ ਦੇ ਪਰਮਾਰਥ, ਜਿਥੋਂ ਤੀਕ ਸਾਨੂੰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪਰਾਪਤ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਸਨ ਲਿਖੇ ਗਏ ਅਤੇ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਵੀ ਕਿਸੇ ਨੇ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਦੇ ਪੱਧਰ ਦੇ ਪਰਮਾਰਥ ਨਹੀਂ ਲਿਖੇ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਦੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸਨ ਅਤੇ ਆਪ ਦੀ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਹੁੰਜੀ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਦੀ ਵਾਰ-ਰਚਨਾ ਨਾ ਬਾਣੀ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪਰਮਾਰਥ ਉਲੀਕਣ, ਆਪ ਨੇ ਤੇ ਕੇਵਲ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਕੁਝ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਖੁਲੀ ਤੁਕਬੰਦੀ ਵਿਚ ਬਿਆਨਣ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਚੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਪਰਮਾਰਥ ਜਾਂ ਟੀਕੇ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ੧੭੦੮ ਸੰਨ ਤੀਕ ਦੇ ਰਚੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਪਰਮਾਰਥ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਾ। ਸੰਨ ੧੭੦੮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਰਵਾਇਤ ਅਨੁਸਾਰ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅਰਥ-ਪਰਮਾਰਥ ਦੀ ਟਕਸਾਲ ਤੋਰੀ ਜੋ ਹੁਣ ਤੀਕ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਿਸ ਟਕਸਾਲ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹਨ। ਪਰਮਾਰਥ ਲਿਖਣ ਵਲ ਉਦਾਸੀ ਤੇ ਨਿਰਮਲੇ ਸਾਧੂਆਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਹਨ ਜੋ ਅਣਫੂਪੇ ਖਰੜਿਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਖਾੜਿਆਂ ਵਿਚ ਪਏ ਹਨ। ਪੰਡਤ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਕਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕੀਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਮਹਾਨ ਉਪਰਾਲਿਆਂ ਦੇ ਸਿੱਧੇ ਸਾਭੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹਨ। ਵਰਤਮਾਨ ਯੁਗ ਨੇ ਬਾਣੀ ਦੀ ਟੀਕਾਕਾਰੀ ਦੇ ਵਿਆ-ਕਰਣਕ ਤੇ ਸੋਹਜਾਤਮਕ ਸਕੂਲ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਜਿਹਨਾਂ ਦੇ ਸੰਚਾਲਕ, ਕਿਸੇ ਹਦ ਤੀਕ, ਪ੍ਰੋਃ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਤੇਪਿੰ: ਤੇਜਾ

ਮਿੰਘ ਜੀ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਅਰਥ ਤੇ ਟੀਕੇ ਤਾਂ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆ ਚੁਕੇ ਹਨ ਪਰ ਹਾਲੀ ਵੀ ਨਿੰਗਰ ਰੂਪ ਦੇ ਪਰਮਾਰਥਾਂ ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੈ।

ਇਸ ਲਈ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਹੁਣ ਤੀਕ ਵੀ ਸਾਡੇ ਪਹਿਲੇ ਤੇ ਅੰਤਮ ਪਰਮਾਰਥ ਰਚਿਤਾ ਹਨ। ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਨੂੰ ਇਹ ਪੱਧਤੀ ਦਿਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਕਈ ਕਾਰਨ ਹਨ, ਭਾਵੇਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਰਮਾਰਥ ਦੀ ਗੁਣਾਤਮਕ ਤੇ ਗਿਣਾਤਮਕ ਪਧਰ ਹੀ ਹੈ। ਆਪ ਦੀ ਅਨੂਪਮਤਾ ਦੇ ਹੋਰ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹਨ: ੧. ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਕੋਈ 'ਪਰਮਾਰਥ' ਨਹੀਂ ਸਨ, ਜਿਹਨਾਂ ਤੋਂ ਆਪ ਨੂੰ ਅਗਵਾਈ ਮਿਲ ਸਕਦੀ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਹੀ ਸਿਧੀ ਆਪ ਨੂੰ ਅਗਵਾਈ ਮਿਲੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਆਪਨੇ ਇਸ ਸੋਧ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ। ੨. ਇਹ ਗੱਲ ਨਿਸਚੈ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਅਕਾਰ ਵਿਚ, ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ-ਕੋਣ ਤੋਂ ਜਾਚਿਆਂ ਸਭ ਤੋਂ ਕਠਨ ਬਾਣੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਨੇ ਇਸੇ ਬਾਣੀ ਦੇ ਪਰਮਾਰਥ ਦੇਣ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਲਗਪਗ ਆਪ ਦੀ ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਤੀਜੇ ਭਾਗ ਨੂੰ ਇਸ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਿਆਖਿਆ। ੩. ਆਪ ਦੇ ਲਿਖੇ ਪਰਮਾਰਥ ਦਾ ਗੁਣਾਤਮਕ ਪਧਰ ਕਈ ਪੱਖਾਂ ਤੋਂ ਹੁਣ ਤੀਕ ਅਦੁਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਪਰਮਾਰਥ ਵਰਤਮਾਨ ਬੌਧਿਕਤਾ ਨੂੰ ਵੀ ਸਤੁਸ਼ਟਤਾ ਦੇਣ ਦੇ ਸਮਰਥ ਹਨ। ੪. ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਇਕ ਸੁਤੰਤਰ ਕਲਾਕਾਰ ਵੀ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਗਦ ਤੇ ਪਦ ਦੋਵੇਂ ਪਰਕਾਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਲਈ ਸਮਰਥ ਸੀ। ਆਪ ਦੇ ਪਰਮਾਰਥ ਇਸ ਪਰਕਾਰ ਦੀ ਗਦ ਰਚਨਾ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ-ਚੀਜ਼ ਜਾਪਦੇ ਹਨ। ਆਪ ਦੇ ਪਰਮਾਰਥਾਂ ਦੀ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਨੇ ਸਾਰੀ ਵਾਰਤਕ ਵਿਚਾਰੇ ਮਗਰੋਂ ਆਪਣਾ ਇਕ ਸਲੋਕ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਪਰਮਾਰਥ ਦਾ ਸਾਰ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।

੨.

ਇਸ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਦਸੇ ਪਰਮਾਰਥਾਂ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਚੰਗੇ 'ਪਰਮਾਰਥ' ਵਿਚ ਕੀ ਗੁਣ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਤੇ ਪਰਮਾਰਥ ਕਰਤਾ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਦਾ ਕੀ ਪੱਧਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਰਚਨਾ ਦਾ ਸਫਲਤਾ ਨਾਲ 'ਪਰਮਾਰਥ' ਤਦ ਹੀ ਰੂਪਮਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ (੧) ਉਸ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਮੰਨਣਯੋਗ ਪਰਕਰਣ ਵਿਚ ਉਥਾਨਕਾ ਦੁਆਰਾ ਕੀਲਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਪਰਕਰਣ ਜਾਂ ਉਥਾਨਕਾ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਚੱਜਣਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਰਚਨਾ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ, ਕਿਸ ਪਰਕਾਰ ਦੇ ਸਾਚਕ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਿਆਂ, ਕਿਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ, ਕਿਸ ਵਾਇਦਿ-ਮੰਡਲ ਤੇ ਡਿਕਾਏ ਤੇ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਪੱਖ ਨੂੰ ਬੜੀ ਸਫਲਤਾ ਨਾਲ ਨਿਭਾਇਆ ਹੈ। ਐਸਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕਈ ਵਾਰੀ ਉਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਰੋਮਾਂਚਿਕ ਵੀ ਹੋ ਨਿਬੜੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਸਾਧਾਰਨ ਮੰਨਣਯੋਗ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਕਿਆਸੀ ਕਲਪਨਾਤਮਕ ਸੀਮਾ ਵਿਚ ਜਾ ਵੜੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕੁੰਜਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਾ ਕਰਾਕੇ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਦਾ 'ਪਰਮਾਰਥ' ਦਸਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਸਰ(ਤਾਲਾਬ) ਦੇ ਮੁਖੇਂ ਇਕ ਹੋਰ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪਰਮਾਰਥ ਦਸਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਆਮ ਕਰਕੇ ਉਹ ਸਾਧਾਰਨ ਮੰਨਣਯੋਗ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਪਰਮਾਰਥ ਦਸਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਈ ਉਥਾਨਕਾਵਾਂ ਜਾਂ ਪਰਕਰਣਾਂ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਰਵਾਇਤੀ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਪਾਂਧੇ ਜਾਂ ਵੇਦ ਨਾਲ ਦਸੇ ਜਾਂਦੇ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਤੇ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਨੇ ਰਵਾਇਤੀ ਨੂੰ ਸਤਿਕਾਰਿਆ ਹੈ ਪਰ ਕਈ ਦਸੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਆਪ ਦੀ ਚੋਜ, ਮੇਲਿਕਤਾ ਜਾਂ ਕਲਪਨਾ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਕਹੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਕਲੰਦਰਾਂ ਤੇ ਪੰਡਤ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਲੈ ਆਉਣਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ 'ਮਨੁ ਮੰਦਰੁ ਤਨੁ ਵੇਸ ਕਲੰਦਰੁ ਘਟ ਹੀ ਤੀਰਥਿ ਨਾਵਾਂ' ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ 'ਕਲੰਦਰੁ' ਪਰਗਟ ਕਰਨਾ, ਜਾਂ ਪੰਡਤ ਪਾਸੋਂ ਪਉਣ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸੁਭਾ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਣਾ। ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਕਿ ਸਾਰੇ ਦੱਸੇ ਪਰਕਰਣ ਯਥਾਰਥ ਵਿਚ ਹੋਏ ਵਾਪਰੇ ਸਨ ਪਰ ਬਹੁਤ

ਮੰਨਣਯੋਗ ਜ਼ਰੂਰ ਹਨ ਤੇ ਵਾਪਰਨ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਵਿਚ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਪਰਕਰਣਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦਸੇ 'ਪਰਮਾਰਥ' ਵਿਚ ਅਥਾਹ ਬਲ ਪੈਦਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਸਪਸ਼ਟਤਾ ਲਿਆਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਫਲ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਰਚ ਲਈ ਹੈ। ਆਪ ਦੇ ਪਰਮਾਰਥਾਂ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਦਾ ਇਹ ਇਕ ਕਾਰਨ ਹੈ। (੨) ਜੇ ਦਿਆਨਤਦਾਰੀ ਤੇ ਸੁਹਿਰਦਤਾ ਨਾਲ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਹਰ ਅਖਰ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ ਤੇ ਨਿਸਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਏ ਤੇ ਫਿਰ ਜਿਸ ਪਾਸੇ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਅਖਰ ਰਸਤਾ ਦੇਣ ਉਸ ਪਾਸੇ ਵਿਆਖਿਆ ਨੂੰ ਲਿਜਾਇਆ ਜਾਏ ਨਾਕਿ ਆਪਣੇ ਬਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੇ ਭਾਵਾਂ ਮਗਰ ਅਰਥ ਨੂੰ ਟੋਰਿਆ ਜਾਏ। ਆਪ ਦੇ ਪਰਮਾਰਥ ਪੜਦਿਆਂ ਮੈਨੂੰ ਕਿਧਰੇ ਬਨਾਵਟ ਜਾਂ ਅਰਥ ਵਿਗਾੜ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾਪਿਆ। (੩) ਸਫਲ ਪਰਮਾਰਥ ਰਚਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸ਼ਬਦ (ਰਚਨਾ) ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ ਤੇ ਵੇਖਿਆ ਜਾਏ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਿਸਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਏ ਤੇ ਉਸ ਸਮੁੱਚੇ ਭਾਵ ਦੇ ਅਧੀਨ ਰਹਿਕੇ ਹਰ ਸਤਰ ਨੂੰ ਵਿਆਖਿਆ ਜਾਏ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੇਂਦਰੀ ਭਾਵ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਟੋਰਿਆ ਜਾਏ। ਇਕ ਸਤਰ ਦਾ ਦੂਜੀ ਸਤਰ ਨਾਲ ਮੇਲ ਜੋੜ ਵੀ ਇਸੇ ਸਿਧਾਂਤ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਸਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਏ ਤੇ ਸਮੁੱਚੇ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਇਕ ਪੂਰਨ 'ਇਕਾਈ' ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪਰਗਟ ਕੀਤਾ ਜਾਏ। ਆਪਣੇ ਇਸ ਕਿਰਦਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਨੇ ਬੜੀ ਸਫਲਤਾ ਨਾਲ ਨਿਭਾਇਆ ਹੈ। (੪) ਪਰਮਾਰਥ ਭਾਵੇਂ ਲਿਖਿਆ ਤੇ ਸਮੁੱਚੇ ਚਲੰਤ ਇਕਸਾਰ ਰੂਪ ਹੀ ਜਾਏਗਾ, ਪਰ ਤਦ ਵੀ ਪਰਮਾਰਥ ਪੜਦਿਆਂ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਚਾਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਰਥ, ਪਰਮਾਰਥ, ਸ਼ਾਸਤਰਥ, ਭਾਵਾਰਥ, ਸਾਹਿਤਾਰਥ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸਾਰਥ ਕੀ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਭਾਗ ਭਾਵੇਂ ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਨਿਖੇੜਕੇ ਨਾ ਵੀ ਲਿਖੇ ਹੋਣ, ਤਦ ਵੀ ਵਿਚਾਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਪਰਮਾਰਥ ਵਿਚੋਂ ਸੁਤੇ ਸਿਧ ਪਰਗਟ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਛੁਪੇ ਭਾਵ, ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਤੇ ਪਰਮਾਰਥਕ ਨੁਕਤੇ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। (੫) ਸਫਲ ਪਰਮਾਰਥ ਉਹ ਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਾ ਮੁੱਕੇ। ਇਸ ਪਰਾਪਤੀ ਲਈ ਪਰਮਾਰਥ ਕਰਤਾ ਵਿਚ ਬੜੀ ਬਲਵਾਨ ਯੋਗਤਾ ਤੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਵਿਦਵਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। 'ਪਰਮਾਰਥ' ਵਿਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਤਦ ਕਾਇਮ ਰਹਿ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇ 'ਨਬਦ' ਵਿਚ ਆਏ ਸਾਰੇ ਸਾਹਿਤਕ, ਇਤਿਹਾਸਕ, ਅਧਿਆਤਮਕ ਤੇ ਧਾਰਮਕ ਸੰਕੇਤ, ਚਿੰਨ੍ਹ ਤੇ ਬਿੰਬ-ਅਲੰਕਾਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੋਲੇ ਤੇ ਵਿਆਖੇ ਜਾਣ। ਇਹ ਤਦ ਸੰਭਵ ਹੈ ਜੇ ਕਰਤਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦੇਹ ਦੇ ਸਾਰੇ ਇਤਿਹਾਸ, ਮਿਥਿਹਾਸ, ਗੁੰਥਾਂ, ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ, ਪੁਰਾਣਾਂ, ਸਾਹਿਤ, ਫਲਸਫੇ, ਦਰਸ਼ਨ, ਧਰਮ, ਰਹਿਸਵਾਦੀ (ਸੰਕੇਤ—ਚਿੰਨ੍ਹ—ਅਲੰਕਾਰ) ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਗਿਆਨ ਹੋਵੇ। (੬) ਕਿਸੇ ਪਰਮਾਰਥ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਦਾ ਵਡਾ ਆਧਾਰ ਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮਾਰਥ ਕਰਤਾ ਨੂੰ ਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਜਾਂ ਲਿਖਣਾ ਬੋਲਣਾ ਜਾਂ ਕਥਾ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨਾ ਕੇਵਲ ਉਸਦਾ ਕਿੱਤਾ ਜਾਂ ਹੁਨਰ ਹੀ ਹੈ। ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਅੰਦਰ ਗੁਰ ਭਗਤੀ ਹੈ, ਬਾਣੀ ਭਗਤੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਅੰਦਰ ਕਾਵਿ-ਬਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਤੇ ਭਾਵਕਤਾ ਦੁਆਰਾ ਉਹ ਅਰਥਾਂ ਦੇ ਤਲ ਤੀਕ ਪੁਜਦੇ ਹਨ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਆਤਮਕ ਬਲ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਕਲਪਨਾ ਦੀ ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਵਾਂ ਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਸਮਰਥ ਪਧਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਉਹੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਹੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪਰਮਾਰਥ ਨੂੰ ਪਕੜ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਇਹਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵਿਚ ਸੰਪੰਨ ਸਨ। ਅਤੇ ਪਰਮਾਣੀ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਕਥਨ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਸਿਧ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

੩.

੧-ਬਰੀਕ ਸੂਝ ਵਾਲਾ ਵਿਸਥਾਰ

ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ 'ਵਿਆਹ' (ਵੇਖੋ ਪੰਨਾ ੨੯-੩੦) ਦੇ ਪਰਕਰਣ ਵਿਚ ਸੂਹੀ ਰਾਗ ਦੇ ਇਸ ਛੰਤ ਨੂੰ ਰਚਿਆ ਹੈ:—

ਹਮ ਘਰਿ ਸਾਜਨ ਆਏ ॥ ਸਾਰੇ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਏ ॥

ਸਹਜਿ ਮਿਲਾਏ ਹਰਿ ਮਨਿ ਭਾਏ ਪੰਚ ਮਿਲੇ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥

ਸਾਈ ਵਸਤੁ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਈ ਜਿਸ ਜੇਤੀ ਮਨੁ ਲਾਇਆ.....ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਪਰਮਾਰਥ ਦਿੰਦਿਆ ਕਿੰਨੀ ਬਰੀਕੀ ਨਾਲ 'ਘਰਿ', 'ਸਾਜਨ', 'ਪੰਚ' ਤੇ 'ਵਸਤੁ' ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਆਖਿਆ ਸਦਾਚਾਰਕ ਵੀ ਹੈ ਤੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਵੀ, ਪੁਰਾਤਨ ਵੀ ਤੇ ਨਵੀਨ ਜੁਗ ਅਨੁਕੂਲ ਵੀ। ਆਪ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਪਰਮਾਰਥ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਤੇ ਕਿੰਨਾ ਰਸ-ਭਿੰਨ ਹੈ:—

“ਹਮ ਘਰਿ ਸਾਜਨ ਆਏ। ਸਿ ਕਾਂਉਣਿ ਸਾਜਨ ਆਏ? ਏਹਿ ਜੇ ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਬੇ, ਏਈ ਜੀਅ ਕੇ ਸਾਜਨ ਹੈ। ਅਨੁ ਏ ਜਿ ਵਕ੍ਰਿਤ ਹੈ ਜੇ ਏਈ ਏਸ ਕੇ ਦੁਬਸਨ ਹੈ। ਜਦਿ ਏਸ ਉਪਰਿ ਸਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ਮਿਹਰਬਾਨੁ ਹੋਆ ਤਬ ਏਸ ਕਉ ਏਈ ਸਾਜਨ ਆਇ ਮਿਲੇ ਸੁਕਰਮ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਿ ਕਰਿ ਏਸ ਜੀਵ ਕਾ ਭਲਾ ਹੋਇਆ। ਜਬ ਏਸ ਕਉ ਸੁਕਰਮ ਪਰਮੇਸੁਰ ਆਇ ਮਿਲਾਏ ਤਬ ਏਸ ਕਾ ਮਨ ਸਹਜ ਸਾਥਿ ਹੋਇਆ। ਜਬ ਏਹੁ ਪਾਪਾਂ ਤੇ ਖਲਾਸੁ ਹੋਆ ਤਬ ਏਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਉ ਖੁਸ਼ਿ ਆਇਆ। ਜਿਨ੍ਹੁ ਪੰਚਹੁ ਏਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਤੇ ਭੁਲਾ ਬਾ ਤਿਨ੍ਹੁ ਤੇ ਏਹੁ ਫੂਟਾ। ਜਿਨ੍ਹੁ ਪੰਚਹੁ ਕਾ ਏਸ ਕਉ ਫਰ ਬਾ ਜਿ ਓਹਿ ਇਸ ਕਉ ਆਇ ਮਿਲੇ। ਇਕਲਾਸੁ ਹੋਆ, ਤਬ ਏਹੁ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਆ। ਜਿਸੁ ਵਸਤੁ ਨੋ ਏਹੁ ਜੀਉ ਚਾਹਦਾ ਬਾ ਸਾ ਵਸਤੁ ਏਸ ਕਉ ਪ੍ਰਪਤ ਹੋਈ। ਕਵਣੁ ਵਸਤੁ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਈ? ਕਾਮ ਤੇ ਜਤੁ ਹੋਆ, ਕ੍ਰੋਧ ਤੇ ਚੁਪਿ ਹੋਈ, ਲੋਭ ਤੇ ਸੰਤੋਖ ਹੋਆ, ਮੋਹ ਤੇ ਨਿਰਮੋਹੁ ਹੋਆ। ਅਹੰਕਾਰ ਤੇ ਸਿਉ ਹੋਈ। ਚਿੰਤ ਤੇ ਅਚਿੰਤੁ ਹੋਆ.....ਏਸ ਕਉ ਏਹਿ ਸਾਜਨ ਹੋਇ ਮਿਲੇ.....।”

ਕਿੰਨਾ ਲੜੀ ਤੇ ਕੜੀਵਾਰ ਹੈ ਇਹ ਸਾਰਾ ਵਿਸਥਾਰ। ਪਰਮੇਸੁਰ ਦਾ ਰੂਪ ਸਦਾਚਾਰ ਤੇ ਸਾਊਪਣੇ ਦਾ ਉਜਾਗਰ ਕਰ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ ਅਨੋਖੀ ਮੌਲਿਕਤਾ ਦਾ ਲਿਖਕਾਰਾ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਵੀ ਅਸਲ ਟੁਕ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਨਿਆਂ ਹੈ। ਅਜੀਬ ਦੂਰ ਵਿਸ਼ਟਤਾ ਤੇ ਸੋਝੀ ਹੈ ਇਸ ਪਰਮਾਰਥ ਵਿਚ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਨਾ ੬੦ ਤੇ ‘ਮਨੁ ਮੰਦਰੁ ਤਨੁ ਵੇਸ ਕਲੰਦਰੁ, ਘਟ ਹੀ ਤੀਰਥਿ ਨਾਵਾ’ ਦੀ ਇਹ ਪਰਮਾਰਥ ਵੇਖੋ ‘ਏਹੁ ਤਨੁ ਦੇਹੀ ਹੈ ਏਹੁ ਮੰਦਰੁ ਕਰੈ। ਏਸੁ ਤਨੁ ਮੰਦਰੁ ਹੀ ਮਹਿ ਮਨੁ ਕਲੰਦਰੁ ਕੈ ਰੂਪਿ ਹੋਇ ॥ ਮਨੁ ਮਾਇਆ ਸੰਉ ਨਾ ਲਪਟਾਵੈ। ਬੁਰੈ ਕਰਮ ਕੈ ਨਿਕਟਿ ਨ ਆਵੈ। ਸੁ ਧਰਮੁ ਦਿਤੇ। ਮਾਇਆ ਸੰਉ ਉਦਾਸ ਰਹੈ। ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਸਿਮਰਨੁ ਕਰੈ, ਤਬ ਏਸ ਕੇ ਘਟ ਮਹਿ ਅਠਿ ਸਠਿ ਤੀਰਥੀ ਕਾ ਇਸਨਾਨੁ ਹੋਇ।”

ਪੰਨਾ ੧੮੩ ਤੇ ‘ਕਾਲੁ’ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਿੰਨੀ ਬਰੀਕੀ ਨਾਲ ਦਰਸਾਈ ਹੈ ਇਸ ਟੁਕ ਦਾ ਪਰਮਾਰਥ ਦਿੰਦਿਆਂ “ਕਾਲੁ ਜਾਲੁ ਜਿਹਵਾ ਅਰੁ ਨੈਣੀ” ਜੀਭ ਵਿਚ ਕਾਲ “ਕੁਸਥਦ ਕੇ ਰੂਪ ਜਿਹਬਾ ਕੈ ਵਿਖੇ ਰਹਤਾ ਹੈ” ਅਤੇ “ਕੁਪ ਦਿਸਟਿ ਕਰਿ ਕਰਿ, ਕ੍ਰੋਧ ਦੀ ਦਿਸਟਿ ਦੇਖਤਾ ਹੈ ਸਿ ਏਹੁ ਕਾਲ ਕਾ ਰੂਪ ਹੈ।”

੨-ਸਰਲ ਸ਼ਬਦੀ ਅਰਥ

ਜਿਥੇ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਉਪਰ ਕਾਲੁ, ਸਾਜਨ, ਕਲੰਦਰ ਆਦਿ ਦੀ ਬਰੀਕੀ ਤੇ ਡੂੰਘਾਈ ਵਾਲੀ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿਚ ਗਏ ਹਨ, ਉਥੇ ਉਹ ਬੜੇ ਸਰਲ ਅਖਰੀ ਅਰਥ ਕਰਨ ਵਿਚ ਵੀ ਨਿਪੁੰਨ ਹਨ। ਪੰਨਾ ੩੮ ਤੋਂ—

‘ਗੁਰਬਚਨੀ ਮਨੁ ਸਹਜ ਧਿਆਨੇ ॥ ਹਰਿ ਕੈ ਰੰਗਿ ਰਤਾ ਮਨੁ ਮਾਨੇ ॥

ਮਨਮੁਖ ਭਰਮਿ ਭੁਲੇ ਬਕੀਰਾਨੇ ॥ ਹਰਿ ਚਿਨੁ ਕਿਉ ਰਹੀਐ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਪਛਾਨੇ ॥”

ਦੋ ਸਤਰਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਵੇਖੋ। ਆਪ ਰਹੇ ਤਾਂ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਵਰਤੇ ਅਖਰਾਂ ਦੀ ਹਦ ਵਿਚ ਹਨ ਅਤੇ ਭਾਵ ਵੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ:

“ਗੁਰੂ ਕੇ ਜਿ ਵਚਨ ਰਿਦੈ ਮਹਿ ਇਕੈ ਹੀਨਿ ਸਿ ਤਿਨ ਕੇ ਸਹਜਿ ਸਾਥ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਪਰਮੇਸੁਰ

ਕੇ ਧਿਆਨਿ ਮਾਹਿ ਹੈ, ਮਾਤਾ ਜੀ । ਅਰੁ ਮਨੁ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਗੁਰੂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੈ ਰੰਗਿ ਸੰਊ ਰਚਿਆ ਹੈ ।
ਹੋਰ ਬੈ ਲਗਦਾ ਨਾਹੀ, ਹਰਿ ਹੀ ਕੈ ਸਾਥਿ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ਹੈ । ਅਰੁ ਜਿਨ ਕੈ ਅੰਤਰਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ
ਸਬਦੁ ਨਾਹੀ ਉਹ ਮਨੁਖੁ ਨਾਹੀ । ਪ੍ਰੇਤੁ ਹੈ ਅਰੁ ਮਨਮੁਖੁ ਹੈ, ਉਨ ਕੈ ਮਨਿ ਆਵਤੀ ਹੈ ਸਿ ਮੁਖ ਤੇ
ਬਲਤੇ ਹੈ ਬਾਵਰੇ ਹੋਏ ...”

ਇਸੇ ਪਰਕਾਰ ਦੇ ਸਰਲ ਅਖਰੀ ਅਰਥ ਪੰਨਾ ੯੭ ਤੇ ੧੯੩ ਤੇ ਵੀ ਵੇਖੋ।

੩-ਵਿਸ਼ਾਲ ਗਿਆਨ

ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਪੰਡਿਤ ਨਾਲ ਹੋਈ ਗੋਸਟਿ ਦੇ ਪਰਕਰਨ ਵਿਚ “ਪਉਣੁ ਪਾਣੀ ਜਾਣੈ
ਜਾਤਿ” ਦੀ ਤੁਕ ਦਾ ਪਰਮਾਰਥ ਦਸਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਆਪ ਦੇ ਭਾਰਤੀ ਦਰਸ਼ਨ ਆਦਿ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸੁਤੇ ਸਿਧ
ਪਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਆਪ ਪਉਣ ਪਾਣੀ ਅਗਨੀ ਆਦਿ ਦੀ ਜਾਤਿ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ :

“ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, ‘ਪੰਡਿਤ ਸੀ, ਪਉਣੁ ਕੀ ਜਾਤਿ ਬਿਸਨੁ ਹੈ ਅਰੁ ਪਾਣੀ
ਕੀ ਜਾਤਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਹੈ । ਅਰੁ ਵੈਸੰਤਰ ਕੀ ਜਾਤਿ ਮਹਾਦੇਉ ਹੈ । ਪਉਣੁ ਬਿਸਨ ਕਾ ਰੂਪ । ਪਾਣੀ ਬ੍ਰਹਮੇ ਕਾ
ਰੂਪ । ਬੈਸੰਤਰ ਕੀ ਜਾਤਿ ਮਹਾਦੇਵ ਕਾ ਰੂਪ । ਏਹਿ ਤੀਨੇ ਹੀ ਦੇਵ ਹੈ । ਇਨ ਕੀ ਬੋਹੁ ਜਾਤਿ ਹੈ । ਅਰੁ
ਓਹੁ ਰੂਪ ਹੈ । ਅਰੁ ਇਸ ਹੀ ਰੂਪਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸੈਸਾਰ ਮਹਿ ਰਮਤੇ ਹੈ । ਚਉਹਾ ਪਾਣੀ ਮਹਿ ਇਸ ਹੀ ਰੂਪ
ਕਰਿ ਕਰਿ ਸਮਾਏ ਹੈ ।”

‘ਚੇਤ ਭਲਾ’ ਦਾ ਵਰਣਨ ਗਿਆਨਵਾਨ ਹੋਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੬੪)
“ਚੇਤ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਭਲਾ ਹੈ, ਏਹੁ ਬਾਰਹ ਮਹੀਨਿਆ ਵਿਚਿ ਭਲਾ ਸ੍ਰੇਸਟੁ ਮਹੀਨਾ ਹੈ, ਜਿਤੁ ਅਠਾਰਹ ਭਾਰ ਵਣਾਸਪਤੀ
ਹਰੀ ਹੋਤੀ ਹੈ, ਜਿਤੁ ਚੜ੍ਹੀਓ ਉਤੰਜਹ ਕਰੋਤੀ ਧਰਤੀ ਹਰੀ ਹੋਤੀ ਹੈ । ਚਉਰਾਸੀਹ ਲਖ ਜੀਆਂ ਕੀ ਜੂਨਿ ਵਿਗਾਸਮਾਨ
ਹੋਤੀ ਹੈ ।”

ਪਉੜੀ “ਆਪੀਨੈ ਆਪੁ ਸਾਜਿਓ ਆਪੀਨੈ ਰਚਿਓ ਨਾਉ” ਦੀ ਫਲਸਫਈ ਪਰਮਾਰਥਕ ਵਿਆਖਿਆ ਪੰਨਾ
੪੯੬ ਤੇ ਵੇਖੋ।

੪-ਭਾਰਤੀ ਮਿਥਿਹਾਸ ਦਾ ਗਿਆਨ

ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਨੇ ਪੁਰਾਣਕ ਪਾਤਰੀ ਸੰਕੇਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਰਹਿਸ ਕਢਣ ਤੇ ਪੁਰਾਣਕ ਮਿਥਿਹਾਸਕ ਕਥਾਵਾਂ ਦੇ
ਉਲੀਕਣ ਵਿਚ ਵੀ ਪਰਮਾਰਥ ਦਸਦਿਆਂ ਕਮਾਲ ਸੂਝ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦਿਤਾ ਹੈ । ਪੰਨਾ ੨੦੪—੦੫ ਤੇ ਆਪ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ
ਦੇ ਇਸ ਸਲੋਕ—

ਸਹੇਸਰ ਦਾਨ ਦੇ ਇੰਦੁ ਰੋਆਇਆ ॥ ਪਰਸਰਾਮ ਹੋਵੈ ਘਰਿ ਆਇਆ ॥ ਅਜੈ ਸੁ ਰੋਵੈ ਭੀਖਿਆ ਖਾਇ ॥

ਐਸੀ ਦਰਗਹ ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ ॥ ਰੋਵੈ ਰਾਮ ਨਿਕਾਲਾ ਭਇਆ....

ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਬੜੇ ਨਾਟਕੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਪ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਨਾਟਕੀ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਿਆਂ
“ਰੋਵੈ” ਦਾ ਭਾਵ ਪਰਮਾਰਥ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਨਮੂਨਾ ਵੇਖੋ :—

“ਏ ਨਾਨਕ ! ਵੇਵਤਿਆਂ ਕੀ ਪਤਿ ਇੰਦੁ ਹੈ, ਸਹੇਸਰ ਭਗ ਉਸ ਕਉ ਗੋਤਮਿ ਤਪੈ ਸ੍ਵਾਪੁ ਦਿਤਾ, ਸਹੇਸਰ
ਭਗ ਉਸ ਕੈ ਸਰੀਰਿ ਹੋਏ । ਉਹ ਰੁੰਨਾ । ਪਰਸਰਾਮ ਨੇ ਬਲੁ ਹਿਰਿ ਕਰਿ ਭੀਖਿਆ ਦੀਨੀ, ਏਤੁ ਅਵਸਰਿ ਓਹੁ
ਰੁੰਨਾ । ਏਹੀ ਸਜਾਇ ਦਰਗਹ ਤੇ ਮਿਲੀਅਸੁ, ਅਜੈ ਤੀਕੁ ਭੀਖਿਆ ਮੰਗਦਾ ਹੈ.....”

੫--ਹੋਰ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਭੇਖਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਜੋਗ, ਇਸਲਾਮ ਆਦਿ ਦੇ ਭੇਖਾਂ, ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਐਸੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਵਿਚ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਨੇ ਪੂਰੀ ਯੋਗਤਾ ਦਾ ਪਰਮਾਣ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਪੰਨਾ ੩੩੭ ਤੇ ੪੧੭ ਤੇ ਜੋਗ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਮਾਰਥ ਵੇਖੋ ਤੇ ਪੰਨਾ ੪੫੦ ਤੇ ਇਸਲਾਮ ਬਾਰੇ। “ਸੂਰ ਸਰੁ ਸੋਸਿਲੈ, ਸੋਮਸਰੁ ਪੋਖਿਲੈ” ਦਾ ਪਰਮਾਰਥ ਲਿਖਦੇ ਹਨ (ਪੰਨਾ ੩੩੭) “ਸੁਨਿਹੋ ਪੁਰਖਰੁ, ਸੂਰਜ ਕਾ ਜੈਸਾ ਤੇਜੁ ਏਸਕਾ ਕ੍ਰੋਧ ਹੈ ਅਰ ਚੰਦ੍ਰਮੇ ਕੀ ਜੈਸੀ ਸੀਤਲਾਈ ਸਿਵ ਕੰਉ ਹੈ। ਜਬ ਏਹੁ ਸੂਰਜ ਕੰਉ ਪਕੜਿ ਕਰਿ ਚੰਦ੍ਰਮੇ ਕੇ ਘਰਿ ਮਹਿ ਲਿਆਵੈ, ਸਕਤਿ ਤੇ ਸਿਉ ਹੋਇ ਜਾਇ, ਤਬ ਮਤਏ ਕੀ ਜੁਗਤਿ ਕਾ ਸੰਜਮ ਹੋਇ।.....”

ਪੰਨਾ ੪੫੦ ਤੇ ਮੁਲਾਂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਹੈ। ਪਰਮਾਰਥ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ॥ “ਏ ਮੁਲਾਂ ! ਤੂੰ ਜਿ ਮੁਲਾਂ ਕਹਾਵਤਾ ਹੈ, ਮੁਲਾਂ ਤਉ ਸੋਈ ਹੈ ਜਿਨਿ ਜਗੁ ਹਰਿਆ ਕੀਆ ਹੈ, ਜਿਨਿ ਪਾਣੀ ਅਰੁ ਖਾਕ ਮਿਟੀ ਬੰਧਿ ਕਰਿ ਟਿਕਾਇ ਰਖੇ ਹੈ, ਮੁਲਾਂ ਸੋਈ ਹੈ, ਤੂੰ ਮੁਲਾਂ ਕਿਉ ਕਹਾਵਦਾ ਹੈ ? ਮੁਲਾਂ ਸੋਈ ਹੈ ਜਿਸੁ ਮਰਣਾ ਨਾਹੀ, ਤੂੰ ਤਉ ਮਰਹਿਗਾ। ਤੂੰ ਕਿਉ ਮੁਲਾਂ ਨਾਉ ਰਖਾਇਆ ਹੈ, ਸਾਹਿਬ ਬੀ ਤੂੰ ਭਰਦਾ ਨਾਹੀ !”

੬--ਸ਼ਬਦ ਬੋਧ

‘ਅਭਿਆਗਤਿ ਏਹਿ ਨ ਆਖੀਅਨਿ’ ਦਾ ਪਰਮਾਰਥ ਦਸਦਿਆਂ ਬੜੀ ਸੂਝ ਨਾਲ ‘ਅਭਿਆਗਤਿ’ ਦਾ ਸੰਧੀ ਛੇਦ ਇਸ ਪਰਮਾਰਥਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ, ‘ਅਭ’ ਕਹੀਐ ‘ਪਰਮੇਸੁਰ’ ਤਿਸੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ‘ਗਤਿ’ ਕੋਈ ਜਾਣੈ, ਤਿਸ ਕਾ ਨਾਮੁ ‘ਅਭਿਆਗਤ’ (ਵੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੭੯)।

‘ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਮਹਿ ਜਾਣਿਆ’ ਦਾ ਪਰਮਾਰਥ ਦਸਦਿਆਂ ਜੋਤਿ=ਸੋਭਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਤੇ ਤ੍ਰਿਭਵਣ=ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਵੇਖੋ “ਤ੍ਰਿਭਵਣੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਤਿਸੁ ਕੀ ਸੋਭਾ ਜੋਤਿ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਮਹਿ ਛਾਇ ਰਹੀ ਹੈ”। [ਪੰਨਾ ੨੫੭]

“ਕਥਾ ਕਹਾਣੀ, ਬੇਦੀਆਣੀ, ਪਾਪੁ ਪੁੰਨ ਬੀਚਾਰੁ” ਦਾ ਪਰਮਾਰਥ ਦਸਦਿਆਂ ਨਰਕ ਕੀ ਹੈ ਤੇ ਸੁਰਗ ਕੀ ਹੈ ? ਦੀ ਜੋ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਹ ਆਧੁਨਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਤੇ ਮਨੋ ਵਿਗਿਆਨ ਨੂੰ ਵੀ ਪੂਰਨ ਭਾਂਤ ਪਰਵਾਨ ਹੈ।

[ਵੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੪੫]

“ਗੁਰੁ ਸਾਗਰੁ ਰਤਨੀ ਭਰਪੂਰੇ” ਵਿਚੋਂ ‘ਗੁਰੁ ਸਾਗਰੁ’ ਦਾ ਪਰਮਾਰਥ ਪੜ੍ਹਨ ਯੋਗ ਹੈ। ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ‘ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਮਿਲੇ’ ਕੈਸਾ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ? ਜੈਸੇ ਸਾਗਰੁ ਪੂਰਾ ਹੈ ਐਸਾ ਗੁਰੁ ਮਿਲੇ। ਸਾਗਰੁ ਜਿਹੈ ਸੁ ਕਿਤੁ ਗੁਣਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਪੂਰਾ ਹੈ ? ਸਾਗਰੁ ਏਤੁ ਪੂਰਾ ਹੈ, ਜਿ ਏਹੁ ਰਤਨੁ ਸਾਂਝਿ ਭਰਿਆ ਹੈ। ਅਰੁ ਗੁਰੁ ਕਿਸੁ ਗੁਣ ਕਰਿ ਕਰਿ ਪੂਰਾ ਹੈ ? ਜਿਸੁ ਮਾਹਿ ਪਰਮੇਸਰ ਕੇ ਗੁਣ ਭਰਪੂਰ ਹੋਹਿ। ਕਵਣਿ ਗੁਣ, ਕਵਣਿ ਰਤਨ ? ਦੇਈ ਰਤਨੁ ਜਿ ਨਾਮੁ, ਦਾਨੁ, ਇਸਨਾਨੁ, ਸੀਲੁ, ਸੰਜਮੁ, ਏਆ, ਧਰਮੁ, ਸੰਤੋਖੁ। ਚਿਕਰਮਾ ਤੇ ਰਹਤ, ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਕਾ ਗਾਹੁਕ। ਸੋਈ ਗੁਰੁ ਜਿਸ ਮਹਿ ਰਤਨ ਭਰਿਪੂਰਿ ਹੋਹਿ। ਭਾਈ ਜੀ ਸੋਈ ਗੁਰੁ ਕਹੀਐ। [ਪੰਨਾ ੧੩੮]

ਇਹ ਪਰਮਾਰਥ ਵਿਆਖਿਆ ਹੀ ਮੌਲਿਕ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਤੇਜਸਵੀ ਤੇ ਰਸਦਾਇਕ ਹੈ।

‘ਹਰਣੀ ਹੋਵਾ ਬਨਿ ਬਸਾ, ਕੰਦ ਮੂਲ ਚੁਣਿ ਖਾਉ ॥

ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦੀ ਮੇਰਾ ਸਹੁ ਮਿਲੇ, ਵਾਰਿ ਵਾਰਿ ਹਉ ਜਾਉ ਜੀਉ ॥

ਮੈ ਬਨਜਾਰਨਿ ਰਾਮ ਕੀ ॥ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਵਖਰੁ ਵਾਪਾਰ ਜੀ ॥

ਦਾ ਪਰਮਾਰਥ ਦਿੰਦਿਆਂ ‘ਹਰਣੀ’ ਦੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਕੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਨੁਕਤੇ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ :-

“ਹਰਨੀ ਹੋਇ ਕਰਿ ਬਨਿ ਕੈ ਬਿਧੈ ਬਸਾ, ਅਰੁ ਨੇਦਮੁਲ ਬਣ ਕੇ ਚੁਣ ਖਾਉ, ਅਰੁ ਨਿਰਾਹਾਰ ਰਹੋਉ, ਹਰਨੀ ਦੀ ਨਿਆਈ ਨਗਨ ਰਹੋਉ, ਕਿਸੀ ਅਵਰ ਕੈ ਮੁਖਿ ਨ ਲਾਗਉ, ਉਸਕੇ ਧਿਆਨ ਮਹਿ ਰਹੋਉ, ਮਤ ਉਸ ਕਾ ਦਰਸਨੁ ਪਾਵਉ, ਸਾਹਿਬ ਕਾ । ਕਹੈ ਏਉ ਡੀ ਨਾਹੀ ਪਾਇਆ ਜਾਤਾ । ਕਹੈ ਪਾਈਐ ਜਿ ਕਿਉ ਕਰਿ ਪਾਈਐ ? ਕਹੈ ਬਿਨ ਗੁਰੂ ਥੀ ਇਉਂ ਇਤੁ ਰੂਪਿ ਡੀ ਪਾਇਆ ਨਾਹੀ ਜਾਤਾ । ਜਉ ਗੁਰੂ ਕਿਰਪਾਲ ਹੋਇ ਤਾ ਪਾਈਐ ।”

ਗਉੜੀ ਰਾਗ ਦਾ ਇਹ ਅਤਿ ਰੋਮਾਂਚਿਕ ਤੇ ਭਾਵਕ ਚਉਪਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਰੋਮਾਂਚਿਕ ਰਸ ਵਿਚ ‘ਕੋਕਿਲ ਹੋਵਾਂ ਅੰਬਿ ਬਸਾ’ ‘ਮਛੂਲੀ ਹੋਵਾਂ ਜਲਿ ਬਸਾ’ ਤੇ ‘ਨਾਗਨਿ ਹੋਵਾਂ ਧਰ ਵਸਾ’ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ ।

[ਵੇਬ ਪੰਨੇ ੧੦੪—੦੫]

੪.

ਇਸ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੀ ਕੀਮਤ ਇਸ ਵਿਚ ਦੱਸੇ ਇਤਿਹਾਸ ਕਰ ਕੇ ਵੀ ਹੈ ਪਰ ਮੇਰੀ ਜਾਚੇ ਇਸ ਰਚਨਾ ਦਾ ਵਧੇਰੇ ਬਲਵਾਨ ਤੇ ਅਮਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਭਾਗ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਦੇ ਦੱਸੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪਰਮਾਰਥ ਹਨ । ਵੈਸੇ ਵੀ ਗੁਰੂ-ਸਰੀਰ ਨਾਲੋਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਧੇਰੇ ਮਹਾਨ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸਲ ਗੁਰੂ ਬਾਣੀ ਹੀ ਹੈ ਤੇ ਬਾਣੀ ਦਾ ਹੀ ਸੁਗੋ ਸੁਗ ਅਟੱਲ ਰਾਜ ਹੈ । ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਨੇ ਪੂਰੀ ਯੋਗਤਾ ਤੇ ਦਿਲਰਸਪ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਬਾਣੀ ਦੇ ਰਹਿਸਾਂ ਤੇ ਛੇਦਾਂ ਨੂੰ ਬੋਲਿਆ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਸੋਧ ਰੱਖੀ ਹੈ ਕਿ ਬਾਣੀ ਦਾ ਵਧੇਰੇ ਬਲ ਮਨੁੱਖੀ ਮਨ ਦੀ ਪਵਿਤਰਤਾ ਤੇ ਪਵਿਤਰਤਾ ਵਾਲੇ ਕਰਮਾਂ ਤੇ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਾਣੀ ਵਿਚਲੀ ਗੁਰਮਤਿ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਉਤਮ ਸਾਹਿਤ ਮੰਨਦਿਆਂ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਕਲਾਤਮਕ ਰਸ ਤੇ ਸੋਹਜ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਗਟਤਾ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਇਹਨਾਂ ਤੇ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਦਿਤੇ ਹੋਰ ਕਾਰਨਾ ਕਰਕੇ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਦੇ ਰਚਿਤ ਪਰਮਾਰਥਾਂ ਦਾ ਮੁੱਲ ਬਹੁਤ ਵੱਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਇਹ ਪਰਮਾਰਥ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਤਮਕ ਪੱਧਰ ਦਾ ਨਿਰਨਾ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ । ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਕੇਵਲ ਉੱਚਾ ਆਤਮਕ ਪੱਧਰ ਹੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਰਥ ਸਮਝਣ ਦੇ ਸਮਰਥ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ੴ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ॥

ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ

ਸ੍ਰੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਲਿਖੀ ਲਿਖਾਈ

[ਸਚਖੰਡ ਪੋਥੀ]

ੴ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ ॥ ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ ॥ ਸਚੁ* ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੰਭੋੜੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੋ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥੧॥ ਪਤਿਤ ਪਾਵਨੁ, ਭਗਤ ਵਸਿਚਲੁ ਅਨਾਥਹੁ ਕੇ ਨਾਥੁ, ਤ੍ਰਿਗੁਣ ਨਾਥ, ਸਬਲ ਦੇਵਾ, ਮਨਸਾ ਪੂਰਨ, ਮਨ ਕਾਮਨਾ ਸਿਧਿ, ਘਟਿ ਘਟਿ ਵਾਸੀ, ਸਰਬ ਜੀਆ ਰਖਿਆ ਕਰਣ, ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਧਾਰਣ, ਕੋਟ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਕੇ ਨਾਇਕ, ਦੀਨ ਦੁਖ ਭੋਜਨ, ਦੀਨ ਬੰਧਿਵਾਜ਼ੀ, ਦੀਨ ਦਇਆਲੁ, ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਣ, ਗਰਬ ਪ੍ਰਹਾਰੀ, ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ, ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਵ, ਸ੍ਰੀ ਗੋਵਿੰਦ, ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸ੍ਰੀ** ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਸਚਖੰਡ ਪੋਥੀ ਲਿਖਣੇ ਕਾ ਅਰੰਭ ਛੇਦਿਆ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਾ ਸੇਵਕੁ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਪੋਥੀ ਲਿਖੀ ਲਿਖਾਈ। “ਏਸ ਪੋਥੀ ਨੂੰ ਸੁਣੇ, ਪੜ੍ਹੇ, ਗਾਵੇ ਤਿਸ ਕੀ ਪਰਮਗਤੀ ਹੋਵੇ”। ਵਚਨੁ ਹੈ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਕਾ, “ਜੇ ਕੋਈ ਸਚਖੰਡ ਪੋਥੀ ਪੜ੍ਹੇ ਸੋ ਮੁਕਤਾ ਹੋਇ। ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਾਇ ਕਰਿ ਪੜ੍ਹੇ ਸੋ ਬਾਬੇ ਜੀ ਪਾਸ ਜਾਇ ਨਿਰਸੰਦੇਹ”। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ, ਪੰਨ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ, ਵਾਹਗੁਰੂ ਜੀ।

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਰਾਜ-ਜੋਗ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ

(ੳ) ਗੋਸਟਿ ਰਾਜੇ ਜਨਕ ਕੀੜੜ

ਹੇਤੋ ਜੁਗ ਮਹਿ ਰਾਜਾ ਜਨਕੁ ਹੁਆ। ਅਰੁ ਮਿਥੁਲਾ ਨਗਰੀਉਂ ਮਹਿ ਰਹੈ, ਪਰੁ ਬਡਾ ਧਰਮਿ ਆਤਮਾ ਰਾਜਾ ਜਨਕੁ। ਰਾਜ ਭੀ ਕਰੈ ਅਰੁ ਜੋਗ ਭੀ ਕਰੈ, ਰਾਜੁ ਕੇਸਾ ਕਰੈ? ਰਾਜੁ ਐਸਾ ਕਰੈ, ਨਾਹਕੁ ਕਿਸੀ ਸਾਥਿ ਨਾ ਕਰੈ।

*ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਏਥੇ ‘ਸਤਿ’ ਬਬਦ ਹੈ। †ਸ੍ਰਯੋਭਵ ਅਥਵਾ ਸ੍ਰਯੋਭੁ ਦਾ ਅਪਭ੍ਰੰਸ਼।

‡ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਏਥੇ ‘ਕੇ’ ਬਬਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਇਹ ਉਘੜ ਦੁਘੜਾ ਪਾਠ ਹੈ।

§ਵਛਲ (ਸ੍ਰੀ. ਵਤਸਲ)। ¶ਦੀਨ-ਦੁਖੀਆਂ ਦੇ ਬਾਂਧਵ (ਵੰਧੁ) ਅਥਵਾ ਭਾਈ।

**ਸਤਿਗੁਰ

ਪ੍ਰਸਾਦਿ’ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ‘ਸ੍ਰੀ’ ਬਬਦ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਏਥੇ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ, ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਚੰਦ ਤੇ ਰਾਮ ਰਾਇ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਵਿਚ ਹੀ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ। ††ਮੁਕਤੀ। ਨਿਰਬਾਣ ਪਦ। ‡‡ਇਸ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੀ ਦੂਜੀ ਪ੍ਰਤੀ

ਵਿਚ, ਜੋ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਸਿਖ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਖੋਜ ਵਿਭਾਗ ਨੂੰ ਹੁਣੇ ਹੀ ਮਿਲੀ ਹੈ, ਇਹ ਗੋਸਟਿ ਨਹੀਂ ਹੈ। §§ਮਿਥੁਲਾ ਨਗਰੀ ਦਰਭੰਗਾ (ਬਿਹਾਰ) ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਹੈ।

ਅਰੁ ਜੋਗੁ ਕੈਸਾ ਕਮਾਵੈ ? ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਮਹਿ ਜੋਗੁ ਕਮਾਵੈ । ਤਬ ਏਕ ਦਿਨਿ ਏਕਿ ਸਾਧ ਪੁਰਖ ਆਏ ਰਾਜੇ ਜਨਕ ਕੈ ਪਾਸਿ ਜਿ ਰਾਜ ਮਹਿ ਰਾਜਾ ਜਨਕੁ ਜੋਗੁ ਕਮਾਵਤਾ ਹੈ ਸਿ ਕਿਉ ਕਰਿ ਕਮਾਵਤਾ ਹੈ । ਤਬ ਉਹਿ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕ ਆਏ, ਆਇ ਕਰਿ “ਨਰਸਿੰਘ ਨਰਸਿੰਘ” * ਕਰਿ ਕੈ ਬੈਠਿ ਗਏ । ਤਬ ਰਾਜੇ ਜਨਕ ਆਦਰੁ ਭਉ ਕਰਿ ਕੈ ਬੈਠਾਏ । ਤਬ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਰਾਜਾ ਜਨਕੁ ਜਬ ਹਮ ਕਉ ਬੋਲੈ ਬੁਲਾਵੈ ਕਹੈਗਾ ਤਬ ਹਮ ਰਾਜੇ ਕਉ ਰਾਜ ਅਰੁ ਜੋਗ ਕੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਪ੍ਰਫਹਿਗੇ” । ਤਬ ਰਾਜਾ ਜਨਕੁ ਨ ਬੋਲੈ ਨ ਬੁਲਾਵੈ, ਨ ਪੂਛੈ, ਦੁਪ ਕੀਤੇ ਬੈਠਾ ਰਹਿਆ । ਤਬ ਬੈਠੇ ਬੈਠੇ ਤੀਨਿ ਪਹਰ ਬੀਤੇ । ਤਬ ਏਕੁ ਗਰੀਬ ਲੋਕੁ ਫਿਰਿਆਦੀ ਆਏ । ਉਨਹੁ ਆਇ ਪੁਕਾਰਿ ਕਰੀ ਜਿ, “ਰਾਜਾ ਜੀ ! ਹਮਾਰਾ ਨਿਆਉ ਗੋਬਿੰਦ ਕੀ ਨਿਮਿਤ੍ਰੀ ਕਰੁ” । ਜਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਗੋਬਿੰਦ ਕੀ ਨਿਮਿਤ੍ਰੀ ਕਰਿ” । ਤਬ ਉਨ੍ਹਾ ਸਿਉਂ ਰਾਜਾ ਬੋਲਾ ਅਰੁ ਉਨ੍ਹਾ ਕਾ ਨਿਆਉ ਕੀਆ । ਜਿਉ ਜਿਉ ਉਨ ਕੀ ਨਿਸਾ ਹੋਈ ਤਿਉ ਤਿਉ ਓਹਿ ਸਮਝਾਇ ਸਮਝਾਇ ਕਰਿ ਉਨ੍ਹਾ ਕਉ ਬਿਦਾ ਕਰੀ । ਤਬ ਓਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕ ਹਸ ਪਤੇ ਜੇ, “ਹਮ ਬੈਠਿਅਹੁ ਰਾਜਾ ਹਮ ਸਾਥਿ ਬਾਤਾ ਨਾਹੀ ਕਰਤਾ ਅਰੁ ਸੈਸਾਰ ਕੇ ਝਗਤੇ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਨਿਬੇੜਤਾ ਹੈ, ਅਰੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਾ ਸਾਥਿ ਬਾਤਾ ਨਾਹੀ ਕਰਤਾ” । ਤਬ ਰਾਜੇ ਜਨਕ ਕੇ ਜੀਇ ਬਸੀ ਜਿ, “ਏਹਿ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕ ਮਤੁ ਕਿਛੁ ਜੀਵ ਮਹਿ ਕਰਤੇ ਹੋਹਿ” । ਤਬ ਰਾਜੇ ਜਨਕ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਜੀ ! ਜਿ ਕਿਛੁ ਤੁਮਾਰੈ ਜੀ ਬਾਤ ਹੈ ਪ੍ਰਫਨੈ ਕੀ ਸਿ ਪ੍ਰਫੀਐ” । ਤਬ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਰਾਜਾ ਜੀ ! ਹਮ ਜਿ ਆਏ ਹੈ ਤੇਰੈ ਪਾਸਿ ਸੋ ਪਰਮੇਸੁਰ ਹੀ ਕੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਪ੍ਰਫਨੈ ਆਏ ਹੈ । ਤੂੰ ਹਮ ਕਉ ਰਾਜ ਅਰੁ ਜੋਗ ਕੀਆ ਬਾਤਾ ਸਮਝਾਉ ਜਿ ਰਾਜੁ ਅਰੁ ਜੋਗੁ ਤੂੰ ਕਿਉ ਕਰਿ ਕਰਤਾ ਹੈ” । ਤਬ ਰਾਜੇ ਜਨਕ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨੀਐ ਜੀ, ਰਾਮ ਜਨਹੁ ! ਰਾਜ ਮਹਿ ਜੋਗੁ ਇਵ ਹੋਤਾ ਹੈ ਜਿਵ ਦਾਈ ਪੂਤ ਕਉ ਖਿਲਾਵਤੀ ਹੈ, ਚੁੰਘਾਵਤੀ ਹੈ, ਨਵਾਵਤੀ ਹੈ, ਨਾਭ ਚਟਤੀ ਹੈ, ਛਾਵ ਕਰਤੀ ਹੈ, ਖੋਲਾਵਤੀ ਹੈ, ਬਸਤੁ ਪਹਿਰਾਵਤੀ ਹੈ, ਨੀਕੈਂਡੁ ਰਾਖਤੀ ਹੈ । ਮਾਤਾ ਕਉ ਚਿੰਤਾ ਉਸ ਕੇ ਰਾਖਨੈ ਖਿਲਾਵਨੈ ਕੀ ਕਾਈ ਨਾਹੀ ਹੋਤੀ । ਚਿੰਤਾ ਬਾਲਕ ਕੀ ਦਾਈ ਹੀ ਕਉ ਹੋਤੀ ਹੈ । ਦਾਈ ਬਾਲਕ ਕਉ ਮਹਾ ਹੋਤੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਰਾਖਤੀ ਹੈ । ਪਣੀ ਜੀ ਜਾਣਤੀ ਹੈ ਜਿ ਪੂਤੁ ਮੇਰਾ ਨਾਹੀ । ਮੁਝ ਕਉ ਖਿਲਾਵਣਾ, ਰਾਖਣਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ । ਤਿਉ ਸਾਧ ਪੁਰਖ ਗ੍ਰਸਤ ਰਾਜ ਮਹਿ ਐਸੇ ਹੀ ਰਹਤੇ ਹੈ, ਰਾਜ ਗ੍ਰਸਤ ਕਉ ਇਉਂ ਕਰਿਕੇ ਜਾਣਤੇ ਹੈ ਜਿ ਏਹੁ ਰਾਜੁ ਗ੍ਰਸਤੁ ਮੇਰਾ ਨਾਹੀ ਹਮ ਕਉ ਰਖਣਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ । ਉਸ ਦਾਈ ਕੀ ਨਿਆਈ ਜੀਵ ਮਹਿ ਇਵੇ ਹੀ ਜਾਣਤੇ ਹੈ ਜੇ ਕਿਛੁ ਵਸਤੁ ਹੈ ਸੋ ਸਭ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਹੈ, ਹਮਾਰੀ ਨਾਹੀ । ਅਰੁ ਭਾਈ ਜੀ ! ਜਬ ਏਹੁ ਵਸਤੁ ਆਪਣੀ ਕਰਿ ਜਾਣਤਾ ਹੈ ਜਿ ਰਾਜੁ ਕਿ ਜੋਬਨੁ ਕਿ ਧਨੁ ਕਿ ਪੁਤ੍ਰ, ਕਿ ਇਸਤ੍ਰੀ ਮੇਰੀ ਹੈ ਸਿ ਏਹੀ ਏਸੁ ਕਉ ਦੋਖੁ ਹੈ । ਇਸੀ ਜਾਣਿ ਕਰਿ ਏਸ ਹੀ ਕੇ ਮੋਹਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਨਰਕਿ ਜਾਤਾ ਹੈ, ਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ਜੀ ! ਜਿ ਕਿਛੁ ਵਸਤੁ ਆਪਣੀ ਕਰਿ ਜਾਣੀਐ ਤਿਸੁ ਤੇ ਹੀ ਨਰਕ ਜਾਤਾ ਹੈ । ਪਰੁ ਸਭੁ ਵਸਤੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਹੀ ਕੀ ਕਰਿ ਜਾਣੀਐ । ਜਿਤੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਏਸੁ ਕਉ ਮੋਹ ਨ ਲਾਗੇ ਕਿਸੀ ਸਿਉ ਬਿਨਾ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਕੀ ਭਗਤਿ ਤੇ ਹੋਰਬੈ ਜੀਉ ਨ ਲਾਗੇ, ਤਉ ਏਹੁ ਰਾਜ ਗ੍ਰਸਤ ਮਾਇਆ ਹੀ ਮਹਿ ਮੁਕਤਾ ਹੋਇ; ਸੁਣਿ ਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ਜੀ ! ਇਉਂ ਕਰਿ ਕਰਿ ਰਾਜ ਮਹਿ ਜੋਗ ਹੋਤਾ ਹੈ” । ਤਬ ਓਹਿ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕ ਨਮਸਕਾਰੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਰਾਜੇ ਜਨਕ ਕੇ ਸਿਖ ਭਏ । ਰਾਜੇ ਜਨਕਿ ਉਨ ਕਉ ਦੀਖਿਆ** ਦੀਨੀ । ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ “ਧੰਨੁ ਹੋ ਰਾਜਾ ਜਨਕੁ ! ਗੁਰੁ ਧੰਨਿ ਹੈ ਜਿਸ ਕਉ ਐਸੀ ਰਾਜ ਮਹਿ ਭਗਤਿ ਆਈ ਹੈ” । ਤਬ ਓਹਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਇ

* ਪੁਰਾਤਨ ਪ੍ਰੀਤ ਮਿਲੋਣੀ ਦੇ ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਸਨਮਾਨ ਸੂਚਕ ਬਚਦ, ਜਿਵੇਂ ਨਮਸਤੇ, ਜਯ ਹੋ, ਰਾਮ ਰਾਮ ਆਦਿ ਅਜ ਕਲ ਵੀ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹਨ । † ਵਾਸਤੇ । ‡ ਸਿਉਂ । § ਸੰਗ । ਸਾਥ । § ਠੀਕ । ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ । ¶ ਪਰ । ਪਰੰਤੂ । ਲੇਕਿਨ । ਇਹ ‘ਪਣ’ ਬਚਦ ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਵੀ ਅਨੇਕ ਥਾਵੀਂ ‘ਪਰ’ ਜਾਂ ‘ਪਰੰਤੂ’ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ । ** ਗੁਰਦੀਖਣਾ, ਅਰਥਾਤ-ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ।

ਕਰਿ ਗੋਬਿੰਦੁ ਗੋਬਿੰਦੁ ਲਾਗੇ ਮਿਮਰਦੈ । ਰਾਜਾ ਜਨਕੁ ਐਸਾ ਰਾਜੁ ਕਰੈ । ਪਰਮੇਸੁਰ ਬੁਝਿਆ, ਬਿਬੇਕੁ ਆਇਆ, ਜਗਤੁ ਕਾ ਗੁਰੂ ਭੀ ਅਰੁ ਰਾਜਾ ਭੀ । ਸਿਖ ਕੇਸੇ ਰਾਜੇ ਜਨਕ ਕੇ ? ਜੈਸਾ ॥ ੧ ॥ ਇਕੁ ਸੁਕਦੇਉ ਭਗਤੁ ਤੈਸੇ ਤੈਸੇ ਸਿਖ ਰਾਜੇ ਜਨਕ ਕੇ, ਐਸਾ ਗੁਰੂ ਰਾਜਾ ਜਨਕੁ । ਅਰੁ ਧਰਮ ਨਿਆਉ ਕਰਤਾ ਜੈਸਾ ਮਿਤ੍ਰ ਸਾਥਿ ਤੈਸਾ ਸਤ੍ਰ ਸਾਥਿ ਨਿਰਲੋਭੁ । ਅਨੇ ਪਹਰ ਸਿਮਰਨਿ ਧਿਆਨਿ ਮਹਿ ਰਹੈ । ਦੇਖੈ ਸੋ ਧਿਆਨੁ । ਬੋਲੈ ਸੋ ਗਿਆਨੁ । ਪਰ ਦੁਖ ਨਿਵਾਰਣੁ ਰਾਜਾ ਜਨਕੁ । ਧਰਮਸਾਲਾ ਰਾਜੇ ਜਨਕ ਕੀਆ ਚਲਹਿ ਸੈਸਾਰ ਕੈ ਬਿਖੇ । ਪਾਣੀ ਕੀ ਧਰਮਸਾਲਾ ਚਲੈ ਪਿਆਸਾ ਹੋਇ ਸਿ ਪੀਵੈ । ਅਨਾਜ ਕੀ ਧਰਮਸਾਲਾ ਚਲੈ ਜਿ ਭੁਖਾ ਹੋਇ ਸਿ ਖਾਇ । ਕਪੜੇ ਕੀ ਧਰਮਸਾਲਾ ਚਲੈ ਜਿ ਨਾਗਾ* ਹੋਇ ਸਿ ਪਹਿਰੇ । ਐਸਾ ਧਰਮਿ ਆਤਮਾ ਰਾਜਾ ਜਨਕੁ । ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਸੀਲੁ ਸੰਜਮੁ ਕਮਾਵੈ ਰਾਜਾ ਜਨਕੁ ॥

ਤਬ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਆਗਿਆ ਆਈ ਜਿ, “ਰਾਜੇ ਜਨਕਿ ਰਾਜੁ ਜੋਗ ਦੋਨੈ ਕਰੇ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਬਡਾ ਭਗਤੁ ਹੈ, ਇਨਿ ਮੇਰੀ ਬਹੁਤੁ ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਹੈ । ਮੇਰੇ ਧਿਆਨ ਹੀ ਮਹਿ ਰਹਾ ਹੈ, ਗਿਆਨੁ ਹੀ ਕਮਾਇਆ ਹੈ । ਰਾਜੇ ਜਨਕ ਕਉ ਈਹਾ ਮੇਰੇ ਸਥਿ ਖੰਡਿ ਮਹਿ ਲੇ ਆਵਹੁ । ਮੇਰਾ ਬਡਾ ਭਗਤੁ ਹੈ” । ਤਬ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਆਗਿਆ ਸਾਥਿ ਵਜ੍ਞਾਨਾ ਵਜ੍ਞਦਿਆ ਸਾਥਿ ਸੁਖਵਾਸਨੁ ਲੈ ਕਰਿ ਰਾਜੇ ਜਨਕ ਕਉ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਨੁ ਬੈਕੁੰਠ ਤੇ ਏਸੁ ਮਾਤ ਲੋਕ ਮਹਿ ਆਏ, ਰਾਜੇ ਜਨਕ ਕਉ ਲਿਜਾਣੈ ਕਉ ਆਏ । ਤਬ ਆਇ ਰਾਜੇ ਜਨਕ ਕਉ ਨਮਸਕਾਰੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਰਾਮ ਰਾਮ ਦੀਨੀ, ਹਥਿ ਜੋਤਿ ਕਰਿ ਆਗੈ ਖੜੇ ਹੋਏ । ਤਬ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਜੀ ! ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਤੁਮ ਬੈਕੁੰਠ ਕਉ ਚਲਹੁ । ਉਹਾ ਤੁਮਾਰੇ ਬੈਕੁੰਠ ਮਹਿ ਘਰਿ ਰਾਸਿ ਹੁਏ ਹੈ । ਆਗਿਆ ਹੈ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਓਹਿ ਘਰਿ ਦੇਖਣੇ ਕਉ ਚਲੀਐ ਜੀ” । ਤਬ ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਜੀ ਹਸੇ, ਖਰੇ ਬਿਗਾਸ ਮਹਿ ਹੁਏ ਜਿ “ਧੰਨਿ ਭਾਗਿ, ਜਿ ਆਜੁ ਆਗਿਆ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਬੁਲਾਵਣੇ ਕੀ ਆਈ” । ਤਬ ਸਾਰੇ ਗੋਬਿੰਦੁ ਭਗਤਾ ਜਿਤਨੇ ਸੇ ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਆਏ ਰਾਜੇ ਜਨਕ ਪਹਿ ਜਿ ਚਲਤਾ ਹੈ ਜਨਕੁ ਭਗਤੁ ਹਮਿ ਦਰਸਨੁ ਕਰਿ ਆਵਹਿ । ਓਹਿ ਲਾਗੇ ਕੀਰਤਨੁ ਕਰਣੇ । ਜਿਤਨੇ ਰਾਜੇ ਕੇ ਘਰ ਕੇ ਲੋਕ ਬੇ ਇਤਨੇ ਸਭਿ ਲਾਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨੇ । ਅਰੁ ਬੇਟੇ ਜਿ ਬੇ ਤਿਨ ਕਉ ਵਰੁ ਦੀਆ ਜਿ “ਇਕਹਤਰਿ ਪੀੜੀਆ ਤੁਮਾਰਾ ਰਾਜੁ ਜੋਗੁ ਮੁਖ ਥੀ ਪੀਛੈ ਚਲੇਗਾ” । ਉਨ ਕਉ ਏਹੁ ਵਰੁ ਦੇ ਕਰਿ ਬਿਦਾ ਕਰੈ, ਅਰੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਸਾਥਿ ਰਾਮ ਰਾਮ ਕਰਿ ਕੈ ਬਿਦਾ ਹੁਏ । ਤਬ ਅਨਹਦ ਸਬਦਿ ਵਜ੍ਞੇ ਅੰਬਿਤ ਵੇਲਾ** ਸਵਾ ਪਹਰੁ ਰਾਤਿ ਰਹਈ ਕਉ ਰਾਜਾ ਜਨਕੁ ਬੈਕੁੰਠ ਕਉ ਸਿਧਾਰੇ । ਬੋਲਹੁ ਛਾਈ ਰਾਮੁ ਰਾਮੁ ਰਾਮੁ ਰਾਮੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਤਿ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ।

ਸਲੋਕੁ ॥੧੧॥

ਤਿਸ ਕੀ ਹੋਵੈ ਪਰਮਗਤਿ ਜੋ ਸਪਹਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ।

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਕੀ ਬੇਨਤੀ ਦੇਹਿ ਸੰਤਨ ਕਾ ਧਾਮੁ ॥

ਬੋਲਹੁ ਛਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਸਤਿਗੁਰੂ । ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ੧ ॥

*ਨੰਗਾ ।

†ਵਾਜੇ ।

ਖ ਦਾ ਆਸਨ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਵਿਚ, ਅਰਥਾਤ ਪਾਲਕੀ ਜਾਂ ਵਿਮਾਨ ।

‡ਪਾਰਖਦ । ਸਭਾਸਦ । ਦਰਬਾਰੀ ।

੧ ਛਾਵ-ਹੋਰ ਸੰਤ-ਭਗਤ ਤੇ ਮਿਤ੍ਰ-ਦੋਸਤ ।

**ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ।

ਪ੍ਰਾਤਹ ਕਾਲ । ਵੱਡੀ ਸਵੇਰ ।

†† ਏਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦਾ ਹੈ । ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੀ

ਆਦਿ ਰਾਮਾਇਣ, ਸਿੰਘਾਸਨ ਬਤੀਸੀ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਲੀਲਾ ਆਦਿ ਵਿਚ ਜਿੰਨੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਜਾਂ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਹਨ ਹਰ ਇਕ ਦਾ ਨਚੋੜ ਇਕ ਜਾਂ ਦੋ ਸਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਅਖੀਰ ਤੇ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਹਰ ਗੋਸ਼ਟੀ ਦੇ ਅਖੀਰ ਤੇ ਸਲੋਕ ਹੈ । ਇਸ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਤੇ ਹੋਰ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਕਵੀ ਛਾਪ ‘ਜਨ ਨਾਨਕ’ ਜਾਂ ‘ਦਾਸ ਨਾਨਕ’ ਕਰਕੇ ਲਿਖੀ ਹੈ । ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੋਂ ਨਿਖੇੜਨ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਲੋਕਾਂ ਤੇ ਫੁਟ ਨੋਟ ਦੇ ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ ।

ਨਰਕ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਤਾਰਨਾ

(ਅ) ਗੋਸਟਿ ਰਾਜੇ ਜਨਕ ਜੀ ਕੀ

ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ਕੀ ਆਗਿਆ ਸਾਥਿ ਰਾਜਾ ਜਨਕੁ ਜੀ ਸਚਿਖੰਡ ਕਉ ਚਲੈ, ਚਲਤੇ ਚਲਤੇ ਸਬ ਸਾਥਿ ਖੰਡ ਕੈ ਨਜੀਕਿ ਆਏ ਤਬ ਉਹੁ ਜਿ ਮੁਕਤਿ ਕਾ ਰਾਹੁ ਥਾ ਸਿ ਉਸ ਤੇ ਵਾਂਵੀ* ਤਰਫ਼ ਕਹਾਹੀ ਪੜੀ। ਤਬ ਰਾਜੇ ਜਨਕਿ ਪੁਛਿਆ ਸੁ “ਏਹੁ ਜੋਰ ਕੈਸਾ ਹੈ?” ਤਬ ਉਹੁ ਜਿ ਪਰਮੇਸਰ ਕੇ ਲੋਕ ਬੇ ਤਿਨਹੁੜ ਕਹਿਆ ਕਿ “ਬਲਿਹਾਰਿ ਜਾਉ, ਈਹਾ ਨਰਕੁ ਹੈ। ਨਰਕੁ ਨਰਕੁ ਕਹੀਤਾ ਹੈ। ਨਰਕੀ ਜੀਵ ਪੁਕਾਰ ਕਰਤੇ ਹੈ”। ਤਬ ਰਾਜੇ ਜਨਕਿ ਕਹਿਆ, “ਨਰਕੁ ਸੁ ਕਹੀਤਾ ਹੈ ਸੁ ਇਹੀ ਹੈ?” ਕਹੈ, “ਜੀ, ਨਰਕੁ ਇਹੀ ਹੈ, ਆਗੈ ਸੁਰਗੁ ਹੈ”। ਤਬ ਰਾਜੇ ਜਨਕਿ ਕਹਿਆ ਸਿ, “ਨਰਕਿ ਕਵਣਿ ਜੀਅ ਜਾਤੇ ਹੈ ਅਰੁ ਸੁਰਗਿ ਕਵਣਿ ਜੀਅ ਜਾਤੇ ਹੈ”? ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ “ਜੀ, ਜਿ ਪੁੰਨਿ ਆਤਮੇ ਜੀਵ ਹੈ ਸਿ ਸੁਰਗਿ ਲੋਕ ਕਉ ਜਾਤੇ ਹੈ, ਅਰੁ ਜੋ ਪਾਪੀ ਜੀਵ ਹੈ ਤੇ ਈਹਾ ਨਰਕਿ ਮਹਿ ਪੜਤੇ ਹੈ”। ਤਬ ਰਾਜੇ ਜਨਕਿ ਕਹਿਆ ਸਿ, “ਏਹੁ ਤਉ ਨਰਕੁ ਦੇਖਿਆ ਚਾਹੀਐ। ਏਕ ਬਾਰ ਮੁਖ ਕਉ ਉਹਾ ਤੁਮਿ ਲੇ ਚਲਹੁ ਜਿ ਹਮ ਨਰਕ ਕਉ ਦੇਖਉ”। ਤਬ ਉਨਹੀ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ “ਰਾਜਾ ਜੀ! ਜਿ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਕਾ ਜੁ ਭਗਤੁ ਹੈ ਤਿਸ ਕਉ ਆਗਿਆ ਨਾਹੀ, ਜਿ ਉਸ ਕਉ ਨਰਕੁ ਦੇਖਾਈਐ। ਉਸ ਕਉ ਆਗਿਆ ਬੈਕੁਨ ਕੀ ਹੈਊ।” ਤਬ ਰਾਜੇ ਜਨਕਿ ਕਹਿਆ ਸਿ, “ਨਾ, ਬਿਨਾ ਨਰਕ ਦੇਖੇ ਤੇ ਮੈਂ ਆਗੈ ਬੈਕੁਨ ਨਾਹੀ ਜਾਤਾ।” ਤਬ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਭਗਤਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ “ਰਾਜਾ ਜੀ! ਤਉ ਹਮ ਏਕ ਬਾਰ ਸ੍ਰੀ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਕਉ ਪੁਛਿ ਆਵਹਿ। ਜੇ ਸ੍ਰੀ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਕਹੈ ਤਉ ਲੇ ਜਾਹਿ।” ਤਬ ਸੁਖਾਸਨੁ॥ ਉਹਾ ਹੀ ਖੜਾ ਕੀਆ ਅਰੁ ਓਹਿ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕ ਜਿਥੇ ਸਿ ਸ੍ਰੀ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਪਾਸਿ ਜਾਇ ਖੜੇ ਹੋਏ। ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜੇ “ਹੇ ਸ੍ਰੀ ਠਾਕੁਰ ਜੀ! ਰਾਜਾ ਜਨਕੁ ਤੇਰੀ ਆਗਿਆ ਸਾਥਿ ਆਇਆ ਹੈ। ਤਬ ਆਵਤਾ ਆਵਤਾ ਜਹਾ ਨਰਕ ਕੀ ਪੁਕਾਰ ਸੁਨੀ ਤਹਾ ਖੜਾ ਹੋਇ ਗਇਆ। ਜੀ, ਤੇਰਾ ਭਗਤੁ ਕਹਤਾ ਹੈ ਜਿ, ‘ਏਕ ਬਾਰ ਮੁਖ ਕਉ ਨਰਕ ਦਿਖਾਵਹੁ’। ਤਬ ਹਮਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ ਜੀ, ‘ਜਿ ਕੋਈ ਗੋਬਿੰਦ ਭਗਤੁ ਹੈ ਸਿ ਤਿਸੁ ਕਉ ਆਗਿਆ ਨਾਹੀ ਜਿ ਉਸ ਕਉ ਨਰਕੁ ਦਿਖਾਈਐ।’ ਤਬ ਜੀ, ਹਮਹੁ ਕਹਾ ਜਿ ‘ਉਹਾ ਤੁਮ ਕਉ ਹਮ ਨਾਹੀ ਲੇ ਜਾਇ ਸਕਤੇ।’ ਤਬ ਰਾਜਾ ਜਨਕੁ ਕਹਿਤਾ ਹੈ ਜਿ ‘ਬਿਨਾ ਨਰਕੁ ਦੇਖੇ ਤੇ ਮੈ ਆਗੈ ਨਾਹੀ ਜਾਤਾ’”। ਤਬ ਰਾਜੇ ਜਨਕ ਕਉ ਸ੍ਰੀ ਠਾਕੁਰ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏਹੁ ਮੇਰਾ ਬਡਾ ਭਗਤੁ ਹੈ, ਜੇ ਕਿਛੁ ਕਹਤਾ ਹੈ ਸਿ ਤੁਮ ਕਰਹੁ।” ਤਬ ਓਹਿ ਆਗਿਆ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਲੇ ਕਰਿ ਫਿਰਿ ਰਾਜੇ ਜਨਕੁ ਪਹਿ ਆਏ। ਤਬ ਰਾਜੇ ਧਰਮ** ਕਉ ਖਬਰਿ ਭਈ ਜਿ, “ਤੇਰੀ ਪੁਰੀ ਕਉ ਰਾਜਾ ਜਨਕੁ ਦੇਖਣੇ ਆਵਤਾ ਹੈ”। ਤਬ ਰਾਜਾ ਧਰਮ ਰਾਜੇ ਜਨਕ ਕਉ ਮਿਲਣੈ ਆਇਆ, ਆਇ ਕਰਿ ਨਮਸਕਾਰੁ ਕੀਆ। ਨਮਸਕਾਰਿ ਕਰਿ ਆਪਸ ਮਹਿ ਅੰਕ ਮਾਲਾ ਦੇ ਮਿਲੇੜੜ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਬਹੁਤੁ ਕੁਸਲੁੜੜ ਪੁਛਿਆ। ਤਬ ਰਾਜੇ ਧਰਮਿ ਕਹਿਆ ਸਿ, “ਜੀ, ਹਮਿ ਪਾਪੀ ਬੇ, ਹਮ ਕਉ ਕਿਰਤਾਰਥੁ ਕੀਆ। ਹਮਰੇ ਧੰਨਿ ਭਾਗਿ ਇਸੁ ਜਮਪੁਰੀ ਕਉ ਤੁਮ ਨਿਸਤਾਰਨ ਆਏ ਹਹੁ ਜੀ”। ਤਬ ਰਾਜੇ ਜਨਕਿ ਕਹਿਆ ਸਿ, “ਨਿਸਤਾਰਨ ਹਾਰੇ ਤੁਮ ਹੀ ਹਉ ਜੀ, ਪਣੁ ਹਮ ਕਉ ਭੀ ਦਰਸੁਨ ਕਰਨੇ ਕੀ ਲੋਚਾ ਬੀ ਜਿ ਲੋਚਾ ਪੂਰਨੁ ਭਈ”। ਤਬ ਰਾਜੇ ਜਨਕ ਕਉ ਰਾਜੇ ਧਰਮ ਜਮਪੁਰੀ ਦਿਖਾਈ। ਤਬ ਰਾਜੇ ਜਨਕਿ ਕਹਿਆ ਸਿ, “ਜੀ ਈਹਾ ਜਿ ਜੀਵ ਪੁਕਾਰ ਕਰਤੇ ਬੇ

*ਵਾਂਞੇ। ਖੱਬੇ (ਪਾਸੇ)। †ਚੀਕ ਰਿਹਾਤਾ। ‘ਹਾਇ ਹਾਇ’ ਦੀ ਪੁਕਾਰ। ‡ਮਾਲਸਾ ਕਾਲਜ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਦੂਜੀ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਚੋਂ ਏਥੇ “ਪੁਛਿਆ” ਤੋਂ “ਤਿਨਹੁੜ” ਤਕ ਸਹੀ ਪਾਠ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਪਹਿਲੀ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। §ਉਹ ਵਾਕ ਦੂਜੀ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ¶ਪਾਲਕੀ। **ਧਰਮ ਰਾਜ। ਯਮ ਪੁਰੀ ਦਾ ਰਾਜਾ। ††ਅੰਕ (ਗੋਦੀ) ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਅਰਥਾਤ-ਗਲਵੱਕੜੀਆਂ ਪਾ ਕੇ ਮਿਲੇ। ‡‡ਆਨੰਦ। ਸੁਖ।

ਜਿ ਕਿਆ ਹੁਏ, ਕਹਾ ਗਏ ?” ਕਹੈ, “ਜੀ, ਓਹਿ ਗਏ ਕਹੈ ਨਾਹੀ ਈਹਾ ਹੀ ਹੈ, ਪਣੁ ਤੇਰੇ ਆਵਣੇ ਸਾਥਿ ਓਹਿ ਸੁਖੀ ਹੋਏ ਹੈ, ਨਰਕ ਕੀ ਅੰਠਿ* ਉਨ ਕਉ ਲਗਤੀ ਨਹੀ, ਉਹਿ ਸੀਤਲੁ ਹੋਇ ਗਏ ਹੈ” । ਤਬ ਰਾਜੇ ਜਨਕਿ ਕਹਿਆ ਰਾਜੇ ਧਰਮ ਕਉ ਜਿ, “ਏਹਿ ਨਰਕੀ ਜੀਵ ਜਿ ਹੈ ਜਿ ਇਨ ਕਉ ਬਾਹਰਿ ਨਿਕਾਲਹੁ ਅਰੁ ਮੇਰੇ ਤਾਈ ਈਹਾ ਨਰਕ ਮਹਿ ਬਾਹਰੁ ਜਿ ਏਹਿ ਜੀਅ ਤਉ ਸੁਖੁ ਪਾਵਹਿ, ਹਮ ਹੀ ਦੁਖੁ ਸਹਉਂ, ਏਹਿ ਤਉ ਖਲਾਸੁ ਹੋਵਹਿ” । ਤਬ ਰਾਜੇ ਧਰਮਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਨਾ ਜੀ, ਹਮਾਰੀ ਕਵਣ ਸਕਤਿ ਹੈ ਜਿ ਹਮਿ ਤੁਮ ਕਉ ਨਰਕਿ ਰਾਖਿ ਸਾਕਹਿ । ਪਣੁ ਜੀ ਆਗਿਆ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮਾ ਜੀ ਕੀ ਹੈ” । ਕਹੈ, “ਜੀ, ਇਨਹੁ ਜਿ ਪਾਪ ਕਮਾਏ ਹੈ ਕਿਨਾ ਫੁੰਦਾਏ ਤੇ ਇਹਿ ਨਰਕ ਤੇ ਨਾਹੀ ਨਿਕਾਲਣੇ । ਜਿ ਬਡੇ ਪਾਪੀ ਹੋਤੇ ਹੈ, ਜਿਨਹੁ ਮਹਾ ਬਡੇ ਕੁੰਜਰ** ਪਾਪ ਕੀਏ ਹੈ ਤੇ ਈਹਾ ਨਰਕਿ ਬਾਹਰੇ ਹੈ । ਪਰੁ ਜੀ ਇਨਹੁ ਅਜਹੁ ਪਾਪਹੁ ਕੇ ਫਲ ਫੁੰਦੇ†† ਨਾਹੀ ਜਿ ਏਹਿ ਨਰਕ ਤੇ ਨਿਕਾਲੀਅਹਿ” । ਤਬ ਰਾਜੇ ਜਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਰਾਜਾ ਧਰਮ ! ਏਕੁ ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਤੁ ਅਵਰੁ ਸੁਨਿ ਲੇਹਿ, ਜਿਤਨੇ ਇਨਹੁ ਪਾਪ ਕੀਏ ਹੈ ਜਿ ਏਕ ਹਾਂਡੇ‡‡ ਬਾਹਰੁ§§ । ਅਰੁ ਏਕ ਘੜੀ ਜਿ ਹਮਹੁ ਜਿਮਰਨੁ ਕੀਆ ਹੈ ਜਿ ਏਕ ਹਾਂਡੇ ਮਹਿ ਮੇਲਹੁ, ਜੇ ਤਉ ਪੂਰਾ ਹੋਇ ਤਉ ਇਨ ਕਉ ਇਸ ਨਰਕ ਬੰਦ ਤੇ ਨਿਕਾਲਹੁ, ਅਰੁ ਜਿ ਪੂਰਾ ਨ ਹੋਇਗਾ ਤਉ ਤੁਮਿ ਜਾਨਹੁ ਸੁ ਕਰੀਅਹੁ” । ਤਬ ਰਾਜੇ ਧਰਮ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਭਲਾ ਹੋਵੇ” । ਤਬ ਏਕ ਹਾਂਡੇ ਸਗਲਿਅਹੁ ਜੀਅਹੁ ਕੇ ਪਾਪ ਬਾਹੇ । ਛਿੰਨਵੇ ਕਰੋੜੀ ਪਾਪੀ ਬੇ ਉਹਾ ਨਰਕ ਮਹਿ । ਚਉਦਹ ਕਰੋੜੀ¶¶ ਪਾਪੀਆਂ ਕੇ ਪਾਪ ਏਕ ਹਾਂਡੇ ਬਾਹੇ, ਅਰੁ ਏਕ ਘੜੀ ਜਿ ਰਾਜੇ ਜਨਕਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਕਾ ਜਿਮਰਨੁ ਕੀਆ ਬਾ ਸੋ ਏਕ ਹਾਂਡੇ ਬਾਹਿਆ । ਉਹੁ ਜਿ ਚਉਦਹ ਕਰੋੜੀ¶¶ ਪਾਪੀਅਹੁ ਕੇ ਪਾਪ ਜਿਤੁ ਹਾਂਡੇ ਬੇ ਜਿ ਉਹਿ ਉਠਿ ਗਏ, ਅਰੁ ਜਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜਿਮਰਨੁ ਏਕ ਘੜੀ ਦਾ ਜਿਤੁ ਹਾਂਡੇ ਬਾ ਉਹੁ ਬੇਠਿ ਰਹਿਆ । ਤਬ ਉਹਿ ਜਿ ਜੀਵ ਨਰਕ ਕੇ ਬਿਖੇ ਪਡੇ ਬੇ ਜਿ ਨਿਕਾਲੇ ਨਰਕ ਤੇ ਬਾਹਰਿ । ਤਬ ਉਹਿ ਜੀਵ ਪੁਕਾਰਿ ਉਠੇ ਜਿ, “ਏ ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਜੀ ! ਜਾ ਤੁ ਈਹਾ ਤੇ ਜਾਹਿਗਾ ਤਬ ਹਮ ਫੇਰਿ ਨਰਕ ਮਹਿ ਮਿਲਹਿਗੇ, ਪਰੁ ਹਮ ਕੋ ਤੁ ਤਿਉ ਕਰਿ ਜਿ ਫਿਰਿ ਨਰਕਿ ਮਿਲਿਹ ਨਾਹੀ” । ਤਬ ਰਾਜੇ ਜਨਕਿ ਰਾਜਾ ਧਰਮ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਜਿ “ਅਬ ਕਿਆ ਹੋਇ ਇਨਹੁ ਜੀਅਹੁ ਕਾ ?” ਤਬ ਰਾਜੇ ਧਰਮਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ ਇਹਿ ਪਾਪੀ ਜੀਵ ਹੈ—ਨਰਕ ਕੇ ਵਾਸੀ ਹੈ, ਇਨਹੁ ਕਿਛੁ ਪੁੰਨੁ ਸੁਕ੍ਰਿਤੁ*** ਨਾਹੀ ਕੀਆ ਜਿ ਅਬ ਏਹਿ ਨਰਕ ਤੇ ਨਿਕਾਲੀਅਹਿ ਅਰੁ ਸੁਰਗਿ ਜਾਹਿ, ਬਡੇਰਿ ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਕੀਏ ਤ ਏਹਿ ਸੁਰਗਿ ਜਾਤੇ ਨਾਹੀ” । ਤਬ ਰਾਜੇ ਜਨਕਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨੀਐ ਜੀ, ਰਾਜਾ ਧਰਮ ! ਏਕ ਘੜੀ ਕਾ ਜਿਮਰਨੁ ਮੇ ਹੋਰੁ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜੀਆ ਕੀ ਨਿਮਿਤਿ ਦੀਆ ਹੈ, ਜਿ ਏਹਿ ਜੀਅ ਸਗਲੇ ਸੁਰਗਿ ਜਾਹਿ” । ਤਬ ਦੂਸਰੀ ਘੜੀ ਕਾ ਜਿਮਰਨੁ ਰਾਜੇ ਜਨਕਿ ਦੀਆ ਜਿ ਉਹਿ ਜੀਵ ਸਭਿ ਸੁਰਗ ਕਉ ਚਲੇ । ਤਬ ਰਾਜੇ ਧਰਮਿ ਰਾਜੇ ਜਨਕ ਪਹਿ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, “ਜੀ ਤੁਮ ਬਡੇ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਹਉ । ਤੁਮਹੁ ਜਿ ਗੋਬਿੰਦੁ ਜਿਮਰਿਆ ਹੈ ਜਿ ਐਸਾ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਜਿਮਰਿ ਸਕਤਾ । ਤੁਮ ਬਡੇ ਭਗਤ ਹਉ ਜੀ, ਤੁਮਾਰੇ ਕਹਣੇ ਹੀ ਸਿੰਉ ਏਹਿ ਜੀਅ ਮੁਕਤਿ ਹੁਏ । ਪਣੁ ਜੀ ਹਮ ਕਉ ਆਗਿਆ ਹੋਇ ਜਿ ਏਕ ਬਾਰਿ ਸ੍ਰੀ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਕਉ ਪੂਛਿ ਆਵਿਹ, ਜਿਵ ਹੁਕਮੁ ਹੋਇ ਸ੍ਰੀ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਕਾ ਤਿਵ ਕਰਹਿ” । ਕਹੈ, “ਜੀ, ਭਲਾ ਹੋਇ ਜਾਈਐ” । ਤਬ ਰਾਜੇ ਧਰਮ ਚਾਇ ਜਾਇ ਸ੍ਰੀ ਠਾਕੁਰ ਕੈ ਪਾਹਿ††† ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, “ਹੇ ਨਿਰੰਜਨ ਨਿਰੰਕਾਰ ਜੀ ! ਤੇਰਾ ਜਿ ਭਗਤੁ ਰਾਜਾ ਜਨਕੁ ਹੈ, ਤਿਨਿ ਜਿਤਨੇ ਨਰਕ ਕੇ ਜੀਵ ਹੈ ਚਉਦਹ ਕਰੋੜੀ¶¶ ਜੀਵ ਤਿਨ ਕਉ ਸੁਰਗਿ ਲੇ ਚਲਿਆ ਹੈ, ਤੇਰੀ ਕਿਆ ਆਗਿਆ ਹੈ ? ਜਿਉ ਆਗਿਆ ਹੋਇ ਤਿਵ ਕਰਹਿ” । ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹੇ, ਉਹਿ ਤਉ ਚਉਦਹ ਕਰੋੜੀ¶¶ ਨਰਕ ਕੇ ਜੀਵ ਹੈ, ਪਣੁ ਸਾਰਾ ਜਗੁ

*ਅੰਠਿ । ਸੇਕ । ਅੰਗ । †ਰੱਖੇ । ਪਾਓ । ‡ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਾਂ । ਸਹਾਰਾਂ । §ਖਲਾਸ ਹੋਣਾਂ । ਛੁੱਟਣਾ । ¶ਦੂਜੀ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਚ ਦੇਖੋ ‘ਸ੍ਰੀ ਪਰਮੇਸਰ’ ਪਾਠ ਹੈ । **ਘੋਰ । ††ਫੋਰੇ । ‡‡ਹਾਤਾ ਅਥਵਾ ਤੋਲ (ਤੱਕੜੀ ਦਾ) । §§ਧਰੋ । ਰੱਖੋ । ¶¶ਦੂਜੀ ਪ੍ਰਤੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ:—‘ਛਿੰਨਵੇ ਕਰੋੜੀ ।’ ***ਸੁ (ਭਲਾ) ਕ੍ਰਿਤ (ਕੰਮ), ਅਰਥਾਤ—ਨੈਕੀ । †††ਪਹਿ । ਪਾਸ । ਕੋਲ ।

ਹੀ ਮੁਕਤਿ ਲੇ ਜਾਤਾ ਅਰੁ ਜੇ ਕਹਤਾ ਜਿ ਏਹੁ ਨਰਕੁ ਹੀ ਦੂਰਿ ਕਰਹੁ, ਸਭਿ ਜੀਵ ਸੁਰਗਿ ਜਾਹਿ, ਨਰਕਿ ਕੋਈ ਨ ਜਾਉ, ਤਉ ਮੇ ਇਸੁ ਨਰਕੁ ਹੀ ਕਉ ਦੂਰਿ ਕਰਤਾ। ਪਣੁ ਜਿਉ ਮੇਰੇ ਭਗਤਿ ਕੀ ਖੁਸੀ ਹੀ ਤਿਵੈ ਕਰਹੁ, ਸਭਿ ਜੀਵ ਸੁਰਗਿ ਲੇ ਜਾਹੁ। "ਤਬ ਰਾਜੇ ਜਨਕ ਕੇ ਕਹਿਐ ਚਉਦਹ ਕਰੋੜੀ ਨਰਕੀ ਜੀਵ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸੁਰਗਿ ਭੇਜੇ। ਉਹਿ ਜੀਅ ਰਾਜੇ ਜਨਕਿ ਸੁਰਗਿ ਬਾਸੀ ਕੀਏ। ਅਰੁ ਆਪਿ ਆਇ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਕਉ ਮਿਲੇ, ਸਚਿ ਖੰਡਿ ਮਹਿ ਬਾਸਾ ਪਾਇਆ। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ, ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ, ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ, ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ, ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮ ਕਰਤਾ ਪਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪ੍ਰਸਾਦਿ।

ਸਲੋਕੁ *

ਕੂੜੈ ਭੇਖਿ ਨ ਹਰਿ ਮਿਲੇ, ਜਬ ਲਉ ਮਨੁ ਨਾਹੀ ਸੁਧੁ।
ਨਾਨਕ ਦਾਸੁ ਸਾਚੀ ਕਹੈ ਮਨੁ ਸਮਝਾਵਉ ਤੁਧੁ॥ ੧॥

ਸਲੋਕੁ

ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ ਰਾਜਾ ਜਨਕੁ ਹੈ, ਜਿਨਿ ਸਿਮਰਨੁ ਕੀਆ ਬਿਬੇਕੁ।
ਜਨਕ ਰਾਜੇ ਕੇ ਸਿਮਰਨੈ ਪਾਪੀ ਤਰੇ ਅਨੇਕ।
ਜਿਮਰਨੁ ਐਸਾ ਜਾਨਿਕੇ ਸੰਤਾ ਖਕਤੀ ਟੇਕਉ।
ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਸਿਮਰਨੁ ਸਾਰੁ ਹੈ, ਬਿਸਰੇ ਘੜੀ ਨ ਮੇਕਉ॥ ੨॥ ੨॥

ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਜਨਮ

(ੳ) ਗੋਸਟਿ ਰਾਜੇ ਜਨਕ ਕੀ

ਤਬ ਤ੍ਰੇਤਾ ਜੁਗੁ ਬੀਤਾ, ਦੁਆਪਰੁ ਬੀਤਾ, ਜਬ ਕਲਜੁਗੁ ਆਇਆ, ਤਬ ਏਕ ਦਿਨਿ ਰਾਜੇ ਜਨਕ ਕੀ ਜੀ ਭਈ ਜਿ ਹਉ ਏਕ ਬਾਰਿ ਸੁਰਗੁ ਲੋਗੁ ਕਉ ਦੇਖਉ। ਤਬ ਰਾਜਾ ਜਨਕੁ ਸੁਰਗੁ ਲੋਗੁ ਦੇਖਣੇ ਕਉ ਆਇ ਵੜਿਆ। ਤਬ ਉਹਿ ਜਿ ਜੀਵ ਬੇ ਸਿ ਧੰਨਿ ਧੰਨਿ ਕਹਿ ਉਠੇ, "ਧੰਨਿ ਹੋ ਰਾਜਾ ਜਨਕ! ਤੂ ਜਿਸ ਕੀ ਪਰਸਾਦਿ ਹਮਹੁ ਨਰਕ ਤੇ ਸੁਰਗੁ ਲੋਕੁ ਪਾਇਆ ਸਿ ਧੰਨਿ ਹੋ ਰਾਜਾ ਜਨਕੁ"। ਤਬ ਉਹਿ ਜੀਅ ਰਾਜੇ ਜਨਕਿ ਪੁਛੇ ਜਿ, "ਏ ਤੁਮ ਸੁਖੀ ਹਉ?" ਕਹੈ, "ਜੀ, ਹਮ ਖਰੇ** ਸੁਖੀ ਹਹਾਂ, ਪਣ ਅਹਾਰ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਪਾਈਤਾ†, ਹਮਿ ਛੁਖੇ ਪਿਆਸੇ ਰਹਤੇ ਹੈ। ਹਮ ਕਉ ਅਹਾਰੁ ਕਿਛੁ ਨਹੀ ਪਹੁੰਚਦਾ"। ਤਬ ਰਾਜੇ ਜਨਕ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਏ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੈ ਪਾਹਿ ਬੇਨਤੀ ਕਰਉਗਾ, ਤੁਮ ਕਉ ਅਹਾਰੁ ਭੀ ਪਹੁੰਚੇਗਾ"। ਤਬ ਰਾਜਾ ਜਨਕੁ ਜੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੈ ਪਾਮਿਲੁ ਗਇਆ। ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਬਹੁਤੁ ਦਇਆ‡ ਭਈ। ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਬਹੁਤੁ ਦਇਆ ਕਰੀ ਰਾਜੇ ਜਨਕ ਕਉ। ਤਬ ਰਾਜੇ ਜਨਕ ਬੇਨਤੀ ਕੀਨੀ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਾਸਿ, ਹਥਿ ਜੋਤਿ ਕਰਿ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਅਰੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਏ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ! ਪਰਮ ਜੋਤਿ ਪਰਮਤਤੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ! ਏਕੁ ਬੇਨਤੀ ਹੈ"। ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਏ ਜਨਕ ਭਗਤ! ਤੂ ਕਹੁ ਜੇ ਕਿਛੁ ਤੂ ਕਹਹਿਗਾ*** ਸਿ ਮੈ

*ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਲੋਕ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਨਹੀਂ, ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹਨ।

† ਵਿਚਾਰ ਸਹਿਤ।

‡ 'ਏਕ ਘੜੀ ਕੇ ਸਿਮਰਨੈ' ਪਾਠ ਵੀ ਹੈ।

§ ਸੁਧਾਰਾ। ਆਸਰਾ।

¶ ਏਕ। ਇਕ।

** ਬਹੁਤੇ। ਅਧਿਕ।

†† ਹੀ।

‡‡ ਪਾਈਂਦਾ, ਅਰਥਾਤ-ਮਿਲਦਾ।

§§ ਘਰ।

¶¶ ਦਯਾ। ਮਿਹਰਬਾਨੀ। ਰਹਿਮ।

*** ਕਹੇਂਗਾ।

ਪਰਵਾਣ ਕੀਆ ਹੈ”। ਤਬ ਰਾਜੇ ਜਨਕਿ ਕਹਿਆ ਜਿ “ਏ ਸ੍ਰੀ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ! ਓਹਿ ਜਿ ਸੀਅ ਨਰਕ ਤੇ ਸੁਰਗਿ ਬਾਹੇ ਬੇ ਜਿ ਤਿਨ ਕਉ ਖਾਣੇ, ਪੀਣੇ, ਪਹਿਰਣੇ ਕਉ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਪਹੁਚਤਾ, ਕਿਛੁ ਉਨ ਕੀ ਨਿਮਤਿ* ਦਇਆ ਕਰਹੁ ਜਿ ਉਹਿ ਤੁਮਰੀ ਦਇਆ ਸਿਉ ਓਹਿ ਛਾਜਨੁ ਭੋਜਨੁ† ਪਾਵਹਿ”। ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਜਨਕ ਭਗਤ ! ਤੈ ਅਜਹੁ ਏਹੁ ਬਾਤ ਨਾਹੀ ਜਾਨੀ ?” ਕਹੈ, “ਜੀ, ਤੇਰੀ ਬਾਤ ਤੂ ਹੈ ਜਾਨਹਿ ਦਇਆਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ! ਅਵਰੁ ਕੋਈ ਕਿਆ ਜਾਨੈ ਜੀ।” ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਜਨਕ ਭਗਤ ! ਮੈ ਤਉ ਤੇਰੇ ਕਹਿਐ ਏਹਿ ਸੁਰਗਿ ਬਾਹੇ, ਪਣੁ ਬਿਨਾ ਬੀਜੇ ਤੇ ਕਮਾਏ ਤੇ ਛਾਜਨੁ ਭੋਜਨੁ ਨਹੀਂ ਪਹੁਚਤਾ। ਜਬ ਉਹਿ ਬਹੁਤਿ ਮਿਰਤ ਲੋਕ ਜਾਹਿ ਬਹੁਤਿ ਆਪਣੇ ਹਾਥਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬੀਜਹਿ ਤਬ ਓਹਿ ਈਹਾ ਆਇ ਛਾਜਨੁ ਭੋਜਨੁ ਪਾਵਹਿ। ਜਬ ਗੁਰੂ ਕਉ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਕਮਾਵਹਿ, ਸੀਲ ਸੰਜਮ ਮਹਿ ਰਹਹਿ, ਤਬ ਓਹਿ ਖੁਜੀ ਸਿਉ ਛਾਜਨੁ ਭੋਜਨੁ ਪਾਵਹਿ। ਮ੍ਰਿਤ ਲੋਕ ਮਹਿ ਕਮਾਵਹਿ ਅਰੁ ਗੁਰੂ ਕਉ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਕਮਾਇ ਕਰਿ ਮੇਰੀ ਨਿਮਤਿ ਬੀਜਹਿ ਤਬ ਓਹਿ ਛਾਜਨੁ ਭੋਜਨੁ ਈਹਾ ਆਇ ਪਾਵਹਿ। ਏ ਜਨਕ ਭਗਤ ! ਮੇਰੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਜਿ ਬਿਨਾ ਦੀਏ ਪਾਵਤਾ ਕੋਈ ਨਾਹੀ। ਜਿ ਗੁਰ ਕਉ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਮੇਰੀ ਭਗਤਿ ਕਰਤੇ ਹੈ, ਅਰ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਤੇ ਹੈ, ਅਰ ਦਾਨੁ ਕਰਤੇ ਹੈ, ਓਹਿ ਮਨੁਖ ਜਨਮਿ ਆਇ ਭੁੰਚਤੇ ਹੈ। ਅਰੁ ਜਿ ਗੁਰੂ ਕਉ ਨਾਹੀ ਮਿਲਤੇ, ਨਾਮੁ ਨਾਹੀ ਸਿਮਰਤੇ, ਅਰੁ ਦਾਨੁ ਕਰਤੇ ਹੈ ਓਹਿ ਮਨੁਖ ਜਨਮਿ ਆਇ ਭੁੰਚਤੇ ਹੈ। ਅਰੁ ਜਿ ਗੁਰੂ ਕਉ ਨਾਹੀ ਮਿਲਤੇ, ਨਾਮੁ ਨਾਹੀ ਸਿਮਰਤੇ ਅਰੁ ਦਾਨੁ ਕਰਤੇ ਹੈ ਤਿਨ ਕਉ ਬੀਜਿਆ ਹਉ ਜੂਨੀ ਮਹਿ ਭੁੰਗਵਤਾ ਹਉ। ਬਿਨਾ ਬੀਜੇ ਦਾਨੁ ਤੇ ਹਉ ਕਿਸੀ ਕਉ ਦੇਤਾ ਨਾਹੀ। ਜਾ ਘਾਲਿ ਕਮਾਇ ਕਰਿ ਮਾਤ ਲੋਕ ਮਹਿ ਮੇਰੀ ਨਿਮਤਿ ਦੇਗਾ ਤਿਸੁ ਕਉ ਅਧੈ ਨਿਧਿਓ ਕਰਿ ਦੇਉਗਾ। ਯਹੁ ਜਿ ਮੇਰੈ ਅਰਥਿ ਨ ਦੇਗਾ, ਤਿਸ ਕਉ ਜੂਨੀ ਮਹਿ ਪਾਵਉਗਾ।” ਤਬ ਜਨਕ ਭਗਤ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਿਰੰਜਨ ਨਿਰੰਕਾਰ ਜੀ ! ਤੈ ਜਿ ਧਰਮਖੰਡੁ ਕੀਆ ਹੈ ਸਿ ਕਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਧਰਮ ਖੰਡ ਕਾ ਪਰਭਾਉ‡ ਕੇਸਾ ਹੈ ?” ਕਹੈ, “ਏ ਜਨਕ ਭਗਤ ! ਧਰਮ ਖੰਡੁ ਮੇਰੀ ਏਹੀ ਧਰਤੀ ਹੈ ਤ੍ਰਿਹਲੋਕਾ ਮਹਿ। ਇਸੇ ਹੀ ਧਰਤੀ ਕਾ ਕਮਾਇਆ ਪਾਈਤਾ ਹੈ। ਧਰਤੀ ਜਿ ਹੈ ਜਿ ਮੇਰੀ ਧਰਮਸਾਲਾ ਹੈ, ਜੇਸਾ ਕੋਈ ਬੀਜੇ ਤੇਸਾ ਪਾਵੈ। ਜਿ ਬੁਰਾ ਕਰੇ ਜਿ ਬੁਰਾ ਪਾਵੈ। ਭਲਾ ਕਰੈ ਜੋ ਭਲਾ ਪਾਵੈ। ਏਹਾ ਜਿ ਕੋਈ ਦੇਵਤਾ ਹੈ ਸੁ ਸਭੁ ਉਹਾ** ਕੀ ਕਮਾਈ ਖਾਤਾ ਹੈ, ਨ ਕਿਛੁ ਈਹਾ†† ਕੀ ਕਮਾਈ ਖਾਤਾ ਹੈ”। ਤਬ ਜਨਕਿ ਭਗਤਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ! ਤੈ ਜਿ ਜੁਗੁ ਭੋਜਿਆ ਹੈ ਜਿ ਤਉ ਓਹੁ ਹਾਥਿ ਲੀਐ ਕੁਠਾਰਿ‡‡ ਗਵਿਆ ਹੈ, ਏਹੁ ਤਉ ਕਿਸੇ ਕੀ ਰਹਣ ਨ ਦੇਗਾ। ਮੈਸਾਰ ਕਉ ਸੁਕ੍ਰਿਤੁ ਕਰਣੇ ਦੇਗਾ ਨਹੀ। ਸੀਲੁ ਸੰਜਮੁ ਦਇਆ ਧਰਮੁ ਕਰਣੇ ਦੇਗਾ ਨਾਹੀ। ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਸੁਕ੍ਰਿਤੁ ਕਰਣੇ ਨ ਦੇਗਾ। ਉਸੁ ਮਹਿ ਜਿ ਏਹਿ ਮੁਕਤੇ ਹੋਹਿ ਜਿ ਕਿਉ ਕਰਿ ਹੋਹਿ ? ਕਲਜੁਗੁ ਤਉ ਰਹਨੇ ਕਿਸੀ ਕਾ ਨਾਹੀ ਦੇਤਾ। ਨ ਜੋਗੀ ਕੀ, ਨ ਸੰਨਿਆਸੀ ਕੀ, ਨਾ ਜਤੀ ਕੀ, ਨਾ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਕੀ, ਨਾ ਤਪੇ ਕੀ, ਨ ਉਦਾਸੀ ਕੀ, ਨ ਗ੍ਰੰਥੀ ਕੀ। ਕਲਜੁਗੁ ਰਹਣੇ ਕਿਸੀ ਕੀ ਨਾਹੀ ਦੇਤਾ। ਅਰੁ ਏਹਿ ਜਿ ਸੀਅ ਕਲਿਜੁਗੁ ਮਹਿ ਜਾਹਿਐ ਇਨ ਕਉ ਤਉ ਮਾਰਿ ਭਰਮਾਇ ਪਛੋੜਿ ਕਰਿ ਨਰਕਿ ਲੇ ਜਾਇ, ਤਬ ਇਨਾ ਜੀਆਂ ਕੀ ਕਵਣੁ ਗਤਿ।” ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਜਨਕ ਭਗਤ ! ਕਲੀ ਕਾਲ ਤੇ ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਕੈ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਬਾਂਚੀਐਗਾ ਕੋਟਾ ਮੰਧੇ§§ ਏਕੁ ਕੋਈ। ਨਾਤਰਿ¶¶ ਕਲਿਜੁਗੁ ਸਗਲਿਆ ਕਉ ਨਰਕਿ ਲੇ ਜਾਇਗਾ, ਕਲਿਜੁਗੁ ਮਹਿ ਐਸਾ ਪਾਪਾ ਕਾ ਤੇਜੁ ਹੈ। ਪਣੁ ਐਸਾ ਕੋਈ ਬਡਾ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਹੋਇ ਜਿ ਉਨ ਕਉ ਮੇਰਾ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੇ, ਅਰੁ ਸੁਕ੍ਰਿਤੁ ਦਿੜਾਵੈ, ਤਿਸੁ ਤੇ ਏਹਿ ਜੀਅ ਮੁਕਤੇ ਹੋਹਿ”। ਤਬ ਜਨਕਿ ਭਗਤਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਸ੍ਰੀ

*ਨਿਮਿਤ। ਵਾਸਤੇ। †ਛਾਜਨ (ਚੱਕਣ ਦਾਲਾ-ਵਸਤੂ) ਤੇ ਭੋਜਨ (ਖਾਣਾ), ਅਰਥਾਤ-ਪਹਿਨਣ ਤੇ ਖਾਣ।
‡ਆਛਾਦਨ (ਓਢਣ) ਅਥਵਾ ਪਹਿਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕੱਪੜਾ। §ਅਧੈ (ਜੋ ਧੈ ਅਥਵਾ ਨਸ਼ਟ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਅਜੇਹੀ)
††ਧੀ (ਖਜ਼ਾਨਾ) ਦੇਵਾਂਗਾ। ‡‡ਪ੍ਰਭਾਵ। ਅਸਰ। ਰਸੂਖ। **ਵਹਾਂ। ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ।
††ਯਹਾਂ। ਏਥੇ ਦੀ। ‡‡ਕੁਹਾੜਾ। §ਕੋਟਾ (ਕਰੋੜੀ) ਮੰਧੇ (ਵਿਚੋਂ)। ¶ਨਹੀਂ ਤਾਂ।

ਠਾਕੁਰ ਜੀ ! ਸੋ ਤਉ ਤੇਰੇ ਬਸਿ ਹੈ । ਜਿਸ ਕਉ ਤੂ ਐਸਾ ਕਰਹਿਗਾ, ਸੋਈ ਹੋਇਗਾ । ਜੋਈ ਉਹਾ ਕਲਿ ਮਾਹਿ
ਜਾਇ ਕਰਿ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਾਵੈਗਾ । ਸੁਨਿਤੁ ਧਰਮੁ ਦਿੜਾਵੈਗਾ ਜਿਸ ਕਉ ਤੇਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋਇਗੀ” । ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਠਾਕੁਰ ਜੀ
ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਜਨਕ ਭਗਤ ! ਏਨਾ ਜੀਆਂ ਨਿਸਤਾਰਨ ਕਉ ਤੁਮ ਹੀ ਪਰਉਪਕਾਰ ਲੇਹਿ, ਤੇਰੇ ਜਾਣੈ ਸਿਉ
ਏਨਾਂ ਜੀਆ ਕਾ ਭਲਾ ਹੋਵੈਗਾ । ਏਨਾ ਕਾ ਧਰਮੁ ਤੂ ਹੀ ਲੇਹੁ ਜਿਉ ਜਾਣਹਿ ਤਿਉ । ਤੇਰੇ ਪੀਛੇ ਏਹਿ ਮੁਕਤ
ਹੋਹਿਗੇ । ਏਹਿ ਜੀਅ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਫੂਖੇ ਪਿਆਸੇ ਰਹਤੇ ਹੈ, ਇਨ ਕਉ ਛਾਜਨੁ ਭੋਜਨੁ ਨਾਹੀ ਪਹੁਚਤਾ । ਤੂ ਬਡਾ
ਭਗਤੁ ਹੈ ਤੂ ਜਾਹਿ ਜਾਇ ਕਰਿ ਏਨਾ ਕਉ ਨਾਮੁ ਜਪਾਇ, ਸੁਨਿਤੁ ਦਿੜਾਇ । ਤੇਰੇ ਜਿ ਸਾਥਿ ਏਹਿ ਜੀਅ ਦਾਨੁ
ਪਾਵਤੇ ਹੈ, ਤੂ ਏਨਾ ਕਾ ਪੁਨੁ ਲੇਹਿ । ਤੈ ਬਿਨਾ ਏਹੁ ਪਰਉਪਕਾਰੁ ਨਾਹੀ ਹੋਤਾ । ਤੂ ਪੂਰਨ ਭਗਤੁ ਹੈ” । ਤਬ ਜਨਕਿ
ਭਗਤਿ ਬੇਨਤੀ ਕਰਿ ਜਿ, “ਜੀ, ਤੈ ਜਿ ਹੁਕਮੁ ਕੀਆ ਹੈ ਸਿ ਮੇਰੇ ਮਾਥੈ ਉਪਰਿ ਮੇਰਾ ਕਿਆ ਚਾਰਾ ਹੈ ਜਿ ਤੇਰੀ
ਆਗਿਆ ਨ ਕਰਉ” । ਪਣੁ ਜੀ ਏਕੁ ਬੇਨਤੀ ਹੈ, ਸ੍ਰੀ ਮਹਾਰਾਜ !” ਕਹੈ, “ਏ ਜਨਕ ਭਗਤ ! ਕਹੁ
ਜਿ ਕਿਛੁ ਕਹਹਿਗਾ ਸਿ ਮੈ ਮਾਨਿ ਲੇਉਗਾ ।” ਤਬ ਜਨਕਿ ਭਗਤਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਿਰੰਜਨ ਨਿਰੰਕਾਰ ਜੀ !
ਤੈ ਜਿ ਕਲਜੁਗੁ ਆਗੈ ਭੇਜਿਆ ਹੈ ਸਿ ਜੋਰਿ* ਹੈ ਕਬਹੂ ਮੇਰੀ ਭੀ ਰਹਣੈ ਨ ਦੇਈ, ਤਬ ਮੇਰੇ ਗਏ ਕਾ ਕਵਣੁ
ਧਰਮੁ ?” ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਹਿਆ ਜੇ, “ਏ ਜਨਕ ਭਗਤ ! ਮੈਂ ਕਲਿਜੁਗਿ ਕਉ ਕਹਿ ਛੋਡਿਆ ਹੈ ਜਿ ਕੋਈ
ਮੇਰਾ ਭਗਤੁ ਹੋਇਗਾ ਤਿਸੁ ਕੇ ਤੂੰ ਨਿਕਟਿ† ਨ ਜਾਣੀਅਹੁ ।” ਤਬ ਰਾਜੇ ਜਨਕ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ !
ਏਕੁ ਬੇਨਤੀ ਮੇਰੀ ਥਾਇ ਪਾਇ ਕਰਿ ਤੂ ਭੇਜਿ” । ਕਹੈ, “ਕਹੁ ।” ਕਹੈ, “ਜੀ, ਏਹੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਜਿ ਤੂ ਇਸੁ ਪੰਥ‡
ਮਹਿ ਜੀਅ ਭੇਜਹਿ ਬੀਹਾ ਤੇ ਤਿਨਕਾ ਹਸੇਬੁਸੁ ਰਾਜੇ ਧਰਮ ਰਾਇ ਉਪਰਿ ਨਾਹੀ ਪਾਵਣਾ । ਉਨ ਕੀ ਨੋਕੀ ਬਦੀ ਦੁਖੁ
ਸੁਖੁ ਕੀ ਰਾਜੇ ਧਰਮ ਕੈ ਹਵਾਲੈ ਨਾਹੀ ਕਰਣੀ ।” ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਜਨਕ ਭਗਤ ! ਜਾਹਿ
ਜਿ ਤੇਰੇ ਪੰਥ ਮਹਿ ਆਵੈਗਾ ਤਿਸ ਕੀ ਨੋਕੀ-ਬਦੀ, ਦੁਖ-ਨੁਖ, ਮੁਕਤਿ-ਜੋਨਿ, ਭਲਾ-ਬੁਰਾ ਤੇਰੇ ਵਸਿ ਹੈ, ਤਿਸ ਕਾ
ਮਟਣਾ-ਜੀਵਣਾ ਤੇਰੇ ਵਸਿ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਬਚਨੁ ਹੈ ਜਿ ਕੋਈ ਤੇਰੇ ਪੰਥ ਕੀ ਬਾਤ ਮੇਰੇ ਪਾਸਿ ਆਇ ਚਲਾਵੈਗਾ ਤਿਸੁ ਕਉ
ਮਾਰਿ ਕਰਿ ਕੁੰਭੀ ਨਟਕ ਮਹਿ ਦੇਉਗਾ, ਮੇਰੀ ਆਗਿਆ ਹੈ । ਅਵਰੁ¶ ਜਿਤਨੀ ਰਚਨਾ ਪੈਦਾਇਸਿ ਮੈ ਕੀਨੀ ਹੈ ਸਿ
ਸਭੁ ਰਾਜੇ ਧਰਮ ਰਾਇ ਕੈ ਹਵਾਲੈ ਕੀਨੀ ਹੈ ਅਰੁ ਜਿ ਕੋਈ ਤੇਰੇ ਪੰਥ ਮਹਿ ਆਵੈਗਾ ਤਿਸਕਾ ਹਸੇਬ ਤੂ ਜਾਣ ।
ਜਿਉ ਜਾਣਹਿ ਤਿਉ ਕਰਿ । ਕਿਸ ਹੀ ਕੀ ਹਦਿ ਨਾਹੀ ਜਿ ਕੋਈ ਤੇਰੇ ਪੰਥ ਕੀ ਬਾਤ ਚਲਾਵੈ । ਮੈ ਤੇਰਾ ਪੰਥ
ਕੀਆ, ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਨਾਨਕੁ ਹੁਆ, ਨਾਨਕ ਕਾ ਪੰਥ ਚਲਾਵਉਗਾ । ਨਾਨਕ ਪੰਥੀਆਂ ਕੀ ਬਾਤ ਨਾਨਕ ਕੈ ਹਵਾਲੈ ।
ਨ ਤਿਨ ਕਉ ਕਲੀ ਕਾਲੁ ਪੂਛੈ, ਨ ਰਾਜਾ ਧਰਮ ਲੇਖਾ ਲੇਇ । ਤੇਰੇ ਪੰਥ ਕੀ ਬਾਤ ਤੇਰੇ ਹਵਾਲੈ । ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਜੋ
ਕੋਈ ਲੇਗਾ ਤਿਸ ਕਉ ਮੈਂ ਮੁਕਤਿ ਕਰਉਗਾ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਸਤੁ-ਸੰਤੋਖੁ, ਦਇਆ-ਧਰਮੁ ਨਾਮ-ਦਾਨੁ-
ਇਸ਼ਨਾਨੁ, ਸੀਲ-ਸੰਜਮੁ, ਸਨਿਤੁ-ਬਿਬੇਕ ਮਤਿ ਲੇ ਕਰ ਸ੍ਰੀ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਤੇ ਬਿਦਾ ਭਇਆ । ਤਬ ਜਿ ਕੋਈ ਕਹੈ ਜਿ
ਭਗਤੁ ਹੋਇ ਕਰਿ ਫਿਰਿ ਜਨਮਿ ਕਿਉ ਆਵੇ ? ਕਹੈ ਇਸੁ ਬਿਸੇਖ** ਕਰਿ ਕਰਿ ਆਵੇ ਜਿ “ਤੇਰੇ ਭਗਤਿ ਜੰਮਣ
ਮਟਣ ਦੁਹਾ ਵਿਚ ਨਾਹੀ ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ । ਜੀਉ ਦਾਨੁ ਦੇ ਭਗਤੀ ਲਾਇਨਿ ਹਰਿ ਸੰਉ ਲੈਨਿ ਮਿਲਾਏ††” ॥੧॥
ਭਗਤ ਜਿ ਫੇਰਿ ਸੇਸਾਰਿ ਮਹਿ ਆਵਤੇ ਹੈ ਜਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਿਨਾਂ ਮੇਸਾਰੁ ਮੁਕਤਿ ਨਾਹੀ ਹੋਤਾ । ਓਹਿ ਭਗਤ ਜੁ ਏਨ੍ਹਾਂ
ਜੀਆ ਕਉ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਭਗਤਿ ਦਿੜਾਵਤੇ ਹੈ, ਉਨਕੋ ਪੁਸਾਇ‡‡ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕਈ ਜੀਵ ਮੁਕਤੇ ਹੋਤੇ ਹੈ । ਜਿ

*ਬਲਵਾਨ, ਅਬਵਾ-ਮੂੰਹ ਜੋਰ । †ਨੇਤੇ । ਫੋਲ । ‡ਮਾਰਗ, ਅਰਥਾਤ-ਧਰਮ ।
§ਹਿਸਾਬ । ¶ਹੋਰ **ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ । ਵਾਧਾ । ††ਇਹ ਵਾਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ
ਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਅਸਲ ਪਾਠ ਇਸਤਰਾਂ ਹੈ:-

ਜਨਮ ਮਟਣ ਦੁਹਹੁ ਮਹਿ ਨਾਹੀ, ਜਨ ਪਰ ਉਪਕਾਰੀ ਆਏ ॥

ਜੀਅ ਦਾਨੁ ਦੇ ਭਗਤੀ ਲਾਇਨਿ, ਹਰਿ ਸਿਉ ਲੈਨਿ ਮਿਲਾਏ ॥੨॥ [ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੫-੫੪]

‡‡ਕ੍ਰਿਪਾ ।

ਜੀਆਂ ਕੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਕਉ ਸੈਸਾਰ ਮਹਿ ਆਵਤੇ ਹੈ। ਫੇਰ ਜੀਆਂ ਕੇ ਉਧਾਰ ਕਰਨੇ ਕਉ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਲੀ ਕਾਲ ਮਹਿ ਆਇਆ। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ, ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ।

ਸਲੋਕੁ ॥

ਜੁਗ ਜੁਗ ਮਹਿ ਗੁਰੂ ਆਇਆ। ਤਿਨਿ ਅਚੁਤ ਨਾਮੁ ਪਿਆਇਆ।

ਜਿਨਿ ਸੇਵਿਆ ਤਿਨਿ ਫਲੁ ਪਾਇਆ। ਦਾਸ ਨਾਨਕੁ ਪੰਥ ਚਲਾਇਆ॥੧॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ। ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥੩॥

ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨਾ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ।

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਕਾਲੂ ਕੈ ਘਰਿ ਤਿਪਰਾ^੧ ਕੈ ਉਦਰਿ, ਬੇਦੀ ਕੈ ਬੰਸਿ ਖਤੀ ਕੈ ਜਨਮਿ ਪੰਜਾਬ ਕੀ ਧਰਤੀ ਚਾਹਲਾ ਵਾਲੇ^੨, ਸੰਮਤ ੧੫੨੬ ਵੈਸਾਖ ਮਾਸਿ^੩ ਬਿਤਿ ਤਿਤੀਏ ਚਾਨਣੀ^੪ ਕਉ, ਪਹਰੁ ਰਾਤਿ ਪਿਛਲੀ ਰਹਤੀ ਕਉ ਅੰਬ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਜਨਮੁ ਲਇਆ, ਕਲਿ ਕੈ ਬਿਖੈ ਆਇ ਅਵਤਰੇ, ਅਨਾਹਦ ਸਬਦ ਵਾਜੇ, ਤ੍ਰੇਤੀਸ ਕਰੋਤੀ ਦੇਵਤਿਅਹੁ ਨਮਸਕਾਰੁ ਕੀਆ; ਨਵਹੁ ਨਾਥਹੁ ਨਮਸਕਾਰੁ ਕੀਆ; ਛਿਆਹੁ ਜਤੀਅਹੁ ਨਮਸਕਾਰੁ ਕੀਆ; ਚਉਰਾਸੀਹੁ ਸਿਧਹੁ ਨਮਸਕਾਰੁ ਕੀਆ; ਗੁਪਤ ਪਰਗਟਹੁ ਨਮਸਕਾਰੁ ਕੀਆ; ਸਿਧਹੁ ਸਾਧਿਕਹੁ ਨਮਸਕਾਰੁ ਕੀਆ। ਕੋਟ ਕਰੋਤੀ ਬੈਸਨਹੁ ਨਮਸਕਾਰੁ ਕੀਆ। ਬਾਜੰਤ ਬਾਜੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕੈ ਜਨਮਿ ਕਰਿ ਕਰਿ, ਕਈ ਬੰਦੀ ਜਨ ਮੁਕਤੇ ਭਏ। ਕਈ ਜੀਵ ਦਾਲਧੀ^੫ ਬੇ ਮੇ ਧਨਵੰਤ ਭਏ। ਕਈ ਜੀਵ ਰੋਗੀ ਬੇ ਤਿਨ ਕੇ ਰੋਗ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕੇ ਜਨਮ ਕੇ ਸਾਬ ਸਭ ਜੀਵ ਅਨੰਦ ਮਹਿ ਭਏ। ਦੇਵ ਪਿਤਰ ਸਰਸੇ^੬ ਭਏ। ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਕਉ ਬਹੁਤੁ ਸੁਖੁ ਉਪਜਿਆ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕੇ ਜਨਮਿ ਸਾਥਿ। ਅਵਤਾਰ ਬਾਲਕਾ ਕਾ ਸੁਭਾਉ ਰੋਵਣੈ ਕਾ “ਉਆਂ ਉਆਂ” ਅਰੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਾ ਸੁਭਾਉ ਏਹੀ ਕਹੈ “ਤੇਰੋ ਨਾਉ”, ਤੇਰੋ ਨਾਉ”। ਪਣੁ ਪੈਛਾਣਿ ਕੋਈ ਨ ਸਕੈ ਜੇ ਏਹੁ ਕਿਆ ਕਹਤਾ ਹੈ। ਗੁਰਤੀ ਜਬ ਮਿਲੈ ਤਬ ਲੋਨਾ, ਨਾਤਰਿ ਪਤਿਆ ਅੰਗੁਸਤੁ^੭ ਚੂਸੇ। ਮਾਤਾ ਜਬ ਅਸਥਨੁ ਦੇਇ ਤਉ ਦੇਇ, ਨਾਤਰਿ ਰੋਇ ਕਰਿ ਨ ਲੇਇ। ਸਹਜ ਸੰਉ ਦੇਇ ਤਉ ਦੇਇ। ਨਾਤਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਾ ਜਨਮ ਸੁਭਾਉ ਦਿਵ^੮ ਹੀ ਹੈ: “ਤੇਰੋ ਨਾਉ

^੧ਇਹ ਵਾਰਤਾ ਛੋਟਾਂ ਦੇ ਇਸ ਕਥਨ: ‘ਤੂ ਤਾ ਜਨਿਕ ਰਾਜਾ ਅਉਤਾਰੁ’ ਨੂੰ ਸਾਰਥਕ ਕਰਨ ਹਿਤ ਦਾਨਿਆਂ ਦੀ ਜੋੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਤਾਂ ਸਨ: “ਆਪਿ ਨਰਾਇਣੁ ਕਲਾਧਾਰਿ ਜਗ ਮਹਿ ਪਰਵਰਿਯਉ॥”

^੨ਇਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਹੀਂ, ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ।

^੩ਅਸਲ ਨਾਮ ਮਾਤਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾ, ਪਰ

ਕਈ ਕਲਮੀ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿਚ ਮਾਤਾ ਤਿਪਰੈ ਜਾਂ ਤਿਪਰਾ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

^੪ਮਾਲਸ਼ਾ

ਕਾਲਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਇਸੇ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਦੂਜੀ ਹਥ ਲਿਖੀ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਚ ਏਥੇ “ਚਾਹਲਾ ਵਾਲੇ” ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਪਿੰਡ ‘ਚਾਹਲ’ ਖਾਣਾ ਬਰਕੀ ਵਿਚ ਪਿੰਡ ਕਰਬਾਨ ਕੋਲ ਜ਼ਿਲਾ ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਨਾਨਕੇ ਸਨ। ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਤੇ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਦੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਜਨਮ ਰਾਇ ਭੋਏ ਦੀ ਤਲਵੰਡੀ (ਨਨਕਾਣਾ) ਜ਼ਿਲਾ ਸ਼ੇਖੂ ਪੁਰਾ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਸੀ।

^੫ਦੂਜੀ ਪ੍ਰਤੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ

“ਵੈਸਾਖੇ ਦਿਨ ਤੀਜੀ”।

^੬ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਤਾ ਭਾਈ

ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਕਤਕ ਸੁਦੀ ੧੫ ਸੰਮਤ ੧੫੨੬ ਨੂੰ ਹੋਇਆ। ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਤੇ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਤੇ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜਨਮ ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ੩ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਪਰ ਆਮ ਸਿਖ ਜਗਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਿਧ ਕਤਕ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਹੀ ਹੈ।

^੭ਦਾਰਿਦ੍ਰੀ।

ਧਨ-ਹੀਨ, ਕੰਗਾਲ।

^੮ਰਸ ਸਹਿਤ। ਆਨੰਦ। ਖੁਸ਼ੀ।

^੯ਅੰਗੂਠਾ।

^{੧੦}ਇਉਂ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਤੋਰੇ ਨਾਉ"। ਲੋਕ ਜਾਣਹਿ ਜਿ ਏਹੁ ਬਾਲਕੁ ਹੈ, ਸੁਭਾਉ ਕਰਤਾ ਹੈ। ਜਦਿ ਜਨਮਿਆ ਤਬ ਕਪੜੇ ਵਾਂਗ
ਬਾਂਟੇ, ਬਧਾਈਆਂ ਡੋਮਾਂ ਕੰਉ ਮਿਲੀਆ। ਕਈ ਸੈ ਟਕੇ ਖੈਰਾਇਤ¹ ਦਾਏ ਕਾਲੂ ਬਾਂਟੇ। ਕਈ ਜੀਵ ਫੂਧੇ ਪਿਆਸੇ
ਬੇ ਤੇ ਅਘਾਏ²। ਫੇਰਿ ਛੱਠੀ ਹੁਈ, ਜਿਤਨਾ ਪਰਵਾਰੁ ਥਾ ਬੇਈ ਕਾ ਤਿਤਨਿਅਹੁ³ ਆਇ ਆਇ ਜੇਵਿਆ।
ਬੰਸ ਮਹਿ ਉਦੇ ਕਲਾਸੁ⁴ ਹੁਆ, ਕੁਲਿ ਤਾਰਕੁ⁵ ਜਨਮਿਆ, ਛੱਠੀ⁶ ਤੇ ਨਿਕਲਿਆ, ਮਾਤਾ ਜੀ ਨਵਾਲਿਆ
ਅਰੁ ਮਾਤਾ ਜੀ ਆਪਿ ਨਾਈ⁷। ਮਾਤਾ ਜੀ ਨਵੇ ਤੀਨੇ ਬਸਤਰ ਪਹਿਰੇ। ਦੇਵ ਮਨਾਏ, ਪਿਤਰੀ
ਆਇ ਸਵਧਾਨੁ ਹੋਈਆਂ ਜਿ ਹਮਾਰਾ ਨਿਸਤਾਰਣਹਾਰਾ ਜਨਮਿਆ ਹੈ ਹਮਰੀ ਕੁਲ ਮਹਿ। ਕਲਿ
ਮਹਿ ਵਿਗਾਸੁ ਹੁਆ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕੇ ਜਨਮ ਸਾਥਿ। ਜੇ ਕੋਈ ਖਤੀ ਬ੍ਰਹਮਣੁ ਵੈਸ ਸੂਦੁ ਥਾ ਸੋ ਸਭੋ ਕੋਈ
ਅਨੰਦਮਾਨ ਹੁਆ⁸। ਜਿਤਨੇ ਮਹਾਜਨ ਲੋਕ ਬੇ, ਜਿਤਨੇ ਤੁਰਕ ਬੇ, ਜਿਤਨੇ ਜਟ ਠਾਕੁਰ ਬੇ, ਏਤਨੇ ਸਭਿ ਆਇ ਕਾਲੂ
ਕਉ ਮੁਮਾਰਖੀਆਂ⁹ ਵਧਾਈਆਂ ਦੇਨਿ। ਤ੍ਰੀਮਤੀ ਮਾਤਾ ਤਿਪਰਾ ਕਉ ਮੁਮਾਰਖੀ ਵਧਾਈਆਂ ਦੇਨਿ¹⁰। ਸੋਹਿਲੇ ਗਾਇ
ਜਾਨਿ। ਜਨਮੁ ਸੁਭਾਨੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਾ ਸੁਭ ਅਸਥਾਨੁ ਚਾਹਿਲਾ ਵਾਲੈ ਰੰਘੜਾ ਦੇ ਕਰਿ, ਬਾਠਾਂ ਦੇ ਪਾਸਿ
ਚਾਹਿਲਾ ਵਾਲੈ ਜਨਮੁ ਹੋਆ। ਜਦ ਨਵਾਂ ਦਿਨਾਂ ਕਾ ਹੁਆ ਤਬ ਨਾਉ ਕਰਣੁ¹¹ ਹੁਆ। ਜਦਿ ਮਾਸ¹² ਦਿਨਾਂ ਕਾ ਹੁਆ
ਤਬ ਲਾਗਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਿਸਟਿ ਮੁਖਿ ਲਾਵਣੈ। ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦਾਈ ਦਾਇਆ ਜੇ ਕੋਈ ਬੁਰਕਾਰੈ¹³ ਤਿਸ
ਕੀ ਤਰਫ ਨੇੜਾ ਕੀ ਤਾਰਿ ਲਾਇ ਰਹੈ। ਜਬ ਦੁਹੁ ਤ੍ਰਿਹੁ ਮਹੀਨਿਆਂ ਕਾ ਹੁਆ ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਧਵਣਿ¹⁴
ਟਿਕਾਈ। ਜਬ ਚਾਰਿ ਮਹੀਨੇ ਕਾ ਹੁਆ ਤਬ ਬੁਝਲੀ¹⁵ ਪਹਿਰਾਈ। ਪਲਨੈ¹⁶ ਬਹਾਲਿਆ, ਲਾਗਾ ਬੁਲਿ ਬੁਲਿ
ਆਈਏ। ਜਬ ਪੰਚ ਮਹੀਨੇ ਕਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਹੁਆ ਤਬ ਲਾਗਾ ਗੁਟਿਕਿ ਪਵਾਣੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਬੁਲਾਵੈ ਗੁਟਿਕਿ
ਗੁਟਿਕਿ ਮੁਖਿ ਲਾਗੈ। ਤਬ ਜੰਡੀਆ¹⁷ ਹੋਈਆਂ। ਸਗਲਾ ਪਰਵਾਰੁ ਦਾਏ ਕਾਲੂ ਕੈ ਘਰਿ ਮੇਲੁ ਹੁਆ। ਅਨੰਦ
ਮੰਗਲ ਸੋਹਿਲੇ ਗਾਏ, ਜੰਡੀਆਂ ਹੋਈਆਂ। ਜਬ ਛਿਆਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਕਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਹੁਆ ਤਬ ਜੇ ਕੋਈ ਬੁਲਾਵੈ
ਤਬ ਆਗੈ ਤੇ ਹੁੰਗਾਰਾ ਭਰੈ, ਹਾਂ ਭਾਵਣੈ¹⁸। ਜਬ ਸਤਾ ਮਹੀਨਿਆਂ ਕਾ ਹੁਆ ਤਬ ਲਾਗਾ ਚੜ੍ਹ ਮਾਰ ਬੈਠਣੈ,
ਜੋਗਿੰਦ੍ਰ¹⁹ ਕੀ ਜੈਸੀ ਬੈਠਕ ਬੈਸੇ। ਸਤਿ ਮਹੀਨੇ ਕਾ ਬਾਲਕੁ ਅਰੁ ਕੈਸੇ ਬੈਠਤਾ ਹੈ। ਤਬ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਕਹਹਿ
ਜਿ ਮਤੁ ਇਸ ਕੀ ਟੰਗੜੀ ਮਹਿ ਵਲੁ ਪਤਿ ਜਾਤਾ ਹੋਇ। ਤਬ ਓਹਿ ਜੁਗਿੰਦ੍ਰ ਚੜ੍ਹ²⁰ ਕੀ ਗੋਠਿ²¹ ਉਤਾਰਿ
ਕਰਿ ਜੀਧੀ ਗੋਠਿ ਹੋਇ ਬੈਠਾਵਹਿ। ਜਬ ਲਗੁ ਫਤਿ ਰਾਖਹਿ ਤਬ ਲਗੁ ਸੀਧੀ ਗੋਠਿ ਹੋਇ ਜਬ ਛੋਡਿ ਦੇਹਿ ਤਬ
ਬਹੁਤਿ ਜੋਗ ਚੜ੍ਹ ਗੋਠਿ ਹੋਇ ਜਾਇ। ਤਬ ਲੋਕ ਕਹਹਿ ਜਿ ਏ ਪਣਮੇਸੁਰ²²! ਏਸੁ ਕੀ ਕੈਸੀ ਗੋਠਿ ਹੈ ਬੈਠਣੈ
ਕੀ, ਕਿਉ ਕਰਿ ਬੈਠਤਾ ਹੈ ਸਾਤ ਮਹੀਨੇ ਕਾ ਬਾਲਕੁ, ਅਰੁ ਏਸ ਕੀ ਬੈਠਕ ਜੋਗ ਚੜ੍ਹ ਹੋਇ ਜਾਤੀ ਹੈ। ਜਬ ਆਠ
ਮਹੀਨੇ ਕਾ ਭਇਆ ਤਬ ਲਾਗਾ ਏਕ ਗੋਡੇ ਪਰਣੈ ਹੋਵਣੈ। ਜਬ ਨਵਾ ਮਹੀਨਿਆਂ ਕਾ ਹੁਆ ਤਬ ਲਾਗਾ ਦੋਨੋ
ਗੋਡੇ ਪਰਣੈ ਹੋਵਣੈ। ਜਬ ਦਸ ਮਹੀਨੇ ਕਾ ਹੁਆ ਤਬ ਲਾਗਾ ਗੋਡੀਆਂ ਪਰਣੈ, ਚੁੜਣੈ ਅਰੁ
ਖੜੋਵਣੈ। ਜਬ ਬਾਰਹ ਬਾਰਹ ਮਹੀਨੇ ਕਾ ਹੁਆ ਤਬ ਲਾਗਾ ਪਗਹੁ ਚਲਣੈ, 'ਬਾਬਾ-ਬਾਬਾ' 'ਮਾਤਾ-
ਮਾਤਾ' ਲਾਗਾ ਕਰਣੈ। ਜਬ ਡੂਢੁ ਬਰਸ ਕਾ ਹੁਆ ਤਬ ਲਾਗਾ ਚੋਪਟਿ²³ ਬੋਲਣੈ। ਜਬ ਦੋ ਬਰਸ ਕਾ ਹੁਆ

¹ਪੁੰਨ ਦਾਨੁ।

²ਰਜਾਏ।

³ਉਤਨਿਆਂ ਨੇ।

⁴ਪਾਠਾਂਤਰ-ਕਲਸੁ, ਅਰਥਾਤ-

ਥੋਮਣੀ, ਚੋਟੀ ਦਾ।

⁵ਤਾਟਨ ਵਾਲਾ।

⁶ਛਿਲਾ। ਚਿਲਾ। ਸੂਤਕ ਦੇ ਛੇ ਦਿਨ।

⁷ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤਾ।

⁸ਦੂਜੀ ਪ੍ਰਤੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਏਥੇ ਪਾਠ ਹੈ--"ਜੁ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ-ਮੁਸਲਮਾਨ ਤਿਨ ਮਹਿ

ਉਦ ਕਲਸ ਹੁਆ", ਅਰਥਾਤ-ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਹਿੰਦੂ-ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿਚ ਥੋਮਣੀ ਵਜਕਤੀ ਦਾ ਆਗਮ
ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ।

⁹ਮੁਬਾਰਕਾਂ।

¹⁰ਨਾਮ ਰੱਖਿਆ।

¹¹ਇਕ ਮਹੀਨੇ।

¹²ਪੁਰਕਾਰ। ਪੁਰ ਪੁਰ ਕਰਕੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਬੁਲਾਵੇ।

¹³ਧੋਣ। ਗਰਦਨ।

¹⁴ਝੱਗਾ।

ਛੋਟੀ ਕਮੀਜ਼।

¹⁵ਬੁਲਾ।

¹⁶ਇਕ ਪੇਂਡੂ ਰਸਮ।

¹⁷ਹਾਂ ਹੂੰ ਕਰਨਾ।

¹⁸ਜੋਗੀ ਰਾਜ।

¹⁹ਗੋਲ ਚੱਕ੍ਰ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਚੌਕਤੀ ਮਾਰ ਕੇ ਬੈਠਣਾ।

²⁰ਚੌਕੜੀ।

²¹ਦੂਜੀ ਪ੍ਰਤੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ-'ਪਰਮ ਈਸਰ'।

²²ਚਟਪਟੀ (ਤੋਤਲੀ) ਥਾਣੀ।

ਤਬ ਲਾਗਾ ਬਾਲਕਾ ਸਾਬਿ ਖੇਲਨੈ । ਜਬ ਤੀਨਿ ਬਰਸ ਕਾ ਛੈਆ ਤਬ ਡਦਣੁ¹ ਹੁਆ । ਤਬ ਲੋਕ ਸਾਕ ਸਕੇ ਸਮਧੀ² ਆਏ ਦਾਦੇ ਕਾਲੂ ਕੇ ਮੇਲੁ ਹੁਆ । ਅਨੰਦ ਮੰਗਲ ਸੋਹਿਲੇ ਗਾਏ । ਡਦਣੁ ਹੁਆ । ਜਬ ਚਾਰਿ ਬਰਸ ਕਾ ਹੁਆ ਤਬ ਗੋਲੀਐ ਟੇਟੀਐ ਲਾਗਾ ਖੇਲਨੈ ਬਾਲਕਾ ਸਾਬਿ । ਅਵਰੁ ਬਾਲਕਾ ਕੀ ਅਵਰੁ ਚੇਸਟਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ ਕਿਛੁ ਅਵਰੁ ਚੇਸਟਾ । ਜਬ ਪੰਜਿ ਛਿਆਂ ਬਰਸਾਂ ਕਾ ਹੁਆ ਤਬ ਖੇਲੈ ਬਾਲਕਹੁ ਸਾਬਿ ਅਰੁ ਬੋਲੈ ਬ੍ਰਹਮ ਤਿਆਨੁ, ਨਸੀਹਤਿ ਦੇ ਬਾਲਕਾਂ ਕੰਉ ਅਰੁ ਵਡਿਆਂ ਕੰਉ, ਬਿਗਿਆਨੀਆਂ ਕੰਉ । ਜੇ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ ਜਨਮੁ ਦੇਖੈ ਸਿ ਕਹੈ, “ਧੰਨਿ ਗੋਬਿੰਦ ! ਏਤਾ ਕੁ ਬਾਲਕੁ ਹੈ ਅਰੁ ਕਹਾ ਸੁਭ ਬਚਨ ਕਹਤਾ ਹੈ ਤੈਸਾ ਹੀ ਸੁੰਦਰਤਾਈ ਹੈ ਅਰੁ ਤੈਸੇ ਹੀ ਸੁਭ ਬਚਨ ਬੋਲਤਾ ਹੈ । ਕੋਈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਰੂਪੁ ਹੈ” । ਅਰੁ ਜੇ ਕੋਈ ਤੁਰਕੁ ਦੇਖੈ ਸੁ ਇਵੇ ਹੀ ਕਹੈ ਸਿ, “ਵਾਹੁ ਖੁਦਾਇ । ਤੇਰੀ ਪੈਦਾਸਿ³, ਕੈਸਾ ਲੜਕਾ ਖੂਬਸੂਰਤਿ ਹੈ ਅਰੁ ਬੋਲਤਾ ਕੈਸੀ ਨਸੀਹਤਿ ਹੈ । ਅਰੁ ਨਿਸਾ ਕੈਸੀ ਹੋਤੀ ਹੈ ਏਸ ਕੇ ਬੋਲਣੇ ਸਾਬਿ । ਵਡਾ ਕੋਈ ਖੁਦਾਇ ਦਾ ਨੇਕੁ ਹੈ” । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ । ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ । ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਤਿ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ । ਜਨਮ ਸੁਭਾਨੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਾ ਚਾਹਿਲਾ ਵਾਲਾ⁴ । ਚਾਹਿਲਾ ਵਾਲੇ ਤੇ ਵਟਾਲੇ ਆਏ, ਕਈ ਕਿ ਦਿਨਿ ਵਟਾਲੇ ਰਹਿ ਕੈ ਫੇਰਿ ਰਾਇ ਛੋਏ ਭਟੀ ਕੀ ਤਲਵੰਡੀ ਆਇ ਟਿਕੈ ।

ਸਲੋਕੁ ॥

ਨਜਰਿ ਕਰੈ ਜਿਸ ਆਪਣੀ ਤਾਕੀ ਗਤਿ ਲਖੀ ਨ ਜਾਇ ।

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਅਰਾਧੀਐ ਮਨ ਬਾਛਤ ਫਲੁ ਪਾਇ⁵ ॥੧॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥੪॥

ਪਾਂਧੇ ਪਾਸ ਪੜ੍ਹਨਾ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ ।

ਜਬ ਸਤਾ ਬਰਸਾ ਕਾ ਹੁਆ । ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਤਬ ਪਾਂਧੇ ਕੇ ਦਾਦੇ ਕਾਲੂ ਪੜਣੇ ਬਾਹਿਆ । ਤਬ ਦਾਦੇ ਕਾਲੂ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਚਾ ਨਾਨਕਾ ! ਤੂ ਪਾਂਧੇ ਪਾਸਿ ਪੜ੍ਹ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜੇ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਭਲਾ ਹੋਵੈ” । ਤਬ ਪਾਂਧੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੰਉ ਪਟੀ ਲਿਖਿ ਦਿਤੀ । ਤਬ ਲਗਾ ਮੁਹਾਰਣੀ ਦੇਣੇ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੰਉ । ਪਟੀ ਲਿਖਿ ਦਿਤੀਆਸੁ ਜੇ, “ਪੜ੍ਹ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਿਧੋਭਾਇਆ”⁶ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਚੁਪਿ ਕਰਿ ਰਹਿਆ । ਤਬ ਭੀ ਪਾਂਧੇ ਕਹਿਆ, “ਪੜ੍ਹ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਸਿਧੋਭਾਇਆ” । ਤਬ ਫੇਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਚੁਪਿ ਕਰਿ

¹ਮੁੰਡਨ-ਸੰਸਕਾਰ । ਪਰ ਹੋਰ ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ-ਭਾਈ ਬਾਲਾ, ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਵਿਚ-ਭੱਦਣ (ਮੁੰਡਨ) ਕਰਵਾਣ ਦਾ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਇਹ ਮਨੋ-ਕਲਪਿਤ ਹੈ । ²ਸੰਬੰਧੀ । ਕੁੜਮ ਕਬੀਲਾ ।

³ਪੈਦਾਵਾਰ, ਭਾਵ-ਰਚਨਾ । ⁴ਹੋਰ ਸਾਰੀਆਂ ਜਨਮ-ਸਾਖੀਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਤਲਵੰਡੀ ਹੋਇਆ ਸੀ । ⁵ਇਹ ਬਾਣੀ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ । ⁶ਇਹ ਅਸਲ ਵਿਚ ਲੰਡੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਮੁਹਾਰਣੀ ਦੇ ਬੋਲ ਹਨ । ਉਹ ਅੱਖਰ “ਓ ਨਮ: ਸਿਧੈ” ਦੇ ਮੰਗਲਾਚਰਣ ਤੋਂ ਬੁਰੂ ਹੋ ਕੇ “ਅਯੋ ਅੰਡੇ, ਰੀ ਰੀ ਲਲੀ, ਸਿਧੋਭਾਇਆ” ਆਦਿ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਕ੍ਰਮ-ਅਨੁਸਾਰ ਚਲਦੇ ਹਨ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਇਸ ਬਾਰੇ ‘ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੩ ਪਟੀ’ ਦਾ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਹੈ—

“ਅਯੋ ਅੰਡੈ ਸਭੁ ਜਗੁ ਆਇਆ, ਕਾਖੈ ਘੰਡੈ ਕਾਲੁ ਛੁਇਆ ॥”

ਰੀ ਰੀ ਲਲੀ ਪਾਪ ਕਮਾਣੇ, ਪੜਿ ਅਵਗਣ ਗੁਣ ਵੀਸਰਿਆ ॥.....

ਸਿਧੋਭਾਇਐ ਸਿਮਰਹਿ ਨਾਹੀ, ਨੰਨੈ ਨਾ ਤੁਧੁ ਨਾਮੁ ਲਇਆ ॥.....”

ਰਹਿਆ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਉ ਪਾਧੈ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਤੂ ਪੜਤਾ ਕਿਉ ਨਾਹੀ, ਬਾਪਿ ਪੜਣੈ ਬਾਹਿਆ ਹੈ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਪਾਧਾ ਜੀ ! ਤੂੰ ਕਿਛੁ ਆਪਿ ਭੀ ਪੜਿਆ ਹੈ ਜਿ ਤੂ ਮੇਰੈ ਤਾਂਈ ਪੜਾਇਆ ਚਾਹਦਾ ਹੈ”। ਤਬ ਪਾਧੈ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਮੈ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਪੜਿਆਂ ਹਾਂ। ਸਿਧੋ-ਭਾਇਆ ਬੈਰਾਖੜੀ^੧ ਪੜਿਆ ਹਾਂ। ਉਟੇ^੨ ਦਫਤਰ ਦਾ ਹਿਸਾਬ, ਜਿਮੀ ਕਛੁ ਕਾ ਹਿਸਾਬ ਪੜਿਆ ਹਾਂ। ਜਮੇਬੰਦੀ ਬੰਨ੍ਹਣੀ, ਸਮਝਣਾ-ਸਮਝਾਵਣਾ, ਜਿਤਨਾ ਕਿਛੁ ਹਸੇਬੁ ਹੈ ਤਿਤਨਾ ਮੈ ਸਭੇ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ। ਪਟਵਾਰੀਆਂ ਦਾ ਫੇਰੁ ਪੇਰੁ^੩ ਜਿਥਹੁ ਲੈ ਕੈ^੪ ਹੈ, ਮੈ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਸਭੁ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਮਹਿ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਸਟੀਅਤਿ ਕੇ ਘਰ ਮਹਿ। ਸਬਦੁ।

ਜਾਲਿ ਮੋਹੁ ਘਸਿ ਮਸੁ ਕਰਿ ਮਤਿ ਕਾਗਦੁ ਕਰਿ ਸਾਰੁ ॥
ਭਾਉ ਕਲਮ ਕਰਿ ਚਿਤੁ ਲਿਖਾਨੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੁਣੁ ਵੀਚਾਰੁ ॥
ਨਾਮੁ ਲਿਖੁ ਸਾਲਾਹਿ ਲਿਖੁ ਜਾਕਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰੁ ॥ ੧ ॥
ਪੜਿਆ ਏਹੁ ਲੇਖਾ ਲਿਖਿ ਜਾਣੁ ॥
ਜਿਥੇ ਲੇਖਾ ਮੰਗੀਐ ਹਥਿ ਹੋਇ ਸਚਾ ਨੀਸਾਣੁ^੫ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪ੍ਰਮਾਣੁ :—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਣਿ ਹੋ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਪਿਆਰੇ ਪੰਡਿਤਾ ! ਜਿਤਨਾ ਤੂ ਲੇਖਾ ਪੜਤਾ ਹੈ ਬਿਨਾ ਸਿਮਰਨ ਤੇ ਸੁ ਸਭੁ ਬਾਦਿ^੬ ਹੈ, ਬਿਨਾਂ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੇ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰੇ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਬਾਦਿ ਹੈ। ਏਹਿ ਜੇ ਸਿਆਣਪਾਂ ਬਾਤਾਂ ਸਭੇ ਹੀ ਬਾਦਿ ਹੈ। ਜਿਤਨੀਆਂ ਸਿਆਣਪਾਂ ਹੋਨਿ ਜਿਤਨਾ ਏਹੁ ਪੜਣਾ ਅਰੁ ਸੁਨਣਾ ਹੈ ਏਤਨਾ ਸਭੁ ਬਾਦਿ ਹੈ। ਬਿਨਾ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿਮਰਨ ਤੇ ਹੋਰੁ ਜਿਤਨਾ ਪੜਣਾ ਸੁਨਣਾ ਹੈ ਏਤਨਾ ਬਾਦਿ ਹੈ। ਜਿਤਨੀ ਸਿਆਣਪ ਹੈ ਏਤਨਾ ਏਸਨੋ ਗਲਿ ਫਾਹਾ ਪਉਂਦਾ ਹੈ”। ਤਬ ਪਾਧੈ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਏਹੁ ਜਿ ਛੂਟੈ ਜਿ ਕਿਤੁ ਪੜਣੈ-ਸੁਨਣੈ ਸੰਉ^੭ ਛੂਟੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏਸੁ ਪੜਣੈ ਸੁਨਣੈ ਕਾ ਏਹੁ ਸੰਜਮੁ ਹੈ ਛੂਟਣੈ ਕਾ। ਏਹੁ ਜਿ ਕਾਗਦੁ ਹੈ ਜਿ ਸਣ ਕਾ ਹੈ। ਅਰੁ ਕਲਮ ਕਾਨੈ ਕੀ ਹੈ। ਮਸੁ^੮ ਦੀਵੇ ਕੀ ਹੈ। ਮਾਨੁਖੁ ਲਿਖਣ ਹਾਰਾ। ਲਿਖਣਾ ਕੰਮੁ ਮਾਇਆ ਕਾ, ਏਹੁ ਲਿਖਣਾ ਸਭਿ ਬਾਦਿ ਹੈ। ਲਿਖਣਾ ਜਿ ਹੈ ਜਿ ਸਚ ਕਾ ਹੈ। ਤਿਸੁ ਲਿਖਣੇ ਕਾ ਸਚ ਕੇ ਕਾ ਸੰਜਮੁ ਕਿਆ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਕਾ ਮੋਹੁ ਜਾਲਿ ਕਰ ਮਸੁ ਕਰੈ। ਅਰੁ ਤਪਸਿਆ ਕਾ ਕਾਗਦੁ ਕਰੈ। ਅੰਤਰਿ ਆਤਮੈ ਜਿ ਭਾਉ^੯ ਬਸਿਆ ਸਿ ਏਹੁ ਕਲਮ ਹੋਈ। ਜੀਉ ਜਿ ਹੈ ਜਿ ਏਹੁ ਲਿਖਣ ਹਾਰਾ ਹੋਇਆ। ਏਨਿ ਜੀਵ ਜਿ ਲਿਖਿਆ ਸੁ ਕਿਆ ਲਿਖਿਆ। ਗੁਰੂ ਕਉ ਪੁਛਿ ਕਰਿ ਵੀਚਾਰਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਨਾਮੁ ਸਾਲਾਹਿ ਸਾਲਾਹਿ ਲਿਖਿਆ, ਉਸਤਤਿ ਸ੍ਰੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕੀ ਲਿਖੀ। ਸੁ ਸਿਫਤਿ ਲਿਖਣੀ ਕੈਸੀ ਜੈਸੀ ਹੈ ਜਿਸੁ ਕਾ ਅੰਤੁ ਪਾਇਆ ਕਿਛੁ ਨਹੀਂ ਜਾਤਾ। ਅਪਾਰ ਵਸਤੁ ਹੈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹਿ ਲਿਖੈ, ਤਿਸੁ।

^੧ਬਾਰਾਖੜੀ। ਬਾਰਾਂ ਅੱਖਰੀ : “ਅ ਆ ਇ ਈ ਉ ਊ ਏ ਐ ਓ ਔ ਅੰ ਆ”। ^੨ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਦਾ ਦਾ ਪਹਾੜਾ (ਉੱਠਾ), ਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਢੇ ਚਾਰ ਦਾ ਪਹਾੜਾ ਚੌਂਚਾ ਅਖਵਾਂਦਾ ਹੈ। ^੩ਅਰਥਾਤ-ਪੈਰਾ।
^੪ਸਾਢੇ ਪੰਜ ਦਾ ਪਹਾੜਾ। ^੫ਇਥੋਂ ਤਕ। ^੬ਅਸਲ ਪਾਠ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਇਉਂ ਹੈ—

“ਜਾਲਿ ਮੋਹੁ ਘਸਿ ਮਸੁ ਕਰਿ ਮਤਿ ਕਾਗਦੁ ਕਰਿ ਸਾਰੁ ॥
ਭਾਉ ਕਲਮ ਕਰਿ ਚਿਤੁ ਲੇਖਾਨੀ, ਗੁਰ ਪੁਛਿ ਲਿਖੁ ਬੀਚਾਰੁ ॥
ਲਿਖੁ ਨਾਮੁ ਸਾਲਾਹਿ ਲਿਖੁ, ਲਿਖੁ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰੁ ॥੧॥
ਬਾਬਾ ਏਹੁ ਲੇਖਾ ਲਿਖਿ ਜਾਣੁ ॥

ਜਿਥੇ ਲੇਖਾ ਮੰਗੀਐ ਤਿਥੇ ਹੋਇ ਸਚਾ ਨੀਸਾਣੁ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥” [ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਮਹਲ ੧-੬

^੭ਬੇਅਰਥ। ਫਜ਼ਲ।

^੮ਸੰਗ। ਸਾਥ। ਨਾਲ।

^੯ਸਿਆਹੀ।

^{੧੦}ਪ੍ਰੇਮ-ਭਾਵ।

ਬੀ ਇਸ ਜੀਵ ਕਾ ਉਧਾਰੁ ਹੈ। ਅਪਾਰੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਤਿਸ ਕੀ ਅਪਾਰ ਸੋਭਾ ਜਿ ਸੁਣੈ ਲਿਖੈ ਗਾਵੈ ਧਿਆਵੈ ਤਿਸੁ ਕੀ ਪਰਮਜਤਿ^੧ ਹੋਇ। ਰੇ ਪੰਡਿਤਾ ! ਜਿ ਤੂੰ ਏਹੁ ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ ਤਾਂ ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਪਤਾਇ। ਅਰ ਜਿ ਤੂੰ ਨਾਹੀ ਜਾਣਦਾ ਤਾਂ ਅਸਾਂ ਪਾਸਹੁ ਸੁਣਿ ਕਰਿ ਸਿਖੁ ਪੜ੍ਹ ਗਾਉ ਕਮਾਉ ਜਿ ਤੇਰੇ ਜਨਮ ਕਾ ਫਾਹਾ ਕਟੀਐ। ਜੇ ਤੂੰ ਪੜਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਏਹੀ ਲੇਖਾ ਤੂੰ ਪੜ੍ਹ ਸਿਖ ਅਰੁ ਕਮਾਉ। ਅਨੂਪ ਜਾ ਕੀ ਸੋਭਾ, ਜਿ ਤੂੰ ਪਤਤਾ ਹੈ ਤਉ ਏਹੀ ਸੋਭਾ ਤੂੰ ਪੜ੍ਹ, ਜਿਤੁ ਪੜ੍ਹਿਐ ਤੇਰਾ ਜਹਾ ਲੇਖਾ ਮੰਗੀਐ ਤਹਾ ਤੇਰੈ ਹਥਿ ਸਿਮਰਣ ਕਾ ਨੀਸਾਣੁ ਹੋਇਗਾ। ਤੁਝਿ ਪਾਸ ਤੇ ਲੇਖਾ ਕੋਈ ਨ ਮੰਗੈਗਾ। ਏਹੁ ਜਿ ਸਿਮਰਣੁ ਈਹਾ ਸਿਮਰੀਤਾ ਹੈ। ਜਿ ਏਹੁ ਦਰਗਹ ਕਾ ਨੀਸਾਣ ਹੈ। ਜੇ ਤਉ ਦਰਗਹ ਮਹਿ ਛੁਟਿਆ ਚਾਹਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਤੂੰ ਲੇਖਾ ਏਹੀ ਪੜ੍ਹ ਅਰੁ ਸਿਖੁ^੨। ਤਬ ਪੰਡਿਤ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਈਹਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਨਾਮੁ ਜੇ ਕੋਈ ਲੇਗਾ ਤਿਸੁ ਕਉ ਆਗੈ ਕਿਆ ਫਲੁ ਹੋਇਗਾ” ? ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਣਿ ਹੋ ਪੰਡਿਤਾ ! ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਣੇ ਕਾ ਏਹੁ ਗੁਣੁ ਹੈ:-

ਅਗੈ ਮਿਲਨਿ ਵਡਿਆਈਆਂ ਸਦਾ ਖੁਸੀਆਂ ਸਦਾ ਮਨਿ ਚਾਉ।

ਤਿਨ ਮੁਖਿ ਟਿਕੇ ਉਜਲੇ ਜਿਨ ਮੁਖਿ ਸਚਾ ਨਾਉ।

ਕਰਮੁ ਹੋਵੈ ਤਾ ਪਾਈਐ ਨਾਹੀ ਗਲੀ ਵਾਉ ਦੁਆਉ^੩ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪ੍ਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਣਿ ਹੋ ਪੰਡਿਤਾ ! ਏਸੁ ਨਾਮ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਸਿਮਰਣ ਕਾ ਏਹੁ ਗੁਣੁ ਹੈ। ਜੇ ਅਗੈ ਏਸੁ ਕਉ ਵਡਿਆਈ ਮਿਐਗੀ, ਏਸੁ ਕਉ ਬੈਠਨ ਮਹਿ ਘਰਿ ਮਹਲਿ ਮਿਲਹਿਗੇ। ਜਹਾ ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ ਚਾਉ ਤਮਾਸੇ ਕਰੈਗਾ। ਅਨੇਕ ਰੰਗ ਭੋਗ ਸੁਖ ਪਾਵੈਗਾ। ਜਿਉ ਐਥੇ ਕੋਈ ਰਾਜਾ ਕਰਿ ਟਿਕੀਤਾ^੪ ਹੈ ਤਿਉ ਅਗੈ ਦਰਗਹ ਮਹਿ ਰਾਜਾ ਸੋਈ ਟਿਕੀਐਗਾ ਜਿਸੁ ਈਹਾ ਸੁ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਿਆ ਹੋਇਗਾ। ਜਿਸ ਕੈ ਮਥੈ ਕਰਮੁ ਹੋਇਗਾ ਤਿਸ ਹੀ ਕਉ ਨਾਮੁ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇਗਾ। ਅਰੁ ਜਿ ਗਲਾਂ ਕੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਹੈ ਸਿ ਗਲੀ ਗਲਾ ਹੈ, ਗਲਾਂ ਕੀ ਬਾਤਾ ਬੂਨੁ ਹੈ। ਗਲੀ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਪਾਈਤਾ। ਪਾਵੈ ਸੋਈ ਜਿਸੁ ਕਉ ਮਿਹਰ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਹੋਇ। ਸੋਈ ਹੀ ਏਹੁ ਨਾਮੁ ਪਾਵੈ^੫। ਬੋਲੇ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ। ਨਾਮ ਕਾ ਦਾਤਾ। ਤਬ ਪੰਡਿਤ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਏਕਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਤੇ ਹੈ ਉਨ ਕਉ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਜਾਨਤਾ ਮਾਨਤਾ। ਅਰੁ ਉਨ ਕਉ ਰੋਟੀ ਕਪੜਾ ਜੁੜਿ ਨਾਹੀ ਆਵਤਾ। ਅਰੁ ਓਇ ਮੰਗਤੇ ਭੀ ਫਿਰਤੇ ਹੈ। ਅਰੁ ਇਕਿ ਪਾਤਸਾਹੀ ਹੀ ਕਰਤੇ ਹੈ। ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਉ ਕਬਹੂ ਯਾਦਿ ਭੀ ਨਾਹੀ ਲੇ ਆਵਤੇ ਅਰੁ ਬੁਰਿਆਈ ਹੀ ਕਰਤੇ ਹੈ। ਦਿਖਾ ਜੀ, ਉਨਹੁ ਕਵਨੁ ਪੁੰਨ ਤੇ ਪਾਈ ਏਹੁ ਬਾਤਾ। ਪਾਤਸਾਹੀ ਕਰਤੇ ਹੈ ਅਰੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਉ ਨ ਸਿਮਰਹਿ ਪਾਪਾ ਹੀ ਮਹਿ ਰਹਹਿ ਉਨ ਕੀ ਕਵਨੁ ਸੇਵਾ ਕਵਨੁ ਧਰਮੁ ਫਲਿਆ ਜੇ ਉਨਹੁ ਏਹੁ ਬਾਤ ਪਾਈ। ਅਰੁ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਸਿਮਰਹਿ, ਪਾਪ ਨ ਕਰਹਿ ਉਨ ਕਉ ਰੋਟੀ ਕਪੜਾ ਜੁੜਿ ਨ ਆਵੈ ਕਬਹੂ; ਉਨ ਕਉ ਕਵਨੁ ਪਾਪ ਕਰਿ ਇਵ ਹੁਆ ?” ਬੋਲਹੁ ਸਗਲੇ ਰਾਮੁ ! ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਤੈ ਭਲੀ ਕਹੀ। ਪਣੁ ਤੂੰ ਸੁਣਿ ਹੋ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਪਿਆਰੇ ਪੰਡਿਤ ਜੀ !:-

ਇਕਿ ਆਵਹਿ ਇਕਿ ਜਾਹਿ ਉਠਿ, ਰਖੀਅਹਿ ਨਾਵ ਸਲਾਰ ॥

ਇਕਿ ਉਪਾਏ ਮੰਗਤੇ ਇਕਨਾ ਵਡੇ ਦਰਵਾਰਿ ॥

ਅਗੈ ਗਇਆ ਜਾਈਐ ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਵੇਕਾਰ ॥ ੩ ॥”

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪ੍ਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਣਿ ਹੋ ਸੁਆਮੀ ਪੰਡਿਤਾ ! ਇਕਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ

^੧ਮੁਕਤੀ।

^੨ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਅਸਲ ਪਾਠ ਇਉਂ ਹੈ:-

“ਜਿਥੈ ਮਿਲਹਿ ਵਡਿਆਈਆ ਸਦ ਖੁਸੀਆ ਸਦ ਚਾਉ ॥ ਤਿਨ ਮੁਖਿ ਟਿਕੇ ਨਿਬਲਹਿ, ਜਿਨ ਮਨਿ ਸਚਾ ਨਾਉ ॥

ਕਰਮਿ ਮਿਲੈ ਤਾ ਪਾਈਐ, ਨਾਹੀ ਗਲੀ ਵਾਉ ਦੁਆਉ ॥੨॥

[ਸ੍ਰੀ ਰਾਗੁ ਮਃ ੧-੬

^੪ਟਿਕੀਂਦਾ। ਨਿਯਤ ਕਰੀਂਦਾ।

ਫੇਜੇ ਆਵਤੇ ਹੈ ਜੀਵ, ਸੁ ਕੈਸੇ ਕੈਸੇ ਆਵਤੇ ਹੈ । ਅਰੁ ਇਕਿ ਹੁਕਮਿ ਸਾਥਿ ਉਠਿ ਜਾਤੇ ਹੈ । ਜੋ ਕੈਸੇ ਕੈਸੇ ਆਵਤੇ ਜਾਤੇ ਹੈ ? ਇਕਿ ਸਾਹ ਇਕਿ ਪਾਤਸਾਹ । ਇਕ ਰੰਕ^੧ । ਇਕਿ ਰਾਵ^੨ ਹੈ । ਇਕਨਹੁ ਕੇ ਵਡੇ ਦਰਿਬਾਰਿ ਹੈ । ਇਕਿ ਉਨਹੁ ਦਰਬਾਰਹੁ ਆਗੈ ਡੀਖਿਆ ਮੰਗਤੇ ਹੈ ਖੜੇ । ਇਕਨਾ ਕਉ ਡੀਖ ਪੜਤੀ ਹੈ ਇਕਨਹੁ ਕਉ ਪੜਤੀ ਨਹੀ । ਪਣੁ ਪੰਡਿਤਾ ! ਜਦਿ ਓਹਿ ਅਗੈ ਜਾਹਿਗੇ ਜਿਨਹੁ ਰਾਜੁ ਕੀਆ ਹੈ ਸੁਖੀ ਰਹਤੇ ਹੈ, ਸੁਖ ਹੀ ਕੇ ਦਿਨਿ ਕਟਤੇ ਹੈ, ਮਨ ਚਿੰਦਿਆ^੩ ਪਾਵਤੇ ਹੈ । ਅਰੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਉ ਨਾਹੀ ਸਿਮਰਤੇ, ਤਿਨ ਕਉ ਐਸੀ ਸਜਾਇ ਮਿਲੈਗੀ ਦਰਗਾਹ ਮਹਿ ਜੈਸੀ ਕਪੜੇ ਕਉ ਧੋਬੀ ਸਜਾਇ ਦੇਤਾ ਹੈ । ਜੈਸੀ ਤਿਲਾਂ ਕਉ ਸਜਾਇ ਤੇਲੀ ਦੇਤਾ ਹੈ । ਜੈਸੀ ਦਾਣੇ ਕਉ ਸਜਾਇ ਚਕੀ ਦੇਤੀ ਹੈ ਐਸੀ ਓਹਿ ਸਜਾਇ ਦਰਗਾਹਿ ਮਹਿ ਪਾਵਹਿਗੇ । ਅਰੁ ਜੋ ਗਰੀਬ ਹੈ, ਰੰਕ ਹੈ, ਡੀਖ ਮੰਗਿ ਖਾਤੇ ਹੈ ਅਰੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕਾ ਨਾਮੁ ਲੇਤੇ ਹੈ ਉਨ ਕਉ ਦਰਗਾਹ ਮਹਿ ਵਡਿਆਈ ਮਿਲੈਗੀ ਅਰੁ ਹੋਇਗੀ^੪ । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ । ਤਬ ਬਹੁੜਿ ਉਠਿ ਪੰਡਿਤ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਤੁਮਿ ਜਿ ਏਸੁ ਸੈਸਾਰ ਮਹਿ ਰਹਤੇ ਹਉ ਸਿਤੁਮਹੁ ਏਸੁ ਸੈਸਾਰ ਸਾਥਿ ਅਸਨੇਹੁ ਹੈ ਕਿ ਨਾਹੀ ? ਕਿਛੁ ਸੈਸਾਰ ਕਾ ਸੁਖ, ਬਿਲਾਸ, ਇਸਤ੍ਰੀ, ਰਸ, ਪੁਤ੍ਰ ਹੇਤੁ, ਧਨ, ਜੋਬਨ ਕਾ ਰੰਗ, ਰਾਜ ਪਾਟ ਕਾ ਸੁਖ ਤਉ ਭੁੰਚਹੁ । ਜਬ ਬਿਰਧਿ ਰੂਪਿ ਹੋਵਹੁਗੇ ਤਬ ਇਨਾ ਬਾਤਾ ਕਾ ਨਾਮੁ ਲੀਜੀਅਹੁ । ਤੁਮ ਤਉ ਅਜਹੂ^੫ ਬਾਲਕ ਸਰੂਪੁ ਹਉ, ਤੁਮਹੁ ਇਨਾ ਬਾਤਾ ਸੰਉ ਕਿਆ । ਕਿਉ ਜੇ ਤੁਮ ਇਤਨੀਕ ਬਾਤ ਕਰਹੁ, ਤੁਮਰੀ ਦੇਹੀ ਸੁਖੀ ਰਹੈ, ਅਨੰਦ ਮਹਿ ਹੋਇ ਤੇਰੀ ਦੇਹੀ । ਇਬ ਹੀ ਤੇਰੀ ਕਹਾ ਓੜਿ^੬ ਹੈ ਜੇ ਤੁਮ ਇਬਹੀ ਜਨਮ ਹੀ ਤੇ ਏਹਿ ਬਾਤਾ ਕਰਤੇ ਹਉ । ਤੁਮ ਅਜਹੂ ਬਾਲਕ ਸਰੂਪੁ ਹਉ ਏਹੁ ਮਤੁ ਕਰਹੁ” । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

“ਭੈ ਤੇਰੈ ਭਰੁ ਅਗਲਾ, ਖਪਿ ਖਪਿ ਛਿਜੈ ਦੇਹ ॥

ਨਾਵ ਜਿਨਾ ਸੁਲਤਾਨ ਖਾਨ ਹੋਏ ਭਿਠੇ ਖੇਹ ॥

ਨਾਨਕ ਉਠੀ ਚਲਿਆ ਸਭਿ ਕੂੜੇ ਤੁਟੇ ਨੇਹ ॥੪॥੬॥”

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਣਿ ਹੋ ਪੰਡਿਤਾ ! ਜੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਛੇ ਕਰਿ ਕਰਿ ਦੇਹੀ ਛਿਜੈ । ਤਉ ਉਸੁ ਦੇਹੀ ਕਉ ਕਾਲੁ ਬਿਆਪਿ ਨ ਸੰਕੇ । ਓਹੁ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਹੋਇ । ਭਾਵੈ ਤੈਸਾ ਜੀਉ ਹੋਇ ਭਾਵੈ ਨੀਬੁ ਭਾਵੈ ਉਚੁ, ਕਾਲ ਕਾ ਸਹੰਸਾ^੭ ਕੋਈ ਨਾਹੀ । ਅਰੁ ਖਾਨੁ ਹੋਇ ਭਾਵੈ ਖਵੀਨੁ^੮ ਹੋਇ, ਸਾਹੁ ਹੋਇ, ਪਾਤਸਾਹੁ ਹੋਇ, ਜਿਨ ਕਉ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਭਉ ਨਾਹੀ ਓਹਿ ਖਾਕੁ ਹੋਇ ਜਾਹਿਗੇ, ਨਰਕ ਪਾਤੀ ਹੋਹਿਗੇ । ਅਰੁ ਕਾਲੁ ਕੈ ਬਸਿ ਭੀ ਹੋਹਿਗੇ । ਮਰਿ ਮਰਿ ਨਰਕ ਜੋਨਿ ਮਹਿ ਆਵਹਿਗੇ । ਜਨਮਿ ਜਨਮਿ ਨਰਕੁ ਭੁੰਚਹਿਗੇ, ਜਿਨ ਕਉ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕਾ ਨਾਮੁ ਨਾਹੀ ਤੇ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ । ਈਹ ਰਹਣਾ ਕਿਸੀ ਹੈ ਨਾਹੀ, ਜਿ ਰਾਜ ਜੋਬਨੁ ਧਨੁ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੰਉ ਨੇਹੁ ਲਗਾਈਐ । ਧਨੁ ਜੋਬਨੁ ਪੁਤ੍ਰ ਸੰਉ ਨੇਹੁ ਲਗਾਈਐ । ਜਬ ਇਸੁ ਜੀਵ ਉਠੀ ਚਲਣਾ ਹੈ ਤਬ ਇਸੁ ਕੂੜ ਸੰਉ ਅਸਨੇਹੁ^੯ ਕਿਆ ਲਗਾਈਐ । ਏਹੁ ਸਭ ਕੂੜੁ ਵਸਤੁ ਕਿਸੁ ਕਾਮਿ ਹੈ । ਬੂਠ ਕੀ ਵਸਤੁ ਹੈ ਸਭ ਬੂਠ ਹੋਇ ਜਾਤੀ ਹੈ, ਸਚਾ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ । ਜਿਸੁ ਕੈ ਨੋਹਿ ਈਹਾ ਸੁਖੀ ਆਗੈ ਪਰਮਗਤਿ । ਏਸੁ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਅਸਨੇਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਹੀ ਮੰਉ ਚਾਹੀਤਾ ਹੈ । ਭਉ ਏਸੁ ਕਉ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਚਾਹੀਤਾ ਹੈ । ਅਵਰੁ ਭਉ, ਅਵਰੁ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸਭ ਬੂਠ ਹੈ । ਜਬ ਓਹਿ ਜਾਣੈ ਤਬ ਏਸ ਕਉ ਕਿਆ ਅਸਨੇਹੁ ਹੈ । ਜਿਨਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਖਾਨ ਸੁਲਤਾਨ ਮਾਰਿ ਖਾਕੁ ਕੀਏ, ਜਿਨ ਕੈ ਭਰਿ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਭਰਤੀ ਹੈ ਤੇ ਖਾਕੁ ਦਰਿ ਖਾਕੁ ਹੂਏ । ਦਿਖਾ ਹਉ ਕਿਉਕਰਿ ਉਸੁ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਭਉ ਨ ਕਰਉ । ਜਿਸੁ ਜੀਉ ਲੈਣਾ ਹੈ ਚਾਹੀਐ ਜੇ ਉਸੇ ਹੀ ਸਾਥਿ ਨੇਹੁ ਹੋਇ । ਜਿਸੁ ਮਰਣਾ ਹੈ ਤਿਸੁ ਸੰਉ ਅਸਨੇਹੁ ਕਿਆ ਕਰੀਐ, ਕੂੜਾ ਅਸਨੇਹੁ ਕਿਸੁ ਸਾਥਿ ਲਗਾਈਐ । ਜਬ ਉਠੀ ਚਲਣਾ ਹੈ ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਤ੍ਰ^{੧੦} ਰਾਜ ਪਾਟ ਧਨੁ ਜੋਬਨੁ

^੧ਗਰੀਬ ।

^੨ਰਾਜੇ ਜਾਂ ਰਈਸ ।

^੩ਮਨ ਇੱਛਤ ਫਲ ।

^੪ਅਜੇ । ਹਾਲੇ । ਇਸ ਸਮੇਂ ।

^੫ਅੰਤ ।

^੬ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਮਹਲਾ ੧ ।

^੭ਸੰਸਾ । ਛਿਕਰ ।

^੮ਖ਼ਾਨੀਨ । ਖਾਨ ਦਾ

ਬਹੁਵਚਨ । ‘ਖਾਨ’ ਤੁਰਕਸਤਾਨ ਦੇ ਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਲਕਬ ਸੀ, ਹੁਣ ਅਮੀਰਾਂ ਦਾ ਹੈ ।

^੯ਸਨੇਹ । ਪ੍ਰੇਮ ।

^{੧੦}ਇਸਤ੍ਰੀ

ਦੇਹੀ ਸਿਉ ਕਿਆ ਅਸਨੇਹੁ ਲਗਾਈਐ ਜਾ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਭੋਭਿ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਅਸਨੇਹੁ ਸੋਈ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਸੰਉ ਕੀਜੀਐ”। ਤਬ ਪਾਧੈ ਨਮਸਕਾਰੁ ਕੀਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਕਿਸੀ ਕਾ ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਹੈ, ਹਮਾਰਾ ਤੁਹੀ ਗੁਰੂ ਹੈ, ਜਿਸੁ ਕਉ ਏਹੁ ਬੁਧਿ ਆਈ ਹੈ। ਜਿਉ ਤੇਰਾ ਹੁਕਮੁ ਹੈ ਤਿਉ ਤੂੰ ਚਲਾਉ”। ਬਾਹਾਨਾਂ¹ ਪਾਧੈ ਕਾ ਹੁਆ, ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਉ ਸਭੁ ਥਾਤ ਕੀ ਗੰਮਿ ਥੀ², ਓਹੁ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖੁ ਅਵਤਾਰੁ ਬਾ। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ।

ਸਲੋਕੁ ॥

ਬਲਪਨ ਜੋਬਨ ਬਿਰਧਿ ਜਿਨਿ ਜਪਿਆ ਕਰਤਾਰੁ।

ਨਾਨਕ ਦਾਸਿ ਤਿਨਾ ਜਨਹੁ ਕੀ ਨਿਤ ਚਾਹਉ ਪਗ ਛਾਰੁ³ ॥੧॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਿਸੁ ਕੈ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਰਾਮ ਨਾਮ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਾਗੈ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਿਉ ਮਿਲੈ, ਸੋ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ, ਵਾਹਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ। ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਵਾਹੁ ਜੀ, ਤੂ ਵਾਹ ਜੀ, ਤੂ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ, ਸਤਿਨਾਮ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ੫ ॥

ਬਾਲ-ਲੀਲਾ ਤੇ ਮੁੱਲਾਂ ਪਾਸ ਪੜ੍ਹਨਾ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ।

ਜਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਅਠਾ ਬਰਸਾ ਕਾ ਹੁਆ ਤਬ ਬਾਲਕਾ ਸਾਬਿ ਖੇਲੈ। ਦਸ ਬੀਸ ਬਾਲਕ ਸਾਬਿ ਹੋਇ, ਤਿਨਹੁ ਸਾਬਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਹੀ ਕੀਆ ਬਾਤਾ ਕਥਾ ਬਾਰਤਾ ਕਰੈ। ਉਨ ਕਾ ਅਛਿਆਸੁ ਭੀ ਇਹੀ ਬਾਤ ਪਰਮੇਸੁਰ ਹੀ ਕੀ ਸੁਨਣੈ ਕਉ ਜੀਉ ਹੋਇ, ਹੋਰੁ ਕਾਈ ਬਾਤ ਚਲਾਵਹਿ ਨਾਹੀ। ਜਿ ਸਾਖੀ ਕਹਾਂਨੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਰੈ ਸਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਹੀ ਕੀ ਕਰੈ। ਓਹਿ ਜਿ ਸੰਗਿ ਬਾਲਕ ਹੋਹਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੈ ਸਿ ਏਈ ਗੋਬਿੰਦ ਹੀ ਕੀਆਂ ਕਥਾ ਸੁਨਿਆ ਕਰਹਿ। ਓਹਿ ਬਾਲਕ ਕੋਈ ਪੰਚ ਬਰਸ ਕਾ, ਕੋਈ ਸਾਤ ਬਰਸਿ ਕਾ, ਕੋਈ ਆਠ ਬਰਸ ਕਾ, ਓਹਿ ਬਾਲਕ ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਹੀ ਕੈ ਮਗਰਿ ਲਾਗੇ ਫਿਰਹਿ। ਉਨ ਕਾ ਜੀਤੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਹੀ ਸਾਬਿ; ਨ ਉਨਹੁ ਖਾਣੈ ਕੀ ਨ ਉਨਹੁ ਪੀਣੈ ਕੀ⁴। ਬਾਬੇ ਹੀ ਸਾਬਿ ਉਨ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ। ਜੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਧਿਛਾਣੈ ਹੀ ਉਨ ਕਉ ਲੇ ਜਾਇ, ਖਲਾਵੈ ਤਉ ਖਾਹਿ। ਨਾਤਰ ਖਾਣ ਪੀਣ ਕੀ ਚਿੰਤਾ ਕਾਈ ਨ ਕਰਹਿ, ਸਭ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਨਾਮੁ ਲੇਹਿ। ਪਣੁ ਬਾਲਕ ਖੇਲਣੈ ਭਾਇ ਖੇਲਨਿ। ਖੇਲਣੈ ਕੈ ਸੁਭਾਇ ਖਾਣਾ ਬਿਸਰਿ ਜਾਇ। ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਉ ਦਾਦੇ ਕਾਲੂ ਮੁਸਲਮਾਨੀ⁵ ਪੜਾਵਣੈ ਕੀ ਮਨਸਾ ਕਰੀ ਜਿ ਨਾਨਕ ਕਉ ਤੋਰਕੀ⁶ ਪੜਾਵਉ। ਤਬ ਦਾਦੇ ਕਾਲੂ ਮਕਦੂਮ⁷ ਸਦਾਇ ਕਰਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮੁਲਾ ਜੀ! ਨਾਨਕ ਕੈ ਤਾਈ ਤੂ ਪੜਾਇ”। ਤਬ ਮੁਲਾ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹਾਂ ਜੀ, ਭਲਾ ਹੋਵੈ ਸਬਾਹੁ⁸ ਬੁਧਵਾਰੁ ਹੈ ਤੁਸੀ ਨਾਨਕੁ ਮੇਰੈ ਹਵਾਲੈ ਕਰਹੁ, ਨਾਨਕ ਕਉ ਮੈ ਖਿਜਮਤਿ⁹ ਕਰੇਸਾਂ। ਤੁਸਾਡੇ ਦਰ ਅਗੈ ਮਕਤੂਮ¹⁰ ਹੈ, ਸੁਬਾਹ ਆਵਹੁ ਜੇਹੀ ਅਸਾਡੀ ਪੜਾਵਣੈ ਦੀ ਖਿਜਮਤਿ ਹੋਸੀ ਤੇਹੀ ਕਰੇਸਾ ਹੇ। ਜੇ ਖੁਦਾਇ ਭਾਵੈ ਏਹੁ ਤੈਡਾ ਬੇਟਾ ਵਲੀ ਖੁਦਾਇ ਦਾ ਹੈ ਬਬ

¹ਬਾਹਾਨਾ।

²ਪਹੁੰਚ। ਜਾਣਕਾਰੀ।

³ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ।

⁴ਅਰਥਾਤ—ਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਾਣ ਦਾ ਫਿਕਰ ਤੇ ਨਾ ਪੀਣ ਦਾ।

⁵ਭਾਵ ਅਰਬੀ-ਫਾਰਸੀ। ਪੁਰਾਤਨ

ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਤੋਰਕੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਵੇਖੋ ਸਾਖੀ ਤੀਜੀ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ, ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ, ੧੯੪੮, ਪੰਨਾ ੭।

⁶ਅਰਥਾਤ—ਤੁਰਕਾਂ (ਮੁਗਲ ਹਾਕਮਾਂ) ਦੀ ਬੋਲੀ, ਫਾਰਸੀ।

⁷ਮਕਦੂਮ, ਭਾਵ-ਉਸਤਾਦ,

ਮੁੱਲਾਂ।

⁸ਸੁਬਾਹ। ਸਵੇਰੇ, ਭਾਵ ਕੱਲ (ਪ੍ਰਾਤਾ ਕਾਲ)।

⁹ਖਿਜਮਤ। ਸੇਵਾ।

¹⁰ਖਿਜਮਤਗਾਰ,

ਭਾਵ—ਦਾਸ।

ਹੀ ਪਤਿ ਵੇਸੀ¹ । ਐਨਿਸਾਲਾਹਤਾਲਹ² ਅਸੀ ਦੇਸ ਦੇ ਪੜਾਵਣੇ ਨੇ ਤਕਸੀਰ ਨ ਕਰੇਸਾ ਹੇ । ਸੁਬਾਹ ਮਰਦਾਂ³ ਮੈ ਤਖਤੀ ਲਿਖ ਦੇਸਾ ਅਲਫ ਬੇ ਦੀ⁴ । ਮੁਲਾ ਆਖਦੇ ਵਿਦਾ ਹੋਇਆ । ਸੁਬਾਹ ਜਬ ਹੋਈ ਤਬ ਤਖਤੀ ਲੇ ਕਰਿ ਦਾਦਾ ਕਾਲੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕੈ ਤਾਈ ਮੁਲਾ ਪਾਸਿ ਲੈ ਗੋਆ । ਮੁਲਾ ਕਤੇਬ⁵ ਵਾਰਿ ਦੇਖੀ ਜਿ ਅਜੁ ਭਲਾ ਰੋਜੁ ਹੈ । ਬੁਧਵਾਰ ਕੈ ਦਿਨਿ ਮੁਲਾ ਤਖਤੀ ਲਿਖਿ ਦਿਤੀ । ਰੁਪਯਾ ਛੋਟ ਮੁਲਾ ਨੇ ਮਿਲਿਆ । ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਤੋਰਕੀ⁶ ਪੜਣੈ ਪਾਇਆ, ਤੋਰਕੀ ਦਾਦੇ ਕਾਲੁ ਪਾਇਆ । ਜਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਪੜਣੈ ਪਾਇਆ ਤੋਰਕੀ ਤਬ ਉਨਹੁ ਬਾਲਕਹੁ ਪੁਰਿਆ ਕਿ ਨਾਨਕ ਜੀ ਪੜਨੇ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਓਹਿ ਸਭਿ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੀ ਮੁਹਬਤਿ ਦੇ ਲੀਤੇ ਸਭਿ ਤੋਰਕੀ ਲਗੇ ਪੜਣੈ । ਅਲਫੁ ਬੇ ਤੇ ਸੇ ਜੀਮੁ ਹੇ ਖੇ ਦਾਲੁ ਜਾਲੁ ਰੇ ਜੇ ਸੀਨੁ ਬੀਨੁ ਬੁਆਦੁ ਜੁਆਦੁ ਤੁਏ ਜੁਏ ਐਨੁ ਗੈਨੁ ਫੇ ਕਾਫੁ ਕਾਫੁ ਲਾਮੁ ਮੀਮੁ ਨੂਨ ਵਾਉ ਹੇ ਲਾਮੁ ਹਮਜਾ ਅਲਫੁ ਯੇ⁷ । ੧ । ਤਬ ਏਹੁ ਤਖਤੀ ਪਹਿਲੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਲਾਗਾ ਪੜਣੈ । ਜੇ-ਕਿਫੁ ਮੁਲਾ ਆਖੈ ਏਕ ਬਾਰਿ ਸੋ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਹਰਫੁ ਜਬਤਿ ਕਰਿ ਲਏ⁸ । ਜਿਤੁ ਸੰਨਤਿ⁹ ਮੁਲਾ ਤਖਤੀ ਲਿਖਿ ਪਤਿ ਸੁਣਾਏ ਤਿਤੈ ਸੰਨਤਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਤਖਤੀ ਜਬਤਿ ਕਰਿ ਲਏ । ਮੁਲਾ ਭੀ ਹੈਰਾਨੁ ਹੋਇ ਗਇਆ ਜੇ ਸੁਬਹਾਨ ਰੱਬਲਿ ਆਲਮੀਨ¹⁰ ਤੋਰਕੀ ਦਾ ਪੜਣਾ ਅਰੁ ਇਕੋਰਾ ਹੀ ਹੋਉ ਏਸ ਕੈ ਤਾਈ ਕਹਦਾ ਹਾਂ ਸੋ ਕਿਤਾਬਤਿ¹¹ ਖਤੁ ਜਬਤਿ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਏਹੁ ਕੋਈ ਵਲੀ ਹੈ ਜਿ ਇਕੋਰਾ ਦਾ ਆਖਿਆ ਹਰਫੁ ਚਟਕਦੇ ਸਿਖਿ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਤਬ ਮੁਲਾ ਹੈਰਾਨੁ ਹੋਇ ਕਰਿ ਕਹਿਆ ਜੇ, “ਸੁਬਹਾਨ ਯਾ ਰੱਬਲਿ ਆਲਮੀਨ ! ਏਹਾ ਫਹਮੁ¹² ਮੈ ਕਿਸੈ ਕਾ ਨਾਹੀ ਦੇਖਿਆ । ਇਸੁ ਦੈ ਤਾਈ ਵਡੀ ਇਨਾਇਤਿ¹³ ਰਬੁਲਿ ਆਲਮੀਨ ਦੀ ਹੈ, ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੈ ਤਾਈ ਜਿ ਇਸੁ ਜਹਾਨ ਵਿਚਿ ਇਉ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਪਤਿ ਸਕਦਾ ਜੇ ਸੁਣਿ ਕਰਿ ਜਬਤਿ ਕਰ ਲਏ । ਏਹੁ ਕੋਈ ਵਲੀ ਹੈ ਜਿ ਸੁਣਿਦਿਆਂ ਸਾਰ ਜਬਤਿ ਕਰਿ ਲੈਂਦਾ ਹੈ” । ਕਿਤਨਿਆਂ ਕਿ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਦਫਤਰ ਦਾ ਹਮੇਬੁ, ਜਮਾ-ਖਰਚ, ਵਾਸਲਾ¹⁴ ਜਿਤਨਾ ਸਾ ਸਭੁ ਮੁਲਾ ਤੇ ਸਿਖਿ ਲੀਆ । ਜਹਾਨੁ ਹੈਰਾਨੁ ਹੋਇ ਰਹਿਆ ਜਿ, “ਭਾਈ ਬਹੁਤੁ ਪਹੁਚਿ ਹੈ ਇਸ ਬਾਲਕ ਦੀ, ਜਿ ਇਤਨਿਆਂ ਕਿ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚਿ ਪਤਿ ਪਹੁਚਿਆ” । ਤਬ ਹੈਰਾਨੁ ਹੋਇ ਕਰਿ ਮੁਲਾ ਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਖੁਦਾਇ ! ਏਨਾ ਰਿਮਨਿਆਂ¹⁵ ਦਸ ਦਸ ਬਰਸਿ ਪੜਦਿਆਂ ਹੋਏ ਹੋਨਿ । ਅਜਹੁ ਹਰਫੁ¹⁶ ਸਨਾਖਤ¹⁷ ਨਾਹੀ ਹੋਏ । ਅਰੁ ਏਸ ਨੇ ਇਨਾਇਤਿ ਹਕ ਤਾਲਹ¹⁸ ਦੀ ਹੈ ਜਿ ਬੋਝਿਆਂ ਹੀ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚਿ ਪਤਿ ਪਾਫੁਜੁ¹⁹ ਹੋਆ ਹੈ” । ਤਬ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਾਜੀ ਮੁਲਾ ਜਿ ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਪਾਸਿ ਆਵੈ ਤਿਸੁ ਦੈ ਤਾਈ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਨਸੀਹਤਿ ਦੇਵੈ ਦੀਨ ਦੇ ਰਾਹਿ ਦੀ । ਜਹਾਨੁ ਸਭੁ ਸਿਫਤਿ ਲਗਾ ਕਰਨੇ ਜਿ ਬਡਾ ਖੁਦਾਇ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਹੈ ਨਾਨਕੁ ਬੇਦੀ ਕਾਲੁ ਬੇਦੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ । ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਵਿਚਿ ਮੁਸਲਮਾਨਾ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾ ਕਰੈ । ਹਿੰਦਵੀ ਵਿਚਿ ਹਿੰਦਵਾਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾ ਕਰੈ । ਸਭੁ ਲੋਕੁ ਸੰਤੋਖਿਆ ਜਾਇ । ਸਭ ਕੋਈ ਆਖੈ ਜੇ ਨਾਨਕ ਜਮਦੇ ਹੀ ਨੇ ਮਿਹਰ ਖੁਦਾਇ ਦੀ ਹੋਈ ਹੈ ਹਿੰਦਵੀ ਪਾਰਸੀ ਅਰਬੀ ਤੋਰਕੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਸਭ ਜਬਤਿ ਕੀਏ । ਜਬ ਮਹੀਨੇ ਕਿਤਨਿਆਂ ਕਿ ਹੋਏ ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਹੈਰਾਨੁ ਹੋਇ ਗੋਆ, ਬੇਖੁਦੁ ਹੋਇ ਗੋਆ । ਨ ਬੋਲੈ ਨ ਬਕੈ, ਨ ਸਵੈ ਨ ਜਾਗੈ, ਨ ਕਿਸੀ ਕੀ ਤਰਫ ਦੇਖੈ ਨ ਸੁਣੈ, ਨ ਸੁਮਾਰ ਕੈ ਘਰਿ ਹੋਇ ਗੋਆ । ਤਬ ਦਾਦੇ ਕਾਲੁ ਮੁਲਾ ਸਦਾਇਆ । ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕੈ ਤਾਈ ਮੁਲਾ ਆਇ ਕੈ ਵਈਡਾ²⁰ ਪੜਿਆ ਅਰੁ ਅਫਜ਼ੂ²¹ ਕੇ ਤਵੀਤ ਲਿਖਿ ਲਿਖਿ ਬੰਨੇ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਬੋਲੇ

¹ਜਾਵੇਗਾ । ²ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਇਨਸ਼ਾ ਅੱਲਾਹ ਤਆਲਾ ।’ ਅਰਥਾਤ—ਜੇ ਰੱਬ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ।
³ਰੱਬ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ । ⁴ਸੁਬਹ ਸਾਦਿਕ, ਸਦ ਮਰਦ (ਲੋਕੀ) ਉਠਦੇ ਹਨ ਮੰਜਿਆਂ ਤੋਂ । ਸਵੇਰੇ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਦੇ ਨਾਲ । ⁵ਭਾਵ—ਕੁਰਾਨ । ⁶ਤੋਰਕੀ (ਤੁਰਕਾਂ ਦੀ ਲਿਪੀ) ਤੋਂ ਏਥੇ ਭਾਵ ਫ਼ਾਰਸੀ ਲਿਪੀ ਹੈ ।
⁷ਅਰਬੀ ਦੀ ਇਹ ਵਰਣਮਾਲਾ ਹੈ, ਉਰਦੂ ਨਾਲੋਂ ਇਸ ਵਿਚ ਕੁਝ ਅਖਰ ਘਟ ਹਨ ਤੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਦੂਹਰਾ ਲਾਮ ਤੇ ਅਲਫ ਵਾਧੂ ਹਨ । ⁸ਹਰਫ (ਅੱਖਰ) ਜਬਤ (ਯਾਦ) ਕਰ ਲਵੇ । ⁹ਹੁਨਰ । ਕਾਰੀਗਰੀ । ਸਨਅਤ । ਤਰੀਕਾ ।
¹⁰ਧੰਨ ਉਹ ਰੱਬ ਹੈ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦਾ ਸ਼ਾਮੀ । ¹¹ਕਿਤਾਬਤ ਕੀਤਾ (ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ) । ¹²ਸਮਝ-ਸੂਝ । ਬੁੱਧੀ ।
¹³ਬਖਸ਼ਿਸ਼ । ¹⁴ਵਸੂਲੀ ਜੋਗ । ਮਿਲਣ ਵਾਲਾ । ¹⁵ਚਮਨ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ, ਅਰਥਾਤ—ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ । ¹⁶ਅੱਖਰ ।
¹⁷ਪਛਾਣ । ¹⁸ਰੱਬ ਦੀ ਮਿਹਰ । ਈਸ਼ਵਰ ਦੀ ਰੂਪਾ । ¹⁹ਹਿਫਜ਼ (ਜ਼ਬਾਨੀ ਕੰਠ) ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ।
²⁰ਜਪ-ਸਿਮਰਨ । ²¹ਅਫਜ਼ੂ । ਦਿੱਧੀ । ਤਰੱਕੀ ।

ਮੁਤਲਕ¹ ਨਾਹੀ। ਤਬ ਜਿਤਨਾ ਲੋਕ ਬਾ ਸਭ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਉ ਦੇਖਣੇ ਆਇਆ। ਲੋਕ ਕਹਣ ਲਾਗੇ, “ਯਾਰੋ ! ਨਾਨਕ ਦੇ ਤਾਈ ਕਿਛੁ ਖੁਦਾਇ ਦੀ ਬਾਤ ਹੋਇ ਗਈ ਹੈ, ਕਿਸਿ ਹੋਰਾਨੁਗੀ ਦੇ ਘਰਿ ਹੋਇ ਗਈ ਹੈ। ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਜਾਣੀਤਾ ਜਿ ਕਿਆ ਹੋਇ ਗਈ ਹੈ ਜਿ ਬੋਲਤਾ ਬਕਤਾ-ਕਿਸੀ ਸਾਥਿ ਨਾਹੀ”। ਤਬ ਮੁਲਾਂ ਬਹੁਤੁ ਦਿਲਗੀਰੁ ਹੋਇ ਗਈਆ। ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕੀ ਤਰਫ਼ ਦੇਖਿ ਕਰਿ। ਤਬ ਓਹੁ ਮਕਦੂਮੁ ਜਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੇ ਤਾਈ ਪਤਾਇਲਾ ਸੀ ਜਿ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਪਾਸਿ ਆਇ ਬੈਠਾ। ਤਬ ਉਨਿ ਮੁਲਾਂ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਖੁਦਾਇ ਦੇ ਨਾਇ ਬੋਲੁ। ਰਜਾਇ ਖਦਾਇ ਆਪਣੇ ਖੁਦਾਇ ਦੇ ਅਰਥ ਬੋਲਿ, ਏਕੁ ਛੋਰਾ ਕੁ ਬੋਲਿ ਰਜਾਇ ਖੁਦਾਇ”। ਜਬ ਮੁਲਾਂ ਕਹਿਆ ਜਿ ਰਜਾਇ ਖੁਦਾਇ ਬੋਲਿ, ਤਬ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮੁਲਾਂ ਦੀ ਤਰਫ਼ ਚਸਮਾ² ਲਾਇ ਕਰਿ ਉਠੀ ਬੈਠਾ। ਤਬ ਮੁਲਾਂ ਖੁਸੀ ਹੋਇ ਕਰ ਦੁਆਇ ਪੜੀ ਜਿ, “ਰਖ ਪੀਰਾਂ ਦੀ ਹੋਵੈ ਤਉ ਕੂ। ਕੂਵਤਿ³ ਮੁਰਤਜਾ ਅਲੀ⁴ ਦੀ ਹੋਵੈ ਤਉ ਕੂ। ਪਨਾਹ⁵ ਖੁਦਾਇ ਦੀ ਹੋਵੈ ਤਉ ਕੂ। ਮਦਾਹ⁶ ਹਜਰਥ⁷ ਰਸੂਲ ਦੀ ਹੋਵੈ ਤੇਰੇ ਤਾਈ। ਨਾਨਕ ਜੀ ਤੂੰ ਬਖਸਿਆ ਗੁਰੂ ਖੁਦਾਇ ਦਾ ਹੈ। ਹਕ ਤਾਲਹ⁸ ਤੂੰ ਬਖਸਿਆ ਹੈ। ਪਰੁ ਜੀ ਬਹੁਤੁ ਲੋਕ ਤੇਰੇ ਏਸੁ ਅਣਬੋਲਣੇ ਸਾਥਿ ਰੰਜ ਹੋਇ ਗਏ ਹਨਿ। ਤੂੰ ਇਕੋਰਾ ਏਨਾ ਲੋਕਾ ਕੁ ਬੁਲਾਇ ਕਰਿ ਜਬਾਬੁ ਦੇਹਿ। ਤੂੰ ਬੁਲਾਇ ਜਿ ਖਾਤਰਿ ਸਫ਼ਨਾ ਦੀ ਖੁਸੀ ਹੋਵੈ।” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮੁਲਾ ਮਕਦੂਮੁ ਸਾਥਿ ਬੋਲਿਆ। ਤਰੀਕਤਿ⁹ ਦੇ ਘਰਿ ਬਾਨੀ ਬੋਲਿ ਉਠਿਆ। ਤਿਲੰਗ ਰਾਗ ਮਹਿ ਜਿ:-

“ਦੁਨੀਆਂ ਮੁਕਾਮੇ ਫਾਨੀ। ਤਹਤੋਕੁ ਦਿਲ ਦਾਨੀ॥

ਮਮਸਰਿ ਮੂਇ ਅਰਜਾਈਲ ਗਿਫ਼ਤਾ॥ ਦਿਲ ਹੇਚ ਨਦਾਨੀ¹¹॥ ਰਹਾਉ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, ਸੁਨਿ ਹੋ ਮੁਲਾ ! ਮੈ ਕਿਸੁ ਸਾਥਿ ਬੋਲਉ ਜਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਸਭ ਫਨਾਇ¹² ਹੋਗੀ, ਈਹਾ ਰਹਤਾ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਜਿਸ ਸਾਥਿ ਮੈ ਬੋਲਉ। ਜਿਤਨੀ ਦੁਨੀਆਂ ਖੁਦਾਇ ਤਾਲਹ ਪੈਦਾ ਕੀਨੀ ਹੈ ਸਭ ਫਾਨੀ ਮੁਕਾਮੁ¹³ ਹੈ। ਰਹਣਾ ਕਿਸੀ ਨਾਹੀ। ਏਹੁ ਬਾਤ ਮੈ ਦਿਲ ਨਾਲਿ ਲਾਇ ਤਹਕੀਕੁ¹⁴ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜਿ ਬੰਦੇ ਦੇ ਸਿਰ ਦੇ ਵਾਲ ਅਰਜਾਈਲ¹⁵ ਪਕੜੀ ਖੜਾ ਹੈ। ਬਿੰਦਕ ਵਿਚਿ, ਇਕਸੁ ਚਸੇ¹⁶ ਵਿਚਿ ਲੈਗਾ ਕਿ ਲੈਗਾ। ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਹਰਿਗਜ ਖਬਰਿ ਹੀ ਨਾਹੀ ਕਿ ਜੇ ਮੇਰੇ ਮਥੇ ਦੇ ਵਾਲ ਅਰਜਾਈਲ ਦੇ ਹਥਿ ਹਨਿ। ਬੰਦੇ ਨੇ ਖਬਰਿ ਮੁਤਲਕਿ ਨਾਹੀ ਮੇਰੇ ਦਿਲਿ ਏਹਾ ਹੋਰਾਨੁਗੀ ਹੈ ਜਿ ਕੁਲਿ ਜਹਾਨੁ ਅਰਜਾਈਲ ਕਾ ਪਕੜਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਅਰੁ ਇਫਾਲ¹⁷ ਏਹੁ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਰੁ ਮਰਣੇ ਦੀ ਖਬਰਿ ਨਾਹੀ ਜੇ ਕਿਆ ਹਮਰੇ ਸਿਰਿ ਹੋਇਗਾ। ਮੇਰੇ ਏਹਾ ਹੋਰਾਨੁਗੀ ਹੈ ਜਿ ਏਸੁ ਬੰਦੇ ਨੇ ਹੋਰੁ ਕਿਉ ਕਰਿ ਆਵਦਾ ਹੈ ਕਰਣਾ ਬਿਨਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਮ ਥੀ। ਏਹੁ ਤਾ ਹੁਣਿ ਘੜੀ ਚਸੇ ਨਾਲਿ ਫਨਾਇ ਹੋਇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੇਖਾ ਏਹੁ ਜਿ ਅਚਿੰਤੁ ਹੋਇਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਸਿ-ਕਿਉ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਏ ਮਕਦੂਮ ਜੀ ! ਮੈਨੇ ਏਨੇ ਹੋਰਾਨੁਗੀ ਦੀ ਚੁਪ ਲਗੀ ਹੈ”। ਤਬ ਮੁਲਾਂ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਤੇਰੇ ਏਸੁ ਗੰਮੁ ਖਾਣੇ ਸਾਥਿ ਏਹਿ ਲੋਕ ਸਭ ਰੰਜ ਹੋਇ ਗਏ ਹਨਿ, ਅਤੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਤੂੰ ਅਜਹੁ ਛੋਰਾ ਹੈ, ਹੁਣੇ ਏਨਾ ਬੰਦਗੀਆਂ ਵਿਚਿ ਨ ਪਉ। ਜਾਂ ਪੁਰੁ ਜੁਆਨੁ¹⁸ ਹੋਸਹਿ ਤਾ ਜਾਣਹਿ ਸਿ ਕਰਸਹਿ। ਪਣੁ ਹੁਣਿ ਤੂੰ ਹਿਬਾਰਿ¹⁹ ਹੋਹਿ ਅਜਹੁ ਉਮਰ ਵਭੀ ਹੈ”। ਤਬ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜੇ, “ਏ ਮਕਦੂਮ ਜੀ ! ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਲਉਡਾ²⁰ ਹੋਵੈ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚਿ ਛੋਟਾ ਹੋਵੈ ਜਿਤਨਾ ਕੁ ਉਸੁ ਲਉਡੇ ਦੀ ਪਹੁਚਿ ਹੋਵੈ ਕੰਮ ਦੀ ਜਾ ਓਤਨਾ ਕੁ ਕੰਮ ਕਰੈ ਤਾ ਖਸਮ ਨੇ ਭਾਵੈ ਕਿ ਬਹਿ ਰਹੈ

¹ਬਿਲਕੁਲ।

²ਅੱਖਾਂ, ਭਾਵ ਨਿਗਾਹ।

³ਤਾਕਤ।

⁴ਹਜ਼ਰਤ ਅਲੀ ਮੁਰਤਜ਼ਾ ਜੋ

ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜਵਾਈ ਤੇ ਬੀਬੀ ਫਾਤਿਮਾ ਦਾ ਪਤੀ ਸੀ।

⁵ਰੱਖੜਾ।

⁶ਤੇਨੂੰ।

⁷ਤਾਰੀਫ਼। ਉਪਮਾ।

⁸ਹਜ਼ਰਤ।

⁹ਰੱਬ ਨੇ।

¹⁰ਰੱਬ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੇ ਤਿੰਨ ਸਾਧਨ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ

ਹਨ-ਸ਼ਰੀਅਤ, ਤਰੀਕਤ ਤੇ ਮਾਰਫਤ। ਇਥੇ ਤਰੀਕਤ ਦਾ ਭਾਵ ਦਿਲ ਦੀ ਸਫ਼ਾਈ ਹੈ।

¹¹ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਦਾ

ਅਸਲ ਪਾਠ ਇਉਂ ਹੈ-

“ਮਮਸਰ ਮੂਇ ਅਰਜਾਈਲ ਗਿਫ਼ਤਾਹ ਦਿਲ ਹੇਚ ਨ ਦਾਨੀ”।

¹²ਨਾਸ਼। ; ¹³ਫਨਾਹ ਦਾ ਮੁਕਾਮ, ਅਰਥਾਤ-ਨਾਸ਼ਵਾਨ ਜਗਤ। ¹⁴ਪੜਤਾਲ। ਖੋਜ। ¹⁵ਇਜ਼ਰਾਈਲ-ਮੋਤ ਦਾ।

ਫਰਿਸ਼ਤਾ (ਯਮਦੂਤ)।

¹⁶ਪਲ।

¹⁷ਫ਼ਿਅਲ, ਕਰਮ, ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ ਅਰਥਾਤ-ਮਾੜੇ ਕੰਮ।

¹⁸ਇਜ਼ਹਾਰ। ਪ੍ਰਗਟ।

¹⁹ਗੁਲਾਮ, ਦਾਸ।

ਤਾਂ ਓਹੁ ਖਸਮ ਕੂ ਛਾਵੈ ?" ਤਬ ਮੁਲਾਂ ਕਹਿਆ ਜੇ, "ਜਿਤਨੀ ਕੁ ਗੁਲਾਮ ਦੀ ਪਹੁੰਚਿ ਹੋਵੈ ਜਾਂ ਉਤਨੀ ਕੁ ਖਿਸਮਤਿ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕਰੈ ਤਾਂ ਸਾਹਿਬ ਨੋ ਛਾਵੈ ਨਾਂਹੀ ਤਾਂ ਹਰਾਮ ਖੋਰੁ ਹੋਵੈ ।" ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਏ ਮਕਦੂਮ ਜੀ ! ਮੇਰੈ ਤਾਂਈ ਹਰਾਮ ਖੋਰੀ ਦਸਦਾ ਹੈ । ਜਿਥਹੁ ਲਾਇ ਏਸਦੀ ਪਹੁੰਚਿ ਹੈ ਤਿਥਹੁ ਲਾਇ ਏਹੁ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਉ । ਜਿਥਹੁ ਲਾਇ ਏਸਦੀ ਪਹੁੰਚਿ ਨਾਹੀ ਪਹੁੰਚੈ ਦੀ ਤਿਥਹੁ ਲਾਇ ਏਹੁ ਅਰਜੁ ਕਰੈ ਸਾਹਿਬ ਪਾਸਿ ਜਿ"।

ਯਕ ਅਰਜ ਗੁਫਤਮ ਪੇਸਿ ਤੋ ਦਰ ਗੋਸ਼ ਕੁਨ ਕਰਤਾਰ ॥

ਹਕਾ ਕਬੀਰ ਕਜੀਮ ਤੂ ਬੇਅੋਬ ਪਰਵਦਗਾਰ ॥ ੧ ॥"

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਏ ਸਾਹਿਬ, ਤੇਰੇ ਪਾਸਿ ਇਕੁ ਅਰਜੁ ਹੈ, ਤੂ ਕੰਨ ਦੇ ਕੈ ਸੁਣਿ । ਜੀ, ਤੂ ਹਕੁ ਸਚੁ ਹੈ, ਤੂੰ ਕਰਨਹਾਰੁ ਹੈ, ਤੇਰਾ ਕੀਤਾ ਹੋਵਾ ਹੈ, ਤੂ ਸਭਦੁ ਵਡਾ ਹੈ । ਤੂੰ ਬਹੁਤੁ ਤੇ ਬਹੁਤੁ ਹੈ, ਨੇੜੇ ਤੇ ਨੇੜਾ ਹੈ, ਬੰਦਾ ਅੋਬੀ ਭਰਿਆ ਹੈ, ਤੂ ਬੇ ਅੋਬ ਹੈ, ਜਿਤਨੇ ਜੀਅ ਹੈ ਤਿਤਨਿਆਂ ਦੀ ਪਰਵਸ^੧ ਤੂਹੀ ਕਰਦਾ । ਤੈ ਬਿਨਾ ਕੋਈ ਹੋਰੁ ਦੇਵਣਹਾਰਾ ਨਾਹੀ । ਦੇਹਿ ਸਿ ਤੂਹੀ ਦੇਹਿ ।" ਤਬ ਮੁਲਾਂ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਏ ਨਾਨਕ ! ਤੇਰੇ ਏਸੁ ਗੰਮ ਆਣੈ ਸਾਥਿ ਸਭਿ ਦਿਲਗੀਰ ਹੋਇ ਗਏ ਹੋਨਿ ਤੇਰੇ ਆਦਮੀ ਤੂੰ ਏਨਾ ਸਾਥਿ ਬੋਲੁ ਬੋਲੁ ਜਿ ਏਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖਾਤਰਿ ਖੁਸ਼ਿ ਹੋਵੈ ਏਹਿ ਤੇਰੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਹੋਨਿ, ਭਾਈ ਭਤੀਜੇ ਹੋਨਿ, ਏਨ੍ਹਾਂ ਸਾਥਿ ਤੂ ਬੋਲਿ ਜਿ ਦੇ ਛੀ ਜੀਉ ਧਰਨਿ ।" ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬੋਲਿਆ ਜਿ :

ਮਾਦਰਿ ਪਿਦਰੁ ਬਿਰਾਦਰਾਂ ਕਸਨੇਸਿ ਦਸਤੰਗੀਰ ।

ਆਖਿਰ ਗਿਫਤ ਕਸਿ ਨਦਾਰਦ ਚੁ ਸਵਦ ਤਕਬੀਰ^੨ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਸੁਨੀਐ ਮਕਦੂਮ ਜੀ ! ਜਾਂ ਏਸੁ ਕੰਉ ਅੰਤਿ ਸਦਿ ਅਰਜਾਈਲ ਪਕੜੈਗਾ ਤਬ ਨ ਏਸ ਕੀ ਮਾਤਾ ਹੀ ਸਹਾਉ^੩ ਕਰੈਗੀ, ਨ ਪਿਤਾ ਹੀ ਸਹਾਉ ਕਰੈਗਾ, ਨ ਕੋਈ ਭਾਈ ਹੀ ਸਹਾਉ ਕਰੈਗਾ, ਏਸ ਦਾ ਬਿਨਾ ਖੁਦਾਇ ਥੀ ਕੋਈ ਨਾਹੀ । ਆਖਿਰਿ ਵਖਤਿ ਏਸੁ ਕਾ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਬਿਨ ਸਾਹਿਬ^੪ ਕੇ ਨਾਵ^੫ ਥੀ । ਏਸਕਾ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਨ ਕੋਈ ਯਾਰੁ ਨ ਖੇਸੁ^੬, ਨ ਮਿਤ੍ਰ ਏਸ ਦਾ ਕੋਈ ਨਾਹੀ । ਜਬ ਅਰਜਾਈਲੁ ਉਠਾਇ ਕਰਿ ਏਸੁ ਕੇ ਤਾਂਈ ਜਬਹਿ^੭ ਕਰੈਗਾ, ਕੀਤੇ ਦੇ ਹਸੇਬ ਨੋ ਪਕੜੀਐਗਾ, ਤਬ ਏਸ ਕਾ ਕੋਈ ਨ ਹੋਇਗਾ । ਇਵ ਤਾਂ ਅਰਜਾਈਲ ਪਾਸਿ ਕੋਈ ਕਹਿ ਨ ਸਕੈਗਾ ਜਿ ਏਹੁ ਅਸਾਭਾ ਹੈ ਏਸ ਨੋ ਨ ਮਾਰਿ । ਐਸੇ ਜਹਾਨ ਵਿਰਿ ਬਾਬੇ ਪੁਤ੍ਰ ਬਾਬਾ ਹੈ ਅਜੈ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਦਾ ਨਾਹੀ ।" ਤਬ ਮੁਲਾਂ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਏ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਜਿਸ ਨੋ ਮਿਹਰ ਖੁਦਾਇ ਦੀ ਬੀਵੋ ਸੋਈ ਵਡਾ । ਤੂ ਸਭਨਾ ਕੰਨੋ ਛੋਟਾ ਹੈ ਪਣੁ ਅੰਮਾ ਗਨੀਮਤਿ ਖੁਦਾਇ ਦੀ ਤੇਰੈ ਪਾਸਿ ਆਈ ਜਿਨਿ ਮਸੂਮੀ^੮ ਵਿਚ ਖਦਾਇ ਸਹੀ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਖੁਦਾਇ ਨਾਲਿ ਤੂ ਸਹੀ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਅਮਲ ਸਾਲਿਹ^੯ ਤਉ ਕੂ ਹਕ ਤਾਲਹ ਅਮਲ ਚੰਗੇ ਦਿਤੇ ਹੋਨਿ । ਸਾਬਾਸਿ ਉਸੁ ਖੁਦਾਇ ਕੂ, ਹਉ ਕੁਰਬਾਨੁ ਉਸੁ ਖੁਦਾਇ ਕੂ, ਜਿਨਿ ਤਉ ਕੂ ਮਸੂਮੀ ਵਿਚਿ ਇਜੇਹੀ ਨਸੀਹਤਿ ਦਿਤੀ ਹੈਸੁ । ਜੇ ਕੋਈ ਤਉ ਕੂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਤਿਸ ਕੂ ਭੀ ਖੁਦਾਇ ਦੇ ਚਾਹ ਦੀ ਨਸੀਹਤਿ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ । ਤਹਿਜਾ ਉਸਤਾਦੁ ਖੁਦਾਇ ਦਾ ਹੈ । ਤੂ ਖੁਦਾਇ ਨਾਲਿ ਵਾਸਲੁ^{੧੦} ਥੀਆ ਹੈ ।" ਤਬ ਮੁਲਾਂ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਤੂ ਅਮਲ ਚੰਗੇ ਕਰਦਾ ਹੈ

^੧ਪਰਵਰਿਸ਼ । ਪਾਲਣਾ ।

^੨ਸਹੀ ਪਾਠ—ਜਨ ਪਿਸਰ ਪਦਰ ਬਿਰਾਦਰਾਂ ਕਸ ਨੇਸ ਦਸਤੰਗੀਰ ॥

ਆਖਿਰ ਬਿਆਫਾਤਮ ਕਸ ਨਦਾਰਦ ਚੁ ਸਵਦ ਤਕਬੀਰ ॥

^੩ਸਹਾਇਤਾ ।

^੪ਸੂਮੀ । ਮਾਲਿਕ । ਛਾਵ-ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ।

^੫ਨਾਮ ।

^੬ਖੇਸ=

ਆਪਣਾ-ਸੰਬੰਧੀ ।

^੭ਮਾਰੇਗਾ ।

^੮ਨਾਲੋ

^੯ਬਚਪਨ ।

^{੧੦}ਅਮਲਿ ਸਾਲਿਹ=ਨੇਕ

ਅਮਲ, ਚੰਗੇ ਸੁਲਹਕੁਲ ਹੋਣ ਦੇ ਅਮਲ, ਲਬਵਾ-ਗੁਣ ।

^{੧੧}ਮਿਲ । ਵਸਾਲ ।

ਖੁਦਾਇ ਦਾ ਤੂ ਨੇਕੁ ਹੈ। ਤੈ ਥੀਂ ਨੇਕੀ ਥੀ ਆਵਦੀ ਹੈ, ਬਦੀ ਨਾਹੀ ਹੋਇ ਆਵਦੀ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲਿ ਉਠਾ ਜਿ :

ਸਬ ਰੋਜ ਗਸਤਮ ਦਰ ਹਵਾ ਕਰਦੇਮ ਬਦੀ ਖਿਆਲ।

ਗਾਹੇ ਨ ਨੇਕੀ ਕਾਰ ਕਰਦਮ ਮਮਈ ਚਿਨੀ ਅਹਵਾਲ ॥ ੩ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਣਿ ਹੋ ਮੁਲਾ ! ਬੰਦੇ ਖੁਦਾਇ ਦੇ ਦਿਨੁ ਰਾਤ ਏਹੁ ਹਵਾਈ ਵਿਚਿ ਗਸਤੁ^੧ ਰਹਦਾ ਹੈ, ਖੁਦਾਇ ਨੋ ਏਹੁ ਕਦੇ ਨਾਹੀ ਯਾਦਿ ਕਰਦਾ। ਪਰਾਈ ਬਦੀ ਹੀ ਵਿਚਿ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਕਿਛੁ ਐਬ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਠਾ ਪਹਰਾ ਵਿਚਿ ਕਦੇ ਏਸ ਤੇ ਨੇਕੀ ਨਾਹੀ ਹੋਇ ਆਵਦੀ, ਏ ਮੁਲਾ ! ਮੇਰੇ ਏ ਅਡਾਲ^੨ ਨੀ ਏਹਾ ਹਉ ਬਜਹਗਾਰੁ^੩ ਖੁਦਾਇਦਾ ਹਾ। ਜਿ ਕਦੇ ਮੈ ਤੇ ਨੇਕੀ ਨਾਹੀ ਹੋਇ ਆਵਦੀ”। ਤਬ ਮੁਲਾ ਕਹਿਆ ਜੇ, “ਏ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਖੁਦਾਇ ਨਾਲਿ ਸਹੀ ਸੇਈ ਹੈਨਿ, ਜਿਨੀ ਆਪ ਕੂੰ ਰਦੁ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਰੁ ਨੇਕੀ ਦੇ ਰਾਹਿ ਚਲਦੇ ਹੈਨਿ। ਅਤੇ ਆਪ ਕੂੰ ਰਦੁ ਕਰਿ ਜਾਣਦੇ ਹੈਨਿ, ਬਰਕਤਿ ਤਿਨਾ ਦੀ ਨਾਲਿ ਖੁਦਾਇ ਜੀਆਂ ਕੂ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਹੋਤਾ ਹੈ”। ਤਬ ਮੁਲਾ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਤੂ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਪਾਕ ਸੂਰਤਿ ਹੈ, ਤੈ ਜੇਹਾ ਖੁਦਾਇ ਕਹੀਂ ਸਹੀ ਨਾਹੀ ਕੀਤਾ। ਤੂੰ ਖੁਦਾਇ ਦਾ ਬੰਦਾ ਹੈ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬੋਲਿਆ ਜਿ।

ਬਦਬਖਤ ਹਮ ਚੁ ਬਖੀਲੁ ਗਾਫਿਲ ਬੇ-ਨਜਰ ਬੇਬਾਕ ॥

ਨਾਨਕ ਬੁਝੋਯਦ ਜਨੁ ਤੁਰਾ, ਤੇਰੇ ਚਾਕਰਾਂ ਪਾਖਾਕੁ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਮੁਲਾ ਜੀ ! ਅਸਾਂ ਨੋ ਏਹਾ ਬੁਝਣਾ ਕਿਥਹੁ ਹੋਆ ਜਿ ਹਕ ਕੂ ਬੁਝਹਿ। ਅਣ ਬੁਝਣਾ ਏਸ ਨੋ ਅਸਾਨੁ ਹੈ। ਅਤੇ ਬੁਝਣਾ ਭੀ ਏਸਨੋ ਅਸਾਨੁ ਹੀ ਹੈ। ਪਰੁ ਏਹਾ ਏਸ ਕੂੰ ਬੇਬਖਤੀ ਹੈ ਜਿ ਏਹੁ ਖੁਦਾਇ ਦੀ ਅਫਰੀਨਸ^੪ ਨਾਹੀ ਬੁਝਦਾ। ਬਖੀਲੀ^੫ ਹਰ ਕਿਸੀ ਦੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਨੇ ਪਹਰ ਗਫਲਤ ਵਿਚਿ ਰਹਦਾ ਹੈ। ਬਦਨੀਅਤਿ ਵਿਚਿ ਰਹਦਾ ਹੈ, ਬਦਿ ਨਜਰਿ ਹੀ ਏਹੁ ਦੇਖਦਾ ਹੈ। ਖੁਦਾਇ ਦਾ ਅਦਬੁ ਏਸ ਨੋ ਨਾਹੀ। ਏਹੁ ਗਫਲਤਾ ਕਾ ਮਾਰਿਆ ਬੇਬਾਕੁ ਹੋਇਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਐਸੀ ਖੁਦਾਇ ਦੀ ਬੰਦਗੀ ਕਰਦੇ ਹੋਨਿ, ਖੁਦਾਇ ਦੇ ਚਾਕਰ ਹੋਨਿ, ਉਨਾ ਦੀ ਪੈਖਾਕੁ^੬ ਹਾ। ਜੇ ਓਹਿ ਮਿਹਰਵਾਨ ਹੋਨਿ ਤਾ ਮੈ ਜਾਣਾ ਜਿ ਨਿਹਾਲ ਹੋਆ। ਬੇਬਾਕੁ, ਜਿਸੁ ਦੀਬਾਣੀ ਦੀ ਬਾਕੀ ਜਿਸੁ ਦੇਣੀ ਨਾਹੀ ਹੋਈ। ਸੋ ਵੇਗੰਮੁ ਹੋਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੇ ਬਾਕੀ ਦੀਬਾਣੀ ਦੀ ਦੇਣੀ ਹੋਈ ਹੈ ਸਿ ਭੈ ਵਿਚਿ ਰਹਦਾ ਹੈ। ਜਿ ਯਾ ਖੁਦਾਇ ਮੈ ਹਾਸਲ ਦੀਬਾਨ ਦਾ ਦੇਣਾ ਹੈ ਕਿਵੇ ਬੇਬਾਕੁ ਭੀ ਹੋਵਾ। ਤਿਸ ਕੀ ਨਿਆਈ ਏਹੁ ਜਿ ਮੇਰਾ ਜੀਉ ਹੈ ਸਿ ਏਸ ਬਾਕੀ ਦੇਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬੇਬਾਕੁ ਹੋਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਏਵਡ ਗਾਫਲੁ ਏਹੁ ਮੇਰਾ ਜੀਉ ਹੈ। ਹੋਈ ਬਾਕੀ ਬੇਬਾਕੁ ਹੋਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਅਪਣੀ ਗਫਲਾਈ^੭ ਦੇ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਕਰਿ। ਪਣੁ ਮੇਰੀ ਖੁਦਾਇ ਅਗੈ ਏਹਾ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਜਿ ਕਿਵੇ ਹੀ ਹਉ ਤੋਨਿਆ ਚਾਕਰਾ ਦੀ ਪੈ ਖਾਕੁ ਹੋਵਾ। ਗਫਲਤ ਮਨ ਥੀ ਜਾਣਿ। ਅਰੁ ਮਨ ਕੈ ਬਿਧੇ ਗਰੀਬੀ ਬਮੈ। ਤਬ ਮੁਲਾ ਤਸੀਮ^੮ ਕੀਤੀ। ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕੂੰ ਕਹਿਉਸੁ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਤੂ ਹੁਣਿ ਹੀ ਖੁਦਾਇ ਦੇ ਭੈ ਵਿਚਿ ਰਹਦਾ ਹੈ। ਅਰੁ ਬੰਦਗੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਨਾਨਕ ! ਤੂੰ ਹੁਣਿ ਹੀ ਖੁਦਾਇ ਕੂ ਅਪਣਿਆ ਹੈ। ਅਬ ਅਸਾਡਾ ਬੀ ਖਸਮਾਨਾ^੯ ਕਰਿ, ਖੁਦਾਇ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚਿ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਜੇ ਕਿਛੁ ਹਥਿ ਆਵਸੀ ਵਸੁ^{੧੦} ਤਾ ਹਡਨਾ^{੧੧} ਕੂੰ ਹਥਿ ਆਵਸੀ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੀ ਤਰਫ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਦਰੂਦ^{੧੨} ਪਤਿਓ ਨੇ ਅਰੁ ਸਲਾਮੁ ਕੀਆ ਜਿ, “ਵਾਹੁ ਖੁਦਾਇ ਅਤੇ ਵਾਹੁ ਹੋ ਨਾਨਕ

^੧ਹੋ।

^੨ਫਿਰਦਾ।

^੩ਇਫਆਲ, ਕੰਮ।

^੪ਬਜਹਕਾਰ=ਗੁਨਾਗਾਰ, ਅਪਰਾਧੀ।

^੫ਪੈਦਾਇਸ਼, ਰਚਨਾ।

^੬ਨਿੰਦਾ। ਦੁਗਲੀ।

^੭ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਕ। ਚਰਟ-ਧੂੜ।

^੮ਗਫਲਤ,

ਬੇਪਰਵਾਹੀ।

^੯ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ।

^{੧੦}ਮਾਲਕੀ। ਅਪਣਾਉਣਾ।

^{੧੧}ਵਸਤੂ।

^{੧੨}ਸ਼ਾਹਿਦੀ।

ਸਫਨਾ।

^{੧੩}ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ।

ਜੇ ਕੁੰ ਇਵੇ ਹੀ ਪਹੁੰਚਿ ਖੁਦਾਇ ਦਿਤੀ ਹੈ” । ਤਬ ਜਿਤਨੇ ਹਿੰਦੂ ਥੇ ਤਿਨਹੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕੀ ਤਰਫ਼ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਨਮਸਕਾਰੁ ਕੀਆ ਜਿ, “ਧੰਨੁ ਹੋ ਨਾਨਕ ! ਜਿਨ ਬਾਲਪਨ ਮਹਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਜਾਣਿਆ ਹੈ” ।

ਸਲੋਕੁ ਬੈਰੁ

ਰਾਸਿ ਬਿਗੋਯਦ ਰਾਸਿ ਕਰਿ^੧ ਕਾਰ ਕੁਨੰਦਿ ਬੰਦੇ ਪਾਕ ਅਲਾਹ^੨ ॥

ਕਾਰ ਕੁਫਰ ਦਰੋਗੁ ਦਿਲਿ ਦਰਿ ਨਾਨਕ ਰੁਈ ਸਿਆਹ^੩ ॥ ੧ ॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ । ਰਾਮ ਸਤਿਨਾਮੁ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਤਸਾਇ ॥ ੬ ॥

ਜੇਵੁ-ਸੰਸਕਾਰ

ਗੋਸਟਿ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ

ਜਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਨਵਾ ਬਰਸਾ ਕਾ ਹੁਆ ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ-ਕਾ ਉਣੇਤੁ^੧ ਹੁਆ, ਜਨੇਉ ਲਾਗੇ ਬਾਹਣੇ । ਬ੍ਰਹਮਣ ਚਉਕਾ ਦੇ ਕਰਿ ਸਿਖਾਂ^੨ ਲਾਗੇ ਦੇਵਣੇ । ਪ੍ਰਾਤ ਸੰਧਿਆ ਮੰਧਿਆ । ਤਿਕਾਲ ਸੰਧਿਆ । ਤਰਪਣੁ । ਗਾਇਤ੍ਰੀ । ਲਗਾ ਬ੍ਰਹਮਣੁ ਸਿਖਾਲਣੇ । ਅਰੁ ਸਿਖਾਂ^੩ ਸੂਤ ਧੋਤੀ ਜਨੇਉ ਮਾਲਾ ਕੀ ਸੂਚ^੪ ਲਾਗਾ ਸਿਖਾਲਣੇ । ਸਾਸਤ੍ਰ ਦੇਵ ਕੀ ਮਿਰਜਾਦਾ ਲਾਗਾ ਸਿਖਾਲਣੇ । ਖਟ ਕਰਮ^੫ ਲਾਗਾ ਬਤਾਵਣੇ । ਸਾਲਗਿਰਾਮ ਕੀ ਸੇਵਾ ਲਾਗਾ ਸਿਖਾਲਣੇ । ਜਿਤਨਾ ਬੇਦੁ ਕਹਤਾ ਥਾ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮੁ ਸਭੁ ਪਰਕਿਰਤਿ ਲਾਗਾ ਸਿਖਾਵਣੇ । ਤਬ ਪੰਡਿਤ ਚਉਕਾ ਦੇ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਨਵਾਇ ਕਰਿ ਆਣਿ ਚਉਕੇ ਉਪਰਿ ਬੈਠਾਇਆ, ਜਨੇਉ ਲਾਗਾ ਪਾਵਣੇ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਪੰਡਿਤ ! ਤੂ ਜਿ ਜਨੇਉ ਬਾਹਤਾ ਹੈ ਸਿ ਏਸੁ ਜਨੇਉ ਬਾਹਣੈ ਕਾ ਕਵਣੁ ਧਰਮੁ ਹੈ ?” ਤਬ ਬ੍ਰਹਮਣਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਏਸੁ ਜਨੇਉ ਪਾਵਣ ਕਾ ਏਹੁ ਬੀਚਾਰੁ ਹੈ । ਏਹੁ ਅਰਥਿ ਪਉਦਾ ਹੈ ਜਿ ਖਤ੍ਰੀ ਬ੍ਰਹਮਣ ਕਉ ਨੇਮੁ ਹੋਤਾ ਹੈ ਜਿ ਬਿਨਾ ਚਉਕੇ ਤੇ ਡਿਟਾ ਅੰਨੁ ਜੇਵਣਾ ਨਾਹੀ । ਖਤ੍ਰੀ ਬ੍ਰਹਮਣ ਕਉ ਜਨੇਉ ਕੀ ਸਰਮ ਹੋਤੀ ਹੈ । ਜਿ ਕੁਚੀਲ ਬਸਤੁ ਕੈ ਨੇਤੈ ਨ ਜਾਣੇ ਜਨੇਉ ਹੋਏ ਕੁਚੀਲੁ ਰਹਣਾ ਨਾਹੀ । ਅਰੁ ਬਿਨਾ ਨਾਤੇ ਤੇ ਚਉਕੇ ਨ ਜਾਣੇ । ਜਬ ਏਸ ਕਉ ਜਨੇਉ ਪੜੈ ਤਉ ਖਤ੍ਰੀ ਧਰਮ ਮਹਿ ਆਵੈ । ਗਾਇਤ੍ਰੀ ਤਰਪਣੁ ਸੰਧਿਆ ਸੇਵਾ ਕਰੇ, ਡਲੀ ਜੁਗਤਿ ਮਹਿ ਰਹੈ, ਇਸਿ ਨਿਮਤਿ ਕਾਰਣਿ ਖਤ੍ਰੀ ਬ੍ਰਹਮਣ ਕਉ ਜਨੇਉ ਪੜਤਾ ਹੈ । ਬਿਨਾ ਜਨੇਉ ਤੇ ਖਤ੍ਰੀ ਬ੍ਰਹਮਣ

^੧ ਇਹ ਸ਼ਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨਦਾ ਹੈ । ਅਰਥ-ਭਾਵ ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਹੈ:-

^੨ ਰਾਸਤੀ (ਸੱਚ) ਬਿਗੋਇਦ (ਬੋਲਦੇ ਹਨ) ਰਾਸਿ (ਸਹੀ) ਕਰਕੇ । ^੩ ਪਾਕ (ਪਵਿਤ੍ਰ) ਅਲਾਹ (ਰੱਬ) ਦੇ ਬੰਦੇ (ਬੰਦਗੀ ਵਾਲੇ-ਸੇਵਕ) ਕਾਰ (ਕੰਮ) ਕੁਨੰਦ (ਕਰਦੇ ਹਨ) ਨੌਕੀ ਦੇ । ^੪ ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲਿ (ਦਿਲ ਵਿਚ) ਦਰੋਗੁ (ਬੁਠ ਹੈ) ਤੇ ਕੰਮ ਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਕ ਕੁਫਰ (ਨਾਸਤਕਤਾ) ਦਾ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਿ (ਰੱਬ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ) ਰੂਇ (ਮੂੰਹ) ਸਿਆਹ (ਕਾਲੇ) ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।

^੫ ਉਪਨਯਨ ਅਥਵਾ ਜਨੇਉ-ਸੰਸਕਾਰ । ^੬ ਸਿਖਿਆ । ^੭ ਬੇਦੀ । ^੮ ਸੁੱਚ ।

^੯ ਪੜਨਾ-ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ, ਯੱਗ ਕਰਨਾ-ਕਰਾਉਣਾ, ਦਾਨ ਦੇਣਾ-ਲੈਣਾ, ਇਹ ਛੇ ਕਰਮ ਹਨ । (ਮੰਨੂ ਸਿਮ੍ਰਤੀ, ਅਧਯਾਇ ੧੦, ਸ਼ਲੋਕ ੭੫) ਪਰ ਮਨੂ ਨੇ ਵੇਦ ਦਾ ਅਭਿਆਸ, ਤਪ, ਗਿਆਨ, ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਕਾਬੂ ਕਰਨੀਆਂ, ਅਹਿੰਸਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ-ਇਹ ਖਟ ਕਰਮ ਵੀ ਲਿਖੇ ਹਨ । (ਦੇਖੋ, ਅ: ੧੨, ਬ: ੮੩)

ਕਾ ਧਰਮੁ ਰਹਤਾ ਨਾਹੀ"। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਏ ਪੰਡਿਤ ! ਖਤੀ ਬ੍ਰਹਮਣ ਕਾ ਧਰਮੁ ਜਨੇਉ ਸਉ ਰਹਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਰਮ ਕਰਿ ਕਰਿ ਧਰਮੁ ਰਹਤਾ ਹੈ" ? ਜਬ ਏਹੁ ਬਾਤ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹੀ ਤਬ ਜਿਤਨੇ ਲੋਕ ਟਿਕਤੁ ਭਏ ਬੇ ਸਭਿ ਹੋਰਾਨਿ ਭਏ, ਜਿ "ਏ ਪਰਮੇਸੁਰ ! ਏਹੁ ਤਉ ਬਾਲਕੁ ਹੈ, ਪਣੁ ਕੈਸੀ ਬਾਤ ਕਰਤਾ ਹੈ"। ਤਬ ਬ੍ਰਹਮਣਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਜੀ, ਜਿਤੁ ਕਰਮਿ ਧਰਮਿ ਏਸੁ ਕਾ ਧਰਮੁ ਰਹਤਾ ਹੈ ਖਤੀ ਬ੍ਰਹਮਣ ਕਾ ਸੁ ਬਤਾਈਐ"। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਉਪਦੇਸੀ:-

ਸਲੋਕੁ

ਦਇਆ ਕਪਾਹ ਸੰਤੋਖੁ ਸੂਤੁ ਜਤੁ ਗੰਢੀ ਸਤੁ ਵਟੁ ॥ ਏਹੁ ਜਨੇਉ ਜੀਅ ਕਾ ਹਈ ਤ ਪਾਂਡੇ ਘਤੁ ॥

ਨਾ ਏਹੁ ਤੁਟੈ ਨ ਮਲੁ ਲਗੇ ਨਾ ਏਹੁ ਸਲੈ ਨ ਜਾਇ ॥ ਧੰਨੁ ਸੁ ਮਾਣਸ ਨਾਨਕਾ ਜੋ ਗਲਿ ਚਲੈ ਪਾਇ ॥੧॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਸੁਣਿ ਸੁਆਮੀ ਪੰਡਿਤਾ ! ਏਸ ਦਾ ਧਰਮ ਏਤ ਕਪਾਹਿ ਦੇ ਸੂਤਿ ਵਟਿ ਘਤਿਐ ਨਾਹੀ ਰਹਦਾ। ਓਹੁ ਜਨੇਉ ਏਹੁ ਹੈ ਅੰਦਰਿ ਦਇਆ^੧ ਵਸੈ, ਦਇਆ^੨ ਦੀ ਕਪਾਹ ਹੋਈ। ਜਾ ਅੰਦਰਿ ਸੰਤੋਖੁ ਆਇਆ ਤਬ ਉਸੁ ਦਇਆ ਕੀ ਕਪਾਹ ਤੇ ਸੂਤੁ ਹੋਆ। ਸੰਤੋਖੁ ਦੇ ਵਟਿ ਸਾਥਿ ਜਤ ਦੀ ਗੰਢੀ। ਸਾਥਿ ਏਹੁ ਜਨੇਉ ਹੋਆ। ਜੇ ਤਾਂ ਏਹੁ ਜਨੇਉ ਹੋਇ ਆਵੈ ਤਾ ਪਾਈਐ, ਨਾਤਰ ਕਾਹੇ ਕੰਉ ਸੂਤੁ ਗਵਾਈਐ। ਕਪਾਹ ਦਾ ਸੂਤੁ ਅਗਿ ਵਿਚਿ ਪੈਆ ਜਲਦਾ ਹੈ"। ਕਹੈ:-
"ਜੀ, ਤਿਸ ਦਾ ਨਾਉ ਸੰਸਾਰੁ ਕਹਦਾ ਹੈ ਜਿ ਤਗ ਤੁਟਾ; ਤਾਂ ਪਿਛੁ^੩ ਸੁਆਮੀ ! ਏਹੁ ਜਨੇਉ ਤਾ ਹੀ ਘਤੁ ਜਾਂ ਤੁਟੈ ਨਾਹੀ। ਜਾਂ ਕਪਾਹਹੁ ਕਤਿ ਕਰਿ ਸੂਤ ਕੀਚੈ, ਸੂਤ ਤੇ ਵਟਿ ਕਰਿ ਤਗੁ ਕੀਚੈ, ਤਗੁ ਤੁਟਿ ਜਾਇ ਤਾਂ ਨਾਉ ਪਵੈ ਤਗੁ ਤੁਟਾ। ਤਾ ਏਸੁ ਤਗ ਪਏ ਬਿਨ ਕਿ ਗਇਆ ਹੈ। ਜੇ ਫੇਰਿ ਫੇਰਿ ਬਾਮਣੁ ਵਟੈ ਤੇ ਪਾਏ। ਏਹੁ ਲਿਸੇ^੪ ਧਾਗੇ ਦਾ ਤਗੁ ਹੈ ਸੁ ਖੇਵੇ ਖੇਵੇ^੫ ਤੁਟਦਾ ਹੈ ਸੁਆਮੀ ਜੀ ! ਜੇ ਏਸੁ ਧਾਗੇ ਨੋ ਜੋਰੁ ਹੋਵੈ ਤਾ ਕਾਇਦੂ^੬ ਤੁਟੈ ਤਗੁ। ਜਿ ਸੂਤਗ ਨੋ ਜੋਰੁ ਹੈ^੭ ਸਿ ਅਸਾਨੋ ਪਰਮੇਸੁਰ ਪੈਨਾਇਆ ਹੈ। ਹੋਰਿ ਤਗ ਭਾਵੈ ਕਿਤਨੇ ਘਤੁ"। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਨੋ ਧਿੜਾਣੈ ਹੀ ਜਨੇਉ ਪਾਇਆ ਗਲਿ। ਤਬ ਬ੍ਰਹਮਣਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਜੀ ਏਹੁ ਤਾ ਅਸਾ ਜਿ ਵਟਿਆ ਸਿ ਸੈਸਾਰ ਦਾ ਵੇਖਾਲਾ ਹੈ, ਜਿਉਂ ਤੂ ਕਹਦਾ ਹੈ ਤਿਵੈ ਹੈ। ਪਣੁ ਜੀ ਜਿਸ ਤਗ ਨੋ ਜੋਰੁ ਹੈ, ਨਾਹੀ ਤੁਟਦਾ, ਧੁਰਿ ਪਹੁਚਦਾ ਹੈ, ਤੁਟਦਾ ਨਾਹੀ, ਤਿਸ ਤਗ ਦਾ ਪਰਮਾਰਥ ਸੁਣਾਈਐ।" ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ:-

ਸਲੋਕੁ ।

ਨਾਇ ਮੰਨਿਐ ਪਤਿ ਉਪਜੈ ਸਾਲਾਹੀ ਸਚੁ ਸੂਤੁ ॥

ਦਰਗਹ ਅੰਦਰਿ ਪਾਈਐ ਤਗੁ ਨ ਤੁਟਸਿ ਮੀਤੁ^੮ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ, "ਜਿ ਸੁਣਿਹੋ ਸੁਆਮੀ ਜੀ ! ਜੇ ਤਾ ਮਨੁਖ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਨਾਮੁ ਸੁਣੈ ਮੰਨੈ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਨਾਮੁ ਤਬ ਏਸ ਕੀ ਪਤਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਰਾਖੈ ਅਰੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਸਾਲਾਹ ਭੀ ਕਰੇ ਅਰੁ ਸਚ ਕੈ ਘਰਿ ਮਹਿ ਰਹੈ। ਸਚਿ ਕੈ ਸੂਤਿ ਜਨੇਉ ਕਰਿ ਪਹਿਰੈ ਤਿਸੁ ਜਨੇਉ ਕਉ ਸਚ ਕਾ ਜੋਰੁ ਹੋਵੈ। ਉਸੁ ਤਾਗੇ ਕਾ ਤਗੁ ਤੁਟੈ ਨਾਹੀ, ਅਸਥਿਰੁ ਰਹੈ ਈਹਾ^੯ ਉਹਾ^{੧੦}; ਸੁਆਮੀ ਜੀ ! ਏਸੁ ਜਨੇਉ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ ਏਹੁ ਹੈ"।

^੧ ਅਸਲ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਚ ਏਥੇ 'ਫਿਜੈ' ਪਾਠ ਹੈ।

^੨ ਦਯਾ। ਰਹਮ।

^੩ ਦਯਾ। ਮਿਹਰ।

^੪ ਪਿਛੋਂ। ਫੇਰ।

^੫ ਕਮਜ਼ੋਰ।

^੬ ਖਿਚੀਂਦਾ।

^੭ ਕਿਉਂ, ਕਿਸਤਰਾਂ।

^੮ ਭਾਵ-ਜ਼ੋਰ ਵਾਲਾ ਤੱਗ (ਜੰਝੂ)।

^੯ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਏਥੇ 'ਪ੍ਰਤੁ' ਪਾਠ ਹੈ।

^{੧੦} ਏਥੇ ਓਥੇ, ਭਾਵ-ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ।

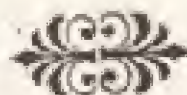
ਤਬ ਉਨਿ ਪੰਡਿਤ ਅਨੁ ਸਫਨਹੁ ਨਮਸਕਾਰੁ ਕੀਆ ਜਿ, “ਵਾਹੁ ਨਾਨਕੁ ! ਧੰਨੁ ਨਾਨਕੁ ! ਸਤਿ ਨਾਨਕੁ” !

ਸਲੋਕ^੧ ।

ਤਨੁ ਤਿਲਕੁ ਧੋਤੀ ਚਕਰੁ ਗਲਿ ਪਾਈਲੇ ਮਾਲਾ ।

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਹਰਿ ਭਜਨ ਬਿਨੁ ਕਿਵ ਕਰਿ ਮਿਲਹਿ ਗੁਪਾਲਾ ॥੧॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ । ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ, ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ, ਸਤਿ ਰਾਮ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਸਤਿ,
ਸਤਿਨਾਮ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥੨॥

ਖੇਤ ਹਰਿਆ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ ।

ਜਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਦਸਾ ਬਾਰਹ ਬਰਸਾ ਕਾ ਭੈਆ, ਤਬ ਦੇਹੁ ਬਾਲਕ ਸਰੂਪੁ, ਮਤਿ ਅਗਾਹੁ^੨ ਸੰਪੂਰਨ
ਮਤਿ, ਜੋਤੀ ਸਰੂਪੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਲੋਕੁ ਲਾਗਾ ਉਸਤਤਿ ਕਰਨੇ । ਲੋਕ ਕਹਣੈ ਲਾਗੇ ਜਿ,
“ਭਾਈ, ਕਾਲੁ ਬੇਦੀ ਦਾ ਜਿ ਪੁਤ੍ਰੁ ਹੈ ਦਿਨਾ ਮਹਿ ਛੋਟਾ ਹੈ ਬਾਲਕ ਸਰੂਪੁ ਹੈ । ਪਣੁ ਕਿਆ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਜੋਤਿ ਹੈ
ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ; ਦੇਖੀਐ ਤਉ ਜੋਤੀ ਸਰੂਪੁ, ਬੋਲੈ ਤਉ ਗਿਆਨੁ ਅਨੁਪੁ । ਐਸਾ ਹੈ ਜੇ ਕਿਛੁ ਕਹੀ ਨਾਹੀ ਜਾਤੀ, ਨਾਨਕੁ
ਨਾਮੁ ਹੈ, ਬਾਲਕ ਸਰੂਪੁ ਹੈ, ਕਾਲੁ ਬੇਦੀ ਕਾ ਪੁਤ੍ਰੁ ਹੈ, ਪਣੁ ਵਡਾ ਆਚਰਜੁ ਬਾਲਕੁ ਹੈ” । ਸੈਸਾਰ ਮਹਿ ਬਾਤ ਚਲਿ
ਚਲਿ ਪੜੀ ਲਗਾ ਲੋਕੁ ਉਸਤਤਿ ਕਰਨੇ । ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ । ਤਬ ਦਾਦੇ ਕਾਲੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਉ
ਕਿਛੁ ਟਹਲ ਕੀ ਆਗਿਆ ਕਰੀ ਜਿ, “ਬਚਾ ! ਕਿਛੁ ਘਰ ਕੀ ਟਹਲ ਕਰੀਐ ਤਉ ਭਲਾ ਹੈ” । ਦਾਦੇ ਕਾਲੁ ਕਾ
ਕਵਨੁ ਪਰ ਕਿਰਤਿ^੩ ਹੋਤੀ, ਛਿਆ ਰੁਤਿ ਬਾਰਹ ਮਾਹ ਖੇਤੀ ਕਰਤਾ, ਹੋਰੁ ਸਉਦਾ ਬੰਪਾਰੁ ਕਿਛੁ ਨ ਕਰਤਾ, ਖੇਤੀ ਹੀ
ਕਰਤਾ^੪ । ਮਹੀ ਗਾਂਦੀ ਘੋੜੀਆਂ ਹੀ ਹੋਤੀਆਂ । ਮਹੀ ਪਿਛੇ ਮਾਹੀ ਹੋਤਾ, ਘੋੜੀਆ ਪਿਛੇ ਘੋੜਵਾਲੁ ਹੋਤਾ ।
ਗਊਆਂ ਪੀਛੇ ਪਾਲੀ ਹੋਤਾ । ਖੇਤੀ ਕਉ ਹਾਲੀ ਕਮਾਵਤੇ ਜੈਸੇ ਭੂਮੀਆਂ^੫ ਜਿਰਿ ਬਡੇ ਭੂਮੀਏ ਹੋਤੇ ਹੀ; ਐਸਾ
ਦਾਦਾ ਕਾਲੁ ਥਾ । ਰਾਇ ਭੋਏ ਕੀ ਤਲਵੰਡੀ ਰਹਤਾ ਪੰਚਾ ਮਹਿ ਨਾਇਕੁ^੬ । ਸਭਨਾ ਪੰਚਾ ਕਾ ਮੁਖੀ, ਚਉਕਤੀਆ ।
ਇਤੁ ਨਗਰ ਮਹਿ ਸ੍ਰੇਸਟ, ਦੋਬਾਨਿ ਮਹਿ ਸ੍ਰੇਸਟ, ਘਰਿ ਦਰਬੁ ਈਸਰੁ ਪੁਰਖਾਪਤਿ ਦਾਦਾ ਕਾਨ੍ਹ । ਤਿਸ ਕਾ
ਪੁਤ੍ਰੁ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਬਰਸਾ ਦਸਾ ਬਾਰਹ ਕਾ ਥਾ ਜਦਿ ਦਾਦੇ ਕਾਲੁ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਉ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਚਾ
ਨਾਨਕਾ ! ਅਜੁ ਮਾਹੀ ਖੰਧਾ ਛਡਿ ਗਇਆ ਹੈ, ਅਜੁ ਤੂੰ ਮਹੀ ਪਿਛੇ ਜਾਹਿ, ਜਾਂ ਮਾਹੀ ਆਵੇਗਾ ਤਾਂ ਤੂੰ ਨਾ
ਜਾਈ, ਅਜੁ ਖੰਧਾ ਤੂੰਹੋ ਉਛੇਰਿ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਭਲਾ ਹੋਵੈ, ਮੈ ਹੀ ਜਾਊਗਾ” ।
ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜਿਤ ਵਖਤਿ ਮਹੀ ਕਾ ਉਛੇਰੁ ਸਾ, ਉਤੁ ਵਖਤਿ ਲੈ ਉਛਰਿਆ ਮਹੀ ਨੇ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ
ਨਾਨਕ ਜੀ ਜਿਉ ਮਹੀ ਆਇ ਕਰਿ ਚਰਹੀ ਖਿਡਾਈਆਂ, ਤਬ ਲਗੀਆਂ ਚਰਣੇ ਅਨੁ ਆਪਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ
ਜੀ ਬੈਠਿ ਕਰਿ ਲਾਗਾ ਸਿਮਰਣੁ ਕਰਣੇ । ਤਬ ਸਿਮਰਨੁ ਕਰਤਾ ਕਰਤਾ ਧਿਆਨ ਬਿਖੈ ਹੋਇ ਗਇਆ ਅਨੁ ਖੰਧਾ
ਸਾਇ ਧਾਨਾ ਦੇ ਖੇਤਿ ਪਤਿਆ । ਖੰਧੈ ਖਾਇ ਕਰਿ ਵਿਚੇ ਖੇਤੀ ਦੇ ਭੇਰਾ ਕੀਤਾ । ਰਜਿ ਕਰਿ ਵਿਚੇ ਮਹੀ ਬੈਠਿ
ਗਈਆ । ਤਬ ਖਸਮੁ ਜਬ ਭਲਕੇ ਭੇਰਾ ਕਰਣ ਆਵੈ ਤਾਂ ਮਹੀ ਧਾਨਾ ਦਾ ਖੇਤੁ ਸਭੋ ਖਾਧਾ ਹੈ । ਖਾਇ ਕਰਿ ਵਿਚੇ

^੧ ਇਹ ਬਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ।

^੨ ਅਸਗਾਹ, ਗੰਭੀਰ ।

^੩ ਕੋਟ

ਅਥਵਾ ਕਿਹੜੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ (ਸੁਭਾਉ) ਸੀ ।

^੪ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਬਾਬਾ ਕਾਲੁ

ਕਿਸਾਨ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਪਰਵਾਰੀ ਸੀ ।

^੫ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ।

^੬ ਬਿਰੋਮਣੀ । ਮੋਢੀ ।

^੭ ਮਹੀਆਂ ਦਾ

ਵੱਗ ।

^੮ ਛੇੜ, ਚਾਰ ।

ਖੇਤੀ ਦੇ ਬਹਿ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਖਸਮ ਵੇਖ ਕਰਿ ਵਿਸਮਾਦ¹ ਹੋਇ ਰਹਿਆ ਸੁ ਜਾਤੋ ਨੁ ਜਿ ਏਹੁ ਖੰਧਾ ਕਾਲੂ ਵੇਦੀ ਦਾ ਹੈ, ਪਾਸੇ ਖੇਤੀ ਦੇ ਨੀਗਰੁ² ਸੁਤਾ ਪਇਆ ਹੈ। ਤਬ ਉਨਿ ਖੇਤੀ ਦੇ ਖਸਮਿ ਆਖਿਆ ਜਿ, “ਖੇਤੁ ਜਿ ਹੈ ਜਿ ਉਜੜਿਆ ਹੈ, ਹੁਣਿ ਨੀਗਰੁ ਭੀ ਸੁਤਾ ਰਹਉ, ਹਉ ਜਾਇ ਕਰਿ ਵਸਦੀ³ ਦੇ ਪੰਚਲਿਆਵਾਂ ਜੇ ਓਇ ਉਜਾਤਾ ਆਇ ਕਰਿ ਵੇਖਨਿ” ਤਬ ਓਹੁ ਰਾਹਕੁ⁴ ਵਸਦੀ ਆਇ ਕਰਿ ਰਾਇ ਭੋਏ ਥੇ ਉਨਿ ਪੁਕਾਰਿ ਕੀਤੀ ਜਿ, “ਰਾਇ ਜੀ ! ਰਜਾਇ ਖੁਦਾਇ ਮੇਰਾ ਤਪਾਵਸ⁵ ਕਰਿ। ਜਿਤਨਾ ਖੇਤੁ ਸਾਜਿ ਕਾਲੂ ਦੇ ਖੰਧੇ ਉਜੜਿਆ ਹੈ”। ਤਬ ਰਾਇ ਭੋਏ ਉਸੁ ਨਾਲਿ ਆਦਮੀ ਦਿਤੇ ਜਿ ਜਾਹੁ ਤੁਸੀ ਜਾਇ ਕਰਿ ਉਜਾਤਾ ਵੇਖਿ ਆਵਹੁ। ਤਬ ਓਹੁ ਲੈ ਕਰਿ ਉਨਾ ਪੰਚਾ ਨੋ ਓਤੈ ਖੇਤਿ ਆਇਆ। ਜਾਂ ਉਹੁ ਆਇ ਕਰਿ ਦੇਖਿਨਿ ਤਾ ਖੰਧਾ ਵਖਿ ਚਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਖੇਤੁ ਜਿ ਹੈ ਜਿ ਮਮੂਰੁ⁶ ਜੰਮਿਆ ਹੈ, ਇਕੁ ਪਠਾ ਭੀ ਟੁਕਿਆ ਨਾਹੀ, ਖੰਧਾ ਪਾਜਿ ਚਰਦਾ ਹੈ। ਓਹਿ ਜਿ ਉਜਾਤਾ ਵੇਖਣ ਗਏ ਸੇ ਓਨੀ ਆਖਿਆ ਜਿ, “ਏ ਸਾਂਈ ਦਿਆ ! ਖੇਤੁ ਏਹੋ ਆਖਦਾ ਹੈ ਉਜੜਿਆ ਕਿ ਕੋਤੀ ਹੋਰੁ ਹੈ ?” ਕਹੇ, ਖੇਤੁ ਉਜੜਿਆ ਹੈ ਏਈ ਮਹੀ ਵਿਚੇ ਖੇਤੈ ਦੇ ਛਡਿ ਗਇਆ ਸਾ ਹੋਰੁ”। ਤਬ ਉਨੀ ਵਿਸਤੀ⁷ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸਾਂਈ ਦਿਆ ਸਵਾਰਿਆ ਖੇਤ ਦੇ ਬੰਨੇ ਦੀ ਬਖੀਲੀ⁸ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੇਹਾ ਤੇਰਾ ਖੇਤੁ ਜੰਮਿਆ ਹੈ ਏਹਾ ਸਭਨਾ ਦਾ ਜੰਮਉ। ਸਾਂਈ ਦਿਆ ਸਵਾਰਿਆ ! ਏਵੈ ਨਹਕਿ ਖੇਪ⁹ ਘਤੀਐ, ਨ ਕਿਛੁ ਉਜੜਿਆ ਹੈ ਨ ਖਾਧਾ ਹੈ। ਕਾਇਦੁ¹⁰ ਏਵੈ ਨਹਕਿ ਕੂਤੁ ਢਾਹਿਓ ! ਕੀ ਆਖੀਐ ਤੈ ਭਲੇ ਆਦਮੀ ਨੋ। ਕੋਈ ਨਹਕਿ ਭੀ ਫਿਤੀਆਇ ਕਰਦਾ ਹੈ ? ਤਿਉ ਤੈ ਰਾਇ ਪਾਜਿ ਜਾਇ ਫਿਰੀਆਇ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਏਵ ਭੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ?” ਤਬ ਉਨਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਮੀਆ ! ਜਿਉਂ ਮੈ ਦੇਖਹੁ ਤਿਉ ਉਜੜਿਆ ਖੇਤੁ ਛਡਿ ਗਿਆ ਹਾਂ, ਵਿਚੇ ਖਾਇ ਕਰਿ ਮਹੀ ਬੈਤੀਆਂ ਸੀਆਂ। ਮੈ ਨਹੀ ਜਾਣਦਾ ਜਿ ਏਹੁ ਤਿਆ ਕੁਦਰਤਿ ਹੋਇ ਗੁਦਰੀ ਹੈ ?” ਤਬ ਉਨੀ ਆਖਿਆ ਜਿ, “ਨਾ ਤੂੰ ਕੂਤੁ ਬੋਲਦਾ ਹੈ, ਬੰਨੇ ਗਈਆਂ ਮਹੀ ਇਸਿ ਆਈਆਂ ਹਨਿ, ਸੁੰਢੀਆਂ ਜਾਤੋ ਜਿ ਪਈਆਂ ਹੋਨਗੀਆਂ। ਜਿ ਪਈਆਂ ਨਾਹੀ ਪਾਈਆਂ ਹਨਿ ਤਾ ਖਾਧੇ ਦਾਤੁ ਕਿਉ ਕਰਿ ਰਹਨਿ। ਪਣੁ ਪਈਆਂ ਨਾਹੀ ਬੰਨੇ ਲਗਿਓਤੀਆਂ¹¹ ਹਨਿ। ਬੰਨੇ ਲਗੀਆਂ ਦੀ ਬਖੀਲੀ ਕਰਦਾ ਹੈ”॥ ਤਬ ਉਨਿ ਖਸਮਿ ਆਖਿਆ ਜਿ, “ਏ ਖੁਦਾਇ ਦਿਆਹੁ। ਜੇ ਹੋਰੁ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਤਾਂ ਤੁਸੀ ਏਸੁ ਕਾਲੂ ਦੇ ਨੀਗਰ ਨੋ ਭਰਾਇ ਜਾਹੁ ਜਿ ਵੇਖੀ ਵੇਖੀ ਮਤ ਖੇਤੁ ਖਵਾਲ ਦੇਹਿ¹²। ਅਜੁ ਛਡਿਆ ਹੈ ਪਰੁ ਜੇ ਫੇਰਿ ਏਧਰਿ ਖੰਧਾ ਆਏ ਤਾ ਵੇਖਦਾ ਹੋਈ”। ਤਬ ਉਨਾ ਸਮਝਾਇਆ ਜਿ, “ਵੇਖੀ ਕਾਲੂ ਦਿਆ ! ਏਸ ਦੇ ਖੇਤ ਦੇ ਬੰਨੇ ਮਹੀ ਢੋਇਦੇਹੁ”। ਏਤਨੀ ਗੱਲ ਆਖਿ ਕਰਿ ਨਾਲੇ ਖਸਮੁ ਨਾਲੇ ਓਇ ਰਾਇ ਪਾਜਿ ਆਏ। ਆਵਦਿਆਂ ਰਾਇ ਭੋਏ ਪੁਛੇ ਜਿ, “ਯਾਰੋ, ਤੁਸਾ ਕਿ ਡਿਠਾ ?” ਉਨਾ ਆਖਿਆ ਜਿ, “ਰਾਇ ਜੀ ! ਚਉਹਾਂ ਬੰਨਿਆਂ ਉਪਰਿ ਖੇਤੁ ਜੰਮਿਆ ਹੈ, ਪਠਾ ਇਕੁ ਭੀ ਟੁਕਿਆ ਨਾਹੀ। ਏਹੁ ਏਵੈ ਖਿਲਾਵੁ¹³ ਕਹਦਾ ਸਾ”। ਤਾ ਰਾਇ ਭੋਏ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਵੇ, ਤੂ ਕਿਉ ਕੂਤੀ ਹੀ ਫਿਰਿਆਇ ਕਰਦਾ ਸਹਿ, ਉਜਾਤਾ ਨ ਸੀਓ ਹੋਇਆ” ? ਤਬ ਉਨਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਰਾਇ ਜੀ ! ਉਜਾਤਾ ਸਹੀ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਮਹੀ ਖਾਇ ਕਰਿ ਵਿਚੇ ਬੈਠੀਆਂ ਸਨਿ, ਜਾ ਡਿਰਿ ਪੰਚ ਜਾਇ ਦੇਖਨਿ ਤਾ ਖੇਤੁ ਚੰਗਾ ਭਲਾ ਹੈ, ਮਹੀ ਅਡ ਚਰਦੀਆਂ ਹਨਿ, ਏਵਡੁ ਕੋਈ ਖੁਦਾਇ ਦਾ ਤਮਾਸਾ ਹੋਦਾ ਹੈ”। ਤਬ ਰਾਇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏਹੁ ਕਿ ਆਖਦਾ ਹੈ ?” ਤਬ ਉਨਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਰਾਇ ਜੀ ! ਉਜਾਤਾ ਤਾ ਉਜਾਤੇ ਨਾਲਿ ਹੈ ਪਰੁ ਨਾਨਕੁ ਕਾਲੂ ਦਾ ਪੁਤੁ ਐਸੀ ਅਜਮਤਿ¹⁴ ਨਾਲਿ ਡਿਠਾ, ਵਡੀਆਂ ਖੁਦਾਇ ਦੀਆਂ ਸਿਫਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਏਹੀਆਂ ਨਸੀਹਤੀ ਦੇਦਾ ਹੈ ਜਿ ਸੁਣਿਐ ਹੋਇਐ ਤਬਾ ਕਿਸੀ ਦੀ ਨਾਹੀ ਰਹਦੀ”। ਤਬ ਰਾਇ ਆਖਿਆ ਜਿ, “ਇਨਾਇਤਿ¹⁵ ਖੁਦਾਇ

¹ ਹੈਰਾਨ, ਅਸਚਰਜ। ² ਲਤਕਾ। ³ ਵਸਤੀ। ਨਗਰ। ⁴ ਕਿਸਾਨ। ⁵ ਰਿਨਸਾਫ਼, ਨਿਆਇ। ⁶ ਮਮੂਰ, ਹਰਾ ਫਰਾ, ਆਬਾਦ, ਚੰਗੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ (ਲਹਿ ਲਹਿ ਕਰਦਾ)। ⁷ ਵਸੀਨ, ਦੂਤ, ਵਕੀਲ। ⁸ ਏਰਖਾ। ⁹ ਵਿਖੇਪ। ਨਿੰਦਾ, ਸ਼ਿਕਾਇਤ। ¹⁰ ਕਿਉਂ।
¹¹ ਵੱਟਾਂ ਉਤੇ ਲੱਗੀਆਂ ਫਿਰਦੀਆਂ। ¹² ਮਤ ਖੇਤ ਖਵਾਲ (ਚਾਰ) ਦੇਂਦਾ ਹੋਵੇ। ¹³ ਵਿਰੁੱਧ।
¹⁴ ਵਡੱਪਣ। ਵਡਿਆਈ। ਕਰਾਮਾਤ। ¹⁵ ਬਖਸ਼ਿਸ਼।

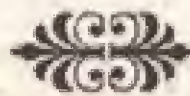
ਦੀ ਹੈ, ਕਿਆ ਮੁਸਕਲ ਹੈ ਖੁਦਾਇ ਸਵਾਰ ਦੇ ? ਕਿਆ ਲਗਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਓਸੁ ਸਵਾਰਿਆ ਡਾਵੈ ?” ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਪੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ।

ਸਲੋਕੁ^੧ ।

ਨਾਨਕ ਬਰਤਨ ਕੂੜ ਕੇ ਕਲਿ ਮਹਿ ਲੇਹਿ ਮਨੁਖ ।

ਸਚ ਕੈ ਪਾਤਿ^੨ ਨ ਛੀਪਹੀ^੩ ਕਿਵ ਕਰਿ ਪਾਵਹਿ ਸੁਖ ॥ ੧ ॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਪੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਸਤਿ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥੮॥

ਦਰਖਤ ਦੀ ਛਾਂ ਨਾ ਢਲਨੀ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਨਾਲ)

ਜਦ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤੇਰਹ ਚਉਦਹ ਬਰਸਾ ਕਾ ਭੋਆ ਤਬ ਦਾਵੈ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਚਾ ਨਾਨਕਾ ! ਅਜ ਹਾਲੀ ਪਾਲੀ ਰਖੇ ਸਭਿ ਜਿਮੀ ਗੋਡਣ ਗਏ ਹੈ, ਬਚਾ ! ਤੂੰ ਖੇਤੁ ਦੇ ਬੰਨੈ ਜਾਇ ਖੜਾ ਹੋਹਿ ਜਿ ਚਿਤੀਆਂ ਖੇਤੁ ਖਾਇ ਨ ਜਾਨੀ ।” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਭਲਾ ਹੋਵੈ” । ਦਾਵੈ ਕਾਲੂ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜਾਹਿ ਪਿਛੁ ਬਚਾ ਨਾਨਕਾ ! ਖੇਤੁ ਰਖਾ”^੧ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਖੇਤੁ ਕਣਕ ਦਾ ਰਖਾ ਚਲਿਆ । ਰਖੇ ਦੀ ਖੰਡਾਣੀ^੨ ਲੈ ਕਰਿ ਜਾਇ ਖੇਤੁ ਫੇਰਾ ਦਿਤੋਸੁ । ਦੇ ਕਰਿ ਫੇਰਾ ਖੇਤੁ ਦੇ ਬੰਨੈ ਇਕੁ ਬਿਰਖ ਥਾ, ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਉਸੁ ਰੁਖ ਹੇਠਿ ਜਾਇ ਕਰਿ ਪੈ ਸੁਤਾ । ਤਬ ਰਾਇ ਭੋਆ ਉਸੁ ਰਾਹਿ ਅਸਵਾਰ ਹੋਆ ਜਾਇ ਨਿਕਲਿਆ । ਰਾਇ ਭੋਆ ਨਫਰ ਕੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਦੇਖੋ, ਯਾਰੋ ਕੋਈ ਏਹੁ ਜਿ ਹੀ ਸਿ ਸਬਾਹ^੩ ਦੇ ਹੀ ਪਹਰਿ ਸੰਵਿ ਰਹਿਆ ਹੈ । ਦੇਖਹੁ ! ਦਿਖਾ ! ਏਹੁ ਕਉਣ ਸੁਤਾ ਹੈ ?” ਓਹੁ ਨਫਰੁ ਜਾਂ ਦਵੜਿ ਕਰਿ ਦੇਖਨਿ ਤਬ ਕਾਲੂ ਵੇਦੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੁਤਾ ਪੜਿਆ ਹੈ । ਤਬ ਉਨਿ ਨਫਰਿ^੪ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਰਾਇ ਜੀ ! ਕਾਲੂ ਵੇਦੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੁਤਾ ਪੜਿਆ ਹੈ” । ਤਬ ਰਾਇ ਭੋਆ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਤਾ ਰਹਣਿ ਦੇਹਿ ਕਿਛੁ ਨ ਕਹੁ” । ਤਬ ਰਾਇ ਭੋਆ ਚਲਦੇ ਰਹਿਆ । ਪਹਰ ਭੁ ਦਿਨੁ ਰਹਦੇ ਨੇ ਰਾਇ ਭੋਆ ਫਟੀ ਫੇਰਿ ਓਤੈ ਰਾਹਿ ਆਇਆ । ਜਾ ਦੇਖੇ ਤਾਂ ਫੇਰਿ ਓਸੇ ਰੁਖ ਹੇਠਿ ਪੈਆ ਹੈ ਸੁਤਾ । ਓਤੈ ਇਕ ਤੈ ਪਾਸਿ ਹੈ । ਤਬ ਰਾਇ ਭੋਆ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਯਾਰੋ ਏਹੁ ਓਹੋ ਸੁਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਹੋਰੁ ਹੈ ਸੁਤੜੁ”^੫ । ਜਾ ਓਹਿ ਨਫਰ ਦਉੜਿ ਕਰਿ ਦੇਖਨਿ ਤਾਂ ਨਾਨਕੁ ਹੀ ਸੁਤਾ ਪੈਆ ਹੈ; ਕਹੈ, “ਜੀ, ਓਹੋ ਹੀ ਸੁਤਾ ਪੈਆ ਹੈ ਕਾਲੂ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ” । ਕਹੈ, “ਜੀਵਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾ ?” ਕਹੈ, “ਜੀ, ਸਾਸੁ ਤਾ ਹੈਸੁ” । ਤਬ ਰਾਇ ਭੋਆ ਘੋੜਿਆਹੁ ਉਤਰਿ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਉਪਰਿ ਆਇ ਖੜਾ ਹੋਆ । ਜਾ ਦੇਖੇ ਤਾਂ ਹੋਰਨਾ ਰੁਖਾ ਦੀ ਛਾਂਵ ਚਲਿ ਗਈ ਹੈ । ਜਿਸੁ ਰੁਖ ਹੇਠਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਸੁਤਾ ਥਾ, ਉਸੁ ਬਿਰਖ ਦੀ ਛਾਂਵਿਆ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਉਪਰਿ ਖੜੀ ਹੋਇ ਰਹੀ ਹੈ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਰਾਇ ਭੋਆ ਹੈਰਾਨੁ ਹੋਇ ਗੋਆ ਜਿ, “ਯਾਰੋ, ਦੇਖਹੁ ਤੋ ਕੁਦਰਤਿ ਖੁਦਾਇ ਦੀ ਏਸੁ ਖਾਲਕ ਉਪਰਿ ਛਾਂਵ ਟਿਕੀ ਖੜੀ ਹੈ, ਹੋਰਨਾ ਰੁਖਾ ਦੀ ਛਾਂਵ ਚਲਿ ਗਈ ਹੈ । ਅਰੁ ਜਿਤੁ ਪਾਸਿ^੬ ਪੈਆ ਹੈ ਓਹੋ ਬਾਲਕੁ ਓਤੈ ਹੀ ਪਾਸਿ ਪੈਆ ਹੈ, ਪਾਸੁ ਪਉਟਿਆ^੭ ਮੁਤਲਕਿ ਨਾਹੀ । ਵਡਾ ਹੈਰਾਨੁ ਹੋਆ ਹੈ ਕੋਈ ਵਲੀ ਖੁਦਾਇ ਏਹੁ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਏਹੁ ਸਿਧਾ ਮਨੁਖ

^੧ਇਹ ਸ਼ਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਤ ਹੈ ।

^੨ਪਤ, ਮਾਨ ।

^੩ਛਿਪਾਉ, ਲੁਕਾਉ ।

^੪ਖੇਤ ਦਾ ਰਾਖਾ ।

^੫ਰਾਖੀ ਦੀ ਖੰਡੀ, ਅਰਥਾਤ—ਗੋਪੀਆ ।

^੬ਸੁਬਹ, ਸਵੇਰ ।

^੭ਦੋੜ ਕੇ ।

^੮ਕੋਕਰ ਨੇ ।

^੯ਬਹੁਤਾ ਸੌਣ ਵਾਲਾ ।

^{੧੦}ਪਾਸੇ ।

^{੧੧}ਪਾਸਾ ਪਲਟਿਆ ਅਥਵਾ ਪਾਸਾ ਵੱਟਿਆ ।

ਨਾਹੀ"। ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਰਾਉ ਭੋਆ ਹੈਰਾਨੁ ਹੋਆ, ਸਿਫਤਿ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਲਗਾ ਕਰਨੇ ਜਿ, "ਵਾਹੁ ਖੁਦਾਇ ! ਵਾਹੁ ਖੁਦਾਇ ! ਤੇਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਕਉ ਕੁਰਬਾਨੁ। ਤੈ ਏਹੁ ਤਮਾਸਾ ਵੇਖਾਲਿਆ ਤੇਰੇ ਤਮਾਸੇ ਤੇ ਹਉ ਕੁਰਬਾਨੁ ਜਾ।" ਹੈਰਾਨੁ ਹੋਇ ਕਰਿ ਰਾਉ ਭੋਆ ਖੜਾ ਹੋਆ ਤਾਂ, ਤਾਂ ਤੋੜੀ¹ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਕਰਿ ਕੇ ਉਠਿ ਬੈਠਾ² ਰਾਉ ਭੋਆ ਜਾਇ ਪੈਰੀ ਪੈਆ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਆਉ ਰਾਇ ਜੀ ! ਖੁਦਾਇ ਤੇਰਾ ਭਲਾ ਕਰੈਗਾ"। ਜਾ ਦੇਖੇ ਰਾਉ ਭੋਆ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੇ ਦਰਸਨ ਦੀ ਤਰਫ, ਓੜਕੁ ਧੁਰਿ ਧਿਰਿ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਅਗਾਹੁ ਵਸਤੁ ਹੈ, ਅਨੂਪੁ ਦਰਸਨੁ ਹੈ। ਉਹੁ ਜਿ ਛਾਂਵ ਸੀ ਸਿ ਉਥਾਉ ਜਾਇ ਖੜੀ ਹੋਈ। ਤਬ ਰਾਇ ਭੋਏ ਓਹੁ ਭੀ ਤਮਾਸਾ ਅਖੀ ਡਿਠਾ, ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਸਿਰੁ ਫੇਰਿਓਸੁ, ਹੈਰਾਨੁ ਹੋਇ ਗੋਆ। ਤਬ ਰਾਇ ਭੋਏ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਏ ਨਾਨਕ ! ਅਜਬੁ ਹੈਰਾਨੁ ਡਿਠਾ। ਸਬਾਹ ਅਸੀ ਏਤੁ ਰਾਹਿ ਗਏ ਤਾਂ ਭੀ ਸੋਏ ਦੇਖੇ, ਜਾਂ ਹੁਣਿ ਅਸੀ ਆਏ ਤਾਂ ਭੀ ਤੁਸੀ ਸੋਏ ਹੀ ਦੇਖੇ। ਅਜਬੁ ਹੈਰਾਨੁ ਦੇਖਿਆ ਖੁਦਾਇ ਕਾ"। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਗਵੜੀ³ ਰਾਗ ਮਹਿ ਬਾਨੀ ਬੋਲਿ ਉਠਾ, ਉਪਦੇਸੀ ਬਾਨੀ ਤਰੀਕਤਿ⁴ ਕੇ ਘਰਿ ਮਹਿ ਜਿ।

ਰੈਨਿ ਗਵਾਈਐ ਸੋਇ ਕਰਿ, ਦਿਵਸੁ ਗਵਾਇਆ ਖਾਇ।

ਹੀਰੇ ਜੈਸਾ ਜਨਮੁ ਹੈ ਕਵਡੀ ਬਦਲੈ ਜਾਇ ॥ ੧ ॥

ਨਾਮੁ ਨ ਜਾਨਿਆ ਖਸਮ ਕਾ ਫਿਰਿ ਪਾਛੈ ਪਛਤਾਹੁਗੇ⁵। ਰਹਾਉ।

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਸੁਣੀਐ ਰਾਇ ਜੀ ! ਏਸੁ ਮਨ ਨੂੰ ਅਠਾ ਪਹਿਰਾ ਵਿਚਿ ਸੁਤੇ ਹੀ ਗੁਦਰਦੀ ਹੈ ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ⁶। ਚਾਰਿ ਪਹਰ ਦਿਨੁ ਖਾਣ ਪੀਣ ਕੀ ਧਵਰਤਾ⁷ ਵਿਚਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਰਾਤਿ ਸੁਤੇ ਵਿਹਾਵਦੀ ਹੈ। ਏਹੁ ਜਿ ਏਸ ਕਾ ਜਨਮੁ ਥਾ ਸਿ ਅਮੋਲਕੁ ਹੋਰਾ ਥਾ। ਏਸੁ ਮਾਇਆ ਕੀ ਪਰਕਿਰਤਿ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਕਵਡੀ⁸ ਹੈ। ਏਸੁ ਕਵਡੀ ਕੇ ਸੰਗਿ ਏਨਿ ਮਨੁਖਿ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ। ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਨਾਮੁ ਵਿਸਰਿ ਗੋਆ। ਸਾਹਿਬ ਜਾਣਿਓ ਨਾਹੀ, ਅੰਤਿ ਕਾਲਿ ਏਸੁ ਮਨੁਖ ਪਛਤਾਵਣਾ ਹੈ। ਪਣੁ ਹੁਣਿ ਏਹੁ ਸਮਝਦਾ ਨਾਹੀ। ਜਾ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਨਾਮੁ ਸਿੰਵਾਣਿ ਕਰਿ ਸਿਮਰੈ ਤਬ ਦਰਗਹ ਮਾਨੁ ਪਾਵੈ"। ਤਬ ਰਾਇ ਭੋਏ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਏ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਜਿਸੁ ਧਨ ਕਉ ਏਹੁ ਬੰਦਾ ਦਉੜਦਾ ਹੈ ਏਹੁ ਧਨੁ ਏਸੁ ਦੇ ਕੰਮਿ ਹੈ ?" ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲਿ ਉਠਾ ਜਿ:—

ਅਨਤਾ⁹ ਧਨੁ ਧਰਨੀ ਧਰਾ ਅਨਤੁ ਨ ਚਾਹਿਆ ਜਾਇ।

ਅਨਤੁ ਜਿ ਚਾਹਨ ਜੋ ਗਏ ਸਿ ਆਏ ਅਨਤੁ ਗਵਾਇ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਰਾਇ ਜੀ, ਜਿਤਨਾ ਏਹੁ ਧਨ ਧਰਤੀ ਹੇਠਿ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਸਭੁ ਅਕਾਰਥਾ¹⁰ ਹੈ ਏਤੁ ਧਨਿ ਸੰਜਿਐ ਸਾਹਿਬੁ ਨਾਹੀ ਪਾਵਦਾ। ਸਾਹਿਬ ਕਉ ਛੋਡਿ ਕਰਿ ਜੇ ਦੂਜੇ ਕਉ ਜਾਤਾ ਹੈ ਸਿ ਬੋਲੀ ਵਸਤੁ ਕਾਰਨਿ ਬਹੁਤੁ ਵਸਤੁ ਬੋਲੀ। ਬਿਨਾ ਸਾਹਿਬ ਬੀ ਹੋਰੁ ਵਸਤੁ ਏਸ ਕੈ

¹ਤਾਂ (ਤਏਂ) ਤੋੜੀ (ਤਕ)। ²ਹੋਰ ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿਚ ਇਸ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਮੂੰਹ ਉਤੇ ਸੱਪ ਦਾ ਫਣ ਫੈਲਾ ਕੇ ਛਾਂ ਕਰਨਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਏਥੇ ਉਹ ਘਟਨਾ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ³ਗਉੜੀ।

⁴ਗਿਆਨ। ⁵ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਇਸਤਰਾਂ ਹੈ—

ਰੈਣਿ ਗਵਾਈ ਸੋਇ ਕੈ, ਦਿਵਸੁ ਗਵਾਇਆ ਖਾਇ ॥ ਹੀਰੇ ਜੈਸਾ ਜਨਮੁ ਹੈ ਕਉਡੀ ਬਦਲੈ ਜਾਇ ॥

ਨਾਮੁ ਨ ਜਾਨਿਆ ਰਾਮ ਕਾ ॥ ਮੂੜੇ ਫਿਰਿ ਪਾਛੈ ਪਛਤਾਹਿ ਰੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

⁶ਦੂਜੀ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਚ ਏਥੇ ਪਾਠ ਹੈ—'ਰਾਤਿ ਸੁਤੇ ਹੀ ਵਿਹਾਵਦੀ ਹੈ'। ⁷ਪਾਠਾਂਤਰ—'ਧਾਤੁ', ਪਰ 'ਧਵਰਤਾ' ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਧਾਵਨਤਾ (ਦੌੜ ਭੱਜ)। ⁸ਕੋਡੀ। ⁹ਅਨੰਤ। ਬੇਅੰਤ। ¹⁰ਵਿਆਰਥ, ਜੋ ਸਕਾਰਥਾ ਨਹੀਂ।

ਕਾਮਿ ਨਾਹੀ । ਧਨੁ ਨ ਧਨੁ ਨ ਧਰਤਿ ਨ ਧਾਮੁ ਏਸ ਕੈ ਕਾਮਿ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ । ਬਿਨਾ ਖਸਮ ਕੇ ਨਾਵ ਬੀ । ਸਿ ਤਿਸੁ ਖਸਮ ਕਉ ਏਕੁ ਜੋਉ ਜਾਣਦਾ ਨਾਹੀ” । ਤਬ ਰਾਇ ਭੋਲੈ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਸਿ ਧਨੁ ਤੁਸਾ ਕਉ ਖੁਦਾਇ ਦੀਆ ਹੈ ਤਿਸੁ ਬੀ ਕਿਛੁ ਹਮ ਭੀ ਬਖਰੇਵੰਦਾ ਹੋਵਹਿ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਜਿ—

ਆਪਣ ਲੀਆ ਜਿ ਮਿਲੈ ਤਾ ਸਭੁ ਕੋ ਭਾਗਨੁ ਹੋਇ ॥

ਕਰਮਾ ਉਪਰਿ ਨਿਬੜੈ ਜੇ ਲੋਚੈ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥ ੩ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ—

ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਰਾਇ ਜੀ ਏਹੁ ਧਨੁ ਗਨੀਮਤਿ^੧ ਖੁਦਾਇ ਦੀ ਹੈ, ਸੁ ਖੁਦਾਇ ਦੇ ਹੀ ਵਸਿ ਹੈ । ਜੇ ਆਪਣੈ ਵਸਿ ਹੋਵੈ ਤਾ ਸਭੁ ਕੋਈ ਭਾਗਨੁ^੨ ਹੋਇ ਬੈਠੇ, ਪਰੁ ਏਹੁ ਧਨੁ ਕਰਮਾ ਉਪਰਿ ਹੈ । ਜਿਸੁ ਕੋ ਕਰਮਿ ਪਇਆ ਹੋਇ ਜਿਸ ਕਉ ਕਰਮੁ ਕਰਿ ਖੁਦਾਇ ਦੇਇ ਸੋਈ ਹੀ ਪਾਵੈ, ਹੋਰੁ ਕੋਈ ਨ ਪਾਵੈ । ਭਾਵੈ ਅਨੇਕ ਜਤਨ ਕਰੈ ਆਪਣਾ ਲੀਆ ਏਹੁ ਧਨੁ ਹਥਿ ਨਾਹੀ ਆਵਤਾ” । ਤਬ ਰਾਇ ਭੋਲੈ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਏਸੁ ਬਾਤ ਮਹਿ ਸਕੁ^੩ ਨਾਹੀ, ਏਹੁ ਧਨੁ ਤਾ ਤੁਸਾ ਨੋ ਹਕ ਤਾਲਹ ਦੇ ਨਿਬੜਿਆ ਹੈ । ਏਹੁ ਵਡਿਆਈ ਤੁਸਾ ਹੀ ਨੋ ਖੁਦਾਇ ਦਿਤੀ ਹੈ, ਭਾਵੈ ਅਸਾਨੋ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਹੋਹੁ ਭਾਵੈ ਨ ਹੋਹੁ, ਅਸੀ ਤੇਰੇ ਹਹਿ ਜੀ, ਤੈ ਬੀ ਅਸਾਡੀ ਸਾਰ ਖੁਦਾਇ ਕਰਾਏ ਤਾ ਕੀਚੈ । ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਜਿ—

ਨਾਨਕ ਕਰਣਾ ਜਿਨਿ ਕੀਆ, ਸੋਈ ਸਾਰ ਕਰੇਇ ।

ਹੁਕਮੁ ਨ ਜਾਪੀ ਖਸਮ ਕਾ, ਕਿਸੈ ਵਡਿਆਈ ਦੇਇ^੪ ॥ ੧ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਰਾਇ ਜੀ ! ਜਿਨਿ ਏਹੁ ਕਿਛੁ ਕਾਰਣੁ ਕੀਆ ਹੈ, ਸਾਰ ਭੀ ਸੋਈ ਕਰੈਗਾ । ਉਸੁ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਗਹਣਗਤਿ ਕਵਣੁ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਜਿ ਕਿਸੇ ਦੇ ਤਾਈ ਵਡਿਆਈ ਕਰੈ, ਏਹੁ ਗਤਿ ਓਹੋ ਹੀ ਜਾਣੈ । ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਗਤਿ ਸਾਹਿਬੁ ਹੀ ਜਾਣੈ” । ਤਬ ਰਾਇ ਭੋਲੈ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਮੈ ਜਾਣਦਾ ਹਾ ਜਿ ਏਹੁ ਵਡਿਆਈ ਖੁਦਾਇ ਤੁਝੇ ਹੀ ਨੋ ਦਿਤੀ ਹੈ । ਕਿਛੁ ਅਸਾਡੈ ਬਾਬਿ^੫ ਤੁ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਹੋਹਿ ਜੀ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਹਸ ਪਤਿਆ ਜਾ ਦੇਖੈ ਤਾਂ ਬਜਿਦਿ^੬ ਹੋਇ ਲਗਾ ਹੈ ਰਾਇ ਭੋਲਾ, ਮਿਟਦਾ ਨਾਹੀ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਰਾਇ ਜੀ ! ਤੇਰੀ ਜਿ ਮਨਸਾ ਹੈ ਸਿ ਤੁ ਮੰਗੁ” । ਤਬ ਰਾਇ ਭੋਲੈ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਤੁ ਜਾਣਹਿ ਸਿ ਦੇਹਿ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਤੇਰੇ ਸਰਮ ਖੁਦਾਇ ਦੀਨ ਮਹਿ ਭੀ ਰਖੇਗਾ ਅਰ ਦੁਨੀਆਂ ਮਹਿ ਭੀ ਰਖੇਗਾ” । ਤਬ ਰਾਇ ਭੋਲੈ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਅਗੈ ਪਿਛੈ ਸਰਮ ਰਹੈ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਰਾਇ ਜੀ ! ਤੇਰੀ ਕੁਰਸੀ ਬਕੁਰਸੀ ਖੁਸਹਾਲੁ ਰਹੇਗੀ” । ਰਾਇ ਭੋਲਾ ਪੈਰੀ ਪੈ ਕਰਿ ਉਠਿ ਕਰਿ ਤਸਲੀਮ^੭ ਕੀਤੀਅਸੁ । ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜਾਹਿ ਰਾਇ ਜੀ ! ਵਿਦਿਆ ਹੋਹਿ, ਤੇਰਾ ਜਿ ਹੋਵਣਾ ਸਾ ਸਿ ਮਕਸੂਦ ਖੁਦਾਇ ਕੀਤਾ, ਜਾਹਿ ਅਸਵਾਰੁ ਹੋਹੁ” । ਤਬ ਰਾਉ ਭੋਲਾ ਕੁਰਨਸਿ^੮ ਕਰਿ ਵਿਦਾ ਹੋਆ । ਅਗੈ ਦੂਰਿ ਜਾਇ ਕਰਿ ਕੁਨਸਿ^੯ ਲਗਾ ਕਰਣੇ, ਚਲੈ ਚਲਿ ਕਰਿ ਕੁਨਸਿ ਕਰੈ-ਪੈਰੁ ਪਿਆਦਾ ਹੀ ਘਰੀ ਆਇਆ । ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਵਾਹਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ ।

^੧ਸਿੰਧੀ ਵਿਚ ‘ਬਖਰਾ’ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਨਾਂ ਹੈ । ਬਖਰੇਵੰਦ, ਅਰਥਾਤ—ਹਿੱਸੇਦਾਰ ।

^੨ਬਖਸ਼ਿਸ਼, ਦਾਤ ।

^੩ਭਾਗ ਵਾਲਾ । ਨਸੀਬ ਵਾਲਾ ।

^੪ਸ਼ਕ । ਸੰਦੇਹ । ਸੰਸਾ ।

^੫ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਮਹਲਾ ੧ ।

^੬ਬਾਰੇ । ਵਾਸਤੇ ।

^੭ਜਿੰਦ ਕਰ ਕੇ, ਹਠ ਨਾਲ ।

^੮ਸਲਾਮਾ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ।

^੯ਕੋਰਨਿਸ਼,

ਬੁਕ ਬੁਕ ਸਲਾਮਾਂ ਕਰਕੇ ।

ਸਲੋਕ^੧ ॥

ਰਾਮੁ ਨਾਮੁ ਮਨ ਸਿਮਰੀਐ, ਜਿਸ ਤੇ ਹੋਵੈ ਲਾਹੁ ।

ਸੰਤੀ ਜਪਿਆ: ਸੰਤ ਕਹਿ ਗਏ, ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਤੁਮਿ ਭੀ ਜਪਹੁ ਜਪਾਹੁ ॥ ੧ ॥

ਬੋਲੋ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ।
ਰਾਮ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੯ ॥

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਵਡਿਆਈ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਨਾਲ)

ਤਬ ਰਾਉ ਭੋਆ ਘਰਿ ਆਇ ਕਰਿ ਸਮਝਾ ਜਿ ਤਿਸੁ ਦਿਨਿ ਖੇੜ ਵਾਲਾ ਪੁਕਾਰਦਾ ਆਇਆ ਸੀ ਜਿ ਮੇਰਾ ਖੇੜ ਮਹੀ ਖਾਧਾ ਹੈ ਸੁ ਏਹੁ ਬਾਤ ਸਚੁ ਸੀ ਜਿ ਆਖਦਾ ਸਾ । ਏਸ ਸੁਤੇ ਹੀ ਥਾਵਹੁ ਖੇਤ ਮਹੀ ਖਾਧਾ ਤਹਿ ਤੀਕ ਪਣੁ ਏਸ ਦੀ ਅਜਮਤਿ^੧ ਸਾਥਿ ਖੇਤੁ ਫੈਲਿਆ ਹੈ ਫੇਰਿ । ਜਿਉ ਅਜੁ ਸੁਤਾ ਸੀ ਤਿਵੇ ਹੀ ਤਿਸੁ ਦਿਨਿ ਭੀ ਸੁਤਾ ਹੋਵੇਗਾ । ਜਿਉ ਅਜੁ ਪ੍ਰਛਾਵਾ ਖਤਾ ਹੋਇ ਰਹਿਆ ਸਾ ਤਿਉ ਉਸੁ ਦਿਨਿ ਖੇਤ ਭੀ ਖਾਧਾ ਹੋਆ ਹਰਿਆ ਹੋਆ ਸਾ । ਏਸੁ ਵਿਚਿ ਅਜਮਤਿ ਖੁਦਾਇ ਦੀ ਹੈ । ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਾਰਾਵਾਰੁ^੨ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਜਾਣਦਾ । ਤਬ ਰਾਉ ਭੋਆ ਕਾਲੂ ਵੇਦੀ ਦੇ ਘਰਿ ਗਇਆ । ਜਬ ਰਾਉ ਭੋਆ ਕਾਲੂ ਵੇਦੀ ਦੇ ਘਰਿ ਗਇਆ ਤਾਂ ਲੋਕਾ ਕਹਿਆ ਜਿ “ਰਾਉ ਆਇਆ ਐ” । ਕਾਲੂ ਅਗਹੁ ਸਉਹਾ ਆਇ ਮਿਲਿਆ । ਤਬ ਰਾਉ ਆਇ ਕਾਲੂ ਦੇ ਘਰਿ ਖਤਾ ਹੋਆ । ਕਾਲੂ ਅਗੈ ਵਿਛਾਵਣੇ ਵਿਛਾਵਾਏ । ਰਾਉ ਕਾਲੂ ਨੂੰ ਲੈ ਬੈਠਾ । ਤਬ ਰਾਇ ਭੋਇ ਆਖਿਆ ਜਿ, “ਛਾਈ ਕਾਲੂ ! ਤਿਤੁ ਦਿਓ^੩ ਜਿ ਤੇਰੇ ਪੁਤ੍ਰ ਉਜਾੜਾ ਕੀਤਾ ਸਾ ਜਿ ਅਜੁ ਉਹ ਉਜਾੜਾ ਮੈ ਸਹੀ ਕੀਤਾ, ਜਿ ਉਹ ਉਜਾੜਾ ਸਹੀ ਹੋਆ ਹੈ, ਜਾਇ ਤੁਸੀ ਉਸੁ ਖਸਮ ਦਾ ਦਿਲਾਸਾ ਕਰਹੁ” । ਤਬ ਦਾਦਾ ਕਾਲੂ ਹੈਰਾਨੁ ਹੋਇ ਰਹਿਆ ਜਿ ਰਾਉ ਕਿਛੁ ਲੈਣ ਨੋ ਹੋਆ ਹੈ ਜਾ ਫੇਰਿ ਏਹਿ ਗਲਿ ਉਖਲੀ ਹੈਸੁ । ਤਾ ਦਾਦੇ ਕਾਲੂ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਭਲਾ ਹੋਵੈ ਰਾਇ ਜੀ ! ਜਾਂ ਬਿਨਾ ਉਜਾੜੇ ਮੈ ਤੇ ਦਿਵਾਇਆ ਭਾਵਦਾ ਹੈ ਤਾ ਸਾਡਾ ਕਿਆ ਚਾਰਾ ਹੈ” । ਤਬ ਰਾਇ ਭੋਐ ਕਹਿਆ, ਜਿ, “ਨਾ ਨਾ, ਬਿਨਾ ਉਜਾੜੇ ਤੇ ਕਹੈ ਜਿ ਖਖ ਮਾਰੈ, ਮੈ ਆਪਣੇ ਸਿਰਦੀ ਸਹੁਗੰਦ^੪ ਹੈ ਜੇ ਮੈ ਝੂਠੁ ਕਹਾ, ਉਜਾੜਾ ਸਹੀ ਹੋਇਆ ਹੈ” । ਤਾ ਕਾਲੂ ਆਖਿਆ ਜਿ, “ਭਲਾ ਰਾਇ ਜੀ ! ਭਲਾ ਹੋਵੈ । ਜਾਂ ਤੁਸਾਂ ਸਹੀ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਸਹੀ ਹੋਆ” । ਰਾਇ ਭੋਐ ਆਖਿਆ ਜਿ, “ਨਾ ਨਾ ! ਉਸੁ ਖਸਮ ਦਾ ਤੁਸੀ ਦਿਲਾਸਾ ਕਰਹਿ ਜਿਸ ਦਾ ਉਜਾੜਾ ਹੋਇਆ ਹੈ” । ਤਬ ਦਾਦੇ ਕਾਲੂ ਆਖਿਆ ਜਿ, “ਭਲਾ ਹੋਵੈ ਰਾਇ ਜੀ ! ਜਾਂ ਤੁਧੁ ਵਿਣੁ ਉਜਾੜੇ ਹੋਏ ਹੀ ਤੇ ਦਿਵਾਇਆ ਭਾਵਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਦੇਹਿਗੇ” । ਤਾ ਰਾਉ ਭੋਆ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰਿ ਉਠਿਆ ਜਿ, “ਕਾਲੂ ! ਏਹੁ ਜਿ ਤੇਰਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹੈ ਜਿ ਵਡੀ ਅਜਮਤਿ ਸਾਥਿ ਹੈ, ਏਸ ਦੀ ਮਿਤਿ^੫ ਕਿਛੁ ਕਹੀ ਨਹੀ ਜਾਂਦੀ । ਏਸੁ ਵਿਚਿ ਮੈ ਜਾਹਰਾ ਕਰਾਮਾਤਿ ਡਿਠੀ ਹੈ” । ਜਿਵ ਜਿਵ ਰਾਇ ਭੋਐ ਕਰਾਮਾਤਿ ਡਿਠੀ ਸੀ, ਜਿਉ ਜਿਉ ਰਾਇ ਭੋਐ ਦਰਖਤ ਦੀ ਛਾਵ ਡਿਠੀ ਬੀ, ਤਿਉ ਤਿਉ ਦਾਦੇ ਕਾਲੂ ਨੋ ਰਾਇ ਆਖਿ ਸੁਣਾਇਆ । ਤਬ ਰਾਇ ਭੋਐ ਓਹੁ ਜਟੁ ਭੀ ਸਦਾਇਆ । ਜਾਂ ਓਹੁ ਜਟੁ ਆਇਆ

^੧ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ । ^੨ਵਡਿਆਈ । ^੩ਵਾਰਾ ਪਾਰ, ਉਰਲਾ
ਤੇ ਪਾਰਲਾ ਕੰਢਾ, ਭਾਵ—ਹੱਦ ਬੰਨਾ । ^੪ਉਸ ਦਿਨ । ^੫ਸੁਗੰਦ, ਸਹੁੰ । ^੬ਗਤਿ ਮਿਤਿ,
ਹੱਦ, ਮਿਣਤੀ ।

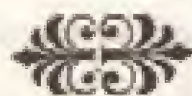
ਓਨਿ ਆਇ ਕਰਿ ਰਾਇ ਜੀ ਨੋ ਸਿਰੁ ਨਿਵਾਇਆ । ਰਾਇ ਓਹੁ ਜਟੁ ਸਦਿ ਕਰਿ ਨਿਜੀਕਿ ਬੈਠਾਇਆ । ਤਦਿ ਰਾਇ ਭੋਲੈ ਆਖਿਆ ਜਿ, “ਕਿਉ ਮੀਆਂ ਵੇ ਜਟਾ ! ਤਿਤੁ ਦਿਨਿ ਤੇਰਾ ਉਜਾੜਾ ਹੋਆ ਹੈ, ਤੇ ਖੁਦਾਇ ਦੀ ਸੰਹੁ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ-ਏਵੇ^੯ ਆਖਦਾ ਸਹਿ । ਜਿਉ ਉਜਾੜਾ ਹੋਆ ਹੈ ਤਿਵੇ ਤੂੰ ਖੁਦਾਇ ਦੀ ਸਹੁਗੰਦ ਹੈ ਜੇ ਬਿਨਾ ਭਿਨੇ ਹੋਰੁ ਗਲਿ ਕਾਈ ਕਰਹਿ । ਜਿਉ ਭਿਨਾ ਹੀ ਤਿਉ ਕਹੁ” । ਤਬ ਓਨਿ ਜਟਿ ਆਖਿਆ ਜਿ, “ਰਾਇ ਜੀ ! ਖੁਦਾਇ^{੧੦} ਉਗਾਹੁ ਹੈ, ਕੈ ਖੁਦਾਇ ਓਗਾਹੁ ਹੈ, ਜੇ ਹੰਉ ਹੋਰੁ ਕਾਈ ਗਲਿ ਕਰਸਾਂ । ਜਿਉ ਭਿਨੀ ਹੈ ਤਿਉ ਕਹਦਾ ਹਾ ਰ ਇ ਜੀ ! ਮਹੀਂ ਸਹੀ ਉਜਾੜਾ ਕੀਤਾ ਸੀ । ਜਾਇ ਕਰਿ ਦੇਖਾ ਤਾ ਨਵੈ ਗੋਹੇ ਮੰਨਲਾ ਧਾਨਾਂ^{੧੧} ਦਾ ਖੇਤੁ ਹੋਆ ਹੈ । ਖਾਇ ਕਰਿ ਮੰਹੀ ਵਿਚਿ ਬੈਠੀਆਂ ਹੈਨਿ । ਹੰਉ ਭੰਨਾ^{੧੨} ਤੁਸਾ ਬੈ ਫਿਰੀਆਇ ਕਰਣੇ ਆਇਆ ਸਾ । ਏਥਹੁ ਜਦਿ ਆਇਆ ਤਦਿ ਨਾਲਿ ਮੁਸਫ^{੧੩} ਲੈ ਗਇਆ ਸੀ । ਜਾ ਫੇਰਿ ਜਾਇ ਕਰਿ ਦੇਖਾ ਤਾ ਇਕੁ ਪਠਾ ਭੀ ਨਾਹੀ ਟੁਕਿਆ, ਅਤੈ ਟਾਇ ਜੀ ! ਹੋਰਨੀ ਸਮੀਹੁ^{੧੪} ਚਉਣੇ^{੧੫} ਧਾਨ ਹੋਏ ਉਦੁ ਖੇਤੁਹੁ^{੧੬} । ਏਹੀ^{੧੭} ਖੁਦਾਇ ਦੀ ਕਾਈ ਮਿਹਰ ਹੋਈ” । ਤਬ ਰਾਇ ਭੋਲੈ ਸਿਰੁ ਫੇਰਿਆ, ਲਗਾ ਖੁਦਾਇ ਦੀ ਸਿਫਤਿ^{੧੮} ਕਰਨੇ ਜਿ, “ਵਾਹੁ ਖੁਦਾਇ ! ਤੁਧੁ ਏਸੁ ਵਿਚਿ ਏਹੀ ਅਜਮਤਿ ਰਖੀ ਹੈ” । ਤਬ ਰਾਇ ਭੋਲੈ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਭਾਈ ਕਾਲੁ ! ਤੁ ਏਵ ਕਰਿ, ਮਤੁ ਜਾਣਹਿ ਜਿ ਏਹੁ ਪੁਤੁ ਮੇਰਾ ਹੈ, ਮੈ ਪਾਲਿ ਪੋਸਿ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਮਤ ਏਹ ਗਲ ਜਾਣਦਾ ਹੋਵਹਿ ਕਿ ਕਾਈ ਗਲ ਟਹਲ ਫੁਰਮਾਇਸਿ ਕਰਦਾ ਹੋਵਹਿ । ਓਹੁ ਤੇਰਾ ਪੁਤੁ ਨਾਹੀ, ਵਡਾ ਬੁਜਰਕ ਹਈ, ਕੋਈ ਖੇਲ ਖੁਦਾਇ ਦਾ ਹਈ, ਪਰੁ ਅਜਮਤਿ ਸਾਥਿ ਭਰਿਆ ਹੈ । ਤੁ ਏਸ ਦੀ ਖਿਜਮਤਿ ਹੀ ਕਰਦਾ ਰਹੁ ਜੇ ਕਿਤੇ ਮਰਾਤਬੈ ਪਹੁਚਿਆ ਲੋੜਦਾ ਹੈ, ਨਾਹੀ ਤਾ ਮਾਰਿਆ ਜਾਹਿਗਾ । ਚੇਤਾ ਕਰਦਾ ਰਹੈ, ਮੈ ਓਸ ਦੀ ਜਾਹਗੀ ਕਰਾਮਤਿ ਨਜਰਿ ਆਈ ਹੈ ਜਿ ਗਉਸ^{੧੯} ਖੁਦਾਇ ਦਾ ਹੈ, ਦੇਖੀ ਚੇਤਾ ਕਰੀ” । ਤਬ ਦਾਏ ਕਾਲੁ ਆਖਿਆ ਜਿ, “ਰਾਇ ਜੀ ! ਖੁਦਾਇ ਉਸ ਦੀ ਰਖੇਗਾ । ਤਬ ਉਸੁ ਪਿਛੈ ਖੁਦਾਇ ਸਭਨਾ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰੇਗਾ” । ਤਬ ਰਾਇ ਭੋਲਾ ਦਾਏ ਕਾਲੁ ਨੋ ਕਹਦੇ ਆਪਣੇ ਫੇਰੇ ਗਇਆ ਅਰੁ ਰਾਖਾ ਦਾਏ ਕਾਲੁ ਖੇਤੁ ਰਖਣੇ ਕੰਉ ਭੇਜਿ ਦੀਆ । ਓਹੁ ਜਾਇ ਖੇਤ ਖਲਾ ਹੋਆ ਰਖਣ ਦੇ ਤਾਂਈ ਅਰੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਘਰਿ ਆਇਆ । ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ ਸਤਿਗੁਰੂ ।

ਸਲੋਕੁ ।

ਕੁਦਰਤਿ ਕਰਤੇ ਕੀ ਕਉਣੁ ਜਾਣੇ ਆਪੇ ਜਾਣੈ ਜੋਈ ।

ਜਿਨਿ ਜਾਤੀ ਸੇ ਆਖਿ ਨਾਸਕੈ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਵਿਰਲਾ ਕੋਈ^{੨੦}॥੧॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸਗਲੇ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ । ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ । ਰਾਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਤਿ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ॥੧੦॥

^੧ਓਹੁ ਸਤਰ ਦੁਸਰੀਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ ਹੈ । ਪਹਿਲੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ । ^੨ਨਜ਼ਦੀਕ । ਨੇੜੇ, ਕੋਲ । ^੩ਐਵੇਂ । ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ।

^੪ਮੁਦ । ਆਪ ।

^੫ਅਰਥਾਤ-ਧਾਨਾਂ ਦੇ ਖੇਤ ਵਿਚ ਨਮਾਂ ਗੋਹਾ ਹੈ ਏਥੇ ਧਾਨਾਂ ਦੇ ਖੇਤ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਕਣਕ ਦਾ ਖੇਤ ਖਾਧਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ । (ਦੇਖੋ, ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀ

Edited by M. Macauliffe, 1885, ਸਫਾ ੮) ^੬ਦੌੜਿਆ ਹੋਇਆ । ^੭ਮੁਨਸਿਫ਼, ਪੰਚ ।

^੮ਹੋਰਨਾ ਸਮਿਆਂ ਨਾਲੋਂ । ^੯ਚਾਰ ਗੁਣੇ । ^{੧੦}ਉਦੁ (ਉਸੁ) ਖੇਤੁਹੁ (ਖੇਤ ਤੋਂ) । ^{੧੧}ਅਜੇਹੀ ।

^{੧੨}ਮਹਿਮਾ । ^{੧੩}ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਅਕੀਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਫ਼ਕੀਰੀ ਦਾ ਇਕ ਖਾਸ ਦਰਜਾ, ਭਾਵ-ਫ਼ਰਿਆਦ ਸੁਣਨ

ਵਾਲਾ (ਵਲੀ) ਗ਼ੋਸ । ^{੧੪}ਓਹੁ ਸਲੋਕ ਮੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨੁ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ।

(ੳ) ਵਿਆਹ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ ।

ਜਦ ਪੰਦਰਹ ਸੌਲਹ ਬਰਸਾ ਕਾ ਹੋਆ, ਰਾਇ ਭੋਏ ਕੀ ਤਲਵੰਡੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਬਾ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀ ਕੁੜਮਾਈ ਆਈ ਵਟਾਲੇ ਤੇ, ਮੂਲੇ ਚੋਣੈ^੧ ਭੋਜੀ ਕੁੜਮਾਈ ਬੇਟੀ ਦੀ ਕਾਲੂ ਵੇਦੀ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਨੋ— ਨਾਨਕ ਕਉ ਕੁੜਮਾਈ, ਵੈਸਾਖੀ ਦੇ ਦਿਨਿ ਕੁੜਮਾਈ ਆਈ ਸੰਮਤ ੧੫੪੨, ਵਰਖੇ ਮਾਹੁ ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ ੧ ਏਕਮ ਕੈ ਦਿਨਿ, ਨਲੀਏਰੁ ਰੁਪਯਾ ਕਰੋਰਾ ਮੂਲੇ ਚੋਣੇ ਭੋਜਿਆ, ਮੂਲੇ ਚੋਣੈ ਦੇ ਪੁਰੋਹਤਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀ ਝੋਲੀ ਪਾਇਆ ਨਲੇਰੁ^੨, ਨਾਲੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਾ ਪਿਤੀਅਹੁਰਾ^੩ ਬਾ ਨਾਲੇ ਸਾਹਾ ਗਣਾਇ ਕੈ ਵੀਵਾਹੁ ਦੇ ਗਇਆ ਪਰੋਹਤੁ ਚੋਣਿਆ ਕਾ । ਵੇਦੀ ਜਨੇਤ ਦੇ ਆਹਰਿ ਪਏ, ਤਬ ਜਿਤਨਾ ਵੇਦੀਆਂ ਕਾ ਪਰਵਾਰੁ ਬਾ ਸਭੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੇ ਵੀਵਾਹ ਦੇ ਉਪਰਿ ਆਇਆ, ਜੇ ਕੋਈ ਭਲਾ ਕੁਤਮ ਬਾ ਸੁ ਸਭੁ ਸਦਾਇਆ, ਬਹੁਤੁ ਮੇਲੁ ਹੋਆ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੀ ਜਨੇਤ ਉਪਰਿ । ਪਹਿਲਾਂ ਲਗਣੁ ਆਇਆ, ਤੇਵਰ ਬੇਵਰ, ਸੁਇਨਾ-ਰੁਪਾ, ਘੋੜਾ, ਸੁਇਨੇ ਕਾ ਜਨੇਉ ਲਗਣੁ ਆਇਆ । ਉਨਹੁ ਦਿਨਹੁ ਅਨਾਜੁ ਸਉ ਗੁਣਾ ਸੁਕਾਲੁ ਹੋਤਾ ਬਾ ਅਰੁ ਹਾਲਾ ਥੋੜਾ ਲੀਚਤਾ^੪ । ਅਮਰੁ^੫ ਨਿਆਉ ਕਰਤੇ; ਰਯਤਿ ਮਹਿ ਧਰਮੁ ਬਾ; ਦਿਨ ਖਰੇ ਭਲੇ ਬੇ; ਸਭੁ ਕੋਈ ਸੁਖੀ ਰਹਤਾ ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕੀ ਜੇਵਣਵਾਰ^੬ ਹੋਵਣੈ ਲਾਗੀ । ਪਹਿਲਾ ਗਿਰਦਿ ਨਿਵਾਹੀ ਕੇ ਗਿਰਾਵ ਜਿ ਮੇਲੀ ਬੇ ਜਿ ਜਿਮਾਏ^੭, ਫਿਰਿ ਤਲਵੰਡੀ ਕੇ ਲੋਕ ਸਭਿ ਤਬਾ ਚਾਕਰ ਜਿਮਾਏ । ਫੇਰਿ ਮਹਾਜਨੁ ਤਲਵੰਡੀ ਕਾ ਜਿਮਾਇਆ । ਖਤੀ ਬ੍ਰਹਮਣ ਸਭੁ ਜਿਮਾਏ । ਫੇਰਿ ਸਕੇ ਜਿਤਨੇ ਅੰਗ ਪਰਮੰਗ ਅਪਣਾ ਪਰਵਾਰੁ ਬੇਦੀਆ ਕਾ ਬਾ ਓਹੁ ਜਿਮਾਏ, ਜਿਮਾਇ ਕਰਿ ਸਭਿ ਲੋਕ ਖੁਸੀ ਕੀਏ, ਸਭਨਹੁ ਅਸੀਰਬਾਦੁ ਦੀਆ ਜਿ ਪਰਮੇਸਰੁ ਤੂੰ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਾ ਭਲਾ ਕਰਿ । ਜਿਸਦੇ ਪਰਸਾਦਿ ਏਤਨੇ ਲੋਕ ਇਕਠੇ ਹੋਇ ਹੋਨਿ, ਪਰਮੇਸਰੁ ਤੂੰ ਇਸ ਕਾ ਭਲਾ ਕਰਿ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਉ ਨਵਾਲਣੈ ਲਾਗੈ । ਚਰੀਕੁ ਪੁਰਾਇ ਕਰ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਖਾਰੇ ਉਪਰਿ ਬੈਠਾਇਆ, ਨਵਾਲਿਆ, ਉਪਰਿ ਲਾਲੁ ਪਛੇਵੜਾ^੮ ਤਾਣਿਆ ਅਰੁ ਇਸਤ੍ਰੀਅਹੁ ਸੋਹਿਲੇ ਗਾਏ, ਰਿਕਿ^੯ ਮਲਿ ਕਰਿ ਪੁਰਖਹੁ ਨਵਾਲਿਆ, ਤੇਲੁ ਫੁਲੇਲੁ ਲਗਾਇਆ, ਜਲਿ ਇਸਨਾਨੁ ਕੀਆ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਉ ਨਵਾਲਿ ਕਰਿ ਜਨੇਉ ਧੋਤੀ ਬ੍ਰਹਮਣ ਪਹਰਾਏ । ਭੀਨੀ^{੧੦} ਧੋਤੀ ਉਤਾਰਿ ਰਾਖੀ । ਖਾਰੀ ਤੇ ਉਠਿ ਕਰਿ ਜੁਤੀ ਪਹਿਰਿ ਕਰਿ ਚਪਣੀਆਂ ਫੋਰੀਆਂ । ਫੇਰਿ ਕਰਿ ਜਹਾ ਵਿਛਾਵਣੇ ਬਾਹੇ ਬੇ ਉਹਾ ਹੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਆਇ ਬੈਠਾ, ਜੋੜਾ ਪਹਿਰਾਇਆ, ਤਿਲਕੁ ਲਗਾਇਆ, ਮੁਕਟੁ ਸਿਰਿ ਬਾਂਧਿਆ, ਸੋਹਰੇ ਸਿਰਿਬ੍ਰਹਮਣ ਚਾੜ੍ਹੇ, ਗਨੇਸ ਪੂਜਾ ਕਰੀ । ਕੁਲਿ ਪਰਵਾਰੁ ਜਿਤਨਾ ਬਾ ਤਬਾ ਮਹਾਜਨੁ ਸਭਨਾਹੁ ਤੰਬੋਲੁ^{੧੧} ਪਾਇਆ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਪੜੇ ਪਹਿਰੇ । ਕੁਲਿ ਜਨੇਤ ਜਿਤਨੇ ਚਲਾਏ ਬੇ ਓਤਨਿਆਂ ਕਉ ਹੁਕਮੁ ਹੋਆ ਜਿ ਸਭਿ ਪਹੁਚਿ ਆਵਹੁ । ਕਈਕ ਸਵਾਰ, ਕਈਕ ਪਿਆਦੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ ਜਨੇਤ ਚੜ੍ਹੇ । ਤਬ ਚਲਤੇ ਚਲਤੇ ਮਜਲ ਦਰਿ ਆਏ । ਆਇ ਵਟਾਲੇ ਦੇ ਕੋਲਿ ਚੁਕੇ, ਬਾਗਿ ਜਾਇ ਉਤਰੇ । ਅਗੈ ਖਬਰਿ ਗਈ ਜਿ ਜਨੇਤ ਬਾਗਿ ਉਤਰੀ ਹੈ । ਤਬ ਚੋਣੇ ਅਗੈ ਤੇ ਧੂੜੇ ਹਕ ਲੈ ਆਏ^{੧੨} । ਮੇਵਾ ਪਕਵਾਨੁ, ਆਟਾ ਚਾਵਲ, ਵਤੀਆਂ, ਪਾਪੜ, ਪਕਵਾਨੁ, ਬਕਰੇ, ਡੰਡਰੇ^{੧੩} ਘਿਉ, ਸਕਰ ਲੈ ਆਏ । ਅਗਰੁ, ਤੇਲੁ, ਫੁਲੇਲ, ਚੌਆ, ਚੰਦਨ, ਕੇਸਰੁ ਘਸਿ ਕਰਿ ਲੈ ਆਏ । ਵਾਜਿਆਂ ਵਜਾਇਆ ਸਾਥਿ ਚੋਣੈ ਵੇਦੀਆ ਕਉ ਧੂੜੇ ਹਕ ਲੈ ਆਏ । ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਕਰਿ ਕਰਿ ਮਿਲੈ, ਬਜੰਤੁ ਲਾਗੇ ਬਾਜਣ, ਗਲਿ ਮਿਲਿ ਖੇਮ ਕੁਸਲ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬੈਠੇ । ਲਾਗਾ ਚੌਆ ਚੰਦਨੁ ਕੁੰਗੁ,

^੧ਖਤੀਆਂ ਦੀ ਇਕ ਜਾਤਿ । ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਸਹੁਰਾ ਮੂਲਾ ਅਬਵਾ ਸਹੁਰਾ ਮੂਲੇ ਇਸੇ ਜਾਤੀ ਵਿਚੋਂ ਸੀ ।

^੨ਨਾਰੀਅਲ ।

^੩ਸਹੁਰੇ ਦਾ ਭਾਈ ।

^੪ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ।

^੫ਆਮਿਲ, ਹਾਕਮ ।

^੬ਵਿਆਹ ਦੀ ਰੋਟੀ ।

^੭ਰੋਟੀ ਖੁਵਾਈ ।

^੮ਕਪੜੇ ਦਾ ਪਰਦਾ, ਚੰਦੋਆ ।

^੯ਚੀਕੂ, ਵਟਨਾ ।

^{੧੦}ਭਿੱਜੀ ।

^{੧੧}ਨਿਉਂਦਾ ।

^{੧੨}ਧੂੜ-ਧਮਾਉਂਦੇ ਆਉਣਾ ।

^{੧੩}ਭਾਂਡੇ ।

ਅਗਰੁ ਲਗਾ ਲਗਾਈਯੋ। ਲਾਗੇ ਮਾਢੀਆਂ ਜਾਂਵੀਆਂ ਨੇ ਅਗਰੁ ਪਲਟਏ। ਕੇਸਰੁ ਅਲਤਾ¹ ਲਾਗੇ ਪਲਟਏ, ਕਪੜੇ ਚੋਐ ਚੰਦਨੁ ਕੇਸਰਿ ਜਨੇਤ ਚਰਚਿ² ਕਰਿ ਪਾਨਾ ਦੇ ਬੀੜੇ ਖਵਾਲਿ ਕਰਿ, ਧੂੜੇ ਹਕ ਜਾਂਵੀਆ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤੀ, ਹਵਾਲੇ ਕਰਿ ਕਰਿ ਮਾਂਵੀ ਘਰੀ ਗਏ, ਰਸੋਈ ਬਾਹਰਿ ਹੋਈ, ਪਰਸਾਇ ਲੀਏ। ਤਬ ਸੰਵੇ³ ਫੇਰਿ ਪੈਸਕਾਰਾ ਹੁਆ⁴, ਜਨੇਤ ਬਾਲਕੁ ਸਦਾਈ, ਜੰਬ ਕਉ ਡਲੀ ਡਾਤਿ ਸੰਉ ਡਲੇ ਡਲੇ ਲੈਣੇ ਆਏ। ਜਬ ਨਜੀਕਿ ਨਗਰਿ ਕੈ ਗਏ ਤਬ ਜਾਂਵੀ ਮਾਂਵੀ ਆਪਹਿ ਮਿਲੇ। ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਜਾਂਵੀ ਮਾਂਵੀ ਪਾਵ ਪਿਆਏ ਹੋਇ ਚਲੇ। ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਅਸਵਾਰੁ ਹੀ ਹੋਇ ਚਲੇ। ਮੁਕਟੁ ਬਧੇ ਸਾਥਿ ਸਾਬਾਲੇ⁵ ਸਾਥਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਚੜਿਆ ਹੀ ਅੰਦਰਿ ਜਾਇ ਵੜਿਆ। ਜਨੇਤ ਡੇਰੈ ਜਾਇ ਉਤਰੀ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਉ ਘੋੜੀ ਤੇ ਉਤਾਰਿ ਕਰਿ ਕੁਛੜਿ ਉਠਾਇ ਕਰਿ ਲੈ ਗਏ। ਤਬ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਆਪਣਾ ਅਚਾਰੁ⁶ ਕੀਆ। ਤਬ ਤਣੀ⁷ ਛੁਹਾਈ, ਤਣੀ ਛੁਹਾਇ ਕਰਿ ਲਿਜਾਇ ਜਨੇਤ ਮਹਿ ਬੈਠਾਇਆ। ਤਬ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਮਿਲਿ ਕਰਿ, ਘੋੜਾ ਬਹੇੜਾ ਲੈ ਕਰਿ ਆਈਆਂ, ਸੋਹਿਲੇ ਲਗੀਆਂ ਗਾਵਣੇ। ਤਬ ਉਨਹੁ ਇਸਤ੍ਰੀਆਹੁ ਜਿ ਡਲੇ ਘਰਿ ਮਹਿ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਸੋਹਿਲੇ ਗਾਏ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਉਨ ਕਾ ਰਾਗੁ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਖੁਸੀ ਭੋਆ ਜਿ, “ਭਾਈ! ਏ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਖੁਸੀ ਹੋਇ ਹੋਇ ਮਾਨੁਖ ਕੇ ਸੋਹਿਲੇ ਕਿਉ ਗਾਵਦੀਆਂ ਹੈਨਿ, ਮੈ ਆਪੁਨੇ ਲਾਲਨ ਕੇ ਸੋਹਿਲੇ ਕਿਉ ਨਾਹੀ ਗਾਵਤਾ, ਜਿਸੁ ਜਿਉ ਮੇਰੀ ਪ੍ਰੀਤ ਹੈ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਪ੍ਰੇਮ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਸਾਥਿ ਬਾਨੀ ਬੋਲਿ ਉਠਾ, ਸੁਹੀ ਰਾਗ ਮਹਿ ਸਿਫਤੀ ਛੰਤੁ, ਜਿ—

ਹਮ ਘਰਿ ਸਾਜਨ ਆਏ ॥ ਸਾਧੈ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਏ ॥

ਸਹਜਿ ਮਿਲਾਏ ਹਰਿ ਮਨਿ ਭਾਏ ਪੰਚ ਮਿਲੇ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥

ਸਾਈ ਵਸਤੁ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਈ ਜਿਸ ਜੇਤੀ ਮਨੁ ਲਾਇਆ ॥

ਅਨਦਿਨੁ ਮੇਲੁ ਭਇਆ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ਘਰਿ ਮੰਦਰ ਸੋਹਾਏ ॥

ਪੰਚ ਸਬਦ ਧੁਨਿ ਅਨਹਦ ਵਾਜੇ ਹਮ ਘਰਿ ਸਾਜਨ ਆਏ ॥੧॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹਮ ਘਰਿ ਸਾਜਨ ਆਏ। ਜਿ ਕਉਣਿ ਸਾਜਨ ਆਏ? ਏਹਿ ਜੈ ਸੁਕ੍ਰਿਤ⁸ ਏ ਏਈ ਜੀਅ ਕੇ ਸਾਜਨ ਹੈ। ਅਰੁ ਏ ਜਿ ਦੁਕ੍ਰਿਤ⁹ ਹੈ ਸੇ ਏਈ ਏਸ ਕੇ ਦੁਸਮਨ ਹੈ। ਜਦਿ ਏਸੁ ਉਪਰਿ ਸਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਹੋਆ ਤਬ ਏਸ ਕਉ ਏਈ ਸਾਜਨ ਆਇ ਮਿਲੇ ਸੁਕਰਮ, ਜਿਨ੍ਹਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਏਸ ਜੀਵ ਕਾ ਡਲਾ ਹੋਵੇ। ਜਬ ਏਸੁ ਕਉ ਸੁਕਰਮ ਪਰਮੇਸੁਰ ਆਇ ਮਿਲਾਏ ਤਬ ਏਸ ਕਾ ਮਨੁ ਸਹਜ¹⁰ ਸਾਥਿ ਹੋਆ। ਜਬ ਏਹੁ ਪਾਪਾ ਤੇ ਖਲਾਸੁ ਹੋਆ ਤਬ ਏਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਉ ਪੁਸ਼ਿ ਆਇਆ। ਜਿਨਹੁ ਪੰਚਹੁ ਏਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਤੇ ਛੁਲਾ ਬਾ ਤਿਨਹੁ ਤੇ ਏਹੁ ਛੁਟਾ। ਜਿਨਹੁ ਪੰਚਹੁ ਕਾ ਏਸ ਕਉ ਡਰੁ ਬਾ ਸਿ ਓਹਿ ਇਸ ਕਉ ਆਇ ਮਿਲੇ। ਇਕਲਾਸੁ¹¹ ਹੋਆ ਤਬ ਏਹੁ ਖੁਸੀ ਹੋਆ। ਜਿਸੁ ਵਸਤੁ ਨੋ ਏਹੁ ਜੀਉ ਚਾਹਦਾ ਬਾ ਸਾ ਵਸਤੁ ਏਸ ਕਉ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਈ। ਕਵਣੁ ਵਸਤੁ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਈ? ਕਾਮ ਤੇ ਜਤੁ ਹੋਆ, ਕ੍ਰੋਧ ਤੇ ਚੁਪਿ ਹੋਈ, ਲੋਭ ਤੇ ਮੰਤ੍ਰੇ ਹੋਆ, ਮੋਹ ਤੇ ਨਿਰਮੋਹੁ ਹੋਆ। ਅਹੰਕਾਰ ਤੇ ਸਿਉ ਹੋਈ। ਚਿੰਤ ਤੇ ਅਚਿੰਤੁ ਹੋਆ। ਨਿਰਦੋਆ ਤੇ ਆਤਮੇ ਦੋਆ ਵਸੀ। ਸਕਤਿ ਤੇ ਸਿਉ¹² ਉਪਜੀ। ਏਸੁ ਕਉ ਏਹਿ ਸਾਜਨ ਹੋਇ ਮਿਲੇ। ਦੁਸਮਨ ਬੀ ਸਾਜਨ ਹੋਏ। ਜਿ ਏਸੁ ਮਨ ਕੇ ਵੈਰੀ ਬੇ ਤਿਨਾ ਸਾਥਿ ਏਸ ਕਾ ਮੇਲੁ ਭਇਆ। ਜਿ ਵਸਤੁ ਚਾਹਦਾ ਬਾ ਸਾ ਏਨਿ ਮਨਿ¹³ ਪਾਈ। ਖਰਾ ਸੁਖੀ ਭਇਆ। ਜਿਤਨਾ ਏਸ ਕਾ ਜੀਉ ਪ੍ਰਾਣ ਅਰੁ ਮੰਦਰੁ ਬਾ ਸਭ ਏਸ ਕਾ ਸੋਭਾਮਾਨੁ ਹੋਆ। ਜਬ ਏਸੁ ਕਉ ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਸਾਜਨ¹⁴ ਮਿਲੇ। ਇਨੀ ਸੁਕ੍ਰਿਤੀ ਸਾਜਨੀ ਕਰਿ ਕਰਿ ਏਹੁ

¹ਲਾਖ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਇਕ ਰੰਗ।

²ਲੇਪ ਲਗਾਇ।

³ਸੰਝ ਨੂੰ, ਬਾਮ ਨੂੰ।

⁴ਪੇਸ਼ ਹੋਣਾ, ਆਹਮੋ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਹੋਣਾ, ਚੁਕਾਉ।

⁵ਸਰਬਾਲਾ। ਲਾੜੇ ਦਾ ਅੰਤ ਰਖਯਕ।

⁶ਵਿਹਾਰ।

⁷ਵਿਆਹ ਦੀ ਇਕ ਰਸਮ।

⁸ਪੁੰਨ ਕਰਮ, ਚੰਗੇ ਕੰਮ।

⁹ਮਾੜੇ ਕੰਮ।

¹⁰ਗਿਆਨ।

¹¹ਇਕਲਾਸ, ਫੁਟਕਾਰਾ (ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ)।

¹²ਕਲਿਆਣ।

¹³ਮਨ ਵਿਚ।

¹⁴ਚੰਗੇ ਕਰਮ ਮਿਤ੍ਰ ਹੋ ਚੁੱਕੇ।

ਖੁਸੀ ਭਇਆ । ਏਸ ਜੀਵ ਕੇ ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਹੀ ਸਾਜਨ ਹੈ, ਹੋਰਿ ਸਾਜਨ ਨਾਹੀ । ਜਬ ਏਹਿ ਸਾਜਨ ਏਸ ਕੇ ਘਰਿ ਮਹਿ ਆਏ ਤਬ ਏਸ ਕੇ ਪੰਚ ਸਬਦ ਅਨਹਦ ਵਾਜੇ । ਜਬ ਏਸ ਕਾ ਸਾਧ ਕਰਮ ਸੰਭੂ ਮੇਲੁ ਹੋਆ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਮੰਗਲ ਸੈਸਾਰ ਕੇ ਗਾਵੀਦੇ ਬਾਬੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਮੰਗਲ ਗਾਏ । ਸੈਸਾਰੁ ਸੈਸਾਰੀ ਮੰਗਲ ਗਾਵਤਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕੇ ਮੰਗਲ ਗਾਵਤਾ ਹੈ । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ।

ਛੰਤ । ਸੂਹੀ ਰਾਗੁ । (ਮਹਲਾ ੧)

ਆਵਹੁ ਮੀਤ ਪਿਆਰੇ ! ਮੰਗਲ ਗਾਵਹੁ ਨਾਰੇ ।

ਸਚੁ ਮੰਗਲੁ ਗਾਵਹੁ, ਤਾ ਪ੍ਰਭ ਭਾਵਹੁ, ਸੋਹਿਲਤਾ ਜੁਗ ਚਾਰੇ ॥

ਅਪਨੈ ਘਰਿ ਆਇਆ, ਬਾਨਿ ਸੁਹਾਇਆ, ਕਾਰਜ ਸਬਦਿ ਸਵਾਰੇ ॥

ਗਿਆਨ ਮਹਾ ਰਸੁ ਨੇਤ੍ਰੀ ਅੰਜਨੁ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਰੂਪੁ ਦਿਖਾਇਆ ॥

ਸਖੀ ਮਿਲਹੁ ਰਹਿ ਮੰਗਲੁ ਗਾਵਹੁ, ਹਮ ਘਰਿ ਸਾਜਨੁ ਆਇਆ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਸੰਤ ਜਨਹੁ ! ਏਹਿ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਜਸ ਕੀਰਤਿ ਮੰਗਲ ਹੈ ਸਿ ਤੁਮਿ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਆਪਸ ਮਹਿ ਏਹੁ ਮੰਗਲ ਗਾਵਹੁ । ਜਿਤੁ ਏਸੁ ਜੀਅ ਕਾ ਭਲਾ ਹੋਇ । ਜਾ ਤੁਮ ਸਚੇ ਨਾਮ ਸਾਬਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਜਸੁ ਗਾਵਹੁਗੇ, ਤਬ ਤੁਮ ਉਪਰਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਦਇਆਲੁ ਹੋਇਗਾ । ਚਾਰੇ ਜੁਗ ਇਸ ਹੀ ਸਿਮਰਨਿ ਸੋਹਿਲੇ ਗਾਇਐ ਉਧਾਰੁ ਹੈ । ਰੇ ਬੀਰ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਲੋਕਹੁ ! ਤੁਮ ਏਹੀ ਜਸੁ ਹੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਗਾਵਹੁ । ਏਸੁ ਸੋਹਿਲੇ ਗਾਏ ਕਾ ਕਵਣੁ ਵਿਸੇਖਾ ਧਰਮੁ ਹੈ ? ਏਹੁ ਜਿ ਜੀਉ ਹੈ ਸਿ ਚਉਰਾਸੀਹ ਲਖ ਜੀਆਂ ਕੀ ਜੂਨਿ ਭਰਮਣ ਤੇ ਰਹੈਗਾ, ਸਚ ਸੰਭੂ ਸਮਾਇਗਾ, ਅਪਨੇ ਘਰਿ ਮਹਿ ਆਇ ਟਿਕੈਗਾ । ਨਿਹਚਲੁ ਪਦਵੀ ਪਾਵੈਗਾ । ਜਿਤਨੇ ਏਸ ਕੇ ਕਾਰਜ ਹੈ ਤਿਤਨੇ ਏਸੁ ਸਬਦ ਕੇ ਸਿਮਰਨਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸਵਰਹਿਗੇ । ਏਹੁ ਸਿਮਰਨ ਮਤੁ ਛੋਡਹੁ । ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਜਿ ਗਿਆਨੁ ਹੈ ਜਬ ਏਸੁ ਕੰਊ ਗਿਆਨੁ ਆਇ ਪਰਗਟੈਗਾ ਤਬ ਏਸ ਕੀ ਨੇਤ੍ਰੀ ਉਜਾਰਾ ਹੋਇਗਾ । ਭਰਮ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦੂਰਿ ਹੋਇ ਜਾਇਗੀ । ਏਸੁ ਕੰਊ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਨਾਥੁ ਸਭਨਾ ਘਟਾ ਮਹਿ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਆਵੈਗਾ । ਜਬ ਏਹੁ ਗਿਆਨੀ ਹੋਇਗਾ, ਗਿਆਨ ਕਾ ਰਸੁ ਏਸੁ ਕੰਊ ਨਦਰੀ ਆਵੈਗਾ । ਏ ਸੰਤ ਜਨਹੁ ਤੁਮ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਇਹੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਮੰਗਲ ਗਾਵਹੁ ਜਿਤੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਮੰਤ੍ਰਸਟੁ ਹੋਇ” । ਤਬ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਆਇ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੰਊ ਉਪਹਾਸੁ^੧ ਕਰਿ ਕਰਿ ਲਾਗੀਆਂ ਰੀਬਾਵਨੇ ਜਿ ਕਿਵੇ ਹੀ ਹਮ ਨਾਨਕ ਕੰਊ ਰੀਬਾਇ ਲੇਵਹਿ ਅਪਣੇ ਰੂਪ ਸੁਭ ਬਚਨ ਕਰਿ ਕਰਿ । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ । ਤਬ ਉਨਹੁ ਸਾਬਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:—

ਮਨੁ ਤਨੁ ਅੰਬ੍ਰਿਤੁ ਭੀਨਾ ॥ ਹਰਿ ਪ੍ਰੇਮਿ ਰਤਨ ਮਨ ਲੀਨਾ ॥

ਅੰਤਰਿ ਪ੍ਰੇਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਮੇਰੈ ਪਰਮ ਤਤੁ ਬੀਚਾਰੈ ॥

ਜੰਤ ਭਿਖਾਰੀ ਸਫਲਿਓ ਦਾਤਾ, ਸਿਰਿ ਸਿਰਿ ਦੇਵਣਹਾਰੈ ॥

ਤੂ ਜਾਨੁ ਗਿਆਨੀ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਆਪੇ ਕਾਰਣੁ ਕੀਨਾ ॥

ਸੁਨਹੁ ਸਖੀ ਮਨੁ ਮੋਹਨਿ ਮੋਹਿਆ ਤਨੁ ਮਨੁ ਅੰਬ੍ਰਿਤੁ^੨ ਭੀਨਾ ॥ ੩ ॥

^੧ਵਿਸ਼ੇਸ਼ । ਵੱਡਾ ।

^੨ਹਾਸਾ, ਮਖੌਲ ।

^੩ਰਾਗ ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੧, ਛੰਤ ਘਰੁ ੨ ਦੀਆਂ

ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਤਿੰਨ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਇਉਂ ਹੈ:—

ਮਨੁ ਤਨੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤਿ ਭੀਨਾ ॥ ਅੰਤਰਿ ਪ੍ਰੇਮੁ ਰਤਨਾ ॥

ਅੰਤਰਿ ਰਤਨੁ ਪਦਾਰਥੁ ਮੇਰੈ ਪਰਮ ਤਤੁ ਵੀਚਾਰੈ ॥

ਜੰਤ ਭੇਖ ਤੂ ਸਫਲਿਓ ਦਾਤਾ, ਸਿਰਿ ਸਿਰਿ ਦੇਵਣਹਾਰੈ ॥

^੪ਸਹੀ ਪਾਠ ਹੈ:—ਅੰਮ੍ਰਿਤਿ ।

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਪੁਨਹੁ ਸਖੀਅਹੁ ! ਮੇਰਾ ਜਿ ਮਨੁ ਹੈ ਜਿ ਸਭ ਅੰਬਿਤ ਨਾਮ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਸਾਬਿ ਭੀਨਾ ਹੈ । ਉਹੁ ਜਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਾ ਕੀਰਤਨੁ ਹੈਸੁ ਮੈ ਆਤਮੇ ਸਾਬਿ ਤਕਤਾ ਕਰਿ ਪਕੜਿਆ ਹੈ । ਸੁ ਪ੍ਰੇਮ ਰਤਨੁ ਜਿ ਹੈ ਜਿ ਕਿਆ ਹੈ ? ਪਰਮ ਤਤੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ, ਤਿਸ ਕਾ ਜਿ ਬੀਚਾਰੁ ਸਿਫਤਿ ਕਰੈ ਸੋਈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕਉ ਭਾਵਤਾ ਹੈ, ਜਿ ਇਹੀ ਪ੍ਰੇਮ ਰਤਨੁ ਹੈ । ਇਸ ਹੀ ਕਾ ਨਾਮੁ ਪ੍ਰੇਮ ਰਤਨੁ ਹੈ । ਉਹੁ ਜਿ ਪਰਮ ਤਤੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ, ਜਿਸ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਭਲਾ ਹੋਤਾ ਹੈ, ਸੁ ਕੈਸਾ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ ? ਜਿਤਨੇ ਜੰਤੁ ਹੈ, ਜਿਤਨੇ ਜੀਆਂ ਜੰਤਾਂ ਕੇ ਭੇਖ ਹੈ, ਏਤਨਿਆਂ ਕਉ ਭਾਜਨੁ¹ ਭੋਜਨੁ ਅਹਾਰੁ ਪਹੁਚਾਵਤਾ ਹੈ । ਐਸਾ ਦਾਤਾ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ । ਤਿਸ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਨਿਹਫਲੁ ਕਿਵੈ ਨਾ ਜਾਇ, ਸਫਲ ਹੀ ਹੈ, ਜਿ ਬਿਨਾ ਸੇਵਾ ਤੇ ਪਹੁਚਾਵੈ ਤਿਸ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਿਉ ਸਫਲ ਨ ਹੋਇ ! ਜਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਕਉ ਅਹਾਰੁ ਪਹੁਚਾਵਤਾ ਹੈ । ਐਸਾ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ ਸੁਘੜ ਰਾਇ, ਪਰਮ ਗਿਆਨੀ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਹੈ, ਜਿ ਜੀਅ ਜੀਅ ਕੀ ਬਿਧਿ ਜਾਣਿਤਾ ਹੈ । ਜਿਸ ਕਾ ਏਹੁ ਕਾਰਣੁ ਕੀਆ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਮਹਿ ਵਰਤਤਾ ਹੈ । ਜਿ ਉਹੁ ਐਸਾ ਮਨ ਮੋਹਨੁ ਠਾਕੁਰੁ ਹੈ । ਤਿਸੁ ਮੋਹਨ ਕੇ ਗੁਨ ਕਰਿ ਕਰਿ ਮੇਰਾ ਮਨ ਮੋਹਿਆ ਹੈ । ਮੈ ਆਨ ਥਾਨ ਕਿਛੁ ਨਹੀ ਸੁਹਾਤੀ । ਹੋ ਸਖੀਅਹੁ ! ਬਿਨਾ ਉਸੁ ਮਦਨ ਗੁਪਾਲ ਬੀ ਮੈ ਅਵਰੁ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਸੁਹਾਤਾ । ਤਬ ਉਹਿ ਜਿ ਸੈਸਾਰੀ ਲੋਕ ਬੇ ਤਿਨਹੁ ਧਿਆਨੁ ਕੀਆ ਜਿ “ਨਾਨਕੁ ਗਾਵਿ ਗਾਵਿ ਉਠਤਾ ਹੈ, ਏਸ ਕਉ ਕਿਛੁ ਕਿਆ ਨਜਰਿ ਆਇਆ ਹੈ ?” ਤਬ ਉਨਹੁ ਲੋਕਹੁ ਪੁਛਾ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਤੂ ਜਿ ਗਾਵਿ ਗਾਵਿ ਉਠਤਾ ਹੈ, ਤੁਝ ਕਉ ਕਿਆ ਨਜਰਿ ਆਵਤਾ ਹੈ ? ਅਕੈ ਕੋਈ ਇਸੁ ਸਮੇ ਦਾਨਾ² ਗਾਵੈ, ਅਕੈ ਕੋਈ ਦਿਵਾਨਾ³ ਗਾਵੈ । ਹਮ ਕਰਿ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਸਕਤੇ, ਤੈਨੇ ਜੇ ਨਜਰਿ ਆਇਆ ਹੈ ਜਿ ਤੂ ਕਹੁ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮੈਨੇ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਨਜਰਿ ਆਵਤਾ ਹੈ” । ਤਬ ਉਨਹੁ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਉਹੁ ਰਾਮੁ ਅਸਾਂ ਕਉ ਭੀ ਦਿਖਾਇ ਦੇਹਿ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲ ਉਠਿਆ, ਜਿ:-

ਆਤਮ ਰਾਮੁ ਸੰਸਾਰਾ ॥ ਸਾਚਾ ਖੇਲੁ ਤੁਮਾਰਾ ॥
ਸਚੁ ਖੇਲੁ ਤੁਮਾਰਾ ਅਗਮ ਅਪਾਰਾ ਤੁਝਿ ਬਿਨੁ ਕਵਨੁ⁴ ਬੁਝਾਏ ॥
ਸਿਧ ਸਾਧਿਕ ਸਿਆਣੇ ਕੇਤੇ ਤੁਝ ਬਿਨੁ ਕਵਣੁ ਕਹਾਏ ॥
ਕਾਲੁ ਬਿਕਾਲੁ ਭਏ ਦੋਵਾਨੇ ਮਨੁ ਰਾਖਿਆ ਗੁਰਿ ਠਾਏ ॥
ਨਾਨਕ ਅਉਗਣੁ ਸਗਲ ਮਿਟਾਏ⁵ ਗੁਣ ਸੰਗਮਿ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਏ ॥੪੧॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਣ ਹੋ ਭਾਈ ! ਤੁਸੀਂ ਕਹਤੇ ਹੋ ਜਿ ਰਾਮੁ ਕਹਾਂ ਹੈ ਜਿ ਵੀਹੀ ਆਤਮਾ ਹੀ ਰਾਮ ਹੈ । ਤੁਮਿ ਅਵਰੁ ਰਾਮੁ ਕਵਣੁ ਕਹਤੇ ਹੋ, ਸੈਸਾਰੁ ਵੇਹੀ ਆਤਮਾ ਹੀ ਰਾਮੁ ਹੈ । ਉਹੁ ਜਿ ਸੰਮਰਥ ਪੁਰਖੁ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾ ਖੇਲ ਪਤਿਆ ਵਰਤਦਾ ਹੈ ਸੈਸਾਰੁ ਕੀ ਕਿਖੈ, ਸੁ ਉਹੁ ਅਗਮ ਅਗਾਧਿ ਪੁਰਖੁ ਹੈ । ਜਿਸੁ ਆਪਿ ਹੋਇ ਕਿਰਪਾਲੁ ਬੁਝਾਇ ਦੇ ਤਿਸੁ ਕੀ ਗਹਣਿਗਤਿ ਪਾਈ ਨ ਜਾਇ । ਪਾਈਐ ਜਿ ਕਹਾ ਤੇ ਪਾਈਐ । ਉਹੁ ਅਗਾਧਿ ਪੁਰਖੁ ਪਾਈਐ ਜਿ ਆਤਮੇ ਤੇ ਪਾਈਐ । ਕਹੈ ਜਿਸ ਤੇ ਪਾਈਐ ਅਗਾਧਿ ਬੋਧਿ ਪ੍ਰਭ, ਸੁ ਉਹੀ ਆਤਮਾ ਰਾਮੁ ਹੈ । ਭੇਦੁ ਕਰਿ ਨਾਹੀ ਜਾਨਣਾ । ਏਸੁ ਆਤਮ ਰਾਮ ਕੀ ਸੋਈ ਮਿਤਿ ਜਾਣੈ ਜਿਸੁ ਕਉ ਆਪਿ ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਬੁਝਾਏ, ਸੋਈ ਬੁਝੈ । ਕਈ ਸਿਧ ਬੁਧ ਨਾਥ ਹੈ, ਕਈ ਸਾਧਿਕ ਸਿਆਣੇ ਹੈ, ਪਣੁ ਬਿਨਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਤੇ ਬਲੁ ਕਿਸੀ ਕਾ ਨਾਹੀ ਰਹਤਾ । ਸੋ ਕਵਣੁ ਜਿ ਕੋਈ ਕਹੈ ਮੈ ਕਿਛੁ ਹਾਂ । ਜਿ ਜਾਣੈ ਜਿ ਮੈ ਭੀ ਕਿਛੁ ਹਾਂ ਤਿਸ ਕਉ ਮਾਰਿ ਕਰਿ ਗਰਤਗੋਰਾ⁶ ਕਰਿ ਸਦੇ ।

¹ਭਾਦਨ (ਆਭਾਦਨ) ਭਾਵ-ਪਹਿਰਾਵਾ, ਕਪੜੇ ।

²ਅਕਲ ਮੰਦ ।

³ਪਾਗਲ ।

⁴ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਤੁਧੁ ਬਿਨੁ ਕਉਣੁ’.....।

⁵ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਅਵਗਣੁ ਸਬਦਿ ਜਲਾਏ ।’

⁶ਗਰਤ (ਟੋਆ) ਕਬਰ ਦਾ ।

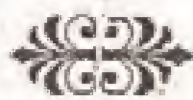
ਐਸਾ ਬਲੀ ਸਾਹਿਬ ਹੈ ਉਸ ਕੀ ਕੁਦਰਤਿ ਕਾ ਤਮਾਸਾ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਮੈ ਬਿਕਲਿ ਦਿਵਾਨਾ ਹੋਇ ਗਇਆ ਹਾਂ। ਕੈਸਾ ਬਿਕਲਿ ਦਿਵਾਨਾ ਹੋਇ ਗਇਆ ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਕੈ ਪਰਸਾਇ ਮਨੁ ਬਾਇ ਆਇ ਗਇਆ ਹੈ। ਜਿ ਬਿਨਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਤੇ ਏਹੁ ਹੋਰੁ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਜਾਣਤਾ। ਐਸੀ ਮਨ ਮਹਿ ਦਿਤਤਾ ਆਈ ਹੈ”। ਤਬ ਉਨਹੁ ਸੈਸਾਰੀਅਹੁ ਲੋਕਹੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕਉ ਨਿਮਸਕਾਰੁ ਕੀਆ ਜਿ “ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ ਹੋ ਨਾਨਕੁ ! ਵਾਹੁ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ! ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ”।

ਸਲੋਕ¹

ਸਾਜਨ ਸੰਉ ਮਨ ਮਾਨਿਆ ਮਿਲਿਓ ਹਿਰਦੈ ਮਾਹਿ ॥

ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਇਆ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੇਸਉ² ਨਾਹਿ ॥ ੧ ॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ। ਰਾਮ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮ ਕਰਤਾ ਪਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਇ ॥ ੧੧ ॥

(ਅ) ਵਿਆਹ

ਅਥਿ ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ)

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਉ ਮਹਲ ਅੰਤਰਿ ਤਣੀ ਛੁਹਾਵਣ ਲੇ ਗਏ। ਤਬ ਇਸਤਰੀਅਹੁ ਤਣੀ ਛੁਹਾਈ, ਅਪਣਾ ਅਚਾਰੁ ਕੀਆ। ਤਬ ਸੂਹੀ ਰਾਗ ਮਹਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲਿ ਉਠਾ।

ਛੰਤੂ।

ਹਰਿ ਆਵਹੁ ਸਾਜਨਾ, ਹਉ ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਾ ਤੇਰਾ ਰਾਮ ॥

ਘਰਿ ਆਪਨੜੈ ਖੜੀ ਤਕੀ ਮੈ ਮਨਿ ਚਾਉ ਘਣੇਰਾ ਰਾਮ ॥

ਮਨਿ ਚਾਉ ਘਣੇਰਾ, ਤੂ ਸੁਣਿ ਪ੍ਰਭ ਮੇਰਾ, ਮੈ ਤੇਰਾ ਭਰਵਾਸਾ ॥

ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਿ ਭਈ ਨਿਹਕੇਵਲ, ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੁਖ ਨਾਸਾ ॥

ਸਗਲੀ ਜੋਤਿ ਜਾਤਾ ਤੂ ਸੋਈ, ਮਿਲਿਆ ਭਾਇ ਸੁਭਾਏ ॥

ਨਾਨਕ ਸਾਜਨ ਕਉ ਬਲਿ ਜਾਈਐ, ਸਾਚਿ ਮਿਲੇ ਘਰਿ ਆਏ ਰਾਮ³ ॥ ੧ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏਹਿ ਸੈਸਾਰ ਕੀਆਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਸੈਸਾਰ ਕੀਆ ਪੁਰਖਾ ਕਉ

¹ਇਹ ਸ਼ਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਤ ਹੈ।

²ਕੇਸਵ। ਪਤੀ। ਸੁਆਮੀ।

³ਅਸਲ ਪਾਠ—ਰਾਗ ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੩ ॥

ਆਵਹੁ ਸਾਜਨਾ! ਹਉ ਦੇਖਾ ਦਰਸਨੁ ਤੇਰਾ ਰਾਮ ॥

ਘਰਿ ਆਪਨੜੈ ਖੜੀ ਤਕਾ, ਮੈ ਮਨਿ ਚਾਉ ਘਣੇਰਾ ਰਾਮ ॥

ਮਨਿ ਚਾਉ ਘਣੇਰਾ ਸੁਣਿ ਪ੍ਰਭ ਮੇਰਾ, ਮੈ ਤੇਰਾ ਭਰਵਾਸਾ ॥

ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਿ ਭਈ ਨਿਹਕੇਵਲ, ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੁਖੁ ਨਾਸਾ ॥

ਸਗਲੀ ਜੋਤਿ ਜਾਤਾ ਤੂ ਸੋਈ, ਮਿਲਿਆ ਭਾਇ ਸੁਭਾਏ ॥

ਨਾਨਕ ਸਾਜਨ ਕਉ ਬਲਿ ਜਾਈਐ, ਸਾਚਿ ਮਿਲੇ ਘਰਿ ਆਏ ॥ ੧ ॥

ਖੜੀਆਂ ਅਰਾਧਤੀਆਂ ਹੈ, ਜਿ ਉਹੁ ਸਮੇਂ ਕਬਿ ਹੋਇਗਾ ਜਬ ਹਮਿ ਪੁਰਖਾ ਕਾ ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਹਿਗੀਆਂ। ਆਪਣੇ ਮਹਲ ਉਹਿ ਖੜੀਆਂ ਦੇਖਤੀਆਂ ਹੈ। ਜੇ ਕਬਿ ਭਰਤਾ ਨਜਰਿ ਆਵੈ ਅਰੁ ਮੈ ਉਸ ਕਾ ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਉ। ਤਿਉ ਮੈ ਦੇ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ, ਤੇਰੇ ਦਰਸਨ ਕੀ ਚਾਹ ਹੈ। ਏ ਹਰਿ ਜੀ, ਤੂੰ ਏਸੁ ਮੇਰੇ ਘਟਿ ਘਰਿ ਮਹਿ ਆਉ ਜਿ ਹਉ ਤੇਰਾ ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਉ। ਆਨ ਪਹਰ ਮੈਨੇ ਇਹੋ ਧਿਆਨੁ ਹੈ ਜਿਸੁ ਵਖਤਿ ਤੇਰਾ ਦਰਸਨੁ ਹੋਇ। ਏਸੁ ਤੇਰੇ ਦਰਸਨ ਕਾ ਮੇਰੇ ਮਨਿ ਬਹੁਤੁ ਚਾਉ ਹੈ। ਜਿ ਦਰਸਨੁ ਮੈ ਕਿਉ ਕਰਿ ਪਾਵਉ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਕਾ। ਸੁ ਤੇਰੇ ਦਰਸਨ ਕਾ ਵਿਸੇਖੁ ਕਿਆ ਹੈ ਜਿ ਫੇਰਿ ਏਹੁ ਜੀਉ ਜੰਮਣ ਮਰਣ ਤੇ ਰਹਤਾ ਹੈ, ਅਜੋਨੀ ਹੋਤਾ ਹੈ ਤੇਰੇ ਦਰਸਨ ਦੇਖੈ। ਅਰੁ ਜਿਤਨੀ ਜੀ ਜੀ ਕੀ ਜੋਤਿ ਹੈ ਏਤਨੀ ਸਭ ਤੇਰੀ ਹੈ, ਸਭਨਾ ਮਹਿ ਤੁਹੀ ਸਮਾਇਆ ਹੈ। ਅਰੁ ਮੈ ਜਿ ਤੂੰ ਪਾਇਆ ਹੈ ਸਿ ਸੇਵਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਮੈ ਤੂਪਾਇਆ ਨਾਹੀ। ਤੈ ਜਿ ਕਿਰਪਾ ਕਰੀ ਹੈ ਸਿ ਆਪਣੇ ਸਹਜ ਸੁਭਾਇ ਕਿਰਪਾ ਕਰੀ ਹੈ। ਨਾਨਕੁ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਤੇਰਿਆਂ ਜਨਾ ਵਿਟਹੁ^੧ ਸਦਾ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਇ ਜੀ, ਸਾ ਤੂ ਸਚਾ ਮੈ ਸਚੇ ਕੰਉ ਕਿਹਪਾ ਕਰਿ ਸਚਾ ਕੀਆ, ਜਿ ਹਉ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਈ ਤੇਰੇ ਸਚੇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕੈ। ਜਿਉ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕਾ ਆਸਾ ਮਨਸਾ ਪੂਰੀ ਹੈ ਤਿਉ ਮੇਰੀ ਮਨਸਾ ਪੂਰੀ ਕਰਿ^੨। ਤਬ ਓਹਿ ਜਿਤਨੀਆਂ ਤਾਣੀ ਛੁਹਾਵਣ ਲੈ ਗਈਆਂ ਸੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੰਉ ਓਹਿ ਸੁਣਿ ਕਰਿ ਲਲਤਾ^੩ ਛੰਦਾ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਇ ਗਈਆਂ। ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਜਿ ਨਾਨਕ ਜੀ! ਤੇਰੇ ਦਰਸਨ ਹੀ ਕੀ ਸੋਭਾ ਸੰਉ ਹਮ ਮੋਹਤ ਹੋਇ ਗਈਆਂ ਬੀਆਂ ਅਬ ਤੇਰੇ ਇਸੁ ਲਲਤਾ ਗਾਵਣੈ ਸੰਉ ਹਮਾਰਾ ਕਿਛੁ ਧੀਰਜ ਨ ਰਹਿਆ। ਜੀ ਤੂ ਅਬ ਏਹੀ ਲਲਤਾ ਕੇ ਸਭੁ ਬਚਨ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੈ ਅਰਥਿ ਸੁਨਾਉ। ਹਮਹੁ ਏਹਿ ਲਾਗ ਚਾਰ ਭੀ ਛੋਡੇ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੈ ਅਰਥਿ ਤੂ ਕਿਛੁ ਸੁਣਾਇ^੪”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲਿ ਉਠਾ ਜਿ :-

ਘਰਿ ਆਇਅਤਾ ਸਾਜਨੁ ਤਾ ਧਨ ਖਰੀ ਸਰਸੀ ਰਾਮ ॥
ਹਰਿ ਮੋਹਿ ਅਤੀਆ ਸਾਕ ਸਬਦ ਅਪਨਾ ਠਾਕੁਰ ਦੇਖ ਬਿਗਸੀ ਰਾਮ ॥
ਗੁਣ ਸੰਗ ਰਹਸੀ, ਖਰੀ ਸਰਸੀ, ਜਾਂ ਰਾਵੀ ਰੰਗਿ ਰਾਤੈ ॥
ਅਵਗਣ ਮਾਰਿ ਗੁਣੀ ਘਰੁ ਛਾਇਆ, ਪੂਰਨੁ ਪੁਰਖ ਬਿਧਾਤੈ ॥
ਤਸਕਰ ਮਾਰਿ ਵਸੇ ਪੰਚਾਇਣੁ ਅਦਲ ਕਰੈ ਵੀਚਾਰੇ ॥
ਨਾਨਕ ਰਾਮਿ ਨਾਮਿ ਨਿਸਤਾਰਾ ਗੁਰਮਤਿ ਮਿਲਹਿ ਪਿਆਰੇ ਰਾਮ^੫ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜਬ ਏਸੁ ਕੰਉ ਆਪਣਾ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਘਰਿ ਆਇ ਬਸਤਾ ਹੈ ਤਬ ਏਸ ਕਾ ਮਨੁ ਬਹੁਤੁ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਦਾ ਹੈ, ਮਹਾ ਅਨੰਦ ਮੰਗਲਚਾਰੁ ਹੋਦਾ ਹੈ। ਜਬ ਸਚ ਕੇ ਸਬਦ ਸੰਉ ਏਹੁ ਮੋਹਿਤੁ ਹੋਤਾ ਹੈ ਜੀਉ ਤਬ ਏਹੁ ਜੀਉ ਠਾਕੁਰ ਕੀ ਲੀਲਾ ਦੇਖਿ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਤਾ ਹੈ, ਖਰੀ ਪ੍ਰੀਤ ਲਗਤੀ ਹੈ ਠਾਕੁਰ ਕੇ ਚਰਨਨ ਸਾਥਿ। ਤਬ ਏਸੁ ਅਰੁ ਠਾਕੁਰ ਮਹਿ ਭੇਦੁ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਹੋਤ। ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਸੰਉ ਸਮਾਇ ਜਾਤਾ ਹੈ। ਏਸ ਕੇ ਅਵਗਣ ਮਿਟਿ

^੧ਤੋਂ, ਉਤੋਂ।

^੨ਲਾਲਿਤਾ, ਸੁੰਦਰਤਾ, ਸੁਹੱਪਣ।

^੩ਸਹੀ ਪਾਠ—ਘਰਿ ਆਇਅਤੈ ਸਾਜਨਾ, ਤਾ ਧਨ ਖਰੀ ਸਰਸੀ ਰਾਮ ॥

ਹਰਿ ਮੋਹਿਅਤੀ ਸਾਚ ਸਬਦਿ ਠਾਕੁਰ ਦੇਖਿ ਰਹਸੀ ਰਾਮ ॥

ਗੁਣ ਸੰਗਿ ਰਹਸੀ ਖਰੀ ਸਰਸੀ, ਜਾਂ ਰਾਵੀ ਰੰਗਿ ਰਾਤੈ ॥

ਅਵਗਣ ਮਾਰਿ ਗੁਣੀ ਘਰੁ ਛਾਇਆ ਪੂਰੇ ਪੁਰਖਿ ਬਿਧਾਤੈ ॥

ਤਸਕਰ ਮਾਰਿ ਵਸੀ ਪੰਚਾਇਣਿ ਅਦਲੁ ਕਰੈ ਵੀਚਾਰੇ ॥

ਨਾਨਕ ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਨਿਸਤਾਰਾ ਗੁਰਮਤਿ ਮਿਲਹਿ ਪਿਆਰੇ ॥ ੨ ॥

[ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ

ਜਾਤੇ ਹੈ, ਗੁਣਾ ਕਾ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ਹੋਇ ਆਵਤਾ ਹੈ। ਜਾ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਏਸ ਕੇ ਘਰਿ ਮਹਿ ਬਸਤਾ ਹੈ। ਏ ਜਿ ਪੰਥ ਚੋਰ ਹੈ
 ਏਸੁ ਜੀਵ ਕੋ ਸਾਥਿ : ਕਾਮੁ, ਕ੍ਰੋਧੁ, ਲੋਭੁ ਮੋਹੁ, ਅਹੰਕਾਰੁ-ਏ ਸਭਿ ਮਾਰਿ ਕਰਿ ਵਸਿ ਕੀਏ। ਜਬ ਪੰਚਾਇਣੁ
 ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਪਰਮ ਤਤੁ ਬਾ ਤਹਾ ਜਾਇ ਨਿਵਾਸੁ ਹੂਆ। ਕੂੜ ਕੀ ਓਹੁ ਠਵਰਾ ਨਾਹੀ, ਸਚੁ ਸੋਭਾ ਪਾਵਤਾ ਹੈ।
 ਗੁਰੂ ਬਿਨਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਬਾਇ ਪਾਵਤਾ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ। ਜਤੇ ਗੁਰੂ ਮਿਲੈ ਤਉ ਪਰਮ ਗਤਿ ਪਾਵੈ, ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਮਿਲੈ।
 ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ।

ਤਉ ਉਨਹੁ ਇਸਤਰੀਅਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਤੂ ਹਮ ਜੈਸਾ ਚਾਹੀਦਾ ਬਾ
 ਤੈਸਾ ਹੀ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਅਸਾਡੀ ਮਨਸਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿ ਤੂ ਅਸਾ ਨੋ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੀਆ ਹੈ”। ਤਬ
 ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲਿ ਉਠਾ ਜਿ:—

ਪਾਇਅੜਾ ਵਰੁ ਬਾਲੜੀਏ, ਸਭੁ ਆਸਾ ਮਨਸਾ ਪੂਰੀ ਰਾਮ।
 ਪਿਰਿ ਰਾਵਿਅੜੀਆ ਸਾਬ ਸਬਦਿ ਰਲੀ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਨਾਹੀ ਦੂਰੇ ਰਾਮ।
 ਪਿਰੁ ਦੂਰਿ ਨ ਹੋਈ, ਘਟਿ ਘਟਿ ਸੋਈ, ਤਾਕੀ ਨਾਰ ਸਬਾਈ।
 ਆਪੇ ਰਸੀਆ ਆਪੇ ਰਾਵੇ ਜਿਉ ਤਿਸ ਦੀ ਵਡਿਆਈ।
 ਅਮਰ ਅਭੋਲੁ ਅਤੋਲੁ ਪਿਆਰਾ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਤੇ ਪਾਈਐ।
 ਨਾਨਕ ਆਪੇ ਜੋਗ ਸੰਜੋਗੀ ਨਜਰਿ ਕਰੈ ਲਿਵ ਲਾਈਐ ਰਾਮ॥੩॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀਅਹੁ ਪਿਆਰੀਅਹੁ ! ਜਿਨ ਕਉ ਸਾਹਿਬੁ ਕਿਰਪਾ
 ਕਰਿ ਕਰਿ ਮਿਲਤਾ ਹੈ, ਆਸਾ ਤਿਨ ਹੀ ਕੀ ਵਰਿ ਆਵਤੀ” ਹੈ। ਅਰੁ ਜਿਨਾ ਉਪਰਿ ਪਿਰੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਕਿਰਪਾ
 ਨਾਹੀ ਸੋਈ ਹੀ ਦੋਹਾਗਣੀ” ਹੈਨਿ, ਤਿਨ ਕੇ ਆਏ ਕਾ ਫਲੁ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ; ਜਿਨ ਕਉ ਪਿਰ ਕੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਹੀ। ਅਰੁ
 ਜਿਨਹੁ ਪਿਰੁ ਪਾਇਆ ਤਿਨਹੁ ਕਿਉ ਕਰਿ ਜਾਣਿਆ ਜਿ ਇਨਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਪਿਰੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ
 ਪਾਈਐ ਤਬ ਹੀ ਜਾਣੀਐ। ਜੈਸਾ ਸਾਧਹੁ ਸਬਦੁ ਬੋਲਿਆ ਹੈ ਵੈਸੀ ਹੀ ਉਸ ਕੀ ਚਾਲ ਹੋਇ, ਤੈਸਾ ਸਬਦੁ ਤੈਸਾ ਓਹੁ।
 ਜਿ ਐਸਾ ਸਬਦ ਸੰਉ ਮਿਲਿ ਜਾਇ। ਤਬ ਓਹੁ ਜਾਣੀਐ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਜਬ ਲਗੁ
 ਸਬਦ ਕੀ ਜੈਸੀ ਚਾਲਿ ਨ ਕਮਾਵੇ ਤਉ ਲਉ ਉਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਤੇ ਭਿੰਨਿ ਹੈ, ਮਿਲਿਆ ਨਾਹੀ।
 ਏਸ ਦੀ ਆਸਾ ਤਬ ਪੂਰੀਐ ਜਬ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਮਿਲੈ। ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਤਬ ਮਿਲੈ ਜਬ ਸਬਦ ਕੀ ਜੈਸੀ ਚਾਲ ਚਲੈ।
 ਜਬ ਸਬਦ ਕੀ ਚਾਲਿ ਚਲਿਆ ਤਬ ਏਸ ਕੋ ਸਾਥਿ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਰਵਿ ਰਹਿਆ। ਇਕ ਪਲਕ ਭਰਿ ਇਸਤੀ” ਦੂਰਿ
 ਨ ਹੋਈ। ਇਸ ਹੀ ਕੋ ਸਾਥਿ ਲਾਗਾ ਰਹਣੈ। ਕਿਛੁ ਪਿਰੁ ਇਸ ਹੀ ਸੰਉ ਰਵਿਆ। ਅਵਰ ਸਾਥਿ ਨਾਹੀ ਨ ਸਭਿ

¹ਠੋਰ। ਬਾਂ।

²ਸਹੀ ਪਾਠ:—ਵਰੁ ਪਾਇਅੜਾ ਬਾਲੜੀਏ, ਆਸਾ ਮਨਸਾ ਪੂਰੀ ਰਾਮ॥

ਪਿਰਿ ਰਾਵਿਅੜੀ ਸਬਦਿ ਰਲੀ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਨਹ ਦੂਰੇ ਰਾਮ॥

ਪ੍ਰਾਣੁ ਦੂਰਿ ਨ ਹੋਈ, ਘਟਿ ਘਟਿ ਸੋਈ, ਤਿਸ ਕੀ ਨਾਰਿ ਸਬਾਈ॥

ਆਪੇ ਰਸੀਆ ਆਪੇ ਰਾਵੇ, ਜਿਉ ਤਿਸ ਦੀ ਵਡਿਆਈ॥

ਅਮਰ ਅਭੋਲੁ ਅਮੋਲੁ ਅਪਾਰਾ, ਗੁਰਿ ਪੂਰੇ ਸਚੁ ਪਾਈਐ॥

ਨਾਨਕ ਆਪੇ ਜੋਗ ਸੰਜੋਗੀ, ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਲਿਵ ਲਾਈਐ॥੩॥ [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ

³ਵਰ ਆਉਣੀ-ਪੂਰੀ ਹੋਣੀ। ⁴ਪਿਯ, ਭਾਵ-ਪਿਆਰਾ ਪਤੀ(ਸ੍ਰਾਮੀ)। ⁵ਛੁੱਟੜ। ⁶ਇਸ ਤੋਂ। ⁷ਰਮਿਆ।

ਠਾਕੁਰ ਕੀ ਨਾਰੀ ਹੈ, ਸਭਨਾ ਸਾਥਿ ਠਾਕੁਰ ਹੈ, ਪਣੁ ਭਿੰਨਿ ਭਿੰਨਿ ਹੈ। ਪਣੁ ਕਿਸ ਕੀ ਨਿਆਈ? ਜਿਉ ਪਾਵਕੁ^੧ ਕਾਸਟ^੨ ਸਭਸ ਮਾਹਿ ਹੈ। ਪਣੁ ਜਹਾ ਪਰਗਟੁ ਹੈ ਤਹਾ ਕਾਰਜੁ ਸਿਧਿ ਹੋਤਾ ਹੈ। ਅਵਰੁ ਕਿਸ ਕੀ ਨਿਆਈ? ਜਿਉ ਧਰਤੀ ਸਭਸ ਮਾਹਿ ਪਾਣੀ ਹੈ, ਪਰੁ ਕਾਰਜੁ ਸਿਧਿ ਨਾਹੀ ਹੋਤਾ। ਜਹਾ ਪਾਣੀ ਪ੍ਰਗਟੁ ਦੀਸੈ ਜਿਸੁ ਧਰਤੀ ਮਾਹਿ, ਤਹਾ ਕਾਰਜੁ ਸਿਧਿ ਹੋਇ। ਅਵਰੁ ਕਿਸ ਕੀ ਨਿਆਈ? ਜਿਉ ਘ੍ਰਿਤੁ ਸਭਸ ਦੁਧ ਮਾਹਿ ਹੈ, ਪਣੁ ਕਾਰਜੁ ਸਿਧਿ ਨਾਹੀ। ਜਬ ਦੰਹੀ ਮਥਿਆ^੩ ਤਬ ਘੋਉ ਨਿਕਲਿਆ, ਕਾਰਜੁ ਸਿਧਿ ਹੁਆ। ਤਿਉ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਭਨਹੁ ਘਟਾ ਮਾਹਿ ਹੈ, ਪਣੁ ਬਿਨਾ ਸਾਧ ਪੁਰਖ ਤੇ ਕਾਰਜੁ ਸਿਧਿ ਨਾਹੀ। ਸਾਧੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਿ ਹੈ ਤਿਸੁ ਮਾਹਿ ਸਾਵਧਾਨੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ, ਉਸ ਕਉ ਮਿਲਿਐ ਕਾਰਜੁ ਸਿਧਿ ਹੈ। ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਭਨਾ ਸਾਥਿ ਹੈ, ਪਣੁ ਉਨ ਤੇ ਕਾਰਜੁ ਸਿਧਿ ਨਾਹੀ ਬਿਨਾ ਸਾਧ ਪੁਰਖ ਤੇ। ਉਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਅਮਰੁ ਹੈ, ਮਰਤਾ ਨਾਹੀ। ਓਹੁ ਅਭੋਲੁ ਹੈ, ਚਲਾਇਆ ਚਲਤਾ ਨਾਹੀ। ਉਹੁ ਅਪਾਰੁ ਹੈ, ਅੰਤੁ ਪਾਇਆ ਨਾਹੀ ਜਾਤਾ। ਪਾਈਐ ਸਿ ਕਿਸ ਤੇ ਪਾਈਐ। ਜਬ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਗੁਰੂ ਪੂਰਾ ਮਿਲੈ ਤਬ ਹੀ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਪਾਈਐ। ਜਬ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਓਹੁ ਸੰਸੋਗੁ ਆਣਿ ਬਣਾਏ ਤਾ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਨਜਰਿ ਕਰੈ। ਉਸ ਦੀ ਨਜਰਿ ਤੇ ਲਿਵ ਲਾਗੈ^੪।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ, “ਉਹੁ ਵੇਲਾ ਧੰਨਿ ਜੀ, ਜਿਤੁ ਤੂ ਏਨਿ ਬਾਲੀ ਏਹਾ ਵਰੁ ਪਾਇਆ ਹੈ^੫। ਅਸਾ ਜਿ ਲੈਣਾ ਸਾ ਜਿ ਤੂ ਲਇਆ ਹੈ, ਅਸਾਨੂੰ ਤਿਹੁ ਲੋਆ ਵਿਚਿ ਮੋਡਾ ਹੋਈ ਹੈ। ਅਗੈ ਜੇ ਲੋਕ ਨਾਨਕੁ ਨਾਨਕੁ ਕਰਦੇ ਸੇ ਜਿ ਭਲਾ ਭਲਾ ਸਿ ਹੁਣਿ ਅਖੀ ਓਹੋ ਜੇਹਾ ਭਿਠਾ ਹੈ। ਤੂ ਉਚਤੀ ਮਾਤੀ^੬ ਅਨੰਦ ਕਰਿ, ਸਭਿ ਜੀਅ ਅਸੀ ਤੇਰੇ ਹਹਾ^੭। ਤੂ ਅਸਾਡਾ ਸਾਹਿਬੁ ਹੈ ਸਿਰਿ ਤਾਜੁ^੮। ਬੋਲਹੁ ਛਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ^੯। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲਿ ਉਠਾ ਜਿ:-

ਪਿਰੁ ਉਚਤਤੀਐ ਮਾਤਤੀਐ ਤਿਹੁ ਲੋਆ ਸਿਰ ਤਾਜਾ ਰਾਮ ॥

ਹਉ ਬਿਸਮ ਭਈ ਦੇਖਿ ਗੁਣਾ ਅਨਹਦ ਸਬਦ ਅਗਾਜਾ ਰਾਮ ॥

ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰੀ ਕਰਣੀ ਸਾਰੀ, ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਨੀਸਾਣ ॥

ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਬੋਏ ਨਹੀ ਠਾਹਰ, ਨਾਮੁ ਰਤਨੁ ਪਰਵਾਣ ॥

ਪਤਿ ਮਤਿ ਪੂਰੀ ਪੂਰਾ ਪਰਵਾਨਾ, ਨਾ ਆਵੈ ਨਾ ਜਾਸੀ ॥

ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਪੁ ਪਛਾਣੈ ਪ੍ਰਭ ਜੈਸੇ ਅਵਿਨਾਸੀ ॥ ੳ ॥ ੧ ॥ ੩ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਠਾਕੁਰ ਜੀ! ਜਿਉ ਇਸਤਰੀ ਕਉ ਮਹਾ ਰੂਪਵੰਤ ਗੁਣਵੰਤ ਜੋਬਨਵੰਤੁ ਭਰਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਤਾ ਹੈ ਅਰੁ ਓਹੁ ਖਰੀ ਖੁਸੀ ਹੋਤੀ ਹੈ, ਰੋਮ ਰੋਮ ਕਰਿ ਖੁਸੀ ਹੋਤੀ ਹੈ ਤਿਉ ਉਹੁ ਪਾਇ ਕਰਿ ਕਰਿ ਖੁਸੀ ਹੈ। ਉਹੁ ਤੂ ਪਿਰੁ ਜਿ ਹੈ? ਸਿ ਕੋਸਾ ਹੈ ਤੂ ਉਚਿਆ ਤੇ ਉਚਾ ਹੈ। ਤਿਹੁ ਲੋਆ ਕਾ ਸਿਰਜਨਹਾਰਾ ਹੈ। ਜਿਉ ਇਸਤਰੀ ਪੁਰਖ ਕਉ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਖੁਸੀ ਭਈ ਤਿਉ ਹਉ^{੧੦} ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਖੁਸੀ ਭੋਆ ਹਉ^{੧੧}, ਤੇਰੇ ਚਲਤ ਦੇਖਿ ਬਿਸਮਾਦਿ ਰਹਿਆ ਹਉ। ਤੇਰੇ ਸਬਦ ਕਾ ਅਗਾਜੁ^{੧੨} ਸੁਣਿ ਕਰਿ ਅਨੰਦਮਾਨੁ ਹੋਇ ਰਹਿਆ ਹਉ। ਸੁ ਸਬਦ ਕਾ ਸੁਨਣਾ, ਸਮਝਣਾ, ਕਮਾਵਣਾ ਕੋਸਾ ਹੈ? ਜਿਨਿ ਸਬਦ ਕੀ ਕਰਣੀ ਬੀਚਾਰੀ, ਬੀਚਾਰਿ ਕਰਿ ਚਲਿਆ ਤਿਸ ਕੀ ਕਰਤੂਤਿ ਕਰਣੀ ਸਾਰੀ ਭਈ। ਓਹੁ ਪਰਵਾਣੁ ਭਇਆ ਜਿਨਿ ਰਾਮ ਨਾਮ ਸਿਮਰਿਆ। ਤਿਸ ਕਾ ਦਰਗਹ ਨੀਸਾਨੁ ਪਤਿਆ ਜਿ ਸਹੀ। ਰਾਮ ਨਾਮ ਸਿਮਰੇ ਕਾ ਗੁਣੁ ਕਵਣੁ ਹੈ? ਪਾਪੀ ਹੋਇ ਭਾਵੈ ਧਰਮ ਆਤਮਾ ਹੋਇ ਜਿਨਿ ਜਿਨਿ ਰਾਮ ਕੋ ਨਾਮੁ ਲੀਆ ਸੋ ਦਰਗਹ ਪਰਵਾਣੁ ਭੋਆ, ਤਿਸ ਕੀ ਪਰਮ ਗਤਿ ਭਈ। ਬਿਨਾ ਰਾਮ ਨਾਮ ਬੀ ਹੋਰੁ ਬਾਤ ਸਭ ਬੋਟੁ ਹੈ, ਤਿਸੁ ਬੋਟ ਕੀ ਠਵਰ ਨਾਹੀ ਆਗੈ। ਉਹਾ ਜੋਈ ਪਰਵਾਣੁ ਹੋਤਾ ਹੈ ਜਿਨਾ ਰਾਮੁ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਿਆ ਹੈ। ਬਿਨਾ ਰਾਮ ਨਾਮ ਸਿਮਰੇ ਤੇ ਅਵਰੁ ਬਾਤ ਉਹਾ ਬਾਇ ਨਾਹੀ ਪੜਤੀ। ਜਿਨਹੁ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਿਆ ਤਿਨ ਕੀ ਮਤਿ ਭੀ ਪੂਰੀ, ਉਨਕੀ ਪਤਿ ਭੀ ਬਾਇ ਪੜੀ। ਉਹੀ

^੧ਅੱਗ। ^੨ਕਾਠ, ਲੱਕੜ। ^੩ਰਿੜਕਿਆ। ^੪ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਬਾਲੀ ਨੇ ਤੈ ਜੇਹਾ ਵਰੁ ਪਾਇਆ ਹੈ। ^੫ਉਚੇ ਮਹਿਲ। ^੬ਹਾਂ। ^੭ਮੈਂ। ^੮ਹੋਇਆ ਹਾਂ। ^੯ਆਰੰਭ।

ਦਰਗਹ ਪਰਵਾਣੁ ਛੇ, ਜਿਨਹੁ ਆਪਣਾ ਆਪੁ ਪਛਾਣਿਆ, ਨਾ ਆਵਹਿਗੇ-ਨਾ ਜਾਹਿਗੇ, ਸਦਾ ਅਭਿਨਾਸੀ ਹੋਵਹਿਗੇ। ਜਿਨੀ ਆਪੁ ਪਛਾਣਾ ਗੁਰੂ ਕਉ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਸੇ ਸਦਾ ਅਸਥਿਰੁ ਰਹਹਿਗੇ। ਰਾਮ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਕਰਿ ਕਰਿ ਉਹਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਹੀ ਜੈਸੇ ਅਭਿਨਾਸੀ ਹੋਵਹਿਗੇ। ਉਨ ਕਾ ਨਾਸੁ ਨਾਹੀ ਜਿਨਹੁ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਿਆ ਹੈ। ਏ ਰਾਮ ਕੇ ਲੋਗਹੁ! ਏਕੇ ਇਸ ਇਸਤਰੀ ਅਰੁ ਪੁਰਖ ਕਾ ਏਹੁ ਸੁਭਾਉ ਹੈ, ਜਿ ਈਹਾ ਰੰਗ ਰਸ ਛੋਗ ਬਿਲਾਸ ਕਰਤੇ ਹੈ, ਪਣੁ ਓਹੁ ਅੰਤਿ ਮਰਿ ਜਾਤਾ ਹੈ ਪੁਰਖੁ। ਉਨ ਕਾ ਭੀ ਵਿਛੋੜਾ ਹੋਤਾ ਹੈ। ਭਰਤੇ^੧ ਬਿਨਾ ਇਸਤਰੀ ਦੁਖੁ ਪਾਵਤੀ ਹੈ, ਰੋਇਆ ਹੀ ਕਰਤੀ ਹੈ, ਪਣੁ ਛਰਤਾ ਫਿਰਿ ਨਾਹੀ ਆਵਤਾ ਅਰੁ ਮੈ ਜਿ ਠਾਕੁਰੁ ਪਿਰੁ^੨ ਪਾਇਆ ਹੈ ਸਿ ਤਿਹੁ ਲੋਆ ਕਾ ਧਣੀ, ਨ ਮਰੈ ਨ ਬਿਨਸੈ, ਨ ਆਵੈ ਨ ਜਾਇ, ਨ ਕਬਹੂ ਬੁਰਾ ਮਨਾਵੈ, ਨ ਬਿਰਧਿ ਹੋਵੈ, ਨ ਕਾਲ ਬਸਿ ਆਵੈ। ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ ਅਭਿਰਾਮੀ^੩ ਹੈ। ਮੈ ਐਸਾ ਪਿਰੁ ਸੁਖਦਾਇਕ ਪਾਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਕੈ ਨਾਮਿ ਲੀਤੈ ਹੀ ਦੁਖਾ ਕਾ ਨਾਸ ਹੋਤਾ ਹੈ ਅਰੁ ਸੁਖੁ ਆਇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਤੇ ਹੈ, ਮੈ ਐਸਾ ਠਾਕੁਰੁ ਸਾਹਿਬੁ ਧਣੀ ਪਾਇਆ ਹੈ”।

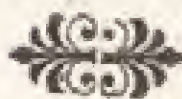
ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਰਾਤਿ ਕੈ ਸਮਉ ਏਹੁ ਸਬਦੁ ਕੀਆ। ਅਰੁ ਇਸਨਾਨੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰਾਤ ਸਮਉ ਜਨੇਤ ਮਹਿ ਆਇ ਬੈਠਾ। ਅਲਾਪਿ ਕਰਿ ਰਾਗੁ ਮੰਦਰੀ ਬਿਲਾਵਲੁ ਅਰੁ ਪੀਛੈ ਤੇ ਅਲਾਪਿ ਕਰਿ^੪ ਰਬਾਬੀ ਜਾਜਕ^੫ ਕੀਰਤਨੁ ਗਾਵਹਿ ਅਰੁ ਆਗੈ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਗਾਵੈ। ਪਰੁ ਜਿਨਹੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਗਾਵਤਾ ਸੁਣਿਆ ਤੇ ਸਦੇਹਰ^੬ ਪਰਮਗਤਿ ਗਏ। ਜਿਨਹੁ ਸੁਣਿਆ ਦੇਖਿਆ, ਜਿਨਹੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕਾ ਸਬਦੁ ਬਿਰਾਨੇ ਮੁਖਿ ਤੇ ਸੁਣਿਆ ਤੇ ਭੀ ਮੁਕਤੇ ਛੇ। ਤਿਹੁ ਲੋਆ ਮਹਿ ਜੈ ਜੈ ਕਾਰੁ ਹੋਇਆ। ਪਰਮੇਸੁਰਿ ਏਹੁ ਸਬਦੁ ਮੰਨਿ ਲੀਆ। ਖਤੀ ਬ੍ਰਹਮਣ ਸੂਦੁ ਵੈਸੁ ਜਿਤਨਾ ਸਾ, ਜਿਤਨਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਸਾ, ਸਿ ਸਭ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਲਾਗੇ ਕਰਨੇ। ਜਿ “ਧੰਨ ਹੋ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ ਖਟ ਧਰੀ, ਤੇਵਰ ਏਵਰ, ਮੁਇਨਾ ਰੁਪਾ, ਜਵੇਹਰ ਮੋਤੀ ਕਪੜੇ ਕੇ ਸਬ ਪਟ^੭ ਕਰਮ, ਅਨੇਕ ਅਨੇਕ ਬਸਤਰ, ਪਕਵਾਨ, ਹੰਡਵਾਈਆਂ^੮ ਘੋੜੇ-ਜੋੜੇ, ਗਢੀਆਂ, ਵਾਹਣੀ^੯ ਜੋਇ ਮਿਲੀਆਂ, ਰੂਪ ਰੰਗ ਸਾਥਿ ਬੀਆਹੁ ਹੋਆ। ਜਨੇਤ ਕਉ ਬਸਤਰ ਮੁਲੇ ਪਹਿਰਾਏ, ਐਸਾ ਧਰਮ ਕਾ ਬੀਆਹੁ ਹੁਆ। ਦਾਜ ਦਖਣਾ ਦੇ ਕਰਿ ਬਿਦਾ ਕੀਏ। ਬੀਆਹੁ ਕਰਿ ਕੈ ਤਲਵੰਡੀ ਆਏ, ਘਰਿ ਆਇ ਵਤੇ ਦਾਜੁ ਬਿਸਤਾਰਿ ਕਰਿ^{੧੦} ਕੁੜਮਾ ਪੰਚਾ ਨੋ ਦਿਖਾਇਆ। ਜਿਨ ਜਿਨ ਕਉ ਬਸਤਰ ਦੇਣੇ ਸੇ ਤਿਨ ਤਿਨ ਕਉ ਤੇਵਰ ਬੇਵਰ ਬਾਟਿ ਦੀਏ। ਲਾਗੀਆਹੁ ਲਾਗ ਲੀਏ; ਭਟਾਂ ਬ੍ਰਹਮਣਹੁ ਕਉ ਪਟੰਬਰ^{੧੧} ਪਾਏ; ਸਰਬ ਲੋਕ ਖੁਸੀ ਹੋਏ। ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕਾ ਬੀਆਹੁ ਹੋਆ। ਬੋਲਹੁ ਛਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ।

ਸਲੋਕੁ^{੧੨} ॥

ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ਸਿਮਰੀਐ ਰਸਨਾ ਆਨ ਨ ਲਾਗੁ।

ਇਹੀ ਜਿਆਨਪ ਰਾਮੁ ਜਪੁ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਅਵਰੁ ਤਿਆਗੁ ॥੧੨॥

ਬੋਲਹੁ ਛਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮੁ ਕ੍ਰਿਸਨ, ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ! ਰਾਮੁ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੧੨ ॥

^੧ਪਤੀ। ^੨ਹਮੇਸ਼ਾ। ^੩ਗਾਇਨ ਕਰ ਕੇ। ਬੋਲਕੇ। ^੪ਜਾਚਕ। (ਅ) ਨਾਮ
ਬਾਣੀ ਦਾ। ^੫ਵੇਹ ਸਹਿਤ। ^੬ਰੇਸ਼ਮੀ। ^੭ਰਜ਼ਾਈਆਂ। ^੮ਵਾਹਨ, ਸਵਾਰੀ। ^੯ਫੈਲਾ ਕੇ।
^{੧੦}ਰੇਸ਼ਮੀ ਕੱਪੜੇ। ^{੧੧}ਇਹ ਸ਼ਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ।

ਚੁਪ ਰਹਿਣਾ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਮਾਤਾ ਜੀ ਨਾਲ ਹੋਈ)

ਜਬ ਅਠਾਰਹ ਬਰਸਾਂ ਕਾ ਹੁਆ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਪੰਜਾਬ ਕੀ ਧਰਤੀ ਨਗਰਿ ਤਲਵੰਡੀ ਰਾਇ ਭੋਇ ਕੀ । ਜਬ ਬੀਆਹ ਹੋਆ ਤਬ ਚੁਪਿ ਕਰਿ ਰਹਿਆ, ਨ ਬੋਲੈ ਨ ਬੜੈ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ ਮਾਤਾ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਚਾ ਨਾਨਕਾ ! ਤੂੰ ਅਠੇ ਪਹਰ ਜੇ ਚੁਪਿ ਕਰਿ ਰਹਦਾ ਹੈ ਸਿ ਕਿਉ ਰਹਦਾ ਹੈ । ਅਸਾਡੇ ਮਨਿ ਬਹੁਤੁ ਸੰਸਾ ਹੋਇ ਰਹਿਆ ਹੈ ਜੇ ਤੂੰ ਕਿਛੁ ਗਲਿ ਬਾਤ ਅਸਾ ਨਾਲਿ, ਭਿਰਾਵਾ ਨਾਲਿ, ਕੇ ਵਸਦੀ ਦੇ ਭਲੇ ਭਲੇ ਲੋਕ ਆਵਦੇ ਹੋਨਿ, ਬੈਠੇ ਬੈਠੇ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਤੇਰੀ ਤਰਫਹੁ ਉਠਿ ਜਾਂਦੇ ਹੋਨਿ । ਜੇ ਤੂੰ ਇਨਾ ਸਾਥਿ ਬਾਤਾ ਕਰਹਿ ਤਾ ਅਸਾਡਾ ਭੀ ਜੀਉ ਸਰਸਾ ਰੋਵੈ । ਤੂੰ ਕਿਤੇ ਘੜੀ ਹੋਰ ਬੈ ਜੀਉ ਲਾਇਹਿ ਨਾਹੀ । ਬਚਾ ! ਤੇਰਾ ਜੀਉ ਕਿਥੇ ਹੈ ? ਅਤੈ ਬਚਾ ! ਤੂੰ ਅਠੇ ਪਹਰ ਕਿਤੁ ਧਿਆਨਿ ਹੋਦਾ ਹੈ, ਸਚੁ ਆਖੁ” । ਜਬ ਮਾਤਾ ਅਖਿਆ ਜੇ, “ਤੂੰ ਸਚੁ ਆਖੁ” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮਾਤਾ ਸਾਥਿ ਬੋਲਿਆ । ਬਿਲਾਵਲ ਰਾਗ ਮਹਿ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:—

ਗੁਰ ਬਚਨੀ ਮਨੁ ਸਹਜ ਧਿਆਨੇ ॥ ਹਰਿ ਕੈ ਰੰਗਿ ਰਤਾ ਮਨੁ ਮਾਨੇ ॥

ਮਨਮੁਖ ਭਰਮਿ ਭੁਲੇ ਬਉਰਾਨੇ ॥ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਕਿਉ ਰਹੀਐ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਪਛਾਨੇ ॥ ੧ ॥

ਬਿਨੁ ਦਰਸਨ ਕੈਸੇ ਜੀਵਉ ਮੇਰੀ ਮਾਈ ॥

ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਜੀਅਰਾ ਰਹਿਨ ਸਕੈ ਬਿਨੁ, ਸਤਿਗੁਰਿ ਬੁਝ ਬੁਝਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਗੁਰੂ ਕੇ ਜਿ ਬਚਨ ਰਿਦੈ ਮਹਿ ਟਿਕੇ ਹੋਨਿ ਸਿ ਤਿਨ ਕੇ ਸਹਜਿ ਸਾਥਿ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਧਿਆਨਿ ਮਾਹਿ ਹੈ, ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਅਰੁ ਮਨੁ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਗੁਰੂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੈ ਰੰਗਿ ਸੰਉ ਰਚਿਆ ਹੈ ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਹੋਰ ਬੈ ਲਗਦਾ ਨਾਹੀ, ਹਰਿ ਹੀ ਕੈ ਸਾਥਿ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ਹੈ । ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਹੋਰਨਾਂ ਗਲਾਂ ਸਾਥਿ ਮਨੁ ਮੰਨੀਦਾ ਨਾਹੀ । ਅਰੁ ਜਿਨ ਕੈ ਅੰਤਰਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਸਬਦੁ ਨਾਹੀ ਓਹੁ ਮਨੁਖ ਨਾਹੀ, ਪ੍ਰੇਤੁ ਹੈ ਅਰੁ ਮਨਮੁਖੁ ਹੈ, ਉਨ ਕੈ ਮਨਿ ਆਵਤੀ ਹੈ ਸਿ ਮੁਖ ਤੇ ਬੋਲਤੇ ਹੈ ਬਾਵਰੇ ਹੋਏ । ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਉਨ ਕੈ ਅੰਤਰਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਮਤਿ ਨਾਹੀ, ਜਿ ਗੁਰੂ ਕੀ ਮਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਹਰਿ ਜੀ ਸਾਥਿ ਪਰਚਹਿ । ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਓਹਿ ਤਉ ਹੋਰਿ ਬਾਤਾ ਕਰਤੇ ਹੈ ਤਉ ਉਨ ਕੀ ਕਿਉ ਕਰਿ ਰਹੈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਾਥਿ । ਓਹਿ ਅਵਰੁ ਸੰਗਿ ਮਨੁ ਲਾਵਤੇ ਹੈਂ । ਜੇ ਗੁਰਮਤਿ ਤੇ ਭੁਲੇ ਹੈ, ਸੇਈ ਹੀ ਅਵਰੁ ਬਾਤਾ ਕਰਤੇ ਹੈਂ । ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਮੈਂ ਹਰਿ ਬਿਨ ਨਾਹੀ ਰਹਿ ਸਕਤਾ । ਕਿਉ ਜਿ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਬਦਿ ਕਰਿ ਮੈ ਪਛਾਤਾ ਹੈ । ਤਿਸੁ ਕੇ ਦਰਸਨਿ ਬਿਨੁ ਮੈ ਜੀਵਤਾ ਨਾਹੀ, ਜੀਉ ਨਿਕਲਿ ਜਾਤਾ ਹੈ । ਜੇ ਏਕੁ ਪਲਕੁ ਭਰਿ ਹੋਰੁ ਕਿਛੁ ਮਨਿ ਵਸੈ ਤਾ ਮਾਤਾ ! ਏਤ ਹੀ ਕਰਿ ਕਰਿ ਹੋਰੁ ਬਾਤ ਕਿਸੈ ਨਾਲਿ ਨਾਹੀ ਕਰਿ ਸਕਤਾ” । ਬੋਲਹ ਛਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

ਤਬ ਮਾਤਾ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਚਾ ! ਕਿ ਕੀਚੈ ? ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਭੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਹੀ ਕੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹੋਨਿ, ਸੈਸਾਰਿ ਕੇ ਸਨੇਹੀ ਛਾਈ ਭਤੀਜੇ ਭੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਹੀ ਕੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹੋਨਿ । ਇਸਤ੍ਰੀ ਭੀ ਪੀਛੈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਤੇਰੇ ਲਾਈ ਲਗੀ ਹੈ, ਬਚਾ ! ਬੈਠਾ ਤਾ ਨਿਤ ਪਰਮੇਸੁਰ ਨਾਹੀ ਖੜਾ ਦੇਖਤਾ, ਕਿਤੇ ਘੜੀ ਅਸਾ ਨਾਲਿ ਭੀ ਬੋਲਿਆ ਕਰਿ” । ਤਬ ਫੇਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲਿਆ ਮਾਤਾ ਕੈ ਸੁ ਭਾਇ ਜਿ:—

ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਬਿਸਰੈ ਹਉ ਮਰਉ ਦੁਖਾਲੀ ॥ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਜਪਉ ਅਪੁਨੇ ਹਰਿ ਭਾਲੀ ॥

ਸਦ ਬੈਰਾਗਨਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨਿਹਾਲੀ ॥ ਅਬ ਜਾਨੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ ਨਾਲੀ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਜੇ ਕਰਿ ਮੁਝ ਕਉ ਏਕ ਤਿਲੁ ਭਰਿ ਵਿਸਰ

^੧ਖੁਭੀ, ਰਾਜੀ, ਪ੍ਰਸੰਨ ।

^੨ਕੀ ਕਰੀਏ ?

^੩ਪਿਆਰ ਵਾਲੇ ।

ਤਉ ਮੈ ਦੁਖੀ ਹੋਇ ਕਰਿ ਮਰਿ ਜਾਉ। ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਸਾਥਿ ਜਉ ਜਪਉ ਤਬ ਜੀਵਉ। ਜਬ ਉਸੇ ਹੀ ਕੇ ਧਿਆਨਿ ਮਹਿ ਰਹਉ ਅਰੁ ਉਸੇ ਕਉ ਨਿਹਾਲਉ^੧ ਤਬ ਹੀ ਜੀਵਉ ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਜਿਉ ਬੈਰਾਗੀ ਤੀਰਥੀ^੨ ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਤਿਉ ਮੈ ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ ਉਸ ਹੀ ਕੇ ਨਾਮ ਕਉ ਫਿਰਤਾ ਹਾਂ ਦੇਖਤਾ। ਉਸ ਕੋ ਨਾਮ ਸਿਮਰੇ ਬਿਨਾ ਮੂਝ ਕਉ ਹੋਰੁ ਕਾਈ ਸੁਧਿ ਨਾਹੀ। ਰੀ^੩ ਮਾਈ ! ਤੂ ਕਹਤੀ ਹੈਂ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਹਾਂ ਦੇਖਤਾ ਹੈ, ਪਣੁ ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਹਉ ਜਾਣਤਾ ਹਾਂ ਜੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਰਸਾਦਿ^੪ ਹੁਣਿ ਮੇਰੇ ਨਾਲਿ ਖਤਾ ਹੈ^੫। ਤਬ ਮਾਤਾ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬੇਟਾ ! ਓਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਆਖੀਦਾ ਹੈ ਜੇ ਕਿਥਾਉਂ ਦੂਰਿ ਹੈ, ਤੁਧਿ ਕਿਉ ਕਰਿ ਦਿਸਿ ਆਇਆ ਹੈ, ਜਿ ਮੇਰੇ ਨਾਲਿ ਖਤਾ ਹੈ ? ਬੇਟਾ ! ਏਹੁ ਅਯੋਰਥੀ^੬ ਆਖਿਆ। ਸਿਧ ਸਾਧਿਕ ਵਡੇ ਹੋਏ ਹੋਨਿ, ਏਵ ਕਿਨੈ ਨ ਡਿਠਾ ਜਿ ਅਹਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ। ਪਣੁ ਉਸਦਾ ਨਾਉ ਸਭੁ ਕੋ ਲੈਦਾ ਹੈ, ਪਣੁ ਡਿਠਾ ਕਿਨੈ ਨਾਹੀ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮਾਤਾ ਜੀ !

ਅਕਥ ਕਥਾ ਕਹੀਐ ਗੁਰ ਛਾਇ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਅਗਮ ਅਯੋਰਥੁ ਦੇਇ ਦਿਖਾਇ ॥

ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਕਰਣੀ ਕਿਆ ਕਾਰ ਕਮਾਇ ॥ ਹਉਮੈ ਮੇਰਿ ਚਲੈ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਸਮਾਇ ॥੩॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥੁ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜੇ, “ਸੁਣੀਐ ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਹਉ ਜੇ ਅਯੋਰਥੀ ਕਹਦਾ ਹਾਂ, ਜਿ ਗੁਰੂ ਕੇ ਬਚਨਿ ਹੀ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕਹਦਾ ਹਾਂ। ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਓਹੁ ਜਿ ਸੁਣੀਦਾ ਹੈ ਦੂਰਿ ਅਰੁ ਕਿਸੀ ਕੋ ਬੁਝੈ^੭ ਕਹਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਤਿਸ ਕੀ ਕਥਾ ਮੈ ਗੁਰੂ ਕੋ ਬਚਨਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸਮਝਿ ਕਰਿ ਕਹਦਾ ਹਾਂ। ਉਹ ਗੁਰੂ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਜੇ ਅਵਿਸਟੁ^੮ ਕਹੀਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਕਿਨੈ ਨਾਹੀ ਦੇਖਿ ਸਕਿਆ ਸੋ ਗੁਰੂ ਦਿਖਾਇਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਭਲੀ ਕਰਣੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਸੋ ਸਾਹਿਬ ਨੋ ਭਾਵਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਭਲੀ ਕਰਣੀ ਹਰਿ ਨਾਮ ਕੀ ਨ ਕਮਾਵੈ ਸੁ ਸਾਹਿਬ ਕਉ ਨ ਦੇਖੇ। ਸੁ ਭਲੀ ਕਰਣੀ ਕਿਆ ਹੈ ? ਏਹੁ ਜਿ ਹਉਮੈ ਸੋ ਮਿਟਾਇ ਦੂਰ ਕਰੇ। ਅਰੁ ਗੁਰੂ ਕੋ ਸਬਦਿ ਮਹਿ ਸਮਾਇ ਜਾਇ। ਜੈਸਾ ਸਬਦੁ ਗੁਰੂ ਕਾ ਕਹਤਾ ਹੈ, ਸਬਦ ਹੀ ਕੇ ਸਮਾਨਿ ਹੋਇ, ਤਿਸੁ ਕਉ ਸਾਹਿਬੁ ਹਜੂਰਿ^੯ ਹੈ। ਓਹੁ ਹੀ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਕਹਿਆ ਕਮਾਤਾ ਹੈ। ਅਰੁ ਸਾਹਿਬੁ ਭੀ ਉਸੇ ਹੀ ਕੋ ਕਹੀਐ ਲਾਗਤਾ ਹੈ। ਓਸੁ ਅਰੁ ਸਾਹਿਬੁ ਮਹਿ ਛੇਦੁ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਹੋਤਾ। ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਐਸਾ ਸਾਹਿਬੁ ਮੈ ਏਵ^{੧੦} ਨੇੜੇ ਦੇਖਿਆ ਹੈ”। ਬੋਲਹੁ ਛਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ।

ਤਬ ਮਾਤਾ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਰਾ ਨਾਨਕ ! ਜਾ ਤੁਧ ਨੋ ਏਹੁ ਕਿਰਪਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸੀ ਸਭੇ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਏ। ਕਿਸੇ ਦੇ ਪੁਰੁ ਖਟਿ ਲੈ ਆਵਦੇ ਹੋਨਿ, ਸਉਦੇ ਬੇਪਾਰਿ^{੧੧} ਜਾਂਦੇ ਹੋਨਿ, ਓਹਿ ਭੀ ਖਾਦੇ ਹੋਨਿ ਫਿਰਿ ਰਾਸਿ^{੧੨} ਭੀ ਰਖਦੇ ਹੋਨਿ। ਜਾਂ ਤੁਧੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਖਟਿਆ ਤਾਂ ਅਸੀ ਸਭੇ ਜੀਵਹਿਗੇ ਮੇਰਾ ਨਾਨਕੁ !” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਹੁਤਿ ਬਾਨੀ ਬੋਲਿਆ ਜਿ, ਮਾਤਾ ਜੀ !

ਮਨਮੁਖ ਖਟੇ^{੧੩} ਬੇਟੀ ਰਾਸਿ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਮਿਲੈ ਸਾਬਾਸਿ ॥

ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ ਦਾਸਨਿ ਦਾਸਿ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਹਰਿਨਾਮ ਧਨੁ ਰਾਸਿ ॥੪॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥੁ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਏਹੁ ਮਾਇਆ ਕੀ ਰਾਸਿ ਹੈ ਜਿ ਬੇਟੀ ਰਾਸਿ ਹੈ। ਜੈਸਾਰੁ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਤੇ ਛੁਲਾ ਸਿ ਏਸੇ ਹੀ ਬੇਟੀ ਰਾਸਿ ਮਾਇਆ ਕੀ ਕਰਿ ਕਰਿ ਛੁਲਾ। ਜਿਨ ਕਉ ਨਾਮ ਕਾ ਧਨੁ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਰਸਾਦਿ, ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਉ ਓਈ ਹੀ ਮਿਲੇ ਹੈ। ਅਰੁ ਈਹਾ ਉਹਾ ਉਨ ਕੀ

^੧ ਨਿਹਾਲਉ, ਦੇਖਾਂ।

^੨ ਹੇ।

^੩ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ, ਗੁਰੂ ਮਿਹਰ ਨਾਲ।

^੪ ਕਿਤੇ।

^੫ ਅਗਮ, ਜਿਥੇ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।

^੬ ਬਹਾਨੇ।

^੭ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ

(ਨਿਗ੍ਹਾ) ਤੋਂ ਪਰੇ, ਜੋ ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਆਵੇ।

^੮ ਨੇੜੇ, ਸਾਹਮਣੇ।

^੯ ਇਉਂ। ਇਸਤਰਾਂ।

^{੧੦} ਵਪਾਰ।

^{੧੧} ਰਾਸ, ਪੁੰਜੀ।

^{੧੨} ਏਥੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਸਹੀ ਪਾਠ ‘ਵਿਛੁੜੇ’ ਹੈ।

ਪੰਨਿਤਾ ਹੋਈ, ਤਿਹੁ ਲੋਕਾ ਮਾਹਿ। ਉਨਹੀ ਕੀ ਦਰਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਸਾਥਾਜਿ ਹੋਈ, ਜਿਨਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਨਾਮੁ
ਸਿਮਰਿਆ। ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਏਹੁ ਖਜਾਨਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕਾ ਗੁਰੂ ਕੈ ਪਰਸਾਦਿ ਮੁਖ ਕੰਠੇ ਦੀਆ ਹੈ। ਜੋ ਆਪਣੇ ਦਾਸਨ
ਕੇ ਦਾਸ ਉਪਰਿ ਕਿਰਪਾ ਕਰੀ ਹੈ। ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਮੁਖ ਕੰਠੇ ਬਕਸਿ ਕਰਿ^੧, ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਨਾਕਰਿ ਹਰਿ ਧਨੁ
ਦੀਆ ਹੈ। ਤੂੰ ਦੇਖਹਿਗੀ ਜਿ ਏਹੁ ਹਰਿ ਧਨੁ ਕੈਸਾ ਹੋਇਗਾ^੨। ਬੋਲਹੁ ਛਾਈ ਜੀ ਸਭੇ ਹੀ ਵਾਹਗੁਰੂ।

ਤਬ ਮਾਤਾ ਜੀ ਖਰੀ ਖੁਸੀ ਹੋਈ। ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕੰਠੇ ਨਮਸਕਾਰੁ ਕੀਆ ਜਿ, “ਏ ਪਰਮੇਸੁਰ ! ਤੂੰ ਨਾਨਕ
ਜੀ ਕੀ ਭਗਤਿ ਅਸਥਿਰੁ^੩ ਕਰਿ। ਏਹੁ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਕੀ ਸਰਣਿ ਪਤਿਆ ਹੈ”। ਬੋਲਹੁ ਛਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ,
ਧੰਨ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ।

ਸਲੋਕੁ ॥^੪

ਹਰਿ ਧਨੁ ਕਾ ਭੰਡਾਰੁ ਹੈ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀਨੀ ਰਾਸਿ ॥

ਦਰਸਨੁ ਪ੍ਰਭ ਗੁਰ ਦੇਵਕਾ ਪਾਇਆ ਨਾਨਕ ਦਾਸਿ ॥ ੧ ॥

ਬੋਲਹੁ ਛਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ ॥ ਰਾਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਤਿ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ
ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੧੩ ॥

ਚੁਪ ਦਾ ਉਪਾਇ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ^੧। (ਪੰਡਿਤ ਨਾਲ)

ਜਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਛਕੀਹਾ ਬਰਸਾ ਕਾ ਹੋਆ ਤਬ ਏਕ ਦਿਨਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਪੰਜਾਬ ਕੀ
ਧਰਤੀ ਨਗਰਿ ਤਲਵੰਡੀ ਰਾਇ ਭੋਏ ਕੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾਹੈ ਘਰਿ ਥਾ। ਤਬ ਬੋਲਣੇ ਤੋ ਰਹਿ
ਗਇਆ^੨। ਅਰੁ ਗੁਸਤ ਤੇ ਮਨੁ ਉਦਾਸੁ ਹੋਇ ਗਇਆ। ਮਨੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਾ ਟਿਕੇ ਨਾਹੀ। ਤਬ ਗੁਰੂ
ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੀ ਮਾਤਾ ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਬੂਰੈ: “ਹੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ! ਨ ਏਹੁ ਬੋਲਤਾ ਹੈ ਨ ਬਕਤਾ ਹੈ। ਏ ਨਾਰਾਇਣ ਜੀ ! ਨਾਨਕੁ
ਉਦਾਸੁ ਹੋ ਰਹਦਾ ਹੈ ਸੁ ਭੀ ਕਿਛੁ ਹੋਵੇ ਜੇ ਨਾਨਕੁ ਸਹਜੇ ਹੀ ਨਾਲਿ ਬੋਲੈ ਚਲੈ ਕਿਸੀ ਸਾਥਿ”। ਤਬ ਮਾਤਾ ਜੀ
ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਛਾਈ ! ਅਸੁ ਹੰਢੁ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੰਠੇ ਸਨਮੁਖੁ ਹੋਇ ਕਰਿ ਪ੍ਰਭਉ ਜਿ ਨਾਨਕੁ ਉਦਾਸੁ ਹੋਇ ਗਇਆ ਹੈ।
ਬੋਲਦਾ ਨਾਹੀ ਜਿ ਨਾਨਕ ਦੇ ਜੀ ਕਿਆ ਹੈ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਪਾਸਿ ਮਾਤਾ ਜੀ ਆਈ। ਤਬ ਆਇ ਕਰਿ
ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਪਾਸਿ ਖੜੋਇ ਰਹੀ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮਾਤਾ ਜੀ ਬਹੀਐ”। ਤਬ ਮਾਤਾ
ਜੀ ਕਹਿਆ ਜੇ, “ਸੁਕਰੁਤਾ ਬੋਲਿਆ ਹੈ”। ਤਬ ਮਾਤਾ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ “ਵਾਰੀ ਬਚਾ ਨਾਨਕਾ ਜੀ ! ਬਹਦੀ ਹਾ, ਪਣੁ
ਮੇਰਾ ਜੀਉ ਖਰਾ ਅੰਦੇਸਮਾਨੁ^੩ ਹੈ”। ਤੇਰੈ ਜੀ ਅੰਦੇਸਾ ਹੈਸੁ ਕਿਸੁ ਬਾਤ ਕਾ ਹੈ ?” ਤਬ ਮਾਤਾ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ,
“ਬਚਾ ! ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਏਹੀ ਅੰਦੇਸਾ ਹੈ ਜਿ ਤੂੰ ਨ ਬੋਲਹਿ ਨ ਚਲਹਿ ਸਦਾ ਹੀ ਉਦਾਸੁ ਰਹਹਿ। ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਪਰਮੇਸੁਰ
ਕੈ ਅਰਥਿ^੪ ਤੂੰ ਆਖੁ ਜਿ ਤੇਰਾ ਜੀਉ ਕਿ ਆਖਦਾ ਹੈ ? ਜੇ ਤੂੰ ਬੋਲਤ ਕਿਸੀ ਸੰਢੁ ਨਾਹੀ”।

^੧ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਕੇ।

^੨ਕਾਇਮ, ਅਟੱਲ।

^੩ਇਹ ਸ਼ਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਤ ਹੈ।

^੪ਮਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਦੂਜੀ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਚ ਇਸ ਗੋਸਟਿ ਦਾ ਨੰ: ੨੧ ਹੈ। ਤੇ ਬਹੁਤੇ ਫਰਕ ਬੀ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ—
ਅੰਤਲਾ ਸ਼ਲੋਕ: ਤਿਹੁ ਲੋਈ ਖੰਡੀ ਨਵੀਂ..... ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

^੫ਛਾਵ-ਮੋਨ ਬ੍ਰਤ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਿਆ।

^੬ਫਿਕਰ ਵਿਚ, ਚਿੰਤਾ ਵਿਚ।

^੭ਰੱਬ ਦੇ ਵਾਸਤੇ।

ਤਬ ਸਬ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਅਰਬੁ^੧ ਮਾਤਾ ਜੀ ਪਾਇਆ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਹਸਿਆ ਅਰੁ ਹਸਿ ਕਰਿ ਬੋਲਿਆ ਜਿ, “ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਏਤੈ^੨ ਵਾਸਤੇ ਉਦਾਸੁ ਹੈ ਜਿ ਮੁਝ ਨੋ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਲੋਕੁ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਮਿਲਤਾ, ਜਿਸੁ ਸਾਹਿਬ ਮੈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਕਰੀ, ਜਿ ਮੇਰਾ ਜੀਉ ਖੁਸੀ ਹੋਇ। ਮੈ ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਇਸੇ ਹੀ ਬਾਤ ਕਾ ਲੀਆ ਚੁਪਿ ਕਰਿ ਰਹਿਆ ਹੋਇ” ।

ਤਬ ਮਾਤਾ ਜੀ ਸੁਣਿ ਕਰਿ ਚੁਪਾਤੀ ਹੋਇ ਕਰਿ ਜਾਇ ਕਰਿ ਇਕਸੁ ਖੰਡਤ ਕੰਉ ਬੁਲਾਇ ਲੈ ਆਈ। ਜਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇਖੈ ਤਬ ਮਾਤਾ ਜਾਇ ਕਰਿ ਪੰਡਿਤ ਕੰਉ ਬੁਲਾਇ ਲੈ ਆਈ ਹੈ। ਤਬ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਖਰਾ ਖੁਸੀ ਹੋਇਆ, ਮਾਤਾ ਕਾ ਹਿਤੁ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਜਿ, “ਧੰਨੁ ਹੋ ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਤੂੰ ਧੰਨਿ ਜਿ ਮੇਰੇ ਜੀ ਕੈ ਵਾਸਤੇ ਜਾਇ ਕਰਿ ਪੰਡਿਤ ਕੰਉ ਬੁਲਾਇ ਲੈ ਆਈ ਹੈ। ਵਾਹੁ ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਪਿਆਰੀ। ਧੰਨੁ ਹੋ ਮਾਤਾ ! ਜਿਨਿ ਏਹੁ ਬਾਤ ਸਮਝੀ ਹੈ। ਜੇ ਭਾਈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕੀ ਕਥਾ ਪੰਡਿਤ ਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨਿ, ਹੋਇ ਪੰਡਿਤ ਹੀ ਕੰਉ ਬੁਲਾਇ ਲਿਆਵਉ। ਜੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਾਥਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਕਰੈ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਖਰਾ ਖੁਸੀ ਹੋਆ ਜਿ, “ਵਾਹੁ ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਜਿਸੁ ਕੀ ਏਹੁ ਬੁਧਿ ਹੈ, ਸੁ ਧੰਨਿ ਹੈ ਮਾਤਾ ਜੀ !” ਤਬ ਮਾਤਾ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜੇ, “ਬਰਾ ਨਾਨਕ ! ਏਹੁ ਪੰਡਿਤ ਹੈ ਜਿ ਏਸ ਕੰਉ ਤੂੰ ਪੁਰਾਣਿ ਬੈਠਾਇ” ਕਰਿ ਕਥਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕੀ ਤੂੰ ਸੁਣਿ ਇਸ ਤੇ। ਏਹੁ ਭਯਾ ਪੰਡਿਤ ਹੈ, ਵੇਦ ਸਾਸਤ੍ਰ ਪੜਦਾ ਹੈ ਅਰੁ ਤੂੰ ਸੁਣਿ। ਅਤੈ ਜੇ ਕਿਛੁ ਪੁਰਾਣ ਕੀ ਪੂਜਾ ਹੈ ਸੁ ਸਭੁ ਹੰਉ ਚੜਾਈਗੀ^੩। ਹੋਰੁ ਜੇ ਕਿਛੁ ਪੰਡਿਤ ਕਾ ਛਾਜਨੁ ਭੋਜਨੁ^੪ ਹੈ ਸੋ ਸਭੇ ਹੀ ਚਲਾਈਗੀ^੫। ਪਰੁ ਬਰਾ ! ਤੂੰ ਏਹੁ ਪੰਡਿਤ ਬਹਾਲਿ ਪੁਰਾਣਿ ਪੜੈਗਾ। ਅਤੈ ਤੂੰ ਸੁਣਿ ਜੇ ਕਿਛੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਹੈ ਸੋ ਸਭੇ ਹੀ ਤੂੰ ਇਸ ਕੰਉ ਪੂਛੁ। ਏਹੁ ਕਹਦਾ ਜਾਇਗਾ ਤੂੰ ਸੁਣਿਤਾ ਜਾਹਿ” । ਤਬ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਭਲਾ ਹੋਇ ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਪੰਡਿਤ ਬਹਾਲਹਿਗੇ। ਪਣੁ ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਪੰਡਿਤ ਕੰਉ ਪੂਛਉ ਸੋ ਪੰਡਿਤ ਉਤਰੁ ਦੇਇ ਤਰੇ ਸਹੀ ਬਣਿ ਆਵੈ” । ਤਬ ਮਾਤਾ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹਾਂ ਬਰਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਏਹੁ ਪੰਡਿਤੁ ਜਿ ਹੈ ਸੋ ਬਡਾ ਸੁਰਤਾ^੬ ਹੈ, ਜੇ ਕੁਛੁ ਤੂੰ ਪੁਛਹਿਗਾ ਸੁ ਪੰਡਿਤ ਉਤਰੁ ਦੇਗਾ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਭਲਾ ਹੋਇ ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਹੋਇ ਪੂਛਤਾ ਹੋਇ, ਤੂੰ ਭੀ, ਸੁਣਿ” । ਤਬ ਮਾਤਾ ਜੀ ਕਹਿਆ, ਜੇ, “ਭਯਾ ਹੋਵੇ ਬੇਟਾ ਜੀ ! ਹੋਇ ਭੀ ਸੁਣੀਗੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕੀਆਂ ਬਾਤਾਂ” । ਤਬ ਮਾਤਾ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜੇ, “ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਤੂੰ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਕਰਿ ਭੀ ਅਰੁ ਪੰਡਿਤ ਪਾਸ ਤੇ ਕਰਾਇ ਭੀ ਜਿ ਹੋਇ ਸੁਣੀ, ਮੇਰਾ ਮਨ ਖੁਸੀ ਹੋਵੈ ਤੇਰੀਆਂ ਗਲਾਂ ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ, ਅਤੈ ਜਿਉ ਜਿਉ ਤੇਰਾ ਜੀਉ ਖੁਸੀ ਹੋਵੈ ਤੂੰ ਸਾਈ^੭ ਗਲਿ ਕਰਿ।” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਮਲਾਰ ਰਾਗ ਮਹਿ ਜਿ।

ਪਉਣੁ^੮ ਪਾਣੀ ਜਾਣੈ ਜਾਤਿ^੯ ॥ ਕਾਇਆਂ ਅਗਨਿ ਕਰੇ ਨਿਭਰਾਂਤਿ^{੧੦} ॥

ਜੰਮਹਿ ਜੀਅ ਜਾਣੈ ਜੇ ਧਾਉ ॥ ਸੁਰਤਾ ਪੰਡਿਤੁ ਤਾਕਾ ਨਾਉ ॥ ੧ ॥

ਗੁਣ ਗੋਬਿੰਦ ਨ ਜਾਣੀਅਹਿ ਮਾਇ ॥ ਅਣਭੀਠਾ ਕਿਛੁ ਕਹਣੁ ਨ ਜਾਇ ॥

ਕਿਆ ਕਰਿ ਆਖਿ ਵਖਾਣੀਐ ਮਾਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸਕਾ ਪਰਮਾਰਥੁ—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਹੋਇ ਏਹਾ ਬਾਤ ਪੰਡਿਤ ਤੇ ਪੂਛਤਾ ਹੋਇ; ਏਹੁ ਜਿ ਪਉਣੁ ਹੈ ਸਿ ਇਸਿ ਕੀ ਜਾਤਿ ਕਵਣੁ ਹੈ ? ਅਰੁ ਏਹੁ ਜਿ ਪਾਣੀ ਹੈ ਸਿ ਇਸ ਕੀ ਜਾਤਿ ਕਵਣੁ ਹੈ ? ਅਰ ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਕਾਇਆ ਅਰ ਅਗਨਿ ਜਿ ਭ੍ਰਮੁ ਹੈ ਏਹੁ ਕਿਉ ਕਰਿ ਜਾਇ ? ਕਾਇਆਂ ਅਗਨਿ ਏਕਾ ਹੋਇ ਜਾਇ। ਕਾਇਆਂ ਅਗਨਿ ਵਿਰਿ ਜਲੈ ਨਾਹੀ ਇਹੁ ਭ੍ਰਮੁ ਕਿਉ ਕਰਿ ਜਾਇ ? ਅਰੁ ਪਾਣੀ ਸਾਥਿ ਜਿ ਏਹੁ ਰਲਿ ਜਾਇ। ਪਾਣੀ ਮਹਿ ਮਰਿਨ ਜਾਇ,

^੧ਰਬ ਦਾ ਵਾਸਤਾ ।

^੨ਏਸ ।

^੩ਪੁਰਾਣ ਪੜ੍ਹਣ ਵਾਸਤੇ ਬਿਠਾ ਕੇ ।

^੪ਮੈਂ ਚੜ੍ਹਾਵਾਂਗੀ ।

^੫ਖਾਣ ਪਹਿਰਾਣ ।

^੬ਮੈਂ ਚਲਾਵਾਂਗੀ ।

^੭ਸੁਰਤੀ ਵਾਲਾ, ਬੁਧੀਵਾਨ । ਸਿਆਣਾ ।

^੮ਸੋਈ, ਉਹੋ ।

^੯ਸਹੀ ਪਾਠ ਹੈ:—“ਪਵਣੈ” ।

^{੧੦}ਭ੍ਰਾਂਤਿ (ਭ੍ਰਮ) ਤੋਂ ਰਹਿਤ ।

ਜੀਵਤਾ ਹੀ ਰਹੇ ਪਾਣੀ ਮਹਿ। ਸੋ ਕਿਉ ਕਰਿ ਪਾਣੀ ਅਰਿ ਅਗਨਿ ਮਹਿ ਤੇ ਜੀਵਤਾ ਨਿਕਲੈ ? ਅਰੁ ਪੰਡਿਤ ਤੇ ਹਉ ਪੂਛਤਾ ਹਉ ਏਹੁ ਬਾਤ : ਏਹਿ ਜਿ ਜੀਅ ਆਏ ਹੈ ਸੈਸਾਰ ਮਹਿ ਜਿ ਕਿਉ ਕਰਿ ਕਹਾਂ ਤੇ ਆਏ ਹੈ ? ਜਿ ਏਹੁ ਬਾਤ ਬਤਾਇ ਦੇਇ, ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਸੋਈ ਪੰਡਿਤ, ਤਿਸੇ ਹੀ ਨਾਉ ਸੁਰਤਾ ਹੈ। ਅਰੁ ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਓਹੁ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਹੈ ਸੋ ਅਵਿਸਟੁ ਹੈ ਕਿਨੇ ਹੀ ਦੇਖਿਆ ਨਾਹੀ। ਉਸ ਕੀ ਜਿ ਬਾਤ ਕਹੀਐ ਜਿ ਕਿਉ ਕਰਿ ਕਹੀਐ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇਖਿਆ ਨਾਹੀ ਜੇ ਸਿਸ ਕੀ ਬਾਤ ਕੀਜੀਐ। ਪਣੁ ਏਹਿ ਵਸਤੂ ਜੇ ਨਜਰਿ ਆਵਈਐ ਹੋਨਿ ਇਨ ਹੀ ਕੀ ਬਾਤ ਪੂਛਤਾ ਹਉ। ਜੇ ਕਿਉ ਕਰਿ ਹੈ ਪਉਣ ਪਾਣੀ ਅਗਨੀ ਕੀ ਜਾਤਿ ? ਅਰੁ ਜੀਵ ਜੋ ਨਜਰਿ ਆਵਤੇ ਹੈ ਜਿ ਏਹਿ ਕਹਾਂ ਤੇ ਆਵਤੇ ਹੈ ?” ਤਬ ਪੰਡਿਤ ਸਿਰੁ ਫੇਰਿਆ, ਫੇਰਿ ਕਰਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਧੰਨੁ ਮਹਾਰਾਜੁ ਨਾਨਕ ! ਬਡਾ ਗਿਆਨੀ ਹੈ। ਬਡਾ ਬਿਗਿਆਨੀ ਭਗਤੁ ਹੈ ਅਨੰਨਿ, ਜਿਸੁ ਕਉ ਐਸੀ ਸਮਝਿ ਆਈ ਹੈ। ਏਹੁ ਬਾਤ ਨਾਨਕੁ ਜੋ ਕਹਤਾ ਹੈ ਜਿ ਬਾਤਾ ਹਮ ਬੇਦ ਸਾਸਤ੍ਰ ਮਹਿ ਤੇ ਭੀ ਕਬਹੂ ਨਾਹੀ ਸੁਣੀ। ਕੋਈ ਕਹੈ ਜਿ ਕਿਆ ਕਹੈ”। ਤਬ ਮਾਤਾ ਅਰੁ ਪੰਡਿਤ ਹੋਰਾਨੁ ਹੋਇ ਰਹੈ। ਤਬ ਪੰਡਿਤੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਏਹੁ ਜਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕੀ ਤੁਮ ਕਉ ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ ਜੇ ਏਹੁ ਕਿਰਪਾ ਕਿਸੀ ਕਉ ਹੋਇ ਤਬ ਕੋਈ ਕਹੈ ਜੀ। ਪਣੁ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਤੂ ਸਭੁ ਜਾਣਤਾ ਹੈ, ਤੂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੈ ਅਰਥਿ ਹਮ ਕਉ ਏਹੁ ਬਾਤ ਸੁਨਾਉ। ਜੇ ਏਹੁ ਬਾਤ ਕਿਉ ਕਰਿ ਹੈ ? ਇਸੁ ਪਉਣ ਪਾਣੀ ਅਗਨੀ ਕੀ ਜਾਤਿ ਕਵਣੁ ਹੈ। ਅਰੁ ਪਾਣੀ ਅਗਨੀ ਸਉ ਜਿ ਜੀਉ ਸਮਾਵੈ ਸੁ ਕਿਉ ਸੁ ਕਿਉ ਕਰਿ ਸਮਾਵੈ। ਏਹੁ ਬਾਤ ਹਮਹੁ ਕਹੀ ਨਾਹੀ ਸੁਣੀ ਸਮਝੀ, ਤੂ ਹਮਾਰਾ ਗੁਰੂ ਹਮ ਤੁਮਾਰੇ ਸਿਖ। ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੈ ਨਿਮਤਿ ਏਹੁ ਬਾਤ ਸਮਝਾਈਐ ਜੀ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਪੰਡਿਤ ਜੀ ! ਭਲਾ ਹੋਇ। ਹਮ ਤੁਮ ਕਉ ਪੂਛਤੇ ਥੇ ਅਰੁ ਤੂ ਹਮ ਕਉ ਲਾਗਾ ਪੁਛਣੈ ? ਭਲਾ ਹੋਇ ਪੰਡਿਤ ਜੀ ! ਜੇਹੀ ਬਾਤ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਭੇਜੇਤਾ, ਤੈਸਾ ਹੀ ਹਮ ਕਹਹਿਭੇ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਪੰਡਿਤ ਜੀ ! ਪਉਣੁ ਕੀ ਜਾਤਿ ਬਿਸਨੁ ਹੈ ਅਰੁ ਪਾਣੀ ਕੀ ਜਾਤਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਹੈ। ਅਰੁ ਬੈਸੰਤਰ ਕੀ ਜਾਤਿ ਮਹਾਦੇਉ ਹੈ। ਪਉਣੁ ਬਿਸਨ ਕਾ ਰੂਪ। ਪਾਣੀ ਬ੍ਰਹਮੇ ਕਾ ਰੂਪ। ਬੈਸੰਤਰੁ ਮਹਾਦੇਵ ਕਾ ਰੂਪ। ਏਹਿ ਤੀਨੇ ਹੀ ਦੇਵ ਹੈ। ਇਨ ਕੀ ਏਹੁ ਜਾਤਿ ਹੈ। ਅਰੁ ਓਹੁ ਰੂਪ ਹੈ। ਅਰੁ ਇਸ ਹੀ ਰੂਪਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸੈਸਾਰ ਮਹਿ ਰਮਤੇ ਹੈ। ਚਉਹਾ ਖਾਣੀ ਮਹਿ ਇਸੇ ਹੀ ਰੂਪਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸਮਾਏ ਹੈ। ਇਨ ਹੀ ਤੇ ਏਹਿ ਜੀਅ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਹੈ। ਫਿਰਿ ਇਨ ਹੀ ਮਹਿ ਜਾਇ ਸਮਾਵਤੇ ਹੈ। ਜਹਾ ਕਹਾ ਏਹੀ ਹੈ ਅਰੁ ਇਨ ਹੀ ਮਹਿ ਅਹਾਰੁ ਹੈ। ਇਨ ਹੀ ਮਹਿ ਆਵਰਦਾ¹ ਕਾ ਬੰਧਾਨੁ ਕੀਆ ਹੈ ਪਰਮੇਸੁਰੁ : ਜਿ ਇਤਨੇ ਦਿਨਿ ਇਸੁ ਜੀਵ ਰਹਣਾ ਹੈ। ਏਤਨਾ ਇਸੁ ਖਾਣਾ ਹੈ। ਇਤਨਾ ਇਸੁ ਪੀਣਾ ਹੈ। ਇਨ ਹੀ ਕਉ ਖਾਤਾ ਹੈ। ਅਨਾਜੁ ਮਹਾਦੇਵ ਕਾ ਰੂਪੁ ਹੈ। ਤਿਸ ਹੀ ਕਉ ਖਾਤਾ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਬ੍ਰਹਮੇ ਕਾ ਰੂਪੁ ਹੈ, ਤਿਸ ਹੀ ਕਉ ਪੀਤਾ ਹੈ। ਪਉਣੁ ਬਿਸਨ ਕਾ ਰੂਪੁ ਹੈ। ਤਿਸ ਹੀ ਸਉ ਜੀਵਤਾ ਹੈ। ਜਉ ਲਉ ਏ ਤ੍ਰਏ ਗੁਣ² ਇਸ ਦੇਹੀ ਮਹਿ ਹੋਹਿ ਤਬ ਲਗ ਏਹੁ ਦੇਹੀ ਜੀਵੈ। ਜਬ ਲਗਿ ਏਹਿ ਨ ਹੋਇ ਤਉ ਦੇਹੀ ਮਾਟੀ ਸਉ ਸਮਾਇ ਜਾਇ। ਅਰੁ ਏਹੁ ਜਿ ਨਿਭਾਤਿ³ ਹੋਇ ਜਿ ਕਿਉ ਕਰਿ ਹੋਇ ? ਜਬ ਇਸੁ ਕਉ ਗੁਰੂ ਮਿਲੈ ਤਬ ਸਚ ਕਾ ਸਬਦੁ ਬਤਾਇ ਦੇਇ। ਕੂੜ ਇਸੁ ਬੀਚ ਤੇ ਜਾਇ। ਅਰੁ ਏਹੁ ਸਚਾ ਹੋਇ। ਤਬ ਏਹੁ ਨਿਭਾਤੀ⁴ ਹੋਇ, ਨ ਅਗਨਿ ਮਹਿ ਜਲੈ, ਨ ਪਾਣੀ ਮਹਿ ਭੂਬੈ। ਕਿਸ ਕੀ ਨਿਆਈ ? ਜਿਉ ਕਿਸੀ ਕਉ ਕਿਸੀ ਸਾਬ ਬਗਤਾ ਪੜਤਾ ਹੈ ਅਰੁ ਓਹੁ ਕਹਤਾ ਹੈ ਜਿ ਹਉ ਸਚਾ ਹਾਂ ਅਰੁ ਓਹੁ ਕਹਤਾ ਹੈ ਜਿ ਹਉ ਸਚਾ ਹਾਂ, ਤਬ ਪੰਚ ਕਹਤੇ ਹੈ : ਜਿ ਏਹੁ ਇਨ ਕਾ ਸਚੁ ਬੂਠੁ ਕਿਉ ਕਰਿ ਜਾਣੀਐ ? ਤਬ ਪੰਚ ਕਹਤੇ ਹੈ ਜਿ ਏਹੁ ਨਿਆਉ ਅਬ ਪਰਮੇਸੁਰ ਗੋਚਰਾ ਹੈ, ਹੋਰਸ ਕੈ ਹਥਿ ਨਾਹੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੁਹਾਂ ਕਉ ਭਾਈ ਪਾਣੀ ਮਹਿ ਭਾਰਿ ਦੇਹੁ, ਜੋ ਬੂਠਾ ਹੋਇਗਾ ਤਿਸ ਕਉ ਪਾਣੀ ਭਾਰਤਾ ਹੈ⁵, ਅਰੁ ਸਚਾ

¹ਆਯੁ, ਉਮਰਾ।

²ਸਤੋ (ਬਿਬਨ), ਰਸੋ (ਬ੍ਰਹਮਾ) ਤੇ ਤਮੋ (ਬਿਵ) ਗੁਣ।

³ਭਾਤਿ

ਰਹਿਤ। ਨਿਰਸੰਦੇਹ। ਨਿਬੰਧ।

⁴ਭਾਵ—ਇਹ ਕਿ ਬੂਠੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਚੌੜ੍ਹਪਾਣੀ ਉਲਟ ਕੇ ਸੁਟ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਸੱਚ ਬੂਠ ਨੂੰ ਨਿਤਾਰਨ ਲਈ ਇਕ ਪੁਰਾਣਾ ਰਿਵਾਜ ਸੀ ਕਿ ਦੋਹਾਂ ਦਾਵੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਚੌੜ੍ਹ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਜਾਂ ਦੋਹਾਂ ਧਿਰਾਂ ਦੀਆਂ ਪਰਚੀਆਂ ਲਿਖ ਕੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਪਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ, ਅਥਵਾ ਤੱਤੋ ਤੇਲ ਵਿਚ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਪਵਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਫੇਰ ਜੋ ਪੁਰਖ ਸੱਚਾ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਉਹ ਪਾਣੀ ਤੇ ਅੱਗ ਤੋਂ ਬਚਣ ਕਰਕੇ ਬਰੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਹੋਤਾ ਹੈ ਤਿਸੁ ਕਉ ਆਪਸ ਬੀਰਿ ਬੈਠਾਇ ਛੋਡਤਾ ਹੈ ਸਚੇ ਕਉ, ਅਰੁ ਝੂਠੇ ਕਉ ਆਪਸ ਬੀਰਿ ਟਿਕਣੇ ਨਾਹੀ ਦੇਤਾ। ਤਿਸੁ ਕੀ ਨਿਆਈ ਸਿਉ ਏਹਿ ਦਿਖੈ ਸਚਾ ਅਰੁ ਝੂਠਾ। ਏਹੁ ਜਬ ਸਚਾ ਹੋਇ ਮਨ ਤੇ ਝੂਠੁ ਜਾਇ, ਤਬ ਹੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਿਉ ਸਮਾਵੈ। ਜਬ ਇਸ ਕੀ ਕੂੜ ਕੀ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਜਾਇ ਤਬ ਏਹੁ ਨਿਭ੍ਰਾਂਤੀ^੧ ਹੋਇ। ਅਵਰੁ ਕਿਸੁ ਕੀ ਨਿਆਈ^੨। ਜਿਉ ਅਗਨਿ ਕਤਾਹੇ ਵਿਚਿ ਹਾਥ ਪਾਵਤੇ ਹੈ^੩। ਸਚਾ ਅਗਨਿ ਮਹਿ ਨਾਹੀ ਜਲਤਾ ਅਰੁ ਝੂਠਾ ਜਲਿ ਜਾਤਾ ਹੈ। ਜਿਉ ਸੈਸਾਰੁ ਮਹਿ ਦੇਖਿਆ ਜਿ ਸਚਾ ਅਗਨਿ ਅਰੁ ਪਾਣੀ ਮਹਿ ਸਮਾਇ ਗਇਆ ਤਿਉ ਜਿਸ ਕੇ ਮਨਿ ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ ਸਚੁ ਬਸੈ ਸਿ ਇਉ ਹੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਿਉ ਸਮਾਇ ਜਾਇ। ਜਬ ਇਸਕੇ ਮਨਿ ਸਚੁ ਵਸੈ ਤਬ ਕੂੜ ਕੀ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਜਾਇ, ਨਿਭ੍ਰਾਂਤੀ ਹੋਇ ਸਚਾ ਤਬ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਿਉ ਸਮਾਵੈ—ਅਰੁ ਸਾਧ ਸਿਉ ਭੀ ਸਮਾਵੈ, ਅਰੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸਿਉ ਭੀ ਸਮਾਵੈ। ਸਚ ਵਾਦੀ ਸਦਾ ਮੁਕਤਾ ਹੋਇ, ਉਸ ਕਉ ਕਬਹੂ ਬੰਧਨੁ ਨ ਹੋਇ। ਪੰਡਿਤ ਜੀ! ਏਹੁ ਬੀਚਾਰੁ ਇਉ ਹੈ^੪। ਤਬ ਪੰਡਿਤ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ “ਏ ਨਾਨਕ ਜੀ! ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਉ, ਹਮਾਰੇ ਭਾਗ ਜਿ ਤੇਰਾ ਦਰਸਨੁ ਪਾਇਆ। ਨਾਨਕ ਜੀ! ਏਹੁ ਜਿ ਗਿਆਨੁ ਹੈ ਸਿ ਅਗੰਮੁ ਹੈ, ਗਿਆਨ ਕੀ ਕਿਛੁ ਮਿਤਿ ਕਹੀ ਨਾਹੀ ਜਾਤੀ। ਸੋ ਗਿਆਨੁ ਤੇ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਪਣੁ ਜੀ, ਤੂ ਹਮਾਰਾ ਗੁਰੁ ਹਮ ਤੇਰੇ ਸਿਖ ਹੈ, ਤੇਰੇ ਹੀ ਧਰਮਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਤੇਰੇ ਦਰਸਨ ਦੇਖੈ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕਾਣੀ ਗਿਆਨ ਕੀ ਵਸਤੁ ਪਾਈਐ ਜੀ। ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕੈ ਅਰਥਿ^੫ ਹਮ ਪੂਛਤੇ ਹੈ ਸਿ ਹਮ ਕਉ ਸਮਝਾਇ ਦੇਹਿ ਜੀ”। ਤਬ ਗੁਰੁ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਭਲਾ ਹੋਇ ਪੰਡਿਤ ਜੀ! ਜਿ ਕਿਛੁ ਜੀ ਹੈ ਸਿ ਪੁਛੀਐ”। ਤਬ ਗੁਰੁ ਬਾਬੇ ਜੀ ਪਾਸਿ ਪੰਡਿਤ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ “ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ! ਓਹੁ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ ਸੋ ਉਸ ਕਾ ਬਾਸਾ ਕਹਾ ਹੈ? ਅਰੁ ਉਸ ਕਾ ਜਿ ਨਾਮ ਜਪੀਐ ਸਿ ਕਿਉ ਕਰ ਜਪੀਐ? ਅਰੁ ਉਸੁ ਤਾਹਿਬ ਕਾ ਜਿ ਨਾਉ ਹੈ ਸਿ ਕਿਆ ਹੈ?” ਤਬ ਗੁਰੁ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਜਿ।

ਉਪਰਿ ਵਰਿ ਅਸਮਾਨਿ ਪਇਆਲਿ॥ ਕਿਉ ਕਰਿ ਕਹੀਐ ਦੇਹੁ ਵੀਚਾਰਿ।

ਬਿਨੁ ਜਿਹਵਾ ਜੋ ਜਪੈ ਹਿਆਇ॥ ਕੋਈ ਜਾਣੈ ਕੈਸਾ ਨਾਉ^੬॥੨॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੁ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜੇ, “ਪੰਡਿਤਾ! ਓਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਸਭਨੀ ਠਉਤੀ ਹੈ। ਉਪਰਿ ਭੀ ਹੈ ਅਰੁ ਤਲੈ ਭੀ ਹੈ ਅਰੁ ਮੱਧਿ^੭ ਭੀ ਹੈ। ਜਹਾਂ ਕਹਾਂ ਓਹੀ ਹੈ। ਅਰੁ ਉਸ ਕੇ ਨਾਮ ਜਪਣੇ-ਕਹਣੇ ਕਾ ਏਹੁ ਬੀਚਾਰੁ ਹੈ। ਜਿਤੁ ਸਿਤੁ ਬੀਚਾਰਿ ਰੂਪਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਆਇਆ ਹੈ ਤਿਤੇ ਹੀ ਰੂਪ ਕਰਿ ਕਰਿ ਜਪਤੇ ਹੈ। ਮਨੁਖ ਜੇ ਅਰਾਧਤੇ ਹੈ, ਸੋ ਅਨਾਖਰੀ^੮ ਰੂਪ ਕਰਿ ਕੇ ਅਰਾਧਤੇ ਹੈ। ਅਰੁ ਇਕਿ ਪਸੂ ਅਰਾਧਤੇ ਹੈ ਜਿਨ ਕਉ ਜਿਹਬਾ ਹੈ। ਪੰਡਿਤ ਜੀ! ਦੁਹ ਖਾਣੀ ਏਉ ਜਿਹਬਾ ਹੈ—ਅੰਡਜ^੯ ਅਰੁ ਜੇਰਜ^{੧੦} ਕਉ। ਜਿਨ ਕਉ ਜਿਹਬਾ ਹੈ ਤੇ ਓਇ ਨਾਇ ਕਰਿ ਕੇ ਅਰਾਧਤੇ ਹੈ। ਅਰੁ ਮਿਸਰਿ ਜੀ! ਦੁਹ ਖਾਣੀ ਕਉ ਜਿਹਬਾ ਨਾਹੀ ਸੇਤਜ^{੧੧} ਅਤੇ ਉਤਭੁਜ^{੧੨} ਕਉ ਜਿਹਬਾ ਨਾਹੀ, ਓਇ ਭੀ ਤਉ ਅਰਾਧਤੇ ਹੈ, ਦਿਖਾ ਪੰਡਿਤ ਜੀ! ਓਹ ਕਿਆ ਨਾਇ ਕਰਿ ਕਰਿ ਅਰਾਧਤੇ ਹੈ? ਏਹੁ ਬਾਤ ਕੋਈ ਜਾਣਤਾ ਹੈ”। ਕਹੀ, “ਜੀ, ਏ ਬਾਤ ਮੋਈ ਜਾਣੈ ਜਿਸ ਕੇ ਦੇਹਿ ਜੀਅ ਹੈ। ਅਰੁ ਹਿਕੋ^{੧੩} ਸੋ ਜਾਣੈ ਜਿਸ ਕਉ ਕਿਰਪਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਹੋਇ, ਪਰ ਤੂਹੈ ਜਾਣਹਿ ਜਿਸ ਕਉ ਏਹੁ ਸ੍ਰੀ ਠਾਕੁਰੁ ਜੀ ਕੀ ਕਿਰਪਾ ਹੈ”। ਤਬ ਗੁਰੁ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਪੰਡਿਤ ਜੀ! ਓਹਿ ਜਿ ਅਰਾਧਤੇ ਹੈ ਸਿ ਸਚ ਕਉ ਅਰਾਧਤੇ ਹੈ। ਜੇ ‘ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ’। ‘ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ’। ਪੰਡਿਤ ਜੀ! ਏਹੀ ਅਰਾਧਤੇ ਹੈ ਜਿਨ ਕਉ ਜਿਹਬਾ ਨਾਹੀ। ਸੇਤਜ ਅਰੁ ਉਤਭੁਜ ਜਿਨਿ ਕਉ ਜਿਹਬਾ ਨਾਹੀ ਤੇ ਏਹੁ ਨਾਇ ਅਰਾਧਤੇ ਹੈ—‘ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ

^੧ਭ੍ਰਮ ਤੋਂ ਰਹਿਤ। ^੨ਤਰ੍ਹਾਂ। ^੩ਰੱਬ ਦੇ ਵਾਸਤੇ। ^੪ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੧, ਘਰ ੨-੬।

^੫ਮੱਧ। ਵਿਚਕਾਰ। ^੬ਅੱਖਰ (ਕਹਿਣ) ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਭਾਵ—ਗੁਪਤ ਰੂਪ ਮਨ ਵਿਚ। ^੭ਜੋ ਜੀਵ ਅੰਡਿਆਂ

ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਹਨ ਉਹ ਅੰਡਜ, ਜਿਵੇਂ—ਚਿਤੀਆਂ, ਕਬੂਤਰ ਆਦਿ ਪਰਿੰਦੇ। ^੮ਜੇਰ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ: ਮਨੁੱਖ,

ਪਸ਼ੂ ਆਦਿ ਚਰਿੰਦੇ। ^੯ਸ੍ਰੇਦ (ਪਸ਼ੀਨੇ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਜੀਵ: ਸ਼ੁਆਂ, ਲੀਖਾਂ ਆਦਿ। ^{੧੦}ਉਦਭਿਜ,

ਅਰਥਾਤ—ਜ਼ਮੀਨ ਪਾੜ ਕੇ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ: ਬਨ, ਬਨਾਸਪਤੀ, ਜੜੀ-ਬੂਟੀ ਆਦਿ। ^{੧੧}ਜਾਂ। ਯਾ।

ਪੁਰਖੁ' ਹਿਰਦੈ ਕੈ ਬਿਖੈ ਜਪਦੇ ਹਨਿ । ਸੋਈ ਹਿਆਉ ਸੋਈ ਹਿਰਦਾ ਹੈ । ਏਹਿ ਬਿਰਛ, ਵਣੁ-ਤ੍ਰਿਣੁ, ਅਨਾਜੁ ਏਹੁ ਸਭੋ ਹੀ ਉਤਭੁਜ ਖਾਣ ਹੈ । ਅਰੁ ਸੁਇਨਾ, ਰੁਪਾ, ਪਥਰ, ਧਰਤੀ ਏਹੁ ਸਭੋ ਹੀ ਸੇਤਜ ਖਾਣ ਹੈ । ਏਹਿ ਦੁਇ ਖਾਣੀ ਹਿਰਦੈ ਕੈ ਬਿਖੈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਉ 'ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ' ਅਰਾਧਤੇ ਹੈ । ਅੰਭੁਜੁ, ਜੇਰਸ ਕਉ ਜਿਹਥਾ ਹੈ ਤੇ 'ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸਨ, ਰਾਮੁ, ਰਹੀਮੁ' ਅਰਾਧਤੇ ਹੈ । ਉਸ ਕੀ ਕੁਦਰਤਿ ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਸਭਾ ਹੀ ਅਰਾਧਤੇ ਹੈ । ਏਹੁ ਜੀਉ ਤਬ ਹੀ ਤਰੈ ਜਬ ਸਚਾ ਹੋਇ । ਕਿਉ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਨਾਮੁ ਸਚਾ ਹੈ ਜਬ ਸਚਾ ਹੋਇ ਤਬ ਹੀ ਤਰੈ । ਜਬ ਸਚ ਸਿਉ ਮਿਲੈ ਅਰੁ ਬੁਠ ਮਨ ਤੇ ਜਾਇ ਤਬ ਹੀ ਏਹੁ ਮੁਕਤਾ ਹੋਇ ਗੁਰੂ ਕੈ ਪਰਸਾਦਿ ਕਰਿ ਕੈ, ਪੰਡਿਤ ਜੀ ! ਇਉਂ ਹੈ" । ਬੋਲਹੁ ਛਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ । ਤਬ ਪੰਡਿਤ ਨਮਸਕਾਰੁ ਕੀਆ । ਕਹਿਓਸੁ ਜੇ, "ਧੰਨੁ ਹੋ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਤੂੰ ਧੰਨੁ, ਜਿਸ ਕਉ ਏਹੁ ਗਿਆਨ ਕੀ ਬੁਧਿ ਆਈ ਹੈ । ਤੂੰ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਜਿਨਿ ਪੁਰਨ ਪੁਰਖੁ ਪਾਇਆ ਹੈ । ਪਣੁ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਏਕੁ ਬੇਨਤੀ ਹੈ । ਇਕਿ ਕਥਨੀ ਕਰਤੇ ਹੈ ਇਕਿ ਬਦਨੀ ਕਰਤੇ ਹੈ । ਇਕਿ ਬੰਦੁ ਬਖਿਆਨੁ ਕਰਤੇ ਹੈ । ਅਰੁ ਇਕਿ ਗਿਆਨ ਕੀਆ ਬਾਤਾ ਕਰਤੇ ਹੈ । ਦਿਖਾ ਜੀ ! ਓਹਿ ਕਥਨੀ ਕਰਨਹਾਰੇ ਅਰੁ ਬਦਨੀ ਕਰਨਹਾਰੇ ਅਰੁ ਗਿਆਨੁ ਕਰਨਹਾਰੇ ਕਿਛੁ ਪਾਵਹਿਗੇ ਕਿ ਓਹੁ ਬਾਤ ਕਿਛੁ ਅਉਰੁ ਹੈ ਪਾਵਏ ਕੀ ?" ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ:-

ਕਥਨੀ ਬਦਨੀ ਰਹੈ ਨਿੰਡਰਾਂਤਿ ॥ ਸੋ ਬੂਝੈ ਹੋਵੈ ਜਿਸੁ ਦਾਤਿ ॥

ਅਹਿਨਿਸਿ ਅੰਤਰਿ ਰਹੈ ਲਿਵਲਾਇ ॥ ਸੋਈ ਪੁਰਖੁ ਜਿ ਸਚਿ ਸਮਾਇ ॥ ੩ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਸੁਨਿਹੋ ਪੰਡਿਤ ਜੀ ! ਕਥਨੀ ਕਰੈ, ਕਵਿਤਾ ਕਰੈ । ਪਣੁ ਅੰਤਰਿ ਕੈ ਵਿਖੈ ਕੂੜੁ ਹੈ ਸਚੁ ਨਾਹੀ ਤਬ ਉਸਕੀ ਕਥਨੀ ਕਥੀ ਕਾ ਕਿਆ ਧਰਮੁ ਹੈ, ਜੇ ਮਾਇਆ ਕੈ ਲੀਏ ਕਥਨੀ ਕਰੈ ਅਰੁ ਜੇ ਬਦਨੀ ਕਰੈ ਤਉ ਕਿਆ । ਅਰੁ ਜੇ ਸੁਣੈ, ਸਿਖੈ, ਗਾਵੈ, ਪੜੈ ਹੋਰਸ ਕੇ ਕਵਿਤ, ਤਉ ਕਿਆ ਹੁਆ ਜਉ ਅੰਤਰਿ ਸਚੁ ਨਾਹੀ । ਅਰੁ ਜੇ ਬੇਦ ਕੀ ਕਹਾਵਤ ਕਹੀ ਅਰੁ ਗਿਆਨ ਕੀ ਕਹਾਵਤ ਕਹੀ ਸਿਖਿ ਸਿਖਿ, ਤਉ ਕਿਆ ਹੁਆ, ਜਾਂ ਅੰਤਰਿ ਕੈ ਵਿਖੈ ਸਚੁ ਨਾਹੀ ? ਪੰਡਿਤ ਜੀ ! ਜਬ ਲਗਿ ਸਚ ਕਉ ਬੂਝੈ ਨਾਹੀ ਤਬ ਲਗਿ ਏਹੁ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ । ਸਚ ਕਉ ਸੋਈ ਬੂਝੈ ਜਿਸ ਕਉ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਦਾਤਿ ਹੋਇ । ਉਸੇ ਹੀ ਸਚੁ ਬੂਝਿਆ ਹੈ ਜਿ ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ ਓਸ ਸੰਉ ਧਿਆਨਿ ਲਾਗਾ ਰਹਣੈ । ਅਠੇ ਪਹਰ ਧਿਆਨੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕਾ ਕਰੈ, ਕਮਾਵੈ, ਸੋਈ ਸਚੁ । ਪੰਡਿਤ ਜੀ ! ਓਹੀ ਜੋਧਾ, ਓਹੀ ਸੂਰਮਾ, ਓਹੀ ਭਗਤੁ, ਓਹੀ ਸੇਵਕੁ, ਓਹੀ ਸਾਧੁ ਪੁਰਖੁ ਜੇ ਸਚ ਸਮਾਇ ਰਹੈ । ਸਚ ਕਾ ਅਰਥ:-ਜੇ ਭਲਾ ਕਰਣਾ । ਅਰੁ ਕੂੜ ਕਾ ਅਰਥ : ਏਹੁ ਜਿ ਬੁਰਾ ਕਰਣਾ । ਬੁਰਾ ਛੋਡੈ, ਭਲਾ ਕਰੈ, ਸੋਈ ਹੀ ਸਚਾ । ਭਲੈ ਕੀਤਾ ਭਲਾ ਹੋਇ । ਅਰੁ ਬੁਰੇ ਕੀਤੇ ਬੁਰਾ ਹੋਇ । ਹੋਰ ਸਭਿ ਬਾਤਾਂ ਕੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਹੈ" । ਬੋਲਹੁ ਛਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ । ਤਬ ਪੰਡਿਤ ਨਮਸਕਾਰੁ ਕੀਆ ਜਿ "ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ! ਧੰਨੁ ਤੂੰ ਅਰੁ ਧੰਨੁ ਤੇਰਾ ਗੁਰੂ ਜਿਸੁ ਤੁਝ ਕਉ ਏਹੁ ਮਤਿ ਦੀਨੀ ਹੈ । ਤਬ ਫੇਰਿ ਪੰਡਿਤ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, "ਏ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਏਕੁ ਬੇਨਤੀ ਹੈ, ਦਿਖਾ ਜੀ : ਇਕਿ ਨੀਚ ਜਾਤੀ ਹੈ ਅਰੁ ਇਕਿ ਉਚ ਜਾਤੀ ਹੈ, ਪਰੁ ਜੀ, ਸਭ ਕੋਈ ਉਸੇ ਹੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਉ ਸਿਮਰਤੇ ਹੈ । ਦਿਖਾਜੀ ਇਸੁ ਜਾਤਿ ਸਨਾਤਿ ਮਹਿ ਕਿਛੁ ਫਰਕੁ ਹੈ ਕਿ ਨਾਹੀ?" ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:

ਜਾਤਿ ਕੁਲੀਨੁ ਸੇਵਕੁ ਜੇ ਹੋਇ ॥ ਤਾਕਾ ਕਹਣਾ ਕਹਹੁ ਨ ਕੋਇ ॥

ਵਿਚਿ ਸਨਾਤੀ ਸੇਵਕੁ ਹੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਪਣੀਆਂ ਪਹਿਰੈ ਸੋਇ ॥੪॥੧॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਸੁਣਿਹੋ ਪੰਡਿਤ ਜੀ ! ਜਿ ਕੋਈ ਉਤਮੁ ਜਨਮੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ

¹ਸਰੀਰਕ ਕਿਰਿਆ (ਅਮਲ) ਕਰਨ ਵਾਲੇ ।

²ਕਵਿਤਾ ।

³ਅੰਦਰ, ਅੰਤਰਾਤਮੇ ।

⁴ਬਦਨ (ਮੂੰਹ) ਦੀ ਗੱਲ, ਅਰਥਾਤ-ਬਾਨੀ ਜਮ੍ਹਾਂ-ਖਰਚ ।

⁵ਜਾਤ, ਵੰਸ਼ (ਜਾਤਿ) ਤੇ ਸਨਾਤਿ (ਛੋਟੀ ਜਾਤਿ) ।

ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰਤਾ ਹੈ ਤਿਸ ਕੀ ਤਉ ਬਾਤ ਕਿਛੁ ਕਹਣੀ ਹੀ ਨਾਹੀ ਜਾਤੀ । ਪਣੁ ਜੀ ਜੇ ਕੋਈ ਇਨਾ ਨੀਰ ਸਨਾਤੀ
ਬੀਚ ਬੀ ਕੋਈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਉ ਸਿਮਰੈ ਤਉ ਮੇਰੇ ਚਾਮ ਕੀਆਂ ਓਹੁ ਪਣੀਆਂ ਸੀਵਾਇ ਕਰਿ ਪਹਿਰੈ, ਤਉ ਮੈ
ਨਿਹਾਲ ਹੋਵਉ । ਜੇ ਕੋਈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਉ ਸਿਮਰੈ ਸੋਈ ਭਲਾ । ਮੈਂ ਉਸ ਕੇ ਪਤ ਦੀ ਰੇਨ ਹੋਵਉ, ਤਬ ਨਿਹਾਲ
ਹੋਵਉ” । ਤਬ ਓਹੁ ਪੰਡਿਤ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ ਚਰਨੀ ਲਾਗਾ ਅਰੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਾ ਸਿਖੁ ਭਇਆ ।
ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਲਾਗਾ ਜਪਣੇ ਜਿ ਪੰਨੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ! ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ! ਵਾਹ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ !

ਸਲੋਕੁ

ਉਚੁ ਨੀਚੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪੈ, ਸਹਿ ਲਗੈ ਅਭਿਆਸੁ ॥
ਓਹੁ ਪਣੀਆਂ ਪਹਿਰੈ ਮੇਰੇ ਚਾਮ ਕੀ, ਤਉ ਜੀਵੈ ਨਾਨਕ ਦਾਸੁ ॥ ੧ ॥
ਹਿਉ ਲੋਈ ਪੰਡੀ ਨਵੀ ਜਾਇਨੁ ਆਪੁ ॥
ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਆਖਿਆ ਬੇਟੇ ਬੈ ਬਾਪੁ ॥ ੨ ॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸੰਗਤਿ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਪੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ । ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ
ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੧੪ ॥

ਵੈਦ ਬੁਲਾਇਆ

ਚੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਵੈਦ ਨਾਲ)

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮਹੀਨੇ ਚਾਰਿ ਪੰਜਿ ਹੋਵੇ, ਨ ਅੰਨੁ ਹੀ ਜੇਵੇ, ਨ ਕਿਸੀ ਸੰਤੁ ਬੋਲੇ, ਨ ਬੋਏ,
ਨ ਕਿਛੁ ਖਾਇ ਨ ਪੀਐ, ਬੇਠਾ ਹੀ ਰਹੈ, ਹਿਕੋ ਪੜਿਆ ਰਹੈ, ਨ ਕਿਸੀ ਸੰਤੁ ਬਾਤ ਨ ਚੀਤ । ਤਬ ਜਿਤਨੇ ਨਾਨਕ ਕੇ ਸਕੇ
ਬੇ, ਅੜੋਸੀ-ਪੜੋਸੀ ਬੇ, ਜਿਤਨੇ ਨਗਰਿ ਕੇ ਲੋਕ ਬੇ, ਏਤਨੇ ਸਭਿ ਹੋਰਾਨੁ ਹੋਇ ਗਏ ਜਿ, “ਏ ਪਰਮੇਸੁਰ! ਏਸੁ ਚਾਰਿ ਪੰਜ
ਮਹੀਨੇ ਪੜੇ” ਹੋਏ ਹੈਨਿ, ਨ ਕਿਛੁ ਖਾਇ ਨ ਪੀਐ, ਨ ਬੋਲੇ ਨ ਬੋਏ, ਏਹੁ ਜੀਵਤਾ ਕਿਤੁ ਅਧਾਰਿ^੧ ਹੈ ?” ਤਬ
ਦਾਦੇ ਕਾਲੂ ਕਉ ਸਾਰਿਅਹੁ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਕਾਲੂ ! ਤੇਰਾ ਹੀਆ ਕੇਸਾ ਹੈ ? ਤੂੰ ਕਿਆ ਕਰਤਾ ਹੈ ? ਤੇਰਾ
ਬੇਠਾ ਐਸਾ ਨਾਇਕ, ਮਹਾ ਨਾਇਕੁ^੨, ਪੜਿਆ ਰਹਦਾ ਹੈ । ਦਯਾ^੩ ਕੇ ਸਵਾਰੇ ! ਦਿਖਾ, ਤੇਨੋ ਕਿਉ ਕਰਿ ਉਘਾ^੪
ਪਵਈ ਹੈ ? ਏਸ ਕਉ ਕੋਈ ਅਵਖਣੁ^੫ ਕਰਿ । ਅਕੈ ਕੋਈ ਬੈਦ ਬੁਲਾਉ, ਅਕੈ ਕੋਈ ਕਹੀ ਸਿਆਣਾ^੬ ਹੋਇ,
ਦੇਵਾਲੇ ਪਤਵਾਲੇ^੭ ਜਾਹਿ, ਤੂੰ ਭਲਾ ਹੈ, ਭਾਈ ਜੀ ! ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ ਸਾਰਿ ਨਾਹੀ ਕਰਦਾ” । ਤਬ ਦਾਦਾ ਕਾਲੂ
ਜਾਇ ਕਰਿ ਬੈਦ ਬੁਲਾਇ ਲੈ ਆਇਆ । ਬੈਦ ਆਇ ਕੈ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੇ ਨਜੀਕਿ ਬੇਠਾ । ਬੈਠਿ ਕਰਿ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੈ ਨਜੀਕਿ
ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੀ ਬਾਹ ਪਕੜੀ । ਬਾਹ ਪਕੜਿ ਕਰਿ ਕਹਿਆ ਨਾਤੀ ਦੇਖਿ ਕੈ ਜਿ, “ਏਸ ਨੈ ਉਦਮਾਦੀ^੮ ਢੋਲਾ ਹੈ” ।

^੧ਜੁੱਤੀਆਂ । ^੨ਸਿਲਾ ਕੇ । ^੩ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜ । ^੪ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ
ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹਨ । ^੫ਦੁੱਤੀਆਂ । ^੬ਰਿਸ਼ੋਕੀ ਵਿਚ, ਸੁਰਗ, ਮਿਤੁ ਤੇ ਪਾਤਾਲ
ਲੋਕ, ਭਾਵ-ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ । ^੭ਨੇ ਪੰਡਾ ਵਿਚ, ਅਰਥਾਤ-ਭਾਰਤ, ਇਲਾਵਰਤ, ਕਿੰਪੁਰਖ; ਭਦ੍ਰ,
ਕੇਤੁਮਾਲ, ਹਿਰਨ, ਰਮਯ, ਹਰਿ ਤੇ ਕੁਰੂ ਵਿਚ । ^੮ਦੂਜੀ ਪੁਤੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ-“ਚਾਰਿ ਪੰਜ ਦਿਨ” ।
^੯ਆਂਢੀ ਗੁਆਂਢੀ । ^{੧੦}ਪਏ । ^{੧੧}ਕਿਸ ਆਸਰੇ । ^{੧੨}ਆਗੂ, ਨੌਤਾ । ^{੧੩}ਰੱਬ ।
^{੧੪}ਨੀਂਦ । ^{੧੫}ਐਖੜਿ, ਦਵਾਈ । ^{੧੬}ਮਾਂਦਰੀ । ^{੧੭}ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਮੰਦਿਰ, ਠਾਕੁਰ ਦੁਆਰਾ
ਆਇ ਕੋਈ ਮੰਨ-ਮਨੋਤ ਦੀ ਥਾਂ । ^{੧੮}ਉਨਮਾਦ (ਪਾਗਲਪਨ) ਦਾ ।

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਬੈਦ ਤੇ ਬਾਂਹ ਛੁਟਕਾਇ ਲੀਤੀ, ਝੰਜਿ ਕੀ^੧ ਪਗਿ ਉਠੀ ਬੈਠਾ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ,—

ਸਲੋਕੁ ॥

ਵੈਦੁ ਬੁਲਾਇਆ ਵੈਦਗੀ, ਪਕੜਿ ਢੰਢੇਲੇ ਬਾਂਹ ॥

ਫੋਲਾ ਵੈਦੁ ਨ ਜਾਣਈ ਕਰਕ ਕਲੇਜੇ ਮਾਹਿ^੨ ॥ ੧ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਭਾਈ ਬੈਦੁ ! ਸੋਈ ਹੈ ਵੈਦੁ ਜਿ ਰੋਗ ਕਾ ਨਿਜੁ^੩ ਜਾਣੈ, ਤੂ ਤੋ ਰੋਗ ਤੇ ਫੁਲਾ, ਤੈ ਤੋ ਰੋਗੁ ਨ ਜਾਣਿਆ ਜਿ ਰੋਗ ਕਾ ਰਹੁ ਹੰਉ ਦੇਖਾਂ ਤਾਂ ਕਹਉ । ਤੂ ਬਾਂਹ ਕਉ ਪਕੜਿ ਪਕੜਿ ਢੰਢੇਲਤਾ^੪ ਹੈ, ਕਰਕ ਦਰਦ ਦੀ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਕਲੇਜੇ ਮਾਹਿ ਹੈ । ਤੂ ਈਹਾਂ ਕਿਆ ਬੁਝਤਾ ਹੈ ?” ਤਬ ਉਨਿ ਬੈਦ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਤੂੰ ਤਾਂ ਇਉਂ ਕਹਤਾ ਹੈ, ਪਣੁ ਜਿਤਨੀ ਦੇਹ ਹੈ ਏਤਨੇ ਕੀ ਨਾਤੀ ਸਭਿ ਬਾਂਹ ਹੀ ਕੈ ਬਿਖੈ ਆਵਦੀਆ ਹੋਨਿ, ਸਿ ਨਾਤੀ ਦੇਖੀ ਬਾਂਹ ਕੀ, ਜਿਤਨਾ ਕੋਈ ਸਰੀਰ ਮਹਿ ਰੋਗੁ ਹੈ ਸਿ ਮਲੂਮੁ ਹੋਇ ਆਵਦਾ ਹੈ । ਇਸੁ ਗੁਣਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬੈਦੁ ਨਾਤੀ ਬਾਂਹ ਕੀ ਦੇਖਤਾ ਹੈ ।” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:—

ਸਲੋਕੁ ॥

ਵੈਦਾ ਵੈਦੁ ਸੁਵੈਦੁ ਤੂ ਪਹਿਲਾਂ ਰੋਗੁ ਪਾਛਾਣੁ ॥

ਐਸਾ ਦਾਰੁ ਦੁਖਿ ਲਿਹੁ^੫ ਜਿਤੁ ਵੈਦੋ ਰੋਗਾ ਘਾਣਿ^੬ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਬੈਦ ! ਤੂ ਫੁਲਾ ਬੈਦੁ ਹੈ । ਬੈਦਾ ਮਾਹ ਤੇ ਤੂ ਖਟਾ ਬੁਝੈਦੁ ਹੈ, ਪਣੁ ਤੇਰੀ ਸੁਬੈਦਗੀ ਤਾਂ ਜਾਣਾ ਜਾ ਤੂ ਪਹਿਲਾਂ ਰੋਗੁ ਲਹਹਿ । ਜਬ ਤੂ ਰੋਗ ਲਹਿ ਨ ਸਕਈ ਤਬ ਤੂ ਬੈਦੁ ਕੈਸਾ ? ਸਉ ਰੋਗੁ ਹੈ—ਨਤਿਨਵੈ ਦਾਰੁ ਹੈ, ਇਕਸ ਰੋਗ ਕਾ ਦਾਰੁ ਨਾਹੀ । ਤੂ ਦਿਖਾ, ਉਨਾ ਰੋਗਾ ਤੇ ਰੋਗੁ ਪਾਛਾਣੁ ਦਿਖਾ, ਸੈ ਰੋਗ ਮਾਹ ਤੇ ਏਹੁ ਰੋਗ ਕੋਹਤਾ ਹੈ ਜਿਤੁ ਮੇਰੀ ਨਾਤੀ ਦੇਖਤਾ ਹੈ, ਕਿ ਦੇਵੇ ਹੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ? ਜਿ ਅਜਾਣੁ ਹੋਇ ਤਿਸ ਕੀ ਨਾਤੀ ਦੇਖਿ ਕੇ ਤੂ ਕਿਛੁ ਭੁਤੁ ਸਚੁ ਕਹੁ, ਪਣੁ ਜਿ ਜਾਣਤਾ ਹੋਇ ਤਿਸ ਕਉ ਤੂੰ ਸਾਈ ਕਹੁ ਜਿ ਹੈ” । ਤਬ ਉਨਿ ਬੈਦ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਏਕ ਬਾਰ ਮੁਖ ਕਉ ਨਾਤੀ ਭੀ ਦਿਖਾਈਐ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਲੈ ਅਹਿ ਬਾਂਹ ਤੂੰ ਦੇਖੁ” । ਤਬ ਬੈਦ ਲੈ ਕਰਿ ਬਾਂਹ ਨਾਤੀ ਦੇਖੀ, ਕਹਿਓ ਸੁ, “ਜੀ, ਤੈ ਨਾਲਿ ਕਿਛੁ ਸਿਆਣਪ ਨਾਹੀ ਚਲਦੀ ਜਿ ਝੂਠੁ ਸਚੁ ਕਹਿ ਸੁਣਾਈਐ । ਤੂ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਹੈ ।” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਨਾ ਰੇ” ਬੈਦੁ ਸੋਈ ਹੈ ਜਿ ਰੋਗ ਕਉ ਪਾਛਾਣਿ ਕਰਿ ਉਹੀ ਦਾਰੁ ਦੇ ਜਿਤੁ ਰੋਗ ਕਾ ਨਾਸੁ ਹੋਇ । ਤੂੰ ਪਹਿਲੇ ਰੋਗੁ ਮੇਰਾ ਲਹੁ, ਅਰੁ ਦਾਰੁ ਦੇਹਿ ਜਿਤੁ ਦਾਰੁ ਸਭਿ ਰੋਗ ਜਾਹਿ । ਰੋਗੁ ਪਿਛਲਾ ਜਾਇ । ਅਰੁ ਅਗੈ ਰੋਗੁ ਲਾਗੈ ਨਾਹੀ, ਸੋਈ ਹੀ ਦਾਰੁ ਦੇਹਿ ।” ਤਬ ਉਨਿ ਬੈਦ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ ਮੈ ਨਾਤੀ ਸੋਧਿ ਦੇਖੀ ਹੈ, ਸੈ ਰੋਗ ਮਾਹ ਤੇ ਤੈ ਮਹਿ ਰੋਗੁ ਕੋਈ ਨਾਹੀ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਤੂ ਮੈ ਰੋਗ ਕੇ ਦਾਰੁ ਸੁਣਾਇ ਅਰੁ ਮੈ ਰੋਗੁ ਕੇ ਨਾਮ ਸੁਣਾਉ । ਦਿਖਾ ਰੋਗ ਕਉਣ ਕਉਣੁ ਹੈਨਿ” ।

^੧ਝਟਕਾ ਦੇ ਕੇ ।

^੨ਵਾਰ ਮਲਾਰ ਕੀ, ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੧-੩ ।

^੩ਨਿਜ ਨੂੰ, ਆਪੇ ਨੂੰ ।

ਭਾਵ—ਰੋਗ ਦੇ ਅਸਲ ਰੂਪ ਤੇ ਕਾਰਣ ਨੂੰ ।

^੪ਖੋਜਦਾ, ਨਾਤੀ ਟਟੋਲਦਾ ਹੈ ।

^੫ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਲੋੜਿ

ਲਹੁ ।’

^੬ਵਾਰ ਮਲਾਰ ਕੀ, ਮਹਲਾ ੨ । ਇਹ ਬਾਣੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ (ਦੂਜੇ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ) ਦੀ

ਰਚਨਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਹਲਾ ੨ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

^੭ਨ (ਨਹੀਂ) ਰੇ (ਓਇ) ਅਰਥਾਤ—ਓਇ ਭਾਈ !

ਤਬ ਉਨਿ ਬੈਦਿ ਪੋਥੀ ਕਥਿ ਕਰਿ ਸੈ ਰੋਗ ਕੇ ਨਾਮ ਸੁਣਾਏ। ਨਤਿਨਵੈ ਦਾਰੂ ਕੇ ਨਾਮ ਸੁਣਾਏ ਜਿ 'ਏਹੁ ਰੋਗੁ ਇਸ ਕਾ
ਏਹੁ ਦਾਰੂ ਰੋਗੁ ਤਿਸੁ ਕਾ ਏਹੁ ਦਾਰੂ।' ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਏ ਬੈਦ! ਤੂੰ ਭੁਲਾ ਹੈ, ਜਿਨਾ
ਦੋਗਾ ਕੇ ਤੈ ਨਾਮ ਲੀਏ ਹੈ ਓਹਿ ਰੋਗ ਨਹੀ। ਜਿਨ ਕਾ ਨਾਮੁ ਰੋਗੁ ਹੈ ਸਿ ਓਹਿ ਅਵਰਾ ਰੋਗੁ ਹੈ"। ਤਬ ਉਨਿ ਬੈਦ
ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਬਲਿਹਾਰਿ ਜਾਉ, ਹਮ ਇਨ ਹੀ ਰੋਗੁ ਕੰਢੇ ਜਾਣਤੇ ਬੇ ਅਰੁ ਤੈ ਕਹਿਆ ਜਿ ਏਹਿ ਰੋਗੁ ਨਾਹੀ,
ਰੋਗੁ ਹੈ ਸਿ ਤੂੰ ਹਮ ਕੰਢੇ ਸੁਣਾਉ ਤੂੰ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕੀ ਨਿਮਤਿ। ਤੂੰ ਹਮਾਰਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰੋਗਾਂ ਕਾ ਦਸਣਹਾਰਾ
ਗੁਰੂ ਹੁਆ"।

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮਲਾਰ ਰਾਗ ਮਹਿ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ। ਸਾਵਣ ਕਾ ਮਹੀਨਾ ਥਾ, ਉਪਰ ਤੇ ਮੇਘ
ਬਰਸਤਾ ਥਾ, ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਅਭਾਪਿ ਕਰਿ ਮਲਾਰੁ ਬਾਨੀ ਬੋਲਿ ਉਠਿਆ ਜਿ:-

ਦੁਖੁ ਵੇਛੋੜਾ ਇਕੁ ਦੁਖੁ ਭੂਖ ॥ ਇਕੁ ਦੁਖੁ ਸਕਤਵਾਰ ਜਮਦੁਤੁ ॥
ਇਕੁ ਦੁਖੁ ਰੋਗੁ ਲਗੈ ਤਨਿ ਧਾਇ ॥ ਭੂਲੇ ਬੈਦਾ ਨ ਦਾਰੂ ਲਾਇ ॥ ੧ ॥
ਦਰਦੁ ਹੋਵੈ, ਦੁਖੁ ਰਹੈ ਸਰੀਰ ॥ ਐਸਾ ਦਾਰੂ ਲਾਇ ਨ ਬੀਰ ॥ ੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜੇ, "ਸੁਣਿ ਹੋ ਬੈਦ! ਦੁਖੁ ਜਿ ਰੋਗੁ ਜਿ ਇਹਿ ਹੈ: ਇਕੁ ਦੁਖੁ ਵਿਛੋੜਾ
ਹੈ ਜਿ ਸੰਗ ਤੇ ਵਿਛੁੜਿ ਜਾਤਾ ਹੈ-ਸਾਧੂ ਸੰਗ ਤੇ। ਓਹੁ ਚਰਿਤਾਸੀਹ ਲਖ ਜੀਆਂ ਕੀ ਜੂਨਿ ਕਦਿ ਭੁਮੈ ਅਰੁ ਕਦਿ
ਉਹ ਫਿਰਿ ਮਨੁਖ ਜਨਮਿ ਆਵੈ। ਕਦਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਨਾਮੁ ਲੇ ਅਰੁ ਕਦਿ ਸਾਧੂ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਸਿਉ ਮਿਲੈ। ਏਕੁ
ਦੁਖੁ ਏਹੁ ਵਿਛੋੜਾ ਹੈ। ਅਵਰੁ ਦੁਖੁ ਕਵਣੁ ਹੈ? ਏਕੁ ਦੁਖੁ ਏਹੁ ਭੂਖ ਹੈ ਮਾਇਆ ਕੀ, ਨ ਸੇਈ ਰਜੇ, ਨ ਹਜਾਰੀ
ਰਜੇ, ਨ ਲਖੀ ਰਜੇ, ਨ ਪਦਮੀ, ਦੁਧੀ ਰਜੇ, ਨ ਪਾਤਸਾਹੀ ਰਜੇ, ਨ ਸਹੀ ਰਜੇ, ਉਹੋ ਭੁਖੇ ਹੀ ਭੁਖਾ। ਇਕੁ ਦੁਖੁ
ਏਹੁ ਮਾਇਆ ਕੀ ਭੂਖ ਹੈ। ਅਵਰੁ ਕਵਣੁ ਦੁਖੁ ਹੈ? ਏਕੁ ਦੁਖੁ ਦੇਸ ਤੇ ਜਿ ਸਕਤਾ ਹੈ ਸਾਹ ਪਾਤਸਾਹ ਤੇ, ਜਮ ਕਾ
ਦੁਤੁ ਹੈ, ਜਿ ਕਿਤੈ ਉਪਾਇ ਨਾਹੀ ਛੋਡਦਾ; ਨ ਦਿਤੈ, ਨ ਸੇਵਾ, ਨ ਚਾਕਰੀ, ਨ ਪੁੰਨ ਨ ਦਾਨ, ਭਗਤਿ ਨ ਭਾਇ ਕਿਤੈ
ਨਾਹੀ ਛੋਡਦਾ, ਜੀਆਂ ਨੋ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਤੇਹਾ ਉਸ ਕੇ ਆਗੈ ਸਾਹੁ ਤੇਹਾ ਪਾਤਸਾਹੁ ਹੈ; ਤੈਸਾ ਰੰਕੁ ਤੈਸਾ ਰਾਉ;
ਤੈਸੀ ਹਸਤੀ ਤੈਸੀ ਕੀਟੀ, ਕਿਤੈ ਨ ਛਡੀ। ਇਕੁ ਦੁਖੁ ਏਹੁ ਹੈ। ਅਰੁ ਇਕੁ ਦੁਖੁ ਏਹੁ ਹੈ ਜਿ ਜੁਆਨੀ ਨੋ ਜਰਾ
ਰੋਗੁ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਨ ਦਾਰੂ ਦਿਤੈ ਜਾਇ, ਨਾ ਸਾਧ ਦਾ ਰਹੈ ਜਰਾ ਰੋਗੁ ਨਾ ਚੋਰ ਦਾ ਰਹੈ, ਨਾ ਸਾਹ ਪਾਤਸਾਹ
ਰਾਜੇ ਰੰਕ ਦਾ ਰਹੈ, ਜਰਾ ਰੋਗੁ ਜਾਦਾ ਨਾਹੀ। ਜਦਿ ਕਦਿ ਜੋਬਨ ਨੋ ਜਰਾ ਰੋਗੁ ਜਿ ਧਾਇ ਕੇ ਪਰੇਦਾ ਹੈ ਜਿ
ਮਲਿ ਮਾਰਿ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਛਡਦਾ ਨਾਹੀ। ਏ ਛੋਲਿਆ ਵੈਦਾ! ਰੋਗੁ ਏਹਿ ਨੀ, ਜਿ ਦਾਰੂ ਦਿਤੇ ਕਿਤੈ ਨ ਜਾਏ।
ਏਹਿ ਰੋਗੁ ਨਾਹੀ, ਜਿ ਜੜੀ ਬੂਟੀ ਦੁਖੁ ਜਾਇ ਜਿ ਕਿਆ ਦੁਖੁ ਹੈ। ਦੁਖੁ ਸੋਈ ਜਿ ਕਿਤੈ ਨ ਹੁਰੀ। ਏਹੁ ਦਾਰੂ
ਕਿਤੈ ਕੰਮਿ ਨਾਹੀ। ਏਹਿ ਦਾਰੂ ਤੂੰ ਮਤੁ ਲਾਇਹਿ। ਓਹੁ ਜਿ ਰੋਗੁ ਅਰੋਗੁ ਕਾ ਦੁਖੁ ਹੈ ਜਿ ਦੇਹੀ ਵਿਚ ਰਹਿਆ।
ਏਹੁ ਜਿ ਦਾਰੂ ਉਨਾ ਰੋਗਾ ਉਪਰਿ ਲਗਦਾ ਨਾਹੀ, ਕਿਤੁ ਕਿਤੁ ਕਾਰਣਿ ਏਹੁ ਦਾਰੂ ਲਾਇਦਾ ਹੈ? ਨ ਲਾਇ"। ਤਬ
ਉਨਿ ਬੈਦਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਜੀ, ਏਹਿ ਤਾ ਏਹੇ^੧ ਹੀ ਸਹੀ ਰੋਗੁ ਜੀ ਸਿ ਤੈ ਕਹੈ, ਪਰ ਜੀ, ਏਹਿ ਜਿ ਸੈਸਾਰ ਮਹਿ
ਦੁਖੁ ਹੈ ਸਿ ਇਹਿ ਕਿਆ ਹੈ ਰੋਗੁ? ਇਨ ਕਾ ਨਾਮੁ ਕਿਆ ਹੈ? ਏਹਿ ਕਿਸਤੇ ਹੋਏ ਰੋਗੁ ਦੁਖੁ?" ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ
ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ, ਵਾਹ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ। ਤਬ ਬਹੁਤਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

^੧ਹੋਰ। ^੨ਗੁ (ਅੰਨ੍ਹੇਰੇ) ਵਿਚ 'ਰੂ' (ਪ੍ਰਕਾਸ਼) ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਅਰਥਾਤ—ਰਹਿਬਰ ਜਾਂ ਆਗੂ।
^੩ਸਹੀ ਪਾਠ—'ਵੈਦ ਨ ਛੋਲੇ'। ^੪ਸਹੀ ਪਾਠ—"ਲਗੈ।" ^੫ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੧, ਘਰ ੨।
^੬ਨਾ ਸੈਂਕੜਿਆਂ ਨਾਲ ਰਜਦਾ ਹੈ। ^੭ਦੂਜੀ ਪ੍ਰਤੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ 'ਜੀਆ ਨੋ'। ^੮ਬੁਢੇਪਾ।
^੯ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹਟਦਾ ਜਾਂ ਘਟਦਾ। ^{੧੦}ਅਜਿਹੇ।

ਖਸਮੁ ਵਿਸਾਰਿ ਕੀਏ ਰਸ ਭੋਗ ॥ ਤਾਂ ਤਨਿ ਉਪਜਿ ਖੜੋਏ^੧ ਰੋਗ ॥

ਮਨ ਅੰਧੇ ਕਉ ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ ॥ ਫੂਲੇ ਵੈਦ ਨ^੨ ਦਾਰੁ ਲਾਇ ॥੨॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਣਿਹੋ ਫੂਲੇ ਵੈਦ ! ਏਹਿ ਜਿ ਰੋਗ ਤੂੰ ਕਹਦਾ ਹੈ, ਸਿ ਸਜਾਈ ਹੈ ਸਾਹਿਬ ਕੀਆਂ । ਕੈਸੀਆਂ ਹੈ ਏਹੁ ? ਜਿ ਮਨੁਖੁ ਰਸ ਕਸ ਖਾਤਾ ਹੈ, ਰਸ ਭੋਗ ਭੋਗਦਾ ਹੈ ਅਰੁ ਰਸ ਕਸ ਖਾਇ ਕਰਿ ਅਵਰੁ ਭਾਤਾ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਉ ਨਾਹੀ ਸਿਮਰਤਾ, ਤਿਸੁ ਪਾਪਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਉਨਾ ਰਸਾ ਤੇ ਏਸੁ ਮਨੁਖ ਕਉ ਰੋਗ ਉਠਿ ਖੜੋ ਹੋਤੇ ਹੈ, ਉਸੁ ਖਾਧੇ ਪੀਤੇ ਕੀ ਏਸੁ ਜੀਅ ਕਉ ਸਜਾਇ ਮਿਲਤੀ ਹੈ । ਜਿ ਇਸ ਕਉ ਦੁਖ ਲਗਤਾ ਹੈ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਵਿਸਰੇ ਕਰਿ ਕਰਿ ਲਗਦਾ ਹੈ । ਜੇ ਖਾਇ ਪਹਿਰਿ ਕਰਿ ਏਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਉ ਸਿਮਰਤਾ ਰਹਿ ਤਬ ਏਸ ਕਉ ਕੋਈ ਦੁਖ ਨ ਲਾਗੈ, ਏਹੁ ਸੁਖੀਆ ਹੋਇ । ਜੇ ਇਸੁ ਜੀਵ ਕਉ ਦੁਖੁ ਹੈ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਵਿਸਰੇ ਕਰਿ ਕਰਿ ਹੈ, ਏਵ^੩ ਨਾਹੀ” । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਾਹਗੁਰੂ । ਤਬ ਉਨਿ ਬੈਦ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਏਸੁ ਮਨੁਖ ਕੇ ਜੀਵਣੇ ਕਾ ਫਲੁ ਏਹੀ ਖਾਣਾ ਅਰੁ ਪਹਿਰਣਾ ਹੀ ਹੈ, ਸਭੁ ਕੋਈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਿਮਰਤਾ ਨਾਹੀ, ਏਹੁ ਜੀਵਿਆ ਸਿ ਕਿਛੁ ਖਾਇ ਕਿ ਨ ਖਾਈ ?” ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲਿ ਉਠਾ ਜਿ:—

ਚੰਦਨ ਕਾ ਫਲੁ ਚੰਦਨ ਵਾਸੁ ॥ ਮਾਣਸ ਕਾ ਫਲੁ ਘਟ ਮਹਿ ਸਾਸੁ ॥

ਸਾਸਿ ਨਿਕਸਿਐ^੪ ਕਾਇਆ ਢਲਿ ਪਾਇ ॥ ਤਾ ਕੈ ਪਾਛੈ ਕੋਇ ਨ ਖਾਇ ॥ ੩ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਣਿਹੋ ਫੂਲੇ ਵੈਦ ! ਏਸੁ ਮਨੁਖ ਕੇ ਜੀਵਣੇ ਕਾ ਫਲੁ ਖਾਣਾ ਨਾਹੀ, ਏਸ ਕੇ ਜੀਵਣੇ ਕਾ ਫਲੁ ਸਾਸੁ ਹੈ । ਜਬ ਲਉ ਸਾਸੁ ਤਬ ਲਗੁ ਏਹੁ ਮਨੁਖ । ਜਬ ਸਾਸੁ ਨਿਕਲਿਆ ਤਬ ਕਿਸੀ ਕਾਮਿ ਨਾ । ਚੰਦਨ ਕਾ ਫਲੁ ਬਾਸਨਾ । ਜਬ ਲਗੁ ਬਾਸਨਾ ਤਬ ਉਹੁ ਫਲਾ ਕਰਿ ਰਖਿਆ, ਬਾਸਨਾ ਨਾ ਹੋਈ ਤਬ ਲਕੜੀ ਸਟਿ ਪਾਈ । ਕਿਸੁ ਕਾਮਿ ਲਕੜੀ ਬਾਸਨਾ ਬਿਨਾ ? ਕਿਸੁ ਕਾਮਿ ਦੇਹੀ ਸਾਸ ਬਿਨਾ ? ਜਬ ਲਗੁ ਸਾਸੁ ਹੋਇ ਤਬ ਲਗੁ ਸਭ ਕੋਈ ਏਸ ਕਾ, ਏਹੁ ਸਭਜ ਕਾ । ਜਬ ਸਾਸੁ ਨਿਕਲਾ ਤਬ ਏਹੁ ਨਾ ਕਿਸੀ ਕਾ, ਨਾ ਏਸ ਕਾ ਕੋਈ । ਸਾਸ ਨਿਕਲਤੇ ਸਾਥਿ ਕਾਇਆ ਢਲਿ ਪਤਤੀ ਹੈ, ਖੁਲਿਖਤਰਿ^੫ ਕਿਸੀ ਕਾਮਿ ਨਾਹੀ । ਜਿਉ ਏਹੁ ਦੇਹੀ ਸਾਸਿ ਨਿਕਲੇ ਕਿਸੀ ਕਾਮਿ ਨਾਹੀ । ਏਸੁ ਮਨੁਖ ਜੀਵਣੇ ਕਾ ਫਲੁ, ਸਾਸੁ ਲੈਣੇ ਕਾ ਫਲੁ, ਗੋਬਿੰਦ ਸਿਮਰਣਾ ਹੀ ਹੈ । ਬਿਨੁ ਸਿਮਰਣ ਤੇ ਜੀਵਣਾ ਬਾਦਿ ਨਿਹਫਲੁ^੬ ਹੈ” । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

ਤਬ ਉਨਿ ਬੈਦ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਕਾਇਆ ਜਿ ਹੈ ਜੋ ਸਾਸ ਤੋੜੀ ਹੈ । ਅਰੁ ਸਾਸੁ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਖਾਣੇ ਪੀਣੇ ਤੋੜੀ ਹੈ । ਤੂੰ ਕਹਦਾ ਹੈ ਜਿ ਖਾਣੇ ਹੀ ਤੇ ਜੀਵ ਕਉ ਰੋਗੁ ਲਗਤਾ ਹੈ । ਏਹੁ ਜੇ ਫੂਟੈ ਸਿ ਕਿਉ ਕਰਿ ਫੂਟੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਅਰੁ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:—

ਕੰਚਨ ਕਾਇਆ ਨਿਰਮਲ ਹੰਸੁ ॥ ਜਿਸੁ ਮਹਿ ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨ ਅੰਸੁ ॥

ਦੁਖ ਰੋਗ ਸਭਿ ਗਇਆ ਗਵਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਛੂਟਿ ਸਾਚੈ ਨਾਇ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ, ਜੇ, “ਸੁਣਿਹੋ ਬੈਦ ਭਾਈ ! ਕਾਇਆ ਜਿ, ਕੰਚਨ ਪੁਰੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਰਚੀ ਹੈ । ਏਹੁ ਕਾਇਆ ਜਿਹੈ ਸਿ ਕੰਚਨੁ ਹੈ, ਸੁਇਨਾ, ਕਿਸੁ ਗੁਣਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ? ਜਿ ਏਸੁ ਮਹਿ ਅੰਸੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਹੈ, ਏਸੁ ਕਾਇਆ ਕੈ ਬਿਧਿ ਨਿਰੰਜਨ ਕੀ ਅੰਸੁ ਹੈ । ਜਿ ਏਹੁ ਮਨੁਖੁ ਮਮਝੈ : ਜਿ ਏਸੁ ਦੇਹੀ ਮਹਿ ਅੰਸੁ ਨਿਰੰਜਨ ਕੀ ਹੈ,

^੧ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਉਠਿ ਖੜੋਏ’ ।

^੨ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਵੈਦ ਨ ਭੋਲੇ’ ।

^੩ਐਵੇਂ ਨਹੀਂ ।

^੪ਸਹੀ ਪਾਠ ਹੈ—‘ਗਇਐ’ ।

^੫ਖਲੜੀ, ਖਾਲਮਖਾਲੀ ਪੋਲ ।

^੬ਵਿਅਰਥ ।

ਮੈਂ ਨਿਵੰਜਨ ਕਾ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਾ, ਤਬ ਏਸ ਕੇ ਦੁਖ ਅਰੁ ਰੋਗੁ ਸੋਗੁ ਸਗਲੇ ਜਾਹਿ । ਏਸ ਕਉ ਦੁਖ ਰੋਗੁ ਕੋਈ ਨ ਲਾਗੇ, ਜੇ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਕਾ ਨਿਮਰਣੁ ਕਰੈ । ਹੋਰਤੁ ਏਸੁ ਜੀਅ ਕਾ ਛੁਟਕਾਰਾ ਨਾਹੀ ਬਿਨਾ ਸਚ ਨਾਮੁ ਥੀ” । ਬੋਲਹੁ ਰਾਮੁ ।

ਤਬ ਉਨਿ ਬੈਦ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਤੁਮਿ ਜਿ ਹਰੁ” ਸਿ ਹਮਾਰੀ ਬੈਦਗੀ ਤੁਮ ਆਗੇ ਕਾਈ ਨਹੀ ਚਲਦੀ । ਅਬ ਹਮ ਕਉ ਬਿਦਾ ਹੋਇ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ:-

ਦੁਖੁ ਲਾਗਾ ਦਾਰੁ ਘਣਾ, ਬੈਦ ਖੜੋਏ ਆਇ ॥

ਕਾਂਇਆ ਰੋਵੈ ਹੰਸੁ ਪੁਕਾਰੇ, ਬੈਦ ਨ ਦਾਰੁ ਲਾਇ ॥

ਸਾਹਿ ਵੈਦ ਘਰਿ ਆਪਣੇ, ਜਾਣੈ ਕੋਇ ਮਕੋਇ ॥

ਜਿਨਿ ਕਰਤੇ ਦੁਖੁ ਲਾਇਆ, ਨਾਨਕ ਲਾਹੇਗਾ ਸੋਇ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜੇ, “ਸੁਣਿ ਹੋ ਬੈਦ ! ਜਹਾ ਦੁਖੁ ਹੈ ਤਹਾ ਦਾਰੁ ਭੀ ਹੈ, ਬੈਦ ਆਇ ਰੋਗੀ ਉਤੇ ਖੜਾ ਹੋਦਾ ਹੈ । ਕਾਂਇਆ ਅਰੁ ਹੰਸੁ ਏਸੇ ਵੇਹੀ ਕਉ ਰੋਇ ਰੋਇ ਪੁਕਾਰਤੇ ਹੈ ਜਿ ਏ ਬੈਦ ਤੂ ਦਾਰੁ ਕਾਹੇ ਨੋ ਦੇਤਾ ਹੈ । ਦਾਰੁ ਸੋਈ ਜਿਤੁ ਫਿਰਿ ਰੋਗੁ ਨ ਲਾਗੀ । ਏਹੁ ਜਿ ਦੁਖੁ ਹੈ ਸਿ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ, ਜਿਨਿ ਲਾਇਆ ਹੈ ਸੋਈ ਲਾਹੇਗਾ । ਤੂੰ ਓਹੋ ਕੋਈ ਦਾਰੁ ਵੇਹਿ ਜਿਤ ਏਹੁ ਜਮ ਜੰਦਾਰੁ ਕੇ ਦੁਖ ਤੇ ਬਾਚੀਐ” । ਤਬ ਓਹੁ ਬੈਦ ਬਹੁਤਿ ਰੋਗ ਕਾ ਦਾਰੁ ਲਾਗਾ ਪੁਛਣੈ । ਬੋਲਹੁ ਡਾਈ ਜੀ ਵਾਹੁ ਗੁਰੂ, ਪੰਨ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ ।

ਸਲੋਕੁ ।

ਪਰ ਨਿੰਦਿਆ ਪਰ ਡਵਨ ਤੇ ਪਰ ਵਸ ਹੂ ਕੇ ਕਾਮ ॥

ਪਗ ਪਾਪੀ ਕੇ ਸੰਗ ਤੇ, ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਰਾਖਹੁ ਰਾਮ ॥੧॥

ਬੋਲਹੁ ਸੰਗਤਿ ਵਾਹੁਗੁਰੂ, ਪੰਨ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ ਸਤਿਗੁਰੂ, ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੧੫ ॥

ਰੋਗ ਦਾ ਦਾਰੂ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਵੈਦ ਨਾਲ) (ਅ)

ਤਬ ਓਹੁ ਬੈਦ ਬਹੁਤਿ ਲਾਗਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਉ ਪੁਛਣੈ । ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਏਹਿ ਜਿ ਰੋਗੁ ਹੈ ਸਗਲ ਤਿਨ ਕੇ ਨਾਵੁ ਹਮ ਜਾਣਤੇ ਹੈ, ਪਣੁ ਜੀ ਏਹਿ ਰੋਗੁ ਤੁਮਹੁ ਗਣੇ ਤਿਨਕਾ ਅਵਖਦੁ* ਬਤਾਇ ਏਹਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕੀ ਨਿਮਤਿ” । ਤਬ ਮਲਾਰੁ ਰਾਗ ਮਹਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਦੁਖ ਮਹੁਰਾ* ਮਾਰਣੁ* ਹਰਿ ਨਾਮੁ ॥ ਸਿਲਾ ਸੰਤੋਖ ਪੀਸਣੁ ਹਰਿ ਦਾਨੁ ॥

ਹੋ । *ਇਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨਹੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੀ ਰਚੀ ਰਚਨਾ ਹੈ । *ਜਮ ਦੇ ਜੰਦਰ ਤੋਂ, ਜਮ ਦੇ ਦੰਡ ਤੋਂ । *ਬਚਾਉ ਹੋਵੇ । *ਇਹ ਸ਼ਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ । *ਇਲਾਜ, ਦਾਰੂ । *ਰੱਖ ਦੇ ਵਾਸਤੇ । *ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ ਫਿਹ, ਮਾਰੂ ਜ਼ਹਿਰ । *ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਮਸਾਲਾ, ਦਵਾਈ, ਤਰਯਾਕ ।

ਨਿਤ ਨਿਤ ਲੇਹੁ ਨ ਛੀਜੈ ਦੇਹ ॥ ਅੰਤ ਕਾਲਿ ਜਮੁ ਮਾਰੈ ਠੇਹ ॥ ੧ ॥

ਐਸਾ ਦਾਰੂ ਖਾਹਿ ਗਵਾਰ ॥ ਜਿਤੁ ਖਾਧੈ ਤੇਰੇ ਜਾਹਿ ਵਿਕਾਰਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਣਿ ਹੋ ਬੰਦ ! ਦੁਖੁ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਮਹੁਟਾ ਹੈ । ਅਰੁ ਨਾਮੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਹੈ ਸਿ ਦਾਰੂ ਕੀ ਨਿਆਈ ਹੈ । ਪਣੁ ਜੀ ਤਿਸੁ ਦਾਰੂ ਕਉ ਪੀਸਿਆ ਚਾਹੀਐ । ਸੈਸਾਰ ਕਾ ਜਿ ਦਾਰੂ ਹੈ ਸਿ ਪਥਰ ਕੀ ਸਿਲਾ ਉਪਰਿ ਪੀਸੀਤਾ^੧ ਹੈ । ਅਰੁ ਏਹੁ ਜਿ ਨਾਮ ਕਾ ਦਾਰੂ ਹੈ ਸਿ ਕਾਹੇ ਕੀ ਸਿਲਾ ਉਪਰਿ ਪੀਸੀਐ ? ਏਹੁ ਜਿ ਨਾਮ ਕਾ ਦਾਰੂ ਹੈ ਸਿ ਸੰਤੋਖ ਕੀ ਸਿਲਾ ਉਪਰਿ ਪੀਸੀਐ । ਤਲੈ ਤਉ ਸੰਤੋਖ ਕੀ ਸਿਲਾ, ਪਣੁ ਉਪਰਿ ਵਟਾ ਚਾਹੀਐ । ਸਿ ਉਹੁ ਵਟਾ ਕਾਹੇ ਕਾ ਜਿਸੁ ਸੰਉ ਨਾਮ ਦਾਰੂ ਪੀਸੀਐ ? ਸੰਤੋਖ ਕੀ ਸਿਲਾ ਤਲੈ ਹੋਈ ਅਰੁ ਸਤਿ ਕਾ ਹਥਿ ਵਟਾ ਹੋਆ । ਤਬ ਏਹੁ ਦਾਰੂ ਏਸੁ ਸਿਲਾ ਵਟੇ ਸੰਉ ਪੀਸਿਆ, ਤਿਸ ਤੀ ਏਹੁ ਦਾਰੂ ਹੋਆ ਲੀਜੀਐ, ਸਿ ਕਿਚੁਰ^੨ ਤਾਂਈ ਲੀਜੀਐ ? ਸਿਚਰੁ ਜੀਵੈ ਤਿਚੁਰ ਨਿਤਾ ਪੁਤਿ ਏਹੁ ਦਾਰੂ ਇਸੁ ਸਿਲ ਵਟੇ ਸੰਉ ਘਸਿ ਪੀਵੈ । ਤਉ ਇਸੁ ਦਾਰੂ ਕਾ ਗੁਣੁ ਕਿਆ ਹੋਇ ? ਅੰਤਿ ਜਿ ਏਸੁ ਕਉ ਜਮ ਕੀ ਸਾਸਨਾ^੩ ਹੋਤੀ ਹੈ, ਸਿ ਜਮ ਬਖ ਮਾਰਤਾ ਫਿਰੈ, ਏਸ ਕੈ ਨਜੀਕਿ ਆਇ ਨ ਸਕਈ । ਰੇ ਭਾਈ ਵੇਦ ! ਐਸਾ ਏਸੁ ਰੋਗ ਕਾ ਏਹੁ ਦਾਰੂ ਹੈ, ਤੁਮ ਇਹੀ ਦਾਰੂ ਖਾਹੁ । ਜੇ ਜਮ ਤੇ ਛੁਟਿਆ ਚਾਹਤੇ ਹਉ । ਏਸ ਦਾਰੂ ਖਾਣੇ ਸੰਉ ਤੇਰੇ ਜਿਤਨੇ ਬਿਕਾਰ ਹੈ ਏਤਨੇ ਖਿਉ^੪ ਹੋਇ ਜਾਹਿ । ਜੇ ਤੁਮ ਏਹੁ ਦਾਰੂ ਖਾਹੁ” । ਤਬ ਉਨਿ ਬੋਦਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਏਹੁ ਤਉ ਦਾਰੂ ਤੈ ਮੁਕਤਿ ਕਾ ਕਹਿਆ । ਜਿਸ ਤੇ ਜਮ ਨਿਕਟਿ^੫ ਨ ਆਇ ਸਕੈ । ਪਣੁ ਜੀ ਇਹਿ ਜਿ ਸੈਸਾਰੁ ਮਹਿ ਤਪਸਿਆ ਕਰਤੇ ਹੈ, ਹੋਮ ਜਗ ਕਰਤੇ ਹੈ, ਬਰਤ ਨੇਮ ਕਰਤੇ ਹੈ, ਪਾਠ ਪੁਰਾਨ ਪੜਤੇ ਹੈ-ਪੜਾਵਤੇ ਹੈ, ਇਨਾ ਕਉ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਤਾਂ ਕਾ ਕਵਣੁ ਧਰਮ ਹੋਇਗਾ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਸਾਦ ਕਰਿ ਸਮਧਾਂ^੬ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਘਿਉ ਤੇਲੁ ॥ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਅਗਨੀ ਸੰਗਿ^੭ ਮੇਲੁ ॥

ਹੋਮ ਜਗ ਸਭਿ^੮ ਪਾਠ ਪੁਰਾਣ ॥ ਜੇ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੇ ਪਰਵਾਣ ॥ ੨^{੧੦} ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ । ਜਿ, “ਸੁਣਿ ਹੋ ਭਾਈ ਵੇਦ ! ਜਿਤਨੇ ਸੁਆਦ ਹੈ ਏਤਨੇ ਛੋਡਿ ਦੂਰਿ ਕਰੈ । ਐਸੇ ਕਰੈ ਜਿਉ ਅਗਨਿ ਮਹਿ ਲਕੜੀ ਜਰਾਈ ਕਉ ਘੀਉ ਅਰੁ ਤੇਲੁ ਪੜਤਾ ਹੈ ਤਿਉ ਜਿ ਏਹੁ ਏਸ ਕੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਸੁਆਦ ਕਉ ਚਾਹਤੀ ਹੈ, ਏਹੁ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਉਸੁ ਘੀਅ ਤੇਲ ਕੀ ਨਿਆਈ ਉਸ ਹੀ ਅਗਨਿ ਮਹਿ ਜਾਰੈ । ਜਿਉ ਉਨ ਕਾਸਟ ਕੀ ਲਕੜੀ ਕਾ ਗਊ ਕੇ ਘੀਅ, ਤਿਲਹੁ ਕੇ ਤੇਲ ਕਾ ਅਗਨਿ ਮਹਿ ਹੋਮੁ ਹੋਤਾ ਹੈ, ਤਿਉ ਏਸੁ ਰਸ ਕਸ ਕੇ ਸੁਆਦ ਕੀ ਲਕੜੀ ਕਰੈ, ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਘ੍ਰਿਤੁ ਅਰੁ ਤੇਲੁ ਕੀ ਨਿਆਈ ਕਰੈ, ਕਾਮੁ ਅਰੁ ਕ੍ਰੋਧੁ, ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਅਰੁ ਸੁਆਦ ਘਾਲ ਕਰਿ ਅਗਨਿ ਮਹਿ ਜਰਾਵੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਤਾਂ ਕਾ ਹੋਮੁ ਕਰੈ, ਤਉ ਏਸ ਕਾ ਹੋਮੁ ਬਾਇ ਪੜੈ । ਨਾਤਰ^੯ ਉਹੁ ਲਕੜੀ ਤੇਲ ਘੀਅ ਕਾ ਹੋਮੁ ਏਸ ਕਾ ਬਾਂਇ ਨਾਹੀ ਪੜਤਾ । ਭਾਵੈ ਅਨੇਕ ਪੁਰਾਣ ਪੜੈ, ਜੇ ਉਸੁ ਸਾਹਿਬ ਭਾਵੈ ਸਾਈ ਵਸਤੁ ਪਰਵਾਣੁ । ਸਾਈ ਸੇਵਾ ਪਰਵਾਣੁ । ਏਹੁ ਲਖ ਉਪਾਵ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਏਸ ਕੈ ਕੀਐ ਕਿਆ ਹੋਤਾ ਹੈ, ਸੇਵਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੇ ਨ ਭਾਵੈ^{੧੦} । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹੁ ਗੁਰੂ ਸਚਾ ।

ਤਬ ਉਨਿ ਬੋਦਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਏਹੁ ਤਉ ਸਾਈ ਸੇਵਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਭਾਵੈ । ਪਣੁ ਜੀ

^੧ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੧-੮ ।

^੨ਪੀਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

^੩ਕਿਤਨਾ ਚਿਰ ।

^੪ਤਾੜਨਾ ।

^੫ਖਯ, ਨਾਸ਼ ।

^੬ਨੇੜੇ ।

^੭ਹਵਨ ਦੀਆਂ ਲੱਕੜਾਂ, ਬਾਲਣ ।

^੮ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਸਿਉ’ ।

^੯ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਅਰੁ’ ।

^{੧੦}ਇਹ ਪਦਾ, ਪਿਛਲੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ ਮਲਾਰ ਮ: ੧

ਦੇ ਅੱਠਵੇਂ ਚਉਪਦੇ ਦਾ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਤੀਜਾ ਪਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅਗਲਾ, ਜੋ ਇਥੇ ਤੀਜਾ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਥੇ ਦੂਜਾ ਹੈ ।

^{੧੧}ਨਹੀਂ ਤਾਂ ।

ਇਕਿ ਰਾਜੇ ਹੈ ਰਾਜ ਕੈ ਬਲਿ ਮਾਤੇ ਹੈ^੧ । ਇਕਿ ਸਾਹ^੨ ਹੈ ਉਹਿ ਧਨ ਕੈ ਬਲਿ ਮਾਤੇ ਹੈ । ਇਕਿ ਜੋਬਨਵੰਤੇ ਹੈ ਉਹਿ ਜੋਬਨ ਕੈ ਬਲਿ ਮਾਤੇ ਹੈ । ਇਕਿ ਰੂਪਵੰਤ ਹੈ ਉਹਿ ਰੂਪ ਕੈ ਮਦਿ ਮਾਤੇ ਹੈ, ਇਕਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਉ ਨਿਕਟਿ ਕਰਿ ਜਾਣਤੇ ਹੈ, ਉਹਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੈ ਭਰਿ ਰਚਤੇ ਹੈ^੩ । ਇਕਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਉ ਨਾਹੀ ਕਰਿ ਬੁਝਤੇ, ਉਹਿ ਨਿਸੰਗ ਪਾਪ ਕਰਤੇ ਹੈ, ਉਨ ਕੀ ਕਵਣ ਗਤਿ ?” ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਾਹੁ ਗੁਰੂ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਰਾਜੁ ਮਾਲੁ ਜੋਬਨੁ ਸਭੁ ਛਾਂਵ ॥ ਰਬਿ ਫਿਰੰਦੈ ਦੀਸਹਿ ਥਾਂਵ ॥

ਅਗੈ ਨਾਉ ਨ ਦੇਹ ਨ ਜਾਤਿ^੪ ॥ ਓਥੈ ਦਿਹੁ ਐਥੈ ਸਭ ਰਾਤਿ ॥ ੩^੫ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿ ਹੋ ਭਾਈ ਵੇਦ ! ਰਾਜੁ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਏਹੁ ਬਿਰਖ ਕੀ ਛਾਇਆ ਹੈ । ਘੜੀ ਏਵ ਘੜੀ ਓਵ^੬ । ਮਾਲੁ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਏਹੁ ਭੀ ਪਛਾਵੇ ਕੀ ਨਿਆਈ ਹੈ । ਘੜੀ ਏਵ ਘੜੀ ਉਵ । ਰੂਪ ਜੋਬਨੁ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਏਹਿ ਭੀ ਪਛਾਵੇ ਕੀ ਨਿਆਈ ਹੋਨਿ । ਘੜੀ ਏਵ ਘੜੀ ਓਵ । ਜਿਉ ਸੂਰਜ ਕਾ ਰਬੁ ਜਿਸੁ ਤਰਫ ਫਿਰਿਆ ਤਿਸ ਤਰਫ ਅਗੈ ਹੋਈ ਛਾਇਆ ਜਾਇ । ਅਗਹੁ ਹੀ ਦੇ ਲੋਕਹੁ ਦੇਖਿਆ ਜਿ ਪ੍ਰਤਹੁ ਕਾਲਿ^੭ ਈਹਾ ਛਾਇਆ ਬੀ, ਇਥ^੮ ਉਹਾ ਕਛੁ ਨਾਹੀ ਛਾਇਆ, ਉਹਾ ਤੇ ਗਈ । ਤਿਉ ਰਬ ਕੇ ਫਿਰਣੇ ਸਿਉ^੯ ਜਿਓ ਛਾਇਆ ਫਿਰਤੀ ਹੈ ਤਿਉ ਰਾਜੁ ਪਾਟੁ ਧਨੁ ਜੋ ਬਿਲਾਸੁ ਰੂਪੁ ਜੋਬਨ ਅਸਥਿਰੁ ਕੋਈ ਨਾਹੀ, ਸਭਸ ਕਾ ਨਾਸੁ ਹੈ । ਅਸਥਿਰੁ ਏਕੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਹੈ ਜਿਸ ਕੀ ਰਚੀ ਏਹੁ ਰਚਨਾ ਹੈ, ਜਹਾ ਜਾਣਾ ਹੈ ਤਹਾ ਨ ਨਾਮੁ^{੧੦} ਬਿਕਾਤਾ^{੧੧} ਹੈ, ਨ ਗਾਉ ਬਿਕਾਤਾ ਹੈ, ਨਾ ਜਾਤਿ ਬਿਕਾਤੀ ਹੈ । ਉਹਾ ਕਮਾਣਾਂ ਹੀ ਬਿਕਾਤਾ ਹੈ । ਬੁਰਾ ਕਰੈ ਸਿ ਬੁਰਾ ਪਾਵੈ, ਭਲਾ ਕਰੈ ਸਿ ਭਲਾ ਪਾਵੈ । ਉਹਾ ਜੇ ਹੈ ਸਿ ਦਿਨੁ ਹੈ, ਈਹਾ ਸਿ ਹੈ ਸਿ ਰਾਤ ਹੈ । ਰਾਤਿ ਕਾ ਅਰਥੁ : ਜਿ ਈਹਾ ਕੋਈ ਕਮਾਵਤਾ ਹੈ ਸਿ ਛਪਿ ਕਰਿ ਕਮਾਵਤਾ ਹੈ । ਜਾਣਤਾ ਹੈ ਜਿ ਮੈ ਕਮਾਇਆ ਹੈ ਸਿ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਜਾਣਤਾ । ਪਣੁ ਜਿਉ ਜਿਉ ਦਿਨ ਕਾ ਕੀਆ ਪਰਸਪਰ ਨਜਰ ਆਵਤਾ ਹੈ ਤਿਉ ਏਸ ਕਾ ਕਮਾਣਾ ਉਹਾ ਪਰਸਿਧਿ ਨਜਰਿ ਆਵਤਾ ਹੈ ਪੜਿਆ, ਏਸ ਕਾ ਕਮਾਣਾ^{੧੨} ਏਸ ਹੀ ਕੇ ਕਰਮ, ਇਸ ਕਾ ਲੜੁ ਆਇ ਪਕੜਤੇ ਹੈ, ਆਪਣਾ ਕਮਾਣਾ ਪਾਵਤਾ ਹੈ” ।

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹੁਗੁਰੂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਚਾ । ਤਬ ਉਨਿ ਬੈਦਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਉਸ ਕੇ ਨਾਮੁ ਹੀ ਕੀ ਤਪਸਿਆ ਕਰਤੇ ਹੈ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਨਾਮ ਕਾ ਬੇਦੁ ਪੜਤੇ ਹੈ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਨਾਮ ਹੀ ਕਾ ਸਿਮਰਨੁ ਕਰਤੇ ਹੈ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਦਰਸਨ ਹੀ ਕਾ ਧਿਆਨੁ ਕਰਤੇ ਹੈ । ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਨਾਮੁ ਹੀ ਲੇਤੇ ਹੈ, ਗਿਆਨ ਧਿਆਨੁ ਸਿਮਰਣੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਹੀ ਕਾ ਕਰਤੇ ਹੈ, ਬਿਨਾ ਗੋਬਿੰਦੁ ਸਿਮਰਣ ਤੇ ਅਵਰੁ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਜਾਣਤੇ, ਤਿਨ ਕੀ ਕਵਣ ਗਤਿ ਹੈ ?” ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ : ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਤਪੁ ਕਾਗਦੁ ਹਰਿ^{੧੩} ਨਾਮੁ ਨੀਸਾਨੁ ॥ ਸਿਨ ਕਉ ਲਿਖਿਆ ਏਹੁ ਨਿਧਾਨੁ ॥

ਤੇ^{੧੪} ਧਨਵੰਤ ਦਿਸਹਿ ਘਰਿ ਜਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਧੰਨ ਸਿ ਜਨਨੀ ਮਾਇ^{੧੫} ॥੪॥੧॥

^੧ਮਸਤ ਹੋਏ ਹਨ । ^੨ਸੇਠ-ਬਾਹੁਕਾਰ । ^੩ਇਸ ਤੁਕ ਦਾ ਸਹੀ ਪਾਠ ਇਉਂ ਹੈ-“ਏਹ ਨ ਨਾਉ, ਨ ਹੋਵੈ ਜਾਤਿ” । ^੪ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਇਹ ਚਲ ਰਹੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਦਾ ਹੈ । — “ਘੜੀ ਵਿਚ ਇਵ (ਇਉਂ ਜਾਂ ਇਸਤਰਾਂ) ਤੇ ਘੜੀ ਵਿਚ ਓਵੇਂ ਜਾਂ ਉਸ ਤਰਾਂ ਭਾਵ ਬਿਰਛ ਦੀ ਛਾਂ ਇਕ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਟਿਕਦੀ ਤਿਵੇਂ ਰਾਜ ਵੀ ਸਦਾ ਇਕ ਦਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ । ^੫ਪ੍ਰਤਹੁ ਕਾਲ, ਸਵੇਰੇ । ^੬ਅਥ, ਹੁਣ । ^੭ਸੰਗ, ਨਾਲ । ^੮ਨਾਮਣਾ । ^੯ਵਿਕਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਮੁੱਲ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਯਾ ਲਾਹੇਵੰਦਾ ਫਲਦਾਇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ^{੧੦}ਕੀਤੇ ਕਰਮ । ^{੧੧}ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਤੇਰਾ’ । ^{੧੨}ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਸੇ’ । ^{੧੩}ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਨਾਨਕ ਜਨਨੀ ਧੰਨੀ ਮਾਇ’ ।

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸਨ ਹੋ ਭਾਈ ਵੇਦ ! ਜਿਨਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਤਪਸਿਆ ਕਰੀ
ਤਿਸ ਤਪਸਿਆ ਕਾ ਕਾਗਦੁ ਹੋਇਆ, ਜਬ ਤਪਸਿਆ ਸੰਉ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਿਆ ਤਬ ਏਸ ਕੇ ਮਾਥੇ ਨੀਸਾਨੁ ਭੋਆ ।
ਤਬ ਏਸ ਕੇ ਨਜੀਕਿ ਨਾ ਸਮੁ ਆਵੈ ਨਾ ਦੁਖੁ ਲਾਗੈ, ਏਹੁ ਪਰਵਾਨੁ ਭਇਆ । ਨਾਮ ਨਿਮਰਨ ਕੀ ਤਪਸਿਆ
ਕੀਤੀ, ਤਿਸੁ ਸਿਮਰਨਿ ਕੇ ਰੰਗਿ ਜੁ ਰਚੇ ਹੈ, ਬੈਠਤੇ ਤਉ ਨਾਮੁ, ਚਲਤੇ ਤਉ ਨਾਮੁ, ਉਨ ਕੇ ਮਨਿਮੁਖਿ ਨਾਮੁ
ਹੈ ਅਰੁ ਸੋਵਤੇ ਨਾਮੁ, ਜਾਗਤੇ ਨਾਮੁ, ਸਾਜਿਗਿਰਾਸ ਕੈ ਬਿਖੈ ਨਾਮੁ । ਜਿਸ ਕੇ ਕਰਮਿ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇ ਸੋਈ ਏਹੁ
ਨਾਮੁ ਲੇਵੈ, ਅਰੁ ਜੋ ਨਾਮੁ ਲੇਤੇ ਹੈ ਸੇ ਬਡੇ ਧਨ ਪਾਤੁ ਹੈ, ਉਹਿ ਬਡੇ ਸਾਹ ਹੈ । ਉਹਿ ਧੰਨਿ, ਉਨ ਕੇ ਚਰਨ ਧੰਨਿ । ਉਹਿ
ਘਰਿ ਸਾਇਕਰਿ ਦੀਸਹਿ ਉਨ ਕੇ ਚਰਨ ਪਰਸੀਅਹਿ । ਜਿਨਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਸਿਮਰਿਆ ਤੇ ਧੰਨਿ ਹੈ । ਉਨਕਾ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ
ਭੀ ਧੰਨਿ ਹੈ, ਜਿਸਕੇ ਉਹਿ ਉਦਰ ਰਹੇ ਹੈ ਅਰੁ ਜਿਨ ਤੇ ਉਹ ਸੰਤਤਿ ਉਪਜੀ ਹੈ । ਉਹਿ ਦੇਸ ਧੰਨਿ ਜਿਸੁ-ਦੇਸੁ ਮਹਿ ਉਹਿ
ਰਹਹਿ । ਉਹੁ ਨਗਰੁ ਧੰਨਿ ਜਿਸੁ ਨਗਰ ਮਹਿ ਉਹਿ ਰਹਹਿ, ਉਨ ਕਾ ਦਰਸਨੁ ਕੀਜੀਐ । ਜਿਨਹੁ ਪੁਰਮੇਸੁਰੁ ਸਿਮਰਿਆ
ਹੈ” । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ । ਵਾਹਗੁਰੂ ।

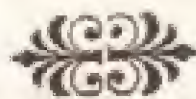
ਤਬ ਉਹ ਬੈਦ ਉਠਿ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੀ ਪੈਰੀ ਪੜਿਆ । ਜਿ, “ਜੀ, ਇਥ ਤੇ ਪੀਛੈ ਹਮ ਛੁਲੈ ਫਿਰਤੇ
ਹੈ । ਇਥ ਤੂ ਹਮਾਰਾ ਗੁਰੂ ਹੈ ਹਮ ਤੇਰੇ ਸਿਖ ਹੈ, ਤੂ ਦੇਆ ਕਰਿ ਜਿ ਹਮ ਨਾਮ ਸਿਮਰਿਹਿ” । ਤਬ ਉਹ ਵੈਦ ਗੁਰੂ
ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਾ ਸਿਖੁ ਭੋਆ, ਲਾਗਾ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਣੈ । ਵਾਹੁ ਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ ।

ਸਲੋਕੁ^੧ ।

ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਨੇ ਬਾਵਰੇ, ਬਿਨੁ ਬੂਝੈ ਗੁਰ ਗਿਆਨ ॥

ਜਉ ਪ੍ਰਭੁ ਦੇ ਤਾ ਪਾਈਐ, ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਮੂੜੁ ਅਜਾਨ ॥ ੧ ॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ । ਰਾਮੁ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ
ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ੧੬ ॥^੨

ਅਸਲ ਖੇਤੀ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ । (ਖੇਤੀ ਬਾਰੇ)

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਪੰਜਾਬ ਕੀ ਧਰਤੀ ਨਗਰਿ ਤਲਵੰਡੀ ਰਾਇ ਭੋਏ ਕੀ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨਿ^੧ ਗੁਰੂ
ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਾ । ਜਦਿ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਉਪਜੀ ਤਬ ਬੈਠਿ ਰਹਿਆ, ਨਾ ਬੋਲੈ ਨਾ ਬਕੈ, ਨਾ ਗਾਵੈ ਸੁਨੈ
ਸੁਨਾਵੈ, ਨਾ ਕਿਸੀ ਸੰਉ ਬਾਤ ਕਰੈ, ਨਾ ਘਰਿ ਕੀ ਕਿਰਤਿ ਕੀ ਚਿੰਤਾ ਕਾਈ, ਅਚਿੰਤੁ ਹੀ ਰਹੈ । ਰਬ ਲੋਕੁ ਕਹੈ ਜਿ, “ਏਸ
ਕਾ ਕਵਣੁ ਮੁਛਾਉ ਹੈ ਜਿ ਏਹੁ ਚਿੰਤਾ ਕਿਸੀ ਦੀ ਨਾਹੀ ਕਰਦਾ, ਏਹੁ ਤਉ ਬੁਰੇ ਮੁਛਾਇ ਹੈ, ਜਿ ਏਹੁ ਚਿੰਤਾ

^੧ਇਹ ਰਚਨਾ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੀ ਹੈ । ^੨ਇਸੇ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਦੂਜੀ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਚ ਇਸ ਸਾਖੀ ਦਾ
ਨੰਬਰ ੧੫ਵਾਂ ਹੈ । ^੩ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਚਾਹਲਾਂ ਵਾਲੇ ਪਿੰਡ
ਹੋਇਆ ਤੇ ਫੇਰ ਆਪਣੀ ਲਿਖਤ ਦੇ ਉਲਟ ਹੀ ਇਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ-ਅਸਥਾਨ ਤਲਵੰਡੀ ਰਾਇ ਭੋਏ ਦੀ ਮੰਨਿਆ
ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ “ਚਾਹਲਾਂ ਵਾਲਾ” ਜਨਮ-ਸਥਾਨ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ।
ਇਸੇ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੀ ਦੂਸਰੀ ਲੱਛੀ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਚ ਵੀ, ਜੋ ਸਿਖ ਹਿਸਟਰੀ ਰੀਸਰਚ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ
ਵਿਚ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੈ, ਜਨਮ-ਅਸਥਾਨ ਰਾਇ ਭੋਏ ਦੀ ਤਲਵੰਡੀ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ।

ਘਰਿ ਕੀ ਛੋਡਿ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਏਹੁ ਬਿਗਤਿਆ, ਏਸੁ ਕਉ ਸਮਝਾਵਣਹਾਰਾ ਕੋਈ ਹੋਇ ਤਉ ਭਲੀ ਬਾਤਿ ਹੋਇ; ਬਿਗਤਿ ਜਾਇਗਾ ਏਹੁ^੧। ਤਬ ਭਲੇ ਭਲੇ ਜਿ ਤਾਏ ਪਿਤੀਏ^੨ ਬੇ, ਤਾਏਰੇ ਪਿਤੀਏਰੇ ਭਾਈ ਬੇ, ਉਹਿ ਦਾਏ ਕਾਲੁ, ਸਭ ਪਰਵਾਰ ਕੇ ਸੁਸਟਿ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਪਾਸਿ ਬੁਲਾਇ ਆਇ ਬੈਠਾਏ ਜਿ, “ਭਾਈ ! ਤੁਸੀ ਅਸਾਡੇ ਪਰਵਾਰਿ ਵਿਚਿ ਸੇਸਟ ਹਹੁ, ਅਸੀ ਤਾਂ ਕੁਆਇ ਰਹੇ ਹਹਿ^੩, ਨਾ ਅਸਾਡੇ ਨਾਲਿ ਕਾਈ ਬਾਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਕਾਈ ਰੁਜਗਾਰ ਦੀ ਗਲਿ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਤੁਸੀ ਆਇ ਕਰਿ ਨਾਨਕ ਕਉ ਸਮਝਾਇਅਹੁ, ਮਤੁ ਤੁਸਾਡੇ ਕਹਿਐ ਨਾਨਕੁ ਲਗੈ”। ਤਬ ਓਹਿ ਬਡੇ ਸਾਹ ਲੋਕ ਬੇ, ਘਰਿ ਧਨੁ ਪਰ ਬਾਹਰਿ ਭੂਮੀਆ^੪ ਵਿਚਿ ਜਿ ਵਸਨਿ ਸਿ ਰਾਹਕੀ^੫ ਕਿਰਸਾਣੀ ਬਹੁਤੁ ਭਰਨਿ, ਘਰਿ ਘਰਿ ਸਉ ਸਉ ਦੁਇ ਦੁਇ ਸੇ ਵਿਘੇ ਖੇੜੀ ਹੋਇ, ਸਾਂਵਣੀ ਭੀ ਵਾਹਨਿ ਅਤੇ ਹਾਤੀ ਭੀ ਵਾਹਨਿ, ਹੱਟਿ^੬ ਕੋਈ ਨ ਬੈਠੀ, ਸਭਨਾ ਖੇਤੀ ਹੀ ਦਾ ਸੁਭਾਉ। ਜੇ ਬੈਪਾਰੁ ਕਰਨਿ ਤਾ ਭੀ ਅੰਨ ਹੀ ਕਾ ਕਰਨਿ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਪਾਸਿ ਓਹਿ ਬਡੇ ਸਾਹ ਲੋਕ ਸਹ ਪਰਵਾਰ ਕੇ ਸੇਸਟਿ^੭ ਸਭਿ ਆਏ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਉਠਿ ਬੈਠਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਇਆ ਹੋਇਆ। ਤਬ ਓਨੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਨਾਨਕ ! ਉਠ ਬੈਠੁ ਕਰਿ, ਕਿਛੁ ਬੋਲਿਆ ਚਲਿਆ ਕਰਿ ਜਿ ਲੋਕਾ ਦਾ ਭੀ ਜੀਉ ਸਰਸਾ^੮ ਹੋਇ, ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦਾ ਭੀ ਮਨੁ ਸਰਸਾ ਹੋਇ ਜਿ ਭਾਈ ਨਾਨਕੁ ਬੋਲਦਾ-ਚਲਦਾ ਹੈ। ਨਾ ਤੂ ਬੋਲਹਿ ਨਾ ਉਠੀ ਬਹਹਿ। ਤੂ ਜਿ ਬੋਲਦਾ ਬਕਦਾ ਨਾਹੀ ਜਿ ਕਿਤੁ ਵਾਸਤੇ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਭਾਈ ਕੰਮ ਬਾਬਹੁ ਨਾਹੀ ਜਿ ਬੋਲਹਿ, ਕੰਮ ਮੁਢੁ^੯ ਹੈ, ਅਸੀ ਕਮਾਂਦੇ ਕਮਾਂਦੇ ਹੁਟਿ ਪਉਦੇ ਹਹੁ^{੧੦}, ਲੋਕ ਕੁਆਇਆ^{੧੧} ਲੋੜਦੇ ਹੋਨਿ, ਬਕਿਆ ਬੋਲਣੁ, ਆਸਗਿ^{੧੨} ਨਾਹੀ ਆਵਦਾ”। ਤਾਂ ਓਨੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੀ ਮਾਇ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, “ਕਿਉ, ਜਾਂ ਨਾਨਕੁ ਅਨੇ ਪਹਰ ਕੰਮੇ ਹੀ ਵਿਚਿ ਹੋਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਤੂੰ ਕਿ ਕਰਦੀ ਹੈ ਬੁਲਾਇ ਕਰਿ ? ਜਾਂ ਬਕਿ ਪਉਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਤੂੰ ਕਿ ਆਖਦੀ ਸੁ ਕਿ ਕਰਦੀ ਸੁਬਾਇ ਕਰਿ^{੧੩} ?” ਆਖੇ, “ਏ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦਿਆਹੁ ਪਿਆਰਿਆਹੁ ! ਏਵੇ ਹੀ ਆਖਦਾ ਹੈ, ਏਹੁ ਮੰਜਿਆਹੁ ਪਇਆ ਉਠਦੇ ਨਾਹੀ; ਕਿਤੋ ਘਰਿ ਬੋਲਦਾ ਹੈ; ਏਹੁ ਨਾਨਕੁ ਨਾਹੀ, ਕੋਈ ਹੋਰੋ ਬੋਲਦਾ ਹੈ”। ਤਬ ਓਨੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਅਸਾਡਾ ਕੰਮ ਬਚਾ ! ਏਹੁ ਖੇੜੀ ਹੀ ਦਾ ਹੈ, ਜਿ ਕੋਈ ਭੁਇ ਸਵਾਰੈ, ਕੋਈ ਪਾਣੀ ਦੀ ਕੋਸੀ ਵਘੀ ਸਵਾਰੈ; ਕੋਈ ਬਲਦਾ ਦੀ ਸਾਰੁ ਕਰੈ; ਕੋਈ ਹਾਲੀ ਹੋਇ ਹਲੁ ਵਾਹੇ; ਕੋਈ ਪਿਛਹੁ ਲਿਜਾਹਿ ਬੀਉ ਦੇ ਵਖਤਿ-ਸਿਰਿ ਜਿ ਭਲਾ; ਜਿ ਹਾਲੀ ਬੀਅ ਨੌਤਜੇ ਤਾਂ ਅਕੈ ਕੁਵਤ੍ਰਿ^{੧੪} ਹੋਇ ਜਾਇ ਅਕੈ ਭੁਇ ਬੋਤੀ ਵਹੈ, ਜੇ ਕੋਈ ਪਿਛਹੁ ਬੀਉ ਲੈ ਜਾਇ, ਤਿਓਰੁ ਹਾਲੀ ਵਡੁ ਸਿਰਿ ਵਧੇਰੇ ਜਿਮੀ ਵਾਹੈ, ਬੀਉ ਚਲਾਏ ਲੈ; ਪੈ ਦਰ ਦੇ ਬਾਹਰ ਦੇ ਹਾਲੀ, ਖਸਮ ਨੀਗਰ-ਬਕਰ^{੧੫}, ਰੰਨਾਂ, ਕੰਵਾ^{੧੬} ਸਭਿ ਚਲਿ ਕਮਾਂਦੇ ਹੋਨਿ ਖੇੜੀ ਨੂ, ਤਾਂ ਜਾਇ ਕਰਿ ਬੋਹਲਿ ਬਹੀਦਾ ਹੈ, ਸੁਖਾਲਿਆ ਵਖਤਿ ਸਭਿ ਕਟੀਦੇ ਹੋਨਿ, ਦੀਬਾਨੁ ਦਾ ਹਾਸਲੁ ਭੀ ਲਾਹਦੇ ਹੋਨਿ, ਤੂੰ ਜੁਆਨੁ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਾਂ ਤੂੰ ਬਹਿ ਰਹਹਿ ਤਾਂ ਖੇਤੀ ਕਿਥੁ ਜੰਮੇ ? ਖੇਤੀ ਖਸਮਾਂ ਸੇਤੀ”। ਕਹੈ, “ਭਾਈ ਜੀ ! ਮੈ ਏਸੇ ਖੇਤੀ ਹੀ ਵਿਚਿ ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ ਖਲੇ ਹੀ ਵਿਹਾਵਦੀ ਹੋ^{੧੭}। ਏਹੁ ਖੇਤੀ ਦੀ ਪਾਲ ਹਉ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਜੀ”। ਕਹੈ, ਜੀ, “ਐਥੇ ਅਸਾਡੀ ਵਾਹੀ ਵਿਚਿ ਤੂ ਕਦੇ ਨਾਹੀ ਖੜਾ ਹੋਦਾ ਡਿਠਾ ਅਸਾਂ। ਕਾਈ ਹੋਰ ਬੇ ਤੇ ਖੇਤੀ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇਗੀ; ਸਾ ਓਹੁ ਖੇਤੀ ਅਸਾਨੋ ਭੀ ਦਸਿ ਜਿ ਅਸੀ ਹੂ ਅਡਾ^{੧੮} ਤੁਹਿ ਵਾਹੀ ਹੈ ?” ਤਬ ਆਪਣੀ ਖੇਤੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਲਗਾ ਦਸਣੇ:-

^੧ ਚਾਏ।	^੨ ਬਚੇਰੇ।	^੩ ਬੁਲਾਇ ਰਹੇ ਹਾਂ।	^੪ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ।	^੫ ਖੇਤ ਵਾਹੁਣ ਦਾ
ਕੰਮ।	^੬ ਹੱਟੀ ਵਿਚ।	^੭ ਬੈਠੇ।	^੮ ਸੇਠ, ਧਨੀ।	^੯ ਆਨੰਦ, ਖੁਸ਼।
^{੧੦} ਬੱਕ ਪੈਂਦੇ ਹਾਂ।	^{੧੧} ਬੁਲਾਇਆ।	^{੧੨} ਤਾਕਤ, ਸ਼ਕਤੀ, ਬਲ।	^{੧੩} ਸੁਵਾ ਕੇ, ਸੁਲਾ ਕੇ।	
^{੧੪} ਵੱਤਰ ਟਲ ਜਾਵੇ।	^{੧੫} ਮੂੰਡੇ-ਕੁਤੀਆਂ, ਬਕਰ ਸ਼ਬਦ ਏਥੇ ਅਰਬੀ ਦੇ ‘ਬਿਕਰ’ ਦਾ ਅਪਭ੍ਰੰਸ਼ ਹੋ ਕੇ			
ਲਾਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕੰਵਾਰਾਂ ਮੁੰਡਾ ਜਾਂ ਕੁੜੀ।	^{੧੬} ਜ਼ਨਾਨੀਆਂ ਤੋਂ ਕੰਨੜਾਂ, (ਕੁਤੀਆਂ), ਕੰਵਕਾਂ।			
^{੧੭} ਖੜੋਤਿਆਂ ਹੀ ਬੀਤਦੀ ਹੈ।	^{੧੮} ਸਾਥੋਂ ਵੱਖਰੀ।			

ਸਲੋਕੁ ॥

ਭਉ ਭੁਇ ਪਵਿਤੁ ਪਾਣੀ ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ ਬਲੇਦੁ ॥
ਹਲੁ ਹਲੇਮੀ ਹਾਲੀ ਚਿਤੁ ਚੇਤਾ ਵਤ ਵਖਤ ਸੰਜੋਗੁ ॥
ਨਾਉ ਬੀਜੁ ਬਖਸੀਸ ਬੋਹਲ ਦੁਨੀਆ ਸਗਲ ਦਰੋਗੁ ॥
ਨਾਨਕ ਨਦਰੀ ਕਰਮੁ ਹੋਇ ਤਾਂ ਵੰਞਨਿ ਸਗਲੇ ਰੋਗੁ ॥੧॥

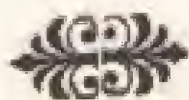
ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜੇ, “ਸੁਣਿ ਹੋ ਬਾਬਾ ਜੀ! ਮੈ ਬਾਵਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਏਹੁ ਖੇਤੀ ਕਰਾਇਦਾ ਹੈ। ਏਹੁ ਜਿ ਭਉ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰਿ ਪੜਿਆ ਹੈ ਸਿ ਏਹਾ ਮੈ ਭੁਇ ਲੀਤੀ ਹੈ, ਅਰੁ ਜੇ ਸਚੁ ਮੈ ਪਕੜਿਆ ਹੈ ਸਿ ਏਹੁ ਏਸੁ ਧਰਤੀ ਨੋ ਪਾਣੀ ਦੇਦਾ ਹਾਂ। ਅਰੁ ਅੰਦਰਿ ਸਤੁ ਤੈ ਸੰਤੋਖੁ ਜੇ ਪਕੜੇ ਹੈਨਿ ਏਹਿ ਦੁਇ ਮੇਰੇ ਬਲਦੇ ਹੈਨਿ। ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰਿ ਗਰੀਬੀ ਜਿ ਆਈ ਹੈ ਸਿ ਏਹੁ ਮੇਰਾ ਹਲੁ ਹੈ। ਚਿਤੁ ਜੇ ਚੇਤੰਨੁ ਹੋਆ ਹੈ ਸਿ ਏਹੋ ਮੇਰਾ ਹਾਲੀ ਹੈ। ਚੇਤਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਮਨ ਨੂੰ ਉਸ ਵਖਤਿ ਉਪਰਿ ਲਿਜਾਇ ਖੜਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਤੁ ਵਖਤਿ ਹੁਕਮੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦਾ ਹੈ ਉਤ ਵਖਤਿ ਚੇਤੰਨੁ ਹੋਇ ਆਇਆ ਤਾਂ ਏਸੁ ਜਿਮੀ ਨੂੰ ਵੜ ਲਗੀ, ਜੇ ਓਹੁ ਸੰਜੋਗ ਬਣਾਏ ਪਰਮੇਸੁਰ ਖੁਆਇ^੧ ਨ ਮਾਰੀ ਉਸੁ ਵਖਤ ਤੇ। ਉਸੁ ਵੜ ਆਈ ਜਿਮੀ ਵਿਚਿ ਬੀਜਿਆ ਏਹੁ ਨਾਉ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਜਿ ਹੈ। ਸਿ ਏਹੁ ਮੈ ਏਸੁ ਖੇਤੀ ਵਿਚ ਬੀਜੁ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਜੇ ਓਸੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਭਾਵੇ ਤਾਂ ਬਖਸੀਸ ਕਰੇ: ਆਪਣਾ ਕਰਮੁ ਕਰੈ, ਮਿਹਰ ਕੀ ਨਜਰਿ ਝਾਕੇ ਤਾਂ ਏਹੋ ਮੈ ਬੋਹਲੁ ਜਮਾਇਆ, ਕੋਠੇ ਪਾਇਆ। ਬਾਬਾ ਜੀ! ਏਹੁ ਖੇਤੀ ਮੈ ਰਚੀ ਹੈ ਅਰੁ ਜਮਾਵਣ ਵਾਲਾ ਆਪਿ ਹੈ। ਅਤੇ ਹੋਰੁ ਜਿ ਦੁਨੀਆਂ ਕੀ ਖੇਤੀ ਹੈ, ਮਾਲੁ ਧੰਨੁ ਤੁਸੀ ਆਖਦੇ ਹਹੁ, ਸੁ ਸਭੁ ਝੂਠੁ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਕੰਮਿ ਨਾਹੀ। ਸੈਸਾਰੁ ਸਭੁ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿ ਏਸ ਦਾ ਕਿਹੁ ਹਾਲੁ ਨਾਹੀ, ਏਹੁ ਵਿਜੋਗਿਆ ਜੇਹਾ ਹੈ, ਜੇ ਉਸੁ ਸਾਹਿਬ ਭਾਵਗੁ^੨ ਤਾ ਸਭੇ ਵਿਜੋਗਿ ਦੂਰਿ ਕਰਗੁ^੩, ਮੇਰੀ ਗਲਿ ਉਸੇ ਸਾਹਿਬ ਉਪਰਿ ਹੈ; ਏਹਾ ਮੇਰੀ ਖੇਤੀ; ਹੋਰੁ ਖੇਤੀ ਮੈ ਤੇ ਹੋਵਣ ਰਹੀ ਹੈ”। ਤਬ ਓਇ ਉਠਿ ਸਭ ਪੈਰੀ ਪਏ ਜਿ, “ਤੁਧੁ ਸਾ^੪ ਖੇਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਤੁ ਅਸਾਂ ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਉਧਾਰੁ ਹੋਆ”। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹੁ ਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿ ਗੁਰੂ।

ਸਲੋਕੁ ॥

ਖੇਤੀ ਕਰਹਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਕੀ, ਸਫਲੁ ਧਰਤੀ ਹੋਇ ॥
ਤੋਇ ਨ ਕਬਹੂ ਆਵਈ, ਲਾਗੁ ਹੋਇ ਨ ਕੋਇ।
ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਏਹੁ ਖੇਤੀ ਕਰੀ, ਅਉਰੁ ਕਾਮ ਨ ਮੂਝ ਤੇ ਹੋਇ ॥੧॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹੁ ਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿ ਗੁਰੂ। ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥੧੭॥

^੧ਰਾਮਕਲੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ੧੭ਵੀਂ ਪਉੜੀ ਦਾ ਇਹ ਮ: ੧ ਦਾ ਸਲੋਕ ਹੈ।

^੨ਤੁਕ ਦਾ ਸਹੀ ਪਾਠ ਹੈ:— “ਨਾਨਕ ਨਦਰੀ ਕਰਮੁ ਹੋਇ ਜਾਵਹਿ ਸਗਲ ਵਿਜੋਗ ॥

^੩ਗਵਾਇ।

^੪ਭਾਵੇਗਾ।

^੫ਕਰੇਗਾ।

^੬ਸੋ। ਉਹੋ।

^੭ਇਹ ਰਚਨਾ

ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੀ ਹੈ।

ਪਰਵਾਰ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ)

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਪੰਜਾਬ ਕੀ ਧਰਤੀ ਨਗਰਿ ਤਲਵੰਡੀ ਰਾਇ ਫੋਇ ਦੀ ਜਬ ਬਲਿਪਣੁ^੧ ਮਹਿ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਕੇ ਘਰਿ ਥਾ, ੨੨ ਬਾਈਹਾ^੨ ਵਿਚਿ ਥਾ, ਤਬ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਨਾਮ ਕੀ ਭੋਰੀ ਲਾਗੀ, ਤਬ ਚੁਪਾਤਾ ਹੀ ਹੋਇ ਗਇਆ, ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੇ ਜਿ ਕੁਟੰਬ ਕੇ ਜਿ ਮਨੁਖ ਬੇ:ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਭਾਈ ਭਤੀਜੇ ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਆਏ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਪਾਸਿ। ਤਬ ਸਭਨਹੁ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ਜੀ! ਤੇਰਾ ਮਨੁ ਗੀਤ ਉਪਰਿ ਹੋਤਾ ਤੂੰ ਗਾਵਦੋਹਿ, ਹੁਣਿ ਤੂੰ ਗਾਵਣੈ ਤੇ ਭੀ ਰਹਿ ਗਇਆ, ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ ਤੂੰ ਹਸਦੋਹਿ, ਹੁਣਿ ਤੂੰ ਹਸਣੈ ਤੇ ਭੀ ਰਹਿਆ। ਭਲੀਆਂ ਭਲੀਆਂ ਚੰਚਲਾਈ ਕੀਆਂ ਬਾਤਾ ਕਰਦਹੁ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਥੀ ਭੀ ਰਹਿ ਗਇਉਹਿ। ਅਨੇਕ ਤੂ ਰਸ ਭੋਗ ਕਰਦਹੁ, ਹਰਖਮਾਨ^੩ ਹੋਇ ਕਰਿ ਅਨੇਕ ਫੁਰਮਾਇਸੀ ਕਰਦੋਹਿ, ਹੁਣਿ ਆਖਣ ਤੇ ਭੀ ਰਹਿ ਗਇਉਹਿ। ਭਲੇ ਭਲੇ ਤੂ ਜੋੜੈ ਪੈਨ੍ਹੋਹਿ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਪੈਨ੍ਹਣੈ ਖਾਣੇ ਤੇ ਤੂ ਭੀ ਰਹਿ ਗਇਉਹਿ। ਏਹੁ ਕਿਆ ਹੋਆ ਨਾਨਕ ਜੀ! ਤੇਰਾ ਜੀਉ ਕਿਥੈ ਜਾਇ ਪਇਆ ਹੈ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਪਰਭਾਤੀ ਰਾਗ ਮਹਿ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:—

ਗੀਤ ਨਾਦ ਹਰਖ ਚਤੁਰਾਈ ॥ ਰਹਸ ਰੰਗ ਫੁਰਮਾਇਸਿ ਕਾਈ ॥

ਪੈਨ੍ਹਣੁ ਖਾਣਾ ਚੀਤਿ ਨ ਪਾਈ ॥ ਸਾਚੁ ਸਹਜੁ ਸੁਖੁ ਨਾਮਿ ਵਸਾਈ ॥ ੧ ॥

ਕਿਆ ਜਾਨਾਂ ਕਿਆ ਕਰੈ ਕਰਾਵੈ ॥ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਤਨਿ ਕਿਛੁ ਨ ਸੁਖਾਵੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ! ਤੁਸੀ ਸਭ ਕੁਟੰਬੁ ਆਇ ਖੜੇ ਹੋਏ ਹੋਓ। ਹੰਤੁ ਭੀ ਓਹੋ ਨਾਨਕ ਹਾਂ, ਜਿ ਅਗੈ ਸੀ, ਹੁਣਿ ਕਿਛੁ ਹੋਰੁ ਨਾਹੀ ਹੋਇ ਗੈਆ। ਪਣੁ ਜਿ ਕਾਈ ਕੁਦਰਤਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਹੈ, ਨ ਗੀਤ ਉਪਰਿ ਮਨੁ ਹੈ, ਨਾ ਹਰਖ ਕੀ ਚਤੁਰਾਈ ਉਪਰਿ ਮਨੁ ਹੈ, ਨਾ ਕੋਈ ਰਸੁ ਰੰਗੁ ਭਾਵਤਾ ਹੈ, ਨਾ ਕਿਸੈ ਗਲ ਦੀ ਕਿਸੈ ਨੂ ਫੁਰਮਾਇਸਿ ਕੀਤੀ ਕਾਈ ਭਾਵਦੀ ਹੈ। ਏਹੁ ਪੈਨ੍ਹਣੁ ਅਰੁ ਜਿ ਖਾਣੁ ਹੈਨਿ ਸਿ ਢੇਨਾ ਉਪਰਹੁ ਰਿਤ ਲਹਿ ਗਇਆ ਹੈ। ਏਹੁ ਹੰਉਸ^੪ ਨਾਹੀ ਜਿ ਕਿਛੁ ਖਾਜੇ ਕਿ ਪੋਝੈ^੫। ਅਤੇ ਪਹਰ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚਿ ਏਹੁ ਵਸਤੁ ਰਹਤੀ ਹੈ ਜਿ ਸਚ ਹੀ ਕਾ ਸਹਜੁ ਮੇਰੇ ਮਨ ਮਹਿ ਹੈ। ਹੰਉ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਜਿ ਏਸੁ ਸਚ ਕੇ ਸਹਜ ਸਮਾਨਿ ਹੋਰੁ ਸੁਖੁ ਕੋਈ ਨਾਹੀ। ਅਤੇ ਪਹਰ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਨਾਮ ਹੀ ਮਹਿ ਵਸਿਆ ਹੈ, ਜਿ ਏਵ ਹੰਉ ਜਾਣਤਾ ਨਾਹੀ, ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਮੇਰੇ ਸਿਰਿ ਕਿਆ ਕਰੈਗਾ। ਪਣੁ ਮੈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਬਿਨਾ ਹੋਰੁ ਮਨ ਕੇ ਬਿਖੈ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਸੁਹਾਤਾ”।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਪਰਵਾਰਿ ਕਿਆਹੁ^੬ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ਜੀ! ਜਿ ਕੋਈ ਰਾਮੁ ਨਾਮੁ ਲੇਤਾ ਹੈ ਜਿ ਚੋਜੁ ਤਮਾਸਾ ਅਨੰਦੁ ਬਿਨੋਦੁ^੭ ਨਾਹੀ ਕਰਤਾ? ਗਾਵਦਾ ਬੋਲਦਾ ਕੋਈ ਨਾਹੀ? ਕੰਮੁ ਕੀਰਤਿ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਕਰਤਾ? ਜਿਨ ਕੈ ਹਿਰਦੈ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ ਸੇ ਸੈਸਾਰ ਸਾਥਿ ਨਾਹੀ ਬੋਲਤੇ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:—

ਚੋਜ ਬਿਨੋਦ ਸਦਾ ਅਨੰਦਾ ॥ ਸਤਿ ਸਤਿ ਭਾਉ ਸਦਾ ਗੋਬਿੰਦਾ ॥

ਕੀਰਤਿ ਕਰਮ ਕਾਰਣੁ ਜਸੁ ਸੰਦਾ ॥ ਅੰਤਰਿ ਰਵਤਾ ਰਾਜ ਰਵੰਦਾ^੮ ॥ ੨ ॥

^੧ਬਾਲਪਨ।

^੨ਬਾਈ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ।

^੩ਖੁਬ, ਪ੍ਰਸੰਨ।

^੪ਹਵਸ।

ਚਾਹ। ਲਾਲਚ।

^੫ਪਹਿਨਾਂ।

^੬ਦਿਆਂ।

^੭ਖੁਸ਼ੀ।

^੮ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ

ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅਸਲ ਪਾਠ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:—

ਜੋਗ ਬਿਨੋਦ ਸੁਾਦ ਆਨੰਦਾ ॥ ਮਤਿ ਸਤ ਭਾਇ ਭਗਤਿ ਗੋਬਿੰਦਾ ॥

ਕੀਰਤਿ ਕਰਮ ਕਾਰ ਨਿਜ ਸੰਦਾ ॥ ਅੰਤਰਿ ਰਵਤੇ ਰਾਜ ਰਵੰਦਾ ॥ ੨ ॥

[ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੧-੧੪]

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਣਿਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ! ਜੇ ਕੋਈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਲੋਕ ਹੈ ਸਿ ਉਸ ਹੀ ਕਉ ਸਹਜੁ ਹੈ। ਉਹੀ ਚੋਜ ਅਨੰਦ ਕਰਤਾ ਹੈ। ਪਣੁ ਸੈਸਾਰ ਕੀ ਮਤਿ ਕਰਿ, ਨਾ ਸੈਸਾਰ ਕੇ ਸਹਲੰਗਿ ਓਹੁ ਨਾਹੀ ਜਿ ਅਨੰਦ ਮੰਗਲ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਸਦਾ ਸਹਜ ਮਹਿ ਰਹਤਾ ਹੈ ਸਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਮਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਓਹੁ ਦੁਖ ਨਾਹੀ ਪਾਵਤਾ, ਖੁਸੀ ਹੋਤਾ ਹੈ। ਜਿਉ ਜਿਉ ਗੁਰੂ ਕੀ ਮਤਿ ਕੀ ਸੁਰਤਿ ਆਵਦੀ ਹੈ ਤਿਉ ਤਿਉ ਮੈ ਖਰਾ ਖੁਸੀ ਹੋਤਾ ਹਉ ਅਰੁ ਅੰਤਰਿ ਆਤਮੈ ਜਿ ਉਸ ਕੈ ਭਉ ਬਸਤਾ ਹੈ, ਸਿ ਉਸ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਕੈ ਭਾਇ ਕਰਿ ਕਰਿ, ਗੁਰੂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਭਾਇ ਕਰਿ ਕਰਿ ਖੁਸੀ ਹੋਤਾ ਹਉ। ਅਰੁ ਕਰਮ ਕਰਤੂਤਿ ਟਹਲ ਕਿਆ ਕਰਤਾ ਹੈ ? ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕੁ ਉਸ ਕੀ ਏਹੁ ਟਹਲ, ਏਹੁ ਕੰਮੁ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਹੀ ਕੀ ਕਿਰਤਿ ਕਰਣੀ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਜਸੁ ਗਾਵਣਾ, ਏਹੁ ਟਹਲ ਉਨ ਕੀ ਪੰਧਾ। ਭਾਈ ਜੀ ! ਜਿਨ੍ਹਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਿਉ ਬਣਿ ਆਵਤੀ ਹੈ ਤੇ ਏਸੁ ਸਹਜ ਮਹਿ ਖੋਲਤੇ ਹੈ”। ਤਬ ਓਹਿ ਪਰਵਾਰ ਕੇ ਲੋਕ ਮਨ ਮਹਿ ਪੈਰਾਨੁ ਹੋਇ ਰਹੈ, “ਏਹੁ ਤਉ ਘਰ ਹੀ ਮਾਹਿ ਹੋਤਾ ਹੈ ਬਾਲਕ ਸਰੂਪ, ਪਣੁ ਵੇਤਾ ਗਿਆਨੁ ਏਸੁ ਕਉ ਏਹੁ ਜੋਤੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਹਾਂ ਤੇ ਦੀਨੀ ਹੈ !” ਤਬ ਉਨਹੁ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਦਿਖਾ ਅਠੇ ਪਹਰ ਓਤੈ ਧਿਆਨਿ ਹੀ ਹੋਵਣਾ ਕਿ ਇਕਸੁ ਸਮੇਂ ਕਦੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਗਾਵਣਾ ਕਿ ਇਕਸੁ ਸਮੇਂ ਕਦੇ ਸੈਸਾਰ ਕੀ ਟਹਲ ਭੀ ਕਰਣੀ, ਬਿਨਾ ਕਰਤੂਤੀ ਬਿਉਹਾਰੁ ਚਲਤਾ ਨਾਹੀ। ਬੈਠਿ ਰਹਿਆ ਨਾ, ਜਿਉ ਸੈਸਾਰੁ ਭੀ ਰਹੈ ਅਰੁ ਭਗਤਿ ਭੀ ਹੋਵੈ ਤਿਉ ਹੀ ਕਰੀਐ”। “ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:—

ਪ੍ਰਿਉ ਪ੍ਰਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪ੍ਰੇਮਿ ਉਰਧਾਰੀ ॥ ਦੀਨਾ ਨਾਥੁ ਪ੍ਰਿਉ ਬਨਵਾਰੀ ॥

ਅਨਦਿਨੁ ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਬ੍ਰਤ ਕਾਰੀ ॥ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਤਰੰਗ ਤਤੁ ਬੀਚਾਰੀ ॥੩॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਣਿਹੋ ਭਾਈ ਜੀ ! ਜੇ ਤਉ ਬਾਬੀਹੋ ਕਉ ਕਹੀਐ ਜਿ ਤੂੰ ਇਥੇ ਨਾ ਬੋਲ, ਘੜੀ ਪਹਰੁ ਦੁਹੁ ਪਹਰਾ ਤੀਕੁ ਨਾ ਬੋਲ। ਤਬ ਉਹੁ ਕਿਸੀ ਕੈ ਕਹੀਐ ਬਾਬੀਹਾ ਬੋਲਣੇ ਤੇ ਰਹਤਾ ਹੈ ?” ਕਹੈ, “ਜੀ, ਨਾਹੀ ਰਹਤਾ”। “ਤਉ ਜੀ ਜਿ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕ ਹੋ, ਜਿਨ ਕਉ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਪਿਆਸਾ ਹੈ, ਸਿ ਕਿਉ ਕਰਿ ਚੁਪ ਕਰਿ ਰਹਿ ? ਉਹੁ ਤਉ ਪ੍ਰਿਉ ਪ੍ਰਿਉ ਕੀਆ ਚਾਹੈ। ਜਿਸ ਕੈ ਪ੍ਰੀਅ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ, ਉਹੁ ਤਉ ਪ੍ਰਾਨ ਨਾਥ ਦੀਨ ਬੰਧਵ ਬਨਵਾਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਕੇ ਰੰਗ ਰਸੁ ਕਾ ਬੀਚਾਰੁ ਕਰਹਿ। ਇਸੁ ਤਰੰਗ ਮਹਿ ਆਵਹਿ। ਤਬ ਹੀ ਏਹੁ ਬਾਤ ਬਣਿ ਆਵੈ। ਜਦਿ ਓਹਿ ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ ਸਿਮਰਤੇ ਰਹਹਿ”। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਏਕੁ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਜੀ, ਬਲਿਹਾਰਿ ਜਾ, ਤਮ ਕਉ ਪਰਮੇਸੁਰ ਆਪਣਾ ਨਾਮੁ ਦੀਆ ਹੈ। ਤੁਹੀ ਸਿਮਰਹਿ ਹੋਰਸ ਕਉ ਐਸੀ ਸਕਤ ਨਾਹੀ, ਜਿ ਅਠੇ ਪਹਰ ਉਸੇ ਹੀ ਕਉ ਸਿਮਰਹਿ। ਤੈਨੋ ਏਹੁ ਜੋਰੁ ਹੈ ਤੂਹੀ ਹੀ ਸਿਮਰਹਿ। ਅਸੀ ਜੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਸਭੇ ਲਗਹਿ ਤਾ ਸੈਸਾਰ ਦੀ ਕਿਰਤਿ ਕਿਉ ਕਰਿ ਚਲੇ, ਕਿਛੁ ਗ੍ਰਿਸਤ ਦੀ ਟਹਲ ਭੀ ਕੀਤੀ ਚਾਹੀਐ”। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਾਹਗੁਰੂ।

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:—

ਅਕਬੈ ਕਥਉ ਕਿਆ ਮੈ ਜੋਰੁ ॥ ਭਗਤਿ ਕਰੀ ਹਠਿ ਉਪਜੈ ਸੋਰੁ ॥

ਅੰਤਰਿ ਵਸੈ ਚੂਕੈ ਮੈ ਮੋਰੁ ॥ ਕਿਸੁ ਸੇਵੀ ਦੂਜਾ ਨਹੀ ਹੋਰੁ ॥੪॥

¹ਸੰਬੰਧਿਤ, ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ। ²ਕਦੇ। ³ਕਰਤੂਤ, ਕੰਮ ਕਾਰ। ⁴(ਐਵੇਂ) ਬੈਠੇ ਨਾ ਜੇ ਰਹੇ। ⁵ਅਥ, ਹੁਣ। ⁶ਸਹੀ ਪਾਠ ਹੈ—‘ਭਗਤਿ ਕਰੀ ਕਰਾਇਹਿ ਮੋਰ’। ⁷‘ਮੈ’—‘ਮੇਰੀ’ ਅਰਥਾਤ—ਮਮਤਾ।

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿ ਹੋ ਭਾਈ ਜੀ! ਓਹੁ ਜਿ ਅਕਬੁ, ਕਥਉ ਸਿ ਇਤਨਾ ਮੇਰੈ ਤਾਈ ਜੋਰੁ ਕਹਾ ਹੈ? ਉਹੁ ਅਕਬੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ। ਅਕਬੁ ਕਿਸ ਕਉ ਕਹੀਐ? ਜੇ ਕਥਿਆ ਨ ਜਾਈ। ਸੇ ਬ੍ਰਹਮੇ ਤੇ ਲੈ ਕਰਿ ਉਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਿਨੇਹੀ^੧ ਕਥਿ ਨ ਸਕਿਆ। ਹਉ ਜੇ ਕਥਾ ਸਿ ਕਿਆ ਕਥਾ? ਏਹੁ ਸਕਤ ਮੁਖ ਕਉ ਨਾਹੀ। ਅਰੁ ਜੇ ਹਨੁ ਮੰਡੀ^੨ ਭਗਤਿ ਕਰਉ^੩ ਅਰੁ ਜੇ ਅੰਤਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨ ਉਪਜੈ ਤਬ ਉਹੁ ਬਗੜਾ ਪੜੈ, ਥਾਂਇ ਨ ਪੜਈ^੪, ਉਹੁ ਬਗੜਾ ਹੋਇ, ਭਗਤਿ ਨਾ ਹੋਇ। ਪਣੁ ਜੇ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਅੰਤਰਿ ਵਸੈ, ਉਸ ਕਾ ਪ੍ਰੇਮ ਉਪਜੈ, ਪ੍ਰੇਮ ਸਿਉ ਭਗਤਿ ਕੀਜੀਐ, ਤਉ ਏਸੁ ਕਉ ਹਉਮੈ ਨਾਹੀ ਮਨਿ ਬਸਤੀ ਅਰੁ ਹਨੁ ਬੰਧਿ ਕਰਿ ਕਾਈ ਬਸਤੁ ਕਰਤਾ ਹੈ ਤਉ ਮੈ ਏਹੁ ਬਾਤ ਕੀਤੀ। ਤਿਸੁ ਹਉਮੈ ਕਹਣੈ ਸਾਥਿ ਬਗੜਾ ਹੋਆ। ਭਗਤਿ ਕੀਰਤਨੁ ਨਾ ਹੁਆ। ਪਣੁ ਜਬ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੋਤੀ ਹੈ ਤਬ ਏਸ ਕੀ ਹਉਮੈ ਮਿਟਿ ਜਾਤੀ ਹੈ। ਅਰੁ ਜਿਸ ਕੈ ਮਨਿ ਦੂਜਾ ਹੋਇ ਸਿ ਦੂਜਾ ਸਿਮਰੈ। ਜਿਸ ਕੈ ਮਨਿ ਉਹੀ ਨਿਰੰਜਨੁ ਹੋਇ ਸਿ ਕਿਸੁ ਦੂਜੇ ਕਉ ਕਿਉਂ ਸਿਮਰੈ?” ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ਜੀ! ਬਸਤੁ ਹੈ ਹੋਰੁ ਭੀ, ਮਿਠੀ ਲਗਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੇ ਤੇਰੈ ਅੰਤਰਿ ਸੰਤੋਖ ਹੋਇ?”। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ। ਵਾਹਗੁਰੂ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ:—

ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਮਨੈ ਮਹਿ^੫ ਮੀਠਾ ॥ ਐਸਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਅੰਤਰਿ ਭੀਠਾ ॥

ਜਿਨਿ ਚਾਖਿਆ ਪੂਰਾ ਪਦੁ ਹੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਧ੍ਰਾਪਿਓ ਤਨਿ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥੫॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜੇ, “ਸੁਨਹੁ ਹੋ ਭਾਈ ਜੀ! ਏਹੁ ਜਿ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਹੈ ਸਿ ਏਹੁ ਭੀ ਮੁਖ ਕਉ ਮੀਠਾ ਲਾਗਤਾ ਹੈ। ਸੁ ਉਹੁ ਅੰਬ੍ਰਿਤੁ ਕਹਾ ਹੈ? ਓਹੁ ਅੰਬ੍ਰਿਤੁ ਹਮਾਰੈ ਅੰਤਰਿ ਹੀ ਹੈ, ਅੰਤਰਿ ਹੀ ਮਾਹ ਤੇ ਨਜਰੀ ਆਇਆ ਹੈ। ਜਿਨਿ ਏਹੁ ਅੰਬ੍ਰਿਤੁ ਚਾਖਿਆ ਹੈ ਸੁ ਓਹੁ ਪੂਰਾ ਹੋਆ, ਚਉਥੇ ਪਦ^੬ ਕਉ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਜਿਨਿ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਅੰਬ੍ਰਿਤੁ ਰਸੁ ਚਾਖਿਆ ਸੋਈ ਧ੍ਰਾਪਿਆ^੭। ਤਿਸਹੀ ਕਉ ਸੰਤੋਖੁ ਭੈਆ। ਸੋਈ ਖੁਸੀ ਭੋਆ”। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ।

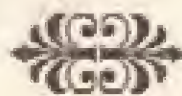
ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਧੰਨਿ ਹੋ ਨਾਨਕ ਜੀ! ਤੂੰ ਧੰਨਿ ਜਿਸ ਕਉ ਏਹੁ ਨਾਮੁ ਰਸੁ ਆਇਆ”। ਤਬ ਜਿਤਨਾ ਪਰਵਾਰੁ ਸਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਾ ਏਤਨਿਆਂ ਹੀ ਨਿਮਸਕਾਰੁ ਕੀਆ ਜਿ, “ਧੰਨੁ ਨਾਨਕੁ! ਧੰਨੁ ਨਾਨਕੁ! ਜਿਸੁ ਕਉ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਭਗਤਿ ਆਈ ਹੈ, ਤੂੰ ਧੰਨਿ ਹੈ ਜੀ!” ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ।

ਸਲੋਕੁ

ਨਾਮੁ ਮਹਾ ਰਸੁ ਅੰਬ੍ਰਿਤੁ ਹੈ ਜਿਸ ਕਉ ਹਰਿ ਗੁਰੁ ਦੇਇ।

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਸੋਈ ਭਲਾ ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਨਾਮੁ ਲੇਇ^੮ ॥੧॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸਗਲੇ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ। ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਮਾਦਿ ॥੧੨॥

^੧ ਕੋਈ ਭੀ।	^੨ ਹਨ ਵਾਲੀ।	^੩ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।	^੪ ਭਾਵ-ਉਹੁ ਭਗਤੀ ਲੇਖੇ ਨਹੀਂ
ਪਵੇਗੀ।	^੫ ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਮਹਾ ਰਸੁ।’	^੬ ਮਕਤ ਪਦਵੀ।	^੭ ਰੱਜਿਆ।
ਬਲੋਕ ਸੋਈ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਤ ਹੈ।			^੮ ਇਹ

ਨਾਮ ਦੀ ਭੁਖ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ)

ਜਦ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਚੌਥੀਸ ਬਰਸ ਕਾ¹ ਹੁਆ, ਤਬ ਏਕ ਦਿਨਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨਗਰਿ ਤਲਵੰਡੀ ਦਾਦੇ ਕਾਲੂ ਕੈ ਘਰਿ ਜਬ ਰਹਤਾ, ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਕੈ ਘਰਿ, ਤਬ ਚਉਮਾਸੇ ਕੇ ਦਿਨ ਬੇ ਅਰੁ ਘਰਾ ਸਾਵਨ ਕੀ ਉਮੰਡਿ ਉਮੰਡਿ ਲਾਗੀ ਬਰਸਨੈ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਰਾਤਿ ਕੇ ਸਮੇ ਅਪਨੈ ਘਰਿ ਮਹਿ ਬੈਠਾ ਬਾ। ਤਬ ਜਿਉ ਜਿਉ ਮੇਘ ਗਰਜਿ ਗਰਜਿ ਬਰਸੈ, ਤਿਉ ਤਿਉ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਾ ਮਨੁ ਉਮੰਡਿ ਉਮੰਡਿ ਲਾਗਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕਾ ਜਸੁ ਗਾਵਣੈ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਉ ਗਾਵਣੈ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਾਤਾ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਚਾ! ਰੰਚਕ² ਇਕੁ ਸੋਵਹਿ ਤਾ ਭਲਾ ਹੋਵੈ”। ਜਬ ਏਹੁ ਸਬਦੁ ਮੁਖ ਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਕਹਿਆ ਤਬ ਬਬੀਹਾ ਬੋਲਿਆ। ਤਬ ਬਬੀਹਾ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਪ੍ਰਿਉ ਪ੍ਰਿਉ।” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮਾਤਾ ਜੀ! ਮੇਰਾ ਜਿ ਸਰੀਕੁ ਹੈ ਸਿ ਜਾਗਦਾ ਹੈ, ਮੈ ਕਿਉ ਕਰਿ ਸੋਵਾ?” ਤਬ ਮਾਤਾ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਚਾ! ਸੁ ਤੇਰਾ ਸਰੀਕੁ ਕਵਣ ਹੈ ਜਿਸੁ ਕਾ ਲੀਆ³ ਤੂ ਜਾਗਤਾ ਹੈ?” ਤਬ ਮਲਾਰ ਰਾਗ ਮਹਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:—

ਰੈਨਿ ਬਬੀਹਾ ਬੋਲਿਓ ਮੇਰੀ ਮਾਈ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥⁴

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਮਾਤਾ ਜੀ! ਮੇਰਾ ਸਰੀਕੁ ਏਕੁ ਬਬੀਹਾ ਹੈ”। ਤਬ ਮਾਤਾ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਪੂਤ! ਏਸੁ ਬਬੀਹੇ ਅਰੁ ਮੀਨੇ⁵ ਕਉ ਤਉ ਜਲ ਸਾਥਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ, ਪੂਤ! ਤੈ ਛੀ ਜਲ ਸਾਥਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:—

ਚਾਤ੍ਰਕ ਮੀਨ ਜਲ ਹੀ ਤੇ ਸੁਖੁ ਪਾਵਹਿ ਹਰਿਜਨ⁶ ਸਬਦਿ ਸੁਹਾਈ⁷ ॥੧॥ ਰਹਾਉ।

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜੇ, “ਸੁਨਿਹੋ ਮਾਤਾ ਜੀ! ਚਾਤ੍ਰਕੁ ਅਰੁ ਮੀਨੇ ਕਉ ਜਲ ਹੀ ਤੇ ਸੁਖ ਉਪਜਤਾ ਹੈ। ਤਿਉ ਹਰਿ ਕੇ ਜਨ ਕਉ: ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਸਬਦ ਤੇ ਸੁਖੁ ਆਵਤਾ ਹੈ। ਮਾਤਾ ਜੀ! ਏਹੁ ਪਾਣੀ ਕਾ ਪਿਆਸਾ ਨਾਹੀ ਸੋਤਾ, ਮਾਤਾ ਜੀ! ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਪਿਆਸਾ ਹੋਇ ਸਿ ਕਿਉ ਕਰਿ ਸੋਵੈ?” ਤਬ ਮਾਤਾ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਚਾ! ਏਹੁ ਜਿ ਬਬੀਹਾ ਹੈ ਸਿ ਜਲੁ ਜਬ ਪਾਵੈ ਤਬ ਜਲ ਸਾਥਿ ਅਘਾਵੈ⁸ ਤਬ ਹੀ ਸੋਵੈ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਮਾਤਾ ਜੀ! ਉਹੁ ਤਉ ਤਬ ਸੋਵੈ ਜਬ ਪਾਣੀ ਸਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮਿਟੈ, ਤਉ ਹੀ ਸੋਵੈ। ਪਣੁ ਏਹੁ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ ਸਿ ਕਬਹੂ ਨਾਹੀ ਉਤਰਤੀ ਜੇ ਉਸੁ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕਉ ਛਾਵੈ, ਅਰੁ ਉਹੁ ਪ੍ਰੀਤਿ ਦੇਇ ਤਬ ਉਹ ਤਾਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਉਸ ਤੇ ਨ ਜਾਈ। ਜਬ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨ ਜਾਈ ਤਬ ਨੀਦ ਨ ਪਾਈ” ਤਬ ਮਾਤਾ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਚਾ!

¹ਦੂਜੀ ਪ੍ਰਤੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ—‘ਪਚੀਸ ਛਬੀਸ ਬਰਸ ਕਾ’।

²ਬੜਾ ਚਿਰ।

³ਦੂਜੀ ਪ੍ਰਤੀ ਦੇ

ਅਨੁਸਾਰ—‘ਤਬ ਮਾਤਾ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਚਾ ਨਾਨਕਾ! ਰਾਤਿ ਵਡੀ ਗਈ ਹੈ, ਤੂੰ ਰਤੀ ਏਕੁ ਸਵਿ ਰਹੁ”।

⁴ਜਿਸ ਦੇ ਲਈ; ਅਥਵਾ—ਜਿਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ।

⁵ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਰਹਾਉ ਦੀ ਇਸ ਤੁਕ ਤੋਂ

ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਤੁਕ ਹੈ—

“ਚਾਤ੍ਰਕ ਮੀਨ ਜਲ ਹੀ ਤੇ ਸੁਖੁ ਪਾਵਹਿ, ਸਾਰੰਗ ਸਬਦਿ ਸੁਹਾਈ ॥੧॥” ਜੋ ਅਗੇ ਆ ਰਹੀ ਹੈ।

⁶ਮੀਨ, ਮੱਛੀ।

⁷ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਸਾਰੰਗ’।

⁸ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਤੇ ਰਹਾਉ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ

ਇਹ ਤੁਕ ਹੈ, ਜੋ ਪਿਛੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ—‘ਰੈਨਿ ਬਬੀਹਾ ਬੋਲਿਓ ਮੇਰੀ ਮਾਈ’

⁹ਰਜਦਾ ਹੈ, ਤ੍ਰਿਪਤ

ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਨੀਂਦ ਜਿ ਹੋ ਸਿ ਕਿਸੈ ਉਪਾਇ ਨਾਹੀ ਕਿਸੀ ਕਉ ਛੋੜਤੀ । ਦਿਖਾ ਪੂਤ ! ਤੇਰੀ ਨੀਂਦ ਕਿਉ ਕਰਿ ਗਈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਜਿ :-

ਪ੍ਰਿਅ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨ ਉਲਟੈ ਕਬਹੂ ਜੋ ਤੈ ਭਾਵੈ ਸਾਈ ॥੨॥

ਨੀਂਦ ਗਈ ਹਉਮੈ ਤਨਿ ਬਾਕੀ, ਸਚ ਮਤਿ ਰਿਦੈ ਸਮਾਈ ॥੩॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਜਬ ਲਉ ਹਉਮੈ ਮਨਿ^੧ ਬਸਤੀ ਹੈ, ਤਬ ਲਉ ਪਰਮੇਸੁਰ ਏਸੁ ਮਹਿ ਬਸਤਾ ਨਾਹੀ । ਜਬ ਪਰਮੇਸੁਰ ਏਸੁ ਮਹਿ ਹੋਤਾ ਹੈ ਤਬ ਏਸ ਕੋ ਮਨਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਪ੍ਰੇਮ ਉਪਜਤਾ ਹੈ, ਤਬ ਏਸ ਕੀ ਨੀਂਦ ਜਾਤੀ ਹੈ । ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਹਉਮੈ ਗਈ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਸੰਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਉਪਜੀ, ਮੇਰੀ ਇਉ ਕਰਿ ਕਰਿ ਨੀਂਦ ਗਈ” । ਤਬ ਮਾਤਾ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਪੂਤਾ ! ਭਾਵੈ ਕੋ ਬਾਹਰਿ ਜਾਉ, ਭਾਵੈ ਰੁਖੀ ਬਿਰਖੀ ਉਦਿਆਨ^੨ ਹੀ ਮਹਿ ਰਹਉ, ਭਾਵੈ ਘਰਿ ਰਹਉ, ਪਣ ਪੂਤਾ ! ਨੀਂਦ ਅਰੁ ਭੂਖ ਜਾਤੀ ਨਾਹੀ, ਭਾਵੈ ਸਿ ਹੋਇ ।” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਹਸਿ ਕਰਿ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਰੁਖੀ ਬਿਰਖੀ ਉਡਉ ਭੂਖਾ ਪੀਵਾ ਨਾਮੁ ਸੁਭਾਈ ॥ ੪ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਹਸਿ ਕਰਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮਾਤਾ ਜੀ ਭਾਵੈ ਕੋ ਰੁਖੀ ਜਾਉ, ਭਾਵੈ ਕੋ ਬਿਰਖੀ ਜਾਉ, ਭਾਵੈ ਘਰਿ ਹੋਵਉ, ਭਾਵੈ ਉਦਿਆਨਿ ਹੋਵਉ, ਮੇਰੇ ਮਨਿ ਨਾਮ ਹੀ ਕੀ ਭੂਖ ਹੈ । ਨਾਮੁ ਹੀ ਪੀਵਉ, ਨਾਮੁ ਹੀ ਖਾਵਉ । ਮੇਰੈ ਇਹੀ ਸੁਭਾਉ ਹੈ ਜਿ ਨਾਮੁ ਹੀ ਪੀਵਉ ਨਾਮ ਹੀ ਖਾਉ । ਨੀਂਦ ਅਰੁ ਭੂਖ ਦੋਵੈ ਗਈ ।” ਤਬ ਮਾਤਾ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਪੂਤ ! ਜੇ ਮਨਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਭੂਖ ਜਬ ਆਈ ਤਉ ਭੀ ਨੀਂਦ ਅਖੀ ਉਪਜਤੀ ਹੈ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਲੋਚਨ^੩ ਤਾਰ ਲਲਤਾ^੪ ਬਿਲਲਾਤੀ^੫ ਦਰਸਨ ਪਿਆਸ ਰਜਾਈ ॥ ੫ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਅਖੀ ਤਉ ਦਰਸਨ ਕੀ ਭੂਖ ਹੈ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੋ ਨਾਮ ਧਿਆਨ ਮਹਿ ਰਹਤੀਆ ਹੈ, ਅਰੁ ਲਲਿਤਾ ਜਿ ਮੇਰੀ ਜਿਹਬਾ ਹੈ, ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੋ ਨਾਮ ਕਉ ਬਿਲਲਾਤੀ ਹੈ, ਕਿਸ ਕੀ ਨਿਆਈ ? ਜਿਉ:-

ਪ੍ਰਿਅ ਬਿਨੁ ਸੀਗਾਰੁ ਕਰੀ ਤੇਤਾ ਤਨੁ ਤਾਪੈ ਕਾਪਰੁ ਅੰਗਿ ਨ ਸੁਹਾਈ ॥ ੬ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਜਿਉ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕਉ ਸੀਗਾਰੁ ਛਰਤੇ ਬਿਨਾ ਬਿਰਥੇ ਹੈ । ਤਿਉ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਣ ਬਿਨੁ ਜੀਵਣੁ ਮਨੁਖ ਕਾ ਬਿਰਥਾ ਹੈ । ਜਿਉ ਛਰਤੇ ਬਿਨਾ ਬਸਤ੍ਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕਉ ਨਾਹੀ ਸੁਹਾਤੇ ਤਿਉ ਮੁਖ ਕਉ ਆਪਣੇ ਸਾਹਿਬ ਬਿਨਾ ਨੀਂਦ ਅਰੁ ਭੂਖ ਨਾਹੀ ਸੁਹਾਤੀ” ।

ਤਬ ਮਾਤਾ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਚਾ ਨਾਨਕਾ ! ਵਿਛੋੜੇ ਤੇ ਐਸਾ ਹੀ ਦੁਖੁ ਹੋਇ । ਪਣੁ ਜੇ ਕੋ ਨਾਮੁ ਲੇ ਤਿਸ ਕੀ ਕਵਣ ਗਤਿ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ:-

ਅਪਨੇ ਪਿਆਰੇ ਬਿਨੁ ਇਕੁ ਖਿਨੁ ਰਹਿ ਨ ਸਕਉ, ਬਿਨੁ ਮਿਲੇ ਨੀਂਦ ਨ ਪਾਈ ॥ ੭ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਇਕੁ ਪਲੁ, ਪਲਕ ਭਰਿ, ਬਿਨਾ ਸਾਹਿਬ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਰਹਤਾ ਨਾਹੀ । ਜਬ ਮਿਲੈ ਤਬ ਨੀਂਦ ਪੜੈ, ਨਾਤਰ^੬ ਨਾ ਪੜੈ । ਤਬ ਮਾਤਾ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਚਾ ! ਸੈਸਾਰੀ ਜਿ ਪਿਰੁ ਹੈ ਸਿ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਮਿਲੀਤਾ ਹੈ । ਅਤੈ ਜਿਸੁ ਪਿਰੁ ਕਉ ਤੂ ਚਾਹਦਾ ਹੈ ਸੋ ਤਾ ਨਜੀਕਿ ਨਾਹੀ । ਦੇਖਣ ਸਾਰਖਾ”

^੧ਮਨ ਵਿਚ ।

^੨ਜੰਗਲ ਵਿਚ ।

^੩ਅੱਖਾਂ ।

^੪ਜੀਭ ।

^੫ਵਿਰਲਾਪ

ਕਰਨਾ ।

^੬ਨਹੀਂ ਤਾਂ ।

^੭ਸਰੀਖਾ, ਜੇਹਾ ।

ਉਹ ਅਵਿਸਟ¹ ਹੈ, ਤਿਸੁ ਕਉ ਤੂ ਕਿਉ ਕਰਿ ਮਿਲਹਿਗਾ, ਅਰੁ ਕਿਉ ਕਰਿ ਦੇਖਹਿਗਾ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:—

ਪਿਰੁ² ਨਜੀਕਿ ਨ ਬੁਝੈ ਬਪੁਤੀ³ ਸਤਿਗੁਰਿ ਦੀਆ ਦਿਖਾਈ ॥ ੮ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਉਹੁ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਪਿਰੁ ਹਮਾਰਾ ਹੈ ਸਿ ਸਭਸ ਤੇ ਨੇੜੇ ਹੈ ਦੂਰਿ ਨਾਹੀ, ਪਣੁ ਨਜਰਿ ਨਾਹੀ ਆਵਤਾ । ਨਜਰਿ ਆਵੈ ਸਿ ਕਿਉ ਕਰਿ ਆਵੈ ? ਜਬ ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਤਬ ਸਤਿਗੁਰੁ ਦਿਖਾਇ ਦੇਇ । ਮੁਥ ਕਉ ਸਤਿਗੁਰੁ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ” । ਤਬ ਮਾਤਾ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਚਾ ! ਤੁਮ ਕਉ ਜਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਦਿਖਾਇ ਦੀਆ ਅਰ ਦੇਖਿਆ ਸਿ ਕਿਉ ਕਰਿ ਦੇਖਿਆ ? ਤਿਸੁ ਦੇਖੇ ਕਾ ਚਿਹਨੁ ਕਵਣੁ ਜਿਸੁ ਤੇ ਜਾਣੀਐ ਜਿ ਇਨਿ ਦੇਖਿਆ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:—

ਸਹਜਿ ਮਿਲਿਆ ਤਬ ਹੀ ਸੁਖ ਪਾਇਆ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਸਬਦਿ ਬੁਝਾਈ ॥ ੯ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਮਿਲਿਆ ਸਿ ਸਹਜ ਹੀ ਸਾਥਿ ਮਿਲਿਆ ਅਰੁ ਮਿਲੇ ਕਾ ਇਹੁ ਗੁਣੁ ਜਿ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਇ ਗੈਆ । ਏਸੁ ਕਉ ਜਿ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਜਲਾਵਤੀ ਬੀ ਸਿ ਗੁਰੂ ਕੈ ਸਬਦਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਜਲਿ ਗਈ । ਏਹੁ ਅਚਿਤੁ ਭੋਆ । ਏਸ ਕੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਬੁਝੀ, ਚਿਤਾ ਗਈ । ਜਬ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਬੁਝੀ ਤਬ ਕੈਸਾ ਭਇਆ ?”

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤੁਝ ਤੇ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ਕੀਮਤਿ ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਈ ॥ ੧੦ ॥ ੩ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਏਹੁ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ ਤਿਸੁ ਏਹੁ ਮਨੁ ਮੇਰਾ ਮੋਹਿ ਲੈਆ ਹੈ । ਕਿਛੁ ਕੀਮਤਿ ਕਹੀ ਨ ਜਾਈ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਕਵਣੁ ਸਾ ਹੈ, ਅਰ ਸੇਵਕ ਕਵਣੁ ਸਾ ਹੈ ਕਿਛੁ ਬੀਚਾਰੁ ਕੀਆ ਨ ਜਾਈ” । ਤਬ ਮਾਤਾ ਜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਭਈ ਜਿ, “ਧੰਨਿ ਮੇਰੇ ਭਾਗਿ ! ਜਿਸ ਕਾ ਨਾਨਕੁ ਪੂਤੁ ਹੈ” । ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਇ ਕਰਿ ਲਾਗੀ ਅਸੀਸ ਦੇਵਣੇ ਜਿ, “ਏ ਪਰਮੇਸੁਰ ! ਤੂ ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਤੋਤਿ ਨਿਬਾਹਿ” । ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

ਸਲੋਕੁ⁴ ॥

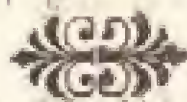
ਮਿਲਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਬੁਝੀ, ਸਹਜਿ ਮਿਲੇ ਹਰਿ ਰਾਇ ॥

ਜਿਸ ਕੇ ਸੇ ਤਿਸੁ ਕਉ ਮਿਲੇ, ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਗੁਨ ਗਾਇ ॥ ੧ ॥

ਚਾਤ੍ਰਕੁ ਪਿਆਸਾ ਬੁੰਦ ਕਾ, ਸੇਵਕ ਨਾਮ ਪਿਆਸਾ ॥

ਅਪੁਨਾ ਦਰਸਨੁ ਦੇਹੁ ਪ੍ਰਭ, ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਪੂਰਹੁ ਆਸਾ ॥ ੨ ॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਪੰਨ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ । ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੧੯ ॥

¹ਜੋ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ (ਨਜ਼ਰ) ਵਿਚ ਨਾ ਆਵੇ ।
(ਜੀਵ ਰੂਪ ਇਸਤ੍ਰੀ) ।

²ਪ੍ਰਿਯ, ਪਿਆਰਾ, ਸ਼੍ਰਾਮੀ, ਮਾਲਿਕ ।

³ਬੇਚਾਰੀ

ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਦਿਲਾਸਾ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਮਾਤਾ ਨਾਲ)

ਤਬ ਪੰਜਾਬ ਕੀ ਧਰਤੀ ਨਗਰਿ ਤਲਵੰਡੀ ਪਹਿਲੀ ਹੁਬੇ ਜਦ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਬਿਰਹੁ ਉਪਜਿਆ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਉ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਘਰਿ ਮਹਿ ਬੈਠਿ ਰਹਿਆ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਪਾਸਿ ਮਾਤਾ ਆਈ, ਆਇ ਕਰਿ ਮਾਤਾ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਚਾ ਨਾਨਕਾ!” ਤਬ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀਉ ਮਾਤਾ!” “ਬੇਟਾ! ਇਕਿ ਕਲੰਦਰ ਜੇਹੈ ਆਏ ਹੈਨਿ, ਤੀਰਥੀ ਨੋ ਜਾਂਦੇ ਹੈਨਿ। ਮੈ ਆਖਿਆ ਜਿ ਅਜੁ ਕਲਿ ਨਾਨਕ ਭੀ ਮੈਨੋ ਛਡਿ ਜਾਇਗਾ, ਏਨਾ ਵਾਗਿ ਤੀਰਥੀ। ਬੇਟਾ! ਮੇਰਾ ਬੈਰਾਗੁ ਰਹੈ ਨਾਹੀ, ਮੈ ਕਹਿਆ ਜਿ ਏਵੇ ਏਨੀ ਮਾਂਵਾਂ ਛਡੀਆਂ ਹੈਨਿ ਤਿਉ ਅਜੁ ਕਲਿ ਨਾਨਕ ਭੀ ਏਵੇ ਜਾਗੁ। ਅਸਾ ਨਾਲਿ ਬੋਲਦਾ ਨਾਹੀ, ਚਲਦਾ ਨਾਹੀ, ਮੈਸਾਰ ਦੇ ਸੁਤ ਕਿਸੈ ਵਿਰਿ ਨਾਹੀ, ਉਦਾਸੁ ਵਾਸੁ ਹੋਇਦਾ ਹੈ ਅਜੁ ਕਲਿ ਦਿਗੰਬਰੁ ਹੋਇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਏਨਾਂ ਹੀ ਵਾਗਿ ਕਿਨੀ ਤਣੀ ਤੀਰਥੀ ਜਾਇਗਾ, ਪਣੁ ਬੇਟਾ ਨਾਨਕਾ! ਏਨੀ ਕਲੰਦਰੀ ਤਾ ਘਰ ਬਾਰ ਛਡੇ, ਪਣੁ ਏਨਾ ਨੂ ਕਲੰਦਰਾ ਹੋਇਆ, ਤੀਰਥੀ ਗੈਆਂ ਕਿਛੁ ਪਲੈ ਪਵੇਗਾ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮਾਤਾ! ਕਿਛੁ ਪਲੈ ਨਾ ਪਵੇਗਾ” ਤਬ ਮਾਤਾ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਚਾ! ਕਿਤੁ ਗਲੈ ਕਿਛੁ ਪਲੈ ਨ ਪਵੇਗਾ ਏਨਾ ਨੋ?” ਤਬ ਬਿਲਾਵਲ ਟਾਗ ਮਹਿ ਬਾਨੀ ਲੇਉਠਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ:—

ਮਨੁ ਮੰਦਰੁ, ਤਨੁ ਵੇਸ ਕਲੰਦਰੁ, ਘਟ ਹੀ ਤੀਰਥਿ ਨਾਵਾ ॥

ਏਕੁ ਸਬਦੁ ਮੇਰੈ ਪ੍ਰਾਨਿ ਬਸਤੁ ਹੈ, ਬਾਹੁਤਿ ਜਨਮਿ ਨ ਆਵਾ ॥ ੧ ॥

ਮਨੁ ਬੇਧਿਆ ਦਇਆਲ ਸੇਤੀ ਮੇਰੀ ਮਾਈ! ਕਉਣੁ ਜਾਣੈ ਪੀਰ ਪਰਾਈ ॥

ਹਮ ਨਾਹੀ ਚਿੰਤ ਪਰਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮਾਤਾ ਜੀ! ਏਤੁ ਵਿਧਿ ਪਲੈ ਪਵੈ ਜਿ ਏਹੁ ਜਿ ਤਨੁ ਦੇਹੀ ਹੈ ਏਹੁ ਮੰਦਰੁ ਕਰੇ। ਏਸੁ ਤਨ ਮੰਦਰ ਹੀ ਮਹਿ ਮਨੁ ਕਲੰਦਰ ਕੈ ਰੂਪਿ ਹੋਇ। ਮਨੁ ਮਾਇਆ ਸੰਭੂ ਨਾ ਲਪਟਾਵੈ। ਬੁਰੇ ਕਰਮ ਕੈ ਨਿਕਟਿ ਨ ਆਵੈ। ਸੁ ਧਰਮੁ ਦਿਤੈ। ਮਾਇਆ ਸੰਭੂ ਉਦਾਸੁ ਰਹੈ। ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਸਿਮਰਨੁ ਕਰੇ ਤਬ ਏਸ ਕੇ ਘਟ ਮਹਿ ਅਨਿ ਸਠਿ ਤੀਰਥੀ” ਕਾ ਇਸਨਾਨੁ ਹੋਇ। ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਸਿਮਰਨਿ ਮਹਿ ਰਹੈ ਤਬ ਜਾਇ, ਜਨਮਿ ਨ ਆਵਈ। ਜਬ ਇਉ ਕਰਿ ਕਰਿ ਭਗਤਿ ਕਰਨਿ ਤਬ ਏਨਾ ਕਉ ਕਿਛੁ ਪਲੈ ਪਵੈ। ਹੁਣਿ ਏ ਜਿ ਤਖੁ ਕਰਦੇ ਹਨ ਏਸੁ ਤਪ ਤੇ ਰਾਸੁ ਪਾਇਨਿਗੇ, ਰਾਜੇ ਹੋਨਗੇ। ਰਾਜ ਤੇ ਨਰਕਿ ਜਾਨਗੇ। ਤਬ ਮਾਤਾ ਕਹਿਆ ਜੇ, “ਬਚਾ! ਤੂ ਏਨਾ ਨੋ ਸਮਝਾਇ, ਤੁਸੀ ਏਹੁ ਰਾਹੁ ਛਡਹੁ ਨਰਕਿ ਜਾਹੁਗੇ। ਘਰੇ ਸਿਮਰਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰ। ਤੂ ਏਨਾ ਨੋ ਸਮਝਾਇ ਬਚਾ!” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮਾਤਾ ਜੀ! ਜਿਉ ਅਸਾਡੇ ਮਨਿ ਆਈ ਹੈ ਤਿਉ ਅਸੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਜਿਉ ਏਨਾ ਦੇ ਮਨਿ ਆਈ ਹੈ ਤਿਉ ਏਹਿ ਕਰਦੇ ਹੈਨਿ। ਅਸਾਡੇ ਮਨ ਕੀ ਕੋਈ ਜਾਣਦਾ ਨਾਹੀ, ਪਰਾਈ ਹਮ ਨੋ ਚਿੰਤਾ ਨਾਹੀ। ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦਇਆਲ ਪੁਰਖ ਨਾਲਿ ਹੈ, ਉਨਾ ਦੀ ਗਲਿ ਓਹਿ ਜਾਣਨਿ, ਹਮ ਨੋ ਕਿਆ ਹੈ ਜਿ ਪਰਾਈ ਚਿੰਤਾ ਕਰਹਿ। ਤਬ ਮਾਤਾ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਚਾ! ਤੂ ਤਾ ਚਿੰਤਾ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਾਹੀ ਕਰਦਾ, ਤੂ ਭੀ ਘਰਿ ਬਾਰਿ ਧੰਧਾ ਛਡ ਬੈਠਾ ਹਹਿ। ਤੇਰੀ ਚਿੰਤਾ ਕਵਣੁ ਕਰੈਗਾ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ, ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:—

¹ਮੁਹੱਬਤ, ਪ੍ਰੇਮ।

²ਫਕੀਰ, ਸਾਧੂ।

³ਜਾਵੇਗਾ।

⁴ਦਿਕ (ਦਿਸ਼ਾ) ਹਨ ਅੰਬਰ (ਕਪੜੇ)

ਜਿਸ-ਦੇ, ਅਰਥਾਤ—ਬਰੀਰ ਤੋਂ ਨੰਗਾ। ਜੈਨੀਆਂ ਦੇ ਇਕ ਫਿਰਕੇ ਨੂੰ ਵੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਨੰਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

⁵ਹਿਰਦੇ।

⁶ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਅਠ ਸਠ (ਅਠਾਹਠ—੬੮) ਤੀਰਥ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ।

ਅਗਮ^੧ ਅਗੋਚਰ^੨ ਅਲਖ^੩ ਅਪਾਰ^੪, ਚਿੰਤਾ ਕਰਹੁ ਹਮਾਰੀ ॥
ਜਲਿ ਬਲਿ ਮਹੀਅਲਿ^੫ ਫਰਿ ਪੁਰਿ ਲੀਣਾ, ਘਟਿ ਘਟਿ ਜੋਤਿ ਤੁਮਾਰੀ ॥੨॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਮਾਤਾ ਜੀ! ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮੁ ਅਗੰਮੁ ਹੈ ਅਰੁ ਜਿਸਦਾ ਨਾਮੁ ਅਗੋਚਰੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾ ਨਾਮੁ ਅਲਖੁ ਹੈ, ਜਿਸਕਾ ਨਾਮੁ ਅਪਾਰੁ ਪੁਰਖੁ ਹੈ, ਸੋਈ ਮੇਰੀ ਚਿੰਤਾ ਕਰੈਗਾ, ਓਹੀ ਸਮਝਾਵੈਗਾ, ਓਹੀ ਖਵਾਵੈਗਾ, ਓਹੀ ਉਪਦੇਸੈਗਾ; ਮਾਤਾ ਜੀ! ਉਸ ਹੀ ਕੰਊ ਮੇਰੀ ਚਿੰਤਾ ਹੈ” । ਤਬ ਮਾਤਾ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਰਾ ਨਾਨਕਾ! ਅਲਖੁ ਪੁਰਖੁ ਸੋਈ ਹੈ ਜਿ ਦਿਸਟਿ ਨ ਆਈ” । “ਹਾਂ ‘ਮਾਤਾ ਜੀ! ਅਲਖੁ ਸੋਈ ਹੈ ਜਿ ਨਜਰਿ ਨ ਆਈ” । ਤਬ ਮਾਤਾ ਜੀ ਕਹਿਆ, “ਬਰਾ ਨਾਨਕਾ! ਨਜਰਿ ਆਵੈ ਨਾਹੀ, ਜਿ ਤੁਧਨੋ ਕਿਉ ਕਰਿ ਨਜਰਿ ਆਇਆ ਜੇ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮਾਤਾ ਜੀ! ਮੈਂ ਉਸ ਕੀ ਘਟਿ ਘਟਿ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਨਜਰਿ ਆਈ ਹੈ, ਜੇ ਘਟਿ ਘਟਿ ਸਾਥਿ ਵਸਤਾ ਹੈ, ਜੀਅ ਜੀਅ ਕੰਊ ਪ੍ਰਤਪਾਲਦਾ ਹੈ, ਹਮਾਰੀ ਚਿੰਤਾ ਕਰੈਗਾ ਓਹੀ” । ਤਬ ਮਾਤਾ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਰਾ ਨਾਨਕਾ! ਜਿਤਨਾ ਸੇਸਾਰੁ ਹੈ ਤਿਤਨਾ ਸਭੁ ਕੋਈ ਕਹਦਾ ਹੈ ਜਿ ਹੰਊ ਹੀ ਸਿਆਣਾ ਹੰਊ, ਹੰਊ ਹੀ ਬੁਧੀਆਂ ਹੰਊ, ਹਵੇਂ ਹੀ ਮਤੀ ਭਰਿਆ ਹਾਂ, ਹੰਊ ਹੀ ਖਟਦਾ ਹਾਂ, ਹੰਊ ਹੀ ਘਾਲਦਾ ਹਾਂ । ਮੇਰੇ ਘਰਿ, ਮੇਰੇ ਬਾਰ, ਜਿਤਨਾ ਕੋੜਮਾ^੬ ਹੈ ਸੁ ਸਭੁ ਮੇਰੀ ਛਾਇਆ ਬਸਤਾ ਹੈ । ਏਵ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਕਹਦਾ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਪਾਲਦਾ ਹੈ । ਸਭੁ ਕੋ ਕਹਦਾ ਹੈ ਜਿ ਹੰਊ ਪਾਲਦਾ ਹਾਂ । ਬੇਟਾ ਨਾਨਕਾ! ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਪਾਲਦਾ ਹੈ ਤਾ ਮਨੁਖੁ ਏਵ ਕਿਉ ਕਹਦੇ ਹੈਨਿ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਅਰੁ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:—

ਸਿਖ ਮਤਿ ਸਭ ਬੁਧਿ ਤੁਮਾਰੀ ਮੰਦਿਰ ਛਾਵਾ ਤੇਰੇ ॥

ਤੁਝ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਜਾਣਾ ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬਾ ਗੁਣ ਗਾਵਾ ਨਿਤ ਤੇਰੇ ॥ ੩ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜੇ, “ਮਾਤਾ ਜੀ! ਮਨੁਖ ਕੀ ਸਿਆਣਪ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ, ਮਨੁਖ ਕੀ ਮਤਿ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ, ਮਨੁਖ ਕੀ ਬੁਧਿ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ । ਜਬ ਓਹੁ ਆਪਣੀ ਬੁਧਿ ਦੇ ਤਬ ਸਭਿ ਬੁਧੀ ਸਿਆਣਪਾਂ ਆਇ ਮਨਿ ਵਸਿਨਿ । ਜੀਅ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਸਭਿ ਉਸਿ ਕੇ ਹਰਿ, ਘਰਿ ਬਾਰ ਜਿਤਨਾ ਕਿਛੁ ਹੈ ਜਿ ਸਭੁ ਉਸ ਹੀ ਕਾ ਦੀਆ ਹੈ । ਮਨੁਖ ਕਾ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ, ਉਸ ਹੀ ਕਾ ਦੀਆ ਹੈ । ਸਾਸੁ ਗਿਰਾਸੁ ਸੁਖ ਸੰਪਤਿ^{੧੦} ਉਸ ਹੀ ਕਾ ਦੀਆ ਹੈ । ਸੀਉ ਪ੍ਰਾਣ ਸਭਿ ਉਸ ਹੀ ਕੇ ਦੀਏ ਹੈ । ਕਉਣੁ ਕਉਣੁ ਗੁਣ ਉਸੁ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਕਹਉ? ਓਹੁ ਜਿਹਬਾ ਨਾਹੀ ਜਿਸੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਗੁਣ ਮੇਰੇ ਬੂਟੇ^{੧੧} ਕਹੇ ਜਾਹਿ । ਉਸੁ ਬਿਨਾ ਹੋਰੁ ਕਉਣੁ ਜਿ ਜੀਅ ਕੰਊ ਪ੍ਰਤਪਾਲੇ? ਦੰਡਗਰੁ ਤਾਂ ਸਾਹਿਬੁ । ਜੇ ਤਾਂ ਮਤਿ ਦੇ ਤਾਂ ਸਾਹਿਬੁ, ਜੇ ਬੁਧਿ ਦੇ ਤਾਂ ਸਾਹਿਬੁ, ਸੁਖ ਦੇ ਤਾਂ ਸਾਹਿਬੁ । ਉਸੁ ਸਾਹਿਬ ਬਿਨਾ, ਮਾਤਾ ਜੀ! ਮੇਰੇ ਮਨਿ ਹੋਰੁ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਆਵਤਾ; ਜੇ ਬਿਨਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਤੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਭੀ ਹੈ । ਜੇ ਕਿਛੁ ਕਰੈ ਜਿ ਸਾਹਿਬੁ ਕਰੈ” । ਤਬ ਮਾਤਾ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਰਾ ਨਾਨਕਾ! ਜਾਂ ਸਭਨਾ ਜੀਆਂ ਦੀ ਸਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਕਿ ਚੰਗੇ ਕਿਉ ਹੈਨਿ, ਇਕਿ ਮੰਦੇ ਕਿਉ ਹੈਨਿ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ, ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:—

^੧ਮਨ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਪਰੇ, ਗੰਮਤਾ ਅਥਵਾ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ।

^੨ਜੋ ਗੋ (ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ) ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਾ

ਹੋਵੇ, ਅਰਥਾਤ-ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ।

^੩ਜੋ ਲਖਿਆ (ਜਾਣਿਆ) ਨਾ ਜਾਵੇ ।

^੪ਪਾਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ

ਬੇਅੰਤ ।

^੫ਮਹੀ (ਧਰਤੀ) ਤੇ ਅਲਿ (ਆਕਾਸ਼) ਵਿਚ ।

^੬ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਉਤਰ ਦਿਤਾ ।

^੭ਬੁਧੀ ਵਾਲਾ, ਅਕਲਮੰਦ ।

^੮ਹਉ, ਮੈਂ ।

^੯ਕੁਟੰਬ, ਪਰਿਵਾਰ ।

^{੧੦}ਸੁਖ ਸੰਪਤੀ, ਅਰਥਾਤ-ਸੁਖ

ਦੇ ਸਾਧਨ, ਧਨ ਪਦਾਰਥ ਆਦਿ ।

^{੧੧}ਮਿਸ, ਬਹਾਨਾ ।

ਜੀਅ ਜੰਤ ਸਭਿ ਸਰਣਿ ਤੁਮਾਰੀ ਸਰਬ ਚਿੰਤ ਤੁਧੁ ਪਾਸੇ ॥
ਜੋ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਸੋਈ ਚੰਗਾ, ਇਕ ਨਾਨਕ ਕੀ ਅਰਦਾਸੇ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਜਿਤਨੇ ਜੀਅ ਹਨਿ ਜਿ ਸਭਿ ਉਸ ਹੀ ਕੇ ਹਨਿ । ਸਭਨਾ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਰੋਟੀ ਕਪੜੇ ਦੀ ਆਪੇ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਸਭਨਾ ਨੇ ਆਪੇ ਪਹੁਚਾਇਦਾ ਹੈ । ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਪਣੁ ਜਿ ਜੀਉ ਉਸੁ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਭਾਵਦਾ ਹੈ, ਸੋਈ ਭਲਾ ਚੰਗਾ ਹੋਦਾ ਹੈ । ਉਸਿ ਪਿਛੇ ਹੋਰੁ ਜਹਾਨੁ ਹੋਰਿ ਜੀਅ ਲਗਾਇ ਦੇਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਨੇ ਸਭੁ ਕੋ ਭਲਾ ਭਲਾ ਆਖਦਾ ਹੈ” । ਤਬ ਮਾਤਾ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਚਾ ਨਾਨਕ ! ਜਾ ਸਭਿ ਜੀਅ ਉਸੇ ਸਾਹਿਬ ਦੇ, ਇਕਨਾ ਨੇ ਕਿਉ ਸਭਿਆਰਿ^੧ ਬਹਲਾ^੨ ਖਾਣਾ ਦੇਦਾ ਹੈ ? ਅਰੁ ਇਕਿ ਕਿਉ ਪਿੰਨਦੇ^੩ ਫਿਰਦੇ ਹਨਿ । ਸਭਨਾ ਨੇ ਇਕੋ ਜੇਹਾ ਪਹੁਚਾਇਓਸੁ ਨਾਹੀ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਓਹੁ ਭਾਣੇ ਦਾ ਸਾਹਿਬੁ, ਓਸੁ ਨਾਲਿ ਜੋਰੁ ਨਾਹੀ ਬਣਦਾ । ਅਰਦਾਸ ਹੀ ਕਰਣੀ ਜੇ ਭਾਵੈ ਸੁ ਤਾਂ ਅਰਦਾਸਿ ਸੁਣੇ । ਨਾਹਿ ਤਾ ਜਿਉ ਭਾਵੈ ਸਾਹਿਬ ਤਿਉ ਕਰੈ । ਅਤੇ ਸੋਈ ਹੀ ਚੰਗਾ ਜੇ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਭਾਵੈ” । ਤਬ ਮਾਤਾ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਚਾ ! ਉਸੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੀਆਂ ਗਲਾਂ ਤੂੰ ਹੀ ਜਾਣਹਿ, ਪਰੁ ਅਸਾਡੀ ਕਿਵੇ ਸਰਮਾ^੪ ਰਹੈ ਤਾ ਭਲਾ ਹੋਇ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਤੁਸਾਡੇ ਪਿਛੇ ਹੋਰਨਾ ਦੀ ਭੀ ਲਜਾ ਰਹੈਗੀ” । ਤਬ ਮਾਤਾ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਬਚਾ ! ਗਲ ਮੇਰੇ ਜੀ ਹੈ ਜਿ ਕਿਵੇ ਹੀ ਅਸਾਡੀ ਲਜਾ ਰਹੈਗੀ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਲਜਾ ਰਖੇਗਾ” । ਤਬ ਜਾਇ ਮਾਤਾ ਕੈ ਮਨਿ ਸੰਤੋਖੁ ਆਇਆ । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

ਸਲੋਕੁ ॥

ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਪ੍ਰਭ ਏਕੁ ਹੈ, ਦੂਸਰੁ ਨਾਹੀ ਕੋਇ^੫ ॥
ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਸੋਈ ਭਲਾ, ਜੋ ਕਰਿ ਵੇਖੈ ਸੋਇ^੬ ॥੩॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨ ਗੁਰੂ, ਸਤਗੁਰੂ, ਰਾਮੁ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੨੦ ॥

ਬਸੰਤ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਤਲਵੰਡੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ)

ਜਦਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਪੰਜੀਸ ਫਬੀਸ ਬਰਸਾ ਕਾ^੧ ਭੋਆ ਤਬ ਏਕ ਦਿਨਿ ਪੰਜਾਬ ਕੀ ਧਰਤੀ ਨਗਰਿ ਤਲਵੰਡੀ ਰਾਇ ਭੋਏ ਦੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਅੰਦਰਿ ਘਰਿ ਕੈ ਬਿਖੈ ਪੜਿਆ ਹੀ ਰਹਤਾ । ਸਬ ਕਈ ਮਾਸ ਦਿਨ ਪੜਿਆ ਹੀ ਰਹਿਆ ਤਬ ਬਪੋਤੁ ਚੜਿਆ । ਤਬ ਜਿਤਨੇ ਲੋਕ ਤਲਵੰਡੀ ਕੇ ਬੇ ਏਤਨਿਆਂ ਲੋਕ ਮਿਲਨਿ ਆਏ ਜਿ, “ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਤੈ ਬਹੁਤੁ ਦਿਨ ਮਾਹ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਹੋਨਿ ਅੰਦਰੇ, ਪਰੁ ਹੁਣਿ ਚੇਤੁ ਬਸੰਤੁ ਚੜਿਆ ਹੈ । ਲੋਕ ਸਭਿ

^੧ਪਰੋਸਣ ਵਾਲਾ, ਦਾਤਾ ।

^੨ਬਹੁਤਾ ।

^੩ਮੰਗਦੇ ।

^੪ਲੱਜਾ, ਸ਼ਰਮ ।

^੫ਇਹ ਸ਼ਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ।

^੬ਪਾਠਾਂਤਰ—‘ਦੂਸਰ ਅਵਰ ਨ ਕੋਇ ।’

^੭ਦੂਜੀ

ਪ੍ਰਤੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਏਥੇ ਇਹ ਪਾਠ ਹੈ—‘ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਤੇਈ ਭਲੇ, ਜੋਇ ਨ ਜਾਣਹਿ ਦੋਇ ।’
ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ—‘ਚਉਬੀਹਾਂ ਬਰਸਾ ਕਾ ।’

ਬਸੰਤੁ ਚੜਿਐ ਖੁਸੀ ਹੋਤੇ ਹੈ, ਬਾਹਰਿ ਚਲੀਐ, ਦੇਕ ਬਾਰ ਚੇਤ ਕੀ ਬਹਾਰ ਲੀਜੀਐ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਸੰਤ ਰਾਗ ਮਹਿ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਜਿ :

ਮਾਹਾ ਮਾਹ¹ ਮੁਮਾਰਖੀ² ਚੜਿਆ ਚੇਤੁ ਬਸੰਤੁ³ ॥

ਪਰਫੜੁ⁴ ਚਿਤ ਸਮਾਲਿ ਸੋਇ ਸਦਾ ਸਦਾ ਕੋਇ ॥ ੧ ॥

ਫੋਲਿਆ ਹਉਮੈ ਸੁਰਤਿ ਵਿਸਾਰਿ ॥

ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ ਬੀਚਾਰਿ ਮਨ ਗੁਣ ਵਿਚਿ ਗੁਣ ਲੈ ਸਾਰਿ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਭਾਈ ਚੇ ! ਚੇਤੁ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਫਲਾ ਹੈ, ਏਹੁ ਬਾਹਰ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚਿ ਫਲਾ ਸ੍ਰੇਸਟੁ ਮਹੀਨਾ ਹੈ, ਜਿਤੁ ਅਠਾਰਹ ਭਾਰ ਵਣਾਸਪਤੀ ਹਰੀ ਹੋਤੀ ਹੈ, ਜਿਤੁ ਵੜਿਐ ਉਦੈਸਹ ਕਰੋਤੀ ਧਰਤੀ ਹਰੀ ਹੋਤੀ ਹੈ । ਚਉਰਾਸੀਹ ਲਖ ਜੀਆਂ ਕੀ ਜੂਨਿ ਬਿਗਾਸਿਮਾਨਿ⁵ ਹੋਤੀ ਹੈ । ਚਾਰਿ ਖਾਣੀ ਹਰੀ ਹੋਤੀ ਹੈ, ਭਾਈ ਜੀ ! ਪਣੁ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਏਤੁ ਚੇਤ ਦੇਖੈ ਹਰਿਆ ਨਾਹੀ ਹੋਤਾ । ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਤਬ ਹੀ ਹਰਿਆਵੈ ਜੇ ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਨਾਮੁ ਸੰਮਾਲੇ । ਤਾ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਫੁਲੈ, ਪਰਫੜੈ, ਹਰਿਆ ਹੋਇ । ਏਹੁ ਜਿ ਸੈਸਾਰੁ ਕੀ ਹਉਮੈ ਅਮਤਾ ਮਾਇਆ ਹੈ ਏਹੁ ਜੀਅ ਨੋ ਮਲੀਨੁ ਕਰਿ ਸੁਟਦੀ ਹੈ । ਭਾਈ ਜੀ ! ਪਣੁ ਜਾ ਏਹੁ ਹਉਮੈ ਸੁਰਤਿ ਮਨ ਤੇ ਦੂਰਿ ਕੀਜੀਐ । ਅਰੁ ਜਨਮ ਕੈ ਬਿਖੈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਗੁਣ ਹੀ ਸਾਰੇ ਗੁਣਾ ਹੀ ਕਾ ਬਖਿਆਨੁ ਕਰੈ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕਾ ਸਿਮਰਨੁ ਹੀ ਕਰੈ, ਤਬ ਜਾਇ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਹਰਿਆ ਹੋਇ । ਏਉ ਚੇਤ ਕੀ ਬਹਾਰ ਦੇਖੀ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਹਰਿਆ ਨ ਹੋਇ । ਭਾਈ ਜੀ ! ਮੇਰੇ ਮਨ ਮਹਿ ਇਉਂ ਹੈ” । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਤੇਰੀ ਬਾਤ ਤੂੰ ਜਾਣਹਿ, ਪਣੁ ਜੀ ਬਾਰ⁶ ਕੈ ਬਿਖੈ ਏਤੇ ਏਹੇ⁷ ਬਿਰਖ ਫਲੇ ਹੈਨਿ ਤਿਨ ਕੀ ਕਿਛੁ ਨਿਰਤਿ⁸ ਕਹੀ ਨਾਹੀ ਜਾਤੀ । ਬਿਰਖ ਤੇ ਪੇਡ ਤੇ ਜਿ ਸਾਖਾ⁹ ਨਿਕਲੀਆਂ ਹੈ ਤਿਨ ਕੀ ਕਿਆ ਸੋਭਾ ਬਰਨੀ¹⁰ ਜਾਇ । ਅਨੇਕ ਅਨੇਕ ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਕੇ ਜਿ ਫੂਲ ਪਸਰੇ ਹੈ ਤਿਨ ਕੀ ਕਿਆ ਸੋਭਾ ਬਰਨੀਐ¹¹ ਅਰੁ ਕਈ ਕਈ ਜਿ ਫਲ ਕੇ ਹੈ, ਬਾਰਿ ਕੈ ਬਿਖੈ, ਤਿਨ ਕੀ ਬਾਤ ਕਹਾਂ ਬਰਨੀ ਜਾਇ । ਅਰੁ ਜਿ ਜੀ, ਕਈ ਕਈ ਜਾ¹² ਭਾਂਤ ਕੇ ਜਿ ਬਿਰਛਾਂ ਸਾਥਿ ਪੜ੍ਹ ਪਸਰੇ ਹੈਨਿ, ਤਿਨਾ ਕੀ ਕਿਆ ਸੋਭਾ ਬਰਨੀ ਜਾਇ । ਤੇ ਬਿਰਛ ਜਿ ਪਤ੍ਰਾ ਸਾਥਿ ਭਰੇ ਹੈ ਤਿਨ ਕੀ ਮਹਾਂ ਛਾਉ ਹੈ ਸੀਤਲ, ਤਿਨ ਕੀ ਕਿਆ ਸੋਭਾ ਬਰਨੀ ਜਾਇ । ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਦੇਕ ਬਾਰ ਦੇਖੀ ਹੀ ਬਣਿ ਆਵੈ” । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਵਾਹਗੁਰੂ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:—

ਕਰਮ ਪੇਡੁ ਸਾਖਾ ਹਰੀ ਧਰਮੁ ਫੁਲੁ ਫਲੁ ਗਿਆਨੁ ॥

ਪਤ ਪਰਾਪਤਿ ਛਾਵ ਘਟੀ ਚੂਕਾ ਮਨ ਅਭਿਮਾਨੁ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਨੁਇਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ! ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਜਬ ਕਰਮ¹³ ਹੋਆ ਏਸੁ ਕਉ ਤਬ ਏਹੁ ਏਸ ਕਾ ਜੀਉ ਹੋਆ ਹਰਿਆ, ਪੇਡੁ ਪਰਫੜਿਆ¹⁴ । ਏਸ ਕੇ ਸਾਥ ਜਿ ਚਲੀ ਸਿ ਏਹੁ ਸਾਖ ਹੋਈ ਪੇਡ ਕੀ । ਅਰੁ ਧਰਮੁ ਜੁ ਵੇਨਿ ਕਮਾਇਆ ਸਿ ਏਹੁ ਏਸ ਕਉ ਫੂਲ ਲਾਗੈ । ਗਿਆਨੁ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਕਥਿਆ ਸਿ ਏਹੁ ਏਸ ਕਉ ਫਲ ਲਾਗੈ । ਅਰੁ ਜਿ ਏਸੁ ਕਉ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਥਾ ਸੋਈ ਹੀ ਪਹੁੰਚਿਆ । ਸਿ ਏਹਿ ਏਸੁ ਬਿਰਖ ਕਉ ਪਤ੍ਰ

¹ਮਾਹਾ (ਮਹੀਨਿਆਂ) ਮਾਹ (ਵਿਚ) । ²ਮੁਮਾਰਖੀ (ਵਧਾਈਆਂ) ਵਾਲਾ । ³ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਥੇ ਪਾਠ “ਸਦਾ ਬਸੰਤ” ਹੈ । ⁴ਪਰਫੁਲਿਤ ਹੋ ਕੇ । ⁵ਖਿਤਦੀ, ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੁੰਦੀ । ⁶ਸਾਂਦਲ ਬਾਰ ਦੇ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ । ⁷ਏਤੇ (ਇਤਨੇ) ਏਹੇ (ਅਜਿਹੇ) । ⁸ਨਿਜਤ, ਛਾਵ-ਬਿਗਾਰਕ ਸੋਭਾ, ਦਸ਼ਾ । ⁹ਟਾਹਣੀਆਂ । ¹⁰ਕਈ ਅਵਧਾ ਕਥਨ ਨੀਤੀ । ¹¹ਕਈ ਥਾਈਂ । ¹²ਕ੍ਰਿਪਾ, ਮਿਹਰ । ¹³ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਹੋਇਆ ।

ਪਸਰੇ, ਛਾਇਆ ਖਰੀ ਅਤਿ ਅਨੂਪੁ ਬਹੁਤੁ ਭਈ । ਸਬ ਏਸ ਕੇ ਮਨ ਤੇ ਅਭਿਮਾਨੁ ਚੂਕਾ, ਸਿਉ^੧ ਆਈ । ਤਬ ਏਸੁ ਕਉ ਸਿਉ ਕੀ ਛਾਇਆ ਹੋਈ । ਭਾਈ ਜੀ ! ਏਹੁ ਵਣਾਸਪਤੀ ਬਿਰਖ ਮੇਰੈ ਅੰਤਰ ਹੀ ਫੂਲੈ ਹੈ ਅਰੁ ਬੀਰਿ ਹੀ ਫਲ ਲਾਗੈ ਹੈ—ਬੀਰਿ ਹੀ ਛਾਇਆ ਹੈ ਅਰੁ ਬੀਰਿ ਚੈਸਨਹਾਰੈ^੨ ਹੈ” । ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਪਿਆਰੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਤਾ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਅੰਦਰੇ ਹੈ, ਪਣੁ ਜੀ ਅਖੀ ਦੇਖਣੈ ਕਉ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦਿਤੀਆਂ ਹੈਨ, ਕੰਨ ਸੁਨਣੈ ਕਉ ਦੀਨੈ ਹੈ, ਮੁਖ ਪਰਮੇਸੁਰ ਬੋਲਣੈ ਕਉ ਦੀਨਾ ਹੈ, ਅਨਾਸੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਏਸ ਕਉ ਖਾਣੈ ਕਉ ਦੀਆ ਹੈ । ਜੇ ਪਰਮੇਸਰ ਬਾਤ ਰਚੀ ਹੈ ਸੁ ਏਨਾ ਹੀ ਬਾਤਾ ਕਉ ਰਚੀ ਹੈ । ਪੂਰੀ ਤਬ ਹੋਇ ਏਸ ਕੀ ਮਨਸਾ ਜਬ ਏਹੁ ਬਸਤੁ ਕਰੈ ਕਰਾਵੈ” । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਚਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਾਹਗੁਰੂ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:—

ਅਖੀ ਕੁਦਰਤਿ ਕੰਨੀ ਬਾਣੀ ਮੁਖਿ ਆਖਣੁ ਸਚੁ ਨਾਮੁ ॥

ਪਤਿ ਕਾ ਧਨੁ ਤਾ ਪੂਰਾ ਹੋਆ ਲਾਗਾ ਸਹਜਿ ਧਿਆਨੁ ॥੩॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿ ਹੋ ਭਾਈ ਭੋਲਿਆ ! ਪਰਮੇਸੁਰ ਜਿ ਅਖੀ ਰਚੀਆਂ ਹੈ ਸਿ ਬਾਤਾ ਵਣਾ ਦੇਖਣ ਕਉ ਨਾਹੀ ਰਚੀਆਂ, ਏਹੁ ਕੁਦਰਤਿ ਦੇਖਣ ਕਉ ਰਚੀਆਂ ਹੈ ਜਿ ਏਹੁ ਕੁਦਰਤਿ ਮੇਰੀ ਅਖੀ ਦੇਖਹੁ, ਅਰੁ ਮੇਰੀ ਸਿਫਤ ਕਰਹੁ । ਏ ਜਿ ਕੰਨ ਪਰਮੇਸੁਰ ਰਚੇ ਹੈ ਸਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਸੁਨਣੈ ਕਉ ਰਚੇ ਹੈ” । ਇਨ ਕਉ ਏਹੁ ਹੁਕਮੁ ਹੈ ਜਿ ਏਨੀ ਕੰਨੀ ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਮੇਰੀ ਬਾਣੀ ਗਾਵਹੁ, ਪੜਹੁ, ਸੁਣਹੁ । ਮੁਖ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਰਚਿਆ ਹੈ ਜਿ ਏਤੁ ਮੁਖਿ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਜਪਹੁ ਅਰੁ ਸਚੁ ਅਰਾਧਹੁ, ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਏਤੁ ਮੁਖਿ ਲੇਹੁ । ਅਰੁ ਜਿ ਧਨੁ ਖਾਇ ਕਰਿ ਏਹੁ ਖੁਸੀ ਹੋਤਾ ਹੈ ਜਿ ਏਤ ਧਨਿ ਖਾਇਐ ਖੁਸੀ ਹੋਵਣਾ ਨਾਹੀ । ਜਬ ਏਸ ਕਾ ਧਿਆਨੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਿਉ ਲਾਗੈ ਅਰੁ ਤਿਤੁ ਧਿਆਨਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਏਸ ਕੀ ਮਤਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜਿਉ ਰਹੈ ਤਬ ਏਸ ਕਾ ਖਾਧਾ, ਪੈਧਾ, ਪੀਆ ਸਭੁ ਪੂਰਾ ਹੋਇ । ਜਬ ਏਸ ਕੀ ਪਤਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਿਉ ਰਹੈ, ਕਿਛੁ ਏਹੁ ਧਨੁ ਖਾਣਾ ਨਾਹੀ ਵਰਨਿਆ^੩, ਜਿ ਖਾਇ ਖਾਇ ਧਾਨੁ ਅਰੁ ਬਿਕਰਮ^੪ ਕਰੈ, ਜਿਨੀ ਬਿਕਰਮੀ ਏਸ ਕੀ ਪਤਿ ਜਾਇ । ਖਾਇ ਖਾਇ ਧਾਨੁ ਏਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਿਉ ਚਿਤੁ ਲਾਵੈ ਅਰੁ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਨਿਮਰੈ, ਤਬ ਏਸ ਕੀ ਪਤਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਿਉ ਰਹੈ” । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਚੇਤ ਹੀ ਕਾ ਮਹੀਨਾ ਏਹੁ ਇਬ ਹਰਿਆ ਹੈ, ਫਿਰਿ ਹੋਰਨੀ ਰੁਤੀ ਬਨ ਸੁਕਿ ਜਾਤੇ ਹੈ, ਪੜੁ ਬੜਿ ਪੜਤੇ ਹੋਨਿ । ਸਬਜੀ ਹਰਿਆਵਲੀ ਜਿ ਦੇਖਣੀ ਸਿ ਏਸੈ ਚੇਤ ਹੀ ਕੇ ਮਹੀਨੇ ਮਹਿ ਵਿਚਿ ਦੇਖਣੀ; ਸਿਤੁ ਧਰਤੀ ਭੀ ਹਰੀ, ਸਾਖਾ ਭੀ ਹਰੀ, ਵਣਾਸਪਤੀ ਭੀ ਹਰੀ । ਹੋਰਨੀ ਮਾਹੀ^੫ ਰੁਤੀ ਏਹੁ ਬਹਾਰ ਨਾਹੀ ਲਗਤੀ ਹਰੀ ਜਿ ਇਬ ਹਰਿਆਵਲੀ ਹੈ” । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਚਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:—

ਮਾਹਾ ਰੁਤੀ ਆਵਣਾ ਵੇਖਹੁ ਕਰਮ ਕਮਾਇ ॥

ਨਾਨਕ ਹਰੇ ਨ ਸੁਕਹੀ ਜਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਰਹੈ ਸਮਾਇ ॥੪॥੧॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿ ਹੋ ਭਾਈ ਭੋਲਿਆਹੁ ! ਏਹਿ ਜਿ ਮਾਹ ਅਰੁ ਰੁਤੀ ਹੈਨਿ ਸਿ ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ ਆਵਦੀਆਂ ਹੈਨਿ । ਰੁਖ ਬਿਰਖ ਸਾਖ ਧਰਤੀ ਰੁਤਿ ਰੁਤਿ ਸਿਰਿ ਕਦੇ ਹਰੇ ਹੋਦੇ ਹੈਨਿ, ਕਦੇ ਸੁਕਿ ਜਾਂਦੇ ਹੈਨਿ । ਭਾਈ ਜੀ ! ਤੁਸੀ ਏਨਾ ਕਉ ਦੇਖਦੇ ਹਉ ਜਿ ਸਾਖ ਲਈ ਦੇਖੀ, ਬਣਾਸਪਤੀ ਹਰੀ ਹੋਤੀ ਦੇਖੀ । ਧਰਤੀ ਹਰੀ ਦੇਖੀ । ਏਨਾ ਕਾ ਦੇਖਣਾ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ । ਤੁਮ ਕਰਮ ਸੁਕ੍ਰਿਤ^੬ ਕਮਾਵਹੁ । ਅਰੁ ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਕਾ ਫਲੁ ਭੀ ਦੇਖਹੁ ਸਾਖ ਦੀ ਨਿਆਈ ਅਰੁ ਦੁਕ੍ਰਿਤ^੭ ਕਾ ਫਲੁ ਭੀ ਦੇਖਹੁ । ਜਿ ਦੁਕ੍ਰਿਤ ਕਰਤੇ ਹੈ ਤੇ ਸੁਕਿ ਜਾਤੇ ਹੈ ਅਰੁ ਜਿ

^੧ਕਲਿਆਣ ।

^੨ਬੈਠਣ ਵਾਲੇ ।

^੩ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ, ਕਥਿਆ ।

^੪ਮਾੜੇ ਕਰਮ ।

^੫ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ।

^੬ਚੰਗੇ ਕੰਮ ।

^੭ਮਾੜੇ ਕੰਮ ।

ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਕਰਤੇ ਹੈ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਨਾਮਿ ਰਚਤੇ ਹੈ, ਤੇ ਕਦੇ ਸੁਕਤੇ ਨਾਹੀ। ਉਹਿ ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ ਹਰੇ ਹੀ ਰਹਤੇ ਹੈ। ਤੁਮ ਦੇਹੀ ਤਮਾਸਾ ਠਾਕੁਰ ਕਾ ਦੇਖਹੁ। ਏਹੁ ਕੇਹੀ ਸਾਖ ਹੈ, ਸੁਨਿਹੋ ਭਾਈ ਭੋਲਿਆਹੁ ! ਹੋਰੁ ਸਾਖ ਕੇ ਅੰਕੁਰ ਕੀ ਰੁਤਿ ਬਰਸਾ ਦਿਨਾ ਮਹਿ ਆਵਤੀ ਹੈ। ਮਨੁਖ ਕੇ ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਅੰਕੁਰ ਕੀ ਰੁਤਿ ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ ਹੈ ਦਿਨੁ ਰਾਤ ਮਹਿ। ਭਾਈ ਜੀ ਤੁਮਿ ਦੇਹੀ ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਹੀ ਕਮਾਵਹੁ। ਰੁਤਿ ਲਾਗੀ ਹੈ। ਜਬ ਤੇ ਜਨਮੇ ਹਉ ਅਰੁ ਚਲਤੇ ਹਉ ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ ਤੀਕੁ ਕਿਛੁ ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਬੀਜਹੁਗੇ ਸੁ ਜਨਮੈਗਾ। ਵਿਲਿ ਨਾਹੀ ਕਰਣੀ ਏਸੁ ਬਾਤ ਕਉ”। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹੁਗੁਰੂ।

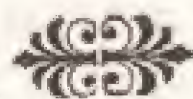
ਤਬ ਉਨਹੁ ਸਭਨਹੁ ਨਮਸਕਾਰੁ ਕੀਆ ਜਿ “ਧੰਨੁ ਨਾਨਕੁ, ਧੰਨੁ ਨਾਨਕੁ, ਜਿਸੁ ਕਉ ਐਸੀ ਬੁਧਿ ਆਈ ਹੈ ਬਲਿਪਨ ਮਾਹਿ”। ਤਬ ਉਹਿ ਸਭਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਲਾਗੇ ਕਰਣੇ। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ। ਵਾਹ ਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ।

ਸਲੋਕੁ ॥¹

ਭਿਆ ਰੁਤਿ² ਬਾਰਹ ਮਾਹਿ³ ਮਹਿ, ਜਪੀਐ ਨਿਰਜਣ ਹਾਰੁ ॥

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪਹਿ, ਤਿਨ ਕਾ ਹੋਇ ਉਪਾਰੁ ॥੧॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹੁ ਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥੨੧॥

ਅਸਲ ਬਿਉਪਾਰ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਨਾਲ)

ਜਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਸਤਾਈਆਂ ਅਠਾਈਆਂ ਬਰਸਾਂ ਕਾ ਭਇਆ ਤਬ ਲਖਮੀ ਦਾਸੁ ਅਰੁ ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਕਾ ਜਨਮੁ ਭਇਆ। ਜਬ ਤੀਸ ਬਰਸ ਕਾ ਹੋਇਆ ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੇ ਆਤਮੇ ਉਦਾਸੀ ਬਸੀ, ਕਿਰਤਿ-ਵਿਰਤਿ⁴ ਸੈਸਾਰ ਕੀ ਕਿਛੁ ਕਰੈ ਨਾਹੀ-ਬੈਠਾ ਹੀ ਰਹੀ। ਅਕੈ ਕਿਸੀ ਜੋਗੀ ਸੰਨਿਆਸੀ ਪਾਸਿ ਬੈਠਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀਆਂ ਕਥਾ ਬਾਤਾ ਕਰੈ ਅਰੁ ਸੁਣੈ। ਸੈਸਾਰੀ ਲੋਕ ਸਾਥਿ, ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਸਾਥਿ, ਭਾਈ ਭਤੀਜੇ ਸਾਥਿ ਬੋਰੀ ਬਾਤ ਕਰੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਬਾਤ ਕਰਤਾ ਹੋਇ ਤਿਸੇ ਹੀ ਸਿਉ ਬਾਤਾਂ ਕਰੇ, ਹੋਰਸੁ ਕਿਸੀ ਸਿਉ ਨ ਬੋਲੈ। ਤਬ ਦਾਦਾ ਕਾਲੂ ਦਾਦੀ ਤਿਪਰਾ ਕਿਛੁ ਕਹਿ ਨ ਸਕਨੀ ਜਿ, “ਜੀ, ਤੂੰ ਕਿਛੁ ਕਿਰਤਿ ਘਰ ਕੀ ਕਰੁ ਜੋਗੀ ਸੰਨਿਆਸੀ ਸਿਉ ਨਾ ਮਿਲੁ”। ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਉ ਕਿਛੁ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਕਹਿ ਨ ਸਕਹੀ, ਆਪਣੇ ਭਾਣੇ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਬੋਲੈ ਭਾਵੈ ਨ ਬੋਲੈ, ਭਾਵੈ ਘਰਿ ਬੈਠੇ ਭਾਵੈ ਬਾਹਰਿ ਬੈਠੇ। ਇਸਤਰੀ ਤੇ ਬਿਰਕਤੁ⁵ ਹੋਆ। ਸੈਸਾਰ ਕੀ ਧਵਰਤਾ⁶ ਤੇ ਬਿਰਕਤੁ ਹੋਆ। ਲਖਮੀ ਮਾਇਆ ਤੇ, ਸੁਤ-ਬਨਤਾ⁷ ਗਿ੍ਰਸਤ ਬਿਉਹਾਰ ਤੇ ਬਿਰਕਤੁ ਹੋਆ ਉਦਾਸੁ। ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਆਤਮੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਉਪਜੀ। ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ, ਗੁਰਮੁਖਿ ਗਿਆਨੁ, ਗੁਰ ਜੀ ਕਾ ਧਿਆਨੁ

¹ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ।

²ਬਸੰਤ (ਚੈਤ-ਵਿਸਾਖ), ਗ੍ਰੀਖਮ (ਜੇਠ-ਹਾੜ),

ਪਾਵਸ ਜਾਂ ਬਰਸਾਤ (ਸਾਵਣ-ਭਾਦ੍ਰੋਂ), ਸਰਦ (ਅੱਸੂ-ਕੱਤਕ), ਹੈਮੰਤ (ਮੱਘਰ-ਪੋਹ) ਤੇ ਸ਼ਿਸ਼ਿਰ (ਮਾਘ-ਫੱਗਣ)।

³ਬਾਰਾਂ ਮਹੀਨੇ-ਚੈਤ, ਵਿਸਾਖ, ਜੇਠ, ਹਾੜ, ਸਾਵਣ, ਭਾਦ੍ਰੋਂ, ਅੱਸੂ, ਕੱਤਕ, ਮੱਘਰ, ਪੋਹ, ਮਾਘ ਤੇ ਫੱਗਣ।

⁴ਕੰਮ-ਚੰਧਾ, ਕਾਰੋਬਾਰ।

⁵ਤਿਆਗੀ।

⁶ਧਾਵਨੀ, ਚੈਤ, ਭਾਵ ਵਰਤੋਂ।

⁷ਇਸਤ੍ਰੀ, ਵਹੁਟੀ।

ਉਪਜਿਆ। ਸਿਵ ਸੰਜਮ¹ ਸੁਰਤਿ ਉਪਜੀ, ਸਤ ਸੰਤੋਖ ਉਪਜਿਆ, ਬਿਤਿ ਜੁਗਤਿ ਉਪਜੀ, ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਉਪਜਿਆ, ਕੁਬੁਧਿ ਨਾਸੀ। ਕਾਮੁ ਲੋਧੁ ਅਹੰਕਾਰੁ ਨਸਿ ਗਏ। ਤ੍ਰਿਹੁ ਗੁਣਾ ਕੀ ਪਰਕਿਰਤਿ² ਮਿਟਿ ਗਈ, ਚਉਥੇ ਗੁਣ ਕੀ ਪਰਕਿਰਤਿ ਉਪਜੀ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਉ ਮਾਤਾ ਤਿਪਰਾ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਚਾ ਨਾਨਕਾ! ਤੇਰਾ ਬੈਠਿ ਰਹਣਾ ਭਲਾ ਨਾਹੀ, ਕਿਛੁ ਕਿਰਤਿ ਰੋਜਗਾਰੁ ਕੀਤਾ ਚਾਹੀਐ। ਏਵ ਭਲਾ ਨਾਹੀ ਜਿ ਤੂੰ ਪਤਿਆ ਰਹਦਾ ਹੈਂ। ਤੇਰੇ ਘਰ ਬੇਟੇ ਹੋਏ, ਬੇਟੀਆਂ ਹੋਈਆਂ³, ਏਨਾ ਦੈ ਮੁਖਿ ਪਾਇਆ ਲੋੜੀਐ। ਇਸਤ੍ਰੀ ਤੇਰੀ ਕਿਛੁ ਖਾਧਾ ਪੈਧਾ ਚਾਹੈ, ਤੂ ਬਚਾ ਰੋਜਗਾਰੁ ਕਰਿ ਜਿ ਰੋਟੀ ਕਪੜਾ ਜੁੜਿ ਆਵੈ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਉ ਜਿ ਮਸਤੀ ਕਾ ਪਿਆਲਾ ਜਿ ਆਇਆ ਮੁਟਕੜੀ⁴ ਮਾਰਿ ਕਰਿ ਪੜਿ ਰਹਿਆ, ਨਾ ਬੋਲੈ ਨਾ ਬਠੈ, ਨਾ ਖਾਇ ਨਾ ਪੀਵੈ। ਮਸਤੁ ਹੋਇ ਗਇਆ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਪੜਿਆ ਦਿਨ ਰਾਤਿ ਪੰਜਿ ਹੂਏ ਬੇ ਤਾਂ ਮਾਤਾ ਘੁੰਮੀ ਦਾਦੀ ਤਿਪਰਾ⁵ ਪਾਸਿ, ਆਇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸਸੂ! ਤੇਰਾ ਪੁਤ੍ਰ ਦਿਨਾਂ ਪੰਜਾਂ-ਚਹੁ ਦਾ ਪਤਿਆ ਹੈ, ਨਾ ਕਿਸੀ ਸਾਥਿ ਬਕਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਕਿਛੁ ਬੋਲਦਾ ਹੈ, ਪਤਿਆ ਹੀ ਰਹਦਾ ਹੈ—ਪਤਿਆ ਹੀ ਰਹਦਾ ਹੈ; ਨਾ ਕਿਛੁ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਨਾ ਪੀਂਦਾ ਹੈ”। ਇਤਨੀ ਹੀ ਗਲਿ ਮਾਤਾ ਘੁੰਮੀ ਦੀ ਦਾਦੀ ਤਿਪਰਾ ਸੁਣਿ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਪਾਸਿ ਆਈ। ਤਬ ਦਾਦੀ ਤਿਪਰਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਉ ਕਹਿਆ, “ਹਉਂ ਵਾਰੀ ਪੂਤਾ! ਤੂ ਪੈ ਕਿਉ ਰਹਿਆ ਹੈ, ਕਿਛੁ ਹੀਲਾ ਤਾ ਨਾਹੀ ਕਿਨਾ⁶।” ਕਹੈ, “ਮਾਤਾ! ਅਨੰਦੁ ਹੈ ਮਾਤਾ ਜੀ! ਹੀਲਾ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ”। ਤਬ ਦਾਦੀ ਕੈ ਜੀਅ ਵਿਚਿ ਕਰਾਰ ਹੋਆ ਜੇ ਸੁਕਰੁ ਤਾ ਬੋਲਿਆ ਹੈ ਹਿੰਜਾਰ ਹਾ”। ਤਬ ਮਾਤਾ ਬੋਲੀ ਜਿ, “ਬਚਾ! ਇਸੁ ਤੇਰੇ ਪੈ ਰਹਣੇ ਸਾਥਿ ਅਸਾਨੋ ਮਹਾ ਦੁਖੁ ਉਪਜਦਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਪਤਿਆ ਨ ਰਹੁ ਜਿ ਅਸੀ ਖੜੀ, ਕਿਛੁ ਟਹਲ ਭੀ ਕੀਤੀ ਲੋੜੀਐ”। ਤਬ ਮਾਤਾ ਸੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਪੁਤ੍ਰ! ਤੂ ਹੁਣਿ ਉਠਿ ਕਰਿ ਨਾਉ, ਨਾਵਿ⁷ ਕਰਿ ਜੇਵਿ⁸, ਕਪੜੇ ਪਹਿਰੁ, ਕਪੜੇ ਪਹਿਰਿਕੈ ਕਿਛੁ ਕਿਰਤਿ ਟਹਲ ਕਰਿ, ਰੋਜਗਾਰੁ ਜਿਸ ਤੇ ਚਲੈ, ਤੂੰ ਸਾਈ⁹ ਕਾਰ ਕਰੁ”।

ਤਬ ਦਾਦੇ ਕਾਲੂ ਨੋ ਖਬਰਿ ਹੋਈ ਜਿ ਨਾਨਕੁ ਪਤਿਆ ਰਹਿਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਕਿਛੁ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿਛੁ ਪੀਂਦਾ ਹੈ। ਤਬ ਦਾਦਾ ਕਾਲੂ ਭੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਪਾਸਿ ਆਇਆ। ਆਇ ਕਰਿ ਦਾਦੇ ਕਾਲੂ ਆਖਿਆ ਜਿ, “ਬਚਾ ਨਾਨਕਾ! ਪੈ ਰਹਣਾ ਭਲਾ ਨਾਹੀ। ਤੂੰ ਉਠੁ, ਉਠਿ ਕਰਿ ਇਸਨਾਨੁ ਕਰਿ ਪਰਸਾਦੁ ਜੇਵਿ। ਕਪੜੇ ਪਹਿਰੁ, ਹਸੁ ਖੇਡੁ, ਤੁਰੁ ਫਿਰੁ, ਜਿਤੁ ਗਲ ਤੇਰਾ ਜੀਉ ਲਗੈ ਤੂ ਸਾਈ ਗਲਿ ਕਰਿ। ਅਤੈ ਬਚਾ ਨਾਨਕਾ! ਅਸੀ ਰਾਹਕ ਹਹ¹⁰ ਰੋਜਗਾਰੁ ਬਹੁਤੁ ਹੈ, ਬਿੰਦਕ¹¹ ਤੂੰ ਖੇਤੀ ਵਿਚਿ ਜਾਇ ਖੜਾ ਹੋਹਿ ਤਾ ਭਲਾ ਕਿਉ ਜਿ ਤੇਰੇ ਘਰਿ ਬੋਇਐ ਬਣਦੀ ਨਾਹੀ, ਤੂ

¹ਸਿਵ (ਕਲਿਆਣ) ਦੇ ਸੰਜਮ ਵਾਲੀ। ²ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ, ਸੁਭਾਉ। ³ਬੇਟੀਆਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਰ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਭਾਈ ਬਾਲਾ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ (ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ) ਆਦਿ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਹੈ। ⁴ਸੰਗਤ ਕੇ, ਮੂੰਹ ਸਿਰ ਵਲੋਂ ਕੇ। ⁵ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ-ਪਤਨੀ ਚੋਣੀ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਮ (ਮਾਤਾ) ਸੁਲੱਖਣੀ ਸੀ ਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਸੀ ਤਿਪਤਾ, ਪਰ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਹਥ ਲਿਖਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ-ਪਤਨੀ ਚੋਣੀ ਦਾ ਨਾਮ ਘੁੰਮੀ ਤੇ ਮਾਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਤਿਪਰੇ ਸਾਂ ਤਿਪਰਾ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਟੇਟ ਆਰਕਾਈਵਨਜ਼ ਮੋਤੀ ਬਾਗ ਪਟਿਆਲਾ ਦੀ ਹਥ ਲਿਖਤ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਨੰ: ੩੯੨ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਸ਼ਬਦ ਹਨ—

ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕਾਲੂ ਪਿਤਾ, ਮਾਤਾ ਤਿਪਰੇ ਤਾਸੁ॥

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਘੁੰਮੀ ਪਤੇ, ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਲਖਮੀ ਦਾਸ॥੧॥

⁶ਕੀਨਾ, ਕੀਤਾ।

ਅਥਵਾ ਖਾਹ।

ਕਿਸਾਨ ਹਾਂ।

⁷ਹਜ਼ਾਰ ਹਾ, ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਵਾਰ।

⁸ਸੋਈ, ਉਹੋ।

⁹ਪਲ-ਬੱਟ, ਘੜੀ-ਬਿੰਦ, ਬੋੜਾ ਚਿਰ।

¹⁰ਨਾ ਤੇ ਨਾ ਕੇ।

¹¹(ਰੋਟੀ) ਜੇਵ (ਜਿਉਂ

¹²ਰਾਹਕ (ਵਾਹੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ) ਹਹਿ (ਹਾਂ), ਫਾਵ—ਅਸੀਂ

ਖੇਤ ਵਲਿ ਜਾਹਿ । ਖੇੜੀ ਜੰਮੀ ਹੈ, ਤੂੰ ਗਵਾਇ ਨਾਹੀ, ਰਖੁ-ਖੇੜੀ ਤੇਰੇ ਕੰਮਿ ਆਵੇਗੀ ।” ਤਬ^੧ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸੋਰਠਿ ਰਾਗ ਮਹਿ ਬਾਨੀ ਬੋਲਿ ਉਠਾ ਜਿ:-

ਮਨੁ ਹਾਲੀ ਕਿਰਸਾਣੀ ਕਰਣੀ ਸਰਸੁ ਪਾਣੀ ਤਨੁ ਖੇਤੁ ॥

ਨਾਮੁ ਬੀਜੁ ਸੰਤੋਖੁ ਸੁਹਾਗਾ ਰਖੁ ਗਰੀਬੀ ਵੇਸੁ ॥

ਭਾਉ ਕਰਮ ਕਰਿ ਜੰਮਸੀ, ਸੇ ਘਰ ਭਾਗਨੁ ਦੇਖੁ ॥ ੧ ॥

ਫੁਲਿਆ^੨ ! ਮਾਇਆ ਸਾਥਿ ਨ ਹੋਇ ॥

ਇਨਿ ਮਾਇਆ ਜਗੁ ਮੋਹਿਆ ਵਿਰਲਾ ਚੀਨੈ^੩ ਕੋਇ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਮੈ ਖੇੜੀ ਵਾਹੀ, ਜਮਾਈ, ਜਮਾਇ ਕਰਿ, ਕਟਿ ਕਰਿ, ਗਾਹਿ ਕਰਿ, ਉਡਾਇ ਕਰਿ, ਹਛੀ ਕਿਲਾਇ^੪ ਕਰਿ, ਖੇੜੀ ਆਣਿ ਘਰਿ ਘਤੀ ਹੈ । ਮੈ ਹੋਰੁ ਕੇਹੜੀ ਖੇੜੀ ਜਾਉ ?” ਤਬ ਦਾਦਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਡਰਿ ਗਇਆ ਜਿ, “ਏ ਪਰਮੇਸੁਰ ! ਨਾਨਕ ਅਗਾਧਿ^੫ ਦੇ ਘਰਿ ਬਾਤਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਾਣੀਐ ਜੇ ਕਿਆ ਕਰੇ” । ਤਬ ਦਾਦੇ ਕਾਲੂ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਏਹ ਜਿ ਖੇੜੀ ਅਸਾਂ ਵਾਹੀ-ਬੀਜੀ ਹੈ ਸਿ ਤੁਧੁ ਕਦੇ ਭਿਠੀ ਨਾਹੀ । ਪਣੁ ਜੀ ਓਹੁ ਕਵਣੁ ਖੇੜੀ ਹੈ ਜਿ ਤੈ ਜਮਾਇ ਕਰਿ ਘਰਿ ਵਾੜੀ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਏਹੁ ਜਿ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਹੈ ਸਿ ਏਹੁ ਮੇਰਾ ਹਾਲੀ ਹੈ । ਕਰਣੀ ਕੀ ਕਿਰਸਾਣੀਕਰੀ ਹੈ ਸਰਸੁ, ਜਤੁ, ਸਤੁ ਕਾ ਪਾਣੀ ਸਿੰਜਦਾ ਹਾਂ । ਏਹ ਜਿ ਤਨੁ ਹੈ ਸਿ ਖੇਤੁ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਅਰੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕਾ ਨਾਮੁ ਹੈ ਸਿ ਏਹੁ ਵਿਰਿ ਮੈ ਬੀਜਿਆ ਹੈ, ਏਸੁ ਤਨ ਖੇਤੀ ਵਿਚਿ । ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਵਾਹਿ ਬੀਜਿ ਕਰਿ ਸੰਤੋਖ ਕਾ ਸੋਹਾਗਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ਏਹੁ ਜਿ ਗਰੀਬੀ ਹੈ ਸਿ ਏਸੁ ਖੇਤ ਵਿਚਿ ਰਖਾ^੬ ਘਤਿਆ ਹੈ, ਫਲੀ ਦਾ ਹੈ ਸਿ ਭਾਉ^੭ ਫਲੀਦਾ ਹੈ । ਅੰਦਰਿ ਜਿ ਭਾਉ ਵਸਿਆ ਸਿ ਏਹੁ ਖੇਤੀ ਜੰਮੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਨਾਮ ਦੀ । ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਜਿਨਾ ਦੇ ਘਰਿ ਏਹੁ ਖੇਤੀ ਵੜੀ ਹੈ ਸੇਈ ਘਰਿ ਭਾਗਣਿ^੮ ਹੋਏ, ਹੋਰਿ ਸਭੇ ਉਜਾੜਿ ਹੋਨੀ ਖੇਤੀਆ ਅਰੁ ਘਰਿ । ਹੋਰਨੀ ਖੇਤੀ ਵਾਹੀ ਏਸ ਨੋ ਹਥਹੁ ਕਿਛੁ ਤੋਟਾ ਹੈ, ਪਰੁ ਲਾਹਾ ਨਾਹੀ । ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਜਿਸੁ ਮਾਇਆ ਨੋ ਏਹੁ ਪਿਟਿ ਪਿਟਿ ਮਰਦਾ ਹੈ ਅਰੁ ਇਕਠੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸਾ ਮਾਇਆ ਏਸ ਦੇ ਸਾਥਿ ਜਾਂਦੀ ਨਾਹੀ । ਏਸੁ ਜੀਵ ਜਾਇ ਮੁਕਣਾ ਹੈ, ਰਹਣਾ ਨਾਹੀ । ਪਰੁ ਏਸੁ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦਾ ਬਧਾ ਤੜਫਦਾ ਹੈ ਫੇਰਿ ਫੇਰਿ ਏਸੈ ਮਾਇਆ ਨੋ । ਸੁ ਏਹੁ ਮਾਇਆ ਏਸ ਦੇ ਕੰਮਿ ਨਾਹੀ । ਪਰੁ ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਏਸੁ ਦੇ ਕੰਮਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕਾ ਨਾਮੁ ਹੈ, ਜਿ ਏਹੁ ਗਲਿ ਏਹੁ ਜੀਉ ਸਮਝਦਾ ਨਾਹੀ । ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਗੁਰੂ ਕੈ ਪਰਸਾਇ^੯ ਸਮਝੈ ਤਉ ਸਮਝੈ, ਨਾਹੀ ਤਾ ਸਭੁ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਮਾਇਆ ਭੁਲਾਈ ਹੈ, ਸਮਝਤਾ ਕੋਈ ਨਾਹੀ” । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹੁ ਗੁਰੂ ਸਚਾ ।

ਤਬ ਦਾਦੇ ਕਾਲੂ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਚਾ ! ਜੇ ਤੂੰ ਖੇਤੀ ਦੀ ਟਹਲ ਨਾਹੀ ਕਰਿ ਕਮਾਇ ਸਕਦਾ ਤਾ ਤੂੰ ਹਟਿ ਬਹੁ ਜਿ ਬੈਠਿਆਂ ਹੀ ਹਟਿ ਰੁਜਗਾਰੁ ਚਲਦਾ ਹੈ । ਬੇਟਾ ! ਰੁਜਗਾਰੁ ਭੀ ਹੋਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬੈਠਿਆਂ ਭੀ ਰਹੀਦਾ ਹੈ ਹਟਿ । ਤੁਧ ਨੋ ਮੈ ਰਾਸਿ^{੧੦} ਪਾਇ ਦੇਦਾ ਹਾਂ, ਤੂੰ ਹਟਿ ਬਹੁ । ਪਰੁ ਬੇਨਾ ਰਾਵਲਾਂ ਸੰਨਿਆਸੀਆਂ ਬੈਰਾਗੀਆਂ ਨਾਲਿ ਬੈਠੁ ਨਾਹੀ, ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਹਟਿ ਬੈਠਾ ਬੈਪਾਰੁ^{੧੧} ਕਰੁ । ਪਰੁ ਇਉ ਕੋਈ ਨਾ ਕਹੈ ਜੇ ਕਾਲੂ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੀਤੁ^{੧੨} ਹੋਇ ਗਇਆ ।

^੧ਦੂਜੀ ਪ੍ਰਤੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਏਥੇ ਇਹ ਪਾਠ ਹੈ-“ਤਬ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਦੀ ਖੇੜੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ।” ਅਥੇ-“ਸਾ ਖੇੜੀ ਕੇਹੜੀ ਹੈ ਜਿ ਤੂੰ ਆਖਦਾ ਹੈ ?”

ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸੋਰਠਿ ਰਾਗ ਮਹਿ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ : ”

ਪਾਠ-“ਬੂਝੇ ।”

^੨ਰਾਖਾ ।

^੩ਬਿਕ੍ਰੀ ਦਾ ਮਾਲ, ਵੱਖਰ, ਸੈਦਾ ।

^੪ਕਲਾਇ (ਛੋਟ) ਕਰਕੇ ।

^੫ਪ੍ਰੇਮ-ਭਾਵ ।

^੬ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ, ਰਿਸਮਤ ਵਾਲੇ ।

^੭ਵਧਾਪਾਰ, ਬਪਾਰ ।

^੮ਭੁੰਘਾਈ, ਗਹਿਰਾਈ, ਸਿਥੇ ਥਾਹ ਕੋਈ ਨਾ ਹੋਵੇ ।

^੯ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ।

^{੧੦}ਤਿਆਗੀ, ਫਕੀਰ ।

ਬਚਾ ! ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਹਟਿ ਹੀ ਬੈਠਾ” । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ । ਵਾਹੁ ਗੁਰੂ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ, ਜਿ :-

ਹਾਣੁ ਹਟੁ ਕਰਿ ਆਰਜਾ, ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਕਰਿ ਵਖੁ ॥
ਸੁਰਤਿ ਸਬਦੁ^੧ ਕਰਿ ਭਾਂਡਸਾਲ, ਤਿਸੁ ਵਿਚਿ ਤਿਸ ਨੋ ਰਖੁ ॥
ਵਣਜਾਰਿਆ ਸਿਉ ਵਣਜੁ ਕਰਿ, ਲੈ ਲਾਹਾ ਮਨੁ ਸਚੁ^੨ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਹੁੰਦੇ ਹਟਿ ਚਿਰੋਕਾ ਬੈਠਾ ਹਾਂ, ਤੇਨੂੰ ਖਬਰਿ ਨਾਹੀ” । ਤਬ ਦਾਦੇ ਕਾਲੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬੇਟਾ ! ਤੂੰ ਕਹੈ ਹੀ ਹਟਿ ਬੈਠਾ ਹੈਂ ? ਕਿਛੁ ਸੁਣੀ ਤਾਂ ਜਾਣਾਂ ।” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜੇ, “ਸੁਣੀਐ ਜੀ ! ਏਹੁ ਹਾਣੁ ਜਿ ਹੈ ਅਰੁ ਜਿਤਨੀ ਮੇਰੀ ਆਰਜਾ ਹੈ, ਏਤਨਾ ਮੈ ਏਹੁ ਹਟੁ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਅਰੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਜਿ ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਹੈ ਜਿ ਮੈ ਏਸੁ ਹਟਿ ਵਿਚਿ ਵਖੁ^੩ ਪਾਈ ਹੈ । ਏਸੁ ਹਟ ਵਿਚਿ ਸਬਦ ਕੀ ਜਿ ਸੁਰਤਿ ਹੈ ਜਿ ਭਾਂਡਸਾਲ^੪ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜਿ ਇਸੁ ਹਟਿ ਵਿਚਿ ਏਹੁ ਭਾਂਡਸਾਲ ਪਾਈ ਹੈ । ਏਸੁ ਭਾਂਡਸਾਲ ਵਿਚਿ ਸਚੁ ਨਾਮ ਕੀ ਵਖੁ ਪਾਈ ਹੈ । ਏਸੁ ਵਖੁ ਦਾ ਵਪਾਰੀ ਹੋਰੁ ਕੋਈ ਨਾਹੀ, ਜਿ ਕੋਈ ਕੋਟ ਮੰਚੇ^੫ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਨਾਮ ਕਾ ਵਪਾਰੀ ਮਿਲੈ ਤਬ ਏਹੁ ਨਾਲਿ ਏਹੁ ਵਪਾਰੁ ਹੋਵੈ । ਤਾਂ ਲਾਹਾ ਕੇਹਾ ਕੁ ਪਲੈ ਪਾਇ । ਲਾਹਾ ਏਸ ਨੋ ਜਿ ਸਚੁ ਨਾਮ ਪਰਮੇਸੁਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮੁ ਸਚੁ ਹੈ ਏਸ ਨੋ ਓਹੋ ਲਾਹਾ ਪਲੈ ਪਵੈ । ਸੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਕੇਹਾ ਹੈ: ਜਿਸ ਦਾ ਕੀਤਾ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਹੋਦਾ ਹੈ ਸੋ ਇਸੁ ਦੇ ਵਸਿ ਆਵੈ, ਜੇ ਏਤੁ ਹਟਿ ਏਹਾ ਸਤ੍ਰੇਦਾ ਬੈਪਾਰੁ ਏਹੁ ਜੀਉ ਕਰੈ ।” ਬੋਲਹੁ ਬਾਬਾ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

ਤਬ ਦਾਦੇ ਕਾਲੁ ਕਹਿਆ ਜੇ, “ਸੁਣਿ ਜੀ, ਅਸੀ ਸੈਸਾਰੀ ਜੀਅ ਹਾਂ, ਸੈਸਾਰ ਦੀਆਂ ਗਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਤ ਅਗਾਧਿ ਬੋਧ ਦੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਪਣੁ ਜੀ ਏਹੁ ਵਸਤੁ ਰਖੀਐ ਆਤਮੇ, ਪਰੁ ਤਾਂ ਜੀ, ਕਿਛੁ ਰੁਜਗਾਰੁ ਕੀ ਡਲਾ ਹੀ ਹੈ, ਬੁਰਾ ਨਾਹੀ । ਜੇ ਮਨੁ ਸਉਦੇ ਉਪਰਿ ਨਾਹੀ ਤਾ ਤੂੰ ਸਉਦਾਗਰੀ ਹੀ ਕਰਿ^੬ । ਜੇ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਕਹਿਐ ਲਗਹਿ ਤਾਂ ਤੂੰ ਚਟਪਟ ਲੈ ਘੋੜੇ । ਤੂੰ ਸਉਦਾਗਰੀ ਹੀ ਜਾਹਿ, ਖਰਚੁ ਪਲੈ ਬੰਨੁ ਜਿ ਲਾਹਾ ਲੈ ਆਵਹਿ, ਤਾਂ ਸਭੁ ਕੋਈ ਕਹੈ ਜਿ ਧੰਨਿ ਭਾਈ ਨਾਨਕੁ ਕਾਲੁ ਵੇਦੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਨਿ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਉ ਕੀਤਾ ।” ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਾਹਗੁਰੂ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ:-

ਸੁਣਿ ਸਾਸਤ ਸਉਦਾਗਰੀ, ਸਤ੍ਰੇ ਘੋੜੇ ਲੈ ਚਲੁ ॥
ਖਰਚੁ ਬੰਨੁ ਚੰਗਿਆਈਆ, ਮਤੁ ਜੀ ਜਾਣਹਿ ਕਲੁ ॥
ਨਿਰੋਕਾਰ ਕੈ ਦੇਸਿ ਜਾਹਿ ਤਾ ਸੁਖਿ ਲਹਹਿ^੭ ਮਹਲੁ ॥ ੩ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਣਿ ਹੋ ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਮੈਂ ਘੋੜੇ ਵਿਹਾਇ ਕਰਿ, ਪਰਦੇਸਿ ਜਾਇ ਕਰਿ ਲਾਹਾ ਲੈ ਕਰਿ ਘਰਿ ਆਇ ਵੜਿਆ ਹਾਂ । ਕੇਹੇ ਘੋੜੇ ਵੇਚਿ ਆਇਆ ਹਾਂ ? ਜੇ ਕਿਛੁ ਵੇਚੁ ਸਾਸਤੁ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿ ਕੀਰੇ ਏਸੁ ਮਹਿ ਲਾਹਾ ਹੈ । ਏਹਿ ਸਤ ਕੇ ਘੋੜੇ ਵਿਹਾਈਅਨਿ ਜਿਨ ਕਾ ਲਾਹਾ ਪਲੈ ਪੜੈ । ਖਰਚੁ

^੧ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਸੋਚ’ । ^੨ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਹਸੁ’ । ^੩ਵਸਤੁ, ਸੋਦਾ । ^੪ਭਾਂਡਸਾਲ, ਮਾਲ ਗੁਦਾਮ, ਜਿੱਥੇ ਦੁਕਾਨ ਲਈ ਮਾਲ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ । ^੫ਕੋਟ (ਕਰੋੜਾਂ) (ਮੰਚੇ) ਵਿੱਚੋਂ ।
^੬ਦੂਜੀ ਪ੍ਰਤੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਏਥੇ ਇਹ ਵਾਧੂ ਪਾਠ ਹੈ-“ਏਸ ਵਿਚ ਸਭੇ ਬਾਤਾਂ ਹੋਨਿ” । ^੭ਸਹੀ ਪਾਠ-ਮਨ । ^੮ਪਾਵਹਿ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੇ ।

ਕੀਸਾ ਲਈਐ? ਜਿਤ ਗਲੇ ਚੰਗਾ ਹੋਦਾ ਹੈ। ਸਾਈ ਵਸਤੁ ਕਰੈ, ਏਹੁ ਏਸ ਦੇ ਸਾਥਿ ਖਰਚੁ ਹੋਆ।
ਪਣੁ ਰੇ ਜੀਅ! ਚੰਗਿਆਈਆ ਤੇ ਢਿਲਿ ਨਾ ਕਰਿ। ਮਤੁ ਜੀ ਜਾਣਦਾ ਹੋਵਹਿ ਜਿ ਅਸੁ ਨਾਹੀ ਕਲਿ
ਕਰੀਗਾ, ਨਾ ਕਰਹਿ ਸਿ ਛੋਤੀ ਕਰਿ, ਮਤਿ ਨਿਬਤਿ ਜਾਦਾ ਹੋਵਹਿ। ਏਸੁ ਸਉਦੇ ਦਾ ਫਲੁ ਤਹਾ ਜਾਣੀਐਗਾ, ਜਿਥੈ
ਏਸੁ ਜੀਅ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਤਿਥੈ ਏਸੁ ਬੇਪਾਰ ਦੀ ਕੀਮਤਿ ਜਾਣੀਐਗੀ। ਜਦਿ ਏਹੁ ਨਿਰੰਜਨ ਨਿਰੰਕਾਰ ਕੈ ਦੇਸਿ ਜਾਇਗਾ
ਅਰੁ ਸੁਖ ਮਹਲ ਮਹਿ ਵਾਸਾ ਪਾਵੇਗਾ ਤਬ ਏਸੁ ਸਉਦੇ ਕਉ ਏਹੁ ਜੀਉ ਭਲਾ ਕਰਿ ਮਨਾਵੇਗਾ ਅਰੁ ਪਛੋਤਾਵੇਗਾ ਭੀ
ਜਿ ਜਾਹਿ ਜਾਂਦੀ ਮੈ ਏਹੁ ਸਉਦਾ ਘਣਾ ਕਿਉ ਨ ਕੀਆ ਅਰੁ ਰਖਿਆ ਕਿਉ? ਜਿ ਕਿਛੁ ਥਾ ਸਿ ਮੈ ਪਰਮੇਸੁਰ
ਕੈ ਅਰਥਿ ਕਿਉ ਨ ਦੀਆ। ਬਾਬਾ ਜੀ! ਮੈਂ ਏਹੁ ਸਉਦਾਗਰੀ ਕਰੀ ਹੈ”। ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ।

ਤਬ ਦਾਦੇ ਕਾਲੂ ਕਹਿਆ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਉ ਜਿ, “ਬਚਾ! ਏਥੈ ਕੋਈ ਚਾਕਰੁ ਨੋਕਰੁ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਜਿ
ਅਗਲੇ ਦਾ ਮਰਤਬਾ ਵੇਖਿ ਕਰਿ ਚਾਕਰੁ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਜਿ ਏਦੁ ਚਾਕਰੀਅਹੁ^੧ ਏਨਿ^੨ ਕਿਛੁ ਪਾਇਆ ਹੈ
ਪਾਇਕੈ ਏਹਾ ਹੋਆ ਹੈ, ਮੈ ਭੀ ਏਹਾ ਚਾਕਰੀ ਕਰੀ, ਜਿ ਏਹਾ ਹੋਵਾਂ, ਪਣੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੀ ਚਾਕਰੀ ਕਿਉ ਕਰਿ ਕੀਰੈ?
ਆਦਿਸਟ ਪੁਰਖੁ ਦੇਖਿਆ ਨਾਹੀ, ਭਾਲਿਆ ਨਾਹੀ, ਕਿਉ ਕਰਿ ਕੀਰੈ? ਅਰ ਦੇਖੀਐ ਭਾਲੀਐ ਜਿ ਕਿਉ ਕਰਿ
ਭਾਲੀਐ? ਕਿਉ ਕਰਿ ਉਸ ਕੀ ਚਾਕਰੀ ਕਰੀਐ? ਜੇ ਤੂ ਸਉਦਾਗਰੀ ਨਾਹੀ ਕਰਦਾ ਤਾਂ ਚਾਕਰੁ ਲਗ।”
ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ। ਵਾਹਗੁਰੂ ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ:—

ਲਾਇ ਚਿਤੁ ਕਰਿ ਚਾਕਰੀ ਮੰਨਿ ਨਾਮੁ ਕਰਿ ਕੰਮੁ॥

ਬੰਨੁ ਬਦੀਆ ਕਰਿ ਪਾਵਣੀ ਤਾ ਕੋ ਆਖੈ ਪੰਨੁ॥

ਨਾਨਕ ਵੇਖੈ ਨਦਰਿ ਕਰਿ ਚੜੈ ਚਵਗਣ ਵੰਨੁ॥ ੪॥ ੨॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਣਿ ਬਾਬਾ ਜੀ! ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਚਿਤੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਉ
ਲਾਵਣਾ ਏਹੁ ਚਾਕਰੀ ਹੈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ। ਅਰੁ ਉਸ ਦਾ ਨਾਉ ਲੈ ਕਰਿ ਜਿ ਆਇਆ ਕੋਈ ਸੋ ਅਗਲਾ^੩ ਉਸ ਕੇ
ਨਾਮ ਉਪਰਿ ਖਤਾ ਹੋਆ ਉਠਿ, ਅਰੁ ਉਸ ਕਾ ਨਾਮੁ ਉਠਿ ਮੰਨਿਆ ਏਹੋ ਉਸੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਕਾਮੁ ਕੀਆ। ਉਹਿ
ਜਿ ਰਾਜਿਆਹੁ ਕੇ ਚਾਕਰ ਹੋਏ ਉਨਹੁ ਦਵਤਿ^੪ ਕਰਿ ਮਵਾਸੇ^੫ ਪਕੜੇ, ਬੰਧਿ ਆਂਣੇ। ਅਰੁ ਉਹੁ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ
ਚਾਕਰੁ ਹੋਆ ਏਨਿ ਦਵਤਿ ਕਰਿ ਜਿਤਨੇ ਬਿਕਰਮ^੬ ਬੇ ਏਤਨੇ ਹੀ ਬਾਂਧੇ। ਬਦੀ ਕਾਈ ਹੋਵਣੈ ਨ ਦੀਨੀਆ। ਬਦੀਆਂ
ਬੰਧੀਆਂ ਅਰੁ ਨੋਕੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਤਬ ਸਭਸ ਜਹਾਨ ਮਹਿ ਪੰਨਤਾ ਹੋਈ। ਜੇ ਭਾਈ ਪੰਨਿ ਏਹੁ ਜਿਨਿ ਨੋਕੀ
ਉਪਰਿ ਕਦਮੁ ਰਖਿਆ ਹੈ। ਪੰਨਿ ਏਸ ਕਾ ਜਨਮੁ ਜੇ ਸੁਕ੍ਰਿਤੁ ਕਰਤਾ ਹੈ। ਤੀਨਿ ਲੋਕ ਮਹਿ ਉਸ ਕੀ ਪੰਨਤਾ ਹੋਈ।
ਈਹਾ ਭੀ ਅਰੁ ਉਹਾ ਭੀ ਏਸ ਕੀ ਪੰਨਤਾ ਹੋਈ। ਬਾਬਾ ਜੀ! ਈਹਾਂ ਭੀ ਅਮਰ ਹੂਆ ਅਰੁ ਆਗੈ ਏਸ ਕੀ ਪੰਨਤਾ
ਹੋਈ। ਤਬ ਏਸ ਕੇ ਉਪਰਿ ਸ੍ਰੀ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਦਇਆਲੁ ਛੇ ਜਿ, ਏਹੁ ਮੇਰਾ ਭਲਾ ਚਾਕਰੁ ਹੈ, ਜਿਸ ਕੀ ਐਸੀ ਪੰਨਤਾ
ਹੈ, ਜਿ ਏਸੁ ਕਉ ਮੈ ਨਿਵਾਜਉ। ਤਬ ਏਸੁ ਚਾਕਰੀ ਕਰਿ ਬਾਬਾ ਜੀ! ਉਹੁ ਨਿਵਾਜਿਆ, ਹਮਹੁ ਏਹੁ ਚਾਕਰੀ
ਕਰੀ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਹੋਰੁ ਕਮਾਵੈ ਸੋ ਭੀ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਚਾਕਰੁ ਹੋਇ।” ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਸਗਲੇ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਵਾਹਗੁਰੂ।

ਤਬ ਦਾਦੇ ਕਾਲੂ ਨਮਸਕਾਰੁ ਕੀਆ ਜਿ, “ਪੰਨ ਨਾਨਕ ਜੀ! ਅਜੀਹੁ^੭ ਏਹੁ ਚਾਕਰੀ ਨਾਹੀ ਹੋਇ ਆਵਦੀ ਅਰੁ
ਤੈ ਏਹੁ ਚਾਕਰੀ ਕਮਾਈ ਹੈ ਤੂ ਅਸਾ ਉਪਰਿ ਕਿਰਪਾਲੁ ਹੋਹਿ ਜਿ ਤੇਰੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਅਸਾਡਾ ਭਲਾ ਹੋਵੈ”।

^੧ਭਾਵ-ਅਫਸੋਸ।

^੨ਨੋਕਰੀ ਤੋਂ।

^੩ਇਸ ਨੇ।

^੪ਦੂਜੀ ਪ੍ਰਤੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਏਥੇ

ਇਹ ਵਾਧੂ ਪਾਠ ਤੇ ਪਾਠ-ਛੇਦ ਹੈ:—ਤਬ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, ਮੈਂ ਚਾਕਰੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦਾ ਹਾਂ”। ਕਹੇ,

“ਅਦਿਸਟ ਕੀ ਚਾਕਰੀ ਕਿਉ ਕਰਿ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਦਿਸਦਾ ਭਾਲੀਦਾ ਨਾਹੀ। ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਆ ਕਿਛੁ ਦੇਵਾ ਹੈ?”

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ:

^੫ਬਹੁਤਾ।

^੬ਦੋੜ।

^੭ਆਕੀ, ਵਿਰੋਧੀ।

^੮ਭੈੜੇ ਕੰਮ, ਵਿਕਾਰ।

^੯ਸਾਥੋਂ।

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ; “ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਤੇਰੀਆ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜੇ ਅਸਾਡੀ ਚਾਕਰੀ ਚਾਂਦਿ ਪੜੀ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਘਤੀ^੧ ਤਾ ਤੇਰਾ ਸਰਵੰਸੁ ਹੀ ਤਰੈਗਾ, ਤੇਰੇ ਤਰਣ ਦੀ ਕਿਆ ਹੈ।” ਤਬ ਦਾਦੇ ਕਾਲੂ ਫੇਰੀ^੨ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਆ ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਵਾਹਗੁਰੂ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਸਤਿਗੁਰੂ।

ਸਲੋਕ^੩

ਬਦੀ ਸਿਆਨਪ ਤਉ ਮਿਏ, ਜਉ ਕਰਮੁ ਕਰੈ ਕਰਤਾਰੁ ॥

ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਏਕੋ ਸਿਮਰੀਐ, ਅਵਰੁ ਛਾਡਿ ਬਿਉਹਾਰਿ ॥ ੧ ॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹੁ ਗੁਰੂ, ਧੰਨ ਗੁਰੂ, ਸਤਿ ਗੁਰੂ। ਰਾਮੁ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥੨੨॥

ਅਸਲ ਫਸਲ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਪਿਤਾ ਕਾਲੂ ਨਾਲ)

ਜਬ ਬਤੀਸ ਬਰਸ ਕਾ ਹੋਆ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤਬ ਏਕ ਦਿਨਿ ਨਗਰਿ ਤਲਵੰਡੀ ਪੰਜਾਬ ਕੀ ਧਰਤੀ ਮਾਤਾ ਕੈ ਘਰਿ ਬਾ। ਤਬ ਬਹੁਤੁ ਪ੍ਰੀਤਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਉ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਨਾਵ ਕੀ ਉਪਜੀ, ਸੈਸਾਰ ਕੀ ਕਿਰਤਿ ਕੰਮ ਤੇ ਰਹਿ ਗੈਆ, ਲਾਗਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਭਗਤਿ ਕਰਣੈ, ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਕਉ ਲਾਗਾ ਸਿਮਰਣੈ। ਤਬ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਕੰਮੁ ਕਰਾਇਆ ਚਾਹਹਿ ਅਰੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸੰਉ ਕਿਛੁ ਕਹਿ ਭੀ ਨ ਸੰਕਹੀ^੪ ਜਿ ਕੰਮੁ ਕਿਰਤਿ ਕਿਛੁ ਤੂੰ ਕਰੁ ਅਰੁ ਸਬਬੀ ਸਬਬੀ ਆਖਿ^੫ ਭੀ ਕਰਾਇਆ ਚਾਹਹਿ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕਉ ਪਿਤਾ ਕਾਲੂ ਵੇਦੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਚਾ ਨਾਨਕਾ ! ਅਜੁ ਜੇ ਤੂੰ ਕਿਛੁ ਟਹਲ ਕਰਹਿ ਤਉ ਭਲਾ ਕਰਹਿ”। ਕਹੈ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਕੇਹੀ ਟਹਲ ਹੈ ?” ਕਹੈ, “ਹਲੀ ਪਾਸਿ ਜਾਇ ਖਤਾ ਹੋਹਿ, ਹਲ ਕਿਛੁ ਮੰਗਿ ਮੰਗਿ ਲੀਤੇ ਹੈਨਿ, ਖਸਮਾ ਬਗੈਰਿ ਹਾਲੀ ਕੰਮੁ ਕਰਦੇ ਨਾਹੀ। ਬਚਾ ! ਜੇ ਤੂੰ ਬਿੰਦਕ^੬ ਜਾਇ ਖਤਾ ਹੋਵਹਿ ਤਾਂ ਕੰਮੁ ਚਲੈ, ਮੇਰਾ ਜਾਣੁ ਹੋਦਾ ਨਾਹੀ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਹਲ ਜਿ ਤੁਸੀ ਵਾਹਿਦੇ ਹਹੁ, ਏਸ ਦਾ ਹਾਲਾ^੭ ਤਾ ਦੀਬਾਨੁ^੮ ਲਏਗਾ ਕਿ ਨਾ ਲਏਗਾ ?” ਕਹੈ, “ਬਚਾ ! ਦੀਬਾਨੁ ਹਾਲਾ ਲਏਗਾ”। ਕਹੈ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਮਸਕਤਿ^੯ ਅਸੀ ਕਰਹਿ ਅਤੇ ਹਾਲਾ ਦੀਬਾਨ ਲਏ, ਸੁ ਏਤ ਟਹਲੈ^{੧੦} ਹਉ ਨਾਹੀ ਜਾਦਾ। ਪਣੁ ਜੇ ਹਾਲਾ ਦੀਬਾਨੁ ਨਾ ਲਈ ਤਾਂ ਹਉ ਜਾਈ।” ਕਹੈ, “ਬਚਾ ! ਹਾਲਾ ਤਾ ਨ ਲਈਐ ਜੇ ਦੀਬਾਨ ਦੀਅਹੁ ਦਰਗਾਹਹੁ ਲਿਖਾਇਆ ਜਿ ਭਾਈ ਵਾਹੀ ਇਨਾਮਿ ਛੁਟੀ,^{੧੧} ਤਾਹੀ ਹਾਲਾ ਨਾ ਲਈਐ।” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਪਿਛੇ ਏਵ^{੧੨} ਮੈ ਕਿਉ ਜਾਉ ਇਸੁ ਕਾਮ ਕਉ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਇਸੇ ਹੀ ਪਰਥਾਇ ਸਲੋਕੁ ਕੀਆ ਜਿ:-

^੧ਦੂਜੀ ਪ੍ਰਤੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ-“ਤੇਰੀ ਕਿਆ ਚਲੀ ਹੈ”। ^੨ਪਾਈ। ^੩ਪਾਠ-ਫੇਦ : “ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਇ ਕਰਿ।” ^੪ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ। ^੫ਸਕਣ। ^੬ਆਖ ਕੇ, ਕਹਿਕੇ। ^੭ਪਲ ਬੱਟ। ^੮ਮੁਆਮਲਾ। ^੯ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ। ^{੧੦}ਮੁਸ਼ੱਕਤ, ਮਿਹਨਤ। ^{੧੧}ਟਹਿਲ ਅਥਵਾ-ਸੇਵਾ ਵਾਸਤੇ। ^{੧੨}ਵਾਹੀ ਇਨਾਮ ਵਿਚ ਛੁਟੀ, ਭਾਵ-ਮੁਆਮਲਾ ਮੁਆਫ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ^{੧੩}ਪਿਛੇ ਪਿਛੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਫਸਲਿ ਅਹਾੜੀ ਏਕੁ ਨਾਮੁ, ਸਾਵਣੀ ਸਚੁ ਨਾਉ ॥

ਮੈ ਮਹਦੂਦ^੧ ਲਿਖਾਇਆ ਖਸਮੈ ਕੈ ਦਰਿ ਜਾਇ ॥

ਦੁਨੀਆ ਕੇ ਦਰ ਕੇਤੜੇ, ਕੇਤੇ ਆਵਹਿ ਜਾਹਿ ॥

ਕੇਤੇ ਮੰਗਹਿ ਮੰਗਤੇ, ਕੇਤੇ ਮੰਗਿ ਮੰਗਿ ਜਾਹਿ^੨ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

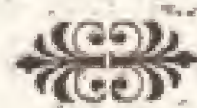
ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜੇ, “ਬਾਬਾ ਜੀ! ਮੈਂ ਸਾਵਣੀ ਅਹਾੜੀ ਦਾ ਹਾਲਾ ਬਕਸਾਇ ਆਵਾਂਗਾ, ਮਹਦੂਦ ਲਿਖਾਇ ਲੈ ਆਵਾਂਗਾ।” ਤਬ ਦਾਦੇ ਕਾਲੂ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਸੋ ਕਵਣੁ ਦਰੁ, ਕਉਣੁ ਦਰਗਾਹ ਜਿਸ ਬਾਵਹੁ ਤੂ ਲਿਖਵਾਇ ਲੈ ਆਵਹਿਗਾ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ! ਅਹਾੜੀ ਦਾ ਫਸਲੁ ਮੇਰਾ ਏਕੁ ਨਾਮੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਅਰੁ ਸਾਵਣੀ ਕਾ ਫਸਲੁ ਮੇਰਾ ਏਹੁ ਜੇ ਮੁਖਹੁ ਸਚੁ ਬੋਲੀ, ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਨਿਮਰੀ। ਜਿ ਏਹੁ ਮੇਰਾ ਸਾਵਣੀ ਕਾ ਫਸਲੁ ਹੈ। ਏਕੁ ਮਹਦੂਦ ਐਸਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਲਿਖਾਇਆ ਹੈ ਅਰੁ ਜੇ ਏਹੁ ਖੇੜੀ ਨ ਕਰੈ ਮੋ ਕਿਆ ਵਧੈ ਅਰੁ ਖਲਵਾੜੇ ਕਿ ਘੜੈ। ਹੋਰੁ ਸਭਿ ਮੰਗਤੇ ਹੈ ਮੇਰੇ ਖਸਮ ਕੇ ਦਰਿ, ਮੰਗਿ ਖਾਤੇ ਹੈ, ਤਿਨ ਕਾ ਕਿਆ ਨਾਉ ਹੈ, ਏਹੁ ਤਰੁ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਜਿਨਹੁ ਦੀਬਾਨਹੁ ਪਾਸਿ ਜਾਇ ਕਰਿ ਕਹਉ ਜਿ ਮਹਦੂਦ ਏਹੁ। ਬਿਨਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਤੇ ਹੋਰੁ ਕਵਣੁ ਹੈ ਜੇ ਮਹਦੂਦ ਦੇਇ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕਉ ਦਾਦੇ ਕਾਲੂ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਰਾ ਨਾਨਕਾ! ਜੇ ਤੁਧੁ ਦਰਗਾਹਹੁ ਇਨਾਮੁ ਪਾਇਆ ਤਾਂ ਅਸੀ ਸਭੇ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਵਹਿਗੇ। ਅਸਾਡੀ ਦੀਨ ਦੁਨੀਆਂ ਭੁਖ ਉਤਰੀ।” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਬਾਬਾ ਜੀ! ਜਿ ਕੋਈ ਤੁਮਾਰਾ ਸਹਲੰਗੀ ਹੋਇਗਾ ਤਿਸੁ ਕੀ ਛੀ ਭੁਖ ਜਾਇਗੀ।” ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ।

ਸਲੋਕ^੩।

ਉਹੀ ਦੇਇ ਉਹੁ ਦਿਲਾਵੈ ॥ ਤਿਉ ਤਿਉ ਕਰੈ ਜਿ ਕਰਤੇ ਭਾਵੈ ॥

ਨਾਹੀ ਕੋਈ ਤਿਸੇ ਦੇ ਦਾਵੈ^੪ ॥ ਨਾਨਕ ਦਾਸੁ ਤਿਸ ਦੇ ਗੁਨ ਗਾਵੈ ॥੧॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ। ਰਾਮੁ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੨੩ ॥

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰ ਨੂੰ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਾ ਬਹੁਣੇਈ ਬਾ ਜੈਰਾਮੁ ਉਪਲ^੫, ਓਹੁ ਖਾਨ ਪੁਰ^੬ ਰਹਦਾ ਬਾ। ਦਉਲਤ ਖਾਨ ਕਾ ਚਾਕਰੁ ਬਾ। ਦਉਲਤ ਖਾਨ ਲੋਦੀ ਕਾ ਓਹੁ ਮੋਦੀ ਬਾ। ਪਣੁ ਖਰਾ ਭਲਾ ਬਾ, ਦਉਲਤ ਖਾਨ ਕਾ ਇਤਬਾਨੀ ਬਾ। ਤਿਨਿ ਸੁਣਿ ਪਾਇਆ ਜੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਘਰ ਕਾ ਕਾਮੁ ਛੋਡਿਆ ਹੈ। ਉਹੁ ਉਦਾਸੁ ਹੋਇ ਰਹਿਆ

^੧ਪਟਾ ਜਾਂ ਮੁਆਫੀ ਦਾ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ।

^੨ਵਾਰ ਮਲਾਰ, ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੧ ॥

^੩ਸੰਬੰਧੀ ਜਾਂ

ਸੰਗੀ ਸਾਥੀ।

^੪ਸਿਰੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਰਚਿਤ ਸਲੋਕ।

^੫ਅਰਥਾਤ—ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਦਾਵਾ ਕਟਨ ਵਾਲਾ

ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ।

^੬ਖੜੀਆਂ ਦੀ ਇਕ ਜਾਤਿ। ਪਰ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਜੇ ਰਾਮ

ਉਪਲ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਪਲਤਾ ਖੱਤਰੀ ਸੀ।

^੭ਦੂਜੀ ਪ੍ਰਤੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ—“ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ।”

ਹੈ। ਘਰਿ ਜੀਉ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਾ ਟਿਕਤਾ ਨਾਹੀ। ਤਬ ਉਨਿ ਜੈ ਰਾਮ ਕਹਿ ਭੋਜਿਆ, ਆਪਣੇ ਨਫਰ ਹਥਿ
ਕਿਤਾਬਤ ਲਿਖਿ ਭੋਜੀ ਦਾਦੇ ਕਾਲੂ ਨੋ ਜਿ, “ਮੈਂ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਜਿ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਬਿਰਕਤੁ ਹੋਆ ਹੈ ਸੈਸਾਰ ਤੇ,
ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੰਉ ਤੁਸੀ ਮੇਰੇ ਪਾਸਿ ਭੋਜਿ ਦੇਹੁ ਜਿ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਾ ਜੀਉ ਲਗੈ ਹਮ ਸਾਥਿ। ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਾ ਮੇਰੇ
ਸਾਥਿ ਬਹੁਤੁ ਇਕਲਾਸੁ¹ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਸਾਥ ਇਸ ਕਾ ਜੀਉ ਲਗੈਗਾ। ਤਬ ਏਕ ਚੀਰੀ² ਦਾਦੇ ਕਾਲੂ ਨੋ ਜੈ ਰਾਮਿ ਭੋਜੀ ਜਿ,
“ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਨੋ ਮੇਰੇ ਪਾਸਿ ਭੋਜਣਾ”, ਇਕ ਕਿਤਾਬਤਿ³ ਜੈ ਰਾਮਿ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੰਉ ਭੋਜੀ ਜਿ, “ਜੀ ਅਸਾਡੇ
ਜੀ ਬਹੁਤ ਚਾਹ ਹੈ ਤੁਸਾਡੇ ਦਰਸਨ ਦੀ, ਤੁਸਾਂ ਅਸਾਂ ਉਪਰਿ ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਕੈ ਦਰਸਨੁ ਦੇਵਣਾ, ਪਰਮੇਸਰ ਕੇ
ਨਮਿਤ ਅਸਾਂ ਪਾਸਿ ਆਵਣਾ”। ਤਬ ਦਾਦੇ ਕਾਲੂ ਭੀ ਭਲਾ ਮਨਾਇਆ। ਅਰੁ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੈ ਜੀ ਪਾਸਿ ਬਸੀ
“ਜਿ ਜਾਈਐ”। ਜੀ ਬਸੀ ਜਿ ਕਿਛੁ ਰੁਜਗਾਰੁ ਕੇ ਮਿਲਣੁ ਕੀ ਸੁਖ ਕੈ ਵਾਸਤੇ⁴ ਜੀ ਨਾ ਬਸੀ; ਪਤੁ ਲੇਖੁ ਪਰ ਗਇਆ⁵,
ਆਇ ਲੇ ਚਲਿਆ ਸੰਜੋਗੁ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰ ਕੰਉ ਚਲਿਆ। ਦਾਦੇ ਕਾਲੂ ਪਹੁਚਾਇਆ, ਜੋਤੋ
ਸੀਵਾਏ, ਘੋੜੇ ਪਹੁਚਾਏ; ਜਿ ਘੋੜੇ ਦੁਇ ਕੋਤਲ ਇਕ ਹੋਠਿ ਦੁਇ ਉਠ ਅਸਥਾਬ ਨੋ, ਤੰਬੂ, ਸਰਾਇਚੇ⁶, ਵਿਛਾਵਣੇ, ਕਨਾਤਾ,
ਅਸਥਾਬੁ, ਕਪੜੇ, ਹੰਡਵਾਈਆ⁷ ਲਦਣੇ ਨੋ ਨਫਰ⁸ ਸਾਥਿ ਮਿਲੇ ਖਰਚੀ ਰੁਪਯੇ⁹ ਦੰਮ ਸਾਥ ਮਿਲੇ। ਦਸ ਅਸਵਾਰ ਸਾਥਿ
ਚਲੇ, ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕੈ ਸਾਥਿ, ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਨਗਰ ਕੰਉ ਚਲੇ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਪਾਸ ਤੇ ਨਗਰ ਕੇ ਲੋਕ ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਗਏ।
ਅਰੁ ਜਿਤਨੇ ਬੇਦੀ ਬੇ : ਤਾਏ, ਪਿਤੀਏ ਭਾਈ-ਭਤੀਜੇ ਮਛਿ ਬਿਦਾ ਛੁਏ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਾਥਿ ਅਤੈ
ਹੀ ਬਲਿਪਣ ਮੈ ਭੀ ਸਾਬੇ ਖੋਲਤਾ ਮਰਦਾਨਾ ਡੂਮੁ ਕਲਾਲਾਂ ਕਾ¹⁰ ਤਲਵੰਡੀ ਰਾਇ ਭੋਐ ਕੀ ਰਹਦਾ, ਰਥਾਬੁ
ਵਜਾਇਦਾ, ਨਾਮ ਕੰਬੀਰ ਤਿਲੋਚਨ ਰਵਿਦਾਸ ਧੰਨੇ ਬੇਦੀ ਕੇ ਪਦੇ ਗਾਵਤਾ। ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕੈ ਅਗੈ ਪਦੇ ਗਾਵਤਾ।
ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਾ ਜੀਉ ਉਸ ਹੀ ਸਾਥਿ ਲਗਤਾ। ਸਾਰੇ ਲੋਕੁ ਸੈਸਾਰ ਤੇ ਜਿਤਨਾ ਤਲਵੰਡੀ ਬਸਤਾ ਆਪਣਾ
ਪਰਾਇਆ ਬਾ ਤਿਤਨਿਆਂ ਸਾਥਿ ਤੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਕਾ ਜੀਉ ਮਰਦਾਨੇ ਸਾਥਿ ਲਗਤਾ। ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕੰਉ
ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਸਾਥਿ ਲਿਆ¹¹। ਤਬ ਅਵਰੁ ਲੋਕ ਬਾਬੇ ਜੀ ਸਾਥਿ ਤੇ ਬਿਦਾ ਹੋਏ। ਕਈਕ ਲੋਕ ਜਿਤਨੇ ਸਾਥਿ ਬੇ ਮਾਤਾ
ਪਿਤਾ ਬੇ ਤੇ ਅਗੈ ਅਭਤ ਵੰਜਣ¹² ਕੰਉ ਸਾਥਿ ਚਲੇ। ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਅੰਦਰਿ¹³ ਵਿਦਾ ਕਰ ਗੀਆ। ਸ੍ਰੀ
ਚੰਦੁ ਲਖਮੀ ਵਾਸੁ ਪੇਰੀ ਪਾਇ ਕਰਿ ਦਾਈ ਲੈ ਖੜੀ ਹੋਈ। ਦਾਈ ਕੰਉ ਆਗਿਆ ਹੋਈ ਜਿ ਏਨਾ ਕੰਉ ਤੂੰ ਆਪਣੈ
ਭੇਰੇ ਲੈ ਜਾਹਿ। ਤਬ ਦਾਈ ਸਿਰੁ ਨਿਵਾਇ ਕਰਿ ਬਾਲਕਾਂ ਕੰਉ ਭੇਰੇ ਲੈ ਗਈ। ਤਬ ਮਾਤਾ ਘੁੰਮੀ¹⁴ ਮੂਲੇ ਧੀ ਚੋਣੀ,
ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੈਰੀ ਪਤੀ। ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਪਰਮੇਸੁਰ ਅਰਾਧਣਾ, ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਹੀ ਕਰਣੀ,
ਅਸੀ ਬਬ¹⁵ ਹੀ ਆਵਹਿਗੇ”। ਤਬ ਮਾਤਾ ਘੁੰਮੀ ਬੈਰਾਗੁ ਲਗੀ ਕਰਣੇ ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ,
“ਏ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਪਿਆਰੀ! ਤੂ ਬੈਰਾਗੁ ਕਿਉ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਸੀ ਫਿਰਿ ਬਬ ਹੀ ਆਵਹਿਗੇ।” ਤਬ ਘੁੰਮੀ ਕਹਿਆ
ਜਿ, “ਜੀ, ਜਾ ਤੂ ਐਥੇ ਸਹਿ¹⁶ ਤਾ ਅਸਾਨੁ ਮੁਹਿ ਨ ਲਾਇਦੋਗੇ¹⁷, ਹੁਣਿ ਤੂ ਓਥੇ ਗਏ ਬੇ¹⁸ ਕਿਆ ਆਵਹਿ¹⁹?” ਤਬ

¹ਇਕਲਾਸ, ਪ੍ਰੇਮ। ²ਚਿੱਠੀ। ³ਇਕ ਸਤ ਕਿਤਾਬਤ ਕਰ ਕੇ ਅਥਵਾ ਲਿਖਕੇ, ਭਾਵ ਚਿੱਠੀ।
⁴ਪਤ ਗਿਆ, ਪੈ ਗਿਆ। ⁵ਸੰਰਾਚਹ, ਛੋਟਾ ਤੰਬੂ। ⁶ਦੁਲਾਈਆਂ। ⁷ਨੋਕਰ। ⁸ਦੁਜੀ
ਪ੍ਰਤੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ—‘ਰੁਪਯੇ ਪੰਜੀਹੇ’। ⁹ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਰ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਵੇਦੀਆਂ ਦਾ
ਮਿਰਾਸੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—“ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਤਾ... ਮਰਦਾਨਾ ! ਤੂੰ ਵੇਦੀਆਂ ਦਾ ਮਿਰਾਸੀ ਹੈ, ਤਉ ਹੋਰ ਬੋ ਮੰਗਣਾ
ਨਾਹੀ”। ¹⁰ਦੁਜੀ ਪ੍ਰਤੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ—ਏਥੇ ਇਹ ਪਾਠ-ਛੇਦ ਹੈ—‘ਏਕ ਮਰਦਾਨਾ ਡੂਮੁ ਕਲਾਲਾ ਕਾ ਓਹੁ
ਭੀ ਦਾਦੇ ਕਾਲੂ ਸਾਥਿ ਦੀਆ ਜਿ ਕਦੀ ਕਦੀ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਾ ਜੀਉ ਇਸ ਸਾਥਿ ਸਾਥਿ ਲਗਤਾ ਹੋਤਾ ਹੈ, ਇਹ
ਭੀ ਨਾਲੇ ਜਾਉ’। ¹¹ਅਗੈ ਛੱਡਣ ਜਾਣ ਲਈ। ¹²ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮਾਤਾ ਸੁਲੱਖਣੀ ਜੀ ਕੋਲ।
¹³ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਮ ਸੁਲੱਖਣੀ ਸੀ। ¹⁴ਬੀਘ, ਛੇਤੀ।
¹⁵ਐਥੇ (ਏਥੇ) ਸਹਿ (ਸੀ)। ¹⁶ਅਰਥਾਤ—ਸਾਨੂੰ ਮੁੱਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਾਉਂਦਾ। ¹⁷ਭਾਵ—ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ
ਗਿਆ। ¹⁸ਕੀ ਆਵੇਗਾ ?

ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੀ ਪਿਆਰੀਐ ! ਐਥੇ ਹੋਏ ਤੁਸਾ ਨੇ ਕਿਆ ਕਰਦੇ, ਚਾਰਿ ਦਿਨ ਉਥਾਉ ਹੀ ਜਾਇ ਬੈਠਹਿ” । ਤਬ ਘੁੰਮੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਜਾ ਤੂ ਐਥੇ ਸਹਿ ਤਾ ਹਉ ਜਾਣਦੀ ਜਿ ਦੀਨ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਪਾਤਸਾਹੀ ਮੈਂਹੀ ਹੀ ਹੈ । ਹੁਣਿ ਮੇਰੇ ਛਾਣੈ ਸਾਰਾ ਸੈਸਾਰੁ ਉਜਾਤਿ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਸੈਸਾਰੁ ਕਿਤੁ ਕੰਮਿ ਹੈ, ਤੁਧੁ ਬਿਨੁ ਜੀ ! ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਨਾਹੀ” । ਤਬ ਇਤਨੇ ਕਹਣੇ ਸਿਉ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਹੋਆ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜਾਹਿ ਘੁੰਮੀਏ ! ਦੀਨ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਪਾਤਸਾਹੀ ਤੁਧ ਨੇ ਹੋਈ” । ਤਬ ਫੇਰਿ ਮਾਤਾ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਮੈ ਦੀਨ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆ ਕਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨਿ, ਮੇਰੇ ਕੰਮਿ ਤੂਹੀ ਹੈ । ਨਾ ਹਉ ਦੀਨ ਦੀ ਭੁਖੀ ਹਾਂ; ਨ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਭੁਖੀ ਹਾਂ—ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਦਰਸਨ ਦੀ ਭੁਖੀ ਹਾਂ, ਮੈਨੇ ਜੀ ਤੂ ਨਾਲੇ ਲੈ ਚਲੁ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਦੇਖੁ, ਹੁਣਿ ਜਾਂਦੇ ਹਹ, ਜਬ ਕਿਛੁ ਰੁਜਗਾਰੁ ਹੋਵੈਗਾ ਤਾ ਤੇਰੇ ਤਾਈ ਸਦਾਇ ਲਈਗਾ” । ਤਬ ਘੁੰਮੀ ਬੋਲੀ ਜਿ, “ਜੀ, ਤੈ ਮੇਰੀ ਕਿਆ ਪਤੀ ਹੈ ਜਿ ਤੂ ਮੈਨੇ ਸਦਾਇ ਲੈਹਿ, ਮੇਰਾ ਕਿ ਬਿਚੁ ਹੈ ਜਿ ਤੂੰ ਮੈਨੇ ਸਦਾਇਹਿ, ਪਣੁ ਤੂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਵਚਨੁ ਦੇਹਿ ਜਿ ਭਰੋਸਾ ਹੋਵੈ ਤੇਰੇ ਵਚਨਿ ਕਰਿ ਕਰਿ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜਾਹਿ ਮੂਲੇ ਧੀਏ ! ਮੇਰਾ ਵਚਨੁ ਹੈ ਤੈਨੇ ਸਦਾਇ ਲਈਗਾ, ਕੈ ਮੈ ਆਵੀਗਾ” । ਤਬ ਮਾਤਾ ਘੁੰਮੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਉ ਚਰਨ ਬੰਦਨਾ ਕਰੀ ਅਰੁ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ । ਚਰਨ ਬੰਦਨਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਮਾਤਾ ਘੁੰਮੀ ਬਿਦਾ ਭਈ । ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਬਾਹਰਿ ਆਏ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਅਵਰ ਲੋਕ ਜੁ ਥੇ ਨਗਰ ਕੇ ਤਿਨਾ ਸਾਥਿ ਬਿਦਾ ਕਰੀ । ਤਬ ਮਾਤਾ ਘੁੰਮੀ ਨਮਸਕਾਰੁ ਕੀਆ ਅਰੁ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਅਸੀਰਬਾਦੁ ਦੀਆ ਜਿ, “ਬਚਾ ! ਤੇਰਾ ਭਲਾ ਹੋਇ । ਪਰਮੇਸੁਰ ਤੈਨੇ ਸਿਧੀ ਪਾਏ” । ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਕੈ ਜੀ ਬਸੀ ਜਿ, “ਐਥੇ ਉਦਾਸੁ ਵਾਸੁ ਰਹਦਾ ਹੈ, ਮਤੁ ਓਥੇ ਜੀਉ ਨਾਨਕ ਕਾ ਲਗੈ । ਜਿਉ ਜਾਇ ਤਿਉ ਭਲਾ ਹੋਇ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਚਰਨ ਬੰਦਨਾ ਕਰੀ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਕਉ, ਚਰਨ ਬੰਦਨਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਫੇਰਿ ਨਮਸਕਾਰੁ ਕੀਆ । ਤਬ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਲੋਕੁ ਕੁਟੰਬ ਸਭੁ ਬਿਦਾ ਹੁਏ ।

ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਘੋੜੈ ਅਸਵਾਰੁ ਹੋਆ, ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰ ਕਉ ਚਲੇ । ਮਜਲ ਦਰਿ ਮਜਲ ਚਲਤੇ ਚਲਤੇ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰਿ ਆਏ । ਪੈਂਤੀਸ ਬਰਸਾਂ ਕਾ ਅਰੁ ਛਿਆਂ ਸਾਢਿਆਂ ਮਾਹਾਂ ਦਾ ਜਬ ਹੋਆ ਤਬ ਆਇ ਜੈ ਰਾਮ ਨੇ ਮਿਲੇ । ਜੈ ਰਾਮੁ ਸਚਿਹਾਂ ਆਇ ਮਿਲਿਆ, ਰਾਮ ਰਾਮ ਕਰਿ ਕੈ ਗਲਿ ਮਿਲੇ । ਜੈ ਰਾਮਿ ਗਲਿ ਮਿਲਿ, ਸੁਖ ਪੁਛਿ ਕਰਿ ਘਰਿ ਲੈ ਆਇਆ । ਵਿਛਾਵਣੇ ਵਿਛਾਏ, ਆਇ ਘਰਿ ਬੈਠਾ । ਅਗਲੀ ਪਿਛਲੀ ਬਾਤ ਪੁਛਿ ਕਰਿ ਨਿਸਾ ਕੀਨੀ । ਪਰਸਾਦੁ ਜੇਵਿਆ, ਅਸਾਇਸ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸੋਏ । ਪ੍ਰਾਤ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰਿ ਪਛਮ ਕੀ ਦਿਸਾ ਕੀ ਤਰਫ ਆਇ ਬਾਹਰਿ ਇਸਨਾਨੁ ਕੀਆ, ਦਰੀਆਵ ਉਪਰਿ । ਬਹੁਤਿ ਇਸਨਾਨੁ ਕਰਿ, ਤਿਲਕੁ ਚੜਾਇ ਕਰਿ, ਕਪੜੇ ਪਹਰਿ ਕਰਿ ਆਇ ਭੇਰੇ ਬੈਠੇ । ਜੈ ਰਾਮੁ ਭੀ ਇਨਾਨੁ ਕਰਿ ਕਰਿ, ਤਰਪਣੁ ਗਾਇਤ੍ਰੀ ਪੜਿ ਕਰਿ, ਤਿਲਕੁ ਚੜਾਇ ਕਰਿ ਕਪੜੇ ਪਹਰਿ ਕਰਿ ਆਇ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਉ ਮਿਲਿਆ, ਰਾਮ ਰਾਮ ਕਰੀ । ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਭੀ ਬਹੁਤੁ ਆਦਰੁ ਕੀਆ, ਉਠਿ ਖੜੇ ਹੋਏ । ਤਬ ਜੈ ਰਾਮ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬੈਠੀਐ ਜੀ, ਬੈਠੀਐ” । ਜੈ ਰਾਮੁ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬੈਠਿ ਗਏ, ਬੈਠੇ ਕਰਿ ਕਹਿਆ ਜੈ ਰਾਮ ਜਿ, “ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਇਉਂ ਬਣਤੀ ਹੈ ਜਿ ਰੁਜਗਾਰੁ ਭੀ ਹੋਇ ਅਰੁ ਸਿਰੇ ਕਾਰਿ ਭੀ ਹੋਇ, ਕਿਉ ਜਿ ਬਡੇ ਆਦਮੀ ਸਿਉ ਕੋਈ ਅਸਨਾਉ^{੧੦} ਹੋਤਾ ਹੈ ਜਿ ਤਿਸ ਕਾ ਰੁਜਗਾਰੁ ਭੀ ਹੋਤਾ ਹੈ, ਸੈਸਾਰ ਕੈ ਬਿਖੇ ਸ੍ਰੀਕਾਰੁ ਭੀ ਹੋਤਾ ਹੈ ਜਿ ਫਲਾਨਾ^{੧੧} ਫਲਾਨੇ ਕਾ ਅਸਨਾਉ^{੧੨} ਹੈ ਕਿ ਚਾਕੁਰੁ ਹੈ; ਏਹੁ ਬਡਾ ਆਦਮੀ ਹੈ—ਚਾਰਿ ਕੰਮ^{੧੩} ਹਮਾਰੇ ਸਵਾਰੇਗਾ, ਕੈ ਏਕ ਦਿਨਿ ਕੰਮ

^੧ਲਵਾਂਗਾ ।

^੨ਪੈਰਾਂ ਉਥੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ।

^੩ਪੈਂਤੀ ਵਰ੍ਹੇ ਸਾਢੇ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਉਮਰ ਦਾ ।

^੪ਸਾਢ੍ਹਾਂ, ਸਾਹਮਣਿਓਂ, ਅੱਗੋਂ ।

^੫ਤਸੱਲੀ ।

^੬ਆਸਾਇਸ, ਸੁਖ, ਚੰਨ, ਆਰਾਮ ।

^੭ਸਵੇਰੇ ।

^੮ਬੈਠ ਕੇ ।

^੯ਸਤਿਕਾਰ, ਆਦਰ ।

^{੧੦}ਆਸਨਾਈ, ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ।

^{੧੧}ਅਮਕਾ ।

^{੧੨}ਜਾਣੁ ।

^{੧੩}ਭਾਵ ਕਈ ਕੰਮ ।

ਆਵੇਗਾ'। ਲੋਕਾ ਮਾਹਿ ਸ੍ਰੀ ਕਾਰੁ ਹੋਤਾ ਹੈ। ਅਰੁ ਏਹੁ ਪਾਤਸਾਹ ਕਾ ਦਰਬਾਰੁ ਹੈ, ਇਕ ਟਹਲ ਹਵਾਲੈ ਹੋਇ
ਓਹਿ ਉਸ ਹੀ ਟਹਲ ਮਹਿ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਇ ਜਾਤੇ ਹੈ। ਤੁਮਰੀ ਮਨਸਾ ਕਿਉ ਹੈ? ਜੇ ਤੁਮਰੀ ਇਛਾ ਹੋਇ ਬੈਠੇ
ਅਸਾਇਸਿ ਕਰਹੁ ਤਉ ਹਮਰਾ ਸਿਰੁ ਤੁਮਾਰੇ ਪਾਵ, ਬੈਠੇ ਅਸਾਇਸ ਕਰਹੁ। ਅਰੁ ਜੇ ਕਿਛੁ ਰੁਜਗਾਰੁ ਭੀ ਕਰੀਐ ਤਉ
ਏਕ ਬਾਰ ਦਵਲਤ ਖਾਨ¹ ਕੰਉ ਮਿਲੀਐ, ਜੇ ਕਿਛੁ ਰੁਜਗਾਰੁ ਭੀ ਕਰੀਐ।² ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ
ਜਿ, “ਭਲਾ ਹੋਇ ਜਿਉ ਤੁਮਰੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਤਿਵ ਕਰਹੁ ਰੁਜਗਾਰੁ ਕਰਣਹਾਰਾ ਆਪੇ ਹੈ, ਜੇ ਕਿਛੁ ਉਸੁ ਕਰਣਾ ਹੈ
ਤਿਉ ਹੀ ਕਰਹਿਗੇ ਹਮਿ, ਪਣੁ ਜੀ ਏਕ ਬਾਰਿ ਮਿਲਿਆ ਚਾਹੀਐ”। ਕਹੈ, “ਸਹੀ”। ਕਹੈ “ਸਹੀ”। ਤਬ ਜੈਰਾਮਿ ਬਾਬੇ
ਨਾਨਕ ਕੰਉ ਬੈਠਾਇ ਕਰਿ ਜਾਇ ਦਵਲਤ ਖਾਨ ਕੰਉ ਮਿਲਿਆ, ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਅਰਜੁ ਕੀਆ ਅਰੁ ਪਸਤੋ³ ਮਹਿ ਸਮਝਾਇਆ
ਜਿ, “ਜੀ, ਏਕ ਮੇਰਾ ਸਾਕੁ ਹੈ ਅਰੁ ਮਰਦਾਨਾ⁴ ਆਦਮੀ ਹੈ, ਖੂਬੁ ਲਾਇਕੁ ਹੈ। ਮੁਹੀਮ⁵ ਸਰਿ ਕਰਣਹਾਰਾ ਹੈ, ਜੇ
ਹੁਕਮੁ ਹੋਵੈ ਤਾ ਪਾਵ ਦੇਖੈ”। ਤਬ ਖਾਨ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਵਾਹੁ! ਵਾਹੁ! ਬਹੁਤੁ ਖੂਬੁ, ਬੁਲਾਈਐ”। ਤਬ ਜੈ
ਰਾਮੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਉ ਆਇ ਮਿਲਿਆ, ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਚਲੀਐ ਅਰੁ ਕਿਛੁ ਪੇਸਕਸੀ⁶
ਕੀਚੈ”। ਕਹੈ, “ਜੀ, ਭਲਾ ਹੋਇ”। ਏਕ ਕੋਤਲੀ ਪਾਕ ਐਰਾਕੀ ਘੋੜਾ⁷ ਬਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਾ, ਓਹੁ
ਸਵਾਰਿ ਪਹਿਰਾਇ ਕਰਿ ਪੇਸ ਕਸੀ ਕੰਉ ਕੀਆ ਅਰੁ ਰੁਪਯੇ ਪਰਕਾਲੇ⁸ ਪੇਸਕਸੀ ਕੰਉ ਕੀਏ। ਤਬ ਦਿਨ ਚੜਤੇ
ਸਾਥਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਵਲਤ ਖਾਨ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ, ਪੇਸਕਸੀ ਗੁਦਰਾਨੀ⁹। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ
ਸੂਰਤਿ ਦੇਖ ਕਰਿ ਦਵਲਤ ਖਾਨੁ ਲੋਦੀ ਬਹੁਤੁ ਖੁਸੀ ਹੋਇ ਗਇਆ। ਦਵਲਤ ਖਾਨਿ ਕਹਿਆ ਜਿ,
“ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਖੁਦਾਇ! ਤੇਰੀ ਪੈਦਾਇਸਿ, ਤੂ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ! ਐ ਜੈ ਰਾਮੁ!” ਕਹੈ, “ਜੀਵੈ ਖਾਨੁ”। “ਈ ਮਰਦ
(ਰਾ) ਨਾਮੁ ਚੀਸਤ¹⁰?” “ਖਾਨ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ! ਨਾਨਕੁ ਅਸਤ ਈ ਮਰਦ ਨਾਮੁ”। ਕਹੈ, “ਜੈ ਰਾਮ! ਈ ਮਰਦ¹¹
ਖੁਦਾਈ ਸੂਰਤਿ ਨਜ਼ਰਿ ਆਵਤਾ ਹੈ, ਨੇਕ ਖੁਦਾਇ ਕਾ ਹੈ। ਜੈਸਾ ਤੂ ਕਹਤਾ ਥਾ ਤਿਸ ਤੀ ਭੀ ਬਲਕਿ
ਜਾਸਤਿ ਹੈ”। “ਖਾਨ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ! ਗਰੀਬ ਤੁਮਾਰਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਗਰੀਬੁ ਨਿਵਾਜੁ ਹੈ”। ਤਬ ਖਾਨ ਕਹਿਆ ਜਿ,
“ਐ (ਜੈਰਾਮ!) ਖੁਦਾਇ ਭਲਾ ਕਰੇਗਾ, ਏਸ ਕੰਉ ਖੁਦਾਇ ਨਿਵਾਜੇਗਾ ਅਰੁ ਜੈਸੀ ਬਰਬਸਤਿ¹² ਹਮ ਬੋ ਹੋਇ
ਆਵੇਗੀ ਤੈਸੀ ਤਕਸੀਰ ਨ ਕਰਹਗੇ”। “ਨਾਨਕ ਕੈ ਤਾਈ ਸਰੁਪਾਉ ਦੇਹੁ”। ਤਬ ਸੁਨਹਰੀ ਸਰੁਪਾਉ¹³ ਆਇਆ,
ਦਵਲਤ ਖਾਨਿ ਅਣਾਇ ਕਰਿ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੰਉ ਪਹਿਰਾਇਆ। ਤਬ ਖਾਨਿ ਕਹਿਆ, “ਜਿਤਨੀ ਮੇਰੀ ਏਹੁ ਸਰਕਾਰ¹⁴
ਹੈ ਤਿਤਨੀ ਸਭੁ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੈ ਹਵਾਲੈ ਕਰਹੁ”। ਜਿਤਨੀ ਬਿਸਾਤਿ¹⁵ ਮੇਰੀ ਹੈ ਏਤਨੇ ਕਾ ਸਾਮਾ¹⁶ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੈ
ਹਵਾਲੈ ਹੋਇ। ਜਿਤਨੀ ਸਰਕਾਰ ਹੈ ਏਤਨੀ ਕਾ ਖਰਚੁ ਸਭ ਕਾ ਨਾਨਕ ਕੈ ਹਥਿ ਬਿਚੁ ਕਰਿ ਹੋਇ”। ਤਬ ਜੈਰਾਮ
ਤਸਲੀਮ¹⁷ ਕਰੀ। ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਭੀ ਤਸਲੀਮ ਕਰੀ। ਸਰੁਪਾਉ ਪਹਰਿ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ

¹ਦੋਲਤ ਖਾਨ ਲੋਧੀ। ਇਹ ਉਸ ਸਮੇਂ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ (ਜਲੰਧਰ) ਦਾ ਨਵਾਬ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ
ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਈ ਥਾਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ²ਪਠਾਨ ਦੇਸ (ਪਿਸ਼ਾਵਰ,
ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਆਦਿ) ਦੀ ਬੋਲੀ। ਪਰ ਏਥੇ ਫਾਰਸੀ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਗਲੇ ਲਛਸਾਂ ਤੋਂ ਜੈ ਰਾਮ ਤੇ ਨਵਾਬ
ਦੋਲਤ ਖਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤਰੀ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ³ਮਰਦਾਂ ਦੀ ਖਸਲਤ ਵਾਲਾ। ⁴ਮੁਬਕਿਲ ਕੰਮ।
⁵ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਦਰਬਨ ਕਰੇ, ਅਰਥਾਤ-ਮਿਲੇ। ⁶ਪੇਸਕਸ, ਨਜ਼ਰਾਨਾ, ਡੇਟਾ। ⁷ਟਿਰਾਕ (ਅਰਥ)
ਦੇਸ ਦਾ ਪਾਕ (ਪਵਿਤ੍ਰ) ਘੋੜਾ। ⁸ਰੁਪਯੇ ਪੈਸੇ। ⁹ਗੁਜਰਾਨੀ। ¹⁰ਟਿਸ ਮਰਦ ਦਾ ਕੀ
ਨਾਂ ਹੈ? ¹¹ਟਿਸ ਮਰਦ ਦਾ ਨਾਂ ਨਾਨਕ ਹੈ। ¹²ਇਹ ਆਦਮੀ। ¹³ਜਿਵੇਂ ਤੂੰ ਕਹਿੰਦਾ
ਸੀ ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਬਲਕਿ (ਸਗੋਂ) ਜਾਸਤ (ਜ਼ਿਆਦਾ) ਹੈ। ¹⁴ਪਰਵਰਿਸ਼, ਪਾਲਨਾ। ¹⁵ਭਾਵ-ਉਸ
ਦੀ ਪਰਵਰਿਸ਼ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਸਰ ਬਾਕੀ ਨਹੀਂ ਰਖਾਂਗੇ। ¹⁶ਹਕੂਮਤ, ਭਾਵ-ਇਲਾਕਾ। ¹⁷ਪੁੰਜੀ, ਸਮਰੱਥਾ,
ਹਕੂਮਤ, ਸਰਕਾਰ। ¹⁸ਸਾਮਾਨ। ¹⁹ਸਲਾਮ, ਨਮਸਕਾਰ।

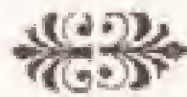
ਭੇਰੇ ਆਏ। ਤਬ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਖਰਚੁ ਵਾਸਲ¹ ਜੋਤੁ ਜਮਾ ਦਿਹਾੜੀਆਂ ਕਾ ਆਣ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਉ ਮਿਲਿਆ। ਸਦਕਾਰ ਕਾ ਜਿ ਕਿਛੁ ਹਸੇਬ² ਬਾ ਸਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਮਝਿ ਲੀਆ। ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਆਪਿ ਦਿਆਨਤਦਾਰੁ, ਕਿਸੀ ਦਾ ਕਿਛੁ ਲੇ ਨਾਹੀ, ਹੋਰਸ ਕਾ ਹਕੁ ਗਵਾਏ ਨਾਹੀ। ਪਰਮੇ ਧਰਮੀ ਖਰਚੁ ਚਲਾਏ। ਅਗੈ ਜਿ ਲੋਕ ਪੀਛੇ ਲਾਗੈ ਫਿਰਤੇ, ਹਕੁ ਨਾ ਪਾਵਤੇ ਤੇ ਸਭਿ ਹਕਿ ਪਹੁਚੇ, ਸਭਿ ਦੁਆਇ ਲਗੇ ਦੇਣੇ ਜਿ: “ਯਾ ਖੁਦਾਇ ਤੂੰ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਾ ਭਲਾ ਕਰਿ। ਜੇ ਸਭਨਾ ਦਾ ਹਕੁ ਪਹੁਚਾਇਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੀ ਨੋ ਚੰਜੁ ਨਾਹੀ ਕਰਦਾ”। ਜਿਤਨਾ ਸਗਿਰਦ ਪੇਸਾ ਹੈ ਸਭਿ ਦੁਆਈ ਲਗੈ ਦੇਵਣੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਉ। ਅਗੈ ਜਿ ਮੋਦੀ ਖੇ ਸਿ ਦਹਨੀਮੀ³ ਕਾਟਿ ਲੈਏ, ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਿਸੀ ਕੀ ਦੰਮਤੀ ਨਾ ਰਾਖੇ। ਆਪਣਾ ਹਕੁ ਜਾਣੈ ਨ ਦੇਈ, ਪਰਾਇਆ ਹਕੁ ਲਏ ਨਾਹੀ। ਦੀਬਾਨ ਕਾ ਜਾਜਤਿ⁴ ਕਿਛੁ ਜਾਣੇ ਦੇ ਨਾਹੀ, ਜਿਤੁ ਗਲੇ ਕਿਛੁ ਭਲਾ ਹੋਇ ਸਾਈ ਬਾਤ ਕਰੈ। ਦੀਬਾਨ ਤੇ ਸੁਰਖਰੂ। ਸਭੁ ਜਿਤਨਾ ਲਸਕਰੁ ਲੋਕੁ ਸਗਿਰਦ ਪੇਸਾ ਦਵਲਤ ਖਾਨ ਕਾ ਬਾ ਸਭੁ ਦੁਆਇ ਦੇਨਿ, “ਯਾ ਖੁਦਾਇ! ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਾ ਭਲਾ ਹੋਇ”। ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੀ ਬਦੀ ਕੋਈ ਨ ਕਰੈ, ਸਭੁ ਕੋਈ ਠੇਕੀ ਹੀ ਕਰੈ। ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੀ ਹਰਿ ਕੋਈ ਸਪਾਰਸ⁵ ਕਰੇ। ਸਭੁ ਕੋਈ ਕਹੈ ਜਿ, “ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ! ਨਾਨਕੁ ਦਿਆਨਤਦਾਰੁ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਸਭ ਲਸਕਰ ਕੇ ਲੋਕ ਸਗਿਰਦ ਪੇਸੇ ਕੀ ਮਉਤਾਦ⁶ ਬਧੀ, ਬਾਧਿ ਕਰਿ ਮਉਤਾਦ ਜਿ ਇਤਨਾ ਤੁਮ ਖਾਹ, ਇਤਨਾ ਤੁਮ ਘਰੀ ਭੇਜਹੁ। ਸਭੁ ਕੋਈ ਬਾਫਰਾਤ⁷ ਰੋਟੀ ਖਾਇ। ਦੀਬਾਨ ਕਾ ਕੰਮ ਚਲਿਆ ਜਾਇ। ਦੀਬਾਨੁ ਭੀ ਖੁਸੀ ਹੋਆ ਜਿ ਮੇਰਾ ਕੰਮ ਦੂਣਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ਲੋਕ ਖੁਸੀ ਹੋਏ। ਜਿ ਬਾਫਰਾਤ ਰੋਟੀ ਲਗੈ ਖਾਣੇ। ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਐਸਾ ਧਰਮੁ ਵੀਰਾਰੁ ਚਲਾਇਆ। ਸਭੁ ਕੋਈ ਖੁਸੀ ਹੋਇ ਗਇਆ। ਪਿਛਲਿਆ ਤਲਵੰਡੀ ਕਿਆ ਲੋਕਾ ਨੋ ਖਬਰਿ ਹੋਈ ਜਿ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਜਾਏ ਹੀ ਵਧਿਆ ਹੈ, ਚਲਹੁ ਅਸੀ ਰੁਜਗਾਰੁ ਕਰਿ ਆਵਹਿ। ਤਬ ਜੇਹੇ ਫਰਕ ਦਾ ਕੋਈ ਹੋਵੈ ਤੇਹੀ ਤੇਹੀ ਟਹਲਿ ਤਿਸਨੇ ਮਿਲੈ। ਸਭੁ ਕੋਈ ਸਦਕਾ ਬਾਬੇ ਜੀ ਦਾ ਬਾਫਰਾਤ⁸ ਰੋਟੀ ਖਾਨਿ। ਕੰਮੁ ਪਾਤਸਾਹੀ ਜੋਤਿ ਛੋਡਿਓ, ਸੁ ਉਸ ਹੀ ਭਾਤਿ ਕੰਮੁ ਸਿਰਕਾਰ ਕਾ ਚਲੈ।

ਆਪਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਰਾਤਿ ਕੈ ਸਮੇਂ ਕੀਰਤਨੁ ਕਰੈ-ਕਰਾਇ ਅਰੁ ਪਿਛਲੀ ਰਾਤਿ ਨਾਵਣਿ ਜਾਇ। ਨਾਇ ਕਰਿ ਦਰਿਆਇ ਉਪਰਿ ਸਿਮਰਨੁ ਕੀਰਤਨੁ ਕਰੈ। ਕੀਰਤਨੁ ਸਿਮਰਨੁ ਕਰਿ ਕਰਿ, ਪਰਸਾਦੁ ਜੇਵਿ ਕਰਿ, ਉਖਾ ਕਾਲ⁹ ਦੀਬਾਨ ਲਗਦੇ ਅਗੈ ਦੇ¹⁰ ਹੀ ਜਾਇ ਖਤਾ ਹੋਵੈ। ਉਹਾ ਜਾਇ ਦੀਬਾਨ ਪਾਸਿ ਸਿਰੁ ਨਿਵਾਇ ਕਰਿ ਜੇ ਕਿਛੁ ਦੀਬਾਨ ਕਾ ਕੰਮੁ ਹੋਇ ਸਿ ਸਰਿ ਕਰੈ¹¹। ਅਵਰੁ ਕਿਸੀ ਕਾ ਕੰਮੁ ਕਾਰਜੁ ਹੋਇ ਤਿਸ ਕਾ ਕਾਰਜੁ ਸਿਧਿ ਕਰੈ। ਸਭਸ ਕੇ ਕਾਰਜ ਸਾਰੇ। ਪਰਉਪਕਾਰੁ ਕਮਾਵੈ; ਬਿਰਥਾ ਕਿਸੀ ਕਉ ਨਾ ਛੋਡੈ। ਦੀਬਾਨ ਵਿਚਿ ਅਤਿਆ ਕਿਸੀ ਕਉ ਨਾ ਦੇਈ ਰਹਣੇ, ਛੁਮੀਆ ਚਉਧਰੀਆ ਕਾ ਵੇਸਾਹੁ, ਕਾਨ੍ਹਗੋਆ ਕਰੋਤੀਆਂ ਕਾ ਵੇਸਾਹੁ, ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਇਤਿ ਰਯਤਿ ਕਾ ਭੀ ਵੇਸਾਹ। ਸਭੁ ਜਿਤਨੀ ਰਯਤਿ ਜਭ ਦੁਆਈ ਲਾਗੈ ਦੇਵਣੇ ਜਿ, “ਏ ਪਰਮੇਸੁਰ! ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਾ ਤੂ ਭਲਾ ਕਰਿ। ਜੇ ਨ ਰਯਤਿ, ਨ ਚਉਧਰੀ, ਨਾ ਕਾਨ੍ਹਗੋਆ, ਨਾ ਸਿਕਦਾਰੁ ਕੋਈ ਬਗੜਦਾ, ਨਾ ਕੋਈ ਬੰਦੀਖਾਨੇ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਕੋਈ ਭੰਨੀਦਾ ਹੈ, ਰਾਮੁ ਕਾ ਰਾਜੁ ਗੁਦਰਦਾ ਹੈ। ਧੰਨੁ ਹੋ ਨਾਨਕ! ਜਿਸ ਦੇ ਆਵਣੇ ਸਾਥਿ ਸਭੁ ਕੋਈ ਸੁਖੀ ਹੋਇ ਗਇਆ ਹੈ। ਲੋਕਹੁ ਬਹੁਤੁ ਸੁਖ ਪਾਇਆ ਹੈ।” ਏਹੁ ਰਾਜ ਪਰਕਿਰਤਿ¹² ਲਾਗਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਕਮਾਵਣੇ। ਇਉ ਕਰਿ ਕਰਿ ਰਾਜੁ ਕੀਆ। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ।

¹ਭਾਵ ਖਰਚ ਦਾ ਵੇਰਵੇਵਾਰ ਚਿੱਠਾ ਤੇ ਜਮਾ ਜੋਤ ਦੀ ਰਕਮ ਨਕਦ। ²ਹਿਸਾਬ, ਲੇਖਾ। ³ਦਹਨੀਮ= ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਵਸ ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਹਿੱਸੇ, ਭਾਵ ਦਸਵਾਂ ਹਿੱਸਾ। ⁴ਵੱਧ। ⁵ਜਿਫਾਰਿਥ, ਮਹਿਮਾ। ⁶ਰੋਜ ਦੀ ਰਸਦ, [ਅਰਥੀ, ਮੁਅਤਾਦ=ਨੌਜ਼ਾਨਾ ਆਦਤ ਦੀ ਮਿਕਦਾਰ, ਰਾਸ਼ਨ]। ⁷ਅਧਿਕਤਾ ਨਾਲ, ਭਾਵ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਫੁੱਲ੍ਹਾ। [ਬ-ਇਫ਼ਰਾਤ]। ⁸ਸਵੇਰੇ, ਤੜਕੇ, ਪ੍ਰਾਤਾਕਾਲ। ⁹ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ। ¹⁰ਸਾਧਿ, ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਾਵੇ। ¹¹ਰਾਜ-ਪ੍ਰਸਿਤੀ, ਭਾਵ-ਪਰ ਉਪਕਾਰ ਦਾ ਸਰਕਾਰੀ ਕੰਮ।

ਸਲੋਕ ।

ਭੇਖ ਕੀਆ ਤਉ ਕਿਆ ਡਵਿਆ, ਜਉ ਮਨਿ ਨਹੀ ਸਚੁ ਅਲੇਖੁ ॥
ਚਾਮੁ ਨ ਰਵਈ ਸਚ ਬਿਨੁ, ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਇਹੀ ਬਸੇਖੁ ॥
ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ । ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ । ਰਾਮ ਸਤਿ ॥ ਗੁਰੂ ਸਤਿ,
ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੨੪ ॥

ਆਤਮਾ ਪਰਬੋਧੀ ਗਿਆਨ ਗੋਸਟ

ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਮਨ ਨਾਲ)

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਪੰਜਾਬ ਕੀ ਧਰਤੀ ਨਗਰਿ ਸੁਲਤਾਨ ਖੁਰਿ ਜਦਿ ਪਹਿਲਾ ਹੀ ਦਵਲਤ ਖਾਨ
ਨੋ ਮਿਲਿਆ, ਦਵਲਤ ਖਾਨਿ ਸਰਪਾਉ ਘੋੜਾ ਦਿਤਾ, ਸਗਿਰਦ ਪੇਸੇ^੧ ਦਾ ਖਰਚੁ ਹਵਾਲੈ ਕੀਤਾ । ਤਸਲੀਮ ਕਰਿ
ਭੇਰੈ ਆਏ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਸੱਕੋਰ ਵਿਚਿ ਪੈਆ, “ਏ ਪਰਮੇਸੁਰ ! ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਏਸੁ ਗਲਿ ਵਿਚ ਨਾਹੀ । ਏਹੁ
ਗਤਿ ਅਭਾਣਕ ਮੇਰੈ ਗਲਿ ਬਧੀ । ਮੇਰਾ ਧਿਆਨੁ ਕਿਥਾਉ ਹੋਰ ਬੈ, ਏਹੁ ਗਲਿ ਕਿਛੁ ਹੋਰੁ । ਏਹੁ ਕਿਆ ਹੋਦਾ ਹੈ ।
ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸੱਕੋਰ ਵਿਚ ਪੜਿਆ, ਤਬ ਚੁਪ ਕਰਿ ਰਹਿਆ । ਚੁਪ ਕਰਿ ਕਰਿ ਆਤਮ ਪਰਬੋਧੀ
ਸਬਦ^੨ ਸੁਹੀ ਰਾਗ ਮਹਿ ਲੇ ਉਠਾ ਜਿ:—

ਐਸਾ ਗਿਆਨੁ ਜਪਹੁ ਮਨ ਮੇਰੇ ॥

ਹੋਵਹੁ ਚਾਕਰ ਸਾਹਿਬ^੩ ਕੇਰੇ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਪਣੇ ਆਤਮੇ ਕੰਉ ਸਮਝਾਵਤਾ ਹੈ, “ਏ ਮੇਰੇ ਮਨ ! ਤੂੰ ਸੱਕੋਰ ਵਿਚਿ ਕਿਉ
ਪਇਆ ਹੈ । ਤੂੰ ਚਾਕਰੁ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਹੋਹਿ । ਹੋਰੁ ਤੂੰ ਚਾਕਰੀ ਛੋਡਿ ਦੇਹਿ । ਏਹੋ ਗਿਆਨੁ ਤੂੰ ਪਕੜੁ” ।
ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮਨ ਸਾਥਿ ਗੋਸਟਿ ਕਰੀ-ਕਹਣੈ ਲਾਗਾ, “ਦਿਖਾ, ਏਸੁ ਮਨ ਕਾ ਓਤਕੁ
ਲਹਾ ? ਦਿਖਾ, ਏਹੁ ਮਨੁ ਕਿਆ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਕਿਆ ਕਮਾਵਤਾ ਹੈ, ਕਹਾ ਰਹਤਾ ਹੈ, ਕਿਸੁ ਬਾਤ ਮਹਿ ਖੁਸੀ ਹੋਤਾ ਹੈ ?
ਦਿਖਾ, ਮੈ ਏਸੁ ਮਨ ਕਾ ਅੰਤ ਲਹਾ, ਜਿ ਏਸੁ ਮਨ ਕੀ ਕਵਨ ਪਰਕਿਰਤਿ^੪ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:—

ਅੰਤਰਿ ਵਸੈ, ਨ ਬਾਹਰਿ ਜਾਇ ॥

ਅੰਬਿਤੁ^੫ ਛੋਡਿ ਕਾਹੇ ਬਿਖੁ ਖਾਇ ॥੧॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

“ਜਬ ਆਤਮਾ ਬੀਚਾਰੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਦੇਖੈ ਤਬ ਅੰਤਰਿ ਦੇਹੀ ਵੈ ਹੀ ਰਹਦਾ ਹੈ, ਬਾਹਰਿ ਨਾਹੀ ਜਾਤਾ ।

^੧ਨੋਕਰਾਂ ਚਾਕਰਾਂ ਦਾ । ^੨ਅਦਬ ਅਦਾਬ ^੩ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਬੋਧਣ (ਗਿਆਨ ਦੇਣ) ਵਾਲੀ ਸਬਦ ਰੂਪ ਬਾਣੀ ।
^੪ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਸਾਚੇ’ । ^੫ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ, ਸੁਭਾਉ । ^੬ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ’ । ^੭‘ਏਹ ਵੇਵੇ’ ਤੁਕਾਂ ਸ੍ਰੀ
ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਉਪਰਲੀਆਂ ਰਹਾਉ ਦੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਹਨ ।

ਬਿਖਿਆ ਸੁਆਦ ਨੋ ਦਉਤਤੀ ਹੈ, ਚਿਤਵਨੀ ਮਨ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਦੇਹੀ ਛੋਡਿ ਨਾਹੀ ਸਕਤਾ, ਪਰ ਚਿਤਵਨੀ ਦੇਸ ਕੀ ਦਹਦਿਸਿ¹ ਭ੍ਰਮਤੀ ਫਿਰਤੀ ਹੈ” ।

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮਨ ਕਉ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਆਹਾ ਰੇ ਮਨ ! ਕਿਉ ਰੇ ਤੂ ਦਹਦਿਸਿ ਭ੍ਰਮਤਾ ਫਿਰਤਾ ਹੈ ? ਅੰਬ੍ਰਿਤੁ ਜੇ ਨਾਮੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਹੈ ਸਿ ਤਿਸ ਕੈ ਤਾਈ ਤੂ ਛੋਡਤਾ ਹੈ, ਅਰੁ ਬਿਖਿਆ ਜਿ ਮਾਇਆ ਹੈ ਤਿਸੁ ਕਉ ਤੂ ਖਾਤਾ ਹੈ । ਦਯਾ ਕੋ ਸਵਾਰੇ ! ਤੂ ਬਹੁਤਿ ਕਬਿ ਏਹੁ ਅਵਸਰੁ² ਪਾਵਹਿਤਾ, ਜੇ ਅੰਬ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਛੋਡਿ ਕਰਿ ਜਿ ਬਿਖਿਆ ਮਾਇਆ ਕਉ ਖਾਤਾ ਹੈ ਤੂੰ, ਸਿ ਇਹੁ ਬਿਖੁ ਮਾਇਆ ਤੁਮਨੋ ਪਚਾਇ³ ਦੂਰ ਕਰੈਗੀ । ਏਹੁ ਬਿਖੁ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਤੂ ਛੋਡਿ ਦੇਹਿ । ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਤੂ ਰਾਖੁ” । ਤਬ ਮਨ ਹੀ ਕਹਿਤਾ ਹੈ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਉ ਜਿ, “ਤੂ ਮੁਖ ਕਉ ਅੰਬ੍ਰਿਤੁ ਭੁੰਗਾਇਆ⁴ ਚਾਹਦਾ ਹੈ, ਸੁ ਏਹੁ ਅੰਬ੍ਰਿਤੁ ਏਸੁ ਰਾਜ-ਲੀਲਾ ਮਾਹਿ ਨਾਹੀ ਭੁੰਗੀਦਾ, ਰਾਜ ਲੀਲਾ ਮਹਿ ਬਿਖੁ ਹੀ ਭੁੰਗੀਦੀ ਹੈ । ਜੇ ਤੂ ਗਿਆਨ ਚਾਹਤਾ ਹੈ ਤਾ ਤੂ ਰਾਜ-ਲੀਲਾ ਛੋਡਿ, ਛੋਡਿ ਕਰਿ ਉਦਾਸੀ ਪਕੜੁ । ਉਦਾਸੀ ਮਹਿ ਅੰਬ੍ਰਿਤੁ ਗਿਆਨੁ ਹੈ । ਰਾਮ-ਰਸੁ ਤੂ ਮੁਖ ਕਉ ਪੀਆਉ” । ਤਬ ਮਨ ਕਉ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਮਝਾਵਤਾ ਹੈ, ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਸਭੁ ਕੋਈ ਰਵੈ ॥

ਬਾਂਧਨਿ ਬਾਂਧਿਆ ਸਭੁ ਜਗੁ ਭਵੈ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਮੇਰੇ ਮਨ ! ਗਿਆਨੁ ਹੈ ਸਿ ਸਭੁ ਕੋਈ ਰਮਤਾ⁵ ਹੈ । ਅਰੁ ਧਿਆਨੁ ਭੀ ਸਭੁ ਕੋਈ ਧਰਤਾ ਹੈ, ਪਣੁ ਏਹੁ ਜਿ ਕਰਮ ਕੀ ਰੋਖ, ਜਿ ਦੇਸ ਕੈ ਗਲਿ ਫਾਸੀ ਪੜਤੀ ਹੈ, ਤਿਸੁ ਬੰਧਨ ਕਾ ਬੰਧਿਆ ਏਹੁ ਜੀਉ ਫਿਰਤਾ ਹੈ, ਫੁਟਕਣਾ ਨਾਹੀ ਪਾਵਤਾ । ਰੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ! ਜਬ ਲਗਿ ਓਹੁ ਲੇਖ ਨਾਹੀ ਆਵਤਾ ਤਿਆਗਣਕਾ⁶ ਤਬ ਲਗਿ ਏਹੁ ਨਾਹੀ ਜਾਇ ਸਕਦਾ ਮਾਇਆ ਤਿਆਗਿ ਕਰਿ । ਪਣੁ ਜੇ ਕਿਛੁ ਏਹੁ ਕਰੈ ਸਿ ਇਸੁ ਮਾਇਆ ਹੀ ਕੈ ਬੰਧਨ ਮਹਿ ਕਰੈ ।” ਤਬ ਬਹੁਤਿ ਮਨ ਕਉ ਕਹਤਾ-ਸਮਝਾਵਤਾ ਹੈ ਜਿ, “ਮਾਇਆ ਕੇ ਬੰਧਨਿ ਜਬ ਏਹੁ ਬਾਂਧਿਆ ਤਬ ਏਹੁ ਸੇਵਾ ਅਰੁ ਚਾਕਰੀ ਕਿਉ ਕਰਿ ਕਰੈ ?” ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮਨ ਕਉ ਕਹਦਾ ਹੈ ਜਿ:-

ਸੇਵਾ ਕਰੇ ਸੁ ਚਾਕਰੁ ਹੋਇ ॥

ਜਲਿ ਬਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਜੋਇ ॥ ੩ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਰੇ ਮਨ ! ਸੇਵਾ ਬਿਨਾ ਚਾਕਰੀ ਨਾਹੀ ਹੋਤੀ ਅਰੁ ਬਿਨਾ ਚਾਕਰ ਹੋਏ ਤੇ ਏਹੁ ਵਜਹੁ⁷ ਭੀ ਨਾਹੀ ਪਾਵਤਾ, ਮਾਇਆ ਏਸੁ ਕਉ ਸੇਵਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਕਰਨੈ ਨਾਹੀ ਦੇਤੀ । ਪਰੁ ਮਾਇਆ ਹੀ ਮਹਿ ਸੇਵਾ ਕਰਉ । ਮਾਇਆ ਭੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਅਰੁ ਰਾਜੁ ਭੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ, ਪਾਣੁ ਭੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਰਯਤਿ ਭੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ, ਰਾਜੁ ਭੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ । ਬੁਰਾ ਭੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ, ਛਲਾ ਭੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ । ਜਲਿ ਭੀ ਪਰਮੇਸੁਰ, ਬਲਿ ਭੀ ਪਰਮੇਸੁਰ, ਮੰਧਿ ਲੋਕ⁸ ਭੀ ਪਰਮੇਸੁਰ, ਆਕਾਸ ਲੋਕ ਦੇਵ ਲੋਕ ਭੀ ਪਰਮੇਸੁਰ । ਜੀਵ ਜੰਤ ਵਣ ਤ੍ਰਿਣ⁹

¹ਦਸ ਦਿਸ਼ਾਂ ਵਿਚ, ਦਸ ਦਿਸ਼ਾਂ ਇਹ ਹਨ: ਪੂਰਬ, ਪੱਛਮ, ਦੱਖਣ, ਉਤਰ, ਅਗਨਿ ਕੋਣ, ਨੈਰਤ ਕੋਣ, ਵਾਇਵੀ ਕੋਣ, ਵੀਸਾਨ ਕੋਣ, ਪਾਤਾਲ ਅਤੇ ਆਕਾਸ਼ । ²ਪਰਮੇਸੁਰ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ । ³ਸਮਾ ।

⁴ਖੁਆਰ ਕਰਕੇ । ⁵ਫਕਾਇਆ । ⁶ਭੋਗਦਾ ਹੈ, ਚਖਦਾ ਹੈ । ⁷ਤਿਆਗ ਦੇਣ ਦਾ, ਭਾਵ-

ਉਦਾਸੀ (ਸੰਨਿਆਸ) ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਦਾ । ⁸ਤਨਖਾਹ, ਰੋਜ਼ੀਨਾ । ⁹ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਲੋਕ, ਭਾਵ-ਮਾਤ

ਲੋਕ (ਇਹ ਧਰਤੀ) । ¹⁰ਕੱਖ ।

ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਮਹਿ ਭੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਹੈ। ਰੇ ਮਨ ! ਤੂੰ ਇਵੇਂ ਹੀ ਜਾਣੁ। ਏਹੁ ਜੇ ਚਾਕਰੀ ਹੈ ਸਿ ਭੀ ਤੂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਕਰਿ ਜਾਣੁ। ਜਿ ਏਕ ਦਵਲਤ ਖਾਨ ਦੀ ਟਹਿਲ ਹੈ ਸਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਟਹਲ ਹੈ। ਏਵ ਕਰਿ ਕਰਿ ਤੂ ਚਾਕਰੀ ਕਰਿ, ਸਕਲ ਮਹਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਹੀ ਕਰਿ ਜਾਣੁ”। ਤਬ ਫੇਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਹਤਾ ਹੈ, ਕਹੈ, “ਰੇ ਮਨ ! ਸਕਲ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਿਉ ਕਰਿ ਜਾਣੀਐ ? ਇਕਿ ਏਸ ਕਾ ਭਲਾ ਮਨਾਵਤੇ ਹੈ ਅਰੁ ਇਕਿ ਬੁਰਾ ਮਨਾਵਤੇ ਹੈ ਤਿਨਾ ਸਾਥਿ ਏਹੁ ਕਿਉ ਕਰਿ ਚਲੈ ? ਤਬ ਬੁਰੇ ਸਾਥਿ ਏਹੁ ਬੁਰਾ ਹੋਇ ਪਹੁਚਣਾ ॥ ਭਲੇ ਸਾਥਿ ਭਲਾ ਕਰਣਾ”। ਤਬ ਫੇਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮਨ ਕੰਉ ਕਹਤਾ ਹੈ। ਕਹੈ ਜਿ, “ਰੇ ਮਨ ! ਏਵ ਨਾਹੀ ਕਹੈ ਜੀ ਕਿਉ ਕਰਿ ਕਰੀਐ ?” ਕਹੈ, “ਇਉਂ ਕਰੀਐ, ਇਉਂ ਕਮਾਈਐ।” ਤਬ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਸਿ:-

ਹਮ ਨਹੀ ਚੰਗੇ, ਬੁਰਾ ਨਹੀ ਕੋਇ ॥

ਪ੍ਰਣਵਤਿ ਨਾਨਕੁ ਤਾਰੇ ਸੋਇ ॥ ੪ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ, ਜਿ, “ਰੇ ਮਨ ! ਤੂ ਏਸੇ ਮਾਇਆ ਵਿਚਿ ਨਿਸਤਰਿਆ ਚਾਹਦਾ ਹੈ ਤਾ ਤੂ ਆਪ ਨੇ ਚੰਗਾ ਕਰਿ ਨ ਜਾਣੁ। ਆਪਨੇ ਏਵੇ ਕਰਿ ਜਾਣੁ ਜਿ ਏ ਪਰਮੇਸੁਰ ! ਮੇਰੇ ਸਮਾਨਿ ਪਾਪੀ ਨ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਨ ਹੋਇਗਾ। ਜਿ ਕਿਛੁ ਪਾਪੀ ਹਾਂ ਸਿ ਹੋਵੇ ਹਾਂ, ਤੂ ਆਪ ਨੇ ਚੰਗਾ ਮੂਲਿ ਨਾ ਆਖੁ। ਅਰੁ ਹੋਰਸ ਨੇ ਬੁਰਾ ਨਾ ਆਖੁ। ਜਿ ਹੋਰ ਕੋਈ ਬੁਰਾ ਹੈ ਤੂ ਏਵੇ ਕਹੁ ਜਿ ਹੋਵੇ ਬੁਰਾ ਹਾਂ। ਤਾ ਏਤੇ ਗਲੇ ਨੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਤਾਰੇਗਾ। ਏਸੇ ਮਾਇਆ ਵਿਚਿ ਤੂ ਤਰਹਿਗਾ, ਜਬ ਏਵ ਕਮਾਵਹਿਗਾ। ਏਹੁ ਮੇਰੀ ਮਤਿ ਲੇਹਿ। ਇਤੁ ਭੋਤਿ ਸੇਵਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਕਰਿ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਆਤਮਾ ਪਰਬੰਧੀ ਏਹੁ ਗਿਆਨੁ ਗੋਸਟਿ ਕਰੀ। ਫਿਰਿ ਉਠਿ ਕਰਿ ਰਾਜੁ ਚਲਾਵਣ ਲਾਗਾ। ਬੋਲਹੁ ਛਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ।

ਸਲੋਕੁ।

ਰਾਜ ਮਹਿ ਰਾਜੁ, ਜੋਗ ਮਹਿ ਜੋਗੁ ਕਮਾਵੈ ॥

ਭੋਗ ਮਹਿ ਭੋਗੀ, ਗ੍ਰਿਸਤ ਮਹਿ ਗ੍ਰਿਸਤੁ ਚਲਾਵੈ ॥

ਤਪ ਮਹਿ ਤਪੀਆ, ਸੰਨਿਆਸ ਮਹਿ ਸੰਨਿਆਸੁ ਕਮਾਵੈ ॥

ਜਤੀਆ ਮਹਿ ਜਤੀ, ਸਿਧਾ ਮਹਿ ਸਿਧੁ ਸਦਾਵੈ ॥

ਸਾਹਾ ਮਹਿ ਸਾਹੁ, ਬਪਾਰੀਆ ਮਹਿ ਬਾਪਾਰ ਚਲਾਵੈ ॥

ਪੀਰਾ ਮਹਿ ਪੀਰੁ, ਭਗਤਾ ਮਹਿ ਭਗਤੁ ਬੁਲਾਵੈ ॥

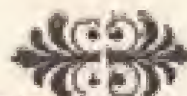
ਸਿਖਾ ਮਹਿ ਸਿਖੁ, ਗਰੀਬਾ ਮਹਿ ਗਰੀਬੁ ਬਿਚਾਰਾ ॥

ਨੀਚਾ ਮਹਿ ਨੀਚੁ, ਤੁੰਗਰਾ ਮਹਿ ਤੁੰਗਰੁ ਛਾਰਾ ॥

ਅੰਤਰਿ ਧਿਆਨੁ ਗਿਆਨੁ, ਬਾਹਰਿ ਕਰਤਿ ਬਿਉਹਾਰਾ ॥

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਕੋ ਇਹੀ ਬਿਉਹਾਰਾ ॥ ੧ ॥

ਬੋਲਹੁ ਛਾਈ ਜੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਧੈਨੁ ਗੁਰੂ ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ ਸਤਿ ਨਾਮ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੨੫ ॥

¹ਤਿਨ ਲੋਕੀ—ਸੂਰਗ ਲੋਕ, ਮ੍ਰਿਤ ਲੋਕ ਤੇ ਪਾਤਾਲ ਲੋਕ ਵਿਚ। ²ਮੁਕਤ ਹੋਇਆ। ³ਹਉਂ, ਮੈਂ।
⁴ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅਰਥਾਤ—ਗਿਆਨ ਦੇਣ ਵਾਲੀ। ⁵ਦੂਜੀ ਪ੍ਰਤੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਤ੍ਰਿਅੰਗਰ, ਅਸਲ
 ਛਾਰਸੀ ਸ਼ਬਦ ਰਵੰਗਰ, ਅਰਥਾਤ—ਤਾਕਰ ਵਾਲਾ—ਧਨਵਾਨ। ⁶ਇਹ ਰਚਨਾ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਤ ਹੈ।

ਮੋਦੀਖਾਨਾ ਸੰਭਾਲਿਆ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਮਨ ਨਾਲ)

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਨਗਰਿ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰਿ ਬੈਠਾ ਥਾ ਅਰੁ ਜਦਿ ਵਲਤ ਖਾਨਿ ਲੋਦੀ ਕਾ ਚਾਕੁਰੁ ਹੋਆ ਮੋਦੀ ਆਪਣੇ ਕੀ ਟਹਲ ਹਵਾਲੇ ਹੋਈ। ਤਬ ਹਰਿ ਦਿਨਿ ਜਿ ਸਿਰਕਾਰ ਕਾ ਖਰਚੁ ਹੋਇ ਸਿ ਲਿਖਦਾ ਜਾਇ। ਅਰੁ ਜਿ ਦਿਨਿ ਲਿਖੈ ਖਰਚੁ ਸਿ ਰਾਤਿ ਬੈਠਾ ਜੋੜੇ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਬੈਠਾ ਥਾ ਖਰਚੁ ਕਾਗਦ ਉਪਰਹੁ ਜਿਉ ਬੈਠਾ ਜੋੜਦਾ ਥਾ ਤਿਉ ਰਾਤਿ ਕੈ ਸਮਉ^੧। ਅਰੁ ਵਰਗ^੨ ਜਲਦੈ ਹੋਨਿ ਅਰੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜਿਉ ਬੈਠਾ ਲੇਖਾ ਜੋੜਦਾ ਹੈ ਤਿਉ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਾ ਮਨੁ ਬਿਰਕਤੁ ਹੋਇ ਗਇਆ, ਓਹੁ ਕਾਗਦੁ ਹਥਹੁ ਸਟਿ ਬਹਿਓਸੁ^੩। ਲਾਗਾ ਮਨ ਕੰਉ ਸਮਝਾਵਣੈ। ਤਬ ਆਤਮੇ ਸਾਥਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ, ਮਾਰੂ ਰਾਗ ਮਹਿ ਆਤਮ ਪਰਬੋਧੀ ਜਿ:-

ਚਿਤ ਚੇਤਸਿ ਕੀ ਨਹੀ ਬਾਵਨਿਆ ॥

ਹਰਿ ਬਿਸਰਤ ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਗਲਿਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥^੪

ਤਿਸਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਰੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ਬਉਰੇ, ਬਾਵਰੇ, ਕਮਲੇ, ਦਿਵਾਨੇ, ਮੂਰਖ ! ਤੂੰ ਜਿ ਏਨੀ ਸੋਂਸਾਰ ਕੀ ਕੰਮੀ ਲਾਗਾ ਹੈ ਅਰੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਤੈ ਬਿਅਰਿਆ, ਸੁ ਕਿਉਂ ? ਤੇਰੇ ਤਉ ਸਭੇ ਹੀ ਗੁਣ ਕਿਚੇ ਹੀ ਗਲੇ। ਜਿਹਬਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਤੈਨੋਂ ਦੀਨੀ ਬੀ ਜਿ ਇਸੁ ਜਿਹਬਾ ਨਾਲਿ ਤੈ ਮੇਰਾ ਜਸੁ ਕਰਣਾ। ਸਿ ਤੈ ਹੋਰੁ ਬਸਤੁ ਜਿ ਬੀਆਂ ਸਿ ਸਭਿ ਬੋਲੀਆਂ, ਮਿਥਿਆ^੫ ਕੀਆਂ, ਪਣੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਸਿਮਰਣੁ ਨਾ ਕੀਆ, ਏਹੁ ਜਿਹਬਾ ਕਾ ਭੀ ਗੁਣੁ ਗਲਿਆ। ਅਖੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇਖਣੇ ਕਉ ਦੀਨੀਆਂ ਬੀਆਂ ਜੇ ਸਾਧ ਕਾ ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਣਾ, ਅਰੁ ਸੁਭ ਦਿਸਟਿ ਦੇਖਣਾ ਹਰਿ ਕਿਸੀ ਕਉਂ। ਸੁ ਤੈ ਏਹੁ ਵਸਤੁ ਭੀ ਨਾ ਕੀਨੀ। ਏਹਿ ਅਖੀ ਭੀ ਨਿਹਫਲ ਗਈਆ। ਕੰਨ ਪਰਮੇਸੁਰ ਤੁਮ ਕੰਉ ਦੀਏ ਬੇ ਜਿ ਏਨੀ ਕੰਨੀ ਮੇਰਾ ਜਸੁ ਸੁਨਣਾ। ਅਰੁ ਓਹੁ ਤੈ ਸੁਣਿਓ ਨਾਹੀ ਹਰਿ ਜਸੁ। ਏਹਿ ਸੁਣਣਿ ਭੀ ਨਿਹਫਲ ਗਏ। ਹੋਰ ਬਾਤਾਂ ਸੁਣੀਆਂ ਹਰਿ ਨਾਮ ਬਿਨਾ। ਸੀਸੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਤੁਮ ਕੰਉ ਦੀਆ ਥਾ ਜਿ ਏਹੁ ਸਿਰੁ ਮੇਰੀ ਭਗਤਿ ਕੰਉ ਨਿਵਾਵਣਾ, ਹਰਿ ਜਨ ਕੰਉ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਕੰਉ ਨਿਵਾਵਣਾ। ਤੈ ਏਹੁ ਬਾਤ ਭੀ ਨਾ ਕਰੀ, ਤੈ ਹੋਰੁ ਬੈ ਸਿਰੁ ਨਿਵਾਇਆ, ਮਾਇਆ ਕੈ ਅਰਥਿ। ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੈ ਅਰਥ ਤੇਰਾ ਸਿਰੁ ਨਿਵਿਓ ਨਾਹੀ। ਏਹੁ ਸਿਰ ਕਾ ਗੁਣੁ ਭੀ ਨਿਹਫਲੁ ਗਇਆ। ਹਸਤ^੬ ਜਿ ਤੁਮ ਕੰਉ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੀਏ ਬੇ ਜਿ ਏਨੀ ਹਥੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੈ ਅਰਥਿ ਕਿਛੁ ਸੇਵਾ ਦਾਨੁ ਕਰਣਾ, ਤੈ ਏਹੁ ਬਾਤ ਭੀ ਨਾ ਕਰੀ। ਹਥਹੁ ਕਾ ਗੁਣੁ ਭੀ ਨਿਹਫਲੁ ਗਇਆ। ਅਰੁ ਚਰਨ ਤੁਮ ਕੰਉ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੀਏ ਬੇ ਜਿ ਸੁਧਰਮ ਕੀ ਵਸਤੁ ਉਪਰਿ ਚਲਿਆ ਜਾਣਾ, ਅਧਰਮ ਉਪਰ ਨਾਹੀ ਜਾਣਾ, ਜਿ ਤੁਮ ਅਧਰਮ ਉਪਰਿ ਚਰਨ ਚਲਾਏ, ਸੁਧਰਮ ਉਪਰ ਚਰਨ ਨ ਚਲਾਏ, ਏਹੁ ਭੀ ਚਰਨ ਚਲਣੇ ਕਾ ਗੁਣੁ ਨਿਹਫਲੁ ਗਇਆ। ਏਹੁ ਦੇਹੁ ਤੁਮ ਕੰਉ ਮਹਾ ਸੁੰਦਰੁ ਦੀਨਾ ਥਾ ਜਿ ਏਸੁ ਦੇਹੀ ਮਾਥਿ ਮੇਰੀ ਭਗਤਿ ਕਰਣੀ। ਤਟਿ ਤੀਰਥਿ^੭ ਇਸਨਾਨੁ ਕਰਣਾ। ਵਰਤੁ ਨੇਮੁ ਤਪਸਿਆ ਸਾਧਨਾ ਕਰਣੀ, ਮੇਰਾ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਣਾ, ਆਲਸੁ ਨਾਹੀ ਕਰਣਾ। ਤਿਸੁ ਦੇਹੀ ਹੋਰਿ ਖੁਸੀਆ ਕੀਤੀਆ, ਏਹੁ ਬਾਤ ਨਾ ਕੀਤੀ, ਏਹੁ ਦੇਹੀ ਕਾ ਗੁਣੁ ਭੀ ਨਿਹਫਲੁ ਗਇਆ। ਰੇ ਮਨ ਬਉਰੇ, ਬਾਵਰੇ, ਬੈਤਾਲੇ, ਕਮਲੇ, ਦਿਵਾਨੇ, ਮੂਰਖ, ਬੋਧੇ^੮ ਤੂੰ ਜਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਿ ਸਿਮਰਤਾ ਨਾਹੀ, ਰੇ ਪਾਪੀ ! ਤੇਰੀ ਕਵਨ ਗਤਿ^੯ ਹੋਇਗੀ ? ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਜਮ ਤੇ ਛੁਟਹਿਗਾ ?” ਤਬ ਫੇਰਿ ਆਤਮੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੰਉ ਉਤਰੁ ਦੀਆ,

^੧ਸਮੇਂ।

^੨ਦੀਵੇ।

^੩ਹੱਥੋਂ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ।

^੪“ਕਰਣੀ ਕਾਗਦੁ ਮਨੁ ਮਸਵਾਣੀ”, ਸ਼ਬਦ

ਮਾਰੂ ਰਾਗ ਦੀਆਂ ਇਹ ਰਹਾਉ ਦੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਹਨ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਪਦੇ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਹਨ।

^੫ਬੁਠੀਆਂ, ਕੂੜੀਆਂ।

^੬ਹੱਥ।

^੭ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਤਟ (ਕਿਨਾਰੇ ਤੇ)।

^੮ਬੁੱਧ।

^੯ਕਵਨ

(ਕੌਣ) ਗਤਿ (ਹਾਲ), ਕੀ ਹਾਲ।

ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:—

ਕਾਇਆ¹ ਕਾਗਦੁ ਮਨੁ ਮਸਵਾਣੀ, ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਦੁਇ ਲੇਖ ਪਏ ॥

ਜਿਉ ਜਿਉ ਕਿਰਤੁ ਚਲਾਏ ਤਿਉ ਚਲਣਾ² ਤਉ ਗੁਣ ਨਾਹੀ ਅੰਤੁ ਹਰੇ ॥ ੧ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਆਪਣੇ ਚਿਤ ਕੰਉ ਜੇ, “ਸੁਨਿਹੋ ਹਰਿ ਕੇ ਲੋਕੇ ! ਜਿਤੁ ਦਿਨਿ ਹੰਉ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜਿਰਜਿਆ ਬਾ ਤਿਸਿ ਦਿਨ ਮੇਰੈ ਮਥੇ ਬੁਰੇ ਭਲੇ ਕਾ ਲੇਖੁ ਲਿਖਿ ਛੁਟਾ ਬਾ । ਉਹੁ ਲੇਖੁ ਜਿ ਮੇਰੇ ਬਾਬ ਪੜਿਆ ਬਾ ਸੋਈ ਕਿਰਤੁ³ ਮੁਝ ਕੰਉ ਕਰਮ ਕਰਾਵਤਾ ਹੈ ਜੀ । ਜਿਉ ਜਿਉ ਮੁਝ ਕੰਉ ਕਿਰਤ ਚਲਾਵਤਾ ਹੈ ਤਿਉ ਤਿਉ ਹੰਉ ਚਲਤਾ ਹੰਉ । ਅਰੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਤਿਆ ਗੁਣਾਂ ਕਾ ਅੰਤੁ ਕੋਈ ਨਾਹੀ । ਏਹੁ ਤਉ ਦੇਹੀ ਸਾਜੀ ਹੈ ਸੁਪਣੁ⁴ ਦੇਹੀ ਸਾਜਿ ਕਰ ਕਈ ਅਗਣਤ⁵ ਸੁਖ ਰਾਜ ਫੋਗ ਏਸੁ ਦੇਹੀ ਕੰਉ ਦੇਤਾ ਹੈ, ਤਿਨਹੁ ਉਸ ਕਿਆਹੁ ਗੁਣਹੁ ਕਾ ਕਿਆ ਅੰਤੁ ਪਾਈਐ । ਉਹੁ ਅਮੁਲੁ ਗੁਣਾ ਕਾ ਦਾਤਾ ਹੈ, ਉਸਦੇ ਗੁਣ ਕਿਆ ਕਿਆ ਕਹੀਅਹਿ” । ਤਬ ਫੇਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਤਮੇ ਸਾਥਿ ਬਗੜਤਾ ਹੈ । ਕਿਆ ਕਹਤਾ ਹੈ ਆਤਮੇ ਕੰਉ ? ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:—

ਜਾਲੀ ਹੈਨਿ ਜਾਲੁ ਦਿਨੁ ਹੁਆ, ਜੇਤੀ ਘੜੀ ਫਾਹੀ ਤਿਤਣੀ⁶ ॥

ਰਸਿ ਰਸਿ ਚੋੜਾ ਚੁਗਹਿ, ਨਿਤਿ ਫਾਸਹਿ, ਫੂਟਸਿ ਮੂੜੇ ਕਵਨ ਗੁਣੀ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿ ਰੇ ਮਨ ! ਤੂੰ ਜਿ ਏਸੁ ਮਾਇਆ ਕੇ ਪਜਾਰੇ⁷ ਮਹਿ ਪੜਿਆ ਹੈ, ਦਿਨਿ ਤੂੰ ਲੇਖਾ ਲਿਖਹਿ ਅਰੁ ਰਾਤਿ ਤੂੰ ਲੇਖਾ ਲਿਖਹਿ, ਰੇ ਲੋਭੀ ! ਤੇਰੀ ਕਵਣ ਗਤਿ ਹੋਇਗੀ ? ਤੂੰ ਰਾਤਿ ਭੀ ਪਾਪ ਕਰਹਿ ਅਰੁ ਦਿਨਿ ਭੀ ਪਾਪ ਕਰਹਿ । ਦਿਨ ਕੇ ਜਿ ਪਾਪ ਹੈ ਜਿ ਐਸੀ ਤੁਮ ਕੰਉ ਫਾਸੀ ਹੈ ਜਿਉ ਮਹਾ ਜਾਲ ਮਹਿ ਮਛਲੀ ਫਾਸਤੀ ਹੈ, ਤਿਉ ਦਿਨ ਕੇ ਪਾਪ ਤੁਮ ਕੰਉ ਮਹਾ ਜਾਲੁ ਹੈ ਫਾਸੀ । ਅਰੁ ਰਾਤਿ ਕੇ ਪਾਪ ਜਿ ਹੈ ਜਿ ਏਹੁ ਫੋਟੀ ਜਾਲੀ ਹੈ ਤੁਮ ਕੰਉ ਫਾਸਣੈ ਕੀ, ਤੂੰ ਜਿ ਏਹਿ ਮਨ ਕੀਆ ਖੁਸੀਆ ਕਰਤਾ ਹੈ । ਦੇਖੁ ਰੇ ਬਉਰੇ ਮਨ ! ਤੂੰ ਜਿ ਫੂਟਹਿਗਾ ਜਿ ਕਿਨੀ ਗੁਣੀ ਕਰਿ ਕਹਿ ਫੂਟਹਿਗਾ ? ਫਿਟੁ, ਅਸੁ ਕਲਿ ਚਲਿ ਜਾਹਿਗਾ, ਤੇਰਾ ਤਰ੍ਹੇ ਮੈ ਫੂਟਣੈ ਕਾ ਸੰਜੋਗੁ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਦਿਸਤਾ । ਤੇਰੀ ਕਵਣੁ ਗਤਿ ਹੋਇਗੀ ? ਤੂੰ ਦਿਨਿ ਭੀ ਫਾਸਹਿ ਰਾਤਿ ਭੀ ਫਾਸਹਿ । ਤੂੰ ਜਿ ਫੂਟਹਿ ਜਿ ਕਿਸੁ ਗੁਣ ਕਰਿ ਫੂਟਹਿਗਾ ? ਤੂੰ ਜਿ ਦਿਨਿ ਰਾਤਿ ਜਲਤਾ ਹੈ ਜਿ ਕਿਉ ਕਰਿ ਜਲਤਾ ਹੈ ? ਤੂੰ ਤਉ ਜਲਿਆ ਫਿਟੁ ਹਰਿ ਚੇਤਿ । ਜਲੁ ਨਾਹੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਚੇਤਿ, ਜਿਤੁ ਜਲਹਿ ਨਾਹੀ । ਮੈ ਤੁਮ ਕੰਉ ਕਹਤਾ ਹੰਉ ਜਿ ਤੂੰ ਰੇ ਮਨ ! ਮੇਰੇ ਜਲਿਆ” । ਤਬ ਫੇਰਿ ਆਤਮਾ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕੰਉ ਪੁਛਤਾ ਹੈ ਜਿ “ਦਿਖਾ ਜੀ, ਏਹੁ ਜਿ ਜਲਿਆ ਜਿ ਕਿਉ ਕਰਿ ਜਲਿਆ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਆਤਮਾ ਪਰਬੋਧੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:—

ਕਾਇਆ ਆਰਣੁ ਮਨੁ ਵਿਚਿ ਲੋਹਾ, ਪੰਚ ਅਗਨਿ ਤਿਤੁ ਲਾਗਿ ਰਹੀ ॥

ਕੋਟਿਲੇ ਪਾਪ ਪਤੇ ਤਿਸੁ ਉਪਰਿ, ਮਨੁ ਜਲਿਆ ਮੰਨੀ ਚਿੰਤ ਭਈ ॥ ੩ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿ ਹੋ ਮਨ ! ਤੂੰ ਜੇ ਜਲਤਾ ਹੈ ਜਿ ਕਿਉ ਕਰਿ ਜਲਤਾ ਹੈ ? ਜਿਉ ਲੋਹਾਰਾਂ ਕਾ ਆਰਣੁ ਹੋਤਾ ਹੈ ਤਿਉ ਆਰਣ ਕੀ ਠਵਰ⁸ ਏਹੁ ਤੇਰੀ ਦੇਹੀ ਹੈ । ਅਰੁ ਜਿਉ ਆਰਣ ਵਿਚਿ ਲੋਹਾ ਜਾਲਣ ਬਾਹਦਾ ਹੈ ਲੁਹਾਰੁ ਤਿਉ ਤੂੰ ਰੇ ਮਨ ਲੋਹੇ ਕੀ ਠਵਰ ਜਿ ਹੈ ਜਿ ਤੂੰ ਹੈ, ਲੋਹੇ ਉਪਰ ਆਰਣ ਮਹਿ ਕੋਟਿਲੇ ਪੜਤੇ ਹੈ

¹ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਕਰਣੀ’ ।

²ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਚਲੀਐ’ ।

³ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ।

⁴ਸੁਪਨੇ

ਸਮਾਨ ।

⁵ਬੇ ਗਿਣਤ ।

⁶ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਤੇਤੀ’ । ਤੇਤੀ ਜਾਂ ਤਿਤਣੀ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਉਤਨੀ ।

⁷ਪ੍ਰਸਾਰ,

ਫੈਲਾਉ ।

⁸ਠੋਰ, ਥਾਂ, ਜਗ੍ਹਾ ।

⁹ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ।

ਤਿਉ ਤੂ ਜਿ ਪਾਪ ਕਰਤਾ ਹੈ ਸਿ ਏਹਿ ਪਾਪ ਕੋਇਲੈ ਭਏ । ਅਰੁ ਪੰਜਿ ਜਿ ਹੈ ਤੁਥ ਮਾਹਿ : ਕਾਮੁ, ਕ੍ਰੋਧੁ, ਲੋਭੁ,
ਮੋਹੁ, ਅਹੰਕਾਰੁ ਸਿ ਏਹਿ ਤੁਥ ਕਉ ਅਗਿ ਕੀ ਠਵਰ ਲਾਗੇ ਹੈ । ਅਰੁ ਸੰਨੀ ਕੀ, ਜਿਉ ਲੋਹੇ ਕੀ ਸੰਨੀ ਪਕੜਿ ਪਕੜਿ
ਫੇਰਿ ਫੇਰਿ ਜਾਲਤੀ ਹੈ ਤਿਉ ਸੰਨੀ ਕੀ ਠਵਰ ਤੁਮ ਕਉ^੧ ਚਿੰਤਾ ਜਲਾਵਤੀ ਹੈ, ਫੇਰਿ ਫੇਰਿ ਪਕੜਿ ਪਕੜਿ ਚਿੰਤਾ
ਜਲਾਵਤੀ ਹੈ । ਰੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ! ਤੂ ਜਲਤਾ ਜਲਤਾ ਮਨੁਰੁ ਹੋਇ ਗਿਆ ਹੈ, ਤੇਰੀ ਛੁਟਣ ਕੀ ਠਵਰ ਕਾਈ ਨਾਹੀ^੨ ।
ਤਬ ਫੇਰਿ ਚਿਤਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਉ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਦਿਖਾ ਜੀ, ਏਹੁ ਤਉ ਮਨੁ ਜਿ ਥਾ ਸਿ ਲੋਹਾ ਥਾ ।
ਜਿਉ ਲੋਹੇ ਤੇ ਓਹੁ ਮਨੁਰੁ ਭਇਆ ਤਿਉ ਏਹੁ ਮਨੁ ਭਿਸਟ ਭਇਆ । ਪਣੁ ਜੀ, ਏਸੁ ਕਉ ਮਨੁਰੁ ਤੇ ਕੰਚਨੁ^੩ ਕੋਈ
ਕਰਿ ਸਕੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਤਮ ਪ੍ਰਬੋਧੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:—

ਭਇਆ ਮਨੁਰੁ ਕੰਚਨੁ ਫਿਰਿ ਹੋਵੈ, ਜੇ ਗੁਰੂ ਮਿਲੈ ਤਿਨੋਹੁ ॥

ਏਕੁ ਨਾਮੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਓਹੁ ਦੇਵੈ ਤਉ ਨਾਨਕ ਤਿਸਰਸਿ^੪ ਦੇਹਾ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥੁ :—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿ ਹੋ ਚਿਤਿ ਬਾਵਰੈ ! ਏਹੁ ਮਨੁ ਜਲਿ ਕਰਿ ਮਨੁਰੁ ਭਇਆ ਹੈ ।
ਪਣੁ ਏਹੁ ਮਨੁਰੁ ਤੇ ਕੰਚਨੁ ਤਬ ਹੋਇ ਜਬ ਏਸੁ ਕਉ ਐਸਾ ਗੁਰੂ ਮਿਲੈ ਨਾਮੁ ਕਾ ਦਾਤਾ । ਜਬ ਓਹੁ ਗੁਰੂ ਪੂਰਾ ਏਸੁ
ਕਉ ਸੁਮਤਿ, ਸੁਗਿਆਨੁ, ਕਰਮ, ਨਾਮੁ-ਦਾਨ, ਇਸਨਾਨੁ, ਸੀਲ-ਸੰਜਮੁ, ਪੂਰਨੁ ਗਿਆਨੁ-ਧਿਆਨੁ, ਨਾਮੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ
ਕਾ ਦਿਤਾਇ ਦੇਇ^੫, ਤਬ ਏਹੁ ਮਨੁ ਮਨੁਰੁ ਤੇ ਕੰਚਨੁ ਹੋਇ, ਇਸੁ ਭਾਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਹੋਵੈ, ਨਾਤਰ^੬ ਨਾ ਹੋਵੈ । ਜਬ
ਗੁਰੂ ਗਿਆਨੁ ਨਾਮੁ ਦੇਇ ਪੂਰਨ ਮਤਿ ਤਬ ਏਹੁ ਮਨੁਰੁ ਤੇ ਕੰਚਨੁ ਸੁਇਨਾ ਹੋਇ, ਦੋਹੀ ਭਲੀ ਹੋਇ^੭ । ਤਬ ਚਿਤਿ
ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਤੂ ਇਥ ਮੁਥ ਕਉ ਗੁਰੂ ਮਿਲਾਇ ਜਿ ਹਉਂ ਗੁਰੂ ਕੀ ਮਤਿ ਲੇਉ, ਗੁਰੂ ਕਉ ਮਿਲਉ ।
ਗੁਰੂ ਕਹੈ ਜਿ ਕਰਉ ।” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਅਰਾਧਿਆ, ਆਰਾਧਿ ਕਰਿ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ
ਜਿ, “ਏ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ! ਤੂ ਮੁਥ ਕਉ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਮਿਲਾਉ ਜਿ ਤੇਰਾ ਮਾਰਗੁ^੮ ਬਤਾਇ ਦੇਇ” । ਤਬ ਰਾਤਿ ਗੁਰੂ
ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਅਰਾਧਿ ਕਰਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕਉ, ਰਤੀ ਕੁ ਟਿਕਿ ਕਰਿ, ਫੇਰਿ ਚਰੀਆਵ ਨਾਵਣੈ ਗਇਆ । ਗੁਰੂ ਕਉ
ਅਰਾਧਤਾ ਥਾ ਜਿ “ਮੁਥ ਕਉ ਗੁਰੂ ਕਾ ਵਰਸਨੁ ਹੋਇ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਮਾਰਗੁ ਬਤਾਇ ਦੇਇ” । ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕੀ
ਐਸੀ ਕਿਰਪਾ ਭਈ ਜਿ ਤਿਸੀ ਦਿਨਿ ਸਾਵਧਾਨੁ^੯ ਵਰਸਨੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕਾ ਭਇਆ । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ,
ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ ।

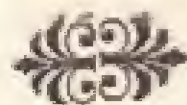
ਸਲੋਕੁ^{੧੦}

ਗੁਰੂ ਪੂਰੇ ਤੇ ਪਾਈਐ, ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਨਉ ਨਿਧਿ ਨਾਮੁ ॥

ਜਮ ਕਾ ਭੰਡੁ ਨ ਲਾਗਈ, ਸੁਖਿ ਪਾਈਐ ਅਸਰਾਮੁ ॥

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਜਿ ਹਰਿ ਭੋਜਹਿ, ਸਿ ਉਤਮ ਤਿਨ ਕੈ ਕਾਮੁ ॥ ੧ ॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ । ਨਾਮੁ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ
ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ੨੬ ॥

^੧ਸੋਨਾ ।

^੨ਤਿਸੁਤਿ, ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ।

^੩ਵਿਤ੍ਰ ਕਰਵਾ ਦੇਵੇ ।

^੪ਨਹੀਂ ਤਾਂ ।

^੫ਰਸਤਾ, ਰਾਹ ।

^੬ਭਾਵ-ਪ੍ਰਤੱਖ ।

^੭ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦਾ ਹੈ ।

ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਉਦਾਸ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲ)

ਤਬ ਏਕ ਦਿਨਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਨਗਰਿ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰਿ, ਜਦਿ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕੇ ਤਾਈਂ ਦਵਲਤ ਖਾਨ
ਲੋਦੀ ਮੋਦੀ ਕੀਆ, ਤਬ ਏਕ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਲੇਖਾ ਹਿਸਾਬੁ ਕਰਤੇ ਰਾਤਿ ਵਡੀ ਗਈ, ਹੋਰਨੀ
ਦਿਨੀ ਸੰਵੀ ਮੰਵੀ ਬੈਠਿ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦਾ, ਤਿਤੁ ਦਿਨਿ ਲੇਖਾ ਹਿਸਾਬ ਕਰਦਿਆਂ ਸਿਰਕਾਰ ਦਾ ਰਾਤਿ ਵਡੀ ਹੋਈ।
ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ^੧ ਮਹ ਭਰਿ ਗਇਆ ਜਿ, “ਹਾਇ ਹਾਇ ਮੈ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਲਾਲਚਿ ਲਗਿਆਂ ਮੇਰਾ ਨੇਮੁ ਖੰਡਿਤੁ
ਹੋਆ, ਮੇਰੇ ਸਿਰਿ ਕਿਆ ਹੋਇਗਾ”, ਭਰਿ ਗਇਆ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ “ਹਾਹਾ, ਦੇਖਹੁ ਭਾਈ! ਰਾਤਿ ਵਡੀ
ਗਈ ਹੈ, ਅਗੈ ਰਸੋਈਆ ਬੈਠਾ ਉਡੀਕਤ ਹੈ, ਰਸੋਈ ਹੋਈ ਪੜੀ ਹੈ ਅਰੁ ਰਾਤਿ ਵਡੀ ਗਈ”। ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ
ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਉਹਾਂ ਤੇ ਆਪਣੇ ਡੇਰੇ ਆਇਆ। ਤਬ ਰਸੋਈਐ ਕਹਿਆ ਜੇ, “ਬਾਬਾ ਜੀ! ਪਰਸਾਦੁ ਸੀਤਲੁ^੨
ਭਇਆ ਹੈ”। ਤਬ ਜਦ ਏਹੁ ਬਾਤਿ ਰਸੋਈਐ ਕਹੀ ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਕਿਆ ਕਰੀਐ
ਭਾਈ! ਜਦਿ ਸਿਰਕਾਰ ਦਾ ਹਿਸਾਬੁ ਕਰਿ ਪਹੁਤੇ^੩ ਤਬ ਡੇਰੇ ਆਏ”। ਤਬ ਰਸੋਈਐ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ
ਜੀ! ਰਸੋਈ ਬਡੀ ਬੇਰ^੪ ਕੀ ਹੋਈ ਪੜੀ ਹੈ, ਤੂੰ ਉਠਿ ਕਪੜੇ ਉਤਾਰਹੁ, ਪਰਸਾਦੁ ਲੇਹੁ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ
ਜੀ ਕਹਿਆ ਜੇ, “ਸੁਆਮੀ ਜੀ! ਪਰਸਾਦੁ ਤਉ ਜੇਮੀਐਗਾ^੫, ਪਣੁ ਕੀਰਤਨੁ ਨਾਹੀ ਕੀਤਾ”। ਕਹੈ, “ਜੀ, ਸਵੇਰੇ
ਆਈਂਦਾ ਤਾਂ ਜੇਵਿ ਕਰਿ, ਸਵੇਰੇ ਐਤੁ ਵਖਤਿ ਕੀਰਤਨੁ ਕਰਿ ਸਵੀਂਦਾ, ਹੁਣੁ ਜੇਵਿ ਕਰਿ ਸੰਵਿ ਰਹੀਐ”। ਤਬ
ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਗੈਰ ਸਾਲ^੬ ਗਲ ਆਖੀਆ, ਸੰਵੀਐ ਕਿਉ ਕਰਿ? ਜੇਵਿ ਕਰਿ ਕੀਰਤਨੁ
ਕਰੀਐ”। ਕਹੈ, “ਜੀ, ਭਲਾ ਹੋਵੇ ਕਰੀਐ, ਪਣੁ ਜੇਵਿ ਲੀਜੀਐ”। ਕਹੈ, “ਭਲਾ ਹੋਇ, ਪਰੋਸੀਐ”। ਤਬ ਗੁਰੂ
ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਪੜੇ ਉਤਾਰੇ, ਹਥ ਪਾਉ ਧੋਇ ਕਰਿ ਧੋਤੀ ਵਿਚਿ ਹੋਇ ਰਸੋਈ ਉਪਰਿ ਜਾਇ ਚੜ੍ਹਿਆ। ਤਬ ਗੁਰੂ
ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਉ ਰਸੋਈਐ ਬਾਲੀਆ ਸਾਲਣਿਆਂ^੭ ਕੀਆਂ, ਪਕ^੮ ਪਰਸਾਦੁ ਦੀਆ ਆਗੈ ਰਾਖੀਆਂ। ਬਾਬੇ
ਨਾਨਕ ਪਰਸਾਦੁ ਲੀਆ, ਪਰਸਾਦੁ ਲੇ ਕਰਿ ਛਿੰਗ^੯ ਚੁਲੀ ਕਰਿ ਕਰਿ, ਬਸਤੁ ਲੈ ਕਰਿ ਉਪਰਿ ਜਹਾ ਸਿਮਰਣੁ
ਕਰਤਾ ਬਾ ਤਹਾ ਜਾਇ ਬੈਠਾ, ਲਾਗਾ ਸਿਮਰਣ ਕਰਣੇ। ਤਬ ਨਿੰਦੁ ਆਈ, ਸੋਇ ਗਇਆ। ਪੈ ਸੁਤਾ ਦਿਨੁ ਚਤਿ
ਗਇਆ, ਫੇਰਿ ਦਉਲਤ ਖਾਨ ਦਾ ਕੰਮੁ ਸਾ-ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਦੇ ਨਾਲਿ ਲੋਕ ਆਇ ਰੁਜੂ ਹੋਏ। ਫੇਰਿ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੰਮ
ਵਿਚਿ ਓਹੋ ਵੇਲਾ ਹੋਆ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕੇ ਮਨ ਮਹਿ ਬਿਰਕਤਿ^{੧੦} ਆਇ ਗਈ। ਤਬ ਬਾਨੀ^{੧੧} ਬੋਲੀ:-

ਸਲੋਕੁ।

ਨਾਨਕ ਇਹੁ ਤਨੁ ਜਾਲਿ, ਜਿਨਿ ਜਲਿਐ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿਆ॥

ਪਉਦੀ ਜਾਇ ਪਰਾਲਿ, ਪਿਛੈ ਹਥੁ ਨ ਅੰਬੜੈ^{੧੨} ਤਿਤੁ ਨਿਵੰਧੈ^{੧੩} ਤਾਲਿ^{੧੪}॥੧॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹਾਇ ਹਾਇ! ਪਇਆ ਭਠਿ ਏਹੁ ਮੇਰਾ ਤਨੁ ਧਨੁ, ਏਨਾ

^੧ਸਵੀਂ ਸੰਬ। ਸ਼ਾਮ (ਸੰਬ) ਨੂੰ ਜਦ ਸੋਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਹੋਵੇ।

^੨ਮਨ, ਚਿਤ।

^੩ਠੰਢਾ।

‘ਕਰ ਚੁਕੇ।

^੪ਦੇਰ।

^੫ਖਾ ਲਵਾਂਗੇ।

^੬ਗੈਰ ਸਾਲਿਹ = ਜੋ ਨੇਕ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਅਯੋਗ।

^੭ਸਲੂਣੇ।

^੮ਪਕ, ਪਕਵਾਨ।

^੯ਧਾਤੁ ਦੀ ਸੂਈ ਜਾਂ ਨੌਕਦਾਰ ਡੱਕਾ ਜਿਸਨੂੰ ਛਿੰਡ ਜਾਂ ਸਿੰਡ ਕਹਿੰਦੇ

ਹਨ ਤੇ ਜੋ ਦੰਦ ਕੁਰੇਦਣ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਫਸਿਆ ਅੰਨ ਕੱਢਣ ਲਈ ਕੰਮ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

^{੧੦}ਵਿਰਕਤ ਪੁਣਾ,

ਤਿਆਗ ਦੀ ਛਾਵਨਾ।

^{੧੧}ਇਹ ਸਲੋਕ ‘ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੧’ ਦਾ ਹੈ।

^{੧੨}ਅੱਪੜੇ, ਪਹੁੰਚੇ।

^{੧੩}ਨੀਵੇਂ।

^{੧੪}ਤਲਾਉ।

ਨੂੰ ਹਉ ਪਾਇ ਕਰਿ ਅਗੀ ਵਿਚਿ ਜਲਾਇ ਦੂਰਿ ਕਰੀ, ਜਿਨਿ ਤਨੁ ਮਨਿ ਧਨਿ ਕੈ ਲਾਲਚਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਨਾਮੁ
ਵਿਸਾਰਿਆ ਹੈ। ਮੈ ਕਿਆ ਕਰਣਾ ਏਹੁ ਧਨੁ, ਕਿਆ ਕਰਣਾ ਹੈ ਤਨੁ, ਕਿਆ ਕਰਣਾ ਹੈ ਰਾਜ ਸੁਖ ਸੰਪਤਿ, ਜਿਨੀ
ਪਰਮੇਸੁਰ ਵਿਸਾਰਿਆ ਹੈ ਮਾਇਆ ਦੇ ਲਾਲਚਿ ਕਰਿ ਕਰਿ। ਮੈ ਏਹੁ ਤਨੁ ਅਰੁ ਮਨ ਕਿਆ ਕਰਣੇ ਹੈ ਨਿ ? ਏਸੁ
ਤਨੁ ਅਰੁ ਮਨ ਕੈ ਸੁਖ ਦੇ ਲੀਏ ਚਾਰਿ ਪਹਰ ਬੈਠਿਆ ਮਾਇਆ ਦਾ ਕੰਮੁ ਕੀਚਦਾ¹ ਹੈ ਜੇ ਤਨੁ ਪੈਨਿ ਕਰਿ ਖੁਸੀ
ਹੋਇ, ਜਿ ਪਾਇਆ ਭਠਿ ਏਹੁ ਪੈਨਣੁ ਅਰੁ ਖਾਣੁ, ਜਿ ਏਨਾ ਦੀ ਖੁਸੀ ਰਹਦੀ ਸਾ ਨਿਜੁ ਰਹਉ। ਏਹਿ ਭੀ ਨਾਹੀ ਜਿ
ਭਾਈ ਚਾਰਿ ਕਿ ਪੰਜਿ ਪਹਰ ਮਾਇਆ ਕਾ ਕੰਮੁ ਵਧੈ ਹੀ ਹੈ, ਏਹੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਫੇਰਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਿਮਰੀਐ ਨਾ,
ਕੰਮੁ ਵਧੈ ਜਾਇ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਚਿਤਿ ਨਾ ਆਵੀ, ਮਾਇਆ ਦੀ ਪਰਾਲੀ² ਪਾਇ ਜਾਇ ਵਧਦੀ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਵਿਸਰਦਾ
ਜਾਇ, ਤਿਚਰ ਨੂੰ³ ਕਾਲੁ ਦਬੈ⁴ ਫਿਰਿ ਤਿਤੁ ਨਿਉਧੇ ਤਾਲਿ⁵ ਏਸ ਦਾ ਕਉਣੁ ਬੋਲੀ ? ਸੰਸਾਰੁ ਪਰਵਾਰੁ ਖੜਾ ਦੇਖੇ, ਜਿਸੁ
ਮਾਇਆ ਲੈਆ ਏਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਭੁਲਾ ਸਾ, ਮਾਇਆ ਪਈਆ ਹੀ ਰਹੀ, ਏਸ ਦਾ ਹਥੁ ਫਿਰਿ ਕਿਥਾਉ ਨ ਪਵੀ,
ਜਿਤੁ ਵਸਤੁ ਏਹੁ ਫੁਟੈ ਗਲਿ ਪਵੈਗਾ ਰੇਸਟਾ⁶, ਜੰਮ ਕੰਕਰੁ⁷ ਮਾਰਦੇ ਲੈ ਜਾਇਗਾ ਨਰਕਿ⁸, ਏਹੁ ਹੁਣਿ ਲਤਾ ਮਾਇਆ
ਕਉ, ਏਹੁ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਅਰੁ ਤਨੁ ਦੇਵੈ ਵੈਰੀ ਹੋਨਿ, ਜਿਨਿ ਮਾਇਆ ਦੀ ਕਿਰਤਿ ਲਗਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਵਿਸਾਰਿਆ ਹੈ।”

ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਬਿਰਕਤਿ ਹੋਇ ਬੈਠਾ ਮਨੁ ਅਰੁ ਤਨ ਤੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਉ ਏਹੀ ਬੈਠਾ ਕਹੇ, ਜਿ, “ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਨਾਕੁਰ
ਜੀ ! ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ! ਏ ਸ੍ਰੀ ਵਾਸਦੇਵ ਜੀ ! ਏ ਨਿਰੰਜਨ ਨਿਰੰਕਾਰ ਜੀ ! ਮੇਰਾ ਜੀ ਤੂ ਮੇਰੇ ਤਾਈ ਚਲਾਇ। ਏਹਿ
ਮੇਰੇ ਤੂ ਪ੍ਰਾਨ ਹਿਰਤੁ⁹ ਕਰੁ ਜਿ ਏਨਾ ਦੀ ਤਾ ਖੁਸੀ ਜਾਇ, ਏ ਮੇਰੇ ਤਾਈ ਲੈ ਚਲੈ ਹੋਨਿ ਤੈ ਕੀ ਖੁਆਇ¹⁰। ਮਨ ਕਹਦਾ
ਹੈ ਜਿ ਮਾਇਆ ਖਟੁ, ਜਿਤੁ ਉਪਾਇ ਜੁੜਦੀ ਹੈ ਸੋਈ ਉਪਾਉ ਕਰਿ, ਮਾਇਆ ਜੋੜਿ ਕਵਣੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਭੀ ਚਿਤਿ
ਆਵੈਗਾ। ਮਨੁ ਕਹਦਾ ਹੈ ਅਰੁ ਤਨੁ ਪ੍ਰਾਣ ਕਹਦੇ ਹੋਨਿ ਜਿ ਫਿਟੁ ਕਿਤੇ ਅਸਾਨੇ ਸੁਖਾਲਿਆ ਕਰਿ, ਭਲੀ ਸਿਹਜਾ ਉਪਰਿ
ਸਵਾਲਿ, ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਸਿਮਰਿ, ਓ ਸਿਮਰਿਆ ਹੈ ਇਕੋਰਾ¹¹ ਅਸਾਨੇ ਤਾਂ ਸਵਾਲਿ ਜਿ ਸੁਖਾਲੇ ਹੋਵਹਿ। ਏ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ !
ਤੂ ਦੋਆਲੁ ਹੋਇ ਏ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਨ ਹਿਰਤੁ ਕਰਿ, ਜਿ ਏਨਾ ਦਾ ਤਾ ਸੁਖ ਜਾਇ, ਜਿਨੇਹੁ ਤੁਧਨੇ ਛੋਡਿ ਕਰਿ ਮਾਇਆ ਚਾਹਦੇ
ਹੋਨਿ ਸੁ ਏਨ ਕੇ ਤਾਈ ਤੂ ਫਤਿ”।

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਹਠ ਕਰਿ ਕੈ ਬੈਠਿ ਰਹਿਆ ਤਬ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਆਗਿਆ ਆਈ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ !
ਤੈਥੀ ਤਾ ਕੰਮੁ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਫਿਰਾ¹² ਤੂ ਏਤਨਾ ਕਿਉ ਆਤੁਰਾ¹³ ਹੋਇਆ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਬਾਨੀ ਬੋਲਿ ਉਠਾ:-

ਸਲੋਕੁ ॥

ਨਾਨਕ ਮਨ ਕੇ ਕੰਮ, ਫਿਟਿਆ ਗਣਤ ਨ ਆਵਹੀ ॥

ਕਿਤੀ ਲਹਾ ਸਹੰਮ, ਜਾ ਬਖਸੇ ਤਾ ਧਕਾ ਨਹੀ ॥ ੨ ॥¹⁴

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ! ਇਨਿ ਮਨ ਜਿ ਕੰਮ ਫੇੜੈ¹⁵ ਹੋਨਿ ਜਿ
ਤਿਨਾ ਦੀ ਗਣਤੀ ਕਾਈ ਨਾਹੀ, ਏਨਿ ਜਿ ਏਤੜੈ¹⁶ ਕੰਮ ਫੇੜੈ ਹੋਨਿ ਜਿ ਏਤੜੈ ਸਹੰਮ¹⁷ ਮੇਰੇ ਬੁਝੇ ਸਹੰਮ ਨਾਹੀ ਜਾਵੇ।
ਅਰੁ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ! ਏਨਾ ਮਨ ਕਿਆ ਫੇੜਿਆ ਨੂੰ ਤੂ ਬਖਸਹਿ ਤਾ ਧਕਾ ਕੋਈ ਨਾਹੀ, ਜਾਂ ਤੂ ਬਕਸਹਿ ਤਾ ਕਿਆ
ਭਰੁ ਹੈ”। ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਅਵਾਜੁ ਆਇਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਤੂ ਮੈ ਬਖਸਿਆ ਹੈ, ਏਸੇ ਮਾਇਆ ਵਿਚਿ

¹ਕੀਚਦਾ ਹੈ।

²ਪਰਾਲ, ਅਰਥਾਤ-ਧਾਨਾਂ ਦੀ ਪਰਾਲੀ।

³ਉਤਨੇ ਚਿਰ ਨੂੰ।

⁴ਮੌਤ

ਆ ਵਧਾਵੇ।

⁵ਤਿਤ (ਉਸ) ਨਿਉਧੇ (ਨੀਵੇ) ਤਾਲਿ (ਤਲਾਉ) ਵਿਚ, ਛਾਵ-ਇਸ ਨੀਵੇ ਤਲਾਉ ਰੁਪ

ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ।

⁶ਬਗੜਾ, ਫੰਟਾ।

⁷ਜੰਮ ਰਾਜੇ (ਧਰਮ ਰਾਜ) ਦਾ ਕਿੰਕਰ (ਸੰਵਦਾਰ) ਅਜਰਾਈਲ

ਫਰਿਸ਼ਤਾ।

⁸ਨਰਕ ਵਿਚ।

⁹ਹਰਣ ਕਰ, ਭਾਵ-ਖਤਮ ਕਰ ਦੇਹ।

¹⁰ਖੁਝਾ ਕੇ।

¹¹ਇਕ ਵਾਰ।

¹²ਫਿਟਿਆ, ਖਰਾਬ ਹੋਇਆ।

¹³ਦੁਖੀ।

¹⁴ਮ: ੧, ਵਾਰ ਸੁਹੀ।

¹⁵ਕੀਤੇ।

¹⁶ਏਤਨੇ।

¹⁷ਸਹਿਣਾ, ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਨਾ।

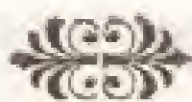
ਬਕਸਿਆਂ ਹੈ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਏਵ ਨਾਹੀ ਬਕਸਿਆ, ਜਾ ਤੂ ਮੈਨੂੰ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਘੁਟਦਾ ਹੈ ਤਾ ਤੇਰਾ ਫੁਲਾਵਣਹਾਰੁ ਏਹੁ ਮਾਇਆ ਹੀ ਹੈ, ਤੂ ਜਿਸ ਨੇ ਫੁਲਾਇਦਾ ਹੈ ਤਿਸ ਨੇ ਮਾਇਆ ਵਿਚਿ ਘੁਟਿ ਫੁਲਾਇਦਾ ਹੈ, ਜਾ ਮਾਇਆ ਦੂਰਿ ਕਰਹਿ ਤਾ ਮੈ ਜਾਣਾ ਜਿ ਤੇਰੀ ਮਿਹਰ ਹੈ”। ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜੇ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਮਾਇਆ ਮੇਰੇ ਸਾਥਿ ਹੈ ਤੂੰ ‘ਮਾਇਆ-ਮਾਇਆ’ ਕਿਆ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਮਾਇਆ ਮੈਂ ਕਿਸੀ ਕੰਉ ਨਾਹੀ ਦੋਨੀ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਸਮਝ ਗਇਆ, ਜਾਂ ਦੇਖੇ ਤਾ ਓਹੁ ਮਾਇਆ ਕਿਸੀ ਪਾਸਿ ਨਾਹੀ। ਏਹੁ ਮਾਇਆ ਕਾ ਸਾਇਆ ਹੈ, ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਦੇਖੇ ਤਬ ਏਸੁ ਕੰਉ ਏਸੁ ਮਾਇਆ ਹੀ ਕੀ ਹਿਰਸ^੧ ਵਿਗੋਇਦੀ^੨ ਹੈ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਸਾਹਿਬੁ ! ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ! ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਸਾਹਿਬੁ ! ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ! ਵਡਾ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਏ ਸਾਹਿਬ ਜੀ। ਮਾਇਆ ਤੇਰੀ ਤੂ ਮਾਇਆ ਕਾ, ਏਹੁ ਮੁਖ ਕੰਉ ਹਿਰਸ ਮਾਰਤੀ ਹੈ, ਤੂੰ ਏਹੁ ਮੇਰੀ ਹਿਰਸ ਮਾਰਿ”। ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸਰ ਕਾ ਆਵਾਜੁ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕੰਉ ਆਇਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਤੇਰੀ ਮੈ ਹਿਰਸ ਮਿਟਾਈ ਹੈ, ਤੇਰੇ ਉਪਰਿ ਹੰਉ ਕਿਰਪਾਲੁ ਹਾ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕੰਉ ਤੁਈ ਲੋਕ ਨਾਥ^੩ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਹੁਆ ਜਿ “ਨਾਨਕ ਤੂ ਮੇਰਾ ਹੈ”। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹੁਗੁਰੂ, ਪੰਨ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ।

ਸਲੋਕੁ ॥

ਭਿਨ ਸੰਤਨ ਕਾ ਸੰਗੁ ਦੇਹਿ ਜਹਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਪਾਹਿ ॥

ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਦੁਖਿ ਸੁਖਿ ਏਕਸੇ ਤੇ ਬਿਰਲੇ ਜਗ ਮਾਹਿ^੪ ॥ ੧ ॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹੁਗੁਰੂ, ਪੰਨ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਨਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿ ਨਾਮ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੨੭ ॥

ਵੇਈ ਪ੍ਰਵੇਸ਼

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ ਇਸਨਾਨੁ ਕਰਣੇ ਦਰੀਆਇ ਜਾਤਾ। ਜਦਿ ਸਵਾ ਪਹਰੁ ਰਾਤਿ ਰਹਤੀ, ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਇਸਨਾਨੁ ਕਰਣੇ ਦਰੀਆਇ ਜਾਤਾ। ਏਕੁ ਨਫਰ^੧ ਸਾਥ ਜਾਤਾ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਇਸਨਾਨੁ ਕਰਤਾ, ਓਹੁ ਕਪੜੇ ਪਕੜਿ ਨਫਰੁ ਘਾਟ ਉਪਰਿ ਬੈਠਿ ਰਹਤਾ। ਜਦਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਇਸਨਾਨੁ ਕਰਿ ਨਿਕਲਤਾ ਤਬ ਓਹੁ ਕਪੜੇ ਅਗੇ ਆਣਿ ਧਰਤਾ। ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਪਗ ਬਾਂਧਿ ਕਰਿ, ਧੌਤੀ ਕਰਿ ਕਰਿ, ਚਾਦਰ ਓਰਿ ਕਰਿ, ਤਰਪਨ ਨੇਮ ਗਾਇਤੀ ਪੜ੍ਹਿ ਕਰਿ, ਸਿਮਰਨੁ ਧਿਆਨੁ ਪਰਮੇਸਰ ਕਾ ਕਰਿ ਕਰਿ, ਬਾਹਰਿ ਦਰੀਆਵ ਉਪਰਿ ਤੇ ਫੇਰਿ ਘਰਿ ਆਇਕੋ ਪਰਮੇਸਰ ਕਾ ਕੀਰਤਨੁ ਕਰਤਾ। ਪੁਲਹੁ ਜੇਵਤੀ^੨ ਆਵੀ ਹਿਕਿ ਸੁਲਤਾਨੁ ਪੁਰਹੁ ਗੋਇੰਦਵਾਲਿ ਜਾਇਆ ਵਾਵੀ ਤਰਫ^੩, ਗੋਇੰਦਵਾਲਹੁ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਦੇ ਪੁਲਿ ਚੜ੍ਹਿਆ ਨੇ ਦਾਹਣੀ ਤਰਫ^੪ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਹਰੁ ਰਾਤਿ ਨਾਵਣ ਗਇਆ। ਜਿਉ ਕਪੜੇ ਉਤਾਰਿ ਨਫਰੁ ਕੰਉ ਪਕੜਾਏ, ਜੁੜਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਜਿਉ ਦਰੀਆਵ

^੧ਸੁੱਟ ਕੇ, ਫੇਰ ਕੇ।

^੨ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ।

^੩ਖੁਆਰ ਕਰਦੀ ਹੈ।

^੪ਤ੍ਰੈਏ (ਤਿੰਨ) ਲੋਕ;

ਅਰਥਾਤ-ਸੁਰਗੀ ਲੋਕ, ਮਾਤ ਲੋਕ ਅਤੇ ਪਤਾਲ ਲੋਕ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਥ, ਅਥਵਾ ਸ੍ਵਾਮੀ (ਮਾਲਿਕ)

^੫ਇਹ ਬਲੋਕ

ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਤ ਹੈ।

^੬ਨੋਕਰ, ਸੇਵਾਦਾਰ।

^੭ਰੱਸੀ ਦਾ ਪੁਲ।

^੮ਬਾਏ (ਖੱਬੇ) ਪਾਸੇ।

^੯ਦਾਹਣੇ (ਸੱਜੇ ਵਲ)।

ਵਿਚ ਦੁਬਕੀ¹ ਮਾਰੀ, ਤਿਉ ਫੇਰਿ ਨਾ ਨਿਕਲਿਆ। ਪਰਮੇਸਰੁ ਕੇ ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕਉ ਨਿਰੰਜਨ ਨਿਰੰਕਾਰ, ਪਾਸਿ ਲੇ ਗਏ। ਜਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਘੜੀ ਕਿ ਦੁਬਕੀ ਮਾਰੀ ਹੋਇਆ, ਤਬ ਉਨਿ ਨਫਰਿ ਕਹਿਆ ਜਿ“ਏ ਪਰਮੇਸਰੁ ਜੀ ! ਨਾਨਕ ਜੀ ਤਾ ਨ ਨਿਕਲਿਆ। ਦੁਬਕੀ ਮਾਰੀ ਹੋਈ ਗਇਆ ਕਿਤੋ ਧਿਰਿ²। ਮਤ ਹੇਠਲੀ ਵਲਿ ਜਾਇ ਨਿਕਲਿਆ ਹੋਵੇ ?” ਤਬ ਓਹੁ ਨਫਰੁ ਹੇਠਲੀ ਵਲਿ ਜਾਇ ਲਾਗਾ ਦੇਖਣੇ, ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਰਹਿਆ ਨਾਹੀ ਨਜਰਿ ਕਿਥਾਤੁ ਆਵੈ ਨਾਹੀ। ਪਣੁ ਓਸਨੇ ਆਵਾਜੁ ਆਵੈ ਜਿ ‘ਕਾਹਲਿਆ ਨਾਹੀ ਹੋਵਣਾ’। ਤਬ ਓਹੁ ਆਵਾਜੁ ਸੁਣਿ ਕਰ ਚਉਧਕਿਓ³ ਰਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਪਰਮੇਸਰ ! ਏਹੁ ਜੇ ਆਵਾਜੁ ਆਵਤਾ ਹੈ ਸਿ ਕਿਥਹੁ ਆਵਦਾ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੁਬਕੀ ਮਾਰੀ ਪਹਰੁ ਏਕੁ ਹੋਆ, ਤਬ ਉਨਿ ਨਫਰ ਓਹੁ ਬਾਂਵਹੁ ਦੇਖਿ ਰਹਿਆ, ਹਾਇ ਹਾਇ ਕਰਦਾ ਫਿਰੈ ਜਿ ਹਾਇ ਹਾਇ ਕਿਥੈ ਗਇਆ, ਕਿਥੈ ਰਹਿਆ। ਹਾਇ ਹਾਇ ਕਿਆ ਹੋਆ ?” ਓਹੁ ਬਹੁਤੁ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਾ ਹਿਤਥਾਰੀ ਥਾ। ਹਾ ਹਾ ਬਿਲਾਪ ਕਰਦਾ ਫਿਰੈ, ਨਾ ਘਰਿ ਜਾਇ ਸਕੈ⁴, ਨਾ ਦਰੀਆਵ ਵਿਚਿ ਵਤਿ ਸਕੈ। ਲਾਗਾ ਬੈਰਾਗੁ ਕਰਣੇ। ਕਦੇ ਹੇਠਾਤਿ ਜਾਇ ਕਦੇ ਉਤਾਤਿ ਜਾਇ। ਦਰੀਆਵ ਦੇ ਕੰਨਾਰੇ ਫੇਰਿਆ ਕਰੈ। ਕਰਿ ਕਿਛੁ ਨਾ ਸੰਕਈ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਰੀਆਵ ਵਿਚਿ ਪਹਰੁ ਰਾਤਿ ਹੋਈ, ਪ੍ਰਾਤ ਸਮੇ ਹੋਆ। ਤਬ ਲੋਕ ਸਹਰ ਕੇ ਲਾਗੇ ਦਰੀਆਵ ਉਪਰਿ ਫਿਰਣੇ। ਕੋਈ ਨਾਵਣੈ ਕੋਈ ਉਜੁ⁵ ਸਾਜਣੈ, ਕੋਈ ਨਿਵਾਂਜੀ-ਕੋਈ ਪੂਜਾਰੀ, ਕੋਈ ਹਾਜਤਵੰਤੁ⁶, ਕੋਈ ਹਥ ਮੁਹੁ ਧੋਵੈ। ਦਰੀਆਵ ਉਪਰਿ ਲੋਕੁ ਵਹਿ ਗਏ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਦਰੀਆਵ ਵਿਚੇ ਰਹਿਆ। ਤਬ ਉਨਿ ਨਫਰਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਭਾਈ ! ਮੇ ਏਸੁ ਜਾਇ ਕਿਆ ਖਤਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਮੈ ਘਰੇ ਜਾਈ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕੈ ਦਰਬਾਰਿ ਜਾਇ ਜਾਇ ਖਤਾ ਹੋਆ, ਤਬ ਮਉਤਾਈ⁷ ਲੋਕੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੈ ਦਰਬਾਰਿ ਜਾਇ ਖੜੇ ਹੋਏ ਹੈਨਿ। ਆਪਣੇ ਬਿਗਾਨੇ ਦਵਲਤ ਖਾਨ ਕੇ ਲੋਕ ਸਭਿ ਜਿਤਨੇ ਥੇ ਸਭਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਉ ਉਡੀਕਦੇ ਹੈਨਿ, ਜਿ ਨਾਨਕੁ ਆਵੈ ਤਬ ਕਿਸੀ ਕਿਸੀ ਕਉ ਕਿਛੁ ਪਲੈ-ਪਵੈ। ਤਬ ਉਨਿ ਨਫਰਿ ਦਰਬਾਰਿ-ਜਿਉ ਉਹਿ ਲੋਕ ਉਡੀਕਦੇ ਥੇ ਬਾਬੇ ਕਉ ਸਿ ਬਾਬੇ ਬਿਨਾ ਉਸ ਕਾ ਮਨੁ ਫੁਟਿ ਗਇਆ⁸, ਗਦ ਗਦ ਹੋਇ ਗਇਆ, ਲਾਗਾ ਰੋਵਣੇ। ਤਬ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹਾਇ ਹਾਇ ਰੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੇ ਨਫਰ ! ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਰੋਤਾ ਹੈ ?” ਤਬ ਉਸ ਕਉ ਤਰੁ⁹ ਕਹਣਾ ਕਿਛੁ ਆਵੈ ਨਾਹੀ, ਓਹੁ ਰੋਇਆ ਹੀ ਕਰੇ, ਬੋਲਿ ਕਿਛੁ ਨ ਸੰਕਈ। ਜਬ ਓਹੁ ਰੋਇ ਰੋਇ ਸਾਬਤੁ¹⁰ ਹੋਆ ਤਬ ਓਹੁ ਲੋਕਹੁ ਪੁਛਿਆ ਜਿ, “ਕਿਉਂ ਰੇ ਰਾਮ ਕੇ, ਕਿਉਂ ਭਾਈ, ਕਿਆ ਹੁਆ ? ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਰੋਤਾ ਹੈ ?” ਕਹੈ, “ਜੀ, ਕਿਆ ਨ ਰੋਵਉ, ਜਿਉ ਪ੍ਰਾਤ ਕਾਲਿ¹¹ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਰੀਆਇ ਨਾਵਣ ਜਾਂਦਾ ਜਿਉ ਨਾਵਣੈ ਵੜਿਆ ਅਰੁ ਦੁਬਕੀ ਮਾਰੀ ਤਿਉ ਫੇਰਿ ਨਾ ਨਿਕਲਿਆ, ਮੈ ਦੇਖਿ ਢੁਬਿ ਰਹਿਆ, ਨਾ ਜਾਣੀਐ ਜਿ ਕਿਸੁ ਤਰਫ ਗਇਆ ਹੈ ?” ਕਈ ਹਜਾਰੁ ਲੋਕ ਲਾਗੇ ਰੋਵਣੈ। ਤਬ ਜੈ ਰਾਮ ਕਉ ਖਬਰਿ ਭਈ, ਉਨਿ ਲਾਹਿ ਪਗ ਫੁਇ ਨਾਲਿ ਮਾਰੀ, ਸਿਆਪਾ ਹੁਆ। ਤਬ ਦਵਲਤ ਖਾਨ ਕੇ ਲੋਕ ਜਿ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਉ ਬੁਲਾਵਤੇ ਥੇ ਸਿ ਖਾਨ ਪਾਸਿ ਜਾਇ ਖੜੇ ਹੋਏ ਜਿ, “ਜੀ, ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੇ ਲੋਕ ਆਗੈ ਸਭ ਰੋਤੇ ਹੈ। ਜਿਉ ਨਾਵਣੈ ਗਇਆ ਥਾ ਦਰੀਆਇ ਦੁਬਕੀ ਮਾਰੀ ਤਿਉ ਫੇਰਿ ਨਾ ਨਿਕਲਿਆ। ਜੀ, ਇਉ ਬਾਤ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ ਹੋਈ ਹੈ”। ਤਬ ਦਵਲਤ ਖਾਨ¹² ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੈ ਰਾਮ ਕੈ ਤਾਈ ਬੁਲਾਇ ਲੈ ਆਵਹੁ”। ਤਬ ਜੈਰਾਮੁ ਕੈ ਤਾਈ ਖਾਨ ਕੇ ਲੋਕ ਜਾਇ ਕਰਿ ਬੁਲਾਇ ਲੈ ਆਏ। ਤਬ ਜੈ ਰਾਮੁ ਜਿਰਿ ਪਟੁਕੈ ਬਧੈ ਦਵਲਤ ਖਾਨ ਪਾਸਿ ਜਾਇ ਖੜਾ ਹੋਆ। ਤਬ ਦਵਲਤ ਖਾਨ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੈ ਰਾਮ ! ਨਾਨਕ ਕਾ ਵਾਕਾ ਕਿਵ ਕਰਿ ਹੁਆ ?” ਤਬ ਜੈ ਰਾਮੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਨਫਰੁ ਸਾਬੈ ਗਏ ਥਾ। ਉਸ ਕਉ ਸਾਰੀ ਹਕੀਕਤਿ¹³ ਮਲੂਮੁ ਹੈ, ਜੈ ਸਾਬਿ ਗਇਆ ਥਾ”।

¹ਫੁੱਫੀ, ਗੋਤਾ।

²ਕਿਤੋ (ਕਿਸੇ) ਧਿਰਿ (ਪਾਸੇ)।

³ਚਕਾ ਚੌਪ ਹੋਇਆ, ਚੁੰਧਿਆ ਗਿਆ।

⁴ਏਥੇ ‘ਸਕੈ’ ਜਾਂ ‘ਸਕਣਾ’ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ‘ਸੰਕੈ’ ਤੇ ‘ਸੰਕਈ’, ਕ੍ਰਿਆ-ਰੂਪ ਆਏ ਹਨ।

⁵ਫੁਜੂ, ਅਰਥਾਤ-ਨਿਮਾਜ਼

ਸਮੇਂ ਹੱਥ, ਪੈਰ ਤੇ ਮੂੰਹ ਧੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ।

⁶ਰਫਾਇ ਹਾਜਤ ਵਾਸਤੇ ਜਾਣਾ, ਭਾਵ—ਸੁਚੇਤੇ (ਪਾਖਾਨੇ) ਜਾਣਾ।

⁷ਸੀਧਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ, [ਅ., ਮੁਅਤਾਦ=ਜਿਸਦਾ ਰੋਜ਼ ਦਾ ਸੀਧਾ (ਰਾਬਨ) ਬੱਧਾ ਹੋਯਾ ਹੋਵੇ]।

⁸ਇਲ ਭਰ

ਆਇਆ ਤੇ ਫਿੱਸ ਪਿਆ।

⁹ਤਾਂ।

¹⁰ਰੋਣੋਂ ਬੱਸ ਕੀਤਾ।

¹¹ਸਵੇਰੇ ਹੀ।

¹²ਦੋਲਤ ਖਾਂ

ਇਬਰਾਹੀਮ ਲੋਧੀ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਲਾਹੌਰ ਦਾ ਸੂਬੇਦਾਰ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰ ਦੀ ਜਾਗੀਰ ਮਿਲੀ ਸੀ। ਉਹ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰ ਦਾ ਨਵਾਬ ਜਾਂ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਸੀ।

¹³ਹਾਲ, ਸਮਾਚਾਰ।

ਤਬ ਖਾਨਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਐ^੧ ਜਾ ਕਰਿ ਓਹੁ ਨਫਰੁ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਾ ਬੁਲਾਇ ਲਿਆਵਹੁ”। ਤਬ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਾ ਨਫਰੁ ਉਨਹੁ ਖਾਨ ਕਿਆਹੁ ਲੋਕਹੁ ਬੁਲਾਇ ਆਇਆ। ਜਬ ਆਇਆ ਤਬ ਉਨਹੁ ਜਾਇ ਅਰਜੁ ਕੀਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਾ ਨਫਰੁ ਆਇਆ ਹੈ”। ਤਬ ਖਾਨਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਨਾਨਕ ਕੇ ਨਫਰੁ ਕਉ ਆਗੈ ਲਿਆਵਹੁ”। ਤਬ ਓਹੁ ਨਫਰੁ ਆਗੈ ਖੜਾ ਕੀਆ। ਤਬ ਦਵਲਤ ਖਾਨਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਰੇ! ਕਿਉ ਕਰਿ ਨਫਰੁ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ ਹਕੀਕਤਿ ਹੋਈ ਹੈ, ਤਿਉ ਤੂੰ ਕਹੁ”। ਤਬ ਓਨਿ ਨਫਰਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਖਾਨ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ਹੋਇ^੨ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਾ ਹਰਿ ਦਿਨਿ ਨੇਮੁ ਥਾ ਜਿ ਸਵਾ ਪਹਰ ਰਾਤਿ ਪਿਛਲੀ ਕਉ ਹਰਿ ਰੋਜ ਦਰੀਆ ਜਾਇ ਨਾਵਦਾ। ਪਵਣੁ ਚਲੈ ਮੀਹੁ ਚਲੈ, ਪਣੁ ਨਾਨਕ ਕਾ ਨੇਮੁ ਨ ਚਲਈ^੩, ਰੋਜ ਬਰੋਜ^੪ ਦਰੀਆਇ ਜਾਇ ਨਾਵਦਾ ਜਦਿ ਪਹਰੁ ਰਾਤਿ ਪਿਛਲੀ ਚਹਦੀ; ਅਰੁ ਜੀ ਮੈ ਸਾਬਿ ਹੀ ਜਾਦਾ। ਅਜੁ ਜਿਉ ਕਪੜੇ ਉਤਾਰਿ ਕਰਿ ਮੇਰੇ ਤਾਈ ਪਕੜਾਏ ਆਪਿ ਜਾਇ ਦਰੀਆਇ ਵੜਿਆ, ਜਿਉ ਟੁਕੜੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮਾਰੀ ਤਿਉ ਫੇਰਿ ਨਾ ਨਿਕਲਿਆ, ਵਿਚੇ ਗਾਇਬੁ^੫ ਹੋਇ ਗਇਆ। ਹਉ ਕਹਾ ਜਿ ਹੁਣਿ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ। ਖਾਨੁ ਸਲਾਮਤਿ! ਜਦਿ ਘੜੀਆ ਚਾਰਿ ਪੰਜਿ ਹਉ ਦੇਖਿ ਭਾਲਿ ਰਹਿਆ ਜਿ ਕਿਛੁ ਨਸਰਿ ਨਾ ਆਵਈ ਤਾ ਮੈ ਉਨਿ ਆਇਆ। ਆਇ ਕਰਿ ਖਬਰਿ ਕੀਨੀ। ਖਾਨਿ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ! ਇਉ ਹਕੀਕਤਿ ਹੋਈ ਹੈ”। ਤਬ ਖਾਨਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਯਾਰਹੁ! ਕੋਈ ਖੁਦਾਇ ਕਾ ਨੇਕੁ ਥਾ”। ਤਬ ਖਾਨਿ ਹਥ ਫਾਟੇ ਜਿ, “ਹਾਇ ਹਾਇ ਕਿਆ ਦਿਆਨਤਦਾਰੁ ਹਿੰਦੂ ਥਾ”। ਸਿਰੁ ਫੇਰਿ ਕਹਿਆ ਦਵਲਤ ਖਾਨਿ ਜਿ, “ਐ ਜੈ ਰਾਮੁ! ਅਬ ਦਰੀਆਵ ਮਹਿ ਜਾਲ ਬਾਹੀਆਹਿ^੬ ਜਿ ਕਾਈ ਬਲਾਇ ਖਾਇ ਨਾਹੀ ਗਈ ਤਬ ਉਸਕਾ ਕਲਬੁਤੁ^੭ ਪਾਈਐਗਾ। ਅਰੁ ਜੇ ਝੂਬਾ ਹੈ, ਅਰੁ ਜੇ ਕਾਈ ਬਲਾਇ ਖਾਇ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਖੁਦਾਇ ਦੇ ਹਵਾਲੇ। ਤਬ ਬਹੁਤੁ ਜਾਲ ਲੇ ਕਰਿ ਮਲਾਹ ਬੁਲਾਵਹੁ ਅਰੁ ਬੇੜੀਆ ਸਾਬਿ ਜਾਲ ਮਹਾ ਬਹਾਇ ਕਰ ਦਰੀਆਵ ਕੇ ਉਰੁਵਾਰ ਪਾਰ ਜਾਲ ਰਖਾਇ ਕਰਿ ਕੋਸ ਤੀਨ ਚਾਰਿ ਉਪਰਿ ਦਰੀਆਉ ਸੋਧੀਐ। ਜੇ ਮਤੁ ਕਲਬੁਤੁ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਾ ਪਾਈਐ”। ਤਬ ਆਪਿ ਦਵਲਤ ਖਾਨੁ ਚੜਿਆ, ਮਲਾਹਿ ਬੁਲਾਇ ਕਰਿ ਘਾਉ^੮ ਜਾਲ ਬਹਾਏ, ਕੋਸ ਤੀਨ ਚਾਰਿ ਮਹਿ ਪਾਨੀ ਦਰੀਆਉ ਗਾਹਨੁ ਕੀਆ^੯। ਕਲਬੁਤੁ ਕਹੀ ਨਾ ਪਾਇਆ। ਚਾਰ ਪਹਰਿ ਦਿਨਿ ਦਵਲਤ ਖਾਨੁ ਦੂਢਿ ਰਹਿਆ ਦਰੀਆਉ; ਸਾਂਝਿ ਕਉ ਘਰਿ ਆਇਆ। ਆਇ ਕਰਿ ਜੈ ਰਾਮੁ ਕਉ ਸਰਪਾਉ ਪਹਰਾਇਆ। ਜੈਰਾਮੁ ਕਉ ਕਹਿਆ ਦਵਲਤ ਖਾਨੁ ਜਿ, “ਐ ਜੈਰਾਮ! ਤੂੰ ਖਾਤਰਿ ਜੰਮੇ ਰਖੁ। ਏਹੁ ਖੁਦਾਇ ਕੀ ਬਾਤ ਹੋਈ ਹੈ, ਚਾਰਾ ਖੁਦਾਇ ਸਿਉ ਕਿਸੀ ਕਾ ਨਾਹੀ ਚਲਤਾ। ਖੁਦਾਇ ਬੇਵੈ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਤੂੰ ਖਾਤਰਿ ਕਰਾਰਿ^{੧੦} ਲਿਆਉ”। ਜੈ ਰਾਮੁ ਕਉ ਖਾਨ ਸਰਪਾਉ ਪਹਰਾਇਆ। ਜੈਰਾਮੁ ਤਸਲੀਮ^{੧੧} ਕਰੀ। ਬਹੁਤਿ ਖਾਨਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਐ ਜੈ ਰਾਮ! ਹਮਾਰੀ ਸਰਕਾਰ ਕਾ ਹਿਸੇਬੁ ਹੈ ਜਿ ਨਾਨਕ ਕੇ ਕਾਗਦ ਮੰਗਾਇ ਕਰਿ ਤੂੰ ਜਮਾ ਸਮਝਿ ਲੇਹਿ”। ਤਬ ਜੈ ਰਾਮੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਖਾਨੁ ਸਲਾਮਤਿ! ਨਾਨਕੁ ਰੋਜ ਕਾਗਦੁ ਪਹੁਚਾਵਦਾ ਥਾ। ਈਵ^{੧੨} ਨਾਹੀ ਜਿ ਇਕੁ ਫਲਸੁ^{੧੩} ਤਾਈ ਕਿਛੁ ਤਮਾ^{੧੪} ਹੋਇ। ਓਹੁ ਬਡਾ ਬੇ ਤਮਾਉ ਥਾ, ਉਸ ਕਉ ਕਿਛੁ ਤਮਾ ਕੀ ਪਰਵਾਹ ਨ ਥੀ, ਓਹੁ ਗਉਨ^{੧੫} ਕੋਈ ਉਸ ਖੁਦਾਇ ਕਾ ਥਾ। ਓਹੁ ਇਸੁ ਜਹਾਨੁ ਕੀ ਬਾਤ ਕਾਈ ਨ ਥਾ ਕਰਤਾ”। ਤਬ ਖਾਨਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਐ ਜੈ ਰਾਮ! ਮੈ ਭੀ ਬਹੁਤੁ ਕਰਿ ਜਾਣਦਾ

^੧ਓਇ। ^੨ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ‘ਖਾਨ ਜੀ! ਰੱਬ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਹੀ ਸਲਾਮਤ ਰੱਖੇ’। ^੩ਨੇਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਟਲਦਾ। ^੪ਹਰ ਰੋਜ਼। ^੫ਲੋਪ, ਅੱਖੋਂ ਉਹਲੇ। ^੬ਜਾਲ ਪੁਆਈਏ। ^੭ਸਰੀਰ। ^੮ਗਹਿਰੇ। ^੯ਗਾਹਿਆ, ਛਾਣ ਮਾਰਿਆ। ^{੧੦}ਦਿਲ ਨੂੰ ਟਿਕਾਣੇ ਕਰ। ^{੧੧}ਸਲਾਮ। ^{੧੨}ਇਉਂ, ਇਸਤਰਾਂ। ^{੧੩}ਫਿਲਸ = ਤਾਂਬੇ ਦਾ ਪੈਸਾ, ਅਰਥੀ ਸਿੱਕੇ ਦੀਨਾਰ ਦਾ ਛੋਟੇ ਤੋਂ ਛੋਟਾ, ਹਜ਼ਾਰਵਾਂ ਹਿੱਸਾ, ਸਿੱਕਾ। ^{੧੪}ਲੋਭ—ਲਾਲਚ। ^{੧੫}ਫਲੀ, ਰੱਬ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਫ਼ਕੀਰ, ਜੋ ਲੋਕ-ਦਿਲਾਂ ਉਤੇ ਹਕੂਮਤ ਕਰੇ।

ਬਾ। ਜੇ ਨਾਨਕ ਖੁਦਾਈ ਬੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਰਾਮ ਪਾਸਿ ਖਾਨਿ ਕਹਿਆ, ਜਿਸ ਸਾਦਕ ਨੇ ਖੁਦਾਇ ਏਸੁ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚਿ ਰਹੇ ਨਾਹੀ ਦੇਵਾ। ਇਸੁ ਜਾਹਗਾ ਉਸੁ ਨਾਹਾ ਰਹਣਾ, ਪਰੁ ਜਿਸੁ ਜਾਹਗਾ ਦਾ ਸੀ ਸੋ ਖੁਦਾਇ ਤਿਸੀ ਜਾਹਗਾ ਲਿਜਾਇ ਰਖਿਆ। ਤਬ ਜੇ ਰਾਮਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਖਾਨਿ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਜੇ ਕਿਛੁ ਸਰਕਾਰ ਬੀ ਪਾਵਦਾ ਬਾ ਸੋ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਖੁਦਾਇ ਕੇ ਰਾਹਿ ਦੇਤਾ। ਅਰੁ ਜੇ ਕਿਛੁ ਹੋਤਾ ਸਿ ਏਕੁ ਦੰਮਤਾ ਪਰਾਇਆ ਹਕੁ ਉਸ ਕਉ ਹਰਾਮ ਬਾ, ਰਵਾ^੧ ਕਿਸੀ ਕਾ ਨ ਰਖਤਾ, ਹੋਛੁ^੨ ਹੈ ਖਾਨਿ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਹਮ ਕਉ ਖੁਦਾਇ ਤਾਲਹਾ ਫਉਤੁ^੩ ਨਾਹੀ ਕਰਤਾ”। ਤਬ ਦਵਲਤ ਖਾਨਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਜੋ ਰਾਮ ! ਕਿਛੁ ਓਹੁ ਤੁਮਾਰੇ ਹੀ ਕਾਮ ਕਉ ਨਾ ਬਾ, ਓਹੁ ਹਮਾਰੀ ਸਰਕਾਰ ਕਾ ਕਮੁ ਬਹੁਤੁ ਸਵਾਰਤਾ ਬਹੁਤੁ ਦਿਆਨਤਦਾਰ ਬਾ, ਪਣੁ ਕਿਛੁ ਖੁਦਾਇ ਸਉ ਕਿਆ ਚਲਤਾ ਹੈ। ਜਾਰੁ ਤੁਮ ਡੇਰੈ, ਖੁਦਾਇ ਸਭੁ ਭਲਾ ਕਰੈਗਾ”। ਜੇ ਰਾਮੁ ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਕੈ ਡੇਰੈ ਆਇਆ। ਤਬ ਜੇ ਰਾਮ ਆਇ ਕੈ ਡੇਰੈ ਜਿ ਕੋਈ ਲੋਕੁ ਬਾ ਸਿ ਤਿਸੁ ਕਉ ਨਿਸਾ ਕੀਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ! ਖੁਦਾਈ ਬਾਤ ਸਉ ਚਾਰਾ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ”। ਤਬ ਲੋਕ ਰੋਇ ਪੀਟਿ ਕਰਿ ਬੈਠਿ ਰਹੇ।

ਤਬ ਨਿਰੰਜਨ ਨਿਰੰਕਾਰਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਰੇ ਜਾਹੁ, ਜਾਇ ਕਰਿ ਤੁਮੁ ਨਾਨਕ ਕਉ ਮੇਰੇ ਪਾਸਿ ਲੇ ਆਵਹੁ”। ਤਬ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਉ ਆਇ ਕਰਿ ਕਰਤੇ ਪੁਰਖ^੪ ਕੇ ਲੋਕ ਲੇ ਗਏ, ਲਿਜਾਇ ਜਹਾ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਬਾ ਉਹਾ ਹੀ ਲਿਜਾਇ ਖਤਾ ਕੀਆ। ਅਗੈ ਨਿਰੰਜਨੁ ਪੁਰਖੁ ਕਰਤਾ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਸੁਪੇਦ ਦਾਤੀ ਹੈ, ਲਾਲੁ ਬਾਣਾ ਹੈ, ਸੁਨਹਰੀ ਪਲੰਘੁ ਹੈ। ਤਿਸੁ ਉਪਰਿ ਸੁਪੇਦੁ ਨਿਹਾਲੀ ਹੈ ਵਿਛਾਈ ਹੋਈ। ਤਿਸੁ ਉਪਰਿ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਬਡਾ ਤਕੀਆ ਹੈ। ਆਸ ਪਾਸਿ ਜਿਮੀ ਸਬਜ ਹੈ, ਲਾਲ ਸਿਆਹ ਜਰਦ ਸੁਪੇਦ ਮੂੰਗੀ ਸਬਜ ਦੰਗ ਰੰਗ ਕੇ ਬਿਛਾਵਣੇ ਬਿਛਾਏ ਹੋਏ ਹੈ, ਜਿਤਨੇ ਟਹਲੁਏ ਸਾਥਿ ਹੈ ਏਤਨਿਆਂ ਸਭਿ ਲਾਲ ਬਾਂਣੇ ਹੈ। ਏਕ ਫੈਸ^੫ ਅਗੈ ਘਾਸੁ^੬ ਖਤੀ ਚਰਤੀ ਹੈ। ਉਸ ਕੈ ਪਾਸਿ ਦਇ ਜਣੇ ਲਾਲੀ ਕਪਤੀ ਖਤੋ ਝਲਤੇ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਉਨਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਿਅਹੁ ਲੋਕਹੁ ਲਿਜਾਇ ਨਿਰੰਜਨ ਨਿਰੰਕਾਰ ਕੈ ਆਗੈ ਖਤਾ ਕੀਆ। ਤਬ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਨਾਨਕੁ ਹੈਰਾਨੁ ਹੋਇ ਗਇਆ। ਕਹਿਓ ਸੁ ਜਿ, “ਵਾਹੁ, ਵਾਹੁ ਤੂ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ! ਤੂ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ !” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਭੰਡਉਤਿ ਕਰੀ ਲੰਬੇ ਹੋਇ ਕਰਿ ਅਰੁ ਕਹੈ, “ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ! ਤੂੰ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ! ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ! ਤੂ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਤੂ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ !” “ਤਾ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਉ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਹਿਆ ਜਿ “ਏ ਨਾਨਕ ! ਜੀਉ ਤਉ ਤੇਰਾ ਭਲਾ ਹੈ ?” ਕਹੈ, ਜੀ, “ਤੇਰੈ ਦਰਸਨਿ ਦੇਖੇ ਭਲਾ ਹੈ”। ਕਹੈ ਨਾਨਕ, “ਤੂ ਖਰਾ ਚੰਗਾ ਹੈ ?” ਕਹੈ ਜੀ, “ਆਜੁ ਚੰਗਾ ਹਉ ਜਾ ਤੇਰਾ ਵਰਣਨੁ ਦੇਖਿਆ ਹੈ”। ਤਬ ਨਿਰੰਜਨੁ ਨਿਰੰਕਾਰ ਬੈਠਾ ਹੈ ਮੂਰਤਿਮਾਨੁ ਜੀਆਂ ਕਾ ਦਾਤਾ। ਸੋਤ ਕੇਸ ਲਾਲ ਰੂਪੁ। ਨਿਰੰਜਨੁ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਜੀਆ ਕਾ ਦਾਤਾ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਅਬਿਨਾਸੀ, ਘਟਿ ਘਟਿ ਵਾਸੀ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਅਰੁ ਕਰਤੇ ਪੁਰਖਿ ਕਹਿਆ, ਜਿ “ਏ ਨਾਨਕ ! ਤੂ ਅਗੈ ਆਉ। ਅਗੈ ਆਇ ਕਰਿ ਤੂ ਮੇਰੇ ਚਰਨਾ ਉਪਰਿ ਸਿਰੁ ਰਾਖੁ”। ਤਬ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਚਰਨ ਕਮਲ ਸ੍ਰੀ ਨਾਕੁਰ ਜੀਕੇ ਉਪਰਿ ਸਿਰੁ ਰਾਖਾ। ਤਬ ਕਰਤੇ ਪੁਰਖਿ ਓਹੁ ਫੈਸ ਦੁਹਾਈ^੭। ਦੁਹਾਇ ਕਰਿ ਕਟੋਰਾ ਦੁਧ ਕਾ ਭਰਿਆ, ਭਰਿ ਕਰਿ ਹਾਥਿ ਲੀਆ। ਹਾਥਿ ਲੇਕਰਿ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਉ ਕਹਿਆ, ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਤੂੰ ਦੁਧ ਦਾ ਕਟੋਰਾ ਏਹੁ ਪੀਉ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਿਰੰਜਨ ਨਿਰੰਕਾਰ ਜੀ ! ਤੈ ਤੇ ਆਗੈ ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਪੀਵਾਂ ?” ਤਬ ਕਰਤੇ ਪੁਰਖਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਏਹੁ ਦੁਧੁ ਨਾਹੀ ਜਿ ਤੂ ਦੁਧੁ ਜਾਨਤਾ ਹੈ। ਏਹੁ ਤੁਮ ਕਉ ਨਾਮ ਸਿਮਰਣ ਕਾ, ਭਗਤਿ ਭਾਵ ਕਾ, ਸਤ ਸੰਤੋਖ ਕਾ, ਸੀਲ ਸੰਜਮ ਕਾ ਪਿਆਲਾ ਮਿਲਤਾ ਹੈ। ਏਹੁ ਦੁਧੁ ਨਾਹੀ ਤੁਮ ਕਉ ਏਹੁ ਅੰਬਿਤੁ ਨਾਮੁ^੮ ਮਿਲਤਾ ਹੈ, ਤੂ ਲੇ ਕਰਿ ਪੀਉ”। ਤਬ ਆਗਿਆ ਕਰਤੇ ਪੁਰਖਿ ਕੀ ਸਾਥਿ ਕਟੋਰਾ ਦੁਧ ਦਾ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ

^੧ਸਿਦਕੀ, ਸ਼ੁਧਾਲੂ।

^੨ਜਾਇਜ਼, ਵਿਹਿਤ, ਭਾਵ ਉਹ ਕਿਸੇ ਕੋਲੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਲੈਣੀ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਮਝਦਾ, ਓਹ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਕਉਭੀ ਦਾ ਬੀ ਰਵਾਦਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ।

^੩ਅਫਸੋਸ, ਸ਼ੋਕ।

^੪ਅੱਲਾ ਤਆਲਾ, ਸਭ ਤੋਂ ਉਚਾ ਪਰਮਾਤਮਾ।

^੫ਮੋਤ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ।

^੬ਘਰ।

^੭ਧੀਰਜ ਦਿਤਾ,

^੮ਤਸੱਲੀ ਦਿਤੀ।

^੯ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ, ਸਿਰਜਨਹਾਰ ਕਰਤਾਰ।

^{੧੦}ਮੈਂਹ, ਮੱਝ।

^{੧੧}ਘਾਹ।

^{੧੨}ਮੱਝ ਚੁਆਈ।

^{੧੩}ਨਾਮ ਰੂਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤ।

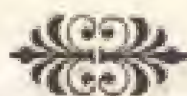
ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਹਾਥ ਤੀ ਪੀ ਲਿਆ^੧। ਪੀਵਤੇ ਸਾਥਿ ਮਸਤਾਨੁ^੨ ਹੋਇ ਗਿਆ। ਅਰੁ ਸਗਲ ਭਵਨ^੩ ਕੀ ਸੋਝੀ ਹੋਈ ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਚਰਨੀ ਲਾਗਾ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੀ। ਲਾਗਾ ਛੰਡਉਤ੍ਰ^੪ ਕਰਨੈ। ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਤੂੰ ਮੈ ਮੁਕਤਾ^੫ ਕੀਆ। ਜਿ ਕੋਈ ਤੁਮ ਕਉ ਦੇਖਹਿਗੇ ਸਿ ਮੁਕਤੇ ਕੀਏ। ਜਿ ਤੁਮ ਕਉ ਸੁਣਹਿਗੇ ਸੇ ਮੈ ਮੁਕਤੇ ਕੀਏ। ਜਿ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਲੋਹਿਗੇ ਸੇ ਮੈ ਮੁਕਤੇ ਕੀਏ। ਜਿਨ ਕਉ ਤੂ ਬਖਸਹਿਗਾ ਤਿਨ ਕਉ ਮੈ ਬਖਸਉਗਾ, ਤੂ ਮੈ ਨਿਹਾਲੁ ਕੀਆ ਹੈ। ਅਰੁ ਜਿ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਲੋਹਿਗੇ ਤੇ ਮੈ ਨਿਹਾਲੁ ਕੀਏ ਹੈ। ਏ ਨਾਨਕ ! ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਨਾਮੁ ਕਲਿਜੁਗ ਕੇ ਬਿਖੈ ਜਪਾਵਣਾ, ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਕਲਿਜੁਗ ਕੈ ਬਿਖੈ ਜਪਾਵਣਾ ਅਰੁ ਦਿੜਾਵਣਾ ਸੈਸਾਰ ਕਉ, ਮੇਰਾ ਜਸੁ ਕਰਣਾ ਕਰਾਵਣਾ। ਸੁਧਰਮੁ ਦਿੜਾਵਣਾ, ਬਤਾਵਣਾ ਜਿਸ ਤੇ ਸੈਸਾਰ ਕਾ ਫਲਾ ਹੋਇ ਅਰੁ ਮੁਕਤਾ ਹੋਇ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ! ਤੂੰ ਵੇਆ^੬ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਹੋਹਿ ਜਿ ਤੂ ਮੇਰੀ ਰਖੁ ਕਲੀ ਕਾਲੁ^੭ ਮਹਾ ਕਠਨੁ ਹੈ, ਤੂ ਦਇਆ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕਲਜੁਗ ਤੇ ਰਾਖੁ। ਸੈਸਾਰੁ ਕਲਜੁਗਿ ਭਰਮਾਇ ਸਟਿਆ ਹੈ, ਕਲਿਜੁਗ ਤੇ ਰਾਖੁ”। ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜਾਹਿ ਨਾਨਕ ! ਤੂੰ ਮੈ ਬਕਸਿਆ ਹੈ, ਤੇਰੇ ਪੀਛੇ ਜਗਤੁ ਬਖਸਉਗਾ”। ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮਿ ਨਾਨਕੁ ਬਿਦਾ ਕੀਆ। ਆਪਣੀ ਫਗਤਿ ਨਾਮੁ ਸਿਪਤਿ ਸਲਾਹ^੮ ਦੇ ਕਰਿ ਬਿਦਾ ਕੀਆ। ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ ਬਿਤਿ ਜੁਗਤਿ ਸੀਲੁ ਸੰਜਮੁ ਬਕਸਿ^੯ ਦੇ ਕਰਿ ਕਲਿਜੁਗ ਕੈ ਬਿਖੈ ਜੀਵ ਨਿਤਾਰਨ ਕਉ, ਪੰਥ^{੧੦} ਚਲਾਵਣ ਕਉ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ਬਿਦਾ ਕੀਆ। ਉਹਾ ਕਾ ਏਕੁ ਇਨੁ ਈਹਾ ਸੈਸਾਰ ਮਹਿ ਤੀਨਿ ਦਿਨਿ ਵਰਤੇ, ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ਨਾਨਕੁ ਬਿਦਾ ਕੀਆ। ਸਾਥਿ ਮੇਵਕ ਦੀਨੇ। ਤਬ ਤੀਸਰੇ ਦਿਨਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨਿਕਲਿ ਆਇਆ। ਸੰਮਤਿ ੧੫੬੪^{੧੧} ਭਾਦੋ ਸੁਦੀ ੧੫ ਪੂਰਨਮਾ^{੧੨} ਕੈ ਦਿਨਿ ਭਲਕੇ^{੧੩} ਹੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਨਾਵ ਕਾ ਪਰਗਾਸੁ ਹੋਆ, ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਸਾਵਧਾਨ ਨਦੀ ਕੈ ਬਿਖੈ ਮਿਲਿਆ, ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਉ। ੩੬ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਸਾਥਿਆ ਛਿਆ ਮਹੀਨਿਆ ਕੇ ਨੌਂ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਾਵਧਾਨੁ ਮਿਲਿਆ ਜਿਸੁ ਵਖਤਿ ਇਸਨਾਨੁ ਕਰਨੇ ਵਡਿਆ ੨੫ ਉਸੀ ਵਖਤਿ ਨਿਕਲਿ ਆਇਆ। ਉਸੁ ਨਵਰ ਕਉ ਅਭਿਆਸੁ ਜਿ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਾ ਲਾਗਾਉਹੁਹਰਿ ਦਿਨਿ ਉਸੇ ਹੀ ਘਾਟ ਉਪਰਿ ਪਹਰ ਰਾਤਿ ਰਹਤੀ ਕਉ ਉਹਾ ਜਾਇ ਬੈਠੇ। ‘ਨਾਨਕ ਜੀ-ਨਾਨਕ ਜੀ’ ਬੈਠਾ ਕਰੈ। ਜਿਉ ‘ਨਾਨਕ ਜੀ-ਨਾਨਕ ਜੀ’ ਬੈਠਾ ਕਰਤਾ ਬਾ ਤਿਉ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਨਜਰਿ ਆਇ ਗੈਆ। ਓਹੁ ਉਨਿ ਪੈਰੀ ਪੜਿਆ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ। “ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਅਰੁ ਧੰਨੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਜਿਨਿ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮੇਰੇ ਤਾਈ ਦੇਖਾਲਿਆ”। ਉਨਿ ਕਪੜੇ ਅਗੈ ਰਖੇ। ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਪੜੇ ਪਹਰਿ ਕਰਿ ਘਰ ਆਇਆ। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ ਸਤਿਗੁਰੂ।

ਸਲੋਕੁ ॥

ਅਵਿਸਟੁ ਮਿਲਿਆ ਕਿਉ ਜਾਣੀਐ, ਕਹਾ ਬਸੈ ਕਿਤੁ ਠਉਰ ?

ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਤਬ ਹੀ ਜਾਨੀਐ ਜਬ ਹੀਈ^{੧੪} ਅਵਰ ਕੀ ਅਉਰ^{੧੫} ॥੧॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨ ਗੁਰੂ, ਸਤਗੁਰੂ, ਰਾਮੁ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੨੮ ॥

^੧ਹਥੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪੀ ਲਿਆ। ^੨ਮਸਤਾਨਾ, ਮਸਤ। ^੩ਸਗਲ (ਸਾਰੇ) ਭਵਨਾਂ (ਲੋਕਾਂ) ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੋਈ। ^੪ਨਮਸਕਾਰ, ਜੋ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਲੰਮੇ ਪੈ ਅਠ ਅੰਗ ਲਾ ਕੇ ਬੜੇ ਸ਼ੁਧਾ ਭਾਵ ਨਾਲ ਕਰੀਦੀ ਹੈ।
^੫ਜਨਮ-ਮਰਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ। ^੬ਦਯਾ, ਦਇਆ, ਮਿਹਰਬਾਨੀ। ^੭ਕਲਿਜੁਗ ਦਾ ਸਮਾ।
^੮ਸਿਫਤ-ਸਲਾਹ। ਮਹਿਮਾ, ਉਸਤਤਿ। ^੯ਬਖਸ਼ ਕੇ, ਦੇ ਕੇ। ^{੧੦}ਸਿਖ ਪੰਥ। ^{੧੧}ਮੁਤਾਬਕ 1507 ਈਸਵੀ। ^{੧੨}ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ। ^{੧੩}ਸਵੇਰੇ, ਪ੍ਰਾਤਾਕਾਲ। ^{੧੪}ਹੀਏ (ਹਿਰਦੇ) ਵਿਚ। ^{੧੫}ਇਹ ਬਲੋਕ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਹੀਂ, ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ।

ਮੋਦੀ ਖਾਨੇ ਦਾ ਤਿਆਗ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤੀਸਰੈ ਦਿਨਿ ਪੰਜਾਬ ਕੀ ਧਰਤੀ ਨਗਰਿ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰਿ ਦਰੀਆਵ ਤੇ ਨਿਕਲਿ ਆਇਆ । ਤਬ ਜਹਾਨ ਮਹਿ ਹੈਰਾਨਗੀ ਹੋਇ ਰਹੀ ਜੇ, 'ਦੇਖਹੁ ਯਾਰਹੁ ! ਏਹੁ ਖੁਦਾਇ ਦਾ ਵਡਾ ਬਿਸਮਾਦੁ' ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿ ਨਾਨਕੁ ਵੇਚੀ ਫੂਬਾ ਹੋਆ ਤੀਸਰੈ ਦਿਨਿ ਵੇਰਿ ਏਸੁ ਜਹਾਨ ਮਹਿ ਆਇਆ ਹੈ, ਤਬ ਲੋਕੁ ਲਾਗਾ ਉਸਤਤਿ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ ਕਰਨੇ । ਕੋਈ ਕਹੈ ਜਿ ਗਉਸੁ^੧ ਹੈ; ਕੋਈ ਕਹੈ ਜ ਕੁਤਬ^੨ ਹੈ, ਕੋਈ ਕਹੈ ਜਿ ਸਿਧੂ ਹੈ । ਕੋਈ ਕਹੈ ਜਿ ਸਾਧੂ ਹੈ । ਕੋਈ ਕਹੈ ਜਿ ਸੰਤੁ ਹੈ । ਕੋਈ ਕਹੈ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਕਾ ਲੋਕੁ ਹੈ । ਤਬ ਸੈਸਾਰ ਐਸੇ ਹੀ ਉਸਤਤਿ ਲੇ ਉਠਾ । ਜਬ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸੁਣੈ ਜਿ ਲੋਕੁ ਬਹੁਤੁ ਉਸਤਤਿ ਕਰਤਾ ਹੈ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਮੈ ਲੋਕਾ ਸਿਉ ਕਿਆ ਹੈ ?" ਕੋਈ ਕਹੈ ਜਿ "ਏਹੁ ਤੀਸਰੈ ਦਿਨਿ ਪਾਣੀ ਤੇ ਨਿਕਲਿਆ ਫੂਬਾ ਹੋਆ, ਸਿ ਕਿਨੁ ਜੋਰਿ^੩ ਨਿਕਲਿਆ ? ਏ ਸਾਹਿਬ ਤੇਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਕਉ ਬਲਿ ਜਾਈਐ" । ਤਾ ਬਹੁਤੁ ਲੋਕ ਭੁਥਿ^੪ ਪੜਿਆ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕਾ ਦਰਸਨ ਦੇਖਣੇ ਕਉ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਏਹੁ ਜਹਾਨੁ ਤਮਾਸਗੀਰੁ ਹੈ, ਬਾਜੀ ਕੀ ਨਿਆਈ ਆਵਤਾ ਹੈ । ਮੈ ਕਿਆ ਹੈ ਏਸੁ ਜਹਾਨ ਸਾਥਿ ਜਿ ਕੋਈ ਨਿੰਦਾ ਕਰੈ ਤਉ ਹੀ ਭਲਾ" । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਵੇਰਾ^੫ ਲੁਟਾਇ ਦੂਰਿ ਕੀਆ । ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜਾਇ ਫਕੀਰਾ ਸਾਥਿ ਬੈਠਾ । ਦਵਲਤ ਖਾਨ ਕਉ ਖਬਰਿ ਹੋਈ ਜਿ ਨਾਨਕ ਵੇਰਾ ਲੁਟਾਇ ਕਰਿ ਜਾਇ ਫਕੀਰਾ ਵਿਚਿ ਬੈਠਾ ਹੈ । ਕੁਲਿ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਹੈਰਾਨੁ ਹੋਇ ਗਈ ਜਿ ਨਾਨਕੁ ਵੇਰਾ ਲੁਟਾਇ ਨਿਕਲਿਆ । ਜਾਇ ਫਕੀਰਾ ਸਾਥਿ ਰਲਿਆ, ਜਿਤਨਾ ਅਸਬਾਬੁ ਬਾ ਸਭੁ ਲੁਟਾਇ ਦੂਰਿ ਕੀਆ । ਲੰਗੋਟੀ ਪੈਨਿ ਕਰਿ ਫਕੀਰੁ ਹੂਆ । ਤਬ ਜਹਾਨੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦਾ ਲੇ ਉਟਿਆ ਜਿ, 'ਨਾਨਕੁ ਦਾਨਾ ਖਾ ਭਲਾ, ਪਣੁ ਦੇਵਾਨਾ^੬ ਹੂਆ' । ਕੋਈ ਕਹੈ ਜਿ, 'ਖੁਦਾਇ ਦੇ ਫੈਫ^੭ ਵਿਚਿ ਆਇ ਗਇਆ ਹੈ, ਬੇਖੁਦੁ^੮ ਹੋਇ ਗਇਆ ਹੈ ਦੇਵਾਨਾ' । ਕੋਈ ਕਹੈ ਜਿ 'ਦਰੀਆਵ ਤੇ ਕਿਛੁ ਲਾਗਾ ਹੈ' । ਕੋਈ ਕਹੈ ਜਿ, 'ਬੇਤਾਲਾ^੯ ਹੋਆ ਹੈ' । ਕੋਈ ਕਹੈ, 'ਫੂਤਨਾ ਲਾਗਾ ਪੈਸੁ, ਏਹੁ ਫੂਤਨਾ ਹੂਆ ਹੈ' । ਕੋਈ ਕਹੈ, 'ਜਿ ਨਾਂ, ਸਾਦਕੁ ਦੇਵਾਨਾ ਬਕਾਉ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਆਦਮੀ ਹੀ ਹੈ' । ਕੋਈ ਕਹੈ ਕਿਛੁ, ਕੋਈ ਕਹੈ ਕਿਛੁ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਲੋਕਾ ਕੇ ਅਵਾਜ਼ ਹੈਰਾਨੁ ਹੋਇ ਗਇਆ । ਜਿ ਏਵ ਕਹਦੇ ਹੋਨਿ । ਤਬ ਲੋਕੁ ਜਿਉ ਜਿਉ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰੈ ਤਿਉ ਤਿਉ ਬਾਬਾ ਜੀ ਖੁਬੀ ਹੋਦਾ ਜਾਇ । ਤਬ ਮਾਰੂ ਰਾਗ ਮਹਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲਿ ਉਠਾ ਜਿ:—

ਕੋਈ ਆਪੈ ਫੂਤਨਾ, ਕੋ ਕਹੈ ਬੇਤਾਲਾ ॥

ਕੋਈ ਆਪੈ ਆਦਮੀ ਨਾਨਕੁ ਵੇਚਾਰਾ ॥ ੧ ॥

ਭਇਆ ਦਿਵਾਨਾ ਸਾਹ ਕਾ, ਨਾਨਕੁ ਬਉਰਾਨਾ ॥

ਹਉ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਜਾਨਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਏ ਪਰਮੇਸੁਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ! ਕੋਈ ਫੂਤਨਾ ਕਹਦਾ ਹੈ । ਕੋਈ

^੧ਅਸਚਰਜ । ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੌਤਕ ।

^੨ਗੋਸਟ=ਰਬ ਦੀ ਦਵਗਾਹੀ ਫਰਿਆਦ ਪ੍ਰਚਾਉਣ

ਵਾਲਾ, ਸੰਤ ।

^੩ਕੁਤਬ=ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੋਯਾ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼, ਉਹ ਵਲੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਲੋਂ ਕਿਸੇ

ਮੁਲਕ ਯਾ ਜਗਤ ਦੀ ਸੌਂਪਣਾ ਹੋਈ ਹੋਵੇ ।

^੪ਅਰਥਾਤ—ਮੇਰਾ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਕੀ ਕੰਮ ।

^੫ਕਿਤ

(ਕਿਸ) ਜੋਰਿ (ਤਾਕਤ ਨਾਲ) ।

^੬ਬੁਕ ।

^੭ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਲੱਗ ਹੈ ।

^੮ਘਰ, ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ

ਨਿਵਾਸ ਰਖਦੇ ਸਨ ।

^੯ਬਾਵਲਾ । ਕਮਲਾ ।

^{੧੦}ਸੋਫਾ, ਭਰ ।

^{੧੧}ਆਪੇ ਤੋਂ

ਬਾਹਰ, ਬਾਉਰਾ ।

^{੧੨}ਜਿਸ ਵਿਚ ਬੇਤਾਲ (ਪ੍ਰੇਤ) ਵੜ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ।

ਬੇਤਾਲਾ ਕਹਦਾ ਹੈ, ਅਰੁ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਕਹਦਾ ਹੈ। ਰੇ ਭਾਈ ਲੋਕਹੁ ! ਮੈਂ ਜਿਹਾ ਸਿ^੧ ਸਿਧਾ ਉਹੀ ਨਾਨਕੁ ਹਾਂ। ਜਿ ਕੋਈ ਮੇਰੇ ਪਾਸਿ ਨਾਨਕੁ ਕਹਦਾ ਹੈ ਸਿ ਹੀਉ ਉਹੀ ਨਾਨਕੁ ਹਾਂ। ਪਣੁ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਕੁਦਰਤਿ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਮੈ ਹੋਰਾਨੁ ਹੋਇ ਰਹਤਾ ਹੰਉ। ਮੈ ਬਿਖੁਦੁ^੨ ਦਿਵਾਨਾ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਦਰਸਨ ਉਪਰ ਹੋਆ ਹਾਂ। ਐਸਾ ਦਿਵਾਨਾ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਦਰਸਨ ਕਾ ਮੈ ਹੋਆ ਹਾਂ ਜਿ ਬਿਨਾ ਉਸ ਕੇ ਦਰਸਨ ਬੀ ਹੋਰੁ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਜਾਨਤਾ, ਬਿਨਾ ਠਾਕੁਰ ਕੇ ਦਰਸਨ ਤੇ। ਨਾ ਉਹੁ ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਾ ਨਾ ਹੋਰਾਨਗੀ ਮਨ ਤੇ ਮਿਟੈ। ਮੈ ਐਸਾ ਬਉਰਾ ਹੋਇ ਗਇਆ ਹਾਂ ਜਿ ਬਿਨਾ ਠਾਕੁਰ ਤੇ ਹੋਰ ਕਿਛੁ ਨਬਰ ਨਾਹੀ ਆਵਦਾ ਅਰੁ ਲੋਕੁ ਜਿ ਦਿਵਾਨਾ ਦਿਵਾਨਾ ਕਹਤਾ ਹੈ”।

ਤਉ ਦੇਵਾਨਾ ਜਾਣੀਐ, ਜਾ ਭੈ ਦੇਵਾਨਾ ਹੋਇ ॥

ਏਕੀ ਸਾਹਿਬ ਬਾਹਰਾ, ਦੂਜਾ ਅਵਰੁ ਨ ਜਾਣੈ ਕੋਇ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਲੋਕ ਦਿਵਾਨਾ ਦਿਵਾਨਾ ਕਰਤੇ ਕਰਤੇ ਹੈ, ਜਿ ਦਿਵਾਨਾ ਹੋਵਣਾ ਸਹਿਲੁ ਨਾਹੀ, ਜਿ ਸਹਿਲੁ ਹੈ ਦਿਵਾਨਾ ਹੋਵਣਾ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਦਿਵਾਨਾ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਭੈ ਕਾ ਮਾਰਿਆ ਦਿਵਾਨਾ ਹੋਇ। ਏਕਸੁ ਠਾਕੁਰ ਬਿਨਾ ਅਵਰੁ ਕੋਈ ਨ ਜਾਣੈ, ਤਬ ਉਹੁ ਦਿਵਾਨਾ ਹੋਇ। ਰੇ ਭਾਈ ਲੋਕਹੁ ! ਮੈ ਜਿਹਾ ਸਿ ਦਿਵਾਨਾ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਹਾਂ, ਜਿਸੁ ਬਿਨਾ ਮੇਰਾ ਜੀਉ ਹੋਰਸੁ ਕਿਸੈ ਸਾਥਿ ਲਗਤਾ ਨਾਹੀ ਬਿਨਾ ਸਾਹਿਬ ਬੀ, ਮੈ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਦਿਵਾਨਾ ਹੰਉ”। ਤਬ ਬਹੁਤਿ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਹਿਆ:-

ਤਉ ਦੇਵਾਨਾ ਜਾਣੀਐ, ਜਾ ਏਕਾ ਕਾਰ ਕਮਾਇ ॥

ਏਕੀ ਸਾਹਿਬ ਬਾਹਰੀ^੩ ਦੂਜੀ ਅਵਰ ਸਿਆਣਪ ਕਾਇ ॥ ੩ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਰੇ ਭਾਈ ਲੋਕਹੁ ! ਜਿ ਕੋਈ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਦਿਵਾਨਾ ਹੈ ਜਿ ਕਿਉ ਕਰਿ ਜਾਣੀਐ ਜਿ ਏਹੁ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਦਿਵਾਨਾ ਹੈ ? ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਦਿਵਾਨਾ ਜਾਣੀਐ ਤਾ ਹੀ ਜਾ ਏਕੋ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਰਾਹੁ ਪਛਾਣੈ। ਜਿ ਖੁਦਾਇ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ ਸੋਈ ਕਮਾਵੈ। ਖੁਦਾਇ ਦਾ ਕੰਮੁ ਕਿਆ ਹੈ ? ਜਿਸੁ ਮਹਿ ਸਾਹਿਬੁ ਰਾਜੀ ਹੋਇ ਸਾਈ ਕਾਰ ਕਰੈ, ਹੋਰ ਕਾਈ ਕਾਰ ਨ ਕਰੈ। ਸਾਹਿਬੁ ਕਿਸੁ ਕਾਰ ਮਹਿ ਰਾਜੀ ਹੈ ? ਸਾਹਿਬੁ ਨੇਕੀ ਰਾਜੀ ਹੈ, ਬਦੀ ਰਾਜੀ ਨੇਸਿ^੪, ਨੇਕੀ ਦੇ ਰਾਹਿ ਚਲੈ, ਨੇਕੀ ਕਾਰ ਕਰੈ। ਇਕੁ ਨੇਕੀ ਕਮਾਵੈ। ਹੋਰੁ ਜੈਸੀ ਹੋਰਨਾ ਕੀ ਸਿਆਣਪ ਕਾਈ ਨਾ ਲਿਆਵੈ ਦਿਲਿ ਵਿਰਿ, ਤਾ ਸਾਇ ਜਾਣੀਐ ਜਿ ਏਹੁ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਦਿਵਾਨਾ ਹੈ ਅਸਲੀ”।

ਤਉ ਦੇਵਾਨਾ ਜਾਣੀਐ ਜਾ ਸਾਹਿਬ ਧਰੇ ਪਿਆਰ ॥

ਮੰਦਾ ਜਾਣੈ ਆਪ ਕਉ ਅਵਰੁ ਭਲਾ ਮੰਸਾਰੁ ॥ ੪ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਕਿਆਹੁ ਲੋਕਹੁ ! ਇਸ ਦੀ ਦੇਵਾਨਗੀ ਤਾ ਹੀ ਜਾਣੀਐ ਜਾ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਏਹੁ ਭਾਵੈ। ਅਰੁ ਜਾ ਸਾਹਿਬੁ ਏਸ ਨੋ ਅਵੇਸੁ^੫ ਰਖੈ ਤਾ ਹੀ ਏਸ ਦੀ ਦੇਵਾਨਗੀ ਬਾਇ ਪਵੈ। ਜਾ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਭਾਵੀ ਤਾਂ ਸੇਵਕ ਉਪਰਿ ਸਾਹਿਬੁ ਦੋਸੁ ਨ ਰਖੈ ਤਾਂ ਸੋਈ ਸੇਵਕੁ ਅਤੇ ਸਾਈ ਦੇਵਾਨਗੀ, ਸਾਈ ਸੇਵਾ-ਜਿਸੁ ਦੀ ਬਾਇ ਪਾਇ। ਸਾਹਿਬ ਕੋਹੀ ਸੇਵਾ ਬਾਇ ਪਾਇਦਾ ਹੈ ? ਜੇ ਆਪਸ ਨੋ ਰਦੁ

^੧ਸੀ।

^੨ਬੇਖੁਦ, ਬੇਸੁਧ, ਬਉਰਾ।

^੩ਏਥੇ ਸਹੀ ਪਾਠ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ

ਅਨੁਸਾਰ ਇਉਂ ਹੈ-“ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਣੈ ਖਸਮ ਕਾ.....”।

^੪ਨੇਸਤ (ਨਹੀਂ ਹੈ) ਦਾ ਵਿਕ੍ਰਿਤ ਰੂਪ,

ਅਰਥਾਤ-ਓਹੁ ਰੱਬ ਨੇਕੀ ਤੇ ਰਾਜੀ ਹੈ, ਬਦੀ ਤੇ ਨਹੀਂ। ਤੇ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੀ ਦੂਜੀ ਪ੍ਰਤੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਏਥੇ “ਬਦੀ ਵਿਚ ਰਾਜੀ ਨਾਹੀ” ਪਾਠ ਹੈ।

^੫ਨਿਰਦੋਸ਼, ਬੁਰੇ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ।

ਕਰੇ ਹੋਰਸ ਨੇ ਛਲਾ ਕਰਿ ਜਾਣੈ ਜਿ ਮੈਥੀ ਸਭੁ ਕੋਈ ਛਲਾ ਹੈ । ਹਉ ਹੀ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ । ਤਾ ਹੀ ਦੇਵਾਨਾ ਜਾਣੀਐ ਜਾ ਏਹਾ ਦੇਵਾਨਾ ਹੋਇ, ਨਾਤਰ ਏਹੁ ਦਿਵਾਨਾ ਨਾਹੀ । ਬੂਠਾ ਫੈਲੀ ਫੈਲੁ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿ ਫੈਲਿ ਕੀਐ ਦਿਵਾਨਗੀ ਨਾਹੀ ਹੋਤੀ । ਦੇਵਾਨਾ ਸੋਈ ਜਿ ਜਹਾਨ ਤੇ ਜੁਦਾ ਰਹੈ” ।

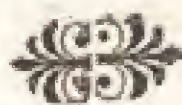
ਤਬ ਲੋਕੁ ਜਹਾਨੁ^੧ ਲਾਗਾ ਰਹਣੇ, “ਨਾਨਕ ! ਅਗੈ ਤੂ ਕਿਛੁ ਹੋਰੁ ਥਾ, ਅਬ ਤੂ ਹੋਰੁ ਹੋਆ । ਹੁਣ ਕਿਛੁ ਹੋਰੁ ਹੋਰੁ ਲਗਾ ਆਖਣੇ । ਇਕੁ ਹਿੰਦਵਾ ਦਾ ਰਾਹ ਹੈ ਇਕੁ ਮੁਸਲਮਾਨਾ ਦਾ ਰਾਹੁ ਹੈ, ਪਰ ਤੂੰ ਕੇਹੜੇ ਰਾਹਿ ਵਿਚ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜੇ, “ਨਾ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ ਹੈ ਨਾ ਕੋਈ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਹੈ, ਮੈ ਕਿਸ ਦੇ ਰਾਹਿ ਹੋਵਾਂ ? ਮੈ ਖੁਦਾਇ ਦੇ ਰਾਹਿ ਹੋਵਾਂ । ਖੁਦਾਇ ਨ ਹਿੰਦੂ ਨ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਹੈ, ਮੈ ਜਿਹਾ ਸਿ ਖੁਦਾਇ ਦੇ ਰਾਹਿ ਹਾਂ” । ਤਬ ਲੋਕੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਤੂੰ ਤਾ ਖੁਦਾਇ ਦੇ ਰਾਹਿ ਹੋਇਅਹੁ । ਪਣੁ ਰਿਸੁ ਜਹਾਨੁ ਖੁਦਾਇ ਦੇ ਰਾਹਿ ਫਿਰਿ ਇਕਿ ਹਿੰਦੂ ਹੋਨਿ ਇਕ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਹੋਨਿ, ਦੇਖਾ ਏਨਾ ਦਾ ਕਵਣੁ ਹਾਲੁ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਨਾ ਕੋ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਹੈ, ਨਾ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ ਹੈ । ਜਾ ਹਿੰਦੂ ਹੋਇ ਪਹੁਚੈ ਤਾ ਹੀ ਜਾਣੀਐ । ਅਰੁ ਜਾ ਕੋਈ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਹੋਇ ਪਹੁਚੈ ਤਾ ਜਾਣੀਐ । ਅਸਾਡੀ ਨਜਰਿ ਵਿਚਿ ਨਾ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ ਹੈ ਨਾ ਕੋਈ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਹੈ, ਰਾਹਿ ਜਿਰਿ ਕੋਈ ਨਾਹੀ” । ਤਬ ਏਸੁ ਲੋਕ ਦੀ ਪਚਾਰ^੨ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਦੇਵ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਹੋਵੈ ਸੁ ਪਾਏ” । ਸਹਰ ਕਾ ਜਿ ਕਾਜੀ ਥਾ ਜਿ ਕੋਈ ਹੋਰੁ ਥਾ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਕਾ, ਓਨੀ ਜਾਇ ਕਰਿ ਦਵਲਤ ਖਾਨਿ ਪਾਸਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਓਹੁ ਜਿ ਨਾਨਕੁ ਹਿੰਦੂ ਥਾ ਓਹੁ ਦੇਵਾਨਾ ਹੋਇ ਗਇਆ ਹੈ, ਅਰੁ ਡੇਰਾ ਲੁਟਾਇ ਕਰਿ ਖਫਨੀ ਪਹਿਰਿ ਕਰਿ ਨਿਕਲਿ ਗਇਆ” । ਤਬ ਦਵਲਤ ਖਾਨਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹਾ ਰੇ ! ਉਹੁ ਛਲਾ ਹਿੰਦੂ ਥਾ, ਦਾਨਤਦਾਰ^੩ ਛਲਾ ਥਾ, ਹਮਰੇ ਘਰ ਕੇ ਕਾਮ ਕੰਉ ਬਹੁਤੁ ਲੋਰਦਾ ਥਾ, ਖਰਾ ਛਲਾ ਹਿੰਦੂ ਥਾ । ਉਸ ਕੰਉ ਕਿਆ ਹੁਆ ?” ਕਹੈ, “ਜੀ, ਜਿ ਕਿਛੁ ਹੁਆ ਉਸ ਕੰਉ ਸਿ ਦਰੀਆਵ ਤੇ ਹੁਆ । ਬਡੇ ਬਖਤਿ ਦਰੀਆਇ ਜਾਇ ਨਾਵਤਾ ਥਾ । ਜਿ ਕਿਛੁ ਲਤਾ ਉਸ ਕੰਉ ਸੁ ਦਰੀਆਵ ਤੇ ਹੀ ਲਤਾ, ਡੇਰਾ ਲੁਟਾਇ ਖਫਨੀ ਪਹਿਰਿ ਨਿਕਲਿਆ ਹੈ” । ਤਬ ਖਾਨ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹੈ ਰੇ ! ਕਿ ਹੋਇ ਗੋਆ ?” ਕਹੈ, “ਜੀ, ਅਜ ਹੂ ਗੋਆ ਨਾਹੀ, ਪਣੁ ਫਕੀਰਾ ਕੈ ਭੇਜਿ ਜਾਇ ਫਕੀਰਹੁ ਮਹਿ ਬੈਠਾ ਹੈ” । ਤਬ ਖਾਨਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਰੇ ! ਜਾਹੁ ਨਾਨਕ ਕੰਉ ਕਹਹੁ ਜਿ ਖਾਨੁ ਬੁਲਾਵਤਾ ਹੈ, ਤੂ ਏਕ ਬਾਰ ਨਾਨਕ ਤੂ ਆਉ” । ਤਬ ਦਵਲਤ ਖਾਨ ਕੇ ਲੋਕ ਦਵੜਤੇ^੪ ਗਏ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਪਾਸਿ । ਜਾਇ ਬਾਬੇ ਜੀ ਪਾਸਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਖਾਨੁ ਬੁਲਾਵਤਾ ਹੈ, ਤੂ ਆਉ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਕਵਨੁ ਖਾਨੁ ਬੁਲਾਵਤਾ ਹੈ ?” ਕਹੈ, “ਜੀ, ਦਵਲਤ ਖਾਨੁ ਬੁਲਾਵਤਾ ਹੈ” । ਕਹੈ, “ਮੈ ਦਵਲਤ ਖਾਨ ਸਾਥਿ ਕਿਆ ਹੈ, ਜਦਿ ਮੇਰਾ ਖਾਨੁ ਬੁਲਾਵੇਗਾ ਤਾ ਮੈ ਜਾਵਾਂਗਾ” । ਤਬ ਓਹਿ ਫੇਰਿ ਗਏ ਦਵਲਤ ਖਾਨਿ ਪਾਸਿ । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ।

ਸਲੋਕ^੫ ।

ਮੈ ਚਾਕਰ ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਕੇ, ਤਿਨ ਕੰਉ ਕੇਸੀ ਕਾਣਿ ।

ਓਹਿ ਸਦਾ ਰਚਹਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿਉ, ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਸਚੀ ਬਾਣਿ ॥ ੧ ॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਧੰਨ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ । ਰਾਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੨੯ ॥

^੧ਫ਼ਿਅਲ (ਕੰਮ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ ।

^੨ਆਮ ਲੋਕੀ ।

^੩ਲੋਕਕ ਰੀਤਿ ਅਬਵਾ ਵਿਹਾਰ ।

^੪ਦਿਆਨਤ ਢਾਰ, ਈਮਾਨ ਢਾਰ ।

^੫ਦੋੜਦੇ ਢੋਢੇ ।

^੬ਓਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਤ ਹੈ ।

ਨ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ ਨ ਮੁਸਲਮਾਨ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਦੋਲਤ ਖਾਨ ਨਾਲ)

ਤਬ ਓਹੁ ਦਵਲਤ ਖਾਨਿ ਪਾਸਿ ਖਾਨਿ ਕੇ ਲੋਕ ਜਾਇ ਖੜੇ ਹੋਏ । ਉਨਹੁ ਜਾਇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਨਾਨਕੁ ਨਾਹੀ ਆਵਤਾ” । ਕਹੈ, “ਏ ! ਤੁਮਹੁ ਕਿਆ ਕਹਿਆ ਬਾ ?” ਕਹੈ “ਜੀ, ਹਮਹੁ ਕਹਾ ਬਾ ਜਿ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤੁਮ ਕਉ ਖਾਨੁ ਬੁਲਾਵਤਾ ਹੈ” । ਕਹੈ, “ਜੀ, ਹਮਹੁ ਕਹਾ ਜਿ ਦਵਲਤ ਖਾਨੁ ਲੋਦੀ ਬੁਲਾਵਤਾ ਹੈ” । ਤਬ ਆਗੇ ਤੇ ਨਾਨਕ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਭਾਈ ! ਮੈ ਦਵਲਤ ਖਾਨਿ ਲੋਦੀ ਸਾਥਿ ਕਿਆ ਹੈ । ਜੀ ਮੇਰਾ ਖਾਨੁ ਬੁਲਾਵੇਗਾ ਤਾ ਮੈ ਜਾਵੇਗਾ” । ਤਬ ਖਾਨਿ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹੇ ! ਤੁਮ ਇਉ ਜਾਇ ਕਰਿ ਕਹਹੁ ਜਿ ਨਾਨਕ ਜੀ, ਤੂੰ ਰਜਾਇ ਖੁਦਾਇ ਤੂੰ ਆਉ” । ਤਬ ਓਹੁ ਦਵਲਤ ਖਾਨਿ ਕੇ ਲੋਕ ਬਹੁਤਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਪਾਸਿ ਗਏ । ਉਨਹੁ ਜਾਇ ਕਰਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਖਾਨੁ ਕਹਦਾ ਹੈ ਜਿ ਰਜਾਇ ਖੁਦਾਇ ਏਕ ਬਾਰਿ ਈਹਾ ਆਉ, ਆਪਨਾ ਦੀਦਾਰੁ ਦੇਹਿ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਚਲੀਐ ਅਬ ਮੇਰੇ ਖਾਨ ਕਾ ਹੁਕਮੁ ਆਇਆ ਹੈ, ਚਲੀਐ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਗਲਿ ਵਿਚ ਮੁਤਕਾ^੧ ਬਾਹਿ ਕੇ ਆਪਣੇ ਗਲਿ ਮਹਿ ਉਨਹੁ ਨਫਰਹੁ ਕੇ ਹਾਥਿ ਦੀਆ, “ਜੇ ਭਾਈ ! ਮੇਰੇ ਖਾਨ ਕਾ ਅਬ ਹੁਕਮੁ ਆਇਆ ਹੈ, ਤੁਮ ਮੁਝ ਕਉ ਗਲਿ ਮੁਤਕਾ ਬਾਹਿ ਕਰਿ ਲੇ ਚਲਹੁ” । ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਹਮਰੀ ਕਵਨੁ ਹਦ ਹੈ ਜਿ ਹਮਿ ਗਲਿ ਬਾਹਿ ਕਰਿ ਲੇ ਜਾਹਿ” । ਤਬ ਓਹਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਉ ਬੁਲਾਇ ਕਰਿ ਲੇ ਗਏ ਪਰੁ ਮੁਤਕਾ ਬਾਬੇ ਕੇ ਗਲੇ ਹੀ ਮਹਿ ਆਪਣੇ ਹਾਥਿ ਸਿਉ ਪਕਤਿਆ ਹੁਆ ਜਾਇ ਦਵਲਤ ਖਾਨ ਲੋਦੀ ਪਾਸ ਖਤਾ ਹੋਆ । ਤਬ ਦਵਲਤ ਖਾਨ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਆਈਐ ਜੀ, ਆਈਐ ਜੀ ਨਾਨਕ ! ਬੇਠੀਐ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਦਸਤ ਪੰਜਾ^੨ ਲੈ ਕਰਿ ਬੈਠਿ ਗਇਆ । ਤਬ ਦਵਲਤ ਖਾਨਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਅਸਾਂ ਵਿਚਿ ਏਹੁ ਬਹੁਤ ਗੁਸਤਾਕੀ^੩ ਪਈ ਹੈ ਜਿ ਤੇਰਿਆਂ ਪੈਰਾ ਪਾਸਿ ਨਾਹੀ ਗਏ । ਸਾਹ ਜੀ ! ਰਜਾਇ ਖੁਦਾਇ ਏਹੁ ਗੁਸਤਾਕੀ ਮਾਫ਼ ਕਰਣੀ । ਅਰੁ ਜੀ, ਏਹੁ ਮੁਤਕਾ ਗਲਿ ਬੀ ਉਤਾਰਣਾ, ਰਜਾਇ ਖੁਦਾਇ ਅਸਾ ਉਪਰਿ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਹੋਵਣਾ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਖਾਨਿ ਜੀ ! ਖੁਦਾਇ ਦਾ ਅਮਰੁ^੪ ਜਿ ਕੋਈ ਮੰਨੇਗਾ ਤਿਸ ਦੇ ਗੁਨਾਹ ਸਭੁ ਮਾਫ਼ ਹੋਵਨਗੇ” । ਤਬ ਦਵਲਤ ਖਾਨਿ ਲੋਦੀ ਕਾਜੀ ਕਉ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਕਾਜੀ ! ਤੂ ਜਿ ਕਿਛੁ ਬਾਤ ਕਰਤਾ ਬਾ ਜਿ ਨਾਨਕ ਜੀ ਹਜ਼ੂਰਿ ਹੈ, ਜੇ ਕਿਛੁ ਪੁਛਣਾ ਹੈ ਸਿ ਪੁਛਿ ਲੇਹੁ, ਪਸਕੈਬਤ^੫ ਕਰਣੀ ਛਲੀ ਨਾਹੀ” । ਤਬ ਕਾਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਤੂੰ ਜੇ ਕਹਦਾ ਹੈ ਜਿ ਨਾ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ ਹੈ ਨਾ ਕੋਈ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਹੈ ਜਿ ਏਹੁ ਬਾਤਿ ਕਿਉ ਕਹਦਾ ਹੈ ? ਤੈ ਜਿ ਦੇਵੇ ਰਾਹ ਰਹੁ ਕਰੇ ਸਿ ਕਿਉ ? ਜਿ ਹਿੰਦੂ ਅਰੁ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਕੋਈ ਨਾਹੀ, ਨਾ ਹਿੰਦੂ ਤਉ ਚਹੇ, ਪਣੁ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਭੀ ਨਾਹੀ ਕੋਈ ? ਨਾ, ਸਰਾ ਮੁਸਤਫਾਹ^੬ ਕਾ ਹਕੁ ਦੀਨੁ^੭ ਮਹੰਮਦ ਕਾ ਕਾਇਮੁ ਹੈ ? ਅਰੁ ਤੂੰ ਜਿ ਕਹਤਾ ਹੈ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਜਿ ਏਹੁ ਬਾਤ ਕਿਉ ਕਹਦਾ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਰੀਅਤਿ ਕੇ ਘਰਿ ਮਹਿ^੮ ਬਾਨੀ ਬੋਲਿ ਉਠਾ:—

‘ਖੁਦਾ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਤੋਂ ਜਾਂ ਰਜ਼ਾ ਨਾਲ । ‘ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਸਿਆਹ ਫੋਰ ਜੋ ਸੂਫੀ ਫਕੀਰ ਆਪਣੇ
ਗਲੇ ਵਿਚ ਪਹਿਨਦੇ ਹਨ, ਸੇਹਲੀ । ‘ਦਸਤ (ਹੱਥ) ਪੰਜਾ (ਪੰਜ ਉਂਗਲਾਂ) ਮਿਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ, ਹੱਥ
ਮਿਲਾ ਕੇ । ‘ਗੁਸਤਾਕੀ, ਬੇਅਦਬੀ । ‘ਹੁਕਮ । ‘ਪਿੱਠ ਪਿਛੇ ਚੁਗਲੀ ਕਰਨੀ ।
‘ਹਜ਼ਰਤ-ਮੁਹੰਮਦ ਦੀ ਬਰਾਅ, ਅਰਥਾਤ-ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਅਸੂਲ । ‘ਧਰਮ, ਮਜ਼ਹਬ । ‘ਇਸਲਾਮੀ
ਬਰਾਅ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ।

ਸਲੋਕ^੧ ॥

ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਕਹਾਵਣੁ ਮੁਸਕਲੁ, ਹੀ ਕੋ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਕਹਾਵੈ ॥
ਅਵਲਿ ਅਮਲ ਦੀਨੁ ਕਰਿ ਮਿੱਠਾ, ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਮਾਲੁ ਮੁਸਾਵੈ ॥
ਹੋਇ ਮੁਸਲਿਮੁ ਦੀਨੁ ਮੁਹਾਣੈ, ਮਰਣ ਜੀਵਣ ਕਾ ਭਰਮ ਚੁਕਾਵੈ ॥
ਰਬ ਰਜਾਇ ਸਹੈ ਸਿਰਿ ਉਪਰਿ, ਕਰਤਾ ਮੰਨੈ ਆਪੁ ਗਵਾਵੈ ॥
ਸਰਬ ਜੀਆਂ ਮਿਹਰਾਮਤਿ ਨਾਨਕ ਹੋਇ ਤਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਕਹਾਵੈ ॥

ਤਿਸਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ, “ਕਾਜੀ ! ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਕਹਾਵਣੁ ਮੁਸਕਲੁ ਹੈ, ਸਹਲੁ ਨਾਹੀ । ਜੇ ਕੋਈ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਕਹਾਵੈ ਜਿ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਕਿੰਨਾ ਵਸਤੂ ਥੀ ਹੋਵੈ ? ਕਵਨ ਕਵਨ ਕਰਤਬੀ ਹੋਵੈ ? ਪਹਿਲਾ ਅਵਲਿ ਅਮਲ ਸਾਲਹ^੨ ਖੂਬੁ ਕਰੈ । ਹਜਰਬ^੩ ਕਾ ਦੀਨੁ ਮਿਠਾ ਲਾਭੈ । ਦੁਨੀਆਵੀ^੪ ਮਾਮਲੇ ਤੋ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਪਾਕੁ^੫ ਰਹੈ । ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਨਜੀਕਿ ਨਾ ਆਵੈ । ਮਰਣੁ ਅਰੁ ਜੀਵਣੁ ਕਿਆ ਹੈ । ਜੀਵਣ ਕੰਉ ਬੂਨੁ ਕਰਿ ਜਾਣੈ ਅਰੁ ਮਰਣੁ ਕੰਉ ਸਚੁ ਕਰਿ ਜਾਣੈ । ਤਉ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਹੋਇ । ਅਰੁ ਖੁਦਾਇ ਦੀ ਰਜਾਇ ਸਿਰਿ ਉਪਰਿ ਸਹੈ । ਜੇ ਖੁਦਾਇ ਦੁਖੁ ਦੇਇ ਤਾ ਕਬੂਲੁ । ਜੇ ਸੁਖੁ ਦੇਵੈ ਤਾ ਕਬੂਲੁ । ਖੁਦਾਇ ਦੇ ਕੀਤੇ ਨ ਈਵਾਂ ਜਾਣੈ । ਅਰੁ ਆਪ ਨੂ ਰਦੁ ਕਰੈ, ਖੁਦਾਇ ਦੀ ਕੁਦਰਤਿ ਸਹੀ ਮਤਿ ਕਰਿ ਜਾਣੈ, ਤਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਹੋਵੈ । ਆਪ ਨੋ ਏਵ ਨ ਕਹੈ ਜਿ ਹੰਤੁ ਕਿਛੁ ਹਾਂ । ਜਿ ਜੀਉ ਖੁਦਾਇ ਤਾਲਹ^੬ ਪੈਦਾ ਕੀਆ ਹੈ, ਏਤਨੇ ਜੀਅ ਦੇ ਉਪਰਿ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਹੋਵੈ । ਰੰਜੁ ਕਿਸੀ ਕੰਉ ਨਾ ਕਰੈ । ਬੁਰਾ ਕਿਸੀ ਕਾ ਨਾ ਮਨਾਈਂ ਤਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਹੋਵੈ । ਤਿਸੁ ਪਾਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਕਹੀਐ ਜਿ ਏਵ ਸਬ ਕਮਾਵੈ । ਕਾਜੀ ਜੀ ! ਜਿ ਏਵ ਸਬ ਕਮਾਵੈ ਤਾ ਹੀ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਹੋਵੈ ਅਰੁ ਤਾਂ ਹੀ ਏਹੁ ਛੂਟੈ, ਨਾਂਹੀ ਤਾਂ ਨਾ ਛੂਟੈ” । ਤਬ ਕਾਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ “ਏ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਭਾਵੈ ਤੈਸਾ ਹੋਇ, ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਭਿ ਛੂਟਨਿਗੇ । ਹਜਰਬੁ ਸਭਨਾ ਕੰਉ ਛਡਾਵੈਗਾ । ਕੁਲਿ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕੰਉ ਹਜਰਬੁ ਛਡਾਵੈਗਾ । ਹਜਰਬੁ ਖੁਦਾਇ ਪਾਸਿ ਅਰਦਾਜਿ ਕਰੈਗਾ: ‘ਯਾ ਖੁਦਾਇ ਏਨਾ ਤੇਰਾ ਅਮਰੁ^੭ ਮੰਨਿਆ ਹੈ, ਹਜਰਬ ਕੇ ਦੀਨ ਮਹਿ ਆਏ ਹੈ, ਏਨਾ ਕਲਮਾ ਯਾਦ ਕੀਆ ਹੈ, ਤੂੰ ਏਨਾ ਦੇ ਬਾਬਿ ਮਿਹਰਵਾਨ ਹੋਹਿ, ਬਖਸਿ ਲੇ’ । ਏਤਨੇ ਕਹਣੇ ਹਜਰਬ ਰਸੂਲ ਦੇ ਨਾਲਿ ਜਿਤਨੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਨਿ, ਏਤਨੇ ਛਡਿ ਮਿਲਨਗੇ । ਸਦਕੇ ਹਜਰਬ ਰਸੂਲ ਦੇ ਸਾਬਿ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਭਿ ਛੂਟਨਿਗੇ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਕਾਜੀ ਜੀ ! ਹਜਰਬਿ ਰਸੂਲਿ ਮੁਰਦਾਰੁ ਮਨਹਿ ਕੀਆ ਹੈ ਅਰੁ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਹੋਇ ਕਰਿ ਓਹੁ ਮੁਰਦਾਰੁ ਖਾਇਗਾ, ਉਸੁ ਕੰਉ ਹਜਰਬੁ ਰਸੂਲੁ ਕਿਉਕਰਿ ਛਡਾਏਗਾ ?” ਤਬ ਕਾਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਜਿਸ ਕਾ ਨਾਮੁ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਹੋਵੈਗਾ ਸੁ ਮੁਰਦਾਰੁ ਨਾ ਖਾਵੈਗਾ । ਮੁਰਦਾਰੁ ਹਿੰਦੂਆ ਨੋ ਖੁਦਾਇ ਖਾਣਾ ਦੀਆ ਹੈ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮੁਰਦਾਰੁ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਰਾਹਿ ਵਿਚਿ ਮਨਹਿ ਹੈ । ਹਿੰਦਵਾਂ ਨੋ ਗਾਇ

^੧ ਵਾਰ ਮਾਝ, ਮਃ ੧-੮ ॥

ਇਸ ਬਲੋਕ ਦਾ ਸਹੀ ਪਾਠ ਇਉਂ ਹੈ:-

ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਕਹਾਵਣੁ ਮੁਸਕਲੁ, ਜਾ ਹੋਇ ਤਾ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਕਹਾਵੈ ॥
ਅਵਲਿ ਅਉਲਿ ਦੀਨੁ ਕਰਿ ਮਿਠਾ, ਮਸਕਲ ਮਾਨਾ ਮਾਲੁ ਮੁਸਾਵੈ ॥
ਹੋਇ ਮੁਸਲਿਮੁ ਦੀਨੁ ਮੁਹਾਣੈ, ਮਰਣ ਜੀਵਣ ਕਾ ਭਰਮ ਚੁਕਾਵੈ ॥
ਰਬ ਕੀ ਰਜਾਇ ਮੰਨੈ ਸਿਰ ਉਪਰਿ, ਕਰਤਾ ਮੰਨੈ ਆਪੁ ਗਵਾਵੈ ॥
ਤਉ ਨਾਨਕ ਸਰਬ ਜੀਆ ਮਿਹਰਮਤਿ ਹੋਇ ਤ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਕਹਾਵੈ ॥੧॥

^੨ ਸਾਲਿਹ (ਨੇਕ) ਅਮਲ (ਕੰਮ) ।

^੩ ਹਜਰਤ (ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ) ।

^੪ ਦੁਨਿਆਵੀ, ਸੰਸਾਰਕ ।

^੫ ਪਵਿਤ੍ਰ, ਸਾਫ਼ ।

^੬ ਇਉਂ, ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ।

^੭ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਰੱਬ (ਕਰਤਾਰ) ।

^੮ ਹੁਕਮ ।

ਮਨਹਿ ਹੈ ਅਰੁ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਕਉ ਸੁਅਰ ਮਨਹਿ ਹੈ । ਕਾਜੀ ਜੀ ! ਮਨਾਹਿ ਸਭਨਾ ਨੈ ਹੈ ਮੁਰਦਾਰੁ^੧ । ਤਬ ਕਾਜੀ ਕਹਿਆ ਜੇ, “ਏ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਕਿਆ ਕਿਆ ਮੁਰਦਾਰੁ ਮਨਹਿ ਹੈ ਤੂ ਕਹੁ ਦਿਖਾ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ, ਸਰੀਅਤਿ ਕੇ ਘਰਿ ਮਹਿ ਬਾਨੀ ਬੋਲਿ ਉਠਾ:—

ਸਲੋਕੁ ॥

ਹਕੁ ਪਰਾਇਆ ਨਾਨਕਾ ਉਸੁ ਸੁਅਰ ਉਸੁ ਗਾਇ ॥
ਮਹੰਮਦੁ^੨ ਹਾਮਾ ਤਾ ਭਰੇ ਜਾ ਮੁਰਦਾਰੁ ਨ ਖਾਇ ॥
ਗਲੀ ਭਿਸਤਿ ਨ ਜਾਈਐ ਛੁਟੀਐ ਅਮਲ^੩ ਕਮਾਇ ॥
ਮਾਰਣਿ ਪਵਨਿ ਹਰਾਮ ਵਿਚਿ^੪ ਹੋਇ ਹਲਾਲੁ ਨ ਜਾਇ ॥
ਨਾਨਕ ਗਲੀ ਕੂੜੀਈ, ਕੂੜੇ ਪਲੇ ਪਾਇ^੫ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ, ਜਿ “ਸੁਣਿ ਹੋ ਕਾਜੀ ਜੀ ! ਮੰਨਾਹੀ ਕਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੈ? ਜਿ ਖੁਦਾਇ ਦੀ ਕਲਾਮ ਹੈ ਜਿ ਹਜਰਬੁ ਰਸੂਲਿ ਕਹੀ ਹੈ । ਜਿ ਖੁਦਾਇ ਦੇ ਲਿਖੇ ਵਿਚਿ ਮਨਾਹੀ ਹੈ ਜਿ ਹਜਰਬੁ ਰਸੂਲਿ ਮਨਾਹਿ ਕੀਆ ਹੈ । ਕਿਆ ਕਿਆ ਮਨਾਹਿ ਕੀਆ ਹੈ ? ਏਹੁ ਜਿ ਪਰਾਇਆ ਹਕੁ ਹੈ ਸੋ ਭੀ ਖੁਦਾਇ ਅਰੁ ਹਜਰਬੁ ਮਨਹਿ ਕੀਆ ਹੈ । ਬੰਦਿਆ ਦੇ ਬਾਬਿ ਜੇ ਪਰਾਇਆ ਹਕੁ ਹਰਾਮੁ ਹੈ, ਨਾਹੀ ਖਾਣਾ । ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੋ ਗਾਇ ਮਨਹਿ ਹੈ ਖਾਣਿਆਂ ਵਿਚਿ । ਅਰੁ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੋ ਸੁਅਰੁ ਮਨਹਿ ਹੈ ਖਾਣਿਆ ਵਿਚਿ । ਜਿ ਸੁਅਰੁ ਜਿ ਹੈ ਸੁ ਏਹੁ ਪਰਾਇਆ ਹਕੁ ਹੈ । ਨਾ ਕਿਛੁ ਜਨਾਵਰਾ ਕਉ^੬ ਕਹਿਆ ਹੈ । ਕਾਜੀ ਜੀ ! ਜਿ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਹੋਇ ਕਰਿ ਪਰਾਇਆ ਹਕੁ ਖਾਇਗਾ ਜਿ ਮੁਰਦਾਰੁ ਖਾਇਗਾ । ਪਰਾਇਆ ਹਕੁ ਨਾਹੀ ਖਾਣਾ । ਹਦੀਸ^੭ ਹਜਰਬ ਦੀ ਵਿਚਿ ਲਿਖਿਆ ਹੈ । ਅਰੁ ਹਿੰਦੂਵਾਂ ਕਉ ਗੁਰੂ ਮਨਾਹਿ ਹੈ, ਜਿ ਏਹੀ ਪਰਾਇਆ ਹਕੁ ਗਾਇ ਹੈ । ਜਿਨਿ ਪਰਾਇਆ ਹਕੁ ਖਾਧਾ ਤਿਨਿ ਗੁਰੂ ਖਾਧੀ । ਪਰਾਇਐ ਹਕਿ ਖਾਧੇ ਨਰਕਿ ਜਾਈਦਾ ਹੈ । ਨ ਕਿਛੁ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹਥਿ ਨਰਕੁ ਹੈ । ਹਿੰਦੂ ਨੋ ਪਰਾਇਆ ਹਕੁ ਗਾਇ ਹੈ । ਅਰੁ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨੋ ਮੁਰਦਾਰੁ ਏਹੁ ਪਰਾਇਆ ਹਕੁ ਸੁਅਰੁ ਮਨਹਿ ਹੈ । ਏ ਕਾਜੀ ਜੀ ! ਮਹੰਮਦ ਤਿਸ ਹੀ ਦੀ ਹਾਮੀ^੮ ਭਰੇਗਾ ਜਿ ਏਹੁ ਮੁਰਦਾਰੁ ਨਾ ਖਾਇਗਾ ਹਕੁ ਪਰਾਇਆ । ਤਿਸ ਹੀ ਕਉ ਕਹੇਗਾ ਜਿ ‘ਏਹੁ ਮੇਰਾ ਹੈ ਅਰੁ ਮੇਰੇ ਦੋਨ ਵਿਚਿ ਏਹੁ ਆਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਕਉ ਬਖਸੀਏ, ਏਹੁ ਪਰਾਏ ਹਕਿ ਨਜੀਕਿ ਨਾਹੀ ਆਇਆ, ਏਸੁ ਕਉ ਬਖਸੀਐ’ । ਪਰੁ ਜੀ, ਜਿਨੀ ਏਹੁ ਪਰਾਇਆ ਹਕੁ ਖਾਇਆ ਹੈ ਜਿ ਏਹੁ ਮੁਰਦਾਰੁ ਹੈ, ਤਿਨਾ ਦੀ ਹਾਮੀ ਮਹੰਮਦੁ ਨ ਭਰੇਗਾ । ਜਿਨੀ ਕੂੜੀ ਕੂੜੀ ਗਲਾ ਸੁਣੀ ਸੁਣਾਈ ਕੀਤੀ ਅਰੁ ਮੁਰਦਾਰੁ ਭੀ ਦਿਲ ਥੀ ਮਨਹਿ ਨਾ ਕੀਤਾ ਤਾ ਓਹੁ ਗਲੀ ਕੂੜ ਦੀ ਛੁਟਦਾ ਨਾਹੀ । ਛੁਟੇ ਤਾਂ ਹੀ ਜਾ ਸਚਾ ਹੋਇ ਕਰਿ ਸਚੇ ਦਿਲਿ ਨਾਲਿ ਸਚੇ ਦੇ ਰਾਹਿ ਚਲੇ । ਅਰੁ ਸਚ ਕੀ ਕਰਣੀ^੯ ਕਮਾਵੇ ਤਾ ਹੀ ਛੁਟੇ । ਈਵ ਛੁਟਦਾ ਨਾਹੀ । ਏਹੁ ਨਿਵਾਜ ਕਰੇ, ਰੋਜੇ ਰਖੇ ਅਰੁ ਬੁਰਿਆਈ ਉਪਰਿ ਕਦਮੁ^{੧੦} ਨਾ ਰਖੇ, ਪਰਾਇਆ ਹਕੁ ਨਾ ਖਾਇ ਤਾ ਏਹੁ ਨਿਵਾਜ ਰੋਜਾ ਹੈਨਿ, ਜਿ ਏਹਿ ਮਾਰਣਿ^{੧੧} ਹੈਨਿ । ਜੇ ਹਲਾਲ ਵਿਚਿ ਏਹਿ ਮਾਰਣ ਪਵਨਿ ਤਾਂ ਖਾਣਾ ਸਵਰੈ, ਲਜਤਿ ਖਾਣ ਦੇ । ਅਤੇ ਨਿਵਾਜ ਰੋਜਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਪਰਾਇਆ ਹਕੁ ਖਾਇ ਤਾ ਜੇ ਲੋਊਗ ਲਾਇਚੀਆਂ ਮਰਚਾਂ ਸੁੰਢ ਜਾਇਫਲ ਕੇਸਰੁ ਹਰਾਮ ਵਿਚਿ ਪਵਨਿ, ਏਹਿ ਮਾਰਣ ਪਵਨਿ; ਤਾ ਏਹਿ ਮਾਰਣਿ ਭੀ ਗਏ, ਹਰਾਮ ਦੇ ਖਾਣੇ ਵਿਚਿ ਪਏ ਤਾਂ ਹਰਾਮੁ ਹੋਇ ਗਏ । ਖਾਣਾ ਭੀ ਗਇਆ । ਜਿ ਏਨਿ

^੧ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਗੁਰੂ ਪੀਰੁ’ । ^੨ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਛੁਟੇ ਸਚੁ’ । ^੩ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਮਾਰਣ ਪਾਹਿ
ਹਰਾਮ ਮਹਿ’ । ^੪ਵਾਰ ਮਾਥ ਮਹਲਾ ੧ ਪਉੜੀ ੭ ਦਾ ਦੂਜਾ ਸਲੋਕ ਹੈ । ^੫ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ।
^੬ਹਜਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿਚ ਜਾਂ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ । ^੭ਹਮਾਇਤ, ਸਫਾਰਤ ।
^੮ਕਰਣੀ ਕਮਾਈ, ਭਾਵ—ਸੂਝ ਕਰਮ । ^੯ਪੈਰ । ^{੧੦}ਮਸਾਲੇ ।

ਕੂੜ ਦੀਆਂ ਗਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਤਾਂ ਏਸ ਨੇ ਕੂੜ ਨਾਲਿ ਦੀਨੁ ਪਲੈ ਨਾ ਪਵਦਾ^੧ ਹੈ। ਕੂੜ ਹੀ ਕੂੜ ਹੋਇ ਜਾਇ। ਬਿਨਾ ਸਚ ਥੀ ਏਹੁ ਹਕੂ^੨ ਨੇ ਨਾਹੀ ਪਹੁਚਤਾ। ਛੁਟੈ ਤਾਂ ਜਾਂ ਸਚਾ ਹੋਇ^੩। ਤਾਂ ਫਿਰਿ ਕਾਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਨਾਨਕ ਜੀ! ਏਵ ਨਾਹੀ, ਜਿਨਿ ਏਕ ਬਾਰਿ ਹਜਰਥ ਕਾ ਕਲਮਾ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ ਅਰੁ ਪੰਜ ਵਖਤਿ ਨਿਵਾਜ ਕਰਤਾ ਹੈ ਅਰੁ ਸਿਦਕੁ ਸਾਬਤੁ ਰਹਤਾ ਹੈ ਸੋ ਮੋਮਨੁ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਹੋਇਗਾ। ਅਵਸਿ^੪ ਫ਼ਿਸਤਿ^੫ ਜਾਇਗਾ। ਹਦੀਸ ਹਜਰਥ ਦੀ ਵਿਚਿ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਨਾਨਕ ਜੀ!” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਣਿ ਹੋ ਕਾਜੀ ਜੀ! ਏਹਿ ਨਿਵਾਜਾ ਤੂੰ ਕਹਦਾ ਹੈ। ਏਨੀ ਨਿਵਾਜੀ ਫ਼ਿਸਤਿ ਨਾਹੀ ਜਾਈਦਾ। ਓਹਿ ਨਿਵਾਜਾ ਹੋਰਿ ਹੋਨਿ ਜਿਨੀ ਕਰਿ ਕਰਿ ਫ਼ਿਸਤਿ ਜਾਈਦਾ ਹੈ। ਤਿਨਾ ਨਿਵਾਜਾ ਦਾ ਨਾਉ, ਰੋਜਿਆ ਦਾ ਨਾਉ, ਉਨਾ ਨਿਵਾਜਾ ਦਿਆ ਵਖਤਾ ਦੇ ਨਾਉ ਹੋਰਿ ਹੋਨਿ”। ਤਬ ਕਾਜੀ ਕਹਿਆ: “ਜਿ, ਨਿਵਾਜਾ ਦੇ ਨਾਵ ਹੋਨਿ, ਕਲਮੇ ਦੇ ਨਾਵ ਹੋਨਿ, ਵਖਤਾਂ ਦੇ ਨਾਉ ਹੋਨਿ ਤਾਂ ਅਸਾਨੋ ਸੁਣਾਈਅਨਿ^੬”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਣਿਅਹੁ ਕਾਜੀ ਜੀ” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਸਰੀਅਤਿ ਮਹਿ ਸਲੋਕੁ ਕਹਿਆ ਜਿ:-

ਪੰਜਿ ਨਿਵਾਜਾ ਵਖਤ ਪੰਜਿ ਪੰਜਾ ਪੰਜੇ ਨਾਉ ॥
ਪਹਿਲੀ^੭ ਸਚੁ ਹਲਾਲੁ ਦੁਇ ਤੀਜੀ^੮ ਖੈਰੁ ਖੁਦਾਇ ॥
ਚਉਥੀ ਨੀਅਤਿ ਰਾਸਿ ਕਰਿ^੯ ਪੰਜਵੀ ਸਿਫਤਿ ਸਮਾਇ^{੧੦} ॥
ਕਰਣੀ ਕਲਮਾ ਆਖਿ ਕੈ ਤਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਕਹਾਇ^{੧੧} ॥
ਨਾਨਕ ਜੇਤੇ ਕੂੜਿਆਰ ਕੂੜੇ ਕੂੜੀ ਪਾਇ^{੧੨} ॥ ੩ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਕਾਜੀ ਜੀ! ਨਿਵਾਜਾ ਕੇ ਨਾਵ ਹੋਨਿ, ਪਰਕਿਰਤ^{੧੩} ਪਿਛੇ ਨਾਉ ਹੈ। ਨਾਉ ਵਰੀਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਪਰਕਿਰਤਿ ਨਾਹੀ ਵਰੀਦੀ। ਪਰਕਿਰਤਿ ਦਾ ਨਾਉ ਤਦੇ ਵਰੀਐ ਜਾ ਉਸ ਕੀ ਪਰਕਿਰਤਿ ਹੀ ਫਿਰੈ। ਚੋਰੁ ਕਉ ਚੋਰੁ ਹੀ ਚੋਰੁ ਸਦੀਦਾ ਹੈ। ਨਾਉ ਸਦਾਏ ਨਾਉ ਫਿਰੈ, ਪਰੁ ਪਰਕਿਰਤਿ ਨਾ ਫਿਰਈ। ਚੋਰੁ ਕਉ ਚੋਰੁ ਹੀ ਚੋਰੁ ਕਹੀਐ। ਜਬ ਚੋਰੀ ਕੀ ਪਰਕਿਰਤਿ ਮਿਟੈ, ਸਾਧੁ ਹੋਇ, ਤਬ ਉਹੁ ਚੋਰ ਕੀ ਪਰਕਿਰਤਿ ਮਿਟੈ। ਅਰੁ ਸਾਧੁ ਹੋਇ। ਤਬ ਉਹੁ ਨਾਉ ਚੋਰ ਕਾ ਮਿਟਿ ਜਾਇ, ਸਾਧੁ ਕਹੀਐ। ਫਿਰਿ ਉਸ ਕਉ ਚੋਰੁ ਕੋਈ ਨ ਕਹੈ। ਸਭੁ ਕੋਈ ਸਾਧੁ ਹੀ ਕਹੈ। ਚੋਰੁ ਕੋਈ ਨ ਕਹੈ। ਨਾਉ ਭਾਵੈ ਤਿਤਨੇ ਧਰਾਏ। ਪਣੁ ਸਭੁ ਕੋਈ ਉਸ ਕਉ ਸਾਧੁ ਕਹੈ। ਤਿਉ ਪੰਜਿ ਨਿਵਾਜਾ ਕੇ ਨਾਵ-ਪਹਿਲੀ ਨਿਵਾਜ ਏਹੁ ਜਿ ਸਚੁ ਬੋਲੈ। ਸਚੁ ਕਮਾਵੈ ਤਾਂ ਏਹੁ ਪਹਿਲੀ ਨਿਵਾਜ ਥਾਇ ਪਵੈ। ਪਹਿਲੀ ਨਿਵਾਜ ਕਾ ਨਾਉ ਸਚ, ਵਖਤ ਕਾ ਨਾਉ ਕਮਾਵਣਾ। ਦੂਜੀ ਨਿਵਾਜ ਦਾ ਨਾਉ ਹਲਾਲੁ ਖਾਇ, ਹਰਾਮੁ ਕੇ ਨੇੜੇ ਨਾ ਆਵੈ। ਹਲਾਲੁ ਏਹੁ ਜਿ ਪਰਾਇਐ ਕਿਤੇ ਨ ਛਿਪਈ^{੧੪}, ਜਿ ਕਿਛੁ ਖੁਦਾਇ ਏਸ ਨੇ ਦੀਆ ਹੈ ਸੋਈ ਏਸਨੇ ਹਕੁ ਹਲਾਲੁ ਹੈ। ਤੀਸਰੀ ਨਿਵਾਜ ਏਹੁ ਜਿ ਹਲਾਲੁ ਦੇ ਦਾਣੇ ਕਮਾਣੇ ਵਿਚਹੁ ਦਸਾਂ ਨਹਾਂ ਦਾ^{੧੫} ਖਟਿਆ, ਤਿਸੁ ਵਿਚਹੁ ਕਿਹੁ^{੧੬} ਖੈਰੁ ਖੈਰਾਇਤਿ^{੧੭} ਕਰੈ, ਸੋਈ ਹੀ ਖੈਰੁ ਏਸ ਦਾ ਬਾਹਿ ਪਵੈ, ਏਹੁ ਤੀਜੀ ਨਿਵਾਜ। ਚਉਥੀ ਨਿਵਾਜ ਜਿ ਨੀਅਤਿ ਰਾਸਿ ਰਖੈ, ਬਦਨੀਅਤਿ ਛਡੇ-‘ਜੇਹੀ ਨੀਅਤਿ ਤੇਹੀ ਮੁਰਾਦ’। ਬੁਰੀ ਨੀਅਤਿ ਕਰੈ ਬੁਰੀ ਮੁਰਾਦੈ^{੧੮} ਪਹੁਚੈ। ਭਲੀ ਨੀਅਤਿ ਕਰੈ ਭਲੀ ਮੁਰਾਦੈ ਪਹੁਚੈ। ਜਾਂ ਭਲੀ ਨੀਅਤਿ ਨਾਲਿ ਭਲਾ ਹੋਇ ਤਾਂ ਏਹੁ ਭਲੀ ਹੀ ਨੀਅਤਿ ਰਖਉ, ਜਿ ਏਸ ਦਾ ਭਲਾ ਹੋਇ। ਕਿਉ? ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨੀਅਤਿ ਮੁਰਾਦ

^੧ਪੈਦਾ।

^੨ਸੱਚ, ਦੱਬ।

^੩ਅਵਸ਼ਤ, ਜ਼ਰੂਰ।

^੪ਬਹਿਸ਼ਤ (ਸੁਰਗ) ਵਿਚ।

^੫ਸੁਣਾਓ।

^੬ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਪਹਿਲਾ’।

^੭ਤੀਜਾ ਸਹੀ ਪਾਠ ਹੈ।

^੮ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਮਨੁ’।

^੯ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਸਨਾਇ’।

^{੧੦}ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਸਦਾਇ’।

^{੧੧}ਵਾਰ ਮਾਝ, ਮਹਲਾ ੧ ਦੀ ਸੱਤਵੀਂ

ਪਉੜੀ ਦਾ ਤੀਜਾ ਸਲੋਕ ਹੈ।

^{੧੨}ਪ੍ਰਕ੍ਰਤੀ, ਸਸਲਤ, ਸੁਭਾਉ।

^{੧੩}ਪਰਾਈ ਸ਼ੈ ਕਿਤੇ ਨਾਂ ਛਪਾਵੇ।

^{੧੪}ਨਹੁੰਆਂ ਦਾ।

^{੧੫}ਕਿਛੁ, ਕੁਝ।

^{੧੬}ਪੁੰਨ-ਦਾਨ।

^{੧੭}ਮੁਰਾਦ ਨੂੰ, ਨਤੀਜੇ ਨੂੰ।

। ਏਹੁ ਚਉਥੀ ਨਿਵਾਜ ਹੈ ਏਸ ਦੀ, ਜੇ ਕਮਾਇ ਸਕੈ। ਪੰਜਵੀ ਸਿਪਤਿ^੧ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕਰੈ। ਜਿਸੁ ਪਿਛੈ ਤੇਰਾ ਭਲਾ ਹੋਇ। ਜਾਂ ਅਨੇ ਪਹਿਰਿ ਸਿਪਤਿ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕਰਦਾ ਰਹਹਿ ਤਾਂ ਤੇਰੀ ਘਾਲਿ^੨ ਸਾਹਿਬੁ ਥਾਂਇ ਪਾਏ। ਏਹੁ ਪੰਜਵੀ ਨਿਵਾਜ ਹੈ। ਜਾ ਏਹਿ ਪੰਜਿ ਨਿਵਾਜਾ ਏਹੁ ਬੰਦਾ ਕਰੈ, ਕਮਾਵੈ; ਤਾਂ ਹੀ ਏਹੁ ਭਿਸਤਿ^੩ ਲਾਇਕੁ ਹੋਵੈ। ਏਹੁ ਜਿ ਕਲਮਾ ਪੜੈ ਸਿ ਕੇਹਾ ਕਲਮਾ ਪੜੇ? ਕਰਣੀ ਕਾ ਕਲਮਾ ਪੜੇ, ਭਲੀ ਕਰਣੀ ਕਮਾਵੈ, ਏਹਾ ਕਲਮਾ ਪੜੇ ਤਾਂ ਏਹੁ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਹੋਵੈ। ਜਾ ਏਹਿ ਨਿਵਾਜਾ ਕਰੈ ਏਹੁ ਕਲਮਾ ਪੜੇ। ਜਿਨਾ ਏਹੁ ਨਿਵਾਜਾ ਨਾਂ ਏਹੁ ਕਲਮਾ ਪੜਿਓ ਸਿ ਏਵੈ ਕੂਤਿਆਰ ਹੈਨਿ। ਸਿ ਕੂਤ ਦੀ ਪਾਇ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ-‘ਕੂਤੁ ਸਿ ਕੂਤੈ ਕੂਤੁ’। ਏ ਕਾਜੀ ਜੀ! ਏਨੀ ਨਿਵਾਜੀ ਏਹੁ ਭਿਸਤਿ ਜਾਇ। ਅਰੁ ਏਤ ਗਲਾ ਮੈ ਏਹੁ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਹੋਵੈ’। “ਏਸੁ ਬੰਦੇ ਦੇ ਬਾਬਿ ਜਿ ਰੋਜੇ ਰਖਣ ਦਾ ਹੁਕਮੁ ਹੈ ਸਿ ਕਉਣ ਰੋਜੈ ਰਖੈ? ਕਉਣੁ ਸੁਨਤ ਏਸ ਨੋ ਰਵਾ^੪ ਹੈ? ਕਉਣੁ ਮਸੀਤਿ ਕੇਹੀ ਵਿਚ ਬਹੈ? ਮੁਸਲਾ ਕੇਹਾ ਲੋੜੀਐ? ਕੁਰਾਣੁ ਕੇਹਾ ਪੜੇ? ਨਿਵਾਜ ਕੇਹੀ, ਤਸਬੀ^੫ ਕੇਹੀ ਫਿਰੈ? ਜਿਨੀ ਗਲੀ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਹੋਈਦਾ ਹੈ ਸਿ ਕੇਹੇ ਜੇਹੇ ਹੈਨਿ, ਜਿਨੀ ਗਲੀ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਹੋਵੈ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਸਲੋਕੁ ਜਿ:-

ਮਿਹਰ ਮਸੀਤਿ ਸਿਦਕੁ ਮੁਸਲਾ ਹਕੁ ਹਲਾਲੁ ਕੁਰਾਣੁ ॥
ਸਰਮ ਮੁੰਨਤਿ ਸੀਲੁ ਰੋਜਾ ਹੋਹੁ ਮੁਸਲਮਾਣੁ ॥
ਕਰਣੀ ਕਾਬਾ ਸਚੁ ਪੀਰੁ ਕਲਮਾ ਕਰਮ ਨਿਵਾਜ ॥
ਤਸਬੀ ਸਾ ਤਿਸੁ ਭਾਵਸੀ ਨਾਨਕ ਰਖੈ ਲਾਜ ॥੧॥’

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ “ਏ ਕਾਜੀ ਜੀ! ਏਨ੍ਹਾਂ ਕਖਾਂ ਤਬਾ^੬ ਇਟਾਂ ਕੀ ਮਸੀਤਿ ਵਿਚਹੁ ਛਡੈ, ਮਿਹਰ ਦੀ ਮਸੀਤਿ ਵਿਚਿ ਬਹੈ ਤਾ ਏਹੁ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਹੋਵੈ। ਕਪੜੇ ਸਿਦਕ ਦੇ ਮੁਸਲੇ ਉਪਰਿ ਜੇ ਨਿਵਾਜ ਕਰੈ ਤਾ ਏਹੁ ਮੁਸਲਮਾਨੁ। ਜਿ ਸਿਦਕ ਦੇ ਮੁਸਲੇ ਉਪਰਿ ਨਿਵਾਜ ਨੀਅਤਿ ਰਖੈ ਜਿ ਨਿਵਾਜ ਥਾਂਇ ਪਵੈ। ਅਰੁ ਕੁਰਾਣੁ ਕੇਹਾ ਪੜੇ? ਜਿ ਹਕੁ ਹਲਾਲੁ ਥਾਇ ਤਾਂ ਏਹੁ ਕੁਰਾਣ ਦੀ ਆਇਤ ਪੜੀ। ਜਾਂ ਸਰਮ ਦੀ ਮੁੰਨਤ ਕਮਾਵੈ ਤਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਹੋਵੈ। ਭਾਕੇ ਦਾ ਰੋਜਾ ਨਾ ਕਮਾਵੈ, ਸੀਲ ਦਾ ਰੋਜਾ ਕਮਾਵੈ ਤਾ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਹੋਵੈ। ਪੀਰ ਨੋ ਤਾਂ ਪਾਏ ਜਾ ਸਚਾ ਹੋਵੈ। ਬੂਠੇ ਨੋ ਪੀਰੁ ਕਿਆ ਕਰੈ? ਕਰਤੂਤਿ ਭਲੀ ਕਰੈ ਤਾ ਕਾਬੇ ਨੋ ਸਿਜਦਾ ਥਾਂਇ ਪਵੈ। ਜਾ ਦਿਲਿ ਖੋਟੈ ਸਿਰੁ ਕਾਬੇ ਨੋ ਨਿਵਾਇਆ ਤਾਂ ਥਾਂਇ ਨ ਪਇਓ। ਕਰਮ ਕਲਮਾ ਪੜਿਆ, ਨਿਵਾਜ ਗੁਜਾਰੀ ਸਾ ਜਿ ਸਚ ਕੀ ਕਰਤੂਤਿ ਕਮਾਵੈ। ਏਸ ਦੀ ਜਿ ਦਰਗਹ ਮਹਿ ਲਜਾ ਰਹੀ ਸਿ ਏਸ ਦੀ ਏਹੁ ਤਸਬੀ^੭ ਹੋਈ, ਜਿ ਲਜਾ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਰਖੈ। ਏਸ ਦੀ ਭਗਤਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਨੋ ਭਾਵੈ ਤਾਂ ਏਸ ਦੀ ਤਸਬੀ ਏਹੁ ਹੋਇ। ਹੋਰੁ ਕੇਹੀ ਤਸਬੀ”।

ਜਬ ਏਹੁ ਸਲੋਕ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਤਬ ਜਿਤਨੇ ਖਾਨ ਦੀ ਮਜਲਸ ਬੈਠੇ ਬੇ ਏਤਨੇ ਹੈਰਾਨੁ ਰਹੇ। ਜਿ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ ਥਾ ਮੁਸਲਮਾਨੁ, ਜਿ ਕੋਈ ਮੁਗਲੁ ਪਠਾਣੁ ਥਾ, ਕਾਜੀ ਮੁਲਾ ਮਉਲਾਣਾ ਸਈਅਦ, ਜੇ ਕੋਈ ਥਾ ਜਿ ਸਭਿ ਹੈਰਾਨਿ ਹੋਇ ਗਏ। ਲਗੈ ਸਿਫਤਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੀ ਕਰਣੇ “ਜਿ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਨਾਨਕ ਜੀ! ਸਹੀ ਤੇਰੇ ਤਾਂਈ ਖੁਦਾਇ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਤੂੰ ਸਹੀ ਖੁਦਾਇ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਹੈ। ਸਹੀ ਵਡੀ ਨਿਵਾਜਸੁ ਹਕ ਤਾਲਹ^੮ ਦੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੋ ਹੋਈ ਹੈ”। ਸਭੁ ਕੋਈ ਲਗਾ ਕਹਣੇ। ਤਬ ਦਵਲਤ ਖਾਨੁ ਬੋਲਿਆ, “ਏ ਕਾਜੀ! ਨਾਨਕੁ ਹਕ ਨੋ ਪਹੁਚਿਆ ਹੈ, ਨਾਨਕ ਦੇ ਤਾਈ ਪੁਛਣਾ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਤਕਸੀਰ^੯ ਹੈ, ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੋ ਪੁਛਣਾ ਕਿਸੀ ਬਾਤ ਕਉ ਨਾਹੀ। ਏਹੁ ਖੁਦਾਇ ਨੋ ਅੰਬਤਿਆ^{੧੦} ਪਹੁਤਾ ਹੈ”। ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ।

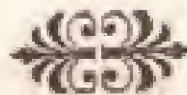
^੧ਸਿਫਤ। ^੨ਘਾਲਣਾ, ਕਮਾਈ। ^੩ਸੁਰਗ। ^੪ਕਾਜੀ ਵਲੋਂ ਪੁੱਛ। ^੫ਵਾਸਬ।
^੬ਮਾਲਾ। ^੭ਵਾਰ ਮਾਝ ਮਹਲਾ ੧ ਦੀ ਸਤਵੀਂ ਪਉੜੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਸ਼ਲੋਕ। ^੮ਅਤੇ।
^੯ਮਾਲਾ ਫੇਰਨੀ। ^{੧੦}ਨਵਾਜ਼ਬ ਹੱਕ ਤਾਲਾ = ਉਰਿਆਂ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਮਿਹਰ। ^{੧੧}ਕਸੂਰ, ਗੁਨਾਹ। ^{੧੨}ਅੰਬਤਿਆ।

ਸਲੋਕੁ ।

ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਨੇ ਲੋਕ ਸਭਿ, ਸੋ ਜਾਨੈ ਬਿਬੇਕੀ ਹੋਇ ॥

ਬਿਬੇਕ ਜੁਗਤ ਤਿਨਿ ਪਾਇਆ, ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਦੇਵੈ ਸੋਇ^੧ ॥੧॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹੁਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ । ਰਾਮੁ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ
ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥੩੦॥

ਨਿਮਾਜ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਕਾਜੀ ਨਾਲ)

ਤਬ ਤਾਂ ਤੋੜੀ ਨਿਵਾਜ ਕਾ ਵਖਤ ਹੋਆ, ਪੇਸੀ ਵਖਤ^੧ ਨੂੰ ਨਿਵਾਜ ਨੀਅਤਿ ਉਜੁ ਸਾਜਿ ਨਿਵਾਜ ਨੀਅਤਿ
ਖੜੈ ਹੋਏ, ਅਗੈ ਕਾਜੀ ਹੋਆ, ਪਿਛੈ ਹਥਿ ਬੰਨਿ ਖਾਨਿ ਸਾਥਿ ਹੋਰ ਖੜੈ ਹੋਏ । ਤਬ ਕਾਜੀ ਸਿਜਦਾ ਦਿਤਾ, ਸਭਨਾ
ਸਿਜਦਾ । ਨਿਵਾਜ ਦਾ ਹਕੁ ਅਦਬੁ ਏਵੈ ਹੈ, ਜਿ ਕਿਸੈ ਕੰਮੀ ਜਾਜਤਿ^੨ ਕਰਣੀਆ ਨਾਹੀ । ਤਿਸੁ ਵਿਚਿ ਬਾਬਾ
ਨਾਨਕੁ ਕਹਕਹ^੩ ਹਸਿਆ । ਜਦਿ ਫੇਰਿ ਨਿਵਾਜ ਉਪਰਿ ਖੜਿਆ ਸਿਜਦਾ ਦਿਤਾ ਤਾਂ ਫੇਰਿ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਹਸਿਆ ।
ਜਾ ਓਹਿ ਨਿਵਾਜ ਅਦਾ ਕਰਿ ਪਹੁਤੇ ਤਾ ਬਾਬੇ ਚੁਪਿ ਕੀਤੀ । ਜਾਂ ਓਨਾ ਹਥਿ ਖੜੈ ਕੀਤੇ, ਦੁਆਇ ਪੜੀ, ਸਿਜਦਾ ਦਿਤਾ;
ਕਲਮਾ ਆਖਿਆ ਤਾ ਫਿਰਿ ਬੈਠੇ, ਤਬ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ ਤਰਫ ਕਾਜੀ ਦੇਖਿ ਕੈ ਜਲਿ ਗਇਆ^੪ । ਕਾਜੀ ਕਹਿਆ
ਜਿ “ਖਾਨਿ ਜੀ ! ਸਲਾਮਤਿ ! ਨਿਵਾਜ ਉਪਰਿ ਖੜਿਆ ਤੁਸਾਂ ਅਸਾਂ ਛਿਠਾ ਜਿ ਨਾਨਕੁ ਹਸਿਆ, ਕਿਛੁ ਅਸਾਂ ਵਿਚਿ
ਤਕਸੀਰ ਹੈ ਕਿ ਨਿਵਾਜ ਵਿਚਿ ਤਕਸੀਰ ਹੈ ? ਏਹੁ ਬਾਤ ਤੁਮਿ ਨਾਨਕ ਕਉ ਪੁਛੀਐ ਜਿ ਏਹੁ ਕਿਉ ਹਸਿਆ ? ਏਹੁ
ਕਿਆ ਹਿਸਾਬੁ ਹੈ ਜਿ ਨਿਵਾਜ ਵਿਚਿ ਹਸਿਆ ਹੈ ?” ਤਬ ਖਾਨਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਕਾਜੀ ਕਿਆ ਕਹਦਾ
ਹੈ ? ਏਹੁ ਤਕਸੀਰ ਕਿਸੁ ਵਿਚਿ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਬੋਲਿਆ ਜਿ, “ਖਾਨਿ ਜੀ ! ਏਹੁ ਤਕਸੀਰ ਕਾਜੀ
ਵਿਚਿ ਹੈ, ਹੋਰਸੁ ਕਿਸੈ ਵਿਚਿ ਨਾਹੀ” । ਤਬ ਖਾਨਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਫੁਰਮਾਈਐ ਜੀ, ਜਿ ਕਾਜੀ ਵਿਚਿ ਕਿਆ ਤਕਸੀਰ
ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜੇ, “ਕਾਜੀ ਹੀ ਪੁਛੀਐ, ਆਪਣਾ ਐਬੁ ਆਪਣੈ ਮੁਹਿ ਮੰਨੈਗਾ” । ਤਬ ਖਾਨਿ
ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਕਾਜੀ ਜੀ ! ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਫੁਰਮਾਇਦਾ ਹੈ; ਤੁਸੀ ਹੀ ਕਹਹੁ ਜਿ ਤੁਧੁ ਵਿਚਿ ਐਬ ਹੈ” । ਤਬ ਕਾਜੀ
ਕਹਿਆ ਜਿ “ਖਾਨਿ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਬੇਐਬੁ ਖੁਦਾਇ ਹੈ, ਪਣੁ ਅਜੁ ਤਾਂ ਬੈਰਿ ਹੈ” । ਤਬ ਖਾਨਿ ਕਹਿਆ ਜਿ,
“ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਕਾਜੀ ਕਿਆ ਕਹਦਾ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ, “ਕਾਜੀ ! ਆਪਣਾ ਐਬੁ ਆਪਣੈ ਮੁਹਿ
ਕਹਉ” । ਤਬ ਕਾਜੀ ਕਹਾ, “ਜਿ ਕਿਛੁ ਅਸਾ ਵਿਚਿ ਐਬੁ ਹੈ ਸੁ ਨਾਨਕੁ ਹੀ ਕਹਉ” । ਤਬ ਖਾਨਿ ਕਹਿਆ ਜੇ,
“ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਤੁਮ ਹੀ ਕਹਉ, ਕਾਜੀ ਤਾ ਮੁਕਰਿ ਪੜਾ ਹੈ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ, ਬੋਲਿਆ,
ਜਿ, “ਖਾਨਿ ਸਲਾਮਤਿ ! ਕਾਜੀ ਦੀ ਨਿਵਾਜ ਬਾਇ ਨ ਪਈਆ ਖੁਦਾਇ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚਿ” । ਤਬ ਖਾਨਿ ਨੋ ਕਹਿਆ
ਜਿ, “ਜੀ, ਜਦਿ ਏਹੁ ਨਿਵਾਜ ਉਪਰਿ ਖੜਾ ਹੋਆ ਤਬ ਏਸਦਾ ਜੀਉ ਹੋਰ ਥੈ ਗੀਆ, ਘੋੜੀ ਘਰਿ ਸੁਈ ਸਸੁ^੫ ਜਾਂ

^੧ਇਹ ਬਲੋਕ ਮੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਤ ਹੈ । ^੨ਨਮਾਜ਼ ਪੇਸ਼ੀਨ (ਸਲਾਤੁੱਜੁਹਰ) ਅਰਥਾਤ—
ਸੂਰਜ ਢਲੇ ਦੀ ਨਮਾਜ਼, ਜੋ ਦੁਪਹਿਰ ਤੋਂ ਬਾਦ ਪੜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ^੩ਘੋਟ ਵੱਧ । ^੪ਕਹਕਹਾ ਮਾਰ ਕੇ, ਖਿੜ
ਖਿੜ ਕਰਕੇ । ^੫ਸੜ ਗਿਆ । ^੬ਕਹੇ । ^੭ਭਾਵ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਈ । ^੮ਸਹੀ ਫਾਕ—ਘੋੜੀ
ਘਰਿ ਸੁਈ ਸਾ ਸੁ । ਅਰਥਾਤ—‘ਇਸਦੀ ਘੋੜੀ ਘਰ ਸੁਈ ਹੋਈ ਸੀ ।

ਨਿਵਾਜ ਉਪਰਿ ਖੜੋਤੇ ਨਿਜਦਾ ਦੇਦੇ ਹੋ ਉਸ ਘੋੜੀ ਵਿਚਿ ਜਾਇ ਜੀਉ ਪਇਓਸੁ, ਏਹ ਗਲਿ ਜੀ ਵਿਚਿ ਧਾਰੇ ਸਿ,
ਜਾਹਿ ਜਾਂਦੀ^੧, ਏਹੁ ਜਿ ਹਵੇਲੀ ਵਿਚਿ ਖੂਹੁ ਸੀ, ਵਿਚਿ ਘੋੜੀ ਬਾਧੀ ਹੈ, ਪਿਛੇ ਵਛੇਰਣੁ^੨ ਹੈ, ਨਾ ਕੋਈ ਘੋੜੀ ਪਾਸਿ
ਆਦਮੀ ਬਹਾਲਿਆ ਨਾ ਘੋੜੀ ਹੀ ਵਖਿ ਬਧੀ। ਇਆਣਾ ਵਛੇਰਣੁ ਹੈ ਖੂਹੇ ਵਿਚਿ ਪੈ ਮਰੇਗਾ। ਏਥੇ ਨਿਜਦਾ ਦੇਦੇ^੩
ਜੀਉ ਘੋੜੀ ਵਿਚਿ, ਏਤੁ ਤਕਸੀਰ ਕਰਿ ਕੈ ਏਸ ਦੀ ਨਿਵਾਜ ਥਾਇ ਨ ਪਈਆ। ਕਾਜੀ ਪੁਛੀਐ ਜੀ: ਏਹੁ ਬਾਤੁ ਸਚੁ
ਹੈ ਕਿ ਨਾ ?” ਤਬ ਕਾਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ “ਖਾਨ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਏਹੁ ਬਾਤ ਸਚੁ ਹੈ”। ਤਬ ਜਿਤਨੀ ਮਜਲਸ^੪ ਬੈਠੀ
ਥੀ, ਦੀਬਾਨੁ^੫ ਲਗਾ ਥਾ, ਸਭੇ ਹੈਰਾਨੁ ਹੋਇ ਜਿ “ਸੁਬਹਾਨ ਅਲਹ^੬ ਦਿਲਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕੁ ਖੁਦਾਇ ਅਕੈ^੭ ਨਾਨਕੁ, ਦਿਲ
ਦੀ ਬਾਤ ਸਭੁ ਜਾਨਤਾ ਹੈ। ਅਸਾਂ ਵਿਚਿ ਵਡੇ ਵਡੇ ਐਬ ਹੈਨਿ, ਜੇ ਅਸਾਂ ਸਭਨਾ ਦੇ ਏਨਿ ਐਬ ਜਾਹਰੁ
ਕੀਏ ਤਬ ਖਾਨੁ ਅਸਾਂ ਸਭਨਾ ਨਾਲਿ ਦੰਜ ਹੋਵੈਗਾ”। ਜਿਧਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਨਜਰਿ ਕਰੈ ਤਿਧਰਹੁ ਹੀ ਸਭੇ
ਨਿਜਦਾ ਦੇਨਿ, ਸਿਰੁ ਨਿਵਾਇਨਿ ਜਿ “ਏ ਖੁਦਾਇ ! ਨਾਨਕ ਜੀ ਅਸਾਡੈ ਖਿਆਲਿ ਨਾ ਪਾਇਓ”। ਸਭੁ ਮਜਲਸ ਭਰਿ
ਗਈ, ਲਗੇ ਸਿਫਤਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ ਕਰਣੇ, ਜੇ, “ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਸਹੀ
ਤੇਰੇ ਤਾਂਈ ਖੁਦਾਇ ਮਿਲਿਆ, ਤੂੰ ਸਹੀ ਖੁਦਾਇ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਹੈ। ਸਹੀ ਵਡੇ ਨਿਵਾਜਸ਼^੮ ਹਕ ਤਾਲਹ^੯ ਦੀ ਨਾਨਕ
ਜੀ ਨੋ ਹੋਈ ਹੈ”। ਸਭੁ ਕੋ ਲਗਾ ਸਿਫਤਿ ਕਰਣ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ। ਤਬ ਖਾਨਿ ਕਾਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ
ਕਾਜੀ ! ਨਾਨਕ ਜੀ ਹਕ ਨੂੰ ਪਹੁਚਿਆ ਹੈ, ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੂੰ ਪੁਛਣਾ ਜੇ ਹੈ ਸਿ ਤਕਸੀਰ ਹੈ, ਨਾਨਕ ਜੀ ਪੁਛਣਾ ਕਿਸੀ
ਬਾਤ ਕਉ ਨਾਹੀ, ਏਹੁ ਖੁਦਾਇ ਨੂੰ ਅਬਤਿਆ ਹੈ, ਪਹੁਤਾ ਹੈ”।

ਸਲੋਕੁ ॥

ਭਰਮ ਭੁਲਾਨੇ ਲੋਕ ਸਭਿ, ਸੋ ਜਾਨੈ ਬਿਬੇਕੀ ਹੋਇ।

ਬਿਬੇਕੁ ਜੁਗਤਿ ਤਿਨਿ ਪਾਇਆ, ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਦੇਵੈ ਸੋਇ ॥ ੧ ॥

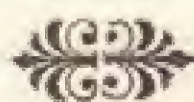
ਸਲੋਕੁ ਦੂਜਾ ॥

ਤੇਰੀ ਬਖਸਿ ਨਿਆਰੀਆ, ਜਾ ਕਉ ਨਜਰਿ ਕਰੈ ॥

ਕਿਆ ਰਾਨਾ ਕਿਆ ਰੰਕੁ ਹੈ, ਜਾ ਕਉ ਕਰਮੁ ਧਰੈ ॥

ਜਨ ਨਾਨਕ ਜੋ ਸਰਣਾਗਤੀ ਤੇਉ ਪਾਰਿ ਪਰੈ^{੧੦} ॥ ੨ ॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮੁ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ
ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੩੧ ॥

ਮੁਦਾ ਦਾ ਰਸਤਾ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਮੁਲਾਂ ਨਾਲ)

ਤਬ ਮੁਲਾਂ ਉਠਿ ਖੜਾ ਹੋਆ ਜਿ, “ਕਿਆ ਹਿੰਦੂ ਕਿਆ ਮੁਸਲਮਾਨੁ, ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਤੂੰ ਏਹੁ ਰਾਹੁ

^੧ਜਾਹ ਜਾਂਦੀ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਸ਼ੋਕਦਾਇਕ ਘਟਨਾਂ ਨਾਂ ਵਾਪਰ ਜਾਵੇ।

^੨ਵਛੇਰਾ।

^੩ਨਿਜਦਾ

ਦੇ ਦਿਆਂ।

^੪ਸਭਾ-।

^੫ਦਰਬਾਰ।

^੬ਪਾਕ (ਪਵਿਤ੍ਰ) ਹੈ ਰੱਬ, ਏਥੇ ‘ਸੁਬਹਾਨ ਅੱਲਾ’

ਵਿਸਮਯ ਬੋਧਕ ਹੈ।

^੭ਜਾਂ, ਅਥਵਾ।

^੮ਬਖਸਿਸ਼, ਮਿਹਰਬਾਨੀ।

^੯ਉੱਚੇ ਰੱਬ ਦੀ।

^{੧੦}ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹਨ।

ਖੁਦਾਇ ਦਾ ਬਤਾਇ ਅਸਾ ਕੰਉ ਜਿਤੁ ਖੁਦਾਇ ਪਾਈਐ^੧ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲਿ ਉਠਾ—ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ
ਮਹਿ ਸਰੀਤਿ^੨ ਮਹਿ ਜਿ:—

ਮਤੁ ਜਾਣ ਸੀ ਗਲੀ ਪਾਇਆ ਹੀ^੩ ॥

ਮਾਲ ਕੈ ਮਾਣੈ ਰੂਪ ਕੀ ਸੋਭਾ ਇਤੁ ਬਿਧੀ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਜਿ, “ਏ ਮੁਲਾ ! ਜੇ ਤੂੰ ਖੁਦਾਇ ਦਾ ਰਾਹੁ ਪਾਵਣ ਦਾ ਲੋੜਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਈਵ ਮਤੁ ਜਾਣਹਿ ਜਿ ਗਲੀ ਕੀਤੀ
ਖੁਦਾਇ ਦਾ ਰਾਹੁ ਪਾਈਦਾ ਹੈ । ਪਣੁ ਜੀ, ਜਿ ਰਾਹੁ ਦਸਾਈਐ ਅਰੁ ਚਲੀਐ ਨਾਹੀ ਤਾਂ ਗਲੀ ਕੀਤੀ ਕਹੀਦੀ ਰਾਹੁ
ਕਟੀਐ ਨਾਹੀ ਕਿ ਨਾ । ਪਣੁ ਜੇ ਰਾਹਿ ਬੋਤਾ ਬੋਤਾ ਚਲੀਐ ਤਾਂ ਡੀ ਰਾਹਿ ਪਹੁੰਚੀਐ । ਮੁਲਾ ! ਗਲੀ ਪਹੁੰਚੀਦਾ ਨਾਹੀ
ਕਰਤੂਤਿ ਕਮਾਉ ਖੁਦਾਇ ਦਾ ਰਾਹੁ ਪਾਵਹਿਗਾ । ਅਰੁ ਜੇ ਮਾਲ ਦਾ ਮਾਣਾ ਕੀਚੈ, ਰੂਪ ਕੀ ਸੋਭਾ ਕੀਚੈ ਤਾਂ ਈਵ
ਨਾਹੀ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ । ਜਾ ਏਹੁ ਹਵਾਇ^੪ ਸਾਰੀ ਮਨ ਬੀ ਦੂਰਿ ਹੋਇ ਤਾਂ ਕਿਛੁ ਰਾਹ ਦੀ ਸੋਧਿ ਪਾਈਐ । ਚਲਣਾ
ਰਾਹ ਦਾ ਅਰੁ ਅਪੜਣਾ ਦਰਗਾਹ ਦਾ ਹੋਰੁ ਹੈ” । ਕਹੈ, “ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਜਿਸੁ ਰਾਹਿ ਅਪੜੀਦਾ ਹੈ, ਓਹੁ
ਰਾਹੁ ਦਸੀਐ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ:—

ਅਮਲੁ ਕਰਿ ਧਰਤੀ ਬੀਜੁ ਕਰਿ ਕਲਮਾ^੫ ਸਚ ਕੀ ਆਬ ਨਿਤਿ ਦੇਹਿ ਪਾਣੀ ॥

ਹੋਇ ਕਿਰਸਾਣੁ ਈਮਾਨੁ ਜੰਮਾਇ ਲੈ ਫਿਸਤੁ ਦੋਸਤੁ ਇ ਏਵ ਜਾਣੀ^੬ ॥ ੧ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮੁਲਾ ! ਅਮਲ ਸਾਲਹਿ^੭, ਪਹਿਲਾ ਅਮਲ ਚੰਗੇ ਕਰਿ, ਏਹੁ ਦੇਹੀ
ਸਾਧੀ ਜਾਵੈ । ਧਰਤੀ ਸਵਾਰੀ ਦਾ ਗੁਣ ਬੀਜੁ ਹੈ, ਜਾਂ ਸਵਾਰੀ ਧਰਤੀ, ਵਿਚਿ ਬੀਜੁ ਏਸੁ ਧਰਤੀ ਵਿਚਿ ਦਿਤਾ ਲੋੜੀਐ ।
ਬੀਜੁ ਕਿ ਮਿਲੈ ਏਸੁ ਧਰਤੀ ਵਿਚਿ ? ਬੀਜੁ ਏਸੁ ਧਰਤੀ ਵਿਚਿ ਕਲਮਾ, ਸਿਫਤਿ ਖੁਦਾਇ ਦੇ ਨਾਵ ਦੀ ਕਰਿ, ਏਹੁ
ਬੀਜੁ ਬੋਇ । ਪਾਣੀ ਦਿਤੇ ਬਿਨਾ ਸਾਖ ਜੰਮਦੀ ਨਾਹੀ । ਪਾਣੀ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਧਰਤੀ ਖੁਸੀ ਹੋਇ ਤਾਂ ਜੰਮੈ । ਪਾਣੀ ਏਸੁ
ਧਰਤੀ ਕੰਉ ਕਿਆ ? ਪਾਣੀ ਸਚੁ ਬੋਲਣਾ । ਏਹੁ ਦੇਸ ਨੋ ਪਾਣੀ ਮਿਲੈ । ਜਿਉ ਏਹੁ ਬਾਹਰ ਦੀ ਸਾਖ^੮ ਬਗੈਰਿ ਪਾਣੀ
ਸੁਕਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਿਉ ਸਚ ਬਿਨਾ ਕਰਮਾ ਕੀ ਸਾਖ ਸੁਕਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਜਾਂ ਏਵ ਸਬ ਕਮਾਵਹਿ ਤਾਂ ਤੂੰ ਕਿਰਸਾਣੁ
ਹੋਹਿ ਅਰੁ ਈਮਾਨੁ ਤੇਰਾ ਜੰਮੈ । ਜਾਂ ਈਮਾਨੁ ਰੀਆ ਤਾਂ ਸਾਖ ਤਾਣੀ । ਜਾਂ ਈਮਾਨੁ ਸਾਬਤੁ ਰਹਿਆ ਤਾਂ ਸਾਖ
ਡੀ ਜੰਮੀ” ।

ਏਹੁ ਮਨੁ ਮੀਡਕੋ^੯ ਐਬੁ ਤਨਿ ਚੋਕੜੋ, ਨਵਲ ਕੀ ਸਾਰ ਤੋ ਨਾਹਿ ਪਾਈ ॥

ਭਉਰੁ ਉਸਤਾਦ ਡਾਖਿਆ ਨਿਤ ਬੋਲੈ, ਕਿਉ ਬੁਝੈ ਜਾ ਨਾਹਿ ਬੁਝਾਈ^{੧੦} ॥ ੨ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਮੁਲਾ ! ਈ^{੧੧} ਮਨੁ ਜਿ ਹੈ ਸੋ ਡਡੁ ਕੀ ਨਿਆਈ ਹੈ ਅਰੁ ਚਿਕੜੁ

^੧ਇਸਲਾਮੀ ਸਰੀਅਤ ਦੇ ਸਨਬੰਧ ਵਿਚ ।

^੨ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ

ਸਹੀ ਪਾਠ ਇਉਂ ਹੈ—

‘ਮਤੁ ਜਾਣਸਹਿ ਗਲੀ ਪਾਇਆ ॥ [ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੧—੨੭

^੩ਭਾਵ—ਗੁਮਾਨ ਭਰਿਆ, ਹੈਰਾਨ । ‘ਸਹੀ ਪਾਠ ਹੈ “ਬੀਜੁ ਸਬਦੋ ਕਰਿ” । ‘ਸਹੀ ਪਾਠ : ‘ਮੂੜੇ ਏਵ ਜਾਣੀ’ ।

ਸਬਦ ਦਾ ਇਹ ਪਦਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਰਹਾਉ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਹੈ, ਏਥੇ ਰਹਾਉ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ।

‘ਚੰਗੇ, ਨੇਕ ।

‘ਖੇਤੀ ।

‘ਡਡੁ ।

‘ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਐਬ ਤਨਿ ਚਿਕੜੋ, ਇਹ ਮਨੁ ਮੀਡਕੋ, ਕਮਲ ਕੀ ਸਾਰ ਨਹੀ ਮੂਲਿ ਪਾਈ ॥

ਭਉਰੁ ਉਸਤਾਦ ਨਿਤ ਡਾਖਿਆ ਬੋਲੈ, ਕਿਉ ਬੁਝੈ ਜਾ ਨਹ ਬੁਝਾਈ ॥੨॥ ^{੧੦}ਇਹ ।

ਜਿਹੈ ਸਿ ਬਦ ਅਮਲੈ ਹੈ। ਅਰੁ ਕਮਲੁ ਜਿਹੈ ਸਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਨਾਮੁ ਹੈ। ਏਹੁ ਜਿ ਬਦ ਅਮਲ ਸਾਥਿ ਰਚਿਆ ਹੈ ਸਿ ਜਿਉ ਰਿਕਤਿ ਦੇ ਸੁਆਦਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਭਫੁ ਨੋ ਕਮਲੁ ਬਿਸਰਿ ਗਿਆ, ਤਿਉ ਏਸ ਨੋ ਭੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਬਿਸਰਿ ਗਿਆ, ਪਾਪ ਕੈ ਸੁਆਦਿ ਕਰਿ ਕਰਿ। ਕਮਲ ਕੀ ਸਾਰ ਭਵਰ ਜਾਣਤੇ ਹੈ, ਭਫੁ ਕਿਉ ਕਰਿ ਜਾਣੇ? ਜਿਸ ਨੋ ਪਰਮੇਸੁਰ ਨਾਹੀ ਜਤਾਇਆ ਸੋ ਤਿਉ ਜਾਣੇ”।

ਆਖਣਾ ਸੁਨਣਾ ਪਵਨ ਕੀ ਬਾਣੀ ਏਹੁ ਮਨੁ ਰਤਾ ਮਾਇਆ।

ਖਸਮ ਕੀ ਨਦਰਿ ਦਿਲਿ ਪਸਿਦਿ ਕਰਿ ਇਕ ਮਨਿ ਜਿਨੀ ਧਿਆਇਆ ॥ ੩ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਕਾਜੀ! ਆਖਣ ਸੁਨਣੁ ਪਵਣ ਕੀ ਬਾਣੀ। ਜੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਨਾਮੁ ਲੀਆ ਕਿ ਸੁਣਿਆ ਅਰੁ ਮਨ ਕੇ ਬਿਬੈ ਨ ਬਸਿਆ ਤਾ ਜੇਹਾ ਪਵਣੁ ਭਖਤੁ ਵਗਿਆ ਤੇਹਾ ਕੁ ਏਹੁ ਭੀ ਹੋਆ। ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਏਸੁ ਉਪਰਿ ਤਉ ਹੀ ਨਜਰਿ ਹੋਇ, ਜਾ ਇਕ ਮਨਿ ਅਰਾਧੈ; ਤਾ ਹੀ ਏਸਨੋ ਸਾਹਿਬੁ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਹੋਇ”। ਤਬ ਕਾਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਏਕ ਗਲਿ ਏਸਨੋ ਬਤਾਈਐ ਜਿਤੁ ਏਹੁ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਰਾਹੁ ਪਾਵੈ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ;—

ਤ੍ਰੀਹ ਕਰਿ ਰਖੇ ਪੰਜਿ ਕਰਿ ਸਾਖੀ ਮੂਲ ਸੈਤਾਨੁ ਮਤੁ ਕਟਿ ਜਾਈ ॥

ਨਾਨਕ ਬਿਨਵੈ ਰਾਹਿ ਪੈ ਚਲਣਾ ਮਾਲੁ ਧਨੁ ਕਿਤਨੋ ਸੰਜਿਆਹੀ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਪੰਜ ਵਖਤ ਨਿਵਾਜਾ ਕਰਣੀ ਹੈ, ਜਿ ਏਹਿ ਏਸ ਦੇ ਸਾਖੀ ਹੋਨਿ, ਏਹਿ ਤ੍ਰੀਹ ਰੋਜੇ ਹੋਨਿ ਜਿ ਏਸਦੇ ਰਖਵਾਲੇ ਹੋਨਿ। ਪੰਜ ਵਖਤ ਨਿਵਾਜ ਨਾਲਿ ਜੇ ਸਾਬਤੁ ਰਹੈ ਅਰੁ ਤ੍ਰੀਹ ਰੋਜੇ ਕਮਾਵੈ ਤਾ ਏਸਦਾ ਮੂਲੁ ਸਬਤੁ ਰਹੈ। ਪੇੜ ਮੂਲੁ ਤਾ ਏਸਦਾ ਸੈਤਾਨੁ ਕਟਿ ਨ ਜਾਈ ਜੇ ਤਾ ਏਨਾ ਨਾਲਿ ਏਹੁ ਸਾਕਰੁ ਰਹੈ। ਅਵਲਿ ਖੁਦਾਇ ਦੇ ਰਾਹ ਦਾ ਏਹੁ ਹੈ, ਮੂਲਾ! ਜੇ ਕਿਛੁ ਕਮਾਈ ਕਰਹਿ ਜਿ ਖੁਦਾਇ ਦੇ ਰਾਹਿ ਚਲਾਇ ਦੇਹਿ, ਸੰਜਿ ਰਖਣਾ ਖੂਬ ਨਾਹੀ। ਖੁਦਾਇ ਦੇ ਰਾਹ ਨੋ ਸੋਈ ਪਹੁਚੈ ਜੇ ਮਾਲਿ ਨਾਲਿ ਪਿਆਰੁ ਨ ਕਰਈ। ਜੇ ਆਇਆ ਸਿ ਖੁਦਾਇ ਦੇ ਰਾਹਿ। ਜਿ ਗਇਆ ਸਿ ਖੁਦਾਇ ਦੇ ਰਾਹਿ। ਜਿਥੈ ਏਨਿ ਮਾਲਿ ਨਾਲਿ ਪਿਆਰੁ ਰਖਿਆ ਤਿਥੈ ਏਹੁ ਖੁਦਾਇ ਬੀ ਦੂਰਿ ਹੋਆ। ਸੇਖ ਫਰੀਦ ਭੀ ਕਹਿਆ ਹੈ ਜਿ;—

ਮੂਲਾਂ ਅਕੈ ਤਾਂ ਲੋੜਿ ਮੁਕਦਮੀ, ਅਕੈ ਤਾਂ ਅਲਹੁ ਲੋੜਿ ॥

ਭੂ ਬੇੜੀ ਨ ਲਤ ਧਰਿ, ਮਤ ਵੇਵੈ ਵਖਰੁ ਬੋੜਿ¹¹।

¹ਮਾੜੇ ਕਰਮ (ਕੰਮ)।

²ਸਹੀ ਪਾਠ ਹੈ:—ਆਖਣੁ ਸੁਨਣਾ ਪਉਣ ਕੀ ਬਾਣੀ, ਇਹੁ ਮਨੁ ਰਤਾ ਮਾਇਆ ॥

ਖਸਮ ਕੀ ਨਦਰਿ ਦਿਲਹਿ ਪਸਿਦੈ, ਜਿਨੀ ਕਰਿ ਏਕੁ ਧਿਆਇਆ ॥ ੩ ॥

³ਸਹੀ ਪਾਠ—ਤੀਹ ਕਰਿ ਰਖੇ ਪੰਜਿ ਕਰਿ ਸਾਖੀ, ਨਾਉ ਸੈਤਾਨੁ ਮਤੁ ਕਟਿ ਜਾਈ ॥

ਨਾਨਕੁ ਆਖੈ ਰਾਹਿ ਪੈ ਚਲਣਾ, ਮਾਲੁ ਧਨੁ ਕਿਤ ਕੁ ਸੰਜਿਆ ਹੀ ॥੪॥੨੭॥

⁴ਪੰਜ ਨਮਾਜ਼ਾ ਇਹ ਹਨ—(੧) ਸਲਾਤੁਲ ਫਜਰ (ਸਵੇਰ ਦੀ ਨਮਾਜ਼), (੨) ਸਲਾਤੁਲ ਜੁਹਰ (ਖੇਸ਼ੀ ਦੀ ਨਮਾਜ਼—ਦੁਪਹਿਰ ਤੋਂ ਬਾਦ), (੩) ਸਲਾਤੁਲ ਅਸਰ (ਤੀਜੇ ਪਹਿਰ ਦੀ ਨਮਾਜ਼), (੪) ਸਲਾਤੁਲ ਮਗਰਿਬ (ਸ਼ਾਮ ਅਥਵਾ ਤ੍ਰਿਕਾਲਾਂ ਦੀ ਨਮਾਜ਼) ਤੇ (੫) ਸਲਾਤੁਲ ਇਬਾ (ਸੋਣ ਵੇਲੇ ਦੀ ਨਮਾਜ਼)। ⁵ਦਰਖਤ ਦਾ ਮੂੱਢ।

⁶ਸੁਕਰ ਗੁਜਾਰ, ਸੰਤੁਸ਼ਟ।

⁷ਸੰਚਿਤ ਕਰ ਕੇ, ਅਥਵਾ—ਜੋੜ (ਕੱਠਾ) ਕਰਕੇ ਰੱਖਣਾ।

⁸ਯਾ, ਜਾਂ।

⁹ਚੋਧਰਾਇਤ, ਲੰਬੜਦਾਰੀ।

¹⁰ਜਾਵੇਂ।

¹¹ਵੱਖਰੁ (ਮਾਲੁ) ਬੋੜਿ (ਭੋਬ ਕੇ), ਫਰੀਦ ਦਾ ਇਹ

ਸਲੋਕ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ।

“ਏ ਕਾਜੀ ! ਖੁਦਾਏ ਰਸੂਲ ਦਾ ਫੁਰਮਾਇਆ ਏਵਾ^੧, ਜਿ ਕਾਜੀ ! ਮਾਲਿ ਨਾਲਿ ਪਿਆਰੁ ਨਾਹੀ ਕਰਣਾ । ਮਾਲੁ ਖੁਦਾਇ ਦੇ ਰਾਹਿ ਦੇਣਾ । ਤਾ ਖੁਦਾਇ ਨਾਲਿ ਵਾਸਲੁ^੨ ਹੋਵੇ । ਪਰੁ ਖੁਦਾਇ ਨੇ ਦਿਲ ਦੀ ਮੁਹਬਤਿ ਨਾਲਿ ਯਾਦਿ ਕਰਣਾ, ਏਹੁ ਖੁਦਾਇ ਦਾ ਰਾਹੁ ਹੈ” ।

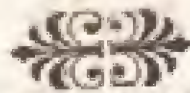
ਤਾ ਖਾਨੁ ਸਿਰ ਰਖਿ ਰਹਿਆ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦਿਆਂ ਪੈਰਾ ਉਪਰਿ । ਤਾ ਖਾਨਿ ਆਖਿਆ ਜਿ, “ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਤੇਰੇ ਦੀਦਾਰ ਦੇਖਣੇ ਦਾ ਅਸਾਨੋਂ ਏਹੁ ਹਾਸਲੁ ਹੋਵੇ ਜਿ ਅਸਾਨੋਂ ਖੁਦਾਇ ਕਿਵੇਂ ਬਖਸ਼ੇ” । ਤਬ ਬਾਬੇ ਦਿਆਹੁ ਮੁਹਹੁ ਵਚਨੁ ਨਿਕਲਿਆ ਜਿ, “ਜਾਹਿ ਖਾਨਿ ! ਤੇਰਾ ਦਰਗਾਹ ਦਾ ਜਮਾਨ^੩ ਹੋਉ, ਤੈਨੋਂ ਭਿਸਤਿ ਖੁਦਾਇ ਕੰਨਹੁ^੪ ਪਾਵਾਇਸਾਂ” । ਤੇਰਾ ਨਾ ਕੋਈ ਏਥੇ ਹਿਸਾਬੁ ਲਏਗਾ ਨਾ ਆਗੇ ਕੋਈ ਲਏਗਾ, ਤੂੰ ਖੁਦਾਇ ਖਲਾਸੁ ਕੀਤਾ ਹੈ” । ਤਬ ਬਾਬੇ ਦਿਆਂ ਕਦਮਾਂ ਉਪਰਹੁ ਦਵਲਤ ਖਾਨੁ ਖਾਕੁ ਲੈ ਲੈ ਆਪਣੇ ਮਥੇ ਲਾਵੇ । ਤਬ ਦਰੁਲਤ ਖਾਨਿ ਬਾਵਹੁ ਵਿਦਾ ਹੋਏ, ਸਲਾਮਾ ਲੇਖੁ ਅਲੇਕੁ ਸਾਲਾਮੁ^੫ । ਓਥਹੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਵਿਦਾ ਹੋਆ । ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਜਿਤਨੇ ਬੇ ਏਤਨੇ ਸਭਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਸਾਥਿ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਲਾਗੇ ਕਰਣੇ ਜਿ, “ਵਾਹੁ ਨਾਨਕ ! ਵਾਹੁ ਨਾਨਕ ! ਧੰਨੁ ਨਾਨਕ ! ਘਰ ਛੰਡਾਰ ਦੁਨੀਆ ਕੇ ਸੁਖ ਤਿਆਗਿ ਨਿਕਲਿਆ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੈ ਡੈ ਕਰਿ ਕਰਿ” । ਬੋਲਹੁ ਵਾਹੁਗੁਰੂ ।

ਸਲੋਕੁ !

ਸੰਚਿ ਸੰਚਿ ਸਗਲੇ ਗਏ, ਦੇ ਨਹੀ ਚਲਿਓ ਕੋਇ ॥

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਜੋ ਦੇ ਚਲੇ, ਮੀਤੁ ਹਮਾਰਾ ਸੋਇ ॥ ੧ ॥

ਬੋਲਹੁ ਛਾਈ ਜੀ ਵਾਹੁਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ । ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੩੨ ॥

ਮਾਇਆ ਤਿਆਗ

ਰੋਸਤਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਮਨ ਨਾਲ)

ਤਬ ਪੰਜਾਬ ਕੀ ਧਰਤੀ ਨਗਰਿ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰਿ, ਜਬ ਬ੍ਰਿਕਤੁ ਹੋਇ ਗੋਆ ਸੈਸਾਰ ਮਾਇਆ ਤੇ ਤਬ ਮਨੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦਾ ਲਗਾ ਗਣਤੀ ਕਰਣੇ ਜਿ “ਕਿਉ ਕਰਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਸਿਮਰੀਐ ? ਜਿ ਕਿਆ ਕੀਜੀਐ ? ਜੇ ਬੈਠਿ ਰਹਦਾ ਹਾਂ ਤਾ ਭਲਾ ਨਾਹੀ, ਅਰੁ ਬਣਿ ਨਾਹੀ ਆਂਵਦੀ । ਜੇ ਉਠਿ ਘਰਿ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਡਿਰਿ ਪੁੜ੍ਹ ਸਾਥਿ, ਇਸਤੀ ਸਾਥਿ, ਮਾਇਆ ਕੇ ਲਾਲਚ ਸਾਥਿ ਡਿਰਿ ਮਨੁ ਬਲਾਇ ਵਿਰਿ ਪੜ੍ਹਿ ਜਾਇਗਾ । ਅਰੁ ਜੇ ਈਹਾਂ^੬ ਰਹਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਏਹਿ ਫੇਰਿ ਮਾਇਆ ਕੇ ਲਾਲਚ ਮਹਿ ਪਾਵਹਿਗੇ । ਪਣੁ ਕਿਆ ਕਰੀਐ ? ਸੈਸਾਰੁ ਮਾਇਆ ਤੇ ਕਿਉ ਕਰਿ ਫੁਟੀਐ, ਜੇ ਪਰਮੇਸਰ ਜੀ ਕਾ ਨਾਮੁ ਅਰਾਧੀਐ ਬੈਠਿ ਕਰਿ ਅਰੁ ਮਾਇਆ ਲਗੇ ਨਾਹੀ । ਏਸੁ ਮਾਇਆ ਤੇ ਕਿਉ ਕਰਿ ਫੁਟੀਐ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਏਸੇ ਸੁਮਾਰ ਕੇ ਘਰਿ^੭ ਪੜ੍ਹਿ ਰਹਿਆ ਕਿਤਨੀਆਂ ਕਿ ਘੜੀਆਂ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮਨ ਮਹਿ ਬਿਚਾਰਿ ਕਰਿ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ:-

^੧ਇਵ, ਇਉਂ, ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ।

^੨ਵਸਾਲ, ਮਿਲਾਪ ।

^੩ਜ਼ਾਮਨ ।

^੪ਪਾਸੋਂ ।

^੫ਪਵਾਵਾਂਗਾ ।

^੬ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਸਲਾਮਾਲੇਕਮ ਰੂਪ ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤਰੀ, ਜਿਸਦੇ ਸਹੀ ਲਫਜ਼ ਇਹ ਹਨ—‘ਅੱਸਲਾਮੁੱਅਲੈਕੁਮ’, ਅਰਥਾਤ—

ਤੁਹਾਡੇ ਉਤੇ ਰੱਬ ਦੀ ਸੁੱਖ-ਸਾਂਤੀ ਹੋਵੇ । ‘ਵ ਅਲੈਕੁਮਸਲਾਮ’, ਅਰਥਾਤ—ਤੁਹਾਡੇ ਉਤੇ ਵੀ ਨੱਬੀ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਹੋਵੇ ।

^੭ਇਹ ਸ਼ਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨੁ ਦੀ ਕ੍ਰਿਤ ਹੈ ।

^੮ਏਥੇ ।

^੯ਏਨਾਂ ਗਿਣਤੀਆਂ ਵਿਚ ।

ਸਲੋਕਾ ॥

ਦੇ ਮਨ ਭੀਗਿ ਨ ਡੋਲੀਐ ਸੀਧੇ ਮਾਰਗਿ ਧਾਉ ॥
 ਆਗੈ^੧ ਬਾਘੁ ਭਰਾਵਣੇ ਪਾਛੈ^੨ ਅਗਨਿ ਤਲਾਉ ॥
 *ਸਹਸੈ ਜੀਅਤਾਂ ਪਤਿ ਰਹਿਆ ਮੁਥ ਕੰਉ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਈ ਢੇਗੁ ॥
 ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਛੁਟੀਐ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤ ਸੰਉ ਸੰਗੁ ॥
 ਬਾਘੁ ਮਰੈ ਮਨੁ ਮਾਰੀਐ ਜੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀਖਿਆ ਹੋਇ ॥
 ਆਪੁ ਪਛਾਣੈ ਸਿ ਹਰਿ ਮਿਲੈ ਤਿਸੁ ਬਹੁਤਿ ਨ ਮਰਣਾ ਹੋਇ ॥
 ਚੀਕਤਿ ਹਥੁ ਨ ਡੋਬੀਐ ਏਕੈ ਨਜਰਿ ਨਿਹਾਲਿ ॥
 ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਉਬਰੇ ਗੁਰ ਸਰਵਰੁ ਸਚੀ ਪਾਲਿ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮੇਰੇ ਮਨਿ ! ਹੁਣਿ ਤੂੰ ਡਿਗ ਡੋਲਿ ਛਡਿ ਦੇਹਿ, ਸਿਧਾ ਹੋਇ
 ਕਰਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੈ ਰਾਹਿ ਚਲੁ । ਖੂਜੇ ਖਰਲੇ^੩ ਜਿ ਤਕਦਾ ਹੈ ਸਿ ਏਹਿ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ । ਹੋਰੁ ਤਕਾ^੪ ਛਡਿ ਕਰਿ ਤੂ ਏਕ
 ਏਕ ਹਰਿ ਕੇ ਦਰਸਨ ਕੀ ਰਾਖੁ । ਡੋਗ ਡੋਲ ਛਡਿ ਕਰਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਨਾਮ ਰੋਗ ਸੰਉ ਦਉਤੁ । ਜੇ ਤਾਂ ਤੂ ਘਰਿ
 ਟਿਕਹਿਗਾ ਤਾ ਐਥੈ ਤੈਨੋ ਮਾਇਆ ਕੀ ਅਗਨਿ ਕਾ ਸਹਸਾ ਜਲਾਇ ਲੈ ਜਾਇਗਾ । ਏਸੁ ਅਗਨਿ ਦੇ ਤਲਾਵ ਵਿਚਿ ਤੂ
 ਪੈ ਕੇ ਮਤੁ ਜਲਹਿ । ਮਾਇਆ ਅਰੁ ਗਿ੍ਰਸਤੁ^੫ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਅਗਨਿ ਕਾ ਤਲਾਉ ਹੈ, ਅਗਨਿ ਕੇ ਤਲਾਵ ਮਤਿ ਜਲਹਿ ਜੀ ।
 ਏਹੁ ਤੁਮ ਕੰਉ ਮਾਇਆ ਕੀ ਚਿੰਤਾ ਜਲਾਵੈਗੀ ਅਰੁ ਅਗੈ ਜਿ ਬਾਘੁ ਘੁਰਦਾ ਹੈ ਤੁਮ ਕੰਉ ਖਾਣੇ ਕੰਉ । ਜਮੁ ਜਿ ਅਗੈ
 ਹੈ ਸਿ ਮਾਰਿ ਪਛਾੜੇਗਾ । ਏਕੈ ਅੰਗਿ ਗ੍ਰਿਸਤ ਮਾਇਆ ਕੀ ਅਗਨਿ ਚਿੰਤਾ ਜਲਾਵੈ ਸਿ ਪਤੇ ਭਠਿ । ਏਹਿ ਤੂ ਛੋਡਿ,
 ਦੁਨੀਆਂ ਕੇ ਸਹਸੇ^੬ ਵਿਚਿ, ਲਾਲਚ ਵਿਚਿ, ਜੀਉ ਮਤੁ ਤੂੰ ਬਾਹਹਿ । ਸਹਸਾ ਛੋਡਿ ਕਰਿ ਭਜਨ ਕੰਉ ਦਉਤੁ । ਇਸੁ
 ਮਾਇਆ ਕੰਉ ਛੋਡਿ ਕਰਿ ਭਜੁ ਹਰਿ ਕੰਉ, ਏਹੁ ਪਤੀ ਭਠਿ^੭ । ਹੋਰੁ ਤੇਰਾ ਰਖਣਹਾਰਾ ਜੀਅ ਕਾ ਬੋਲੀ ਕੋਈ ਨਾਹੀ
 ਬਿਨਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਮ ਤੇ । ਤੂ ਉਸੇ ਹੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸੰਉ ਅਸਨੇਹੁ^੮ ਕਰਿ, ਤੇਰਾ ਉਹੀ ਸਹਾਈ ਹੈ । ਜਬ ਤੂ ਗੁਰਮੁਖਿ ਗਿਆਨੁ
 ਕਮਾਵਹਿਗਾ, ਹਰਿ ਸੰਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਧਾਵਹਿਗਾ ਤਬ ਹੀ ਤੂ ਛੁਟਿਹਿਗਾ ਜਮ ਤੇ । ਅਰੁ ਜਮੁ ਬਾਘੁ ਕੈਸਾ ਹੈ ? ਜਿ ਕਿਤੇ
 ਉਪਾਇ ਨਾ ਛੋਡੇਗਾ ਤੁਮ ਕੰਉ । ਜਿ ਤੂ ਬਾਘੁ ਕੰਉ ਮਾਰਹਿਗਾ, ਤਬ ਜਮ ਤੇ ਛੁਟਹਿਗਾ । ਜਮ ਕੰਉ ਜਿ ਏਹੁ ਮਾਰੇ
 ਸਿ ਕਿਉ ਕਰਿ ਮਾਰੈ ? ਕਹੈ, ਜੀ, ਬਾਘੁ ਤਬ ਹੀ ਮਰੈ, ਜਬ ਮਨ ਕੰਉ ਤੂ ਮਾਰਹਿ । ਜਬ ਮਨੁ ਮਾਰਿਆ ਤਬ ਜਮੁ
 ਮੂਆ, ਏਹੁ ਅਕਾਲੁ ਹੁਆ, ਮਰਣੈ ਤੇ ਰਹਿਆ । ਮਨੁ ਜਿ ਮਰੈ ਸਿ ਕਿਉ ਕਰਿ ਮਰੈ ? ਕਹੈ, ਜੀ ਮਨੁ ਤਬ ਹੀ ਮਰੈ
 ਜਬ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਮਤਿ ਲੇਵੈ, ਤਬ ਮਨੁ ਮਰੈ । ਜਬ ਮਨੁ ਮੂਆ ਤਬ ਬਾਘੁ ਮਾਰਿਆ, ਜਬ ਏਨਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਗਿਆਨੁ

^੧ਸਲੋਕ ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਵਧੀਕ ਮਹਲਾ ੧ ।

^੨ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਪਾਛੈ’ ।

^੩ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਆਗੈ’ ।

^੪ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਗਲੇ ਸਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਹੀ ਪਾਠ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ—

ਸਹਸੈ ਸੀਅਰਾ ਪਰਿ ਰਹਿਓ, ਮਾ ਕਉ ਅਵਰੁ ਨ ਢੇਗੁ ॥
 ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਛੁਟੀਐ, ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿਉ ਸੰਗੁ ॥ ੭ ॥
 ਬਾਘੁ ਮਰੈ ਮਨੁ ਮਾਰੀਐ, ਸਿਸੁ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀਖਿਆ ਹੋਇ ॥
 ਆਪੁ ਪਛਾਣੈ ਹਰਿ ਮਿਲੈ, ਬਹੁਤਿ ਨ ਮਰਣਾ ਹੋਇ ॥
 ਚੀਕਤਿ ਹਾਥੁ ਨ ਬੁਝਈ, ਏਕਾ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲਿ ॥
 ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਉਬਰੇ, ਗੁਰੁ ਸਰਵਰੁ ਸਚੀ ਪਾਲਿ ॥ ੮ ॥

^੫ਖੂਜੇ-ਖੋਲਾਂ ।

^੬ਛੱਠ ਵਿਚ ਪਵੇ ।

^੭ਤੱਕ-ਤਕਾਉ ਅਥਵਾ ਤੱਕਣੀਆਂ ।

^੮ਸਨੇਹ, ਪ੍ਰੇਮ ।

^੯ਗ੍ਰਿਹਸਥ ।

^{੧੦}ਮੰਜੇ, ਫਿਕਰ ।

ਕਮਾਇਆ ਤਬ ਏਨਿ ਆਪੁ ਜਾਤਾ । ਸਬ ਏਨਿ ਆਪੁ ਪਛਾਨਿਆ ਤਬ ਏਹੁ ਮਨੁ ਹਰਿ ਕਉ ਮਿਲਿਆ । ਸਬ ਏਹੁ ਜੀਉ ਹਰਿ ਕਉ ਮਿਲਿਆ ਤਬ ਏਹੁ ਬਹੁਤਿ ਮਰਣੈ ਤੇ ਰਹਿਆ । ਏਹੁ ਅਕਾਲ ਹੁਆ । ਜਹਾ ਅਸੁਨੀ ਸੰਝੁ^੧ ਕਾ ਬਾਸਾ ਬਾ ਤਹਾ ਤੇਰਾ ਹੋਇਆ ਬਾਸਾ ! ਰੇ ਮਨ ! ਤੂ ਮਾਇਆ ਛਡਿ । ਜੇ ਕਿਛੁ ਨਜਰਿ ਆਵਤਾ ਹੈ ਮਾਇਆ ਕਾ ਪਸਾਰਾ ਸੁ ਸਭੁ ਫੂੜੁ ਹੈ । ਛਪੜੀ ਛਡਿ ਸਚ ਕੇ ਸਰਵਰਿ^੨ ਸਨਮੁਖੁ ਹੋਇ ਕਰਿ ਤੂੰ ਨਾਉ । ਤਬ ਤੂੰ ਉਬਰਹਿਗਾ^੩ । ਤਬ ਇਹੀ ਬਾਤ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੈ ਜੀ ਬਸੀ, ਲਾਗਾ ਸਿਮਰਨੁ ਕਰਣੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕਾ ਲਾਗਾ, ਸਿਫਤਿ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਕਰਨੇ । ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

ਸਲੋਕੁ ॥

ਜੈਸੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਕਰੀ, ਐਸੀ ਕਰੈ ਜੇ ਕੋਇ ॥

ਤਤਕਾਲ ਠਾਕੁਰੁ ਮਿਲੈ, ਬਹੁਤਿ ਨ ਮਦਨਾ ਹੋਇ ॥ ੧ ॥

ਏਹੁ ਗੋਪੀ ਚੰਦਿ ਭਰਬਰੀ ਕਹੀ, ਰਾਜੁ ਛੋਡਿ ਲੀਆ ਜੋਗੁ ॥

ਚੰਗਿ ਰਤੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੇ, ਤਜਿ ਮਾਇਆ ਕਾ ਭੋਗੁ ॥ ੨ ॥

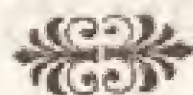
ਅਵਰ ਭਗਤ ਸਭਿ ਭਲੇ ਹੈ, ਤਿਨ ਕਉ ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ ਨ ਜਾਇ ॥

ਓਹ ਹਰਖ ਸੋਗ ਕਉ ਤਿਆਗਿ ਕਰਿ, ਹਰਿ ਚਰਨਿ ਰਹੇ ਲਪਟਾਇ ॥ ੩ ॥

ਰਾਜੁ ਛੋਡਿ ਕਰਿ ਜੋ ਹਰਿ ਭਜੈ, ਤਿਨਕੀ ਨਾਹੀ ਰੀਸ ॥

ਦਾਸੁ ਨਾਨਕੁ ਤਿਨ ਬਲਿਹਾਰਨੇ, ਉਹੀ ਭਗਤੁ ਉਹੀ ਜਗਦੀਸ^੪ ॥ ੪ ॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ । ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥੩੩॥

ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰੋਂ ਚੱਲੇ—ਪਹਿਲੀ ਉਦਾਸੀ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ

ਤਬ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰ ਤੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਮਰਦਾਨੇ ਕਉ ਸਾਹਿ ਲੇ ਕਰਿ ਚਲੇ ਤਬ ੨ ਬਰਸ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰ ਮਹਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਰਹਿਆ । ਬਹੁਤਿ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰ ਤੇ ਰਮੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ, ਪੰਜਾਬ ਕੀ ਧਰਤੀ ਜਦ ਪਹਿਲੀ ਹੁਥਿ^੧ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਦਰਸਨ ਕੀ ਲਾਗੀ, ਤਬ ਉਦਾਸੀ ਬਾਨੀ ਤਰੀਕਤਿ^੨ ਕੇ ਘਰਿ ਮਹਿ ਲੇ ਉਠਾ, ਗਉੜੀ ਰਾਗ ਮਹਿ ਕਹਿਆ, ਜੇ, “ਸਾਹਿਬ ਕਉ ਮਿਲੰਉ ਸਿ ਕਿਉ ਕਰਿ ਮਿਲੰਉ, ਕਿਸ ਕੀ ਨਿਆਂਈ ?” ਕਹੈ:—

ਹਰਣੀ ਹੋਵਾ ਬਨਿ ਬਸਾ, ਕੰਦ ਮੂਲ ਚੁਣਿ ਖਾਉ ॥

ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਮੇਰਾ ਸਹੁ ਮਿਲੈ, ਵਾਰਿ ਵਾਰਿ ਹਉ ਜਾਉ ਜੀਉ ॥ ੧ ॥

ਮੈ ਬਨਜਾਰਨਿ ਰਾਮ ਕੀ ॥ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਵਖਰੁ ਵਾਪਾਰੁ ਜੀ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ “ਏ ਪਰਮੇਸੁਰ ! ਹਰਣੀ ਹੋਇ ਕਰਿ ਬਨਿ ਕੈ ਬਿਖੈ ਬਸਾ, ਅਰੁ

^੧ਸੈ ਭੰ, ਸੁਯੰਭਵ ।

^੨ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ, ਤਲਾਉ ਵਿਚ ।

^੩ਬਚੇਂਗਾ ।

^੪ਇਹ ਚਾਰੇ

ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੇ ਰਚੇ ਹੋਏ ਹਨ ।

^੧ਪ੍ਰੇਮ, ਮੁਹੱਬਤ ।

^੨ਆਤਮਿਕ ਸੁਖੀ ।

ਕੰਦਮੂਲ ਬਨ ਕੇ ਚੁਨ ਖਾਂਉ, ਅਰੁ ਨਿਰਾਹਾਰ^੧ ਰਹੰਉ, ਹਰਨੀ ਕੀ ਨਿਆਈ ਨਗਨ ਰਹੰਉ, ਕਿਸੀ ਅਵਰ ਕੇ ਮੁਖਿ ਨ ਲਾਗਉ, ਉਸ ਕੇ ਧਿਆਨ ਮਹਿ ਰਹੰਉ। ਮਤ ਉਸ ਕਾ ਦਰਸਨੁ ਪਾਵਉ, ਸਾਹਿਬ ਕਾ। ਕਹੈ: ਏਉ ਭੀ ਨਾਹੀ ਪਾਇਆ ਜਾਤਾ। ਕਹੈ: ਪਾਈਐ ਸਿ ਕਿਉ ਕਰਿ ਪਾਈਐ? ਕਹੈ: ਬਿਨਾ ਗੁਰੂ ਥੀ ਇਉਂ ਇਤੁ ਰੂਪਿ^੨ ਭੀ ਪਾਇਆ ਨਾਹੀ ਜਾਤਾ। ਜਉ ਗੁਰੂ ਕਿਰਪਾਲੁ ਹੋਇ ਤਾ ਪਾਈਐ। ਭਾਈ ਜੀ! ਗੁਰੂ ਕੈ ਪਰਸਾਦਿ ਪਾਇਆ ਜਾਇ। ਜਿ ਤਉ ਅਵਰੁ ਉਪਾਉ ਕਿਛੁ ਕਰਿ ਨ ਸਕੰਉ ਤਉ ਬੈਪਾਰੀ ਬੈਪਾਰਨਿ ਹੋਵੰਉ ਸਾਹ ਜੀ ਕੀ। ਜਿਸੁ ਬੈਪਾਰਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਪਾਵਉ। ਸੁ ਕਵਨੁ ਬੈਪਾਰੁ ਹੈ? ਸੁ ਬੈਪਾਰੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਨਾਮੁ। ਜਿਸੁ ਵਖਰ ਕੈ ਬੈਪਾਰਿ ਕੀਐ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਮਿਲੇ। ਸੋ ਕਵਨੁ? ਨਾਮੁ ਵਖਰੁ ਹੈ, ਇਤੇ^੩ ਹੀ ਮਿਲਤਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਜਿ ਅਵਰੁ ਵਖਰੁ ਹੈ ਤਿਤੁ^੪ ਨਾਹੀ ਮਿਲਤਾ”।

ਤਬ ਅੰਬ ਉਪਰਿ ਕੋਕਲਾ^੫ ਬੋਲੀ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕੋਕਲਾ ਕੇ ਸੁਭ ਬਚਨ ਖੁਸੀ ਹੋਇ ਰਹਿਆ। ਤਬ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ:—

ਕੋਕਿਲ ਹੋਵਾ ਅੰਬਿ ਬਸਾ, ਸਹਜਿ ਸਬਦਿ ਬੀਚਾਰੁ॥

ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ਮੇਰਾ ਸਹੁ ਮਿਲੈ, ਦਰਸਨ ਰੂਪਿ ਅਪਾਰੁ॥ ੨॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹਾ ਹਾ! ਜਿਸੁ ਸਹਜਿ ਏਹੁ ਕੋਕਲਾ ਬੋਲਤੀ ਹੈ ਅੰਬ ਮਹਿ, ਇਸੁ ਸਹਜਿ ਮਹਿ ਜੇ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਸਬਦ ਕੇ ਬੀਚਾਰ ਮਹਿ ਖੁਸੀ ਹੋਇ ਕਰਿ ਬੋਲੈ, ਤਉ ਸਹਜ ਸੁਭਾਵ ਸੰਉ, ਜੇ ਅਪਾਰੁ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰੰਜਨੁ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਹੈ, ਅਨੂਪੁ ਦਰਸਨੁ, ਜਿ ਇਸੁ ਮਨ ਕੰਉ ਮਿਲੈ। ਜੇ ਐਸੇ ਸਹਜਿ ਗੋਬਿੰਦ ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਵੈ। ਜਿਸੁ ਸਹਜਿ ਏਹੁ ਕੋਕਲਾ ਬੋਲਤੀ ਹੈ।”

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਚਲਤਾ ਚਲਤਾ ਦਰੀਆਵ ਕੇ ਕੰਠੇ^੬ ਉਪਰਿ ਆਇ ਠਾਂਢਾ ਭਇਆ^੭। ਤਬ ਏਕ ਮਛਲੀ ਦਰੀਆਵ ਤੇ ਉਮੰਡਿ ਕਰਿ ਫੇਰਿ ਦਰੀਆਵ ਮਹਿ ਪੜੀ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕੇ ਮਨਿ ਮਹਿ ਬਹੁਤੁ ਅਨੰਦੁ ਮੰਗਲੁਚਾਰੁ ਸਹਸੁ ਉਪਜਿਆ ਜਿ ‘ਹਾ ਹਾ ਕੋਸਾ ਇਸੁ ਮਛਲੀ ਕਾ ਨੀਰੁ ਸੰਉ ਹਿਤੁ ਹੈ’।

ਮਛਲੀ ਹੋਵਾ ਜਲਿ ਬਸਾ ਜੀਅ ਜੰਤੁ ਸਭਿ ਸਾਰਿ॥

ਉਰਵਾਰਿ ਪਾਰਿ ਮੇਰਾ ਸਹੁ ਵਸੈ ਹਉ ਮਿਲੰਉਗੀ ਬਾਹੁ ਪਸਾਰਿ॥ ੩॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਪਰਮੇਸੁਰ! ਜੈਸਾ ਇਸੁ ਮਛਲੀ ਨੀਰੁ ਸੰਉ ਪ੍ਰੇਮੁ ਹੈ। ਜੇ ਬਿਨਾ ਨੀਰੁ ਥੀ ਅਵਰ^੮ ਸੰਗਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਾਹੀ, ਬਿਨਾ ਨੀਰੁ^੯ ਥੀ ਮਰਿ ਜਾਤੀ ਹੈ। ਜੇ ਐਸਾ ਮਨ ਕਾ ਪ੍ਰੇਮੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸੰਉ ਹੋਇ ਤਉ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਮਿਲੈ। ਜੀ ਭਾਈ ਜੀ! ਜਲਿ ਭੀ ਸ੍ਰੀ ਠਾਕੁਰੁ ਬਸਤਾ ਹੈ ਅਨੁ ਬਲਿ ਭੀ ਸ੍ਰੀ ਠਾਕੁਰੁ ਜੀ ਬਸਤਾ ਹੈ। ਏਸੁ ਕੰਉ ਭੁਜਾ ਪਸਾਰਿ^{੧੦} ਕਰਿ ਆਪਿ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਠਾਕੁਰੁ ਜੀ ਮਿਲੇ, ਜੇ ਮਛਲੀ ਕੀ ਜੈਸੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰੈ ਸ੍ਰੀ ਠਾਕੁਰੁ ਜੀ ਸੰਉ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਬਹੁਤਿ ਕਹਤਾ ਹੈ ਜਿ:—

ਨਾਗਨਿ ਹੋਵਾ ਧਰ ਵਸਾ, ਸਬਦੁ ਵਸੈ ਭਉ ਜਾਇ॥

ਨਾਨਕ ਸਦਾ ਸੋਹਾਗਣੀ, ਜਿਨ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਇ॥ ੪॥ ੨॥ ੧੯॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਧਰਨੀ^{੧੧} ਕੇ ਬਿਬੇ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਸੁਨੀਤਾ ਹੈ ਤਉ ਧਰਨੀ ਮਹਿ ਕਿਉ ਕਰਿ ਜਾਈਐ? ਕਹੈ, ਭਾਈ ਜੀ ਧਰਨੀ ਮਹਿ ਸਮਾਉ ਨਾਗਨਿ^{੧੨} ਕਾ ਹੈ। ਏ ਪਰਮੇਸੁਰ! ਜੇ ਹੰਉ ਨਾਗਨਿ

^੧ਆਹਾਰ (ਭੋਜਨ) ਤੋਂ ਬਿਨਾ।

^੨ਉਸ ਨਾਲ।

^੩ਪਾਣੀ।

^੪ਕੋਇਲ।

^੫ਬਾਹਾਂ ਫੈਲਾ ਕੇ।

^੬ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਸ਼ਕਲ (ਰੂਪ ਵਿਚ)।

^੭ਕੰਢੇ, ਕਿਨਾਰੇ।

^੮ਧਰਤੀ।

^੯ਸੱਪਣੀ।

^{੧੦}ਇਸ ਨਾਲ ਹੀ।

^{੧੧}ਖੜਾ ਹੋਇਆ।

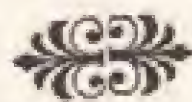
^{੧੨}ਹੋਰ।

ਹੋਵਾਂ ਤਾਂ ਧਰਤੀ ਕੇ ਬਿਖੈ ਬਸਉ^੧ । ਜਿਉ ਓਹ ਧਰਨੀ ਕੇ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਨਿਰਭਉ ਹੋਇ ਬਸਤੀ ਹੈ ਤਿਉ ਜੇ ਗੁਰੂ ਕਾ ਜੋਰੁ ਸਬਦੁ ਮਨ ਕੇ ਬਿਖੈ ਬਸੈ ਤਬ ਦੇਸ ਕਾ ਜਨਮ ਮਰਨ ਕਾ ਸਹਸਾ^੨ ਦੁਖ ਕਾ ਭਉ ਜਾਇ । ਮਿਲਤਾ ਤਿਨਹੀ ਕਉ ਹੈ ਜਿਨ ਕੇ ਅਠ ਪਹਰ ਉਸ ਹੀ ਕਾ ਧਿਆਨੁ ਹੋਤਾ ਹੈ । ਅਵਰ ਠਵਰ^੩ ਮਨੁ ਨਾਹੀ ਹੋਤਾ । ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ ਉਸ ਹੀ ਕੀ ਜੋਤਿ ਮਹਿ ਸਮਾਇ ਜਾਤਾ ਹੈ । ਪੂਰਨੁ ਧਿਆਨੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਕਰਤਾ ਹੈ । ਤਿਨ ਹੀ ਕਉ ਪਰਮੇਸੁਰ ਮਿਲਤਾ ਹੈ । ਆਪਣੀ ਜੋਤਿ ਉਨ ਮਹਿ ਲਪਟੀ ਹੈ । ਉਹ ਐਸਾ ਸਾਹਿਬੁ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜੁ ਹੈ । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

ਸਲੋਕੁ ।

ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜੁ ਗੁਸਾਂਈਆਂ, ਕਰਹੁ ਏਆ ਨਾਮੁ ਦੇਹੁ ॥
ਧਨੁ ਜੋਬਨੁ ਅਰੁ ਰਾਜੁ ਪਾਟੁ ਕਾਮਿ ਨ ਮੋਰੈ ਦੇਹੁ ॥
ਅਵਰੁ ਪ੍ਰੀਤਿ-ਸਭੁ ਭੁਲਿ ਪਰੀ, ਤੁਝ ਸੰਉ ਅਸਨੇਹੁ ॥
ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਹਰਿ ਭਜਨ ਬਿਨੁ, ਨਾ ਕਿਛੁ ਨਾਉ ਨ ਬੋਹੁ^੪ ॥੧॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਸਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ । ਰਾਮੁ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੩੪ ॥

ਮਾਇਆ ਤਿਆਗ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਮਰਦਾਨੇ ਨਾਲ)

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਵਸਦੀ^੧ ਕਦੇ ਜਾਇ ਨਾਹੀ ਜਾਂ ਕਦੇ ਉਖਮਾ^੨ ਜਾਗੀ ਤਾਂ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਕਹੈ ਜਿ, “ਪੁਰਖਾ ! ਤੈਨੋਂ ਕਿਛੁ ਉਖਮਾ ਜਾਗੀ ਹੈ । ਐਤੁ^੩ ਸੇਧਿ ਇਕੁ ਪਿੰਡੁ ਹੀ, ਉਤੁ ਪਿੰਡਿ ਜਾਇ ਕਰਿ ਤੂ ਬਚਾ ! ਪਰਸਾਦੁ ਲੈ ਆਉ” । ਤਬ ਮਰਦਾਨਾ ਉਸੁ ਠਵਰਤੀ^੪ ਚਲਿਆ, ਉਸ ਪਿੰਡਿ ਜਿ ਕੋਈ ਸ੍ਰੇਸਟੁ ਹੋਇ ਤਿਸੁ ਦੇ ਮਰਦਾਨਾ ਜਾਇ ਖੜਾ ਹੋਵੈ । ਉਹ ਆਇ ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਪੈਰੀ ਪਵੈ । ਓਹੁ ਆਗੈ ਤੇ ਕਹੈ, “ਆਵਹੁ ਜੀ, ਆਈਐ ਜੀ, ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਉ ਤੇਰੇ ਦਰਸਨ ਕਉ, ਹਮਾਰੇ ਭਾਗਿ ਜਿ ਓਹੁ ਦਰਸਨੁ ਤੇਰਾ ਅਸਾਨੋ ਹੋਆ ਹੈ” । ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਦਰਸਨ ਭਿਠਿਆਂ ਲੋਕ ਮਿਲ ਜਾਹਿ, ਜਿ ਏਵੇ ਕੋਈ ਨਾ ਪੁਛਈ, ਜਿ “ਤੂੰ ਕਵਣੁ ਹੈ, ਕਿਥਹੁ ਹੈ” । ਜਿ ਕੋਈ ਮਿਲੈ ਜੋ ਸੇਵਾ ਕਰੈ । ਤਿਸ ਕੀ ਮਨਸਾ ਸਭੁ ਪੂਰੀ ਹੋਵੈ । ਜੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੇ ਸੇਵਕ ਕਾ ਦਰਸਨੁ ਕਰੈ ਸੁ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਵੈ । ਖਾਇ ਪ੍ਰਸਾਦੁ ਬਾਬੇ ਜੀ ਪਾਸਿ ਆਵੈ । ਤਾਂ ਜਬ ਏਕੁ ਦੋਇ ਦਿਨ ਹੋਵਹਿ ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਫਿਰਿ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਵਿਦਾ ਕਰੈ ਜਿ, “ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਐਤੁ ਤਰਫ ਇਕੁ ਪਿੰਡੁ ਹੈ, ਤੈਨੋਂ ਖੁਧਿਆ^੫ ਜਾਗੀ ਹੈ, ਤੂੰ ਜਾਹਿ ਜਾਇ ਕਰਿ ਕਿਛੁ ਮੁਖਿ ਪਰਸਾਦੁ ਪਾਇ ਆਉ” । ਤਬ ਉਸੁ ਠਵਰ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਵਿਦਾ ਹੋਵੈ । ਤਬ ਚਲਤਾ ਚਲਤਾ ਇਕਤੁ ਨਗਰਿ ਜਾਇ ਵਤਿਆ । ਉਤੁ ਨਗਰਿ ਜਿ ਪੂਜਾ ਹੋਈ ਮਰਦਾਨੇ ਕੀ, ਮਰਦਾਨਾ ਪੂਜਾ ਲੈ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ ਆਇਆ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਏਹੁ ਜਿ ਹੈ ਸੁ ਕਿਆ ਹੈ, ਜਿ ਤੂੰ ਲੈ ਆਇਆ ਹੈ ?” ਤਾਂ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਤੇਰੇ ਅਰਥਿ ਲੋਕੀ ਪੂਜਾ ਕੀਤੀ

‘ਸੰਸਾ’ । ‘ਠੋਰ, ਬੀ, ਜਗਾ’ । ‘ਸਲੋਕ ਸ੍ਰੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਰਚਿਤ ਹੈ । ‘ਵਸਤੀ,
‘ਆਬਾਦੀ । ‘ਗਰਮੀ, ਭਾਵ-ਭੁੱਖ । ‘ਇਸ । ‘ਤੇ, ਬੀ’ । ‘ਇਵ, ਇਉ’ ।

‘ਭੁਖ ।

ਹੈ, ਕਿਛੁ ਰੁਪਯੈ ਹੈਨਿ, ਕਿਛੁ ਪਰਕਾਲੇ^੧ ਹੈਨਿ । ਲੋਕਾ ਜਿ ਆਣਿ ਚੜ੍ਹਾਏ ਸੇ ਮੈ ਆਣੇ ਹੈਨਿ । ਜਿਵ ਰਜਾਇ ਹੋਵੈ ਤਿਵ ਮੈ ਕਰੀ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਤੈ ਤਾਂ ਏਹਿ ਆਂਦੇ ਸਿ ਭਲਾ ਕੀਤਾ, ਪਣੁ ਏਹਿ ਅਸਾਡੇ ਕੰਮਿ ਨਾਹੀ, ਪਏ ਭਠਿ” । ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਮੈ ਕਿ ਕਰੀ ਹੁਣਿ ਏਸੁ ਗੰਢੜੀ ਦਾ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਏਹੁ ਸਟਿ ਘਤੁ ਏਥਾਉ^੨” । ਮਰਦਾਨੇ ਸਟਿ ਘਤਿਆ ਉਹੁ ਬੁਗਚਾ ਰੁਪਯਾਂ ਅਤੈ ਕਪੜਿਆਂ ਦਾ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਉਹਾਂ ਤੇ ਚਲਿਆ, ਜਾਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਜਾਇ ਮਹਾ ਉਜਾਤਿ ਵਿਚਿ ਪਇਆ, ਜਿ ਜਹਾਂ ਸੈ ਕੋਹਾਂ ਦੀ ਉਜਾਤਿ ਸੀ ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਪਇਆ । ਅਗੈ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਚਲਿਆ ਜਾਇ, ਪਿਛੈ ਮਰਦਾਨਾ ਚਲਿਆ ਜਾਇ । ਏਹੀ ਉਜਾਤਿ ਵਿਚਿ ਪਏ ਜਿ ਝੰਘੜਾਰ ਬੋਲੇ^੩ ਤਿਨਾ ਕਾ ਕਿਛੁ ਕਹਿਆ ਨ ਜਾਈ ਜਿ ਅਨੇਕ ਬਿਰਖ । ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਆਖਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਮੈ ਤਉ ਫੂਖਾ ਆਸਜੁ ਹੋਆ ਹਾਂ, ਪਰੁ ਕੋਈ ਏਹਾ ਬਿਰਖੁ ਜਿ ਹਮਿ ਟਿਕਹਿ^੪ । ਅਰੁ ਜੀ, ਮੈ ਏਹੁ ਉਜਾਤਿ ਦੇਖਿ ਭਰਿ ਗਇਆ ਹਾਂ” । ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਆਖਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਸੁਹਾਣ^੫ ਹੈ ਤੁਧੁਨੋਂ ਅਤੈ ਤੇਰੀ ਭਗਤਿ ਨੋ, ਤੂ ਜਿ ਐਸ ਉਜਾਤਿ ਵਿਚਿ ਲੈ ਕੇ ਪੈਆ ਹੈ, ਹੁਣਿ ਕਿ ਬਿੰਦੈ ਕੋਈ ਸੋਹੁ ਬੁਕਿ ਕੈ ਅਸਾਨੂੰ ਮਾਰੇਗਾ, ਅਕੈ ਕੋਈ ਰਾਖਸੁ ਹੀ ਖਾਵੇਗਾ । ਤੂੰ ਜਿ ਅਸਾਨੋਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਏਸੁ ਉਜਾਤਿ ਵਿਚਿ ਪਾਇਕੈ ਕੀ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ? ਸੁਖਾਲੇ ਟੁਕੁ ਮੰਗਿ ਖਾਵੇ ਸੇ, ਓਨੀ ਹੁ ਭੀ ਤੁਧੁ ਗਵਾਏ, ਤੇ ਵਡੀ ਉਜਾਤਿ ਵਿਚਿ ਪਏ, ਹੁਣਿ ਜੇ ਖੁਦਾਇ ਕਵੈ ਤਾ ਨਿਕਲ ਹਾ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਹੁਸੀਆਰੁ ਹੋਹਿ, ਤੇਰੈ ਨੇੜੈ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਆਵਦਾ” । ਤਬ ਮਰਦਾਨ ਆਖਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਕਿ ਹੁਸੀਆਰੁ ਹੋਵਾਂ ! ਜਾ ਉਜਾਤਿ ਪਾਇ ਮਾਰੇ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਏ ਉਜਾਤਿ ਨਾਹੀ, ਵਸਦੀ ਹੈ, ਜਿਥੈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਨਾਉ ਚਿਤਿ ਆਵਦਾ ਹੈ” । ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, ਜੀ, ਨਿਧਿ ਸਾਧਕ ਜੋਗੀ ਜਤੀ ਤੇਤੀਸ ਕਰੋੜੀ ਦੇਵਤੇ ਪੀਰ ਪੈਕੰਬਰ ਏਹਿ ਜਿ ਹੈਨਿ ਸਿ ਏਸੈ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚਿ ਹੋਇ ਹੈਨਿ, ਉਪਰਹੁ ਕੋਈ ਲਬਾ ਨਾਹੀ । ਧਰਤੀ ਤੇ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਨਿਕਲਿਆ, ਤੂ ਹੈ ਆਖਦਾ ਹੈ ਜਿ ਉਜਾਤਿ ਭਲੀ ਹੈ, ਉਜਾਤਿ ਵਿਚਿ ਤਾ ਹੋਰੁ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਰਹਦਾ । ਸਭੁ ਕੋਈ ਏਸੈ ਦੁਨੀਆ ਹੀ ਵਿਚਿ ਹੋਇਆ ਹੈ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤਰੀਕਤਿ^੬ ਦੇ ਘਰਿ ਬਾਨੀ ਬੋਲ ਉਠਾ । ਰਾਗ ਆਸਾ ਮਹਿ ਜਿ:-

ਦੇਵਤਿਆ ਦਰਸਨ ਕੈ ਤਾਈ ਦੂਖ ਭੂਖ ਤੀਰਥ ਕੀਏ ॥
ਜੋਗੀ ਜਤੀ ਜੁਗਤਿ ਮਹਿ ਰਹਤੇ ਕਰਿ ਕਰਿ ਭਗਵੇ ਭੋਖ ਭਏ ॥ ੧ ॥
ਤਉ ਕਾਰਣਿ ਸਾਹਿਬਾ ਰੰਗਿ ਰਤੇ ॥ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਅਨੇਕਾ, ਰੂਪ ਅਨੰਤਾ
ਕਹਣੁ ਨ ਜਾਹੀ ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਕੇਤੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਤੇਤੀਸ ਕਰੋੜੀ ਜਿ ਦੇਵਤੇ ਭਏ ਹੈ ਤੇ ਭੀ ਦਰਸਨ ਕੀ ਪਿਆਸ ਕਰਿ ਕਰਿ ਉਜਾਤਿ ਫਿਰੇ । ਕਈ ਬਰਸ ਤਪਸਿਆ ਕੀਨੀ, ਬਰਤ ਨੇਮ ਦੂਖ ਭੂਖ ਤੀਰਥ ਕੀਨੇ । ਕਈ ਰਾਜੇ ਰਾਜੁ ਛੋਡਿ ਛੋਡਿ, ਜੋਗੀ ਹੋਇ ਹੋਇ, ਭਗਵੇ ਕਪੜੇ ਕਰਿ ਕਰਿ ਗਏ । ਕਿਸੁ ਅਰਥਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ? ਦਰਸਨ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਕੀ ਨਿਮਤਿ ਕਰਿ, ਕਰਿ ਕੋਈ ਜੋਗੀ ਹੋਆ, ਕੋਈ ਸੰਨਿਆਸੀ ਹੋਆ, ਕੋਈ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਹੋਆ, ਕੋਈ ਅਵਧੂਤੁ ਹੋਆ, ਕੋਈ ਦਿਗੰਬਰੁ^੭ ਹੋਆ, ਛੋਡਿ ਛੋਡਿ ਗ੍ਰਿਸਤੁ ਉਦਾਸੁ ਹੋਇ ਗਏ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਦਰਸਨ ਕਾਰਣਿ, ਉਸ ਕੇ ਗੁਣ ਕਾ ਓੜਕੁ ਨਾਹੀ” ।

ਦਰ ਘਰ ਮਹਲਾ ਹਸਤੀ ਘੋੜੇ, ਛੋਡਿ ਵਿਲਾਇਤਿ ਦੇਸ ਗਏ ॥

^੧ਕੱਪੜੇ, ਬਸਤਰ । ^੨ਸੁਟ ਛੱਡ ਦੇਖੇ ਹੀ । ^੩ਝੰਗ-ਝੰਘੜ (ਬਣ-ਵਨਾਸਪਤੀ) ਦੇ
ਸੰਘਣੇ ਜੰਗਲ । ^੪ਕੋਈ ਅਜੇਹਾ ਬ੍ਰਿਛ ਜਿਥੇ ਅਸੀਂ ਟਿਕ ਸਕੀਏ । ^੫ਸੁਬਹਾਨ, ਧੰਨ ਹੈ ।
^੬ਦਿਲਾਵੀ ਸਫਾਈ । ^੭ਨਾਂਗਾ ।

ਪੀਰ ਪੇਕਾਂਬਰ ਸਾਲਿਕ ਸਾਦਿਕ ਛੋਡੀ ਦੁਨੀਆਂ ਥਾਇ ਪਏ ॥੨॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਮਰਦਾਨਿਆਂ ! ਬਡੇ ਬਡੇ ਦਰਬਾਰ, ਬਡੇ ਘਰ, ਕਈ ਮਹਲ ਖਾਨੇ, ਕਈ ਹਸਤੀ, ਕਈ ਘੋੜੇ, ਕਈ ਭਰੇ ਭੰਡਾਰ ਛਡਿ ਛਡਿ ਰਾਜ ਪਾਟ ਮੁਲਖ ਦੇਸ ਵਲਾਇਤਿ ਛਡਿ ਛਡਿ ਉਜਾਤਿ ਪਕੜੀ ਹੈਸੁ ਕਿਸੁ ਅਰਥਿ ? ਜਿ ਮਤੁ ਓਹ ਸਾਹਿਬੁ ਮਿਲੈ । ਪੀਰ ਹੋਏ, ਪੈਕਾਂਬਰ ਹੋਏ, ਏਹ ਤਾਂ ਪੀਰ ਅਰੁ ਪੈਕਾਂਬਰ ਹੋਏ ਜਾਂ ਏਨੀ ਦੁਨੀਆ ਛਡੀ ਖੁਦਾਇ ਪਕੜਿਆ ਤਾਂ ਜਾਇ ਦਰਗਹ ਥਾਇ ਪਏ । ਹੋਰਿ ਕਵਣਿ ਕਵਣਿ ?

ਸਾਦ ਸਹਜ ਸੁਖ ਰਸ ਕਸ ਤਜੀਅਲੇ, ਕਾਪੜ ਛੋਡੇ ਚਮੜ ਲੀਏ ॥

ਦੁਖੀਏ ਦਰਦਵੰਦ ਦਰਿ ਤੇਰੈ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਦਰਵੇਸ ਛੋਏ ॥੩॥”

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਕਈ ਕਈ ਸਾਲਿਹ ਸਾਦਕ ਕਾਮਲ ਦਰਵੇਸ, ਜਿਨ ਕੈ ਕਹਿਐ ਖੁਦਾਇ ਅਪੀਨੁ ਹੋਇ ਖੜਾ ਹੋਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਕਿਛੁ ਓਨਾ ਖੁਦਾਇ ਸੁਆਇ ਕਰਿ ਕਰਿ, ਖਾਣੇ ਕੀ ਅਸਾਇਜਿ^੧ ਕਰਿ ਕਰਿ ਖੁਦਾਇ ਵਸਿ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਓਨਾ ਸੁਆਇ ਛੋਡੇ, ਸਹਜ ਛੋਡੇ, ਰਸ ਕਸ ਖਾਣੇ ਛੋਡੇ, ਕਪੜੇ ਪੈਨੂਟ ਤੇ ਛੋਡੇ, ਚਮੜੇ ਉਪਰਿ ਰਖੇ, ਏ ਦੁਖੀਏ ਹੋਏ, ਜਿਤੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਏਹੀ ਅਸਾਇਜਿ ਨਾ ਪਕੜੀ । ਅਰੁ ਦਰਦਵੰਦ ਹੋਏ ਜਿ ਕਿਸੀ ਦਾ ਦਰਦੁ ਸਹਿ ਨਾ ਸਕਨੀ । ਕਿਉ ਕਰਿ ਦੁਖੁ ਨਿਵਾਰਦੈ ਹੈਨਿ ? ਕਹੈ : ਓਨਾ ਦੇ ਕਹਣੇ ਸਾਥਿ, ਜੀਅ ਧਾਰਣੇ ਸਾਥਿ, ਖੁਦਾਇ ਜਹਾਨ ਸਾਰੇ ਦੀ ਜਹਮਤਿ^੨ ਛਨਾਇ^੩ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਜਿ ਕਿਛੁ ਓਹ ਆਖਨਿ, ਜੀਅ ਵਿਚਿ ਰਿਤਵਨਿ, ਸੋਈ ਖੁਦਾਇ ਕਰੈ । ਉਨਾ ਦਾ ਆਖਣਾ ਏਹੋ ਜਿ ਦਰਦੁ ਦੇਖਦੇ ਨਾਲਿ ਓਨਾ ਦੇ ਸੀਇ ਏਆ ਪਵੈ” ।

ਤਾਂ ਫਿਰਿ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਤੂੰ ਖੜੀ ਜਨਮ, ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਜਿ ਸੀ ਸੋ ਤੁਧੁ ਪਾਇਆ, ਪਣੁ ਤੁਧੁ ਜਿ ਲਕਰੀ ਲਈ, ਖਪਰੀ ਲਈ, ਚਮਰੀ ਲਈ, ਜਿ ਕਿਤੁ ਅਰਥਿ ਲਈ ? ਅਰੁ ਤੁਧੁ ਸਿਖਾ ਸੂਤੁ ਧੋਤੀ ਛੋਡੀ ਸੋ ਕਿਉ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਹਸਿਆ, ਹਸਿ ਕਰਿ ਫਿਰਿ ਜਬਾਬੁ ਦੀਆ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਜਿ:—

ਖਲੜੀ ਖਪਰੀ ਲਕੜੀ ਚਮੜੀ ਸਿਖਾ ਸੂਤੁ ਧੋਤੀ ਕੀਨੀ ॥

ਤੂੰ ਸਾਹਿਬੁ ਹਉ ਸਾਂਗੀ ਤੇਰਾ ਪ੍ਰਣਵੈ ਨਾਨਕੁ ਜਾਤਿ ਕੈਸੀ ॥੪॥੧॥੩੩॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਮਾਲ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕਾਈ ਨਾਹੀ, ਪਰੁ ਮਾਣੁਵਾਂ ਦੀ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਖਿਜਮਤਿ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਾਹੀ^੪, ਸਾਹਿਬ ਤਮਾਸੇ ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਖੁਸੀ ਹੋਦਾ ਹੈ, ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜਾ ਕੋਈ ਸਾਂਗੁ ਤਮਾਸਾ ਕਰਿ ਦਿਖਾਲੈ ਤਬ ਖੁਸੀ ਹੋਦਾ ਹੈ । ਮੈ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਖੁਸੀ ਕਰਣੇ ਦੀ ਨਿਮਿਤਿ ਏਹੁ ਸਾਂਗੁ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਮੈ ਜਿਹਾ ਸਿ ਸਾਂਗੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਹਾਂ । ਜਿ ਏ ਮਰਦਾਨਿਆਂ ! ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦਾ ਮੰਗਤਾ ਹੋਆ ਤਿਸੁ ਕੀ ਜਾਤਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ । ਓਸੁ ਪਾਸਿ ਸਭੁ ਕੋਈ ਕਹੈ ਜਿ ਏਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਭਗਤੁ ਹੈ । ਏ ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਪਰਮੇਸੁਰ ਅਤੈ ਮਾਇਆ ਬਣਿ ਨਾਹੀ ਆਵਦੀ । ਜੇ ਮਾਇਆ ਛਾਲੀਐ ਤਾਂ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਨਾਹੀ ਹਥਿ ਆਵਦਾ । ਅਰੁ ਜੇ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਛਾਲੀਐ ਤਾਂ ਮਾਇਆ ਨਾਹੀ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਛਾਲਣ ਦੇਦੀ । ਈਵ ਨਾਹੀ^੫ ਮਾਇਆ ਛੀ ਮੰਤੀ ਅਤੈ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਛੀ ਪਾਏ” । ਤਬ ਮਰਦਾਨਾ ਸੰਤੋਖਿਆ^੬ ਲਗਾ ਬਾਬੇ ਦੇ ਨਾਲਿ ਉਦਿਆਨ^੭ ਫਿਟਵੇ । ਅਸੁ ਐਤੁ ਉਜਾਤਿ, ਭਲਕੇ ਐਤੁ ਉਜਾਤਿ । ਟਿਕਿ ਬੈਠਨਿ ਨਾਹੀ । ਵਸਦੀ ਕਿਤੈ ਜਾਨਿ ਨਾਹੀ । ਉਦਿਆਨ ਹੀ ਵਿਚਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਅਤੈ ਮਰਦਾਨਾ ਰਹਨਿ । ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

^੧ਸੁਖ, ਆਰਾਮ ।

^੨ਬੀਮਾਰੀ, ਕਸ਼ਟ ।

^੩ਨਾਸ਼ ।

^੪ਮਨੁਖਾਂ ਦੀ (ਕੀਤੀ) ਸੇਵਾ

ਦੀ ਵੀ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ।

^੫ਇਉਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ।

^੬ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋਇਆ ।

^੭ਜੰਗਲ,

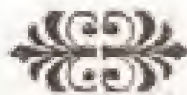
ਰੋਹੀ, ਬੀਆਬਾਨ ।

ਸਲੋਕ ॥¹

ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਸਮਰਥ ਹੈ, ਉਚੈ ਤੇ ਪ੍ਰਣ ਉਚੁ ॥

ਗਣਤ ਸੁਮਾਰਿ ਨ ਪਾਈਐ, ਨਾਨਕ ਸੋ ਪ੍ਰਭ ਮੂਚੁ ॥ ੧ ॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ। ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ
ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ੩੫ ॥

ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਭੁਖ ਤ੍ਰਿਪਤਾਈ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਮਰਦਾਨੇ ਨਾਲ)

ਤਬ ਕਈ ਕ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਅਰੁ ਮਰਦਾਨੇ ਉਦਿਆਨ ਵਿਚਿ ਫਿਰਦਿਆਂ ਹੋਏ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਲਿਹੁ ਮਰਦਾਨਾ ਪਿਛੈ ਰਹਿਆ, ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਜਿ, “ਮਰਦਾਨਾ² ਪਿਛੈ ਰਹਿ ਗਇਆ, ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਚੋਉ ਮੇਲਿ ਲਈ”। ਮਰਦਾਨਾ ਆਇ ਕੈ ਅੰਨ੍ਹਾਲੀ³ ਡਿਗਿ ਪਇਆ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਫਿਰਿ ਜਾਇ ਮਰਦਾਨੇ ਬੈ ਖੜਾ ਹੋਆ ਜੇ, “ਮਰਦਾਨਿਆ ਕਿਉ ਪੈ ਗਇਓਹਿ?” ਆਖੈ, “ਜੀ ਭੁਖ ਮਲਿਆ ਹਾਂ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਉਠਿ ਬਹੁ, ਰਬਾਬੁ ਵਜਾਇ, ਸਬਦੁ ਗਾਉ, ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਕਿਛੁ ਭੁਖ ਦਾ ਭੀ ਕਰੈਗਾ”। ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਰਬਾਬੁ ਵਜਾਵਣੇ ਗਲਿ ਖਲੋਈ ਹੀ, ਜੀਉ ਖੜਾ ਹੋਆ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮਰਦਾਨਿਆ! ਚਲੁਤੇ ਹੈ ਲਈ ਅਸੀ ਭੀ ਕਿਤੇ ਵਸਦੀ ਜਾਹਾਂ”। ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ! ਜਾਣੈ ਗਲਿ ਚਹੀ ਹੈ, ਘਟੁ⁴ ਮਿਲਿ ਗੈਆ ਹੈ, ਤਬਕ⁵ ਜੁੜਿ ਗਏ ਹੈਨਿ, ਹਉ ਮਰਦਾ ਹਾਂ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮਰਦਾਨਿਆ! ਰੁਧ ਨੇ ਮਰਦੇ ਨਾਹੀ ਦੇਵੇ, ਤੂ ਹੋਹਿ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮਰਦਾਨਿਆ! ਅਹਿ ਜਿ ਦਿਸਦਾ ਹੋ ਰੁਖੁ ਸਉਹਾਂ?” ਕਹੈ, “ਜੀ, ਦਿਸਦਾ ਹੈ”। ਕਹੈ, “ਏਸਦੇ ਫਲ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਮਹਾਂ ਅਨੂਪੁ?” ਕਹੈ, “ਜੀ, ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਖਰੇ ਮੋਡਾਵੰਤ ਹੈਨਿ ਏਸ ਦੇ ਫਲੁ”। ਕਹੈ, “ਉਨੁ ਜਾਇ ਕਰਿ ਖਾਹਿ ਏਹਿ ਫਲੁ”। ਤਬ ਮਰਦਾਨਾ ਉਠਿਆ, ਉਠਿ ਕਰਿ ਜਾਇ ਫਲ ਲਾਗਾ ਖਾਵਣੇ। ਤਬ ਜਾ ਚਥੈ ਤਾ ਮਹਾਂ ਅੰਬਿਤੁ ਵਸਤੁ ਹੈ, ਚਖਿ ਕਰਿ ਮਰਦਾਨਾ ਖਰਾ ਖੁਸੀ ਹੋਆ। ਰਜਿ ਕਰਿ ਫਲ ਖਾਧਿਆ ਸੁ, ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ ਸਿਫਤਿ ਕੀਤੀਅਸੁ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਿਆ ਜਿ, “ਮਰਦਾਨਿਆ ਏਹਿ ਫਲ ਖਰੇ ਭਲੇ ਹੈਨਿ ਕਿ ਨਾ?” ਕਹੈ, “ਜੀ, ਤੁਹੈ ਜਾਣਹਿ ਜਿ ਜੇਹੇ ਏਹਿ ਫਲ ਹੈਨਿ, ਨ ਕਦੇ ਡਿਠੇ ਹੈਨਿ ਨਾ ਸੁਣੇ ਹੈਨਿ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਜਿ, “ਮਰਦਾਨਿਆ! ਹੁਣਿ ਕਿਛੁ ਰੁਚਦਾ ਹੈ ਸਿ ਖਾਹਿ, ਪਣੁ ਪਲੈ ਬੰਨੀ ਨਾਹੀ”। ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਆਖਿਆ ਜਿ, “ਐਹੈ ਜੇਹੇ ਫਲ ਫਿਰਿ ਕਿ ਜਾਪੈ ਹਥਿ ਆਵਦੇ। ਅਸਾਂ ਉਦਿਆਨਿ ਫਿਰਣੇ ਫਿਰਣਾ। ਏਹਿ ਫਲਿ ਫੇਰਿ ਕਿ ਜਾਪੈ ਹਥਿ ਆਵਦੇ”। ਕਿਛੁ ਖਾਧਿਆਸੁ ਸਿ ਖਾਧਿਆਸੁ ਹੋਰਿ ਬੰਨ੍ਹਿ ਲੀਤਿਆਸੁ। ਜਾ ਕਈਕ ਦਿਨ ਹੋਏ ਤਾ ਭੁਖ ਜਾਗੀਅਸੁ⁶ ਤਾ ਲਗਾ ਫਲਾ ਨੇ ਖਾਵਣੇ। ਸੋ ਮੁਹ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਕੀਤਿਆਸੁ। ਸੁ ਸਿਰਿ ਪਰਣੇ ਵਠਾ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਫਿਰਿ ਡਿਠਾ।

¹ਇਹ ਸ਼ਲੋਕ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਹੀਂ, ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਤ ਹੈ। ²ਏਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਹੀ ਨਾਉਂ ਦਿਤਾ ਹੈ ਤੇ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਸੰਧੂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ³ਘੁਮੇਟਣੀ ਖਾ ਕੇ। ਜੋ ਦਿਮਾਗ ਤੇ ਮੇਅਦੇ ਵਿਚ ਗਰਮੀ ਭਰਨ ਕਰਕੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ⁴ਕਿਸੇ ਵਸਤੀ (ਪਿੰਡ) ਚਲਦੇ ਹਾਂ। ⁵ਗਲਾ। ⁶ਤੌਕ, ਘੰਡ, ਭਾਵ—ਮੂੰਹ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਭਾਗ। ⁷ਤੂੰ ਜੀਉਂਦਾ ਰਹੁ। ⁸ਸਾਵੇਂ, ਸਾਹਮਣੇ। ⁹ਉਸ ਨੂੰ ਭੁਖ ਜਾਗੀ (ਲੱਗੀ)।

ਜਾਂ ਵੇਖੋ ਤਾਂ ਮਰਦਾਨਾ ਫਿਰਿ ਢਹਿ ਪੈਆ ਹੈ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ “ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਹੁਣਿ ਕਿ ਹੋਇਓ ਜਿ ਡਿਗਿ ਪਇਓਹਿ ?” ਮਰਦਾਨਾ ਹੋਇ ਤਾਂ ਬੋਲੈ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਲੈ ਕਰਿ ਪੜ੍ਹਾ ਕਾ ਅੰਗੁਸਠੁ^੧ ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਸਿਰਿ ਉਪਰਿ ਰਖਿਆ । ਮਰਦਾਨਾ ਉਠਿ ਬੈਠਾ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਤੈਨੋਂ ਕਿਆ ਹੋਆ ਸਾ ?” ਕਹੈ, “ਜੀ, ਬਾਬਾ ਸਲਾਮਤੀ ! ਮੈਂ ਲਬੁ^੨ ਕਰਿ ਕਰਿ ਓਇ ਫਲ ਪਲੈ ਬੰਨ੍ਹਿ ਰਖੇ ਸੇ, ਤੇਰਾ ਵਚਨੁ ਨਾ ਸੀਓ^੩ ਜਿ ਪਲੈ ਬੰਨਣੇ ਨਾਹੀ, ਓਹਿ ਮੈਂ ਲਬੁ^੨ ਕਰਿ ਕਰਿ ਪਲੈ ਬਧੇ ਸੇ, ਹੁਣਿ ਮੈਂ ਆਖਿਆ ਜਿ ਏਨਾ ਨੋਂ ਹਉ ਖਾਂਵਾਂ । ਸੋ ਜੀ, ਓਹੁ ਲਬੁ ਮੇਰੈ ਸਿਰਿ ਚੜਿਆ ਸੋ ਮੈਂ ਮੁਹ ਦੀ ਤਰਫ ਫਲੁ ਕੀਤਾ ਸੋ ਹਉ ਮਰਿ ਗੋਆ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਹੁਣਿ ਜਾਂ ਤੇ ਬੁਲਾਇਆ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸੁਰਤਿ ਹੋਈ ਜਿ ਬਾਬਾ ਮੈਨੋਂ ਕੁਆਇਦਾ^੪ ਹੈ । ਹਉ ਕਿਥੈ ਹਾਂ ?” ਕਹੈ, “ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਤੂੰ ਕਿਛੁ ਜਾਣਦਾ ਸਹਿ ਜਿ ਓਹੁ ਰੁਖੁ ਕਿਆ ਸਾ ?” ਕਹੈ, “ਜੀ, ਹਉ ਕਿਆ ਜਾਣਾ, ਤੂੰ ਜਾਣਹਿ ਤੇਰੀ ਗਹਨਗਤਿ^੫ ।” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਓਹੁ ਬਿਖ ਫਲੁ ਸਾ । ਪਰ ਗੁਰੂ ਕੈ ਵਚਨ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬਿਖੁ ਤੇ ਅੰਬ੍ਰਿਤੁ ਹੋਆ” । ਫਿਰਿ ਮਰਦਾਨਾ ਬੋਲਿਆ, ਹਥਿ ਜੋਤਿ ਕਰਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਤੂੰ ਸੁਣਿ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਜੇ, “ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਆਖਿ ਜਿ ਤੇਰੀ ਜੀ ਹੈ” । ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹੁ ਸਲਾਮਤਿ ! ਅਸੀਂ ਮਲ ਮੂਤ ਧਾਰੀ ਜੀਵ, ਤੂੰ ਅਤੀਤੁ^੬ ਪੁਰਖ, ਖਾਂਹਿ ਨਾਹੀ, ਕਿਛੁ ਪੀਅਹਿ ਨਾਹੀ । ਤਾਂ ਨਿਰਬਾਣੁ^੭ ਦੁਖਹੁ ਸੁਖਹੁ ਪਾਕੁ । ਪਣੁ ਜੀ ਅਸੀਂ ਪਿੰਨਣੀ ਜਾਤਿ^੮ ਪਿੰਨ^੯ ਖਾਧਾ ਲੋੜੀਐ, ਤੂੰ ਵਸਦੀ ਕਿਤੈ ਵੜਹਿ ਨਾਹੀ, ਮਨੁਖ ਦੇ ਮੁਖ ਲਗਹਿ ਨਾਹੀ, ਫਿਰਿ ਰੁਤੀ ਬਾਰਹ ਮਾਸ ਤੂੰ ਉਦਿਆਨ ਹੀ ਮਹਿ ਫਿਰਹਿ, ਦਿਖਾ ਜੀ^{੧੦} ਅਸਾਡਾ ਕਵਣੁ ਹਾਲੁ ? ਅਸਾਡੇ ਬੁਝੈ ਕਿਛੁ ਇਹਿ ਮਿਹਨਤਿ ਕੀਤੀ ਨਾਹੀ ਜਾਂਦੀ, ਤੂੰ ਦੋਆ ਨਾਥੁ ਹੋਹਿ, ਦੋਆ ਕਰਿ ਕਰਿ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਤਾਂਈ ਵਿਦਾ ਦੇਹਿ, ਜਿ ਮੈਂ ਫਿਰਿ ਘਰ ਜਾਵਾਂ, ਮੈਂ ਜੀ ਹੁਣਿ ਨਾਹੀ ਰਹਿ ਸਕਦਾ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਜਿ, “ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਮੇਰੀ ਤੁਧੁ ਉਤੈ ਬਹੁਤੁ ਖੁਸੀ ਜੀ, ਪਰ ਤੁਧੁ ਏਹੁ ਗਲਿ ਕਿਉ ਆਖੀ ?” ਕਹੈ, “ਜੀ, ਸੁਹਾਣੁ ਹੈ ਇਸ ਤੇਰੀ ਖੁਸੀ ਨੂ, ਤੂੰ ਮੈਨੋਂ ਵਿਦਾ ਕਰਿ, ਜਿ ਮੈਂ ਘਰੀ ਜਾਂਵਾਂ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਜਿ, “ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਤੂੰ ਕਿਵੈ ਰਹਹਿ ਭੀ ਅਸਾ ਨਾਲਿ” । ਤਾਂ ਮਰਦਾਨੇ ਆਖਿਆ ਜਿ, “ਹਉ ਤਾਂ ਹੀ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਰਹਾਂ ਜਾਂ ਮੈਨੂੰ ਤੂੰ ਅਪਣਾ ਜੇਹਾ ਧੀਰਜ ਦੇਹਿ । ਅਰੁ ਜਿਉ ਤੁਧਨੋਂ ਨਾਹੀ ਭੁਖ ਤਿਹ, ਤਿਵੈ ਮੈਨੋਂ ਭੀ ਨਾ ਹੋਵੈ, ਅਰੁ ਜੀ ਜਿਥੈ ਤੈ ਜਾਣਾ ਹੈ ਤਿਥੈ ਤੂੰ ਮੈਨੋਂ ਭੀ ਉਥਾਉ ਲੈ ਜਾਹਿ, ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਕਰਮ ਵੀਚਾਰਹਿ ਨਾਹੀ, ਤਾਂ ਹਉ ਤੇਰੇ ਨਾਲਿ ਰਹਾਂ । ਤੂੰ ਭਗਤਿ ਕਮਾਵਹਿ ਹਉ ਤੇਰੇ ਨਾਲਿ ਲਗਾ ਫਿਰਾ, ਹੋਰੁ ਮੈਂ ਤੀ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਹੋਇ ਆਵਦਾ । ਜੇ ਏਹੀ ਦਿਸਟਿ ਕਰਹਿ ਤਾਂ ਰਹਾਂ, ਨਾਹੀ ਤਾਂ ਜੀ ਮੈਨੋਂ ਵਿਦਾ ਕਰਿ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਹਸਿਆ, ਹਸਿ ਕਰਿ ਦੋਆਲੁ ਹੋਆ ਮਰਦਾਨੇ ਉਪਰਿ, ਗੁਰੂ ਆਖਿਆ, “ਸਾਬਾਜਿ ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਤੈ ਭਲੀ ਵਸਤੁ ਮੰਗੀ” । ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਜਿ, “ਪਾਹਿ ਪੈਰੀ” । ਤਬ ਮਰਦਾਨਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ ਪੈਰੀ ਪੜਿਆ । ਜਾਂ ਸਿਰੁ ਪੈਰਾ ਉਪਰਿ ਰਖਿਆਸੁ ਤਾਂ ਭੁਖ ਤਿਹ ਦੋਵੈ ਮਿਟਿ ਗਈਆਂ । ਮੰਤੋਖੁ ਆਇਗੋਓ ਨੁ^{੧੧} । ਜਾਂ ਫੇਰਿ ਸਿਰੁ ਉਚਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਅਗਮੁ ਨਿਗਮੁ^{੧੨} ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਨਜਰਿ ਆਇਗੋਓ ਸੁ । ਜਾਂ ਮਰਦਾਨਾ ਵੇਖੈ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਸੋਜਾਰ ਵਿਚਿ ਨਾਹੀ, ਹੋਰ ਥੈ ਹੈ : ਤਬ ਮਰਦਾਨਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ ਸਿਫਤਿ ਲੈ ਖੜਾ ਹੋਆ, ਵਾਹੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ।

ਇਕੋ ਨਾਉ ਭਕਤਾ ਕੋਓਨੁ ਹੋਰ ਨਾਵ ਸਭਿ ਕੀਅਨੁ ਖਰਾਬਾ ॥

ਨੇੜੈ ਨਜੀਕਿ ਖੁਦਾਇ ਦੇ ਬਾਬਾ” ।

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ, “ਪੂਰਾ ਜੀ ਪੂਰਾ ਉਹੀ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਸਲਾਹਣਾ^{੧੩} । ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਅਸੀਂ ਕਵਣ

^੧ ਪੈਰ । ^੨ ਅੰਗੁਠਾ । ^੩ ਲਾਲਚ । ^੪ ਨਹੀਂ ਸੀ । ^੫ ਲਾਲਚ । ^੬ ਬੁਲਾਉਂਦਾ ।
^੭ ਗੰਢੀਰ ਗਤਿ । ^੮ ਤਿਆਗੀ (ਫਕੀਰ) । ^੯ ਮੁਕਤ ਰੂਪ । ^{੧੦} ਮੰਗ (ਪਿੰਨ) ਖਾਣੀ-ਜਾਤ ।
^{੧੧} ਮੰਗ । ^{੧੨} ਦੋਸੇ ਜੀ ! ^{੧੩} ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਤੋਖ ਆ ਗਿਆ । ^{੧੪} ਵੇਦ ਬਾਸਤਰ (ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਦੌਸਣ ਵਾਲੇ) ਗਰੰਥ ਅਬਵਾ-ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ।
^{੧੫} ਭਾਵ ਪੂਰੇ ਪਰਮੇਸਰ ਦੀ ਸਿਫਤ ਕਰ, ਮੈਨੂੰ ਨਾ ਸਾਲਾਹ ।

ਕੀਟ ਜਿ ਉਸਦੇ ਨਜੀਕ ਪਹੁੰਚੇ, ਕੋਈ ਸੁਫਨਾ ਤੁਧ ਨੋ ਆਇਆ ਹੋਗੁ, ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਅਰਾਧਿ, ਜਿਤੁ ਅਰਾਧਿਐ ਸਭੁ
ਕਿਛੁ ਪਲੈ ਪਵੀ”। ਤਬ ਮਰਦਾਨਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਦੇ ਸਾਥਿ ਉਦਿਆਨ ਹੋ ਵਿਚਿ ਸਾਗਾ ਰਹਏ।

ਤਬ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਤਪੁ ਅਰੰਭਿਆ। ਕੈਸਾ ਤਪੁ ? ਬਰਸ ਦਿਨਾ ਇਕੁ ਤਲੇ ਰੇਤ ਦੀ ਭਖੇ ਅਰੁ ਇਕੁ ਅਕ
ਦੀ ਖਖਤੀ ਭਖੇ। ਤਪਸਿਆ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਬਲੀਆ ਵਿਚ ਅਰੰਭੀ। ਮਹਾਂ ਉਦਿਆਨ ਵਿਚਿ, ਪੂਰਬ ਕੀ ਧਰਤੀ,
ਦੁਹ ਕੋਹਾ ਉਪਰਿ ਦਾਈ ਬਧੀ, ਢੇਰੀਆਂ ਰੇਤੁ ਕੀਆਂ, ਇਕ ਸਾਹਾ ਇਕ ਸਾਹਾ ਸਿਮਰਣੁ ਕਰਦਾ ਕਰਦਾ, ਪਰਮੇਸੁਰੁ
ਜਪਦਾ ਜਪਦਾ, ਓਤੁ ਢੇਰੀ ਜਾਇ ਕਦੇ ਓਤੁ ਢੇਰੀ ਜਾਇ। ਅਤੇ ਸਲੋਕੁ ਏਹੋ ਪੜੀਐ ਜਿ—

ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਸੁਹਾਵਾ, ਵਖਤ ਸੁਹਾਵਾ, ਮੁਖਿ ਆਖਾ ਮਨਿ ਚਾਉ” ॥੧॥

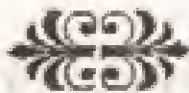
ਪਰਮੇਸੁਰ ਦਾ ਨਾਉ ਲਏ, ਏਹੁ ਤਪਸਿਆ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੀਤੀ ਕਈਕ ਦਿਨ। ਤਬ ਨਿਰੰਜਨ ਨਿਰੰਕਾਰ
ਕਾ ਹੁਕਮੁ ਆਇਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਤੇਰੀ ਤਪਸਿਆ ਪੂਰੀ ਪਈ ਹੈ। ਤੂੰ ਪੂਰਨ ਭਗਤੁ ਹੋਆ ਹਰਿ, ਪਣੁ
ਹੁਣਿ ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਕਰਿ ਜਿ ਗੁਰੂ ਬਿਨਾ ਭਗਤਿ ਤਪਸਿਆ ਜੇ ਕਛੁ ਕਰੈ ਸ ਬਾਇ ਨਾਹੀ ਪਵਦੀ”। ਜਦਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ
ਕਾ ਹੁਕਮੁ ਆਇਆ ਏਹੁ, ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਤੀਰਥਾਂ ਨੋ ਗਉਣੁ ਕੀਆਂ; ਜਿ ‘ਤੀਰਥਾਂ ਉਪਰਿ ਸਾਧਾ ਭਗਤਾ ਕੇ ਮੇਠੇ
ਹੋਏ ਹੈਨਿ, ਮਤੁ ਕੋਈ ਪੂਰਨ ਸਾਧੁ ਭਗਤੁ ਮੁਥ ਕਉ ਮਿਲਿ ਜਾਇ। ਜਿਤੁ ਮੇਰੀ ਗਤਿ ਹੋਇ, ਤਿਸੁ ਕਉ ਹਉ
ਗੁਰੂ ਕਰਉ”। ਤਬ ਉਹਾਂ ਥੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਤੀਰਥਾਂ ਕਉ ਰਮਿਆ। ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ।

ਸਲੋਕੁ।

ਜਪੁ ਤਪ ਸੰਜਮੁ ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ, ਜਿਸੁ ਦੇਵੈ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪਿ ॥

ਜਿਸੁ ਸਿਮਰਤ ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ, ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਤਿਸਨੋ ਜਾਪਿ ॥੧॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ। ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ
ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥੨੬॥

‘ਖਾਵੇ।’ ਇਹ ਤਪ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੂਰਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਕਿਥੇ ਕੀਤਾ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਲੇਖਕ ਜੀ
ਨੇ ਕੋਈ ਬਹੁ-ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—

“ਰੇਤ ਅੱਕ ਆਹਾਰ ਕਰ ਰੋੜਾਂ ਕੀ ਗੁਰ ਕਰੀ ਵਿਛਾਈ ॥

ਭਾਰੀ ਕਰੀ ਤਪਸਿਆ ਬਡੇ ਭਾਗ ਹਰਿ ਸਿਉ ਬਣਿਆਈ ॥”

ਇਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਤਪਸਿਆ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਰੋੜੀ ਸਾਹਿਬ ਐਮਨਾਬਾਦ (ਜ਼ਿਲਾ ਗੁੱਜਰਾਂਵਾਲੇ) ਦੇ ਨਾਲ
ਸਨਬੰਧਤ ਹੈ। ਇਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ‘ਤੀਰਥਾਂ ਨੂੰ ਗਮਨ

ਕੀਤਾ, ਅਰਥਾਤ-ਤੀਰਥ-ਯਾਤ੍ਰਾ ਕਰਨ ਗਿਆ। ਤੀਰਥ-ਯਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਇਹ ਉਦੇਸ਼, ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤਾ, ਸਤਿ-ਸੰਗਤ
ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਨਿਰੋਲ ਲੋਕ-ਭਲਾਈ ਜਗਤ ਨਿਸਤਾਰੇ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਸੀ। ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਗਲਤ ਹੈ ਕਿ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੂ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਗਏ ਜਾਂ ਉਦਾਸੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ
ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਆਪ ਪਤਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ:—

“ਅਪਰੰਪਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਮਿਲਿਆ ਸੋਈ ਜੀਉ।” [ਸਿਰਿ ਮ: ੧-੧੧]

ਫਿਰ ਇਹ ਬੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੋਂ ਛੁਟ ਹੋਰ ਦੂਸਰਾ ਕੋਈ ਦਿੱਸਦਾ ਨਹੀਂ ਜੋ ਮੇਰੇ
ਸਾਹਮਣੇ ਗਲੀਚਾ ਵਿਛਾ ਕੇ ਬੈਠੇ:— ਬੀਜਉ ਸੂਝੈ ਕੋ ਨਹੀ ਬਹਿ ਦੁਲੀਚਾ ਪਾਇ ॥

[ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੧ ਦਖਣੀ ਓਅੰਕਾਰ-੪੬,

ਅਗਲੀ ਕੁੰਜਾਂ ਦੀ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਪੁੱਛ ਹੀ ਕੁੰਜਾਂ ਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਨਹੀਂ।

‘ਇਹ ਸ਼ਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ।

ਕੁੰਜਾਂ ਦੀ ਸਾਖੀ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਕੁੰਜਾਂ ਨਾਲ)

ਤਬ ਗੁਰੂ ਕਰਣੇ ਕੀ ਨਿਮਤਿ^੧ ਆਗੈ ਕਉ ਚਲੇ ਉਸ ਉਦਿਆਨ ਤੇ। ਤਬ ਉਦਿਆਨ ਧਰਤੀ ਦੇਖਤੇ ਦੇਖਤੇ ਚਲੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਅਰੁ ਮਰਦਾਨਾ ਰਬਾਬੀ ਸਾਥਿ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੋ ਉਡਤੀਆ ਜਾਤੀਆਂ ਕੁੰਜਾਂ ਨਜਰਿ ਆਇ ਗਈਆਂ। ਤਬ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕੁੰਜਾਂ ਕੀ ਬੋਲੀ ਅਰੁ ਉਡਣਾ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਖੁਸੀ ਹੋਆ। ਤਬ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਉਨ ਕੀ ਫਥਿ ਉਡਣੇ ਕੀ ਅਰੁ ਬੋਲਣੇ ਕੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਖੁਸੀ ਹੋਆ ਅਰੁ ਜੀ ਵਿਚਿ ਧਾਰੀਅਨੁ ਜਿ 'ਏ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ! ਕਿਵੇ ਹੀ ਏਹਿ ਮੇਰੇ ਤਾਂਈ ਮਿਲਨਿ ਤਾਂ ਫਲਾ ਹੋਵੇ'। ਜਿਉ ਜਿਉ ਉਹ ਉਡੀਆਂ ਜਾਨਿ ਤਿਉ ਤਿਉ ਬਾਬਾ ਹੇਠਿ ਹੋਆ ਦਉੜਿਆ ਜਾਇ। ਜਿਉ ਜਿਉ ਦਉੜੇ ਤਿਉ ਤਿਉ ਮਰਦਾਨਾ ਆਖੇ, "ਸਹੀ ਮੁਏ, ਏਹਿ ਕਿਥੈ ਅਸੀ ਕਿਥੈ। ਕਿਥੈ ਏਹੁ ਖਿਆਲਿ ਪੇਆ ਹੈ, ਜਾਂ ਟਿਨਾ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਹੀ ਬੇਰ ਹੋਵੇ। ਏਹੁ ਕਿ ਹੋਗੁ^੨ ਖੁਦਾਇ ਦਾ ਤਮਾਸਾ ਅਜਬੁ ਹੈ"। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਜਿ, "ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਹੁਣਿ ਮਿਲਦੇ ਹਰਾ^੩, ਹੁਸੀਆਰੁ ਹੋਹੁ"। ਅਥੇ, "ਜੀ, ਫਲਾ ਹੋਵੇ ਹੁਣਿ ਮਿਲਦੇ ਹਰਜੀ"। ਤਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੁੰਜਾਂ ਦਾ ਜਿ ਪਾਤਸਾਹੁ ਕੁੰਜ ਬਾ, ਜਿ ਤਿਸ ਨੇ ਆਗਿਆ ਆਈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕੀ। ਜਿਸੁ ਪਿਛੇ ਸਭਿ ਕੁੰਜਾਂ ਚਲੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਬੀਆਂ। ਉਸ ਕਉ ਆਗਿਆ ਆਈ ਜਿ, "ਮੇਰਾ ਭਗਤੁ ਤੁਮਾਰਾ ਲੀਆ ਦਉੜਿਆ ਆਵਦਾ ਹੈ। ਤੁਮ ਉਤਰਿ ਕਰਿ ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਹੁ ਜੇ ਤੁਮਾਰੀ ਜੂਨ ਕਟੀਐ, ਅਰੁ ਜੇ ਕਿਛੁ ਪੁਛੈ ਸਿ ਉਤਰੁ ਦੇਣਾ"। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕੈ ਅਗੈ ਉਹਿ ਕੁੰਜਾਂ ਕਤਾਰ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਉਤਰੀਆ। ਕਤਾਰ ਕਤਾਰ ਸਭਿ ਬੈਠਿ ਗਈਆਂ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਖੜਾ ਹੋਇ ਗੋਆ। ਤਬ ਮਰਦਾਨਾ ਭੀ ਹੋਰਾਨੁ ਹੋਇ ਗੋਆ ਜਿ, "ਏ ਪਰਮੇਸੁਰ ! ਏਹਿ ਕੁੰਜਾਂ ਸਭਿ ਦੇਵੇ ਹੀ ਅਸਮਾਨਹੁ ਉਤਰਿ ਇਸੁ ਬੇ ਆਈਆਂ। ਦਿਖਾ ਏਹੁ ਤਾਂ ਖਾਲੀ ਨਾਹੀ, ਏਹੁ ਪੂਰਾ ਹੈ, ਦਿਖਾ ਏਹੁ ਭੀ ਅਜਮਤਿ ਮੈ ਵੇਖਾ"। ਤਬ ਉਨਹੁ ਕੁੰਜਹੁ ਆਪਣੀ ਛਾਖਿਆ^੪ ਮਹਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਹਮ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਈਆ ਜਿ ਤੇਰਾ ਦਰਸਨੁ ਹੋਆ, ਕਿਛੁ ਆਗਿਆ ਹੋਇ ਜਿ ਏਤਾ ਦੁਖੁ ਤੁਮ ਕਉ ਹੁਆ ਹੈ, ਹਮਰੇ ਮਿਲਨੇ ਕਾਰਨਿ; ਜੇ ਕਿਛੁ ਆਗਿਆ ਹੈ ਜਿ ਕਹੀਐ"। ਤਬ ਇਤਨੇ ਉਨ ਕੇ ਕਹਣੇ ਸਾਥਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਗਦਗਦ ਹੋਇ ਗੋਆ। ਗਦ ਗਦ ਹੋਇ ਕਰਿ ਮੁਲਾਰੁ ਰਾਗੁ ਮਹਿ ਬਾਨੀ ਲੇ ਉਠਾ ਜਿ:—

ਬਾਗੇ ਕਾਪੜ ਬੋਲੇ ਬੈਣ ॥ ਲੰਮਾ ਨਕੁ ਕਾਲੇ ਤੇਰੇ ਨੈਣ ॥

ਕਬਹੂ ਸਾਹਿਬੁ ਦੇਖਿਆ ਛੈਣ ॥ ੧ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ, "ਰੋ ਬਹਿਨ^੫ ! ਹਉ ਆਪਣੇ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਖਬਰਿ ਪੁਛਣੇ ਆਇਆ ਹਉ ਤੁਮ ਪਾਸਹੁ। ਉਸੁ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਖਬਰਿ ਤੁਮਿ ਮੁਥ ਕਉ ਦੇਹੁ"। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਤੁਮਾਰਾ ਬਰਨੁ ਰੂਪੁ ਫਲਾ ਹੈ, ਬਗੈ^੬ ਕਪੜੇ ਹੈਨਿ, ਲੰਮਾ ਨਕੁ ਹੈ, ਕਾਲੇ ਨੈਨੁ ਹੈ। ਤੁਮ ਤਉ ਰੂਪ ਕੀ ਫਲੀ ਹੋਰੇ, ਪਣੁ ਜਿਸੁ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਤੁਮ ਹਹੁ^੭ ਉਹੁ ਸਾਹਿਬ ਤੁਮਹੁ ਕਬਹੂ ਅਖੀ ਦੇਖਿਆ ਹੈ?" ਤਬ ਉਹਿ ਕੁੰਜਾਂ ਬੋਲੀਆ ਜਿ, "ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਉ:—

ਉਡਾਂ ਉਡਿ ਚਤਾਂ ਅਸਮਾਨਿ ॥ ਸਾਹਿਬੁ ਸੰਮ੍ਰਿਥ ਤੇਰੇ ਤਾਣਿ ॥

ਜਲਿ ਥਲਿ ਭੁੰਗਰਿ ਦੇਖਾਂ ਤੀਰ ॥ ਧਾਨ ਬਨੰਤਰਿ ਸਾਹਿਬੁ ਬੀਰ" ॥ ੨ ॥

^੧ ਵਾਸਤੇ।

^੨ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ।

^੩ ਮਿਲਦੇ ਹਾਂ।

^੪ ਦੇਖੋ।

^੫ ਫਲੀ, ਭਾਸ਼ਾ।

^੬ ਛੈਣ।

^੭ ਸਫ਼ੈਦ, ਚਿਟੇ।

^੮ ਤੁਸੀਂ ਹੋ।

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕਉ ਉਨਹੁ ਫੁੱਜਹੁ ਕਹਿਆ, ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਉ, ਹਮਿ ਜਿ ਸਤਵੇ ਅਸਮਾਨਿ ਚੜਤੀਆਂ ਹੈ ਤਉ ਚੜਤੀਆਂ ਹਹੁ^੧ ਜਬ ਉਹੀ ਸਾਹਿਬੁ ਹਮਾਰੈ ਸਾਥਿ ਹੈ। ਉਸ ਹੀ ਸਾਹਿਬ ਕੈ ਜੋਰਿ ਹਮ ਚੜਤੀਆਂ ਹਹ। ਜਬ ਉਹੁ ਹਮਾਰੈ ਸੰਗਿ ਹੈ ਤਉ ਹਮ ਚੜਤੀਆਂ ਹਹ। ਓਹੁ ਹਮ ਦੇਖਿਆ ਨਾਹੀ ਜੇ ਉਹੁ ਸਾਹਿਬੁ ਕੈਸਾ ਹੈ। ਕਿਛੁ ਹਮਾਰੈ ਸੰਗਿ ਨਾਹੀ, ਪਰੁ ਓਹੁ ਸਾਹਿਬੁ ਸਭਨੀ ਠਵਰੀ^੨ ਹੈ। ਜਲਿ ਭੀ ਉਹੀ ਸਾਹਿਬੁ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਹੈ। ਬਲਿ ਭੀ ਉਹੀ ਸਾਹਿਬੁ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਹੈ। ਪੈਆਲਿ^੩ ਭੀ ਉਹੀ ਸਾਹਿਬੁ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਹੈ। ਡੁੰਗਰੀ^੪ ਪਾਤਾਲੀ ਤਈ ਤੀਰਥੀ ਉਦਿਆਨਿ ਗ੍ਰਿਹੀ ਹਮ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਉਹੁ ਸਾਹਿਬੁ ਹੈ। ਏਤੁ ਰੂਪਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਸਾਹਿਬੁ ਹਮ ਸੰਗਿ ਦੇਖਿਆ ਹੈ, ਦੂਰਿ ਨਾਹੀ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਬਹਣਿ^੫ ! ਜਬ ਸਾਹਿਬੁ ਦੇਖਿਆ ਹੈ, ਤੁਮਰੈ ਸੰਗਿ ਹੈ, ਤੁਮ ਸੰਗ ਦੇਖਿਆ ਹੈ, ਤੁਮਰੇ ਸੰਗ ਰਹਤਾ ਹੈ, ਤਬ ਤੁਮ ਧੀਰਜੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬੈਠਿ ਜਾਹੁ, ਅਬ ਉਡਿ ਕਰਿ ਕਹਾਂ ਜਾਹੁਗੀ ?” ਤਬ ਉਨਹੁ ਫੁੱਜਹੁ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ:—

ਜਿਨਿ ਤਨੁ ਸਾਜਿ ਦੀਏ ਨਾਲਿ ਖੰਡ ॥ ਅਤਿ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਉਡਣੈ ਕੀ ਭੰਡ ॥

ਨਦਰਿ ਕਰੈ ਤਾ ਬੰਧਾਂ ਧੀਰੁ ॥ ਜਿਉ ਵੇਖਾਲੇ ਤਿਉ ਵੇਖਾਂ ਬੀਰ ॥ ੩ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਉਨਹੁ ਫੁੱਜਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਏਹੁ ਹਮਾਰੈ ਹਥਿ ਬਾਤ ਕਾਈ ਨਾਹੀ। ਜਿਨਿ ਹਮਾਰਾ ਮਨੁ ਪੈਦਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਨਾਲਿ ਖੰਡ ਲਗਾਏ ਹੈ, ਤਿਨੇ ਹੀ ਹਮ ਕਉ ਏਹੁ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਲਗਾਈ ਹੈ ਜਿ ਤੁਮ ਉਡ ਕਰਿ ਜਾਇ ਚੁਗਹੁ। ਹਮਰੈ ਅੰਦਰਿ ਉਡਨ ਕੀ ਏਹੁ ਭੂਖ ਲਗਾਈ ਹੈ। ਉਨਹੀ ਭੂਖ ਲਗਾਈ ਅਰੁ ਉਨਹੀ ਹੁਕਮੁ ਕੀਆਂ ਜਿ ਤੁਮ ਖੁਰਾਸਾਨ ਤੇ ਉਡਿ ਜਾਇ ਕਰਿ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨਿ ਜਾਇ ਚੁਗਹੁ। ਪਰੁ ਜੀ ਹਮਰੈ ਹਥਿ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ, ਉਸ ਹੀ ਸਾਹਿਬ ਕੈ ਹਥਿ ਹੈ ਜਿ ਆਪਣੀ ਮਿਹਰ ਕੀ ਨਜਰਿ ਕਰੈ ਅਰੁ ਧੀਰਜੁ ਦੇ ਕਰਿ ਬੈਠਾਇ ਰਾਖੈ ਤਬ ਇਉ ਭੀ ਹੋਇ। ਪਣੁ ਜੀ, ਹਮਰੈ ਹਥਿ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ। ਜਿਉ ਜਿਉ ਉਹੁ ਸਾਹਿਬ ਦੇਸ ਬਦੇਸ ਦਿਖਾਵਦਾ ਹੈ, ਡੁੰਗਰ ਦਿਖਾਵਦਾ ਹੈ ਤਿਉ ਤਿਉ ਹਮ ਦੇਖਦੇ ਹਹ। ਬੀਰ ! ਹਮਰੈ ਹਥਿ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ। ਜੇ ਕਿਛੁ ਕਰੈ ਜਿ ਸਾਹਿਬੁ ਕਰੈ”।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਫੁੱਜਹੁ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, “ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਏਕ ਅਰਦਾਸਿ^੬ ਹੈ ਜੀ, ਹਮਰਾ ਬੀਚੁ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ। ਅਰੁ ਨਾ ਕਿਛੁ ਹਮਰਾ ਤਨੁ ਹੀ ਹੈ, ਨ ਹਮਾਰੈ ਕਿਛੁ ਖੰਡ ਹੀ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਪਉਦਾ ਹੈ ਸੋਈ ਮਾਰਿ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਵ ਹੀ ਹਮਰਾ ਭਲਾ ਹੋਇ, ਏ ਖੰਡ ਅਰੁ ਹਮਰਾ ਤਨੁ ਭੀ ਬਾਚੀਐ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:—

ਨਾ ਇਹੁ ਤਨੁ ਜਾਇਗਾ ਨ ਜਾਹਿਗੇ ਖੰਡ ॥

ਪਉਣੈ ਪਾਣੀ ਅਭਾਨੀ ਕਾ ਸਨਬੰਧੁ ॥

ਨਾਨਕ ਕਰਮੁ ਹੋਵੈ ਜਪੀਐ ਕਰਿ ਗੁਰੁ ਪੀਰੁ ॥

ਸਚਿ ਸਮਾਵੈ ਏਹੁ ਸਚੀਰੁ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥ ੯ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਭੈਣ ! ਤੁਮਾਰਾ ਭਲਾ ਹੋਇਗਾ ਅਰੁ ਤੁਮਾਰਾ ਤਨੁ ਭੀ ਨ ਜਾਇਗਾ, ਅਰੁ ਖੰਡ ਭੀ ਨ ਜਾਹਿਗੇ। ਪਉਣੁ ਅਰੁ ਪਾਣੀ ਕੈ ਸਨਬੰਧਿ (ਕਰਕੇ) ਤੁਮਿ ਅਸਥਿਰੁ ਹੋਹੁਗੀ। ਪਣੁ ਤੁਮ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਅਰਾਧਹੁ ਜੇ ਤੁਮ ਉਪਰਿ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਮਿਹਰ ਕੀ ਨਜਰਿ ਹੋਇ, ਅਰੁ ਤੁਮਾਰਾ ਜਨਮੁ ਸਵਰੈ^੭। ਕਈ ਇਕੁ ਮੁਦਤਿ ਤੁਮ ਈਹਾਂ ਰਹਹੁਗੀਆਂ ਫੇਰਿ ਸਚੇ ਸਾਹਿਬ ਸਾਥਿ ਜਾਇ ਸਮਾਵਹੁਗੀਆਂ”। ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਆਪਣੀ ਭਾਖਾ ਮਹਿ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਹਮਰਾ ਤੁਹੀ ਪੀਰੁ ਹੈ, ਤੁਮ ਹੀ ਹਮ ਕਉ ਪੀਰੁ ਗੁਰੂ

^੧ਹਾਂ।

^੨ਬਾਵੀ।

^੩ਪਇਆਲ, ਪਤਾਲ ਲੋਕ।

^੪ਪਹਾੜ।

^੫ਭੈਣ।

^੬ਬੇਨਤੀ, ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ।

^੭ਬਚਾਈਏ।

^੮ਸੋਰੇ।

ਬਤਾਇਆ ਹੈ। ਹਮਾਦਾ ਗੁਰੂ ਪੀਰੁ ਤੁਹੰ ਹੈ। ਤਬ ਉਨਹੁ ਪੰਖੀਅਹੁ ਕੀ ਭੀ ਗਤਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕੇ ਦਰਸ
ਏਖਿਐ ਭਈ। ਸੁ ਪੰਨੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ।

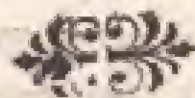
ਸਲੋਕੁ ॥

ਪੰਖੀ ਭਵਹਿ ਅਕਾਸ ਮਹਿ ਬੋਲਹਿ ਸਾਹਿਬ ਨਾਉ ॥

ਹਰਿ ਨਾਨਕੁ ਹਰਿ ਨਾਨਕੁ ਹਰਿ ਨਾਨਕੁ ਕਰਤੇ ਰਹਹਿ, ਹਉ ਤਿਨ ਬਲਿਹਾਰੈ ਜਾਉ ॥੧॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਪੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਹਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿ

ਪਰਸਾਇ ॥੩੭॥

ਅਸਲ ਖਰਾਇਤਿ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ)

ਇਕਿ ਦਿਨਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਦਿਲੀ ਕੀ ਧਰਤੀ, ਨਗਰਿ ਮਹਿ ਜਾਇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੁਆ ਬਾ। ਉ
ਪਤਿਸਾਹੁ ਸਲੇਮ ਸਾਹੁ ਪਠਾਣੁ^੧ ਬਾ ਸੁ ਦਿਹਾਨਗੀ^੨ ਖੂਨ ਕਰਤਾ ਏ। ਤਬ ਜਦਿ ਦਿਲੀ, ਹਰ ਮਹਿ ਬਾਬਾ
ਜੀ ਜਾਇ ਬਿਆ ਤਬ ਉਹਾ ਲੋਕਾ ਮਹਿ ਬਹੁਤੁ ਸੋਰੁ ਉਠਿਆ ਜੋ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਆਇਆ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਦਿਲੀ
ਤਮਾਸ਼ਗੀਰ ਅਰੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਨਾਥ ਕੇ ਖੋਜਣਹਾਰੇ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਆਏ, ਜਿ ਬਾਬਾ ਨਾਨ
ਕੁ ਕੀਰਤ ਕਹੀਤਾ ਹੈ ਜਿ ਆਇਆ ਹੈ, ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਣੇ ਕੀ ਨਿਮਤਿ ਸਭ ਆਏ। ਜਹਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ
ਤਹਾ ਸਭੁ ਆਇ ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਿ ਕੇ ਬੈਠਿ ਗਏ। ਬਾਬੇ ਸਭਨਹੁ ਕਉ ਆਦਰੁ ਦੀਆ। ਤਬ ਜਹਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ
ਬੈਠਾ ਬਾ ਤਹਾ ਨਜੀਕਿ ਹੀ ਸਲੇਮ ਸਾਹੁ ਪਾਤਸ਼ਾਹੁ ਕਾ ਲੰਗਰੁ ਬੰਦੀਤਾ^੩ ਬਾ। ਤਬ ਜਿਤਨਾ ਕੋਈ ਫਕੀਰੁ ਮੰਗਤ
ਸਭੁ ਉਹਾ ਜਾਇ ਖੋਰਾਇਤਿ^੪ ਲੈਨਿ ਲਾਗੈ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਈਹਾ ਜਿ ਏਹੁ ਲੋਕੁ
ਜਿ ਕਿਆ ਹੈ?" ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਜੀ, ਸਲੇਮ ਸਾਹੁ ਪਤਿਸਾਹੁ ਕਾ ਲੰਗਰੁ ਬੰਦੀਤਾ ਹੈ, ਖੋਰਾਇਤਿ ਭ
ਉਹਾ ਗਲਬਲਾ^੫ ਹੋਤਾ ਹੈ"। ਕਹੈ, "ਖੋਰਾਇਤਿ ਭਲੇ ਕਉ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਕਿਉ ਜਿ ਹਮਾਰਾ ਭਲਾ ਹੋਇ"। ਤ
ਕਹਿਆ ਜਿ "ਜੀ ਖੋਰਾਇਤਿ ਕੀਤੇ ਕਿਛੁ ਭਲਾ ਹੀ ਹੋਤਾ ਹੈ, ਜੇ ਕੋਈ ਕਿਛੁ ਕਰਿ ਮੇਰੇ ਖੋਰਾਇਤਿ ਸਾਹਿਬ
ਪਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਹਮਹੁ ਸੁਨਿਆ ਹੈ ਜੇ ਕੋਈ ਖੋਰਾਇਤਿ ਕਰਤਾ ਹੈ ਸੁ ਪਾਤਿ ਪਤਤਾ ਹੈ। ਅਰੁ ਜੀ ਖੋਰੁ ਭੀ
ਕਤੇਬ ਭੀ ਕਹਤੀ ਹੈ, ਦਿਖਾ ਜੀ ਏਹੁ ਬਾਤ ਕਿਉ ਕਰਿ ਹੈ ਜੀ? ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਕੇ ਹਮ ਕਉ ਸਮਝਾਈਐ ਜੀ
ਬਾਤਿ ਕਿਉ ਕਰਿ ਹੈ?" ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਇਹ ਬਲੈਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਤ ਹੈ।

^੧ਸਲੇਮ ਸਾਹ ਸੂਰ ਦਾ ਸਮਾਇਤਿਹਾਸ ਦੇ

ਸੰਨ ੧੫੪੫ ਤੋਂ ੧੫੫੩ ਈ: ਹੈ। ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸਲੇਮ ਸਾਹ ਦੇ ਪਿਤਾ ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਾਹ ਸੂਰੀ
ਕਾਲ ਤੋਂ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੀ ਜੀਵਨ-ਯਾਤ੍ਰਾ ਸਮਾਪਤ ਕਰਕੇ ਸੰਨ ੧੫੩੬ ਈ: (ਮੁਤਾਬਕ ਸੰਮਤ ੧੫੮੫
ਸਚਖੰਡ ਪਧਾਰ ਚੁਕੇ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਕਥਨ ਏਥੇ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਢੁਕਦਾ।
ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਜਗਾ ਜੋ ਏਥੇ ਸ਼ਾਹ ਇਬਰਾਹੀਮ ਲੈਦੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਸਮਕਾਲੀ ਸੀ, ਮੰਨ ਲਿਆ
ਠੀਕ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਸ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਹੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਮਿਲਾਪ ਦੇ ਹ
ਹਨ। ਸਲੇਮ-ਸਾਹ ਲਿਖਕੇ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਏਥੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਭਲਤੀ ਖਾ ਗਏ ਹਨ।

‘ਵੇਭੀ’ ਦਾ। ‘ਪੁੰਨ-ਦਾਨ’। ‘ਰੈਲਾ ਰੁੱਪਾ’।

^੨ਵਾਰ ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੧ ਪਉੜੀ ੨੧ ਦਾ ੩

ਸਲੋਕੁ ॥

ਅੰਧੀ ਕੰਮੀ ਅੰਧੁ ਮਨੁ ਮਨਿ ਅੰਧੈ ਤਨੁ ਅੰਧੁ ॥
 ਚਿਕੜਿ ਲਾਇਐ ਕਿਆ ਥੀਐ ਜਾਂ ਤੁਟੈ ਪਥਰ ਬੰਧੁ ॥
 ਬੰਧੁ ਤੁਟਾ ਬੇੜੀ ਨਹੀ, ਨਾ ਤੁਲਹਾ ਨਾ ਹਾਥ ॥
 ਨਾਨਕ ਸਚੇ ਨਾਮ ਵਿਣੁ ਕੇਤੇ ਭੁਬੇ ਸਾਥਿ ॥ ੩ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥੁ:—

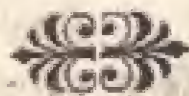
ਤਬ ਟੁਰੁ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜੇ, “ਸੁਨਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਲੋਗਹੁ ! ਏਹੁ ਜਿ ਖਰਾਇਤਿ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਕਰਤਾ ਹੈ ਸੋ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ, ਕਿਉਂ ਜਿ ਏਹੁ ਅੰਧਿਆ^੧ ਕੇ ਕੰਮ ਹਹਿ । ਅਖੀ ਤੇ ਜੁ ਅੰਧਾ ਹੋਇ ਸੋ ਕਹਿਆ ਸੁਣੈ ਸਮਝੈ, ਆਖੀਐ ਸੋ ਕਿਛੁ ਕਰੈ । ਪਰੁ ਜੁ ਮਨ ਕਾ ਅੰਧਾ ਹੋਇ ਜਿ ਕਿਆ ਸਮਝੈ, ਜੋ ਕਿਛੁ ਮੁਖੋਂ ਬੋਲੈ ਕਮਾਵੈ ਸੁ ਅੰਧੇ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰੈ । ਜਾਂ ਦਿਹਾੜੀ ਪਾਪ ਕਰਣੇ ਤਾ ਖੋਗਾਇਤਿ ਉਸ ਕੀ ਕੈਸੀ ਥਾਇ ਪਵੈਗੀ ? ਕਿਸੁ ਕੀ ਨਿਆਈ ? ਜਿਉ ਪਥਰ ਕਾ ਬੰਧੁ ਤੁਟੈ ਅਰੁ ਚਿਕੜੁ ਲਗਾਈਐ ਤਾ ਉਸ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਕੀ ਲਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਦਰੀਆਵ ਕਾ ਜੋਰੁ, ਪਾਣੀ ਨਾ ਬੰਢੇ । ਨਾ ਨਾਹੀ ਬੰਡੀ ਦਾ । ਚਿਕੜ ਪਥਰ ਕਾ ਬੰਧੁ ਤੋੜਿਆ । ਭਾਈ ਜੀ ! ਚਿਕੜੁ ਕਿਆ ਅਰੁ ਪਥਰੁ ਕਿਆ ? ਅਰੁ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਕੀ ਲਹਿਰ ਕਿਆ ? ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਕੀ ਲਹਰ ਪਾਪੁ ਅਰੁ ਪਥਰ ਕਾ ਧਰਮੁ ਬੰਧੁ । ਧਰਮੁ ਅਰੁ ਚਿਕੜੁ ਪੁੰਨੁ । ਜਬ ਇਸ ਕੇ ਮਨ ਤੇ ਧਰਮੁ ਛੁਟਿਕਿਆ, ਅਧਰਮੀ ਹੁਆ । ਤਬ ਪਾਪਾ ਕਾ ਮਾਰਿਆ ਪੁੰਨੁ ਭੀ ਲੁਤਿ ਗਇਆ । ਨਾ ਇਸ ਕਾ ਧਰਮੁ ਸਾਬਤੁ ਹੋਇ, ਨਾ ਏਹੁ ਜੀਉ ਪਾਰਿ ਪਤੇ । ਜਬ ਧਰਮ ਕਾ ਬੰਧੁ ਛੁਟਿਕਿਆ ਤਬ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਕੇ ਫੇਰਿ ਮਹਿ ਆਇਆ, ਨਾ ਬੇੜਾ, ਨਾ ਤੁਲਹਾ, ਨਾ ਹਾਥ, ਨਾ ਪਾਈਐ, ਦਰੀਆਉ ਕੇ ਬਿਖੇ ਲਾਗਾ ਝੁਬਣੇ । ਉਸੁ ਏਕ ਕੀ ਕਿਆ ਚਲੀ ਹੈ ਜਿ ਏਸੁ ਧਰਮੁ ਬਿਨਾ ਕਈ ਸਾਥ ਡੁਬੈ ਹੈ ਬਿਨਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰੇ ਤੇ । ਕਈ ਪੂਰ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਭੋਜਲ^੨ ਮਹਿ ਗਰਤੁ ਗੋਰੁ^੩ ਹੋਇ ਹੈ” ।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਲੋਗਹੁ-ਪੰਡਿਤਹੁ, ਕਾਸੀਆਹੁ, ਹਿੰਦੂਆਹੁ, ਮੁਸਲਮਾਨਹੁ, ਸਭਨਹੁ ਨਮਸਕਾਰੁ ਸਲਾਮੁ ਕੀਆ, ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਧੰਨ ਹੋ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ! ਜਿਨਿ ਏਸੁ ਕਲੀ ਕਾਲ ਮਹਿ ਸੈਸਾਰ ਕੰਊ ਨਾਮੁ ਧਰਮੁ ਦਿੜਾਇਆ । ਸਿ ਤੂੰ ਧੰਨਿ ਹੈ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ !” ਤਬ ਓਇ ਦਿਲੀ ਕੇ ਲੋਕ ਸਭਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੇ ਸਿਖ ਡਏ । ਲਾਗੇ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਨੇ ਅਰੁ ਧਰਮੁ ਕਮਾਵਣੇ । ਲਾਗੇ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਣੇ । ਓਇ ਨਾਨਕ ਪੰਥੀ ਹੋਏ^੪ । ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

ਸਲੋਕੁ ।

ਅੰਧ ਕਰਮ ਤੇ ਜੰਮਿਆ ਅੰਧੇ ਕਰਮ ਕਮਾਇ ॥
 ਜਨੁ ਨਾਨਕ ਨਿਰਮਲੁ ਤਉ ਥੀਵੈ ਗੁਰੁ ਲੋਇਣ^੧ ਦੇਇ ਦਿਖਾਇ^੨ ॥੧॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ । ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥੩੮॥

^੧ਅੰਨਿਆਂ । ^੨ਭੈ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜਲ, ਅਰਥਾਤ—ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ । ^੩ਗਰਤ (ਟੋਏ) ਦੀ ਗੋਰ (ਕਬਰ) ਵਿਚ ਪੈ ਗਏ ਹਨ । ^੪ਇਸ ਸਾਖੀ ਵਿਚ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹੋਰ ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਕਰਮਾਤ ਨਾਲ ਬਾਦਸਾਹੀ ਹਾਥੀ ਜੀਵਾਲਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੈ । ^੫ਹੋਵੇ ।
^੬ਅੱਖਾਂ, ਨੇਤ੍ਰ । ^੭ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ।

ਗੰਗਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਮਰਦਾਨੇ ਨਾਲ)

ਤਬ ਦਿਲੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਗੰਗਾ ਤੀਰਥ ਕੰਉ ਚਲਿਆ। ਆਇ ਗੰਗਾ ਉਤਰੇ। ਪਰਬੁ ਥਾ ਅਰੁ ਲੋਕੁ ਬਹੁਤੁ ਲਾਗਾ ਆਵਣੈ। ਅਰੁ ਨਾਵਣੈ ਕੰਉ ਕਣੀ ਸੰਸ ਜੀਅ ਲਾਗੇ ਆਵਣੈ, ਗੰਗਾ ਨਾਵਣੈ ਕੰਉ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਨਾਲਿ ਮਰਦਾਨਾ ਸਾ। ਉਨਿ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ! ਏਤਨੇ ਲੋਕ ਗੰਗਾ ਤੀਰਥਿ ਆਏ, ਨਾਤੇ, ਏ ਤਉ ਖਰੇ ਹੈ। ਕਿਉ? ਜਬ ਏਹਿ ਭਲੇ ਹੈ, ਇਨ ਕੇ ਜੀ ਕਿਛੁ ਭਲਾਈ ਹੈ, ਤਉ ਏਹਿ ਈਹਾ ਆਏ ਹੈ। ਜਾਂ ਜੀ, ਏ ਖਰੇ ਹੈ ਤਬ ਹੀ ਏਹਿ ਆਏ ਹੈ। ਜਬ ਏਹਿ ਖੋਟੇ ਹੋਤੇ ਤਬ ਈਹਾ ਕਿਉ ਆਵਤੇ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਹਸਿਆ, ਹਸਿ ਕਰਿ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ:—

ਸਲੋਕੁ ॥

ਨਾਨਕ ਬਦਰਾ¹ ਮਾਲ ਕਾ ਭੀਤਰਿ² ਧਰਿਆ ਆਇ ॥

ਖੋਟੇ ਖਰੇ ਪਰਖੀਅਨਿ ਸਾਹਿਬ ਕੈ ਦੀਬਾਣਿ³ ॥੧॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮਰਦਾਨਿਆ! ਜਿਉ ਸਰਾਫੁ ਅਗੈ ਬੋਰੀ ਆਇ ਘਤੀਈ ਹੈ ਦੇਮ ਰੁਪਯੇ ਮੁਹਰਾ ਦੀ, ਅਤੇ ਸਰਾਫੁ ਪਰਖਿ ਪਰਖਿ ਖੋਟੇ ਜੁਦੇ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਰੁ ਖਰੇ ਜੁਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਖਰੇ ਲੈ ਜਾਇ ਖਜਾਨੇ ਘਤਦਾ ਹੈ, ਅਰੁ ਖੋਟੇ ਸਟਿ ਘਤਦਾ ਹੈ। ਅਕੈ ਫੇਰਿ ਗਾਲਦਾ ਹੈ। ਤਿਉ ਮਰਦਾਨਿਆ ਜਿਨਾ ਨੇ ਹੁਣਿ ਤੂ ਖਰੇ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਏਨਾ ਦਾ ਪਾਰਖੁ ਏਥੈ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਜਿ ਪਰਖੇ। ਏਨਾ ਦਾ ਪਾਰਖੁ ਆਪਿ ਸਰਾਫੁ ਹੋਇ ਬੈਠੇਗਾ। ਖਰਿਆ ਨੇ ਆਪੈ ਜਾਣੇਗਾ, ਪਰਖਿ ਖਜਾਨੇ ਪਾਏਗਾ; ਜੇਹੀ ਜਾਗਹਾ ਆਪਿ ਹੈ ਤੇਹੀ ਜਾਗਹਾ ਖਰਿਆ ਨੇ ਰਖੇਗਾ, ਅਰੁ ਜੋ ਮਨੁਖ ਖੋਟੇ ਹੋਵਨਗੇ ਸੋ ਫਿਰਿ ਨਰਕ ਜੂਨੀ ਬਾਹੀਅਹਿਗੇ ਤੇ ਪੜੇ ਦੋਸਕਿ ਮਹਿ ਜਲੇਗੇ। ਖਰਾ ਦੁਖ ਪਾਵਹਿਗੇ। ਮਰਦਾਨਿਆ ਸਾਹਿਬ ਕੈ ਦੀਬਾਣੇ ਜਾਣੀਐਗੀ ਖੋਟਿਆਂ ਅਰੁ ਖਰਿਆ ਕੀ ਮਹਮਾ; ਜਿ ਏਹਿ ਖੋਟੇ ਹੈ, ਏਹੁ ਖਰੇ ਹੈ”। ਬੋਲਹੁ ਵਾਹੁਗੁਰੂ।

ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ “ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਏਕੁ ਬੇਨਤੀ ਹੈ। ਏਹੁ ਬਾਤ ਸਹੀ ਤਹਕੀਕੁ⁴ ਹੈ, ਪਣੁ ਜਿ ਹੁਣਿ ਇਨਾ ਘਰ ਛਡੇ, ਕੰਮ ਸੰਸਾਰ ਕੇ ਛਡੇ, ਸਭਿ ਬੋਕ ਛਡਿ ਕਰਿ ਜਿ ਤੀਰਥ ਆਏ, ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਆ, ਕਿਛੁ ਮੈਲੁ ਉਤਰੀ, ਕਿ ਪਾਪ ਕੀ ਮੈਲੁ ਨ ਉਤਰੀਆ? ਬਾਬਾ ਜੀ! ਜਿਉ ਹੈ ਕਬਾ ਤਿਉ ਸਮਝਾਈਐ ਜੀ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਹਸਿਆ ਹਸਿ ਕਰਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮਰਦਾਨਿਆ! ਤੈ ਭਲੀ ਕਹੀ, ਪਣੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜਿ ਭੇਜੇ ਥਾਣੀ ਸਿ ਸੁਣਿ:—

ਸਲੋਕੁ⁵

ਨਾਵਣ ਚਲੈ ਤੀਰਥੀ, ਮਨਿ ਖੋਟੈ ਤਨਿ ਚੋਰ ॥

ਇਕੁ ਭਾਉ⁶ ਲਖੀ ਨਾਤਿਆ, ਦੁਇ ਭਾ ਚਤੀਅਸੁ ਹੋਰ ॥

ਬਾਹਰਿ ਧੋਤੀ ਤੁੰਮਤੀ, ਅੰਦਰਿ ਵਿਸੁ ਨਿਕੋਰੁ⁷ ॥

ਸਾਧ ਭਲੇ ਅਣਨਾਤਿਆ, ਚੋਰ ਸਿ ਚੋਰ ਚੋਰ ॥ ੨ ॥

¹ਖੈਲੀ।

²ਅੰਦਰ।

³ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ, ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੂਹੀ ਦੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੧ ਦਾ ਹੈ ਤੇ

ਬਾਰਵੀਂ ਪਉੜੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਸਲੋਕ ਹੈ।

⁴ਨਿਰਸੰਸੇ ਠੀਕ ਹੈ।

⁵ਵਾਰ ਸੂਹੀ, ਮ: ੧ ਪਉੜੀ

੧੨ ਦਾ ਦੂਜਾ ਸਲੋਕ।

⁶ਭਾਗ।

⁷ਖਾਲਿਸ, ਨਿਰੋਲ।

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

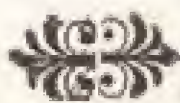
ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ “ਜਿ, ਸੁਣਿਹੋ ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਤੀਰਥੀ ਨਾਵਣੇ ਆਏ ਸਿ ਕਿਛੁ ਮਨ ਦੇ
ਹਛੇ ਨਾ, ਆਇਆ ਦਿਲ ਦੇ ਥੋਏ; ਮਨ ਦੇ ਧੁੰਹੇ, ਤਨ ਦੇ ਚੋਰ। ਓਹੁ ਜਿ ਨਾਵਣੇ ਆਏ ਸਿ ਇਕੁ ਭਾਉ ਲਾਹਣ ਆਏ,
ਸਿ ਦੁਇ ਭਾਇ ਹੋਰੁ ਚੜੀ, ਮੈਲੁ^੧ ਉਨਾ ਦੀ ਉਤਰੀਆ ਨਾਹੀ, ਓਹੁ ਮੈਲੁ ਚੋਰੁ ਭੀ ਲਾਇ ਕਏ। ਕਿਉ ਜਿ ਮਨਿ ਦੇਹਾ
ਗਲਿ ਵਸੀਆ ਨੇ : ਜਿ ‘ਅਸੀ ਤੀਰਥੀ ਜਾਹਿ ਜਿ ਪਿਛੈ ਜਿ ਪਾਪ ਕੀਤੇ ਹੈਨਿ ਸਿ ਉਤਰਿ ਜਾਹਿ, ਅਸੀ ਕਰਸਾਹਾ^੨ ਸਿ
ਭੀ ਆਇਕੈ ਉਤਰਿ ਜਾਹਿਤੇ”। ਏਹ ਗਲਾ ਰਿਤਵਦੇ ਆਏਸੇ ਅਰੁ ਏਹੇ ਗਲਾ ਰਿਤਵਦੇ ਲੈ ਕਏ। ਤਿਨਾ ਦੀ ਮੈਲੁ ਕਿਉ
ਕਰਿ ਉਤਰੇ ? ਓਨਾ ਦੀ ਮੈਲੁ ਤਾਂ ਉਤਰੇ : ਪਿਛੈ ਜਿ ਬੁਰਾ ਕੀਤਾ ਸਾ, ਸਿ ਅਗੈ ਛਡਨਿ, ਕਰਨਿ ਲਾਹੀ, ਤਾ ਓਨਾ ਦੀ
ਮੈਲੁ ਉਤਰੇ। ਜਾ ਬੁਰਾ ਹੀ ਰਿਤਵਦੇ ਆਏ ਅਰੁ ਬੁਰਾ ਹੀ ਰਿਤਵਦੇ ਕਏ ਤਾਂ ਡਿਰਿ ਓਨਾ ਦੀ ਮੈਲੁ ਕਿਉ ਕਰਿ ਲਹੈ ?
ਉਨ ਕੀ ਮੈਲੁ ਤਾਂ ਹੀ ਲਹੈ ਜਾ ਸਾਧ ਹੈਨਿ। ਸਾਧਾਕੀ ਕਵਣ ਪਰਕਿਰਤਿ ਹੈ ? ਸਾਧ ਹੈਨਿ ਸਿ ਕਿਸੇ ਦਾ ਬੁਰਾ ਨਾਹੀ ਰਿਤਵਦੇ।
ਉਹਿ ਸਦਾ ਸਰਬਦ ਭਲਿਆਈ ਹੀ ਹਰਿ ਕਿਸੀ ਦੀ ਰਿਤਵਦੇ ਹੈਨਿ, ਅਰੁ ਭਲਿਆਈ ਹੀ ਕਮਾਵਦੇ ਹੈਨਿ।
ਉਨਾਂ ਕਉ ਮੈਲੁ ਲਗਦੀ ਨਾਹੀ। ਉਹਿ ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ ਹਛੇ ਹੈਨਿ। ਭਾਵੇ ਨਾਵਨਿ ਭਾਵੇ ਨਾ ਨਾਵਨਿ,
ਉਹਿ ਅਣਨਾਤਿਆ ਹੀ ਭਲੇ ਹੈਨਿ। ਜੇ ਤੋਬੜੀ^੩ ਚੋਤੀ ਤਾ ਕਿਛੁ ਉਸਦੀ ਬਿਖੁ^੪ ਨਾਹੀ ਜਾਦੀ !
ਸਾਧ ਸਿ ਸਾਧ, ਚੋਰ ਸਿ ਚੋਰ। ਨਾਤੇ ਧੋਤੇ, ਭਾਈ ਜੀ ! ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਹੋਦਾ। ਨਾਤਾ ਸੋਈ ਜਿਸਦਾ ਮਨੁ ਹਛਾ”।
ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ ! ਤਬ ਮਰਦਾਨਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੀ ਚਰਨੀ ਲਗਾ ਜਿ, “ਸਤਿ ਜੀ, ਸਤਿ, ਏਵੇ ਹੈ ਬਾਬਾ
ਜੀ ! ਸਲਾਮਤਿ !”

ਸਲੋਕੁ ॥

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਨਾਵਣੁ ਭਲਾ ਜੇ ਗੁਰੂ ਮਿਲਿ ਜਪੀਐ ਰਾਮੁ ॥

ਸਾਜਿ ਸਾਜਿ ਹਰਿ ਸਿਮਰੀਐ ਤਾ ਜੰਮ ਸੇਉ ਨਾਹੀ ਕਾਮੁ” ॥ ੧ ॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ; ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮੁ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ
ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਦਿ ॥ ੨੯ ॥

ਪਾਖੰਡ ਖੰਡਣ

ਗੈਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਗੰਗਾ ਦੇ ਯਾਤਰੂਆਂ ਨਾਲ)

ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕੀ ਬੇਨਤੀ ਹੁਣਿ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਗੰਗਾ ਤੀਰਥ ਕੈ ਉਪਰਿ ਬੈਠਾ ਥਾ। ਅਗੈ ਪੁਰਬ
ਲਗਾ ਹੈ ਵੈਸਾਖੀ ਕਾ, ਲੋਕੁ ਬਹੁਤੁ ਚਾਹਿ ਕੁੰਟ ਕਾ ਜੁਤਿਆ ਹੈ। ਉਹਾਂ ਦੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਜਾਇ ਬੈਠਾ ਗੰਗਾ ਕੇ
ਉਪਕੰਠੇ^੧। ਤਬ ਮੇਲਾ ਬਹੁਤੁ ਹੋਆ, ਲੋਕ ਇਸਨਾਨੁ ਕਰਦੇ ਹੈ, ਪਣੁ ਬਾਇ ਕਿਸੀ ਕਾ ਨਾਹੀ ਪੜਤਾ। ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ
ਕਉ ਦਿਖ ਦਿਸਟਿ^੨ ਲੋਕਾ ਕਉ ਚੰਮ ਦਿਸਟਿ^੩। ਲੋਕ ਇਸਨਾਨੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਲਾਗੈ ਸੁਰਜ ਕੀ ਕੁੰਟ^੪ ਪਾਣੀ ਦੇਣੈ।
ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਵੀ ਲਾਗਾ ਇਸਨਾਨੁ ਕਰਦੇ। ਲੋਕ ਦੇਖੇ ਬੇ ਸੁਰਜ ਕੀ ਕੁੰਟ ਕੀ ਤਰਫ ਪਾਨੀ, ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ

‘ਪਾਪ ਦੀ ਮੈਲ।’ ‘ਜੋ ਅੱਗੋਂ ਕਰਾਗੇ।’ ‘ਜੀਵੀਗੇ।’ ‘ਤੂੰਬੀ।’ ‘ਕੁੜਤਣ ਰੂਪ
ਜ਼ਹਿਰ।’ ‘ਇਹ ਲੋਕ ਸੈਵੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਦਾ ਹੈ।’ ‘ਕਿਨਾਰੇ।’ ‘ਦਿਵਜ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ,
ਅਰਥਾਤ—ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦੀ ਨਜ਼ਰ, ਅੰਤਰਯਾਮਤਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ।’ ‘ਵਨੀਆਦਾਰਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ, ਚੰਮਦੀ ਭਾਵ ਸੰਸਾਰਕ
ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ।’ ‘ਕੁੰਟ, ਵਲ।’

ਲਾਗਾ ਪਛਮ ਕੀ ਤਰਫ ਪਾਣੀ ਦੇਣੇ। ਤਬ ਉਨਹੁ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਰਾਮ ! ਏਹਿ ਜਿ ਪਛਮ ਕੀ ਤਰਫ ਪਾਣੀ ਦੇਤਾ ਹੈ ਜਿ ਕਵਣੁ ਹੈ ?” ਕਿਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਕੋਈ ਦਿਵਾਨਾ ਹੈ, ਅਕੈ ਕੋਈ ਤੁਰਕੁ ਹੈ”। ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ, “ਇਕਾ ਪੂਛੀਐ ਜਿ ਤੂ ਕਉਣੁ ਹੈ”। ਤਬ ਉਨਹੁ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ, “ਰੇ ਭਾਈ, ਬੀਰ, ਰਾਮ ਕੇ ! ਤੂ ਇਸ ਕਉ ਪੂਛ ਜਿ ਤੇਰੀ ਮਤਿ ਕਿਆ ਹੈ, ਜਿ ਤੂ ਪਛਮ ਕੀ ਤਰਫ ਕਿਉ ਕਉ ਪਾਣੀ ਦੇਤਾ ਹੈ ?” ਕਹੈ, “ਜੀ, ਤੁਮਿ ਜਿ ਸੂਰਜ ਕੀ ਕੁੰਟ ਪਾਣੀ ਦੇਤੇ ਹਉ ਸੋ ਕਿਸੁ ਕਉ ਦੇਤੇ ਹਉ ?” ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹਮਿ ਪਿਤਰੀ ਕਉ ਦੇਤੇ ਹੈ ਪਾਣੀ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਤੁਮਰੀਆਂ ਪਿਤਰੀ ਕਹਾਂ ਹੈ ?” ਕਹੈ, “ਜੀ, ਦੇਵ ਲੋਕਾ ਹੈ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਦੇਵ ਲੋਕੁ ਈਹਾਂ ਤੇ ਕਿਤਨਾ ਕੁ ਹੈ ?” ਕਹੈ, “ਜੀ, ਦੇਵ ਲੋਕੁ ਉਣਵੰਸਹੁ ਕਰੋੜੀ ਹੈ ਈਹਾਂ ਤੇ, ਹਮ ਉਹਾਂ ਕਉ ਪਾਣੀ ਦੇਤੇ ਹੈ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਈਹਾਂ ਕਾ ਦੀਆ ਪਾਣੀ ਉਹਾਂ ਪਹੁਚਤਾ ਹੈ ?” ਕਹੈ, “ਜੀ, ਪਹੁਚਤਾ ਹੈ”। ਕਹੈ, “ਜੀ ਸਹੀ ?” ਕਹੈ, “ਜੀ, ਸਹੀ”। ਕਹੈ, “ਜੀ, (ਤੂ) ਪੱਛਮ ਕੀ ਤਰਫ ਪਾਣੀ ਦੇਤਾ ਹੈ ਸੋ ਕਿਸੁ ਨਿਮਤਿ ਦੇਤਾ ਹੈ ?” ਕਹੈ “ਜੀ ਮਨ ਜਿ ਦੇਤੇ ਹੈ ਜਿ ਲਹੋਰਿ ਕੈ ਨਜੀਕਿ ਹਮਰਾ ਘਰੁ ਹੈ ਅਰੁ ਖੇਤੁ ਹੈ, ਉਹਾਂ ਬਡੇ ਬਡੇ ਮੀਹ ਪਤਿ ਰਹੇ ਹੈ, ਪਣੁ ਓਰੁ ਮੇਰੇ ਖੇਤਿ ਮੀਹੁ ਕਦੇ ਨਾਹੀ ਪਤਿਆ, ਮੈ ਉਸੁ ਖੇਤੁ ਕਉ ਪਾਣੀ ਦੇਤਾ ਹਉ”। ਤਬ ਉਇ ਲੋਕ ਹਸ ਪੜੇ ਜਿ, “ਕੋਈ ਏਹੁ ਹੈ ਜਿ ਬਾਵਲਾ ਹੈ”। ਕਹੈ, “ਦਯਾ ਕੇ ਸਵਾਰੇ ! ਕਿਥਾਉ ਲਹੋਰ ਕੀ ਧਰਤੀ ਭੀ ਈਹਾਂ ਕਾ ਪਾਣੀ ਜਾਤਾ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਉਣਵੰਸਹੁ ਕਰੋੜੀ ਦੇਵਲੋਕ ਜਾਇਗਾ ਅਰੁ ਲਾਹੋਰ ਕੀ ਧਰਤੀ ਨਾ ਜਾਇਗਾ ? ਈਹਾਂ ਤੇ ਧਰਤੀ ਉਪਰਿ ਰਿਤਾਇਆ ਅਰੁ ਗੋਆ। ਉਪਰਿ ਦੇਵਿ ਲੋਕ ਕਿਉ ਕਰਿ ਜਾਇਗਾ ਜਾ ਲਹੋਰ ਕੀ ਧਰਤੀ ਨਾ ਜਾਸੀਓ ? ਇਕਾ ਲਹੋਰ ਤਉ ਈਹਾਂ ਤੇ ਨਵੇ ਵੀਹਾਂ ਕੋਹਾਂ ਦੀਆਂ ਹੈ, ਈਹਾਂ ਕਿਉ ਨ ਜਾਇਗਾ। ਟਿਕਾ ਏਹੁ ਸੋਰੇਦਿ ਲੰਘਣੀ ਹੈ, ਪਰੈ ਆਪੇ ਜਾਇ ਪੜੇਗਾ”। ਤਬ ਓਹਿ ਲੋਕ ਸਮਝਿ ਗਏ ਜਿ “ਏਹੁ ਬਾਵਰਾ ਕੋਈ ਨਾਹੀ, ਏਹੁ ਜਿ ਕੋਈ ਹੈ ਜਿ ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ਹੈ”। ਤਬ ਨਾਵਿ ਕਰਿ ਬਾਹਲਿ ਨਿਕਲੇ, ਲਾਏ ਤਰਪਨੁ ਨੇਮੁ ਕਰਣੇ, ਗਾਇਤ੍ਰੀ ਲਗੇ ਉਚਰਣੇ, ਧਿਆਨੁ ਲਗਾਇ ਕੈ ਲਾਏ ਮੰਤ੍ਰ ਪੜਏ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹਾਇ ਹਾਇ ! ਨਰਕ ਨ ਜਾਹੁ, ਹਾਇ ਹਾਇ ! ਨਰਕਿ ਨ ਜਾਹੁ”। ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਉ ਜਿ, “ਕਿਉ ਜੀ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਨਾਮੁ ਲੋਤੇ ਨਰਕਿ ਜਾਹਿਗੇ ?” ਤਬ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਰੇ ਬਾਬਾ ! ਤੁਮਿ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਨਾਮੁ ਜਪਤੇ ਹੋਵਹੁ ਤਉ ਨਰਕਿ ਨ ਜਾਹੁ, ਜਾਂ ਤੁਮਿ ਕਿਛੁ ਹੋਰੁ ਜਪਹੁ ਤਬ ਤੁਮਿ ਬੈਠੁਨਿ ਕੈਸੇ ਜਾਹੁ ?” ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਗਾਇਤ੍ਰੀ ਪੜਤੇ ਹੈ, ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਤੇ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਕੀ ਮੂਰਤਿ ਕਾ ਧਿਆਨੁ ਕਰਤੇ ਹੋ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹੋ ਰਾਮ ਕੇ ! ਗੁਰੂ ਸਾਥਿ ਤੈ ਧਿਆਨੁ ਕਰਿ ਲਗਾਇਆ ?” ਕਹੈ, “ਜੀ ਹੋਰੁ ਕਹਾਂ ਲਗਾਇਆ ਹੈ ?” ਤਬ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਰਾ ! ਕਾਬਲਿ ਤੈਲੁ ਵੇਚਦਾ ਫਿਰਦਾ ਸਹਿ। ਤੁਹੁ ਕਾਬਲਿ ਤੈਲੁ ਛਡਿ ਕਰਿ ਆਇਆ ਸਹਿ, ਫੇਰਿ ਤੈਲੁ ਤੂ ਵੇਚਣਿ ਗਿਆ ਅਰੁ ਤਕੜੀ ਲੋਈ ਕਾਬਲਿ ਵਿਚਿ ਫਿਰਦਾ ਸਹਿ ਵੇਚਦਾ”। ਤਾ ਓਹਿ ਖੜੀ ਛਡਿਓ ਹੀ ਮਾਲਾ, ਜਾਇ ਪੈਰੀ ਪੈਆ ਅਤੇ ਪੁਕਾਰ ਕੀਤੀਅਸੁ ਜਿ, “ਰੇ ਭਾਈ ! ਜਿਸੁ ਕਿਸੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਦਰਸਨੁ ਨਾਹੀ ਕੀਆ, ਸੋ ਆਇ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਾ ਦਰਸਨੁ ਕਰਹੁ ! ਰੇ ਭਾਈ ਲੋਕਹੁ ! ਸਾਵਧਾਨੁ, ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਆਇਆ ਹੈ। ਰੇ ਭਾਈ ! ਸਾਵਧਾਨੁ ਨਾਰਾਇਣੁ ਅੰਤਰਜਾਮੀ” ਜੇ ਠਾਕੁਰੁ ਕਹੀਦਾ ਥਾ ਜਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਹੈ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ, “ਬਸਿ ਪੁਰਖਾ ! ਬੰਮਿ ਜਾਹਿ, ਮੇਰਾ ਬਚਾ !” ਤਬ ਜਿਤਨੇ ਚੇ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸੰਲਾਮਤਿ ! ਤੂ ਅਸਾਨੋ ਦੀਖਿਆ ¹⁰ ਏਹਿ। ਤੂ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ, ਅਸੀਂ

¹ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਪੁਰੀ, ਨੁਰਗ ਅਦਵਾ ਇੰਦ੍ਰ ਲੋਕ ਵਿਚ।

² ਪਾਗਲ।

³ ਵਿਧਾਤਾ, ਬੰਸਵਰ।

⁴ ਕਿੱਥੇ, ਕਿਤੇ।

⁵ ਇਕੋ ਇਕ।

⁶ ਸਹਿੰਦ।

⁷ ਨਾ ਕੇ, ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ।

⁸ ਸੀ।

⁹ ਅੰਦਰ ਦੀ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ, ਆਤਮਿਕ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਪਾਰਖੂ।

¹⁰ ਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ, ਭਾਵ-ਨਾਮ ਦਾਨ।

ਭੇਦੇ ਸਿਖ ਹੋਵਹ'। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਿਆ ਜੇ, "ਬਚਾ ਮੈਥੈ ਹੀ ਨਾਹੀ ਗੁਰੂ ਕੀਤਾ ਹਉ ਸਿਖੁ ਕਿਸ ਨੇ ਕਰੀ"। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨੇ ਉਨੀ ਆਖਿਆ ਜਿ, "ਜੀ, ਤੂੰ ਭਾਵੇਂ ਸਿ ਆਖੁ, ਅਸੀਂ ਤੁਧ ਨੇ ਛਡਦੇ ਨਾਹੀ। ਤੂੰ ਜੀ ਅਸਾਡਾ ਗੁਰੂ ਹੈ, ਤੂੰ ਅਸਾਨੇ ਦੀਖਿਆ ਦੇਹਿ ਭਾਵੇਂ ਨਾ ਦੇਹਿ। ਜੀ ਤੂੰ ਅਸਾਡਾ ਗੁਰੂ ਹੈ"। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਉਨਾ ਨੇ ਸੰਤੋਖਣ ਲਗਾ। ਤਬ ਉਹਿ ਸਿਖ ਹੋਏ, ਗੁਰੂ ਉਨਾ ਨੇ ਲਾਗਾ ਉਪਦੇਸਣੇ।

ਤਾ ਤੋੜੀ ਪੁਸਾਦੁ ਹੋਇਆ, ਉਹਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਪਾਸਿ ਉਠਿ ਖੜੇ ਹੋਏ ਜਿ, "ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਪਰਸਾਦਿ ਹੋਆ ਹੈ ਉਨੀਐ ਜੇਮੀਐ"। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਏ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਪਿਆਰੇ ! ਅਸੀਂ ਪਰਸਾਦੁ ਲੈ ਨਾਹੀ ਸਕਦੇ"। ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੈ ਅਰਥਿ ਪਰਸਾਦੁ ਲੀਜੀਐ ਜੀ"। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ, ਜਾਂ ਉਨਾਂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਅਰਥੁ ਪਾਇਆ, ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਰਹਿ ਸੰਕਿਓ ਨਾਹੀ, ਜਾਇ ਚਉਕੇ ਬੈਠਾ। ਉਨੀ ਵਿਚ ਕਾਠਾਂ ਕੱਢ ਲਈਆਂ, ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ "ਚਉਕਾ ਤਾ ਛਿਟਾ ਹੈ, ਤੁਸਾ ਕਾਠਾਂ ਕਿਉ ਕਢੀਆਂ ?" ਤਬ ਉਨਾ ਆਖਿਆ ਜਿ, "ਨਾ ਜੀ, ਆਪਣੀ ਨਜਰਿ ਵਿਚਿ ਅੰਨੁ ਕਰਾਇਆ ਹੈ, ਛਿਟਦੇ ਨਾਹੀ ਦਿੱਤਾ"। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਨਾ ਬੱਚਾ ! ਜਿਚਰੁ ਤੁਸੀਂ ਨਾ ਸਹੁ ਚੜਦੇ ਚਉਕੇ ਤਿਚਰੁ ਚਉਕਾ ਸੁਚਾ ਸੀ। ਤੁਸਾ ਚੜਦਿਆ ਸਾਥਿ ਚਉਕਾ ਛਿਟਾ"। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ, "ਬੱਚਾ ! ਤੁਸਾ ਵੜਦਿਆ ਨਾਲਿ ਨੀਚ ਚੜੇ"। ਤਬ ਉਨੀ ਆਖਿਆ, "ਅਸਾ ਤਾ ਨਾ ਆਇਆ ਦਿਸਿ ਨੀਚ ਚੜਦੇ"। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ, "ਅਜੈ ਤੁਸਾਂ ਹੀ ਨਾਲਿ ਬੈਠੇ ਹੋਨਿ, ਮੈਨੇ ਦਿਖਦੇ ਹੋਨਿ, ਤੁਸਾਂ ਨੇ ਨਾਹੀ ਦਿਸਦੇ"। ਤਬ ਉਨੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਅਸਾਨੇ ਭੀ ਵੇਖਾਲੀਅਨਿ"। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬੋਲਿਆ ਬਾਨੀ ਸਰੀਅਤਿ ਉਪਦੇਸ ਮਹਿ, ਸਲੋਕੁ ਸਿਕਰਿ ਕਰਿ ਉਨਾ ਕਉ ਸਮਝਾਇਆ ਅਰੁ ਦਿਖਾਇ ਦੇਤਾ ਹੈ, ਕਿ ਆਖਦਾ ਹੈ ?—

ਕੁਮਤਿ ਭੂਮਣੀ ਕੁਦਇਆ, ਕਸਾਇਣਿ ਪਰ ਨਿੰਦਾ ਘਟ ਚੂਹੜੀ ਮੁਠੀ ਕ੍ਰੋਧਿ ਚੰਡਾਲਿ ॥
ਕਾਰੀ ਕਥੀ ਕਿਆ ਬੀਐ ਜਾਂ ਚਾਰੇ ਬੈਠੀਆ ਨਾਲਿ ॥ ੧* ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਸੁਣਹੁ ਬਚਾ ! ਕੁਮਤਿ ਜਿ ਹੈ ਸੋ ਭੂਮਣੀ ਹੈ, ਤੁਸਾਡੇ ਅੰਦਰਿ ਕੁਮਤਿ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਭੂਮਣੀ ਹੈ। ਏਹੁ ਨੀਚੁ ਸਾਤੁ ਤੁਸਾ ਨਾਲਿ ਬੈਠੀ ਹੈ। ਕੁਦੇਆ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਕਸਾਇਣਿ ਹੈ, ਏਹੁ ਕਸਾਇਣ ਭੀ ਤੁਸਾ ਨਾਲਿ ਬੈਠੀ ਹੈ। ਪਰਾਈ ਨਿੰਦਿਆ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਏਹੁ ਚੂਹੜੀ ਹੈ ਸਿ ਏਹੁ ਭੀ ਤੁਸਾ ਨਾਲਿ ਬੈਠੀ ਹੈ। ਕ੍ਰੋਧੁ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਬਡਾ ਚੰਡਾਲੁ ਹੈ ਸਿ ਏਹੁ ਭੀ ਤੁਸਾ ਨਾਲਿ ਬੈਠਾ। ਪੁਰਖਾ ! ਜਾ ਏ ਨੀਚ ਚੜੇ ਤਾ ਚਉਕਾ ਛਿਟਾ ਕਿ ਨਾ ਛਿਟਾ ?" ਕਹੈ, "ਜੀ, ਛਿਟਾ"। "ਪੁਰਖਾ ! ਚਉਕਾ ਸੁਚਾ ਤਾ ਹੋਵੈ ਜਾ ਏਹਿ ਏਸ ਦਿਆਹੁ ਅੰਦਰਹੁ ਜਾਨਿ, ਤਾ ਏਹੁ ਸੁਚਾ ਜੇਮੇ"। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਜਿ, "ਪੁਰਖਾ ! ਏਨੀ ਚੜੀ ਤੁਸਾਡਾ ਚਉਕਾ ਛਿਟਾ ਹੈ, ਪਣੁ ਸੁਚਾ ਕਿਤੁ ਕਰਿ ਹੋਵੇ ?" ਕਹੈ, "ਜੀ, ਕਹੀਐ ਜਿਤੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸੁਚਾ ਹੋਵੈ"। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਬੱਚਾ !

ਸਲੋਕੁ।

ਸਰੁ ਸੰਜਮੁ ਕਰਣੀ ਕਾਰਾਂ, ਨਾਵਣੁ ਨਾਵਣੁ ਜਪੋਹੀ ॥
ਨਾਨਕ ਤੇ ਨਰ ਉਤਮ ਕਹੀਐ ਜਿ ਪਾਪਾਂ ਪੰਦਿ ਨ ਦੋਹੀ ॥ ੨* ॥

ਮੈਂ ਹੀ। ਏਨੀ ਤਿਆਰ ਹੋਈ। ਜੋਵੀਏ, ਖਾਈਏ। 'ਰਬ ਦੇ ਵਾਸਤੇ।
'ਭੋਜਨ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਇਆ ਹੈ। 'ਦਿਖਾਓ। 'ਸਹੀ ਪਾਠ—'ਕੁਬਧਿ'।
'ਵਾਰ ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਮ: ੧ ਪਉੜੀ ੨੦ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸਲੋਕ ਦਾ ਅੱਧ ਹੈ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਏਕਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅੱਧਾ ਸਲੋਕ ਅਗੇ ਹੈ। 'ਜੋਵੇ, ਖਾਵੇ। 'ਸਹੀ ਪਾਠ—'ਨਾਨਕ ਅਗੈ ਉਤਮ ਸੇਈ...' 'ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਪੰਦ, ਅਰਥਾਤ-ਸਿਖਤਾ। ਪਾਪ-ਕਰਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼। 'ਇਥੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅੰਕ ੧ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ ਸਲੋਕ ਦਾ ਇਹ ਅੰਤਲਾ ਅੱਧ ਹੈ। ੨ ਅੰਕ ਭਲਤ ਹੈ।

ਰਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਪੁਰਖਾ ! ਮੁਖ ਤੋ ਸਚੁ ਬੋਲੈ ਏਹੁ ਸੰਜਮੁ, ਕਰਣੀ ਕਰਤੂਤਿ ਭਲੀ ਕਰੈ ਏਹੁ ਕਾਰਾ ਹੋਈਆਂ । ਪਰਮੇਸੁਰ ਦਾ ਨਾਮੁ ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ ਸਿਮਰਹਿ ਏਹੁ ਇਸਨਾਨੁ ਹੋਇਆ । ਅਰੁ ਉਤਮੁ ਏਹੁ ਜਿ ਹੋਵੈ ਜਿ ਇਤੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਹੋਵੈ । ਜਬ ਏਹੁ ਉਤਮੁ ਕਰਮੁ ਕਰੈ ਤਬ ਏਹੁ ਉਤਮੁ ਹੋਵੈ । ਜਬ ਏਹੁ ਨੀਚ ਕਰਮੁ ਕਰੈ ਤਬ ਏਹੁ ਨੀਚ ਜਾਤਿ ਹੋਵੈ । ਪਰੁ ਏਵ ਨਾਹੀ ਜਿ ਨੀਚ ਕਰਮੁ ਕਰੈ ਅਰੁ ਜਾਤਿ ਕੈ ਗਰਬਿ ਊਚਾ ਹੋਵੈ । ਨਾ ਊਚਾ ਸੋਇ ਜਿ ਕਰਮੀ ਊਚਾ, ਜਿ ਪਾਪਾ ਕਉ ਪੰਦਿ ਨਾਹੀ ਦੇਤੇ ਤੇਈ ਊਚੇ ਅਰੁ ਤੇਈ ਹੀ ਉਤਮੁ ਕਹੀਅਹਿ । ਜਿ ਪਾਪਾ ਕਉ ਪੰਦਿ ਨਾਹੀ ਦੇਤੇ ਤੇਈ ਹੀ ਊਚੇ” । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਵਾਹਿਗੁਰੂ । ਜਬ ਪਰਮਾਰਥ ਨਾਲਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿ ਸੁਣਾਇਆ । ਤਬ ਉਨ੍ਹਾ ਜਨੇਊ ਬਾਹਰਿ ਦੇ ਲਾਹਿ ਕਰਿ ਗੰਗਾ ਬੀਚਿ ਭਾਰੇ । ਤਬ ਉਨੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਤੁ ਅਸਾਨੁ ਦੋਖਿਆ ਦੇਹਿ, ਜਿਵ ਜਾਣਹਿ ਤਿਵ ਕਰਿ ਜੀ, ਅਸੀ ਤੇਰੀ ਸਰਣਿ ਹਹ” ।

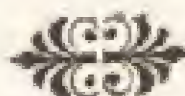
ਤਬ ਉਨ੍ਹਾ ਭੈਰੋ, ਘਰ, ਵਾਹਣੀਆਂ, ਅਸਬਾਬੁ, ਕਪੜੇ ਲੁਟਾਇਏ ਹੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਸਾਥਿ ਲੋ ਚਲਿਆ । ਓਨਾ ਨੋ ਲੰਗੋਟੀਆ ਪੈਨਾਈਆ, ਓਹਿ ਲੰਗੋਟਿ ਬੰਦਿ ਕੀਏ । ਪਹਿਲੇ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਓਹਿ ਸਿਖ ਕੀਤੇ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੀਖਿਆ ਦਿਤੀਅਸੁ । ਉਨ ਕੈ ਭਰਮੁ ਕੇ ਕਿਵਾਰਾ ਉਤਾਰਿ ਦੂਰਿ ਕੀਏ । ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਉਨ ਕਉ ਇਬ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦੀਨੀ, ਚੰਮ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਉਨਕੀ ਦੂਰਿ ਹੋਇ ਗਈ । ਪਹਿਲੇ ਸਿਖ ਓਹਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੇ ਲੰਗੋਟਿ ਬੰਦ ਭਏ ! ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

ਸਲੋਕੁ ॥

ਜੋ ਹਰਿ ਭਾਵੈ ਸੋ ਕਰੈ, ਕੀਆ ਕਿਛੁ ਨ ਹੋਇ ॥

ਬਾਪਿ ਉਥਾਪੇ ਘੜੀ ਮਹਿ, ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਏਕੋ ਸੋਇ ॥ ੧ ॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੪੦ ॥

ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਗੰਗਾ ਜੀ ਤੇ ਬੈਸਨਵਾਂ ਨਾਲ)

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਪੁਰਖ ਕੀ ਧਰਤੀ ਗੰਗਾ ਤੀਰਥਿ ਪੁਰਖ ਕੈ ਸਮੇ ਨਾਵਣ ਕਉ ਜਾਇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਆ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਊਹਾ ਗਇਆ, ਤਬ ਸਭ ਲੋਕ ਜਿਤਨੇ ਬੇ ਸਭਿ ਲੈ ਉਠੇ ਜਿ “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਗੰਗਾ ਆਇਆ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਏਹਾ ਆਇਆ । ਜਗਤ ਮਹਿ ਏਸੁ ਕਾ ਨਾਮੁ ਹੈ, ਏਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਉ ਮਿਲਿਆ ਹੈ” । ਕੋਈ ਕਹੈ ਜਿ ‘ਨਾਨਕੁ ਆਇਆ’ । ਅਰੁ ਕੋਈ ਕਹਹਿ ਜਿ ‘ਵਡਾ ਭਗਤੁ ਆਇਆ ਹੈ’ । ਭੈਰਾ ਲੁਟਾਇ ਨਿਕਲਿਆ ਹੈ । ਅਗਮੁ ਨਿਗਮੁ ਸਭੁ ਜਾਣਵਾ ਹੈ । ਜਿਤਨੇ ਲੋਕ ਬੇ ਤਿਤਨੇ ਸਭਿ ਆਇ ਲਾਗੇ ਦਰਸਨੁ ਕਰਨੇ । ਇਕਿ ਦਰਸਨੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਹਟਿ ਸਾਹਿ, ਇਕਿ ਆਰਿ ਕਰਹਿ । ਇਕ ਮਹਾ ਪੂਰਨ ਜਿ ਗਿਆਨੀ ਬੇ ਤਿਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਆਇਆ ਹੈ, ਜਿ ਕਾਈ ਬਾਤ ਪੂਛਨੀ ਹੈ ਜਿ ਅਸੁ ਪੁਛਿ ਲੈਹੁ” । ਤਬ ਓਹਿ ਮਿਲਿ

¹ਜਨੇਊ ਲਾਹ ਕੈ ਗੰਗਾ ਵਿਚ ਸੁਟ ਦਿਤੇ ।

²ਗੱਡੀਆਂ ।

³ਤਖਤੇ ।

⁴ਇਹ ਬਲੋਕ

ਸਦੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਦਾ ਹੈ ।

ਕਰਿ ਬੈਸਨਉ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਪਾਸਿ ਆਏ। ਆਇ ਕਰਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਰਾਮ ਰਾਮ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਰਾਮ ਰਾਮ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ਸਤਿ ! ਗੁਰੂ ਸਤਿ ਸਤਿ ਰਾਜਾ ਰਾਮ ! ਦੂਖ ਨਿਵਾਰਣ¹ ਰਾਮ ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਣ² ਰਾਮ ! ਆਈਐ ਜੀ, ਬੈਠੀਐ ਜੀ, ਬਲਿਹਾਰ ਜੀ, ਆਈਐ ਜੀ, ਬੈਠੀਐ ਜੀ !” ਤਬ ਉਨਹੁ ਰਾਮ ਰਾਮ ਕਰਿ ਕਰਿ, ਭੰਡਉਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬੈਠਿ ਗਏ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ, ਜਿ, “ਭਲੇ ਹੁਹੁ ਜੀ ?” ਕਹੈ, “ਜੀ, ਆਜੁ ਭਲੇ ਹੈ ਤੇਰੇ ਦਰਸਨਿ ਦੇਖੇ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਪਹਿ ਉਨਹੁ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਏਕੁ ਬੇਨਤੀ - ਪੁਛਨੈ ਕੀ ਹਮਾਰੈ ਜੀ ਹੈ, ਜਿ ਆਗਿਆ ਹੋਇ ਤਾ ਕਹਹੁ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਭਲਾ ਹੋਇ, ਜੇ ਕਿਛੁ ਤੁਮਰੇ ਜੀ ਹੈ ਸਿ ਪੁਛੀਐ ਜੀ”। ਤਬ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ, “ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਉ ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਏਹਿ ਜਿ ਬੈਸਨਉ ਹੈ, ਚਉਕਾ ਦੇਤੇ ਹੈ³। ਕਾਰਾ ਕਢਤੇ ਹੈ⁴, ਸੂਚਾ ਪਾਣੀ ਲੈ ਆਵਤੇ ਹੈ⁵, ਕੋਰੀ ਗਾਗਰੀ ਨਿਤਾ ਪ੍ਰਤਿ ਕੋਰੀ ਕੀ ਕੋਰੀ ਅਰੁ ਖੀਰ ਭੋਜਨੁ ਕਰਤੇ ਹੈ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਐਸੀ ਕਠਨੁ ਕਰਿ ਜੇਮਤੇ ਹੈ। ਕਿਛੁ ਏਹੁ ਬਾਤ ਭੀ ਪਰਮੇਸਰੁ ਲੇਖੇ ਪਾਵੇਗਾ ਕਿ ਨਾ ਪਾਵੇਗਾ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਸੰਤ ਰਾਗ ਮਹਿ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਸੁਇਨੇ ਕਾ ਚਉਕਾ ਕੰਚਨ ਕੁਆਰ⁶ ॥ ਰੁਪੇ⁷ ਕੀਆ ਕਾਰ⁸ ਬਹੁਤੁ ਬਿਸਥਾਰੁ ॥

ਗੰਗਾ ਕਾ ਉਦਕ⁹ ਕਹੰਤੇ¹⁰ ਕੀ ਆਗਿ ॥ ਗਰੁੜਾ¹¹ ਖਾਣਾ ਦਹ ਸਿਉ ਗਾਡਿ ॥ ੧ ॥

ਰੇ ਮਨ ਲੇਖੇ ਕਬਹੂ ਨ ਪਾਇ ॥ ਸਾਮਿ¹² ਨ ਭੀਜੈ¹³ ਸਾਚੈ ਨਾਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ, ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਪੁਰਖਹੁ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ! ਏਹੁ ਤਉ ਗੋਬਰ¹⁴ ਕਾ ਚਉਕਾ ਦੇਤੇ ਹੈ, ਪਣੁ ਜੇ ਸੁਇਨੇ ਹੀ ਕਾ ਚਉਕਾ ਦੇਹਿ ਤਉ ਕਿਸੁ ਕਾਮਿ। ਏ ਤਉ ਕਾਰਾ ਆਏ ਕੀਆ ਦੇਤੇ ਹੈ, ਪਣੁ ਜੇ ਰੁਪੇ¹⁵ ਦੀਆਂ ਕਾਟਾ ਦੇਹਿ ਤਉ ਕਿਆ ਹੋਇ ? ਅਰੁ ਬਹੁਤੁ ਬਿਸਥਾਰੁ ਕਰਹਿ, ਲਕੜੀਆਂ ਦੇਇ ਬਾਲਹਿ, ਨਵੀਂ ਅਗਿ ਸੂਰਜਿ ਕਰਾਤਿ¹⁶ ਕੀ ਆਏ, ਲਕੜੀਆਂ ਦੇਇ ਵਰਿ ਘਾਲਹਿ¹⁷ ਤਉ ਭੀ ਕਿਛੁ ਨਾ। ਗੰਗਾ ਕੇ ਉਦਕ ਸੰਊ ਰਸੋਈ ਕਰਹਿ ਤਉ ਕਿਆ ਅਰੁ ਗਰੁੜੇ ਕੇ ਚਾਵਲ ਹੋਹਿ ਅਰੁ ਗਊ ਕੇ ਦੂਧ ਸੰਊ ਖੀਰ ਕਰਹਿ, ਖੰਡੁ ਘੀਉ ਬਾਹਿ¹⁸ ਕਰਿ ਖਾਹਿ, ਮਹਾਂ ਭਲਾ ਪਰਸਾਦੁ ਕਰਿ ਖਾਹਿ, ਤਉ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ। ਜੇ ਸੁਚ ਹੀ ਸੁਚ ਮਹਿ ਰਹਹਿ ਤਉ ਭੀ ਦਰਗਾਹ ਏਹੁ ਬਾਤ ਬਾਇ ਨਾਹੀ ਪੜਤੀ। ਬਿਨਾ ਪਰਮੇਸਰ ਜੀ ਕੇ ਨਾਮ ਤੇ ਏਹੁ ਬਾਤ ਬਾਇ ਨਾਹੀ ਪੜਤੀ। ਜਬ ਲਗਿ ਸਚ ਨਾਮ ਸੰਊ ਮਗਨ ਨਾ ਹੋਇ ਤਬ ਲਗਿ ਏਹੁ ਬਾਤ ਬਾਇ ਨਾਹੀ ਪੜਤੀ”। ਤਬ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਬਲਿ¹⁹ ਏਕੁ ਬੇਨਤੀ ਹੈ - ਜੀ, ਇਕਿ ਬੇਦ ਪੜਤੇ ਹੈ, ਇਕਿ ਪੁਰਬੀ ਨਾਵਤੇ ਹੈ ਅਰੁ ਦਾਨ ਕਰਤੇ ਹੈ। ਇਕਿ ਬਰਤ ਨੇਮ ਕਰਤੇ ਹੈ, ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਕਿਛੁ ਤਿਨ ਕੀ ਬਾਤ ਬਾਇ ਪੜੇਗੀ ਕਿ ਨਾ ਪੜੇਗੀ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਦਸ ਅਠ ਲੀਖੇ ਹੋਵਹਿ ਪਾਸਿ²⁰ ॥ ਚਾਰੇ ਬੇਦ ਮੁਖਾਗਰ²¹ ਪਾਠਿ ॥

ਪੁਰਬੀ ਨਾਵੈ²² ਵਰਨਾ ਕੀ ਦਾਤਿ²³ ॥ ਵਰਤਨੇਮ ਕਰੇ ਲਿਨ ਰਾਤਿ ॥ ੨ ॥

¹ਦੂਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

²ਪਤਿਤਾਂ (ਭਿਗੇ ਹੋਇਆਂ ਦਾ) ਉਧਾਰ (ਉਠਾਕੇ ਬਚਾਉ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

³ਬੈਠੇ।

⁴ਕਹੁਏ ਕੰਚਨ (ਸੋਨੇ) ਦੇ ਹੋਣ।

⁵ਚਾਂਦੀ।

⁶ਲਕੀਰਾਂ (ਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਕੱਢੀਆਂ ਹੋਈਆਂ,

⁷ਪਾਣੀ।

⁸ਰੂੜ੍ਹ (ਯੰਗ) ਦੀ ਅਗਨੀ।

⁹ਨਰਮ ਖਾਣਾ (ਚਾਵਲ ਆਦਿ)।

¹⁰ਜਦੋਂ ਤਕ।

¹¹ਨਹੀਂ ਭਿਜਦੇ।

¹²ਗੋਹ।

¹³ਚਾਂਦੀ।

¹⁴ਸੂਰਜ ਕਾਤਿ ਮਣਿ ਤੋਂ ਨਵੀਂ ਅੱਗ

(ਪਵਿਤ੍ਰ ਸਮਝ ਕੇ) ਲਈ ਜਾਵੇ।

¹⁵ਪਾਵਣ।

¹⁶ਪਾ ਕੇ।

¹⁷ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਵਾਂ।

¹⁸ਦਸ ਅਠ (੧੮) ਪੁਰਾਣ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਕੋਲ ਹੋਣ।

¹⁹ਮੂੰਹ ਜਬਾਨੀ।

²⁰ਪੁਰਬਾਂ ਸਮੇਂ ਤੀਰਥ-ਇਸ਼ਨਾਨ

ਕਰੇ।

²¹ਵਰਣਾਸ਼੍ਰਮ ਦੇ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਦਾਨ ਕਰੇ।

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ, ਜਿ, “ਸੁਨਹੁ ਰੇ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ! ਦਸੁ ਅਰੁ ਅਠ ਅਠਾਰਹ ਪੁਰਾਣ ਪੜੈ । ਚਾਰੇ ਬੇਦ ਮੁਖਾਗਰਿ ਪੜੈ^੧ । ਅਰੁ ਬਡੀ ਪੁਰਬੀ ਇਸਨਾਨੁ ਕਰੈ । ਅਰੁ ਜਿਤਨੇ ਵਰਨ ਹੈ ਏਤਨੇ ਦਾਨ ਰਰੇ, ਹੋਮ, ਜਗ, ਬਰਤ, ਨੇਮ ਕਰੈ, ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ ਇਸ ਹੀ ਸੰਜਮ ਮਹਿ ਰਹੈ, ਤਬ ਬਿਨਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਨਾਮ ਤੇ ਏਹਿ ਬਾਤ ਥਾਂਇ ਨਾਹੀ ਪੜਤੀਆ । ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ! ਏਹੁ ਬਾਤ ਏਵ ਹੀ^੨ ।” ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, “ਏ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਉ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਏਕੁ ਬੇਨਤੀ ਹੈ । ਇਕਿ ਕਲਿ ਮਹਿ ਕਾਜੀ ਕਹਾਵਤੇ ਹੈ ਜੀ, ਓਹਿ ਕਹਤੇ ਹੈ ਜਿ ਹਮ ਹੀ ਰਾਹੁ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਹੋਰਿ ਮਾਰਗਿ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ । ਇਕਿ ਮੁਲਾਂ ਕਹਾਵਤੇ, ਇਕਿ ਸੇਖ ਕਹਾਵਤੇ, ਇਕਿ ਜੋਗੀ ਕਹਾਵਤੇ ਹੈ । ਇਕਿ ਜੰਗਮ^੩ ਕਹਾਵਤੇ ਹੈ । ਇਕਿ ਭਾਗਵਾਨ ਕਹਾਵਤੇ ਹੈ । ਇਕਿ ਗ੍ਰਿਸਤੀ ਹੈ ਜਿ ਪੁੰਨੁ ਕਰਤੇ ਹੈ ਤੇ ਭਲੇ ਕਹਾਵਤੇ ਹੈ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਓਇ ਤਉ ਸਭਿ ਕਹਤੇ ਹੈ ਜਿ ਹਮਿ ਭਲੇ ਹਹ । ਹਮਾਰਾ ਹੀ ਭੇਖੁ ਭਲਾ ਹੈ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਉਨ ਕੀ ਨਿਛੁ ਥਾਂਇ ਪੜਤੀ ਹੈ ਕਿ ਨਾ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:—

ਕਾਜੀ ਮੁਲਾਂ ਹੋਵਹਿ ਸੇਖ ॥ ਜੋਗੀ ਜੰਗਮ ਭਗਵੇ ਭੇਖ ॥

ਕੋ ਗਿਰਹੀ ਕਰਮਾ ਕੀ ਸੰਧਿ^੪ ॥ ਬਿਨੁ ਬੁਝੇ ਸਭ ਖੜੀਅਸਿ ਬੰਧਿ^੫ ॥ ੩ ॥

ਤਿਸਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜੇ, “ਸੁਣਿਹੋ ਪੁਰਖਹੁ, ਰਾਮ ਜਨਹੁ ! ਕੋਈ ਕਾਜੀ ਕੋਈ ਮੁਲਾ ਕੋਈ ਸੇਖ ਕੋਈ ਮਸਾਇਕੁ^੬ ਕੋਈ ਜੋਗੀ, ਕੋਈ ਅਤੀਤੁ, ਭਾਗਵਾਨੁ ਸੰਨਿਆਸੀ, ਕੋਈ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਕੋਈ ਦਿਗੰਬਰ^੭ ਕੋਈ ਜੰਗਮ, ਕੋਈ ਫਕੀਰੁ, ਕੋਈ ਗ੍ਰਿਸਤੀ ਪੁੰਨੁ ਦਾਨੁ ਕਰਉ, ਪਣੁ ਬਿਨ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕੇ ਰਾਹ ਬੁਝੇ ਤੇ ਜਮੁ ਬਾਧਿ ਲੇ ਜਾਇਗਾ, ਛੋਡੈਗਾ ਨਾਹੀ । ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ! ਬਿਨਾ ਨਾਮ ਤੇ ਥਾਂਇ ਕਾਈ ਬਾਤ ਨਾਹੀ ਪੜਤੀ । ਭਾਈ ਜੀ ! ਏਹੁ ਕਥਾ ਏਵ ਹੀ^੮ । ਤਬ ਬਹੁਤਿ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਉ ਜੀ ! ਜਿ ਕੋਈ ਜੀਤੁ ਹੈ, ਜੇ ਕਿਛੁ ਏਹੁ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਆਪਣੀ ਖੁਸੀ ਕਰਤਾ ਹੈ ਕਿ ਏਸ ਕੋ ਸਿਰਿ ਕੋਈ ਹੋਰੁ ਹੈ, ਕਰਣੇਹਾਰਾ ? ਏਸ ਕੋ ਕਮਾਏ ਕਾ ਹਿਸਾਬੁ ਲੀਜੀਐਗਾ ਕਿ ਨ ਲੀਜੀਐਗਾ ? ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਖਜਾਨਾ ਕਵਣੁ ਚਾਹੀਤਾ ਹੈ ਜੀਆਂ ਕੰਉ ਤਲਬ ਹੋਤੀ ਹੈ ?” ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:—

ਜੇਤੇ ਜੀਅ ਲਿਖੀ ਸਿਰਿ ਕਾਰ^੯ ॥ ਕਰਣੀ ਉਪਰਿ ਹੋਵਗਿ ਸਾਰ^{੧੦} ॥

ਹੁਕਮੁ ਕਰਹਿ ਮੂਰਖ ਗਾਵਾਰ^{੧੧} ॥ ਨਾਨਕ ਸਾਚੇ ਕੇ ਸਿਫਤਿ ਭੰਡਾਰ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ “ਸੁਣਿਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ! ਜਿਤਨੇ ਜੀਅ ਹੀ ਤਿਤਨਿਆ ਕੋ ਸਿਰਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਾਹਿਬੁ ਹੈ, ਤਿਨ ਕੰਉ ਜੇ ਕਿਛੁ ਕਰਾਵਤਾ ਹੈ ਜਿ ਉਹੀ ਉਸ ਕਾ ਲੇਖੁ ਕਰਾਵਤਾ ਹੈ; ਏਹੁ ਸੋਈ ਕਰਤਾ ਹੈ ਜਿ ਹੁਕਮੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਧੁਰ ਕਾ ਲੇਖੁ ਹੈ । ਧੁਰ ਕੇ ਲੇਖ ਕਾ ਏਹੁ ਹੁਕਮੁ ਕਮਾਤਾ ਹੈ । ਪਰੁ ਜਿ ਕਿਛੁ ਕਮਾਤਾ ਹੈ ਤਿਸ ਹੀ ਕਮਾਣੇ ਉਪਰਿ ਇਸ ਕਾ ਹਮੇਸ਼ ਹੋਤਾ ਹੈ । ਅਰੁ ਓਹੁ ਜਿ ਖਜਾਨਾ ਚਾਹੀਤਾ ਹੈ, ਜਿ

^੧ਕੰਠੇ ਪੜੈ ।

^੨ਇਹ ਗੱਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ।

^੩ਸ਼ੈਵਾਂ ਦਾ ਇਕ ਫ਼ਿਰਕਾ ।

^੪ਕਈ

ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ ਕਰਮ ਕਾਂਡੀ, ਅਰਥਾਤ—ਕਰਮਾਂ ਕੀ ਸੰਧੀ ਜੋੜਨ ਵਾਲੇ ਹਨ ।

^੫ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ (ਆਪੇ ਦੀ) ਸੂਝ-ਬੂਝ

ਨਹੀਂ ਉਹ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਲਿਜਾਏ ਜਾਣਗੇ ।

^੬ਮਥਾਇਸ਼ (ਸ਼ੇਖ ਦਾ ਬਹੁ ਵਰਨ) ਅਰਥਾਤ—ਬਹੁਤੇ ਸ਼ੇਖ ।

^੭ਨਾਂਗੇ ।

^੮ਜਿਸ ਮਥੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਕੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੰਮ ।

^੯ਕਰਣੀ-ਕਮਾਈ ਉਤੇ ਆਖਰ ਫੈਸਲਾ (ਸਾਰ) ਹੋਵੇਗਾ ।

^{੧੦}ਜੇ ਲੋਕ ਹੁਕਮ ਦਾ ਰੋਆਬ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਮੂਰਖ (ਗਵਾਰ) ਹਨ ।

ਘਰਿ ਖਜਾਨਾ ਹੈ, ਸੋਈ ਲੋਕਾ ਪਾਹ ਤੇ¹ ਭਰਾਇਆ ਚਾਹੀਤਾ ਹੈ, ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਭੰਡਾਰੇ ਮਹਿ। ਭਗਤਿ ਕੇ ਭੰਡਾਰੇ ਭਰੇ ਹੈ ਸਾਈ ਭਗਤਿ ਉਹਾ ਚਾਹੀਐ, ਬਿਨਾ ਭਗਤਿ ਥਾਇ ਨਾਹੀ ਪੜਤੀ, ਉਹਾ ਸੋਈ ਸੁਰਖਰੂ ਹੋਇ। ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ! ਮੀ ਠਾਕੁਰ ਕਉ ਭਗਤਿ ਹੀ ਭਾਵਤੀ ਹੈ²। ਤਬ ਓਹਿ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕ ਉਠਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ ਚਰਨੀ ਲਾਗੇ। ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਤਿਸੁ ਭਗਤਿ ਕੇ ਖਜਾਨੇ ਤੇਰੇ ਪਾਸਿ ਹੈਨਿ ਜਿਸ ਨੋ ਤੂੰ ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਦੇਹਿ ਸੋਈ ਜਨੁ ਪਾਵੈ। ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਹਮ ਕਲੀ ਕਾਲ ਕੇ ਮਨੁਖ ਹਹ, ਤੂੰ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਪੂਰਾ ਹੈ। ਹਮ ਤੇਰੀ ਸਰਨਿ ਪੜੇ ਹੈ, ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਜਿਵ ਜਾਣਹਿ ਤਿਵ ਨਿਸਤਾਰਿ³ ਲੈ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਿਰਪਾਲੁ ਭਇਆ, ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਉਨਾ ਕਉ ਦੀਖਿਆ ਦੀਨੀ। ਓਹਿ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿਖ ਭਏ। ਨਾਨਕ ਪੰਥੀ ਹੁਏ ਲਾਗੇ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਣੇ। ਵਾਹਗੁਰੂ ਧੰਨਗੁਰੂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ, ਜਿਸ ਕੈ ਪਰਸਾਦਿ ਭਰਮ ਕੀ ਭੀਤਿ⁴ ਜਾਇ, ਅਰੁ ਨੀਚ ਤੇ ਉਚਾ ਹੋਇ, ਸੋ ਧੰਨ ਨਾਨਕ, ਵਾਹਗੁਰੂ ਨਾਨਕ।

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਪੁਰਖਾ ! ਪਰਮੇਸੁਰ ਤੁਮਾਰਾ ਭਲਾ ਕਰੈਗਾ। ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਹੁ ਅਰੁ ਸਿਮਰਾਵਹੁ ਸਰਬ ਸੁਖ ਪਾਵਹੁਗੇ”। ਤਬ ਓਹਿ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕ ਏਹੀ ਉਪਦੇਸੁ ਦਿਤਿ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤੇ ਬਿਦਾ ਭਏ। ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ।

ਸਲੋਕੁ ॥

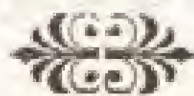
ਹਨੁ ਤਪੁ ਸੰਜਮੁ ਨਿਗ੍ਰਹੁ ਕਰੇ⁵ ਪੁਰਬਿ ਕਰੈ ਤੀਰਥਿ ਦਾਨੁ ॥

ਪੂਜਾ ਅਰਚਾ ਹੋਮੁ ਜਗੁ ਕੋਟ ਤੀਰਥ ਇਸਨਾਨੁ ॥

ਸੁਨਹੁ ਸੰਤਹੁ ! ਤੁਮ ਚੀਤ ਲਾਇ, ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਭਾਵੈ ਭਗਵਾਨੁ ॥

ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਜਿਹ ਘਟਿ ਭਗਤਿ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੈ ਸਰਬ ਨਿਧਾਨੁ⁶ ॥ ੧ ॥

ਵੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮੁ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪਰਖ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੪੧ ॥

ਪਾਪਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦੇ ਸਾਧਨ

ਰੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਸੇਵਕਾਂ ਨਾਲ ਹਰਦਵਾਰ ਵਿਚ)

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਹਰਿ ਦੁਆਰ ਕੇ ਬਿਖੈ ਬੈਠਾ ਬਾ ਅਰੁ ਵੈਸਾਖੀ ਕਾ ਨਾਵਣੁ ਹੈ, ਲੋਕੁ ਬਹੁਤੁ ਜੁੜੇ ਹੈ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕੇ ਸਾਥਿ ਸੇਵਕ ਬੇ। ਤਿਨਹੁ ਪੁਛਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਬਹੁਤੁ ਲੋਕ ਆਏ ਹੋ, ਬਡਾ ਪੁਰਖੁ ਹੈ, ਕਿਛੁ ਤਉ ਲੋਕ ਕਾ ਭਲਾ ਹੈ, ਜਿ ਏਤਨੇ ਜੀਵ ਗੰਗਾ ਆਵਤੇ ਹੋ ਅਰੁ ਨਾਵਤੇ ਹੋ”। ਤਬ ਉਸੁ ਪਰਖਾਇ⁷ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਧਨਾਸਰੀ ਰਾਗ ਮਹਿ ਜਿ:-

ਗੁਰੁ ਸਾਗਰੁ ਰਤਨੀ ਭਰਪੂਰੇ⁸ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸੰਤ ਚੁਗਹਿ ਨਹੀ ਦੂਰੇ ॥

¹ਲੋਕਾਂ ਪਾਸੋਂ।

²ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ ਕਰ ਦੇਹ।

³ਭਯ, ਭਰ। (ਅ) ਕੰਧ, ਪੜਦਾ।

⁴ਹਨ, ਤਪ, ਸੰਜਮ ਕਰ ਕੇ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮੰਦੇ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਰੋਕੇ (ਨਿਗ੍ਰਹੁ ਕਰੇ)।

⁵ਜਿਸ ਪੁਰਖ ਦੇ ਹਿਰਦੇ

(ਘਟ) ਵਿਚ ਭਗਤਿ-ਭਾਵ ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਪਾਸ ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ (ਨਿਧਾਨ) ਖਜਾਨੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਲੋਕ ਸ੍ਰੀ

ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ।

⁶ਬਾਰੇ।

⁷ਗੁਰੂ ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਰੂਪ

ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਵਚਨ ਅਮੁੱਲੇ ਰਤਨ ਹਨ।

ਹਰਿ ਰਸੁ ਚੋਗ ਚੁਗਹਿ ਪੁਛ ਛਾਵੈ ॥ ਸਰਵਰ ਮਹਿ ਹੰਸੁ ਪ੍ਰਾਨਪਤਿ ਪਾਵੈ ॥ ੧ ॥

ਕਿਆ ਬਗੁ^੧ ਬਪੁੜਾ ਛਪੜੀ ਨਾਇ ? ਕੀਚੜਿ^੨ ਭੂਬੈ ਮੈਲੁ ਨ ਜਾਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ^੩ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਚਾ ! ਏਤੁ ਪੁਰਬਿ ਅਨੁ ਤੀਰਥਿ ਨਾਤੈ ਨਾ ਪਾਪ ਜਾਤੇ ਹੈ ਨਾ ਧਰਮੁ ਹੋਤਾ ਹੈ, ਏਨੀ ਤੀਰਥੀ ਨਾਤੀ^੪ ਪਾਪੁ ਨਾਹੀ ਜਾਤੇ” । ਕਹੈ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਜਿਤੁ ਏਹਿ ਪਾਪ ਜਾਹਿ ਅਰੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਪਾਈਐ ਤੂ ਸਾਈ^੫ ਗਲਿ ਬਤਾਇ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਪੂਰਾ ਮਿਲੇ, ਕੈਸਾ ਗੁਰੂ ਪੂਰਾ ? ਜੈਸੇ ਸਾਗਰੁ^੬ ਪੂਰਾ ਹੈ ਐਸਾ ਗੁਰੂ ਮਿਲੇ । ਸਾਗਰੁ ਜਿ ਹੈ ਸੁ ਕਿਤੁ ਗੁਣਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਪੂਰਾ ਹੈ ? ਸਾਗਰੁ ਏਤੁ ਪੂਰਾ ਹੈ, ਜਿ ਏਸੁ ਰਤਨੁ ਸਾਬਿ ਛਰਿਆ ਹੈ । ਅਰੁ ਗੁਰੂ ਕਿਸੁ ਗੁਣ ਕਰਿ ਕਰਿ ਪੂਰਾ ਹੈ ? ਜਿਸੁ ਮਾਹਿ ਪਰਮੇਸਰ ਕੇ ਗੁਣ ਛਰਪੁਰਿ ਹੋਹਿ । ਕਵਣਿ ਗੁਣ, ਕਵਣਿ ਰਤਨ ? ਏਈ ਰਤਨ ਜਿ ਨਾਮੁ, ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ: ਸੀਲੁ, ਸੰਜਮੁ, ਦੋਆ, ਧਰਮੁ, ਸੰਤੋਖੁ । ਬਿਕਰਮਾ ਤੇ ਰਹਤ, ਸੁਕ੍ਰਿਤ^੭ ਕਾ ਗਾਹੁਕ । ਏਈ ਗੁਰੂ ਜਿਸ ਮਹਿ ਰਤਨ ਛਰਪੁਰਿ ਹੋਹਿ । ਭਾਈ ਜੀ ਸੋਈ ਗੁਰੂ ਕਹੀਐ । ਤਿਸੁ ਕਉ ਸੰਤ ਮਿਲਹਿ । ਤਿਸਤੀ^੮ ਅੰਬਿ-ਤੁ ਸੰਤ ਪੀਵਹਿ । ਤਿਨਕੈ ਨਿਕਟਿ ਆਪਿ ਸੁੰ ਠਾਕੁਰੁ ਜੀ ਬਸੈ । ਜਿਤਨਾ ਓਹਿ ਹਰਿ ਜਸੁ ਕਉ ਉਚਰਹਿ, ਜਿਤਨਾ ਹਰਿ ਜਸੁ ਕਰਹਿ, ਜਿਤਨਾ ਗੁਣ ਗਾਵਹਿ, ਏਤਨਾ ਓਹਿ ਪਰਮੇਸਰ ਕਉ ਭਾਵਹਿ । ਸੋ ਸਰੋਵਰੁ ਕਵਣੁ ਅਰੁ ਹੰਸੁ ਕਵਣੁ ਹੈ ? ਅਰੁ ਮੋਤੀ ਰਤਨੁ ਕਵਣੁ ਹੈ ? ਸਰੋਵਰੁ ਏਹੁ ਦੇਹੀ ਹੈ, ਹੰਸੁ ਏਹੁ ਮਨੁ ਹੈ । ਅਰੁ ਮੋਤੀ ਰਤਨੁ ਪਰਮੇਸਰ ਜੀ ਕਾ ਨਾਮੁ ਹੈ, ਜੇ ਏਸੁ ਮਨੁ ਕੋ ਬਿਧੈ ਪਰਮੇਸਰ ਕਾ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰੈ ਤਾਂ ਇਸ ਹੀ ਦੇਹੀ ਤੇ ਪਰਮੇਸਰ ਕਉ ਪਾਵੈ । ਅਰੁ ਜਿਸਕਾ ਅੰਤਰੁ ਸੁਧੁ ਨਾਹੀ, ਗੁਰੂ ਕਉ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਸੁਕ੍ਰਿਤੁ ਨਾਹੀ ਕਰਤਾ, ਸੋ ਮਨੁਖ ਕਵਣੁ ਕਹੀਐ ? ਸੋ ਐਸਾ ਸੈਸਾ ਬਗੁਲਾ । ਜੇ ਬਗੁਲਾ ਨਾਇਆ ਕੀਚ ਮਹਿ^੯ ਤਬ ਕਿਛੁ ਹਛਾ ਨ ਹੁਆ । ਨਾ, ਹਛਾ ਤਬ ਹੋਇ ਜਬ ਹੰਸ ਮਤਿ ਹੋਇ, ਤਬ ਲਉ ਮੁਕਤਿ ਨਾ ਹੋਇ । ਹੰਸਾ ਕੀ ਮਤਿ ਕਵਣੁ ਹੈ ? ਜਿ ਹੰਸ ਮੋਤੀ ਰਤਨ ਲਾਲ ਹੀਰੇ ਚੁਗਤੇ ਹੈ । ਅਰੁ ਬਗੁਲੇ ਕੀ ਪਰਕਿਰਤਿ ਕਵਣੁ ਹੈ ? ਜਿ ਭਛੂ ਪੂਅਰੇ^{੧੦} ਕੀਤੇ ਹੀ ਚੁਗਤੇ ਹੈ । ਪੂਅਰੇ ਭਛਾ ਕੀਤੇ ਚੁਗਹਿ ਜਿ ਬਗੁਲੇ ਕਹੀਐ । ਅਰੁ ਮੋਤੀ ਸਵੇਹਰ ਲਾਲ ਕਵਣੁ ਕਹੀਅਹਿ ? ਸੋ ਏਹੁ ਨਾਮੁ ਪਰਮੇਸਰ ਕਾ । ਭਛਾ ਪੂਅਰੇ ਬਿਕਰਮ^{੧੧} ਕਹੀਅਹਿ । ਬਿਕਰਮ ਕਰੈ ਸਿ ਬਗੁ^{੧੨} ਕੀਰਤਿ ਬੁਝਾ^{੧੩} । ਪਰਮੇਸਰ ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ਸੋਈ ਪਾਰਗਿਰਾਮੀ^{੧੪} ਹੋਇ, ਪਰਮੇਸਰ ਕਉ ਪਾਵੈ । ਭਾਈ ਜੀ ! ਏਹਿ ਜਿ ਦੇਹੀ ਧਾਰੀ ਇਸਤੇ ਹੈ ਸੋ ਸਭਿ ਬਗੁਲੇ ਹੈ, ਪੂਅਰੇ ਅਰੁ ਭਛਾ ਖਾਣਹਾਰੇ ਹੈ । ਏਨਾ ਮਹਿ ਹੰਸੁ ਸੋਈ ਹੈ ਜਿ ਜਸੁ ਪਰਮੇਸਰ ਕਾ ਨਿਰਲੰਬੁ^{੧੫} ਹੋਇ ਕਰਿ ਗਾਵਤਾ ਹੈ” । ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਗੁਰ ਕਉ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਏਹੁ ਕਵਣ ਕਰਮ ਕਰੈ ! ਜਿਨਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਆਵਾ ਗਵਣ^{੧੬} ਤੇ ਰਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹਾਂ ਪੁਰਖਾ !

ਰਖਿ ਰਖਿ ਚਰਨਿ ਧਰੈ ਵੀਚਾਰੀ ॥ ਦੁਬਿਧਾ ਛੋਡਿ ਡਢੇ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ॥

ਮੁਕਤਿ ਪਦਾਰਥੁ ਹਰਿ ਰਸ ਚਾਖੇ ॥ ਆਵਣੁ ਜਾਣੁ ਰਹੇ ਗੁਰਿ ਰਾਖੇ ॥ ੨ ॥

^੧ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਸਰੋਵਰ (ਤਲਾਉ) ਵਿਚ ਸੁਧ ਚਿਤ ਵਿਤੀ ਵਾਲੇ ਹੰਸ (ਜੀਵ) ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਰਨ ਰੂਪ ਮੋਤੀ ਚੁਗਦੇ ਤੇ ਪ੍ਰਾਣਪਤਿ (ਈਸ਼ਵਰ) ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

^੨ਬਗੁਲਾ ।

^੩ਚਿਕੜ ਵਿਚ ।

^੪ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੧ ਅਸਟਪਦੀ ਪਹਿਲੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੈ ।

^੫ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੀਰਥਾਂ ਵਿਚ ਨਾਇਆਂ ।

^੬ਸੋਈ, ਉਹੀ ।

^੭ਸਮੁੰਦਰ ।

^੮ਉਹ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਕਰਕੇ ਪੂਰਾ ਹੈ ?

^੯ਪੁੰਨ ਕਰਮ ।

^{੧੦}ਥੀ, ਤੋਂ ।

^{੧੧}ਚਿਕੜ ਵਿਚ ।

^{੧੨}ਜਲ-ਜੀਵ ।

^{੧੩}ਮਾੜੇ ਕਰਮ ।

^{੧੪}ਬਗੁਲਾ ।

^{੧੫}ਚਿਕੜ

ਵਿਚ ਛੁਬਿਆ ।

^{੧੬}ਪਾਰ ਗਿਰਾਮੀ, ਅਰਥਾਤ-ਪਾਰ ਲੰਘਣ ਵਾਲਾ ।

^{੧੭}ਨਿਰਾਧਾਰ, ਲਗਾਤਾਰ ।

^{੧੮}ਆਵਣ-ਜਾਣ, ਅਰਥਾਤ-ਜੰਮਣ ਮਰਨ ।

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਪੁਰਖਾ ! ਗੁਰ ਕਉ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਧੀਰਜ ਮਹਿ ਰਹੈ । ਬੁਰੇ ਉਪਰਿ ਪਗੁ ਨਾ ਰਖੈ, ਵੀਚਾਰਿ ਮਹਿ ਚਲੈ, ਜਿਤਨੀ ਦੁਭਿਦਾ¹ ਹੈ ਏਤਨੀ ਤਿਆਗਿ ਨਿਰੰਕਾਰ ਸਾਥਿ ਸਮਾਵੈ, ਮੁਕਤਿ ਕੀ ਜਿ ਪਉਤੀ ਹੈ ਸਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਜਸੁ ਹੈ । ਸੁ ਜਸੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਕਰਤਾ ਹੀ ਰਹੈ ਤਬ ਏਸ ਕਉ ਗੁਰੂ ਆਵਣ ਜਾਣ ਤੇ ਰਾਖੈ” । ਬੋਲਹੁ ਪੁਰਖਹੁ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ, ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਏਹੁ ਜਿ ਹੰਸ ਹੈ ਸੇ ਏਸ ਕਉ ਸਰੋਵਰੁ ਕਿਉ ਕਰਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ, ਜਿਸੁ ਸਾਥਿ ਏਹੁ ਟਿਕਿ ਰਹੈ ? ਏਹੁ ਜਿ ਭਗਤਿ ਕਰੈ ਸਿ ਕਿਉ ਕਰਿ ਕਰੈ ? ਓਹੁ ਜਿ ਹੈ ਸੇ ਅਕਬੁ ਹੈ, ਤੁਹੀ ਕਹੇਦਾ ਹੈ ਜਿ ਕਿਨਹੀ ਕਥਿ ਨਾਹੀ ਸੰਕਿਆ । ਦਿਖਾ ਜੀ, ਓਹੁ ਅਕਬੁ ਕਿਸੇ ਕੇ ਬੁਝੈ ਕਥਿਆ ਜਾਇ ਏਹੁ ਬਾਤ ਕਿਉ ਕਰਿ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ :—

ਸਰਵਰ ਹੰਸਾ ਛੋਡਿ ਨ ਜਾਇ² ॥ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਕਰਿ ਸਹਜਿ ਸਮਾਇ ॥

ਸਰਵਰ ਮਹਿ ਹੰਸੁ ਹੰਸ ਮਹਿ ਸਾਗਰੁ³ ॥ ਅਕਬ ਕਥਾ ਗੁਰਬਚਨੀ ਆਦਰੁ ॥ ੪ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਣਿਹੋ ਪੁਰਖਾ ! ਪਰਮੇਸੁਰ ਹੰਸ ਪੈਦਾ ਕੀਏ ਹੈ; ਸਿ ਹੰਸਾ ਕੀ ਪਰਕਿਰਤਿ ਹੈ : ਹੰਸ ਸਰਵਰ ਕਉ ਛੋਡਿ ਨਾਹੀ ਜਾਤੇ । ਹੰਸ ਸੇਵਕ, ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਸਰਵਰੁ । ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਉ ਸੇਵਕ ਕਹਾ ਛੋਡਿ ਕਰਿ ਜਾਤੇ ਹੈ ? ਓਹਿ ਸਹਜ ਹੀ ਸਾਥਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਭਗਤਿ ਕਰਤੇ ਹੈ । ਹੰਸ ਮਹਿ ਸਾਗਰੁ ਸਾਗਰ ਮਹਿ ਹੰਸ ਹੈ । ਪਰਮੇਸੁਰ ਮਹਿ ਸੇਵਕ ਸੇਵਕ ਮਹਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ । ਗੁਰ ਕੇ ਸਬਦਿ ਅਕਬ ਕਥਾ ਕਾ ਬੀਚਾਰੁ ਕਰੈ, ਹਿਰਦੈ ਅਰੁ ਮੁਖਿ ਤੇ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਜਪੈ” । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਓਹੁ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਹੈ ਸਿ ਕਿਆ ਹੈ ? ਕਹਾ ਰਹਤਾ ਹੈ ? ਜਿਸੁ ਕਉ ਏਹੁ ਸੁਰਿ ਨਰ ਮੁਨਿ ਜਨ ਭਿੰਦੁ ਭਿੰਦਾਸਣ ਸਿਧ ਪੀਰ ਸੇਵਤੇ ਹੈ ਸਿ ਉਹੁ ਕਉਣ ਵਸਤੁ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:—

ਸੁੰਨ ਮੰਡਲ ਇਕੁ ਜੋਗੀ ਬੈਸੇ⁴ ॥ ਨਾਰਿ ਨ ਪੁਰਖੁ ਕਹਹੁ ਕੋਉ ਕੈਸੇ ॥

ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਜੋਤਿ ਰਹੇ ਲਿਵਲਾਈ⁵ ॥ ਸੁਰਿ⁶ ਨਰ ਨਾਥ ਸਚੇ ਸਰਣਾਈ ॥ ੫ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਪੁਰਖਹੁ ! ਸੁੰਨਿ ਮੰਡਲਿ ਮਹਿ ਇਕੁ ਜੋਗੀ ਕੈ ਰੂਪਿ ਕਰਤਾ ਚਹਤਾ ਹੈ । ਸਿ ਉਸਿ ਕਾ ਰੂਪੁ ਕਿਨੇਹੀ ਨਾਹੀ ਦੇਖਿਆ ਜਿ ਕੈਸਾ ਹੈ । ਉਸ ਕੀ ਜੋਤਿ ਤ੍ਰਿਹੁ ਭਵਣਾ ਮਹਿ ਸਮਾਇ ਚਹੀ ਹੈ । ਇਕ ਤੈ ਲਿਵੈ ਦੂਸਰੀ ਲਿਵ ਨਾਹੀ । ਜਿਤਨੇ ਸੁਰਿ ਨਰ ਹੈ, ਸਿਧ ਸਾਧਿਕ ਹੈ, ਪੀਰ ਗਉਂਸ ਹੈ, ਏਤਨੇ ਸਭਿ ਉਸ ਕੀ ਸਰਣਾਈ ਹੈ । ਉਸ ਹੀ ਕਉ ਸਿਮਰਤੇ ਹੈ” । ਬੋਲਹੁ ਪੁਰਖਹੁ । ਰਾਮ ਰਾਮ, ਵਾਹਗੁਰੂ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਉਹੁ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਉਸ ਕਾ ਮੂਲੁ ਕਵਣੁ ਹੈ ?

¹ਦੁਬਿਧਾ ।

²ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਸਰੋਵਰ (ਤਲਾਉ) ਨੂੰ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ, ਜੋ ਸੈਤ ਹਨ, ਛੱਡ ਕੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ ।

³ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਹੰਸਾਂ ਦੀ ਤੇ ਹੰਸੇ ਵਿਚ ਸਾਗਰ (ਸਰੋਵਰ) ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਹੈ ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਸੋਭਾ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ ।

⁴ਸੁੰਨ ਮੰਡਲ (ਦਸਮ ਦੁਆਰ) ਵਿਚ ਇਕ ਜੋਗੀ (ਹਰਿ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ, ਵਾਹਗੁਰੂ) ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

⁵ਤਿੰਨੇ ਭਵਨ (ਲੋਕ) ਸੁਰਗ, ਮ੍ਰਿਤ ਤੇ ਪਤਾਲ ਉਸ ਦੀ ਜੋਤਿ (ਸੂਰੂਪ) ਵਿਚ ਧਿਆਨ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ।

⁶ਦੇਵਤੇ ।

ਜਿਸ ਮੂਲਿ ਪਕਤਿ ਕਰਿ ਪਾਈਐ ਉਸ ਕਉ ? ਓਹੁ ਭਗਤਿ ਕਵਣਿ ਹੈ ਜਿਤੁ ਭਗਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸਹਜ ਹੀ ਸਾਥਿ
ਆਪੇ ਹੀ ਮਿਲੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ “ਪੁਰਖਾ !

ਅਨੰਦ ਮੂਲੁ ਅਨਾਥ ਅਧਾਰੀ^੧ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਭਗਤਿ ਸਹਜਿ ਬੀਚਾਰੀ^੨ ॥

ਭਗਤਿ ਵਛਲੁ^੩ ਭੈ ਕਾਟਣਹਾਰੇ ॥ ਹਉ ਮੈ ਮਾਰਿ ਮਿਲੇ ਪਹੁੰਚਾਰੇ ॥ ੫ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਪੁਰਖਾ ! ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਮੂਲੁ ਹੈ ਸਿ ਅਨੰਦ ਹੈ । ਸਿ ਕੋਈ ਸਦਾ
ਸਰਬਦਾ ਅਨੰਦ ਮਹਿ ਰਹੈ, ਸਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਮੂਲੁ ਪਕੜੇ । ਓਹੁ ਕੈਸਾ ? ਜੈਸਾ ਹੈ ਠਾਕੁਰੁ । ਜਿਸੁ ਕੋਈ ਜੈਸਾ ਨਾਹੀ, ਅਰੁ
ਅਨਾਥੁ ਹੈ, ਤਿਸੁ ਕਉ ਅਧਾਰੁ ਦੇਣਹਾਰੁ ਆਪਿ ਹੀ ਨਿਰੰਜਨ ਨਿਰੰਕਾਰੁ । ਅਰੁ ਜੇ ਕੋਈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਇ ਕਰਿ ਭਗਤਿ
ਕਰੇ ਆਪਣੇ ਸਹਜ ਸਾਥਿ, ਅਜਾਇਆ ਨਾ^੪ ਸਹਜ ਸੁਭਾਇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸਾਥਿ, ਗੁਰੂ ਕਉ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਕੀ
ਭਗਤਿ ਕਰੇ, ਅਰੁ ਵੀਚਾਰਿ ਕਰਿ ਭਗਤਿ ਕਰੇ, ਜੈਸਾ ਕੋਈ ਆਵੈ ਤਿਸੁ ਅਗੈ ਸਹਜ ਹੀ ਸੁਭਾਵ ਨਾਲਿ ਹੋਇ ਮਿਲੈ,
ਕਪਟੁ ਕੀ ਭਗਤਿ ਨਾ ਕਰੈ । ਸੁਧੁ ਭਗਤਿ ਸਹਜਿ ਸਾਥ ਕਰੈ ਤਉ ਭਗਤ ਵਛਲੁ ਹੈ; ਜਿ ਕੋਈ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀ ਭਗਤਿ ਕਰਤਾ
ਹੈ ਤਿਸੁ ਕੈ ਵਸਿ ਹੋਤਾ ਹੈ । ਉਸ ਕੇ ਸਗਲੇ ਭੈ ਕੇ ਬੰਧਨ ਕਾਟਿ ਦੂਰਿ ਕਰਤਾ ਹੈ । ਅਰੁ ਜੇ ਹਉਮੈ ਮਾਰੀਐ ਤਬ ਆਪੇ
ਹੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਮਿਲੈ । ਪਰੁ ਜੇ ਭਾਈ ਜੀ ਏਹੁ ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ ਮੁਕੀਐ^੫ ਤਬ ਹਰਿ ਦਿਲਿ ਠਾਹੀ ਕਰਤਾ,
ਤਤਕਾਲ ਆਇ ਮਿਲਤਾ ਹੈ ।” ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਾਹਗੁਰੂ ।”

ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਮੈ ਬਿਧਿ ਕਵਣੁ ਹੈ ਜਿਤੁ ਏਹੁ ਮਰੈ ਨਾਹੀ, ਏਸੁ
ਏਹੀ ਸਾਥਿ ਈਹਾਂ ਹੀ ਰਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜਿ “ਹਾਂ ਪੁਰਖਾ !

ਅਨਿਕ ਜਤਨ ਕਰਿ ਕਾਲੁ ਸੰਤਾਏ ॥ ਮਰਣੁ ਲਿਖਾਇ ਮਭਲ ਮਹਿ ਆਏ ॥

ਜਨਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਦੁਬਿਧਾ ਧੋਵੈ ॥ ਆਪੁ ਨ ਚੀਨਸਿ ਭ੍ਰਮਿ ਭ੍ਰਮਿ^੬ ਰੋਵੈ ॥੬॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹਾਂ ਪੁਰਖਾ ! ਜੇ ਅਨੇਕ ਜਤਨ ਕਰੈ, ਤਪਸਿਆ ਭਗਤੀ ਅਨੇਕ
ਸਿਮਰਣ ਪੁੰਨ ਦਾਨੁ ਕਰੈ, ਤਬ ਏਸ ਕਉ ਕਾਲ ਛੋੜਤਾ ਨਾਹੀ । ਕਿਉਂ ਜਿ ਏਹੁ ਮਰਣੁ ਹੀ ਲਿਖਾਇ ਕਰਿ ਈਹਾਂ
ਆਇਆ ਹੈ, ਸਿ ਲਿਖਿਆ ਕਿਉ ਕਰਿ ਮੁੜੈ । ਜੇ ਹੁਕਮੁ ਠਾਕੁਰ ਕਾ ਹੈ ਸਿ ਏਹੁ ਲਿਖਿਆ ਮੁੜਦਾ ਨਾਹੀ ।
ਜਿ ਮਰਣੁ ਲਿਖਾਇ ਕਰਿ ਆਇਆ ਹੈ । ਪਣੁ ਪੁਰਖਾ ਏਹੁ ਜਿ ਮਨੁਖ ਕਾ ਜਨਮੁ ਏਨਿ ਪਾਇਆ ਹੈ ਸਿ ਏਹੁ ਮਹਾ
ਪਦਾਰਥੁ ਰਤਨੁ ਜਨਮੁ ਏਨਿ ਪਾਇਆ ਹੈ । ਜੇ ਦੁਬਿਧਾ ਦੂਰਿ ਕਰੈ ਤਬ ਏਸਿ ਕਉ ਅਮਰ ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ।
ਫਿਰਿ ਅਜੂਨੀ ਹੋਇ ਮਰੈ ਨਾਹੀ । ਠਾਕੁਰ ਕੈ ਧਾਮਿ ਵਾਸਾ ਪਾਵੈ । ਪਣੁ ਪੁਰਖਾ ਏਹੁ ਦੁਬਿਧਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਭ੍ਰਮਿ
ਭ੍ਰਮਿ ਫਿਰਿ ਜੂਨੀ ਮਹਿ ਆਵਤਾ ਹੈ । ਜਬ ਸਮਝੈ ਆਪ ਕਉ ਤਬ ਏਹੋ ਅਜੂਨੀ ਹੋਇ । ਜੈਸਾ ਏਨਿ ਜਨਮੁ
ਪਾਇਆ ਹੈ । ਪਣੁ ਭ੍ਰਮਿ ਭ੍ਰਮਿ ਕਰਿ ਧੋਵਤਾ ਹੈ ਜਨਮੁ” । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਏਸ ਕੀ ਜਿ ਦੁਬਿਧਾ ਜਾਇ ਜਿ ਕਿਉ ਕਰਿ

^੧ਉਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਅਨੰਦ ਦਾ ਮੂਲ (ਮੁੱਢ) ਅਨਾਥਾ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਥ, ਅਥਵਾ ਮਾਲਿਕ ਕੋਈ ਨਹੀਂ)
ਆਧਾਰ (ਆਸਰਾ) ਹੈ । ^੨ਗੁਰਮੁਖ (ਸਤਿਪੁਰਸ਼) ਭਗਤੀ ਤੇ ਸਹਿਜ (ਗਿਆਨ) ਕਰਕੇ ਉਸ ਦਾ ਵਿਚਾਰ

ਰੂਪ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ । ^੩ਭਗਤ ਵਤਸਲ = ਭਗਤਾਂ ਉਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਭਾਵ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ । ^੪ਅਜਾਈ
(ਐਵੇਂ) ਨਹੀਂ । ^੫ਸਕੀਏ । ^੬ਕਿਹਤਾ ਤਰੀਕਾ ਹੈ । ^੭ਦੁਰਿਤਾਪਣ । ^੮ਆਪਣੇ ਆਪੇ

(ਆਤਮਾ) ਨੂੰ ਇਹ ਅਗਿਆਨੀ ਜੀਵ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ (ਚੀਨਦਾ) ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਭ੍ਰਮਿ ਭ੍ਰਮਿ (ਭੌਂ ਭੌਂ ਕੇ, ਮੁਤ ਮੁਤ ਕੇ)
ਅਨੇਕ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਪੈਂਦਾ ਤੇ ਰੋਂਦਾ ਹੈ ।

ਜਾਇ ? ਏਹੁ ਜਿ ਅਜੋਨੀ ਹੋਇ ਜਿ ਕਿਉ ਕਰਿ ਹੋਇ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ,
“ਏ ਪੁਰਖਹੁ !

ਕਹਤਉ ਪੜਤਉ ਸੁਣਤਉ ਏਕ^੧ ॥ ਧੀਰਜ ਧਰਮੁ ਧਰਣੀ ਧਰ ਏਕ^੨ ॥

ਜਤੁ ਸਤੁ ਸੰਜਮੁ ਰਿਦੇ ਸਮਾਏ ॥ ਚਉਥੇ ਪਦ^੩ ਕਉ ਜੇ ਮਨੁ ਪਤੀਆਏ ॥੭॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥੁ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹਾਂ ਪੁਰਖਾ ! ਏਕੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪੜੈ, ਏਕੁ ਹੀ ਨਾਮੁ ਸੁਣੈ, ਅਰੁ ਧਰਮ ਕਾ ਅੰਦਰਿ ਧੀਰਜੁ ਪਕੜੈ। ਧਰਮੁ ਆਪਣਾ ਛੱਡੈ ਨਾਹੀ। ਏਕ ਨਿਰੰਜਨ ਪੁਰਖ ਕੀ ਏਕ ਪਕੜੈ। ਜਤੁ ਅਰੁ ਸਤੁ ਸੰਜਮੁ ਰਿਦੇ ਮਹਿ ਟਿਕਾਏ ਰਾਖੈ, ਤਬ ਚਉਥੇ ਪਦੁ ਕਉ ਜਾਇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ। ਤਬ ਏਸ ਕਾ ਆਵਣੁ ਜਾਣੁ ਮਿਟੈ, ਏਹੁ ਜੀਉ ਅਜੋਨੀ ਹੋਇ ਇਸੁ ਸੰਜਮਿ ਕਰਿ ਕਰਿ। ਬੋਲਹੁ ਪੁਰਖਹੁ ! ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾਰ”।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਏਹੁ ਜਿ ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਇ ਜਿ ਕਿਉ ਕਰਿ ਹੋਇ ? ਜਿਤੁ ਏਸੁ ਕਉ ਮੈਲੁ ਨਾ ਲਾਗਈ ? ਅਰੁ ਏਸ ਕਾ ਭ੍ਰਮੁ ਜਾਇ, ਜਿ ਕਿਉ ਕਰਿ ਜਾਇ ? ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਮੂਰਤਿ ਕਾ ਧਿਆਨੁ ਕਰੈ ਜਿ ਕਿਉ ਕਰਿ ਕਰੈ ? ਏਹੁ ਜਿ ਜਾਚੈ ਜਿ ਕਵਨ ਸਿਫਤਿ ਕਰਿ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਨਾਮੁ ਜਾਚੈ ?”
ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ :

ਸਾਚੇ ਨਿਰਮਲ ਮੈਲੁ ਨ ਲਾਗੈ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ^੪ ਭਰਮ ਭਉ ਲਾਗੈ ॥

ਸੂਰਤਿ ਮੂਰਤਿ ਆਦਿ ਅਨੂਪੁ ॥ ਨਾਨਕੁ ਜਾਚੈ ਸਾਚੁ ਸਰੂਪੁ ॥੮॥^੫

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥੁ:—

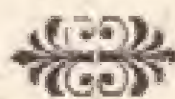
ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹਾਂ ਪੁਰਖਾ ! ਜਬ ਏਹੁ ਵੈਆ^੬ ਹੀ ਮਹਿ ਰਹੈ ਤਬ ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਇ। ਸਚਿ ਸਾਥਿ ਏਸੁ ਕਉ ਮੈਲੁ ਨਾਹੀ ਲਗਤੀ। ਪਰੁ ਏਹੁ ਝੂਠਿ ਸਾਥਿ ਮੈਲੁ ਭਰੀਤਾ^੭ ਹੈ। ਅਰਿ ਗੁਰੂ ਕੈ ਸਬਦਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਏਸ ਕਾ ਭਰਮ ਭਾਗਤਾ ਹੈ। ਆਦਿ ਪੁਰਖੁ ਜਿ ਹੈ ਜਿ ਤਿਸ ਕੀ ਅਨੂਪੁ ਸੂਰਤਿ^੮ ਅਰੁ ਮੂਰਤਿ ਹੈ, ਤਿਸ ਕਾ ਧਿਆਨੁ ਕਰੈ। ਓਹੁ ਜਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਹੈ ਜਿ ਸਚ ਕਾ ਸਰੂਪੁ ਹੈ, ਉਸ ਕਾ ਨਾਮੁ ਸਚੁ ਹੈ। ਉਸ ਹੀ ਸਚ ਕੀ ਸਿਫਤਿ ਕਰੈ। ਸਚ ਹੀ ਕਉ ਸਲਾਹੈ, ਸਚ ਹੀ ਕਉ ਮਾਂਗੈ। ਸਚ ਹੀ ਕੀ ਸਰਨੀ ਪੜੈ, ਸਚ ਹੀ ਕਉ ਜਾਨੈ, ਸਚ ਹੀ ਕਉ ਮਾਨੈ, ਸਚ ਹੀ ਮੰਉ ਜਾਇ ਪਹੁੰਚੈ। ਸਚੁ ਹੀ ਬੋਲੈ, ਸਚੁ ਹੀ ਹੋਇ”। ਤਬ ਉਨਹੁ ਨਮਸਕਾਰੁ ਕੀਆ ਜਿ “ਧੰਨੁ ਹੋ ਨਾਨਕੁ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ, ਵਾਹਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ”।

ਸਲੋਕੁ ॥

ਭ੍ਰਮੁ ਮੋਹੁ ਮਨ ਤੇ ਕਟੀਏ, ਲਬੁ ਲੋਭੁ ਅਹੰਕਾਰੁ॥

ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਿਮਰੀਐ, ਪਾਵਹੁ ਮੋਖੁ ਦੁਆਰੁ ॥ ੧ ॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ। ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੮੨ ॥

^੧ਕਹਿੰਦਾ, ਪੜ੍ਹਦਾ, ਸੁਣਦਾ ਇਕੋ ਨੂੰ ਹੀ ਹੈ। ^੨ਜੇ ਇਹ (ਜੀਵ) ਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲ ਧੀਰਜ ਦਾ ਧਰਮ ਧਾਰਣ ਕਰ ਕੇ ਇਕੋ ਧਰਣੀਧਰ (ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ) ਏਕ (ਸਹਾਰਾ) ਲੈ ਲਵੇ।

^੩ਸਹਿਜ (ਗਿਆਨ) ਦੀ ਪਦਵੀ, ਅਰਥਾਤ-ਨਿਰਬਾਣ ਪਦ। ^੪ਉਪਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ। ^੫ਇਹ ਸ਼ਬਦ

ਧਨਾਸਰੀ ਮ: ੧ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਅਸਟਪਦੀ ਹੈ। ^੬ਦਯਾ, ਰਹਿਮ। ^੭ਭਰੀ ਦਾ। ^੮ਉਪਮਾ

ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਬਕਲ। ^੯ਇਹ ਸ਼ਲੋਕ ਮੋਖੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ।

ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਦਾ ਖੰਡਣ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਪ੍ਰਯਾਗ ਵਿਚ)

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਗੰਗਾ ਜੀ ਹਰਿਦੁਆਰ ਕੇ ਵੇਸਾਖੀ ਕੇ ਨਾਵਣ ਕਾ ਕਉਤਕ¹ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਅਗਮ² ਕਉ ਚਲਿਆ। ਤਬ ਜਾਤੇ ਜਾਤੇ ਪੂਰਬ ਕੀ ਧਰਤੀ ਪਿਰਾਤਿ³ ਜਾਇ ਨਿਕਲੇ। ਤਬ ਤਹਾਂ ਗੰਗਾ ਜਮਨਾ ਸੁਰਸਤੀ ਤ੍ਰਿਬੇਣੀ ਸੰਗਮੁ ਹੈ ਤਿਸੁ ਉਪਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਜਾਇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਛਏ। ਤਬ ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਪਾਤਿ ਆਇ ਜੁਤਿ ਗਏ। ਆਗੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਾ ਨਾਮੁ ਜਹਾ ਕਹਾ⁴ ਪ੍ਰਗਟਿ-ਪ੍ਰਸਿਧਿ ਥਾ। ਸੋ ਜਹਾ ਲੋਗਹੁ-ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਾ ਨਾਮੁ ਸੁਣਿਆ, ਤਹਾ ਸਭਿ ਲੋਗ ਆਇ ਚਰਨੀ ਲਾਗੇ। ਤਬ ਏਕਿ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕ ਆਏ, ਤਿਨਹੁ ਆਇ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਉ ਰਾਮ ਰਾਮ ਕਰੀ, ਨਮਸਕਾਰੁ ਕੀਆ ਅਰੁ ਪਰਦਖਣਾ⁵ ਦੇ ਕਰਿ, ਚਰਨ ਬੰਦਨਾ⁶ ਕਰਿ ਕੇ ਬੈਠਿ ਗਏ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਉਨਾ ਕਉ ਬਹੁਤੁ ਭਾਉ-ਪ੍ਰੀਤਿ ਸਾਥਿ ਲਾਗਾ ਬੁਲਾਵਣੇ। ਤਬ ਓਇ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੇ ਅੰਬਿਤ ਬਚਨ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਹੁਤੁ ਹਰਖਵੰਤ⁷ ਛਏ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਉਨਾ ਸਾਥਿ ਲਾਗਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀਆ ਬਾਤਾ ਕਰਨੇ। ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, ਗੁਰਦੇਵ ਜੀ! ਅਬ ਤੂੰ ਖੁਸੀ ਕੈ ਘਰਿ ਬਾਤਾ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਏਕ ਬਾਤ ਹਮ ਕਉ ਪੂਛਨੀ ਹੈ ਜੋ ਤੂੰ ਆਗਿਆ ਕਰਹਿ ਤਉ ਬੇਨਤੀ ਕਰਹਿ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਪੁਰਖਹੁ! ਕਿਛੁ ਤੁਮਹੁ ਕਾਈ ਬਾਤ ਪੂਛਨੀ ਹੈ ਜੋ ਨਿਸੰਕ⁸ ਹੋਇ ਕੈ ਪੂਛਹੁ, ਮੈ ਖੁਸੀ ਹੋ, ਤੁਮ ਮੰਕੋਰ ਮਤੁ ਕਰਹੁ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ ਆਗਿਆ ਸਾਥਿ ਬੋਲਿ ਉਠੇ ਜਿ, “ਗੁਰਦੇਵ ਜੀ! ਹਮਾਰੀ ਏਹੁ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਜਿ ਜੀ, ਏਕਿ ਐਸੇ ਹਨੀ ਜੀਅ ਹੋਨਿ ਜਿ ਸਿਰਿ ਕਲਵੜੁ ਧਰਾਵਤੇ⁹ ਹੈਂ ਅਰੁ ਦੇਹ ਤਿਆਗਤੇ ਹੈ, ਐਸਾ ਦੁਖ ਸਹਤੇ ਹੈ; ਅਰੁ ਇਕਿ ਦੇਹ ਕਉ ਸੁਖੀ ਰਾਖਤੇ ਹੈ, ਕਹਤੇ ਹੈ ਜਿ ਆਤਮਾ ਰਾਮੁ ਹੈ, ਹਮ ਇਸੁ ਕਉ ਦੁਖ ਨਾਹੀ ਵੇਤੇ, ਏਹੀ ਰਾਮੁ ਹੈ। ਅਰੁ ਇਕਿ ਤਪਸਿਆ ਕਰਤੇ ਹੈ, ਅਰੁ ਇਕਿ ਅਗਨਿ ਤਪੁ ਕਰਤੇ ਹੈ, ਇਕਿ ਜਲੁ ਤਪੁ ਕਰਤੇ ਹੈ; ਇਕਿ ਮੂੰਡੁ ਮੁਢਾਇ ਕਰਿ ਦੇਸੰਤਰੀ ਭ੍ਰਮਤੇ ਹੋਨਿ, ਅਰੁ ਇਕ ਨਾਗੇ ਹੀ ਰਹਤੇ ਹੈ, ਇਕਿ ਸੰਗਲੁ ਗਲਿ ਬਾਹਿ ਕਰਿ ਫਿਰਤੇ ਹੈ; ਇਕਿ ਉਰਧੁ ਤਪੁ¹⁰ ਕਰਤੇ ਹੈ, ਇਕਿ ਬੈਠੇ ਹੀ ਰਹਤੇ ਹੈ, ਇਕਿ ਛਿਰਿਆ ਹੀ ਕਰਤੇ ਹੈ, ਇਕਿ ਉਦਿਆਨ¹¹ ਹੀ ਮਹਿ ਰਹਤੇ ਹੈ, ਨਗਰੀ ਮਹਿ ਨਾਹੀ ਵੜਤੇ, ਅਰੁ ਇਕਿ ਨਗਰੀ ਹੀ ਮਹਿ ਰਹਤੇ ਹੈ, ਬਾਹਰਿ ਜਾਤੇ ਹੀ ਨਾਹੀ ਜੀ, ਅਨੇਕ ਮੇਵਾ ਹੀ ਅਰੁ ਅਨੇਕ ਮੇਵਾ ਕਰਣ ਹਾਰੇ ਹੈ ਜੀ, ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਕਿਸੁ ਮੇਵਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਮਿਲਤਾ ਹੈ ਜੀ? ਤੁਮ ਕਿਰਪਾਲੁ ਹੋਇ ਹਮ ਕਉ ਸਮਝਾਇ ਦੇਹੁ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਉਪਦੇਸੀ¹² ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਸਲੋਕੁ।¹³

ਨਾ ਸਤਿ¹⁴ ਦੁਖੀਆ ਨਾ ਸਤਿ ਸੁਖੀਆ ਨਾ ਸਤਿ ਪਾਣੀ ਜੰਤ ਫਿਰਹਿ ॥

¹ਕੋਤਕ, ਤਮਾਸ਼ਾ।

²ਭਾਵ-ਅੰਗੇ।

³ਪ੍ਰਯਾਗ (ਤੀਰਥ) ਸੰਯੁਕਤ ਪ੍ਰਾਂਤ (ਯੂ. ਪੀ.)

ਵਿਚ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਜ ਕਲ ਅਲਾਹਾਬਾਦ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

⁴ਜਿੱਥੇ ਕਿਤੇ, ਭਾਵ ਹਰ ਥਾਂ।

⁵ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ।

⁶ਪੈਰਾਂ ਤੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣਾ।

⁷ਪ੍ਰਮੋਦ, ਖੁਸ਼ੀ।

⁸ਸੰਕਾ ਰਹਿਤ ਹੋ ਕੇ, ਨਿਸੰਕ।

⁹ਕਾਂਢੀ

(ਬਨਾਰਸ) ਜਾਂ ਕੇ ਕਲਵੜੁ (ਆਰੇ ਨਾਲ ਚਿਰ ਜਾਣਾ), ਯਥਾ:- “ਕਹਾਂ ਭਯੋ ਜੋ ਪੈ ਕਲਵੜੁ ਲਿਯੋ ਕਾਸੀ ਬੀਚ, ਚੀਰ ਚੀਰ ਚੋਰਣਾ ਕੁਠਾਰਨ ਜੋ ਮਾਰ ਹੀ.....।” ੧੩। ੯੩। (ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ, ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ)

¹⁰ਉਲਟੇ (ਮੁਧੇ ਸਿਰ) ਹੋਕੇ ਤਪ ਕਰਨਾ।

¹¹ਜੰਗਲ।

¹²ਉਪਦੇਸ਼ ਰੂਪ।

¹³ਰਾਮਕਲੀ ਕੀ

ਵਾਰ, ੧੨ਵੀਂ ਪਉੜੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਸਲੋਕ, ਮ: ੧ ॥

¹⁴ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਤਿ (ਸਿੱਧੀ) ਦੁਖ ਹੋਣ ਵਿਚ,

ਭਾਵ--ਕਸ਼ਟ ਝੱਲਣ ਵਿਚ।

ਨਾ ਸਤਿ ਮੂੰਡ ਮੁੰਡਾਈ ਕੋਸੀ ਨਾ ਸਤਿ ਪਤ੍ਰਿਆ ਦੇਸ ਫਿਰਹਿ ॥
 ਨਾ ਸਤਿ ਰੁਖੀ ਬਿਰਖੀ ਪਥਰ ਆਪੁ ਤਛਾਵਹਿ^੧ ਦੁਖੁ ਸਹਹਿ ॥
 ਨਾ ਸਤਿ ਹਸਤੀ ਬਧੇ ਸੰਗਲ ਨਾ ਸਤਿ ਗਾਈ ਘਾਹੁ ਚਰਹਿ^੨ ॥
 ਜਿਸੁ ਹਥਿ ਸਿਧਿ ਦੇਵੈ ਜੇ ਸੋਈ, ਜਿਸਨੋ ਦੇਇ ਤਿਸੁ ਆਇ ਮਿਲੈ ॥
 ਨਾਨਕ ਤਾ ਕਉ ਮਿਲੈ ਵਡਾਈ ਜਿਸੁ ਘਟ ਭੀਤਰਿ ਸਬਦੁ ਰਵੈ^੩ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

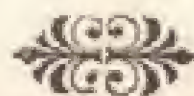
ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਭਾਈ ! ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਪਿਆਰਿਅਹੁ ਜੀ ! ਜਿ ਕੋਈ ਕਹੈ ਜਿ ਦੁਖ ਹੀ ਦੁਖ ਮਹਿ ਰਹੈ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਮਿਲਤਾ ਹੈ ਤਉ ਦੁਖ ਕਰਿ ਕਰਿ ਭੀ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਨਾਹੀ ਮਿਲਤਾ । ਅਰੁ ਜੇ ਕੋਈ ਕਹੈ ਜਿ ਕਾਇਆ ਰਖ ਤੇ ਧਰਮ ਕਾਇਆ ਕੀ ਪ੍ਰਤਪਾਲ ਕਰਉ, ਆਤਮੇ ਕਉ ਭੰਚਾਵਉ^੧, ਤਉ ਭੀ ਰਾਮੁ ਨਾਹੀ ਪਾਈਤਾ । ਅਰੁ ਜੇ ਕਹੈ ਜਲ ਤਪੁ ਕਰਉ ਤਉ ਭੀ ਨਾਹੀ ਮਿਲਤਾ । ਅਰੁ ਜੇ ਕੋਈ ਕਹੈ ਜਿ ਹਉ ਮੂੰਡ ਮੁੰਡਾਇ ਕਰਿ ਦੇਸਤਰਿ ਫਿਰਉ ਮਤੁ^੨ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਪਾਈਐ, ਤਉ ਭੀ ਨਾਹੀ ਪਾਈਤਾ । ਅਰੁ ਜੇ ਕੋਈ ਕਹੈ ਜਿ ਹਉ ਰੁਖੀ ਬਿਰਖੀ ਰਹਉ, ਮਤੁ ਪਾਈਐ, ਤਉ ਭੀ ਨਾਹੀ ਪਾਈਤਾ । ਅਰੁ ਜੇ ਕੋਈ ਸਿਰਿ ਕਲਵਤੁ ਪਥਰ ਸਾਥਿ ਆਪਣੀ ਦੇਹੀ ਤਛਾਵਹਿ ਤਉ ਭੀ ਨਾਹੀ ਪਾਈਤਾ । ਅਰੁ ਜੇ ਕੋਈ ਦੇਹੀ ਕਉ ਸੰਗਲ ਮੇਲੇ ਅਰੁ ਤਿਣ ਧਾਰੀ ਹੋਇ ਰਹੈ^੩ ਤਾ ਭੀ ਨਾਹੀ ਪਾਈਤਾ । ਜਿਸੁ ਕੇ ਹਾਥਿ ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਨਉਨਿਧਿ ਹੈ ਜੇ ਓਹੁ ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਕੋ ਦੇਇ ਤਉ ਆਪੇ ਆਇ ਕਰਿ ਮਿਲੈ ਅਰੁ ਆਪਿ ਹੀ ਦੇਇ, ਅੰਤ ਦਰਗਹ ਵਡਿਆਈ ਤਿਸਹੀ ਕਉ ਹੈ ਜਿਸ ਕੇ ਅੰਤਰਿ ਸਬਦੁ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਰਮਿਆ ਹੈ । ਸੋਈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਅਰੁ ਉਸ ਹੀ ਕਾ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਜਿਸੁ ਕੇ ਅੰਤਰਿ ਨਾਮੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਬਸੈ । ਅਹਿਨਿਸਿ ਪ੍ਰੇਮ ਸਾਥਿ ਕੀਰਤਨੁ ਕਰੈ ਸੋਈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਉ ਪਾਵੈ ਅਰੁ ਤਿਸ ਹੀ ਕਉ ਪਰਮੇਸੁਰ ਮਿਲੈ । ਹੋਰਤੁ ਉਪਾਇ ਕਿਤੇ ਨਾਹੀ ਪਾਈਤਾ ਭਾਵੈ ਕੋਟ ਜਤਨ ਕਰਉ । ਜਬ ਆਪੇ ਹੀ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰੈ ਅਰੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਅਰੁ ਗੁਰ ਕੇ ਸਬਦਿ ਸਾਥਿ ਇਸੁ ਕਾ ਮਨੁ ਰਵੇ, ਤਬ ਓਹੁ ਸ੍ਰੀ ਮਹਾਰਾਜੁ ਇਸੁ ਕਉ ਮਿਲੈ” । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

ਸਲੋਕੁ^੪ ॥

ਜਿਸ ਕੇ ਅੰਤਰਿ ਹਉ ਬਸੈ ਤਿਸੁ ਅੰਤਰਿ ਹਉ^੫ ਨਾਹਿ ॥

ਦਾਸ ਨਾਨਕੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਣੀਐ ਰਵਿ^੬ ਰਹਿਓ ਸਰਬ ਮਾਹਿ ॥ ੧ ॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ ਸਤਿਗੁਰੂ । ਰਾਮ ਸਤਿ ਗੁਰੂ ਸਤਿ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੪੩ ॥

^੧ਕਟਾਉਂਦੇ ਹਨ । ^੨ਜੇ ਘਰ ਹਾਥੀ ਸੰਗਲਾਂ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹੋਣ ਤੇ ਗਊਆਂ ਦੇ ਵੱਗ ਫਿੜਦੇ ਹੋਣ, ਤਾਂ ਇਸ ਐਸਵਟਜ ਵਿਚ ਵੀ ਸਿੱਧੀ ਨਹੀਂ ਹੀ । ^੩ਜਿਸ ਦੇ ਘਟਿ (ਅੰਤਰਾਤਮੇ ਵਿਚ) ਬਸਦ (ਨਾਮ) ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਵਸਿਆ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਅਸਲ ਉਸੇ ਨੂੰ ਇਹ ਰਿੱਧਿ ਸਿੱਧਿ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਕਰਤਾਰ ਵਲੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ।
^੪ਰਜਾਵਾਂ, ਖੁਆ-ਪਿਲਾ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਕਰਾਂ । ^੫ਬਾਇਦ । ^੬ਘਾਹ ਫੂਸ (ਤਿਣ) ਖਾ ਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਨਾ ।
^੭ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ । ^੮ਹਉਮੈਂ, ਹੰਕਾਰ, ਅਭਿਮਾਨ । ^੯ਵਿਆਪ ।

(ੳ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਬਨਾਰਸ ਵਿਚ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ)

ਤਬ ਪਿਰਾਗ ਤੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਨਾਰਸੀ^੧ ਨਗਰ ਮਹਿ ਜਾਇ ਪੁਪਤ ਹੁਏ । ਤਬ ਜਬ ਉਹਾ ਦੇਖੈ ਤਬ ਬਨਾਰਸੀ ਕੇ ਬਿਖੈ ਪਾਂਡਿਤ ਪੁਸਤਕ ਪੜਤੇ ਹੈ ਅਰੁ ਬਾਬੇ ਕੇ ਜਿ ਸਾਬਿ ਬੇ ਤਿਨਹੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜੇ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਏਹਿ ਪੁਸਤਕ ਪੜਤੇ ਹੈ, ਮਿ ਏਨ ਕਉ ਕਉਣੁ ਪੁੰਨ ਹੈ ਜੀ ? ਏਹੁ ਕਿਆ ਪਾਵਹਿਗੇ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ! ਉਸ ਕੀ ਗਹਣ ਗਤਿ^੨ ਓਹੀ ਜਾਣੈ ਜੇ ਕਿਛੁ ਕਰਤਾ ਹੈ । ਸੁ ਹੋਰੁ ਕੋਈ ਕਿਆ ਜਾਣੈ ਉਸੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਗਹਣ ਗਤਿ ?” ਤਬ ਉਨਹੁ ਸੇਵਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਮੈ ਤਉ ਤੁਮ ਹੀ ਗਹਣਗਤਿ ਜਾਣਹਾਰੇ ਹੋ, ਹੋਰੁ ਕਵਣੁ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਉਸੁ ਪਰਥਾਇ ਸਲੋਕ^੩ ਕੀਆ:—

ਪਤਿ ਪਤਿ ਗਡੀ ਲਦੀਅਹਿ ਪਤਿ ਪਤਿ ਭਰੀਅਹਿ ਸਾਬ ॥
ਪਤਿ ਪਤਿ ਬੇੜੀ ਪਾਈਐ ਪਤਿ ਪਤਿ ਗਡੀਅਹਿ ਖਾਤ ॥
ਪਤੀਅਹਿ ਜੇਤੇ ਬਰਸ ਬਰਸ ਪਤੀਅਹਿ ਜੇਤੇ ਮਾਸ ॥
ਪਤੀਅਹਿ ਜੇਤੀ ਆਰਜਾ ਪਤੀਅਹਿ ਜੇਤੇ ਨਾਸ ॥
ਨਾਨਕ ਲੇਖੈ ਇਕ ਗਲ ਹੋਰ, ਹਉਮੈ ਬਖਣਾ ਬਾਖ ॥੧॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਪੁਰਖਾ ! ਏਹੁ ਤਉ ਪੜਤੇ ਹੈ, ਪਣੁ ਜੀ ਜੇ ਪਤਿ ਪਤਿ ਗਡੀ ਲਦਨਿ, ਪਤਿ ਪਤਿ ਜਿਤਨੇ ਖਾਤ ਹੈ ਏਤਨੇ ਹੀ ਭਰੀਅਹਿ, ਅਰੁ ਪਤਿ ਪਤਿ ਜਿਤਨੇ ਸਾਬ ਹੈ ਏਤਨੇ ਹੀ ਲਦੀਅਹਿ, ਜੇ ਪਤਿ ਪਤਿ ਜਿਤਨੇ ਬੇੜੇ ਦਰੀਆਵ ਕੇ ਏਤਨੇ ਲਦੀਅਹਿ ਜਿਤਨੇ ਵਰਸ ਮਾਸ ਹੈ, ਏਤਨੇ ਤੋੜੀ ਪੜਤੇ ਹੀ ਟਹੀਐ, ਅਰੁ ਜਿਤਨੀ ਆਰਜਾ ਜੀਵੈ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਪੜਤਾ ਹੀ ਰਹੈ, ਤਬ ਲੇਖੇ ਨਾ ਪਵਈ, ਓਹੁ ਜਿ ਲੇਖੇ ਪਵਣ ਵਾਲੀ ਵਸਤੁ ਹੈ ਜਿ ਇਕ ਗਲਿ ਹੈ, ਨਾ ਓਹੁ ਹੋਵੈ ਨਾ ਬਾਇ ਪਵੈ, ਓਸੁ ਏਕ ਬਾਤ ਬਿਨਾ ਸਭੁ ਬਖਣਾ^੪ ਹੈ ਜਿ ਪੜਤਾ ਹੈ, ਤਉ ਹਉਮੈ ਕਾ ਪਤਿਆ ਥਾਇ ਨਾਹੀ ਪੜਤਾ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਉ ਉਨਹੁ ਸੇਵਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ “ਜੀ, ਓਹੁ ਜਿ ਏਕ ਬਾਤ ਹੈ ਸੁ ਕਵਣੁ ਹੈ ਜਿਸੁ ਬਿਨਾ ਏਹੁ ਪਤਿਆ-ਗੁਤਿਆ ਬਾਇ ਨਾਹੀ ਪੜਤਾ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਰੇ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ! ਏਹੁ ਬਾਤੁ ਤੁਮਹੁ ਸੈਸਾਰ ਕੀ ਸੁਣੀ ਹੈ ਜਿ ‘ਸੈਈ ਬਾਤੀ’ ਇਕ ਗਲਿ, ਸੋ ਕਵਣੁ ਹੈ ?” ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਸੁਣੀ ਹੈ ਏਹੁ ਬਾਤ ਜਿ ਸੈਈ ਗਲੀ ਇਕ ਗਲਿ ਹੈ, ਪਣੁ ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਸਮਝੀ ਨਾਹੀ ਜਿ ਕਿਆ ਕਹਤੇ ਹੈ ਜਿ ਸੈਈ ਗਲੀ ਇਕ ਗਲਿ ਕਵਣੁ ਹੈ ? ਪਣੁ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਤੁਮਿ ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਕੈ ਸਮਝਾਇ ਦੇਹੁ ਜੀ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਣਿਹੋ ਪੁਰਖਾ ! ਸਉ ਗਲਾ ਝੂਠ ਦੀ ਨ ਇਕ ਗਲਿ ਸਚੁ ਦੀ । ਜਬ ਲਗੁ ਸਚੁ ਆਤਮੇ ਨਾ ਆਵੈ ਤਬ ਲਗੁ ਸਭੁ ਸੇਵਾ, ਚਾਕਰੀ, ਪੜਨਾ, ਸੁਨਣਾ ਝੂਠੁ ਹੈ । ਜਬ ਸਚਾ ਹੋਇ ਤਬ ਏਸ ਕਾ ਕੀਆ ਕਮਾਇਆ ਬਾਇ ਪੜੈ, ਕਿਉ ਜਿ ਇਕੁ ਸੁਇਨਾ, ਹੋਰੁ ਸੁਗੰਧੁ, ਇਕੁ ਮਛਾ ਹੋਰੁ ਕਰਤੂਤਿ ਸੇਵਾ ਭਲੀ ਕਰੈ; ਤਿਸ ਕੀ ਕਥਾ ਮਹਾ ਉਤਮ ਹੋਇ” । ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਓਹਿ ਜਿ ਕਲਿ ਮਹਿ

^੧ਬਨਾਰਸ (ਕਾਸ਼ੀ) ।
ਪਹਿਲਾ ਸਲੋਕ । ਮ: ੧ ॥

^੨ਗੰਭੀਰ ਗਤਿ, ਭੁੰਘੀ ਗੱਲ ।
^੪ਬਖ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ।

^੩ਵਾਰ ਆਸਾ, ਨੌਵੀਂ ਪਉੜੀ ਦਾ
^੪ਸੋ ਗਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ।

ਕਿਛੁ ਕਮਾਤੇ ਹੈ, ਨਿਰਾਹਾਰ ਰਹਤੇ ਹੈ, ਲਿਖਤੇ-ਪੜਤੇ ਹੈ, ਅਰੁ ਉਪੇਤਾਣੇ¹ ਫਿਰਤੇ ਹੈ। ਦਿਖਾ ਜੀ, ਉਨ ਕੀ ਕਵਣੁ ਗਤਿ ? ਉਨ ਕਾ ਉਧਾਰੁ ਜਿ ਹੋਇ ਸਿ ਕਿਉ ਕਰਿ ? ਕਿਤੁ ਹੋਤੁ ਸੇਵਾ, ਕਿਤੁ ਬੀਚਾਰਿ, ਕਿਤੁ ਘਾਲਿ ਹੋਇ, ਜਿਉ ਹੈ ਤਿਉ ਸਮਝਾਇ ਦੇਹੁ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਲੋਕੁ² ਕੀਆ ਜਿ:-

ਲਿਖਿ ਲਿਖਿ ਪੜਿਆ, ਤੇਤਾ ਕਤਿਆ ॥ ਬਹੁ ਤੀਰਥ ਭਵਿਆ³ ਤੇਤੋ ਲਵਿਆ⁴ ॥
ਬਹੁ ਭੋਖੁ ਕੀਆ, ਦੇਹੀ ਦੁਖੁ ਦੀਆ ॥ ਸਹੁ ਵੇ ਜੀਆ ਅਪਣਾ ਕੀਆ ॥
ਅੰਨੁ ਨ ਖਾਇਆ, ਸਾਦੁ ਗਵਾਇਆ ॥ ਬਹੁ ਦੁਖੁ ਪਾਇਆ, ਦੂਜਾ ਭਾਇਆ ॥
ਬਸਤੁ ਨ ਪਹਿਰੈ, ਅਹਿਨਿਸਿ⁵ ਕਹਰੈ ॥ ਮੋਨਿ ਵਿਗੁਤਾ⁶ ਕਿਉ ਜਾਗੈ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਸੁਤਾ ॥
ਪਗ ਉਪੇਤਾਣਾ⁷, ਅਪਣਾ ਕੀਆ ਕਮਾਣਾ ॥ ਅਲੁਮਲੁ⁸ ਖਾਈ, ਸਿਰਿ ਛਾਈ ਪਾਈ⁹ ॥
ਮੂਰਖਿ ਅੰਧੈ ਪਤਿ ਗਵਾਈ ॥ ਵਿਨੁ ਨਾਵੈ ਕਿਛੁ ਬਾਇ ਨ ਪਾਈ ॥
ਰਹੈ ਬੇਬਾਣੀ¹⁰, ਮਤੀ ਮਸਾਣੀ ॥ ਅੰਧੁ ਨ ਜਾਣੈ ਫਿਰਿ ਪਛੁਤਾਣੀ ॥
ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੇਟੈ¹¹ ਜੋ ਸੁਖੁ ਪਾਏ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਮੰਨਿ ਵਸਾਏ ॥
ਨਾਨਕ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਜੋ ਪਾਏ ॥ ਆਸ ਅੰਦੇਸੇ ਤੇ ਨਿਹਕੇਵਲੁ¹² ਹਉਮੈ ਸਬਦਿ ਸਲਾਏ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਣਿਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਾ ! ਜਿਤਨਾ ਏਹਿ ਲਿਖਤੇ ਪੜਤੇ ਹੈ ਏਤਨਾ ਹੀ ਏਸੁ ਕੰਉ ਧੋਖਾ ਹੈ, ਅਰੁ ਜਿਤਨਾ ਏਹਿ ਤਰ ਤੀਰਥ ਭਵਤਾ ਹੈ ਤਿਤਨਾ ਏਹੁ ਲਵਤਾ¹³ ਹੈ ਅਰੁ ਭਵਤਾ¹⁴ ਹੈ। ਜਿਤਨੇ ਭੋਖ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਦੇਹੀ ਕੰਉ ਦੁਖੁ ਦੇਤਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਜੀਆ ਦੁਖੁ ਸਹਤਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਕੰਉ ਮੂਲੁ ਖਾਤੇ ਹੈ ਅਰੁ ਸਿਰ ਮਹਿ ਧੂਤਿ ਬਾਹਤੇ ਹੈ। ਅੰਨੁ ਨਾਹੀ ਖਾਤੇ ਜਿ ਏਨਿ ਏਤਨੇ ਦਿਨਿ ਨਾਹੀ ਬੀਜਿਆ, ਜਿ ਅੰਨੁ ਜਿ ਮਨਹਿ ਹੋਤਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਭਾਇ ਕਰਿ ਕਰਿ ਏਹੁ ਦੁਖੁ ਏਸ ਕੰਉ ਪਹੁਚਤਾ ਹੈ ਅਰੁ ਬਸਤੁ ਨਾਹੀ ਪਹਿਰਤਾ, ਕ੍ਰੋਧ ਹੀ ਬੀਚਿ ਰਹਤਾ ਹੈ, ਤਉ ਕਿਆ ਹੂਆ ਜਬ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾ ਮਿਟਿਆ, ਤੈਸਾ ਨਾਗਾ ਤੈਸਾ ਢਕਿਆ ਮੋਨਿ ਰਹਤਾ ਹੈ ਅਰੁ ਅੰਤਰਿ ਕੀ ਧਾਤੁ ਨਾਹੀ ਮਿਟੀ ਤਉ ਕਿਸੁ ਕਾਮਿ ਹੈ ? ਜੇ ਮੋਨਿ ਰਹਿਆ, ਗੁਰੂ ਨਾਹੀ ਮਿਲਿਆ ਜਿ ਏਸ ਨੋ ਚੇਤੰਨੁ ਕਰੈ। ਪਗਾ ਤੇ ਉਪੇਤਾਣਾ¹⁵ ਫਿਰਤਾ ਹੈ ਤਉ ਉਨਿ ਉਸਿ ਜਨਮਿ ਜੁਤੀ ਨਾਹੀ ਬੀਜੀ, ਤਉ ਨਾਹੀ ਏਸੁ ਕੰਉ ਜੁਤੀ ਪਗਿ ਬਾਹਣੀ ਮਿਲਤੀ। ਏਹੁ ਆਪਣੀ ਮਤਿ ਆਪੇ ਖੋਵਤਾ ਹੈ, ਜਿਤਨੇ ਜਤਨ ਕਰਤਾ ਹੈ ਬਿਨਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਤੇ, ਜਿਤਨਾ ਗੋਬਿੰਦ ਭਜਨ ਬਿਨਾ ਸਾਧੂ ਕੀ ਸੰਗਤਿ, ਬਿਨਾ ਬਣਬਾਸਿ ਰਹਤਾ ਹੈ, ਇਤਨਾ ਦੁਖੁ ਪਾਵਤਾ ਹੈ, ਅੰਤ ਪਛੁਤਾਵੇਗਾ। ਸੁਖੁ ਕਿਸੁ ਕੰਉ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੈ ਜਿਸੁ ਕੰਉ ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਸੋਈ ਸੁਖੁ ਪਾਵੈ। ਕਿਸੁ ਭਾਂਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਜਿ ਨਾਮੁ ਉਸ ਕੰਉ ਦਿਤਾਏ। ਨਾਮ ਸਿਮਰਣ ਕਰਿ ਕਰਿ ਓਹੁ ਸੁਖੁ ਪਾਏ। ਜਿਸੁ ਕੰਉ ਆਪਣੀ ਨਜਰਿ ਕਰੈ ਮਿਹਰ ਕੀ ਸੋਝੀ ਪਾਏ। ਕਿਸੁ ਘਾਲਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਪਾਏ ? ਆਨਾ ਅਰੁ ਅੰਦੇਸੇ ਤੇ ਓਹੁ ਰਹਤੁ ਹੋਵੈ, ਨਾ ਉਸ ਕੇ ਆਸਾ ਹੀ ਰਹੈ ਨਾ ਅੰਦੇਸਾ ਹੀ ਰਹੈ, ਹਉਮੈ ਮਨ ਤੇ ਮਿਟਿ ਜਾਇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇ ਸਬਦਿ ਕਰਿ ਓਹੁ ਮੁਕਤਾ ਹੋਇ, ਪੁਰਖਾ ! ਏਹੁ ਹੋਰੁ ਭੋਖ ਬਿਨਾ ਗੋਬਿੰਦ ਭਗਤਿ ਕੀ ਐਸਾ ਹੈ। ਅਵਰ ਉਪਾਉ ਸੈਸਾਰ ਕਾ ਜਿ ਪਾਵੈ ਜਿ ਗੁਰੂ ਕੰਉ ਮਿਲਿ ਗੋਬਿੰਦੁ ਸਿਮਰਣੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਪਾਵੈ। ਅਰੁ

¹ਪੈਰਾਂ ਨੰਗੇ। ²ਵਾਰ ਅਸਾ, ਨੌਵੀਂ ਪਉੜੀ ਦਾ ਦੂਜਾ ਸਲੋਕ, ਮਹਲੇ ਪਹਿਲੇ ਦਾ। ³ਭ੍ਰਮਣ ਕੀਤਾ। ⁴ਬੋਲਿਆ, ਬਾਤੁਨੀ ਬਣਿਆ। ⁵ਰਾਤ ਦਿਨ। ⁶ਮੋਨ (ਚੁਪ ਰਹਿਣ) ਦਾ ਬ੍ਰਤ ਧਾਰ ਕੇ ਵਿਗੁਤਾ (ਖੁਆਰ ਹੋਇਆ)। ⁷ਪਗ (ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ) ਉਪੇਤਾਣਾ (ਨੰਗਾ)। ⁸ਗੰਦ ਮੰਦ। ⁹ਸੁਆਹ (ਵਿਭੂਤਿ) ਮਲ ਲਈ। ¹⁰ਬੀਆ ਬਾਨਾਂ (ਰੋਹੀਆ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ)। ¹¹ਮੇਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੇ। ¹²ਨਿਰਲੋਪ, ਅਸੰਗ, ਸੰਗ ਦੇਖ ਤੋਂ ਰਹਿਤ। ¹³ਬੋਲਦਾ। ¹⁴ਭੋਏ (ਫਿਰਦਾ)। ¹⁵ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ ਨੰਗਾ।

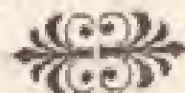
ਸਚ ਕੀ ਕਥਾ ਪਾਵੇ ਖੂਨਿ ਨਾਹੀ ਪਾਇਆ ਜਾਤਾ”। ਤਬ ਉਨਹੁ ਨਮਸਕਾਰੁ ਕੀਆ ਜਿ, “ਪੰਨ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ! ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ! ਵਾਹਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ !”

ਸਲੋਕ¹ ।

ਸਿਮਰਨ ਕੀ ਮਹਮਾ ਬਡੀ, ਮੋਹਿ ਨ ਜਾਨੀ ਦੇਕ ॥

ਪਾਪੀ ਮੁਗਧੁ ਪਤਿਤ ਬਡਾ, ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਤੇਰੀ ਦੇਕ ॥ ੧ ॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਪੰਨ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ
ਸਤਿਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੪੪ ॥

(ਅ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਬਨਾਰਸ ਵਿਚ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਸੁਚ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ)

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਪਿਰਾਗ ਤੇ ਪੂਰਬ ਕੀ ਧਰਤੀ ਨਗਰਿ ਬਨਾਰਸੀ ਮਹਿ ਜਾਇ ਪ੍ਰਗਟੇ। ਤਬ ਉਹਾ ਬਨਾਰਸੀ ਮਹਿ ਬਹੁਤੁ ਪੰਡਿਤ ਕਠਨਾਈ ਰਹਤੇ ਹੈ। ਉਹਾਂ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਉ ਓਹਿ ਪੰਡਿਤ ਲਾਗਿ ਪੜ੍ਹੇ ਜਿ, “ਨਾਨਕ ! ਤੂੰ ਬਡਾ ਮਹਾ ਪੁਰਖ ਹੈ, ਭਲਾ ਅਤੀਤੁ² ਹੈ, ਪਣੁ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਆਜੁ ਹਮ ਕਉ ਭੀ ਕਿਰਤਾਰਥ ਕਰਹੁ, ਕਿਉ ਜਿ ਹਮ ਤੁਮਾਰੇ ਹੀ ਹਹਿ। ਬੈਸਨਉ ਧਰਮ ਮਾਹਿ ਸਭੁ ਕੋਈ ਹੈ ਜਿਤਨਾ ਕੋਈ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਕਾ ਸੇਵਕੁ ਹੈ, ਹੋਇ ਜਿ ਤੁਮ ਆਜੁ ਹਮਾਰੇ ਪਰਸਾਦੁ ਲੇਹੁ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਭਲਾ ਹੋਇ ਮਿਸਰ ਜੀ ! ਹਮ ਜੇਮਹਿਗੇ ਬਾਬਾ, ਪਣੁ ਖਰੀ ਸੂਰਖਾ³ ਸਾਥਿ ਪ੍ਰਸਾਦੁ ਹੋਇ ਅਪਰਸੁ⁴ ਹੋਇ ਸੁ ਕੋਈ ਤਿਸੁ ਪਾਸ ਤੇ ਪ੍ਰਸਾਦੁ ਕਰਾਵਣਾ, ਖਰੀ ਭਲੀ ਜੁਗਤਿ ਸਾਥਿ, ਅਉਰੁ ਕੋਈ ਉਹਾ ਨਾਹੀ ਛਿਟਣ ਵੇਣਾ। ਜਉ ਖਰੀ ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਸਾਥਿ ਰਸੋਈ ਹੋਇਗੀ ਤਉ ਮੈ ਪ੍ਰਸਾਦੁ ਲੇਉਗਾ”। ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹਾਂ ਜੀ, ਉਠੀਐ ਉਹਾਂ ਚਲੀਐ ਤੀਰਥ ਕੇ ਉਪਕੰਠਿ”। ਤਬ ਉਨਹੁ ਰਸੋਈ ਕਰੀ ਬਾਬੇ ਕੇ ਹਜੂਰਿ। ਕਹੈ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਤੁਮ ਹਜੂਰਿ ਬੈਠੇ ਦੇਖਹੁ”। ਜਬ ਪਰਸਾਦੁ ਹੋਆ ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਜਾਇ ਨਿਕਟਿ ਬੈਠਾ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਰਸੋਈ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਪੰਡਿਤਹੁ ਜੀ ! ਹਮਾਰਾ ਜੀਉ ਨਾਹੀ ਵੇਸ ਤੁਮਾਰੀ ਰਸੋਈ ਉਪਰ, ਤੁਮਾਰਾ ਜੀਉ ਨਹਰਾਵਤਾ ਨਾਹੀ।” ਕਹੈ, ਜੀ, “ਕਿਉ ?” ਕਹੈ, “ਜੀ, ਇਉ ਜਿ ਤੁਮਹੁ ਕੋਈ ਬੈਸਨਉ ਨਾ ਲਗਾਇਆ ਜਿਸੁ ਤੇ ਪਾਕੁ⁵ ਪਰਸਾਦੁ ਸੂਚਾ ਹੋਇ”। ਕਹੈ, “ਜੀ, ਓਹਿ ਜਿ ਬੈਸਨਉ ਹੈ ਜਿ ਐਸੇ ਓਹਿ ਹੈ, ਜੇ ਕੋਸੇ ਬੈਸਨਉ ਹੈ ਓਹਿ ਜਿ ਖਰੇ ਨੇਮ ਕੀ ਸੂਚਾ ਰਹਤੇ ਹੈ, ਖਰੇ ਅਪਰਸੁ ਰਹਤੇ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਉਤੁ ਪਰ ਸਪਾਇ ਸਲੋਕੁ¹⁰ ਕੀਆ ਜਿ:—

ਜਿਉ ਜੋਰੁ¹¹ ਜਿਰ ਨਾਵਣੀ¹², ਆਵੈ ਵਾਰੋ ਵਾਰ ॥

ਜੁਠੇ ਜੁਠਾ ਮੁਖਿ ਵਸੈ, ਨਿਤ ਨਿਤ ਹੋਇ ਖੁਆਰੁ ॥

ਸੂਚੇ ਏਹਿ ਨ ਆਖੀਅਹਿ, ਬਹਨਿ ਜਿ ਪਿੰਡਾ ਧੋਇ ॥

¹ਇਹ ਸਲੋਕ ਮੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ।

²ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਪਏ।

³ਤਿਆਗੀ।

⁴ਪ੍ਰਸਾਦ ਛਕੋ।

⁵ਸ਼ਕ, ਭਾਵ—ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰੱਖ ਕੇ।

⁶ਅਛੋਹ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਸਪਰਸ਼

ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਭਾਵ—ਛੁਹਦਾ ਨਹੀਂ।

⁷ਕਿਨਾਰੇ, ਕੰਢੇ ਤੇ।

⁸ਪਕਿਆ ਹੋਇਆ, ਰਸੋਈ ਦਾ।

⁹ਸੂਚਾ।

¹⁰ਵਾਰ ਆਸਾ ਪਉੜੀ ਸਤਾਰਵੀਂ ਦਾ ਦੂਜਾ ਸਲੋਕ ਮ: ੧ ਦਾ।

¹¹ਜੋਰੁ (ਤੀਮਤ)

ਨੂੰ।

¹²ਰਿਤੁ (ਮਾਸਿਕ ਧਰਮ)।

ਸੂਚ ਸੋਈ ਨਾਨਕਾ, ਜਿਨ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਸੋਇ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਪੰਡਤਹੁ ! ਸੂਚਾ ਸੋਈ ਜੁ ਪਾਪ ਕਰਣ ਤੇ ਨੇਮ ਕਰੈ ਜਿ ਪਾਪ ਨਾਹੀ ਛਿਪਣਾ, ਅਰੁ ਜਿਸਦਾ ਸਰਬਦਾ ਪਾਪੀ ਜੀਉ ਹੀ ਸੋ ਸੂਚਾ ਕਿਉ ਕਰਿ ਹੋਇ ? ਜਣ, ਓਹੁ ਨਾਇਆ ਧੋਇਆ, ਅਪਰਸੁ ਰਹਿਆ ਕਿਸੀ ਕੰਉ ਨਾ ਛਿਪਿਆ ਤਬ, ਓਹੁ ਕੇਸਾ ਬੈਸਨਉਸਰਿ ਕਰਮ ਤੇ ਹੋਇ ? ਜਿਉ ਜੋਰੁ ਕੰਉ ਪੁਰਖਾ ਆਏ ਅਰੁ ਓਹੁ ਨਾਇ ਕਰਿ ਸੀਤਾਰੁ ਲਾਇ ਬੈਠੀ ਤਉ ਕਿਆ ਓਹੁ ਸੂਚੀ ਹੁਈ ? ਨਾ, ਓਹੁ ਜੈਸੀ ਪੁੰਕਿਰਤਿ ਬੀ ਤੈਸੀ ਓਹੁ ਕਰਤੀ ਹੀ ਰਹੀ, ਜਬ ਪੁਰਖ ਬੇ ਤਬ ਹੀ ਓਹੁ ਬੇਕਾਰਿ, ਜਬ ਕਾਮ ਰੂਪ ਹੋਈ ਤਬ ਡੀ ਬੇਕਾਰਿ ਹੁਈ, ਸੂਚੀ ਤਉ ਨ ਹੋਈ। ਤਿਸ ਕੀ ਨਿਆਂਈ ਜੇ ਬਿਕਰਮੀ ਜੀਉ ਬਿਕਰਮ ਕਰਿ ਕਰਿ, ਨਾਇ ਕਰਿ ਕਰਿ ਦੁਆਦਸ ਟੀਕੇ^੧ ਪੂਜਾ ਲਾਗਾ ਕਰਨੇ ਤਉ ਕਿਛੁ ਸੂਚਾ ਨਾ ਹੁਆ, ਜੇ ਓਹੁ ਸੂਚਾ ਹੋਇਆ ਚਾਹੈ। ਨਾ ਓਹੁ ਸੂਚਾ ਦੇਹੀ ਧੋਈ ਨਾਹੀ ਸੂਚਾ ਹੋਤਾ। ਸੂਚਾ ਜਿ ਹੋਇ ਜਿ ਕਿਉ ਕਰਿ ਹੋਇ ? ਸੂਚਾ ਤਉ ਹੋਇ ਜਬ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਨਾਮਾਚਾਰ^੨ ਮਹਿ ਰਚੇ। ਸਚੇ ਮਨਿ ਹੋਇ ਕਰ ਤਉ ਸੂਚਾ ਹੋਇ, ਨਾਤਰਾ ਨਾ ਹੋਇ। ਭਾਵੈ ਅਨੇਕ ਅਨੇਕ ਵਾਰ ਅਵਰੁ ਜਤਨੁ ਕਰੈ ਤਾ ਬਿਨਾ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿਮਰਨ ਤੇ ਸੂਚਾ ਨਾ ਹੋਇ। ਜਿਸ ਕੇ ਮਨਿ ਜੂਠੁ ਮੁਖ ਜੂਠਾ, ਦੋਹੀ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਸਭੁ ਜੂਠੋ ਜੂਠੁ ਹੀ ਬੋਲੈ, ਜਿ ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ ਪੁਆਰੁ ਹੋਇ, ਸੁਖ ਨਾ ਪਵੈ ਜੂਠਾ। ਪਿੰਡੇ ਧੋਤੇ ਸੂਚਾ ਨਾਹੀ ਬਿਨਾ ਸਚ ਨਾਮ ਸਿਮਰੇ ਤੇ। ਏਹੁ ਜਿ ਤੁਸਾਂ ਰਸੋਈ ਕਰਨੇ ਲਾਇਆ ਹੈ, ਏਸ ਕਾ ਜੀਉ ਪਾਕੁ ਸੂਚਾ ਨਾਹੀ ਹੋਤਾ। ਕੋਈ ਸੋਈ ਲਾਇਆਹੁ ਜਿ ਜਿਸ ਕਾ ਮਨੁ ਸੂਚਾ ਹੋਇ”। ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਕੇ ! ਤੂ ਆਉ ਰਸੋਈ ਕਰੁ। ਤੂ ਜਿ ਹੀ ਸਿ ਸਾਧ ਪੁਣ^੩ ਹੈ, ਤੂ ਆਉ ਰਸੋਈ ਲਾਗੁ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਓਹੁ^੪ ਨਾ, ਕੋਈ ਹੋਰੁ ਰਸੋਈ ਲਾਵਹਿ”। ਤਬ ਉਨਹੁ ਪੰਡਿਤਹੁ ਅਵਰੁ ਆਣਿ^੫ ਰਸੋਈ ਲਗਾਇਆ। ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ “ਜੀ ਓਹੁ ਸਾ ਸੁ^੬ ਮਨਹਿ ਕੀਆ ਹੈ”, ਅਬ ਅਵਰੁ ਰਸੋਈ ਲਗਾਇਆ ਹੈ”। ਤਬ ਉਨ ਕੰਉ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਕੇ ! ਖਰਾ ਸੁਹੁ ਹੋਇ ਕਰਿ ਖਰੀ ਸੂਚ ਮਹਿ ਰਸੋਈ ਕਰੀਅਹੁ”। ਤਬ ਉਨਿ ਜਿਮੀ ਧੋਇ ਕਰਿ ਚਉਕਾ ਵੀਆ, ਲਕੜੀਆ ਧੋਇ ਕਰ ਚੜਾਈਆਂ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਕਹਿਆ ਜੇ, “ਸਨਿ ਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਕੇ ! ਦਿਖਾ ਏਹਿ ਜਿ ਤੈ ਜਿਮੀ ਧੋਈ ਜਿ ਕਿਉ ਧੋਇ ਕੈ ਚਉਕਾ ਦੀਆ ? ਅਰੁ ਤੈ ਜਿ ਏਹੁ ਲਕੜੀਆ ਧੋਈਆ, ਧੋਇ ਕਰਿ ਚਉਕੇ ਚੜਾਈਆ ਜਿ ਕਉ ਚਉਕੇ ਚੜਾਈਆ ਹੈ ?”^੭ “ਜੀ, ਏਹੁ ਸੂਤਕ ਮਹਿ ਥੀਆਂ^੮ ਧਰਤੀ ਅਰੁ ਲਕੜੀਆਂ। ਜਬ ਓਹੁ ਧੋਈ ਲਕੜੀ ਧੋਈ ਤਬ ਓਹੁ ਸੂਤਕ ਉਤਰਿਆ”। ਤਬ ਉਤੁ ਪਰਬਾਇ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਏਹੁ ਸਲੋਕੁ ਕੀਆ:-

ਜੇਕਰਿ ਸੂਤਕੁ^੯ ਮੰਨੀਐ, ਸਭ ਤੈ ਸੂਤਕੁ ਹੋਇ ॥

ਗੋਹੇ ਅਤੈ ਲਕੜੀ, ਅੰਦਰਿ ਕੀਤਾ ਹੋਇ ॥

ਜੇਤੇ ਦਾਣੇ ਅੰਨ ਕੇ ਜੀਆ ਬਾਝੁ ਨ ਕੋਇ ॥

ਪਹਿਲਾ ਪਾਣੀ ਜੀਉ ਹੈ, ਜਿਤੁ ਹਰਿਆ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥

ਸੂਤਕੁ ਕਿਉ ਕਰਿ ਰਖੀਐ, ਸੂਤਕੁ ਪਵੈ ਰਸੋਇ ॥

ਨਾਨਕ ਸੂਤਕੁ ਏਵ ਨ ਉਤਰੇ, ਗਿਆਨੁ ਉਤਾਰੈ ਧੋਇ ॥੧॥

ਮਨਕਾ ਸੂਤਕੁ ਲੋਭੁ ਹੈ, ਜਿਹਬਾ ਸੂਤਕੁ ਕੂਟੁ ॥

^੧ਪੁਸ਼ਪ, ਫੁੱਲ, ਭਾਵ-ਰਿਤੁ।

^੨ਬਾਰਾ ਤਿਲਕ ਲਾ ਕੇ।

^੩ਨਾਮ ਸਪਣ ਵਿਚ।

^੪ਨਹੀਂ ਤਾਂ।

^੫ਸਾਧੂਆਂ ਜੇਹੀ ਸੱਚੀ ਪ੍ਰਤਿਗਿਆ (ਪੁਣ) ਵਾਲਾ।

^੬ਭਾਵ—ਉਹ ਭਾਵ ਰਾਮ ਜਨ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਸਨ।

^੭ਕੋਈ ਹੋਰ (ਆਦਮੀ) ਲਿਆ ਕੇ।

^੮ਉਹ ਸੀ ਜੋ ਸੋ।

^੯ਹਟਾ ਦਿਤਾ ਹੈ।

^{੧੦}ਉਸਨੇ

ਉਤਰ ਦਿਤਾ।

^{੧੧}ਸਨ।

^{੧੨}ਬਾਲ-ਜਨਮ ਦੀ ਡਿੱਟ।

ਅਖੀ ਸੂਤਕੁ ਵੇਖਣਾ ਪਰ ਤਿਆ ਪਰ ਧਨ ਰੂਪੁ ॥
 ਕੰਨੀ ਸੂਤਕੁ ਕੰਨਿ ਪੈ ਲਾਇਤਬਾਰੀ^੧ ਖਾਹਿ ॥
 ਨਾਨਕ ਹੰਸਾ ਆਦਮੀ^੨ ਬਧੇ ਜਮਪੁਰਿ ਜਾਹਿ^੩ ॥ ੧ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਣਿਹੋ ਪੁਰਖਾ ! ਜਬ ਤੁਮ ਸੂਤਕੁ ਕਹਿਆ ਤਬ ਸੂਤਕੁ ਸਭ ਤੇ ਹੋਤਾ ਹੈ, ਉਤਰਦਾ ਨਾਹੀ । ਧਰਤੀ ਖੋਲੀ ਅਰੁ ਲਕੜੀ ਧੋਈ, ਸੂਤਕੁ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਸਭਨੀ ਬਾਤੀ ਰਹਿਆ ਹੈ । ਨਿਕਲੈ ਸਿ ਕਿਉ ਕਰਿ ਨਿਕਲੈ ? ਗੋਹੇ ਅਰੁ ਲਕੜੀ ਜਿ ਰਸੋਈ ਮਹਿ ਬਲਦੇ ਹੋਨਿ ਤਿਨਾ ਮਾਹਿ ਅਸੰਖ ਜੀਵ ਜਲਦੇ ਹੋਨਿ ਉਨਕਾ ਸੂਤਕੁ ਪੜਿਆ । ਜਬ ਏਨਿ ਸੂਰਖਾ^੪ ਕਰੀ, ਤਉ ਕੀਤਿਆ ਕੀ ਰਖਿਆ ਕਰੀ ਚਾਹੀਐ । ਜਿਤਨੇ ਅੰਨ ਕੇ ਦਾਣੇ ਹੈ ਏਤਨੇ ਏਹੁ ਸਭ ਜੀਵ ਹੈ । ਏਹੁ ਭੀ ਤਉ ਮਰਤੇ ਹੈ ਜਿ ਅਗਿ ਮਹਿ ਜਲਾਈਤੇ ਹੈ । ਪਹਿਲਾ ਜਿਸੁ ਪਾਣੀ ਕਰਿ ਕਰਿ ਏਹੁ ਪਵਿਤੁ ਹੋਤਾ ਹੈ ਸੁ ਤਿਸੁ ਪਾਣੀ ਮਹਿ ਭੀ ਜੀਉ ਹੈ । ਜਿਸੁ ਪਾਣੀ ਕਰਿ ਕੈ ਸਭਿ ਜੀਵ ਹਰੇ ਹੋਤੇ ਹੈ ਅਰੁ ਜੀਵਤੇ ਹੈ ਸਿ ਉਸ ਹੀ ਕਉ ਜੁ ਤਪਾਵਤੇ ਹੈ । ਅਰੁ ਓਹ ਜਿ ਜਲ ਤਪੁ ਕਰਤਾ ਹੈ ਸਿ ਓਹੁ ਤਉ ਪਾਪੁ ਹੈ ਜਿ ਜੀਵ ਕਉ ਦੁਖੁ ਦੇਤਾ ਹੈ । ਸੋਈ ਪਾਣੀ ਅਰੁ ਅਨਾਜ ਰਸੋਈ ਪੜਿਆ ਸੂਤਕੁ, ਜਿ ਨਿਕਲੈ ਸੁ ਕਿਉ ਕਰਿ ਨਿਕਲੈ ? ਜਬ ਰਸੋਈ ਪੜਿਆ, ਹੋਰੁ ਉਪਾਉ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਨਿਕਲਣ ਕਾ । ਸੂਤਕੁ ਪੜਿਆ ਗਿਆਨਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਨਿਕਲੈ । ਸਿ ਕਿਉ ਕਰਿ ਨਿਕਲੈ ? ਬੇਦਿ ਤਉ ਸੂਤਕੁ ਬਾਹਿਆ^੫ ਗਿਆਨਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਨਿਕਲੈ ਸਿ ਕਿਉ ਕਰਿ ਨਿਕਲੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ, ਜਿ ਬੇਦੁ ਬਾਪਤਾ ਹੈ—“ਜਿ ਏਹੁ ਬਾਤ ਕੀਚੈ ਏਹੁ ਬਾਤ ਨਾ ਕੀਚੈ ਦੋਖੁ ਹੈ । ਅਰੁ ਗਿਆਨੁ ਕਰਤਾ ਹੈ ਜਿ ‘ਏਹੁ ਜਿ ਅਨਾਜੁ ਹੈ ਅਰੁ ਪਾਣੀ ਹੈ । ਸੁ ਏਹੁ ਸਭ ਜੀਅ ਕਾ ਜੀਉ ਹੈ, ਏਹੁ ਜੀਉ ਤਉ ਲਉ ਜੀਵਤਾ ਹੈ, ਜਬ ਲਗਿ ਏਹੁ ਪਹੁਚਤੇ ਹੈ । ਏਹਿ ਜਿ ਵਸਤੁ ਬਾਪੀ ਹੈ ਸੀ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਸੁ ਏਸ ਜੀਅ ਕੇ ਜੀਵਣ ਕਉ ਖਾਪੀ ਹੈ ਜੀ । ਏਸ ਕਉ ਹੁਕਮੁ ਹੈ ਸੀ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਕਾ ਜਿ ਖਾਹੁ ਏਹੁ ਰਸੋਈ ਕਰਿ ਕਰਿ, ਏਸ ਕਉ ਦੋਖੁ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਏਨੀ ਬਾਤੀ’ । ਸੂਤਕੁ ਜਿਨੀ ਬਾਤੀ ਪੜਤਾ ਹੈ ਸਿ ਓਹਿ ਬਾਤਾ ਅਵਰੁ ਹੈਨਿ” । ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਓਹਿ ਬਾਤਾ ਭੀ ਕਹੀਅਹਿ ਕਿ ਓਹਿ ਕਵਣੁ ਵਸਤੁ ਹੈਨਿ ਜਿਨੀ ਬਾਤੀ ਸੂਤਕੁ ਹੋਤਾ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਣਿਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਕੇ ਜੀ ! ਮਨ ਕਉ ਸੂਤਕੁ ਤਬ ਪੜਤਾ ਹੈ, ਜਬ ਏਸ ਮਨ ਕਉ ਲੋਭੁ ਪੜਿਆ ! ਤਬ ਏਸ ਮਨ ਕਉ ਸੂਤਕੁ ਪੜਿਆ ਜਬ ਏਨਿ ਜਿਹਬਾ^੬ ਤੇ ਖੂਨੁ ਬੋਲਿਆ, ਤਬ ਜਿਹਬਾ ਕਉ ਸੂਤਕੁ ਪੜਿਆ । ਜਾਂ ਏਨੀ ਅਖੀ ਭਰਿ ਬਿਰਾਨਾ^੭ ਧਨੁ, ਬਿਰਾਨੀ ਇਸਤੀ ਦੇਖੀ ਤਬ ਏਸ ਕੀ ਅਖੀ ਸੂਤਕੁ ਪੜਿਆ । ਤਬ ਏਨਿ ਕੰਨਿ ਪੜਿ ਕਰਿ^੮ ਬਿਰਾਨੀ ਲਾਇਤਬਾਰੀ^੯ ਖਾਇ ਤਉ ਏਸ ਕਉ ਕੰਨੀ ਸੂਤਕੁ ਪੜਿਆ । ਏਹੁ ਜਿ ਜੀਉ ਹੈ ਸਿ ਕੇਸਾ ਹੈ ? ਏਹੁ ਪਰਮੁ ਹੰਸੁ ਹੈ, ਪਣੁ ਏਨੀ ਕਰਮੀ ਬੰਧਿਆ ਹੈ ਤਬ ਏਹੁ ਨਰਕਿ ਗਿਆ । ਜਬ ਏਨਾ ਕਰਮਾ ਤੇ ਰਹਤੁ ਹੋਇ ਤਬ ਏਹੁ ਮੁਕਤਾ ਹੋਇ” । ਤਬ ਉਨਹੁ ਪੰਡਿਤਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਏਹੁ ਜੀਉ ਕਰਮ ਕਰਤਾ ਹੈ ਸਿ ਕਰਾਏ ਕਰਤਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਿ ਬੀ ਕਰਤਾ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਣਿਹੋ ਪੰਡਿਤ ਜੀ ! ਕਰਣ ਕਰਾਵਣਹਾਰੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਹੈ । ਉਚਾਪਤਿ^{੧੦} ਏਸ ਕੀ

^੧ ਚੁਗਲੀ ।

^੨ ਹੰਸ ਵਰਗਾ ਪੁਰਖ ।

^੩ ਵਾਰ ਆਸਾ ਪਉੜੀ ੧੯ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਸਲੋਕ ਹਨ ।

^੪ ਸੂਕ ।

^੫ ਪਾਇਆ, ਪ੍ਰਚਾਰਿਆ ।

^੬ ਜੀਭ ।

^੭ ਬਿਰਾਨਾ, ਪਰਾਇਆ ।

^੮ ਜਦ ਇਸ ਨੇ ਕੰਨ ਖਾ ਕੇ ।

^੯ ਬਿਰਾਨੀ ਚੁਗਲੀ ।

^{੧੦} ਉਧਾਰ (ਦੁਕਾਨ ਦਾ), ਉਚਾਪਤ ਆਮ ਤੌਰ

ਤੇ ਦਾਣੇ-ਛੋਕੇ, ਖਲ-ਵੜੇਵੇਂ ਅਥਵਾ ਸਾਬਣ, ਤੇਲ ਆਦਿ ਪ੍ਰਚੂਨ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਰੁਪਈਆਂ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਦੁਕਾਨਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਾਹਕ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਦ ਕੋਈ ਫਸਲ ਵਿਕਣ ਮੌਕੇ ਤੇ ਬਹਿਰਾ ਵਿਚ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

ਤਾਂ ਲਿਖੀਤੀ ਹੈ ਜਾ ਏਹੁ ਉਠਾਵਣਾ ਪਹਿਲੇ ਉਠਾਵਣਾ ਹੈ ਪੀਛੇ ਉਚਾਪਤਿ ਲਿਖੀਤੀ ਹੈ। ਜਾ ਕਿਛੁ ਏਹੁ ਨੇਕੀਗਤੀ ਕਰਤਾ ਹੈ ਤਬ ਨੇਕੀ ਕਰਿ ਲਿਖੀਤੀ ਹੈ। ਨੇਕੀ ਭੀ ਇਸ ਹੀ ਕੀ ਹੈ ਜੇ ਕਿਛੁ ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਕਰੈ, ਭਾਰੁ ਉਤਰੈ, ਭਲੀ ਗਤਿ ਲਿਖੀਐ। ਅਰੁ ਜੇ ਕਿਛੁ ਦੁਕ੍ਰਿਤ ਕਰਮ ਕਰੈ ਤਉ ਕਿਛੁ ਉਚਾ ਲਿਖੀਐ, ਇਸ ਹੀ ਕਾ ਕਮਾਇਆ ਆਇ ਇਸ ਹੀ ਕਉ ਪਹੁਚਤਾ ਹੈ। ਤਬ ਉਨਹੁ ਪੰਡਿਤਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਜਬ ਏਹੁ ਮਨੁਖੁ ਕਿਛੁ ਭਲਿਆਈ ਕਰਤਾ ਹੈ ਤਬ ਕਰਤਾ ਹੈ ਜਿ ਮੈ ਕੀਆ। ਅਰੁ ਬੁਰਿਆਈ ਕਰਤਾ ਹੈ ਤਬ ਕਰਤਾ ਹੈ ਜਿ ਏਹੁ ਬਾਤ ਮੁਖ ਤੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਰਾਈ। ਏਹੁ ਬਾਤ ਕਿਉ ਕਰਿ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਪੰਡਿਤਹੁ ! ਨਰਕਿ ਭੀ ਤਾਹੀ ਜਾਤਾ ਹੈ ਜਾ ਭਲੀ ਬਾਤ ਆਪਸ ਤੇ ਜਾਣਤਾ ਹੈ ਅਰੁ ਬੁਰਿਆਈ ਕੀ ਬਾਤ ਨਾਕੁਰ ਕਉ ਦੇਤਾ ਹੈ। ਨਾ, ਜਬ ਐਸੇ ਘਰ ਮਹਿ ਰਹੈ : ਜਿ ਨਾ ਹਮਾਰੇ ਹਾਥਿ ਭਲਾ ਹੀ ਹੋਤਾ ਹੈ, ਨਾ ਹਮਾਰਾ ਕੀਆ ਬੁਰਾ ਹੋਤਾ ਹੈ, ਜੇ ਕਿਛੁ ਕਰੈ ਸੁ ਆਪਿ, ਤਬ ਏਸੁ ਕਉ ਕੋਈ ਦੁਖੁ ਨਾ ਲਾਗੈ”। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਾਹਗੁਰੂ। ਤਬ ਓਹਿ ਪੰਡਿਤ ਉਠਿ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੀ ਚਰਨੀ ਲਾਗੈ, ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੇ ਸਿਖਿ ਭਏ, ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਲਾਗੇ ਜਪਣੇ। ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ ਸਤਿਗੁਰੂ।

ਸਲੋਕੁ ॥

ਜੋ ਜਾਨੈ ਕਿਛੁ ਮੈ ਕੀਆ, ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਦੁਇ ਬਾਪਿ ॥

ਹਰਿ ਹਰਿ ਸਿਮਰਨਿ ਮਨੁ ਲਾਇ, ਹਉਮੈ ਜਾਇ ਬਿਆਪਿ ॥

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਹਉਮੈ ਛੁਟੈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੇ ਪਰਤਾਪਿ ॥ ੧ ॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ ਸਤਿਨਾਮ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੪੫ ॥

(ੲ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਬਨਾਰਸ ਵਿਚ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕ ਨਾਲ)

ਤਬ ਏਕਿ ਦਿਨਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਪੂਰਬ ਕੀ ਧਰਤੀ ਨਗਰਿ ਬਨਾਰਸੀ ਥਾ। ਅਰੁ ਏਕ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਪਹਿ ਆਏ। ਆਇ ਕਰਿ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਰਾਮ ਰਾਮ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਰਾਮ ਰਾਮ !” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸਤਿ ਰਾਜਾ ਰਾਮ, ਕਰਣ ਕਾਰਣੁ ਸਮਰਥੁ ਰਾਮ, ਆਵਹੁ ਜੀ, ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਉ, ਆਈਐ ਜੀ, ਬੈਠੀਐ ਜੀ”। ਤਬ ਓਹ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕ ਨਮਸਕਾਰੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬੈਠਿ ਗਏ। ਤਬ ਘੜੀ ਏਕ ਸਸਤਾਇ ਕਰਿ ਉਨਹੁ ਬੈਠਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਏਕ ਬੈਠਤੀ ਹੈ ਜੀ ਜੇ ਆਗਿਆ ਹੋਇ ਤਉ ਕਹਹਿ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਭਲਾ ਹੋਇ ਜੀ, ਜਿ ਕਿਛੁ ਦੁਮਰੈ ਜੀ ਹੈ ਸੁ ਕਹੀਐ”। ਤਬ ਉਨਹੁ ਬੈਠਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਬਲਿਹਾਰਿ ਜਾਉ, ਕਿਵੇ ਹੀ ਏਹੁ ਜਮਕਾਲ ਤੇ ਬਾਚੀਐ ਭੀ ? ਤੁਮਹੁ ਸਾਧਹੁ ਕੈ ਬਚਨਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕਿਵੇ ਹੀ ਏਹੁ ਜਮਕਾਲ ਛੁਟੈ ਭੀ ? ਜੋ ਭੀ ਕੋਈ ਕਿਛੁ ਉਪਾਉ ਹੈ ਜਿ ਏਸ ਕਾ ਜਨਮੁ ਸਵਰੈ ਅਰੁ ਜਮਕਾਲ ਤੇ ਛੁਟੈ ?”

ਪਹਿਲਾ ਦੇਣਾ ਪਹਿਲੇ ਅਦਾ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਨੇਕੀ ਦੀ ਗਤਿ (ਚਾਲ) ਅਰਥਾਤ-ਨੇਕੀ ਦਾ ਕੰਮ।

ਸੁ (ਅੱਡਾ) ਕ੍ਰਿਤਾ (ਪੁੰਨ-ਕਦਮ)।

ਮੰਦਾ ਕਦਮ।

ਅਰਾਮ ਕਦਮੇ।

ਦੁਹਾਭੇ ਜੈਸੇ ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਕਰਕੇ।

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਭੈਰਉ ਰਾਗ ਮਹਿ ਜਿ:—

ਨੈਨੀ ਇਸਦਿ ਨਹੀ ਤਨੁ ਹੀਨਾ, ਜਰਿ ਜੋਤਿਆ ਸਿਰਿ ਕਾਲੇ ॥

ਰੂਪੁ ਰੰਗੁ ਰਹਸੁ ਨਹੀ ਸਾਚਾ ਕਿਉ ਛੋਡੈ ਜਮ ਜਾਲੇ ॥ ੧ ॥

ਪ੍ਰਾਣੀ ਹਰਿ ਜਪਿ ਜਨਮੁ ਗਇਓ ॥

ਸਾਦ ਸਬਦ ਬਿਨੁ ਕਬਹੂ ਨ ਛੂਟਿਸਿ, ਬਿਰਥਾ ਜਨਮੁ ਭਇਓ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਪੁਰਖਹੁ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ਜੀ ! ਤਨ ਮਹਿ ਜਿ ਏਸ ਕੈ ਕਾਮੁ ਹੈ: ਅਰੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਹੈ, ਅਰੁ ਲੋਭੁ ਹੈ, ਅਰੁ ਮੋਹੁ ਹੈ; ਅਰੁ ਅਹੰਕਾਰੁ ਹੈ, ਅਰੁ ਮਮਤਾ ਮਾਇਆ ਹੈ ਜਿ ਏਹ ਕਠਨ ਪੀਰ^੧ ਹੈ ਕਾਟੀ ਨਹੀ ਜਾਤੀ । ਇਸੁ ਪੀਰ ਕਰਿ ਕਰਿ ਏਸੁ ਜੀਅ ਕੰਉ ਸਗ ਅਰੁ ਜਮੁ ਆਇ ਲਾਗਹਿਗੇ । ਤਿਸੁ ਪੀਰ ਕਾ ਦਾਰੂ ਰਾਮੁ ਨਾਮੁ ਹੈ, ਜੇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸਿਮਰੈ, ਤਉ ਏਹੁ ਉਧਰੈ । ਨਾਤਰ ਏਹੁ ਏਨੀ ਪੀੜੀ ਵੇੜਿਆ^੨ ਏਸ ਕੰਉ ਜਮੁ ਵੇਤਿ ਲਏਗਾ । ਤਉ ਛੂਟੈ ਜੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮੁ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰੈ, ਗੁਰੂ ਕੰਉ ਮਿਲਿ ਕਰਿ । ਤਬ ਹੀ ਏਹੁ ਛੂਟੈ ਅਰੁ ਮੁਕਤਾ ਹੋਇ ।” ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮੁ ਨ੍ਰਿਸ਼ਨ ਵਾਹੁਗੁਰੂ ਸਚਾ ।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਬਲਿਹਾਰਿ ਜਾਏ, ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਦਿਖਾ ਏਹਿ ਜਿ ਬੈਸਨੋ ਕਹਾਵਤੇ ਹੈ ਅਰੁ ਰਾਮ ਰਾਮ ਕਰਤੇ ਹੈ, ਅਰੁ ਗੁਰੂ ਨਾਹੀ ਕੀਆ; ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਹੀ ਚਲੈ, ਏਹਿ ਭੀ ਸੂਨੀ ਪੜਹਿਗੇ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:—

“ਬਹਰੇ ਕਰਨ^੩ ਅਕਲਿ ਭਈ ਹੋਛੀ, ਸਬਦ ਸਹਜੁ ਨਹੀ ਬੁਝਿਆ ॥

ਜਨਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਮਨਮੁਖਿ ਹਾਰਿਆ, ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਅੰਧੁ ਨ ਸੂਝਿਆ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜੇ, “ਸੁਨਿਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ਜੀ ! ਇਕਿ ਜਿ ਜੀਵ ਹੈ ਸਿ ਕਾਨਹੁ ਤੇ ਭਰੇ ਹੈ ਅਰੁ ਮਤਿ ਕੇ ਹੀਣੇ ਹੈ, ਸਬਦ ਕੈ ਬੀਚਾਰਿ ਨਾਹੀ ਚਲਤੇ, ਮਨ ਕੈ ਬੀਚਾਰਿ ਚਲਤੇ ਹੈ, ਉਨਹੁ ਮਨ ਮੁਖਹੁ ਆਪਣਾ ਜਨਮੁ ਹਾਰਿਆ ਹੈ । ਏਹੁ ਦੁਲੰਭੁ ਰਤਨੁ ਜਨਮੁ ਬਾ, ਪਣੁ ਗੁਰੂ ਮਿਲੇ ਬਿਨਾ ਉਨਾ ਜਨਮੁ ਹਾਰਿਆ । ਗੁਰੂ ਕੰਉ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਉਨਹੁ ਸੋਝੀ ਨਾ ਲਾਨੀ ਜਿ ਇਉ ਕਰਿ ਕਰਿ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰੀਤਾ ਹੈ । ਓਹਿ ਗੁਰੂ ਕੰਉ ਮਿਲਤੇ ਤਉ ਗੁਰੂ ਉਨਾ ਕੰਉ ਸੁਮਤਿ ਦਿਤਾਇ ਦੇਤਾ, ਤਾ ਓਹਿ ਉਧਰਤੇ । ਗੁਰੂ ਬਿਨਾ ਉਨ ਕਾ ਜਨਮੁ ਅਕਾਰਥਾ^੪ ਗੀਆ, ਉਨਾ ਕੰਉ ਸੋਝੀ ਪੜੀਆ ਨਾਹੀ, ਮੁਗਧਿ^੫ ਹੀ ਜਨਮੁ ਗਇਆ” । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹੁਗੁਰੂ ।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਏ ! ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਦਿਖਾ, ਏਹੁ ਜਿ ਗੁਰੂ ਕੰਉ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਨਾਮੁ ਅਰਾਧਤਾ ਹੈ ਜਿ ਏਸ ਕੀ ਕਵਣ ਭਾਤਿ ਹੈ ? ਓਹਿ ਕਿਸੁ ਜੁਗਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਭਗਤ ਕਰਤੇ ਹੈ ਜਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਤੇ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:—

ਰਹਿ ਉਦਾਸੁ ਆਸ ਨਿਰਾਸਾ, ਸਹਜ ਧਿਆਨਿ ਬੈਰਾਗੀ ॥

^੧ਬੁਢੇਪੇ ਨੇ ।

^੨ਰਸ, ਸੁਆਦ ।

^੩ਪੀੜਾ, ਦਰਦ ।

^੪ਏਨੀਆਂ ਪੀੜਾਂ ਨਾਲ

ਘਿਰਿਆ ਹੋਯਾ ਹੈ ।

^੫ਏਥੇ ਲਿਖਾਰੀ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਇਹ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀਆਂ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ

ਪਰਮਾਰਥ ਛੱਡ ਗਿਆ ਹੈ:—

“ਤਨ ਮਹਿ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਹਉ ਮਮਤਾ, ਕਠਿਨ ਪੀਰ ਅਤਿ ਭਾਰੀ ॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਰਾਮ ਜਪਹੁ ਰਸੁ ਰਸਨਾ, ਇਨ ਬਿਧਿ ਤਰੁ ਤੂ ਤਾਰੀ ॥ ੨ ॥”

ਬਹਰੇ=ਬੋਲੇ ।

^੬ਕੰਨ ।

^੭ਬੇ-ਅਰਥ, ਨਿਸ਼ਫਲ ।

^੮ਮੂਰਖਪਣੇ ਵਿਚ ।

ਪ੍ਰਣਵਤਿ^੧ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਛੂਟਸਿ, ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ॥੪॥੨॥੩॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ! ਸਿਨ ਕੰਉ ਗੁਰੂ ਮਿਲਤਾ ਹੈ ਪੂਰਾ ਤਿਨਕਾ ਮਨੁ ਗੁਰੂ ਕੇ ਉਪਦੇਸਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਉਦਾਸੁ ਹੋਇ ਜਾਤਾ ਹੈ । ਅਰੁ ਜਿ ਕਾਈ ਆਸਾ ਮਨੁ ਕਿਸੀ ਬਾਤ ਕੀ ਰਖਤਾ ਹੈ ਤਿਸੁ ਜੀ ਮਨੁ ਨਿਰਾਸੁ ਹੋਤਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਕੰਉ ਮਿਲਿ ਕਰਿ । ਉਸ ਕੇ ਅੰਤਰਿ^੨ ਸਹਜੁ^੩ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕਾ ਉਪਜਤਾ ਹੈ । ਅਰੁ ਧਿਆਨੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਸੰਉ ਲਗਾਵਤਾ ਹੈ । ਓਹੁ ਸਹਜ ਬੈਰਾਗੀ ਹੋਤਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਕੰਉ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਉਸ ਕੀ ਚਿੰਤਾ ਮਿਟਿ ਜਾਤੀ ਹੈ । ਨਾ ਆਏ ਕਾ ਹਰਖੁ^੪, ਨਾ ਗਏ ਕਾ ਸੋਗੁ । ਤਿਸ ਕੰਉ ਕਹੀਐ ਜਿ ਏਹੁ ਸਹਜਿ ਬੈਰਾਗੀ ਹੈ । ਏਸੁ ਕੰਉ ਗੁਰੂ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਓਹੁ ਐਸਾ ਹੁਆ ਤਬ ਉਹੁ ਗੁਰਮੁਖ ਹੁਆ । ਉਸ ਕੀ ਰਾਮ ਨਾਮ ਸਾਬਿ ਲਿਵ^੫ ਲਾਗੀ । ਜਿ ਕੋਈ ਉਸ ਕੰਉ ਦੇਖੈ ਸੁ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਇ । ਉਹੁ ਆਪਿ ਭੀ ਮੁਕਤਾ ਜਗਤੁ ਕੰਉ ਭੀ ਨਿਹਾਲੁ ਕਰੈ” । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

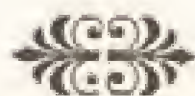
ਤਬ ਓਹਿ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕ ਉਨਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੀ ਚਰਨੀ ਲਾਗੇ । ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਉ ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਸਿ ਗੁਰੂ ਭੀ ਤੂ ਹੈ ਅਰੁ ਪਰਮੇਸਰ ਭੀ ਤੂ ਹੈ । ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਅਬ ਹਮ ਤੇਰੀ ਸਰਣਿ ਪੜੇ ਹੈ, ਜਿਉ ਜਾਣਹਿ ਤਿਉ ਲਜਾ^੬ ਰਾਖਹੁ, ਹਮ ਕੰਉ ਜਮ ਸਾਸਨਾ^੭ ਤੇ ਰਖਿ ਲੇਹੁ । ਜੀ, ਤੇਰੀ ਸਰਣਿ ਹੈਂ ਜੀ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਪੁਰਖਾ ! ਤੁਮ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿਮਰਣੁ ਕਰਹੁ, ਠਾਕੁਰੁ ਤੁਮਾਰਾ ਭਲਾ ਕਰੈਗਾ” । ਤਬ ਓਹਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਚਰਨੀ ਲਾਗੇ, ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿਖ ਭਏ, ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਲਾਗੇ ਸਿਮਰਏ । ਨਾਨਕ ਪੰਥੀ ਭਏ । ਕਹਣੇ ਲਾਗੇ, “ਵਾਹਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ” ।

ਸਲੋਕੁ ।

ਰਹੈ ਨਿਰਾਸਾ ਆਸ ਤੇ, ਗੁਰਮੁਖਿ ਕੀ ਏਹਿ ਚਾਲ ॥

ਪੰਚ ਦੂਤ^੮ ਮੰਮਤਾ^੯ ਜਿਣਹਿ^{੧੦}, ਤੇ ਨਾਨਕ ਸਦਾ ਨਿਹਾਲੁ^{੧੧} ॥੧॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ । ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥੪੬॥

(ਅ) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਬਨਾਰਸ ਵਿਚ

- ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਬਨਾਰਸ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ)

ਤਬ ਬੰਨਾਰਸੀ ਮਹਿ ਧੁੰਮ ਪੜੀ ਜਿ, “ਭਾਈ ਬਡਾ ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਆਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਕੇ ਬੰਨਾਰਸੀ ਕੇ ਪੰਡਿਤ ਸਿਖ ਹੋਏ । ਸਿ ਧੰਨਿ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ !” ਤਬ ਜਿਤਨੇ ਲੋਕ ਬੇ ਬੰਨਾਰਸੀ ਕੇ ਸਭਿ ਭੈ ਚਕ੍ਰਿਤ^{੧੨} ਰਹੇ ‘ਜਿ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਈਉ^{੧੩} ਕਹਦਾ ਹੈ, ਬੰਦੁ ਈਉ ਕਹਦਾ ਹੈ । ਕਬਹੁ ਬੰਦੁ ਅਵਰੁ ਹੋਇ ਅਰੁ ਗਿਆਨ ਅਵਰੁ ਹੋਇ । ਕਬਹੁ ਇਉ ਭੀ ਹੋਵੈ’ । ਈਹਾਂ ਭੀ ਭਰਮਿ ਰਏ ਲੋਕ । ਤਬ ਮਿਲਿ

^੧ਕਬਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸਤਿਕਾਰ ਸਹਿਤ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

^੨ਅੰਤਰਾਤਮੇ ਵਿਚ ।

^੩ਗਿਆਨ ।

^੪ਖੁਸ਼ੀ ।

^੫ਸੁਰਤ ।

^੬ਲਾਜ, ਇੱਜ਼ਤ ।

^੭ਜਮ ਦੀ ਤਾੜਨਾ ਤੋਂ ।

^੮ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ ਮੋਹ,

ਹੰਕਾਰ ।

^੯ਹਉਮੈ, ਹੰਕਾਰ ।

^{੧੦}ਜਿੱਤਦੇ ਹਨ ।

^{੧੧}ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ

ਹੈ ।

^{੧੨}ਭੈ (ਡਰ) ਵਿਚ ਚਕ੍ਰਿਤ (ਹੈਰਾਨ) ।

^{੧੩}ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ।

ਕਰਿ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਪਹਿ ਆਏ, “ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਰਾਮ ਰਾਮ” । “ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ,
 “ਸਤਿ ਰਾਜਾ ਰਾਮ ! ਆਵਹੁ ਜੀ !” ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਹਮਰੇ ਜੀ ਮਹਿ ਭਰਮੁ
 ਪਤਿ ਗਇਆ ਹੈ, ਜਿਨਿ ਜਿਨਿ ਆਗੈ ਕਿਛੁ ਕੀਆ ਸਾ ਸਭਿ ਭਰਮਿ ਗਏ, ਜਿ ਹਮਿ ਪੀਛੈ ਕੀਆ ਸਿ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ।
 ਅਗੈ ਭੀ ਏਹਿ ਬੇਦ ਕੀ ਚਾਲ ਨਾਹੀ ਚਲਤੈ, ਜਿ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਿਛੁ ਅਵਰ ਬਾਤ ਕਹੀ ਹੈ ਗਿਆਨ ਕੀ ਅਰੁ ਬੇਦ
 ਮਹਿ ਕਿਛੁ ਅਵਰੁ ਹੈ । ਇਸੁ ਮਹਿ ਸਹੀ ਨਾਹੀਉਸੁ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕੀ ਸਾਖੀ ਮਹਿ ਕਹਤੈ ਹੈ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ
 ਨਾਨਕ ਜੀ ਪਹਿ ਉਨਹੁ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, “ਏ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਅਕੈ ਗਿਆਨੁ ਅਰੁ ਬੇਦੁ ਮਿਲਾਇ ਦੇਹਿ, ਅਕੈ
 ਦੁਦਾ ਦੁਦਾ ਕਰਿ ਦੇਹਿ । ਏਕੁ ਸਹੀ ਕਰਿ ਦੇਹਿ ਇਨਾ ਦੁਹੁ ਮਾਹਿ ਬੀ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:—

ਸਲੋਕੁ ॥

ਬੇਦੁ ਪੁਕਾਰੈ ਪੁੰਨ ਪਾਪੁ ਸੁਰਗ ਨਰਕ ਕਾ ਬੀਉ^੧ ॥
 ਜੋ ਬੀਜੈ ਸੋ ਉਗਵੈ, ਖਾਦਾ ਜਾਣੈ ਜੀਉ ॥
 ਗਿਆਨੁ ਸਲਾਹੈ ਵਡਾ ਕਰਿ, ਸਚੈ ਸਚਾ ਨਾਉ ॥
 ਸਚੁ ਬੀਜੈ ਸਚੁ ਉਗਵੈ, ਦਰਗਹ ਪਾਈਐ ਬਾਉ ॥
 ਬੇਦੁ ਵਪਾਰੀ ਗਿਆਨੁ ਰਾਸਿ^੨ ਕਰਮੀ ਪਲੈ ਹੋਇ ॥
 ਨਾਨਕ ਰਾਸੀ ਬਾਹਰਾ ਲਇ ਨ ਚਲਿਆ ਕੋਇ ॥ ੧ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ! ਬੇਦੁ ਜਿ ਹੈ ਜਿ ਪੁੰਨ ਅਰੁ ਪਾਪੁ
 ਪੁਕਾਰਤਾ ਹੈ। ਰੇ ਭਾਈ ਲੋਕਹੁ ! ਪਾਪ ਨਰਕ ਕਾ ਬੀਉ ਹੈ। ਪੁੰਨੁ ਜਿ ਹੈ ਜਿ ਸੁਰਗ ਕਾ ਬੀਉ ਹੈ। ਅਰੁ ਜਿ ਪਾਪੁ ਕਰੈ ਜਿ
 ਨਰਕਪਾਤੀ^੩ ਹੋਇ, ਨਰਕ ਮਹਿ ਦੁਖੁ ਪਾਵੈ । ਅਰੁ ਜਿ ਪੁੰਨੁ ਕਰੈ ਜਿ ਸੁਰਗਵਾਸੀ ਹੋਇ । ਸੁਰਗ ਮਹਿ ਸੁਖੁ ਪਾਵੈ। ਨਰਕ
 ਅਰੁ ਸੁਰਗ ਕੀ ਮਹਮਾ ਤਬ ਹੀ ਜਾਣੈਗਾ ਏਹੁ ਜੀਉ ਜਬ ਓਹਿ ਫਲ ਲਗਹਿਗੇ, ਓਹਿ ਫਲ ਫੁੰਚੈਗਾ। ਤਬ ਜਾਣੈਗਾ ਜਿ ਏਹੁ
 ਕਮਾਇਆ ਐਸਾ ਹੈ । ਬੇਦੁ ਅਰੁ ਗਿਆਨੁ ਜਬ ਦੇਵੈ ਹੋਹਿ ਤਬ ਏਸ ਜੀਆ ਕਾ ਉਧਾਰੁ ਹੋਇ । ਬੇਦੁ ਧਰਮੁ ਬਤਾਵਤਾ
 ਹੈ ਅਰੁ ਗਿਆਨੁ ਭਗਤਿ ਕਰਾਵਤਾ ਹੈ । ਗਿਆਨੁ ਕਹਤਾ ਹੈ ਜਿ ‘ਵਡਾ ਪਰਮੇਸੁਰੁ, ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਧੰਨਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ’ ।
 ਗਿਆਨੁ ਜਿ ਕਹਤਾ ਹੈ ਜਿ ‘ਸਚੈ ਹੀ ਸਚੁ ਕਹਤਾ ਹੈ’ । ‘ਜਿ ਸਚੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਤੇਰਾ ਨਾਉ ਸਚੁ ਹੈ, ਸਚਾ ਪਰਮੇਸੁਰੁ’ ਜਾ,
 ਸਚੈ ਮਨਿ ਹੋਇ ਕਰਿ ਸਚੈ ਨੋ ਸਿਮਰੈ, ਸਚੈ ਹੀ ਕਰਮ ਕਰੈ, ਸਚੁ ਹੀ ਬੀਜੈ, ਤਾ ਨਰੋ ਹੀ ਹੋਇ ਉਗਵੈ, ਤਾ ਦਰਗਹ
 ਮਹਿ ਸਚਾ ਹੋਇ। ਸਚੁ ਖੰਡ ਕੋ ਬਾਸੀ ਹੋਇ ਜਬ ਸਚ ਕਉ ਸਲਾਹੈ । ਬੇਦੁ ਜਿ ਹੈ ਜਿ ਬੈਪਾਰੀ ਹੈ ਅਰੁ ਗਿਆਨੁ ਜਿ ਹੈ ਜਿ
 ਰਾਸਿ^੪ ਹੈ । ਜਬ ਬੈਪਾਰੀ ਪਹਿ ਰਾਸਿ ਹੋਇ ਤਬ ਲਇ ਕਰਿ ਖੋਪ ਜਾਇ ਲਾਹਾ ਪਾਵੈ । ਜਬ ਬੈਪਾਰੀ ਹੋਇ ਅਰੁ
 ਰਾਸਿ ਨਾ ਹੋਇ ਤਉ ਕਿਸੁ ਕਾਮਿ ਰਾਸਿ ਬਿਨਾ ਬੈਪਾਰੀ । ਬੇਦ ਪਰਕਿਰਤਿ ਭੀ ਕਮਾਵੈ ਅਰੁ ਪੁੰਨ ਦਾਨੁ ਭੀ ਕਰੈ
 ਅਰੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਸਿਮਰਣ ਮਹਿ ਭੀ ਰਹੈ ਤਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਉ ਪਾਵੈ । ਸਿਮਰਣ ਬਿਨਾ ਬਾਇ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਪੜਤਾ ।
 ਰੇ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ! ਬੇਦ ਕੀ ਚਾਲ ਚਲਹੁ ਅਰੁ ਸਿਮਰਣੁ ਕਰਹੁ” । ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ !
 ਸਿ ਕਵਣੁ ਸਿਮਰਣੁ ਜਿ ਕੀਜੀਐ ?” ਕਹੈ, “ਪੁਰਖਾ ! ਸਿਮਰਣੁ ਉਹੀ ਜਿ ਭਗਤੀ^੫ ਜਸ ਕੀਆ ਹੈ ਪਰਮੇਸੁਰ
 ਕਾ, ਸੋਈ ਤੁਮ ਗਾਵਹੁ । ਬੇਦ^੬ ਕੀ ਚਾਲ ਚਲਹੁ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਸਿਮਰਣੁ ਕਰਹੁ” । ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਨਾਮੋ^੭ ਕੰਬੀਰ
 ਰਵਿਦਾਸ ਕੇ ਪਦੇ^੮, ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੀ ਬਾਣੀ ਸੋਨ, ਬੇਣੀ^੯ ਕੀ ਬਾਣੀ ਲਾਗੈ ਗਾਵਣੇ, ਪ੍ਰੇਮਿ ਕਰਿ ਕਰਿ । ਸਭਿ ਬਾਬੇ

^੧ਸਾਰੰਗ ਕੀ ਵਾਰ, ਮ: ੧, ਪਉਤੀ ੧੬ ਦਾ ਦੂਜਾ ਸਲੋਕ ।

^੨ਬੀਜ ।

^੩ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

^੪ਵੇਦ ਵਪਾਰ ਦੀ ਹੈਸੀਅਤ ਰਖਦਾ ਹੈ ।

^੫ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਰਾਸਿ (ਖਜ਼ਾਨਾ) ।

^੬ਨਰਕ ਵਿਚ

ਭਿਗੋਗਾ ।

^੭ਵੱਖਰ, ਪੁੰਜੀ ।

^੮ਭਗਤਾਂ ਨੇ ।

^੯ਗਿਆਨ ।

^{੧੦}ਭਗਤ ਨਾਵਦੇਵ ।

^{੧੧}ਸ਼ਬਦ ।

^{੧੨}ਸੋਣ (ਨਾਈ) ਤੇ ਬੇਣੀ—ਇਹ ਦੋ ਭਗਤ ਸਨ ।

ਜੀ ਕੇ ਸਿਖ ਭਏ । ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨ ਗੁਰੂ ।

ਸਲੋਕ^੧ ।

ਕਰਮ ਧਰਮ ਕਰਿ ਨਾਮੁ ਜਪਿ, ਸਾਚ ਸਬਦ ਕੀ ਰਾਸਿ ॥

ਜਿਨੀ ਲਈ ਖੋਪ ਏਹ, ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਦਰਿ ਸਾਬਾਸਿ^੨ ॥੧॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨ ਗੁਰੂ, ਸਤਿ ਗੁਰੂ । ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ
ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥੪੭॥

(ੲ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਬਨਾਰਸ ਵਿਚ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਪੰਡਿਤਾਂ ਨਾਲ)

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਨਾਰਸੀ ਨਗਰਿ ਤੀਰਥ ਉਪਰਿ ਬੈਠਾ ਬਾ । ਤਬ ਦੇਖੇ ਤਵੇ ਕਈ ਪੰਡਿਤ
ਬੈਠੇ ਪੁਸਤਕੁ ਬਾਚਤੇ ਹੈ, ਕਈ ਚਾਟਣੇ^੩ ਬੈਠੇ ਪੰਡਿਤ ਪਾਹਿ ਬਿਦਿਆ ਪੜ੍ਹਤੇ ਹੈ, ਕਈ ਬੈਸਨਉ ਬੈਠੇ ਸਾਲਗਿਰਾਮੁ
ਪੂਜਤੇ ਹੈ, ਓਹਿ ਪੂਜਾ ਹੀ ਕਰਤੇ ਹੈ । ਕਈ ਨਿਰਬਾਣ ਬੈਠੇ ਤਪਸਿਆ ਕਰਤੇ ਹੈ, ਕਈ ਮਸਾਣ ਭੂਮੀ ਹੀ ਤਾੜੀ
ਲਾਈ ਬੈਠੇ ਰਹਤੇ ਹੈ । ਜਾ ਦੇਖੇ ਤਉ ਕਈ ਬਨਾਰਸੀ ਮਹਿ ਠਗ ਹੀ ਠਗ ਹੈ, ਤਿਨ ਕੀ ਕਾਈ ਮਿਤਿ^੪ ਨਾਹੀ ।
ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਉ ਓਇ ਲਾਗਿ ਪੜ੍ਹੇ^੫ ਬਨਾਰਸੀ ਕੇ ਲੋਕ ਜਿ, “ਜੀ, ਕਿਛੁ ਪੜ੍ਹੀਐ, ਬਿਦਿਆ ਕੀਜੀਐ,
ਕਿਛੁ ਪੂਜਾ ਕੀਜੀਐ, ਕਿਛੁ ਤਪਸਿਆ ਕਰੀਐ । ਅਰੁ ਜੀ, ਕਿਛੁ ਰੁਜਗਾਰੁ ਕਰਣਾ ਹੋਇ ਤਉ ਰੁਜਗਾਰੁ ਭੀ
ਈਹਾਂ ਬਹੁਤੁ ਹੈ । ਜੀ, ਜੇ ਕਿਛੁ ਮਾਇਆ ਕਾ ਰੁਜਗਾਰੁ ਕੀਜੀਐ ਤਉ ਭਲਾ ਹੀ ਹੈ” । ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ
ਜੀ ਸੋਰਠਿ^੬ ਰਾਗ ਮਹਿ ਬਾਨੀ ਬੋਲਿ ਉਠਾ :—

ਦੁਬਿਧਾ ਨ ਪੜ੍ਹਉ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਹੋਰੁ ਨ ਪੂਜਉ, ਮਤੈ ਮਸਾਣਿ ਨ ਜਾਈ ॥

ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਰਾਗਿ ਨ ਪਰ ਘਰਿ ਜਾਵਾ, ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਨਾਮਿ ਬੁਝਾਈ ॥

ਘਰ ਭੀਤਰਿ ਘਰੁ ਗੁਰੂ ਦਿਖਾਇਆ, ਮਹਜਿ ਰਤੇ ਮਨ ਭਾਈ ॥

ਤੂ ਆਪੇ ਦਾਨਾ ਆਪੇ ਬੀਨਾ ਜੋ ਦੇਵਹਿ ਮਤਿ ਸਾਈ ॥ ੧ ॥

ਮਨੁ ਬੈਰਾਗਿ ਰਤਉ ਬੈਰਾਗੀ, ਸਬਦਿ ਮਨੁ ਬੋਧਿਆ ਮੇਰੀ ਮਾਈ ॥

ਅੰਤਰਿ ਜੋਤਿ ਨਿਰੰਤਰਿ ਬਾਣੀ, ਸਾਰੇ ਸਿਉ ਲਿਵਲਾਈ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਰਾਮ ਕੇ ਲੋਕਹੁ ! ਏਹੁ ਜਿ ਪੜ੍ਹਣਾ ਤੁਮਿ ਪੜ੍ਹਤੇ ਹਹੁ
ਸਿ ਸਭ ਦੁਬਿਧਾ ਹੀ । ਜਿ ਏਹੁ ਇਉ ਕੀਜੀਐ; ਏਹੁ ਇਉ ਕੀਜੀਐ, ਸੁ ਏਹੁ ਇਉ ਜਾਈਐ, ਇਉ ਕਮਾਈਐ;
ਇਸੁ ਭਾਂਤਿ ਕਰੀਐ, ਸੁ ਏਹੁ ਬਾਤ ਸਭ ਦੁਬਿਧਾ ਹੀ । ਸੁ ਮੈ ਏਹੁ ਦੁਬਿਧਾ ਨਾਹੀ ਪੜ੍ਹਤਾ ਅਰੁ ਤੁਮ ਜੇ ਕਿਛੁ ਏਹੁ

^੧ਇਹ ਸ਼ਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ।

^੨ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੇ ਭਗਤੀ-ਭਾਵ ਦੀ ਇਹ

ੲ੫ (ਵੱਖਰ) ਲੱਦੀ ਹੈ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਬਾਸ਼ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ-ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਹੁੰਦੀ
ਹੈ । ^੩ਵਿਦਿਆਰਥੀ । ^੪ਕੋਈ ਮਿਤਿ (ਗਿਣਤੀ, ਹੱਦ) ਨਹੀਂ । ^੫ਭਾਵ-ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਪਏ । ^੬ਸੋਰਠਿ

ਮਹਲਾ ੧, ਘਰੁ ੧, ਅਸਟਪਦੀਆ ਚਉਤੁਕੀ ।

^੭ਇਸ ਘਰ (ਆਤਮੇ) ਵਿਚ ਹੀ ਗੁਰੂ ਨੇ ਉਸ ਘਰ
(ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ) ਦਿਖਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ—ਉਸ ਈਸ਼ਵਰ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ।

ਸਾਲਗਿਰਾਮ ਪੂਜਤੋਂ ਹੋ ਅਰੁ ਅਵਰੁ ਦੇਵਤਾ ਕੀ ਪੂਜਾ ਕਰਤੇ ਹੋ ਸੁ ਏਹੁ ਪੂਜਾ ਮੇਰੇ ਮਨ ਮਹਿ ਨਾਹੀ ਆਵਤੀ ।
 ਬਿਨਾ ਸ੍ਰੀ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਅਵਰੁ ਕੀ ਪੂਜਾ ਮੈ ਨਾਹੀ ਕਰਤਾ । ਅਰੁ ਤਪਸਿਆ ਜਿ ਜਾਇ ਮਸਾਣਿ-ਭੂਮੀ ਬੈਠਤੇ ਹੋ
 ਅਰੁ ਉਦਿਆਨ ਤੀਰਥੀ ਜਾਇ ਬੈਠਤੇ ਹੋ ਜਿ ਮੈ ਤਪਸਿਆ ਛੀ ਨਾਹੀ ਕਰਤਾ, ਅਰੁ ਜਿ ਮਾਇਆ ਕੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ
 ਕੇ ਲੀਏ ਜਾਇ ਚਾਕਰੀ ਬਿਰਾਨੀ ਕਰਤੇ ਹੋ ਜਿ ਮੇਰੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਨਾਮ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬੁਝਿ ਗਈ ਹੈ ।
 ਕਿਸ ਕੇ ਪਰਸਾਦਿ ਮੇਰੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਬੁਝੀ ਹੈ ਅਰੁ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਬੁਝੀ ਹੈ ? ਦੇਹੀ ਜਿ ਘਰੁ ਹੈ ਤਿਸੁ ਮਾਹਿ ਦੇਖੁ ਬਿਦੇਹੀ
 ਘਰੁ ਹੈ । ਜਰੁ ਲਉਂ ਏਸ ਕਉਂ ਦੇਹੀ ਘਰ ਕੀ ਖਬਰਿ ਹੋਤੀ ਹੈ ਤਬ ਲਉਂ ਏਸ ਕਉਂ ਮਾਇਆ ਕੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ
 ਹੋਤੀ ਹੈ । ਜਬ ਏਸੁ ਘਰ ਮਹਿ ਘਰੁ ਗੁਰੂ ਪੂਰੇ ਦਿਖਾਇਆ ਤਬ ਏਹੁ ਬਿਦੇਹੀ ਹੁਆ । ਜਬ ਏਹੁ ਬਿਦੇਹੀ ਹੁਆ
 ਤਬ ਏਸੁ ਕਉਂ ਮਾਇਆ ਕੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਬੁਝ ਗਈ, ਸਹਜਿ^੧ ਸਾਥਿ ਆਤਮਾ ਰਹਿਆ । ਐਪਣੁ^੨ ਏਹੁ ਛੀ ਬਾਤ ਨਾਹੀ
 ਕਹੀ ਜਾਤੀ, ਠਾਕੁਰੁ ਬੇ ਪਰਵਾਹੁ ਹੈ, ਆਪਣੀ ਮਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਨਾਹੀ ਪਾਇਆ ਜਾਤਾ । ਜਿ ਕੋਈ ਕਹੈ ਜਿ
 'ਨਾ, ਮੈ ਅਹਿ ਮਤਿ ਚੰਗੀ ਪਾਈ ਹੈ । ਏਤੁ ਮਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਪਾਈਗਾ ਨਾ' । ਜੇ ਉਸੁ ਨਾ ਭਾਵੀ ਤਾ ਮਤਿ ਹੀ
 ਤੇ ਕੁਮਤਿ ਕਰੈ । ਨਾ, ਜੀ ਮਤਿ ਛੀ ਸਾਈ ਜੁ ਸ੍ਰੀ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਭਾਵੈ । ਆਪੇ ਦਾਨਾ ਹੈ, ਆਪੇ ਬੀਨਾ ਹੈ, ਹੋਰੁ
 ਜਿ ਕੋਈ ਕਹੈ ਜਿ ਮੈ ਸਿਆਨਾ ਹਉ ਜਿ ਏਹੁ ਬਾਤ ਠਾਕੁਰ ਕਉਂ ਨਾਹੀ ਭਾਵਤੀ । ਮਤਿ ਸਾਈ ਜਿਸੁ ਕਉਂ
 ਆਪਿ ਮਤਿ ਦੇ-ਸਾਈ ਮਤਿ । ਪਣੁ ਜੀ ਮੇਰੇ ਮਹਿ ਅਵਰੁ ਕਾਈ ਬਾਤ ਨਾਹੀ ਆਵਤੀ, ਬੈਰਾਗ ਹੀ ਮਨੁ ਰਹਤਾ
 ਹੈ, ਅਵਰੁ ਕਾਈ ਬਾਤ ਮਨਿ ਨਾਹੀ ਬਸਤੀ । ਮਨੁ ਬੈਰਾਗੀ ਹੀ ਹੋਇ ਰਹਿਆ ਹੈ ਅਰੁ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਬਦਿ ਸਾਥਿ
 ਮਨੁ ਬੇਧਿਆ ਹੈ, ਅੰਤਰਿ ਜੋਤਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਆਇ ਵਸੀ ਹੈ, ਬਾਣੀ ਸਚ ਸਾਥਿ ਮਨੁ ਬੇਧਿਆ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ
 ਸਾਥਿ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ਹੈ । ਅਵਰੁ ਧਿਆਨੁ ਛੁਟਕਿ ਗਇਆ ਹੈ, ਮੈ ਕਿਸੁ ਕੀ ਪੂਜਾ ਕਰਉ ? ਅਰੁ ਕਵਨੁ ਕੀ ਬਿਧਿ
 ਬਿਦਿਆ ਪੜਉ ? ਅਰੁ ਕਵਨੁ ਤਪਸਿਆ ਕਰਉ ? ਕਵਨੁ ਦੇਵਤੇ ਸੇਵਉ ? ਬਿਨਾ ਨਿਰੰਜਨ ਸਚ ਬੀ ਅਵਰ ਬਾਤ
 ਸਾਰੀ ਭੁਲਿ ਗਈ ਹੈ" । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਵਾਹੁਗੁਰੂ ਸਚਾ ।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਪੰਡਿਤਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਕਈ ਸੈ ਲਖ ਬੈਰਾਗੀਆ ਹੀ ਬੈਰਾਗੀ ਹੈ, ਪਣੁ ਮਾ
 ਜੇਵਾ ਕਵਣੁ ਹੈ ਜਿ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਕਉਂ ਭਾਵਤੀ ਹੈ ?" ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ:—

ਅਸੰਖ ਬੈਰਾਗੀ^੩ ਕਹਹਿ ਬੈਰਾਗ, ਸੋ ਬੈਰਾਗੀ ਜਿ ਖਮੈ ਭਾਵੈ ॥

ਹਿਰਦੈ ਸਬਦਿ ਸਦਾ ਭੈ ਰਹਿਆ, ਗੁਰ ਕੀ ਕਾਰ ਕਮਾਵੈ ॥

ਏਕੋ ਚੋਣੈ, ਮਨੁਆ^੪ ਨ ਭੋਲੈ, ਧਾਵਤੁ ਵਰਜਿ ਰਹਾਵੈ^੫ ॥

ਸਹਜੇ ਮਾਤਾ^੬ ਸਦਾ ਰੰਗਿ ਰਾਤਾ, ਸਾਚੇ ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਸੁਨਿਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਕੇ ! ਕਈ ਅਸੰਖ ਬੈਰਾਗੀ ਹੈ, ਪਣੁ ਜੀ
 ਸੋਈ ਬੈਰਾਗੀ ਜਿ ਸ੍ਰੀ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਕਉਂ ਭਾਵੈ । ਉਸੁ ਸ੍ਰੀ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਕਉਂ ਕਵਨੁ ਬੈਰਾਗੀ ਭਾਵਤਾ ਹੈ ? ਜਿਸ
 ਕੇ ਹਿਰਦੈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਸਬਦੁ ਹੈ, ਅਰੁ ਆਨ ਪਹਰ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕੇ ਭੈ ਮਹਿ ਰਹੈ, ਜੇ ਕਿਛੁ ਸਬਦ ਮਹਿ
 ਕਟਣਾ ਗੁਰੂ ਕਾ ਕਹਿਆ ਹੈ ਸਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਕਹੀ ਕਾਰ ਕਮਾਵੈ, ਇਕਸ ਉਪਰਿ ਆਸਾ ਰਾਖੈ, ਮਨੁ ਮਾਇਆ ਕੇ ਲੋਭ ਕਉਂ

^੧ਜੀਵਨ-ਮੁਕਤੀ ਦਾ ।

^੨ਜਦ ਤੱਕ ।

^੩ਤਦ ਤਕ ।

^੪ਗਿਆਨ ।

^੫ਐਪਰ,

ਪਰ, ਪਰੰਤੂ ।

^੬ਹਿੰਦੂ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਇਕ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਜੋ ਦੋ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੀ ਹੋਈ ਹੈ : (੧) ਰਾਮਾਨੰਦੀ
 ਤੇ (੨) ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਨੰਦੀ । ਰਾਮਾਨੰਦੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ-ਪੂਜਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਨੰਦੀ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੂੰ । ਪਰ
 ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਆਸ਼ੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅਸਲ ਬੈਰਾਗੀ ਉਹੋ ਹੈ ਜੋ ਸੰਸਾਰਕ ਗੱਲਾਂ (ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿ) ਤੋਂ ਵੈਰਾਗੀ (ਤਿਆਗੀ)
 ਹੋਵੇ ।

^੭ਮਨ ।

^੮ਜੋ ਧਾਉਂਦੇ ਜਾਂ ਭੋਲਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਵਰਜ (ਰੋਕ) ਕੇ ਰੱਖੇ ।

^੯ਸਹਜ (ਗਿਆਨ) ਵਿਚ ਮਸਤਿਆ ਹੋਇਆ ।

ਵੇਲੇ ਨਾਹੀ। ਮਨੁ ਜਿ ਦਹਦਿਸਿ ਧਾਵਦਾ ਹੈ ਸਿ ਧਾਵਣ ਨਾ ਦੇਇ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਰੋਗਿ ਰਾਤਾ ਰਹੈ। ਸਹਜ ਸਾਥਿ ਉਮੰਗਿ ਕਰਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਕੀਰਤਨੁ ਕਰੈ, ਸੋਈ ਬੈਰਾਗੀ ਨਾਕੁਰ ਜੀ ਕੰਉ ਭਾਵੈ, ਜਿਸੁ ਮਹਿ ਦੇਹਿ ਕਰਮਿ ਹੋਹਿ ਸੋਈ ਬੈਰਾਗੀ”। ਤਬ ਉਨਹੁ ਪੰਡਿਤਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਮਨੁ ਕਵਣੁ ਹੈ ਇਸੁ ਦੇਹੀ ਮਾਹਿ? ਅਰੁ ਸੁਖ ਕਵਣੁ ਭੋਗਤਾ ਹੈ? ਅਰੁ ਸੁਖ ਜਿ ਹੋਇ ਸਿ ਕਿਸ ਤੇ ਹੋਇ? ਅਰੁ ਇਸ ਕੀ ਜਿਹਵਾ ਨੇਤ੍ਰ ਸੋਤ੍ਰ ਹੈ ਤਿਨ ਕੰਉ ਕਿਉ ਕਰਿ ਚਾਖੈ? ਇਸ ਕੇ ਅੰਤਰਿ ਜਿ ਅਗਨਿ ਹੈ ਸਿ ਕਿਉ ਕਰਿ ਬੁਝੈ। ਅਰੁ ਇਸੁ ਕੰਉ ਆਸਾ ਭੋਗਤੀ ਨਾਹੀ ਧਿਆਨੁ ਕਹਾ ਲਗਾਵੈ? ਇਸ ਕੇ ਅੰਤਰਿ ਮਾਇਆ ਕੀ ਭੂਖ ਹੈ ਏਹੁ ਜਿ ਅੰਧਿਕਾ ਪਾਵੈ ਕਸ ਕਿਉ ਕਰਿ ਪਾਵੈ?” ਬੋਲਹੁ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:—

ਮਨੁਆ ਪਉਣੁ ਬਿੰਦੁ ਸੁਖਵਾਸੀ, ਨਾਮਿ ਵਸੈ ਸੁਖ ਭਾਈ॥
ਜਿਹਵਾ ਨੇਤ੍ਰ ਸੋਤ੍ਰ^੧ ਸਰਿ ਰਾਤੇ, ਜਲਿ^੨ ਬੂਝੀ ਤੁਝਹਿ ਬੁਝਾਈ॥
ਆਸ ਨਿਰਾਸਾ ਰਹੈ ਬੈਰਾਗੀ, ਨਿਜ ਘਰਿ^੩ ਤਾਤੀ ਲਾਈ॥
ਭਿਖਿਆ ਨਾਮਿ ਰਜੇ ਸੰਤੋਖੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਹਜਿ ਪੀਆਈ॥ ੩॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਭਾਈ ਜੀ ਰਾਮ ਕੇ ! ਮਨੁਆ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਪਵਣੁ ਹੈ ਤਿਸਿ ਦੇਹੀ ਮਹਿ, ਬਿੰਦੁ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਰਸ ਭੋਗਿ ਸੁਖ ਪਾਵਤੀ ਹੈ। ਜਬ ਨਾਮਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਰਚੇ ਤਬ ਬਿੰਦੁ^੪ ਸੁਖ ਪਾਵੈ, ਨਾਤਰ ਰਸ ਤੇ ਰੋਗੁ ਹੋਇ। ਜਬ ਜਿਹਵਾ ਤੇ ਸਾਚੁ ਬੋਲੈ ਅਰੁ ਨੇਤ੍ਰੀ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਸਕਲ ਕਰਿ ਦੇਖੈ ਅਰੁ ਸੋਤ੍ਰੀ^੫ ਸੰਤੋਖੁ ਆਵੈ। ਅਰੁ ਅੰਤਰਿ ਭਰਮ ਕੀ ਅਗਨਿ ਜਲਤੀ ਹੈ ਸਿ ਸਬਦੁ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਾਥਿ ਨਿਵਾਰੈ। ਅਰੁ ਆਸਾ ਮਾਹਿ ਨਿਰਾਸ ਰਹੈ ਤਉ ਬੈਰਾਗੀ ਹੋਇ। ਨਿਜ ਘਰਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਬਸਤਾ ਹੈ, ਤਹਾ ਲਿਜਾਇ ਧਿਆਨੁ ਲਗਾਵੈ, ਸਹਜਿ ਸਾਥਿ ਅੰਧਿਕਾ ਨਾਮੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਪੀਵੈ। ਤਬ ਅੰਤਰਿ ਜਿ ਭੂਖ ਹੈ ਮਾਇਆ ਕੀ ਤਿਸੁ ਕੰਉ ਸੰਤੋਖੁ ਆਵੈ। ਨਾਮ ਕੀ ਭਿਖਿਆ ਭੁਗਤਿ ਖਾਇ ਸੰਤੋਖਿ ਸਾਥਿ ਅਘਾਇ^੬ ਤਉ ਬੈਰਾਗੀ ਹੋਇ”। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਾਹਗੁਰੂ।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਪੰਡਿਤਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਇਕਿ ਬੈਰਾਗੀ ਹੈ ਅਰੁ ਏਹੁ ਨਾਹੀ ਆਈ ਜਿ ਤੁਮ ਬਤਾਵਤੇ ਹਉ ਅਰੁ ਓਇ ਟੇਕ^੭ ਥਾਂਧਿ ਬੈਠੇ ਹੈ, ਕਹਤੇ ਹੈ ਜਿ, ‘ਹਮ ਤੋ ਬੈਰਾਗੀ ਹੈ, ਹਮ ਬੈਕੁੰਠਿ ਜਾਹਿਗੇ’, ਤਿਨ ਕੀ ਕਵਣੁ ਗਤਿ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਉਪਦੇਸੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ:—

ਦੁਬਿਧਾ ਵਿਚਿ ਬੈਰਾਗੁ ਨ ਹੋਵੀ ਸਬ ਲਗੁ ਦੂਜੀ ਰਾਈ॥
ਸਭੁ ਜਗੁ ਤੇਰਾ ਤੂ ਏਕੋ ਦਾਤਾ, ਅਵਰੁ ਨ ਦੂਜਾ ਭਾਈ॥
ਮਨਮੁਖਿ ਜੋਤ ਦੁਖਿ ਸਦਾ ਨਿਵਾਸੀ, ਗੁਰਮੁਖਿ ਦੇ ਵਡਿਆਈ॥
ਅਪਰ ਅਪਾਰ ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ, ਕਹਣੈ ਕੀਮ^੮ ਨ ਪਾਈ॥ ੪॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਕੇ ! ਦੁਬਿਧਾ ਹੋਇ ਤਬ ਬੈਰਾਗੁ ਨਾਹੀ ਹੋਤਾ। ਜਬ ਲਗਿ ਰੇਤੁ ਕੇ ਦਾਣੇ ਨਿਕੇ ਤੇ ਜਿ ਨਿਕਾ ਹੈ ਤਿਸ ਤੇ ਲਖਵਾ ਦ੍ਰੋਤ ਭਾਉ^੯ ਹੋਇ, ਤਬ ਲਗਿ ਨਾ ਰਾਮੁ ਏਸ ਕਾ ਨਾ ਏਹੁ ਰਾਮ ਕਾ। ਤਬ ਲਗਿ ਏਹੁ ਬੈਰਾਗੀ ਨਾ ਹੋਇ। ਸਭੁ ਸੈਸਾਰੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਕਾ ਹੈ, ਸਭਸੁ ਕੰਉ ਓਹੀ ਨਾਕੁਰੁ ਦੇਤਾ ਹੈ, ਅਵਰੁ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਦੇਵਣਹਾਰੁ। ਪਣੁ ਜੇ ਮਨਮੁਖ ਹੈ ਤਿਨ ਕੰਉ ਈਹਾ ਭੀ ਦੁਖੁ ਹੈ ਅਰੁ ਉਹਾ ਭੀ ਦੁਖੁ ਹੈ।

^੧ਸੋਤ੍ਰ, ਕੰਨ। ^੨ਜਲਨ, ਭਾਵ-ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰੂਪੀ ਅੰਗ। ^੩ਸਹਜ, ਸਰੂਪ ਵਿਚ।
^੪ਬੋਤਾ ਚਿਰ। ^੫ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ। ^੬ਠੱਜੇ। ^੭ਮਹਾਰਾ, ਆਸਚਾ। ^੮ਕੀਮਤ, ਮੁੱਲ।
^੯ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਛੋਟ ਦੂਜੇ ਦਾ ਪਿਆਰ, ਮਾਇਆ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ।

ਅਰੁ ਜੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੈ ਤਿਨ ਕੰਉ ਈਹਾਂ ਭੀ ਵਡਿਆਈ ਹੈ ਅਰੁ ਉਹਾਂ ਭੀ ਵਡਿਆਈ ਹੈ। ਗੁਰਮੁਖਿ ਕੰਉ ਦਰਗਾਹ ਵਡੀ ਵਡਿਆਈ ਹੈ ਅਰੁ ਮਨਮੁਖਾ ਕੰਉ ਦੁਖ ਹੈ। ਅਰੁ ਜੇ ਓਹੁ ਪਾਰਹੁਮੁ ਹੈ ਸੁ ਅਗੰਮ^੧ ਅਗਾਧਿ^੨ ਅਪਰੰਪਰ^੩ ਹੈ। ਤਿਸ ਕੀ ਮਿਤਿ ਮਿਰਜਾਦਾ ਕੋਈ ਕਹਿ ਨਾਹੀ ਸਕਦਾ, ਓਹੁ ਅਪਰੰਪਰੁ ਹੈ^੪। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਵਾਹਗੁਰੂ।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਪੰਡਿਤਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਏਸੁ ਆਦਿ-ਅੰਤਿ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥੁ ਹਮ ਕੰਉ ਦੇਹਿ ਜਿ ਜੀ, ਤਿਹੁ ਲੋਆ^੫ ਮਹਿ ਏਸ ਕੀ ਪਤਿ ਕਿਉ ਕਰਿ ਰਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ:—

ਜੁਨਿ ਸਮਾਧਿ ਮਹਾ ਪਰਮਾਰਥੁ, ਤੀਨਿ ਭਵਣ ਪਤਿ ਨਾਮੰ ॥

ਮਸਤਕਿ ਲੇਖੁ ਜੀਆ ਜਗਿ ਜੋਨੀ, ਸਿਰਿ ਸਿਰਿ ਲੇਖੁ ਸਹਾਮੰ ॥

ਕਰਮ ਸੁਕਰਮ ਕਰਾਏ ਆਪੇ, ਆਪੇ ਭਗਤਿ ਦ੍ਰਿੜਾਮੰ ॥

ਮਨਮੁਖਿ ਜੁਨਿ ਲਹੈ ਭੇ ਮਾਨੰ, ਆਪੇ ਗਿਆਨੁ ਅਗਾਮੰ ॥੫॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥੁ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਰਾਮ ਕੇ ! ਜੁਨ ਕੇ ਬਿਖੇ ਭੀ ਅਰੁ ਸਮਾਧਿ ਕੇ ਬਿਖੇ ਭੀ ਏਹੀ ਪਰਮਾਰਥੁ ਹੈ ਜਿ ਏਸ ਕੀ ਪਤਿ ਰਹੈ। ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਨਾਮਿ ਹੀ ਕਰਿ ਕਰਿ ਰਹੈ। ਅਰੁ ਜਿ ਕੋਈ ਜੀਉ ਜੁਨਿ ਮਹਿ ਆਇਆ ਹੈ ਜਗ ਮਹਿ ਸਿ ਤਿਸ ਕੇ ਸਿਰਿ ਲੇਖੁ ਬਿਧਾਤੇ^੬ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਜੇ ਦੁਖ ਅਰੁ ਸੁਖ ਕਾ। ਦੁਖ ਸੁਖ ਲਿਖੇ ਕਰਿ ਕਰਿ ਹੋਤਾ ਹੈ ਅਰੁ ਕਰਮ ਕੁਕਰਮ ਭੀ ਆਪੇ ਕਰਾਵਤਾ ਹੈ। ਆਪੇ ਟਿਕਨਾ ਆਪਣਿਆ ਜੀਆਂ ਕੰਉ ਭਗਤਿ ਭੀ ਦ੍ਰਿੜਾਇਦਾ ਹੈ। ਅਰੁ ਮਨਮੁਖਿ ਹੋਇਕੋ ਇਨਿ ਜਿ ਪਾਪ ਕੀਏ ਹੈ ਸਿ ਪਾਪਾ ਕੀ ਜੁਨਿ ਜੁਨਿ ਇਸ ਕੀ ਕਬਹੂ ਨਾਹੀ ਜਾਤੀ। ਏਸ ਕੀ ਪਾਪ ਕੀ ਜੁਨਿ ਤਬ ਹੀ ਜਾਇ ਜਬ ਭੈ ਕਰਿ ਕਰਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਨਾਮੁ ਬ੍ਰਹਮੁ ਗਿਆਨੁ ਜਪੈ, ਤਬ ਏਹੁ ਏਸ ਕੇ ਪਾਪ ਜਾਹਿ। ਜਬ ਨਾਮ ਸਾਥਿ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਕਰੈ, ਏਹੀ ਪਰਮਾਰਥੁ ਹੈ ਪੰਡਿਤ ਜੀ !” ਬੋਲਹੁ ਰਾਮ।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਪੰਡਿਤਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਓਹੁ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ ਸਿ ਕਿਉ ਕਰਿ ਸਿਮਰੀਐ ਅਰੁ ਜੇ ਸਿਮਰੀਐ ਤਾ ਕਿਆ ਕਰਿ ਸਿਮਰੀਐ ਅਰੁ ਸਿਮਰਿਆ ਸਿਮਰਿਆ ਫਲੁ ਕਿਤਨਾ ਕੁ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲਿ ਉਠਾ ਜਿ, “ਪੰਡਿਤ ਜੀ !

ਜਿਨਿ ਚਾਖਿਆ ਸੇਈ ਸਾਦੁ^੭ ਜਾਣਨਿ, ਜਿਉ ਗੁੰਗੇ ਮਿਠਿਆਈ ॥

ਅਕਥੈ ਕਾ ਕਿਆ ਕਥੀਐ ਭਾਈ, ਚਾਲਉ ਸਦਾ ਰਜਾਈ ॥

ਗੁਰੁ ਦਾਤਾ ਮੇਲੇ ਤਾ ਮਤਿ ਹੋਵੈ, ਨਿਗੁਰੇ ਮਤਿ ਨ ਕਾਈ ॥

ਜਿਉ ਚਲਾਏ ਤਿਉ ਚਾਲਹੁ ਭਾਈ, ਹੋਰਿ ਕਿਆ ਕੋ ਕਰੇ ਚਤੁਰਾਈ ॥੬॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥੁ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਪੰਡਿਤ ਜੀ ! ਜਿਨਹੁ ਸੁਆਦੁ ਆਇਆ ਹੈ ਸੇਈ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋਨਿ। ਅਰੁ ਜਿ ਜਾਣਦੇ ਹੋਨਿ ਸਿ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਕਹਿ ਸਕਦੇ। ਜਿਉ ਗੁੰਗਾ ਮਿਠਿਆਈ ਖਾਤਾ ਹੈ ਅਰੁ ਮਨ ਹੀ ਮਹਿ ਖੁਸੀ ਹੋਤਾ ਹੈ, ਕਹਿ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਸਕਤਾ। ਜਿਉ ਜਿਨ੍ਹਾ ਸਾਧਾ ਕੰਉ ਸੁਆਦੁ ਆਇਆ ਹੈ ਸਿ ਕਹਿ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਸਕਦੇ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਐਸਾ ਹੈ। ਓਹੁ ਕਿਸੀ ਕੇ ਬੁਤੇ ਕਥਿਆ ਨਾਹੀ ਜਾਤਾ। ਓਹੁ ਅਕਥੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ। ਓਹੁ ਕਥਿਆ ਕਿਸੇ ਕੇ ਬੁਤੇ ਨਾਹੀ ਜਾਦਾ। ਪਣੁ ਸਾਧੁ ਫਕੀਰੁ ਬੰਦਾ ਜੋਈ ਸੇਵਕੁ : ਜੇ ਕਿਛੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਕਰੈ ਸਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਕਾ ਹੁਕਮ ਰਜਾਇ ਮੰਨਿ ਲੇਇ। ਸਾਹਿਬ

^੧ਗੰਮਤਾ (ਪਹੁੰਚ) ਤੋਂ ਪਰੇ।

^੨ਗੰਭੀਰ।

^੩ਪਰੇ ਤੋਂ ਪਰੇ।

^੪ਤਿਨਾਂ ਲੋਕਾਂ।

^੫ਕਰਤਾਰ ਨੇ।

^੬ਸੁਆਦ।

ਕੀ ਰਜਾਇ ਮਹਿ ਚਲੇ । ਨਦਿ ਏਸੁ ਕੰਉ ਗੁਰੂ ਦਾਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਮੇਲੇ, ਪੂਰਨੁ ਮਤਿ ਦੇਵੈ ਤਬ ਏਹੁ ਮਤਿ ਆਵੈ ।
ਨਾਤਰ ਨਿਗੁਰੇ^੧ ਕੰਉ ਏਹੁ ਮਤਿ ਨਾਹੀ ਆਵਤੀ । ਨਿਗੁਰਾ ਜੂਨੀ ਪਤਤਾ ਹੈ । ਏਸ ਕੀ ਚਤੁਰਾਈ ਕੀਤੀ ਕਿਛੁ
ਨਾਹੀ ਹੋਤਾ । ਜਿਉ ਠਾਕੁਰ ਭਾਵਤਾ ਹੈ ਤਿਉ ਹੀ ਚਲਾਵਤਾ ਹੈ । ਏਸ ਕੇ ਹਥਿ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਪੰਡਿਤ ਜੀ !”
ਬੋਲਹੁ ਰਾਮ ।

ਤਬ ਪੰਡਿਤਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਧੰਨਿ ਹੋ ਤੁਮ ਜਿਨਹੁ ਸੇਵਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ
ਪਾਇਆ ਹੈ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਪੰਡਿਤ ਜੀ ! ਏਸੁ ਮਨੁਖ ਕੇ ਹਥਿ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ,
ਸਭੁ ਖੇਲੁ ਉਸ ਹੀ ਕਾ ਹੈ ।

ਇਕਿ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਏ, ਇਕਿ ਭਗਤੀ ਰਾਤੇ^੨, ਤੇਰਾ ਖੇਲੁ ਅਪਾਰਾ ॥
ਜਿਤੁ ਤੁਧੁ ਲਾਏ ਤੇਹਾ ਫਲੁ ਪਾਇਆ, ਹੁਕਮਿ ਚਲਾਵਣੁ ਹਾਰਾ ॥
ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਜੇ ਕਿਛੁ ਹੋਵੈ ਅਪਣਾ, ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ ਤੁਮਾਰਾ ॥
ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ ਕਿਦਪਾ ਕੀਨੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਮੁ ਅਧਾਰਾ ॥ ੭ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਪੰਡਿਤਾ ! ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਗਹਨਗਤਿ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਜਾਣੀ
ਜਾਤੀ । ਇਕਨਾ ਕੰਉ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਵਤਾ ਹੈ । ਇਕਨਾ ਕੰਉ ਸਮਝਾਵਤਾ ਹੈ । ਜੇਹੀ ਜੇਹੀ ਟਹਲ ਕਿਸੇ ਕੰਉ
ਕਰਾਵਤਾ ਹੈ ਤੈਸਾ ਹੀ ਤਿਸੁ ਜੀਆਂ ਕੰਉ ਵਸਹੁ^੩ ਦੇਤਾ ਹੈ । ਅਰੁ ਏਹੁ ਜਿ ਮਾਨੁਖ ਕਹੈ ਜਿ ‘ਹੰਉ ਸੇਵਾ ਕਰਤਾ
ਦੰਉ’ ਸਿ ਏਹੁ ਬਾਤ ਬੂਝੁ ਹੈ । ਜੀਉ ਭੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਅਰੁ ਪਿੰਡੁ ਭੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ, ਧਨੁ ਸੁਖ
ਦੀਆ ਸਭੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ । ਏਹੁ ਕਿਆ ਜਿ ਏਹੁ ਸੇਵਾ ਕਰੈ ? ਏਸ ਕਾ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ । ਪਣੁ ਇਸੀ ਬਾਤ (ਕਾ) ਏਸੁ
ਕੰਉ ਫਲੁ ਹੈ ਜੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪੂਰਾ ਏਸੁ ਕੰਉ ਮਿਲੈ ਅਰੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਨਾਮੁ ਏਸੁ ਕੰਉ ਦਿਤਾਇ ਦੇਵਿ । ਅਰੁ ਏਸ
ਕਾ ਪਿਆਰੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਨਾਮ ਸਾਥਿ ਲਾਗੇ, ਤਬ ਇਸਿ ਬਾਤ ਤੇ ਏਸੁ ਕੰਉ ਗੁਣੁ ਫਲੁ ਹੈ, ਜੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪੂਰਾ ਇਸ
ਕੰਉ ਮਿਲੈ” । ਤਬ ਉਨਹੁ ਪੰਡਿਤਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਗੁਣੁ ਅਰੁ ਗਿਆਨੁ
ਕਹਾ ਬਸਤਾ ਹੈ ਅਰੁ ਪਾਈਤਾ ਕਿਉ ਕਰਿ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਪੰਡਿਤ ਜੀ !

ਗਗਨੰਤਰ^੪ ਵਾਸਿਆ, ਗੁਣ ਪਰਤਾਸਿਆ, ਗੁਣ ਮਹਿ ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੰ ॥
ਨਾਮੁ ਮਨਿ ਭਾਵੈ, ਕਹੈ ਕਹਾਵੈ, ਤਤੇ ਤਤੁ ਵਖਾਨੰ ॥
ਸਬਦੁ ਗੁਰ ਪੀਰਾ, ਗਹਿਰ ਗੰਢੀਰਾ, ਬਿਨੁ ਸਰਣੈ ਜਗੁ ਬਰ੍ਹੇਰਾਨੰ^੫ ॥
ਪੂਰਾ ਬੈਰਾਗੀ, ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਗੀ, ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਮਨੁ ਮਾਨੰ ॥ ੮ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਪੰਡਿਤ ਜੀ ! ਗਗਨੰਤਰਿ ਮਾਹਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਗੁਣਾ
ਕਾ ਬਾਸਾ ਹੈ । ਗੁਣ ਅਰੁ ਗਿਆਨ ਕਾ ਵਾਸਾ ਗਗਨ ਮਾਹਿ ਹੈ ਸੁ ਗਗਨ ਕਹੀਐ ਕਪਾਲੁ ।
ਜਿਸ ਕੰਉ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ਹੋਇ ਤਿਸੁ ਕੰਉ ਗਗਨ ਧੀ ਤੇ ਗਿਆਨੁ ਅਰੁ ਗੁਣ ਪ੍ਰਗਾਸੇ । ਗਗਨ ਮਾਹਿ ਗੁਣ ਹੈ ਗੁਣਾ
ਮਾਹਿ ਗਿਆਨੁ ਹੈ ਅਰੁ ਧਿਆਨੁ ਹੈ । ਜਬ ਏਸ ਨੇ ਗੁਣਾ ਕਾ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ਦੂਆ ਤਬ ਗਿਆਨੁ ਆਇਆ । ਸਬ
ਏਸ ਕੰਉ ਗਿਆਨੁ ਆਇਆ ਤਬ ਧਿਆਨੁ ਲਾਗਾ । ਸਬ ਏਸ ਕੰਉ ਧਿਆਨੁ ਲਾਗਾ ਤਬ ਏਸ ਕੇ ਮਨ ਮਹਿ ਤਤੁ
ਪਰਮੇਸੁਰ ਆਇ ਵਸਿਆ । ਤਬ ਲਾਗਾ ਏਹੁ ਤਤੁ^੬ ਕਾ ਵਖਿਆਨੁ ਕਰਨੇ । ਏਸੁ ਕੰਉ ਅਵਰੁ ਵਖਿਆਨੁ ਮਨ

^੧ਜਿਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਧਾਰਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਭਾਵ—ਮਨਮੁਖ । ^੨ਲੱਗੇ । ^੩ਤਨਖਾਹ,
ਚੋੜੀਨਾ । ^੪ਗਗਨ (ਦਸਮ ਦੁਾਰ) ਅੰਤਰਿ (ਵਿਚ), ਭਾਵ—ਸੁੱਧ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚ । ^੫ਬਾਵਲਾ
(ਕਮਲਾ ਅਥਵਾ—ਪਾਗਲ) ਹੈ । ^੬ਈਸ਼ਵਰ ।

ਤੇ ਮਿਟਿ ਗਇਆ। ਤਤੁ ਨਿਰੰਜਨ ਕਾ ਲਾਗਾ ਨਾਮ-ਗੁਣੁ ਬੋਲਣੇ। ਤਬ ਜੇ ਸਬਦੁ ਗੁਰੂ ਕੀ ਕਥਾ ਕਹਿ ਬਤਾਇਆ ਥਾ ਸਿ ਏਸ ਕੇ ਅੰਤਰਿ ਆਇਆ, ਤਬ ਏਹੁ ਸਬਦਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਗਹਰ ਗੰਭੀਰੁ ਹੋਇਆ। ਜਬ ਏਹੁ ਨਾਮ ਸਾਥਿ ਗਹਰ ਗੰਭੀਰੁ ਹੋਇਆ ਤਬ ਏਹੁ ਗੁਰੂ ਪੀਰ ਹੋਇਆ। ਬਿਨਾ ਸਬਦ ਬੀ ਸਭੁ ਜਗੁ ਅਗਿਆਨੁ ਹੈ। ਜਬ ਏਸ ਕਉ ਸਬਦੁ ਅੰਤਰਿ ਆਇਆ ਤਬ ਏਹੁ ਪੂਰਾ ਬੈਰਾਗੀ ਹੁਆ। ਤਬ ਜਾਨਿਆ ਜਿ ਏਹੁ ਸਬਦੁ ਸੰਭੁ ਰਚਿਆ ਹੈ ਸਿ ਸਚੁ ਹੁਆ ਹੈ, ਤਹਕੀਕੁ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ਜਿ ਅਬ ਪੂਰਾ ਹੈ। ਤਬ ਓਇ ਪੰਡਿਤ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ ਚਰਨੀ ਲਾਗੇ, ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੇ ਸਿਖਿ ਹੁਏ, ਨਾਨਕ ਪੰਥੀ ਕਹਾਇ ਉਸਤਤਿ ਲਾਗੇ ਕਰਨੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ, “ਵਾਹੁ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ! ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ! ਸਤਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ਜੀ !”

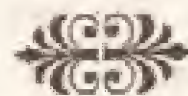
ਸਲੋਕੁ ।

ਪੂਰਨ ਪੁਰਖੁ ਅਰਾਧੀਐ, ਪੂਰੇ ਕੇ ਗੁਨ ਗਾਉ ॥

ਪੂਰੇ ਪੂਰਾ ਹੋਇ ਮਿਲੈ, ਘਟਤ ਬਚਤ ਨਹੀ ਠਾਉ ॥

ਘਟਦੇ ਕਉ ਪੂਰਾ ਕਰਹੁ, ਦਾਸ ਨਾਨਕੁ ਸਦ ਬਲਿ ਜਾਉ ॥੧॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥੪੮॥

(ਸ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਬਨਾਰਸ ਵਿਚ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਪੰਡਿਤਾਂ ਨਾਲ)

ਤਬ ਏਕ ਦਿਨਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਪੂਰਬ ਕੀ ਧਰਤੀ ਨਗਰਿ ਬਨਾਰਸੀ ਬੈਠਾ ਥਾ, ਤਬ ਉਹਾ ਜਿ ਲੋਕੁ ਥਾ ਸੁ ਬਹੁਤੁ ਆਇ ਮਿਲਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਇਆ ਹੈ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਆਇਆ ਹੈ”। ਨਗਰਿ ਮਹਿ ਬਹੁਤੁ ਬਾਤ ਚਲਿ ਪਤੀ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਬਡਾ ਭਗਤੁ ਹੈ”। ਜਿਤਨੇ ਬਨਾਰਸੀ ਮਹਿ ਲੋਕ ਬੇ ਤਿਤਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਪਾਸਿ ਆਏ। ਤਬ ਜਿਤਨੇ ਪੰਡਿਤ ਬੇ ਬਨਾਰਸੀ ਬੀਚਿ ਤਿਨਹੁ ਕਹਿਆ “ਏਹੁ ਜਿ ਨਾਨਕੁ ਨਾਨਕ ਕਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿ ਏਹੁ ਕਵਨੁ ਹੈ ?” ਕਹੈ, “ਜੀ, ਮਹਾ ‘ਪੁਰਖੁ ਹੈ’। ਕਹੈ, “ਏਹੁ ਜਾਤਿ ਕਾ ਕਵਨੁ ਹੈ ?” ਕਹੈ, “ਜੀ, ਖਤੀ ਹੈ”। “ਏਹੁ ਗੋਤ੍ਰ ਕਾ ਕਵਨੁ ਹੈ ?” ਕਹੈ, “ਜੀ, ਵੇਦੀ ਹੈ”। ਕਹੈ, “ਰੂਪਿ ਕੈਸੇ ਕਿ ਹੈ ?” ਕਹੈ, “ਜੀ, ਅਤੀਤ ਕੈ”। ਤਬ ਉਨਹੁ ਪੰਡਿਤਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਖਾਤਾ ਪੀਤਾ ਕਿਛੁ ਹੈ ?” ਕਹੈ, “ਜੀ, ਨਾ, ਕਿ ਨਾ ਹੀ ਕਦੇ ਕਿਛੁ ਖਲਾਇਆ ਹੀ ਹੈ, ਨਾ ਕਦੇ ਕਿਛੁ ਕਿਸਹੀ ਖਾਤਾ ਦੇਖਿਆ ਹੈ”। ਕਹੈ, “ਸੋਭਾਵੰਤੁ ਕੈਸਾ ਭੁ ਹੈ ?” ਕਹੈ, “ਜੀ, ਸੋਭਾ ਦਰਸਨ ਕੀ ਕਿਛੁ ਬਰਨੀ ਨਾਹੀ ਜਾਤੀ”। ਤਬ ਪੰਡਿਤਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਖਾਤਾ ਪੀਤਾ ਕਿਛੁ ਨਾ ਹੋਇਗਾ ਜਿਸ ਕੀ ਐਸੀ ਸੋਭਾ ਹੈ ?” ਤਬ ਉਨਹੁ ਪੰਡਿਤਹੁ ਸਭਨਹੁ ਟਿਕਤੁ ਹੋਇ ਕਰਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਾ ਦਰਸਨੁ ਕੀਆ ਚਾਹੀਐ। ਸਤਿਵਾਦੀ ਕਹੀਤਾ ਹੈ; ਸੋਭਾ ਅਨੰਨ ਗਿਆਨ ਗੰਮਿ ਹੈ, ਹੋਇ ਜਿ ਦਰਸਨੁ ਕੀਜੀਐ।” ਤਬ ਓਇ ਸਭ ਪੰਡਿਤ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਪਾਸਿ ਆਏ। ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਬਿਸਰਾਤਿ ਕੇ

¹ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ ਵਿਚ।

²ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ।

³ਕਿਸ ਰੂਪਿ

(ਵੇਖ ਵਿਚ) ਹੈ।

⁴ਤਿਆਗੀ ਦੇ (ਭੇਖ ਵਿਚ)।

⁵ਗਿਆਨ ਤੇ ਗਮਤ (ਗਮਤਾ ਜੋਗ)

ਅਨੁਭਵ-ਪਹੁੰਚ ਵਾਲਾ।

⁶ਵਿਸ਼੍ਵਾਤਿ ਘਾਟ ਮਥੁਰਾ ਲਾਗੇ ਹੈ ਜਿਥੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਕੰਸ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਆਰਾਮ

ਕੀਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਏਥੇ ਵਿਸ਼੍ਵਾਤਿ (ਘਾਟ) ਤੋਂ ਭਾਵ ਵਿਸ਼੍ਵਾਮ—ਸਥਾਨ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਬਨਾਰਸ ਵਿਚ ਗੰਗਾ ਕਿਨਾਰੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਿਰਾਜੇ ਸਨ।

ਉਪਰਿ ਗੰਗਾ ਕੇ ਉਪ ਕੰਠੇ^੧ ਬੈਠਾ ਥਾ । ਤਬ ਪੰਡਿਤ ਮਿਲ ਕਰਿ ਵੇਦੁ—ਮਿਰਜਾਦਾ ਕੀ ਬਾਤ ਪੁਛਨੇ ਆਏ । ਆਇ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੰਠੇ 'ਰਾਮ ਰਾਮ' ਕਰੀ । ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਅਤੇ ਥੀ ਨਮਸਕਾਰੁ ਕੀਆ । ਉਨਹੁ ਪੰਡਿਤਹੁ ਆਗੇ ਤੇ ਅਸੀਰਵਾਦੁ ਦੀਆ । ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਆਈਐ ਜੀ, ਪੰਡਿਤਹੁ ਜੀ ! ਸਨਾਬ ਕੀਏ, ਧੰਨਿ ਹਮਾਰੇ ਭਾਗਿ ਜਿ ਤੁਮਹੁ ਕਿਰਪਾ ਕਰੀ" । ਪੰਡਿਤਹੁ ਕੰਠੇ ਡੰਡਉਤ^੨ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬੈਠਾਏ । ਪੰਡਿਤ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਤਉ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਾ ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਖੁਸੀ ਹੋਏ । ਤਬ ਉਨਹੁ ਪੰਡਿਤਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਏ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਜਗਤੁ ਗੁਰ^੩ ! ਏਕ ਬਿਧਿ ਹਮ ਕੰਠੇ ਸਮਝਾਇ ਦੇਹਿ : ਏਹੁ ਜਿ ਬਾਤ ਵੇਦ ਬਤਾਈ ਹੈ ਸੁ ਤੁਮਾਰੇ ਲੇਖੇ ਹੈ ਕਿ ਨਾਹੀ ?" ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਸੁਆਮੀ ਜੀ ! ਹਮ ਕੰਠੇਨੁ ਜੁ ਏਹੁ ਲੇਖੇ ਕੀ ਬਾਤ ਜਾਨਹਿ, ਜਿਸ ਕੀ ਏਹੁ ਬਾਤ ਹੈ ਸੋਈ ਜਾਨੈ" । ਕਹੈ, "ਜੀ, ਭਗਤੁ ਅਰੁ ਭਗਵਾਨ ਮਹਿ ਭੇਦੁ ਨਾਹੀ, ਜਿਸ ਕੰਠੇ ਤੁਮਿ ਲੇਖੇ ਬਾਹਹੁਗੇ, ਸੋਈ ਭਗਵਾਨ ਭੀ ਲੇਖੇ ਬਾਹੋਗਾ । ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਜੁ ਆਗਿਆ ਹੈ ਅਰੁ ਜਿਉ ਏਹੁ ਜੀਉ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਾਥਿ ਲੇਖੇ ਪੜੈ ਤਿਵੇ ਹੀ ਤੁਮਿ ਕਹਿ ਦੇਹਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਨਿਮਿਤ" । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:—

ਸਲੋਕੁ ॥

ਕਥਾ ਕਹਾਣੀ, ਬੇਦੀ ਆਣੀ, ਪਾਪੁ ਪੁੰਨ ਬੀਚਾਰੁ ॥
 ਦੇ ਦੇ ਲੈਣਾ, ਲੈ ਲੈ ਦੇਣਾ, ਨਰਕਿ ਸੁਰਗਿ ਅਵਤਾਰੁ ॥
 ਉਤਮ ਮਧਿਮ ਜਾਤੀ ਜਿਨਸੀ, ਭਰਮਿ ਭਾਵੈ ਸੰਸਾਰੁ ॥
 ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ, ਤਤੁ ਵਖਾਣੀ, ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਵਿਚਿ ਆਈ ॥
 ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਖੀ, ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਤੀ, ਸੁਰਤੀ ਕਰਮਿ ਧਿਆਈ ॥
 ਹੁਕਮੁ ਸਾਜਿ ਹੁਕਮੈ ਵਿਚਿ ਰਖੈ, ਹੁਕਮੈ ਅੰਦਰਿ ਵੇਖੈ ॥
 ਨਾਨਕ ਅਗਹੁ^੪ ਹਉਮੈ ਤੁਟੈ, ਤਾਕੇ ਲਿਖੀਐ ਲੇਖੈ ॥ ੧ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜੇ, "ਜੁਨੀਐ ਜੀ ਸੁਆਮੀ ਪੰਡਿਤਹੁ ! ਏਹੁ ਕਥਾ ਜੁ ਧਰਮ ਕੀ ਕਹਾਣੀ ਹੈ ਸੁ ਏਹ ਵੇਦ ਲੈ ਆਇਆ ਹੈ । ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕੇ ਮੁਖ ਕੀ ਕਥਾ ਲੈ ਆਇਆ ਹੈ ਜਗਤ ਕੰਠੇ ਕਿਰਤਿ ਲਗਾਵਣੇ ਕੀ ਨਿਮਿਤਿ । ਜੇ ਪੁੰਨ ਕਾ ਇਉ ਬੀਚਾਰੁ ਹੈ ਅਰੁ ਪਾਪ ਕਾ ਇਉ ਬੀਚਾਰੁ ਹੈ । ਕੈਸਾ ਜੈਸਾ ਬੀਚਾਰੁ ਹੈ ? ਜੇ ਊਹਾ ਪੀਛੇ ਜਿ ਇਨਿ ਕਿਛੁ ਜੀਅ ਕਮਾਣਾ ਹੈ ਅਰੁ ਪੁੰਨ ਕੀਆ ਹੈ ਜਿ ਈਹਾਂ ਪਾਇਆ ਹੈ । ਅਰੁ ਜੇ ਕਿਛੁ ਅਬ ਦੇਇਗਾ ਸੁ ਆਗੈ ਪਾਵੈਗਾ । ਅਰੁ ਪਾਪ ਕਰੈਗਾ ਤਉ ਨਰਕਿ ਜਾਇਗਾ, ਪੁੰਨ ਕਰੈਗਾ ਤਉ ਸੁਰਗਿ ਜਾਇਗਾ । ਏਹੁ ਕਥਾ ਵੇਦਹੁ^੫ ਈਹਾਂ ਮੈਸਾਰ ਮਹਿ ਆਣੀ ਹੈ, ਮੈਸਾਰੁ ਏਹੀ ਜੁਗਤਿ ਕਮਾਤਾ ਹੈ ਨਰਕ ਅਰੁ ਸੁਰਗ ਕੀ, ਪੁੰਨ ਸੁਰਗ ਕੀ ਕਿਰਤਿ ਪਾਪੁ ਨਰਕ ਕੀ ਕਿਰਤਿ । ਇਉ ਇਕਿ ਪੁੰਨ ਕਾਰਿ ਕਾਰਿ ਉਤਮ ਜਨਮੁ ਪਾਵਤੇ ਹੈ, ਇਕਿ ਪਾਪੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਮਹਿਮੁ ਜਨਮੁ ਪਾਵਤੇ ਹੈ । ਏਹੀ ਨਰਕੁ ਏਹੀ ਸੁਰਗੁ । ਇਸ ਹੀ ਜੁਨੀ ਕੇ ਫੇਰਿ ਮਹਿ ਮੈਸਾਰੁ ਪਿਆ ਭਰਮਤਾ ਹੈ, ਏਹੁ ਰਾਹੁ ਵੇਦਾ ਕਾ ਹੈ । ਅਰੁ ਗਿਆਨੁ ਮਾਰਗੁ ਅਵਰੁ ਹੈ । ਗੁਰਮੁਖਿ ਗਿਆਨੁ ਹੈ ਜਿ ਕਿਆ ਕਹਤਾ ਹੈ ? ਜੇ ਅੰਬ੍ਰਿਤੁ ਬਾਣੀ ਸਾਧ ਕਹਤੇ ਹੈ ਜੇ ਤਤੁ^੬ ਵਸਤੁ ਹੈ ਜਿਸੁ ਮਹਿ

^੧ਕਿਨਾਰੇ, ਕੰਢੇ ।

^੨ਫੰਡਵਤਿ (ਪੁਨਾਮ), ਪਰ ਏਥੇ 'ਅਤਿ ਸਨਮਾਨ' ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ।

^੩ਜਗਤ

ਦੇ ਗੁਰੂ । ^੪ਸਾਰੰਗ ਕੀ ਵਾਰ, ਮ: ੨, ਪਉਤੀ ੧੬ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਸ਼ਲੋਕ ਹੈ । ਏਥੇ 'ਮਹਲਾ ੨' ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੂਜੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ (ਰਚਨਾ) ਹੈ ਤੇ ਇਥੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੀ ਬੋਲੀ ਦੱਸਣਾ ਤੇ ਵਰਤਣਾ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਗ਼ਲਤੀ ਹੈ ।

^੫ਲਿਆਈ ।

^੬ਅਸਲੀ ।

^੬ਪਹਿਲਾਂ ।

^੬ਵੇਦਾਂ ਨੇ ।

ਛੂਠ ਕਾ ਰਲਾ ਨਾਹੀ । ਨਿਰਮਲ ਕਥਾ ਹੈ, ਸੁ ਓਹੁ ਬਾਣੀ ਹੈ ਗਿਆਨ ਤੇ ਉਪਜੀ, ਪਿਆਨੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਲੇਆਏ । ਕਹੀ ਸੋ ਗੁਰਮੁਖੀ^੧ ਕਹੀ, ਜਾਤੀ ਸੁ ਗੁਰਮੁਖੀ ਸੁਰਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਜਾਤੀ, ਜਿਨ ਕੇ ਅੰਤਰਿ ਸੁਰਤਿ ਹੈ ਤਿਨਹੁ ਏਹੁ ਜਾਤੀ, ਜਿਨ ਕੇ ਕਰਮਿ ਪਤੀ ਤਿਨਹੁ ਏਹੁ ਕਮਾਈ, ਤਿਨਹੁ ਇਨਹੁ ਕਰਮ ਕਾ ਬੀਚਾਰੁ ਨਾ ਕੀਆ । ਕਰਮਾ ਉਪਰਿ ਟੋਕ ਨ ਰਾਖੀ, ਤਿਨਹੁ ਏਹਾ ਜਾਨੀ ਜਿ ਏਹੁ ਕਮਾਈ ਜਿ ਕਿਛੁ ਹੋਤਾ ਹੈ ਸਿ ਸਭੁ ਨਾਕੁਰ ਕਾ ਹੁਕਮੁ ਹੋਤਾ ਹੈ । ਏਹੁ ਜਿ ਆਇਆ ਸਿ ਹੁਕਮ ਹੀ ਮਹਿ ਰਹਿਆ, ਜੇ ਕਿਛੁ ਏਨਿ ਕਮਾਇਆ ਸਿ ਹੁਕਮ ਹੀ ਮਹਿ ਕਮਾਇਆ, ਜੇ ਕਿਛੁ ਏਹੁ ਦੇਖੈ ਸੁ ਸਭੁ ਹੁਕਮੁ ਹੀ ਕਰਿ ਦੇਖੈ, ਆਪ ਉਪਰਿ ਗੁਮਾਨੁ ਕਿਛੁ ਨਾ ਲਿਆਵੈ । ਜੇ ਕਿਛੁ ਮੈ ਕੀਆ, ਨਾ ਭਲਾ ਨਾ ਬੁਰਾ, ਮਨ ਤੇ ਹਉਮੈ ਮੋਟਿ ਦੂਰਿ ਕਰੈ । ਤਾ ਕੋਈ ਦਰਗਾਹ ਮਹਿ ਲੇਖੇ ਪੜੇ । ਸਹੀ ਹੋਇ । ਜਉ ਲਉ ਏਹੁ ਜੀਉ ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਜਾਨਤਾ ਹੈ ਜਿ ਮੈ ਕੀਆ, ਤਉ ਲਉ ਏਹੁ ਜੀਉ ਨਰਕ ਸੁਚਰਾ ਭਰਮਤਾ ਹੈ । ਜਬ ਏਹੁ ਬੁਰੇ ਭਲੇ ਤੇ ਨਿਆਰਾ ਹੋਇਗਾ ਤਬ ਏਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕਾ ਹੋਇਗਾ ਅਰੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਇਸ ਕਾ ਹੋਇਗਾ^੨ । ਤਬ ਉਨਹੁ ਪੰਡਿਤਹੁ ਸਭਨਹੁ ਨਮਸਕਾਰੁ ਕੀਆ, ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੇ ਸਿਖ ਭਏ, ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਲਾਗੈ ਜਪਣੇ । ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਪੰਨ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ ।

ਸਲੋਕੁ ॥

ਸਿੰਮਰਤਿ ਸਾਸਤ੍ਰ ਵੇਦ ਚਾਰਿ ਵੇਵਹਿ ਕਰਮ ਬਤਾਇ ॥

ਜੋ ਬੀਜੈ ਸੋ ਉਗਵੈ, ਜੋ ਦੇਵੈ ਸੋ ਖਾਇ ॥

ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰੇ ਤਾ ਹਰਿ ਰਸੁ ਪਾਏ, ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਹਉਮੈ ਜਾਇ ॥ ੧ ॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਪੰਨ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ । ਰਾਮੁ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰ ਪਰਸਾਇ ॥ ੪੯ ॥

(ਹ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਬਨਾਰਸ ਵਿਚ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਪੰਡਤਾਂ ਨਾਲ)

ਤਬ ਬਨਾਰਸੀ ਉਪਰਿ ਪੰਡਿਤਹੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ ਦੀਖਿਆ ਲੀਨੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਪਾਹਿ । ਉਨਹੁ ਪੰਡਿਤਹੁ ਫੇਰਿ ਹਥਿ ਜੋੜਿ ਕਰਿ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਪਾਸਿ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ । ਕਹਿਆ ਜੇ, “ਕਿਛੁ ਆਗਿਆ ਹੋਇ ਤੇਰੀ ਸਿ ਹਮ ਕਰਹਿ । ਅਬ ਹਮ ਕਉ ਸੁਮਤਿ ਦਿੜਾਇ ਜਿਸੁ ਉਪਰਿ ਹਮਰਾ ਮਤਿ ਟਿਕਿਆ ਰਹੈ ਜੀ । ਤੇਰੇ ਉਪਦੇਸਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਹਮਿ ਟਿਕੈ ਰਹਹਿ ਜੀ” । ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਉਪਦੇਸ ਦੇਤਾ ਹੈ ਪੰਡਿਤਾ ਕਉ । ਸੋਰਠਿ ਰਾਗ ਮਹਿ ਉਪਦੇਸੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ :

ਆਸਾ ਮਨਸਾ ਬੰਧਨੀ ਭਾਈ, ਕਰਮ ਧਰਮ ਬੰਧਕਾਰੀ ॥

ਪਾਪਿ ਖੁਨਿ ਜਗੁ ਜਾਇਆ ਭਾਈ, ਬਿਨਸੈ ਨਾਮੁ ਬਿਸਾਰੀ ॥

ਇਹ ਮਾਇਆ ਜਗਿ ਮੋਹਣੀ ਭਾਈ, ਕਰਮ ਸਭੈ ਵੇਕਾਰੀ ॥੧॥

ਸੁਣਿ ਪੰਡਿਤ ਕਰਮਾ ਕਾਰੀ ॥

ਜਿਤੁ ਕਰਮਿ ਸੁਖੁ ਉਪਜੈ ਭਾਈ ਸੁ ਆਤਮ ਤਤੁ ਬਿਚਾਰੀ ॥ ਰਹਾਉ ॥

^੧ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੇ ।

^੨ਇਹ ਸ਼ਲੋਕ ਮੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਦਵਨਾ ਹੈ ।

^੩ਦੇਕਾਰ ।

^੪ਕਰਮ ਕਾਂਡੀ ।

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਪੰਡਿਤਾ ਜੀ ! ਆਸਾ ਮਨਸਾ ਹੈ ਸਿ ਏਹੁ ਬੰਧਿ^੧ ਰਖਨੀ, ਦਉੜਨ ਨਾਹੀ ਦੇਵਨੀ । ਕਰਮੁ ਅਰੁ ਧਰਮ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਇਹਿ ਭੀ ਇਸੁ ਕੰਉ ਬੰਧਨ ਹੈ । ਪੰਡਿਤਾ ! ਕਰਮ ਧਰਮ ਜਿ ਕਰਨੇ ਸਿ ਆਪੁ^੨ ਮਿਟਾਇ ਕੈ ਕਰਨੇ, ਜਿ ਕਰੈ ਕਰਾਏ ਰਾਮੁ, ਹਮ ਬੀ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ: ਨਾ ਪੁੰਨੁ ਹੀ ਨਾ ਪਾਪੁ ਹੀ । ਪਰੁ ਕਰਮ ਜਿ ਕਰਨੇ ਸਿ ਆਪੁ ਮਿਟਾਇਕੈ ਕਰਨੇ । ਪਾਪੁ ਅਰੁ ਪੁੰਨੁ ਬੀ ਜਗੁ ਉਪਜਤਾ ਹੈ ਅਰੁ ਜੇ ਨਾਮੁ ਜਪੈ ਤਉ ਬਿਨਸੈ ਨਾਹੀ । ਨਾਮੁ ਹੀ ਸਿਮਰੁ ਜਿਤ ਅਕਾਲ^੩ ਹੋਵਹੁ । ਨਾਮੁ ਵਿਸੁਰੈ ਕਰਿ ਕਰਿ ਜਗਤੁ ਬਿਨਸਤਾ ਹੈ, ਕਾਲ ਕੈ ਵਸਿ ਆਵਤਾ ਹੈ । ਤੁਮ ਨਾਮੁ ਹੀ ਸਿਮਰਤੇ ਰਹਹੁ ਜਿਸ ਤੇ ਅਕਾਲ ਹੋਵਹੁ । ਏਹੁ ਜਿ ਮਾਇਆ ਹੈ ਸਿ ਜਗਤੁ ਕੰਉ ਮੋਹਤੀ ਫਿਰਤੀ ਹੈ ! ਇਸ ਮਾਇਆ ਕੇ ਜਿ ਕਰਮ ਹੈ ਸਿ ਸਭਿ ਵਿਕਾਰ ਹੈ । ਸੁਣਿਹੋ ਪੰਡਿਤਾ ! ਕਰਮ ਸੇਈ ਕੀਜੀਅਹਿ ਜਿਨਹੁ ਕਰਮਹੁ ਸੁਖੁ ਹੋਇ । ਸੁ ਕਵਣ ਕਰਮ ਹੈ ਜਿਨੀ ਕਰਮੀ ਸੁਖੁ ਹੋਤਾ ਹੈ ? ਸੁ ਕਰਮ ਏਹਿ ਹੈ ਜੇ ਸਕਲ ਜੀਆ ਮਹਿ ਏਕੋ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ । ਸਕਲਿ ਜੀਆ ਕੇ ਵਿਖੇ ਤਤੁ ਨਿਰੰਜਨੁ ਰਾਮੁ ਹੈ, ਰਾਮੁ ਜਾਨਣਾ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ : ਜੇ “ਅਵਰੁ ਕਉਣੁ ਲਛਣੁ ਹੈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਪਾਵਣੇ ਕਾ ?”

ਸਾਸਤੁ ਬੇਦੁ ਬਕੈ ਖੜੋ ਭਾਈ^੪, ਕਰਮ ਕਰਹੁ ਸੰਸਾਰੀ ॥

ਪਾਖੰਡਿ^੫ ਮੈਲੁ ਨ ਚੂਕਈ ਭਾਈ, ਅੰਤਰਿ ਮੈਲੁ ਵਿਕਾਰੀ^੬ ॥

ਇਨ ਬਿਧਿ ਭੂਬੀ ਮਾਕੁਰੀ^੭ ਭਾਈ, ਉਂਡੀ^੮ ਸਿਰ ਕੈ ਭਾਰੀ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਪੰਡਿਤਾ ! ਸਾਸਤੁ ਅਰੁ ਵੇਦੁ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਖੜੋ ਕਰਤਾ ਹੈ ‘ਰੇ ਸੈਸਾਰੁ ! ਕਰਮ ਕਰਹੁ, ਰੇ ਸੈਸਾਰੁ ! ਕਰਮ ਕਰਹੁ’ । ਬਿਕਰਮਾ ਕੀ ਜਿ ਮੈਲੁ ਹੈ ਸਿ ਪਾਖੰਡਿ ਕੀਏ ਉਤਰਤੀ ਨਾਹੀ । ਏਤੁ ਗਲ ਬੇੜੀ ਸਿਰਿ ਭਾਰ ਭੂਬਤੀ^੭ ਹੈ, ਤਰਤੀ ਨਾਹੀ । ਆਵਣ ਜਾਣਾ ਰਹਤਾ ਨਾਹੀ ਇਸ ਕਾ, ਜਿ ਆਵਣੁ ਜਾਣੁ ਕਟੀਐ, ਸਿ ਕਿਉ ਕਰਿ ਕਟੀਐ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਤਾ ਹੈ ਜਿ:—

ਦੁਰਮਤਿ ਘਣੀ ਵਿਗੁਤੀ ਭਾਈ, ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਖੁਆਈ ॥

ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਾਮੁ ਨ ਪਾਈਐ ਭਾਈ, ਬਿਨੁ ਨਾਮੈ ਭਰਮੁ ਨ ਜਾਈ ॥

ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵੇ ਤਾ ਸੁਖੁ ਪਾਏ ਭਾਈ, ਆਵਣੁ ਜਾਣੁ ਰਹਾਈ ॥ ੩ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿ ਰੇ ਭਾਈ ਰਾਮ ਕੇ ! ਏਹੁ ਜਿ ਦੁਰਮਤਿ ਹੈ ਸਿ ਇਸੁ ਸਾਬਿ ਘਣੀ^੯ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਬਿਗੁਚਤੀ^{੧੦} ਹੈ, ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤੇ ਨਾਉ ਪਾਈਤਾ ਨਾਹੀ । ਅਰੁ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਭਰਮੁ ਜਾਤਾ ਨਾਹੀ । ਦੁਰਮਤਿ ਕੀ ਮੈਲੁ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਕਟੀਤੀ ਨਾਹੀ । ਜਦਿ ਏਹੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰੈ ਤਾ ਹੀ ਸੁਖੁ ਪਾਏ, ਤਾ ਹੀ ਇਸੁ ਕਾ ਆਵਾਗਵਣੁ^{੧੧} ਕਟੀਐ । ਗੁਰੂ ਕਾ ਧਿਆਨੁ ਰਖਣਾ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਣਾ । ਜੇ ਕਿਛੁ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਬਦੁ ਕਹੈ ਤਿਤੀ^{੧੨} ਰਹਿ ਚਲਣਾ । ਜਿਸੁ ਤੇ ਆਵਾਗਉਣੁ ਕਟੀਏ” । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ ।

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਪੰਡਿਤਾ !

^੧ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ।

^੨ਹਉਮੈ, ਆਪਾ, ਹੰਕਾਰ ।

^੩ਕਾਲ ਤੇ ਰਹਿਤ, ਜੀਵਨ-ਮੁਕਤ ।

^੪ਰੇ ਭਾਈ !

ਸਾਸਤੁ-ਵੇਦ ਖੜਾ ਬਕਦਾ, ਅਰਥਾਤ-ਬੋਲਦਾ ਹੈ ।

^੫ਪਾਖੰਡ ਨਾਲ ।

^੬ਵਿਕਾਰੀ (ਵਿਭਿਆ) ਦੀ ਮੈਲ ।

^੭ਮੱਕੜੀ ।

^੮ਉਲਟੀ ।

^੯ਬਹੁਤੀ ।

^{੧੦}ਖੁਆਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

^{੧੧}ਆਉਣਾ-ਜਾਣਾ, ਅਰਥਾਤ

ਜਨਮ-ਮਰਨ ।

^{੧੨}ਉਸੇ ।

ਸਚੁ ਸਹਜੁ ਗੁਰ ਤੇ ਉਪਜੈ ਭਾਈ, ਮਨੁ ਨਿਰਮਲਿ ਸਾਚਿ ਸਮਾਈ ॥

ਗੁਰੁ ਸੇਵੈ ਸੋ ਬੂਝੈ ਭਾਈ, ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਮਗੁ^੧ ਨ ਪਾਈ ॥

ਜਿਸੁ ਅੰਤਰਿ ਲੋਭੁ ਕਿ^੨ ਕਰਮ ਕਮਾਵੈ ਭਾਈ, ਕੁਤੁ ਬੋਲਿ ਬਿਖੁ ਖਾਈ ॥ ੪ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਪੰਡਿਤ ਜੀ ! ਸਚ ਕਾ ਸਹਜੁ^੩ ਇਸੁ ਕੰਉ ਗੁਰੂ ਬਿਨਾ ਆਵਤਾ ਨਾਹੀ । ਜਬ ਇਸ ਕਾ ਮਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਇ ਤਬ ਏਹੁ ਸਚ ਮਹਿ ਸਮਾਵੈ । ਜੋ ਗੁਰ ਕੰਉ ਸੇਵੈ ਸੋ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਰਾਹ ਕੰਉ ਪਾਵੈ । ਜਿਸੁ ਅੰਤਰਿ ਲੋਭੁ ਹੈ ਸਿ ਲੋਭੁ ਹੀ ਕਰਤੂਤਿ ਕਮਾਵਤਾ ਹੈ । ਕੂਤੁ ਬੋਲਿ ਬੋਲਿ ਬਿਖੁ ਮਾਇਆ ਕੰਉ ਖਾਤਾ ਹੈ ਅਰੁ ਬਿਖਈ ਕਰਮ ਕਮਾਵਤਾ ਹੈ । ਏਹੁ ਬਾਤ ਤੁਮਹੁ ਕਰਨੀ ਨਾਹੀ । ਸਤਿਵਾਦੀ ਹੋਵਨਾ । ਸਚੁ ਕਮਾਵਨਾ, ਸਚੇ ਕੇ ਘਰਿ ਰਹਨਾ” । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾਰੁ ।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜੇ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਇਕੁ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਜੀ, ਏਹੁ ਜਿ ਕਰਮ ਕੋਈ ਸੈਸਾਰੀ ਕਰਤਾ ਹੈ ਤਿਸ ਕੀ ਕਵਨੁ ਗਤਿ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਕਹਤਾ ਹੈ ਜਿ, “ਪੰਡਿਤਾ ਜੀ !

ਪੰਡਿਤ ਦਹੀ ਬਿਲੋਈਐ^੪ ਭਾਈ, ਵਿਚਹੁ ਨਿਕਲੈ ਤਬੁ^੫ ॥

ਜਲੁ ਮਥੀਐ^੬ ਜਲੁ ਦੇਖੀਐ ਭਾਈ, ਇਹੁ ਜਗੁ ਏਹਾ ਵਬੁ^੭ ॥

ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਭਰਮਿ ਵਿਗੁਚੀਐ^੮ ਭਾਈ, ਘਟਿ ਘਟਿ ਦੇਉ ਅਲਖੁ ॥੫॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਪੰਡਿਤਾ ਜੀ ! ਦਹੀ ਵਿਰੋਲੀਐ ਘ੍ਰਿਤੁ ਨਿਕਲਤਾ ਹੈ । ਅਰੁ ਪਾਣੀ ਵਿਰੋਲੀਐ ਤਾ ਪਾਣੀ ਹੀ ਨਿਕਲਤਾ ਹੈ, ਘ੍ਰਿਤੁ ਨਾਹੀ ਨਿਕਲਤਾ । ਇਸੁ ਜਗ ਵਿਚਿ ਜਿ ਬਿਕਰਮ ਹੈ ਸਿ ਏਵੇ ਹੈ ਜਿਉ ਪਾਣੀ ਬਿਰੋਲਣਾ । ਬਿਨਾ ਗੁਰੂ ਤੇ ਭਰਮੁ ਮਾਰਿ ਵਿਗੋਇਤਾ^੯ ਹੈ । ਜਬ ਗੁਰੂ ਮਿਲੈ ਤਬ ਭਰਮੁ ਜਾਇ । ਜਬ ਭਰਮੁ ਜਾਇ ਤਬ ਘਟਿ ਘਟਿ ਨਿਰੰਜਨ ਦੇਉ ਨਜਰਿ ਆਵੈ” । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕੰਉ ਉਨਹੁ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ “ਸੋ ਨਾਹੀ ਜੀ, ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਏਹੁ ਜਿ ਜਗੁ ਹੈ, ਕਰਮਾ ਹੀ ਕੀ ਕਰਤੂਤਿ ਚਲਤਾ ਹੈ ਜੀ । ਕਿਵ ਹੀ ਏਸੁ ਸੈਸਾਰ ਕੀ ਏਹੁ ਪਾਪਾ ਕੀ ਗੰਠਿ ਭੀ ਦੂਰਿ ਹੋਇ ? ਜਿਤੁ ਏਸੁ ਕੰਉ ਛੁਟਕਾਰਾ ਹੋਇ । ਸਾਈ ਹੀ ਬਿਧਿ ਬਤਾਈਐ ਜੀ, ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਕਰਿ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਭਾਈ ਪੰਡਿਤ ਜੀ !

ਇਹੁ ਜਗੁ ਤਾਗੋ ਸੂਤ ਕੋ ਭਾਈ ਦਹਦਿਸਿ ਬਾਧੋ ਮਾਇ ॥

ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਗਾਠਿ ਨ ਛੁਟਈ ਭਾਈ, ਬਾਕੇ ਕਰਮ ਕਮਾਇ ॥

ਇਹੁ ਜਗੁ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਇਆ ਭਾਈ, ਕਹਣਾ ਕਿਛੁ ਨ ਜਾਇ ॥ ੬ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਭਾਈ ਪੰਡਿਤਾ ਜੀ ! ਏਹੁ ਜਗੁ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਕਚੇ ਸੂਤ ਕਾ ਤਾਗਾ ਹੈ । ਬਿਨਸਿਓ ਬਿਨਸਿਆ ਹੈ^{੧੦} । ਮਾਇਆ ਸਾਚਿ ਸਭਨੀ ਧਿਰੀ ਬੰਧਿਆ ਹੈ । ਐਸੀਆਂ ਸਕਤੀਆਂ^{੧੧} ਮਾਇਆ ਕੀਆਂ ਗੰਢੀ ਪਈਆਂ ਹੈਨਿ ਇਸ ਜੀਅ ਕੇ ਨਾਲਿ, ਬਿਨਾ ਗੁਰੂ ਤੇ ਏਹ ਗੰਢੀ ਛੁਟਕਤੀਆਂ ਨਾਹੀ, ਭਾਵੈ

^੧ਮਾਰਗ, ਪੰਥ, ਰਸਤਾ ।

^੨ਕੀ ।

^੩ਗਿਆਨ ।

^੪ਰਿੜਕੀਏ ।

^੫ਤਬਜ

(ਵਸਤੁ), ਭਾਵ—ਮੱਖਣ ।

^੬ਰਿੜਕੀਏ ।

^੭ਵਸਤੁ ।

^੮ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਭਰਮ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ

ਖੁਆਰ (ਖੱਜਲ) ਹੋਈਏ ।

^੯ਵਿਗੋਇਦਾ (ਖੁਆਰ ਕਰਦਾ) ਹੈ ।

^{੧੦}ਟੁੱਟਾ ਕਿ ਟੁੱਟਾ ।

^{੧੧}ਸਕਤ, ਪੀਡੀਆਂ ।

ਅਨੇਕ ਕਦਮ-ਧਦਮ ਕਰੇ, ਭਾਵੇਂ ਅਨੇਕ ਜਤਨ ਕਰੇ। ਇਸਿ ਜਗਤ ਕੰਉ ਭਰਮ ਕੀ ਜਿ ਭਵਾਲੀ¹ ਮਿਲੀ ਹੈ ਸਿ ਕਿਛੁ ਕਹਿਆ ਨਾਹੀ ਜਾਤਾ ਜਿ ਅਨੇਕ ਜਤਨ ਕਰ ਸਮਝਾਈਤਾ ਹੈ ਤਉ ਭੀ ਭਰਮ ਜਾਤਾ ਹੈ”। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਾਹਗੁਰੂ।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਤੀਰਥਿ ਕੇ ਬਿਖੇ ਲੋਕ ਇਸਨਾਨੁ ਕਰਤੇ ਹੈ, ਬਡੇ ਬਡੇ ਦਾਨ ਕਰਤੇ ਹੈ ਤਿਨ ਕੀ ਕਵਨੁ ਗਤਿ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲਿ ਉਠਾ, “ਸੁਨਿ ਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਕੇ !

ਗੁਰ ਮਿਲਿਐ ਭਉ ਮਨਿ ਵਸੈ ਭਾਈ, ਭੈ ਮਰਣਾ ਸਚੁ ਲੇਖੁ ॥

ਮਜਨੁ ਦਾਨੁ ਚੰਗਿਆਈਆ ਭਾਈ, ਦਰਗਹ ਨਾਮੁ ਵਿਸੇਖੁ ॥

ਗੁਰੁ ਅੰਕਸੁ ਜਿਨਿ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ ਭਾਈ, ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਚੁਕਾ ਭੇਖੁ ॥੭॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ, ਜਿ, “ਸੁਨਿ ਹੋ ਭਾਈ ਪੰਡਿਤਾ ਜੀ ! ਜਬ ਗੁਰੂ ਕੰਉ ਮਿਲਿਆ, ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਮਨ ਮਹਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਭਉ ਆਵੈ ਅਰੁ ਭੈ ਵਿਰਿ ਮਰੈ ਤਬ ਉਸ ਕੰਉ ਸਚ ਕਾ ਲੇਖੁ ਪਰੈ, ਤਬ ਉਸ ਕੰਉ ਮਿਲੈ। ਲਖ ਤੀਰਥੀ ਮਜਨੁ ਕਰੇ, ਕੋਟ ਕੋਟ ਦਾਨ ਕਰੇ, ਤਬ ਸਭਨਾ ਪੁੰਨਾ ਦਾਨਾ ਚੰਗਿਆਈਆ ਅਰੁ ਇਸਨਾਨਾ ਤੇ ਨਾਮੁ ਵਿਸੇਖ ਹੈ। ਨਾਮੁ ਸਮ ਤੁਲਿ ਹੋਰੁ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ। ਜਬ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਬਦ ਕਾ ਏਸ ਕੇ ਸਿਰਿ ਅੰਕਸੁ² ਹੋਵੈ, ਗੁਰੂ ਪੂਰਾ ਕਰਿ ਜਾਣੇ, ਅਰੁ ਜਬ ਏਸ ਕੇ ਮਨ ਮਹਿ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਾਵੈ ਤਬ ਏਸ ਕੇ ਅੰਤਰ ਤੇ ਭੋਖ ਜਾਇ, ਅਲੇਖ ਕੰਉ ਪਹੁਚੇ। ਬਿਨਾ ਨਾਮ ਤੇ ਹੋਰੁ ਸਭੁ ਵਾਪਾਰੁ ਹੈ। ਸਚਾ ਭੇਖੁ ਤਬ ਹੋਇ ਜਬ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰੈ। ਅਵਰ ਕਰਮ ਸੁਲਪੁ³ ਹੈ, ਬਡਾ ਨਾਮੁ ਹੈ। ਤੁਮ ਨਾਮੁ ਹੀ ਤਕਤਾ ਕਰਹੁ”। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾਰੁ ਵਾਹਗੁਰੂ।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਬਹੁਤਿ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਦਿਖਾ, ਨਾਮੁ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਕਹਾਂ ਤੈ ਪਾਈਐ ? ਸਿ ਕਿਉ ਕਰਿ ਪਾਈਐ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ:—

ਇਹੁ ਤਨੁ⁴ ਹਾਟੁ ਸਰਾਫੁ ਕੋ ਭਾਈ, ਵਖਰੁ ਨਾਮੁ ਅਪਾਰੁ ॥

ਇਹੁ ਵਖਰੁ ਵਾਪਾਰੀ ਸੋ ਦ੍ਰਿੜੈ ਭਾਈ ਗੁਰੁ ਸਬਦਿ ਕਰੇ ਵੀਚਾਰੁ ॥

ਧਨੁ ਵਾਪਾਰੀ ਨਾਨਕਾ ਭਾਈ, ਮੇਲਿ ਕਰੇ ਵਾਪਾਰੁ ॥ ੮ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਭਾਈ ਰਾਮ ਕੇ ! ਏਹੁ ਜਿ ਤਨੁ ਹੈ, ਸਿ ਸਰਾਫੁ ਕਾ ਹਟੁ ਹੈ। ਇਸੁ ਹਟ ਮਹਿ ਨਾਮ ਕਾ ਖਜਾਨਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅੰਤ ਓੜੁਕੁ ਨਾਹੀ। ਇਹੁ ਨਾਮ ਵਖਰੁ ਜਿ, ਇਸੁ ਵਖਰ ਕੰਉ ਵਾਪਾਰੀ ਸੋਈ ਦਿੜੇ ਜਿਸ ਕੰਉ ਗੁਰੂ ਸਬਦ ਕਾ ਵੀਚਾਰੁ ਆਵੈ। ਸੋਈ ਇਸਿ ਨਾਮ ਕੇ ਖਜਾਨੇ ਕੰਉ ਲੇਇ। ਪਣੁ ਜੀ ਓਹੀ ਵਾਪਾਰੀਆ ਪੰਨਿ ਹੈ ਜੇ ਗੁਰੂ ਕੰਉ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਏਹੁ ਨਾਮ ਕਾ ਵਾਪਾਰੁ ਕਰੇ, ਸੋਈ ਵਾਪਾਰੀਆ ਪੰਨਿ ਹੈ ਜਿਸ ਕੰਉ ਐਸੀ ਦਿੜਤਾ ਆਈ। ਜਿਸੁ ਕੰਉ ਮਿਲਿਐ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰੀਐ ਸੋਈ ਪੰਨਿ ਹੈ”। ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਤਾ ਤੇ ਤੁਮ ਹੀ ਪੰਨਿ ! ਵਾਹੁ ਤੂ ! ਵਾਹੁ ਤੂ !” ਤਿਨਹੁ ਸਭਨਹੁ ਭੰਡਵਤ ਪੁਨਾਮੁ ਕੀਆ। ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਪੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ।

¹ਭੁਆਟਣੀ।

²ਕੁੰਡਾ (ਹਥਵਾਨ ਦਾ)।

³ਸੁਲਪ, ਬਹੁਤ ਥੋੜੇ (ਜਾਂ ਛੋਟੇ)।

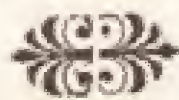
⁴ਸਰੀਰ।

ਸਲੋਕੁ ॥^੧

ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਪਾਪਾਂ ਕਰਉ, ਚਿਤਵਨਿ ਚਿਤਵਉ ਨੀਤਿ^੨ ॥

ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਮਾਇਆ ਮਨੁ ਗੁਸਿਓ^੩, ਲਗਨ ਨ ਦੇਈ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥ ੧ ॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਪੰਨ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ। ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ
ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੫੦ ॥

ਕਾਸ਼ੀ ਦੇ ਰਾਜਾ ਹਰਿਨਾਥ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਰਾਜਾ ਹਰਿਨਾਥ ਨਾਲ)

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬੰਨਾਰਸੀ ਤੇ ਰਹਿਆ, ਬੋਲਤਾ ਬੋਲਤਾ ਰਾਜੇ ਹਰਿਨਾਥ^੧ ਕੇ ਨਗਰਿ ਆਇਆ। ਪੂਰਬ ਕੀ ਧਰਤੀ ਆਇ ਟਿਕਿਆ। ਲੋਕੁ ਆਵੈ ਸੁ ਆਇ ਨਮਸਕਾਰੁ ਕਰਿ ਕੈ ਬੈਠੇ। ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਚੁਪਿ ਕੈ ਘਰਿ ਆਇ ਗਇਆ, ਕਿਸੀ ਸਾਥਿ ਨਾ ਬੋਲੈ ਨਾ ਬਕੈ, ਨਾ ਸੁਣੈ ਨ ਸੁਣਾਵੈ। ਸੁ ਕੋਈ ਕਹੈ ਜਿ ਮੋਨੀ ਹੈ, ਕੋਈ ਕਹੈ ਜਿ ਗੁੰਗਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਕਹੈ ਜਿ ਕਾਮਲੁ ਹੈ; ਕੋਈ ਕਹੈ ਦਰਵੇਸੁ ਹੈ, ਕੋਈ ਕਹੈ ਜਿ ਕੰਮ ਸੁਆਲੁ^੨ ਹੈ। ਜਿ ਕੋਈ ਦਰਸਨੁ ਦੇਖੈ ਸੁ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਇ। ਲੋਕ ਪਾਸਿ ਆਇ ਬੈਠਨਿ ਸਿ ਜਾਇ ਰਹਨਿ ਜਿ “ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਵਡਾ ਅਨੂਪੁ ਦਰਸਨੁ ਹੈ, ਪਰੁ ਬੋਲਤਾ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ”। ਤਬ ਓਹੁ ਜਿ ਰਾਜਾ ਹਰਿ ਨਾਥ ਥਾ ਤਿਸੁ ਕਉ ਬਥਰਿ ਜਾਇ ਪਹੁੰਚੀ ਜਿ “ਇਥੁ ਐਸਾ ਜੈਸਾ ਅਤੀਤੁ ਦਰਸਨੁ ਹੈ” ਪਰੁ ਬੋਲਤਾ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਅਰੁ ਖਾਤਾ ਪੀਤਾ ਭੀ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ, ਅਰੁ ਐਸਾ ਅਨੂਪੁ ਦਰਸਨੁ ਹੈ ਜਿਸ ਕੀ ਕਿਛੁ ਸੋਝਾ ਕਹੀ ਨਾਹੀ ਜਾਤੀ। ਪਣੁ ਜੀ ਦੇਖੇ ਹੀ ਬਣਿ ਆਵੈ”। ਤਬ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹੇ, ਏਹੁ ਮੋਨੀ” ਹੈ”। ਕਹੈ, “ਜੀ, ਮੋਨੀ ਤੇ ਸੈਨੀ^੩ ਕਰਿ ਕੈ ਸਮਝਾਵਤਾ ਹੈ, ਆਗੈ ਜਉ ਪਰਸਾਦੁ ਆਨ ਰਖੀਏ ਸੋ ਖਾਤਾ ਭੀ ਹੈ। ਅਰੁ ਜੀ ਏਹੁ ਜਿ ਅਤੀਤੁ ਹੈ ਸੁ ਨ ਸੈਨੀ ਕਰੈ ਨਾ ਕਰਾਵੈ, ਨਾ ਸਮਝੈ ਨਾ ਸਮਝਾਵੈ। ਅਤੀਤ ਕਉ ਦੇਖੇ ਦਿਸਟਿ ਅਉਰ ਠਉਰ ਨਾਹੀ ਜਾਤੀ। ਦੇਖੀਐ ਉਹੁ ਤਉ ਹੀ ਜਾਨੀਐ ਜਿ ਐਸਾ ਹੈ”। ਤਬ ਰਾਜੇ ਹਰਿ ਨਾਥ ਕਹਿਆ, “ਜਉ ਐਸਾ ਅਨੂਪੁ ਦਰਸਨੁ ਹੈ ਤਉ ਦੇਖਿਆ ਚਾਹੀਐ”। ਕਹੈ, “ਹਾ ਜੀ, ਦੇਖੀਐ”। ਤਬ ਰਾਜਾ ਪਾਉ-ਪਿਆਦਾ^੪ ਹੀ ਹੋਇ ਕੈ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਪਾਸਿ ਆਇਆ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਆਗੈ ਧਿਆਨ ਕੇ ਵਿਖੇ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਤਬ ਰਾਜੇ ਆਇ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਉ “ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ^੫” ਕਹੀ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਆਈਐ ਜੀ, ਸਤਿ ਰਾਜਾ ਰਾਮ। ਬਲਿਹਾਰਿ ਜਾਉ ਰਾਮ ਕੇ ਨਾਮ ਉਪਰਿਹੁ”। ਇਤਨੀ ਬਾਤਿ ਬੋਲਿ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਚੁਪ ਕਰਿ ਗਇਆ। ਤਬ ਰਾਜੇ ਫੇਰਿ ਬੁਲਾਇਆ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਬੋਲੈ ਨਾਹੀ। ਤਬ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ, “ਏ ਅਤੀਤ ਗੁਸਾਈ ਜੀ! ਦਿਖਾ, ਏਹੁ ਬਾਤ ਰਾਮ ਕੇ ਨਾਇ ਤੂੰ ਕਹੁ, ਤੂੰ ਜਿ ਬੋਲਤਾ ਨਾਹੀ ਸੁ ਕਿਉ ਨਾਹੀ ਬੋਲਤਾ?” ਜਬ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਉ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਅਵਤਾਰ ਪਤਿਆ ਤਬ ਧਨਾਸਰੀ^੬ ਰਾਗ ਮਹਿ

^੧ਇਹ ਸ਼ਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ।

^੨ਨਿਤ।

^੩ਗੁਜਿਆ, ਫਤਿਆ।

^੪ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਵਿਚ ਇਸ ਰਾਜੇ ਹਰਿ ਨਾਥ ਦਾ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਭਾਈ ਮੋਤਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ।

^੫ਘਟ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।

^੬ਐਹੋ

ਜਿਹਾ ਅਤੀਤੁ (ਸਾਧੂ) ਦਰਸਨ (ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ)।

^੭ਚੁਪ ਦਾ ਬੁਤ ਧਾਟਣ ਕਰੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਸਾਧੂ।

^੮ਸੈਨਤਾਂ, ਇਸ਼ਾਰੇ।

^੯ਪੈਦ-ਪਿਆਦਾ, ਪੈਦਲ।

^{੧੦}ਅਰਥਾਤ-ਰਾਮ ਰਾਮ ਜਾਂ ਜੈ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ

ਜੀ ਕੀ।

^{੧੧}ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੧ ਚਉਪਦਾ ਪੰਜਵਾਂ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲਾ ਪਦਾ ਹੈ

ਤੇ ਫੇਰ ਰਹਾਉ ਹੈ। ਇਥੇ ਰਹਾਉ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਬਾਨੀ ਬੋਲਿ ਉਠਾ ਜਿ:-

ਬਹੁਤਾ ਬੋਲਣੁ ਬਖਣੁ ਹੋਇ ॥

ਵਿਣੁ ਬੋਲੇ ਜਾਣੈ ਸਭੁ ਸੋਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਰਾਜਾ ! ਤੂੰ ਭਲਾ ਧਰਮਿ ਆਤਮਾ ਰਾਜਾ, ਜਿਨਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਬਾਤ ਪੁਛੀ ਹੈ। ਰਾਜਾ ! ਦੇਤਨਾ ਸੈਸਾਰੁ ਬੋਲਤਾ ਹੈ, ਜੇ ਮੈ ਨਾ ਬੋਲਿਆ ਤਬ ਕਿਆ ਹੁਆ ? ਮੇਰੇ ਖਿਆਲਿ ਮਤੁ ਪਤਹੁ”। ਤਬ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਤੂੰ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਮੂਰਤਿ ਹੈ, ਜਿਉ ਹੈ ਤਿਉ ਸਮਝਾਇ ਦੇਹਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਨਿਮਿਤਿ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਰਾਜਾ ! ਸਮਝਾਵਣਾ ਏਹੀ ਹੈ ਜੇ ਬਿਨਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਨਾਮ ਬੋਲਣਾ ਸਭੁ ਬਖਣੁ ਹੈ। ਬੋਲੀਐ ਸਿ ਕਿਆ ਬੋਲੀਐ ? ਜਿ ਬਿਨਾ ਬੋਲੇ ਹੀ ਤੇ ਸਾਹਿਬੁ ਜਾਣਤਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਛੁ ਸਾਹਿਬੁ ਦੁਖ-ਸੁਖ ਬੁਰਾ-ਭਲਾ ਨੇਕੀ-ਬਦੀ ਦੇਤਾ ਹੈ ਸਿ ਬਿਨਾ ਬੋਲੇ ਹੀ ਤੇ ਦੇਤਾ ਹੈ। ਬੋਲੀਐ ਸਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਨਾਮੁ ਹੀ ਬੋਲੀਐ ਜਿਸੁ ਤੇ ਸਰਬ ਸੁਖ ਹੋਵਹਿ”। ਤਬ ਉਨਿ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਗੁਸਾਂਈ ਜੀ ! ਏਹੁ ਤਾ ਸੈਸਾਰੁ ਜਿ ਹੈ ਸੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਬਾਨੀ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਬੋਲਤਾ, ਇਨ ਕਾ ਕਵਣੁ ਹਵਾਲੁ ਹੋਇਗਾ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜਿ:-

ਜੀਉ ਤਪਤੁ ਹੈ ਬਾਰੋ ਬਾਰ ॥ ਤਪਿ ਤਪਿ ਖਪੇ ਬਹੁਤੁ ਬੇਕਾਰ ॥

ਜੈ ਤਨਿ ਬਾਨੀ ਵਿਸਰਿ ਜਾਇ ॥ ਜਿਉ ਪਕਾ ਰੋਗੀ ਵਿਲ ਲਾਇ^੧ ॥੧॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਰਾਜਾ ਜੀ ! ਸੈਸਾਰ ਕਾ ਰਾਹੁ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭ ਮੋਹ ਅਹੰਕਾਰ ਕਾ ਹੈ। ਇਨਾ ਪੰਚ ਕਰਿ ਕਰਿ ਜੀਉ ਬਾਰੰਬਾਰ ਤਪਿ ਤਪਿ ਛੀਜਤਾ^੨ ਹੈ ਤਿਸ ਤੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਾਥਿ ਏਸ ਜੀਅ ਕੰਉ ਬਿਕਾਰ ਬਧਤੇ ਹੈ ਅਰੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਵਿਸਰ ਜਾਤੀ ਹੈ। ਤਿਤੁ ਬਾਣੀ ਵਿਸਰੀ ਕਰਿ ਕਰਿ ਜਿਉ ਪਕਾ ਰੋਗੀ ਪੀਤ ਸਾਥਿ ਬਿਲਲਾਤਾ^੩ ਹੈ ਤਿਉ ਏਹੁ ਮਾਰਿਆ ਪੰਚ ਧਾਤੂ^੪ ਕਾ ਪੜਿਆ ਬਿਲਲਾਤਾ ਹੈ, ਤਿਸ ਤੇ ਏਹੁ ਬੋਲਣਾ ਵਿਕਾਰੁ ਹੈ”। ਬੋਲਹੁ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਵਾਹੁ ਗੁਰੂ।

ਤਬ ਉਨਿ ਰਾਜੇ ਹਰਿਨਾਥ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਗੁਸਾਂਈ ਜੀ ! ਏਹੁ ਜਿ ਜੀਉ ਹੈ ਸਿ ਕਿਆ ਹੈ ? ਕਹਾ ਰਹਤਾ ਹੈ ? ਇਸ ਕਾ ਬੋਲਿਆ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੰਉ ਕਿਉ ਕਰਿ ਸੁਣੀਤਾ ਹੈ ਅਰੁ ਓਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਕਉਣੁ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾ ਨਾਮੁ ਲੀਜੀਐ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਰਾਜਾ !

ਜਿਨਿ ਕਨ ਕੀਤੇ ਅਖੀ ਨਾਕੁ ॥ ਜਿਨਿ ਜਿਹਵਾ ਦਿਤੀ ਬੋਲੇ ਤਾਤੁ ॥

ਜਿਨਿ ਮਨੁ ਰਾਖਿਆ ਅਗਨੀ ਪਾਇ^੫ ॥ ਵਾਜੈ ਪਵਣੁ ਆਖੈ ਸਭ ਜਾਇ^੬ ॥੨॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਰਾਜਾ ! ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਉਹੀ ਹੈ ਜਿਨਿ ਏਹਿ ਕਾਨ ਅਖੀ ਨਾਕੁ ਕੀਏ ਹੈ। ਜਿਨਾ ਮਹਿ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਸੁਣਿ ਦਿਸਤਾ ਬਾਸਨਾ ਲੇਤਾ ਹੈ, ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਓਹੀ ਹੈ। ਜਿਨਿ ਇਸ ਕਾ ਮੁਖ ਜਿਹਵਾ ਕੀਨੀ ਹੈ, ਦੰਤ ਤਾਲੁ ਕੀਏ ਹੈ, ਚਰਮ ਕੀ ਜਿਹਵਾ ਕੀਨੀ ਹੈ, ਜਿਸੁ ਸਾਥਿ ਸਭੁ ਭਾਖਿਆ ਬੋਲਤਾ ਹੈ,

^੧ਵਿਰਲਾਪ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਰੋਂਦਾ ਹੈ।

^੨ਘਟਦਾ ਹੈ।

^੩ਵਿਰਲਾਪ ਕਰਦਾ, ਰੋਂਦਾ।

^੪ਪੰਚ

ਧਾਤੂ ਹਨ-ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਅੰਕਾਰ।

^੫ਹੇ ਮਨ ! ਜਿਸ ਪਰਮੇਸੁਰ ਨੇ ਮਾਤਾ ਦੇ ਪੈਟ (ਗਰਭ-ਅਗਨ

ਵਿਚ) ਪਾ ਕੇ ਬਚਾਈ ਰੱਖਿਆ।

^੬ਜਿਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਹੁੰਪਾ ਨਾਲ ਪਉਣ ਦਾ ਵਾਜਾ ਵਜਦਾ ਹੈ,

ਅਰਥਾਤ-ਮੂੰਹ ਵਿਚੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਸਮਝਾਵਤਾ ਹੈ, ਓਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਓਹੀ ਹੈ ਜਿਨਿ ਏਸ ਕਾ ਜੀਉ ਪੈਦਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬਾਸਾ ਅਗਨਿ ਮਹਿ ਦੀਆ ਹੈ, ਉਹਾ ਇਸੁ ਕੰਉ ਰਾਖਤਾ ਹੈ। ਰਾਜਾ ! ਓਹੁ ਜੇ ਪਉਣੁ ਹੈ ਸਿ ਕੰਨੀ ਸੁਨਾਵਤਾ ਹੈ, ਪਾਵਹੁ ਚਲਾਵਤਾ ਹੈ, ਹਾਥਹੁ ਕਰਾਵਤਾ ਹੈ, ਜਿਹਵਾ ਤੇ ਬੁਲਾਵਤਾ ਹੈ, ਬੁਲਾਇ ਵਜਾਇ ਕਰਿ ਜੀਆਂ ਕੰਉ ਜੈਸਾ ਵਾਜਾ ਏਹੁ ਮਨੁਖ ਵਾਜਤਾ ਹੈ ਤੈਸੀ ਖਬਰਿ ਏਹੁ ਪਉਣੁ ਸਾਹਿਬ ਕੰਉ ਲੇ ਜਾਇ ਕਹਤਾ ਹੈ, ਐਸਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਹੈ। ਅਰੁ ਐਸਾ ਜੰਉ ਹੈ। ਈਹਾ ਰਹਤਾ ਹੈ ਖਬਰਿ ਵੇਤਾ ਹੈ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੰਉ ਪਉਣੁ”। ਬੋਲਹੁ ਛਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਾਹੁ ਗੁਰੂ ਸਚਾ।

ਤਬ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਪਰਮੇਸੁਰ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਅਦਿਸਟੁ^੧ ਹੈ, ਦੇਖਿਆ ਨਾਹੀ ਜਾਤਾ ਅਰੁ ਜੇ ਕਿਛੁ ਦਿਸਇ ਆਵਤਾ ਹੈ ਤਿਸੁ ਸਾਬਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਗਾਵਤਾ ਹੈ ਅਰੁ ਦੇਖੈ ਤਿਸੁ ਸੰਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮੋਹੁ ਕਰੈ ਅਰੁ ਜੇ ਨ ਦੀਮੈ ਤਿਸੁ ਸੰਉ ਕਿਉ ਕਰਿ ਜਾਨੈ ? ਵਿਖਾ ਏਸੁ ਕਾ ਕਿਆ ਹੋਇਗਾ ਆਗੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ:-

ਜੇਤਾ ਮੋਹੁ ਪਰੀਤਿ ਸੁਆਦ ॥ ਸਭਾ ਕਾਲਖ ਦਾਗਾ ਦਾਗ ॥
ਦਾਗ ਦੇਸ ਮੁਹਿ ਚਲਿਆ ਲਾਇ ॥ ਦਰਗਾਹ ਬੈਸਣ ਨਾਹੀ ਜਾਇ ॥ ੩ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਰਾਜਾ ! ਓਹਿ ਜਿ ਅਦਿਸਟੁ ਹੈ ਸਿ ਨਾਇ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸੁਨੀਤਾ ਹੈ। ਓਹੁ ਨਾਇ ਹੀ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸੁਨਿਆ ਜਾਤਾ ਹੈ ਅਰੁ ਕੁਦਰਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਦੇਖਿਆ ਜਾਤਾ ਹੈ। ਉਸਕੀ ਕੁਦਰਤਿ ਕੰਉ ਨਾਹੀ ਪਛਾਨਤੇ। ਉਸ ਕਾ ਨਾਮੁ ਨਾਹੀ ਲੇਤੇ। ਅਰੁ ਬਿਨਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰੇ ਕੀ ਅਵਹੁ ਵਸਤੁ ਸਾਬਿ ਮੋਹੁ ਕਰਤੇ ਹੈ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਮਾਇਆ ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਤ੍ਰ ਸਾਬਿ ਮੋਹੁ ਕਰਤੇ ਹੈ, ਸੈਸਾਰ ਕੇ ਸੁਖਾ ਸਾਬਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਾਗਾਵਤੇ ਹੈ, ਮੋਹੁ ਕਰਤੇ ਹੈ, ਸੁਆਦ ਕਾ ਲੀਆ ਸੁ ਏਤਨਾ ਇਸ ਕੰਉ ਦੁਖੁ ਹੈ, ਦੁਖੁ ਕੇ ਦਾਗ ਹੈ ਕਾਲਖ ਕੇ। ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਨਾਮੁ ਬਿਸਾਰਿ ਕਰਿ ਦਾਗੁ ਅਰੁ ਦੋਸੁ ਮੁਹਿ ਲਾਇ ਜਾਇਗਾ। ਰਾਜਾ ! ਤਿਸੁ ਕੰਉ ਆਗੈ ਦਰਗਾਹ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਮਹਿ ਢੋਈ ਨਾ ਮਿਲੈਗੀ। ਉਸ ਕੰਉ ਦਰਗਾਹ ਮਹਿ ਢੋਈ ਨਾਹੀ”। ਬੋਲਹੁ ਛਾਈ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਾਹੁਗੁਰੂ।

ਤਬ ਰਾਜੇ ਹਰਿ ਨਾਥ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਜੀ ! ਜੇ ਪਾਪ ਕਰਿ ਅਰੁ ਪਾਪ ਹੀ ਕੰਉ ਕਰਤਾ ਕਰਤਾ ਸਾਰੀ ਅਉਪ^੨ ਬੀਤੀ ਅਰੁ ਅੰਤਿ ਕੇ ਸਮੇ ਉਸੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਨਾਮੁ ਲੇ ਤਿਸਕੀ ਕਵਨੁ ਗਤਿ ਜੀ, ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਗੁਰਦੇਉ ਜੀ ! ਏਹੁ ਬਾਤ ਜਿਉ ਹੈ ਤਿਉ ਸਮਝਾਈਐ ਜੀ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਰਾਜਾ ਜੀ !

ਕਰਮਿ ਮਿਲੈ ਆਖਣੁ ਤੇਰਾ ਨਾਉ ॥ ਜਿਤੁ ਲਗਿ ਤਰਣਾ ਹੋਰੁ ਨਹੀ ਬਾਉ ॥
ਜੇ ਕੋ ਝੂਥੈ ਫਿਰਿ ਹੋਵੈ ਸਾਰ ॥ ਨਾਨਕ ਸਾਚਾ ਸਰਬ ਦਾਤਾਰ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ ੫ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਰਾਜਾ ਜੀ ! ਜਿ ਕੋਈ ਪਾਪੀਆਂ ਤੇ ਮਹਾਂ ਪਾਪੀ ਹੋਇ, ਅਰੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਨਾਮੁ ਨਿਮਰੈ ਤਉ ਓਹੁ ਪਾਪੀਆਂ ਤੇ ਪੁੰਨਿ ਆਤਮਾ ਹੋਇ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਨਾਵ ਕੀ ਏਹੁ ਪਰਕਿਰਤਿ^੩ ਹੈ ਜੀ। ਉਸ ਕਾ ਨਾਮੁ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਬੋਲੇ ਭਾਗਿ^੪ ਪਲੇ ਨਾਹੀ ਪੜਤਾ। ਜਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਿਰਪਾਲੁ ਹੋਇ ਤਬ ਹੀ ਏਸ ਕੰਉ ਨਾਮੁ ਆਵੈ^੫। ਜਬ ਸ੍ਰੀ ਨਾਕੁਰੁ ਕਿਰਪਾਲੁ ਹੋਇ ਕਟਮੁ ਕਰੈ ਤਬ ਨਾਮੁ ਚਿਤਿ ਆਵੈ।

^੧ਜੋ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਨ ਆਵੈ।

^੨ਆਯੂ, ਉਮਰ।

^੩ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ, ਤਾਕਤ, ਤਾਸੀਰ।

^੪ਬੋਲੀ ਕਿਸਮਤ ਨਾਲ।

^੫ਭਾਵ-ਨਾਮ ਦਾ ਦਾਨ ਆਉਂਦਾ (ਮਿਲਦਾ) ਹੈ।

ਸੁ ਨਾਉ ਕੈਸਾ ਹੈ ? ਬਿਨਾ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਨਾਵ ਤੇ ਏਸ ਕਾ ਨਿਸਤਾਰਾ ਨਾਹੀ ਹੋਤਾ । ਅਰੁ ਜੇ ਕੋਈ ਪਾਪਾ ਹੀ ਮਹਿ ਫੂਬਿਆ ਅਰੁ ਬਹਿਆ ਜਾਤਾ ਹੋਇ ਅਰੁ ਫੁਬਦੇ ਹੋਏ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰੈ ਤਬ ਤਤਕਾਲਿ ਉਸ ਉਪਰਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਦੇਆਲੁ ਹੋਇ । ਉਸ ਕਉ ਨਰਕ ਪਾਤੇ^੧ ਕਵਿ ਕਰਿ ਮੁਕਤਾ ਕਰੈ” । ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ ।

ਤਬ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਮੈ ਜਿਹਾ ਸਿ ਮਹਾ ਪਾਪੀਆਂ ਤੇ ਪਾਪੀ ਹਾਂ, ਨਰਕੀ ਜੀਉ ਮੈ ਹਾਂ ਜੀ । ਮੁਖ ਕਉ ਤੂ ਅਪਨੀ ਚਰਨੀ ਲਗਾਇ ਲੇਹਿ ਜਿ ਤੇਰੇ ਪਰਸਾਦਿ^੨ ਨਾਉ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ । ਤੇਰੇ ਦਰਸਨ ਦੇਖਣੇ ਕਾ ਬਿਸੇਖੁ^੩ ਏਹੀ ਹੋਇ ਜਿ ਤੇਰੇ ਦਰਸਨਿ ਲਗਿ ਨਿਸਤਰਾਂ । ਅਰੁ ਜੀ, ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਤਾਂਈ ਅਬ ਚੇਲਾ ਕਰਿ । ਪਤਿਆ ਭਠਿ ਏਹੁ ਰਾਜ-ਪਾਟੁ ਧਨੁ-ਬਿਭਉ^੪ ਜੋਬਨੁ ਜੀ, ਮੁਖ ਕਉ ਅਬ ਅਪਣੇ ਸਾਥਿ ਲੇ ਚਲੁ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਰਾਜਾ ! ਮੇਰੇ ਮਿਲਣੇ ਸੰਉ ਤੁਮ ਕਉ ਇਉ ਨਾ ਹੋਇ ਜਿ ਰਾਜੁ ਛੋਡਿ ਕਮਿ ਤੂ ਭੀਖ ਮਾਗਤਾ ਫਿਰਹਿ, ਨਾ^੫; ਹਮਾਰੇ ਮਿਲਣੇ ਕਾ ਬਿਸੇਖੁ ਤਾਂ ਜਾਂ ਤੂੰ ਰਾਜ ਹੀ ਮਹਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਪਰਮ ਪਦੁ^੬ ਪਾਵਹਿ । ‘ਰਾਜ ਮਹਿ ਜੋਗ ਹੋਤਾ ਹੈ । ਪਰਮੇਸਰ ਜੀ ਕਾ ਸਿਮਰਣ ਸੇਵਾ ਕਰਿ ਜਾਹਿ ਤੂੰ । ਮੈ ਰਾਜ ਹੀ ਮਹਿ ਤੂੰ ਮੁਕਤਾ ਕੀਆ ਹੈ” । ਤਬ ਰਾਜਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀਚਰਨੀ ਲਾਗਾ । ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਸੀਲੁ ਸੰਜਮੁ ਦੁਇ ਭਾਉ ਗਰੀਬੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਰਾਜੇ ਹਰਿ ਨਾਥ ਕਉ ਦਿਤਾਇਆ, ਰਾਜਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਚਰਨੀ ਲਾਗਾ । ਰਾਜੇ ਕੇ ਭਰਮ ਕੇ ਬੰਧਨ ਕਾਟੇ । ਰਾਜਾ ਲੇ ਉਠਾ ਜਿ, “ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਏਨੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ !” ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

ਸਲੋਕੁ ॥^੧

ਕਵਲ ਨੈਨ ਪੀਤੰਬਰ^੭ ਸੁਆਮੀ ਚਤੁਰੁ ਭੁਜ^੮ ਹਰਿ ਰਾਇ ॥

ਜਿਸ ਕੇ ਕੀਏ ਜੀਏ ਹੈ, ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਤਿਸੈ ਧਿਆਇ ॥ ੫੧ ॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

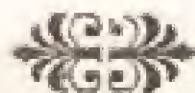
ਕੰਬੀਰ ਮਾਈ ਮੁੰਡਉ ਤਿਸੁ ਗੁਰੂ ਕੀ, ਜਿਸੁ ਮਿਲਿ ਭਰਮੁ ਨ ਜਾਇ ॥

ਆਪ ਭੂਬਾ ਚਹੁ ਬੇਦ ਮੈ, ਚੇਲੇ ਦੀਏ ਬਹਾਇ^੯ ॥ ੧ ॥ ੬ ॥

ਕੰਬੀਰ ਗੁਰ ਲੋਭੀ ਚੇਲੇ ਲਾਲਚੀ ਦੋਨ ਖੇਲੇ ਦਾਉ ॥

ਦੋਨੋ ਫੂਥੇ ਬਪੁਰੇ, ਚੜ ਪਥਰ ਕੀ ਨਾਉ^{੧੦} ॥ ੨ ॥ ੭ ॥

ਵਾਹਗੁਰੂ ਜੀ, ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ।

^੧ਨਰਕ ਵਿਚ ਡਿਗੇ ਨੂੰ । ^੨ਤੋਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ । ^੩ਵਿਸ਼ੇਸ਼ (ਬਹੁਤਾ ਲਾਭ) । ^੪ਧਨ ਵਿਭੂਤੀ, ਅਰਥਾਤ—ਧਨ ਸੰਪਤੀ । ^੫ਪਹਿਲੀ ਕਹੀ ਗਲ ਦੀ ਦੁਬਾਰਾ ਇਨਕਾਰੀ ਪ੍ਰੋਚਤਾ ਹੈ । ^੬ਬਿਰੋਮਣੀ ਪਦ, ਮੁਕਤ ਪਦ ।

^੭ਸਿਖ ਇਤਹਾਸ ਖੋਜ ਵਿਭਾਗ, ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਵਰਕੇ ਪਾਏ ਹੋਏ ਹਨ । ਗੋਸਟੀ ਨੰਬਰ ੫੨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪੰਨੇ ਤੇ ਗੋਸਟੀ ਨੰਬਰ ੫੧ ਤੇ ੫੩ ਦੇ ਕੁਝ ਪੰਨੇ ਪਾਏ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੋਸਟੀਆਂ ਨੂੰ ਦੂਸਰੀ ਹੁਣੇ ਹੀ ਲੱਭੀ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਚੋਂ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ^੮ਇਹ ਸ਼ਲੋਕ ਮੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ । ^੯ਪੀਤ (ਪੀਲ) ਅੰਬਰ (ਵਸਤ੍ਰ) ਵਾਲਾ (ਬਿਭਨੁ) । ^{੧੦}ਚਤੁਰ (ਚਾਰ) ਭੁਜਾ (ਬਾਹਾਂ) ਵਾਲਾ ।

^{੧੧}ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਕੰਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਸ਼ਲੋਕ ਦਾ ਸਹੀ ਪਾਠ ਇਹ ਹੈ:—

ਕੰਬੀਰ ਮਾਇ ਮੁੰਡਉ ਤਿਹ ਗੁਰੂ ਕੀ ਜਾਤੇ ਭਰਮੁ ਨ ਜਾਇ ॥

ਆਪ ਭੂਬੇ ਚਹੁ ਬੇਦ ਮਹਿ ਚੇਲੇ ਦੀਏ ਬਹਾਇ ॥ ੧੦੪ ॥

^{੧੨}ਨੌਕਾ, ਥੋੜੀ, ਕਿਸਤੀ । ਇਹ ਸ਼ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਸਚੇ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ। (ਗੁਸਾਈ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨਾਲ)

ਤਬ ਉਸ ਹਰਿ ਨਾਥ ਨਗਰੀ ਤੈ ਜਹਾ ਗੁਸਾਈ ਕਬੀਰ ਕੇ ਘਰ ਬੈ ਤਹਾ ਜਾਇ ਨਿਕਲਾ।
ਤਬ ਕਬੀਰ ਗੁਸਾਈ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਰਾਮ! ਈਹਾ ਇਸ ਧਰਤੀ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਇਆ ਹੈ ਅਰੁ ਈਹਾ
ਨਾਮੁ ਪੜਤਾ ਹੈ, ਜਿ ਕਬੀਰ ਕਾ ਅਸਥਲਾ ਹੈ”। ਕਬੀਰ ਗੁਸਾਈ ਆਇ ਮਿਲੇ। ਤਬ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ
ਪਛਾਨਿਆ, ਕਬੀਰ ਬਾਬਾ ਪਛਾਨਿਆ। ਬਾਬਾ ਉਠਿ ਖਤੇ ਹੋਏ। ਕਬੀਰ ਕਹਿਆ:—“ਜਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ
ਹਰਿ ਹਰਿ, ਜੀਉ, ਬੈਠੇ ਰਹੀਐ ਹਰਿ ਬੋਲੀਐ। ਹਰਿ ਬੋਲੀਐ, ਹਮ ਐਸੇ ਕਵਨ ਕਹਾਵਹਿ ਜਿਨਿ ਕਉ ਉਠਿ ਉਠਿ
ਠਾਢੇ ਡਢੇ ਤੁਮ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ, ਜਿ “ਅਮਰ” ਆਏ ਲੋਕੀ ਕਉ ਬੈਠੇ ਹੈ”। ਤਬ ਕਬੀਰ
ਕਹਿਆ, “ਨਾ ਜੀ, ਤੂੰ ਜਗਤੁ ਗੁਰੂ ਹੈ, ਹਮ ਤੈਰੇ ਦਾਸ ਹੈ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਰਾਗ ਰਾਉੜੀ ਮਹਿ
ਬਾਨੀ ਬੋਲਿ ਉਠਾ, ਸਿਫਤਿ^੧ ਜਿ—

ਐਸੇ ਦਾਸੁ ਮਿਲੈ ਸੁਖੁ ਹੋਈ ॥ ਦੁਖੁ ਵਿਸਰੈ ਪਾਵੈ ਸਚੁ ਸੋਈ ॥

ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਿ ਡਈ ਮਤਿ ਪੂਰੀ ॥ ਅਨ ਸਠਿ^੨ ਮਜਨੁ^੩ ਚਰਨਹ ਧੂਰੀ^੪ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹਉ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਉ ਗੁਸਾਈ ਜੀ! ਐਸਾ ਦਾਸੁ ਤਉ ਹੀ
ਮਿਲੈ ਜਉ ਆਪਿ ਕਿਰਪਾਲੁ ਹੋਇ। ਜਿਸੁ ਐਸਾ ਦਾਸੁ ਮਿਲਿਐ ਸੁਖੁ ਸੁਖੁ ਹੋਹਿ, ਸੁ ਦਾਸੁ ਜਬ ਠਾਕੁਰੁ ਦਇਆਲੁ
ਹੋਆ ਤਬ ਦਰਸਨੁ ਹੁਆ। ਜਿਤਨੇ ਦੁਖ ਸੇ ਜੀ, ਤੇਰੇ ਦਰਸਨ ਸਾਥਿ ਜੀ, ਏਤਨੇ ਮਿਟੇ। ਓਇ ਜਿ ਸਚਾ ਪਰਮੇਸਰ
ਭੂਭਤੇ ਬੇ, ਸੋਉ ਹਮ ਪਾਇਆ। ਆਸੁ ਹਮਾਰੇ ਉਗ੍ਰ^੫ ਡਾਗ ਬੇ ਜੀ, ਜਿ ਦੁਰਲੱਭ ਦਰਸਨ ਹਮ ਕਉ ਹੁਆ।
ਏਹ ਹਮਾਰੇ ਬਡੇ ਡਾਗ ਹੁਏ ਜੀ। ਤੇਰਾ ਦਰਸਨੁ ਕਰਨੇ ਸਾਥਿ ਹਮਾਰੀ ਮਤਿ ਪੂਰੀ ਡਈ ਜੀ। ਏਹ ਚਰਨ ਕੀ
ਧੂਰ ਮੁਖ ਕਉ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਡਈ ਅਨਸਨ ਤੀਰਥ ਕਾ ਇਸਨਾਨੁ ਹੁਆ। ਧੰਨ ਹਮਾਰੇ ਡਾਗ ਜਿ ਏਹ ਦਰਸਨ ਹਮ
ਕਉ ਹੁਆ! ਧੰਨ ਏਹੁ ਦਰਸਨ! ਧੰਨ ਏਹ ਚਰਨ!” ਤਬ ਕਬੀਰ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਨਾਨਕ! ਤੁਮ ਜਗਤੁ ਉਧਾਰਨ
ਕਉ ਹਉ, ਤੁਮਰੇ ਪੀਛੇ ਜਗਤੁ ਉਧਰੇਗਾ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਜਗਤੁ ਕੀ ਹਮ ਕਿਛੁ
ਨਾਹੀ, ਜੇ ਹਮਾਰਾ ਜੀਉ ਕਬ ਹੀ ਉਬਰੈ”। ਤਬ ਕਬੀਰ ਗੁਸਾਈ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ। ਆਗਿਆ
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮਿ ਕੀ ਹੈ ਜਿ ਤੁਮਾਰੇ ਪੀਛੇ ਜਗਤੁ ਨਿਸਤਰੇਗਾ। ਤੁਮ ਜਗਤੁ ਤਾਰਨ ਕਉ ਹਉ”। ਕਹੈ, “ਜੀ, ਹਮ ਤਉ
ਆਜੁ ਨਿਹਾਲੁ ਹੁਏ। ਅਵਰ ਕੀ ਕਿਆ ਜਾਨਉ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ:—

ਨੇਤ੍ਰ ਸੰਤੋਖੇ ਏਕੇ ਲਿਵਤਾਰਾ ॥ ਜਿਹਵਾ ਸੂਚੀ ਹਰਿ ਰਸ ਸਾਰਾ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮੇਰੇ ਨੇਤ੍ਰ ਬੈ ਏ ਤਉ ਸੰਤੋਖ ਮਹਿ ਆਏ ਤੇਰੇ ਦਰਸਨ ਦੇਖਿਐ,
ਤੇਰੇ ਪਰਸਾਦਿ^੬, ਤੁਧੁ ਮਿਲੇ ਕਰਿ ਕਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸਿਮਰਿਆ। ਏਤੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਮੇਰੀ ਜਿਹਵਾ ਸੂਚੀ ਹੋਈ ਤੇਰੇ
ਪ੍ਰਸਾਦਿ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ—

ਸਚੁ ਕਰਣੀ ਸਭ^੭ ਅੰਤਰਿ^੮ ਸੋਵਾ ॥

ਮਨੁ ਤ੍ਰਿਪਤਾਸਿਆ ਅਲਖ ਅਭੋਵਾ ॥ ੩ ॥

^੧ਸਥਾਨ। ^੨ਦੇਵਤੇ। ^੩ਸਿਫਤ (ਉਸਤਤਿ) ਵਿਚ। ^੪ਅਠਾਹਠ (੬੮) ਤੀਰਥ, ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ।
^੫ਇਸ਼ਨਾਨ। ^੬ਚਰਣਾਂ (ਪੈਰਾਂ) ਦੀ ਧੂੜ ਵਿਚ। ^੭ਪ੍ਰਬਲ, ਜਬਦਸਤ। ^੮ਤੇਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ
(ਪ੍ਰਸਾਦ) ਦੇ ਨਾਲ, ਪ੍ਰਮਾਣਤਾ ਦੇ ਕਾਰਣ। ^੯ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਅਭ’। ^{੧੦}ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ ਵਿਚ, ਅੰਦਰੋਂ।

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹਾਂ ਕਬੀਰ ਗੁਸਾਈ ਜੀ ! ਤੁਮਰੀ ਸਚੁ ਕਰਣੀ ਹੈ । ਅੰਤਰਿ ਪਰਮੇਸਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਹੈ । ਮਨੁ ਜੁ ਹੈ ਅਲਖ ਅਭੇਵ ਪੁਰਖ ਸਾਥਿ ਮਾਨਿਆ ਹੈ । ਤੁਮ ਜਿ ਹਉ ਸਿ ਨਿਰੰਜਨ ਰੂਪੁ ਹਉ । ਤੁਮਰਾ ਭੇਉ ਕਵਨ ਜਾਣੈ । ਬਿਨਾ ਪਰਮੇਸੁਰੁ” ।

ਜਹ ਜਹ ਦੇਖਉ ਤਹ ਤਹ ਸਾਰਾ ॥ ਬਿਨੁ ਬੁਝੈ ਗੁਰੁ ਤੇ^੧ ਜਗੁ ਕਾਰਾ ॥ ੪ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਉ । ਜਹਾ ਕਹਾ ਤਹਾ ਸਾਰਾ ਹੀ ਸਾਰਾ ਹੈ, ਜੇ ਸਮਝੈ ਤਉ । ਏਹ ਭੀ ਸਾਰਾ ਹੋਇ ਇਸ ਕਾ ਪਿੰਡ^੨ ਨ ਪੜਈ^੩ । ਪਰਮੇਸਰ ਕਉ ਬੁਝਤਾ ਨਾਹੀ, ਤਿਸ ਤੇ ਜਾਇ ਕਰਿ ਇਸੁ ਮਨੁਖ ਕਾ ਪਿੰਡੁ ਕਚਾ ਹੋਇ ਜਾਤਾ ਹੈ । ਭੀ ਸੋ ਜੰਮਣ ਮਰਣ ਮਹਿ ਪੜਤਾ ਹੈ” । ਤਬ ਕੰਬੀਰ ਗੁਸਾਈ ਕਹਿਆ, ਜਿ “ਏ ਗੁਸਾਈ ਜੀ ! ਪਿੰਡ ਪਾਣ ਕੀ ਸੋਝੀ ਹੋਇ, ਸਿ ਕਿਸ ਤੇ ਹੋਇ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ:—

ਗੁਰ ਸਮਝਾਵੈ ਸੋਝੀ ਹੋਈ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਵਿਰਲਾ ਬੁਝੈ ਕੋਈ ॥੫॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਗੁਸਾਈ ਜੀ ! ਜਬ ਗੁਰੂ ਪੂਰਾ ਮਿਲੈ ਅਰੁ ਸਮਝਾਇ ਦੇਇ ਤਬ ਏਸ ਕਉ ਸੋਝੀ ਹੋਇ । ਕੋਈ ਕੋਟ ਮਧੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਜਾਨੈ ਤਉ ਜਾਨੈ । ਨਾਤਰੁ ਇਸ ਬਾਤ ਕਉ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਜਾਨਤਾ, ਸਮਝਤਾ” । ਤਬ ਗੁਸਾਈ ਕੰਬੀਰ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਸੇ ਗੁਰੂ ਤੁਮ ਹਉ ਜਿਸ ਮਿਲਿਐ ਸੋਝੀ ਹੋਤੀ ਹੈ” । ਕਹੈ, “ਜੀ, ਜਿਸ ਕਉ ਤੁਮ ਕਿਰਪਾਲ ਹੋਵਹਿ ਤਿਸ ਕਉ ਤਉ^੪ ਏਹ ਬਾਤ ਸਮਝਾਵਹੁ । ਪਰੁ ਜੀ ਜਿਨਹੁ ਏਹ ਬਾਤ ਬੁਝੀ ਤਿਨ ਕੀ ਕਵਣ ਗਤਿ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ:—

ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਰਾਖਹੁ ਰਖਵਾਲੇ ॥ ਬਿਨੁ ਬੁਝੈ ਪਸੁ ਡਏ ਬੇਤਾਲੇ ॥੬॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ, “ਏ ਗੁਸਾਈ ਕਬੀਰ ਜੀ ! ਏਕ ਬੇਨਤੀ ਹੈ । ਜਿਸ ਕਉ ਕਿਰਪਾ ਕਰ ਕਰ ਆਪ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਰਾਖੇ ਤਿਸ ਕਉ ਰਾਖੈ, ਏਹ ਬਾਤ ਆਪਣੀ ਬੁਝਾਏ । ਜਿਸ ਕਉ ਨ ਬੁਝਾਏ ਤੇ ਪਸੁ ਜੀ ਬੇਤਾਲੇ^੫ ਹੋਇ ਫਿਰਹਿ । ਤਿਨ ਕਉ ਕਿਛੁ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਨ ਹੋਇ । ਓਇ ਡਰਮੇ ਹੋਏ ਬਾਵਰੇ^੬ ਫਿਰਹਿ” । ਤਬ ਕੰਬੀਰ ਗੁਸਾਈ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਪੀਛੈ ਜਿਨਹੁ ਬੁਝਿਆ ਹੈ ਤਿਨਾ ਕਉ ਪ੍ਰਸੀਐ, ਜਿਨਹੁ ਨਾਹੀ ਬੁਝਿਆ ਤਿਨ ਕਉ ਨ ਪ੍ਰਸੀਐ” । ਤਬ ਫਿਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ:—

ਗੁਰਿ ਕਹਿਆ ਅਵਰੁ ਨਹੀ ਦੂਜਾ ॥ ਕਿਸੁ ਕਹੁ ਦੇਖਿ ਕਰਉ ਅਨ ਪ੍ਰਜਾ^੭ ॥੭॥

ਤਿਸਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਗੁਸਾਈ ਜੀ ! ਗੁਰੂ ਹਮ ਕਉ ਕਹਿਆ ਜਿ ਇਨਾਂ ਇਨਾਂ ਮਹਿ ਪਰਮੇਸਰੁ ਹੈ ਅਰੁ ਇਨਾ ਮਹਿ ਨਾਹੀ, ਇਨ ਕਉ ਜਪਣਾ ਅਰੁ ਇਨ ਕਉ ਨਾਹੀ ਜਪਣਾ । ਨਾ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿਆ ਹੈ ਜਿ ਪੂਤ ਸਭ ਮਹਿ ਪਰਮੇਸਰੁ ਹੈ । ਸਭਸ ਕੀ ਪ੍ਰਜਾ ਕਰਣੀ । ਸਭ ਮਹਿ ਆਪ ਹੈ, ਦੂਜਾ ਕੋਈ ਨਾਹੀ” । ਤਬ ਕੰਬੀਰ ਗੁਸਾਈ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਜਬ ਸਭ ਮਹਿ ਏਕੋ ਹੀ ਹੈ ਅਰੁ ਸਭ ਕੀ ਪ੍ਰਜਾ ਏਕ ਸੀ ਕਰਣੀ, ਤਉ ਸੰਤ ਮਹਿ ਅਰੁ ਸਾਕਤ ਮਹਿ ਫਰਕੁ ਭੀ ਹੈ ਕਿ ਨਾ ? ਸੰਤ ਅਰੁ ਸਾਕਤ ਏਕ ਸੇ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਨਾ ਜੀ, ਈਉ ਕਿਉ ਹੋਤੀ ਹੈ ?” ਕਹੈ, “ਜੀ, ਜਿਉ

^੧ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਬਗਰਤ’ ।

ਹੋਵੇ ।

ਪ੍ਰਜਾ (ਬੰਦਗੀ) ।

^੨ਤਾਂ ।

^੩ਭੂਤ-ਪ੍ਰੇਤ ।

^੪ਏਹ, ਜਿਸਮ, ਸਰੀਰ ।

^੫ਕਮਲੇ, ਪਾਗਲ ।

^੬ਅਰਥਾਤ-ਸਰੀਰ ਨਾਸ ਨਾ

^੭ਅਨਯ (ਹੋਰ)

ਹੈ ਤਿਉਂ ਸਮਝਾਈਐ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੈ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ:-

ਸੰਤ ਹੇਤਿ ਪ੍ਰਭਿ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਤਾਰੇ ॥

ਆਤਮੁ ਚੀਨੈ ਸੰਤੁ ਬੀਚਾਰੈ ॥ ੯ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੈ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਹੋ ਗੁਸਾਈ ਕੰਬੀਰ ਜੀ ! ਸੰਤ ਅਰੁ ਸਾਕਤ ਮਹਿ ਇਤਨਾ ਫਰਕੁ ਹੈ । ਸੰਤ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਪਰਮੇਸਰ ਕਾ ਹਿਤ ਚਿਤੁ ਹੈ । ਅਰੁ ਸੰਤ ਕੇ ਹਿਤ ਕਾ ਬਿਸੇਖੁ ਕਿਉ ਕਰਿ ਜਾਣੀਐ ? ਸੰਤਾ ਸਾਬਿ ਜਿ ਸੰਤ ਕੇ ਹਿਤ ਕਰ ਕਰ ਤੈ ਲੋਕ ਪੈਦਾ ਕੀਏ ਹੈ । ਸੰਤਾ ਕੇ ਹਿਤ ਪਰਮੇਸਰੁ ਸਰਬ ਸੁਖ ਪੈਦਾ ਕੀਏ ਹੈ । ਸੰਤਾ ਹੀ ਕੇ ਹਿਤ ਪਰਮੇਸਰੁ ਬੈਠਨ ਰਚਿਆ ਹੈ । ਏਹ ਸੁਖ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਸੰਤਾ ਕੇ ਹਿਤ ਕਰਿ ਕਰਿ ਪਰਮੇਸਰੁ ਰਚਿਆ ਹੈ । ਅਰੁ ਸਾਕਤ ਕੇ ਲੀਏ ਠਾਕੁਰੁ ਸਰਬ ਦੁਖ ਕੀਏ ਹੈ । ਸਾਕਤ ਕੇ ਲੀਏ ਠਾਕੁਰੁ ਨਰਕ ਰਚਿਆ ਹੈ । ਸੰਤਾ ਮਹਿ ਅਰੁ ਸਾਕਤਾ ਮਹਿ, ਕੰਬੀਰ ਗੁਸਾਈ ਜੀ ! ਇਤਨਾ ਫਰਕੁ ਹੈ । ਪਰੁ ਸੰਤ ਸੋਈ ਜਿਨਿ ਆਤਮਾ ਪਰ ਆਤਮਾ ਦੇਹੋ ਕਰਿ ਜਾਨਿਆ ਹੈ । ਸੋਈ ਸੰਤੁ ਹੈ । ਪਰਮੇਸਰ ਕਉ ਸੋਈ ਜਾਣੈ ਜਿਨਿ ਆਤਮੁ ਰਾਮੁ ਪਛਾਨਿਆ । ਆਤਮਾ ਰਾਮ ਕਾ ਪਛਾਨਣਾ ਕਿਆ ਹੈ ? ਜਿ ਤੈਸੀ ਆਪਣੈ ਆਤਮੈ ਕੀ ਪੂਜਾ ਕਰੈ, ਤੈਸੀ ਪਰ ਆਤਮੇ ਕੀ ਪੂਜਾ ਕਰੈ, ਫਿਨ ਨ ਕਿਸੀ ਕਉ ਜਾਣੈ । ਸੁ ਸੰਤ ਪਰਮੇਸਰ ਕਾ ਉਸ ਹੀ ਸਿਉ ਹਿਤੁ ਪਰਮੇਸਰ ਕਾ, ਜਿ ਹਰ ਆਤਮੇ ਕਉ ਏਕ ਕਰਿ ਜਾਣੈ । ਕੋਈ ਜੀਉ ਹੋਇ ਤਿਸ ਕਉ ਆਪਣਾ ਜੀਉ ਕਰ ਜਾਣੈ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੈ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ:-

ਸਾਚੁ ਰਿਦੈ ਸਚੁ ਪ੍ਰੇਮ ਨਿਵਾਸ ॥

ਪ੍ਰਣਵਤਿ ਨਾਨਕ ਹਮ ਤਾਕੇ ਦਾਸ ॥੯॥੯॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

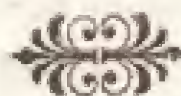
ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੈ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਹੋ ਕੰਬੀਰ ਗੁਸਾਈ ਜੀ ! ਜਿਸ ਕੇ ਹਿਰਦੈ ਸਚੁ ਹੈ ਅਰੁ ਜਿਸ ਕਾ ਸਚ ਸਿਉ ਪ੍ਰੇਮੁ ਹੈ, ਸਚ ਹੀ ਕੀ ਰਹਤ ਰਹਤਾ ਹੈ ਸਚ ਹੀ ਸਚੁ ਬੋਲਤਾ ਹੈ; ਸਚ ਹੀ ਕਮਾਵਤਾ ਹੈ, ਹਮ ਤਿਸ ਜਨ ਕੇ ਦਾਸ ਹੈ, ਉਹੁ ਹਮਾਰਾ ਗੁਰੂ ਹੈ, ਉਹੀ ਹਮਾਰਾ ਪ੍ਰਭੂ ਹੈ ਜਿ ਸਚ ਕੀ ਪਰ ਕਿਰਤਾ ਹੈ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੈ ਨਾਨਕ ਕਉ ਨਮਸਕਾਰੁ ਕੀਆ । ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਕੰਬੀਰ ਗੁਸਾਈ ਕਉ ਨਮਸਕਾਰੁ ਕੀਆ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੈ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏਹੁ ਦੁਲੰਭ ਦਰਸਨੁ ਹਮ ਕਉ ਹੁਆ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ । ਕੰਬੀਰ ਗੁਸਾਈ ਆਪ ਮਹਿ ਬਿਦਾ ਕਰ ਕਰ ਰਾਮ ਰਵਤ ਛੇ^{੧੦} । ਬੋਲਹੁ ਛਾਈ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ ।

ਸਲੋਕੁ^{੧੧} ॥

ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਅਰਾਧੀਐ, ਸਚੀ ਕਾਰ ਕਮਾਇ ॥

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਤਿਨ ਜਨਹ ਕਉ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੈ ਜਾਇ ॥੫੨॥

ਬੋਲਹੁ ਛਾਈ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ ।

^੧ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਧਾਰੇ’ ।

^੨ਆਤਮੁ (ਆਤਮਾ) ਨੂੰ, ਅਰਥਾਤ-ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਚੀਨੈ (ਜਾਣੈ) ।

^੩ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਸੁ ਤਤੁ’ ।

^੪ਸਕਤੀ ਦਾ ਉਪਾਸ਼ਕ, ਅਰਥਾਤ-ਤਾਂਤ੍ਰਿਕ ਅਥਵਾ ਵਾਮਾਚਾਰੀ, ਜੋ ਰੱਬ ਨੂੰ ਨਹੀਂ

ਮੰਨਦਾ ਤੇ ਤੈ ਭ੍ਰਸ਼ਟ ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਛਾਗੀ ਬਣਦਾ ਹੈ ।

^੫ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ।

^੬ਆਪਣੀ

ਆਤਮਾ ਤੇ ਪਰਆਤਮਾ (ਪਰਾਈ ਆਤਮਾ) ਜਾਂ ਆਤਮਾ-ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ।

^੭ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੂੰ ।

^੮ਅਰਥਾਤ-

ਜਿਸ ਤੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ (ਸੁਭਾਵਿਕ ਅਵਸਥਾ) ਸੱਚ ਦੀ ਹੈ ।

^੯ਦੁਰਲਭ ।

^{੧੦}ਅਰਥਾਤ-ਆਪਸ ਵਿਚ ਵਿਚਾ

ਹੋਣ ਸਮੇਂ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਰਾਮ-ਰਮੈਯਾ ਹੋਈ ।

^{੧੧}ਇਹ ਸ਼ਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ।

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਉਸਤਤ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲ)

ਪੁਰਖ ਕੀ ਪਰਤੀ ਤਬ ਕੰਬੀਰ ਕੀ ਘਰੀ¹, ਜਬ ਕੰਬੀਰ ਸਿਉ ਮਿਲਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਗੋਸਟਿ ਕਰਿ ਵਿਦਾ ਹੋਏ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬੁਕਤ² ਹੋਇ ਗਇਆ ਜਿ, “ਕੰਬੀਰ ਸਾਰਖਿਅਹੁ³ ਕਥਿ ਕਥਿ ਉਸਤਤਿ ਬਰਨ ਨ ਸਕੀਆ ਤਾ ਮੈ ਕਿਆ ਬਰਨਉ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਮਸਟ⁴ ਕੇ ਘਰ ਆਇ ਗਇਆ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਆਪਣੀ ਦਰਗਾਹ ਬੁਲਾਇਆ, ਹੁਕਮੁ ਹੋਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਚੁਪ ਕਰ ਕਿਉ ਰਹਿਆ ਹੈ ? ਮੇਰੀ ਸਿਫਤਿ ਕਿਉ ਨਾਹੀ ਕਰਤਾ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਪਾਕੀ ਨਾਈ ਪਾਕੁ⁵ ਮੈ ਇਸੀ ਵਾਸਤੇ ਚੁਪ ਕਰ ਰਹਿਆ ਹਾਂ ਜਿ ਤੇਰੀ ਸਿਫਤਿ ਹੈ ਸਿ ਕਿਆ ਹੈ ? ਮੇਰੇ ਮਨ ਮਹਿ ਆਵਤੀ ਹੈ ਜਿ ਮੈ ਸਿਫਤਿ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਮੈ ਕਰਾ, ਸਿ ਕਿਆ ਸਿਫਤਿ ਕਰਾਂ, ਜਿਤੁ ਜੀਉ ਪਰਚੈ ਸਾਹਿਬੁ ਖੁਸੀ ਹੋਇ ?” ਤਬ ਹੁਕਮੁ ਪਰਵਰਦਗਿਰ⁶ ਕਾ ਹੋਇਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਸਿਫਤ ਨਾਹੀ ਜਾਣਤਾ, ਸਿ ਕਿਆ ਹੈ ?” ਕਹੈ, “ਜੀ, ਨਾ ਮੈ ਨਾਹੀ ਜਾਣਤਾ ਜਿ ਤੇਰੀ ਸਿਫਤਿ ਕਿਆ ਹੈ”। ਤਬ ਸਾਚੇ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਸੈਸਾਰੀ ਜਿ ਵਸਤੁ ਕਮਾਇ ਕਰ ਹਿਕਮਤ ਥੀ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਵਜਾ ਉਸਦੇ ਕੀਤੇ ਨੇ ਸਲਾਹਦਾ ਹੈ। ਤਾ ਉਹੁ ਉਸਦੇ ਕੀਤੇ ਨੇ ਖੁਸੀ ਹੋਤਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾ ?” ਕਹੈ, “ਜੀ, ਖਰਾ ਉਸਨੇ ਓਹੁ ਆਵਦਾ ਹੈ”। ਕਹੈ, “ਨਾਨਕ ! ਈਉ ਮੇਰੀ ਸਿਫਤਿ ਹੈ। ਜਿ ਕਿਛੁ ਹਉ ਕਰਤਾ ਹਉ ਤਿਸ ਕਉ ਤੂੰ ਸਲਾਹਿ। ਜਿ ਕਿਛੁ ਮੈ ਕੀਆ ਹੈ ਤਿਸ ਕਉ ਤੂੰ ਸਲਾਹਿ। ਜਿ ਕਿਛੁ ਮੈ ਕਰਤਾ ਹਾਂ ਤਿਸ ਕਉ ਤੂੰ ਸਲਾਹਿ। ਮੈ ਇਸ ਬਾਤ ਮਹਿ ਖਰਾ ਖੁਸੀ ਹਉ। ਏਹ ਮੇਰੀ ਸਲਾਹ ਹੈ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਭਲਾ ਜੀ, ਮੈਨੇ ਤੂੰ ਏਹ ਵਸਤੁ ਦੇਹਿ ਜਿਤ ਤੂੰ ਖੁਸੀ ਹੋਹਿ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਉ ਹੁਕਮੁ ਹੋਆ ਦਰਗਾਹ⁷ ਥੀ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਲਾਗਾ ਮਲਾਰ⁸ ਰਾਗ ਮਹਿ ਸਿਫਤਿ ਕਰਣੈ। ਦਿਖਾ, ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਿਆ ਕਹਤਾ ਹੈ ਸਿਫਤਿ ਸਾਹਬ ਕੀ:—

ਪਉੜੀ ॥

ਆਪੀਨੈ ਆਪੁ⁹ ਸਾਜਿ, ਆਪੁ ਪਛਾਣਿਆ ॥
ਅੰਬਰੁ¹⁰ ਧਰਤਿ ਵਿਛੋੜਿ, ਚੰਦੋਆ¹¹ ਤਾਣਿਆ ॥
ਵਿਣੁ ਬੰਮਾ ਗਗਨੁ¹² ਰਹਾਇ, ਸਬਦੁ ਨੀਸਾਣਿਆ ॥
ਸੂਰਜੁ ਚੰਦੁ ਉਪਾਇ, ਜੋਤਿ ਸਮਾਣਿਆ ॥
ਕੀਏ ਰਾਤਿ ਦਿਨੈਤੁ, ਚੋਜ ਵਿਛਾਣਿਆ¹³ ॥
ਤੀਰਥ ਧਰਮ ਵੀਚਾਰ, ਨਾਵਣ ਪੁਰਬਾਣਿਆ ॥
ਰੂਪੁ ਸਰਿ¹⁴ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ, ਕਿ ਆਖਿ ਵਖਾਣਿਆ ॥
ਸਚੈ ਤਖਤਿ ਨਿਵਾਸਿ, ਹੋਰੁ ਆਵਣ ਜਾਣਿਆ¹⁵ ॥ ੧ ॥

¹ਘਰ ਵਿਚ। ²ਵੇਰਾਗਵਾਨ। ³ਅਰਥਾਤ-ਕੰਬੀਰ ਸਰੀਖੇ (ਵਰਗੇ) ਸਾਧੂ-ਸੰਤਾਂ ਨੇ।
⁴ਚੁਪ, ਮੈਨ, ਸਾਮੋਸੀ। ⁵ਪਵਿਤ੍ਰ ਨਾਮਾਂ ਜਾਂ ਕਹੇ ਜਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਪਵਿਤ੍ਰ। ⁶ਪਾਲਣਹਾਰ,
ਕਰਤਾਰ। ⁷ਠੀਕ, ਬਹੁਤਾ। ⁸ਨੌਬ ਦਾ ਘਰ ਅਥਵਾ ਦਰਬਾਰ। ⁹ਮਲਾਰ ਦੀ ਵਾਰ
ਵਿਚ। ¹⁰ਸੂਰਜ ਬਖਸ਼ਦ, ਆਪਣੇ ਆਪ। ¹¹ਆਕਾਸ਼। ¹²ਚਾਨਣੀ। ¹³ਆਕਾਸ਼ ਤੋਂ।
¹⁴ਅਸਚਰਜ। ¹⁵ਤੇਰੇ ਜੇਹਾ, ਵਰਗਾ। ¹⁶ਵਿਨਾਸ ਰੂਪ।

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੈ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਸਿਫਤਿ ਸਾਹਿਬ ਯੀ ਕਰਤਾ ਹੈ। ਜਿ, “ਸਾਹਿਬ ! ਤੇਰੈ ਕੀਤੈ ਕੀ ਸਿਫਤਿ ਕੀਤੀ ਨਾਹੀ ਜਾਈ। ਮੈ ਤੇਰੀ ਨਿਫਤਿ ਕਿਆ ਕਰਾ ਜਿ ਤੈ ਕਿਆ ਕਿਆ ਕੀਆ ਹੈ। ਯਾ ਸਾਹਿਬ ! ਪ੍ਰਥਮੇ ਤੈ ਆਪੇ ਹੀ ਏਹ ਸਾਜ ਕੀਆ ਜਿ ਮੈ ਰਚਨਾ ਕਰਉ। ਕਿਆ ਕਿਆ ਤੈ ਰਚਨਾ ਕੀਨੀ ? ਜਿਮੀ ਅਰੁ ਅਸਮਾਨ ਸਾਜੇ। ਸਾਜਿ ਕਰਿ ਸਵਾਰਿ ਦੇਖੈ। ਜਿਮੀ ਖਟ ਕੀਨੀ¹। ਅਸਮਾਨ ਚੰਦੋਆ ਤਾਣਿ ਰਖਿਆ। ਤਿਸ ਕਉ ਐਸੀ ਹਿਕਮਤਿ ਤੈ ਸਾਹਿਬ ! ਕਰੀ ਜਿ ਬੰਸਾਂ, ਸਹਤੀਰ, ਨ ਕੜੀਆ, ਨ ਤਨਾਲ, ਨ ਖੁਰਸੀ² ਨਿਰਾਧਾਰ³ ਤੈ ਏਹ ਜਿਮੀ ਅਸਮਾਨ ਰਖੈ। ਸੁ ਤੇਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਕਉ ਬਲਿ ਜਾਉ। ਅੰਤਰਿ⁴ ਕਿਆ ਕਿਆ ਹੈ ਸਾਹਿਬ ਸਬਦ ਕਾ ਨੀਸਾਨੁ ਦਮਾਆ ਤੈ ਮਾਰਾ ਹੈ। ਜਿ ਤੇਰਾ ਸਬਦੁ ਕਈ ਜੁਗ ਏਹੁ ਨੀਸਾਨੁ ਬਾਜਤਾ ਹੀ ਰਹੁਤਾ ਹੈ। ਅਰੁ ਸੂਰਜ ਚੰਦ ਤੈ ਜੋਤੀ ਸਰੂਪ ਕਰਿ ਕਰਿ ਰਾਖੇ ਹੈ। ਤਿਨ ਕੀ ਜੋਤਿ ਸਾਬਿ ਉਜਾਲਾ ਹੋਤਾ ਹੈ। ਤਿਸੁ ਸੂਰਜ ਅਰੁ ਚੰਦ ਕੈ ਹਿਸਾਬ ਰਾਤ ਅਰੁ ਦਿਨ ਕੀਏ ਹੈ। ਕਈ ਚੋਸ ਜਿ ਤੈ ਪੈਦਾ ਕੀਏ, ਤਿਨ ਕਾ ਵਿਭਾਣ⁵ ਮੈ ਕਿਆ ਕਹਿ ਸਕਉ। ਤਿਸੁ ਧਰਤੀ ਉਪਰ ਹੀ ਤੈ ਤੀਰਥ ਕੀਏ ਹੈ। ਤਿਨਾ ਤੀਰਥਾਂ ਉਪਰਿ ਬੀਚਾਰੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਤੈ ਧਰਮੁ ਬਾਧਿਆ ਹੈ, ਨਾਵਣੁ ਵਰਨਿਆ ਹੈ, ਪੁੰਨ ਦਾਨੁ ਵਰਨਿਆ ਹੈ ਜਿ ਐਤੁ⁶ ਕੀਏ ਪੁੰਨ ਇਵ⁷ ਹੋਇਗਾ, ਐਤੁ ਤੀਰਥ ਨਾਇਐ-ਏਤੁ⁸ ਫਲੁ ਹੋਇਗਾ। ਪੁਰਬ ਬਧਾ ਹੈ। ਇਤੁ ਸਮੇ, ਇਤਵਾਰਿ, ਇਤਿ ਬਿਤਿ, ਇਤ ਮਾਸ, ਇਤੁ ਬਰਸ, ਇਤੁ ਪਹਰ, ਇਤੁ ਘੜੀ। ਇਹੁ ਨਾਵਣੁ ਪੁਰੁਬ, ਏਸੁ ਪੁਰੁਬ ਨਾਇਆ ਏਹੁ ਫਲੁ ਹੋਇਗਾ, ਇਸਨਾਨ ਕੀਏ ਏਹੁ ਫਲੁ ਹੋਇਗਾ, ਈਵ ਹੋਇਗਾ; ਈਵ ਹੋਇਗਾ; ਈਵ ਹੋਇਗਾ। ਏਹੁ ਤੈ ਧਰਮ ਵੀਚਾਰ ਕੀਏ ਹੈ। ਪਰੁ ਜੀ ਤੇਰੈ ਸਮਾਨਿ ਕੋਈ ਨਾਹੀ। ਜਿਸਨੇ ਤੇਰੈ ਸਾਬਿ ਵੰਡਿ ਵਖਿਆਣੁ ਕੀਏ। ਜਿ ਕਿਛੁ ਹੈ ਜਿ ਤੂੰ ਆਪੇ ਹੀ ਆਪਿ ਹੈ। ਤੇਰੇ ਸਮਾਨਿ ਕੋਈ ਨਾਹੀ। ਤੂੰ ਸਚੁ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਸਚੁ। ਤੇਰਾ ਤਖਤੁ ਅਟਲੁ ਹੈ। ਹੋਰੁ ਆਵਣ ਜਾਣ ਵਿਰਿ ਹੈ। ਹੋਰੁ ਜਿ ਕੋਈ ਹੈ ਜਿ ਸਭ ਜੂਠੁ ਹੈ। ਸਚ ਤੂੰ, ਸਚਾ ਸਾਹਿਬ ਤੂੰ”। ਕਹੈ, “ਜੀ, ਤੇਰਾ ਨਿਵਾਸੁ ਕੋਸਾ ਹੈ ? ਅਵਰ ਕਰਤੂਤ ਕਿਆ ਕਰਤਾ ਹੈ ?”

ਪਉੜੀ ॥

ਤੂੰ ਸਚਾ ਸਚਿਆਰੁ ਜਿਨਿ ਸਚੁ ਵਰਤਾਇਆ ॥ ਬੈਠਾ ਤਾਤੀ ਲਾਇ ਕਵਲੁ ਛਪਾਇਆ ॥
ਬ੍ਰਹਮੈ ਵਡਾ ਕਹਾਇ, ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਇਆ ॥ ਨਾ ਤਿਸੁ ਬਾਪੁ ਨ ਮਾਇ, ਕਿਨਿ ਤੂੰ ਜਾਇਆ ॥
ਨਾ ਤਿਸੁ ਰੂਪੁ ਨ ਰੇਖੁ, ਵਰਨ ਸਵਾਇਆ ॥ ਨਾ ਤਿਸੁ ਰੂਪੁ ਪਿਆਸ, ਰਜਾ ਧਾਇਆ ॥
ਗੁਰਮਤਿ ਆਪੁ ਸਮਾਇ¹⁰, ਮਬਦੁ¹¹ ਵਰਤਾਇਆ ॥ ਸਚੇ ਹੀ ਪਤੀਆਇ¹², ਸਚਿ ਸਮਾਇਆ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਸਿਫਤਿ ਕਰਤਾ ਹੈ। ਕਿਆ ਕਰਤਾ ਹੈ ? ਜਿ, “ਯਾ ਸਾਹਿਬ ! ਤੂੰ ਆਪੇ ਸਚਾ ਹੈ। ਤੈਨੇ ਸਚੁ ਛਾਵਤਾ ਹੈ। ਤੈ ਸਚ ਹੀ ਵਰਤਾਇਆ ਹੈ। ਤੂੰ ਆਪ ਤਾਤੀ ਲਾਇ ਕਰਿ ਇਕੰਤ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਆਪਣਾ ਆਪੁ ਕਿਸੀ ਕਉ ਨਾਹੀ ਦਿਖਾਵਤਾ। ਅਦ੍ਰਿਸਟੁ ਹੀ ਰਹਤਾ ਹੈ ਤੂੰ। ਜਦਿ ਤੈ ਪ੍ਰਥਮੇ ਆਪੁਣਾ ਆਪੁ ਛਪਾਇਆ। ਤੈ ਆਪੁਣਾ ਆਪੁ ਰੂਪੁ ਕਮਲ ਕਾ ਕੀਆ। ਕਮਲ ਕੇ ਫੂਲ ਥੀ ਤੈ ਬ੍ਰਹਮਾ ਪੈਦਾ ਕੀਆ। ਬ੍ਰਹਮੇ ਆਪੁਣਾ ਆਪੁ ਸਮਾਲਿਆ। ਜਿ ਅਵਰ ਕੋਈ ਨਾਹੀ, ਹਉ ਯੀ ਹਉ¹³, ਅਵਰ¹⁴ ਮੈ ਪਾਸਿ ਕੋਈ ਨਾਹੀ। ਮੈ ਹੀ ਹਉ¹⁵। ਤਬ ਉਸ ਕਮਲ, ਥੀ ਅਵਾਜੁ ਆਇਆ, ‘ਜਿ ਹਉਂ ਹਾਂ¹⁶ ਤੂੰ ਨਾਹੀ। ਤੂੰ ਕੀਤਾ ਹੈ’।

¹ਪਾਤਾਲ ਦੀਆਂ ਛੇ (ਖਟ) ਧਰਤੀਆਂ-ਅਤਲ, ਵਿਤਲ, ਸੁਤਲ ਆਦਿ। ²ਨੀਹਾਂ ਤੇ ਨੀਹਾਂ ਤੋਂ, ਦੀਵਾਰਾਂ ਦਾ ਉਸਾਰ। ³ਬਿਨਾ ਆਸਰੇ। ⁴ਫਰਕ, ਭਿੰਨ-ਭੇਦ। ⁵ਅਸਚਰਜ। ⁶ਇਸ ਜਾਂ ਇਸਤਰਾਂ। ⁷ਇਉਂ। ⁸ਏਹੁ। ⁹ਰਜਾ ਵਿਚ ਧਾਉਂਦਾ ਅਰਥਾਤ-ਵਰਤਦਾ ਹੈ। ¹⁰ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਗੁਰਮਹਿ ਆਪੁ ਸਮਾਇ.....।’ ¹¹ਹੁਕਮ। ¹²ਪਤਿਆਉਣਾ, ਪਤੀਸਣਾ। ¹³ਮੈਂ ਹੀ ਹਾਂ। ¹⁴ਹੋਰ। ¹⁵ਹਾਂ। ¹⁶ਜਿ (ਉਹ) ਹਉਂ (ਮੈਂ) ਹਾਂ।

ਤਬ ਬ੍ਰਹਮੇ ਫੇਰਿ ਸਮਾਲ ਕਰੀ ਜਿ ਏਹੁ ਅਵਾਜੁ ਆਵਤਾ ਹੈ ਸਿ ਕਹਾ ਭੇ ਆਵਤਾ ਹੈ। ਜਾ ਦੇਖੈ ਤਾ ਕਮਲ ਬੀ ਆਵਤਾ ਹੈ ਅਵਾਜੁ। ਤਬ ਬ੍ਰਹਮੇ ਕਹਿਆ ਜਿ 'ਹਉ ਤਉ ਦੇਕ ਹੀ ਹਉ। ਪਰੁ ਜਿ ਇਸ ਕਮਲ ਬੀ ਅਵਾਜੁ ਆਵਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਮਲ ਕਉ ਦੇਖਉ, ਦਿਖਾ ਏਸ ਕਮਲ ਕਾ ਅੰਤੁ ਕਹਾ ਹੈ'। ਤਾ ਉਸ ਕਮਲ ਕੀ ਨਾਲੀ ਕੇ ਬੀਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਵਡਿਆ। ਲਾਗਾ ਉਸ ਕਾ ਅੰਤੁ ਦੇਖਤਾ ਜਾਣ। ਜਾਤਾ ਜਾਤਾ ਕਈ ਜੋਜਨ, ਕਈ ਕੋਸ, ਕਈ ਕੁ ਦਿਨ, ਕਈ ਮਾਹ, ਕਈ ਬਰਸ ਭਏ ਤਲੇ ਹੀ ਕਉ ਜਾਤੇ ਜਾਤੇ, ਕਹਾ ਹੀ ਅੰਤੁ ਪਾਈਐ ਨਾਹੀ, ਜਿ ਜਾਹਿ। ਤਬ ਬ੍ਰਹਮੇ ਫੇਰਿ ਸਮਾਲ ਕਰੀ। ਜਿ 'ਹਾ ਹਾ ਮੈ ਕਿਆ ਕਰਤਾ ਹੋ। ਜਿ ਬੇਅੰਤ ਕਾ ਅੰਤ ਦੇਖਿਆ ਚਾਹਉ। ਪਰੁ ਏ ਪਰਮੇਸਰ ਫੇਰਿ ਮੇ ਉਹਾ ਹੀ ਜਾਉ। ਜਿ ਫੇਰਿ ਉਸ ਹੀ ਕਉ ਸੇਵਉ। ਜਿਸ ਕਾ ਏਹੁ ਅਵਾਜੁ ਬਾ'। ਤਬ ਬ੍ਰਹਮੇ ਫੇਰਿ ਉਸ ਹੀ ਨਾਲ ਕੀ ਨਾਲੀ ਬੀਰ ਬੀ ਹਾਰਿ ਕਰਿ ਜਬ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਇ ਸਕਿਆ ਤਬ ਗਰਬ ਨਿਵਾਰ ਕਰ ਫੇਰ ਉਸ ਹੀ ਠਵਰ ਆਇਆ। ਤਬ ਉਸ ਕਮਲ ਬੀ ਨਿਕਲ ਕਰ ਧਰਤੀ ਉਪਰ ਆਇ ਨਿਵਾਸ ਕੀਆ। ਜਬ ਫੇਰਿ ਕਰਿ ਦੇਖੈ ਤਉ ਕਮਲ ਭੀ ਹੈ ਨਾਹੀ। ਤਬ ਬ੍ਰਹਮਾ ਮਹਾ ਬਿਲੀਪਾਤ¹ ਲਾਗਾ ਕਰਨੈ, ਜਿ 'ਹਾ ਹਾ ਠਾਕੁਰੁ ਜੀ ! ਮੈ ਐਸਾ ਅਛਾਗੁ ਹਾਂ ਜਿ ਕਮਲ ਕਾ ਭੀ ਦਰਸਨ ਗ੍ਰਹਜ² ਹੋਇ ਗਇਆ'। ਲਾਗਾ ਹਾ ਹਾ ਬਿਲੀਪਾਤ ਕਰਨੈ। ਜਿ 'ਏ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ! ਮੇਰੇ ਬਸਿ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਜਿ ਕਿਛੁ ਹੈ ਸਿ ਤੇਰੇ ਹੀ ਬਸਿ ਹੈ'। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੈ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਏ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸਰ ਜੀ ! ਹਉ ਕਵਣੁ ਜਿ ਬ੍ਰਹਮੇ ਈਸਰਿ ਮਹਾਦੇਵ ਤੇਰਾ ਅੰਤੁ ਨਾਹੀ ਪਾਇਆ। ਜਿ ਦਿਖਾ ਮੈ ਕਵਣੁ ਹਾਂ। ਏ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸਰ ਜੀ ! ਨ ਤੇਰਾ ਕੋਈ ਪਿਤਾ ਹੈ, ਨ ਤੇਰੀ ਕਾਈ ਮਾਤਾ ਹੈ, ਨ ਤੇਰਾ ਰੂਪੁ ਹੈ, ਕੋਈ ਵਰਣੁ³ ਹੈ। ਪਰ ਜੀ ਤੇਰੀ ਜੋਤਿ ਸਭਨਾ ਮਹਿ ਸਮਾਇ ਰਹੀ ਹੈ। ਏਹਾ ਤੂੰ ਪਰਮੇਸਰੁ ਹੈ, ਏ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ! ਨ ਤੁਮ ਕਉ ਭੂਖ ਹੈ। ਨ ਤੁਮ ਕੋ ਪਿਆਸ ਹੈ। ਤੂੰ ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ⁴ ਭਰਪੂਰ ਹੈ। ਪਰ ਜੀ ਤੂੰ ਵਰਤਦਾ ਕਹਾ ਹੈ ? ਗੁਰੂ ਵਿਚ ਤੈ ਆਪੁਣਾ ਆਪੁ ਸਮਾਇਆ ਹੈ। ਅਰੁ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਬਦ ਕਰ ਕਰ ਤੂੰ ਜਾਣੀਤਾ ਹੈ। ਜਿ ਪਰਮੇਸਰ ਜੀਆ ਮਹਿ ਈਵ ਹੈ, ਵਰਤਦਾ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹੀ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਬਦੁ ਸਚੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਜਾਤਾ ਹੈ ਅਰੁ ਸਬਦ ਤਿ⁵ ਪਤੀਣੈ⁶ ਹੈ। ਤੇਈ ਸਚ ਸਾਬਿ ਸਮਾਣੈ⁷। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੈ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ "ਏ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ! ਤੈ ਅਵਰ ਚੋਜ ਤਮਾਸੇ ਕਿਆ ਕਿਆ ਕੀਏ ਹੈ ?" ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੈ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ:—

ਪਉੜੀ ॥

ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨੁ ਮਹੇਸੁ, ਦੇਵ ਉਪਾਇਆ ॥
 ਬ੍ਰਹਮੇ ਦਿਤੇ ਬੇਦ, ਪੂਜਾ ਲਾਇਆ ॥
 ਦਸ ਅਵਤਾਰੀ⁸ ਰਾਮੁ ਰਾਜਾ ਆਇਆ ॥
 ਦੋਤਾ ਮਾਰੇ ਧਾਇ, ਹੁਕਮਿ ਸਬਾਇਆ ॥
 ਈਸਰੁ ਬ੍ਰਹਮਾ⁹ ਸੇਵ ਤਿਨ੍ਹੀ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਇਆ ॥
 ਸਚੀ ਕੀਮਤਿ ਪਾਇ, ਤਖਤੁ ਰਚਾਇਆ ॥
 ਦੁਨੀਆ ਧੰਧੈ ਲਾਇ, ਆਪੁ ਛਪਾਇਆ ॥
 ਧਰਮੁ¹⁰ ਕਰਾਏ ਕਰਮ, ਧੁਰਹੁ ਵਰਮਾਇਆ ॥੩॥

¹ਮਹਾਂ (ਬਹੁਤ) ਬਿਲੀਪਾਤ (ਵਿਰਲਾਪ)। ²ਗਹਯ, ਗੁਪਤ। ³ਰੰਗ, ਜਾਤੀ। ⁴ਸਦਾ, ਹਮੇਸ਼ਾ। ⁵ਤੇ, ਉਤੇ, ਉਪਰ। ⁶ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ ਲਿਆਏ। ⁷ਸਮਾਏ, ਮਿਲੇ, ਇਕ ਮਿੱਕ ਹੋਏ। ⁸ਪੁਰਾਣਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦਸ ਅਵਤਾਰ-ਮੱਛ, ਕੱਛ, ਵਰਾਹ, ਨ੍ਰਿਸਿੰਘ, ਵਾਮਨ (ਸਤਿ ਜੁਗ ਦੇ), ਪਰਬ੍ਰਹਮ, ਰਾਮ ਚੰਦ (ਤ੍ਰੇਤੇ ਦੇ), ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ (ਦ੍ਵਾਪਰ ਦੇ), ਬੁੱਧ ਅਤੇ ਕਲਕੀ (ਕਲਿਜੁਗ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਹਨ)। (ਵੇਖੋ, ਗੁਰੂ ਸਬਦ ਰਤਨਾਕਰ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਦਸ ਅਉਤਾਰ)। ⁹ਸਹੀ ਪਾਠ—'ਈਸ ਮਹੇਸੁਰੁ'। ¹⁰ਧਰਮ (ਨਿਆਇ ਜਾਂ ਇਨਸਾਫ) ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ।

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੈ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ! ਤੈ ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨ ਮਹੇਸ਼ ਪੈਦੇ ਕੀਏ ਹੈ, ਬ੍ਰਹਮੇ ਕਉ ਤੈ ਬੇਦ ਦੀਏ ਤਿਸ ਕੀ ਪੂਜਾ ਹੋਤੀ ਹੈ। ਤੈ ਦਸ ਅਵਤਾਰ ਕੀਏ ਹੈ ਆਪਣਾ ਰੂਪ ਧਾਰਿ ਕੈ। ਦੈਤਾ ਕਾ ਤੈ ਖਿਉ ਕੀਆ ਹੈ। ਅਰੁ ਤੇਰਾ ਹੁਕਮੁ ਸਭਿ ਮਹਿ ਹੈ। ਬ੍ਰਹਮਾ ਅਰੁ ਮਹਾਦੇਉ ਤੇਰੇ ਜਿ ਨਿਕਟ ਵਰਤੀ ਸੇਵਕ ਬੇ ਤਿਨ੍ਹੀ ਤੇਰੀ ਇਕੁ ਤਿਲੁ ਫਰਿ ਕੀਮਤਿ ਪਾਇ ਨ ਸਕੀਆ। ਆਪਣੀ ਕੀਮਤਿ ਤੈ ਆਪੈ ਪਾਈ ਹੈ। ਜਾ ਤੈ ਸਚ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਪਤੀ। ਜਿ ਮੇਰਾ ਏਹੁ ਜੋਰੁ ਹੈ ਤਾ ਤੈ ਆਪਣਾ ਤਖਤੁ ਦੁਲੀਚਾ ਸਚ ਕਾ ਰਚਿਆ, ਜਿਸ ਕਾ ਵਿਣਾਸੁ ਕਦੇ ਨਾਹੀ। ਦੁਨੀਆ ਆਲਮੁ¹ ਤੈ ਪੈਦਾ ਕੀਆ ਹੈ। ਪੈਦਾ ਕਰ ਕਰ ਤੈ ਧੰਧੇ ਲਗਾਇ ਕਰਿ ਤੈ ਆਪਣਾ ਆਪੁ ਛਪਾਇ ਰਖਿਆ ਹੈ। ਜੈਸੀ ਜੈਸੀ ਆਗਿਆ ਤੈ ਕਰਿ ਦੀਨੀ ਹੈ ਸਾਹਿਬਾ ! ਤਿਤ ਹੀ ਰਾਹਿ ਲੋਕ ਚਲਿਆ ਜਾਤਾ ਹੈ। ਲੋਕ ਤੇਰਾ ਤੂੰ ਲੋਕਾ ਕਾ। ਜਿਉ ਤੂ ਫੁਰਮਾਵਤਾ ਹੈ ਤਿਵ ਹੀ ਲੋਕ ਤੇਰਾ (ਹੁਕਮ) ਕਮਾਵਤਾ ਹੈ। ਜਿਉ ਜਿਉ ਹੁਕਮ ਤੇਰਾ ਹੈ। ਤਿਉ ਤਿਉ ਧਰਮ ਕਰਮ ਕਰਤੇ ਹੈ। ਕਿਆ ਕਿਆ ਧਰਮ ਕਰਤੇ ਹੈ ਤੇਰੇ ਹੁਕਮੁ ਸਾਥ ਤੇਰਾ ਲੋਕੁ ?”

ਪਉੜੀ ॥

ਇਕਿ ਵਣਖੰਡਿ¹ ਬੈਸਹਿ² ਜਾਇ, ਸਦੁ³ ਨ ਦੇਵਹੀ ॥
ਇਕਿ ਪਾਲਾ ਕਕਰੁ ਭੰਨਿ, ਸੀਤਲੁ ਜਲੁ ਹੋਵਹੀ⁴ ॥
ਇਕਿ ਭਸਮ ਚੜ੍ਹਾਵਹਿ ਅੰਗਿ, ਮੈਲੁ ਨ ਧੋਵਹੀ ॥
ਇਕਿ ਜਟਾ ਬਿਕਟ ਬਿਕਰਾਲ⁵, ਕੁਲੁ ਘਰੁ ਖੋਵਹੀ ॥
ਇਕਿ ਨਗਨ ਫਿਰਹਿ ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ, ਨੀਦ ਨ ਸੋਵਹੀ ॥
ਇਕਿ ਅਗਨਿ ਜਲਾਵਹਿ ਅੰਗੁ⁶ ਆਪੁ ਵਿਗੋਵਹੀ⁷ ॥
ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਤਨੁ ਛਾਰੁ, ਕਿਆ ਕਹਿ ਰੋਵਹੀ ॥
ਸੋਹਨਿ ਖਸਮ ਦੁਆਰਿ, ਜਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੋਵਹੀ ॥ ੪ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੈ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਯਾ ਪਰਵਰਦਿਗਾਰ ! ਇਕਿ ਵਣਖੰਡ ਜਾਇ ਬੈਸਤੇ ਹੈ, ਮੋਨਿ ਧਾਰੀ ਹੋਤੇ ਹੈ, ਸਦੁ ਕਿਸੀ ਕਉ ਦੇਤੇ, ਬੁਲਾਏ ਨਾਹੀ ਬੋਲਤੇ। ਯਾ ਸਾਹਿਬ ! ਇਕਿ ਪਾਲਾ, ਜਦਿ ਮਹਾ ਕਕਰੁ ਪਤਤਾ ਹੈ ਤਬ ਜਾਇ ਜਲ ਤਪੁ ਕਰਤੇ ਹੈ।¹⁰ ਇਕਿ ਭਸਮ ਸਰੀਰਿ ਲਗਾਵਤੇ ਹੈ,—ਮੈਲੁ ਧੋਤੇ ਨਾਹੀ, ਦਿਨ ਰਾਤਿ ਬਿਕਰਾਲ¹¹ ਪਤੇ ਰਹਤੇ ਹੈ। ਇਕਿ ਸੰਨਿਆਸੀ ਰੂਪੁ ਹੋਇ ਜਟਾ ਵਧਾਵਤੇ ਹੈ, ਘਰੁ ਕੁਲੁ ਛੋਡਿ ਨਿਕਲਤੇ ਹੈ। ਇਕਿ ਦਿਨ-ਰਾਤਿ ਨਗਨ ਹੀ ਫਿਰਤੇ ਹੈ ਅਰੁ ਬਸਤ੍ਰ ਦਿਨ-ਰਾਤਿ ਨਾਹੀ ਲੇਤੇ। ਨੀਦ ਛੱਡਿ ਸੋਵਤੇ ਨਾਹੀ, ਜਾਗਤੇ ਹੀ ਰਹਤੇ ਹੈ। ਇਕਿ ਅਗਨ ਤਪੁ ਕਰਤੇ ਹੈ; ਆਪਣੀ ਦੇਹੀ ਕਉ ਜਾਧਤੇ ਹੈ; ਆਤਮੇ ਕਉ ਜਹੀਰੁ¹² ਕਰਤੇ ਹੈ, ਪਣੁ ਜੀ, ਏ ਕਰਮ, ਧਰਮ, ਤਪਸਿਆ ਸਭ ਤੁਝ ਤੇ ਹੀ ਕਰਾਈ ਹੈ। ਇਸੁ ਧਰਮ ਤੇ ਤੈ ਹੀ ਕਹਿ ਦੀਆ ਜਿ ਏਹੁ ਵਿਸੇਖੁ ਹੋਇਗਾ। ਤੁਝ ਹੀ ਕਹਿਆ ਜਿ

¹ ਭਾਵ—ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ, ਅਖਿਲ ਵਿਸ਼ੁ। ² ਜੰਗਲ ਵਿਚ। ³ ਬੈਠਦੇ ਹਨ (ਸਮਾਧੀ ਲਾ ਕੇ)।
⁴ ਆਵਾਜ਼ ਮੂੰਹੋਂ ਨਹੀਂ ਕਢਦੇ, ਭਾਵ—ਮੋਨੀ (ਚੁਪ ਗੁਪ) ਹੋ ਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ⁵ ਹੋਵ (ਹਿਮ=ਬਰਫ) ਜਿਹੇ।
⁶ ਭਯਾਨਕ ਜਟਾਂ ਵਾਲੇ। ⁷ ਅਰਥਾਤ—ਧੂਣੀਆਂ ਤਾਪ ਕੇ ਬਰੀਰ ਦੇ ਅੰਗ ਫੂਕਦੇ ਹਨ। ⁸ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮਰਾਬ ਕਰਦੇ ਹਨ।
⁹ ਮਲਾਰ ਦੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੧ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ੧੫ਵੀਂ ਪਉੜੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਏਥੇ ੪ ਦੀ ਬਾਵੇਂ ੧੫ ਅੰਕ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਲੇਖਕ ਦੀ ਭੁੱਲ ਹੈ। ¹⁰ ਇਥੋਂ ਤਕ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਚੋਂ ਪੰਨੇ ਪਾਏ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਚੋਂ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ¹¹ ਭਯਾਨਕ ਅਥਵਾ ਵਡਰੂਪ ਹੋ ਕੇ। ¹² ਬੋਕਾਰੂਰ, ਕਮਚੋਰ।

ਮੇਰਾ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰੈਗਾ ਸਿ ਮੁਕਤਾ ਹੋਇਗਾ, ਮੇਰਾ ਧਾਮ^੧ ਪਾਵੈਗਾ । ਪਣੁ ਜੀ ਜਿਸੁ ਸੇਵਾ ਤੇ ਏਹੁ ਨਰਕ ਜਾਇ ਸਾ ਸੇਵਾ ਸਭੁ ਬਾਇ ਹੋਈ । ਜਿਸੁ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਕਰਿ ਕਰਿ ਤੇਰੇ ਦਰਬਾਰਿ ਸੋਹਿਐ, ਮੇਰੇ ਤਾਈਂ ਸਾਈ ਸੇਵਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਦੇਹਿ ਜਿਸ ਤੇ ਨਾਮੁ ਹੀ ਸਿਮਰਾਂ । ਅਰੁ ਤੇਰਾ ਧਾਮੁ ਪਾਵਉ । ਤੇਈ ਪੰਨੁ ਜਿ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਤੇ ਹੈ । ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਅਵਰੁ ਕਰਤੂਤਿ ਸਭੁ ਬਾਇ ਹੈ” । ਬੋਲਹੁ ਸਗਲੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

ਤਬ ਹੁਕਮ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਆਇਆ, ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਤੈ ਅਵਰੁ ਸਭਿ ਤਪਸਿਆ ਸਭਨਹੁ ਮਾਰਗਹੁ ਕੀਆਂ ਗਣੀਆਂ^੨, ਪਣੁ ਤੇ ਜੈਨ ਮਾਰਗ^੩, ਕੀ ਨਾ ਗਣੀ?” ਕਹੈ “ਜੀ, ਮੈ ਕਿਆ ਕਹਉ, ਸਭਿ ਤੇਰੇ ਹੈ” । ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਹਹਿ ਤਉ ਮੇਰੇ, ਪਣੁ ਜੈਸੇ ਜੈਸੇ ਮੈ ਕੀਏ ਹੈ ਤੈਸੇ ਤੈਸੇ ਤੂ ਕਹੁ, ਤੂ ਮੇਰਾ ਢਾਢੀ ਹੈ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਕਹਤਾ ਹੈ ਜੀ:-

ਪਉੜੀ:॥

ਇਕਿ ਜੈਨੀ ਉਝੜਿ ਪਾਇ, ਧੁਰਹੁ ਖੁਆਇਆ ॥
ਤਿਨ ਮੁਖਿ ਨਾਹੀ ਨਾਮੁ, ਨ ਤੀਰਥ ਨਾਇਆ ॥
ਹਥੀ ਸਿਰ ਖੋਹਾਇ ਨ ਭਦੁ ਕਰਾਇਆ^੪ ॥
ਕੁਚੀਲੁ^੫ ਰਹਹਿ ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ, ਸਬਦੁ ਨ ਭਾਇਆ ॥
ਤਿਨ ਜਾਤਿ ਨ ਪਤਿ ਨ ਕਰਮੁ, ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ॥
ਮਨਿ ਜੂਠੇ ਵੇਜਾਤਿ^੬, ਜੂਠਾ ਖਾਇਆ ॥
ਬਿਨੁ ਸਬਦੇ ਆਚਾਰੁ^੭, ਨ ਕਿਨਹੀ ਪਾਇਆ ॥
ਗੁਰਮੁਖਿ ਓਅੰਕਾਰਿ ਸਚਿ ਸਮਾਇਆ ॥ ੧੬ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਯਾ ਸਾਹਿਬ ਪਰਵਰਦਗਾਰ ਪਾਕੀ ਨਾਂਈ ਪਾਕ ! ਏਨਾ ਦੇ ਬਾਬਿ ਤੈ ਏਵੇ ਭਾਣਾ ਹੈ ਜਿ ਇਹਿ ਜੈਨ ਮਾਰਗੀ ਹੈ, ਸਿ ਧੁਰ ਤੇ ਹੀ ਭੁਲਾਏ ਹੈ । ਏਹਿ ਤੈ ਕਿਸੀ ਰਾਹਿ ਨਾਹੀ ਪਾਏ । ਏਹਿ ਤੈ ਉਝੜ ਹੀ ਪਾਇ ਹੈ । ਹਾਥਹੁ ਦਾਨ ਨਾਹੀ, ਜਿਨ ਕੈ ਮੁਖਿ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਨਾਹੀ, ਨਾ ਤੀਰਥਿ ਨਾਵਤੇ ਹੈ, ਨਾ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਜਪਤੇ ਹੈ, ਅਰੁ ਹਥਾਂ ਸਾਬਿ ਸਿਰ ਖੋਹਤੇ ਹੈ । ਏਹ ਭੀ ਇਨ ਕਉ ਤੇਰੀ ਸਜਾਇ ਹੈ । ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ ਹਥਿ ਪਾਣੀ ਨਾਹੀ ਲੇਤੇ, ਕੁਚੀਲੁ ਰਹਤੇ ਹੈ । ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਸਬਦ ਨਾ ਗਾਵਹਿ, ਨਾ ਸੁਨਹਿ-ਏਹਿ ਭੀ ਤੇਰੀ ਇਨ ਕਉ ਸਜਾਇ ਹੈ । ਯਾ ਸਾਹਿਬ ! ਨ ਕਿਛੁ ਜਾਤਿ ਕੀ ਲਜਿਆ ਹੈ, ਨਾ ਕਿਛੁ ਪਤਿ ਕੀ ਪਰਤੀਤਿ ਉਨ ਕੈ ਜੀ । ਨਾ ਕਿਛੁ ਕਰਮ ਧਰਮ ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਕਰਦੇ, ਉਨ ਕਾ ਜਨਮੁ ਏਵੇ ਹੀ ਖੋਇਆ । ਉਨਕਾ ਮਨੁ ਭੀ ਜੂਠਾ ਹੈ, ਮੁਖ ਭੀ ਜੂਠਾ ਹੈ, ਅਹਾਰੁ ਭੀ ਜੂਠਾ ਲੇਤੇ ਹੈ । ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਕੇ ਸਬਦ ਅਚਾਰ ਕਮਾਵਣੇ ਥੀ ਤੂ ਕਿਨਹੀ ਨਾਹੀ ਪਾਇਆ । ਯਾ ਸਾਹਿਬ ! ਏਹੁ ਤਾ ਹੀ ਪਾਏ ਜਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਇ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਨਾਮ ਮਹਿ ਸਮਾਇ, ਤਬ ਥੇਹੁ ਪਾਵੈ, ਸਚ ਸਾਬਿ ਸਮਾਇ, ਏਵ ਪਾਈਅਹਿ ਕੈ ਹੋਰਤੁ ਉਪਾਇ ਪਾਇਆ ਨਾਹੀ ਜਾਤਾ” ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਵਾਹਗੁਰੂ । ਤਬ ਹੁਕਮੁ ਨਿਰੰਜਨ ਨਿਰੰਕਾਰ ਕਾ ਹੋਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਸਭਨਾ ਸੰਜਮਾ ਮਹਿ ਕਵਣੁ ਸੰਜਮੁ ਭਲਾ ਹੈ ? ਸਭੁ ਸੇਵਾ ਮਹਿ ਕਵਣ ਸੇਵਾ

^੧ਰਬ ਦਾ ਘਰ, ਅਰਥਾਤ-ਮੁਕਤ ਪਦਵੀ । ^੨ਗਿਣੀਆਂ । ^੩ਜੈਨ ਮਤ । ^੪ਜੈਨ ਸਾਧੂ
ਸਿਰ ਦੇ ਵਾਲ ਖੁਹਾਉਂਦੇ (ਪੁਰਾਉਂਦੇ) ਹਨ, ਭੱਦਣ (ਹਜਾਮਤ) ਨਹੀਂ ਕਰਾਉਂਦੇ । ^੫ਕੁਚੀਲ, ਗੰਦੇ ।
^੬ਵਿਸਾਤਿ, ਭਾਵ-ਨੀਚ ਲੋਕਾਂ ਵਾਂਗੂ ਰਹਿੰਦੇ ਤੇ ਜੂਠਾ ਪਾਣੀ (ਭਾਂਡਿਆਂ ਦਾ ਧੋਣ ਆਦਿ) ਪੀਂਦੇ ਖਾਂਦੇ ਹਨ । ^੭ਗੁਰੂ
ਦੇ ਸ਼ਬਦ (ਗਿਆਨ) ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਰਹਿਣੀ-ਬਹਿਣੀ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ । ^੮ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ
ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਪਾਈਦਾ ਹੈ ਤੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਜਤਨ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ।

ਭਲੀ ਹੈ ? ਸਭਸ ਕਰਮ-ਧਰਮ ਜਿਤਨੀ ਪੂਜਾ ਹੈ ਏਤਨੇ ਮਹਾ¹ ਤੇ ਕਵਣੁ ਸੇਵਾ ਭਾਈ² ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਯਾ ਸਾਹਿਬ ! ਮੈ ਕਵਣੁ ਚੀਟੀ³ ਜਿ ਮੈ ਭਾਵੈ, ਸਹੀ ਸੋਈ ਜਿ ਤੈ ਭਾਵੈ” । ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਸਾਈ ਬਾਤ ਕਹੁ ਜਿ ਮੈ ਭਾਵਤੀ ਹੈ । ਦਿਖਾ, ਹੋਰੁ ਕਿਸੁ ਮੇਵਾ ਪਾਇਆ ਜਾਤਾ ਹਾ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ !

ਪਉੜੀ ॥

ਸਚਾ ਅਲਖ ਅਭੇਉ⁴, ਹਠਿ ਨ ਪਤੀਜਈ ॥
ਇਕਿ ਗਾਵਹਿ ਰਾਗ ਪਰੀਆ⁵, ਰਾਗਿ ਨ ਭੀਜਈ ॥
ਇਕਿ ਨਚਿ ਨਚਿ ਪੂਰਹਿ ਤਾਲ, ਭਗਤਿ ਨ ਕੀਜਈ ॥
ਇਕਿ ਅੰਨੁ ਨ ਖਾਹਿ ਮੂਰਖ, ਤਿਨਾ ਕਿਆ ਕੀਜਈ ॥
ਤ੍ਰਿਸਾ ਹੋਈ ਬਹੁਤੁ, ਕਿਵੇ ਨ ਧੀਜਈ⁶ ॥
ਕਰਮ ਵਧਹਿ ਕੇ ਲੋਅ⁷, ਖਪਿ ਮਰੀਜਈ⁸ ॥
ਲਾਹਾ ਨਾਮੁ ਸੰਸਾਰਿ, ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਜਈ ॥
ਹਰਿ ਭਗਤੀ ਅਸਨੇਹਿ⁹ ਗੁਰਮੁਖਿ ਘੀਜਈ¹⁰ ॥ ੧੭ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਯਾ ਸਾਹਿਬ ਪਰਵਰਦਗਾਰ ! ਤੂ ਜਿ ਹੈ ਜਿ ਸਚਾ ਅਲਖੁ ਅਭੇਉ ਹੈ, ਲਖਿਆ¹¹ ਕਿਨਹੀ¹² ਨਾਹੀ । ਤੂ ਸਚਾ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਹੈ, ਹੋਰੁ ਸਭ ਬੂਠੁ ਹੈ । ਤੂ ਜਿ ਹੈ ਜਿ ਆਪਾਰੁ ਹੈ, ਹਠਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਨਾਹੀ ਪਾਇਆ ਜਾਦਾ । ਇਕ ਰਾਗ ਪਰੀਆ¹³ ਗਾਵਦੇ ਹੈ, ਤਿਨੀ ਰਾਗੀ ਭੀ ਨਾਹੀ ਤੂ ਭੀਜਦਾ । ਇਕਿ ਨਚਿ ਨਚਿ ਤਾਲ ਪੂਰਦੇ ਹਨਿ ਅਰੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਭਗਤਿ ਨਾਹੀ ਕਰਤੇ, ਉਤੁ ਗਲਿ ਭੀ ਨਾਹੀ ਤੂ ਭੀਜਦਾ । ਇਕਿ ਨਿਰਾਹਾਰੁ¹⁴ ਰਹਦੇ ਹਨਿ, ਅੰਨੁ ਨਾਹੀ ਖਾਂਦੇ ਤੂ ਉਤੁ¹⁵ ਗਲ ਭੀ ਨਾਹੀ ਖੁਸੀ ਹੋਦਾ । ਇਕਿ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਕੇ ਮਾਰੇ ਭਰਮਦੇ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਖਪਿ ਖਪਿ ਮਰਦੇ ਹਨਿ, ਭਰਮਦਿਆਂ ਨੇ ਤੂ ਦੇਵੇ ਨਾਹੀ-ਏਤੁ ਭੀ ਖੁਸੀ ਨਾਹੀ ਹੋਦਾ । ਇਕਿ ਕਈ ਲੋਅ ਕਰਮ ਧਰਮ ਕਰਦੇ, ਖਪਿ ਖਪਿ ਮਰਦੇ ਹਨਿ, ਤਾ ਭੀ ਤੂ ਨਾਹੀ ਪਾਇਆ ਜਾਦਾ, ਅਰੁ ਖੁਸੀ ਨਾਹੀ ਤੂ ਹੋਦਾ । ਯਾ ਸਾਹਿਬ ! ਜੇ ਕਿਛੁ ਲਾਹਾ ਅਰੁ ਫਲੁ ਹੈ ਜਿ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਵਿਰਿ ਹੈ । ਏਤੇ ਨਾਮਿ ਜਪਿਆ ਤੂ ਖੁਸੀ ਹੋਦਾ ਹੈ । ਜਿ ਕੋਈ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਕਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਰਸੁ ਪੀਵੈ ਤਾ ਹੀ ਤੂ ਖੁਸੀ ਹੋਹਿ, ਹੋਰਤੁ ਤੂ ਖੁਸੀ ਨਾਹੀ ਹੋਦਾ । ਜੇਸੀ ਜੇਸੀ ਮਸਕਤਿ ਤੈਸੀ ਤੈਸੀ ਮਜੂਰੀ ਤੂੰ ਦੇਤਾ ਹੈ । ਤੇਰੇ ਪਾਸਿ ਸੋਈ ਹੋਇ ਜਿ ਤੇਰੀ ਸਿਭਤਿ ਕਰੇ । ਜਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਇ ਕਰਿ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਲੇ ਤਿਸੁ ਕਉ ਤੂ ਦੈਆਲੁ ਹੋਹਿ” । ਏਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਤੂ ਮੇਰਾ ਭਲਾ ਢਾਢੀ ਹੈ । ਦਿਖਾ, ਹੋਰੁ ਜਿ ਮੈ ਪੈਦਾਇਸਿ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿ ਕੈਸੀ ਹੈ ਅਰੁ ਤਿਸੁ ਕੀ ਕਵਣੁ ਗਤਿ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ ਸਭਨਾ ਕੀ ਗਤਿ ਤੁਹੈ ਜਾਣੈ ਜੀ” । ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਮੈ ਜਾਣਤਾ ਹੋਰੁ, ਪਣੁ ਤੂ ਕਹੁ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ—

¹ ਮਾਹਿ, ਵਿਚ ।	² ਚੰਗੀ ਲਗੀ ।	³ ਕੀੜੀ ।	⁴ ਜਿਸ ਦਾ ਡੇਉ (ਡੰਦ) ਨਾ ਪਾਇਆ ਜਾਵੇ ।
⁵ ਰਾਗ-ਰਾਗਣੀਆਂ ।	⁶ ਕਿਸੇ ਤਰਾਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਧਿਜਦੇ (ਅਰਥਾਤ-ਧੀਰਜ ਕਰਦੇ) ।	⁷ ਕਰਮਾਂ ਵਿਚ ਕਈ ਲੋਕ ਬੰਨੇ ਹੋਏ ਹਨ ।	⁸ ਐਵੇਂ ਖਪ ਖਪ ਮਰਦੇ ਹਨ ।
⁹ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ।	¹⁰ ਜਾਣਿਆ ।	¹¹ ਕਿਸੇ ਨੇ ।	¹² ਰਾਗ-ਰਾਗਣੀਆਂ ।
¹³ ਭੋਜਨ) ਤੋਂ ਬਿਨਾ (ਭੁੱਖੇ) ।	¹⁴ ਓਸ ।	¹⁵ ਆਹਾਰ	

ਪਉੜੀ ॥

ਇਕਨਾ ਗਲੀ ਜੰਜੀਰ, ਬੰਦਿ ਰਬਾਣੀਐ ॥ ਇਕਿ ਬਧੇ ਕਰਹਿ ਸਲਾਮੁ, ਖਸਮ ਨ ਭਾਣੀਐ ॥
ਬਧੇ ਛੁਟਹਿ ਸਰਿ, ਸਚੁ ਪਛਾਣੀਐ ॥ ਲਿਖਿਆ ਪਲੈ ਪਾਇ, ਸੋ ਸਚੁ ਜਾਣੀਐ ॥
ਹੁਕਮੀ ਹੋਇ ਨਿਬੇਤੁ, ਗਇਆ ਜਾਣੀਐ ॥ ਭਉਜਲ ਤਾਰਣ ਹਾਰੁ, ਸਬਦਿ ਪਛਾਣੀਐ ॥
ਚੋਰ ਜਾਰ ਸੁਆਰ, ਪੀੜੇ ਘਾਣੀਐ ॥ ਨਿੰਦਕ ਲਾਇਤਬਾਰ^੧, ਮਿਥੇ ਹੜਵਾਣੀਐ^੨ ॥
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਚਿ ਸਮਾਇ, ਸੁ ਦਰਗਹ ਜਾਣੀਐ ॥੨੧॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਯਾ ਸਾਹਿਬ ! ਇਕਿ ਤੈ ਬੰਦਿ^੩ ਮਹਿ ਦੀਏ ਹੈ, ਗਲੀ ਜੰਜੀਰ
ਬਾਹੇ ਹੈ । ਅਰੁ ਬੰਦਿ ਕਰਿ ਜਿਨਾ ਪਾਸਹੁ ਸਲਾਮੁ ਕਰਾਈਤਾ ਹੈ ਤੇ ਤੁਝ ਕੰਉ ਨਾਹੀ ਭਾਵਤੇ । ਓਹਿ ਬਧੇ ਕਾਮ
ਕ੍ਰੋਧ ਅਰੁ ਲੋਭ ਮੋਹੁ ਕੇ ਪਕਰੇ ਤਾ ਹੀ ਛੁਟਹਿ ਜਾ ਓਹਿ ਸਚ ਕੰਉ ਪਛਾਣਹਿ । ਏਸੁ ਕੰਉ ਲਿਖੇ ਸਿਰਿ ਹਸੇਬੁ
ਹੋਤਾ ਹੈ । ਸਚ ਅਰੁ ਕੂੜ ਕਾ ਨਬੇਤੁ ਤਬ ਹੋਇਗਾ ਜਦਿ ਤੂੰ ਹੁਕਮੁ ਕਰਹਿਗਾ । ਤਬ ਅਗੈ ਗੈਆ ਜਾਣੀਐਗਾ
ਸਚੁ ਅਰੁ ਕੂੜ ਕੀ ਬਾਤ । ਅਰੁ ਜਿਸ ਕੈ ਪੀਛੇ ਭਵਜਲੁ ਲੰਘੀਐਗਾ ਉਹੁ ਕਿਉ ਕਰਿ ਪਾਈਐਗਾ ਇਸੁ ਸੈਸਾਰ
ਬੀ । ਸਿ ਉਹੁ ਸਬਦ ਬੀ ਪਾਇਆ ਜਾਇ । ਜਿਸੁ ਕਾ ਸਬਦੁ ਸਚਾ ਹੋਇ ਸੋਈ ਜਾਣੀਐ ਜਿ ਏਸ ਕੈ ਪੀਛੇ ਭਵਜਲੁ
ਤਰੀਐਗਾ । ਏਹੋ ਭਵਜਲੁ ਤਾਰੇਗਾ ਅਰੁ ਤਾਰੇਗਾ ਜਿਸ ਕਾ ਸਚ ਕਾ ਸਬਦੁ ਹੈ । ਅਰੁ ਜਿ ਸਚ ਕੇ ਸਬਦ ਤੇ ਬਾਹਰਿ ਹੈ,
ਚੋਰ ਹੈ, ਜਾਰ ਹੈ, ਘਾਤਿ ਘਾਣੀ ਤੇ ਪੀੜੀਅਹਿਗੇ, ਭਵਜਲ ਕੀ ਲਹਰਿ ਮਹਿ ਮਿਲਹਿਗੇ, ਏਨਾ ਕਾ ਦੇਹੁ ਹਾਲੁ ਹੋਵੇਗਾ ।
ਅਰੁ ਜਿ ਗੁਰ ਕੰਉ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਮਰਿ ਸਮਾਵੇਗਾ ਤਿਸ ਕੀ ਦਰਗਹ ਪਤਿ ਰਹੈਗੀ” । ਬੋਲਹੁ ਛਾਣੀ ਜੀ ਸਗਲੇ
ਵਾਹੁਗੁਰੂ ਸਚਾ ।

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏਹਿ ਤਾ ਏਹੀ, ਪਣੁ ਜਿ ਪੜੇ ਹੈ ਅਰੁ ਕੂੜਿਆਰ ਹੈ,
ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਨਾਮੁ ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਨਾਹੀ ਕਰਤੇ, ਤਿਨ ਕੰਉ ਕਿਆ ਹੋਇਗਾ ?

ਪਉੜੀ ॥

ਪੜਿਆ ਲੇਖੇਦਾਰੁ, ਲੇਖਾ ਮੰਗੀਐ ॥ ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਕੂੜਿਆਰੁ, ਅਉਖਾ ਤੰਗੀਐ^੪ ॥
ਅਉਘਟ^੫ ਰੁਧੇ ਰਾਹੁ, ਗਲੀਆਂ ਰੋਕੀਆਂ ॥ ਸਚਾ ਵੇਪਰਵਾਹੁ, ਸਬਦਿ ਸੰਤੋਖੀਆਂ ॥
ਗਹਰ ਗਭੀਰੁ ਅਬਾਹੁ, ਹਾਥ ਨ ਲਭਈ ॥ ਮੁਹੇ ਮੁਹਿ ਚੋਟਾ ਖਾਹੁ, ਵਿਣੁ ਗੁਰ ਕੋਇ ਨ ਛੁਟਸੀ ॥
ਪਤਿ ਸੇਤੀ ਘਰਿ ਜਾਹੁ, ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੀਐ ॥ ਹੁਕਮੀ ਸਾਹ ਗਿਰਾਹ^੬, ਦੇਦਾ ਜਾਣੀਐ ॥ ੨੨ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜਗਤ ਓਪਰਿ ਪੜੇ ਹੈ; ਲੇਖਾ ਜਾਣਦੇ ਹੈ, ਸੁਘੜ ਚਤੁਰ ਕਹਾਵਤੇ
ਹੈ, ਤਿਨਾ ਪਾਸਹੁ ਲੇਖਾ ਮੰਗੀਐਗਾ । ਜਿਨਹੁ ਨਾਮੁ ਸੁਘੜ ਬੜੇ ਸਿਆਨੇ ਕਹਾਇਆ ਹੈ ਅਰੁ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਕਾ ਨਾਮੁ
ਨਾਹੀ ਸਿਮਰਿਆ, ਉਹਿ ਚਉਬੰਦੀ^੭ ਕਰਿ ਕਰਿ ਮਾਰੀਅਹਿਗੇ । ਉਸੁ ਚਤੁਰਾਈ ਕੈ ਗੁਣਿ ਕਰਿ ਕਰਿ । ਅਉਘਟ
ਗਲੀਆਂ, ਰਾਹੁ ਸਭਿ ਰਹਿ ਜਾਹਿਗੇ ਸਿਆਣਪ ਕੇ । ਏਕੋ ਨਾਮ ਹੀ ਕਾ ਰਾਹੁ ਰਹੇਗਾ ਛੁਟਣੈ ਕਾ ਜਿ ਨਾਮੁ ਉਨਹੁ
ਨਾਹੀ ਸਿਮਰਿਆ ਜਿਤੁ ਛੁਟਹਿ ਬਧੇ ਜਮ ਪੁਰ ਤੇ । ਜਮ ਪੁਰਿ ਬਧੇ ਮਾਰੀਅਹਿਗੇ ਬਿਨਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰੇ ਤੇ । ਤਬ
ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਪਰਵਦਗਾਰ ! ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਸਬਦੁ ਦੇਹਿ, ਜਿਤੁ ਮੁਝ ਕੰਉ ਸੰਤੋਖੁ ਆਵੇ । ਤੂੰ
ਜਿ ਹੈ ਜਿ ਗਹਰ ਗਭੀਰੁ ਹੈ, ਅਬਾਹੁ ਹੈ, ਤੇਰਾ ਅੰਤੁ ਪਾਇਆ ਨਾਹੀ ਜਾਦਾ । ਬਿਨਾ ਗੁਰੂ ਤੇ ਅਗੈ ਨਿਗੁਰੇ

^੧ਏਥੇ ਇਹ ਤੁਕ ਵਾਧੂ ਹੈ ਜੋ ਮਲਾਰ ਰਾਗ ਦੀ ਵਾਰ ਦੀ ਇਸ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ^੨ਚੁਗਲ ।

^੩ਹੱਥਕੜੀ ਲਗਦੀ ਹੈ (ਨਿੰਦਕਾਂ ਤੇ ਚੁਗਲਾਂ ਨੂੰ) । ^੪ਬੰਦੀਆਨੇ, ਜੇਲ੍ਹਆਨੇ । ^੫ਵਾਰ ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੧ ।

^੬ਤੰਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ^੭ਐਥੇ । ^੮ਨਾਸ ਗਿਰਾਸ, ਅਰਥਾਤ-ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੇ ਦੁਖਗਾਰ । ^੯ਕੈਦੀ, ਬੰਧੂਆ ।

ਮਾਰੀਅਹਰੇ ਮੁਹੇ ਮੁਹਿ । ਬਿਨਾ ਗੁਰੂ ਤੇ ਆਗੈ ਕੋਈ ਛੁਟਦਾ ਨਾਹੀ, ਭਾਵੈ ਅਨੇਕ ਜਤਨ ਕੋਈ ਕਰੈ । ਜੇ ਤਉ ਗੁਰੂ ਨੇ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰੈ ਤਾ ਦਰਗਾਹ ਪਤਿ ਸਾਥਿ ਜਾਇ । ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸ ਜਿ ਹੋ ਸਿ ਉਸਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚਿ ਆਵਤੇ ਹੈ । ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਵਿਚਿ ਜਿ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਿ ਲੇ ਸਿ ਬਿਸ ਕਾ ਲਾਹਾ ਹੈ^੧ । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ, “ਏਹਿਆ ਏਹਿ ਤਉ ਹੈ^੨ ਪਣੁ ਉਹੁ ਕਿਆ ਏਸ ਕੀ ਕਮਾਈ ਕਾ ਫਲੁ ?”

ਪਉੜੀ ॥

ਮਿਰਿ ਸਿਰਿ ਹੋਇ ਨਿਬੇੜੁ, ਹੁਕਮਿ ਚਲਾਇਆ ॥ ਤੇਰੈ ਹਥਿ ਨਿਬੇੜੁ ਤੁਹੈ ਮਨਿ ਭਾਇਆ ॥

ਕਾਲੁ ਚਲਾਏ ਬੰਨ੍ਹਿ, ਕੋਇ ਨ ਰਖਸੀ ॥ ਜਰੁ^੩ ਜਰਵਾਣਾ ਕੰਨ੍ਹਿ^੪, ਚੜਿਆ ਨਚਸੀ ॥

ਸਤਿਗੁਰੁ ਬੋਹਿਬੁ^੫ ਬੇਰੁ, ਸਚਾ ਰਖਸੀ ॥ ਅਗਨਿ ਭਖੇ ਭੜਹਾਰੁ^੬, ਅਨਦਿਹੁ^੭ ਭਖਸੀ ॥

ਫਾਥਾ ਚੁਗੈ ਚੋਗੁ, ਹੁਕਮੀ ਛੁਟਸੀ ॥ ਕਰਤਾ ਕਰੇ ਸੁ ਹੋਗੁ, ਕੂੜੁ ਨਿਖੁਟਸੀ ॥੨੬॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥੁ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜਬ ਏਹਿ ਮਨੁਖ ਬੰਧਿ ਕਰਿ ਚਲਾਈਅਹਿਗੇ ਤਬ ਏਨਾ ਕਾ ਆਪੇ ਆਪਣੇ ਕੀਏ ਕਾ ਹਿਸਾਬੁ ਮਿਰਿ ਸਿਰ ਵਰਤੀ ਲੇਜੀਐਗਾ । ਨਿਬੇੜਾ ਹਸੇਬ ਕਰਣ ਕਾ ਤੂ ਹੋ ਹੈ ਸਿ, ਮੈ ਤੁਝ ਹੀ ਸਾਥਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ । ਜਦਿ ਤੇਰਾ ਭੋਜਿਆ ਕਾਲੁ ਆਵੈਗਾ, ਬੰਨ੍ਹਿ ਚਲਾਵੈਗਾ ਤਬ ਏਸੁ ਕਉ ਕੋਈ ਰਖਿ ਨਾ ਸਕੈਗਾ, ਕਿਸੀ ਕਾ ਕਿਛੁ ਨ ਚਲੈਗਾ । ਜਰੁ ਅਰੁ ਜਰਵਾਣਾ ਏਸੁ ਮਾਨੁਖ ਕੈ ਸਿਰਿ ਚੜਿ ਬੈਠਾ ਹੈ । ਇਸ ਕਾ ਬੋਹਿਬਾ ਤਾਰਣੁ ਹਾਰਾ ਏਕੁ ਗੁਰੂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਹੈ । ਓਹੋ ਏਸੁ ਕਉ ਰਖੈਗਾ । ਅਗਨਿ ਕਾ ਸਾਗਰੁ ਅਗੇ ਭਖਦਾ ਹੈ ਸਿ ਏਸ ਨੇ ਫਾਤਿ ਦਿਹੁ ਸਾੜਿਆ ਚਾਹੁਦਾ ਹੈ । ਜਿਉ ਬੰਧਿਕੁ ਜਾਲੁ ਵਯਾਹਿ ਕੈ ਪੰਖੀ ਨੋ ਫਹਾਇਦਾ ਹੈ ਤਿਉ ਏਹੁ ਫਾਥਾ ਜਮ-ਜਾਲ ਮਹਿ ਚੋਗ ਚੁਗਤਾ ਹੈ । ਬੰਧਿਕ ਭਾਵੈ ਤਬ ਏਸ ਕਉ ਫੜਿ ਲੇ ਜਾਇਗਾ । ਇਸ ਕੈ ਵਸਿ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਏਹੁ ਭੀ ਬੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ! ਤੇਰੀ ਬਣਤ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਹੈ । ਜਾਂ ਤੂ ਹੁਕਮ ਕਰਹਿ ਤਾਂ ਏਸੁ ਜਾਲ ਤੇ ਏਹੁ ਜੀਉ ਛੁਟੈ । ਜਦਿ ਹਿਸਾਬੁ ਏਸੁ ਜੀਅ ਕਾ ਲੇਹਿਗਾ ਤਬ ਕੂੜੁ ਰਹਿ ਜਾਇਗਾ । ਸਚ ਹੀ ਨਿਬੇੜਾ ਆਇ ਲਗੈਗਾ ਭਾਵੈ ਤਿਉ ਤੂੰ ਕਰੁ” । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ । ਤਬ ਫਿਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਕਹਤਾ ਹੈ ਜਿ, “ਯਾ ਸਾਹਿਬ ! ਜੇ ਕਿਛੁ ਕਰਤਾ ਹੈ ਸਿ ਤੁਹੈ ਕਰਤਾ ਹੈ :

ਪਉੜੀ ॥

ਆਪਿ ਕਰਾਏ ਕਰੇ ਆਪਿ, ਹਉ ਕੈ ਸਿਉ^੮ ਕਰੈ ਪੁਕਾਰ ॥

ਆਪੇ ਲੇਖਾ ਮੰਗਸੀ, ਆਪਿ ਕਰਾਏ ਕਾਰ ॥

ਜੇ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੋ ਬੀਐ^੯ ਹੁਕਮੁ ਕਰੈ ਗਾਵਾਰੁ ॥

ਆਪਿ ਛਡਾਏ ਛੁਟੀਐ, ਆਪੇ ਬਖਸਣਹਾਰੁ ॥

ਆਪੇ ਵੇਖੈ ਸੁਣੈ ਆਪਿ, ਸਭਸੇ^{੧੦} ਦੋ ਆਧਾਰੁ^{੧੧} ॥

ਸਭ ਮਹਿ ਏਕੁ ਵਰਤਦਾ, ਸਿਰਿ ਸਿਰਿ^{੧੨} ਕਰੈ ਬੀਚਾਰੁ ॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਪੁ ਵੀਚਾਰੀਐ, ਲਾਗੈ ਸਚਿ ਪਿਆਰੁ ॥

ਨਾਨਕ ਕਿਸਨੋ ਆਖੀਐ, ਆਪੇ ਦੇਵਣਹਾਰੁ ॥ ੧੦ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥੁ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਯਾ ਸਾਹਿਬ ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਸਮਰੇਬੁ ! ਤੂ ਆਪੇ ਕਰਹਿ, ਆਪੇ

^੧ਇਹੋ ਜਿਹੇ (ਵਿਮੁਖ) ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹੋ ਤਾਂ ਹੈ । ^੨ਜਰਾ ਅਵਸਥਾ, ਬੁਢੇਪਾ । ^੩ਕੰਨੇ ਉਤੇ, ਮੋਇਆ ਉਤੇ ।

^੪ਜਹਾਜ਼ ।

^੫ਭਾਂਡ ।

^੬ਹਰ ਰੋਜ਼ ।

^੭ਫੰਧਕ ।

^੮ਕਿਸ ਦੇ ਅੱਗੇ ।

^੯ਚੰਦੇ ।

^{੧੦}ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ।

^{੧੧}ਆਸਰਾ, ਸਹਾਰਾ ।

^{੧੨}ਹਰ ਇਕ ਦੀ ।

ਕਰਦਾ ਹੈ, ਆਪੇ ਕਰਾਇਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪੇ ਲੇਖਾ ਤੂੰ ਮੰਗਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਆਪੇ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। ਆਪੇ ਹੀ ਬਕਸਦਾ ਹੈ। ਹਥਿ ਤੇਰੇ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਹੈ, ਹੋਰੁ ਕੋਈ ਜਿ ਅਗਿਆਨੁ ਹੁਸਤਿ ਕਰੈ, ਉਸਰੁ ਕਰੈ ਸੁ ਗਵਾਰੁ ਹੈ। ਏਸੁ ਦੇ ਹਥਿ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ। ਆਪੇ ਬੰਨੈ, ਆਪੇ ਛਡੈ, ਆਪੇ ਵੇਖਦਾ ਹੈ, ਆਪੇ ਸੁਣਦਾ ਹੈ। ਆਪੇ ਸਭਸ ਦੀ ਪ੍ਰਤਪਾਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਭਨਾ ਵਿਚਿ ਆਪੇ ਵਰਤਦਾ ਹੈ। ਜੇਹਾ ਜੇਹਾ ਕੋਈ ਕਮਾਵਦਾ ਹੈ, ਤੇਹੋ ਜੇਹਾ ਵੀਚਾਰੁ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਰੁ ਜਿਨਾ ਨੇ ਕਿਰਪਾਲੁ ਰਹਿ, ਆਪੁਣਾ ਆਪੁ ਵੀਚਾਰਿ ਕਰਿ ਸਚੇ ਸਾਥਿ ਪਿਆਰੁ ਲਾਇਨਿ, ਤਿਨਾ ਦੇ ਬਾਥਿ ਆਪਿ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਹੋਇ ਕਾਰ ਕਰਾਇਦਾ ਹੈ। ਆਪੇ ਜੇਹੀ ਮਸਕਤਿ¹ ਖਸਮੁ ਕਰਾਏ ਤੇਹੀ ਮਸਕਤਿ ਪਲੈ ਪਾਇਦਾ ਹੈ। ਗੁੜ ਹਾਲ ਕਮਾਏ ਗੁੜੁ ਲਏ ਮਸਕਤਿ। ਵਗੁ ਚਾਰੇ ਦੁਪੁ ਘਿਉ ਮਸਕਤਿ। ਕਣਕ ਵਢੇ ਕਣਕ ਲਏ ਮਸਕਤਿ। ਸਵਾਂ ਦੀ ਜਵਾਂ ਮਸਕਤਿ। ਚਣਿਆਂ ਦੀ ਚਣੇ ਮਸਕਤਿ। ਕਲਰ ਦੀ ਕਲਰ ਮਸਕਤਿ। ਵਸਤੂ ਸਭਿ ਖਸਮ ਦੀਆਂ। ਜੇਹੀ ਮਸਕਤਿ ਤੇਹੋ ਜੇਹਾ ਭਾੜਾ। ਜਿਸ ਦੀ ਵਸਤੂ ਸੋਈ ਮਸਕਤਿ ਕਰਾਏ। ਸੋਈ ਭਾੜਾ ਦੇਦਾ ਹੈ ਬੰਦੇ ਦੇ ਹਥਿ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ। ਕਰਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕੀਤੇ ਦਾ ਨਾਉ ਮਸਕਤਿ।

ਤੈਸੇ ਜੈਸਾ ਕਾਵੀਐ² ਜੈਸੀ ਕਾਰ ਕਮਾਇ³ ॥

ਕਾਰ ਸਭੁ ਖਸਮ ਕੀ ਜਿਸ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਜੇਹੀ ਟਹਲ ਪਾਤਸਾਹੁ ਕਰੈ ਸੋਈ ਤਿਸ ਦਾ ਨਾਉ⁴। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ।

ਤਬ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਕਹਦਾ ਹੈ ਜਿ, “ਯਾ ਸਾਹਿਬ ! ਏਹੁ ਤੇਰੀ ਪੈਦਾਇਸਿ ਹੈ। ਪਣੁ ਜੀ ਇਸੁ ਦੇਹੀ ਅਰੁ ਜੀਵ ਕਾ ਸੰਜੋਗੁ ਤੈ ਕਿਆ ਕੀਆ ਹੈ ?

ਪਉੜੀ ॥⁵

ਕਾਇਆ ਹੰਸਿ ਸੰਜੋਗੁ ਮੋਲਿ ਮਿਲਾਇਆ ॥ ਤਿਨ ਹੀ ਕੀਆ ਵਿਜੋਗੁ, ਜਿਨਿ ਉਪਾਇਆ ॥

ਮੂਰਖੁ ਭੋਗੇ ਭੋਗੁ, ਦੁਖ ਸਥਾਇਆ ॥ ਸੁਖਹੁ ਉਠੇ ਰੋਗੁ, ਪਾਪ ਕਮਾਇਆ ॥

ਹਰਖਹੁ ਸੋਗੁ ਵਿਜੋਗੁ, ਉਪਾਇ ਖਪਾਇਆ ॥ ਮੂਰਖ ਗਣਤ ਗਣਾਇ, ਬਗੜਾ ਪਾਇਆ ॥

ਸਤਿਗੁਰ ਹਥਿ ਨਿਬੇੜੁ, ਬਗੜੁ ਚੁਕਾਇਆ ॥ ਕਰਤਾ ਕਰੈ ਸੁ ਹੋਗੁ, ਨ ਚਲੈ ਚਲਾਇਆ ॥ ੳ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਯਾ ਸਾਹਿਬ ! ਤੈ ਕੀਸਾ ਜੋਗੁ ਕੀਆ ਹੈ। ਕਾਇਆ ਅਰੁ ਹੰਸੁ ਤੈ ਬਣਾਏ ਹੋ⁶ ਮਿ ਸੰਜੋਗੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬਣਾਏ ਹੈ। ਕਹਾਂ ਕੀ ਦੇਹੀ ਕਹਾਂ ਕਾ ਹੰਸੁ ? ਤੇਰਾ ਏਹੁ ਸੰਜੋਗੁ ਹੈ ਜਿਸੁ ਸੰਜੋਗੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਦੇਹਿ ਆਇ ਮਿਲੇ ਹੈ। ਜਿਉ ਤੈ ਸੰਜੋਗੁ ਕਰਿ ਮਿਲਾਏ ਹੈ ਤਿਉ ਤੁਝ ਹੀ ਵਿਜੋਗੁ ਕਰਿ ਕੈ ਖਪਾਏ ਭੀ ਹੈ। ਜਿਨਿ ਤੈ ਪ੍ਰਭਿ ਏਹੁ ਸੰਜੋਗੁ ਵਿਜੋਗੁ ਕੀਆ ਹੈ ਤਿਸ ਨੇ ਵਿਸਾਰਿ ਕੈ ਏਹੁ ਮਨੁ ਮੂਰਖੁ ਭੋਗੁ ਭੋਗਦਾ ਹੈ, ਏਹਾ ਮੂਰਖੁ ਮਨੁ ਹੈ ਤੁਧੁ ਸਾਹਿਬ ਕੰਉ ਵਿਸਾਰਿ ਕਰਿ ਰਹੁ ਭੋਗਦਾ ਹੈ। ਤਿਸ ਹੀ ਭੋਗ ਤੇ ਏਸ ਕੰਉ ਦੁਖੁ ਲਗਤਾ ਹੈ। ਜਿਤਨੇ ਸੁਖ ਚਸਾਂ ਕੈ ਸੁਆਇ ਪਾਪੀ ਪਾਪ ਕੀਏ ਬੇ, ਓਤਨੇ ਰੋਗੁ ਉਠੇ। ਜਿਤਨਾ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਵਿਸਾਰਿ ਕਰਿ ਹਰਖੁ ਕੀਆ ਬਾ ਏਤਨਾ ਹੀ ਸੋਗੁ ਹੋਇਗਾ। ਸੋਗੁ ਹੀ ਵਿਚਿ ਉਪਜਿਆ, ਸੋਗੁ ਹੀ ਵਿਚਿ ਪਛਿਆ। ਯਾ ਸਾਹਿਬ ! ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਜਿਤਨੇ ਸੁਖ ਹੈ ਜਿ ਰੋਗੁ ਤੇ ਮਹਾ ਰੋਗੁ ਹੈ। ਇਨਿ ਮੂਰਖਿ ਮਨਿ ਜਾਤਾ ਆਪ ਨੇ ਜਿ ਹੋਉ ਭੀ ਕਿਛੁ ਹਾ, ਸੋ ਏਹੋ ਹੋਉਮੈ ਕਰਿ ਕਰਿ ਏਤਨਾ ਏਹੁ ਜਮਕਾਲ ਸਾਥਿ ਏਸੁ ਕੰਉ ਬਗੜਾ ਪਾਇਆ। ਜਬ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਹੋਵਹਿ ਅਰੁ ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲਾਵੈ ਤਿਸ ਕੈ ਉਪਦੇਸਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਏਹੁ ਹੋਉਮੈ ਕਾ ਬਗੜਾ ਜਾਇ। ਪਰੁ ਜੀ ਜੇ ਕਿਛੁ ਤੈ ਰਚਿਆ ਹੈ ਜਿ ਕਿਸੀ ਉਪਾਇ ਚਲਤਾ ਨਾਹੀ। ਹੋਵੈਗਾ ਸੋਈ ਜੋ ਕਿਛੁ ਤੈ ਕੀਆ ਹੈ, ਹਮਰੈ ਹਥਿ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਦੁ ਤੁਧੁ ਭਾਵਸੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ! ਸੋਈ ਸਹੀ”। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ।

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਯਾ ਸਾਹਿਬ ! ਕਰੀਮ⁷ ਜਿਤਨੀ ਤੈ ਪੈਦਾਇਸਿ ਕਰੀ ਹੈ ਤਿਸੁ

¹ ਮੁਸੱਕਤ = ਮਿਹਨਤ, ਘਾਲ। (ਅ) ਮਿਹਨਤ ਦਾ ਫਲ, ਮਜ਼ਰੀ।

ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

² ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੧-੭।

³ ਵਾਰ ਮਾਝ ਮਹਲਾ ੧।

⁴ ਜੋ।

⁵ ਕਹੀਦਾ ਹੈ,

⁶ ਲਿਪਾਣੂ, ਮਿਹਰਬਾਨ।

ਕਾ ਸੂਤਾ¹ ਤੇ ਕੇਸਾ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਅਰੁ ਤੂ ਕੇਸਾ ਸਾਹਿਬ ਸੁਲਤਾਨ ਹੈ²। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਢਾਢੀ ਪਰਵਰਦਗਾਰ ਕੀ ਸਿਫਤਿ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਕਿਆ ਕਹਤਾ ਹੈ ? ਜਿ;—

ਪਉੜੀ³॥

ਰਾਜੇ ਰਯਤਿ ਸਿਕਦਾਰ⁴, ਕੋਇ ਨ ਰਹੀਓ ॥ ਹਟ ਪਟਣ⁵ ਬਾਜਾਰ, ਹੁਕਮੀ ਚਹੀਓ ॥
ਪਕੇ ਬੰਕ ਦੁਆਰ, ਮੁਨਖੁ ਜਾਣੇ ਆਪਣੇ ॥ ਦਰਬਿ⁶ ਭਰੇ ਭੰਡਾਰ, ਰੀਤੇ⁷ ਇਕਿ ਖਣੇ ॥
ਤਾਜੀ⁸ ਰਬ ਤੁਖਾਰ⁹ ਹਾਥੀ ਪਾਖਣੇ¹⁰ ॥ ਬਾਗ ਮਿਲਖ ਘਰ ਬਾਰ, ਕਿਥੇ ਸਿ ਆਪਣੇ ॥
ਤੰਬੂ ਪਲੰਘ ਨਿਵਾਰ, ਸਰਾਇਚੇ¹¹ ਲਾਲਤੀ¹² ॥ ਨਾਨਕ ਸਚ ਦਾਤਾਰੁ, ਜਿਨਾਖਤੁ¹³ ਕੁਦਰਤੀ ॥੮॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥੁ:

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਢਾਢੀ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਯਾ ਸਾਹਿਬ ਪਰਵਰਦਗਾਰ ਜੀ ! ਤੇਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਕਉ ਬਲਿ ਜਾਉ। ਤੈ ਆਪੀਣੇ¹⁴ ਆਪਣੀ ਸਿਸਟਿ ਜਹਾਨ ਧੋਦਾ ਕੀਆ ਹੈ ਜੀ। ਤਿਸੁ ਮਹਿ ਇਕਿ ਰਾਜੇ ਕੀਏ, ਇਕਿ ਪਰਸਾ ਰਯਤਿ ਕੀਏ, ਇਕਿ ਭੁਮੀਏ ਸਿਕਦਾਰ¹⁵ ਕੀਏ। ਇਕਿ ਸਾਹ ਪਤਸਾਹ ਕੀਏ। ਇਕਿ ਸੁਲਤਾਨ ਖਾਨ ਕੀਏ। ਇਕਿ ਰਾਵ ਰੰਕ¹⁶ ਕੀਏ। ਯਾ ਸਾਹਿਬ ! ਪਰੁ ਕੋਈ ਰਹੀਗਾ ਨਾਹੀ। ਰਯਤਿ ਭੀ ਜਾਇਗੀ ਅਰੁ ਰਾਜੇ ਭੀ ਜਾਹਿਗੇ, ਰਾਜਿਅਹੁ ਕੇ ਰਾਜ-ਪਾਟ ਸਾਹਹੁ ਕੇ ਹਟ ਪਟਣ ਬਜਾਰ ਹੈ। ਜਦਿ ਤੇਰਾ ਹੁਕਮੁ ਹੋਇਗਾ ਤਉ ਇਕ ਖਿਣ ਮਾਤ੍ਰ ਮਹਿ ਢਾਹਿ ਦੂਰਿ ਕਰੈਗਾ। ਮਹਲਤੀ ਹੈ ਪਕੀਆ¹⁷, ਵੰਕ ਦੁਆਰੇ¹⁸ ਹੈ ਜਿਨਾ ਦੇਖਿ ਗਰਬਤਾ ਹੈ, ਰੰਗ ਮਹਲ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਖੁਸੀ ਹੋਤਾ ਹੈ, ਜਿ ‘ਏ ਮੇਰੇ ਰੰਗ ਮਹਲ ਹੈ’ ਜਿ ਦੇਹਿ ਜਾਹਿਗੇ ਅਰੁ ਏਹੁ ਭੀ ਜੀਉ ਉਠਿ ਜਾਇਗਾ। ਏਸ ਕਾ ਬਿਨਾ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਥੀ ਬੇਲੀ ਕੋਈ ਨਾਹੀ। ਹੋਰੁ ਇਸ ਕੇ ਸਾਬਿ ਜਾਤਾ ਕੋਈ ਨਾਹੀ। ਸਾਹਹੁ ਪਾਤਸਾਹਹੁ ਕੇ ਦਰਬਾਰ ਕੇ ਭੰਡਾਰ ਕਈ ਭਰੇ ਰਹਿ ਜਾਹਿਗੇ। ਓਹਿ ਉਠਿ ਜਾਹਿਗੇ। ਉਨ ਕਉ ਕੋਈ ਨ ਖਾਇਗਾ। ਓਹਿ ਇਵੇ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਹਿਗੇ। ਕਈ ਹਾਥੀ, ਕਈ ਘੋੜੇ, ਕਈ ਮਿਲਖਾ, ਕਈ ਘਰ, ਕਈ ਦਰ, ਕਈ ਹਰਖਾਨੇ ਕਈ ਮਹਲਤੀ¹⁹ ਤਿਨ ਕਉ ਛੋਡਿ ਜਾਇਗਾ। ਇਸ ਕੇ ਸਾਬਿ ਕਿਛੁ ਚਲਤਾ ਨਾਹੀ। ਕਈ ਤੰਬੂ, ਸਰਾਇਚੇ²⁰, ਕਈ ਪਲੰਘ, ਕਈ ਸਿਹਜਾ ਨਿਹਾਲੀਆਂ, ਕਈ ਰਸ ਕਸ ਡੋਗ, ਕਈ ਬਾਗੇ ਰੰਗਾ ਰੰਗਾ ਕੇ, ਪਹਿਰਾਵੇ, ਰਾਜ ਪਾਟ ਛੋਡਿ ਛੋਡਿ ਰਾਜੇ ਮਿਰਤਕੁ ਹੋਇ ਜਾਤੇ ਹੈ। ਯਾ ਸਾਹਿਬ ! ਹਉ ਤੇਰਾ ਕੁਦਰਤਿ ਕਉ ਬਲਿ ਜਾਉ, ਤੇਰਾ ਅੰਤੁ ਰੂਪੁ ਰੰਗ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਜਾਨਤਾ ਜਿ ਤੂ ਕੇਸਾ ਹੈ। ਯਾ ਸਾਹਿਬ, ਪਟੁ ਤੂੰ ਏਸੁ ਕੁਦਰਤਿ ਥੀ ਜਾਨੀਤਾ ਹੈ। ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਵਡਾ ਸਾਹਿਬੁ ਹੈ ਤੂੰ। ਏਹੁ ਪ੍ਰਬਵੀ ਕਾ ਰਾਜਾ ਕਹਾਵਤਾ ਥਾ, ਰਾਜ ਰਸ ਭੋਗ ਹੁਕਮੁ ਕਰਤਾ ਥਾ। ਦਿਖਾ, ਏਹੁ ਜਿ ਭਸਮੁ ਹੋਇ ਗੋਆ ਉਹੁ ਇਸਿ ਕਾ ਬਲੁ ਕਹਾਂ ਗੋਆ ? ਇਸੁ ਤੇ ਜਾਣੀਐ ਜਿ ਉਹੁ ਵਡਾ ਸਾਹਿਬੁ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾ ਕੀਆ ਮਨੁਖੁ ਪਾਤਸਾਹ ਤੈ ਮਾਰਿ ਖਾਕ ਕਰਤਾ ਹੈ ਜੋ ਵਡਾ ਸਾਹਿਬੁ ਹੈ। ਏਸੁ ਕੁਦਰਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਤੂੰ ਜਾਨੀਤਾ ਹੈ ਜਿ ਵਡਾ ਸਾਹਿਬ ਹੈ”। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਚਾ।

ਤਬ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਹੋਇ ਕਰਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ਢਾਢੀ ! ਜਿ ਸੁਨਿ, ਤੂ ਜੋ ਇਸੁ ਕੁਦਰਤਿ ਕਉ ਭੀ ਨਾਹੀ ਜਾਨਤਾ ਤਿਸੁ ਕਉ ਕਿਆ ਕਹੀਐ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਕਹਤਾ ਹੈ ਜਿ, “ਜੀ !

¹ਪ੍ਰਬੰਧ। ²ਵਾਰ ਮਾਝ ਮਹਲਾ ੧। ³ਸਰਦਾਰ। ⁴ਬਹਿਰ, ਨਗਰ। ⁵ਧਨ ਪਦਾਰਥ।
⁶ਖਾਲੀ। ⁷ਖਿਣ ਵਿਚ। ⁸ਅਰਬੀ ਘੋੜੇ। ⁹ਉਠ। ¹⁰ਲਹੇ ਦੇ ਬੁਲ। ¹¹ਕਨਾਤਾਂਛੋਟੇ ਤੰਬੂ।
¹²ਲਾਲਿਤ, ਸੁੰਦਰ। ¹³ਪਛਾਣ। ¹⁴ਆਪੇ ਹੀ, ਆਪਣੇ ਆਪ। ¹⁵ਭੁਮੀਏ (ਜਿਮੀਂਦਾਰ) ਸਿਕਦਾਰ (ਸਰਦਾਰ)। ¹⁶ਰਾਜੇ ਤੇ ਰੰਕ (ਕੰਗਾਲ ਅਥਵਾ ਗਰੀਬ)। ¹⁷ਪਕੇ ਮਹੱਲ। ¹⁸ਬਾਂਕੀਆਂ ਭਾਟਾਂ ਜਾਂ ਮਿਹਰਾਬਾਂ ਵਾਲੇ ਰਾਜ ਮਹੱਲ। ¹⁹ਮਹੱਲਤ। ²⁰ਛੋਟਾ ਤੰਬੂ ਕਨਾਤਾਂ।

ਪਉੜੀ ॥

ਬਦ ਫੋਲੀ^੧ ਗੈਬਾਨਾ^੨, ਖਸਮ ਨ ਜਾਣਈ ॥ ਸੋ ਕਹੀਐ ਦੇਵਾਨਾ, ਆਪੁ ਨ ਪਛਾਣਈ ॥
ਕਲਹਿ^੩ ਬੁਰੀ ਸੰਸਾਰਿ, ਵਾਦੇ^੪ ਖਪੀਐ ॥ ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਵੇਕਾਰਿ, ਭਰਮੇ ਪਚੀਐ ॥
ਰਾਹ ਦੰਵੈ ਇਕੁ ਜਾਣੈ, ਸੋਈ ਸਿਝਸੀ^੫ ॥ ਕੁਫਰ ਗੋਅ ਕੁਫਰਾਣੈ ਪਇਆ ਦਬਸੀ^੬ ॥
ਸਭ ਦੁਨੀਆ ਸੁਬਹਾਨੁ, ਸਚਿ ਸਮਾਈਐ ॥ ਜਿਥੈ ਦਰਿ ਦੀਵਾਨਿ, ਆਪੁ ਗਵਾਈਐ^੭ ॥ ੯ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ—

“ਯਾ ਸਾਹਿਬ ਪਰਵਰਦਗਾਰ ! ਜਿ ਤੇਰਾ ਕੀਆ ਨਾਹੀ ਜਾਨਤਾ, ਤੇਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਕੰਉ ਨਾਹੀ ਪਛਾਨਤਾ ਸੁ ਉਹ ਬੁਰਾ ਬਦਫੋਲੀ ਦੇਵਾਨਾ ਹੈ । ਉਹ ਗੈਬਾਨਾ ਕਿਆ ਕਰੇ ਜਿਨਿ ਤੁਮ ਕੰਉ ਨਾਹੀ ਜਾਨਿਆ, ਉਹ ਅੰਧਾ ਹੈ ਜਿ ਆਪਿ ਕੰਉ ਨਾਹੀ ਸਿੰਵਾਨਤਾ ਜਿ ਹੰਉ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਜੇ ਕਿਛੁ ਕਰੈ ਜਿ ਸਾਹਿਬੁ । ਸੈਸਾਰਿ ਕੰਉ ਜਿ ਪਰਾਵਤੀ ਹੈ ਜਿ ਕੁਲਹਿ ਪਰਾਵਤੀ ਹੈ । ਅਰੁ ਏਹੁ ਸੈਜਾਨੁ ਪਾਵਤਾ ਹੈ । ਪਰੁ ਜਿਤਨਾ ਵਾਦੁ ਗੁਸਾ ਕਿਬਰੁ^੮ ਗੁਮਾਨੁ ਕਰਤਾ ਹੈ ਏਤਨਾ ਏਸ ਕਾ ਨਾਸੁ ਹੋਤਾ ਹੈ । ਵਾਦਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਏਹੁ ਸੈਸਾਰੁ ਪਰਦਾ ਹੈ । ਏਸ ਕੰਉ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਨਾਮੁ ਭੁਲਿ ਜਾਤਾ ਹੈ, ਅਰੁ ਭਰਮਤਾ ਭਰਮਤਾ ਭਰਮ ਕਾ ਮਾਨਿਆ ਪਚਿ ਜਾਤਾ ਹੈ । ਦਰਗਹ ਮਹਿ ਅਰੁ ਉਸੁ ਜਹਾਨ ਮਹਿ ਸੋਈ ਸਿਝੈਗਾ ਜਿ ਦੁਹਾਂ ਜਹਾਨਾ ਮਹਿ ਅਰੁ ਦੁਹਾਂ ਰਾਹਾਂ ਮਹਿ ਏਕ ਸਾ ਕਰਿ ਜਾਨੈਗਾ । ਜੈਸਾ ਹਿੰਦੂ ਤੈਸਾ ਮੁਸਲਮਾਨ, ਸਭਨਾ ਮਹਿ ਸਾਹਿਬੁ ਹੈ ਅਰੁ ਸਭੇ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਹੈ । ਅਰੁ ਜੇ ਕੁਫਰੀ^੯ ਹੈ, ਕੂੜੁ ਬੋਲਤੇ ਹੈ ਸੁ ਕੂੜੁ ਕੁਫਰ ਮਹਿ ਪਏ ਦਬਹਿਗੇ । ਅਰੁ ਜਿਤਨੀ ਦੁਨੀਆ ਹੈ ਸਭ ਸਚਿ ਸਮਾਵੈ ਜੇ ਕਰਿ ਸਾਹਿਬ ਕੰਉ ਜਾਣੈ । ਅਰੁ ਉਹੁ ਦਰਗਹ ਪੈਨਾਈਐਗਾ ਸਿਸਟਿ ਕਾ ਸਾਹਿਬੁ ਕੀਜੀਐਗਾ ਜਿਨਿ ਆਪਨੀ ਹੰਉਮੈ ਮਾਰ ਕੈ ਸਾਹਿਬ ਕੰਉ ਯਾਦਿ ਕੀਆ” । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ।

ਤਬ ਬਾਬੇ ਕੰਉ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਜਿ ਤੂੰ ਹਮਰੀ ਸਿਫਤਿ ਕਰੁ । ਤੇਰੇ ਤਾਂਈ ਉਤਮੁ ਜਨਮੁ ਕਰੰਉਗਾ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਬੇਨਤੀ ਮਾਹਿਬ ਪਾਸਿ ਕਰਤਾ ਹੈ ਜਿ, “ਹਾਂ ਜੀ !”

ਪਉੜੀ ॥

ਜਾਤੀ ਦੇ ਕਿਆ ਹਥਿ, ਸਚੁ ਪਰਖੀਐ ॥ ਮਹੁਰਾ^{੧੦} ਹੋਵੈ ਹਥਿ ਮਰੀਐ ਚਖੀਐ ॥
ਸਚੇ ਕੀ ਸਿਰਕਾਰ, ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਜਾਣੀਐ ॥ ਹੁਕਮੁ ਮੰਨੈ ਸਿਰਦਾਰੁ, ਦਰਿ ਦੀਬਾਣੀਐ^{੧੧} ॥
ਫੁਰਮਾਨੀ ਹੈ ਕਾਰ, ਖਸਮਿ ਪਠਾਇਆ^{੧੨} ॥ ਤਬਲ ਬਾਜ^{੧੩} ਬੀਚਾਰ ਸਬਦਿ ਸੁਣਾਇਆ ॥
ਇਕਿ ਹੋਏ ਅਜਵਾਰ, ਇਕਨਾ ਸਾਖਤੀ^{੧੪} ॥ ਇਕਨਾ ਬਧੇ ਛਾਟ, ਇਕਨਾ ਤਾਖਤੀ^{੧੫} ॥੧੦॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ! ਬੇਨਤੀ ਹੈ (ਕਿ) ਜਾਤਿ ਜਿ ਤੂੰ ਮੁਖ ਕੰਉ ਦੇਤਾ ਹੈ ਜਿ ਜਾਤਿ ਕੈ ਹਥਿ ਕਿਆ ਹੈ ? ਤੂੰ ਜਾਤਿ ਕੈ ਪਾਛੇ ਮੁਕਤਿ ਨਾਹੀ ਕਰਤਾ ? ਤੂੰ ਜਿ ਮੁਕਤਿ ਕਰਤਾ ਹੈ ਜਿ ਸਚ ਕੈ ਪੀਛੇ ਮੁਕਤਿ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਜਾਤਿ ਕੈ ਹਥਿ ਕਿਆ ਹੈ ? ਜਿ ਰਾਜਾ ਹੁਆ ਤਉ ਕਿਆ ਹੁਆ ਜੇ ਸਾਹੁ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਹੁਆ ਤਉ ਕਿਆ ਹੁਆ ? ਹਥਿ ਉਪਰਿ ਮਹੁਰਾ ਹੋਇ ਤਉ ਮਰੈ ਨਾਹੀ । ਤਾਂ ਹੀ ਮਰੈ ਜਬ ਖਾਇ । ਏਹੁ ਜੇ ਜੁਗ ਪਾਪੀ ਹੋਹਿ ਤਾ ਏਸ ਨੇ ਪਾਪੁ ਤਾ ਹੀ ਬਿਆਪੈ ਜਾਂ ਏਹੁ ਪਾਪੁ ਕਮਾਵੈ । ਅਰੁ ਜੇ

^੧ਬੁਰੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ^੨ਬੂਤ-ਉਤ । ^੩ਲੜਾਈ । ^੪ਵਾਦ ਵਿਵਾਦ ਵਿਚ ।
^੫ਸਫਲ ਹੋਵੇਗਾ । ^੬ਕੁਫਰ ਗੋਅ (ਨਾਸਤਕਤਾ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ) ਕੁਫਰਾਣੈ (ਦੋਲਮ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿਚ) ਦਬਸੀ (ਸੜੇਗਾ) । ^੭ਵਾਰ ਮਾਝ ਮਹਲਾ ੧ । ^੮ਹੰਕਾਰ । ^੯ਵਾਰ ਮਾਝ ਮਹਲਾ ੧ ।
^{੧੦}ਜ਼ਹਿਰ, ਵਿਹੁ । ^{੧੧}ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ । ^{੧੨}ਭੇਜਿਆ, ਘੋਲਿਆ । ^{੧੩}ਨਗਾਰਾ ਬਜਾਉਣ ਵਾਲਾ ।
^{੧੪}ਸਾਖਤਗੀ, ਬਣਾਉ ਬਣਾਉਣਾ, ਛਾਵ ਘੋੜੇ ਕੱਸਣੇ ਤੇ ਤਿਆਰੀ ਕਰਨੀ । ^{੧੫}ਛਾਜ, ਦੋੜ, ਧਾਵਾ ।

ਨ ਕਮਾਵੈ ਪਾਪੁ ਤਾਂ ਨ ਬਿਆਪਈ । ਤੂੰ ਮੁਝ ਕੰਉ ਪਾਪੀ ਜੁਗ ਮਹਿ ਲਿਆਇਆ ਹੈ ਸਿ ਮੁਝ ਕੰਉ ਪਾਪ ਤੇ ਰਖਿ ਲੈ । ਜਬ ਲਉ ਪਾਪ ਨ ਕਰੈ ਤਉ ਲਉ ਏਹੁ ਧਰਮੀ ਹੋਤਾ ਹੈ । ਤੂੰ ਮੁਝ ਕੰਉ ਪਾਪ ਤੇ ਰਖਿ ਲੈ । ਅਰ ਜੀ ਤੈ ਜਿ ਏ ਰਾਜੇ ਸਿਕਦਾਰ^੧ ਕੀਏ ਹੈ ਸਿ ਏਹਿ ਸਭਿ ਆਵਣ ਜਾਣੇ ਹੈ, ਤੇਰੀ ਸਿਰਕਾਰ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਸਦਾ ਸਲਾਮਤੀ^੨ ਹੈ, ਆਵੈ ਨਾ ਜਾਇ । ਤੂੰ ਮੁਝ ਕੰਉ ਆਪਣੀ ਸਿਰਕਾਰ ਲਾਇ । ਤਉ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਪੁਣ, ਹਉ ਤੇਰਾ ਭਾਵੀ । ਤੇਰੀ ਜਿ ਸਿਰਕਾਰ ਹੈ ਸਿ ਜੁਗਹੁ ਜੁਗੁ ਅਸਥਿਰੁ ਹੈ, ਤੂੰ ਮੁਝ ਕੰਉ ਆਪਣੀ ਸਿਰਕਾਰ ਲਾਇ । ਸੋਈ ਬਡੀ ਜਾਤ, ਸੋਈ ਰਾਜਾ, ਸੋਈ ਸਾਹੁ, ਸੋਈ ਪਾਤਸ਼ਾਹੁ, ਜਿਨਿ ਤੇਰਾ ਹੁਕਮੁ ਮੰਨਿਆ । ਸੋਈ ਤੇਰੀ ਦਰਗਾਹ ਸਿਰਕਾਰ ਹੋਇਗਾ ਜਿਨਿ ਤੇਰਾ ਹੁਕਮੁ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਈਹਾ । ਸੋਈ ਕਾਰ ਕਮਾਵਤਾ ਹੈ ਜਿਸੁ ਕੰਉ ਤੇਰਾ ਹੁਕਮੁ ਹੈ, ਏਹੁ ਤੇਰੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲਿ ਆਵਗੁ ਏਸੁ ਜਹਾਨਿ^੩ । ਜਿਉ ਜਿਉ ਤੇਰਾ ਹੁਕਮੁ ਹੈ ਤਿਉ ਤਿਉ ਕਮਾਵਤਾ ਹੈ । ਜਬ ਈਹਾ ਤੇ ਹੁਕਮੁ ਆਵੈਗਾ ਤੇਰਾ ਚਲਣੈ ਕਾ ਜਿ ਕੁਚੁ ਕਰਣਾ, ਤਬ ਤੇਰਾ ਸਬਦੁ ਬਾਜੈਗਾ । ਜਿਉ ਬਤਤ ਦੀਬਾਨ ਕੀ ਕੰਉ ਤਬਲਬਾਜੁ ਬਜਤਾ ਹੈ ਅਰੁ ਲਸਕਰੀ ਲੋਕੁ ਚਤਿ ਖੜਾ ਹੋਤਾ ਹੈ, ਤਿਉ ਤੇਰਾ ਜਿ ਸਬਦੁ ਹੈ ਸਿ ਤਬਲਬਾਜੁ ਹੈ । ਜੇ ਕੋਈ ਸਬਦ ਕਾ ਵੀਚਾਰੁ ਵੀਚਾਰੇ ਤਉ ਚਲਣੈ ਕੰਉ ਪਹੁਚੇ । ਇਕਿ ਆਵਣੇ ਹੈ, ਇਕਿ ਜਾਣੇ ਹੈ, ਇਕਿ ਮਰਣੇ ਹੈ; ਇਕਿ ਮੁਏ ਹੈ, ਇਕਨਾ ਕੀ ਆਇ ਲਾਗੀ ਹੈ, ਅੰਤਿ ਇਕਿ ਮਰ ਪਹੁਚੇ ਹੈ । ਇਕਿ ਜੀਨੁ ਘਤਦੇ ਹੋਨਿ । ਇਕਿ ਚਤਿ ਖੜੇ ਹੋਏ ਹੋਨਿ । ਇਵੇ ਹੀ ਸਬਦ ਕਾ ਵੀਚਾਰੁ ਕਰਤਾ ਹੈ ਜਿ ਰੇ ਲੋਕਹੁ ਪਹੁਚਹੁ, ਰੇ ਲੋਕਹੁ ਪਹੁਚਹੁ, ਹੁਕਮੁ ਆਵਤਾ ਹੈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਅਗੈ ਹੀ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸਮਝਹੁ, ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਸਿਮਰਹੁ । ਪਾਛੈ ਕਾਲ ਕੈ ਬਸਿ ਆਏ ਪਛੁਤਾਹੁਗੇ । ਤੇਰੈ ਨਾਮ ਸਬਦ ਕਾ ਤਬਲਬਾਜੁ ਏਵ ਪੁਕਾਰਤਾ ਹੈ ਯਾ ਸਾਹਿਬ ! ਹੋਰੁ ਪੈਦਾਇਸਿ ਤੇਰੀ ਕੈਸੀ ਹੈ ?" ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਕਹਤਾ ਹੈ । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਵਾਹੁਗੁਰੂ ਸਚਾ ।

ਪਉੜੀ ।

ਇਕਨਾ ਮਰਣੁ ਨ ਚਿਤਿ, ਆਸ ਘਣੇਰਿਆ ॥ ਮਰਿ ਮਰਿ ਜੰਮਹਿ ਨਿਤ, ਕਿਸੈ ਨ ਕੇਰਿਆ^੪ ॥
ਆਪਨਝੈ ਮਨਿ ਚਿਤਿ, ਕਹਨਿ ਚੰਗੇਰਿਆ ॥ ਜਮ ਰਾਜੈ ਨਿਤ ਨਿਤ, ਮਨਮੁਖ ਹੋਰਿਆ^੫ ॥
ਮਨਮੁਖ ਲੂਣ ਹਾਰਾਮ, ਕਿਆ ਨ ਜਾਣਿਆ ॥ ਬਧੈ ਕਰਨਿ ਸਲਾਮੁ, ਖਸਮ ਨ ਭਾਣਿਆ ॥
ਸਚੁਮਿਲੈ ਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਸਾਹਿਬ ਭਾਵਸੀ ॥ ਕਰਸਨਿ ਤਖਤਿ ਸਲਾਮੁ, ਲਿਖਿਆ ਪਾਵਸੀ ॥ ੧੧ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਯਾ ਸਾਹਿਬ ! ਤੇਰੀ ਪੈਦਾਇਸਿ ਵਿਚ ਇਕਿ ਏਹੇ ਸੀਅ ਹੋਨਿ ਜਿਨ ਕੰਉ ਮਰਣੁ ਯਾਦਿ ਨਾਹੀ ਆਵਦਾ । ਆਸਾ ਬਨਦੇ ਹੋਨਿ ਲਖੁ ਲੋੜਿਆਹੁ, ਲਖੁ ਜੋਤਿਆਹੁ, ਲਖੁ ਖਟਿਆਹੁ, ਲਖੁ ਖਾਹੁ, ਮਰਣ ਦੀ ਉਮੇਦ ਨਾਹੀ-ਜੀਵਣ ਹੀ ਦੀਆਂ ਆਸਾ ਕਰਦੇ ਹੋਨਿ । ਤਿਨ ਕੈ ਬਾਬਿ^੬ ਤੂੰ ਏਵ ਕਰਹਿਗਾ, ਓਹਿ ਜਮਿ ਜਮਿ ਮਰਹਿਗੇ ਚਉਰਾਸੀਹ ਲਖ ਜੀਆਂ ਜੂਨਿ ਮਾਹਿ । ਉਨ ਕਾ ਖਸਮਾਨਾ^੭ ਕੋਈ ਨ ਕਰੈਗਾ, ਨਾ ਗੁਰੂ ਨ ਪੀਰੁ ਨਾ ਮੁਰੀਦੁ, ਤਿਨ ਕੰਉ ਨ ਗੁਰੂ ਨ ਗੁਸਾਈ । ਮਨ ਕੀ ਮਤਿ ਬੁਰਾ ਹੀ ਬੋਲਹਿਗੇ ਅਰੁ ਬੁਰਾ ਹੀ ਕਮਾਵਹਿਗੇ, ਜੀ ਜਾਣਹਿਗੇ ਜਿ ਅਸੀਂ ਭਲੇ ਹਾਂ । ਅਸੀਂ ਭਲਾ ਹੀ ਕਮਾਵਦੇ ਹਾਂ ਜਿਨ ਕੰਉ ਗੁਰੂ ਨਾਹੀ ਮਿਲਿਆ, ਸੰਗਤਿ ਮਹਿ ਨਾਹੀ ਆਏ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਨਾਮੁ ਨਾਹੀ ਲੀਆ । ਉਨਾ ਸਾਖਤਾ ਕੰਉ ਜਮੁ ਨਿਤਾ ਪ੍ਰਤ ਹੋਰਤਾ ਹੈ ਜਿ ਕਬਿ ਇਸ ਕੇ ਸਾਸ ਮਕਤਿ, ਕਬਿ ਇਨ ਕੰਉ ਨਰਕ ਲਿਜਾਇ ਦੇਹੁ । ਕਿਤੁ ਵਾਸਤੇ^੮ ਉਨ ਕੰਉ ਜਮੁ ਨਰਕਿ ਤਿਸਾਇ ਦੇਤਾ ਹੈ ਜਿਨਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਕੀਆ ਜਾਤਾ ਨਾਹੀ, ਓਇ ਲੂਣ ਹਰਾਮੁ ਹੈ ਜਿਨਿ ਠਾਕੁਰਿ ਉਨ ਕੰਉ ਜਾਂਉ ਪਿੰਡੁ ਧਨੁ ਜੋਬਨੁ ਸੁਤ^੯ ਸੰਪਉ^{੧੦} ਬਨਤਾ ਬਿਨੋਦ^{੧੧} ਦੀਏ ਬੇ, ਤਿਸੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਇਨਹੁ ਸੇਵਾ ਨਾਹੀ ਕੀਨੀ, ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਣੁ ਕਬਹੂ ਨਾਹੀ ਕੀਆ ਇਸੁ ਦੋਖਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਓਹਿ ਮਾਰਿ ਕਰਿ ਜਮਿ ਨਰਕਿ ਮਹਿ ਦੀਏ । ਜਦਿ ਏਸ ਕੰਉ ਦੁਖ ਲਾਗੈ ਅਰੁ

^੧ਰਾਜੇ ਤੇ ਸਰਦਾਰ ।

^੨ਸਦਾ ਕਾਇਮ, ਅਥਿਨਾਫੀ ।

^੩ਜਹਾਨ ਵਿਚ ।

^੪ਵਾਰ ਮਾਝ

ਮਹਲਾ ੧, ਪਉੜੀ ।

^੫ਜੋਗੇ ।

^੬ਤਾੜਿਆ, ਦੋਖਿਆ ।

^੭ਬਾਰੇ ।

^੮ਮਾਲਿਕ ਵਰਗਾ

ਕ੍ਰਿਪਾ-ਭਾਵ ਅਪਨਾਉਣਾ ।

^੯ਪ੍ਰਤ ।

^{੧੦}ਸੰਪਤੀ, ਧਨ-ਮਾਲਾ ।

^{੧੧}ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਬਿਨੋਦ, ਚੌਜ ਅਥਵਾ ਹਾਸ ਬਿਲਾਸ ।

ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੰਉ ਜਪੈ, ਓਹੁ ਜਪਤਾ ਏਸ ਕਾ ਬਾਂਇ ਨਾਹੀ ਪੜਤਾ । ਜਦਿ ਏਹੁ ਅਨੰਦ ਕੈ ਘਰਿ ਹੋਇ, ਮਹਾ ਸੁਖ ਮਹਿ ਹੋਇ ਤਬ ਏਸ ਕਾ ਸਿਮਰਣੁ ਬਾਂਇ ਪੜਤਾ ਹੈ । ਸਾਹਿਬ ਕੰਉ ਕਵਣੁ ਸੇਵਾ, ਕਉਣੁ ਸਿਮਰਣੁ ਭਾਵਤਾ ਹੈ ? ਜੇ ਸੁਧੁ ਹੋਇ ਕਰਿ ਸਿਮਰਣੁ ਸੇਵਾ ਕਰੈ ਤਿਸੁ ਹੀ ਕੀ ਸੇਵਾ ਨਾਕੁਰ ਜੀ ਕੰਉ ਭਾਵੈ । ਤਿਨ ਕੰਉ ਸਲਾਮੁ ਹਜੂਰਿ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਤਖਤ ਉਪਰਿ ਹੋਇਗਾ । ਉਨ ਕੈ ਪੀਛੈ ਬਹੁਤੁ ਕੰਉ ਸਾਹਿਬੁ ਬਖਸੈਗਾ ।” ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਏਹੁ ਬਾਤ ਤੈ ਕਿਉ ਕਰਿ ਬੁਝੀ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਯਾ ਸਾਹਿਬ ਜੀ !

ਪਉੜੀ ॥

ਸਚਾ ਤੇਰਾ ਹੁਕਮੁ, ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਣਿਆ ॥ ਗੁਰਮਤੀ ਆਪੁ ਗਵਾਇ, ਸਚੁ ਪਛਾਣਿਆ ॥
ਸਚੁ ਤੇਰਾ ਦਰਬਾਰੁ, ਸਬਦੁ ਨੀਸਾਣਿਆ ॥ ਸਚਾ ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰਿ, ਸਚਿ ਸਮਾਣਿਆ ॥
ਮਨਮੁਖ ਸਦਾ ਕੂੜਿਆਰ, ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਣਿਆ ॥ ਵਿਸਟਾ ਅੰਦਰਿ ਵਾਸੁ, ਸਾਦੁ ਨ ਜਾਣਿਆ ॥
ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਦੁਖੁ ਪਾਇ, ਆਵਣੁ ਜਾਣਿਆ ॥
ਨਾਨਕ ਪਾਰਖੁ ਆਪਿ, ਜਿਨਿ ਖੋਟਾ ਖਰਾ ਪਛਾਣਿਆ ॥ ੧੩ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ, “ਯਾ ਸਾਹਿਬ ! ਏਹੁ ਜਿ ਤੇਰਾ ਹੁਕਮੁ ਹੈ ਜਿ ਮੈ ਗੁਰੂ ਤੇ ਜਾਣਿਆ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਕੈ ਉਪਦੇਸਿ ਹੰਉਮੈ ਖੋਈ । ਤੂ ਸਚਾ ਹੈ, ਤੇਰਾ ਨਾਉ ਸਚਾ ਹੈ, ਜਿ ਗੁਰੂ ਕੀ ਮਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਪਾਇਆ । ਗੁਰੂ ਕੰਉ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਸਬਦੁ ਪਾਇਆ ਸਚ ਸੰਉ ਸਮਾਇਆ । ਅਰੁ ਜਿਨ ਕੰਉ ਗੁਰੂ ਨਾਹੀ ਮਿਲਿਆ ਤੇ ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ ਕੂੜਿਆਰ ਹੈ, ਉਨ ਕੰਉ ਭਰਮੁ ਭੁਲਾਇ ਲੈ ਗਏ ਹਨ । ਏਸ ਦਾ ਵਾਸਾ ਭਲਿਆਈ ਵਿਚਿ ਸਾ, ਪਣੁ ਏਨਿ ਸਚੁ ਪਛਾਣਿ ਸਕਿਓ ਨਾਹੀ । ਬਿਨਾ ਸਿਮਰਣ ਬੀ ਏਸ ਕੰਉ ਆਵਣ ਜਾਣ ਕਾ ਦੁਖ ਲਾਗਾ, ਵਿਸਟਾ ਕੇ ਕਰਮ^੧ ਕੈ ਦੋਖਿ ਕਰਿ । ਆਪੇ ਸਾਹਿਬੁ ਪਾਰਖੁ ਹੈ, ਕਿਸੀ ਕਾ ਕਹਿਆ ਕਹਾਇਆ ਰੂਇਰੀਅਤਿ^੨ ਨਾਹੀ ਸੁਣਦਾ, ਜਿ ਸੀਅ ਹੋਨਿ ਤਿਨਾ ਬੋਣਿਆ ਖਰਿਆ ਨੋ ਆਪਿ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ” । ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਆਗਿਆ ਨਾਨਕ ਕੰਉ ਹੋਈ । ਕਹੈ, “ਨਾਨਕ ਜੇ ਕਿਛੁ ਫੇਰਾ ਮਨੁ ਮੰਗੈ ਸਿ ਮੈ ਤੁਮ ਕੰਉ ਦੇਉ” । “ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਨਾ ਜੀ, ਜਿ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਸਿ ਦੇਹਿ ਤੂ, ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਮੰਗਦਾ, ਜਿ ਤੁਧੁ ਹੀ ਭਾਵੈ ਸੁ ਮੇਰੈ ਤਾਂਈ ਤੂੰ ਦੇਹਿ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਪਰਮੇਸੁਰ ! ਮੈ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਹੀ ਕਾ ਪਿਆਸਾ ਹਾਂ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕੰਉ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਹਿਆ ਕਿ, “ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਹੋਰੁ ਕਾਈ ਭਲੀ ਵਸਤੁ ਹੈ ਸਿ ਤੂੰ ਮਾਂਗਿ ਲੇਹਿ । ਮੈ ਤੇਰੈ ਤਾਂਈ ਦੇਈ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ ਮਿਹਰਵਾਨ !

ਪਉੜੀ ॥

ਜਾ ਤੂੰ ਤਾ ਕਿਆ ਹੋਰਿ, ਮੈ ਸਚੁ ਸੁਣਾਈਐ ॥ ਮੁਠੀ ਧੰਧੈ ਚੋਰਿ, ਮਹਲੁ ਨ ਪਾਈਐ ॥
ਏਨੇ ਚਿਤਿ ਕਠੋਰਿ, ਸੇਵ ਗਵਾਈਐ ॥ ਜਿਤੁ ਘਟਿ ਸਚੁ ਨ ਪਾਇ, ਸੁ ਭੰਨਿ ਘੜਾਈਐ ॥
ਕਿਉ ਕਰਿ ਪੂਰੈ ਵਰਿ^੩, ਤੋਲਿ ਤੁਲਾਈਐ ॥ ਕੋਇ ਨ ਆਖੈ ਘਟਿ, ਹਉਮੈ ਜਾਈਐ ॥
ਲਈਅਨਿ ਖਰੇ ਪਰਖਿ, ਦਰਿ ਬੀਨਾਈਐ^੪ ॥ ਸਉਦਾ ਇਕਤੁ ਹਟਿ, ਪੂਰੈ ਗੁਰਿ ਪਾਈਐ^੫ ॥ ੧੭ ॥

^੧ਵਾਰ ਮਾਝ ਮਹਲਾ ੧ ।

^੨ਜੰਮਣ-ਮਰਨ ਦੇ ਆਧੀਨ ਹਨ ।

^੩ਵਿਸ਼ੇ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਕਰਕੇ ।

^੪ਰੂ-ਰਿਆਇਤ, ਤਰਫਦਾਰੀ ।

^੫ਵੱਟੇ ।

^੬(ਉਸ ਕਰਤਾਰ ਦੀ) ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਦਰਿ (ਘਰਿ ਜਾਂ

ਦਰਬਾਰ) ਵਿਚ ।

^੭ਵਾਰ ਮਾਝ ਮਹਲਾ ੧ ।

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਯਾ ਸਾਹਿਬ ਪਰਵਰਦਗਾਰ ! ਜਾ ਤੂੰ ਤਾ ਹੋਰੁ ਕਵਣੁ ਮੈ ਪੁਛਾਂ ? ਮੈਨੇ ਤੂੰ ਸਚੁ ਦਿੜਾਇ ਦੇਹਿ। ਏਨੇ ਧੰਧੈ ਮਾਇਆ ਕੈ ਸੈਸਾਰੁ ਛੁਲਾਇ ਸਟਿਆ ਹੈ, ਤੇਰਾ ਮਹਲੁ ਪਾਇਆ ਨਾਹੀ ਜਾਤਾ। ਜਿਤੁ ਘਟਿ ਸਾਚੁ ਤੈ ਨਾਹੀ ਦੀਆ ਸੁ ਓਹੁ ਘਟੁ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਘੜੀਤਾ ਹੈ। ਬੂਤ ਸਾਥਿ ਏਹੁ ਅਉਰਾ^੧ ਹੋਤਾ ਹੈ, ਸਚਿ ਸਾਥਿ ਏਹੁ ਪੂਰਾ ਹੋਤਾ ਹੈ। ਏਸ ਕਉ ਤੂ ਸਚੁ ਦਿੜਾਇ ਦੇਹਿ ਜਿ ਪੂਰਾ ਹੋਇ। ਏਹੁ ਪੂਰਾ ਤਾਂ ਹੀ ਹੋਇ ਜਾਂ ਏਸ ਕੀ ਹਉਮੈ ਜਾਇ। ਤਬ ਏਸ ਕਉ ਸਭ ਕੋਈ ਪੂਰਾ ਹੀ ਕਹੈ। ਜਬ ਏਸ ਕੀ ਹਉਮੈ ਜਾਇ ਤੇਰੀ ਦਰਗਾਹ, ਏਹਾ ਬੀਨਾਇਗੀ ਹੋਤੀ ਹੈ ਜਿ ਖਰੇ ਪਕੜਿ ਲੀਜੀਤੇ ਹੈ ਅਰੁ ਬੋਏ ਉਸਟਿ ਭਾਰੀ ਤੇ^੨ ਹੈ। ਸੁ ਖਰਾ ਕਉਣੁ ? ਤੇਰਾ ਨਾਉ ਖਰਾ, ਹੋਰਿ ਸਗਲ ਬੈਪਾਰ ਬੋਏ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਬਿਨਾ”। ਕਹੈ, “ਜੋ ਨਾਮ ਕਾ ਸਉਦਾ ਇਕਿਸ ਹੀ ਹਰ ਮਹਿ ਹੈ, ਹੋਰਨਾ ਹਟਾ ਮਹਿ ਨਾਹੀ। ਜਿ ਓਹੁ ਹਟੁ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ, ਉਸੁ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਤੇ ਏਕੁ ਸਉਦਾ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਨਾਮ ਕਾ ਪਾਈਐ। ਤੂੰ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ! ਮੁਖ ਕਉ ਆਪਨਾ ਨਾਮੁ ਹੀ ਦੇਹਿ, ਅਵਰੁ ਕਿਛੁ ਮੈ ਨਾਹੀ ਮਾਂਗਤਾ, ਜਿ ਗੁਰੂ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਲੇਉ”। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ।

ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ਖੁਸੀ ਹੋਆ ਵਿਗਾਸਮਾਨ ਮਹਿ^੩, ਬਾਹਰ ਤੇ ਹਸਿਆ ਕਹਕਹਾ^੪। ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਹਾਟ ਪਾਟ^੫ ਬਿਲਾਸ ਰਸ ਭੋਗ ਪੈਨੁਣ ਖਾਣ ਮੈ ਕੀਏ ਹੈ। ਅਵਰਿ ਵਸਤੂ ਕਿਉ ਨਾਹੀ ਤੂੰ ਮਾਂਗਤਾ ? ਕਿਆ ਸਚੁ ਸਚੁ ਪੁਕਾਰਤਾ ਹੈ ? ਤੂੰ ਮੁਖ ਤੇ ਏਹਿ ਵਸਤੂ ਲੇਹਿ। ਸਚ ਭੀ ਕਿਆ ਲੇਹਿਗਾ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬੋਲਿ ਉਠਾ ਜਿ :—

ਪਉੜੀ^੬ ॥

ਵਿਣੁ ਸਚੇ ਸਭੁ ਕੂੜੁ, ਕੂੜੁ ਕਮਾਈਐ ॥ ਵਿਣੁ ਸਚੇ ਕੂੜਿਆਰੁ, ਬੰਨਿ ਚਲਾਈਐ ॥
ਵਿਣੁ ਸਚੇ ਤਨੁ ਛਾਰੁ^੭, ਛਾਰੁ ਰਲਾਈਐ ॥ ਵਿਣੁ ਸਚੇ ਸਭ ਭੁਖ, ਜਿ ਪੈਝੈ ਖਾਈਐ ॥
ਵਿਣੁ ਸਚੇ ਦਰਬਾਰੁ, ਕੂੜਿ ਨ ਪਾਈਐ ॥ ਕੂੜੈ ਲਾਲਚਿ ਲਗਿ ਮਹਲੁ ਖੁਆਈਐ ॥
ਸਭੁ ਜਗੁ ਠਗਿਓ ਠਗਿ, ਆਈਐ ਜਾਈਐ ॥ ਤਨ ਮਹਿ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਅਗਿ, ਸਬਦਿ ਬੁਝਾਈਐ ॥੧੯॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਯਾ ਸਾਹਿਬ ਪਰਵਰਦਗਾਰ ! ਤੈ ਸਚਿ ਬਿਨਾ ਹੋਰੁ ਜਿ ਕਿਛੁ ਰਚਿਆ ਹੈ ਜਿ ਸਭ ਬੂਠੁ ਹੈ। ਹੋਰੁ ਜਿ ਕਮਾਵਣੁ ਹੈ ਸਚਿ ਬਿਨਾ ਸਭੁ ਕੂੜੁ ਹੈ। ਜਿਤਨਾ ਕਮਾਵਣਾ ਹੈ ਸਚਿ ਬਿਨਾ ਸਭੁ ਬਾਦਿ ਹੈ। ਜਿਤਨਾ ਕੂੜੁ ਬੋਲਿਆ ਹੈ, ਕੂੜੁ ਕਮਾਇ ਹੈ ਸਭੁ ਬੰਨਿ ਕਰਿ ਤੂੰ ਦੋਸਕਿ ਦੇਹਿਗਾ। ਬਿਨਾ ਸਚ ਥੀ ਤੂ ਏਸ ਕਉ ਖਾਕ ਸਾਥਿ ਰਲਾਵਹਿਗਾ। ਜਿਤਨਾ ਸਚ ਬਿਨਾ ਮਾਨੁਖ ਪੈਨੁਣ ਖਾਤਾ ਹੈ ਜਿ ਸਭਿ ਮਹਾ ਦੁਖ ਪਾਵਹਿਗੇ। ਸਚ ਬਿਨਾ ਤੇਰਾ ਦਰਬਾਰੁ ਪਾਇਆ ਨਾਹੀ ਜਾਦਾ। ਏਹੁ ਜਿ ਸੈਸਾਰੁ ਤੇ ਕੂੜੈ ਲਾਲਚਿ ਲਾਇ ਦੀਆ ਹੈ, ਤਿਸੁ ਕੂੜੈ ਲਾਲਚਿ ਲਗਾਇ ਕਰ ਤੈ ਆਪਣਾ ਮਹਲੁ ਸੈਸਾਰ ਬੀ ਖੁਆਇਆ ਹੈ। ਤੂ ਠਗੁ ਹੈ ਕੂੜ ਕੀ ਠਗਉਲੀ^੮ ਕਰਿ ਕਰਿ ਤੈ ਸੈਸਾਰੁ ਠਗਿਆ ਹੈ। ਸੈਸਾਰੁ ਕੂੜ ਕੀ ਠਗਉਲੀ ਠਗਾਇ ਕਰਿ ਤੈ ਆਵਣ ਜਾਣ ਕੇ ਮੁਖਿ ਦੀਆ ਹੈ। ਏਹਿ ਜਿ ਤੈ ਮਾਇਆ ਕੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਦੀ ਅਗਨਿ ਸੈਸਾਰ ਕਉ ਲਗਾਇ ਦੀਨੀ ਹੈ ਜਿ ਬਿਨਾ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਬਦ ਏਹੁ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਬੁਝਦੀ ਨਾਹੀ। ਤੂ ਦੀਆ ਕਰਿ ਕਰਿ ਮੁਖ ਕਉ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਬਦ ਦੇਹਿ ਜਿ ਮਾਇਆ ਕੀ ਅਗਨਿ ਬੁਝੈ ਅਵਰੁ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਮੈ ਮਾਂਗਤਾ”। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ।

^੧ਉਰਾ, ਉਟਾ, ਘੱਟ।

^੨ਦੇਖ, ਭਾਲ, ਵੇਖਣਾ।

^੩ਵਿਕਾਸ (ਖੁਸ਼ੀ) ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ।

^੪ਖਿੜ ਖਿੜ ਕਰਕੇ।

^੫ਹੱਟੀ, ਦੁਕਾਨ।

^੬ਵਾਰ ਮਾਝ ਮਹਲਾ ੧।

^੭ਸੁਆਹ।

^੮ਠੱਗੀ।

ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਤੂੰ ਜਿ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਪੁਕਾਰਤਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਮੁਖ ਤੀ ਬਡਾ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਤੇਰਾ ਹੁਕਮ ਬਡਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਤੈ ਹੁਕਮ ਕੀਆ ‘ਬਿਨਾ ਗੁਰੂ ਤੇ ਮੁਖ ਕੰਉ ਕੋਈ ਨ ਪਾਵੈਗਾ । ਜਿ ਕੋਈ ਮੁਖ ਕੰਉ ਪਾਵੈਗਾ ਜਿ ਗੁਰੂ ਬਿਰਿ ਕਰਿ ਪਾਵੈਗਾ । ਜੇ ਬਾਤ ਮੁਕਤਿ ਗਤਿ ਕੀ ਹੈ ਸਿ ਗੁਰੂ ਸਮਝਾਇ ਦੇਗਾ । ਜਿ ਬਾਤ ਮੇਰੇ ਧਾਮ ਕੀ ਹੈ ਗੁਰੂ ਸਮਝਾਇ ਦੇਗਾ । ਜਿ ਗੁਰੂ ਕੰਉ ਮਿਲੈਗਾ ਸਿ ਮੁਖ ਕੰਉ ਪਾਵੈਗਾ’ । ਜਾਂ ਤੈ ਹੁਕਮ ਕੀਆ ਤੇਰੇ ਹੁਕਮ ਬਿਨਾ ਕਿਛੁ ਮਿਲਤਾ ਨਾਹੀ । ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਮੰਨੀਐ ਤਾਂ ਤੂੰ ਪਾਈਅਹਿ, ਮੈ ਤੇਰੇ ਹੁਕਮ ਵਿਰਿ ਦੁਬਤਾ ਹਉ, ਮੈ ਅਵਰੁ ਸੰਉ ਗਰਜ ਨਾਹੀ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਕਹਤਾ ਜਿ, “ਸੈਸਾਰ ਕੈ ਸਿਰਿ ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ ਕੀਆ ਹੈ ਸਿ ਭੀ ਤੇਰਾ ਹੁਕਮੁ ਹੈ । ਜੈਸਾ ਤੈ ਸੈਸਾਰੁ ਕੀਆ ਹੈ ਸੋ ਭੀ ਤੇਰਾ ਹੁਕਮੁ ਹੈ । ਤਿਨਾ ਸੈਸਾਰ ਕਿਆ ਦੁਖਾਂ ਕੰਉ ਅਪਤੀਜੁ^੧ ਸੈਸਾਰ ਕੰਉ ਤੈ ਗੁਰੂ ਕਰਿ ਦੋਆ ਹੈ । ਸੈਸਾਰੁ ਕੈਸਾ ਅਰੁ ਸੈਸਾਰ ਕੈ ਸਿਰਿ ਦੁਖੁ ਕੈਸਾ ? ਅਰੁ ਗੁਰੂ ਸਮਝਾਵਨ ਹਾਰਾ ਕੈਸਾ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਕਹਤਾ ਹੈ ਜਿ :—

ਪਉੜੀ ॥

ਜੀਵਦਿਆ ਮਰੁ ਮਾਰਿ, ਨ ਪਛੋਤਾਈਐ ॥ ਬੂਠਾ ਇਹੁ ਸੰਸਾਰੁ, ਕਿਨਿ ਸਮਝਾਈਐ ॥
ਸਰਿ ਨ ਧਰੇ ਪਿਆਰੁ, ਧੰਧੈ ਧਾਈਐ ॥ ਕਾਲੁ ਬੁਰਾ ਬੈ ਕਾਲੁ^੨, ਸਿਰਿ ਦੁਨੀਆਈਐ ॥
ਹੁਕਮੀ ਸਿਰਿ ਜੰਦਾਰੁ^੩, ਮਾਰੇ ਦਾਈਐ ॥ ਆਪੇ ਦੇਇ ਪਿਆਰੁ, ਮੰਨਿ ਵਸਾਈਐ ॥
ਮੁਹਤੁ ਨ ਚਸਾ ਵਿਲੰਮੁ^੪, ਭਰੀਐ ਪਾਈਐ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਬੁਝਿ, ਸਰਿ ਸਮਾਈਐ ॥ ੨੦ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ! ਗੁਰਦੇਵ ਤੇਰਾ ਰਾਹੁ ਬਤਾਇ ਦੇਤਾ ਹੈ, ਹੈ” । ਕਹੈ, “ਰੇ ਲੋਕਹੁ ! ਜਿ ਜਾਣਿ ਬੁਝਿ ਕਰਿ ਕੋਈ ਮਰਿ ਰਹੈਗਾ, ਤਿਸ ਕਾ ਬੁਰਾ ਨ ਹੋਇਗਾ—ਅੰਤਿ ਪਛੋਤਾਵੈਗਾ ਨਾਹੀ । ਪਣੁ ਏਹੁ ਜਿ ਸੈਸਾਰੁ ਹੈ ਸੁ ਬੂਠਾ ਹੈ, ਬੂਠਿ ਛਰਿਆ ਹੈ—ਸਮਝਦਾ ਨਾਹੀ । ਬੂਠੁ ਸੈਸਾਰੁ ਹੈ, ਬੂਠੁ ਸੰਉ ਰਚਤਾ ਹੈ—ਸਚ ਸੰਉ ਨਾਹੀ ਰਚਤਾ । ਧੰਧਾ ਹੀ ਧਾਵਤਾ ਹੈ । ਤਿਸੁ ਸੈਸਾਰ ਕੈ ਸਿਰਿ ਤੇ ਬੈ ਕਾਲੁ ਜਮੁ ਕੀਆ ਹੈ । ਏਸੁ ਜਮ ਕੰਉ ਹੁਕਮੁ ਤੇਰਾ ਹੈ ਜਿ ਮੇਰਾ ਨਾਮੁ ਲੇਤਾ ਹੈ ਸੁ ਮੇਰਾ ਦੋਸਤੁ ਹੈ, ਤਿਸ ਕੈ ਨਜੀਕਿ ਨਾਹੀ ਜਾਣਾ । ਮੇਰਾ ਨਾਮੁ ਨਾਹੀ ਲੇਤਾ ਸੁ ਮੇਰਾ ਦੁਸਮਨੁ ਹੈ, ਤਿਸ ਕੰਉ ਤੂੰ ਮਾਰਿ, ਪਣੁ ਜਿਸ ਨ ਆਪਿ ਤੂੰ ਸਮਝਾਇਹਿ, ਆਪਿ ਮਨਿ ਵਸਾਹਿ, ਵੈਆਲੁ ਹੋਇ, ਸੁ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਮੰਨਿ ਵਸਾਏ । ਜਿਰੁ ਏਸ ਦੇ ਦਾਣੇ ਨੀ ਮੁਕਦੇ, ਪਾਈ^੫ ਨਾਹੀ ਭਰੀਤੀ, ਤਿਰੁ ਏਤੁ ਜਿ ਨਾਮ ਸਿਮਰਿ ਲੇਇ ਸਿ ਫਿਰਿ ਏਸ ਕੰਉ ਇਕੁ ਚਸਾ^੬ ਸਿਮਰਣੁ ਨ ਮਿਲੈਗਾ । ਜੇ ਕਿਛੁ ਸਿਮਰੈ ਸਿ ਇਥ ਹੀ ਸਿਮਰੈ । ਸੁ ਏਹੁ ਕਉਣੁ ਸਮਝਾਇ ਦੇਇ, ਕਿਸ ਤੇ ਏਹੁ ਬਾਤ ਪਾਈਐ ? ਗੁਰੂ ਕੈ ਪਰਸਾਦਿ ਏਹੁ ਬਾਤ ਕਰਿ ਕਰਿ ਪਾਈਐ । ਗੁਰੂ ਗਿਆਨੁ ਸਮਝਾਇ ਦੇਇ, ਗਿਆਨੁ ਬੁਝਿ ਕਰਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਨਾਮ ਸੰਉ ਸਮਾਈਐ” । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ ।

ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਹਿਆ ਜਿ “ਏ ਨਾਨਕ ! ਕਿਛੁ ਬੁਝੈ ਅਰੁ ਪੜੈ ਮਹਿ ਫਰਕੁ ਭੀ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ! ਤੂੰ ਸਭ ਕਿਛੁ ਜਾਨਤਾ ਹੈ” । ਕਹੈ : “ਮੈ ਜਾਨਤਾ ਹੰਉ, ਪਣੁ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਢਾਡੀ ਹੈ । ਮੇਰਾ ਹੁਕਮੁ ਹੈ ਤੂੰ ਕਹੁ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ :—

^੧ਤੋਂ, ਥੀਂ, ਤੋਂ, ਨਾਲੋਂ । ^੨ਜਿਸ ਉਤੇ ਪਤੀਜ (ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ) ਨਾ ਹੋਵੇ । ^੩ਵਾਰ ਮਾਝ ਮਹਲਾ ੧ ।
^੪ਨਾਭ (ਏ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ—ਕਾਲ । ^੫ਜਮ ਜੰਦਾਰ, ਭਾਵ-ਜਮ ਕੰਕਰ ਜਾਂ ਜਮਦੂਤ । ^੬ਦਾਉ ਤਕਾ ਕੇ ।
^੭ਘੜੀ ਪਲ ਦੀ ਵਿਲੰਬ (ਦੇਰ) ਨਹੀ ਲਗਦੀ । ^੮ਇਕ ਮਿਣਤੀ ਦਾ ਨਾਂ, ਇਥੇ ਭਾਵ ਹੈ ‘ਉਮਰ ਨਹੀ ਬੀਤਦੀ’
^੯ਪਲ-ਘੜੀ ।

ਪਉੜੀ^੧ ।

ਕੇਤੇ ਕਹਹਿ ਵਖਾਣ^੨ ਕਹਿ ਕਹਿ ਜਾਵਣਾ ॥ ਵੇਦ ਕਹਹਿ ਵਖਿਆਣ, ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਵਣਾ ॥
ਪਤਿਐ ਨਾਹੀ ਛੇਦੁ, ਬੁਝਿਐ ਪਾਵਣਾ ॥ ਖਟੁ ਦਰਸਨ^੩ ਕੈ ਭੇਖਿ ਕਿਸੈ ਸਚਿ ਸਮਾਵਣਾ ॥
ਸਚਾ ਪੁਰਖੁ ਅਲਖੁ, ਸਬਦਿ ਸੁਹਾਵਣਾ ॥ ਮੰਨੇ ਨਾਉ ਬਿਸੰਖ^੪, ਦਰਗਹ ਪਾਵਣਾ ॥
ਖਾਲਕ ਕਉ ਆਦੇਸੁ^੫, ਢਾਢੀ ਗਾਵਣਾ ॥ ਨਾਨਕ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਏਕੁ, ਮੰਨਿ ਵਸਾਵਣਾ ॥ ੨੧ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ! ਕਈ ਵਖਿਆਣ ਕਰਤੇ ਹੈ । ਕਈ ਵਖਿਆਣੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਗਏ ਹੈ । ਕਈ ਵਖਿਆਣੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਜਾਹਿਗੇ । ਤਿਨ ਕਾ ਅੰਤੁ ਨਾਹੀ । ਜਿ ਤੇਰਾ ਵਖਿਆਣੁ ਕਵਣੁ ਕਰਤੇ ਹੈ ? ਏ ਵੇਦ ਕਰਤੇ ਹੈ, ਤਿਨਾ ਵੇਦਾ ਕੰਉ ਪੜਤੇ ਪੜਤੇ ਕਈ ਜੁਗ, ਕਈ ਜੀਵ, ਕਈ ਪੰਡਿਤ ਕਈ ਕੋਟ ਕੋਟਾਨ ਪੜਿ ਰਹੇ ਹੈ, ਪਣੁ ਪਤਿਐ ਤੇਰਾ ਛੇਦੁ ਨਾਹੀ ਪਾਈਐ । ਪਣੁ ਬੁਝਿਆ ਪਾਈਤਾ ਹੈ । ਜੇ ਬੁਝੈ ਤਉ ਏਕ ਹੀ ਅਖਰ ਮਹਿ ਸਮਝਿ ਜਾਇ, ਛਿਰਿ ਪੜਣੇ ਕੀ ਗਰਜ ਨਾਹੀ । ਖਟ ਦਰਸਨ ਕੈ ਭੇਖਿ ਮਹਿ ਰਹੈ ਉਹੁ ਸਚ ਸੰਉ ਸਮਾਇ ਜਾਇ । ਉਹੁ ਜਿ ਸਚਾ ਪੁਰਖੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਹੈ ਸਿ ਅਨੂਪੁ ਹੈ । ਉਸ ਕਾ ਸਬਦੁ ਖਰਾ ਜੋਭਾਵੰਤੁ ਹੈ । ਤਿਸੁ ਕਾ ਨਾਮੁ ਮੰਨੇ ਤਿਸੁ ਨਾਮ ਮੰਨੇ ਕਾ ਬਿਸੇਖੁ^੬ ਉਹੁ ਦਰਗਾਹੁ^੭ ਮਾਣੁ ਪਾਏ । ਮੈ ਜਿ ਤੇਰਾ ਢਾਢੀ ਹਾ ਸਿ ਮੈ ਏਹੀ ਤੇਰੀ ਸਿਫਤਿ ਗਾਵਤਾ ਹਾ ਸਿ ‘ਆਦੇਸੁ ਏ ਨਿਰੰਜਨ ਨਿਰੰਕਾਰ ! ਤੁਝ ਅਗੈ ਮੇਰਾ ਆਦੇਸੁ ਹੈ’ । ਤੂੰ ਮੁਕੰਉ^੮ ਏਹੀ ਦਾਨੁ ਦੇਹਿ ਜਿ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਏਕੁ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਵਸੈ” । ਨਾ ਢਾਢੀ ਦਾਨੁ ਮੰਗਤਾ ਹੈ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ਤੈ ਅਰੁ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਢਾਢੀ ਕੰਉ ਅੰਤਰਿ ਬੁਲਾਵਤਾ ਹੈ । ਦਿਖਾ, ਢਾਢੀ ਕੀ ਨਿਸਾ ਹੋਤੀ ਹੈ, ਖਿਲਾਇ ਪੀਲਾਇ ਪੈਨਾਇ ਕਰਿ ਤ੍ਰਿਆਗੁ^੯ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਦੇਤਾ ਹੈ । ਢਾਢੀ ਕਾ ਮੰਗਿਆ ਤ੍ਰਿਆਗੁ ਮਿਲਤਾ ਹੈ, ਢਾਢੀ ਖੁਸੀ ਹੋਤਾ ਹੈ, ਪਸਾਉ^{੧੦} ਕਰਤਾ ਹੈ । ਦਿਖਾ, ਢਾਢੀ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਅਰੁ ਦਾਤਾ ਪਰਮੇਸੁਰੁ । ਦਿਖਾ, ਦਾਤੇ ਅਰੁ ਮੰਗਤੇ ਰਸੁ ਕੈਸਾ ਰਹਤਾ ਹੈ ? ਸੁਨਹੁ ਭਾਈ ਸੰਤ ਜਨਹੁ ! ਬੋਲਹੁ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

ਪਉੜੀ ॥

ਹਉ ਢਾਢੀ^{੧੧} ਵੇਕਾਰੁ, ਕਾਰੈ ਲਾਇਆ ॥ ਰਾਤਿ ਦਿਹੈ ਕੈ ਵਾਰ, ਧੁਰਹੁ ਫੁਰਮਾਇਆ ॥
ਢਾਢੀ ਸਚੈ ਮਹਲਿ, ਖਸਮਿ ਬੁਲਾਇਆ ॥ ਸਚੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ, ਕਪੜਾ ਪਾਇਆ ॥
ਸਚਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ, ਭੋਜਨੁ ਆਇਆ ॥ ਗੁਰਮਤੀ ਖਾਧਾ ਰਜਿ, ਤਿਨਿ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥
ਢਾਢੀ ਕਰੇ ਪਸਾਉ, ਸਬਦੁ ਵਜਾਇਆ ॥ ਨਾਨਕ ਸਚੁ ਸਾਲਾਹਿ, ਪੂਰਾ ਪਾਇਆ ॥ ੨੨ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :—

ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਉਪਰਿ ਸੁ ਪ੍ਰਸੰਨੁ ਹੁਆ, ਖਰਾ ਖੁਸੀ ਹੋਆ । ਕਹੈ, “ਏ, ਸਭਸ ਕਿਸੀ ਕੰਉ ਮੈਂ, ਨਾਨਕ ! ਕੰਮੁ ਅਰੁ ਕਾਰ ਦੀਨੀ ਹੈ । ਅਰੁ ਏਹ ਜਿ ਢਾਢੀਆਂ ਕੀ ਜਾਤਿ ਹੈ ਜਿ ਏਹਿ ਨਿਕੰਮੀ ਅਰੁ

^੧ਵਾਰ ਮਾਝ ਮਹਲਾ ੧ । ^੨ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਨ । ^੩ਖਟ (ਛੇ) ਦਰਸਨ (ਛੇਖ) ਇਹ ਹਨ—ਜੋਗੀ, ਜੰਗਮ, ਸੰਨਿਆਸੀ, ਬੋਧੀ, ਸ਼੍ਰੇਵਤੇ ਅਤੇ ਵੈਰਾਗੀ । ^੪ਸੰਖਯਾ ਰਹਿਤ, ਬੇਅੰਤ, ਅਨੰਤ ।
^੫ਨਮਸਕਾਰ । ^੬ਵਿਸ਼ੇਸ਼, ਅਧਿਕ, ਬਹੁਤ । ^੭ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ । ^੮ਮੋਕਉ, ਮੈਨੂੰ ।
^੯ਤੇਵਰ, ਤ੍ਰੈਕਪੜੇ, ਸਿਰੋਪਾਉ । ^{੧੦}ਫੈਲਾਉ । (ਅ) ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕੇ ਮਿਹਰ ਕਰਨਾ । ^{੧੧}ਢਾਢੀ ਜਨ, ਢੰਡ ਵਜਾ ਕੇ ਵਾਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਜੋਧਿਆਂ ਦਾ ਜਸ ਗਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕਵੀ, ਰਾਗੀ । ਢਾਡੀ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਮਿਰਾਸੀ ਜਾਂ ਭੱਟ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿਚ ਇਹੋ ਢਾਡੀ ‘ਚਾਰਣ’ ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ।

ਨਿਕਾਰੀ ਪੈਦਾ ਕੀਨੀ ਹੈ। ਜਾਂ ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਜਾਤਿ ਛੋੜਤਾ ਹੈ ਅਰੁ ਢਾਢੀਆਂ ਕੀ ਜਾਤਿ ਹੋਤਾ ਹੈ ਤਉ ਓਇ ਜਿ ਢਾਢੀ ਮੇ ਪੈਦਾ ਕੀਏ ਹੈ ਸਿ ਆਦਮੀ ਕੀ ਸਿਫਤਿ ਕਰਤੇ ਹੈ, ਤੁਝ ਕੰਉ ਮੇਰੀ ਏਹੁ ਵਡਿਆਈ ਹੈ ਤੂ ਮੇਰੀ ਸਿਫਤਿ ਕਰੁ। ਓਹਿ ਆਦਮੀ ਕੇ ਢਾਢੀ ਕਹਾਵਤੇ ਹੈ, ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਢਾਢੀ ਹੂਆ। ਓਹਿ ਵੇਕਾਰ ਜਾਤਿ ਹੈ ਢਾਢੀ, ਤੂ ਏਹੁ ਕਾਰ ਕਰੁ ਜਿ ਰਾਤਿ ਦਿਹੈ ਮੇਰੇ ਕੈਵਾਰ^੧ ਕਰੁ। ਤੁਝ ਕੰਉ ਮੇਰਾ ਏਹੀ ਹੁਕਮੁ ਹੈ ”।

ਅੰਦਰਿ ਹਜ਼ੂਰਿ ਆਪਣੈ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕੰਉ ਬਿਤਿ ਜੁਗਤਿ ਕੀ ਬਾਲੀ ਮਹਿ ਪ੍ਰਸਾਦੁ ਅੰਬਿਤੁ ਵਸਤੁ ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨ ਕਾ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕੰਉ ਆਪਣੈ ਹਜ਼ੂਰਿ ਬੈਠਾਇਆ। ਬੈਠਾਇ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਖਲਾਇਆ। ਬਾਬੇ ਕੇ ਅੰਤਰਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਮਤਿ ਬੀ ਜਿ ਕਿਛੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਨਾਮੁ ਵਸਤੁ ਦੇ ਤਿਸੁ ਕੰਉ ਢੀਲਿ ਮਤੁ ਕਰਹਿ, ਰਜਿ ਖਾਣੀ। ਤਿਸੁ ਗੁਰੂ ਕੀ ਮਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਅੰਬਿਤੁ ਨਾਮੁ ਕੀ ਬਾਲੀ ਭਰੀ ਹੋਈ ਰਜਿਆ, ਅਘਾਇ^੨ ਕਰਿ ਖਾਇਆ। ਐਸਾ ਅਘਾਇ ਕਰਿ ਖਾਇਆ ਅੰਬਿਤੁ ਨਾਮੁ ਕਾ ਭੋਜਨੁ, ਜਿਸ ਤੇ ਫਿਰਿ ਭੁਖ ਪਿਆਸ ਕਬਹੂ ਨਜੀਕਿ ਨ ਆਵੈ, ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ ਤਨ ਕੇ ਬਿਖੈ ਖੁਸੀ ਅਰੁ ਸੁਖੁ ਹੀ ਸੁਖੁ ਹੋਇ। ਸਚ ਕੀ ਸਿਫਤਿ ਅਰੁ ਸਾਲਾਹ ਕਾ ਕਪਤਾ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕੰਉ ਗਲ ਮਹਿ ਪੈਨਾਇਆ। ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜਾਹਿ ਨਾਨਕ! ਹੰਉ ਪੂਰਾ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹਾ, ਤੂ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਹੂਆ”।

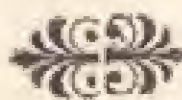
ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ਕਾ ਪਸਾਉ^੩? ਪਸਾਉ ਨਿਰੰਜਨ ਕਾ ਪਸਾਉ। ਨਿਰੰਕਾਰ ਕਾ ਪਸਾਉ। ਪਸਾਉ ਬੇਅੰਤ ਕਾ, ਬੇਸੁਮਾਰ ਕਾ ਪਸਾਉ। ਪਸਾਉ ਸ੍ਰੀ ਵਾਸ ਦੇਵ ਕਾ ਪਸਾਉ। ਪਸਾਉ ਸ੍ਰੀ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਕਾ ਪਸਾਉ। ਪਸਾਉ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦ ਕਾ ਪਸਾਉ। ਪਸਾਉ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰ ਕਾ ਪਸਾਉ। ਪਸਾਉ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਕਾ ਪਸਾਉ। ਪਸਾਉ ਅਜੂਨੀ ਸੰਭਉ ਕਾ ਪਸਾਉ। ਪਸਾਉ ਤਿਗੁਣ ਨਾਥ ਕਾ ਪਸਾਉ। ਪਸਾਉ ਸਬਲ^੪ ਦੇਵ ਕਾ ਪਸਾਉ। ਪਸਾਉ ਘਟਿ ਘਟਿ ਵਾਸੀ ਕਾ ਪਸਾਉ”। ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਹਿਆ ਜੇ, “ਪੂਰਾ ਹੋ ਢਾਢੀ ਪੂਰਾ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਤਸਲੀਮ ਕਰੀ। ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਚਾ ਨਾਨਕਾ! ਪੂਰਾ ਧਰਮ ਕਾ ਪੂਰਾ। ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਰਖੈ ਪੈਸ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ”। ਤਬ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ! ਤੇਰੀ ਪੈਸ ਮੈ ਐਸੀ ਰਖਉਗਾ ਜਿ ਕੋਈ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਲਏਗਾ ਤਿਸ ਕੀ ਮੁਕਤਿ ਕਰਉਗਾ”। ਤਬ ਜਗੁ ਤਾਰਣ ਕੀ ਨਿਮਿਤਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਭੇਜਿ ਦੀਆ ਜੁਗ ਮਹਿ। ਵਾਹਗੁਰੂ।

ਸਲੋਕੁ ॥

ਰਾਮੁ ਨਾਮੁ ਜੋ ਜਨ ਜਪਹਿ, ਕਹਾ ਕਹਉ ਮਿਤਿ ਤਾਹਿ॥

ਦਿਨਸੁ ਏਨਿ ਸੇਵਾ ਕਰਉ, ਦਾਸੁ ਨਾਨਕ ਤਿਨ ਹੂ ਪਾਹਿ॥ ੧ ॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਇ॥ ੫੩ ॥

^੧ਜਸ।

^੨ਰੱਜ ਕੇ।

^੩ਮਿਹਰ, ਦਿਆਲਤਾ, ਤੂਠਣਾ।

^੪ਬਲਵਾਨ, ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ।

^੫ਇਹ ਸ਼ਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਤ ਹੈ।

^੬ਪਾਸ, ਕੋਲ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਹਾਜੀਪੁਰ ਪਟਨੇ ਵਿਚ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ)

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਗੁਸਾਂਈ ਕੰਬੀਰ ਕੀ ਧਰਤੀ ਪੂਰਬਿ ਹਾਜੀ ਪੁਰਿ ਪਟਨੇ ਜਾਇ ਬਸਿਆ। ਤਬ ਲੋਕਾ ਬਾਤ ਸੁਣਿ ਪਾਈ ਜਿ, “ਈਹਾਂ ਨਾਨਕੁ ਭੜਤੁ ਆਇਆ ਹੈ”। ਤਬ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਾ ਨਾਮੁ ਇਕਿ ਬੈਸਨੋ ਗੁਰੂ ਪਾਹਿ^੧ ਆਏ, ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ਕਰਿ ਬੈਠੇ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਉਨ ਕੰਉ ਆਦਰੁ ਦੀਆ ਜਿ, “ਆਈਐ ਜੀ ! ਬੈਠੀਐ ਜੀ !” ਜਬ ਓਹਿ ਬੈਠੇ ਤਬ ਉਨਹੁ ਬੈਠਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਏਹੁ ਜਿ ਕਲੀ ਕਾਲੁ ਹੈ, ਮਹਾ ਕਠਨੁ ਹੈ। ਏਹੁ ਜਿ ਮਨੁ ਹੈ ਸੁ ਧਨੁ ਚਾਹਦਾ ਹੈ, ਇਉੇ। ਜੁ ਧਨੁ ਹੈ ਸੁ ਇਉੇ ਪਾਈਤਾ ਨਾਹੀ, ਬਿਨਾ ਤਨ ਹੋਮੇ ਤੇ ਰਾਮ ਕੀ ਪਦਵੀ ਜਿ ਹੈ ਸੁ ਕਿਉ ਕਰਿ ਪਾਈਐ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ, ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਰਾਗ ਸਾਰੰਗ^੨ ਮਹਿ:—

ਤਨੁ ਬਿਨਸੈ ਧਨੁ ਕਾ ਕੋ ਕਹੀਐ ॥ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਕਤ ਲਹੀਐ ॥

ਰਾਮ ਨਾਮ ਧਨੁ ਸੰਤਿ ਸਖਾਈ ॥ ਅਹਿਨਿਸਿ ਨਿਰਮਲੁ ਹਰਿ ਲਿਵ ਲਾਈ ॥ ੧ ॥

ਰਾਮ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਕਵਨੁ ਹਮਾਰਾ ॥

ਦੁਖ ਸੁਖ ਸਮ ਕਰਿ ਨਾਮੁ ਨ ਛੋਡਉ ਆਪੇ ਬਖਸਿ ਮਿਲਾਵਣ ਹਾਰਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ! ਜਿਉ ਤਨ ਬਿਨਸਿਐ ਧਨੁ ਕਿਸੀ ਕਾਮਿ ਨਾਹੀ ਜੀਅ ਕੇ, ਤਿਉ ਗੁਰੂ ਬਿਨਾ ਰਾਮੁ ਨਾਮੁ ਨਾਹੀ ਪਾਇਆ ਜਾਤਾ। ਜਿਉ ਸਾਸਿ ਨਿਕਲੇ ਧਨੁ ਨਾਹੀ ਕਾਮਿ ਆਵਦਾ ਤਿਉ ਗੁਰੂ ਬਿਨਾ ਰਾਮੁ ਨਾਮੁ ਹਥਿ ਨਾਹੀ ਆਵਤਾ। ਈਹਾ ਜਿ ਗੁਰੂ ਕੰਉ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਰਾਮੁ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰੀਐ ਤਬ ਆਗੈ ਜੀਅ ਕਾ ਸਹਾਈ ਹੋਇ। ਜਿਉ ਰਾਤਿ ਦਿਨ ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਇ ਕਰਿ ਲਿਵ ਲਗਾਵੈ, ਰਾਮ ਨਾਮ ਸਾਥਿ ਬਿਨਾ ਰਾਮ ਕੇ ਨਾਮ ਬੀ ਇਸ ਜੀਅ ਕਾ ਕੋਈ ਨਾਹੀ। ਜੇ ਦੁਖ ਸੁਖ ਮਹਿ ਰਾਮੁ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਤਾ ਰਹੈ ਪ੍ਰਾਣੀ ਤਬ ਏਹੁ ਕੰਉ ਬਕਸਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦੁ ਮਿਲਾਇ ਲਏ”। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਾਹਗੁਰੂ।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਬੈਸਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਸੈਸਾਰ ਸਾਗਰ ਤੇ ਏਹੁ ਕਿਉ ਕਰਿ ਬਾਬੇ ?”

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਹੁ ਰਾਮ ਕੇ ਲੋਗਹੁ !

ਕਨਿਕ^੩ ਕਾਮਨੀ^੪ ਹੇਤੁ ਗਵਾਰਾ ॥ ਦੁਬਿਧਾ ਲਾਗੈ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਾ ॥

ਜਿਸੁ ਤੂੰ ਬਖਸਹਿ ਨਾਮੁ ਜਪਾਇ ॥ ਦੂਤ^੫ ਨ ਲਾਗਿ ਸਕੈ ਗੁਨ ਗਾਇ ॥੨॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ! ਏਹੁ ਜਿ ਸੈਸਾਰੁ ਹੈ ਜਿ ਮੂਰਖੁ ਗਵਾਰੁ ਹੈ। ਇਸਤ੍ਰੀ ਅਰੁ ਮਾਇਆ ਕੇ ਹੇਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ, ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਕੇ ਹੇਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ, ਰਾਮੁ ਨਾਮੁ ਬਿਸਾਰਿ ਦੂਰਿ ਕੀਆ, ਪਣੁ ਜਿਸ ਕੰਉ ਆਪਿ ਕਿਰਪਾਲੁ ਹੋਇ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਤਿਸੁ ਕੰਉ ਆਪਣਾ ਨਾਉ ਜਪਾਏ ਅਰੁ ਤਿਸ ਕੇ ਤਾਈ ਨ ਦੂਖੁ ਲਾਗੈ, ਨਾ ਜਮ ਦੂਤੁ ਲਾਗੈ, ਜਿ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਗੁਨ ਗਾਵੈ। ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਨਾਮ ਕਰਿ ਕਰਿ ਏਹੁ

^੧ਪਾਸ, ਕੋਲ।

^੨ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਰਾਗ ਸਾਰੰਗ ਵਿਚ ਨਹੀ ਪਰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਰਾਗ

ਆਸਾ ਵਿਚ ਹੈ ਤੇ ਨੌਵੀਂ ਅਸਟਪਦੀ ਹੈ।

^੩ਸੋਨਾ।

^੪ਇਸਤ੍ਰੀ।

^੫ਜਮ-ਦੂਤ, ਜਮ-ਕਾਲ।

ਇਸਿ ਬਿਖਈ ਮੈਸਾਰ ਤੇ ਬਚਾਈਐ”। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਰਾਮ।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਇਸੁ ਕੰਉ ਸਹੰਸਾ^੧ ਹੈ ਜਿ ਰਾਮ ਕੇ ਨਾਮ ਲਾਗਉ ਤਉ ਕਿਉ ਕਰਿ ਮੇਰਾ ਕਾਮੁ ਰੁਜਗਾਰੁ ਚਲੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ:-

ਹਰਿ ਗੁਰੂ ਦਾਤਾ ਰਾਮੁ ਗੁਪਾਲਾ ॥ ਜਿਉ ਭਾਵੈ ਤਿਉ ਰਾਖੁ ਦਇਆਲਾ ॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਰਾਮੁ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਭਾਇਆ ॥ ਰੋਗ ਮਿਟੈ ਦੁਖੁ ਠਾਕਿ^੨ ਰਹਾਇਆ^੩ ॥੩॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਾ ਜੀ ! ਇਸ ਕੇ ਬੀਚਾਰ ਕਰਿਐ, ਇਸ ਕੇ ਸਹੰਸੇ ਕੀਏ ਰੁਜਗਾਰੁ ਨਾਹੀ ਹੋਤਾ। ਦੇਣਹਾਰੁ ਸ੍ਰੀ ਠਾਕੁਰੁ ਹੈ ਜਿਸ ਕੇ ਬਸਿ ਜੀਆਂ ਕਾ ਸਾਸੁ^੪ ਗਿਰਾਸੁ^੫ ਹੈ। ਇਸੁ ਮਨੁਖ ਕੇ ਹਥਿ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ, ਪਣੁ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ^੬ ਕਰਿ ਕਰਿ ਜਿਸੁ ਕੰਉ ਰਾਮੁ ਪਿਆਰਾ ਲਾਗੇ ਤਿਸ ਕਾ ਜਨਮੁ ਮਰਣ ਕਾ ਰੋਗੁ ਮਿਟੈ, ਸੈਸਾਰ ਕੇ ਦੁਖ ਨਿਕਰਿ ਆਇ ਨ ਸਕਨੀ ਨਾਮ ਕੇ ਪਰਤਾਪਿ ਕਰਿ ਕਰਿ”। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮੁ ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਸੈਸਾਰ ਮਹਿ ਜਿ ਜੀਉ ਆਇਆ ਹੈ ਜਿ ਪਾਪ ਹੀ ਕੀ ਜੀਵਨਿ ਲੇ ਰਹਿਆ ਹੈ ਅਰੁ ਪਾਪ ਹੀ ਕਮਾਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਕੇ ਪਾਪ ਜੇ ਜਾਹਿ ਜਿ ਕਿਉ ਕਰਿ ਜਾਹਿ ?”

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਕੇ ਲੋਗਹੁ !

ਅਵਰੁ ਨ ਅਉਖਰੁ, ਤੰਤ ਨ ਮੰਤਾ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸਿਮਰਣੁ ਕਿਲਵਿਖ^੭ ਹੰਤਾ^੮ ॥

ਆਪਿ ਫੁਲਾਵਹਿ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿ ॥ ਤੂੰ ਆਪੇ ਰਾਖਹਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ॥੪॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਪੁਰਖਾ ! ਕਲੀ ਕਾਲ ਕੇ ਬਿਖੇ ਨ ਕੋਈ ਅਉਖਦੁ ਚਲਦਾ ਹੈ, ਨ ਤੰਤੁ ਮੰਤੁ ਕਿਛੁ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਬਿਨਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕੇ ਨਾਮ ਜਪਨੇ ਕੰਉ ਜਿ ਮੰਤੁ ਹੈ ਜਿ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਕਾ ਸਿਮਰਣੁ ਹੈ। ਏਵ ਕਲ ਕਾਲ ਕੇ ਪਾਪ ਮਿਟਤੇ ਨਾਹੀ ਬਿਨਾ ਹਰਿ ਜੀ ਕੇ ਸਿਮਰਣ ਤੇ। ਜਿਨ ਕੰਉ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਮੁਕਤਿ ਨਾਹੀ ਕਰਤਾ ਤਿਨ ਕੰਉ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿ ਸੁਟਦਾ ਹੈ। ਓਇ ਸੈਸਾਰ ਕੇ ਲਾਲਚਿ ਲਾਗੇ ਰਹਿ ਜਾਤੇ ਹੈ। ਨਾਮ ਬਿਸਰਿ ਜਾਤਾ ਹੈ। ਓਇ ਜੀਅ ਨਰਕਿ ਜਾਤੇ ਹੈ, ਜੂਨੀ ਮਹਿ ਪੜਤੇ ਹੈ। ਜਿਸ ਕੰਉ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਮੁਕਤਿ ਆ ਕਰਤਾ ਹੈ ਤਿਨ ਕੰਉ ਆਪਣਾ ਨਾਉ ਸਿਮਰਾਵਤਾ ਹੈ। ਓਇ ਗੋਵਿੰਦ ਜੀ ਕਾ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਤੇ ਹੈ। ਉਨ ਕਉ ਮੁਕਤਿ ਲੇ ਜਾਤਾ ਹੈ। ਜਿਨ ਕੰਉ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਤਾ ਹੈ ਤਿਨ ਕੰਉ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਾਵਤਾ ਹੈ। ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਣ ਕੇ ਏਹਿ ਗੁਣ ਜੇ ਜੂਨੀ ਨਾਹੀ ਪੜਤਾ, ਦੁਖ ਨਾਹੀ ਬਿਆਪਤਾ, ਸੈਸਾਰ ਮਹਿ ਤੇ ਨਿਆਰਾ ਹੈ, ਮੁਕਤਿ ਜਾਤਾ ਹੈ, ਜਹਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕਾ ਧਾਮੁ ਹੈ ਤਹਾ ਬਾਸਾ ਪਾਵਤਾ ਹੈ”। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਬੈਸਨਉ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਇਕੁ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਜਿ ਇਸੁ ਮਨੁਖ ਕੰਉ ਫੁਲਾਵਤਾ ਹੈ ਪਰਮੇਸੁਰ, ਸੁ ਕਿਸੁ ਰੋਗ ਕਰਿ ਕਰਿ ਫੁਲਾਵਤਾ ਹੈ ? ਅਰੁ ਏਹੁ ਜਿ ਮਨੁਖ ਸਮਝਤਾ ਨਾਹੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੰਉ ਜਿ ਕਿਸਿ ਰੋਗਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਏਹੁ ਬਿਚਲਿ ਜਾਤਾ ਹੈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਤੇ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ “ਸੁਨਿ ਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਾ ਜੀ !

ਰੋਗੁ ਭਰਮੁ ਭੇਦੁ ਮਨਿ ਦੂਜਾ ॥ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਭਰਮਿ ਜਪਹਿ ਜਪੁ ਦੂਜਾ ॥

ਆਇ ਪੁਰਖ ਗੁਰ ਦਰਸਨ ਦੇਖਹਿ ॥ ਵਿਣੁ ਗੁਰ ਸਬਦੈ, ਜਨਮੁ ਕਿ ਲੇਖਹਿ ॥੫॥

^੧ਸੰਸਾ, ਅੰਦੇਸ਼ਾ।

^੨ਰੋਕ।

^੩ਰੱਖਿਆ।

^੪ਜੀਵਨ।

^੫ਰੋਗੀ।

^੬ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ।

^੭ਦੁਸ਼ਟ, ਦੋਖ, ਪਾਪ।

^੮ਨਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਮਾਰਦਾ ਹੈ।

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਕੇ ਪਿਆਰਿਹੋ ! ਇਸ ਕਾ ਇਹੁ ਰੋਗੁ ਹੈ ਮਨੁਖ ਕੰਉ ਭਰਮੁ ਬਸਤਾ ਹੈ । ਜਿ ਬਿਨਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਤੇ ਕੋਈ ਹੋਰੁ ਭੀ ਹੈ, ਦੂਜਾ ਭਾਉ ਮਨਕੇ ਬਿਖੈ ਲੈ ਆਵਤਾ ਹੈ । ਏਤੁ ਭਰਮਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਤੇ ਮਾਨੁਖੁ ਵਿਚਲਿ¹ ਜਾਤਾ ਹੈ । ਜਿ ਭਰਮੁ ਜੀ ਪੜਤਾ ਹੈ ਜਿ ਬਿਨਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਤੇ ਕਿਛੁ ਹੋਰਸੁ ਕਾ ਭੀ ਕੀਆ ਹੋਤਾ ਹੈ । ਭਲਾ ਯਾ ਬੁਰਾ ਜਿ ਕਿਛੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਤੇ ਪਾਸਿ ਕਰਿ ਜਾਣੈ ਜਿ ਇਹੀ ਦੂਜਾ ਹੈ । ਇਸੁ ਕੰਉ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਤੇ ਭੁਲਾਇ ਦੂਰਿ ਕਰਤਾ ਹੈ ਅਰੁ ਬਿਨਾ ਗੁਰੂ ਤੇ ਅਵਰੁ ਕੀ ਜਿ ਪੂਜਾ ਕਰਤਾ ਹੈ ਜਿ ਇਹੀ ਇਸਕਾ ਭਰਮੁ ਹੈ । ਇਸ ਹੀ ਭਰਮਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਤੇ ਏਹੁ ਮਾਨੁਖੁ ਫੁਲ ਜਾਤਾ ਹੈ । ਜਿਨਹੁ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਮਰਨੁ ਮੰਤ੍ਰ ਪੂਜਾ ਸੇਵਾ ਨਾਹੀ ਕਰੀ ਤੇ ਆਦਿ ਨਿਰੰਕਾਰ ਕਾ ਦਰਸਨੁ ਨ ਕਰਹਿਗੇ, ਤਿਨ ਕੰਉ ਦਰਸਨੁ ਨ ਹੋਇਗਾ । ਬਿਨਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇ ਸਿਮਰਣ ਸੇਵਾ ਤੇ ਇਸੁ ਮਾਨੁਖ ਕਾ ਜਨਮੁ ਸਾਰਾ ਬਿਰਥਾ ਜਾਇਗਾ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਿਨਾ ਜਨਮੁ ਕਿਸੀ ਲੋਧੇ ਨ ਹੋਇਗਾ । ਗੁਰੂ ਬਿਨਾ ਏਹੁ ਮਾਨੁਖੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਤੇ, ਪੁਰਖਾ ! ਭੁਲਾ ਜਾਤਾ ਹੈ” । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ ।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜੇ, “ਸੁਨੀਐ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਬੇਨਤੀ, ਓਹੁ ਤਉ ਪਰਮੇਸੁਰ ਤੇ ਬਿਚਲਿ ਗਏ ਇਸਿ ਰੋਗਿ ਕਰਿ ਕਰਿ, ਪਣੁ ਜਿਨਹੁ ਸਮਝਿਆ ਪਰਮੇਸੁਰੁ, ਤਿਨਹੁ ਕਿਆ ਕਰਿ ਸਮਝਿਆ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ “ਸੁਨਿਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਾ ਜੀ !

ਦੇਖਿ ਅਚਰਜ ਰਹੇ ਬਿਸਮਾਇ² ॥ ਘਟਿ ਘਟਿ ਸੁਰ ਨਰ ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ॥

ਭਰਿ ਪੁਰਿ³ ਧਾਰਿ ਰਹੇ ਮਨ ਮਾਹੀ ॥ ਤੁਮ ਸਮਸਰਿ⁴ ਅਵਰੁ ਕੋ ਨਾਹੀ ॥੬॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਭਾਈ ਜੀ ! ਜਿਨਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਦੇਖਿਆ ਤਿਨ ਕੰਉ ਅਚਰਜ ਵਸਤੁ ਦਿਸਰਿ ਆਈ । ਓਇ ਬਿਸਮਾਦੁ ਹੋਇ ਗਏ, ਹੈਰਾਨੁ ਹੈਰਾਨੁ⁵ ਹੋਇ ਰਹੈ, ਕਿਛੁ ਕਹਿਆ ਨ ਜਾਈ ਜਿ ਏਹੁ ਵਸਤੁ ਕਿ ਹੈ । ਹੈਰਾਨੁ ਹੋਇ ਗਏ ਅਨੁਪ ਤੇ ਅਨੁਪ ਵਸਤੁ ਹਥਿ ਆਈ । ਸੁਆਦ ਤੇ ਸੁਆਦਿ ਭਲੀ, ਰੰਗ ਤੇ ਰੰਗ ਭਲੀ ਵਸਤੁ, ਬਹੁਤੁ ਤੇ ਬਹੁਤੁ ਸੁਖਮ ਤੇ ਸੁਖਮ ਅਸਥੂਲੁ ਤੇ ਅਸਥੂਲੁ ਵਸਤੁ ਨਜਰਿ ਆਈ । ਨੇੜੇ ਤੇ ਨੇੜ, ਦੂਰਿ ਤੇ ਦੂਰਿ ਵਸਤੁ ਨਜਰਿ ਆਈ । ਤਿਸੁ ਵਸਤੁ ਕੀ ਜੋਭਾ ! ਵਾਹੁਵਾਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰ, ਧੰਨਿ ਧੰਨਿ ਪਰਮੇਸੁਰ, ਸਤਿ ਸਤਿ ਪਰਮੇਸੁਰ, ਅਨੇਕ ਜੋਭਾ ਭਗਤ ਪੁਕਾਰਿ ਉਠੇ । ਏਹੀ ਵਸਤੁ ਊਹਾ ਹੈ, ਜਿਨਹੁ ਸਮਝੀ ਦੇਖੀ ਤਿਨ ਕੰਉ ਏਹੁ ਵਸਤੁ ਨਜਰਿ ਆਈ ਸਾਈ । ਓਹ ਜਿ ਸੁਰ ਜਨੁ⁶ ਪੁਰਖੁ ਹੈ, ਜਾਂ ਦੇਖਨਿ ਤਾ ਘਟਿ ਘਟਿ ਕੇ ਬਿਖੇ ਸਮਾਇ ਰਹਿਆ ਹੈ । ਜਬ ਭਗਤ ਧਿਆਨੁ ਕਰਿ ਦੇਖਹਿ ਤਬ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਉਨ ਕੰਉ ਇਉਂ ਨਜਰਿ ਆਵਤਾ ਹੈ ਜੇ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਕੇ ਵਿਖੇ ਭੀ ਸੋਈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਹੈ ਅਰੁ ਸੋਈ ਮਨ ਕੇ ਵਿਖੇ ਨਜਰਿ ਆਵਤਾ ਹੈ । ਜਾਂ ਦੇਖਨਿ ਤਾਂ ਏਕੋ ਹੀ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ, ਹੋਰੁ ਕੋਈ ਨਹੀ ਬਿਨਾ ਏਕ ਨਿਰੰਜਨ ਪੁਰਖ ਤੇ” । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ ।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਰਾਮੁ ਜਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਜਿਨਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਾਥਿ ਹਿਤੁ ਲਾਗਤਾ ਹੈ ਜਿ ਕਿਸੁ ਬਸਤੁ ਤੇ ਜਾਣੀਤਾ ਹੈ ? ਜਿ ਇਸੁ ਕਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸੰਉ ਹੇਤੁ ਲਾਗਾ ਹੈ ਅਰੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਜਿ ਅਸਥਿਰੁ ਬਾਸਾ ਹੈ ਜਿ ਕਹਾ ਹੈ ? ਅਰੁ ਕਿਸੁ ਤੇ ਜਾਣੀਐ ? ਅਰੁ ਜਿਨਹੁ ਰਾਮੁ ਜਾਨਿਆ ਉਨ ਕੀ ਪਰਕਿਰਤਿ ਕਵਨੁ ਹੈ ਉਨਕਾ ਛੁਟਕਾਰਾ ਕਿਸੁ ਕਰਤੁਤਿ ਜਾਨੀਐ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਹਿਆ ਜਿ:—

ਜਾ ਕੀ ਭਗਤਿ ਹੇਤੁ ਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ॥ ਸੰਤ ਭਗਤ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਰਾਮੁ ॥

¹ਵਿਚਲਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ, ਵਿਗੜ ਜਾਂਦਾ ।

²ਹੈਰਾਨ ।

³ਭਰਪੂਰ ਹੋ ਕੇ, ਵਿਆਪ ਕੇ ।

⁴ਤੇਰੇ ਬਰਾਬਰ ।

⁵ਪਰੇਸ਼ਾਨ, ਹੈਰਾਨ ।

⁶ਦੇਵਤਾ ਲੋਕ ।

ਬੰਧਨ ਤੋਰੇ ਸਹਜਿ ਧਿਆਨੁ ॥ ਛੁਟੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ ਗੁਰ ਗਿਆਨੁ ॥ ੭ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥੁ :—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਹੋ ਪੁਰਖਾ ! ਜਿਸ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸੰਉ ਲਾਗਤੀ ਹੈ ਤਿਨ ਕੇ ਮੁਖਿ ਮਨਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕਾ ਨਾਮੁ ਬਸਤਾ ਹੈ, ਤਿਸਿ ਨਾਮ ਤੇ ਜਾਣੀਤਾ ਹੈ ਅਰੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਬਾਸਾ ਸੰਤਾ ਭਗਤਾ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿ ਅਸਥਿਰੁ ਬਾਸਾ ਹੈ, ਅਵਰੁ ਠਵਰ ਨਾਹੀ, ਸੰਤਾ ਕੀਸੰਗਤਿ ਮਹਿ ਰਾਮੁ ਬਸਤੁ ਹੈ । ਜਿਸੁ ਕੇ ਬੰਧਨ ਤੋਰਤਾ ਹੈ ਤਿਸੁ ਕਾ ਧਿਆਨੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸੰਉ ਲਾਗਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਕੇ ਬੰਧਨ ਮਾਇਆ ਕੇ ਛੁਟਕਿ ਜਾਤੇ ਹੈ । ਓਇ ਜਾਇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕੇ ਪਦ^੧ ਮਹਿ ਸਮਾਵਤਾ ਹੈ । ਅਰੁ ਜਿਸੁ ਕੇ ਬੰਧਨ ਨਾਹੀ ਤੁਟਤੇ ਉਸ ਕਾ ਹਿਤੁ ਧਿਆਨੁ ਮਾਇਆ ਸੰਉ ਲਗਤਾ ਹੈ । ਓਹੁ ਮਾਇਆ ਕੇ ਹੇਤਿ ਬੰਧਨ ਸਾਥਿ ਨਰਕਿ ਜਾਤਾ ਹੈ । ਏਸੁ ਗੁਣਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਜਾਣੀਤਾ ਹੈ, ਏਹੁ ਨਰਕ ਪਾਤੀ ਹੈ, ਜਿਸਕਾ ਮਾਇ^੨ ਸੰਉ ਹੇਤੁ ਹੈ । ਜਿਸ ਕਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸੰਉ ਹੇਤੁ ਹੈ ਤਿਸੁ ਕੰਉ ਜਾਣੀਐ ਜਿ ਏਹੁ ਮੁਕਤਿ ਗਾਮੀ^੩ ਹੈ । ਏਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਧਾਮਿ^੪ ਜਾਇਗਾ, ਏਹੁ ਕਰਤੂਤਿ ਸੇਵਕ ਕੀ ਹੈ, ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ! ਅਰੁ ਏਹੁ ਪਰਕਿਰਤਿ^੫ ਮੁਕਤਿ ਕੀ ਹੈ । ਇਸੁ ਪਰਕਿਰਤਿ ਸੇਵਕੁ ਅਰੁ ਸਾਖਤੁ^੬ ਜਾਣੀਐ” । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ ।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਕਿਛੁ ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ ਬਿਆਪਤਾ ਹੋਇਗਾ ਉਨਾ ਸੇਵਕਾ ਕੰਉ ਜਿ ਕਿਉ ਦੇਹਿ ਧਾਰੇ ਕਾ ਗੁਣੁ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, ਸੁਨਿਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਕੇ !

ਨਾ ਜਮ ਦੂਤੁ ਦੁਖੁ ਤਿਸੁ ਲਾਗੈ ॥ ਜੋ ਜਨੁ ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਲਿਵ ਜਾਗੈ ॥

ਭਗਤਿ ਵਛਲੁ^੭ ਭਗਤਾ ਹਰਿ ਸੰਗਿ ॥ ਨਾਨਕ ਮੁਕਤਿ ਭਏ ਹਰਿ ਰੰਗਿ ॥੮॥੯॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥੁ :—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਾ ਜੀ ! ਜੇ ਕੋਈ ਰਾਮ ਜੀ ਕਾ ਭਗਤੁ ਸੇਵਕੁ ਸੰਤੁ ਹੈ, ਜੀ ਤਿਸੁ ਕੰਉ ਦੁਖੁ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਲਾਗਤਾ । ਨਾ ਉਸ ਕੇ ਨਿਕਟਿ^੮ ਜੰਮੁ ਆਵਤਾ ਹੈ, ਨਾ ਜਮਦੂਤੁ ਲਾਗਤਾ ਹੈ, ਨ ਉਸ ਕੰਉ ਕੋਈ ਪਾਪੁ ਹੀ ਲਾਗਤਾ ਹੈ, ਨ ਉਸ ਕੰਉ ਭੁਖ ਹੀ ਬਿਆਪਤੀ ਹੈ ਜਿਨਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜਾਨਿਆ । ਓਹੁ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਹੈ ਸੁ ਭਗਤ ਵਛਲੁ ਹੈ । ਜੋ ਭਗਤਾ ਆਪਣਿਆਂ ਕਉਂ ਕਿਉ ਦੁਖੁ ਦੇਇ ਜੁ ਕੋਈ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦ ਜੀ^੯ ਕਾ ਨਾਮੁ ਲਿਵ ਧਿਆਨ ਮਹਿ ਰਹੈ ਅਰੁ ਜਾਗੈ । ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦ ਜੀ ਕਾ ਨਾਮੁ ਉਚਾਰੁ ਲੇਗਾ, ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦ ਕਾ ਸਿਮਰਨੁ ਕਰੈਗਾ ਸੋ ਈਹਾ ਭੀ ਖੇਲਾਸੁ^{੧੦} ਅਰੁ ਆਗੈ ਭੀ ਖੇਲਾਸੁ । ਤਿਸੁ ਕੰਉ ਸਹੰਸਾ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਬਿਆਪਤਾ, ਸਤਿ ਕਰਿ ਜਾਣੀਅਹੁ । ਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ! ਜਿਨਿ ਜਿਨਿ ਰਾਮ ਚੰਦ ਜੀ ਕਾ ਨਾਮੁ ਲੀਆ ਹੈ ਜਿ ਅਵਸਿ^{੧੧} ਮੁਕਤੇ ਹੋਹਿਗੇ । ਤਿਸੁ ਕੰਉ ਕਿਸੀ ਬਾਤ ਕਾ ਸਹੰਸਾ ਨਾਹੀ, ਜਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੰਉ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈਗਾ ਸੋ ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ ਈਹਾ ਉਹਾ ਪਾਵੈਗਾ” । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਾਹ ਗੁਰੂ ।

ਤਬ ਓਇ ਬੈਸਨਉ ਉਠਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ ਚਰਨੀ ਲਾਗੈ । ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਹਮਾਰੇ

^੧ਛੁੱਟ ।

^੨ਪੈਰ, ਚਰਨ ।

^੩ਮਾਇਆ, ਧਨ, ਮਾਲ ।

^੪ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਰਾਹ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ ।

^੫ਘਰ (ਸੁਰਗ) ਵਿਚ ।

^੬ਸੁਭਾਉ, ਸਸਲਤ ।

^੭ਸ਼ਾਕਤ, ਮਾਯਾ ਨੂੰ

ਅਪਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ।

^੮ਭਜਤਾਂ ਵਿਚ ਵਸਤਲ ਭਾਵ (ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਲਾ ਸਨੇਹ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ।

^੯ਨੇਤ੍ਰ, ਕੋਲ ।

^{੧੦}ਏਥੇ ਰਾਮ ਚੰਦ ਤੋਂ ਲੇਖਕ ਦਾ ਰਹੱਸਮਈ ਭਾਵ ਰਾਮ (ਪਰਮੇਸੁਰ) ਹੈ, ਅਵਤਾਰ ਵਾਚੀ ਰਾਮ

ਨਹੀਂ । ਇਹ ਠੀਕ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਬਿਆਲ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦ (ਸ਼ਬਦ) ਤੋਂ ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਪਾਸੇ

ਬਾਹਰੀ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੀਰ-ਰਾਂਝੇ ਦੇ ਇਸ਼ਕ ਵਲ ਹੈ ਤੇ ਦੂਜੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਭਾਵ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਤੋਂ ਹੈ । ^{੧੧}ਮੁਕਤ, ਬਰੀ ।

^{੧੨}ਅਵੱਸ, ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ।

ਭਾਗ ਜਿ ਤੇਰਾ ਦਰਸਨੁ ਪਾਇਆ । ਜੀ, ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਦੈਆ ਹਮ ਉਪਰਿ ਕਰਿ, ਹਮਿ ਤੇਰੇ ਸਿਖਿ ਹਰ, ਤੂੰ ਹਮਾਰਾ ਸਚਾ ਗੁਰੁ ਗੁਰਦੇਉ” । ਤਬ ਉਨਹੁ ਗੁਰੁ ਕੰਉ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸਚਾ ਤੂੰ ਗੁਰੁ” । ਤਬ ਉਹਿ ਬੈਸਨਉ ਗੁਰੁ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੇ ਸਿਖ ਭਏ, ਨਾਨਕ ਪੰਥੀ ਭਏ, ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਲਾਗੇ ਜਪਣੇ । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਵਾਹਗੁਰੁ ।

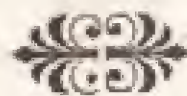
ਸਲੋਕ^੧ ।

ਹਰਿ ਹਰਿ ਸਿਮਰਹਿ ਹਰੇ ਮਨਿ, ਆਲਸੁ ਛਾਡਿ ਜੰਜਾਲੁ ॥

ਜੇਤੀ ਮਾਇਆ ਸੰਚੀਐ, ਤੇਤੀ ਵਧੇ ਪਰਾਲਿ ॥

ਜਿਨੀ ਰਾਮੁ ਨਾਮੁ ਧਨੁ ਸੰਚਿਆ, ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਭਏ ਨਿਹਾਲੁ ॥ ੧ ॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੁ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੁ, ਸਤਿਗੁਰੁ । ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੁ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਰਸਾਦਿ ॥੫੪॥

ਅਸਲ ਭੋਜਨ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੁ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ)

ਤਬ ਗੁਰੁ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਹਾਜੀਪੁਰ ਪਟਣੇ ਤੇ ਆਗੇ ਪੂਰਬ ਕੀ ਧਰਤੀ ਏਕ ਨਗਰ ਮਹਿ ਜਾਇ ਬਸਿਆ । ਤਬ ਉਸੁ ਨਗਰ ਕੇ ਲੋਕ ਸਾਰੇ ਮਿਲਿ ਆਏ ਲਾਗੇ । ਗੁਰੁ ਬਾਬੇ ਕਾ ਦਰਸਨੁ ਰੂਪੁ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਉਸਤਤਿ ਕਰਨੇ ਲਾਗੇ, ਜਿ, “ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਭਲਾ ਭਲਾ ਰੂਪਵੰਤ ਹੈ” । ਜਿਉ ਗੁਰੁ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਾ ਅਨੂਪੁ ਦਰਸਨੁ ਦਿਸਟਿ ਆਵੈ ਤਿਉ ਤਿਉ ਦੇਖਿ ਸਾਲਾਹਹਿ । ਲੋਕਾ ਨਗਰਿ ਮਹਿ ਬਾਤ ਚਲਾਈ ਜਿ “ਭਲੇ ਅਤੀਤ^੧ ਆਏ ਹੈ, ਪਣੁ ਐਸਾ ਅਤੀਤੁ ਪੀਛੈ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਆਇਆ । ਸਰੂਪੁ ਐਸਾ ਸੋਹਣਾ ਹੈ ਜਿ ਦੇਖਿਆ ਹੀ ਬਣਿ ਆਵੇ” । ਤਬ ਬਹੁਤੁ ਲੋਕ ਦੇਖਣੇ ਆਏ, ਬਹੁਤੁ ਇਸਤ੍ਰੀਆ ਦੇਖਣੇ ਆਈਆਂ । ਕਾਈ ਕਹੈ ਜਿ, “ਰੰਡੀਆ^੨ ਬੈਠਾਈ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾ ਐਸਾ ਖਸਮੁ ਅਤੀਤੁ^੩ ਹੁਆ ਹੈ । ਤਿਸ ਕੀ ਮਹਰੀ^੪ ਕਿਆ ਕਰਤੀ ਹੋਇਗੀ ਉਹਾ, ਦੇਖਾ ਦੇਖਿ ਰੋਇਆ ਹੀ ਕਰਹਿ” । ਕੋਈ ਕਹੈ, “ਹਾਇ ਹਾਇ ! ਕਾਈ ਮਹਤਾਰੀ ਗਾਲੀ ਹੈ^੫, ਜਿਸ ਕਾ ਐਸਾ ਪੂਤੁ ਅਤੀਤੁ ਹੁਆ ਹੈ । ਸਿ ਉਹੁ ਮਹਤਾਰੀ ਕਿਉ ਕਰਿ ਜੀਵਤੀ ਹੋਇਗੀ । ਉਇ ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਰੋਇਆ ਹੀ ਕਰਹਿ” । ਕਾਈ ਕਹੈ ਜਿ, “ਹਾਇ ਹਾਇ ! ਕਾਈ ਬਾਈ^੬ ਗਾਲੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾ ਐਸਾ ਭਾਈ ਅਤੀਤੁ ਹੁਆ ਹੈ । ਸਿ ਉਹੁ ਬਹਣ^੭ ਕਿਆ ਕਰਤੀ ਹੋਇਗੀ ?” ਕਾਈ ਕਿਛੁ ਕਹੈ ਕਾਈ ਕਿਛੁ ਕਹੈ । ਸਾਰੇ ਨਗਰ ਮਹਿ ਐਸਾ ਅਚਰਜੁ ਹੋਇ ਰਹਿਆ ਅਰੁ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਬੈਠਿਆ ਰਹਿਆ । ਨਾ ਬੋਲੈ ਨਾ ਬਕੈ । ਭਲੇ ਭਲੇ ਨਗਰ ਕੇ ਠਾਕੁਰ ਲੋਕ ਮਿਲਿ ਆਇ ਬੈਠੇ ਗੁਰੁ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੇ ਪਾਸਿ । ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਬੋਲੈ ਕਿਸੈ ਸਾਥਿ ਨਾਹੀ । ਤਬ ਉਨਹੁ ਪੰਚਾਇਤ ਕਿਆ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਭਾਈ ! ਏਹੁ ਅਤੀਤੁ ਦਰਸਨੁ ਅਤਿ ਭਲਾ ਹੈ, ਪਣੁ ਬੋਲਤਾ ਨਾਹੀ । ਏਸਕੇ ਅੰਤਰਿ^੮ ਕਿਆ ਹੈ ?” ਉਇ ਬੁਲਾਇਆ ਚਾਹਹਿ, ਗੁਰੁ ਬਾਬਾ ਬੋਲੈ ਨਾਹੀ । ਤਬ ਉਨਹੁ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, “ਜੀ, ਕਿਛੁ ਪ੍ਰਸਾਦੁ ਕੀਜੀਐ, ਜੇ ਅਪਨੇ ਹਾਥਿ ਲੇਹੁ” ਤਉ ਤੈਸਾ ਕੀਜੀਐ, ਜਿ ਕੀਆ ਜੇਮਹੁ ਤਉ ਤੈਸਾ ਕੀਜੀਐ” । ਤਬ ਗੁਰੁ

^੧ਇਹ ਸ਼ਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਤ ਹੈ ।

^੨ਫਕੀਰ, ਸਾਧੂ ।

^੩ਵਿਧਵਾ (ਰੰਡੀ) ਕਰਕੇ ।

^੪ਫਕੀਰ, ਸਾਧੂ ।

^੫ਇਸਤ੍ਰੀ, ਵਹੁਟੀ ।

^੬ਕੋਈ ਮਹਿਤਾਰੀ (ਮਾਤਾ) ਗਾਲੀ (ਖੁਆਰ ਕੀਤੀ ਹੈ) ।

^੭ਭੈਣ ।

^੮ਭੇਦ ।

^੯ਜੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਦੀ ਪੱਕੀ ਰੋਟੀ ਖਾਂਦੇ ਹੋ, ਭਾਵ—‘ਸ੍ਰਯ ਪਾਕੀ’ ਹੋ ।

ਬਾਬੇ ਜੀ ਸੈਨੀ¹ ਸਾਥਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹਮਿ ਅਹਾਰੁ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਲੇਤੇ, ਨੇਮੀ² ਹੈ”। ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸੈਨੀ ਸਿਉ ਸਮਥਾਇਆ। ਓਇ ਸਮਝਿ ਗਏ। ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਗੁਸਾਂਈ ਜੀ ! ਅਤੀਤ ਜੀ ! ਕਿਛੁ ਪੈ ਆਹਾਰੁ ਕਰਹੁਗੇ ਜੇ ਤੋ ਪੈ ਲੇ ਆਵਹਿ ?” ਭੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਸੈਨੀ ਕਰੀ ਜਿ, “ਨਾਹੀ”। ਕਹੈ, “ਜੀ, ਕਿਛੁ ਕੰਦ ਮੂਲੁ ਮੇਵਾ ਕੋਈ ਗਰੀ ਫੁਹਾਰੇ ਬਦਾਮ ਦਾਖ ਕਿਸਮਿਸ ਕੋਈ ਮੇਵਾ ਚਾਹੀਐ, ਕਿਛੁ ਮੁਖ ਪਾਵਹੁ ਸੁ ਲੇ ਆਵਹਿ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਹੁਤਿ ਸੈਨੀ ਕਰੀ ਜਿ, “ਨਾਹੀ”। ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਗੁਸਾਂਈ ਜੀ ! ਤੂੰ ਅਭਿਆਗਤ³ ਹਮ ਗਿਹਸਤੀ, ਜਬ ਤੁਮ ਹਮਾਰੇ ਭੋਜਨੁ ਨ ਕਰਹੁਗੇ ਤਬ ਹਮ ਕੰਉ ਸੁਪੁ ਹੋਇਗਾ, ਜੇ ਹਮ ਭੋਜਨੁ ਤੁਮ ਬਿਨਾ ਕਰਹਿ ਹਮ ਭੋਜਨੁ ਕਰਹਿ ਅਰੁ ਤੁਮ ਨ ਕਰਹੁ ਤਉ ਹਮ ਕੰਉ ਵਡਾ ਦੋਖੁ ਲਾਗੇ, ਹਮ ਕੰਉ ਸੁਪੁ ਹੋਇ। ਗੁਸਾਂਈ ਜੀ ! ਉਨਹੁ, ਉਠਿ ਕਹਿ ਹਮਾਰੇ ਗ੍ਰਿਹਿ ਭੋਜਨੁ ਕਰਹੁ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਉਪਦੇਸ ਕੇ ਘਰਿ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ :—

ਸਲੋਕੁ⁴ ॥

ਅਭਿਆਗਤਿ ਏਹਿ ਨ ਆਖੀਅਨਿ, ਜਿ ਪਰ ਘਰਿ ਭੋਜਨੁ ਕਰੇਨਿ ॥

ਉਦਰੈ ਕਾਰਣ ਆਪਣੇ ਬਹਲੇ ਭੋਖ ਕਰੇਨਿ ॥

ਅਭਿਆਗਤ ਸੇਈ ਨਾਨਕਾ ਜਿ ਆਤਮ ਗਉਣੁ ਕਰੇਨਿ ॥

ਭਾਲਿ ਲਹਨਿ ਸਹੁ ਆਪਣਾ ਨਿਜ ਘਰਿ ਰਹਣੁ ਕਰੇਨਿ ॥੨॥

ਅਭੈ ਨਿਰੰਜਨੁ ਪਰਮ ਪਦੁ ਤਾ ਕਾ ਭੂਖਾ ਹੋਇ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਭੋਜਨੁ ਨਾਨਕਾ ਵਿਰਲਾ ਪਾਏ ਕੋਇ ॥੧॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜੀ ਕੇ ਲੋਕਹੁ ! ਓਇ ਅਭਿਆਗਤ ਨਾਹੀ ਜਿ ਕਿਸੀ ਕੇ ਜਾਇ ਸੇਰ ਅਨਾਜ ਕਾ ਅਹਾਰੁ ਕਰਤੇ ਹੈ। ਓਇ-ਅਭਿਆਗਤ ਨਾਹੀ ਉਨ ਕਾ ਨਾਮੁ ਪੇਟਾਰਥੁ ਹੈ, ਪੇਟ ਕੇ ਲੀਏ ਭੋਖ ਅਭਿਆਗਤਾ ਕਾ ਕਰਤੇ ਹੈ, ਪੇਟੁ ਭਰੀਤਾ ਹੈ। ਤਿਨ ਕਾ ਨਾਮੁ ਅਭਿਆਗਤ ਨਾਹੀ। ਅਭਿਆਗਤ ਕਉਣੁ ਹੈ ? ‘ਅਭ’ ਕਹੀਐ ‘ਪਰਮੇਸੁਰ’ ਤਿਸੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ‘ਗਤਿ’ ਕੋਈ ਜਾਣੈ, ਤਿਸ ਕਾ ਨਾਮੁ ਅਭਿਆਗਤੁ⁵। ਤਿਸ ਕੇ ਕਰਮ ਕੈਸੇ ਹੋਹਿ ਜੁ ਅਭਿਆਗਤੁ ਹੋਇ ? ਤਿਸ ਕਾ ਉਦਾਸੀ ਹੀ ਮਨੁ ਰਹੈ, ਆਤਮੈ ਮਾਹਿ ਚਾਲਤੇ ਹੀ ਰਹਹਿ, ਦੂਢ ਕਰਤੇ ਹੀ ਰਹਹਿ। ਕਿਸੁ ਵਸਤੁ ਕੀ ਦੂਢ ਕਰਤੇ ਹੈ ? ਜਿ ਅਭਿੰਨੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ ਤਿਸ ਕਾ ਪਦੁ ਭੂਵੈ। ਉਸ ਹੀ ਕੰਉ ਦੂਢਿ ਲਹੈ ਅਰੁ ਉਸ ਹੀ ਕੀ ਭੂਖ ਹੋਇ, ਅਵਰੁ ਭੂਖ ਮਿਟਿ ਜਾਇ। ਉਹੀ ਭੂਖ ਆਇ ਰਹੈ।

¹ਸੈਨਤ, ਇਸਾਰਾ।

²ਨੇਮ (ਨਿਯਮ) ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ।

³ਪਯ, ਦੁੱਧ।

⁴ਤਦ ਵੀ।

⁵ਫਕੀਰ, ਸਾਧੂ।

‘ਇਹ ਸਲੋਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਰਾਮਕਲੀ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ‘ਮਹਲਾ ੩’ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਦੀ ਗਲਤੀ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਦੱਸਣਾ। ਅਖੀਰਲਾ ਸਲੋਕ ਓਥੇ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਇਸ ਲੇਖਕ ਨੇ ਛੱਡ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਹਨ:—

‘ਅਭਿਆਗਤ ਏਹਿ ਨ ਆਖੀਅਨਿ, ਜਿਨ ਕੇ ਚਿਤ ਮਹਿ ਟੁਫਰਮੁ ॥

ਤਿਸ ਦੇ ਦਿਤੇ ਨਾਨਕਾ, ਤੇਹੋ ਜੇਹਾ ਧਰਮੁ’ ॥

‘ਇਹ ਅਰਥ-ਠੀਕ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ‘ਅਭਿ’ (ਆਦਿ ਮਾਤਾ) ਦਾ ਕੋਈ ਅਰਥ ਹੈ ‘ਅੰਦਰ’ ਤੇ ‘ਆਗਤ’ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ‘ਆਉਣਾ’। ਜੇ ਵਯਕਤੀ ਕਿਸੇ ਪਰਾਏ ਘਰ ਜਾਂ ਥਾਂਵੇਂ ਅਥਵਾ ਦੂਸਰੇ ਦੇਸ ਜਾਂ ਕੋ ਪ੍ਰਾਹੁਣਚਾਰੀ ਰਹੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੈ ਅਭਿਆਗਤ (ਅਭਿਆਗਤ)।

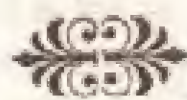
ਜੇ ਉਸ ਪਦ ਕਾ ਭੂਖਾ ਹੋਇ ਤਿਸ ਕਾ ਭੋਜਨੁ ਕੋਈ ਕਿਆ ਜਾਨੈ ਜਿ ਕਿਆ ਹੈ ? ਉਸ ਕੇ ਭੋਜਨ ਕੰਉ ਕੋਈ ਬਿਰਲਾ ਜਾਨਤਾ ਹੈ; ਜੁ ਏਸੁ ਭੋਜਨ ਕਾ ਵਾਪਾਰੀ ਹੈ। ਏਹੁ ਜਾਣੈ ਸਿ ਕਉਣੁ ਜਾਣੈ ? ਉਸ ਭੋਜਨ ਕੰਉ ਸੋਈ ਜਾਣੈ ਜੁ ਉਸ ਹੀ ਜੈਸਾ ਹੋਇ। ਰੇ ਪੁਰਖਾ ! ਹਮ ਤੁਮਾਰੇ ਭੋਜਨ ਕੇ ਅਹਾਰੀ ਨਾਹੀ, ਹਮ ਉਸੁ ਭੋਜਨ¹ ਕੇ ਅਹਾਰੀ ਹੈ ਜਿਸੁ ਪਹਿ ਓਹੁ ਭੋਜਨੁ ਹੋਇ ਤਿਸ ਤੇ ਹਮ ਲੇਹ। ਹਮ ਕੰਉ ਉਸ ਹੀ ਭੋਜਨ ਕੀ ਭੂਖ ਹੈ ਰੇ ਭਾਈ ! ਅਵਰ ਭੋਜਨ ਕੀ ਭੂਖ ਨਾਹੀ”। ਤਬ ਓਇ ਸਾਰੇ ਠਾਕੁਰ ਲੋਕ ਜਿ ਬੇ ਨਗਰ ਕੇ, ਓਇ ਚਰਨੀ ਲਾਗੇ, ਕਹੇ, “ਜੀ, ਅਵਰ ਹਮ ਕਿਛੁ ਨ ਜਾਨਹਿ, ਪਣੁ ਹਮ ਇਸੀ ਬਾਤ ਸੰਉ ਸਮਝੇ ਹਹਿ ਜਿ ਖਾਣੇ ਪੀਣੇ ਤੇ ਬਾਹਰਾ² ਹੈ, ਸਿ ਐਨਿ ਠਾਕੁਰ ਕਾ ਰੂਪੁ ਹੈ। ਜੀ, ਤੂੰ ਐਨਿ ਗੋਵਿੰਦ ਜੀ ਕਾ ਰੂਪੁ ਹੈ ਜੀ। ਤੂੰ ਗੋਵਿੰਦ ਜੀ ਹੈ ਜੀ, ਪਣੁ ਹਮ ਨੋ ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਨਿਸਤਾਰਿ, ਹਮ ਤੇਰੇ ਚਰਨ ਪਕੜੇ ਹੈਨਿ। ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਚਰਨਾ ਕੀ ਲਾਜਾ ਰਾਖੁ ਜੀ ! ਜਾਂ ਤੂੰ ਈਹਾ ਆਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਆਪਿ ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਹਮ ਕੰਉ ਉਧਾਰਿ ਜੀ” ! ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ, “ਜਾਹੁ ਪੁਰਖਾ ! ਤੁਮਾਰਾ ਭੀ ਪਦਮੇਸੁਰ ਉਪਾਰੁ ਕਰੇਗਾ”। ਤਬ ਓਇ ਸਭ ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੇ ਸਿਖ ਛਏ, ਉਨ ਕਉ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਨਾਮੁ ਭਗਤਿ ਦਿੜਾਇਆ। ਓਇ ਸਭਿ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਲਾਗੇ ਸਿਮਰਣੇ। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ।

ਸਲੋਕੁ ।

ਹਰਿ ਜਸੁ ਭੋਜਨੁ ਖਾਇ ਆਇਆ ਹਰਿ ਜਨ ਰਹੇ ਅਘਾਇ ॥

ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਪਾਈਐ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ। ਰਾਮੁ ਸਤਿ ਗੁਰੂ ਸਤਿ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੫੫ ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਪੂਰਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਦੱਖਣ ਵਲ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਇਕ ਰਾਜੇ ਨਾਲ)

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਉਸ ਨਗਰ ਤੇ ਪੂਰਬ ਕੀ ਧਰਤੀ ਦਖਣ ਦਿਸਾ ਕੰਉ ਚਲੇ। ਤਬ ਇਕੁ ਰਾਜਾ ਉਸੁ ਉਦਿਆਨ ਕੇ ਬਿਬੇ³ ਮਿਲਿ ਗੋਆ। ਤਬ ਉਨਿ ਕਹਿਆ, “ਅਹਿ. ਜਿ ਕੋਈ ਫਕੀਰੁ ਅਤੀਤ ਰੂਪੀ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਪਰੁ ਆਵਹੁ ਇਸ ਕੰਉ ਹਮਿ ਪੂਛਹਿ ਜੇ ਏਹੁ ਕੈਸਾ ਫਕੀਰੁ ਹੈ ਕੋਈ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਬੈਠਾ ਬਾ, ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੰਉ ਉਨਹੁ ਆਇ ਨਮਸਕਾਰੁ ਕੀਆ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਆਵਹੁ ਜੀ, ਆਵਹੁ ਜੀ ਰਾਜਾ ! ਆਈਐ ਜੀ”। ਤਬ ਫੇਰਿ ਉਨਹੁ ਨਮਸਕਾਰੁ ਕੀਆ, ਕਰਿ ਕਰਿ ਬੈਠਿ ਗਏ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ “ਹਾਂ, ਰਾਜਾ ! ਜੇ ਕਿਛੁ ਤੁਮਰੇ ਜੀ ਹੈ ਬਾਤ ਪੂਛਨੇ ਕੀ ਸਿ ਤੁਮਿ ਪੂਛਿ ਲੇਹੁ”। ਤਬ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹਾਂ ਬਾਬਾ ਸਲਾਮਤਿ ! ਪੂਛਨਾ⁴ ਕਰਨੀ ਹੈ ਜੇ ਤੁਮਿ ਦੇਆਲੁ ਹੋਇ ਕਰਿ ਸੁਨਹੁ ਤਬ ਹਮ ਕਹਹਿ”। ਕਹੈ, “ਰਾਜਾ !

¹ਭਾਵ-ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਰੂਪੀ ਭੋਜਨ।

²ਅਰਥਾਤ-ਨਿਰਾਹਾਰੀ।

³ਇਹ ਸਲੋਕ

ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਤ ਹੈ।

⁴ਜੰਗਲ ਦੇ ਵਿਚ।

⁵ਪੁੱਛਣਾ (ਸਪੁੱਕੜੀ ਬੋਲੀ)।

ਦੁਸੀਂ ਹੈ ਜਿ ਕਿਛੁ ਪੁਛਨਾ ਹੈ ਸਿ ਪੁਛੀਐ” । ਤਬ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਏਹੁ ਜਿ ਕਾਲੁ ਮਾਨੁਖਹੁ ਕੰਉ ਗ੍ਰਾਸਤਾ ਹੈ ਜਿ ਕਿਵਹੀ ਇਸ ਕੰਉ^੧ ਕਾਲੁ ਨ ਗ੍ਰਾਸੈ ਡੀ ? ਸੁ ਸੰਜਮੁ ਕਵਣੁ ਹੈ ਜਿਤੁ ਏਸ ਕੰਉ ਕਾਲੁ ਨ ਗ੍ਰਾਸੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਗਵੜੀ^੨ ਰਾਗ ਮਹਿ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਤਰੀਕਤਿ^੩ ਕੈ ਘਰਿ ਮਹਿ ਜਿ:-

ਪ੍ਰਥਮੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਕਾਲੈ ਘਰਿ ਆਇਆ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਕਮਲੁ ਪਇਆਲਿ ਨ ਪਾਇਆ ॥

ਆਗਿਆ ਨਹੀ ਲੀਨੀ, ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਇਆ ॥ ੧ ॥

ਜੋ ਉਪਜੈ ਸੋ ਕਾਲਿ ਸੰਘਾਰਿਆ ॥ ਹਮ ਹਰਿ ਰਾਖੇ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਬੀਚਾਰਿਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜੇ, “ਸੁਨਿ ਹੋ ਰਾਜਾ ! ਜਿ ਕੋਈ ਹੁਆ ਹੈ ਤਿਤਨਾ^੪ ਸਭ ਕਾਲ ਕੈ ਵਸਿ ਹੈ । ਪ੍ਰਥਮੇ ਜਿਨਿ ਏਹੁ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਰਚੀ ਹੈ ਓਹੁ ਭੀ ਕਾਲ ਕੈ ਵਸਿ ਆਇਆ ਹੈ । ਜਿਨਿ ਬ੍ਰਹਮੇ ਕਮਲ ਕਾ ਅੰਤੁ ਲਹਣ ਕੰਉ ਕੀਆ ਬਾ, ਅਨੁ ਸਾਰਾ ਪਇਆਲੁ^੫ ਛੂਢਿ ਰਹਿਆ ਬਾ, ਤਿਨਿ ਭੀ ਅੰਤੁ ਪਾਇਆ ਨਾਹੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ, ਕਿਉ ਨਾ ਪਾਇਆ ਅੰਤੁ ਬ੍ਰਹਮੇ ਕਮਲ ਕਾ ? ਜਿ ਅਪਣੀ ਸਿਆਣਪ ਕਰਿ ਕਰਿ ਲਾਗਾ ਢੂਢਣੇ, ਪਰੁ ਗੁਰੂ ਕੰਉ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਨ ਛੂਢਿਆ, ਜਿ ਪਾਵਤਾ । ਜੇ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਕੰਉ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਅਰੁ ਪੂਛਿ ਕਰਿ ਢੂਢਤਾ ਤਬ ਪਾਵਤਾ । ਬਿਨਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਆਗਿਆ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਭੁਲਿ ਗੋਆ^੬ । ਜਿਸੁ ਕੰਉ ਇਤਨੀ ਪਹੁਚਿ ਬੀ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਕੀ ਰਚਨਾ ਕੀ, ਸੋ ਡੀ ਕਾਲ ਕੈ ਵਸਿ ਆਇਆ । ਅਰੁ ਜਿਤਨਾ ਕਿਛੁ ਉਪਜਿਆ ਹੈ ਸੋ ਸਭ ਕਾਲ ਕੈ ਵਸਿ ਹੈ” । ਬੋਲਹੁ ਰਾਮ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ” ।

ਤਬ ਉਨਿ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ, ਕਹੈ “ਜੀ ਤੁਮਿ ਭੀ ਕਾਲ ਕੈ ਵਸਿ ਹਉ ? ਜਿਨਹੁ ਸਰਬ ਸੁਖ ਤਜਿ ਕਰਿ ਏਕੁ ਓਹੀ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਪਕਰਾ ਹੈ, ਤੁਮਿ ਭੀ ਕਾਲ ਹੀ ਕੈ ਵਸਿ ਹਉ ?” ਕਹੈ, “ਨਾ ਰਾਜਾ ! ਹਮਿ ਤਉ ਉਬਰੇ ਹੈ ਕਾਲ ਬੀ” । ਤਬ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂ, ਕਿਉ ਕਰਿ ਉਬਰੇ ਜੀ ?” “ਹੈ ਗੁਰੂ ਕੈ ਸਬਦ ਬੀਚਾਰਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਉਬਰੇ । ਜਿਉ ਜਿਉ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਬਦੁ ਕਹਤਾ ਹੈ ਜੇ ਤਿਉ ਹੀ ਕਰਿ ਕਰਿ ਤਿਤੁ ਬੀਚਾਰਿ ਨ ਚਲੈ, ਤਬ ਏਹੁ ਕਾਲ ਬਸਿ ਨਾ ਆਵੈ । ਹਮਿ ਜਿ ਉਬਰੇ ਸਿ ਗੁਰੂ ਕੈ ਬੀਚਾਰਿ ਉਬਰੇ” । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ ।

ਤਬ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਗੁਰੂ ਕੀ ਸੇਵਾ ਐਸੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤੇ ਕਾਲ ਨਾਹੀ ਬਿਆਪਤਾ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹਾਂ ਰਾਜਾ !

ਮਾਇਆ ਮੋਹੇ ਦੇਵੀ ਸਭਿ ਦੇਵਾ ॥ ਕਾਲੁ ਨ ਛੋਡੀ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ॥

ਓਹੁ ਅਭਿਨਾਸੀ ਅਲਖ ਅਭੇਵਾ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਰਾਜਾ ! ਜਿ ਕੋਈ ਦੇਵਤਾ ਹੈ, ਜਿ ਕਾਈ ਦੇਵੀ ਹੈ ਸਿ ਸਭ ਉਸੁ ਮਾਇਆ ਕੇ ਮੋਹ ਕੇ ਬਾਂਧੇ ਹੈ । ਉਸੁ ਮਾਇਆ ਕੈ ਮੋਹਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕਾਲੁ ਗ੍ਰਾਸਤਾ^੭ ਹੈ । ਬਿਨਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਸੇਵਾ ਤੇ ਕਾਲੁ ਨਹੀ ਛਡਤਾ । ਅਰੁ ਜੇ ਕੋਈ ਕਹੈ ਜਿ ‘ਕਿਆ ਗੁਰੂ ਹੈ ? ਗੁਰੂ ਭੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਕੀਆ ਹੈ ? ਏਕੋ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਸਿਮਰੀਐ, ਜਿਸੁ ਕੇ ਕੀਏ ਗੁਰ ਹੈ, ਸੋਈ ਸਿਮਰੀਐ !’ ਜੇ ਕੋਈ ਇਉ ਕਹੈ ਤਾਂ ਇਹੁ ਨਾਹੀ ਜਿਸੁ^੮ ਸੈਸਾਰੁ ਕਹਤਾ ਹੈ, ਨਾ, ਓਹੁ ਅਭਿਨਾਸੀ ਹੈ ਉਸ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਜਾਣਤਾ, ਸੇਵਾ ਗੁਰੂ ਕੀ ਕੀਨੀ ਮੁਕਤਿ ਹੈ । ਜੇ ਕੋਈ ਕਾਲ ਤੇ ਰਹੈ ਸਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਰਹੈ” । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ ।

^੧ਇਸ (ਮਨੁੱਖ) ਨੂੰ ।

^੪ਉਤਨਾ ।

^੫ਪਾਤਾਲ ।

^੨ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੧ ਅਸਟਪਦੀ ੧੪ਵੀਂ ਸ਼ੁਰੂ ।

^੬ਗਇਆ ।

^੭ਗ੍ਰਾਸਦਾ, ਪਕੜਦਾ ।

^੩ਭਗਤੀ-ਭਾਵ ।

^੮ਜੈਸਾ, ਜਿਵੇਂ ।

ਤਬ ਉਨਿ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਏਹੁ ਜਿ ਸੈਸਾਰੀ ਲੋਕ ਹੈਂ ਖਾਨ, ਸੁਲਤਾਨ, ਰਾਜੇ ਚਉਧਰੀ, ਸਾਹ, ਮਹਰ, ਮੁਕਦਮ, ਸਿਕਦਾਰ ਰਯਤਿ ਜਿ ਕੋਈ ਹੈ ਤਿਸੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਵਿਸਰਿ ਗੋਆ, ਮਾਇਆ ਧਨ ਕੰਉ ਸੰਚਤੇ ਹਹਿ, ਕਾਲ ਕੰਉ ਜਾਨਤੇ ਹੀ ਨਾਹੀ; ਤਿਆਸੁ^੧ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਕਰਤੇ ਨਾਹੀ। ਦਿਖਾ ਜੀ, ਇਨ ਕੀ ਕਵਣ ਗਤਿ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ:-

ਸੁਲਤਾਨ ਖਾਨ ਬਾਦਸਾਹ ਨਹੀ ਰਹਨਾ ॥ ਨਾਮਹੁ ਭੁਲੈ ਜਮ ਕਾ ਦੁਖੁ ਸਹਨਾ ॥
ਮੈ ਧਰ ਨਾਮੁ ਜਿਉ ਰਾਖਹੁ ਰਹਨਾ ॥ ੩ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿ ਹੋ ਰਾਜਾ ! ਜਿ ਸੁਲਤਾਨ ਖਾਨ ਮੀਰ ਮਲੂਕ^੨ ਉਮਰਾਵ^੩ ਸਾਹ ਕਹਾਵਤੇ ਹੈ ਤਿਨ ਕੰਉ ਭੀ ਕਾਲੁ ਨਾਹੀ ਛੋਡਤਾ। ਇਨ ਕੰਉ ਨਾਮੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਭੁਲਿ ਗੋਆ ਹੈ। ਏ ਜਮ ਕੈ ਵਸਿ ਹੋਹਿਗੇ, ਬਹੁਤੁ ਦੁਖੁ ਪਾਵਹਿਗੇ। ਅਰੁ ਜਿਨ ਕੰਉ ਨਾਮ ਕੀ ਟੇਕ ਹੈ ਤੇ ਸੁਖੁ ਪਾਵਹਿਗੇ। ਜੀਅ ਸਭਿ ਉਸ ਹੀ ਕੇ ਹੈ। ਜਿਉ ਰਾਖੈ ਤਿਉ ਹੀ ਰਹੀਐ। ਪਣੁ ਜੀ ਨਾਮ ਕਾ ਇਹੁ ਪਰਕਾਰੁ, ਇਹੁ ਗੁਣੁ ਹੈ”। ਬੋਲਹੁ ਛਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਰਾਜਾ !

ਚਉਧਰੀ ਰਾਜੇ ਨਹੀ ਕਿਸੈ ਮੁਕਾਮੁ ॥ ਸਾਹ ਮਰਹਿ ਸੰਚਹਿ ਮਾਇਆ ਦਾਮ ॥
ਮੈ ਧਨੁ ਦੀਜੈ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਮੁ ॥ ੪ ॥

ਤਿਸਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿ ਹੋ ਰਾਜਾ ਜੀ ! ਜਿ ਕੋਈ ਚਉਧਰੀ ਹੈ, ਪਟੈਲ^੪ ਹੈ, ਰਯਤਿ ਹੈ, ਰਾਜਾ ਹੈ, ਸਿ ਈਹਾਂ ਰਹਨਾ ਕਿਸੇ ਨਾਹੀ। ਜਿ ਕੋਈ ਹੈ ਸਿ ਜਾਇਗਾ। ਅਰੁ ਜਿਨਹੁ ਸਾਹ ਨਾਮੁ ਧਰਾਇਆ ਹੈ, ਦੰਮ ਸੰਚੇ ਹੈ ਲਖ ਦੰਮ ਪਦਮ ਧੁਜਾਂ^੫, ਲਖਮੀ ਕਈ ਕੋਟ, ਛੋਡਿ ਜਾਂਹਿਗੇ ਈਹਾਂ ਰਹਨਾ ਕਿਸੀ ਨਾਹੀ। ਪਣੁ ਜਿਨ ਕੰਉ ਅੰਬ੍ਰਿਤੁ ਨਾਮੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੁਆ ਤੇਈ ਅਕਾਲ^੬ ਹੁਏ”। ਬੋਲਹੁ ਛਾਈ ਜੀ ਵਾਹ ਗੁਰੂ ਪੰਨੁ ਗੁਰੂ। “ਅਵਰੁ ਕਵਣਿ ਕਵਣਿ ?

ਰਯਤਿ ਮਹਰ ਮੁਕਦਮ ਸਿਕਦਾਰੈ ॥ ਨਿਹਚਲੁ ਕੋਇ ਨ ਦਿਸੈ ਸੰਸਾਰੈ ॥
ਅਫਰਿਉ ਕਾਲੁ ਕੂੜੁ ਸਿਰਿ ਮਾਰੈ ॥ ੫ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿ ਹੋ ਰਾਜਾ ! ਮੁਕਦਮ^੭ ਹੈਂ ਰਯਤਿ ਚਉਧਰੀ ਸਿਕਦਾਰ^੮ ਜਿਤਨੇ ਹੈ ਚੰਗ ਤੁਰੰਗ^੯ ਨਿਹਚਲੁ^{੧੦} ਕੋਈ ਨਾਹੀ। ਪਰ ਜੇ ਏਹੁ ਸਚਾ ਹੋਇ ਤਉ ਕਾਲੁ ਏਸੁ ਕੰਉ ਮਾਰੈ ਨਾਹੀ। ਕਾਲੁ ਏਸਕਾ ਕੂੜੁ ਹੈ, ਕੂੜੁ ਕੰਉ ਕਾਲੁ ਮਾਰਤਾ ਹੈ। ਸਚਿ ਕੰਉ ਕਾਲੁ ਮਾਰਤਾ ਨਾਹੀ। ਅਰੁ ਜਿ ਬੂਠਾ ਹੋਇ ਤਉ ਏਸ ਕੰਉ ਕਾਲੁ ਸਿਰਿ ਮਾਰੈਗਾ। ਏਸ ਕਾ ਕਾਲੁ ਏਹੀ ਏਸ ਕੰਉ ਬੂਠ ਹੈ”। ਬੋਲਹੁ ਛਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਾਹਗੁਰੂ।

ਤਬ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ, ਕਹੈ: “ਜੀ, ਕੋਈ ਨਿਹਚਲੁ ਫੀ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ:-

^੧ਤ੍ਰਾਸ, ਭਰ। ^੨ਮਲਿਕ (ਬਾਦਸ਼ਾਹ) ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ। ^੩ਅਮੀਰ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ।
^੪ਪਿੰਡ ਦਾ ਮੋਢੀ, ਲੰਬਰਦਾਰ ਜਾਂ ਸਰਦਾਰ। ^੫ਪਦਮ=ਇਕ ਸੌ ਨੀਲ, ਅਰਥਾਤ-ਅਣਗਿਣਤ ਧਨ ਵੀਆ ਧੁਜਾਂ (ਝੰਡੇ)। ^੬ਕਾਲ ਤੋਂ ਚਹਿਤ। ^੭ਚੌਧਰੀ, ਲੰਬਰਦਾਰ। ^੮ਸਿੱਕਾ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ (ਸਿਕਦਾਰ), ਰਈਸ। ^੯ਚੰਗੀਲੇ ਘੋੜੇ। ^{੧੦}ਅਚਲ, ਅਟਲ।

ਨਿਹਚਲੁ ਏਕੁ ਸਚਾ ਸਚੁ ਸੋਈ ॥ ਜਿਨਿ ਕਰਿ ਸਾਜੀ ਤਿਨਹਿ ਸਭੁ ਗੋਈ ॥

ਓਹੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਪੈ ਤਾਂ ਪਤਿ ਹੋਈ ॥ ੬ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿ ਹੋ ਰਾਜਾ ! ਨਿਹਚਲੁ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਇਕੋ ਹੀ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ ਅਵਰੁ ਕੋਈ ਨਾਹੀ । ਨਿਹਚਲੁ ਆਪੇ ਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾ ਕੀਆ ਸੈਸਾਰੁ ਹੈ । ਜਬ ਉਹ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਇ ਤਬ ਏਸ ਕੀ ਪਤਿ^੧ ਰਹੈ; ਨਾਤਰਿ^੨ ਜਿਤਨੇ ਭੇਖ ਹੋ^੩ ? ਕਵਨਿ ਕਵਨਿ ਭੇਖ ਹੈ ?

ਕਾਸੀ ਸੇਖ ਭੇਖ ਫਕੀਰਾ ॥ ਵਡੇ ਕਹਾਵਹਿ ਹਉਮੈ ਤਨਿ ਪੀਰਾ ॥

ਕਾਲੁ ਨ ਛੋਡੈ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਧੀਰਾ ॥ ੭ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿ ਹੋ ਰਾਜਾ ! ਜਿਤਨੇ ਕਾਜੀਅਹੁ ਕੇ ਭੇਖ ਹੈ, ਜਿਤਨੇ ਸੇਖਹੁ ਕੇ ਭੇਖ ਹੈ, ਜਿਤਨੇ ਫਕੀਰਹੁ ਕੇ ਭੇਖ ਹੈ, ਅਰੁ ਆਪਸ ਕੰਉ ਭਲੇ ਕਹਾਵਤੇ ਹੈ ਜਿ ਹਮਿ ਭਲੇ ਹੋ^੪, ਹੋਰੁ ਸਹਾਨੁ ਬੇਫੁਟਮਾਨੁ ਕਹਾਵਦਾ ਹੈ, ਅਸੀ ਸਚੇ ਦਾ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਹ, ਏਸੁ ਬਾਤ ਦਾ ਗੁਮਾਨੁ ਕਰਦੇ ਹਨਿ, ਹੋਰਸ ਨ ਨਾਹੀ ਜਾਣਦੇ. ਆਪ ਹੀ ਨੋ ਜਾਣਤੇ ਹਹਿ, ਇਸੁ ਗਰਬਿ^੫ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸਜਾਇ ਪਾਵਹਿਗੇ । ਬਿਨਾ ਗੁਰੂ ਕੀ ਮਤਿ ਤੇ ਏਸ ਕੰਉ ਕਾਲੁ ਨਾਹੀ ਛੋਡਤਾ । ਸਭਿ ਕਾਲ ਕੇ ਵਸਿ ਹੈ” । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

ਤਬ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹੋ ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਏਹੁ ਜਿ ਕਾਲੁ ਹੈ ਸਿ ਕਾਲ ਕਾ ਵਾਸਾ ਕਹਾਂ ਹੈ ? ਅਰੁ ਆਵਤਾ ਕਿਉ^੬ ਕਰਿ ਹੈ ? ਅਰੁ ਗੁਸਤਾ ਕਿਉ ਕਰਿ ਹੈ ? ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਏਹੁ ਬਾਤ ਦੋਆ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸਮਝਾਈਐ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿ ਹੋ ਰਾਜਾ !

ਕਾਲੁ ਜਾਲੁ ਜਿਹਵਾ ਅਰੁ ਨੈਣੀ ॥ ਕਾਨੀ ਕਾਲੁ ਸੁਣੈ ਬਿਖੁ ਬੈਣੀ ॥

ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਮੂਠੇ ਦਿਨੁ ਰੈਣੀ ॥ ੮ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿ ਹੋ ਰਾਜਾ ! ਕਾਲ ਕਾ ਵਾਸਾ ਅਵਰੁ ਠਵਰ ਕਹਾ ਹੀ ਨਾਹੀ, ਇਸੁ ਮਨੁਖ ਕੈ ਸਾਥਿ ਬਸਤਾ ਹੈ” । ਕਹੈ, “ਜੀ, ਦੇਹੀ ਕੀ ਠਵਰ ਕਵਨੁ ਰਹਤਾ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹੋ ਰਾਜਾ ! ਇਸੁ ਕੀ ਜਿਹਵਾ ਮਹਿ ਕਾਲੁ ਰਹਤਾ ਹੈ ?” ਤਬ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਸਲਾਮਤਿ ! ਜਿਹਬਾ ਕੈ ਬਿਖੈ ਕਿਤੁ ਰੂਪਿ^੭ ਰਹਤਾ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਕੁਸਬਦ ਕੈ ਰੂਪ ਜਿਹਬਾ ਕੈ ਬਿਖੈ ਰਹਤਾ ਹੈ । ਜੇ ਸਬਦੁ ਬੋਲੇ ਤਉ ਕਾਲ ਕਾ ਵਾਸਾ ਨ ਹੋਇ । ਅਰੁ ਨੈਨਹੁ ਕੈ ਬਿਖੈ ਰਹਤਾ ਹੈ ਕਾਲੁ” । ਤਬ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਜਿ “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਨੈਨਹੁ ਕੈ ਬਿਖੈ ਜਿ ਰਹਤਾ ਹੈ ਸਿ ਕਿਉ ਕਰਿ ਰਹਤਾ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਕੁਪ^੮ ਦਿਸਟਿ ਕਰਿ ਕਰਿ, ਕੁਪ ਕੀ ਦਿਸਟਿ ਦੇਖਤਾ ਹੈ ਸਿ ਏਹੁ ਕਾਲ ਕਾ ਰੂਪੁ ਹੈ । ਜੇ ਦੋਆ ਕੀ ਦਿਸਟਿ ਭਰਿ ਦੇਖੈ, ਸੁਭ ਦਿਸਟਿ, ਤਬ ਏਸ ਕੰਉ ਕਾਲੁ ਨ ਗੁਸੈ । ਅਰੁ ਕੰਨੀ ਕਾਲੁ ਏਸ ਕੀ ਬਸਤਾ ਹੈ ਜਿ ਬਿਖੁ ਕੇ ਬਚਨ ਸੁਣਹੁ ਸੁਣਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸੁਣਤਾ ਹੈ । ਐਸੇ ਬਚਨ ਏਹੁ ਤਉ ਬੁਝੈ ਜਬ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਾ ਸਬਦ ਏਸ ਕੈ ਮਨਿ ਵਸੈ, ਬਿਨਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੇ ਸਬਦ ਤੀ ਏਹੁ ਦਿਨ ਰੈਣਿ ਮੁਸਤਾ^੯ ਹੈ । ਇਸ ਹੀ ਮੋਹ ਤੇ ਇਸ ਕੰਉ ਕਾਲੁ ਗੁਸਤਾ ਹੈ” । ਤਬ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਜਿਤੁ ਕਾਲੁ ਨ ਗੁਸੈ ਸੁ ਸੰਸਮੁ ਕਵਣੁ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹੋ ਰਾਜਾ !

^੧ਆਣ-ਇੱਜ਼ਤ ।

^੨ਨਹੀਂ ਤਾਂ ।

^੩ਹੰਕਾਰ, ਗੁਮਾਨ ।

^੪ਕਿਸ ਰੂਪਿ (ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ) ।

^੫ਕੋਪ, ਕ੍ਰੋਧ, ਕ੍ਰੋਧ ।

^੬ਦਿਨ ਰਾਤ ਲੁਟੀਂਦਾ ।

ਹਿਰਦੈ ਸਾਚੁ ਵਸੈ ਹਰਿ ਨਾਇ ॥ ਕਾਲੁ ਨ ਜੋਹਿ ਸਕੈ ਗੁਣ ਗਾਇ ॥
ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਬਦਿ ਸਮਾਇ ॥੯॥੧੪॥

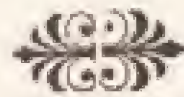
ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਰਾਜਾ ! ਹਿਰਦੈ ਕੈ ਬਿਖੈ ਸਚੁ ਬਸੈ, ਏਹੁ ਮਨ ਕੈ ਦਿਤਤਾ ਕਰੈ, ਹਿਰਦੈ ਹਰਿ ਸਿਮਰੈ, ਮੁਖ ਤੇ ਅਰੁ ਮੁਖ ਮਹਿ ਜਿਹਵਾ ਤੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੈ ਗੁਣ ਗਾਵੈ। ਅਰੁ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸਬਦ ਕੀ ਚਾਲ ਚਲੈ, ਸਬਦੁ ਹੀ ਹੋਇ ਜਾਇ, ਤਬ ਏਸ ਕਉ ਕਾਲੁ ਨ ਗ੍ਰਾਸ ਸੰਕੈ, ਦੁਖੁ ਨ ਬਿਆਪਿ ਸੰਕੈ। ਜੇ ਐਸੀ ਦਿਤਤਾ ਕਰੈ, ਐਸਾ ਸੁਵਟੀ ਸੁਣੈ, ਐਸਾ ਮੁਖ ਤੇ ਬੋਲੇ ਤਉ ਅਕਾਲੁ ਹੋਇ”।
ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਵਾਹਗੁਰੂ।

ਸਲੋਕੁ।

ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੁਖ ਕਟੀਐ, ਪਾਈਐ ਸਾਧੁ ਸੰਗੁ ॥
ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਇ, ਲਾਗੇ ਹਰ ਸੰਉ ਰੰਗੁ ॥੧॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ। ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ, ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ,
ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥੫੬॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੱਖਣ ਦੀ ਧਰਤੀ ਵਿਚ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਨਗਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ)

ਤਬ ਦੱਖਣ ਕੀ ਧਰਤੀ ਮਹਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਚਲਿਆ ਜਾਤਾ ਥਾ, ਤਬ ਜਾਤੇ ਜਾਤੇ ਏਕੁ ਨਗਰੁ ਆਇ ਗੈਆ। ਤਬ ਤਹਾਂ ਤਿਸਿ ਨਗਰ ਮਹਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਸਹਜੇ ਹੀ ਰਾਤਿ ਕਉ ਰਹਿ ਗਏ। ਤਬ ਐਸੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਆਗਿਆ ਭਈ ਜੁ ਉਸੁ ਨਗਰ ਕੇ ਲੋਕਾ ਜੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਾ ਅਨੂਪੁ ਦਰਸਨੁ ਦਿਸਟਿ^੧ ਪੜਿਆ ਸੁ ਓਇ ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੇ ਦਰਸਨ ਸੰਉ ਉਨ ਕਾ ਮਨੁ ਅਨੰਦਮਾਨੁ ਹੋਇ ਗੈਆ। ਸੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕਉ ਛੋਡਿ ਨ ਸੰਕਹਿ। ਜੁ ਕੋਈ ਏਕ ਬਾਰ ਦਰਸਨੁ ਦੇਖੈ ਤਿਸੁ ਕਉ ਪਿਛਲੋ ਗ੍ਰਿਹ ਕੀ ਕਿਰਤਿ ਸਭ ਭੂਲਿ ਜਾਇ। ਜੁ ਕੋਈ ਆਵੈ ਸੁ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੇ ਦਰਸਨ ਦੇਖਿ, ਨਮਸਕਾਰੁ ਕਰਿ ਬੈਠਿ ਜਾਇ। ਤਬ ਇਸੀ ਭਾਂਤਿ ਆਵਤੇ ਆਵਤੇ ਨਗਰ ਕੇ ਜਿ ਲੋਕ ਬੇ ਸੁ ਸਭਿ ਖਤੀ, ਬ੍ਰਾਹਮਨ, ਵੈਸ, ਸੂਦ, ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ, ਉਦਾਸੀ, ਤੀਰਥ ਵਾਸੀ, ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕੁ ਜਿ ਕੋਈ ਥਾ ਸੁ ਸਭ ਆਇ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਇਆ। ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਖਾਣੇ ਪੀਣੇ ਤੇ ਰਹਤੁ ਜੋ ਕੋਈ ਕਿਛੁ ਆਗੇ ਆਇ ਰਾਖੈ ਸੁ ਬਾਂਟਿ ਮਿਲੇ^੨। ਸੁ ਏਹੁ ਆਗਿਆ ਹੈ। ਇਵੇ ਹੀ ਕਰਤੇ ਪੁਰਖ ਰਚੀ ਹੈ ਜਿ ਜਿਸੁ ਨਗਰਿ, ਜਿਸੁ ਗਾਉ ਸਾਧ-ਸੰਤ ਆਇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਤਾ ਹੈ ਤਹਾ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਜੀਵ ਜਿ ਹੈ ਜਿ ਆਇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਤੇ ਹੈ। ਸਾਧ ਮਹਿ ਐਸਾ ਤੇਜੁ ਅਪਨਾ ਕਰਤੇ ਰਾਖਿਆ ਹੈ ਜੁ ਸਾਧ ਕੇ ਤੇਜੁ ਅਗੇ ਅਉਰੁ ਜੀਉ ਕੋਈ ਨਹਰਾਇ ਨਹੀ ਸੰਕਦਾ। ਤਿਸਤੇ ਜਿ ਕੋਈ ਆਵੈ ਸੁ ਚੁਪਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬੈਠਿ ਜਾਇ। ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕਉ ਕੋਈ ਕਿਛੁ ਨ ਕਹਿ ਸੰਕੈ, ਨ ਪੂਛਿ ਸੰਕੈ। ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਾ ਪ੍ਰਤਾਪੁ ਤੇਜੁ ਮਹਾ ਪ੍ਰਬਲੁ, ਐਪਰੁ^੩ ਏਹੁ ਸਭਨਹੁ ਜੀਅਹੁ ਕੇ ਮਨਿ ਬਸੀ ਜਿ, ‘ਏਹੁ ਜਿ ਕੋਈ ਹੈ ਸੁ ਆਪਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਮੂਰਤਿ ਹੈ’। ਤਬ ਜਦਿ ਕਿਤਨਾ ਕੁ ਕਾਲੁ ਬੀਤਿਆ ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ

^੧ਇਹ ਸ਼ਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਤ ਹੈ।

^੨ਭਾਵ-ਪ੍ਰੇਮ।

^੩ਵਿਸ਼ਵੀ, ਨਜ਼ਰ।

^੪ਜੇ ਕੋਈ (ਬੁੱਧਾਲੂ) ਭੋਟਾ ਆ ਰੱਖੇ ਸੋ ਵੰਡ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ।

^੫ਪਰੰਤੂ।

ਬੋਲਿਆ ਜਿ, “ਪੁਰਖਹੁ ! ਜੇ ਕਿਛੁ ਕਿਸੀ ਕੇ ਮਨਿ ਕਾਈ ਪੁਛਣੇ ਕੀ ਹੈ ਸੁ ਪੁਛਿ ਲੇਹੁ, ਮੰਕਾ ਮਰੁ ਕਰਹੁ । ਜੇ ਕਾਈ ਤੁਮਹੁ ਮਨ ਮਹਿ ਚਿਤਵੀ ਹੈ ਸਾ¹ ਪੁਛਹੁ । ਸਾਧ-ਸੰਤ ਮਿਲੇ ਕਾ ਗੁਣੁ ਏਹੀ ਹੈ ਜੇ ਕਿਛੁ ਕਾਈ ਮਨ ਮਹਿ ਹੋਇ ਸੁ ਪੁਛਿ ਲੀਜੀਐ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੇ ਕਹਣੇ ਸਾਥਿ ਓਇ ਸਭ ਲੋਗ ਮਹਾ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੋਇ ਗਏ । ਤਬ ਉਨਹੁ ਹਾਥ ਜੋਤਿ ਕਰਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਹਮਾਰੇ ਪੁਛਣੇ ਕੀ ਕਾਈ ਨਾਹੀ ਰਹੀ, ਤੇਰੇ ਦਰਸਨ ਦੇਖਣੇ ਹੀ ਸਾਥਿ ਹਮਾਰਾ ਸੰਤੋਖ ਹੋਆ ਹੈ” । ਤਬ ਓਇ ਜਿ ਓਇ ਚਾਰਿ ਉਨਹੁ ਮਹਿ ਗਿਆਨੀ ਆਪਸ ਕੰਊ ਕਹਾਵਤੇ ਥੇ, ਤਿਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਏਕ ਹਮਾਰੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ, ਜੇ ਤੁਮਾਰੀ ਆਗਿਆ ਹੋਇ ਤਉ ਕਹਹਿ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਭਲਾ ਹੋਇ ਪੁਰਖਾ ! ਜਿ ਕਿਛੁ ਜੀ ਹੈ ਸੁ ਕਹਹੁ” । ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਸੈਸਾਰੁ ਕਰਤਾ ਹੈ ਜਿ ਸਿਧ ਹੈ ਸੁ ਸਦਾ ਜੀਵਤੇ ਹੈ, ਓਇ ਮਰਤੇ ਕਬਹੂ ਨਾਹੀ । ਸੁ ਜੀ, ਹੋਰੁ ਤਉ ਸੈਸਾਰੁ ਸਭੁ ਮਰਤਾ, ਆਵਤਾ ਜਾਤਾ ਹੈ ਜੀ, ਏਹੁ ਬਾਤ ਕਿਉ ਕਰਿ ਹੈ ਜੀ ? ਕੋਈ ਏਹੁ ਭੀ ਉਪਾਉ ਹੈ ਜਿਤੁ ਕਰਿ ਹਮ ਭੀ ਜੀਵਤੈ ਰਹਹਿ, ਮਰਹਿ ਨਾਹੀ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮੁਸਕਾਇ ਕਰਿ ਸਲੋਕੁ ਕਹਿਆ ਜਿ:-

ਸਲੋਕੁ ॥

ਦਸ ਬਾਲਤਣਿ³ ਬੀਸ ਰਵਣਿ⁴, ਤੀਸਾ ਕਾ ਸੁੰਦਰੁ⁵ ਕਹਾਵੈ ॥
 ਚਾਲੀਸੀ ਪੁਰੁ⁶ ਹੋਇ, ਪਚਾਸੀ ਪਗੁ ਖਿਸੈ⁷, ਸਠੀ ਕੇ ਬੋਢੇਪਾ ਆਵੈ ॥
 ਸਤਰਿ ਕਾ ਮਤਿ ਹੀਣੁ, ਅਸੀਹਾਂ ਕਾ ਵਿਉਹਾਰੁ ਨ ਪਾਵੈ ॥
 ਨਵੈ ਕਾ ਸਿਹਜਾਸਣੀ ਮੂਲਿ ਨ ਜਾਣੈ ਅਪਬਲੁ⁸ ॥
 ਵੰਢੇਲਿਮੁ ਵੁਢਿਮੁ ਭਿਨੁ ਮੈ ਨਾਨਕ ਜਗੁ⁹ ਧੂਏ ਕਾ ਧਵਲਹਰੁ¹⁰ ॥੩॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਰੇ ਭਾਈ ਰਾਮ ! ਕੇ ਲੋਗਹੁ ! ਓਇ ਜਿ ਸਿਧ ਪੁਰਖ ਹਹਿ ਤਿਨ ਕੀ ਅਧਿਆਤਮ ਅਸਟਾਂਗ ਜੋਗ¹⁰ ਕੀ ਚਾਲ ਹੈ । ਓਇ ਜੋਗੁ ਸਾਧਨਾ ਕਮਾਵਤੇ ਹੈ ਤਿਸੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਓਇ ਮਰਤੇ ਨਾਹੀ, ਅਮਰੁ ਰਹਤੇ ਹੈ । ਏਹੁ ਬਾਤ ਕਰਤੇ ਪੁਰਖ¹¹ ਇੰਦ੍ਰ ਹੀ ਠਣੀ¹² ਹੈ । ਓਇ ਉਸਿ ਅਧਿਆਤਮ ਜੋਗ ਕੀ ਮਿਹਨਤ ਕਮਾਵਤੇ ਅਰੁ ਕਮਾਇ ਕਰਿ ਚਾਰਿ ਜੁਗ ਕੀ ਅਵਰਦਾ¹³ ਭੋਗਿ ਕਰਿ ਅੰਤ ਓਇ ਭੀ ਨਾਸੁ ਹੋਇ ਜਾਤੇ ਹੈ । ਅਰੁ ਅਉਰ ਜੁ ਮੈਸਾਰੁ ਹੈ ਸੁ ਮਰਦਾ ਜਮਦਾ ਹੈ । ਤਿਸ ਤੇ ਏਹੁ ਜਿ ਪ੍ਰਾਨੀ ਹੈ ਸੁ ਅਧਿਆਤਮ ਜੋਗ ਕੀ ਮਿਹਨਤ ਕਮਾਇ ਸਕਤੇ ਨਾਹੀ ਜਿ ਜੀਵਤੇ ਰਹਹਿ । ਪਹਿਲੈ ਤਉ ਦਸ ਬਰਸ ਇਨ ਕੇ ਆਗਿਆਨ ਮਤਿ ਕੇ ਵਿਖੇ ਬਾਲ ਲੀਲਾ ਮਹਿ, ਖੇਲਨੇ ਹੀ ਮਹਿ ਜਾਤੇ ਹੈ, ਪਾਪੁ ਪੁੰਨ ਕਿਛੁ ਬਾਇ ਪੜਤਾ ਨਾਹੀ, ਅਰੁ ਜਬ ਬੀਸ ਬਰਸ ਕਾ ਹੋਤਾ ਹੈ ਤਬ ਖਾਣੇ ਪਹਿ ਚਿਤੁ ਹੋਤਾ ਹੈ ਅਰੁ ਦਾੜੀ ਮੁਛਾਂ ਬਿਨਾਂ ਮਹਾਂ ਸੁੰਦਰੁ ਸਰੂਪੁ ਰਮਣੀਕ ਹੋਤਾ ਹੈ । ਮਹਾ ਸੋਭਾਇਮਾਨ ਦੇਖੀਤਾ ਹੈ । ਅਰੁ ਜਬ ਤੀਸ ਬਰਸ ਕਾ ਹੋਤਾ ਹੈ ਤਬ ਅਪਨੀ ਸੁੰਦਰਤਾਈ ਕੰਊ ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਦੇਹੀ ਮਹਿ ਸਮਾਵਤਾ ਭੀ ਨਾਹੀ । ਅਰੁ ਜਬ ਚਾਲੀਸ

¹ਜੋ, ਉਹ । ²ਵਾਰ ਮਾਥ ਮਹਲਾ ੧ ਪਹਿਲੀ ਪਉੜੀ ਦਾ ਤੀਜਾ ਸਲੋਕ । ³ਬਾਲਕ ਪਣ ।
⁴ਰਮਣੀਕ, ਸੁੰਦਰ । ⁵ਸੋਹਣਾ, ਫੈਲ (ਪ੍ਰੇਮ ਅਵਸਥਾ ਵਾਲਾ) । ⁶ਭਰਪੂਰ (ਜੋਰ ਤੇ ਅਕਲ ਵਿਚ) ।
⁷ਪੰਜਾਹ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਉਮਰ ਹੋਣ ਤੇ ਪਗ (ਪੈਰ) ਖਿਸਦਾ (ਤਿਲਕਦਾ ਅਥਵਾ ਡੋਲਦਾ) ਹੈ, ਭਾਵ-ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਵਧਦੀ ਹੈ । ⁸ਆਪਣਾ ਬਲ (ਤਾਕਤ) । ⁹ਧੌਲਰ, ਮਹਿਲ । ¹⁰ਯਮ, ਨਿਯਮ, ਆਸਨ, ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ, ਪ੍ਰਤਯਾਹਾਰ, ਧਾਰਣਾ, ਧਿਆਨ ਅਤੇ ਸਮਾਧੀ, ਯੋਗ ਦੇ ਇਹ ਅੱਠ ਅੰਗ ਹਨ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅਸਟਾਂਗ ਜੋਗ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ । ¹¹ਕਰਤਾਰ ਨੇ । ¹²ਏਕੁਣ ਹੀ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ।
¹³ਆਯੁ, ਉਮਰ ।

ਬਰਸ ਕੇ ਏਹਿ ਜੀਅ ਹੋਤੇ ਹੈ ਤਬ ਭਰਿ ਸੰਬਨਵੰਤ ਹੋਤੇ ਹੈ । ਅਰੁ ਜਬ ਪੰਚਾਸ ਬਰਸ ਕੇ ਡਏ ਤਬ ਜੁਆਨੀ ਕਾ ਪਗੁ
ਖਿਸਿਆ, ਬੁਢੇਪਾ ਆਇਆ । ਜਬ ਸਠੀ^੧ ਬਰਸਾ ਕਾ ਭੈਆ ਅਰੁ ਸਤਰੀ^੨ ਬਰਸਾ ਕਾ ਭੈਆ ਤਬ ਮਤਿ ਬੀ ਚਲਿਆ,
ਮਤਿ ਹੀਣੁ ਭੈਆ ਹੈ। ਜਬ ਅਸੀਹ ਬਰਸਾ ਕਾ ਭੈਆ ਤਬ ਮਾਇਆ ਕੇ ਬਿਉਹਾਰ ਤੇ ਰਹਿਆ, ਬਕਾ ਕਿਛੁ ਕਰਿ ਸੰਕੇ ਨਾਹੀ,
ਅਰੁ ਨ ਉਸ ਕਾ ਕਹਿਆ ਕੋਈ ਮਾਨੈ । ਸਭੁ ਕੋਈ ਕਹੈ ਜਿ ਇਸ ਕਾ ਕੋਈ ਬੋਟਾ ਪੂਤੁ ਹੈ ਤਉ ਲੈ ਆਵਹੁ ਉਨਾ
ਸੰਉ ਬਾਤ ਬਿਉਹਾਰ ਕੀ ਕਰਹਿ । ਅਰੁ ਜਬ ਨਵੇ ਬਰਸਾ ਕਾ ਭੈਆ ਤਬ ਖਟੀ^੩ ਉਪਰਿ ਪਤਿਆ ਲਾਗਾ ਰਹਣੇ ।
ਅਪਨੇ ਬਲਿ ਕਰਿ ਪਾਸੁ^੪ ਭੀ ਫੇਰਿ ਨ ਸੰਕਹਿ, ਅਰੁ ਨਵੀ^੫ ਤੇ ਉਪਰੰਤਿ ਜਗਤੁ ਜਿ ਹੈ ਸੁ ਉਪਜਿਕੈ^੬ ਭਸਮ ਹੋਇ
ਜਾਤਾ ਹੈ । ਕਿਸ ਕੀ ਨਿਆਈ ? ਜੈਸੇ ਧੂਆਂ ਕੇ ਧਉਲਹਰ^੭ ਅਸਚਰਜ ਰੂਪੁ ਦਿਸਟਿ ਆਵਤਾ ਹੈ ਅਰੁ ਵਾਇ^੮ ਲਾਗੀ
ਖੰਡ ਖੰਡ ਹੋਇ ਜਾਤਾ ਹੈ । ਤੈਸੇ ਹੀ ਜਗਤੁ ਭੀ ਧੂਆਂ ਕੇ ਧਉਲਹਰ ਕੀ ਜਿਉ ਹੈ, ਉਪਜਿਆ, ਬਿਨਜਿਆ । ਰੇ ਭਾਈ
ਸੰਤਹੁ ! ਰਾਮ ਜੀ ਕੇ ਲੋਗਹੁ ! ਕਾਲ ਪਹੁਚੇ ਹੋਇਐ ਸਭੁ ਨਾਸ ਕੰਉ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਤੇ ਹੈ, ਸੁਰਿ ਨਰਿ ਗਣ ਗੰਧਰਬ ਪਸੁ ਪੰਖੀ
ਮਾਨੁਖ । ਕਾਲ ਆਇ ਪਹੁਚੇ ਰਹਤਾ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਅਰੁ ਇਸੁ ਮਿਰਤੁ ਮੰਡਲ^੯ ਕਾ ਠਟੁ^{੧੦} ਕਰਤੇ ਬਿਉ ਕਰਿ ਕਰਿ
ਰਚਿਆ ਹੈ । ਜੇ ਸਉ ਬਰਸ ਬੀਤੇ ਹੋਏ ਬਹੁਤਿ ਫੇਰਿ ਨਵੀ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਹੋਤੀ ਹੈ, ਸਉ ਬਰਸ ਕੇ ਬੀਚਿ ਪੁਰਾਤਨੁ ਜੀਉ
ਪਰੰਤਿ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਰਹਣਾ ਪਾਵਤਾ ਅਰੁ ਸਿਧ ਜਿ ਹੈ ਸੁ ਚਾਰਿ ਜੁਗ ਆਰਬਲਾ^{੧੧} ਡੋਗਹਿਗੇ, ਉਪਰੰਤਿ^{੧੨} ਓਇ ਭੀ
ਦੇਹੀ ਡੋਡਹਿਗੇ, ਅਰੁ ਕਾਲ ਕੈ ਬਸਿ ਹੋਵਹਿਗੇ । ਏਹੁ ਦੇਹਿ ਜਿ ਹੈ ਸੁ ਈਹਾ ਹੀ ਡੋਡਿ ਜਾਣੇ ਕੀ ਕਰਤੇ ਰਚੀ ਹੈ ।
ਰੇ ਬਾਬਾ ! ਨ ਕੋਈ ਸਿਧੁ ਹੀ ਰਹੈਗਾ, ਨ ਕੋਈ ਸਾਧੂ ਹੀ ਰਹੈਗਾ, ਨ ਪੀਰੁ ਹੀ, ਨ ਪੈਕੰਬਟੁ, ਨ ਸਾਹੁ, ਨ ਪਾਤਸ਼ਾਹੁ
ਨਾ ਰੋਕੁ ਨਾ ਤੁਅੰਗੁ^{੧੩} ਸੈਸਾਰ ਮਹਿ ਜਿ ਕੋਈ ਆਇਆ ਹੈ ਸੁ ਸਭੁ ਕੋਈ ਜਾਇਗਾ । ਤਿਸੁ ਤੇ ਇਸੁ ਜਨਮ ਪਾਵਣੇ
ਕਾ ਫਲੁ ਇਸੁ ਜੀਅ ਕੰਉ ਰਾਮੁ ਨਾਮੁ ਛਜਣਾ ਹੈ, ਜਿ ਰਾਮੁ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਿ ਲਏ^{੧੪} । ਤਬ ਓਇ ਲੋਗ ਸਭਿ ਗੁਰੂ
ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ ਚਰਨੀ ਲਾਗੇ । ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ । ਓਇ ਸਭਿ ਸਿਖਿ ਛਏ, ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਲਾਗੇ ਜਪਣੇ, ਕਹਣੇ ਲਾਗੇ
ਵਾਹਗੁਰੂ ।

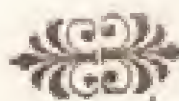
ਸਲੋਕੁ ॥

ਜੀਵਨ ਬਿਖਿਆ ਡੋਗ ਕੰਉ ਚਾਹਤ ਹੈ ਸਭ ਕੋਇ ॥

ਜੈਸੇ ਪਾਨੀ ਬੁਦਬੁਦਾ ਉਪਜਿ ਬਿਨਜਿ ਜਲੁ ਹੋਇ ॥

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਪਿ ਜੀਵਨ ਲਾ ਫਲੁ ਸੋਇ^{੧੫} ॥ ੧ ॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਪੰਨਗੁਰੂ । ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮੁ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ,
ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੫੭ ॥

(ੳ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਅਜੁਧਿਆ ਵਿਚ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਮਹਿਮਾ)

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਉਸੁ ਨਗਰ ਤੇ ਉਸੁ ਪਟੇਲ^{੧੬} ਕੰਉ ਨਾਮੁ ਦਿੜਾਇ ਕਰਿ ਪੂਰਬ ਕੀ ਧਰਤੀ ਨਗਰਿ

^੧ਸਠ (੬੦) ।

^੨ਸੱਤਰ (੭੦) ।

^੩ਮੰਜਾ, ਪਲੰਘ ।

^੪ਪਾਸਾ ।

^੫ਨਵੇ (੯੦) ।

^੬ਪੈਦਾ ਹੋਏ ।

^੭ਚਿੱਟਾ ਮਹਿਲ ।

^੮ਵਾਯੂ, ਹਵਾ ।

^੯ਨਾਸ਼ਵਾਨ ਦੁਨੀਆ ।

^{੧੦}ਠਾਟ,

ਬਣਾਉ-ਠਟਾਉ ।

^{੧੧}ਆਯੂ, ਉਮਰ ।

^{੧੨}ਪਿਛੋ ।

^{੧੩}ਤਵਾਂਗਰ=ਬਲਵਾਨ, ਭਾਵ ਧਨ-ਦੌਲਤ

ਵਾਲਾ ।

^{੧੪}ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਲਿਖਤ ਹੈ ।

^{੧੫}ਪਿੰਡ ਦਾ ਨੰਬਰਦਾਰ ।

ਅਜੋਧਿਆ ਜਾਇ ਬਸੇ । ਤਬ ਉਹਾ ਏਕਿ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕ ਆਇ ਗਏ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਪਾਹਿ । ਤਬ ਉਨਹੁ ਆਇ ਕਰਿ ਕਹਿਆ, “ਰਾਮ ਰਾਮ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਰਾਮ ਰਾਮ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸਤਿ ਰਾਜਾ ਰਾਮੁ, ਆਈਐ ਜੀ ! ਬੈਠੀਐ” । ਤਬ ਰਾਮ ਰਾਮ ਕਰਿ ਕਰਿ, ਛੰਡਉਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਓਹਿ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਉ ਬੈਠਿ ਗਏ । ਤਬ ਘੜੀ ਏਕੁ ਸਸਤਾਇ ਕਰਿ¹ ਉਨਹੁ ਬਾਬੇ ਜੀ ਪਹਿ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, “ਏ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂ ਤੇਰੇ ਦਰਸਨ ਕਉ, ਹਮਿ ਤਉ ਤੇਰੇ ਦਰਸਨ ਕੀ ਨਿਮਿਤਿ ਆਏ ਬੇ; ਪਣੁ ਜੀ, ਏਕ ਬੇਨਤੀ ਭੀ ਕਰਤੇ ਹੈ ਜੇ ਆਗਿਆ ਹੋਇ ਤਉ ਕਹਹਿ ਜੀ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ, “ਜਿ ਕਿਛੁ ਤੁਮਰੈ ਮਨੈ ਮਹਿ ਹੈ ਸੁ ਕਹੀਐ ਜੀ” । ਤਬ ਉਨਹੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਉ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਇਕਿ ਪੁੰਨੁ ਦਾਨੁ ਕਰਤੇ ਹੈ, ਇਕਿ ਹੋਮ ਜਗ ਕਰਤੇ ਹੈ, ਇਕਿ ਤਪਸਿਆ ਕਰਤੇ ਹੈ, ਇਕਿ ਪੂਜਾ ਕਰਤੇ ਹੈ, ਇਕਿ ਨਾਂਗੇ² ਹੈ, ਇਕਿ ਸਿਰਿ ਕਲਵਤੁ ਧਰਾਵਤੇ ਹੈ³ । ਇਕਿ ਜਲੁ ਤਪੁ ਅਗਨਿ ਤਪੁ ਉਰਧ⁴ ਤਪੁ ਕਰਤੇ ਹੈ⁵ । ਇਕਿ ਦੇਹੀ ਕਉ ਬਹੁਤੁ ਦੁਖ ਦੇਤੇ ਹੈ, ਤਿਨਕੀ ਮੁਕਤਿ ਹੋਇਗੀ ਕਿ ਨਾ ਹੋਇਗੀ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਭੈਰਉ ਰਾਗ ਮਹਿ ਜਿ:-

ਜਗਨ ਹੋਮ⁶ ਪੁੰਨ ਤਪ ਪੂਜਾ ਦੇਹ ਦੁਖੀ ਨਿਤ ਦੁਖ ਸਹੈ ॥
 ਰਾਮ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਮੁਕਤਿ ਨ ਪਾਵਸਿ, ਮੁਕਤਿ ਨਾਮਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਲਹੈ ॥੧॥
 ਰਾਮ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਬਿਰਥੇ ਜਗਿ ਜਨਮਾ ॥
 ਬਿਖੁ ਖਾਵੈ ਬਿਖੁ ਬੋਲੀ ਬੋਲੈ, ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਨਿਹਫਲੁ ਮਰਿ ਭ੍ਰਮਨਾ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਪੁਰਖਾ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ! ਹੋਮ ਕਰੈ, ਜਗ ਕਰੈ, ਤਰ ਤੀਰਥ ਕਰੈ, ਜੋਗੀ ਸੰਨਿਆਸੀ ਹੋਇ, ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਦਿਗੰਬਰ⁷ ਹੋਇ, ਨਾਂਗਾ ਹੋਇ, ਸਿਰਿ ਕਲਵਤਰੁ⁸ ਧਾਰੈ, ਸਗਲੀ ਧਰਤੀ ਭਰਮੈ, ਪੂਜਾ, ਤਪੁ, ਪੁੰਨ, ਦਾਨੁ ਸਗਲੇ ਕਰੈ, ਬਹੁਤੁ ਤਪਸਿਆ ਦੇਹੀ ਸਾਧਨਾ ਕਰੈ, ਤਬ ਬਿਨਾ ਰਾਮ ਨਾਮ ਸਿਮਰਣੇ ਤੇ ਮੁਕਤਿ ਕਾਹੂ ਕੀ ਨਾਹੀ ਹੋਤੀ । ਜਬ ਗੁਰੂ ਕਉ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਰਾਮੁ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰੈ ਤਉ ਏਸੁ ਕਉ ਮੁਕਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ । ਏਹੁ ਜਿ ਮਨੁਖ ਜਗ ਮਹਿ ਆਇਆ ਹੈ ਸਿ ਏਹੀ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਨਿ ਕੈ ਨਿਮਿਤਿ ਆਇਆ ਹੈ । ਜੇ ਰਾਮੁ ਸਿਮਰੈ ਤਬ ਜਨਮੁ ਸਕਾਰਥੁ⁹ ਹੋਇ । ਅਰੁ ਜੇ ਰਾਮੁ ਨ ਸਿਮਰੈ ਤਬ ਏਸ ਕਾ ਜਨਮੁ ਜੀਵਣਾ ਬਾਇ¹⁰ ਜਾਇ ਬਿਨਾ ਨਿਮਰਣ ਤੇ । ਏਹੁ ਮਨੁਖ ਬਿਖੁ ਹੀ ਖਾਤਾ ਹੈ, ਬਿਖੁ ਹੀ ਬੋਲਤਾ ਹੈ, ਸਿ ਇਸੁ ਬਿਖੁ ਖਾਈ ਕਮਾਈ ਬੋਲੀ ਕਾ ਏਹੁ ਗੁਣੁ ਹੈ ਜਿ ਜਨਮੈ ਮਰੈ, ਜਨਮੈ ਮਰੈ, ਜੂਨੀ ਭਰਮਤਾ ਫਿਰ, ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ! ਏਹੁ ਬਾਤ ਏਵ¹¹ ਹੈ” । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਕਹਾ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਬਲਿਹਾਰਿ ਜਾਂਉ, ਇਕਿ ਪੁਸਤਕ ਪੜਤੇ ਹੈ, ਇਕਿ ਪੁਰਾਣ ਪੜਤੇ ਹੈ, ਇਕਿ ਤ੍ਰਿਕਾਲ ਸੰਧਿਆ ਕਰਤੇ ਹੈ, ਤਿਨ ਕੀ ਮੁਕਤਿ ਹੈ ਕਿ ਨਾਹੀ ? ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਜਿ :-

ਪੁਸਤਕ ਪਾਠ ਬਿਆਕਰਣ ਵਖਾਣੈ, ਸੰਧਿਆ ਕਰਮ ਤਿਕਾਲ ਕਰੈ ॥
 ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਸਬਦ ਮੁਕਤਿ ਕਹਾ ਪ੍ਰਾਣੀ, ਰਾਮ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਉਰਥਿ ਮਰੈ ॥੨॥

¹ਸਸਤਾਇ (ਆਰਾਮ) ਕਰ ਕੇ । ²ਬਨਾਰਸ (ਕਾਬੀ) ਜਾ ਕੈ, ਕਲਵਤੁ (ਆਰੇ) ਹੇਠ ਸਿਰ ਰੱਖ ਕੇ, ਚਿਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ³ਉਲਟਾ (ਉਰਧ ਮੁਖ) । ⁴ਯਜਨ (ਯੱਗ) ਅਤੇ ਹਵਨ । ⁵ਨਾਂਗੇ ।
⁶ਕਰਵਤੁ (ਆਰਾ), ਪੁਰਾਣਿਕ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਅਨੇਕ ਅੰਧ ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਲੋਕ ਬਨਾਰਸ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਉਥੇ ਸਾਰਾ ਧਨ-ਮਾਲ ਪਾਂਡਿਆਂ ਨੂੰ ਦਾਨ ਕਰ ਕੇ, ਖੁਦ ਆਰੇ ਹੇਠ ਸਿਰ ਦੇ ਕੇ ਆਤਮ-ਹਤਯਾ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ । ਇਹ ਹਤਯਾ ਉਸ ਸਮੇਂ ਪੁੰਨ-ਕਰਮ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ । ⁷ਸਫਲ । ⁸ਵਿਆਰਥ । ⁹ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ।

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ! ਜੇ ਚਾਰੇ ਬੇਦ^੧ ਪੜੈ, ਚਉਦਹ ਸਾਸਤ੍ਰ^੨ ਜਾਣੈ, ਨਉ ਬਿਆਕਰਣ^੩ ਪੜੈ, ਤ੍ਰੈ (ਕਾਲ) ਸੰਖਿਆ ਕਰੈ, ਅਠਾਰਹ ਪੁਰਾਣ^੪ ਪੜੈ ਤਉ ਭੀ ਮੁਕਤਿ ਨ ਪਾਵੈ । ਮੁਕਤਿ ਤਬ ਹੋਇ ਜਬ ਗੁਰੂ ਕਉ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰੈ, ਤਬ ਮੁਕਤਿ ਹੋਇ । ਨਾਤਰ ਏਵ ਚਉਰਾਸੀਹ ਕੇ ਫੇਰਿ ਮਹਿ ਪੜੈ” । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਗੋਵਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਕਹਾ ਜਿ, “ਏ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਏਕ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਜੀ, ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਉ, ਇਕਿ ਗੁਸਤੁ ਛੋਡਿ ਕਰਿ ਅਤੀਤ ਹੋਤੇ ਹੈ ਅਰੁ ਤੀਰਥ ਕਉ ਜਾਤੇ ਹੈ । ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਤਿਨ ਕੀ ਮੁਕਤਿ ਹੋਤੀ ਹੈ ਕਿ ਨਾਹੀ ਹੋਤੀ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:—

ਡੰਡ^੫ ਕਮੰਡਲ^੬ ਸਿਖਾ ਸੂਤ੍ਰ^੭ ਧੋਤੀ ਤੀਰਥਿ ਗਵਨੁ^੮ ਅਤਿ ਝੁਮਨੁ ਕਰੈ ॥

ਰਾਮ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਸਾਂਤਿ ਨ ਆਵੈ, ਜਪਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸੁ ਪਾਰਿ ਪਰੈ ॥੩॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਪੁਰਖਹੁ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ! ਡੰਡ ਕਮੰਡਲੁ ਹਥਿ ਲੈ ਸਿਖਾ ਸੂਤ੍ਰ ਮਹਿ ਰਹੈ, ਧੋਤੀ ਤਿਲਕੁ ਬਨਾਵੈ । ਘਰਿ ਛਡਿ ਤੀਰਥ ਕਉ ਗਵਨ ਕਰੇ, ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਕਉ ਪਰਦਖਨਾ ਦੇਵੈ, ਤਬ ਬਿਨਾ ਰਾਮ ਨਾਮ ਸਿਮਰੈ ਤੇ ਮੁਕਤਿ ਨਾਹੀ ਹੋਤੀ । ਭਾਵੈ ਕੋਟ ਕੋਟਾਨ^੯ ਧਰਤੀਆ ਭਰਮੈ, ਬਿਨਾ ਰਾਮ ਸਿਮਰੈ ਤੇ ਪਾਰਿ ਨ ਪਵੈ । ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ਜੀ ! ਏਹੁ ਬਾਤ ਏਵ ਹੈ” । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮੁ ਵਾਹਗੁਰੂ” ।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਗੋਵਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਕਹਾ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਬਲਿਹਾਰਿ ਜਾਉ, ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਏਕ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਜੀ । ਇਕਿ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਬਡੀ ਬਡੀ ਜਟਾ ਵਧਾਵਤੇ ਹੈ^{੧੦} । ਅਰੁ ਇਕਿ ਜਟਾ ਬਧਾਇ ਕਰਿ ਬਿਛੁਤਿ^{੧੧} ਹੀ ਕਾ ਬਸਤਰੁ ਪਹਿਰਤੇ ਹੈ^{੧੨} ਅਵਰੁ^{੧੩} ਦੇਹ ਸਭੁ ਨਾਂਗੀ ਹੀ ਰਖਤੇ ਹੈ—ਜਟਾ ਮੁਕਟੁ ਬਾਂਧਤੇ ਹੈ । ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਦਿਖਾ, ਉਨ ਕੀ ਮੁਕਤਿ ਹੋਇਗੀ ਕਿ ਨ ਹੋਇਗੀ ? ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਉ ਦੈਆ ਦੇ ਘਰਿ ਹੋਇ ਕਰਿ ਏਹੁ ਬਾਤ ਕਹਣੀ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:—

ਜਟਾ ਮੁਕਟੁ ਤਨਿ ਭਸਮ ਲਗਾਈ, ਬਸਤ੍ਰ ਛੋਡਿ ਤਨਿ ਨਗਨੁ ਭਇਆ ॥

ਰਾਮ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਨ ਆਵੈ, ਕਿਰਤਿ ਕੈ ਬਾਧੈ ਭੇਖੁ ਭਇਆ ॥੪॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ, “ਸੁਨਹੁ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ਜੀ ! ਜੇ ਜਟਾ ਵਧਾਈ ਤਬ ਕਿਆ ਹੁਆ, ਅਰੁ ਜੇ ਜਟਾ ਕਾ ਮੁਕਟੁ ਬੰਨ੍ਹਾਇਆ ਤਬ ਕਿਆ ਹੁਆ, ਅਰੁ ਜੇ ਭਸਮ ਲਗਾਈ ਤਉ ਕਿਆ ਹੁਆ, ਅਰੁ ਜੇ ਬਸਤਰ ਛੋਡੇ ਤਉ ਕਿਆ ਹੁਆ ਅਰੁ ਜੇ ਨੰਗਨੁ ਰਹਿਆ ਤਬ ਕਿਆ ਹੁਆ, ਅਰੁ ਜੇ ਕਠਨ ਸਾਧਨਾ ਕਰੀ ਤਉ ਕਿਆ ਹੁਆ, ਜਬ ਲਗੁ ਰਾਮੁ ਨਾਮੁ ਉਚਰੈ ਨਾਹੀ ਤਬ ਲਗੁ ਏਸ ਕਉ ਸਾਂਤਿ

^੧ਰਿਗ, ਯਜੁਰ, ਸਾਮ ਤੇ ਅਥਰਵ ਵੇਦ । ^੨ਭਾਵ-ਦੋਦਾਂ ਵਿਦਯਾ-ਚਾਰ ਵੇਦ, ਛੇ ਬਾਸਤ੍ਰ, ਵੇਦਾਂਗ ਆਦਿ । ^੩ਐਂਦ੍ਰ, ਚਾਂਦ੍ਰ, ਕਾਸਕ੍ਰਿਤਸਨ, ਆਪਿਸ਼ਲਿ, ਸਾਕਟਾਯਨ, ਪਾਣਿਨੀਯ, ਆਮਰ, ਜੈਨੇਂਦ੍ਰ ਅਤੇ

ਕਲਾਪ (ਕਾ ਤੰਤ੍ਰ), ਇਹ ਨੌਂ ਵਿਆਕਰਣ ਹਨ । ^੪੧੮ ਪੁਰਾਣ-ਅਗਨਿ, ਕੂਰਮ, ਗਰੁੜ, ਨਾਰਦ, ਪਦਮ,

ਬ੍ਰਹਮ, ਬ੍ਰਹਮ ਵੈਵਰਾਤ, ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ, ਭਵਿੱਖ, ਮਤਸਯ, ਮਾਰਕੰਡੇ, ਲਿੰਗ, ਵਾਮਨ, ਵਾਰਾਹ, ਵੈਸ਼ਣਵ, ਸ਼ਿਵ, ਸ੍ਰੀ ਮਦ ਭਾਗਵਤ, ਤੇ ਸਕੰਧ ਮਹਾ ਪੁਰਾਣ । ^੫ਡੰਡਾ । ^੬ਸਾਧੂਆਂ ਦਾ ਟੂਟੀ ਦਾਰ ਗਤਵਾ, (ਗੰਗਾ ਸਾਗਰ),

ਜੋ ਚਿੱਪੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ^੭ਬੋਦੀ ਤੇ ਜਲੇਉ । ^੮ਗਮਨ (ਯਾਤ੍ਰਾ) । ^੯ਕਰੋੜਾਂ ਹੀ ।

^{੧੦}ਅਰਥਾਤ-ਜਟਾਧਾਰੀ ਸਾਧੂ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ^{੧੧}ਸੁਆਹ । ^{੧੨}ਅਰਥਾਤ-ਪਿੰਡੇ ਉਤੇ ਸੁਆਹ ਮਲਦੇ ਹਨ । ^{੧੩}ਹੋਰ ।

ਨਾਹੀ ਆਵਤੀ। ਬਿਨਾ ਰਾਮ ਨਾਮ ਸਿਮਰੈ ਤੇ ਏਹੁ ਮੁਕਤਾ ਨਾਹੀ ਹੋਤਾ। ਕਿਆ ਹੋਆ ਜੇ ਕਿਰਤਿ ਕੈ ਮਾਰਿਐ ਏਹੁ ਭੇਖੁ ਕੀਆ। ਤਾ ਭੇਖ ਸੰਊ ਅਲੇਖੁ ਨਾਹੀ ਮਿਲਤਾ”। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਰਾਮ ਰਾਮ ਵਾਹਗੁਰੂ।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ! ਬਲਿਹਾਰਿ ਜਾਉ, ਬਾਬਾ ਜੀ! ਏਕ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਜੀ, ਕਿਵ ਹੀ ਏਸ ਕੀ ਮੁਕਤਿ ਭੀ ਹੋਇ? ਏਕ ਜੀਅ ਜਲਿ ਹੈ, ਏਕ ਜੀਅ ਬਲ ਹੈ, ਉਨ ਕੀ ਮੁਕਤਿ ਕਰਣ ਹਾਰਾ ਕਵਣੁ ਹੈ? ਏਕਿ ਜੀਵ ਜਲ ਹੀ ਮਹਿ ਪੜੇ ਹੈ, ਏਕਿ ਜੀਵ ਬਲ ਮਹਿ ਪੜੇ ਹੈ। ਪਣੁ ਜੀ ਏਸੁ ਕੀ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਉ ਬਣੈ ਸਿ ਕਿਉ ਕਰਿ ਬਣੈ? ਕਿਉ ਕਰਿ ਮੁਕਤਿ ਹੋਇ, ਕਹੀਐ ਜੀ, ਰਾਮ ਕੈ ਨਾਇ?”

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਜਿ।

ਜੇਤੇ ਜੀਅ ਜੰਤ ਜਲਿ ਬਲਿ ਮਹੀਅਲਿ, ਜਤੁ ਕਤੁ ਤੂ ਸਰਬ ਜੀਆ ॥

ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਰਾਖਿ ਲੇ ਜਨ ਕਉ, ਹਰਿ ਰਸੁ ਨਾਨਕ ਬੋਲਿ ਪੀਆ ॥੫੧॥੨॥੮॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਪੁਰਖ! ਜਿਤਨੇ ਜੀਅ ਜਲਿ ਬਲਿ ਮਹੀਅਲਿ” ਹਰਿ ਏਤਨਿਆਂ ਕੈ ਸੰਗਿ ਰਾਮੁ ਬਸਤਾ ਹੈ, ਜੀਅ-ਜੀਅ ਕੈ ਸਾਥਿ ਹੈ। ਉਨ ਕੀ ਗਹਨ ਗਤਿ^੧ ਓਹੀ ਜਾਨੈ। ਪਣੁ ਜਿਉ ਜੀਅ ਕੈ ਸਾਥਿ ਹੈ, ਜਿਉ ਜੀਆਂ ਕੀ ਪ੍ਰਤਪਾਲ ਕਰਤਾ ਹੈ ਤਿਉ ਮੁਕਤਿ ਭੀ ਕਰਤਾ ਹੈ। ਪਣੁ ਗੁਰੂ ਬਿਰੁ ਕਰਿ^੨ ਮੁਕਤਿ ਹੋਤੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਕੰਉ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਰਾਮ ਨਾਮ ਰਸੁ ਪੀਵੈ, ਤਿਸ ਹੀ ਕੀ ਮੁਕਤਿ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਹੋਰਸ ਕਿਸੀ ਕੀ ਮੁਕਤਿ ਨਾਹੀ ਕਰਤਾ। ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ! ਹਮਰੈ ਬੀਚਾਰਿ ਕਰਿ ਇਵ ਕਥਾ ਹੈ। ਪਣੁ ਉਸੁ ਮਾਹਿਬੁ ਕੀ ਗਹਨਗਤਿ ਓਹੁ ਜਾਨੈ, ਜੇ ਕਿਆ ਕਰੈ, ਪਣੁ ਹਮਰੀ ਸਮਥਿ ਇਉ ਹੈ।”

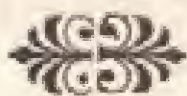
ਤਬ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ ਚਰਨੀ ਲਾਗੇ, ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਲਾਗੇ ਜਪਣੇ। ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ! ਤੈ ਹੀ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਖਾਇਆ ਹੈ, ਅਰੁ ਤੈ ਹੀ ਗਾਇਆ ਹੈ; ਅਰੁ ਤੈ ਹੀ ਧਿਆਇਆ ਹੈ; ਅਰੁ ਤੁਹੀ ਕਰਤਾ ਹੈ; ਅਰੁ ਤੁਹੀ ਕਰਨਹਾਰੁ ਹੈ, ਹਮਿ ਤੇਰੀ ਸਰਨਿ ਪੜੇ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ! ਹਮ ਕੰਉ ਰਾਖਿ ਲੇਹਿ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ! ਤੁਮ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਨਾਮ ਅਰਾਧਹੁ, ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਤੁਮਾਰਾ ਭਲਾ ਕਰੈਗਾ”। ਤਬ ਓਹਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇ ਸਿਖ ਛਏ, ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਲਾਗੇ ਜਪਣੇ। ਉਨ ਕੈ ਮਨਿ ਸੰਤੋਖੁ ਆਇਆ, ਨਾਨਕ ਪੰਥੀ ਭਏ। ਕਹਣੇ ਲਾਗੇ ਜਿ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ।

ਸਲੋਕੁ ॥

ਰਾਮ ਨਾਮ ਰਸੁ ਜਿਨਿ ਪੀਆ, ਤਿਨ ਜਮ ਕੀ ਚੂਕੀ ਕਾਟਿ।

ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਸਦਾ ਸੁਖੀ, ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਰੰਗੁ ਮਾਣਿ ॥ ੧ ॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ। ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੫੮ ॥

^੧ਰੱਬ ਦੇ ਵਾਸਤੇ, ਰਾਮ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ।
^੨ਵਿਚੋਲਾ ਕਰ ਕੇ, ਮਧਯਸਥ ਕਰਕੇ।

^੩ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ ਅਕਾਸ਼ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ।
^੪ਇਹ ਬਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਤ ਹੈ।

^੫ਗੰਭੀਰ, ਗਤੀ।

(ਅ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਅਜੋਧਿਆ ਵਿਚ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਭਗਤਾਂ ਨਾਲ)

ਤਬ ਅਜੋਧਿਆ ਬਿਖੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਬੈਠਾ ਭਗਤਿ ਕਰਤਾ ਹੈ। ਤਬ ਭਗਤਾ ਕੰਉ ਆਗਿਆ ਆਈ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ-ਜੀ ਕੀ ਜਿ, “ਨਾਨਕੁ ਜੁਹਦੀ^੧ ਮੇਰਾ ਬਡਾ ਭਗਤੁ ਹੈ, ਸੁ ਅਜੋਧਿਆ ਮਹਿ ਆਇਆ ਹੈ, ਤੁਮ ਜਾਹੁ, ਜਾਇ ਕਾਰੇ ਨਾਨਕ ਭਗਤ ਕਾ ਦਰਸਨੁ ਕਰਿ ਆਵਹੁ, ਜਿ ਤੁਮਿ ਮੇਰੇ ਨਾਮ ਕੀ ਮਹਮਾ ਅਧਿਕ ਪਛਾਨਹੁ ਅਰੁ ਮੇਰੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰਹੁ। ਮੇਰੀ ਜਿ ਉਸਤਤਿ ਹੈ ਸੁ ਨਾਨਕੁ ਜਾਨਤਾ ਹੈ।” ਤਬ ਸਾਰਿਅਹੁ ਭਗਤਹੁ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਬੈਠਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, “ਏ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ-ਜੀ ! ਤੇਰੀ ਜਿ ਉਸਤਤਿ ਹੈ ਸੁ ਨਾਨਕੁ ਜਾਨਤਾ ਹੈ। ਸੁ ਕਿਆ ਤੇਰੀ ਉਸਤਤਿ ਹੈ ਜਿ ਨਾਨਕੁ ਕਰਤਾ ਹੈ ਜਿਤੁ ਤੂ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਵਾ ਹੈ ?” ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ-ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹੋ ਭਗਤਹੁ ! ਮੇਰੀ ਜਿ ਉਸਤਤਿ ਜਿ ਇਹੀ ਹੈ: ਕਿਸੀ ਬਾਤ ਕਾ ਦਾਵਾ ਨਾਹੀ ਧਰਤਾ-ਨ ਕਮਾਈ ਕਾ, ਨ ਭਗਤਿ ਕਾ; ਨ ਸਿਮਰਨ ਕਾ, ਨ ਜਪ ਕਾ, ਨ ਤਪ ਕਾ; ਨ ਸੀਲ ਕਾ, ਨ ਸੰਜਮ ਕਾ; ਨ ਸੁਗਤਿ ਕਾ, ਨ ਰਹਤਿ ਕਾ, ਨ ਕਰਮ ਕਾ, ਨ ਧਰਮ ਕਾ, ਨ ਪੁੰਨ ਕਾ, ਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਾ; ਨ ਨਾਮ ਕਾ, ਨ ਕਾਹੂ ਸੇਵਾ ਕਾ, ਆਪ ਕੰਉ ਕੀਟੁ^੨ ਕਰਿ ਜਾਨਤਾ ਹੈ ਅਰੁ ਕਰਨ ਹਾਰੁ ਮੁਝ ਕੰਉ ਪਛਾਨਤਾ ਹੈ। ਕਰਮ ਕਰਿ ਕਰਿ ਨਿਹਕਰਮੁ ਆਪ ਕੰਉ ਜਾਨੈ, ਸੁ ਏਹੀ ਮੇਰੀ ਸਿਫਤਿ ਹੈ, ਅਰੁ ਇਹੀ ਮੇਰੀ ਸਾਲਾਹ ਹੈ, ਅਰੁ ਇਹੀ ਮੇਰੀ ਸੇਵਾ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਮੇਰਾ ਭਗਤੁ ਸੇਵਕ ਸੰਗੀ ਹੈ। ਅਵਰਿ ਜਿ ਭਗਤ ਹੈ ਜਿ ਕਿਛੁ ਆਪਨੀ ਕਮਾਈ ਜਨਾਇ ਜਾਤੇ ਹੈ। ਅਰੁ ਨਾਨਕੁ ਜੇ ਭਗਤੁ ਹੈ ਸੁ ਮੁਝ ਹੀ ਕੰਉ ਜਾਨਤਾ ਹੈ, ਆਪ ਕੰਉ ਕੀਟੁ ਕਰਿ ਮਾਨਤਾ ਹੈ, ਅਰੁ ਕਰਨਹਾਰੁ ਮੁਝ ਕੰਉ ਪਛਾਨਤਾ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਸਿਫਤਿ ਤੁਮਿ ਜਾਇ ਕਰਿ ਨਾਨਕ ਭਗਤ ਤੇ ਸੁਨਹੁ ਜੇ ਕਿਆ ਕਹਤਾ ਹੈ”। ਤਬ ਸਭਨਹੁ ਭਗਤਹੁ ਨਮਸਕਾਰੁ ਕੀਆ ਜਿ, “ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਉ, ਬਲਿਹਾਰਿ ਜਾਉ ਤੇਰੀ ਆਗਿਆ ਕੰਉ ਅਰੁ ਤੇਰਿਆ ਭਗਤਾ ਕੰਉ, ਜਿ ਤੇਰੀ ਸਿਫਤਿ ਕਰਤੇ ਜਾਨਤੇ ਹੈ, ਹਮ ਉਨ ਕੈ ਬਲਿਹਾਰਿ ਜਾਹਿ”।

ਤਬ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੁਹਦੀ ਅਜੋਧਿਆ ਮਹਿ ਬੈਠਾ ਪਰਲੀ ਦਖਣ ਕੀ ਤਰਫ, ਏਕੁ ਪੰਜ ਤੀਰਥੀ ਥੀ ਉਸ ਕੇ ਉਪਰਿ ਏਕ ਮਟੁ ਬਾ, ਉਸ ਹੀ ਮਹਿ ਬੈਠਾ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਨੁ ਕਰਤਾ ਥਾ। ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ-ਜੀ ਆਗਿਆ ਸਾਬਿ ਸਭਿ ਭਗਤ ਮਿਲੇ, ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਮਿਲਨੇ ਆਏ-ਨਾਮਾ, ਜੈ ਦੇਉ, ਕੰਬੀਰੁ, ਤਿਲੋਚਨੁ, ਰਵਿਦਾਸੁ, ਸੈਨੁ, ਸਧਨਾ, ਧੰਨਾ, ਬੇਣੀ। ਅਵਰੁ ਜਿ ਕੋਈ ਭਗਤੁ ਥਾ ਸਿ ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਪਹਿ ਆਏ। ਤਬ ਭਗਤਹੁ ਸੈਨੁ ਸੇਵਕੁ ਭੇਜਿਆ ਜਿ ਜਾਇ ਕਰਿ ਤੂ ਦੇਖੁ ਦਿਖਾ ਭਗਤੁ ਧਿਆਨ ਕੈ ਬਿਖੈ ਹੈ ਕਿ ਸਿਮਰਨ ਕੈ ਬਿਖੈ ਹੈ ਕਿ ਬਾਲ ਸੁਭਾਵ ਕੈ ਬਿਖੈ ਹੈ। ਜਿਉ ਹੈ ਤਿਉ ਜਾਇ ਕਰਿ ਦੇਖੁ। ਜੇ ਭਗਤੁ ਸਿਮਰਨ ਕੈ ਬਿਖੈ ਹੋਇਗਾ ਕਿ ਧਿਆਨ ਕੈ ਬਿਖੈ ਹੋਇਗਾ ਤਬ ਹਮਰਾ ਨਾਮੁ ਤੁਮ ਮਤੁ ਲੇਹੁ। ਅਰੁ ਜੇ ਬਿਲਾਸ ਭਾਵ ਕੈ ਬਿਖੈ ਹੋਇਗਾ ਤਬ ਹਮਰੀ ਬੈਠਤੀ ਕਰਨੀ ਜੇ, “ਜੀ ਸੇਵਕ ਠਾਂਢੇ ਹੋਨਿ, ਦਰਸਨੁ ਚਾਹਤੇ ਹੈ ਕਿਵ ਆਗਿਆ ਹੈ ?” ਤਬ ਜਦਿ ਸੈਨੁ ਸੇਵਕੁ ਆਇ ਕੈ ਦੇਖੈ ਤਉ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਬਿਲਾਸ ਭਾਵ ਕੈ ਬਿਖੈ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਅਰੁ ਆਗੇ ਹੀ ਅਗੰਮੁ ਹੋਆ ਹੈ^੩। ਉਠਿ ਖੜਾ ਹੋਆ, “ਹੰਉ ਬਲਿਹਾਰਿ ਜਾਂਉ, ਆਈਐ ਜੀ !” ਆਈਐ ਜੀ ! ਇਉ ਹੀ

^੧ਜੁਹਦ (ਤਪੱਸਿਆ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਤਪੱਸ਼ੀ।

^੨ਕੀਤਾ, ਕਿਰਮ, ਭਾਵ-ਅਤਿ ਤੁੱਛ।

^੩ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ। ^੪ਭਾਵ-ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਗੰਮ (ਭਵਿੱਖ) ਦੀ ਗੱਲ ਜਾਣ ਲਈ ਕਿ ਭਗਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਵਾਸਤੇ ਆਏ ਹਨ।

ਕਹਤਾ ਹੈ। ਤਬ ਸੈਨੁ ਸੇਵਕੁ ਜਾਇ ਖੜਾ ਹੋਆ ਅਰੁ ਡੰਡ ਪੁਣਾਮੁ ਕੀਆ, ਕਰਿ ਕਰਿ ਰਾਮ ਕਿਸਨਾ ਕੀਨੀ।
ਤਬ ਭਗਤਾ ਕੀ ਬੋਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, “ਕਿਉ ਆਗਿਆ ਹੈ, ਦਰਸਨੁ ਚਾਹਤੇ ਹੈ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ
ਕਹਿਆ, ਕਹੈ “ਜੀ, ਢੀਲਿ ਮਤੁ ਕਰਹੁ, ਆਈਐ ਜੀ!” ਤਬ ਸੈਨੁ ਸੇਵਕੁ ਬਹੁਤਿ ਫਿਰਿ ਭਗਤਹੁ ਪਾਸਿ ਆਇ
ਖੜਾ ਹੋਆ। ਕਹੈ, “ਜੀ, ਆਗੇ ਹੀ ਅਗੰਮੁ ਹੁਆ ਹੈ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕੰਉ, ਅਰੁ ਖੜਾ ਤੁਮਾਰੇ ਮਾਰਗ ਕੰਉ ਦੇਖਤਾ
ਹੈ, ਡੰਡਉਤੁ ਕਰਤਾ ਹੈ। ਕਹੈ ਜੀ ‘ਆਈਐ ਜੀ! ਬਲਿਹਾਰਿ ਜਾਉ, ਆਈਐ ਜੀ’; ਇਵੇ ਹੀ ਕਹਤਾ ਹੈ”।
ਤਬ ਭਗਤ ਸਭੇ ਹੀ ਆਇ ਆਇ ਨਮਸਕਾਰੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੰਉ ਕੀਆ। ਆਗੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਭੀ
ਨਮਸਕਾਰੁ ਡੰਡਉਤਿ ਕਰੀ। ਅਰੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਆਵਹੁ ਜੀ!” ਉਸੁ ਤਰਫ ਤੇ ਭਗਤ ਆਇ ਠਾਂਵੇ ਭਏ। ਉਸੁ
ਤਰਫ ਤੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਆਇ ਠਾਂਵਾ ਭੋਆ। ਉਸੁ ਤਰਫ ਤੇ ਭਗਤ ਡੰਡਉਤਿ ਲਾਗੇ ਕਰਨੇ। ਉਸੁ ਤਰਫ
ਤੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਡੰਡਉਤਿ ਲਾਗਾ ਕਰਨੇ। ਤਬ ਆਪਸਿ ਮਹਿ ਮਿਲੇ ਜਦਿ ਮਿਲੇ ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ
ਜੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲਿ ਉਠਾ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ^੧ ਮਹਿ ਜਿ:-

ਆਵਹੁ ਭੈਣੇ ਗਲਿ ਮਿਲਹੁ ਅੰਕਿ ਸਹੇਲਤੀਆਹ^੨॥

ਮਿਲਿ ਕੈ ਕਰਹੁ ਕਹਾਣੀਆ ਸੰਮੁਖ ਕੰਤ ਕੀਆਹ॥

ਸਾਚੇ ਸਾਹਿਬ ਸਭਿ ਗੁਣ ਅਉਗਣ ਸਭਿ ਅਸਾਹ॥੧॥

ਕਰਤਾ ਸਭੁ ਕੈ ਤੇਰੈ ਜੋਰਿ॥ ਏਕੁ ਸਬਦੁ ਬੀਚਾਰੀਐ ਜਾ ਤੂ ਤਾ ਕਿਆ ਹੋਰਿ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏਕੁ ਕੰਤੁ ਤਿਸ ਕੀਆ ਸੇਵਕੀ ਕਵਨਿ ? ਏ ਭਗਤ ਉਸ
ਕੀਆ ਸੇਵਕੀ, ਜਿਤਨੀਆਂ ਸੇਵਕੀ ਸਭਿ ਆਪਸ ਮਹਿ ਭੈਣਾ ਲਾਗਹਿ। ਜਿਉ ਈਹਾ ਕੋਈ ਪੁਰਖੁ ਦੁਇ ਚਾਰਿ
ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਕਰੈ, ਅਰ ਓਹਿ ਸਉਕਣਿ ਕਾ ਭਾਉ ਮਨਿ ਮਹਿ ਨ ਲਿਆਵਹਿ, ਸੇਵਕੀ ਹੋਵਹਿ ਅਰੁ ਓਇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ
ਆਪਸ ਮਹਿ ਭੈਣਾ ਕਹਾਵਹਿ। ਤਿਉ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਸਭਨਹੁ ਕਾ ਭਰਤਾ ਹੈ ਅਰੁ ਏਹਿ ਜਿ ਸੇਵਕਿ ਸੇਵਹਿ ਤੇ
ਸੇਵਕੀ। ਜਿਤਨੀਆਂ ਸੇਵਕੀ ਤਿਤਨੀਆਂ ਆਪਸ ਮਹਿ ਭੈਣਾ। ਬਹੁਤਿ ਸੇਵਕੀ ਸੇਵਕ ਆਪਸ
ਮਹਿ ਮਿਲਤੀਆਂ ਹੈ। ਜੇਮੇ ਜੇਮੇ ਮਹਿਲ ਜਿਸੁ ਜਿਸੁ ਸਾਥਿ ਕੰਤੁ ਮਿਲਤਾ ਹੈ, ਉਸੁ ਮਹਲ ਕੀਆ ਬਾਤ ਆਪਸ
ਮਹਿ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਕਰਤੀਆ ਹੈ। ਜਿਨੀ ਮੇਰੀ ਭੈਣਹੁ ਜਿ ਹਮਾਰਾ ਖਸਮੁ ਹੈ, ਹਮਾਰਾ ਜਿ ਸੰਮੁਖ ਕੰਤੁ ਹੈ ਉਸੁ
ਮਹਿ ਸਰਬ ਗੁਣ ਹੈ, ਹਮ ਹੀ ਅਵਗਣਿਆਰੇ ਹਾਂ। ਉਸ ਕੀ ਕਮਤਿ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਜਾਨਤਾ ਹੈ ਜਿ ਕੈਸਾ ਹੈ ਜੇ
ਕਿਛੁ ਗੁਣ ਹੈ ਸੁ ਉਸੁ ਮੇਰੇ ਰਾਮ ਮਹਿ ਹੈ। ਪਣੁ ਜਿਤਨੇ ਜੀਵੇ ਹੈ ਜਿ ਸਭਿ ਉਸ ਹੀ ਕੈ ਜੋਰਿ ਹੈ। ਏਕੋ ਸਬਦੁ
ਬੀਚਾਰਣਾ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਬਿਨਾ ਹੋਰੁ ਕੋਈ ਨਾਹੀ। ਜੇ ਕੋਈ ਹੈ ਨਾਹੁ ਪਾਤਸਾਹੁ, ਗਰੀਬੁ ਮਸਤੁ, ਭਲਾ ਬੁਰਾ,
ਸਾਧੁ ਸੇਵਕੁ, ਉਥੁ ਨੀਚੁ ਜੇ ਕੋਈ ਹੈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਕੀਆ ਹੋਤਾ ਹੈ। ਸਾਹੁ ਭੀ ਤਉ ਹੀ ਜਉ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਕਰੈ।
ਪਾਤਸਾਹੁ ਭੀ ਤਉ ਹੋਇ ਜਉ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਕਰੈ। ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ਭੀ, ਸਾਧੁ ਭਰਾਤੁ ਭੀ ਤਉ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਕਰੈ ਬਿਨਾ
ਉਸੁ ਕਰਤੇ ਪੁਰਖ ਤੀ ਹੋਰਸ ਕਾ ਕੀਆ ਨਾਹੀ ਹੋਤਾ, ਅਰੁ ਸਭਸ ਕੰਉ ਉਸ ਹੀ ਕਾ ਜੋਰੁ ਹੈ। ਆਪਸ ਤੀ
ਜੋਰੁ ਕਿਸੀ ਕਾ ਨਾਹੀ ਵਲਤਾ। ਜੀਵੇ ਉਸ ਕੈ ਜੋਰਿ, ਮਰੈ ਉਸ ਕੈ ਜੋਰਿ, ਮਰੈ ਉਸ ਕੈ, ਹੁਕਮਿ ਹੋਇ ਤਉ ਉਸ ਕੈ
ਜੋਰਿ ਨ ਹੋਇ ਤਉ ਉਸ ਕੈ ਜੋਰਿ। ਜਿ ਜੋ ਉਸੁ ਕਰਤੇ ਪੁਰਖ ਕਾ ਜਿ ਕਿਛੁ ਹੈ ਸੁ ਓਹੀ ਹੈ, ਹੋਰੁ ਕੋਈ ਨਾਹੀ”।
ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਾਹਗੁਰੂ।

^੧ਅਰਥਾਤ-‘ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਕੀ ਜੈ ਹੋ!’ ਇਹ ਵਾਕ ਵੇਸ਼ਣਵ ਭਗਤ ਪਰਸਪਰ ਮਿਲਣੀ ਸਮੇਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

^੨ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਸ਼ੇਖ ਬ੍ਰਹਮ (ਇਬਰਾਹੀਮ, ਫਰੀਦ ਸਾਨੀ)
ਨੂੰ ਸੁਣਾਇਆ ਸੀ। (ਦੇਖੋ, ਸ਼ਬਦਾਰਥ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਸਫ਼ਾ ੧੭ ਦਾ ਨੋਟ) ^੩ਪਿਆਰੀਆਂ ਸਹੇਲੀਆਂ
ਜੋ ਗਲ ਲੱਗ ਕੇ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। ^੪ਆਪਸ ਬੀਂ ਜਾਂ ਆਪਸ ਵਿਚ, ਆਪਣੇ ਆਪ।

ਤਬ ਭਗਤਹੁ ਕਹਾ ਜਿ “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਪਰਮੇਸੁਰ ਰਾਵੀਐ ਸੁ ਕਿਉ ਕਰਿ ਰਾਵੀਐ, ਹਮ ਕੰਉ ਏਹੁ ਬਿਧਿ ਸੁਨਾਈਐ ਜੀ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ:—

ਜਾਇ ਪੁਛਹੁ ਸੋਹਾਗਣੀ ਤੁਸੀ ਰਾਵਿਆ ਕਿਨੀ ਗੁਣੀ ॥

ਸਹਜਿ ਸੰਤੋਖਿ ਸੀਗਾਰੀਆ, ਮਿਤਾ ਬੋਲਣੀ ॥

ਪਿਰੁ ਰੀਸਾਲੁ ਤਾ ਮਿਲੈ ਜਾ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਸੁਣੀ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੰਉ ਭਗਤਹੁ ਪੁਸਨੁ ਪੁਛਾ ਥਾ ਜਿ, “ਬਲਿਹਾਰਿ ਜਾਉ ਤੁਮਹੁ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਪਾਇਆ ਸੁ ਕਿਤੁ ਸੇਵਾ, ਕਿਤੁ ਚਾਕਰੀ, ਕਿਤੁ ਗੁਣ ਕੰਤੁ ਰੀਤਾਇ ਕਰਿ ਪਾਇਆ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਉਨ ਕੰਉ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਸੁਹਾਗਣੀ ਜਿ ਹਉ ਸੁ ਤੁਮ ਹੀ ਹਉ, ਅਰੁ ਪਾਇਆ ਜਿ ਹੀ ਸੁ ਤੁਮ ਹੀ ਪਾਇਆ ਹੀ । ਅਰੁ ਜੀ ਸੇਵਾ ਤੁਮਾਰੀ ਹੀ ਉਪਰਿ ਰੀਤਿਆ ਹੀ । ਪਣੁ ਜੀ ਸਹਜਿ ਕੈ ਘਰਿ ਰਹੈ ਅਰੁ ਮੰਤੋਖੁ ਪਕੜੈ, ਮੁਖ ਤੇ ਸੁ ਸਬਦੁ ਬੋਲੈ, ਸਾਈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੰਤ ਕੰਉ ਭਾਵਤੀ ਹੈ, ਤਿਸ ਹੀ ਕੰਉ ਮਿਲਤਾ ਹੈ । ਸਾਈ ਸੇਵਕਿ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਨਾਮੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਨਾਮੁ ਸੁ ਸਬਦੁ ਸੁਣੈ ਤਿਸ ਹੀ ਕੰਉ ਓਹੁ ਮਿਲਤਾ ਹੈ । ਉਹੁ ਜਿ ਹੀ ਪਿਰੁ ਹੈ ਸੁ ਕੈਸਾ ਹੈ ? ਜੇਤਾ ਰੇਤ ਕਾ ਦਾਣਾ ਅਰੁ ਰੇਤ ਕੇ ਦਾਣੇ ਕਾ ਜੈਸਾ ਕਰੋੜਵਾ ਭਾਉ ਹੋਤਾ ਹੈ ਇਤਨਾ ਬਿਨਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਤੀ ਹੋਰੁ ਕਿਛੁ ਮਨ ਮਹਿ ਲਿਆਵੈ ਤਉ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੰਤੁ ਰੀਸਾਲੁ ਉਸ ਕੰਉ ਮਿਲੈ ਨਾਹੀ । ਜਦਿ ਨੈਣਿ ਬੈਣਿ ਮਨ ਕੈ ਬਿਖੈ ਜਾਗ੍ਰਤਾ ਸੁਫਨਾ ਮਨੋਰਥ ਕੈ ਬਿਖੈ ਉਸ ਹੀ ਸੰਉ ਅਰੁ ਉਸ ਹੀ ਸੰਜਮ ਮਹਿ ਮੰਮੂਖ ਕੰਤ ਕੰਉ ਰਾਖੈ, ਤਬ ਮਿਲੈ । ਜਬ ਇਤਨਾ ਕੁ ਕਿਛੁ ਮਨੁ ਮਹਿ ਲਿਆਵੈ ਤਬ ਉਹੁ ਜਿ ਕੰਤੁ ਰੀਸਾਲੁ ਹੈ ਸਿ ਮਿਲੈ, ਨਾਹੀ ਭਗਤਿ ਭੀ ਗਵਾਵੈ ਅਰੁ ਨਰਕਿ ਮਹਿ ਲਿਜਾਇ । ਜਬ ਲਗੁ ਕਿਛੁ ਮਨ ਮਹਿ ਲਿਆਵੈ ਜਿ ਹੰਉ ਕਿਛੁ ਹਾਂ ਤਬ ਲਗੁ ਉਸੁ ਸਾਬਿ ਸਮਾਵੈ ਨਾਹੀ” । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

ਤਬ ਭਗਤੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਉਸੁ ਕੰਉ ਜਿ ਮਿਮਰਤੇ ਹੈ ਸੁ ਤੁਮ ਜਾਨਤੇ ਹਉ ਤਉ ਸੁਨਾਵਹੁ । ਅਰੁ ਉਸ ਕੀ ਕੁਦਰਤਿ ਜਿ ਹੈ ਸੁ ਕੈਸੀ ਹੈ, ਉਸ ਕੀ ਦਾਤਿ ਜਿਹੇ ਸੁ ਕੈਸੀ ਹੈ ? ਜਾਤੀ ਕਿਤਨੀਆਂ ਹੈ ਅਰੁ ਸਨਾਤੀ ਕਿਤਨੀਆਂ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਲਿਹਾਰਿ ਜਾ:—

ਕੇਤੀਆ ਉਸ ਕੀਆ ਕੁਦਰਤੀ, ਕੇਤੀ ਉਸ ਕੀ ਦਾਤਿ ॥

ਕੇਤੇ ਉਸ ਕੇ ਜੀਅ ਜੰਤ ਸਿਫਤਿ ਕਰਹਿ ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ ॥

ਕੇਤੇ ਉਸ ਕੇ ਰੂਪ ਰੰਗ, ਕੇਤੇ ਜਾਤਿ ਸਨਾਤਿ ॥ ੩ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹੋ ਭਗਤਹੁ ਜੀ ! ਮੈ ਬਲਿਹਾਰਿ ਜਾਉ ਤੁਮਾਰੇ ਪੁਛਨੇ ਕੰਉ । ਕਿਤਨੀਆਂ ਉਸ ਕੀਆਂ ਕੁਦਰਤੀ ਹੈ, ਤਿਸ ਕਾ ਅੰਤੁ ਕਉਣੁ ਜਾਣੇ । ਅਰੁ ਕਿਤਨੇ ਉਸ ਕੇ ਜੀਅ ਜੰਤ ਹੈ । ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ ਉਸ ਕੀ ਸਿਫਤਿ ਕਰਤੇ ਹੈ ਉਸ ਕਾ ਅੰਤੁ ਉਹੀ ਜਾਣੈ । ਅਰੁ ਕਿਤਨੇ ਉਸ ਕੇ ਰੂਪ ਰੰਗ ਹੈ ਸੁ ਉਸ ਹੀ ਕੰਉ ਮਲੂਮੁ ਹੈ, ਉਹੀ ਜਾਣੈ । ਕਿਤਨੇ ਉਸ ਕੇ ਜੀਅ ਜਾਤੀ ਹੈ ਸੁ ਉਸ ਕੀ ਕੁਦਰਤਿ ਉਹੀ ਜਾਣੈ । ਹੋਰੁ ਜਿ ਕਹੈ ਹੰਉ ਕਿਛੁ ਹਾਂ ਸੁ ਬੁਠਾ” । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਰਾ ।

¹ਬੀ, ਤੋ ।

²ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ।

³ਬਚਨਾਂ ਵਿਚ ।

⁴ਰਸ ਵਾਲਾ, ਆਨੰਦ ਰੂਪ ।

⁵ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਸਹੀ ਪਾਠ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਹੈ ਐਉਂ ਹੈ :—

ਕੇਤੀਆ ਤੇਰੀਆ ਕੁਦਰਤੀ ਕੇਵਡੁ ਤੇਰੀ ਦਾਤਿ ॥

ਕੇਤੇ ਤੇਰੇ ਜੀਅ ਜੰਤ ਸਿਫਤਿ ਕਰਹਿ ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ ॥

ਕੇਤੇ ਤੇਰੇ ਰੂਪ ਰੰਗ ਕੇਤੇ ਜਾਤਿ ਅਜਾਤਿ ॥ ੩ ॥

ਤਬ ਭਗਤਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਤੁਹੁ ਉਪਰਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਕਿਰਪਾ ਹੈ, ਕਿਵੇ ਹੀ ਮਿਲੈ ਭੀ ? ਜਿਤੁ ਸੇਵਾ ਉਹੁ ਖੁਸੀ ਹੋਇ ਮਿਲੈ, ਸਾਈ ਕਹੀਐ ਜੀ ।” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲਿ ਉਠਾ ਜਿ:-

ਸਚੁ ਮਿਲੈ ਸਚੁ ਉਪਜੈ, ਸਚ ਮਹਿ ਸਾਰਿ ਸਮਾਇ ॥
ਸੁਰਤਿ ਹੋਵੈ ਪਤਿ ਉਗਵੈ, ਗੁਰਬਚਨੀ ਭਉ ਖਾਇ ॥
ਨਾਨਕ ਸਚਾ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਆਪੇ ਲਏ ਮਿਲਾਇ ॥ ੪ ॥ ੧੦ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਭਾਈ ਜੀ ਰਾਮ ਕੇ ਭਗਤਹੁ ਜੀ ! ਜੇ ਤਾ ਉਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਹੋਵੈ ਤਾ ਮਨ ਮਹਿ ਸਚੁ ਆਵੈ, ਕੂੜੁ ਜਾਵੈ । ਸਚੁ ਹੀ ਮਨ ਮਹਿ ਅਰੁ ਸਚੁ ਹੀ ਉਪਜੈ, ਸਚੁ ਹੀ ਕਮਾਇ । ਸਚੁ ਹੀ ਮਨ ਮਹਿ ਬਸੈ; ਸਚੁ ਹੀ ਮਨਿ ਹੋਇ । ਜਾ ਅੰਤਰਿ ਕੈ ਬਿਖੈ ਸੁਰਤਿ ਹੋਇ ਤਾ ਪਤਿ ਉਗਵੈ, ਪਰਗਟੁ ਹੋਇ । ਜੇ ਸੁਰਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕਰਮ ਕਮਾਵੈ ਤਉ ਇਸੁ ਕੰਉ ਭਉ ਕੋਈ ਨ ਬਿਆਪੈ । ਭਉ ਖਾਇ ਜਾਇ, ਨਿਰਭਉ ਹੋਇ । ਅਰੁ ਓੜਕੁ ਇਹੀ ਹੈ ਜਿ ਜਦਿ ਉਹੁ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਹੋਇ ਤਉ ਆਪੇ ਹੀ ਮਿਲਾਇ ਲਏ । ਤਉ ਹੀ ਏਹੁ ਮਿਲੈ ਨਾਤਰਿ ਉਹੁ ਗੁਣੁ ਕਰਤੂਤਿ ਨਾਹੀ, ਜਿਤੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਏਹੁ ਮੁਕਤਾ ਹੋਇ ਕਿ ਪਾਵੈ, ਬਿਨਾ ਉਸ ਕੀ ਕਿਰਪਾ ਤੇ । ਜਦਿ ਆਪੇ ਹੀ ਮਿਲਾਇ ਲਏ ਤਬ ਹੀ ਪਾਵੈ, ਨਾਤਰਾ ਨ ਪਾਵੈ” । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

ਤਬ ਭਗਤਾ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, “ਜਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਤੁਮ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਰਾਖੇ ਸੁ ਕਿਤੁ ਸਬਦਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਰਾਖੇ, ਅਰੁ ਤੁਮਿ ਜਿ ਇਸੁ ਬਿਖਿਆ ਕੂਪ ਤੇ ਖਾਂਚੇ ਸੁ ਕਿਉ ਕਰਿ ਉਬਰੇ ? ਕਿਤੁ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਉਬਰੇ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਮਹਿ ਜਿ:-

ਭਲੀ ਸਰੀ^੧ ਜਿ ਉਬਰੀ^੨ ਹਉਮੈ ਮੁਈ ਘਰਾਹੁ^੩ ॥
ਦੂਤ^੪ ਲਗੇ ਫਿਰਿ ਚਾਕਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਵੇਸਾਹੁ ॥
ਕਲਪ^੫ ਤਿਆਗੀ ਬਾਦਿ^੬ ਹੈ ਸਚਾ ਵੇਪਰਵਾਹੁ ॥ ੧ ॥
ਮਨ ਰੇ ਸਚੁ ਮਿਲੈ ਭਉ ਜਾਇ ॥
ਭੈ ਬਿਨੁ ਨਿਰਭਉ ਕਿਉ ਥੀਐ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਬਦਿ ਸਮਾਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਭਗਤਾ ਕੰਉ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਬੇਨਤੀ ਸੁਨਾਈ ਜਿ, “ਏਹ ਭਲੀ ਬਾਤ ਹਮਾਰੈ ਸਾਬਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਰੀ ਜਿ ਹਉਮੈ ਮੁਈ ਮੇਰੇ ਮਨ ਤੇ । ਪਣੁ ਕਿਸ ਕੇ ਸਬਦਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ? ਕਿਸ ਕੇ ਵੇਸਾਹਿ^੮ ਕਰਿ ਕਰਿ ? ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਕੇ ਵੇਸਾਹਿ ਕਰਿ ਕਰਿ, ਹਉਮੈ ਬੋਈ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਰਸਾਦਿ ਕਰਿ ਕਰਿ । ਜਦਿ ਹਉਮੈ ਘਰ ਤੇ ਮੁਈ ਤਬ ਜਿਤਨੇ ਦੁਖ ਬੇ ਦੇਤਨੇ ਗਏ ਅਰੁ ਜਿਤਨੇ ਦੁਤ ਬੇ ਦੇਤਨੇ ਫੇਰਿ ਚਾਕਰੀ^੯ ਲਾਗੇ । ਜਦਿ ਗੁਰ ਕੀ ਕਿਰਪਾ ਹੋਈ ਗੁਰ ਕੀ ਪਰਤੀਤਿ ਮਨ ਮਹਿ ਆਈ ਤਬ ਜਿਤਨੇ ਦੁਤ ਬੇ ਦੇਤਨੇ ਫਿਰਿ ਚਾਕਰੀ ਲਾਗੇ, ਜਦਿ ਗੁਰ ਕੀ ਕਿਰਪਾ ਹੋਈ । ਅਰੁ ਜੇ ਕਿਛੁ ਅੰਤਰਿ ਕਲਪਨਾ ਥੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਕੀ ਦੇਤਨੀ ਸਭ ਬਾਦਿ ਹੋਇ ਗਈ । ਸੀਤਲੁ ਮਨੁ ਹੋਇ ਗੈਆ । ਜਬ ਸਚੁ ਮਿਲਿਆ, ਮਨੁ ਸਚ ਘਰਿ ਆਇਆ ਤਬ ਵੇਪਰਵਾਹੁ ਮਨੁ ਹੋਆ । ਵੇਪਰਵਾਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਜਦਿ ਵੇਪਰਵਾਹੁ ਕੰਉ ਮਿਲਿਆ ਤਬ ਏਹੁ ਜੀਉ ਭੀ ਮਾਇਆ ਤੇ ਵੇਪਰਵਾਹੁ ਹੋਇ ਗੈਆ । ਜਬ ਲਗੁ ਏਹੁ ਸਚਾ ਨਾਹੀ ਹੋਤਾ ਤਬ ਲਗੁ ਏਹੁ ਨਿਰਭਉ ਨਾਹੀ ਹੋਤਾ । ਜਬ ਸਚਾ ਹੋਇ ਤਬ ਨਿਰਭਉ ਹੋਇ, ਇਸ ਕਾ ਭਉ ਜਾਇ” । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ

^੧ਨਹੀਂ ਤਾਂ । ^੨ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੋਈ । ^੩ਜੇ ਮੈਂ ਬਚ ਗਈ । ^੪ਜੇ ਹਉਮੈ (ਹੰਗਤਾ) ਮੇਰੇ ਘਰੋਂ (ਦਿਲ ਤੋਂ) ਮਰ ਗਈ । ^੫ਕਾਮ, ਰੂਪ ਆਦਿ ਦੁਤੀ ਦੁਸ਼ਮਨ । ^੬ਕਲਪਨਾ । ^੭ਵਿਅਰਥ ।
^੮ਵਿਸ਼ਾਸ, ਭਰੋਸਾ । ^੯ਨੌਕਰੀ, ਸੇਵਾ ।

ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ ।

ਤਬ ਭਗਤਾ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਜਿਤਨੇ ਜੀਵ ਹੈ ਸਿ ਸਭਿ ਉਸ ਹੀ ਕਾ ਨਾਮੁ ਕਹਤੇ ਹੈ, ਏਵ ਨਾਹੀ ਜਿ ਉਸਿ ਕੰਉ ਨਾਹੀ ਜਾਨਤੇ ਕਿ ਕਿਸੀ ਹੋਰਸ ਕਾ ਨਾਮੁ ਕਹਤੇ ਹੈ, ਉਸ ਹੀ ਕਾ ਨਾਮੁ ਕਹਤੇ ਹੈ ਅਰੁ ਉਸ ਹੀ ਤੇ ਮੰਗਤੇ ਹੈ । ਉਰਿ^੧ ਭੀ ਉਸ ਕੰਉ ਮਿਲਹਿਗੇ, ਪਾਵਹਿਗੇ, ਕਿ ਨ ਪਾਵਹਿਗੇ, ਕਿ ਨ ਮਿਲਹਿਗੇ ?”
ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਭਗਤਾ ਕੰਉ ਬੇਨਤੀ ਕਹਿ ਸੁਨਾਈ ਜਿ, “ਬਲਿਹਾਰਿ ਜਾਂ—

ਕੇਤਾ ਆਖਣੁ ਆਖੀਐ ਆਖਣਿ ਤੋਟਿ ਨ ਹੋਇ ॥

ਮੰਗਣ ਵਾਲੇ ਕੇਤਤੇ ਦਾਤਾ ਏਕੋ ਸੋਇ ॥

ਜਿਸ ਕੇ ਜੀਅ ਪਰਾਣ ਹਹਿ ਮਨਿ ਵਸਿਐ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਕੋਈ ਜੀਉ ਹੈ ਸੁ ਸਭੁ ਕੋਈ ਉਸ ਹੀ ਕੰਉ ਆਰਾਧਤਾ ਹੈ, ਦੁਖਿ ਸੁਖਿ ਬੁਰੇ ਭਲੇ ਕੰਉ ਸਭੁ ਕੋਈ ਉਸ ਹੀ ਕੰਉ ਆਰਾਧਤਾ ਹੈ । ਅਰੁ ਏਤੇ ਉਸ ਕੰਉ ਆਰਾਧਤੇ ਹੈ ਜਿਨ ਕੀ ਤੋਟਿ ਨਾਹੀ । ਅਰੁ ਸਭਿ ਉਸ ਹੀ ਪਾਸ ਤੇ ਮੰਗਤੇ ਹੈ । ਅਰੁ ਸਭਨਾ ਕਾ ਦਾਤਾ ਏਕੁ ਉਹੀ ਹੈ । ਆਖਤੇ ਅਰੁ ਮੰਗਤੇ ਸਭਿ ਹੈ, ਪਣੁ ਬਿਨਾ ਮਨਿ ਵਸਿਐ ਸੁਖੁ ਨਾਹੀ ਹੋਤਾ, ਸੁਖੁ ਤਬ ਹੋਇ ਜਬ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਮਨਿ ਕੇ ਬਿਖੈ ਬਸੈ । ਨਾਤਰ ਇਉਂ ਸਭਿ ਉਸ ਕਾ ਨਾਮੁ ਲੇਤੇ ਹੈ, ਮਨੁ ਜਾਇ ਮਾਇਆ ਮਾਹਿ ਰਹਤਾ ਹੈ । ਇਉਂ ਨ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਮਿਲੈ ਨ ਸੁਖੁ ਪਾਵੈ” ।

ਕਹੈ : “ਜੀ ਏਹੁ ਜਿ ਜਗੁ ਹੈ ਅਰੁ ਜਗੁ ਆਵਤਾ ਜਾਤਾ ਹੈ ਜੋ ਇਹੁ ਕਿਆ ਹੈ ?” ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ ।
ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ :

ਜਗੁ ਸੁਪਨਾ ਬਾਜੀ^੨ ਬਨੀ, ਖਿਨ ਮਹਿ^੩ ਖੇਲੁ ਖੇਲਾਇ ॥

ਸੰਜੋਗੀ ਮਿਲਿ ਏਕਸੇ^੪, ਵਿਜੋਗੀ ਉਠਿ ਜਾਇ ॥

ਜੇ ਤਿਸੁ ਛਾਣਾ ਸੋ ਬੀਐ, ਅਵਰੁ ਨ ਕਰਣਾ ਜਾਇ ॥੩॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਭਾਈ ਜੀ ਰਾਮ ਕੇ ਲੋਕ ! ਜਗੁ ਜਿ ਹੈ ਸੁਫਨੇ ਕੀ ਨਿਆਈ ਬਾਜੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਬਾਹੀ^੫ ਹੈ, ਜਿਉ ਬਾਜੀਗਰ ਖੇਲਤਾ ਖੇਲਤਾ ਬਾਜੀ ਰਚਤਾ ਹੈ ਲੋਕ ਬਹੁਤਿ ਮਿਲਿ ਦੇਖਣ ਕੰਉ ਆਵਤੇ ਹੈ । ਜਦਿ ਬਾਜੀਗਰੁ ਬਾਜੀ ਸਮੋਟਿ ਲੇਤਾ ਹੈ ਤਬ ਲੋਕੁ ਉਭਤਿ^੬ ਜਾਤਾ ਹੈ । ਤਬ ਜਿਉ ਸੋਏ ਕੰਉ ਸੁਫਨਾ ਆਵਤਾ ਹੈ ਤਿਉ ਏਹੁ ਜਿ ਅਵਰਦਾ^੭ ਹੈ ਸੁ ਸਭੁ ਸੁਫਨੇ ਕੀ ਨਿਆਈ ਹੈ, ਸੰਜੋਗਿ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਬੇਟੀ ਬੇਟਾ ਏਕਠੇ ਹੋਤੇ ਹੈ, ਵਿਜੋਗਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਉਠਿ ਜਾਤੈ ਹੈ । ਜੀਅ ਤਉ ਈਹਾਂ ਹੀ ਸੁਖੁ ਕੀਆ ਚਾਹਤੇ ਹੈ, ਰਾਜ ਰੰਗ ਰਸ ਭੋਗ ਕੀਆ ਚਾਹਤੇ ਹੈ । ਉਹੁ ਉਠਾਇ ਉਥਾ ਕੰਉ ਨੀਰੁ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਰਾਜੇ ਕੰਉ ਰੰਗੁ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਸਾਹ ਕੰਉ ਨੰਗੁ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਜੁਆਨ ਕੰਉ ਮਾਰਤਾ ਹੈ, ਬਿਰਧਿ ਕੰਉ ਰਾਖਤਾ ਹੈ, ਭਲੇ ਕੰਉ ਬੁਰਿਆਈ ਦੇਤਾ ਹੈ, ਬੁਰੇ ਕੰਉ ਭਲਿਆਈ ਦੇਤਾ ਹੈ, ਉਸੁ ਸਾਥਿ ਜੋਰੁ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਚਲਤਾ । ਜੇ ਕਿਛੁ ਇਸ ਕੇ ਹਾਥਿ ਹੋਇ ਅਰੁ ਏਹੁ ਕਰੈ ਨਾ, ਏਹੁ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿ ਕਿਛੁ ਕਰੈ ਸੁ ਆਪਿ ਇਸ ਕੇ ਹਾਥਿ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਕਰਣਾ ਜਾਤਾ । ਜਦਿ ਇਸ ਕੇ ਬੁਝੈ ਕੀਆ ਕਿਛੁ ਨ ਜਾਇ ਤਬ ਏਹੁ ਕਿਆ ਜਿ ਆਪ ਉਪਰਿ ਕਿਛੁ ਬਾਤ ਲਿਆਵੈ । ਭਲੀ ਯਾ ਬੁਰੀ ਇਸੁ ਵਸਿ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ । ਏਹੁ ਕੀਤਾ ਉਸ ਕਾ ਹੈ ਉਹੁ ਕਰਤਾ ਕਰੈ ਸੁ ਸਹੀ” । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

^੧ਓਹ (ਬਹੁ ਵਚਨ) ।।

^੨ਏਡ, ਤਮਾਸ਼ਾ ।

^੩ਅੱਖ ਦੇ ਪਲਕਾਰੇ ਵਿਚ ।

^੪ਸੰਜੋਗ ਨਾਲ

ਸੀਵ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।

^੫ਰਚੀ ।

^੬ਵਿਛੁੜ, ਖਿੰਡ ।

^੭ਉਮਰ, ਆਯੁ ।

ਤਬ ਭਗਤਹੁ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਜਗਤੁ ਸਭੁ ਉਸ ਕਾ, ਦੇਣਹਾਰੁ ਉਹੀ—ਇਸ ਕਾ ਕੀਆ ਕਿਛੁ ਹੋਤਾ ਨਾਹੀ । ਅੰਤਿ ਕਿਸੇ ਰਖੈਗਾ ਕਿ ਨ ਰਖੈਗਾ ਕਿ ਸਭਿ ਸੀਵ ਏਕਸੇ ਹੋਹਿਗੇ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਕੇ ਲੋਗਹੁ ! ਸਾਧ ਜਨਹੁ ! ਮੈ ਉਸੁ ਅਪਰੰਪਰ ਕੀ ਸਾਰ ਕਿਆ ਜਾਣਾ । ਪਣੁ ਏਕੁ ਗੁਰ ਕੀ ਸਮਝਾਈ ਬਾਤ ਸੁਨੀ ਕਹਤਾ ਹਾ ਤੁਮਿ ਸੁਨਹੁ ਜਿ ।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਵਸਤੁ ਵੇਸਾਹੀਐ^੧ ਸਚੁ ਵਖਰੁ^੨ ਸਚੁ ਰਾਸਿ^੩ ॥

ਜਿਨੀ ਸਚੁ ਵਣਿਜਿਆ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਸਾਬਾਸਿ ॥

ਨਾਨਕ ਵਸਤੁ ਪਛਾਣਸੀ ਸਚੁ ਸਉਦਾ ਜਿਸੁ ਪਾਸਿ ॥੪॥੧੧॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹੋ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ਜੀ ! ਜਿਨਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਕਰਿ ਵਸਤੁ ਵਿਹਾਤੀ ਹੈ ਸੁ ਕਉਣੁ ਵਸਤੁ ? ਸਚੁ ਨਾਮ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕਾ, ਇਹੀ ਸਉਦਾ ਜਿਨਿ ਕੀਆ ਹੈ, ਸਚੁ ਹੀ ਬੋਲਿਆ ਹੈ, ਸਚੁ ਹੀ ਕਮਾਇਆ ਹੈ, ਸਚੁ ਹੀ ਮਹਿ ਰਹੈ, ਬਿਨਾ ਸਚ ਬੀ ਅਵਰੁ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਜਾਨਤੇ ਜਿ ਅਵਰੁ ਬਾਤਿ ਕਿਆ ਹੈ । ਉਨ ਕਾ ਸਚੁ ਹੀ ਵਖਰੁ ਸਚੁ ਹੀ ਰਾਸ ਹੈ, ਸਚੁ ਹੀ ਕਾ ਸਉਦਾ ਹੈ ਅਰੁ ਸਚ ਹੀ ਕਾ ਵਣਜੁ ਕਰਤੇ ਹੈ । ਧੰਨ ਓਇ ਅਰੁ ਧੰਨ ਉਸ ਦਾ ਗੁਰੁ; ਉਨ ਕਉ ਭੀ ਸਬਾਸਿ, ਉਨ ਕੇ ਗੁਰੁ ਕਉ ਭੀ ਸਬਾਸਿ । ਜਦਿ ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਕਾ ਹਿਸਾਬੁ ਕਰੈਗਾ, ਸਭੁ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਇਕਠੀ ਹੋਇਗੀ, ਤਹਾ ਜਿਨਾ ਪਾਸਿ ਸਚੁ ਵਖਰੁ ਹੋਇਗਾ ਉਨ ਕਉ ਪਛਾਣਿ ਕਰਿ ਆਪਣੇ ਪਾਸਿ ਬਹਾਲੇਗਾ, ਅਵਰੁ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਸਾਰੀ ਕਉ ਸਜਾਇ ਦੀਜੀਐਗੀ^੪ । ਉਨ ਕਉ ਆਪਣੇ ਪਾਸਿ ਰਖੈਗਾ, ਜੋਤਿ ਸਉ ਜੋਤਿ ਸਮਾਇ ਜਾਇਗੀ । ਉਨ ਕਉ ਮਿਲਾਇ ਲਏਗਾ; ਸੋਈ ਭਗਤੁ ਸੋਈ ਭਗਵਾਨੁ” । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

ਤਬ ਭਗਤਹੁ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਇਕਿ ਚੋਰ ਹੈ, ਇਕਿ ਸਾਧ ਹੈ, ਇਕਿ ਸੈਸਾਰੀ ਹੈ, ਇਕਿ ਸੁਖੀਏ ਹੈ, ਇਕਿ ਦੁਖੀਏ ਹੈ, ਇਕਿ ਭਲੇ ਹੈ ਇਕਿ ਬੁਰੇ ਹੈ, ਇਨ ਮਹਿ ਬੀਚਾਰੁ ਕੈਸਾ ਹੈ ? ਸਭਿ ਸੀਵ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਸਭਨਾ ਮਾਹਿ ਉਹੀ ਕਹੀਐ ਪਾਈਐ ਕਿਉ ਕਰਿ ? ਏਕ ਨਵਰਾ ਓਹੁ ਹੈ ਨਾਹੀ, ਕਹੀਤਾ ਸਭਨੀ ਠਾਈ, ਮਿਲੈ ਸਿ ਕਿਉ ਕਰਿ ਮਿਲੈ ਅਰੁ ਜਾਪੈ ਸੁ ਕਿਉ ਕਰਿ ਕੈਸੇ ਜਾਪੈ ? ਪਾਵੈ ਸੁ ਕੈਸੇ ਪਾਵੈ ? ਇਸ ਕਾ ਸੰਜਮੁ ਸੰਤੋਖੁ ਕਿਉ ਕਰਿ ਹੋਇ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬੋਲਿਆ ਜਿ, “ਹੋ ਭਾਈ ਜੀ ! ਤੁਮਹੁ ਭਲੀ ਬਾਤ ਪੂਛੀ” । ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਮਹਿ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:—

ਧਾਤੁ ਮਿਲੈ ਫੁਨਿ ਧਾਤੁ ਕਉ, ਸਿਫਤੀ ਸਿਫਤਿ ਸਮਾਇ ॥

ਲਾਲੁ ਗੁਲਾਲੁ ਗਹਬਰਾ, ਸਚਾ ਰੰਗੁ ਚੜਾਇ ॥

ਸਚੁ ਮਿਲੈ ਸੰਤੋਖੀਆ, ਹਰਿ ਜਪਿ ਏਕੈ ਭਾਇ^੫ ॥ ੧ ॥

ਭਾਈ ਰੇ ! ਸੰਤ ਜਨਾ ਕੀ ਰੇਣੁ^੬ ॥

ਸੰਤ ਸਭਾ ਗੁਰ ਪਾਈਐ ਮੁਕਤਿ ਪਦਾਰਥੁ ਪੈਣੁ^੭ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਕੇ ! ਧਾਤੁ^੮ ਕਉ ਧਾਤੁ ਮਿਲਤੀ ਹੈ । ਕੈਸੀ ਕੈਸੀ ਧਾਤੁ ? ਚੋਰੀ ਕੀ ਧਾਤੁ, ਛਿਨਾਰੀ ਕੀ ਧਾਤੁ, ਲੋਭ ਕੀ ਧਾਤੁ, ਮੋਹ ਕੀ ਧਾਤੁ, ਦੁਰਮਤਿ ਕੀ ਧਾਤੁ, ਏ ਧਾਤੁ ਹੈ,

^੧ਵਿਹਾਤੀ (ਖਰੀਦੀ) ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

^੨ਸੋਦਾ ।

^੩ਰਾਬਿ, ਪੁੰਜੀ ।

^੪ਹੋਰ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆ

ਨੂੰ ਸਜਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ।

^੫ਠੋਰ, ਜਗ੍ਹਾ ।

^੬ਇਕ ਰਸ ।

^੭ਧੂਤ (ਚਰਣਾਂ ਦੀ) ।

^੮ਗਉ

ਜੋ ਸੰਜਰੀ ਸੁਈ ਹੋਵੇ, ਚੰਗੀ ਸੁਭ ਲੱਭਣਾਂ ਵਾਲੀ ਲਵੇਰੀ ਗਉ, ਅਰਥਾਤ ਕਾਮਧੇਨ (ਗਉ) ।

^੯ਧਾਤ-ਭਾਵ

ਸੁਭਾਉ, ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ, ਆਦਤ ।

ਇਕਨਾ ਮਨੁਖਾ ਮਹਿ । ਚੋਰ ਕੰਉ ਚੋਰੁ ਮਿਲਤਾ ਹੈ । ਛਿਨਾਰਾ ਕੰਉ ਛਿਨਾਰੁ ਮਿਲਤਾ ਹੈ । ਲੋਡੀ ਕੰਉ ਲੋਡੀ ਮਿਲਤਾ ਹੈ । ਦੁਰਮਤਿ ਕੰਉ ਦੁਰਮਤਿ ਮਿਲਤੀ ਹੈ । ਬਪਾਰੀ ਕੰਉ ਬਪਾਰੀ ਮਿਲਤਾ ਹੈ । ਸੈਸਾਰੀ ਕੰਉ ਸੈਸਾਰੀ ਮਿਲਤਾ ਹੈ । ਏਹੁ ਧਾਤੁ ਕੰਉ ਧਾਤੁ ਮਿਲਤੀ ਹੈ । ਅਰੁ ਸੇਵਕ ਕੰਉ ਸੇਵਕੁ ਮਿਲਤਾ ਹੈ । ਉਨਾ ਸਉਦਿਆਂ ਕੀ ਬਾਤਾ ਕਰਤੇ ਹੈ ਧਾਤੁ ਅਰੁ ਏਕ ਕੀਆ, ਪਰੁ ਏ ਬਾਤਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀਆ ਕਰਤੇ ਹੈ, ਸੇਵਕ ਏ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਸਿਫਤਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਕਰਤੇ ਹੈ । ਸੁ ਉਇ ਸਿਫਤਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਕਰਣੈ ਸਾਥਿ ਕੈਸੇ ਹੋਇ ਜਾਤੇ ਹੈ ? ਜਿ ਲਾਲ ਗੁਲਾਲ ਗਹਬਰੇ ਹੋਇ ਜਾਤੇ ਹੈ । ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ ਉਨ ਕਾ ਰੰਗੁ ਜਿਉ ਜਿਉ ਸਿਫਤਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਕਰਤੇ ਹੈ ਤਿਉ ਤਿਉ ਉਨ ਕਾ ਰੰਗੁ ਚੜਾਉ ਸਦਾ ਰਹਤਾ ਹੈ । ਉਨ ਕੰਉ ਤਤੁ ਹੀ ਸੰਤੋਖੁ ਆਵਤਾ ਹੈ ਜਦਿ ਓਇ ਇਕ ਇਕਤੇ ਰੰਗੁ ਹੋਇ ਕਰਿ ਕਰਤੇ ਹੈ ਹਰਿ ਹਰਿ । ਤਬ ਉਨ ਕਾ ਮਨ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਇ ਜਾਤਾ ਹੈ । ਜਬ ਇਕਤੁ ਰੰਗੁ ਹੋਇ ਕਰਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਸਿਮਰਹਿ ਤਬ ਓਇ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਹਿ । ਪਣੁ ਹੋ ਛਾਈ ਰਾਮ ਕੇ ! ਏਹੁ ਜਿ ਜੀਉ ਹੈ ਸੁ ਸੰਤਾ ਕੀ ਰੇਣੁ ਹੈ । ਸੰਤ ਜਿ ਹੈ ਸੁ ਕੈਸੇ ਹੈ ਜਿਨ ਕੈ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਗੁਰੂ ਪਾਈਐ ਅਰੁ ਮੁਕਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ? ਮੁਕਤਿ ਜਿ ਹੈ ਸੁ ਕੈਸੀ ਹੈ ? ਮੁਕਤਿ ਪਦਾਰਥੁ ਹੈ । ਪਦਾਰਥੁ ਜਿ ਹੈ ਸੁ ਕਿਆ ? ਮੁਕਤਿ ਜਿ ਹੈ ਸੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ, ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਮਿਲਿਆ ਮੁਕਤਿ ਹੋਆ । ਅਰੁ ਮੁਕਤਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਨਾਉ ਹੈ ਜੈਸੀ ਕਾਮਧੇਣੁ ਹੈ । ਬੋਲਹੁ ਛਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ ।

ਤਬ ਡਗਤਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਮਹਲੁ ਜਿ ਹੈ ਸੁ ਕਹਾਂ ਹੈ ? ਅਰੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਮਹਲੁ ਪਾਈਐ ਸੁ ਕਿਉ ਕਰਿ ਪਾਇਆ ਜਾਇ ? ਉਹੁ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ ਸੁ ਕਿਤੁ ਬੀਚਾਰਿ ਪਾਈਐ ? ਬਾਬਾ ਜੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਏਹੁ ਬਤਾਈਐ ।” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ:—

ਉਚਉ ਬਾਨੁ ਸੁਹਾਵਣਾ, ਉਪਰਿ ਮਹਲੁ ਮੁਰਾਰਿ ॥
ਸਚੁ ਕਰਣੀ ਦੇ ਪਾਈਐ, ਦਰੁ ਘਰੁ ਮਹਲੁ ਪਿਆਰਿ ॥
ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਨੁ ਸਮਝਾਈਐ ਆਤਮ ਰਾਮ ਬੀਚਾਰਿ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥੁ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਛਾਈ ਰਾਮ ਕੇ ਲੋਕਹੁ ! ਜਹਾ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਬਸਤਾ ਹੈ ਉਹ ਉਚਾ ਬਾਨੁ ਹੈ । ਉਸ ਬਾਨ ਉਪਰਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਜੀ ਕਾ ਮਹਲੁ ਹੈ । ਉਸ ਮਹਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਜੀ ਬਸਤਾ ਹੈ, ਸੁ ਪਾਈਐ ਕਹਾ ਤੇ ? ਕਹੈ : ਜਦਿ ਆਤਮੁ ਰਾਮੁ ਬੀਚਾਰੀਐ ਤਉ ਉਹੁ ਨਾਉ ਪਾਈਐ । ਜਬ ਲਗੁ ਆਤਮੁ ਰਾਮੁ ਨ ਬੀਚਾਰੇ ਤਬ ਲਗੁ ਨ ਪਾਵੈ । ਆਤਮੁ ਰਾਮ ਕੈਸਾ ਬੀਚਾਰੇ ? ਆਤਮ ਰਾਮ ਕਾ ਇਹੀ ਬੀਚਾਰੁ ਹੈ : ਜਿ ਸਚ ਕੀ ਕਰਣੀ ਕਰਤੂਤਿ ਕਰੈ । ਸਚ ਕੀ ਕਰਣੀ ਚਲੈ ਤਉ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਦਰੁ ਘਰੁ ਮਹਲੁ ਪਾਵੈ । ਸਚ ਕੀ ਕਰਣੀ ਕਿਉ ਕਰਿ ਚਲੈ ? ਜਦਿ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਮਿਲੈ, ਉਸ ਕੇ ਉਪਦੇਸਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸਚ ਕੀ ਕਰਣੀ ਕਮਾਵੈ ਅਰੁ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਉਹੁ ਕਰਣੀ ਚਲਾਵੈ” । ਬੋਲਹੁ ਛਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

ਤਬ ਡਗਤਹੁ ਕਹਾ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਸੈਸਾਰੁ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਤ੍ਰਿਬਿਧਿ ਹੈ, ਤ੍ਰਿਹੁ ਬਿਧੀ ਕੇ ਕਰਮ ਕਮਾਵਤਾ ਹੈ । ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਛੁਟੀ ਬਿਨਾ ਏਹੁ ਛੁਟਤਾ ਨਾਹੀ । ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਛੁਟੇ ਸਿ ਕਿਉ ਕਰਿ ਛੁਟੇ ? ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਛੁਟੀ ਬਿਨਾ ਏਹੁ ਛੁਟਤਾ ਨਾਹੀ । ਏਹੁ ਮਨੁ ਅੰਦੇਸੇ ਆਸਾ ਮਹਿ ਪਤਿਆ ਜਾਤਾ ਹੈ । ਇਸ ਕੀ ਮੋਲੁ ਜਿ ਜਾਇ ਸਿ ਕਿਉ ਕਰਿ ਜਾਇ ? ਨਿਜੁ ਘਰੁ ਪਾਏ ਸੁ ਕਿਉ ਕਰਿ ਪਾਏ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ,

¹ਆਚਰਣ ਹੀਨ, ਫਲੀਆ । ²ਗਹਿਰੇ ਰੰਗ ਵਾਲੇ । ³ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਨਾਲ । ⁴ਤਿੰਨ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੈ : ਉਤਮ, ਮੱਧਮ ਤੇ ਅਧਮ । ⁵ਤਿੰਨ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰਮ—ਕਾਯਕ, ਵਾਚਕ ਤੇ ਮਾਨਸਿਕ । ⁶ਤਿਉਤੀ, ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਸਾਤ੍ਵਿਕ, ਰਾਜਸ ਤੇ ਤਾਮਸ—ਦੀ ਗੱਲ ।

‘ਹੈ ਭਾਈ ਰਾਮ ਕੇ ਲੋਗੋ !

ਤ੍ਰਿਬਿਧਿ ਕਰਮ¹ ਕਮਾਈਅਹਿ, ਆਸ ਅੰਦੇਸਾ ਹੋਇ ॥
ਕਿਉ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ² ਫੁਟਸੀ ਸਹਜਿ ਮਿਲਿਐ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥
ਨਿਜ ਘਰਿ³ ਮਹਲੁ ਪਛਾਣੀਐ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਮਲੁ ਧੋਇ ॥੩॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, ਸੁਨਿਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਕੇ ਜਨਹੁ, ਤ੍ਰਿਬਿਧਿ ਜਿ ਕਰਮ ਕਮਾਈਤੇ ਹੈ ਤਿਨ ਮਹਿ ਆਸਾ ਅੰਦੇਸਾ ਹੈ। ਸੈਸਾਰੁ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਤ੍ਰਿਬਿਧਿ ਹੈ ਤ੍ਰਿਹੁ ਗੁਣਾ ਕੀ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਫੁਟਤੀ ਨਾਹੀ, ਪਣੁ ਜਬ ਗੁਰੂ ਪੂਰਾ ਮਿਲੈ ਤਬ ਤ੍ਰਿਹੁ ਗੁਣਾ ਕੀ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਛੁਟੇ। ਜਉ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ਮਿਲੈ ਤਉ ਆਸਾ ਅੰਦੇਸਾ ਮਿਟੈ ਅਰੁ ਏਹੁ ਸੁਖੁ ਪਾਵੈ। ਗੁਰ ਕੈ ਪਰਸਾਦਿ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਛੁਟੈ ਤ੍ਰਿਹੁ ਗੁਣਾ ਕੀ ਆਸਾ ਅੰਦੇਸਾ ਭੀ ਗੈਆ ਮਨੁ ਨਿਜ ਘਰਿ ਜਾਇ ਸਮਾਇਆ ਗੁਰ ਕੈ ਪਰਸਾਦਿ। ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਨਜਰਿ ਕਰੀ, ਮੈਲੁ ਸਭੁ ਉਤਰਿ ਗਈ, ਨਿਜ ਘਰੁ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਆ” ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਰਾਮ ਰਾਮ ਵਾਹੁਗੁਰੂ।

ਤਬ ਭਗਤਹੁ ਕਹਾ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਮਨ ਕੀ ਮੈਲੁ ਕਿਉ ਕਰਿ ਉਤਰੈ ? ਨਿਜ ਘਰਿ ਮਨੁ ਕਿਉ ਕਰਿ ਬਸੈ ? ਆਸਾ ਕਿਉ ਕਰਿ ਮਨ ਤੇ ਛੁਟੈ ? ਨਿਜ ਘਰੁ ਕਿਉ ਕਰਿ ਦੇਖੀਐ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ:—

ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਮੈਲੁ ਨ ਉਤਰੈ, ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਕਿਉ ਘਰਿ ਵਾਸੁ ॥
ਏਕੋ ਸਬਦੁ ਬੀਚਾਰੀਐ, ਅਵਰ ਤਿਆਗੈ ਆਸ ॥
ਨਾਨਕ ਦੇਖਿ ਦਿਖਾਈਐ, ਹਉ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੈ ਜਾਸੁ⁴ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮਜਨੋ ! ਗੁਰੂ ਕੈ ਪਰਸਾਦਿ ਮੈਲੁ ਉਤਰਿ ਗਈ, ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਮਨਿ ਵਸੈ ਅਰੁ ਨਿਜ ਘਰਿ ਵਾਸਾ ਪਾਵੈ। ਜਿ ਕੋਈ ਘਰੁ ਦੇਖੈ ਅਰੁ ਦਿਖਾਵੈ ਹਉ ਉਸ ਵਿਟਹੁ⁵ ਬਲਿਹਾਰਿ ਬਲਿਹਾਰਿ ਜਾਉ। ਤੁਮ ਉਹੁ ਘਰੁ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਅਰੁ ਤੁਮ ਹੀ ਹਮ ਕਉ ਭੀ ਦਿਖਾਇ। ਜਿ ਕਿਛੁ ਹੋਆ ਸੁ ਤੁਮਰੀ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਹੋਆ। ਤੁਮ ਬਿਨਾ ਹਮਾਰਾ ਕੋਈ ਨਾਹੀ। ਹਮਰੀ ਰਖਿਆ ਕੀਜੀਐ ਜੀ। ਹਉ ਬਲਿਹਾਰਿ ਬਲਿਹਾਰਿ ਜਾਉ”।

ਤਬ ਉਸੁ ਤਰਫ ਤੇ ਬਾਬੇ ਭੰਡਉਤਿ ਲੰਬੇ ਹੋਇ ਕਰਿ ਕਰੀ। ਉਸੁ ਤਰਫ ਤੇ ਭਗਤਹੁ “ਭਉਤਿ ਲੰਬਿਆ ਹੋਇ ਕਰਿ ਕਰੀ। ਭਗਤਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ! ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ !” ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਧੰਨਿ ਭਗਤ ! ਧੰਨ ਭਗਤ ! ਧੰਨਿ ਸਾਧ ! ਧੰਨਿ ਸਾਧ !” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ “ਜੀ ਤੁਮ ਅਰੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਮਹਿ ਕਿਛੁ ਭੇਦੁ ਨਾਹੀ। ਤੁਮਿ ਜਿ ਮਿਲੇ ਸੇ ਆਪਿ ਹੀ ਮਿਲਿਆ। ਕਿਛੁ ਤੁਮਰੇ ਮਿਲੇ ਬਿਸੇਖੁ ਹੋਇ, ਕਿਛੁ ਅਸੀਰਬਾਦੁ ਦੀਜੀਐ”। ਤਬ ਭਗਤਹੁ ਮਿਨਿ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ [ਨਾਨਕ ਕਉ ਅਸੀਰਬਾਦੁ ਦੀਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਤੇਰੀ ਭਗਤਿ ਅਖੰਡ ਹੋਇਗੀ। ਅਰੁ ਜਾਹਿ ਕਿਸੀ ਭਗਤ ਕਾ ਪੰਥੁ ਨਾਹੀ ਚਲਿਆ ਕਲਿ ਕੈ ਬਿਖੈ ਤੇਰਾ ਪੰਥੁ ਚਲੈਗਾ। ਤ੍ਰਿਹੁ ਲੋਆ ਮਹਿ⁶ ਨਾਨਕੁ ਹੀ ਨਾਨਕੁ ਹੋਇ ਜਾਇਗਾ। ਤੇਰਾ ਪੰਥੁ ਬਡਾ ਹੋਇਗਾ, ਹਮਾਰਾ ਇਹੀ ਅਸੀਰਬਾਦੁ ਹੈ”।

¹ਸਤੋ, ਰਜੋ ਤੇ ਤਮੋਗੁਣੀ ਕਰਮ। ²ਸਤੋ, ਰਜੋ ਤੇ ਤਮੋ ਗੁਣ ਦੀ ਗੰਢ (ਤਿਉਤੀ)। ³ਆਪਣੇ
ਘਰ, ਭਾਵ-ਆਤਮ ਸਰੂਪ ਵਿਚ। ⁴ਜਾਵਾਂ ਅਥਵਾ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ⁵ਉਸ ਤੋਂ।
⁶ਸੁਰਗ, ਮ੍ਰਿਤ ਤੇ ਪਾਤਾਲ ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕ ਵਿਚ।

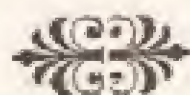
ਤਬ ਭਗਤ ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਕਰਿ ਸਚਖੰਡ ਕੰਉ ਸਿਧਾਰੇ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ। ਵਾਹਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ। ਅਦੇਸੁ ਅਦੇਸੁ ਅਦੇਸੁ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਉ ਅਦੇਸੁ। ਸਕਲ ਸਾਪ੍ਰਾਨ ਕਉ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਕੰਉ ਅਦੇਸੁ। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ। ਏਹੁ ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਅਰੁ ਭਗਤਾ ਕੀ ਜਿ ਕੋਈ ਪੜੈ ਸੁਣੈ ਗਾਵੇ ਤਿਸਕੀ ਪਰਮਗਤਿ ਹੋਇ। ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕਾ ਧਾਮੁ ਪਾਵੈ। ਇਸੁ ਬਾਤ ਮਹਿ ਸੰਦੇਹੁ ਨਾਹੀ।

ਸਲੋਕੁ ॥

ਕੁਕਰਮਿ ਕੀਐ ਹੰਉਮੈ ਬਸੈ, ਬਿਨੁ ਕਰਮਾ ਬੇਕਾਰੁ।

ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਪਾਪੀ ਜੀਅ ਕਾ ਕਿਉ ਕਰਿ ਹੋਇ ਉਧਾਰ^੧ ॥ ੧ ॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ। ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੫੯ ॥

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਈਸ਼ਵਰ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲ)

ਤਬ ਅਜੋਧਿਆ ਭਗਤਾਂ ਸਾਥਿ ਗੋਸਟਿ ਕਰਿ ਪਹੁੰਚੇ। ਤਬ ਭਗਤ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਾਸਿ ਗਏ। ਤਬ ਭਗਤ ਪਰਮੇਸੁਰਿ ਜੀ ਪੂਛੇ ਜਿ, “ਨਾਨਕੁ ਮੇਰਾ ਭਗਤੁ ਤੁਮ ਕੇਜਾ ਦੇਖਿਆ?” ਤਬ ਭਗਤਹੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰੀ ਜਿ, “ਧੰਨਿ ਨਾਨਕੁ ਤੇਰਾ ਭਗਤੁ ਜਿਨਿ ਤੇਰੀ ਭਗਤਿ ਜਾਨੀ ਹੈ।” ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ਬਹੁਤੁ ਖੁਸੀ ਭੋਆ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਆਪਣੇ ਧਾਮਿ^੨ ਬੁਲਾਇਆ। ਕਹੇ, “ਜਿਨਿ ਭਗਤ ਗਾਇ ਕਰਿ ਰੀਬਾਝੇ ਹੋਨਿ ਸੁ ਨਾਨਕੁ ਈਹਾ ਬੁਲਾਵਹੁ ਜਿ ਮੇਰੇ ਹਜ਼ੂਰਿ ਮੇਰਾ ਜਸੁ ਕਰੈ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਆਪਣੇ ਧਾਮਿ ਬੁਲਾਇ ਕਰਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ! ਤੂੰ ਮੁਝ ਕੰਉ ਗਾਉ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ ਹੰਉ ਤੁਮ ਨੋ ਗਾਵਿ ਨਾਹੀ ਸਕਦਾ। ਪਣੁ ਜਿ ਤੁਧਨੋ ਗਾਵਦੇ ਹੋਨਿ ਤਿਨਾ ਕਾ ਮੈ ਨਾਉ ਲੇਤਾ ਹਾਂ”। ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਨਾਨਕ! ਤੂੰ ਕਿਛੁ ਗਾਉ ਮੈ ਤੇਰਾ ਗਾਵਿਆ ਭਾਵਦਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਕਿਛੁ ਗਾਉ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਸੋਦਰੁ ਮਾਹਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰੀ ਰਾਗ ਆਸਾ ਮਹਿ ਜਿ, “ਮਿਹਰਵਾਨ!

ਸੋਦਰੁ ਤੇਰਾ ਕੇਹਾ, ਮੋ ਘਰੁ ਕੇਹਾ ਜਿਤੁ ਬਹਿ ਸਰਬ ਸਮੁਲੈ^੩ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, “ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ! ਸੋਦਰੁ ਤੇਰਾ ਮੈ ਜਾਣਦਾ ਨਾਹੀ ਅਰੁ ਮੋ ਘਰੁ ਤੇਰਾ ਨਾਹੀ ਜਾਣਦਾ ਜਿਤਨੇ ਬੈਠਿ ਕੈ, ਜੀਅ ਲਾਇਕੈ ਸਮਾਲਿ ਕਰਦੇ ਹਹਿ। ਤੁਧ ਨੋ ਜਿ ਗਾਵਾਂ ਸਿ ਕਿਆ, ਕਰਿਕੈ ਗਾਵਾਂ? ਪਰੁ ਜੀ, ਜਿ ਤੁਧਨੋ ਗਾਵਦੇ ਹੋਨਿ ਤਿਨਾ ਦਾ ਨਾਉ ਲੇਦਾ ਹਾਂ:—

ਵਾਜੇ ਤੇਰੇ ਨਾਦ ਅਨੇਕ ਅਸੰਖਾ, ਕੇਤੇ ਤੇਰੇ ਵਾਵਣ ਹਾਰੇ ॥

^੧ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਤ ਹੈ। ^੨ਘਰ ਵਿਚ, ਭਾਵ-ਸਰ ਖੰਡ ਵਿਖੇ। ^੩ਅਰਥਾਤ-ਹੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ! ਤੇਰਾ ਉਹ ਦਰ (ਬੁਧ) ਤੇ ਘਰ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਬੈਠ ਕੇ ਤੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਲਦਾ ਅਥਵਾ ਬੰਧੇਜ ਵਿਚ ਰਖਦਾ ਹੈ।

ਕੇਤੇ ਤੇਰੇ ਰਾਗ ਪਰੀ ਸਿਉ ਕਹੀਅਹਿ ਕੇਤੇ ਤੇਰੇ ਗਾਵਣ ਹਾਰੇ ॥
 ਗਾਵਨਿ ਤੁਧਨੋ ਪਵਣੁ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰੁ, ਗਾਵੈ ਰਾਜਾ ਧਰਮ ਦੁਆਰੇ ॥
 ਗਾਵਨਿ ਤੁਧਨੋ ਚਿਤ ਗੁਪਤੁ ਲਿਖਿ ਜਾਣਨਿ, ਲਿਖਿ ਲਿਖਿ ਧਰਮੁ ਬੀਚਾਰੇ ॥
 ਗਾਵਨਿ ਤੁਧਨੋ ਈਸਰੁ ਬੁਹਮਾ ਦੇਵੀ, ਦਰਿ^੧ ਸੋਹਨਿ ਤੇਰੇ ਸਦਾ ਸਵਾਰੇ ॥
 ਗਾਵਨਿ ਤੁਧਨੋ ਇੰਦ੍ਰ ਇੰਦ੍ਰਾਸਣਿ ਬੈਠੇ ਦੇਵਤਿਆ ਦਰਿ ਨਾਲੇ ॥
 ਗਾਵਨਿ ਤੁਧਨੋ ਸਿਧ ਸਮਾਧੀ ਅੰਦਰਿ ਗਾਵਨਿ ਤੁਧਨੋ ਸਾਧ ਬੀਚਾਰੇ ॥
 ਗਾਵਨਿ ਤੁਧਨੋ ਜਤੀ ਸਤੀ ਸੰਤੋਖੀ ਗਾਵਨਿ ਤੁਧਨੋ ਵੀਰ ਕਰਾਰੇ ॥
 ਗਾਵਨਿ ਤੁਧਨੋ ਪੰਡਿਤ ਪਤਨਿ ਰਿਖੀਸੁਰ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਵੇਦਾ ਨਾਲੇ ॥
 ਗਾਵਨਿ ਤੁਧਨੋ ਮੋਹਣੀਆ ਮਨੁ ਮੋਹਨਿ ਸੁਰਗੁ ਮੰਧਿ^੨ ਪਇਆਲੇ ॥
 ਗਾਵਨਿ ਤੁਧਨੋ ਰਤਨ ਉਪਾਏ ਤੇਰੇ ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥਿ ਨਾਲੇ ॥
 ਗਾਵਨਿ ਤੁਧਨੋ ਜੋਧ ਮਹਾ ਬਲਿ ਸੂਰਾ, ਗਾਵਨਿ ਤੁਧਨੋ ਖਾਣੀ ਚਾਰੇ ॥
 ਗਾਵਨਿ ਤੁਧਨੋ ਖੰਡ ਮੰਡਲ ਬੁਹਮੰਡਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਰਖੇ ਤੇਰੇ ਧਾਰੇ ॥
 ਸੋਈ ਤੁਧਨੋ ਗਾਵਨਿ ਜੋ ਤੁਧੁ ਭਾਵਨਿ ਠਤੇ ਤੇਰੇ ਭਗਤ ਰਸਾਲੇ ॥
 ਹੋਰਿ ਕੇਤੇ ਤੁਧਨੋ ਗਾਵਨਿ ਸੇ ਮੈ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਨਿ ਜਨੁ^੩ ਨਾਨਕੁ ਕਿਆ ਬੀਚਾਰੇ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਜਿ, “ਜੀ, ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ! ਏਤੇ ਜਿ ਨਦਰਿ ਆਵਦੇ ਥੇ ਸੇ ਤਾਂ ਮੈ ਕਹੇ ਹੋਰੁ ਕਈ ਅਵਿਸਰਿ ਅਗਣਤ ਅਣਸੁਣੇ ਤੇਨੂੰ ਜਿ ਗਾਵਦੇ ਹੋਨਿ ਜੀ ਉਨਾ ਨੋ ਮੈ ਕਿਆ ਵੀਚਾਰੀ ਅਰੁ ਗਾਵਾਂ। ਕਈ ਅਸੰਖ ਨੀਲਧੁਜ ਕੋਟ ਕੋਟਾਨ ਤੇਰਾ ਜਸੁ ਗਾਵਦੇ ਹੋਨਿ ਜੀ। ਏਹ ਤਾਂ ਗਾਵਣਹਾਰੇ ਹੋਨਿ ਤੇਰੇ ਪਾਕੀ ਨਾਂਈ ਪਾਕ, ਪਣੁ ਜਿ ਤੂੰ ਸਾਹਿਬ ਇਨ ਕੇ ਸਿਰਿ ਹੈ ਤੇਰਾ ਸੁਮਾਰੁ^੪ ਮੇਰੇ ਬੁਤੇ ਕੀਆ ਨਾਹੀ ਜਾਂਦਾ:—

“ਜੀ ਤੂੰ^੫ ਸੋਈ ਸੋਈ ਸਦਾ ਸਚੁ ਮੇਰਾ^੬ ਸਾਹਿਬੁ ਸਾਚਾ ਸਾਚੀ ਨਾਂਈ ॥
 ਜੀ ਤੂੰ, ਹਰਿ^੭ ਭੀ ਹੋਸੀ ਜਾਇ ਨ ਜਾਸੀ, ਸਭ^੮ ਰਚਨਾ ਜਿਨਿ ਰਚਾਈ ॥
 ਰੰਗੀ ਰੰਗੀ ਭਾਤੀ ਕਰਿ ਕਰਿ ਜਿਨਸੀ, ਸਭ^੯ ਮਾਇਆ ਜਿਸੁ^{੧੦} ਉਪਾਈ ॥
 ਜੀ ਤੂੰ ਕਰਿ ਕਰਿ ਦੇਖੋ ਕੀਤਾ ਆਪਣਾ, ਜਿਉ ਤੇਰੀ^{੧੧} ਵਡਿਆਈ ॥
 ਜੋ ਤੁਧਿ ਭਾਵੈ ਸੋ^{੧੨} ਕਿਛੁ^{੧੩} ਕਰਸੀ, ਫਿਰਿ ਹੁਕਮੁ ਨ ਕਰਣਾ ਜਾਈ ॥
 ਤੂੰ^{੧੪} ਸੋ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਸਾਹਾ ਪਤਿਸਾਹਿਬੁ ਨਾਨਕ ਰਹਣੁ ਰਜਾਈ” ॥ ੧ ॥

ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੰਉ ਬਹੁਤੁ ਦਇਆ ਨਾਥ^{੧੫} ਭਏ ਜਿ, “ਜਾਹਿ ਨਾਨਕ ! ਤੁਬ ਉਪਰਿ ਮੇਰੀ ਕਿਰਪਾ ਹੈ, ਕਲੀ ਕਾਲ ਕੇ ਵਿਖੇ ਮੇਰਾ ਨਾਮੁ ਮਿਮਰਣਾ-ਸਿਮਰਾਵਣਾ, ਮੈ ਤੇਰੇ ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ ਸੰਗਿ ਹਾਂ”। ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਜੁਗੁ ਨਿਸਤਾਰਣ ਕੰਉ ਫੇਰਿ ਜਗਤੁ ਮਹਿ ਆਏ। ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ।

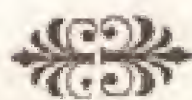
^੧ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਏਥੇ ‘ਦਰਿ’ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ^੨ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਮੰਧ’। ^੩ਏਥੇ ‘ਜਨੁ’ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਾਧੂ ਹੈ। ^੪ਸੁਮਾਰ, ਗਿਣਤੀ। ^੫ਏਥੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ‘ਜੀ ਤੂੰ’ ਵਾਧੂ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਅਗੇ ਵੀ ਇਸ ਵਾਧੂ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹੋਈ ਹੈ। ^੬ਏਥੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ‘ਮੇਰਾ’ ਸ਼ਬਦ ਵਾਧੂ ਹੈ। ^੭ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਹੈ’। ^੮ਏਥੇ ‘ਸਭ’ ਸ਼ਬਦ ਵਾਧੂ ਹੈ। ^੯ਸਹੀ ਪਾਠ ‘ਜਿਨ’। ^{੧੦}ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਤਿਸ ਦੀ’। ^{੧੧}ਸਹੀ ਪਾਠ—ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੋਈ—ਹੈ। ^{੧੨}ਏਥੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ‘ਕਿਛੁ’ ਸ਼ਬਦ ਵਾਧੂ ਹੈ। ^{੧੩}ਏਥੇ ‘ਤੂੰ’ ਸ਼ਬਦ ਵਾਧੂ ਹੈ। ^{੧੪}ਏਥੇ (ਦਯਾ-ਮਿਹਰ) ਨਾਥ (ਸ੍ਰਾਮੀ), ਅਰਥਾਤ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੇ ਮਾਲਿਕ ਦਯਾਲੂ।

ਸਲੋਕ^੧ ॥

ਜਿਤੁ ਦਰਿ ਸਾਹਿਬੁ ਪਰਗਟੇ, ਤਿਸੁ ਦਰਿ ਕੈ ਬਲਿਹਾਰੁ ॥

ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਕਿਰਪਾ ਕੀਜੀਐ, ਦੇਖਾ ਤਿਨਾ ਦੀਦਾਰੁ ॥ ੧ ॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ
ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੬੦ ॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਰੀਨਾਬ ਵਿਚ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਭਰਥਰੀ, ਨਾਲ)

ਤਬ ਦਰਗਾਹ ਤੇ ਅਜੋਧਿਆ ਆਇਆ । ਅਜੋਧਿਆ ਤੇ ਜਗਨ ਨਾਥ ਗਇਆ, ਜਹਾਂ ਠਾਕੁਰ ਕਾ ਦੇਵਾਲਾ ਥਾ
ਤਹਾ ਗਇਆ । ਉਹਾ ਜਗਨ ਨਾਥਿ ਗਇਆ, ਉਹਾ ਰਾਜਾ ਭਰਥਰੀ ਮਿਲਿ ਗਇਆ । ਉਹਾ ਅਤੀਤ ਉਦਾਸੀ ਬੈਰਾਗੀ
ਗਿ੍ਯਤੀਆ ਕਾ ਮੇਲੁ ਬਹੁਤੁ ਥਾ । ਤਬ ਉਹਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਭਰਥਰੀ ਪਛਾਤਾ ਅਰੁ ਭਰਥਰੀ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਪਛਾਤਾ
ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਨਮਸਕਾਰੁ ਭਰਥਰੀ ਕਉ ਕੀਆ । ਭਰਥਰੀ ਨਮਸਕਾਰੁ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਉ ਕੀਆ । ਨਮਸਕਾਰੁ ਕਰਿ
ਕਰਿ ਬੈਠਿ ਗਏ । ਕੋਈ ਪਛਾਨਿ ਨ ਸਕੈ ਜਿ ਕਵਣਿ ਹੈ, ਕੋਈ ਸਿਧੁ ਹੋਇ ਸਿ ਪਛਾਨੈ । ਲਾਗੇ ਕੁਸਲ^੨ ਪੁਛਣੇ । ਤਬ ਆਗੈ
ਭਰਥਰੀ ਕਉ ਜਬ ਬਾਬਾ ਮਿਲਿਆ ਥਾ ਤਬ ਭਰਥਰੀ ਕੈ ਸਾਥਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਤਰੀਕਤਿ ਕੇ ਘਰਿ^੩ ਮਹਿ ਥਾ ।
ਜਬ ਬਹੁਤਿ ਭਰਥਰੀ ਦੇਖੈ ਤਉ ਤਰੀਕਤਿ ਕੇ ਘਰ ਤੇ ਉਤਰਿਆ ਹੈ ਬਾਬਾ । ਤਬ ਗੁਸਾਂਈ ਭਰਥਰੀ
ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਖੁਸੀ ਅਨੰਦ ਮਹਿ ਹੋਇ ਗਇਆ । ਤਬ ਗੁਸਾਂਈ ਭਰਥਰੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਬਾਬਾ
ਨਾਨਕ ! ਇਥ ਕਿਛੁ ਬਸਤੁ ਪਾਈ ਹੈ” । ਕਹੈ, “ਜੀ, ਤੇਰੇ ਪਰਸਾਦਿ” । ਤਬ ਗੁਸਾਂਈ ਭਰਥਰੀ ਕਹਿਆ ਜਿ,
“ਕਹਾਂ ਤੇ ਪਾਈ ਸਾ ਵਸਤੁ ? ਤੇਰਾ ਜਿ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ਸਿ ਕਹਾਂ ਤੇ ਮਾਨਿਆ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਗਵਤੀ ਰਾਗ^੪
ਮਹਿ ਹਕੀਕਤਿ ਕੇ ਘਰਿ ਮਹਿ ਬਾਨੀ ਬੋਲਿ ਉਠਾ ਜਿ:-

ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਨਿਰਮਲ ਨਾਮੁ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਪੂਰਨ ਪੂਰਿ ਰਹਿਆ ਬਿਖੁ ਮਾਰਿ ॥

ਤਿਕੁਟੀ ਛੁਟੀ ਬਿਮਲ ਮਝਾਰਿ ॥ ਗੁਰ ਕੀ ਮਤਿ ਜੀਇ ਆਈ ਕਾਰਿ ॥

ਇਨ ਬਿਧਿ ਰਾਮ ਰਮਤ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ॥ ਗਿਆਨ ਅੰਜਨੁ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਪਛਾਨਿਆ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਗੁਸਾਂਈ ਭਰਥਰੀ ਜੀ ! ਨਵਨਿਧਿ ਜਿ ਕਹੀਤੀ ਥੀ ਅਰੁ
ਅਠਾਰਹ ਸਿਧੀ ਜਿ ਕਹੀਤੀਆਂ ਸਿ ਨਾਮ ਕਾ ਬੀਚਾਰੁ ਕੀਆ, ਸਿ ਏ ਸਭਿ ਪਾਈਆਂ । ਓਹੁ ਜਿ ਪੂਰਨੁ ਪੁਰਖੁ
ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਕਹੀਤਾ ਥਾ ਸਿ ਮੇਰੇ ਮਨ ਕੋ ਬਿਖੇ ਪੂਰ ਰਹਿਆ ਹੈ, ਪਣੁ ਜਬ ਮਨ ਕੀ ਬਿਖੁ ਮਾਰੀ ਅਰੁ ਜਿ
ਤ੍ਰਿਹੁ ਗੁਣਾ ਕਾ ਪਰਵੇਸੁ ਥਾ ਸੈਸਾਰ ਮਹਿ ਸਿ ਤ੍ਰਿਹੁ ਗੁਣਾ ਕਾ ਪਰਵੇਸੁ ਡੀ ਛੁਟਕਿ ਗੋਆ, ਚਉਥੇ ਗੁਣ ਮਹਿ ਜਾਇ
ਸਮਾਏ । ਪਣੁ ਏਹੁ ਜਿ ਵਸਤੁ ਪਾਈ ਸਿ ਕਿਸੁ ਤੇ ਪਾਈ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੈ ਉਪਦੇਸਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਏਹੁ ਵਸਤੁ ਹਮਰੁ

^੧ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ।

^੨ਸੁਖ ਆਨੰਦ ।

^੩ਅੰਤਬਕਰਣ ਦੀ

ਸੁੱਧੀ, ਭਾਵ-ਮਹਿਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ।

^੪ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਅਸਟਪਦੀ ਮਹਲਾ ੧, ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ।

^੫ਰਾਜਾ

ਭਰਥਰੀ ਇਕ ਜੋਗੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਚਰਚਾ ਹੋ ਸੀ । “ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੁਣਿ ਭਰਥਰ

ਜੋਗੀ” (ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧)

^੬ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਅਸਟਪਦੀਆ ਮਹਲਾ ੧, ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ।

ਪਾਈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਮਤਿ ਇਸੁ ਜੀਅ ਕੇ ਕਾਮਿ ਆਈ ਜੀ। ਇਸੁ ਬਿਧਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਰਾਮੁ ਰਵਿਆ ਅਰੁ ਗਿਆਨੁ
ਕੀਰਤਨੁ ਥਾ ਸਿ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਬਦਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਰਾਮਹੁ ਪਾਇਆ, ਤਿਸੁ ਤੇ ਪੂਰਨੁ ਦਿਸਟਿ ਹੋਈ-ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ਗੁਰੂ
ਜੀ ਕੇ ਪਰਸਾਦਿ” ॥ ਬੋਲਹੁ ਜੀ ਸ੍ਰੀ, ਰਾਮ ਰਾਮ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ।

ਤਬ ਭਰਥਰੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਗੁਰੂ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਮਿਲਣੇ ਕਾ ਮਾਰਗੁ ਕਵਣੁ ਹੈ ?”
ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ :-

ਇਕੁ ਸੁਖੁ ਮਾਨਿਆ ਸਹਜਿ ਮਿਲਾਇਆ ॥ ਨਿਰਮਲ ਬਾਣੀ ਫਰਮੁ ਚੁਕਾਇਆ ॥

ਲਾਲ ਭਏ ਸੂਹਾ ਰੰਗੁ ਮਾਇਆ ॥ ਨਦਰਿ ਭਈ ਬਿਖੁ ਠਾਕਿ ਰਹਾਇਆ ॥੨॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਮਿਲਣੇ ਕਾ ਏਹੁ ਰਾਹੁ ਹੈ ਜਿ ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ ਏਕੁ ਕਰਿ
ਜਾਨੈ ਤਬ ਸਹਜ ਹੀ ਸਿਉ ਮਿਲੈ। ਅਰੁ ਸਾਧ ਕੀ ਜਿ ਨਿਰਮਲੁ ਬਾਣੀ ਹੈ ਤਿਨਹੁ ਏਹੁ ਮਾਇਆ ਕਾ ਭਰਮ
ਥਾ ਸਿ ਚੁਕਾਇ ਦੂਰਿ ਕੀਆ। ਏਹੁ ਜਿ ਮਾਇਆ ਕਾ ਰੰਗੁ ਥਾ ਸਿ ਕਸੁੰਭੇ ਕੀ ਨਿਆਈ ਦਿਸਟਿ ਆਇਆ।
ਅੰਤਰਿ ਮਹਿ ਥਾ ਸਚਾ ਰੰਗੁ ਸੁ ਲਾਲੁ ਹੋਇ ਰਹਿਆ। ਸੁ ਐਸਾ ਲਾਲੁ ਜਿਸ ਕਾ ਰੰਗੁ ਕਬਹੂ ਨ ਉਤਰੈ। ਜਬ ਏਸੁ
ਕੰਉ ਸਾਹਿਬੁ ਕੀ ਦਿਸਟਿ ਹੋਈ ਤਬ ਜਿਤਨੀ ਬਿਖੁ ਮਾਇਆ ਥੀ ਸਭ ਠਾਕਿ ਰਹਾਈ।” ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ
ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਾਹਗੁਰੂ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੰਉ ਭਰਥਰੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਜਬ ਲਉ ਏਹੁ
ਜੀਵਤਾ ਹੈ ਤਬ ਲਉ ਏਸੁ ਕੰਉ ਮਾਇਆ ਛੋਡਤੀ ਨਾਹੀ। ਜਬ ਲਗੁ ਮਾਇਆ ਚਾਹਤਾ ਹੈ ਤਬ ਲਗੁ ਏਸ ਕੰਉ
ਜਮ ਕਾ ਭਇ ਹੈ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਗੁਸਾਂਈ ਭਰਥਰੀ ਜੀ !

ਉਲਟਿ ਭਈ ਜੀਵਤ ਮਰਿ ਜਾਗਿਆ ॥ ਸਬਦਿ ਰਵੈ ਮਨੁ ਹਰਿ ਸਿਉ ਲਾਗਿਆ ॥

ਹਰਿ ਰਸੁ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਬਿਖੁ ਪਰਹਰਿ ਤਿਆਗਿਆ ॥ ਭਾਇ ਬਸੈ ਜਮ ਕਾ ਭਉ ਭਾਗਿਆ ॥੩॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਗੁਸਾਂਈ ਭਰਥਰੀ ਜੀ ! ਇਕਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਪਰਸਾਦਿ ਅਰੁ
ਤੇਰੈ ਪਰਸਾਦਿ ਐਸੀ ਉਲਟੀ ਭਈ ਹੈ ਜਿ ਏਹੁ ਜੀਉ ਮਾਇਆ ਚਾਹਦਾ ਥਾ ਸਿ ਮਰਿ ਗਿਆ। ਅਰੁ ਇਸੁ ਮਾਇਆ
ਕੀ ਤਰਫ ਤੇ ਮਰਿ ਕਰਿ ਸਬਦਿ ਸਾਥਿ ਰਵਿਆ। ਮਨੁ ਜਿ ਥਾ ਸਿ ਹਰਿ ਸਾਥਿ ਰਚਿਆ। ਉਸੁ ਮਾਇਆ ਕੀ ਤਰਫ
ਤੇ ਤੂਟਾ ਅਰੁ ਏਸੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਅੰਗ ਸੰਉ ਲਾਗਾ। ਰਾਮ ਨਾਮ ਕਾ ਰਸੁ ਸੰਗ੍ਰਹਿਆ। ਅਰੁ ਬਿਖੁ ਮਾਇਆ ਜੁ ਥੀ
ਸੁ ਤਿਆਗਿ ਦੂਰਿ ਕਰੀ। ਜਬ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਭਾਵ ਮਹਿ ਬਸੈ ਤਬ ਜਮ ਕਾਲੁ ਸਿ ਭਰੁ ਥਾ ਸਿ ਭਾਗਿ ਗਿਆ”।
ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਰਾਮ ਰਾਮ। ਤਬ ਗੁਸਾਂਈ ਭਰਥਰੀ ਬਹੁਤੁ ਖੁਸੀ ਹੋਇ ਗਿਆ। ਤਬ ਗੁਸਾਂਈ ਭਰਥਰੀ ਕਹਿਆ
ਜਿ “ਏ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਇਥ ਤੁਮਾਰਾ ਮਨੁ ਕਿਸੁ ਘਰਿ ਮਹਿ ਰਹਤਾ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ,
“ਏ ਗੁਸਾਂਈ ਭਰਥਰੀ ਜੀ !

ਸਾਦੈ ਰਹੈ ਬਾਦੈ ਅਹੰਕਾਰਾ ॥ ਚਿਤੁ ਹਰਿ ਸਿਉ ਰਾਤਾ ਹੁਕਮਿ ਅਪਾਰਾ ॥

ਜਾਤਿ ਰਹੇ ਪਤਿ ਕੇ ਆਚਾਰਾ ॥ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਭਈ ਸੁਖੁ ਆਤਮ ਧਾਰਾ ॥੪॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਗੁਸਾਂਈ ਜੀ ! ਇਥ ਮਨ ਤੇ ਸਾਦ ਬੇ ਸਿ ਗਏ। ਬਾਦੁ
ਅਹੰਕਾਰੁ ਥਾ ਸੁ ਗਿਆ। ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਲੋਭੁ ਮੋਹੁ ਥਾ ਸੁ ਗਿਆ। ਮਨੁ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਹਰਿ ਜੀ ਸੰਉ ਲਾਗਾ ਹੈ। ਉਸ

¹ਰੋਕ ਕੇ ਰੱਖੀ।

²ਭਜ, ਭਰ।

³ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਏਥੇ ‘ਹਰਿ’ ਸਬਦ ਵਾਧੂ ਹੈ।

⁴ਤੇਰੀ (ਭਾਵ-ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੀ) ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਪਲਟਾ ਖਾਧਾ ਹੈ।

⁵ਸੰਚਿਆ, ਇਕੱਠਾ

ਕੀਤਾ।

⁶ਸਾਦ।

ਕਾ ਹੁਕਮੁ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਆਪਾਰੁ ਹੈ । ਜਿਉ ਜਿਉ ਹੁਕਮੁ ਹੈ ਤਿਉ ਤਿਉ ਹੋਤਾ ਹੈ ਜਾਤਿ ਕਾ ਜਿ ਗੁਮਾਨੁ ਸਾ ਸੁ
ਰਹਿਆ । ਕਰਤੂਤਿ ਕੀ ਜਾਤਿ ਜੇਸਾ ਕਮਾਵੈ ਤੈਸਾ ਨਾਮੁ । ਬੁਰਾ ਕਮਾਵੈ ਬੁਰਾ ਨਾਮੁ, ਭਲਾ ਕਮਾਵੈ ਭਲਾ ਨਾਮੁ ।
ਜਬ ਇਸ ਤੇ ਕੁਪ ਦ੍ਰਿਸਟਿ¹ ਮਿਟਿ ਗਈ ਤਬ ਏਸ ਕੇ ਅੰਤਰ ਤੇ ਸੁਖ ਆਇ ਬਸਿਆ । ਜਬ ਜੀ,
ਕਿਰਪਾ ਨਾਥ ਜੀ ! ਕੁਪ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਮਿਟੀ ਹੈ ਏਹੁ ਆਤਮਾ ਰਾਮੁ ਸੁਖੀ ਹੈ ਤੁਮਰੇ ਪਰਸਾਦਿ² । ਤਬ
ਗੁਸਾਂਈ ਭਰਬਰੀ ਕਹਿਆ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਉ “ਦੇਖਾ ਜੀ, ਤੁਮ ਜਿ ਓਹੁ ਦੇਖਾ ਸੁ ਕਿਉ ਕਰਿ ਦੇਖਾ ਮੀਤੁ ?
ਕਿਸੁ ਸੇਵਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਤੁਮਹੁ ਚੀਤੁ ਦੀਆ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਉ ? ਕਿਸੀ ਕਉ ਪੂਛਿ ਕਰਿ ਉਸੁ ਕਉ ਲਾਗੇ ਹੋਵਹੁਗੇ ਪਾਈ ?
ਹਿਕੇ ਕਿਸੀ ਉਪਦੇਸੁ ਦੀਆ ਹੋਇਗਾ ਜੇ ਤੁਮਹੁ ਉਸ ਚੀ ਕੀ ਲਿਵ ਲਾਗਿ ਰਹੇ ਹੋ ?

ਤੁਭ ਬਿਨੁ ਕੋਇ ਨ ਦੇਖਉ ਮੀਤੁ ॥ ਕਿਸੁ ਸੇਵਉ ਕਿਸੁ ਦੇਵਉ ਚੀਤੁ ॥
ਕਿਸੁ ਪੂਛਉ ਕਿਸੁ ਲਾਗਉ ਪਾਇ³ ॥ ਕਿਸੁ ਉਪਦੇਸਿ ਰਹਾ ਲਿਵਲਾਇ ॥ ੫ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥੁ :—

ਤਬ ਗੁਸਾਂਈ ਭਰਬਰੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਤੁਭ ਬਿਨੁ ਹਮਰਾ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਜਿਸੁ ਕਉ
ਪੂਛਉ । ਇਤੁ ਨਿਜ ਘਰਿ ਜਾਈਐ ਸੁ ਕਿਉ ਕਰਿ ਜਾਈਐ ? ਅਰੁ ਓਹੁ ਮੀਤੁ ਮੁਝ ਕਉ ਬਤਾਇ ਜਿਸੁ ਮੀਤ ਕਉ
ਮੈ ਸੇਵਾ ਕਰਉ, ਆਪਣਾ ਚਿਤੁ ਲਗਾਇ ਕਰਿ ਸੇਵਾ ਕਰਉ ਤਿਸੇ ਹੀ ਕੀ ਮੈ ਸੇਵਾ ਕਰਉ ਜੇ ਕੋਈ ਏਹੁ ਬਾਤ
ਬਤਾਵੈ, ਜਿਸੁ ਕੀ ਸੇਵਾ ਸੰਉ ਨਿਜ ਘਰਿ ਜਾਈਐ । ਮੈ ਐਸਾ ਕਵਣੁ ਹੈ ਜਿਸੁ ਕੇ ਪਰਿ ਲਾਗਿ ਕਰਿ ਸੇਵਾ ਕਰਉ,
ਜਿਸੁ ਕੇ ਉਪਦੇਸਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਮੇਰੀ ਲਿਵ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸੰਉ ਲਾਗੈ ? ਏ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਤੂੰ ਹਮਾਰਾ ਬਰਾ ਪਿਆਰਾ
ਮੀਤੁ ਹੈ ਇਬ ਤੂੰ ਮੁਝ ਕਉ ਬਤਾਇ ਜਿਸੁ ਕਉ ਸੇਵਉ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹੋ ਭਰਬਰੀ
ਜੀ ! ਜੋ ਉਪਦੇਸ ਕਾ ਵਾਤਾ ਤੁਹੇ ਹੈ ਮੈ ਕਿਆ ਕਹਉ ਜੀ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:—

ਗੁਰ ਸੇਵੀ ਗੁਰ ਲਾਗਉ ਪਾਇ ॥ ਭਗਤਿ ਕਰੀ ਰਾਚਉ ਹਰਿ ਨਾਇ ॥
ਸਿਖਿਆ ਦੀਖਿਆ⁴ ਫੋਜਨ ਭਾਉ ॥ ਹੁਕਮਿ ਸੰਜੋਗੀ ਨਿਜ ਘਰਿ ਜਾਉ ॥ ੬ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥੁ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਗੁਸਾਂਈ ਜੀ ! ਗੁਰੂ ਹੀ ਸੇਵੀਐ, ਗੁਰੂ ਹੀ ਕੀ ਪਰਿ
ਲਾਗੀਐ । ਗੁਰੂ ਹੀ ਕੀ ਭਗਤਿ ਕੀਜੀਐ । ਹਰਿ ਜੀ ਕੀ ਨਾਇ ਰਚੀਐ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਦੀਖਿਆ ਲੀਜੀਐ । ਗੁਰੂ
ਹੀ ਕੀ ਸਿਖਿਆ ਲੀਜੀਐ । ਜਬ ਅੰਤਹਕਰਣਿ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕੀਜੀਐ, ਅੰਤਹਕਰਣਿ ਗੁਰੂ ਕਾ ਨਾਮੁ ਲੀਜੀਐ,
ਤਬ ਹੁਕਮ ਸੰਜੋਗੀ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੋਇ ਤਿਸੁ ਤੇ ਨਿਜ ਘਰਿ ਜਾਈਐ । ਇਸ ਹੀ ਸੰਜੋਗਿ ਨਿਜ ਘਰੁ ਪਾਈਐ ਅਵਰੁ
ਕੋਈ ਉਪਾਉ ਨਾਹੀ । ਨਿਜ ਘਰੁ ਪਾਵਣੈ ਕਾ ਇਹੀ ਉਪਾਉ ਹੈ, ਏਕ ਬਾਤ ਹੈ ਜੀ”:-

ਗਰਬ ਗਇਓ⁵ ਸੁਖੁ ਆਤਮ ਧਿਆਨਾ ॥ ਜੋਤਿ ਭਈ ਜੋਤੀ ਮਾਹਿ ਸਮਾਨਾ ॥
ਕਿਰਤੁ ਨ ਮਿਟਈ⁶ ਸਬਦੁ ਨੀਸਾਨਾ ॥ ਕਰਤਾ ਕਰਣਾ ਕਰਤਾ ਜਾਨਾ ॥ ੭ ॥
ਨਹ ਪੰਡਿਤ ਨਹ ਚਤੁਰੁ ਸਿਆਨਾ ॥ ਨਹ ਭੂਲੈ ਨਹ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਨਾ ॥
ਕਬਉ ਨ ਕਬਨੀ ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਨਾ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮਤਿ ਸਹਜਿ ਸਮਾਨਾ ॥ ੮ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥੁ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਗੁਸਾਂਈ ਜੀ ! ਜਾਂ ਆਤਮੇ ਦਾ ਗਰਬੁ ਗਤੁ ਹੋਇ ਜਾਇ
ਤਬ ਏਸੁ ਕਉ ਸੁਖੁ ਆਵੈ, ਤਬ ਜੋਤਿ ਸਮਾਇਆ ਆਤਮੇ ਕਾ ਧਿਆਨੁ ਲਾਗੈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਿਉ । ਜਬ ਏਸ ਕਾ

¹ਕੋਪ (ਕ੍ਰੋਧ) ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ (ਨਜ਼ਰ) । ²ਪੈਰੀਂ ਲੱਗਾਂ, ਚਰਣੀਂ ਹੱਥ ਲਾਵਾਂ । ³ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼,
ਅਥਵਾ-ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ । ⁴ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਸਹੀ ਪਾਠ “ਗਤ” ਹੈ ਪਰ ਸਾਖੀ ਕਰਤਾ ਨੇ “ਗਇਓ”
ਲਿਖਿਆ ਹੈ । ⁵ਸਹੀ ਪਾਠ-ਲਿਖਤੁ ਮਿਟੈ ਨਹੀ ।

ਗਰਬੁ ਗੈਆ ਤਬ ਏਹੁ ਜੋਤਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਮਹਿ ਸਮਾਇਆ । ਤਬ ਏਸ ਕਾ ਲੇਖੁ ਪੜਿਆ, ਸਬਦ ਕੇ ਨੀਸਾਨ ਕਾ ਮਿਟਾਇਆ ਕਿਸੀ ਕਾ ਨ ਮਿਟਈ । ਤਿਸੁ ਨਾਮੁ ਕੀ ਵਡਿਆਈ ਕੀ ਮਿਤਿ ਹੰਦੁ ਕਹਤਾ ਨਾਹੀ, ਸੋ ਜਾਨੈ ਜਿਸਕੀ ਦੀਨੀ ਵਡਿਆਈ ਹੋਤੀ ਹੈ । ਅਵਰੁ ਸਮਰਬੁ ਜਾਨਣ ਕਾ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਜਿ ਕਥਿ ਕਰਿ ਸੁਨਾਵੈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਨਾਮ ਕੀ ਮਿਤਿ । ਨ ਕੋਈ ਪੰਡਿਤੁ ਹੈ, ਨ ਕੋਈ ਚਤੁਰੁ ਹੈ, ਨ ਕੋਈ ਸਿਆਨਾ ਹੈ । ਨ ਕੋਈ ਭੂਲਾ ਹੈ, ਨ ਕੋਈ ਸਮਝਿਆ ਹੈ, ਨ ਕੋਈ ਭਰਮ ਸਿਉ ਭੂਲਾ ਹੈ । ਜੇ ਕਿਛੁ ਹੋਤਾ ਹੈ ਸੁ ਹੁਕਮਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੈ ਹੋਤਾ ਹੈ ਇਸ ਕਾ ਕੀਆ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਹੋਤਾ ਗੁਰ ਕੀ ਮਤਿ ਬਿਨਾ । ਇਸ ਕੈ ਕਹਿਐ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਹੋਤਾ । ਗੁਰ ਕੀ ਮਤਿ ਕਰਿ ਏਹੁ ਸਹਜਿ ਸਮਾਵਤਾ ਹੈ । ਗੁਸਾਂਈ ਭਰਬਰੀ ਜੀ ! ਇਸੁ ਸੰਜਮਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਪਾਇਆ ਹੈ । ਇਸੀ ਸੰਜਮਿ ਜੇ ਕੋਈ ਪਾਵੈਗਾ ਸੁ ਪਾਵੈਗਾ । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਾਹੁਗੁਰੂ” ।

ਸਲੋਕੁ¹

ਗੁਰੁ ਬਿਨੁ ਰਤਨੁ ਨ ਪਾਇਆ ਜਾਇ ॥ ਗੁਰੁ ਬਿਨੁ ਬਾਧਾ ਜਮ ਪੁਰਿ ਜਾਇ² ॥

ਗੁਰੁ ਬਿਨੁ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਜੂਨੀ ਪਾਇ ॥ ਗੁਰੁ ਪਰਸਾਦੀ ਸਚਿ ਸਮਾਇ ॥

ਨਾਨਕ ਦਾਸੁ ਕਹੈ ਸਮਝਾਇ ॥੧॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹੁਗੁਰੂ, ਪੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ । ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੬੧ ॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੱਖਣ ਦੇ ਦੇਹਰੇ ਵਿਚ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਦੁਖ ਸੁਖ ਬਾਰੇ)

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਤੀਨਿ ਬਰਸ ਪੂਰਬ ਕੀ ਧਰਤੀ ਸਭੁ ਦੇਖੀ, ਫੇਰਿ ਪੂਰਬ ਕੀ ਧਰਤੀ ਤੇ ਦੱਖਣ ਕੀ ਧਰਤੀ ਕੰਦੁ ਰਮੇ । ਤਬ ਜਾਤੇ ਜਾਤੇ ਬਹੁਤੁ ਦੂਰਿ ਗਏ । ਤਬ ਜਾ ਦੇਖੇ ਤਉ ਉਹਾ ਏਕੁ ਦੇਹਰਾ ਹੈ ਗਰਗੀਰੀ, ਅਰੁ ਗਰਗੀਰੀ ਹੀ ਚਉਤਰਾ³ ਹੈ, ਅਰੁ ਆਸਿ ਪਾਸਿ ਉਜਾੜਿ ਹੈ । ਉਸੁ ਦੇਹਰੇ ਵਿਚਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਜਾਇ ਵਡਿਆ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹਾਂ ਮਰਦਾਨਿਆਂ ! ਹੁਣਿ ਈਹਾਂ ਅਸਾਡੀ ਠਵਰ⁴ ਬੈਠਣ ਦੀ ਹੈ । ਤੂੰ ਬੈਠਾ ਕੀਰਤਨੁ ਕਰਿ ਅਰੁ ਅਸੀਂ ਤਪਸਿਆ ਕਰਦੇ ਹਰਿ” । ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਭਲਾ ਹੋਵੈ, ਬੈਠੀਐ ਜੀ !” ਤਬ ਉਹਾਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬੈਠਿ ਗੈਆ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਗੋਠਿ ਮਾਰਿ ਕਰਿ⁵ ਪਟ ਉਪਰਿ ਪਟੁ ਦੜਾਇ ਕਰ ਬੈਠਾ ਅਰੁ ਮਰਦਾਨਾ ਜਿਵ ਨਿਵਾਜੀ ਬੈਠਦੇ ਹੋਨਿ ਤਿਵ ਬਾਬੇ ਅਗੈ ਕਰਵਾਂ⁶ ਚਹੁ ਪੰਜਾਂ ਦੀ ਵਿਥਿ ਬੈਠਾ । ਜਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਤਪਸਿਆ ਕਰਦਾ ਤਾਂ ਮਰਦਾਨਾ ਕਰਵਾਂ ਪੰਜਾਂ ਦੀ ਵਿਥਿ ਬੈਠਦਾ । ਜਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਸਹਜ ਦੇ ਘਰਿ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦਾ ਤਾਂ ਮਰਦਾਨਾ ਖਰਾ ਨਜੀਕਿ ਬਾਬੇ

¹ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਤ ਹੈ । ²ਭਾਵ-ਗਏ, ਚਲੇ । ਦੂਸਰੀ ਪ੍ਰਤੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਏਥੇ ਪਾਠ ਹੈ—

“ਗੁਰੁ ਬਿਨੁ ਜਮਪੁਰੁ ਬਾਧਿਆ ਜਾਇ ।”

³ਚੂਨੇ ਗਚ, ਅਰਥਾਤ-ਪੱਕਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਚਬੂਤਰਾ ।

⁴ਠੋਰ, ਜਗਾਂ, ਥਾਂ ।

⁵ਚੋਕੜੀ ਮਾਰ ਕੇ ।

⁶ਕਰੋ, ਕਰਮ (ਇਕ ਗਜ਼-ਸ਼ਰੀਫ ਦਾ) ।

ਨਾਲਿ ਗੋਡਿਆਹੁ ਗੋਡਾ ਕਰਿ ਬੈਠਦਾ । ਜਿਉ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਤਪਸਿਆ ਬੈਠਾ ਤਿਉ ਬਾਬੇ ਬੈਠੇ ਬਰਸੁ ਦਿਨਾ ਗੁਜਰਿ
ਗੋਆ ਧਿਆਨਿ ਕੀਤੈ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ ਤਾੜੀ ਬਰਸ ਦਿਨਾ ਜਾਇ ਖੁਲੀ । ਜਿਉ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ
ਨਾਨਕੁ ਧਿਆਨੁ ਖੋਲਿ ਕਰਿ ਬਾਤ ਕਰਦਾ ਸਾ ਤਿਉ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕੰਊ ਉਪਰਹੁ ਇਟ ਛੁਤਕਿ ਕਰਿ ਮਥੇ ਉਪਰਿ
ਲਾਗਿ ਕਰਿ, ਧਰਤਿ ਉਪਰਿ ਪੜੀ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਨੇ ਉਸੁ ਇਟ ਲਗੀ ਹੋਈ ਪੀੜ ਹੋਈ ।
ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹਾਇ ਹਾਇ ! ਦੇਖਹੁ, ਭਾਈ ! ਅਜੇ ਮੇਰੀ ਦੇਹੀ ਕਰੀ ਹੈ ਜਿ ਅਜੇ
ਭੀ ਪੀੜ ਹੋਈ ਹੈ, ਸੁ ਮੈ ਅਜੇ ਕਰਾ ਹਾਂ ਜਿ ਮੈਨੇ ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ ਅਜੇ ਵਿਆਪਦਾ ਹੈ ਹਾਇ ਹਾਇ !
ਜਾ ਅਜੇ ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ ਵਿਆਪਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਅਰਾਧਿਆ ਸੇਵਾ ਸਭੁ ਨਿਹਫਲ ਗਈ, ਜਦਿ ਅਜੇ ਤੀਕੁ
ਫੇਰਿ ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ ਲਗਾ ਵਿਆਪਦੇ । ਤਾਂ ਮੈ ਕਾਹੇ ਨੇ ਘਰੁ ਰਾਜੁ ਖਾਣੁ ਛਡਿਆ ਜਾ ਮੈ ਪਰਮੇਸੁਰੁ
ਅਰਾਧਿਆ ਅਰੁ ਅਜੇ ਤੇਕੁ ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ ਵਿਆਪਦਾ ਹੈ” । ਤਬ ਏਹ ਬਾਤ ਬੁਝਿ ਕਰਿ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਬੈਰਾਗੁ ਲਾਗਾ
ਕਰਣੇ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜਿਉ ਬੈਰਾਗੁ ਕਰਦਾ ਸਾ ਤਿਉ ਅਵਾਜੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕਾ ਆਇਆ ਜਿ ਏ ਨਾਨਕ
ਤੂੰ ਜਿ ਬੈਰਾਗੁ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ਸਿ ਕਿਉਂ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਅਰਦਾਸਿ ਕੀਤੀ ਜਿ, “ਏ ਨਿਰਭਵ
ਨਿਰਵੈਰੁ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੰਭਵ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ! ਜਾ ਮੈ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਅਰਾਧਿਆ ਤਾ ਕਿਆ ਜਾ ਭੀ ਅਜੇ ਤੀਕੁ ਦੁਖੁ
ਸੁਖੁ ਦੇਹੀ ਨੇ ਵਿਆਪਦਾ ਹੈ ? ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਜਿਮਰੇ ਦਾ ਕਿਆ ਫਲੁ ਹੈ ? ਮੈ ਦੇਤੁ ਅਰਥਿ ਰੋਂਦਾ ਹਾਂ” ।
ਤਬ ਹੁਕਮੁ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਆਇਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਜਿਤਨਾ ਸੈਸਾਰੁ ਹੈ ਮੈ ਸਭੁ ਦੁਖ ਦੇ ਵਜਿ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਜਿ ਕੋਈ
ਸੈਸਾਰਿ ਵਿਚਿ ਰਹਿਆ ਹੈ ਜੋ ਸਭੁ ਮੈ ਰੋਵਾਇਆ ਹੈ । ਸਨਕਾਇ ਕੀ ਹੁ ਲਾਇ ਕਰਿ, ਬ੍ਰਹਮਾਇ ਕੀ ਹੁ ਲਾਇ ਕਰਿ,
ਸਿਧੀ ਹੁ ਸਾਧੀ ਹੁ ਲਾਇ ਕਰਿ, ਦੇਵੀ ਦਾਨਵੀ ਹੁ ਲਾਇ ਕਰਿ, ਸੇਖੀ ਹੁ ਪੀਰੀ ਹੁ ਲਾਇ ਕਰਿ, ਰਾਜਿਆਹੁ
ਪਰਜਿਆਹੁ ਲਾਇ ਕਰਿ ਜਿ ਕੋਈ ਮੈ ਏਸੁ ਦੇਹੀ ਵਿਚਿ ਆਂਦਾ ਹੈ ਨਾਨਕ ! ਬਿਨਾ ਰੁਆਇਆ ਛਡਿਆ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ।
ਸਿ ਕਵਣਿ ਕਵਣਿ ਜੋਧੇ ?

ਸਲੋਕੁ ।

ਸਹੰਸੁ ਦਾਨ ਦੇ ਇੰਦੁ ਰੋਆਇਆ* । ਪਰਸਰਾਮੁ ਰੋਵੈ ਘਰਿ ਆਇਆ* ॥
ਅਜੇ ਸੁ ਰੋਵੈ ਭੀਖਿਆ ਖਾਇ ॥ ਐਸੀ ਦਰਗਹ ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ ॥
ਰੋਵੈ ਰਾਮੁ ਨਿਕਾਲਾ ਭਇਆ ॥ ਸੀਤਾ ਲਖਮਣੁ ਵਿਛੁੜਿ ਗਇਆ ॥
ਰੋਵੈ ਦਹਸਿਰੁ ਲੰਕ ਗਵਾਇ ॥ ਜਿਨਿ ਸੀਤਾ ਆਦੀ ਭਉਰੂ ਵਾਇ ॥
ਰੋਵਹਿ ਪਾਂਡਵ ਭਏ ਮਜੂਰਿ ॥ ਜਿਨ ਕੈ ਸੁਆਮੀ* ਰਹਤ ਹਦੂਰਿ ॥
ਰੋਵੈ ਸਨਮੇਜਾ ਖੁਇ ਗਇਆ ॥ ਏ ਕੀ ਕਾਰਣਿ ਪਾਪੀ ਭਇਆ ॥
ਰੋਵਹਿ ਸੇਖ ਮਸਾਇਕ ਪੀਰ ॥ ਅੰਤਿ ਕਾਲਿ ਮਤੁ ਲਾਗੈ ਭੀੜ ॥
ਰੋਵਹਿ ਰਾਜੇ ਕੰਨ ਪਤਾਇ ॥ ਘਰਿ ਘਰਿ ਮਾਗਹਿ ਭੀਖਿਆ ਜਾਇ ॥
ਰੋਵਹਿ ਕਿਰਪਨ ਸੰਚਹਿ ਧਨੁ ਜਾਇ ॥ ਰੋਵਹਿ ਬ੍ਰਹਮਣ ਵੇਦ ਗਵਾਇ* ॥

*ਗੋਡੇ ਨਾਲ ਗੋਡਾ ਲਗਾ ਕੇ । *ਛੁੱਟ ਕੇ, ਡਿੱਗ ਕੇ । *ਰਾਗ ਰਾਮਕਲੀ ਕੀ ਵਾਰ, ਸਲੋਕ ਮ: ੧ ।
*ਇੰਦੁ (ਮੁਰਗ ਦੇ ਰਾਜੇ) ਨੂੰ ਰਿਖੀ ਗੋਤਮ ਨੇ ਵਿਛਾਰ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਬਦਲੇ ਸਹੰਸੁ (ਹਜ਼ਾਰ) ਡਗਾਂ ਵਾਲਾ ਹੋਣ ਦਾ
ਸਰਾਪ ਦੇ ਕੇ ਛੁੱਟ ਲਾਇਆ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਰੋਇਆ ਸੀ । *ਪਰਸੁ ਰਾਮ ਦਾ ਬਲ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਨੇ
ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਦਿਖਾ ਕੇ ਖਿੱਚ ਲਇਆ ਸੀ । *ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਦਾ ਦਾਦਾ ਜਿਸਨੇ ਲਿਦ ਭੀਖਿਆ ਵਿਚ ਦਿਤੀ
ਪਿਛੋਂ ਆਪ ਨੂੰ ਖਾਣੀ ਪਈ । *ਭਾਵ-ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ । *ਇਕ ਗਲਤੀ ਕਾਰਨ ਜਨਮੇਜੇ ਨੇ ਅਠਾਰਾਂ
ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿਤਾ ਸੀ । *“ਪੰਡਿਤ ਰੋਵਹਿ ਗਿਆਨੁ ਗਵਾਇ” । ਸਹੀ ਪਾਠ ਹੈ ।

ਬਾਲੀ¹ ਰੋਵੇ ਨਾਹਿ ਭਤਾਰੁ² ॥ ਨਾਨਕ ਦੁਖੀਆ ਸਭੁ ਸੰਸਾਰੁ ॥

ਮਾਨੇ ਨਾਉ ਸੋਈ ਜਿਣਿ ਜਾਇ ॥ ਅਉਰੀ ਕਰਮ ਨ ਲੇਖੇ ਲਾਇ ॥ ੧ ॥

ਤਿਸਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਹੁਕਮੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦਾ ਹੋਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਦੇਵਤਿਆਂ ਕੀ ਪਤਿ ਇੰਦ੍ਰ ਹੈ, ਸਹੰਸਰ ਭਗ ਉਸ ਕੰਉ ਗੋਤਮਿ ਤਪੈ ਸੁਪੁ ਦਿਤਾ, ਸਹੰਸਰ ਭਗ ਉਸ ਕੈ ਸਰੀਰਿ ਹੋਏ, ਓਹੁ ਰੁਨਾ । ਪਰਸਰਾਮ ਨੋ ਬਲੁ ਹਿਰਿ ਕਰਿ ਭਿਖਿਆ ਦੀਨੀ, ਏਤੁ ਅਵਸਰਿ³ ਓਹੁ ਰੁਨਾ । ਏਹੀ ਸਜਾਇ ਦਰਗਹ ਤੇ ਮਿਲੀਅਸੁ, ਅਜੈ⁴ ਤੀਕੁ ਭਿਖਿਆ ਮੰਗਦਾ ਹੈ । ਰਾਮਚੰਦ ਨਾਲਹੁ ਸੀਤਾ ਲਛਮਣੁ ਵਿਛੁੜੇ, ਬਨਬਾਸੁ ਲੀਆ ਤਾਂ ਓਤੁ ਸੰਜੋਗਿ ਓਹੁ ਰੁਨਾ । ਦਹਸਰ⁵ ਕੀ ਲੰਕਾ ਲੀਨੀ । ਭਾਈ, ਭਤੀਜੇ, ਬੇਟੇ ਮਾਰੇ, ਓਤੁ ਅਵਸਰਿ ਓਹੁ ਰੁਨਾ । ਪਾਂਡਿਵ⁶ ਕੰਉ ਬਿਪਤਿ ਪਤੀ, ਓਤੁ ਅਵਸਰਿ ਓਹਿ ਰੁਨੇ । ਰਾਜਾ ਜਨਮੇਜਾ⁷ ਇਕਸੁ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕੈ ਲੀਐ ਅਠਾਰਹ ਬ੍ਰਹਮਣ ਘਾਏ, ਏਤੁ ਅਵਸਰਿ ਅਠਾਰਹ ਕੁਸਟ ਲਾਗੈ, ਏਤੁ ਦੁਖਿ ਓਹੁ ਰੁਨਾ । ਸੇਖ ਪੀਰ ਜਿਤਨੇ ਹੋਨਿ ਜਿ ਪਏ ਰੋਂਦੇ ਹੋਨਿ, ਜਿ ਅੰਤਿ ਕਾਲਿ ਹਮਾਰੈ ਜਿਰਿ ਕਿਆ ਹੋਇਗਾ । ਉਸੁ ਅਵਸਰਿ ਓਇ ਸੇਖ ਪੀਰ ਰੋਤੇ ਹੋਂ । ਰਾਜੇ ਜਿਨਹੁ ਰਾਜ ਛੋਡਿ ਕੰਨ ਪੜਾਏ⁸ ਰਾਜੁ ਛੋਡਿਆ, ਛੋਡਿ ਗਵਾਇਆ-ਜੋਗੁ ਪਾਇਓ ਨਾਹੀ, ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਕਾਰਣਿ ਅਧੀਨ ਹੋਏ, ਉਤੁ ਭਿਖਿਆ ਕੈ ਸਰਾਪਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਓਇ ਰੁਨੇ । ਕਿਰਪਨੁ⁹ ਮਾਇਆ ਸੰਜਿ ਕਰਿ ਇਕਠੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਓਹੁ ਮਾਇਆ ਜਬ ਜਾਤੀ ਹੈ ਤਬ ਓਹ ਰੋਤਾ ਹੈ । ਬ੍ਰਹਮਣ ਕੈ ਜਨਮਿ ਆਇ ਕਰਿ ਬੇਦ ਕਰਮ ਨ ਕਰੇ-ਸੂਦਾ ਕੈ ਕਰਮ ਕਰੇ, ਓਨਾ ਤੇ ਬੇਦ ਛੁਟਕਿ ਗੋਆ, ਓਤੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਜੂਨੀ ਪੈਆ; ਜੂਨੀ ਵਿਚਿ ਪਏ ਬ੍ਰਹਮਣ ਰੋਤੇ ਹੈ । ਅਰੁ ਜਿਸੁ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕੰਉ ਪੁਰਖ ਨਾਹੀ ਹੋਤਾ, ਤਾਂ ਓਹੁ ਰੋਤੀ ਹੈ । ਏ ਨਾਨਕ ਜਿਤਨਾ ਮੈ ਕਿਛੁ ਜੁਗ ਕੈ ਬਿਖੈ ਆਂਦਾ ਹੈ ਸੁ ਸਭੁ ਕੋਈ ਰੋਤਾ ਹੈ । ਪਣੁ ਜਿਨਹੁ ਮੇਰਾ ਨਾਮੁ ਲੀਆ ਹੈ, ਸੋ ਜਿਣਿ ਜਾਹਿਗੇ । ਹੋਰਿ-ਕਰਮ ਧਰਮ ਜਿਤਨੇ ਕੋਈ ਕਰੇਗਾ, ਬਿਨਾ ਮੇਰੇ ਨਾਮ ਥੀ ਨਾਨਕ ! ਓਇ ਸਭਿ ਬਿਰਥੇ ਜਾਹਿਗੇ, ਕਿਤੋ ਲੇਖੇ ਨ ਹੋਹਿਗੇ । ਤੂ ਮੇਰਾ ਨਾਮੁ ਹੀ ਸਿਮਰਿ-ਸਿਮਰਾਇ, ਅਵਰਿ ਕਰਮ ਧਰਮ ਸਗਲੇ ਛੋਡਿ ਦੇਹਿ । ਬਿਨਾ ਮੇਰੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਤੇ ਨ ਕਿਛੁ ਤਪੁ ਹੈ, ਨ ਤੀਰਥੁ ਹੈ, ਨ ਬਰਤੁ ਹੈ, ਨ ਨੇਮੁ ਹੈ ਨਾਨਕ ! ਮੇਰੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਕੈ ਸਮਾਨਿ ਅਵਰੁ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਸੰਤੋਖਿਆ, ਬਾਬੇ ਬੈਰਾਗੁ ਬਿਸਰਿ ਗੋਆ । ਸਹਜ ਕੈ ਘਰਿ ਆਇਆ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਸ੍ਰੀ ਮਹਾਰਾਜ ਹਮਾਰੇ ਸਾਬਿ ਬਹੁਤੁ ਭਲੀ ਕਰੀ ਹੈ ਜਿ ਕਲਿ ਕੇ ਕਲੇਸਾ ਤੇ ਰਖਿ ਲੀਏ ਹਾ” । ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਤੂੰ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੋ” । ਤੇਰੇ ਨਿਜੀਕ ਕਲਿਜੁਗੁ ਕਹਾਂ ਆਵੈ ! ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਲੈਨਿਗੇ ਤਿਨ ਕੰਉ ਕਲਿਜੁਗੁ ਪੋਹਿ ਨ ਸਕੈਗਾ” । ਤਬ ਊਹਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਅਰੁ ਮਰਦਾਨਾ ਅਗੰਮ¹⁰ ਕੰਉ ਚਲੈ । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਪੰਨ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਸਬਾਸਿ ਗੁਰੂ; ਜਿਸੁ ਕੈ ਪਰਸਾਦਿ ਜਨਮੁ ਮਰਨੁ ਕਟੀਏ ਸੋ ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ।

ਸਲੋਕੁ¹¹

ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ ਤੇ ਆਪਿ ਅਲੇਪੁ ਹੈ, ਕੰਉ ਬਿਰਲਾ ਬਿਰਲਾ ਮੰਤੁ ॥

¹ਇਸਤ੍ਰੀ । ²ਭਰਤਾ, ਪਤੀ । ³ਇਸ ਮੌਕੇ ਤੇ । ⁴ਅਜੈ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਸਹੀ ਅਰਥ ਹੈ ਸੂਰਜਵੰਸੀ ਰਾਜਾ ਅਜ, ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦ ਜੀ ਦਾ ਦਾਦਾ ਸੀ, ਰਾਣੀ ਇੰਦੁਮਤੀ ਦੇ ਕਾਰਣ ਜੋਗੀ ਹੋ ਕੇ ਭਿਖਿਆ ਮੰਗਣ ਲਗ ਪਿਆ ਸੀ । ⁵ਦਸ ਸਿਰਾਂ ਵਾਲਾ ਰਾਜਾ-ਰਾਵਣ । ⁶ਰਾਜਾ ਪੰਡੂ ਦੇ ਪੁੱਤ-ਯੁਧਿਸ਼ਠਰ, ਡੀਮ, ਅਰਜੁਨ, ਨਕੁਲ ਤੇ ਸਹਿਦੇਵ । ⁷ਤੀਜੇ ਪਾਂਡਵ ਅਰਜੁਨ ਦਾ ਪਤ੍ਨੀਪਤੀ । ⁸ਰਾਜਾ ਭਰਥਰੀ, ਗੋਪੀ ਚੰਦ ਆਦਿ, ਜੋ ਜੋਗੀ ਬਣ ਗਏ ਸਨ । ⁹ਕੰਜੂਸ ਆਦਮੀ । ¹⁰ਜਿਥੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਦੀ ਗੱਮਤਾ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਭਾਵ-ਅਪਹੁੰਚ ਥਾਂ । ¹¹ਇਹ ਸ਼ਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ।

ਜਨਮੁ ਜੀਤਿ ਜਗਿ ਆਇਕੈ, ਜਿਨਿ ਦਿਤਿਆ ਗੁਰੁ ਮੰਤ੍ਰ^੧॥

ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਕਲਿਜੁਗੁ ਕਠਨੁ ਹੈ, ਕੋ ਬਾਂਝੈ ਸਾਧੁ ਸੰਤ੍ਰੁ॥੧॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਸਤਿਗੁਰੂ। ਰਾਮ ਸਤਿਗੁਰੂ, ਸਤਿ ਸਤਿ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ
ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ॥੬੨॥

ਸਾਖੀ ਦੱਖਣ ਦੀ—ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਭੁੱਖ-ਤ੍ਰੇਹ ਮਿਟਾਈ

ਰੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ ।

ਤੁਥ ਦੇਹੁਰੇ ਤੇ ਦੱਖਣ ਕੀ ਧਰਤੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਅਰੁ ਮਰਦਾਨਾ ਅਗਮ ਕਉ ਚਲੇ । ਤੁਥ ਜਾਤੇ ਜਾਤੇ
ਏਕ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਕੀ ਕਾਫਲ^੨ ਮਹਿ ਜਾਇ ਪੜੇ, ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਪੜੇ ਜਹਾਂ ਤਾਰੇ ਕੈ ਰੇਤੁ, ਤਹਾਂ ਪਾਣੀ ਪਾਈਐ ਨਾਹੀ । ਤੁਥ
ਮਰਦਾਨੇ ਬਾਲੂ ਰੇਤੁ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਕਾਹਲਿਆ ਪੜਿਆ, “ਜਿ ਹੋਵੈ ਤਾ ਏਥੇ ਬਾਬੇ ਪਾਸਹੁ ਪਾਣੀ ਮੰਗੀਐ ।
ਏਥੇ ਇਸੁ ਰੋਹੀ ਵਿਚਿ ਬਾਬਾ ਪਾਣੀ ਪੈਦੇ ਕਰੈਗਾ” । ਤੁਥ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਸਲਾਮਤਿ ਤੇਰੀ
ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਭੁੱਖ ਪਿਆਸ ਗਈ ਹੈ, ਪਣੁ ਪਾਣੀ ਦਿਸਦਾ ਨਾਹੀ, ਜੀਉ ਬੋੜਾ ਹੋਇ ਗਿਆ ਹੈ । ਬਡੇ ਬਲ ਰੇਤ ਕੇ ਟਿਥੇ
ਇਕੈ ਨੀਹਲ^੩, ਪਣੁ ਧਰਤੀ ਸਭੁ ਰੇਤ ਕੀ, ਤਹਾ ਪਾਣੀ ਪਾਈਐ ਨਾਹੀ” । ਤੁਥ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ,
“ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਕਿਉ ਕਰਿ ਹੈ ਤੇਰਾ ਜੀਉ ?” ਤੁਥ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਤੁਹਿ ਵਲਿ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਮਨੁ
ਹਿੰਞਾਰਿ^੪ ਹੈ । ਪਣੁ ਜੀ ਤ੍ਰਿਖਾ^੫ ਮਲਿਆ ਹਾਂ, ਅੰਤਿ ਆਈ ਹੈ ਗਲਿ, ਪ੍ਰਾਨ ਹਤੁ ਹੋਵੈ ਹੋਨਿ ਬਿਨਾ ਪਾਣੀ ਤੇ” ।
ਤੁਥ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ, “ਹੁਸੀਆਰੁ ਹੋਹੁ, ਪਾਣੀ ਭੀ ਹੋਸੀ” । ਤੁਥ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਅਰੁ ਮਰਦਾਨਾ ਚਲੇ ਅਗੰਮ ਨੋ,
ਟਿਥੇ ਨੀਹਲ ਲਗੇ ਭਾਲਣੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਨਿਮਿਤਿ^੬ ।

ਤੁਥ ਤਿਦਤਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਨੋ ਨਜਰਿ ਆਇ ਗਏ । ਤੁਥ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਪਾਣੀ
ਨਾਹੀ ਨਜਰਿ ਆਇਆ, ਪਣੁ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਨੀਸਾਂਟੀਆਂ ਨਜਰਿ ਆਈਆਂ ਹੈਂ ।” ਤੁਥ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਬੈ ਮਰਦਾਨੇ
ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਜਿ, “ਜੀ, ਤੂੰ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਪਣੁ ਅੰਤਿ ਆਇਆ ਹੈ ਜੀਉ ।” ਤੁਥ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ
ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀ ਪੈਰੀ ਪਏ ਆਇ ਕਰਿ ਤਿਦਤਿ । ਤੁਥ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬੈ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ,
ਏਹਿ ਕਵਣੁ ਹੈ ?” ਕਹੈ, “ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਏਹਿ ਜੰਬੂ^੭ ਹੈ ਗਿਦਤਿ ।” ਕਹੈ, “ਜੀ, ਏਹੁ ਵਡਾ ਅਚਰਜੁ ਹੈ ਜਿ
ਏਹਿ ਆਇ ਪੈਰੀ ਪਏ ਹੈਨਿ” । ਤੁਥ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ, “ਪਰਮੇਸੁਰਿ ਦੇ ਹੁਕਮਿ ਵਿਚਿ ਏਹਿ ਆਏ
ਹੈਨਿ” । ਤੁਥ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ, ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹੋ ਦੀਪ ਪਤੀ^੮ ! ਪਾਣੀ ਭੀ ਕਿਸੀ ਜਾਹਗਾ ਹੈ ?” ਤੁਥ ਗੁਰੂ

^੧ਦੂਜੀ ਪ੍ਰਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਏਥੇ ਇਹ ਪਾਠ ਹੈ—“ਜਨਮੁ ਜੀਤਾ ਜਗਿ ਆਇਕੈ, ਜਿਨਾ ਦਿਤਿਆ ਗੁਰ ਕਾ ਮੰਤ੍ਰ ।” ^੨ਦੂਜੀ
ਪ੍ਰਤੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ—“ਕੋਈ ਬਾਝੈ ਸਾਧੋ ਸੰਤ੍ਰ” । ਕੋਈ ਬਚਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਬਚਦੇ ਹਨ । ^੩ਕਛਾਰ, ਕਾਫ਼ਤਾ ਕਿਨਾਰਾ, ਕੰਢਾ ।
‘ਉੱਚੀ ਨੀਵੀਂ ਧਰਤੀ, ਭਾਵ—ਉੱਚ ਨਿਵਾਣ ਵਾਲੀ ਥਾਂ । ^੪ਉਤਸ਼ਾਹ ਵਿਚ । ^੫ਤ੍ਰੇਹ, ਪਿਆਸ ।
‘ਹਤ ਹੋਣਾ, ਨਸ਼ਟ ਹੋਣਾ । ^੬ਵਾਸਤੇ । ^੭ਮੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਗਿੱਦੜ ਦਾ ਨਾਮ
‘ਜੰਬੂਕ’ ਅਥਵਾ ‘ਸ਼ਿਗਾਲ’ ਹੈ । ‘ਜੰਬੂ’ ਤੋਂ ਅਰਥ ਜੰਬੂ ਦੀਪ ਦਾ ਗਿੱਦੜ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਸਲ ਭਾਵ ਜੰਬੂ ਦੀਪ
ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜਾਂਗਲੀ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਹੈ ਜੋ ਏਥੇ ਪੁਰਾਣਿਕ ਰੀਤੀ ਨਾਲ ਗਿੱਦੜ ਕਲਪ ਲਏ ਗਏ ਹਨ । ^੮ਅਰਥਾਤ—
ਹੋ ਜੰਬੂ ਦੀਪ ਦੇ ਸ਼ਾਮੀ !

ਬਾਬੇ ਕੇ ਮਾਗੇ ਹੋਏ ਕਰਿ ਪਸਰਮ ਕੁੰਟ ਦੀ ਤਰਫ ਹੋਇ ਚਲਿਆ ਏਕੁ ਗਿਦੜ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਜਿ,
 “ਏ ਮਰਦਾਨਿਆ! ਗਿਦੜ ਸਿਆਣੇ ਨੀ, ਏਸੇ ਗਿਦੜ ਦੇ ਮਗਰਿ ਚਲੁ ਜਾਹਾ” ਕਹੈ, “ਜੀ, ਡਲਾ ਹੋਵੇ”।
 ਤਬ ਉਸ ਹੀ ਗਿਦੜ ਕੇ ਪਾਛੇ ਚਲੇ। ਜਾਤੇ ਜਾਤੇ ਅਗੈ ਗਿਦੜ ਚਲਿਆ ਜਾਇ ਪੀਛੇ ਪੀਛੇ ਮਰਦਾਨਾ ਅਰੁ ਗੁਰੂ
 ਬਾਬਾ ਚਲੇ ਜਾਹਿ। ਤਬ ਓਹੁ ਗਿਦੜ ਏਕੁ ਨੀਹਲ ਘਠਰੁ^੧ ਮਹਿ ਜਾਇ ਵੜਿਆ। ਉਸ ਕੇ ਆਸ ਪਾਸ ਟਿਥੇ ਹੀ,
 ਚਉਗਿਰਦ ਬਡੇ ਚੂਚੇ ਟਿਥੇ, ਤਿਨ ਕੇ ਬੀਚਿ ਖਡੂਘਾ ਨੀਹਲੁ ਘਠਰੁ, ਉਸੁ ਵਿਚਿ ਦੁਇ ਸੂਹੜੇ^੨ ਪਾਣੀ ਕੇ ਬੇ।
 ਇਕਸੁ ਸੂਹੜੇ ਨੇ ਗਿਦੜੁ ਸੁੰਘਿ ਕੈ ਅਰੁ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੰਉ ਸਿਰੁ ਨਿਵਾਇ ਕਰਿ ਫਿਰਿ ਨਿਕਲਿਆ। ਤਬ ਗੁਰੂ
 ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਮਰਦਾਨਿਆ! ਏਹਿ ਗਿਦੜ ਸਿਆਣੇ ਹਨੀ। ਅਸਾ ਨੇ ਪਾਣੀ ਵੇਖਾਲਿ ਗਏ,
 ਪਰੁ ਮਰਦਾਨਿਆ! ਏਹਿ ਜਿ ਇਕੁ ਛਪੜੀ ਸਿੰਘਿ ਗੰਘਾ ਅਤੇ ਏਹੁ^੩ ਨ ਸਿੰਘੀਅਸੁ, ਏਹੁ ਕਿ ਕਰਿ ਗੈਆ?”
 ਕਹੈ, “ਜੀ, ਏਹੁ ਗਲਿ ਤੂ ਹੀ ਜਾਣਹਿ, ਮੈ ਕਿਆ ਜਾਣਾ।” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ
 ਮਰਦਾਨਿਆ! ਅਹਿ ਜਿ ਨਾਹੀ ਸੁ ਸਿੰਘਿਆ ਸੂਹੜਾ ਸੁ ਏਹੁ ਕਉਤਾ ਹੋਇਗਾ। ਅਤੇ ਜਿ ਸਿੰਘਿਆ ਹੋਸੁ
 ਪਾਣੀ ਸੋ ਮਿਠਾ ਹੋਵੀਗਾ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮਰਦਾਨਿਆ! ਪੀਉ ਐਦੁ ਪਾਣੀ ਜੇਹੜਾ
 ਸੂਹੜਾ ਸਿੰਘਿਆਨੁ”। ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕਿਤਨਿਆਂ ਦਿਨਾਂ ਪਿਛਹੁ ਪਾਣੀ ਪੀਤਾ। ਤਬ ਫੇਰਿ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ,
 “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ! ਏਹੁ ਪਾਣੀ ਜਿ ਹੈ ਸੁ ਸਚਖੰਡ ਕਾ ਹੈ, ਐਸੁ ਜਹਾਨ ਵਿਚਿ ਮੈ ਏਹਾ ਪਾਣੀ ਨਾਹੀ
 ਕਦੇ ਪੀਤਾ। ਪਣੁ ਜੀ ਇਸੁ ਸੂਹੜੇ ਦਾ ਪਾਣੀ ਨ ਚਖਿਓ, ਜਿ ਕੇਹਾ ਹੈ।” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਆਖਿਆ ਜਿ,
 “ਮਰਦਾਨਿਆ! ਅਸੀ ਕਿਛੁ ਜਾਣਦੇ ਨਾਹੀ। ਪਣੁ ਜਿ ਗਿਦੜੀ ਦਸਿਆ ਹੈ ਸੋਈ ਅਸਾਂ ਤੁਧ ਨੇ ਦਸਿਆ ਹੈ।”
 ਕਹੈ, “ਏਹੁ ਮਿਠਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾ? ਕਹੈ, “ਬਾਬਾ ਜੀ! ਏਹੁ ਮਿਠਾ ਹੈ”। ਕਹੈ, “ਪਿਛੁ^੪ ਛਡਿ ਏਸ ਦਾ ਖਿਆਲ ਕਿ
 ਜਾਪੈ ਕੇਹਾ ਹੈ ਏਹੁ ਪਾਣੀ”। ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ! ਤੂੰ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਜਾਣਦਾ ਹੈ,
 ਪਣੁ ਜੀ ਮੇਰੈ ਜੀ ਦੋਖਾ ਰਹੈਗਾ ਏਸੁ ਪਾਣੀ ਦਾ, ਜਿ ਦੇਖਾਂ ਏਸੁ ਦਾ ਮੁਆਦੁ ਕੇਹਾ ਹੈ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ
 ਆਖਿਆ, “ਤੇਰਾ ਜੀਉ ਹੈ ਤਾਂ ਚਖਿ ਦੇਖੁ”। ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਸੋ ਚਖਿਆ, ਮੁਖਿ ਲਾਇਆ, ਸੋ “ਹਾਇ! ਹਾਇ!”
 ਕਰਿ ਉਠਿਆ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏਹੁ ਮਰਦਾਨਿਆ! ਕਿ ਹੋਇਓ?” ਕਹੈ, “ਜੀ, ਜਿਹਬਾ
 ਛਾਲੇ ਪੈ ਗਏ, ਏਹੁ ਪਾਣੀ ਕਉਤਾ ਹੈ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਆਖਿਆ ਜਿ, “ਫੇਰਿ ਉਸੁ ਸੂਹੜੇ ਮਿਠੇ ਦਾ ਪਾਣੀ
 ਪੀਉ, ਜਿ ਜਿਹਬਾ ਚੰਗੀ ਹੋਇ ਜਾਇ”। ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਫੇਰਿ ਉਸੁ ਸੂਹੜੇ ਦਾ ਪਾਣੀ ਪੀਤਾ ਤਬ ਸੀਤਲੁ ਹੋਇ
 ਗੈਆ। ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਆਖਿਆ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ! ਜਿਹਰੁ^੫ ਪਾਣੀ ਨ ਸੀਓ ਪੀਦਾ ਤਿਰਹੁ^੬ ਫੁਖ
 ਨ ਸੀਆ^੭ ਹੁਣਿ ਪਾਣੀ ਪੀਦਿਆਂ ਹੀ ਨਾਲਿ ਫੁਖ ਜਾਗਿ ਆਈ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ,
 “ਮਰਦਾਨਿਆ! ਖਰੀ ਫੁਖ ਲਗੀ ਹੀ?” ਕਹੈ, “ਜੀ, ਖਰੀ ਫੁਖ ਲਗੀ ਹੈ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ
 ਜਿ, “ਮਰਦਾਨਿਆ! ਪਿਛੁ ਤੂੰ ਏਹਿ ਮੇਰੇ ਬਸਤ੍ਰ ਪਕੜਿ ਕਰਿ ਖੜਾ ਹੋਹੁ, ਹੰਉ ਨਾਵ ਨਿਕਲਾ^੮”। ਤਬ ਗੁਰੂ
 ਬਾਬਾ ਜੀ ਬਸਤ੍ਰ ਛਡਿ ਕਰਿ ਉਸੁ ਛਪੜੀ ਵਿਚਿ ਨਾਵਣ ਵੜਿਆ। ਤਬ ਜਿਉ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਟੁਬਕੀ
 ਮਾਰੀ ਤਿਵ ਵਿਚਿ ਹੀ ਰਹਿਆ, ਫੇਰ ਨਾ ਨਿਕਲਿਓ। ਮਰਦਾਨਾ ਖੜਾ ਵੇਖੇ, ਜਿ ਹੁਣਿ ਬਾਬਾ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ। ਘੜੀ
 ਕੁ ਗੁਦਰੀ ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਜਾਨਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਸੁਖਿ ਨਾ ਰਹਿਆ, ਜਿ ਏਚਰੁ ਤੀਕੁ ਛਪੜੀ ਵਿਚਿ
 ਰਹਿਆ। ਘੜੀ ਗੁਦਰੀ, ਮੁਹਤੁ^੯ ਗੁਦਰਿਆ^{੧੦}, ਆਖਿਓਸੁ ਜਿ, “ਏ ਪਰਮੇਸੁਰ! ਸਾਹਿਬੁ ਮੇਰਾ ਗੁਪਤੁ ਹੋਇ ਗੈਆ
 ਜਿਸਦੈ ਜੋਰਿ ਹੰਉ ਰਹਦਾ ਥੀ, ਦਿਖਾ ਹੰਉ ਜਿ ਜਾਉ ਜਿ ਕਿਸੁ ਜਾਹਗਾ ਬਾਬੇ ਕੰਉ ਦੂਚਣਿ ਜਾਉ?” ਤਬ
 ਮਰਦਾਨੇ ਆਖਿਆ, “ਪਹਿਲਾ ਤਾ ਏਹੁ ਛਪੜੀ ਹੀ ਹੋਯਾ ਮਤੁ ਥਲੈ ਬੈਠਾ ਹੋਇ ਅਤੇ ਜੇ ਏਹੁ ਛਪੜੀ ਅਗਾਹ ਹੈ

^੧ ਨੀਵੀਂ ਸਖਤ ਧੀ। ^੨ ਛੱਪੜ। ^੩ ਅਹੁ, ^੪ ਉਸ ਨੇ ਨਹੀਂ ਸੁੰਘੀ। ^੫ ਅਰਥਾਤ—
 ਜਿਹੜਾ ਸੂਹੜਾ (ਛੱਪੜ) ਸੁੰਘਿਆ ਹੈ, ਐਦੁ (ਇਸ ਤੋਂ) ਪਾਣੀ ਪੀ। ^੬ ਪਿੱਛਾ। ^੭ ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ।
^੮ ਉਤਨਾ ਚਿਰ। ^੯ ਜੀ। ^{੧੦} ਨਾ ਕੇ ਨਿਕਲਾ, ਅਰਥਾਤ—ਨਾ ਲਵਾਂ। ^{੧੧} ਪਲ। ^{੧੨} ਗੁਦਰਿਆ।

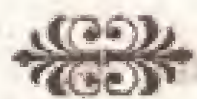
ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਭੂਬਿ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਹੰਉ ਭੀ ਏਸੇ ਵਿਚਿ ਭੁਬਾਂ ਹੁਣਿ ਮੇਰਾ ਕਿਤੁ ਕਰਮਿ ਹੈ ਰਹਿਆ”। ਤਬ ਓਸੇ ਵਿਚਿ ਪੈਆ ਮਰਦਾਨਾ। ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਗਲਿ ਆਇਆ ਪਾਣੀ ਉਹੁ ਛਪੜੀ ਦਾ। ਤਬ ਮਰਦਾਨਾ ਭੂਬਿ ਨਿਕਲਿਆ ਛਪੜੀ। ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਆਖਿਆ ਜਿ, “ਵਡਾ ਕਹਰੁ ਕੀਤਾ ਬਾਬੇ ਮੇ, ਨਾਲਿ ਕੁ ਜਾਹਗਾ ਛਡਿ ਗੋਆ, ਜੇ ਤਾ ਭੁਬਾ ਹੈ ਤਾ ਏਸੇ ਛਪੜੀ ਵਿਚਿ ਹੋਵੇ, ਪਣੁ ਬਾਬਾ ਮੈ ਖਾਂਵਹੁ ਖੇਲੁ ਕਰਿ ਗੋਆ”। ਤਬ ਮਰਦਾਨਾ ਲਗਾ ਬੋੜਾ ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਰੋਵਣੇ ਜਿ, “ਮੇਰਿਆ ਬਾਬਲਾ ! ਮੈਨੋ ਕੁਖਾਂਇ ਛਡਿ ਜਾਂਦਿਆ। ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਹੁਣਿ ਮੇਰਾ ਕਵਣੁ ਹਾਲੁ ? ਹੰਉ ਕਿਥੈ ਪਾਂ ? ਤੁਧੁ ਨਾਲਿ ਮੀ ਤਾਂ ਜਾਣਦਾ ਸਾ, ਕਈ ਨਗਰ ਕਈ ਸਹੰਸਰ ਸਹਰ, ਕਈ ਦੇਸ, ਕਈ ਸਜਣ-ਮਿਤ੍ਰ, ਕੁਟੰਬ, ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਸਰਬ ਸੁਖ ਮੇਰੇ ਸਾਥਿ, ਹੈਨਿ, ਬਾਬਾ ! ਹੰਉ ਕਿਆ ਕਰੀ ? ਮੇਰਿਆ ਬਾਬਲਾ ਉਜਾਤਿ ਛਡ ਦਿਆ ਮੈ ਕਿਥੈ ਪਾਂ ? ਬਾਬਾ !” ਤਬ ਏਤਨੇ ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਰੋਵਣੇ ਨਾਲਿ ਬਾਬਾ ਓਸੇ ਛਪੜੀ ਵਿਚਹੁ ਨਿਕਲਿ ਆਇਆ। ਤਬ ਹਥਾਂ ਉਪਰਿ ਮੈਦੇ ਦਾ ਧੂਗੜਾ ਅਤੇ ਹਲਵਾ ਖੰਡ ਦਾ ਲੈਦੇ ਆਇਆ। ਮਰਦਾਨਾ ਡਡਿਆਇ^੧ ਕਰਿ ਬਾਬੇ ਦੇ ਗਲਿ ਚੰਬੜਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਕਿਥੋ ਛਡਿ ਗੋਆ ਸਹਿ ਜੀ, ਤੁਧੁ ਬਾਬਹੁ ਮੇਰਾ ਕਵਣੁ ਹੈ ਜੀ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਤੇਰਾ ਲੈਆ^੨ ਅਰੁ ਤੇਰੀ ਭੁਖ ਦਾ ਲੈਆ ਹੰਉ ਦਰਗਾਹ ਗੋਆ ਸਾਂ, ਘਣੇ^੩ ਸਾਦੇ^੪ ਸਾਲਣੇ^੫ ਲੈ ਆਵਾ ਹਾਂ, ਪਣੁ ਤੇਰੇ ਰੋਵਣੇ ਦੇ ਵਾਸੈਤ^੬ ਬਥ ਹਲਵਾ ਰੋਟੀਆਂ ਲੈ ਆਇਆ ਹਾਂ, ਤੁ ਖਾਹਿ”। ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਆਖਿਆ ਜਿ, “ਜੀ ਭਲਾ ਹੋਵੇ”। ਮਰਦਾਨੇ ਹਥ ਅਡੇ। ਬਾਬੇ ਮਰਦਾਨੇ ਦਿਆ ਹਥ ਉਪਰਿ ਹਲਵਾ ਰੋਟੀ ਰਖੇ। ਮਰਦਾਨੇ ਆਖਿਆ, “ਹਾ ਹਾ ਜੀ, ਹਥ ਜਲਿ ਗਏ ਜੀ !” ਤਬ ਫੇਰਿ ਬਾਬੇ ਹਥ ਉਪਰਿ ਲਏ ਧੂਗੜ ਹਲਵਾ। ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ, “ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਤੂੰ ਸਟਣ ਲਗਾ ਸਹਿਜੇ ਸਟਦੇਹੁ ਤਾਂ ਵਡਾ ਕਹਰੁ ਕਰਦਹੁ ਅੰਨੁ ਨ ਛਡਿ ਹੋਇ ਜਾਂਦਾ ਜਹਾਨ ਤੀ, ਪਣੁ ਤੂੰ ਹੁਣਿ ਮੇਰਿਆ ਹੱਥਾਂ ਉਪਰਿ ਖਾਹਿ”। ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਹੰਉ ਤੇਰਿਆ ਹਥਾਂ ਉਪਰਿ ਜੇਵ ਨਾਹੀ ਸਕਦਾ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਏਹੁ ਕੁਦਰਤੀ ਖਾਣਾ ਦਰਗਾਹ ਦਾ ਹੈ, ਭੁੰਓ ਨਾਹੀ ਰਖਣਾ-ਤੂੰ ਮੇਰਿਆ ਹਥਾਂ ਉਪਰਿ ਖਾਹਿ”। ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੇਵਾਇਆ, ਜੇਵਾਇ ਕਰਿ ਪਾਣੀ ਪੀਆਇ ਕਰਿ ਫੇਰਿ ਸਾਥਿ ਲੈ ਚਲਿਆ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ, ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ।

ਸਲੋਕ^{੧੦} ॥

ਧੰਨਿ ਧੰਨਿ ਗੁਰਦੇਵ ਹਰਿ, ਜਿਸੁ ਮਿਲਿਐ ਸਪਿਓ ਹਰਿ ਨਾਉ ॥

ਜਿਸੁ ਸਿਮਰਤਿ ਸੁਖੁ ਪਾਈਅਹਿ, ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਬਲਿ ਜਾਉ ॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮੁ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੬੩ ॥

^੧ਭੁਬਾਂ, ਭਾਭੀ।

^੨ਮੈਰੀ ਰੋਟੀ ਨੂੰ ਵਿਚ ਧੰਗੜ ਜਾਂ ਧੰਗੜੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

^੩ਰੋਣ ਹਾਕਾ ਹੋ ਕੇ।

^੪ਤੇਰਾ ਮਾਰਿਆ।

^੫ਬਹੁਤੇ।

^੬ਸੁਆਦਲੇ।

^੭ਸਲੂਣੇ।

^੮ਕਾਰਣ।

^੯ਭੋਜਨ ਖਾਣਾ।

^{੧੦}ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਤ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਮੁੰਦਰ ਕੰਢੇ ਇਕ ਉਜਾੜ ਵਿਚ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਮਰਦਾਨੇ ਨਾਲ)

ਤਬ ਗਿਦੜਹੁ ਪਾਣੀ ਦਿਖਾਇਆ ਦਖਣ ਕੀ ਧਰਤੀ ਮਰਦਾਨੇ ਅਰੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਉ। ਤਬ ਅਗੈ ਕਉ ਚਲੇ। ਦਖਣ ਮਹਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਏਕ ਸਮੁੰਦ ਕੀ ਕਾਛਲਾ¹ ਮਹਿ ਜਾਇ ਪੜੇ, ਜਹਾ ਰੇਤੁ ਕੈ ਤਾਰੇ ਹੋਰੁ ਕਿਛੁ ਪਾਈਐ ਹੀ ਨਾਹੀ; ਮਰਦਾਨਾ ਅੰਤਿ ਆਇ ਗੈਆ। ਤਬ ਗਿਦੜਹੁ ਪਾਣੀ ਬਾਬੇ ਕਉ ਦਿਖਾਇਆ। ਤਬ ਉਹਾ ਥੀ ਪਾਣੀ ਪੀ ਕਰਿ ਅਗੈ ਕਉ ਚਲੇ। ਤਬ ਜਾਤੇ ਜਾਤੇ ਤਹਾਂ ਗਏ ਜਹਾਂ ਝਾੜੀ ਨ, ਬੂਟੀ ਨਾ, ਰੋੜਾ ਨ, ਠਿਕਰੀ ਨ, ਸਰਵਾਤੁ ਨ, ਕਖੁ, ਨ ਪੂਟੁ ਨ ਝੂਟੁ, ਨ ਬਿਦਖੁ ਨ ਉਸੁ ਧਰਤੀ ਜਾਇ ਪੜੇ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਉਸ ਹੀ ਧਰਤੀ ਤੇ ਚਲਤੇ ਚਲਤੇ ਕਈ ਦਿਨ ਛਏ। ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਆਖਿਆ ਜਿ, “ਏ ਪਰਮੇਸੁਰ! ਆਪਣੇ ਦੇਸ ਦਾ ਮਨੁਖੁ ਕੋਈ ਦਿਸੈ ਤਾਂ ਭੀ ਜੀਵਾਂ; ਜਿ ਕੋਈ ਕੁਤਾ ਬਿਲਾ ਗਿਦੜੁ ਭਘਿਆੜੁ ਦਿਸੈ ਤਾਂ ਭੀ ਜੀਵਾਂ; ਜਿ ਕੋਈ ਮਿਰਗੁ ਪੰਖੀ ਨਜਰਿ ਆਵੈ ਉਸੁ ਵਲਾਇਤ ਦਾ ਤਾਂ ਭੀ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਵਾ। ਜੇ ਕੋਈ ਰੁਖ ਦਰਖਤ ਨਜਰਿ ਆਵੈ ਤਾਂ ਭੀ ਨਿਹਾਲ ਹੋਵਾਂ। ਜੇ ਕੋਈ ਝਾੜੁ, ਬੂਟੁ, ਕਖੁ ਨਜਰਿ ਆਵੇ ਤਾਂ ਭੀ ਨਿਹਾਲ ਹੋਵਾਂ, ਉਸ ਦੇ ਗਲਿ ਲਗਿ ਕਰਿ ਹੋਵਾਂ। ਪਣੁ ਆਇ ਕਿਤੋਂ ਵਿਦੇਸਿ ਪਏ ਜਿਥੇ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਨਜਰਿ ਆਵਦਾ। ਅਕੈ ਤਾਰੇ ਅਕੈ ਰੇਤੁ”। ਜਾ ਏਹੁ ਬਾਤ ਮਰਦਾਨੇ ਚਿਤਵੀ ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਫਿਰਿ ਖਤਾ ਹੋਆ, ਮਰਦਾਨੇ ਪੁਛਿਓਸੁ ਜਿ, “ਮਰਦਾਨਿਆ! ਜੀਉ ਕਾਹਲਾ ਹੋਇਆ ਹੀ?” ਅਖੇ, “ਜੀ ਕਿ ਕਾਹਲਾ ਹੋਵੈ ਨਾਹੀ, ਤਿਤੁ ਧਰਤੀ ਆਇ ਪਏ—ਅਕੈ ਤਾਰੇ ਅਕੈ ਰੇਤੁ, ਜਿਥੈ ਓਹੁ ਧਰਤੀ ਹੀ ਨਾਹੀ ਓਸ ਧਰਤੀ ਦਾ ਜੀਉ ਕੋਈ ਹੀ ਨਾਹੀ, ਕੋਈ ਮਿਰਗੁ ਪੰਖੀ ਨ ਗਿਦੜੁ ਨ ਭਘਿਆੜੁ, ਉਸੁ ਧਰਤੀ ਦਾ ਕੋਈ ਨਾਹੀ, ਰੁਖੁ ਬਿਰਖੁ, ਨ ਝਾੜੁ ਨ ਬੂਟੁ, ਨ ਕਖੁ ਨ ਕਾਨੁ, ਨ ਦੋੜੁ ਠਿਕਰੀ—ਜੇ ਤਾਂ ਕਾਈ ਫੀਮ² ਠਿਕਰੀ ਹਥਿ ਆਵੈ ਤਾਂ ਮੈ ਉਹ ਦੇ ਗਲਿ ਲਗਿ ਕਰ ਜੀਵਾਂ, ਪਣੁ ਜੀ ਤਿਤੁ ਦੇਸਿ ਪਏ ਜਿਥੈ ਕਿਛੁ ਨ ਹੋਵੈ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮਰਦਾਨਿਆ! ਕਿਛੁ ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ ਅਸੀ ਏਤੁ ਧਰਤੀ ਕਿਉ ਪਏ? ਮੇਰਾ ਜਿ ਸਾਹਿਬੁ ਹੈ ਸਿ ਖਰਾ ਖੁਨਸੀ³ ਹੈ; ਜੇ ਇਕੁ ਤਿਲੁ ਭਰਿ ਉਸੁ ਬਿਨਾ ਹੋਰਥੇ ਚਿਤੁ ਕਿ ਨਜਰਿ ਜਾਇ ਲਗੈ ਤਾਂ ਮਾਰਿ ਗਰਤ ਗੌਰ ਕਰੈ⁴। ਪਣੁ ਮਰਦਾਨਿਆ ਤਿਥੈ ਆਏ ਹਾਂ ਜਿਥੈ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਨਜਰਿ ਆਵਦਾ, ਅਕੈ ਤਾਰੇ ਅਕੈ ਰੇਤੁ। ਏਹੁ ਜੀਉ ਜਿ ਹੈ ਦੇਖੈ ਸਾਮ ਸਾਮ⁵ ਲੋਚੈ, ਪਣੁ⁶ ਲੋਚੈ, ਮਰਦਾਨਿਆ! ਮੈ ਜਿ ਨਠਾ ਹਾਂ ਓਹੁ ਧਰਤੀ ਅਹੁ ਮਿ ਏਤੈ⁷ ਵਾਸਤੈ ਨਠਾ ਹਾਂ। ਨ ਕੁਤਾ ਦੇਖੈ ਨ ਭਉਕੇ, ਨ ਏਹੁ ਕਿਸੈ ਨੇ ਦੇਖੈ ਨ ਲੋਚੈ। ਭਟਦਾ ਮੈ ਆਪਣੈ ਸਾਹਿਬ ਬੀ ਮੈ ਏਤੁ ਧਰਤੀ ਆਇਆ ਹਾਂ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਏਹੁ ਬਾਤ ਕਹੀ। ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, ਭਲਾ ਜੀ, ਜਾ ਤੇਰੀ ਏਵੈ ਰਜਾਇ ਹੈ ਤਾਂ ਭਲਾ ਹੋਵੈ ਚਲੀਐ”। ਏਹੁ ਬਾਤ ਚਲਦਿਆ ਹੀ ਕੀਤੀ ਓਤੈ ਫੇਰਿ ਚਲਦੇ ਹੀ ਰਹੈ। ਫੇਰਿ ਕਈ ਦਿਨ, ਕਈ ਮਾਸ ਚਲਦਿਆ ਹੀ ਚਲਦਿਆ ਹੋਇ। ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਜੀ ਬਸੀ ਜਿ ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਜਾਂ ਜੀ ਕਾਈ ਬਾਤ ਬਸੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਫੇਰਿ ਕਰਿ ਪੁਛਦਾ ਮਰਦਾਨੇ ਜੋਗੁ ਜਿ, “ਮਰਦਾਨਿਆ! ਤੇਰੇ ਜੀ ਕਿਛੁ ਕਾਈ ਗਲਿ ਹੋ ਸੁ ਕਹੁ”। ਤਾਂ ਮਰਦਾਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ! ਅਸਾਂ ਕਈ ਦਿਨ, ਕਈ ਮਾਸ ਚਲਦਿਆ ਹੀ ਚਲਦਿਆ ਹੋਏ ਹੀ, ਅਸਾਨੋ ਓਹੁ ਬਾਤ ਬਿਸਰਿ ਗਈ ਹੈ। ਦੁਇ ਪਹਰਾਂ ਕਿ ਇਕੁ ਪਹਰੁ ਕਿ ਘਤੀ ਜਿ ਦਿਖਾ ਅਸੀ ਕਦੇ ਬੈਠਦੇ ਖੇ ਕਿ ਨ ਬੈਠਦੇ, ਓਹੁ ਬਾਤ ਹਮ ਕਉ ਬਿਸਰੇ ਹੀ ਗਈ ਹੈ”। ਤਬ ਦੁਇ ਪਹਰਾਤਿ ਆਗੈ ਹੈ ਦੁਇ ਪਹਰਾਤਿ ਪਿਛੈ⁸ ਹੈ, ਜਿਸੁ ਵਖਤਿ ਏਹੁ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਮਰਦਾਨੇ ਪਾਸ ਤੇ ਪੁਛੀ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਜਿ, “ਏ ਮਰਦਾਨਿਆ! ਜਿ ਤੇਰੇ ਜੀ ਹੈ ਤਾਂ ਪਿਛੈ

¹ਕਾਛੜ, ਕਿਨਾਰਾ, ਕੰਢਾ। ²ਇੱਟ। ³ਕੁੱਧੀ, ਜਿੱਦੀ। ⁴ਮਾਰ ਕੇ ਗਰਤ ਗੌਰ ਕਰਨਾ, ਅਰਥਾਤ—ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਨਿਘਾਰ ਦੇਣਾ। ⁵ਬਰਣ ਹਾਂ, ਬਰਣ ਹਾਂ। ⁶ਪਨਾਹ, ਆਸਰਾ, ਸਹਾਰਾ।
⁷ਸਿੰ। ⁸ਦੋ ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਦੋ ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਪਿੱਛੋਂ।

ਬਹੁ"। ਅਖੈ, "ਜੀ, ਬਿੰਦਕ ਰਿਤਿ ਆਵੈ ਜੇ ਬੈਠਣ ਦੀ ਬਾਤ। ਬਿਸਰਿ ਗਈ ਹੈ ਦਿਖਾ, ਬੈਠਿ ਦੇਖਾ ਹਾ ਜਿ ਬੈਠਣਾ ਕੈਸਾ ਹੋਤਾ ਹੈ"। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਹਾ ਮਰਦਾਨਿਆ! ਪਿਛੁ ਬੈਠੁ" ਤਬ ਪਿੰਨੀਆਂ ਦੇ ਪਰਣੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਅਰੁ ਮਰਦਾਨਾ ਬੈਠਿ ਗਏ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੇ ਮੁਖ ਅਗੈ ਮਰਦਾਨਾ ਰਬਾਬੀ ਬੈਠਾ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਵਲਹੁ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਮਰਦਾਨਾ ਰਬਾਬੀ ਹੈਰਾਨੁ ਹੋਇ ਰਹਿਆ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੇ ਤਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਆਖਿਆ ਜਿ, "ਏ ਬਾਬਾ ਜੀ! ਹਉ ਤੁਧੁ ਵੇਖਿ ਕਰਿ ਜੀਵਦਾ ਹਾ, ਤੂੰ ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਤਰਫ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਹਉ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ! ਕਿਸੁ ਨਾਲਿ ਬਾਤਾ ਕਰੀ?" ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਤਾਰਿਆ ਤੇ ਨਜਰਿ ਉਤਾਰਿ ਕਰਿ ਮਰਦਾਨੇ ਕੀ ਤਰਫਿ ਕੀਤੀ। ਤਬ ਜਦ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਮਰਦਾਨੇ ਕੀ ਤਰਫ ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਬਾਤਾ ਲਗਾ ਕਰਵੈ ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ ਏ, "ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ! ਦਿਖਾ, ਜਿ ਤੇਰੀ ਨਜਰਿ ਤਾਰਿਆ ਵਿਚਿ ਜਾਇ ਰਹੀ ਜਿ ਏਹਿ ਜਿ ਤਾਰੇ ਹਨ ਜਿ ਕਵਣਿ ਹਨ?" ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਏ ਮਰਦਾਨਿਆ! ਏਹਿ ਜਿ ਤਾਰੇ ਹਨਿ ਜਿ ਸਭਿ ਮਨੁਖੁ ਹਨਿ"। ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ! ਏਹਿ ਜਿ ਮਨੁਖ ਹੋਇ ਕਰਿ ਇਸੁ ਠਵਰ ਤੀ ਉਹਾ ਜਾਇ ਪਹੁਚੇ, ਏਹਾ ਏਨ ਕੀ ਜੋਤਿ ਹੋਤੀ ਸੁ ਕਿਉ ਕਰਿ ਹੋਈ? ਏਹਾ ਜਿਨਹੁ ਵਾਸਾ ਪਾਇਆ ਸੁ ਕਿਉ ਕਰਿ ਪਾਇਆ?" ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਗੁਰੂ ਕਿਆਹੁ ਪਿਆਰਿਆਹੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਏ, ਮਰਦਾਨਿਆ! ਏਹਿ ਸੇਵਾ ਕਰਿ ਪਹੁਚੇ ਨੀ ਏਹਾ"। ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ! ਜਿ ਕਵਣ ਸੇਵਾ ਹੈ ਜਿਤੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਏਹਿ ਏਹਾ ਪਹੁਚੇ ਹੈ?" ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਹਾ ਮਰਦਾਨਿਆ! ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਕਰਿ ਕਰਿ, ਸੀਲੁ ਸੰਜਮੁ ਦੋਆ ਧਰਮ ਕਰਿ ਕਰਿ, ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸੇਵਾ, ਭਗਤਿ ਤਪਸਿਆ ਕਰਿ ਕਰਿ ਤਾ ਏਹ ਏਹਾ ਪਹੁਚੇ ਨੀ"। ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਏਹਿ ਕਿਉ ਕਰਿ ਪਹੁਚੇ?" ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਏਹਿ ਭਲੇ ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਕਰਿ ਕਰਿ ਏਹਾ ਪਹੁਚੇ ਨੀ"। ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ! ਤੂੰ ਏਹਿ ਬਾਤ ਕੀਤੀ ਤਾ ਮੈ ਵਿਸਰਿ ਗਈ। ਏਹੁ ਥਾਤ ਕਿ ਜਾਈਐ ਕੁੰਤੁ ਹੈ ਕਿ ਸਚੁ ਹੈ?" ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਜਿ, "ਏ ਮਰਦਾਨਿਆ! ਤੇਰਾ ਜੀਉ ਕੀ ਆਖਦਾ ਹੈ?" ਕਹੈ, "ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ! ਮੇਰਾ ਜੀਉ ਏਹੋ ਆਖਦਾ ਹੈ ਜਾ ਕਿਛੁ ਆਖੀ ਦੇਖਾ ਤਾ ਮੰਨੀ, ਜਾਂ ਤੂੰ ਮੈਨੇ ਏਨਾ ਨੇ ਅਖੀ ਦੇਖਾ ਲਹਿ ਤਾਂ ਹੀ ਪਰਤੀਤਿ ਆਵੈ"। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜੇ, "ਏ ਮਰਦਾਨਿਆ! ਤੇਰਾ ਦੇਖਣੇ ਉਪਰਿ ਚਾਉ ਹੈ"। ਕਹੈ, "ਜੀ, ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਤਾ ਦੇਖਾ।" ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਜਿ, "ਮਰਦਾਨਿਆ! ਪਿਛੁ ਅਖੀ ਮੀਟਿ।" ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਅਖੀ ਮੀਟੀਆਂ ਸੋ ਮੀਟੀਆਂ, ਜਣ੍ਹਾਂ ਤਾਰਿਆਂ ਵਿਚਿ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਮਰਦਾਨਿਆ! ਅਹਿ ਤਾਰੇ ਮੰਡਲੁ ਹੀ। ਅਹਿਧੂ ਹੀ, ਅਹਿ ਸੁਕਰੁ ਹੀ, ਅਹਿ ਬੁਧੁ ਹੀ। ਅਹਿ ਸਭੇ ਤਾਰੇ ਨੀ, ਦੇਖ ਏਨਾ ਦੀ ਪੁਰੀ ਹੀ"। ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਆਖਿਆ ਤਾਰੇ ਮੰਡਲੁ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਜਿ, "ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ! ਮੈਨੇ ਫਿਰਿ ਉਸ ਹੀ ਜਾਹਗਾ ਲੈ ਜਾਈਐ"। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਜਿ, "ਹਾ ਮਰਦਾਨਿਆ! ਮੀਟਿ ਅਖੀ"। ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਅਖੀ ਮੀਟੀਆਂ ਸੁ ਮੀਟੀਆਂ ਜਾਂ ਦੇਵੇ ਤਾ ਓਤੈ^੧ ਬਾਇ ਓਵੈ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀਉ ਬੈਠਾ ਹੈ ਪਿੰਨੀਆਂ ਦੇ ਪਰਣੇ, ਓਵੈ ਲਾਇਐ ਰਬਾਬਿ ਮਰਦਾਨਾ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਤਬ ਮਰਦਾਨਾ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਚਲਿਤੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਾ ਹੈਰਾਨੁ ਹੋਇ ਗਿਆ। ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਵਾਹੁ! ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ"^੨। ਮਰਦਾਨਾ ਪੈਰਾ ਉਪਰਿ ਪੈ ਰਹਿਆ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਕਿਆ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਿਆ ਜਿ, "ਏ ਮਰਦਾਨਿਆ! ਤੂੰ ਅਸੁ ਕਿਉ ਪੈਰੀ ਪਵਦਾ ਹੈ?" ਕਹੈ, "ਜੀ! ਹਉ ਕਿ ਪੈਰੀ ਪਵਾਂ ਤੂੰ ਜਗਤੁ ਕਾ ਕਰਤਾ, ਤੂੰ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ, ਤੇਰੀ

^੧ਇਸ ਠੋਰ (ਥਾਂ) ਤੇ (ਤੇ)।

^੨ਦਯਾ, ਰਹਿਮ।

^੩ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ।

^੪ਜਾਣੇ, ਮਾਨੇ।

^੫ਇਹ ਜਾਂ ਅਹੁ ਧੂ ਹੈ।

^੬ਉਸੇ।

^੭ਗੋਡਿਆਂ ਪਰਨੇ ਹੋ ਕੇ। ਗੋਡਿਆਂ ਦੀ ਪਿੰਨੀਆਂ ਉਤੇ ਫਾਰ

ਦੇ ਕੇ।

^੮ਅਰਥਾਤ-ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸੋ ਪਰਮੇਸੁਰ ਹੈ, ਅਥਵਾ-ਪਰਮੇਸੁਰ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ।

ਕੀਮਤਿ ਤੂ ਹੈ ਜਾਣਹਿ । ਤੂ ਹੈ ਸਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਹੈ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਹਉ ਕਿਰਾਤ ਹਾਂ, ਕਾਲੂ ਵੇਦੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਜਿ ਤੂ ਸਾਡੇ ਪਿੰਡਿ ਰਹਦੇ ਸੇ । ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਤਧਨ ਕੋਈ ਏਵੈ ਭੁਖਲਾਉਂ ਆਇਆ ਹੈ । ਅਸੀ ਓਹਿ ਕਿਰਾਤ ਹਾਂਹ, ਅਸਾਡਾ ਵਿਚੁ ਤਿਛੁ ਨਾਹੀ” । ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਆਖਿਆ ਜਿ, “ਸਹੀ ਤਾਂ ਨਾਨਕੁ ਕਾਲੁਆਂਣਿ ਜਿਨਿ ਜਿਰੀ ਫੁਨਿ ਤਿਨਹੀ ਗੋਤੀ । ਜੇ ਤੁਧੁ ਜੇਵਡੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹਟਿ ਤਾ ਹੋਈ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਿਆ, “ਹੇ ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਨਾਉ ਲਟਿ, ਬਨਿ ਹੁਟਿ ਏਦੁ ਅਗੈ ਹਰੁ ਨਾਹੀ ਆਖਣਾ, ਆਖਣਾ ਸੀ ਸੁ ਆਖਿ ਨਿਬਤਿਆ ਹੈ । ਬਨਿ, ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਮੇਰੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ, ਹੁਣਿ ਅਗੈ ਨਾਹੀ ਚਲਣਾ ਚਲਾਵਣਾ ਅਖਰੁ ਕੋਈ ।” ਤਬ ਮਰਦਾਨਾ ਪੈਰੀ ਪੈਆ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੀ । ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

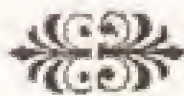
ਸਲੋਕੁ ॥

ਕਹਾ ਕਹਉ ਮਿਤਿ ਆਪਣੀ, ਪਾਪ ਕਰਉ ਦਿਨ ਰਾਤਿ ॥

ਕਾਮੁ ਲੋਧੁ ਅਰੁ ਲੋਭੁ ਮੋਹੁ ਕਰਉ ਪਰਾਈ ਤਾਤਿ ॥

ਹਰਿ ਜਿਮਰਨਿ ਮਹਿ ਤਉ ਬਸੈ, ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਹੋਵੈ ਦਾਤਿ ॥੧॥

ਬੋਲਹੁ ਛਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮੁ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥੬੮॥

(ੳ) ਸੇਤੁਬੰਧ ਰਾਮੇਸ਼ੁਰ ਵਿਚ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ । (ਆਰਤੀ)

ਤਬ ਜਦਿ ਦਖਣ ਕੀ ਧਰਤੀ ਸੇਤੁਬੰਧਿ ਰਾਮੇਸਰਿ ਕਏ ਤਬ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਸੇਤੁ ਬੰਧੁ ਰਾਮੇਸਰ ਕੰਉ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਹੈਰਾਨੁ ਹੋਇ ਗੋਆ । ਹੈਰਾਨੁ ਹੋਇ ਕਰਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ! ਦਿਖਾ ਜਿਨ੍ਹੀ ਏਹੁ ਸਾਗਰੁ ਸਮੁੰਦੁ ਬੰਧੇ ਬੇ ਤੇ ਕਹਾਂ ? ਜਿਨਹੁ ਲੰਕਾ ਲੀਨੀ ਸੇ ਕਹਾਂ ? ਅਰੁ ਜਿਨਹੁ ਲੰਕਾ ਪਤੀ ਕਹਾਇਆ ਸੇ ਕਹਾਂ ? ਅਰੁ ਜਗੁ ਕਹਾਂ ? ਅਰੁ ਓਇ ਜੁਗ ਕੇ ਆਦਮੀ ਕਹਾਂ ? ਏਹੁ ਕਿਆ ਤੇਰਾ ਚਲਤੁ ਹੈ ਜੀ ਬਲਿਹਾਰਿ ਜਾਂ, ਜਿਉ ਹੈ ਤਿਉ ਤੂੰ ਹੈ ਜਾਣਹਿ ਜੀ-ਹਮਹੁ ਕੰਉ ਕਿਛੁ ਸੂਝ ਬੂਝ ਨਾਹੀ ਪਤਤੀ ਜੀ” । ਤਬ ਹੈਰਾਨਗੀ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ ਸੁਣਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ (ਨੇ) ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਆਪਣੇ ਪਾਸਿ ਬੁਲਾਇਆ । ਬੁਲਾਇ ਕਰਿ ਪੁਛਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਤੁਮ ਕੰਉ ਹੈਰਾਨਗੀ ਲਾਗੀ ਹੈ ਸੁ ਮੈ ਸਮਝੀ ਹੈ । ਪਣੁ ਨਾਨਕ ! ਤੂੰ ਕਿਛੁ ਸਮਝਿਆ ਹੈ ?” ਕਹੈ, “ਜੀ, ਤੇਰਾ ਸਮਝਣੁ ਤੂੰ ਜਾਣਹਿ, ਮੈ ਕਿਆ ਜਾਣਾ ਜੀ ! ਮੈ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਸਮਝਤਾ-ਇਹੀ ਹੈਰਾਨਗੀ ਆਈ ਹੈ” । ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਤੈ ਜਿ ਆਰਤੀ ਗਾਈ ਹੈ ਓਹੁ ਤੂੰ ਪੜ੍ਹ ਅਰੁ ਪੜ੍ਹਿ ਕਰਿ ਉਸਕਾ ਪਰਮਾਰਥੁ ਸਮਝ । ਜਿਤੁ ਕਰਿਕੈ ਏਹੁ ਤੇਰੀ ਹੈਰਾਨਗੀ ਮਿਟੈ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਰਤੀ ਪੜ੍ਹੀ ਧਨਾਸਰੀ ਰਾਗ ਮਹਿ :-

ਗਗਨ ਮੈ ਬਾਲੁ^੧ ਰਵਿ ਚੰਦੁ ਦੀਪਕ ਬਨੇ^੨, ਤਾਰਿਕਾ ਮੰਡਲ^੩ ਜਨਕ^੪ ਮੋਤੀ ॥

^੧ ਜੀ ।	^੨ ਬਹਕਾਉ, ਬਹਿਕਾਵਾ, ਭਾਵ ਭੁਲੇਖਾ ।	^੩ ਇਸ ਤੋਂ ।	^੪ ਇਹ ਬਲੋਕ
ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ।	^੫ ਪਰਮ ਅਰਥ, ਭਾਵ-ਸਹੀ ਅਰਥ-ਭਾਵ ।		^੬ ਗਗਨ (ਆਕਾਸ਼)
ਬਾਲ ਮਯ (ਰੂਪ) ਹੈ ।	^੭ ਰਵਿ (ਸੂਰਜ) ਚੰਦ ਦੀਪਕ (ਦੀਵੇ) ਦਾ ਰੂਪ ਹਨ ।		^੮ ਤਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸਮੂਹ ।
^੯ ਜਾਣੋ ।			

ਧੂਪੁ ਮਲਆਨ ਲੋ^੧ ਪਵਣੁ ਦਵਰੈ ਕਰੇ ਸਗਲ ਬਨਰਾਇ^੨ ਫੁਲੰਤ ਜੋਤੀ ॥੧॥
ਕੈਸੀ ਆਰਤੀ ਹੋਇ ਭਵ ਖੰਡਨਾ^੩ ਤੇਰੀ ਆਰਤੀ ਅਨਹਤਾ ਸਬਦ^੪ ਵਜੰਤੁ^੫ ਭੇਰੀ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ! ਗਗਨੁ^੬ ਅਰੁ ਧਰਤੀ ਜਿ ਹੈ ਜਿ ਏਹਿ ਤੇਰੇ ਬਾਲ ਹੈ । ਸੂਰਜੁ ਅਰੁ ਚੰਦੁ ਜਿ ਹੈ ਜਿ ਏਹਿ ਤੇਰੇ ਦੀਪਕ^੭ ਹੈ । ਤਾਰੇ ਮੰਡਲੁ ਜਿ ਹੈ ਜਿ ਏਹਿ ਤੇਰੇ ਮੋਤੀ ਹੈ । ਅਰੁ ਧੂਪੁ ਜਿ ਹੈ ਜਿ ਬਸੰਤਰੁ^੮ ਹੈ । ਮਣਿ ਕੀ ਠਵਰ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਤੇਰੇ ਆਗੈ ਹੈ । ਚੰਦਰੁ ਜਿ ਹੈ ਜਿ ਤੇਰਾ ਏਹੁ ਪਵਣੁ ਹੈ । ਅਠਾਰਹ ਭਾਣ-ਵਣਾਸਪਤੀ ਜਿ ਹੈ ਜਿ ਏਹੁ ਤੇਰੀ ਫੁਲਵਾਤੀ ਹੈ, ਏਹਿ ਫੁਲ ਹੈ । ਏ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ! ਸੂਖ ਦੇਵਣਹਾਰੇ, ਪਾਪ ਖੰਡਣ ਹਾਰੇ ਜੀ ਏਹੁ ਤਉ ਮੈ ਕਹਿਆ ਜਿ ਆਰਤੀ ਹੁਈ । ਪਣੁ ਜੀ, ਏਵ ਨਾਹੀ ਜਾਣਦਾ ਜੀ, ਤੇਰੀ ਆਰਤੀ ਕੈਸੀ ਹੈ । ਜੀ, ਏਹੁ ਬਾਤ ਮੈ ਨਾਹੀ ਜਾਣਦਾ ਜੀ” । ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਭਲਾ ਰੇ ਨਾਨਕ ਬੇਦੀ ! ਤੂੰ ਭਲਾ ਨਾਨਕ ! ਤੂੰ ਕਹੁ ਮੇਰੀ ਆਰਤੀ ਤੂੰ ਕਰੁ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ :—

ਸਹਸ^੯ ਤਵ^{੧੦} ਨੈਨ^{੧੧} ਨਨ^{੧੨} ਨੈਨ ਹਹਿ ਤੋਹਿ ਕਉ ਸਹਸ ਮੂਰਤਿ ਨਨਾ ਏਕੁ ਤੋਹੀ ॥
ਸਹਸ ਪਦ ਬਿਮਲ ਨਨ ਏਕ ਪਦ ਗੰਧ ਬਿਨੁ ਸਹਸ ਗੰਧਰਬ ਤੇਰੈ ਚਲਤ ਮੋਹੀ^{੧੩} ॥੨॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬੈਠਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, “ਏ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ! ਕਈ ਸਹੰਸ, ਕਈ ਲਖ, ਕਈ ਕਰੋੜੀ, ਕਈ ਪਦਮ, ਕਈ ਨੀਲ, ਕਈ ਧੁਜ, ਕਈ ਅਰਬ, ਕਈ ਖਰਬ, ਕਈ ਕੋਟ, ਕਈ ਕੋਟਾਨ ਜੀਵ ਹਿੰ । ਤਿਨ ਕੇ ਨੈਨ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਤੇਰੀ ਹੈ । ਸਭਨਾ ਮਹਿ ਤੁਹੀ ਸਮਾਇ ਰਹਿਆ ਹੈ । ਅਰੁ ਜਿਤਨੀਆਂ ਮੂਰਤੀ ਹੈ ਏਤਨੀਆਂ ਮੂਰਤੀ ਕੀ ਤੇਰੀ ਏਕ ਮੂਰਤਿ ਹੈ ਜੀ । ਸਭਨ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਕੀ ਤੇਰੀ ਏਕ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਹੈ । ਸਭਨਾ ਮੂਰਤੀ ਕੀ ਤੇਰੀ ਏਕ ਮੂਰਤਿ ਹੈ । ਕਈ ਸਹੰਸ ਤੇਰੇ ਪਦ^{੧੪} ਹੈ । ਜੈਸੇ ਇਕਿ ਏਹਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਨੁ ਮਹੇਸੁ ਏਹਿ ਤੀਨਿ ਪਦ ਹੈ ਅਰੁ ਚਉਥਾ ਪਦੁ ਤੇਰਾ ਹੈ । ਐਸੇ ਜੈਸੇ ਕਈ ਪਦ ਹੈ । ਏਤਨੇ ਪਦ, ਏਤਨੀਆਂ ਮੂਰਤੀ, ਏਤਨੇ ਨੈਨਨ ਕਾ ਤੇਰੀ ਏਕੁ ਮੂਰਤਿ ਹੈ, ਏਕੋ ਤੇਰਾ ਨੈਨੁ ਹੈ । ਏਹੁ ਤੇਰਾ ਚਲਤੁ ਦੇਖਿ ਕੈ ਜਿਤਨੇ ਗੰਧੁਬ ਸੁਰਿ ਨਰ ਦੇਵਤੇ ਬੇ ਏਤਨੇ ਸਭਿ ਮੋਹੇ ਗਏ ਜੀ, ਤਉ ਤੇਰੀ ਆਰਤੀ ਕੋਈ ਕਿਆ ਕਰੈ ਕਹਿ ਕਰਿ । ਜਾਂ ਤੂੰ ਨੈਸਾ ਹੈ” । ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ਕਹ ਕਹ ਗਏ ਜਿ, “ਨਾਨਕ ! ਤੁਹੀ ਚਲਤੁ ਮੇਰਾ ਕਹਦਾ ਹੈ । ਤੂੰ ਤਬ ਕਿਉ ਕਹਦਾ ਬਾ—‘ਜਿਨਹੁ ਏਹੁ ਮੰਤੁ ਬਾਧਿਆ, ਲੰਕਾ ਲੀਨੀ, ਲੰਕ ਪਤੀ ਕਹਾਵਤੇ ਬੇ ਤੇ ਕਹਾ ਗਏ’ । ਤੈ ਜਿ ਆਰਤੀ ਕਰੀ ਜਿ ਏਸੁ ਮਾਹਿ ਓਹਿ ਕਹਾਂ ਜਾਇ ਰਹੇ ?” ਕਹੈ, “ਜੀ, ਸਭਿ ਤੁਭ ਹੀ ਮਾਹਿ ਸਮਾਏ ਹੈ । ਕਹੈ, ਨਾਨਕ ! ਇਹੀ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਚਲਤੁ ਦੇਖੁ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ! ਤੂੰ ਸਚਾ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਏ, ਮੇਰੇ ਪਾਪ ਖੰਡਣਾ ਮੈ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਜਾਨਤਾ, ਜਿ ਕਿਛੁ ਤੂੰ ਜਣਾਵਹਿ ਮੁਝ ਕੰਉ ਸਿ ਮੈ ਕਹਾਂ ਜੀ ।” ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ਕਹਾ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਤੁਭ ਮਹਿ ਮੇਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਬੋਲਤੀ ਹੈ ਜਿ ਕੋਈ ਤੇਰੀ ਬਾਤ ਕਹੀ ਸਮਝੈਗਾ ਸਿ ਮੁਝ ਕੰਉ ਪਾਵੈਗਾ । ਤੂੰ ਕਹੁ ਮੇਰਾ ਜਸੁ-ਆਰਤੀ । ਤੁਧੁ ਉਪਰਿ ਮੇਰੀ ਖੁਸੀ ਹੈ ਜਿ ਕਿਛੁ ਮੰਗਹਿਗਾ ਸਿ ਮੈ ਤੇਰੀ ਤਾਈ ਦੇਉਂਗਾ” ।

^੧ਧੂਪ ਮਲਜ਼ ਗਿਰਿ ਦੀ ਸੁਗੰਧੀਦਾਰ ਅਨਿਲ (ਹਵਾ) ਹੈ, ਪਰ ਏਥੇ ਅਰਥ ਕੁਝ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਹੈ ।
^੨ਬਨਾਸਪਤੀ । ^੩ਜਨਮ-ਮਰਣ ਮਿਟਾਉਣ ਵਾਲਾ । ^੪ਅਨਾਹਤ ਸਬਦ ਜਾਂ ਨਾਦ, ਆਤਮ-ਸੰਗੀਤ, ਜਿਸਨੂੰ ਯੋਗੀਜਨ ਦਸਮ ਦੁਾਰ ਵਿਚ ਸੁਣਦੇ ਹਨ । ^੫ਸਹੀ ਪਾਠ ਹੈ—ਵਾਜੰਤ, ਵਾਇਤ੍ਰ (ਸੰ.) । ਵਾਜਾ ।
^੬ਆਕਾਸ਼ (ਅਸਮਾਨ) । ^੭ਦੀਵੇ । ^੮ਅੰਗ । ^੯ਸਹੰਸ, ਹਜ਼ਾਰਾਂ । ^{੧੦}ਤੇਰੇ । ^{੧੧}ਅੱਖਾਂ ।
^{੧੨}ਨਹੀਂ । ^{੧੩}ਸਹੀ ਪਾਠ—ਸਹਸ ਤਵ ਗੰਧ ਇਵ ਚਲਤ ਮੋਹੀ । ^{੧੪}ਪੈਰ ।

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਖੁਸੀ ਹੁਆ ਜਿ, “ਸਾਹਿਬੁ ਮੇਰੇ ਉਪਰਿ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਹੋਆ ਹੈ, ਅਜੁ ਜਿ ਕਿਛੁ ਮੁਏ ਚਾਹੀਐ ਸੋਈ ਮਾਂਗਿ ਲੇਉ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਅਰਜੁ ਸਾਹਿਬ ਪਹਿ ਜਿ:-

¹ਹਰਿ ਚਰਨ ਕਵਲ ਮਕਰੰਦ² ਲੋਭਿਤ ਮਨੋ, ਅਨੁਦਿਨੋ ਮੋਹਿ ਆਹੀ ਪਿਆਸਾ ॥

ਕ੍ਰਿਪਾ ਜਲੁ ਦੇਹਿ ਨਾਨਕ ਸਾਰਿੰਗ³ ਕਉ ਹੋਇ ਜਾਤੇ ਤੇਰੈ ਨਾਇ ਵਾਸਾ॥ ੪ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, “ਏ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ! ਏਹਿ ਜਿ ਤੇਰੇ ਚਰਨ ਕਮਲ ਹੋਂ ਜੀ ਸਿ ਏਹੀ ਕਮਲ ਹੋਹਿ ਜੀ । ਅਰੁ ਏਹੁ ਜਿ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਹੈ ਸਿ ਏਹੁ ਭਵਰ ਕੀ ਨਿਆਈ ਅਰੁ ਕਮਲ ਕੀ ਨਿਆਈ ਤੇਰਿਆ ਚਰਨਾ ਕਮਲਾਂ ਸੰਉ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਹੈ ਸਿ ਏਹੁ ਭਵਰੁ ਕਰਿ ਜੀ । ਰਾਤਿ ਦਿਨਿ ਮੇਰੇ ਮਨਿ ਏਹਾ ਪ੍ਰੀਤਿ ਰਹੈ ਜੀ ਜਿ ਭਵਰ ਕੀ ਨਿਆਈ ਅਰੁ ਕਮਲੁ ਕੀ ਨਿਆਈ ਤੇਰਿਆ ਚਰਨਾ ਕਮਲਾਂ ਸੰਉ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਲਾਗਾ ਰਹੈ ਜੀ । ਮੇਰੇ ਮਨਿ ਇਹੀ ਸਰਧਾ ਹੈ ਜੀ, ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਏਹਿ ਸਰਧਾ ਪੂਰਿ ਜੀ । ਮੈ ਤੁਝ ਤੇ ਏਹੁ ਦਾਨੁ ਮੰਗਤਾ ਹਾਂ ਜੀ, ਤੂੰ ਮੁਝ ਕੰਉ ਏਹੁ ਦਾਨੁ ਦੇਹਿ ਜੀ । ਕਿਸ ਕੀ ਨਿਆਈ ? ਜਿਉ ਚਾੜਕੁ⁴ ਬੂੰਦ ਕੰਉ ਪ੍ਰਿਉ ਪ੍ਰਿਉ ਕਰਤਾ ਹੈ ਜੀ, ਤਿਉ ਮੇ ਤੇਰੀ ਕਿਰਪਾ ਚਾਹਦਾ ਹਾਂ ਜੀ, ਤਿਉ ਤੂੰ ਮੁਝ ਕੰਉ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਦੋਆ⁵ ਮਿਹਰ ਕਾ ਜਲੁ ਦੇਹਿ ਜੀ । ਚਾੜਕ ਕੀ ਨਿਆਈ ਤੇਰੀ ਕਿਰਪਾ ਕੀ ਮੁਝ ਕੰਉ ਪਿਆਸ ਹੈ । ਤੂੰ ਮੁਝ ਕੰਉ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਹੀ ਦਾਨੁ ਦੇਹਿ ਜੀ । ਜਿਸੁ ਤੇਰੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਹੀ ਮਹਿ ਮੇਰਾ ਨਿਵਾਸੁ ਹੋਇ ਜੀ । ਹੰਉ ਤੁਮ ਤੀ⁶ ਇਹੀ ਕਿਰਪਾ ਕਾ ਦਾਨੁ ਮੰਗਤਾ ਹਾਂ ਜੀ । ਤੂੰ ਮੁਝ ਕੰਉ ਏਹੀ ਕਿਰਪਾ ਦੇਹਿ ਜਿਸੁ ਤੇਰੀ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਨਾਉ ਮਨਿ ਬਸੈ” । ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ਖੁਸੀ ਭਇਆ, ਕਹਿਆ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮਿ ਜਿ, “ਜਾਹਿ ਨਾਨਕ ! ਤੇਰਾ ਜਿ ਨਾਨਕੁ ਨਾਮੁ ਹੈ ਸਿ ਇਹੀ ਮੇਰਾ ਨਾਮੁ ਹੁਆ । ਜਿ ਨਾਨਕੁ ਨਾਨਕੁ ਕਰੈਗਾ ਜੈਸਾ ਮੇਰੇ ਨਾਮ ਲੀਐ ਪੁੰਨੁ ਹੋਤਾ ਹੈ ਤੈਸਾ ਤੇਰੇ ਨਾਮਿ ਲੀਐ ਪੁੰਨੁ ਹੋਇਗਾ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੰਉ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਿਰਪਾ ਕਾ ਜਲੁ ਪੀਲਾਇਆ, ਪੀਲਾਇ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਬਿਦਾ ਕੀਆ । ਫੇਰਿ ਸੇਤਬੰਧਿ ਰਮੇਸਰਿ ਆਇਆ । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੁ, ਪੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ ।

ਸਲੋਕੁ⁷ ॥

ਤੁਮਰੇ ਚਲਿਤੁ ਨ ਜਾਨੀਅਹਿ, ਕਈ ਚਲਿਤੁ ਬਿਸਮਾਦ ॥
ਕਈ ਰੂਪ ਕਈ ਰੰਗ ਹੈ, ਕਈ ਲੀਲਾ ਗੁਨ ਰਾਗ ॥
ਕਈ ਦੇਸ ਕਈ ਲੋਅ, ਕਈ ਪੁਰੀਆਂ ਕਈ ਖੰਡ ।
ਕਈ ਅਕਾਸ ਪਇਆਲ⁸ ਹੈ, ਕਈ ਮੇਰ⁹ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ।
ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਕੀ ਬੇਨਤੀ, ਮਿਹਰਿ ਕਰਹੁ ਦਇਆਲਿ ।
ਆਠ ਪਹਰ ਨ ਬੀਸਰੈ, ਹਿਰਦੈ ਨਾਮ ਸਮਾਲਿ ॥ ੧ ॥

¹ਏਥੇ ਲੇਖਕ ਤੋਂ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀਆਂ ਇਹ ਤੁਕਾਂ ਅਸਲ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੋਣੋਂ ਰਹਿ ਗਈਆਂ ਹਨ:-

“ਸਭ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਜੋਤਿ ਹੈ ਸੋਇ ॥ ਤਿਸਦੇ ਚਾਨਣਿ ਸਭ ਮਹਿ ਚਾਨਣੁ ਹੋਇ ॥

ਗੁਰਮਾਖੀ ਜੋਤਿ ਪਰਗਟੁ ਹੋਇ ॥ ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੁ ਆਰਤੀ ਹੋਇ ॥ ੩ ॥”

²ਫੁੱਲਾਂ ਦਾ ਰਸ, ਪੁਸ਼ਪ ਰਸ ।

³ਪਪੀਹਾ, ਖੰਬੀਹਾ ।

⁴ਬੰਬੀਹਾ, ਪਪੀਹਾ ।

⁵ਦਯਾ, ਦਇਆ ।

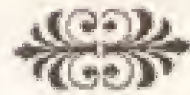
⁶ਤੁਹਾਥੋਂ, ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸੋਂ ।

⁷ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ।

⁸ਪਾਤਾਲ ।

⁹ਪਰਬਤ ।

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ
ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੬੫ ॥

(ਅ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੇਤਬੰਧ ਰਾਮੇਸ਼ਵਰ ਵਿਚ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ)

ਤਬ ਸੇਤਬੰਧੁ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੈ ਜੀ ਬਸੀ ਜਿ, “ਈਹਾ ਕੋਈ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕੁ ਭੀ ਹੈ?” ਕਹੈ,
“ਜੀ, ਹੈ ਜੀ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕੁ।” ਕਹੈ, “ਕਵਨੁ ਠਵਰ ਉਸ ਕਾ ਅਸਬਲੁ ਹੈ?” ਕਹੈ, “ਜੀ, ਉਹੁ ਠਾਕੁਰੁ ਦੁਆਰਾ
ਹੈ, ਉਹਾ ਠਾਕੁਰੁ ਜੀ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਉਹਾ ਹੀ ਜਾਈਐ।” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੈ ਸਾਥਿ ਸੇਵਕ ਬੇ ਉਨਹੁ
ਕਹਿਆ ਜਿ “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ! ਜਹਾ ਦੂਜਾ ਭਾਉ ਹੈ ਤਹਾ ਕਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਏਕੁ ਨਿਰੰਜਨੁ ਨਿਰੰਕਾਰ
ਤਾਂ ਦੂਜਾ ਕਵਣੁ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲਿ ਉਠਾ, ਸਚ ਖੰਡ ਕੀ ਬਾਣੀ ਸਿਫਤੀ ਉਪਦੇਸੀ
ਗਵੜੀ ਰਾਗ ਮਹਿ ਜਿ:-

ਦੂਜਾ ਕਉਣੁ ਕਹਾ ਨਹੀ ਕੋਈ ॥ ਸਭ ਮਹਿ ਏਕੁ ਨਿਰੰਜਨੁ ਸੋਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਪਰਮੇਸਰ ਕੇ ਪਿਆਰੇ ਭਾਈ! ਇਉਂ ਕਹਤੇ ਹਉ ਜਿ ਈਹਾਂ
ਕਿਛੁ ਅਵਰੁ ਹੈ ਅਰੁ ਉਹਾ ਕਿਛੁ ਅਵਰੁ ਹੈ। ਨਾ, ਸਭਨੀ ਨਾਈ ਏਕੋ ਹੀ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ। ਸਭਨਾ ਜੀਆਂ ਮਹਿ ਏਕੋ
ਹੀ ਨਿਰੰਜਨੁ ਹੈ, ਅਵਰੁ ਕੋਈ ਨਾਹੀ।” ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਰਾਮ ਰਾਮ।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਤੁਮਿ ਜਿ ਕਹਤੇ ਹਉ ਏਕੋ ਹੀ ਨਿਰੰਜਨੁ ਹੈ, ਤਬ ਦੂਜਾ ਜਿ ਮਾਨੁਖੁ ਹੈ ਏਸ
ਕਉਂ ਏਕੁ ਕਹਿਆ ਜਾਇ ਕਿ ਏਹੁ ਦੂਜਾ ਕਹਿਆ ਜਾਇ?” ਕਹੈ, “ਭਾਈ ਜੀ! ਏਹੁ ਏਕੁ ਹੀ ਕਹੀਐ
ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮਾਨੁਖ ਕਉਂ ਏਕੋ ਕਿਉ ਕਰਿ ਕਹਿਆ ਜਾਇ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ
ਕਹਿਆ ਜਿ:-

ਦੂਜੀ ਮਾਇਆ ਜਗਤ ਚਿਤ ਵਾਸੁ ॥ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਅਹੰਕਾਰ ਬਿਨਾਸੁ^੧ ॥ ੧ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਇਸ ਕੈ ਸੰਗਿ ਦੂਜੀ ਮਾਇਆ ਜਿ ਹੈ ਚਿੰਤਾ ਕਉਂ ਰੂਪਿ^੨ ਰਹੀ ਹੈ,
ਸਚ ਕਉਂ ਲਗਣੇ ਨਾਹੀ ਦੇਤੀ; ਅਰੁ ਜੀ ਏਹੁ ਸਚੁ ਭੀ ਨਾਹੀ ਬੋਲਣੇ ਦੇਤੀ, ਜਿ ਏਹੁ ਸਚੁ ਬੋਲੈ ਤਉ ਮਾਇਆ

^੧ਸਥਾਨ, ਨਿਵਾਸ।

^੨ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਤੁਕਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ “ਦੂਜਾ ਕਉਣੁ ਕਹਾ ਨਹੀ
ਕੋਈ”। ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹਨ, ਪਰ ਏਥੇ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਹੋ ਕੇ ਲਿਖਣ ਵਿਚ ਆਈਆਂ ਹਨ।

^੩ਰੂਪ ਲੈਣਾ, ਰੋਕ ਪਾ ਦੇਣਾ।

ਨ ਹੋਇ, ਜੇ ਬੂਠੁ ਬੋਲੈ ਤਉ ਮਾਇਆ ਹੋਇ । ਏਹੁ ਮਾਇਆ ਕੈ ਅਰਥਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬੂਠੁ ਬੋਲਤਾ ਹੈ ਸਿ
ਬੂਠੁ ਹੋਤਾ ਹੈ, ਜੇ ਸਚੁ ਬੋਲੈ ਤਉ ਸਚੁ ਹੋਇ; ਅਰੁ ਜਿ ਏਸ ਕਾ ਨਾਸੁ ਹੋਤਾ ਹੈ ਕਾਮਿ ਅਰੁ ਕ੍ਰੋਧਿ ਅਰੁ ਅਹੰਕਾਰਿ
ਕਰਿ ਕਰਿ ਹੋਤਾ ਹੈ, ਅਵਰੁ ਦੂਜਾ ਕਵਣੁ ਹੈ” । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾਰੁ ।

ਦੂਜੀ ਦੁਰਮਤਿ ਆਖੈ ਦੋਇ ॥ ਆਵੈ ਜਾਇ ਮਰਿ ਦੂਜਾ ਹੋਇ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ, ਰੇ ਭਾਈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਪਿਆਰੇ ! ਦੂਜੀ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਏਸੁ ਦੇਹੀ
ਮਹਿ ਦੁਰਮਤਿ ਹੈ, ਸਿ ਏਸ ਕਉ ਦੂਜਾ ਕਹਾਵਤੀ ਹੈ । ਤਿਸੁ ਦੁਰਮਤਿ ਕਾ ਮਾਰਿਆ ਏਹੁ ਜਮਤਾ ਮਰਤਾ ਹੈ ।
ਜਦਿ ਜਨਮੈ ਤਬ ਦੂਜੇ ਹੀ ਭਾਇ ਮਾਹਿ ਸਮਾਇਆ । ਦੂਜਾ ਹੀ ਹੋਇ, ਏਕੁ ਕਬਹੂ ਨ ਹੋਇ । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ
ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ” ।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ !” ਕਹੀ^੧ ਤੇਰੀ ਦਿਸਟਿ^੨ ਮਹਿ ਕੋਈ ਦੂਜਾ ਭੀ ਹੈ
ਬਿਨਾ ਭਗਵਾਨ ਬੀ^੩ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਨਾ ਨਾਹੀ ਦੇਖਿਆ :

ਧਰਣਿ ਗਗਨਿ ਨਹ ਦੇਖਉ ਦੋਇ ॥ ਨਾਰੀ ਪੁਰਖ ਸਬਾਈ ਲੋਇ ॥ ੩ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਧਰਨਿ ਕੈ ਬਿਖੈ, ਅਕਾਸ ਕੈ ਬਿਖੈ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖ ਕੈ
ਬਿਖੈ, ਸਾਰੇ ਜਗਤੁ ਪੁਰੀਆ ਕੈ ਬਿਖੈ ਦੂਜਾ ਕੋਈ ਨਾਹੀ, ਏਕੋ ਹੀ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ । ਭਾਈ ਜੀ ! ਹੀ ਏਕੋ ਹੀ, ਪਣੁ
ਏਸੁ ਕਉ ਦੁਰਮਤਿ ਕੈ ਅੰਗਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਦੋਇ ਨਜਰਿ ਆਵਤੈ ਹੈ” । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ
ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ ।

ਰਵਿ^੪ ਸਸਿ^੫ ਦੇਖਉ ਦੀਪਕ^੬ ਉਜਿਆਲਾ ॥ ਸਰਬ^੭ ਨਿਰੰਤਰਿ^੮ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਬਾਲਾ^੯ ॥੪॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਪੁਰਖਾ ! ਰਵਿ ਸੂਰਜੁ ਹੈ ਤਿਸੁ ਮਹਿ ਭੀ ਆਪਿ
ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ । ਸਸਿ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਹੈ ਤਿਸੁ ਮਹਿ ਭੀ ਏਕੋ ਹੈ । ਜਹਾਂ ਕਹਾਂ ਦੇਖਾ ਤਹਾਂ ਉਹੀ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ । ਪ੍ਰੀਤਮ
ਨਾਬੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਦੂਜਾ ਕਹਾਂ ਹੀ ਕੋਈ ਨਾਹੀ” । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ । ਤਬ ਉਨਹੁ
ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ ਏਸੁ ਗਲਿ ਉਪਰਿ ਤੇਰਾ ਮਨੁ ਠਹਰਾਇਆ ਹੈ ਤਹ^{੧੦} ਤੀਕੁ । ਕਹੈ ਜੀ, ਏਹੁ ਮੰਤ੍ਰ
ਏਹੁ ਬਾਤ ਤੁਮ ਕਉ ਕਿਸੁ ਬਤਾਈ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ :-

ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਠਹਰਾਇਆ^{੧੧} ॥ ਸਤਿਗੁਰਿ ਮੋਕਉ ਏਕੁ ਸੁਭਾਇਆ ॥੫॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਣਿਹੋ ਪੁਰਖਾ ! ਜਦਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਕਿਰਪਾਲ ਭੋਆ^{੧੨} ਤਬ
ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਪਰਮੇਸੁਰਿ ਕਿਆ ਚਰਨਾ ਸਉ^{੧੩} ਲਾਗਾ । ਸਤਿ ਪੁਰਖੁ ਗੁਰੂ ਜਿ ਮੁਖ ਕਉ ਮਿਲਿਆ ਤਿਨਿ ਮੇਰੈ ਤਾਈ
ਏਹੁ ਮੰਤ੍ਰੁ ਦੋਆ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਏਕੋ ਹੈ, ਦੂਜਾ ਕੋਈ ਨਾਹੀ । ਏਹੀ ਮੰਤ੍ਰੁ ਮੁਖ ਕਉ ਗੁਰੂ ਸਚੇ ਬਤਾਇਆ ਹੈ” ।
ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ ।

ਏਕੁ ਨਿਰੰਜਨੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਤਾ ॥ ਦੂਜਾ ਮਾਰਿ ਗੁਰੁ ਸਬੰਦ ਪਛਾਤਾ ॥੬॥

^੧ਕਿਤੇ । ^੨ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ, ਨਜ਼ਰ । ^੩ਸੂਰਜ । ^੪ਚੰਦ੍ਰਮਾ । ^੫ਦੀਵਾ ^੬ਸਭ ।
^੭ਇਕ ਰਸ (ਲਗਾਤਾਰ) ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ । ^੮ਭਰ ਜਵਾਨ । ^੯ਤਹਿ ਤਕ, ਗਹਿਰਾਈ ਤਕ ।
^{੧੦}ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਮੇਰਾ ਚਿਤੁ ਲਾਇਆ ।’ ^{੧੧}ਭਇਆ, ਹੋਇਆ । ^{੧੨}ਸੰਗ, ਸਾਥ ।

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹਾਂ ਪੁਰਖਾ ! ਗੁਰੂ ਕੈ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕਰਿਕੈ ਏਕੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਬੁਝਿਆ ਹੈ ਦੂਜਾ¹ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਬਦਿ ਸਾਤਿ ਮਾਰਿਆ ਹੈ । ਤਬ ਦੂਜਾ ਮਾਰਿ ਕਰਿ ਏਕੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਪਛਾਨਿਆ ਹੈ । ਜਬ ਲਉ ਦੂਜੇ ਕੰਤੁ ਨ ਮਾਰੈ ਤਬ ਲਉ ਏਕੁ ਕੰਤੁ ਨ ਪਛਾਨੈ” ।

ਏਕੋ ਹੁਕਮੁ ਵਰਤੈ ਸਭ ਲੋਈ ॥ ਏਕਸੁ ਤੇ ਸਭ ਓਪਤਿ² ਹੋਈ ॥੭॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਪੁਰਖਾ ! ਜਿਤਨੇ ਲੋਅ ਹੈ ਸਭਨਾ ਮਹਿ ਇਕਸ ਕਾ ਹੁਕਮੁ ਵਰਤਦਾ ਹੈ । ਜਿਤਨੀ ਪੈਦਾਇਸਿ ਹੈ ਸਭੁ ਏਕਸ ਤੇ ਹੋਈ ਹੈ । ਬੋਲਹੁ ਛਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਾਹਗੁਰੂ” ।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਏਹੁ ਜਿ ਦੁਇ ਰਾਹ ਹੋਏ ਹਿੰਦੂ ਅਰੁ ਮੁਸਲਮਾਨ, ਤਿਨ ਕਾ ਕਵਨੁ ਬੀਚਾਰੁ ? ਜਿਉ ਰਾਹ ਦੁਇ ਹੈਂ ਤਿਉ ਕਰਣਹਾਰੇ ਭੀ ਦੁਇ ਹੈਂ, ਕਿ ਨਾ, ਏਕੋ ਹੈ ? ਏਹੁ ਬਾਤ ਜਿਉ ਹੈ ਤਿਉ ਬਤਾਈਐ ਜੀ, ਅਪਣੇ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਕੀ ਨਿਮਿਤਿ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਨਾ ਪੁਰਖਾ !

ਰਾਹ ਦੋਵੇ³ ਖਸਮੁ ਏਕੋ ਜਾਣੁ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਣੁ ॥ ੮ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਪੁਰਖਾ ! ਰਾਹ ਦੋਵੇ ਹੈ, ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਕਾ ਖਸਮੁ ਏਕੋ ਹੈ, ਕਰਨੀ ਏਕਾ ਹੈ; ਸਚੁ ਏਕੋ ਹੈ; ਬਿਨਾ ਸਚ ਤੇ ਨ ਹਿੰਦੂ ਛੁਟਤਾ ਹੈ ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਹੀ ਛੁਟਤਾ ਹੈ । ਪਣੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਏਕੋ ਹੈ” । ਬੋਲਹੁ ਛਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ !

ਸਗਲ ਰੂਪ ਵਰਨ ਮਨ ਮਾਹੀ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਏਕੋ ਸਾਲਾਹੀ ॥ ੯ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ “ਸੁਨਿਹੋ ਪੁਰਖਾ ! ਉਹੁ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ ਸਿ ਜਿਤਨੇ ਰੂਪ ਹੈਂ ਤਿਤਨਿਆ ਹੀ ਮਾਹਿ ਹੈ । ਜਿਤਨੇ ਵਰਨ ਹੈਂ ਏਤਨਿਆਂ ਵਰਨਾਂ ਮਾਹਿ ਉਹੀ ਏਕੋ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ । ਅਰੁ ਜਿਤਨੇ ਭੇਖ ਹੈਂ ਓਤਨਿਆਂ ਮਹਿ ਏਕੋ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ । ਬਿਨਾ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਤੀ ਰੂਪੁ ਨ ਜਾਤਿ, ਨ ਵਟਨੁ ਨ ਭੇਖੁ, ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਖਾਲੀ, ਸਭਨਾ ਮਹਿ ਏਕੋ ਠਾਕੁਰੁ ਹੈ । ਅਰੁ ਜਿ ਸਾਲਾਹੀਐ ਜਿ ਉਹੀ ਸਾਲਾਹੀਐ ਨਿਰੰਜਨੁ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ! ਉਸੁ ਇਕਸੁ ਬਿਨਾ ਜਿਤਨਾ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਦੂਜਾ ਜਾਨੈ ਜਿ ਨਰਕਪਾਤੀ⁴ ਹੋਇ । ਏਹੁ ਬੀਚਾਰੁ ਇਉਂ ਹੈ” । ਛਾਈ ਜੀ ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

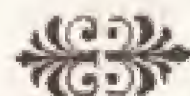
ਸਲੋਕੁ⁵ ॥

ਏਕੁ ਨਿਰੰਜਨੁ ਨਿਰੰਕਾਰੁ, ਏਕਸ ਕਾ ਬਿਸਥਾਰ ॥

ਏਕਸੁ ਆਗੈ ਕੀਜੀਐ, ਸਦਾ ਸਦਾ ਨਮਸਕਾਰੁ ॥

ਨਾਨਕ ਦਾਸੁ ਕਹੈ ਸਦਾ ਸਦਾ, ਏਕਸ ਕੰਉ ਜੈਕਾਰੁ ॥ ੧ ॥

ਬੋਲਹੁ ਛਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮੁਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਮਤਿ, ਮਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ, ਮਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੬੬ ॥

¹ਭਾਵ-ਦੂਤ ।

²ਉਤਪੱਤੀ, ਪੈਦਾਇਸ਼ ।

³ਭਾਵ-ਮਜ਼ਹਬ (ਧਰਮ) ਦੋ ਹਨ: ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ।

⁴ਨਰਕ ਵਿਚ ਪਤਨ ਹੋਣ (ਪੈਣ) ਵਾਲਾ ।

⁵ਇਹ ਸਲੋਕ ਮੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ।

(ੳ) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਖਨ ਦੀ ਧਰਤੀ ਵਿਚ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਉਸਤਤਿ)

ਤਬ ਸੇਤਬੰਧ ਤੇ ਅਗੈ ਕਉ ਚਲੇ । ਜਾਤੇ ਜਾਤੇ ਦਖਣ ਕੀ ਧਰਤੀ ਤਿਸੁ ਵਲਾਇਤਿ ਗਏ ਜਿ ਉਹਾ ਕੀ ਬੋਲੀ ਸਮਝੀ ਨ ਜਾਈ । ਜਾਂ ਦੇਖੈ ਤਾਂ ਉਸੁ ਠਵਰ ਕੀ ਅਵਰ ਬੋਲੀ ਹੈ, ਅਵਰੁ ਟਾਜਾ ਹੈ, ਅਵਰੁ ਜਿਨਸਿ ਹੈ, ਪਣੁ ਉਹਾ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਏਕੋ ਹੈ । ਸਭੁ ਕੋਈ ਉਸ ਹੀ ਤੇ ਮੰਗਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਹੀ ਕਉ ਅਰਾਧਤਾ ਹੈ । ਉਹਾ ਭੀ ਉਹੀ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ । ਤਬ ਉਹੁ ਵਲਾਇਤਿ^੧ ਛੋਡਿ ਕਰਿ ਅਵਰ ਵਲਾਇਤਿ ਗੋਆ । ਜਬ ਉਹਾਂ ਜਾਇ ਕਰਿ ਦੇਖੈ ਤਉ ਅਵਰੁ ਰਾਜਾ ਹੈ । ਉਹਾਂ ਅਵਰੁ ਰਾਜਾ ਹੈ, ਉਹਾਂ ਅਵਰੁ^੨ ਬਿਉਹਾਰੁ ਹੈ, ਉਹਾਂ^੩ ਅਵਰੁ^੪ ਹੋ ਬੋਲੀ ਹੈ; ਅਵਰੁ ਹੀ ਸੋਭਾਉ^੫ ਹੈ, ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਉਹੀ ਏਕੋ ਹੀ ਹੈ । ਸਭੁ ਕੋਈ ਉਸ ਹੀ ਕਾ ਨਾਮੁ ਅਰਾਧਤੇ ਹੈਂ ਅਰੁ ਉਸ ਹੀ ਪਾਸ ਤੇ ਮੰਗਤੇ ਹੈਂ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ ਏ ਪਰਮੇਸੁਰ ਤੂੰ ਧੰਨਿ ਹੈ । ਕਈ ਦੇਸ ਦੇਖੈ, ਕਈ ਪਰਦੇਸ ਦੇਖੇ : ਕਈ ਵਲਾਇਤਾਂ ਦੇਖੀਆਂ, ਅਵਰ ਰਾਜੇ ਅਵਰਿ ਅਵਰਿ ਦੇਸ, ਅਵਰਿ ਅਵਰਿ ਛੇਸਿ, ਅਵਰਿ ਅਵਰਿ ਮਨੁਖ ਅਵਰਿ ਠਵਰ, ਜਹਾਂ ਜਾਉ ਤਹਾਂ ਏਕੋ ਪਰਮੇਸੁਰੁ । ਪਣੁ ਭਾਈ ਦਿਖਾ ਅਗੈ ਕਉ ਜਾਉ, ਦਿਖਾ ਅਗੈ ਕਿਆ ਹੈ ? ਅਰੁ ਉਹਾ ਜਿ ਫੂਮਿ ਹੈ, ਦੇਸ ਹੈ, ਮੰਡਲ ਹੈ ਦਿਖਾ ਓਇ ਕਿਸੁ ਕਉ ਅਰਾਧਤੇ ਹੈਂ ? ਤਬ ਉਹਾ ਉਸੁ ਵਲਾਇਤਿ ਜਾਇ ਕਰਿ ਦੇਖੈ ਤਬ ਉਹਾ ਅਵਰ ਰਾਜਾ, ਅਵਰੁ ਰੂਪੁ । ਉਹਾ ਰਾਜਾ ਪਰਜਾ ਕੈਸਾ ਹੈ ਓਇ ਭੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਉ ਅਰਾਧਤੇ ਹੈਂ ਉਹਾਂ ਤੇ ਆਗੈ ਕਉ ਚਲੇ । ਜਬ ਉਹਾਂ ਜਾਇ ਕਰਿ ਦੇਖੈ ਤਉ ਉਹਾਂ ਭੂਤਾਂ ਕੀ ਧਰਤੀ ਹੈ ਉਹਾਂ ਉਸ ਹੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਸਿਮਰਣੁ ਕਰਤੇ ਹੈ ਅਰੁ ਉਸ ਹੀ ਪਾਸ ਤੇ ਮੰਗਤੇ ਹੈਂ, ਉਹੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਉਹਾਂ ਹੈ । ਜਬ ਉਹੁ ਧਰਤੀ ਛੋਡਿ ਅਵਰੁ ਧਰਤੀ ਕਉ ਗੋਆ । ਜਬ ਉਹਾਂ ਜਾਇ ਤਉ ਉਹਾਂ ਪ੍ਰੇਤਹੁ ਕੀ ਧਰਤੀ ਹੈ, ਉਹਾਂ ਭੀ ਉਹੀ ਠਾਕੁਰੁ ਹੈ, ਉਹਾਂ ਭੀ ਉਸ ਹੀ ਪਾਸ ਤੇ ਮੰਗਤੇ ਹੈ, ਉਸ ਹੀ ਕਉ ਅਰਾਧਤੇ ਹੈਂ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਤੂੰ ਵਡਾ ਸਾਹਿਬੁ ! ਈਹਾਂ^੬ ਭੀ ਤੂੰ, ਉਹਾਂ ਭੀ ਤੂੰ ਹੈਂ । ਤੇਰਾ ਹੀ ਅਮਰੁ, ਤੂੰ ਧੰਨੁ ਠਾਕੁਰੁ !” ਤਬ ਉਹਾਂ ਤੇ ਜਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜਾਇ ਆਗੈ ਉਹਾਂ ਅਵਰੁ ਧਰਤੀ ਹੈ । ਉਹਾ ਸਰਪ^੭ ਹੀ ਸਰਪ ਰਹਤੇ ਹੈਂ । ਉਹਾ ਭੀ ਉਸ ਹੀ ਕਾ ਸਿਮਰਣੁ, ਉਸ ਹੀ ਪਾਸ ਤੇ ਮੰਗਤੇ ਹੈਂ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਤੂੰ ਦਇਆਲੂ^੮ ! ਇਨ ਮਹਿ ਭੀ ਤੂੰ ਹੀ ਹੈਂ, ਤੈ ਬਿਨਾ ਠਵਰ ਕਾਈ ਨਾਹੀ” । ਤਬ ਉਸੁ ਧਰਤੀ ਤੇ ਭੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਅਗੈ ਕਉ ਚਲਿਆ । ਫੇਰਿ ਅਵਰੁ ਧਰਤੀ ਗੋਆ । ਜਬ ਉਹਾ ਉਸੁ ਧਰਤੀ ਦੇਖੈ ਤਬ ਉਹਾਂ ਉਸੁ ਧਰਤੀ ਅਵਰੁ ਕੋਈ ਨਾਹੀ, ਉਦਿਆਨੁ ਹੀ ਹੈ ਅਰੁ ਰਿਛ, ਬੰਤਰ^੯ ਬਨ ਮਹਿ ਸੀਹ^{੧੦} ਹੀ ਹੈ, ਅਵਰੁ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ । ਜਦਿ ਉਹਾਂ ਦੇਖੈ ਉਹਾ ਭੀ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ, ਉਸ ਹੀ ਕਉ ਓਇ ਜੀਅ ਅਰਾਧਤੇ ਹੈਂ ਅਰੁ ਉਸ ਹੀ ਕਉ ਮੰਗਤੇ ਹੈਂ, ਉਸ ਹੀ ਕਾ ਨਾਮੁ ਲੇਤੇ ਹੈਂ, ਪਣੁ ਅਸੁਰਤਿ ਭਾਂਇ^{੧੧} ਕਰਿ ਕਰਿ ਨਾਮੁ ਲੇਤੇ ਹੈਂ, ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਨਾਹੀ ਲੇਤੇ । ਪਣੁ ਸਭੁ ਕੋਈ ਉਸ ਹੀ ਪਾਸ ਤੇ ਮੰਗਤਾ ਹੈ । ਜਹਾ ਕਹਾ ਜਲਿ ਬਲਿ ਉਡਿ^{੧੨} ਅਕਾਸਿ ਪੈਆਲਿ^{੧੩} ਜਹਾ ਕਹਾ ਜਾਇ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਤਹਾਂ ਉਹੀ ਏਕੋ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ! ਤੂੰ ਵਡਾ ਸਾਹਿਬੁ ! ਜਹਾ ਕਹਾ ਤੂੰ ਹੀ ਹੈਂ, ਤੈ ਬਿਨਾ ਹੋਰੁ ਕੋਈ ਨਾਹੀ” । ਤਬ ਉਸੁ ਧਰਤੀ ਤੇ ਆਗੈ ਕਉ ਚਲਿਆ । ਤਬ ਜਬ ਅਗੰਮ ਧਰਤੀ ਕਉ ਜਾਇ ਤਬ ਉਹਾ ਭੀ ਅਵਰੁ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਜੀਉ ਜੰਤੁ, ਏਕੋ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ—ਧਰਤੀ ਅਕੈ ਅਕਾਸੁ ਹੈ । ਅਵਰੁ ਵਣੁ ਤ੍ਰਿਣੁ ਨ ਦਿਨੁ

^੧ਦੇਸ, ਮੁਲਕ ।

^੨ਹੋਰ ।

^੩ਵਹਾਂ, ਉਥੇ ।

^੪ਹੋਰ ਹੀ ।

^੫ਸੁਭਾਉ, ਸਸਲਤ ।

^੬ਯਹਾਂ, ਏਥੇ ।

^੭ਵਹਾਂ, ਉਥੇ ।

^੮ਮੱਧ, ਨਾਗ ।

^੯ਦਯਾਲੂ ।

^{੧੦}ਬਾਂਦਰ ।

^{੧੧}ਸ਼ੇਰ, ਸਿੰਘ ।

^{੧੨}ਸੁਰਤਿ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਕੇ, ਅਥਵਾ—ਬੇਪਰਵਾਹੀ ਨਾਲ ।

^{੧੩}ਊਡ (ਉਰਪ੍ਰ, ਅਰਥਾਤ—

ਸੁਰਗਲੋਕ) ।

^{੧੪}ਪਾਤਾਲ ।

ਰਾਤਿ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਬੁਝੀਤਾ ਜਿ ਕਹਾਂ ਤੈ ਆਏ, ਕਹਾ ਤੈ ਗਏ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ,
 “ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ! ਕੁਦਰਤਿ ਤੇਰੀ। ਤਿਨੁ ਧਰਤੀ ਆਣਿ ਬਾਹੇ ਜਿਥੈ ਕਿਛੁ ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ ਨ ਦੀਸੈ, ਨ ਕਿਛੁ ਸੁਣੀਐ,
 ਅੰਧੇਰੀ ਮਹਿ ਆਣਿ ਬਾਹੇ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਭਾਈ ਤਾਂ ਈਹਾ ਛੀ ਹੈ ਜਿਸੁ ਸਾਬਿ
 ਮੈ ਬਿਛਾਰੁ ਹੈ ਸੋ ਤਾਂ ਸਭਨੀ ਥਾਈ ਹੈ। ਹਉ ਕਿਉ ਕਾਹਲਾ ਪਾਦਾ ਹਾ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨਿਛਤਿ
 ਬਾਨੀ ਬੋਲਿ ਉਠਾ ਆਸਾ ਰਾਗਾ ਮਹਿ ਜਿ :—

ਤੂੰ ਸਭਨੀ ਥਾਈ ਜਿਥੈ ਹਉ ਜਾਈ ਸਾਚਾ ਸਿਰਜਣਹਾਰੁ ਜੀਉ ॥
 ਸਭਨਾ ਕਾ ਦਾਤਾ, ਕਰਮਿ ਬਿਧਾਤਾ ਦੁਖ ਬਿਸਾਰਣਹਾਰੁ ਜੀਉ ॥
 ਦੁਖ ਬਿਸਾਰਣ ਹਾਰੁ ਸੁਆਮੀ ਕੀਤਾ ਜਾਕਾ ਹੋਵੈ ॥
 ਕੋਟ ਕੋਟੰਤਰ ਪਾਪਾ ਕੇਰੇ ਏਕ ਘੜੀ ਮਹਿ ਦੋਵੈ ॥
 ਹੰਸ ਸਿ ਹੰਸਾ ਬਗਿ ਸਿ ਬਗਾ ਘਟਿ ਘਟਿ ਕਰੇ ਬੀਚਾਰੁ ਜੀਉ ॥
 ਤੂੰ ਸਭਨੀ ਥਾਈ, ਜਿਥੈ ਹਉ ਜਾਈ ਸਾਚਾ ਸਿਰਜਣਹਾਰੁ ਜੀਉ ॥ ੧ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਪਰਮੇਸੁਰ ! ਜਹਾ ਕਹਾ ਹਉ ਜਾਤਾ ਹਉ ਤਹਾ ਤੂੰਹੇ ਹੈਂ,
 ਤੈ ਬਿਨਾ ਕਾਈ ਠਉਰ ਨਾਹੀ। ਜਿਵ ਜਾਣਹਿ ਤਿਵ ਕਰਿ। ਜਿਤਨੋ ਜੀਵ ਹੈਂ ਏਤਨਿਆਂ ਕਾ ਕਰਮੁ ਲਿਖਣਹਾਰਾ
 ਤੂੰਹੇ ਹੈਂ। ਬਿਧਾਤਾ ਪੁਰਖੁ ਹੈ, ਤੈ ਬਿਨਾ ਹੋਰੁ ਕੋਈ ਨਾਹੀ, ਜਿਵ ਜਾਣਹਿ ਤਿਵ ਤਾਰਿ ! ਤੂੰ ਜਿ ਹੈਂ ਸਿ ਦੁਖ ਕਾ
 ਨਾਸੁ ਕਰਤਾ ਹੈਂ। ਤੇਰੈ ਸਮਾਨਿ ਹੋਰੁ ਕੋਈ ਨਾਹੀ। ਜੇ ਕਿਛੁ ਕਰਹਿ ਸਿ ਤੂੰ। ਹਉ ਬਲਿਹਾਰਿ ਜਾਈ ਇਸੁ ਤੇਰੇ
 ਕਾਰਣ ਵਿਟਹੁ ਜੇ ਕਿਛੁ ਤੂੰ ਕਰਦਾ ਹੈਂ, ਕੀਤਾ ਤੇਰਾ ਹੋਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਛੁ ਤੂੰ ਕਰਹਿ ਸੁ ਸਹੀ। ਕੋਈ ਕੋਟ ਕੋਟਾਨ
 ਪਾਪੀ ਹੋਹਿ ਤੂੰ ਐਸਾ ਦਾਤਾ ਦਿਆਲੁ ਪੁਰਖੁ ਹੈ। ਤਿਸ ਕੇ ਪਾਪ ਏਕ ਪਲਕ ਰਸੈ ਮਹਿ ਚੋਇ ਦੂਰਿ ਕਰਹਿ,
 ਜੇ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ। ਪਣੁ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਕਿ ਜਾਣਦਾ ਨਾ ਜੇਭਾ ਈ ਜੇਹਾ ਕਿਛੁ ਕਿਸੀ ਕੈ ਅੰਤਰਿ ਹੈ ਅਰੁ ਨਾਹੀ
 ਜਾਣਦਾ ਨਾ ਜੇਹਾ ਜੇਹਾ ਕਿਸੀ ਕੈ ਅੰਤਰਿ ਹੈ ਤੇਹਾ ਤੇਹਾ ਸਭਨਾ ਦਾ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਏਹਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਅੰਤਰਜਾਮੀ
 ਹੈ। ਜੀਅ ਜੀਅ ਕੀ ਜਾਣਤਾ ਹੈ ਜਿ ਏਹੁ ਹੰਸੁ ਹੈ, ਸੁ ਏਸ ਨੇ ਹੰਸ ਮਤਿ ਹੈ। ਅਰੁ ਏਹੁ ਬਗੁ ਹੈ, ਇਸਨੋ
 ਕਾਗੈ ਮਤਿ ਹੈ। ਜੇਹੀ ਜੇਹੀ ਮਤਿ ਹੈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਪਾਈ ਤੇਹੋ ਤੇਹਾ ਕੋਈ ਕਮਾਵਦਾ ਹੈ। ਸੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਸਭਨੀ ਥਾਈ
 ਸਭਨੀ ਜਾਈ ਅਰੁ ਸਭਨਾ ਜੀਆਂ ਦੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਬੋਲਹੁ ਵਾਹੁਗੁਰੂ। ਏਹਾ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ ਜੇਹਾ ਜੇਹਾ ਕਿਸੀ ਕੈ
 ਅੰਦਰਿ ਹੈ ਤੇਹਾ ਤੇਹਾ ਬੀਚਾਰੁ ਕਰਤਾ ਹੈ। ਘਟਿ ਘਟਿ ਕਾ ਬੀਚਾਰੁ ਕਰਤਾ ਹੈ। ਏਹਾ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ”। ਤਬ
 ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਹਿਆ, “ਪਰਮੇਸੁਰ ! ਤੂੰ ਕੀਸਾ ਜੀਆਂ ਕਾ ਤਪਾਵਸੁ ਕਰਤਾ ਹੈਂ।

ਜਿਨੁ ਇਕ ਮਨਿ ਧਿਆਇਆ ਤਿਨ੍ਹਾ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਤੇ ਵਿਰਲੇ ਸੰਸਾਰਿ ਜੀਉ ॥
 ਤਿਨ ਜਮੁ ਨੇੜਿ ਨ ਆਵੈ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਕਮਾਵੈ ਕਬਹੂ ਨ ਆਵੈ ਹਾਰਿ ਜੀਉ ॥
 ਤੇ ਕਬਹੂ ਨ ਹਾਰਹਿ, ਹਰਿ ਗੁਣ ਸਾਰਹਿ ਤਿਨ੍ਹ ਜਮੁ ਨੇੜਿ ਨ ਆਵੈ ॥
 ਜੰਮਣੁ ਮਰਣੁ ਤਿਨ੍ਹਾ ਕਾ ਚੂਕਾ ਜੋ ਹਰਿ ਲਾਗੇ ਪਾਵੈ ॥
 ਗੁਰਮਤਿ ਹਰਿ ਰਸੁ ਹਰਿ ਫਲੁ ਪਾਇਆ ਹਰਿਹਰਿ ਨਾਮੁ ਉਰਧਾਰਿ ਜੀਉ ॥
 ਜਿਨੁ ਇਕ ਮਨਿ ਧਿਆਇਆ, ਤਿਨ੍ਹ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਤੇ ਵਿਰਲੇ ਸੰਸਾਰਿ ਜੀਉ ॥੨॥

^੧ਰਾਗ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧, ਛੰਤ ਘਰੁ ੨।

^੨“ਅਹੁ” ਦਾ ਅਪਭ੍ਰੰਸ਼, ਅਰਥਾਤ—ਮੈਂ।

^੩ਹਾਂ।

^੪ਤੈ, ਉਤੈ।

^੫ਬਗਲਾ।

^੬ਕਾਂ।

^੭ਨਿਆਇ, ਇਨਸਾਫ਼।

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ—

ਜਿ, 'ਏ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ! ਤੂੰ ਐਸਾ ਜੀਆ ਕਾ ਜਾਣੀ ਹੈ ਜਿਨਹੁ ਤੂੰ ਇਕ ਮਨਿ ਕਰਿ ਧਿਆਇਆ ਹੈ ਤਿਨ ਕਉ ਅਖੈ ਨਿਧਿ^੧ ਸੁਖ ਨਿਧਾਨ ਦੇਵਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ^੨ । ਬਡੇ ਬਡੇ ਪਰਤਾਪ ਤੂ ਤਿਨ ਕੇ ਕਰਤਾ ਹੈ ਜਿ ਤੁਝ ਕਉ ਇਕ ਮਨਿ ਹੋਇ ਕਰਿ ਅਰਾਧਤੇ ਹੈ ਤਿਨ ਕਉ ਤੂੰ ਨਿਹਾਲੁ ਕਰਤਾ ਹੈ^੩ । ਪਰੁ ਜਿਨਹੁ ਤੂ ਇਕ ਮਨਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਧਿਆਇਆ ਹੈ ਜਿ ਕੇਈ ਵਿਰਲੇ ਹੋਨਿ ਏਸੁ ਸੇਖਾਰ ਮਹਿ, ਸਭੇ ਨਾਹੀ, ਤੇ ਕੇਈ ਵਿਰਲੇ ਹੋਨਿ ਜਿਨਹੁ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਲੀਆ ਹੈ, ਅਰ ਤੂੰ ਇਕ ਮਨਿ ਧਿਆਇਆ ਹੈ । ਤਿਨ ਕਉ ਜਮੁ ਨੇੜੇ ਨਾਹੀ ਆਵਦਾ ਜਿਨਹੁ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਸਚਾ ਕਰਿ ਕੈ ਲੀਆ ਹੈ ਅਰੁ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਸਬਦੁ ਕਮਾਇਆ ਹੈ ਤਿ ਈਹਾ ਨ ਉਹਾ ਕਬਹੂ ਨਾਹੀ ਹਾਰਤੇ । ਓਇ ਸੁਰਖ^੪ ਪੁਰਖ ਹੈ ਜਿਨਾ ਹਰਿ ਜੀ ਕੇ ਗੁਣ ਸਾਰੇ^੫ ਹੈ । ਤਿਨ ਕੇ ਨਿਕਟਿ^੬ ਜਮੁ ਨਾਹੀ ਅਇ ਸਕਦਾ, ਜਿਨਹੁ ਹਰਿ ਕੇ ਚਰਨ ਪਕੜੇ ਹੈ ਸਿ ਫਿਰਿ ਜੰਮਣਿ-ਮਰਣਿ ਨਾਹੀ ਆਵਤੇ । ਪਣੁ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਮਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ, ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਲੀਏ ਕਰਿ ਕਰਿ ਫਲੁ ਲਗਤਾ ਹੈ । ਜਾਂ ਹਿਰਦੇ ਕੈ ਬਿਧੈ ਹਰਿ ਜੀ ਕਾ ਨਾਮੁ ਵਸੈ ਤਬ ਸਰਬ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਹਿ । ਪਣੁ ਤੇ ਕੇਈ ਵਿਰਲੇ ਹੋਨਿ ਜਿਨਹੁ ਇਕ ਮਨਿ ਹੋਇ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਨਾਮੁ ਲੀਆ ਹੈ^੭ । ਤਬ ਬਹੁਤਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਹਿਬੁ ਕੀ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਜਿ "ਤੂੰ ਕੈਸਾ ਸਾਹਿਬੁ ਹੈ" ।

ਜਿਨਿ ਜਗਤੁ ਉਪਾਇਆ ਧੰਧੇ ਲਾਇਆ ਤਿਸੈ ਵਿਟਹੁ ਕੁਰਬਾਣੁ ਜੀਉ ॥

ਤਾਕੀ ਸੇਵ ਕਰੀਜੈ ਲਾਹਾ ਲੀਜੈ ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਪਾਈਐ ਮਾਣੁ ਜੀਉ ॥

ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਮਾਨੁ ਸੋਈ ਜਨੁ ਪਾਵੈ ਜੋ ਨਰੁ ਏਕੁ ਪਛਾਣੈ ॥

ਓਹੁ ਨਵਨਿਧਿ ਪਾਵੈ ਗੁਰਮਤਿ ਹਰਿ ਧਿਆਵੈ ਹਰਿ ਗੁਣ ਆਖਿ ਵਖਾਣੈ ॥

ਅਹਿਨਿਸਿ ਨਾਮੁ ਤਿਸੈ ਕਾ ਲੀਜੈ ਹਰਿ ਉਤਮੁ ਪੁਰਖੁ ਪਰਧਾਨੁ ਜੀਉ ॥

ਜਿਨਿ ਜਗਤੁ ਉਪਾਇਆ ਧੰਧੇ ਲਾਇਆ ਹਉ ਤਿਸੈ ਵਿਟਹੁ ਕੁਰਬਾਣੁ ਜੀਉ ॥੩॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਕਹਤਾ ਹੈ ਜਿ, "ਏ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ! ਹੋਰੁ ਤੇਰੀ ਸਿਫਤਿ ਕੀ ਗਹਣਗਤਿ^੮ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਪੜਤੀ ਜਿ ਤੂੰ ਕੇਸਾ ਹੈਂ ਅਰੁ ਕਹਾ ਬਸਤਾ ਹੈਂ ਅਰੁ ਕਹਾ ਰਹਤਾ ਹੈਂ ਅਰੁ ਤੂੰ ਕਿਆ ਹੈ ਜਿਸੁ ਦਖਿ ਕਰਿ ਤੇਰੀ ਸਿਫਤਿ ਕੀਜੀਐ, ਹੋਰ ਬਾਤ ਮੁਝ ਕਉ ਕਾਈ ਨਾਹੀ ਆਵਤੀ । ਪਣੁ ਜਿ ਏਹੁ ਜਗਤੁ ਉਪਾਇਆ ਹੈ ਹਉ ਤਿਸੈ ਵਿਟਹੁ ਕੁਰਬਾਣੁ ਕੀਤਾ । ਜਿਸ ਕੀ ਏਹੁ ਪੈਦਾਇਸਿ ਹੈ ਉਸੁ ਹੀ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕੀਜੀਐ । ਤਿਸੁ ਤੇ ਲਾਹਾ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ, ਹੋਰੁ ਸੇਵਾ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਬਿਨਾ ਤੇ ਰਚਨਹਾਰੇ ਕੀ ਸੇਵਾ (ਤੇ) ਸੇਵਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕੀ ਕੀਜੀਐ, ਤਬ ਦਰਗਹ ਮਾਣੁ ਪਾਈਐ । ਜਿਨਾ ਗੁਰੂ ਕੀ ਮਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਨਾਮੁ ਅਰਾਧਿਆ ਹੈ ਤਿਨ ਕਉ ਨਵਨਿਧਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੁਈ ਹੈ । ਸਫਸ ਤੇ ਜਿ ਉਤਮੁ ਪੁਰਖੁ ਹੈ ਦਿਨ ਰਾਤਿ ਤਿਸ ਕੀ ਹੀ ਸੇਵਾ ਅਰੁ ਨਾਉ ਹਉ ਲੇਤਾ ਹਉ । ਅਵਰੁ ਬਾਤ ਬੁਝਿ ਕਰਿ ਮੈ ਕਿਆ ਉਸਤਤਿ ਕਰਉ । ਜਿ ਪਰਧਾਨੁ ਪੁਰਖੁ ਹੈ ਸਫਸ ਤੇ, ਤਿਸ ਹੀ ਕਾ ਨਾਮੁ ਲੇਉ, ਜਿਸ ਕੀ ਏਹੁ ਪੈਦਾਇਸਿ ਹੈ ਰਚੀ ਹੋਈ । ਹਉ ਉਸ ਹੀ ਕਉ ਕੁਰਬਾਣੁ ਜਾਉ" । ਤਬ ਅੰਧਿਆਰੇ ਮਹਿ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਾ ਮਨੁ ਸੁਕਚਿ ਗਇਆ । ਬਹੁਤੁ ਸਰੀਰ ਮਹਿ ਬਾਬੇ ਕਉ ਪੀੜ ਚਲੀ, ਜੀਓ ਸੰਕੋਚਕੁ ਹੋਇ ਚਲਿਆ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਹਾ ਹਾ ਮਹਾਰਾਜ ! ਤੈ ਇਵ^੯ ਨੀ ਭਾਣਾ । ਮੈ ਜਾਣਤਾ ਬਾ ਜਿ ਮੈ ਕਿਛੁ ਕਮਾਈ ਹੈ, ਮੈ ਏਹੁ ਦੁਖੁ ਵਸਿ ਕੀਆ ਹੈ । ਏ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ! ਤੂ ਜਿ ਮੁਝ ਕਉ ਦੁਖੁ ਦੋਤਾ ਹੈ ਮੇਰਾ ਕਿਆ ਚਾਰਾ ਹੈ, ਮੈ ਬੰਦਾ ਤੇਰਾ ਹਾਂ" । ਤਬ ਇਤਨੀ ਚਿਤਵਨੀ ਸਾਥਿ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦੇਆਲੁ ਹੋਇਆ ਜਿ, "ਏ ਨਾਨਕ ! ਬੋਲਿ ਹਰਿ" । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ !" ਕਹੈ,

^੧ਧੈ (ਨਸ਼ਟ) ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਨਿਧਿ (ਖਜ਼ਾਨਾ) ।

ਉੱਜਲ ਮੁਖ ਵਾਲੇ ।

^੨ਸਿਮਰੇ ।

^੩ਨੇੜੇ ।

^੪ਸੁਰਖ (ਲਾਲ) ਹੈ ਰੂ (ਮੂੰਹ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ, ਭਾਵ—

^੫ਗੰਭੀਰਤਾ ।

^੬ਇਉਂ, ਇਸਤਰਾਂ ।

“ਨਾਨਕ ! ਭੀ ਬੋਲਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ” ਤੀਨ ਬਾਰ ਹੁਕਮ ਆਇਆ ਜਿ, “ਨਾਨਕ ! ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਤੂ ਕਹੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ” । ਤਬ ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ” । ਤੀਨ ਬਾਰ ਕੇ ਕਹਣੇ ਸਾਥਿ ਜਾਂ ਦੇਖੈ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਗੰਗਾ ਕੇ ਉਪਕੰਠਿ¹ ਖੜਾ ਹੈ । ਸਾਧ ਬੈਠੇ ਹਿੰ ਪੁਰਬ ਲਗਾ ਹੈ; ਚਾਂਦਨਾ ਹੈ, ਦੁਖ ਸਾਰੇ ਮਿਟਿ ਗਏ; ਅੰਧਿਆਰੇ ਤੇ ਚਾਂਦਨਾ ਹੋਇ ਆਇਆ । ਬਾਬਾ ਆਇ ਗੰਗਾ ਖੜਾ ਹੋਇਆ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕੇ ਮੁਖ ਤੇ ਇਹੀ ਸਬਦੁ ਨਿਕਲਾ ਜਿ, “ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ।” ਤਬ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਕੀ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਸਿਫਤਿ ਕਰਤਾ ਹੈ ਜਿ ਹਰਿ ਕੈਸਾ ਹੈ ਅਰੁ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਕਾ ਪ੍ਰਤਾਪੁ ਕੈਸਾ ਹੈ:—

ਨਾਮੁ ਲੈਨਿ ਸੇ ਸੋਹਹਿ ਤਿਨ ਸੁਖ ਫਲ ਹੋਵਹਿ ਮਾਨਹਿ ਸੇ ਜਿਣਿ ਜਾਹਿ ਜੀਉ ॥
ਤਿਨ ਫਲ ਤੋਟਿ ਨ ਆਵੈ ਜਾ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਜੇ ਜੁਗ ਕੇਤੇ ਜਾਹਿ ਜੀਉ ॥
ਜੇ ਜੁਗ ਕੇਤੇ ਜਾਹਿ ਸੁਆਮੀ ਤਿਨ ਫਲ ਤੋਟਿ ਨ ਆਵੈ ॥
ਤਿਨ ਜਗ ਨ ਮਰਣਾ, ਨਰਕਿ ਨ ਪਰਣਾ ਜੋ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥
ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਰਹਿ ਸੇ ਸੂਕਹਿ ਨਾਹੀ ਨਾਨਕ ਪੀੜ ਨ ਖਾਹਿ ਜੀਉ ॥
ਨਾਮ ਲੈਨਿ ਸੇ ਸੋਹਹਿ ਤਿਨ ਸੁਖ ਫਲ ਹੋਵਹਿ ਮਾਨਹਿ ਸੇ ਜਿਣਿ ਜਾਹਿ ਜੀਉ ॥ ੪ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਕਹਤਾ ਹੈ ਜਿ, “ਵਾਹੁਵਾਹੁ ਪਰਵਦਗਾਰੁ ! ਧੰਨੁ ਹੈ ਤੇਰਾ ਨਾਉ, ਜਿਨਹੁ ਲੀਆ ਹੈ, ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ਹੈ ਓਇ ਧੰਨਿ ਹੈ ! ਪਰੁ ਜੀ, ਜਿਨਹੁ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਅਰਾਧਿਆ ਹੈ ਤਿਨ ਕੋ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਹਿਗੇ ਅਰ ਜਿਨਹੁ ਸੁਣ ਕਰ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਤਿਨਹੁ ਜਨਮ ਜਰਾ² ਜੀਤਾ ਹੈ । ਅਰੁ ਜਿਨਹੁ ਤੇਰਾ ਨਾਉ ਸੁਣਿ ਕਰਿ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਤਿਨ ਕਉ ਫਲਹੁ ਕੀ ਤੋਟਿ ਹੀ ਨਾਹੀ । ਕਾਈ ਜੁਗ ਜਾਹਿਗੇ ਓਇ ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ ਸੁਖ ਰਾਜ ਕਰਹਿਗੇ, ਐਸਾ ਹੈ ਤੇਰਾ ਨਾਉ । ਓਹਿ ਜਨਮਿ ਮਰਹਿਗੇ ਨਾਹੀ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਜਪਣਹਾਰੇ । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਵਾਹੁਗੁਰੂ । ਅਰੁ ਜੀ ਤਿਨ ਕਉ ਜਰਾ ਰੋਗੁ ਪਹੁਚੇਗਾ ਨਾਹੀ, ਸਦਾ ਨੁਬਦਾ³ ਓਹਿ ਅਥਿਨਾਮੀ ਹੋਹਿਗੇ ਜਿ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਲੇਹਿਗੇ । ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਕਾ ਪ੍ਰਤਾਪੁ ਐਸਾ ਹੈ । ਸੁ ਕਵਣੁ ਨਾਮੁ ਤੇਰਾ ਜੇ ਕਰਹਿਗੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ, ਤੇ ਸੂਕਹਿਗੇ ਨਾਹੀ, ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ ਅਸਥਿਰੁ ਹੋਹਿਗੇ । ਪਾਪ ਅਰੁ ਪੀੜ ਨਠਿ ਜਾਇਗੀ ਜਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਰਹਿਗੇ । ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਐਸਾ ਹੈ । ਤੂੰ ਐਸਾ ਹੈਂ ।” ਤਬ ਉਹਾ ਇਸੁ ਸਮੇ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਏਹੁ ਸਬਦੁ ਕੀਆ ਹੈ । ਜੇ ਕੋਈ ਗਾਵੈ, ਜਿ ਜਿਖੇ, ਜਿ ਕਮਾਵੈ ਸੁ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਵੇ । ਸੋ ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ, ਵਾਹੁਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ । ਜਿਨਿ ਅੰਧਿਰੇ ਮਹਿ⁴ ਚੰਦਨੁ⁵ ਕੀਆ । ਬੋਲਹੁ ਵਾਹੁਗੁਰੂ ।

ਸਲੋਕੁ⁶ ॥

ਗੁਰ ਜੀ ਕਾ ਜਪੀਐ ਨਾਮੁ ॥ ਨਿਹਚਲੁ ਜਿਸ ਕਾ ਧਾਮੁ ॥
ਸੀਤਲੁ ਹੋਵੈ ਘਾਮੁ⁷ ॥ ਜਪਿ ਜਪਿ ਗੁਰੁ ਜੀ ਕਾ ਨਾਮੁ ॥
ਜਪੀਐ ਨਾਨਕ ਦਾਸਾ ॥ ਪੂਰਨ ਹੋਵੈ ਆਸਾ⁸ ॥ ੧ ॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨਿ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ੬੭ ॥

¹ਕਿਨਾਰੇ ਪਰ, ਕੰਢੇ ਉਤੇ । ²ਬੁਢੇਪਾ । ³ਹਮੇਸ਼ਾ । ⁴ਅਨੇਰੇ ਵਿਚ ।
⁵ਚਾਨਣ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ । ⁶ਇਹ ਸ਼ਲੋਕ ਮੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ । ⁷ਗਰਮੀ ।

(ਅ) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੱਖਣ ਦੀ ਧਰਤੀ ਵਿਚ

ਗੋਸਟਿ^੧ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਕਲਿਜੁਗ ਨਾਲ)

ਤਬ ਸੇਤਬੇਸੁ ਰਮੇਸਰ ਅਰੁ ਉਸ ਅੰਧਿਆਰੇ ਕੀ ਧਰਤੀ ਦਖਣ ਮਹਿ ਦੂਰਿ ਜਾਇ ਪੜੈ। ਤਬ ਜਾਤੇ ਜਾਤੇ ਏਕ ਏਹ ਪਰਮੇਸਰ ਕੀ ਰਚਨਾ ਕਾ ਅੰਤੁ ਨਾਹੀ ਕੋਈ; ਕੋਈ ਦੇਸੁ ਬੋਝਾ ਨਾਹੀ; ਕੋਈ ਮੁਲਖੁ ਬੋਝਾ ਨਾਹੀ; ਭੂਮੀ ਕੋਈ ਬੋਝੀਆ ਨਾਹੀ, ਜਿ ਕੋਈ ਹੈ ਜਿ ਉਸ ਹੀ ਕਉ ਅਰਧਤਾ ਹੋਇ ਜੀਉ ਜੰਤੁ। ਤਬ ਏਕ ਸਮੁੰਦ ਕੀ ਕਾਛਲ^੨ ਜਿ ਪੜੈ। ਜਾਤੇ ਜਾਤੇ ਜਾ ਦੇਖਨਿ ਤਬ ਏਕੁ ਬਝਾ ਪਹਾਤੁ ਰਲਿਆ ਆਵਦਾ, ਤਬ ਮਰਦਾਨਾ ਦੇਖ ਕਰਿ ਕਰਿ ਡਰਿ ਗਇਆ। ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ! ਘਣੀਆ^੩ ਬਾਬੀ ਉਬਰੇ^੪ ਸੇ, ਪਰੁ ਹੁਣਿ ਜੇ ਪਰਮੇਸਰ ਕਵੈ ਤਾ ਨਿਕਲਹਿ। ਅਹਿ ਜਿ ਕੋਈ ਪਹਾਤੁ ਜੇਵਡੁ^੫ ਰਲਿਆ ਆਵਦਾ ਹੈ। ਜਿ ਅਸਾ ਨੂ ਨਾਹੀ ਜਾਣ ਦੇਦਾ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਮਰਦਾਨਿਆ! ਏਹੁ ਜਿ ਹੈ ਜਿ ਕੋਈ ਸਕਤਾ^੬ ਹੋਇ। ਏਸ ਅਸਾਬੈ ਹੀ ਆਵਣਾ ਹੈ, ਤੁਧੁ ਓਵਰਣਾ ਨਾਹੀ। ਏਹੁ ਜਿ ਆਵਗੁ^੭ ਤਾ ਤਾਹੀ ਆਵਗੁ। ਜਾ ਏਦੁ ਰੂਪਹੁ^੮ ਮਨੁਖ ਦੇ ਰੂਪ ਹੋਇ ਆਵੇਗਾ। ਏਸੁ ਅਸਾ ਸਾਥਿ ਬਾਤਾ ਕਰਣੀਆ ਹੈਨਿ। ਏਦੁ ਡਰਣਾ ਨਾਹੀ”। ਤਬ ਮਰਦਾਨਾ ਚੁਪ ਕਰ ਗਇਆ। ਵਾਹਗੁਰੂ ਵਾਹਗੁਰੂ ਜੀਅ ਵਿਚ ਕਰਦਾ ਆਵੈ ਪਿਛੇ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ। ਬੋਲਣ ਟੁਰਤਿ ਗਇਆ ਭੈ ਦਾ ਮਾਰਿਆ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਪਾਸਿ ਬਾਤਿ ਕਾਈ ਚਲਾਇ ਸਕੇ ਨਾਹੀ। ਤਾਂ ਤਾਂ ਤੋੜੀ ਕਲਜੁਗ ਨੇਤੇ ਆਇਆ। ਉਦੁ ਰੂਪਹੁ^੮ ਲਗਾ ਨਿਵਰਦਾ^੯ ਆਵਣ। ਨਿਵਰਦਾ ਨਿਵਰਦਾ ਨਿਵਰ ਕੈ ਰੂਪੁ ਮਨੁਖ ਦਾ ਰੂਪੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਮਿਲਿਆ। ਹਥਿ ਅਗਨਿ, ਮੁਖ ਮਾਸੁ ਕਚਾ, ਦੇਹੀ ਕਚ ਕੀ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇਖ ਕਰਿ ਹੋਇ ਹੈਰਾਨੁ ਗਇਆ, “ਏ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸਰ! ਇਸੇ ਰੂਪੁ ਮਨੁਖ ਕਾ, ਕਹੀ ਕਚਾ ਹੀ ਮੁਖ ਮਾਸੁ, ਹਥਿ ਬੈਸੰਤਰੁ ਅਗਨਿ। ਏਹੁ ਰੂਪੁ ਕਿਆ ਹੈ? ਏ ਪਰਮੇਸਰ! ਏਹੁ ਰੂਪੁ ਕਿਆ ਹੈ? ਏਹ ਕਵਣੁ ਹੋਇ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬੋਲਿਆ। ਜਿ, “ਹੋ ਪਰਮੇਸਰ ਕੇ ਪਿਆਰੇ! ਤੂ ਕਵਣੁ ਹੈ?” ਤਬ ਕਲਿਜੁਗ ਕਰਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ! ਤੂੰ ਮੈਨੋ ਨਾਹੀ ਜਾਣਦਾ”। ਕਹੈ, “ਜੀ ਨਾਹੀ ਜਾਣਦਾ”। ਤਬ ਕਲਿਜੁਗ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ! ਹਉ ਕਲਿਜੁਗ ਹਾਂ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨਮਸਕਾਰੁ ਕੀਤਾ। ਆਗੈ ਥੀਂ ਕਲਿਜੁਗ ਭੀ ਨਮਸਕਾਰੁ ਕੀਆ। ਤਬ ਕਲਿਜੁਗ ਬੋਲਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ! ਤੂ ਬਝਾ ਭਗਤੁ ਹੈ, ਹਉ ਤੁਮ ਨੇ ਮਿਲਣੈ ਆਇਆ ਹਾਂ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹਉ ਤੇਰੀ ਵਾੜੀ ਵਿਚਿ ਅੰਗੂਰੁ ਹਾਂ। ਤੂੰ ਸਾਰ ਕਰੇ ਨਾਹੀ ਤਾ ਹੋਰੁ ਕਵਣੁ ਕਰੈ”। ਤਬ ਕਲਿਜੁਗ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਉਪਰਿ ਬਹੁਤੁ ਦਇਆਨਾਸੁ ਹੋਇਆ। ਤਬ ਕਲਿਜੁਗ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ! ਤੂ ਜਿ ਆਗੈ ਹੀ ਆਗੈ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦਿਖਾ, ਤੂੰ ਅਗਮ ਅਗਮ ਕਿਆ ਦੇਖਦਾ ਢੂਢਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਹਉ ਪਰਮੇਸਰ ਢੂਢਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ”। ਕਹੈ, “ਪਰਮੇਸਰ ਤੂੰ ਜਿ ਪਾਇਆ ਅਰੁ ਦੇਖਿਆ ਚਾਹਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਦੇਖਣ ਸਾਰਖਾ ਪਰਮੇਸਰ ਨਾਹੀ। ਜਿ ਤੂ ਦੇਖਿਆ ਚਾਹਦਾ ਹੈ। ਤਿਸੁ ਦਾ ਬਾਉ ਬੇਹੁ ਪਾਈਐ”। ਤਬ ਕਲਿਜੁਗ ਹਸਿਆ, ਕਹੈ, “ਨਾਨਕ! ਤੂੰ ਪਿਛੇ ਉਸਦਾ ਬਾਉ ਠਵਰ ਕਾਈ ਕਿਛੁ ਪਾਈਆ ਨਾਹੀ”। ਤਬ ਕਲਿਜੁਗ ਹਸਿ ਕਰਿ ਭੀ ਕਹਿਆ। ਕਹੈ ਜਿ, “ਆਗੈ ਆਗੈ ਜਾਹਿਗਾ ਤਾ ਆਗੈ ਭੀ ਐਵੇ ਹਈ, ਨ ਪਿਛਲੀ

ਇਹ ਪੰਨੇ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ ਪਾਏ ਹਨ ਤੇ ਇਹ ਹਸਾ-ਗੋਸਟੀ ਨੰਬਰ ੬੯ ਤੇ ੬੯ ਦੂਜੀ ਲੱਭੀ ਪੁਤੀ ਵਿਚੋਂ ਦਿਤਾ ਹੈ।
^੧ਜੇਡਾ, ਜੇਹਾ।
^੨ਨਿਬੜਦਾ, ਨਿਕਲਦਾ।
^੩ਕਾਛਤ, ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦਾ ਦੇਸ਼।
^੪ਬਹੁਤੀ।
^੫ਬਚੇ।
^੬ਬਕਤੀ ਵਾਲਾ, ਜ਼ੋਰਾਵਰ।
^੭ਆਵੇਗਾ।
^੮ਉਸ ਰੂਪ ਤੋਂ, ਉਸ ਸ਼ਕਲ ਤੋਂ।

ਜੁਗੀ ਕਿਨੈ ਖੋਜ ਕੈ ਡਿਠਾ ਨਾਹੀ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੈ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ, ਜਿ, “ਜੀ, ਜਿਥਰੁ ਜੀਵਦਾ ਹਾਂ ਤਿਥਰੁ ਵੂਢਦਾ ਹਾਂ। ਜਾ ਮਰਿ ਜਾਊਂਗਾ ਤਾ ਮਰਿ ਜਾਊਂਗਾ। ਜੀਵਦਾ ਉਸੀ ਕੀ ਵੂਢ ਕਰੀਗਾ”। ਤਬ ਕਲਿਜੁਗ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ਜੀ! ਬੁਰਾ ਹਨੁ ਬਧਾ ਹੈ”। ਤਉ ਨਾਨਕ ਕਉ ਸਮਤਾਈ। ਤਬ ਕਲਿਜੁਗ ਕਹਿਆ ਰਾਮਕਲੀ ਰਾਗ^੧ ਮਹਿ ਜਿ:-

ਸੋਈ ਚੰਦੁ ਚੜਹਿ ਸੋਈ^੨ ਤਾਰੇ ਸੋਈ ਦਿਨੀਅਰੁ ਤਪਤੁ ਰਹੈ ॥

ਸਾ ਧਰਤੀ ਸੇ ਪਉਣੁ ਬੁਲਾਰੇ ਜੁਗ ਜੀਅ ਖੇਲੇ ਬਾਵ ਕੈਸੇ ॥੧॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਕਲਿਜੁਗ ਕਹਿਆ, ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ! ਤੂ ਪਰਮੇਸਰ ਕਉ ਵੂਢਤਾ ਵੂਢਤਾ ਆਗੈ ਹੀ ਕਉ ਬਲਿਆ ਜਾਤਾ ਹੈ। ਜਿ ਦਿਖਾ ਤੂੰ ਜਿ ਪਿਛੇ ਛੋਡਿ ਆਇਆ ਹੈ ਸੋਈ ਆਗੈ ਹੈ। ਸੋਈ ਚੰਦੁ ਹੈ ਉਹਾ, ਸੋਈ ਈਹਾ, ਸੋਈ ਆਗੈ ਹੈ। ਸੋਈ ਸੂਰਜ ਸੋਈ ਤਾਰੇ। ਪਉਣ ਸੋਈ ਪਾਣੀ। ਸਾਈ ਧਰਤੀ ਆਗੈ ਸਾਈ ਪਿਛੇ। ਸਾਈ, ਈਹਾ ਤੂ ਵੂਢਤਾ ਕਿਆ ਹੈ? ਕਈ ਜੁਗ, ਕਈ ਜੀਅ ਇਸ ਧਰਤੀ ਉਪਰਿ ਹੋਇ ਹੋਇ ਗਏ ਹਨਿ ਅਰੁ ਕਈ ਜਾਹਿਗੇ, ਤਿਨ ਕਾ ਅੰਤੁ ਨਾਹੀ। ਹੋਇਆ ਕਾ ਨਾ ਅੰਤੁ ਹੈ ਨ ਹੋਵਣ ਹਾਰਿਆ ਕਾ ਅੰਤ ਹੈ। ਹੋਇ ਜਿ ਨਿਬੜੇ ਹੈ ਜੀਵ ਤਿਨਾ ਦੀ ਠਵਰ ਨਾਹੀ ਪਾਈ ਜਾਈ; ਜਿ ਕਈ ਜੀਵ ਕਹਾ ਹੀ ਹੋਇ ਨਿਬੜੇ ਅਰੁ ਅਵਰ ਜੀਅ ਕਹਾ ਹੀ ਹੋਇ ਗਏ। ਠਵਰ ਨਾਹੀ ਪਾਈ ਜਾਤੀ ਜਿ ਜੀਅ ਕਹਾ ਕਹਾ ਹੋਇ ਹੋਇ ਗਏ ਹੈ। ਜਿਨ ਕੀ ਲਖ ਲਖ ਬਰਸਾ ਅਵਰਦਾ^੩ ਬੀ ਤੇ ਹੋਇ ਹੋਇ ਗਏ। ਉਨਹੁ ਪਰਮੇਸਰ ਕੀ ਗਹਨ^੪ ਗਤਿ^੫ ਪਾਇ ਨ ਸਕੀ ਅਰੁ ਪਰਮੇਸਰ ਕੀ ਰਚਨਾ ਤੂ ਕਿਆ ਪਾਇਆ ਚਾਹਦਾ ਹੈ। ਅਬ ਅਵਰਦਾ ਹੀ ਛੋਟੀ ਹੋਇ।” ਤਬ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬੋਲਿਆ ਜਿ, “ਜੀ ਉਨ ਕੀ ਅਵਰਦਾ ਕਿਉ ਬਡੀ ਬੀ, ਇਸ ਜੀਵ ਕੀ ਕਿਉਂ ਬੋਤੀ ਭਈ?” ਤਾਂ ਕਲਿਜੁਗ ਬੋਲਿਆ ਜਿ:-

ਜੀਵਨ ਤਲਬ ਨਿਵਾਰਿ ॥ ਹੋਇ^੬ ਪਰਵਾਣਾ ਕਰਹਿ ਪਿਛਾਣਾ,

ਕਲਿ ਲਖਣ ਵੀਚਾਰਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

“ਏ ਨਾਨਕ! ਤੂ ਕਲਿਜੁਗ ਕੀ ਆਰਜਾ^੭ ਤਲਬ^੮ ਜੀਵਣ ਕੀ ਛੋਡਿ ਦੇਹਿ। ਕਲਜੁਗ ਕੀ ਏਕ ਪਲਕ ਭਰ ਭੀ ਅਵਰਦਾ ਨਾਹੀ।” ਕਹੈ, “ਜੀ, ਕਿਉ ਕਲਜੁਗ ਮਹਿ ਕਿਆ ਹੂਆ ਜਿ ਅਵਰਦਾ ਨਾਹੀ”? ਤਬ ਕਲਿਜੁਗ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ! ਤੂ ਜਿ ਪਿਛਾਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਸੁ ਕਿਉਂ ਪਿਛਾਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਹੁਕਮੁ ਦਰਗਾਹੁ ਲਿਖਿ ਪਰਵਾਣਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਇਸ ਬਾਤ ਕਾ। ਤੂ ਕਲ ਕੇ ਲਖਣ ਵੀਚਾਰ ਕਰਕੇ ਦੇਖੁ। ਦਿਖਾ ਕਲਜੁਗ ਮਹਿ ਕਿਆ ਬਾਪਰਦਾ ਹੈ।” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੈ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਏਹ ਜਿ ਸੈਸਾਰੁ ਹੈ ਸਿ ਪਰਮੇਸਰ ਪਰਮੇਸਰ ਕਰਦਾ ਹੋਇ, ਸਿ ਕਿਥੇ ਹੈ। ਸੈਸਾਰੁ ਕਰਮ ਧਰਮ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਸਿ ਕਿਆ ਕਰਤਾ ਹੈ। ਤਟੀ^੯ ਤੀਰਥੀ^{੧੦} ਜਾਤਾ ਹੈ, ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਕਰਤਾ ਹੈਇ, ਸਿ ਪਾਵਣੇ ਕਉ ਕਰਤਾ ਹੈ। ਪਰਮੇਸਰ ਕੀ ਠਵਰ ਕਵਣ ਹੈ। ਜਹਾ ਤੇ ਪਾਇਐ?” ਤਬ ਕਲਿਜੁਗ ਕਹਿਆ, ਜਿ:-

ਕਿਤੈ ਦੇਸਿੰਨ ਆਇਆ ਸੁਣੀਐ, ਤੀਰਥਿ ਪਾਸਿ ਨ ਬੈਠਾ ॥

ਦਾਤਾ ਦਾਨੁ ਕਰੇ ਤਹ ਨਾਹੀ, ਮਹਲਿ ਉਸਾਰਿ ਨ ਉਠਾ^{੧੧} ॥ ੨ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਕਲਿਜੁਗ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ! ਤਿਹੀ ਦੇਸ ਪਰਮੇਸਰੁ ਨਾਹੀ ਸੁਣੀਤਾ ਜਿ ਅਮੁਕੇ ਦੇਸ ਅਮੁਕੀ

^੧ਰਾਗ ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੧, ਅਸਟਪਦੀਆ।

^੨ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਸੇ’।

^੩ਆਯੂ, ਉਮਰ।

^੪ਗੰਭੀਰ।

^੫ਚਾਲ।

^੬ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਹੋਵੇ’।

^੭ਆਯੂ, ਉਮਰ।

^੮ਚਾਹ, -ਇੱਛਾ।

^੯ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਮਹਲ ਉਸਾਰਿ ਨ ਬੈਠਾ’।

ਵਿਲਾਇਤ ਪਰਮੇਸਰ ਆਇਆ ਹੈ”। ਅਜੋ ਕਿਆ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚਿ ਤਾਂ ਨਾਹੀ ਕਿ ਨਾ ਸੁਣੀਤਾ ?” ਕਹੈ, “ਜੀ, ਨਾਹੀ ਸੁਣੀਤਾ। ਕਿਸੇ ਤੀਰਥ ਕੇ ਪਾਸਿ ਨਾਹੀ ਕਿ ਨਾ ਬੈਠਾ ਸੁਣੀਤਾ, ਜਿ ਅਮੁਕੇ ਤੀਰਥ ਆਇ ਬੈਠਾ ਹੈ”। ਕਹੈ, “ਜੀ, ਨਾਹੀ ਸੁਣੀਤਾ ? ਸੇਵ ਭੀ ਨਾਹੀ ਜਿ ਅਮੁਕਾ ਦਾਤਾ ਦਾਨ ਵਡੇ ਵਡੇ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਰਮੇਸਰ ਸਾਵਧਾਨ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਏਵ ਭਿ ਨਾਹੀ ਜਿ ਕਿਤੇ ਭਲੇ ਨਗਰ ਮਹਲ ਉਸਾਰਿ ਵੁਠਾ ਹੈ। ਪਰਮੇਸਰ ਜੀ ਉਹਾ ਜਾਇ ਦੇਖੀਐ, ਜਾਈਅਹਿ। ਅਜੋਕਿਆ ਦਿਨਾ ਮਹਿ ਤਉ ਈਵ ਨਾਹੀ ਸੁਣੀਤਾ, ਪਰੁ ਛਿਪਿਆ ਹੈ। ਕਲ ਕੇ ਲਖਣ ਛਪਿਆ ਦੇਖਦਾ ਹੈ। ਅਰੁ ਕਲ ਕਿਆ ਲਖਣਾ ਥੀ ਨਿਰਾਲਾ ਹੋਇ ਛਪਿ ਬੈਠਾ ਹੈ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੈ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਮੁ ਕਲ ਕੇ ਲਖਣ ਕਵਣ ਹੈ ?” ਤਬ ਕਲਜੁਗ ਕਹਿਆ ਜਿ :—

ਸਤੀਆ¹ ਸਤੁ ਕਰੇ ਸੋ ਛੋਜੈ, ਤਪ ਘਰਿ ਤਪੁ ਨ ਹੋਈ ॥

ਜੇ ਕੋ ਨਾਉ ਲਏ ਬਦਨਾਵੀ, ਕਲਿ ਕੇ ਲਖਣ ਏਈ ॥੩॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :—

ਤਬ ਕਲਜੁਗ ਕਹਤਾ ਹੈ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਕਲ ਕੇ ਲਖਣ ਏਈ ਹੈ ਜਿ ਜਹਾਂ ਕੋਈ ਸਤ ਕਰਤਾ ਹੈ ਤਹਾਂ ਸਤੁ ਉਸ ਕਾ ਚਲਣ ਨਾਹੀ ਦੇਤਾ। ਜਿ ਕੋਈ ਸਤੁ ਕਰਤਾ ਹੈਇ ਤਿਸੁ ਕਾ ਕਲਜੁਗ ਧਰਮੁ ਖੋਇ ਦੇਤਾ ਹਉ”। ਅਰੁ ਤਪਸੀ ਕਉ ਤਪੁ ਨਹੀ ਕਰਨ ਦੇਤਾ। ਤਪਸੀ ਕਾ ਤਪੁ ਟਾਰਿ ਦੂਰਿ ਕਰਤਾ ਹਉ। ਅਰੁ ਜੇ ਕੋਈ ਨਾਉ ਸਿਮਰਤਾ ਹੈ ਤਿਸ ਕੋ ਬਦਿਨਾਵੀ ਦੇਤਾ ਹਉ। ਉਸਕੀ ਸਭ ਕੋ ਨਿੰਦਾ ਕਰਤਾ ਹੈ ਜਿ ਏਹੁ ਵਡਾ ਠਗੁ ਹੈ, ਚੋਰ ਜਾਰੂ ਹੈ, ਬੁਰਾ ਹੈ। ਸਭ ਕੋ ਉਸਕੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਸੰਸਾਰ ਭੀ ਪਰਤਾ ਹੈ ਅਰੁ ਉਹ ਭੀ ਬਰਮਿਦਾ ਹੋਤਾ ਹੈ ਬੁਰੇ ਕਹੇ। ਜੇ ਕੋਈ ਪਰਮੇਸਰ ਕਾ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਤਾ ਹੈ ਤਿਸ ਕੋ ਐਸੀ ਬਦਨਾਵੀ ਹੋਤੀ ਹੈ। ਏ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਕਲ ਕੇ ਲਖਣ ਏਹੁ ਹੈ। ਜਿਨਹੁ ਲਖਣਹੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਪਰਮੇਸਰ ਕਉ ਕੋਈ ਪਾਇ ਨਾਹੀ ਸਕਤਾ, ਇਨਹੁ ਲਖਣਹੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਪਰਮੇਸਰ ਛਪ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਸਿਕਦਾਰੀ² ਕਲਜੁਗ ਕਉ ਪਰਮੇਸਰ ਦੀਨੀ ਹੈ। ਅਰੁ ਐਸਾ ਅਮਰੁ³ ਕਰਤਾ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਸਿਕਦਾਰੀ ਮਹਿ ਕਲਜੁਗ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਈਹਾ ਤਮਕ ਗਇਆ⁴ ਜਿ ਏਹ ਜਿ ਕਹਤਾ ਹੈ ਜਿ ਮੈ ਸਿਕਦਾਰੁ ਹਾਂ, ਚਲਣ ਕਿਸੀ ਕੀ ਨਾਹੀ ਦੇਤਾ, ਇਨ ਆਪਣਾ ਜੋਰੁ ਦਿਖਲਾਇਆ; ਪਰੁ ਜੈਸਾ ਭਗਤਾਂ ਕਾ ਜੋਰੁ ਹੈ ਸਿ ਮੈਂ ਇਸ ਕਉ ਦਿਖਾਵਾਂ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲਿਆ:—

ਜਿਸੁ ਸਿਕਦਾਰੀ ਤਿਸਹਿ ਖੁਆਰੀ ਚਾਕਰ ਕੇਹੇ ਡਰਣਾ ॥

ਜਾ ਸਿਕਦਾਰੈ ਗਲਿ ਪਵਨਿ ਜੰਜੀਰ⁵ ਤਾ ਚਾਕਰ ਹਬਹੁ ਮਰਣਾ ॥੪॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੈ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਕਲੀ ਕਾਲ ਜੀ ! ਜਿਸ ਕਉ ਸਿਕਦਾਰੀ ਮਿਲਤੀ ਹੈ ਤਿਸੁ ਏਕ ਦਿਨ ਸਿਕਦਾਰੀ ਕਾ ਲੇਖਾ ਹਿਸਾਬੁ ਡਿ ਦੇਣਾ ਹੈਇ ਕਿ ਨਾਹੀ ਦੇਣਾ ?” ਕਹੈ, “ਆਇ ਸਿਕਦਾਰੀ ਕਮਾਈਐ ਤਉ ਲੇਖਾ ਹਿਸਾਬੁ ਦੇਣਾ”। ਕਹੈ, “ਜੀ, ਜਾ ਸਿਕਦਾਰੁ ਹਿਸਾਬ ਕਉ ਪਕੜੀਐਗਾ ਤਬ ਚਾਕਰਾਂ ਕੇ ਹਵਾਲੇ ਹੋਇਗਾ। ਮਉਤ ਚਾਕਰ ਕੇ ਹਥਿ ਹੈ ਸਿਕਦਾਰਾਂ ਦੀ। ਪਹਿਲੇ ਸਿਕਦਾਰਹੁ ਕਉ ਮਾਰ ਹੋਤੀ ਹੈ। ਜਦਿ ਹਿਸਾਬ ਕਉ ਪਕੜੀਤੇ ਹੈ, ਮਾਰਣ ਕਉ ਪਹਲੇ ਮਾਰੀਤੇ ਹੈ, ਪਿਛੇ ਜਾਇ ਬੁਲਾਈਤੇ ਹੋਇ। ਜਦਿ ਪਕੜੀਤੇ ਹੈ ਮਾਰਣੇ ਕਉ, ਤਬ ਸਾਹਬ ਦੀਬਾਨ ਉਨ ਕਉ ਹੁਕਮੁ ਕਰਤਾ ਹੈ ਜਿ ਐ ਮਾਰਿ ਇਸ ਕਉ। “ਤਬ ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਕਰਿ ਹਵਾਲੇ ਚਾਕਰਹੁ ਕੇ ਹੋਤਾ ਹੈ, ਜਿ ਜਾਹੁ ਬੰਦੀਖਾਨੇ ਦੇਹੁ, ਅਰੁ ਇਸ ਪਾਸ ਤੇ ਹਿਸਾਬੁ ਸਿਕਦਾਰੀ ਲੇ ਛੋਡਹੁ”।

¹ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਜੇ ਕੋ’।

²ਹਾਂ।

³ਸਰਦਾਰੀ।

⁴ਹੁਕਮ।

⁵ਅਰਥਾਤ-ਗਮ।

ਖਾ ਗਇਆ।

⁵ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਜਾ ਸਿਕਦਾਰੈ ਪਵੈ ਜੰਜੀਰੀ’।

ਆਖੁ ਗੁਣਾ ਕਲਿ ਕੇਹੀ ਅਈਅਹਿ ॥

ਤ੍ਰਿਹੁ ਗੁਣਾ ਕਾ ਰਹਿਆ ਤਪਾਵਸੁ ਗੁਣੁ ਹੋਵਨਿ ਤਾ ਪਾਈਅਹਿ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥੁ:—

“ਕਲਿ ਕੇ ਗੁਣ ਆਖੁ ਦੇਖਾ ਕੇਹੇ ਆਏ । ਤ੍ਰਿ ਗੁਣਾ ਕਾ ਤਪਾਵਸੁ^੧ ਰਹਿਆ । ਤ੍ਰਿਹੁ ਗੁਣਾ ਵਿਚਿ ਜਿ ਕਰਮ
ਹੈ ਉਤ ਪਰਮੇਸਰ ਪਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾਤਾ । ਚਉਥਾ ਗੁਣੁ ਪਾਏ ਤਾਂ ਹੀ ਪਰਮੇਸਰ ਪਾਈਐ । ਤ੍ਰਿਹੁਗੁਣਾਂ ਵਿਚ
ਕਲਿ ਹੈ, ਤ੍ਰਿਹੁ ਗੁਣੀ ਹੁ ਬਾਹਰਿ, ਚਉਥੇ ਗੁਣ ਵਿਚ ਪਰਮੇਸਰੁ ਹਇ” । ਤਬ ਫੇਰਿ ਕਲਜੁਗ ਬੋਲਿਆ ਜਿ, “ਨਾਨਕ!
ਤੂੰ ਜਿ ਭਾਲਦਾ ਹਇ ਚਉਥਾ ਗੁਣ, ਸਿ ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਏਹ ਗਲ ਨਾਹੀ । ਕਲ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵਰਤਾਰਾ ਵਰਤਿਆ
ਹਇ” । ਕਹੈ, “ਜੀ, ਹੋਰ ਕਿ ਵਰਤਿਆ ਹੈ ?” ਕਲਜੁਗ ਕਹਿਆ ਜਿ:—

ਕਲਿ ਕਲ ਵਾਲੀ^੨ ਸਰਾ ਨਿਬੇਤੀ ਕਾਜੀ ਕ੍ਰਿਸਨਾ ਹੋਆ ॥

ਬਾਣੀ ਬ੍ਰਹਮਾ ਬੇਦੁ ਅਬਰਬਣ ਕਰਣੀ ਕੀਰਤਿ ਰਹਿਆ^੩ ॥ ੫ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥੁ:—

ਤਬ ਕਲਜੁਗ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਤੂੰ ਸਮਝ ਦੇਖ, ਹਉ ਕਲਜੁਗ ਹਾਂ । ਸਿ ਸਰਾ ਨਿਬੇਤਦਾ ਹਾਂ ।
ਕਸਾਇ ਉਪਰਿ ਰਿਸਨੁ ਬੈਠਾ ਹੈ । ਬਾਣੀ ਸਿ ਹਇ ਸੁ ਬ੍ਰਹਮਾ ਬੋਲਦਾ ਹੈ । ਬੇਦੁ ਅਬਰਬਣੁ ਹੈ । ਬੇਦੁ ਅਬਰਬਣ
ਕਿਆ ਕਿਆ ਕਹਦਾ ਹੈ, ਜਿ ਕਰਣੀ ਕਰਤੂਤ ਡਿ ਰਹੀ ਅਰੁ ਕੀਰਤ ਪਰਮੇਸਰ ਕੀ ਡੀ ਰਹੀ । ਨਾਹੀ ਕੀਰਤ
ਅਰੁ ਕਰਣੀ ਕਰਤੂਤਿ ਡਿ ਨਾਹੀ ਕਰਣੀ ਮਿਲਤੀ । ਤੂੰ ਜਿ ਜੋਰੁ ਕਰਤਾ ਹਇ ਸਿ ਜੋਰੁ ਬਣਤਾ ਨਾਹੀ । ਏਹੁ
ਜਿ ਤੂੰ ਭਾਲਤਾ ਹੈ, ਜਿ ਏਹ ਬਾਤਿ ਕਲਜੁਗ ਮਹਿ ਨਾਹੀ ਚਲਤੀ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੈ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ,
“ਤੂੰ ਕਹਦਾ ਹਇ ਸਿ ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਹਉ ਬੇਦੁ ਚਲਣ ਨਾਹੀ ਦੇਂਦਾ, ਕਰਣੀ ਅਤੇ ਪੂਜਾ ਤਾਂ ਬੇਸਨੋ ਪੰਡਤ
ਕਰਦੇ ਹੋਨਿ । ਅਜੇ ਤਪਸਿਆ ਬੇਸਨੋ ਕਰਦੇ ਹੋਨਿ । ਅਜੇ ਖੜੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੇ ਗਲਿ ਜਨੋਊ ਹੈ । ਅਜੇ ਤਾਂ
ਤੁਰਕ ਰੂਪ ਨਾਹੀ ਚਲਿਆ । ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਮੈਨੂੰ ਕਹਦਾ ਹੈਂ ਜਿ ਏਹ ਗਲ ਨਾਹੀ । ਅਜੇ ਤਾਂ ਇਸਨਾਨੁ ਹੋਵਾ ਹੈ ।
ਅਜੇ ਤਾਂ ਤਿਲਕੁ ਮਾਲਾ ਹਇ । ਅਜੇ ਤਾਂ ਲੋਕ ਚੜਾਵਦੇ ਹੋਨਿ । ਅਜੇ ਤਾਂ ਸੋਚ ਸੋਜਮ ਕਲ ਵਿਚਿ ਸਤਜੁਗ
ਕੀ ਨਿਆਈ ਹੈ । ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਮੈਨੋ ਮਨਹਿ ਕਰਦਾ ਹਇ । ਅਜੇ ਤਾਂ ਪੰਡਤ ਪੋਥੀਆਂ ਵਾਚਦੇ ਹੋਨਿ । ਰਾਮ ਨਾਮ
ਕਹੀਦਾ ਹੈ” । ਤਬ ਕਲਜੁਗ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਤੂੰ ਜਿ ਕਹਦਾ ਹੈਂ ਜਿ ਏਹ ਏਤਨੀਆਂ ਵਸਤੂ ਮਨਹਿ
ਭਿ ਹੋਈਆਂ ਹੋ” । ਕਹੈ, “ਜੀ, ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਮਨਹਿ ਹੋਈਆਂ ਹੋ” । ਕਹੈ:—

ਪਤਿ ਵਿਣੁ ਪੂਜਾ ਸਤਿ ਵਿਣੁ ਸੰਜਮੁ, ਜਤ ਵਿਣੁ ਕਾਹੇ ਜਨੋਊ ॥

ਨਾਵਹੁ ਧੋਵਹੁ ਤਿਲਕੁ ਚੜਾਵਹੁ, ਸੁਚ ਵਿਣੁ ਸੋਚ ਨਾ ਹੋਊ^੪ ॥ ੬ ॥

ਕਲਿ ਪਰਵਾਣੁ ਕਤੇਬ ਕੁਰਾਣੁ ॥ ਪੋਥੀ ਪੰਡਿਤ ਰਤੇ ਪੁਰਾਣ ॥

ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ^੫ ਭਇਆ ਰਹਮਾਣੁ ॥ ਕਰਿ ਕਰਤਾ ਤੂੰ ਏਕੋ ਜਾਣੁ ॥ ੭ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥੁ:—

ਤਬ ਕਲਜੁਗ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਹੋਨਿ, ਪਰੁ ਪਤਿ ਨਾਹੀ ਜਿ ਬਾਇ ਪਾਇ ਤਾਂ ਕਿਸ
ਕਾਮ ਹਨ ਕੀ ਪੂਜਾ । ਅਰੁ ਸੰਜਮ ਕੀਆ ਕਿਸ ਕਾਮ ਜਾਂ ਸਤ ਨ ਹੋਆ । ਸਤੁ ਕਲਜੁਗ ਲੀਆ ਹੈ । ਜਨੋਊ
ਬਾਹਿਆ^੬ ਪਰੁ ਕਿਸ ਕਾਮ ਜਾਂ ਸਤੁ ਨਾਹੀ ਰਹਣੇ ਦੇਤਾ । ਕਲਜੁਗ ਜਨੋਊ ਤਾਂ ਜਉ ਜਤੁ ਅਰੁ ਨਾਤਾ ਧੋਤਾ ਤਈ

^੧ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਏਥੇ ‘ਕੇਹੀ’ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

^੨‘ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਆਈਐ’ ।

^੩‘ਸਹੀ ਪਾਠ—

‘ਤਿਹੁ ਜੁਗ ਕੇਰਾ’ !

^੪‘ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਜੇ ਗੁਣ ਦੇਹਿ ਤ ਪਾਈਐ’ ।

^੫‘ਇਨਸਾਫ਼, ਨਿਆਇ ।

^੬‘ਕਲਹ ਵਾਲੀ ।

^੭‘ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਲਹਿਆ’ ।

^੮ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਏਥੇ ‘ਹੋਈ’ ਪਾਠ ਹੈ ।

^੯‘ਸਹੀ ਪਾ—‘ਨਾਉ’ ।

^{੧੦}ਪਾਇਆ ।

ਤੀਰਥੀ ਇਸਨਾਨ ਕੀਆ, ਤਿਲਕੁ ਚੜਾਇਆ ਕਿਸ ਕਾਮ, ਸੋਚ ਕੀਤੀ ਜਾਂ ਸਚੁ ਨ ਬੋਲੈ। ਓਹ ਜਬਿ ਬੂਠ ਬੋਲਿਆ ਤਬ ਸੁਚ ਸਭ ਗਈ। ਪਲੀਤ ਹੂਆ, ਸੂਚਾ ਨਾ ਹੂਆ। ਜਬ ਸਰ ਬੋਲੈ ਤਬ ਸੂਚਾ ਹੋਇ। ਸਚ ਬਿਨਾ ਸੂਚਾ ਨਾਹੀ ਹੋਤਾ। ਪਰੁ ਕਿਉਂ ਨ ਹੂਆ? ਕਲ ਕੇ ਬਿਖੇ ਕਤੇਬ ਕੁਰਾਨ ਪਰਵਾਣ ਹਨਿ। ਨ ਪੋਥੀ ਹੀ ਚਲਤੀ ਹੈ ਅਰੁ ਨ ਪੁਰਾਣ ਹੀ ਚਲਤਾ ਹੈ। ਏ ਸਭ ਰਹੈ, ਇਨ ਕਾ ਅਮਰੁ^੧ ਰਹਿਆ^੨ ਸਭਿ ਰਹੈ। ਕਲ ਵਿਚ ਅਮਰੁ ਹੂਆ ਕਤੇਬ ਕਾ ਕੁਰਾਣ ਕਾ। ਏ ਨਾਨਕ! ਜਿਸ ਕਉ ਤੂ ਰਾਮ ਕਹਤਾ ਹੈ ਤਿਸਕਾ ਨਾਮੁ ਰਹਮਾਨੁ ਭਇਆ। ਤੂ ਕਾਹੇ ਕਉ ਜੋਰੁ ਕਰਤਾ ਹੈ। ਤੂ ਰਾਮ ਕਉ ਅਰੁ ਰਹੀਮ ਕਉ ਏਕੋ ਕਰਿ ਜਾਣੁ, ਜਿ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਏਕੋ ਹੈ, ਦੁਇ ਨਾਹੀ। ਸੋ ਹਿੰਦੂ, ਸੋਈ ਮੁਸਲਮਾਨ। ਹਿੰਦੂ ਤਉ ਬੋਲੇ ਹੈਂ ਅਬ ਤੁਰੁਕ ਰੂਪ ਹੈ^੩। ਤਬ ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਬਾਬੈ ਨਾਨਕ “ਜੀ, ਕਹਿਆ ਜਿ, ਜੀ, ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਸਿ ਕਿਛੁ ਮੈਨੇ ਉਪਦੇਸ ਦੇਹਿ, ਜਿ ਹੁਣ ਹਉ ਕਿਆ ਕਮਾਵਾਂ, ਜਿਸ ਵਜਤੁ ਸਾਥਿ ਮੇਰੀ ਪਰਮਗਤਿ ਹੋਇ, ਹਉ ਪਰਮੇਸਰ ਕਉ ਮਿਲਾਂ।” ਤਬ ਕਲਜੁਗ ਕਹਿਆ, ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ! ਮੁਕਤ ਚਾਹਦਾ ਹੈਂ ਤਾਂ ਪਰਮੇਸਰ ਦਾ ਨਾਉ ਤਕਤਾ ਕਰਿ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਤਾ ਹਇ, ਕਹੈ ਜੀ ਸੁ ਤੂਹੈ ਹੈ। ਜਿਸੁ ਨਾਉ ਸੁਭਿਤਾ ਹੈ। ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਤਾਈ ਏਹ ਦਾਨੁ ਦੇਹਿ। ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਏਹ ਦਾਨ ਮੰਗ ਲੇਤਾ ਹੈ। ਕੈਸਾ ਦਾਨੁ ਮੰਗ ਲੇਤਾ ਹੈ?”

ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਮਿਲੈ ਵਡਿਆਈ ਹੋਰੁ ਦੇਵੁ ਉਤੇ ਕਾਮੁ ਨਾਹੀ॥

ਜੇ ਘਰਿ ਹੋਵੈ ਮੰਗਣ ਜਾਈਐ ਫਿਰਿ ਓਲਾਮਾ ਮਿਲੈ ਤਹੀ॥ ੮॥ ੧॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੈ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ ‘ਮੈਨੇ ਤੂੰ ਏਹ ਦਾਨੁ ਦੇਹਿ ਜਿਸ ਤੇ ਮੇਰੀ ਪਰਮਗਤਿ ਹੋਇ, ਮੈ ਹੋਰੁ ਨਾਹੀ ਮੰਗਦਾ। ਨਾਮ ਦੈ ਸਮਾਨ ਹੋਰੁ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ” ਤਬ ਕਲਜੁਗ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ! ਜਿਸ ਦੈ ਘਰਿ ਮਾਲੁ ਹੋਵੈ, ਅਰੁ ਪਰਾਇਐ ਘਰਿ ਮੰਗਣਿ ਜਾਇ ਖਤਾ ਹੋਇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਉਲਾਮਾ ਮਿਲੇ ਕੈ ਨ ਮਿਲੈ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੈ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਘਰਿ ਹੋਵੈ ਜਾਇ ਤਿਸ ਨੋ ਉਲਾਮਾ ਮਿਲੈ”। ਤਬ ਕਲਜੁਗ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ! ਤੂੰ ਜਿ ਦਰਗਾਹਹੁ ਲਿਖਾਇ ਨਾਉ ਲੈ ਆਇਆ ਹੈਂ, ਸੁ ਨਾਉ ਤੇਰੇ ਪਾਸਿ ਹੈ ਤੂ ਮੰਗਦਾ ਕਿਸ ਪਾਸਹੁ ਹੈ, ਸੁ ਨਾਮ ਤੇਰੇ ਪਾਸਿ ਹਇ, ਤੂੰ ਅਵਰ ਕਿਸ ਤੀ ਨਾਉ ਮੰਗਦਾ ਹਇ। ਜਿਸ ਕਉ ਨਾਉ ਪਰਮੇਸਰ ਕਾ ਕਹੀਤਾ ਹਇ, ਸਿ ਨਾਉ ਤੇਰੇ ਘਰਿ ਹੈ।” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੈ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਏਕ ਦਾਨ ਤੂੰ ਮੁਥ ਕਉ ਦੇਹਿ। ਜਿ ਜੀ ਕੋਈ ਨਾਨਕ ਪੰਥੀ ਹੋਇਗਾ ਅਰੁ ਪਰਮੇਸਰ ਕੇ ਨਾਮ ਲਗੇਗਾ ਤਿਸ ਕਉ ਤੂ ਬਿਆਪੀਅਹੁ ਨਾਹੀ, ਉਸ ਕਉ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਣ ਦੇਣਾ।” ਤਬ ਕਲਜੁਗ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਨਾਨਕ! ਜਾਹਿ ਮੇਰਾ ਬਚਨੁ ਹੈ ਜਿ ਕੋਈ ਨਾਨਕ ਪੰਥੀ ਹੈ ਤਿਸ ਕਉ ਮੈ ਸਰਾਪਉਗਾ ਨਾਹੀ। ਉਸ ਕਉ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਮਹਿ ਧਨ, ਸੁਤ^੪, ਬੰਧਪ^੫, ਸੰਪਉ^੬ ਮਹਿ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਾਵਉਗਾ, ਜੁ ਕੋਈ ਨਾਨਕ ਪੰਥੀ ਹੋਇਗਾ ਤਿਸ ਕੇ ਮੈ ਨਿਕਟਿ ਨਾ ਆਵਉਗਾ”। ਕਲਿਜੁਗ ਬਚਨੁ ਕੀਆ। ਗੁਰੂ ਬਾਬੈ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਚਨੁ ਮੰਨਿ ਲੀਆ। ਕਲਿਜੁਗ ਸਚਾ ਬਚਨੁ ਦੀਆ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੈ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਉ ਕਲਜੁਗ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਤੂ ਆਗੇ ਮਤੁ ਜਾਹਿ। ਜਾਇ ਕਰਿ ਰਵੰਤਕਾ^੭ ਕੇ ਕਨਾਰੇ ਬੈਠ, ਉਹਾ ਹੀ ਤੇਰੇ ਤਾਈ ਸਰਬ ਸਿਧਿ ਹੋਇਗੀ। ਉਹਾ ਹੀ ਤੇਰਾ ਪੰਥੁ ਚਲੇਗਾ”। ਕਹੈ, “ਜੀ, ਮੈ ਗੁਰੂ ਨਾਹੀ ਕੀਆ, ਗੁਰੂ ਕਉ ਢੂਢਉ ਜੇ ਆਗਿਆ ਹੋਇ”^੮। ਤਬ ਕਲਿਜੁਗ ਕਹਿਆ ਜੇ, “ਏ ਨਾਨਕ! ਮੈ ਰਹਣ ਕਿਸੀ ਕੀ ਨਾਹੀ ਦਈ ਕਲਜੁਗ ਕੇ ਬਿਖੇ। ਜਿ ਤੇਰਾ ਗੁਰੂ ਹੋਇ ਜਿ ਕੋਈ ਤੁਮ ਹੀ ਤੇ ਹੋਗੁ। ਸੁ ਤੇਰਾ ਗੁਰੂ ਹੋਗੁ”। ਤਬ ਕਲਜੁਗ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜਾਹਿ ਉਹਾ ਹੀ। ਤੇਰੇ ਤਾਈ ਗੁਰੂ ਮਿਲੇਗਾ। ਤੂ ਜਾਹਿ ਉਹਾ ਹੀ ਟਿਕੁ”। ਤਬ ਜੁਗ ਨਿਸਤਾਰਣ ਕਉ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਫਿਰਿ ਆਇਆ ਉਹਾ ਥੀ। ਕਲਜੁਗ ਕਉ ਨਮਸਕਾਰੁ ਕੀਆ। ਕਲਜੁਗ ਬਾਬੈ ਨਾਨਕ ਕਉ ਨਮਸਕਾਰੁ ਕੀਆ। ਨਮਸਕਾਰੁ ਕਰਤੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬੈ ਨਾਨਕ ਜੀ ਫਿਰਿ ਪਛਮ ਕਉ ਦਿਸਟਿ ਧਾਰੀ। ਤਬ ਕਲਜੁਗ ਹਥ ਜੋਤਿ ਕਰਿ ਖਤਾ ਰਹਿਆ ਜਿ, “ਹਾ ਨਾਨਕ ਜੀ! ਤੂ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਖੁਦਾਇ ਪਾਤਿਸਾਹ ਅਕਾਨ

^੧ਹੁਕਮ।

^੨ਚਲਣੇ ਰਹਿਆ, ਹਟ ਗਇਆ।

^੩ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਏਵੁ ਉਪਰਿ ਕਰਮੁ ਨਹੀ’।

^੪ਪੁਤ੍ਰ।

^੫ਬੰਧੂ, ਭਾਈ।

^੬ਸੰਪਤੀ, ਧਨ-ਪਦਾਰਥ, ਮਾਲ-ਧਨ।

^੭ਇਕ ਨਦੀ।

^੮ਇਹ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਫੁਲ ਹੈ। ਫੁਟ ਨੌਟ ਵੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੧ ਦਾ ਪੰਜਵਾਂ।

ਬਉਲ ਤਿਹੈ ? ਚਾਕਰ ਹੈ । ਓਸ ਵਕਤ ਅਸਾਂ ਨਾਲ ਮਦਤ ਕਰਣੀ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੈ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਉਸ ਵਖਤ ਕਿਛੁ ਆਖਿਆ ਸੁਣੀਅਗੁ ਤਾ ਬਹੁਤੁ ਲੋਚਹਗੇ” । ਤਬ ਕਲਗੁਗ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ ਕਿਛੁ ਪੇਸਕਸੀ^੧ ਲੀਜੀਐ ਜਿ ਅਸਾਡਾ ਭਰੋਸਾ ਹੋਵੈ ਤੇਰੇ ਬਚਨ ਦਾ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੈ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਅਸੀ ਸੁਖ ਛਡਿ ਦੁਖ ਤਕਤਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਹੁਣ ਕਿ ਮੰਗਣਾ ਹੈ, ਜਿ ਅਸੀ ਜੀ ਪੇਸਕਸੀ ਲੇਹਿ” । ਤਬ ਕਲਗੁਗ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਸਾਧ ਧਰਤੀ ਨਾਲਹੁ ਹੈਨਿ । ਜਿਉ ਧਰਤੀ ਬੀਜੁ ਨਾਹੀ ਸੁਟਦੀ ਤਿਉ ਸਾਧ ਭੇਟ ਨਾਹੀ ਸੁਟਦੇ, ਮੇਰੀ ਕਿਛੁ ਭੇਟ ਲੀਜੀਐ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੈ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ । ਜਿ, “ਜੀ, ਉਹੀ ਭੇਟ ਜਿ ਮੰਗੀ ਹੈ ਜਿ ਕੋਈ ਮੇਰਾ ਹੋਇ ਤਿਸ ਕਉ ਨਾਹੀ ਦੁਖ ਦੇਣਾ” । ਕਹੈ, “ਜੀ, ਏਹੁ ਮੈ ਹੀ ਵਚਨੁ ਕੀਆ ਹੈ, ਅਬ ਬਾਰ ਬਾਰ ਕਿਆ ਕਹਉ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੈ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਉਹੀ ਬਾਤ ਮੇਰੀ ਭੇਟ ਏਹ ਬਾਤ ਮੇਰੇ ਤਾਈ ਬਖਸਣੀ” । ਕਹੈ, “ਜੀ, ਭਲੀ ਬਾਤ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੈ ਨਾਨਕ ਜੀ ਵਿਦਿਆ ਹੋਇ ਕਰਿ ਰਮੇ । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਵਾਹਗੁਰੂ, ਗੁਰੂ ਮਤਿ, ਰਾਮੁ ਸਤਿ ।

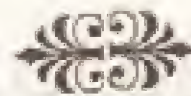
ਸਲੋਕੁ ॥

ਕਲਿਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਮਹਿ ਕਠਨੁ ਹੈ, ਬਿਰਲਾ ਬਾਚੈ ਕੋਇ ॥

ਸਾਧ ਫਗਤ ਤੇ ਜੋਰ ਕਰਿ ਜੁਗ ਕੀ ਪਹੁਚ ਨ ਹੋਇ ॥

ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਬਾਬਾ ਧੰਨਿ ਹੋਇ, ਲਤਿ ਲਗ ਗੁ ਬਚਗੁ ਸੋਇ ॥੧॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਵਾਹਗੁਰੂ । ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ॥੬੯॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਾਲ ਪਕੜਿਆ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੈ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਨਾਲ)

ਤਬ ਕਲਜੁਗ ਕਉ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਫਿਰਿ ਫਿਰੇ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੈ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ, “ਅਗਮ^੨ ਨੋ ਚਲੀਐ” ? “ਹਾਂ, ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਚਲੀਐ” । ਤਬ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਉਠਿ ਚਲਿਆ । ਪਿਛੇ ਲਗਾ ਮਰਦਾਨਾ ਚਲਿਆ ਜਾਇ । ਚਲਤੇ ਚਲਤੇ ਅਗਮ ਉਜਾੜਿ ਜਾਇ ਪਏ, ਤਬ ਰਾਤਿ ਮੁਹਿ ਆਈ । ਸਾਰੀ ਰਾਤਿ ਤੁਰਦੇ ਚਲਤੇ ਰਹੇ । ਬਾਬੈ ਨਾਨਕ ਬਹੁਤੁ ਸਰਮੁ^੩ ਹੋਇ ਵਿਖਾਇਆ । ਸਬਲੁ^੪ ਅਕਾਰੁ^੫ ਕੀਆ । ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ, “ਜੀ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹ ਸਲਾਮਤਿ ! ਅਜੁ ਕਿਛੁ ਤੇਰੀ ਚੇਸਟਾ^੬ ਸਬਲੁ^੭ ਹੈ । ਅਜੁ ਕਿਆ ਹੋਇ ਤੇਰੇ ਮਨ ਮਹਿ” ? ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੈ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਅਜੁ ਮੇਰੇ ਮਨ ਮਹਿ ਇਹੀ ਹੈ । ਜਿ ਕਿਛੁ ਮੈ ਅਜੁ ਨਜਰਿ ਆਵੈ । ਸੁ ਹਉ ਖਾ^੮” । ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹਾਂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਜੀਵੈ^੯ ਜਾ^{੧੦} ਤੇਰਾ ਮਨੁ ਖਾਵਣਿ ਵਿਚਿ ਆਇਆ ਤਾ ਜਹਾਨ ਦਾ ਭਲਾ ਹੋਵਣਾ । ਜਹਾਨ ਨੋ ਕਿਛੁ ਖਾਣ ਦੀ ਉਮੇਦ

^੧ਪੇਸਕਸ, ਭੇਟਾ ।

^੨ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ।

^੩ਭਾਵ-ਅੱਗੇ, ਅਗਾਂਹ ।

^੪ਰਸ (ਆਨੰਦ) ਸਹਿਤ, ਅਰਥਾਤ-ਪ੍ਰਸੰਨ ।

^੫ਬਲ (ਤਾਕਤ) ਵਾਲਾ, ਬਲਵਾਨ ।

^੬ਸਕਲ, ਰੂਪ ।

^੭ਜਤਨ, ਉਦਮ ।

^੮ਜ਼ੋਰਦਾਰ, ਤਾਕਤਵਰ,

^੯ਸੋ (ਉਹ) ਹਉ (ਮੈਂ) ਖਾ (ਖਾਵਾਂ) ।

^{੧੦}ਜੀਵੇ,

ਜਿਸ ਤਰਾਂ ।

^{੧੧}ਜਦ ।

ਹੋਈ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੈ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹੇ ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਅਜੁ ਜਿ ਕਛੁ ਮੈ ਨਜਰਿ ਆਵੈ ਸੁ ਨ ਛੋਡਉ” !
 ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਜਿ ਕੋਈ ਜੀਉ ਜੰਤੁ ਹਥਿ ਆਵੈ ਤਾਂ ਖਾਇ
 ਜਾਹਿ”। ਅਖੈ, “ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਜਿ ਕਿਛੁ ਨਜਰਿ ਆਵੈ ਸੁ ਖਾਹਿ”। ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਭਲਾ
 ਹੋਵੇ ਜੀ ! ਜਿਉ ਤੁਵਾਡੀ ਰਜਾਇ”। ਫਿਰ ਚਲਤੇ ਹੀ ਰਹੇ। ਚਲਦੇ ਚਲਦੇ ਜਾ ਦੇਖਨਿ ਤਾਂ ਇਕੁ ਵਡਾ ਪਹਾੜੁ
 ਹੀ। ਤਿਨੁ ਉਪਰਿ ਭਲੀਆ ਜਾਈ¹ ਹਇਨਿ²। ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ !
 ਅਸੀ ਏਹ ਪਹਾੜੁ ਚੜ ਕਰਿ ਕਰਿ ਦੇਖਹਿ ਜੇ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੈ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਪੁਰਖਾ !
 ਭਲਾ ਹੋਵੈ”। ਤਬ ਜਾ ਉਸ ਪਹਾੜ ਦੇ ਨਜੀਕ ਗਏ ਤਾ ਉਹੁ ਜੁ ਪਹਾੜੁ ਥਾ ਸਿਉ ਬਲਿ³ ਪਤਿਆ, ਲਗਾ
 ਬਰ ਬਰਾਵਣਿ। ਪਰੁ ਕਿਤਨਿਆ ਕੋਹਾ ਉਪਰਿ ਪਇਆ ਹੈ। ਤਾ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ
 ਸਲਾਮਤਿ ! ਏਹੁ ਜਿ ਪਹਾੜੁ ਹਇ ਸੁ ਉਬਲਿ ਪਤਿਆ ਹਇ। ਹੁਣ ਬਰ ਬਰਾਦਾ ਏਹੁ ਕਿ ਹੈ” ? ਤਬ ਗੁਰੂ
 ਬਾਬੈ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਏਹੁ ਭਿ ਕੋਈ ਜੀਉ ਹੈ”। ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ। ਜਿ
 “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਤੂ ਜਿ ਕਹਦਾ ਸਹਿ ਜਿ ਮੈ ਕੋਈ ਜੀਉ ਨਜਰਿ ਆਵੈ ਸੁ ਖਾਇ
 ਜਾਇ। ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਏਹੋ ਜੀਉ ਏਹੋ ਤੂੰ। ਏਸੈ ਨੋ ਤੂ ਖਾਹਿ ਜਾਹਿ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੈ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ
 ਜਿ, “ਏ ਮੈਨੋ ਖਾਇ ਜਾ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਫਿਰਿਆ, ਫਿਰਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੈ ਨਾਨਕ ਬਡਾ
 ਅਕਾਰੁ ਕੀਆ। ਕਰਿ ਕਰਿ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨਜੀਕ ਆਇਆ। ਉਸ ਜੀਅ ਦੇ। ਜਿਉ ਜਿਉ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ
 ਜੀ ਨਜੀਕ ਨਜੀਕ ਆਵੈ ਤਿਉ ਤਿਉ ਓਹੁ ਜੀਵ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਦਾ ਜਾਇ, ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਬਲੁ ਹੋਦਾ
 ਜਾਇ। ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨਜੀਕਿ ਆਇਆ। ਨਜੀਕ ਆਇਆ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੈ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇਹੀ ਸਬਲੁ
 ਕੀਤੀ। ਤਉ ਜੀਉ ਬੋਤਾ⁴ ਹੋਇ ਗਇਆ। ਜਿਤਨਾ ਕੁ ਸਮਾਂ⁵ ਹੋਤਾ ਹਇ। ਏਤਨਾ ਕੁ ਆਇ ਰਹਿਆ। ਤਬ
 ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਬਾਬੈ ਨਾਨਕ ਜੀ ਪਕੜ ਹਥ ਲੀਤਾ। ਮੁਹਿ ਪਾਵਣ ਲਗਾ ਬਾਬਾ। ਜਿਉ ਉਹੁ ਜੀਉ ਗੁਰੂ ਬਾਬੈ
 ਨਾਨਕ ਜੀ ਪਕੜਿਆ ਅਤੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੋ ਨਜਰਿ ਆਇਆ ਲਿੜਬੜਾ⁶ ਜੇਹਾ। ਅਤੇ ਓਹੁ ਜੀਉ ਜਿ ਹਾਇ ਹਾਇ
 ਲਗਾ ਕਰਣਿ। ਸੁ ਮਰਦਾਨਾ ਪਾਸਹੁ ਪੁਕਾਰਿ ਉਠਿਆ ਜਿ, “ਹਾਇ ਜੀ ! ਹਾਇ ਜੀ ! ਜੀਉ ਏਹੁ ਬਕਸੀਐ ਜੀ !
 ਖਾਜੈ ਨਾਹੀ, ਰਖੀਏ ਜੀ !” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੈ ਨਾਨਕ ਜੀ ਲੈ ਕਰਿ ਗਿਰਾਹ⁷ ਵਾਰ। ਮੁਹਿ ਬੇ ਆਦਾ ਤਾ ਮਰਦਾਨਾ
 ਖਾਣ ਨ ਦੇਈ। “ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹ ! ਏਹੁ ਜੀਉ ਬਕਸੀਐ ਜੀ !” ਤਾਂ ਫਿਰਿ
 ਗੁਰੂ ਬਾਬੈ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਇਸ ਨੋ ਖਾਇ ਲੈਣ ਦੇਇ, ਛੁਡਾਇ ਨਾਹੀ। ਤਾਂ ਫਿਰਿ
 ਮਰਦਾਨੇ ਆਖਿਆ ਜਿ, “ਨਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਸਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹ ! ਤੁਧੁ ਏਹੁ ਨਾਹੀ ਮਾਰਣਾ”। ਤਾਂ ਫਿਰਿ
 ਗੁਰੂ ਬਾਬੈ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ। ਕਹੈ, “ਰੇ ਮਰਦਾਨਾ ! ਮਾਰਣੇ ਦੇਹਿ”। ਤਾਂ ਫਿਰਿ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ,
 ਤੁਧੁ ਨੋ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਦੇਹੀ ਹੈ, ਇਸ ਜੀਵ-ਨੂੰ ਮਾਰਿ ਨਾਹੀ”। ਤਾਂ ਫਿਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੈ ਨਾਨਕ ਜੀ ਹਥਹੁ ਛੋਡਿ
 ਦਿਤਾ। ਜਾਂ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਤਾਂ ਫਿਰਿ ਉਬਹੁ ਚਲੇ। ਮਰਦਾਨਾ ਹੋਰਾਨੁ ਹੋਇ ਗਇਆ ਜਿ ਪਰਮੇਸਰ ਅਚਰਜੁ
 ਨਜਰਿ ਆਇਆ ਹੈ, ਜਿ ਏਹੁ ਕਿ ਹੋਇ ਵਰਤਿਆ। ਜਦਿ ਓਦੁ ਰੂਪਹੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਉਤਰਿਆ। ਤਾਂ
 ਫਿਰਿ ਮਰਦਾਨੇ ਨੋ ਆਖਿਆ ਨੁ ਜਿ, “ਏ ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਤੂ ਕਿਛੁ ਗਾਉ”। ਫਿਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੈ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨਾਲਿ
 ਸਾ ਮਰਦਾਨਾ ਲਗਾ ਬਾਤਾਂ ਕਰਣਿ। ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹ !
 ਮੇਰੇ ਮਨ ਮਹਿ ਵਡਾ ਸਹਸਾ ਹੋਇ ਇਸ ਬਾਤ ਦਾ ਜਿ ਕਹੀਐ ਤਾਂ ਸੰਤੋਖੁ ਆਵੈ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੈ ਨਾਨਕ ਜੀ
 ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਕਹੁ ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਜਿ ਤੇਰੇ ਜੀਅ ਹਇ। ਸੁ ਤੂ ਕਹੁ”। ਤਾਂ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ
 ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਏਹੁ ਜੀਉ ਜਿ ਧਾ ਸੁ ਕਿਆ ਥਾ ਜਿ ਇਸਦਾ ਇਤਨਾ ਅਕਾਰੁ ਤਕਿਆ ? ਜਿ

¹ਜਗਾਂ, ਥਾਵਾਂ। ²ਹਨ। ³ਉਲਟ। ⁴ਭਾਵ-ਛੋਟਾ। ⁵ਸਹਿਆ (ਸ਼ਬਕ)।
 ਮਰਗੋਸ਼ ਨਾਮੀ ਇਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਜਾਨਵਰ। ⁶ਛੋਟਾ ਨਾਜ਼ਕ ਤੇ ਕੋਮਲ। ⁷ਬੁਰਕੀ।

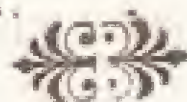
ਇਸ ਦੀ ਇਤਨੀ ਸੂਖਮਾਈ ਤਾਂ ਕਿਆ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਤੂੰ ਨਾਹੀ ਜਾਣਦਾ ਜਿ ਏਹ ਕਿਆ ਥਾ” । ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ, ਸਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹ ਸਲਾਮਤਿ ! ਤੈ ਬਿਨਾ ਹੋਰੁ ਕਿਆ ਜਾਣੈ ਕੋਈ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਏਹ ਕਾਲੁ ਥਾ । ਏਹੁ ਜਿ ਜਗਤੁ ਵਿਚ ਕਾਲੁ ਵਰਤਦਾ ਹੋਦਾ ਹਇ । ਕਹਤੁ^੧ ਪਾਵਦਾ^੨ ਹੈ । ਏਹ ਓਹੋ ਕਾਲੁ ਸੀ” । ਤਾਂ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜਾਹਿ ਜਾਂਦੀਐ^੩, ਜਾ ਜਾਣਾ ਏਹੁ ਕਾਲੁ ਸੀ ਤਾਂ ਹਉ ਕਿਉ ਆਖਾ ਹੈ” ਜਿ ਜੀ ਨ ਮਾਰਿ ਏਸ ਨੋ । ਵਡੋ ਚਾਲਾ ਹੋਆ । ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਓਹ ਮਾਰਣਾ ਸੀ, ਰਖਣਾ ਨਾਹ ਸੀ ਓਹ ।” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਜੇ ਤੂੰ ਖਾਣ ਦੇ ਵੋਹਿ ਤਾ ਕਾਲ ਜਗ ਵਿਚ ਕਦੇ ਪਉਣੋ ਨਾਹੀ” । ਤਬ ਲਗਾ ਮਰਦਾਨਾ ਹਥ ਫਾਟਣ, “ਹਾਇ ! ਹਾਇ ! ਜਿ ਜਾਹਿ ਜਾਹਿ ਜਾਂਦੀਐ ! ਵਡੇ ਅਵਸਰ ਤੇ ਚੁਕਾ । ਮੈ ਕੀ ਏਹ ਗਲ ਆਖੀ ਜਿ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ, ਏਸ ਨੋ ਖਾਹਿ । ਵਡਾ ਜੁਲਮ ਹੋਆ ।” ਤਬ ਫਿਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹੇ ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਤੇਰੇ ਵਿਚਿ ਆਪ ਪਰਮੇਸਰ ਸੀ ਆਇ ਬੋਲਿਆ । ਮੁਹਿ ਤੂੰ ਧਰਿਆਸਨੁ ਅਤੇ ਪਰਮੇਸਰ ਜੀਆ ਹਇਸੀ ਬੋਲਦਾ, ਹਾਇ ਹਾਇ । ਕਰਦਾ, ਜਾ ਜਾਤੋ ਨੁ ਤਾਂ ਜਿ ਨਾਹੀ ਛਡਦਾ ਤਾਂ ਆਪੇ ਲਗਾ ਧੋਹੀ ਦੇਣਿ । ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਧੋਹੀ ਦੇ ਕਰ ਕਰ ਛੁਟਕਾਇਓਨੁ । ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਤੁਧ ਵਿਚ ਆਪ ਬੋਲਿਆ ਆਇ” । ਤਾਂ ਮਰਦਾਨਾ ਆਇ ਪਇਰੀ^੪ ਪਇਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਤੂੰ ਹੈਂ ਤੂੰ ਹੈਂ ਪਰਮੇਸਰ ਹੈ, ਤੂੰ ਹੈ ਤੂੰ ਹੈ ਕਰਤਾਰ ਹੈ । ਤੂੰ ਆਖ ਦਾਤਾਰੁ ਜਿ ਕਿਛੁ ਹਇ ਤੂੰ ਤੂੰ ਆਪੇ ਹੈ । ਸਭ ਏਹੁ ਖੋਲੁ ਤੇਰਾ ਹੀ ਹੈ । ਤੂੰ ਜਿ ਹੈ ਜਿ ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਹੈ । ਸਮਰਥ ਹੈ” । ਫਿਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਜੇ ਕੋਈ ਮੇਰਾ ਹੋਇਗਾ ਤਿਸ ਨੋ ਕਾਲੁ ਨ ਪੋਹਿ ਸਕੈਗਾ । ਉਸ ਦੇ ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ ਅਨੰਦ ਹੀ ਹੋਨਗੇ” । ਮਰਦਾਨਾ ਫਿਰਿ ਪਇਰੀ ਪਇਆ ਜਿ “ਸਤਿ ਤੇਰਾ ਵਚਨੁ । ਏਹੋ ਜੇਹਾ ਤੂੰ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਸਮਰਥ ਖੁਰਖੁ ਹੈ ।”

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਵਾਹਗੁਰੂ । ਧੰਨਗੁਰੂ । ਸਤਿਗੁਰੂ, ਸਾਬਾਸਿ ਗੁਰੂ ।

ਸਲੋਕੁ^੫

ਜੋ ਸਨਮੁਖ ਹਰਿ ਸੇਵਦਾ ਤਿਨ ਕਉ ਪ੍ਰਭ ਕਿਰਪਾਲੁ ॥
ਤਿਨ ਜਮ ਕੰਕਰ ਨੇਤਿ ਨ ਆਵਈ ਪੋਹਿ ਨ ਸਕੈ ਕਾਲੁ ॥
ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਤਿਨ ਕਾ ਸੰਗੁ ਦੇਹਿ ਕਾਟਹੁ ਮਾਇਆ ਜਾਲਿ ॥ ੧ ॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ । ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ । ਸਤਿ ।
ਧੰਨਗੁਰੂ । ਸਤਿਗੁਰੂ । ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ॥ ੬੯ ॥

^੧ਕਾਲ, ਭੈੜਾ ਸਮਾਂ । ^੨ਪੈਂਦਾ । ^੩ਭਾਵ-ਜਾਹ ਉਸਦਾ ਨਾਸ ਹੋਵੇ । ^੪ਕਹਿੰਦਾ
^੫ਪੈਰਾਂ ਉਤੇ, ਚਰਨਾਂ ਉਤੇ । ^੬ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ । ^੭ਇਹ ਦੋ ਗੋਸਟੀਆਂ
ਗੋਸਟੀ ਨੰਬਰ ੬੮ ਤੋਂ ੬੯ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ । ਪਤਰੇ ਪਾਏ ਹਨ ਜੋ ਇ
ਦੁਜੀ ਲੱਭੀ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਗੋਸਟੀਆਂ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ ।

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਵਾਸਾ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਮਰਦਾਨੇ ਨਾਲ)

ਤਬ ਕਾਲ ਪਕੜੇ ਤੇ ਆਗੈ ਦਖਣ ਕੀ ਧਰਤੀ ਕੰਉ ਚਮੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਅਰੁ ਮਰਦਾਨਾ । ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਪੁਸ਼ਨੁ ਕੀਆ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਦਿਖਾ ਜੀ, ਉਹੁ ਜਿ ਸਾਹਿਬੁ ਹੈ ਸੁ ਕਹਾਂ ਬਸਤਾ ਹੈ ਜਹਾਂ ਉਸ ਕੇ ਬੰਦੇ ਜਾਇ ਖਤੇ ਹੋਤੇ ਹੈਂ ਅਰੁ ਬੰਦਗੀ ਕਰਤੇ ਹੈਂ ਜੀ ? ਉਹੁ ਜਿ ਸਾਹਿਬੁ ਹੈ ਸਿ ਕਿਆ ਹੈ, ਕੈਸਾ ਜੈਸਾ ਹੈ ? ਜੈਸਾ ਹੈ ਤੈਸਾ ਸੁਨਾਈਐ ਜੀ ? ਦਿਖਾ, ਉਸ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਕਿਉ ਕਰਿ ਹੈ ? ਕੋਈ ਐਸਾ ਭੀ ਹੈ ਜਿ ਉਸੁ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਬੀਚਾਰੁ ਕਰੈ, ਜਿਸੁ ਬੀਚਾਰਿ ਸੇਉ ਇਸ ਕਾ ਮਕਸੂਦ^੧ ਹੋਵੈ ? ਦਿਖਾ ਜੀ, ਉਹੁ ਨਵਰ ਕਵਣੁ ਹੈ ਜਹਾਂ ਸਾਹਿਬੁ ਬਸਤਾ ਹੈ ? ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਜਿਉਂ ਹੈ ਤਿਉਂ ਸਮਝਾਈਐ ਜੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਕਰਿ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ:-

ਸਲੋਕੁ ॥

ਕੁਦਰਤਿ ਕਰਿ ਕੈ ਵਸਿਆ ਜੋਇ ॥ ਵਖਰੁ ਵੀਚਾਰੈ^੨ ਸੁ ਬੰਦਾ ਹੋਇ ॥
ਕੁਦਰਤਿ ਹੈ ਕੀਮਤਿ ਨਹੀ ਪਾਇ ॥ ਜਾ ਕੀਮਤਿ ਪਾਇ ਤਾ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ ॥
ਸਰੈ ਸਰੀਅਤਿ ਕਰਹਿ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਬਿਨੁ ਬੂਝੈ ਕੈਸੇ ਪਾਵਹਿ ਪਾਰੁ ॥
ਸਿਦਕੁ ਕਰਿ ਸਿਜਦਾ^੩ ਮਨੁ ਕਰਿ ਮਖਸੂਦ^੪ ॥
ਜਿਹਿ ਧਿਰਿ^੫ ਦੇਖਾ ਤਿਹਿ ਧਿਰਿ^੬ ਮਉਜੂਦੁ ॥ ੧ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਜਿ ਦੇਖਹਿ ਸਿ ਕੁਦਰਤਿ ਦੇਖੁ, ਕੁਦਰਤਿ ਹੀ ਮਹਿ ਉਸ ਕਾ ਘਰੁ ਹੈ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਅਰੁ ਕੁਦਰਤਿ ਹੀ ਮਹਿ ਰਹਤਾ ਹੈ, ਕੁਦਰਤਿ ਹੀ ਮਹਿ ਬਸਤਾ ਹੈ, ਕੁਦਰਤਿ ਹੀ ਮਹਿ ਚਲਤਾ ਹੈ; ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਘਰੁ ਸਭੁ ਕੁਦਰਤਿ ਹੈ । ਜੀਅ ਜਹਾਨ ਕੰਉ ਭੀ ਕੁਦਰਤਿ ਸਾਥਿ ਸਮਾਲਤਾ ਹੈ । ਜਿ ਦੇਖਹਿ ਸਿ ਸਭੁ ਕੁਦਰਤਿ ਹੀ ਦੇਖੁ । ਜਿਨਿ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਕੁਦਰਤਿ ਜਾਨੀ ਤਿਨਿ ਸਾਹਿਬੁ ਜਾਨਿਆ, ਤਿਨ ਹੀ ਦੀਦਾਰੁ^੭ ਦੇਖਿਆ । ਉਹੁ ਜਿ ਸਾਹਿਬੁ ਹੈ ਤਿਸ ਕਾ ਘਰੁ ਹੈ, ਕੁਦਰਤਿ ਕੇ ਘਰਿ ਮਹਿ ਸਾਹਿਬੁ ਬਸਤਾ ਹੈ । ਉਸ ਕਾ ਜਿ ਵਖਤੁ ਹੈ ਸਿ ਸਚੁ ਬੋਲਣਾ, ਸਿਦਕੁ ਰਖਣਾ, ਹਲਾਸੁ ਖਾਣਾ, ਸਿਫਤਿ ਕਰਣੀ, ਦਿਨ ਰਾਤਿ ਵਡੇ ਵਖਤਿ ਗਾਵਣਾ, ਸਚ ਉਪਰਿ ਕਦਮੁ^੮ ਰਖਣਾ । ਏਹੁ ਭਿਕੁ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਕੀਆ ਵਖਤੁ ਹੈ । ਇਸੁ ਵਖਤ ਉਪਰਿ ਖੜਾ ਹੋਇ ਸੋਈ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਵਖਤੁ ਪਛਾਣੈ ਸੋਈ ਬੰਦਾ ਕਹੀਐ, ਉਸੁ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਕੁਦਰਤਿ ਹੀ ਸਭੁ ਵਾਪਰਦੀ ਹੈ । ਤਿਸੁ ਕੁਦਰਤਿ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਜਾਣਦਾ ਜਿ ਕਿਆ ਹੈ, ਕਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਚਸੇ^੯ ਮਹਿ ਕਈ ਰੰਗ ਤਰੰਗ^{੧੦} ਕਰਿ ਦਿਖਾਵਦਾ ਹੈ, ਤਿਸ ਕੀ ਕਿਛੁ ਕੀਮਤਿ ਕਹੀ ਨਹੀ ਜਾਂਦੀ । ਸੁ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਜੇ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਕਰਿ ਸੰਕੇ । ਜੇ ਐਸਾ ਕਿਛੁ ਹੈ ਸੁ ਐਸਾ ਕੋਈ ਨਾਹੀ” । ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਕੁਦਰਤਿ ਹੀ ਹੋਈ । ਕੁਦਰਤਿ ਕੀ ਕੀਮ^{੧੧} ਪਾਈਆ ਕਿਸ ਹੀ ਨਾਹੀ, ਏਹੁ ਜਿ ਕਿਛੁ ਕਰਦਾ ਹੈ ਸਿ ਏਹੁ ਕਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ, ਕਹਿਆ ਜਿ

^੧ਲੱਭ ਜਾਵੇ, ਭਾਲ ਪੂਰੀ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਾ ਹੋ ਜਾਵੇ । ^੨ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਕੀ ਵਾਰ, ਸਲੋਕ ਮ: ੧ ।

^੩ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਥੇ “ਵੀਚਾਰੈ” ਪਾਠ ਹੈ, ਪਰ ਸਾਖੀ ਕਰਤਾ ਨੇ ਪਛਾਣੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ।

^੪ਨਿਮਾਜ਼ ਸਮੇਂ ਜ਼ਮੀਨ ਉਤੇ ਝੁਕ ਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣਾ ।

^੫ਮਕਸੂਦ, ਮਨ ਭਾਉਂਦੀ ਵਸਤੁ ।

^੬ਜਿੱਧਰ,

ਜਿਸ ਪਾਸੇ ।

^੭ਤਿਧਰ, ਉਧਰ, ਉਥੇ ਹੀ ।

^੮ਦਰਬਨ ।

^੯ਪੈਰ ।

^{੧੦}ਪਲਕ ਵਿਚ ।

^{੧੧}ਰੰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ।

^{੧੨}ਕੀਮਤ, ਮੁੱਲ ।

“ਕਹਤੇ ਹੈਂ ਸਿ ਸਰੀਅਤਿ^੧ ਕਹਤੇ ਹੈਂ । ਸਰੀਅਤਿ ਸਿਰਪੋਸ਼^੨ ਹੈ ਸਭਨਾ ਬਾਤਾਂ ਕਾ । ਸਰੀਅਤਿ ਕਾ ਕਹਿਆ ਕਰੀਐ, ਛੋਡੀਐ ਨਾਹੀ; ਸਰੀਅਤਿ ਕੁਦਰਤਿ ਕਉ ਪਹੁਚਤੀ ਹੈ । ਸਰੀਅਤਿ ਛੋਡੀ ਕੁਦਰਤਿ ਕਉ ਨਾਹੀ ਪਹੁਚਤਾ । ਪਾਰਿ ਤਉ ਪੜੈ ਜਉ ਸਰੀਅਤਿ ਮਹਿ ਚਲੈ । ਸਰੀਅਤਿ ਉਪਰਿ ਸਿਦਕ ਰਖੈ; ਸਿਦਕ ਕਾ ਸਿਜਦਾ ਦੇਇ । ਸਾਹਿਬ ਅਗੈ ਨਾਮੁ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਲੈ, ਏਸ ਕਾ ਮਕਸੂਦੁ ਸਭੁ ਹੋਇ । ਜਬ ਏਨਿ ਸਿਦਕੁ ਸਰੀਅਤਿ ਉਪਰਿ ਰਖਿਆ, ਤਬ ਏਹੁ ਸਾਹਿਬੁ ਦੇਖੈ, ਇਸ ਤੀ ਦੂਰਿ ਕਬਹੂ ਨ ਹੋਵੈ, ਜਹਾਂ ਸਿਮਰੈ ਤਹਾਂ ਦੇਖੈ । ਤਬ ਹੀ ਏਸ ਕਉ ਦਰੁ ਦੀਦਾਰੁ ਮਉਜੂਦੁ ਹੋਵੈ । ਏ ਮਰਦਾਨਿਆਂ ! ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਦਰਬਾਰੁ ਐਸਾ ਹੈ ਜਿਸ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਕੁਦਰਤਿ ਦੇਖਣੀ; ਜੋ ਕੋਈ ਸਮਝੈ ਤਉ ਥਿਉ ਹੀ ਹੈ । ਜਹਾਂ ਕਹਾਂ ਠਵਰ ਠਵਰ ਸਾਥਿ ਹੀ ਹੈ, ਸਮਝਿਆ ਚਾਹੀਐ” । ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਤੂੰਹੀ ਸਚੁ ਹੈਂ ਨਾਨਕੁ ਕਾਲੁਆਣਿ^੩, ਜਿਨਿ ਏਹੁ ਕੁਦਰਤਿ ਜਾਨੀ ਹੈ ਸਿ ਤੂੰ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਨਾਨਕ ਕਾਲੁ ਆਣਿ, ਜੰਮਿਆਂ ਤੂੰ ਪਰਵਾਣੁ ਜਿਨਿ ਸਾਹਿਬੁ ਜਾਤਾ” । ਲਗਾ ਮਰਦਾਨਾ ਕਲਾਣਾ^੪ ਕਰਣੈ । ਤਬ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮਰਦਾਨਿਆਂ ! ਪੂਰਾ ਹੋਹਿ ਭੂਮਾਂ ਅਗੈ ਭੂਮੁ ਕਿ ਕਲਾਣੇ ਅਰੁ ਕਿ ਕਲਾਣ ਕਰੇ” । ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਤੂੰ ਖੁਦਾਇ ਦਾ ਭੂਮੁ ਹੈ, ਹੋਇ ਤੇਰਾ ਭੂਮੁ ਹਾਂ; ਤੈ ਖੁਦਾਇ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਤੈ ਖੁਦਾਇ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਤੇਰਾ ਕਹਿਆ ਖੁਦਾਇ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਸੁਣਿ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਜਿ, “ਆਖੁ ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਕੇ ਆਖਦਾ ਹੈਂ ?” ਕਹੈ, “ਜੀ, ਏਹਾ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਜਿ ਤੁਧੁ ਅਤੇ ਖੁਦਾਇ ਵਿਚਿ ਬਾਕੀ ਕਾਈ ਨਹੀ ਰਹਦੀ । ਤੂੰ ਖੁਦਾਇ ਨੇ ਸਿੰਘਾਣਿ ਮੁਕਾ ਹੈਂ ਜਿ ਖੁਦਾਇ ਹੈ । ਤੂੰ ਖੁਦਾਇ ਦਾ, ਖੁਦਾਇ ਤੇਰਾ” । ਕਹੈ, “ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਖੁਦਾਇ ਜਿ ਹੈ ਸੁ ਵੇਪਨਵਾਹੁ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਕਵਣੁ ਪਹੁਚਿ ਮੁਕਾ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਿਆ ਜਿ, ਆਖੁ ਮਰਦਾਨਿਆਂ ! ਜੇ ਕਿਛੁ ਤੇਰੇ ਜੀ ਹੈ ਸੁ ਆਖੁ” । ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ, ਜੇ, “ਜੀ, ਤੂੰ ਹੁਣਿ ਉਤ੍ਰ ਜਨਮਿ ਭੂਮਿ ਜਾਹਿ ਤਾਂ ਤੁਧਨੇ ਦੀਦਾਰੁ ਦੇ ਕਿ ਨ ਦੇਈ ?” “ਨਾ ਮਰਦਾਨਿਆਂ ! ਜਹਾਂ ਕਹਾਂ ਦੀਦਾਰੁ ਉਸੁ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਹਜ਼ੂਰਿ ਹੈ ਜੀ । ਪਿਛਿ ਚਲੁ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨਿ ਅਤੇ ਜੇ ਕਿਛੁ ਖੁਦਾਇ ਸਕ ਹੈ ਤਾਂ ਕੋਈ ਥਾਉਂ ਭੀ ਦਿਸੈ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮਰਦਾਨਿਆਂ ! ਖੁਦਾਇ ਨਾਲਿ ਨਿਹਸੰਕ ਹੋਇ ਮਿਲੇ ਹਰ, ਸੰਕ ਸਭੁ ਉਤਰੀ ਹੈ” । ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਆਖਿਆ ਸੁਣਿ” । ਕਹੈ, “ਆਖੁ” । “ਏਕੁ ਮੈਨੇ ਵਿਛੋੜਣਾ ਨਾਹੀ ਆਪ ਨਾਲਹੁ, ਨ ਐਬੇ ਨ ਓਥੈ, ਅਤੇ ਜੀ, ਹੁਣ ਚਲੀਐ ਜਨਮ ਧਰਤੀ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਹਸਿਆ, ਹਸਿ ਕਰਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਆਉ, ਮਰਦਾਨਿਆਂ ! ਪਾਹਿ ਪੈਰੀ^੫ ਤੂੰ ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ^੬ ਐਥੇ ਓਥੇ^੭ ਮੇਰੈ ਨਾਲਿ ਹੈ, ਤੇਰੇ ਕਹੈ ਜਨਮ ਸਥਾਨ ਕੀ ਧਰਤੀ ਬਖਸੀ । ਉਸ ਹੀ ਧਰਤੀ ਜਾਹਗੇ” । ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

ਸਲੋਕੁ ॥

ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਸਮਰਥੁ ਪੁਛੁ ਕਹਾਂ ਕਰਉ ਬੀਚਾਰੁ ॥

ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਸੋ ਆਰਾਧੀਐ ਜਾਕਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰੁ ॥੧॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਪੰਨ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥੭੦॥

^੧ਸਰੀਅਤ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਰਬ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ-ਵੱਡਾ ਰਸਤਾ-ਗਾਡੀ ਚਾਹ । ^੨ਸਰਪੋਸ਼ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ-
ਕੱਜਣ ਵਾਲਾ ਕੱਪੜਾ ਜਾਂ ਢੱਕਣ । ^੩ਕਾਲੁ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ । ^੪ਕਲਿਆਣ (ਫਲਾਈ) ਲਈ ਬੇਨਤੀ
ਕਿ ਰੱਬ ਤੇਰੀ ਕਲਿਆਣ ਕਰੇ । ^੫ਭਾਵ-ਭੂਮਾਂ ਅਗੈ ਭੂਮ ਕੀ ਕਲਿਆਣਿਆ ਜਾਵੇ ਤੇ ਕੀ ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੀ
ਕਲਿਆਣ ਕਰੇ । ^੬ਪੈ ਪੈਰੀ ਅਰਥਾਤ-ਪੈਰਾਂ ਉਤੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕ । ^੭ਹਮੇਸ਼ਾ । ^੮ਏਥੇ
ਉਥੇ, ਭਾਵ-ਏਕ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ । ^੯ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਤ ਹੈ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਰਾਖਸ ਤਾਰੇ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ॥

ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕੀ ਬੇਨਤੀ ਸੁਣਿ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਦਖਣ ਕੀ ਭੂਮਿ, ਰਾਖਸਾਂ ਕੀ ਧਰਤੀ¹ ਆਏ। ਰਾਖਸ ਫੜਿ ਲੈ ਗਏ ਮਰਦਾਨੇ ਅਰੁ ਬਾਬੇ ਕਉ। ਲੈ ਜਾਇ ਕਰਿ ਬਾਬੇ ਨਾਲਹੁ (ਵਿਛੋੜ ਕੇ) ਮਰਦਾਨੇ ਨੋ ਕਤਾਹੈ² ਵਿਚਿ ਘਤਿਓ ਨੈ, ਕਤਾਹਾ ਨੌਵਾ ਹੋਇ ਗਿਆ³। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਜਿ, “ਏਹੁ ਫਕੀਰਾਂ ਦਾ ਰਬਾਬੀ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਕਿਆ ਕਹਦੇ ਅਹਹੁ?” ਤਬ ਰਾਖਸਾਂ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਅਸਾਡਾ ਭਖੁ ਅਹਹੁ”। ਤਬ ਕਤਾਹੇ ਹੋਠਿ ਅਗਿ ਬਾਲਿ ਰਹੇ, ਕਤਾਹਾ ਤਪੈ ਨਾਹੀ। ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਲੋਰਿ ਰਹੇ, ਅਗਿ ਬਲੇ ਨਾਹੀ ਮੂਲੇ। ਤਬ ਰਾਖਸ ਆਇ ਪੈਰੀ ਪਏ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਉਨਾ ਪਾਸਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਸਿਮਰਾਇਆ। ਓਇ ਰਾਖਸ ਕੀਤੇ ਸਿਖ-ਨਾਨਕ ਪੰਥੀ ਹੁਏ⁴। ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਲਾਗੇ ਜਪਣੇ। ਸੁ ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ, ਵਾਹਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ।

ਸਲੋਕੁ।

ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪਿ ਹੈ, ਜਿਨਿ ਰਚਿਆ ਸਗੁ ਸਾਜੁ॥

ਮਾਨਸ ਕਿਸ ਕੇ ਬਪੁੜੇ, ਰਾਕਸ ਭਜਹਿ ਮਹਾਂਨਾਜੁ॥

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਉਧਾਰਿਆ, ਸਿਆਮੁ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਸੁ॥ ੧॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮੁ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ॥ ੭੧॥

ਸ਼ਾਕਤ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਉਧਾਰ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਦਖਣ ਦੀ ਧਰਤੀ ਵਿਚ)

ਤਬ ਰਾਖਸਾਂ ਕੀ ਧਰਤੀ ਦੇਖ, ਦਖਣ ਕੀ ਧਰਤੀ ਦੇਖੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ। ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ

¹ਦੱਖਣ ਦੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਰਾਖਸਾਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਹਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਦੁਵਿਤ ਜਾਤੀ ਦੇ ਲੋਕ, ਜੋ ਰੰਗ ਦੇ ਕਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਵਧੀਕ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਲ, ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਉਥੇ ਗਏ, ਦੁਵਿਤ ਲੋਕ ਦੇਵਤਾ ਅੱਗੇ ਸ਼ਾਕਤ ਮਤ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਨਸਾਨੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ²ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਕੋਢੇ ਰਾਖਸ ਦਾ ਹੀ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ, ਪਰ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਨੇ ਏਥੇ ਅਨੇਕ ਰਾਖਸ ਦੱਸੇ ਹਨ। ³ਹੋਇ ਗਇਆ। ⁴ਦੂਜੀ ਪ੍ਰਤੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਏਥੇ ਇਹ ਪਾਠ ਹੈ—“ਉਥੇ ਰਾਖਸ ਸਿਖ ਕੀਤੇ। ਪਰਮੇਸਰ ਸਿਮਰਾਇਓਨਿ ਓਨਾ ਥਾਵਹੁ। ਨਾਨਕ ਪੰਥੀ ਹੋਏ”। “ਇਹ ਬਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਤ ਹੈ।” ਦੂਜੀ ਪ੍ਰਤੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪਾਠ ਹੈ—“ਜਿਨਿ ਰਚਿਆ ਸਾਜੁ ਮਨਿ ਮਾਜੁ”। “ਦੂਜੀ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਚ ਏਥੇ ਇਹ ਤੁਕ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਸਮਰਥ, ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕੰਠੇ ਧਰਤੀ ਭੇਟ ਦੇਤੀ। ਜਿ ਕੋਈ ਫਕੀਰ, ਕਿ ਕੋਈ ਮੰਜਤਾ, ਕਿ ਕੋਈ ਹੁਮ
ਆਇ ਸਿਰੁ ਨਿਵਾਇਦਾ ਪੇਟਾਰਥੁ^੧ ਤਿਸ ਨੋ ਕਹਦਾ ਜਿ, “ਇਸੁ ਠਾਇ ਮੈ ਵਸਤੁ ਕਿਛੁ ਰਖੀ ਸੀ ਬਚਾ!
ਲੇ ਜਾਹਿ!” ਉਹੁ ਦਉਤਿ ਕਰਿ ਜਾਇ ਲਏ। ਜੇ ਕਿਛੁ ਵਸਤੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਕੀ, ਸਾਈ ਹੋਇ। ਤਬ
ਉਇ ਸਿਫਤਿ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ ਕਰਦੇ ਜਾਨਿ, ਕਹਨਿ ਜਿ, “ਵਾਹੁ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ! ਧੰਨੁ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ! ਵਡਾ
ਬੁਜਰਕਵਾਰੁ^੨, ਵਡਾ ਸੇਖੁ ਹੈ, ਵਡਾ ਸਾਦਕੁ ਹੈ, ਵਡਾ ਅਉਲੀਆ ਹੈ, ਵਡਾ ਫਕੀਰੁ ਹੈ, ਵਡਾ ਪੀਰੁ ਹੈ। ਕੋਈ ਕਹੈ,
ਵਡਾ ਦਰਵੇਸੁ ਹੈ, ਕੋਈ ਕਹੈ ਵਡਾ ਭਗਤੁ ਹੈ; ਵਡਾ ਸੰਤੁ ਹੈ, ਵਡਾ ਸਾਧੂ ਹੈ, ਜਹਾਨ ਦਾ ਜਿ ਕੋਈ ਪਾਰਖੂ ਫਕੀਰੁ
ਸੀ; ਸੁ ਉਸਤਤਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ ਲਾਗਾ ਸੈਸਾਰੁ ਕਰਣੇ ਜਿ, “ਵਾਹੁ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਪੁਰਖੁ! ਮਾਨੁ ਭੰਗੁ
ਕਿਸੈ ਦਾ ਨ ਕਰਈ”। ਅਰੁ ਮਨਸਾਮੁਕੀ ਚਾਲਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ। ਜੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨਿ ਜਾਣਾ ਹੋਇ ਤਾਂ
ਧਿਆਨੁ ਕੀਆ, ਉਹਾਂ ਹੀ ਜਾਇ ਖੜਾ ਹੋਇ। ਜੇ ਖੁਰਾਸਾਨਿ ਜਾਣਾ ਹੋਇ ਤਾਂ ਖੁਰਾਸਾਨਿ ਜਾਇ ਖੜਾ ਹੋਇ।
ਜੇ ਕਿਸੀ ਵਲਾਇਤਿ ਜਾਣਾ ਹੋਇ ਤਾਂ ਮਨਸਾ ਕਰੈ, ਉਹਾਂ ਹੀ ਜਾਇ ਖੜਾ ਹੋਇ। ਜਿਸੁ ਵਲਾਇਤਿ ਜਾਣਾ ਹੋਇ ਅਰੁ
ਮਨਸਾ ਕਰੈ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਉਤੁ ਵਲਾਇਤਿ ਭੰਡਿਭੰਡੀ^੩ ਪਵੈ, ਸਭੁ ਕੋਈ ਲੋਚੈ ਉਸਤਤਿ ਲੇ ਖੜੇ ਹੋਨਿ। ਫਿਰਿ ਉਹੁ
ਵਲਾਇਤਿ ਛੋਡੀ, ਦੁਬਕੀ ਮਾਰੀ ਹੋਰ ਬੈ, ਹੋਰੁ ਵਲਾਇਤਿ ਜਾਇ ਨਿਕਲੈ, ਪਿਛੇ ਲੋਕ “ਨਾਨਕੁ ਨਾਨਕੁ” ਕਰਦੇ
ਰਹਿ ਜਾਨਿ। ਤਬ ਦੇਸ ਫਿਰਦਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਤਿਤੁ ਵਲਾਇਤਿ ਜਾਇ ਪਵਿਆ ਜਿਥੈ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਕਾ ਨਾਮੁ ਕੋਈ
ਨ ਲੇਈ। ਤਬ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਪਰਮੇਸੁਰੁ! ਘਣੇ ਘਣੇ ਦੇਸ ਦਿਸੰਤਰ ਦੇਖੇ ਸੇ, ਪਛੁ ਐਸਾ
ਮੁਨਾਫਕੁ^੪ ਦੇਸੁ ਕੋਈ ਨ ਥਾ ਦੇਖਾ, ਜਹਾਂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਨਾਮੁ ਕੋਈ ਨ ਲੇ। ਇਸ ਤੀ^੫ ਅਵਰੁ ਬੁਰਾ
ਦੇਸੁ ਕੋਈ ਨਾਹੀ, ਜੇ ਕਿਛੁ ਮੁਨਾਫਕੁ ਦੇਸੁ ਇਹੀ ਹੈ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਉਸੁ ਦੇਸ ਕਾ ਨਾਉ
“ਮੁਨਾਫਕੁ” ਧਰਿਆ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਹਿਆ ਜਿ, ਏ ਪਰਮੇਸੁਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ! ਤੈਂ ਜਿ ਅਸੀਂ
ਇਸ ਧਰਤੀ ਆਂਦੇ ਹਰੇ, ਜਿ ਤੂੰ ਸਾਈਂ ਮਿਹਰ ਕਰਿ ਜਿ ਨਾਵ ਦਾ ਪੁੰਨੁ ਏਖੈ ਹੋਇ”। ਤਬ ਸ੍ਰੀ
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਹੁਕਮੁ ਆਇਆ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕੰਠੇ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ! ਤੂੰ ਜਿ ਮੈਂ ਈਹਾਂ ਆਇਆ ਹੈ ਜਿ ਇਸ ਹੀ
ਨਾਮ ਹੀ ਸਿਮਰਣ ਕੰਠੇ ਭੇਜਿਆ ਹੈ ਜਿ ਮੇਰਾ ਨਾਮੁ ਈਹਾਂ ਤੂੰ ਸਿਮਰਾਵਹਿ ਇਨਾਂ ਪਾਸ ਤੇ”। ਤਬ ਉਸ ਮੁਲਖ
ਵਲਾਇਤਿ ਕਿਆ ਲੋਕਾਂ ਕੀ ਕਵਨੁ ਪਰਕਿਰਤਿ^੬ ਹੋਤੀ ਜਿ ਕੋਈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਨਾਮੁ ਨ ਲੇਨ ਦੇ। ਉਹਾਂ ਨ ਖੁਦਾਇ
ਨ ਰਾਮੁ, ਨ ਕ੍ਰਿਸਨੁ; ਕੋਈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਨਾਮੁ ਨ ਸਿਮਰੈ। ਉਸ ਦੇਸ ਕੀ ਪਰਕਿਰਤਿ ਜਿ ਕਿਸੀ ਨੋ ਦੁਖ ਲਗੈ ਜਿ
ਰਾਜੇ ਪਹਿ ਜਾਇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨਿ। ਰਾਜ ਆਗੈ ਤੇ ਅਸੀਰਬਾਦੁ ਦੇ ਜਿ, “ਤੇਰਾ ਦੁਖ ਜਾਇ”। ਜਬ ਉਨਹੁ ਮੀਹੁ
ਚਾਹੀਐ ਤਬ ਰਾਜੇ ਕੰਠੇ ਜਾਇ ਕਹਹਿ ਜਿ, “ਰਾਜਾ ਜੀ, ਮੀਹੁ ਚਾਹੀਤਾ ਹੈ”। ਤਬ ਰਾਜਾ ਕਹੈ ਜਿ, “ਮੀਹੁ
ਬਰਸੈਗਾ”। ਤਬ ਉਨ ਕੰਠੇ ਮੀਹੁ ਬਰਸੈ। ਇਹੀ ਉਨਕੀ ਪਰਕਿਰਤਿ। ਤਬ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਉਸੁ ਧਰਤੀ ਜਾਇ
ਪੈਦਾ ਹੋਆ। ਤਬ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਉਸੁ ਸਾਬਿ ਲੰਗੋਟਿਬੰਦਾ^੭ ਦੇ ਅਰੁ ਮਰਦਾਨਾ ਰਬਾਬੀ ਥਾ। ਤਬ ਉਹਾ ਜਾਇ
ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। ਤਬ ਲੰਗੋਟਿ ਬੰਦਾ ਧੂਏ ਉਹਾਂ ਜਾਇ ਬਾਹੋ^੮। ਤਬ ਗਿਰਾਵ ਤੇ ਕੋਹਾਂ ਦੁਹੁ ਉਪਰਿ ਧੂਏ ਪਾਏ।
ਤਬ ਉਸੁ ਵਲਾਇਤਿ ਜਿ ਮੀਹੁ ਬਰਸਦਾ ਸੁ ਮੀਹੁ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਤਬ ਅਗੈ ਜਿਉਂ ਬਰਸਦਾ ਤਿਉਂ ਬਰਸੈ ਨਾਹੀ।
ਤਬ ਲੋਕ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਰਾਜੇ ਪਹਿ ਗਏ। ਉਨਹੁ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਰਾਜਾ ਜੀ! ਅਗੈ ਜਿਉਂ ਲੋਕੁ ਤੇਰੈ ਪਾਸਿ
ਆਂਵਦਾ ਤਬ ਤੂੰ ਕਹਦਾ ਜਿ ਮੀਹੁ ਬਰਸੈਗਾ, ਅਬ ਜੀ ਬਰਸਣੇ ਤੇ ਰਹਿਆ, ਮੀਹੁ ਅਰੁ ਲੋਕੁ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਹੋਇਆ

^੧ਪੇਟ ਦੇ ਅਰਥ, ਪੇਟ ਦੇ ਵਾਸਤੇ। ^੨ਬੁਜਰਕਵਾਰ, ਖੁੱਫਾ। ^੩ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਏਥੇ ਦੋ
ਅਰਥ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ : (੧) ਫੰਡ ਪੈਣੀ, ਚੋਲਾ ਪੈਣਾ, ਭਾਵ-ਮਸ਼ਹੂਰੀ ਹੋਣੀ, ਤੇ (੨) ਭੰਡਾ ਭੋਲੀ, ਅਰਥਾਤ-ਪਾਲਕੀ
ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੋਣਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸੁਾਗਤ ਲਈ। ^੪ਨਫ਼ਾਕ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ, ਜੋ ਬਾਹਰੋਂ ਹੋਰ ਹੋਵੇ ਤੇ ਅੰਦਰੋਂ ਕੁਝ
ਹੋਰ ਹੀ ਹੋਵੇ। ^੫ਤੈਂ, ਬੈਂ, ਨਾਲੋਂ। ^੬ਹਾਂ। ^੭ਸੋਈ, ਉਹੋ। ^੮ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ, ਸੁਭਾਉ,
ਰੀਤੀ, ਮਰਯਾਦਾ। ^੯ਲੰਗੋਟ ਬੰਦ ਸਾਧੂ। ^{੧੦}ਸਾਏ, ਲਗਾਏ।

ਹੈ ਬਿਨਾਂ ਬਰਸੇ ਤੇ, ਲੋਕੁ ਬਹੁਤੁ ਮਰੈਗਾ”। ਤਬ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜਾਹੁ ਬਰਸੈਗਾ ਮੇਰੁ”। ਤਬ ਓਹਿ ਲੋਕ ਉਠਿ ਘਰੀ ਆਏ, ਮੀਹੁ ਬਰਸਣੇ ਤੇ ਰਹਿ ਗਏ। ਤਬ ਕਈਕੁ ਦਿਨ ਹੁਏ ਬਹੁਤਿ ਲੋਕ ਜਾਇ ਖੜੇ ਹੁਏ ਰਾਜੇ ਪਾਸਿ ਜਿ, “ਜੀ, ਤੈ ਜੇ ਕਹਿਆ ਥਾ ਜਿ ਮੀਹੁ ਬਰਸੈਗਾ, ਤਾਂ ਜੀ, ਮੀਹੁ ਵੁਠੋ ਨਾਹੀ, ਜੀ ਹੁਣਿ ਮੀਹੁ ਬਰਸੈ ਹੈ ਤਾਂ ਅਨਾਜ ਕੀ ਓਪਤਿ ਹੋਤੀ; ਮਨੁਖ ਜੀਵਤੇ; ਰਾਜਾ ਜੀ ! ਮੀਹੁ ਮਿਲੈ”। ਤਬ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਲੋਕਹੁ ! ਤੁਮ ਅਬ ਜਾਹੁ, ਹੰਉ ਆਪਣਾ ਜੋਰੁ ਲਾਇ ਰਹਿਆ ਹਾਂ, ਮੀਹੁ ਬਰਸਦਾ ਨਾਹੀ, ਮੈਂ ਕਿਆ ਕਰਾਂ?” ਤਬ ਲੋਕ ਬੇਉਮੈਦ ਹੋਇ ਕਰਿ ਜਾਇ ਘਰੀ ਬੈਠੇ, ਨ ਕੋਈ ਵਾਹੇ ਨ ਕੋਈ ਬੀਜੇ। ਲੋਕ ਬੇਉਮੈਦ ਹੋਇ ਬੈਠੇ। ਜਹਾਂ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਧੂਆਂ ਬਾਹਿਆ ਥਾ ਓਹੁ ਜਿਸ ਕਾ ਖੇਤੁ ਥਾ ਸੁ ਖੇਤ ਕੰਉ ਉਹੁ ਜਾਇ ਕਦੇ ਫੇਰਾ ਕਰਤਾ। ਜਦਿ ਉਹੁ ਉਹਾਂ ਜਾਇ ਖਤਾ ਹੁਆ, ਤਬ ਉਹਾਂ ਫਕੀਰ ਪੈਏਂ ਬਾਹੀ ਬੈਠੇ ਹਿੰ, ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਉਨ ਕੰਉ ਓਹੁ ਭੀ ਉਨਕੈ ਪਾਸਿ ਜਾਇਬੈਠਾ। ਤਬ ਉਨਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਤੁਮ ਕਵਨੁ ਹਹੁ?” ਕਹੈ, “ਜੀ, ਮੈਂ ਪੁਛਤਾ ਹਾਂ, ਤੁਮ ਕਵਨੁ ਹਹੁ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹੇ ਹਮ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਲੋਕ ਹਾਂ”। ਕਹੈ, “ਜੀ, ਜਦੋਂ ਤੁਮ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਲੋਕ ਹਹੁ, ਤਉ ਇਥ ਬਡਾ ਤਮਾਸਾ ਹੋਆ। ਜਾਂ ਮੀਹੁ ਬਰਸਦਾ ਥਾ ਤਬ ਸਭੁ ਦੇਸੁ ਵਸਦਾ ਥਾ। ਅਬ ਮੀਹੁ ਬਰਸਣ ਤੇ ਰਹਿਆ, ਲੋਕੁ ਸਭੁ ਮਰੈਗਾ। ਅਬ ਸਭੁ ਲੋਕ ਓਦਰਿ ਬੈਠੇ ਹਿੰ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਸਮਰਥੁ ਪੁਰਖੁ ਪਰੁ ਬਾਲ ਸੁਭਾਇ ਕਰਿ ਪੁਛਦਾ ਹੈ ਲੋਕਾ ਨੋ ਜਿ, “ਤੂੰ ਕਿਉ ਕਰਿ ਹੈਂ, ਤੇਰਾ ਰੁਜ਼ਗਾਰੁ ਕਿਉ ਕਰਿ ਹੈ, ਰਹਦਾ ਕਿਉ ਕਰਿ ਹੈ?” ਸੁਭਾਇ ਕਰਿ ਕਰਿ ਲੋਕਾਂ ਬਾਵਹੁ ਬਾਤ ਪੁਛਦਾ। ਜਿ ਓਸਿ ਸਾਥਿ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਬਾਤਾਂ ਲਾਗਾ ਕਰਨੇ। ਪਰ ਸੁਭਾਵ ਕਰਿ ਕਰਿ ਲਾਗਾ ਉਸੁ ਪਾਸ ਤੇ ਪੁਛਣੇ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਅਗੈ ਤੁਮ ਕੰਉ ਕਵਣੁ ਬਸਾਵਦਾ ਸਾ?” ਤਬ ਉਨਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਅਗੈ ਰਾਜਾ ਵਸਾਵਦਾ ਥਾ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ ਹੁਣ ਭੀ ਰਾਜੇ ਪਾਸਿ ਜਾਹੁ”। ਤਬ ਉਨਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਰਾਜੇ ਪਾਹਿ ਜਾਇ ਰਹੇ, ਜੀ ਹੁਣਿ ਰਾਜਾ ਭੀ ਨਾਹੀ ਵਸਾਇ ਸਕਦਾ। ਰਾਜੇ ਭੀ ਜਬਾਬੁ ਦਿਤਾ ਜਿ ਮੈ ਤੇ ਰਹੀ ਬਾਤ ਬਰਸਾਵਣੇ ਦੀ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੁਣ ਭੀ ਮੀਹੁ ਬਰਸਾਵੈ ਜਿ ਤੁਮਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੰਉ ਸਿਮਰਹੁ”। ਤਬ ਉਨਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਕਿਸੁ ਗਾਂਇ ਰਹਦਾ ਹੈ?” ਕਹੈ, “ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਜਿਸ ਕਾ ਨਾਉ ਹੈ ਸਿ ਘਟ ਘਟ ਰਹਦਾ ਹੈ, ਦੇਸਿ ਦੇਸਿ ਰਹਦਾ ਹੈ, ਜੀਅ ਜੀਅ ਸਾਥਿ ਹੈ, ਅਕਾਸਿ ਪੈਆਲਿ ਸਭਨੀ ਬਾਂਈ ਰਹਦਾ ਹੈ। ਜਿਥੈ ਜਿਥੈ ਸਿਮਰੀਐ ਤਿਥੈ ਤਿਥੈ ਹਾਜਰੁ ਹੈ”। ਕਹੈ, “ਜੀ, ਇਥਿ ਤੇਰੇ ਮੁਹੰਤੋਂ ਥੀ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਪਰਮੇਸੁਰੁ, ਅਗੈ ਕਬਹੂ ਨਾਹੀ ਸੁਣਿਆ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਕਹਾਂ ਹੈ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਆਖਿਆ ਜਿ, “ਹੁਣਿ ਤੁਸੀਂ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਸਿਮਰਹੁ ਤਾਂ ਹੀ ਮੀਹੁ ਬਰਸੈ, ਨਾਹੀ ਤਾਂ ਮੀਹੁ ਕਿਥਾਉਂ ਨਾਹੀ”। ਤਬ ਉਨਿ ਕਹਿਆ, ਜਿ, “ਜੀ ਬਿਨਾ ਦੇਖੇ ਤੇ ਕਿਉ ਕਰਿ ਜਾਣੀਐ? ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਦੇਖਣ ਸਾਰਥਾ ਅਰੁ ਦੇਖਣ ਗੋਚਰਾ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਨਾਹੀ”। ਤਬ ਉਨਿ ਆਖਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਸੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਕਿਉ ਕਰਿ ਜਾਣੀਐ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਜਿ, “ਕੁਦਰਤਿ ਤੇ ਜਾਣੀਐ”। ਕਹੈ, “ਜੀ, ਕੁਦਰਤਿ ਕਿਆ ਹੋਈ ਹੈ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਆਖਿਆ ਜਿ, ਕੁਦਰਤਿ ਏਹਾ ਹੋਈ ਹੈ ਜਿ ਏਹੁ ਤੇਰਾ ਖੇਤੁ ਹੈ, ਦੇਸ ਨੋ ਤੂ ਹਲੁ ਜੋਇ^੧। ਜੇ ਸੁਕੀ ਜਿਮੀ ਬੀਉ ਦਿਤਾ ਉਗਵਿ ਪਵੈ ਤਾਂ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਸਬੁ ਹੈ ਅਰੁ ਜੇ ਨ ਉਗਵੈ ਤਾਂ ਝੂਠੁ ਕਰਿ ਜਾਣੀ, ਆਪਣਾ ਬੀਉ ਮਸਕਤਿ ਧਰਿ ਲਈ ਅਸਾਂ ਪਾਸਹੁ”। ਤਬ ਉਨਿ ਆਖਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਤੂੰ ਆਖਦਾ ਹੈਂ ਸਿ ਭਲੇ ਹੀ ਆਖਦਾ ਹੈਂ, ਪਣੁ ਬਿਨਾ ਛੁੰਇ ਡਿਠੀ^੨ ਤੇ ਕਿਉ ਕਰਿ ਹਲੁ ਲਗੈ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਜਿ, “ਤੂੰ ਹਲੁ ਜੋਇ, ਆਪੇ ਲਗਹੁ”। ਤਬ ਉਹੁ ਪੈਰ ਫੜਦੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੇ ਘਰ ਆਇਆ। ਘਰਿ ਆਇ ਕਰਿ ਵਸਦੀਨੋ^੩ ਗਲਿ ਸੁਣਾਈਅਸੁ ਜਿ, “ਏਕੁ ਜਿ ਬਾਹਰਿ ਏਨਾ ਹੈ। ਭਲਾ ਹੀ ਕਹਤਾ ਹੈ ਜਿ ਆਇ ਕਰਿ ਹਲੁ ਖੇਤੁ ਮਹਿ ਜੋਤਿ,

^੧ਅਬ, ਹੁਣ।
ਗਿੱਲੀ, ਸਿੱਜੀ ਹੋਈ।

^੨ਮੁਖਤਾ, ਜ਼ਬਾਨ।
“ਲੋ-ਗੋਗਾ”।

^੩ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਵੀ।
^੪ਵਸਤੀ (ਆਬਾਦੀ) ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ।

^੫ਜੋਤ।

^੬ਭਿੱਜੀ,

ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਨਾਮੁ ਲੇ ਕਰਿ ਤੂੰ ਹਲੁ ਜੋਤ੍ਰ; ਇਉਂ ਕਰਿ ਮੇਰੇ ਤਾਂਈ ਮੈਂਨੋ ਕਹਦਾ ਹੈ—ਬੈਠਾ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਕਰਤਾ ਹੈ”। ਤਬ ਉਨਹੁ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਮੂਰਛਾ ਬਾਵਰੇ ਕਹਾ ਹੀ” ਹਲੁ ਜੋਤੀਤੇ ਹੈ, ਬਿਨਾਂ ਬਰਮੇ ਬਿਨਾਂ ਜਿਮੀਂ ਭੀਗੀ ਤੇ”। ਓਹੁ ਜਿ ਲੋਕਹੁ ਉਦਗਾਇਆ ਸਿ ਬਹੁਤਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਪਾਜਿ ਗਿਆ ਕਹੈ, “ਜੀ, ਲੋਕ ਮੇਰੇ ਤਾਂਈ ਬਹੁਤੁ ਉਦਗਾਇ ਲੇ ਗਏ, ਰੇ ਬਾਵਰੇ ! ਕਹਾਹੀ ਬਿਨਾਂ ਮੇਘ ਖੇਤ੍ਰੀ ਹੋਤੀ ਹੈ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਆਖਿਆ ਜਿ, “ਏ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਪਿਆਰੇ ! ਜਮਾਵਣ ਦਾ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਜਮਾਨੁ ਹੈ। ਤੂ ਲੈ ਆਉ ਹਲੁ, ਦਿਲਿ ਕਰੁ ਨਾਹੀ”। ਤਬ ਓਹੁ ਰੈਆ, ਜਾਇ ਕਰਿ ਹਲੁ ਬਲਦ ਬੀਜੁ ਲੈ ਆਇਆ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਆਖਿਆ ਜਿ, “ਪੁਰਖਾ ! ਇਕੁ ਜਣਾ ਅਗੈ ਬੀਜਦਾ ਜਾਇ, ਇਕੁ ਜਣਾ ਪਿਛੈ ਹਲੁ ਵਾਹਿਦਾ ਜਾਹੁ”। ਤਬ ਜਿਉ ਜਿਉ ਬੀਜਦੇ ਜਾਨਿ ਤਿਵ ਤਿਵ ਉਗਵਦਾ ਜਾਇ। ਤਬ ਜਿਤਨੇ ਲੋਕ ਬੇ ਗਾਂਵ ਕੇ ਸਭਿ ਦੇਖਣੇ ਆਏ। ਤਬ ਜਿ ਕੋਈ ਆਵੈ ਸੁ ਆਇ ਪੈਰੀ ਪਵੈ। ਤਿਸਨੇ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਕਹੈ ਜਿ, “ਪੁਰਖਹੁ ! ਹਲੁ ਲੈ ਆਵਹੁ”। ਸਭੁ ਕੋਈ ਦੁਇਤਿ ਦੁਇਤਿ ਲੈ ਲੈ ਹਲੁ ਆਏ, ਆਇ ਲਗੈ ਬੀਜਣੇ। ਜਿਨਿ ਜਿਨਿ ਬੀਜਿਆ, ਤਿਸਕੀ ਉਗਵੀ ਜੰਮੀ। ਏਹੀ ਜੰਮੀ ਜਿ ਬਹੁਤੁ ਪਰੀ ਜੰਮੀ—ਜੰਮਹਿ ਮਣਿ ਹੋਇ ਜੰਮੀ। ਹੋਰਿ ਜਿਤਨੇ ਦੇਸ ਕੇ ਲੋਕ ਬੇ ਸਭਿ ਬਾਬੇ ਜੀ ਨੋ ਆਇ ਮਿਲੈ ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜਿਤਨੇ ਦੇਸ ਕੇ ਲੋਕ ਬੇ ਇਤਨੇ ਸਭਿ ਸੰਤੋਖੇ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਉਨਾ ਨੋ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਪੁਰਖਹੁ ! ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ, ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਭਲਾ ਕਰੈਰਾ”। ਸਭਿ ਲੋਕ ਸੰਤੋਖੇ ਗਏ। ਤਬ ਕਟਕ ਜੰਮੀ ਪਕੀ। ਤਬ ਲੋਕ ਆਏ ਖੜੇ ਹੋਏ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਅਬ ਕਟਕ ਪਕੀ ਹੈ, ਕਿਆ ਆਗਿਆ ਹੈ ?” ਕਹੈ, “ਪੁਰਖਹੁ ! ਕਟਕ ਕਟਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਆਗਿਆ ਹੈ, ਪਰੁ ਪਹਿਲੈ ਇਕੁ ਬੂਟਾ ਪੁਟਿ ਦੇਖਣਾ। ਦਿਖਾ ਕੇਹੈ ਰੰਗਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੈ ਜੰਮੀ ਹੈ”। ਤਬ ਓਹਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦਾ ਨਾਉਂ ਲੈ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ ਪੈਰੀ ਪੈ ਕਰਿ ਜਾਇ ਲਗੈ ਕਟਣੇ। ਤਬ ਉਨੀ ਬੂਟਾ ਪੁਟਿ ਦੇਖਿਆ, ਬੂਟਾ ਪੁਟਿ ਕਰਿ ਦੇਖਨਿ ਤਾਂ ਹੋਠਹੁ ਅੰਗਿਆਰ ਨਿਕਲਨਿ। ਜਿ ਬੂਟਾ ਪੁਟਿ ਦੇਖਨਿ ਤਿਸਹੀ ਹੋਠਹੁ ਅੰਗਾਰ ਨਿਕਲਿ ਆਵਨਿ ਜੀਵਦੇ। ਤਬ ਓਹਿ ਕੁਦਰਤਿ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਹੈਰਾਨਿ ਹੋਇ ਰਹੇ ਜਿ, “ਵਾਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ! ਅਰ ਵਾਹੁ ਹੋ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ! ਜਿਸਕੈ ਵਰਨਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਅੰਗਾਰਾਂ ਉਪਰਿ ਕਣਕ ਜਮਾਈ”। ਕਣਕ ਵਢਿ ਕਢਿ ਖਲਵਾੜੇ ਕੀਤੇ। ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਾ ਜਿ ਰਾਜਾ ਬਾ ਉਨਿ ਭੀ ਸੁਣਿ ਪਾਈ ਬਾਤ; ਉਹ ਭੀ ਆਇ ਮਿਲਿਆ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੰਉ। ਨਮਸਕਾਰੁ ਕੀਆ, ਨਮਸਕਾਰੁ ਕਰਿਕੈ ਆਇ ਚਰਨੀਂ ਲਗਾ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ, “ਆਉ ਰਾਜਾ ! ਪਰਮੇਸੁਰ ਤੇਰਾ ਭਲਾ ਕਰੈਗਾ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਤੇਰਾ ਭਲਾ ਹੋਇਗਾ, ਤੂੰ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਨਾਮੁ ਲੇਹਿ”। ਤਬ ਉਹ ਰਾਜਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਾ ਸਿਖੁ ਹੂਆ, ਦੋਖਿਆ ਸਬਦੁ ਲੀਆ। ਰਾਜੇ ਕੰਉ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ‘ਭਗਤ ਰਾਜੁ’ ਦੀਆ। ਉਸੁ ਧਰਤੀ ਕੇ ਦੇਸ ਕਾ ਨਾਮੁ “ਸਾਦਿਕੁ” ਰਖਿਆ। ਤਬ ਉਸੁ ਵਲਾਇਤਿ ਕੇ ਲੋਕ ਬਾਬਾ ਜੀ ਉਸੁ ਧਰਤੀ ਤੇ ਆਗੈ ਕੰਉ ਰਮੇ। ਓਇ ਲੋਕ ਵਿਲੀਪਾਤ^੧ ਕਰਤੇ ਹੀ ਰਹਿ ਗਏ ਜਿ, “ਈਹਾਂ ਬਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ, ਹਮ ਕਿਛੁ ਸੇਵਾ ਕਰਿ ਨ ਸਕੀ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੀ। ਹਮਹੁ ਕਿਆ ਕੀਆ ?” ਉਸੁ ਧਰਤੀ ਨਿਸਤਾਰਨ ਕੰਉ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਉਹਾਂ ਗਿਆ ਬਾ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਕੇ ਓਹਿ ਲੋਕ ਸਾਰੇ ਸਿਖ ਹੋਏ। ਗੁਰੂ ਉਨ ਕੰਉ ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਦਿੜਾਇਆ, ਸਾਰੇ ਦੇਸ ਕੰਉ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਜਪਾਇਆ। ਗਾਂਇ ਗਾਂਇ^੨ ਧਰਮਮਾਲਾ ਬਾਂਧੀਆ, ਆਰਤੀ ਕੀਰਤਿ ਸੋਹਿਲਾ ਬਤਾਇਆ। ਰਾਤਿ ਸਮੇ ਬੈਠਿ ਕਰਿ ਕੀਰਤਨੁ ਕਰਣਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ, ਆਰਤੀ ਸੋਹਿਲਾ ਕੀਰਤਿ ਗਾਂਵਿ ਕਰਿ ਉਠਿ ਸਵਣਾ। ਵਡੀ ਪ੍ਰਾਤਿ ਇਸਨਾਨੁ ਕਰਿ ਕਰਿ, ਕੀਰਤਨੁ ਕਰਿ ਕਰਿ, ਬਹੁਤਿ ਸੇਸਾਰ ਕੀ ਕਿਰਤਿ ਕਰਣੀ। ਉਸ ਦੇਸ ਕੰਉ ਨਿਸਤਾਰਿ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਅਗੈ ਕੰਉ ਰਮੇ। ਓਹਿ ਲੋਕ ਸਭਿ ‘ਨਾਨਕ ਪੰਥੀ’ ਭਏ, ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਲਾਗੈ ਜਪਣੇ। ਬੋਲਹੁ ਵਾਹੁਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ।

^੧ਮੂਰਖ।
ਦੀ ਧਰਤੀ।

^੨ਬਾਵਰੇ (ਮੂਰਖਾਂ) ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ।
^੩ਵਿਰਲਾਪ, ਹਾਇ ਕੁਰਲਾਪ।

^੪ਜਾਮਨ।
^੫ਪਿੰਡ ਪਿੰਡ।

^੬ਸਿਦਕ ਵਾਲੀ, ਸਾਦਿਕਾਂ

ਸਲੋਕ^੧ ॥

ਜਿਤੁ ਘਟਿ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਨਹੀਂ ਸੋਈ ਮੁਨਾਫਕੁ ਦੇਸੁ ॥

ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਤਿਤੁ ਘਟਿ ਕੀਜੀਐ ਸਿਮਰਨਿ ਨਾਮੁ ਪਰਵੇਸੁ^੨ ॥ ੧ ॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ,
ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥੭੨॥

ਸੱਜਣ ਠੱਗ^੧ ਨਿਸਤਾਰਾ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ ॥

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਦੱਖਣ ਕੀ ਧਰਤੀ ਸਾਦਕ^੨ ਦੇਸ ਤੇ ਆਗੈ ਕਉ ਰਮੇ । ਤਬ ਜਾਤੇ ਜਾਤੇ ਠਗਹੁ
ਕੀ ਧਰਤੀ ਆਇਆ^੩ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਜਾਂ ਦੇਖੇ ਤਾਂ ਰਾਹ ਉਪਰਿ ਬੈਠਾ ਧਰਮਸਾਲਾ ਚਲਾਵਤਾ ਹੈ ।
ਕੋਰੇ ਘੜੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਭਰੇ ਪੈਨਿ । ਉਪਰਿ ਪੋਛੇ ਬਗੋ ਕੋਰੇ ਘੜੇ ਭਰੇ ਹੋਏ, ਇਕਿ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੋ, ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ
ਠਵਰੀ^੪ ਹਿੰਦੂ ਆਇ ਪਾਣੀ ਪੀਵਨਿ, ਆਪਣੀ ਠਵਰੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਆਇ ਪੀਵਨਿ । ਪਾਸਿ ਨਗਰੁ ਭਲੇ ਮਹਲ
ਵਿਚਿ ਪਰਾਹੇ ਭੁਇ ਹਰੇ^੫ ਜਿ ਕੋਈ ਆਵੈ, ਪਾਣੀ ਪੀਵੈ-ਪੀ ਕਰਿ ਬੈਠੇ, ਤਿਸਨੋ ਉਹੁ ਜਿ ਧਰਮ ਸਾਲਾ ਬੈਠਾ
ਚਲਾਵੈ ਸਿ ਕਹੈ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ! ਜੇ ਰਹਣਾ ਹੋਇ, ਟਿਕਣਾ ਹੋਇ, ਰੋਟੀ ਪੋਵਣੀ ਹੋਇ ਤਾਂ ਅਗੈ ਘਰ ਹੋਨਿ, ਨਗਰੁ
ਹੈ, ਜਾਇ ਬੈਠੀਐ, ਭਾਵੈ ਰਹੀਐ” । ਜੇ ਕੋਈ ਭੁਖਾ ਹੋਇ-ਆਵੈ, ਆਇ ਉਹੁ ਨਗਰ ਵਿਚਿ ਵੜੈ-ਹਟ ਫਾਹਾ
ਦਿਤਾ, ਲਕੁ ਬੁਕੁ^੬ ਲੀਤਾ, ਲੇ ਕਰਿ ਲੇ ਜਾਇ ਮਹਲ ਕੇ ਭੁਇ ਹਰੇ ਉਨ ਹੀ ਵਿਚਿ ਸਟਿ ਪਾਇਆ । ਸੁਟਿ ਕਰਿ
ਫਿਰਿ ਹੋਰੁਸੁ ਆਵਦੇ ਦੇ ਖਿਆਲਿ ਹੋਇਆ । ਏਤੈ ਜਿਨਸਿ ਜੇ ਕੋਈ ਆਵੈ ਤਿਸਨੋ ਮਾਰਿ ਦੂਰਿ ਕਰੈ । ਪਰਮੇਸੁਰ
ਕਾ ਹੁਕਮੁ ਹੋਆ ਉਸ ਹੀ ਰਾਹਿ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਆਇ ਨਿਕਲਿਆ । ਜਦਿ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ -ਉਸ ਹੀ ਧਰਮਸਾਲਾ
ਵਾਲੇ ਪਾਸਿ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਹੁ ਉਠਿ ਖੜਾ ਭੋਆ ਜਿ, “ਆਵਹੁ ਸਾਹ ਜੀ ! ਬੈਸੀਐ, ਆਈਐ ਜੀ ! ਬੈਸੀਐ ਜੀ !
ਕਿਛੁ ਪਾਣੀ ਪੀਵਣ ਦੀ ਚਾਹਿ ਹੋਵੈ ਤਾਂ ਬੈਠੀਐ, ਪਾਣੀ ਪੀਚੈ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਉਸ ਕੇ
ਮੁਹੰਡੇ ਦੀ ਤਰਫ ਹਸਿਆ, ਹਸਿ ਕਰਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਕਿਆ ਹੈ ?” ਤਬ ਉਨਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ,
ਮੇਰਾ ਨਾਮੁ ਸਜਣੁ ਹੈ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜਿ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਸਜਣੁ ਹੈ ?” ਕਹੈ, “ਜੀਆਇ^੭, ਸਜਣੁ
ਹੈ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਉਸਦੇ ਕਰਮ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਸੂਹੀ ਰਾਗ^੮ ਮਹਿ ਬਾਨੀ ਬੋਲਿ ਉਠਾ ਜਿ:-

^੧ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਈ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਤ ਹੈ ।

^੨ਦੂਜੀ ਪ੍ਰਤੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ‘ਨਾਹਿ’ ਪਾਠ ਹੈ ।

^੩ਦੂਜੀ ਪ੍ਰਤੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਏਥੇ ਇਹ ਤੁਕ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ—

“ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਸਿ ਘਟੁ ਕੀਜੀਐ, ਜਿਤੁ ਰਾਮੁ ਨਾਮੁ ਪਰਵੇਸੁ” ॥

^੪ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਠੱਗਾਂ ਦੀ ਇਕ ਸਾਖੀ-ਗੋਸਟੀ ਨੰਬਰ ੯੦ ਵਿਚ ਹੈ ।

^੫ਸਿਦਕ ਵਾਲਾ ।

^੬ਏਥੇ ਤਲੁੰਬੇ

(ਮੁਲਤਾਨ ਦੇ ਨੇੜੇ) ਦਾ ਨਾਮ, ਜਿਥੇ ਕਿ ਸੱਜਣ ਠੱਗ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਲੇਖਕ ਨੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ । ਇਹ ਸਜਣ ਠੱਗ
ਦੱਖਣ ਦੀ ਧਰਤੀ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਹੈ ।

^੭ਜਾਂ ਤੇ ।

^੮ਲਾਗੇ ਨਗਰ ਵਿਚ ਇਕ ਮਹਲ (ਸੋਹਣਾ ਮਕਾਨ) ਸੀ

ਤੇ ਉਸ ਮਹਲ ਵਿਚ ਭੁਇ ਹਰੇ (ਭੋਰੇ) ਪਰਾਹੇ (ਪੁੱਢੇ ਹੋਏ) ਸਨ ।

^੯ਤੋੜ ਲੀਤਾ ।

^{੧੦}ਜੀ ਅਥਵਾ ਜੀਆਂ ਦਾ

ਅਪਭ੍ਰੰਸ਼ । ^{੧੧}ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੬ ।

ਉਸਲੁ ਕੈਹਾਂ^੧ ਚਿਲਕਣਾ ਘੋਟਿਮੁ ਕਾਲੜੀ ਮਸੁ^੨ ॥
 ਧੋਤਿਆ ਜੂਨਿ ਨ ਉਤਰੈ ਜੇ ਸਉ ਧੋਵਾ ਤਿਸੁ ॥੨॥
 ਸਜਣ ਸੇਈ ਨਾਲਿ ਮੈ ਚਲਦਿਆ ਨਾਲਿ ਚਲੰਨਿ ॥
 ਜਿਥੈ ਲੇਖਾ ਮੰਗੀਐ ਤਿਥੈ ਖੜੇ ਦਿਸੰਨਿ^੩ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਕੋਠੇ ਮੰਡਪ ਮਾੜੀਆ ਪਾਸਹੁ ਚਿਤਵੀਆਹਾ ॥
 ਵਠੀਆ ਕੰਮਿ ਨ ਆਵਨੀ ਵਿਚਹੁ ਸਖਣੀਆਹਾ ॥ ੨ ॥
 ਬਗਾ ਬਗੇ ਕਪੜੇ, ਤੀਰਥ ਮੰਤਿ ਵਸੰਨਿ ॥
 ਘੁਟਿ ਘੁਟਿ ਜੀਆ ਖਾਵਣੇ, ਬਗੇ ਨ ਕਹੀਅੰਨਿ ॥ ੩ ॥
 ਸਿੰਮਲ ਰੁਖੁ ਸਰੀਰੁ ਮੈ ਮੈਜਨ ਦੇਖ ਭੁਲੰਨਿ ॥
 ਸੇ ਫਲ ਕੰਮਿ ਨ ਆਵਨੀ, ਤੇ ਗੁਣ ਮੈ ਤਨਿ ਹੰਨਿ ॥ ੪ ॥
 ਅੰਧੁਲੈ ਭਾਰੁ ਉਠਾਇਆ ਭੂਗਰ ਵਾਤ ਬਹੁਤੁ ॥
 ਅਖੀ ਲੋੜੀ ਨਾ ਲਹਾ ਹਉ ਚੜਿ ਲੰਘਾ ਕਿਤੁ ॥ ੫ ॥
 ਚਾਕਰੀਆ ਚੰਗਿਆਈਆ ਅਵਰ ਸਿਆਣਪ ਕਿਤੁ ॥
 ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਸਮਾਲਿ ਤੂੰ ਬਧਾ ਫੁਟਹਿ ਜਿਤੁ ॥ ੬ ॥ ੧ ॥ ੩ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਏਹੁ ਸਬਦੁ ਗਾਵਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ^੧ ਮਨੁ ਫਿਰਿ ਗੋਆ। ਉਸੁ ਪਾਪ ਦਿਸਟਿ^੨
 ਤੇ ਵੇਆ ਵਿਚਿ ਆਇ ਗੋਆ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸਨ ਨਾਲਿ ਜਿ ਲਗਾ, ਸਿ ਸਬਦ ਦੇ ਉਜਾਲੇ ਹੇਠ ਜਿ ਆਇਆ, ਸਿ
 ਧਰਮ ਕਥਾ ਵਿਚਿ ਜੀਉ ਆਇ ਗਇਓਸੁ, ਪਾਪ ਮਤਿ ਛਪਿ ਗਈ; ਜਾਇ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ ਪੈਰੀ ਪੈਆ।
 ਤਬ ਪੈਰੀ ਪੈ ਕੇ ਹਥ ਬੰਧਿ ਖੜਾ ਹੋਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਤੈਂ ਕਿਛੁ ਏਹੁ ਕਹਿਆ ਸੁ ਏਹੁ ਕਿਆ ਕਹਿਆ? ਇਸੁ ਬੋਲਣੇ
 ਸਾਥਿ ਅਰੁ ਤੇਰੇ ਦਰਸਨ ਸਾਥਿ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਫਿਰਿਆ ਹੈ। ਪਾਪ ਦਿਸਟਿ ਮਿਟਿ ਗਈ ਹੈ, ਧਰਮ ਦਿਸਟਿ ਫਈ ਹੈ ਜੀ,
 ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਤਾਂਈ ਹਿੰਝਾਰਿ^੩ ਸਮਝਾਇ ਜਿ ਤੈਂ ਕਿਆ ਕਹਿਆ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਹਸਿ ਕਰਿ ਬੋਲਿਆ ਜਿ, “ਤੇਰਾ
 ਨਾਉ ਸਜਣੁ ਹੈ ਤਾਂ ਤੂੰ ਦੁਸਮਨਾ ਦੇ ਕਰਮ ਕਿਉਂ ਕਰਦਾ ਹੈਂ? ਤੂੰ ਮਤੁ ਜਾਣਹਿ ਸਹਿਜੇ ਏਹਿ ਕਰਮ ਤੈਨੇ ਇਥਾਂਉ
 ਰਹਨਿਗੇ। ਨਾ ਏਹਿ ਕਰਮ ਤੇਰੇ ਨਾਲਿ ਦਰਗਾਹ ਹਜੂਰਿ ਤੇਰਾ ਲੜੁ ਫੜਿ ਖੜੇ ਹੋਨਗੇ, ਤਾਂ ਤੂੰ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚਿ ਕਿਆ
 ਸਬਾਬੁ ਕਰਹਿਗਾ? ਜਿ ਤੇਰਾ ਲੇਖਾ ਕਮਾਏ ਦਾ ਮੰਗੀਐਗਾ ਤਾਂ ਤੂੰ ਕੇ ਆਖਹਿਗਾ ਜਿ ਏਹਿ ਦੁਸਮਨਾਂ
 ਦੇ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈਂ? ਬਾਹਰਹੁ ਜਿ ਤੂੰ ਵੇਸੁ ਖੁਦਾਇ ਦਿਆਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦਾ ਕਰਿ ਬੈਠਾ ਹੈਂ
 ਧਰਮਸਾਲਾ ਪਾਪਾਂ ਨੇ ਚਲਾਈ ਆ। ਜਿਉਂ ਉਜਲਾ ਕੈਹਾਂ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਅਰੁ ਜਦਿ ਹਥੁ ਮਲੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਾਲਾ
 ਨਿਕਾਲੁ ਨਿਕਲਿ ਪਵੈ। ਤੇਰਾ ਏਹੁ ਬਾਹਰਹੁ ਭੇਖੁ ਕੀਆ ਕਿਸੁ ਕਾਮਿ ਹੈ? ਜਾਂ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰਿ ਕਾਲਖ ਹੈ ਠਗਣ ਦੀ।
 ਅਤੇ ਤੈਂ ਜਿ ਏਹਿ ਕੋਠੇ ਮੰਡਪ ਧਵਲਹਰ^੪ ਉਸਾਰੇ ਹੋਨਿ, ਖਰੇ ਭਲੇ ਚੰਗੇ ਤੈਂ ਜਿ ਕੀਏ ਹੋਨਿ ਸਿ ਠਗਣ ਨੇ ਕੀਤੇ ਹੋਨਿ,
 ਪਾਸਹੁ ਚਿਤੇ^੫, ਪਰੁ ਵਿਚਿ ਏਨਾ ਦੈ ਉਜਾੜਿ ਹੈ। ਵਿਚਿ ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਜਿ ਤੂੰ ਘਤਦਾ ਹੈਂ
 ਸਿ ਏਹਿ ਤੇਰੇ ਪਾਪ ਕਦਿ ਲਹਨਿਗੇ? ਤੇਰੇ ਏਹਿ ਮਹਲ ਮਾਲੁ ਕਿਸੁ ਕਾਮਿ ਆਵਗੁ^੬? ਤੂੰ ਏਹਿ

^੧ਕਾਂਸੀ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਚਿੱਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਘੋਟਣ ਤੇ ਵਿਚੋਂ ਕਾਲੀ ਸਿਆਹੀ ਜੇਹੀ ਨਿਕਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

^੨ਕਾਲੀ ਮਿਰਚ।

^੩ਅਸਲ ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਇਥੇ ਅਖਰ “ਤਿਥੈ” ਦੀ ਥਾਂ “ਹਾਜਰ” ਤੇ “ਧੋਵਾਂ” ਦੀ ਥਾਂ

“ਮਾਂਜੀ” ਹਨ। ਸਾਖੀ ਕਰਤਾ ਨੇ ਦੂਜੀਆਂ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ।

^੪ਅਰਥਾਤ-ਸੱਜਣ ਠੱਗ ਦਾ।

^੫ਪਾਪ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ (ਨਜ਼ਰ)।

^੬ਹਜ਼ਾਰ।

^੭ਮਹਲ ਮਾੜੀਆਂ ਤੇ ਧੋਲਰ।

^੮ਕੋਲੋਂ ਚਿਤੇ ਹੋਏ

ਲਗਦੇ ਹਨ।

^੯ਆਉਣਗੇ।

ਪਾਪ ਕਿਉਂ ਕਰਦਾ ਹੈ? ਨ ਤੇਰੇ ਕੰਮਿ ਏਹਿ ਮਹਲ ਉਸਾਰਿਆ, ਕੰਮਿ ਨ ਵਾਹਿਆ-ਕੰਮਿ ਤੇਰੇ ਨਿ, ਸੋਈ ਕਮਾਉ ਜਿ ਤੇਰੇ ਕੰਮਿ ਆਵੈ। ਬਗੁਲੇ ਜਿ ਰੰਗਿ ਉਸਲੇ ਹੋਨਿ ਅਰੁ ਤੀਰਥਾਂ ਉਪਰਿ ਚਰਦੇ ਹੋਨਿ ਨ ਕਿਛੁ ਓਨ੍ਹਾ ਦੀ ਮੁਕਤਿ ਹੋਂਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਓਹਿ ਜੀਆਂ ਨੋ ਘੁਟਿ ਘੁਟਿ ਖਾਂਦੇ ਹੋਨਿ, ਜਿ ਕਿਆ ਹੋਆ ਜੇ ਤੀਰਥਾਂ ਵਿਚਿ ਰਹੇ ਤਾਂ, ਓਹਿ ਭੀ ਚੋਰ-ਪਾਪੀ। ਤੂੰ ਜਿ ਏਹਿ ਬਗੁਲੇ ਦੀ ਨਿਆਂਈ ਬਜਾਰੁ ਲਾਇ ਬੈਠਾ ਹੈਂ ਅਰੁ ਜੀਆਂ ਨੋ ਮਾਰਦਾ ਹੈਂ ਜਿ ਇਹ ਤੇਰੇ ਕਰਮ ਕਿਛੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਨਾਹੀ ਕਿਆ ਜਾਣਦਾ? ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੀ ਵਾਟ^੧ ਮਾਰਦਾ ਹੈਂ? ਸਮਝਦਾ ਨਾਹੀਂ, ਤੂੰ ਕੀ ਏਸੁ ਸੈਸਾਰ ਤੇ ਲੈ ਜਾਹਿਗਾ? ਜਿਉਂ ਨਿਮਲੁ ਰੁਖੁ ਸੋਹਣਾ ਇਸਦਾ ਹੈ ਓਸੁ ਵਲਹੁ ਵੇਖਿ ਕਰਿ ਮਨੁਖੁ ਭੁਲਦਾ ਹੈ ਜਿ ਏਹੁ ਜਿ ਕੋਈ ਰਾਹ ਉਪਰ ਧਰਮਸਾਲਾ ਬੈਠਾ ਚਲਾਇਦਾ ਹੈ, ਜਿ ਏਸ ਦੇ ਜੀ ਘਰਿ ਬਾਹਰਿ ਸਭੁ ਤੈ ਧਰਮੁ ਹੈ। ਜਿਉਂ ਉਹੁ ਸਿੰਮਲੁ ਚਖਿਆ ਹੋਆ ਫਲੁ ਨਿਹਫਲੁ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਸੋਈ ਕਰਮ ਤੇਰੇ ਹੋਨਿ। ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਏਸੁ ਮਾਇਆ ਦੇ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈਂ? ਸਜਣਾਂ! ਤੂੰ ਜਿ ਹੈਂ ਜਿ ਅੰਧਾ ਹੈਂ ਭਾਰੁ ਬਹਲਾ ਉਠਾਇਦਾ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਤਾਂ ਭਾਰੁ ਉਠਾਇਦਾ ਹੈਂ ਪਰੁ ਅਗੈ ਭੁੰਗਰ ਪਹਾਤ ਹੈ? ਜਿਥੇ ਸਖਣਿਆਂ ਭੀ ਨਾਹੀ ਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ। ਤੂੰ ਜਿ ਇਤਨਾ ਭਾਰੁ ਉਠਾਇਦਾ ਹੈ ਜਿ ਲੰਘਹਿਗਾ ਕਿਉਂ ਕਰਿ? ਅਗੈ ਭੁੰਗਰ ਵਾਟ^੨ ਬਹੁਤ ਹੈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਾ ਵਸਤੁ ਕਾਈ ਨਾਹੀ ਨਜਰਿ ਆਵਦੀ ਜਿਤੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਲੰਘਹਿਗਾ। ਕਿਉਂ ਏ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ਤੈਂ ਤਾਂ ਮਰਣਾ ਹੈ? ਹੋਰੁ ਸਿਆਣਪ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਦੀਆ, ਹੋਮ ਦੀਆ ਜਿ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ਜਿ ਤੇਰੇ ਕਿਤੇ ਕੰਮਿ ਨਾਹੀ। ਜਦਿ ਤੂੰ ਮਰਹਿਗਾ ਗਲਿ ਘਤਿ ਕਰਿ ਦੇਸਟਾ^੩ ਬੰਧਿ ਚਲਾਈਆਹਿਗਾ ਦਰਗਾਹ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੀ, ਤਾਂ ਤੇਰੀ ਹੋਰੁ ਠਵਰ ਕਾਈ ਨਾਹੀ ਛੁਟਣੈ ਦੀ। ਤੂੰ ਤਾਂ ਹੀ ਛੁਟਹਿਗਾ ਜਾਂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਹਿਗਾ, ਨਾਹੀ ਤਾਂ ਤੇਰੀ ਠਵਰ ਕਾਈ ਨਾਹੀ, ਬਧਾ ਮਾਰੀਆਹਿਗਾ^੪। ਤਬ ਉਸ ਕੇ ਕਪਾਟ ਖੁਲਿ ਗਏ, ਉਹੁ ਉਠਿ ਪੈਰੀ ਪਤਿਆ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ। ਹਾਇ ਹਾਇ ਪੈਆ ਕਰੇ, ਪੈਰਾਂ ਉਪਰਿ ਪਤਿ ਰਹਿਆ। ਜਾਰਿ ਜਾਰਿ ਰੋਵਣ ਲਗਾ, ਬੋਲਾਂ ਮਾਰਿ ਰੁੱਠਾ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ! ਤੂੰ ਜਿ ਹੈਂ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਰੂਪੁ ਹੈਂ। ਮੇਰੇ ਕਰਮ ਓਈ ਹੋਨਿ, ਪਣੁ ਤੂੰ ਜਿ ਹੈਂ ਸਿਆਂ ਦਾ ਜਾਨੀ ਹੈਂ। ਜਿਮੀ ਅਸਮਾਨ ਤ੍ਰਿਹੁ ਲੋਆਂ ਖੰਡਾਂ ਵਰਭੰਡਾਂ ਦਾ ਤੂੰਹੋਂ ਧਣੀ ਹੈਂ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ! ਕਿਵੇਂ ਮੇਰਾ ਲਤੁ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਪਾਂ ਤੇ ਫੁਡਾਇ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ! ਤੂੰ ਜਿ ਆਇਆ ਹੈਂ ਜਿ ਮੇਰੇ ਭਾਗਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਆਇਆ ਹੈਂ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਕਰਮ ਤੇ ਵਿਣੁ ਪੁਛੈ ਕਹੈ ਨੀ, ਤਿਉ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ! ਮੇਰੀ ਤੂੰ ਰਖੁ, ਮੈਨੋ ਆਪਣੀ ਚਰਨੀਂ ਲਾਇ। ਮੈਂ ਮਰਾਂ ਪਾਪੀ ਹਤਿਆਰਾ ਹਾਂ। ਜੇ ਤੂੰ ਸੁਰਾ ਹੈਂ ਤਾਂ ਮੈਨੋ ਤੁਧੁ ਨਿਸਤਾਰਣਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਜੀ, ਤੂੰ ਮੈਨੋ ਆਪਣਿਆਂ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲਿ ਲੈ ਚਲੁ। ਜੀ, ਮੈਨੋ ਤੇਰੇ ਦਰਸਨਿ ਲਗੈ, ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਬਿਖੁ ਲਗਾ ਹੈਂ। ਜੀ ਤੂੰ ਜਿਵਜਾਣਹਿ ਤਿਵ ਮੇਰੀ ਰਖੁ। ਮੈਨੋ ਪਾਪਹੁ ਤੈ ਰਖੁ ਜਾਂ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇ ਅਰਥਿ^੫। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਅਗੈ ਏਨਤੀ ਕੀਤੀਅਸੁ ਜਿ, “ਜੀ ਤੂੰ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ, ਪਰੁ ਜੀ, ਇਕੋਰਾਂ ਇਹਿ ਘਰਿ ਦੇਖੁ ਜਿ ਜੀ ਹੋਉ ਕਿ ਕਮਾਂਵਦਾ ਹਾਂ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਓਸੁ ਕੋਟ ਵਿਚਿ ਆਇ ਵਤਿਆ। ਜਾਂ ਦੇਖੈ ਤਾਂ ਭਲੇ ਦਰਿ, ਭਲੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ, ਹਰ ਕੋਈ ਭਲੀ ਠਵਰ ਵੇਖਿ ਵੇਖਿ ਕੇ ਆਇ ਵੜੈ, ਜਿ ਮਾਰਿ ਕਰਿ ਅੰਦਰਿ ਭੁਇਹਰੇ^੬ ਭਰੀਦੇ ਜਾਨਿ, ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਅਗੈ ਹਥਿ ਜੋਤਿ ਕਰਿ ਖੜਾ ਹੋਆ ਜਿ “ਜੀ, ਏ ਮੇਰੇ ਕਰਮਿ ਹੋਨਿ। ਹੁਣਿ ਤੁਧੁ ਡਿਠੈ ਮੇਰਾ ਮਨ ਫਿਰਿਆ ਹੈ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ! ਨਾਂਹ ਤਾਂ ਏ ਮੇਰੇ ਕਰਮ ਹੋਨਿ, ਜਿਵ ਜਾਣਹਿ ਤਿਵ ਕਰਿ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹੁਣਿ ਤੇਰਾ ਆਤਮਾ ਕਿ ਆਖਦਾ ਹੈ?” ਕਹੈ, “ਜੀ, ਹੁਣਿ ਮੇਰਾ ਆਤਮਾ ਏਹੋ ਕਹਦਾ ਹੈ ਜਿ ਪੁਰੁ, ਧੀਆਂ, ਭਾਈ ਭਤੀਜੇ, ਸਭਿ ਜਹਰੁ ਲਗੈ ਹੋਨਿ ਬਿਨਾਂ ਤੇਰੇ ਦਰਸਨ ਤੀ”। ਹੁਣਿ ਤੂੰ ਮੈਨੋ ਆਪਣੀ ਚਰਨੀਂ ਲਾਇ ਰਖੁ। ਆਪਣੇ ਨਾਲਿ ਲੈ ਚਲੁ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹੁਣਿ ਤੇਰੇ ਜੀ ਵਸੀ ਹੈ ਜਿ ਘਰੁ ਛਡੀਐ, ਏਸਦੇ ਨਾਲਿ ਜਾਈਐ?” ਕਹੈ, “ਜੀ, ਏਵੈ ਹੀ ਜੀ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮੇਰਾ ਕਹਿਆ ਮੰਨਹਿਗਾ?”

^੧ਰਾਹ (ਭਾਵ-ਧਾੜਾ)।

^੨ਅੱਖਾ ਪਹਾੜੀ ਰਸਤਾ।

^੩ਬਗੜਾ।

^੪ਭਾਭਾਂ (ਧਾਹਾਂ)।

^੫ਅਰਥਾਤ-ਗੁਰੂ ਜੀ! ਤੁਹਾਡੇ ਦਰਸਨ ਕਰਨ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਸਾਰਾ ਸਾਜ-ਸਮਾਨ ਵਿਹੁ ਵਰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ।

^੬ਭੋਰੇ, ਤਹਿਸਾਨੇ।

^੭ਤੈਂ।

ਕਹੈ “ਜੀ, ਤੇਰੇ ਆਖੇ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰੁ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਸੁਹਾਂਵਦਾ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਪੁਰਖਾ !
 ਏਹਿ ਮਹਲ ਢਾਹਿ” । ਖੜੈ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਓਹਿ ਮਹਲ ਢਹਾਇ ਦੂਰਿ ਕੀਤੇ । ਉਨਾਂ ਦੇ ਹੋਰਿ ਵੇਰਿ ਘਰਿ
 ਉਸਰਾਇ ਘਤਾਇਅਨੁ¹ । ਜਿਥੈ ਖੂਨ ਹੋਵੇ ਉਥੈ ਧਰਮਸਾਲਾ ਬੰਧਾ ਆਨੁ ! ਜਿਥੈ ਬੂ ਬੂ ਪਹਰਿਆ² ਹੋਵਾ ਸਾ ਓਥੈ
 ਬੈਠਿ ਕਰਿ ਕੀਰਤਨੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਲਗਾ ਕਰਣ । ਜਿ ਜੀਅ ਜੀਅ ਨੋ ਮਾਰਦੇ ਸੇ । ਸਿ ਲਗੇ ਜੀਆਂ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕਰਨ ।
 ਜਿ ਖੋਹਿ ਲੈਂਦੇ ਸੇ ਹਥਹੁ, ਲਗੇ ਧਰਮੁ ਕਰਨ, ਜਿ ਕੋਈ ਆਇ ਲਹੈ ਸੁ ਸੁਖਾਲਾ ਰਖੀਐ । ਜੈਵਾਲਿ ਪਿਆਲਿ ਕਰਿ
 ਸੁਖਾਲਾ ਅਭਰਵੰਜਿ³ ਛੁਟੇ । ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੇ ਦਰਸਨਿ ਲਗਿਆ ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਕਮਾਵਣੇ ਲਗੇ । ਓਹਿ ਸਭਿ
 ਸਿਖ ਹੋਵੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੇ, ਉਹਾਂ ਸੰਗਤਿ ਹੋਈ, ਵਿਚਿ ਸਜਣੁ ਸਨਮੁਖੁ ਹੋਆ । ਧਰਮਸਾਲਾ ਉਜਾਹਗਾ⁴ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ
 ਬਧੀ । ਧੰਨਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ! ਜਿ ਇਸੁ ਕਲੀ ਕਾਲ ਵਿਚਿ ਜਿ ਜੀਉ ਆਇਆ ਹੈ, ਸਿ ਆਪੋ ਆਪਣੀ
 ਪਹੁਚ ਵਿਚਿ ਘਟਿ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਲੋਚਦਾ ਪਾਪ ਨੋ । ਪਣੁ ਜੇ ਕਿਛੁ ਧਰਮੁ ਦਿਤਾਇਆ ਹੈ ਸਿ ਗੁਰੂ
 ਬਾਬੇ ਸੈਂਸਾਰ ਵਿਚਿ ਦਿਤਾਇਆ ਹੈ ! ਵਾਹਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ! ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ! ਜਿਸੁ ਕੈ
 ਪਰਸਾਦਿ ਕਲੀ ਕਾਲ ਵਿਚਿ ਨਾਉ ਪਾਇਆ । ਜਿ ਸੰਗਤਿ ਹੋ ਏਹੁ ਧਰਮਸਾਲਾ ਹੈ । ਜਿਸੁ ਕੈ ਪਰਸਾਦਿ ਕਲੀ ਕਾਲਿ
 ਵਿਚਿ ਲੋਕ ਲਗੇ ਕੀਰਤਨੁ ਕਰਣੇ, ਸੁਨਣੇ, ਸਮਝਣੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕੈ ਪਰਸਾਦਿ । ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ ।

ਸਲੋਕੁ ॥

ਚਿਟੇ ਜਿਨ ਕੇ ਕਪੜੇ ਦਿਸਨਿ ਖਰੇ ਸੁਪੇਦੁ ॥

ਅੰਦਰ ਤਿਨ ਕੇ ਚੋਟੁ ਹੈ ਜਿਨ ਸਹ ਸੇਤੀ ਭੇਦੁ ॥

ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਸਿਮਰਨੁ ਸਰਸੁ ਹੈ ਕਹਦੇ ਸੰਤ ਸੁਬੇਦੁ ॥ ੧ ॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ । ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ,
 ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੭੩ ॥

ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ । (ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲ)

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਦਖਣ ਕੀ ਧਰਤੀ ਅਰੁ ਠਗਹੁ ਕੇ ਨਗਰ ਮਹਿ ਸੁਮਾਰ¹ ਕੇ ਘਰਿ ਮਹਿ ਹੋਆ । ਤਬ
 ਪਰਮੇਸੁਰ ਆਪਣੈ ਧਾਮਿ ਬੁਲਾਇਆ । ਤਬ ਹੱਥ ਜੋੜਿ ਕਰਿ ਖੜਾ ਹੋਆ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਉ ਜਿ
 ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਹੋਇ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਇਥ ਕਿਆ ਮੰਗਤਾ ਹੈਂ ਤੂੰ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ
 ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮਿਹਰਵਾਨ ! ਤੇਰਾ ਨਾਉ ਮੰਗਤਾ ਹਾਂ, ਹਉ ਅਵਰੁ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਮੰਗਤਾ” । ਤਬ ਸ੍ਰੀ
 ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ਹਸਿ ਪੜੇ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਕਿਛੁ ਸਾ ਵਸਤੁ ਮੰਗਿ ਲੈ ਜਿਸ ਤੇ ਤੇਰਾ ਪਸਾਰਾ ਚਲੈ । ਇਸੁ ਨਾਮ
 ਬੀਂ ਕਿਆ ਲੇਹਿਗਾ ?” ਕਹੈ, “ਜੀ, ਮੁਝ ਕਉ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਤੇਰਾ ਹੀ ਨਾਮੁ ਹੈ, ਮੁਝ ਕਉ ਆਪਨਾ ਨਾਮੁ ਹੀ ਦੇਹਿ” ।
 “ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਹਸੇ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਲੋਕ ਕਹਤੇ ਹੈਂ ਜਿ ਛਲਾਨੇ ਕੈ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ, ਏਕੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਨਾਮੁ

¹ਉਨਾਂ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਫੇਰ ਹੋਰ ਘਰ ਉਸਰਾਇ ਛੋਟੇ ।

²ਹਾਲ ਪਾਹਰਿਆ ।

³ਅਭਰਵਾਹੇ

ਉਠ ਕੇ ਜਾਣਾ ।

⁴ਉਸ ਥਾਵੇਂ ।

⁵ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ।

⁶ਬੰਦਗੀ, ਸਿਮਰਨ, ਭਾਵ-ਸਹਿਜ ਸਮਾਧੀ ।

ਹੈ, ਅਵਰੁ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ। ਜਹਾਂ ਕਿਛੁ ਨਹੀਂ ਹੋਤਾ ਤਹਾਂ ਕਹਤੇ ਹੈਂ ਜਿ ਇਸੁ ਕੈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਨਾਮ ਹੈ ਅਵਰੁ ਕਿਛੁ ਨਹੀਂ। ਅਰੁ ਜਿ ਜਿਸੁ ਕੈ ਛਾਇਆ ਹੋਤੀ ਹੈ ਤਿਸੁ ਕਉ ਕਹਤੇ ਹੈਂ ਜਿ ਇਸ ਕੈ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਹੈ। ਤੂੰ ਇਸ ਨਾਵ ਕਉ ਕਿਆ ਕਰਹਿਗਾ? ਤੂੰ ਧਨੁ ਛਾਇਆ ਮਾਇਆ ਲੇਹਿ ਜਿਸ ਬੀਂ ਫਲੀ ਜਗ ਮਹਿ ਪਤਿਸਟਾ^੧ ਹੋਇ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੈ ਨਾਮ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਲੇ ਉਠਾ ਜਿ, “ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਕੈਸਾ ਹੈ?” ਤਬ ਬਿਭਾਸ^੨ ਮਹਿ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:—

ਨਾਇ ਤੇਰੈ ਤਰਣਾ ਨਾਇ ਪਤਿ ਪੂਜ ॥ ਨਾਉ ਤੇਰਾ ਗਹਣਾ ਮਤਿ ਮਕਸੂਦੁ ॥
ਨਾਇ ਤੇਰੈ ਨਾਉ ਮੰਨੈ ਸਭ ਕੋਇ ॥ ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਪਤਿ ਕਬਹੂ ਨ ਹੋਇ ॥ ੧ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਅਰਦਾਸਿ ਕੀਤੀ ਜਿ, “ਜੀ, ਮਿਹਰਵਾਨ! ਤਰਨ ਸਮਰਥ ਤੇਰਾ ਨਾਮਾ ਪਤਿਸਟਾ ਜਿ ਹੋਤੀ ਹੈ ਜਿ ਤੇਰੈ ਨਾਮਿ ਹੋਤੀ ਹੈ। ਪਤਿ ਜਿ ਰਹਤੀ ਹੈ ਜਿ ਤੇਰੈ ਨਾਮਿ ਲੀਐ ਰਹਤੀ ਹੈ ਅਰੁ ਪੂਜਾ ਜਿ ਹੋਤੀ ਹੈ ਜਿ ਤੇਰੈ ਨਾਮਿ ਹੋਤੀ ਹੈ। ਗਹਣਾ ਜਿ ਹੋਤਾ ਹੈ ਸੁ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਹੈ। ਜਿ ਕਿਛੁ ਮਕਸੂਦੁ ਮਨਕਾ ਹੈ ਸੁ ਤੇਰੈ ਨਾਮ ਹੀ ਤੇ ਹੋਤਾ ਹੈ। ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਸਭ ਬਾਤ ਬੂਠੀ ਹੈ। ਜੇ ਵੇਈ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਲੇਤਾ ਹੈ ਸਭੁ ਸੈਂਸਾਰੁ ਉਸ ਹੀ ਕਉ ਮਾਨਤਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਕਉ ਆਪਣਾ ਨਾਮੁ ਦੀਆ ਹੈ ਤਿਸ ਕੀ ਪਤਿ ਤੈਂ ਰਖੀ ਹੈ। ਜਿਸੁ ਕਉ ਤੈਂ ਨਾਮੁ ਨਾਹੀ ਦੀਆ ਤਿਸ ਕੀ ਪਤਿ ਗਈ ਹੈ। ਉਸ ਕਉ ਕਬਹੂ ਪਤਿ ਨਾਹੀ ਤੇਇ ਲੋਕ^੩ ਮਹਿ, ਬੇਪਤਾ^੪ ਉਹੀ ਹੈ ਜਿਸੁ ਕਉ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਨਾਹੀ:—

ਅਵਰ ਸਿਆਣਪ ਸਗਲੀ ਪਾਜੁ। ਜੇ ਬਖਸੇ ਤੈ ਪੂਰਾ ਕਾਜੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਜਿ, “ਜੀ ਮਿਹਰਵਾਨ! ਜੇ ਕੋਈ ਬਿਨਾ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਬੀਂ ਅਵਰ ਕਾਈ ਸਿਆਣਪ ਕਰਦਾ ਹੈ ਸਭੁ ਬੂਠੁ ਹੈ, ਪਾਜੁ^੫ ਹੈ। ਜਿਉ ਭਾਂਡੇ ਖੋਰੇ ਕਉ ਪਾਜੁ ਲਗਤਾ ਹੈ ਅਰੁ ਉਘੜਿ ਸੇਕ ਲਗਤੇ ਹੀ ਜਾਤਾ ਹੈ ਤਿਉ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਬੀਂ ਜਿ ਕਿਛੁ ਸਿਆਣਪ ਹੈ ਸਭੁ ਪਾਜੁ ਬੂਠੁ ਹੈ। ਅਰੁ ਜਿਸ ਕਉ ਤੂੰ ਬਕਸਹਿ ਤਿਸ ਕੈ ਪੂਰੇ ਭਾਗ ਹੈ। ਉਸ ਕੇ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜ ਪੂਰੇ ਹੋਹਿ, ਜਿਸ ਕਉ ਤੂੰ ਬਕਸਹਿ ਤਿਸ ਕੀ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਕਹੀ ਜਾਤੀ। ਪਣੁ ਜੀ, ਜਿ ਕਿਛੁ ਹੈ ਸੁ ਤੇਰੇ ਹੀ ਨਾਮੁ ਹੈ, ਅਵਰੁ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਬਾਇ ਹੈ”। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ।

ਨਾਉ ਤੇਰਾ ਤਾਣੁ ਨਾਉ ਦੀਬਾਣੁ ॥ ਨਾਉ ਤੇਰਾ ਲਸਕਰੁ ਨਾਉ ਸੁਲਤਾਨੁ ॥
ਨਾਉ ਤੇਰੈ ਮਾਣੁ ਮਹਤ ਪਰਵਾਣੁ ॥ ਤੇਰੇ ਨਦਰੀ ਕਰਮਿ ਪਵੈ ਨੀਸਾਣੁ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

“ਜੀ, ਮਿਹਰਵਾਨ! ਸੈਂਸਾਰ ਮਹਿ ਬਡੇ ਬਡੇ ਬਲੀ ਸੋਧੇ, ਦੀਬਾਨ ਹੈਂ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹੈਂ, ਤਿਨ ਕੈ ਸਾਥਿ ਲਸਕਰ ਹੈ ਅਰੁ ਸੁਲਤਾਨ ਖਾਨ ਮੀਰ ਮਲੂਕ^੬ ਉਮਰਾਵ^੭ ਕਹਾਵਤੇ ਹੈਂ, ਤੇਤੇ ਸਭਿ ਬੂਠੁ ਬਿਨਾ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਬੀਂ। ਮਾਣੁ ਜਿ ਹੋਤਾ ਹੈ ਸੁ ਤੇਰੈ ਨਾਮਿ ਲੀਐ ਹੋਤਾ ਹੈ ਅਰੁ ਨੀਸਾਣੁ ਜਿ ਪੜਤਾ ਹੈ ਸੁ ਤੇਰੀ ਨਜਰਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਪੜਤਾ ਹੈ। ਭੀ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਕੈਸਾ ਹੈ ਸ੍ਰੀ ਮਹਾਰਾਜ!

ਨਾਇ ਤੇਰੈ ਸਹਜੁ ਨਾਇ ਸਲਾਹਿ ॥ ਨਾਉ ਤੇਰਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਬਿਖੁ ਉਠਿ ਜਾਇ ॥
ਨਾਇ ਤੇਰੈ ਸਭਿ ਸੁਖ ਵਸਹਿ ਮਨਿ ਆਇ ॥ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਬਾਧੀ ਜਮ ਪੁਰਿ ਜਾਇ ॥ ੩ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਜਿ, “ਜੀ, ਦੇਆਲ ਪੁਰਖ! ਜੇ ਕਿਛੁ ਸਹਜੁ ਸੁਖ ਰਾਜੁ, ਭੋਗੁ, ਜੋਗੁ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਹੈ ਜਿ ਤੇਰੇ ਨਾਮ

^੧ ਪਤਿਸਟਾ, ਇਜ਼ਤ।	^੨ ਗੁਰੂ ਪਰਭਾਤੀ ਬਿਭਾਸ ਮਹਲਾ ੧, ਚਰ੍ਹੇਪਦੇ ਘਰੁ ੧।	^੩ ਸੁਰਤ,
ਮ੍ਰਿਤੁ ਤੇ ਪਾਤਾਲ ਲੋਕ ਵਿਚ।	^੪ ਕੁੱਪਤਾ, ਬੇ-ਇਜ਼ਤ।	^੫ ਪਾਖੰਡ, ਮੁਲੰਮਾ।
(ਬਾਵਸ਼ਾਹ) ਦਾ ਬਹੁ ਵਰਨ।	^੬ ਅਮੀਰ ਦਾ ਬਹੁ ਵਰਨ।	^੭ ਮਲਕ

ਵਿਰਿ ਹੈ। ਅੰਬਿਤੁ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਹੈ। ਬਿਖੁ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਇਸੁ ਮਹਿ ਪਾਪਾਂ ਕੀ ਲਹਰਿ ਹੈ, ਤੇਰੈ ਨਾਮਿ ਲੀਏ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸਾਰੀ ਬਿਖੁ ਉਠਿ ਜਾਤੀ ਹੈ। ਜਿਤਨੇ ਸੁਖ ਹੋਂ ਇਤਨੇ ਮਨਿ ਆਇ ਵਸਤੇ ਹੋਂ ਅਰੁ ਦੁਖ ਨਹੇ ਜਾਤੇ ਹੋਂ। ਸਰਬ ਸੁਖ ਮਨ ਕੈ ਬਿਖੇ ਆਇ ਬਸਤੇ ਹੋਂ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਕਰਿ ਕਰਿ। ਸ੍ਰੀ ਵਾਸਦੇਵ ! ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਐਸਾ ਹੈ। ਤੂੰ ਮੁਝ ਕੰਉ ਆਪਣਾ ਨਾਮੁ ਹੀ ਦੇਹਿ, ਮੈਂ ਅਵਰੁ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀਂ ਮੰਗਤਾ”। ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਕਿਛੁ ਨਾਰੀ ਬੇਰੀ, ਘਰੁ ਭੰਡਾਰੁ, ਦੇਸੁ, ਰਾਜੁ ਪਾਟੁ ਕਿਛੁ ਏਹੁ ਲੋਹਿ, ਜਿਸ ਥੀਂ ਕਿਛੁ ਤੂੰ ਸੁਖੁ ਪਾਵਹਿ, ਨਾਮ ਥੀਂ ਕਿਆ ਲੋਹੰਗਾ ?”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਯਾ ਮਿਹਰਵਾਨ !

ਨਾਰੀ ਬੇਰੀ ਘਰ ਦਰ ਦੇਸ ॥ ਮਨ ਕੀਆ ਖੁਸੀਆ ਕੀਚਹਿ ਵੇਸ ॥

ਜਾਂ ਸਦੇ ਤਾਂ ਢਿਲ ਨ ਪਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਕੂੜੁ ਕੂੜੇ ਹੋਇ ਜਾਇ ॥੪੧॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ ਸਾਹਿਬ ! ਨਾਰੀ ਭੀ ਹੋਇ, ਰਾਜ ਪਾਟੁ ਭੀ ਹੋਇ, ਘਰ ਦਰ ਦੇਸੁ ਭੀ ਹੋਇ, ਪਣੁ ਜਦਿ ਤੂ ਬੁਲਾਵਹਿ ਤਬ ਹੱਥ ਕੀ ਹੱਥ ਰਹੈ, ਪੈਰਿ ਕੀ ਪੈਰਿ ਰਹੈ, ਇਕ ਸਾਇਤ ਸਾਹੁ ਲੋਣਾ ਮਿਲੈ ਨਾਹੀ, ਰਾਜ-ਪਾਟੁ ਧਨੁ ਸਭੁ ਥੀਹਾਂ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਇਗਾ ਅਰੁ ਜੀਅ ਕੇ ਮੰਗਿ ਕਿਛੁ ਨ ਹੋਇ, ਕੂੜ ਕਾ ਕੂੜੁ ਹੋਇ ਜਾਇ, ਮੇਰੇ ਜੀਅ ਕੇ ਕਾਮਿ ਕਿਛੁ ਨ ਹੋਇ ਬਿਨਾਂ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਥੀਂ। ਮੈਂ ਬੀਚਾਰਿ ਕਰਿ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਜਿ ਬਿਨਾਂ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਹੋਰੁ ਜੀਅ ਕਾ ਸਹਾਈ ਕੋਈ ਨਾਹੀ। ਤੂੰ ਜਿਵ ਜਾਨਹਿ ਤਿਵ ਕਰਿ। ਜਹਾਂ ਜਾਣਾ ਹੈ ਤਹਾਂ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਕੰਮਿ ਆਵੇਗਾ। ਮੁਝ ਕੰਉ ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਨਾਮੁ ਦੇਹਿ”। ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ਕੀ ਅਗਿਆ ਹੁਈ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਉ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਮੇਰਾ ਨਾਮੁ ਕੈਸਾ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਹਿਆ ਜਿ, ਜੀ:—

ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਰਤਨੁ ਕਰਮੁ ਚਾਨਣੁ ਸੁਰਤਿ ਤਿਥੈ ਲੋਇ ॥

ਅੰਧੇਰੁ ਅੰਧੀ ਵਾਪਰੈ ਸਗਲਿ ਲੀਜੈ ਧੋਇ ॥ ੧ ॥

ਇਹੁ ਸੈਸਾਰੁ ਸਗਲ ਰਿਕਾਰੁ ॥

ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਦਾਰੁ ਅਵਰੁ ਨਾਸਤਿ ਕਰਣਹਾਰੁ ਅਪਾਰੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਵੇਨਤੀ ਕਰੀ, “ਜਿ ਏ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ! ਤੇਰਾ ਜਿ ਨਾਮੁ ਹੈ ਸੁ ਰਤਨੁ ਹੈ, ਕਰਮ ਤੇਰੇ ਕਾ ਉਸ ਕੰਉ ਉਜਾਲਾ-ਚਾਨਣੁ ਹੋਇ। ਜਿਸੁ ਅਗਿਆਨ ਅੰਧੇਰੇ ਮਹਿ ਜਗਤੁ ਸੈਸਾਰੁ ਲੂਟਿਆ ਨ ਜਾਈ, ਉਸ ਕੰਉ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਕੇ ਉਜਾਰੇ ਮਹਿ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਨਜਰਿ ਆਵੈ। ਅਰੁ ਏਹੁ ਜਿ ਸੈਸਾਰੁ ਹੈ ਸੁ ਵਿਕਾਰਹੁ ਭਰਿਆ ਹੈ, ਇਨਹੁ ਵਿਕਾਰਹੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਏਹੁ ਲੂਟਿਆ ਜਾਤਾ ਹੈ। ਸੈਸਾਰ ਕੰਉ ਦੀਰਘੁ ਰੋਗੁ ਇਨਹੁ ਵਿਕਾਰਹੁ ਕਾ ਲਾਗਾ ਹੈ। ਤਿਸ ਕਾ ਦਾਰੁ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਹੈ, ਅਵਰੁ ਕਾਈ ਵਸਤੁ ਨਾਹੀ ਜਿਤੁ ਸੈਸਾਰੁ ਛੁਟੈ। ਬਿਨਾ ਤੇਰੇ ਨਾਮੁ ਥੀਂ ਹੋਰੁ ਅਵਖਣੁ ਕੋਈ ਨਾਹੀ”। ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, ਏ ਨਾਨਕ ! ਤੈ ਨਾਮ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਪਾਈ ਹੈ ਜਿ ਨਾਮੁ ਨਾਮੁ ਪ੍ਰਕਾਰਤਾ ਹੈ”। ਕਹੀ, “ਜੀ ਹੰਉ ਤਉ ਏਕੁ ਜੀਉ ਹੰਉ। ਹੰਉ ਕਿਆ ਜਾਨਉ, ਪਣੁ ਜੀ:—

ਪਾਤਾਲ ਪੁਰੀਆ ਏਕ ਭਾਰ ਹੋਵਹਿ ਲਾਖ ਕਰੋੜਿ ॥

ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਕੀਮਤਿ ਨਾ ਪਵੈ, ਜੇ ਸਿਰੈ ਹੋਵਹਿ ਹੋਰਿ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਜਿ, “ਏ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ! ਹੰਉ ਏਕ ਜਿਹਥਾ ਸੰਉ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਰਤਨ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਕਿਆ ਕਹੰਉ। ਜੇ ਜਿਤਨੇ

¹ਇਸਤ੍ਰੀ ਰੂਪ ਬੇੜੀ (ਬੰਧਨ)।

ਦਵਾਈ।

²ਇਕ ਜੀਭ ਨਾਲ।

³ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੧।

⁴ਦਵਾਈ।

⁵ਅੰਧੀ,

ਪਾਤਾਲ ਆਕਾਸ ਪੁਰੀਆਂ ਖੰਡ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਤੈਸਾ ਜੇ ਹੈ ਅਰੁ ਏਤਨਿਅਹੁ ਕਾ ਮਿਲਿ ਮਿਲਾਇ ਕਰਿ ਏਕੁ ਭਾਰੁ
ਕਰੀਐ, ਸੇ ਜੈਸੇ ਕਈ ਲਖ ਕਰੋਰਿ ਪਦਮ ਨੀਲ ਧੁਜਾ ਅਰਬ ਖਰਬ ਐਸੇ ਜੈਸੇ ਹੋਰਿ ਭਾਰ ਹੋਹਿ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਕੀ
ਕੀਮਤਿ ਨ ਪਤਈ ਮੇਰੇ ਬੁਝੈ । ਯਾ ਮਿਹਰਵਾਨ ! ਕਿਆ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਕੀਨੀ ਜਾਤੀ ਹੈ, ਹਉ ਕਉਣੁ ਚੀਟੀ
ਜਿ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਕਰਿ ਸਕਉ ? ਪਣੁ ਇਤਨੀ ਕਿ ਬਾਤ ਮੈ ਭੀ ਪਾਈ ਹੈ ਜਿ:-

ਦੁਖਾਂ ਤੇ ਸੁਖ ਉਪਜਹਿ, ਸੁਖੀ ਹੋਵਹਿ ਦੁਖ ॥

ਜਿਤੁ ਮੁਖਿ ਤੂੰ ਸਲਾਹੀਅਹਿ ਤਿਤੁ ਮੁਖਿ ਕੈਸੀ ਭੁਖਾ ॥ ੩ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਜਿ, “ਜੀ, ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ! ਕਾਮੁ, ਕ੍ਰੋਧੁ, ਲੋਭੁ, ਮੋਹੁ, ਅਹੰਕਾਰੁ, ਖੁਧਿਆ, ਤ੍ਰਿਸਨਾ, ਨੀਂਦ ਏਈ ਸੈਂਸਾਰੁ
ਕੇ ਸੁਖ ਹੋਨਿ । ਇਨਾਂ ਸੁਖਾਂ ਮੰਗਿ ਸੈਂਸਾਰੁ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਹੈ, ਏਈ ਸੈਂਸਾਰ ਕੇ ਸੁਖ ਹੈ । ਅਰੁ ਜੀ ਨਾਮੁ,
ਦਾਨੁ, ਇਸਨਾਨੁ, ਸੀਲੁ, ਸੰਜਮੁ, ਸੰਤੋਖੁ, ਦੈਆ ਭਾਉਂ ਏਹੁ ਸੈਂਸਾਰ ਕਉ ਦੁਖ ਹੈ; ਏਹਿ ਕਰਮ ਕਰਿ ਨਾਹੀ
ਸਕਦੇ । ਇਨਾ ਕਰਿ ਦੁਖ ਪਾਵਤਾ ਹੈ ਸੈਂਸਾਰੁ । ਏਹਿ ਕਰਮ ਇਸੁ ਮਨੁਖ ਕਉ ਦੁਖ ਹੈ ਜੀ, ਅਰੁ ਓਇ ਕਰਮ
ਸੁਖ ਹੈ ਸੈਂਸਾਰ ਕਉ । ਜਿ ਇਨਾਂ ਕਰਮਾਂ ਕਰਿ ਕਰਿ ਏਹੁ ਮਨੁਖ ਇਥਿ ਸੁਖੀਆ ਹੈ, ਆਗੈ ਇਨਾਂ ਤੇ ਦੁਖ
ਪਾਵੈਗਾ । ਅਰੁ ਜਿਨਾਂ ਕਰਮਾਂ ਕਰਿ ਕਰਿ ਏਹੁ ਇਥਿ ਦੁਖ ਮਾਨਤਾ ਹੈ, ਏਨੀ ਕਰਮੀ ਕਰਿ ਕਰਿ ਏਹੁ ਮਨੁਖ
ਸੁਖ ਪਾਵੈਗਾ । ਅਰੁ ਸਾਰੇ ਕਰਮ ਧਰਮ ਬੀਰ ਥੀਂ ਜੇ ਕੋਈ ਪਾਪੀ ਪੁਨਿਆਤਮਾ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਲੇਤਾ ਹੈ ਸੁ ਉਸੁ
ਕਉ ਨਾ ਈਹਾਂ ਨ ਉਹਾਂ ਭੁਖ ਕਾਈ ਨ ਹੋਇਗੀ, ਨ ਈਹਾਂ ਨ ਉਹਾਂ । ਉਸ ਕਉ ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤਿ
ਹੋਹਿਗੇ” । ਤਬ ਮ੍ਰਿ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਕਹ ਕਹ ਹਸੇ । ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਕਹਾ ਜਿ, “ਨਾਨਕ ! ਮੇਰਾ ਭਗਤੁ ਭਲਾ
ਸਿਆਣਾ ਹੈ, ਜੈਸਾ ਕਹਤਾ ਹੈ ਤੈਸਾ ਕਮਾਵਤਾ ਹੈ । ਭਲਾ ਭਲਾ, ਨਾਨਕੁ ਸਿਆਣਾ ਹੈ” । ਤਬ ਥਾਥਾ ਨਾਨਕੁ
ਜੀ ਭਰਿ ਗਿਆ ਜਿ, “ਏ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ! ਮੈਂ ਕਉਣੁ ਜਿ ਸਿਆਣਾ ਹੋਵਉ ?

ਨਾਨਕ ਮੂਰਖੁ ਏਕੁ ਤੂੰ ਅਵਰੁ ਭਲਾ ਸੈਂਸਾਰ ॥

ਜਿਤੁ ਤਨਿ ਨਾਮੁ ਨ ਉਪਜੈ ਸੋ ਤਨੁ ਹੋਹਿ ਖੁਆਰੁ ॥੪॥੨॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ! ਮੈਂ ਇਆਨਾ ਹਉ, ਤੇਰਾ ਸੈਂਸਾਰੁ
ਸਭੁ ਭਲਾ ਹੈ । ਜਿ ਕਿਛੁ ਇਆਨਾ ਮੂਰਖੁ ਹਾਂ ਸੁ ਹਉਂ ਹੀ ਹਾਂ । ਪਣੁ ਜੀ ਜਿ ਤਨੀ ਜਿ ਤਨੀ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ
ਨਾਹੀ, ਓਹਿ ਤਨ ਖਰਾਬੁ ਹੋਹਿਗੇ । ਸੈਂਸਾਰੁ ਸਭ ਤਉ ਤੇਰੇ ਹੀ ਹੈ ਅਰੁ ਸਿਆਨਾ ਹੈ, ਭਲਾ ਹੈ । ਪਣੁ ਜੀ ਸੇਈ
ਭਲੇ, ਸੇਈ ਸਿਆਣੇ ਜਿਨਾਂ ਮਾਹਿ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਹੈ । ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਬਿਨਾਂ ਜੀਵਨਾ ਸਭੁ ਬਰਬਾਦਿ ਹੈ ਜੀ । ਸੈਂਸਾਰੁ
ਤੇਰਾ ਹੈ, ਜਿਵ ਜਾਣਹਿ ਤਿਵ ਕਰਿ । ਜੀ ਤੇਰੇ ਹੋਂ ਤੂੰ ਜੀਆਂ ਕਾ ਹੋਂ, ਜਿਉਂ ਜਾਨਹਿ ਤਿਵ ਕਰਿ” । ਤਬ ਸ੍ਰੀ
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਤੂੰ ਇਥਿ ਕਿਆ ਮੰਗਤਾ-ਕਹਤਾ ਹੈਂ ?” ਕਹੈ, “ਜੀ, ਕਿਛੁ ਏਕੁ
ਦਖਨਾ ਮੰਗਤਾ ਹਉ” । ਕਹੈ, “ਨਾਨਕ ! ਤੂੰ ਮੰਗਤਾ ਹੁਆ ਹੈਂ ਜਿ ਦਖਨਾ ਮੰਗਤਾ ਹੈਂ ?” ਕਹੈ, “ਹਾਂ ਜੀ !
ਸ੍ਰੀ ਮਹਾਰਾਜ ! ਹਉ ਤੇਰਾ ਮੰਗਤਾ ਹਉ ਅਰੁ ਜੀ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਜਸਮਾਨੁ ਹੈਂ, ਮੈਂ ਦਖਨਾਂ ਮੰਗਤਾ ਹਉ” । ਕਹੈ,
ਨਾਨਕ ! ਕਿਆ ਦਖਨਾਂ ਮੰਗਤਾ ਹੈਂ ?” ਕਹੈ, “ਜੀ-

ਸਾਖੀ ਕਰਤਾ ਨੇ ਏਥੇ ਇਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:-

“ਸੁਖਾਂ ਤੇ ਦੁਖ ਉਪਜਹਿ ਦੁਖੀ ਹੋਵਹਿ ਸੁਖ ॥ ਜਿਤੁ ਮੁਖਿ ਤੂੰ ਸਲਾਹਣਾ ਤਿਤੁ ਮੁਖਿ ਕੈਸੀ ਭੁਖਾ” ॥
ਦਯਾ ਭਾਵ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤਨਾਂ (ਸਰੀਰਾਂ) ਵਿਚ ।

ਕਰਤਾ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਜਜਮਾਨ^੧ ॥

ਇਕ ਦਖਿਣਾ ਹਉ ਤੈ ਪਹਿ ਮਾਗਉ ਦੇਹਿ ਆਪਣਾ ਨਾਮੁ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ, ਕਹੈ, “ਜੀ, ਇਹੀ ਦਖਨਾਂ ਮੰਗਤਾ ਹਉ, ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਨਾਮੁ ਦੇਹਿ ਮੁਝ ਕਉ, ਅਵਰੁ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਮੰਗਤਾ। ਤੂੰ ਬਡਾ ਦਾਤਾ ਜਜਮਾਨੁ ਹੈਂ, ਮੁਝ ਕਉ ਇਹੀ ਦਖਨਾ ਦਾਨੁ ਦੇਹਿ”। ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਰਤੇ ਪੁਰਖਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ! ਦੇਹਿ ਬਿਦਿਆ ਤੁਮ ਕਉ ਕਿਸੁ ਬਤਾਈ ਹੈ। ਜਿ ਤੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੁ ਮੰਗਤਾ ਹੈਂ ਕਿ ਨਾਮੁ ਮੰਗਤਾ ਹੈਂ? ਜੇ ਨਾਮੁ ਚਾਹੈਂ ਤਾਂ ਨਾਮੁ ਦੇਉਂ। ਜੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੁ ਮੰਗਤਾ ਹੈਂ ਤਾਂ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਦੇਉਂ? ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ “ਜੀ:—

ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਵਿਦਿਆ ਵੀਚਾਰੈ ਪਤਿ ਪਤਿ ਪਾਵੈ ਮਾਨੁ ॥

ਆਪਾ ਮਧੇ ਆਪੁ ਪਰਗਾਸਿਆ ਪਾਇਆ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਮੁ ॥੧॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਜਿ, “ਜੀ, ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ! ਗੁਰ ਕੈ ਪਰਸਾਦਿ^੨ ਏਹੁ ਬਿਦਿਆ ਪਾਈ ਹੈ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਨਾਮ ਪੜੇ ਕਰਿ ਕਰਿ ਮਾਨੁ ਦਰਗਾਹ ਪਾਈਤਾ ਹੈ। ਤੂੰ ਵੇਆਲ! ਇਹੀ ਵਾਨੁ ਦੇਹਿ ਜਿ ਆਪ ਹੀ ਮਹਿ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਕਾ ਹੋਇ ਆਵੈ ਅਰੁ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਜਪੈ, ਏਹੁ ਤੇਰਾ ਅੰਬਿਤੁ ਨਾਮੁ ਹਉ ਪਾਵਉ, ਮੁਝ ਕਉ ਇਹੀ ਨਾਮੁ ਹੀ ਤੂੰ ਦੇਹਿ”। ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ! ਤੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਚਾਹਤਾ ਹੈਂ ਕਿ ਨਾਮੁ ਚਾਹਤਾ ਹੈਂ?” ਕਹੈ, “ਜੀ, ਸ੍ਰੀ ਮਹਾਰਾਜ! ਹਉ ਨਾਹੀ ਜਾਨਤਾ ਜਿ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਕਿਆ ਹੋਤਾ ਹੈ ਅਰੁ ਨਾਮੁ ਕਿਆ ਹੋਤਾ ਹੈ?” ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਨਾਨਕ! ਨਾਮੁ ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਕੋਈ ਲੇਤਾ ਹੈ, ਪਾਪੀ ਲੇਤਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੋਤਾ ਹੈ ਅਰੁ ਪੁੰਨਿਆਤਮਾ ਲੇਤਾ ਹੈ ਸੁ ਮੁਕਤਿ ਹੋਤਾ ਹੈ। ਅਰੁ ਜੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੁ ਪਾਵਤਾ ਹੈ ਸੁ ਮੁਝ ਕਉ ਪਾਵਤਾ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਧਾਮਿ^੩ ਪਹੁੰਚਤਾ ਹੈ ਅਰੁ ਮੁਝ ਕਉ ਪਹੁੰਚਤਾ ਹੈ”। ਕਹੈ, ਜੀ, ਸ੍ਰੀ ਮਹਾਰਾਜ! ਜੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੁ ਕੈਸਾ ਹੋਤਾ ਹੈ ਜਿ ਤੁਮ ਕਉ ਅਰੁ ਤੇਰੇ ਧਾਮਿ ਕਉ ਪਹੁੰਚਤਾ ਹੈ? ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ:—

ਪੰਚ ਤਸਕਰ^੪ ਧਾਵਤ ਰਾਖੇ ਚੂਕਾ ਮਨਿ ਅਭਿਮਾਨੁ ॥

ਦਿਸਟਿ ਬਿਕਾਰੀ ਦੁਰਮਤਿ ਭਾਗੀ ਐਸਾ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੁ ॥੨॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ! ਏਹੁ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੁ ਹੈ ਜਿ ਪੰਚ ਤਸਕਰ ਕਉ ਰਾਖੇ। ਧਾਵਣੇ ਨ ਵੇਈ ਦੁਰਮਤਿ ਉਪਰਿ ਅਰੁ ਰਣਮ ਭਲੇ ਕਹੈ ਤਿਨ ਕਾ ਅਭਿਮਾਨੁ ਨ ਕਦਈ ਅਰੁ ਜਿਤਨੀ ਦੁਰਮਤਿ ਹੈ ਅਰੁ ਜਿਤਨੀ ਦੁਸਟਾਈ ਹੈ, ਜਿਤਨੀ ਬੇਕਾਰੁ ਵਸਤੁ ਹੈ ਏਤਨੀ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਨ ਆਵੈ, ਤਿਸ ਕਾ ਨਾਮੁ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਹੋਇ। ਨਾਨਕ! ਏਹੁ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੁ ਹੈ। ਜੈਸਾ ਤੂੰ ਚਾਹਹਿ ਤੈਸਾ ਮੈਂ ਤੁਝ ਕਉ ਦੇਉ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, “ਜੀ, ਸ੍ਰੀ ਮਹਾਰਾਜ! ਹਉ ਭੂਖਾ ਪਿਆਸਾ ਤੇਰੇ ਵਰਬਾਰਿ ਆਇ ਪਤਿਆ ਹਾਂ, ਮੁਝ ਕਉ ਸਾਈ ਵਸਤੁ ਦੇਹਿ ਜਿ ਖਾਵਉਂ, ਪੀਵਉਂ ਅਰੁ ਮੇਰੀ ਫੂਖ ਜਾਇ। ਅਉਰੁ ਮੈ ਕਿਆ

^੧ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੧ ਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀਆਂ ਮੁਢਲੀਆਂ ਤੁਕਾਂ “ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਵਿਦਿਆ ਵੀਚਾਰੈ” ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਜੋ ਲੇਖਕ ਦੀ ਗ਼ਲਤੀ ਹੈ। ਤੇ ਇਹ ਤੁਕ “ਇਕ ਦਖਨਾ ਹਉ ਤੈ ਪਾਸਹੁ ਮਾਗਉ ਦੇਹਿ ਆਪਣਾ ਨਾਮੁ” ਵੀ ਉਲਟਾ ਕੇ ਅਨੰਭ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਹੈ। ^੨ਨਾਮੀ ਕਰਤਾ ਨੇ “ਪਾਇਆ” ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਤੇ ਅਗੇ ਦੂਸਰੀ ਤੁਕ ਵਿਚ “ਪਾਵੈ” ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ^੩ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ।

^੪ਘਰ, ਅਰਥਾਤ-ਬੈਥੁਨ ਵਿਚ। ^੫ਪੰਜ ਚੋਰ-ਕਾਮ, ਲੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ ਤੇ ਹੰਕਾਰ।

ਜਾਨਉਂ ਕਿ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਅਰੁ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੁ ਕੈਸਾ ਹੈ” । ਕਹੈ, “ਨਾਨਕ ! ਜੇ ਕਿਛੁ ਤੂੰ ਮਾਂਗਹਿ ਜੋ ਮੈਂ ਦੇਉਂ
ਤੁਕਉ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਦਾਨੁ ਮਾਂਗਤਾ ਹੈ ਅਪਨੇ ਜਜਮਾਨ ਥੀ, ਕਿਆ ਮਾਂਗਤਾ ਹੈ ?
ਕਹੈ, ਜੀ :-

ਜਤੁ ਸਤੁ ਚਾਵਲ ਦਇਆ ਕਣਕ ਕਰਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਪਾਤੀ ਧਾਨੁ ॥
ਦੂਧ ਕਰਮੁ ਸੰਤੋਖੁ ਘੀਉ ਕਰਿ ਐਸਾ ਮਾਂਗਉ ਦਾਨੁ ॥੩॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਜਿ, “ਏ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ! ਮੁਝ ਕੰਉ ਜੇ ਤੂੰ ਦਾਨੁ ਦੇਹਿ ਦੈਆਲ ਹੋਇ ਕਰਿ, ਤਉ ਜਤੁ ਸਤੁ ਚਾਵਲ
ਦੇਹਿ ਅਰੁ ਦੈਆ ਕੀ ਕਣਕ ਦੇਹਿ । ਅਪਨੀ ਕਿਰਪਾ ਕਾ ਧਾਨੁ ਮੁਝ ਕੰਉ ਦੇਹਿ । ਧਾਨ ਕਾ ਅਰਥੁ ਸਭੇ ਅੰਨ ਦੇਹਿ ।
ਅਪਨੇ ਕਰਮ ਕਾ ਦੂਧ ਮੁਝ ਕੰਉ ਦੇਹਿ । ਸੰਤੋਖ ਕਾ ਘੀਉ ਦੇਹਿ । ਜੇ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਜਜਮਾਨੁ ਹੈਂ ਤਉ ਮੈ ਭੁਖਾ
ਪਿਆਸਾ ਤੇਰੇ ਦਰਿ ਪੜਾ ਹੋਇ, ਮੁਝ ਕੰਉ ਇਹੀ ਦਾਨੁ ਤਿਆਗੁ ਤੂੰ ਮੁਝ ਕੰਉ ਦੇਹਿ । ਅਰੁ ਜੀ, ਸ੍ਰੀ ਮਹਾਰਾਜ !
ਏਕੁ ਅਵਰੁ ਭੀ ਦਾਨੁ ਮਾਂਗਤਾ ਹਉ ਜੇ ਤੂੰ ਦੇਹਿ” । ਕਹੈ, “ਨਾਨਕ ! ਜੇ ਕਿਛੁ ਤੂੰ ਮਾਂਗਹਿਗਾ ਸੋਈ ਹੀ ਦੇਉਂਗਾ” ।
ਕਹੈ “ਜੀ, ਏਕ ਗਉ ਦੇਹਿ, ਪਰੁ ਕੈਸੀ ਗਉ:-

ਖਿਮਾ ਧੀਰਜੁ ਕਰਿ ਗਉ ਲਵੇਰੀ ਸਹਜੇ ਬਛਰਾ ਖੀਰੁ ਪੀਐ ॥
ਸਿਫਤਿ ਸਰਮ ਕਾ ਕਪੜਾ ਮਾਂਗਉ ਹਰਿ ਗੁਣ ਨਾਨਕ ਰਵਤੁ ਰਹੈ ॥੪॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਕਹੈ, “ਜੀ, ਸ੍ਰੀ ਮਹਾਰਾਜ ! ਖਿਮਾ ਅਰੁ ਧੀਰਜ ਕੀ ਏਕ ਗਉ ਮੁਝ ਕੰਉ ਦੇਹਿ ਅਰੁ ਜੀ ਤੇਰਾ ਜਸੁ
ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਗਾਵਉ, ਮੁਝ ਕੰਉ ਏਹੀ ਦਾਨੁ ਦੇਹਿ । ਤੂੰ ਸਮਰਥੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਹੈਂ, ਮੈਂ ਭੁਖਾ ਪਿਆਸਾ ਹੋਇ ਤੇਰੀ,
ਸਰਨੀ ਪਰਿਆ ਹੋਇ, ਮੁਝ ਕੰਉ ਇਹੀ ਖਾਇਬੋ ਕੰਉ ਦੇਹਿ ਜਿ ਇਹੀ ਪਰਸਾਦੁ ਖਾਇ ਖਾਇ ਤੇਰਾ ਜਸੁ ਬਿਰਾਜੈ ।
ਮੁਝ ਕੰਉ ਤੂੰ ਇਹੀ ਸਿਫਤਿ ਦਾਨੁ ਦੇਹਿ ਜਿ ਤੇਰੀ ਅਠੇ ਪਹਰ ਸਿਫਤਿ ਕਰੰਉ । ਅਰੁ ਜੀ, ਮੇਰੀ ਸਰਮਾ ਤੇਰੇ
ਨਾਲਿ ਰਹੈ, ਇਹੀ ਮੁਝ ਕੰਉ ਕਪੜੇ ਦੇਹਿ” । ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਮਹਾਰਾਜ ਹਸਿ ਪੜੇ ਜਿ, “ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਤੂੰ ਭੇਦੀ ਹੁਆ,
ਰੇ ਤੇ ਮੇਰੇ ਨਾਮ ਕਾ ਭੇਉ ਜਾਨਿਆ । ਜਿ ਮੇਰੇ ਘਰ ਮਹਿ ਛਲੀ ਵਸਤੁ ਖੀ ਸਾਡੇ ਮੰਗਿ ਲਈ । ਏ ਨਾਨਕ !
ਮੇਰੇ ਘਰਿ ਮਹਿ ਜੀਵਨਿ^੧ ਇਹੀ ਹੈ ਜਿ ਤੈਂ ਮਾਂਗਿ ਲੀਨੀ ਹੈ” । ਕਹੈ, “ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਉ, ਮੈ ਕਉਨੁ ਜਿ ਤੇਰੇ
ਘਰਿ ਕਾ ਭੇਉ ਜਾਨਉ, ਜਿ ਤੇਰੇ ਘਰਿ ਮਹਿ ਕਿਆ ਹੈ, ਤੇਰਾ ਭੇਉ ਕਿਨੇ ਹੀ ਪਾਇ ਨਾਹੀ ਸਕਿਆ । ਹੋਇ^੨
ਕਉਨੁ ਚੀਟੀ^੩ ਹੋਇ ਜਿ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਕਰਿ ਸਕੰਉ । ਜਿ ਬਡੇ ਬਡੇ ਪੁਰਖ ਤੈ ਕੀਏ ਹੋ ਤਿਨਾ ਭੀ
ਭੇਉ ਤੇਰਾ ਪਾਇ ਨਾਹੀ ਸਕਿਆ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਉਸਤਤਿ ਕਹਿ ਉਠਾ ਜਿ, “ਜੀ :-

ਜੈ ਕਾਰਣਿ ਬੇਦ ਬ੍ਰਹਮੈ ਉਚਰੇ ਸੰਕਰਿ ਛੋਡੀ ਮਾਇਆ ॥

ਜੈ ਕਾਰਣਿ ਸਿਧ ਭਏ ਉਦਾਸੀ ਦੇਵੀ ਮਰਮੁ ਨ ਪਾਇਆ ॥੧॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਜਿ, “ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ! ਹੋਇ ਕਉਨੁ ਚੀਟੀ ਜਿ ਤੇਰਾ ਭੇਉ ਪਾਵਉ । ਇਸੁ ਤੇਰੇ ਭੇਵ^੪ ਕੰਉ ਬ੍ਰਹਮੇ
ਬੇਦ ਉਚਰਤੇ ਹੀ ਹੈ, ਸੰਕਰੁ ਮਹਾਂ ਦੇਉ ਮਾਇਆ ਛਡਿ ਕਰਿ ਅਜਹੁ ਉਦਾਸੁ ਹੀ ਫਿਰਤਾ ਹੈ, ਤਿਨਹੁ ਏਕੁ ਤਿਲੁ
ਰਾਈ ਸਮਾਨਿ ਤੇਰੀ ਗਹਨਗਤਿ ਨਾਹੀ ਪਾਇ ਸਕੀ । ਉਨਹੁ ਤੇਰਾ ਭੇਉ-ਮਰਮੁ ਪਾਇ ਨ ਸਕਿਆ, ਹੋਇ ਕਉਨੁ

^੧ਤੋ ਕਉ, ਅਰਥਾਤ-ਤੋਨੂੰ । ^੨ਇਥੇ ਅਸਲ ਲਿਖਤ ਵਿਚ “ਦੇਹਿ” ਲਿਖਿਆ ਹੈ । ^੩ਜੀਵਨ ਦਾਤੀ
ਅਥਵਾ ਜੀਵਨ ਬੂਟੀ । ^੪ਮੈਂ । ^੫ਕੀੜ । ^੬ਰਾਗ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੧ । ^੭ਭੇਵ (ਭੇਉ)
ਅਰਥਾਤ-ਭੇਦ ।

ਜਿ ਪਾਵਉ । ਪਣੁ ਤੂੰ ਕਿਰਪਾਲੁ ਹੋਇ ਕਰਿ ਅਪਨਾ ਨਾਮੁ ਦੇਹਿ ਜਿ:

ਬਾਬਾ ਮਨਿ ਸਾਚਾ ਮੁਖਿ ਸਾਚਾ ਕਹੀਐ ਤਰੀਐ ਸਾਚਾ ਹੋਈ ॥

ਦੁਸਮਨੁ ਦੁਖੁ ਨ ਆਵੈ ਨੇੜੈ ਹਰਿ ਮਤਿ ਪਾਵੈ ਕੋਈ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਜਿ, “ਜੀ, ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ! ਹਉ ਤਉ ਜੀਵਉ” ਜੇ ਤੂੰ ਅਪਨਾ ਨਾਮੁ ਦੇਹਿ । ਤੂੰ ਸਚਾ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਅਰੁ ਮੁਖਿ ਬਸੈ ਤਬ ਨ ਕੋਈ ਦੁਖੁ ਹੀ ਬਿਆਪ ਸਕੈ ਨ ਕੋਈ ਜਮੁ ਹੀ ਨਿਕਟਿ ਆਇ ਸਕੈ । ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਮਨਿ ਬਸਨੇ ਸਾਥਿ ਨਿਸਤਰੈਉ, ਜਿ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਮੁਖਿ ਅਰੁ ਮਨਿ ਬਸੈ । ਏਹੁ ਪੁਤਾਪੁ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਕਾ ਹੈ— ਤੂੰ ਮੇਰੈ ਤਾਈ ਇਹੀ ਨਾਮੁ ਹੀ ਦੇਹਿ । ਅਰੁ ਜੀ, ਜਿ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਬਿਨਾਂ ਜਿ ਜੀਉ ਹੀ ਸੁ ਤਿਸੁ ਕੀ ਗਤਿ ਨਾਹੀ” ।

ਅਗਨਿ ਬਿੰਬ ਪਵਣੈ ਕੀ ਬਾਣੀ ਤੀਨਿ ਨਾਮ ਕੇ ਦਾਸਾ ॥

ਤੇ ਤਸਕਰ ਜੋ ਨਾਮੁ ਨ ਲੇਵਹਿ ਵਾਸਹਿ ਕੋਟ ਪੰਚਾਸਾ ॥੨॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਅਗਨਿ ਪਾਣੀ ਪਵਣੁ ਏਹਿ ਤੇਏ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਨਾਮ ਕੇ ਦਾਸ ਹੈਂ । ਜੇ ਏਹੁ ਜੀਉ ਭੀ ਏਵੇ ਦਾਸੁ ਹੋਵੈ ਤਾਂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਉ ਮਿਲੈ । ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਉ ਨ ਸਿਮਰੈ ਤਾਂ ਸੁਨੀ ਪਵੈ । ਜਿ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਨਾਹੀ ਸਿਮਰਤੇ ਸਿ ਚੋਰ ਹੈਂ, ਦੀਨ ਅਰੁ ਦੁਨੀਆਂ ਮਹਿ ਤਿਨ ਕਉ ਠਵਰ ਕਾਈ ਨਾਹੀ । ਲਖ ਚਉਰਾਸੀਹ ਜੀ ਜੂਨਿ ਮਹਿ ਪਤੇ ਭਰਮਹਿਗੇ, ਟਿਕਣੁ ਨ ਪਾਵਹਿਗੇ, ਨ ਰਹਣੁ ਪਾਵਹਿਗੇ, ਮਰਿ ਮਰਿ ਜਨਮਹਿਗੇ, ਤੂੰ ਦਿਆਲੁ ਹੈਂ ਮੁਖ ਕਉ ਅਪਨਾ ਨਾਮੁ ਹੀ ਦੇਹਿ ਜਿ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਕਰਿ ਕਰਿ ਮੇਰੀ ਇਹੁ ਜੂਨਿ ਮਿਟੈ । ਏਹੁ ਗੁਣੁ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਕਾ ਹੈ ਤੂੰ ਐਸਾ ਦਾਤਾ ਹੈਂ, ਭੀ ਤੂੰ ਕੈਸਾ ਦਾਤਾ ਹੈਂ ?

ਜੇ ਕੋ ਏਕ ਕਰੈ ਚੰਗਿਆਈ ਮਨਿ ਚਿਤਿ ਬਹੁਤੁ ਬਛਾਵੈ ॥

ਏਤੇ ਗੁਣ ਏਤੀਆ ਚੰਗਿਆਈਆ ਦੇਇ ਨ ਪਛੋਤਾਵੈ ॥ ੩ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

“ਏ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ! ਤੇਰੇ ਦੀਏ ਬੀਚ ਬੀਂ ਕੋਈ ਏਕੁ ਤਿਲ ਕਾ ਧਰਮੁ ਕਰਤਾ ਹੈ ਤਉ ਗਰਬੁਮਾਨ” ਹੋਤਾ ਹੈ ਜਿ ਮੈ ਐਸਾ ਧਰਮੁ ਕੀਆ, ਅਰੁ ਤੂੰ ਐਸਾ ਦਿਆਲੁ ਪੁਰਖੁ ਹੈਂ ਜਿ ਦਿਨਿ ਰਾਤਿ ਦੇਤਾ ਹੀ ਰਹਤਾ ਹੈਂ, ਸੁਖ ਰਾਜ ਪਾਟ ਪਟੰਬਰ ਸਰਬ ਸੁਖਾਂ ਕਾ ਦਾਤਾ ਤੂੰ ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ ਐਸਾ ਹੈਂ । ਜੇਤੇ ਗੁਨ ਹੈਂ, ਜੇਤੀਆਂ ਚੰਗਿਆਈਆਂ ਹੈਂ ਸਿ ਤੂੰਹੈ ਦੇਤਾ ਹੈਂ ਅਰੁ ਏਹੁ ਤੁਮਰੀ ਦਾਤਿ ਕਉ ਨਾਹੀ ਜਾਨਤਾ ਤਉ ਭੀ ਤੂੰ ਦੇਤਾ ਹਹਿ, ਪਣੁ ਨ ਤੂੰ ਮੈਨੋ ਨਾਮੁ ਹੀ ਦੇਹਿ ਜਿਤੁ ਮੇਰਾ ਭਲਾ ਹੋਇ । ਜੀ, ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ! ਮੈ ਪਾਇਆ ਹੈ ਜਿ ਬਿਨਾ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਬੀਂ ਅਵਰੁ ਵਸਤੁ ਕਾਈ ਭਲੀ ਨਾਹੀ । ਜਿ ਕਿਛੁ ਸੁਖ ਨਿਧਾਨ ਹੀ ਸੁ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਹੀ ਹੈ । ਜਿ ਕੋਈ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਤਾ ਹੈ ਸੋਈ ਧਨ ਪਾਤੁ ਹੀ ਮੈ ਭਲੇ ਕਰਿ ਕਰਿ ਪਾਈ ਹੈ ਏਹੁ ਬਾਤ ਜਿ:—

ਤੁਧੁ ਸਾਲਾਹਨਿ ਤਿਨੁ ਧਨੁ ਪਲੈ ਨਾਨਕ ਕਾ ਧਨੁ ਸੋਈ ॥

ਜੇ ਕੋ ਜੀਉ ਕਹੈ ਓਨਾ ਕਉ ਜਮ ਕੀ ਤਲਬ ਨ ਹੋਈ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਜਿ, “ਜੀ, ਮਿਹਰਵਾਨ ! ਸੋਈ ਧੰਨਿ ਹੈਂ ਜਿ ਤੁਭ ਕਉ ਸਾਲਾਹਦੇ ਹੋਨਿ ਅਰੁ ਹਉ ਭੀ ਤੁਭ ਪਾਹ ਤੀਉ ਹੀ ਧਨੁ ਮੰਗਤਾ ਹਉ ਜਿ ਮੁਖ ਕਉ ਇਹੀ ਨਾਮੁ ਧਨੁ ਦੇਹਿ । ਅਰੁ ਜੇ ਕੋਈ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਕਉ ਜਪਤਾ ਹੈ ਅਰੁ ਉਸ ਕਉ

¹ਇਥੇ ਸਾਖੀ ਕਰਤਾ ਨੇ “ਤੇ ਤਸਕਰ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਨ ਜਪ ਹੀ” ਲਿਖਿਆ ਹੈ ।

²ਗਰਬ (ਹੰਕਾਰ)

ਵਾਲਾ ।

³ਪਾਸ ਤੇ, ਪਾਸੋਂ, ਕੋਲੋਂ ।

ਜੀਉ ਕਹਤਾ ਹੈ ਉਸ ਕੰਉ ਭੀ ਸਮ ਕੀ ਤਲਬ ਨਾਹੀ ਹੋਤੀ। ਜੀ, ਮਿਹਰਵਾਨ ! ਐਸਾ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਹੈ। ਤੂੰ ਇਹੀ ਨਾਮੁ ਅਪਨਾ ਮੁਖ ਕੰਉ ਦੇਹਿ ਜੇ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ”। ਕਹੈ, “ਜਾਹਿ ਨਾਨਕ ! ਮੇਰਾ ਨਾਂਉ ਤੈ ਪੈਛਾਨਿਆ^੧ ਹੈ, ਜਾਹਿ ਜਿ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਕੋਈ ਲੇਗਾ ਮੈਂ ਤਿਸੁ ਕੰਉ ਬਕਸੰਉਗਾ^੨। ਤੂੰ ਖਾਲਸੁ ਮੁਖਲਾਸੁ ਮੈ ਕੀਆ ਹੈ। ਜਿ ਤੇਰੇ ਸਾਥਿ ਲਗੈਗਾ ਮੈ ਉਸ ਕੰਉ ਭੀ ਨਿਹਾਲੁ ਕਰੰਉਗਾ”। ਤਬ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਪਸਾਉ^੩ ਕੀਆ; ਨਾਮੁ ਖਜਾਨਾ ਪਾਇਆ, ਜਗਤੁ ਬਕਸਾਇਆ। ਜਗਤੁ ਤਾਰਨ ਕੰਉ ਜਗਿ ਆਇਆ। ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ।

ਸਲੋਕੁ ॥

ਚਿੰਤ ਅਚਿੰਤਾ ਸਗਲੀ ਗਈ ॥ ਪੁਛ ਨਾਨਕ ਨਾਨਕ ਨਾਨਕ ਮਈ ॥ ੮ ॥ ੩ ॥ ੬ ॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਪੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ। ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੭੪ ॥

ਰਾਜਾ ਮਿਤ੍ਰ ਸੈਨ-ਨਿਸਤਾਰਾ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਦਖਣ ਦੀ ਧਰਤੀ)

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਦਰਗਾਹ ਤੇ ਦਖਣ ਕੀ ਧਰਤੀ ਆਇਆ। ਉਦਿਆਨ^੪ ਕੈ ਬਿਖੈ ਬੈਠਾ ਸਾ। ਏਕੁ ਰਾਜਾ ਉਸੁ ਰਾਹਿ ਆਇ ਨਿਕਲਿਆ। ਤਬ ਉਹੁ ਰਾਜਾ ਦੇਖੇ ਤਉ ਏਕੁ ਅਤੀਤ^੫ ਉਦਿਆਨ ਕੈ ਬਿਖੈ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਰਾਜਾ ਉਤਰਿ ਕਰਿ ਘੋੜੇ ਬੀ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਪਾਸਿ ਆਇ ਬੈਠਾ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਹਿਆ, “ਆਵਹੁ ਜੀ, ਆਈਐ ਜੀ, ਬੈਠੀਐ ਜੀ, ਜਾਹਗਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਹੈ ਜੀ, ਬੈਠੀਐ”। ਤਬ ਕਾਈ ਕਾਈ ਬਾਤ ਰਾਜੇ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਪਾਸਹੁ ਪੁਛੀ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਪੁਛਿਆ ਜਿ, “ਰਾਜਾ ! ਤੁਮਰਾ ਗਿਆਨੁ ਕਰਣਾ ਭਲਾ ਨਾਹੀ, ਤੁਮ ਗਿਆਨੁ ਨ ਕੀਆ ਕਰਹੁ”। ਤਬ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ, ਕਹੇ ਜੀ, ਜੇਵਿ^੬ ਕਰਿ ਚੁਲੀ ਕੀਚਦੀ^੭ ਹੈ ਤਾਂ ਮੁਖੁ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੋਤਾ ਹੈ, ਜੇ ਨਾਹੀ ਕੀਚਦੀ ਤਾਂ ਮੁਖੁ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਹੋਂਦਾ ਹੈ। ਹਮ ਜਿ ਹੈਂ ਸਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਦਿਤਾ ਖਾਤੇ ਹਰਾ^੮; ਸੁ ਏਹੁ ਪਰਸਾਦੁ ਹੈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ। ਹਮ ਜਿ ਹੈਂ ਸਿ ਪਰਸਾਦੀ ਹੈਂ, ਜਾਂ ਅਸਾਨੋ ਭੇਜਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹਮ ਖਾਤੇ ਹੈਂ, ਜੇ ਨ ਭੇਜੈ ਤਉ ਨ ਖਾਹ। ਪਣੁ ਗੁਸਾਈ ! ਜਦਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਭੇਜਿਆ ਪਰਸਾਦੁ ਲੀਤਾ ਤਬ ਜਉ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਦੀਆ ਕਿਛੁ ਗਿਆਨੁ-ਕਥਾ ਕੀਜੀਐ। ਤਉ ਪਰਸਾਦੁ ਲੀਏ ਕੁਲੀਲੁ^੯ ਨ ਹੋਈ ਜਿ ਪਰਸਾਦੁ ਲੀਆ ਚੁਲੀ ਬਿਨਾਂ ਮਨੁ ਗੰਦਾ ਹੋਇ ਜਾਤਾ ਹੈ; ਤਿਉਂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਨਾਮ ਬਿਨਾਂ ਮਨੁ ਅਰੁ ਮੁਖੁ ਗੰਦਾ ਹੋਇ ਜਾਤਾ ਹੈ। ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਗਿਆਨ ਕੀ ਚੁਲੀ ਕੀਜੀਐ ਤਉ ਭਲਾ ਹੈ”। ਤਬ ਫਿਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਨਾ ਰਾਜਾ ! ਏਹੁ ਚੁਲੀ ਕੀਤੀ ਮੁਖੁ ਹਛਾ ਨਾਹੀ ਹੋਤਾ, ਤੁਮਨੋ ਗਿਆਨੁ ਕੀ ਚੁਲੀ ਕੀਜੀਐ ਤਉ ਭਲਾ ਹੈ”। ਤਬ ਫਿਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ, “ਰਾਜਾ ! ਤੁਮਨੋ ਗਿਆਨ ਕੀ ਚੁਲੀ ਨਾਹ

^੧ਪਹਿਚਾਨਿਆ, ਪਛਾਣਿਆ।

^੨ਬਖਸ਼ਾਂਗਾ।

^੩ਪ੍ਰਸਾਦ, ਕ੍ਰਿਪਾ।

^੪ਫੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫।

ਸਾਖੀ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਏਥੇ ਇਹ ਤੁਕਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਪੰਜਵੇਂ ਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ਲੇਖਕ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸ਼ਲੋਕ ਦੇਣ ਦੀ ਬਾਵੇਂ ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਪਦੀਆਂ ਹਨ।

^੫ਜੰਗਲ।

^੬ਫਕੀਰ, ਸਾਧੂ।

^੭ਜੀਵ ਕੇ, ਪ੍ਰਥਾਵ ਛਕ ਕੇ।

^੮ਕਰੀਦੀ।

^੯ਹਾਂ।

^{੧੦}ਕੁਚੀਲ, ਅਪਵਿਤ੍ਰ।

ਚੁਲੀ ਨਾਹੀ ਬਰਨੀ, ਹੁਕਮ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਹੈ, ਤੁਮਨੋ ਗਿਆਨ ਨਾਹੀ ਕਰਣਾ । ਜਿ ਤੁਮਨੋ ਹੁਕਮ ਹੋਇ ਸੁ ਕਰਹੁ,
ਤਉ ਭਲਾ ਹੋਇ” । ਤਬ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸਾਹ ਜੀ ! ਫੁਰਮਾਈਐ ਜਿ ਕਿਆ ਆਗਿਆ ਹੈ :” ਤਬ ਗੁਰੂ
ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬੋਲਿਆ ਜਿ:-

ਸਲੋਕ^੧

ਨਾਨਕ ਚੁਲੀਆ ਸੁਚੀਆ ਜੇ ਭਰਿ ਜਾਣੈ ਕੋਇ ॥
ਸੁਰਾਂ ਤੇ ਚੁਲੀ ਗਿਆਨ ਕੀ ਜੋਗੀ ਕਾ ਜਤੁ ਹੋਇ ॥
ਬ੍ਰਹਮਣ ਚੁਲੀ ਸੰਤੋਖ ਕੀ ਗ੍ਰਿਹੀ ਕਾ ਸਤੁ ਦਾਨੁ ॥
ਰਾਜੇ ਚੁਲੀ ਨਿਆਵ ਕੀ ਪੜਿਆ ਸਚੁ ਧਿਆਨੁ ॥
ਨਾਨਕ ਨਿਗੁਰਿਆ ਗੁਣ ਨਾਹੀ ਕੋਇ ॥
ਮੁਹੁ ਫੇਰਿਐ ਮੁਹੁ ਜੁਠਾ ਹੋਇ ॥ ੧ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਣਿਹੋ ਰਾਜਾ ! ਸੁਚੀ ਚੁਲੀ ਸਾਈ^੧ ਹੈ ਅਰੁ ਉਤ^੨ ਹੀ ਮਾਨੁਖ
ਸੁਚਾ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਆਗਿਆ ਕਰੀ ਹੈ ਅਰੁ ਉਹੁ ਕਮਾਵੈ” । ਤਬ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਸੁਨਾਈਐ” । ਕਹੀ, “ਰੇ
ਰਾਜਾ ! ਬ੍ਰਹਮਣੁ ਹੈ ਉਸ ਕੰਉ ਹੋਰੁ ਸੇਵਾ ਨਾਹੀ ਕਰਨੀ । ਉਸ ਕੀ ਸੇਵਾ ਸਭ ਕੋ ਕਰਤਾ ਹੈ । ਉਸ ਬ੍ਰਹਮਣ ਕੰਉ ਸੇਵਾ
ਵਰਨੀ ਹੈ ਜਿ ਸੰਤੋਖ ਮਹਿ ਰਹੀ । ਸੰਤੋਖੁ ਕੇਸਾ ਕਰੈ ? ਜਿ ਦਸ ਹੀ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ^੩ ਕੰਉ ਸੰਤੋਖੁ ਦੇ, ਬ੍ਰਹਮਣ ਕੰਉ ਇਹੀ
ਚੁਲੀ ਵਰਨੀ ਹੈ । ਜੋਗੀ ਕੰਉ ਇਹੀ ਜਤ ਕੀ ਚੁਲੀ ਵਰਨੀ ਹੈ ਜਿ ਜਤੁ ਹੀ ਰਹੈ ਅਵਰੁ ਸੇਵਾ ਕਾਈ ਨਾਹੀ ਉਸ
ਕੰਉ ਵਰਨੀ । ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਭਗਤ ਹੈ ਤਿਨ ਕੰਉ ਗਿਆਨ ਕੀ ਚੁਲੀ ਵਰਨੀ ਹੈ । ਗਿਆਨੁ ਹੀ
ਕਹਹਿ, ਗਿਆਨੁ ਹੀ ਕਮਾਵਹਿ । ਅਰੁ ਜਿ ਗੁਸਤੀ ਹੈ ਤਿਨ ਕੰਉ ਗਿਆਨੁ ਨਾਹੀ ਵਰਨਿਆ, ਉਨ ਕੰਉ ਪੁੰਨੁ ਹੀ
ਵਰਨਿਆ ਹੈ; ਦਾਨੁ ਹੀ ਵਰਨਿਆ ਹੈ, ਜਿ ਗੁਸਤੀ ਹੋਇ ਕਰ ਦਾਨੁ ਪੁੰਨ ਕਰੰਉ । ਰਾਜੇ ਕੰਉ ਅਵਰੁ ਪੁੰਨੁ ਕੋਈ

^੧ਵਾਰ ਸਾਰੰਗ ਕੀ, ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੧ । ^੨ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਇਹ ਤੁਕਾਂ ਦੇਖੇ ਮੂਲ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ
ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਹਨ—

ਪਾਣੀ ਰਿਤੁ ਨ ਧੋਪਈ ਮੁਖਿ ਪੀਤੈ ਤਿਖ ਜਾਇ ॥
ਪਾਣੀ ਪਿਤਾ ਜਗਤ ਕਾ ਫਿਰਿ ਪਾਣੀ ਸਭੁ ਖਾਇ ॥ ੨ ॥

^੩ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਤੁਕਾਂ ਇਸੇ ਵਾਰ ਸਾਰੰਗ ਕੀ ਵਿਚੋਂ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਸਲੋਕ ਦੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਲੇਖਕ ਨੇ ਦੋਖੇ
ਅੱਗੇ-ਪਿਛੇ ਕਰਕੇ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ, ਅਸਲ ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਇਹ ਤੁਕਾਂ ਇਉਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ:-

“ਨਾਨਕ ਚੁਲੀਆ ਸੁਚੀਆ ਜੇ ਭਰਿ ਜਾਣੈ ਕੋਇ ॥
ਬ੍ਰਹਮਣ ਚੁਲੀ ਸੰਤੋਖ ਕੀ ਜੋਗੀ ਕਾ ਜਤੁ ਹੋਇ ॥
ਭਗਤ ਚੁਲੀ ਗਿਆਨ ਕੀ ਗ੍ਰਿਹੀ ਕਾ ਸਤੁ ਦਾਨੁ ॥
ਰਾਜੇ ਚੁਲੀ ਨਿਆਇ ਕੀ ਪੜਿਆ ਸਚੁ ਧਿਆਨੁ ॥
ਨਾਨਕ ਨਿਗੁਰਿਆ ਕਉ ਨਹੀ ਠਾਉ ਕੋਇ ॥
ਮੁਹੁ ਫੇਰੈ ਮੁਹੁ ਜੁਠਾ ਹੋਇ ॥”

^੧ਜੋਈ ਉਹੋ । ^੨ਤਦ ਹੀ । ^੩ਪੰਜ ਕਰਮ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ-ਮੂੰਹ, ਹੱਥ, ਪੈਰ, ਲਿੰਗ ਅਤੇ ਗੁਦਾ । ਪੰਜ
ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ-ਕੰਨ, ਤੁਚਾ, ਨੇਤ੍ਰ, ਸੀਭ ਤੇ ਨੱਕ ।

ਨਾਹੀ ਬਰਨਿਆ, ਉਸਨੇ ਹੁਕਮ ਹੈ ਜਿ ਕਿਸੀ ਕਾ ਤਪਾਵਸੁ^੧ ਕਰੈ ਉਹੀ ਉਸ ਕਾ ਭਲਾ ਹੋਇ ਅਰੁ ਜੇ ਨ ਕਰੈ ਤਉ ਉਸ ਕਉ ਬਦਹਗਾਰੀ^੨ ਹੈ। ਅਰੁ ਰਾਜੇ ਕੀ ਸੇਵਾ ਪੁੰਨੁ ਜਪੁ ਤਪੁ ਸਿ ਕਿਛੁ ਟਿਹੀ ਹੈ ਜਿ ਤਪਾਵਸੁ ਨਿਆਉ^੩ ਕਿਸੀ ਕਾ ਕਰੈ। ਅਰੁ ਜਿਸੁ ਕਾ ਮੁਖੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਤੇ ਫਿਰਿਆ ਹੈ ਉਸ ਕਾ ਭਲਾ ਕਹਾਹੀ ਨਾਹੀ; ਉਹੁ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਨ ਸਿਰਖਰੁ ਹੈ ਜਿ ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਤੇ ਬੇਮੁਖੁ ਹੈ ਸੁ ਸੁਚਾ ਕਿਤ ਹੀ ਉਪਾਇ ਨਾਹੀ^੪। ਤਬ ਉਹੁ ਰਾਜਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਈ^੫ ਖੜਿ ਰਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਤੂੰ ਕਿਛੁ ਕਹੁ ਜਿ ਹਉ ਤੇਰੇ ਤਾਂਈ ਦਿਲਾਈ^੬, ਤੂੰ ਕਿਛੁ ਮੰਗੁ ਜਿ ਹਉ ਦਿਲਾਈ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲਿ ਉਠਾ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ^੭ ਮਹਿ, ਜਿ, “ਏ ਰਾਜਾ ! ਤੇਰੇ ਵਸਿ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਜਿ ਹਉ ਮਾਂਗਾ ਅਰੁ ਤੂੰ ਦੇਹਿ^੮”। ਕਹੈ, “ਜੀ, ਮੇਰੇ ਵਸਿ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਹੈ, ਸੁ ਕਿਹੈ ਜਿ ਨਾਹੀ^੯”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਨਾ ਰਾਜਾ ! ਤੇਰੇ ਵਸਿ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ।

ਕੀਤਾ ਕਹਾ ਕਰੈ ਮਨਿ ਮਾਨੁ ॥ ਦੇਵਣਹਾਰੇ ਕੈ ਹਥਿ ਦਾਨੁ ॥

ਭਾਵੈ ਦੇਇ ਨ ਦੇਈ ਸੋਇ ॥ ਕੀਤੇ ਕੈ ਕਹਿਐ ਕਿਆ ਹੋਇ ॥ ੧ ॥

ਤਿਸਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਣਿ ਹੋ ਰਾਜਾ ! ਦੇਵਣਹਾਰੁ ਜਿ ਹੈ ਸੁ ਸਾਹ ਅਰੁ ਪਾਤਸਾਹ ਅਰੁ ਗਰੀਬ ਮਾਤੇ ਰੰਕ ਥੀਂ ਲੇ ਕਰਿ, ਚੋਟੀ ਹਸਤੀ ਤੇ ਲੇ ਕਰਿ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਬਜ਼ੈਰਿ ਦੇਵਣਹਾਰੁ ਹੋਰੁ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਜਿ ਕਿਸੈ ਨ ਕੋਈ ਦੇ। ਦੇਵਣਹਾਰੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ; ਹੋਰੁ ਕੋਈ ਹੀ ਨਾਹੀ, ਅਰੁ ਜਿ ਕਹੈ ਜਿ ਹਉ ਕਿਛੁ ਦੇਈਗਾ ਸੁ ਸਭੁ ਬੂਨੁ। ਮਨੁਖ ਕੈ ਵਸਿ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ, ਜੇ ਕਿਛੁ ਕੋਈ ਕਾਈ ਬਾਤ ਦੇਵੈ। ਮਨੁਖ ਜਿ ਏਹੁ ਬਾਤ ਕਹਦਾ ਹੈ ਸੁ ਸਭੁ ਬੂਨੁ ਕਹਦਾ ਹੈ, ਮਨੁਖ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਦੇ ਸਕਦਾ। ਮਨੁਖ ਦੇ ਵਸਿ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ, ਏਵੈ ਮਾਣੁ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੇ ਕਿਛੁ ਮੈ ਭੀ ਹੋਦਾ ਹੈ। ਉਸੁ ਸਾਹਿਬ ਕੈ ਹਥਿ ਬਾਤ ਹੈ ਦੇਣੈ ਅਰੁ ਲੈਣੈ ਕੀ ਭਾਵੈ ਦੇ ਭਾਵੈ ਨ ਦੇਈ; ਕੀਤਾ ਹੋਆ ਮਨੁਖ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ, ਕਰਣਹਾਰੁ ਹੋਰੋ ਕੋਈ ਹੈ। ਕੀਤੇ ਦੇ ਕਹਿਐ ਕਿਆ ਹੋਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕਰਣਹਾਰ ਨ ਭਾਵੈ, ਕਰਣਹਾਰੇ ਹਥਿ ਹੈ ਦੇਣੁ ਲੈਣੁ, ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ, ਹਾਣੁ ਮਿਰਤੁ ਕਿਛੁ ਹੈ ਸਾਸ ਗਿਰਾਸ ਕਾ ਸਿ ਸਭਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੈ ਵਸਿ ਹੈ, ਇਸ ਕੈ ਵਸਿ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ^{੧੦}। ਬੋਲਹੁ ਭਾਂਈ ਵਾਹੁਗੁਰੂ।

ਆਪੇ ਸਚੁ ਭਾਵੈ ਤਿਸੁ ਸਚੁ ॥ ਅਧਾ ਕਚਾ ਕਚੁ ਨਿਕਚੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਣਿ ਹੋ ਰਾਜਾ ! ਮਨੁਖ ਜਿ ਹੈ ਸੁ ਬੂਨੁ ਹੈ, ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਸਚੁ ਹੈ ਅਰੁ ਜੇ ਉਸੁ ਭਾਵੈ ਉਹੁ ਭੀ ਸਚੁ। ਏਹੁ ਜਿ ਮਨੁਖੁ ਹੈ ਸੁ ਅਧਾ ਹੈ, ਕੱਚ ਕਾ ਭਾਂਡਾ ਹੈ। ਸੁ ਏਹੁ ਕੱਚ ਨਿਕਚੁ ਹੋਇਗਾ ਇਸ ਕਾ ਵਿਚੁ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ। ਬੋਲਹੁ ਰਾਜਾ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਨ੍ਰਿਸ਼ਨ ਵਾਹੁਗੁਰੂ^{੧੧}। ਤਬ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ ਕਿਛੁ ਇਸੁ ਕੈ ਵਸਿ ਹੈ ਭੀ ? ਏਹੁ ਜਿ ਮਾਨੁਖੁ ਹੈ ਰੁਖੁ ਬਿਰਖ ਜੜਾਇਦਾ, ਬਾਗ ਖੇਤੀ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਰਾਹਕੀ^{੧੨} ਸਉਦਾਗਰੀ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਸਉਦਾ ਮਾਇਆ ਕੀ ਕਿਰਤਿ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਦਿਆ, ਏਹੁ ਆਪ ਥੀ ਕਰਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਛੁ ਕਰਾਇਆ ਕਰਤਾ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹੋ ਰਾਜਾ !

ਜਾ ਕੇ ਰੁਖ ਬਿਰਖ ਆਰਾਉ^{੧੩} ॥ ਜੇਹੀ ਧਾਤੁ^{੧੪} ਤੇਹਾ ਤਿਨ ਨਾਉ ॥

^੧ਨਿਆਉ, ਇਨਸਾਫ਼, ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਤਤੇ ਤੇਲ ਵਿਚ ਹੱਥ ਪਾ ਕੇ, ਅੱਗ ਨਾਲ ਲਾਲ ਲੋਹੇ ਦੇ ਗੋਲੇ ਉਠਾ ਕੇ ਅਤੇ ਅੱਗ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਜੋ ਬੇਦਾਗ ਰਹੇ ਉਹ ਸਚਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ; ਇਸ ਤੋਂ ਹੀ ਨਿਆ ਲਈ ਤਪਾਵਸ ਸ਼ਬਦ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ^੨ਬੁਰੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਬਦਕਾਰੀ। ^੩ਚਰਨੀ, ਪੈਰਾਂ ਉਤੇ।

^੪ਦਿਵਾਵਾਂ। ^੫ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੧, ਘਰੂ ੪ ॥ ^੬ਸੋ (ਉਹ) ਕਿ (ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ) ਹੈ ਜਿ (ਜੋ ਮੇਰੇ ਵਸ) ਨਹੀਂ।

^੭ਜ਼ਿਮੀਨ ਦੀ ਵਾਹ-ਵਹਾਈ ਦਾ ਕੰਮ। ^੮ਉਪਬਨ, ਬਾਗ। ^੯ਸਿਫਤ, ਗੁਣ, ਕਈ ਵਿਦਵਾਨ ਧਾਤੁ ਦਾ

ਅਰਥ ਧਤ (ਆਦਤ) ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਫੁਲ ਛਾਉ ਫਲ ਲਿਖਿਆ ਪਾਇ ॥ ਆਪੇ ਬੀਜਿ ਆਪੇ ਹੀ ਖਾਇ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

“ਜਿਨਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਰੁਖ ਕੀਏ, ਬਿਰਖ ਕੀਏ; ਆਗਉ^੧ ਬਾਗ ਕੀਏ, ਜੋਹਾ ਜੋਹਾ ਅਕਾਰੁ ਹੋਆ, ਤੇਹਾ ਤੇਹਾ ਤਿਨਾਂ ਦਾ ਨਾਉ^੨ ਹੈ, ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਸਾਖਾ ਨੋ ਫਲੁ ਅਰੁ ਫਲੁ ਪਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਤਰਕਾਰੀ ਕੰਉ, ਮੇਵਿਆਂ ਕੰਉ ਫਲੁ ਫਲੁ ਲਗਤਾ ਹੈ, ਰੁਖ ਬਿਰਖ ਕੰਉ ਫਲੁ ਫਲੁ ਲਗਤਾ ਹੈ । ਤਿਉਂ ਮਨੁਖ ਕੰਉ ਭੀ ਫਲੁ ਫਲੁ ਲਗਤਾ ਹੈ । ਫਲੁ ਜਿ ਹੈ ਸੁ ਇਸਕਾ ਛਾਉ ਹੈ । ਫਲੁ ਜਿ ਹੈ ਸੁ ਲਿਖਿਆ ਮਿਟਤਾ ਹੈ, ਆਪੇ ਬੀਜਣਾ ਆਪੇ ਖਾਣਾ । ਜੇਹੇ ਜੇਹੇ ਕਰਮ ਕਰੈਗਾ ਤੇਹੇ ਤੇਹੇ ਇਸ ਕੋ ਕੰਮਿ ਆਵਹਿਗੇ, ਇਸੁ ਕੰਉ ਆਪਣਾ ਹੀ ਬੀਜਿਆ ਆਪੇ ਹੀ ਕੰਮਿ ਆਵਤਾ ਹੈ” । ਬੋਲਹੁ ਛਾਈ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

ਤਬ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਏਹੁ ਜਿ ਮਨੁਖੁ ਹੈ ਸੁ ਕਿਆ ਹੈ ? ਕਿਤ ਹੀ ਏਹੁ ਭੀ ਸੁਰਖਰੂ ਹੋਇ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਰਾਜਾ !

ਕਚੀ ਕੰਧ ਕਚਾ ਵਿਚਿ ਰਾਜਾ^੩ ॥ ਮਤਿ ਅਲੂਣੀ ਫਿਕਾ ਸਾਦੁ ॥

ਨਾਨਕ ਆਣੇ ਆਵੈ ਰਾਜਿ ॥ ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਨਾਹੀ ਸਾਬਾਜਿ ॥੩॥੨॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

“ਹੇ ਰਾਜਾ ! ਦੇਹੀ ਹੈ ਸੁ ਕਚੀ ਹੈ, ਅਰੁ ਇਸੁ ਮਹਿ ਜਿ ਰਾਜਾ ਹੈ ਜੀਉ ਸੋ ਭੀ ਕਚਾ ਹੈ । ਇਸ ਕੀ ਮਤਿ ਜਿ ਹੈ ਸੁ ਫਿਕੀ ਹੈ । ਇਸ ਕੀ ਸਾਜ ਸੁ ਜਨਾਨੀ ਹੈ । ਸਭਾ ਕਚੀ ਹੈ ਜੇ ਤਾਂ ਆਪੇ ਹੀ ਰਾਜਿ ਲਿਆਵੈ ਤਾਂ ਆਵੈ, ਨਾਹੀਂ ਤਾਂ ਇਸ ਕੀ ਠਵਰ ਕਾਈ ਨਾਹੀਂ । ਜੇ ਤਾਂ ਰਾਜਿ ਲਿਆਵੈ ਤਾਂ ਕਿਤੁ ਗਲ ਲਿਆਵੈ ? ਜੇ ਏਸ ਨੋ ਆਪਣਾ ਨਾਉਂ ਦੇ । ਏਤੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਏਸ ਨੋ ਰਾਜਿ ਲਿਆਵੈ । ਏਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੋ ਸਿਮਰਨਿ ਲਗੈ ਤ੍ਰਿਹੀ ਲੋਈ, ਚਉਦਹੀਂ ਛਵਣੀ, ਇਸ ਦੀ ਸਬਾਜਿ ਹੋਇ । ਦਰਗਾਹ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੀ ਸਿਰਖਰੂ ਏਹੁ ਹੋਇ; ਬਿਨਾਂ ਨਾਮ ਬੀਂ ਇਸ ਕੰਉ ਸਾਬਾਜਿ ਕੋਈ ਨਾਹੀਂ ਕਹਤਾ । ਤਬ ਬਹੁੜਿ ਏਹੁ ਕਚ ਕਾ ਕਚੁ । ਬੋਲਹੁ ਰਾਜਾ ਜੀ ! ਹਰਿ ਹਰਿ” ।

ਤਬ ਉਹੁ ਰਾਜਾ ਖੁਸੀ ਹੋਇ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੀ ਚਰਨੀ ਲਾਗਾ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਉਸ ਕੰਉ ਅਪਣਾ ਸਿਖੁ ਕੀਆ । ਤਬ ਉਨਿ ਰਾਜੇ ਕਹਿ ਆ, “ਕਹੀ ਜੀ, ਅਬ ਤੈਂ ਮੇਨੋ ਸਿਖੁ ਕੀਆ, ਅਬ ਮੈਂ ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਕੀਆ” । ਰਾਜਾ ਮਿਤ੍ਰ ਸੈਣੁ^੪ ਉਸੁ ਰਾਜੇ ਕਾ ਨਾਮੁ ਥਾ । ਤਬ ਉਨਿ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਤੂੰ ਅਬ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਮੇਰੇ ਤਾਈਂ ਮੇਲੁ ਜਿਸ ਕੋ ਲੀਐ ਮੈਂ ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਕੀਆ ਹੈ, ਸਾ ਵਸਤੁ ਤੂੰ ਮੁਝ ਕੰਉ ਦੇਹਿ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬੋਲਿਆ ਜਿ, “ਏ ਰਾਜਾ !”

ਰਾਗੁ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗੁ (ਮਹਲਾ ੧)

ਗੁਣਵੰਤੀ ਗੁਣ ਵੀਬਰੈ ਅਉਗੁਣ ਵੰਤੀ ਝੂਰਿ ॥

ਜੇ ਲੋਤਹਿ ਵਰੁ ਕਾਮਣੀ ਨਹ ਮਿਲੀਐ ਪਿਰ ਝੂਰਿ ॥

ਨਾ ਬੇਤੀ ਨਾ ਰੁਲਹੜਾ ਨਾ ਪਾਈਐ ਪਿਰੁ ਦੂਰਿ ॥੧॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਨੁਨਿਹੋ ਰਾਜਾ ! ਜਿਨ ਕੰਉ ਗੁਣ ਹਨਿ ਤਿਨ ਕੰਉ ਈਹਾਂ ਭੀ

^੧ਉਪਬਨ, ਬਾਗ ।

^੨ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ।

^੩ਕੰਧ ਅਥਵਾ ਮਕਾਨ ਉਸਾਰਨ ਵਾਲਾ ਮਿਸਤਰੀ

(ਰਾਜ), ਪਰ ਅਗੇ ਲੇਖਕ ਨੇ ‘ਰਾਜੁ’ ਦਾ ਅਰਥ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਕੰਧ ਦਾ ਅਰਥ ਕੀਤਾ ਹੈ ਦੇਹੀ (ਸ਼ਰੀਰ ਅਥਵਾ ਜਿਸਮ) ।

^੪ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਛਾਈ ਬਾਲਾ ਵਿਚ ਰਾਜਾ ਸੁਧਰ ਸੈਨ, ਮਧੁਰ ਬੈਨ ਕਵਲ ਨੈਨ ਆਦਿ ਦੇ ਨਾਂ ਤਾਂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਰਾਜਾ ਮਿਤ੍ਰ ਸੈਨ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ।

ਸੁਖੁ ਹੈ ਅਰੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਭੀ ਮਿਲਤਾ ਹੈ । ਅਰੁ ਜਿਨ ਕਉ ਅਉਗੁਣੁ ਹੈਨਿ ਤਿਨ ਕਉ ਈਹਾਂ ਭੀ ਬੁਰਣਾ ਹੈ ਅਰੁ ਅਗੈ ਭੀ ਬੁਰਣਾ ਹੈ । ਨ ਈਹਾਂ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਮਿਲਤਾ ਹੈ ਅਰੁ ਨਾ ਅਗੈ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਮਿਲਤਾ ਹੈ । ਅਰੁ ਜੇ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਕੋਈ ਦੇਖਿਆ ਚਾਹੈ ਤਾਂ ਕੂੜਿ, ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਮਿਲਤਾ ਨਾਹੀ । ਓਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਤੋ ਦੂਰਿ ਜਾਇ ਪੜੇ, ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਪੜੇ ਤਿਸੁ ਅਸਗਾਹੁ^੧ ਵਿਚਿ, ਜਹਾਂ ਬੇੜੀ ਨ ਤੁਲਹਾ, ਨ ਹਾਥ, ਵਹਣ ਕੇ ਮਾਰੇ ਇਵ ਹੀ ਲੁੜਿ ਗਏ । ਕਹਾਂ ਹੀ ਗਏ ? ਕਿਛੁ ਨ ਜਾਣੀਅਹਿ ਜਿ ਕਹਾਂ ਹੀ ਜਾਇ ਪੜੇ । ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਦੂਰਿ ਰਹਿ ਗਿਆ, ਉਹਿ ਦੂਰਿ ਕਹਾਂ ਹੀ ਗਏ” । ਬੋਲਹੁ ਰਾਜਾ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

ਤਬ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਕਹੈ, “ਗੁਰੂ ਜੀ ! ਕਾਈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਭੀ ਠਵਰ ਥੀ, ਕਹਾਂਹੀ^੨ ਆਸਣੁ ਬੈਸਣੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ, ਹੈ ਕਿ ਨਾਹੀ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਨਾ ਰਾਜਾ !

ਮੇਰੇ ਠਾਕੁਰੁ ਪੂਰੈ ਤਖਤਿ ਅਡੋਲੁ ॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੂਰਾ ਜੇ ਕਰੈ ਪਾਈਐ ਸਾਚੁ ਅਤੋਲੁ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਰਾਜਾ ! ਉਹੁ ਠਾਕੁਰੁ ਜਿ ਹੈ ਸੁ ਸਚੈ ਤਖਤਿ ਬੈਠਾ ਹੈ । ਉਹੁ ਜਿ ਹੈ ਸੁ ਅਡੋਲ ਪੁਰਖੁ ਹੈ, ਆਵਣ ਜਾਣ ਵਿਚਿ ਨਾਹੀ । ਉਸ ਕੀ ਗਹਨਗਤਿ^੩ ਉਹੀ ਜਾਨੈ, ਹੋਰੁ ਉਸ ਕਾ ਅੰਤੁ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਜਾਨਤਾ । ਉਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਪੂਰਾ ਹੈ ਅਰੁ ਜੇ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਇਸਨੋ ਗੁਰੂ ਪੂਰਾ ਮਿਲੈ, ਗੁਰੂ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਏਹੁ ਭੀ ਪੂਰਾ ਹੋਇ ਤਾਂ ਉਸ ਕਉ ਜਾਇ ਪਹੁਚੈ । ਏਹੁ ਭੀ ਪੂਰਾ ਹੋਵੈ, ਅਮਰ ਪਦਵੀ ਪਾਵੈ” । ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

ਤਬ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਜਿ ਕਹਤੋ ਹਉ ਜਿ ਸਚੈ ਤਖਤਿ ਠਾਕੁਰੁ ਬੈਠਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿਛੁ ਕੋਟੁ ਗੜੁ ਹੈ ਕਿ ਨਾਹੀ ? ਕਿਛੁ ਉਹਾਂ ਮਹਲ ਮੰਦਰ, ਮਾਲੁ ਖਜੀਨਾ, ਕਿਛੁ ਭਲੀਆਂ ਵਸਤੂ ਕੰਚਨ ਬਾਲ, ਕਿਛੁ ਠਾਕੁਰ ਕੇ ਹੈ ਕਿ ਵਿਵਹੀ^੪ ਹੈ ਕਿ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਨਾ ਰਾਜਾ ! ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਹੈ, ਕਿਆ ਹੈ ਜਿ :—

ਪ੍ਰਭੁ ਹਰਿ ਮੰਦਰੁ ਸੋਹਣਾ, ਤਿਸੁ ਮਹਿ ਮਾਣਕ ਲਾਲ ॥

ਮੋਤੀ ਹੀਰਾ ਨਿਰਮਲਾ ਕੰਚਨ ਕੋਟ ਰੀਸਾਲ ॥

ਬਿਨੁ ਪਉੜੀ ਗਤਿ ਕਿਉ ਚੜਉ ਗੁਰ ਹਰਿ ਧਿਆਨ ਨਿਹਾਲ ॥੨॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਰਾਜਾ ! ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਕਾ ਜਿ ਮੰਦਰੁ ਹੈ ਸੋ ਖਰਾ ਸੋਹਣਾ ਹੈ, ਤਿਸ ਕੀ ਸੋਭਾ ਕਿਛੁ ਕਹੀ ਨਾਹੀ ਜਾਤੀ, ਉਸਕੀ ਮਤਿ ਉਹੀ ਜਾਣੈ । ਜਿਸ ਕਾ ਉਹੁ ਮੰਦਰੁ ਹੈ, ਤਿਸੁ ਮਹਿ ਜਿ ਮੰਦਰੁ ਹੈ ਅਰੁ ਤਿਸੁ ਮਹਿ ਜਿ ਮਾਣਕ ਲਾਲ ਜਿ ਲਗੇ ਹੈਂ ਤਿਸ ਕੀ ਕਿਛੁ ਕੀਮਿ ਬਰਨਤਾ ਸੋਭਾ ਕਿਛੁ ਕਹੀ ਨਹੀ ਜਾਤੀ । ਕਈ ਉਸੁ ਮਹਿ ਮੋਤੀ ਜਵੇਹਰ ਲਾਲਿ ਜੇ ਹੈਨਿ ਸੁ ਨਿਰਮਲੇ ਚਮਕਤੇ ਹੈਂ ਅਰੁ ਕੰਚਨ ਕਈ ਕੋਟ ਕੋਟਾਨ ਹੈ । ਰੀਸਾਲ^੫ ਸੋਭਾਮਾਨ ਕਿਛੁ ਕਹਿਆ ਨਾਹੀ ਜਾਤਾ । ਅਰੁ ਏਕ ਬਾਤ ਅਵਰੁ ਹੈ ਰਾਜਾ ! ਓਹੁ ਜਿ ਗੜੁ ਹੈ, ਉਤੁ ਚੜਿਆ ਨਾਹੀ ਜਾਤਾ” । ਕਹੈ, “ਜੀ, ਕਿਵੇਂ ਹੀ ਚੜਿਆ ਭੀ ਜਾਇ ?” ਕਹੈ, “ਰਾਜਾ ! ਤਉ ਹੀ ਚੜਿਆ ਜਾਇ, ਸਉ ਗੁਰੂ ਕਉ ਮਿਲੈ ਅਰੁ ਅਠੇ ਪਹਰ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕੇ ਧਿਆਨ ਮਹਿ ਰਹੈ, ਤਉ ਹੀ ਚੜਿਆ ਜਾਇ । ਉਸੁ ਗੜੁ ਕੀ ਪਉੜੀ ਇਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਹੀ ਚੜਿਆ ਜਾਇ । ਉਸੁ ਗੜੁ ਕੀ ਪਉੜੀ ਇਹੀ ਨਾਉ^੬

^੧ਬਹੁਤ ਡੂੰਘਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਬਾਹ (ਤਹਿ) ਦਾ ਪਤਾ ਨਾ ਲੱਗੇ ।

^੨ਕਿੱਥੇ ।

^੩ਗਹਿਰਾਈ, ਗੰਭੀਰਤਾ ।

^੪ਐਵੇਂ ਹੀ ।

^੫ਰਸ ਦਾ ਘਰ, ਅਨੰਦ ਦਾ ਸੋਮਾ ।

ਹੈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕਾ । ਨਾਤਰ ਹੋਰੁ ਉਪਾਉ ਕਿਤੇ ਚੜਿਆ ਨ ਜਾਈ” । ਬੋਲਹੁ ਰਾਜਾ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

ਤਬ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਗੁਰ ਬਿਨਾਂ ਜਿ ਪਉਤੀ ਨ ਚੜਿਆ ਸੋ ਗੁਰੂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਤੇ ਵਡਾ ਹੈ, ਕਿਆ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਤੇ ਵਡਾ ਹੈ ਕਿਆ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਿਮਰੈ ਕਰਿ ਕਰਿ ਨ ਚੜੀਐ ਅਰੁ ਗੁਰੂ ਸਿਮਰੈ ਕਰਿ ਕਰਿ ਚੜੀਐ, ਸੁ ਗੁਰੂ ਕੀ ਮਹਮਾ ਐਸੀ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹਾਂ, ਰਾਜਾ ! ਗੁਰੂ ਕੀ ਮਹਮਾ ਐਸੀ ਹੀ ਹੈ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਬਾਨੀ ਬੋਲਿ ਉਠਾ ਜਿ:-

ਗੁਰ ਪਉਤੀ ਬੇੜੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਤੁਲਹਾ ਹਰਿ ਨਾਉ ॥
ਗੁਰੁ ਸਰ ਸਾਗਰੁ ਗੁਰੁ ਬੋਹਿਬੋ ਗੁਰੁ ਤੀਰਬੁ ਦਰੀਆਉ ॥
ਜੇ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਉਜਲੀ ਸਤਿਸਰਿ ਨਾਵਨੁ ਜਾਉ ॥੩॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਣਿਹੋ ਰਾਜਾ ! ਗੁਰੂ ਜਿ ਹੈ ਸੁ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥੁ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਅਰੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਮਹਿ ਭੇਦੁ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ । ਗੁਰੂ ਪਰਮੇਸੁਰ, ਗੁਰੂ ਪਵੜੀ, ਗੁਰੂ ਕੋਠਾ, ਗੁਰੂ ਦਰੀਆਉ, ਗੁਰੂ ਬੋਹਿਬਾ, ਗੁਰੂ ਸਾਗਰੁ, ਗੁਰੂ ਬੇੜਾ, ਗੁਰੂ ਤੁਲਹਾ, ਗੁਰੂ ਸੇਵਕੁ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ, ਗੁਰੂ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥੁ । ਗੁਰ ਬਿਨਾਂ ਕਾਣੀ ਵਸਤੁ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਨਾਹੀ ਹੋਤੀ, ਰਾਜਾ ! ਪਣੁ ਜਿ ਗੁਰੂ ਪੂਰਾ ਹੋਇ । ਰਾਜਾ ! ਗੁਰੂ ਜਿ ਹੈ ਸੁ ਤੀਰਬੁ ਹੈ । ਕੈਸਾ ਤੀਰਬੁ ਹੈ ? ਜਿ ਅਠਿਸਠਿ ਤੀਰਬ ਜਾਇ ਤਾਂ ਉਜਲਾ ਨ ਹੋਈ, ਜੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਭਾਵੈ ਤਾਂ ਕੋਟ ਕੋਟਾਨ ਤੇ ਵਡਾ ਪਾਪੀ ਹੋਇ ਗੁਰੂ ਕਿਰਪਾ ਹੀ ਸੰਉ ਉਜਲਾ ਹੋਇ । ਬਿਨਾਂ ਸੇਵਾ, ਬਿਨਾਂ ਜਪ, ਬਿਨਾਂ ਤਪ, ਬਿਨਾਂ ਸੰਜਮ, ਬਿਨਾਂ ਸੀਲ ਬੀ ਜੇ ਗੁਰ ਕੀ ਕਿਰਪਾ ਹੋਇ ਤਉ ਪਾਪੀ ਹੀ ਮੁਕਤਾ ਹੋਇ ਹੋ । ਰਾਜਾ ! ਗੁਰੂ ਐਸਾ ਹੈ, ਜੇਤਾ ਹੈ ਜੇ ਪੂਰਾ ਹੋਇ ਗੁਰੂ” । ਤਬ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ ਕੈਸਾ ਪੂਰਾ ਹੋਇ । ਪੂਰੇ ਕਾ ਪਰਵਾਨੁ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਜਾਨੀਐ ? ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ਪੂਰਾ ਸਚਾ ।

ਤਬ ਫੇਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ:-

ਪੂਰਾ ਪੂਰਾ ਆਖੀਐ ਪੂਰੇ ਤਖਤਿ ਨਿਵਾਸੁ ॥
ਪੂਰੇ ਥਾਨਿ ਸੁਹਾਵਣੇ ਪੂਰੇ ਆਸਿ ਨਿਰਾਸੁ ॥
ਨਾਨਕ ਪੂਰਾ ਜੇ ਮਿਲੈ ਤਾ ਕਿਉਂ ਘਟੈ ਗੁਣ ਤਾਸੁ ॥੪॥੨॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਣਿਹੋ ਰਾਜਾ ਗੁਰੂ ਪੂਰਾ ਕਿਸੁ ਪਹਿ ਕਹੀਐ ਜਿ ਪੂਰੇ ਤਖਤਿ ਚੜਿਆ ਹੋਇ । ਆਠ ਪਹਰ ਸਰਬੰਭ ਮਹਿ ਨਿਵਾਸੁ ਜਿਸ ਕਾ ਹੋਇ ਸੋ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਕਹੀਐ, ਜਿ ਗੁਰੂ ਪੂਰੇ ਤਖਤਿ ਚੜਿਆ ਹੈ । ਤਿਸੁ ਕੀ ਸੋਭਾ ਕਿਆ ਹੈ ? ਆਸਾ ਤੇ ਨਿਰਾਸੁ ਹੋਆ । ਜਿ ਐਸਾ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਮਿਲੈ ਤਾਂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਮਿਲੈ । ਕਿਸੁ ਜੁਗਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਜਾਣੀਐ ? ਜਿਸੁ ਮਿਲਿਆਂ ਕਰਿ ਕਰਿ ਅਵਗਣ ਮਿਟਿ ਜਾਹਿ, ਗੁਣਾਂ ਕਾ ਪਰਗਾਸੁ ਹੋਇ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਨ ਬਿਸਰੈ । ਤਿਸ ਕਾ ਨਾਮੁ ਪੂਰਾ ਇਤੁ ਜੁਗਤਿ, ਇਤੁ ਪਰਵਾਣਿ ਜਾਣੀਐ ਜਿ ਗੁਰੂ ਏਹੁ ਜਿ ਹੈ ਜਿ ਪੂਰਾ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ ਐਸਾ ਗੁਰੂ ਜਉ ਮਿਲੈ ਤਬ ਉਸੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਸੋਭਾ ਅਰੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਪਦ ਕਉ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ” । ਤਬ ਰਾਜਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕਉ ਲਗਿ ਪੜਿਆ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜਾਹਿ ਰਾਜਾ ! ਤੇਰੀ ਭੀ ਪਰਮਗਤਿ ਹੋਈ” । ਰਾਜਾ ਸਿਖੁ ਹੁਆ, ‘ਨਾਨਕੁ ਪੰਥੀ’ ਹੁਆ ।

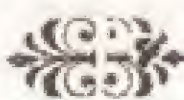
‘ਸਚੇ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਸਰੋਵਰ (ਤਲਾਉ) ਵਿਚ ।

ਸਲੋਕੁ ॥

ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਜਿਸੁ ਮਿਲੈ, ਪੂਰਾ ਸੋ ਪਰਧਾਨੁ ॥

ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਪੂਰਾ ਪਾਈਐ ਜਿਸੁ ਧਨੁ ਨਵਨਿਧਿ ਨਾਮੁ ॥੧॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਚਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ
ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥੭੫॥

ਸੰਗਤ ਦਾ ਅਸਰ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਕਮਲ ਫੁਲਾਂ ਨਾਲ)

ਤਬ ਦੱਖਣ ਕੀ ਧਰਤੀ ਉਸ ਰਾਜੇ ਸਾਥਿ^੧ ਗੋਸਟਿ ਕਰਿ, ਉਸੁ ਠਵਰ ਤੇ ਰਮੇ^੨। ਦੇਖਤੇ ਦੇਖਤੇ ਉਦਿਆਨ
ਬਿਖੇ ਜਾਇ ਪਤੇ। ਤਬ ਉਦਿਆਨ ਕੇ ਬਿਖੇ ਏਕੁ ਪਾਣੀ ਕਾ ਤਲਾਉ ਕੋਸਾਂ ਦੁਹੁ ਉਪਰਿ ਹੈ, ਆਸਿ ਪਾਸਿ
ਸਫਾਉ ਉਸੁ ਧਰਤੀ ਸਬਜੀ ਵਿਚਿ ਪਾਣੀ ਕਾ ਦਰੀਆਉ^੩, ਛੋਟਾ ਹਥਾਲਾ^੪ ਬਡਾ ਤਲਾਉ, ਦਰੀਆਉ,
ਪਾਣੀ ਕਾ ਬਹੁਤੁ ਬਾਜੇ ਬਾਜੇ^੫ ਝੁੱਘਾ ਬਾਜੇ ਬਾਜੇ ਹਥਾਲਾ, ਖਰਾ ਸੋਭਾਮਾਨੁ ਤਲਾਉ, ਵਿਚਿ ਪਬਣਾਲੀ^੬ ਉਪਰਿ
ਕਮਲ ਕੇ ਫੁਲ, ਬਿਚਿ ਭੋਭੇ। ਤਬ ਉਹੁ ਜਾਹਗਾ^੭ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਉ ਖੁਸੀ ਆਇ ਗਈ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਉਸੁ
ਵਿਚਿ ਰਹਿਆ। ਬੈਠਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਸਿਮਰਣੁ ਕਰੈ। ਉਸ ਕਉ ਲਾਲੀ^੮ ਕੈ ਪਾਸਿ ਕਦੇ ਜਾਇ, ਧਿਆਨੁ ਬੋਲੇ ਤਾਂ
ਕਵਲਾਲੀ ਕੀ ਤਰਫ ਦੇਖੇ, ਤਾਂ ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਖੁਸੀ ਹੋਇ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਉਹੁ ਕਵਲਾਲੀ ਕੇ ਪਬਣ^੯
ਲੈ ਕਰਿ ਦੇਖੇ। ਜਾਂ ਦੇਖੇ ਤਾਂ ਸਬਜ਼ ਪਤ੍ਰ ਹੈ। ਫਿਰਿ ਕਮਲੁ ਹਥਿ ਲੈ ਦੇਖਿਆ, ਜਾਂ ਦੇਖੇ ਤਾਂ ਕਮਲ ਦਲ ਜਿ
ਹੈ ਸਿ ਬਹੁਤੁ ਸੋਭਾਮਾਨੁ ਹੈ, ਸੁਇਨੇ ਕੀ ਜੈਸੀ ਚਮਕ ਲਗਤੀ ਹੈ। ਤਬ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਖੁਸੀ ਹੋਆ, ਖੁਸੀ ਹੋਇ ਕਰਿ
ਫਿਰਿ ਜਿ ਪਬਣਾਲੀ ਕੇ ਵਿਚਿ ਕਮਲ ਕੈ ਪੇਡਿ ਕੁੰਨੀ^{੧੦} ਹੈ, ਫਿਰਿ ਉਹੁ ਕੁੰਨੀ ਲੈ ਦੇਖੀ। ਜਾਂ ਦੇਖੇ ਤਾਂ ਉਹੁ ਖਰੀ
ਭਲੀ ਹੈ, ਫਿਰਿ ਜਾਂ ਦੇਖੇ ਤਾਂ ਵਿਚਿ ਕਮਲ ਭੋਭੇ ਹੋਨਿ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਜਿ, “ਭਾਈ! ਇਸੁ ਪਬਣਾ^{੧੧}
ਕੇ ਕਮਲ ਕਾ ਫਲੁ ਜਿ ਹੈ ਜੀ ਉਸਿ ਏਹੀ ਭੋਭੇ ਪੁਛਾ ਦੇਖਾ ਤਲਾਉ। ਭਲਾ ਆਸ ਪਾਸਿ ਹਰੀਆਵਲੀ, ਭਲੀ
ਜਾਹਗਾ, ਭਲਾ ਪਾਣੀ, ਭਲਾ ਬਹੁਤੁ ਭਰਿਆ ਤਲਾਉ। ਪਬਣ ਭਲੇ ਰੰਗਿ ਰਹੇ, ਕਮਲ ਕੇ ਫੁਲ ਭਲੇ ਰੰਗਿ ਬਹੁਤੁ
ਅਪਾਰ, ਜਿਨ ਕੀ ਕਿਛੁ ਸੋਭਾ ਬਰਨੀ ਨ ਜਾਈ। ਏ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ! ਦਿਖਾ, ਏਸੁ ਕਾ ਜਿ ਉਹੁ ਫਲੁ ਹੈ ਜਿ
ਕਿਆ ਹੈ ਅਰੁ ਸਿਆਹੁ ਕਿਉਂ ਹੈ? ਜਿ ਪਬਣ ਕਮਲ ਕਾ ਜਿ ਜੀਉ ਹੈ ਜਿ ਕਾਲਾ ਹੈ ਏਹੁ ਗਲਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ
ਹੋਈ? ਏਹੁ ਬਾਤ ਪੁਛੀ ਲੋੜੀਐ”। ਤਬ ਫਿਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ, “ਜਿਨਿ ਸੈ ਮਨੁਖ ਪੰਡਿਤ ਨੇ
ਪੁਛਾ ਜਿ ਏਹੁ ਅਰਥੁ ਦੇਇ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮਾਣਸ ਸਿਆਣੇ ਕਿਆ ਕਹਹਿ ਏਸ
ਕੀ ਸਾਰ। ਏਹੁ ਉਦਿਆਨ ਕੇ ਬਿਖੇ ਦਰੀਆਵ ਵਿਚਿ ਰਹੇ, ਏਸ ਕੀ ਸਾਰ ਏਹੀ ਜਾਣੈ ਕਮਲੁ। ਹੋਰਸੁ ਕਿਸੁ
ਕਉ ਪੁਛਾ? ਜਿ ਹੈ ਜਿ ਏਹੋ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਏਹੋ ਕਹੈਗਾ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਿਮਰਿ ਕਰਿ ਕਹਿਆ ਜਿ,

^੧ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ। ^੨ਰਾਜਾ ਮਿਤ੍ਰ ਸੈਨ ਨਾਲ। ^੩ਠਵਰ (ਠੋਰ-
ਥਾਂ) ਤੇ (ਤੋਂ) ਗਏ (ਚੱਲੇ)। ^੪ਥੋੜਾ ਝੁੱਘਾ ਪਾਣੀ, ਹੱਥ ਕੁ ਭਰ ਝੁੱਘਾਈ ਹੋਵੇ ਜਿੱਥੇ। ^੫ਬਾਜੇ (ਕਈ)
ਬਾਵੀਂ। ^੬ਨੀਲੋਫਰ, ਕੰਮੀਆਂ, ਭੰਮੂਲ। ^੭ਜਗ੍ਹਾ, ਥਾਂ। ^੮ਕਮਲਾਵਲੀ, ਜਿਥੇ ਬਹੁਤ ਕਮਲ ਹੋਣ।
^੯ਕਮਲਾਵਲੀ ਦੇ ਪਬਣ (ਭੰਮੂਲ ਅਬਵਾ ਨੀਲ ਕਮਲ)। ^{੧੦}ਨਾਪਾ। ^{੧੧}ਭੰਮੂਲ, ਕੰਮੀ।

ਏ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ! ਤੂੰ ਏਸੁ ਕੰਉ ਹੁਕਮੁ ਦੇਹਿ ਜਿ ਏਹੁ ਪਬਣੁ ਕਮਲੁ ਮੁਖ ਕੰਉ ਏਹੁ ਅਰਥੁ ਦੇਇ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਉਸੁ ਪਬਣ ਕੰਉ ਪੁਛਿਆ ਜਿ :-

ਸਲੋਕੁ ॥

ਪਬਣ ! ਤੂੰ ਹਰੀਆਵਲਾ ਕਵਲਾ ਕੰਚਨ ਵੰਨਿ ॥

ਕੈ ਦੋਖੜੈ ਸਤਿਓਹਿ ਕਾਲੀ ਹੋਈਆ ਦੇਹੁਰੀ ਨਾਨਕ ਮੈ ਤਨਿ ਭੰਗੁ ॥

ਜਾਣਾ ਪਾਣੀ ਨਾ ਲਹਾਂ ਜੈ ਸੋਤੀ ਮੇਰਾ ਸੰਗੁ ॥

ਜਿਤੁ ਡਿਠੈ ਤਨੁ ਪਰਫੁੜੈ ਚੜੈ ਚਵਗਣਿ ਵੰਨੁ ॥ ੩੦ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਪਬਣ ! ਤੂੰ ਤਉ ਖਰਾ ਹਰਿਆ ਹੈਂ ਅਰੁ ਤੇਰਾ ਜਿ ਫੁਲੁ ਹੈ ਕਮਲੁ ਸੁ ਏਹੁ ਭੀ ਖਰਾ ਭਲਾ ਅਨੂਪੁ ਹੈ । ਪਣੁ ਜੀ ਦਿਆ ਤੇਰਾ ਜਿ ਫੁਲੁ ਕਾਲਾ^੧ ਹੈ ਜਿ ਕਿਤੁ ਦੋਖਿ ਕਾਲਾ ਹੈ ?” ਤਬ ਉਨਿ ਪਬਣ ਆਗੈ ਤੇ ਜਬਾਬੁ ਦਿਤਾ ਜਿ : “ਏ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ! ਉਹੁ ਬੁਲਾਇਆ ਉਨਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕੰਉ, ਆਗੈ ਬੀਂ ਜਬਾਬੁ ਦੀਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਮੈਨੂੰ ਸਭਿ ਗਲਾਂ ਫਲੀਆਂ ਹੋਨਿ ਜਿ ਪਾਣੀ ਭੀ ਬਹੁਤੁ ਹੈ, ਹੰਉ ਹਰਿਆ ਭੀ ਹਾਂ, ਪਰਵਾਰੁ ਭੀ ਮੇਰਾ ਉਪਰਿ ਹੈ ਬਹੁਤੁ, ਪਣੁ ਏਕੁ ਮੈਂ ਵਿਚਿ ਵਡਾ ਦੋਖੁ ਹੈ । ਪਣੁ ਜਿਸ ਕਾ ਸਦਕਾ ਹੰਉ ਹੋਇਆ ਹਾਂ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚਿ ਹੰਉ ਰਹਦਾ ਹਾਂ ਅਰੁ ਜਿ ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ ਮੇਰੀ ਪ੍ਰਤਪਾਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਿਸੁ ਨਾਲਿ ਮੇਰੀ ਗਣਤੀ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਜੀਉ ਰਲਦਾ ਨਾਹੀ । ਏਤੁ ਦੋਖਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਹੰਉ ਕਾਲਾ ਹਾਂ । ਏਤੁ ਦੋਖਿ ਹੰਉ ਸਭਿਆ, ਜਿਤੁ ਜਾਇ ਹੰਉ ਕਾਲਾ ਹੋਆ । ਤਿਸੁ ਕਮਲ ਕੇ ਪਾਣੀ ਕਾ ਭਾਉ ਕਵਣੁ ਹੈ । ਜਿ ਕਮਲੁ ਅਰੁ ਪਬਣੁ ਮਨੁਖ, ਅਰੁ ਪਾਣੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜਿਉਂ ਪਾਣੀ ਕਮਲ ਪਬਣ ਕੀ ਪ੍ਰਤਪਾਲਿਕਾ ਸਿਉਂ ਜੀਵਤਾ ਹੈ, ਤਿਉਂ ਮਨੁਖ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਪ੍ਰਤਪਾਲਕਾ ਸਿਉਂ ਜੀਵਤਾ ਹੈ । ਜਿਉਂ ਪਬਣੁ ਕਮਲ ਕੀ ਗਣਤੀ ਹੈ ਪਾਣੀ ਸਾਥਿ, ਤਿਉਂ ਮਨੁਖ ਕੀ ਗਣਤੀ ਹੈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਾਥਿ । ਕਦੇ ਨਾਹੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸੰਉ ਮਿਲਤਾ ਜਿ ਪਾਣੀ ਕੀ ਗਣਤੀ ਕੈ ਦੋਖਿ ਕਮਲ ਕੇ ਡੋਭੇ ਕਾ ਮੁਖੁ ਕਾਲਾ ਹੁਆ, ਦੁਖੁ ਆਇ ਲਾਗਾ । ਪਰਮੇਸੁਰ ਮਿਲੇ ਕਾ ਭਾਉ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਜਾਣੀਐ ? ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੰਉ ਸਿਮਰਤੇ ਹੈਂ, ਜਿਨ ਕਾ ਮਨ ਮਿਲਿਆ, ਨਾਮੋ, ਜੈਦੇਵ, ਤਿਲੋਚਨ, ਕੰਬੀਰ, ਰਵਿਦਾਸ, ਸੈਨ, ਸਧਨੇ, ਧੰਨੇ, ਬੇਣੀ, ਏਨੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜਿ ਪਾਇਆ ਉਹਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸੰਉ ਮਿਲੈ । ਉਨ ਕਾ ਨਾਮੁ ਜਪਿ ਜਪਿ ਜਗਤੁ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਤਾ ਹੈ; ਈਹਾਂ ਸੁਖੁ ਪਾਵਤਾ ਹੈ, ਅਗੈ ਜੀਉ ਮੁਕਤਾ ਹੋਤਾ ਹੈ । ਤਿਨਕੈ ਨਾਮਿ ਲੀਐ ਜਿਨ ਕਾ ਚਿਤੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸੰਉ ਮਿਲਿਆ ਹੈ । ਹੋਰਿ ਜੀਵ ਸਾਹ ਪਾਤਿਸਾਹ ਰੰਕ ਰਾਵ ਹੈਂ, ਇਤੁ ਦੁਖੁ ਕਾਲੇ ਹੈਂ ਜਿ ਹਾਂ । ਜਿ ਕੋਈ ਹਮਸਰਿ^੨ ਭੀ ਹੈ-ਐਸੇ ਕਹਾਵਤੇ ਹੈਂ ਤੇ ਕਾਲੇ ਹੈਂ । ਜਿ ਕੋਈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕਾ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰੈ, ਹਰਿ ਕੰਉ ਸਿਮਰੈ ਸੋ ਸੁਖੁ ਪਾਵੈ । ਸੋਈ ਨਿਹਾਲੁ, ਤਿਸੁ ਕੰਉ ਨਾਹਿ ਜੰਜਾਲੁ । ਉਹੁ ਮੁਕਤਾ ਸਦਾ ਗੁਲਾਲੁ” । ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

ਸਲੋਕੁ ॥

ਗਣਤੀ ਕਾਵਹੁ ਮਨੈ ਕੀ ਦੇਇ ਦਰਸੁ^੩ ਹਰਿ ਆਪਿ ॥

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਕੰਉ ਦਾਨੁ ਦੇਹਿ ਜਨ ਕੇ ਬੰਧਨ ਕਾਪਿ^੪ ॥ ੧ ॥

^੧ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਏਥੇ ‘ਪਬਣ’ ਪਾਠ ਹੈ (ਦੋਬੇ, ਸਲੋਕ ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਵਧੀਕ ਮਹਲਾ ੧) ਤੇ ਇਹ ਜਿੰਧੀ ਬੋਲੀ ਦਾ ਸਬਦ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ-ਭੰਮੂਲ ਅਥਵਾ ਕਮਲਿਨੀ (ਕੰਮੀ), ਵਧੀਕ ਵੇਰਵੇ ਲਈ ਦੋਬੇ, ਗੁਰੂ ਸਬਦ ਰਤਨਾਕਰ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ (ਕ੍ਰਿਤ ਸ: ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ, ਨਾਭਾ) । ^੨ਭੰਮੂਲ ਅਥਵਾ ਕਮਲਿਨੀ । ^੩ਭੰਮੂਲ ਦਾ ਨਾਪਾ (ਫਲ ਪੱਕ ਕੇ ਕਾਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) । ^੪ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਨਾਲ, ਪਾਲਣਾ ਦੇ ਸਹਾਰੇ । ^੫ਸਾਡੇ ਬਰਾਬਰ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ । ^੬ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ । ^੭ਦਰਸ਼ਨ । ^੮ਕੱਟ ਕੇ ।

ਬੇਲਹੁ ਛਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ,
ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੭੬ ॥

ਬਾਬਾ ਸਚਖੰਡ ਵਿਚ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲ)

ਤਬ ਉਸੁ ਪਥਣ ਕੇ ਤਲਾਵ^੧ ਉਪਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਸੁਮਾਰਿ ਮਾਹਿ^੨ ਪਤਿ ਗਇਆ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਸੁਮਾਰਿ ਮਹਿ
ਵੇਇ ਗਇਆ। ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ਕਹਿਆ ਮੇਵਕਾ ਕੰਉ ਜਿ, “ਜਾਹੁ ਰੇ ! ਜਾਇ ਕਰਿ ਨਾਨਕ ਕੰਉ ਮੇਰੇ ਪਾਸਿ
ਲੇ ਆਵਹੁ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੰਉ ਆਇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਲੋਗ ਲੇ ਗਏ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ
ਜੀ ਸਚਖੰਡਿ ਗਏ। ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਆਉ, ਹੋ ਨਾਨਕ ! ਆਗੈ ਆਉ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ
ਨਾਨਕ ਜੀ ਡੰਡਉਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਜਾਇ ਨਮਸਕਾਰੁ ਕੀਆ, ਆਗੈ ਖੜਾ ਹੋਇ ਰਹਿਆ। ਫੇਰਿ ਬਹੁਤਿ ਦੁਆਇ^੩
ਕੀਨੀ, ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੰਉ ਦੁਆਇ:-

ਜਿਸ ਕੀ ਵਡੀ ਰਜਾਇ ॥ ਸਿਧ ਸਾਧਕ ਰਹੇ ਕਮਾਇ ॥

ਓੜਲੁ ਕੀਮ ਨ ਪਾਇ ॥ ਜੇ ਭਾਵਸੁ^੪ ਤਾ ਲਏ ਮਿਲਾਇ ॥

ਜੀ ਤੇਰੇ ਨਾਨਕੁ ਬਲਿ ਬਲਿ^੫ ਜਾਇ ॥ ੧ ॥

ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ਹਸੇ, ਹਸਿ ਕਰਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਤੈ ਕਿਛੁ ਮੇਰੀ ਕੀਮ^੬ ਨ ਜਾਨੀ ਕਿ
ਨਾ ?” ਕਹੈ, “ਜੀ, ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਜਾਨੀ”। ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ਕਹਿਆ, “ਕਹੈ ਤੂੰ ਢਾਡੀ ਕੈਸਾ, ਜਰ੍ਹੇ ਮੇਰੀ
ਕੀਮਤਿ ਤੈ ਨ ਜਾਨੀ ?” ਕਹੈ, “ਜੀ, ਮਿਹਰਵਾਨ ! ਕੀਮਤਿ ਤੰਉ ਕੀਜੀਐ ਜਾਂ ਏਕ ਵਡਾ ਹੋਇ, ਏਕੁ ਲਹੁਤਾ^੭
ਹੋਇ ਤਾਂ ਕੀਮਤਿ ਕੀਜੀਐ। ਜੀ, ਮਿਹਰਵਾਨ ! ਕੀਮਤਿ ਤਾਂ ਜਾਨੀਐ ਜਾਂ ਏਕੁ ਚੰਗਾ ਹੋਇ, ਇਕੁ ਬੁਰਾ ਹੋਇ। ਜੀ,
ਮਿਹਰਵਾਨ ! ਕੀਮਤਿ ਤਾਂ ਜਾਣੀਐ ਜਾਂ ਇਕੁ ਸਚਾ ਹੋਇ, ਇਕੁ ਕੂਤਾ ਬੂਠਾ ਹੋਇ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ
ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਹਿ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ:-

ਸਲੋਕੁ^੮

ਜਾ ਤੂੰ ਵਡਾ ਸਭਿ ਵਡਿਆਈਆ ਚੰਗੈ ਚੰਗਾ ਹੋਈ ॥

ਜਾ ਤੂੰ ਸਚਾ ਤਾ ਸਭੁ ਕੇ ਸਚਾ, ਕੂਤਾ ਕੋਇ ਨ ਕੋਈ ॥

ਆਖਣੁ ਵੇਖਣੁ ਬੋਲਣੁ ਚਲਣੁ, ਜੀਵਣੁ ਮਰਣੁ ਧਾਤੁ^੯ ॥

ਹੁਕਮੁ ਸਾਜਿ ਹੁਕਮੈ ਵਿਚਿ ਰਖੈ, ਨਾਨਕ ਸਚਾ ਆਪਿ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਹਿ ਜਿ, “ਏ ਸ੍ਰੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨਾਰਾਇਣ ਜੀ !

^੧ਛੰਮੂਲਾ ਦਾ ਤਲਾਉ।

ਪਿਆਰ (ਫਾਰਸੀ)।

ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ।

^੭ਛੋਟਾ (ਲਘੂ)।

^੨ਭਗਤੀ ਛਾਵ ਸਹਿਤ, ਸਹਿਜ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ, ਅਖਰੀ ਅਰਥ-ਹਨ

^੩ਦੁਆਇ ਬੰਦਗੀ (ਪ੍ਰਣਾਮ ਸਹਿਤ ਅਰਦਾਸ ਅਥਵਾ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ) ਜੋ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ

^੪ਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਭਾਵੇ ਤਾਂ।

^੫ਵਾਰ ਮਾਝ ਕੀ, ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੧।

^੬ਬਲਿਹਾਰ, ਬਲਿਹਾਰ।

^੭ਤਰੀਕਾ, ਬੰਧਨ।

^੮ਕੀਮਤ, ਭਾਵ-ਕਦਰ।

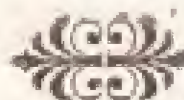
ਤੂੰਹੈ ਏਕੁ ਆਪਿ ਵਡਾ ਹੈਂ ਦੂਜਾ ਹੋਰੁ ਕੋਈ ਰਚਨਹਾਰੁ ਨਾਹੀ, ਜਿਸ ਕਉ ਕਹੀਐ ਜਿ ਮੇਰਾ ਸਾਹਿਬੁ ਵਡਾ ਹੈ, ਏਹੁ ਲਹੁਤਾ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਰਚਨਹਾਰੁ ਕੋਈ ਨਾਹੀ, ਜੇ ਕਿਛੁ ਤੈਂ ਕੀਆ ਹੈ ਸਿ ਆਪਣੀ ਵਡਿਆਈ ਕੀਆ ਹੈ। ਤੇਰੀ ਵਡਿਆਈ ਦਾ ਓੜਕੁ ਕਿਆ ਕੀਆ ਜਾਇ। ਜੇ ਤੁਧੁ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਵਡੇ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਸਭ ਵਡੀ। ਜਿ ਕਿਛੁ ਤੂੰ ਕਰਹਿ ਸੁ ਸਭੁ ਸਹੀ ਹੈ। ਜਾਂ ਤੂੰ ਚੰਗਾ ਹੈਂ ਤਾਂ ਸਭ ਤੇਰੀ ਪੈਦਾਇਸ ਚੰਗੀ ਹੈ ਜੀ, ਤੇਰਾ ਕੀਤਾ ਸਭ ਚੰਗਾ। ਜਿ ਤੁਹਿ ਕੀਤਾ ਹੈ ਸਿ ਸਭੁ ਚੰਗਾ ਹੈ। ਜਿ ਤੂੰ ਕਰਹਿਗਾ ਸਿ ਸਭੁ ਚੰਗਾ ਹੋਇਗਾ। ਤੂੰ ਸਚੁ ਹੈਂ ਤੇਰਾ ਕੀਤਾ ਸਭੁ ਸਚੁ ਹੈ, ਬੂਨੁ ਕਿਛੁ ਨਹੀਂ। ਸਚੇ ਕਰਣਹਾਰ ! ਸਭੁ ਸਚੁ, ਕੂੜਾ ਕਹੈ ਸਿ ਕੂੜਾ। ਜੇ ਕਿਛੁ ਕੋਈ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਸਿ ਤੇਰਾ ਬੁਲਾਇਆ ਬੋਲਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਕਿਛੁ ਚਿਤਵਦਾ ਹੈ ਸਿ ਤੇਰਾ ਚਿਤਵਾਇਆ ਚਿਤਵਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਕਿਛੁ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਸਿ ਸਭੁ ਤੇਰਾ ਵੇਖਾਇਆ ਵੇਖਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਏਰਾ ਕਿਸ ਕਉ ਕਹੀਐ ? ਜਿਤਨਾ ਕੋਈ ਚਲਦਾ ਹੈ ਸਿ ਤੇਰਾ ਚਲਾਇਆ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਜਿਸੁ ਰਾਹਿ ਕੋਈ ਚਲਦਾ ਹੈ ਸਿ ਸਾਹ ਜੀ ! ਤੇਰਾ ਚਲਾਇਆ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਤਾਂ ਜੀ, ਹਉ ਬੁਰਾ ਚੰਗਾ ਕਿਸੁ ਕਉ ਕਹਾਂ, ਜਾਂ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਤੇਰਾ ਕੀਤਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ। ਜਹਾਂ ਕਹਾਂ ਤੂੰ ਹੈਂ ਤੂੰ ਹੈਂ, ਤੇਰਾ ਕੀਆ ਵਰਤੈ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ! ਜਿਤਨਾ ਕੋਈ ਜੀਵਦਾ ਹੈ, ਜਿਤਨੇ ਕੋਈ ਸਾਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਤਨੇ ਕੋਈ ਗਿਰਾਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਸਿ ਤੇਰੇ ਬੰਧਨ ਵਿਚ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਤਨਾ ਕੋਈ ਜੀਵਦਾ ਹੈ ਸਿ ਤੇਰਾ ਜੀਵਾਲਿਆ ਜੀਵਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਮਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚਿ ਮਰਦਾ ਹੈ। ਏਹੁ ਬੰਧਨੁ ਸਭੁ ਤੇਰਾ ਹੈ। ਤੇਰਾ ਕੀਆ ਮਰਣੁ ਜੀਵਣੁ ਹੈ, ਸਭੁ ਤੇਰਾ ਥਾਪਿਆ ਹੋਆ ਹੈ, ਜੇ ਕਿਛੁ ਇਤਨਾ ਜੀਵੇਗਾ ਫੇਰਿ ਬਹੁਤਿ ਮਰੈਗਾ। ਤੇਰੀ ਪੈਦਾਇਸਿ ਤੈਂ ਜਾਣਿ ਜਾਣਿ ਕੀਨੀ ਹੈ, ਤੇਰੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚਿ ਸਭ ਕੋਈ ਤੇਰਾ ਚਲਾਇਆ ਚਲੈ ਤਾਂ ਜੀ ਮੈਂ ਕਿਆ ਕਹਾਂ। ਕਹਾਂ ਤਾਂ ਜੇ ਕਿਛੁ ਤੈ ਥੀਂ ਬਾਹਰਾ ਹੋਵੈ”। ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਨਾਨਕ ! ਸਾਬਾਸਿ ! ਸਾਬਾਸਿ ! ਨਾਨਕ ! ਮੇਰਾ ਕਹਣਾ ਇਹੀ ਹੈ, ਸੋਈ ਮੁਖ ਕਉ ਜਾਣੈ ਜਿ ਇਉਂ ਸਮਝੈ। ਏ ਨਾਨਕ ! ਜੁ ਇਉਂ ਜਾਣੈ ਸਿ ਮੇਰਾ ਬੇਜੀ ਬੇਜੈ ਸਿ ਪਾਵੈ। ਏ ਨਾਨਕ ! ਏਵ ਨ ਜਾਣੈ ਸਿ ਮੇਰਾ ਵਾਦੀ, ਮੇਰਾ ਸਮਝਣਾ ਜਿ ਕੋਈ ਸਮਝੈ ਤਉ ਏਵੇਂ ਹੀ ਸਮਝੈ”। ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਜਿ ਕੋਈ ਇਉਂ ਸਮਝੈ ਸਿ ਮੇਰੀ ਨਿਫਤਿ ਕਿਆ ਕਹੈ ?” ਕਹੈ, “ਜੀ, ਤੇਰੀ ਸਿਫਤਿ ਕਿਆ ਕੋਈ ਕਹੈ, ਤੂੰ ਅਪਾਰੁ, ਤੇਰੀ ਸਿਫਤਿ ਅਪਾਰੁ। ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਤੂੰ ਕਿਸੀ ਕਉ ਕਿਰਪਾਸੁ ਹੋਹਿ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਕੋਈ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ, ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ, ਸਤਿ ਸਤਿ ਕਹੈ ਤਾਂ ਤੇਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਵੇਖਿ ਵੇਖਿ ਹੈਰਾਨੁ ਹੋਇ ਰਹੀਐ ਅਰੁ ਕਹੀਐ ਸੁ ਕਿਆ ਕਹੀਐ”। ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਜਿ ਕਿਛੁ ਤੂੰ ਕਹੈਗਾ ਸਿ ਮੈ ਮਾਨਿ ਲੇਉਂਗਾ, ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਸੁਧੁ ਬਾਲਕੁ ਹੈਂ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤਸਲੀਮ^੧ ਕਰੀ। ਤਬ ਜਗਤੁ ਨਿਸਤਾਰਨ ਕਉ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਫੇਰਿ ਮਾਤ ਲੋਕ ਭੇਜਿਆ ਵਾਹੁਗੁਰੂ ਪਾਕੀ ਨਾਈ ਪਾਕੁ, ਸਾਹਿਬੁ ਬੇਸੁਮਾਰ। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹੁਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ ਸਤਿਗੁਰੂ।

ਸਲੋਕੁ:

ਸਿਫਤਿ ਕਰਹੁ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕੀ, ਬੂਝਹੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਰਾਇ॥

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਹਰਿ ਹਰਿ ਭਜਹੁ, ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੁਖ ਜਾਇ॥ ੧॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹੁਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ॥ ੭੭॥

^੧ਨਮਸਕਾਰ, ਪ੍ਰਣਾਮ।

^੨ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ।

ਰਾਜਾ ਜਗਨ ਨਾਥ ਨਿਸਤਾਰਾ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਦਖਣ ਦੀ ਧਰਤੀ)

ਤਬ ਦਰਗਾਹ ਤੇ ਦਖਣ ਕੀ ਧਰਤੀ ਆਇਆ। ਇਕੁਤੁ ਨਗਰਿ ਆਇ ਬੇਠਾ। ਤਬ ਉਹਾ ਦਖਣ ਮਹਿ ਬਹੁਤੁ ਚਾਉਗਾ ਉਠਿਆ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਾ ਜਿ, “ਇਕੁ ਐਸਾ ਐਸਾ ਫਕੀਰੁ ਪਛਮ ਕੀ ਧਰਤੀ ਥੀਂ ਵੀਹਾਂ ਆਇ ਪ੍ਰਗਟਿਆ ਹੈ, ਤਿਸ ਕੀ ਕਿਛੁ ਮਿਤਿ ਮਿਰਜਾਦਾ ਕਹੀ ਨਾਹੀ ਜਾਤੀ, ਉਸ ਕੇ ਦਰਸਨ ਕੀ ਮਿਤਿ ਕਿਛੁ ਕਹੀ ਨਾਹੀ ਜਾਂਦੀ ਅਰੁ ਸਬਦੁ ਸੁਧਿ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਛੁ ਕਹਤਾ ਹੈ ਸੁ ਚੋਤਾ ਹੈ, ਜੇ ਕਿਛੁ ਬਾਤ ਕੋਈ ਪੁਛਤਾ ਹੈ ਸਾ ਬਾਤ ਪਰਵਾਨੁ ਕਰਿ ਦੇਤਾ ਹੈ, ਬਡਾ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖੁ ਹੈ, ਨਾਨਕੁ ਨਾਮੁ, ਜਾਤਿ ਕਾ ਬੇਦੀ ਖੜੀ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਦਰਸਨੁ ਕਰਤਾ ਹੈ ਸੋ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਤਾ ਹੈ, ਐਸੀ ਉਸਤਤਿ ਦੱਖਣ ਦੀ ਮਾਹਿ ਚਲੀ”। ਤਬ ਦੱਖਣ ਕਾ ਰਾਜਾ ਜਗਨ ਨਾਥ^੧, ਉਸੁ ਪਾਸਿ ਬਾਤ ਚਲੀ। ਤਬ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਕਿਵ ਹੀ ਉਸ ਕਾ ਦਰਸਨੁ ਭੀ ਹੋਇ”। ਕਹੈ, “ਜੀ, ਭਾਗਿ ਪਤੀ ਹੋਇ^੨ ਤਉ ਉਸ ਕਾ ਦਰਸਨੁ ਹੋਇ”। ਤਬ ਉਨਹੁ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ, ਕਹੈ “ਜੀ, ਉਹੁ ਬਡਾ ਪੁਰਖੁ ਹੈ, ਤੀਰਥ ਕੇ ਉਪਰਿ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਉਸ ਕਉ ਉਹਾਂ ਹੀ ਜਾਇ ਮਿਲੀਐ”। ਕਹੈ, “ਜੀ, ਭਲੀ ਬਾਤ, ਉਹਾਂ ਹੀ ਚਲੀਐ”। ਤਬ ਉਹੁ ਰਾਜਾ ਉਹਾਂ ਤੇ ਅਸਵਾਰੁ ਹੋਇ ਕਰਿ ਉਹਾਂ ਹੀ ਗਇਆ ਜਹਾਂ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਬਾ, ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਰਹਿਆ। ਤਬ ਅਸਵਾਰ ਅਰੁ ਅਵਰੁ ਲੋਕ ਸਗਲੇ ਹਟਾਏ, ਇਕੋ ਰਾਜਾ, ਇਕੋ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ, ਕੋਈ ਕੋਈ ਜਿ ਸਮਝਤੇ ਬੇ ਲੋਕ ਤੇ ਡੀ ਬੁਲਾਇ ਲੀਏ। ਤਬ ਰਾਜੇ ਨਮਸਕਾਰੁ ਕੀਆ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਜੀ! ਰਾਮ ਰਾਮ ਹੈ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਆਵਹੁ ਜੀ, ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ”। ਤਬ ਰਾਜੇ ਕਿਛੁ ਏਕੁ ਮੋਵਾ ਅਜੈ ਲਿਜਾਇ ਰਖਿਆ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਸਕਲ ਜੀਆਂ ਕਉ ਬਾਂਟਿ ਦੀਆ। ਤਬ ਰਾਜੇ ਏਕੁ ਪ੍ਰਸ਼ਨੁ ਕੀਆ ਜਿ, “ਹਾਂ, ਗੁਰੂ ਜੀ! ਦੈਆਲੁ ਹੋਹਿ ਇਕੁ ਪ੍ਰੀਛਾ ਹੈ ਹਮਾਰੇ ਅੰਤਰਿ, ਜੇ ਤੁਮ ਦੈਆਲੁ ਹੋਹੁ ਤਬ ਹਮ ਕਹਹ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, ਰਾਜਾ! ਸੈਸੀ ਤੇਰੀ ਮਨਸਾ ਹੈ ਸੁ ਤੂ ਪੁਛ”। ਤਬ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏਹੁ ਸੈਂਸਾਰੁ ਜਿ ਹੈ ਸੁ ਕਿਆ ਹੈ ਅਰੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਜਿ ਹੈ ਸੁ ਕਿਆ ਹੈ? ਏਹੁ ਗਹਨਗਤਿ^੩ ਕਿਛੁ ਪਾਈ ਨਾਹੀ ਜਾਤੀ, ਏਹਿ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰਿ ਜੀਵ ਕੀ ਏਸੁ ‘ਕੋਈ ਕੈਸਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਕੈਸਾ ਹੈ-ਕੋਈ ਸਾਧੁ, ਕੋਈ ਚੋਰੁ’ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਗਹਨਗਤਿ ਕਿਆ ਹੈ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਆਸਾ ਰਾਗ ਮਹਿ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਏਕੋ ਸਰਵਰੁ^੪ ਕਮਲ ਅਨੁਪ ॥ ਸਦਾ ਬਿਗਾਸਹਿ ਪਰਮਲ^੫ ਰੂਪ ॥

ਉਜਲ ਮੋਤੀ ਚੁਗਿਹ ਹੋਸ ॥ ਸਰਬ ਕਲਾ ਜਗਦੀਸੈ ਅੰਸ ॥੧॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ-

“ਸੁਨਹੋ, ਰਾਜਾ! ਏਕੋ ਹੀ ਸਰਵਰੁ ਹੈ, ਜਿਤਨਾ ਜਗਤੁ ਹੈ ਸੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਸਰਵਰੁ ਹੈ ਅਰੁ ਜਿਤਨਾ ਸਰਵਰੁ ਹੈ ਤਿਸ ਮਹਿ ਜਿ ਜੀਵ ਹੈ, ਸੇ ਕਵਲ ਜੀਵ ਹੈ, ਅਤਿ ਅਨੁਪ ਹੈ। ਤਿਸੁ ਮਹਿ ਪਰਮਲ ਕਾ ਰੂਪੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ, ਬਿਗਾਸਮਾਨ ਹੋਇ ਰਹਿਆ ਹੈ। ਰੂਪੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਕੀ ਸੋਭਾ ਕੈਸੀ, ਸੈਸੇ ਪਰਮਲੁ ਹੈ ਐਸੀ ਸੋਭਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਨਾਮ ਕੀ ਹੈ। ਤਿਸੁ ਸਰਵਰ ਮਹਿ ਜਿ ਮੋਤੀ ਹੈ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਅਤਿ ਅਨੁਪ ਨਿਰਮਲੇ ਉਜਲੇ ਮੋਤੀ ਕੀਏ ਹੈ। ਮੋਤੀ ਕਵਨ ਕਹੀਅਹਿ? ਮੋਤੀ ਜਿ ਹੈ ਜਿ ਪਰਮੇਸਰ ਕਾ ਨਾਮੁ ਹੈ, ਸਾਗਰੁ ਸਰਵਰੁ ਜਿ ਹੈ ਸੁ ਸੈਂਸਾਰੁ ਹੈ। ਤਿਸੁ ਸਰਵਰ ਮਹਿ ਜੀਵ ਤਾਂ ਅਨੇਕ ਅਸੰਖ^੬ ਹੈ, ਪਰੁ ਮੋਤੀ ਕਉ ਉਸ

^੧ਕੌਗਾ, ਬੋਰ ਗੁਲ, ਰੋਲਾ।

ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।

^੨ਸਰੋਵਰ, ਤਲਾਉ।

^੩ਰਾਜਾ ਜਗਨਨਾਥ ਦਾ ਨਾਮ ਵੀ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਦੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ

^੪ਅਰਥਾਤ-ਕਿਸਮਤ ਚੰਗੀ ਹੋਵੇ।

^੫ਸੁਗੰਧਿਤ ਪਦਾਰਥ।

^੬ਸਮੁੰਦਰ।

^੭ਗਹਿਰੇ ਭੇਤ ਦੀ ਗੱਲ।

^੮ਅਨਗਿਣਤ।

ਸਰਵਰ ਬਿਰ ਥੋਂ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਚੁਗ ਸਕਦਾ। ਉਹਾਂ ਤੇ ਜਿ ਮੋਤੀ ਚੁਗਤੇ ਹੋਂ ਜਿ ਕਵਣਿ ਜੀਅ ਚੁਗਤੇ ਹੈਂ ? ਮੋਤੀਅਹੁ ਕਉ ਜਿ ਚੁਗਤੇ ਹੈਂ ਜਿ ਹੰਸ ਚੁਗਤੇ ਹੈਂ। ਜਿ ਹੰਸ ਕਵਣ ਹੈਂ ? ਹੰਸ ਜਿ ਹੈਂ ਸੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਸਾਧ ਹੈਂ, ਮੋਤੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਨਾਮੁ ਹੈ, ਤਿਸ ਕਉ ਸਾਧ ਹੰਸ ਚੁਗਤੇ ਹੈਂ। ਜੀਆਂ ਮਹਿ ਤਉ ਸਭਨਾਂ ਮਹਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਅੰਸ ਹੈ, ਖਾਲੀ ਕੋਈ ਨਾਹੀ, ਪਣੁ ਮੋਤੀ ਜਿ ਹੈਂ ਜਿ ਹੰਸ ਹੀ ਚੁਗਤੇ ਹੈਂ। ਅੰਸੁ ਕਲਾ ਜਿ ਹੈ ਸੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਹੈ ਸੁ ਸਭਨਹੁ ਜੀਅਹੁ ਮਹਿ ਹੈ। ਜਿਉਂ ਅਵਰ ਜੀਆਂ ਸਰੋਵਰ ਕਿਆ ਮਹਿ ਹੰਸ ਹੈ ਤਿਉਂ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਕਿਆਂ ਸਾਰਿਆਂ ਜੀਆਂ ਮਹਿ ਇਹੀ ਸਾਧ ਹੈਂ। ਸਭਨਹੁ ਮਹਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਅੰਸ ਹੈਂ। ਤਬ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਏਹੁ ਬਾਤ ਕਿਨੇਹੀ ਜਾਨੀ ਭੀ ਹੈ ? ਕਿਵ ਹੀ ਏਹੁ ਬਾਤ ਪਾਈਐ ਭੀ, ਕੋਈ ਪਾਇ ਭੀ ਸਕੈ ? ਇਸ ਬਾਤ ਕਉ ਜਿ ਇਨਾਂ ਜੀਆਂ ਮਹਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ ਤਾਂ ਏਹਿ ਜੀਅ ਮਰਤੇ ਕਿਵ ਹੈਂ ?” ਕਹੈ, “ਹੋ ਰਾਜਾ ! ਤੈਂ ਫਲੀ ਬਾਤ ਸਮਝੀ ਬੂਝੀ ਕਹੀ”। ਤਬ ਫੇਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ :-

ਜੋ ਵੀਸੈ ਸੋ ਉਪਜੈ ਬਿਨਸੈ ॥ ਬਿਨੁ ਜਲ ਸਰਵਰਿ ਕਮਲੁ ਨ ਦੀਸੈ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

“ਸੁਨਿਹੋ, ਰਾਜਾ ! ਜਿਉਂ ਦੇਖਹਿ ਜਲ ਬਿਨਾਂ ਕਵਲ ਨਾਹੀਂ ਹੋਤਾ, ਤਿਉਂ ਸੈਂਸਾਰ ਕਿਆਂ ਜੀਆਂ ਬਿਨਾਂ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਭੀ ਨਾਹੀ ਹੋਤਾ। ਜਿਉਂ ਪਾਣੀ ਬਿਨਾਂ ਕਮਲ ਨ ਹੋਇ, ਜਬ ਲਉ ਪਾਣੀ ਤਬ ਲਉ ਕਮਲੁ। ਨ ਕਮਲੁ ਨ ਪਾਣੀ। ਤਿਉਂ ਸਉ ਲਉ^੧ ਜੀਉ, ਤਉ ਲਉ^੨ ਪਰਮੇਸੁਰੁ। ਜਬ ਰਮੇ ਤਬ ਸਾਥਿ ਹੀ ਜੀਉ ਸਾਥਿ ਹੀ ਪੀਉ”। ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ। ਤਬ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਕਿਵ ਹੀ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਪਾਇਆ ਭੀ ਜਾਇ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ :-

ਬਿਰਲਾ ਬੂਝੈ ਪਾਵੈ ਫੇਦੁ ॥ ਸਾਖਾ ਤੀਨਿ ਕਹੈ ਨਿਤਿ ਬੇਦੁ ॥

ਨਾਦ ਬਿੰਦ ਕੀ ਸੁਰਤਿ ਸਮਾਇ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਿ ਪਰਮਪਦੁ ਪਾਇ ॥੨॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਇਸੁ ਬਾਤ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਕਉ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਬੂਝਤਾ ਹੈ। ਬੇਦੁ ਜਿ ਹੈ ਸੁ ਤੀਨਿ ਗੁਣ ਕਾ ਬੀਚਾਰ ਕਰਤਾ ਹੈ। ਇਸੁ ਬਾਤ ਕਾ ਕੋਈ ਕੋਟ ਮੱਧੇ ਵਿਰਲਾ ਭੇਦੁ ਪਾਵਤਾ ਹੈ। ਨਿਤ ਸਾਖੀਆਂ ਬੇਦੁ ਸਮਝਾਵਤਾ ਹੈ ਅਰੁ ਜਿਸੁ ਕਉ ਰਾਗ ਕੀ ਅਰੁ ਬੇਦ^੩ ਕੀ ਸੁਰਤਿ ਅੰਤਰਿ ਆਤਮੇ ਆਵੈ ਅਰੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰੈ ਸਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਉ ਰਾਜਾ ! ਪਾਵੈ”। ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ।

ਤਬ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਕਿਛੁ ਏਹੁ ਆਪਿ ਪਾਵਤਾ ਹੈ ਸੇਵਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕਿ ਆਪ ਹੀ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਮਿਲਤਾ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ:-

ਮੁਕਤੋ ਰਾਤਉ ਚੰਗਿ ਰਵਾਤਉ ॥ ਰਾਸਨ ਰਾਜਿ ਸਦਾ ਬਿਗਸਾਤਉ ॥

ਜਿਸੁ ਤੂੰ ਰਾਖਹਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ॥ ਬੁਝਤ ਪਾਹਨ ਤਾਰਹਿ ਤਾਰਿ ॥੩॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਸੁਨਿਹੋ, ਰਾਜਾ ! ਜੋ ਉਸੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਥਿ ਰਚੇ ਹੈਂ ਅਰੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਚੰਗਿ ਰਤੇ ਹੈਂ, ਤੇ ਤਉ ਮੁਕਤਿ ਭਏ

^੧ਜਬ ਲਗ, ਜਦ ਤਕ। ^੨ਤਬ ਲਗ, ਤਦ ਤਕ। ^੩ਏਥੇ ਲੇਖਕ ਨੇ ‘ਸਾਖਾ ਤੀਨ’ ਦਾ ਅਰਥ ‘ਸਾਖੀਆਂ ਬੇਦ ਸਮਝਾਵਤਾ’ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ‘ਨਾਦ ਬਿੰਦ’ ਨੂੰ ‘ਰਾਗ ਤੇ ਬੇਦ ਦੀ ਸੁਰਤਿ’ ਕਲਪਿਆ ਹੈ, ਪਰ ‘ਸਾਖਾ ਤੀਨ’ ਦੇ ਕੋਈ ਅਰਥ ਵੇਦਾਂ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਸ਼ਾਖਾਂ—ਮਾਧਯੰਦਿਨੀ, ਸ਼ੋਨਕੀ ਤੇ ਅਸੁਲਾਯਨ—ਜਾਂ ਕਰਮ, ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਤੇ ਗਿਆਨ ਅਥਵਾ ਨਾਦ, ਬਿੰਦ ਦੇ ਅਰਥ ਸ਼ਬਦ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਧੁਨੀ (ਗੂੰਜ) ਅਥਵਾ ਬੀਜ ਰੂਪ ਪ੍ਰਣਵ (ਓਅੰ) ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਸਿ ਸਦਾ ਰਾਜੇ ਹੈਂ, ਬਿਗਾਸਮਾਨ ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ ਹੈ। ਉਇ ਤਉ ਐਸੇ ਪਣੁ ਰਾਜਾ ! ਜਿਸ ਨੋ ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਕੈ ਰਖੇ ਤਿਸੁ ਕਉ ਬੁਝਤੇ ਜਾਤੇ ਕਉ ਕਾਇ ਲਏ, ਜੇ ਉਸੁ ਭਾਵੈ ਤਉ ਕਿਆ ਨ ਕਰੇ, ਜੇ ਉਸੁ ਠਾਕੁਰੁ ਭਾਵੈ ਤਉ ਪਥਰ ਹੀ ਕਉ ਤਾਰੇ^੧। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ। ਤਬ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, ਬਿਰਾਨੀ^੨ ਬਾਤ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ, ਜਿਉਂ ਤੁਮ ਪਾਇਆ ਹੈ ਤਿਉਂ ਕਹਹੁ^੩। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਜਿ :-

ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਮਹਿ ਜਾਣਿਆ ॥

ਉਲਟਿ ਭਈ ਘਰੁ ਘਰਿ ਮਹਿ ਆਣਿਆ ॥

ਅਹਿਨਿਸਿ ਭਗਤਿ ਕਰੇ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥

ਨਾਨਕੁ ਤਿਨ ਕੈ ਲਾਗੈ ਪਾਇ ॥੪॥੧੨॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ -

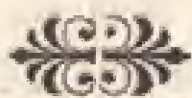
ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਰਾਜਾ ! ਤ੍ਰਿਭਵਣ^੪ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਤਿਸੁ ਕੀ ਮੋਡਾ ਜੋਤਿ^੫ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਮਹਿ ਛਾਇ ਰਹੀ ਹੈ, ਸੋਈ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਮਹਿ ਨਾਬੁ ਹੋ ਮੇ ਹਿਰਦੈ ਕੇ ਬਿਖੈ ਪਛਾਤਾ, ਉਲਟਿ ਕਰਿ ਤੁਈ ਭਵਣ ਮਹਿ^੬ ਛਾਇ ਰਹਿਆ। ਜਿਸ ਕਾ ਤੀਨਿ ਭਵਣ ਮਹਿ ਘਰੁ ਸਾ ਸੁ ਏਸੁ ਆਤਮੇ ਘਰਿ ਮਹਿ ਆਇ ਬਸਾਇਆ। ਜਦਿ ਤੁਈ ਨਾਬੁ^੭ ਆਤਮੇ ਆਇ ਬਸਿਆ ਤਬ ਰਾਤਿ ਦਿਹਾ^੮ ਉਸ ਕੀ ਭਗਤਿ ਲਗਾ ਕਰਣੇ। ਜਿਨਹੁ ਸੰਤਹੁ ਐਸੀ ਭਗਤਿ ਕਰੀ, ਹਉ^੯ ਤਿਨ ਕੀ ਚਰਨੀ ਲਾਗਉਂ। ਜਿਉਂ ਜਿਨਹੁ ਇਉਂ ਕਰਿ ਕਰਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਜਾਣਿਆ, ਇਉਂ ਉਲਟਿ ਕਰਿ ਮਨੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸੰਤੁ ਸਮਾਏ।” ਤਬ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਤੂੰ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈਂ।” ਤਬ ਰਾਜੇ ਨਮਸਕਾਰੁ ਕੀਆ, ਭੰਡਉਤਿ ਕਰਿ ਕੈ ਲੰਬਾ ਹੋਇ ਕਰਿ ਪਗਹੁ^{੧੦} ਉਪਰਿ ਪਤਿ ਰਹਿਆ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਹਿਆ ਜਿ, ਹੋ ਰਾਜਾ ! ਗੋਬਿੰਦੁ ਤੇਰਾ ਭਲਾ ਕਰੈਗਾ। ਤੂੰ ਇਬ ਸਿਰੁ ਉਠਾਇ^{੧੧}। ਤਬ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਸੋ ਹਉ ਪਾਹੁਨੁ ਹਉ, ਪਥਰੁ ਹਾਂ, ਜਿਉਂ ਜਾਨਹੋ ਤਿਉਂ ਮੁਕਤਿ ਮੁਖ ਕਉ ਦੇਹਿ^{੧੨}।” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਰਾਜਾ ! ਜਾਹਿ ਮੇਰੇ ਬਚਨਿ ਕਰਿ ਕੈ ਤੂੰ ਮੁਕਤਾ ਹੋਇਗਾ^{੧੩}।” ਤਬ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ, “ਕਹੈ ਜੀ, ਤੁਮਰਾ ਬਚਨੁ ਹੈ ਸੁ ਸਤਿ ਹੈ, ਪਣੁ ਜੀ ਮੇਰੇ ਮਨ ਕਉ ਸਾਂਤਿ ਨਾਹੀ ਆਵਤੀ^{੧੪}।” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਤੇਰਾ ਭਲਾ ਕਰੈਗਾ^{੧੫}।” ਕਹੈ, “ਜੀ, ਜਬ ਲਉ ਗੁਰੂ ਆਪਣੀ ਦੀਖਿਆ^{੧੬} ਨ ਮੁਖ ਕਉ ਦੇਹਿ, ਤਬ ਲਉ ਮੇਰੇ ਮਨਿ ਸਾਂਤਿ ਨਾਹੀ ਆਵਤੀ^{੧੭}।” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਉਹੁ ਰਾਜਾ ਸਿਖੁ ਕੀਆ, ਗੁਰੂ ਕੀ ਸਿਖ^{੧੮} ਸਮਝਾਈ, ਉਹਾਂ ਧਰਮਸਾਲਾ ਬਧੀ। ਸਾਰਾ ਨਗਰੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਾ ਨਾਮੁ ਲਾਗਾ ਸਿਮਰਣੇ, ਨਾਨਕ ਪੰਥੀ ਹੋਆ। ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਲਾਗਾ ਜਪਣੈ। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ।

ਸਲੋਕੁ^{੧੯} ॥

ਜਿਸੁ ਉਪਰਿ ਕਿਰਪਾ ਕਰੈ ਤਾ ਕੈ ਕਾਰਜ ਰਾਸਿ ॥

ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਜਿਨੀ ਪਛਾਣਿਆ ਦਰ ਸਚੈ ਸਾਬਾਸਿ ॥ ੧ ॥

ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਪੰਨ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥੭੮॥

^੧ਬਿਗਾਨੀ, ਪਰਾਈ, ਓਪਰੀ। ^੨ਤਿਨ ਲੋਕ-ਸੁਰਗ, ਮ੍ਰਿਤ ਤੇ ਪਾਤਾਲ ਲੋਕ। ^੩ਮੋਡਾ ਰੂਪ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਕਿਰਣ। ^੪ਤਿਨ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ। ^੫ਤਿਨ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਨਾਬ (ਸ਼੍ਰਾਮੀ, ਅਥਵਾ ਮਾਲਿਕ)। ^੬ਦਿਨ। ^੭ਪੈਰਾਂ। ^੮ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ। ^੯ਸਿਖਿਆ, ਉਪਦੇਸ਼, ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਰਹੁ ਰੀਤਿ। ^{੧੦}ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ।

ਸਚੇ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਹੁਜਤੀਆਂ ਨਾਲ)

ਤਬ ਉਸੁ ਰਾਜੇ ਸਾਥਿ ਗੋਸਟਿ ਕਰਿ ਕੈ ਦੱਖਣ ਦੀ ਧਰਤੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਤੀਰਥ ਉਪਰਿ ਆਇ ਬੈਠਾ।
ਇਕਿ ਲੋਕੁ ਜਤਿ ਜਾਨਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਆਇ ਮਿਲੇ। ਤਬ ਉਥਿ ਅਪਨੀ ਹੁਜਤਿ ਕੀਆਂ
ਬਾਤਾਂ ਲਾਗੇ ਕਰਣੇ। ਬਾਬੇ ਨੇ ਅਗਾਹ^੧ ਮਲੂਮ, ਦਿਲ ਕੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜਾਣੇ ਜਿ ਦਿਨ ਕੈ ਅੰਦਰਿ ਇਹੁ
ਬਾਤ ਨਾਹੀ^੨, ਹੁਜਤਿ ਕੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਕਰਤੇ ਹੈ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲਿ ਉਠਾ ਗਵਤੀ
ਰਾਗ^੩ ਮਹਿ :-

ਗੁਰਮਤਿ ਸਾਚੀ ਹੁਜਤਿ ਦੂਰਿ ॥ ਬਹੁਤੁ ਸਿਆਣਪ ਲਾਗੈ ਧੂਰਿ ॥

ਲਾਗੈ ਮੈਲੁ ਮਿਟੈ ਸਚ ਨਾਇ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਰਹੈ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥ ੧ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਪਿਆਰਿਅਹੁ ! ਹੁਜਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਪਰਮੇਸੁਰ
ਨਾਹੀ ਪਾਇਆ ਜਾਤਾ। ਜੇ ਗੁਰਮਤਿ ਆਵੈ ਤਾਂ ਗੁਰਮਤਿ ਸਚੁ ਹੈ, ਸਚੁ ਹੋਇ ਤਬ ਸਾਰਾ ਪਾਏ, ਏਵ ਨਾਹੀ ਪਾਇਆ
ਜਾਤਾ। ਹੁਜਤਿ ਕੀਤੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਤੇ ਦੂਰਿ ਪਤੀਤਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਬਿਨਾ ਗਿਆਨੁ ਨਾਹੀ ਹੋਤਾ ਹੈ। ਜੇ ਤਉ ਗੁਰੂ ਬਿਨਾ
ਸਿਆਣਪ ਕੀ ਬਾਤ ਜਿਤਨਾਂ ਕਰੈ ਇਤਨੀ ਮਹਿ ਧੂਤਿ ਪਤਤੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਬਿਨਾ ਮਨੁ ਬਿਕਰਮੀ ਹੈ, ਮੈਲੁ ਭਰੀਤਾ
ਹੈ, ਉਹੁ ਮੈਲੁ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਉਤਰੈ ? ਜਬ ਗੁਰ ਕਉ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਉ ਜਪੈ ਤਬ ਮੈਲੁ ਉਤਰੈ, ਨਾਤਰ^੪ ਨਾ
ਉਤਰੈ, ਪਣੁ ਜੀ ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਕੈ ਧਿਆਨਿ ਹੋਇ ਕਰਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਲਿਵ ਲਾਵੈ, ਤਉ ਹੀ ਪਾਵੈ”। ਬੋਲਹੁ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ
ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਾਹਗੁਰੂ।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ, “ਕਹੈ ਜੀ, ਤੁਮਿ ਜਿ ਕਹਤੇ ਹਉ ਸੁ ਸਚੁ ਹੈ, ਪਣੁ ਜੀ, ਉਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਦਿਸਦਾ ਨਾਹੀ,
ਸੁਣੀਦਾ ਨਾਹੀ, ਜਿ ਫਲਾਨੈ ਦੇਸਿ ਹੈ ਜਿ ਜਾਇ ਮਿਲੀਐ, ਅਰਦਾਸਿ ਕੀਜੀਐ। ਏਹੁ ਬਾਤ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਬਤਾਵਤਾ
ਜਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਏਹੁ ਬਾਤ ਜਾਣੀਐ, ਜਿ ਅਦਿਸਟਿ ਵਸਤੁ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਜਾਣੀਐ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ
ਕਹਿਆ ਜਿ:-

ਹੈ ਹਜੂਰਿ ਹਾਜਰੁ ਅਰਦਾਸਿ ॥ ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ ਸਾਚੁ ਕਰਤੇ ਪ੍ਰਭ ਪਾਸਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹੈ ਹਜੂਰਿ ਹਾਜਰੁ ਅਰਦਾਸਿ” ਹੋ ਬਾਬਾ ! ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਉ
ਦੂਰਿ ਜਿ ਕਹਣਾ ਹੈ ਸੁ ਹੋਵੈ^੫ ਹੈ। ਦੇਖਤਾ ਸੁਨਤਾ ਜਿ ਹੈ ਸੁ ਹਜੂਰਿ ਹੈ; ਜਿ ਕਿਛੁ ਕਹਣਾ ਹੈ ਸੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਸਭੁ
ਸੁਣਤਾ ਭੀ ਹੈ ਅਰੁ ਦੇਖਤਾ ਭੀ ਹੈ। ਜੇ ਤਾਂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਪਾਸਿ ਅਰਦਾਸਿ ਕੀਚੈ ਤਬ ਜੀਅ ਜੀਅ ਕਾ ਬੋਲਿਆ ਪਰਮੇਸੁਰੁ
ਸੁਨਤਾ ਹੈ। ਜੇ ਤਉ ਪਰਮੇਸੁਰ ਏਹੁ ਬਾਤ ਨ ਹੋਈ ਜਾਨਤਾ ਤਬ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਆਖਰਿ ਵਖਤਿ ਜੀਆਂ ਕਾ ਹਿਸਾਬੁ
ਲੇਤਾ ਹੈ। ਨਾ^੬, ਜਾਂ ਸਾਹਿਬੁ ਜੀ ਕੀ ਸਾਰ ਜਾਨਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹੀ ਜੀਆਂ ਕਾ ਹਿਸਾਬੁ ਲੇਤਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਛੁ ਬੋਲੀਤਾ ਹੈ
ਸੁ ਸਭੁ ਬੰਦੇ ਕੀ ਅਰਦਾਸਿ ਹੈ। ਜੇ ਕਹਿ ਜਾਣੈ ਤਉ ਅਰਦਾਸਿ ਉਹੁ ਸਾਹਿਬੁ ਸੁਨਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਾ ਸਾਸ ਗਿਰਾਸ
ਕਾ ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ ਸਭੁ ਉਸ ਹੀ ਕੈ ਪਾਸਿ ਹੈ”। ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਏਹੁ ਜਾਂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਰੂਪੁ ਹੈ
ਤਉ ਏਹੁ ਕਿਉਂ ਆਵਤਾ ਜਾਤਾ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ:-

^੧ਅਗਾਉ, ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ।

^੨ਇਹ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ, ਰਾਗ ਰਉਤੀ ਦਾ ਨਹੀਂ।

^੩ਨਹੀਂ ਤਾਂ।

^੪ਅਫਸੋਸ, ਸਿਤਮ।

^੫ਦੇਖੋ ਨਾ।

ਕੂੜ ਕਮਾਵੈ ਆਵੈ ਜਾਵੈ ॥ ਕਹਣਿ ਕਥਣਿ ਵਾਰਾ ਨਹੀ ਆਵੈ ॥
ਕਿਆ ਦੇਖਾ ਸੂਝ ਬੂਝ ਨ ਪਾਵੈ ॥ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਮਨਿ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਨ ਆਵੈ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜੇ “ਸੁਨਿਹੋ, ਭਾਈ ! ਏਹੁ ਜਿ ਆਵਤਾ ਹੈ, ਜਾਤਾ ਹੈ ਸੁ ਕੂੜ ਕੈ ਵਾਸਤੇ ਆਵਤਾ ਜਾਵਤਾ ਹੈ । ਸੁ ਸਚੁ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਅਸਥਿਰੁ ਹੈ । ਜੇ ਏਹੁ ਸਚ ਘਰਿ ਰਹੇ ਤਾਂ ਇਸ ਨੇ ਕਾਲੁ ਨ ਖਾਈ, ਜਿ ਕੂੜ ਬੋਲਤਾ ਹੈ ਤਉ ਜਨਮਤਾ ਮਰਤਾ ਹੈ । ਜੇ ਏਨਿ ਕਹਿਆ, ਸੁਣਿਆ ਅਰੁ ਸਚੁ ਨ ਕਮਾਵੈ ਤਬ ਏਹੁ ਬੂਝਿ ਕਹਿਆ ਅਰੁ ਸੁਣਿਆ ਵਾਰੇ ਨਾਹੀ ਆਵਤੀ । ਨਾ ਜਬ ਸਾਚਾ ਹੋਇ ਤਬ ਪਾਵੈ । ਦੇਖੀਐ ਸੁ ਕਿਆ ਦੇਖੀਐ, ਸੂਝ ਬੂਝ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਪੜਤੀ ਉਸ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਗਹਨਗਤਿ । ਪਣੁ ਭਾਈ ਜੀ, ਇਤਨਾ ਹੈ ਜਿ ਬਿਨਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰੇ ਤੇ ਮਨ ਕੈ ਬਿਥੈ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਨਾਹੀ ਆਵਤੀ” । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਕੋਈ ਬਾਚੀਤਾ^੧ ਹੈ ਇਸੁ ਸੈਸਾਰ ਤੇ, ਕਿ ਸਭ ਕਾਲਿ ਵਿਆਪੀ^੨ ਹੈ । ਕੋਈ ਇਸੁ ਕਾਲ-ਰੋਗਾ^੩ ਤੇ ਬੰਚੀਐਗਾ ?” ਤਬ ਫਿਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹਾਂ ਪੁਰਖਹੁ !

ਜੋ ਜਨਮੇ ਸਿ ਰੋਗਿ ਵਿਆਪੇ ॥ ਹਉਮੈ ਮਾਣਿਆ ਦੁਖ ਸੰਤਾਪੇ ॥
ਸੇ ਜਨ ਬਾਚੇ ਜੋ ਪ੍ਰਭਿ ਰਾਖੇ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸੁ ਚਾਖੇ ॥ ੩ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਪੁਰਖਾ ! ਜੋ ਜਨਮਿਆ ਹੈ ਸੁ ਹਉਮੈ ਕੇ ਰੋਗਿ ਵਿਆਪਿਆ ਹੈ, ਮਾਣਿਆ ਕੈ ਦੁਖਿ ਏਹਿ ਜੀਅ ਸਭਿ ਸੰਤਾਪੇ ਹੈ । ਪਣੁ ਇਕਿ ਬਾਚੇ ਭੀ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਰਖੇ । ਕਉਣਿ ? ਜਿਨਹੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਿਆ, ਅੰਬ੍ਰਿਤੁ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਉਨਹੁ ਚਾਖਿਆ, ਸੇਈ ਹੀ ਬਾਚੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੈ ਪਰਸਾਦਿ” । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ । ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਅੰਬ੍ਰਿਤੁ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਤਿਸੁ ਪੀਏ ਕਾ ਗੁਣੁ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਜਾਣੀਤਾ ਹੈ ਜਿ ਏਨਿ ਪੀਆ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਪੁਰਖਹੁ ! ਕਰਤੂਤ ਤੇ ਜਾਨੀਤਾ ਹੈ” । ਕਹੈ, ਜੀ, ਅੰਬ੍ਰਿਤੁ ਪੀਏ ਕੀ ਕਰਤੂਤਿ ਕਿਆ ਪ੍ਰਗਟਿ ਆਵਤੀ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਫੇਰਿ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਚਲਤਉ ਮਨੁ ਰਾਖੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਚਾਖੇ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਬਦੁ ਭਾਖੇ ॥
ਸਾਚੇ ਸਬਦਿ ਮੁਕਤਿ ਗਤਿ ਪਾਏ ॥ ਨਾਨਕ ਵਿਚਹੁ ਆਪੁ ਗਵਾਏ ॥ ੪ ॥ ੧੩ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹੇ ਭਾਈ ਰਾਮ ਕਿਆਹੁ ! ਅੰਬ੍ਰਿਤੁ ਚਾਖੇ ਕਾ ਗੁਣੁ ਏਹੁ ਹੈ ਜਿ ਮਨੁ ਦਹਦਿਸਿ ਚਲਤਾ ਹੈ ਸਿ ਬਾਣਿ ਆਵਤਾ ਹੈ, ਚਲਣੇ ਤੇ ਰਹਤਾ ਹੈ । ਅਰੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰਤਾ ਹੈ ਅਰੁ ਅੰਬ੍ਰਿਤੁ ਸਬਦੁ ਮੁਖ ਤੇ ਭਾਖਤਾ ਹੈ । ਸਚ ਕੈ ਸਬਦਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਉਹ ਮੁਕਤਿ ਜਾਤਾ ਹੈ, ਫਿਰਿ ਗਰਭਿ ਵਾਸਿ ਨਾਹੀ ਆਵਦਾ, ਅਰੁ ਆਪਸ ਕੀ ਹਉਮੈ ਖੋਇ ਦੂਰਿ ਕਰਤਾ ਹੈ; ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ ਬੀ ਉਸ ਕੀ ਦੂਰਿ ਹੋਇ ਜਾਤੀ ਹੈ । ਜਿਸ ਕੰਉ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲਤਾ ਹੈ, ਅੰਬ੍ਰਿਤੁ ਗੁਰ ਕੈ ਪਰਸਾਦਿ ਪੀਤਾ ਹੈ, ਤਿਸੁ ਕੰਉ ਏਹੁ ਵਸਤੁ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਤੀ ਹੈ । ਇਤੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਉਹਿ ਜੀਅ ਬਾਚੀਤੇ^੪ ਹੈ । ਨਾਤਰ ਅਵਰੁ ਜੀਅ ਜੂਨੀ ਕੇ ਫੇਰਿ^੫ ਮਹਿ ਸਭਿ ਆਵਹਿਗੇ ਅਰੁ ਸਭਨਾ ਕੰਉ ਕਾਲੁ ਗਿਰਾਸੈਗਾ, ਕੋਈ ਗੁਰ ਕੈ ਪਰਸਾਦਿ ਬਾਚੀਐ ਸੁ ਬਾਚੀਐ” । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

^੧ਬਚੀਂਦਾ ਜਾਂ ਬਚਦਾ । ^੨ਅਰਥਾਤ-ਸਭ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਕਾਲ ਹੀ ਵਿਆਪ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ^੩ਕਾਲ ਰੂਪ ਰੋਗਾਂ ਤੋਂ । ^੪ਬਚੀਂਦੇ ਜਾਂ ਬਚਾਈਂਦੇ । ^੫ਚਕ੍ਰ ।

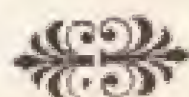
ਤਬ ਉਨਹੁ ਹੁਜਤੀਅਹੁ ਨਮਸਕਾਰੁ ਕੀਆ “ਧੰਨੁ ਹੋ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਜਿਸ ਕੈ ਪਰਸਾਦਿ ਨਾਮੁ ਸੁਣਿਆ ਸੁ
 ਧੰਨਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ! ਵਾਹਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ !”

ਸਲੋਕੁ^੧ ॥

ਜਿਨਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਅੰਬਿਤੁ ਚਾਖਿਆ ਦਰਗਹ ਤੇ ਪਰਵਾਣੁ ॥

ਤਿਨ ਕੀ ਮਹਮਾ ਕਿਆ ਗਣੀ, ਜਨ ਨਾਨਕ ਦਰਿ ਨੀਸਾਣੁ ॥੧॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ,
 ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੭੯ ॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਖਣ ਕੀ ਧਰਤੀ ਇਕ ਨਗਰ ਵਿਚ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ)

ਤਬ ਉਨਹੁ ਹੁਜਤੀਆਂ ਤੇ ਅਗੈ ਦਖਣ ਕੀ ਧਰਤੀ ਏਕ ਨਗਰ ਮਹਿ ਜਾਇ ਬਸਿਆ। ਤਬ ਉਹਾਂ ਏਕਿ
 ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕ^੧ ਮਿਲਿ ਗਏ। ਉਨਹੁ ਆਇ ਕਰਿ ਕਹਿਆ ਜਿ “ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ”।
 ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ, “ਸਤਿ ਰਾਜਾ ਰਾਮ, ਆਈਐ ਜੀ ! ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਉ^੨, ਆਈਐ ਜੀ”। ਤਬ
 ਉਹਿ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕ ਰਾਮ ਰਾਮ ਕਰਿ ਕਰਿ, ਭੰਡਉਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬੈਠਿ ਗਏ। ਤਬ ਘੜੀ ਏਕ ਸਸਤਾਇ ਕਰਿ
 ਕਹਿਆ ਜਿ; “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਏਕ ਬੇਨਤੀ ਹੈ, ਜੋ ਆਗਿਆ ਹੋਇ ਤਬ ਕਹਹਿ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ
 ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਭਲਾ ਹੋਵੈ ਜੀ, ਜਿ ਕਿਛੁ ਜੀ ਹੈ ਸੁ ਕਹੀਐ”। ਤਬ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ,
 “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਹਮਰੈ ਜੀ ਇਹੀ ਹੈ ਜਿ ਕੋਈ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕੁ ਹੋਤਾ ਹੈ ਜਿ ਏਸੁ ਸੈਂਸਾਰ ਕੀ ਪਰਕਿਰਤਿ^੩ ਕਉ^੪
 ਛੋਡਿ ਬੈਠਤਾ ਹੈ। ਅਰੁ ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਏਹੁ ਜਿ ਮਾਇਆ ਛੋਡਿ ਕਰਿ ਜਿ ਉਦਾਸੀ ਪਕੜਦਾ ਹੈ ਤਿਨ ਕਉ ਕਵਨੁ ਸੁਖ
 ਨਜਰਿ ਆਵਤਾ ਹੈ ? ਸਾਵਧਾਨ ਸੁਖ ਤਉ ਮਾਇਆ ਮਹਿ ਨਜਰਿ ਆਵਤਾ ਹੈ ਜਿ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕਾ ਸੁਖੁ ਹੈ, ਪੁਤ੍ਰ ਕਾ ਸੁਖੁ
 ਹੈ; ਸੋਵਣ ਕਪੜੇ ਪੈਨਣ ਕਾ ਸੁਖੁ ਹੈ; ਘੋੜੇ ਚੜ੍ਹਣ ਕਾ ਸੁਖੁ ਹੈ; ਠਕੁਰਾਇਤਿ^੫ ਭੂਮਚਾਰੀ^੬ ਕਾ ਸੁਖੁ ਹੈ; ਘਰ ਭੰਡਾਰ
 ਕਾ ਸੁਖੁ ਹੈ; ਕੁਟੰਬ ਪਰਵਾਰ ਕਾ ਸੁਖੁ ਹੈ; ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਕਾ ਸੁਖੁ ਹੈ; ਦੇਸ ਜਨਮ ਧਰਤੀ ਕਾ ਸੁਖੁ ਹੈ; ਸੈਂਸਾਰ
 ਕਿਰਤਿ ਕਾ ਸੁਖੁ ਹੈ; ਦੇਣੇ ਲੈਣੇ ਕਾ ਸੁਖੁ ਹੈ; ਹੋਰੁ ਅਨੇਕ ਸੁਖ ਸਾਵਧਾਨ ਸੈਂਸਾਰ ਕੇ ਦੀਸਤੇ ਹੈ। ਤਿਨਾਂ ਵਸਤ੍ਰਾਂ ਕਉ
 ਜਿ ਛੋਡਿ ਕਰਿ ਉਠਿ ਉਦਾਸੀ ਹੋਤੇ ਹੈ ਅਰੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕ ਕਹਾਵਤੇ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਸੁ ਉਸ ਕਉ ਕਵਨੁ ਸੁਖੁ
 ਉਪਜਤਾ ਹੈ ? ਕਵਨੁ ਸੁਆਦੁ ਲਗਤਾ ਹੈ, ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਦਇਆਲੁ ਹੋਇ ਕਰਿ ਏਹੁ ਬਾਤ ਸਮਝਾਇ ਦੀਜੀਐ ?” ਤਬ
 ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਾਰੰਗ ਰਾਗ ਮਹਿ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਕਿਉ ਰਹੀਐ ਦੁਖੁ ਬਿਆਪੈ ॥

ਜਿਹਵਾ ਸਾਦੁ^੭ ਨ ਫੀਕੀ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਬਿਨੁ ਪਿਰੁ^੮ ਕਾਲੁ ਸੰਤਾਪੈ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਜਬ ਲਗੁ ਦਰਸਨੁ ਪਰਸੈ ਪ੍ਰੀਤਮ ਤਬ ਲਗੁ ਭੁਖ ਪਿਆਸੀ ॥

^੧ਇਹ ਸ਼ਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ।

^੨ਸਾਈਂ ਲੋਕ, ਸਾਧੂ, ਫਕੀਰ।

^੩ਮਾਇਆ।

^੪ਠਕੁਰਾਈ, ਮਾਲਿਕੀ।

^੫ਛਿਮੀਂਦਾਰੀ, ਬਿਸਵੇਦਾਰੀ।

^੬ਸ੍ਰਾਦ, ਲੁਤਫ਼।

^੭ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਰਸ’।

^੮ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਪ੍ਰਭ’।

ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਤ ਹੀ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ਜਲ ਰਸਿ ਕਮਲ ਬਿਗਾਸੀ ॥ ੧ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ, 'ਜਿ ਸੁਨਿਹੋ ਪੁਰਖਹੁ !-ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ! ਜਿਨ ਕੰਉ ਹਰਿ ਜੀ ਕੀ ਪਿਆਸ ਲਗਤੀ ਹੈ ਤੇ ਹਰਿ ਕੇ ਦਰਸਨ ਬਿਨਾ ਰਹਤੇ ਨਾਹੀ, ਉਨ ਕੰਉ ਮਾਇਆ ਕੇ ਸੁਖ ਸਭਿ ਦੁਖ ਸਮਾਨਿ ਲਗਤੇ ਹੈਂ । ਉਹ ਬਿਨਾ ਹਰਿ ਜੀ ਰਹਿ ਨਾਹੀ ਸਕਤੇ । ਉਇ ਕਹਤੇ ਹੈਂ ਜਿ ਏਸੁ ਸੈਸਾਰ ਕੇ ਜਿ ਸੁਖ ਹੈਂ ਜਿ ਹਮ ਕੰਉ ਦੁਖ ਸਮਾਨਿ ਹੈਂ, ਬਿਨਾ ਹਰਿ ਜੀ ਥੋਂ ਜਿ ਹਮ ਏਨਾ ਸੈਸਾਰ ਕਿਆ ਸੁਖਾ ਮਹਿ ਪੜੇ ਤਬ ਹਮਿ ਏਨੀ ਰਸੀ ਬਿਆਏ, ਏ ਸਭਿ ਦੁਖ ਹੈਂ, ਮਾਇਆ ਕੇ ਜਿ ਸੁਖ ਹੈਂ; ਅਰੁ ਉਇ ਕਹਤੇ ਹੈਂ ਜਿ ਏਹਿ ਜਿਹਬਾ ਬਿਨਾ ਹਰਿ ਤੇ ਕਿਛੁ ਅਵਰੁ ਬੋਲੇ, ਤਬ ਉਨ ਕੰਉ ਏਹੁ ਆਪਣੀ ਜਿਹਬਾ ਹੀ ਫੀਕੀ ਲਗਤੀ ਹੈ ਬਿਨਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਸਿਮਰਣੇ ਤੇ । ਉਇ ਕਹਤੇ ਹੈਂ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕ, ਜਿ ਬਿਨਾ ਹਰਿ ਤੇ ਹਮ ਕਿਛੁ ਅਵਰੁ ਬੋਲਿਆ ਤਬ ਹਮਰੈ ਤਾਈ ਜਮ ਕਾਲੁ ਹਮ ਨੋ ਮਾਰਿ ਸੰਤਾਵੈਗਾ' ਬਿਨਾ ਹਰਿ ਤੇ ਹਮਰੈ ਬੁਝੈ ਰਹਿਆ ਨਾਹੀ ਜਾਤਾ । ਇਸੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਉਹਿ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕ ਏਸੁ ਮਾਇਆ ਸੈਸਾਰ ਤੇ ਉਦਾਸੁ ਹੋਇ ਜਾਤੇ ਹੈਂ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ! ਏਹੁ ਕਥਾ ਏਵਾ ਹੈ' । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਉ, ਕਹਤੇ ਹੈਂ ਜਿ ਠਾਕੁਰ ਕਾ ਦਰਸਨੁ ਦੁਲੱਭੁ ਹੈ: ਦੇਖਿਆ ਨਾਹੀ ਜਾਤਾ । ਓਹਿ ਜਿ ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਤੇ ਹੈਂ ਜਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਦੇਖਤੇ ਹੈਂ ?" ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਇਉਂ ਇਉਂ ਕਰਿ ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਤੇ ਹੈਂ, ਜਬ ਲਗ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਦਰਸਨੁ ਨਾਹੀ ਹੋਤਾ ਤਬ ਲਗ ਮਨੁਖ ਕੰਉ ਭੂਖ ਅਰੁ ਪਿਆਸ ਬਹੁਤੁ ਹੋਤੀ ਹੈ । ਤਬ ਉਸ ਕੰਉ ਦਰਸਨ ਦੇਖੇ ਏਹੀ ਨੀਸਾਨੀ ਹੈ : ਜਿਸ ਕੀ ਭੂਖ ਪਿਆਸ ਕੀ ਕਲਪਨਾ-ਤਿਸਨਾ ਮਿਟਿ ਜਾਇ ਤਿਸੁ ਕੰਉ ਜਾਨਣਾ ਜਿ ਏਸ ਕੰਉ ਦਰਸਨੁ ਭੋਆ ਹੈ । ਕਿਸੁ ਕੀ ਨਿਆਂਈ ? ਕਮਲ ਕੀ ਨਿਆਂਈ । ਜਿਉਂ ਕਮਲੁ ਕੰਉ ਜਲ ਹੀ ਤੇ ਪਰਗਾਸੁ ਹੋਤਾ ਹੈ, ਕਿਉਂ ਕਮਲੁ ਜਿ ਰਹਿਆ ਸਿ ਪਾਣੀ ਕੇ ਜੋਗਿ ਬਿਗਸਤਾ ਹੈ, ਜੇ ਪਾਣੀ ਨ ਹੋਇ ਤਬ ਸੂਕਿ ਜਾਇ ਤਿਉਂ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕ ਜਿ ਮਾਇਆ ਤਿਆਗਿ ਕਰਿ ਹਰਖਮਾਨ ਹੋਤੇ ਹੈਂ, ਬਿਗਸਤੇ ਹੈਂ ਜਿ ਜਾਣੀਐ ਜਿ ਏਨ ਕੰਉ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਮਿਲਿਆ ਹੈ" । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ ।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, "ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਏਕ ਬੇਨਤੀ ਹੈ, ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਉ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਦਿਖਾ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਹੀਂ ਦੂਰਿ ਕਹੀਤਾ ਹੈ । ਏਸ ਕੰਉ ਜਿ ਮਿਲਤਾ ਹੈ ਜਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਮਿਲਤਾ ਹੈ ?" ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਉਨਵਿ ਘਨਹਰੁ ਗਰਜੈ ਬਰਸੈ ਕੋਇਲ ਮੋਰ ਬੈਰਾਗੈ ॥

ਤਰਵਰ ਬਿਰਖ ਬਿਹੰਗ ਭੁਇਅੰਗਮ ਘਰਿ ਪਿਰੁ ਧਨ ਸੋਹਾਗੈ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਸੁਨਿਹੋ, ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ! ਜਿਉਂ ਮੇਘ ਉਨਮਿ ਕਰੈ ਬਰਸਤਾ ਹੈ, ਤਿਉਂ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਸਭੁ ਉਪਰਿ, ਸਭ ਮੰਧਿ ਬਰਸਤਾ ਹੈ । ਜਿਉਂ ਮੇਘ ਕੇ ਬਰਸਣੇ ਸਾਥਿ ਕਈ ਜੀਵ ਖੁਸੀ ਹੋਤੇ ਹੈਂ । ਕਵਣਿ ਕਵਣਿ ਜੀਅ ਖੁਸੀ ਹੋਤੇ ਹੈਂ ? ਏਕ ਕੋਕਲ^੧ ਖੁਸੀ ਹੋਤੀ ਹੈ; ਇਕੁ ਮੋਰੁ ਖੁਸੀ ਹੋਤਾ ਹੈ; ਇਕੁ ਧਰਤੀ ਖੁਸੀ ਹੋਤੀ ਹੈ; ਧਰਤੀ ਕੇ ਰੋਮ ਹੈਂ ਅਠਾਰਹ ਭਾਰ ਵਣਾਸਪਤੀ-ਬਿਰਖ ਬਿਹੰਗ^੨ ਤਰਵਰ^੩ ਖੁਸੀ ਹੋਤੇ ਹੈਂ; ਅਰੁ ਇਕਿ ਬਿਹੰਗਮ ਬਬੀਹਿ ਖੁਸੀ ਹੋਤੇ ਹੈਂ; ਇਕਿ ਭੁਇਅੰਗਮ ਸਰਪ ਖੁਸੀ ਹੋਤੇ ਹੈਂ ਅਰੁ ਜਿਨ ਕੇ ਘਰਿ ਧਨ^੪ ਹੈ, ਇਸਤੀ

^੧ਕੋਕਲ ਦੇਵੇਗਾ ।

^੨ਪਾਮੋਂ ।

^੩ਇਸ ਤਰਾਂ, ਇਉਂ, ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ।

^੪ਦੁਰਲੱਭ ।

ਜੋ ਐਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ ।

^੫ਖੁਸ਼, ਪ੍ਰਸੰਨ ।

^੬ਉਮੰਡ ਕੇ ।

^੭ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮੱਧ (ਵਿਚਕਾਰ) ।

^੮ਕੋਇਲ ।

^੯ਬਿਹੰਗਮ, ਪੰਛੀ ।

^{੧੦}ਤਰਖਤ ।

^{੧੧}ਇਸਤੀ, ਪਤਨੀ ।

ਘਰਿ ਪਿਰਾ ਸੰਗ ਰਹਤੀ ਹੈ ਉਹੁ ਇਸਤ੍ਰੀ ਖੁਸੀ ਹੋਤੀ ਹੈ । ਜਿ ਏਹਿ ਖਸਮ ਸੰਉ ਖੁਸੀ ਹੋਤੀ ਹੈ । ਜਿਵੇਂ ਏਤਨੇ ਜੀਵ
ਤਿਵੇਂ ਹਰਿ ਜਨ ਹਰਿ ਸਿਮਰਿਐ ਖੁਸੀ ਹੋਤੇ ਹੈ । ਜੇ ਉਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੂਰਿ ਹੈ ਤਿਉਂ ਮੇਘ ਭੀ ਦੂਰਿ ਹੈ । ਜਿਉਂ
ਬਰਸਤਾ ਮੇਘ ਨਜੀਕਿ ਹੈ, ਜਾਣੀਤਾ ਹੈ, ਤਿਉਂ ਸਿਮਰੇ ਤੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਨਿਕਟਿ ਜਾਣਤਾ ਹੈ । ਜਿ ਉਹਿ ਜੀਅ
ਬਰਸਿਐ ਖੁਸੀ ਹੋਤੇ ਹੈ ਤਿਉਂ ਹਰਿ ਜਨ ਸਿਮਰਿਐ ਖੁਸੀ ਹੋਤੇ ਹੈ । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਾਹੁਗੁਰੂ ।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਖਾਲੀ ਜਿ ਰਹੀ, ਕਵਣਿ ਰਹੀ ? ਉਨਕਾ
ਜਿ ਬੀਚਾਰੁ ਹੈ ਸੁ ਨਾਈਐ ਜੀ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਜਿ :-

ਕੁਰਿਲ ਕਰੁਪਿ ਕੁਨਾਰਿ ਕੁਲਖਨੀ ਪਿਰ ਕਾ ਸਹਜੁ ਨ ਜਾਨਿਆ ॥

ਹਰਿ ਰਸ ਰੰਗਿ ਰਸਨ ਨਹੀ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਦੁਰਮਤਿ ਦੁਖੁ ਸਮਾਨਿਆ ॥ ੩ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ, ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ਜੀ ! ਖਾਲੀ ਜਿ ਰਹੀ ਸਿ ਸਾਈ
ਰਹੀ ਜਿ ਦੁਰਮਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕੁਚੀਲ ਰਹੈ ਅਰੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਨਾਮ ਕੰਉ ਆਤਮਾ ਨ ਭੀਨਾ, ਸਦਾ ਕਰੋਰੁ ਹੀ
ਰਹਿਆ; ਅਰੁ ਅਭਿਮਾਨੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕਰੋਰਿ ਭਈ, ਜੇ ਕਿਛੁ ਕੁਲਖਣੁ^੧ ਸਾ ਸੋਈ ਕੀਆ । ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਭੈ ਮਹਿ
ਕਬਹੁ ਨ ਰਹਿਆ, ਹੰਉਮੈ^੨ ਹੀ ਮਹਿ ਰਹਿਆ, ਤਿਤੁ ਜਾਇ ਕਰਿ ਖਾਲੀ ਰਹਿਆ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਣ ਬੀ,^੩
ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਬੀ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਮਿਹਰ ਬੀ ਨਾਮ ਖਜਾਨੇ ਬੀ, ਖਾਲੀ ਰਹੈ ਉਹਿ ਜੀਵ । ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਨਾਮ ਹਸਿ
ਸਾਥਿ ਉਨਕੀ ਰਸਨਾ ਕਬਹੁ ਨ ਰਹੀ ਤ੍ਰਿਪਤਾਸੀ^੪, ਦੁਰਮਤਿ ਹੀ ਕੇ ਦੁਖ ਮਹਿ ਪਚੇ^੫ ਉਹਿ ਜੀਵ” । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ
ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਾਹੁਗੁਰੂ ਸਚਾ ।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ! ਕਿਵੇਂ ਹੀ ਏਸ ਕੇ
ਆਵਣ ਜਾਣੇ^੬ ਕਾ, ਹੰਉਮੈ ਕਾ, ਦੁਰਮਤਿ ਕਾ ਦੁਖ ਕਟੀਐ ਭੀ ? ਦੋਆ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸਮਝਾਈਐ ਜੀ” । ਤਬ ਗੁਰੂ
ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ :-

ਆਇ ਨ ਜਾਵੈ ਨਾ ਦੁਖੁ ਪਾਵੈ ਨਾ ਦੁਖੁ ਦਰਦੁ ਸਰੀਰੇ ॥

ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਤੇ ਸਹਜਿ ਸੁਹੇਲੀ ਪ੍ਰਭ ਦੇਖਤ ਹੀ ਮਨੁ ਧੀਰੇ ॥੪॥੨॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਪੁਰਖਹੁ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ! ਏਹੁ ਆਵੈ ਜੂਨੀ ਮਾਹਿ,
ਨ ਜਾਵੈ, ਜੂਨੀ ਮਾਹਿ । ਨਾ ਇਸ ਕੰਉ ਕੋਈ ਦੁਖ ਭੂਖ ਬਿਆਪਿ ਸਕੇ । ਏਸੁ ਕੰਉ ਦੁਖ ਕੋਈ ਨ ਹੋਇ । ਇਸ
ਕੇ ਸਰੀਰ ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ ਸੁਖੀ ਹੋਇ ਜਿ ਏਸ ਕੰਉ ਪਰਮੇਸੁਰ ਚਿਤਿ ਆਵੈ । ਤਬ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਨਾਮ ਲੈਣੇ
ਸਾਥਿ ਏਸ ਕਾ ਆਵਣੁ ਜਾਣਾ ਕਟੀਐ । ਜਿ ਏਸ ਕੰਉ ਨਾਮੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਚਿਤਿ ਆਵੈ ਸਾਰੇ ਦੁਖ ਅਰੁ ਭੂਖ
ਕਾ ਨਾਸੁ ਹੋਇ । ਇਸ ਕੰਉ ਸਹਜੁ ਸੁਖ ਆਇ ਜਾਇ । ਏਹੁ ਸੁਧਾਰੀਐ ਪਰਫੁਲਤੁ ਹੋਇ, ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਇ ਜਾਇ” ।
ਤਬ ਉਹਿ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕ ਉਠਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ ਚਰਨੀ ਲਾਗੇ । ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ !
ਤੁਹੀ ਹਮਾਰਾ ਗੁਰੂ ! ਤੁਹੀ ਹਮਾਰਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ! ਤੇਰੀ ਹਮਿ ਸਰਣਿ ਪੜੇ ਹੀ । ਹਮ ਕੰਉ ਤੂ ਨਾਮੁ ਹੀ ਨਿਮਰਾਉ” ।
ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹਾਂ, ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ! ਤੁਮਰਾ ਗੁਰੂ ਭਲਾ ਕਰੇਗਾ, ਤੁਮ ਪਰਮੇਸੁਰ
ਅਰਾਧਹੁ” । ਤਬ ਉਹਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੇ ਸਿਖ ਹੂਏ, ਨਾਨਕ ਪੰਥੀ ਭਏ । ਉਨ ਕੇ ਮਨਿ ਸੰਤੋਖੁ ਆਇਆ,
ਕਹਣੈ ਲਾਗੇ, ਜੇ, “ਪੰਨੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ! ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ! ਵਾਹੁਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ !”

^੧ਪ੍ਰੀਤਮ, ਪਤੀ ।

^੨ਬੁਰਾ ਲੱਭਣ ।

^੩ਹੰਕਾਰ, ਅਭਿਮਾਨ, ਗਰੂਰ ।

^੪ਤ੍ਰਿਪਤ

ਹੋਈ, ਚੰਜੀ ।

^੫ਸੜੇ ।

^੬ਜੰਮਣ-ਮਰਨ ਦਾ ਗੇੜ ।

ਸਲੋਕ^੧ ॥

ਜੇ ਕੋ ਨਾਮੁ ਸੁਨਾਵੈ ਰਾਮ ਕਾ ਤਾਕੀ ਚਰਨ ਧੂਟਿ ਮੈ ਲੇਉ ॥

ਤਨੁ ਧਨੁ ਰਾਖਉਂ ਸੀਸੁ ਕਾਟਿ ਬਿਨੁ ਸਿਰ ਸੇਵ ਕਰੇਉ ॥

ਨਾਨਕ ਦਾਸੁ ਸਹੈਸੈ^੨ ਪਰਿਆ ਹਾ ਹਾ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਕਿਆ ਦੇਉ ॥੧॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੋਨ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ
ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥੮੦॥

(ੳ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੱਖਣ ਕੀ ਧਰਤੀ ਇਕ ਹੋਰ ਨਗਰ ਵਿਚ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕ^੧ ਨਾਲ)

ਤਬ ਉਸ ਨਗਰ ਤੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੱਖਣ ਕੀ ਧਰਤੀ ਏਕਸ ਹੋਰਸ ਨਗਰਿ ਮਹਿ ਜਾਇ ਬਸਿਆ,
ਅਰੁ ਏਕਿ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕ ਆਇ ਗਏ, ਤਿਨਹੁ ਆਇ ਰਾਮ ਰਾਮ ਕਰੀ ਜਿ “ਰਾਮ ਰਾਮ, ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ !
ਰਾਮ ਰਾਮ” ! ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜੇ, “ਸਤਿ ਰਾਜਾ ਰਾਮੁ, ਆਵਹੁ ਜੀ ! ਬਲਿਹਾਰਿ ਜਾਉ,
ਆਈਐ ਜੀ ! ਬੈਸੀਐ ਜੀ !” ਤਬ ਉਹਿ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕ ਨਮਸਕਾਰੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬੈਠਿ ਗਏ । ਤਬ ਘੜੀ ਏਕ
ਸਸਤਾਇ ਕਰਿ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਏਕ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਜੀ, ਜੇ ਸੁਨੀਐ
ਤਬ ਬੇਨਤੀ ਕਹਹ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜੇ, “ਕਹੀਐ ਜੀ, ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਉ, ਜੇ ਕਿਛੁ ਤੁਮਰੈ
ਜੀ ਹੈ ਸਿ ਕਹੀਐ ਜੀ” । ਤਬ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਬਲਿਹਾਰਿ ਜਾ,
ਏਹੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਜੀ, ਤੁਮਿ ਜੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਭਗਤਿ ਕਰਤੇ ਹਉ, ਸਿ ਅਠੇ ਪਹਰ ਕਰਤੇ ਹਉ ਕਿ ਕੋਈ ਇਕੁ
ਦਿਨੁ-ਦੁਇ ਦਿਨ ਨਾਹੀ ਭੀ ਕਰਤੇ ? ਜਿਉਂ ਤੁਮ ਸਿਮਰਨੁ ਕਰਤੇ ਹਉ ਜੀ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਨਿਮਿਤਿ ਤਿਵ ਹੀ
ਕਹੀਐ ਜੀ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਾਰੰਗ ਰਾਗ^੨ ਮਹਿ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਕਿਉ ਰਹੀਐ ਮੇਰੀ ਮਾਈ ॥

ਜੈ ਜਗਦੀਸ ਸਦਾ ਜਸੁ ਚਾਹਉ^੩ ਮੈ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਰਹਨੁ ਨ ਜਾਈ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਹੁ, ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ! ਤੁਮ ਤਾਂ ਕਹਤੇ ਹੋ ਜਿ ਕੋਈ
ਦਿਨੁ ਰਹਤੇ ਹਉ, ਪਣੁ ਜੇ ਏਹੀ ਮਹਿ ਸਾਸੁ ਨ ਆਵੈ ਤਉ ਦੇਹੀ ਕੇਤਾ ਕੁ ਜੀਵੈ ?” ਕਹੈ, “ਜੀ, ਸਾਸ ਨਿਕਲਤੇ
ਹੀ ਦੇਹੀ ਮਰਿ ਜਾਤੀ ਹੈ” । ਕਹੈ, “ਪੁਰਖਾ ! ਤਿਉਂ ਹਰਿ ਜੀ ਹੈ ਸਿ ਮੇਰਾ ਸਾਸੁ ਹੈ, ਹਉ ਜਿ ਹਾਂ ਸਿ ਦੇਹੀ ਹਾਂ,
ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਜਿ ਜੀਵਉ ਸਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਜੀਵਉ । ਮੈਂ ਏਹੀ ਚਾਹਦਾ ਹਾਂ ਜਿ ਏ ਜਗਦੀਸ ! ਏਰੀ ਜੈ ਹੋਵੈ ਮੇਰੈ
ਤਾਈਂ ਤੂੰ ਏਹੀ ਜਸੁ ਹੀ ਕਰਾਇ । ਅਵਰੁ ਬਾਤ ਮਤੁ ਦੇਹਿ । ਮੈਂ ਏਹੈ ਸਿਮਰਨ ਬਿਨਾਂ ਨਾਹੀ ਰਹਿ ਸਕਤਾ ।
ਤੂੰ ਮੁਖ ਕਉ ਸਿਮਰਨ ਹੀ ਦੇਹਿ” । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

^੧ਇਹ ਸ਼ਲੋਕ ਸੋਚੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ।

^੨ਸੰਸੇ ਵਿੱਚ, ਚਿੰਤਾ ਵਿਚ ।

^੩ਆਰਾਮ ਕਰਕੇ ।

^੪ਰਾਗੁ ਸਾਰੰਗ ਅਸਟਪਦੀਆ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੂ ੧ ।

^੫ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਜੀਵਾ’ ।

^੬ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਜੈ’

ਜਗਦੀਸ ਤੇਰਾ ਜਸੁ ਜਾਚਉ ।’

ਤਬ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਉਂ ਇਤੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਅਨੇ ਪਹਰ ਤੁਮਰਾ ਮਨੁ
ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਲਗਤਾ ਹੈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਾਬਿ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ :-

ਹਰਿ ਕੀ ਪਿਆਸ ਪਿਆਸੀ ਕਾਮਨਿ ਦੇਖਉ ਰੈਨਿ ਸਬਾਈ ॥

ਸ੍ਰੀ ਧਰ ਨਾਥ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਲੀਨਾ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਨੈ ਪੀਰ ਪਰਾਈ ॥੧॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ, ਪੁਰਖਾ ! ਜਿਉਂ ਇਸਤ੍ਰੀ ਭਰਤੇ ਕੰਉ ਸੀਂਗਾਰੁ ਕਰਿ
ਰਖਤੀ ਹੈ ਆਵਣੈ ਕੀ ਨਿਮਿਤਿ, ਇਥ ਆਵੇਗਾ। ਉਸ ਕੰਉ ਬਿਨਾਂ ਭਰਤੇ ਨੀਂਦ ਨਾਹੀਂ ਪੜਤੀ, ਤਿਉਂ ਮੁਝ ਕੰਉ
ਬਿਨਾਂ ਠਾਕੁਰ ਨ ਨੀਂਦ, ਨ ਭੁਖ, ਨ ਪਿਆਸ, ਅਵਰੁ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀਂ ਸੁਹਾਤਾ ਬਿਨਾਂ ਠਾਕੁਰ ਜੀ। ਏਹੁ ਮੇਰੇ ਮਨ
ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਉਹੀ ਸ੍ਰੀ ਠਾਕੁਰ ਹੀ ਜਾਨਤਾ ਹੈ, ਹੋਰੁ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਜਾਨਤਾ। ਜੈਸੀ ਮੇਰੇ ਮਨਿ ਉਪਜੀ-ਹੈ ਹੋਰੁ ਕਉਨੁ
ਜਾਨੈ ਬਿਨਾਂ ਠਾਕੁਰ ਜੀ”। ਤਬ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਲਿਹਾਰਿ ਜਾਉਂ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ
ਜੀ ! ਇਥਾ ਏਹੁ ਬਸਤੁ ਤੁਮਹੁ ਜਿ ਪਾਈ ਜਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਪਾਈ ? ਏਸੁ ਮਨ ਕੰਉ ਤਉ ਗਣਤੀ ਕਬਹੂ ਨਾਹੀ
ਛੋਡਤੀ; ਅਰੁ ਜੀ, ਤੁਮਰੀ ਜਿ ਗਣਤੀ ਮਿਟੀ ਅਰੁ ਏਹੁ ਪ੍ਰੀਤਿ ਠਾਕੁਰ ਸੰਉ ਉਪਜੀ, ਜਿ ਕਿਸ ਤੇ ਉਪਜੀ ?” ਤਬ
ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ :-

ਗਣਤ ਸਰੀਰਿ ਪੀਰ ਹੀ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਹਰਿ ਪਾਈ ॥

ਹੋਹੁ ਦਇਆਲ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਹਰਿ ਜੀਉ ਹਰਿ ਸਿਉ ਰਹਾ ਸਮਾਈ ॥੨॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜੇ, “ਸੁਨਿਹੋ ਪੁਰਖਾ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ! ਬਿਨਾਂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਤੇ ਏਸੁ
ਸਰੀਰ ਮਹਿ ਸਦਾ ਹੀ ਗੁਮਾਨ ਕੀ ਪੀਰ ਹੈ। ਜਿ ਏਹੁ ਗਣਤੀ ਗੁਮਾਨੁ ਦਾ ਦੁਖੁ ਗੁਰੂ ਕੈ ਪਰਸਾਦਿ ਮਿਟਿਆ।
ਜਬ ਦਿਆਲਿ ਪੁਰਖਿ ਦੇਆ ਕਰਿ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਮੇਲਿਆ ਤਬ ਗੁਰੂ ਕੈ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਗਣਤੀ ਗਈ। ਤਬ ਮਨੁ ਹਰਿ
ਸੰਉ ਸਮਾਇ ਗੋਆ, ਗੁਰੂ ਕੀ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇਆਲੁ ਭੋਆ”। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਬਨ
ਵਾਹੁਗੁਰੂ ਸਚਾ।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਕਿਵ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਰਨਾਂ ਸਾਬਿ ਮਨੁ ਲਾਗੈ
ਭੀ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ :-

ਐਸੀ ਰਵਤ ਰਵਹੁ ਮਨ ਮੇਰੇ ਹਰਿ ਚਰਣੀ ਚਿਤੁ ਲਾਈ ॥

ਬਿਸਮ ਛਏ ਗੁਣ ਗਾਇ ਮਨੋਹਰ ਨਿਰਭਉ ਸਹਜਿ ਸਮਾਈ ॥੩॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਪੁਰਖਹੁ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ! ਤੁਮ ਐਸਾ ਪਰਮੇਸੁਰ
ਸਿਮਰਹੁ ਮਨ ਕੈ ਬਿਖੇ ਜੇ ਅਨੇ ਪਹਰ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਠਾਕੁਰ ਕਿਆ ਚਰਨਾਂ ਹੀ ਸਾਬਿ ਮਨੁ ਰਾਖਹੁ, ਉਨ ਹੀ
ਚਰਨਾਂ ਹੀ ਸਾਬਿ ਲਿਵ ਲਾਇ ਰਹਹੁ। ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਠਾਕੁਰ ਕੇ ਗੁਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਗਾਵਹੁਗੇ, ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ
ਮਨ ਮਹਿ ਬਿਸਮਾਦੁ¹ ਲਗੈਗਾ, ਸਹਜੁ ਉਪਜੈਗਾ, ਤੁਮਰਾ ਮਨੁ ਲਗਿ ਆਵੇਗਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਾਬਿ, ਨਿਰਭਉ ਹੋਇਗਾ
ਗੁਰੂ ਕੈ ਪਰਸਾਦਿ। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹੁਗੁਰੂ ਸਚਾ”। ਤਬ ਫੇਰਿ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਗੁਰੂ
ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਜਿਉਂ ਇਸ ਕੀ ਧੁਨਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸੰਉ ਨਿਹਚਲੁ ਰਹੈ ਅਰੁ ਕਬਹੂ ਘਟਿ ਨ ਜਾਈ ਤਿਵ
ਹੀ ਕਹੀਐ ਜੀ। ਦੇਆਲੁ ਹੋਇ ਕਰਿ ਇਵ ਹੀ ਕਹੁ ਜਿ ਮਤਿ ਫਿਰਿ ਨ ਜਾਈ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ
ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

¹ਅਸਚਰਜ।

ਹਿਰਦੈ ਨਾਮੁ ਸਦਾ ਧੁਨਿ ਨਿਰਚਲੁ ਘਟੈ ਨ ਕੀਮਤਿ ਪਾਈ ॥

ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਸਭ ਕੋਈ ਨਿਰਧਨੁ ਸਤਿਗੁਰਿ ਬੁਝ ਬੁਝਾਈ ॥੪॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥੁ :—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ! ਜਬ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪੁਰਖੁ ਦੇਆਲੁ ਹੋਇ ਕਰਿ ਮਤਿ ਦੇਇਗਾ, ਤਬ ਤੁਮਰੀ ਧੁਨਿ ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ ਚਰਨਾਂ ਸਾਥਿ ਨਿਰਚਲੁ ਹੋਇਗੀ, ਉਹੁ ਮਤਿ ਜਾਇਗੀ ਨਾਹੀ । ਅਰੁ ਗੁਰੂ ਕਹਤਾ ਹੈ ਜਿ ਬਿਨਾਂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਨਾਮ ਧਨ ਥੀਂ ਜਿਤਨਾ ਸੈਂਸਾਰੁ ਸਾਹ ਪਾਤਸਾਹ ਤੇ ਲੈ ਕਰਿ ਸਭ ਕੋ ਨਿਰਧਨੁ ਹੈ, ਸਿ ਏਈ ਮਨੁਖ ਜਾਨਤੇ ਹੈ, ਤਬ ਏਹੁ ਨਾਮੁ ਧਨੁ ਆਵਤਾ ਹੈ ਦ੍ਰਿਸਟਿ; ਤਬ ਛੋਡਿਆ ਨਾਹੀ ਜਾਤਾ । ਏਸੁ ਕੈ ਸਮਾਨਿ ਹੋਰੁ ਧਨੁ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ।” ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ਨਿਰਭਉ ।

ਤਬ ਫੇਰਿ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਹਮ ਕੰਉ ਜਬ ਦੇਆ ਕਰਿ ਕਰਿ ਦੇਹੁ, ਤਬ ਹੀ ਪਾਵਹਿ । ਪਣੁ ਜੀ, ਤੁਮਹੁ ਜਿ ਏਹੁ ਪ੍ਰੇਮੁ ਲਾਗਸਿ ਦੇਹਿ ਜਿ ਪੰਚਦੂਤ^੧ ਥੇ ਸਿ ਤਿਨ ਕੀ ਕਵਣੁ ਗਤਿ ਭਈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:—

ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰਾਨ ਭਏ ਸੁਨਿ ਸਜਨੀ ਦੂਤ ਮੁਏ ਬਿਖੁ ਖਾਈ ॥

ਜਬ ਕੀ ਉਪਜੀ ਤਬ ਕੀ ਤੈਸੀ ਰੰਗੁ ਲਾਗਾ^੨ ਮਨਿ ਭਾਈ ॥ ੫ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥੁ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ਜੀ ! ਏਹਿ ਜਿ ਪ੍ਰਾਨ ਥੇ, ਸਿ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੇ ਭਏ, ਇਨ ਮਹਿ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਬਸਿਆ; ਅਰੁ ਇਨਾ ਪ੍ਰਾਨਾਂ ਮਾਹਿ ਜੋ ਦੂਤਿ ਥੇ ਸੇ ਮਰੇ ਗਏ । ਏਹੁ ਜੁ ਅੰਬਿਤੁ ਥਾ ਸੁ ਉਨਹੁ ਦੂਤਹੁ ਕੰਉ ਬਿਖੁ ਹੋਇ ਲਾਗਾ । ਜਬ ਕੀ ਏਹੁ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਉਪਜੀ ਹੈ ਤਬ ਕੀ ਐਸੀ ਹੀ ਹੈ; ਉਹੁ ਪ੍ਰੀਤਿ ਘਟਤੀ ਨਾਹੀ, ਜਿਸੁ ਮਾਹਿ ਕਿਛੁ ਅਵਰੁ ਸਮਾਇ । ਮਨ ਕੰਉ ਜਿ ਰੰਗੁ ਲਾਗਾ ਹੈ ਸਿ ਤਬ ਕਾ ਉਸ ਹੀ ਰੰਗ ਮਹਿ ਹੈ ।” ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਰਾਮ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਇਕੁ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਜੀ, ਬਲਿਹਾਰਿ ਜਾਂ, ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਕੋਈ ਅਮਲ ਖਾਤਾ ਹੈ ਤਿਸੁ ਕੰਉ ਤੈਸਾ ਹੀ ਰੰਗੁ ਲਗਤਾ ਹੈ । ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਤੁਮ ਕੰਉ ਜਿ ਰੰਗੁ ਲਾਗਾ ਸਿ ਕਿਸੁ ਬਸਤੁ ਕਾ ਲਾਗਾ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:—

ਸੁਨਿ^੩ ਸਮਾਧਿ ਸਦਾ ਲਿਵ ਹਰਿ ਸਿਉ ਜੀਵਾਂ ਹਰਿ ਗੁਨ ਗਾਈ ॥

ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਰਤਾ ਬੈਰਾਗੀ ਨਿਜ ਘਰਿ ਤਾੜੀ ਲਾਈ ॥ ੬ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥੁ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ਜੀ ! ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਜਿ ਹਰਿ ਕਾ ਸਹਜ^੪ ਉਪਜਿਆ ਹੈ ਸਿ ਸਦਾ ਸਮਾਧਿ ਲਾਗੀ ਰਹਤੀ ਹੈ । ਹਰਿ ਕੇ ਜੇ ਗੁਣ ਗਾਇ ਗਾਇ ਸਮਾਧਿ ਲਗਾਵਤ ਹੋਉ ਅਰੁ ਗਾਵਤਾ ਹੋਉ ਸਿ ਅਮਲੀ ਜਿਉਂ ਅਮਲ ਸੰਉ ਜੀਵਤਾ ਹੋਉ^੫; ਅਰੁ ਜੀ ਤਿਉਂ ਹਰਿ ਕੇ ਲੋਕ ਭੀ ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਇ ਗਾਇ ਜੀਵਤੇ ਹੈ; ਅਰੁ ਜੀ ਗੁਰੂ ਕੈ ਸਬਦ ਸੰਉ ਜੇ ਮਨੁ ਰਚਿਆ ਹੈ ਸਿ ਮਨੁ ਬੈਰਾਗੀ ਹੋਆ ਹੈ । ਜਹਾਂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਨਿਜ ਘਰੁ ਹੈ ਤਹਾਂ ਹੀ ਤਾੜੀ ਲਗੀ ਹੈ, ਸਿ ਭਾਈ ਜੀ, ਉਹੁ ਤਾਰੀ^੬ ਉਪਰਤੀ ਨਾਹੀ ਉਸ ਕੇ ਦਰਸਨ ਕੀ । ਐਸਾ ਅਮਲੁ ਹੈ ਉਸ ਕੇ ਸਬਦ ਕਾ । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਾਹਗੁਰੂ” ।

^੧ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ ਤੇ ਅਹੰਕਾਰ ।

^੨ਸਹੀ ਪਾਠ—ਰੰਗਲ ਭਈ ।

^੩ਸਹੀ ਪਾਠ—ਸਹਜ ।

^੪ਸਹਜ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਗਿਆਨ ।

^੫ਅਰਥਾਤ—ਜਿਵੇਂ ਅਮਲੀ ਅਮਲ ਖਾ ਕੇ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ, ਮੈਂ ਹਰਿ ਦੇ

ਗੁਣ ਗਾ ਕੇ ਜੀਉਂਦਾ ਹਾਂ ।

^੬ਤਾੜੀ, ਸਮਾਧੀ ।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਉਸੁ ਨਿਜ ਘਰਿ ਕੰਉ ਤੁਮ ਜਿ ਪਹੁਚੇ ਜਿ ਰਿਉਂ ਕਰਿ ਪਹੁਚੇ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ :-

ਸੁਧ ਰਸ ਨਾਮੁ ਮਹਾਂ ਰਸੁ ਮੀਠਾ ਨਿਜ ਘਰਿ ਤਤੁ ਗੁਸਾਂਈ ॥

ਤਹ ਹੀ ਮਨੁ ਜਹ ਹੀ ਤੈ ਰਾਖਿਆ ਐਸੀ ਗੁਰਮਤਿ ਪਾਈ ॥੭॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਪੁਰਖਹੁ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ਜੀ ! ਜਿਹਬਾ ਕੈ ਬਿਧੇ ਨਾਮੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਸਿਮਰੀਐ, ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਸਿਮਰੀਐ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਮੀਠਾ ਲਾਗੈ ਨਾਮੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ । ਤਹਾਂ ਹੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਜਿ ਨਿਜ ਘਰੁ ਹੈ, ਜਹਾਂ ਨਾਮੁ ਸਾਥਿ ਮਨੁ ਰਚਤਾ ਹੈ, ਤਹਾਂ ਹੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਤਤੁ ਸਰੂਪੁ ਬਸਤਾ ਹੈ । ਏਹੁ ਬਾਤ ਤਬ ਹੀ ਪਾਈਐ ਸਬ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ, ਤਬ ਹੀ ਏਹੁ ਮਤਿ ਪਾਈਐ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੈ ਪਰਸਾਦਿ” । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ ।

ਤਬ ਫੇਰਿ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਏਕ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਜੀ : ਇਕ ਸਨਕਾਦਿਕ^੧ ਭਏ, ਇਕਿ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ^੨ ਭਏ, ਇਕਿ ਇੰਦ੍ਰਾਦਿਕ^੩ ਭਏ, ਗੁਰੂ ਜੀ, ਉਹਿ ਕਿਸੁ ਭਗਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਐਸੇ ਭਏ ? “ਬਲਿਹਾਰਿ ਜਾਉਂ ਏਹੁ ਬਿਧਿ ਜਿਉਂ ਹੈ ਤਿਉਂ ਸਮਝਾਈਐ ਜੀ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ :-

ਸਨਕ ਸਨਾਦਿ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿ ਇੰਦ੍ਰਾਦਿਕ ਭਗਤਿ ਰਤੇ ਬਨਿ ਆਈ ॥

ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਘਰੇ ਨ ਜੀਵਾ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਵਡਾਈ ॥੮॥੧॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ਜੀ ! ਸਨਕਾਦਿਕ ਤੇ ਲੈ ਕਰਿ, ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਤੇ ਲੈ ਕਰਿ, ਇੰਦ੍ਰਾਦਿਕ ਤੇ ਲੈ ਕਰਿ ਸਭਿ ਇਸ ਹੀ ਭਗਤਿ, ਇਸ ਹੀ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਣਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਐਸੇ ਭਏ । ਤਿਸ ਹੀ ਨਾਮੁ ਸੰਉ ਮੇਰੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਾਗੀ ਹੈ, ਇਕੁ ਤਿਲੁ ਭਰਿ, ਘਰੀ, ਤਿਸ ਬਿਨ ਮੈਂ ਜੀਵ ਨਾਹੀਂ ਸਕਤਾ । ਇਹੁ ਜਿ ਹਰਿ ਜੀ ਕਾ ਨਾਮੁ ਹੈ ਸਿ ਜਹਾਂ ਕਹਾਂ ਜੀਆਂ ਕਾ ਸਹਾਈ ਹੈ । ਭਾਈ ਜੀ ! ਬਿਨਾਂ ਨਾਮੁ ਬੀਂ ਅਵਰੁ ਕਾਈ ਟੇਕ^੪ ਨਾਹੀ” । ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

ਤਬ ਉਨਹਿ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕ ਉਨਿ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ ਚਰਨੀ ਲਾਗੇ ਜਿ, “ਬਲਿਹਾਰਿ ਜਾਂ, ਤੂੰ ਐਸੀ ਨਾਮੁ ਸੰਉ ਬਨਿਆਈ ਹੈ, ਤੂ ਹਮ ਕੰਉ ਭੀ ਐਸੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਜਿ ਹਮ ਕੰਉ ਭੀ ਏਹੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਉਪਜੈ ਤੇਰੈ ਪਰਸਾਦਿ ।” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਪੁਰਖਹੁ ! ਤੁਮ ਨਾਮੁ ਹੀ ਸਿਮਰਹੁ, ਤੁਮਾਰਾ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਭਲਾ ਕਰੈਗਾ ।” ਤਬ ਉਹਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੇ ਸਿਖ ਭਏ, ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਲਾਗੇ ਜਪਣੇ, ਨਾਨਕ ਪੰਥੀ ਭਏ, ਉਨ ਕੈ ਮਨਿ ਸੰਤੋਖੁ ਆਇਆ, ਕਹਣੇ ਲਾਗੇ ਜਿ, “ਪੰਨੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ! ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ !”

ਸਲੋਕੁ^੫ ।

ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਗੀ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਕੀ ਬਿਸਰਿ ਨ ਮਨ ਤੇ ਜਾਇ ॥

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਤੇਈ ਭਲੇ ਜਿ ਹਰਿ ਸੰਉ ਰਹੇ ਸਮਾਇ ॥੯॥

^੧ਆਤਮਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਏਕਤਾ ਦਾ ਦਰਜਾ ।

^੨ਅਸਲ ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਏਥੇ ‘ਸਦਾ’ ਹੈ, ਅਗੇ ਦੂਸਰੀ

ਸਤਰ ਵਿਚ “ਜਹਾਂ ਹੀ ਨਾਮੁ ਤਹਾਂ ਹੀ ਦੇਖਿਆ ਐਸੀ ਗੁਰਮਤਿ ਪਾਈ” ਲਿਖਿਆ ਹੈ ।

^੩ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ

ਚਾਰ ਪੁਤਰ-ਸਨਕ, ਸਨੰਦਨ, ਸਨਾਤਨ ਤੇ ਸਨਤ ਕੁਮਾਰ ।

^੪ਬ੍ਰਹਮਾ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਭ ਦੇਵਤੇ ।

^੫ਇੰਦਰ ਤੇ ਹੋਰ ਦੇਵਤੇ ।

^੬ਆਸਰਾ, ਸਹਾਰਾ, ਓਟ ।

^੭ਇਹ ਬਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ

ਰਚਨਾ ਹੈ ।

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ,
ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥੮੧॥

(ਅ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੱਖਣ ਕੀ ਧਰਤੀ ਇਕ ਹੋਰ ਨਗਰ ਵਿਚ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ)

ਤਬ ਉਸੁ ਨਗਰ ਤੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਅਗੰਮ^੧ ਕੋ ਚਲੇ । ਦੱਖਣ ਕੀ ਧਰਤੀ ਦੇਖਤੇ ਦੇਖਤੇ ਏਕਸੁ
ਹੋਰਸੁ ਨਗਰ ਮਹਿ ਜਾਇ ਟਿਕੇ । ਇਕਿ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕ ਆਇ ਗਏ । ਉਨਹੁ ਆਇ 'ਰਾਮ ਰਾਮ' ਕਹਿਆ ਜਿ,
“ਰਾਮ ਰਾਮ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਰਾਮ ਰਾਮ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸਤਿ ਰਾਜਾ ਰਾਮੁ,
ਆਈਐ ਜੀ ! ਫੈਸੀਐ ਜੀ !” ਤਬ ਉਹਿ ਰਾਮ ਰਾਮ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬੈਠਿ ਗਏ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ
ਜਿ, “ਭਲੇ ਹਉ ਜੀ, ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ” । ਕਹੈ, “ਜੀ, ਤੇਰੇ ਪਰਸਾਦਿ^੨ ਅਨੰਦੁ ਹੈ” । ਤਬ ਘਤੀ ਏਕ ਸਸਤਾਇ ਕਰਿ
ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਏਕ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਜੀ, ਜੇ ਆਗਿਆ ਹੋਇ ਤਉ
ਕਹਹਿ ਜੀ !” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਭਲਾ ਹੋਇ ਜੀ, ਜਿ ਕਿਛੁ ਤੁਮਾਰੈ ਜੀ ਹੈ ਸਿ ਕਹੀਐ
ਜੀ !” ਤਬ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ! ਏਹੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ, ਏਹੁ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ
ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਕਹੀਤਾ ਹੈ ਸਿ ਕਹਾਂ ਹੈ ? ਦੂਰਿ ਹੈ ਕਿ ਨੇੜੇ ਹੈ ? ਅਰੁ ਕਿਸ ਤੇ ਜਾਨੀਐ ? ਕਿਸ ਤੇ ਮਨੁ ਮਾਨੀਐ ?”
ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਾਹੰਗ ਰਾਗ^੩ ਮਹਿ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ :-

ਦੂਰਿ ਨਾਹੀ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭੁ ਪਿਆਰਾ ॥

ਸਤਿਗੁਰ ਬਚਨਿ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ਹਰਿ ਪਾਏ ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰਾ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ! ਉਹੁ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ ਸਿ ਦੂਰਿ
ਨਾਹੀ, ਨੇੜਾ ਹੈ । ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਨੇੜਾ ਹੈ ? ਜਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਿਆ ਹੈ ਸਿ ਦੂਰਿ ਨਾਹੀ । ਤਿਸੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੋ
ਬਚਨਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ਹੈ । ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ! ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਨੇੜਾ ਹੈ । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ
ਵਾਹਗੁਰੂ” । ਤਬ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਤਿਸੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਉ ਜਿ
ਮਿਲੀਐ ਸਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਮਿਲੀਐ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਇਨ ਬਿਧਿ ਹਰਿ ਮਿਲੀਐ ਵਰ ਕਾਮਨਿ ਧਨ ਸੋਹਾਗੁ ਪਿਆਰੀ ॥

ਜਾਤਿ ਬਰਨ ਕੁਲ ਸਹਸਾ ਚੁਕਾ ਗੁਰਮਤਿ ਸਬਦਿ ਬੀਚਾਰੀ ॥੧॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, ਸੁਨਿਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ਜੀ ! ਹਰਿ ਕਉ ਜਿ ਮਿਲੀਐ ਸਿ ਇਉਂ
ਮਿਲੀਐ, ਜਿਉਂ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖ ਕਾ ਸਨਬੰਧੁ ਹੈ, ਇਕੁ ਨਾਰਿ ਹੈ, ਇਕ ਛਿਨਾਰਿ^੪ ਹੈ । ਜਿ ਗਰੀਬ ਨਾਰਿ ਹੈ ਖਸਮ ਹੀ
ਕਉ ਜਾਣਤੀ ਹੈ, ਉਸ ਹੀ ਕੋ ਭੈ ਮਹਿ ਰਹਤੀ ਹੈ, ਉਹੁ ਖਸਮ ਕਉ ਭਾਵਤੀ ਹੈ ਅਰੁ ਉਸ ਹੀ ਕਉ ਖਸਮੁ ਸੁਹਾਗੁ ਦੇਤਾ

^੧ਭਾਵ-ਅੱਗੇ, ਹੋਰ ਅਗਾਂਹ ।

^੨ਦ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ।

^੩ਸਾਹੰਗ ਮਹਲਾ ੧ ।

^੪ਬਦਮਾਸ਼

ਨਾਰਿ, ਭੈੜੇ ਮਿਆਲਾਂ ਵਾਲੀ (ਵਿਭਚਾਰਨੀ) ਔਰਤ ।

ਹੈ, ਉਸ ਕਾ ਕੁਲ ਨਾਹੀ ਬੀਚਾਰਤਾ, ਉਹ ਖਸਮ ਕੇ ਸਾਥਿ ਬਸਤੀ ਹੈ। ਅਰੁ ਏਕ ਜਿ ਛਿਨਾਰਿ ਹੋਤੀ ਹੈ ਅਰੁ ਕੁਲ ਕੀ ਛਲੀ ਹੈ ਤਉ ਖਸਮ ਕਉ ਨਾਹੀ ਭਾਵਤੀ, ਸਜਾਇ ਪਾਵਤੀ ਹੈ। ਮਰਿ ਨਾ ਜਾਤੀ, ਪਣੁ ਦੁਸਟਾਈ ਕਰਿ ਕਰਿ ਦੁਖ ਸਹਤੀ ਹੈ। ਸੈਂਸਾਰ ਮਹਿ ਅਪਜਸੁ ਹੋਤਾ ਹੈ। ਤਿਉਂ ਉਸ ਕੀ ਨਿਆਈ ਜਿ ਗੁਰ ਕੇ ਬਚਨ ਕੇ ਬੀਚਾਰਿ ਚਲੈ ਸਿ ਠਾਕੁਰ ਕਉ ਭਾਵਤਾ ਹੈ, ਮੁਕਤਿ ਹੋਤਾ ਹੈ, ਬੈਕੁਨ ਵਾਸੀ ਹੋਤਾ ਹੈ। ਹੋਰੁ ਜਿ ਮਨ ਕੇ ਬਿਖੈ ਅਹੰਕਾਰ ਦੁਰਮਤਿ ਕੇ ਰਾਹਿ ਚਲੈ ਸਿ ਠਾਕੁਰ ਕਉ ਨਾਹੀ ਭਾਵਤਾ, ਉਹੁ ਨਰਕ ਵਾਸੀ ਹੈ। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ! ਬਲਿਹਾਰਿ ਜਾਂ, ਜਿ ਗੁਰ ਕੇ ਸਬਦਿ¹ ਕਹਿਆ ਸਿ ਕਿਆ ਕਹਿਆ? ਏਨਿ ਜਿ ਕਹਿਆ ਕੀਆ ਸਿ ਕਿਆ ਕੀਆ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:—

ਜਿਸੁ ਮਨੁ ਮਾਨੈ ਅਭਿਮਾਨੁ ਨ ਤਾਕਉ ਹਿੰਸਾ ਲੋਭੁ ਵਿਸਾਰੇ ॥

ਸਹਜਿ ਰਵੈ ਵਰੁ ਕਾਮਣਿ ਪ੍ਰਿਅ ਕੀ ਗੁਰਮਤਿ ਰੰਗਿ ਸਵਾਰੇ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਪੁਰਖਾ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ! ਜਿਸ ਕਾ ਮਨੁ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਬਦਿ ਸੰਉ ਮਾਨੀਐ ਸਿ ਨਾਮ ਸਾਥਿ ਰਚਿਆ। ਜਬ ਏਹੁ ਨਾਮ ਸਾਥਿ ਰਚਿਆ ਤਬ ਇਸ ਕਾ ਮਨੁ ਨਾਮ ਸਾਥਿ ਰਾਤਾ। ਜਬ ਏਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਾਥਿ ਰਹੈ ਤਬ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਏਸ ਕਾ ਹੋਵੈ। ਜਬ ਏਸ ਕੇ ਆਤਮੈ ਗੁਰਮਤਿ ਆਈ ਤਬ ਪ੍ਰਾਨ ਪਿਆਰੇ ਸੰਉ ਸਮਾਇ। ਇਉਂ ਕਰਿ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਕਹਿਆ, ਇਉਂ ਕਰਿ ਕਰਿ ਏਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਉ ਮਿਲਿਆ; ਗੁਰ ਕਾ ਕਹਿਆ ਸਮਝੈ ਅਰੁ ਕਮਾਵੈ, ਸੋਈ ਪਾਵੈ”। ਬੋਲਹੁ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ! ਇਕ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਜੀ, ਬਲਿਹਾਰਿ ਜਾਂ, ਜਿਨ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸੰਉ ਨ ਉਪਜੀ ਅਰੁ ਕੁਟੰਬ ਸੰਉ ਰਚੇ, ਤਿਨ ਕੀ ਕਵਣ ਗਤਿ? ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:—

ਜਾਰਉ ਐਸੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕੁਟੰਬ ਸਨਬੰਧੀ ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਪਸਾਰੀ ॥

ਜਿਸੁ ਅੰਤਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਰਾਮ ਰਸੁ ਨਾਹੀ ਦੁਬਿਧਾ² ਕਾਰ ਬਿਕਾਰੀ ॥ ੩ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਪੁਰਖਹੁ! ਜਿਨ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਾਮ ਡਗਤਿ ਸਿਉਂ ਨਾਹੀ ਅਰੁ ਸੈਸਾਰ ਸਾਥਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਸਿਉਂ ਪ੍ਰੀਤਿ, ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਤ੍ਰ³ ਸਿਉਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ, ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਸਿਉਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ, ਸੰਸਾਰ ਸਨਬੰਧੀ ਸਿਉਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ ਅਰੁ ਦੁਬਿਧਾ ਸਿਉਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ, ਅਰੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਿਉਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਾਹੀ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਸਿਮਰਨਿ⁴ ਸਿਉਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਾਹੀ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਿਆ ਸੰਤਾਂ ਸਿਉਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਾਹੀ, ਤਿਨਾਂ ਹੀ ਕਉ ਬਹੁਤੁ ਬਿਕਾਰੁ ਹੋਇਗਾ, ਉਹਿ ਨਟਕ ਜਾਹਿਗੇ, ਮਹਾਂ ਦੁਖ ਸਹਹਿਗੇ, ਉਨ ਕੀ ਗਤਿ ਕਹਾਂ ਹੀ ਨ ਹੋਇਗੀ। ਉਹਿ ਅਵਸਿ ਨਰਕਿ ਜਾਹਿਗੇ”। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ! ਏਕ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਜੀ ਜਿ ਏਹੁ ਛਲੀ ਵਸਤੁ ਪਾਈਐ ਹੀਰੇ ਸਾਰਖੀ⁵ ਸਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਪਾਈਐ? ਜਿਤੁ ਨਾਰ ਕੰਤ ਕਉ ਮਿਲੈ ਸਾਈ ਬਿਧਿ ਬਤਾਈਐ ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਕੈ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:—

ਅੰਤਰਿ ਰਤਨ ਪਦਾਰਥ ਹਿਤ ਕੋ ਦੂਰੈ ਨ ਲਾਲ ਪਿਆਰੀ ॥

ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਅਮੋਲਕੁ, ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ ਅੰਤਰਿ ਧਾਰੀ ॥੪॥੩॥

¹ਅਰਥਾਤ—ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਜਾਂ ਬਚਨ ਕਰਕੇ।

²ਦੁਬਿਧਾ ਪਨ, ਕਿਸੇ ਇਕ ਗੱਲ ਤੇ ਮਨ ਨਾ

ਟਿਕਣਾ।

³ਇਸਤ੍ਰੀ।

⁴ਸਰੀਖੀ, ਜੇਹੀ, ਵਰਗੀ।

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

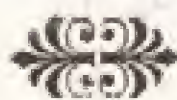
ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਪੁਰਖਹੁ ! ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ! ਜੇ ਇਸੁ ਮਨ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸੰਉ ਲਾਗੈ ਹਿਤੁ ਕਰਿ, ਤਬ ਏਸੁ ਮਨ ਮਹਿ ਏਸ ਕੇ ਏਹਿ ਰਤਨ ਹੈ, ਪਦਾਰਥ ਹੀਰੇ ਹੈ । ਜੇ ਏਸ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸੰਉ ਲਾਗੈ ਹਿਤੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਤਬ ਏਸ ਤੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੂਰਿ ਨ ਹੋਇ, ਏਸ ਕੇ ਸੰਗਿ ਹੀ ਬਸੈ । ਭਾਈ ਜੀ ! ਅਰੁ ਸਿ ਏਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕਾ ਨਾਮੁ ਹੈ ਹਿਤੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸਿਮਰੈ, ਪਣੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਇ ਕਰਿ; ਤਬ ਹੀ ਏਹੁ ਪਾਵੈ ਇਤੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਭਾਈ ਜੀ ! ਏਹੁ ਅਮੋਲਕੁ ਵਸਤੁ ਹੀਰੇ ਰਤਨ ਲਾਲਾ ਕੀ ਪਾਵੈ । ਜਬ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਇ ਕਰਿ ਹਰਿ ਸੀ ਕਾ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰੈ ਤਬ ਹੀ ਏਹੁ ਪਾਵੈ । ਜੁਗਹੁ ਜੁਗੁ ਇਵ ਹੀ ਹੋਤੀ ਆਈ ਹੈ, ਪਾਣੀ ਭੀ ਪਾਵਣ ਕਾ ਰਾਹੁ ਇਵ ਹੀ ਹੁਆ ਹੈ । ਮਨ ਮਾਨੇ ਕਾ ਸਉਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾ ਮਨੁ ਮਾਨੀਐ ਸੋਈ ਲੇਉ” । ਤਬ ਉਹਿ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕ ਉਠਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ ਚਰਨੀ ਲਾਗੇ । ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਸੋ ਗੁਰੂ ਤੁਹੀ ਹੈ । ਜਿਸ ਕੇ ਪਰਸਾਦਿ^੧ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਪਾਈਅਤਾ^੨ ਹੈ । ਹਮ ਤੇਰੀ ਸਰਣਿ ਹੈ । ਜਿਉਂ ਜਾਣਹਿ ਤਿਉਂ ਰਖ, ਹਿਤੁ ਕਰਿ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਾਇ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਣਿਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ! ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਤੁਮਾਰਾ ਭਲਾ ਕਰੈਗਾ । ਤੁਮ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਅਰਾਧਹੁ” । ਤਬ ਉਹਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੇ ਸਿਖ ਭਏ, ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਲਾਗੇ ਜਪਣੇ, ਨਾਨਕ ਪੰਥੀ ਭਏ, ਉਨ ਕੇ ਮਨਿ ਸੰਤੋਖੁ ਆਇਆ, ਕਹਣੈ ਲਾਗੇ ਜਿ, “ਧੰਨਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ! ਵਾਹਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ! ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ !”

ਸਲੋਕੁ^੩ ॥

ਹੀਰੇ ਰਤਨ ਪਦਾਰਥਾ ਪਾਈਅਹਿ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ॥

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਹਰਿ ਸੇ ਜਪਹਿ ਜਿਨ ਕੇਰੁ ਕਿਰਪਾ ਆਇ ॥੧॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਪੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੮੨ ॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਕ ਬਾਗ ਵਿਚ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਮੋਤ ਕੀ ਹੈ)

ਤਬ ਉਸੁ ਨਗਰ ਤੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਰਮੇ^੧ । ਦੇਖਣ ਕੀ ਧਰਤੀ ਦੇਖਤੇ ਦੇਖਤੇ ਏਕਸ ਬਾਗ ਮਹਿ । ਏਤਕੁ ਮਾਨਿ^੨ ਅੰਧੀ^੩ ਆਈ ਅਰੁ ਮੇਘ ਬਹੁਤੁ ਆਇਆ । ਤਿਤੁ ਅੰਧੀ ਸਾਬਿ ਜਿਤਨੇ ਬਾਗ ਮਹਿ ਪੰਖੀ ਬੇ ਤਿਤਨੇ ਸਭਿ ਮਰ ਗਏ । ਮੇਘ ਅਰੁ ਅੰਧੀ ਕੇ ਮਾਰੇ ਪੰਖੀ ਪਟ ਪਟ ਧਰਤੀ ਉਪਰਿ ਗਿਰਿ ਪੜੇ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੇ ਮਨਿ ਬਹੁਤੁ ਦੋਆ ਪੜੀ, ਉਹੁ ਜਿ ਪੰਖੀ ਮੁਏ ਪੜੇ ਬੇ ਤੇ ਸਭਿ ਜੀਵਾਲੇ । ਜੀਵਾਲਿ ਜੀਵਾਲਿ ਉਭਾਇ ਦੀਏ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੇ ਮਨਿ ਹੈਰਾਨਗੀ ਬਸੀ ਜਿ, “ਏ ਪਰਮੇਸੁਰ ! ਏ ਜੀਵ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਅਰੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਹੀ ਮਾਰੇ । ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੀ ਮਾਰਣਹਾਰਾ, ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੀ ਜੀਵਾਲਣਹਾਰਾ । ਪਣੁ ਹੰਉ ਕਉਣੁ ਜਿ ਮਾਰੀ ਕਿ ਜੀਵਾਲੀ, ਮੇਰਾ ਨਾਉਂ ਕਿਆ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਆਤਮੇ ਉਪਰਿ ਖਿਬਿਆ, ਆਇ ਕਰਿ ਦਰੀਆਵ ਵਿਚਿ ਬੈਠਾ; ਜਿਤਨੀ ਦੇਹੀ ਸੀ ਤਿਤਨੀ ਸਭੁ ਪਾਣੀ ਸਾਬਿ ਫਰੀ । ਏਹੁ ਜਿ ਸਾਸੁ ਬਾ ਜਿ ਬਾਹਰਿ ਨਿਕਲਿ ਕਰਿ

^੧ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ।

^੨ਪਾਈਦਾ ।

^੩ਇਹ ਸ਼ਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ।

^੪ਚਲੇ ।

^੫ਇਤਨੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ।

^੬ਅਨੋਰੀ, ਬੱਖੜ ।

ਦਰੀਆਵ ਵਿਚਿ ਬੈਠਿ ਰਹਿਆ । ਤਬ ਆਤਮੈ ਬਹੁਤੁ ਦੁਖੁ ਪਾਇਆ । ਜਬ ਆਤਮਾ ਰਾਮੁ ਦੁਖਿਆ ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬੈ ਨਾਨਕ ਪਾਸਿ ਆਇਆ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕਉ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸਾਵਧਾਨੁ ਕਰਿ ਬੈਠਾਇਆ । ਤਬ ਉਹੁ ਪਰ ਆਤਮਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਫੇਰਿ ਨਾਨਕ ਮਹਿ ਸਮਾਇਆ । ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਤੈਂ ਕਿਉਂ ਮੁਝ ਕਉ ਦੁਖੁ ਦੀਆ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ! ਏਹੁ ਕਉਣੁ ਜਿ ਤੇਰੇ ਹੁਕਮ ਅਗੈ ਫਿਰੈ ?” ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਏਹੁ ਹਉ ਹਾਂ, ਤੇਜੁ ਤੇਜੁ ਹੋਂਦਾ ਹੈ, ਅਣੁ ਤੇਜੁ ਤੇ ਤੇਜੁ ਨਾਹੀ ਹੋਂਦਾ । ਮੇਰੇ ਹੀ ਤੇਜ ਕਰਿ ਤਮ ਕਉ ਤੇਜੁ ਹੈ” । ਤਬ ਫਿਰਿ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਤੂ ਬੁਝੁ ਜਿ ਮਾਰਤਾ ਕਉਣੁ ਹੈ ਅਰੁ ਜੀਵਾਲਤਾ ਕਉਣੁ ਹੈ” । ਕਹੈ, “ਜੀ, ਤੈਂ ਆਗੈ ਮੈਂ ਕਿਆ ਕਹਾਂ, ਤੂੰ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਹੈਂ” । ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਤੂੰ ਕਹੁ ਜਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਮੈਂ ਰਚੀ ਹੈ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਤਾ ਹੈ ਸ੍ਰੀ ਮਹਾਰਾਜ ਆਗੈ :-

ਸਲੋਕੁ^੧ ॥

ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ ਸੁਰਗਿ ਮਿਰਤਿ^੨ ਪਇਆਲਿ^੩ ॥

ਹੁਕਮੁ ਨ ਜਾਈ - ਮੇਰਿਆ ਜੋ ਲਿਖਿਆ ਸੋ ਨਾਲਿ ॥

ਕਉਣੁ ਮੂਆ ਕਉਣੁ ਮਾਰਸੀ ਕਉਣੁ ਆਵੈ ਕਉਣੁ ਜਾਇ ॥

ਕਉਣੁ ਰਹਸੀ ਨਾਨਕਾ ਕਿਸ ਕੀ ਸੁਰਤਿ ਸਮਾਇ ॥੧॥ ਮ: ੧॥

ਹਉ ਮੂਆ ਮੈ ਮਾਰਿਆ ਪਉਣੁ ਵਹੈ ਦਰੀਆਉ ॥

ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਬਕੀ ਨਾਨਕਾ ਜਾ ਮਨੁ ਰਤਾ ਨਾਇ ॥

ਲੋਇਣੁ ਰਤੇ ਲੋਇਣੀ ਕੰਨੀ ਸੁਰਤਿ ਸਮਾਇ ॥

ਜੀਭ ਰਸਾਇਣਿ ਚੂਨੜੀ ਰਤੀ ਲਾਲ ਲਵਾਇ ॥

ਅੰਦਰੁ ਮੁਨਕਿ ਬਕੋਲਿਆ ਕੀਮਤਿ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ ॥੨॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸਿਫਤਿ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਕੀਨੀ ਜਿ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਤੂੰ ਸਾਹਿਬੁ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ, ਏ ਸਾਹਿਬੁ ਪਾਕੀ ਨਾਈ ਪਾਕ ਪਰਵਰਦਗਾਰ ਜੀ ! ਸੁਰਗਿ ਭੀ ਤੂਹੋਂ ਹੈਂ ਏਕੋ ਸਾਹਿਬੁ, ਅਰੁ ਮਿਰਤ ਲੋਕ ਭੀ ਤੂਹੋਂ ਹੈਂ ਏਕੋ ਸਾਹਿਬੁ, ਅਰੁ ਪਇਆਲਿ^੩ ਭੀ ਤੂੰ ਏਕੋ ਸਾਹਿਬੁ ਸੁਣੀਦਾ ਹੈਂ । ਤ੍ਰਿਹੁ ਲੋਆਂ ਵਿਚਿ, ਚਉਦਹਾਂ ਛਉਣਾਂ, ਚਉਹਾਂ ਖਾਣੀਆਂ, ਚਉਰਾਸੀਹ ਲਖ ਜੀਆਂ ਕੀ ਜੂਨਿ ਵਿਚਿ ਤੇਰੇ ਹੀ ਲੇਖੁ ਵਰਤਦਾ ਹੈ, ਮੇਰਿਆ ਜਾਤਾ ਨਾਹੀਂ । ਜੇਹਾ ਜੇਹਾ ਤੈਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਜੀਆਂ ਕੋ ਬਾਬਿ, ਤੇਹਾ ਤੇਹਾ ਜੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲਿ ਪਹੁਚਦਾ ਹੈ । ਹੋਰੁ ਨ ਕੋਈ ਮਾਰਣਹਾਰਾ ਹੈ ਨ ਕੋਈ ਜੀਵਾਲਣਹਾਰਾ ਹੈ । ਜੇ ਕਿਛੁ ਹੋਆ ਹੈ ਸੁ ਤੁਝ ਤੇ ਹੋਆ ਹੈ । ਏਸੁ ਆਤਮੇ ਕਾ ਮਰਤਾ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀਂ । ਏਸ ਕਾ ਜਿ ਮਰਤਾ ਹੈ ਸਿ ਕਿਆ ਹੈ ਮਰਤੀ, ਹਉਮੈ ਇਸ ਕੀ ਮਰਤੀ ਹੈ । ਜਿ ਕਹਤੇ ਹੈਂ ਹਉ ਮਾਰੀ, ਹਉ ਮਰਾ, ਏਹੀ ਏਸ ਕੀ ਬਸਤੁ ਬਕਬਾਦੁ ਮਰਤਾ ਹੈ । ਨਾਤਰ^੪ ਏਹੁ ਤਤ ਮਹਿ ਤਤੁ ਸਮਾਇ ਜਾਤਾ ਹੈ, ਏਸ ਕਾ ਮਰਤਾ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀਂ । ਏਹੁ ਪਉਣੁ ਕਾ ਜਿ ਦਰੀਆਉ ਹੈ ਸਿ ਚਲਤਾ ਹੀ ਰਹਤਾ ਹੈ । ਏਸਿ ਕਾ ਮਰੈ ਸਿ ਕਿਆ ਮਰੈ ? ਇਸ ਕੋ ਅੰਤਰਿ ਜਿ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਹੈ ਸਿ ਏਸ ਕਉ ਬਿਣਾਸਤੀ^੫

^੧ਜੀਵ ।

^੨ਮਾਰੂ ਕੀ ਵਾਰ, ਸਲੋਕੁ ਮਹਲਾ ੧ ।

^੩ਮ੍ਰਿਤ ਲੋਕ, ਅਥਵਾ ਮਾਤ ਲੋਕ ਵਿਚ ।

^੪ਪਾਤਾਲ ਲੋਕ ਵਿਚ ।

^੫ਭਾਵ-ਇੰਦ੍ਰ ਪੁਰੀ (ਸੁਰਗ) ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਮਨੁਖ ਦੇ ਦੇਸ (ਮਿਰਤ ਲੋਕ) ਤੇ ਪਾਤਾਲ

(ਪਿਆਲ) ਵਿਚ ਉਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਹੀ ਹੈ ।

^੬ਨਹੀਂ ਤਾਂ ।

^੭ਅਰਥਾਤ-ਜਦ ਪ੍ਰਾਣੀ ਮਰਦਾ

ਹੈ ਤਾਂ ਬਰੀਰ ਦੇ ਪੰਜੇ ਤੱਤ (ਪਾਣੀ, ਤੇਜ, ਹਵਾ ਧਰਤੀ ਤੇ ਆਕਾਸ਼) ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਤੱਤਾਂ ਵਿਚ ਸਮਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

^੮ਬਿਨਾਸ ਕਰਦੀ, ਮਾਰਦੀ ਹੈ ।

ਹੈ। ਜਬ ਏਸ ਕਾ ਮਨੁ ਨਾਮ ਸੰਗਿ ਰਚਿਆ ਤਬ ਏਸ ਕੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਗਈ। ਤਬ ਤੇ ਏਹੁ ਬਿਨਸਣ, ਮਰਣ ਜੋਮਣ ਤੇ ਰਹਿਆ, ਏਹੁ ਅਜੂਨੀ ਹੁਆ, ਏਹੁ ਜਿ ਏਸ ਕੀ ਚੰਮ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਸੀ ਸਿ ਮਿਟ ਗਈ, ਦਿਬ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਹੋਈ। ਸਮਦ੍ਰਿਸਟਿ ਮਾਹਿ ਏਹੁ ਹੋਰ ਕਾ ਹੋਰ ਜਾਣਤਾ। ਅਰੁ ਜਬ ਏਸ ਕਉ ਦਿਬ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਆਈ ਤਬ ਏਹੁ ਸਗਲ ਜੋਤਿ ਕਉ ਏਕ ਹੀ ਜੋਤਿ ਲਾਗਾ ਜਾਨਣੇ। ਜਬ ਦਿਬ ਜੋਤਿ ਹੋਈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਏਸ ਕਉ ਦਿਬ ਦ੍ਰਿਸਟਿ¹ ਹੋਇ ਆਈ। ਜੋਤਿ ਸੰਉ ਜੋਤਿ ਮਿਲੀ, ਕੰਨੀ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸੁਰਤਿ ਸਮਾਈ ਆਤਮੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਨਾਮ ਕੀ। ਜਿਹਥਾ ਜਿ ਸੀ ਸਿ ਰਾਮ ਰਸਾਇਣ ਸੰਗਿ ਰਾਤੀ, ਐਸੀ ਰਾਤੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਨਾਮਿ ਸਾਥਿ ਜਿ ਲਾਲ ਹੀ ਲਾਲੁ ਹੋਇ ਗਈ, ਐਸੀ ਰਸੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਨਾਮ ਪਰ ਲਾਗੀ ਨਾਮੁ ਰਸਾਇਣ, ਚੁਸਣੈ। ਬਿਨਾਂ ਨਾਮ ਰਸਾਇਣ ਤੀ ਅਵਰਿ ਅਵਰਿ ਬਿਖੁ ਹੀ ਸੁਆਦਿ ਮਿਟਿ ਗਏ। ਅਰੁ ਏਹੁ ਜਿ ਅੰਦਰਿ ਆਤਮਾ ਸਾ ਏਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਪਰਮ ਮੁਸਕ ਸੰਉ ਬਕੋਲਿਆ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਹੇਰਾਨਿ ਹੋਇ ਰਹਿਆ ਹੈ। ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਇਹੁ ਛਬਿ² ਹੈ ਸਿ ਕਹੀ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਜਾਤੀ ਜਿ ਐਸਾ ਤੂੰ ਸਾਹਿਬ ਹੈ”। ਤਬ ਪਰਮੇਸੁਰ ਖੁਸੀ ਹੁਆ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੈ ਉਪਰਿ; “ਏ ਨਾਨਕ ! ਜਬ ਤੈ ਐਸੀ ਬੁਝੀ ਤਬ ਤੂੰ ਏਸੁ ਆਤਮੇ ਕਉ ਕਿਉਂ ਦੁਖ ਦੇਤਾ ਹੈਂ ? ਸੁ ਕ੍ਰਿਤੀ ਜਿ ਆਤਮਾ ਹੈ ਸਿ ਮੇਰਾ ਰੂਪੁ ਹੈ ਤਿਸੁ ਕਉ ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਦੁਖ ਦੇਹਿ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸਾਹਿ ਜੀ ! ਮੈਂ ਤੈ ਬੀ ਭਰਤਾ ਹੰਉ, ਤੂੰ ਮਨ ਹੀ ਤੇ ਨੇਰੈ³ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਸਭਨਾਂ ਤੇ ਨੇਰਾ ਹੈਂ, ਤੇਰਾ ਮੈਂ ਭਰੋਸਾ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ; ਕਿਆ ਜਾਨਉ ਤੂੰ ਕਿਆ ਕਰਹਿ ਮੇਰੇ ਬਾਬਿ ?” ਕਹੈ, ਨਾਨਕ ! ਭਰ ਹੀ ਕਰਿ ਕਰਿ ਤੂੰ ਪਹੁਚਿਆ ਹੈ ਮੁਝ ਕਉ, ਭਰੈ ਸੁ ਨ ਮਰੈ। ਮਰਤਾ ਸੋਈ ਹੈ ਜਿ ਮੁਝ ਤੀ ਭਰਤਾ ਨਾਹੀ। ਜੀਵਤਾ ਸੋਈ ਹੈ ਜਿ ਮੁਝ ਤੀ ਭਰਤਾ ਹੈ। ਏ ਨਾਨਕ ! ਏਹੁ ਥਾਤ ਮੈਂ ਤੁਝ ਕਉ ਬਖਸੀ ਹੈ, ਤੂੰ ਕਿਸੀ ਕਉ ਮਾਰਿ ਭਾਵੈ ਛੋੜ ! ਨਾਨਕ ! ਮੈਂ ਤੂੰ ਮੁਕਤਾ ਕੀਆ ਹੈ, ਤੂੰ ਕਰਹਿ ਸਿ ਮੈਂ ਬਖਸਿਆ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਆ। ਉਸੁ ਥਾਤ ਤੇ ਆਤਮਾ⁴ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਬਖਸਿਆ। ਬੋਲਹੁ ਛਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ।

ਸਲੋਕੁ ॥

ਜੋ ਬਖਸੇ ਪ੍ਰਭਿ ਦਇਆ ਕਰਿ ਤਿਨਕੀ ਪੂਰੀ ਪਾਇ ॥

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਕਉ ਦੋਆ ਕਰਿ ਤਿਨ ਕੈ ਸੰਗਿ ਮਿਲਾਇ ॥ ੧ ॥

ਬੋਲਹੁ ਛਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਇ ॥ ੮੩ ॥

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲ)

ਤਬ ਉਸੁ ਬਾਗ ਤੇ ਦਖਣ ਦੀ ਧਰਤੀ ਪੰਖੀ ਜੀਵਾਏ ਤੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਸੁਮਾਰਿ⁵ ਹੋਇ ਗਏ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੇ ਮਨਿ ਉਪਜੀ ਜਿ, “ਏ ਪਰਮੇਸੁਰ ! ਤੂੰ ਸਭ ਦਿਨ ਸਾਥਿ ਹੀ ਹੈਂ, ਪਣੁ ਸਾਵਧਾਨੁ ਦਰਸਨੁ ਦੇਹਿ ਤਬ ਜੀ, ਮੈਂ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਵਉ। ਬਹੁਤੁ ਦਿਨ ਭਏ ਹੈ ਦਰਸਨੁ ਦੇਹਿ ਜਿ ਮੈਂ ਦੇਖਾਂ ਅਰੁ ਮਿਲਉ, ਤਉ ਮਨ ਕੀ

¹ਭਾਵ-ਆਤਮਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸੂਝ।

²ਸੁਹਣਪ।

³ਨੇੜੇ।

⁴“ਮੁਝ ਬੀ, ਮੇਥਾਂ, ਮੇਥੀਂ।

⁵ਜੀਵ, ਭਾਵ-ਪ੍ਰਾਣ।

⁶ਸਹਜ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ।

ਬੇਨਤੀ ਕਰਉ^੧, ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ! ਜੇ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਤਾਂ ਜੀ, ਦਰਸਨੁ ਦੇਹੁ^੨ । ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ,
 “ਨਾਨਕੁ ਮੇਵਕੁ ਮੇਰਾ ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਿਆ ਚਾਹਦਾ ਹੈ, ਰੇ ਭਗਤਹੁ ! ਤੁਮ ਜਾਇ ਕਰਿ ਮੇਰੇ ਧਾਮਿ ਮਹਿ ਲੇ ਆਵਹੁ” ।
 ਤਬ ਉਹਿ ਭਗਤ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਆਗਿਆ ਸਾਥਿ ਭਗਤ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕਉ ਲੇ ਗਏ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਦੁਆਰਿ,
 ਲਿਜਾਇ ਖੜਾ ਕੀਆ । ਤਬ ਉਨਹੁ ਭਗਤਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਸ੍ਰੀ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ! ਤੇਰੀ ਆਗਿਆ ਥੀ^੩ ਨਾਨਕ ਕਉ
 ਲੇ ਆਵਹਿ, ਜਿ ਨਾਨਕ ਕਉ ਹਮਿ ਲੇ ਆਏ ਹੀ^੪ । ਅਬ ਤੇਰੀ ਆਗਿਆ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਹੈ ?” ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ
 ਜੀ ਕਹਿਆ, “ਨਾਨਕ ਕਉ ਅੰਤਰਿ ਲੇ ਆਵਹੁ” । ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਉ ਅੰਤਰਿ
 ਬੁਲਾਇ ਲੀਆ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਪੜੀ ਜਿ:-

ਸਲੋਕੁ^੫

ਵਡੀ ਵਡਿਆਈ ਜਾ ਵਡਾ ਨਾਉ ॥ ਵਡੀ ਵਡਿਆਈ ਜਾ ਸਚੁ ਨਿਆਉ ॥
 ਵਡੀ ਵਡਿਆਈ ਜਾ ਨਿਹਚਲੁ ਬਾਉ ॥ ਵਡੀ ਵਡਿਆਈ ਜਾਣੈ ਆਲਾਉ ॥
 ਵਡੀ ਵਡਿਆਈ ਬੁਝੈ ਸਭਿ ਭਾਉ ॥
 ਵਡੀ ਵਡਿਆਈ ਜਾ ਪੁਛ ਨ ਦਾਤਿ ॥ ਵਡੀ ਵਡਿਆਈ ਜਾ ਆਪੇ ਆਪਿ ॥
 ਨਾਨਕ ਕਾਰ ਨ ਕਢਨੀ ਜਾਇ ॥ ਕੀਤਾ ਕਰਣਾ ਸਰਬ ਰਜਾਇ ॥ ੧ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਜਬ ਏਹੁ ਉਸਤਤਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਆਗੈ ਪੜੀ ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਨਾਨਕ !
 ਭਲੇ ਹਉ ?” ਕਹੈ, “ਜੀ, ਤੇਰੇ ਦਰਸਨਿ ਦੇਖਿਆ ਜੁ ਭਲੇ ਹਾਂ” । ਕਹੈ, “ਨਾਨਕ ! ਨੀਕੇ^੬ ਹਉ ?” ਕਹੈ, “ਜੀ,
 ਤੇਰੇ ਦਰਸਨਿ ਦੇਖੇ ਨੀਕੇ ਜੀ !” ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਨਾਨਕ ! ਤੂੰ ਜਿ ਇਛਾ ਕਰਤਾ ਥਾ ਸਿ
 ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਉ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਕਿਛੁ ਮਾਂਗਉ, ਸਿ ਕਿਆ ਮਾਂਗਤਾ ਥਾ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ
 ਗੁਜਰੀ ਰਾਗ^੭ ਮਹਿ, ਜਸੁ ਗਾਇਆ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਾ, ਜਿ:-

ਕਵਨਿ ਕਵਨਿ ਜਾਚਹਿ ਪ੍ਰਭ ਦਾਤੇ ਤਾਕੇ ਅੰਤ ਨ ਪਰਹਿ ਸੁਮਾਰੁ ॥
 ਜੈਸੀ ਭੂਖ ਹੋਇ ਅਛ ਅੰਤਰਿ^੮ ਤੂੰ ਸਮਰਥੁ ਸਚੁ ਦੇਵਣਹਾਰੁ ॥ ੧ ॥
 ਐ ਜੀ ਜਪੁ ਤਪੁ ਸੰਜਮੁ ਸਚੁ ਅਧਾਰੁ ॥
 ਹਹਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਵੇਹਿ ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ ਤੇਰੀ ਭਗਤਿ ਭਰੇ ਛੰਡਾਰ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ! ਮੈਂ ਕਿਆ ਜਾਚਕੀ ਕਹਉ^੯, ਕਈ ਕਈ
 ਜਾਚਕੇ ਤੇਰੇ ਦਰਿ ਉਪਰਿ ਖੜੇ ਮੰਗਤੇ^{੧੦} ਹੈਂ, ਕਈ ਲਖ ਕਰੋਤੀ ਧੁਜਾ ਕਈ ਕੋਟ ਕੋਟਾਨ ਜਾਚਕ ਮੰਗਤੇ ਹੈਂ, ਤਿਨ
 ਕਾ ਸੁਮਾਰੁ ਨਾਹੀ, ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ! ਅਰ ਜੀ, ਐਸਾ ਤੂੰ ਸਮਰਥੁ ਪੁਰਖ ਦਾਤਾ ਹੈਂ, ਜੈਸੀ ਜੈਸੀ ਕਿਸੀ ਕੀ
 ਮਨਸਾ^{੧੧} ਹੈ ਤੈਸੀ ਤੈਸੀ ਤੂੰ ਤਿਸ ਕੀ ਮਨਸਾ ਪੂਰਨੁ ਕਰਤਾ ਹੈਂ, ਇਛਾ ਫੋਜਨੁ ਸਭਸ ਕਉ ਦੇਤਾ ਹੈਂ, ਜਿ ਕੋਈ ਤੇਰੇ
 ਨਾਮਿ ਲਗਾ ਹੈ ਤਿਸੁ ਕਉ ਤੂੰ ਮਨ ਇਛਿਆ ਫਲ ਦੇਤਾ ਹੈਂ । ਪਣੁ ਜੀ, ਮੈ ਤੈਂ ਥੀਂ ਏਹੋ ਦਾਨ ਮੰਗਤਾ ਹਉ ਜਿ ਮੁਝ
 ਕਉ ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਜਪੁ ਦੇਹਿ, ਜਿਤੁ ਜਪਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਤੂੰ ਖੁਸੀ ਹੋਹਿ; ਮੁਝ ਕਉ ਤੂੰ ਇਹੀ ਸੰਜਮੁ ਦੇਹਿ, ਜਿਤੁ ਸੰਜਮਿ
 ਤੂੰ ਖੁਸੀ ਹੋਹਿ; ਮੁਝ ਕਉ ਤੂੰ ਇਹੀ ਤਪੁ ਦੇਹਿ, ਜਿਤੁ ਤੂੰ ਖੁਸੀ ਹੋਹਿ; ਤੂੰ ਮੁਝ ਕਉ ਇਹੀ ਸਚੁ ਦੇਹਿ, ਜਿਸਤੇ ਮੈਂ
 ਅਘਾਵਾਂ^{੧੨} । ਏਹੀ ਸਚ ਕਾ ਅਧਾਰ ਮੁਝ ਕਉ ਦੇਹਿ, ਸਰਬ ਸੁਖ ਕਾ ਦਾਤਾ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ । ਤੂੰ ਮੁਝ ਕਉ ਏਹੀ ਆਪਣਾ
 ਨਾਮੁ ਦੇਹਿ ਜਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ਜਿਮਰਾਂ ਅਰੁ ਜੀ, ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਏਹੀ ਭਗਤਿ ਮੁਝ ਕਉ ਦੇਹਿ ਜਿ

^੧ਵਾਰ ਆਸਾ, ਸਲੋਕ ਮ: ੧ ।

^੨ਚੰਗੇ ।

^੩ਹੋ ।

^੪ਗੁਜਰੀ ਅਸਟਪਦੀਆਂ ਮਹਲਾ ੧, ਘਰੁ ੧ ।

^੫ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ, ਅੰਤਰਆਤਮੇ ਵਿਚ ।

^੬ਜਾਚਕ ਕਹਾਂ (ਕਰਾਂ) ।

^੭ਮੰਗਤੇ ।

^੮ਮੰਗਦੇ ।

^੯ਖਾਹਿਸ਼ ।

^{੧੦}ਰੋਜ਼ਾ ।

ਤੇਰੀ ਭਗਤਿ ਕਰਤਾ ਰਹੰਦੁ, ਬਿਨਾਂ ਭਗਤਿ ਥੀਂ ਅਵਰੁ ਕਿਛੁ ਮਨ ਮਹਿ ਨ ਆਵੈ ਸ੍ਰੀ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ! ਏਹੀ ਆਪਣੀ ਭਗਤਿ ਹੀ ਮੁਖ ਕੰਉ ਦੇਹਿ, ਤੇਰੈ ਭਗਤਿ ਕੇ ਭੰਡਾਰ ਭਰੇ ਪਤੇ ਹੈਂ । ਇਕੁ ਨਿਮਖ ਭਰਿ ਤੂੰ ਮੁਖ ਕੰਉ ਆਪਣੀ ਭਗਤਿ ਦੇਹਿ ਜੀ !” ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਤੂੰ ਜਿ ਕਹਤਾ ਹੈਂ ਜਿ ਅਨੇਕ ਅਨੇਕ ਤੇਰੈ ਦਰਿ ਖੜੇ ਹੈਂ ਮਾਂਗਣਹਾਰੇ, ਉਇ ਤੈਂ ਦੇਖੇ ਹੈਂ ਕਿ ਨਾਂਹੀ ?” “ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂ ਸ੍ਰੀ ਠਾਕੁਰ ਜੀ, ਤੇਰੈ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਦੇਖੇ ਹੈਂ” । ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਉਇ ਜਿ ਜਿਤਨੇ ਤੈਂ ਦੇਖੇ ਜਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਦੇਖੇ ? ਉਇ ਕਿਆ ਕਰਤੇ ਹੈਂ ਅਰ ਕਿਆ ਮੰਗਤੇ ਹੈਂ ? ਉਨ ਕੀ ਬਾਤ ਕਹੁ ਦਿਖਾਂ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ:-

ਸੁੰਨਿ ਸਮਾਧਿ^੧ ਰਹਹਿ ਲਿਵ ਲਾਗੇ ਏਕੀ ਏਕੀ ਸਬਦੁ ਬੀਚਾਰ ॥

ਜਲੁ ਬਲੁ ਧਰਣਿ ਗਗਨੁ ਤਹ ਨਾਹੀ ਆਪੇ ਆਪੁ ਕੀਆ ਕਰਤਾਰ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, “ਸ੍ਰੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ! ਉਇ ਜਿ ਤੇਰੇ ਭਗਤ ਸੰਤ ਸੇਵਕ ਹਹਿ, ਉਹਿ ਇਹੀ ਕਰਤੇ ਹੈਂ, ਜਿ ਤੇਰੈ ਬਿਖੇ ਅਤੇ ਪਹਰ ਉਨ ਕਾ ਧਿਆਨੁ ਹੈ । ਅਰੁ ਜੀ, ਏਕ ਹੀ ਸਬਦ ਕਾ ਬੀਚਾਰੁ ਕਰਤੇ ਹੈਂ, ਜਿ ਜਹਾਂ ਨ ਜਲੁ ਹੈ, ਜਹਾਂ ਨ ਬਲੁ ਹੈ, ਜਹਾਂ ਨ ਧਰਨਿ ਹੈ, ਜਹਾਂ ਨ ਅਕਾਸੁ ਹੈ, ਤਹਾਂ ਆਪੇ ਆਪਿ ਨਿਰੰਜਨੁ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਹੈ, ਹੋਰੁ ਕੋਈ ਨਾਹੀ । ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ! ਤੇਰੇ ਭਗਤਿ ਇਉਂ ਹੈਂ” । ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਭਲੀ ਕਹੀ ਤੈਂ, ਨਾਨਕ ! ਭਲੀ ਕਹੀ । ਹਾਂ, ਨਾਨਕ ! ਮੇਰੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ, ਅਵਰੁ ਕਿਆ ਕਹਤੇ ਹੈਂ ਮੇਰੇ ਭਗਤ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਉਸਤਤਿ ਕਹੀ ਜਿ, “ਏ ਸ੍ਰੀ ਠਾਕੁਰ ਜੀ !

ਨਾ ਤਦਿ ਮਾਇਆ ਮਗਨੁ ਨ ਛਾਇਆ^੨ ਨਾ ਸੂਰਜੁ ਚੰਦੁ ਨ ਜੋਤਿ ਅਪਾਰ ॥

ਸਰਬ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਲੋਚਨ^੩ ਅਭ ਅੰਤਰਿ ਏਕਾ ਨਦਰਿ ਸੁ ਤ੍ਰਿਭਵਣ^੪ ਸਾਰ ॥ ੩ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, “ਏ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ! ਤੇਰੇ ਭਗਤ ਏਵ ਕਹਤੇ ਹੈਂ ਜਿ ਏਹੁ ਜਿ ਮਾਇਆ ਹੈ ਸਿ ਤਿਸ ਤੇ ਨਿਰਬਲੁ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ! ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਤੀਂ ਤੂੰ ਬਾਹਰਾ ਹੈਂ । ਅਰੁ ਜਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਠਾਕੁਰੁ ਹੈ ਤਹਾਂ ਨ ਸੂਰਜੁ ਨ ਚੰਦੁ ਹੈ, ਇਨ ਕੀ ਛਾਇਆ ਊਧਾਂ ਨਾਹੀ । ਸਰਬ ਜੋਤਿ ਜਿਤਨੀ ਹੈ ਤਿਤਨੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਹੀ ਮੰਧਿ^੫ ਹੈ; ਊਧਾ ਅਵਰੁ ਜੋਤਿ ਕਾਈ ਨਾਹੀ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਹੀ ਕੀ ਜੋਤਿ ਹੈ । ਤ੍ਰਿਹੁ ਲੋਆ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਸ੍ਰੀ ਠਾਕੁਰ ਹੀ ਜੀ ਕੀ ਹੈ, ਤ੍ਰਈ ਲੋਕ ਮਹਿ ਆਪਣੀ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਕਰਤਾ ਹੈ । ਤਿਸੁ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਕੀ ਸੁਦ੍ਰਿਸਟਿ ਸਾਥਿ ਤ੍ਰਿਹੁ ਲੋਆ ਕੇ ਮਾਹਿ ਉਜਿਆਰਾ ਹੋਤਾ ਹੈ ।” ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਏ ਜਿ ਭਗਤ ਮੇਰੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰਤੇ ਹੈਂ ਜਿ ਅੰਕੁਰ^੬ ਕੀ ਬਾਤ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਸਮਝਤੇ ਹੈਂ ਜਿ ਅੰਕੁਰੁ ਪਰਮੇਸੁਰਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਕੀਆ, ਕਿਸ ਤੇ ਕਰਾਇਆ, ਅੰਕੁਰੁ ਕੰਉ ਦੇਤਾ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਹੈ, ਦੇਣਹਾਰੁ ਕਉਣੁ ਹੈ ? ਤੁਮ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਹੈ ? ਜਿਉਂ ਸਮਝਿਆ ਹੈ ਤਿਉਂ ਕਹਹੁ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ !

ਪਵਣੁ ਪਾਣੀ ਅਗਨਿ ਤਿਨਿ ਕੀਆ ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨੁ ਮਹੇਸੁ ਅਕਾਰ ॥

ਸਰਬੇ ਸਾਚਿਕ ਤੂੰ ਪ੍ਰਭੁ ਦਾਤਾ ਦਾਤਿ ਕਰੇ ਅਪੁਨੈ ਬੀਚਾਰ ॥ ੪ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਸ੍ਰੀ ਠਾਕੁਰ ਨਿਰੰਜਨ ਦੇਵ ! ਬਲਿਹਾਰਿ ਜਾਂਉ, ਤੇਰੀ ਗਹਨ ਗਤਿ ਤੂੰਹੀਂ ਜਾਨਹਿ, ਹੋਰੁ ਕੋਈ ਕਿਆ ਜਾਣੈ ਤੇਰੀ ਸਾਰ ਜੀ । ਪਣੁ ਤੇਰੇ ਭਗਤ ਇਉਂ ਕਹਤੇ ਹੈਂ, ਏਹੁ ਜਿ

^੧ਤੇਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ।

^੨ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ, ਅਵਰੁ ਅਵਸਥਾ ।

^੩ਛਾਂ ।

^੪ਸਭ ਨੂੰ ਦੇਖਣ

ਵਾਲੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ।

^੫ਸੁਰਗ, ਮ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਪਾਤਾਲ (ਲੋਕ) ।

^੬ਬੀਂ, ਤੋਂ ।

^੭ਉਥੇ ।

^੮ਵਿਚ ।

^੯ਅੰਗੂਰ, ਬੀਜ, ਮੂਲ, ਭਾਵ-ਭਾਗ, ਨਸੀਬ ।

ਬ੍ਰਹਮ ਅਰੁ ਬਿਸਨੁ ਮਹੇਸੁ ਹੈਂ ਏ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਕੀਏ ਹੈਂ, ਟਿਨ ਤੇ ਰਤਨਾ ਰਗਵਤਾ ਹੈ, ਸ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕੇ ਕਰਤੇ ਏਈ ਕੀਏ ਹੈਂ ਅਰੁ ਜੀ ਏ ਜਿ ਰਮਤੇ ਹੈਂ ਸਿ ਪਵਣ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰਾ ਕੈ ਰੂਪਿ ਰਮਤੇ ਹੈਂ, ਤਿਨ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਹੈ, ਆਕਾਰ ਸਭੁ ਇਨਾਂ ਤੇ ਹੈ, ਸਭਿ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਜਪਤੇ ਹੈਂ। ਬ੍ਰਹਮੇ ਬਿਸਨੁ ਮਹੇਸ ਤੇ ਲੈ ਕਰਿ, ਸਭ ਆਕਾਰ ਤੇ ਲੈ ਕਰਿ, ਸਾਹ ਪਾਤਸਾਹ ਤੀ ਲੈ ਕਰਿ ਰਾਜੇ ਅਰੁ ਰੰਕ ਤੀ ਲੈ ਕਰਿ ਸਭਿ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਤੇ ਹੈਂ, ਤੇਰੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰਤੇ ਹੈਂ। ਸਭਿ ਤੁਮ ਹੀ ਤੇ ਮਾਗਤੇ ਹੈਂ, ਪਣੁ ਜੀ ਦਾਤਿ ਤੇਰੇ ਵਸਿ ਹੈ, ਹੋਰਜਿ ਕੈ ਵਸਿ ਨਾਹੀ। ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਤੁਬ ਕੰਉ ਭਾਵਤਾ ਹੈ, ਤਿਉਂ ਹੀ ਤੁ ਕਰਤਾ ਹੈਂ, ਤੈਂ ਬਿਨਾ ਹੋਰੁ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਦੇਵਹਾਰੁ। ਕਰਣ ਹਾਰੁ ਕਾਰਣ ਸਮਰਥੁ ਤੁ ਐਸਾ ਹੈਂ, ਤੇਰੇ ਭਗਤ ਇਉਂ ਕਹਤੇ ਹੈਂ “ਨਿਰੰਜਨ ਜੀ !” ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਤੁਮ ਕੰਉ ਮੇਰੀ ਨਜਰਿ ਹੈ, ਕਰਮਿ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਸਾਈ ਜਿ ਸੇਵਕੁ ਕਰੈ, ਤੁ ਮੇਰਾ ਸੇਵਕੁ ਹੈਂ। ਕਹੁ ਦਿਖਾ ਮੈਂ ਜਿ ਦੇਤਾ ਹੰਉ ਸਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਦੇਤਾ ਹੰਉ, ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਪਹੁਚਾਵਤਾ ਹੰਉ, ਕਹੁ ਦਿਖਾ ? ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ:—

ਕੋਟਿ ਤੇਤੀਸ ਜਾਚਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ਨਾਇਕ ਦੇ ਦੇ ਤੋਟਿ ਨਾਹੀ ਭੰਡਾਰ ॥

ਉਧੈ ਭਾਭੈ ਕਛੁ ਨ ਸਮਾਵੈ ਸੀਧੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪਰੈ ਨਿਹਾਰ ॥ ੫ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਸ੍ਰੀ ਨਾਰਾਇਣ ਜੀ ! ਤੇਰੀ ਗਹਨਗਤਿ ਤੂੰਹੈਂ ਜਾਣਹਿ ਜੀ, ਹੋਰੁ ਕਵਣੁ ਜਾਣੈ ਜੀ, ਪਣੁ ਮੈਂ ਗਰੀਬੁ ਕਿਆ ਕਹਾਂ ਜੀ। ਤੇਰੀ ਸੋਭਾ ਤੇਤੀਸ ਕਰੋਤਿ ਦੇਵਤਾ ਕਰਤੇ ਹੈਂ ਜੀ, ਉਇ ਕਹਤੇ ਹੈਂ ਜਿ ਬਡਾ ਦਾਤਾ ਹੈ, ਸ੍ਰੀ ਠਾਕੁਰੁ ਤੁਈ ਲੋਕ ਨਾਬੁ ਹੈਂ, ਘਟ ਘਟ ਕੀ ਜਾਣਤਾ ਹੈ, ਘਟ ਘਟ ਸਾਥਿ ਬਸਤਾ ਹੈ; ਜੀਅ ਜੀਅ ਕੰਉ ਦੇਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਕੀ ਦਾਤਿ ਤੇ ਬਾਹਰਾ ਕੋਈ ਨਾਹੀ, ਉਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਪੂਰਾ ਭੰਡਾਰੀ ਹੈ, ਉਸ ਕੇ ਭੰਡਾਰ ਮਹਿ ਤੋਟਿ ਨਾਹੀ, ਉਸ ਕੇ ਪੂਰੇ ਭੰਡਾਰੇ ਹੈਂ। ਉਸ ਕੇ ਭੰਡਾਰੇ ਬਡੇ, ਉਸੁ ਠਾਕੁਰ ਦੀ ਦਾਤਿ ਬਡੀ ਹੈ, ਜਿਸੁ ਕੰਉ ਦੇਇ ਤਿਸੁ ਕੰਉ ਬਹੁਤੁ ਹੀ ਦੇਇ। ਪਣੁ ਜੀ ਜਿਸ ਕਾ ਤੈਂ ਉਧਾ ਕਮਲ ਕੀਆ ਹੈ ਤਿਸੁ ਮਹਿ ਅੰਬਿਤੁ^੧ ਨਾਮੁ ਤੇਰਾ ਬਸਤਾ ਹੈ, ਪਣੁ ਨਜਰਿ ਨਾਹੀ ਆਵਤਾ, ਸਿ ਉਹੁ ਤੇਰੀ ਦਾਤਿ ਉਸ ਮਹਿ ਸਮਾਵਤੀ ਨਾਹੀ, ਉਧੈ^੨ ਕਮਲ^੩ ਮਹਿ। ਅਰੁ ਜਿਸ ਕਾ ਤੈਂ ਸੀਧਾ ਕਮਲੁ ਕੀਆ ਹੈ ਤਿਸੁ ਮਹਿ ਅੰਬਿਤੁ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਬਸਤਾ ਹੈ, ਤਿਸੁ ਕੰਉ ਸਰਬ ਸੁਖ ਨਿਧਾਨ ਹੋਤੇ ਹੈਂ। ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ! ਤੇਰੀ ਉਪਮਾ ਤੁ ਹੀ ਜਾਣਹਿ, ਹਮਰੀ ਮਤਿ ਥੋਰੀ ਹੈ, ਹਮ ਜਿ ਕਹਹ ਸਿ ਕਿਆ ਕਹਹ ?” ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਜਾਚਕ ਮੇਰੇ ਸਭਿ ਹੈਂ, ਪਣੁ ਆਗਿਆ ਤੁਮ ਹੀ ਕੰਉ ਹੈ, ਤੁਹੀ ਕਹੁ।” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ:—

ਸਿਧ ਸਮਾਧੀ ਅੰਤਰਿ ਜਾਚਹਿ ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਜਾਚਿ ਕਰਹਿ ਜੈਕਾਰ ॥

ਜੈਸੀ ਪਿਆਸ ਹੋਇ ਮਨ ਅੰਤਰਿ ਤੈਸੇ ਜਲੁ ਦੇਵਹਿ ਪਰਕਾਰ ॥ ੬ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, “ਏ ਸ੍ਰੀ ਮਹਾਰਾਜ ! ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਉਂ। ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਜੀ ! ਤੇਰੀ ਗਹਨਗਤਿ ਤੂੰਹੈਂ ਜਾਣਹਿ, ਮੈ ਕਉਨੁ ਰੰਕੁ^੪ ਬਿਚਾਰਾ ਹਾਂ ਜਿ ਤੇਰੀ ਸੋਭਾ ਕਹਉਂ ਜੀ। ਸਿਧ ਪੁਰਖ ਜਿ ਹੈਂ ਸਿ ਧਿਆਨ ਲਾਇ ਰਹੇ ਹੈਂ। ਉਹਿ ਸਿਧਾ ਮਹਿ ਤੇਰੀ ਉਸਤਤਿ ਜਾਚਤੇ ਹੈਂ, ਉਹਿ ਤੈਂ ਥੀਂ ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਪਾਵਤੇ ਹੈਂ ਅਰੁ ਉਹਿ ਤੇਰੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰਤੇ ਹੈਂ, ਤੇਰਾ ਜੈਕਾਰੁ ਕਰਤੇ ਹੈਂ। ਸ੍ਰੀ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ! ਜੈਸੀ ਜੈਸੀ ਕਿਸੇ ਕੀ ਪਿਆਸ ਹੈ ਕਿਸੀ ਪਰਕਾਰ ਕੀ ਕਉ ਤਿਸੀ ਕੀ ਤੈਸੀ ਹੀ ਪਿਆਸ ਨਿਵਾਰਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਜਿਸ ਪਰਕਾਰ ਕੀ ਕਿਸੀ ਕੰਉ ਪਿਆਸ ਹੈ ਤੂੰ ਤੈਸਾ ਹੀ ਉਸ ਕੰਉ ਜਲੁ ਦੇਤਾ ਹੈਂ। ਏ ਸ੍ਰੀ ਨਿਰੰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ! ਤੇਰੀ ਗਹਨਗਤਿ ਤੂੰਹੈਂ

^੧ਚਲਦੇ।

^੨ਅਗਨੀ।

^੩ਅੰਮ੍ਰਿਤ, ਆਬਿਹਯਾਤ।

^੪ਮੂਧੇ, ਉਲਟੇ।

^੫ਭਾਵ—ਹਿਰਦਾ।

^੬ਕੰਗਾਲ, ਗਰੀਬ।

ਜਾਨਹਿ, ਪਣ ਜੀ, ਤੇਰੇ ਭਗਤ ਇਉਂ ਕਹਤੇ ਹੈਂ”। ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਏਹ ਬਾਤ ਤੈਂ ਕਿਸ ਤੇ ਜਾਨੀ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਬਡੇ ਭਾਗਿ ਗੁਰ ਸੇਵਹਿ ਅਪੁਨਾ ਭੇਦੁ ਨਾਹੀ ਗੁਰਦੇਵ ਮੁਹਾਰ ॥

ਤਾਕਉ ਕਾਲੁ ਨਾਹੀ ਜਮੁ ਜੋਹੈ ਬੂਝਹਿ ਅੰਤਰਿ ਸਬਦੁ ਬੀਚਾਰ ॥ ੭ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ, ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, “ਏ ਸ੍ਰੀ ਨਰਾਇਣ ਜੀ ! ਹਮਾਰੇ ਭਾਗ ਬੇ, ਤਿਤੁ ਭਾਗਿ ਕਰਿ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਮਿਲਿਆ। ਤਿਨਿ ਏਹੁ ਬਿਧਿ ਹਮ ਕਉ ਬਤਾਈ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ ਜਿ ਬੇਸੁਮਾਰੁ ਹੈ। ਏਸੁ ਬਾਤ ਮਹਿ ਭੇਦੁ ਨਾਹੀ ਜੀ। ਸ੍ਰੀ ਠਾਕੁਰੁ ਅਪਾਰੁ ਹੈ, ਅਵਗੁਣੁ ਹੈ, ਅਗੋਚਰੁ ਹੈ। ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਅੰਤੁ ਪਾਵਣ ਸਰੀਖਾ^੧ ਕੋਈ ਨਾਹੀ, ਉਹੁ ਬੇਅੰਤੁ ਹੈ, ਜਿ ਕੋਈ ਅੰਤਰਿ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਬਦੁ ਕਾ ਬੀਚਾਰੁ ਬੂਝੈ ਤਿਸੁ ਕਉ ਜਮ ਕਾਲੁ ਨਿਕਟਿ^੨ ਆਇ ਨ ਸਕਈ”। ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਉਪਰਿ ਦੁਆਲੁ ਭੁਭਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਜੇ ਕਿਛੁ ਤੈ ਮੰਗਣਾ ਹੈਂ ਜਿ ਤੂੰ ਮੰਗਿ ਲੇਹਿ, ਜਿ ਤੂੰ ਇਬ ਮੰਗਹਿ ਸੁ ਤੁਮ ਕਉ ਦੇਉਂ। ਜਿ ਤੂੰ ਉਹਾਂ ਗੈਆ ਜੇ ਕਿਛੁ ਮੰਗਹਿ, ਕਿਛੁ ਚਿਤਵਹਿ ਜਿ ਉਹਾਂ ਦੇਉ। ਜੇ ਕਿਛੁ ਤੂੰ ਮੰਗਹਿ ਜਿ ਦੇਉਂ। ਤੈਂ ਜੇ ਕਿਛੁ ਮੰਗਣਾ ਹੈਂ ਜਿ ਮਾਂਗੁ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਤੇ ਦਾਨੁ ਮਾਂਗਿਆ ਜਿ:-

ਅਬ ਤਬ ਅਵਰੁ ਨ ਮਾਗਉ ਹਰਿ ਪਹਿ ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨੁ ਦੀਜੈ ਪਿਆਰਿ ॥

ਨਾਨਕ ਚਾਤ੍ਰਿਕੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਜਲੁ ਮਾਗੈ ਹਰਿ ਜਸੁ ਦੀਸੈ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ॥੮॥ ੨ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

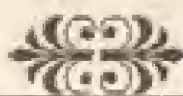
ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਸ੍ਰੀ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ! ਨਾ ਹਉਂ ਇਬ ਤੈਂ ਥੀਂ ਕਿਛੁ ਅਵਰੁ ਮਾਂਗਤਾ ਹਉਂ, ਦੁਆਲ ਜੀ ! ਜਬ ਕਬ ਹਉ ਮਾਂਗਉ, ਤਬ ਹਉ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਹੀ ਮਾਂਗਉ, ਅਵਰੁ ਕਿਛੁ ਨ ਮਾਂਗਉ। ਦੁਆਲ ਜੀ ! ਜਦਿ ਕਦਿ ਮੁਝ ਕਉ ਦੇਹਿ ਤਬ ਏਹੀ ਆਪਣਾ ਨਾਮੁ ਹੀ ਦੇਹਿ, ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ! ਆਪਣਾ ਨਾਮੁ ਹੀ ਦੇਹਿ। ਇਉਂ ਕਰਿ ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਨਾਮੁ ਦੇਹਿ ਜਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਾਂ। ਕਿਸ ਕੀ ਨਿਆਈ ? ਜਿਉਂ ਚਾਤ੍ਰਿਕੁ ਬੁੰਦ ਹੀ ਕਉ ਚਾਹਤਾ ਹੈ, ਬਿਨਾ ਮੇਘ ਕੀ ਬੁੰਦ ਤੇ ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਕਉ ਅਵਰੁ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਸੁਹਾਤਾ, ਤਿਉਂ ਤੂੰ ਮੁਝ ਕਉ ਇਹੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਾਮ ਕੀ ਦੇਹਿ, ਜਿ ਦਿਨਿ ਰੈਨਿ ਤੇਰਾ ਜਸੁ ਹੀ ਕਰਉਂ। ਤੂੰ ਮੁਝ ਕਉ ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਏਹੁ ਆਪਣਾ ਨਾਮੁ ਜਸੁ ਦੇਹਿ ਸ੍ਰੀ ਠਾਕੁਰ ਜੀ”। ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਧੰਨਿ ਹੋ ਨਾਨਕ ! ਤੈਂ ਭਲੀ ਵਸਤੁ ਮੰਗੀ ਜਾਹਿ, ਮੈ ਤੁਮ ਕਉ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰੇਮੁ ਨਾਵ^੩ ਕਾ ਦੁਆ, ਤੂੰ ਨਾਮ ਸਿਮਰਿ ਭੀ ਅਰੁ ਸਿਮਰਾਇ ਭੀ। ਤੁਮ ਕਉ ਮੇਰੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਜਿ ਕੋਈ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਲੇਇਗਾ ਨਾਨਕ ! ਮੈਂ ਤਿਸ ਕਉ ਸੁਖੀ ਈਹਾਂ ਭੀ ਅਰੁ ਉਹਾਂ ਭੀ ਕਰਉਂਗਾ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨਮਸਕਾਰੁ ਕੀਆ। ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਿ ਚਰਨ ਬੰਦਨਾ ਕਰਿਕੈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਤੇ ਬਿਦਾ ਭਏ। ਜੁਗ ਮਹਿ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਣਾ, ਸਿਮਰਾਵਣ ਕੀ ਨਿਮਿਤਿ ਆਇਆ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ।

ਸਲੋਕੁ ॥

ਨਾਮੁ ਬਿਨਾ ਕਿਛੁ ਗੁਣ ਨਾਹੀ ਇਹੁ ਬਿਧਿ ਪਾਇਓ ਬਿਉਹਾਰੁ ॥

ਦੀਜੈ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਕਉ ਅਪਨਾ ਨਾਮੁ ਅਧਾਰੁ ॥੧॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ। ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ, ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥੮੮॥

^੧ਵਰਨ, ਚਿੰਨ੍ਹ ਤੋਂ ਰਹਿਤ।

^੨ਜੇਹਾ।

^੩ਨੇੜੇ।

^੪ਉਹੋ।

^੫ਨਾਮ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ।

^੬ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ।

ਪਸੂ-ਪੰਖੀ ਹੁਕਮ ਮੰਨ ਕੇ ਸ਼ਰਣ ਆਏ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ ॥ (ਸਾਖੀ ਚਲੀ)

ਤਬ ਦਰਗਾਹ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਉਦਿਆਨ^੧ ਮਹਿ ਦੱਖਣ ਕੀ ਧਰਤੀ ਆਇ ਪਰਗਟੇ। ਤਬ ਜਾਂ ਦੇਖੇ ਤਉ ਨ ਕੋਈ ਗਾਉਂ^੨ ਹੈ ਨਾ ਨਗਰੁ ਹੈ, ਇਸਟਿ ਕਿਛੁ ਨ ਪਰੈ, ਅਰੁ ਨ ਕੋਈ ਕਹੀਂ ਮਨੁਖ ਹੀ ਇਸਟਿ ਆਵਤਾ ਹੈ, ਮਹਾਂ ਉਦਿਆਨ^੩ ਹੈ। ਜਾਂ ਦੇਖੇ ਤਉ ਉਹਾ ਮਿਰਗੁ ਅਰੁ ਪੰਖੀ ਇਸਟਿ ਪਰੈ, ਅਉਰੁ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀਂ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੇ ਮਨਿ ਉਪਜੀ ਜਿ, “ਏ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ! ਏਹ ਮਿਰਗੁ ਅਰੁ ਪੰਖੀ ਭੀ ਕਿਛੁ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਕਾ ਪਰਤਾਪੁ ਜਾਨਤੇ ਹੈਂ ਕਿ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਸਮਝਤੇ ?” ਤਬ ਏਤਨੀ ਬਾਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੇ ਜੀਅ ਮਹਿ ਉਪਜਣੇ ਸਾਥਿ ਜਿਤਨੀ ਮਿਰਗਾਵਲੀ ਅਰੁ ਪੰਖੀ ਜਿਤਨੇ ਬੇ ਤੇ ਸਭਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੇ ਨਜੀਕਿ ਆਇ ਕੈ, ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਿ ਕੈ, ਲਾਗੈ ਚਰਨ ਬੰਦਨਾ^੪ ਕਰਨੇ, ਪਰਦਖਨਾ ਦੇਹਿ ਅਰੁ ਸਭਿ ਚਰਨ ਬੰਦਨਾ ਕਰਹਿ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਉਨ ਕੀ ਤਰਫ਼ ਦੇਖਿ ਕੈ ਖੁਸੀ ਭੋਆ, ਕਹਿਆ, “ਵਾਹ ਵਾਹ ! ਸਚੇ ਪਾਤਸਾਹ ! ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਕਾ ਪਰਤਾਪੁ ਜਿ ਏਹਿ ਜੀਅ ਭੀ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਮਾਨਤੇ ਹੈ”। ਜਬ ਇਤਨੀ ਬਾਤ ਬਾਬੇ ਕੇ ਮਨ ਮਹਿ ਬਸੀ, ਤਬ ਆਕਾਸ਼ ਬਾਣੀ ਹੋਈ ਜਿ, ਏ ਨਾਨਕ ! ਇਨ ਕੀ ਮੈਂ ਬਹੁਤੁ ਪ੍ਰਤਾਪਾਲਾ ਕਰਤਾ ਹੋਉ, ਇਨ ਕਉ ਮੈਂ ਬਿਨਾ^੫ ਹੋਰੁ ਟੇਕ ਕਾਈ ਨਾਹੀਂ। ਏਹਿ ਤਉ ਪਸੂ ਹੈ, ਪਣੁ ਮੇਰੇ ਬਚਨ ਕਰਿ ਕੈ ਤੇਰੀ ਚਰਨੀਂ ਲਾਗੇ ਹਰਿ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਹੁਤੁ ਭੋਮਾਨੁ ਭੋਆ ਜਿ, “ਏ ਸ੍ਰੀ ਨਿਰੰਜਨੁ ਨਿਰੰਕਾਰ ! ਮੈਂ ਕਵਨੁ ਹਾਂ ਜਿ ਏਤਨੀ ਕਹਾਂ, ਨਾ ਜੀ ਤੇਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਤੂਹੈ ਜਾਨਹਿ। ਸਭਨਾ ਘਟਾਂ ਮਹਿ ਤੂਹੈ ਵਰਤਦਾ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਤੂ ਏਸੁ ਬਾਤ ਤੇ ਬਖਸਿ ਲੈ, ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਹਾਂ”। ਤਬ ਸਿਫਤਿ ਦੀਨਤਾ ਕਰਿਕੈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਗੈ ਕਉ ਚਲੈ। ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ।

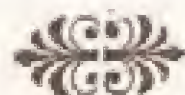
ਸਲੋਕੁ ॥

ਲਖ ਚਉਰਾਸੀਹ ਜੀਅ ਜੰਤੁ ਸਭਿ ਚਲਹਿ ਹੁਕਮਿ ਰਜਾਇ ॥

ਜੇ ਕਿਛੁ ਕੀਆ ਸੁ ਕਰਿ ਰਹਿਆ ਕਿਛੁ ਆਪਹੁ ਕੀਆ ਨ ਜਾਇ ॥

ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਨੀਐ ਤਾ ਕਿਛੁ ਪਲੈ ਪਾਇ ॥੧॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਪੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ। ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥੮੫॥

(ੲ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਕ ਤਲਾਉ ਦੇ ਕੰਢੇ (ਦਖਨ ਕੀ ਧਰਤੀ)

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀਕੀ (ਮਨ ਦੇ ਨਾਲ)

ਤਬ ਉਸ ਉਦਿਆਨ ਤੇ ਦੱਖਣ ਕੀ ਧਰਤੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਆਵਤਾ ਆਵਤਾ ਤਿਉਂ ਇਕੁ ਦਰੀਆਉ ਉਦਿਆਨ ਕੈ ਬਿਖੇ ਨਜਰਿ ਆਇ ਗੋਆ। ਤਿਉਂ ਜਾਂ ਦੇਖੇ ਤਾਂ ਬਡਾ ਤਲਾਉ ਹੈ; ਆਸ ਪਾਸ ਸਬਜੀ ਹੈ; ਬੀਰਿ ਕਮਲ ਕੇ ਫੂਲ ਬਿਸਥਾਰਿ ਰਹੇ ਹੈ; ਬਡਾ ਤਲਾਉ ਕਵਲਾਲੀ ਕਾ ਹੈ; ਤਿਸ ਕਾ ਬਿਸਥਾਰਿ ਬਡਾ ਹੈ ਅਰੁ ਬਹੁਤੁ

^੧ਜੰਗਲ।

^੨ਘੋਰ ਜੰਗਲ।

^੩ਮੱਥਾ ਟੇਕਣਾ।

^੪ਮੈਥੋਂ ਬਿਨਾਂ।

^੫ਹਨ।

ਉਸ ਮਹਿ ਪਾਨੀ ਤਾਰੂ ਹੈ; ਤਿਨ ਕੀ ਨਿਰਤਿ ਕਿਛੁ ਕਹੀ ਨਾਹੀਂ ਜਾਤੀ। ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਬਿਰਖ, ਬਾਗ, ਤਲਾਉ; ਕਵਲਾਲੀ, ਸਬਜੀ, ਛਾਇਆ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਹੁਤੁ ਖੁਸੀ ਹੋਆ; ਉਹਾਂ ਟਿਕਿ ਗੀਆ। ਫਕੀਰਹੁ ਕਾ ਸੁਭਾਉ ਹੈ ਜਹਾਂ ਉਦਿਆਨ ਮਹਿ ਭਲੀ ਠਵਰ ਨਜਰਿ ਆਈ; ਬਾਗ ਬਿਸਥਾਰਿ ਕੈ ਦਰੀਆਵ ਜਹਾਂ ਦੇਖਦੇ ਹੈਂ ਤਹਾਂ ਟਿਕਿ ਜਾਤੇ ਹੈਂ ਉਸੁ ਜਾਹਗਾ। ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਉ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਨਜਰਿ ਆਇਆ; ਖੁਸਹਾਲੀ ਕੀ ਠਵਰ ਨਜਰਿ ਆਇ ਗਈ; ਉਹਾ ਹੀ ਬੋਠਾ ਲਾਗਾ ਤਮਾਸਾ ਦੇਖਣੈ। ਤਬ ਤਲਾਵ ਕੈ ਬੀਚਿ ਇਕੁ ਦਾਦਰੁ¹ ਬੋਲਿ ਉਠਾ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, ‘ਏ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ! ਦਿਖਾ, ਏਹੁ ਕਿਆ ਖਾਤਾ ਹੈ ਏਸੁ ਜਲ ਮਹਿ, ਏਹੁ ਕਿਆ ਪੀਤਾ ਹੈ, ਇਸੁ ਕਉ ਦਿਖਾ’? ਜਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਪਿਆਨੁ ਹੋਇ ਕਰਿ ਦੇਖੇ ਤਬ ਕਵਲ ਕੈ ਸਾਥਿ ਰਹਤਾ ਹੈ ਅਰੁ ਬਿਲਾਸ ਕਰਤਾ ਹੈ ਪਰੁ ਸਥਾਲੁ² ਖਾਤਾ ਹੈ’। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਉਸੁ ਦਾਦਰ ਕੀ ਓਰਿ³ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਹੈਰਾਨੁ ਹੋਆ। ਤਬ ਉਸ ਦਾਦਰ ਕਉ ਸਮਝਾਵਤਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ। ਕਿਆ ਕਹਤਾ ਹੈ? ਮਾਰੂ ਰਾਗ ਮਹਿ ਬਾਣੀ ਬੋਲਿ ਉਠਾ ਜਿ:-

ਦਾਦਰ ਤੂ ਕਬਹਿ ਨ ਜਾਨਸਿ⁴ ਰੇ॥

ਭਖਸਿ⁵ ਸਿਬਾਲੁ ਬਸਸਿ⁶ ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨ ਲਖਸਿ⁷ ਰੇ॥ ੧॥ ਰਹਾਉ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

“ਦਾਦਰੁ ਕਹੀਐ ਭਭੂ, ਜਿ ਰੇ ਦਾਦਰ! ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਮਹਿ ਤੂ ਬਸਤਾ ਹੈਂ ਅਰੁ ਕਮਲ ਸਾਥਿ ਤੂ ਰਹਤਾ ਹੈਂ ਅਰੁ ਸਿਬਾਲ ਤੂ ਖਾਤਾ ਹੈਂ। ਰੇ ਦਾਦਰ! ਕੇ ਸਵਾਰੇ! ਤੇਰੇ ਤਾਈਂ ਕਿਆ ਹੁਆ ਹੈ ਜਿ ਤੂ ਏਸੁ ਸਿਬਾਲ ਕਉ ਭਖਤਾ ਹੈਂ, ਤੇਰੇ ਸਾਥਿ ਕਮਲ ਹੈਂ, ਕਵੀਆਂ ਹੈਂ, ਭਿਰੋ⁸ ਭੋਭੇ ਹੈਂ, ਤੂ ਏ ਵਸਤੁ ਛੋਡਿ ਕਰਿ ਜਿ ਬਾਲੁ ਭਖਤਾ ਹੈਂ ਜਿ ਤੁਮ ਕਉ ਕਉਨੁ ਦੋਖੁ ਹੈ?” ਤਬ ਫੇਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ:-

¹⁰ਬਿਮਲ ਮੰਝਾਰ ਬਸਸਿ ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਪਦਮਨਿ¹¹ ਜਾਵਲ¹² ਰੇ॥

ਪਦਮਨਿ ਜਾਵਲ ਜਲ ਰਸ ਸੰਗਤਿ ਸੰਗਿ ਦੋਖੁ ਨਹੀ ਰੇ॥ ੧॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਰੇ ਦਾਦਰ! ਬਿਮਲ¹³ ਕਹੀਐ ਤਾਰੂ ਅਰੁ ਮੰਝਾਰੁ ਕਹੀਐ ਵਿਦੁ, ਬਾਸਾ ਕਹੀਐ ਰਹਤਾ ਨਿਰਮਲੁ ਜਲੁ ਕਹੀਐ ਪਾਣੀ, ਤਿਸੁ ਮਹਿ ਤੂ ਰਹਤਾ ਹੈਂ, ਏਹੁ ਕਮਲੁ ਅਰੁ ਪਾਣੀ ਛੋਡਿ ਕਰਿ ਸਿਬਾਲੁ ਤੂ ਖਾਤਾ ਹੈਂ ਤੇਰੇ ਤਾਈਂ ਸਰਾਪੁ ਹੈ ਜੇ ਤੁਹਿ ਕਮਲ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਹੋਹਿ ਕਰਿ; ਦਾਦਰਿ! ਸਿਬਾਲੁ ਖਾਇਆ ਤਾਂ ਕਿਛੁ ਕਮਲ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਕਉ ਦੋਖੁ ਨਾਹੀਂ, ਉਸੁ ਦਾਦਰ ਹੀ ਕਉ ਦੋਖੁ ਹੈ, ਜਿਸ ਕੈ ਭਾਗਿ ਨਾਹੀਂ ਏਹੁ ਵਸਤੁ ਪਤੀ। ਤਬ ਓਹੁ ਭਾਉ ਕਿਸੁ ਉਪਰਿ ਹੋਆ? ਦਾਦਰੁ ਕਹੀਐ ਮਨੁ ਕਮਲੁ ਕਹੀਐ ਠਾਕੁਰ ਕੇ ਚਰਨ ਕਮਲ, ਅੰਬਿਤੁ ਨੀਰੁ ਨਾਮੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਅਰੁ ਬਿੰਬਲ ਕਹੀਐ ਮਾਇਆ ਦੁਕ੍ਰਿਤ ਕੀ। ਦੁਕ੍ਰਿਤ ਕੀ ਮਾਇਆ ਕਵਨੁ ਕਹੀਐ? ਚੁਰਾਇ ਲੀਜੀਐ, ਠਗਾਇ ਲੀਜੀਐ, ਅਮਾਨ ਧੁਹੀਐ, ਬਿਸਾਸਘਾਤੀ ਕੀਜੀਐ, ਤਿਸ ਕਾ ਨਾਮੁ ਦੁਕ੍ਰਿਤੁ¹⁴ ਕਮਾਇਆ। ਇਨ ਤੇ ਭੀ ਭਿੰਨਿ ਜਿ ਬੇਪਾਰੁ ਕੀਜੀਐ, ਨੋਕਰੀ ਕੀਜੀਐ, ਸਉਦਾਗਰੀ ਕੀਜੀਐ, ਧਰਮ ਕੀ ਮਾਇਆ ਹੈ, ਏਹੁ ਏਸੁ ਮਾਇਆ ਦੋਖੁ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ। ਏਹੁ ਜਿ ਮਨੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਨਾਮੁ ਛੋਡਿ ਕਰਿ ਕਿਛੁ ਅਵਰੁ ਮੁਖਿ ਭਖਤਾ ਹੈ ਜਿ ਸਭੁ ਸਿਬਾਲੁ ਭਖਤਾ ਹੈ; ਅਰੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਜਿ ਚਰਨ ਪਦਮ¹⁵ ਛੋਡਿ ਕਰਿ ਔਰੁ ਪਿਆਨੁ ਕਰਤਾ ਹੈ ਜਿ ਏਹੁ ਸਿਬਾਲੁ¹⁶

¹ਭਭੂ।

²ਸੈਵਾਲ, ਅਰਥਾਤ-ਜਾਲਾ।

³ਤਰਫ, ਵੱਲ।

⁴ਤੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ।

⁵ਤੂੰ ਖਾਂਦਾ ਹੈਂ।

⁶ਤੂੰ ਵਸਦਾ ਹੈਂ।

⁷ਤੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ (ਲਖਦਾ)।

⁸ਦੈਵ, ਬਿਧਾਤਾ।

⁹ਕਮਲ ਦੀ ਛੋਹ (ਜੜ), ਜਿਸ ਦੀ ਸਬਜ਼ੀ ਬਣਦੀ ਹੈ।

¹⁰ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਤੁਕਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਉਪਰੋਕਤ

ਦੋਹਾਂ ਤੁਕਾਂ-‘ਦਾਦਰ ਤੂੰ ਕਬਹਿ ਨ ਜਾਨਸਿ ਰੇ’ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹਨ।

¹¹ਕੰਮੀ, ਕਮਲਿਨੀ।

¹²ਜਾਲਾ।

¹³ਅਸਲ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਰ ਇਥੇ ‘ਬਿੰਬਲੁ’ ਸ਼ਬਦ ਹੈ।

¹⁴ਦੁ (ਬੁਰਾ) ਕ੍ਰਿਤ (ਕਰਮ)।

¹⁵ਕਮਲ।

¹⁶ਜਾਲਾ, ਕਾਈ।

ਹੈ। ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਚਰਨ ਕਮਲ ਇਸੁ ਮਨ ਕੈ ਸਾਥਿ ਹੈ। ਨਾਮੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਭੀ ਇਸ ਕੈ ਸਾਥਿ ਹੈ। ਜੇ ਤਉ ਏਹੁ ਨ ਸਿਮਰੈ, ਨ ਧਿਆਨੁ ਕਰੈ ਚਰਨ ਕਮਲ ਕਾ, ਕਿਛੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਉ ਦੋਖੁ ਨਾਹੀ, ਇਸ ਹੀ ਕੀ ਕਰਤੂਤਿ ਕਉ ਦੋਖੁ ਹੈ। ਤਬ ਫਿਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਆਤਮੇ ਕਉ ਸਮਝਾਵਤਾ ਹੈ। ਕਿਆ ਕਹਤਾ ਹੈ ?

ਬਸੁ ਜਲ ਨਿਤ ਨਵਸਤੁ^੧ ਅਲੀਅਲ^੨ ਮੇਰੁ ਚਰਾ^੩ ਗੁਨੁ ਰੇ ॥

ਓਦ ਕੁਮਦਨੀ ਦੂਰਹੁ ਨਿਵਸਸਿ^੪ ਅਨਭਉ ਕਾਰਨਿ ਰੇ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

“ਕਮਲੁ ਕਾ ਬਾਸਾ ਜਲ ਮਹਿ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤ ਨਵਸਤ ਸੋਲਹ ੧੬, ਰਾਸੀ ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ਅਲੀਅਲ ਕਹੀਐ ਭਵਰੁ, ਰੇ ਦਾਦਰ ! ਤੂੰ ਅਰ ਕਮਲੁ ਨਿਤਪ੍ਰਤ ਜਲ ਮਹਿ ਬਸਤੇ ਹਉ ਅਰੁ ਭਵਰੁ ਤਹਾਂ ਹੀ ਰਹਤਾ ਹੈ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਆਕਾਸਿ ਰਹਤਾ ਹੈ, ਭਵਰੁ ਫਿਰਤਾ ਫਿਰਤਾ ਆਇ ਬਾਸਨਾ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਾ ਲੀਆ ਕਮਲ ਕਾ ਮੇਰੁ ਕਹੀਐ ਸਿਰੁ ਕਮਲ ਕੇ ਸਿਰਿ ਬੈਠਤਾ ਹੈ ਭਵਰ ਉਸ ਕੀ ਚੰਚਲਾਈ ਦੇਖੁ। ਅਰੁ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਜਿ ਸਤਵੇਂ ਅਸਮਾਨ ਥੀਂ ਆਇ ਕਮਲ ਕਾ ਧਿਆਨੁ ਕਰਤਾ ਹੈ ਸੁ ਕਿਸੁ ਕੈ ਅਰਥਿ ? ਕਮਲਹੁ ਕੀ ਜਿ ਸੋਭਾ ਹੈ ਜਿ ਕਮਲ ਨੇਨ ਸਿ ਏਈ ਕਮਲ ਹੈ ਜਿਨ ਕੀ ਸੋਭਾ ਦੀਜੀਤੀ^੧ ਹੈ। ਅਰ ਚਰਨ ਕਮਲ ਭੀ ਏਈ ਹੈ ਜਿਨ ਕੀ ਸੋਭਾ ਦੀਜੀਤੀ ਹੈ। ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਸਿ ਏਹਾ ਧਿਆਨੁ ਰਖਤਾ ਹੈ ਸਿ ਅਨਭਉ ਕਹੀਐ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਅਰੁ ਪਰਸੁਮੇਰ ਕਾ ਜਨੁ। ਰੇ ਦਾਦਰ ! ਏਹੁ ਇਨ ਕੀ ਚੰਚਲਾਈ ਤੂੰ ਦੇਖੁ। ਜਿ ਏ ਇਸੁ ਪਦ ਕੈ ਧਿਆਨਿ ਤੂੰ ਇਨ ਕੈ ਸੰਗਿ ਜਿ ਬਸਤਾ ਨਿਹਫਲੁ ਰਹਤਾ ਹੈ, ਕਿਉਂ ਨਾਹੀ ਸਮਝਤਾ-ਕਦੇ ਤਉ ਜਾਨੁ, ਫਿਰੁ ਤੇਰੈ ਸੰਗਿ ਬਸਤੁ ਰਹੀ”। ਬਹੁਤਿ ਭੀ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਭਾਉ ਲਗਾਵਤਾ ਹੈ ਇਸੁਮਨ ਕਉ, ਕਿਆ ਕਹਤਾ ਹੈ ?

ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਖੰਡੁ ਦੂਹਿ ਮਧੁ ਸੰਚਸਿ ਤੂੰ ਬਨ ਚਾਤੁਰ ਰੇ ॥

ਅਪਨਾ ਆਪੁ ਤੁ ਕਬਹੁ ਨ ਛੋਡਸਿ ਪਿਸਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਜਿਉ ਰੇ ॥ ੩ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

“ਰੇ ਮਨੁ ! ਤੂੰ ਅਪਨੀ ਪਰਕਿਰਤਿ ਛੋਡਤਾ ਨਾਹੀਂ ਸਰਪ ਕੀ ਨਿਆਈਂ, ਪਿਸਨੁ ਕਹੀਐ ਸਰਪੁ। ਜੇ ਭਾਵੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਵਸਤੁ ਖਲਾਈਐ, ਭਾਵੈ ਦੂਹੁ ਪੀਲਾਈਐ, ਭਾਵੈ ਕਿਛੁ ਭਲੀ ਹੀ ਵਸਤੁ ਖਲਾਈਐ, ਪਣੁ ਉਸੁ ਸਰਪ ਕੀ ਪਰਕਿਰਤਿ ਨ ਛੋਡੇ, ਫੇਰਿ ਉਸ ਥੀਂ ਬਿਖੁ ਹੀ ਪਰਗਾਸੈ। ਉਸੁ ਸਰਪ ਕੀ ਨਿਆਈਂ ਮਨ ਤੇ ਸਤਿ ਤੇਰੈ ਤਾਈਂ ਭਲਿਆਈ ਕੀਜੀਐ, ਉਪਦੇਸੁ ਦੀਜੀਐ, ਤਉ ਭੀ ਤੂੰ ਆਤਮੇ ਤੇ ਬੁਠਿਆਈ ਛੋਡਤਾ ਨਾਹੀ। ਭਾਵੈ ਅਨੇਕ ਅਨੇਕ ਉਪਦੇਸ ਸੁਨਹਿ, ਸਿਖਹਿ, ਪਣੁ ਆਤਮੇ ਤੇ ਬੁਠਿਆਈ ਨ ਛੋਡਹਿ”। ਚੋਲਹੁ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਾਹੁਗੁਰੂ। ਬਹੁਤਿ ਭਾਉ ਕਰਿ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਆਤਮੇ ਤੇ ਬੁਠਿਆਈ ਛੋਡਤਾ ਹੈ ਅਰੁ ਆਤਮੇ ਕਉ ਸਮਝਾਵਤਾ ਹੈ। ਕਿਆ ਕਹਤਾ ਹੈ ਜਿ ?

ਪੰਡਿਤ ਸੰਗਿ ਵਸਹਿ ਜਨ ਮੂਰਖ ਆਗਮ ਸਾਸ^੧ ਸੁਨੇ ॥

ਅਪਨਾ ਆਪੁ ਤੁ ਕਬਹੁ ਨ ਛੋਡਸਿ ਸੁਆਨ^੨ ਪੂਛਿ ਜਿਉ ਰੇ ॥੪॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਆਤਮੇ ਕਉ, “ਜੇ ਤਉ ਮੂਰਖਹੁ ਕਾ ਪੰਡਿਤਹੁ ਸੰਗਿ ਨਿਵਾਸੁ ਹੋਇਆ ਅਰੁ ਆਗਮ ਨਿਗਮ ਬੇਦ ਸਾਸਤ੍ਰ ਸੁਣੇ ਤਾਂ ਉਹਿ ਪੰਡਿਤ ਨਾਹੀਂ ਹੋਇ ਜਾਤੇ, ਭੀ ਉਹਿ ਮੂਰਖਹੁ ਕੇ ਮੂਰਖ ਕਹੈ ਜਾਂ ਉਹਿ ਮੂਰਖਾ ਹੀ ਰਹੇ, ਪੰਡਿਤ ਨ ਹੁਏ ਤਾਂ ਕਿਛੁ ਪੰਡਤਹੁ ਕੇ ਸੰਗ ਮਹਿ ਦੋਖੁ ਨਾਹੀਂ, ਨ ਉਨ ਕੀ ਮੂਰਖਾਈ ਮਹਿ ਦੋਖੁ ਹੈ। ਜਿਉਂ ਕੂਕਰ^੧ ਕੀ ਪੂਛਿ ਇਨੁ ਰਾਤਿ ਬਾਂਧੀ ਰਖੀਐ, ਜਿਥਿ ਛੂਟੈ ਤਬ ਵੈਸੀ

^੧ਨੌ ਤੇ ਸੱਤ-ਸੌਲਾਂ।

^੨ਅਲਿ (ਭੋਰਾ) ਅਲ (ਅਲਿਨੀ-ਭੋਰੀ)।

^੩ਚਰਚਾ ਅਬਵਾ

ਚੰਚਲਤਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ।

^੪ਨਿਉਂਦਾ ਹੈ, ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

^੫ਏਈਂਦੀ, ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ।

^੬ਵੇਦ ਸਾਸਤ੍ਰ, ਮੂਲ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਇਥੇ ‘ਆਗਮ ਨਿਗਮ’ ਪਾਠ ਹੈ।

^੭ਸ਼ਾਨ, ਕੁੱਤਾ।

^੮ਕੁੱਤਾ।

ਹੀ ਹੋਇ ਜਾਇ। ਤਿਸੇ ਸੁਆਨ ਕੀ ਪੂਛਿ ਕੀ ਨਿਆਈਂ ਮੂਰਖ ਭਾਵੈ ਚਤੁਰ ਪੰਡਿਤਹੁ ਕੇ ਸਾਥਿ ਰਹੇ, ਪਣੁ
ਆਪਣੀ ਮੂਰਖਾਈ ਨ ਛੋਡੈ; ਤਿਉਂ ਰੇ ਮਨ ! ਤੁ ਅਪਣੀ ਪਾਪਹੁ ਕੀ ਪਰਕਿਰਤਿ ਨਾਹੀਂ ਛੋਡਤਾ”। ਤਬ ਬਹੁਤਿ
ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਮਨ ਕੰਉ ਸਮਝਾਵਤਾ ਹੈ, ਕਿਆ ਕਹਤਾ ਹੈ:-

ਇਕਿ ਪਾਖੰਡੀ ਨਾਮਿ ਨ ਰਾਚਹਿ ਇਕਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਚਰਣੀ ਰੇ ॥

ਪੁਰਬਿ ਲਿਖਿਆ ਪਾਵਸਿ ਨਾਨਕ ਰਸਨਾ ਨਾਮੁ ਜਪਿ ਰੇ ॥ ੫ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਇਕਿ ਪਾਖੰਡ ਕਰਤੇ ਹੈਂ ਅਰੁ ਗੁਸਾਈਆਂ ਕਾ ਨਾਮੁ ਨਾਹੀਂ ਜਪਤੇ, ਉਇ ਪਾਖੰਡੀ ਹੀ ਕਰਤੇ ਫਿਰਤੇ
ਹੈਂ। ਇਕਿ ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ ਗੁਸਾਈਆਂ ਕੇ ਨਾਮੁ ਮਹਿ ਰਹਤੇ ਹੈਂ। ਇਕਿ ਸਾਧ ਹੀ ਸੰਗਿ ਰਹਤੇ ਹੈਂ, ਪਣੁ
ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਉਨ ਕੇ ਭਾਗਿ ਪੁਰਬਿ ਜਨਮਿ ਪਤੀ ਹੈ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਪਾਵਤੇ ਹੈਂ; ਤਿਉਂ ਕਰਿ ਕਰਿ ਤੁਮਿ ਸੋਈ
ਪਾਵਹੁਗੇ, ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਤੁਮ ਨੋ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਰੇ ਮੇਰੇ ਮਨਿ ! ਪਣੁ ਰੇ ਮੇਰੇ ਮਨਿ ! ਸਰਬ ਸੁਖਾਂ ਮਹਿ ਰਾਜ ਭੋਗ ਮਹਿ
ਇਹੀ ਭਲੀ ਸਰਬ ਰੰਗਹਿ, ਇਹੀ ਗੁਣ ਬਿਸੇਖੁ ਹੈ ਜਿ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ਸਿਮਰਣਾ। ਤਿਸੁ ਵਸਤੁ ਕੰਉ
ਆਲਸੁ ਮਤੁ ਕਰਹੁ। ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ ਇਹੀ ਰਾਮ ਨਾਮ ਮਹਿ ਹੈ, ਪਰੁ ਜਿਸਨੋ ਦੈਆਲੁ ਹੋਇ ਕਰਿ ਅਪੁਨਾ ਫਰਮੁ
ਕਰੈ ਸੋਈ ਹੀ ਰਾਮੁ ਨਾਮੁ ਨਿਮਰੈ। ਬੋਲਹੁ ਭਾਣੀ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਵਾਹਗੁਰੂ। ਬੋਲਹੁ ਰਾਮ। ਸਵਰਹਿ
ਕਾਮ। ਬਿਸਰਿ ਮਤੁ ਜਾਇ। ਖਤਾ ਮਤੁ ਖਾਇ।

ਸਲੋਕੁ ॥

ਜਾਕਉ ਨਜਰਿ ਕਰੈ ਮੇਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤਾ ਕੇ ਕਰਮ ਰੇਖਾ ਸਗਲੇ ਬਿਸਰੇ ॥

ਤਾਕੀ ਸੇਵਾ ਮਾਂਗੈ ਦਾਸੁ ਨਾਨਕੁ ਬਿਖੁ ਭਵਜਲੁ ਤੇ ਪਾਰਿ ਪਰੇ ॥ ੧ ॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ
ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੯੬ ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਉਜੈਨ ਵਿਚ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲ)

ਤਬ ਉਸੁ ਕਵਲ ਸਰੋਵਰ ਦੱਖਣ ਕੀ ਧਰਤੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਉਜੈਨ^੧ ਆਏ। ਭਰਥਰੀ ਕੰਉ ਮਿਲਿ
ਕਰਿ ਸੁਮਾਰਿ^੨ ਹੋਇ ਗੰਘਾ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਕੰਉ ਦਰਗਾਹ ਤੇ ਆਵਾਜੁ ਆਇਆ ਜਿ, “ਏ
ਨਾਨਕ ! ਤੂੰ ਬਿਸਮੁ^੩ ਕਿਉਂ ਹੋਇ ਗੰਘਾ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਜੀ
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ! ਕਿਆ ਬਿਸਮਾਦੀ ਨਾ ਹੋਵਉਂ ਜਿ ਸਿਧ ਸਾਧਿਕ, ਦੇਵਾਲੇ ਸਭਿ ਦੇਖੇ, ਤੇਰੀ ਗਹਨਗਤਿ ਕਿਛੁ
ਨਾਹੀਂ ਪਤਤੀ। ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਦੇਖੀਐ ਤਉ ਹਜ਼ੂਰਿ, ਸੁਨੀਐ ਤਉ ਦੂਰਿ ਏ ਪਰਮੇਸੁਰ ! ਕਿਵ ਹੀ
ਮੈਨੋ ਉਹੁ ਠਵਰ ਭੀ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ਜਹਾਂ ਨਿਰੰਜਨ ਨਿਰੰਕਾਰ ਸ੍ਰੀ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਕਾ ਬਾਸਾ ਹੈ ? ਕਿਵ
ਕਰਿ ਉਹੁ ਠਵਰ ਪਾਈਐ ? ਕਿਸੁ ਸੰਜਮਿ, ਕਿਸੁ ਉਪਾਇ ਉਹਾਂ ਜਾਈਐ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕੰਉ
ਆਗਾਸ ਬਾਣੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕੀ ਆਈ ਜਿ, “ਆਪ ਤੇ ਪਾਈਐ ਨਾਨਕ ! ਗੁਰੂ ਤੇ ਦਿਖਾਈਐ, ਕਿਤ ਸੰਜਮਿ

^੧ਉਸ। ^੨ਇਹ ਸ਼ਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ। ^੩ਉਜੈਨ ਜਾਂ ਉਜੈਨੀ, ਇੰਦੌਰ
ਦੇ ਨੇੜੇ, ਮਾਲਵੇ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਰਾਜਧਾਨੀ। ^੪ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ। ^੫ਵਿਸਮਾਦ।

ਉਸ ਠਵਰ ਜਾਈਐ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਇਹੀ ਬਾਣੀ ਉਮੰਡਿ ਉਠਾ ਜਿ, “ਜੀ, ਆਪ ਤੇ ਪਾਈਐ
ਸੁ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਪਾਈਐ ?

ਸਲੋਕ¹

ਦਿਸੈ ਸੁਣੀਐ ਜਾਣੀਐ ਸਾਉ² ਨ ਪਾਇਆ ਜਾਇ ॥

ਰੁਹਲਾ³ ਟੁੰਡਾ ਅੰਧਲਾ ਕਿਉ ਗਲਿ ਲਗੈ ਧਾਇ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ! ਆਤਮੈ ਕਉ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਮਿਲਉਂ ? ਦਿਸਦਾ
ਭੀ ਹੈ ਪਰਮੇਸੁਰ, ਪਰ ਕੁਦਰਤਿ ਦੇਖੀ ਨੇੜਾ ਹੈ, ਅਰੁ ਜਉ ਸੁਣੀਐ ਤਉ ਦੂਰਿ ਸੁਣੀਐ; ਅਰੁ ਜਨੀਤਾ⁴ ਹੈ ਜਿ
ਨਿਕਟ ਹੀ ਹੈ, ਪਣੁ ਪਾਇਆ ਨਾਹੀਂ ਜਾਤਾ, ਅਰੁ ਪਾਇ ਬਿਨਾਂ ਸੁਆਦੁ ਆਵਤਾ ਨਾਹੀਂ, ਜਿਉ ਕਰਿ ਕਰਿ
ਪਾਈਐ” । ਤਬ ਫਿਰਿ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਉ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਆਗਿਆ ਆਈ ਜਿ, ਏ ਨਾਨਕ !

ਭੈ ਕੇ ਚਰਨ ਕਰੁ ਭਾਵੁ ਕੇ ਲੋਇਣੁ ਸੁਰਤਿ ਕਰੇਇ ॥

ਨਾਨਕ ਕਹੈ ਸਿਆਣੀਏ ਇਵ ਕੰਤ ਮਿਲਾਵਾ ਹੋਇ ॥੨॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :—

ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਹੁਕਮੁ ਆਇਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਭੈ ਕੇ ਚਰਨ ਕਰੁ, ਭਾਵ ਕੇ ਕਰੰਉ⁵ ਕਰੁ,
ਸੁਰਤਿ ਕੇ ਲੋਇਣੁ⁶ ਕਰੁ, ਤਉ ਦੇਖਹਿ ਹਰਿ ਦੁਆਰੁ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਇਹੀ ਸੰਜਮਿ ਕਮਾਇਆ ।
ਭੈ ਕੇ ਚਰਨ ਕੀਏ, ਭਾਵ ਕੇ ਕਰੰਉ ਕੀਏ । ਸੁਰਤਿ ਕੇ ਲੋਇਣ ਕੀਏ । ਕਰਿ ਕਰਿ ਧਰਮ ਖੰਡ ਮਹਿ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ
ਰਹਤਾ ਬਾ, ਗਿਆਨ ਖੰਡ ਕਉ ਚਲਿਆ । ਜਾਤਾ ਜਾਤਾ ਸੋਧਤਾ, ਕਮਾਵਤਾ ਕਮਾਵਤਾ ਗਿਆਨ ਖੰਡ ਕਉ ਜਾਇ
ਪਹੁਚਿਆ । ਜਦਿ ਗਿਆਨ ਖੰਡ ਮਹਿ ਦੇਖੈ ਤਉ ਉਹਾਂ ਬਡੇ ਅਨੰਦ ਹੋਤੇ ਹੈਂ, ਰਾਗ ਨਾਦ ਹੋਤੇ ਹੈਂ, ਕੀਰਤਨ
ਮੰਗਲ ਆਰਤੀਆਂ ਹੋਤੀਆਂ ਹੈਂ । ਉਹਾਂ ਗਿਆਨ ਖੰਡ ਮਹਿ ਖੁਸੀ ਹੋਇ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਤਬ ਗਿਆਨੁ
ਖੰਡੁ ਦੇਖਿ ਕਰਿ, ਸਮਝਿ ਕਰਿ ਸਰਮ ਖੰਡ ਕਉ ਚਲਿਆ । ਜਾਤਾ ਜਾਤਾ, ਕਮਾਵਤਾ ਕਮਾਵਤਾ, ਰਹਤਾ ਰਹਤਾ,
ਸੋਧਤਾ ਸੋਧਤਾ, ਸਰਮ ਖੰਡ ਕਉ ਜਾਇ ਪਹੁਚਿਆ । ਜਦਿ ਸਰਮ ਖੰਡ ਮਹਿ ਜਾਇ ਕਰਿ ਦੇਖੈ ਤਹਾਂ ਕਈ ਜੋਰ-
ਬਲ ਹੈ, ਕਈ ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਬਾਣੀ ਹੈ, ਉਹਾਂ ਹੋਰੁ ਕਈ ਨਾਹੀਂ, ਜੋਧੇ ਹੀ ਜੋਧੇ ਹੈਂ, ਪਣੁ ਕਈ ਅਸੰਖ ਅਖੁਟ
ਜੋਧੇ ਹੈਂ । ਜਾਂ ਦੇਖੈ ਤਾਂ ਮਹਾਂਬਲੀ ਜੋਧੇ ਹੈਂ । ਸਭਿ ਵੈ¹⁰ ਰਾਮ ਰਾਮ ਕਰਤੇ ਹੈਂ, ਰਾਮ ਨਾਮ ਸੰਗਿ ਭਰਪੂਰਿ
ਹੈਂ । ਜਾਂ ਦੇਖੈ ਤਾਂ ਉਹਾਂ ਕਈ ਸਤਿਆਵਤੀਆਂ¹¹ ਹੈਂ, ਰਾਮ ਰਾਮ ਕਰਤੀਆਂ ਹੈਂ । ਜਾਂ ਦੇਖੈ ਤਾਂ ਕਈ ਜਾਤੀ
ਹੈਂ, ਸਨਾਤੀ¹² ਹੈਂ, ਕਈ ਹਠੀ ਹੈਂ, ਕਈ ਤਪੀ ਹੈਂ, ਕਈ ਭਗਤ ਹੈਂ, ਤਿਨ ਕੀ ਕੀਮ ਗਣੀਤੀ ਕਾਈ ਨਾਹੀਂ, ਜਿ
ਕਈ ਲੋਅ ਹੈਂ । ਤਿਨ ਕਉ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਹੋਰਾਨੁ ਹੋਇ ਗੋਆ । ਉਨ ਥੀਂ ਉਪਰਿ ਸਚੁ ਖੰਡੁ
ਹੈ, ਉਹਾਂ ਸੋਈ ਜਾਤਾ ਹੈ ਜਿਸੁ ਕਉ ਬੁਲਾਈਤਾ ਹੈ । ਉਹਾਂ ਜਿ ਭਗਤ ਬਸਤੇ ਹੈਂ ਸੇ ਅਨੰਦ ਕਰਤੇ
ਹੈਂ । ਮਨ ਕੇ ਬਿਬੇ ਸਚਾ ਹੈ, ਅਨੰਦ ਕਰਤੇ ਹੈਂ । ਗੰਮੀ ਪਰਵਾਹ ਕਾਈ ਨਾਹੀਂ । ਜਿਸ ਕੀ
ਮਿਰਜਾਦਾ ਕਾਈ ਨਾਹੀਂ ਕਹੀ ਜਾਂਦੀ ਜਿ ਕਿਤਨਾ ਹੀ ਸੁਖੁ ਹੈ । ਤਹਾਂ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ
ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਹੋਰਾਨੁ ਹੋਇ ਗੋਆ, ਜਿ, “ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਹਉ ਕਉਣੁ ਚੀਣੀ¹³ ਹਉਂ, ਕਉਣੁ ਜਤੀਮੁ¹⁴ ਹਉਂ, ਕਉਣੁ

¹ਵਾਰ ਮਾਤ ਕੀ, ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੨ । ਇਹ ਸਲੋਕ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮ: ੨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ
ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੁਸਰੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ । ²ਸੁਆਦ । ³ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ ਯੀਣ, ਲੂਲਾ ।

⁴ਜਾਣੀਦਾ । ⁵ਹੱਥ । ⁶ਪ੍ਰੇਮ । ⁷ਅੱਖਾਂ । ⁸ਕਰ (ਹੱਥ) । ⁹ਅੱਖਾਂ ।

¹⁰ਵੇ ਵੁਹ ਦਾ (ਬਹੁਵਚਨ) ਉਹ । ¹¹ਸਤਿਵੰਤੀਆਂ । ¹²ਉਪ ਜਾਤੀਆਂ । ¹³ਕੀਤੀ ।

¹⁴ਯਤੀਮ ।

ਬਿਚਾਰਾ ਹਉਂ । ਮੈਂ ਕਿਆ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿ ਹਉਂ ਈਹਾਂ ਜਾਉਂ ਅਰੁ ਮੇਰੇ ਤਾਈਂ ਕੋਈ ਜਾਣੈ ਕਿ ਦਰਬਾਰਿ ਵੜਣੁ ਪਾਵਉ, ਹਉਂ ਕਉਣੁ ਹਉਂ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਨਿਮਾਣਾ ਹੋਇ ਗੋਆ, ਖਰਾ ਜਤੀਮੀ ਘਰਿ ਆਇ ਗੋਆ । ਤਬ ਬੈਰਾਗ ਦੇ ਘਰਿ ਹੋਇ ਗੋਆ, ਆਗਾਧਿ ਬਾਤ ਦੇਖਿ ਕੈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਬਿਸਮਾਦੁ ਹੋਇ ਰਹਿਆ । ਤਬ ਬੈਰਾਗਿ ਹੋਇ ਕਰਿ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਲਲਤਾ ਸੁਹੀ^੧ ਮਹਿ :-

ਮੰਝੁ ਕੁਰਜੀ ਅੰਮਾਵਣਿ ਭੋਸੜੇ^੨ ਹਉਂ ਕਿਉਂ ਸਹੁ ਰਾਵਣ ਜਾਉ ਜੀਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਮੈਂ ਜਿ ਹਾਂ ਜਿ ਕੁਚੱਜੀ ਹਾਂ, ਦੋਸੀ ਭਰੀ ਹਾਂ, ਲਉਬਾਲੀ^੩ ਦਰਗਾਹ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਾਕੁ^੪ ਹੈ, ਮੈਂ ਖਾਕੀ ਬੰਦਾ ਨਾਪਾਕੁ ਹਾਂ । ਮੈਂ ਜਿ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਮਹਲੁ ਪਾਈ ਜਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਪਾਈ ?”

ਓਥੈ^੫ ਇਕ ਦੂ ਇਕਿ ਚੜਦੀਆ ਕਉਣ ਜਾਣੈ ਮੇਰਾ ਨਾਉ ਜੀਉ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਹੋਰੁ ਈਵ^੬ ਭਾਂ ਨਾਹੀ ਜਿ ਇਕਾ ਹੰਢੈ^੭ ਸੇਵਕੁ ਹਾਂ, ਲਉਬਾਲੀ^੮ ਦਰਗਾਹ ਇਕ ਦੂ ਇਕਿ ਚੜਦੇ ਹੈਨਿ, ਮੈਨੋ ਕਉਣੁ ਜਾਣੈ ਜਿ ਤੂੰ ਕਉਣੁ ਹੈਂ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ :-

ਜਿਨੀ ਸਖੀ^੯ ਸਹੁ^{੧੦} ਰਾਵਿਆ^{੧੧} ਸੇ ਅੰਥੀ ਛਾਵੜੀਏਹ^{੧੨} ਜੀਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਅਰੁ ਜਿ ਸਾਹਿਬੁ ਪਾਇਆ ਹੈ ਸੇ ਪਈਆ ਜਉ ਕਗੁਲਾਉ ਕਰਦੀਆਂ ਹੈਨਿ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਛੁ ਮਿਤਿ ਮਿਰਜਾਦਾ ਨਾਹੀਂ ।

ਸੇ ਗੁਣੁ ਮੰਝੁ^{੧੩} ਨ ਆਵਨੀ ਕੈਨੁ^{੧੪} ਦੋਸੁ ਧਰੇਉ ਜੀਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਜਿਨੀ ਗੁਣੀ ਕਰਿ ਕਰਿ ਉਨੀ ਪਾਇਆ ਹੈ ਸੇ ਗੁਣ ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਨਾਹੀਂ । ਜਿ ਕਿਛੁ ਦੋਸੁ ਹੈ ਸੁ ਮੈਨੋ ਹੀ ਹੈ, ਹੋਰਸ ਕਿਸਨੋ ਆਖਾਂ । ਜਿ ਮੈਨੋ ਦੋਸੁ ਹੈਨਿ ਮੈਂ ਜਿਹਾ ਸਿ ਅਵਗਣਿਆਰੀ ਹਾਂ ।

ਕਿਆ ਗੁਣ ਤੇਰੇ ਵਿਬਰਾ ਹਉਂ ਕਿਆ ਕਿਆ ਘਿੰਨਾ ਤੇਰਾ ਨਾਉ ਜੀਉ ॥

ਇਕਤੁ ਟੋਲਿ ਨ ਅੰਬੜਾ ਹਉਂ ਸਦ ਕੁਰਬਾਣੈ ਤੇਰੇ ਜਾਉ ਜੀਉ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਤੇਰੇ ਜਿ ਗੁਣ ਹੈਂ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸੁਰ ! ਜਿ ਮੇਰੇ ਬੁਝੈ ਗਣੈ ਜਾਂਦੇ ਨਾਹੀਂ । ਤੇਰਿਆਂ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਅੰਤੁ, ਨਾਵਾਂ ਦਾ ਅੰਤੁ, ਕੀਆ ਨਾਹੀਂ ਜਾਂਦਾ । ਕਿਸ ਕਿਸ ਬਖਿਆਣ ਤੇਰੇ ਦਾ ਹਉਂ ਨਾਉਂ ਲਈ, ਕਿਆ ਬਿਸਥਾਰ ਕਰਾਂ ? ਤੇਰੇ ਤਉ ਗੁਣ ਅਸੰਖ ਹੈਂ, ਪਣੁ ਇਕਸ ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਨੋ ਪਹੁਚਿ ਨਾਹੀਂ ਸਕਤਾ— ਨਾ ਕੀਮਤਿ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇਰੇ ਇਕਸੁ ਗੁਣ ਕੀ, ਕਰੀਐ ਸਿ ਕਿਆ ਕਰੀਐ ? ਕੁਰਬਾਨੁ, ਕੁਰਬਾਨੁ ਕੀਤਾ ਹਉਂ ਇਸੁ ਤੇਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਵਿਵਹੁ^{੧੫} ਜੀ ਪਾਤਿਸਾਹ !

ਸੁਇਨਾ ਰੁਪਾ^{੧੬} ਰੰਗੁਲਾ ਮੋਤੀ ਤੈ ਮਾਣਿਕੁ ਜੀਉ ॥

ਸੇ ਵਸਤੂ ਸਹਿ ਦਿਤੀਆ ਮੈ ਤਿਨ ਸਿਉ ਲਾਇਆ ਚਿਤੁ ਜੀਉ ॥

^੧ਰਾਗੁ ਸੁਹੀ ਮਹਲਾ ੧, ਕੁਚੱਜੀ ।

^੨ਅਮਿਟਵੇਂ ਦੋਸ਼ ।

^੩ਬੇ-ਪਰਵਾਹ, ਨਿਰਡੈ, ਨਿਡਰ ।

^੪ਪਵਿਤ੍ਰ ।

^੫ਇਹ ਲਛਣ ਏਥੇ ਵਾਧੂ ਹੈ, ਜੋ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

^੬ਇਸ ਤਰਾਂ, ਇਸ

ਪਰਕਾਰ ।

^੭ਹਉਂ ਹੀ, ਮੈਂ ਹੀ ।

^੮ਬੇ-ਪਰਵਾਹ ।

^੯ਸਹੇਲੀਆਂ (ਸੁਧਾਲੂਆਂ) ਨੇ ।

^{੧੦}ਪਤੀ

(ਪਰਮੇਸੁਰ) ।

^{੧੧}ਭੋਗਿਆ (ਸਿਮਰਿਆ) ।

^{੧੨}ਅੰਥਾਂ ਦੀ ਛਾਵੇਂ, ਅਰਥਾਤ—ਸੁਖੀ ।

^{੧੩}ਮੈਂ (ਮੇਰੇ)

ਵਿਚ ।

^{੧੪}ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਹਉ ਕੈ ਜੀਉ ।’

^{੧੫}ਤੂੰ, ਉਤੋਂ ।

^{੧੬}ਚਾਂਦੀ ।

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਸੁਇਨਾ ਰੁਪਾ ਮੋਤੀ ਮਾਣਕ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦਾਤਿ ਕੀਤੀ ਸੁ ਮੇਰਾ ਧਿਆਨੁ ਉਨਾਂ ਸਾਥਿ ਲਗਿ ਗਿਆ,
ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਭੂਲਿ ਗਇਆ ।

ਮੰਦਰ ਮਿਟੀ ਸੰਦੜੇ¹ ਪਥਰ ਕੀਤੇ ਰਾਸਿ ਜੀਉ ॥

ਮੈ ਏਤੁ ਭੁਲਾਵੈ² ਭੁਲੀਅਸੁ ਤਿਸੁ ਕੰਤ ਨ ਬੈਠੀ ਪਾਸਿ ਜੀਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਮਹਲ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਭੁਲਾ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਬੀ, ਸੁ ਏਹੁ ਕਿਆ ਵਸਤੁ ਬੀ ਜਿ ਸੁਖਿ ਭੁਲ ਮਹਲ ਸਿ
ਮਿਟੀ ਕੇ ਸੁਇਨਾ ਰੁਪਾ ਸੁ ਪਥਰੁ ਘਰੁ ਮਿਟੀ ਕਾ ਅਰੁ ਸੁਇਨਾ ਰੁਪਾ ਸਿ ਕਿਆ ਮੂੜਿ ਤਿਸੁ ਪਥਰ ਅਰੁ ਮਿਟੀ
ਕੇ ਭੁਲਾਵੈ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਵਿਸਰਿਆ ਜੀ । ਇਕੁ ਨਿਮਖੁ, ਇਕ ਚਸਾ, ਇਕੁ ਛਿਨੁ, ਇਕੁ ਪਲੁ, ਇਕੁ ਤਿਲੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ
ਚਿਤਾਰਿਓ ਨਾਹੀਂ ਜਿ ਹਉ ਕਿਸ ਕਾ ਹਾਂ, ਮੇਰਾ ਸਾਹਿਬੁ ਕੋਈ ਹੈ ਕਿ ਨਾਹੀਂ, ਮਿਟੀ ਅਰੁ ਪਥਰ ਕੈ ਗੁਮਾਨਿ ਏਹੁ
ਭੁਲਾ, ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਬਿਸਰਿ ਗਿਆ ਜੀ ।

ਮੰਬਰਿ³ ਫੁੰਜਾ⁴ ਕੁਰਲੀਆਂ⁵ ਬਗ ਬਹਿਨੇ ਆਇ ਜੀਉ ॥

ਸਾਧਨ⁶ ਚਲੀ ਸਾਹੁਨੇ⁷ ਕਿਆ ਮੁਹੁ ਦੇਸੀ ਅਗੈ ਜਾਇ ਜੀਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਏ ਜਿ ਸਿਆਹੁ ਵਾਲ ਥੇ ਸਿ ਸੁਪੇਦ ਹੋਏ, ਚਲਣ ਕੇ ਦਿਨ ਆਏ ਜੀ । ਏਹੁ ਜਿ ਜਿੰਦੁ ਬੀ ਸਾ ਚਲੀ ਅਗ
ਸਾਹਿਬ ਕੈ ਦਰਬਾਰਿ, ਈਹਾ ਬਦਗਾਰਿ⁸ ਹੋਇ ਚਲੀ, ਈਹਾਂ ਏਨਿ ਕਿਛੁ ਸੁਝਿਤੁ⁹ ਕੀਆ ਨਾਹੀਂ, ਅਗੈ ਕਿਆ ਜਾਇ
ਮੁਹੁ ਦੇਗੀ ? ਏਹੁ ਤਾਂ ਈਹਾਂ ਹੀ ਬਦਗਾਰਿ ਹੋਇ ਚਲੀ, ਅਗੈ ਜਿ ਮੁਖੁ ਦੇਗੀ ਸੁ ਕਿਆ ਦੇਗੀ ?

ਸੁਤੀ ਸੁਤੀ ਝਾਲੂ¹¹ ਬੀਆ ਭੁਲੀ ਵਾਟਤੀਆਸੁ¹² ਜੀਉ ॥

ਤੈ ਸਹ¹³ ਨਾਲਹੁ ਮੁਤੀਅਸੁ¹⁴ ਦੁਖਾ ਕੂ ਧਰੀਆਸੁ¹⁵ ਜੀਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਸਾਰੇ ਜਨਮ ਵਿਚਿ ਏਨਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਕਬਹੂੰ¹⁶ ਚਿਤਾਰਿਉ ਨਾਹੀਂ, ਸੁਤੇ ਹੀ ਵਿਹਾਣੀ¹⁷ ਮਾਇਆ ਕੇ ਰੰਗਿ ਵਿਚਿ,
ਵਾਟ ਜਿ ਬੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ, ਤਿਸਤੇ ਏਹੁ ਭੁਲਿ ਗਈ, ਹੁਣਿ ਅੰਤਿ ਸਮੇ ਕਿਛੁ ਹੋਤਾ ਨਾਹੀਂ । ਪਣੁ ਗੁਰੁ ਬਾਬਾ
ਨਾਨਕੁ ਬੇਨਤੀ-ਅਰਦਾਸਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਪਹਿ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ?

ਤੁਧੁ ਗੁਣ ਮੈ ਸਭਿ ਅਵਗੁਣਾ ਇਕ ਨਾਨਕ ਕੀ ਅਰਦਾਸਿ ਜੀਉ ॥

ਸਭਿ ਰਾਤੀ ਸੋਹਾਗਣੀ ਇਕੁ ਮੰਵ¹⁸ ਛੋਹਾਗਣਿ ਕਾਈ ਰਾਤਿ ਜੀਉ ॥ ੧ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

“ਏ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ! ਮੈਨੋਂ ਜਿ ਸਾਹ ਸਾਹ ਸਾਥਿ ਕਈ ਸਹੰਸਰ¹⁹ ਅਵਗਣ ਹੈਨਿ ਅਰੁ ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਸਾਹ
ਸਾਹ ਸਾਥਿ ਕਈ ਸਹੰਸਰ, ਜੇ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਤਾਂ ਕਬਹੂੰ ਮੇਰੇ ਬਾਬਿ²⁰ ਭੀ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਹੋਹਿ । ਜਿਨਾਂ ਉਪਰਿ ਤੁ

¹ ਏ ।	² ਸਹੀ ਪਾਠ ‘ਹਉ ਏਨੀ ਰੋਲੀ ।’	³ ਸਿਰ ਰੂਪ ਅਸਮਾਨ ਵਿਚੋਂ ।	⁴ ਕਾਲੇ ਕੇਸ
ਰੂਪ ਫੁੰਜਾਂ ।	⁵ ਚਲੀਆਂ ਗਈਆਂ ।	⁶ ਬਗੇ (ਪੋਲੇ-ਵਿਟੇ) ਵਾਲ ਆ ਗਏ ।	⁷ ਜੀਵ ਰੂਪ
ਇਸਤ੍ਰੀ ।	⁸ ਸਹੁਰੇ ਘਰ, ਅਰਥਾਤ-ਪਤੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਪਾਸ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ ।		⁹ ਗੁਨਾਹਗਾਰ ।
¹⁰ ਪੁੰਨ-ਕਰਮ ।	¹¹ ਝਾਂਲਾਂਘ, ਸਵੇਰ ਦਾ ਸਮਾਂ (ਭਾਵ-ਬੁਢੇਪਾ) ।	¹² ਉਸ ਦੀ ਵਾਟ (ਰਸਤਾ) ।	
¹³ ਪਤੀ ।	¹⁴ ਮੁਕਤ ਹੋਈ, ਛੁਟੀ ਅਰਥਾਤ-ਵਿਛੁੜੀ ।	¹⁵ ਦੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਧਰੀ ਗਈ ।	¹⁶ ਕਦੇ ।
¹⁷ ਗੁਜਰ ਗਈ ।	¹⁸ ਸਹੀ ਪਾਠ ਏਥੇ ‘ਇਕੁ ਮੰਵ’ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ‘ਮੈਂ’ ਹੈ ।	¹⁹ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ।	²⁰ ਬਾਬੇ,
ਉਪਰ ।			

ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਹੈਂ ਅਰੁ ਤੁਧਨੋ ਜਿ ਭਾਵਦੇ ਹੈਨਿ ਤਿਨਾਂ ਸਾਥਿ ਤੂੰ ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ ਵਸਦਾ ਹੈਂ। ਕਬਹੂੰ ਕਿਤੀ ਸਮੇਂ ਮੇਰੇ ਬਾਬਿ ਡੀ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਹੋਹਿ ਜਿ ਦਰਸਨੁ ਦੇਹਿ। ਤਬ ਨਿਮਾਣੈ ਘਰਿ ਹੋ ਕਰਿ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ; ਸੁ ਬਾਬੇ ਉਪਰਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਦਇਆਲੁ ਹੁਆ। “ਐ”-ਕਹੈ, “ਨਾਨਕ ਕਉ ਈਹਾਂ ਬੁਲਾਇ ਲਿਆਵਹੁ”। ਤਬ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਭੇਜੇ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਉ ਲੈਣ ਆਏ। ਕਵਨਿ ਕਵਨਿ ਲੈਣਿ ਆਏ? ਜਤੁ, ਸਤੁ, ਸੰਤੋਖੁ, ਧੀਰਜੁ, ਨੁਮਤਿ, ਭਾਉ, ਭਉ-ਏ ਆਏ, ਆਇ ਕਰਿ ਲੇ ਗਏ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਉ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਪਾਸਿ ਲੇ ਆਏ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜਾਇ ਕਰਿ ਭੰਡਉਤਿ ਕਰੀ ਲੰਬੈ ਆਸਣਿ ਹੋਇ ਕਰਿ। ਤਬ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਹਾ ਜਿ, ਆਉ ਨਾਨਕ! “ਆਉ ਹੋ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ! ਆਉ ਹੋ ਮੇਰੇ ਸੇਵਕ! ਆਉ ਹੋ ਸਾਇਰ! ਆਉ ਹੋ ਮੇਰੇ ਜਤੀਮ! ਭਲਾ ਹੈਂ?” “ਜੀ, ਤੇਰੇ ਪਰਸਾਦਿ। ਤੈਂ ਹਿਤਿ ਆਇਐ ਭਲਾ ਹਾਂ। ਐ ਨਾਨਕ! ਹਉ ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ ਤੇਰੇ ਨਾਲਿ ਹਾਂ। ਤੂੰ ਸੰਸਾ ਕਿਉਂ ਕਰਦਾ ਹੈਂ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਬਾਣੀ ਬੋਲਿ ਉਠਾ ਜਿ:-

ਜਾ ਤੂੰ ਤਾ ਮੈ ਸਭੁ ਕੋ ਤੂ ਸਾਹਿਬੁ ਮੇਰੀ ਰਾਸਿ ਜੀਉ ॥

ਤੁਧੁ ਅੰਤਰਿ ਹਉ ਮੁਖਿ ਵਸਾ ਤੂੰ ਅੰਤਰਿ ਸਾਗਸਿ ਜੀਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਯਾ ਮਿਹਰਵਾਨੁ! ਜਾਂ ਤੂੰ ਤਾਂ ਮੈਨੋਂ ਸਭ ਕਿਛੁ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਧਨੁ ਸੰਪਤਿ^੧ ਜੀਵਨਿ ਰਾਸਿ^੨ ਤੂੰਹੋ ਹੈਂ। ਤੇਰੇ ਨਾਵਾਂ ਵਿਚਿ ਮੈਨੋਂ ਸਭ ਸੁਖ, ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ ਸੁਖੀ ਵਸਦਾ ਹਾਂ। ਤੂੰ ਅੰਤਰਿ ਜਿਰੁ ਹੈਂ ਤਿਰੁ ਸਭ ਕੋਈ ਕਹਦਾ ਹੈਂ ਜਿ ਸਾਬਾਸਿ! ਅਰੁ ਜੇ ਤੂੰ ਅੰਤਰਿ ਨ ਹੋਵਹੀ ਤਾਂ ਕੋਈ ਢੇਰੀ ਨ ਦੇਈ। ਤੂੰ ਜਿ ਹੈਂ ਸੁ ਭਾਣੈ ਦਾ ਸਾਹਿਬੁ ਹੈ, ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਤਾਂ ਮਿਹਰਵਾਨ! ਤੂੰ ਕਿਆ ਨ ਕਰਹੀ?

ਭਾਣੈ ਤਖਤਿ ਵਡਾਈਆ ਭਾਣੈ ਭੀਖ ਉਦਾਸਿ ਜੀਉ ॥

ਭਾਣੈ ਬਲ ਸਿਰਿ ਸਹੁ ਵਹੈ ਕਵਲ ਫੁਲੈ ਆਕਾਸਿ ਜੀਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਯਾ ਮਿਹਰਵਾਨ! ਜੇ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਪਾਤਿਸਾਹ! ਤਾਕੈ ਤਾਈਂ ਉਠਾਇ ਫਕੀਰੁ ਕਹਿ ਕਢਾਹੀ ਟੁਕੜਾ ਪਾਵਹਿ। ਅਰੁ ਜੇ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਤਾਂ ਗਰੀਬਾਂ ਕੋ ਤਾਈਂ ਉਠਾਇ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਕਰਹਿ। ਜੇ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਤਾਂ ਬਲਾਂ ਵਿਚ ਨਈਆਂ ਵਹਾਇਹਿ। ਜੇ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਤਾਂ ਪਰਬਤਾਂ ਉਤੈ ਬਿਨਾਂ ਪਾਣੀ ਹੀ ਕਵਲ ਫੁਲਾਇਹਿ ਆਗਾਸਿ^੩।

ਭਾਣੈ ਭਵਜਲੁ ਲੰਘੀਐ ਭਾਣੈ ਮੰਤਿ ਭਰੀਆਸੁ ਜੀਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਜੇ ਉਸੁ ਭਾਵੈ ਤਾਂ ਏਹੁ ਸੈਂਸਾਰ ਕਾ ਭਵਜਲੁ ਲੰਘੈ, ਜੇ ਭਾਵੈ ਤਾਂ ਵਿਚੇ ਭੋਭੈ।

ਭਾਣੈ ਜੋ ਸਹੁ ਰੰਗੁਲਾ ਸਿਫਤਿ ਰਤਾ ਗੁਣ ਤਾਸਿ ਜੀਉ ॥

ਭਾਣੈ ਸਹੁ ਭੀਹਾਵਲਾ^੪ ਹਉ ਆਵਣਿ ਜਾਣਿ ਮੁਈਆਸਿ ਜੀਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

“ਯਾ ਮਿਹਰਵਾਨ! ਜੇ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਤਾਂ ਇਕਨਾਂ ਜੀਆਂ ਦੇ ਤਾਈਂ ਮਿਲਾਇ ਲੇਹਿ, ਸਹਜ ਸੁਭਾਵ ਨਾਲਿ ਦਰਸਨੁ ਦੇਹਿ, ਅਨੰ ਪਹਰ ਤੇਰੀ ਸਿਫਤਿ ਕਰਤੇ ਰਹਹਿ ਤੇਰੇ ਗੁਨ ਭਾਵਤੇ। ਜਾਂ ਤੁਧੁ ਭਾਵਤਾ ਹੈ ਇਕਨਾ ਜੀਆਂ ਕੋ ਬਾਬਿ ਕਹਰਵਾਨੁ ਹੋਇ ਬੈਠਤਾ ਹੈ; ਉਨਾਂ ਨੋ ਉਠਾਇ ਜੂਨੀ ਮਹਿ ਬਾਹਤਾ ਹੈ, ਓਹਿ ਸਦਾ ਆਵਤੇ, ਜਨਮਤੇ ਮਰਤੇ ਹੈ”।

^੧ਕਿਸੇ ਪੂੰਜੀ। ^੨ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਕੇ। ^੩ਰਾਗ ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੧, ਸੁਚਰੀ। ^੪ਸੰਪਤੀ। ^੫ਜੀਵਨ ਦੀ ਮਰਤੀ। ^੬ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਭਾਵੈ ਤਾਂ ਤੂੰ ਆਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਕਮਲ ਫੁਲਾ ਦੇਵੇਂ। ^੭ਭਰਾਉਣਾ, ਭੇ ਵਾਲਾ।

ਤੂੰ ਸਹੁ ਅਗਮੁ ਅਤੋਲਵਾ ਹਉ ਕਹਿ ਕਹਿ^੧ ਢਹਿ ਪਈਆਸੁ ਜੀਉ ॥
ਕਿਆ ਮਾਗਉ ਕਿਆ ਕਹਿ ਸੁਣੀ ਮੈ ਦਰਸਨ ਭੂਖ ਪਿਆਸਿ ਜੀਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

“ਯਾ ਮਿਹਰਵਾਨ ! ਤੂੰ ਜਿ ਹੈਂ ਸੁ ਅਪਾਰੁ ਹੈਂ, ਤੇਰਾ ਅੰਤੁ ਕਿਸੀ ਬਾਤ ਪਾਇਆ ਨਾਹੀਂ ਜਾਤਾ । ਹਉ ਸੁਨਤੀ ਖੋਜਤੀ ਖੋਜਤੀ ਢਹਿ ਹਾਰਿ ਪਈ, ਤੇਰਾ ਅੰਤੁ ਮੇਰੈ ਬੁਝੈ ਪਾਇਆ ਨ ਗਿਆ । ਤੂੰ ਅਪਾਰੁ-ਬੇਮੁਮਾਰੁ ਸਾਹਿਬੁ, ਮੇਰੈ ਬੁਝੈ ਤੇਰਾ ਅੰਤੁ ਪਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾਤਾ । ਯਾ ਸਾਹਿਬ ਕਰੀਮ^੨ ! ਤੇਰਾ ਅੰਤੁ ਪਾਇਆ ਨਾਹੀਂ ਜਾਂਦਾ” । ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਬਾਬਿ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਹਾਂ । ਜੇ ਕਿਛੁ ਮਾਂਗਹਿਗਾ ਸੁ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਤਾਈਂ ਦੇਤਾ ਹਉ, ਤੂੰ ਮਾਗੁ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ:-

ਕਿਆ ਮਾਗਉ ਕਿਆ ਕਹਿ ਸੁਣੀ ਤੇਰੈ ਦਰਸਨ ਭੂਖਿ ਪਿਆਸਿ ਜੀਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਜਿ “ਯਾ ਸਾਹਿਬ ! ਅਵਰੁ ਮੈਂ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀਂ ਚਾਹਤਾ । ਮੁਝ ਕਉ ਤੇਰੇ ਦਰਸਨ ਹੀ ਕੀ ਪਿਆਸ ਹੈ । ਮੁਝ ਕਉ ਤੂੰ ਅਪਨਾ ਦਰਸੁ ਹੀ ਦੇਹਿ, ਅਵਰੁ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀਂ ਮੈਂ ਮਾਂਗਤਾ ।” ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਜਾਂ ਤੁਧਨੋਂ ਮੇਰੇ ਦਰਸਨ ਹੀ ਕੀ ਭੂਖ ਅਰੁ ਪਿਆਸ, ਹੈ ਅਵਰੁ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀਂ ਚਾਹਤਾ, ਤਾਂ ਹਉ ਛੀ ਤੇਰੇ ਤਾਈਂ ਚਾਹਉਗਾ, ਤੁਝ ਹੀ ਕਉ ਦਰਸਨ ਦੇਉਂਗਾ, ਤੂੰ ਅਨੇ ਪਹਰ ਮੇਰੇ ਸਾਬਿ ਹੈਂ, ਮੈਂ ਤੈਂ ਥੀਂ ਭਿੰਨ^੩ ਨਾਹੀਂ ਤਬ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਤੁਝ ਜਿ ਮੁਝ ਹੀ ਕਉ ਚਾਹਿਆ ਅਰੁ ਮੁਝ ਹੀ ਕਉ ਮਾਂਗਿਆ ਸੁ ਏਹੁ ਬਾਤ ਤੈਂ ਕਿਸ ਤੇ ਪਾਈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ, “ਯਾ ਮਿਹਰਵਾਨ ਸਾਹਿਬ ! ਤੂੰ ਮੈਂ ਪਾਇਆ, ਸੁ ਗੁਰ ਕੇ ਬਚਨ ਕਰਿ ਕਰਿ ਪਾਇਆ :-

ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਸਹੁ ਪਾਇਆ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਕੀ ਅਰਦਾਸਿ ਜੀਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

“ਯਾ ਮਿਹਰਵਾਨ ! ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਸਾਰ ਕਿਛੁ ਨ ਬਾ ਜਾਨਤਾ, ਪਣੁ ਗੁਰ ਕੇ ਬਚਨ ਕਰਿ ਕਰਿ ਤੂੰ ਪਾਇਆ; ਨਾਤਰ^੪ ਜੀ, ਅਪਾਰੁ ਪੁਰਖੁ ਜੀ ! ਤੇਰੀ ਗਹਨਗਤਿ^੫ ਤੂੰਹੀਂ ਜਾਨਹਿ, ਅਵਰੁ ਮਾਨੁਖ ਜੀਵ ਕਿਆ ਜਾਨੈ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕੇ ਇਤਨੇ ਕਹਣੇ ਸਾਬਿ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਬਹੁਤੁ ਖੁਸੀ ਹੋਆ : ਜਿ, “ਨਾਨਕ ! ਜੇ ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਕਾ ਨਾਮੁ ਨ ਲੇਤਾ, ਜਿ ਮੈਂ ਗੁਰ ਕੇ ਪਰਸਾਦਿ ਏਹੁ ਬਾਤ ਪਾਈ, ਜੇ ਤੂੰ ਏਹੁ ਬਾਤ ਨ ਕਹਤਾ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਤਾਈਂ ਕਿਛੁ ਨ ਦੇਤਾ ਅਰੁ ਦਰਗਾਹ ਤੇ ਮਨਹਿ ਕਰਤਾ । ਜਾਂ ਤੈਂ ਗੁਰੂ ਉਪਰਿ ਬਾਤ ਆਣੀ ਤਬ ਮੈਂ ਤੂੰ ਬਕਸਿਆ^੬ ਅਰੁ ਜੇ ਕੋਈ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਲੈਗਾ ਨਾਨਕ ! ਮੈਂ ਤਿਸ ਕਉ ਛੀ ਬਕਸਉਂਗਾ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਪਸਾਉ ਕੀਆ^੭ ਜਿ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹ ਕਾ ਪਸਾਉ । ਤਬ ਪਰਵਰਦਗਾਰੁ ਬਹੁਤੁ ਖੁਸੀ ਹੋਆ ਜਿ, “ਆਉ ਹੋ ਨਾਨਕ ! ਤੂੰ ਫਲਾ ਢਾਢੀ ਹੈਂ, ਸਾਬਾਸਿ ਤੇਰੇ ਤਾਈਂ । ਜਾਹਿ ਤੂੰ ਮੈਂ ਨਿਹਾਲੁ ਕੀਆ ਹੈ” । ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਮੇਰੀ ਗਹਨਗਤਿ ਮੇਰੇ ਨਾਮ ਕਾ ਮੋਲੁ ਉਨਹੁ ਹੀ ਗੁਰਹੁ ਪਾਇਆ ਹੈ ਜਿਨ ਕੀ ਤੈਂ ਦੀਖਿਆ ਲੀਤੀ ਹੈ । ਕਹੁ ਦਿਖਾ^੮, ਉਨਹੁ ਤੁਮ ਕਉ ਕਿਆ ਦੀਖਿਆ ਦੀਨੀ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਈਹਾਂ ਡਰਿ ਗਏ, ਜਿ ਤਾਂ ਕਹਤਾ ਹਉ ਜਿ ਉਨਹੁ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀਂ ਦੀਖਿਆ ਦੀਨੀ, ਤਬ ਉਹੁ ਮਹਾਰਾਜੁ ਕਹਤਾ ਹੈ ਜਿ ਤੂੰ ਬੇਗੁਰਾ ਹੈਂ ਜਿ ਇਉਂ ਦੀਖਿਆ ਨਾਹੀਂ ਲੀਤੀ ਅਰੁ ਜੇ ਕਹਤਾ ਹਉ ਜਿ ਏਹੁ ਦੀਖਿਆ ਉਨਹੁ ਕਹੀ

^੧ਅਸਲ ਵਿਚ “ਕਹਿ ਸੁਣਿ” ਲਿਖਿਆ ਹੈ । ^੨ਪਾਸੋਂ । ^੩ਨਿਪਾਲੁ । ^੪ਸਹੀ ਪਾਠ-“ਮੈਂ” ।

^੫ਵੱਖਰਾ, ਜੁਦਾ । ^੬ਨਹੀਂ ਤਾਂ । ^੭ਅਪਾਰ, ਗੰਭੀਰ । ^੮ਬਖਸ਼ਿਆ । ^੯ਪਸਾਰ (ਫੈਲਾਉ)

ਕੀਤਾ ਉਪਮਾ ਦਾ, ਅਰਥਾਤ-ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਉਸਤਤਿ ਗਾਈ । ^{੧੦}ਦੇਖ, ਕਹਿ ਕੇ ਦੱਸ ।

ਤਾਂ ਪਰੰਪਰਾ¹ ਕੀ ਕਿਛੁ ਕੋਈ ਮਿਤਿ² ਨਾਹੀ ਜਾਨਤਾ । ਕਹੀ ਜਾਨਤਾ ਕਹੀਐ ਸਿ ਕਿਆ ਕਹੀਐ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਸੁਹੀ ਰਾਗ ਮਹਿ ਇਹੀ ਲੈ ਉਠਿਆ ਜਿ:-

ਕਉਣ ਤਰਾਜੀ³ ਕਵਣੁ ਤੁਲਾ⁴ ਤੇਰਾ ਕਵਣੁ⁵ ਸਰਾਫੁ ਬੁਲਾਵਾ ॥

ਕਉਣੁ ਗੁਰੂ ਕੈ ਪਹਿ ਦੀਖਿਆ ਲੇਵਾ ਕੈ ਪਹਿ ਮੁਲੁ ਕਚਾਵਾ ॥੧॥

ਮੇਰੇ ਲਾਲ ਬੇਸੁਮਾਰ⁶ ਤੇਰਾ ਅੰਤੁ ਨ ਜਾਣਾ ॥

ਤੂੰ ਜਲਿ ਬਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਭਰਿਪੁਰਿ ਲੀਣਾ ਤੂੰ ਆਪੇ ਸਰਬ ਸਮਾਣਾ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ! ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਰਤਨ ਕੀ ਕਿਆ ਕੀਮਤਿ ਕਰੰਉ ? ਸਾ ਕਵਨ ਤਰਾਜੀ ਹੈ ਜਿਤੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਤੋਲੀਐ ਤੂੰ ? ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਅਤੋਲੁ ਹੈ । ਸੁ ਕਵਣੁ ਤੋਲੁ ਹੈ ਜਿਸੁ ਕੈ ਬਰਾਬਰਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਤੋਲੀਐ ? ਤੂੰ ਅਮੋਚੁ ਹੈਂ । ਸੁ ਕਵਣੁ ਸਰਾਫੁ ਹੈ ਜਿ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਕਉ ਪਰਖੈ, ਜਿ ਇਤਨਾ ਹੂਆ ? ਤੂੰ ਅਦਿਸ਼ਟਿ ਹੈਂ, ਅਪਾਰੁ ਪੁਰਖੁ ਹੈਂ, ਪਰਖਿ ਕਿਨੇ ਹੀ ਨਾਹੀਂ ਸਕਿਆ । ਇਸੁ ਵਸਤੁ ਕਉ ਤੋਲਣਹਾਰਾ, ਇਸੁ ਵਸਤੁ ਕਉ ਪਰਖਣਹਾਰਾ, ਇਸੁ ਵਸਤੁ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਕਰਣਹਾਰਾ ਕੋਈ ਨਾਹੀਂ । ਗੁਰੂ-ਪੀਰੁ, ਸਿਖ-ਮੁਰੀਦੁ ਸਭੁ ਕੋਈ ਇਵ ਕਹਤਾ ਹੈ, ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਰਤਨ ਕਾ ਸੁਮਾਰੁ ਕੋਈ ਕਰਿ ਨਾਹੀਂ ਸਕਦਾ । ਸਭੁ ਕੋਈ ਇਵੇ ਹੀ ਕਹਤਾ ਹੈ ਜਿ ਬੇਸੁਮਾਰੁ ਬੇਸੁਮਾਰੁ ਸਾਹਿਬੁ । ਅਰੁ ਜਲਿ ਬਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਧਰਤੀ ਅਰੁ ਆਕਾਸ ਮਹੀਅਲਿ ਭਰਿ ਪੂਰਿ ਸਮਾਇ ਰਹਿਆ ਹੈ” । ਤਬ ਆਗਿਆ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਆਈ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਤਉ ਮੇਰਾ ਨਾਮੁ ਇਵ ਹੀ ਰਹਿਆ ਕਿ ਕਿਨੇ ਹੀ ਬੁਝਿਆ ਭੀ ? “ਕਹੀ, ਜੀ, ਜਿਨ ਕਉ ਤੂੰ ਵੇਆਲੁ ਹੋਹਿ ਸੋਈ ਜਾਨੈ, ਸੋਈ ਪਛਾਨੈ” । ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮੇਰੀ ਵੇਆ-ਮਿਹਰ ਤੁਮ ਹੀ ਕਉ ਹੈ, ਤੁਮ ਹੀ ਕਹੁ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ:-

ਮਨੁ ਤਾਰਾਜੀ ਚਿਤੁ ਤੁਲਾ ਤੇਰੀ ਮੇਵ ਸਰਾਫੁ ਕਮਾਵਾ ।

ਘਟ ਹੀ ਭੀਤਰਿ ਸੋ ਸਹੁ ਤੋਲੀ ਇਨ ਬਿਧਿ ਚਿਤੁ ਰਹਾਵਾ ॥੨॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਯਾ ਸਾਹਿਬ ! ਮਨੁ ਜਿ ਹੈ ਸੁ ਤਰਾਜੀ ਹੂਆ ਅਰੁ ਚਿਤੁ ਜਿ ਹੂਆ ਸਿ ਤੋਲਾ ਹੂਆ, ਸੇਵਿ ਜਿ ਸਿ ਸਰਾਫੁ ਹੂਆ, ਘਟ ਹੀ ਮਹਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ, ਤਿਸ ਕੀ ਤਰਾਜੀ ਤੋਲੁ ਏਹੁ ਹੈ, ਮਨੁ ਹੀ ਤੋਲਣਹਾਰਾ ਹੈ” । ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਮਨੁ ਕਿਸ ਕਾ ਕੀਆ ਹੈ ? ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਫੇਰਿ ਸਮਝਿਆ, ਕਹੀ ਜੀ:-

ਆਪੇ ਕੰਡਾ ਤੋਲੁ ਤਰਾਜੀ ਆਪੇ ਤੋਲਣ ਹਾਰਾ ॥

ਆਪੇ ਦੇਖੈ ਆਪੇ ਬੁਝੈ ਆਪੇ ਹੀ ਵਣਜਾਰਾ ॥੩॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਮਿਹਰਵਾਨ ! ਤੂਹੀਂ ਕੰਡਾ ਹੈਂ, ਤੂਹੀਂ ਤੋਲਾ ਹੈਂ, ਤੂਹੀਂ ਤਰਾਜੀ ਹੈਂ, ਤੂਹੀਂ ਤੋਲਣਹਾਰਾ ਹੈਂ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਾਹੀਂ । ਤੂਹੀਂ ਆਪੇ ਸਾਹੁ ਹੈਂ, ਆਪੇ ਵਣਜਾਰਾ ਹੈਂ, ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਾਹੀਂ । ਮੈਂ ਤੁਲਾ ਜੀ ਜਿਨਿ ਏਹੁ ਬਾਤ ਕਹੀ, ਜੇ ਕਿਛੁ ਹੈ ਸੁ ਤੂਹੀਂ ਹੈ” ।

ਅੰਧੁਲਾ⁷ ਨੀਚ ਜਾਤਿ ਪਰਦੇਸੀ ਖਿਨੁ ਆਵੈ ਤਿਲੁ ਜਾਵੈ ॥

¹ ਪਰਮ ਧਾਮ, ਰੱਬ ਦਾ ਘਰ ।

² ਚਾਲ ਢਾਲ ।

³ ਤੋਕਤੀ, ਤਰਾਜ਼ੀ ।

⁴ ਤੋਲਾ, ਤੋਲਣ ਵਾਲਾ ।

⁵ ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਥੇ “ਕਹਿ ਕਵਣ” ਪਾਠ ਹੈ ।

⁶ ਸਹੀ ਪਾਠ—“ਮੇਰੇ ਲਾਲ ਜੀਉ” ।

⁷ ਅਸਲ ਲਿਖਤ

ਵਿਚ ਇਥੇ “ਕਰਿ” ਲਿਖਿਆ ਹੈ ।

⁸ ਅੰਨ੍ਹਾ ।

ਤਿਨ ਕੀ^੧ ਸੰਗਤਿ ਨਾਨਕੁ ਰਹਦਾ ਕਿਉ ਕਰਿ ਮੂੜਾ ਪਾਵੈ ॥੪॥੨॥੯॥

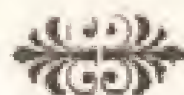
ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ! ਹਾਂ ਸਿ ਅੰਧਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਕਿਆ ਜਾਨਉਂ ? ਨੀਚ ਜਾਤਿ ਹਉ, ਪਰਦੇਸੀ ਹਉ; ਖਿਨੁ ਖਿਨੁ, ਤਿਲੁ ਤਿਲੁ ਭਰਮਤਾ ਫਿਰਤਾ ਹਉ । ਮਮਤਾ ਕਾ ਮਾਰਿਆ; ਤਿਨਾਂ ਪਾਪਾਂ ਕੈ ਸਾਥਿ ਮੇਰਾ ਨਿਵਾਸੁ ਹੈ, ਸੁ ਤੇਰੀ ਗਹਨਗਤਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਪਾਵਉਂ ? ਤੂੰ ਬੇਸੁਮਾਰ ਹੈ” । ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸਾਹਿ ਨਾਨਕ ! ਜੁਹਦੀ^੨ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਪੀਛੇ ਜਿ ਲਾਗਹਿਗੇ ਸਿ ਸਭਿ ਬਕਸੇ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਬਕਸ ਬਕਸੀਸ^੩ ਨਾਮੁ ਖਜਾਨਾ ਜਗ ਨਿਸਤਾਰਨ ਕਉ ਦੇ ਕਰਿ ਪਰਮੇਸੁਰਿ ਬਿਦਾ ਕੀਤਾ, ਜਗੁ ਤਾਰਣਿ ਕਉ ਜੁਗਿ ਪਰਗਟੇ ।

ਸਲੋਕੁ^੪ ॥

ਧੰਨ ਨਾਨਕ ਅੰਗਦ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸੁ ਗੁਰੂ ਸਤਿ ॥
ਰਾਮ ਦਾਸ ਅਰਜਨ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਰਖਗੁ ਪਤਿ^੫ ॥
ਭਟਕੈ ਪਤਿਓ ਸਾਹਿ ਕੈ ਕਵਨ ਸਕੈ ਉਪਰਤਿ^੬ ॥
ਨੇੜੈ ਕਾਲੁ ਨ ਆਵਈ ਏਹ ਨਾਨਕ ਪੂਰਨ ਮਤਿ ॥੧॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਸੀ ਵਾਹੁਗੁਰੂ, ਧੰਨ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥੯੭॥

SHRIBOOKCLUB.COM

^੧ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਤਾਕੀ’ । ^੨ਜੁਹਦ (ਭਗਤੀ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤਪਸ਼ੀ । ^੩ਬਖਸ, ਬਖਸੀਸ (ਬਖਸ਼ਿਸ਼) ।
‘ਇਹ ਸ਼ਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ, ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ, ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ, ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੋਢੀਆਂ ਦੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਤੋਂ ਉਸਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ—ਮਾਲਾ ਤੇ ਪੋਥੀ ਮਿਲੀ ਸੀ । ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਸੋਢੀ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਦਾ ਇਥੇ ਉਸ ਨੇ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ, ਸਗੋਂ ‘ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ’ ਸੰਕੇਤੀ ਜਾਂ ਸਿਫਤੀ ਨਾਮ ਲਿਖ ਕੇ ਹੀ ਕੰਮ ਸਾਰ ਦਿਤਾ ਹੈ । ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਨੂੰ ਇਸਤਰਾਂ ਨਾ ਕੇਵਲ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਨੇ ਹੀ, ਸਗੋਂ ਉਸ ਦੇ ਗੱਦੀ ਨਸ਼ੀਨ ਸੋਢੀ ਹਰਿ ਸੀ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ, ਜੋ ‘ਰਾਗੁ ਮਾਲਵਾ ਮਹਲਾ ੯’ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ‘ਨਿਰੰਕਾਰ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੂ ਪੂਰਾ’ ਕਰਕੇ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਦਾਹਰਣ ਹੈ—

“ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਮੇਰਾ ॥ ਚਉਥੇ ਪਦ ਮਹਿ ਸਦਾ ਬਸੇਰਾ ॥
ਗੁਰੂ ਅੰਗਦੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੈ ਅਥਿਨਾਸੀ ॥ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸੁ ਘਟਿ ਘਟਿ ਕਾ ਵਾਸੀ ॥੫॥
ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸੁ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰਨੇ ਹਾਰਾ ॥ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਪੂਰਨੁ ਅਵਤਾਰਾ ॥
‘ਨਿਰੰਕਾਰ ਸਾਹਿਬੁ ਗੁਰੂ ਪੂਰਾ’ ॥ ਦੀਨ ਦਯਾਲੁ ਸਰਨਿ ਕਾ ਸੂਰਾ ॥੬॥
‘ਗੁਰੂ ਮਿਹਰਵਾਨੁ’ ਸਚੁ ਭਗਤਿ ਕਮਾਈ.....” ॥ (ਇਕ ਪੁਰਾਤਨ ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਵਿਚੋਂ)

^੫ਪਤਿ (ਇੱਜ਼ਤ) ਰਖੇਗਾ । ^੬ਵੈਰਾਗ, ਉਦਾਸੀ ।

ਗੁਰਮੁਖ ਤੇ ਮਨਮੁਖ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਮਰਦਾਨੇ ਨਾਲ)

ਤਬ ਉਜੇਣ ਤੇ ਦੱਖਣ ਕੀ ਧਰਤੀ ਦੇਖਤਾ ਦੇਖਤਾ ਵਿਬਣੀ ਆਇਆ, ਜਹਾਂ ਹਾਥੀ ਹੋਤੇ ਹੈਂ। ਮਰਦਾਨਾ ਸਾਬਿ ਬਾ। ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਪਾਤਿਸਾਹ ਸਲਾਮਤਿ ! ਏਹਿ ਭੀ ਹਾਥੀ ਹੈ ਜਾਂ ਸਿੰਧੂਰਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਹਾਥੀ ਦਰਬਾਰਿ ਪਾਤਿਸਾਹਾਂ ਕੈ ਖੜੇ ਕੀਚਦੇ ਹੈਨਿ, ਤਬ ਇਨਾਂ ਤੇ ਉਹਿ ਸੋਭਾ ਸੰਭੁ ਲਾਗਤੇ ਹੈਂ ਅਰੁ ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਏਹਿ ਮਹਾਂ ਭਰਿਸੰਟਿ ਸੇ ਲਾਗਤੇ ਹੈਂ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਓਹਿ ਰਾਜ ਦੁਆਰ ਕੁੰਚਰਾ^੧ ਹੈਨਿ, ਓਹਿ ਸੋਭਾ ਤਉ ਪਾਵਤੇ ਹੈਂ ਜਾਂ ਓਹਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੈਂ”। ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਇਨ ਕਾ ਅਰ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਕਾ ਅਰੁ ਮਨਮੁਖਾਂ ਕਾ ਜਿਉਂ ਭਾਉ ਮਿਲਤਾ ਹੈ ਤਿਉਂ ਕਹਿ ਸੁਣਾਈਐ ਜੀ”। ਤਬ ਉਸੁ ਸੁਭਾਇ ਕਰਿ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ ਗਵੜੀ^੨ ਰਾਗ ਮਹਿ ਸਰੀਅਤਿ ਕੇ ਘਰਿ, ਮਨ ਪਰਬੰਧੀ ਉਪਦੇਸੀ ਬਾਣੀ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ :-

ਮਨੁ ਕੁੰਚਰਾ^੩ ਕਾਇਆ^੪ ਉਦਿਆਨੈ^੫ ॥ ਗੁਰੁ ਅੰਕਸੁ^੬ ਸਚੁ ਸਬਦੁ ਨੀਸਾਨੈ ॥

* ਰਾਜ ਦੁਆਰੈ ਸੋਭ ਸੁਮਾਨੈ ॥

ਚਤੁਰਾਈ ਨਹ ਚੀਨਿਆ^੭ ਜਾਇ ॥ ਬਿਨੁ ਮਨੁ^੮ ਮਾਰੈ ਕਿਉ ਕੀਮਤਿ ਪਾਇ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸੁ ਭਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਜਿਉਂ ਉਦਿਆਨ ਮਹਿ ਹਾਥੀ ਹੋਤੇ ਹੈਂ ਅਰੁ ਉਸ ਕੰਢੇ ਬੰਧਕ ਪਕੜਤੇ ਹੈਂ, ਪਕੜ ਕਰਿ ਸਿਰਿ ਅੰਕਸ ਸੁਹਾਵਤੇ ਹੈਂ, ਉਹ ਅੰਕਸ ਉਸ ਕਾ ਗੁਰੂ ਹੋਤਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਭਾਇ ਨਾਹੀ ਚਲਤਾ, ਉਸੁ ਅੰਕਸ ਕੇ ਭਾਇ ਚਲਤਾ ਹੈ। ਤਿਸੁ ਅੰਕਸ ਕਾ ਗੁਣ ਕਿਆ, ਜਿ ਰਾਜ ਦੁਆਰਿ ਪਹਿਰਾਇ ਕਰਿ ਲਿਜਾਇ ਰਖੀਤੇ ਹੈਂ, ਅਨੇਕ ਸੋਭਾ ਪਾਵਤੇ ਹੈਂ। ਤਿਸੁ ਕੀ ਨਿਆਈਂ ਇਹੁ ਮਨੁ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਕੁੰਚਰ ਹੈ। ਅਰੁ ਕਾਇਆ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਉਦਿਆਨ ਹੈ। ਏਸ ਕੰਢੇ ਅੰਕਸੁ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਗੁਰੂ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਬਦੁ ਹੈ। ਜਿਉਂ ਅੰਕਸ ਕੇ ਪਰਸਾਦਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਦਰਬਾਰਿ ਜਾਇ ਪਹੁਚਤਾ ਹੈ, ਸੋਭਾਮਾਨੁ ਹੋਤਾ ਹੈ; ਏਹੁ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਮਾਰਗੁ^੯ ਹੈ ਸਿ ਚਤੁਰਾਈ ਕਰਿ ਕਰਿ ਨਾਹੀ ਪਾਇਆ ਜਾਤਾ। ਬਿਨਾਂ ਗਰੀਬੀ ਬੇ ਏਹੁ ਗਰੀਬ ਤਉ ਹੋਇ ਸਬ ਅਪਨੇ ਮਨ ਕੰਢੇ ਮਾਰੈ। ਬਿਨਾਂ ਮਨ ਮਾਰੈ ਤੇ ਏਸ ਕੰਢੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਨਹੀਂ ਪੜਤੀ। ਜਬ ਮਾਰੈ ਤਬ ਪਹੁਚੈ ਹਰਿ ਦੁਆਰਿ”। ਬੋਲਹੁ ਵਾਹੁਗੁਰੂ।

ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਤੂੰ ਜਿ ਕਹਤਾ ਹੈਂ ਸਿ ਇਸ ਹੀ ਮਨ ਮਹਿ ਅੰਬ੍ਰਿਤੁ ਹੈ ਸਿ ਅੰਬ੍ਰਿਤੁ ਹੋਤੇ ਏਹੁ ਨਰਕ ਕਿਉਂ ਜਾਤਾ ਹੈ ? ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸਬਾਸਿ ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਤੈਂ ਭਲੀ ਬਾਤ ਪੁਛੀ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ:-

ਘਰ ਮਹਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਤਸਕਰੁ^{੧੦} ਲੇਈ ॥ ਨੰਨਾਕਾਰੁ^{੧੧} ਨ ਕੋਇ ਕਰੇਈ ॥

ਰਾਖੇ ਆਪਿ ਵਡਿਆਈ ਦੇਈ ॥੨॥

^੧ਹਾਥੀ।

^੨ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮਹਲਾ ੧।

^੩ਹਾਥੀ।

^੪ਸਰੀਰ।

^੫ਜੰਗਲ।

^੬ਗੁਰੂ (ਸਬਦ) ਰੂਪ ਕੁੰਡਾ ਇਸ ਮਨ ਰੂਪ ਕੁੰਚਰ (ਹਾਥੀ) ਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹੈ।

^੭ਜਾਣਿਆ।

^੮ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ‘ਮਨ’ ਇਥੇ ਵਾਧੂ ਸ਼ਬਦ ਹੈ।

^੯ਰਸਤਾ, ਪੰਥ।

^{੧੦}ਚੋਰ।

^{੧੧}ਇਨਕਾਰ, ਨਾਂਹ।

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, ਏ ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਅੰਬਿਤੁ ਏਸ ਦੇਹੀ ਮਹਿ ਹੈ, ਪਣੁ ਚੋਰੁ ਪਤਤਾ ਜਿ ਹੈ ਜਿ ਹਿਰਿ¹ ਲੇ ਜਾਤਾ ਹੈ, ਏਸ ਕਾ ਰਹਨੇ ਨਾਹੀ ਦੇਤਾ । ਜਿ ਐਸਾ ਅੰਬਿਤੁ ਅਰ ਪੀਵਣਹਾਰਾ ਸਮਰਥੁ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਜਿ ਇਸੁ ਚੋਰ ਅਗੈ ਕੋਈ ਨਹਰਾਇ ਸਕੈ । ਜੇ ਉਸ ਤੇ ਆਪੇ ਰਖੈ ਤਾਂ ਹੀ ਰਹੀਐ ਨਾਹ ਤਾਂ ਏਵ ਰਹਣ ਕਉ ਸਮਰਥੁ ਕੋਈ ਨਾਹੀ, ਜਿ ਕੋਈ ਰਖਿ ਸਕੈ; ਜਾਂ ਆਪਿ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਹੋਇ ਕਰਿ ਰਖੈ ਤਾਂ ਹੀ ਰਹੀਐ । ਜਿਸਨੋਂ ਉਸ ਤੀ ਰਖੈ ਤਿਸਨੋਂ ਆਪਿ ਹੀ ਵਡਿਆਈ ਦੇਤਾ ਹੈ² । ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ । ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਇਸੁ ਦੇਹੀ ਕਾ ਨਾਉਂ ਦੇਹੀ, ਤਿਸੁ ਕੇ ਜੇਤੋ ਅਲਿੰਗਨ³ ਹੈ⁴ ਇਨਿਆ ਕਾ ਨਾਉਂ ਹੈ, ਦਿਖਾ, ਉਸੁ ਅਲਿੰਗਨ ਕਾ ਕਵਨੁ ਨਾਮੁ ਹੈ ਜਹਾਂ ਏਹੁ ਪ੍ਰਾਨ ਪੁਰਖੁ ਰਹਤਾ ਹੈ ? ਜਿ ਕਵਨੁ ਅਲਿੰਗਨੁ ਹੈ ਅਰੁ ਲੀਜੀਐ ਜਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਲੀਜੀਐ ਓਹੁ ਪ੍ਰਾਨ ਪੁਰਖੁ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸਬਾਜਿ ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਤੋਂ ਡਲੀ ਬਾਤਿ ਬੁਝੀ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ :—

ਨੀਲ ਅਨੀਲ ਅਗਨਿ⁵ ਇਕਿ ਠਾਈ ॥ ਜਲ ਨਿਵਰੀ ਗੁਰ ਬੁਝਿ ਬੁਝਾਈ ॥

ਮਨ ਦੇ ਲੀਆ ਰਹਜਿ ਗੁਨ ਗਾਈ ॥੩॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ “ਏ ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਪ੍ਰਾਨ ਜਿ ਹੈ ਜਿ ਪ੍ਰਾਨ ਪੁਰਖ ਕੇ ਬਧੇ ਰਹਤੇ ਹੈਂ । ਕਿਸ ਕੀ ਨਿਆਈਂ ? ਜਿਉਂ ਮਨੀਏਂ⁶ ਤਾਗੇ ਕੇ ਬਧੇ ਰਹਤੇ ਹੈਂ ਤਿਉਂ ਪ੍ਰਾਨ ਪ੍ਰਾਨ ਪੁਰਖ ਕੇ ਬਧੇ ਰਹਤੇ ਹੈਂ, ਜਿਉਂ ਤਾਗੇ ਅਰੁ ਮਨੀਏਂ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਮਾਲਾ ਮਾਲਾ ਅਰੁ ਤਸਬੀ ਹੁਈ, ਤਿਉਂ ਏ ਪ੍ਰਾਨ ਅਰੁ ਪ੍ਰਾਨ ਪੁਰਖ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰਾਨੀ ਹੁਆ । ਜਿਉਂ ਤੀਨਿ ਤਤ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਤਾਗਾ ਹੋਤਾ ਹੈ, ਤਿਉਂ ਤੀਨਿ ਗੁਣ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰਾਨ ਪੁਰਖੁ ਹੁਆ । ਕਵਨ ਗੁਣ ? ਨੀਲ⁷ ਪਵਣੁ, ਅਨੀਲ⁸ ਪਾਣੀ । ਅਗਨਿ ਬੈਸੰਤਰੁ; ਇਨਾਂ ਤ੍ਰਿਹੁ ਗੁਣਾਂ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰਾਨ ਪੁਰਖੁ ਹੁਆ, ਏਹੁ ਪ੍ਰਾਨ ਪੁਰਖੁ । ਲੀਜੀਐ ਜਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਲੀਜੀਐ । ਜਦਿ ਮਨੁ ਦੇ ਕੋਈ ਅਰੁ ਰਸਕਿ ਰਸਕਿ ਖੁਸੀ ਹੋਇ ਕਰਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਵੈ, ਤਉ ਹੀ ਲੀਆ ਜਾਇ, ਖੁਸੀ ਹੋਇ ਕਰਿ ਆਪਿ ਬੁਲਾਇ ਲੇਇ । ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਬਦਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਏਸ ਕੀ ਅਗਨਿ ਬੁਝੈ” । ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ । ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ, “ਕਹੀ ਜੀ, ਜੈਸਾ ਤੋਂ ਕਹਿਆ ਜਿ ਪ੍ਰਾਨ ਪੁਰਖੁ ਪ੍ਰਾਨਾਂ ਮਹਿ ਇਸੁ ਰੂਪਿ ਹੈ ਕਿ ਅਵਰ ਰੂਪਿ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ :—

ਜੈਸਾ ਘਰਿ ਬਾਹਰਿ ਸੋ ਤੈਸਾ ॥ ਬੈਸ ਗੁਣਾ ਮਹਿ ਆਖਉ ਕੈਸਾ ॥

ਸਾਗਰਿ ਝੁਗਰਿ⁹ ਨਿਰਭਉ ਐਸਾ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ; “ਏ ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਜੇਹਾ ਪ੍ਰਾਨ ਪੁਰਖੁ ਪ੍ਰਾਨਾਂ ਮਹਿ ਹੈ ਤੇਹਾ ਹੀ ਨਗਰ ਮਹਿ ਹੈ, ਤੇਹਾ ਹੀ ਬਾਹਰਿ ਮਾਂਹਿ ਹੈ; ਤੇਹਾ ਹੀ ਅਸਮਾਨ ਮੰਧਿ, ਪੈਆਲਿ ਕੇ ਬਿਖੈ ਹੈ; ਤੈਸਾ ਹੀ ਗਿਰਿ ਪਰਬਤ ਮਹਿ; ਤੈਸਾ ਹੀ ਬੰਕੁਠ ਮਹਿ, ਤੈਸਾ ਹੀ ਇੰਦ੍ਰ ਲੋਕ ਮਹਿ; ਤੈਸਾ ਸਿਵ ਲੋਕ ਮਹਿ ਹੈ, ਤੈਸਾ ਬ੍ਰਹਮ ਲੋਕ ਮਹਿ; ਤੈਸਾ ਸਹਜ ਗੁਣਾ ਮਹਿ, ਤੈਸਾ ਜੀਅ ਜੀਆ ਮਹਿ । ਉਹੁ ਜਿ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਜਿ ਕਹੀਤਾ ਹੈ ਜਿ ਉਹੁ ਐਸੇ ਹੀ ਰੂਪਿ ਹੈ” । ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ । ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਬਹੁਤੁ ਪੁਛਣਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਮਤੁ ਮਾਰਿ ਗਵਾਇਦਾ ਹੋਵਹਿ ਜੀ ਪਾਤਿਸਾਹ ! ਮੈਂ ਡਰਦਾ ਹਾਂ । ਪਣੁ ਜੀ ਅਗਨਿ

¹ਚੁਰਾਇ ।

²ਚੁੰਬਨ ।

³ਮੂਲ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਇਥੇ “ਨੀਲ ਅਨੀਲ ਬਸਹਿ ਇਕ ਠਾਈ”

ਲਿਖਿਆ ਹੈ ।

⁴ਮਣਕੇ ।

⁵ਇਕ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ।

⁶ਗਿਣਤੀ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਅਣਗਿਣਤ ।

⁷ਪਹਾੜੀ ਰਸਤਾ ।

ਅਰੁ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਕਾ ਵਿਸਾਹੁ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਤੁਧੁ ਉਪਰਿ ਮੇਰੀ ਖੁਸੀ ਹੈ, ਤੂੰ ਜਿ ਪੁਛਹਿ ਸਿ ਮੈਂ ਕਹਾਂ, ਜਿ ਤੂੰ ਮੰਗਹਿ ਸਿ ਮੈਂ ਦੇਵਾਂ, ਜੇ ਤੂੰ ਕਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਤਾਂਈ ਬਚਨੁ ਕਰਾਂ; ਜਗਤੁ ਮਹਿ ਤੇਰਾ ਨਾਉਂ ਹੋਇ, ਸਭੁ ਜਗਤੁ ਤੇਰੇ ਪੀਛੈ ਲਗਾ ਫਿਰੈ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਤੇਰੇ ਜੀ ਹੈ ਸਿ ਤੂੰ ਮੰਗਿ ਲੇਹਿ, ਜਿ ਜਾਣਹਿ ਸੁ” । ਕਹੈ, “ਜੀ, ਨ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ ਸੋਭਾ ਸੰਸਾਰ ਕੀ, ਨ ਸੇਵਾ; ਮੈਨੂੰ ਈਹਾਂ ਉਹਾਂ ਤੇਰੇ ਚਰਨਨ ਕਾ ਸੰਗੁ ਹੋਵੈ, ਹੋਰੁ ਹਉ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਮੰਗਦਾ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਤੂੰ ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ ਮੇਰੇ ਸੰਗਿ ਹੈਂ, ਐਥੇ ਓਥੇ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਸਾਥਿ ਹੀ ਹੋਇਗਾ” । ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਮੈਂ ਇਹੀ ਬਾਤ ਪੁਛਤਾ ਹਉ ਜਿ ਏਹ ਪ੍ਰਾਨ ਪੁਰਸੁ ਜਾਂ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਹੈ ਤਾਂ ਪ੍ਰਾਨ ਮਹਿ ਜਿ ਮਰਤਾ ਹੈ ਜਿ ਕਿਉਂ ਮਰਤਾ ਹੈ ? ਲੋਕ ਬੇਦ ਭਗਤ ਕਹੈਂ ਮਰਤਾ ਕਿਉਂ ਹੈ ? ਜਾਂ ਨਿਰਭਉ ਕਹੀਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਭਉ ਕਿਉਂ ਪਾਵਤਾ ਹੈ ? ਜਾਂ ਏਹੁ ਤ੍ਰਈਲੋਕ ਨਾਬੁ ਹੈ ਤਾਂ ਏਸੁ ਕਉ ਸੁਬਤਾ ਕਿਉਂ ਨਾਹੀ ਕਿਛੁ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਹਸਿ ਪੜਿਆ, ਹਸਿ ਹਸਿ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਤੂੰ ਭਲੀ ਬਾਤ ਪੁਛੀ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ:—

ਮੁਏ ਕਉ ਕਹੁ ਮਾਰੇ ਕਉਨੁ ॥ ਨਿਭਰੇ ਕਉ ਕੈਸਾ ਭਰੁ ਕਵਨੁ ॥

ਸਬਦਿ ਪਛਾਨੈ ਤੀਨੇ ਭਉਨ ॥ ੫ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਜਬ ਏਹੁ ਹਉਮੈ ਮਾਰੈ ਤਬ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਇਸੁ ਮਹਿ ਜਾਗੈ; ਤਬ ਏਹੁ ਮਰੈ ਨਾਹੀ, ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ ਜੀਵੈ । ਜਾਂ ਹਉ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਜਬ ਏਹੁ ਨਿਭਰੁ ਹੋਇ ਸੰਸਾਰ ਕਾ ਭਰੁ ਦੂਰਿ ਕਰੈ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਭੈ ਮਹਿ ਰਹੈ, ਸੰਸਾਰ ਕੀ ਦੁਰਮਤਿ ਤੇ ਨਿਰਭਉ ਹੋਇ ਸੁ ਕਿਉਂ ਕਿਸੀ ਕੀ ਡ੍ਰਿਆਸ ਨਾ ਹੋਇ । ਤਬ ਏਹੁ ਹਉਮੈ ਕਉ ਪਛਾਨੈ । ਤਬ ਏਹੁ ਅੰਧਾ ਹੈ ਜਬ ਏਸੁ ਕਉ ਸਬਦ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਹੋਇ ਸਬਦ ਕਉ ਪਛਾਨੈ ਤਬ ਏਸੁ ਕਉ ਤ੍ਰਈ ਲੋਕ ਦਿਸਟਿ ਆਵਹਿ, ਸਬਦ ਕੀ ਆਖੀ ਏਸ ਕਉ ਤ੍ਰੈ ਭਵਨ ਸੁਝਹਿ” । ਬੋਲਹੁ ਢਾਹੁਗੁਰੂ । ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਏਹੁ ਜਿ ਸਬਦ ਕੀ ਅਉਲੋਕਣਿ^੧ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਕਹੀਐ, ਏਹੁ ਜਿ ਸਬਦੁ ਹੈ ਸਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਬੂਝੀਐ ? ਜਿਉਂ ਤੁਮ ਸਮਝੇ ਹਉ ਤਿਉਂ ਹੀ ਸਮਝਾਉ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ:—

ਜਿਨਿ ਕਹਿਆ ਤਿਨਿ ਕਹਨੁ ਵਖਾਨਿਆ ॥ ਜਿਨਿ ਬੁਝਿਆ ਤਿਨਿ ਸਹਜਿ ਪਛਾਨਿਆ^੨ ॥

ਦੇਖਿ ਬੀਚਾਰਿ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ॥ ੬ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਜਿਨਿ ਸਬਦੁ ਕਹਿਆ ਤਿਨਿ ਇਵ^੩ ਹੀ ਜਾਨਿਆ ਜਿ ਸਬਦੁ ਹੈ ਸਾਧ ਕਾ ਕੀਆ, ਤਿਨਿ ਸਬਦੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕਹਿਆ ਜਿ ਲੋਕ ਕਹਿਤੇ ਹੈਂ । ਮੈਂ ਭੀ ਕਹਉ ਤਿਨ ਕਉ ਕਹਣੇ ਹੀ ਕਾ ਫਲੁ ਹੋਆ । ਅਰੁ ਜਿਨਹੁ ਇਉਂ ਬੁਝਿਆ-ਜਿਨਾਂ ਸਬਦੁ ਕਹਤਾ ਹੈ ਸਿ ਸਤਿ ਹੈ, ਜਿਉਂ ਸਬਦਿ ਕਹਿਆ ਤਿਉਂ ਹੀ ਉਨਹੁ ਕੀਆ । ਤੇ ਸਹਜ ਸੁਭਾਵ ਸਉ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਉ ਜਾਇ ਸਮਾਤੇ, ਮਿਲਤੇ ਹੈਂ । ਏਹੁ ਸਾਧਹੁ ਕਾ ਕਹਿਆ ਮੈਂ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਬੀਚਾਰਿਆ ਹੈ ਜਿ ਸਬਦੁ ਸਤਿ ਹੈ, ਜਿਨਿ ਸਬਦੁ ਸਤਿ ਜਾਨਿਆ ਸੁ ਸਤਿ ਹੂਆ; ਮੇਰੇ ਮਨਿ ਏਹੁ ਬਿਸ਼ਾਸ ਹੈ” । ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਸਲਾਮਤਿ ! ਏਹੁ ਜਿ ਕੀਰਤਿ ਹਮ ਗਾਵਤੇ ਹੈ, ਇਹੀ ਸਬਦੁ ਹੈ, ਇਸ ਹੀ ਮਹਿ ਮੁਕਤਿ ਹੈ, ਕਿ ਨਾ ਉਹੁ ਸਬਦੁ ਕਿਛੁ ਅਵਰੁ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ:—

^੧ਤਿਨਿ ਲੋਕ (ਭਵਨ) ਸੁਰਗ, ਮ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਪਾਤਾਲ ।

^੨ਤ੍ਰਾਸ, ਭਰ ।

^੩ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ।

^੪ਅਵਲੋਕਨ, ਦੇਖਣਾ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰਨਾ ।

^੫ਅਸਲ ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਏਥੇ “ਸਹਿਜ ਸਮਾਨਿਆ” ਪਾਠ ਹੈ ।

ਕੀਰਤਿ ਸੂਰਤਿ ਮੁਕਤਿ ਇਕ ਨਾਈ ॥ ਤਹੀ ਨਿਰੰਜਨੁ ਰਹਿਆ ਸਮਾਈ ॥
ਨਿਜ ਘਰਿ ਬਿਆਪਿ ਰਹਿਆ ਨਿਜ ਠਾਈ ॥ ੭ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥੁ -

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਇਹੀ ਕੀਰਤਿ ਸਬਦੁ ਹੈ ਜਿ ਗੁਰੂ ਕਹਤਾ ਹੈ; ਪਣੁ ਜੇ ਸੂਰਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸਮਝੈ ਤਿਸੁ ਕੀ ਮੁਕਤਿ ਹੋਇ । ਸਾਈ ਕੀਰਤਿ, ਸਾਈ ਮੁਕਤਿ ਹੈ । ਏਹੁ ਕੀਰਤਿ ਅਰੁ ਮੁਕਤਿ ਏਕਾ ਹੈ । ਇਨ ਮਹਿ ਭਿੰਨਿ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ, ਕੀਰਤਿ ਮੁਕਤਿ ਇਕਾ ਹੈ । ਜਬ ਏਸੁ ਕੀਰਤ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸਮਝੈ, ਜਿਨਿ ਏਹੁ ਕੀਰਤਿ ਸਮਝੀ ਤਿਸ ਹੀ ਮਹਿ ਨਿਰੰਜਨੁ ਸਮਾਇ ਰਹਿਆ । ਤਿਸ ਕਾ ਨਿਜ ਘਰਿ ਬਾਸਾ ਹੋਇ ਜਿ ਇਸੁ ਕੀਰਤਿ ਕੰਉ ਸਮਝੈ । ਇਸ ਹੀ ਮਹਿ ਸਮਾਵੈ ਸੁ ਨਿਜ ਘਰ ਬਾਸਾ ਪਾਵੈ” । ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ । ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਇਹੀ ਕੀਰਤਿ ਸਿ ਤੂੰ ਗਾਵਤਾ ਹੈਂ ਸਿ ਸੁ ਸੰਜਮ ਮਹਿ ਸਭ ਕੋਈ ਗਾਵਤਾ ਹੈ, ਤਿਨ ਕੰਉ ਤਉ ਕਿਛੁ ਸਮਾਈ ਨਾਹੀ ਨਜਰਿ ਆਵਤੀ, ਇਹੀ ਸਿ ਤੂੰ ਕੀਰਤਿ ਗਾਵਤਾ ਹੈਂ ਸਿ ਇਹੀ ਕੀਰਤਿ ਉਨਹੁ ਮੁਨੀਸਰਹੁ ਗਾਈ ਬੀ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸੰਉ ਸਾਵਧਾਨ ਮਿਲੇ ਅਰੁ ਮੁਨਿ ਜਨ ਹੂਏ; ਏਹੁ ਕਿਆ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, ਏ “ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਜਿ:-

ਉਸਤਤਿ ਕਰਹਿ ਕੋਤੇ ਮੁਨਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥ ਤਨਿ ਮਨਿ ਸੂਚੈ ਸਾਚੁ ਸੂਚੀਤਿ ॥
ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਭਜੁ ਨੀਤਾ ਨੀਤਿ^੧ ॥ ੮ ॥ ੨ ॥

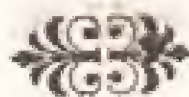
ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥੁ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਇਹੀ ਕੀਰਤਿ ਮਨੁਖ ਗਾਵਤੇ ਹੈਨਿ, ਪਣੁ ਏਹ ਮਨ ਕੇ ਸਚੇ ਨਾਹੀ; ਜਿ ਇਨ ਕੰਉ ਕਿਛੁ ਆਸਰਾ ਹੋਇ ਆਵੈ ਇਸੁ ਕੀਰਤਿ ਕਾ, ਅਰੁ ਉਨਹੁ ਮੁਨਿ ਜਨਹੁ ਜਿ ਕੀਰਤਿ ਗਾਈ ਬੀ ਤਿਨ ਕਾ ਮਨੁ ਸਚਾ ਬਾ । ਅੰਤਰਿ ਸਚੁ ਬਾ, ਮਨੁ ਸਚਾ ਬਾ, ਸਚੇ ਮਨ ਸਾਬਿ ਸਚੀ ਕੀਰਤਿ ਗਾਵਤੇ ਬੇ ਸਿ ਸਚਖੰਡ ਕੰਉ ਜਾਇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਏ, ਮੁਨਿ ਜਨ ਹੂਏ; ਦੇਵਤੇ ਹੂਏ; ਸਚ ਸਿੰਉ ਸਮਾਏ । ਜਿ ਸਚੇ ਮਨ ਸੰਉ ਸਚੇ ਕੰਉ ਜਪੇ ਸੋਈ ਮੁਕਤਾ ਹੋਇ; ਨਿਤਪੁਤ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸਿਮਰਣਾ, ਹਰਿ ਹਰਿ ਸਿਮਰੈ ਤਉ ਮੁਕਤਾ ਹੋਇ” । ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਤੇਰੇ ਵਚਨ ਤੇ ਸਚਾ ਹੋਤਾ ਹੈ ਮਨੁਖ, ਅਵਰ ਕੀ ਕਮਾਈ ਸੰਉ ਸਚਾ ਨਾਹੀ ਹੋਤਾ । ਜੀ, ਤੂੰ ਬਾਬਾ ! ਪਾਤਿਸਾਹਿ ਸਾਹੁ ਆਪਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਏਵੈ ਆਪਣਿਅਹੁ ਸਚਹੁ ਤੂ ਭਾਉ^੨ ਦੇਹਿ ਜੇ ਤੁਸੁ ਭਾਵੈ, ਨਾਹ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਭੂਮ ਕੂਤਿਆਰ^੩ ਹਾਹ, ਤੂੰ ਸਹੀ ਨਾਨਕੁ ਜਿ ਕੂਤ ਵਿਚਹੁ ਜੋਰੇ ਜੋਰਿ^੪ ਸਚ ਨੇ ਮੇਲਹਿ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਹਸਿਆ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ, “ਜਾਹਿ ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਤੂੰ ਮੈਂ ਬਕਸਿਆ, ਮੁਕਤਾ ਕੀਤਾ ਹਹਿ, ਜਿਥੇ ਮੇਰਾ ਵਾਸਾ ਤਿਥੇ ਤੇਰਾ ਵਾਸਾ ।” ਤਬ ਮਰਦਾਨਾ ਪੈਰੀਂ ਪੈਆ, ਗੁਰੂ ਹਥੁ ਮਥੈ ਰਖਿਓਸੁ । ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

ਸਲੋਕੁ^੫ ॥

ਨਾ ਕਿਛੁ ਸੇਵਾ ਨਾ ਕਿਛੁ ਘਾਲਿ ॥ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਵੇਖਿ ਦਰਸੁ ਨਿਹਾਲਿ ॥ ੧ ॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੯੯ ॥

^੧ਨਿਤਪੁਤੀ ।

^੨ਪ੍ਰੇਮ-ਭਾਵ ।

^੩ਬੂਠੇ ।

^੪ਜੋੜੇ ਜੋੜ ਕੇ ।

^੫ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ

ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨਰਬਦਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਚਿਤ ਗਿਰਿ ਸੰਨਿਆਸੀ ਨਾਲ)

ਤਬ ਵਿਭਵਣੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਦਖਣ ਕੀ ਧਰਤੀ ਨਰਬਦਾ¹ ਤੀਰਥ ਉਪਰਿ ਜਾਇ ਬੈਠਾ। ਏਕੁ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖੁ ਮਿਲਿ ਗਇਆ। ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਨਾਮ ਕਾ ਖੋਜੀ ਸਾ। ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੀ ਚਰਨੀਂ ਆਇ ਪੜਿਆ। ਨਮਸਕਾਰੁ ਕਰਿ ਕੈ ਡਡਉਤਿ ਕਰਿ ਬੈਠਾ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਭੀ ਜਾਨਿਆ ਜਿ, “ਏਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਨਾਮ ਕਾ ਖੋਜੀ ਹੈ”। ਅਰੁ ਉਨ ਭੀ ਜਾਨਿਆ ਜਿ, “ਏਹੁ ਕੋਈ ਹੈ ਸੁ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਹੈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ, ਇਸੁ ਮਿਲੇ ਕਰਿ ਕਰਿ ਮੇਰਾ ਕਾਰਜੁ ਸਿਧਿ ਹੋਇਗਾ, ਜੇ ਕਿਛੁ ਮੈ ਚਾਹਤਾ ਹੰਉ ਸਿ ਇਸਿ ਤੇ ਪਾਵਉਂਗਾ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਮਨ ਕਾਮਨਾ ਤੀਰਥੁ, ਜੈਸਾ ਕੋਈ ਚਿਤਵੈ ਤੈਸਾ ਪਾਵੈ। ਤਬ ਉਹੁ ਉਨਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਪਹਿ ਖੜਾ ਹੁਆ। ਚਿਤਿ ਗਿਰਿ ਸੰਨਿਆਸੀ ਉਸ ਕਾ ਨਾਮੁ ਥਾ। ਤਬ ਉਨਿ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ! ਏਕ ਮੋਰੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਜਿ ਤੇਰੀ ਕਿਰਪਾ ਹੋਇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਹਉਂ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹਾਂ, ਬਾਬਾ ਜੀ! ਜਿ ਕਿਛੁ ਆਤਮੈ ਹੈ ਸਿ ਕਹੀਐ”। ਤਬ ਉਨਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ! ਜਿ ਵਸਤੁ ਮੈਂ ਚਾਹਤਾ ਥਾ ਤਿਸੁ ਵਸਤੁ ਕਾ ਸਾਹੁ² ਮੈਂ ਪਾਇਆ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ! ਪਣੁ ਜੇ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਤਾਂ ਬੇਨਤੀ ਸੁਨੀਐ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਗੁਸਾਈਂ ਜੀ! ਵਣਜਾਰੈ ਮਿਲਿਐ ਸਾਹੁ ਖੁਸੀ ਹੋਵਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਜਿ ਕਿਛੁ ਕਹਹਿਗਾ ਸੋ ਮੈਂ ਭਾਂਵਦਾ ਹੈ, ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਨਾਮ ਕੀ ਬਾਤ ਕਾਈ ਕਰਹਿਗਾ ਸਿ ਮੈਂ ਬਹੁਤੁ ਖੁਸੀ ਹੋਵਉਂਗਾ” ਤਬ ਉਨਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ! ਏਸੁ ਮਨ ਕਾ ਜਿ ਕਾਰਜੁ ਸਵਰੈ ਸਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਸਵਰੈ? ਏਹੁ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਨਾਲਹੁ ਦੂਇ ਹੋਇ ਖੜਾ ਹੋਆ ਸਿ ਕਿਉਂ ਹੋਇਆ? ਫਿਰਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸੰਉ ਇਕ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਹੋਇ ਆਵੈ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਗਵੜੀ³ ਰਾਗ ਮਹਿ ਬਾਣੀ ਬੋਲਿ ਉਠਾ ਜਿ, ਸਰੀਅਤਿ ਕੇ ਘਰਿ ਮਹਿ ਉਪਦੇਸੀ, ਬਾਣੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਖੋਜਣ ਕੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਨਾ ਮਨੁ ਮਰੈ ਨ ਕਾਰਜੁ ਹੋਇ ॥ ਮਨੁ ਵਸਿ ਦੂਤਾ ਦੁਰਮਤਿ ਦੋਇ ॥

ਮਨੁ ਮਾਨੈ ਗੁਰ ਤੇ ਇਕੁ ਹੋਇ ॥ ੧ ॥

ਨਿਰਗੁਣ ਰਾਮੁ ਗੁਣਹ ਵਸਿ ਹੋਇ ॥ ਆਪੁ⁴ ਨਿਵਾਰਿ ਬੀਚਾਰੈ ਸੋਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹਾਂ ਗੁਸਾਈਂ ਜੀ! ਜਾਂ ਮਨੁ ਮਰੈ ਤਾਂ ਹੀ ਕਾਰਜੁ ਸਵਰੈ। ਜਬ ਲਗੁ ਮਨੁ ਮਰਤਾ ਨਾਹੀ, ਤਬ ਲਗੁ ਕਾਰਜੁ ਸੰਵਰਦਾ ਨਾਹੀ। ਏਸ ਮਨ ਅਰੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸੰਉ ਜਿ ਪਾਣਕੁ ਪੜਿਆ ਹੈ ਸਿ ਦੂਤਾ ਕੈ ਵਸਿ ਹੈ, ਏਨੀ ਦੂਤਾ ਏਹੁ ਮਨੁ ਦੁਰਮਤਿ ਕੈ ਪੰਥਿ⁵ ਚਲਾਇਆ। ਜਬ ਏਸੁ ਮਹਿ ਦੁਰਮਤਿ ਆਈ ਤਬ ਏਹੁ ਦੂਇ ਹੋਇ ਖੜਾ ਹੋਆ, ਆਗੈ ਮਨੁ ਅਰੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਏਕੋ ਹੀ ਦੁਰਮਤਿ ਕੈ ਕਰਮ ਕਰਿ ਕਰਿ ਦੂਤਾਂ ਏਹੁ ਬੰਧਿਆ, ਤਿਸੁ ਤੇ ਜਾਇ ਦੋਇ ਹੋਇ ਗਈਆ; ਫੇਰਿ ਇਕੁ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਹੋਇ? ਜਬ ਏਸ ਕਾ ਮਨੁ ਮਾਨੈ, ਗੁਰ ਕੀ ਪਰਤੀਤ ਆਵੈ, ਗੁਰ ਕੈ ਪਰਸਾਦਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸੰਉ ਏਕੁ ਹੋਇ ਜਾਇ। ਉਹੁ ਜਿ ਰਾਮੁ ਹੈ ਸੁ ਗੁਣਾ ਤੇ ਬਾਹਰਾ ਹੋ ਨਿਰਗੁਣੁ ਹੈ। ਉਹੁ ਨਿਰਗੁਣੁ ਹੈ, ਤਬ ਹੀ ਵਸਿ ਆਵੈ ਜਬ ਏਸੁ ਕੰਉ ਗੁਣ ਹੋਹਿ। ਤਬ ਇਸ ਕੈ ਵਸਿ ਉਹੁ ਨਿਰਗੁਣੁ ਰਾਮੁ ਹੋਇ”। ਤਬ ਉਨਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ! ਏਹੁ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਤੇ ਛੁਲਾ ਮਨੁ

¹ਦੱਖਣ ਦੀ ਇਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਦੀ।

²ਸ਼ਾਹੁਕਾਰ, ਸੇਠ।

³ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੈਰੀ ਮਹਲਾ ੧।

⁴ਆਪਾ, ਹਉਮੈ, ਅਹੰਕਾਰ।

⁵ਰਸਤੇ, ਰਾਹ।

ਸਿ ਕਿਨਾ ਕਰਮਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਭੂਲਾ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ:-

ਮਨੁ ਭੂਲੈ ਬਹੁ ਚਿਤੈ ਵਿਕਾਰੁ ॥ ਮਨੁ ਭੂਲੈ ਹਉਮੈ ਸਿਰਿ ਭਾਰੁ ॥

ਮਨੁ ਮਾਨੈ ਹਰਿ ਏਕੰਕਾਰੁ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਣਿਹੋ ਪੁਰਖਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਪਿਆਰੇ ! ਏਹੁ ਮਨੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਤੇ ਭੂਲਾ, ਏਤ੍ਹਾ ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ ਵਿਕਾਰੁ ਚਿਤਵਤਾ ਹੈ । ਮਨੁ ਏਤ੍ਹਾ ਭੂਲਾ ਹੈ ਜਿ ਹਉਮੈ ਕਾ ਭਾਰੁ ਨਹੀਂ, ਸਦਾ ਵਿਕਾਰੁ ਚਿਤਵਤਾ ਹੈ । ਮਨੁ ਏਤ੍ਹਾ ਭੂਲਾ ਹੈ ਜਿ ਹਉਮੈ ਕਾ ਭਾਰੁ ਨਹੀਂ ਸਿਰਿ ਲੇਤਾ ਹੈ, ਏਤ੍ਹਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਮਨੁ ਭੂਲਾ ਹੈ ਅਰੁ ਜੇ ਮਨੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਿਉ ਮਾਨੈ ਤਬ ਨਿਰੰਕਾਰ ਸੰਉ ਏਕੁ ਹੋਇ ਜਾਇ । ਇਸੁ ਅਰੁ ਰਾਮ ਮਹਿ ਭੇਦੁ ਕਿਛੁ ਨ ਹੋਇ । ਜੇ ਮਨੈ ਪਰਮੇਸਰ ਸੰਉ ਏਹੁ ਮਨੁ । ਪਣੁ ਜਾਂ ਮਨੁ ਭੂਲੈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸੰਉ ਤਬ ਕਿਸ ਕਾ ਭੁਲਾਇਆ ਭੂਲੈ ?

ਮਨੁ ਭੂਲੈ ਮਾਇਆ ਘਰਿ ਜਾਇ ॥ ਕਾਮਿ ਬਿਰੁਧਉ ਰਹੈ ਨ ਠਾਇ ॥

ਹਰਿ ਭਜੁ ਪ੍ਰਾਣੀ ਰਸਨ ਰਸਾਇ ॥ ੩ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ “ਏਹੁ ਜਿ ਮਨੁ ਭੁਲਾਇਆ ਹੈ, ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਵਿਸਰਿ ਗਿਆ, ਮਾਇਆ ਸੰਉ ਰਹਿਆ । ਅਰੁ ਮਨੁ ਜਿ ਭੁਲਾਇਆ ਹੈ ਜਿ ਕਾਮਿ ਭੁਲਾਇਆ; ਕਾਮ ਕੇ ਸੁਆਦਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਤੇ ਏਹੁ ਜੀਉ ਭੁਲਿ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਕ ਨਵਰ ਰਹਤਾ ਨਾਹੀ । ਪਣੁ ਜੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਸਰਣਿ ਭਜਿ ਪੜੇ ਅਰੁ ਰਸਨਾ ਤੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰੈ ਤਉ ਏਸੁ ਕੀ ਮੁਕਤ ਹੋਇ, ਨਾਤਰ^੧ ਬਿਗੁਣੇ ਹੈ^੨ । ਅਵਰੁ ਜਿ ਮਾਇਆ ਕੇ ਸਾਦਿ ਹੈਂ ਸਿ ਕੈਸੇ ਹੈਂ ?”

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਾਹਗੁਰੂ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ:-

ਗੈਵਰ^੩ ਹੋਵਰ^੪ ਕੰਚਨ^੫ ਸੁਤ^੬ ਦਾਰੀ^੭ ॥ ਬਹੁਚਿਤਾ ਪਿਤ ਚਾਲੈ ਹਾਰੀ ॥

ਜੂਏ ਖੇਲਣੁ ਕਾਰੀ ਸਾਰੀ^੮ ॥ ੪ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਗੁਸਾਈਂ ਜੀ ! ਏਹੁ ਜਿ ਮਾਇਆ ਕੇ ਸੁਆਦਿ ਭੁਲਾ ਹੈ ਜਿ ਕਵਣੁ ਕਵਣੁ ਰਸ ਮਾਇਆ ਕੇ ਹੋਨਿ । ਘੋੜੇ, ਹਾਥੀ, ਸੁਇਨਾ, ਰੁਪਾ, ਇਸਤ੍ਰੀ, ਸੁਤੁ, ਧਨੁ, ਜੋਰੁ, ਇਹੁ ਚਿੰਤਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਰਤਨੁ ਜਨਮੁ ਹਾਰਿ ਚਲਿਆ । ਜੂਏ ਖੇਲਤੇ ਜਿ ਕਚੀ ਸਾਰੀ ਹੋਤੀ ਹੈ ਤਿਉਂ ਸੈਂਸਾਰ ਮਹਿ ਜੀਵਤਾ ਜੀਵਤਾ ਅੰਤਿ ਬਾਜੀ ਹਾਰਿ ਚਲਿਆ” । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ, ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਾਹਗੁਰੂ । ਤਬ ਬਹੁਤਿ ਗੁਸਾਈਂ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਸਭਨਾਂ ਗਲਾਂ ਕਾ ਮੂਲੁ ਵਿਕਾਰੁ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਕਿਆ ਹੈ ? ਏਸੁ ਕੰਉ ਵਿਕਾਰੁ ਜਿ ਚਲਤਾ ਹੈ ਸਿ ਕਿਆ ਕਰਿ ਕਰਿ ਲਗਤਾ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ:-

ਸੰਪਉ^੯ ਸੰਚੀ ਭਏ ਵਿਕਾਰ ॥ ਹਰਖ ਸੋਕ ਉਭੈ^{੧੦} ਭਰਵਾਰਿ^{੧੧} ॥

ਸੁਖੁ ਸਹਜੇ ਜਪਿ ਰਿਦੈ ਮੁਰਾਰਿ ॥੫॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਣਹੋ ਗੁਸਾਈਂ ਜੀ ! ਏਹੁ ਜਿ ਮਾਇਆ ਹੈ ਸਿ ਸਭਨਹੁ

^੧ਸਹੀ ਪਾਠ-“ਸਿਰਿ ਆਵੈ ਭਾਰੁ ।”

^੨ਇਸ ਕਾਰਣ, ਇਸ ਕਰਕੇ ।

^੩ਨਹੀਂ ਤਾਂ ।

^੪ਵਿਗਤ ਹੋਏ ਹਨ, ਨਸ਼ਟ ਅਬਵਾ ਬਰਬਾਦ ਹੋਏ ਹਨ ।

^੫ਗੈ (ਗਜ-ਹਾਥੀ) ਵਰ (ਚੰਗੇ) ।

^੬ਹੈ

(ਹਯ-ਘੋੜੇ) ਵਰ (ਚੰਗੇ) ।

^੭ਸੋਨਾ ।

^੮ਪੁਤ੍ਰ ।

^੯ਅਸਲ ਪਾਠ-“ਨਾਰੀ” ‘ਦਾਰੀ’

ਜਾਂ ਦਾਰਾ ਦਾ ਅਰਥ ਵੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਹੈ ।

^{੧੦}ਨਰਦ (ਸਾਰ ਪਾਸੇ ਦੀ) ।

^{੧੧}ਸੰਪੱਤਿ, ਧਨ ਦੋਲਤ, ਮਾਇਆ ।

^{੧੨}ਖੜੇ ।

^{੧੩}ਸਹੀ ਪਾਠ-“ਦਰਵਾਰਿ” ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਵਿਕਾਰ ਮੂਲ ਏਹੀ ਮਾਇਆ ਹੀ ਹੈ। ਜਹਾਂ ਏਹੁ ਮਾਇਆ ਲਾਗਾ ਸੈਚਨੇ ਤਹਾਂ ਬਿਕਾਰੁ ਬਢਿਆ। ਅਰੁ ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ ਏਹੁ ਹਰਖ ਸੋਗ ਕੈ ਭਰਿ ਭਰਤਾ ਹੈ, ਪਣੁ ਜਿ ਹਿਰਦੈ ਕੈ ਬਿਖੈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਨਾਮੁ ਜਪੈ ਤਬ ਏਸੁ ਕੰਉ ਭਰੁ ਕੋਈ ਨ ਵਿਆਪੈ, ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ ਸੁਖ ਅਨੰਦ ਮਹਿ ਰਹੈ”। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ। ਤਬ ਉਨਿ ਫੇਰਿ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਏਹੁ ਜਿ ਮਿਲੈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸੰਉ ਜਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਮਿਲੈ ? ਮਾਇਆ ਬਾਂਧਿਆ ਹੋਆ ਹੈ ਏਹੁ ਜੀਉ, ਅਰੁ ਏਹੁ ਅਉਗਣ ਹੀ ਕਰਤਾ ਹੈ ਮਾਇਆ ਕਾ ਬਾਂਧਿਆ, ਏਹਿ ਅਉਗਣ ਇਸੁ ਕੈ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਜਾਹਿ ? ਅਰੁ ਏਹੁ ਜਿ ਨਾਮੁ ਰਤਨ ਪਾਏ ਸਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਪਾਏ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ:—

ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਤਾਂ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਏ ॥ ਗੁਣ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਅਉਗਣ ਸਬਦਿ ਜਲਾਏ ॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਪਾਏ ॥ ੬ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਗੁਸਾਈਂ ਜੀ ! ਏਹੁ ਮਾਇਆ ਕੇ ਬੰਧਨਿ ਕਾਟਿ ਕਰਿ ਤਬਹੁ ਮਿਲੈ ਜਬ ਏਸ ਕੰਉ ਦੇਆ ਕਰਿ ਕਰਿ ਅਪੁਨੀ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਕਰਿ ਦੇਖੈ, ਉਸ ਕੀ ਨਦਰਿ ਕਰਿ ਗੁਣਾਂ ਕੰਉ ਪਕੜਿ ਲਏ ਅਰੁ ਅਵਗਣ ਸਬਦਿ ਜਲਾਇ ਦੂਰਿ ਕਰੈ; ਅਵਗਣ ਕੈ ਨਿਕਟਿ ਨ ਆਵੈ ਗੁਰ ਕੈ ਪਰਸਾਦਿ^੧। ਜਬ ਏਸ ਕੰਉ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਮਿਲੈ ਤਬ ਏਹੁ ਨਾਮੁ ਰਤਨੁ ਪਾਏ, ਨਾਤਰ^੨ ਨ ਪਾਏ। ਬਿਨਾਂ ਗੁਰੂ ਕੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਕੈ ਪਰਸਾਦਿ ਪਾਵੈ। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ”। ਤਬ ਗੁਸਾਈਂ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਗੁਰੂ ਗਿਆਨੁ ਜਿ ਹੈ ਜਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਪਾਇਆ ਜਾਇ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ:—

ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਸਭ ਦੁਖ ਨਿਵਾਸੁ ॥ ਮਨਮੁਖ ਮੂੜ ਮਾਇਆ ਚਿਤ ਵਾਸੁ ॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਗਿਆਨੁ ਧੁਰਿ ਕਰਮਿ ਲਿਖਿਆਸੁ ॥ ੭ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਗੁਸਾਈਂ ਜੀ ! ਜਿਤਨਾ ਨਿਵਾਸੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਨਾਮ ਬਿਨਾਂ ਹੈ ਸੋ ਸਭ ਦੁਖ ਮਹਿ ਨਿਵਾਸੁ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਬਿਨਾਂ ਜਿ ਮਨੁਖੁ ਹੈ ਤਿਸ ਕੈ ਚਿਤਿ^੩ ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਹੀਂ ਬਸਤੀ, ਏਹੀ ਦੁਰਮਤਿ ਮਾਇਆ ਹੀ ਕੀ ਬਸਤੀ ਹੈ। ਏਹੁ ਗੁਰ ਗਿਆਨੁ ਤਬ ਹੀ ਪਾਈਐ ਜੇ ਧੁਰਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਲੇਖੁ ਹੋਇ, ਨਾਤਰ ਲੇਖ ਬਿਨਾਂ ਗੁਰ-ਗਿਆਨੁ ਨਾਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾਤਾ। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ”। ਤਬ ਭੀ ਗੁਸਾਈਂ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਪਿਛਿ ਏਹੁ ਚੈਨਿ ਰਹੈ ਜੇ ਕਿਛੁ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਸਿ ਹੋਇਗਾ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਨਾ ਪੁਰਖਾ !

ਮਨੁ ਚੰਚਲੁ ਧਾਵਤੁ ਫੁਨਿ ਧਾਵੈ ॥ ਸਾਚੇ ਸੂਚੇ ਮੈਨੁ ਨ ਭਾਵੈ ॥

ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ॥੮॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਣੀਐ ਗੁਸਾਈਂ ਜੀ ! ਹੇਰੁ ਸਭ ਕਿਛੁ ਲੇਖੇ ਮਾਹਿ ਹੈ : ਖਾਣਾ, ਪੀਣਾ, ਬਸਣਾ, ਬਹਣਾ, ਰਹਣਾ, ਬੋਲਣਾ, ਸੁਨਣਾ; ਪਣੁ ਏਸੁ ਮਨ ਕੀ ਚਿਤਵਨੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਈਵੈ ਕਰੀ ਹੈ ਜਿ ਪਵਣ ਮਨ ਕੇ ਘਾਟ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਅਲੇਖੈ ਹੈ। ਜੇਕਰਿ ਗੁਰੂ ਮਿਲੈ, ਸਾਧ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ, ਤਬ ਉਸੁ ਮਤਿ ਸੰਉ ਦਉੜੈ। ਜੇ ਅਨੇਕ ਘਾਟ ਅਵਰ ਚਿਤਵਤਾ ਹੈ, ਅਨੇਕ ਘਾਟ ਘੜਤਾ ਹੈ, ਏਹੁ ਕਬਹੂੰ ਮਨੁ ਐਸੀ ਭੀ ਕਰੈ ਜੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਘਾਟ ਮਹਿ ਪੜਿ ਜਾਇ, ਤਬ ਉਸੁ ਘਾਟਿ ਰਚਿਆ ਹੋਆ ਉਸ ਲੇਖ ਕੰਉ ਉਲਟਿ ਕਰਿ ਵਾਹਿ ਦੂਰਿ ਕੀਆ ਕਰਮ ਲੇਖ ਕੰਉ। ਓਹੁ ਜੇ ਸਚਾ ਹੈ ਉਸ ਕੰਉ ਏਹੁ ਮੈਲੀ ਵਸਤੁ ਮਾਇਆ ਕਾ ਘਾਟ

^੧ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ।

^੨ਨਹੀਂ ਤਾਂ।

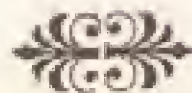
^੩ਚਿੱਤ ਵਿਚ।

ਨਾਹੀਂ ਭਾਵਤਾ । ਜੇ ਗੁਰ ਕਉ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ਤਾਂ ਦੂਖਾਂ ਤੇ ਛੁਟਕਿ ਜਾਇ” । ਤਬ ਓਹੁ ਸੰਨਿਆਸੀ ਉਠਿ ਚੁਰਨੀ ਲਾਗਾ, ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕਾ ਸਿਖ ਹੁਆ, ਨਾਨਕ ਕੇ ਪੰਥ ਮਹਿ ‘ਨਾਨਕ ਪੰਥੀ’ ਹੁਆ, ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਲਾਗਾ ਜਪਣੇ ।

¹ਸਲੋਕੁ ॥

ਗੁਰ ਤੇ ਪਾਈਐ ਮੋਖ ਦੁਆਰੁ ॥ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਜਪੈ ਹਰਿ ਸੋਈ ਸਾਰੁ ॥੧॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥੮੯॥

ਠੱਗਾਂ ਦਾ ਨਿਸਤਾਰਾ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਨਰਬਦਾ ਨਦੀ ਤੇ)

ਤਬ ਨਰਬਦਾ ਨਦੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਵੱਖਣ ਕੀ ਧਰਤੀ ਠੱਗਾਂ ਉਪਰਿ ਜਾਇ ਪਤਿਆ । ਠੱਗ ਨਾਲਿ ਹੋਇ ਚਲੇ । ਠੱਗੀਂ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏਹੁ ਜਿ ਕੋਈ ਹੈ, ਏਸ ਬੈ ਵਡਾ ਮਾਲੁ ਹੈ । ਏਹੁ ਤਾਂ ਫਕੀਰਾਂ ਦੇ ਭੇਸਿ ਹੈ, ਪਣੁ ਏਸ ਬੈ ਜਰੁ ਬਹੁਤੁ ਹੈ, ਏਸ ਦੇ ਮਥੈ ਮਾਇਆ ਦੀ ਡਲੁਕ” ਹੈ, ਭੇਸੁ ਫਕੀਰਾਂ ਦਾ ਹੈ, ਡਲੁਕ ਏਸ ਦੇ ਮਥੈ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂਦਾਰੀ ਦੀ ਹੈ” । ਤਬ ਨਾਲਿ ਰਲਿ ਚਲੇ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਉਨਾਂ ਕੀ ਤਰਫ਼ ਦੇਖੇ ਅਰੁ ਹਸੈ । ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਅਜੁ ਕਿ ਰਜਾਇ ਹੈ ਜਿ ਹਸੀਦਾ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ, “ਕਿਛੁ ਹੈ, ਜਿ ਤੁਧ ਨੇ ਮਲੂਮ ਹੋਵੈਗਾ । ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਰਬਾਬ ਵਿਚਿ ਧਨਾਸਰੀ ਵਜਾਈ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਉਨਾਂ ਠੱਗਾਂ ਦੇ ਪਰਚਾਇ⁴ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਰਾਗ ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਿ ਛੰਦੁ⁵ :-

ਪਿਰੁ ਸੰਗਿ ਮੁਠੜੀਏ ਖਬਰਿ ਨ ਪਾਈਆ ਜੀਉ ॥

ਮਸਤਕਿ ਲਿਖਿਅਤਾ ਲੇਖੁ ਪੁਰਬਿ ਕਮਾਇਆ ਜੀਉ ॥

ਲੇਖੁ ਨ ਮਿਟਈ ਪੁਰਬਿ ਕਮਾਇਆ ਕਿਆ ਜਾਣਾ ਕਿਆ ਹੋਸੀ ॥

ਗੁਣੀ ਅਚਾਰਿ ਨਹੀ ਰੰਗਿ ਰਾਤੀ ਅਵਗੁਣ ਬਹਿ ਬਹਿ ਰੋਸੀ ॥

ਧਨ ਜੋਬਨੁ ਆਕ ਕੀ ਛਾਇਆ ਬਿਰਧਿ ਭਏ ਦਿਨ ਪੁੰਨਿਆ ॥

ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਦੋਹਰਾਗਣਿ ਛੂਟੀ ਬੂਠਿ ਵਿਛੁੰਨਿਆ ॥੧॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮਰਦਾਨਿਆਂ !” ਗੁਰੂ ਸਬਦੁ ਸਾਖੀ ਕਰਿ ਕਰਿ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਆਖਿ ਸੁਣਾਇਓਨੁ । ਤਬ ਓਹਿ ਠੱਗ ਵਲਿ⁶ ਬੈਠੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਅਤੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਮਤੁ, ਨਸਿ ਭਜਿ ਜਾਂਦੇ ਹੋਨਿ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਬਦ ਕੀ ਪਉੜੀ ਗਾਇ ਕਰਿ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਸਾਖੀ ਕਰਿ ਸੁਣਾਏ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮਰਦਾਨਿਆਂ ! ਜੇ ਕਿਛੁ ਏਹੁ ਪ੍ਰਾਣੀਆ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਸਿ ਏਸੁ ਜੀਵ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਖਸਮੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ, ਜਿਸੁ ਦਾ ਏਹੁ ਹੈ ਸਿ ਏਸ ਦੇ ਨਾਲਿ ਵੇਖਦਾ ਹੈ, ਜਿਦੁ ਏਹੁ ਪਾਪਿ ਛਪਿ ਛਪਿ ਕਰਿਦਾ

¹ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਫੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ।

²ਸੋਨਾ, ਭਾਵ-ਧਨ ਦੋਲਤ ।

³ਚਮਕ

ਦਮਕ ।

⁴ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ, ਬਾਰੇ ਵਿਚ ।

⁵ਛੰਤ ।

⁶ਘੇਰ ਕੇ ।

ਹੈ ਸਿ ਏਸ ਦੇ ਨਾਲਿ ਵੇਖਦਾ ਹੈ; ਜਿਉਂ ਇਸਤ੍ਰੀ ਆਪਣੇ ਭਰਤੇ ਵੇਖਦੇ ਪਰ ਪੁਰਖ ਸਾਥਿ ਰਸੁ ਹੋਵੈ¹ ਤਾਂ ਭਰਤੇ ਨੇ ਕੇਹੀ ਕੁ ਖੁਣਸ² ਆਵੈ? ਉਸੁ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਹੱਥ, ਕੰਨ, ਸਿਰ ਦੀ ਸਜਾਇ ਭੀ ਦੇਇ ਅਤੇ ਛਡਿ ਭੀ ਦੇਇ। ਖਸਮ ਤੇ ਨ ਸਿਰਖਰੂ³ ਹੋਵੈ, ਹੋਰੁ ਕੋਈ ਭਾਹ ਨਦੇਈ, ਲੀਕੀ ਲਗੀ ਢੋਈ ਕੋਈ ਨ ਦੇਇ ਬਿਹਾਲੀ ਹੋਈ। ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਖਸਮੇ ਛਡੀ ਪਰਾਇਆ ਕੋਈ ਭਾਹਿ ਨ ਦੇਈ। ਕਿਉਂ ਬੇਹਾਲੀ ਹੋਈ? ਆਪਣੀ ਅਵਗਣੀ ਕਰਿ ਕਰਿ ਏਹੁ ਹਾਲੁ ਉਸ ਕਾ ਹੋਇਆ। ਇਨਿ ਸੇਂਸਾਰੀ ਮਨੁਖਿ ਖੁਣਸਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸਭ ਦੁ ਕਿਦੁ ਗਵਾਈ। ਏਹੁ ਪ੍ਰਾਨੀਆ ਜਿ ਕਰਮਿ ਕਮਾਇਦਾ ਹੈ ਸਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਮਨਹਿ ਕੀਤੇ ਹੈਨਿ, ਵਸਤੂ ਨਾਉ ਪਾਪ ਹੈ। ਅਰੁ ਜਿਨਾ ਵਸਤੂ ਦਾ ਹੁਕਮੁ ਕੀਤਾਨੁ ਜਿ ਖਾਹੁ ਪੀਵਹੁ ਪੈਨਹੁ, ਉਨ ਵਸਤੂ ਦਾ ਨਾਉ ਪੁੰਨੁ ਹੈ। ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਵਸਤੂ ਮਨਹਿ ਕੀਨੀ, ਏਹੁ ਮਨੁ ਕਿਛੁ ਕਰਤਾ ਹੈ ਤਿਉਂ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਖੁਣਸੀਦਾ ਹੈ। ਜਿਥਹੁ ਲਾਇ⁴ ਮਨੁਖ ਕੀ ਪਹੁੰਚ ਥੀ ਤਿਥੋਂ ਲਾਇ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਮਨੁਖ ਕਉ ਸਜਾਇ ਦੀਨੀ, ਕਈ ਕੁੰਭੀ ਨਰਕ ਕਰਮਾਂ ਕੇ ਕਈ ਦੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਏ। ਨਰਕ ਅਗਨਿ ਵਿਚਿ ਠੇਲਿ ਮਿਲਤਾ ਹੈ, ਜੀ ਉਨਿ ਕਲਿ ਜਾਤਾ ਨਾਹੀਂ, ਪਤਿਆ ਜਲਤਾ ਹੈ, ਪੁਕਾਰਤਾ ਹੈ, ਭਰਤ ਭਰਤ ਬਲਤਾ ਹੈ। ਨਰਕ ਮਹਿ ਏਹੁ ਸਜਾਇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਕਉ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਦੇਤਾ ਹੈ; ਕਿਉਂ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਦੇਖੈ ਅਰੁ ਏਹੁ ਦੇਖਦੇ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਮਨੁਖ ਪਾਪ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਿਸ ਕਾ ਏਹੁ ਹਾਲੁ ਹੋਤਾ ਹੈ। ਜੈਸਾ ਏਨਿ ਜੀਵਉਂ ਕਮਾਇਆ ਥਾ ਤਿਸ ਕਾ ਏਸ ਕੈ ਸਿਰਿ ਕਮਾਏ ਕਾ ਲੇਖੁ ਪੈਆ। ਜਿ ਇਤਨੇ ਜਨਮ ਜੂਨੀ ਭਰਮਣੀਆਂ ਏਤਨੇ ਨਰਕ ਭੁੰਚਹਿਗਾ⁵। ਜਬ ਏਹ ਵਾਰੀ ਆਵੈ ਮਨੁਖ ਕੀ, ਤਬ ਮਨੁਖ ਜੂਨਿ ਮਹਿ, ਜਿ ਏਹੁ ਦੁਖ ਪਾਵਤਾ ਹੈ, ਜਿ ਪਿਛੁ ਜੂਨਿ⁶ ਕੀ ਬਾਬਤਿ ਭਰਤਾ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਜਿ ਏਥੇ ਏਤਨਾ ਕੁ ਸੁਖੁ ਪਾਵਤਾ ਹੈ ਜਿ ਪਿਛਲੇ ਸੁਖਿਤ⁷ ਕਾ ਪਾਵਤਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਕਮਾਏ ਕਾ ਫਲੁ ਇਥ ਭੁੰਚਾਈਤਾ⁸ ਹੈ ਮਨੁਖਾਂ ਕਉ। ਅਰੁ ਇਥ ਜਿ ਏਹੁ ਪੁਰਖਾ ਪਾਪ ਕਰਤ ਹੈ ਤਿਸੁ ਕਾ ਨਾਹੀਂ ਸਾਨੀਤਾ ਜਿ ਇਸ ਕੈ ਸਿਰਿ ਕੇ ਹਵਾਲ ਹੋਵੇਗਾ, ਅਰੁ ਕਵਣ ਸਜਾਇ ਮਿਲੇਗੀ, ਕਿਸੁ ਜੂਨੀ ਪਾਈਐਗਾ। ਆਗਮ⁹ ਕੀ ਬਾਤ ਜਿ ਕਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਪਣੁ ਜਿਨਿ ਇਥ ਕਿਛੁ ਸੁਖਿਤ ਕੀਏ ਨਾਹੀ ਸੁ ਪਤਿਆ ਦੁਖ ਸਹੈਗਾ ਅਰੁ ਦੁਖਾਂ ਕਾ ਮਾਰਿਆ ਹਾਇ ਹਾਇ ਕਰੈਗਾ, ਕਿਸੀ ਕਾ ਕਿਛੁ ਨ ਚਲੇਗਾ, ਜਿ ਕਿਛੁ ਉਸ ਕਾ ਕੋਈ ਸਹਾਉ ਕਰੈ। ਹੁਣਿ ਜਿ ਕਿਛੁ ਕਿਸੀ ਦੇ ਤਾਈਂ ਦੁਖੁ ਹੈ ਦੇਹੀ ਕਾ ਅਕੈ¹⁰ ਦਾਲਿਦ¹¹ ਕਾ, ਹੁਣਿ ਕਿਸੀ ਕੈ ਬੁਝੈ ਤੋ ਕਹਿਆ ਨਾਹੀ ਜਾਤਾ। ਸਿਆਣੇ ਭੀ ਘਟੇ¹² ਹੈ ਅਰੁ ਧਨ ਪਾਤ੍ਰ ਭੀ ਘਟੇ ਹੋਨਿ। ਨਾ ਕਿਸੀ ਕੀ ਸਿਆਣਪ ਦੁਖੁ ਜਾਇ, ਨਾ ਕਿਸੀ ਦੇ ਦੀਐ ਦਾਲਿ ਦੁਜਾਇ। ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਉਨਹੁ ਉਤ੍ਰ¹³ ਜਨਮਿ ਕਮਾਇਆ ਹੈ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਏਤ੍ਰ¹⁴ ਜਨਮਿ ਉਹੁ ਦੁਖ ਪਤੇ ਸਹਤੇ ਹੋਂ, ਰੋਇਐ ਕਿਆ ਹੋਤਾ ਹੈ। ਹੁਣਿ ਜਾਂ ਏਹੁ ਸਮਝਦਾ ਨਾਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪ ਕਰਣੈ ਤੇ ਮਨੁ, ਜਿ ਇਸ ਦੇ ਤਉ ਦਿਨ ਪੁੰਨੇ¹⁵; ਧਨੁ ਜਿ ਹੈ ਜਿ ਪਛਾਵੈ¹⁶ ਨਾਲਹੁ; ਅਰੁ ਜੋਬਨੁ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਭੀ ਪਛਾਵੈ ਨਾਲਹੁ। ਇਕਿ ਜਿ ਬਿਰਧਿ ਏਸੁ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਜੋਬਨਵੰਤਾ, ਤੇ ਏਹੁ ਜਾਣਦਾ ਕਿਉਂ ਨਾਹੀਂ ਏਹੁ ਤਾਂ ਜੋਬਨੁ ਬਿਰਧਿ ਹੋਆ, ਮੈਂ ਭੀ ਹੋਵਣਾ ਹੈ ਇਸੈ ਵਾਂਗਿ। ਏਸੁ ਦੇਖਦੇ ਦੇਖਦੇ ਇਕਿ ਧਨਵੰਤ ਦਾਲਿਦੀ ਹੋਇ ਜਾਤੇ ਹੈਂ, ਜਿ ਏਹੁ ਨਾਹੀ ਸਮਝਦਾ ਏਸੁ ਦਾ ਧਨੁ ਗੈਆ, ਏਹੁ ਧਨੁ ਨਾਹੀ ਰਹਦਾ ਕਿਸੀ ਪਾਸਿ। ਇਸੁ ਦੇਖਦੇ ਇਕਿ ਮਰਿ ਜਾਂਦੇ ਹੋਨਿ, ਏਹੁ ਨਾਹੀਂ ਸਮਝਦਾ, ਏਹੁ ਤਾਂ ਘਾਲਦਾ ਪਿਟਦਾ ਮੁਆ, ਦਿਖਾ ਮਤੁ ਮੇਰਾ ਭੀ ਏਹੁ ਹਵਾਲੁ ਹੋਂਦਾ ਹੋਵੈ, ਹੋਉ ਤਉਂ ਸਮਝਿ ਚਲਾ। ਏਹਿ ਤਉ ਮੁਏ ਭੀ ਨਾਹੀਂ, ਜਿ ਹੋਉ ਸਮਝਾ, ਸਮਝਿਐ ਮੇਰਾ ਕਿਛੁ ਭਲਾ ਹੋਵੈ। ਏਹੁ ਜਿ ਬੁਰਾ ਕਿਸੀ ਸਾਥਿ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਜਿ ਮੈਂ ਏਸ ਦਾ ਬੁਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਨਾਹੀ ਜਾਣਤਾ ਜਿ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਆਪੇ ਹੀ ਬੁਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਮਰਦਾਨਿਆਂ! ਪਰਾਇਐ ਭਲੇ ਕੀਤੇ ਆਪਣਾ ਭਲਾ

¹ਅਰਥਾਤ-ਪ੍ਰੇਮ ਕਰੇ। ²ਕ੍ਰੋਧ, ਗੁੱਸਾ। ³ਸੁਰਖਰੂ। ⁴ਲਗ, ਤਕ। ⁵ਭੁੰਚੇਗਾ।
⁶ਪਿਛਲੀ ਜੂਨੀ, ਪੂਰਬਲੀ ਜੂਨੀ। ⁷ਅਥ, ਹੁਣ। ⁸ਪੁੰਨ ਕਰਮ। ⁹ਇਥ (ਅਥ-ਹੁਣ) ਭੁੰਚਾਈਤਾ-
ਭੁੰਚਾਈਦਾ। ¹⁰ਭਵਿਖ, ਅੱਤਾ। ¹¹ਜਾਂ, ਅਥਵਾ। ¹²ਦਰਿਦ। ¹³ਬਹੁਤੇ।
¹⁴ਉਸ (ਭਾਵ-ਪਹਿਲੇ)। ¹⁵ਇਸ ਭਾਵ-ਵਰਤਮਾਨ ਵਿਚ। ¹⁶ਪੂਰੇ ਹੋਏ।
¹⁷ਪਤਛਾਵਾਂ।

ਹੋਂਦਾ ਹੈ। ਏਹੁ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਤੇ ਫੂਲਾ-ਵਿਛੜਿਆ ਸਿ ਏ ਤੈ ਚੂਠਿ ਵਿਛੜਿਆ ਨਾ ਏਹੁ ਸਚਾ ਹੋਇ, ਨਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਏਸੁ ਕਉ ਵੇਖਾਲੁ ਹੋਇ। ਤਬ ਇਤਨੇ ਹੀ ਸੁਨਣੇ ਨਾਲਿ ਉਨਾਂ ਦੇ ਕਪਾਟ ਖੁਲਿ ਗਏ ਜਿ, “ਏਹੁ ਸੈਂਸਾਰੀ ਨਾਹੀਂ ਅਤੇ ਫਕੀਰੁ ਭੀ ਨਾਹੀਂ, ਏਹੁ ਕੋਈ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖੁ ਹੈ; ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਉ ਮਿਲਿਆ ਹੋਆ ਹੈ; ਅਸਾਡੀ ਛਾਗੀਂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਮਿਤਿਆ ਹੈ; ਆਵਹੁ ਏਸ ਦੀ ਧੋਰੀਂ ਧੈ ਕੈ ਏਹਿ ਕਰਮ ਛਡਹੁ, ਅਤੇ ਏਹੁ ਜਿ ਆਖੈ ਸੁ ਕਰਹੁ। ਤਬ ਉਹਿ ਸਟਦਿਆ ਫਾਹੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ ਪੈਰੀਂ ਪਏ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮਨਿ ਬਚਿ ਕਰਿਕੈ ਉਹਿ ਉਪਦੇਸੇ, ਉਨ ਕੇ ਕਪਾਟ ਖੁਲਿ ਗਏ, ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ ਚਰਨੀਂ ਲਾਗੇ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਓਇ ਪੁਛੈ ਜਿ, “ਪੁਰਖਹੁ ! ਤੁਮਿ ਕਉਣਿ ਹਉ” ? ਕਹੈ, “ਜੀ, ਅਸੀਂ ਠਗੀਂ ਮੁਲਖ ਠਗਿਆ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਠਗ ਹਰੀ, ਅਹਿ, ਫਾਹੇਂ ਹੈਨਿ ਅਸਾਬੈ; ਅਸੀਂ ਤੀਸਰੈ ਦਿਨ ਦੇ ਤੁਸਾਡੈ ਸਾਥਿ ਹੋਇ ਫਿਰਦੇ ਸੇ, ਅਸੀਂ ਜਾਣਿਆਂ ਜਿ ਕੋਈ ਦੁਨੀਆਂਦਾਰੁ ਛੇਸਿ ਫਕੀਰਾਂ ਦੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਏਸ ਨੇ ਮਾਰਿ ਕਰਿ ਫਾਹੇ ਦੇ ਕਰਿ ਅਸੀਂ ਮਾਲੁ ਲੈਹਿਗੇ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਤੁਸਾਂ ਅਸਾਂ ਪਾਸਿ ਮਾਲਿ ਦੀ ਨੀਸਾਨੀ ਕੇ ਦਿਸਣਿ ਆਈ” ? ਅਖੈ, “ਜੀ, ਇਕ ਤਾਂ ਮਥੇ ਦੀ ਚਮਕ ਨਜਰਿ ਆਈ, ਜਿ ਕੋਈ ਏਹੁ ਬਡਾ ਦੁਨੀਆਂਦਾਰੁ ਹੈ, ਹੋਰੁ ਵੇ ਪਰਵਾਹੁ ਹੈ ਵਡਾ ਜਿ ਤੁਮ ਕਿਸੀ ਗਲ ਕਾ ਨਜਰਿ ਨ ਆਵੀ ਜਿਉਂ ਫਕੀਰ ਕਰਦੇ ਹੋਨਿ ਧੂਏ ਸਾਥਿ ਰੋਟੀ ਟੁਕੜੇ ਪੰਚ ਘਰ ਚੇਤਣੈ ਕਿਛੁ ਤੁਮ ਕਰਣਾ ਦੇਹੀ ਕਾ, ਏਹੁ ਭੇਦੁ ਭੀ ਨਾ ਦੇਖੀਐ। ਹਮ ਜਾਣਿਆਂ ਜਿ ਕਿਛੁ ਹੈ ਸਿ ਏਸੁ ਪਾਸਿ ਕਾਈ ਬਡੀ ਗਨੀਮਤਿ ਹੈ, ਏਸ ਤੇ ਮਾਰਿ ਕਰਿ ਲੈਹਿ, ਜਿ ਅਸੀਂ ਪੁਤ ਪੋਤੇ ਤੀਕ ਭੀ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਹਿਗੇ, ਸੁ ਹਮਿ ਨ ਜਾਣਿਆਂ ਜਿ ਤੁ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖੁ ਹੈ”। ਕਹੈ, “ਇਥ ਕਿਆ ਜਾਣਿਆਂ” ? ਜਿ ਕਹੈ, “ਜੀ, ਇਥ ਇਹੀ ਜਾਣਿਆਂ ਜਿ ਤੁ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖੁ ਹੈ, ਏਹੁ ਜਿ ਤੈਂ ਬਾਤਾਂ ਕਹੀਆਂ ਜਿ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਮਹਿ ਹਮ ਹੀ ਬੁਰਿਆਈ ਕਰਤੇ ਹੈ, ਸਿ ਬੁਰੇ ਹਮ ਹੀ ਹੀਂ ਪਰਾਇਆ ਬੁਰਾ ਕਰਣਹਾਰੇ ਜਿ ਹਮਾਰੇ ਕਰਤੂਤਿ ਬੀ ਜਿ ਤੈਂ ਕਹਿ ਸੁਣਾਈ, ਜਿ ਇਥ ਹਮਿ ਤੇਰੀ ਸਰਣੀ ਹੋਂ; ਤਿਉਂ ਕਰਿ ਜਿਉਂ ਹਮ ਤੇ ਏਹੁ ਬੁਰਿਆਈ ਜਾਇ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਮਰਦਾਨਿਆਂ ! ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਨੇ ਜੇਹਾ ਕੋਈ ਚਿਤਵਤਾ ਹੈ ਤੇਹਾ ਫਲੁ ਪਾਵਦਾ ਹੈ, ਇਨਾਂ ਅਸਾਬੈ ਮਾਲੁ ਤਕਿਆ, ਤੈ ਦਿਨਿ ਪਿਛੈ ਫਿਰੇ, ਜਿ ਏਨਾਂ ਨੇ ਮਾਰਿ ਕਰਿ ਮਾਲੁ ਲੈਹ। ਇਕ ਘੜੀ ਦਾ, ਇਕ ਪਲਕ ਦਾ ਧਿਆਨੁ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਨਾਲਿ ਲਗਾ ਤਰਦਾ ਹੈ, ਮਰਦਾਨਿਆਂ ! ਇਨਾਂ ਇਕੁ ਜਿਉਂ ਧਿਆਨੁ ਲਾਇਆ ਹੈ, ਇਨਾਂ ਨੇ ਅਸੀਂ ਸੇ ਮਾਲੁ ਦੇਹਿ ਜਿ ਤੁੰ ਏਹਿ ਤਰਨਿ, ਏਹਿ ਰੂਬੇ ਜਾਂਦੇ ਹੋਨਿ, ਇਨਾਂ ਦਾ ਘਰੁ ਗਲਿਆ ਹੈ, ਪਰੁ ਗੁਰੂ ਮਿਲਿਆਂ ਦਾ ਏਹੁ ਰਿਸੇਖੁ^੧ ਜਿ ਇਨਾਂ ਦਾ ਕਿਛੁ ਭਲਾ ਹੋਵੈ, ਨਰਕ ਤੇ ਉਬਰਹਿ, ਮੁਕਤੇ ਹੋਵਹਿ”। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ^੨ ਬੋਲੀ ਜਿ :-

^੧ਅਰਥਾਤ-ਇਸ ਬੂਠ ਕਰਕੇ ਵਿਛੜਿਆ। ^੨ਠਗ ਹਾਂ। ^੩ਪੁਰਾਤਨ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਅਜਿਹੇ ਠਗ ਸੇ ਰਾਹ ਜਾਂਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਧੋਬੇ ਨਾਲ ਫਾਹੇ ਦੇ ਕੇ ਜਾਂ ਗਲ ਵਿਚ ਛੰਦਾ ਪਾ ਕੇ ਮਾਰਦੇ ਸਨ, ਫੰਦੇ ਵਾਲੇ ਆਦਮੀ ਜਾਂ ਫਾਂਸੀਗੀਰ ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਅਜਿਹੇ ਲੁਟੇਰੇ, ਜੋ ਕਾਲੀ ਦੇਵੀ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਸਨ ਤੇ ਉਸੇ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਦੁਕਰਮ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਦੱਖਣ ਤਕ ਫੈਲੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਭਾਰਤੀ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚੋਂ ਇਸ ਠਗ-ਮਤ ਦੇ ਕੁਝ ਹਵਾਲੇ ਫੀਰੋਜ਼ਸ਼ਾਹ ਤੁਗਲਕ ਦੇ ਸਮੇਂ ੧੩੫੧ ਤੋਂ ੧੩੯੮ ਈ: ਤਕ ਤੇ ਫੇਰ ਮੁਗਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ੧੫੫੬ ਤੋਂ ੧੬੦੫ ਈ: ਤਕ ਦੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਵੀ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕੁਝਕੁ ਵਾਰਦਾਤਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਸੰਨ ੧੮੩੧-੩੭ ਈ: ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਨੇ ੩੨੬੬ ਠਗ ਬੜੇ ਜਤਨ ਨਾਲ ਫੜੇ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਤਰੀਕੇ ਵਰਤ ਕੇ ਸ਼ਤਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ੪੧੨ ਫਾਂਸੀ ਦਿਤੇ ਗਏ ਤੇ ੪੯੩ ਮੁਖਬਰ ਬਣਾ ਕੇ ਰਿਹਾ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਸਬੂਤ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਮਿਸਟਰ ਸਲੀਮੈਨ ਦੀ Rambles & Recollections 19.5, P. 653। ਸੱਜਣ ਠੱਗ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਪਿਛੇ ਗੋਸਟੀ ੭੩ ਵਿਚ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਠਗਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਸੀ। ^੪ਜਿਸ ਨਾਲ। ^੫ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ, ਵਾਧੇ ਵਾਲੀ ਗੱਲ। ^੬ਰਾਗ ਧਨਾਸਰੀ ਛੰਤ ਮਹਲਾ ੧ (ਪਿੰ ੩ ਅਗੇ)।

ਬੂਝੀ ਘਰੁ ਘਾਲਿਓ ਗੁਰ ਕੈ ਛਾਇ ਚਲੇ ॥
 ਸਾਚਾ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ਪਾਵਹਿ ਸੁਖਿ ਮਹਲੇ ॥
 ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਏ ਤਾ ਸਖੁ^੨ ਪਾਏ ਪੋਈਅਤੈ^੩ ਦਿਨ ਚਾਰੇ ॥
 ਨਿਜ ਘਰਿ ਜਾਇ ਬਹਿ ਸਚੁ ਪਾਏ ਅਨਦਿਨੁ ਨਾਲਿ ਪਿਆਰੇ ।
 ਵਿਣੁ ਭਗਤੀ ਘਰਿ ਵਾਸੁ ਨ ਹੋਵੀ ਸੁਣਿਅਹੁ ਲੋਕ ਸਬਾਏ ॥
 ਨਾਨਕ ਸਰਸੀ^੪ ਤਾਂ ਪਿਰੁ^੫ ਪਾਏ ਰਾਤੀ ਸਾਰੈ ਨਾਏ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ, ਸੁਣਿਹੋ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਪਿਆਰੇ ! ਪਿਛੈ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਘਰੁ ਗਲਿਆ, ਪਣੁ ਹੁਣਿ ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਕੈ ਬਚਨਿ ਚਲਹੁ, ਜਿਤੁ ਤੁਸਾਡਾ ਭਲਾ ਹੋਵੇ" । "ਜੀ, ਕੁਰਮਾਈਐ ਜਿ ਕਿਛੁ ਆਗਿਆ ਹੋਇ ਸਿ ਹਮਿ ਕਰਹ" ? ਕਹੈ; "ਪਿਛੈ ਜਿ ਤੁਮਿ ਕੀਆ ਸਿ ਮੈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਤੇ ਬਕਸਾਇਆ, ਪਰੁ ਅਬ ਤੁਮਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕਾ ਨਾਮੁ ਅਰਾਧਹੁ ਜੇ ਸੁਖੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੈ ਦਰਬਾਰਿ ਜਾਇ ਬਸਹੁ । ਏਥੈ ਕਿਸੈ ਅਸਥਿਰੁ ਰਹਣਾ ਨਾਹੀ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਨ ਸਿਮਰੀਐ । ਚਾਰਿ ਦਿਨਿ ਕਾ ਏਹੁ ਮਿਹਮਾਨੁ ਬੈਠਾ ਹੈ । ਏਸ ਕੈ ਚਾਰਿ ਦਿਨ ਸਕਾਰਥੈ^੬ ਹੋਹਿ । ਜੇ ਏਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰੈ ਚਲਤਾ ਚਲਤਾ, ਤਉ ਏਹੀ ਏਸ ਕੈ ਕੰਮਿ ਆਵੈ, ਅਬ ਤੁਮਿ ਬੁਰਿਆਈ ਛੋਡਹੁ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਨਾਮੁ ਲੇਹੁ ਜਿ ਜਾਇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੈ ਦਰ ਪਰਚਹੁ, ਉਹਾ ਬਸਹੁ । ਬਿਨਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਭਗਤਿ ਕੀਏ ਤੇ ਈਹਾ ਅਗੈ ਕਿਸੀ ਕਾ ਭਲਾ ਹੋਤਾ ਨਾਹੀ । ਅਗੈ ਸੋਈ ਸੁਖੁ ਪਾਏਗਾ ਜਿ ਈਹਾ ਨਾਮੁ ਨਿਮਰਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਭਗਤਿ ਕਰੈਗਾ, ਸਾਧਾਂ ਸੰਤਾਂ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰੈਗਾ, ਹਰ ਕਿਸੀ ਕਾ ਭਲਾ ਮਨਾਵੈਗਾ ਉਸ ਹੀ ਕਾ ਭਲਾ ਹੋਇਗਾ । ਬੁਰਾ ਕਿਸੀ ਸਾਥਿ ਨ ਕਰੈਗਾ, ਉਹੀ ਆਗੈ ਸੁਖੁ ਪਾਵੈਗਾ । ਬਿਨਾਂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕੀ ਭਗਤਿ ਕੈ ਸੁਖੁ ਨ ਪਾਏਗਾ । ਸਭ ਸੈਂਸਾਰ ਕੰਊ ਮੈਂ ਕਹਤਾ ਹੋਇ ਸੁਨ ਲੇਹੁ ਭਾਈ ਹੇ ! ਜਿ ਬਿਨਾਂ ਨਾਮ-ਭਗਤਿ ਤੇ ਅਗੈ ਨਰਕਿ ਪਤਹੁ, ਸੁਰਗਿ ਤਉ ਧੀ ਜਾਹੁ ਜਾਂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਹੁ । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ" । ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਤੈਂ ਤਉ ਪਿਛੈ ਕੈ ਪਾਪ ਬਖਸੇ, ਹਮ ਨਿਹਾਲੁ ਹੂਏ, ਪਣੁ ਅਗੈ ਹੁਣਿ ਮਤਿ ਬਤਾਵਹੁ ਜਿ ਅਗੈ ਕਿ ਕਮਾਵਹਿ, ਜਿਸੁ ਤੇ ਹਮ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੰਊ ਭਾਵਹਿ ?" ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ :-

ਪਿਰੁ^੭ ਧਨ^੮ ਛਾਵੈ ਤਾ ਪਿਰੁ ਛਾਵੈ ਨਾਰੀ ਜੀਉ ॥
 ਰੰਗਿ ਪ੍ਰੀਤਮ ਰਾਤੀ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਵੀਚਾਰੀ ਜੀਉ ॥
 ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਵੀਚਾਰੀ ਨਾਹ^੯ ਪਿਆਰੀ ਨਿਵਿ ਨਿਵਿ ਭਗਤਿ ਕਰੇਈ ॥
 ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਰਤੀ ਸੁਖੁ ਪਾਏ ਤਨੁ ਮਨੁ ਆਗੈ ਦੇਈ^{੧੦} ॥
 ਪ੍ਰਭੁ ਸਾਚੇ ਸੇਤੀ ਰੰਗਿ ਰੰਗੇਤੀ ਲਾਲ ਭਈ ਮਨੁ ਮਾਰੀ ॥
 ਨਾਨਕ ਸਾਚਿ ਵਸੀ ਸੋਹਾਗਣਿ ਪਿਰ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਿਆਰੀ ॥੩॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਸੁਣਿਹੋ ਪੁਰਖ ! ਜਾਂ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ ਭਰਤਾ ਭਾਂਵਦਾ ਹੈ ਤਾਂ

^੧ਮਹਿਲਾ, ਇਸਤ੍ਰੀ । ^੨ਅਸਲ ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਇਥੇ 'ਸਾਖੁ' ਹੈ । ^੩ਪਿਉਕੇ ਘਰ, ਪੋਕੇ ਘਰ ।
^੪ਰਸ ਸਹਿਤ, ਆਨੰਦ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ । ^੫ਪਤੀ (ਪ੍ਰਿਯ) ਨੂੰ । ^੬ਸਫਲ । ^੭ਮੱਤ (ਅਕਲ) ਦੀ ਗੱਲ ।
^੮ਪਤੀ । ^੯ਇਸਤ੍ਰੀ । ^{੧੦}ਪਤੀ, ਪ੍ਰੀਤਮ । ^{੧੧}ਇਹ ਤੁਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ :-ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਜਲਾਏ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਰਸ ਮਹਿ ਰੰਗੁ ਕਰੇਈ ।"

ਪੁਰਖ ਕੰਉ ਇਸਤ੍ਰੀ ਭਾਂਵਦੀ ਹੈ। ਜਿ ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਾਇ ਕਰਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਿਮਰਹੁਗੇ ਤਉ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੰਉ ਤੁਮਿ ਭਾਂਵਹੁਗੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਤੁਮਿ ਸਬਦੁ ਸੀਖਹੁ, ਨਿਖਿ ਸਿਖਿ ਵੀਚਾਰਿ ਕਰਿ ਚਲਹੁ। ਉਹੀ ਰਾਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰੇਗਾ, ਨਿਵਿ ਚਲੇਗਾ ਅਰੁ ਬੁਰਾ ਕਿਸੀ ਕਾ ਨ ਮਾਨੇਗਾ ਉਸ ਹੀ ਕੰਉ ਪਰਮੇਸੁਰ ਖੁਸੀ ਹੋਇਗਾ; ਉਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੰਉ ਭਾਂਵੇਗਾ। ਆਤਮੇ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸੰਉ ਰਖਣੀ, ਇਕਿ ਪਲਕ ਭਰਿ ਧਿਆਨੁ ਨਾਹੀ ਚੁਕਾਵਣਾ, ਬੁਰਾ ਕਿਸੀ ਕਾ ਨਾਹੀ ਮਨਾਵਣਾ, ਆਪਣਾ ਮਨੁ ਹੀ ਮਾਰਣਾ ਅਗਲਾ ਨਾਹੀ ਦੁਖਾਵਣਾ, ਤਾਂ ਏਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੰਉ ਭਾਂਵੇ ਜਾਂ ਏਤੁ ਮਾਰਗਿ ਚਲੈ। ਮੁਖ ਸਚੁ ਬੋਲਣਾ, ਬੁਠੁ ਨਾਹੀ ਬੋਲਣਾ, ਦੇਖੈ ਓਥੈ ਸਚੁ ਜਾਣੈਗਾ ਜਿ ਬੁਠੁ ਕਿਛੁ ਨਾ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕੀ ਭਗਤਿ ਕਰਣੀ, ਹਰਿ ਕਿਸੀ ਕੰਉ ਨਿਵਿ ਚਲਣਾ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਸੰਉ ਤਉ ਹੀ ਮਿਲੈ ਜਾਂ ਆਪਣਾ ਮਨੁ ਮਾਰੇ, ਤਬ ਲਾਲ ਕੀ ਲਾਲੀ ਸੰਉ ਲਾਲ ਹੋਇ। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹੁਗੁਰੂ ਸਚਾ”। ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਜਿਤੁ ਏਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸੰਉ ਮਿਲੇ ਜਾਇ ਕਰਿ ਸਾ ਸੇਵਾ ਕਰਵਣ ਹੈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕੀ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਪਿਰ ਘਰਿ ਸੋਹੈ ਨਾਰਿ ਜੋ ਪਿਰ ਨ ਭਾਂਵਦੇ ਜੀਉ ॥
 ਬੂਠੇ ਵੈਣ ਚਵੇ, ਕਾਮਿ ਨ ਆਵਦੇ ਜੀਉ ॥
 ਬੁਠੁ ਅਲਾਵੈ ਕਾਮਿ ਨ ਆਵੈ ਨਾ ਪਿਰ ਦੇਖੈ ਨੈਣੀ ॥
 ਅਵਗੁਣਿਆਰੀ ਕੰਤਿ ਵਿਸਾਰੀ ਫੂਟੀ ਵਿਧਣ ਨੈਣੀ ॥
 ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਨ ਮਾਨੈ ਫਾਹੀ ਫਾਬੀ ਸਾ ਧਨ ਮਹਲੁ ਨ ਪਾਏ ॥
 ਨਾਨਕ ਆਪੇ ਆਪੁ ਪਛਾਣੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਹਜਿ ਸਮਾਏ ॥ ੪ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਣਿਹੋ ਪੁਰਖ ! ਜਾਂ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖ ਨੋ ਭਾਂਵਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਹੀ ਘਰਿ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਨਾਹੀ ਭਾਂਵਦੀ ਤਾਂ ਮਾਰਿ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਭਾਂਵਦੀ ਸਾਈ ਹੀ ਜਿ ਖਸਮ ਦੇ ਭਾਇ ਚਲਦੀ ਹੈ, ਉਹਾ ਸੋਭਾ ਪਾਂਵਦੀ ਹੈ। ਘਰ ਮਹਿ ਖਸਮ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਉਸੁ ਉਪਰਿ ਖਸਮ ਕੀ ਮਿਹਰ ਹੋਤੀ ਹੈ। ਅਰੁ ਜਿਨਿ ਖਸਮ ਸਾਥਿ ਬੁਠੁ ਬੋਲਿਆ, ਤਿਸ ਨੋ ਖਸਮਿ ਕਹਿਆ ਜਿ ਏਹੁ ਮੇਰੇ ਕਾਮ ਕੀ ਨਾਹੀ, ਏਸ ਨੋ ਕਢਿ ਛਡਹੁ, ਏਹੁ ਮੇਰੇ ਕਾਮ ਕੀ ਨਾਹੀ, ਕਿਤੁ ਵਾਸਤੇ ? ਜਿ ਅਉਗੁਣਿਆਰੀ ਬੀ। ਖਸਮ ਦੇ ਜੀਅ ਤੇ ਲਹਿ ਗਈ, ਉਸੁ ਬੁਠੁ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਖਸਮਿ ਛੋਡੀ, ਜਹਾ ਵਣੁ ਭੰਨਾ ਵਾਜੁ ਨ ਦੇਈ, ਨ ਕੋ ਹੋਰੁ ਵੀਵਾਹੀ, ਨ ਖਸਮ ਵਸਾਵੈ, ਛੁਟਤਿ ਹੋਇ ਨ ਉਸ ਨੋ ਖਸਮ ਦੇਖੈ, ਨ ਉਸ ਨੋ ਖਸਮ ਕਾਈ ਮਿਹਰ ਕੀ ਨਜਰਿ ਕਰੇ, ਨ ਉਹੁ ਖਸਮ ਨੋ ਦੇਖੇ-ਏਹਾ ਵਛੋਹੁ ਭੋਆ। ਏਹੁ ਤਉ ਸੋਮਾਰੀ ਖਸਮਿ ਕੀਆ, ਪਣੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਤੇ ਮਨੁਖ ਕਰਣੁ ਛੁਟ-ਕਿਆ ? ਜਿਨਿ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਨ ਮਾਨਿਆ, ਜੋਈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਤੇ ਵਰਕਿਆ-ਗੁਸਤ ਕੀ ਛਾਂਸੀ ਛਾਸਿਆ ਰਹਿ ਗਿਆ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੈ ਕਹਿਐ ਨ ਲਾਗਾ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਤੇ ਬੇਮੁਖੁ ਭੋਆ, ਨਰਕਿ ਗੋਆ। ਜਬ ਗੁਰੂ ਕੰਉ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਆਪਣਾ ਆਪੁ ਪਛਾਣੈ ਤਬ ਸਹਜ ਹੀ ਸਾਥਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕੰਉ ਜਾਇ ਮਿਲੈ। ਪਰਮੇਸੁਰ ਦਿਆਹੁ ਲੋਕਹੁ ਏਵ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸੰਉ ਮਿਲਿ ਜਾਈਦਾ ਹੈ। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹੁਗੁਰੂ”। ਤਬ ਉਨਹੁ ਠਗਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਏਕੁ ਅਰਦਾਸਿ ਹੈ ਜੀ, ਦਿਖਾ, ਜਿਨੀ ਸਾਹਿਬੁ ਜਾਤਾ ਹੈ ਸਿ ਕੈਸੇ ਹੈ ? ਉਨ ਕੀ ਚਾਲ-ਜੁਗਤਿ ਕੈਸੀ ਹੈ ਜੀ ? ਨਾਮੁ ਤਾਂ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਹਰ ਕੋਈ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਜੀ, ਕੋ ਫੂਤੀ ਕੋ ਸਚੀ ਪਣੁ ਜੀ ਉਹਿ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਕੋਹੋ ਹੈਨਿ, ਜਿਨੀ ਸਚੈ ਦਿਲਿ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਨਾਮੁ ਲੀਆ ਹੈ ? ਅਰੁ ਜਿਨੀ ਸਾਹਿਬ ਕਾ

¹ਵੇਧਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਅਰਥਾਤ-ਦੁਖਦਾਈ ਰਾਤ ਵਿਚ ਉਹ ਔਰਤ ਪਤੀ ਨੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ। ਇਹ ਲਾਈਨ ਅਸਲ ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ²ਕਿਸ। ³ਅਜਿਹੇ ਘੋਰ ਵਣ (ਜੰਗਲ) ਵਿਚ ਛੱਡੀ ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣਾਈ ਨਾ ਦੇਵੇ। ⁴ਅਜਿਹਾ ਵਿਛੋੜਾ ਹੋ ਗਿਆ।

ਨਾਮੁ । ਲੀਆ ਸਿ ਰਿਸੁ ਭਾਂਤਿ ਕਰਿ ਲੀਆ ? ਜਿਸੁ ਸੇਵਾ ਸਾਹਿਬ ਖਸਮ ਸੰਉ ਜਾਇ ਮਿਲੈ ਸਾ ਸੇਵਾ ਬਤਾਈਐ
ਜੀ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਧਨੁ ਸੋਹਾਗਣਿ ਨਾਰਿ ਜਿਨਿ ਪਿਰੁ ਜਾਣਿਆ ਜੀਉ ॥
ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਕੁੜਿਆਰਿ ਕੂੜੁ ਕਮਾਣਿਆ ਜੀਉ ॥
ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਸੁਹਾਵੀ ਸਾਚੇ ਭਾਵੀ ਭਾਇ ਭਗਤਿ ਪ੍ਰਭਿ ਰਾਤੀ ॥
ਪਿਰੁ ਰਲੀਆਲਾ^੧ ਜੋਬਨਿ ਬਾਲਾ^੨ ਤਿਸੁ ਰਾਵੇ ਰੰਗਿ ਰਾਤੀ ॥
ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਵਿਗਾਸੀ ਸਹੁ ਰਾਵਾਸੀ ਫਲੁ ਪਾਇਆ ਗੁਣਕਾਰੀ ॥
ਨਾਨਕ ਸਾਚੁ ਮਿਲੈ ਵਡਿਆਈ ਪਿਰ ਘਰਿ ਸੋਹੈ ਨਾਰੀ ॥ ੫ ॥ ੩ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਣਿਹੋ ਭਾਈ ਜੀ ! ਸੇਈ ਧੰਨਿ ਹੋ ਜੀਵ ਜਿਨੀ ਇਸੁ ਜਗ
ਮਹਿ ਆਇ ਕਰਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਜਾਣਿਆ ਹੈ, ਸੇਈ ਧੰਨਿ ਹੋਨਿ ਜਿਨੀ ਆਪਣਾ ਖਸਮੁ ਸਾਹਿਬੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਜਾਣਿਆ ਹੈ;
ਸੇਈ ਭਲੇ, ਸੇਈ ਸੁਹਾਵੇ, ਸੇਈ ਪਰਧਾਨ, ਜਿਨੀ ਆਪਣਾ ਖਸਮੁ ਪਛਾਤਾ ਹੈ । ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਜਿਨੀ ਜਾਤਾ ਸਿ ਕਿਉਂ
ਕਰਿ ਜਾਤਾ ? ਜਾਤੇ ਕਾ ਬੀਚਾਰੁ ਕਵਣੁ ? ਉਨਕੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜਾਨਣੇ ਕੀ ਏਹੁ ਨੀਜਾਣੀ, ਜਿ ਉਨਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ
ਕਾ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਿਆ, ਉਹਿ ਅਨੇ ਪਹਰ ਨਾਮ ਸਿਮਰਤੇ ਹੀ ਰਹਤੇ ਹੋਂ ਬਿਨਤੇ ਜਾਣੀਅਹਿ ਜਿ ਏਹਿ ਸਚੁ ਹੈ, ਜਿਨ
ਕੰਉ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਣੁ ਮੀਠਾ ਲਗਤਾ ਹੈ । ਭਾਈ ਜੀ ! ਬਿਨਾਂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਨਾਮੁ ਸਭ ਬੂਠੁ ਹੈ, ਸਚੁ
ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ, ਕੋ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕਾ ਨਾਮੁ ਹੈ, ਅਕੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕਾ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਤਾ ਹੈ,
ਉਹੁ ਸਚਾ ਹੈ । ਉਸ ਕੇ ਨਾਮ ਬਿਨਾਂ ਜਿ ਕੋਈ ਕਹੈ ਜਿ ਹੋਰਤੁ ਸੇਵਾ ਉਧਾਰੁ^੩ ਹੈ ਸਿ ਸਭ ਬੂਠੁ ਹੈ । ਬਿਨਾਂ ਨਾਮ
ਸਿਮਰਣ ਤੇ ਹੋਰੁ ਜਿ ਕਿਛੁ ਕਮਾਵਤਾ ਹੈ ਸਿ ਸਭ ਕੂੜੁ ਹੈ । ਭਾਈ ਜੀ ! ਸਚੁ ਜਿ ਹੋ ਸੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕਾ ਨਾਮੁ ਹੈ ।
ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕੰਉ ਇਹੀ ਭਗਤਿ ਹੀ ਭਾਵਤੀ ਹੈ, ਹੋਰ ਕਿਛੁ ਨਾਂਹੀ ਭਾਵਤਾ । ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕੇ ਭਾਵ ਭਗਤਿ ਸੰਉ
ਰਚਹਿਗੇ, ਭਾਈ ਜੀ ! ਸੇਈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕੰਉ ਭਾਵਹਿਗੇ । ਭਾਈ ਜੀ ! ਜਿਨ ਕੇ ਮਨਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਕਾ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ,
ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕੀ ਭਗਤਿ ਹੈ, ਅਨੇ ਪਹਰ ਉਨਾਂ ਸਾਥਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ । ਉਹ ਪਰਮੇਸੁਰ ਤੇ ਕਬਹੂੰ ਭਿੰਨ^੪ ਨਾਂਹੀ
ਪਰਮੇਸੁਰ ਤੇ । ਕਬਹੂੰ ਉਹਿ ਦੂਰਿ ਨਾਂਹੀ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਹੀ ਕੇ ਉਹਿ ਸਾਥਿ ਹੋਂ । ਪਰਮੇਸੁਰ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਸਹਜ ਸੁਭਾਈ,
ਸਹਜ ਸੁਭਾਵ ਹੀ ਮਹਿ ਰਹਤਾ ਹੈ, ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਉਨਕੇ ਸੰਗ ਬਸਤਾ ਹੈ । ਸਹਜ ਸੁਭਾਵਕ ਵਿਗਾਸੁ ਜਿ ਆਵੈ ਸਿ
ਏਸ ਕੰਉ ਕਿਸ ਤੇ ਆਵੈ ? ਸਹਜ ਸੁਭਾਵ ਕਾ ਵਿਗਾਸੁ ਏਸੁ ਕੰਉ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਬਦ ਬੀ ਆਵੈ । ਭਾਈ ਜੀ ! ਸਬ ਗੁਰੂ
ਕੇ ਸਬਦ ਕਰਿ ਕਰਿ ਏਹੁ ਵਿਗਾਸੁ ਆਇਆ ਤਬ ਏਹੁ ਸਾਹਿਬੁ ਕੰਉ ਭਾਇਆ, ਏਹੁ ਸਚਖੰਡ ਕਾ ਬਾਸੀ ਹੁਆ ।
ਭਾਈ ਜੀ ! ਜਿਤੁ ਗਲ ਗੁਣੁ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਸਿ ਓਹੁ ਫਲੁ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇ ਸਬਦ ਮਾਹਿ ਹੈ, ਜਿ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਬਦੁ ਕਮਾਵੈ,
ਸੇਈ ਫਲੁ ਪਾਵੈ । ਸਚ ਕੀ ਵਡਿਆਈ ਉਸੁ ਕੰਉ ਮਿਲੈ, ਉਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਕਾ ਨਿਕਟਿਵਰਤੀ ਭੀਆ । ਭਾਈ ਜੀ !
ਏਹੁ ਬਾਤ ਏਵੇ ਹੈ : ਜਿਸਹਿ ਦੇਇ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਤਿਸ ਹੀ ਕੰਉ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਇ, ਹੋਰੁ ਕਾ ਕਾਮੁ ਨਾਂਹੀ, ਆਪ ਬੀ
ਲੀਨੀ ਨਾਂਹੀ ਜਾਤੀ । ਜਿਸੁ ਕੰਉ ਕਿਰਪਾਲੁ ਹੋਇ ਕਰਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਜੀ ਦੇ, ਤਿਸ ਹੀ ਕੰਉ ਵਸਤੁ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ” । ਤਬ
ਉਹਿ ਨਗ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ ਚਰਨੀ ਲਾਗੇ, ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਲਾਗੇ ਜਪਣੇ ਜਿ, ਮਨਿ ਹੋ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ
ਜੀ ! ਵਾਹਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ! ਤਬ ਓਹਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਹੈ ਜਿਸ ਕੇ

^੧ਰੰਗ ਰਲੀਆ ਮਾਣਨ ਵਾਲਾ (ਚੋਜੀ) ।

^੨ਜੋਬਨਵੰਤ, ਭਰੀ ਜਵਾਨੀ ਵਾਲਾ ।

^੩ਜੀ,

ਅਥਵਾ ।

^੪ਅਰਥਾਤ-ਜੇ ਕੋਈ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੇ ਕਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪੇ ਤਾਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇਵੀ-
ਦੇਵਤੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਤੇ ਹੀ ਇਸ ਜੀਵ ਦਾ ਉਧਾਰ (ਪਾਰ ਨਿਸਤਾਰਾ) ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ, ਇਹ ਸਭ ਬੂਠ ਹੈ ।

^੫ਵੱਖ, ਅਲੱਗ ।

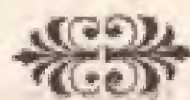
ਦਰਸਨਿ ਦੇਖਿਐ ਚੋਰਾਂ ਤੇ ਸਾਧ ਹੋਹਿ, ਸਿ ਪੰਨਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ, 'ਵਾਹਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ !' ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

ਸਲੋਕੁ ॥

ਚੋਰਾਂ ਤੇ ਸਾਧ ਕਰੈ ਸਾਧਿ ਵਡਿਆਏ ਆਪਿ ॥

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਬਡੇ ਧਨੀ ਕਰਿ ਦੇਖੇ ਬਾਪਿ ਉਥਾਪਿ ॥ ੧ ॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੯੦ ॥

(ੳ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਉਜੈਨ ਵਿਚ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ

ਤਬ ਦਖਣ ਕੀ ਧਰਤੀ ਨਗਰੁ ਸਾਥਿ ਗੋਸਟਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਉਜੈਨ ਨਗਰੀ ਸਾਇ ਨਿਕਲਿਆ । ਤਬ ਉਹਾਂ ਭਰਥਰੀ ਕੀ ਗੁਫਾ ਕੰਉ, ਜਹਾਂ ਭਰਥਰੀ ਕਾ ਜਨਮੁ ਸਥਾਨੁ ਥਾ, ਗੋਰਖ ਕੀ ਗੁਫਾ ਥੀ, ਲੋਕੁ ਦੇਖਣ ਕੰਉ ਬਹੁਤੁ ਜੋਗੀ, ਸੰਨਿਆਸੀ, ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ, ਬੈਰਾਗੀ, ਉਦਾਸੀ, ਗ੍ਰੰਥੀ, ਸੈਂਸਾਰੀ ਜਾਤਾ ਕੰਉ ਜੁਤਾ ਹੈ, ਵੈਸਾਖੀ^੧ ਕੇ ਨਾਵਣ ਕੰਉ ਅਵੰਤ-ਕਾ^੨ । ਅਰੁ ਉਹੁ ਗੁਸਾਂਈ ਗੋਰਖ ਭਰਥਰੀ ਕੀ ਗੁਫਾ^੩ ਭੀ ਹੈ । ਉਹਾਂ ਲੋਕ ਇਸਨਾਨੁ ਕਰਿ ਕਰਿ, ਅਵੰਤਕਾ ਪੁਰੀ^੪ ਅਰੁ ਭਰਥਰੀ ਕੀ ਗੁਫਾ ਕੀ ਜਾਤਾ ਕੰਉ ਆਵਤੇ ਹੈਂ, ਉਹਾਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਭੀ ਜਾਇ ਨਿਕਲਾ । ਤਬ ਭਰਥਰੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਈਹਾਂ ਬਡਾ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਆਇਆ ਹੈਂ ਹਮਿ ਉਸ ਕਾ ਦਰਸਨੁ ਲੋਹਿ ਭੀ ਅਰੁ ਦੇਹਿ ਭੀ” । ਗੁਫਾ ਕੇ ਨਜੀਕਿ ਮਸੀਤਿ ਹੈ ਦਰਵਾਜੇ ਤੇ ਵੜਦਿਆਂ ਸਾਮੁਣੀ, ਤਿਸੁ ਕੋ ਅਗੈ ਚਉਤੜਾ^੫ ਹੈ, ਉਪਰਿ ਅੰਬੁਲੀ ਬਿਰਛੁ^੬ ਹੈ; ਅੰਬੁਲੀ ਤੇ ਦਾਹਨੈ ਗੁਫਾ ਕਾ ਦਰੁ ਹੈ; ਤਿਸੁ ਕੋ ਅਗੈ ਅੰਬੁਲੀ ਕਾ ਬਿਰਛੁ ਹੈ; ਅੰਬੁਲੀ ਕੋ ਅਗੈ ਮਸੀਤਿ ਕਾ ਚਉਤੜਾ ਹੈ; ਉਹਾਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਬੈਠਾ ਹੈ । ਤਬ ਉਹਾਂ ਤੇ ਅੰਤਰਿ ਗੁਫਾ ਕੰਉ ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਲੋਕ ਨੀਸਰਤੇ^੭ ਹੈਂ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਸਾਥਿ ਲੰਗੋਟਿਬੰਦ^੮ ਥੇ ਤਿਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਜਿਤਨੇ ਦੇ ਲੋਕ ਤੀਰਥ ਜਾਤਾ ਕੰਉ ਆਏ ਹੈਂ, ਦਿਖਾ ਇਤਨੇ ਮੁਕਤਿ ਪਾਵਹਿਗੇ ? ਇਤਨੇ ਜੋਗੀ, ਸੰਨਿਆਸੀ, ਉਦਾਸੀ, ਬੈਰਾਗੀ, ਗ੍ਰੰਥੀ ਜਿ ਲੋਕਿ ਚਲਿ ਆਏ ਹੈਂ ਤੇ ਮੁਕਤਿ ਜਾਹਿਗੇ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਗਵੜੀ ਰਾਗ ਮਹਿ ਬਾਣੀ ਖੁਲਿ ਉਠਾ, ਸਰੀਅਤਿ ਕੇ ਘਰਿ ਮਹਿ ਉਪਦੇਸੀ ਬਾਣੀ ;—

ਅਧਿਆਤਮ ਕਰਮ ਕਰੇ ਤਾ ਸਾਚਾ ॥ ਮੁਕਤਿ ਛੋਟੁ ਕਿਆ ਜਾਣੈ ਕਾਬਾ ॥੧॥

ਐਸਾ ਜੋਗੀ ਜੁਗਤਿ ਬੀਚਾਰੈ ॥ ਪੰਚ ਮਾਰਿ ਸਾਚੁ ਉਰਿਧਾਰੈ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

^੧ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਚੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ।

^੨ਇਥੇ ਸਾਲ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਮੇਲੇ ਲਗਦੇ ਹਨ:—

ਬਿਵਰਾਤੀ, ਵੈਸਾਖੀ ਤੇ ਕਤਕ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਨੂੰ ।

^੩ਇਹ ਗੁਫਾ ਉਜੈਨ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸਿਖਰਾ ਨਦੀ

ਦੇ ਕੰਢੇ ਤੇ ਹੈ ।

^੪ਆਵੰਤੀ ਜਾਂ ਆਵੰਤਕਾ ਪੁਰੀ (ਉਜੈਨ) ਮਧਿਆ ਭਾਰਤ । ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ

ਇਕ ਪ੍ਰਸਿਧ ਤੀਰਥ ਹੈ । ਸ਼ਿਪ੍ਰਾ (ਆਵੰਤੀ) ਨਦੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਆਬਾਦ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਆਵੰਤਾ ਪੁਰੀ ਹੈ ।

^੫ਚੌਤਰਾ ।

^੬ਇਮਲੀ ਦਾ ਬੂਟਾ ।

^੭ਨਿਕਲਦੇ ।

^੮ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸਾਧੂ, ਜੋ ਲੰਗੋਟੀ

ਹੀ ਪਹਿਨਦੇ ਹਨ ।

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਪੁਰਖਾ ! ਜਿ ਏਹੁ ਅਧਿਆਤਮ ਕਰਮ ਕਰੈ, ਕੈਸੇ ਅਧਿਆਤਮ, ਜਿ ਅਨੇ ਪਹਰ ਪਰਮੇਸੁਰ ਹੀ ਕੇ ਧਿਆਨ ਮਹਿ ਰਹੈ ਅਰੁ ਅਵਰ ਠਵਰਾ ਮਨੁ ਨਾ ਲੇ ਜਾਇ, ਬਿਨਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਧਿਆਨ ਮਹਿ ਬੀ, ਤਬ ਏਹੁ ਸਚਾ ਹੋਇ। ਮੁਕਤਿ ਕਾ ਭੇਦੁ ਹੈ ਸਿ ਕਚਾ ਪਿੰਡੁ ਨਾਹੀ ਜਾਣਤਾ, ਜਾਂ ਪਕਾ ਪਿੰਡੁ ਹੋਇ ਤਬ ਏਸ ਕੀ ਮੁਕਤਿ ਹੋਇ। ਸਿ ਪਕਾ ਪਿੰਡੁ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਹੋਤਾ ਹੈ ? ਜਬ ਜੋਗੀ ਜੁਗਤਿ ਜਾਣੈ ਤਬ ਪਿੰਡੁ ਪਕਾ ਹੋਇ। ਸਿ ਜੋਗੀ ਜੁਗਤਿ ਕਿਸੁ ਕਰਮਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਹੋਤੀ ਹੈ ? ਏ ਜਿ ਪੰਚ ਹੀਂ ਕਾਮੁ, ਕ੍ਰੋਧੁ, ਲੋਭੁ, ਮੋਹੁ ਅਹੰਕਾਰੁ, ਏਨਾਂ ਕਉ ਮਾਰੈ, ਜਬ ਏ ਪੰਚ ਮਾਰੈ, ਤਬ ਏਹੁ ਕਾਇਆ ਕਉ ਸਾਧੈ। ਪਕਾ ਤਉ, ਜਬ ਸਚ ਕਉ ਹਿਰਦੇ ਵਸਾਵੈ, ਤਬ ਏਹੁ ਜੋਗ ਕੀ ਜੁਗਤਿ ਜਾਣੈ, ਤਬ ਏਹੁ ਮੁਕਤਾ ਹੋਇ, ਏਵ ਮੁਕਤਾ ਨਾਹੀ ਹੋਤਾ”। ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ।

ਜਿਸ ਕੈ ਅੰਤਰਿ ਸਾਚੁ ਵਸਾਵੈ ॥ ਜੋਗ ਜੁਗਤਿ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਪਾਵੈ ॥੨॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਪੁਰਖਾ ! ਜੋਗ ਕੀ ਜੁਗਤਿ ਕੀਮਤਿ ਤਿਸ ਹੀ ਕਉ ਹੋਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਕਉ ਅੰਤਰਿ ਸਚੁ ਹੈ; ਤਿਸ ਹੀ ਕਉ ਜੋਗੁ ਹੈ, ਤਿਸ ਹੀ ਕੀ ਜੁਗਤਿ ਹੈ। ਸੁ ਕੈਸੀ ਚਾਲ ਚਲੇ ਜੋਗ ਕੀ। ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ।

ਰਵਿ ਸਸਿ ਏਕੋ ਗ੍ਰਿਹੁ ਉਦਿਆਨੈ ॥ ਕਰਣੀ ਕੀਰਤਿ ਕਰਮ ਸਮਾਨੈ ॥੩॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਪੁਰਖਾ ! ਜੋਗੀ ਕੀ ਜੁਗਤਿ ਇਉਂ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾ ਨਾਮੁ ਜੋਗੀ ਹੈ ਸਿ ਕੈਸਾ ਹੈ : ਇਕੁ ਸਬਦੁ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਏਕੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕਾ ਨਾਮੁ ਹੈ, ਏਕ ਨਾਮ ਕੀ ਭਿਖਿਆ ਮਾਂਗੈ, ਅਵਰੁ ਭਿਖਿਆ ਕਿਛੁ ਨ ਮਾਂਗੈ, ਅਰੁ ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਨਾਮ-ਉਸਤਤਿ ਕਾ ਕਰੈ। ਧਿਆਨੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਚਰਨ ਕਾ ਕਰੈ। ਅੰਤਰਿ ਆਤਮੈ ਸਚੁ ਦਿੜੈ, ਜਿਤੁ ਕਾਮਿ ਝੂਠੁ ਝੋਲਣਾ ਨ ਹੋਇ ਸੋ ਕਾਮੁ ਕਰੈ। ਸਚ ਕੀ ਜੁਗਤਿ ਮਹਿ ਜਿ ਜਾਗੈ ਤਿਸੁ ਕਾ ਨਾਮੁ ਜੋਗੀ ਕਹੀਐ, ਨਤਰ ਜੋਗੀ ਨ ਬੋਲੀਐ। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ”। ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਕਾਈ ਜੋਗ ਕੀ ਜੁਗਤਿ ਅਵਰ ਭੀ ਹੈ ਹਮਰੈ ਘਰਿ ਮਹਿ ਕਿ ਨਾਹੀ ?” ਕਹੈ; “ਪੁਰਖਾ ! ਹੈ” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ:—

ਭੈ ਰਚਿ ਰਹੈ ਨ ਬਾਹਰਿ ਜਾਇ ॥ ਕੀਮਤਿ ਕਉਣ ਰਹੈ ਲਿਵਲਾਇ ॥੪॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਅਨੇ ਪਹਰ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਭੈ ਮਹਿ ਰਹੈ, ਅਰੁ ਆਤਮਾ ਅਵਰ ਠਵਰ ਬਾਹਰਿ ਨ ਜਾਈ। ਧਿਆਨ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਮਹਿ ਰਹੈ। ਤਿਸੁ ਲਿਵ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਕਿਛੁ ਕਹੀ ਨਾਹੀ ਜਾਤੀ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਲਿਵ ਲਾਗੈ, ਲਿਵ ਮਹਿ ਰਹੈ”। ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਏਹੁ ਲਿਵ ਕਿਸ ਤੇ ਪਾਈਐ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਪਿਆਰੇ !”

ਆਪੇ ਮੇਲੇ ਆਪਿ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਏ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਪਰਮਪਦੁ ਪਾਏ ॥੫॥

¹ਅਵਰ (ਹੋਰ) ਠਵਰ (ਠੋਰ, ਅਥਵਾ ਬਾਂ) ਲਿਖਾਰੀ ਛੱਡ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਤੁਕਾਂ ਇਹ ਹਨ:—

²ਇਥੋ ਇਸ ਲਬਦ ਵੀਆਂ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਦੋ ਤੁਕਾਂ

“ਏਕ ਸਬਦ ਇਕ ਭਿਖਿਆ ਮਾਂਗੈ ॥ ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਜੁਗਤਿ ਸਚੁ ਜਾਗੈ ॥ ੪ ॥”

³ਸਹੀ ਪਾਠ—“ਆਪੇ ਮੇਲੇ ਭਰਮੁ ਚੁਕਾਏ।”

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥੁ :—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏਹੁ ਲਿਵ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਜਦਿ ਆਪੇ ਸੁੀ ਠਾਕੁਰੁ ਦੇ, ਤਬ ਏਸ ਕੀ ਲਿਵ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸੰਉ ਲਾਗੈ। ਜਬ ਵੈਆਲੁ ਹੋਇ ਕਰਿ ਮੇਲੇ ਤਬ ਏਸੁ ਕੇ ਅੰਤਰ ਕਾ ਭਰਮੁ ਜਾਇ। ਭਰਮੁ ਗੈਆ ਤਬ ਏਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸੰਉ ਮਿਲਿਆ। ਜਬ ਆਪਿ ਮਿਲਾਏ ਤਬ ਭਰਮੁ ਜਾਈ। ਗੁਰੂ ਕੈ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਏਹੁ ਮੁਕਤਾ ਹੋਇ, ਏਹੁ ਪ੍ਰਸਾਦੁ ਪਾਏ। ਪੁਰਖਾ ! ਇਸੁ ਸੰਜਮਿ ਏਹੁ ਵਸਤੁ ਪਾਈਐ। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ”। ਤਬ ਗੁਸਾਈਂ ਭਰਥਰੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, ਏ “ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਗੁਰੂ ਜਿ ਪਾਈਐ ਸੁ ਕਿਉਂ ਕਰ ਪਾਈਐ ? ਕਿਰਪਾ ਕਰਿਕੇ ਕਹਣਾ ਜੀ !” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ :—

ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਸਬਦ ਵੀਚਾਰੁ ॥ ਹਉਮੈ ਮਾਰੈ ਕਰਣੀ ਸਾਰੁ ॥੧॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥੁ :—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਣੀਐ ਭਰਥਰੀ ਜੀ ! ਗੁਰੂ ਇਸੁ ਸੇਵਾ ਤੇ ਪਾਈਤਾ ਹੈ ਜਿ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰ ਕਰਤਾ ਹੈ ਤਿਤੁ ਰਾਹਿ ਚਲੀਐ ਤਬ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਈਐ। ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਬਦੁ ਕਵਣ ਕਰਣੀ ਬਤਾਵਤਾ ਹੈ ? ਜਿ ਹਉਮੈ ਮਨ ਤੇ ਮਾਰੈ ਤਬ ਏਹੀ ਕਰਣੀ ਹੈ, ਹੋਰੁ ਕਰਣੀ ਸਭਾ ਝੂਠ, ਏਹਾ ਕਰਣੀ ਸਚੁ ਜਿ ਗੁਰੂ ਕੈ ਸਬਦਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਹਉਮੈ ਮਾਰੈ। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਰਾ, ਜਿਸ ਕੈ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਹਉਮੈ ਜਾਇ”। ਤਬ ਫਿਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਪੁਰਖਾ !”

ਜਪ ਤਪ ਸੰਜਮ ਪਾਠ ਪੁਰਾਣੁ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਅਪਰੰਪਰੁ ਮਾਨੁ ॥੧॥੬॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥੁ :—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਣੀਐ ਭਰਥਰੀ ਜੀ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਪਿਆਰੇ ! ਇਹੀ ਜਪੁ, ਇਹੀ ਤਪੁ, ਇਹੀ ਸੰਜਮ, ਇਹੀ ਪਾਠ, ਇਹੀ ਪੁਰਾਣ, ਇਹੀ ਸਭ ਸੰਜੋਗੁ ਸੰਜੁਗਤਿ, ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੰਉ ਜਾਣੈ। ਜੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੰਉ ਨ ਜਾਣਿਆ ਤਬ ਕੋਟ ਤੀਰਥ ਨਾਵਉ, ਅਨੇਕ ਜਪ, ਅਨੇਕ ਤਪ, ਸੰਜਮ ਮਹਿ ਰਹਉ, ਕਿਸੀ ਕਾਮਿ ਨਾਹੀ”। ਇਸੁ ਕਾ ਆਇਆ ਨਾਇਆ ਸਭੁ ਤਉ ਹੀ ਥਾਇ ਪੜੈਗਾ ਜਬ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੰਉ ਬੁਝਹਿਗੇ, ਨਾਤਰ ਜਗਤੁ ਬਪਾਰੁ ਕਰਤਾ ਹੈ ਬੇਗਾਰਿ ਕੀ ਨਿਆਈ, ਬਿਨਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਬੁਝੇ ਥਾਇ ਨਾਹੀ ਪੜਤਾ ਕਿਛੁ। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ”।

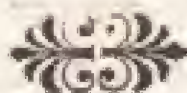
ਸਲੋਕੁ^੧

ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਰਾਮ ਨ ਪਾਈਐ ਰਾਮੁ ਬਿਨਾ ਗੁਰੁ ਨਾਹਿ ॥

ਅੰਭ^੨ ਤੇ ਕੁੰਭ^੩ ਭੈਆ ਅੰਭੁ ਰਹੈ ਕੁੰਭੁ ਮਾਹਿ ॥

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਗੁਰੁ ਗੋਬਿੰਦੁ ਏਕੁ ਹੈ ਦੂਸਰੁ ਕਹਿਆ ਨ ਜਾਹਿ ॥੧॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥੯੧॥

^੧ਪਰੇ ਤੋਂ ਪਰੇ ਜੋ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਹੈ।

^੨ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ।

^੩ਅੰਬੂ

(ਸੰ:)। ਜਲ, ਪਾਣੀ। ^੪ਘੜਾ।

(ਅ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਉਜੈਨ ਵਿਚ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਭਰਥਰੀ ਨਾਲ)

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਭਰਥਰੀ ਸਾਬਿ ਮਿਲਿਆ, ਗੁਫਾ ਕੇ ਬੀਰ ਬੇਠੇ, ਗੋਸਟਿ ਹੋਈ, ਭਰਥਰੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀਤੀ। ਤਬ ਫਿਰ ਭਰਥਰੀ ਮਨਿ ਬੀਚਾਰੁ ਕੀਆ ਅਰੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਡਾ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਆਇਆ ਹੈ ਅਰੁ ਦੀਹਾਂ ਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਗੋਰਖ ਕਾ ਪਤਿਆ ਹੈ, ਆਏ ਕਾ ਦਰਸਨੁ ਕੀਜੀਐ ਮਤ ਭ੍ਰਿਸਟਿ ਜਾਤਾ ਹੋਇ ਧਰਤੀ ਕੰਉ। ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਭਰਥਰੀ ਜੀ ਆਇ ਮਿਲਿਆ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੰਉ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਅਰੁ ਭਰਥਰੀ ਆਪਸ ਮਹਿ ਮਿਲੇ। ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਭਰਥਰੀ ਜੀ ਗਿਆਨ ਅਹਾਰੁ ਲੇ ਮਿਲਤਾ ਹੈ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੰਉ ਬਾਬਾ ਜੀ ਆਦਰੁ ਦੇਤਾ ਹੈ; ਭਰਥਰੀ ਗਰੀਬੀ ਕਰਤਾ ਹੈ; ਕਿਆ? ਗਿਆਨੁ ਬਖਿਆਨੁ ਕਰਤਾ ਹੈ। ਤਬ ਭਰਥਰੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਹਮ ਭਰਤੇ ਹੈਂ, ਤੁਮ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਇਸੁ ਨਗਰੀ ਮਹਿ ਆਏ ਅਰੁ ਹਮ ਬੀਂ ਕਿਛੁ ਭਾਉ ਨਾਹੀਂ ਹੋਇ ਆਵਤਾ। ਹਮਰਾ ਜੋਗੀ ਕਾ ਰੂਪੁ ਹੈ। ਸੈਂਸਾਰੀ ਭੁਗਤਿ ਕੇ ਤੁਮਿ ਅਹਾਰੀ ਨਾਹੀਂ, ਹਮਿ ਭਰਤੇ, ਕਿਉਂਕਰਿ ਰਹਿ ਆਵੈ। ਹਮਾਰਾ ਬਾਸਾ ਰੁਖਿ ਬਿਰਖਿ ਮਹਿ ਹੈ ਸਿ ਕਿਆ ਕਰਹਿ। ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਤੁਮ ਚਾਹਤੇ ਨਾਹੀਂ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਗਵਤੀ ਰਾਗ ਮਹਿ ਬਾਣੀ ਬੋਲਿ ਉਠਾ ਉਪਦੇਸੀ ਸਰੀਅਤਿ ਕੇ ਘਰ ਮਹਿ:—

ਜੋਗੀ ਕਉ ਕੈਸਾ ਭਰੁ ਹੋਇ ॥ ਰੁਖਿ ਬਿਰਖਿ ਗਿਹਿ ਬਾਹਰਿ ਸੋਇ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਗੁਸਾਈਂ ਜੀ! ਜੋਗੀ ਜਬ ਹੁਆ ਤਬ ਗੁਰੂ ਜੀ ਭਰੁ ਉਸ ਕੰਉ ਕੈਸਾ। ਰੁਖ ਬਿਰਖ ਮਹਿ ਜਹਾਂ ਉਸ ਕਾ ਬਾਸਾ, ਗਿਸਤਿ ਉਦਿਆਨ ਮਹਿ ਜਹਾਂ ਜਾਇ ਬਸੈ ਤਹਾਂ ਹੀ ਉਸ ਕੰਉ ਨਿਰੰਜਨੁ ਸਾਬਿ ਹੈ, ਉਸ ਕਾ ਬਾਸਾ ਨਿਰੰਜਨ ਸਾਬਿ ਹੈ, ਉਹੁ ਨਿਭਰ ਹੈ, ਉਸ ਕਾ ਭਰੁ ਸਗਲਾ ਖੋਇਆ ਜੰਮਣ ਮਰਣ ਅਰੁ ਜਟੇ ਕਾ। ਬੋਲਹੁ ਗੁਸਾਈਂ ਜੀ! ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਰਾਮ”। ਤਬ ਗੁਸਾਈਂ ਭਰਥਰੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹਮ ਬੀਂ ਜੀ, ਹੋਇ ਬਸਤੁ ਨ ਆਈ: ਨਾ ਕਿਛੁ ਬ੍ਰਾਤੁ ਹੁਆ, ਨਾ ਕਿਛੁ ਨੇਮ ਹੁਆ, ਨਾ ਕਿਛੁ ਪੁੰਨ ਹੁਆ, ਨਾ ਕਿਛੁ ਕਟਣੀ ਹੀ ਭਈ, ਨ ਜਾਣੀਐ ਜਮੁ ਹਮਰੈ ਸਿਰਿ ਕਿਆ ਕਰੈਗਾ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਗੈ ਦਾਦਿ ਦੀਨੀ, ਅਪਣੀ ਦੀਨਤਾ ਕਰੀ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਜੀ ਖੁਸੀ ਹੋਆ ਭਰਥਰੀ ਕੰਉ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ—

ਖਿਮਾ ਗਹੀ ਬ੍ਰਾਤੁ ਸੀਲ ਸੰਤੋਖ ॥ ਰੋਗੁ ਨ ਬਿਆਪੈ ਨਾ ਜਮ ਦੇਖ ॥

ਮੁਕਤਿ ਭਏ ਪ੍ਰਭ ਰੂਪ ਨ ਦੇਖ ॥੧॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ! ਤੁਮ ਜਿ ਬਸਤੁ ਗਹੀ ਹੈ ਮਿ ਉਨ ਮਹਿ ਸਭ ਸੇਵਾ ਹੋਈ, ਤੁਮ ਜਿ ਖਿਮਾ ਗਹੀ ਹੈ; ਬ੍ਰਾਤੁ ਸੀਲ ਸੰਤੋਖ ਗਹਿਆ, ਉਸ ਬਸਤੁ ਕੰਉ ਨ ਰੋਗੁ ਲਗਤਾ ਹੈ ਨ ਇਨ ਇਸੁ ਬਸਤੁ ਕੰਉ ਜਮ ਕਾ ਭੰਡੁ ਲਗਤਾ ਹੈ। ਤੁਮਿ ਜੀ ਮੁਕਤੇ ਭਏ ਹਉਂ। ਤੁਮ ਜੀ, ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਸਮਾਏ ਹਉਂ, ਜਹਾਂ ਰੂਪੁ ਨ ਰੇਖ ਹੈ—ਅਰੂਪ ਵਰਨੁ ਮਲੇਖੁ ਪੁਰਖੁ ਹੈ, ਜਿਸ ਕੈ ਸਿਰਿ ਲੇਖੁ ਨਾਹੀਂ। ਅਵਰਿ ਸਭਿ ਜੀਅ ਲੇਖ ਮਹਿ ਹੈ, ਕਰਤਾ

¹ਸਾਰਾ।

²ਜਰਾ, ਬੁਢੇਪਾ।

³ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ—“ਜੋਗੀ: ਕਉ ਕੈਸਾ ਭਰੁ ਹੋਇ।” (ਦੋਵੇਂ

ਤੁਕਾਂ), ਜੋ ਪਹਿਲੇ ਆਈਆਂ ਹਨ, ਦਰਜ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਸਨ, ਪਰ, ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਕ੍ਰਮ-ਭੰਗ ਕਰਕੇ ਇਥੇ ਇਹ ਤੁਕਾਂ ਅੱਗੇ ਪਿਛੇ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ।

ਪੁਰਖੁ ਅਲੇਖੁ ਹੈ । ਤੁਮ ਜੀ, ਅਲੇਖੁ ਪੁਰਖੁ ਸੰਭੂ ਸਮਾਏ ਹਉ ਜਿਸੁ ਕਉ ਰੂਪੁ ਨ ਰੇਖਾ ਹੈ । ਬੋਲਹੁ ਜੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਏਹੁ ਪ੍ਰਸਨੁ ਦੀਆ ਅਰੁ ਕਹਿਆ । ਤਬ ਭਰਥਰੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਜੋਗੀ ਭੀ ਸੋਈ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਜਿ ਤੁਮ ਕਉ ਛਾਵੈ; ਬਿਨਾ ਤੁਮਰੇ ਛਾਣੇ ਤੇ ਕੈਸਾ ਜੋਗੀ ? ਜਿ ਤੁਮਰੇ ਮਨਿ ਛਾਵੈ, ਸੋਈ ਜੋਗੀ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ:-

ਨਿਰਭਉ ਜੋਗੀ ਨਿਰੰਜਨੁ ਪਿਆਵੈ ॥ ਅਨਦਿਨੁ ਜਾਗੈ ਸਚਿ ਲਿਵ ਲਾਵੈ ॥

ਸੋ ਜੋਗੀ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਛਾਵੈ ॥੨॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਭਰਥਰੀ ਕਉ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਗੁਸਾਈ ਜੀ ! ਮੁਝ ਕਉ ਛਾਵਤਾ ਹੈ ਜਿ ਨਿਰੰਜਨੁ ਸਿਮਟੈ, ਦਿਨ ਚਾਤਿ ਜਾਗਤਾ ਰਹੈ, ਸਚੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ, ਤਿਸੁ ਸੰਭੂ ਲਿਵ ਲਾਗੈ । ਉਸੁ ਹੀ ਨਿਰੰਜਨੁ ਸਚ ਕੈ ਧਿਆਨਿ ਰਹੈ ਅਨੇ ਪਹਰ । ਉਸ ਕਾ ਭਰ-ਭਉ ਸਾਰਾ ਗੈਆ; ਓਹੁ ਨਿਰਭਉ ਹੋਆ, ਉਹੀ ਜੋਗੀ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਛਾਵੈ । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ” । ਤਬ ਭਰਥਰੀ ਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਉਹੁ ਤਉ ਨਿਸਤਰਿਆ ਜਿ ਤੇਰੈ ਮਨਿ ਛਾਇਆ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਪੁਰਖਾ ! ਓਹੁ ਭਿ ਨਿਸਤਰੈ ਭਿਸ ਰਹਤ ਪੀਛੈ ਸਾਰੈ ਜਨਮ ਕੇ ਕੁਲ ਨਿਸਤਾਰੇ ਸਿ ਕੈਸੀ ਜੁਗਤਿ :

ਕਾਲੁ ਜਾਲੁ ਬ੍ਰਹਮ ਅਗਨੀ ਜਾਰੇ ॥ ਜਰਾ ਮਰਣ ਗਤੁ ਗਰਬੁ ਨਿਵਾਰੇ ॥

ਆਪਿ ਤਰੈ ਪਿਤਰੀ ਨਿਸਤਾਰੇ ॥੩॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਪੁਰਖਾ ! ਐਸੀ ਜੁਗਤਿ ਰਹੈ ਸੁ ਭਲਾ ; ਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਅਗਨਿ ਸਾਥਿ ਕਾਲ ਕੇ ਜਾਲ ਕਉ ਜਲਾਇ ਦੂਰਿ ਕਰੈ ਅਰੁ ਗਰਬਾ ਕਉ ਗਤੁ ਕਰੈ ਤਿਸੁ ਕਾ ਜਨਮੁ ਮਰਨੁ ਰਹੈ । ਸੁ ਆਪਿ ਭੀ ਤਰੈ ਉਸ ਕੀਆ ਪਿਤਰੀ ਭੀ ਨਿਸਤਰਹਿ । ਪਣੁ ਮੂਲੁ ਜੋਗ ਕਾ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਗੁਰੂ ਹੈ” । ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵੇ ਸੋ ਜੋਗੀ ਹੋਇ ॥ ਭੈ ਰਹਿ ਰਹੈ ਸੁ ਨਿਰਭਉ ਹੋਇ ॥

ਜੈਸਾ ਸੇਵੇ ਤੈਸੇ ਜੋਇ ॥੪॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਪੁਰਖਾ ! ਜਿਨਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਾ ਸਬਦੁ ਕਮਾਇਆ ਸੋਈ ਜੋਗੀ ਕਹੀਐ, ਜਿਨਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਭਉ ਮਾਣਾ ਸਿ ਨਿਰਭਉ ਭੈਆ । ਜੈਸੀ ਕੋਈ ਸੇਵਾ ਕਰੈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕੀ ਓਹੁ ਐਸਾ ਹੀ ਹੋਇ; ਏਹੁ ਬਾਤ ਸਹੀ ਹੈ, ਮਤੁ ਕੋਈ ਜਾਣੈ ਜਿ ਏਹੁ ਬਾਤਿ ਅਸਤਿ ਹੈ । ਕਹੈ, “ਜੀ”, ਭਰਥਰੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਫਿਰਿ ਜਨਮੁ ਕਲੇਸਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ? ਕਿਸੁ ਸੇਵਾ ਫਲੇ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ :-

ਨਰ ਨਿਹਕੇਵਲ ਨਿਰਭਉ ਨਾਉ ॥ ਅਨਾਥਹੁ ਨਾਥ ਕਰੇ ਬਲਿ ਜਾਉ ॥

ਪੁਨਰਪਿ ਜਨਮੁ ਨਾਹੀ ਗੁਣ ਗਾਉ ॥੫॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹੋ ਰਾਜਾ ਭਰਥਰੀ ! ਜਿਸੁ ਕੀ ਰਹਤਾ ਨਰ ਅਰ ਨਾਰੀ ਤੇ ਨਿਹਕੇਵਲੁ ਜਾਤੀ ਹੈ ਅਰੁ ਜਿਸ ਕਾ ਨਾਮੁ ਨਿਰਭਉ ਹੈ ਅਰ ਅਨਾਥਹੁ ਕਉ ਨਿਵਾਜਿ ਕਰਿ ਨਾਥੁ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਹਉ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਉ ਤਿਸ ਕਉ । ਉਸ ਹੀ ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਉ ਫੇਰਿ ਜਨਮਿ ਨ ਆਵਹਿਗਾ । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ

¹ਅਹੰਕਾਰ ।

²ਦੂਰ, ਪਰੇ ।

³ਸੰਗ ਦੋਸ ਤੇ ਰਹਿਤ, ਅਸੰਗ, ਸੁੱਧ, ਨਿਰਦੋਖ ।

⁴ਫੇਰ, ਮੁੜਕੇ ।

ਵਾਹਗੁਰੂ ਨਿਰਭਉ ਸਚਾ”। ਤਬ ਭਰਥਰੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਏਹੁ ਜਿ ਆਪਿ ਕਉ ਪਛਾਣੈ
ਅਰੁ ਦਰਗਾਹ ਜਿ ਏਸ ਕਾ ਨੀਸਾਨੁ ਪੜੈ ਸਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਪੜੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਸੀ ਕਹਿਆ ਜਿ:-

ਅੰਤਰਿ ਬਾਹਰਿ ਏਕੋ ਜਾਣੈ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦੇ ਆਪੁ ਪਛਾਣੈ ॥

ਸਾਚੈ ਸਬਦਿ ਦਰਿ ਨੀਸਾਣੈ ॥ ੬ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਸੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਣਿਹੋ ਰਾਜਾ ਭਰਥਰੀ ! ਜਿ ਠਾਕੁਰ ਕਉ ਅੰਤਰਿ ਬਾਹਰਿ
ਜਾਣੈ, ਘਟਿ ਘਟਿ ਸਰਬ ਠਾਈਂ ਜਾਣੈ, ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦ ਕਰਿ ਕਰਿ ਆਪੁ ਪਛਾਣੈ ਅਰੁ ਜੇ ਸਰ ਕੈ ਘਰਿ ਰਹੈ,
ਸਚੁ ਹੀ ਬੋਲੈ, ਸਚੁ ਹੀ ਕਮਾਵੈ, ਤਉ ਸਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਦਰਗਾਹ ਨੀਸਾਣੁ ਪੜੈ। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ”
ਤਬ ਭਰਥਰੀ ਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਏਸ ਕਾ ਜਿ ਨਿਜ ਘਰ ਵਾਸਾ ਹੋਇ ਸਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਹੋਇ ? ਇਸ ਕਾ
ਜਿ ਆਵਾਗਵਣੁ ਮਿਟੈ ਸਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਮਿਟੈ ? ਏਸੁ ਕਉ ਜਿ ਕਉਲੁ ਸੀਧਾ ਹੋਇ ਅਰੁ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ਕਰੈ ਸਿ
ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ਹੋਇ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਸੀ ਕਹਿਆ ਜਿ:-

ਸਬਦਿ ਮਰੈ ਤਿਸੁ ਨਿਜ ਘਰਿ ਵਾਸਾ ॥ ਆਵੈ ਨ ਜਾਵੈ ਚੁਕੇ ਆਸਾ ॥

ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਕਮਲੁ ਪਰਗਾਸਾ ॥ ੭ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਸੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਗੁਸਾਈਂ ਭਰਥਰੀ ਜੀ ! ਜਿ ਗੁਰੂ ਕੈ ਸਬਦਿ ਮਨ
ਕਉ ਮਾਰੈ, ਤਿਸ ਕਾ ਨਿਜ ਘਰਿ ਵਾਸਾ ਹੋਇ; ਅਰੁ ਜਿਸ ਕੈ ਮਨ ਤੀ ਆਸਾ ਜਾਇ, ਨਿਰਾਸ ਰਹੈ, ਤਬ ਨ
ਏਹੁ ਆਵੈ ਨ ਜਾਇ; ਅਰੁ ਗੁਰੂ ਕੈ ਸਬਦਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕਮਲ ਕਾ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ਭੀ ਹੋਇ। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ”।
ਤਬ ਗੁਸਾਈਂ ਭਰਥਰੀ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਕੋਈ ਤੁਮਰੀ ਦਿਸਟਿ ਮਹਿ ਹੈ ਭੀ ਐਸਾ ?”
ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਸੀ ਕਹਿਆ ਜਿ:-

ਜੋ ਦੀਸੈ ਸੋ ਆਸ ਨਿਰਾਸਾ ॥ ਕਾਮ ਰੂਪ ਬਿਖੁ ਭੂਖ ਪਿਆਸਾ ॥

ਨਾਨਕ ਬਿਰਲੇ ਮਿਲਹਿ ਉਦਾਸਾ ॥ ੮ ॥ ੭ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਸੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਗੁਸਾਈਂ ਭਰਥਰੀ ਜੀ ! ਜਿਤਨਾ ਜਗਤੁ ਹੈ ਏਤਨਾ ਸਭ ਆਸਾ
ਹੀ ਭਰਿਆ ਹੈ, ਪੰਨੁ ਅੰਤਿ ਨਿਰਾਸੁ ਹੋਇਗਾ। ਕਾਮ ਅਰੁ ਰੂਪ ਅਰੁ ਬਿਖੁ ਮਾਇਆ ਕੀ ਭੂਖ ਮਹਿ ਏਹੁ ਮਨੁਖੁ
ਮਰਿ ਜਾਇਗਾ; ਕੋਈ ਬਿਰਲਾ ਉਦਾਸੁ ਹੋਇ ਤਾਂ ਹੋਇ, ਨਾਤਰ ਸਭ ਆਸਾ ਭਰੀ ਸ੍ਰਿਸਟਿ^੧ ਹੈ; ਨਿਰਾਸੁ ਕੋਇ
ਇਕੁ ਅਪੁ ਹੈ। ਜਿਨ ਕੈ ਮਿਲੈ ਬੰਧਨ ਤੇ ਜੀਉ ਮੁਕਤਾ ਹੋਇ ਸਿ ਓਹਿ ਕੋਈ ਵਿਰਲੇ ਹੈ”। ਤਬ ਗੁਸਾਈਂ ਭਰਥਰੀ
ਨਮਸਕਾਰੁ ਕੀਆ। ਆਗੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਸੀ ਕੀਆ। ਤਬ ਗਿਆਨ ਕਾ ਅਹਾਰੁ ਭੋਜਨੁ ਕੀਆ, ਤ੍ਰਿਪਤਾਸੇ,
ਸੰਤੋਖੁ ਘਰਿ ਆਏ, ਖੁਸੀ ਹੋਇ, ਬਿਦਾ ਭਏ। ਬੋਲਹੁ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ।

ਸਲੋਕੁ ॥

ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸਿਮਰੀਐ ਹਰ ਹਰਿ^੨ ਦੂਖ ਸੰਤਾਪ ॥

ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਕਿਰਪਾਲ ਭਏ ਬਿਨਸੇ ਸਗਲੇ ਤਾਪ ॥ ੯ ॥

^੧ਸ੍ਰ ਸਰੂਪ (ਪਰਮਾਤਮਾ) ਵਿਚ।

^੨ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਫੇਰ।

^੩ਕਮਲ (ਕੋਲ) ਦੀ ਡੋਡੀ

ਜਿਹਾ ਦਿਲ ਅਥਵਾ ਮਨ।

^੪ਤੁਮਾਰੀ, ਤੁਹਾਡੀ।

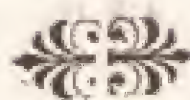
^੫ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ, ਨਿਗਾਹ, ਨਜ਼ਰ।

^੬ਦੁਨੀਆਂ।

^੭ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ।

^੮ਹਰੇਗਾ, ਭਾਵ-ਨਸ਼ਟ ਕਰੇਗਾ।

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ
ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੯੨ ॥

(ੲ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਉਜੈਨ ਵਿਚ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਭਰਥਰੀ ਨਾਲ)

ਤਬ ਦੱਖਣ ਕੀ ਧਰਤੀ ਜਬ ਭਰਥਰੀ ਸੰਉ ਗੋਸਟਿ ਹੋਈ, ਦੂਸਰੇ ਦਿਨਿ ਮਿਲਿ ਬੈਠੇ।
ਤਬ ਭਰਥਰੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਤੁਮਰਾ ਕਵਣੁ ਗਿਆਨੁ ਹੈ, ਉਹੁ
ਮੁਖ ਕਉ ਸੁਣਾਓ ਜਿ ਕਿਸੁ ਘਾਟੀ ਤੁਮ ਇਸਨਾਨੁ ਕਰਤੇ ਹੋ ਅਰੁ ਕਿਆ ਸਿਮਰਨੁ ਕਰਤੇ ਹੋ ?
ਜਲ ਕੀ ਰਹਤ ਤੁਮ ਕੀਸੀ ਕਰਤੇ ਹੋ ?” ਤਬ ਆਸਾ ਰਾਗ ਮਹਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਬਾਣੀ
ਬੋਲਿ ਉਠਾ ਜਿ:-

ਉਤਰਿ ਅਵਘਟਿ^੧ ਸਰਵਰਿ^੨ ਨਾਵੈ ॥ ਬਕੈ ਨ ਬੋਲੈ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ॥

ਜਲੁ ਆਕਾਸੀ ਸੁਨਿ ਸਮਾਵੈ ॥ ਰਸੁ ਸਤੁ ਬੋਲਿ ਮਹਾ ਰਸ ਪਾਵੈ ॥੧॥

ਐਸਾ ਗਿਆਨੁ ਸੁਨਹੁ ਅਭ^੩ ਮੋਰੇ^੪ ॥ ਡਰਿਪੁਰਿ ਧਾਰਿ ਰਹਿਆ ਸਭ ਨਉਰੇ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਰਾਜਾ ਭਰਥਰੀ ! ਸੈਂਸਾਰ ਕਾ ਜਿ ਘਾਟੁ ਹੈ ਸੁ ਏਹੁ ਛੋਡੇ
ਅਰੁ ਅਵਘਟ ਘਾਟੀ ਜਿ ਹੈ ਰਾਮ ਕੀ, ਤਿਸੁ ਮਹਿ ਜਾਇ ਉਤਰੈ; ਸੈਂਸਾਰ ਪਰਕਿਰਤਿ ਸਗਲ ਛੋਡੇ। ਜਿਤਨੀ
ਗਿਆਨ ਪਰਕਿਰਤਿ ਹੈ ਏਤਨੀ ਗਹਿ ਲਏ ਤਉ ਉਸੁ ਅਵਘਟ ਘਾਟੀ ਮਹਿ ਜਾਇ ਉਤਰੈ। ਤਬ ਉਹੁ ਚਰਨ
ਸਰੋਵਰੁ ਇਸਨਾਨੁ ਕਰੇ। ਤਿਸੁ ਇਸਨਾਨੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸਿਮਰਣੁ, ਸੰਧਿਆ ਗਾਇਤੀ, ਗਿਆਨੀ ਕੇ ਸੂਰਜ ਮੰਤ੍ਰ
ਕਿਆ ਹੈ ? ਅਵਰੁ ਵਸਤੁ ਨ ਬੋਲੈ ਨ ਬਕੈ, ਏਹੀ ਹਰਿ ਜੀ ਕੇ ਗੁਣ ਹੀ ਗਾਵੈ। ਅਕਾਸ ਬਾਣੀ ਜਿ ਹੈ ਬ੍ਰਹਮ
ਤੈਜੁ, ਏਹੁ ਸਿਉ^੫ ਕੈ ਬਿਖੈ ਸਮਾਵੈ। ਤਿਸੁ ਵਸਤੁ ਕਾ ਰਸੁ ਕਵਨੁ ਵਸਤੁ ਹੈ ? ਜਿ ਦਾਨੁ ਕਰੈ ਤਿਸੁ ਕਉ ਬੋਲਿ
ਕਰਿ ਮਹਾਂ ਅੰਬਿਤੁ ਰਸੁ ਪਾਵੈ ਅਰੁ ਪੀਵੈ। ਹੇਰੁ ਜਿ ਭਰਥਰੀ ! ਹਮਰੇ ਅਭ^੬ ਪਰਮੇਸੁਰ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਏਹੁ ਗਿਆਨੁ ਹੈ
ਜਿ ਡਰਪੁਰਿ ਰਹਿਆ ਹੈ; ਸਭਨੀ ਠਵਰੀ ਧਾਰਿ ਰਹਿਆ ਹੈ; ਜਿ ਠਵਰ ਹੈ ਤਹਾਂ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਹੈ, ਹਮਰੇ ਪੰਥ
ਮਹਿ ਏਹੁ ਗਿਆਨੁ ਹੈ। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ”। ਤਬ ਰਾਜੇ ਭਰਥਰੀ ਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ
ਜੀ ! ਤੁਮ ਉਹੁ ਵਰਤੁ ਨੇਮੁ ਕਵਨੁ ਰਖਤੇ ਹਉ ਜਿਤੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕਾਲੁ ਤੁਮ ਕਉ ਨਾਹੀ ਸੰਤਾਵਤਾ ? ਅਰੁ ਜੀ,
ਉਹੁ ਸਬਦੁ ਕਵਨੁ ਹੈ ਜਿਤੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕਰੋਧੁ ਜਲਾਵਤੇ ਹੋ ? ਅਰੁ ਉਹੁ ਨਿਵਾਸੁ ਕਹਾਂ ਹੈ ਜਹਾਂ ਸਮਾਧਿ
ਲਗਾਵਤੇ ਹੈ ? ਅਰੁ ਸੁ ਵਸਤੁ ਕਵਣੁ ਹੈ ਜਿਸੁ ਤੇ ਪਰਮਪਦੁ ਪਾਵਤੇ ਹੋ ? ਏ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਤੂੰ ਅਸਾਂ ਨੇ
ਪਰਮੇਸੁਰ ਮੇਲਿਆ ਹੈ, ਪਣੁ ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਏਹੁ ਉੱਤਰ ਸਮਝਾਵਣੇ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਉੱਤਰ
ਦੀਆ, ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

^੧ਘਾਟੀ ਜੋ ਹੈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੀ, ਉਸ ਵਿਚ ਉਤਰ ਕੇ।

ਇਸਨਾਨ ਕਰੇ।

ਰੂਪ।

^੨ਅਭਿ (ਅੰਤਹਕਰਣ) ਅਰਥਾਤ-ਮਨ।

^੩ਅੰਤਹ ਕਰਣ।

^੪ਸਤਿਸੰਗਤ ਦੇ ਸਰੋਵਰ (ਤਲਾਉ) ਵਿਚ

^੫ਮੋਰੇ।

^੬ਭਿਵ, ਕਲਿਆਣ

ਸਚੁ ਬ੍ਰਹਮ ਨੇਮੁ ਨ ਕਾਲੁ ਸੰਤਾਵੈ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਬਦਿ ਕਰੋਧੁ ਚੁਕਾਵੈ¹ ॥

ਗਗਨਿ² ਨਿਵਾਸਿ ਸਮਾਪਿ ਲਗਾਵੈ ॥ ਪਾਰਸੁ³ ਪਰਸਿ⁴ ਪਰਮਪਦੁ⁵ ਪਾਵੈ ॥੨॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਗੁਸਾਈਂ ਭਰਬਰੀ ਜੀ ! ਹਮਰੈ ਸਚ ਕਾ ਵਰਤੁ ਨੇਮੁ ਹੈ ਜਿਸੁ ਤੇ ਕਾਲੁ ਨਿਕਟਿ ਨਾਹੀ ਆਵਤਾ, ਅਰੁ ਗੁਰੂ ਕੈ ਸਬਦਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕਰੋਧੁ ਜਲਾਇਆ ਹੈ। ਅਰੁ ਦਸਵੈਂ ਦੁਆਰਿ ਅਪਰੰਪਰ ਪੁਰਖ⁶ ਕਾ ਨਿਵਾਸੁ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹਾਂ ਜਾਇ ਧਿਆਨੁ ਲਗਾਈਤਾ ਹੈ। ਉਹੁ ਜਿ ਪਾਰਸੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ ਜਬ ਓਹੁ ਉਸੁ ਪਾਰਸ ਕਉ ਮਨੁ ਜਾਇ ਪਰਸਤਾ ਹੈ ਤਬ ਏਸੁ ਕਉ ਪਰਮਪਦੁ ਮਿਲਤਾ ਹੈ। ਉਸੁ ਨਵਰ ਤੇ ਪਰਮਪਦੁ ਹਮ ਪਾਇਆ ਹੈ”। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ। ਤਬ ਬਹੁਤਿ ਗੁਸਾਈਂ ਭਰਬਰੀ ਪੁਸਨੁ ਕੀਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਦਿਖਾ, ਜਬ ਓਹੁ ਏਸੁ ਪਾਰਸ ਪਰਮੇਸੁਰ ਏਹੁ ਏਸੁ ਮਿਲਿਆ ਤਬ ਏਸ ਕਉ ਕਵਨੁ ਕਹੀਐ ? ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਕੈ ਸਚੁ ਹੀ ਕਹਣਾ ਜੀ !” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਸਚੁ ਮਨ ਕਾਰਣਿ ਤਤੁ ਵਿਲੋਭੈ⁷ ॥ ਸੁਭਰਿ ਸਰਵਰਿ⁸ ਮੈਲੁ ਨ ਧੋਵੈ ॥

ਜੈ ਸਿਉ ਰਾਤਾ⁹ ਤੈਸੇ ਹੋਵੈ ॥ ਆਪੇ ਕਰਤਾ ਕਰੇ ਸੁ ਹੋਵੈ ॥੩॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਗੁਸਾਈਂ ਭਰਬਰੀ ਜੀ ! ਜਿਸੁ ਕਉ ਓਹੁ ਪਾਰਸੁ ਭੇਟਿਆ ਤਿਸੁ ਕਉ ਕਹੀਐ, ਜਿ ਸਚੁ ਤਿਸੁ ਕੈ ਮਨ ਮਹਿ ਸਚੁ ਵਸਿਆ ਅਰੁ ਤਤ ਕੀ ਪਰਕਿਰਤਿ ਕਮਾਵਨੇ ਲਾਗਾ, ਤਬ ਨਖ ਜਿਖੁ ਲਉ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਨਾਮ ਸਉ ਭਰਿਆ, ਸਰ ਸੁਭਰ ਭਰੇ ਸਿਵ ਜੁਗਤਿ ਸੰਤੋਖ ਸਉ ਮੈਲੁ ਲਾਗੈ ਨ ਧੋਵੈ। ਤਬ ਜੈਸਾ ਕਰਨਹਾਰੁ ਤੈਸਾ ਹੀ ਉਹੁ ਹੁਆ। ਜੇ ਕਿਛੁ ਕਰੈ ਸੋਈ ਹੀ ਹੋਇ। ਤਿਸੁ ਕਾ ਨਾਮੁ ਸਚੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਹੀਐ। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ। ਤਬ ਡੀ ਗੁਸਾਈਂ ਭਰਬਰੀ ਪੁਸਨੁ ਕੀਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਜਬ ਏਹੁ ਸਚਾ ਹੁਆ ਤਬ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੇਟਿਆ, ਤਬ ਗੁਰੂ ਚੇਲੇ ਕਉ ਕਵਣੁ ਜੋਗ ਕਾ ਉਪਦੇਸੁ ਦੇਇ ਜਿਸੁ ਤੇ ਏਹੁ ਮੁੰਦਾ ਪਹਿਰੈ, ਜਿਸਤੇ ਏਹੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਹੋਇ, ਏਹੁ ਬਿਧਿ ਬਤਾਈਐ ਜੀ, ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਕੈ” ? ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ :-

ਗੁਰੁ ਹਿਵ¹⁰ ਸੀਤਲੁ ਅਗਨਿ ਬੁਝਾਵੈ ॥ ਸਿਵ¹¹ ਸੁਰਤਿ¹² ਬਿਭੂਤਿ ਚੜਾਵੈ ॥

ਦਰਸਨੁ ਆਪਿ ਸਹਜਿ ਘਰਿ ਆਵੈ ॥ ਨਿਰਮਲ ਬਾਣੀ ਨਾਦੁ ਵਜਾਵੈ ॥੪॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਗੁਸਾਈਂ ਭਰਬਰੀ ਜੀ ! ਚੇਲਾ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਅਗਨਿ ਕੀ ਬਾਲ ਹੈ ਅਰੁ ਗੁਰੂ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਹਿਵ ਕੀ ਬਾਲ ਹੈ। ਸਿਵ ਰੂਪਾ ਜਬ ਆਪਣੀ ਸੀਤਲਾਈ ਸਾਥਿ ਉਸ ਕੀ ਅਗਨਿ ਕਉ ਨਿਵਾਰਿ ਲਏ, ਸੀਤਲੁ ਕਰੈ, ਤਬ ਓਹੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਹੀਐ। ਸਿਵ ਅਰੁ ਸੁਰਤਿ ਕੀ ਬਿਭੂਤਿ ਚੜਾਵੈ, ਸਹਜ ਕੇ ਘਰ ਮਹਿ ਮਨੁ ਆਇ ਜਾਇ, ਤਬ ਏਹੁ ਦਰਸਨੁ ਉਸ ਕਉ ਦੀਆ। ਤਬ ਉਸ ਕੇ ਮਨ ਮਹਿ ਬਾਣੀ ਕਾ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ਹੋਆ। ਤਬ ਉਨਿ ਨਿਰਮਲ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ। ਏਹੁ ਨਾਦੁ ਬਜਾਇਆ, ਇਹੁ ਜੋਗੁ ਮਾਰਗੁ

¹ਸਹੀ ਪਾਠ-“ਜਲਾਵੈ”।

²ਦਸਮ ਦੁਾਰ ਵਿਚ।

³ਇਕ ਕੀਮਤੀ ਪੱਥਰ, ਜਿਸ ਦੀ

ਛੁਹ ਨਾਲ ਲੋਹਾ ਸੋਨਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

⁴ਪਰਸ (ਛੁਹ) ਕੇ।

⁵ਮੁਕਤ ਪਦਵੀ।

⁶ਅਕਾਲ

ਪੁਰਖ।

⁷ਰਿੜਕ ਕੇ।

⁸ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਜੋ ਸਰੋਵਰ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ।

⁹ਰੱਤਾ,

ਲਗਿਆ ਹੋਇਆ।

¹⁰ਹਿਮ, ਬਰਫ਼।

¹¹ਸਹੀ ਪਾਠ ਹੈ-“ਸੇਵਾ”।

¹²ਸ਼ਿਵ (ਕਲਿਆਣ)

ਰੂਪ ਸੁਰਤਿ।

ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਿਖ ਕਰ ਲਿਆ। ਤਬ ਉਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਰੁ ਚੇਲਾ, ਤਿਸ ਕਉ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਹੀਐ। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ। ਤਬ ਫੇਰਿ ਗੁਸਾਈ ਭਰਬਰੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਤਿਸੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਉ ਉਹ ਚੇਲਾ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਮਿਲਿਆ ਗੁਰੂ ਸਾਥਿ ? ਗੁਰੂ ਚੇਲੇ ਮਿਲਣੇ ਕੀ ਬਿਧਿ ਬਤਾਈਐ ਜੀ ?”

ਅੰਤਰਿ ਗਿਆਨੁ ਮਹਾ ਰਸੁ ਸਾਰਾ ॥ ਤੀਰਥ ਮਜਨੁ ਗੁਰ ਵੀਚਾਰਾ ॥

ਅੰਤਰਿ ਪੂਜਾ ਬਾਨੁ ਮੁਰਾਰਾ ॥ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲਾਵਣ ਹਾਰਾ ॥੫॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਗੁਸਾਈ ਭਰਬਰੀ ਜੀ ! ਉਹੁ ਇਸੁ ਜੁਗਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਸਉ ਮਿਲਿਆ ਚੇਲਾ। ਜਿਸ ਕੋ ਅੰਤਰਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਗਿਆਨੁ ਬਸਿਆ ਸਾਰ ਵਸਤੁ। ਜਬ ਉਸ ਕਉ ਪੂਰਨੁ ਗਿਆਨੁ ਅੰਤਰਿ ਬਸਿਆ ਤਬ ਉਸ ਕੋ ਅੰਤਰਿ ਹੀ ਅਨਿਸਠਿ ਤੀਰਥ ਆਇ ਬਸੇ, ਤਬ ਉਹੁ ਅੰਤਰਿ ਹੀ ਲਾਗਾ ਇਸਨਾਨ ਕਰਨੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਚਾਲ, ਕਥਾ ਬੀਚਾਰਣੈ ਲਗਾ। ਤਬ ਉਸ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋ ਬੀਚਾਰਿ ਜਬ ਚਲਿਆ ਤਬ ਉਸ ਕਉ ਅਨਿਸਠਿ ਤੀਰਥ ਸਉ ਇਸਨਾਨ ਕੀਆ; ਤਬ ਉਸਕੇ ਅੰਤਰਿ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਕਾ ਦੁਆਰੁ ਹੁਆ, ਉਸ ਕੋ ਅੰਤਰਿ ਹੀ ਪੂਜਾ ਲਗੀ ਹੋਵਣੈ। ਤਬ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਜੋਤਿ ਸਉ ਜੋਤਿ ਮਿਲਿ ਗਈ। ਜਿਉਂ ਚਰਾਗ ਸਉ ਚਰਾਗੁ ਜਲਾਈਐ ਤੇਸੇ ਹੀ ਜੋਤਿ ਸਿਉਂ ਜੋਤਿ ਪ੍ਰਗਟੁ ਭਈ। ਜੇ ਲਖ ਚਰਾਗ ਬਾਲਹਿ ਤਬ ਜੋਤਿ ਏਕੁ ਭਿੰਨਿ ਭਿੰਨਿ ਕੀਨੀ ਨ ਜਾਈ। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ। ਤਬ ਗੁਸਾਈ ਭਰਬਰੀ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਤੂੰ ਪੂਰਨੁ ਪੁਰਖੁ ਹੈਂ, ਮੈਂ ਏਹੁ ਬਾਤ ਪੁਛਤਾ ਹਉ। ਤਬ ਉਹੁ ਚੇਲਾ ਜੋਤੀ ਸਰੂਪੁ ਹੋਆ, ਤਬ ਉਨਿ ਅਬਗਤ ਨਾਥ ਕੀ ਗਤਿ ਪਾਈ। ਸੁ ਕਿਸੁ ਭਾਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਪਾਈ ? ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਕੋ ਬਤਾਈਐ ਸਭ ਬਾਤ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ :-

ਰਸਿ ਰਸਿਆ ਸਤਿ ਏਕੈ ਭਾਇ। ਤਖਤਿ ਨਿਵਾਸੀ ਪੰਚ ਸਮਾਇ।

ਕਾਰ ਕਮਾਈ ਖਸਮ ਰਜਾਇ ॥ ਅਵਗਤੁ ਨਾਥ ਨ ਲਖਿਆ ਜਾਇ ॥ ੬ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਗੁਸਾਈ ਭਰਬਰੀ ਜੀ ! ਅਨੇ ਪਹਰ ਏਤੈ ਰੰਗਿ ਰਹੈ ਅਰੁ ਸਤਿ ਬਚਨੁ ਕਹੈ, ਇਕ ਤੈ ਰੰਗਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕਾ ਸਿਮਰਨੁ ਕਰੈ ਤਖਤਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੋ ਉਪਰਿ ਬਸੈ। ਅਰੁ ਪੰਚ ਭੂ ਆਤਮੇ ਕਉ ਇਕਤ ਘਰਿ ਸਮਾਇ ਲੇ, ਅਰੁ ਅਨੇ ਪਹਰ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਟਹਲ ਕਰਤਾ ਹੀ ਰਹੈ, ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਰਜਾਇ ਮਹਿ ਰਹੈ; ਤਉ ਅਬਗਤ ਨਾਥ^੧ ਕੀ ਮਿਤਿ^੨ ਭੀ ਪਾਈ ਨ ਜਾਇ। ਏਹੁ ਪਾਵਣ ਕੀ ਬਾਤ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਦੂਰਿ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਕਹੈ ਮੈਂ ਅਵਗਤ ਨਾਥ ਕੀ ਗਤਿ ਪਾਈ ਸਿ ਏਹੁ ਅਨਾਥੁ ਹੈ, ਏਹੁ ਬਾਤ ਕਹਣ ਸਾਰਖੀ ਨਾਹੀ; ਏਹੁ ਬਾਤ ਸੋਈ ਹੀ ਕਹੈ ਜਿਸ ਕਉ ਉਹੁ ਦੇਆਲੁ ਹੋਇ ਅਰੁ ਦੇਆ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬੁਝਾਏ, ਸੋਈ ਹੀ ਕਹੈ। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ। ਤਬ ਭੀ ਗੁਸਾਈ ਜੀ ਪ੍ਰਸਨੁ ਕੀਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਜਲ^੩ ਮਹਿ ਹੀ ਏਹੁ ਬਾਤ ਰਹੀ; ਪਿਛੁ^੪ ਅਬਗਤ ਨਾਥ ਦੂਰਿ ਹੀ ਰਹਿਆ; ਕਿਛੁ ਨ ਪਾਇਆ, ਏਵੇਂ ਹੀ ਰਹਿਆ; ਜਿਉਂ ਅਵਗਤ^੫ ਕੀ ਕਥਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਕਹਣੀ ਜੀ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ :-

ਜਲ ਮਹਿ ਉਪਜੈ ਜਲ ਤੇ ਦੂਰਿ ॥ ਜਲ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਰਹਿਆ ਫਰਿਪੂਰਿ।

^੧ਅੰਦਰ।

^੨ਇਸਨਾਨ।

^੩ਉਸ ਨੇ।

^੪ਅਥਿਨਾਸ਼ੀ ਅਥਵਾ ਅਵਿਗਤ, ਜੋ

ਜਾਣਿਆ ਨਾ ਜਾਵੇ, ਅਜਿਹਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨਾਥ (ਸ੍ਵਾਮੀ)।

^੫ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਮਤਿ’।

^੬ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ।

^੭ਜੋ ਜਾਣਿਆ ਨਾ ਜਾਵੇ।

^੮ਜਾਣਿਆ।

^੯ਮਨ, (ਪੰਚ ਭੂਆਤਮਾ ਵਸਿ ਕਰਹਿ ਤਾਂ ਤੀਰਥ ਕਰਹਿ

ਨਿਵਾਸ ॥ ਗੁਜਰੀ ਮਹਲਾ ੩) ^{੧੦}ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਸ੍ਵਾਮੀ। ^{੧੧}ਗਤਿ ਮਿਤਿ, ਚਾਲ ਢਾਲ, ਅਥਵਾ ਬਾਹ। ^{੧੨}ਦਸਮ

ਦੁਆਰ ਦੀ ਸੁੰਨ (ਅਫੁਰ) ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਅਮੀ-ਜਲ।

^{੧੩}ਪਿੱਛੇ।

^{੧੪}ਜਿਸ ਦੀ ਗਤਿ ਜਾਣੀ ਨ ਜਾਵੇ।

ਕਿਸੁ ਨੇੜੈ ਕਿਸੁ ਆਖਾ ਦੂਰਿ ॥ ਨਿਧਿ ਗੁਣ ਗਾਵਾ ਦੇਖਿ ਹਜੂਰਿ ॥ ੭ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜੇ, “ਸੁਨਿਹੋ ਗੁਸਾਈ ਭਰਥਰੀ ਜੀ ! ਕਮਲੁ ਜਲ ਮਹਿ ਤੇ ਉਪਜਤਾ ਹੈ । ਕਮਲੁ ਪਾਣੀ ਤੇ ਨੇੜੈ ਹੈ ਕਿ ਦੂਰਿ ਹੈ ?” ਕਹੈ, “ਜਿ, ਜਲ ਹੀ ਮਹਿ ਸਮਾਇਆ ਹੈ ਕਿਉਂ ਕਮਲੁ ?” ਕਹੈ, “ਜੀ, ਸਮਾਇਆ ਹੀ ਹੈ ਜਲ ਕਮਲ -ਕੀ ਨਿਆਈ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਨੇੜੈ ਕਿਆ ਅਰੁ ਦੂਰਿ ਕਿਆ, ਕਿਸੁ ਕੰਉ ਨੇੜਾ ਕਹੀਐ ਅਰੁ ਦੂਰਿ ਕਿਸੁ ਕੰਉ ਕਹੀਐ । ਗੁਸਾਈ ਭਰਥਰੀ ਜੀ ! ਉਸੁ ਗੁਣ ਨਿਧਾਨ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕੇ ਗੁਣ ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ, ਗੁਣ ਗਾਵਿ ਗਾਵਿ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਵਣਾ ਹੋਰੁ ਕਾਈ ਚਰਚਾ ਨਾਹੀ ਕਰਣੀ ਨੇੜੈ ਦੂਰਿ ਕੀ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਣਿਹੋ ਗੁਸਾਈ ਭਰਥਰੀ ਜੀ ! ਜਿ ਮੰਤਾਂ ਕੀ ਜੀਵਨਿ ਹੈ ਸਿ ਤੂੰਸੁਣਿ ਲੇਹਿ, ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਭਗਤ ਜਨਹੁ ਕਿਆ ਕਰਿ ਸਮਝਿਆ ਹੈ । ਅਰੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕੰਉ ਕੈਸੇ ਕੈਸੇ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸਲਾਹਿਆ ਹੈ ਭਗਤਹੁ” । ਤਬ ਬਹੁੜਿ ਗੁਸਾਈ ਭਰਥਰੀ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਏਕੁ ਬੇਨਤੀ ਹੈ, ਦਿਖਾ ਜੀ, ਅੰਤਰਿ ਕਵਣੁ ਹੈ ਅਰੁ ਬਾਹਰਿ ਕਵਣੁ ਹੈ ਅਰੁ ਕੀਆ ਕਿਸ ਕਾ ਹੋਤਾ ਹੈ ? ਕਰਤਾ ਕਰਾਵਤਾ ਕਵਣੁ ਹੈ ਅਰੁ ਤੁਮਿ ਕਿਸੁ ਆਧਾਰਿ ਕਰਿ ਰਹਤੇ ਹੋ ? ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਜਿਉਂ ਹੈ ਤਿਉਂ ਸੁਨਾਈਐ ਜੀ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:—

ਅੰਤਰਿ ਬਾਹਰਿ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ ॥ ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੋ ਫੁਨਿ ਹੋਇ ॥

ਸੁਣਿ ਭਰਥਰੀ ਨਾਨਕ ਕਹੈ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਨਿਰਮਲ ਨਾਮੁ ਮੇਰਾ ਆਹਾਰੁ ॥ ੮ ॥ ੧ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਣਿਹੋ ਗੁਸਾਈ ਭਰਥਰੀ ਜੀ ! ਅੰਤਰ ਭੀ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ ਅਰੁ ਬਾਹਰਿ ਭੀ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ, ਬਿਨਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਤੇ ਹੋਰੁ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ; ਹਮਹੁ ਇਵ ਹੀ ਜਾਨਿਆ ਹੈ ਭਰਥਰੀ ਜੀ ! ਮਨ ਕੈ ਬਿਧੈ ਭੀ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ ਅਰੁ ਬਨ ਕੈ ਬਿਧੈ ਭੀ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ; ਖੰਡ, ਪੰਤਾਲ, ਸੁਰਤ, ਦੀਪ, ਲੋਅ, ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਖੰਡ, ਜਲ ਬਲ, ਪਰਥਤ ਸਗਲ ਮਾਹਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ, ਹੋਰੁ ਕੋਈ ਨਾਹੀ । ਭਰਥਰੀ ਜੀ ! ਕਰਤਾ ਭੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਹੈ, ਕਰਾਵਤਾ ਭੀ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ । ਤਿਸੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਬਿਨਾ ਹੋਰੁ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਕਰਣ ਕਰਾਵਣ ਸਮਰਥ, ਜੇ ਕਿਛੁ ਕਰੈ ਸੁ ਆਪਿ । ਗੁਸਾਈ ਭਰਥਰੀ ਜੀ ! ਬਿਨਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਤੇ ਹੋਰੁ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਕਰਣਹਾਰੁ । ਗੁਸਾਈ ਜੀ ! ਹਮਰੇ ਮਨ ਕਾ ਇਹੀ ਬੀਚਾਰੁ ਹੈ ਸਾਰਾ ਜਿ ਅਹਾਰੁ ਹੈ ਜਿ ਨਿਰਮਲ ਨਾਮੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਹੈ ਜੀ, ਨਾਮ ਕੈ ਅਹਾਰਿ ਮੈਂ ਰਹਤਾ ਹਉਂ-ਗੁਸਾਈ ਜੀ ! ਏਹੁ ਕਥਾ ਇਵ ਹੀ ਜੀ । ਜਿ ਕੋਈ ਬੇਜੰਗਾ ਸੋ ਪਾਵੈਗਾ । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ” । ਤਬ ਗੁਸਾਈ ਭਰਥਰੀ ਆਦੇਸੁ ਕੀਆ ਜਿ ਅਦੇਸੁ^੧ ਹੋ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਅਦੇਸੁ ਗੁਰੂ ਜੀ ! ਤੁਮਿ ਪੂਰੈ ਹਉਂ ਜੀ, ਬਲਿਹਾਰਿ ਜਾਉਂ, ਜਤਾ ਨਿਸਤਾਰਨ ਕੰਉ ਤੁਮਿ ਪਰਗਟੇ ਹਉਂ ਜੀ । ਜਿ ਕੋਈ ਤੈਰੈ ਪੰਥ ਮਹਿ ਆਵੈਗਾ ਸੁ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਇਗਾ” । ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਦੇਸੁ ਕੀਆ ਗੁਸਾਈ ਭਰਥਰੀ ਕੰਉ, ਕਹਿਆ, “ਪੁਰਖਾ ! ਆਦੇਸੁ ! ਆਦੇਸੁ ਆਦੇਸੁ, ਆਦਿ ਨਿਰੰਜਨ ਪੁਰਖ ਕੰਉ ਆਦੇਸੁ, ਸਕਲ ਸਾ_ਆਂ ਕੰਉ ਆਦੇਸੁ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਉਹਾ ਤੇ ਗੁਸਾਈ ਭਰਥਰੀ ਤੇ ਬਿਦਾ ਭਏ । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

ਸਲੋਕੁ ॥

ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਮੇਰਾ ਅਹਾਰੁ ॥ ਜਿਤ ਤਰੈ ਸਗਲ ਸੈਂਸਾਰੁ ॥

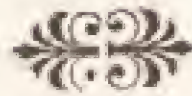
ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਇਹੀ ਰਾਮੁ ਨਾਮੁ ਹੈ ਸਾਰੁ ॥ ਜਿਸੁ ਸਿਮਰਤ ਮਨ ਕਾ ਹੋਇ ਉਧਾਰੁ ॥ ੯ ॥

^੧ਸਹੀ ਪਾਠ—ਆਧਾਰੁ ।

^੨ਯੋਗੀਆਂ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿਚ ਮਿਲਣ ਜਾਂ ਵਿਛੁਤਨ ਸਮੇਂ ਦਾ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟਾ-ਚਾਰ ਸੂਚਕ ਸ਼ਬਦ ਆਦੇਸ ਆਦੇਸ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਨਮਸਤੇ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ, ਜੈ ਹਿੰਦ, ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹਨ ।

^੩ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਚੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ।

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ,
ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥੯੩॥

ਸਚ ਖੰਡ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲ)

ਤਬ ਭਰਬਰੀ ਕਉ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਖਣ ਕੀ ਧਰਤੀ ਬਿਸਮਾਦੁ ਹੋਇ ਗੋਆ ਜਿ, “ਇਨਹੁ
ਸਿਧਹੁ ਕੀ ਮਤਿ ਪੂਰੀ ਹੈ; ਜਿ ਪਿੰਡ¹ ਭੀ ਰਖਤੋ ਹੈਂ ਅਸਥਿਰੁ ਅਰੁ ਸਿਧਿ ਭੀ ਚਲਾਇਤੇ ਹੈਂ, ਅਰੁ ਮਨ ਕੀ ਬੁਝਤੋ
ਹੈ, ਇਨ ਕੀ ਮਤਿ ਪੂਰੀ ਹੈ”। ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਉ ਬੁਲਾਇ ਕਰਿ ਕਹਿਆ ਜਿ,
“ਏ ਨਾਨਕ ! ਤੂੰ ਭੀ ਏਹੁ ਮਤਿ ਲੇਹਿ। ਇਨ ਕਉ ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਘਣੀ ਹੈ, ਪਣੁ ਮੇਰਾ ਦਰਸ਼ਨੁ ਨਾਹੀ, ਤੂੰ ਜਿ
ਕਿਛੁ ਚਾਹੈ ਸੋ ਮੁਝ ਤੇ ਮਾਂਗਿ ਲੇਹਿ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸੋਰਠਿ ਰਾਗ ਮਹਿ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਅਰੁ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ
ਪਾਸਿ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, “ਜੀ !

ਤੂੰ ਪੁਛ ਦਾਤਾ ਦਾਨ ਮਤਿ ਪੂਰਾ ਹਮ ਬਾਰੇ² ਭੋਖਾਰੀ ਜੀਉ ॥

ਮੈ ਕਿਆ ਮਾਂਗਉ ਕਿਛੁ ਬਿਰੁ ਨ ਰਹਾਈ ਹਰਿ ਦੀਜੈ ਭਗਤਿ³ ਪਿਆਰੀ ਜੀਉ ॥ ੧ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ! ਤੂੰ ਦਾਤਾ ਹੈਂ ਮਤਿ ਪੂਰਨੁ ਸਰਬ ਕਲਾ,
ਜੈਸੀ ਜੈਸੀ ਮਨਸਾ ਕਿਸੀ ਕੀ ਹੈ ਤੈਸੀ ਤੂੰ ਬਿਧਿ ਜਾਨਤਾ ਹੈਂ, ਐਸਾ ਤੂੰ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਹੈਂ; ਐਸਾ ਤੂੰ ਦਾਤ ਮਤਿ ਕਾ
ਪੂਰਨੁ ਸੁਘੜ ਰਾਇ ਹੈਂ, ਅਰੁ ਹਮਿ ਬਾਰੇ ਭੋਖਾਰੀ ਮੰਗਤਾ ਹਾਂ। ਕਾਈ ਵਸਤੁ ਜੇ ਬਿਰੁ ਰਹਤੀ ਹੋਇ ਤਉ ਮੈਂ ਮਾਂਗਉ,
ਪਣੁ ਕਾਈ ਵਸਤੁ ਬਿਰੁ ਹੈ ਨਾਹੀ ਮੈਂ ਜਿ ਮਾਂਗਉ ਸਿ ਕਿਆ ਮਾਂਗਉ। ਪਣੁ ਜੀ, ਤੂੰ ਮੁਝ ਕਉ ਆਪਣਾ ਨਾਮੁ ਹੀ
ਦੇਹ ਜਿ ਮੁਝ ਕਉ ਭਾਵਤੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਅਵਰੁ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਭਾਵਤਾ ਬਿਨਾ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਣ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਥੀਂ।
ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ”। ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਤੈਂ ਮੁਝ ਕਉ ਕਿਉਂ
ਕਰਿ ਪ੍ਰੰਛਾਨਾ ਹੈ ਅਰੁ ਕਿਨਿ ਤੁਮ ਕਉ ਬਤਾਇਆ ਹੈ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ !

ਘਟਿ ਘਟਿ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਬਨਵਾਰੀ।

ਜਲਿ ਥਲਿ ਮਹੀਅਲਿ⁴ ਗੁਪਤੋ ਵਰਤੈ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਦੇਖਿ ਨਿਹਾਰੀ ਜੀਉ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ! ਤੂੰ ਜਿ ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਸਿ ਘਟਿ ਘਟਿ
ਮਾਹਿ⁵ ਦੇਖਿਆ ਹੈ। ਜਲਿ ਥਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਤੂੰ ਸਭਨੀਂ ਥਾਈ ਗੁਪਤੁ ਹੀ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਹੈਂ, ਪਣੁ ਜੀ, ਦੇਖੋ ਬਿਨਾ
ਪ੍ਰੰਛਾਨਿ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਸਕਤਾ। ਅਰੁ ਤੁਧੁ ਜਿ ਮੁਝ ਕਉ ਦਿਖਾਇਆ ਜਿ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਬਦਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਆਪਣਾ ਆਪੁ

¹ਬਰੀਰ, ਦੇਹ।
(ਆਕਾਸ਼)।

²ਤਿਹਾਰੇ, ਤੁਹਾਰੇ।

³ਸਹੀ ਪਾਠ-“ਨਾਮੁ”।

⁴ਆਸਮਾਨ

⁵ਅੰਤਰਾਤਮੇ ਵਿਚ, ਅੰਤਰਕਰਣ ਵਿਚ।

ਤੂੰ ਮੁਥ ਕੰਉ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ ਜੀ; ਨਾਤਰ ਇਉਂ ਨਾ ਬਾ ਜਾਨਤਾ ਤੂੰ ਦੇਖਿਆ, ਪਣੁ ਗੁਰੂ ਕੈ ਸਬਦਿ ਕਰਿ
ਤੂੰ ਦੇਖਿਆ ਪਰਮੇਸੁਰੁ । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ” ।

ਮੈਧੁ^੧ ਪਇਆਲੁ ਅਕਾਸੁ ਦਿਖਾਇਓ ਗੁਰਿ ਸਤਿਗੁਰਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ ਜੀਉ ॥

ਸੋ ਬ੍ਰਹਮ ਅਜੋਨੀ ਹੈਭੀ ਹੋਸੀ ਘਟਿ ਭੀਤਰਿ ਦੇਖੁ ਮੁਰਾਰੀ ਜੀਉ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਮਿਹਰਵਾਨ ! ਜਦਿ ਮੇਰੈ ਉਪਰਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਿਰਪਾਲੁ ਹੋਆ
ਤਬ ਮੈਧੁ^੨ ਪੈਆਲ^੩ ਅਕਾਸੁ ਸਭੁ ਦਿਖਾਇਓਸੁ, ਉਹੁ ਜਿ ਬ੍ਰਹਮ ਮੂਰਤਿ ਅਜੋਨੀ ਪੁਰਖੁ ਹੈ ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ ਅਸਥਿਰੁ
ਪੁਰਖੁ, ਜਬ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ ਤਬ ਘਟ ਹੀ ਭੀਤਰਿ ਦਿਖਾਇ ਦੀਆ । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ” ।
ਤਬ ਫੇਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੰਉ ਆਗਿਆ ਆਈ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ਕੀ, ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਸੈਂਸਾਰ
ਤੇ ਜਿਤੈ ਗੁਰੂ ਸੇਸਟੁ ਕੀਆ ਜਿ ਕਿਸੁ ਗੁਣ ਤੇ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਹਿ ਬੇਨਤੀ ਕਰਤਾ
ਹੈ ਜਿ, “ਏ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ !

ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੰਉ ਇਹੁ ਜਗੁ ਬਪੁਤੈ^੪ ਇਨਿ ਦੂਜੈ ਭਗਤਿ ਵਿਸਾਰੀ ਜੀਉ ॥

ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਤ ਗੁਰਮਤਿ ਪਾਈਐ ਸਾਕਤਿ^੫ ਬਾਜੀ ਹਾਰੀ ਜੀਉ ॥੩॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਹਿ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, “ਏ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ! ਏਹੁ ਜਿ
ਜਗੁ ਹੈ ਤੈਂ ਰਚਿਆ, ਜਿ ਸਿਮਰਣ ਬਿਨਾਂ ਜਨਮ ਮਰਣ ਕੰਉ ਤੈਂ ਰਚਿਆ ਹੈ । ਏਹੁ ਜਿ ਜੰਮਤਾ ਮਰਤਾ ਹੈ
ਜਿ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਲਗਤਾ ਹੈ, ਤੇਰੀ ਭਗਤਿ ਕੰਉ ਨਾਹੀਂ ਲਗਤਾ । ਦੂਜੇ ਭਾਇ ਕਰਿ ਕਰਿ ਏਸੁ ਕੰਉ ਤੇਰੀ ਭਗਤਿ
ਵਿਸਰਿ ਗਈ ਹੈ । ਏਸ ਕੰਉ ਜੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਤਾਂ ਤੇਰੀ ਭਗਤਿ ਦਿਤਾਇ ਦੇਇ; ਤਿਸੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਮਨੁਖ
ਕੰਉ ਮੁਕਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ । ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ! ਏਸੁ ਗੁਣ ਕਰਿ ਕਰਿ ਮੈਂ ਜਾਣਿਆ ਜਿ ਗੁਰੂ ਸੇਸਟੁ ਹੈ, ਸੈਂਸਾਰ
ਤੇ ਗੁਰੂ ਬਿਨਾਂ ਤੂੰ ਮੁਕਤਿ ਨਾਹੀਂ ਕਰਤਾ” । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ । ਕਹੈ, “ਜੀ, ਭੀ ਗੁਰੂ ਕੈਸਾ ਹੈ ?

ਸਤਿਗੁਰ ਬੰਧਨ ਤੋਤਿ ਨਿਰਾਰੇ^੬ ਬਹੁਤਿ ਨ ਗਰਭ ਮੰਝਾਰੀ^੭ ਜੀਉ ॥

ਨਾਨਕ ਗਿਆਨ ਰਤਨੁ ਪਰਗਾਸਿਆ ਹਰਿ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਜੀਉ ॥ ੪ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਤੈਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੀ ਮਹਮਾ ਐਸੀ ਕਰੀ ਹੈ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ !
ਜਦਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਾਨੁਖ ਕੰਉ ਮਿਲੈ ਤਬ ਮਿਲਣੇ ਸਾਥਿ ਉਸ ਕੇ ਫਰਮ ਕੇ ਬੰਧਨ ਤੋਤ ਕਰ ਸੈਂਸਾਰ ਤੇ ਉਸ ਕੰਉ ਐਸਾ
ਨਿਰਮਾਇਲੁ ਕਰੈ ਜਿਸ ਤੇ ਉਹੁ ਫਿਰਿ ਗਰਭ ਕੈ ਬਿਧੈ ਨ ਆਵੈ । ਅਗਿਆਨ ਕਾ ਜਿ ਅੰਧੇਰਾ ਹੈ ਜਿ ਕਾਟਿ ਦੂਰਿ ਕਰੈ ।
ਗਿਆਨੁ ਜਿ ਰਤਨੁ ਹੈ ਤਿਸੁ ਕੇ ਚਾਂਦਨੇ ਕਾ ਅੰਤਰਿ ਆਤਮੈ ਪਰਗਾਸੁ ਕਰਤਾ ਹੈ । ਮਨ ਕੇ ਬਿਧੈ
ਜਿ ਨਾਮੁ ਹਰਿ ਨਿਰੰਜਨ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਹੈ ਬਸਤਾ, ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੈ ਉਪਦੇਸਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਐਸਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੈ ਜਿ ਤੈਂ ਕੀਆ ।
ਤੂੰ ਜਾਨਤਾ ਹੈਂ, ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਪੁਰਖੁ ਹੈਂ ਜੀ, ਮੈਂ ਕਹੰਉ ਜਿ ਕਿਆ ਕਹੰਉ ? ਤੂੰ ਸਭੁ ਬਿਧਿ ਜਾਨਤਾ ਹੈਂ” । ਤਬ
ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ਕਹਕਹੈ ਹਸਿਆ, ਖੁਸੀ ਹੋਆ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਉਪਰਿ ਜਿ, “ਪੰਨਿ ਹੈਂ ਨਾਨਕ ! ਤੂੰ
ਪੰਨਿ ਹੈਂ ਨਾਨਕ ! ਤੂੰ ਜਿਨਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਐਸਾ ਜਾਨਿਆ ਹੈ, ਏ ਨਾਨਕ ! ਸੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੂ ਹੀ ਹੁਆ, ਜਿਨਿ ਸਤਿਗੁਰੂ

^੧ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਮਰਤ’ ।

^੨ਮਿਤ ਅਥਵਾ ਮਾਤਲੋਕ ।

^੩ਪਤਾਲ ਲੋਕ ।

^੪ਵਿਚਾਰਾ ।

^੫ਬਕਤੀ, (ਦੁਰਗਾ) ਦਾ ਉਪਾਸਕ, (ਨਾਸਤਕ) ।

^੬ਨਿਰਾਲੇ, ਇਕੋਲੇ ।

^੭ਗਰਭ-

ਅਰਥਾਤ ਜਨਮ ਵਿਚ ।

^੮ਉੱਚੀ ਸ਼ੇਰ ਨਾਲ ।

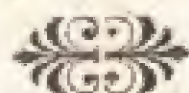
ਬੁਝਿਆ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਿਸ ਕਾ ਨਾਮ ਹੈ ਨਾਨਕ? ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਤਿਪੁਰਖ ਕਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਸੁ ਸਤਿ ਪੁਰਖ ਮੈਂ ਹੋਵਾਂ,
ਅਵਰੁ ਕੋਈ ਨਾਹੀ। ਮੈਂ ਰਚਿਆ, ਸਤਿ ਕੈ ਸਮਾਨਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮੇਰਾ ਰੂਪੁ ਹੈ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ
ਪਾਵਨ^੧ ਲਾਗਾ, ਭੰਡਰੇਤਿ ਕਰਨ ਲਾਗਾ ਜੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਹਿ ਜਿ, “ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਤੂੰ ਨਿਰੰਜਨੁ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ!
ਤੇਰੀ ਕਲਾ ਤੂੰਹੋਂ ਜਾਨਹਿ, ਹੋਰੁ ਕਿਆ ਕੋਈ ਜਾਨੈ? ਤੇਰਾ ਵਰਨੁ, ਤੇਰਾ ਖੇਲੁ, ਜਾਨਨ ਹਾਰਾ ਕੋਈ ਨਾਹੀ, ਤੇਰੀ ਕਲਾ
ਤੂੰਹੋਂ ਜਾਨਹਿ, ਅਵਰੁ ਕੋਈ ਕਿਆ ਜਾਨੈ? ਅਵਰਾ ਕਾ ਕਾਮੁ ਨਾਹੀ ਜੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ!” ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ
ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ! ਤੇਰਾ ਜੋ ਕੋਈ ਨਾਮੁ ਲੇਯਾ, ਮੈਂ ਤਿਸੁ ਕੰਰੇ ਭੀ ਨਿਹਾਲੁ ਕਰੰਗਾ, ਦੀਨ ਦੁਨੀਆਂ ਮਹਿ
ਮੈਂ ਬਕਸਸੰਉਗਾ”। ਜਗਤੁ ਤਾਰਨ ਕੰਉ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਬਡਾਈ ਦੀਨੀ। ਤਬ ਬਡਾਈ ਨਾਮ ਭਗਤਿ ਕੀ ਲੈ
ਜਗਤੁ ਤਾਰਨ ਕੰਉ ਜਗਿ ਆਇਆ। ਸੋ ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਵਾਹੁਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ, ਜਿਨਿ ਜਗਤੁ ਮਹਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਭਗਤਿ ਦਿਖਾਈ,
ਜਗਤੁ ਕੰਉ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਾਇਆ, ਸੋ ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ! ਵਾਹੁਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ!

ਸਲੋਕ^੨।

ਜਗਤੁ ਉਧਾਰਨ ਆਇਆ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਉ ਗੁਰੂ॥

ਜਗਿ ਛਪਿ ਆਇਆ ਜਗਨ ਨਾਥੁ ਨਾਨਕ ਕੀਉ ਸੁਰੂ॥੧॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹੁਗੁਰੂ, ਧੰਨ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ,
ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ॥੯੪॥

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਉਸਤਤ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਸੰਗਤ ਨਾਲ)

ਜਦ ਦਰਗਾਹ ਤੇ ਫਿਰਿ ਆਇਆ ਸੈਂਸਾਰ ਕੈ ਬਿਖੈ ਗੁਫਾ ਮਹਿ ਦੱਖਣ ਕੀ ਧਰਤੀ, ਤਬ ਸੰਗਤਿ ਸਗਲ
ਇਕਤ੍ਰ ਡਈ। ਮਹਲੀ^੩ ਬੇ ਸਿ ਸਾਬਿ ਹੀ ਬੇ, ਅਵਰੁ ਜਿ ਸਿਖਿ ਸੰਤ ਬੇ ਮੇਲੀ ਤੇ ਭੀ ਸਦਾਇ ਲੀਏ।
ਤਬ ਸਭਨਾਂ ਕੰਉ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਦਰਗਾਹਿ ਕਾ ਬੀਚਾਰੁ ਕਹਿ ਸੁਣਾਇਆ ਉਪਦੇਸੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ
ਗਵਤੀ^੪ ਰਾਗ ਮਹਿ ਜਿ :-

ਜੈ ਘਰਿ^੫ ਕੀਰਤਿ^੬ ਆਖੀਐ ਕਰਤੇ ਕਾ ਹੋਇ ਵੀਚਾਰੋ॥

ਤਿਤੁ ਘਰਿ ਗਾਵਹੁ ਸੋਹਿਲਾ^੭ ਸਿਵਰਿਹੁ ਸਿਰਜਣਹਾਰੋ॥੧॥

ਰੁਮ ਗਾਵਹੁ ਮੇਰੇ ਨਿਰਭਉ ਕਾ ਸੋਹਿਲਾ॥

ਹਉ ਵਾਰੀ ਜਿਤੁ ਸੋਹਿਲੈ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਹੋਇ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਕਾ ਬੀਚਾਰੁ ਕਹਿ ਸੁਣਾਇਆ ਸਿਖਾਂ ਕੰਉ, ਜਿ, ਸੁਨਿਹੋ ਪੁਰਖਹੁ!

^੧ਹਾਂ।

^੨ਚਰਨੀਂ, ਪੈਰੀਂ।

^੩ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ।

^੪ਸਤਿਸੰਗੀ।

^੫ਗਉਤੀ ਦੀਪਕੀ (ਸੋਹਿਲਾ)।

^੬ਜਿਸ ਘਰ ਅਥਵਾ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ।

^੭ਜਸ, ਜਿਫਤ।

^੮ਨਿਤਨੇਮ ਦੀ ਇਕ ਬਾਣੀ ਦਾ ਨਾਉਂ, ਜਿਸਦਾ ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ। ‘ਸੋਹਿਲਾ’ ਦਾ ਪਾਠ ਗੁਰਸਿੱਖ ਰਾਤ ਨੂੰ
ਸੌਂਦੀ ਵੇਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਦੂਜਾ ਲੋਕਕ ਨਾਮ ਇਸ ਬਾਣੀ ਦਾ ‘ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲਾ’ ਜਾਂ ‘ਆਰਤੀ ਸੋਹਿਲਾ’ ਵੀ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਆਗਿਆ ਸਾਥਿ ਏਹੁ ਬਾਣੀ ਆਈ ਹੈ ਦਰਜਾਹ ਤੇ, ਤੁਸੀਂ ਮਨ ਦਿਆਂ ਸਰਵਣਾਂ ਸਾਥਿ ਸੁਣਹੁ"। ਤਬ ਸਗਲ ਸੰਗਤਿ ਨਮਸਕਾਰੁ ਠੀਆ ਜਿ, "ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਸੁਣਾਈਐ ਜੀ, ਜਿ ਅਸੀਂ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਹਿ"। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਸੁਨਹੁ ਪੁਰਖਹੁ ! ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਜਿ ਮੇਰੀ ਕੀਰਤਿ ਕਰਣੀ ਨਾਨਕ ਅਰੁ ਸੈਂਸਾਰ ਤੇ ਕਰਾਵਣੀ। ਕਿਸੁ ਭਾਂਤਿ ਕਰਾਵਣੀ ? ਜਿ ਜਹਾਂ ਕੋਈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਸਿਖ ਭਗਤੁ ਹੋਵੇ ਤਹਾਂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰੀਤਾ ਹੈ; ਜਿਸੁ ਘਰਿ ਮਹਿ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਕੀਰਤਿ ਉਸਤਤਿ ਸੋਭਾ ਹੋਇ, ਤਿਸੁ ਘਰਿ ਆਇ ਕਰਿ ਸੁਨਣੀ; ਜਾਇ ਉਹਾਂ ਬੈਠਣਾ; ਨਮਸਕਾਰੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬੈਠਣਾ; ਬੈਠਿ ਕਰਿ ਜਸੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕਾ ਸੋਹਿਲਾ ਗਾਵਣਾ; ਸ੍ਰੀ ਠਾਕੁਰ ਰਾਮ ਜੀ ਕਾ ਸਿਮਰਣ ਕਰਣਾ; ਸਮ੍ਰਿਥ ਕਾ ਸਿਮਰਣ ਕਰਣਾ। ਸਾਹਿਬਾ ਜੀ ਕਾ ਕੀਰਤਨੁ ਆਰਤੀ ਸੋਹਿਲਾ ਗਾਵਣਾ। ਤਿਸੁ ਗਾਏ ਸੋਹਿਲੇ ਕਾ ਫਲੁ ਕਿਆ ? ਫਲੁ ਏਹੁ ਜਿ ਉਤੁ ਸੋਹਿਲੇ ਗਾਇਐ ਸਰਬ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਹਿ। ਭਾਈ ਰੇ ਸਿਖਹੁ ! ਤੁਮ ਏਹੀ ਉਪਦੇਸੁ ਲੋਹੁ, ਏਹੁ ਕਮਾਵਹੁ ਜਿ ਤੁਮਾਰਾ ਭਲਾ ਹੋਇ। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹੁਗੁਰੂ"। ਤਬ ਸੰਗਤਿ ਪੈਰੀਂ ਪੜੀ, ਪੈਰੀਂ ਪੜਿ ਕਰਿ ਕਹਿਆ ਜਿ "ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ, ਪੰਨੁ ਪੰਨੁ, ਸਤਿ ਸਤਿ !" ਤਬ ਸਿਖਾਂ ਬੈਠਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, "ਏ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਜਿ ਕਿਛੁ ਕੋਈ ਸੇਵਾ-ਸਿਮਰਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਸੁਣਦਾ ਹੈ ਜੀ, ਅਰੁ ਸੁਣਿ ਕਰ ਖੁਸੀ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਜੀ; ਖੁਸੀ ਹੋਇ ਕਰਿ ਕਿਛੁ ਦੇਂਦਾ ਭੀ ਹੈ ਜੀ ਅਰੁ ਕਿਸੀ ਕੰਉ ਦੇਤਾ ਹੈ ਜਿ ਕਿਆ ਵਸਤੁ ਦੇਤਾ ਹੈ ਜੀ ? ਅਰੁ ਉਸ ਕੀ ਜਿ ਉਸਤਤਿ ਹੈ ਜਿ ਕਿਆ ਹੈ ਜੀ ? ਜਿਸੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਉਸੁ ਕਰਤੇ ਦਾਤੇ ਪੁਰਖ ਦਾ ਸੁਮਾਰ ਕੀਜੀਐ ਜੀ, ਜਿ ਐਸਾ ਕੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ"। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੰਉ ਸਿਖਹੁ ਬੈਠਤੀ ਅਰਦਾਸਿ ਕਹਿ ਸੁਣਾਈ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ :-

ਨਿਤ ਨਿਤ ਜੀਅੜੈ ਸਮਾਲੀਅਨਿ^੧ ਦੇਖੈਗਾ ਦੇਵਣਹਾਰੁ ॥

ਤੋਰੇ ਦਾਨੈ ਕੀਮਤਿ ਨਾ ਪਵੈ ਤਿਸੁ ਦਾਤੇ ਕਵਣੁ ਸੁਮਾਰੁ ॥੨॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਸੁਨਹੁ ਪੁਰਖਹੁ ! ਉਹੁ ਜਿ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਹੈ ਜਿ ਸਾਹਿ ਸਾਹਿ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਸਭਨਾਂ ਜੀਆਂ ਕੰਉ ਸਮਾਲਦਾ ਹੈ ਅਰੁ ਸਭਨਾਂ ਜੀਆਂ ਨੇ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਅਰੁ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਏ ਭਾਈ ਪੁਰਖਹੁ ! ਉਸ ਕੀ ਦਾਤਿ ਕਾ ਸੁਮਾਰੁ^੨ ਕੋਈ ਨਾਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਜਿ ਦਿਨ ਦਿਨ ਕੈ ਬਿਖੈ ਜੀਅ ਜੀਅ ਕੰਉ ਠਾਕੁਰੁ ਕਿਤਨੀ ਕਿਤਨੀ ਦਾਤਿ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਕੇ ਦਾਨ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਨਾਹੀਂ ਪੜਤੀ, ਉਸ ਕੇ ਦੇਣੇ ਕਾ ਸੁਮਾਰੁ ਕਵਣੁ ਕਰਿ ਸਕੈ ? ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦਿਆਹੁ ਲੋਕਹੁ ! ਪਣੁ ਉਸੁ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਕੀਰਤਨੁ ਆਰਤੀ ਸੋਹਿਲਾ ਗਾਵਹੁ, ਜਿਤੁ ਸੋਹਿਲੇ ਗਾਇਐ ਕਰਿ ਕਰਿ ਤੁਮ ਈਹਾਂ ਭੀ ਸੁਖੀ ਰਹਹੁ ਅਰੁ ਆਗੈ ਭੀ ਸੁਖੀ ਰਹਹੁ"। ਤਬ ਸੰਗਤਿ ਪੈਰੀਂ ਪੜੀ, ਪੈਰੀਂ ਪੜਿ ਕਰਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ! ਵਾਹੁਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ! ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ !" ਤਬ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਸੰਗਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਪਾਸਿ ਬੈਠਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, "ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਦੇਖੁ ਬੈਠਤੀ ਹੈ ਜੀ, ਦਿਖਾ ਜੀ, ਏਹਿ ਜਿ ਜੀਅ ਈਹਾਂ ਆਏ ਜਿ ਕਿਸੁ ਕਾਜਿ ਆਏ ? ਈਹਾਂ ਆਇ ਕਰ ਕਮਾਵਹਿ ਜਿ ਕਿਆ ਕਮਾਵਹਿ ? ਏਹੁ ਜਿ ਕਿਛੁ ਹੈ ਜਿ ਕਿਆ ਹੈ ਜੀ ? ਏਸੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਖੇਲ ਕੀ ਸੋਭੀ ਨਾਹੀਂ ਪੜਤੀ, ਪਣੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਜਿਉਂ ਹੈ ਤਿਉਂ ਸਮਝਾਈਐ ਜੀ !" ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਸੰਬਥਿ^੩ ਸਾਹਾ ਲਿਖਿਆ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਪਾਵਹੁ ਤੇਲੁ^੪ ॥

^੧ਸ੍ਰਾਮੀ, ਮਾਲਿਕ, ਅਰਥਾਤ-ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਾਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ।

^੨ਸੰਭਾਲੀਏ ਹਨ ਜੀਵ (ਜੀਉਤ੍ਰੇ)।

^੩ਦਾਨ ਅਥਵਾ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦੀ।

^੪ਸੁਮਾਰ, ਗਿਣਤੀ।

^੫ਸਹੀ ਪਾਠ-ਸੰਬਤਿ।

^੬ਵਟਣਾ ਮਲਨਾ,

ਅਥਵਾ ਮਾਈਏਂ ਪਾਉਣਾ।

ਏਹੁ ਸਜਣ ਅਸੀਸਤੀਆ ਜਿਉ ਹੋਵੈ ਸਾਹਿਬ ਸਿਉ ਮੇਲੁ ॥੩॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਭਾਈ ਪੁਰਖਹੁ ! ਜਿਉਂ ਪੰਡਿਤੁ ਸਦਿ ਕਰਿ ਕੁਤੀ ਗਭਰੂ ਸਾਹਾ ਲਿਖਾਈਦਾ ਹੈ, ਕੁਤੀ ਸਾਹੇ ਲਿਖਿਆ ਹੋਏ ਤੇਲਿ ਪਾਣਿ ਛੁਟਦੀ ਹੈ; ਹੋਰਤੁ ਕੰਮਿ ਲਗਣ ਨਾਹੀਂ ਮਿਲਦੀ; ਸੰਗਿ ਵਿਰਿ ਰਖੀਦੀ ਹੈ; ਤੇਲੁ ਲਾਈਦਾ ਹੈ; ਜਿਤਨੀਆਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਤਾਈਆਂ, ਪਿਤਾਣੀਆਂ, ਭੈਣਾਂ, ਭਰਜਾਈਆਂ, ਭੁਫੀਆਂ, ਮਾਸੀਆਂ ਹੋਨਿ, ਇਤਨੀਆਂ ਹੀ ਸਭ ਬੇਠ ਬੈਠ ਸੋਹਿਲੇ ਗਾਵਦੀਆਂ ਹੋਨਿ ਅਰੁ ਅਸੀਸਾਂ ਦੇਂਦੀਆਂ ਹੋਨਿ ਜਿ, “ਏ ਪਰਮੇਸੁਰ ! ਏਸ ਕੁਤੀ ਦੀਆਂ ਅਖੀ ਸਮੁਹਤਿ ਲਗਨੁ ਆਪਣੇ ਖਸਮ ਸਾਬਿ; ਤਿਉ ਪੁਰਖਹੁ ! ਏਹੁ ਜਿ ਮਨੁਖੁ ਏਥੇ ਆਇਆ ਹੈ ਜਿ ਓਨਿ ਸੰਬੰਧਿ ਪੁਰਖਿ ਸਾਹਾ ਲਿਖਿ ਕਰਿ ਗੰਢੀ ਘਤਿ ਏਸ ਜੀਅ ਦੇ ਹਥਿ ਦਿਤੀਆਂ ਹੈਂ । ਏਹੁ ਓਥੇ ਸਾਹਾ ਲਿਖਾਇ ਕਰਿ ਗੰਢੀ ਪਵਾਇਕੇ ਆਪਣੇ ਸਾਹੇ ਕੀਆਂ ਗੰਢੀ ਆਪਣੇ ਹਥਿ ਲੈ ਆਇਆ ਹੈ, ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ ਏਸ ਦੀਆਂ ਗੰਢੀ ਖੁਲਦੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹੋਨਿ । ਅਰੁ ਜਿ ਏਸ ਦਾ ਪਰਵਾਰੁ ਹੈ ਜਿ ਏਹਿ ਸੰਤ ਸਜਣ ਹੋਨਿ, ਏਹਿ ਕੀਰਤਨੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਅਸੀਸਾਂ ਦੇਂਦੇ ਹੋਨਿ, ਜਿ, “ਏ ਪਰਮੇਸੁਰ ! ਤੂੰ ਏਨਾਂ ਜੀਆਂ ਦੀ ਰਖੁ ਜਿ ਕਿਵੇਂ ਓਤੁ ਦਿਨਿ ਤੇਰੇ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਜਰਿ ਏਨਾਂ ਜੀਆਂ ਨੇ ਹੋਵੇ, ਰੁਪਿ ਸਾਬਿ ਰੰਗੁ ਰਹੈ । ਤਿਉਂ ਭਾਈ ਪੁਰਖਹੁ ! ਏਹੁ ਜੀਅ ਮਹਿ ਸਾਹੇ ਵਿਰਿ ਹੋਨਿ । ਜਿ ਕੋਈ ਆਪਣੇ ਖਸਮ ਕੇ ਧਿਆਨਿ ਅਦਬਿ ਵਿਚਿ ਰਹੈਗਾ ਤਿਸ ਦਾ ਕਾਰਜ ਸਵਰੈਗਾ, ਜਿ ਕੋਈ ਆਪਣੇ ਖਸਮ ਕਾ ਅਦਬੁ ਭਉ ਨ ਕਰਸੀ ਓਹੁ ਕੋਈ, ਅਸਾਂ ਤਾਂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦਾ ਫੁਰਮਾਇਆ ਸਭਨਾਂ ਨੇ ਸੁਣਾਇ ਕਰਣਾ, ਅਗੈ ਜਿ ਕੋਈ ਕਮਾਵੇਗਾ ਤਿਸਵੇਂ ਕੰਮਿ ਆਵੇਗਾ । ਵੱਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹੁਗੁਰੂ” । ਤਬ ਸੰਗਤਿ ਸਭ ਪੈਰੀਂ ਪਤੀ, ਪੈਰੀਂ ਪੈ ਕਰਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਜੀ ! ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਤੂੰ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ” । ਤਬ ਫੇਰਿ ਸੰਗਤਿ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, “ਏ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ, ਕਿਵੇਂ ਹੀ ਅਜਾਡੀ ਕਰਮੀ ਏਹੁ ਬਾਤ ਬਾਹਰਿ ਕਛਾਈ ਹੈ ਗੁਰੂ ਪਾਸਹੁ, ਜਿ ਗੁਰੂ ਬਾਹਰਹੁ ਏਹੁ ਗਲਿ ਸੁਣਾਈ ਹੈ, ਤੂੰ ਜੀ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜੁ ਹੈਂ ਜਿਨਿ ਏਨਾਂ ਜੀਆਂ ਨੇ ਏਹੁ ਏਨਾਂ ਦੀ ਰਹਿ ਆਵੈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਾਬਿ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਪੁਰਖਹੁ ! ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:—

ਘਰਿ ਘਰਿ ਏਹੋ ਪਾਹੁਚਾ ਸਦੜੇ ਨਿਤ ਪਵੰਨਿ ॥

ਸਦਣਹਾਰਾ ਸਿਮਰੀਐ ਨਾਨਕ ਜੇ ਦਿਹ ਆਵੰਨਿ ॥ ੳ ॥ ੧ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਣਿਹੋ ਪੁਰਖਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ! ਏਹੁ ਕਥਾ ਏਵਾ ਹੈ ਜਿ ਜਿਤਨੇ ਜੀਅ ਹੋਨਿ ਤਿਤਨੀਆਂ ਆਪੋ ਆਪਣਾ ਘਰੁ ਹੈ ਜਿ ਕੋਈ ਦੁਹੁ ਖਾਣੀ ਮਹਿ ਜੀਓ ਪੈਦਾ ਹੋਆ ਹੈ, ਜੀਓ ਤਿਸ ਨੇ ਘਰੁ ਹੈ, ਘਰ ਹੀ ਮਹਿ ਉਇ ਜਨਮਿਆ ਹੈ ਜੀ । ਅਰੁ ਜਿਤਨੇ ਘਰ ਵੇਹੀਆਂ ਹੋਨਿ ਏਤਨੀਆਂ ਸਭਨਾਂ ਘਰਾਂ ਨੇ ਏਹੋ ਚਲਣ ਹੀ ਦਾ ਪਹੁਚਾ ਹੈ, ਨਿਤ ਸਦੇ ਪਉਂਦੇ ਹੋਨਿ ਜਿ ਜਾਣਾ ਜਾਣਾ । ਟਿਕਿ ਜਾਂਦੇ ਹੋਨਿ, ਜਿਨਾਂ ਦਾ ਸਾਹਾ ਮੁਕਦਾ ਹੈ, ਅਰੁ ਗੰਢੀ ਖੁਲਦੀਆਂ ਹੋਨਿ, ਉਹਿ ਸਦੀ ਦੇ ਹੋਨਿ, ਉਹਿ ਸਦੇ ਹੋਵੇ ਉਠਿ ਜਾਂਦੇ ਹੋਨਿ । ਰਹੰਦਿਆਂ ਨੇ ਆਖੀਦਾ ਹੈ, ਜਿ ਭਾਈ ਰੈ ਜੀਅਹੁ ਏਸ ਦੀਆਂ ਗੰਢੀ ਖੁਲੀਆਂ, ਸਾਹਾ ਮੁਕਾ, ਦਿਨ ਪੁਨੇ, ਏਹੁ ਚਲਿਆ । ਜਿਤ ਦਿਨਿ ਤੁਸਾਡਾ ਸਾਹਾ ਮੁਕੈਗਾ ਤਿਤੁ ਦਿਨਿ ਤੁਸੀਂ ਖੁਲਾਈਅਹਗੇ । ਮੇਰੈ ਭਾਈ ! ਜਿਨਿ ਏਹੁ ਸਦਿਆ ਹੈ ਸੋਈ ਤੁਸਾਂ ਨੇ ਭੀ ਅਜੁ ਕਲਿ ਸਦਿਦਾ ਹੈ । ਸੋ ਸਾਹਾ ਦਿਨ ਮੁਕੈ ਅਰੁ ਤੁਸੀਂ ਸਦੇ, ਫਿਰਿ ਸਦਿਆ ਹੋਇਆ ਤੁਸਾਡੇ ਬੂਤੈ ਕਿਛੁ ਨ ਹੋਇਗਾ, ਭਾਈ ! ਪਣੁ ਦਿਨ ਮੁਕਦਿਆਂ ਮੁਕਦਿਆਂ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਸਦਣਹਾਰੇ ਕਉ ਸਿਮਰਹੁ ਜਿ ਅੰਤਿ

¹ਚਾਚੀਆਂ ।

²ਸੋਹਣੀਆਂ ਲੱਗਣ, ਅਰਥਾਤ-ਮੇਲ ਮਿਲਾਪ ਬਣਿਆ ਰਹੇ ।

³ਸਮਰੱਥ

ਪੁਰਖ, ਭਾਵ-ਕਰਤਾਰ ।

⁴ਇਸ ਤਰਾਂ, ਇਉਂ ।

⁵ਖਿਆਲ ਵਿਚ ।

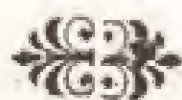
ਤੁਸਾਡਾ ਭਲਾ ਹੋਵੇ ਜੁਨੀ ਤੇ ਫੂਟਹੁ, ਜਮ ਸਾਸਨਾ^੧ ਤੇ ਫੂਟਹੁ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਿਮਰਹੁ। ਪੁਰਖਹੁ ! ਢਿਲਿ ਮਤੁ ਕਰਹੁ, ਮੇਰਾ ਏਹੀ ਉਪਦੇਸੁ ਹੈ। ਭਲਾ ਕਰਹੁ, ਬੁਰਾ ਛਡਹੁ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਿਮਰਹੁ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰਹੁ, ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰਹੁ; ਪੁਰਖਾ ! ਤੁਮਾਰਾ ਭਲਾ ਹੋਇ। ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ^੨। ਤਬ ਸਰਬਤ ਸੰਗਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ ਚਰਨੀ ਲਾਗੀ, ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਲਾਗੇ ਜਪਣੈ, ਕਹਣੈ ਲਾਗੈ ਜਿ, “ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਵਾਹਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ”।

ਸਲੋਕੁ^੩ ॥

ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਕਰਹੁ ਗੁਰ ਕਾ ਕਰਹੁ ਧਿਆਨੁ ॥

ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਸੰਗਿ ਪ੍ਰੀਤ ਕਰਿ ਦਰਗਹ ਪਾਵਹਿ ਮਾਨੁ ॥੧॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਨਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥੯੫॥

ਦਖਣ ਕੀ ਧਰਤੀ ਇਕ ਨਗਰ ਵਿਚ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਇਕ ਮਿਤ੍ਰ ਰਾਜੇ ਨਾਲ)

ਤਬ ਉਜੈਣ ਤੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਦਖਣ ਕੀ ਧਰਤੀ ਦੇਖਤੇ ਦੇਖਤੇ ਇਕਤੁ ਨਗਰਿ ਜਾਇ ਉਤਰਿਆ। ਉਸੁ ਨਗਰ ਕਾ ਜਿ ਰਾਜਾ ਥਾ ਜਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਾ ਆਤ੍ਰੇ ਸੈਂਸਾਰ ਪਰਕਿਰਤਿ ਕਾ ਮੇਲੀ ਥਾ। ਜਦਿ ਬਾਬਾ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਦਵਲਤ ਖਾਨ ਪਾਸਿ ਰਹਤਾ ਥਾ ਤਦਿ ਕਾ ਉਹੁ ਮੇਲੀ ਥਾ। ਉਸ ਕਉ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਮਿਲਣੇ ਕੀ ਨਿਮਿਤਿ ਆਇਆ। ਤਬ ਆਇ ਨਗਰ ਕੋ ਨਜੀਕਿ ਉਤਰਿਆ; ਉਸੁ ਰਾਜੇ ਕਉ ਕਹਾਇ ਭੇਜਿਆ ਜਿ, “ਨਾਨਕੁ ਬੇਦੀ ਤੇਰੇ ਨਗਰ ਕੋ ਨਜੀਕਿ ਆਇ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਤੁਮ ਰਾਜਾ ਜੀ ! ਚਲਹੁ, ਮਹਾਂ ਪੁਤਖੁ ਕਾ ਦਰਸਨੁ ਕਰਹੁ”। ਤਬ ਉਨਿ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਲਿਹਾਰਿ ਜਾਂ, ਕਿਛੁ ਏਕ ਕਿਰਤਿ^੪ ਹੈ, ਉਹੁ ਹਮ^੫ ਕਰਿ ਕਰਿ ਇਥ ਹੀ ਆਇ ਜਾਤਾ ਹਉ^੬”। ਆਪਣੈ ਲੋਕ ਰਾਜੇ ਸਾਥਿ ਦੀਏ ਜਿ, “ਤੁਮਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਉ ਪ੍ਰਸਾਦੁ ਲੇ ਜਾਹੁ, ਉਹਾਂ ਹੀ ਜਾਇ ਕਰਿ ਪਾਕ ਪ੍ਰਸਾਦੁ ਕਰਹੁ ਅਰੁ ਮੈਂ ਭੀ ਆਇ ਜਾਤਾ ਹੰਤੈ”। ਤਬ ਉਇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੋ ਪਾਸਿ ਆਏ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਕਿਉਂ ਪੁਰਖਾ ! ਰਾਜਾ ਆਇਆ ?” ਕਹੈ, “ਜੀ, ਆਵਤਾ ਹੈ; ਕਿਛੁ ਏਕੁ ਕਾਮ ਥਾ, ਕਰਿ ਕਰਿ ਆਵਤਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਸਾਦੁ ਦੀਆ ਹੈ ਅਰੁ ਆਪਿ ਭੀ ਆਵਤਾ ਹੈ”। ਬਾਬਾ ਸਲਾਮਤਿ ਉਹਾਂ ਹੀ ਰਹਿਆ ਹੈ। ਤਬ ਪ੍ਰਾਂਤ ਕਉ ਰਾਜਾ ਆਇ ਗਿਆ; ਆਇ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ ਚਰਨੀ ਲਾਗਾ, ਪਰਦਖਨਾ ਦੇ ਕਰਿ ਭੰਡਉਤਿ ਕਰਿ ਬੈਠਾ। ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੁਸਲੁ ਪੁਛਿਆ, ਪੁਛਿ ਕਰਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, ਰਾਜਾ ! ਹਮ ਕਾਲ^੭ ਕੇ ਈਹਾਂ ਆਏ ਤੇਰੇ ਨਗਰ ਮਹਿ, ਤੁਮ ਏਤੀ ਬਾਰ^੮ ਕਿਉਂ ਲਾਈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਉ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਮਾਇਆ ਕੀ ਕਿਰਤਿ ਕਿਛੁ ਏਕ ਥੀ ਸੁ ਆਵਨੇ ਨ ਥੀ ਦੇਤੀ; ਜਦਿ ਕਿਰਤਿ ਕਰਿ ਨਿਬੜੈ ਤਬ ਆਏ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਉਸਕੋ ਪਰਥਾਇ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਰਾਗੁ ਗਵਤੀ^੯ ਮਹਿ ਉਪਦੇਸੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲਿ ਉਠਾ ਜਿ, ਸੁਨਹੋ ਰਾਜਾ !

^੧ਜਮ-ਦੰਡ।

^੨ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ।

^੩ਕੁਝ ਕੰਮ ਹੈ।

^੪ਅਸੀਂ।

^੫ਇਥ (ਹੁਣ) ਹੀ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ।

^੬ਕਲੁ।

^੭ਦੇਰ, ਢਿਲ, ਚਿਰੁ।

^੮ਗਉੜੀ ਅਸਟਪਦੀਆ

ਮਹਲਾ ੧।

ਰਾਮ ਨਾਮ ਚਿਤੁ ਰਾਖੈ^੧ ਜਾਕਾ ॥ ਉਪਜੰਪਿ^੨ ਦਰਸਨੁ ਕਰੀਐ ਤਾਕਾ ॥ ੧ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਇਹੋ ਰਾਜਾ ! ਏਹੁ ਮਾਨੁਖ ਜਿ ਬਾਤਾਂ ਕਰਤਾ ਹੈ—ਕਾਮ ਕੰਉ, ਕ੍ਰੋਧ ਕੰਉ, ਲੋਭ ਕੰਉ, ਅਹੰਕਾਰ ਕੰਉ, ਜਿਤਨੀਆਂ ਕੰਉ ਦਉਤਤਾ ਹੈ ਤਿਤਨੀਆਂ ਕੰਉ ਉਪਜੰਪਿ ਹੀ ਕਰਤਾ ਹੈ ਦਉਤਿ ਕਰਿ । ਏ ਰਾਜਾ ! ਜਿਉਂ ਏਨਾ ਵਸਤੁ ਕੰਉ ਉਪਜੰਪਿ ਕਰਿ ਦਉਤਤਾ ਹੈ, ਤਿਉਂ ਜਹਾਂ ਕਹਾਂ ਕੋਈ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕੁ ਹੋਇ ਤਿਸੁ ਕੇ ਦਰਸਨ ਕੰਉ ਭੀ ਉਪਜੰਪਿ ਕਰਿ ਜਾਈਐ; ਉਪਜੰਪਿ ਕਰਿ ਜਾਇ ਦਰਸਨੁ ਕੀਜੀਐ । ਤਿਸੁ ਕਾ ਗੁਣੁ ਕਿਆ ਦੇਖੈਗਾ ? ਜਿ ਜਿਤਨੀਆਂ ਵਸਤੁ ਕੰਉ ਏਹੁ ਮੈਂਸਾਰ ਕੀ ਕਿਰਤਿ ਕੰਉ ਉਪਜੰਪਿ ਕਰਿ ਦਉਤਤਾ ਹੈ ਏਤਨੇ ਏਸ ਕੰਉ ਬੰਧਨ ਪਤਤੇ ਹੋਂ । ਏਕ ਏਕ ਕਿਰਤਿ ਕੇ ਕਈ ਸਹਸਰ^੩ ਬੰਧਨ ਪਤਤੇ ਹੋਂ । ਅਰੁ ਜਿਸ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਾਬਿ ਹੈ, ਜੇ ਤਿਸ ਕੇ ਦਰਸਨ ਕੰਉ ਉਪਜੰਪਿ ਕਰਿ ਜਾਇ ਦਰਸਨੁ ਕਰੇ ਤੰਉ ਇਸ ਕੇ ਕਈ ਕੋਟਿ ਬੰਧਨ ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਖਿਉ ਹੋਹਿ^੪ । ਜਬ ਦੂਜੀ ਬਾਰ ਦਰਸਨੁ ਕਰੇ, ਕੋਟਿ ਕੋਟਣ^੫ ਪੁੰਨੁ ਹੋਹਿ । ਜਬ ਤੀਸਰ ਬਾਰ ਦਰਸਨੁ ਕਰੇ ਤਬ ਮੁਕਤਾ ਹੋਇ, ਬੇਕੁੰਠ ਬਾਸੀ ਹੋਇ । ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕ ਕੇ ਦਰਸਨੁ ਪਰਸਨ ਕਾ ਇਹੁ ਗੁਣੁ ਹੈ । ਤਿਨ ਦਰਸਨ ਕੰਉ ਰਾਜਾ ! ਆਤਰੁ^੬ ਹੋਇ ਮਿਲੀਐ, ਬਿਲਮੁ^੭ ਕੀਜੀਐ ਨਾਂਹੀ ਐਸੀ ਬਸਤੁ ਕੰਉ । ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕ ਕੇ ਮਿਲਣੇ ਕਾ ਬਿਲਮੁ ਨ ਕੀਜੀਐ, ਰਾਮ ਨਿਮਰਨ ਕੰਉ ਬਿਲਮੁ ਨ ਕੀਜੀਐ । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ^੮ । ਤਬ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਲਿਹਾਰ ਜੀ, ਹਮ ਕੰਉ ਜਿ ਏਹੁ ਮਾਇਆ ਕਾ ਲਾਲਚੁ ਹੈ, ਨ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਾਂ ਕੰਉ ਮਿਲਣੇ ਦੇਤਾ ਹੈ; ਨ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨੇ ਦੇਤਾ ਹੈ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ:—

ਰਾਮੁ ਨ ਸਪਹੁ ਅਭਾਗੁ^੯ ਤੁਮਾਰਾ ॥ ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ ਦਾਤਾ ਪੁਰੁ ਰਾਮੁ ਹਮਾਰਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹਾਇ ਹਾਇ ਏ ਰਾਜਾ ! ਤੁਮਰੇ ਅਭਾਗ ਹੋਂ ਜਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦ ਕੰਉ ਨਾਂਹੀ ਸਿਮਰਤੇ, ਸਿਮਰਤੇ ਸਿ ਏ ਤੁਮਰੇ ਅਭਾਗ ਹੋਂ । ਤੁਮ ਮਤੁ ਜਾਨਹੁ ਜਿ ਹਮ ਰਾਜਾ ਹਹ, ਅਰੁ ਹਮਰਾ ਕੀਆ ਕਿਛੁ ਹੋਤਾ ਹੈ, ਵਿਛੁ ਹਮਰੇ ਵਸਿ ਹੈ । ਨ ਸਾਹ ਨ ਪਤਿਸਾਹੁ, ਰਾਜੇ ਰੋਕ ਕਾ ਦਾਤਾ ਉਹੀ ਹੈ, ਅਵਰੁ^{੧੦} ਕੋਈ ਨਾਂਹੀ । ਏ ਰਾਜਾ ! ਇਬ ਭੀ ਉਹੀ ਦਾਤਾ ਸੰਬੂਬ^{੧੧} ਉਹੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦ^{੧੨} ਹੈ ਅਰੁ ਅਗੈ ਭੀ ਦਾਤਾ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦੁ ਹੈ ਅਰੁ ਪੀਛੇ ਭੀ ਜਿਤਨੇ ਜੁਗ ਹੋਇ ਹੋਂ ਏਤਨੀ^{੧੩} ਭੀ ਦਾਤਾ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦੁ ਹੈ, ਅਵਰੁ ਸਭੁ ਕੋਈ ਉਸ ਕਾ ਭੇਖਾਰੀ ਹੈ । ਬਿਨਾਂ ਰਾਮ ਚੰਦੁ ਹੋ ਕੋਈ ਨਾਂਹੀ । ਤਿਸੁ ਰਾਮ ਚੰਦ ਕੰਉ ਕਿਉਂ ਬਿਸਾਰੀਐ ? ਸਰਬ ਕਾ ਦਾਤਾ ਹੈ, ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ ਦੇਵਣਹਾਰੁ ਉਹੀ ਹੈ । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ” । ਤਬ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਜਿ ਬਲਿਹਾਰਿ ਜਾਉਂ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦੁ ਜਿ ਸਪੀਐ ਸੋ ਕਿਤੁ ਸੰਜਮਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸਪੀਐ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ:—

ਗੁਰਮਤਿ ਰਾਮੁ ਜਪੈ ਜਨੁ^{੧੪} ਪੂਰਾ ॥ ਤਿਤੁ ਘਟਿ^{੧੫} ਅਨਹਤ ਵਾਜੇ ਤੂਰਾ^{੧੬} ॥ ੨ ॥

^੧ਰੰਗਿਆ ਜਾਵੇ ।

^੨ਮੁਨਾਸਿਬ ਤੋਰ ਤੇ ਜਾਂ ਸਹੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ (ਉਠ ਕੇ), ਉਤਸਾਹ ਨਾਲ

ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ ਕੇ ।

^੩ਹਜ਼ਾਰਾਂ ।

^੪ਖਯ (ਨਸ਼ਟ) ਹੋਹਿ (ਹੁੰਦੇ ਹਨ) ।

^੫ਕਰੋੜਾਂ ਹੀ ।

^੬ਉਤਕੰਠਾ ਸਹਿਤ ।

^੭ਦੇਰ, ਢਿੱਲ ।

^੮ਬਵਕਿਸਮਤ, ਮੰਦ ਭਾਗ ।

^੯ਔਰ, ਹੋਰ ।

^{੧੦}ਸਮਰੱਥ ।

^{੧੧}ਅਰਥਾਤ—ਰਾਮ ਰੂਪ ਚੰਦ (ਭਾਵ—ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ) ।

^{੧੨}ਇਤਨੀਆਂ ਜੁਗਾਂ ਵਿਚ ।

^{੧੩}ਅਸਲ ਲਿਖਤ ਵਿਚ

ਇਥੇ “ਸੋ ਪੂਰਾ” ਲਿਖਿਆ ਹੈ ।

^{੧੪}ਹਿਰਦੇ ਰੂਪ ਘਟ ਵਿਚ ।

^{੧੫}ਅਨਹਤ ਵਾਜੇ ਵੱਜੇ ।

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਰਾਜਾ ! ਰਾਮੁ ਜਿ ਸਿਮਰੀਐ ਜਾਂ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂ ਕਰੀਐ । ਜਿ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਹੋਇ ਸੋਈ ਗੁਰੂ ਕਰੀਐ । ਤਿਸੁ ਕਉ ਜਿ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਰਾਮੁ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰੈ ਤਿਸੁ ਕਉ ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ ਮਹਾਂ ਅਨਾਹਦ ਅਨੰਦ, ਕਲਿਆਣ ਸਿਉ ਅਨਾਹਦ ਸਬਦ ਤਾਕੈ ਬਜਹਿ । ਤਿਸੁ ਕਾ ਨਾਮੁ ਨ ਹੋਇ ਜਿ ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਰਾਮੁ ਸਿਮਰੈ । ਅਰੁ ਸੋਈ ਸੁਰਮਾ ਜਿ ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਕਰੈ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦ ਜੀ ਕਾ ਸਿਮਰਣੁ ਕਰੈ । ਏਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ:—

ਜੋ ਜਨ ਰਾਮੁ ਜਪੈ ਮਨਿ^੧ ਪਿਆਰਿ ॥ ਸੋ ਪੂਛਿ ਰਾਖੇ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਰਾਜਾ ! ਏਕੁ ਏਹੁ ਸੰਸਾਰੁ ਹੈ, ਹੋ ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਚੰਦ ਸਿਮਰਣ ਕਾ, ਜਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਕਰਿ ਕਰਿ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਤਾ ਹੈ ਤਿਸ ਕਉ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਆਪਣੇ ਨਿਕਟਿ ਰਖਤਾ ਹੈ, ਅਰੁ ਏ ਰਾਜਾ ! ਏਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ” । ਤਬ ਬਹੁਤਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ:—

ਜਿਨਕੈ ਹਿਰਦੈ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸੋਈ ॥ ਤਿਨ ਕਾ ਦਰਸੁ ਪਰਸਿ ਸੁਖੁ ਹੋਈ ॥ ੩ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਹੋ ਰਾਜਾ ! ਜਿਨਕੈ ਹਿਰਦੈ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦੁ ਹੈ, ਤਿਨਕੇ ਦਰਸਨਿ ਦੇਖਿਐ ਸਰਬ ਸੁਖ ਹੋਹਿ । ਜਿਨਕੈ ਮਨਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦੁ ਹੈ ਤਿਨ ਕਉ ਸਰਬ ਸੁਖ ਹੈ । ਏਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ” । ਤਬ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਲਿਹਾਰਿ ਜਾਉਂ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਦਿਖਾ ਜਿ ਗੁਰੂ ਨਾਹੀਂ ਕਰਤੇ, ਤਿਨ ਕਉ ਕਿਛੁ ਸਿਮਰੇ ਕਾ ਪੁੰਨੁ ਹੈ ?” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ:—

ਸਰਬ ਜੀਆ ਮਹਿ ਏਕੋ ਰਵੈ^੨ ॥ ਮਨਮੁਖ ਅਹੰਕਾਰੀ ਫਿਰਿ ਜੂਨੀ ਭਵੈ^੩ ॥ ੪ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹੋ ਰਾਜਾ ! ਜਿਤਨੇ ਜੀਵ ਹੀਂ ਸਭਨਾਂ ਮਹਿ ਏਕੋ ਰਾਮੁ ਰਮਤਾ ਹੈ, ਪਣੁ ਗੁਰੂ ਬਿਨਾਂ ਮੁਕਤਾ ਹੋਤਾ ਕੋਈ ਨਾਂਹੀ । ਮਨਮੁਖ ਅਹੰਕਾਰੁ ਕਰਤਾ ਹੈ; ਆਪਸ ਉਪਰਿ ਸਭੁ ਬਾਤ ਲਿਆਵਤੇ ਹੀਂ । ਤਿਤੁ ਅਹੰਕਾਰ ਕਰਿ ਕਰਿ ਜੂਨੀ ਪੜਤੇ ਹੀਂ ਅਰੁ ਫੇਰਿ ਫੇਰਿ ਜੂਨੀ ਆਣੀਤੇ^੪ ਹੀਂ । ਅਰੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਕਾ ਏਹੁ ਗੁਣੁ ਹੈ ਜਿ ਬਾਤ ਕਰਤਾ ਹੈ ਤਿਸੁ ਮਹਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਲਿਆਵਤਾ ਹੈ, ਆਪਸ ਉਪਰਿ ਬਾਤ ਨਾਂਹੀ ਲਿਆਵਤਾ । ਓਹੁ ਕਹਤਾ ਹੈ ਜਿ ਕਿਛੁ ਕਰੈ ਕਰਾਵੈ ਜਿ ਰਾਮੁ । ਹਮਰਾ ਕੀਆ ਕਿਛੁ ਨਾਂਹੀ ਹੋਤਾ^੫ । ਇਸੁ ਗੁਣਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਗੁਰਮੁਖ ਹੋਤਾ ਹੈ । ਮਨਮੁਖ ਜਿ ਹੀਂ ਜੂਨੀ ਭਾਵਤਾ ਹੈ । ਏਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਰਾਮ ਰਾਮ ਵਾਹਗੁਰੂ” । ਤਬ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਏਹੁ ਬਾਤ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਪਾਈਐ ? ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਬੁਝੀਐ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਰਾਜਾ !

ਸੋ ਬੁਝੈ ਜਿਸੁ ਆਪਿ ਬੁਝਾਏ^੬ ॥ ਹਉਮੈ ਮਾਏ ਗੁਰ ਸਬਦੇ ਪਾਏ ॥ ੬ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਰਾਜਾ ! ਏਹੁ ਬਾਤ ਸੋਈ ਬੁਝੈ ਜਿਸੁ ਕਉ ਆਪਿ

^੧ਸਹੀ ਪਾਠ—“ਰਾਮ ਭਗਤਿ ਹਰਿ” । ^੨ਵਿਆਪਕ । ^੩ਭੌਂਦਾ ਹੈ, ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਚੜ੍ਹ ਕਟਦਾ ਹੈ । ^੪ਆਣੀਂਦੇ, ਅਠਥਾਤ—ਲਿਆਈਂਦੇ । ^੫“ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰੈ ਸੁ ਆਪੇ ਆਪੇ ॥” (ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੧) ^੬“ਬੀਓ ਪੂਛਿ ਨ ਮਸਲਤਿ ਧਰੈ । ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰੈ ਸੁ ਆਪਹਿ ਕਰੈ ॥ ੨ ॥” (ਗੋਂਡ ਮਹਲਾ ੫) । ^੭ਸਹੀ ਪਾਠ—“ਸੋ ਬੁਝੈ ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਏ ।”

ਕਿਰਪਾਲੁ ਹੋਇ ਕਰਿ ਬੁਝਾਏ। ਏਸੁ ਬਾਤ ਕਉ ਸੋਈ ਬੂਝੈ, ਸੋਈ ਏਹੁ ਬਾਤ ਪਾਏ ਜਿਸੁ ਕਉ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਬਦੁ ਬੁਝਾਇ ਦੇਇ। ਤਿਸੁ ਸਬਦਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਓਹੁ ਇਸੁ ਕਥਾ ਕਉ ਪਾਵੈ, ਨਾਤਰ ਨ ਪਾਏ। ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਕਥਾ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਮਾਰਗੁ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਸਬਦੁ ਹੈ, ਸਬਦ ਤੇ ਪਾਵੈ। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ। ਤਬ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਭਾਮਤਿ ! ਪਰਮੇਸੁਰ ਅਰੁ ਮਨ ਕੇ ਮਿਲਤੇ ਕੀ ਜਿ ਸੰਧਿ^੧ ਹੈ ਜਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਮਿਲੇ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ :-

ਅਰਧਿ ਉਰਧਿ ਕੀ ਸੰਧਿ^੨ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਜਾਨੈ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੰਧਿ^੩ ਮਿਲੈ ਮਨੁ ਮਾਨੈ ॥੭॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਰਾਜਾ ! ਮਨ ਕੈ ਬਿਖੇ ਧਿਆਨੁ ਗੁਰੂ ਕੈ ਦਰਸਨ ਕਾ ਕਰੈ, ਜਿਹਥਾ ਕੈ ਬਿਖੇ ਮਿਮਰਨੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕਾ ਕਰੈ, ਤਉ ਸੰਧਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਜੀਵ ਕੀ ਮਿਲੈ। ਏਸ^੪ ਕਾ ਧਿਆਨੁ ਗੁਰ ਸੰਧਿ ਹੋਇ, ਗੁਰੂ ਕਾ ਧਿਆਨੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸੰਧਿ ਹੋਇ। ਤਬ ਏਤ ਦਿਨਿ ਗੁਰੂ ਕੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਏਸ ਕਉ ਠਾਕੁਰੁ ਭੀ ਦਰਸਨੁ ਦੇਇ। ਤਬ ਏਹੁ ਉਹਾ ਹੀ ਧਿਆਨੁ ਲਗਿ ਜਾਇ। ਏਸੁ ਭਾਂਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਏਹੁ ਸੰਧਿ ਮਿਲੈ, ਤਉ ਪਰਮੇਸੁਰ ਪਾਈਐ। ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ”। ਤਬ ਉਹੁ ਰਾਜਾ ਚਰਨ ਲਗਿ ਪੜਿਆ, “ਹਉ ਬਡਾ ਪਾਪੀ ਅਪਰਾਧੀ ਹਉ, ਮੇਰੇ ਸਮਾਨਿ ਨਾ ਕੋਈ ਪਾਪੀ ਹੈ, ਨ ਕੋਈ ਅਧਰਮੀ ਹੈ, ਨ ਕੋਈ ਬਿਨਾਸਘਾਤੀ^੫ ਹੈ; ਨ ਕੋਈ ਦੁਸਟ ਹੈ, ਜਿਉਂ ਜਾਣਹਿ ਤਿਉਂ ਮੁਝ ਕਉ ਨਿਸਤਾਰਿ ਲੈ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ :-

ਹਮ ਪਾਪੀ ਨਿਰਗੁਣ ਕਉ ਗੁਣੁ ਕਰੀਐ ॥ ਪ੍ਰਭ ਹੋਇ ਦਇਆਲੁ ਨਾਨਕ ਨਿਸਤਰੀਐ ॥੮॥੧੬॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਰਾਜਾ ! ਹਮਿ ਜਿ ਹਾਂ ਜਿ ਨਿਰਗੁਣ ਹਮ, ਹਮਿ ਜਿ ਹਾਂ ਜਿ ਪਾਪੀ ਹਾਂ। ਪਣੁ ਜੇ ਆਪਿ ਦਿਆਲੁ ਹੋਇ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਨਾਮੁ ਦੇ, ਤਉ ਹੀ ਨਿਸਤਰੀਐ, ਨਾਤਰ ਏਹੁ ਜੀਉ ਪਾਪੀ ਹੈ। ਰਾਜਾ ! ਮੈਂ ਤੁਮ ਕਉ ਏਹੀ ਬਾਤ ਕਹੀ ਹੈ ਜਿ ਤੇਨੇ ਭਲੇ ਕਉ ਕਹੀ ਹੈ ਕਿਉਂ ਜਿ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਬਾਲ ਸਖਾਈ-ਮਿਤ੍ਰ ਹੈਂ, ਏਤੁ ਗੁਣ ਕਰਿ ਕਰਿ, ਨਾਤਰ ਹਮ ਬਾਹਰ ਪਰਕਿਰਤਿ ਕਿਸੀ ਕਉ ਨਾਹੀਂ ਕਹਤੇ। ਤਬ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਜਿਉਂ ਜਾਣਹਿ ਤਿਉਂ ਮੁਝ ਕਉ ਨਿਸਤਾਰਿ ਲੇਹਿ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਰਾਜਾ ! ਸਾਧੂ ਕੈ ਦਰਸਨ ਕਾ ਇਹੀ ਬਿਸੇਖੁ ਜਿ ਤੇਰੀ ਮੁਕਤਿ ਹੋਇਗੀ”। ਤਬ ਰਾਜਾ ਚਰਨੀਂ ਲਾਗਾ, ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੀ ਦੀਖਿਆ^੬ ਲੀਨੀ; ਸਿਖ ਹੁਆ; ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਲਾਗਾ ਸਿਮਰਣੇ; ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕੈ ਦਰਸਨ ਸਾਬਿ ਆਤਮੈ ਪਰਗਾਸੁ ਹੋਇ ਆਇਆ; ਨਾਨਕ ਪੰਥੀ ਭੋਆ; ਉਸ ਕੈ ਮਨਿ ਸੰਤੋਖੁ ਆਇਆ; ਲਾਗਾ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਸਪਣੇ।

ਸਲੋਕੁ^੭ ॥

ਸਭਨਾ ਮਾਹਿ ਜਿ ਪਸਰਿਆ ਮੇ ਕੈਸਾ ਕਿਤੁ ਰੰਗ ॥

ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਕੀਮਤਿ ਨਾ ਪਵੈ ਜਪੀਐ ਸਾਧੂ ਸੰਗ ॥ ੧ ॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਇ ॥੯॥

^੧ਸੋਢ।

^੨ਅਰਧ (ਅਧ: ਲੋਕ) ਅਰਥਾਤ-ਇਹ ਲੋਕ ਤੇ ਉਰਧ (ਉਰਧੁ) ਅਰਥਾਤ-ਪਰਲੋਕ

(ਬ੍ਰਹਮ ਲੋਕ), ਪਰ ਏਥੇ ਅਰਧ ਤੋਂ ਭਾਵ ਜੀਵ ਤੇ ਉਰਧ ਤੋਂ ਭਾਵ ਈਸ਼ਵਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਜੀਵ-ਈਸ਼ਵਰ ਦੀ ਸੰਧਿ (ਏਕਤਾ) ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇ। ^੩ਗੁਰਮੁਖੀ ਦਾ ਮੱਲ, ਅਰਥਾਤ-ਸਤਿਸੰਗਤਿ। ^੪ਭਾਵ-ਜੀਵ।

^੫ਵਿਨਾਸਘਾਤੀ, ਅਹਿਸਾਨ ਫ਼ਰਾਮੋਸ਼।

^੬ਸਹੀ ਪਾਠ-“ਨਾਨਕ ਜਨ ਤਰੀਐ।”

^੭ਨਹੀਂ ਤਾਂ।

^੮ਅਰਥਾਤ-ਕਿਸੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਨੂੰ।

^੯ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ।

^{੧੦}ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਇਕ ਹੋਰ ਨਗਰ ਵਿਚ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਰਾਮ ਜਨਾ ਨਾਲ)

ਤਬ ਉਸੁ ਰਾਜੇ ਕੰਉ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਦਖਣ ਕੀ ਧਰਤੀ ਦੇਖਤੇ ਦੇਖਤੇ ਏਕ ਨਗਰ ਮਹਿ ਆਇ ਬਸੇ। ਤਬ ਇਤਿ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕ ਆਇ ਮਿਲੇ। ਉਨਹੁ ਆਇ ਕਰਿ ਰਾਮ ਰਾਮ ਕਹਿਆ, “ਰਾਮ ਰਾਮ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਰਾਮ ਰਾਮ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸਤਿ ਰਾਜਾ ਰਾਮ, ਆਵਹੁ ਜੀ ਬੈਰੀਐ ਜੀ”। ਤਬ ਉਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕ ਰਾਮ ਰਾਮ ਕਰਿ ਬੈਠਿ ਗਏ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਭਾਈ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ! ਭਲੇ ਹਉਂ ਜੀ ? ਕਲਿਆਣੁ ਹੈ ? ਅਨੰਦੁ ਹੈ ਜੀ ?” ਤਬ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਆਜੁ ਭਲੇ ਜੀ, ਤੇਰਾ ਦਰਸਨੁ ਕੀਆ ਹੈ, ਬਲਿਹਾਰਿ ਜਾ ਸਰਬ ਅਨੰਦ ਤੇਰੇ ਦਰਸਨ ਦੇਖਿਐ, ਕਲਿਆਣੁ ਹੈ ਜੀ”। ਤਬ ਘੜੀ ਏਕੁ ਸਸਤਾਇ ਕਰਿ ਉਨਹੁ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ, “ਏ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਏਕੁ ਬੇਨਤੀ ਹੈ, ਜਿ ਤੇਰੀ ਆਗਿਆ ਹੋਇ ਤਉ ਕਹਹ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਭਲਾ ਹੋਵੈ ਜੀ, ਜੇ ਤਿਛੁ ਤਮਰੇ ਜੀ ਹੋ ਸੁ ਕਹੀਐ ਜੀ” ! ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਇਹੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਜੀ, ਜਿਸੁ ਰਾਹਿ ਇਸੁ ਜਾਣਾ ਹੈ ਸਿ ਰਾਹੁ ਕੈਸਾ ਹੈ ? ਜਿਸੁ ਭਵਜਲੁ ਲੰਘਨਾ ਸਿ ਉਹੁ ਕੈਸਾ ਹੈ ? ਜਿਸੁ ਬੇਤੀ ਇਸੁ ਚੜਣਾ ਹੈ ਸੁ ਕੈਸੀ ਹੈ ? ਜਿਸੁ ਨਗਰਿ ਗਤਿ ਏਸੁ ਜਾਣਾ ਹੈ ਸੁ ਕਹਾਂ ਹੈ ? ਕੈਸੀ ਜਿਨਸਿ ਹੈ ਉਹੁ, ਪਰਕਿਰਤਿ ਕੈਸੀ ਹੈ, ਉਹੁ ਮਾਰਗੁ ਕੈਸਾ ਹੈ ? ਸੋਸਾ ਹੈ ਤੈਸਾ ਸੁਨਾਈਐ ਜੀ ? ਏਹੁ ਉਹਾਂ ਜਾਇਗਾ ਸਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਜਾਇਗਾ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਮਲਾਰਿ ਰਾਗ ਮਹਿ ਜਿ :-

ਅਖਲੀ ਉਂਡੀ ਜਲੁ ਪ੍ਰਜਾਲਿ ॥ ਭੁੰਗਰੁ ਉਰਉ ਗੜ੍ਹ ਪਾਤਾਲਿ ॥

ਸਾਗਰੁ ਸੀਤਲੁ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਵੀਚਾਰਿ ॥ ਮਾਰਗੁ ਮੁਕਤਾ ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ ॥੧॥

ਮੈ ਅੰਧੁਲੇ ਨਾਵੈ ਕੀ ਜੋਤਿ ॥ ਨਾਮ ਅਧਾਰਿ ਚਲਾ ਗੁਰ ਕੈ ਡੇ ਭੇਤਿ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ! ਜਬ ਏਹੁ ਜੀਉ ਚਲਤਾ ਹੈ ਤਬ ਏਸੁ ਕੰਉ ਪੰਖ ਹੋਤੇ ਹੈ; ਪੰਖ ਕਰਿ ਕਰਿ ਉਡਤਾ ਹੈ ਅਬੁ ਆਗੈ ਅਗਨਿ ਕਾ ਸਾਗਰੁ ਹੈ; ਉਹਾਂ ਉਸ ਕੀਆਂ ਲਾਟਾਂ ਬਹੁਤੁ ਦੂਰਿ ਤੋਤੀ ਉਪਰਿ ਕੰਉ ਜਾਤੀਆਂ ਹੈ। ਤਬ ਏਹੁ ਜੀਉ ਉਸੁ ਭਵਜਲ ਉਪਰਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਉਡਤਾ ਹੈ। ਤਬ ਉਹਿ ਜਿ ਅਗਨਿ ਸਾਗਰ ਕੀਆਂ ਲਾਟਾਂ ਹੈ ਸਿ ਏਸ ਕੈ ਪੰਖ ਜਲਾਇ ਲੇ ਜਾਤੀ ਹੈ। ਏਹੁ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਛੁਟੇ ?

‘ਸਾਹ ਲੈ ਕੇ, ਆਰਾਮ ਕਰਕੇ।’ ‘ਕਿਥੇ।’ ‘ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੧, ਅਸਟਪਦੀਆ ਘਰੁ ੨।’ ‘ਅਖਿਲ, ਸਭ,।’ ‘ਨੀਵੇ।’ ‘ਸਹੀ ਪਾਠ ਹੈ—‘ਜਲੁ ਭਰ ਨਾਲਿ ॥’ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ—‘ਜਲ ਦੇ ਭਰੇ ਹੋਏ ਨਾਲੇ।’ ‘ਪਹਾੜ।’ ‘ਗੜ੍ਹ, ਖਾਈ।’ ‘ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਜੀਵ ਰੂਪ ਪੰਛੇਰੂ ਦੇ ਖੰਡਾਂ ਨੂੰ ਅਗਨਿ-ਸਾਗਰ ਦੀਆਂ ਲਾਟਾਂ ਨਾਲ ਸੜਦਾ ਦਸਿਆ ਹੈ, ਪੁਰਾਤਨ ਰੀਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ। ਪ੍ਰਸਿਧ ਵਿਦਵਾਨ ਸ; ਕਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਭਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਇਉਂ ਕਰਦੇ ਹਨ: “੧ ਅਖਿਲ (ਤਮਾਮ) ਨਾਲਿ (ਨਦੀਆਂ) ਜਲ ਨਾਲ ਪੂਰਿਤ ਉਂਡੀ (ਨਿਵਾਣ ਵੱਲ) (ਤੇਜ ਚਾਲ ਨਾਲ ਚੱਲੀਆਂ) ੨ ਉਚੇ ਪਹਾੜਾਂ ਤੋਂ ਪਾਤਾਲ (ਹੇਠਾਂ) ਨੂੰ ਗੜ੍ਹ (ਖਾਈ) ਕਰਦੀਆਂ। ੩ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਹੈ ਕੇ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਗਈਆਂ, ਭਾਵ-ਚਾਲ ਬੰਦ ਹੋ ਗਈ; ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਸਬਦ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਕੇ ਮਨ ਦੀਆਂ ਤੇਜ ਚਾਲਾਂ ਅਤੇ ਹਉਮੈ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਆਤਮ-ਗਯਾਨ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋਣ ਤੋਂ ਮਿਟ ਗਈਆਂ, (ਫੁਟ ਨੌਟ) ਗੜ੍ਹਾਨੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਕੁੰਜਾਂ ਤੇ ਘਟਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਜਲ ਨਾਲ ਕੰਠ ਦੀਆਂ ਨਾਲੀਆਂ ਭਰ ਕੇ ਉਡਦੀਆਂ ਹਨ”। (ਦੇਖੋ, ‘ਗੁਰੂ ਸਬਦ ਰਤਨਾਕਰ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼’ ਵਿਚੋਂ “ਅਖਲੀ ਉਂਡੀ” ਸਬਦ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ)।

ਕਿਉਂ ਉਸ ਅਗਨਿ ਸਾਗਰਿ ਮਹਿ ਪੜਤਾ ਅਰੁ ਪਤਿਆ ਜਲਤਾ ਹੈ, ਹਾਇ ਹਾਇ ਕਰਤਾ ਹੈ ਜੀਉ ਨਿਕਲਤਾ ਨਾਹੀਂ ਅਰੁ ਹਾਇ ਹਾਇ ਕਰਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਤੀਂ ਅਗੈ ਖਰਾ ਕਠਨੁ ਰਾਹੁ ਹੈ ਅਰੁ ਗੁਰੂ, ਜਿਸਿ ਉਚੈ ਅਗਸ ਸਮਾਨਿ ਹੈ ਅਰੁ ਉਹੁ ਜਿ ਨਗਰੁ ਹੈ ਸਿ ਪਾਤਾਲ ਕੈ ਬਿਖੈ ਹੈ। ਤਲੈ ਡੁੰਘਾ ਅਰੁ ਉਸ ਕੈ ਆਸਿ ਪਾਸਿ ਮਹਾਂ ਉਚੈ ਡੁਗਰਾ ਹੈ, ਉਹੁ ਠਵਰਿ ਜਿ ਲੰਘੈ ਸਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਲੰਘੈ? ਜੇ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਬਦੁ ਈਹਾਂ ਬੀਚਾਰ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕਮਾਵੈ ਤਬ ਉਹੁ ਮਾਰਗੁ ਜਿ ਹੈ ਅਗਨਿ ਕਾ ਮਹਾਂ ਜਲਤਾ ਹੈ। ਅਗਨਿ ਕੀ ਜਿ ਲਾਟ ਨਿਕਲਤੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹਿ ਮਿਟਿ ਜਾਹਿ, ਉਹੁ ਸਾਗਰੁ ਸੀਤਲੁ ਹੋਇ ਜਾਇ। ਉਹਿ ਜਿ ਮਾਰਗ ਮਹਿ ਬਡੇ ਬਡੇ ਡੁਗਰ ਹੋਂ ਤੇ ਨੀਚੇ ਹੋਇ ਜਾਹਿ, ਮਾਰਗੁ ਏਸ ਕਉ ਮੁਕਤਾ ਹੋਇ। ਜਿ ਗੁਰੂ ਕੈ ਬੀਚਾਰਿ ਚਲੈ ਅਰੁ ਹਰਿਮੈ ਮਾਰੈ ਤਬ ਏਸ ਕਾ ਮਾਰਗੁ ਮੁਕਤਾ ਹੋਇ। ਏਹੁ ਜਿ ਮਨੁਖੁ ਹੈ ਜਿ ਅੰਧਲਾ ਹੈ, ਚਿਨਾਂ ਨਾਮ ਸਿਮਰੇ ਤੇ। ਜਬ ਏਹੁ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰੈ ਤਬ ਨਾਮ, ਕੀ ਜੋਤਿ ਏਸੁ ਕਉ ਹੋਇ, ਜੇ ਨਾਮ ਕਾ ਜੋਤੁ ਏਸੁ ਕਉ ਹੋਇ ਤਬ ਆਤਮੈ ਭਰੋਂ ਏਸ ਕਾ ਸਭੁ ਖੰਡਿ ਦੂਰਿ ਕਰੈ। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਾਹਗੁਰੂ। ਤਬ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ! ਏਹੁ ਜਿ ਨਾਮੁ ਪਾਵੈ ਸਿ ਕਿਉਂਕਰਿ ਪਾਵੈ? ਉਸੁ ਪੈਡੇ ਚਲੈ ਸਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਚਲੈ, ਕਲ ਕਠਨ ਹੈ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:—

ਸਤਿਗੁਰ ਸਬਦੀ ਪਾਧਰੁ ਜਾਣਿ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਤਕੀਐ ਸਾਚੈ ਤਾਣੁ ॥

ਨਾਮੁ ਸਮਾਲਸਿ ਰੂੜੀ ਬਾਣਿ ॥ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਦਰੁ ਸਹਜਿ ਪਛਾਣਿ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ! ਉਸੁ ਮਾਰਗ ਕਉ ਜਿ ਜਾਣੈ ਸਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੈ ਸਬਦਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਜਾਣੈ। ਗੁਰ ਕੀ ਟੇਕ ਮਨ ਮਹਿ ਰਖੈ ਤਬ ਉਸੁ ਮਾਰਗਿ ਪਹੁਚੈ। ਅਰੁ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਸਾਥਿ ਰਾਗਿ ਮਹਿ ਅਲਾਪਿ ਕਰ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਨਾਮੁ ਰਵੈ¹⁰; ਮਨਿ ਗੁਰ ਕੀ ਟੇਕ ਮਾਛੈ¹¹ ਤਬ ਏਹੁ ਉਸੁ ਦਰਿ ਸਹਜ ਸਾਥਿ ਜਾਇ ਪਹੁਚੈ। ਨ ਡੁਗਰੁ ਨ ਭਵਜਲੁ, ਨ ਕਿਛੁ ਕਠਨ ਮਾਰਗੁ, ਸਹਜ ਹੀ ਸਉ ਜਾਇ ਮਿਲਿਆ, ਪਣੁ ਗੁਰ ਕੈ ਪ੍ਰਸਾਦਿ। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ। ਤਬ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ! ਬਲਿਹਾਰਿ ਜਾਉਂ, ਉਹੁ ਜਿ ਡੁਗਰੁ ਬਿਖੜੀ ਧਾਰ ਬੀਂ ਸਿ ਕਿਆ ਹੋਇਗੀ, ਕਹਾਂ ਪਤੀ? ਉਸ ਗਾਉਂ ਕਰੋ ਏਹੁ ਜਿ ਜਾਇ ਪਹੁਚਿਆ ਸਿ ਉਹੁ ਧਾਰ ਕਹਾਂ ਗਈ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:—

ਉਭਿ ਬੈਸਿ ਆਏ ਕਲਿ ਅਵਤਾਰ¹² ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਨਾਮ ਆਧਾਰ ॥

ਨਾ ਜਲੁ ਡੁਗਰੁ ਨਾ ਉਚੀ ਧਾਰ ॥ ਨਿਜ ਘਰਿ ਵਸਤੁ ਗੁਣ ਚਲਣ ਹਾਰ¹³ ॥ ੩ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਣਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ! ਉਹਾਂ ਤੇ ਈਹਾਂ ਆਇ ਜਨਮੁ ਲੀਆ; ਕਲਿ ਕੈ ਬਿਖੈ ਅਵਤਾਰੁ ਲੀਆ। ਜਿਉਂ ਪੰਥੀ ਉਸੁ ਬਿਰਖ ਤੇ ਉਹਾਂ ਜਾਇ ਬੈਠਤਾ ਹੈ ਤਿਉਂ ਏਹੁ ਉਹਾਂ ਤੇ ਈਹਾਂ ਆਇ ਬੈਠਾ, ਕਲਿ ਮਹਿ ਅਵਤਾਰੁ ਲੀਆ। ਅਰੁ ਅਵਤਾਰਿ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਬਦਿ ਕਮਾਇਆ, ਨਾਮ ਹੀ

¹ਬੀਂ, ਤੋਂ। ²ਪਹਾੜ। ³ਖੁਲ੍ਹਾ, ਮੋਕਲਾ। ⁴ਖੰਡ ਖੰਡ ਕਰ ਕੇ, ਕੱਟ ਕੇ। ⁵ਰਸਤਾ।

⁶ਸਹਾਰਾ। ⁷ਸੁੰਦਰ (ਸੋਹਣੀ) ਬਾਣੀ। ⁸ਸਹੀ ਪਾਠ—“ਥੇ ਭਾਵੈ ਦਰੁ ਲਹਜਿ ਪਿਰਾਣਿ।”

⁹ਰਸਤੇ ਵਿਚ। ¹⁰ਰਟੇ, ਸਿਮਰੇ। ¹¹ਧਾਰਨ ਕਰੇ। ¹²ਸਹੀ ਪਾਠ—“ਉਭਾਂ ਬੈਸਾਂ ਏਕ ਲਿਵਤਾਰ।”

¹³ਸਹੀ ਪਾਠ—“ਨਿਜ ਘਰਿ ਵਾਸਾ ਤਹ ਮਗੁ ਨ ਚਲਣਹਾਰ।”

ਮੰਗਿ ਮਨੁ ਰਚਿਆ, ਨਾਮ ਹੀ ਕੈ ਆਧਾਰਿ ਰਹਿਆ । ਉਹੁ ਭਵਜਲ ਕਾ ਜਲੁ ਦਿਖਾਈਤਾ ਹੈ ਨਾਂਹੀ, ਨ ਉਹਾਂ ਉਚੀ ਠਵਰ ਭੁਗਰੁ ਦਿਖਾਈਤਾ ਹੈ । ਉਸਕੈ ਅੰਦਰਿ ਜਿ ਗੁਣ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਹੈ ਤੇ ਉਹਿ ਉਸ ਕਉ ਲਿਜਾਇ ਜਹਾਂ ਨਿਜ ਘਰੁ ਹੈ, ਤਹਾਂ ਹੀ ਲਿਜਾਇ ਮਿਲਾਵਤੇ ਹੈ । ਤਬ ਉਹੁ ਨਿਜ ਰੂਪਿ ਕਉ ਜਾਇ ਮਿਲਤਾ ਹੈ । ਈਹਾਂ ਤੇ ਜਿ ਉਡਿਆ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਨਾਮ ਗੁਣਾਂ ਕੇ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਜਾਇ ਨਿਜ ਰੂਪ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਉ ਮਿਲਿਆ । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ” । ਤਬ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਉਹੁ ਜਿ ਠਵਰ ਹੈ ਜਿ ਉਹੁ ਮਹਲੁ ਕੈਸਾ ਹੈ ? ਉਸਕਾ ਉਹੁ ਘਰੁ ਦਰੁ ਕੈਸਾ ਹੈ ਅਰੁ ਓਹੁ ਪਾਈਐ ਜਿ ਕਿਸੁ ਤੇ ਪਾਈਐ ? ਜਿਉਂ ਏਹੁ ਜਾਪੈ ਮਹਲੁ ਘਰੁ ਦਰੁ ਸੋਈ ਹੀ ਬਿਧਿ ਬਤਾਈਐ ਜੀ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਉਤੁ ਘਰਿ ਬਸਹਿ ਸੋਈ^੧ ਬਿਧਿ ਜਾਣਹਿ ਬੀਜਉ ਮਹਲੁ ਨ ਜਾਪੈ ॥
ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਬਹੁ ਸਮਝਿ ਨ ਹੋਵੀ ਸਭੁ ਜਗੁ ਦਬਿਆ ਵਾਪੈ ॥
ਕਰਣ ਪਲਾਵ^੨ ਕਰੈ ਬਿਲਲਾਤਉ^੩ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਨਾਮੁ ਨ ਜਾਪੈ ॥
ਪਲ ਪੰਕਜ^੪ ਮਹਿ ਨਾਮੁ ਛੁਡਾਏ ਜੇ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਸਿਵਾਪੈ ॥ ੪ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਣਿਹੋ ਪੁਰਖਹੁ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ! ਜਿ ਉਸੁ ਨਿਜ ਘਰਿ ਪਹੁੰਚੇ ਹੈ, ਸੋਈ ਜਾਣਤੇ ਹੈ ਜੋਨੀ ਉਹੁ ਠਵਰ ਹੈ: ਹੋਰੁ ਦੂਜਾ ਕੋਈ ਕਿਆ ਜਾਣੈ ਜਿ ਉਹੁ ਘਰੁ ਕੈਸਾ ਹੈ । ਉਸੁ ਨਿਜ ਘਰ ਕੀ ਖਬਰਿ ਸੋਈ ਜਾਣੈ ਜਿਨ ਕਉ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਿਲਿਆ ਹੋਈ, ਸੋਈ ਏਹੁ ਸਮਝਿ ਬਿਧਿ ਜਾਣੈ । ਬਿਨਾਂ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਜਿਤਨਾ ਜਗਤੁ ਹੈ ਸਭੁ ਮਾਇਆ ਕੈ ਛਾਪੈ ਦਬਿ ਲੀਆ ਹੈ । ਨੇਤ੍ਰ ਉਘਤਤੇ ਨਾਂਹੀ ਬਿਨਾਂ ਗੁਰੂ ਗਿਆਨ ਤੇ । ਅਨੇਕ ਜਤਨ ਕਰੈ; ਅਨੇਕ ਬਿਲੀਪਾਤ^੫ ਕਰੈ ਪਾਵਣੈ ਕਉ, ਬਿਨਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾ ਪਾਵੈ; ਗੁਰੂ ਮਿਲੈ ਤਬ ਨਾਮੁ ਬਤਾਇ ਦੇ । ਏਹੁ ਜਿ ਪਲਕ ਪਲਕ ਜਮਤਾ ਮਰਤਾ ਹੈ, ਤਬ ਏਸ ਕਉ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਬਦੁ ਛੁਡਾਏ ਏਸੁ ਜੰਮਣ ਮਰਣ ਤੇ, ਜਿ ਏਹੁ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਬਦੁ ਸਿੰਘਾਣੈ । ਭਾਈ ਜੀ ! ਏਵ ਉਹੁ ਮਹਲੁ ਦਰ ਘਰੁ ਪਾਇਆ ਨਾਂਹੀ ਜਾਤਾ ਬਿਨਾਂ ਗੁਰੂ ਪੁਤ੍ਰ ਥੇ । ਬੋਲਹੁ ਸਗਲੇ ਰਾਮ ਰਾਮ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ” । ਤਬ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂ, ਏਕੁ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਜੀ । ਦਿਖਾ ਏਹੁ ਜਿ ਸੈਂਸਾਰੁ ਹੈ ਜਿ ਸਭ ਇਕ ਤੇ ਰੰਗਿ ਨਰਕਿ ਜਾਇਗਾ ਕਿ ਕੋਈ ਨਰਕ ਤੇ ਬਾਰੀਐਗਾ ? ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਜਿਉਂ ਏਹੁ ਕਥਾ ਹੈ ਤਿਉਂ ਸਮਝਾਈਐ ਜੀ, ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਕੈ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ :-

ਇਕਿ ਮੂਰਖ ਅੰਧੇ ਮੁਗਧ ਗਵਾਰ ॥ ਇਕਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਛੇ ਨਾਮ ਅਧਾਰ ॥

ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਮੀਠੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਧਾਰ ॥ ਜਿਨਿ ਪੀਤੀ ਤਿਸੁ ਮੋਖ ਦੁਆਰ ॥ ੫ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਣਿਹੋ ਪੁਰਖਹੁ ! ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ! ਸਭੁ ਸੈਂਸਾਰ ਏਕ ਸਾ^੬ ਨਾਹੀਂ : ਇਕਿ ਮਹਾਂ ਮੂਰਖ ਅੰਧੇ ਹੈ ਜਿ ਪਾਪ ਹੀ ਕਮਾਵਤੇ ਹੈ, ਉਹਿ ਨਰਕਿ ਜਾਹਿਗੇ ਅਰੁ ਇਕਿ ਗੁਰੂ ਕੈ ਬਚਨਿ ਚਲਤੇ ਹੈ ਉਹਿ ਅਨੇ ਹੀ ਪਹਰ ਨਾਮੁ ਹੀ ਸਿਮਰਤੇ ਹੈ, ਤਿਨ ਹੀ ਕਾ ਨਾਮੁ ਅਧਾਰੁ ਹੈ । ਅਰੁ ਏਹੁ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਨਾਮ ਕੀ ਬਾਣੀ ਹੈ ਜਿ ਮਹਾਂ ਅੰਧਿਤੁ ਹੈ ਜਲੁ-ਜਿ ਕੋਈ ਏਸੁ ਅੰਧਿਤੁ ਜਲ ਕਉ ਪੀਵੇਗਾ ਤਿਸ ਕੀ ਗਤਿ ਹੋਇਗੀ, ਉਹਿ ਮੁਕਤਿ ਜਾਹਿਗੇ । ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ” । ਤਬ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਗੁਰੂ

^੧ਸਹੀ ਪਾਠ-“ਜਿਤੁ ਘਰਿ ਵਸਹਿ ਤੁਹੀ...” ।

^੨ਕਰੁਣਾ ਰਸ ਭਰਿਆ ਪੁਲਾਪ ਅਥਵਾ ਵਿਰਲਾਪ ।

^੩ਰੋਂਦਾ (ਵਿਰਲਾਪ ਕਰਦਾ) ਹੋਇਆ ।

^੪ਪਲ (ਫੋਰ) ਪੰਕਜ (ਕਮਲ ਵਰਗੀ ਅੱਖ) ਦੇ, ਭਾਵ-ਅੱਖ ਦੇ ਪਲਕਾਰੇ

ਵਿਚ ।

^੫ਵਿਰਲਾਪ ।

^੬ਇਕੋ ਜੇਹਾ ।

ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਬਲਿਹਾਰਿ ਜਾਂ ਜੀ, ਨਾਮੁ ਭੀ ਬਹੁਤੁ ਏਕ ਲੇਤੇ ਹੈਂ; ਬਾਣੀ ਭੀ ਗਾਵਤੇ ਹੈਂ; ਗੁਰੂ ਕਉ ਭੀ ਮਿਲਤੇ ਹੈਂ; ਸੰਸਾਰ ਕੀ ਪਰਿਕਰਿਤਿ ਨਾਹੀਂ ਭੀ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਤਿਨ ਕੀ ਕਵਣਿ ਗਤਿ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਏਲੀ ਜਿ:-

ਨਾਮੁ ਭੈ ਭਾਇ ਰਿਦੈ ਵਸਾਹੀ ਗੁਰ ਕਰਣੀ ਸਬੁ ਬਾਣੀ ॥
 ਇੰਦੁ ਵਰਸੈ ਧਰਤਿ ਸੁਹਾਵੀ, ਘਟਿ ਘਟਿ ਜੋਤਿ ਸਮਾਣੀ ॥
 ਕਾਲਰਿ ਬੀਜਸਿ ਦੁਰਮਤਿ ਐਸੀ ਨਿਗੁਰੇ ਕੀ ਨੀਸਾਣੀ ॥
 ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਬਹੁ ਘੋਰੁ ਅੰਧਾਰਾ ਭੂਖਿ ਮੁਏ ਬਿਨੁ ਪਾਣੀ ॥ ੬ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿ ਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ! ਜਿਉਂ ਇੰਦੁ ਬਰਸਤਾ ਹੈ ਸਭ ਧਰਤੀ ਉਪਰਿ, ਸਭਾ ਧਰਤੀ ਭੀਗਤੀ ਹੈ, ਖਰੀ ਸੁਹਾਵੀ ਲਗਤੀ ਹੈ, ਪਣੁ ਏਕ ਕਲਰ ਕੀ ਧਰਤੀ ਹੈ; ਏਕ ਭਲੀ ਧਰਤੀ ਹੋਤੀ ਹੈ; ਏਕਸ ਮਹਿ ਬੀਜੁ ਪਤਿਆ ਜਮਤਾ ਹੈ ਅਰੁ ਏਕਸ ਮਹਿ ਘਾਸੁ ਸਾਖਿ ਹੋਤੀ ਹੀ ਨਾਹੀ; ਤਿਸੁ ਮਹਿ ਬੀਜੁ ਹੀ ਨਾਹੀ ਉਗੁਵਤਾ ਅਰੁ ਨਾ ਘਾਸੁ ਹੀ ਹੋਤਾ ਹੈ, ਤਿਉਂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਨਾਮੁ ਮਨੁਖ ਸਭਿ ਲੇਤੇ ਹੈਂ; ਪਣੁ ਜਿ ਭੈ ਮਹਿ ਰਹੈ ਅਰੁ ਭੈ ਮਹਿ ਚਲੈ, ਗੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਤਉ ਫਲੁ ਦੇ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਿਆ ਤਉ ਉਹੀ ਜੰਮੈ ਜਿ ਭੈ ਮਹਿ ਕਾਰ ਕਮਾਵੈ ਅਰੁ ਭੈ ਮਹਿ ਚਲੈ, ਗੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਗਾਵੈ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਜਿ ਕਹੈ ਜੋਈ ਕਮਾਵੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਤਉ ਫਲੁ ਦੇ ਅਰੁ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਿਆ ਤਉ ਉਹੀ ਮੁਕਤਿ ਕਰੈ, ਜਬ ਐਸਾ ਨਿਰਮਾਇਲੁ ਹੋਇ ਕਰਿ ਸਿਮਰੈ, ਮੈਲੁ ਸੰਸਾਰ ਕੀ ਨ ਲਾਗੈ ਤਬ ਉਹੁ ਸਗੁਰਾ ਕਹੀਐ ਅਰੁ ਜਿਸੁ ਕਉ ਏਹੁ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨ ਆਈ, ਜਿਉਂ ਕਲਰ ਕੀ ਧਰਤ ਮੇਘ ਪਤਿਆ ਅਰੁ ਫਲੁ ਕਿਛੁ ਨ ਹੁਆ, ਤਿਸ ਕਉ ਨਿਗੁਰਾ ਕਹੀਐ, ਉਹੁ ਸਗੁਰਾ ਨਾਹੀ। ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ! ਸਗੁਰੇ ਕੀ ਨੀਸਾਣੀ ਏਹੁ ਹੈ ਜਬ ਲਗਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਮਤਿ ਰਿਦੈ ਨ ਬਸੈ ਤਬ ਲਗਿ ਏਸੁ ਕਉ ਘੋਰੁ ਅੰਧੇਰੁ ਹੈ। ਜਿਉਂ ਬਿਨਾ ਪਾਣੀ ਤੇ ਕੋਈ ਫੂਥੇ ਤਿਉਂ ਉਹੁ ਬਿਨਾ ਪਾਣੀ ਹੀ ਤੇ ਭੂਥੈ। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ”। ਤਬ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਏਕ ਬੇਨਤੀ ਹੈ, ਬਲਿਹਾਰਿ ਜਾਂ, ਕਿਛੁ ਏਸ ਕੈ ਜਿ ਬਾਬਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਸੋਈ ਹੋਤਾ ਹੈ, ਜਿ ਕਿਛੁ ਏਸ ਕੇ ਕਮਾਏ ਸਿਰਿ ਹੋਤਾ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਏਹੁ ਕਥਾ ਜਿਉਂ ਹੈ ਤਿਉਂ ਸਮਝਾਈਐ ਜੀ ਮਿਹਰ ਕਰਿ ਕੈ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਏਲੀ ਜਿ:-

ਜੇ ਕਿਛੁ ਕੀਨੋ ਸੁ ਪੁਛੁ ਰਜਾਇ ॥ ਜੇ ਧੁਰਿ ਲਿਖਿਆ ਸੋ ਮੇਟਣਾ ਨ ਜਾਇ ॥
 ਹੁਕਮੇ ਬਾਘਾ ਕਾਰ ਕਮਾਇ ॥ ਏਕ ਸਬਦਿ ਰਾਚੈ ਸਚਿ ਸਮਾਇ ॥ ੭ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ, ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ਜੀ ! ਏਹੁ ਕਥਾ ਏਵ ਹੈ, ਜੇ ਕਿਛੁ ਵਰਤਦਾ ਹੈ ਸਿ ਸਭਿ ਉਸ ਹੀ ਕੇ ਹੁਕਮ ਮਹਿ ਵਰਤਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਛੁ ਸਾਹਿਬ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਏਸੁ ਮਾਨੁਖ ਕੋ ਬਾਬਿ ਸਿ ਮੇਟਿਆ ਕਿਵੇਂ ਹੀ ਨਾਹੀਂ ਜਾਤਾ। ਪਣੁ ਜੇ ਕਿਛੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਹੀ ਵਿਚ ਦੇ ਜਾਣੈ ਜਿ ਕਰਤਾ ਹੈ ਸਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਹੀ ਕਰਤਾ ਹੈ। ਤਬ ਏਹੁ ਸਬ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਉ ਜਾਇ ਮਿਲੈ, ਭਰਮੁ ਭੇਦੁ ਦੂਰਿ ਹੋਇ ਜਾਇ, ਭਾਈ ਜੀ ! ਏਹੁ ਕਥਾ ਏਵ ਹੈ ਜੀ। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ, ਵਾਹਗੁਰੂ”। ਤਬ ਬਹੁਤਿ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਪੁਸ਼ਨ ਕੀਆ, ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, “ਏ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਏਕ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਜਿ ਕਿਥਾਉਂ ਕਾਈ ਠਵਰ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਕੀਆ ਨਾਹੀਂ ਭੀ ਹੋਤਾ ਕਿਸੀ

¹ਅਰਥਾਤ-ਸਿੱਜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
 (ਵਰਸਿਆ)।

²ਬਾਬਤ, ਬਾਰੇ।

³ਉਗਦਾ, ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ।
⁴ਕਿਤੋ।

⁵ਮੇਘ (ਬੱਦਲ) ਪਤਿਆ

ਲੋਅ ਖੰਡ ਦੇਸ ਮਹਿੰ । ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਏਹੁ ਕਥਾ ਜਿਉਂ ਹੈ ਤਿਉਂ ਸਮਝਾਈਐ ਜੀ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਚਹੁ ਦਿਸਿ ਹੁਕਮੁ ਵਰਤੈ ਪ੍ਰਭ ਤੇਰਾ ॥ ਚਹੁ ਦਿਸਿ ਨਾਮੁ ਪਾਤਾਲਹਿ ਹੋਰਾ ॥

ਸਭ ਮਹਿ ਵਰਤੈ ਪ੍ਰਭੁ ਦੋਆਲੁ ॥ ਜਮਣੁ ਮਰਣੁ ਦੀਸੈ ਸਿਰਿ ਖੁਧਿਆ ਕਾਲੁ ॥

ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਮਿਲੈ ਮਨਿ ਭਾਵੈ ਸਚੈ ਦਰਿ ਨੀਸਾਨੁ^੧ ॥ ੯ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਣਿਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ਜੀ ! ਚਹੁ ਕੁੰਟਾਂ ਮਹਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੀ ਕਾ ਹੁਕਮੁ ਵਰਤਦਾ ਹੈ ਦਹਦਿਸਿ ਮਾਹਿੰ । ਅਖੰਡ ਪੈਆਲ ਮਹਿ ਉਹੀ ਹੈ; ਉਸ ਕਾ ਹੁਕਮੁ ਵਰਤਦਾ ਹੈ, ਸਕਲ ਆਕਾਸ ਮਹਿ ਉਸ ਹੀ ਕਾ ਲੇਖੁ ਹੈ । ਖੁਧਿਆ ਕਾ, ਨਿੰਦਾ ਕਾ ਜੀਵਣ-ਮਰਣ, ਦੁਖ-ਸੁਖ ਕਾ ਸਭਨਾਂ ਕੈ ਸਿਰਿ ਲੇਖੁ ਹੈ । ਪਣੁ ਭਾਈ ਜੀ ! ਮੈਂ ਏਹੀ ਦਾਨੁ ਮੰਗਤਾ ਹੁੰਦਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਤੇ, ਜਿ ਮੁਝ ਕੰਉ ਤੂੰ ਏਹੀ ਆਪਣਾ ਨਾਮੁ ਦੇਹਿ, ਜਿਸ ਕਾ ਤੇਰੀ ਸਚੀ ਦਰਗਾਹ ਮਹਿ ਨੀਸਾਨੁ ਹੈ । ਜਿਤੁ ਨੀਸਾਣਿ ਜਮਦੂਤ ਨਾਂਹੀ ਪਹੁੰਚਿ ਸਕਤੇ ਤੇਰੈ ਦਰਿ, ਨਾਮੁ ਲੈ ਜਾਇ ਪਹੁੰਚਾਂਵਦਾ ਹੈ; ਤੂੰ ਮੁਝ ਕੰਉ ਏਹੀ ਨਾਮੁ ਹੀ ਦੇਹਿ” । ਤਬ ਉਹਿ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਸੀ ਕੀ ਚਰਨੀਂ ਲਾਗੈ; ਨਾਨਕ ਪੰਥੀ ਭਏ; ਉਨਕੈ ਮਨਿ ਸੰਤੋਖੁ ਆਇਆ; ਕਹਣੈ ਲਾਗੈ ਜਿ, “ਵਾਹਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ! ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ! ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ !”

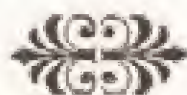
ਸਲੋਕੁ^੨

ਜਿਸੁ ਸਿਮਰਤ ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ ਜਮ ਸੰਉ ਨਾਹੀ ਕਾਮੁ ॥

ਦੀਜੈ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਕੰਉ ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਆਪਣਾ ਨਾਮੁ ॥ ੧ ॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੯੭ ॥

SikhBookLibrary.com

ਨਵਗ੍ਰਿਹ-ਪੂਜਾ ਦਾ ਖੰਡਣ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਇਕ ਰਾਜੇ ਨਾਲ)

ਤਬ ਉਸੁ ਨਗਰ ਤੇ ਦੱਖਣ ਕੀ ਧਰਤੀ ਦੇਖਤੇ ਦੇਖਤੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਅਰੁ ਮਰਦਾਨਾ ਏਕ ਸਮੇਂ ਪੈਡੇ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਫਕੀਰੀ ਦੇ ਰੂਪਿ । ਜਾਂ ਦੇਖੈ ਤਾਂ ਆਗੈ ਇਕੁ ਰਾਜਾ ਪੂਜਾ ਕਰਾਵਤਾ ਹੈ । ਤਬ ਉਹਿ ਲੋਕ ਸਗਲੇ ਕਹਿ ਉਠੇ ਜਿ, “ਨਾਨਕੁ ਵੇਦੀ ਆਇਆ, ਤਪਾ ਆਇਆ” । ਕੋਈ ਕਹੈ ਜਿ, “ਨਾਨਕੁ ਭਗਤੁ ਆਇਆ” । ਲੋਕ ਜਿਤਨੇ ਬੇ ਦੇਤਨੇ ਸਭਿ ਲਾਗੇ ਜਾਇ ਜਾਇ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੀ ਪੈਰੀਂ ਪਤਣੈ । ਤਬ ਜਿਨਹੁ ਪੂਜਾ ਕਰਾਈ ਬੀ

^੧ਸਹੀ ਪਾਠ-“ਚਹੁ ਦਿਸਿ ਹੁਕਮੁ ਵਰਤੈ ਪ੍ਰਭ ਤੇਰਾ ਚਹੁਦਿਸਿ ਨਾਮੁ ਪਤਾਲੰ ॥

ਸਭ ਮਹਿ ਸਬਦੁ ਵਰਤੈ ਪ੍ਰਭ ਸਾਚਾ ਕਰਮਿ ਮਿਲੈ ਬੈਆਲੰ ॥

ਜਾਂ ਮਣੁ ਮਰਣਾ ਦੀਸੈ ਸਿਰਿ ਉਭੋ ਖੁਧਿਆ ਨਿਦਾ ਕਾਲੰ ॥

ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਮਿਲੈ ਮਨਿ ਭਾਵੈ ਸਾਚੀ ਨਦਰਿ ਰਸਾਲੰ ॥ ੯ ॥ ੧ ॥ ੪ ॥”

^੨ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ।

ਉਹਿ ਭੀ ਲਾਗੇ ਕਹਣੇ ਪਾਸਿ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਹਮ ਪੂਜਾ ਕਰਾਵਤੇ ਹੈਂ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ, ਜਿ, “ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਲੋਕਹੁ ! ਤੁਮਿ ਜੇ ਪੂਜਾ ਕਰਾਵਤੇ ਹੋਉ ਸੁ ਕਿਸ ਕੀ ਕਰਤੇ ਹੋਉ ?” ਤਬ ਉਨਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਲਿਹਾਰਿ ਜੀ ! ਹਮਿ ਜਿ ਪੂਜਾ ਕਰਤੇ ਹੈਂ ਸੁ ਨਵ ਗ੍ਰਹਿ ਦੇਵਤੇ ਕੀ ਪੂਜਾ” । “ਤੁਮ ਤੇ ਜਿ (ਪੂਜਾ) ਕਰਾਵਤਾ ਹੈ ਸੁ ਕਵਨੁ ਕਰਾਵਤਾ ਹੈ ?” ਕਹੈ, “ਜੀ, ਏਹਿ ਜਿ ਪਣੇ-ਪੰਡਿਤ ਹੋਨਿ ਸਿ ਏਈ ਕਰਾਵਤੇ ਹੈਂ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, ਕਿਛੁ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਡਿਤਾਂ ਕੇ ਵਸਿ ਭੀ ਹੈ ਅਰੁ ਇਸੁ ਪੂਜਾ ਤ੍ਰਿਹੁ ਦੇਵਤੇ ਤੀਕੁ ਬਸਿ ਹੈ ਜਿ ਤੁਮਿ ਇਨ ਕਉ ਪੂਜਤ ਹੋਉ” । ਕਹੈ, “ਤੁਮ ਹੀ ਜਾਨਹੁ ਜਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਬਾਤ ਹੈ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਮਹਿ ਬਾਣੀ ਬੋਲਿ ਉਠਾ ਜਿ:-

ਲੇਖੈ ਬੋਲਣੁ ਬੋਲਣਾ ਲੇਖੈ ਖਾਣਾ ਖਾਉ ॥ ਲੇਖੈ ਵਾਟ ਚਲਾਈਆ ਲੇਖੈ ਸੂਨਿ ਵੇਖਾਉ ॥
ਲੇਖੈ ਸਾਹ ਲਵਾਈਆਹਿ ਪੜੇ ਕਿ ਪੁਛਣਿ ਜਾਉ ॥ ੧ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

“ਹੇ ਭਾਈ ਲੋਕਹੁ ! ਜੇ ਕਿਛੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਸੁ ਕਿਸੀ ਕੋ ਬੁਝੈ ਮਿਟਾਇਆ ਨਾਹੀ ਜਾਤਾ । ਕਿਆ ਲਿਖਿਆ : ਬੋਲਣੁ, ਚਲਣੁ, ਸਉਣੁ, ਸੁਣਣੁ, ਦੇਖਣੁ ਜਾਗਣੁ, ਜੀਵਣੁ ਮਰਣੁ, ਦੁਖੁ ਦੁਖੁ, ਨੇਕੀ ਬਦੀ, ਹਰਖੁ ਸੰਗੁ, ਗੁਸਤੁ ਭੋਗੁ, ਜੇ ਕਿਛੁ ਵਰਤੋਗਾ ਅਰੁ ਵਰਤਿਆ ਹੈ ਸਭੁ ਉਸੁ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਆ ਹੈ । ਅਰੁ ਜੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਸੁ ਮਿਟਦਾ ਤੁਏ ਕਾਲ^੧ ਨਾਹੀ ਤਾਂ ਪੜਿਆ ਨੂੰ ਕਿਆ ਪੁਛੀਐ ਜਾਂ ਉਨਿ ਲਿਖਿਆ ਸਾ ਸੁ ਲਿਖਿਆ, ਅਰੁ ਲਿਖਿਆ ਫਿਰਿ ਮਿਟਦਾ ਨਾਹੀ । ਨਾ ਪੂਜਾ ਨਾ ਸੇਵਾ ਨਾ ਦਾਨਿ ਨਾ ਪੁੰਨਿ ਨਾ ਹਠਿ ਨਾ ਤਪਿ; ਪੂਜਾ ਕਰਾਈਐ ਗ੍ਰਿਹ ਦੇਵਤੇ ਕੀ ਸੁ ਕਿਆ ਕਰਿ ਕਰਾਈਐ । ਜਾਂ ਲਿਖਿਆ ਕੋਈ ਮਿਟਾਇ ਨ ਸਕਈ । ਅਰੁ ਮਾਇਆ ਜਿ ਹੈ ਜਿਸੁ ਮਾਇਆ ਕਾਰਣਿ ਏਹੁ ਇਤਨੇ ਉਪਾਉ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਗ੍ਰਿਹ ਦੇਵਤਿਆਂ ਕੀ ਪੂਜਾ ਕਰਤਾ ਹੈ ਜਿ ਮਤੁ ਕਿਸੀ ਉਪਾਇ ਮਾਇਆ ਪਾਵਾਂ, ਸੁ ਏਹੁ ਮਾਇਆ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ:-

ਬਾਬਾ ਮਾਇਆ ਟਰਨਾ ਧੋਹੁ ॥
ਅੰਧੈ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿਆ ਨਾ ਤਿਸੁ ਏਹੁ ਨ ਓਹੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਭਾਈ ਹੇ ਲੋਕਹੁ ! ਜਿਸੁ ਮਾਇਆ ਕੇ ਕਾਰਣਿ ਏਹੁ ਦੇਵਤਿਆਹੁ ਕੀ, ਨਉਂ ਗੁਰੂ ਕੀ ਪੂਜਾ ਕਰਤੇ ਹੈ ਸੁ ਏਹੁ ਮਾਇਆ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ, ਏਹੁ ਜਿ ਮਾਇਆ ਹੈ ਜਿ ਧੌਹਨੀ^੨ ਹੈ, ਇਸੁ ਕਉ ਅੰਤਿ ਦੁਹਿ^੩ ਜਾਵਿਗੇ । ਮਾਇਆ ਜਿ ਹੈ ਜਿ ਧੌਹਨੀ ਹੈ; ਅਰੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਨਾਮੁ ਛੋਡਿ ਕਰਿ ਮਾਇਆ ਨੋ ਲਾਗਾ, ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਛੋਡਿ ਦੀਆ; ਹੁਆ ਕਿਆ ? ਤਿਸੁ ਕਉ ਮਾਇਆ ਧੂਰੁ ਗਈ; ਪਰਮੇਸੁਰ ਤੇ ਭੁਲਿ ਗਿਆ; ਸੇਵਾ ਜਿ ਕਰੀ ਸਾ ਨਿਹਫਲ ਗਈ; ਮਾਇਆ ਭੀ ਗਈ । ਅਰੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਭੀ ਗਿਆ, ਹਥਿ ਨ ਆਇਆ । ਇਹੁ ਧਨੁ ਭੀ ਗਿਆ ਅਰੁ ਉਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਭੀ ਗਿਆ; ਨਾ ਏਹੁ ਲੋਕੁ ਸਵਰਿਆ ਨ ਓਹੁ ਲੋਕੁ ਸਵਰਿਆ । ਅੰਧੈ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿਆ ਨਾ ਤਿਸੁ ਇਹੁ ਨਾ ਓਹੁ । ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਵਿਸਰਿਆ ਏਹੁ ਹਾਲੁ ਹੋਆ, ਪਰੁ ਜੇ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਮਿਮਰਦਾ ਤਬ ਏਹੁ ਲੋਕੁ ਭੀ ਸਵਰਦਾ ਅਰੁ ਓਹੁ ਲੋਕੁ ਭੀ ਸਵਰਦਾ । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਵਾਹਗੁਰੂ” । ਤਬ ਉਨਿ ਰਾਜੇ ਪ੍ਰਸਨੁ ਕੀਆ ਜਿ, “ਏ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਇਸੁ ਸੈਂਸਾਰ ਮਹਿ ਏ ਜਿ ਲੋਕ ਹੈ; ਪ੍ਰੀਤ ਕਰਤੇ ਹੈ; ਭਾਉ ਭੀ ਬਢਾਵਤੇ ਹੈ; ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਗਾਵਤੇ ਹੈ; ਕੋਈ ਈਹਾ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਾ ਆਗੈ ਭੀ ਇਸੁ ਪ੍ਰਾਨੀ ਕਉ ਮਿਲਿਤਾ ਹੈ ? ਜਿ ਈਹਾ ਹੋਤੇ ਹੈਂ ਕਈ ਬਿਲੀਪਾਤ^੪ ਕਰਤੇ ਹੈਂ; ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ !

^੧ਨੋਂ ਗ੍ਰਿਹ ਇਹ ਹਨ-ਸੂਰਜ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ਮੰਗਲ, ਬੁੱਧ, ਵੀਰ, ਸ਼ੁਕ੍ਰ, ਸ਼ਨੀਵਰ, ਰਾਹੂ ਤੇ ਕੇਤੂ ।
ਕਾਲ । ^੨ਧੌਹ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਧੋਖੇਬਾਜ਼ । ^੩ਠਗਿ । ^੪ਵਿਰਲਾਪ ।

ਜਦਿ ਕਿਛੁ ਇਨਕਾ ਅਸਨੇਹੁ^੧ ਇਸੁ ਜੀਅ ਕੈ ਕਾਮਿ ਹੈ ਕਿ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ? ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਜਿਉਂ ਏਹੁ ਕਥਾ ਹੈ ਤਿਉਂ ਸਮਝਾਈਐ ਜੀ^੨ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲਿ ਉਠਾ ਜਿ:-

ਜੰਮਣੁ^੩ ਮਰਣੁ ਆਇਕੈ^੪ ਐਥੇ ਖਾਧੀ^੫ ਕਾਲਿ ॥

ਜਿਥੈ ਬਹਿ ਸਮਝਾਈਐ ਤਿਥੈ ਕੋਇ ਨ ਚਲਿਓ ਨਾਲਿ ॥

ਰੋਵਣ ਵਾਲੇ ਜੇਤਰੇ ਸਭਿ ਬੰਨਹਿ ਪੰਡ ਪਰਾਲਿ^੬ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਹੁ ਚੇ ਭਾਈ ! ਜਿ ਕੋਈ ਜਨਮਿਆ ਹੈ ਅਰੁ ਈਹਾਂ ਆਇਆ ਹੈ ਸੁ ਕਾਲ ਕੈ ਬਸਿ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਅਰੁ ਭਾਈ ਜੀ ! ਜਿ ਈਹਾਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਤੇ ਹੈਂ ਸੁ ਉਹਾਂ, ਜਹਾਂ ਏਸੁ ਜੀਵ ਕਾ ਲੇਖਾ ਲੀਜੀਤਾ^੭ ਹੈ ਤਹਾਂ ਏਨਾਂ ਸੰਸਾਰ ਕਿਆ ਅਸਨੇਹੀਆਂ ਬੀਚ ਬੇ^੮ ਕੋਈ ਨਾਹੀਂ ਸਹਾਈ ਹੋਤਾ, ਇਨਾਂ ਬੀਚ ਬੀਂ ਨਾਲਿ ਕੋਈ ਨਾਹੀਂ ਜਾਤਾ । ਅਰੁ ਜਿਤਨੇ ਏ ਰੋਤੇ ਹੈਂ ਏਤਨੇ ਏ ਪ੍ਰਾਨ ਹੀ ਬਾਹਤੇ ਹੈਂ^੯ । ਪ੍ਰਾਨ ਕਾ ਅਰਥੁ ਕਿਆ-ਏਕ ਅੰਸੁ ਅਖੀਂ ਤੇ ਗਿਰਤੀ ਹੈ ਉਸੁ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ, ਅਸਨੇਹ ਕੈ ਹਿਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ, ਜਿ ਏ ਰੋਤੇ ਹੈਂ ਸੁ ਉਸ ਕਾ ਬੁਰਾ ਹੋਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਕਾ ਏਹਿ ਹੋਇ ਕਰਿ ਬੁਰਾ ਮਨਾਵਤੇ ਹੈਂ । ਇਨ ਕੈ ਰੋਵਣੈ ਸਾਥਿ ਉਸ ਕਉ ਮਹਾਂ ਦੁਖੁ ਲਗਤਾ ਹੈ । ਏਕਸੁ ਅੰਸੁ ਕੇ ਉਸ ਕਉ ਕਈ ਦਰੀਆਵ ਅਸਗਾਹ^{੧੦} ਡਵਜਲ^{੧੧} ਹੋਇ ਜਾਤੇ ਹੈਂ । ਭਾਈ ਜੀ ! ਉਨ੍ਹਾਂ ਡਵਜਲਾਂ ਕਉ ਛਾਗਤਾ ਛਾਗਤਾ ਹਾਰਿ ਹੋਇ ਪੜਤਾ ਹੈ, ਤੋਬਹ ਤੋਬਹ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਕਹਤਾ ਹੈ ‘ਹਾਇ ਹਾਇ ਪਾਰਹੁਮੁ ! ਤੂ ਉਨ ਕਉ ਆਪਣੀ ਬਾਹੁ ਮੇਰਾ ਖਿਆਲੁ ਛੋਡਿਹ । ਉਨ ਕਉ ਆਪਣੀ ਪੜ ਮੇਰੈ ਅਰਥਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਰੋਵਹਿ ਨਾਹੀਂ ਏ ! ਪਰਮੇਸੁਰ ਉਨ ਕਉ ਆਪਣੀ ਬਾਹਿ, ਜੇ ਮੇਰੈ ਅਰਥਿ ਰੋਵਹਿ ਨਾਹੀਂ । ਏ ਜਿ ਰੋਵਤੇ ਹੈਂ ਸੁ ਉਸੁ ਜੀਵ ਕਉ ਐਸੇ ਪ੍ਰਾਨ ਮਹਿ ਬਾਹਤੇ ਹੈਂ । ਜੇ ਤਾਂ ਉਸੁ ਜੀਵ ਕਾ ਕੋਈ ਭਲਾ ਚਾਹੈ ਤਉ ਰੋਵੈ ਨਾਹੀਂ । ਉਸ ਕੇ ਪੀਛੈ ਇਹੀ ਕੀਰਤਨੁ ਕਰੈ ਕਰਾਵੈ, ਜਿ ਰੋਵਤਿਆਂ ਕਾ ਭੀ ਭਲਾ ਮੁਏ ਜੀਵ ਕੀ ਭੀ ਪਰਮਗਤਿ ਹੋਇ । ਐਸਾ ਹੈ ਰੋਵਣਾ ਬੁਰਾ ਮੁਏ ਕੈ ਪਾਛੈ । ਭਾਈ ਜੀ ! ਏਹੁ ਕਥਾ ਏਵ ਹੈ । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹੁਗੁਰੂ ਸਚਾ^{੧੨} । ਤਬ ਬਹੁੜਿ ਉਨਿ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਇਤਨੇ ਜੀਵ ਪਰਮੇਸੁਰ ਪੈਦਾ ਕਰੈ ਹੈਂ ਇਨ ਕਉ ਟਿਜਕੁ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਪਹੁਚਾਵਤਾ ਹੈ ? ਐਤਨੇ ਜੀਵ ਜਿ ਹੈਂ ਜਿ ਸਭਿ ਉਸ ਹੀ ਕੀ ਸਿਫਤਿ ਕਰਤੇ ਹੈਂ ਤਉ ਉਹ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਭਲਾ ਮਨਾਵਤਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾਹੀਂ ? ਬਾਬਾ ਏਹੁ ਬਾਤ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਹੈ ਜਿਉਂ ਹੈ ਤਿਉਂ ਸਮਝਾਈਐ ਜੀ^{੧੩} । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਸਭੁ ਕੋ ਆਪੈ ਬਹੁਤੁ ਬਹੁਤੁ ਘਟਿ ਨ ਆਪੈ ਕੋਇ ॥

ਕੀਮਤਿ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਈਆ ਕਹਣਿ ਨ ਵਡਾ ਹੋਇ ॥

ਸਭਨਾ ਦਾਤਾ^{੧੪} ਏਕੁ ਤੂ ਹੋਰੁ ਜੀਆ ਕੇਤੇ ਲੋਇ ॥ ੩ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ “ਸੁਨਿਹੋ ਰਾਜਾ ਜੀ ! ਜਿ ਕੋਈ ਹੈ ਸੁ ਬਹੁਤੁ ਹੀ ਬਹੁਤੁ ਆਖਦਾ ਹੈ, ਪਰੁ ਉਸ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਕੋਈ ਨਾਹੀਂ ਜਾਨਤਾ ਜੇ ਉਹੁ ਕੈਸਾ ਹੈ । ਜਉ ਕੀਮਤਿ ਹੀ ਕੋਈ ਨਾਹੀਂ

‘ਸਨੇਹ, ਪ੍ਰੇਮ । ‘ਸਹੀ ਪਾਠ-“ਜੀਵਣ” । ‘ਸਹੀ ਪਾਠ-“ਜਾਇ ਕੈ ।” ‘ਸਹੀ ਪਾਠ-“ਖਾਜੇ” । ‘ਪਰਾਲੀ ਦਾ ਗੱਠੜ, ਭਾਵ-ਫੋਕਾ ਚੀਕ-ਚਿਹਾੜਾ । ‘ਲਈਦਾ ਹੈ । ‘ਵਿਚੋਂ ।
‘ਅਰਥਾਤ-ਫੋਕੀ ਕਾਵਾਂ ਰੋਲੀ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ । ‘ਭੁੱਖੇ । ‘ਸੰਸਾਰ-ਸਾਗਰ । ‘ਸਹੀ ਪਾਠ-“ਸਾਚਾ ਸਾਹਿਬੁ” ।

ਜਾਨਤਾ ਤਬ ਬਛਾਈ ਉਸ ਕੀ ਕਉ ਕੀਮਤਿ ਕਉਣੁ ਪਹੁਚੈ । ਜੇ ਕਿਛੁ ਮੁਖ ਕੇ ਕਹਿਐ ਬਛਾ ਹੋਇ ਜਾਤਾ ਹੈ
ਤਾਂ ਏਕੋ ਹੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦਾਤਾ ਹੈ, ਹੋਰੁ ਜੀਅ ਜਿ ਹੋਂ ਸਿ ਕਈ ਲੋਅ ਹੈ, ਤਿਨ ਕਾ ਕਿਛੁ ਕਹਿਆ ਨਾਹੀਂ ਜਾਤਾ ।
ਕਈ ਲੋਅ ਜੀਵਾਂ ਕੇ ਹੋਂ, ਪਣੁ ਦਾਤਾ ਓਹੀ ਏਕੋ ਨਿਰੰਜਨੁ ਪੁਰਖੁ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਹੋਰੁ ਕੋਈ ਨਾਹੀਂ । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ
ਜੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ, ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ, ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ” । ਤਬ ਫੇਰਿ ਉਨਿ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ
ਜੀ ! ਹੋਰੁ ਜਿ ਸਿਧ ਸਾਧਿਕ ਪੀਰ ਪੁਰਖ ਕਹਾਵਤੇ ਹੋਂ, ਸੁ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀਂ ਤੂੰ ਜਿ ਹੋਂ ਸੁ ਬਛਾ ਪੁਰਖੁ ਹੋਂ, ਤੇਰੇ ਸਮਾਨਿ
ਕੋਈ ਨਾਹੀਂ—ਨਾ ਸਿਧੁ ਨਾ ਸੰਤੁ, ਨਾ ਭਗਤੁ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਰਾਜਾ ! ਹਉ ਕਉਣੁ
ਹਾਂ ਨੀਚੁ :—

ਨੀਚਾਂ ਅੰਦਰਿ ਨੀਚ ਜਾਤਿ ਨੀਚੀ ਹੁ ਅਤਿ ਨੀਚੁ ॥

ਨਾਨਕੁ ਤਿਨ ਕੈ ਸੰਗਿ ਸਾਥਿ ਵਡਿਆ ਸਿਉ ਕਿਆ ਰੀਸ ॥

ਜਿਥੇ ਨੀਚ ਸਮਾਲੀਅਨਿ ਤਿਥੇ ਨਦਰਿ ਤੇਰੇ ਬਖਸੀਸ ॥੯॥੩॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥੁ:—

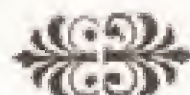
ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਰਾਜਾ ਜੀ ! ਮੈਂ ਜਿ ਹਾਂ ਸਿ ਨੀਚਾਂ ਤੇ ਅਤਿ ਨੀਚੁ
ਹਾਂ ਅਰੁ ਕੀਟਾਂ ਤੇ ਕੀਟੁ ਹਾਂ, ਪਰੁ ਓਇ ਜਿ ਨੀਚ ਅਰੁ ਕੀਟ ਹੋਂ ਮਾਂ ਤਿਨਾਂ ਕੀਟਾਂ ਤੇ ਕੀਟੁ ਹਾਂ । ਉਇ
ਜਿ ਸਿਧ ਸਾਧਿਕ ਜਤੀ ਸਤੀ ਹੋਂ, ਹਠੀ ਤਪੀ ਹੋਂ, ਉਇ ਬਡੇ ਹੋਂ, ਉਨਿ ਸੰਉ ਕੇਹੀ ਰੀਸ ਹੈ । ਪਣੁ ਜਦ ਨੀਚਾਂ
ਕੈ ਤਾਈਂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਮਾਲੇਗਾ ਤਬ ਜੇਹੀ ਨਜਰਿ ਕਰੇਗਾ ਤੇਹੀ ਬਖਸੀਸ ਹੋਇਗੀ, ਹਥਿ ਕਿਸੀ ਕੈ ਕਿਛੁ
ਨਾਹੀਂ । ਓਸੁ ਭਾਵੇਗਾ ਤਿਉਂ ਕਰੇਗਾ, ਅਵਰੁ ਉਪਾਵ ਸਕਲ ਬਾਦਿ ਹੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕੀ ਸਿਮਰਨ । ਹੋ
ਰਾਜਾ ! ਜੇ ਤਉ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਕਰਾਵੈ ਤਬ ਇਹੀ ਸਿਮਰਨੁ ਕਰੀਐ । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ” ।

ਸਲੋਕ^੧ ।

ਸੁਰਿ ਨਰ ਮੁਨਿ ਜਨ ਖੋਜਤੇ ਸੁਕਰੁ ਲਾਇ ਸਮਾਧਿ ॥

ਜਾਕਉ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਅਰਾਧਤੇ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਤਿਸੈ ਅਰਾਧਿ ॥੧॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ
ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੯੮ ॥

ਅਤੁਟ ਸਿਮਰਨ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਮਰਦਾਨੇ ਨਾਲ)

ਤਬ ਉਸੁ ਨਗਰ ਤੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਦਖਣ ਕੀ ਧਰਤੀ ਚਲਿਆ ਜਾਤਾ ਥਾ । ਅਰੁ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਾ
ਸੁਭਾਉ ਹੋਤਾ ਜਿ ਕਈ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਚਲਤਾ ਹੀ ਰਹਤਾ, ਕਈ ਦਿਨ ਬੈਠਿ ਹੀ ਰਹਤਾ; ਕਈ ਦਿਨਿ ਬੈਰਾਗ
ਹੀ ਮਹਿ ਰਹਤਾ, ਕਈ ਦਿਨਿ ਚੁਪ ਹੀ ਕਰਿ ਰਹਤਾ; ਉਦਿਆਨ ਮਹਿ ਰਹੈ, ਮਰਦਾਨਾ ਸਾਥਿ ਥਾ । ਤਬ ਏਕ
ਦਿਨਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬੋਲਿਆ ਮਹਾਂ ਅਨੰਦ ਕੇ ਘਰਿ ਮਹਿ, ਮਰਦਾਨੇ ਕਉ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਬੁਲਾਇਆ, ਪਣੁ

^੧ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ।

ਮਹਾਂ ਅਨੰਦ ਚਾਵ ਕੇ ਘਰਿ ਮਹਿ । ਤਬ ਮਰਦਾਨਾ ਬੇਤਾ^੧ ਬਾ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮਹਲੁ ਨਜਰਿ ਆਇਆ । ਬਾਬਾ ਅਨੰਦ ਕੇ ਘਰਿ ਮਹਿ ਬੈਠਾ ਹੈ । ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾ, ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਤੇਰੇ ਦਰਸਨ ਕੰਢੇ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਉਂ ਜੀ ! ਤੂੰ ਅਜੁ ਬਡੇ ਅਨੰਦ ਕੇ ਘਰਿ ਮਹਿ ਬੈਠਾ ਹੈਂ । ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਮੇਰੇ ਜੀ ਏਕ ਪ੍ਰੀਤਾ ਹੈ ਬਾਤ ਪੂਛਣੇ ਕੀ, ਜੇ ਆਗਿਆ ਹੋਇ ਤੰਢੁ ਪੂਛਉਂ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਅਜੁ ਕਿਛੁ ਤੇਰੇ ਜੀ ਹੈ ਸੁ ਪੁਛ” । ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਲਿਹਾਰਿ ਜਾਉਂ ਤੇਰੇ ਦਰਸਨ ਕੰਢੇ ਜਿ ਤੂੰ ਕਈ ਦਿਨਿ ਬੈਠਾ ਹੀ ਰਹਾ ਹੈਂ, ਸਿ ਕਵਨੁ ਹਨੁ ਕੀਆ ? ਅਰੁ ਕਈ ਦਿਨ ਚਲਤਾ ਬੈਰਾਗ ਮਹਿ ਰਹਿਆ ਸਿ ਕਵਨੁ ਬੈਰਾਗੁ ਗਿਆਨ ਉਪਜਿਆ ? ਕਈ ਦਿਨ ਬੈਠੇ ਹੋਇ ਸਿ ਕਵਨੁ ਤਪੁ ਪਕੜਿਆ ? ਅਬ ਤੂੰ ਸਹਜ ਮਹਿ ਹੈਂ ਸਿ ਕਵਨੁ ਚਾਉ ਕਿਸੁ ਬਾਤ ਕਾ ਉਪਜਿਆ ? ਅਵਰ ਦਿਨ ਨ ਕਿਛੁ ਬੋਲਤਾ ਨ ਬਕਤਾ, ਨ ਕਿਸੀ ਤਰਫ ਦੇਖਤਾ । ਤਬ ਤੇਰਾ ਮਨੁ ਬਹੁਤ ਅੰਦੇਸਮਾਨੁ^੨ ਹੋਤਾ, ਅਬ ਤੂੰ ਹਰਖ ਤਮਾਸੇ ਚਾਉ ਮਹਿ ਨਦਰੀ ਆਇਆ; ਸਿ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਬਹੁਤ ਅਜੁ ਖੁਸੀ ਛੋਆ । ਪਣੁ ਜੀ, ਆਜੁ ਤੁਮਾਰੇ ਮਨਿ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਕਿਸੁ ਬਾਤ ਕਾ ਚਾਉ ਹੈ ? ਸੁਣਾਈਐ ਜੀ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਨਿਮਿਤ ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨੇ ਜਤ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਅਰਥ ਪੜ੍ਹਿਆ, ਤਬ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਬਿਲਾਵਲ ਰਾਗ ਮਹਿ ਛੱਤੁ:—

ਮੈ ਮਨਿ ਚਾਉ ਘਣਾ^੩ ਸਾਰਿ ਵਿਗਾਸੀ^੪ ਰਾਮ ॥
 ਮੋਹੀ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਰੇ^੫ ਪ੍ਰਭਿ ਅਭਿਨਾਸੀ ਰਾਮ ॥
 ਅਵਿਗਤੇ^੬ ਹਰਿ ਨਾਥੁ ਨਾਥਹੁ^੭ ਤਿਸੇ ਭਾਵੈ ਸੋ ਚੀਐ ॥
 ਕਿਰਪਾਲੁ ਸਦਾ ਦਇਆਲੁ ਦਾਤਾ ਜੀਆ ਅੰਦਰਿ ਤੂੰ ਜੀਐ ॥
 ਮੈ ਅਵਰੁ ਗਿਆਨੁ ਨ ਧਿਆਨੁ ਪੂਜਾ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਅੰਤਰਿ ਵਸਿ ਰਹੈ ॥
 ਭੋਖ ਭਵਨੀ^੮ ਹਨੁ ਨ ਜਾਨਾ ਨਾਨਕਾ ਸਚੁ ਗਹਿ ਰਹੈ^੯ ॥ ੧ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਮੇਰੇ ਮਨਿ ਏਹੁ ਚਾਉ ਹੈ ਜਿ ਕੋਈ ਬੰਧੁਆ^{੧੦} ਬੰਦੀਖਾਨੇ^{੧੧} ਵਿਚਿ ਦੇਕਰਿ ਅਜੁ ਸੁ ਕੀਚਦਾ^{੧੨} ਹੀ ਫਿਰਿ ਉਸਦੇ ਬਾਬਿ ਸਾਹਿਬੁ ਉਸਨੇ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਜਿ ਏਸ ਕੀਆ ਬੇਤੀਆਂ ਕਾਟਹੁ ਅਰੁ ਬੰਦੀਖਾਨੇ ਤੇ ਏਸਨੇ ਨਿਕਾਲਹੁ, ਮੇਰੇ ਪਾਸਿ ਲੇ ਆਵਹੁ । ਬਹੁਤਿ ਉਹੁ ਸਾਹਿਬੁ ਉਸੁ ਬੰਧੁਏ ਕੰਢੇ ਨਵਾਲਿ ਕਰਿ, ਖਵਾਲਿ ਕਰਿ, ਆਪਣਾ ਸਰਪਾਉ ਪਹਰਾਇੰਦਾ ਹੈ । ਸਰਪਾਉ ਘੋੜਾ ਦੇ ਵਜਹੁ ਆਪਣੇ ਹਜ਼ੂਰਿ ਰਖਦਾ ਹੈ; ਦਿਲਾਸਾ ਦੇਤਾ ਹੈ, ਜਿਉਂ ਉਸ ਕੇ ਮਨਿ ਸਹਜੁ ਪ੍ਰੀਤਿ ਉਪਜਤੀ ਹੈ, ਤਿਉਂ ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਮੈਂ ਸਾਰੁ ਸਭ ਕੁਝ ਕੇ ਬੰਧਨਿ ਬੰਧਿਆ ਹੀ । ਲਬ, ਮੋਹ, ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਅਹੰਕਾਰ ਕਾ ਏਸੁ ਮੈਂਸਾਰ ਕੰਢੇ ਬੰਧਨ ਪੜੇ ਹੈਂ । ਤਿਸੁ ਕੁਝ ਕੇ ਬੰਧਨ ਕੰਢੇ ਮੈਂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇਵੇ ਕਰਦਾ । ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ ਕੇ ਬੰਧਨ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾਟੇ ਹੈਂ । ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਸਚੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਹੈ, ਸਿ ਸਚਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਮੁਥ ਮੰਢਿ ਮਿਲਿਆ ਹੈ; ਸਿਫਤਿ ਕਾ ਸਰਪਾਉ ਮਿਲਿਆ ਹੈ । ਭਾਵ ਕਾ ਸਾਹਿਬੁ ਦੇਤਾ ਹੈ, ਤਿਸ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤ ਕਰਿ ਕਰਿ ਹੰਢਿ ਮੋਹਿਆ ਹਾਂ; ਹੋਰ ਬੇ ਜੀਉ ਪਰਚਤਾ ਨਹੀਂ, ਜਿਸੁ ਸਿਉ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਮੋਹਿਆ ਹੈ । ਸੁ ਕੇਹਾ ਠਾਕੁਰੁ ਹੈ ? ਅਵਗਤੁ ਹੈ, ਤਿਸੁ ਕੀ ਗਤਿ ਪਾਈ ਨਾਹੀ ਜਾਤੀ । ਕੈਸਾ ਹੈ ? ਅਨਾਥਾ ਕਾ ਨਾਥੁ ਹੈ । ਅਨਾਥਾ ਕੰਢੇ ਵੇਵਣਹਾਰੁ ਹੈ, ਜਿਸੁ ਕਾ ਕੀਆ ਸਭ ਕਿਛੁ ਹੋਤਾ ਹੈ, ਜੇ ਉਸੁ ਭਾਵੈ ਸੋਈ ਕਰੈ, ਹੋਰਸ ਕਾ ਕੀਆ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਹੋਤਾ । ਸੁ ਉਹੁ ਹਰਿ ਕੈਸਾ ਹੈ ਜਿਸੁ ਸਿਉ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਰਚਿਆ ਹੈ ? ਜਿਤਨੇ ਜੀਅ ਹੈਂ ਸਭਨਾ ਉਪਰਿ ਕਿਰਪਾਲੁ

^੧ ਗਯਾਤਾ ।	^੨ ਚਿੰਤਾਮਾਨ ।	^੩ ਬਹੁਤਾ, ਵਧੇਰੇ ।	^੪ ਖੁਸ਼ ਹੋਈ ।
^੫ ਪ੍ਰੀਤਮ (ਪਤੀ) ਨੇ । ਅਸਲ ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਪਾਠ ਹੈ “ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਆਰ” ।	^੬ ਅਭਿਨਾਸੀ ।	^੭ ਨਾਥਾਂ ਦਾ	^੮ ਤੀਰਥਾਂ
ਨਾਥ, ਅਰਥਾਤ—ਮਾਲਿਕਾਂ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ।	^੯ ਅਸਲ ਲਿਖਤ ਵਿਚ “ਸੋ ਜੀਐ” ਹੈ ।	^{੧੦} ਜੇਲ ।	^{੧੧} ਕਰਦਾ ।
ਉਤੇ ਭੋਖ ਧਾਰ ਕੇ ਭਉਣਾ ।	^{੧੨} ਫੜਿਆ ਹੈ ।	^{੧੩} ਕੈਦੀ ।	

ਹੈ; ਸਾਸ ਗਿਰਾਸ-ਕਾ ਦਾਤਾ ਹੈ: ਐਸਾ ਦਇਆਲੂ ਪੁਰਖ ਮੇਰਾ ਸਾਹਿਬੁ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਹੈ, ਹੋਰੁ ਭੇਖ ਨ ਆਵਤਾ ਹੈ ਕੋਈ, ਨ ਹੋਰੁ ਭਾਵਨੀ ਉਪਜਤੀ ਹੈ; ਨ ਕੋਈ ਮੈਂ ਹਨੁ ਨ ਤਪੁ ਜਾਨਤਾ ਹੋਇ; ਏਕੁ ਸਚੁ ਹੀ ਮੈਂ ਪਕੜਿ ਹੈ, ਉਸ ਹੀ ਸਚ ਕਾ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਚਾਉ ਹੈ। ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ”। ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਏਕ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਜੇ ਬਕਸਹਿ ਤਬ ਕਰੀਉ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਮੇਰੀ ਖੁਸੀ ਹੈ, ਤੂੰ ਕਹੁ”। ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, “ਏ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਤੂੰ ਜਿ ਸਉਂਦਾ ਨਾਹੀ ਸਿ ਏਹੁ ਬਾਤਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਹੈ ਜੀ ? ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਉ ਸਭੁ ਕੋਈ ਅਠਾਧਤਾ ਹੈ; ਵਖਤਿ ਸਉਂਦੇ ਭੀ ਹੈਨਿ, ਵਖਤਿ ਜਾਗਦੇ ਭੀ ਹੈਨਿ, ਪਣੁ ਅਠੇ ਪਹਰ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਜਾਗਿ ਸਕਦਾ। ਪਣੁ ਜਿਉਂ ਤੂੰ ਜਾਗਦਾ ਹੈਂ, ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਜਾਂ ਤੁਧਨੋ ਸਚੁ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਤੂੰ ਹੁਣਿ ਕਿ ਮੰਗਦਾ ਹੈਂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਤੋ ? ਖਾਹਿ, ਪੀਉ, ਸੰਉ, ਬਹੁ, ਵਖਤਿ ਸਿਰਿ ਉਸ ਕਾ ਨਾਮੁ ਭੀ ਲੇਹਿ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਭਿੰਨਤੀ ਰੈਣਿ ਭਲੀ ਦਿਨਸ ਸੁਹਾਏ ਰਾਮ॥
ਨਿਜ ਘਰਿ ਸੂਤੜੀਏ ਬਿਤਹੁ^੧ ਜਗਾਏ ਰਾਮ॥
ਨਵਹਾਣਿ ਨਵ ਧਨ ਸਬਦਿ ਜਾਗੀ ਆਪਣੇ ਪਿਰ ਭਾਣੀਆ॥
ਤਜਿ ਕੂੜੁ ਕਪਟੁ ਸੁਭਾਉ ਦੂਜਾ ਚਾਕਰੀ ਲੋਕਾਣੀਆ॥
ਮੈ ਨਾਮੁ ਹਰਿ ਕਾ ਹਾਰੁ ਕੰਠੇ ਸਾਰ ਸਬਦੁ ਨੀਸਾਣੀਆ॥
ਕਰੈ ਜੋਤਿ ਨਾਨਕੁ ਸਚੁ ਮਾਗੈ ਨਦਰਿ ਕਰਿ ਤੁਧੁ ਭਾਣੀਆ॥ ੨॥ ੭॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਮੈਨੋ ਦਿਨੁ ਭੀ ਸੋਈ ਭਾਵੈ ਜਿਤੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਚਿਤ ਆਵੈ, ਭਿੰਨੀ ਚਾਤਿ ਭੀ ਸਾਈ ਭਲੀ ਜਿਤੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਚਿਤਿ ਆਵੈ। ਸਾਈ ਮੁਥਿ ਨੋ ਚਾਤਿ ਸੁਹਾਈ ਅਰੁ ਸੋਈ ਮੈਨੋ ਦਿਨੁ ਸੁਹਾਇ ਜਿਤੁ ਸਾਹਿਬੁ ਸਿਮਰੀਐ। ਅਰੁ ਸਚੁ ਤਉ ਪਾਇਆ, ਸਚੁ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕਾ ਨਿਜ ਘਰੁ, ਤਿਸੁ ਨਿਜ ਘਰਿ ਮਹਿ ਜਾਇ ਸੁਤਾ। ਪਣੁ ਪ੍ਰੇਮ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਜੀ ਕਾ ਮੇਰੈ ਅੰਤਰਿ ਹੈ ਸੁ ਮੁਝ ਕਉ ਸੋਵਣੈ ਨਾਹੀਂ ਵੇਤਾ, ਮੈਂ ਨਾਹੀਂ ਜਾਗਦਾ, ਮੁਝ ਕਉ ਉਹੁ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਾ ਪ੍ਰੇਮ ਜਗਾਵਤਾ ਹੈ। ਅਰੁ ਇਸਤੀ ਸਾਈ ਖਸਮ ਕਉ ਖੁਸੀ ਆਵਤੀ ਹੈ ਜਿ ਜੋਬਨਵੰਤੀ ਹੋਤੀ ਹੋਇ, ਅਰੁ ਜਿ ਖਸਮ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰੈ, ਸਾਈ ਖਸਮ ਕਉ ਭਾਵੈ। ਅਰੁ ਜਿ ਭਗਤੁ ਹੋਇ, ਜੋਬਨਵੰਤੁ ਹੋਇ, ਜਬ ਸੇਵਾ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਕਰੈ, ਕਿਆ ਸੇਵਾ ਕਰੇ ? ਨਾਮੁ, ਦਾਨੁ, ਇਸਨਾਨੁ, ਸੀਲੁ, ਸੰਜਮੁ, ਦੋਆ, ਭਾਉ-ਭਗਤਿ^੨ ਕਰੈ, ਸਿਮਰਣ ਮਹਿ ਜਾਗਤਾ ਰਹੈ, ਤਉ ਹੀ ਸਾਹਿਬ ਕਉ ਭਾਵੈ। ਜਿਤਨੀ ਮਿਹਨਤਿ ਕਰੈ ਸਾਹਿਬ ਕੀ, ਇਤਨਾ ਹੀ ਸਾਹਿਬ ਕਉ ਭਾਵੈ। ਜਾਂ ਕੂੜੁ ਕਪਟੁ ਛੋਟੇ-ਅੰਤਰ ਨ ਰਾਖੈ; ਦੂਜਾ ਭਾਉ ਜਿ ਹੈ ਸਭੁ ਤਿਆਗਿ ਦੂਰਿ ਕਰੈ; ਸੈਂਸਾਰ ਮਾਇਆ ਕੀ ਕਿਰਤਿ ਛੋਟੈ; ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਜੀ ਕੀ ਟਹਲ ਕਰੈ, ਤਉ ਏਸ ਕਉ ਖੁਸੀ ਹੋਇ ਸ੍ਰੀ ਠਾਕੁਰ। ਜਬ ਇਉਂ ਨਿਰਾਲੰਬੁ^੩ ਹੋਇ ਕਰਿ ਟਹਲ ਕਰੈ ਸਾਹਿਬ ਕੀ, ਤਉ ਸਾਹਿਬ ਕਉ ਪਾਵੈ। ਸੋਹਾਗਣਿ ਕੀ ਨੀਸਾਣੀ ਹਾਰ ਹੈ, ਫੂਲਾ ਗਲਿ ਪਹਿਰਤੀ ਹੈ; ਆਭਰਣੁ^੪ ਕਰਤੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਹਰਿ ਕੈ ਸਿਮਰਣ ਕਾ ਹਾਰੁ ਗਲਿ ਪਹਰਿਆ ਹੈ। ਸਚ ਕਾ ਸਬਦੁ ਏਹੁ ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਨੀਸਾਣੀ ਹੈ। ਜਬ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰੀਐ ਤਬ ਇਸੁ ਨੀਸਾਣੀ ਤੇ ਜਾਨੀਐ ਜਿ ਏਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਲੋਕੁ ਹੈ। ਏਹੁ ਨੀਸਾਣੀ ਨਾਮ ਕਾ ਹਾਰੁ ਹੈ ਮੇਰੈ ਗਲਿ। ਅਰੁ ਮੈਂ ਮੰਗਤਾ ਕਿਆ ਹੋਇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਤੀ। ਦੋਵੈ ਹਥਿ ਜੋਤਿ ਕਰਿ ਅਠੇ ਪਹਰਿ ਜਿ, “ਜੀ ਤੂੰ ਮੁਝ ਕਉ ਏਹੀ ਸਚ ਨਾਮੁ ਹੀ ਦੇਹਿ, ਜੇ ਤੁਝ ਭਾਵੈ ਮਿਹਰਵਾਨ ! ਤਾਂ ਤੂੰ ਮਿਹਰ ਕੀ ਨਜਰਿ ਕਰਿ

^੧ਸਹੀ ਪਾਠ-“ਪਿਰਮੁ”।

^੨ਹੱਥ।

^੩ਪ੍ਰੇਮ-ਭਗਤੀ।

^੪ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਆਲੰਬ

(ਆਸਰੇ) ਛੱਡ ਕੇ।

^੫ਗਹਿਣੈ, ਜੇਵਰ।

^੬ਤੋਂ।

ਕਰਿ ਮੁਖ ਕੰਉ ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਹੀ ਦੇਹਿ, ਬੁਠੁ ਦੂਰਿ ਕਰਿ । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਵਾਹਗੁਰੂ^੧ । ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਤੂੰ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਬਾਬਾ ਜੀ, ਪਣੁ ਏਕੁ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਜਿ ਤੁਝ ਭਾਵੈ ਤਾਂ ਆਖਾਂ ?” ਕਹੈ, “ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਜੀ ਹੈ ਸੁ ਆਖੁ” । ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਕੋਈ ਜਿ ਜਾਗੈ ਸਿ ਕਿਆ ਸਿਮਰੈ ? ਕਿਆ ਗਾਵੈ ? ਕਿਆ ਧਿਆਨੁ ਧਰੈ ? ਕਿਆ ਸਮਝੈ ? ਕਿਆ ਸਮਝਿ ਕਰਿ ਕਮਾਵੈ ਅਰੁ ਸਮਝੈ ਕਮਾਵੈ ਤਉ ਫਲੁ ਕਿਆ ਪਾਵੈ ? ਅਰੁ ਜਿ ਫਲੁ ਪਾਵੈ ਸਿ ਤਿਸ ਕੀ ਰਹਿਤ ਕਿਆ ? ਉਹੁ ਜਿ ਅਥਿਨਾਸੀ ਪੁਰਖੁ ਅਪਰੰਪਰੁ^੨ ਹੈ ਸਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਪਕੜਿਆ ਜਾਇ ? ਏਹੁ ਕਥਾ ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸਮਝਾਈਐ ਜੀ !” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਜਾਗੁ ਸਲੋਨਤੀਏ^੩ ਬੋਲੈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਰਾਮ ॥ ਜਿਨਿ ਸੁਣਿ ਮੰਨਿਆਤੀ ਅਕਥ ਕਹਾਣੀ ਰਾਮ ॥
ਅਕਥ ਕਹਾਣੀ ਪਦੁ ਨਿਰਬਾਣੀ^੪ ਕੋ ਵਿਰਲਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਬੂਝਏ ॥
ਉਹੁ ਸਬਦਿ ਸਮਾਏ ਆਪੁ ਗਵਾਏ ਤ੍ਰਿਭਵਣ^੫ ਸੋਝੀ ਸੂਝਏ ॥
ਰਹੇ ਅਤੀਤੁ^੬ ਅਪਰੰਪਰਿ ਰਾਤਾ ਸਾਚੁ ਮਨਿ ਗੁਣ ਸਾਰਿਆ ॥
ਉਹੁ ਪੂਰਿ ਰਹਿਆ ਸਭਨੀ^੭ ਠਾਈ ਨਾਨਕਾ ਉਰਧਾਰਿਆ ॥ ੩ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਣਿ ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕਾ ਪ੍ਰੇਮੁ ਆਵੈ ਅਰੁ ਜਿਸ ਕੈ ਬਾਥਿ ਕਿਰਪਾਲੁ ਹੋਵੈ ਸੋਈ ਜਾਤੈ । ਅਰੁ ਜਿ ਜਾਗੈ ਸਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੈ ਅਰੁ ਜਿ ਸੁਣਿ ਕਰਿ ਮੰਨੈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਬਾਣੀ ਕੰਉ, ਸਿ ਤਿਸੁ ਕੰਉ ਮਹਾਂ ਫਲੁ ਲਾਗੈ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਬਾਣੀ ਸਿ ਕਿਆ ਹੈ ? ਅਕਥੁ ਜਿ ਪਰਮੇਸਰੁ, ਹੈ, ਕਥਿਆ ਨਾਹੀ ਜਾਤਾ ਤਿਸ ਹੀ ਕੰਉ ਕਥਉ । ਸੁ ਗੁਰੂ ਕੀ ਬਾਣੀ ਮਹਿ ਹੈ ਜਿ ਗਾਵੈ, ਸੁਣੈ, ਮੰਨੈ ਤਿਸ ਕੰਉ ਮਹਾਂ ਫਲੁ ਲਾਗੈ । ਏਹੁ ਜਿ ਅਕਥ ਕੋ ਕਹਾਣੀ ਹੈ ਸਿ ਨਿਰਬਾਣੁ ਪਦੁ^੮ ਹੈ । ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਏਸੁ ਨਿਰਬਾਣੁ ਪਦੁ ਕੰਉ ਬੂਝਤਾ ਹੈ, ਸਭੁ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਸਮਝਤਾ । ਕੋਈ ਕੋਟ ਮੰਧੇ^੯ ਗੁਰ ਕੇ ਪਰਸਾਦਿ^{੧੦} ਸਮਝੈ ਸੁ ਸਮਝੈ । ਅਰੁ ਜਿ ਸਮਝੈ ਤਿਸ ਕੀ ਕਰਤੁਤਿ ਕਿਆ ਹੋਇ ? ਜੈਸਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਾ ਸਬਦੁ ਕਹਿਆ ਹੈ ਤੈਸੀ ਹੀ ਉਸ ਕੀ ਚਾਲ ਹੈ । ਸੋਈ ਸਬਦੁ ਉਹੁ ਸਬਦੁ ਮੰਉ ਸਮਝਿ ਗੈਆ । ਉਨਿ ਆਪਸ ਕੰਉ ਦੂਰਿ ਕੀਆ । ਨਿੰਦਾ, ਖੁਦੀ, ਅਭਿਮਾਨੁ, ਕਾਮੁ, ਕ੍ਰੋਧੁ, ਲੋਭੁ, ਮੋਹੁ, ਅਹੰਕਾਰੁ ਸਭ ਉਸ ਤੇ ਮਿਟਿ ਗਏ । ਜਬ ਗਰੀਬੀ ਕੇ ਘਰਿ ਮਨ ਆਇਆ ਸਭਸ^{੧੧} ਕੀ ਰੋਣਿ^{੧੨} ਹੋਇਆ, ਤਬ ਉਹੁ ਐਸਾ ਹੂਆ । ਤਬ ਉਸ ਕੰਉ ਫਲੁ ਕਿਆ ਲਾਗਾ ? ਤ੍ਰਿਹਾਂ ਲੋਆਂ^{੧੩} ਵਿਚਿ ਵਰਤੈ ਸਿ ਕਉਂ ਲਾਗਾ ਨਜਰਿ ਆਵਣੈ । ਉਹੁ ਐਸਾ ਹੂਆ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਅਰੁ ਮਾਇਆ ਕੀ ਕਿਰਤਿ ਤੇ, ਉਹੁ ਨਿਰਲੰਬੁ ਅਤੀਤੁ ਲਾਗਾ ਰਹਣੇ । ਏਹੀ ਉਸ ਕੀ ਚਾਲ ਹੋਈ । ਇਸ ਤੇ ਨਿਰਲੰਬੁ ਜਾਣਿਆ ਜਿ ਏਹੁ ਮਾਇਆ ਤੇ ਰਹਤਾ ਹੈ । ਕਰਤੇ ਪੁਰਖ ਕੰਉ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂ ਜਿ ਮਾਇਆ ਤੇ ਅਤੀਤੁ ਰਹਤਾ ਹੈ । ਅਪਰੰਪਰੁ ਜਿ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਹੈ ਸਿ ਅਨੇ ਪਹਰ ਉਸ ਕੇ ਰਸਨਾ^{੧੪} ਮਹਿ ਰਹਤਾ ਹੈ । ਮੁਖ ਤੇ ਸਚੁ ਬੋਲਤਾ ਹੈ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਇ ਗਾਇ ਸਾਰਤਾ^{੧੫} ਹੈ, ਜਿ ਜਾਣੀਐ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕੰਉ ਮਿਲਿਆ ਹੈ” । ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਅਪਰੰਪਰੁ ਪੁਰਖੁ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਕੈਸਾ ਹੈ ? ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਪਕੜਿਆ ਜਾਇ ? ਨਜਰਿ ਨਾਹੀ ਆਵਤਾ,

‘ਪਰੇ ਤੋਂ ਪਰੇ, ਪਾਰ ਰਹਿਤ । ‘ਸੁੰਦਰ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੀਏ । ‘ਨਿਰਵਾਣ (ਮੁਕਤ) ਪਦ ਨੂੰ
ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ । ‘ਭਾਵ-ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ । ‘ਰਾਗ-ਦੋਖ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਨਿਰਲੇਪ । ‘ਸਹੀ
ਪਾਠ-“ਸਰਬ” । ‘ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਧਾਰਣ ਕੀਤਾ । ‘ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਪਦ । ‘ਕੋਟ (ਕਰੋੜਾਂ) ਮਧੇ
(ਵਿਚੋਂ) । ‘ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਕੇ । ‘ਸਾਰਿਆਂ । ‘ਧੂਤ (ਚਰਨਾਂ ਦੀ) ਭਾਵ-
ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਦਾਸ (ਟਹਿਲੂਆ) । ‘ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ । ‘ਜੀਭ । ‘ਸਿਮਰਦਾ ।

ਹਥਿ ਪਕੜਿਆ ਨਾਹੀ ਜਾਤਾ; ਪਕੜੀਐ ਸਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਪਕੜੀਐ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ,
 “ਏ ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਉਸੁ ਨਾਨਕ ਕਾ ਦੇਹੀ ਪਕੜਣਾ ਹੈ ਜਿ ਹਿਰਦੇ ਤੇ ਬਿਸਾਰੀਐ ਨਾਹੀ, ਤਬ ਇਸੁ ਬਾਤ ਸੰਉ
 ਪਕੜੀਐ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੰਉ, ਜਿ ਪਕੜਿਆ ਚਾਹੀ ਹਿਰਦੇ ਕੇ ਬਿਬੇ, ਉਰਧਾਰਿ ਰਾਖੈ। ਏਸੁ ਬਾਤ ਕਾ ਦੇਹੁ ਬੀਚਾਰੁ ਹੈ।
 ਵਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ”। ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਤੂੰ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਰੂਪੁ ਹੈ ਜੀ,
 ਏਕ ਬਾਰ ਅਵਰੁ ਬੇਨਤੀ ਕਰੰਉ ਜੇ ਆਗਿਆ ਹੋਇ ਬਾਬਾ ਜੀ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ
 ਜਿ, ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਤੂੰ ਭਿਛੁ ਕਹੁ ਜਿ ਤੇਰੈ ਜੀ ਉਪਜਤੀ ਹੈ ਸਿ ਕਹਿਆ ਕਰੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਬਾਤ”। ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ
 ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਤੂੰ ਜਿ ਕਹਦਾ ਹੈਂ ਸਿ ਸਚੈ ਸਚ ਕਹਦਾ ਹੈਂ, ਕਿਉਂ ਜਿ ਤੈਂ ਸਚੁ
 ਪਾਇਆ ਹੈ। ਪਣੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕਾ ਮਹਲੁ ਪਾਈਐ ਸਿ ਕਿਸੁ ਸੇਵਾ ਤੇ ਪਾਈਐ ਅਰੁ
 ਦੇਹੀ ਜਿ ਸੀਝੈ ਸਿ ਕਿਸੁ ਸਾਧਨਾ ਤੇ ਸੀਝੈ। ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੰਉ ਜਿ ਦੇਹੁ ਕਾਜੀ ਦੇਹੀ ਮਿਲੈ, ਪਛਾਣੈ ਸਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ
 ਪਛਾਣੈ ? ਦੇਹੁ ਜਿ ਸੇਵਾਰਿ ਮਹਿੰ ਦੁਖੁ ਨੁਖੁ ਮਾਇਆ ਕੇ ਝੋਲੇ ਹੈਂ ਸਿ ਏਸੁ ਕੰਉ ਛੋਲਾਇ ਲੇ ਜਾਤੇ ਹੈਂ, ਪਰਮੇਸੁਰ
 ਕੈ ਰਾਹਿ ਚਲਣੈ ਨਾਹੀ ਦੇਤੇ। ਮਨੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕੰਉ ਮਿਲਿਆ ਚਾਹੀ, ਧਾਤੁੰ ਏਸੁ ਕੰਉ ਮਿਲਣੈ ਨ ਦੇਹੀ। ਏਹੁ
 ਤਾਂ ਵਡਾ ਝਗੜਾ ਪੈਆ, ਏਹੁ ਝਗੜਾ ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਨਿਬੜੈ ? ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਜਿਉਂ ਦੇਹੁ ਝਗੜਾ ਨਿਬੜੈ
 ਤਿਵੇਂ ਚੁਕਾਇ ਦੇਹਿ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:—

ਮਹਲਿ ਬੁਲਾਇਤੀਏ ਭਗਤਿ ਸਨੌਹੀ ਰਾਮ ॥
 ਗੁਰਮਤਿ ਮਨਿ ਰਹਸੀ ਸੀਬਸਿ ਦੇਹੀ ਰਾਮ ॥
 ਮਨੁ ਮਾਰਿ ਰੀਝੈ ਸਬਦਿ ਸੀਝੈ ਤੂੰ ਲੋਕ ਨਾਥੁ ਪਛਾਣਏ ॥
 ਮਨੁ ਭੀਗਿ ਭੋਲਿ ਨ ਜਾਇ ਕਤਹੀ ਆਪਣਾ ਪਿਰੁ ਜਾਣਏ ॥
 ਮੈ ਆਧਾਰੁ ਤੇਰਾ ਤੂੰ ਖਸਮੁ ਮੇਰਾ ਮੈ ਤਾਣੁ ਤਕੀਆ ਤੇਰਓ ॥
 ਸਾਚਿ ਨੁਝਾ ਸਦਾ ਨਾਨਕੁ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਬਗਰੁ ਨ ਬੇਰਿਓ ॥ ਖ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਜਿਨ ਕੰਉ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਭਗਤਿ ਸੰਉ
 ਅਸਨੌਹੁ ਹੈ ਤੇ ਸਾਹਿਬ ਕੈ ਮਹਲਿ^੧ ਸਾਹਿਗੇ, ਉਹਿ ਹੀ ਸਾਹਿਬ ਕੈ ਮਹਲਿ ਬੁਲਾਈਅਹਿਗੇ। ਏਹੁ ਦੇਹੀ ਤਬ
 ਸੀਝੇਗੀ^੨ ਸਬ ਕੁਸੁਮੁ ਤੇ ਨੁਖੁ ਹੋਇ; ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਕੀ ਮਤਿ ਅੰਤਰਿ ਵਸੈ, ਨੁਮਤਿ ਜਾਇ ਤਬ ਹੀ ਏਹੁ ਦੇਹੀ ਸੀਝੈ। ਗੁਰੂ
 ਜੀ ਕੀ ਮਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਮਨ ਕੰਉ ਮਾਰੇ, ਮਨੁ ਮਾਰੇ ਅਰੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਨਾਮ ਉਪਰਿ ਰੀਝੈ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਚਾਲ ਕਮਾਵੈ,
 ਰੂਈ ਲੋਕ ਨਾਥੁ^੩ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ ਤਿਸੁ ਕੰਉ ਪਛਾਣੈ। ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਬਦਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਮਾਇਆ ਸੈਸਾਰ^੪ ਦੁਖ ਕੇ ਝੋਲੈ,
 ਭਿਗੇ ਨ ਭੋਲੈ, ਅਸਥਿਰੁ ਰਹੈ ਪਰ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਾਚਿ। ਜਿਨਹੁ ਸਾਹਿਬੁ ਜਾਣਿਆ ਹੈ ਤਿਨ ਕੰਉ ਉਸ ਹੀ ਸਾਹਿਬ
 ਕਾ ਤਾਣੁ^੫, ਉਸ ਹੀ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਮਾਣ, ਉਸ ਹੀ ਕੀ ਓਟ, ਉਸ ਹੀ ਕਾ ਤਕੀਆ ਹੈ। ਸਾਸੁ ਭਰਿ, ਪਲਕ ਭਰਿ
 ਸਾਹਿਬ ਕਿਵੇਂ ਛੋਡਿ ਨਾਹੀ ਸਕਤੇ। ਉਹਿ ਸਚ ਸੰਉ ਮਿਲੈ, ਸੂਚੇ ਹੋਏ, ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਬਦਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਝਗੜਾ ਚੁਕਿ
 ਗਇਆ; ਸਾਤਿ ਆਈ, ਮਨਿ ਸੰਤੋਖੁ ਹੁਆ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ ਚਰਨੀ ਲਾਗਾ ਮਰਦਾਨਾ। ਤਬ
 ਚਰਨੀ ਲਾਗਿ ਕਰਿ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, “ਏ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਤੂੰਹੈਂ ਹੀ ਦਾਨੁ ਦੇਹਿ ਜਿ ਦੂਜੇ ਭਾਵ ਕਾ
 ਝਗੜਾ ਮੇਰੈ ਮਨ ਤੇ ਤੂਣੈ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਤੂੰ ਮੈਂ ਮੁਕਤਾ
 ਕੀਤਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਬੰਧਨਾਂ ਤੇ ਖਲਾਸੁ ਕੀਆ ਹੈ”। ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਪਸਾਉਂ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਾ

^੧ਮਾਇਆ।

^੨ਸਨੌਹ, ਪ੍ਰੇਮ।

^੩ਸਾਹਿਬ (ਪਰਮੇਸੁਰ) ਦੇ ਮਹਲ (ਘਰ ਨੂੰ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ।

^੪ਤਰੇਗੀ।

^੫ਤਿਨ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਨਾਥ (ਸੁਮੀ)।

^੬ਸੋਰ ਹੈ।

^੭ਕ੍ਰਿਪਾ-ਭਾਵ, ਮਿਹਰਵਾਨੀ।

ਪਸਾਉ, ਧਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਾ ਪਸਾਉ, ਜਿਸ ਤੇ ਮੁਕਤਿ ਦਾਨੁ ਪਾਇਆ । ਜਿ ਵਾਹਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ । ਜਿਨਿ ਅਪਰੰਪਰਾ ਪੁਰਖੁ ਧਿਆਇਆ ਸੇ ਵਾਹਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ” ।

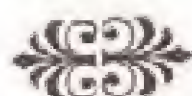
ਸਲੋਕ ॥

ਕਾਮੁ, ਕ੍ਰੋਧੁ, ਅਹੰਕਾਰੁ, ਮੋਹੁ, ਲੋਭੁ, ਗੁਰਿ ਦੀਆ ਬਗਤੁ ਚੁਕਾਇ ॥

ਬਹੁਤਿ ਨ ਦੁਰਮਤਿ ਉਪਜੈ ਗੁਰੁ ਸੰਜਮੁ ਦੀਆ ਬਤਾਇ ॥

ਸੰਤਨ ਕਾ ਉਪਦੇਸੁ ਸੁਨਿ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਇ ॥੧॥

ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ । ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਇ ॥ ੯੯ ॥

(ੳ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੀਕਾਨੇਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਇਕ ਵੈਸ਼ਣਵ ਨਾਲ)

ਤਬ ਦੱਖਣ ਕੀ ਧਰਤੀ ਦੇਖਤੇ ਦੇਖਤੇ ਉਸ ਨਗਰ ਤੇ ਬੀਕਾਨੇਰਿ ਕੀ ਧਰਤੀ ਆਇਆ ਰਜਪੂਤਾ ਮਹਿ । ਤਬ ਉਹਾ ਏਕਿ ਬੇਸਨਉ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਨਾਮ ਕੇ ਚੋਜੀ ਮਿਲਿ ਗਏ ਉਸ ਹੀ ਬੀਕਾਨੇਰਿ ਕੀ ਧਰਤੀ । ਉਨਹੁ ਰਾਮ ਰਾਮ ਕਹੀ ਜਿ, “ਰਾਮ ਰਾਮ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਰਾਮ ਰਾਮ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ, “ਸਤਿ ਰਾਜਾ ਰਾਮੁ, ਆਈਐ ਜੀ, ਬੈਠੀਐ ਜੀ” । ਅਗੈ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬੈਠਾ ਸਿਮਰਨੁ ਧਿਆਨ ਕੈ ਬਿਖੇ ਬਾ । ਤਬ ਉਹਿ ਆਇ ਮਿਲੇ, ਰਾਮ ਰਾਮ ਕਹਿ ਕਰਿ ਭੰਡਉਤਿ^੧ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬੈਠਿ ਗਏ । ਤਬ ਉਨਹੁ ਘੜੀ ਏਕ ਸਸਤਾਇ ਕਰਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਏਕ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਜੇ ਆਗਿਆ ਹੋਇ ਤਾਂ ਕਹਹਿ ਜੀ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਭਲਾ ਹੋਵੇ ਜੀ, ਜਿ ਕਿਛੁ ਤੁਮਾਰੈ ਜੀ ਹੈ ਸੁ ਕਹੀਐ ?” ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਲਿਹਾਰਿ ਜਾਂਉ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਸੈਂਸਾਰੁ ਕੈ ਬਿਖੇ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਪਰਸਿਧ ਹੈ । ਹਮ ਸੁਨਤੇ ਬੇ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ, ਇਬ ਤੇਰਾ ਸਾਵਧਾਨੁ ਦਰਸਨੁ ਪਾਇਆ ਹੈ ਜੀ । ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂ ਜੀ ! ਕਹਤੇ ਬੇ ਲੋਕ ਜਿ ਐਸੇ ਐਸੇ ਰੂਪਿ ਹੋਂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ; ਪਣੁ ਹੁਣਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਿਰਪਾ ਕਰੀ ਜਿ ਤੇਰਾ ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਜੀ । ਪਣੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਨਿਮਤਿ ਉਹ ਬਾਤ ਸੁਨਾਈਐ ਤਉ ਹਮ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਹਿ, ਨਾਤਰ ਹਮਾਰਾ ਬਿਚੁ^੨ ਬੈਰਾ ਹੈ ਅਰੁ ਬਾਤ ਬਡੀ ਹੈ, ਬਡੇ ਕੀ ਬਾਤ ਬਡੇ ਹੀ ਬੁਝੈ । ਪਣੁ ਜੀ ਦੈਆ ਕਰਿ ਕਰਿ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਸੁਨਾਈਐ ਜੀ” । ਜਬ ਉਨਹੁ ਅਧੀਨਤਾ ਬਹੁਤੁ ਕਰੀ ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬੋਲਿ ਉਠਾ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਰਾਗ ਮਹਿ ਜਿ:-

ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭੁ ਰੰਗਿ ਘਣੇ^੩ ਅਤਿ ਰੁੜੇ ॥

ਦੀਨ ਦਇਆਲੁ ਪ੍ਰੀਤਮ ਮਨ ਮੋਹਨੁ ਅਤਿਰਸ ਲਾਲ ਸਗੁਣੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਪੁਰਖਹੁ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ! ਉਸ ਕੇ ਰੂਪ ਕੀ ਸੋਭਾ

^੧ਪਰੇ ਤੋਂ ਪਰੇ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਮਾਨ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

^੨ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ।

^੩ਭੰਡੇ (ਸੋਢੇ) ਵਾਂਗੂ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਲੰਬੇ ਪੈ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨੀ ।

^੪ਭਾਵ-ਵਿਤ, ਬਲ, ਤਾਕਤ ।

^੫ਸਹੀ ਪਾਠ-“ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਰੰਗਿ ਘਣੇ ।”

ਕਿਆ ਕਹਿ ਕਰਿ ਕੋਈ ਬਖਾਨੈ, ਉਸ ਕਾ ਦੰਗ ਬਰਨਿਆ ਨ ਜਾਈ; ਰੂੜੈ ਤੇ ਰੂੜਾ, ਫਲੈ ਤੇ ਫਲਾ, ਚੰਗੇ ਤੇ ਚੰਗਾ, ਨੀਕੇ ਤੇ ਨੀਕਾ ਸੋਭਾ ਮਾਨੁ; ਉਸ ਕੈ ਦਰਸਨ ਕੀ ਿਭਾ ਕਿਆ ਬਰਨੀ ਜਾਇ ! ਉਹੁ ਅਪਾਰੁ ਅਭਿਨਾਸੀ ਪੁਰਖੁ ਹੈ, ਉਹੁ ਦੀਨ ਕਾ ਦੇਨਹਾਰੁ ਹੈ, ਪ੍ਰੀਤਮ ਮੋਹਨ ਤੇ ਅਤਿ ਮੋਹਨੁ ਹੈ ਜਿਸ ਕੀ ਸੋਭਾ ਸੰਭੁ ਮਨੁ ਮੋਹਿਆ ਜਾਇ । ਭਾਈ ਜੀ ! ਤਿਸੁ ਕੀ ਸੋਭਾ ਕਾ ਕਿਆ ਕੋਈ ਬਖਿਆਨੁ ਕਰੈ । ਲਾਲਹੁ ਤੇ ਲਾਲੁ ਗੂੜੇ ਤੇ ਅਤਿ ਗੂੜਾ । ਉਹੁ ਐਸਾ ਠਾਕੁਰੁ ਹੈ । ਪੁਰਖਹੁ ! ਉਸ ਕੀ ਗਹਨਗਤਿ^੧ ਉਹੀ ਜਾਨੈ, ਅਵਰੁ ਕੋਈ ਕਿਆ ਜਾਨੈ । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ” ।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਬਹੁੜਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਲਿਹਾਰਿ ਜਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਉਹੁ ਤਉ ਲਾਲੁ ਹੀ ਥਾ, ਪਣੁ ਜੀ ਉਸ ਤੇ ਜਿ ਤੁਮ ਕੰਊ ਲਾਲੀ ਚੜੀ ਹੈ ਤਿਸੁ ਲਾਲੀ ਕੀ ਭੀ ਮਿਤਿ^੨ ਕਿਛੁ ਬਰਨੀ ਨਾਹੀ ਸਾਤੀ । ਧੰਨਿ ਹੈ ਠਾਕੁਰੁ ਜਿਨਿ ਤੁਮ ਰਚੈ ਹਉ ! ਪਣੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਕੋਈ ਹੋਰੁ ਭੀ ਹੈ ਉਸ ਤੇ ਸਾਹਿਬ ਜਿਸ ਕਾ ਕੀਆ ਕਿਛੁ ਹੋਇ, ਕਿਛੁ ਉਹੁ ਭੀ ਕਰਿ ਸਕੈ । ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਜਿਉਂ ਏਹੁ ਕਥਾ ਹੈ ਤਿਉਂ ਸਮਝਾਈਐ ਜੀ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:—

ਅੰਤਰਿ ਦੇਖਿ ਸਬਦ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ਅਵਰੁ ਨ ਠੰਗਣਾ^੩ ਹਾਰਾ ।

ਅਹਿਨਿਸਿ ਜੀਆ ਦੇਖਿ ਸਮਾਲੇ ਤਿਸ ਹੀ ਕੀ ਸਿਰਕਾਰਾ^੪ ॥ ੧ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਪੁਰਖਾ, ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ਜੀ ! ਜਿ ਕਿਛੁ ਕਰਤਾ ਹੈ ਸਿ ਆਪੇ ਹੀ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਅਵਰੁ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਜਿ ਜਿਸ ਤੇ ਭਲਾ ਹੋਇ ਕਿ ਬੁਰਾ ਹੋਇ ! ਜਿ ਕਿਛੁ ਬੁਰਾ ਹੋਇ ਸਿ ਆਪੇ ਹੀ ਕਰੈ, ਜਿ ਕਿਛੁ ਭਲਾ ਹੋਇ ਸਿ ਆਪੇ ਕਰੈ । ਆਪੇ ਸਾਜੇ, ਆਪੇ ਢਾਹੇ, ਆਪੇ ਰੰਝੇ, ਆਪੇ ਨ ਰੰਝੇ, ਆਪ ਕਰੈ, ਆਪੇ ਕਰਾਵੈ । ਹਮ ਏਹੁ ਬਾਤ ਆਤਮੇ ਮਾਹਿ ਬੀਚਾਰਿ ਦੇਖੀ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਬਦਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਹਮਾਰਾ ਮਨ ਮਾਨਿਆ ਹੈ ਜਿਉਂ ਉਸੁ ਸਾਹਿਬ ਬਿਨਾਂ ਜੀਆ ਕਾ ਬੋਲੀ ਕੋਈ ਨਾਹੀ । ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਾਨਹੁ ! ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ ਉਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਜੀਅ ਕੰਊ ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਸਮਾਲਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਹੀ ਕਾ ਸਿਰਿ ਸਿਰਿ ਲੇਖੁ ਹੈ; ਉਸ ਹੀ ਕਾ ਲਿਖਿਆ ਮਨੁਖ ਸਾਥਿ ਵਾਪਰਤ ਹੈ; ਜੇ ਕਿਛੁ ਕਰੈ ਸਿ ਆਪੇ ਕਰੈ । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ” ।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਲਿਹਾਰਿ ਜਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਏਕੁ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਜੀ, ਜਿਨਹੁ ਏਹੁ ਅੰਬਿਤੁ^੫ ਰਸੁ ਪੀਆ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਕਾ, ਤਿਨਹੁ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਪੀਆ ? ਅੰਬਿਤੁ ਹੈ ਸੁ ਕਹਾਂ ਬਸਤਾ ਹੈ ? ਪੀਵਣ ਹਾਰੇ ਜਿ ਹੈਂ ਸਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਪੀਵਤੇ ਹੈਂ ? ਜੀ, ਬਲਿਹਾਰਿ ਜਾ ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸੁਨਾਈਐ ਜੀ, ਏਹੁ ਕਥਾ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:—

ਉਪਰਿ ਕੂਪੁ^੬ ਗਗਨ^੭ ਪਨਿਹਾਰੀ^੮ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਵਣ ਹਾਰਾ ।

ਜਿਸ ਕੀ ਰਚਨਾ ਸੋ ਬਿਧਿ ਜਾਣੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਗਿਆਨੁ ਵੀਚਾਰਾ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਲਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਣਿਹੋ ਪੁਰਖਹੁ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ! ਉਹੁ ਜਿ ਅੰਬਿਤੁ ਜਲੁ ਹੈ ਜਿ ਤਿਸ ਕਾ ਬਾਸਾ ਗਗਨ ਮਹਿ ਹੈ । ਗਗਨੁ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਸਭ ਤੇ ਉਪਰਿ ਹੈ; ਉਹਾਂ ਏਹੁ ਅੰਬਿਤੁ ਜਲ ਕਾ ਕੂਆ^੯ ਹੈ । ਉਹੁ ਜਿ ਉਪਰਿ ਜਾਇ ਚੜੈ ਦਸਵੈਂ ਦੁਆਰਿ ਸਿ ਏਸੁ ਜਲ ਕੰਊ ਪਾਵੈ । ਅਰੁ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ! ਏਹੁ ਬਾਤ ਕਹਣ ਸਾਦਖੀ^{੧੦} ਨਾਹੀ; ਏਹੁ ਬਿਧਿ ਸੋਈ ਜਾਣੈ ਜਿਨਿ ਬਣਾਈ ਹੈ; ਅਕੈ^{੧੧} ਕੋਈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਗਿਆਨੀ ਜਾਣੈ,

^੧ਭੇਤ (ਮਰਮ) ਦੀ ਗੱਲ ।

^੨ਮਿਣਤੀ, ਮਰਜ਼ਾਦਾ ।

^੩ਸਹੀ ਪਾਠ ‘ਠੰਗਣਿ’ ।

^੪ਇਹ

ਦੋਵੇਂ ਰੂਪਾਂ “ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਰੰਗਿ ਘਣੇ” ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਉਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਸਨ, ਜੋ ਅਗੇ ਪਿਛੇ ਕਰ ਕੇ ਲੇਖਕ ਨੇ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਤਰਤੀਬ ਬਦਲ ਦਿਤੀ ਹੈ ।

^੫ਅਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਖੂਹ ।

^੬ਭਾਵ-ਦਸਮ ਵਾਰ ।

^੭ਪਾਣੀ ਭਰਨ ਵਾਲੀ (ਪਣਿਹਾਰ) ।

^੮ਖੂਹ ।

^੯ਸਦ੍ਰਿਸ਼, ਤੁੱਲ, ਬਰਾਬਰ ।

^{੧੦}ਅਥਵਾ, ਯਾ, ਜਾਂ ।

ਜਿ ਉਹੁ ਚੜਿਆ ਹੋਇ, ਜਿਨਿ ਉਹੁ ਅੰਬ੍ਰਿਤੁ ਜਲੁ ਪੀਆ ਹੋਇ । ਰਾਮੁ ਜਨਹੁ ! ਅਵਰ ਕਾ ਕਾਮੁ ਨਾਹੀ । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ, ਵਾਹੁਗੁਰੂ ਸਚਾ” ।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਏਕ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਜੀ ਜਿਨਹੁ ਏਹੁ ਅੰਬ੍ਰਿਤੁ ਜਲੁ ਪੀਆ ਜਿ ਕਿਸ ਤੇ ਪੀਆ ? ਕਿਨਿ ਬਤਾਇਆ ? ਕਿਨਿ ਦਿਖਾਇਆ ਅਰੁ ਜਿਨਹੁ ਪੀਆ ਤਿਨ ਕੀ ਕਵਣ ਗਤਿ, ਕਵਣ ਚਾਲ ? ਕਿਆ ਉਨਹੁ ਕਮਾਇਆ ? ਉਹਿ ਕੈਸੇ ਭਏ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕਹੀਐ ਜੀ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਪਸਰੀ ਕਿਰਣਿ ਕਮਲ ਪਰਗਾਸੇ¹ ਸਸਿ² ਘਰਿ ਸੂਰ³ ਸਮਾਇਆ ।

ਕਾਲੁ ਬਿਧੁਸਿ⁴ ਮਨਸਾ⁵ ਮਨਿ ਮਾਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਇਆ ॥ ੩ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਣਿਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ! ਉਨ ਕੀ ਏਹੁ ਪਰਕਿਰਤਿ⁶ ਭਈ ਜਿ ਸੂਰਜ ਮਈ⁷ ਕਮਲੁ ਹੋਤੇ ਹੈਂ ਜਬ ਲਗੁ ਸੂਰਜੁ ਨਾਹੀਂ ਚੜਤਾ ਤਬ ਲਗਿ ਕਮਲਿ ਮੁਖਿ ਮੁਦਿਐ ਹੋਤੇ ਹੈਂ । ਜਬ ਸੂਰਜ ਚੜਿਆ ਤਬ ਸੂਰਜ ਕੀ ਕਿਰਣੀ ਨਿਕਲਤੀਆਂ ਸਾਥਿ ਕਮਲੁ ਕੰਊ ਬਿਗਾਸੁ⁸ ਹੋਤਾ ਹੈ; ਤਿਉਂ ਜਿਸੁ ਕੰਊ ਉਹੁ ਅੰਬ੍ਰਿਤੁ ਜਲੁ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਤਾ ਹੈ ਤਿਸ ਕੇ ਆਤਮੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਆਇ ਪ੍ਰਗਟਤਾ ਹੈ, ਉਸੁ ਕੇ ਮਨਿ ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ⁹ ਬਿਗਾਸੁ ਹੋਤਾ ਹੈ । ਇਸੁ ਪ੍ਰਕਿਰਤਿ ਤੇ ਉਹੁ ਜਾਨੀਤਾ ਹੈ ਜਿ ਇਨਿ ਅੰਬ੍ਰਿਤੁ ਜਲੁ ਪਾਇਆ ਹੈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਏਸੁ ਮਹਿ ਹੈ । ਅਵਰੁ ਕਵਣੁ ਪ੍ਰਕਿਰਤਿ ਉਨ ਕੀ ਜਿਸ ਤੇ ਪੈਛਾਨੇ ਜਾਹਿ ? ਸਸਿ ਕਹੀਐ ਚੰਦਮਾ, ਸੂਰੁ ਕਹੀਐ ਸੂਰਜ; ਸਸਿ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਸੀਤਲੁ ਹੈ ਅਰੁ ਸੂਰਜੁ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਤਤਾ ਹੈ, ਉਨਹੁ ਐਸੀ ਭਗਤਿ ਕਮਾਈ, ਐਸੀ ਸਾਧਨਾ ਕਰੀ । ਸਕਤਿ ਜਿ ਥੀ ਸਿਵ ਮਹਿ ਸਮਾਇ ਲੀਤੀ । ਸਕਤਿ ਤੇ ਸਿਉ¹⁰ ਹੋਈ ਤੇ ਸੀਤਲੁ ਹੋਆ । ਉਨਹੁ ਜਿਨਹੁ ਅੰਬ੍ਰਿਤੁ ਜਲੁ ਪੀਆ ਹੈ ਉਨ ਕੀ ਤਪਤਿ ਮਿਟਿ ਗਈ; ਉਹਿ ਸੀਤਲੁ ਭਏ ਉਨਹੁ ਸਿਵ ਮਹਿ ਸਕਤਿ ਸਮਾਇ ਲੀਤੀ । ਜਹਾਂ ਸਕਤਿ ਤਪਤਿ ਥੀ ਤਹਾਂ ਕਾਲ ਕੀ ਦੋਹੀ ਥੀ । ਜਬ ਉਨਹੁ ਸਕਤਿ ਸਿਉ ਮਾਹਿ ਸਮਾਈ, ਕਾਲ ਕੀ ਦੋਹੀ ਦੂਰਿ ਹੋਈ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਦੋਹੀ ਛਿਰੀ ਅਰੁ ਏਹੁ ਜਿ ਮਨਸਾ ਧਾਵਤੀ ਥੀ ਏਹੁ ਮਨਿ ਇਕ ਘਰਿ ਰਾਖੀ ਪਕੜਿ ਕਰਿ ਕਰਿ, ਏਹੁ ਬਾਤ ਉਨਹੁ ਪਾਈ ਗੁਰੂ ਤੇ । ਇਉਂ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕਮਾਈ, ਇਉਂ ਕਰਿ ਕਰਿ ਏਹੁ ਬਸਤੁ ਪਾਈ । ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਦਿਖਾਈ । ਭਾਈ ਰਾਮ ਕਨਹੁ ! ਏਹੁ ਬਾਤ ਇਉਂ ਹੈ । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹੁਗੁਰੂ” ।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਬਲਿਹਾਰਿ ਜਾਂ, ਏਕ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਜੀ, ਉਹਿ ਇਸ ਹੀ ਸੈਂਸਾਰ ਮਹਿ ਰਹਤੇ ਹੈਂ, ਸੈਂਸਾਰ ਮਹਿ ਖਾਤੇ ਕਮਾਤੇ ਹੈਂ ਕਿ ਕਿਵੇ ਉਨ ਕੰਊ ਏਹੁ ਸੈਂਸਾਰ ਕਾ ਰੰਗੁ ਭੀ ਮਨ ਮਹਿ ਆਵਤਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾਹੀ ਆਵਤਾ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਅਤਿ ਰਸਿ ਰੰਗਿ ਚਲੁਲੈ ਰਾਤੀ¹¹ ਦੂਸੈ ਠੰਗੁ ਨ ਕੋਈ ॥

ਨਾਨਕ ਰਸਨਾ ਰਸਾਇਣਿ ਰਾਤੀ¹² ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਸਭ¹³ ਸੋਈ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਣਿਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ! ਉਹਿ ਜਿ ਹਰਿ ਜਨ ਹੈ ਪਰਮੇਸੁਰ

¹ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਬਿਗਾਸੇ’ । ²ਚੰਦਮਾ (ਖੱਬਾ ਸੂਰ-ਇਤਾ) । ³ਸੂਰਜ ਅਰਥਾਤ-ਪਿੰਗਲਾ ਨਾਤੀ ਅਥਵਾ ਸਜਾ ਸੂਰ । ⁴ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਕੇ । ⁵ਵਾਸਨਾ । ⁶ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ, ਸੁਭਾਉ । ⁷ਸੂਰਜ ਮੁਖੀ (ਕਮਲ) । ⁸ਪ੍ਰਫੁੱਲਤਾ । ⁹ਹਮੇਸ਼ਾਂ । ¹⁰ਸ਼ਿਵ (ਕਲਿਆਣ ਰੂਪ) । ¹¹ਸਹੀ ਪਾਠ-“ਅਤਿ ਰਸਿ ਰੰਗਿ ਚਲੁਲੈ ਰਾਤੀ” । ¹²ਸਹੀ-“ਨਾਨਕ ਰਸਨਿ ਰਸਾਏ ਰਾਤੀ” । ¹³ਸਹੀ ਪਾਠ-“ਪ੍ਰਭੁ” ।

ਕੇ ਰੰਗਿ ਰਾਤੇ ਹੈਂ ਤਿਨ ਕੰਉ ਅਵਰੁ ਬਿਖੁ ਮਾਇਆ ਕਾ ਰੰਗੁ ਚੜ੍ਹਤਾ ਨਾਹੀ, ਉਹਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਰੰਗਿ ਚੜ੍ਹਲੇ ਹੈਂ ।
ਉਨ ਕੀ ਜਿ ਰਸਨਾ ਹੈ ਸਿ ਰਾਮ ਰਸ ਸਾਥਿ ਰੰਗਿ ਰਹੀ ਹੈ । ਉਨਕੇ ਮਨ ਕੇ ਬਿਖੇ ਭੀ ਰਾਮੁ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਹੈ ਅਰੁ
ਉਨ ਕਿਆਂ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਕੇ ਬਿਖੇ ਭੀ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਰਮਿਆ ਹੈ । ਜਿ ਦੇਖਤੇ ਹੈਂ -ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੀ ਕਰਿ ਦੇਖਤੇ ਹੈਂ, ਅਵਰੁ
ਨਾਹੀ ਪੋਖਤੇ । ਉਨ ਕੇ ਸੁਵਣ ਮਹਿ ਭੀ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਰਮਿਆ ਹੈ ਜਿ ਬਿਨਾਂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਕਥਾ ਹੋਰੁ ਨਾਹੀ ਸੁਣਤੇ ।
ਉਨ ਕੇ ਹਾਥ ਕੇ ਬਿਖੇ ਭੀ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਰਮਿਆ ਹੈ । ਜਿ ਸੰਤਾਂ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰਤੇ ਹੈਂ, ਪਰਮੇਸੁਰ
ਕੀ ਨਿਮਿਤਿ ਪੁੰਨ ਕਰਤੇ ਹੈਂ; ਉਨ ਕੇ ਚਰਨਨ ਕੇ ਬਿਖੇ ਭੀ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਰਮਿਆ ਹੈ, ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਮਾਰਗਿ
ਚਲਤੇ ਹੈਂ, ਅਵਰ ਮਾਰਗਿ ਨਾਹੀਂ ਚਲਤੇ । ਉਨ ਕਿਆਂ ਬਸਤ੍ਰਾਂ ਮਹਿ ਭੀ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਰਮਿਆ ਹੈ, ਜਿ ਬਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰਿ
ਕੇ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਕਾ ਜਸੁ ਕਰਤੇ ਹੈਂ । ਉਨ ਕੇ ਘਰਿ ਮਹਿ ਭੀ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਰਮਿਆ ਹੈ ਜਿ ਘਰ ਮਹਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ
ਜਸੁ ਕਰਤੇ ਹੈਂ । ਉਨ ਕੇ ਧਨ ਮਾਇਆ ਮਹਿ ਭੀ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਰਮਿਆ ਹੈ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਅਰਥਿ ਬੀਜਤੇ ਹੈਂ ।
ਉਨ ਕੇ ਪਾਣੀ ਮਹਿ ਭੀ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਰਮਿਆ ਹੈ ਜਿ 'ਵਾਹਗੁਰੂ, ਗੰਗਾ, ਬਿਸਨ ਕਰਿ ਕੈ' ਜਲੁ ਪੀਤੇ ਹੈਂ । ਉਨ ਕੇ
ਪਰਸਾਦਿ ਮਹਿ ਭੀ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਰਮਿਆ ਹੈ ਜਿ ਰਾਮ ਰਾਮ ਹਰਿ ਹਰਿ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਰਿ ਕਰਿ ਮੁਖਿ ਪਰਸਾਦੁ
ਬਾਹਤੇ ਹੈਂ, ਉਨ ਕੀ ਫੂਖ ਮਹਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਰਮਿਆ ਹੈ ਜਬ ਫੂਖ ਲਗਤੀ ਹੈ ਤਬ ਕਹਤੇ ਹੈਂ 'ਜਬ ਠਾਕੁਰ ਦੇ ਤਬ
ਖਾਈਐ।' ਉਨ ਕੇ ਰਜਣੇ ਮਹਿ ਭੀ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਰਮਿਆ ਹੈ, ਜਬ ਆਧਾਵਤੇ ਹੈ ਤਬ ਕਹਤੇ ਹੈਂ ਜਿ 'ਧੰਨੁ ਠਾਕੁਰੁ,
ਧੰਨੁ ਨਾਰਾਇਣੁ, ਤੇਰਾ ਪਰਸਾਦੁ ਅਘਾਏ ਜੀ ।' ਕਹੈ, ਧੰਨਿ ਤੂੰ, ਜਿਨਿ ਏਹੁ ਪ੍ਰਸਾਦੁ ਦੋਆ ਹੈ ।' ਉਨ ਕੇ ਜਾਗਣੇ
ਮਹਿ ਭੀ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਰਮਿਆ ਹੈ, ਜਾਗਤੇ ਹੈਂ ਤਉ ਸਿਮਰਣੁ ਹੀ ਮਹਿ ਜਾਗਤੇ ਹੈਂ । ਉਨ ਕੇ ਸੋਵਣੇ ਮਹਿ ਭੀ
ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਰਮਿਆ ਹੈ ਸੋਤੇ ਹੈਂ ਤਉ ਉਸ ਕੀ ਲਿਵ ਮਹਿ ਰਹਤੇ ਹੈਂ । ਉਨ ਕੇ ਜਾਗਣੇ ਮਹਿ ਭੀ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਰਮਿਆ
ਹੈ, ਜਾਗਤੇ ਹੈਂ ਤਉ ਰਾਮ ਰਾਮ, ਕਰਿ ਉਠਤੇ ਹੈਂ ਭਾਈ ਜੀ ! ਉਹਿ ਹਰਿ ਜਨ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਸੰਉ ਰਾਤੇ ਹੈਂ^੧ ।
ਤਬ ਉਹਿ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕ ਉਠਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ ਚਰਨੀਂ ਲਾਗੈ: ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇ ਸਿਖ ਭਏ; ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਲਾਗੈ
ਜਪਣੈ; ਨਾਨਕ ਪੰਥੀ ਭਏ, ਉਨ ਕੇ ਮਨਿ ਸੰਤੋਖ ਉਪਜਿਆ; ਕਹਣੈ ਲਾਗੈ ਜਿ, "ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ! ਵਾਹਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ
ਨਾਨਕੁ !"

ਸਲੋਕੁ ॥

ਜਾਗਤ ਬੈਸਤ ਸੋਵਤੇ ਜਪਹਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਅਧਾਰੁ ॥

ਤਿਨ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਦੇਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ਜਿਨਾ ਹਰਿ ਸੰਗਿ ਪਿਆਰੁ ॥

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਤਿਨ ਸੰਗ ਤੇ ਹਮਰਾ ਹੋਇ ਉਧਾਰੁ ॥੧॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ 'ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ
ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥੯੬॥

(ਅ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੀਕਾਨੇਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ)

ਤਬ ਉਸੁ ਨਗਰ ਤੇ ਬੀਕਾਨੇਰਿ ਕੀ ਧਰਤੀ ਦੇਖਤਾ ਦੇਖਤਾ ਅਭਾਮ ਕਓ ਚਲੇ ਆਵਤੇ ਆਵਤੇ
ਧਰਤੀ ਦੇਖਤੇ ਦੇਖਤੇ ਇਕਤੁ ਹੋਰਤੁ ਨਗਰਿ ਆਇ ਬਸੇ ਬੀਕਾਨੇਰਿ ਕੀ ਧਰਤੀ, ਤਬ ਬਹੁਤੁ ਲੋਕ
ਮਿਲਿ ਗਏ ਦਰਸਨ ਦੇਖਣ ਕੀ ਨਿਮਿਤਿ^੧ । ਤਬ ਇਕਿ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ

^੧ਕਹਿ ਕੇ ।
ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ।

^੨ਰੱਜਦੇ ।
^੩ਵਾਸਤੇ ।

^੪ਰੱਤੇ (ਰੰਗੇ) ਹੋਏ ਹਨ ।

^੫ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ

ਜੀ ਪਾਸਿ ਆਇ ਗਏ ਤਿਨਹੁ ਆਇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਰਾਮ ਰਾਮ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਰਾਮ ਰਾਮ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸਤਿ ਰਾਜਾ ਰਾਮੁ, ਆਵਹੁ ਜੀ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ! ਆਈਐ ਜੀ, ਬੈਸੀਐ ਜੀ !” ਤਬ ਓਹਿ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕ ਰਾਮ ਰਾਮ ਕਰਿ ਕਰਿ, ਭੰਡਉਤਿ ਕਰਿ ਕੈ ਬੇਠਿ ਗਏ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਭਲੇ ਹੰਉ ਜੀ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ! ਕਲਿਆਣੁ ਹੈ ਜੀ ?” ਤਹ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਅਜੁ ਭਲੇ ਜੀ ਤੇਰੈ ਦਰਸਨ ਦੇਖਿਐ ਕਲਿਆਣੁ ਹੈ ਜੀ ।” ਤਬ ਘੜੀ ਏਕ ਸਸਤਾਇ ਕਰਿ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਕਾਨਕ ਜੀ ! ਏਕੁ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਜੀ, ਆਗਿਆ ਹੋਇ ਤਬ ਕਹਹੁ ।” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ, “ਭਲਾ ਹੋਇ ਜੀ, ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ! ਜਿ ਕਿਛੁ ਤੁਮਰੈ ਜੀ ਹੈ ਸਿ ਕਹਹੁ ਜੀ ।” ਤਬ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਜੀ ! ਏਤੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਜੀ ! ਏਕਿ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਬਹੁਤੁ ਚੀਨਿ^੧ ਚਤੁਰਾਈ ਕਰਤੇ ਹੈਂ ਜਿ ਮਤੁ ਤੀਰਥੀ^੨ ਪਾਈਐ, ਜਿ ਮਤੁ ਦੇਵਾਲੇ ਹੁ ਕਿਛੁ ਪਾਈਐ, ਮਤੁ ਧਰਤੀ ਭਰਮੀ ਪਾਈਐ, ਓਹਿ ਨੋਧਤੇ ਹੀ ਮਰਹਿਗੇ । ਅਰੁ ਜੀ, ਇਕਿ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਭੋਲੇ ਢਾਲੇ^੩ ਹੈ, ਇਕਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਮਨ ਮਹਿ ਰਖਿ ਕਰਿ ਬੈਠਿ ਰਹੇ ਹੈਂ, ਨ ਕਿਸੀ ਕੀ ਆਸਾ ਕਰਤੇ ਹੈਂ ਜਿ ਇਸ ਤੀ ਕਛੁ ਹੋਇਗਾ, ਓਹਿ ਭੋਲੇ ਭਾਇ ਹੀ ਜਾਣਤੇ ਹੈਂ ਜਿ ਤਿਛੁ ਕੀਆ ਹੈ ਸਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀਆ ਹੈ ਅਰੁ ਜਿ ਕਿਛੁ ਕਰੈਗਾ ਸਿ ਪਰਮੇਸੁਰ, ਹੋਰੁ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਬਿਨਾਂ ਕਰਣਹਾਰੁ ! ਏਹ ਭੋਲੇ ਭਾਇ ਉਨਹੁ ਏਹੁ ਬਾਤ ਮੰਨਿ ਲੀਤੀ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਜੀ, ਦਿਖਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਹਿ ਤੇ ਕਵਣਿ ਭਲੇ ਜੀ, ਜਿਉਂ ਹੈ ਤਿਉਂ ਕਹਿ ਸੁਣਾਈਐ ਜੀ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਖੁਸੀ ਹੋਆ, ਖੁਸੀ ਹੋਇ ਕਰਿ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਸਲੋਕੁ^੪ ॥

ਭੋਲਤਿ ਭੈ ਮਨਿ ਵਸੈ ਹੋਕੇ ਪਧਰੁ ਹੀਣੁ^੫ ॥

ਅਤਿ ਭਾਹਪਣਿ ਦੁਖੁ ਘਣਾ ਤੀਨੇ ਬਾਉ ਭਰੀਣੁ^੬ ॥

ਅੰਦਰੁ^੭ ਬੀਜੁ^੮ ਸਿ ਬਾਜਣੇ ਘਣੇ ਧੜੀਜੈ ਜੋਇ ॥

ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਅਰਾਧਿ^੯ ਤੁ ਬੀਜਉ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ ॥ ੧ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਣਿਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ਜੀ ! ਜਿਨਹੁ ਭੋਲੇ ਭਾਇ ਮਨਿ ਏਹੁ ਬਸੀ ਹੈ ਜਿ ਬਿਨਾਂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਕਰਣਹਾਰੁ । ਭਾਈ ਜੀ ਅਰੁ ਜੀ ਕਿਛੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕੇ ਭਇ ਮਹਿ ਰਹਤੇ ਹੈਂ ਅਰੁ ਭੈ ਕਰਿ ਕਰਿ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਬੀਂ ਭਰਿ ਕਰਿ ਬੁਰਿਆਈ ਨਾਹੀ ਕਰਤੇ, ਤਿਨ ਕਾ ਧੰਨਿ ਜਨਮੁ ਹੈ । ਓਇ ਜੀਵਤੇ ਹੀ ਮੁਕਤਿ ਹੋਏ ਜਿਨਹੁ ਏਕੁ ਰਾਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਪਕੜਿਆ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕੇ ਭੈ ਮਹਿ ਰਹੈ, ਭਇ ਕਰਿ ਕਰਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੈ ਬੁਰਿਆਈ ਕਾਈ ਨ ਕਰੀ ਭਾਈ ਜੀ, ਤੇ ਮੁਕਤੇ ਭਏ । ਅਰੁ ਜਿਨਹੁ ਏਕ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਮਾਰਗੁ^{੧੦} ਛਾਡਿਆ । ਏਕਸ ਮਾਰਗ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇਤੇ ਖੀਣੁ ਭਏ^{੧੧}, ਬਹੁਤੁ ਚਤੁਰਾਈ ਕਰੀ ਬਹੁਤੁ ਠਵੜੈ^{੧੨} ਮਨੁ ਦਉੜਾਇਆ, ਮਨ ਕੀ ਨਿਆਣਪ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬਹੁਤੁ ਧਿਰੀ^{੧੩} ਮਨੁ ਲਾਇਆ, ਏਕੁ ਮਾਰਗੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਫੁਟਕਿ^{੧੪} ਗੋਆ, ਅਰੁ ਬਹੁਤੁ ਚਤੁਰਾਈ ਕਰਤੇ ਬੇ ਅਰੁ ਚਤੁਰੁ ਕਹਾਵਤੇ ਬੇ ਅਰੁ ਚਤੁਰਾਈ ਕਰਿ ਕਰਿ ਮਨ ਕੀ ਸਿਆਣਪ ਕਰਿ ਕਰਿ ਉਨਕੇ ਤੀਨੇ ਸਿਰੇ ਗਏ । ਜਿਉਂ ਨਿਆਣੇ ਕੇ ਤੀਨੇ ਠਵਰ ਭਏ ਤਿਉਂ ਉਨ ਕੀ ਤੀਨੇ ਸਿਰੇ ਗਈ ।

^੧ਜਾਣ-ਬੁੱਝ ਕੈ ।

^੨ਭੋਲੇ ਭਾਲੇ, ਸਿੱਧੇ ਸਾਢੇ ।

^੩ਮਾਰੂ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੩, ਸਲੋਕੁ ਮ: ੧ ।

^੪ਸਹੀ ਪਾਠ-“ਹੈ ਕੈ ਪਾਧਰਹੀਣੁ ।”

^੫ਸਹੀ ਪਾਠ-“ਅਤਿ ਭਾਹਪਣਿ ਦੁਖੁ ਘਣੇ, ਤੀਨੇ ਬਾਉ ਭਰੀਣੁ ॥੧॥”

^੬ਇਹ ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਲਾ ਸਲੋਕ ਮ: ੧ ਅੰਕ ੨ ਹੈ ।

^੭ਸਹੀ ਪਾਠ-“ਮਾਂਦਲੁ ਬੇਦ ।”

^੮ਸਹੀ ਪਾਠ-

“ਸਮਾਲਿ” ।

^੯ਪੰਥ, ਰਾਹ, ਰਸਤਾ ।

^{੧੦}ਬੈ ਹੋਣਾ, ਨਸ਼ਟ ਹੋਣਾ, ਭਾਵ-ਭਟਕਣਾ ਜਾਂ ਭੁਲਣਾ ।

^{੧੧}ਬਾਵਾਂ ਤੇ ।

^{੧੨}ਪਾਸੇ, ਤਰਫਾਂ ਵਲ ।

^{੧੩}ਫੁਟ ।

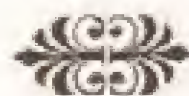
ਕਵਣਿ ਕਵਣਿ ਸਿਰੇ ਗਏ: ਏਕੁ ਤਉ ਮਨਿ ਸੰਤੋਖੁ ਨ ਆਇਆ । ਇਕੁ ਏਹੁ ਮਨ ਕਉ ਦੁਖੁ ਪਹੁੰਚਿਆ । ਇਕੁ ਤਾਂ ਏਹੁ ਮਨ ਕਾ ਸਿਰਾ ਗੈਆ ਜਿ ਮਨਿ ਕਉ ਸੁਖੁ ਨ ਆਇਆ । ਦੂਸਰਾ ਸਿਰਾ ਜਿ ਸੈਂਸਾਰੁ ਗੈਆ, ਸੈਂਸਾਰ ਮਹਿ ਸੋਭਾ ਨ ਹੂਈ, ਸਭੁ ਕੋ ਕਹੈ ਜਿ ਇਵ ਹੀ ਭਰਮਤਾ ਫਿਰਤਾ ਹੈ, ਇਕੁ ਸੈਂਸਾਰ ਮਹਿ ਗਈ ਜਿ ਨ ਸੋਭਾ ਹੋਈ ਨ ਸੁਖ ਹੋਆ, ਏਹੁ ਦੂਸਰਾ ਸਿਰਾ ਗੈਆ । ਤੀਸਰਾ ਅਗੈ ਨਰਕਿ ਪੜਿਆ ਥੋਹਾਂ ਤੇ ਜਮੁ ਪਕੜਿ ਲੇ ਗੈਆ, ਲਿਜਾਇ ਨਰਕ ਘੋਰ ਮਹਿ ਦੀਆ । ਭਾਈ ਜੀ, ਜਿਨ ਕਉ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕਾ ਮਾਣਗੁ ਭੂਲਿ ਜਾਤਾ ਹੈ ਜਜਮਾਲੇ¹ ਰਹਤੇ ਹੈ, ਜਿ ਕਿਆ ਹੈ, ਕਿਆ ਹੈ ਤੇ ਜਮ ਕੀ ਸਾਸਨਾ² ਪਾਵਤੇ ਹੈ, ਉਹਿ ਨਰਕਿ ਜਾਤੇ ਹੈ। ਭਾਈ ਜੀ, ਇਉਂ ਉਨਕੇ ਤੀਨ ਸਿਰੇ ਗਏ । ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ਜੀ ! ਏਹੁ ਕਥਾ ਏਵੀ ਹੈ ਜਿ ਕੋਈ ਖੋਜੈ ਸੁ ਪਾਵੈ । ਅਰੁ ਜਿਨਹੁ ਨ ਖੋਜਿਆ, ਦੁਹ ਤਰਫੀ ਮਨੁ ਜੋਲਾਇਆ ਤਿਨ ਕਉ ਸਜਾਇ ਭਈ । ਕਿਸ ਕੀ ਨਿਆਈ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ਜੀ ! ਜਿਉਂ ਪਖਾਵਜੁ³ ਦੁਹ ਧਿਰੀ ਹੂ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਦੁਹੀਂ ਤਰਫੀਂ ਹੂ ਮਾਰੀਤਾ ਹੈ ਜੇ ਇਕੁ ਮੁਖੁ ਹੋਇ ਤਬ ਉਸ ਕਉ ਕੋਈ ਨ ਵਜਾਵੈ । ਪਣੁ ਜੀ, ਦੁਹ ਤਰਫੀ ਹੂ ਜਿ ਬਾਜਿਆ ਜਿ ਉਸ ਕਉ ਦੁਹੀ ਧਿਰੀ ਹੂ ਚਪੇੜਾਂ ਪੈਈਆਂ, ਪੜਿਆ ਧੜਿਆ⁴ । ਤਿਉਂ ਜਿਨਕੇ ਮਨਿ ਦੂਜਾ ਭਾਉ ਹੈ, ਬਿਨਾਂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਤੇ ਕਿਛੁ ਹੋਰੁ ਆਸਰਾ ਲਿਆਵਤੇ ਹੈਂ ਮਨ ਮਾਹਿ, ਤਿਉਂ ਉਨ ਕਉ ਉਸੁ ਪਖਾਵਜ ਕੀ ਨਿਆਈਂ ਜਮੁ ਮੁਹੇ ਮੁਹੇ ਮਾਰੇਗਾ, ਪਣੁ ਰੇ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ! ਹਮਰੀ ਏਹੁ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਜਿ ਬਿਨਾਂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਤੇ ਹੋਰੁ ਆਸਰਾ ਮਨ ਮਾਹਿ ਨ ਲਿਆਵਣਾ, ਏਕੋ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਅਰਾਧਣਾ ਦੂਜਾ ਮਨ ਮਹਿ ਨਾਹੀਂ ਆਨਣਾ । ਬੋਲਹੁ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ਵਾਹਗੁਰੂ⁵ । ਤਬ ਓਹਿ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ ਚਰਨੀਂ ਲਾਗੈ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇ ਸਿਖ ਭਏ, ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਲਾਗੈ ਸਿਮਰਣੇ, ਨਾਨਕ ਪੰਥੀ ਭਏ, ਉਨਕੇ ਮਨਿ ਸੰਤੋਖੁ ਆਇਆ, ਕਹਣੈ ਲਾਗੈ ਜਿ, “ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ! ਵਾਹਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਬਾਨਕੁ ! ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ !”

ਸਲੋਕੁ ॥

ਏਕੋ ਮਨਿ ਅਰਾਧੀਐ ਏਕੋ ਆਸ ਮਨਿ ਟੇਕ ॥

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਏਕੋ ਜਪਹੁ ਜਿਨਿ ਤਾਰੇ ਕਈ ਅਨੇਕ ॥ ੧ ॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ, ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਰਸਾਇ ॥ ੧੦੧ ॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੀਕਾਨੇਰ ਨਗਰ ਵਿਚ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ)

ਤਬ ਬੀਕਾਨੇਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਆਇ ਵੜਿਆ । ਬੀਕਾਨੇਰਿ ਮਹਿ ਏਕ ਗਿਆਨੀ ਅਪਰਸ¹ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕ ਆਤਮ ਅਭਿਆਸੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਉ ਮਿਲੇ । ਤਿਨਹੁ ਆਇਕਹਿਆ ਜਿ, “ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ !

¹ਜਜਮ (ਕੋੜ੍ਹ) ਵਾਲੇ, ਭਾਵ-ਦਰਦ-ਰੰਜਾਣੇ (ਦੁੱਖੀ) ।

²ਤਾੜਨਾ ।

³ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ, ਇਸ

ਤਰ੍ਹਾਂ ।

⁴ਜੋੜੀ (ਤਬਲ) ਦੀ ਥਕਲ ਦਾ ਲੰਬਾ ਵਾਜਾ ।

⁵ਦੁਹਾਂ ਧਿਰਾਂ ਅਥਵਾ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਮਾਰੀਦਾ

ਹੈ ।

⁶ਪਿਆ ਮਾਰਿਆ ।

⁷ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ।

⁸ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ

ਨਾਲ ਸਪਰਸ਼ (ਛੋਹ) ਨਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਅਛੋਹ, ਭਾਵ-ਬਿਖੇੜੀ ਤੇ ਸੁੱਚ ਸੰਜਮ ਵਾਲਾ ।

ਰਾਮ ਰਾਮ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸਤਿ ਰਾਜਾ ਰਾਮ, ਆਵਹੁ ਜੀ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ, ਡੰਗਤਹੁ ! ਆਈਐ ਜੀ, ਬੋਸੀਐ ਜੀ, ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂ” । ਤਬ ਓਹਿ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕ ਨਮਸਕਾਰੁ ਕਰਿ ਕਰਿ, ਡੰਡਉਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਚੋਠਿ ਗਏ । ਤਬ ਉਨਹੁ ਘਤੀ ਏਕ ਸਸਤਾਇ ਕਰਿ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਏਕ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਜੀ, ਜਿ ਤੇਰੀ ਆਗਿਆ ਹੋਇ ਤਬ ਕਹਹਿ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਭਲਾ ਹੋਇ ਜੀ, ਜਿ ਕਿਛੁ ਤੁਮਰੈ ਜੀ ਹੈ ਸਿ ਕਹੀਐ” । ਤਬ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਬਲਿਹਾਰਿ ਜਾਂ, ਏਹੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਜੀ, ਜਿ ਕਿਵਹੀ ਏਹੁ ਪ੍ਰਾਨ ਪੁਰਸੁ ਹੈ, ਕਿਵਹੀ ਏਸੁ ਦੇਹੀ ਤੇ ਉਡਰਿ ਨ ਜਾਈ । ਸੁ ਸੰਜਮੁ ਭੀ ਹੈ ਜਿਤੁ ਏਹੁ ਦੇਹੀ ਅਸਥਿਰੁ ਰਹੈ, ਧਰਤੀ ਪੜੇ ਨਾਹੀ ਸੁ ਸੰਜਮੁ ਭੀ ਹੈ ? ਅਰੁ ਜੀ ਜਬ ਲਗੁ ਏਹੁ ਦੇਹੀ ਰਹੈ, ਛੀਜੈ ਨਾਹੀ-ਐਸੀ ਰਹੈ, ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਸੋਈ ਸੰਜਮੁ ਬਤਾਈਐ, ਬਲਿਹਾਰਿ ਜਾਂ ਜੀ, ਜਿਤੁ ਏਹੁ ਅਸਥਿਰੁ ਰਹੈ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਮਾਰੂ ਰਾਗ ਮਹਿ ਜਿ:-

ਸੂਰਸਰੁ ਸੋਖਿ¹ ਲੈ, ਸੋਮਸਰੁ² ਪੋਖਿ ਲੈ, ਜੁਗਤਿ ਕਰਿ ਮਰਤੁ³ ਸੁ ਸਨਬੰਧੁ ਕੀਜੈ⁴ ॥
ਮੀਨ ਕੀ ਚਪਲ ਸਿਉ⁵ ਜੁਗਤਿ ਮਨੁ ਰਾਖੀਐ⁶ ਉਡੈ ਨਹੁ ਹੰਸੁ⁷ ਨਹੁ ਕੰਧੁ⁸ ਛੀਜੈ⁹ ॥ ੧ ॥
ਮੂੜੇ ਕਾਇ ਛੈ¹⁰ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਣਿਆ¹¹ ॥ ਤੈ ਨਾਹੀ¹² ਚੀਨਿਆ ਪਰਮਾਨੰਦੁ ਬੈਰਾਗੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿ ਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ਜੀ ! ਏਹੁ ਬਾਤ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਕਠਨੁ ਹੈ, ਸੁਨਣੈ ਸੁਨਾਵਣੈ ਕੀ ਬਾਤ ਨਾਹੀ ਕਮਾਵਣੈ ਕੀ ਬਾਤ ਹੈ, ਤੁਮ ਪ੍ਰਭੀ ਬਾਤ ਹਮਹੁ ਕਹੀ । ਤਉ ਹਮਰੀ ਕਹੀ ਕਿਸੁ ਕਾਮਿ ਜਉ ਤੁਮਿ ਸੁਣਿ ਕਰਿ ਕਮਾਵਹੁ ਨਾਹੀ । ਜਿ ਹੰਉ¹³ ਕਹੰਉ ਅਰੁ ਤੁਮਿ ਸੁਣਿ ਕਮਾਵਹੁ ਤਾਂ ਤੁਮਰਾ ਭੀ ਭਲਾ ਹੋਇ ਅਰੁ ਹਮਾਰਾ ਭੀ ਭਲਾ ਹੋਇ । ਜਿਸ ਵਸਤੁ ਕੰਉ ਧੋਜਹੁ ਸਾਈ ਪਾਵਹੁ, ਜੇ ਸੁਣਿ ਕਰਿ ਕਮਾਵਹੁ ਹਮਰੈ ਤਾਂਈ ਕਹੈ, ਸਿਖਾਏ, ਸੁਣਾਏ ਕਾ ਧਰਮੁ ਹੋਇ । ਹਮ ਕਹਹਿ ਅਰੁ ਤੁਮਿ ਕਮਾਵਹੁ ਨਾਹੀ ਤਬ ਕਹਿਆ ਕਿਸੁ ਕਾਮਿ ?” ਤਬ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਲਿਹਾਰਿ ਜਾਂ, ਜਿਸ ਕੈ ਭਾਗਿ ਭਲਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਗਾ ਤਿਸੁ ਕਉ ਤੁਮ ਕਹਿ ਸੁਣਾਵਹੁਗੇ । ਜਿਸ ਕਉ ਤੁਮਿ ਦੋਆਲੁ ਹੋਵਹੁਗੇ ਤੇਰੀ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਕਮਾਵੇਗਾ ਭੀ ਜੀ, ਜਾਂ ਤੂ ਦੋਆਲੁ ਹੋਵਹਿਗਾ ।” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਪੁਰਖਹੁ, ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ! ਸੂਰਜ ਕਾ ਜੈਸਾ ਤੇਜੁ ਏਸ ਕਾ ਕ੍ਰੋਧੁ ਹੈ ਅਰ ਚੰਦ੍ਰਮੇ ਕੀ ਜੈਸੀ ਸੀਤਲਾਈ ਸਿਵ ਕੰਉ ਹੈ । ਜਬ ਏਹੁ ਸੂਰਜ ਕੰਉ ਪਕਤਿ ਰਹਿ ਚੰਦ੍ਰਮੇ ਕੇ ਘਰਿ ਮਹਿ ਲਿਆਵੈ, ਸਕਤਿ ਤੇ ਸਿਉ¹⁴ ਹੋਇ ਜਾਇ, ਤਬ ਮਰਣੈ ਕੀ ਜੁਗਤਿ ਕਾ ਸੰਜਮੁ ਹੋਇ, ਅਰ ਜਿ ਸੀਨੇ¹⁵ ਕੀ ਜੁਗਤਿ ਪਾਣੀ ਸੰਉ ਜਿ ਪਾਣੀ ਬਿਨਾ ਨਾ ਜੀਵੈ ਇਉਂ ਕਰਿ ਕਰਿ ਮਨੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਾਥਿ ਰਖੈ ਤਬ ਜਿ ਏਸ ਕਾ ਪ੍ਰਾਨ ਪੁਰਖ ਪਰਮ ਹੰਸੁ ਜਿ ਏਸ ਕੈ ਅੰਤਰਿ ਹੈ ਸਿ ਏਹੁ ਉਡਿ ਨ ਜਾਈ, ਅਰੁ ਨ ਏਸ ਕਾ ਕੰਧੁ ਛੀਜੈ । ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ! ਏਹੁ ਸੰਜਮੁ ਏਵ ਹੈ । ਅਰੁ ਭਾਈ ਜੀ ! ਏਹੁ ਮਨੁਖੁ ਜਿ ਹੈ ਸੁ ਭਰਮ ਕਾ ਮਾਰਿਆ ਪਰਮੇਸੁਰ ਤੇ ਭੁਲਿ ਗਿਆ ਹੈ ।

¹ਸਹੀ ਪਾਠ-“ਸੋਸਿ” । ‘ਸੂਰ ਸਰ ਸੋਸਿਲੈ’ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਸੂਰਜ (ਸੱਜੀ ਸੂਰ-ਇੜਾ) ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਣ ਚਾੜ੍ਹਨੇ ।
²ਚੰਦ੍ਰਮਾ (ਸੋਮ-ਖੱਬੀ ਸੂਰ, ਅਰਬਾਤ-ਪਿੰਗਲਾ) ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਾਣ ਉਤਾਰਨੇ ।
³ਮਰਤੁ (ਹਵਾ, ਪਵਣ) । ਸ੍ਵਾਸ ।
⁴ਇਸ ਤਰਾਂ ਸੁ (ਚੰਗਾ) ਸੰਬੰਧ ਜੋੜੋ, ਭਾਵ-ਸੁਖਮਨਾ ਵਿਚ ਟਿਕਾਓ ਕਰੋ ।
⁵ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਮੀਨ (ਮੱਛੀ) ਵਰਗੇ ਚਪਲ (ਚੰਚਲ) ਮਨ ਨੂੰ ਵਸ ਵਿਚ ਕਰ ਕੇ ਰੱਖੀਂਦਾ ਹੈ ।
⁶ਜੀਵ ਰੂਪ ਹੰਸ, ਭਾਵ-ਪ੍ਰਾਣ ।
⁷ਸਰੀਰ (ਦੇਹ) ਰੂਪ ਕੰਧ ।
⁸ਭਾਵ-ਸਰੀਰ ਰੂਪ ਕੰਧ ਨਹੀਂ ਛਿਸਦੀ (ਭਿੰਨਦੀ) ।
⁹ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਕਾਇ ਚੈ ।’ ‘ਕਾਇਚੈ’ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ-‘ਕਿਸੇ ਵਾਸਤੇ ।’
¹⁰ਸਹੀ ਪਾਠ-“ਭਰਮਿ ਭੁਲਾ” ।
¹¹ਏਥੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ‘ਤੇ’ ਨਾਹੀ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਸਿਰਫ ‘ਨਹੁ’ ਪਾਠ ਹੀ ਹੈ ।
¹²ਮੈਂ ।
¹³ਸਿਵ (ਕਲਿਆਣ ਰੂਪ) ।
¹⁴ਮੀਨ (ਮੱਛੀ) ।

ਤਿਸ ਤੇ ਏਹੁ ਆਵਤਾ ਜਾਤਾ ਹੈ, ਜਮਤਾ ਮਰਤਾ ਹੈ। ਜਬ ਐਸਾ ਹੋਇ ਤਬ ਜਨਮੈ ਨ ਮਰੈ, ਨਾ ਆਵੈ ਨਾ ਜਾਵੈ ਅਸਥਿਰੁ ਹੀ ਰਹੈ। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕਿਸਨ ਵਾਹਿਗੁਰੂ।”

ਤਬ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਜੀ, ਤੇਰੀ ਮਤਿ ਤੂ ਹੈ ਜਾਣਹਿ ਗੁਰੂ ਜੀ!” ਤਬ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਜੀ! ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂ, ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਏਸ ਕੇ ਜੀਵਣੇ ਕਾ ਸੰਜਮੁ ਹੈ ਤਿਵ ਹੀ ਬਤਾਈਐ ਜੀ! ਜਿ ਏਹੁ ਮਨੁ ਅਪਿਉ ਪੀਵੈ ਸਿ ਕਿਤੁ ਜੁਗਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਪੀਵੈ ਜਿਤੁ ਏਸੁ ਕਾ ਕੰਧੁ ਨ ਪੜਈ, ਹੰਸੁ ਨ ਉਡਈ, ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ! ਸਾਈ ਬਿਧਿ ਬਤਾਈਐ ਜੀ!” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:—

ਅਜਰੁ ਗਹੁ ਜੋਰਿ^੧ ਲੈ, ਅਮਰੁ ਗਹੁ ਮਾਰਿ ਲੈ, ਭ੍ਰਾਤਿ^੨ ਤਜਿ ਫੋਡਿ ਤਉ ਅਪਿਉ^੩ ਪੀਜੈ॥

ਮੀਨੇ^੪ ਕੀ ਚਪਲ^੫ ਜਿਉ ਜੁਗਤਿ ਮਨੁ ਰਾਖੀਐ, ਉਡੈ ਨਹੁ ਹੰਸੁ^੬ ਨਹੁ ਕੰਧੁ^੭ ਛੀਜੈ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਹੁ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ਜੀ! ਏਹੁ ਕਥਾ ਏਵ ਹੈ ਜਿ ਏਹੁ ਅਜਰੁ ਵਸਤੁ ਸੁ ਏਹੀ ਕਾਮੁ ਹੈ ਏਸੁ ਕੰਧੁ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬਸਿ ਕਰੈ ਅਰੁ ਅਮਰੁ ਜਿ ਵਸਤੁ ਹੈ ਏਸ ਮਨ ਮਹਿ ਜਿ ਅਹੰਕਾਰੁ ਹੈ ਜਿ ਤਿਸੁ ਅਹੰਕਾਰੁ ਕਉ ਮਾਰਿ ਕਰਿ, ਸਾਧਿ ਕਰਿ ਵਸਿ ਕਰੈ। ਅਰੁ ਮਨ ਮਹਿ ਜਿ ਭਰਮੁ ਹੈ ਜਿ ਕੈਸਾ ਭਰਮੁ ਹੈ, ਉਪਨੈ^{੧੦} ਸਰਸਾ^{੧੧} ਹੋਤਾ ਹੈ, ਛਿਨੈ^{੧੨} ਸਹੰਸਾ^{੧੩} ਕਰਤਾ ਹੈ ਅਰੁ ਜਾਣਤਾ ਹੈ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਬਿਨਾ ਹੋਰਸ ਤੇ ਕਿਛੁ ਹੋਇ ਆਵਤਾ ਹੈ ਤਿਸ ਕਾ ਨਾਮੁ ਭਰਮੁ ਹੈ। ਜਬ ਏਹਿ ਵਸਤੁ ਮਾਰਿ ਦੂਰਿ ਕਰਹਿ, ਬਾਹਰਿ ਸਟਿ ਘਾਲਹਿ ਤਬ ਅਪਿਉ ਪੀਜੀਐ। ਭਾਈ ਜੀ! ਇਉਂ ਅਪਿਉ ਪੀਆ ਨਾਹੀ ਜਾਤਾ। ਭਾਈ ਜੀ, ਰਾਮ ਜਨਹੁ ਜੀ! ਏਹੁ ਕਥਾ ਏਵ ਹੈ ਜੀ। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ।” ਤਬ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ! ਤੂ ਧੰਨੁ ਹੈ!” ਤਬ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਬਹੁਤਿ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, “ਬਲਿਹਾਰਿ ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ! ਏਹੁ ਜਿ ਅਪਿਉ ਜਲੁ ਪੀਜੀਤਾ^{੧੪} ਹੈ। ਸਾਈ ਬਿਧਿ ਬਤਾਇ ਅਰੁ ਕਿਸੁ ਭਾਂਤ ਕਰਿ ਕਰਿ ਪੀਜੀਤਾ ਹੈ ਜੀ, ਜਿਉ ਜਿਉ ਪੀਜੀਤਾ ਹੈ ਸਾਈ ਬਿਧਿ ਬਤਾਈਐ ਜੀ।” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:—

ਭਣਤਿ^{੧੫} ਨਾਨਕੁ ਜਨੋ ਰਵੈ^{੧੬} ਜੇ ਹਰਿ ਮਨੋ ਮਨ ਪਵਨ ਜਿਉ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਜੈ।

ਮੀਨੀ ਕੀ ਚਪਲ ਜਿਉ ਜੁਗਤਿ ਮਨੁ ਰਾਖੀਐ ਉਡੈ ਨਹੁ ਹੰਸੁ ਨਹੁ ਕੰਧੁ ਛੀਜੈ ॥ ੩ ॥ ੯ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ। ਏਹੁ ਜਿ ਅਪਿਉ ਜਲੁ ਹੈ ਜਿ ਇਉ ਕਰਿ ਪੀਜੀਤਾ ਹੈ। ਜਿਉ ਪਵਨੁ ਬੜਤਾ ਨਿਕਲਤਾ ਹੈ ਤਿਉ ਮਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸਾਸ ਸਾਸ ਸਾਥਿ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰੀਐ ਜੀ, ਤਉ ਇਤਿ ਭਾਂਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਸਿਮਰੀਐ ਜੀ ਤਉ ਅਪਿਉ ਜਲੁ ਪੀਆ ਜਾਇ। ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ! ਏਹੁ ਕਥਾ ਏਵ ਹੈ।” ਤਬ ਓਹਿ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ ਚਰਨੀ ਲਾਗੇ, ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਲਾਗੇ ਜਪਣੇ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇ ਸਿਖ ਭਏ, ਨਾਨਕ ਪੰਥੀ ਭਏ, ਉਨ ਕੈ ਮਨਿ ਸੰਤੋਖੁ ਆਇਆ। ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ,

^੧ਆਬਹਯਾਤ, ਭਾਵ-ਅਮੀ ਜਲ ਅਥਵਾ ਅਮ੍ਰਿਤ।

^੨ਸਹੀ ਪਾਠ-“ਜਾਰਿ।”

^੩ਭ੍ਰਮ,

ਸੰਦੇਹ।

^੪ਅਮ੍ਰਿਤ।

^੫ਮੱਛੀ।

^੬ਚਪਲਤਾ, ਚੰਚਲਤਾ।

^੭ਪ੍ਰਾਣ।

^੮ਸਰੀਰ, ਦੇਹ।

^੯ਨਸ਼ਟ ਹੋਣਾ।

^{੧੦}ਉਤਪੰਨ ਹੋਣ ਤੇ।

^{੧੧}ਖੁਸ਼ੀ, ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ।

^{੧੨}ਨਸ਼ਟ ਹੋਣ ਤੇ।

^{੧੩}ਸੰਸਾ।

ਚਿੰਤਾ, ਫਿਕਰ।

^{੧੪}ਪੀਵੀਂਦਾ।

^{੧੫}ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ।

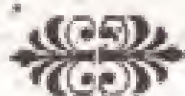
^{੧੬}ਜਨ (ਪੁਰਸ਼) ਰਵੇ (ਉਚਾਰਣ) ਕਰੇ।

ਧੰਨ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ।

ਸਲੋਕ^੧ ॥

ਅੰਬਿਤੁ ਜਲੁ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਹੈ, ਹਰਿ ਜਨ ਪੀਵਣੁ ਹਾਰੁ ॥
ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਤਿਨ ਬਲਿਹਾਰਣੈ, ਜਿਨ ਘਟਿ ਐਸੀ ਕਾਰ ॥ ੧ ॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ। ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ
ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ੧੦੨ ॥

ਮਾਰੂ ਬਲਾਂ ਵਿਚ ਫੇਰੀ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਇਕ ਪਟੇਲ ਨਾਲ)

ਤਬ ਉਸੁ ਨਗਰ ਤੇ ਆਗੈ ਕਉ ਉਦਿਆਨ^੧ ਕੋ ਧਰਤੀ ਦੇਖਤੇ ਦੇਖਤੇ ਦੂਰਿ ਜਾਇ ਪੜੇ, ਜਹਾਂ ਮਹਾ ਉਜਾਤਿ
ਬਾਲੁ ਰੇਤੁ ਬਲੁ^੨ ਵਸਦੀ ਕਹਾ ਹੀ ਨ ਪਾਈਐ। ਜੇ ਪਾਈਐ, ਤਉ ਪੈਡਾ^੩ ਦੂਰਿ ਦੂਰਿ ਵਸਦੀ ਜਾਇ ਪਹੁਚਣਾ ਕਠਨੁ, ਪੈਂਡੇ
ਮਹਿ ਠਗਵਾੜੇ^੪ ਬਹੁਤ ਮਾਰਣ ਹਾਰੇ। ਜੇ ਕੋ ਉਨਾਂ ਚੋਰਾਂ ਤੇ ਬਾਂਚੀਐ ਤਾਂ ਪੈਡੇ ਮਹਿ ਪਿਆਸਾ ਹੀ ਮਰ ਜਾਇ। ਬਾਬੇ ਕਉ
ਨ ਭੂਖ ਨ ਪਿਆਸ ਥੀ। ਤਬ ਉਹਾ ਮਾਰੂ ਦੇਸ ਕੇ ਬਲ ਮਹਿ ਇਕੁ ਨਗਰੁ ਥਾ, ਉਹਾ ਹੀ ਆਇ ਨਿਕਲਿਆ। ਜਿਤੁ
ਰਾਹਿ ਉਦਿਆਨੁ ਅਰੁ ਦੂਰਿ ਪੈਂਡਾ, ਪਾਣੀ ਪਾਈਐ ਨਾਹੀ। ਅਰੁ ਸਾਬੇ ਹੀ ਮਰਦਾਨਾ ਥਾ, ਉਸ ਹੀ ਰਾਹਿ ਕੀ
ਤਰਫ ਤੇ ਜਾਇ ਨਿਕਲਿਆ। ਉ ਉਨਹੁ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਤੁਮਿ ਕਿਸੁ ਰਾਹਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਆਏ” ! ਕਹੈ,
“ਜੀ, ਅਮੁਕੀ ਉਜਾਤਿ ਕੈ ਰਾਹਿ ਆਏ”। ਕਹੈ, “ਰੇ ਭਾਈ ! ਓਤੁ ਰਾਹਿ ਤਉ ਏਕੁ ਬਾਟ ਘਾਟ ਪੇੜੇ ਘੋੜੇ^੫ ਕਾ
ਭਰੁ। ਜੇ ਪੇੜੇ ਘੋੜੇ ਤੇ ਬਾਂਚੀਐ ਤਉ ਪਿਆਸਾ ਹੀ ਮਰਿ ਜਾਇ। ਤੁਮ ਜਿ ਇਸੁ ਰਾਹਿ ਆਏ ਸਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ
ਆਏ” ? ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜਿਸ ਕਾ ਭਰੁ ਥਾ ਤਿਨ ਹੀ ਹਮ ਕਉ ਆਣਿਆ ਹੈ”। ਸਿ
ਲੋਕਾਂ ਮਹਿ ਅਚਰਜੁ ਹੋਆ ਜਿ ਜਿਸ ਕਾ ਭਰੁ ਥਾ ਤਿਨੇ ਹੀ ਆਣੇ ਸਿ ਏਹੁ ਬਾਤ ਕਿਆ ਹੈ। ਤਬ ਉਸੁ ਨਗਰੀ ਕਾ
ਜਿ ਸ੍ਰੋਤੁ^੬ ਥਾ ਸਿ ਉਹੁ ਭੀ ਮਿਲਣੈ ਆਇਆ, ਦਸ ਬੀਸ ਲੋਕ ਸਾਬਿ ਲੇ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਉ ਉਹੁ ਆਇ
ਮਿਲਿਆ ਅਰੁ ਉਹੁ ਪਟੇਲ^੭ ਬਹੁਤ ਗਿਆਨੀ ਭੀ ਥਾ ਅਰੁ ਅਰੁ ਮਹਾਂ ਧਰਮਾਤਮਾ ਭੀ ਥਾ, ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ
ਕਉ ਆਇ ਮਿਲਿਆ, ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਨਮਸਕਾਰੁ ਕਰਿ ਕੈ ਆਇ ਬੈਠਾ। ਤਬ ਲਾਗੈ ਪੈਡੇ ਕੀਆ ਬਾਤਾ ਕਰਣੇ ਜਿ
“ਗੁਸਾਂਈ ਜੀ ! ਕਹਾ ਤੇ ਆਏ ! ਕਿਸੁ ਧਰਤੀ ਮਹਿ ਰੁਮਤੇ ਖੇਲਤੇ ਆਏ ? ਈਹਾ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਆਇ ਪਹੁਚੇ” ?
ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿ ਹੋ ਬਾਬਾ ! ਅਮੁਕੀ^੮ ਧਰਤੀ ਤੇ ਆਏ। ਇਸੁ ਧਰਤੀ ਬਿਥੁ ਕਰਿ
ਆਏ, ਇਸੁ ਰਹਿ ਆਏ”। ਤਬ ਜਿਉਂ ਉਹੁ ਕਠਨ ਰਾਹੁ ਸਾ, ਉਸੁ ਰਾਹੁ ਕਾ ਨਾਮੁ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਲੀਆ। ਤਬ
ਉਹਿ ਕਹਿ ਉਠੇ ਜਿ, “ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਤੁਮਿ ਜਿ ਇਸੁ ਭਰ ਮਹਿ ਆਏ ਸਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਆਏ ? ਬਾਟ
ਘਾਟ ਮਹਿ ਭੀ ਭਰੁ ਥਾ। ਜੇ ਬਾਟ ਘਾਟ ਮਾਹਿ ਤੇ ਬਾਂਚੀਐ ਤਉ ਪੈਡੇ^੯ ਤਿਖਾ^{੧੦} ਕਾ ਭਰੁ, ਉਸੁ ਰਾਹਿ ਮਨੁਖ ਕੋਈ

^੧ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ।

^੨ਉਜਾੜ।

^੩ਕੱਕੇ ਰੇਤੇ ਦੇ ਟਿੱਬੇ।

^੪ਵਾਟ, ਪੰਧ।

^੫ਠੱਗ ਲੋਕ, ਧਾਤਵੀ, ਰਹਿਜ਼ਨ, ਚੋਰ-ਉਚੱਕੇ।

^੬ਘੋੜ ਸਵਾਰ (ਠੱਗ)।

^੭ਮੁਖੀਆ।

^੮ਮੋਢੀ, ਸਰਪੰਚ।

^੯ਫਲਾਣੀ, ਅਮਕੀ-ਓਮਕੀ।

^{੧੦}ਰਸਤੇ ਵਿਚ।

^{੧੧}ਤੋਹ, ਪਿਆਸ।

ਨਾਹੀ ਆਇ ਸਕਤਾ, ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਤੁਮਿ ਜਿ ਆਏ ਜਿ ਕਿਸੁ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਆਏ ? ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਪੁਰਖਾ ! ਜਿਸ ਕਾ ਡਰੁ ਬਾ ਉਸ ਹੀ ਕੇ ਜੋਰਿ ਆਏ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕਉ ਉਨਿ ਪਟੇਲੁ ਪੁਛਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਇਹੁ ਬਾਤ ਸਮਝਾਈਐ ਜਿ ਏਹੁ ਬਾਤ ਤੁਮ ਕਹਾਂ ਕਹਤੇ ਹਉ ?” ਤਬ ਮਾਰੂ ਰਾਗ ਮਹਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਬਾਨੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਸਬਦਿ ਮਰੈ ਤਉ ਮਾਰਿ ਮਰੁ, ਭਾਗੈ ਕਿਸੁ ਪਹਿ ਜਾਉ ॥

ਜਿਸ ਕੈ ਭਰਿ ਭੈ ਭਾਗੀਐ, ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਤਾਕੈ ਨਾਉ ॥

ਮਾਰਹੁ ਰਾਖਹੁ ਏਕੁ ਤੂ, ਬੀਜਉ ਨਾਹੀ ਬਾਉ ॥ ੧ ॥

ਬਾਬਾ, ਮੈ ਕੁਚੀਲੁ ਕਾਚਉ ਮਤਿ ਹੀਨ ॥

ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਕੋ ਕਛੁ ਨਹੀ, ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਪੂਰੀ ਮਤਿ ਕੀਨੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ।

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਪੁਰਖਾ ! ਏਹੁ ਮਨੁ ਸਬਦਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਮਰੈ, ਤਬ ਏਸੁ ਕਉ ਮਰਣ ਕਾ ਸਹੰਸਾ ਨ ਹੋਇ । ਏਹੁ ਅਮਰੁ ਹੋਇ, ਮਰੈ ਨਾਹੀ ਜਿ ਸਬਦਿ ਮਿਉ ਨ ਮੂਆ । ਅਰੁ ਜਿ ਜੀਵਿਆ ਚਾਹੈ ਤਬ ਏਸ ਕਉ ਮਰਣੁ ਆਇ ਪਹੁਚਤਾ ਹੈ, ਭਾਗਿਆ ਨਾਹੀ ਜਾਣਾ ਮਿਲਤਾ । ਭਾਗੈ ਸੁ ਕਹਾ ਭਾਗੈ, ਮਰਣੁ ਏਸੁ ਕਉ ਆਇ ਪਹੁਚਤਾ ਹੈ । ਅਰੁ ਜਿਸ ਕੈ ਭਰਿ ਕਰਿ ਏਹੁ ਭਾਗਤਾ ਹੈ ਜਿ ਹਾਇ ਹਾਇ ਮੈ ਮਰਉਗਾ, ਜਿਸੁ ਮਰਣ ਕਾ ਭਉ ਖਾਤਾ ਹੈ ਉਹੁ ਮਾਰਣ ਹਾਰੇ ਕੇ ਨਾਮ ਕਾ ਨਾਮੁ ਅੰਬਿਤੁ ਹੈ, ਜਿਸੁ ਅੰਬਿਤੁ ਪੀਐ ਏਹੁ ਅਮਰੁ ਹੋਤਾ ਹੈ । ਸੁ ਅੰਬਿਤੁ ਨਾਮੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਹੈ । ਜਿ ਇਸੁ ਕਉ ਮਾਰਣਹਾਰਾ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ, ਰਖਣਹਾਰਾ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ । ਭਰੁ ਜਿ ਹੈ ਜਿ ਤਿਸ ਕਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕੈ ਵਸਿ ਮਰਣੁ, ਬਖਸਣੁ ਹੈ । ਸੁ ਮਾਰਣ ਬਖਸਣਹਾਰਾ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਤਿਸ ਕੈ ਜਿ ਨਾਮਿ ਰਚੈ ਪੁਰਖਾ ! ਤਿਸ ਕਉ ਦੁਖ ਭੁਖ ਨ ਕਾਲੁ ਨ ਜੰਜਾਲੁ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਪਹੁਚਿ ਸਕਤਾ, ਹੋਰੁ ਕੋਈ ਬੀਜੈ ਨਾਹੀ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਤੇ ਦੂਜਾ ਜਿਸ ਕਾ ਭਰੁ ਹੋਇ ਹੈ, ਸੁ ਏਕੈ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ । ਅਰੁ ਰੇ ਬਾਬਾ ! ਉਹਿ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕਉ ਸਿਮਰਤੇ ਹੈਂ ਜਿ ਉਇ ਐਸੇ ਹੀ ਹੈ ਰਹਤ ਕੇ ਧਣੀ । ਸੀਲ, ਸੰਜਮ, ਸੁਚ, ਨੇਮ ਕੇ ਧਰਮ ਮਹਿ ਰਹਤੇ ਹੈਂ । ਉਹਿ ਜਿ ਉਸ ਕਾ ਨਾਮੁ ਲੇਤੇ ਹੈਂ ਐਸੇ ਹੈਂ, ਅਰੁ ਹਉ ਜਿ ਹਾਂ ਸੁ ਕੁਚੀਲੁ ਹਾਂ, ਕਚੀ ਦੇਹੀ ਹੈ, ਮਤਿ ਕਾ ਹੀਣਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਬਾਬਾ ! ਮੈਂ ਤਿਨ ਕੀ ਬਾਤ ਕਰਤਾ ਹਾਂ ਜਿ ਰਹਤ ਕੇ ਧਣੀ ਹੈਂ ਅਰੁ ਮਤਿ ਕੇ ਪੂਰੇ ਹੈਂ, ਪਕੇ ਪਿੰਡ ਹੈ, ਬਿਨਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਣ ਤੇ ਕੋਈ ਹੀ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ । ਗੁਰੂ ਪੂਰੇ ਕੈ ਪਰਸਾਦਿ¹⁰ ਏਹੁ ਮਤਿ ਆਈ ਹੈ ਜਿ ਰੇ, ਬਿਨਾ ਸਿਮਰਣ ਤੇ ਹੋਰੁ ਸਭੁ ਬੂਨੁ ਹੈ । ਜਿ ਰੇ ਭਾਈ ! ਏਹੀ ਨਾਮੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਸਿਮਰਹੁ । ਜਿ ਕੋਈ ਨਾਮੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਸਿਮਰੈ ਤਿਸ ਕਾ ਭਲਾ ਹੋਇ । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ! ਰਾਮ, ਰਾਮ, ਰਾਮ, ਵਾਹਗੁਰੂ” । ਤਬ ਉਨਿ ਪਟੇਲ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਈਹਾ ਕੇ ਦੁਰ ਕੀ ਸਹਲ ਹੈ, ਪਣੁ ਆਗੈ ਜਿ ਏਹੁ ਉਸੁ ਘਰਿ ਪਹੁਚੈ ਜਿ ਕਿਉ ਰਹਿ ਪਹੁਚੈ ? ਏਸੁ ਮਨੁਖ ਕਉ ਜਿ ਸੁਖ ਹੋਇ ਸਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਹੋਇ ? ਏਸ ਜੀਵ ਕਾ ਆਗੈ ਕਿਆ ਹੋਇਗਾ ? ਜਿਉਂ ਆਗੈ ਕੀ ਖਬਰਿ ਹੈ ਤਿਉਂ ਕਹਿ ਸੁਨਾਈਐ ਜੀ !” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਅਵਗਣਿ¹¹ ਸੁਭਰ¹² ਗੁਣੁ ਨਹੀ, ਬਿਨੁ ਗੁਣ ਕਿਉ ਘਰਿ¹³ ਜਾਇ ॥

ਸਹਜਿ ਸਬਦਿ ਸੁਖੁ ਉਪਜੈ, ਬਿਨੁ ਭਾਗਾ ਧਨੁ ਨਾਹਿ ॥

ਜਿਨ ਕੈ ਨਾਮੁ ਨ ਮਨਿ ਵਸੈ, ਸੇ ਬਾਧੇ ਦੁਖ ਸਹਾਹਿ ॥ ੨ ॥

¹ਗੁਰ ਸਬਦ ਦੁਆਰਾ ਮੋਤ (ਮਰੁ) ਨੂੰ ਮਾਰ, ਅਰਥਾਤ-ਉਸ ਦਾ ਡਰ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇ ।

²ਭਜਿਆ, ਨੱਠਿਆ ।

³ਪਾਸ, ਕੋਲ ।

⁴ਦੂਜਾ ।

⁵ਕੱਚਾ ।

⁶ਸਬਦ ਦੇ ਨਾਲ ।

⁷ਭੈ, ਡਰ ।

⁸ਬੀਆ, ਦੂਜਾ, ਕੋਈ ਹੋਰ ।

⁹ਸਰੀਰ ।

¹⁰ਗੁਰੂ ਪੂਰੇ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ।

¹¹ਔਗੁਣ, ਦੋਸ਼, ਪਾਪ ।

¹²ਭਰਪੂਰ, ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਭਰੇ ਹੋਏ ।

¹³ਆਤਮ ਸਰੂਪ ਵਿੱਚ ।

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਪੁਰਖਾ ! ਏਹੁ ਜਿ ਮਨੁਖੁ ਹੈ ਸਿ ਅਵਗਣਾ ਸਾਥਿ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਗੁਣੁ ਏਸ ਕੈ ਅੰਗ ਵਿਚ ਏਕੁ ਨਾਹੀ। ਹੋ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਪਿਆਰੇ ! ਬਿਨਾ ਗੁਣਾ ਤੇ ਏਹੁ ਜੀਉ ਅਗੈ ਉਸੁ ਘਰਿ ਕਉ ਪਹੁਚਤਾ ਨਾਹੀ। ਉਸੁ ਘਰਿ ਕਉ ਤਉ ਹੀ ਪਹੁਚੈ ਜਬ ਏਸ ਕਉ ਗੁਣ ਹੋਹਿ। ਤਬ ਉਹਾ ਕੀ ਘਰੀ ਜਾਇ ਅਨੰਦੁ ਕਰੈ। ਜਬ ਗੁਣ ਨ ਹੋਹੀ ਤਬ ਸਿਰੇ ਸਿਰਿ ਮਾਰੀਐ, ਹਾਇ ਹਾਇ ਕਰੈ, ਮਹਾ ਦੁਖੁ ਪਾਵੈ, ਬਿਨਾ ਗੁਰੂ ਤੇ ਏਹੁ ਘਰੁ ਪਾਵਤਾ ਨਾਹੀ। ਜਬ ਗੁਰੂ ਪੂਰਾ ਮਿਲੈ, ਸਹਜ ਕਾ ਸਬਦੁ ਬਤਾਇ ਦੇਇ ਅਰੁ ਸਹਜ ਕੇ ਘਰਿ ਮਹਿ ਆਵੈ ਤਬ ਏਸੁ ਕਉ ਸੁਖੁ ਹੋਇ। ਜਬ ਸਬਦੁ ਕਾ ਸਹਜੁ ਏਸ ਕਉ ਆਵੈ, ਤਬ ਹੀ ਸੁਖੁ ਪਾਵੈ। ਅਰੁ ਜਿਨ ਕਉ ਸਬਦੁ ਕਾ ਸਹਜੁ ਨ ਆਵੈ, ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਨ ਸਿਮਰਿਓ ਸੇ ਬਧੇ ਜਮ ਕੀ ਸਾਸਨਾ ਸਹਰਿਹੰਗੇ। ਬਿਨਾ ਸਹਜ ਤੇ ਸੁਖੁ ਨਾਹੀ” ਅਰੁ ਬਿਨਾ ਭਾਗਾਂ ਤੇ ਏਹੁ ਵਸਤੁ ਪਾਈਤੀ ਛੀ ਨਾਹੀ। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ।”

ਤਬ ਉਨਿ ਪਟੋਲਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਈਹਾ ਜਿ ਸੈਂਸਾਰੀ ਜੀਅ ਹੈ ਸਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਉ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਸਿਮਰਤਾ, ਸਭੁ ਕੋ ਮਾਇਆ ਮਾਇਆ ਹੀ ਸਿਮਰਤਾ ਹੈ। ਦਿਖਾ ਜੀ, ਸੈਂਸਾਰ ਕਾ ਕਿਆ ਹੋਇਗਾ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਜਿਨੀ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿਆ, ਸੇ ਕਿਤੁ^੧ ਆਏ ਸੰਸਾਰਿ ॥
ਆਗੈ ਪਾਛੈ ਸੁਖੁ ਨਹੀ, ਗਾਛੈ ਲਾਏ ਫਾਰੁ^੨।
ਵਿਛੁੜਿਆ ਮੇਲਾ ਨਹੀ, ਦੁਖੁ ਘਣੈ^੩ ਜਮ ਦੁਆਰਿ ॥ ੩ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਪੁਰਖਾ ! ਜਿ ਸੈਂਸਾਰਿ ਮਹਿ ਆਇਆ, ਅਰੁ ਆਇ ਕਰਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕਾ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਿਆ ਨਾਹੀ, ਸੁ ਅਭਾਗੀ ਜੀਉ ਹੈ। ਕਿਸੁ ਕਾਰਣਿ ਸੈਂਸਾਰਿ ਆਇਆ ? ਸੈਂਸਾਰਿ ਆਏ ਕਾ ਗੁਣੁ ਮਨੁਖ ਜਨਮ ਕਉ ਏਹੀ ਹੈ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕਾ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰੈ। ਬਿਨਾਂ ਸਿਮਰਨ ਤੇ ਏਸ ਕਾ ਜਨਮੁ ਜੀਵਣਾ ਬਾਦਿ ਗਇਆ, ਬਿਨਾਂ ਸਿਮਰੇ ਤੇ ਨ ਈਹਾ ਸੁਖੁ ਨ ਆਗੈ ਸੁਖੁ ਹੁਆ, ਫਾਰੁ ਸਾਥਿ ਗਾਡੀ ਭਰਿ ਲਾਦੀ, ਸਿ ਫਾਰੁ ਤੇ ਕਿਆ ਪਾਇ ? ਕਿਛੁ ਭਲੀ ਵਸਤੁ ਨ ਲਦੀ ਏਸੁ ਸੈਂਸਾਰ ਤੇ ਜਿ ਏਸੁ ਕੈ ਕਾਮ ਆਵੈ। ਏਸ ਕੀ ਖੇਪਿ^੪ ਬਿਰਥੀ ਗਈ, ਤੋਟਾ ਪਇਆ। ਤਿਸੁ ਤੋਟੇ ਕੇ ਹਿਸੇਬ ਕਉ ਜਮ ਕੈ ਹਵਾਲੇ ਹੋਆ, ਲਾਗਾ ਬਾਧਾ ਮਾਰੀਅਣੇ। ਬਿਨਾਂ ਨਾਮ ਸਿਮਰਣ ਤੇ ਚਉਰਾਸੀਹ ਲਖ^੫ ਕੇ ਫੇਰ ਮਹਿ ਪਤਿਆ, ਫੇਰਿ ਮਿਲਣੇ ਤੇ ਰਹਿਆ ਲਾਗਾ ਸਹਣੇ ਜਮ ਦੁਆਰ ਮਹਿ। ਸੁਣਿਹੋ ਪੁਰਖਾ ! ਮਾਇਆ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਾ ਏਹੁ ਗੁਣੁ ਹੈ। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ! ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ, ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਵਾਹਗੁਰੂ”।

ਤਬ ਉਨਿ ਪਟੋਲਿ ਬੋਲਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਹਮ ਅਗੈ ਕੀ ਸਾਰਿ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਜਾਣਤੇ, ਹਮਰੀ ਭਾਗੀ ਤੁਮ ਈਹਾ ਆਏ ਹਉ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ! ਹਮ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਅਗਿਆਨ ਛਟ^੬ ਹੈ। ਕੋਈ ਐਸਾ ਭੀ ਹੈ ਜਿ ਭੁਲੇ ਕਉ ਮਾਰਗਿ ਬਾਹੀ^੭। ਜਿਵ ਏਹੁ ਮੂਰਖੁ ਸਮਝੈ ਤਿਵੇਹ ਕਹੀਐ ਜੀ !” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਆਗੈ ਕਿਆ ਜਾਣਾ ਨਾਹਿ, ਮੈ ਭੁਲੇ ਤੁ ਸਮਝਾਇ ॥
ਭੁਲੇ ਮਾਰਗੁ ਜੋ ਦਸੇ, ਹਉ ਤਾਕੈ^੮ ਲਾਗਉ ਪਾਇ^੯ ॥

^੧ਤਾੜਨਾ। ^੨ਪਾਈਦੀ। ^੩ਕਿਉਂ। ^੪ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫਾਰ (ਸੁਆਹ) ਦੇ ਗੱਡੇ ਲੱਦ ਲਏ ਹਨ।
^੫ਬਹੁਤਾ। ^੬ਵਪਾਰ ਦਾ ਮਾਲ, ਰਾਸ। ^੭ਚੁਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜੂਨਾਂ-ਕੀੜੇ, ਮਕੋੜੇ ਆਦਿ।
^੮ਅਗਿਆਨ ਦੀ ਛੱਟ (ਗੁਣ ਜਾਂ ਬੋਰੀ)। ^੯ਮਾਰਗ (ਰਾਹ) ਬਾਹੀ (ਪਾਵੇ)। ^{੧੦}ਸਹੀ ਪਾਠ ‘ਤਿਸ ਕੈ’।
^{੧੧}ਉਸ ਦੇ (ਮੈਂ) ਪੈਰੀਂ ਲੱਗਾਂ।

ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਦਾਤਾ ਕੋ ਨਹੀ, ਕੀਮਤਿ ਕਹਣੁ ਨ ਜਾਇ ॥ ੪ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥੁ: —

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਪੁਰਖਾ ! ਅਤੀ ਕੀ ਬਾਤ ਹਉ ਭੀ ਨਾਹੀਂ ਜਾਣਤਾ, ਮੈਂ ਭੀ ਦੂਢਤਾ ਫਿਰਤਾ ਹਾਂ ਜੇ ਆਪੇ ਸ੍ਰੀ ਨਾਕੁਰੁ ਦਇਆਲੁ ਹੋਇ ਕਰ ਸਮਝਾਏ ਤਉ ਸਮਝੀਐ, ਨਾਤਰ^੧ ਨ ਸਮਝੀਐ । ਪਣੁ ਪੁਰਖਾ ! ਜੇ ਕੋਈ ਭੁਲੇ ਕਉ ਮਾਰਗੁ ਬਤਾਇ ਦੇਇ ਹਉ ਉਸ ਕੀ ਚਰਨੀ ਲਾਗਰੇ । ਐਸਾ ਕੋਈ ਨਾਹੀਂ ਜਿ ਭੁਲੇ ਕਉ ਮਾਰਗੁ ਬਤਾਇ ਦੇਵੇ ਬਿਨਾਂ ਗੁਰੂ ਤੇ । ਭੁਲੇ ਕਉ ਸਮਝਾਵਣਹਾਰਾ ਗੁਰੂ ਹੈ, ਜਿਸੁ ਗੁਰੂ ਤੇ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਕਾ ਮਾਰਗੁ ਪਾਈਐ । ਪੁਰਖਾ ! ਉਸ ਕੀ ਮਹਮਾ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਕਿਛੁ ਕਹੀ ਨਾਹੀਂ ਜਾਤੀ । ਏਹੀ ਸਮਝਣਾ, ਏਹੀ ਸਮਝਾਵਣਾ, ਗੁਰੂ ਬਿਨਾਂ ਗਤਿ^੨ ਨਾਹੀਂ । ਜਬ ਗੁਰੂ ਗਿਆਨ ਸਮਝਾਇ ਦੇਵੇ ਤਬ ਏਹੁ ਮਨੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੈ ਮਾਰਗਿ ਚਲੇ । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ” ।

ਤਬ ਉਨਿ ਪਟੋਲਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਇਸੁ ਜੀਅ ਕਾ ਇਸੁ ਜਹਾਨ ਮਹਿ ਕੋਈ ਐਸਾ ਸਜਣੁ ਭੀ ਹੈ ਜਿ ਏਸ ਕਉ ਓਹੁ ਸਚ ਕਾ ਦਰਬਾਰੁ ਦਿਖਾਇ ਦੇਇ ? ਜੋ ਕਵਣੁ ਜਿਤੁ ਮਿਲੇ ਕਰਿ ਕਰਿ ਏਸ ਕਉ ਵਿਸੇਖੁ” ਹੋਇ । ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਸੋਈ ਹੀ ਬਤਾਈਐ ਜਿਸੁ ਮਿਲੇ ਕਰਿ ਕਰਿ ਏਸੁ ਕਾ ਵਿਸੇਖੁ ਹੋਇ” ।
ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:—

ਸਾਜਨੁ ਪੇਖਉ^੩ ਤਉ ਗਲਿ ਮਿਲਉ^੪, ਜਿ ਸਚੁ ਪਠਾਵੈ^੫ ਲੇਖੁ ॥
ਮੁਖਦ ਮੁਹਾਣੈ^੬ ਧਨ ਖਤੀ, ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਖੀ ਦੇਖੁ ॥
ਜੇ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਤਾਂ ਮਨਿ ਵਸੈ, ਨਜਰੀ^੭ ਕਰਮਿ ਵਿਸੇਖੁ ॥ ੫ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥੁ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿ ਹੋ ਪੁਰਖਾ ! ਹਉ ਭੀ ਉਸ ਹੀ ਸਾਜਨ ਕਉ ਦੂਢਤਾ ਫਿਰਤਾ ਹਾਂ । ਸੁ ਐਸਾ ਸਜਣੁ ਕਉਣੁ ਹੈ ? ਸੁ ਐਸਾ ਸਜਣੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੈ ਜਿ ਸਚ ਕਾ ਮਾਰਗੁ ਬਤਾਇ ਦੇਇ । ਏਹੁ ਜੀਉ ਜਿ ਹੈ ਜਿ ਮੁਖਪੁ^੮ ਹੈ, ਇਸ ਕਾ ਕਮਲੁ ਉਧਾ^੯ ਹੈ । ਜਬ ਇਸੁ ਕਉ ਉਹ ਸਾਜਨੁ ਗੁਰੂ ਮਿਲੇ ਤਬ ਇਸ ਕਾ ਕਮਲੁ ਸੀਧਾ ਹੋਇ । ਜਬ ਇਸ ਕਾ ਕਮਲੁ ਸੀਧਾ ਭਇਆ ਤਬ ਇਸ ਕੈ ਅੰਤਰਿ ਗਿਆਨੁ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ਹੁਆ । ਜਬ ਗਿਆਨੁ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ਹੁਆ ਤਬ ਗਿਆਨ ਤੇ ਇਸੁ ਕਉ ਅਨੇਕ ਲੋਚਨ^{੧੦} ਡਢੇ । ਤਿਨਹੁ ਗਿਆਨ ਕਿਆ ਲੋਚਨਹੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਏਸੁ ਕਉ ਨਜਰੀ ਆਇਆ । ਜੇ ਕਰਿ ਏਸ ਕਉ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਏਸੁ ਕਉ ਵਿਸੇਖੁ ਹੋਇ, ਸੁਣਿ ਹੋ ਪੁਰਖਾ ! ਐਸਾ ਸਾਜਨੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੈ ਜਿਸੁ ਮਿਲਿਐ ਐਸਾ ਵਿਸੇਖੁ ਹੋਇ । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ।”
ਤਬ ਉਨਿ ਪਟੋਲਿ ਬਹੁਤਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਪਾਸਿ ਪ੍ਰਸਨ ਕੀਆ ਜਿ, “ਏ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਏਕੁ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਗੁਰੂ ਜੀ, ਏਹੁ ਜਿ ਰੋਟੀ ਕਪੜੇ ਕਉ ਆਸਜੁ^{੧੧} ਹੁਆ ਫਿਰਤਾ ਹੈ ਮਨੁਖ, ਸੁ ਇਸੁ ਕਉ ਆਪਣੇ ਲਿਖੇ ਸਾਬਿ ਪਹੁਚਤਾ ਹੈ ਕਿ ਨ ? ਕਿਸੀ ਕਾ ਦੀਆ ਏਸੁ ਕਉ ਪਹੁਚਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੀ ਕਾ ਚਾਕੁਰੁ-ਨੋਕਰੁ ਹੁਆ, ਕਿ ਕਿਸੀ ਕਾ ਬੁਤਗਾਰੁ^{੧੨} ਹੁਆ, ਕਿ ਕਿਸੀ ਕਾ ਮੰਗਿ ਮਸਕਤਿ ਕਰਿ ਲੀਆ, ਉਨਿ ਜਾਣਿਆ ਜਿ ਮੈਂ ਇਸ ਤੇ ਲੀਆ, ਉਨਿ

^੧ਨਹੀਂ ਤਾਂ । ^੨ਪਰਮਗਤਿ, ਮੁਕਤੀ । ^੩ਵਿਸ਼ੇਖ ਸੂਝ ਜਾਂ ਆਤਮ ਗਿਆਨ । ^੪ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ
ਅਨੁਸਾਰ ਸਹੀ ਪਾਠ ਕ੍ਰਮ-ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਹਨ-‘ਦੇਖਾ’ । ^੫‘ਤਾਂ ਗਲਿ ਮਿਲਾ’ । ^੬‘ਸਾਚੁ ਪਠਾਇਓ’ ।
^੭‘ਮੁਖਿ ਧਿਆਣੈ’ । ^੮‘ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਤੂ’ । ^੯‘ਨਦਰੀ’ । ^{੧੦}ਮੁਗਧ, ਮੂਰਖ । ^{੧੧}ਮੂਧਾ, ਭਾਵ-ਏਥੇ
ਦਸਮ ਵਾਰ ਦੇ ‘ਉਧ ਕਮਲ’ ਤੋਂ ਹੈ ਜੋ ਜੋਗ-ਅਭਿਆਸ ਨਾਲ ਸਿੱਧਾ ਹੁੰਦਾ, ਅਰਥਾਤ-ਖੁਲ੍ਹਦਾ ਹੈ ।
^{੧੨}ਨੇਤ੍ਰ, ਅੱਖ । ^{੧੩}ਗਰੀਬ, ਮਸਕੀਨ, ਨਿਤਾਣਾ । ^{੧੪}ਬੁੱਤੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ।

ਜਾਣਿਆ ਜਿ ਮੈਂ ਇਸ ਕੰਉ ਦੀਆ । ਇਥਾ ਜੀ, ਏਹੁ ਬਾਤ ਇਵ ਹੀ ਹੈ ਜਿਉਂ ਏ ਕਹਤੇ ਹੈਂ ਕਿ ਕਾਈ ਅਵਰੁ
ਬਾਤ ਹੈ ? ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਏਹੁ ਕਥਾ ਜਿਉਂ ਹੈ ਤਿਉ ਸਮਝਾਈਐ ਜੀ ।” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ
ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਫੁਖ ਪਿਆਸੋ ਜੇ ਭਵੈ^੧, ਕਿਆ ਤਿਸੁ ਮਾਗਉ ਦੇਇ ॥
ਬੀਜਉ^੨ ਸੂਝੈ ਕੋ ਨਹੀ, ਮਨਿ ਤਨਿ ਪੁਰਨੁ ਦੇਇ ॥
ਜਿਨਿ ਕੀਆ ਤਿਨਿ ਦੇਖਿਆ, ਆਪਿ ਵਡਿਆਈ ਦੇਇ ॥ ੬ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਪੁਰਖ ! ਜਿਤਨਾ ਜਗਤੁ ਹੈ ਸਭੁ ਕੋਈ ਫੁਖਾ ਪਿਆਸਾ
ਹੈ, ਸਾਹੁ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਰਾਜਾ ਰੰਕੁ ਜਿ ਕੋਈ ਹੈ ਸਿ ਸਭੁ ਕੋਈ ਫੁਖਾ ਪਿਆਸਾ ਹੈ । ਸਭੁ ਕੋਈ ਮੰਗਤਾ ਹੈ ਫਿਰਤਾ ਹੈ,
ਕੋਈ ਐਸਾ ਨਾਹੀ ਜਿ ਬਿਨਾਂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਏਕ ਰਾਈ ਸਮਾਨਿ ਦੇ ਸਕੈ ਕਿ ਲੈ ਸਕੈ, ਬਿਨਾ ਸ੍ਰੀ ਠਾਕੁਰ ਤੇ ਮੈਂ ਕੋਈ ਬੀਜੋ
ਸੁਭਤਾ ਨਾਹੀ । ਜਿ ਕਿਛੁ ਦੇ ਸਿ ਸ੍ਰੀ ਠਾਕੁਰ ਦੇ, ਤਨ ਕਾ ਫਾਜਨ ਅਰੁ ਮਨ ਕਾ ਭੋਜਨੁ ਜੇ ਕਿਛੁ ਦੇ ਸਿ ਆਪਿ ਦੇ
ਜਿਨਿ ਏਹੁ ਜਗਤੁ ਪੈਦਾ ਕੀਆ ਹੈ, ਸੋਈ ਦੇਇ ਦੇਇ ਬਿਕਸਤਾ^੩ ਹੈ । ਉਹੀ ਸ੍ਰੀ ਠਾਕੁਰ ਦੇਤਾ ਹੈ ਅਰੁ ਕਉਣੁ ਜਿ
ਦੇਇ ? ਇਕਨਾ ਕਉ ਵਡਿਆਈ ਦੇਤਾ ਹੈ, ਸਾਹੁ ਪਾਤਸਾਹੁ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਇਕਨਾ ਕਉ ਵਡਿਆਈ ਦੇਤਾ ਹੈ ਰਾਜੇ
ਕਰਤਾ ਹੈ । ਇਕਨਾ ਕਉ ਗਰੀਬ ਮਾੜੇ ਕਰਤਾ ਹੈ । ਉਸ ਕੀ ਗਹਨਗਤਿ ਉਹੀ ਜਾਨੈ ਜਿ ਏ ਚਲਿਤੁ ਕਰਿ ਕਰਿ
ਦੇਖਤਾ ਹੈ । ਉਸੁ ਬਿਅੰਤ ਪੁਰਖ ਕੀ ਗਤਿ ਕਿਛੁ ਲਖੀ ਨਾਹੀ ਜਾਤੀ, ਪੁਰਖ ! ਕਰੈ ਸੁ ਸਹੀ । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ
ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ, ਵਾਹਗੁਰੂ” ।

ਤਬ ਉਨਿ ਪਟੇਲਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਉਹੁ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ ਸਿ ਕੈਸਾ ਜੈਸਾ ਹੈ ?
ਕਿਸੁ ਨਗਰੀ ਰਹਤਾ ਹੈ ? ਇਸਤ੍ਰੀ ਕਾ ਰੂਪੁ ਹੈ ਕਿ ਪੁਰਖ ਕਾ ਰੂਪੁ ਹੈ ਕਿ ਪੰਥੀ ਕਾ ਰੂਪੁ ਹੈ ਕਿ ਬਾਲਕ ਕਾ ਰੂਪੁ
ਹੈ ? ਜੈਸਾ ਰੂਪੁ ਜਾਨੀਐ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਤੈਸੇ ਰੂਪ ਕੀ ਪੂਜਾ ਕਰੀਐ ਜੀ, ਤੁਮਿ ਕਿਰਪਾਲੁ ਹੋਇ ਕਰਿ ਸਮਝਾਇ
ਦੇਹੁ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਨਗਰੀ ਨਾਇਕੁ^੪ ਨਵਤਨੋ^੫, ਬਾਲਕੁ ਲੀਲ ਅਨੂਪੁ ॥
ਨਾਰਿ ਨ ਪੁਰਖੁ ਨ ਪੰਖਣੁ^੬, ਸਾਰਉ ਚਤੁਰੁ ਸਰੂਪੁ ॥
ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੋਈ^੭ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਦੀਪਕੁ ਸੋ ਧੂਪੁ^੮ ॥ ੭ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਪੁਰਖ ! ਉਹੁ ਜਿ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਹੈ, ਉਸ ਕੀ ਨਗਰੀ
ਸਚੁ ਖੰਡੁ ਹੈ । ਸਭੁ ਪੈਦਾਇਸਿ ਕਾ ਧਣੀ ਹੈ, ਦੇਹੀ ਨਗਰ ਕਾ ਜਿ ਨਾਇਕੁ ਹੈ ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ ਨਵਤਨੁ ਹੈ । ਉਸ ਕੀ
ਜੋਤਿ ਕਾ ਸੁਮਾਰੁ ਕਹਿਆ ਨਾਹੀ ਜਾਤਾ, ਬਾਲ ਲੀਲਾ ਮਹਿ ਖੇਲਤਾ ਹੈ ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ ਨਵਲੁ^੯ ਨਵਤਨੁ ਹੈ । ਤਿਸ
ਕੀ ਸੋਭਾ ਮਹਾਂ ਅਨੂਪੁ ਹੈ । ਹੋ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਪਿਆਰੇ ! ਤੈਂ ਜਿ ਕਹਿਆ ਜਿ ਕੈਸਾ ਕ ਹੈ ਕਿਤੁ ਰੂਪਿ ਹੈ । ਉਹੁ ਕਰਤਾ
ਪੁਰਖੁ ਨ ਨਾਰਿ ਕੈ ਰੂਪਿ, ਨ ਪੰਖਣੁ ਕੈ ਰੂਪਿ ਹੈ । ਉਹੁ ਜਿ ਚਤੁਰਭੁਜ^{੧੦} ਹੈ ਸ੍ਰੀ ਠਾਕੁਰੁ ਸੁਨਾ ਹੈ ਜਿ ਚਤੁਰਭੁਜੁ ਸ੍ਰੀ
ਠਾਕੁਰੁ ਕਹਤੇ ਹੈਂ ਭਗਤ ਸੁ ਕਬਹੂੰ ਸੁਨਾ ਹੈ ?” ਕਹੈ, “ਜੀ, ਸੁਨਾ ਹੈ” । ਕਹੈ ਉਹੀ ਚਤੁਰਭੁਜੁ ਉਸੁ ਬਿਸਨ ਕਾ
ਰੂਪੁ ਹੈ । ਜਿ ਕਿਛੁ ਚਤੁਰਭੁਜ ਸ੍ਰੀ ਠਾਕੁਰੁ ਕੀਆ ਭਾਵਤਾ ਹੈ ਸੋਈ ਹੀ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਐਸਾ ਸ੍ਰੀ ਠਾਕੁਰੁ ਹੈ । ਉਹੀ ਹੋਤਾ

^੧ਫਿਰੈ । ^੨ਬੀਆ, ਦੂਜਾ । ^੩ਵਿਗਸਦਾ, ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ । ^੪ਸਚਖੰਡ ਰੂਪ ਨਗਰੀ
ਦਾ ਨਾਇਕ (ਰਾਜਾ) । ^੫ਨਵ ਤਨ (ਨਵੇਂ ਸਰੀਰ) ਵਾਲਾ, ਅਰਥਾਤ-ਨੌ ਜਵਾਨ । ^੬ਪੰਛੀ ।
^੭ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਜੋ ਬੀਐ’ । ਅਰਥਾਤ-ਸੋਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ^੮ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਤੂ ਦੀਪਕੁ ਤੂ ਧੂਪੁ ।’ ^੯ਨਵਾਂ
ਨਵੇਲਾ, ਨਵਾਂ ਨੁੱਕ । ^{੧੦}ਚਤੁਰ (ਚਾਰ) ਭੁਜਾਂ (ਬਾਹਾਂ) ਵਾਲਾ ।

ਹੈ ਜਿ ਉਸੁ ਭਾਵਤਾ ਹੈ। ਜਬ ਉਹੁ ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਆਪੁਨਾ ਨਾਮੁ ਭਗਤਿ ਦੇਇ, ਭਗਤਿ ਕਰਾਵੈ, ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ, ਉਹੀ ਪੂਜਾ ਉਹੀ ਉਸ ਕਉ ਧੂਪੁ। ਉਹੀ ਉਸ ਕਉ ਦੀਪਕੁ^੧ ਜਿ ਉਸੁ ਭਾਵੈ। ਐਸਾ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ ਜਿ ਜਪੈ ਤਿਸੁ ਕਉ ਨਿਸਤਾਰੈ^੨। ਸੁਣਿਹੋ ਪੁਰਖਾ ! ਏਹੁ ਰੂਪੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਕਾ ਹੈ। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ^੩।

ਤਬ ਉਨਿ ਪਟੋਲਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਏਕ ਬੇਨਤੀ ਹੈ, ਏ ਜਿ ਬੇਦ^੪ ਪੜਤੇ ਹੈ, ਗੀਤਾ ਭਾਗਵਤ^੫ ਅਵਰੁ^੬ ਬਹੁਤੁ ਬੈਸਨਾਈ^੭ ਰਹਤੇ ਹੈ, ਦਿਖਾ ਜੀ ਉਹੁ ਚਾਲ ਕਵਣ ਹੈ ਉਨ ਤੇ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਪਾਈਐ ਕਿ ਨ ਪਾਈਐ ? ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਏਹੁ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਕਥਾ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਗੀਤ ਸਦਾ ਸਿਖੈ ਸੁਣੈ, ਬੇਦ ਬਾਦੈ^੮ ਤਨਿ ਰੇਗੁ ॥

ਸਚੁ ਭਾਵੈ ਸਚੁ ਉਚਰੈ^੯, ਛੁਟੈ ਸੋਗੁ ਵਿਜੋਗੁ ॥

ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਨ ਵੀਸਰੈ, ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੁ ਹੋਗੁ ॥ ੮ ॥ ੧ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਣਿਹੋ ਪੁਰਖਾ ! ਗੀਤ ਕਉ ਸੁਣੈ ਅਰੁ ਸਿਖੈ-ਪੜੈ, ਬੇਦ ਕਬੈ ਬਾਦੈ, ਅਰੋਗੁ ਹੋਇ ਕਿਆ ਅਰੋਗੁ ਕਹੀਐ ਜਿ ਮਨ ਤੇ ਨਿਰਮਾਇਲੁ ਹੋਇ, ਤਬ ਅਰੋਗੁ ਪਿੰਡੁ ਹੋਇ, ਸਤਿਵਾਦੀ ਹੋਇ ਤਉ ਉਸ ਕਉ ਸਚੁ ਹੀ ਭਾਵੈ। ਉਹੁ ਸਚੁ ਹੀ ਕਮਾਵੈ, ਉਹੁ ਸਚੁ ਹੀ ਬੋਲੈ, ਉਸ ਕਉ ਸਹੰਸਾ ਕੋਇ ਨ ਹੋਇ ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ। ਸੁਖੀ ਹੀ ਰਹੈ ਅਨੰਦ ਹੀ ਜਿਉ ਰਹੈ। ਉਸ ਕਉ ਦੁਖੁ ਕੋਈ ਨ ਬਿਆਪੈ। ਜਨਮ ਮਰਣ ਤੇ ਰਹਤੁ ਹੋਇ। ਉਹੁ ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਕਾ ਨਾਮ ਹੀ ਸਿਮਰੈ। ਉਸ ਉਪਰਿ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਸੁ ਪ੍ਰਸੰਨੁ ਹੋਇ। ਜਿ ਕਿਛੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਕਰੈ ਸੁ ਉਸੁ ਭਾਵੈ। ਜਿ ਕਿਛੁ ਉਹੁ ਕਹੈ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਕਰੈ। ਉਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਕਾ ਅਰੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਉਸ ਕਾ, ਐਸਾ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਕਾ ਪਰਤਾਪ ਹੈ। ਜਿ ਕੋਈ ਅੰਤਰਿ ਆਤਮੇ ਤੇ ਸੁਧੁ ਹੋਇ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਕਉ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਕਉ ਭਜੈਗਾ, ਸੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਕਉ ਪਾਵੈਗਾ। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ^{੧੦}।

ਤਬ ਉਹੁ ਪਟੋਲੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ ਚਰਨੀ^{੧੧} ਲਾਗਾ, ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਲਾਗਾ ਜਪਣੈ। ਤਬ ਉਹਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਸਿਖ ਭਏ। ਨਾਨਕ ਪੱਖੀ ਹੂਏ, ਉਨਕੈ ਮਨਿ ਸੰਤੋਖੁ ਆਇਆ, ਕਹਣੈ ਲਾਗੈ ਜਿ, “ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ, ਵਾਹਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ। ਜਗਤ ਉਧਾਰਣੁ ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਕਾ ਦਾਤਾ ਵਾਹਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ, ਜਿਸਕੈ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਉਤਮ ਮਤਿ ਆਵੈ। ਸੁ ਧੰਨੁ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ”।

ਸਲੋਕੁ^{੧੨}॥

ਬੇਦ ਪੜੈ ਮਨਿ ਨਿਰਮਲੈ, ਹਰਿ ਹਰਿ ਉਚਰੈ ਸੋਇ ॥

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਉਹੁ ਰਾਮ ਕਾ, ਰਾਮੁ ਉਸੀ ਕਾ ਹੋਇ ॥ ੧ ॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮੁ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ, ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੧੦੩ ॥

^੧ਦੀਵਾ।

^੨ਪਾਠ ਉਤਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

^੩ਚਾਰ ਵੇਦ-ਰਿਗ, ਯਜੁਰ, ਸਾਮ ਤੇ ਅਥਰਵ।

^੪ਸ੍ਰੀ ਮਦ ਭਗਵਤ ਗੀਤਾ ਅਤੇ ਭਾਗਵਤ ਮਹਾਂ ਪੁਰਾਣ।

^੫ਹੋਰ।

^੬ਵੇਸ਼ਨਵਾਂ ਵਾਲੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ।

^੭ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਗੀਤ ਸਾਦ ਚਾਬੇ ਸੁਣੈ।’

^੮ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਬਾਦ ਸਾਦ’।

^੯ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਸਚਉ ਚਵੈ।’

ਅਰਥਾਤ-ਸੱਚ ਬੋਲੇ।

^{੧੦}ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿਚ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ)

ਤਬ ਉਸੁ ਨਗਰੁ ਤੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਆਵਤੇ ਆਵਤੇ ਬੀਕਾਨੇਰਿ ਤੇ ਪਰੈ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਕੀ ਧਰਤੀ
ਏਕ ਨਗਰਿ ਮਹਿ ਆਇ ਬਸੇ। ਤਬ ਉਸੁ ਨਗਰ ਮਹਿ ਲੋਕ ਖਰੇ ਭਲੇ ਥੇ, ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕ ਬੈਸਨਉ ਹਿੰਦੁ ਕੇ ਨੇਮ ਧਰਮ
ਮਹਿ ਖਰੇ ਭਲੇ ਥੇ ਧਰਮਿਆਤਮੇ ਲੋਕ। ਉਹਾਂ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਆਇ ਬਸੇ। ਤਬ ਲੋਕਾਂ ਪਾਸਿ ਬਾਤ ਚਲੀ
ਜਿ, “ਉਹੁ ਨਾਨਕੁ ਭਗਤੁ ਜਿ ਕਹਤੇ ਥੇ ਅਤੀਤ, ਭਗਤ, ਭਗਵਾਨ, ਮੁੰਡੀਏ^੧ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕ, ਜਿ ਨਾਨਕੁ ਬੇਦੀ ਖੜੀ
ਦਉਲਤ ਖਾਨ ਕਾ ਮੋਦੀ ਭੇਰਾ ਲੁਟਾਇ ਨਿਕਲਿਆ ਹੈ ਸੁ ਈਹਾਂ ਆਇਆ ਹੈ”। ਲੋਕੁ ਬਹੁਤੁ ਦਰਸਨ ਦੇਖਣ ਕੀ
ਨਿਮਿਤਿ ਆਏ, ਆਇਕੋ ਲਾਗੈ ਦਰਸਨੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਾ ਕਰਨੈ। ਬਹੁਤੁ ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ ਆਇ ਜੁੜਿ
ਬੈਠੇ ਦਰਸਨ ਦੇਖਣੇ ਕਉ^੨। ਤਬ ਜਿਉਂ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਲੋਕ ਬਹੁਤੁ ਬੈਠੇ ਹੋ, ਤਿਉਂ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ
ਪਹਿ ਇਕਿ ਭਲੇ ਚੰਗੇ ਗਿਆਨੀ ਪੁਰਖ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕ ਆਇ ਗਏ, ਤਿਨਹੁ ਆਇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਰਾਮ ਰਾਮ, ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ
ਨਾਨਕੁ ਜੀ! ਰਾਮ ਰਾਮ!” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸਤਿ ਰਾਜਾ ਰਾਮ, ਆਈਐ ਜੀ! ਬੈਠੀਐ
ਜੀ! ਬਲਿਹਾਰਿ ਜਾਂ, ਆਈਐ ਜੀ!” ਤਬ ਓਹਿ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕ ਨਮਸਕਾਰੁ ਕਰਿ ਕਰਿ, ਰਾਮ ਰਾਮ ਕਹਿ ਕਰਿ
ਬੈਠਿ ਗਏ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਭਲੇ ਹੋ ਜੀ, ਬੈਸਨਉ! ਕਲਿਆਣੁ ਹੈ ਜੀ?” ਤਬ ਉਨਹੁ
ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਅਜੁ ਭਲੇ ਹੋ ਜੀ, ਤੇਰੈ ਦਰਸਨ ਦੇਖਿਐ ਭਲੇ ਹੋ ਜੀ, ਸਰਬ ਕਲਿਆਣੁ ਹੈ ਜੀ, ਤੁਮਾਰਾ
ਦਰਸਨੁ ਕੀਆ ਹਉਂ ਅਤਿ ਭਲੇ ਹੋ ਜੀ”। ਤਬ ਘੜੀ ਏਕੁ ਸਸਤਾਇ ਕਰਿ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ,
“ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ! ਏਕੁ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਜੀ, ਜਿ ਆਗਿਆ ਹੋਇ ਤਬ ਕਹਹਾ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ
ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਭਲਾ ਹੋਇ ਜੀ ਕਿਛੁ ਤੁਮਾਰੈ ਮਨ ਮਹਿ ਹੈ ਸੋਈ ਕਹੀਐ ਜੀ!” ਤਬ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ,
ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ! ਇਹੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਜੀ ਜਿ ਦਿਆ, ਜਿਤਨੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕਿਛੁ ਸੇਵਾ ਚਚੀ ਹੈ, ਸਭਸ^੩ ਸੇਵਾ
ਸਕਰਮ^੪ ਸੁਕ੍ਰਿਤ^੫ ਮਹਿ ਸਭਸ ਸੇਵਾ ਤੇ ਰੂੜੀ^੬ ਸੇਵਾ ਕਵਣ ਸੀ ਹੈ ਜਿ ਕਰੀਐ? ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ! ਜਿਤੁ ਸੇਵਾ
ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਪਾਈਐ, ਸਾਈ^੭ ਰੂੜੀ ਸੇਵਾ ਹੈ, ਸਾਈ ਬਤਾਈਐ ਜੀ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਸਾ ਰਾਗ
ਮਹਿ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਰੂੜੇ^੮ ਠਾਕੁਰ^੯ ਮਾਹਰੇ ਦੂਤੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ॥

ਵਡੈ ਭਾਗਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਪਾਈਐ ਪਦੁ ਨਿਰਬਾਣੀ^{੧੦} ॥ ੧ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ਜੀ! ਸਭਸ ਭਲਿਆਈ ਮਹਿ,
ਕਰਮ ਧਰਮ ਮਹਿ, ਸਭਸ ਤਪ ਨੇਮ ਮਹਿ, ਸਭਸ ਕਰਤੂਤਿ ਮਹਿ, ਭਲਾ ਰੂੜੇ ਮੇਰੇ ਠਾਕੁਰੁ ਜੀ, ਸਭਸ ਮਹਿ ਚੰਗਾ
ਭਲਾ ਅਪਰਤਾ ਨੀਕਾ ਰੂੜੇ ਸ੍ਰੀ ਠਾਕੁਰੁ ਜੀ ਅਰੁ ਰੂੜੀ ਸਭਸ ਮਹਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਬਾਣੀ ਜਿ ਠਾਕੁਰ ਕਉ ਮਿਲਾਵੈ,
ਜੇ ਸੁਣੀ, ਗਾਈ, ਪੜੀ, ਕਮਾਈ ਮਨ ਕੇ ਪਾਪ ਜਾਹਿ। ਪਣੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਅਰੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੀ ਬਾਣੀ ਤਉ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ
ਹੋਇ, ਜਉ ਪੁਰਖ ਜਨਮ ਕੇ ਬਡੇ ਭਾਗਿ ਲਿਖੇ ਹੋਹਿ, ਤਿਸੁ ਕਉ ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਅਰੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੀ ਬਾਣੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ
ਹੋਇ ਜਿਸੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੀ ਬਾਣੀ ਕਰਿ ਕਰਿ ਨਿਰਬਾਣ ਪੁਰਖੁ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ, ਤਿਸ ਕਾ ਪਦੁ ਪਾਈਐ, ਭਾਈ
ਰਾਮ ਜਨਹੁ ਜੀ! ਸਭਸ ਮਹਿ ਭਲੇ ਚੰਗੀ ਰੂੜੀ ਏਹੁ ਵਸਤੁ ਹੈ। ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ਜੀ! ਏਹੁ ਕਥਾ ਏਵ ਹੈ ਜੀ।
ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ, ਵਾਹਗੁਰੂ।”

^੧ਘੋਨ ਸੋਨਸਾਧੂ, ਮੰਨਿਆਸੀ।

^੨ਸਾਰੀ।

^੩ਕਰਮ ਸਹਿਤ।

^੪ਪੁੰਨ ਕਰਮ।

^੫ਸੁੰਦਰ, ਸੋਹਣੀ।

^੬ਉਹੋ।

^੭ਸੋਹਣਾ।

^੮ਸ਼੍ਰਾਮੀ, ਪ੍ਰਭੂ।

^੯ਨਿਰਬਾਣ ਪਦਵੀ, ਸੋਖ ਪਦਵੀ।

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕਉ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਨਮਸਕਾਰੁ ਕੀਆ । ਨਮਸਕਾਰੁ ਕਰਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਧੰਨਿ ਜੀ ! ਤੂੰ, ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਤੂੰ ਧੰਨਿ, ਜਿਨਿ ਏਹੁ ਬਿਧਿ^੧ ਜਾਨੀ ਹੈ, ਪਣੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਏਕ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਜੀ, ਦਿਖਾ ਜੀਉ, ਸ੍ਰੀ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਕੀ ਸੇਵਾ ਹੋਇ ਸਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਹੋਇ ? ਏਹੁ ਕਥਾ ਸਮਝਾਈਐ ਜੀ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਮੈ ਓਲ੍ਹਗੀਆ^੨ ਓਲ੍ਹਗੀ^੩ ਹਮਿ ਛੋਹਰੂ^੪ ਬਾਰੇ^੫ ॥

ਜਿਉ ਤੂ ਰਖਹਿ ਤਿਉ ਰਹਾ ਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਹਮਾਰੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ! ਜਿਉਂ ਮੰਗਤਾ ਕਿਸੀ ਸੈਂਸਾਰੀ ਰਾਜੇ ਪਰਜੇ ਕੀ ਓਲ੍ਹਤ ਸੇਵਾ ਕਰਤਾ ਹੈ ਤਿਉਂ ਸਮਝ ਸਕਾਰੇ^੬ ਠਾਕੁਰ ਕੇ ਦਰਿ ਜਾਇ ਠਾਕੁਰ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰੀਐ, ਗੁਰੂ ਕੀ ਬਾਣੀ ਗਾਈਐ, ਠਾਕੁਰ ਕਾ ਨਾਮੁ ਮੁਖਿ ਸਿਮਰੀਐ ਇਉਂ ਕਰਿ ਕਰਿ ਠਾਕੁਰ ਕੀ ਓਲ੍ਹਗ^੭ ਰਹੀਐ, ਸੇਵਾ ਕਰੀਐ ਅਰੁ ਟਹਲ ਠਾਕੁਰ ਕੀ ਕਿਸੁ ਭਾਂਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕਰੀਐ ਜਿਉਂ ਛੋਹਰੂ^੮ ਗੁਲਾਮੁ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਹੋਤਾ ਹੈ ਅਰੁ ਅਧੀਨੁ ਹੋਇ ਖੜਾ ਹੋਤਾ ਹੈ; ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਸਾਹਿਬੁ ਕਰਤਾ ਹੈ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਟਹਲ ਕਰਤਾ ਹੈ ? ਜੇ ਸਾਹਿਬੁ ਦੇਤਾ ਹੈ ਸੋਈ ਪੈਨਤਾ, ਜੇ ਸਾਹਿਬੁ ਦੇਤਾ ਹੈ ਸੋਈ ਖਾਤਾ ਹੈ; ਜਹਾਂ ਜਹਾਂ ਜਿਸੁ ਜਾਹਗਾ ਰਖਤਾ ਹੈ ਤਹਾਂ ਰਹਤਾ ਹੈ; ਜੈਸੀ ਜੈਸੀ ਟਹਲ ਕਰਾਈਤੀ ਹੈ ਤੈਸੀ ਤੈਸੀ ਟਹਲ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਦਾਵਾ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਰਖਤਾ, ਰਜਾਇ ਮਹਿ ਚਲਤਾ ਹੈ; ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ਜੀ ! ਉਸੁ ਛੋਹਰੇ ਲਉਂਡੇ ਕੀ ਨਿਆਈਂ ਇਉਂ ਕਾਰਿ ਕਰੈ, ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਕੀ ਟਹਲ ਕਰੀਐ ਤਉ ਸ੍ਰੀ ਠਾਕੁਰ ਕਉ ਏਹੁ ਭਾਵੈ । ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ! ਏਹੁ ਬਾਤ ਏਵ ਹੈ ਜੀ । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਨਮਸਕਾਰੁ ਕੀਆ । ਨਮਸਕਾਰੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਧੰਨਿ ਜੀ, ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਧੰਨਿ, ਜਿਨਿ ਇਉਂ ਕਰਿ ਕਰਿ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਹੈ !” ਤਬ ਫਿਰਿ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਏਕ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਜੀ, ਦਿਖਾ ਜੀ ! ਏਸ ਕਉ ਜਿ ਦਰਸਨੁ ਹੋਇ ਸਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਹੋਇ ? ਏਹੁ ਸ੍ਰੀ ਠਾਕੁਰ ਕੇ ਮਨਿ ਭਾਵੈ ਸਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਭਾਵੈ ? ਏਸੁ ਕਉ ਜਿ ਸ੍ਰੀ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਵਡਿਆਈ ਦੇ ਸਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਦੇਇ ? ਏਸ ਕੀ ਪਤਿ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜਿਉਂ ਰਹੀ ਸਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਰਹੇ ? ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਜਿਉਂ ਹੈ ਤਿਉਂ ਸਮਝਾਈਐ ਜੀ !” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ :-

ਦਰਸਨ ਕੀ ਪਿਆਸਾ^੯ ਘਣੀ^{੧੦} ਭਾਣੈ ਮਨਿ ਭਾਈਐ^{੧੧} ॥

ਮੇਰੇ ਠਾਕੁਰ ਹਥਿ ਵਡਿਆਈਆ ਭਾਣੈ ਪਤਿ^{੧੨} ਪਾਈਐ ॥੨॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ਜੀ ! ਜੇ ਉਸੁ ਭਾਵੈ ਤਾਂ ਏਸ ਕਉ ਬਿਨਾਂ ਸੇਵਾ, ਬਿਨਾਂ ਦਾਨ, ਬਿਨਾਂ ਪੁੰਨ, ਬਿਨਾਂ ਤਪਸਿਆ ਤੇ ਆਪੇ ਹੀ, ਇਵ ਹੀ ਸਹਜ ਸੁਭਾਇ ਦਰਸਨ ਦੇਇ । ਪਿਆਸ ਦਰਸਨ ਕੀ ਬਹੁਤ ਹੈ, ਪਣੁ ਜਾਂ ਉਸੁ ਠਾਕੁਰ ਭਾਵੈ ਤਾਂ ਦਰਸਨ ਦੇ, ਭਾਵੈ ਸੁਤਾ^{੧੩} ਨਾਂ ਦੇ । ਜੇ ਉਸੁ ਭਾਵੈ ਤਾਂ ਇਸੁ ਕਉ ਨਿਵਾਜੇ, ਭਾਵੈ ਸੁਤਾ ਨਾ ਨਿਵਾਜੇ । ਪਣੁ ਜੀ ਇਸੁ ਮਨੁਖ ਕੇ ਹਥਿ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ । ਜੇ

^੧ਤਰੀਕਾ, ਢੰਗ ।

^੨ਓਲ੍ਹਗੀਆ, ਸੇਵਾਦਾਰ ।

^੩ਦਾਸਾਂ ਦਾ ਦਾਸ ।

^੪ਹਮ (ਅਸੀਂ)

ਬਾਰੇ (ਤੁਹਾਡੇ) ਛੋਹਰੂ (ਬੱਚੇ) ।

^੫ਤੁਹਾਡੇ ।

^੬ਸੰਝ-ਸਵੇਰੇ ।

^੭ਦਾਸ ।

^੮ਬੱਚਾ ।

^੯ਤ੍ਰੇਹ, ਪਿਆਸ ।

^{੧੦}ਬਹੁਤੀ ।

^{੧੧}ਭਾਣੈ ਨਾਲ ਮਨ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਲਗਦੀ ਹੈ ।

^{੧੨}ਇੱਜ਼ਤ, ਮਾਣ, ਵਡਿਆਈ

^{੧੩}ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ ਵਿਚ ।

ਕਿਛੁ ਕਰੈ ਸੋ ਆਪਣੀ ਰਸਾਇ ਮਹਿ ਕਰੈ ਸਾਹਿਬੁ, ਏਸੁ ਮਨੁਖ ਕੈ, ਬਸਿ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਜਿ ਆਪਣੀ ਸਿਆਣਪ ਬੁਧਿ ਬੀ ਦਰਸਨੁ ਕਰੈ ਕਿ ਵਡਿਆਈ ਲਏ ਕਿ ਏਸ ਕੀ ਪਤਿ ਰਹੈ । ਠਾਕੁਰ ਕੈ ਹਥਿ ਬਾਤ ਹੈ ਜੇ ਉਸ ਡਾਵੈ ਤਾਂ ਹੀ ਪਤਿ ਰਹੈ । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ, ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ, ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ” ।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ! ਜਿਨਿ ਨੈਸੀ ਜਾਨੀ ਹੈ” । ਤਬ ਫੇਰਿ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਪਹਿ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, “ਏ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਏਕੁ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਜੀ, ਦਿਖਾ ਉਹੁ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ ਸਿ ਕਹਾਂ ਹੀ ਦੂਰਿ ਹੈ ਕਿ ਨੇਤੇ ਹੈ । ਏਹੁ ਕੀਮਤਿ ਹਮ ਕਉ ਕਹਿ ਸੁਣਾਈਐ ਜਿ ਓਹੁ ਸਚਾ ਕਹਾਂ ਬਸਤਾ ਹੈ; ਕਹਾਂ ਰਹਤਾ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਹਸਿਆ, “ਹਸਿ ਕਰ ਖੁਸੀ ਹੋਇ ਕਰਿ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ :-

ਸਾਚਉ ਦੂਰਿ ਨ ਜਾਣੀਐ ਅੰਤਰਿ¹ ਹੈ ਸੋਈ ॥

ਜਹ ਦੇਖਾ ਤਹ ਰਵਿ ਰਹੇ² ਕਿਨਿ ਕੀਮਤਿ ਹੋਈ ॥੩॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ਜੀ ! ਉਹੁ ਜਿ ਸਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ਹੈ ਸਿ ਦੂਰਿ ਨਾਹੀ, ਖਰਾ ਨਜੀਕਿ ਹੈ । ਕਹੈ, ਨਜੀਕਿ ਏਸੁ ਜੀਆਂ ਕੈ ਨਾਲਿ ਹੈ ਏਸ ਤੇ ਜੁਦਾ ਨਾਹੀ ਅਰੁ ਜਹਾਂ ਦੇਖੀਐ ਤਹਾਂ ਘਟਿ ਘਟਿ ਬਾਨ ਬਨੰਤਰਿ³ ਉਛਿ⁴ ਅਕਾਸਿ ਪਇਆਲਿ ਸਭਸ ਮਹਿ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਹੈ ਅਰੁ ਸਭਸ ਮਹਿ ਬਸਤਾ ਹੈ । ਪਣੁ ਭਾਈ ਜੀ, ਉਸ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਪਾਵਣੇ ਸਰੀਖਾ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਜਿ ਉਸ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਕੋਈ ਕਰਿ ਸਕੈ । ਕੀਮਤਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਜਾਣਤਾ; ਪਣੁ ਹੈ ਸਭਨੀ ਥਾਈਂ । ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ਜੀ ! ਏਹੁ ਕਥਾ ਦੇਵ ਹੈ ਜੀ । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ” । ਤਬ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਨਮਸਕਾਰੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਜੀ ! ਜਿਨਿ ਇਉਂ ਕਰਿ ਕਰਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਜਾਨਿਆ ਹੈ” । ਤਬ ਫੇਰਿ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, “ਏ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਏਕੁ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਜੀ, ਦਿਖਾ ਜੀ, ਦੇਤਾ ਹੈ ਬਡਿਆਈ ਸਿ ਕਵਣੁ ਦੇਤਾ ਹੈ ਅਰੁ ਜੀ ਹਿਰਤਾ ਹੈ ਸਿ ਕਵਣੁ ਹਿਰਤਾ ਹੈ ? ਜਿਉਂ ਕਰਿ ਕਰਿ ਤੁਮਹੁ ਮਿਤਿ ਜਾਨੀ ਹੈ ਤਿਵ ਹੀ ਕਹਿ ਸੁਣਾਈਐ ਜੀ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਆਪਿ ਕਰੇ ਆਪੇ ਹਰੇ⁵, ਦੇਖੈ ਵਡਿਆਈ ॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਇ ਨਿਹਾਲੀਐ⁶, ਇਉ ਕੀਮਤਿ ਪਾਈ ॥ ੪ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ਜੀ ! ਏਹੁ ਕਥਾ ਇਉਂ ਹੈ ਜੀ ! ਉਹੁ ਜਿ ਸਾਹਿਬੁ ਹੈ ਸਿ ਉਸ ਹੀ ਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ । ਜਿ ਕਿਛੁ ਕਰਦਾ ਹੈ ਸਿ ਉਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਹੋਰਸ ਕਾ ਕੀਆ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਹੋਤਾ । ਜਿਸੁ ਕਉ ਉਚ ਕਰੈ ਤਿਸ ਕਉ ਆਪੇ ਕਰੈ; ਜਿਸ ਕਉ ਨੀਚ ਕਰੈ ਤਿਸੁ ਕਉ ਆਪੇ ਕਰੈ; ਜਿਸੁ ਕਉ ਦੁਖ ਦੇ ਤਿਸੁ ਕਉ ਆਪੇ ਦੇਇ । ਜਿਸੁ ਕਉ ਸੁਖ ਦੇਇ ਸਿ ਆਪੇ ਦੇਇ; ਅਰੁ ਜਿਸ ਤੇ ਹਿਰਿ ਲਏ ਸਿ ਆਪੇ ਹਿਰਿ ਲੇਇ । ਜਿਸ ਕਉ ਵਡਿਆਈ ਦੇ ਤਿਸੁ ਕਉ ਆਪੇ ਦੇਇ । ਤਮਾਸਾ ਆਪਣਾ ਆਪੇ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਉਹੀ ਜਾਣੈ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਕਿਛੁ ਕਰਤਾ ਹੈ । ਕੋਈ ਸਿ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖੁ ਹੋਇ ਸਿ ਗੁਰੂ ਕੈ ਪਰਸਾਇ⁷ ਉਸ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਪਾਵੈ । ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਕਰੈ ਸੁ ਸਹੀ, ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰਤਾ ਹੈ

¹ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ ਵਿਚ ।

²ਰਵਿ (ਵਿਆਪ) ਰਹਿਆ ਹੈ ।

³ਥਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ।

⁴ਉਤੇ ।

⁵ਸੰਘਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

⁶ਦੇਖੀਏ ।

⁷ਸ੍ਵਾਮੀ, ਮਾਲਿਕ ।

⁸ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ।

ਸਿ ਆਪੇ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਇਤਨੀ ਕੋਈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਣੈ। ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ਜੀ ! ਏਹੁ ਕਥਾ ਇਉਂ ਹੈ, ਪਣੁ ਜਿਸੁ ਕਉ ਜਣਾਵੈ ਸੋਈ ਜਾਣੈ। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ”।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਤੂੰ ਧੰਨਿ ਹੈਂ, ਜਿਨਿ ਐਸੀ ਜਾਨੀ ਹੈ। ਪਣੁ ਜੀ, ਦਿਖਾ ਸੈਂਸਾਰੁ ਜਿਤਨਾ ਹੈ ਸਿ ਸਭੁ ਕੋਈ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਲਾਹੇ ਕਉ ਦਉੜਤਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ! ਸਭੁ ਕੋ ਲਾਹਾ ਮੰਗਤਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਭਾਈ ਨਾਹੀਂ ਮੰਗਤਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ! ਲਾਹਾ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਕਿਸੁ ਬਾਤ ਮਹਿ ਹੈ ? ਜਿਸੁ ਬਾਤ ਮਹਿ ਇਸ ਕੋ ਜਨਮ ਜੀਵਣ ਮਹਿ ਲਾਹਾ ਆਵੈ ਸਾਈ ਬਾਤ ਬਤਾਈਐ ਜੀ !” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ :-

ਜੀਵਦਿਆ ਲਾਹਾ ਮਿਲੈ ਗੁਰ ਕਾਰ ਕਮਾਵੈ ॥

ਪੂਰਬਿ ਹੋਵੈ ਲਿਖਿਆ ਤਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਵੈ ॥੫॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਭਾਈ ਜੀ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ! ਜਿਤਨਾ ਸੈਂਸਾਰ ਕਾ ਲਾਹਾ ਹੈ ਜਨਮ ਜੀਵਣੈ ਕਾ, ਸਾਹੁ ਪਾਤਸਾਹੁ, ਪੰਡਿਤ, ਸਿਆਣਾ, ਰੰਕੁ^੧, ਤੁੰਗੁ^੨, ਗਰੀਬ, ਮਸਤ ਸੋ ਸਭੁ ਮਾਇਆ ਹੀ ਕਉ ਚਾਹਤਾ ਹੈ ਜਿ ਕਿਵੇਂ ਹੀ ਮਾਇਆ ਪਲੈ ਪੜੈ। ਸੋ ਮਾਇਆ ਨ ਇਸ ਕੋ ਜੀਵਣੈ ਕੈ ਕੰਮਿ ਹੈ ਅਰੁ ਨ ਮੁਏ ਕੈ ਕੰਮਿ ਹੈ। ਜੀਵਣੈ ਕੈ ਕੰਮਿ ਤਉ ਆਵੈ ਜਾ ਉਹੁ ਖਾਇ ਪੀਵੇ, ਧੋਨੈ, ਪਰ ਉਪਕਾਰਿ ਲਗਾਵੈ; ਮੁਏ ਕੈ ਕਾਮਿ ਤਉ ਆਵੈ ਸਉ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਨਿਮਿਤਿ ਦੇ। ਨਾ ਏਹੁ ਖਾਤਾ ਹੈ ਨ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਨਿਮਿਤਿ ਦੇਤਾ ਹੈ, ਤਉ ਏਸ ਕੈ ਮਾਇਆ ਕਾ ਲਾਹਾ ਕਿਸੁ ਕਾਮਿ ਹੈ। ਏਤੁ ਬਾਤ ਏਸੁ ਕਉ ਲਾਹਾ ਨਾਹੀਂ ਸਦਾ ਤੋਟਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ਜੀ ! ਏਸ ਕਉ ਲਾਹਾ ਏਸੁ ਬਾਤ ਮਹਿ ਹੈ ਜੇ ਕਿਛੁ ਕਰਤਾ ਹੈ ਗੁਰੂ, ਸਾਈ ਟਹਲ ਕਮਾਵੈ। ਤਬ ਏਸ ਕਉ ਜੀਵਣੈ ਹੀ ਕਉ ਲਾਹਾ ਪਲੈ ਪੜੈ ਜੇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਕਹੀ ਕਾਰ ਕਮਾਵੈ। ਏਸੁ ਕਉ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤਾਹੀ ਮਿਲੈ ਜਬ ਏਸੁ ਕਉ ਪੂਰਬਿ ਜਨਮ^੩ ਕਿਛੁ ਭਲੇ ਭਾਗਿ ਲਿਖੇ ਹੋਹਿ, ਤਬ ਹੀ ਏਹੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਉ ਪਾਵੈ। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ”।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸਤਿ ਜੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਸਤਿ, ਜਿਨਿ ਐਸੀ ਜਾਨੀ ਹੈ” ਤਬ ਫਿਰਿ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਏਕ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਜੀ, ਦਿਖਾ ਜੀ ਜਿਨ ਕਉ ਤਉ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਿਲਿਆ, ਉਹਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਭਏ। ਤਿਨ ਕਉ ਤਉ ਲਾਹਾ ਭਇਆ, ਪਣੁ ਜੀ, ਜਿ ਮਨਮੁਖ ਹੈ ਦਿਖਾ ਜੀ, ਤਿਨ ਕੀ ਕਵਣ ਗਤਿ ਹੈ, ਕਿਛੁ ਉਨ ਕਉ ਲਾਹਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾਹੀ ? ਕਿਸੀ ਮੇਵਾ, ਕਿਸੀ ਘਾਲ^੪ ਉਨ ਕਉ ਦਰਸਨੁ ਹੋਇਗਾ, ਠਾਕੁਰ ਜੀ ! ਜਾ ਕਿ ਨ ਹੋਇਗਾ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਮਨਮੁਖਿ ਤੋਟਾ ਨਿਤ ਹੈ ਭਰਮਹਿ ਭਰਮਾਏ।

ਮਨਮੁਖ ਅੰਧੁ ਨ ਚੇਤਈ ਕਿਉ ਦਰਸਨੁ ਪਾਵੈ ॥੬॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਭਾਈ, ਰਾਮ ਜਨਹੁ ਜੀ ! ਮਨਮੁਖ ਜਿ ਹੈ ਜਿ ਤਿਨ ਕਉ ਸਭਸ ਮਹਿ ਤੋਟਾ ਹੈ ਨਿਤ ਨਿਤ। ਜੇ ਕਿਛੁ ਕਰਮ ਧਰਮ ਕਰੇ ਤਿਸੁ ਮਹਿ ਤੋਟਾ ਹੈ, ਕਿਉਂ ਜਿ ਪੁੰਨ, ਦਾਨ ਇਸਨਾਨ, ਤਦੁ ਤੀਰਥੁ ਕਿਛੁ ਕਰਤਾ ਹੈ ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਤਬ ਬਚਾਤਾ ਹੈ, ਅਕੈ ਪਛੋਤਾਤਾ ਹੈ। ਅਕੈ ਕਹਤਾ ਹੈ ਜਿ ਮੈਂ ਐਸੇ ਦਾਨ ਇਸਨਾਨ ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਕੀਏ; ਅਕੈ ਕਹਤਾ ਹੈ ਜਿ ਏਹੁ ਬਾਤ ਕਿਛੁ ਨ ਥੀ; ਮੈਂ ਏਵ ਹੀ ਬਾਤ ਕਰੀ, ਏਸੁ ਬਾਤ ਮਹਿ ਕਿਆ ਪਲੈ ਪੜਤਾ ਹੈ। ਉਹੁ ਭਰਮ ਕਾ ਮਾਰਿਆ ਭਰਮਿ ਜਾਤਾ ਹੈ ਜਿ ਏਹੁ ਬਾਤ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀਂ। ਆਪਿ

^੧ਕੰਗਾਲ, ਗਰੀਬ।

^੨ਧਨੀ, ਵੇਲਤਮੰਦ, ਤੁੰਗ ਸਬਦ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਉਚੇ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ

ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

^੩ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ।

^੪ਮੁਸ਼ੱਕਤ ਬਦਲੇ।

ਭਰਮਤਾ ਹੈ, ਅਵਰਾਂ ਕੰਉ ਭੀ ਭਰਮਾਵਤਾ ਹੈ ਜਿ ਦੇਹੁ ਬਾਤ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ। ਉਹੁ ਕਿਉਂ ਭਰਮਤਾ ਹੈ? ਉਸਕੈ ਅੰਤਰਿ ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਹੀ; ਜਿ ਉਸੁ ਕੰਉ ਗੁਰਮਤਿ ਭਰਮਣੈ ਨ ਦੇਇ; ਉਸ ਕੈ ਅੰਤਰਿ ਮਨ ਕੀ ਮਤਿ ਹੈ, ਮਨ ਕੀ ਮਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਏਹੁ ਭਰਮਿ ਜਾਤਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ਜੀ! ਏਤੁ ਅੰਗਿ ਮਨੁਖਾ ਕਾ ਕਮਾਇਆ ਥਾਂਇ ਨਾਹੀ ਪੜਤਾ, ਅਰੁ ਮਨੁਖ ਜੀਵ ਹੈ ਜਿ ਅੰਧੇ ਹੈ, ਉਨ ਕੰਉ ਗਿਆਨ ਕੇ ਲੋਚਨ ਨਾਹੀ ਜਿ ਉਹਿ ਗਿਆਨਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕੰਉ ਚੇਤਹਿ। ਉਹਿ ਜਿ ਦਰਸਨੁ ਪਾਵਹਿ ਜਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਪਾਵਹਿ? ਬਿਨਾ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਬੀ ਮਨਮੁਖਾਂ ਕੰਉ ਦਰਸਨੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਨਾਹੀ। ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਿ ਗੁਰ ਕੀ ਮਤਿ ਚਲੈ ਸੋਈ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਕੰਉ ਪਾਏ। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ। ਤਬ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਗੁਰੂ ਜੀ! ਤੂ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਹੈ”।

ਤਬ ਫੇਰਿ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, “ਏ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ! ਏਕ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਜਿ ਦਿਖਾ ਏਹੁ ਤਉ ਮਨਮੁਖ ਜੀਉ, ਪਣੁ ਏਹੁ ਜਿ ਮਨੁਖੁ ਗੁਰਮੁਖੁ ਹੋਇ ਕਰਿ ਜਾਇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੰਉ ਮਿਲੈ ਜਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਜਾਇ ਮਿਲੈ? ਜਿਉਂ ਮਿਲਣੈ ਕਾਬੀਚਾਰੁ ਹੈ ਸੋਈ ਸੁਣਾਈਐ ਜੀ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:—

ਤਾ ਜਗਿ ਆਇਆ ਜਾਣੀਐ, ਚਲੈ ਲਿਵਲਾਏ॥

ਗੁਰ ਭੇਟੇ ਪਾਰਸੁ ਭਟੇ, ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਏ॥ ੭ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ਜੀ! ਏਸ ਕਾ ਜਗ ਮਹਿ ਆਇਆ ਤਬ ਹੀ ਜਾਣੀਐ ਜਬ ਏਕ ਲਿਵ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਹੀ ਮਹਿ ਜੀਵੈ, ਸਾਰੀ ਅਵਰਦਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਹੀ ਸਿਉਂ ਲਿਵ ਲਾਵੈ ਅਰੁ ਗੁਰੂ ਕੰਉ ਮਿਲੈ, ਪੂਰੈ ਗੁਰੂ ਕੰਉ ਜਬ ਮਿਲੈ ਤਬ ਏਹੁ ਕੰਚਨੁ ਹੋਤਾ ਹੈ, ਜਿਉਂ ਪਾਰਸ ਕੰਉ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂਬਾ ਕੰਚਨੁ ਹੋਤਾ ਹੈ ਤਿਉਂ ਏਹੁ ਗੁਰੂ ਕੰਉ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਭਗਤੁ ਹੋਤਾ ਹੈ। ਸੋਈ ਭਗਤੁ, ਸੋਈ ਭਗਵਾਨੁ ਉਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਮਿਲਿ ਜਾਤਾ ਹੈ। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ”। ਤਬ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਨਮਸਕਾਰੁ ਕੀਆ ਜਿ, ਧੰਨਿ ਹੋ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ! ਤੂ ਧੰਨਿ, ਜਿਨਿ ਇਉਂ ਕਰਿ ਕਰਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਪਾਇਆ ਹੈ ਜਿ ਧੰਨਿ ਜੀ”।

ਤਬ ਫੇਰਿ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ! ਏਕ ਬੇਨਤੀ ਹੈ, ਦਿਖਾ ਜੀ। ਜਿਨਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਪਾਇਆ ਹੈ ਤਿਨ ਕੀ ਕਵਣ ਗਤਿ, ਕਵਣ ਕਰਤੂਤਿ ਹੈ? ਉਹਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਰਹਤੇ ਹੈਂ? ਕਿਆ ਕਮਾਵਤੇ ਹੈਂ? ਉਨ ਕੀ ਕਥਾ ਜਿਉਂ ਹੈ ਤਿਉਂ ਬਤਾਈਐ ਜੀ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:—

ਅਹਿਨਿਸਿ ਰਹੈ ਨਿਰਾਲਮੋ, ਕਾਰ ਧੁਰਿ ਕੀ ਕਰਣੀ।

ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਸੰਤੋਖੀਆ, ਰਾਤੇ ਹਰਿ ਚਰਣੀ॥ ੮ ॥ ੧੯ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ਜੀ! ਜਿਨਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਪਾਇਆ ਹੈ ਤਿਨ ਕੀ ਏਹੁ ਕਰਤੂਤਿ ਹੈ ਜਿ ਦਿਨ ਰਾਤਿ ਉਹਿ ਮਾਇਆ ਤੇ ਨਿਰਾਲਮ ਰਹਤੇ ਹੈ; ਪਾਪ ਤੇ ਨਿਰਮਾਇਲੁ ਰਹਤੇ ਹੈ, ਪਾਪ ਕੈ ਉਹਿ ਨਿਕਟਿ ਨਾਹੀ ਆਵਤੇ; ਸੇਂਸਾਰ ਕੀ ਕਿਰਤਿ ਧਵਰਤਿ ਮਹਿ ਉਹਿ ਨਾਹੀ ਰਹਤੇ; ਤ੍ਰਿਹੁ ਗੁਣਾ^੧ ਕੀ ਪਰਿਕਰਤਿ ਤੇ ਉਹਿ ਨਿਰਾਲਮ ਰਹਤੇ ਹੈ, ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ਜੀ! ਉਹਿ ਜਿ ਕਮਾਵਤੇ ਹੈਂ ਜਿ ਕਿਆ ਕਮਾਵਤੇ ਹੈਂ? ਜਿ ਕਰਿ ਟਹਲ ਧੁਰਿ ਦਰਗਾਹ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਭਾਵਤੀ ਹੈ ਸਾਈ ਕਰਣੀ ਕਰਤੂਤਿ ਉਹਿ ਕਮਾਵਤੇ ਹੈਂ। ਅਰੁ ਹੋਰਤੁ ਬਾਤ ਨਾਹੀ ਉਨ ਕਾ ਕਿਤੈ ਮਨੁ ਸੰਤੋਖੀਤਾ^੨। ਸੁਣੈ, ਸੁਣਾਵੈ, ਗਾਵੈ, ਸਿਮਰੈ ਤਬ ਹੀ ਉਸ ਕਾ ਮਨ ਸੰਤੋਖੀਐ

^੧ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਸਾਢੈ’।

^੨ਸੁਰਤ ਜੋੜੇ।

^੩ਇਕ ਕੀਮਤੀ ਪੱਥਰ, ਜਿਸ ਦੀ ਛੁਹ ਲੱਗਣ ਤੇ

ਲੋਹਾ ਜਾਂ ਤਾਂਬਾ ਸੋਨਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

^੪ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਮਿਲਾਏ’।

^੫ਸੋਨਾ, ਕੁੰਦਨ।

^੬ਦਿਨ

ਰਾਤ। ^੭ਸੰਗ ਵੇਖ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਅਸੰਗ, ਅਟੱਕ।

^੮ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਨਿਰਲੋਪ, ਅਲੋਪ।

^੯ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਦੌੜ।

^{੧੦}ਰਜੋ, ਸਤੋ, ਤਮੋ ਗੁਣ।

^{੧੧}ਸੰਤੋਖੀਵਾ।

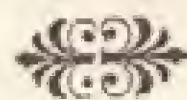
ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ਜੀ ! ਏਹੁ ਬਾਤ ਏਵ ਹੈ । ਭਾਈ ਜੀ ! ਜਿਨ ਕਉ ਪਰਮੇਸਰ ਮਿਲਤਾ ਹੈ ਤਿਨ ਕੀ ਏਹੁ ਗਤਿ ਹੈ ਜਿ ਅਣੇ ਪਹਰ ਉਨ ਕਉ ਗੁਰੂ ਕਿਆ ਚਰਨਾਂ ਹੀ ਕਾ ਧਿਆਨੁ ਹੈ । ਭਾਈ ਜੀ ! ਏਹੁ ਕਥਾ ਏਵ ਹੈ । ਜਿਸੁ ਕਉ ਪਰਮੇਸਰ ਜੀ ਦਇਆਲੁ ਹੋਇ, ਸੋਈ ਪਾਵੈ” । ਤਬ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੇ ਚਰਨ ਪਕੜੇ; ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿਖ ਭਏ; ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਲਾਗੇ ਸਿਮਰਣੈ; ਉਨ ਕੈ ਮਨਿ ਮੰਤ੍ਰੇ ਆਇਆ; ਨਾਨਕ ਪੰਥੀ ਭਏ; ਕਹਣੈ ਲਾਗੇ, “ਧੰਨਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ! ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ! ਵਾਹਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ !”

ਸਲੋਕੁ ॥

ਜਿਨਿ ਜਾਨਿਆ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪਨਾ, ਸੋਈ ਸਿਮਰੈ ਨਾਮੁ ॥

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਤਿਨ ਜਨਹੁ ਕਾ, ਸਗਲਾ ਸਵਰੈ ਕਾਮੁ ॥ ੧ ॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੧੦੪ ॥

ਬੀਕਾਨੇਰ ਦੀ ਧਰਤੀ ਤੇ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਵੇਸ਼ਨਵਾਂ ਨਾਲ)

ਤਬ ਉਸੁ ਨਗਰ ਤੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਦੇਖਤਾ ਦੇਖਤਾ ਬੀਕਾਨੇਰਿ ਕੀ ਧਰਤੀ ਏਕੁ ਅਉਰ ਨਗਰਿ ਮਹਿ ਜਾਇ ਬਸਿਆ । ਤਹਾਂ ਉਹਿ ਜਿ ਰਸਪੂਤ ਬੇ ਖੈਸਨਉ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਪਾਹਿ ਮਿਲਿ ਆਏ । ਉਨਹੁ ਆਇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਰਾਮ ਰਾਮ, ਗੁਸਾਂਈ ਜੀ ! ਰਾਮ ਰਾਮ” ! ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸਤਿ ਰਾਜਾ ਰਾਮੁ, ਆਵਹੁ ਜੀ, ਬੈਸਹੁ ਜੀ ! ਬਲਿਹਾਰਿ ਜਾਂ, ਆਈਐ ਜੀ !” ਤਬ ਉਹਿ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕ ਰਾਮ ਰਾਮ ਕਹਿ ਕਰਿ, ਭੰਡਉਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬੈਠਿ ਗਏ । ਤਬ ਘੜੀ ਏਕ ਸਸਤਾਇ ਕਰਿ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਏਕੁ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਜੇ ਤੁਮਰੀ ਆਗਿਆ ਹੋਇ ਤਉ ਕਹਹਾ ਜੀ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਭਲਾ ਹੋਇ ਜੀ, ਜਿ ਕਿਛੁ ਤੁਮਰੈ ਜੀ ਹੈ ਸੁ ਕਹੀਐ ਜੀ !” ਤਬ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜੀ, “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਤੂ ਬਡਾ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖੁ ਸੁਣੀਦਾ ਥਾ, ਭਲਾ ਭਇਆ ਜਿ ਤੇਰਾ ਦਰਸਨੁ ਭਇਆ, ਹਮਰੇ ਕਿਛੁ ਭਾਗ ਭਏ ਜਿ ਦਰਸਨੁ ਪਾਇਆ; ਪਣੁ ਜੀ ਏਕੁ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਜੇ ਆਗਿਆ ਹੋਇ ਤਉ ਕਹਹਾ ਜੀ ।” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਭਲਾ ਹੋਇ ਜੀ, ਰਾਮ ਲੋਕਹੁ ! ਜਿ ਕਿਛੁ ਤੁਮਰੈ ਜੀ ਹੈ ਸੁ ਕਹੀਐ ਜੀ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਪਾਸਿ ਉਨਹੁ ਬੇਨਤੀ ਕਰਿਕੈ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਜੀ ! ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂ, ਏਹੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਜੀ ! ਦਿਖਾ; ਪਰਮੇਸਰੁ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਕਹਾਂ ਬਸਤਾ ਹੈ ਅਰੁ ਪਾਈਐ ਸਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਪਾਈਐ ? ਜਿਉਂ ਹੈ ਤਿਉਂ ਹੀ ਬਤਾਈਐ ਜੀ !” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਉਨਹੁ ਰਠਉੜਹੁ ਕੀ ਬੋਲੀ ਉਪਰਿ^੧ । ਜੇ ਉਨਕੀ ਬੋਲੀ ਗੋਸਟਿ ਮਹਿ ਲਿਖੀਐ ਤਾਂ ਸੁਨਣਹਾਰੇ ਸਮਝਨਿ ਨਾਹੀ, ਪਣੁ ਸਲੋਕੁ ਰਠਉੜੀ ਬੋਲੀ ਹੈ ਅਰੁ ਪਰਮਾਰਥ ਸਿੰਧੀ ਬੋਲੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਜੇ ਸੁਨਣਹਾਰੇ ਸਮਝਨਿ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ^੨ ਸਲੋਕੁ ਜਿ:-

ਅਲਗਉਂ^੩ ਜੋਇ ਮਧੁਕੜਉਂ^੪ ਸਾਟੰਗ ਪਾਣਿ^੫ ਸਬਾਇ ॥

^੧ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ । ^੨ਸਾਰਾ । ^੩ਕਹਾਂਗੇ । ^੪ਭਾਵ-ਰਾਜਸਥਾਨੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ।
^੫ਰਾਗ ਮਾਰੂ ਕੀ ਵਾਰ, ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੧ । ^੬ਅਲੱਗ, ਵੱਖਰਾ, ਜੁਦਾ । ^੭ਫੋਰੇ ਵਾਂਗੁ ਸਭ ਥਾਂ ਤੋਂ ਸਾਰ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਵਿਰਕਤ । ^੮ਈਸਵਰ, ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ।

ਹੀਰੈ ਹੀਰਾ ਬੇਧਿਆ ਨਾਨਕ ਕੰਠਿ ਸਮਾਇ¹ ॥ ੧ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ਜੀ ! ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ‘ਅਲਗੋ’ ਕਹਦੇ ਹੋਨਿ ਅਡ ਕਉ-ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਤੁਮਤੇ ਅਡ ਨਾਹੀ, ਤੁਮਰੈ ਹੀ ਮਾਹਿ ਹੈ । ‘ਮਧੂਕਤੋ’² ਕਹਦੇ ਹੋਨਿ ਤੁਝ ਹੀ ਮਾਹਿ ਹੈ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ “ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਤੁਮ ਤੇ ਭਿੰਨ ਨਾਹੀ, ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ ਤੁਮਾਰੈ ਮੰਗਿ, ਤੁਮ ਹੀ ਮਹਿ ਰਹਤਾ ਹੈ । ਸਾਰਗ ਪਾਨਿ ਕਹੀਐ ਠਾਕੁਰ, ਸੁ ਸਾਰਗਪਾਨਿ ਠਾਕੁਰੁ ਸਭਨਹੁ ਘਟਹੁ ਮਹਿ ਸਮਾਇ ਰਹਿਆ ਹੈ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਨਵਰ ਏਹਾ ਹੈ । ਇਸ ਹੀ ਨਵਰ ਮਹਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਬਾਸਾ ਹੈ, ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ਜੀ ! ਪਾਈਐ ਸਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਪਾਈਐ ? ਹੀਅਰਾ³ ਹੈ ਸੁ ਮਨੁ ਹੈ ਆਪਨਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਿਉ ਲਗਾਇਆ । ਜਬ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਨਾਮ ਸਾਬਿ ਤੇਰਾ ਮਨੁ ਬੇਧੀਐਗਾ ਤਾਂ ਤੂੰ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਿਉ ਮਿਲਹਿਗਾ । ਤੇਰੇ ਹੀ ਕੰਠ ਸਾਬਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਬਸਤਾ ਹੈ । ਜਬ ਤੂੰ ਮਨੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਿਉ ਲਗਾਵਹਿਗਾ ਤਬ ਤੁਮ ਹੀ ਤੇ ਤੁਮ ਕਉ ਮਿਲੇਗਾ, ਤੈਂ ਹੀ ਤੇ ਪਰਗਟੇਗਾ, ਤੇਰੇ ਹੀ ਸਾਬਿ ਬਸੇਗਾ, ਤੇਰੇ ਹੀ ਸਹਾਇ ਸੰਗਿ ਹੈ ਭੀ ਅਰੁ ਉਹਾ ਭੀ ਜਾ ਤੁ ਮਨੁ ਆਪਣਾ ਹੀਅਰਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਹੀਅਰੇ ਸਿਉ ਤੇਰਾ ਹੀਅਰਾ ਬੇਧੀਐਗਾ ਤਬ ਤੂ ਘਰਿ ਆਪਣੇ ਤੇ ਦੇਹੀ ਤੇ ਪਾਵਹਿਗਾ । ਜਿ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ਜੀ ! ਏਹੁ ਕਥਾ ਦੇਵ ਹੈ ਜੇ ਕੋਈ ਸਮਝੇ, ਕਮਾਵੇ” । ਤਬ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, “ਏ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਦਿਖਾ ਜੀ, ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਜਿ ਏਸੁ ਕਉ ਮਿਲੈ ਸਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ, ਕਿਤੁ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਮਿਲੈ ਅਰੁ ਜੀ ਜਮ ਤੇ ਏਹੁ ਜਿ ਛੁਟੈ ਸਿ ਕਿਤੁ ਸੇਵਾ ਛੁਟੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਸਲੋਕੁ⁴ ॥

ਪੂਰਬਿ⁵ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਛਾਣਿ⁶ ਲੈ, ਤਉ ਮੋਟੈ ਠਾਕੁਰੁ ਰਾਇ⁷ ।

ਮਾਥੇ ਉਛੈ⁸ ਜਮੁ ਮਾਰਸੀ, ਜਿ⁹ ਨਾਨਕ ਮੇਲਣ ਨਾਇ¹⁰ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜੇ, “ਸੁਨਹੁ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ! ਜੇ ਤੂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਉ ਮਿਲਿਆ ਚਾਹਹਿ ਤਬ ਤੂ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਿਉ ਲਗਾਇ । ਤਬ ਫੇਰਿ ਤੁਮ ਕਉ ਜੇ ਸਭਸ ਤੇ ਵਡਾ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਹੈ ਸੋਈ ਤੁਮ ਕਉ ਆਇ ਮਿਲੈ । ਜਿਨ ਕੋ ਮਨਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਿਉ ਨ ਲਾਗੀ ਤਿਨ ਕਉ ਸਿਰੇ ਸਿਰਿ ਖਤਾ ਜਮੁ ਮਰੇਗਾ, ਛਡੇਗਾ ਨਾਹੀਂ । ਛੁਟੈ ਤਉ ਜਉ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰੇ, ਨਾਤਰਾ¹¹ ਏਉਂ ਛੁਟਕੈਗਾ ਨਾਹੀਂ । ਤਬ ਛੁਟੈ ਜਬ ਹਿਤੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਨਾਮੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਅਰਾਧੈ । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ! ਹਰਿ, ਹਰਿ, ਹਰਿ, ਵਾਹਗੁਰੂ” । ਤਬ ਫਿਰਿ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਜੀ ! ਬਲਿਹਾਰਿ ਜਾਂ, ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਦਿਖਾ, ਏਕ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਜਿ ਉਹੁ ਪੁੰਜੀ ਕਵਣੁ ਹੈ ਜਿਤੁ ਏਸ ਕਾ ਭਲਾ ਹੋਇ ਈਹਾਂ, ਅਰੁ ਓਹੁ ਪੁੰਜੀ ਕਵਣੁ ਹੈ ਜਿਤੁ ਪੁੰਜੀ ਅਗੈ ਛੁਟੈ ? ਈਹਾਂ ਅਰੁ ਉਹਾਂ ਭੀ ਸਾਬਿ ਚਲੈ ? ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਹੁ ਪੁੰਜੀ ਤੁਮ ਹਮ ਕਉ ਬਤਾਇ ਦੇਵਹੁ ਜੀ ! ਗੁਰਦੇਵ ਜੀ ਬਲਿਹਾਰਿ ਜਾਂ, ਸਿਉਂ ਹੈ ਤਿਉਂ ਕਹੀਐ ਜੀ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਸਲੋਕੁ¹² ਜਿ:-

¹ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਸੁਭਾਇ’ ।

²ਏਥੇ ‘ਮਧੂਕਤਉ’ ਦਾ ਅਰਥ ‘ਤੁਝ ਹੀ ਮਾਹਿ’ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

³‘ਹੀਰਾ’ ਦੇ ਏਦੇ ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਅਰਥ ‘ਹੀਅਰਾ’ (ਮਨ) ਹਨ । ‘ਹੀਰੈ ਹੀਰਾ ਬੇਧਿਆ’ ਅਰਥਾਤ-ਜੀਵਾਤਮਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਬਿੰਨ੍ਹਿਆ ਗਿਆ (ਮਿਲ ਗਿਆ) ।

⁴ਵਾਰ ਮਾਰੂ, ਮ: ੧ ।

⁵ਪਹਿਲੀ ।

⁶ਪਾਠਾਂਤਰ-‘ਪਿਰਾਣਿ’ ।

⁷ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਮਾਣਿ’ ।

⁸ਮਾਥੇ (ਮਥੇ) ਉਛੈ (ਉਤੇ ਜਾਂ ਉਪਰ) ।

⁹ਏਥੇ

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

¹⁰ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਨਾਮ’ ।

¹¹ਨਹੀਂ ਤਾਂ ।

¹²ਵਾਰ ਮਾਰੂ, ਮ: ੧ ।

ਸਰਬੈ^੧ ਜੋਇ^੨ ਅਗਛਮੀ^੩, ਦੁਖ ਘਨੇਰੋ^੪ ਆਬਿ^੫ ॥
ਕਲਰੁ ਲਾਦਸਿ^੬ ਸਰੁ ਲਾਘਣਉ^੭, ਲਾਭੁ ਨ ਪੁੰਜੀ ਸਾਬਿ ॥ ੧ ॥
ਪੁੰਜੀ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਹੈ^੮, ਅਖੁਟਉ ਦਰਬੁ^੯ ਅਪਾਰੁ ॥
ਨਾਨਕ ਵਖਰੁ ਨਿਰਮਲਉ, ਧੰਨੁ ਸਾਹੁ ਵਾਪਾਰ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ! ਸੈਂਸਾਰ ਕੀ ਪੁੰਜੀ ਏਹੁ ਹੈ ਜਿ ਸੁਇਨਾ, ਰੁਪਾ, ਵੰਮ, ਮੋਤੀ ਮਾਣਕ, ਜਵੇਹਰ, ਲਾਲ, ਰਤਨ, ਅਨਾਜੁ, ਗੁੜ, ਘਿਉ, ਸਕਰ, ਖੰਡ, ਮਿਸਰੀ ਨਿਵਾਤ^{੧੦}, ਮਾਖਿਉ, ਮੋਵਾ, ਰਸ ਕਸ, ਦੁਧ, ਦਹੀ, ਭਲੇ ਭਲੇ ਬਿੰਜਨ^{੧੧}, ਕਪੜੇ, ਘੋੜੇ, ਡੋਸੀ^{੧੨} ਗਾਈ, ਹਾਥੀ, ਉਠ, ਅਸਤਰ ਏਹਿ ਸੁਖ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਪੁੰਜੀ ਸੈਂਸਾਰ ਕੀ ਹੈ । ਇਸੁ ਖਾਧੇ ਪੇਧੇ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸੈਂਸਾਰੁ ਬਹੁਤੁ ਖੁਸੀ ਹੋਂਦਾ ਹੈ; ਪਣੁ ਜੇ ਕਲਰੁ ਖਾਈਐ ਤਬ ਇਸੁ ਮਨੁਖ ਕਾ ਮਨੁ ਬੁਰਾ ਹੋਇ ਦੇਖਤੇ ਹੀ ਸਾਬਿ । ਕਲਰੁ ਜਿ ਹੈ ਸੋ ਸਭਸ ਤੇ ਬੁਰਾ ਹੈ, ਅਰੁ ਭਾਈ ਜੀ ! ਖੰਡ ਖੀਰਿ, ਸਕਰ, ਘਿਉ, ਮੋਵਾ, ਮਾਖਿਉ^{੧੩}, ਪਕਵਾਨ, ਪਾਨ, ਏਹਿ ਸਭੇ ਹੀ ਭਲੇ ਹੋਂ ਅਰੁ ਕਲਰੁ^{੧੪} ਬੁਰਾ ਹੈ । ਜੇ ਤਉ ਏਨਿ ਮਨੁਖਿ ਭਲੇ ਕਰਮ ਕੀਏ ਤਉ ਏਨਿ ਮੋਵਾ, ਖੰਡ, ਘਿਉ ਲਾਇਆ ਅਰੁ ਜੇ ਏਨਿ ਭਰਸਟਿ ਕਰਮ ਕੀਏ ਤਬ ਏਨਿ ਕਲਰੁ ਲਾਇਆ । ਮਰਣਾ ਅਵਸਿ ਹੈ । ਜਿਤਨਾ ਸੈਂਸਾਰੁ ਹੈ ਭਭੈ ਜਾਇ ਮੁਕਟਾ ਹੈ, ਰਹਣਾ ਕਿਸੈ ਨਾਹੀ । ਏਸੁ ਮਨੁਖ ਕਉ ਆਗੈ ਦੁਖੁ ਬਹੁਤੁ ਹੈ; ਪੰਥੁ^{੧੫} ਬਿਖੜਾ ਹੈ; ਅਗਨਿ ਕਾ ਸਾਗਰੁ^{੧੬} ਏਸੁ ਮਾਨੁਖਿ ਲਘਣਾ ਹੈ; ਪਣੁ ਜੀ ਐਸੀ ਐਸੀ ਬਿਖਮ ਠਵਰ ਹੈ, ਏਸੁ ਮਾਨੁਖ ਲੰਘਣੀਆਂ ਹਨਿ ਜਿਨ ਕੇ ਦੁਖ ਕੀ ਕਿਛੁ ਕੀਮਤਿ ਨਾਹੀ ਜਾਣੀ ਜਾਤੀ ਅਰੁ ਦੀਹਾਂ ਤੇ ਏਸੁ ਮਨੁਖ ਕਉ ਉਸ ਹੀ ਪੈਡੇ ਜਾਣਾ ਹੈ । ਉਸੁ ਪੈਡੇ ਸੋਈ ਜਾਇ ਜਿਨਿ ਮੋਵਾ, ਖੰਡ, ਘਿਉ ਲਾਇਆ ਹੋਇ, ਸੋਈ ਉਸੁ ਪੈਡੇ ਜਾਇ ਅਰੁ ਸੁਖੀਆ ਹੋਇ; ਪਣੁ ਜੀ ਏਨਿ ਤਉ ਲਾਇਆ ਕਲਰੁ, ਏਹੁ ਜਿ ਉਸੁ ਪੈਡੇ ਜਾਇ ਸਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਜਾਇ ? ਭਾਈ ਜੀ ! ਨ ਏਸ ਕੀ ਪੁੰਜੀ ਹੀ ਰਹੀ, ਨ ਏਸ ਕਉ ਕਿਛੁ ਲਾਹਾ ਹੀ ਮਿਲਿਆ, ਕਲਰੁ ਕੀ ਖੇਪ ਤੇ ਏਹੁ ਦੇਵੈ ਹੀ ਭੂਬਾ । ਸਿ ਪੁੰਜੀ ਕਵਣੁ ਜਿਤੁ ਏਸ ਕਾ ਭਲਾ ਹੋਇ ? ਏਹੁ ਜਿ ਏਸ ਕੀ ਪੁੰਜੀ ਬੀ-ਸੁਇਨਾ, ਰੁਪਾ, ਮਾਣਕ, ਮੋਤੀ, ਰਤਨ, ਜਵੇਹਰ, ਲਾਲ, ਸਿ ਤਉ ਕਲਰੁ ਕੀ ਪੁੰਜੀ ਰਾਸਿ^{੧੭} ਭਈ, ਉਹਿ ਵੀਚੇ ਹੀ ਭੂਬੇ, ਪਣੁ ਉਹੁ ਪੁੰਜੀ ਕਵਣ ਹੈ, ਜਿਤੁ ਪੁੰਜੀ ਏਸੁ ਕਉ ਲਾਹਾ ਪਲੈ ਪਵੈ ਅਰੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਦਰਬਾਰਿ ਏਸ ਕੀ ਧੰਨਿਤਾ ਹੋਇ, ਸਿ ਕਵਣ ਪੁੰਜੀ ਹੈ ? ਸਾ ਏਹੁ ਪੁੰਜੀ ਹੈ ਜਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰੈ, ਏਸ ਕੇ ਸਮਾਨਿ ਹੋਰੁ ਕਾਈ ਪੁੰਜੀ ਨਾਹੀ । ਪੁੰਜੀ ਤਾਂ ਏਹੁ ਜਿਸ ਤੇ ਤੋਟਾ ਨਾਹੀ । ਅਖੁਟ ਖਜਾਨਾ, ਜਿਸੁ ਖਜਾਨੇ ਕਾ ਕੋਈ ਓੜਕ ਨਾਹੀ ਅਰੁ ਮਾਲੁ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਐਸੀ ਪੁੰਜੀ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਹੈ । ਜਬ ਏਹੁ ਪੁੰਜੀ ਏਹੁ ਮਨੁਖ ਲੇ ਤਬ ਏਸ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਜਮੁ ਨ ਆਵੈ । ਉਹਿ ਜਿ ਅਵਘਟ ਘਾਟ^{੧੮} ਹੈ, ਮਹਾਂ ਬਿਖਮ^{੧੯} ਹੈ ਪੰਥ, ਤਿਨਾਂ ਬਿਖਮ ਕਠਨ ਖਰੇ ਅਉਖੇ ਜਿ ਪੰਥ ਹੈ ਤਿਨੀ ਪੰਥੀ ਏਹੁ ਨਾਲੈ ਜਾਈਐ, ਮਹਾਂ ਸੁਖੀ ਅਨਾਹਦ ਸਬਦ

^੧ਸਭ (ਸੈਂਸਾਰ) । ^੨ਜੋ (ਚੀਜਾਂ-ਵਸਤਾਂ) । ^੩ਅ (ਨਾ) ਗੱਛਮੀ (ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ) ਭਾਵ-ਸਾਬ ਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ, ਜੋ ਸਿਧਰ ਨਹੀਂ ਹਨ । ^੪ਘਣਾ, ਬਹੁਤਾ । ^੫ਅਰਥ (ਮਾਇਆ) ਵਿਚ । ^੬ਕਲਰ (ਵਿਆਰਥ ਚੀਜ਼ਾਂ-ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰ) ਲਾਦਸਿ (ਤੂੰ ਲੰਦਦਾ ਹੈਂ-ਕਮਾਉਂਦਾ ਹੈਂ) । ^੭ਸਰੁ (ਸਰਿਤਾ-ਨਦੀ, ਅਰਥਾਤ-ਵੈਤਰਣੀ ਨਦੀ ਨੂੰ ਲਾਘਣਉ (ਲੰਘਣਾ ਪਵੇਗਾ) । ^੮ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਪੁੰਜੀ ਸਾਰਉ ਨਾਮੁ ਤੂ ।’ ^੯ਅਖੁਟ ਧਨ । ^{੧੦}ਬੁੱਧ ਮਿਸਰੀ । ^{੧੧}ਚੰਗੇ ਡੋਜਨ । ^{੧੨}ਮੈਂਹ । ^{੧੩}ਸ਼ਹਿਦ । ^{੧੪}ਵਿਸ਼ੇ-ਵਿਕਾਰ ਰੂਪ ਕਲਰ । ^{੧੫}ਰਾਹ, ਰਸਤਾ, ਪੰਥ, ਪੈਂਡਾ । ^{੧੬}ਅੱਗ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ, ਅਰਥਾਤ- ^{੧੭}ਰਾਸਿ, ਮਾਲ ਖਜਾਨਾ । ^{੧੮}ਐਸੀ ਘਾਟੀ, ਕਠਿਨ ਪੰਥ । ^{੧੯}ਵਿਖੜਾ ।

ਸਾਥਿ ਬਸਦਿਆਂ ਬਸੰਤਾਂ ਸਾਥਿ ਏਹੁ ਦਰਗਾਹ ਲੈ ਜਾਈਐਗਾ । ਪਰੁ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਪਿਆ ਹੈ ਅਰੁ
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਕੀ ਪੁੰਜੀ ਵਿਹਾਈ, ਅਰੁ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਕੀ ਪੁੰਜੀ ਮੰਚੀ ਹੈ, ਸਭ ਕੋਈ ਤਿਨ
ਕਉ ਕਹੈਗਾ ਜਿ ਧੰਨਿ ਧੰਨਿ ਰੇ ਭਗਤ ਤੂ ਬਡਾ ਸਾਹੁ ਹੈ, ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਪਿਆ ਹੈ । ਸਿ ਤੂ ਧੰਨੁ ਰੇ
ਸਾਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਅਰੁ ਵਾਪਾਰੀ ਭਗਤੁ, ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਪਿਆ । ਭਾਈ ਜੀ ! ਨਿਰਮਲੁ ਵਖਰੁ ਜਿ ਹੈ,
ਜਿਸੁ ਕਉ ਕਿਛੁ ਮੈਲੁ ਨਾਹੀਂ ਲਗਤੀ, ਖਰੇ ਕਾ ਖਰਾ ਸਉਦਾ ਏਹੀ ਹੈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕਾ ਨਾਮੁ । ਭਾਈ ਜੀ !
ਜਿਸਨੋਂ ਆਪਿ ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਦੇਇ, ਸੋਈ ਪਾਵੈ । ਧੰਨੁ ਉਹੁ ਸਾਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਜਿਸ ਕੈ ਨਾਮਿ ਲੀਐ ਸਰਬ
ਸੁਖ ਫਲ ਲਾਗਹਿ ਅਰੁ ਧੰਨਿ ਏਹਿ ਵਪਾਰੀਏ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਭਗਤ, ਜਿਨਹੁ ਏਹੁ ਵਪਾਰੁ ਕੀਆ । ਧੰਨਿ ਉਹੁ
ਵਪਾਰੁ ਅਰੁ ਧੰਨਿ ਉਹੁ ਸਾਹੁ ! ਅਰੁ ਧੰਨਿ ਉਹੁ ਵਪਾਰੀ ਜਿਨਹੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਕੀ ਪੁੰਜੀ ਵਿਹਾਈ ਹੈ !
ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ” ।

ਸਲੋਕੁ¹ ॥

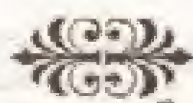
ਅਪਤਿ² ਪਸੂ ਤੇ ਮਾਨਸਾ³ ਜਿ ਧਨ ਕਾ ਕਰਹਿ ਗੁਮਾਨੁ ॥

ਮਾਇਆ ਮਾਇਆ ਕਰਤੇ ਪਚੇ ਨਹੀ ਪਾਇਆ ਹਰਿ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੁ ॥

ਭੂਬੇ ਆਪਿ ਕੁਟੰਬ ਸਿਉ ਨਹੀ ਪਾਇਆ ਹਰਿ ਦਰਿ ਮਾਨੁ⁴ ॥

ਨਾਨਕ ਸਚੀ ਭਗਤਿ ਬਿਨੁ ਨਹੀ ਪਾਈਐ ਪੁਰਖੁ ਸੁਜਾਨੁ ॥੧॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ
ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥੧੦੫॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਬੀਕਾਨੇਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ)

ਤਬ ਬੀਕਾਨੇਰਿ ਕੀ ਧਰਤੀ ਦੇਖਤੇ ਦੇਖਤੇ ਬਾਹਰਿ ਉਦਿਆਨ ਤੇ ਬਹੁਤਿ ਬੀਕਾਨੇਰਿ ਕੇ ਸਹਰਿ ਮਹਿ
ਜਾਇ ਵਤਿਆ । ਤਬ ਉਹਾਂ ਏਕਿ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕ ਆਇ ਗਏ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਪਾਸਿ । ਤਬ ਉਨਹੁ ਆਇ
ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਰਾਮ ਰਾਮ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਰਾਮ ਰਾਮ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ,
“ਆਈਐ ਜੀ ! ਸਤਿ ਰਾਜਾ ਰਾਮੁ, ਆਈਐ-ਏਸੀਐ ਜੀ !” ਤਬ ਓਹਿ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕ ਨਮਸਕਾਰੁ ਕਰਿ ਕਰਿ
ਬੈਠਿ ਗਏ । ਤਬ ਘੜੀ ਏਕੁ ਸਸਤਾਇ ਕਰਿ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ !
ਏਕੁ ਬੇਨਤੀ ਹੈ, ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂ ਜਿ ਆਗਿਆ ਹੋਇ ਤਾਂ ਕਹਹਿ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਭਲਾ
ਹੋਵੇ ਜੀ, ਰਾਮ ਕੈ ਲੋਕਹੁ ! ਜੇ ਕਿਛੁ ਤੁਮਰੇ ਜੀ ਹੈ ਸਿ ਕਹੀਐ ਜੀ” । ਤਬ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ,
“ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਬਲਿਹਾਰਿ ਜਾਂ, ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਏਹੁ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਜੀ ! ਏਹੁ ਸੈਂਸਾਰ ਜੇ ਆਵਤਾ ਜਾਤਾ
ਮਰਤਾ ਏਹੁ ਆਵਤਾ ਕਾਹੇ ਕਉ ਹੈ ਅਰੁ ਕਰਿ ਕਿਆ ਜਾਤਾ ਹੈ ? ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਏਸ ਮਨੁਖ ਕਰਨਾ ਬਾ

¹ ਇਹ ਸਲੋਕ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਨਹੀਂ, ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ।

² ਪਤ (ਇਜ਼ਤ) ਤੋਂ ਹੀਣੇ ।

³ ਮਨੁਖ ।

⁴ ਅਰਥਾਤ-ਹਰਿ (ਪਰਮੇਸੁਰ) ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਾਨ (ਸਨਮਾਨ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ।

ਓਹੁ ਬਾਤ ਬਤਾਈਐ ਜੀ। ਅਰੁ ਜਿ ਏਹੁ ਕਮਾਤਾ ਹੈ ਸਾ ਡੀ ਸੁਣਾਈਐ ਜੀ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਨਿਮਿਤਿ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਫੈਰੇ ਰਾਗ^੧ ਮਹਿ ਜਿ:-

ਛੁੰਡੀ^੨ ਚਾਲ ਚਰਣ ਕਰ ਖਿਸਰੇ^੩ ਤੁਚਾ ਦੇਹ^੪ ਕੁਮਲਾਨੀ ॥

ਨੇਤ੍ਰੀ ਧੁੰਧਿ ਕਰਨ ਛਏ ਬਹਰੇ^੫ ਮਨਮੁਖ ਨਾਮ ਨ ਜਾਨੀ ॥ ੧ ॥

ਅੰਧੁਲੇ^੬ ਕਿਆ ਪਾਇਆ ਜਗਿ ਆਇ ॥

ਰਾਮੁ ਰਿਵੇ ਨਹੀ ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਚਲਿਆ ਜਨਮੁ ਗਾਵਾਇ^੭ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ! ਏਹੁ ਜਿ ਆਇਆ ਥਾ ਸਿ ਗੋਬਿੰਦੁ ਸਿਮਰਣ ਕੰਉ ਆਇਆ, ਕਿਛੁ ਦਾਨੁ, ਪੁੰਨ, ਸੇਵਾ, ਡਾਉ-ਭਗਤਿ, ਦਇਆ, ਧਰਮ ਕੰਉ ਆਇਆ ਥਾ। ਅਰੁ ਜਬ ਏਹੁ ਜੋਬਨਵੰਤੁ ਥਾ ਤਬ ਏਨਿ ਕਿਛੁ ਕਰਿ ਸਕਿਉ ਨਾਹੀ। ਪੁੰਨ ਕਦਨਾ ਥਾ ਅਰੁ ਪਾਪ ਕੀਏ ਜੋਰਿ ਜੋਬਿਨ ਮਹਿ। ਜਬ ਏਹੁ ਬਿਰਧਿ ਭਇਆ ਤਬ ਏਹੁ ਚਲਣ ਤੇ ਰਹਿ ਗਇਆ, ਚਾਲ ਥੀ ਸਾ ਏਹੁ ਬੁਰੀ ਭੁਭੀ ਹੋਇ ਗਈ; ਚਲਣੈ ਤੇ ਰਹਿਆ, ਚਲਿ ਨ ਸਕਈ; ਭਜਣੈ ਤੇ ਰਹਿਆ, ਭਜਿ ਨ ਸਕਈ; ਬੈਠਣੈ ਤੇ ਰਹਿਆ, ਬੈਠਿ ਨ ਸਕਈ; ਪੜਿਆ ਹੀ ਰਹਨੈ ਲਾਗਾ ਪੈਰ ਚਲਣੈ ਤੇ ਹਥ ਕੰਪਣੈ ਲਾਗੇ; ਸਿਰੁ ਕੰਪਣੈ ਲਾਗਾ; ਕਰ ਖਿਸ ਕੇ, ਅਰੁ ਸੁਖ ਜਿ ਥੇ ਸਿ ਰੰਗੁ ਬਦਲੁ ਹੋਇ ਗਇਆ; ਕੇਸ ਜਿ ਥੇ ਸੁਪੇਦ ਹੋਇ ਗਏ, ਦੇਹੀ ਭੂਰਿ ਪੜੀ, ਸਖਣਾ” ਖਲਤੁ ਹੋਇ ਗਇਆ, ਅਖੀ ਅਗੈ ਬਹਿ ਗਈ ਦੀਸਣੈ ਤੇ ਰਹਿਆ; ਕੰਨਾਂ ਕੀ ਸੁਰਤਿ ਗਈ ਕੰਨਾਂ ਤੇ ਡੋਰਾ^੮ ਭਇਆ, ਏਹੁ ਹਾਲੁ ਏਸੁ ਜੀਵ ਕੇ ਬਾਬਿ^੯ ਹੂਆ। ਇਤਨੀ ਅਵਰਦਾ^{੧੦} ਬਲਿਪਨ ਕੀ ਬੀਤੀ, ਜੋਬਨੁ ਕੀ ਡੀ ਬੀਤੀ, ਬਿਰਧਪਨ ਕੀ ਡੀ ਬੀਤੀ; ਭੂਰਿ ਪੜਿਆ, ਅੰਤਿ ਆਇਆ, ਪਣੁ ਕੋਈ ਜਿ ਸਕਤਾ^{੧੧} ਜੀਉ ਥਾ ਹਤਿਆਰਾ ਤਿਨਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਨਾਮੁ ਕਬਹੂ ਏਤੁ ਮੁਖਿ ਨ ਲੀਨਾ; ਐਸਾ ਅਗਿਆਨੀ ਜੀਉ ਥਾ। ਭਾਈ ਜੀ ! ਇਉਂ ਏਹੁ ਆਇਆ ਥਾ ਕਿਛੁ ਕਿਛੁ ਕਮ ਵਣੈ, ਪਣੁ ਏਹੁ ਜੀਉ ਅੰਧਾ, ਸਗਵੀ^{੧੨} ਰਾਸਿ^{੧੩} ਘਰ ਕੀ ਧੋਇ ਗਇਆ। ਨ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਿਆ, ਨ ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰੀ, ਇਸ ਕਾ ਜਨਮੁ ਜੀਵਣਾ ਇਵੇਂ ਹੀ ਗਇਆ”। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਾਹਗੁਰੂ।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦੁ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਏਕ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਜੀ, ਏਹੁ ਤਉ ਮੁਆ-ਗਇਆ, ਪਣੁ ਏ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ। ਜਿ ਇਥ^{੧੪} ਸਾਕਤ ਹੈ ਤਿਨ ਕੀ ਪਰਕਿਰਤਿ ਕੈਸੀ ਹੈ ? ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਜਿਉਂ ਹੈ ਤਿਉਂ ਸਮਝਾਈਐ ਜੀ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਜਿਹਵਾ ਰੰਗਿ ਨਹੀ ਰਸਿ^{੧੫} ਰਾਤੀ-ਜਬ ਬੋਲੈ ਤਬ ਡੀਕੇ ॥

ਸੰਤ ਜਨਾ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਵਿਆਪਸਿ ਪਸੁ ਛਏ ਕਦੇ ਹੋਹਿ ਨ ਨੀਕੇ^{੧੬} ॥ ੨ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ਜੀ ! ਏਹਿ ਕਰਮ ਕਰਤੇ ਹੈ ਸਾਕਤ ਜੀਵ, ਜਬ ਤੇ ਜਨਮੇ ਤਬ ਤੇ ਕਬਹੂ ਰਾਮ ਕਾ ਨਾਮੁ ਲੀਆ ਨਾਹੀ। ਜਬ ਬੋਲਹਿ ਜਿਹਬਾ ਤੇ ਤਬ ਬੁਰਾ ਕੁਸਬਦ

^੧ਫੈਰਉ ਮਹਲਾ ੧। ^੨ਛੁੰਡੀ (ਕੋਥੀ)। ^੩ਚਰਣ (ਪੈਰ) ਤੇ ਕਰ (ਹੱਥ) ਖਿਸਰੇ (ਫਿਲੇ ਹੋ ਗਏ) ਅਥਵਾ ਡਗਮਗਾਉਣ ਲੱਗ ਪਏ। ^੪ਦੇਹ (ਸਰੀਰ) ਦੀ ਤੁਚਾ (ਤੁਚਾ-ਚਮੜੀ)। ^੫ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਧੁੰਦ ਸਮਾ ਗਈ (ਭਾਵ-ਨਜ਼ਰ ਘਟ ਗਈ) ਤੇ ਕਰਣ (ਕੰਨ) ਬਹਿਰੇ (ਬੋਲੇ) ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣਨ ਤੇ ਰਹਿ ਗਈ।
^੬ਅੰਨੇ, ਮਨਾਖੇ। ^੭ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਚਾਲੇ ਮੂਲੁ ਗਵਾਇ’। ^੮ਖਾਲੀ। ^੯ਬੋਲਾ। ^{੧੦}ਬਾਰੇ।
^{੧੧}ਉਮਰ, ਆਯੂ। ^{੧੨}ਸਾਕਤ, ਵਿਮੁਖ। ^{੧੩}ਸਾਰੀ। ^{੧੪}ਪ੍ਰੀਤੀ। ^{੧੫}ਅਥ ਦਾ ਅਪਭ੍ਰੰਸ਼, ਅਰਥਾਤ-ਹੁਣ। ^{੧੬}ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਹਰਿ’। ^{੧੭}ਚੰਗੇ, ਨੇਕ।

ਹੀ ਬੋਲਹਿ, ਕਿਛੁ ਭਲਾ ਸਾਕਤ ਕੇ ਮੁਖ ਤੀ ਨਾਹੀ ਨਿਕਲਤਾ, ਅਰੁ ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ ਜਿ ਕੋਈ ਸੰਤ ਭਗਤੁ ਸੇਵਕੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕਾ ਹੈ ਤਿਸ ਕੀ ਨਿੰਦਿਆ ਹੀ ਕਰਤੇ ਰਹਤੇ ਹੈਂ। ਤਿਸੁ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਿ ਕਰਿ ਉਨਹੁ ਨਿੰਦਕਹੁ ਕਾ ਸਤਿਆ ਨਾਸੁ ਜਾਤਾ ਹੈ। ਕਿਸੁ ਕੀ ਨਿਆਈ? ਜਿਉਂ ਦੁਰਬਾਸੇ^੧ ਕੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਿ ਕਰਿ ਜਾਦਮਾ ਕੇ ਵੰਸ ਕਾ ਸਤਿਆਨਾਸੁ^੨ ਭਇਆ, ਤਿਉਂ ਜਿ ਕੋਈ ਸਾਧ ਪੁਰਖ ਕੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਤਾ ਹੈ ਤਿਸ ਕਾ ਭੀ ਸਤਿਆਨਾਸ ਜਾਤਾ ਹੈ। ਨਿੰਦਿਆ ਪਤਿਸਟਣੇ^੩ ਨਾਹੀ ਦੇਤੀ ਵਿਆਪਿ^੪ ਦੂਰਿ ਕਰਤੀ ਹੈ ਉਨ ਕੰਉ ਪਸੁ ਜਨਮੁ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇਗਾ ਨਿੰਦਕ ਕੰਉ। ਉਹਿ ਭਲੈ ਜਨਮਿ ਕਿਤੇ ਨ ਆਣੀਅਹਿਗੇ, ਜਦਿ ਆਣੀਅਹਿਗੇ ਤਬ ਪਸੁ ਹੀ ਕੀ ਜੁਨਿ-ਬੁਰੀ ਹੀ ਆਵਹਿਗੇ। ਬੋਲਹੁ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ।” ਤਬ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ! ਬਲਿਹਾਰਿ ਜਾਂ, ਦਿਖਾ, ਏਹੁ ਜਿ ਫੁਟੈ ਸਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਫੁਟਕੈ ਕਾਲ ਤੇ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਾ ਰਸੁ ਵਿਰਲੀ ਪਾਇਆ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਏ ॥

ਜਬ ਲਗ ਸਬਦੁ ਭੇਦੁ ਨਹੀ ਪਾਇਆ ਤਬ ਲਗੁ ਕਾਲ ਸੰਤਾਏ ॥੩॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੁਨਿਹੋ ਪੁਰਖਹੁ ਰਾਮ ਜਨਹੁ! ਉਹੁ ਜਿ ਫੁਟਕਣ ਕੀ ਵਸਤੁ ਹੈ ਸਿ ਕਿਛੁ ਅਵਰੁ ਹੈ। ਭਾਈ ਜੀ! ਉਹੁ ਜਿ ਅੰਬ੍ਰਿਤੁ ਨਾਮੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਹੈ ਸਿ ਤਿਸ ਕਾ ਨਾਮੁ ਜਿ ਕੋਈ ਪੀਵੈ ਸਿ ਮੁਕਤਾ ਹੋਇ। ਸੁ ਉਹੁ ਅੰਬ੍ਰਿਤੁ ਕਾ ਨਾਉਂ ਪਾਇਆ ਹੈ ਜਿਨ ਕੰਉ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਦਿਲਾਇਆ ਹੈ ਤਿਨਹੁ ਉਹੁ ਅੰਬ੍ਰਿਤੁ ਰਸੁ ਪਾਇਆ ਹੈ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ, ਪਣੁ ਕਿਨੈ ਵਿਰਲੈ ਏਹੁ ਅੰਬ੍ਰਿਤੁ ਕਾ ਰਸੁ ਪੀਆ ਹੈ, ਸਭਨੀ ਨਾਹੀ ਪੀਆ—ਇਕਨਿ ਕਿਨੈ ਕੋਟ ਮਹੇ ਵਿਰਲੈ ਪੀਆ ਹੈ ਏਹੁ ਅੰਬ੍ਰਿਤੁ ਰਸੁ। ਪਣੁ ਜਿ ਏਹੁ ਰਸੁ ਪੀਵੈ, ਸਬਦ ਕਾ ਭੇਦੀ ਹੋਇ, ਸਿ ਕਾਲ ਤੇ ਬਾਚੀਐ। ਅਰੁ ਜਿ ਅੰਬ੍ਰਿਤੁ ਨ ਜਾਨਈ ਸਿ ਸਬਦ ਭੇਦੀ ਨ ਹੋਇ, ਤਿਸੁ ਕੰਉ ਕਾਲੁ ਨਾਹੀ ਛੋਡਤਾ। ਤਿਸੁ ਕੰਉ ਕਾਲੁ ਮਾਰੈ, ਪਣੁ ਮਾਰੈ। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ, ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ।”

ਤਬ ਉਨਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ! ਬਲਿਹਾਰਿ ਜਾਂ, ਜਿਨਹੁ ਬਿਨਾਂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਤੇ ਨ ਕੋਈ ਹੋਰੁ ਜਾਣਿਆ ਅਰੁ ਨ ਕੋਈ ਹੋਰੁ ਏਤੁ ਮੁਖਿ ਹੋਰਸ ਕਿਸੀ ਕਾ ਨਾਮੁ ਬਖਾਨਿਆ। ਬਾਬਾ ਜੀ! ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂ, ਤਿਨ ਕੀ ਕਵਨੁ ਗਤਿ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਅਨ ਕੋ ਦਰੁ ਘਰੁ ਕਬਹੂ ਨ ਜਾਨਸਿ ਏਕੋ ਦਰੁ ਸਚਿਆਰਾ ॥

ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਪਰਮਪਦੁ ਪਾਇਆ ਨਾਨਕੁ ਕਹੈ ਬਿਚਾਰਾ ॥੪॥

^੧ਦੁਰਵਾਸਾ ਇਕ ਬੜਾ ਕ੍ਰੋਧੀ ਰਿਖੀ ਸੀ ਜੋ ਅਤੀ ਦੇ ਘਰ ਅਨੁਸ਼ਯਾ ਦੇ ਪੇਟੇ ਜਨਮਿਆ ਸੀ। ਚੰਦਮਾ (ਚੰਦ ਵੰਸ ਦਾ ਮੋਰੀ) ਤੋਂ ਦੱਤਾ ਤੇਯ ਇਸ ਦੇ ਸਕੇ ਭਾਈ ਸਨ। ਵਿਸ਼ਨੂ ਪੁਰਾਣ (ਪਹਿਲਾ ਅੰਸ਼, ਅਧਿਆਇ ੯) ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਵੇਰ ਦੇਵਰਾਜ ਇੰਦੁ ਨੇ ਦੁਰਵਾਸਾ ਦਾ ਅਪਮਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਰਿਖੀ ਦੇ ਸਰਾਪ ਨਾਲ ਸੂਰਗ ਪੁਰੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਰਖਤ ਸੁਕ ਗਏ ਤੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਸ਼ਟ ਹੋਣ ਤੇ ਦੈਂਤਾਂ ਨੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਦੁਰਵਾਸਾ ਦਾ ਇਹ ਸਰਾਪ ਹਰਾਂ ਕੇ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਵਿਸ਼ਨੂ ਦੀ ਪੂਰਣਾ ਨਾਲ ਸਮੁੰਦਰ ਰਿਤਕਿਆ ਤੇ ਉਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀ ਕੇ ਇਸ ਵਿਪਤੀ ਤੋਂ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਫੁਟੇ। ^੨ਮਹਾਂ ਭਾਰਤ (ਮੋਸਲ ਪਰਬ) ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਜੁੱਧ ਤੋਂ ਬਾਦ ਯਾਦਵ (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਵੰਸ ਦੇ) ਲੋਕ ਬੜੇ ਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਆ ਗਏ ਤੇ ਉਹ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਸਾਂਭ ਨੂੰ ਤੀਵੀਂ ਬਣਾ ਕੇ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪੇਟ ਉਤੇ ਲੋਹੇ ਦਾ ਮੁਸਲ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਰਿਖੀਆਂ ਪਾਸ ਲੈ ਗਏ ਤੇ ਮਸ਼ੋਲ ਕਰਨ ਲਗੇ ਕਿ “ਦਸੋ, ਇਸ ਦੇ ਪੇਟੋਂ ਕੀ ਜੰਮੇਗਾ?” ਤਾਂ ਅਗੋਂ ਦੁਰਵਾਸਾ ਨੇ ਕਿਹਾ—“ਇਸ ਦੇ ਪੇਟੋਂ ਯਾਦਵਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜੰਮੇਗਾ”। ਜੋ ਉਸੇ ਮੁਸਲ ਨਾਲ ਯਾਦਵ ਆਖਰ ਲੜ ਲੜ ਕੇ ਮਤਮ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ^੩ਇਜ਼ਤ, ਮਾਨ। ^੪ਪੂਰਨ ਹੋਣਾ।

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਪੁਰਖਹੁ ! ਜਿਸ ਕੰਉ ਓਟ-ਟੈਕ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੈ ਦਰਸਨ ਕੀ ਹੈ, ਹੋਰ ਦੂਸਰਾ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਮਨ ਮਹਿ ਲਿਆਵਤਾ । ਏਕ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਏਕ ਲਿਆਵਤਾ ਹੈ, ਤਿਸ ਕੰਉ ਉਹੁ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਪਰਮਪਦ ਓਹੁ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ, ਤਉ ਉਸ ਕਉ ਨ ਕਾਨੁ ਨ ਜੰਜਾਲੁ ਮਾਇਆ ਕਾ ਕੋਈ ਪਹੁਚਿ ਨ ਸਕਈ, ਓਹੁ ਠਾਕੁਰ ਕੰਉ ਜਾਇ ਮਿਲੈ । ਇਸੁ ਬਾਤ ਮਾਹਿ ਮੰਦੇਹੁ ਨਾਹੀ, ਹਮਾਰੈ ਮਨਿ ਫਿਉਂ ਹੀ ਹੈ । ਜਿਨਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਏਕ ਰਖੀ ਹੈ, ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਸਿਉ ਰਚਿ ਰਹਤਾ ਹੈ ਤਿਸ ਕੀ ਮਹਮਾ ਅਧਿਕ ਹੈ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੈ ਉਹੁ ਨਿਕਟਿ ਜਾਇ ਪਹੁਚਿਤਾ ਹੈ । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਵਾਹਗੁਰੂ” ।

ਤਬ ਓਹਿ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ ਚਰਨੀ ਲਾਗੇ । ਚਰਨੀ ਲਗਿ ਕਰਿ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਸੈ ਤੂਹੈ ਹੈ ਜਿਨਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਜਾਤਾ ਹੈ । ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਜਿਸ ਕਾ ਮਨੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਠਵਰ ਨਾਹੀ ਲਾਗਾ ਸੈ ਤੂਹੈ । ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਪਣੁ ਹਮਿ ਤੇਰੀ ਸਰਣਿ ਹੈਂ ਜੀ, ਹਮ ਕੰਉ ਭੀ ਤੂੰ ਰਾਖਿ ਲੇਹਿ ਜਮ ਕੀ ਸਾਸਨਾ^੧ ਤੇ ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਪੁਰਖਹੁ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ! ਤੁਮ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕਾ ਨਾਮੁ ਲੇਹੁ, ਤੁਮਾਰਾ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਭਲਾ ਕਰੇਗਾ” । ਤਬ ਓਹਿ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ ਚਰਨੀ ਲਾਗੇ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇ ਸਿਖ ਭਏ, ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਲਾਗੇ ਜਪਣੇ, ਨਾਨਕ ਪੰਥੀ ਭਏ, ਉਨ ਕੈ ਮਨਿ ਮੰਤੋਖੁ ਆਇਆ, ਕਹਣੈ ਲਾਗੇ ਜਿ, “ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ! ਵਾਹਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ! ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ” ।

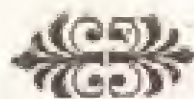
ਸਲੋਕੁ ॥

ਮਨ ਮਹਿ ਰਾਖੇ ਏਕ ਏਕ, ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਸਿਉ ਚਿਤੁ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਬਾਸਾ ਸਚ ਖੰਡਿ ਠਾਕੁਰੁ ਜਿਸ ਕਾ ਮਿਤੁ ॥

ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਸੋ ਜਨੁ ਧੰਨੁ ਹੈ ਜਿਨ ਗੁਰਮੁਖਿ ਲਾਗਾ ਹਿਤੁ ॥ ੧ ॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ । ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ੧੦੬ ॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੋਰਠਿ (ਸੁਰਾਸਟ੍ਰ) ਦੇਸ਼ ਵਿਚ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਮਰਦਾਨੈ ਨਾਲ)

ਤਬ ਬੀਕਾਨੇਰਿ ਕਾ ਸਹਰੁ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਫੇਰਿ ਸੋਰਠਿ ਕੀ ਧਰਤੀ ਜਾਇ ਨਿਕਲੈ । ਤਬ ਮਰਦਾਨੈ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਏਹੁ ਕਵਣੁ ਧਰਤੀ ਹੈ ਜੀ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਉਹੁ ਜਿ ਸੋਰਠਿ ਰਾਗੁ ਗਾਈਤਾ^੨ ਹੈ ਤੇਰੀ ਧਰਤੀ ਮਹਿ ਜਿ ਏਹੁ ਸੋਰਠਿ ਕਾ ਦੇਸੁ ਹੈ” । ਤਬ ਮਰਦਾਨੈ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਸੋਰਠਿ ਓਹਾ ਹੈ ਜਿ ਬੀਜੋ ਵਾਲੀ^੩ ਆਖੀ ਏਹੀ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮਰਦਾਨਿਆ !

^੧ਜਮ ਦੀ ਤਾਤਨਾ ।

^੨ਏਹੁ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਲਿਖਤ ਹੈ ।

^੩ਗਾਈਦਾ ।

^੪ਬੀਜਾਂ ਸੁਰਾਸਟ੍ਰ (ਕਾਠੀਆਵਾਤ) ਦਾ ਇਕ ਪਰਮੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਸੋਰਠਿ ਨਾਮੀ ਇਕ ਸੁੰਦਰੀ ਨਾਲ ਪਰੇਮ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ । ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀਰ-ਰਾਂਝੇ ਵਾਂਗੂੰ ਉਸ ਦੇ ਪਰੇਮ ਦਾ ਕਿੱਸਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ—“ਸੋਰਠਿ ਬੀਜਾਂ ਗਾਈਦੀ, ਜਸੁ ਸੁਖਤਾਵਾਤੀ ।”

(ਵਾਰਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ, ੨੭ਵੀਂ ਵਾਰ)

ਉਹਾ ਜੀ ਬੀਜੈ ਵਾਲੀ ਏਹੁ ਸੋਰਠਿ ਹੈ” । ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ, ਕਹੈ, “ਜੀ, ਸੋਰਠਿ ਏਹਾ ਸੋਰਠਿ ਵਲਾਇ ਤਿ ਅਰੁ ਰਾਗੁ ਹੈ, ਏਹਿ ਏਨੇ ਕੀ ਏਹੈ ਕਿ ਨਾ, ਏਹੁ ਰਾਗੁ ਧਰਤੀ ਅਗੈ ਹੀ ਥੇ ਕਿ ਸੋਰਠਿ ਹੀ ਤੇ ਸੈ ਕਰਿ ਹੋਏ ? ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਸੋਰਠਿ ਕੀ ਧਰਤੀ ਅਗੈ ਹੀ ਹੈ, ਓਦੁ ਸੋਰਠਿਅਹੁ ਅਰੁ ਸੋਰਠਿ ਰਾਗੁ ਭੀ ਅਗੈ ਹੀ ਹੈ । ਅਰੁ ਏਸੈ ਸੋਰਠਿ ਕੀ ਧਰਤੀ ਮਹਿ ਸੋਰਠਿ ਹੋਈ, ਤਿਸ ਕਾ ਪੁੰਮੁ ਏਸੇ ਸੋਰਠਿ ਰਾਗੁ ਸਿਉ ਹੋਆ । ਤਬ ਸੋਰਠਿ ਧਰਤੀ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸੋਰਠਿ ਜਨਮੀ, ਸੋਰਠਿ ਰਾਗੁ ਕਾ ਹੋਤੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਇਤਨੀ ਇਨਕਾ ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਹੋਇ ਗਇਆ” । ਤਬ ਮਰਦਾਨਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ ਪੈਰੀਂ ਪਤਿਆ ਜਿ, “ਧੰਨਿ ਜੀ, ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ! ਜੀਆ ਕਾ ਜਾਨਣਹਾਰੁ ! ਜੀ, ਅਗੈ ਕੋਈ ਕਿਛੁ ਕਹਦਾ, ਕੋਈ ਕਿਛੁ ਕਹਦਾ, ਅਬ ਏਹੁ ਬਾਤ ਪਾਈ ਜੀ ਤੇਰੇ ਪਰਸਾਇ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਕਰੁ ਦਿਖਾ, ਸੋਰਠਿ ਰਾਗੁ ।” ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਸੋਰਠਿ ਰਾਗੁ ਕੀਆ ਖੁਸੀ ਹੋਇ ਕਰਿ । ਮਰਦਾਨੇ ਜਿ ਸੋਰਠਿ ਅਲਾਪੀ ਅਰੁ ਬਾਬਾ ਜੀ ਖੁਸੀ ਭਇਆ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਪਹਿ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਰਾਗੁ ਤਾਂ ਸਭਿ ਭਲੇ ਹੋਨਿ, ਪਣੁ ਜੀ ਸੋਰਠਿ ਰਾਗੁ ਸਭਨਾ ਰਾਗਾਂ ਮਹਿ ਖਰਾ ਸੋਹਾਵਣਾ ਰਾਗੁ ਹੈ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਤੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ ਸੋਰਠਿ ਰਾਗੁ ਕਿਤੁ ਸੋਹਾਵਣਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ?” ਕਹੈ, “ਜੀ, ਨਾਹੀ ਜਾਣਦਾ ਜਿਉਂ ਹੈ, ਤਿਉਂ ਕਹਿ ਮਦਾਈਐ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਸਲੋਕੁ ਜਿ:-

ਸੋਰਠਿ ਭਾਮਿ^੧ ਸੋਹਾਵਣੀ ਜੇ ਸਚਾ ਮਨਿ ਹੋਇ ॥
 ਦੰਦੀ ਮੈਲੁ ਨ ਕਤੁ^੨ ਮਨਿ ਜੀਭੈ ਸਚਾ ਸੋਇ ॥
 ਸਸੁਰੈ ਪੇਈਐ ਭੇਵਸੀ^੩ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਿ ਨਿਸੰਗ ॥
 ਪਰਿਹਰਿ^੪ ਕਪਤੁ ਜੇ ਪਿਰ ਮਿਲੈ ਖੁਸੀ ਰਾਵੈ^੫ ਪਿਰੁ ਸੰਗਿ ॥
 ਸਦਾ ਸੀਗਾਰੀ ਨਾਉ ਮਨਿ ਕਦੇ ਨ ਮੈਲੁ ਪਤੰਗੁ^੬ ॥
 ਦੇਵਰ ਜੇਠ ਮੁਏ ਦੁਖਿ ਸਸੁ ਕਾ ਭਰੁ ਕਿਸੁ ॥
 ਜੇ ਪਿਰ ਭਾਵੈ ਨਾਨਕਾ ਰਸਿ ਮਾਣੀ^੭ ਸਭੁ ਸਚੁ ॥ ੧ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਰਾਗੁ ਜੋ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀਆ ਹੈ ਸੁ ਸਭੁ ਭਲਾ ਹੈ, ਤਿਸ ਮਹਿ ਜੋ ਸੋਰਠਿ ਹੈ ਤਾਮਿ ਸੁਹਾਵਣੀ ਲਗੈ ਜਾ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਨਾਮੁ ਮਨ ਮਹਿ ਬਸੈ । ਬਿਨਾਂ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਨਾਮ ਸਭਿ ਰਾਗ ਭਲੇ ਹੋਨਿ, ਪਣੁ ਬਿਨਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰੈ ਤੇ ਰਾਗ ਧੁਨਿ ਕਿਸੁ ਕਾਮਿ ? ਪੁਰਖਾ ! ਨਾਮੁ ਲੀਜੀਐ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ, ਪਣੁ ਕਿਸੁ ਭਾਂਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਲੀਜੀਐ ? ਨਾਮੁ ਰਾਗ ਮਹਿ (ਲੀਜੈ)” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਇਸ ਭਾਂਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਲੀਜੀਐ ਜਿ ਸੋਈ ਤਨਿ ਸਚੁ, ਜੇ ਮਨਿ ਸਚੁ ਹੋਵੈ ਅਰੁ ਤਨਿ ਭੀ ਸਚੁ ਹੋਵੈ, ਕੂੜ ਕੀ ਮੈਲੁ ਤਾਂ ਮਨ ਸਿਉਂ ਨ ਲਾਗੇ । ਜਿਹਬਾ ਕੈ ਬਿਖੇ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਨਾਮੁ ਲੇ, ਮਨ ਤਨ ਕੇ ਅੰਤਰਿ ਮੈਲੁ ਨ ਹੋਇ, ਜਿਹਬਾ ਨਾਮੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕਾ ਅਰਾਧੇ ਅਰ ਏਹਾ ਉਹਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕੈ ਭੈ ਮਹਿ ਰਹੈ, ਉਸ ਕੰਉ ਭਉ^੮ ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਮਨ ਮਹਿ ਬਸੈ, ਅਰੁ ਮਨ ਕਾ ਭਰਮੁ ਦੂਰਿ ਕਰੇ, ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰੈ ਅਰੁ ਕੂੜ ਕਾ ਜਿ ਕਪਤੁ ਹੈ ਏਹੁ ਪਰਹਰਿ ਦੂਰਿ ਕਰੇ ਤਾਂ ਏਸੁ ਕੰਉ ਖਸਮੁ ਆਇ ਮਿਲੇ, ਢਿਲਿ ਰਤੀ ਨ ਲਾਗਈ । ਖੁਸੀ ਸਾਇ ਏਸ ਕੈ ਅੰਤਰਿ ਸਾਹਿਬੁ ਆਇ ਵਸੈ । ਜਾਂ ਏਹਿ ਸੰਸਾਰ ਕੇ ਕਪਤੇ ਦੂਰਿ ਕੀਏ ਤਬ

^੧ਕਿਤਨਾ । ^੨ਸੋਰਠਿ ਵਾਰ, ਮ: ੧ । ^੩ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਸਦਾ’ । ਵੈਸੇ ਤਾਮਿ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ-
 ‘ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ’ । ^੪ਕਾਟ, ਚੀਰ-ਫਾੜ । ^੫ਸਸੁਰੈ (ਸਹੁਰੇ) ਪੇਈਐ (ਪੇਕੇ) ਘਰ (ਭਾਵ-ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ
 ਵਿਚ ਹਰ ਥਾਵੇਂ) ਭੈ (ਭਰ) ਵਿਚ ਵਸੈ (ਰਹੇ) ^੬ਤਿਆਗ ਕੇ । ^੭ਖੁਸੀ (ਆਨੰਦ) ਰਾਵੈ (ਮਾਣੇ) ।
^੮ਕੀੜਾ । ^੯ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਕਰਮ ਮਣੀ’ । ^{੧੦}ਭੈ, ਭਰ ।

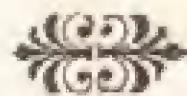
ਕਵਣਿ ਕਪੜੇ ਪਹਿਰੈ ਅਰੁ ਕਿਸ ਕਾ ਸੀਗਾਰੁ ਕਰੈ ? ਜਿਤੁ ਪਿਟੁ ਏਸੁ ਕੰਉ ਖੁਸਿ ਹੋਇ ਸੁ ਸੀਗਾਰੁ ਏਨਿ ਨਾਮ
ਸਿਮਰਣ ਕਾ ਪਹਿਰਿਆ । ਤਿਸੁ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਣੇ ਕੈ ਸੀਗਾਰਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਏਸੁ ਕੰਉ ਪਿਰੁ ਮਿਲਿਆ, ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ
ਏਸ ਕੈ ਸੰਗਿ ਹੀ ਲਾਗਾ ਰਹਣੈ । ਏਸ ਕੰਉ ਕੂੜ ਕੀ ਮੈਲੁ ਲਝੀਆ ਨਾਹੀ, ਜਿਤੁ ਏਸ ਕਾ ਸੀਗਾਰੁ ਮੈਲਾ ਹੋਵੈ ।
ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ ਏਸ ਕਾ ਸੀਗਾਰੁ ਹਛਾ ਅਪਤੰਗੁ ਸੀਗਾਰੁ ਭਿਸੁ ਕੰਉ ਲਾਗਾ ਰਹਣੈ, ਦੂਜਾ ਭਾਉ ਸਾਸਿ ਬਿਰ ਤੇ
ਨਿਕਲ ਗਇਆ, ਜਮੁ ਜਿ ਬਾ ਸਿ ਭਾਗਿ ਗੋਇਆ, ਮਾਇਆ ਜਿ ਬੀ ਤਿਸ ਕੀ ਮੁਹਤਾਜੀ ਡਰੁ ਦੂਰਿ ਹੋਇ ਗਇਆ
ਜਬ ਸਾਹਿਬੁ ਮਿਲਿਆ ਜਾਂ ਪਿਰਿ ਏਹੁ ਰਾਵੀ ਤਾਂ ਜਿਤਨੀ ਵਡਿਆਈ ਏਸੁ ਕੰਉ ਹੋਇ ਸਭੋ ਸਚੁ, ਬੂਠ ਨਾਹੀ ।
ਜਾਂ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਮਿਹਰ ਏਸੁ ਕੰਉ ਹੋਈ ਤਾਂ ਸਭਿ ਸੁਖ ਏਸ ਕੇ ਅਧੀਨ ਹੋਏ । ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਜਾਂ ਇਸੁ ਭਾਂਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ
ਰਾਗ ਮਹਿ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰੈ ਤਬ ਰਾਗ ਭੀ ਸੁਹਾਵਣੇ ਲਾਗਹਿ । ਤਬ ਮਰਦਾਨਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ ਚਰਨੀ
ਲਾਗਾ, ਕਹਣੇ ਲਾਗਾ, “ਜੇ ਐਸੇ ਰਾਗ ਤੂੰ ਕਰਹਿ, ਤੁਮ ਹੀ ਤੇ ਨੈਸਾ ਰਾਗੁ ਹੋਇ ਜੀ ! ਹੋਰੁ ਕਵਣੁ ਕਰਿ ਸਕੈ ?
ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ” ।

ਸਲੋਕੁ ।

ਰਾਗ ਨਾਦ ਗਾਏ ਸੁਣੈ ਗੀਤ ਛੰਤ ਕਰਿ ਪਿਆਰੁ ॥

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਸੋ ਰਾਗੁ ਛਲਾ ਜਿਸੁ ਮਹਿ ਰਾਮੁ ਨਾਮੁ ਲੇਹੁ ਸਾਰੁ ॥ ੧ ॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮੁ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ, ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ,
ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੧੦੭ ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਾਰੂ ਬਲਾਂ ਵਿਚ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਮਰਦਾਨੇ ਨਾਲ)

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਬੀਕਾਨੇਰਿ ਕੀ ਧਰਤੀ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਅਰੁ ਸੋਰਠਿ ਕੀ ਧਰਤੀ ਦੇਖਤੇ ਦੇਖਤੇ
ਫੇਰਿ ਦਖਣ ਕੀ ਦਿਸਾ ਮਾਰੂ ਕੀ ਧਰਤੀ ਚਉਮਾਸ ਕਿਆ ਦਿਨਾਂ ਮਹਿ ਉਹਾਂ ਜਾਇ ਬਸੇ । ਮੇਘ ਮਾਲਾਰੁ ਬਹੁਤੁ
ਲਾਗੀ ਬਰਸਣੈ । ਬਰਸੈ ਮੇਘ ਘਣਾ, ਪਣੁ ਪਾਣੀ ਨ ਚਲਈ, ਬਾਲੂ ਰੇਤ ਕੀ ਧਰਤੀ ਪਾਣੀ ਸੋਖਿ ਲਏ; ਰਜੇ
ਕਿਤਨੇ ਮੀਹਿ ਨਾਹੀ, ਭਾਵੇ ਤੈਸੀ ਮੂਸਲਾਧਾਰ ਬਰਖਾ ਹੋਇ, ਮਾਰੂ ਕੀ ਧਰਤੀ ਮੀਹਿ ਰਸੈ ਨਾਹੀ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ
ਨਾਨਕੁ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਧਰਤੀ ਕਾ ਸੁਭਾਉ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਸਲੋਕੁ^੧ ਜਿ:-

ਮਾਰੂ ਮੀਹਿ ਨ ਤਿਪਤਿਆ ਅਗਨਿ ਨ ਲਥੀ ਭੁਖ^੨ ॥

ਰਾਜਾ ਰਾਜਿ ਨ ਤਿਪਤਿਆ ਸਾਗਰ ਭਰਿਐਮ ਸੁਕ^੩ ॥

ਨਾਨਕ ਸਚੇ ਨਾਮ ਕੀ ਕੋਤੀ ਪੁਛਾ ਪੁਛ ॥੧॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਮਾਰੂ ਰਾਗੁ ਅਲਾਪਿ ਕਰਿ ਏਹੁ ਸਲੋਕੁ^੪ ਕਹਿਆ”

^੧ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ।

^੨ਵਾਰ ਮਾਝ, ਸਲੋਕ ਮ: ੧ ।

^੩ਸਹੀ ਪਾਠ-

‘ਅਗੀ ਲਹੈ ਨ ਭੁਖ ।’

‘ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਸਾਇਰ ਭਰੇ ਕਿ ਸੁਕ ।’

‘ਇਹ ਸਲੋਕ ਰਾਗ ਮਾਰੂ ਵਿਚ

ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਰਾਗ ਮਾਝ (ਵਾਰ) ਵਿਚ ਹੈ ।

ਅਰੁ ਮਰਦਾਨੇ ਪਾਸ ਤੇ ਕਹਾਇਆ ਜਿ, “ਪੁਰਖਾ ! ਏਹੁ ਸਲੋਕੁ ਤੂ ਏਹਿ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਭੋਜਿਆ ਹੈ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੋ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਮੁਸਲਧਾਰ ਮੇਘ ਬਰਸਦਾ ਹੈ ਅਰੁ ਮਾਰੂ ਕੀ ਧਰਤੀ ਵਜਤੀ ਨਾਹੀ, ਜਿਤਨਾ ਪਾਣੀ ਪੜਤਾ ਹੈ ਵੇਤਨਾ ਸੋਖਿ ਲੇਤੀ ਹੈ, ਏਹੁ ਮਾਰੂ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਮੇਘ ਰਜਤਾ ਨਾਹੀ । ਅਰੁ ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਏਕ ਮਾਰੂ ਹੀ ਕਾ ਸੁਭਾਉ ਨਾਹੀ, ਬਹੁਤਿਆਂ ਹੀ ਕਾ ਏਹੁ ਸੁਭਾਉ ਹੈ” । ਕਹੈ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਕਿਸੁ ਕਿਸੁ ਕਾ ਐਸਾ ਸੁਭਾਉ ਹੈ ਜੀ ?” ਕਹੈ, “ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਏਕੁ ਤਉ ਏਹੁ ਮਾਰੂ ਕਾ ਸੁਭਾਵ ਹੈ ਜਿ ਮੀਹਿ ਨ ਰਜਈ, ਅਵਰੁ ਅਗਨਿ ਕਾ ਸੁਭਾਵੈ ਹੈ ਜਿ ਕਾਸਟਿ^੧ ਰਜਤੀ ਨਹੀ” । ਕਹੈ, “ਜੀ, ਸਤਿ ਸਤਿ, ਅਗਨਿ ਭੀ ਕਾਸਟਿ ਮੇਲੇ ਨਾਹੀ ਰਜਤੀ । ਅਰੁ ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਏਕ ਰਾਜਾ ਰਾਜਿ ਨਾਹੀ ਰਜਤਾ ਭਾਵੇ ਤਿਤਨਾ ਰਾਜੁ ਹੋਇ, ਪਣੁ ਰਾਜਾ ਰਾਜਿ ਰਜਤਾ ਨਾਹੀ” । ਕਹੈ, “ਸਹੀ, ਰਾਜਾ ਜਿ ਭੀ ਨਾਹੀ ਰਜਤਾ” । ਕਹੈ, “ਸਾਗਰੁ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਭੀ ਨਾਹੀ ਰਜਤਾ । ਸਪਤ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਨਉ ਸੈ ਨਤਿਨਵੈ^੨ ਨਦੀਆਂ ਗੜਾਤਿ^੩ ਪੜਤੀਆਂ ਹੈ, ਓਹੁ ਭੀ ਕਹਤਾ ਹੈ ਜਿ ਨ ਰਜਿਓ ਨ ਰਜਿਓ । ਤਿਉਂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਜਿ ਭਗਤ ਹੈ ਤੇ ਭੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਉ ਸਲਾਹਿ ਨਾਹੀ ਰਜਤੇ, ਮਾਰੂ ਤੇ ਭੀ, ਅਗਨਿ ਤੇ ਭੀ ਅਰੁ ਸਾਗਰ-ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਤੇ ਭੀ । ਓਨਾ ਕੀ ਭੂਖ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਣੇ ਕੀ ਬਹੁਤੁ ਹੈ; ਜਿਤਨਾ ਕਹੈ, ਤਿਤਨਾ ਨਾਹੀ ਰਜਤੇ” । ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਦਿਖਾ, ਪਣੁ ਕਦੇ ਸੇਵਕੁ ਰਜਤਾ ਭੀ ਹੈ ਕਿ ਨਾਹੀ ਰਜਤਾ ?” ਕਹੈ, “ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਜਿਉਂ ਏਹਿ ਨਾਹੀ ਰਜਤੇ, ਤਿਉਂ ਏਕਿ ਅਵਰੁ ਭੀ ਨਾਹੀ ਰਜਤੇ” । ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ, ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਓਇ ਭੀ ਸੁਨਾਈਅਹਿ ਜਿ ਹਮਿ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਹਿ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ, ਸਲੋਕੁ ਕਹਿਆ ਜਿ:-

ਜਿਹਵਾ^੪ ਆਖਿ ਨ ਰਜੀਆ^੫ ਸੁਨਣਿ ਨ ਰਜੇ ਕੰਨ ॥
ਅਖੀ ਵੇਖਿ ਨ ਰਜੀਆ ਗੁਣ ਗਾਹਕ ਇਕ ਵੰਨ ॥
ਭੁਖਿਆ ਭੁਖ ਨ ਉਤਰੈ ਗਲੀ ਭੁਖ ਨ ਜਾਇ ॥
ਨਾਨਕ ਭੁਖਾ ਤਾ ਰਜੇ ਜਾ ਗੁਣ ਮਹਿ ਅੰਕ^੬ ਸਮਾਇ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਏਹੁ ਜਿ ਜਿਹਵਾ ਹੈ ਇਕੁ ਏਹੁ ਭੀ ਨਾਹੀ ਰਜਤੀ ਜਿ ਹਉ ਪੀਛੇ ਘਣੀ ਬੋਲੀ ਹਾ ਹੁਣਿ ਨਾ ਬੋਲਾਂ । ਏਸੁ ਕਉ ਬੋਲਣ ਆਖਣ ਕੀ ਸਦਾ ਭੁਖ ਹੀ ਭੁਖ ਹੈ, ਓਹੁ ਤਉ ਰਜਤੀ ਨਾਹੀ । ਅਰੁ ਏਕਿ ਕੰਨ ਹੈ ਜਿ ਏਹਿ ਭੀ ਸੁਣਿ ਨਾਹੀ ਰਜਤੇ ਜਿ ਹਮ ਅਬ ਅਗੈ ਘਣਾ ਸੁਣਿਆ ਹੈ, ਹੁਣਿ ਆਗੇ ਨਾਹੀ ਸੁਣਤੇ ਨਾ, ਇਨ ਕਉ ਸੁਣਣੇ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ ਹੈ, ਸੁਣਿ ਨਾਹੀ ਰਜਤੇ । ਅਰੁ ਵੇਕਿ ਏਹਿ ਅਖੀ ਜਿ ਹੈ ਏਹਿ ਭੀ ਨਾਹੀ ਰਜਤੀਆਂ ਦੇਖਿ । ਇਉਂ ਨਾਹੀ ਕਹਤੀਆਂ ਜਿ ਹਮ ਪੀਛੇ ਘਣਾ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਰੂਪ ਰੰਗ, ਦੇਸ ਦੇਸੰਤਰ, ਸਾਧ ਸੰਤ, ਤਟ ਭੀਰਥ, ਦੇਸ ਬਿਦੇਸ ਅਨੇਕ ਰੰਗ ਹਮ ਦੇਖੇ ਹੈ, ਹੁਣ ਹਮ ਰਜੀਆਂ ਹੈ, ਅਗੈ ਨਾਹੀ ਦੇਖਤੇ ਨਾ ਇਨ ਭੁਖ ਐਸੀ ਹੈ ਏਹਿ ਰਜਿ ਨਾਹੀ ਖੜੀਆਂ ਹੋਤੀਆਂ । ਅਰੁ ਜਿ ਭੁਖਾ-ਜੀਉ ਹੋਇ ਓਹੁ ਭੀ ਖਾਧੇ ਬਿਨਾਂ ਰਜੇ ਨਾਹੀ ਭਾਵੇ ਅਨੇਕ ਬਾਤ ਉਸੁ ਸਾਬੁ ਭਲੀਆਂ ਭਲੀਆਂ ਕੀਥਹਿ, ਪਣੁ ਗਲੀ ਓਹੁ ਆਘਾਵਤਾ^੭ ਨਾਹੀ । ਜਉ ਖਾਇ ਤਉ ਰਜੇ” । ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ

^੧ਕਾਠ (ਲੱਕੜ, ਨਾਲ । ^੨ਸੱਤ ਸਮੁੰਦਰ ਇਹ ਹਨ-ਦੁਧ ਦਾ ਦਹੀਂ ਦਾ, ਘੀ ਦਾ, ਇੱਖ ਦੇ ਰਸ ਦਾ, ਬਹਿਦ ਦਾ ਮਿਠੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਅਤੇ ਸ਼ਾਰੇ ਪਾਣੀ ਦਾ । (ਦੇਖੋ, ਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਰਤਨਾਕਰ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼) । ^੩ਪੁਰਾਣੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀਆਂ ਨਦੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ੯੯੯ ਕੀਤੀ ਹੈ । ^੪ਗਤਗਤ ਸ਼ਬਦ ਕਰਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ।
^੫ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਆਖਣੁ’ । ^੬ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਰਜਿਆ’ । ^੭ਸਹੀ ਪਾਠ-ਗੁਣ ਕਹਿ ਗੁਣੀ ।
^੮ਚੱਜਦਾ ।

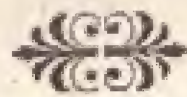
ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਉਹੁ ਤਉ ਰੋਟੀ ਖਾਇ ਕਰ ਭੁਖਾ ਅਘਾਇਆ, ਪਣੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਸੇਵਕੁ ਅਘਾਇਆ ਕਦੇ ਕਿ ਇਵ ਹੀ ਰਹਿਆ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹਾਂ, ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਉਹੁ ਤਬ ਹੀ ਅਘਾਵੈ ਜਬ ਐਸਾ ਹੀ ਗੁਣੀ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਉਸੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਗੁਣੁ ਸੁਣਿ ਕਰਿ ਖੁਸੀ ਹੋਇ ਰੀਝੇ ਤਬ ਉਹੁ ਅਘਾਵੈ, ਤਬ ਉਹੁ ਰਜਿ ਅਘਾਇ ਰਹੇ” । ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ “ਸਤਿ ਜੀ, ਸਤਿ ਜੀ, ਏਹੁ ਭੁਖ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਨਾਮ ਕੀ ਤੁਝ ਹੀ ਕਉ ਹੈ ਜੀ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਅਰੁ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਅਘਾਇ ਭੀ ਤੁਹੀ ਰਹਿਆ ਹੈ” । ਤਬ ਮਰਦਾਨਾ ਪੈਰੀਂ ਪੜਿਆ । ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਮਰਦਾਨੇ ਉਪਰਿ ਖੁਸੀ ਹੋਇਆ । ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

ਸਲੋਕੁ ॥

ਭੁਖ ਪਿਆਸ ਸਭੁ ਮਿਟਿ ਗਈ ਜਬ ਸੁਨਿਆ ਹਰਿ ਨਾਉ ॥

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਕੀ ਬੇਨਤੀ ਪ੍ਰਭ ਦੀਸੈ ਅਪਨੇ ਨਾਉ ॥੧॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਇ ॥੧੦੮॥

(ੳ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਥਰਾ ਵਿਚ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਨਿਰੰਜਨੀ ਮਤ)

ਤਬ ਦੱਖਣ ਕੀ ਧਰਤੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਉੱਤਰ ਕੀ ਧਰਤੀ ਕਉ ਰਮੇ । ਪੰਜਿ ਬਰਸ ਦਖਣ ਕੀ ਧਰਤੀ ਖੇਲੇ, ਤਬ ਦਖਣ ਕੀ ਧਰਤੀ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਮਥਰਾ ਜਮੁਨਾ ਆਇ ਉਤਰੇ । ਕੋਸੇ ਰਾਇ ਕੇ ਦੇਵਾਲੇ^੧ ਕਾ ਦਰਸਨੁ ਕੀਆ । ਜਮੁਨਾ ਇਸਨਾਨੁ ਕੀਆ । ਭਗਤਾਂ ਕਾ ਮੇਲੁ ਹੁਆ, ਮਥਰਾ ਕੈ ਬਿਖੈ ਬਡੇ ਬਡੇ ਮਹੰਤ ਆਇ ਏਕਠੇ ਭਏ ਸੁ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਾ ਨਾਮੁ ਆਗੈ ਹੀ ਪ੍ਰਸਿਧੁ ਹੁਆ ਹੈ ਲੋਕਾਂ ਮਹਿ ਜਿ ਨਾਨਕ ਬੇਦੀ ਭੀ ਭਗਤੁ ਹੁਆ ਹੈ ਕਲਿ ਕੈ ਬਿਖੈ, ਘਰੁ ਲੁਟਾਇ ਨਿਕਲਿਆ ਹੈ, ਬੈਸਨਉ ਮਾਰਗੁ ਅਤੀਤੁ ਰੂਪਿ ਰਹਤਾ ਹੈ, ਨਾਨਕ ਕੇ ਪਦੇ^੨ ਲੋਕਾਂ ਮਹਿ ਗਾਈਤੇ ਹੈਂ, ਲੋਕੁ ਨਾਨਕੁ ਨਾਨਕੁ ਲੇ ਉਠੇ ਹੈਂ । ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਡੋਰੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਉਠੀ ਹੈ, ਅਗੈ ਲੋਕ ਮਥਰਾ ਕੈ ਬਿਖੈ ਪੁਰਬ ਕਉ ਏਕਠੇ ਹੁਏ ਹੈਂ ਅਰੁ ਸਾਧ ਕਾ ਮਹੋਤਸਵ^੩ ਹੈ, ਉਹਾਂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਭੀ ਜਾਇ ਨਿਕਲਿਆ । ਜਬ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਉਹਾਂ ਜਾਇ ਨਿਕਲਿਆ ਤਬ ਲੋਕ ਲੇ ਉਠੇ ਜਿ, “ਹੈਂ ਨਾਨਕੁ ਭਗਤੁ ਬੇਦੀ ਆਇਆ” । ਲੋਕ ਵੇਖਣਹਾਰੇ ਬਹੁਤੁ ਜੁੜਿ ਗਏ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਏਕਲਾ ਹੀ, ਏਕੁ ਮਰਦਾਨਾ ਸਾਬਿ, ਤੇੜਿ ਚਾਦਰਿ ਉਪਰਿ ਭੀ ਚਾਦਰਿ, ਸਿਰਿ ਅੰਗਉਛਾ^੪, ਬਾਬਾ ਚਲਦਾ ਚਲਦਾ ਤਹਾਂ ਹੀ ਗਇਆ ਜਹਾਂ ਸਾਧ ਕਾ ਮਹੋਤਸਵੁ ਬਾ, ਉਹਾਂ ਹੀ ਗਇਆ । ਜਬ ਬਾਬਾ ਉਨ ਕਉ ਨਜਰਿ ਆਇਆ । ਤਬ ਉਹਿ ਭਗਤ ਸਭਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕਉ ਆਇ ਮਿਲੇ, ਪਰਦਖਣਾ ਦੇ ਕਰਿ, ਨਮਸਕਾਰੁ ਕਰਿ ਕਰਿ, ਚਰਨ ਬੰਦਨਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਰਾਮ ਰਾਮ ਕਰੀ । ਤਬ ਸਭਨਹੁ ਭਗਤਹੁ ਕੇ ਮਨ ਮਹਿ ਬਿਗਾਸ^੫ ਹੁਆ ਜਿ, “ਏਕੁ ਤਾਂ ਸਰਧਾ ਪੂਰੀ ਹੋਈ ਜਿ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਸੁਨੀਤਾ ਬਾ ਸੋ ਆਪਨੀ ਅਖੀਂ ਦੇਖਾ, ਅਰੁ ਕਿਛੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਬਾਤ ਪੂਛਣੀ ਹੈ ਜਿ ਅਜੁ ਸਭੁ ਪ੍ਰਭਿ ਲੀਜੀਐਗੀ । ਧੰਨਿ ਹਮਾਰੇ ਭਾਗਿ ਜਿ ਸਾਧ ਕਾ ਦਰਸਨੁ ਹੁਆ” । ਤਬ ਮਹੋਤਸਵੁ ਪੂਰਾ

^੧ਇਹ ਬਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ।

^੨ਦਵਾਲਾ, ਮੰਦਰ ।

^੩ਸ਼ਬਦ ।

^੪ਕਿਸੇ ਸਾਧੂ ਦਾ ਮਹੋਤਸਵ, ਜੋ ਮਹੋਤਸਵ (ਮਹਾਂ-ਉਤਸਵ) ਦਾ ਅਪਭ੍ਰੰਸ਼ ਹੈ । ਇਹ ਮਹੋਤਸਵ ਜਾਂ ਮਹੋਤਸਵ ਜੋ ਕਿਸੇ ਸਾਧੂ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਵਰਸੀ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਤੀ ਰੂਪ ਸਮਝਨਾ ਚਾਹੀਏ, ਜੋ ਮ੍ਰਿਤਕ ਆਤਮਾਂ ਦੀ ਬਾਂਤੀ ਨਿਮਿੱਤ ਉਸ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਭੰਡਾਰਾ ਕਰ ਕੇ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

^੫ਪਰਨਾ, ਤੌਲੀਏ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇਕ ਕੱਪੜਾ,

ਜੋ ਮੂੰਹ ਹੱਥ ਪ੍ਰਭਣ ਜਾਂ ਸਿਰ ਵੱਕਣ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ।

^੬ਉਤਸਾਹ, ਆਨੰਦ ।

ਹੁਆ, ਸਾਧਹੁ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਹਮਰੇ ਭਾਗ ਹੀਂ ਜਿ ਤੁਮਰਾ ਦਰਸਨੁ ਹੁਆ, ਪਣੁ ਜੀ ਕਿਛੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀਆ ਬਾਤਾਂ ਹਮਹੁ ਪੁਛਤੀਆਂ ਹੈਨਿ ਜੀ, ਅਜੁ ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਕਰਿ, ਈਹਾਂ ਬਸਿ ਕਰਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਸੁਣਾਈਅਹਿ” । ਸੁ ਜਹਾਂ ਕੋਈ ਕਹਤਾ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਸੁਣਾਈਅਹਿ ਤਹਾਂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਬਹੁਤੁ ਖੁਸੀ ਹੋਤਾ । ਤਬ ਜਿਨਹੁ ਪੁਰਖਿ ਨਾਵਣਾ ਸਾ ਲੋਕ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਇਕਠੇ ਆਇ ਛਏ ਬੇ ਸੇ ਦਰਸਨੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸਾਧਾਂ ਕਾ ਅਰੁ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਦਰਸਨੁ ਗਏ । ਅਰੁ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਨਾਮ ਕੇ ਕਾਂਖੀ ਬੇ ਟਿਕਿ ਰਹੇ, ਸਾਧ ਇਕਤ੍ਰ ਹੋਇ ਬੈਠੇ । ਤਬ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਸਾਧਹੁ ਪ੍ਰਸਨੁ ਕੀਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਧੰਨਿ ਹਮਾਰੇ ਭਾਗ, ਜਿ ਤੇਰਾ ਦਰਸਨੁ ਪਾਇਆ ਪਣੁ ਜੀ, ਜਿਉਂ ਠਾਕੁਰੁ ਮਿਲਿਆ ਹੇ ਤੁਮਾਂ ਨੋ ਜਿਸੁ ਸੇਵਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਸਾ ਬਾਤਾਂ ਅਸਾਂ ਨੋ ਬਤਾਈਐ ਜੀ, ਜਿ ਹਮ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਵਾਹਿ । ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਤੁਮਹੁ ਦੇਖਾ ਹੋ, ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਤੁਮ ਪਰਚੇ ਹੋ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਕਹਿ ਸੁਨਾਵਹੁ ਜੀ । ਜਿਸੁ ਘਾਲਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਤੁਮ ਕੰਉ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਸਾ ਕਹਿ ਸੁਨਾਵਹੁ ਜੀ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲਿ ਉਠਾ ਧਨਾਸਰੀ ਰਾਗ ਮਹਿ ਜਿ:-

ਸਹਜਿ ਮਿਲਿਆ ਸੋ ਮਿਲਿਆ ਜਾਣੁ ॥ ਨਾ ਤਿਸੁ ਮਰਣੁ ਨ ਆਵਣੁ ਜਾਣੁ ॥

ਠਾਕੁਰ ਮਹਿ ਦਾਸੁ ਦਾਸ ਮਹਿ ਸੋਇ ॥ ਜਹਾਂ ਦੇਖਾ ਤਹਾ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ ॥ ੧ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਗੁਸਾਈਂ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ਜੀ ! ਹਨੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਮਿਲਿਆ ਨਾਹੀ ਜਾਂਦਾ, ਤਪਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਮਿਲਿਆ ਨਾਹੀ ਜਾਂਦਾ, ਭਗਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਨਾਹੀ ਮਿਲਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਸਿਆਣਪ ਕਰਿ ਕਰਿ ਨਾਹੀ ਮਿਲਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਪੜ੍ਹਣੈ ਕਰਿ ਕਰਿ ਨਾਹੀ ਮਿਲਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਜਿਸੁ ਕੰਉ ਆਪਿ ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਮਿਲੈ ਸਹਜ ਸਾਥਿ ਸੋਈ ਪਰਵਾਣੁ ਹੋਆ । ਤਿਸੁ ਮਿਲਣੇ ਕਾ ਫਲੁ ਕਿਆ ਹੋਆ ? ਜੇ ਨ ਉਹੁ ਮਰੈ ਨ ਆਵੈ ਨ ਜਾਇ । ਉਹੁ ਹੋਵੇ ਕੈਸਾ ਜੈਸਾ ਠਾਕੁਰੁ ਤੈਸਾ ਉਹੁ । ਉਸੁ ਦਾਸ ਮਹਿ ਆਪਿ ਠਾਕੁਰੁ ਵਸੈ । ਦਾਸ ਅਰੁ ਠਾਕੁਰ ਮਹਿ ਭੇਦੁ ਕਿਛੁ ਨਾ ਹੋਇ । ਜਿਸੁ ਕੰਉ ਇਵ ਹੋਇ ਮਿਲੈ ਤਿਸੁ ਕੰਉ ਕਿਆ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਆਵੈ ? ਜਹਾਂ ਕਹਾਂ ਉਹੀ ਏਕੋ ਠਾਕੁਰੁ, ਜਹਾਂ ਦੇਖਾ ਤਹਾਂ ਉਹੀ ਏਕੋ ਠਾਕੁਰੁ; ਭ੍ਰਮ ਭਉ ਉਸ ਕਾ ਉਤਰ ਜਾਇ । ਸਰਬਤ ਮਹਿ ਠਾਕੁਰੁ ਹੀ ਕਰਿ ਜਾਨੈ । ਏਹੁ ਪਦਵੀ ਕਹਾਂ ਤੇ ਪਾਈਐ ? ਬੋਲਹੁ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਾਹਗੁਰੂ” ।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਭਗਤਿ ਸਹਜੁ ਘਰੁ ਪਾਈਐ ॥

ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਭੇਟੇ ਮਰਿ ਆਈਐ ਜਾਈਐ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਜਬ ਏਹੁ ਘਰੁ ਸਹਜ ਕੀ ਭਗਤਿ ਕਾ ਗੁਰੂ ਤੇ ਪਾਈਐ, ਏਵ ਨਾਹੀ ਪਾਇਆ ਜਾਤਾ । ਅਰੁ ਜੇ ਗੁਰੂ ਨ ਮਿਲੈ ਤਬ ਮਰਿ ਮਰਿ ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ ਆਵੇ ਹੀ ਆਵੇ, ਰਹੈ ਨਾਹੀ । ਬੋਲਹੁ ਭਾਣੀ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਾਹਗੁਰੂ” ।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਭਗਤਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ ਤੁਮਹੁ ਜਿ ਗੁਰੂ ਕੀਆ ਹੈ ਸਿ ਕਵਣੁ ਹੈ ਤੁਮਾਰਾ ਗੁਰੂ, ਤਿਸੁ ਕਾ ਨਾਮ ਬਤਾਈਐ ਜੀ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਅਜਹੁ ਹਮਹੁ ਗੁਰੂ ਨਾਹੀ ਕੀਆ, ਹੰਉ ਜਿ ਫਿਰਤਾ ਹੰਉ ਜਿ ਗੁਰੂ ਹੀ ਕੰਉ ਚੁਢਤਾ ਫਿਰਤਾ ਹੰਉ” । ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਗੁਰੂ

¹ਚਾਹਵਾਨ । ²ਪਰਮੇਸੁਰ । ³ਸਾ (ਉਹ) ਬਾਤ (ਗੱਲ) । ⁴ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਸਹਜਿ ਮਿਲੈ ਮਿਲਿਆ ਪਰਵਾਣੁ ।’

⁵ਸਾਂਖੀ ਕਰਤਾ ਨੇ ਇਥੇ ਫੇਰ ਪੰਨਾ ੧੧੧ ਵਾਲੀ ਫੁਲ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਇਆ ਹੈ । ਦੇਖੋ ਨੋਟ ਨੰਬਰ ੫ ਪੰਨਾ ੧੧੧ । ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਆਪ ਪਤਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ:-

“ਅਪਰੰਪਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸਰ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਮਿਲਿਆ ਸੋਈ ਜੀਉ ॥” [ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੧ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਭੁਲ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਦੇਬ ਰਣਣ ਕੀਤਾ ।

ਦੂਢਤਾ ਹੈ ਜਿ ਗੁਰੂ ਇਸੁ ਪੈਦਾਇਸਿ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਕੀ ਮਹਿ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਜਿ ਤੂੰ ਅਜੈ ਗੁਰੂ ਦੂਢਤਾ ਹੈ, ਤੈਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਹੀ ਪਾਈਤਾ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਗੁਰੂ ਨਾਵਧਰੀਕ ਬਹੁਤੁ ਹੈ, ਪਣੁ ਜਿ ਕਰਮ ਸੁਧੁ ਗੁਰੂ ਹੋਇ ਤਿਸੁ ਕੰਉ ਮੈਂ ਦੂਢਤਾ ਹੰਉ”। ਤਬ ਉਨਹੁ ਭਗਤਹੁ ਕਹਿਆ ਸਿ ਕਵਣੁ ਹੈ ਜਿ, ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਕੰਉ ਦੂਢਤਾ ਹੈਂ ਅਰੁ ‘ਜਿਸ ਕੰਉ ਤੂੰ ਦੂਢਹਿ ਅਰੁ ਗੁਰੂ ਕਰਹਿ ਤੁਮ ਕੰਉ ਓਹੁ ਮੰਤ੍ਰ ਦਿਤਾਵੈ ਸੁ ਉਹੁ ਕੋਸਾ ਗੁਰੂ ਤੂੰ ਦੂਢਤਾ ਹੈਂ ਜਿਸ ਕੰਉ ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਕਰਹਿ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ:—

ਸੋ ਗੁਰੂ ਕਰਉ ਜਿ ਸਾਚੁ ਦਿਤਾਵੈ ॥ ਅਕਬੁ ਕਥਾਵੈ ਸਬਦਿ ਮਿਲਾਵੈ ॥
ਹਰਿ ਕੇ ਲੋਗ ਅਵਰੁ ਨਹੀ ਕਾਰਾ ॥ ਸਾਚਉ ਠਾਕੁਰ ਸਾਚੁ ਪਿਆਰਾ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਗੁਸਾਈ ਜੀ ! ਮੈਂ ਜੋਈ ਗੁਰੂ ਦੂਢਤਾ ਹੰਉ ਅਰੁ ਸੋਈ ਗੁਰੂ ਕਰੰਉ ਜਿ ਮੇਰੇ ਤਾਈਂ ਸਚੁ ਹੀ ਦਿਤਾਵੈ, ਕੁਝ ਕੁਝ ਕਾਟਿ ਦੂਰਿ ਕਰੈ, ਸਚ ਸਾਥਿ ਲਿਜਾਇ ਮਿਲਾਇ । ਅਕਬੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ ਤਿਸ ਕਾ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਾਏ ਅਰੁ ਜੋਸਾ ਸਬਦੁ ਕਹਤਾ ਹੈ ਤੋਸਾ ਟਿਕੁ ਮਨ ਮੇਰੇ ਕੰਉ ਕਰੈ, ਤਿਸੁ ਕੰਉ ਹੰਉ ਗੁਰੂ ਕਰੰਉ । ਐਸਾ ਕਰੈ ਮੁਝ ਸਾਥਿ ਤਿਸੁ ਮੰਉ ਗੁਰੂ ਕਰੰਉ । ਅਰੁ ਜਿ ਹਰਿ ਜੀ ਕਾ ਸੇਵਕੁ ਹੈ ਤਿਸੁ ਕੰਉ ਕਿਛੁ ਅਵਰੁ ਵਹਲ ਨਾਹੀ, ਉਸ ਕੰਉ ਸਚੁ ਹੀ ਪਿਆਰਾ ਹੈ, ਸਚੁ ਹੀ ਕਮਾਤਾ ਹੈ, ਸ੍ਰੀ ਠਾਕੁਰ ਸਿਉਂ ਉਸ ਕਾ ਧਿਆਨ, ਸਚੇ ਹੀ ਕੋ ਗਿਆਨ, ਸਚੇ ਹੀ ਸਾਥਿ ਉਸ ਕਾ ਬਿਉਹਾਰੁ, ਸਚੁ ਹੀ ਉਸ ਕਾ ਆਧਾਰੁ, ਬਿਨਾਂ ਸਚੇ ਠਾਕੁਰ ਥੀਂ ਉਸੁ ਅਵਰੁ ਕਰਤੁਤਿ ਕਾਈ ਨਾਹੀ । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ! ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ, ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ”।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਭਗਤਹੁ ਕਹਿਆ, ਕਹੇ, “ਜੀ, ਸਚਾ ਜਿ ਠਾਕੁਰੁ ਹੈ ਸੁ ਕਹਾਂ ਬਸਤਾ ਹੈ ਜਹਾਂ ਏਹੁ ਖੋਜਿ ਕਰਿ ਪਾਵੈ ਉਸ ਕੰਉ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ਜੀ ! ਤੁਮ ਏਹੁ ਬਾਤ ਸੁਨਿ ਲੇਹੁ ਜਿ:—

ਤਨ ਮਹਿ ਮਨੁਆ ਮਨ ਮਹਿ ਸਾਰਾ ॥ ਸੋ ਸਾਰਾ ਮਿਲਿ ਸਾਚੇ ਰਾਰਾ ॥
ਸੇਵਕੁ ਪੂਰੈ ਕੇ ਲਾਗੈ ਪਾਇ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰਾ ਮਿਲੈ ਮਿਲਾਇ ॥ ੩ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਰਾਮਜਨਹੁ ! ਦੇਹੀ ਕੇ ਬਿਖੈ ਸਚਾ ਹੈ । ਏਹੁ ਸਾਰਾ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਉਸੁ ਸਚੇ ਸਾਥਿ ਰਲਿ ਜਾਇ ਜਬ ਏਸੁ ਮਹਿ ਸਚਾ ਜਿ ਥਾ ਜਬ ਸਚ ਸਿਉਂ ਸਮਾਇਆ ਤਬ ਓਹੁ ਸੇਵਕੁ ਹੁਆ । ਉਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪਨਾ ਬੁਝਿਆ, ਬੁਝਿ ਕਰਿ ਚਰਨ ਪਕੜਿ ਰਹਿਆ, ਛੋਡਣੈ ਤੇ ਚੁਕਾ । ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰੈ ਕੇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਓਹੁ ਮਿਲਿਆ ਭੀ ਅਰੁ ਓਨਿ ਮਿਲਾਏ ਭੀ ਅਵਰਿ । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ, ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ”।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਸਾ ਵਸਤੁ ਕਵਣੁ ਜਿਸੁ ਸੇਵਾ ਭਗਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਓਹੁ ਦੇਖੀਐ । ਉਸੁ ਕੰਉ ਜਿਸੁ ਸੇਵਾ ਸਿਉਂ ਮਿਲੀਐ ਅਰੁ ਓਹੁ ਜਿਤੁ ਕਰਿਕੈ ਭੀਜਤਾ ਹੈ ਅਰੁ ਖੁਸੀ ਹੋਤਾ ਹੈ ਸਾ ਕਹੀਐ ਜੀ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ਜੀ !

ਆਪਿ ਦਿਖਾਵੈ ਆਪੋ ਦੇਖੈ ॥ ਹਠਿ ਨ ਪਤੀਜੈ ਨਾ ਬਹੁ ਭੋਖੈ ॥

¹ਅੰਤਹਕਰਣ ।

²ਪੈਰੀ ।

³ਸਤਿਗੁਰੂ ਪੂਰੇ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ।

⁴ਉਹ ਚੀਜ਼ ਵਸਤੁ

ਕਿਹੜੀ ਹੈ ।

⁵ਪਸੀਜਦਾ, ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ।

⁶ਪਤਿਆਉਂਦਾ, ਵਿਸ਼੍ਰਾਸ ਕਰਦਾ ।

ਘੜਿ ਭਾਏ ਜਿਨਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪਾਇਆ ॥ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਪ੍ਰਭਿ ਮਨੁ ਪਤੀਆਇਆ¹ ॥੪॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ! ਹਥਿ ਕਿਸੀ ਕੈ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀਂ । ਆਪੇ ਮੇਲੇ ਆਪੇ ਮਿਲਾਵੈ । ਆਪੇ ਦੇਖੇ ਆਪੇ ਦਿਖਾਵੈ ! ਨ ਹਠਿ ਪਤੀਜਤਾ ਹੈ । ਨਾ ਬਹੁ ਡੇਖੀ ਪਤੀਜਤਾ ਹੈ । ਨ ਤਪਸਿਆ ਕਰਿ ਪਤੀਜਤਾ ਹੈ । ਜਿ ਭਾਏ ਉਨਿ ਘੜਿ ਕਰਿ ਸਵਾਰੇ ਹੋਨਿ ਉਨ ਹੀ ਭਾਂਡਿਆਂ ਮਹਿ ਅੰਬ੍ਰਿਤੁ ਵਸਤੁ ਪਾਈ ਹੈ । ਉਹੁ ਆਪੇ ਹੀ ਵਸਤੁ ਸਮਾਲਿ ਕਰਿ ਉਹੁ ਭਾਂਡਾ ਸਿੰਢਾਣਿ ਲੇਤਾ ਹੈ, ਹਥਿ ਕਿਸੈ ਕੈ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀਂ । ਪਣੁ ਸਾਧ ਕਹਤੇ ਹੈਂ ਜਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀ ਭਗਤਿ ਮਨੁ ਠਾਕੁਰ ਕਾ ਪਤੀਜਤਾ ਹੈ ਅਰੁ ਜੀ ਬੂਠ ਕੀ ਭਗਤਿ ਨਾਹੀਂ ਪਤੀਜਤਾ, ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀ ਭਗਤਿ । ਪਰੁ ਜੀ ਠਾਕੁਰ ਕਾ ਮਨੁ ਸਚ ਹੀ ਸਿਉ ਮੰਨੀਤਾ ਹੈ । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ, ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ, ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ” ।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਇਕ ਜਿ ਬੇਦ ਪੜਤੇ ਹੈਂ, ਗਾਇਤ੍ਰੀ ਸੰਧਿਆ ਪੜਤੇ ਹੈਂ, ਤਰਪਨ² ਨੇਮ ਕਰਤੇ ਹੈਂ । ਬਹੁ ਪੰਡਤ ਮਿਸਰਿ ਸਿਆਣੇ ਕਹਾਵਤੇ ਹੈਂ । ਦਿਖਾ ਜੀ, ਉਨ ਕੀ ਕਵਣ ਗਤਿ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ ਸੁਨਿਹੋ ਭਾਈ ਜੀ:—

ਪੜਿ ਪੜਿ ਭੁਲਹਿ ਚੋਟਾ ਖਾਹਿ ॥ ਬਹੁਤੁ ਸਿਆਣਪ ਆਵਹਿ ਜਾਹਿ ॥

ਨਾਮੁ ਜਪੈ ਭਉ ਭੋਜਨੁ ਖਾਇ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੇਵ ਰਹਿਆ³ ਸਮਾਇ ॥੫॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ! ਜਿਤਨਾ ਕੋਈ ਪੜੈ, ਪੜਿ ਕਰਿ ਸਮਝੈ ਤਉ ਭਲਾ; ਪਣੁ ਜਾਂ ਪੜਿ ਕਰਿ ਭੁਲਿ ਜਾਇ ਤਬ ਪੜਿਆ ਕਿਆ ਕਰੈ । ਜਿਤਨੀ ਸਿਆਣਪ ਏਤਨਾ ਜੂਨੀ ਭਰਮੈ । ਜਬ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਕਾ ਨਾਮੁ ਜਪੈ ਅਰੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਭੈਏ ਕਾ ਭੋਜਨੁ ਖਾਇ, ਗੁਰ ਕਉ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰੈ ਤਬ ਏਸ ਕੀ ਪਰਮਗਤਿ ਹੋਇ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਿਉ ਸਮਾਇ ਜਾਇ । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ! ਹਰਿ ਹਰਿ ਵਾਹਗੁਰੂ” ।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਇਕਿ ਠਾਕੁਰ ਪੂਜਤੇ ਹੈਂ ਅਰੁ ਬਨ ਮਹਿ ਰਹਤੇ ਹੈਂ ਅਰੁ ਤੀਰਥਿ ਰਹਤੇ ਹੈਂ, ਤਿਨ ਕੀ ਕਵਣੁ ਗਤਿ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ !

ਪੂਜ ਸਿਲਾ⁴ ਤੀਰਥਿ ਬਨਿ ਬਾਸਾ ॥ ਭਰਮਤ ਭੋਲਤ ਭਏ ਉਦਾਸਾ ॥

ਮਨ ਮੈਲੈ ਸੂਚਾ ਕਿਉ ਹੋਇ ॥ ਸਾਚਿ ਮਿਲੈ ਪਾਵੈ ਪਤਿ ਸੋਇ ॥੬॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ! ਸਿਲਾ ਪੂਜਤੇ ਹੈਂ, ਤੀਰਥਿ ਬੈਸਤੇ ਹੈਂ, ਬਨ ਕੈ ਥਿਏ ਰਹਤੇ ਹੈਂ, ਭੋਲਤੇ ਭਰਮਤੇ ਫਿਰਤੇ ਹੈਂ, ਉਦਾਸ ਕਹਾਵਤੇ ਹੈਂ ਅਰੁ ਅੰਤਰਿ ਮੈਲੁ ਹੈ ਕਾਮੁ, ਕ੍ਰੋਧੁ, ਲੋਭੁ, ਮੋਹੁ, ਅਹੰਕਾਰੁ ਕੀ, ਤਬ ਉਹਿ ਸੂਚੇ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਹੋਹਿ ? ਸੂਚੇ ਤਉ ਹੋਹਿ ਜਬ ਏਹੁ ਮੈਲੁ ਉਨ ਮਹਿ ਨ ਹੋਇ, ਨਿਰਮਾਇਲੁ ਹੋਹਿ । ਤਬ ਹਛੇ ਹੋਹਿ ਜਬ ਸਚ ਕਉ ਮਿਲਹਿ, ਤਬ ਉਹਿ ਪਾਵਹਿ, ਨਾਤਰ ਬੇਪਤੇ ਹੋਹਿਗੇ; ਭਾਵੈ ਸਿਲ ਪੂਜਹਿ, ਭਾਵੈ ਤੀਰਥ ਵਾਸੀ ਹੋਹਿ, ਭਾਵੈ ਬਨੁ ਤਪੁ ਕਰਹਿ; ਭਾਵੈ ਤੇਜੇ ਕਹਾਵਹਿ, ਜਬ

¹ਭਰੋਸਾ ਦਿੱਤਾ ।

²ਤ੍ਰਿਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ, ਹਿੰਦੂ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਵਤੇ ਅਤੇ ਪਿਤਰਾਂ ਨੂੰ ਤ੍ਰਿਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਹੱਥ ਅਥਵਾ ਅਰਘ੍ਯੇ ਨਾਲ ਮੰਤਰ ਪਾਠ ਕਰਨੇ ਦਾ ਕਰਮ ।

³ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੇਵਕ ਰਹੇ ।’

⁴‘ਬੁਤ ਪੂਜਾ ।’

ਲਗ ਸਚ ਕਉ ਨ ਮਿਲਹਿ ਤਬ ਲਗ ਮੁਕਤੈ ਨ ਹੋਇ । ਚੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ^੧ ।
ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ, ਕਹੈ, “ਜੀ, ਏਸੁ ਕਉ ਜਿ ਸਮਝਿ ਆਵੈ ਜਿ ਕਹਾਤੀ^੨ ਆਵੈ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ
ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ :-

ਮਹਾ ਅਚਾਰ ਵੀਚਾਰੀ^੩ ਸਰੀਰਿ ॥ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਸਹਜਿ ਮਨੁ ਧੀਰਿ ॥
ਪਦ ਪੰਕਜ^੪ ਮਹਿ ਕੋਟਿ ਉਧਾਰੇ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਗੁਰੂ ਮੇਲਿ ਪਿਆਰੇ ॥੧॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ! ਜੇ ਕਿਛੁ ਮਹਾਂ ਬੀਚਾਰੁ ਸਮਝਣ
ਕਾਂ ਹੈ ਜਿ ਇਸ ਹੀ ਕੈ ਮਹਿ ਹੈ ਅਰੁ ਅਵਰ ਨਵਰ^੫ ਨਹੀਂ । ਆਦਿ ਭੀ ਅਰੁ ਜੁਗਾਦਿ ਭੀ ਏਵੈ^੬ ਹੋਂਦਾ
ਆਇਆ ਹੈ ਜਿ ਬਿਨਾਂ ਦੇਹੀ ਤੇ ਜੁਦਾ ਸਮਝਣਾ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀਂ, ਜਦ ਸਮਝੈ ਤਬ ਆਤਮੇ ਹੀ ਤੇ ਆਤਮਾ ਸਮਝੈ ।
ਓਹਿ ਜਿ ਠਾਕੁਰ ਕੇ ਪਦ ਪੰਕਜ ਹੈ, ਪਦ ਪੰਕਜ ਕਵਨਿ ਕਹੀਅਹਿ-ਪਦ ਪੰਕਜ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਚਰਨ ਕਮਲ ।
ਜਦਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਚਰਨ ਕਮਲ ਆਪਣੇ ਮਨ ਕੇ ਬਿਖੇ ਲਿਆਵੈ ਤਬ ਸਮਝੈ, ਤਬ ਏਸ ਕੀ ਮੁਕਤਿ ਹੋਇ । ਏ
ਜਿ ਚਰਨ ਕਮਲ ਹੈ ਜਿ ਕੈਸੇ ਹੈ ? ਇਨਹੁ ਚਰਨ ਕਮਲਹੁ ਇਕ ਨਿਮਖ^੭ ਕੇ ਧਿਆਨਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕਈ ਕੋਟਾਨ^੮
ਪਾਪੀ ਉਧਰੇ ਹੈ । ਏਕ ਰਾਈ ਸਮਾਨਿ ਜੇ ਧਿਆਨਿ ਮਨ ਕੇ ਬਿਖੇ ਚਰਨ ਕਮਲ ਆਵਹਿ । ਤੇ ਚਰਨ ਕਮਲ ਕਹਾਂ
ਤੇ ਪਾਹੀਅਹਿ ? ਜਬ ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਠਾਕੁਰ ਆਪਿ ਗੁਰੂ ਪੂਰਾ ਮੇਲੇ ਤਬ ਉਹਿ ਚਰਨ ਕਮਲ ਮਨਿ ਬਸਹਿ
ਗੁਰੂ ਕੈ ਪੁਸਾਦਿ । ਜਿਨੀ ਚਰਨ ਕਮਲੀ ਕੋਟ ਕੋਟਾਨ ਪਾਪ ਪਰਲੈ ਜਾਹਿ । ਜਿਨ ਚਰਨ ਕਮਲ ਜੁਗ ਜੁਗਾਂ ਕੇ
ਪਾਪ ਪਰਲੈ ਜਾਹਿ ਤੇ ਚਰਨ ਕਮਲ ਗੁਰ ਕੈ ਪੁਸਾਦਿ ਹਿਰਦੈ ਵਸਹਿ । ਜਬ ਵਸਹਿ ਤਬ ਹੀ ਤਤਕਾਲ ਮੁਕਤਾ
ਹੋਇ । ਚੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ, ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ, ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ, ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ^੧ । ਤਬ ਫੇਰਿ ਓਨਹੁ ਕਹਿਆ,
ਕਹੈ, “ਜੀ, ਏਹੁ ਜਿ ਕੀਰਤਨੁ ਕੀਜਤਾ^੯ ਹੈ, ਲੋਕੁ ਸੁਣਦਾ ਹੈ ਜੀ, ਇਥਾ ਜੀ, ਏਸੁ ਕੀਰਤਨ ਕੀ ਮਹਮਾਂ ਕੈਸੀ
ਹੈ ਜਿ ਕੋਈ ਗੁਣ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਗਾਵੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ !

ਕਿਸੁ ਆਗੈ ਪ੍ਰਭ ਕਉ^{੧੦} ਸਾਲਾਹੀ ॥ ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ ਦੂਜਾ ਕੋਈ ਨਾਹੀ^{੧੧} ॥

ਜਿਉ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਤਿਉ ਰਾਖੁ ਰਜਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਸਹਜਿ ਭਾਇ ਗੁਣ ਗਾਇ ॥੧॥੨॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ! ਤੁਮ ਸੁਣਹੁ ਜਿ ਸੁ ਐਸਾ ਕਉਣੁ ਹੈ
ਜਿਸੁ ਆਗੈ ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਕੀ ਸਾਲਾਹਿ ਕਰੇਉ । ਸੁ ਐਸਾ ਉਹੁ ਕੋਈ ਨਾਹੀਂ ਜਿ ਜਸੁ ਜਿਸ ਕਾ ਕੀਜੀਐ ਅਰੁ ਉਹੁ
ਸੁਨੇ ਅਰੁ ਸਲਾਹ ਦੀ ਭੂਖ ਲਹੈ । ਮੈਂ ਸਾਰੇ ਦੇਸ ਫਿਰਿਆ, ਪਣੁ ਏਹਾ ਕੋਈ ਮਿਲਿਓ ਨਾਹੀਂ ਜਿਸੁ ਆਗੈ ਪ੍ਰਭ
ਜੀ ਕੀ ਸਾਲਾਹ ਕਰੇਉ ਅਰੁ ਉਹੁ ਸੁਣਿ ਸਕੈ । ਪਰੁ ਜੇ ਕੋਈ ਮਿਲਿਆ ਜਿ ਮਾਇਆ ਹੀ ਨੋ ਢੂਢਦਾ ਮਿਲਿਆ,
ਪਣੁ ਐਸਾ ਕੋਈ ਨ ਮਿਲਿਆ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੂਢਤਾ ਮਿਲੇ । ਜੇ ਕੋਈ ਭੇਖਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਲੀਐ ਮਿਲਿਆ,
ਜਾਂ ਉਸੁ ਅਗੈ ਸਲਾਹ ਦੀਆ ਬਾਤਾਂ ਕੀਜਾਅਹਿ ਤਾਂ ਉਸ ਕਾ ਮਨੁ ਜਾਇ ਪਇਆ ਮਾਇਆ ਵਿਰਿ । ਸਾਲਾਹੀਐ
ਜਿ ਕਿਸੁ ਅਗੈ ਸਾਲਾਹੀਐ ? ਸੁਨਣ ਵਾਲੇ ਨੋ ਮਾਇਆ ਖਿੰਜਿ ਲੇ ਗਈ । ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਮੈਂ ਭ੍ਰਮਿ ਰਹਿਆ ਹੋਉ
ਸੈਂਸਾਰੁ ਸਾਰਾ, ਐਸਾ ਕੋਈ ਨ ਮਿਲਿਆ ਜਿ ਇਕ ਘੜੀ ਨਿਰਮਾਇਲੁ^{੧੨} ਮਾਇਆ ਤੇ ਹੋਇ ਕੈ ਸੁਣੈ; ਪਣੁ ਜੀ
ਉਸ ਹੀ ਅਗੈ ਗਾਵਣਾ, ਉਹੀ ਠਾਕੁਰ ਮੰਨਣ ਹਾਰਾ, ਉਹੀ ਸਮਝਣ ਹਾਰਾ, ਹੋਰੁ ਉਸੁ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਨਾਹੀਂ ਜਿਸ
ਜਾਹਗਾ ਠਾਕੁਰ ਭਾਵੈ ਤਿਸੁ ਤਿਸੁ ਜਾਹਗਾ ਰਾਖੈ । ਸਹਜਿ ਨਾਲਿ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਕਾ ਜਸੁ ਗਾਵਣਾ, ਜਿਉ ਜਿਉ

^੧ਕਿੱਥੋਂ ।

^੨ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਆਚਾਰਾ ਵੀਚਾਰਾ’ ।

^੩ਪਦ (ਚਰਣ) ਪੰਕਜ (ਕਮਲ) ।

^੪ਹੋਰ ਠੋਰ ਅਥਵਾ ਥਾਂ ।

^੫ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ।

^੬ਖਿਣ ਮਾਤ੍ਰ ।

^੭ਕਈ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ।

^੮ਕਰੀਦਾ ।

^੯ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਤੁਧੁ’ ।

^{੧੦}ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਤੁਧੁ ਬਿਨੁ ਦੂਜਾ ਮੈ ਕੋ ਨਾਹੀ’ ।

^{੧੧}ਨਿਰਲੇਪ, ਸੰਗ ਦੇਖ

ਤੇ ਰਹਿਤ ।

ਆਤਮਾ ਸਹਜਿ ਵਿਚਿ ਆਵੈ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਕਾ ਜਸੁ ਗਾਵਣਾ । ਕੋਈ ਛਾਵੈਂ ਸੁਣਉ ਕੋਈ ਨ ਸੁਣਉ,
ਆਤਮੇ ਕੈ ਰੰਗਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਜਸੁ ਗਾਵਣਾ । ਬੋਲਹੁ ਸਗਲੇ ਰਾਮ” ।

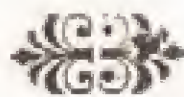
ਤਬ ਉਨਹੁ ਬੈਸਨਉ ਸਭਨਹੁ ਨਮਸਕਾਰੁ ਕੀਆ । ਸਭਿ ਉਹਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੇ ਸਿਖ ਹੂਏ; ਨਾਨਕ ਪੰਥੀ
ਭਏ; ਉਨਕੇ ਮਨਿ ਸੰਤੋਖੁ ਆਇਆ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਪੀਛੈ ਏਹੁ ਜਿ ਨਿਰੰਜਨੀਆਂ ਕਾ ਪੰਥਾ ਹੈ ਸਿ ਉਹਿ ਉਹੀ ਹੈ ।
ਮਥੁਰਾ ਕੈ ਬਿਖੈ ਜਿ ਦਰਸਨੁ ਸੀਆ ਹੈ ਤਿਵ ਹੀ ਜਿ ਬਿਦਾ ਭਏ ਸਿ ਉਨ ਕਾ ਟਿਹੀ ਬਿਰੁਹਾਰੁ, ਉਨਹੁ ਏਹੁ
ਬਾਤ ਮੰਨਿ ਲੀਨੀ ਹੈ, ਓਹਿ ਅਵਰੁ ਬਾਤਾਂ ਕਉ ਨਾਹੀਂ ਮਾਨਤੇ । ਈਹਾਂ ਓਹਿ ਹੈ ਹੀ ਨਾਹੀਂ । ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਕੀ
ਧਰਤੀ ਜਾਇ ਰਹੇ ਹੈਂ । ਉਸ ਹੀ ਤਰਫ ਉਨ ਕੀ ਰਹਤ ਹੈ ! ਦਖਣ ਕੀ ਧਰਤੀ ਓਹਿ ਰਹਤੇ ਹੈਂ, ਉਦਾਸੁ ਹੀ
ਫਿਰਤੇ ਹੈਂ । ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

ਸਲੋਕੁ ॥

ਹਰਿ ਜੀ ਰਖਨਹਾਰੁ ਤੂ ਜਿਵ ਜਾਨਹਿ ਤਿਵ ਰਾਖੁ ॥

ਰਾਖਹੁ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਕੀ ਤੂ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖੁ ਅਲਾਖੁ ॥੧॥

ਬੋਲਹੁ ਛਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ । ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ
ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੧੦੯ ॥

(ਅ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਥਰਾ ਵਿਚ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਪਰਮੇਸਰ ਨਾਲ)

ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਮਥਰਾ ਮਹਿ ਸਬ ਦੇਖੈ ਇਕਿ ਸਹਸਕਿਰਤਿ^੧ ਪੜਤੇ ਹੈ; ਇਕਿ ਪੁਸਤਕ
ਪੁਰਾਣ ਪੜਤੇ ਹੈ; ਇਕਿ ਸਿਮਰਤ^੨, ਮਹਾਂ ਛਾਗਵਤ^੩ ਪੜਤੇ ਹੈ, ਇਕਿ ਗੀਤਾਂ-ਗਾਇਤੀ ਪੜਤੇ ਹੈ; ਇਕਿ

^੧ਸਿੱਖ-ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਰੰਜਨੀ ਮਤ ਹਿੰਦਾਲ ਨਾਮੀ ਇਕ ਜੱਫ ਸਿੱਖ ਤੋਂ ਚਲਿਆ ਸੀ । ਛਾਈ
ਹਿੰਦਾਲ ਪਿੰਡ ਜੰਡਿਆਲਾ ਜ਼ਿਲਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸੀ ਤੇ ਇਸਦਾ ਜਨਮ ਸੰਮਤ ੧੬੩੦ ਬਿ: ੧੫੭੩
(ਈਸਵੀ) ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਇਹ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਛੇਵੇਂ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ
ਸਮੇਂ ਤਕ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਬਣ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ । ਸੰਮਤ ੧੭੦੫ ਬਿ: (੧੬੪੮ ਈਸਵੀ) ਵਿਚ ਇਸ
ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ । ਫੇਰ ਇਸ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਨੇ, ਜੋ ਅੱਛਾ ਖਾਸਾ ਕਰਮਾਤੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਸਿੱਖ-ਪੰਥ
ਤੋਂ ਵਿਰੁਧ ਸਰਕਸੀ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰ ਲਈ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਕਈ ਗਲਾਂ
ਬਾਮਲ ਕਰ ਕੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਗਾੜਨ ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ । (ਦੇਖੋ ਗ੍ਰਿ: ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ; ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਸ: ਕਾਨ੍ਹ
ਸਿੰਘ; ਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਰਤਨਾਕਰ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼) ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ, ਸਭੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਤੇ ਪੁਤ੍ਰ ਸੋਢੀ ਹਰਿ ਜੀ
ਦੇ ਚੁੰਕਿ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਗਿਣੇ ਗਏ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਮੁਮਕਿਨ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਿਰੰਜਨੀਆਂ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਜੁਟ
ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੋਵੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਵੀ ਵਿਰੋਧੀ ਤੇ ਇਹ ਵੀ ਵਿਰੋਧੀ । ^੨ਸਾਧੂ ਮਨੋਹਰ ਦਾਸ ਨਿਰੰਜਨੀ (੧੮ਵੀਂ
ਸਦੀ ਬਿ:) ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਹੱਥ ਲਿਖਤਾਂ ਤੋਂ ਇਸ ਕਥਨ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਨਿਰੰਜਨੀ ਸਾਧੂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਰਾਜਸਥਾਨ,
ਦੱਖਣ ਆਦਿ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ । ^੩ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ । ^੪ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ।

^੧ਸਿਮ੍ਰਤੀਆਂ, ਜੋ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ੨੭ ਹਨ—ਅਤ੍ਰਿ, ਵਿਸ਼ਨੁ ਸਿਮ੍ਰਤੀ ਆਦਿ ।

^੨ਸ੍ਰੀ ਮਦ ਛਾਗਵਤ ਮਹਾਂ

ਪੁਰਾਣ । ^੩ਸ੍ਰੀ ਮਦ ਛਾਗਵਤ ਗੀਤਾ ।

ਕੋਈ ਰਿਖੀਸੁਰ ਧਿਆਨਿ ਲਗਾਇ ਬੈਠਿ ਹੈ, ਇਕਿ ਤਪੋਸਰ ਬੈਠੇ ਤਪਸਿਆ ਕਰਤੇ ਹੈ, ਇਕਿ ਲੋਈ ਜਪਮਾਲੀ^੧ ਜਪੁ ਕਰਤੇ ਹੈ, ਇਕਿ ਬੈਠੇ ਕੀਰਤਨੁ ਕਰਤੇ ਹੈ, ਇਕਿ ਕਈ ਬੈਸਨਉ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਕੀ ਪੂਜਾ ਕਰਤੇ ਹੈ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਦੇਖੋ ਤਾਂ ਸਭੁ ਕੋਈ ਉਸ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਕਾ ਸਿਮਰਨੁ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਉਨਕਾ ਬਿਉਹਾਰੁ ਇਉਂ ਹੀ ਹੋਇਆ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਪਰਮੇਸੁਰ ! ਜਿ ਕੋਈ ਜੀਉ ਹੈ ਜਿ ਸਭੁ ਕੋਈ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਕਾ ਸਿਮਰਣੁ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਦਿਖਾ ਹਮਾਰੀ ਕਵਣੁ ਗਤਿ। ਤੇ ਧੰਨਿ ਹੈ ਜਿਨ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਸਾਥਿ ਹੈ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਰਾਮਕਲੀ ਰਾਗ ਮਹਿ ਪ੍ਰੀਤ ਉਪਦੇਸੀ ਮਾਰਫਤੀ^੨ ਬਾਣੀ ਬੋਲਿ ਉਠਿਆ ਜਿ:-

ਕੋਈ ਪੜਤਾ ਸਹਸਾਕਿਰਤਾ^੩ ਕੋਈ ਪਤੈ ਪੁਰਾਨਾ ॥

ਕੋਈ ਨਾਮੁ ਜਪੈ ਜਪਮਾਲੀ^੪ ਲਾਗੈ ਸਹਜਿ^੫ ਧਿਆਨਾ ॥

ਅਬਹੀ ਕਬਹੀ^੬ ਕਿਛੁ ਨ ਜਾਨਾ ਤੇਰਾ ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਵਖਾਨਾ ॥ ੧ ॥

ਨ ਜਾਣਾ ਹਰੇ ਮੇਰੀ ਕਵਣ ਗਤੇ ॥

ਹਮ ਮੂਰਖ ਮੁਗਧ^੭ ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਣਾਈ ਹਰਿ ਰਾਖਹੁ ਮੇਰੀ^੮ ਲਾਜਪਤੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਪਰਮੇਸੁਰ ! ਜਿਤਨੇ ਹੈਂ ਇਹ ਸਭਿ ਤੇਰੀ ਸੇਵਾ ਕਰਤੇ ਹੈਂ। ਕੋਈ ਸਹਸਾਕਿਰਤਿ ਪੜਤੇ ਹੈ, ਕੋਈ ਪੁਰਾਨੁ ਪੜਤਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਬਿਆਕਰਣ ਗਾਇਤੀ ਮੰਧਿਆ ਪੜਤਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਸੂਰਜ ਮੰਤ੍ਰ ਪੜਤਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਮਹਾਂ ਭਾਗਵਤੁ, ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਪੜਤਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਧਿਆਨਿ ਹੀ ਲਾਇ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਤਪਸਿਆ ਕਰਤਾ ਹੈ। ਅਨੇਕ ਤੇਰੇ ਸੇਵਕ ਹੈਂ ਅਰੁ ਅਨੇਕ ਅਨੇਕ ਸੇਵਾ ਕਰਤੇ ਹੈਂ; ਪਰੁ ਮੇਰੇ ਸਮਾਨ ਅਪਤੁ^੯ ਮੂਰਖੁ ਕੋਈ ਨਾਹੀ। ਮੈਂ ਤੈ^{੧੦} ਨ ਆਗੈ ਨ ਪਾਛੈ ਭਾਈ ਸੇਵਾ ਹੋਇ ਨ ਆਈਆ, ਮੈਂ ਜੀ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀਂ ਜਾਨਤਾ, ਏਕੋ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਹੀ ਲੈ ਪਛਾਨਤਾ ਹੋਇ। ਮੈਂ ਨਾਹੀਂ ਜਾਨਤਾ ਜਿ ਮੇਰੀ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਗਤਿ ਹੋਇਗੀ। ਜੇ ਕਿਛੁ ਮੂਰਖੁ ਮੁਖਦ ਮਹਾਂ ਅਪਤੁ ਹਾਸਿ^{੧੧} ਹੋਇ ਹੀ ਹਾਂ। ਨਾਹੀਂ ਜਾਨਤਾ ਜਿ ਮੇਰੇ ਸਿਰਿ ਸਾਹਿਬੁ ਕਿਆ ਕਰੇਗਾ। ਮੇਰੇ ਸਮਾਨਿ ਮੂਰਖੁ ਮੁਗਧ ਕੋਈ ਨਾਹੀਂ, ਪਣੁ ਸਤਿ ਪੁਰਖ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸਰਣਾਗਤਿ ਪੜਿਆ ਹੋਇ, ਜਿਉਂ ਜਾਨਹਿ ਤਿਉਂ ਨਿਰੰਜਨ ਪੁਰਖ ! ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਪਰਮਗਤਿ^{੧੨} ਕਰਿ, ਜਿਉਂ ਜਾਨਹਿ ਤਿਉਂ ਮੇਰੀ ਪਤਿ ਰਖ। ਮੇਰੀ ਲਜਾ ਤੁਮ ਹੀ ਕੰਉ ਹੈ; ਹੋਇ ਤੇਰੀ ਸਰਣਿ ਪੜਿਆ ਹਾਂ; ਜਿਉਂ ਜਾਨਉ ਤਿਉਂ ਕਰਹੁ। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ”। ਬਹੁਤਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਕਹਤਾ ਹੈ :-

ਮਰਣੁ ਲਿਖਾਇ ਮੰਡਲ ਮਹਿ^{੧੩} ਆਏ ਜੀਵਣ ਜਾਚਹਿ ਭਾਈ^{੧੪} ॥

ਇਕਿ ਚਲੇ ਹਮ ਚਲਣਾ ਭਾਈ ਵਾਟ ਚਲੰਦੀ^{੧੫} ਆਈ ॥੨॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਰੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ! ਤੂੰ ਜਿ ਜੀਵਿਆ ਚਾਹਿਦਾ ਹੈਂ ਅਰ ਮੁਆ ਨਾਹੀਂ ਚਾਹਤਾ, ਜਾਤੈ ਦਰਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੋ ਮਰਣੁ ਪਹਿਲੈ ਲਿਖਾਇਆ ਤਾਂ ਤੂੰ ਈਹਾਂ ਆਇਆ। ਹੈਂ ਜਿ

^੧ਮਾਲਾ।

^੨ਮਾਰਫਤ (ਗਿਆਨ) ਵਾਲੀ।

^੩ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ (ਵਿਆਕਰਣ)।

^੪ਮਾਲਾ।

^੫ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਲਾਗੈ ਤਿਸੈ।’

^੬ਨਾ ਹੁਣ ਤੇ ਨ ਵੇਰ ਕਦੇ।

^੭ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਅਗਿਆਨ’।

^੮ਸਹੀ ਪਾਠ-

‘ਸਰਨਿ ਪ੍ਰਭ ਤੇਰੀ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਰਾਖਹੁ ਮੇਰੀ...।’

^੯ਪਤ ਤੋਂ ਰਹਿਤ।

^{੧੦}ਮੈਥੋਂ।

^{੧੧}ਉਪਹਾਸਾ

ਸਪਦ, ਅਰਥਾਤ-ਹਾਸੀ ਜੋਗ।

^{੧੨}ਮੁਕਤੀ।

^{੧੩}ਸੰਸਾਰ ਰੂਪ ਮੰਡਲ ਜਾਂ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਵਿਚ।

^{੧੪}ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਜੀਵਣੁ ਸਾਜਹਿ ਮਾਈ।’

^{੧੫}ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਏਕਿ ਚਲੇ ਹਮ ਦੇਖਹੁ ਸੁਆਮੀ ਭਾਹਿ ਬਲੰਤੀ...।’

ਮਰਣੁ ਬਿਸਾਰਿਆ, ਜਾਂ ਤੂ ਸਮਝਤਾ ਨਾਹੀਂ ਤਾਂ ਤੂ ਸੋਸਾਰ ਕੀ ਤਰਫ ਦੇਖੁ ਜਿ ਇਕਿ ਮਰਤੇ ਹੈਂ; ਇਕ ਜੀਵਤੇ ਹੈਂ; ਇਕ ਆਵਤੇ ਹੈਂ; ਇਕਿ ਜਾਤੇ ਹੈਂ । ਜਿਉਂ ਅਵਰ ਜੀਅ ਆਵਤੇ, ਜਾਤੇ, ਮਰਤੇ ਹੈਂ, ਤਿਉਂ ਤੂੰ ਭੀ ਆਵਹਿ ਜਾਹਿਗਾ, ਜਨਮਹਿ ਮਰਹਿਗਾ । ਏਹੁ ਰਾਹੁ ਹੋਤਾ ਆਇਆ ਹੈ । ਇਕਿ ਆਵਹਿਗੇ ਜੀਵ, ਇਕ ਜਾਹਿਗੇ ਜੀਵ, ਵਾਰ ਚਲਦੀ ਆਈ ਹੈ । ਜਾਂ ਹੋਂਦੀ ਆਈ ਹੈ, ਤਾਂ ਤੂ ਕਿਉਂ ਦੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ! ਈਵ ਕਰਤਾ ਹੈਂ ਜਿ ਮਰਣੁ ਬੁਰਾ ਹੈ ? ਨਾ ਰੇ ਜੀਵ ! ਮਰਣੁ ਹੀ ਭਲਾ ਹੈ; ਤੂ ਮਰਣ ਕਉ ਬੁਝ । ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਕਉ ਜਿਤਿ ਰਖੁ, ਦੁਰਮਤਿ ਛੋਡਿ ਦਿਤਤਾ ਕਰੁ । ਮਨ ਕੈ ਬਿਖੇ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਆਰਾਧੁ । ਏਲਹੁ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ਵਾਹਗੁਰੁ ਸਚਾ” ।

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਅਪਨੇ ਮਨ ਕਉ ਸਮਝਾਵਤਾ ਹੈ । ਆਤਮੇ ਕੀ ਪਰਿਕਰਿਤਿ ਕਹਤਾ ਹੈ ਜਿ ਆਤਮਾ ਕੈਸਾ ਹੈ:-

ਕਬਹੂ ਜੀਅੜਾ ਉਡਿ ਚੜਤਾ ਹੈ ਕਬਹੂ ਜਾਇ ਪਇਆਲੇ ॥

ਲੋਭੀ ਜੀਅਤਾ ਬਿਰੁ ਨ ਰਹਤੁ ਹੈ ਚਾਰੇ ਕੁੰਡਾ ਭਾਲੇ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਹਤਾ ਹੈ, “ਏਹੁ ਜਿ ਜੀਉ ਹੈ ਸੁ ਕੈਸਾ ਹੈ, ਕਬਹੂ ਉਡਿ ਚੜਤਾ ਹੈ, ਅਸਮਾਨਿ ਹੋਇ ਜਾਤਾ ਹੈ-ਗਰਬ ਮਾਨਿ ਹੋਇ ਜਾਤਾ ਹੈ, ਕਹਦਾ ਹੈ ਮੈਂ ਜੇਵਡੁ ਕੋਈ ਨਾਹੀਂ । ਕਦੇ ਆਖਦਾ ਹੈ ਹਉਂ ਕਿਹੁ ਨਾਹੀਂ; ਜਿੰਤਾ ਮਾਇਆ ਦੀ ਕਰਿ ਕੈ ਕਬਹੂ ਪਇਆਲ ਜਾਤਾ ਹੈ, ਕਬਹੂ ਉਡਿ ਚੜਤਾ ਹੈ, ਕਬਹੂ ਭਲੇ ਘਰਿ ਹੋਤਾ ਹੈ, ਕਬਹੂ ਬੁਰੇ ਘਰਿ ਹੋਤਾ ਹੈ, ਕਬਹੂ ਅੰਦੇਸਮਾਨੁ ਹੋਤਾ ਹੈ, ਕਬਹੂ ਹਰਖਮਾਨੁ ਹੋਤਾ ਹੈ, ਪਰੁ ਗੋਬਿੰਦ ਉਪਰਿ ਦਿਤਤਾ ਨਾਹੀਂ ਕਰਿ ਰਹਤਾ, ਚਾਰੇ ਕੁੰਡਾ ਭਾਲਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਉਪਰਿ ਦਿਤਤਾ ਨਾਹੀਂ ਕਰਤਾ । ਸੋਸਾਰ ਕੇ ਜੋਤਿ, ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਕੇ ਭਾਈ-ਭਤੀਜੇ, ਮੈਨ-ਸਾਕ ਉਪਰਿ ਆਸਾਂ ਰਖਤਾ ਹੈ ਜਿ ਦੇ ਮੇਰੇ ਹੈਂ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਉ ਨਾਹੀਂ ਜਾਣਤਾ । ਏਲਹੁ ਭਾਈ ਵਾਹਗੁਰੁ” । ਤਬ ਫਿਰਿ ਮਨ ਕੀ ਪਰਿਕਰਿਤਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਹਿ ਸੁਣਾਵਤਾ ਹੈ :-

ਨ ਕਿਸੈ ਕਾ ਇਨ੍ਹੈ ਨ ਮਿਤ੍ਰੁ ਨ ਭੈਣੁ ਨ ਭਾਈ ਨਾ ਕਿਸੈ ਬਾਪੁ ਨ ਮਾਈ ॥

ਪ੍ਰਣਵਤਿ ਨਾਨਕੁ ਜਿਸੁ ਤੂ ਦੇਵਹਿ ਹੋਵੈ ਅੰਤਿ ਸਹਾਈ ॥੪॥੧॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏਹਿ ਜੀਵ ਜਿਤਨੇ ਸੋਸਾਰੁ ਉਪਰਿ ਹੋਨਿ ਤਿਤਨੇ ਏਹਿ ਲਇਐ ਵਰਤਦੇ ਹੋਨਿ ਜਿ ਏਹੁ ਮੇਰਾ ਇਨ੍ਹੈ ਹੈ, ਮਿਤ੍ਰੁ ਹੈ, ਭਾਈ ਹੈ, ਭਤੀਜਾ ਹੈ, ਸਾਕੁ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੁ ਹੈ, ਯਾਰੁ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸਤੁ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੀਚਿ ਇਸ ਕਾ ਕੋਈ ਨਾਹੀਂ ਅੰਤਿ ਕੈ ਬਿਖੇ । ਅੰਤਿ ਏਸੁ ਜੀਵ ਕਾ ਸਹਾਈ ਕਵਣੁ ਹੈ ? ਏਕੁ ਨਾਮੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ, ਜਿਸੁ ਕਉ ਏਹੁ ਨਾਮੁ ਆਪਣਾ ਦੇ ਤਿਸਹੀ ਕਉ ਨਾਮੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਸਹਾਈ ਹੋਇ । ਬਿਨਾਂ ਨਾਮ ਬੀਂ ਅੰਤਿ ਬਿਬਸਥਾ¹⁰ ਜਦਿ ਏਹੁ ਜੀਉ ਜਮ ਕੀ ਤਾਸ¹¹ ਮਹਿ ਆਵੇਗਾ, ਤਬ ਏਸ

¹ਉੱਚੇ ਗਗਨਾਂ ਵਿਚ, ਭਾਵ-ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਕਲਾਂ ਵਿਚ ।

²ਪਾਤਾਲ ਵਿਚ, ਭਾਵ-ਵਹਿੰਦੀਆਂ ਕਲਾਂ

ਵਿਚ ।

³ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਤੁਕਾਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਅੰਕ ੨ ਦੀਆਂ ਤੁਕਾਂ “ਮਰਣ ਲਿਖਾਇ ਮੰਡਲ ਮਹਿ ਆਏ...” ਤੋਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਅੰਕ ੩ ਹੈ, ਪਹਿਲਾਂ ਆਉਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਸਨ, ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਲੇਖਕ ਨੇ ਦੋਬੇ ਕ੍ਰਮ-ਭੰਗ ਕੀਤਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ।

⁴ਕੁਝ ।

⁵ਕੁੰਟਾਂ, ਕੁਟ ਤੋਂ ਭਾਵ ਏਥੇ ਪਹਾੜ ਦੀ

ਚੋਟੀ ਜਾਂ ਕੋਣ ਹੈ, ਚਾਰੇ ਕੋਣਾਂ ਇਹ ਹਨ-ਈਸ਼ਾਨ ਕੋਣ, ਨੈਰਤਿ ਕੋਣ, ਅਗਨਿ ਕੋਣ, ਤੇ ਵਾਯਵੀ ਕੋਣ ।

⁶ਇਸ਼ਟ, ਮਨ ਇੱਛਤ, ਮਨ ਭਾਉਂਦਾ, ਪਿਆਰਾ ।

⁷ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਨ ਕਿਸੈ ਕਾ, ਮੀਤ੍ਰੁ ਨੇ

ਕਿਸੀ ਕਾ ਭਾਈ ।’

⁸ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਜੇ’ ।

⁹ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਅੰਤਿ ਹੋਇ ।’

¹⁰ਅਵਸਥਾ ।

¹¹ਪ੍ਰਬੰਧ, ਪਰ ਵਯਵਸਥਾ ਤੋਂ ਭਾਵ ਏਥੇ ਅਵਸਥਾ । ਅਥਵਾ ਉਮਰ ਹੈ ।

¹²ਭਰ, ਭੈ ।

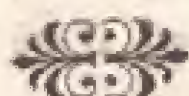
ਕਉਂ ਇਕੁ ਨਾਮ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਸਹਾਈ ਹੋਇਗਾ; ਬਿਨਾਂ ਨਾਮੁ ਥੋਂ ਇਸ ਕਾ ਬੋਲੀ ਕੋਈ ਨਾਹੀਂ । ਮੇਰੇ ਜੀਵ !
ਤੂੰ ਇਕੁ ਨਾਮੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਹੀਐ ਰਾਖੁ । ਸੁ ਨਾਮੁ ਕਿਆ ਹੈ ਜਿ, ਬੋਲਹੁ ਰਾਮੁ ਬੋਲਹੁ ਰਾਮੁ, ਧੰਨਿ ਰਾਮੁ,
ਧੰਨਿ ਰਾਮੁ, ਸਤਿ ਰਾਮੁ, ਸਤਿ ਰਾਮੁ” ।

ਸਲੋਕੁ ॥

ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਮਨ ਸਿਮਰੀਐ ਨਉਨਿਧਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ॥

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਗੁਰੂ ਮਿਲੇ ਤੇ ਦੁਖੁ ਨ ਲਾਗੇ ਕੋਇ ॥ ੧ ॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ । ਰਾਮੁ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ
ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਮਾਦਿ ॥ ੧੧੦ ॥

(ੲ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਥਰਾ ਵਿਚ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਮਥਰਾ ਦੇ ਵੈਸ਼ਣਵਾਂ ਨਾਲ)

ਤਬ ਫਿਰਿ ਮਥਰਾ ਕੈ ਬਿਖੈ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਬੈਠਾ ਥਾ ਅਰੁ ਏਕੁ ਬੈਸਨੋ ਮਿਲਿ ਗਏ । ਤਿਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਡਾ
ਭਗਤੁ ਹੈ ਨਾਨਕੁ ਕਲਿ ਕੈ ਬਿਖੈ, ਚਲਹੁ ਭਾਈ ਦਰਸਨੁ ਕਰਿ ਆਵਹੁ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਪਾਸਿ ਮਥਰਾ ਬਾਸੀ
ਮਿਲਿ ਆਏ ਤਿਨਹੁ ਆਇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਰਾਮੁ ਕ੍ਰਿਸਨ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਸ੍ਰੀ ਰਾਮੁ ਕ੍ਰਿਸਨ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ
ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸਤਿ ਰਾਮੁ ਕ੍ਰਿਸਨ, ਆਈਐ ਜੀ ! ਬਲਿਹਾਰਿ ਜਾਂ, ਬੈਠੀਐ ਜੀ” ! ਤਬ ਉਹਿ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ
ਕਰਿ ਕਰਿ ਬੈਠਿ ਗਏ । ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਭਲੇ ਹਉ ਬੈਸਨਉ ਜੀ ! ਕਲਿਆਣ ਹੈ?” ਤਬ ਉਨਹੁ ਬੈਸਨੋ
ਕਹਿਆ ਜਿ, ਭਲੇ ਹਉ ਜੀ ! ਤੇਰੇ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਕਲਿਆਣੁ ਹੈ ਜੀ !” ਤਬ ਘੜੀ ਏਕ ਸਸਤਾਇ ਕਰਿ ਉਨਹੁ ਬੈਸਨਉ
ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਏਕ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਜੀ, ਜੇ ਆਗਿਆ ਹੋਇ ਤਬ ਕਹਹ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ
ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜੇ, “ਭਲਾ ਹੋਇ ਜੀ, ਜਿ ਕਿਛੁ ਜੀ ਹੈ ਸਿ ਕਹੀਐ ਜੀ” । ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਗੁਰੂ
ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਵੇਹੀ ਬੇਨਤੀ ਜਿ ਦਿਖਾ ਤੁਮਰਾ ਕਵਨੁ ਪੰਥੁ ਹੈ ਜੀ ? ਕਵਨੁ ਸੇਵਾ ਹੈ ਜੀ ? ਕਵਨੁ ਉਪਦੇਸੁ ਹੈ ਜੀ ?
ਕਵਨੁ ਚਾਲਿ ਹੈ ਜੀ ? ਕਵਨੁ ਰਹਤ ਹੈ ਜੀ ? ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਤੁਮਰਾ ਮਾਰਗੁ ਪੰਥੁ ਹੈ ਤਿਉਂ
ਤਿਉਂ ਸਮਝਾਈਐ ਜੀ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਹਸਿਆ, ਹਸਿ ਕਰਿ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਸਾਰੰਗ ਰਾਗ^੧
ਮਹਿ ਜਿ :-

ਅਪੁਨੇ ਠਾਕੁਰ ਕੀ ਹਉ ਚੋਰੀ ॥

ਸਰਨਿ ਗਹੀ ਜਗ ਜੀਵਨ ਪੁਡ ਕੀ^੨ ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ ਨਿਬੇਰੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥੁ-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, ਸੁਨਿਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ! ਹਮ ਜਿ ਹਉ ਸਿ ਸ੍ਰੀ ਠਾਕੁਰ
ਜੀ ਕੀ ਚੋਰੀ^੩ ਹਉ, ਪੰਥੁ ਹਮਾਰਾ ਰਾਹੁ ਘਰੁ ਤਿਸੁ ਕਾ ਜਿ ਕਿਛੁ ਕਿਸੀ ਕਾ ਨਾਉਂ ਹੋਇ ਕਿ ਭਗਤੁ ਸੰਤੁ
ਮਹੰਤੁ ਹੋਇ, ਅਰੁ ਜਿ ਚੋਰੀ ਠਾਕੁਰ ਕੈ ਘਰਿ ਹੋਇ ਤਿਸ ਕਾ ਕਿਆ ਨਾਮੁ ਕਿਆ ਮਾਰਗੁ ਗਾਮੁ^੪ । ਕਿਆ ਘਰੁ,

^੧ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦਾ ਹੈ ।

^੨ਧਰਮ ਜਾਂ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਦਾ ਤੌਰ-ਤਰੀਕਾ ।

^੩ਠਾਕੁ ਸਾਰੰਗ ਚਉਪਦੇ ਮਹਲਾ ੧, ਘਰੁ ੧ ।

^੪ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਚਰਨ ਗਹੇ ਜਗ ਜੀਵਨ ਪੁਡ ਕੇ ।

^੫ਦਾਸੀ, ਟਹਿਲਣ ।

^੬ਮਾਰਗ (ਰਾਹ) ਤੇ ਗਾਮ (ਗਾਮ, ਗਾਉਂ, ਪਿੰਡ) ।

ਕਿਆ ਬਾਰੁ, ਕਿਆ ਹੁਦਾ, ਕਿਆ ਦਾਤਾ ਬਹਮ^੧ ਜਿ ਹਉ ਸਿ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਕੀ ਚੇਰੀ ਹਉ। ਭਾਈ ਜੀ ! ਹਮਰਾ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀਂ ਬੀਚਾਰੁ, ਹਉ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਕੀ ਚੇਰੀ ਹਉ। ਪਣੁ ਕੈਸੀ ਚੇਰੀ ਹਉ : ਇਕਿ ਚੇਰੀਆ ਜਿ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਕੀ ਟਹਲ ਕਰਤੀ ਹੈਂ ਤੇ ਠਾਕੁਰ ਕਉ ਖੁਸਿ ਆਵਤੀ ਹੈਂ, ਇਕ ਸਮੇਂ ਉਹਿ ਠਾਕੁਰ ਉਪਰਿ ਬਹੁ ਮਾਣੁ ਭੀ ਕਰਤੀ ਹੈਂ ਆਪਣੀ ਚਾਲ ਕੈ, ਕੰਮ ਕੈ ਜੋਰਿ ਮੈਂ ਐਸੀ ਚੇਰੀ ਹਉ ਜਿ ਕਿਸੀ ਕਾਮਿ ਨ ਆਵੇ, ਕਿਛੁ ਮੈ ਮਹਿ^੨ ਗੁਣੁ ਨਾਹੀਂ ਜਿ ਕਿਸੀ ਟਹਲ ਪਹੁਚਿ ਸਕਉ, ਕਿਛੁ ਕਾਮੁ ਮੁਝ ਤੇ ਨ ਹੋਇ। ਭਾਈ ਜੀ ! ਏਹੁ ਕਥਾ ਮੁਝ ਤੇ ਹੋਇ ਆਵਤੀ ਹੈ, ਜੇ ਕਿਛੁ ਸੇਵਾ ਭਾਉ ਮੁਝ ਤੀ ਹੋਇ ਆਵਤੀ ਨਾਹੀਂ, ਜੇ ਕਿਛੁ ਹਉ ਮੈਂ ਕਰਿ ਜਨਾਵਉ ਜਿ ਭਾਈ ਜੀ ! ਹਉ ਭੀ ਕਿਛੁ ਹਉ^੩। ਹਉਮੈ ਛੋਡਿ ਕਰਿ ਮੋਹਿ ਏਕ ਟੇਕ ਚਰਨਾਂ ਕੀ ਪਕਰੀ^੪ ਹੈ, ਹੋਰ ਓਟ ਕਾਈ ਨਾਹੀਂ ਬਿਨਾਂ ਠਾਕੁਰ ਕਿਆ ਚਰਨਾਂ ਥੀਂ। ਮਾਨੁ ਅਭਿਮਾਨੁ ਮਾਰਿ ਦੂਰਿ ਕੀਏ ਹੈਂ, ਏਕ ਟੇਕ ਠਾਕੁਰ ਕੀ ਸਰਨਿ ਰਾਖੀ ਹੈ। ਠਾਕੁਰ ਜੀ ! ਜਿਉਂ ਜਾਣੈ ਤਿਉਂ ਕਰੇ। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ^੫। ਤਬ ਉਨਹੁ ਏਸਨੋ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਉਹੁ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ ਸਿ ਅਪਾਰੁ ਹੈ, ਪਾਇਆ ਨਾਹੀਂ ਜਾਤਾ। ਤੁਮ ਜਿ ਪਾਇਆ ਸਿ ਕਿਸੁ ਬੀਚਾਰਿ ਪਾਇਆ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ :—

ਪੂਰਨ ਪਰਮ ਜੋਤਿ^੬ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰਾਨ ਹਮਾਰੇ॥

ਮੋਹਨ ਮੋਹਿ ਲੀਆ ਮਨੁ ਮੇਰਾ ਸਮਝਜਿ ਸਬਦਿ ਬੀਚਾਰੇ॥੪॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥੁ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ਜੀ ! ਉਹੁ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ ਸੋ ਪਰੇ ਤੇ ਪਰੇ ਕਹੀਤਾ ਹੈ, ਸਿ ਤਿਸ ਕੀ ਜੋਤਿ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਸਭਨਾਂ ਘਟਾਂ ਮਹਿ ਪੂਰਿ ਰਹਿਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਕੀ ਜੋਤਿ ਖੰਡੀ ਬੁਹਮੰਡੀ ਪੂਰਿ ਰਹੀ ਹੈ, ਘਟਿ ਘਟਿ ਪਸਰਿ ਰਹਿਆ ਹੈ, ਭਾਈ ਜੀ ! ਤਿਸੁ ਕਉ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਲਾਗਾ ਹੈ। ਉਹੁ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਸਭਨਾਂ ਘਟਾਂ ਮਹਿ ਪੂਰਿ ਰਹਿਆ ਹੈ ਸਿ ਇਉਂ ਸਮਝਿਆ ਨਾਹੀਂ ਜਾਤਾ। ਜਬ ਸਬਦਿ ਕਾ ਬੀਚਾਰੁ ਪਾਵੈ ਤਬ ਸਬਦ ਕੈ ਬੀਚਾਰਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਜਾਣੀਐ, ਇਉਂ ਨਾਹੀਂ ਜਾਣੀਤਾ ਬਿਨਾਂ ਸਬਦ ਕੇ ਬੀਚਾਰਿ। ਭਾਈ ਜੀ ! ਏਹੁ ਕਥਾ ਏਵ ਹੈ, ਜੁ ਥੋਜੈ ਸੁ ਪਾਏ। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ^੫।

ਤਬ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਉ ਉਨਹੁ ਨਮਸਕਾਰੁ ਕੀਆ ਜਿ, “ਸਤਿ ਜੀ, ਸਤਿ ! ਭਲੀ ਕਹੀ, ਪਣੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਏਕ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਜੀ, ਦਿਖਾ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਕਾ ਜਿ ਸਬਦੁ ਹੈ ਸਿ ਸਮਝਾਵਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤੇ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਜਾਣੀਤਾ ਹੈ ਅਰੁ ਮਨਮੁਖ ਕੀ ਮਤਿ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਕਿਆ ਕਹਦੀ ਹੈ ਜਿਸਤੇ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਨਾਹੀਂ ਪਾਈਤਾ, ਸਮਝਿਆ ਨਾਹੀਂ ਜਾਤਾ ? ਗੁਰੂ ਜੀ ! ਜਿਉਂ ਹੈ ਤਿਉਂ ਸਮਝਾਈਐ ਜੀ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:—

ਮਨਮੁਖ ਹੀਨ ਹੋਛੀ ਮਤਿ ਝੂਠੀ ਮਨਿ ਤਨਿ ਪੀਰ^੭ ਸਰੀਰੇ॥

ਜਬ ਕੀ ਰਾਮ ਰੰਗੀਲੈ ਰਾਤੀ ਰਾਮੁ ਜਪਤ ਮਨੁ ਧੀਰੈ॥੨॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥੁ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ਜੀ ! ਮਨਮੁਖ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਕਰਮਿ ਹੀਣੇ ਹੈਂ, ਮਤਿ ਕੇ ਹੋਛੇ ਹੈਂ। ਮਤਿ ਕੇ ਹੋਛੇ ਕਿਉਂ ਹੈਂ; ਜਿ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਝੂਠੁ ਹੀ ਬੋਲਤੇ ਹੈਂ,

^੧ਹਮਰਾਹ, ਸਾਬ।

^੨ਮੇਰੇ ਵਿਚ।

^੩ਹਉ (ਮੈਂ) ਵੀ ਕਿਛੁ (ਭੁਭ) ਹਉ (ਹਾਂ)।

^੪ਪਕੜੀ, ਫੜੀ।

^੫ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ।

^੬ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਸਮਝਦਾ ਹੈ।

^੭ਪੀੜ, ਦੁਖ, ਦਰਦ।

^੮ਰਾਮ ਨਾਮ ਜਪਣ ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਧੀਰਜ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਤਿਸੁ ਬੂਠਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਤਲਿ ਭੀ ਪੀਰ ਸਹਤੇ ਹੈਂ ਅਰੁ ਭੰਨਿ ਭੰਨਿ ਘੜੀਤੇ ਹੈਂ ਅਰੁ ਮਨਿ ਭੀ ਪੀੜਿ ਸਹਤੇ ਹੈਂ,
 ਦੁਖ ਅਰੁ ਭੁਖ ਕਾ ਸਹੰਸਾ ਬਿਆਪਤਾ ਹੈ, ਸਰੀਰਿ ਬਹੁਤੁ ਦੁਖੁ ਸਹਤੇ ਹੈਂ ਅਰੁ ਆਗੇ ਜਮ ਸਾਸਨਾ ਸਹਤੇ ਹੈਂ
 ਮਨਮੁਖ। ਮਨ ਕੀ ਮਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਮਨਮੁਖੁ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਮਨ ਹੀ ਕੀ ਮਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਮਨਮੁਖੁ ਹੈਂ, ਅਰੁ ਗੁਰਮੁਖਿ
 ਜਿ ਹੈਂ ਸਿ ਗੁਰੂ ਕੀ ਮਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੈਂ; ਜਬ ਏਨਿ ਗੁਰੂ ਕੀ ਮਤਿ ਲੀਨੀ ਤਬ ਏਨਿ ਰਾਮੁ ਨਾਮੁ
 ਸਿਮਰਿਆ। ਜਬ ਏਸ ਕਾ ਮਨੁ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦੁ ਜੀ ਕੈ ਸਿਮਰਣਿ ਮੇਂ ਰਾਤਾ ਤਬ ਏਸ ਕੇ ਮਨਿ ਪੀਰਜੁ ਉਪਜਿਆ,
 ਸਹੰਸੇ ਭਰਮਣ ਮਾਇਆ ਤੇ ਰਹਿ ਗਇਆ। ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ ਕਉ ਧੋਰਜੁ ਆਇਆ, ਅਹੰਕਾਰ ਕਉ
 ਧੋਰਜੁ ਆਇਆ, ਤਿਸੁ ਪੀਰਜ ਕਰਿ ਕਰਿ ਮਨੁ ਖੁਸੀ ਭਇਆ। ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ਜੀ! ਏਹੁ ਕਥਾ ਏਵ ਹੈ,
 ਜੋ ਖੋਜੈ ਸੋ ਪਾਏ। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ”।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਫੇਰਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਜੀ! ਧੰਨਿ ਧੰਨਿ ਜੀ! ਸਤਿ ਸਤਿ ਜੀ! ਤੂੰ ਗੁਰੂ
 ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ! ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ, ਪਣੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ! ਤੁਮਹੁ ਜਿ ਜਾਣਿਆ ਹੈ ਸਿ ਤੁਮ
 ਹੀ ਕਉ ਬਨਿਆਈ ਹੈ, ਪਣੁ ਗੁਰੂ ਜੀ! ਦਿਖਾ, ਏਕ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਜੀ, ਜਬ ਏਹੁ ਲੋਕਾਂ ਮਹਿ ਰਹਤਾ ਹੈ ਤਬ
 ਏਸੁ ਲੋਕ ਕੀ ਲਜਾ ਕੈ ਲੀਐ ਸਭ ਸੈਂਸਾਰੀ ਕੀ ਕਮਾਈ ਚਾਹੀਐ। ਦਿਖਾ ਜੀ, ਜਿਉਂ ਲੋਕਾਂ ਮਹਿ ਭੀ ਰਹੈ ਅਰੁ
 ਪਰਲੋਕ ਕਉ ਭੀ ਪਹੁਚੈ ਤਿਵ ਹੀ ਕਥਾ ਬਤਾਈਐ ਜੀ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:—

ਹਉਮੈ ਛੋੜਿ ਭਈ ਬੈਰਾਗਨਿ ਤਬ ਸਾਚੀ ਸੁਰਤਿ ਸਮਾਨੀ ॥

ਅਕੁਲ^੧ ਨਿਰੰਜਨ^੨ ਸਿਉ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ਬਿਸਰੀ ਲਾਜ ਲੁਕਾਨੀ ॥ ੩ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ਜੀ! ਏਸ ਕਉ ਜਿ ਸੈਂਸਾਰ ਸਾਥਿ
 ਮਿਲਾਵਤੀ ਹੈ ਸਿ ਏਹੁ ਹਉਮੈ ਮਿਲਾਵਤੀ ਹੈ। ਭਾਈ ਜੀ! ਜਬ ਏਨਿ ਹਉਮੈ ਮਨ ਕੀ ਛੋੜੀ ਤਬ ਏਹੁ ਏਸੁ
 ਸੈਂਸਾਰਿ ਹੀ ਮਾਹਿ ਤੇ ਅਵੇਸੁ ਹੁਆ, ਘਰ ਹੀ ਮਹਿ ਬੈਰਾਗੀ ਹੁਆ। ਏਸੁ ਅਰੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਮਹਿ ਜਿ ਛੇਦੁ ਹੈ ਭਾਈ
 ਰਾਮ ਜਨਹੁ! ਸਿ ਏਹੁ ਹਉਮੈ ਹੈ। ਜਬ ਏਸ ਕੇ ਮਨ ਤੋ ਭੀ ਹਉਮੈ ਗਈ ਤਬ ਏਸੁ ਮਹਿ ਸੁਰਤਿ ਸਾਚੀ ਆਈ।
 ਜਬ ਏਸੁ ਮਹਿ ਸੁਰਤਿ ਸਾਚੀ ਅਰੁ ਰਾਮੁ ਸਚੁ ਰਮਿਆ, ਸਚੁ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਨਾਕੁਰੁ ਹੈ ਅਰੁ ਹਉਮੈ ਬੁਨੁ ਹੈ।
 ਜਬ ਬੁਨੁ ਗਇਆ ਤਬ ਸਚੁ ਆਇਆ। ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ। ਜਬ ਏਹੁ ਮਨੁ ਸਚਾ
 ਹੁਆ ਤਬ ਉਹੁ ਜਿ ਅਕੁਲੁ ਹੈ ਅਕਾਲੁ ਕਵਨੁ ਕਹੀਐ ਜਿਸੁ ਕਉ ਕਾਲੁ ਨਾਹੀ, ਕਾਲੁ ਕਵਨੁ
 ਕਹੀਐ ਜਿ ਬੀਜੁ ਸੈਂਸਾਰੁ ਸਭੁ ਬੀਜ ਤੇ ਉਤਪੰਨਿ ਭਇਆ। ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਨਿਹਬੀਰਜੁ ਹੈ, ਬੀਜ ਕਾ
 ਨਾਸੁ ਹੈ। ਨਿਹਬੀਰੁ ਕਾ ਨਾਸੁ ਨਾਹੀ ਸਿ ਅਕੁਲ ਨਿਰੰਜਨ ਸਿਉ ਇਹੁ ਜਾਇ ਮਿਲਿਆ। ਜਬ ਅਕੁਲ
 ਨਿਰੰਜਨ ਸਿਉ ਏਸ ਕਾ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ਤਬ ਲੋਕ ਕੀ ਲਾਜ ਕਹਾਂ ਰਹੈ। ਜਬ ਏਹੁ ਨਿਹਲੋਕੁ ਭਇਆ, ਪਰਲੋਕ
 ਕਉ ਪਹੁਚਿਆ, ਤਬ ਏਸ ਕਉ ਲੋਕਹੁ ਕੀ ਕਾਨਿ^੩ ਚੁਕਿ ਗਈ। ਤਬ ਏਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਭਇਆ। ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ”।

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ਜੀ! ਏਹੁ ਕਥਾ ਏਵ ਹੈ ਜੀ, ਜੁ ਖੋਜੈ ਸੁ
 ਪਾਵੈ।” ਤਬ ਉਨਹੁ ਫੇਰਿ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ “ਜਿ ਜੀ, ਤਿਨ ਕਉ ਫੇਰਿ ਜਨਮੁ ਹੋ ਕਿ ਨਾਹੀ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ
 ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:—

ਭੁਤ^੪ ਭਵਿਖ^੫ ਨਹੀ ਤੁਮ ਜੈਸੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰਾ ॥

ਹਰਿ ਕੈ ਨਾਮਿ ਰਤੀ ਮੋਹਾਗਨਿ ਨਾਨਕ ਰਾਮੁ ਭਤਾਰਾ^੬ ॥ ੪ ॥ ੫ ॥

^੧ਕੁਲ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਬੇਲਾਗ।

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ।

ਕਾਲ (ਸਮਾਂ)।

^੨ਇਹਸਾਨ।

^੩ਭਰਤਾ, ਪਤੀ।

^੪ਨਿਰ (ਨਹੀਂ ਹੈ) ਅੰਜਨ (ਮਾਇਆ) ਦੀ ਲਾਗ ਜਿਸ ਨੂੰ, ਉਹ

^੫ਬੀਤ ਚੁਕਿਆ ਕਾਲ (ਸਮਾਂ)।

^੬ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਆਉਣ ਵਾਲਾ

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

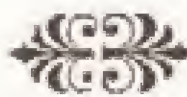
ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ਜੀ ! ਜਿ ਪ੍ਰਭ ਸਿਉ ਮਿਲੇ ਜਿਨ ਕੀ ਹਉਮੈ ਗਈ ਅਰੁ ਜਿ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ ਸਿਉ ਜਾਇ ਸਮਾਏ ਤਿਨ ਕਉ ਫਿਰਿ ਜਨਮੁ ਨਾਹੀ, ਨਾ ਓਹਿ ਆਵਹਿ ਨਾ ਜਾਵਹਿ, ਨ ਜਨਮਹਿ ਨ ਮਰਹਿ, ਉਹਿ ਕਬਹੂ ਦੁਖ ਨ ਪਾਵਹਿ, ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ ਸੁਖੀ ਹੀ ਰਹਹਿ ਜਾਇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸੰਗਿ ਸਮਾਏ । ਭਾਈ ਜੀ ! ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਿਉ ਮਿਲਤੇ ਹੈਂ ਤਿਨ ਕਾ ਫਿਰਿ ਜਨਮੁ ਨਾਹੀ ਹੋਤਾ ਓਹਿ ਅਜੋਨੀ ਭਏ । ਭਾਈ ਜੀ ! ਏਹੁ ਕਥਾ ਏਵ ਹੈ, ਜਿਸੁ ਕਉ ਦੇਇ ਸਿ ਪਾਵੈ । ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ !” ਤਬ ਉਹਿ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ ਚਰਨੀਂ ਲਾਗੇ; ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿਖ ਭਏ; ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਲਾਗੇ ਜਪਏ; ਨਾਨਕ ਪੰਥੀ ਭਏ, ਉਨ ਕੈ ਮਨਿ ਸੰਤੋਖੁ ਆਇਆ, ਕਹਣੈ ਲਾਗੇ ਜਿ, “ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ! ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ! ਵਾਹਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ !”

ਸਲੋਕੁ ॥

ਜਨਮਿ ਮਰਹਿ ਨ ਆਵਹਿ ਜਾਹਿ ਜਿਨਿ ਜਾਨਿਆ ਜਗਦੀਸੁ ॥

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪਹਿ ਤੇ ਬੀਸ ਤੇ ਭਏ ਇਕੀਸ ॥ ੧ ॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥੧੧੧॥

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਕੁਰੂਖੇਤੁ ਵਿਚ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਵੇਲਣਵਾਂ ਤੇ ਪੰਡਿਤਾਂ ਨਾਲ)

ਤਬ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਮਥੁਰਾ ਤੇ ਕੁਰੂਖੇਤੁ ਕੇ ਨਾਵਣ ਕਉ ਚਲਿਆ । ਆਇ ਕੁਰੂਖੇਤੁ ਪ੍ਰਾਪਤ ਭਇਆ । ਆਗੈ ਨਾਵਣੁ ਪੁਰਬ ਕਾ ਹੈ; ਲੋਕੁ ਬਹੁਤੁ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਨਾਵਣ ਕਉ ਆਇਆ ਹੈ, ਖੜੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਸੂਦ ਵੈਸੁ ਜੇ ਕੋਈ ਹੈ ਸਿ ਕੁਲਿਖੇਤੁ ਕੇ ਨਾਵਣ ਕਉ ਆਇ ਏਕਠਾ ਭਇਆ ਹੈ । ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਭੀ ਉਹਾਂ ਜਾਇ ਨਿਕਲਿਆ । ਜਬ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਉਹਾਂ ਗਇਆ ਤਬ ਜਿਤਨਾ ਲੋਕੁ ਸਾ ਸਭੁ ਨਾਨਕ ਦੁਆਲੇ ਆਇ ਬੁਝਿਆ^੧ । ਉਹਾਂ ਜਿ ਭਲੇ ਭਲੇ ਰਾਜੇ ਥੇ, ਭਲੇ ਭਲੇ ਪੰਡਿਤ ਥੇ, ਬਡੇ ਬਡੇ ਬੈਸਨੇ ਥੇ ਤੇ ਆਏ, ਆਇ ਕਰਿ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਉ ਪ੍ਰਿਛਾ^੨ ਕਰੀ ਜਿ “ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਤੂੰ ਕਲੀ ਕਾਲ ਮਹਿ ਬਡਾ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖੁ ਹੈਂ, ਦਿਖਾ ਤੈਨੇ ਲੋਕ ਕਹਦੇ ਹੈਨਿ ਜਿ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਉ ਅਗੰਮ ਅਗਾਧਿ ਕੀ ਖਬਰਿ ਹੈ । ਦਿਖਾ ਜੀ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੈ ਅਰਥਿ ਤੂੰ ਹਮ ਕਉ ਖਬਰਿ ਦੇਹਿ ਜਿਤਨੇ ਲੋਕ ਇਸੁ ਪ੍ਰਿਥੋਦਕ^੩ ਜਲਿ ਨਾਵਣ ਆਏ ਹੈਂ, ਏਨਾ ਕਉ ਆਏ ਕਾ, ਨਾਏ^੪ ਕਾ ਫਲੁ ਹੈ ਕਿ ਨਾਹੀ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਉਤੁ ਪ੍ਰਥਾਇ^੫ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਸੋਰਠਿ ਰਾਗ ਮਹਿ, ਉਨ ਕਉ ਸਮਝਾਵਣਾ ਕਰਤਾ ਹੈ ਅਗੰਮ ਅਗਾਧਿ ਕੀ ਖਬਰਿ; ਉਪਦੇਸੀ ਬਾਣੀ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਕਹਤਾ ਹੈ । ਕਿਆ ਕਹਤਾ ਹੈ ? ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

ਜਿਸੁ ਜਲਨਿਧਿ^੬ ਕਾਰਣਿ ਤੁਮਿ ਜਗਿ ਆਏ ਸੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਗੁਰ ਪਾਹੀ^੭ ਜੀਉ ॥

^੧ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ।

^੨ਬੁਝਿਆ, ਬੁਕਿਆ ।

^੩ਪ੍ਰਥਣਾ ।

‘ਪਹੋਆ ਤੀਰਥ, ਜਿਥੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਪ੍ਰਿਥੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਵੇਣ ਦੇ ਮਰਨ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਅੰਤਿਮ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕੀਤੀ ਤੇ ਅਭਯਾਗਤਾਂ ਨੂੰ ਜਲ ਪਿਲਾਇਆ ਸੀ; ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਪਹੋਏ ਤੀਰਥ ਦੇ ਜਲ ਦੀ ਪ੍ਰਿਥੋਦਕ (ਪ੍ਰਿਥੂਦਕ) ਸੰਗਯਾ ਹੈ ।

^੪ਨਾਉਣ । ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ।

^੫ਉਤ (ਉਸ) ਪ੍ਰਥਾਇ (ਥਾਏ) ।

^੬ਜਲ (ਅਮੀਮਲ) ਦਾ

ਨਿਧਿ (ਖਜ਼ਾਨਾ) ।

^੭ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਾਸ (ਕੋਲ) ਹੈ ।

ਛੋੜਹੁ ਵੇਸੁ ਭੇਖ^੧ ਚਤੁਰਾਈ ਦੁਬਿਧਾ^੨ ਇਹੁ ਫਲੁ ਨਾਹੀ ਜੀਉ ॥੧॥

ਭਾਈ ਰੇ ਬਿਰੁ ਰਹੁ ਮਤੁ ਕਤੁ ਜਾਹੀ^੩ ਜੀਉ ॥

ਬਾਹਰਿ ਵੂਢਤ ਬਹੁਤੁ ਦੁਖੁ ਪਾਵਹਿ ਘਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਘਟ ਮਾਹੀ^੪ ਜੀਉ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਣੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ! ਜਿਉਂ ਹੈ ਤਿਵ ਹੀ ਕਹਣਾ, ਇਸੁ ਜਲਿ ਨਾਇਆਂ ਫਲੁ ਨਾਹੀ”, ਜਿਸੁ ਜਲ ਕਾਰਣਿ ਨਾਵਣ ਕਉ ਤੁਮਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਇਸੁ ਜਗਿ ਭੇਜੇ ਹਉ ਸੁ ਉਹੋ ਅੰਬ੍ਰਿਤੁ ਜਲੁ ਗੁਰੂ ਪਾਸਿ ਹੈ, ਅਵਰ ਨਵਰ ਨਾਹੀ। ਏਹਿ ਜਿ ਵੇਸ ਕਰਿ ਕਰਿ, ਭੇਸ ਚਤੁਰਾਈ ਕਰਿ ਕੋ ਪਾਇਆ ਚਾਹਦੇ ਹੋਨਿ ਸਿ ਸਭੁ ਦੁਵਿਧਾ ਹੈ, ਭਾਈ ਜੀ ! ਦੁਵਿਧਾ ਮਹਿ ਫਲੁ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਤਾ ਨਾਹੀ। ਜਬ ਗੁਰੂ ਕਉ ਮਿਲੈ, ਗੁਰੂ ਕਾ ਉਪਦੇਸੁ ਲੇਵੇ, ਸਭੇ ਭੇਸ ਛੱਡੈ, ਚਤੁਰਾਈ ਛੱਡੈ, ਦੁਵਿਧਾ ਛੱਡੈ, ਨਿਰਮਾਇਲੁ ਹੋਇ ਤਬ ਏਹੁ ਅੰਬ੍ਰਿਤੁ ਜਲੁ ਏਸੁ ਕਉ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ। ਤਬ ਤੀਰਥ ਕੈ ਜਲਿ ਨਾਇਐ ਫਲੁ ਲਾਗੇ, ਏਵ ਨਾਹੀ ਲਗਤਾ। ਜਬ ਅਮ੍ਰਿਤੁ ਚਿਤੁ ਰਾਬੈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਨਾਮ ਪਰਿ, ਆਨ ਨਵਰ ਕਹਾਂ ਹੀ ਨ ਫੁਲਾਈ, ਤਬ ਏਸੁ ਕਉ ਫਲੁ ਹੋਇ। ਰੇ ਪ੍ਰਾਨੀ ! ਤੂੰ ਜਿ ਬਾਹਰਿ ਵੂਢਤਾ ਹੈਂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਉ ਸਿ ਬਹੁਤੁ ਦੁਖੁ ਪਾਵੈਗਾ। ਤੇਰੇ ਘਟਿ ਮਹਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ, ਘਟ ਮਹਿ ਅੰਬ੍ਰਿਤੁ ਹੈ ਤੂੰ ਜਿ ਅਵਰ ਨਵਰ ਚੁਵਿ ਚੁਵਿ ਮਰਤਾ ਹੈਂ ਦੁਖੁ ਪਾਵਤਾ ਹੈਂ ਸਿ ਕਾਹੇ ਕਉ ? ਆਪਣੇ ਅੰਤਰ ਕਉ ਚੁੰਢ। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਾਹੁਗੁਰੂ”।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਬੈਸਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਏਹਿ ਜਿ ਘਰਿ ਬਾਰਿ ਕਾਮ ਕ੍ਰਿਤਿ ਛੋਡਿ ਜਿ ਅਬ ਤੀਰਥ ਨਾਵਣੈ ਕਉ ਜਿ ਆਏ ਤਉ ਇਨ ਕਉ ਕਿਛੁ ਗੁਣੁ ਭਇਆ ਕਿ ਨ ਭਇਆ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲਿ ਉਠਾ ਜਿ:—

ਅਵਗੁਣ^੫ ਛੋਡਿ ਗੁਣਾ ਕਉ ਧਾਵਹਿ ਕਰਿ ਅਵਗੁਣ ਪਛਤਾਹੀ ਜੀਉ ॥

ਸਰ ਅਪਸਰ^੬ ਕੀ ਸਾਰ^੭ ਨ ਜਾਣਹਿ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਕੀਚ^੮ ਬੁਝਾਹੀ^੯ ਜੀਉ ॥੨॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਭਾਈ ਰਾਮ ਲੋਕਹੁ ! ਗੁਣ ਹੋਹਿ ਜੇ ਗੁਣਾਂ ਕੇ ਸਰ ਅਪਸਰ ਕਉ ਜਾਣਹਿ। ਜਬ ਲਉ ਗੁਣਾਂ ਕਾ ਸਰੁ ਅਪਸਰੁ ਨ ਜਾਣਹਿ ਤਬ ਲਉ ਗੁਣ ਨਾਹੀ, ਅਉਗੁਣ ਹੈ”। ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਸਰੁ ਅਪਸਰੁ ਕਿਆ ਹੈ ਜਿਤੁ ਗੁਣੁ ਹੋਤਾ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸਰੁ ਅਪਸਰੁ ਈਵ^{੧੦} ਜਾਨਣਾ ਜਦਿ ਤੀਰਥ ਚਲਣੈ ਕੀ ਮਨਸਾ ਕੀਜੀਐ ਤਬ ਦੁਬਧਾ ਛੋਡੀਐ; ਸਗਲ^{੧੧} ਮਾਇਆ ਕਾ ਬਿਉਹਾਰੁ ਛੋਡੀਐ; ਕਾਮੁ ਲੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹੁ ਅਹੰਕਾਰੁ ਛੋਡਿ ਕਰਿ, ਨਿਰਮਾਇਆਲੁ ਹੋਇ ਕਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਕੇ ਸਿਮਰਣ ਮਹਿ ਰਹੀਐ; ਆਨ ਬਾਨ ਨ ਬੋਲੀਐ; ਤੀਰਥ ਆਇ ਇਸਨਾਨੁ ਕਰੀਐ; ਇਸਨਾਨੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕਿਛੁ ਏਕੁ ਦਾਨੁ ਕਰੀਐ, ਤਬ ਏਸ ਕਉ ਗੁਣੁ ਹੋਇ। ਜਬ ਦੁਵਿਧਾ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਅੰਤਰਿ ਹੋਇ; ਕਾਮੁ, ਲੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹੁ, ਅਹੰਕਾਰੁ ਛੋਡਿ ਨਾਹੀ; ਪਾਪ ਹੀ ਕਰਤਾ ਰਹੈ, ਤਬ ਗੁਣ ਨ ਹੁਏ ਅਵਗਣ ਹੁਏ। ਜਉ ਪਿਛਿ ਕਪੜਾ ਕੀਚ ਭਰਿਆ ਸਬੂਣੁ ਦੇ ਧੋਈਐ, ਪੀਛਿ ਕੀ ਮੈਲੁ ਉਤਰੈ, ਪਣੁ ਫੇਰਿ ਫੇਰਿ ਜਿ ਕਪੜਾ ਕੀਚ ਮਹਿ ਭਾਰੀਐ ਤਉ ਉਸੁ ਕਉ ਸਬੂਣੁ ਕਿਆ ਕਰੈ, ਹਛਾ ਤਉ ਰਹੈ ਜੇ ਫੇਰਿ ਧੋਇਆ ਕੀਚ ਮਹਿ ਨ ਪਰੈ, ਜਬ ਕੀਚ ਭਰਿਆ ਤਬ ਫੇਰਿ

^੧ਭੇਖ (ਵਿਖਾਵਾ ਛੱਡ ਦਿਓ)। ^੨ਦੁਚਿਤਾਪਣ ਵਿਚ। ^੩ਟਿਕ ਕੇ ਇਕ ਥਾਂਵੇਂ ਈਠੋ, ਹੋਰ ਕਿਤੇ ਕਿਉਂ ਜਾਂਦੇ ਹੋ ? ^੪ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ। ^੫ਸਿਬਰ, ਅਡੋਲ। ^੬ਦੋਖ, ਖੋਟ, ਨੁਕਸਾਨ। ^੭ਚੰਗਾ ਬੁਰਾ। ^੮ਖਬਰ, ਸਮਝ, ਸੂਝ। ^੯ਇੱਕਤ। ^{੧੦}ਭੁਬਣਾ। ^{੧੧}ਇਸ ਤਰਾਂ, ਇਉਂ।
^{੧੨}ਸਭ।

ਮੇਲੇ ਕਾ ਮੈਲਾ ਸਰੁ ਅਪਸਰੁ^੧ ਐਸਾ ਹੋਤਾ ਹੈ। ਜਬ ਐਸਾ ਸਰੁ ਅਪਸਰੁ ਜਾਨੈ ਤਬ ਫਲੁ ਅਰੁ ਗੁਨੁ ਹੋਇ। ਬੋਲਹੁ
ਭਾਈ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ^੨।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਕਿਵੇਂ ਹੀ ਇਸ ਕੀ ਗਤਿ ਭੀ ਹੋਇ ?
ਸਾਈ ਬਿਧਿ ਬਤਾਈਐ ਜੀ, ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਕੇ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:—

ਅੰਤਰਿ ਮੈਲੁ ਲੋਭੁ ਬਹੁ ਬੂਠੇ ਬਾਹਰਿ ਨਾਵਹਿ ਕਾਹੀ^੩ ਜੀਉ ॥

ਨਿਰਮਲੁ ਨਾਮੁ ਜਪਹੁ ਸਦ ਗੁਰਮੁਖਿ ਅੰਤਰ ਕੀ ਗਤਿ ਤਾਹੀ ਜੀਉ ॥੩॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਭਾਈ ਰਾਮ ਕੇ ! ਤੁਮ ਸੁਨਤੇ ਹੋ, ਇਸ ਕੀ ਗਤਿ ਤਬ ਹੀ
ਹੋਇ ਜਬ ਏਹ ਵਸਤੂ ਤਿਆਗੇ ਜਿ ਅੰਤਰਿ ਕੀ ਮੈਲੁ ਹੈ ਅਰੁ ਲੋਭੁ ਹੈ ਅਰੁ ਬੂਠੁ ਜਬ ਤਿਆਗੇ ਤਬ ਏਸ ਕਾ
ਨਾਇਆ ਸਫਲੁ ਹੋਇ। ਜਬ ਏਹੁ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਸਤੂ ਕੰਉ ਤਿਆਗੇ ਨਾਹੀਂ ਤਬ ਏਹੁ ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਇ। ਹੋਰਤੁ
ਉਪਾਇ ਏਸ ਕੀ ਗਤਿ ਨਾਹੀਂ। ਪਣੁ ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਕੰਉ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਨਿਰਮਲੁ ਨਾਮੁ ਜਪੈ ਤਬ ਏਸ ਕੰਉ
ਮਨ ਮਾਹਿ ਤੇ ਗਤਿ ਹੋਵੈ, ਤਾਹੀਂ ਏਸ ਕੀ ਗਤਿ ਹੋਇ, ਜਾਂ ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ ਨਿਰਮਾਇਲੁ ਨਾਮੁ ਜਪੈ। ਬੋਲਹੁ
ਭਾਈ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ^੪।

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ! ਤੁਮ ਜਿ ਕਹਤੇ ਹੰਉ ਜਿ ਇਸ
ਕੀ ਪਰਮਗਤਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਹੋਇ, ਜਬ ਏਹੁ ਬਾਤ ਕਰਹੁ ਤਬ ਹੀ ਗਤਿ ਪਾਵਹੁ”।

ਪਰਹਰਿ^੫ ਲੋਭੁ ਨਿੰਦਾ ਕੂੜੁ ਤਿਆਗਹੁ ਸਚੁ ਗੁਰ ਬਚਨੀ ਫਲੁ ਪਾਹੀ ਜੀਉ ॥

ਜਿਉ ਭਾਵੈ ਤਿਉ ਰਾਖਹੁ ਹਰਿ ਜੀਉ ਸਨ ਨਾਨਕ ਸਬਦਿ^੬ ਸਾਲਾਹੀ ਜੀਉ ॥੪॥੯॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਭਾਈ ਰਾਮ ਜਨਹੁ ! ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦ ਕੀ ਸਰਨਿ ਪੜਹੁ,
ਲੋਭੁ ਨਿੰਦਾ ਕੂੜੁ ਤਿਆਗਿ ਕਰਿ ਤੁਮ ਹਰਿ ਜੀ ਕੀ ਸਰਨਿ ਪੜਹੁ ਅਰੁ ਸਚੁ ਬੋਲਹੁ, ਗੁਰ ਕਾ ਬਚਨੁ ਕਮਾਵਹੁ
ਤਬ ਠਾਕੁਰ ਕੰਉ ਸਰਮਾ ਹੈ, ਜਿਉਂ ਕਿਉਂ ਰਖਿਆ ਕਰੇਗਾ। ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਕੀ ਸਿਫਤਿ ਸਲਾਹੁ ਕਰਹੁ ਜੇ ਮੁਕਤਿ
ਹੋਆ ਚਾਹਤੇ ਹਉ। ਹਮਰਾ ਏਹੀ ਉਪਦੇਸੁ ਹੈ”। ਤਬ ਸਕਲ ਬੇਸਨ, ਸਰਬ ਰਾਜੇ, ਸਕਲ ਪੰਡਿਤ, ਸਕਲ ਲੋਕ
ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕੀ ਚਰਨੀ ਲਾਗੇ, ਕਹੈ, “ਜੀ, ਤੂੰ ਪੁਰਨੁ ਪੁਰਖੁ ਹੈਂ; ਤੂੰ ਬਚਨੁ ਕਰਿ ਜਿ ਸਭਨਾਂ ਕਾ ਭਲਾ ਹੋਏ।
ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜਾਹੁ, ਸਭਨਾਂ ਕਾ ਭਲਾ ਹੋਇਗਾ”। ਤਬ ਸਕਲ ਜੀਵ ‘ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ’
ਕਰਿ ਉਠੇ ਜਿ, “ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ! ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ !” ਤਬ ਉਹਿ ਨਾਨਕ ਪੰਥੀ ਭਏ;
ਉਨ ਕੇ ਮਨਿ ਸੰਤੋਖੁ ਆਇਆ; ਲਾਗੇ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਣੇ। ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ।

ਸਲੋਕੁ^੭।

ਅਨਸਠਿ ਤੀਰਥ ਪੁੰਨੁ ਦਾਨੁ ਗੁਰ ਬਚਨੀ ਚਿਤੁ ਲਾਇ ॥

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਫਲਿਉ ਭਏ ਜੋ ਰਾਵੈ ਹਰਿ ਨਾਇ ॥੧॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ। ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ
ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥੧੧੨॥

* * *

^੧ਭਲਾ ਬੁਰਾ।

ਦਾ ਤੀਰਥ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਿਉਂ ਕਰਦੇ ਹੋ ?

^੨ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ।

^੩ਜਦ ਅੰਦਰ ਤਾਂ ਲੋਭ ਦੀ ਮੈਲ ਹੈ ਤੇ ਬੂਠ ਵੇਲਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਬਾਹਰ ਲੋਕ ਦਿਖਾਵੇ

^੪ਹਟਾ ਕੇ, ਤਿਆਗ ਕੇ।

^੫ਗੁਰ ਬਚਦ ਰਾਹੀਂ।

(ੳ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰ ਵਿਚ

ਗੋਸਟ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਨਵਾਬ ਦੌਲਤ ਖਾਨ ਨਾਲ)

ਤਬ ਕੁਲਖੇੜ ਤੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰਿ ਦਵਲਤ ਖਾਨ ਲੋਦੀ ਪਾਸਿ ਆਇਆ ।
ਤਬ ਦਵਲਤ ਖਾਨਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, ਆਉ ਜੀ, ਆਉ ਜੀ, ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਨਿਹਾਲ ਹੋਏ ਜੀ, ਦੀਦਾਰੁ^੧
ਪਾਇਆ ਜੀ । ਨਾਨਕ ਜੀਉ ! ਇਥੁ ਮੁਕਾਮੁ ਕਹਾਂ ਹੀ ਕੀਆ ਹੈ ? ਜਬ ਈਹਾਂ ਬੇ ਤਾਂ ਦੀਦਾਰੁ ਤੇਰਾ ਨਾਨਕ ਜੀ !
ਹਮ ਪਾਂਵਦੇ ਬੇ, ਅਬ ਤੁਮਿ ਖੁਦਾਇ ਆਣੇ ਹੋਏ, ਹੁਣਿ ਅਸਾਨੋ ਦੀਦਾਰੁ ਹੋਵਣਹੁ ਦਹਿਆ^੨ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ
ਨਾਨਕ ਪੁਛੇ ਕਾ ਜਬਾਬੁ ਸੁਆਲੁ ਦੇਤਾ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਮਹਿ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ, ਤਰੀਕਤਿ ਕੇ ਘਰਿ ਮਹਿ ਕਿਆ
ਕਹਤਾ ਹੈ ਜਿ:-

ਮੁਕਾਮੁ ਕਰਿ ਘਰਿ ਬੈਸਣਾ ਨਿਤ ਚਲਣੈ ਕੀ ਧੋਖ ॥

ਮੁਕਾਮੁ ਤਾ ਪਰੁ ਜਾਣੀਐ ਜਾ ਰਹੈ ਨਿਹਚਲੁ ਲੋਕੁ ॥ ੧ ॥

ਦੁਨੀਆ ਕੁਚੁ^੩ ਮੁਕਾਮੇ ॥

ਕਰਿ ਸਿਦਕੁ ਕਰਣੀ ਖਰਚੁ ਬਾਧਹੁ ਲਾਗਿ ਰਹੁ ਨਾਮੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਖਾਨ ਜੀ ! ਏਹੁ ਜਿਸੁ ਕੰਉ ਤੁਮਿ ਮੁਕਾਮੁ ਕਹਤੇ ਹੰਉ ਜਿ
ਘਰੁ ਘਤਿਆ, ਮੁਕਾਮੁ ਹੋਆ । ਜਿ ਏਹੁ ਮੁਕਾਮੁ ਨਾਹੀ, ਏਹੁ ਮੁਕਾਮੁ ਕਹਾਂ ਜਾ ਏਸਨੋ ਚਲਣੈ ਮਰਣੈ ਦਾ ਅੰਦੇਸਾ
ਜਿਰਿ ਉਪਰਿ ਹੈ । ਤਾਂ ਮੁਕਾਮੁ ਕਹਾਂ ਏਸਦਾ ? ਮੁਕਾਮੁ ਤਾਂ ਹੀ ਜਾਣਾ ਜਾਂ ਮਰਣਾ ਨ ਹੋਇਸੁ ਅਤੈ ਇਥਾਉਂ ਰਹੈ, ਨ
ਮਰਈ ਏਤੁ ਲੋਕ ਜਹਾਨਿ, ਅਸਥਿਰੁ ਰਹੈ । ਜਾਂ ਏਸਦੇ ਜਿਰਿ ਉਪਰਿ ਮਰਣ ਦਾ ਧੋਖਾ ਹੈ ਤਾਂ ਏਸਦਾ ਮੁਕਾਮੁ
ਕੋਹਾ ? ਜਿਤਨੀ ਦੁਨੀਆਂ ਆਲਮੁ ਜਹਾਨੁ ਖੁਦਾਇ ਦਾ ਹੈ, ਏਤਨਾ ਕੁਚੁ ਕਰਣਾ ਹੈ, ਈਹਾਂ ਰਹਣਾ ਨਾਹੀ; ਪਤੁ ਜੇ
ਕਿਛੁ ਖਰਚੁ ਸਾਥਿ ਲੋਤਾ ਏਸਦੇ ਕੰਮਿ ਆਵੈ, ਖਰਚ ਬਿਨਾਂ ਏਹੁ ਖਰਾਬੁ ਹੋਵੇਗਾ” । ਕਹੈ, “ਜੀ, ਖਰਚੁ ਕਉਣੁ ਹੈ
ਜਿ ਆਗੈ ਮੁਇਆਂ ਦੇ ਸਾਥਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ? ਜਿ ਏਸਦਾ ਅਗਉ ਦਾ ਖਰਚੁ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਸਿਦਕੁ ਈਮਾਨੁ ਹੈ, ਜੇ ਈਮਾਨੁ
ਸਿਦਕੁ ਉਪਰਿ ਰਖੈ, ਕਰਣੀ ਭਲੀ ਕਰੈ ਤਾਂ ਹੀ ਏਹੁ ਏਸਨੋ ਅਗੈ ਦਾ ਤੋਸਾ ਹੋਵੈ ?” ਤਬ ਦਵਲਤ ਖਾਨਿ ਕਹਿਆ
ਜਿ, “ਏ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਇਕਿ ਜੋਗੀ ਹੋਏ ਹੈਨਿ, ਮੁਲਾਂ ਹੋਏ ਹੈਨਿ, ਸਿਧਿ ਸਾਧਿਕ ਹੋਏ ਹੈਨਿ, ਕੋਈ ਮਰਣੇ
ਤੇ ਭੀ ਰਹੇਗਾ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ:-

ਜੋਗੀ ਤ ਆਸਣੁ ਕਰਿ^੪ ਬਹੈ ਮੁਲਾ ਬਹੈ ਮੁਕਾਮਿ ॥

ਪੰਡਿਤ ਵਖਾਣਹਿ ਪੋਥੀਆ ਸਿਧਿ ਬਹਹਿ ਦੇਵ ਸਥਾਨਿ^੫ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਖਾਨ ਜੀ ! ਵੇਹਿ ਜੋਗੀ ਜਿ ਹੈਂ ਸਿ ਏ ਭੀ ਆਸਣ ਧਾਰੀ ਹੋਇ
ਬੈਸਤੇ ਹੈਂ, ਏ ਭੀ ਨਾਹੀ ਖੁਦਾਇ ਉਪਰਿ ਸਿਦਕੁ ਲਿਆਵਤੇ । ਜਿ ਖੁਦਾਇ ਘਰਿ ਛੋਡਿਆ, ਕਿਰਤਿ ਛੋਡੀ, ਅਸੀਂ
ਜਿ ਭੀ ਆਸਣੁ ਬੰਨਦੇ ਹਹਾ ਸਿ ਕਾਇਸ ਨੋ^੬, ਆਸਣ ਧਾਰੀ ਹੋਏ ਹਹ ਜਾਂ ਮਰਣਾ ਇਨੀ ਭੀ ਸਿਦਕੁ ਰਖਿ ਨ
ਸਕਿਆ । ਅਰੁ ਜੇ ਮੁਲਾਂ ਤ੍ਰੀਹੇ ਕਲਮਲਹ^੭ ਪਤੇ ਬੇ, ਤਿਨੀ ਭੀ ਮੁਕਾਮੁ ਕਰਿ ਬਧਾ, ਈਵ ਨ ਜਾਤੋ ਜਿ ਕਲਮਲਹੁ

^੧ਦਰਸ਼ਨ ।

^੨ਸਹੀ ਪਾਠ-“ਕੋਸਿ” ।

^੩ਜੋਗ ਦੇ ਆਸਨ ਲਗਾ ਕੇ ।

^੪ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ

ਮੰਦਿਰਾਂ (ਦੇਵਾਲਜਾਂ) ਜਾਂ ਧਰਮਆਸਥਾਨਾਂ ਵਿਚ ।

^੫ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ ।

^੬ਕਲਾਮੁ-ਅੱਲਾਹ (ਕੁਰਾਨ)

ਦੇ ੩੦ ਪਾਰੇ ।

ਤਾਂ ਮੁਕਾਮ ਬੰਨਣ ਨਾਹੀਂ ਦੇਂਦਾ, ਅਸੀਂ ਮੁਕਾਮ ਕਿਉਂ ਬੰਨਦੇ ਹਾਂ। ਉਨ ਭੀ ਸਿਦਕ ਮੁਕਾਮ ਰਖਿ ਨ ਸਕਿਆ। ਪੰਡਿਤ ਜਿ ਬੇ ਸਿ ਭੀ ਪੋਥੀਆਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਖੜਦੇ, ਉਨੀ ਭੀ ਨ ਜਾਤਾ ਜਿ ਅਸੀਂ ਕਿਤ ਨੂੰ ਏਸੁ ਮਾਇਆ ਦੁਨੀਆ ਸਾਥਿ ਲਪਟਾਂਵਦੇ ਰਹੇ। ਪੋਥੀਆਂ ਤੋਂ ਉਏਵ ਨਾਹੀਂ ਕਹੰਦੀਆਂ ਜਿ ਮਾਇਆ ਕੰਉ ਲਪਟਾਇ ਪਤੀਐ, ਉਨੀ ਭੀ ਸਿਦਕ ਰਖਿ ਨ ਸਕਿਆ। ਸਿਧ ਜਿ ਕਹਾਂਵਦੇ ਬੇ ਉਨੀ ਭੀ ਸਿਧਿ ਏਸੇ ਦੁਨੀਆਂ ਨਾਲਿ ਲਗਾਈ, ਉਨੀ ਭੀ ਸਿਦਕ ਰਖਿ ਨ ਸਕਿਆ। ਏ ਜਿ ਸਿਦਕੁ ਸਬੂਰੀ ਬਾਹਰੇ ਮਰਨਗੈ ਉਨ ਦਾ ਅਗੈ ਮਹਲੁ^੧ ਕਿ ਹੋਸੀ? ਬਰੈਰਿ ਸਿਦਕ ਈਮਾਨ ਕੋਈ ਨਾਹੀਂ ਛੁਟਦਾ^੨। ਤਬ ਖਾਨਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ! ਏਕੁ ਅਰਜੁ ਹੈ ਜਿ ਇਕਿ ਐਸੇ ਨੇਕ ਖੁਦਾਇ ਕੇ, ਜੇਹਾ ਤੂੰ ਆਖਦਾ ਹੈਂ, ਓਇ ਏਹਾ ਹੀ ਕਮਾਂਵਦੇ ਹੋਨਿ, ਬਾਜੈ ਸਿਧ ਹੈਂ, ਬਾਜੈ ਦੇਵਤੇ ਹੋਨਿ, ਬਾਜੈ ਪੀਰ ਹੋਨਿ, ਬਾਜੈ ਫਕੀਰ ਹੋਨਿ, ਬਾਜੈ ਸੇਖ ਸਾਲਾਰ^੩ ਭੀ ਹੋਨਿ, ਆਪਣੇ ਸਿਦਕ ਈਮਾਨ ਸਾਥਿ ਕੋਈ ਇਨਾ ਵਿਚਹੁ ਰਹਸੀ ਕਿ ਨ ਰਹਸੀ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, ਸੁਣੀਐ ਖਾਨ ਜੀ! ਜਿ:-

ਸੁਰਿ ਨਰ ਮੁਨਿ ਜਨ ਗੰਧਰਬ^੪ ਸੇਖ ਪੀਰ ਸਲਾਰ ॥

ਦਰਿ ਕੂਚ ਕੂਚਾ ਕਰਿ ਗਏ^੫ ਅਵਹੇ ਭਿ ਚਲਣਹਾਰ ॥ ੩ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਰਿ ਦੇਵਤਾ ਗੰਧਰਬ^੪ ਮੁਨਿ ਜਿਤਨੇ ਹੈਂ, ਸਿਧ ਅਰੁ ਸਾਧਕ ਹੈਂ, ਗਣ ਜਿ ਜਮਗਣ ਹੈ, ਜੀਆਂ ਕੰਉ ਲੇ ਜਾਤੇ ਹੈਂ, ਓਨਾਂ ਬੀ ਲੇ ਹਰਿ ਗੰਧਰਬ ਅਰੁ ਪੰਡਿਤ ਹੈ ਤਿਨ ਬੀ ਲੇ ਕਰਿ, ਰਿਖੀਸਰਾਂ ਅਰੁ ਮੁਨੀਸਰਾਂ ਤੇ ਲੈ ਕਰਿ, ਸੇਖਾਂ ਪੀਰਾਂ ਤੇ ਲੈ ਕਰਿ, ਸਾਲਾਰਾਂ, ਸਾਬਰਾਂ, ਦਰਵੇਸਾਂ ਫਕੀਰਾਂ ਤੇ ਲੈ ਕਰਿ ਏ ਸਭਿ ਕੂਚੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਅਗਲੇ^੬ ਗਏ, ਅਤੇ ਹੋਰਿ ਜਿ ਹੈਨਿ ਸਿ ਜਾਨਿਗੇ, ਓਹਿ ਪਹੁਚ ਵਿਚਿ ਹੋਨਿ। ਏਹਾਂ ਰਹਣਾ ਖਾਨ ਜੀ! ਕਿਸੈ ਨਾਹੀ”। ਤਬ ਫੇਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ:-

ਸੁਲਤਾਨ^੭ ਖਾਨ ਮਲੂਕ^੮ ਉਮਰੇ^੯ ਗਏ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕੂਚੁ ॥

ਘੜੀ ਮੁਹਤਿ^{੧੦} ਕਿ ਚਲਣਾ ਦਿਲ ਸਮਝੁ ਤੂੰ ਭਿ ਪਹੁਚੁ^{੧੧} ॥ ੪ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਖਾਨ ਜੀ! ਕਈ ਸੁਲਤਾਨ ਹੀ ਹੋਇ ਹੋਇ ਗਏ ਹੋਨਿ, ਕਈ ਖਾਨ ਹੀ ਹੋਇ ਹੋਇ ਗਏ ਹੈਂ, ਮਲੂਕ ਉਮਰਾਵ ਹੋਇ ਹੋਇ ਗਏ ਹੈ, ਕੂਚੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਤਿਨ ਕੀ ਗਣਤੀ ਨ ਪਿਛੁਲਿਆ ਗਇਆਂ ਦੀ ਨ ਅਗਲਿਆਂ ਜਾਂਦਿਆਂ ਦੀ ਕਾਈ ਕੀਮਤ^{੧੨} ਹੈ; ਪਣੁ ਖਾਨ ਜੀ! ਘੜੀ ਕਿ ਮੁਹਤ ਕਿ ਐਸ ਜੀਅ ਨੋ ਭੀ ਆਇ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਸਮਝਿ ਕਰਿ ਪਹੁਚਦਾ ਕਿਉਂ ਨਾਹੀਂ ਅਗੰਮ ਕੰਉ”। ਤਬ ਖਾਨਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ! ਮੈਂ ਸਾਰਿਆਂ ਕਉ ਪ੍ਰਭਿ ਰਹਿਆ ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਤਾਈਂ ਈਉ^{੧੩} ਕੋਈ ਨਾਹੀਂ ਕਹਦਾ ਜਿ ਖੁਦਾਇ ਦਾ ਮੁਕਾਮੁ ਕਹਾਂ ਹੈ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ :-

ਸਬਦਾਹ ਮਾਹਿ ਵਖਾਣੀਐ ਵਿਰਲਾ ਤ ਦੁਬੈ ਕੋਇ ॥

ਨਾਨਕੁ ਵਖਾਣੈ ਬੇਨਤੀ ਜਲਿ ਬਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਸੋਇ ॥੫॥

^੧ਕਿਸ ਲਈ।

^੨ਸਥਾਨ।

^੩ਸਰਦਾਰ।

^੪ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਸੁਰ ਸਿਧ ਗਣ ਗੰਧਰਬ

ਮੁਨਿ ਜਨ...’ ਅਰਥਾਤ—ਦੇਵਤੇ, ਸਿੱਧ, ਬਿਵ ਜੀ ਦੇ ਗਣ, ਗੰਧਰਬ (ਸਰਗ ਲੋਕ ਦੇ ਗਵੇਯੇ), ਰਿਖੀ-ਮੁਨੀ।

^੫ਕੂਚ ਦਰ ਕੂਚ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਚਲੇ ਗਏ। ^੬ਦੇਵ ਲੋਕ ਦਾ ਗਵੇਯਾ। ^੭ਸਿਦਕ ਸਬੂਰੀ ਵਾਲੇ।

^੮ਬਹੁਤੇ। ^੯ਬਾਦਸ਼ਾਹ। ^{੧੦}ਮਲੂਕ, ਮਲਿਕ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ। ^{੧੧}ਅਮੀਰ ਦਾ

ਬਹੁ ਵਚਨ। ^{੧੨}ਪਲ ਵਿਚ। ^{੧੩}ਤੂੰ ਭੀ ਪਹੁੰਚੇਗਾ। ^{੧੪}ਕੀਮਤ। ^{੧੫}ਇਉਂ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮੁਨਿਹੋ ਖਾਨ ਜੀ ! ਏਸੁ ਬਾਤ ਨ ਖੁਦਾਇ ਦੇ ਮੁਕਾਮ^੧ ਨੋ ਸਾਧ ਪੁਰਖ ਜਾਣਤੇ ਹੋਨਿ, ਜਹੀ ਸਾਹਿਬੁ ਰਹੰਦਾ ਹੈ ਓਇ ਇਉਂ ਨਾਹੀਂ ਕਹੰਦੇ, ਪਣੁ ਸਬਦੀ ਮਹਿ ਕਹੰਦੇ ਹੈ, ਕੋ ਸਲੋਕੀ ਮਹਿ ਕਹੰਦੇ ਹੈ; ਆਪਣੇ ਸੁਭਾਇ ਕਰਿ ਕਰਿ, ਪਰਮਾਰਥਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕਹੰਦੇ ਹੈ, ਏਵ ਨਾਹੀਂ ਕਹੰਦੇ। ਕਿਆ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕਹੰਦੇ ਹੈ ਜਿ ਜਲਿ ਬਲਿ ਸਾਹਿਬੁ ਹੈ, ਅਕਾਸਿ ਭੀ ਸਾਹਿਬੁ ਹੈ, ਹਰਿ ਜਾਹਗਾ ਸਾਹਿਬੁ ਹੈ; ਖਾਲੀ ਜਾਹਗਾ ਕਾਈ ਨਾਹੀ”। ਤਬ ਵਲਤ ਖਾਨਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਮੇਰੀ ਏਕੁ ਅਰਜੁ ਹੈ : ਜਿਉਂ ਇਨ੍ਹੀ ਜੀਆਂ ਏਸੁ ਜਮਲੇ^੨ ਜਹਾਨ ਕਾ ਮੁਕਾਮੁ ਨਾਹੀਂ, ਤਿਉਂ ਉਸ ਕਾ ਭੀ ਮੁਕਾਮੁ ਨਾਹੀਂ, ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ:-

ਅਲਾਹੁ ਅਲਖੁ ਅਗੰਮੁ ਕਾਦਰੁ^੩ ਕਰਣਹਾਰੁ ਕਰੀਮੁ^੪ ॥

ਸਭ ਦੁਨੀ ਆਵਣ ਜਾਵਣੀ ਮੁਕਾਮੁ^੫ ਏਕੁ ਰਹੀਮੁ^੬ ॥੬॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਖਾਨ ਜੀ ! ਉਹੁ ਜਿ ਅਲਾਹੁ^੭ ਅਲਖੁ^੮ ਪੁਰਖ ਹੈ, ਲਖਿਆ ਨਾਹੀਂ ਜਾਤਾ, ਅਗੰਮੁ ਹੈ। ਸਭ ਦੁ ਅਲਾਹ ਦਾ ਗੰਮੁ^੯ ਹੈ, ਸਭ ਦੁ ਅਲਾਹ ਦਾ ਗੰਮਿਆ ਨਾਹੀਂ ਜਾਤਾ^{੧੦}, ਅਰੁ ਕੀਤਾ ਉਸ ਹੀ ਕਾ ਹੋਤਾ ਹੈ। ਸਾਸ ਅਰੁ ਗਿਰਾਸ ਤੀਕੁ ਉਹੀ ਪਹੁਚਾਵਦਾ ਹੈ। ਰਾਜੇ ਅਰੁ ਰੰਕ^{੧੧} ਤੇ ਲੈ ਕਰਿ, ਕੀਤੀ ਅਰੁ ਹਸਤੀ^{੧੨} ਤੇ ਲੈ ਕਰਿ ਜੇ ਕਿਛੁ ਕਰਤਾ ਹੈ ਸਿ ਉਹੀ ਕਰਤਾ ਹੈ। ਜਿਤਨੀ ਦੁਨੀਆਂ ਹੈ ਸਭ ਆਵਣ ਜਾਵਣ^{੧੩} ਵਿਚਿ, ਮੁਕਾਮੁ^{੧੪} ਕਿਸੀ ਕਉ ਨਾਹੀਂ; ਉਸ ਹੀ ਰਹੀਮ ਕਉ ਮੁਕਾਮੁ ਹੈ, ਹੋਰ ਕਿਸੀ ਕਉ ਮੁਕਾਮੁ ਨਾਹੀਂ”। ਤਬ ਵਲਤ ਖਾਨਿ ਕਹਿਆ ਜੇ, “ਏ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਮੁਕਾਮੁ ਕਿਸੁ ਕਉ ਕਹੀਐ, ਜਾਂ ਸਭ ਫਨਾਇ^{੧੫} ਹੋਇਗੀ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ:-

ਮੁਕਾਮੁ ਤਿਸ ਨੋ ਆਖੀਐ ਜਿਸੁ ਜਿਸਿ ਨ ਹੋਵੀ ਲੇਖੁ ॥

ਅਸਮਾਨੁ ਧਰਤੀ ਚਲਸੀ ਮੁਕਾਮੁ ਓਹੀ ਏਕੁ ॥੭॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ, ਜਿ “ਏ ਖਾਨ ਜੀ ! ਮੁਕਾਮੁ ਤਿਸੁ ਕਉ ਕਹੀਐ ਜਿਸ ਕੋ ਜਿਰਿ ਲੇਖੁ ਨਾਹੀਂ ਅਰੁ ਜਿਸਕੋ ਅੰਕੂਰਿ ਲਿਖਿਆ ਲੇਖੁ ਹੋਵੈ। ਅਵਰੁ ਸਭ ਕਾਲ ਕੀ ਵਸਿ ਹੈ, ਮੁਕਾਮੁ ਕੋਈ ਨਾਹੀਂ ਲੈ ਕਰਿ ਜਿਮੀਂ ਅਸਮਾਨ ਥੀ”। ਤਬ ਵਲਤ ਖਾਨਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਦਿਖਾ, ਮੁਕਾਮੀ^{੧੬} ਕਉਣੁ ? ਏਹਿ ਤਾਂ ਜਿਮੀਂ ਅਸਮਾਨ ਤੇ ਭੀ ਚਲਾਇਆ, ਬਹੁਤ੍ਰਿ^{੧੭} ਜਿ ਰਹਿਆ ਜਿ ਕਿਆ ਜਾਂ ਜਿਮੀਂ ਅਸਮਾਨ ਭੀ ਜਾਇਗਾ, ਏਹੁ ਬੂਝੁ ਹੈ ? ਜਾਂ ਜਿਮੀਂ ਅਸਮਾਨੁ ਭੀ ਜਾਇਗਾ ਤਉ ਪੀਛੈ ਕਿਆ ਰਹੇਗਾ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ:-

ਦਿਨ ਰਵਿ^{੧੮} ਚਲੈ ਨਿਸਿ^{੧੯} ਸਸਿ^{੨੦} ਚਲੈ ਤਾਰਿਕਾ^{੨੧} ਲਖ ਪਲੇਇ^{੨੨} ॥

ਮੁਕਾਮੁ^{੨੩} ਓਹੀ ਏਕੁ ਹੈ ਨਾਨਕ ਰਾਸਿ^{੨੪} ਬਗੈਇ^{੨੫} ॥੮॥੧੭॥

^੧ਸਥਾਨ।

^੨ਸਾਰੇ, ਕੁੱਲ।

^੩ਕੁਦਰਤ ਵਾਲਾ।

^੪ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ।

^੫ਠਹਿਰਣ ਦੀ ਥਾਂ।

^੬ਰਹਿਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ (ਰੱਬ)।

^੭ਅੱਲਾਹ, ਈਸ਼੍ਵਰ।

^੮ਜੋ ਲਖਿਆ (ਜਾਣਿਆ) ਨਾ ਜਾਵੇ।

^੯ਸਭ

ਦੇ ਕੋਲ ਅੱਲਾਹ (ਰੱਬ) ਦੀ ਗਮਤਾ (ਪਹੁੰਚ) ਹੈ।

^{੧੦}ਸਭਦੂ (ਸਭ ਤੋਂ) ਅਲਾਹ ਦਾ (ਅੱਲਾਹ ਕੋਲ) ਗੰਮਿਆ

(ਪਹੁੰਚਿਆ) ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ।

^{੧੧}ਗਰੀਬ, ਕੰਗਾਲ।

^{੧੨}ਹਾਥੀ।

^{੧੩}ਆਵਣ (ਜੰਮਣ) ਤੇ ਜਾਵਣ

(ਮਰਨ)।

^{੧੪}ਸਿਥਰਤਾ, ਟਿਕਾਉ।

^{੧੫}ਫਨਾਹ, ਨਾਸ਼।

^{੧੬}ਸਿਥਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ, ਨਾ ਬਦਲਣ ਵਾਲਾ,

ਅਥਿਨਾਥੀ।

^{੧੭}ਫੇਰ।

^{੧੮}ਸੂਰਜ।

^{੧੯}ਰਾਤ।

^{੨੦}ਚੰਦ੍ਰਮਾ।

^{੨੧}ਤਾਰੇ।

^{੨੨}ਲੋਪ ਹੋ ਜਾਂਦੇ

ਹਨ। ^{੨੩}ਸਿਥਰ, ਕਾਇਮ। ^{੨੪}ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਨਾਨਕਾ ਸਬੁ’। ਰਾਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ—ਸਹੀ (ਸਚ)।

^{੨੫}ਕਹਿ, ਆਖ।

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਖਾਨ ਜੀ ! ਏਹੁ ਜਿ ਰਵਿ ਸੂਰਸੁ ਹੈ ਸਿ ਏਹੁ ਭੀ ਜਾਇਗਾ, ਅਰੁ ਸਸਿ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਜਿ ਹੈ ਏਹੁ ਭੀ ਜਾਇਗਾ । ਇਕਿ ਜਿ ਕਈ ਲਖ ਕਰੋੜੀ ਤਾਰੇ ਹਨਿ ਏ ਭੀ ਜਾਹਿਗੇ । ਏ ਜਿ ਕਈ ਅਵਰਿ^੧ ਸੰਜਮ ਕੀਏ ਹਿੰ ਸਾਹਿਬ, ਏ ਸਭਿ ਛਪਿ ਜਾਹਿਗੇ । ਏਹੁ ਨਿਸ ਰਾਤਿ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਏਹੁ ਭੀ ਜਾਇਗੀ । ਤ ਸਚੁ ਹੈ ਬੂਨੁ ਨਾਹੀ, ਖਾਨ ਜੀ ! ਤੂੰ ਤਹ ਭੀ ਕੁਕਰਿ ਮੰਨਿ” । ਤਬ ਦਵਲਤ ਖਾਨ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ ਪਾਈ ਲਾਗਾ ਜਿ, “ਜੀ, ਕਿਵ ਹੀ ਹਮਿ ਭੀ ਖੁਦਾਇ ਨਾਲਿ ਸਿਰਖੁਰੂ^੨ ਹੋਹਿ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਖਾਨ ਜੀ ! ਜਿ ਕਿਛੁ ਅਸਾਨੋ ਖੁਦਾਇ ਰਖਿਆ ਤਾਂ ਤੈਨੋ ਪਹਿਲੈ ਰਖੇਗਾ” । ਕਹੈ, “ਜੀ, ਕਉਲੁ^੩ ਹੈ ?” ਕਹੈ, “ਹਾਂ ਖਾਨ ਜੀ ! ਕਉਲੁ ਹੈ” । ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੀ ਖਾਨੁ ਪੈਰੀਂ ਪਇਆ, ਪੈ ਕੇ ਭੇਰੈ ਗਇਆ । ਬੋਲਹੁ ਸਿਖਹੁ ਗੁਰੂ ਦਿਆਹੁ ਪਿਆਰਿਅਹੁ ! ਵਾਹੁਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ! ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ! ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ !

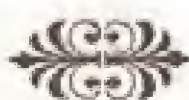
ਸਲੋਕੁ^੪ ॥

ਜਾ ਕਉ ਬਕਸੇ ਦਇਆ ਕਰਿ ਤਾਂ ਸਿਉ ਕੋਸੀ ਰੀਸੁ ॥

ਵੀਹ ਵਿਸਵੇ ਖੁਦਾਇ ਹੈ ਸੇਵਕੁ ਵਿਸਵੇ ਇਕੀਸ ॥

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਅਰਾਧਿਆ ਅਮਰੁ ਅਰੋਲੁ ਜਗਦੀਸ ॥ ੧ ॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹੁਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੧੧੩ ॥

(ਅ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਵਿਚ

ਗੋਸਟਿ-ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਨਵਾਬ ਦੌਲਤ ਖਾਨ ਨਾਲ)

ਤਬ ਅਗਲੈ ਦਿਨਿ ਫਿਰਿ ਇਕਨੇ ਹੋਇ ਬੈਠੇ ਦਵਲਤ ਖਾਨ ਅਰੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ । ਤਬ ਦਵਲਤ ਖਾਨ ਕਹਿਆ ਆਪਣਿਆਂ ਲੋਕਾਂ ਕਉ, “ਦਿਖਹੁ, ਦਿਖਾ^੫, ਕਿਸੁ ਵਖਤਿ ਵਿਚਿ ਬੈਠਾ ਹੈ” । ਤਬ ਉਹਿ ਲੋਕੁ ਆਇ ਕਰਿ ਦੇਖਹਿ ਤਉ ਆਪਣੇ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਰੰਗਿ^੬ ਮਹਿ ਬੈਠਾ ਹੈ । ਤਬ ਸੁਬਹ^੭ ਨਾਲਿ ਦਵਲਤ ਖਾਨਿ ਨਿਵਾਜ ਗੁਜਾਰਿ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ ਆਇਆ । ਤਬ ਦਵਲਤ ਖਾਨਿ ਕਹਿਆ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਉ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਤੁਸੀਂ ਜਿ ਫੁਰਮਾਇਆ ਜਿ ਰਹਣਾ ਕਿਸੈ ਨਾਹੀ, ਸਭੁ ਕੋਈ ਮਉਤ ਦਰਿ ਆਵੇਗਾ; ਹੋਰੁ ਸਭੁ ਕੋਈ ਫਨਾਇ ਹੋਇਗਾ, ਨਿਹਚਲੁ ਏਕੁ ਉਹੀ ਪਰਵਰਦਗਾਰੁ^੮ ਹੈ; ਉਸ ਹੀ ਕਉ ਮੁਕਾਮੁ^੯ ਹੈ, ਜਹਾਂ ਸਾਹਿਬੁ ਰਹਦਾ ਹੈ ਉਹੁ ਮੁਕਾਮੁ ਏਹਾ ਹੈ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ^{੧੦} ਮਹਿ ਸਿਫਤਿ ਬਾਣੀ ਬੋਲਿ ਉਠਾ ਜਿ:-

ਆਖਿ ਆਖਿ ਮਨੁ ਵਾਵਣਾ^{੧੧} ਜਿਉ ਜਿਉ ਜਾਪੈ ਵਾਇ ॥

^੧ਹੋਰ । ^੨ਸੁਰਖਰੂ, ਭਾਵ-ਉੱਜਲ ਮੁਖ । ^੩ਕੌਲ, ਵਚਨ, ਪ੍ਰਣ ਸੂਚਕ ਇਕਰਾਰ । ^੪ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ । ^੫ਦੇਖੋ, ਦੇਖੋ । ^੬ਸਾਹਿਬ (ਸੁਆਮੀ-ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ) ਦੇ ਰੰਗ (ਪ੍ਰੇਮ) ਵਿਚ । ^੭ਸਵੇਰੇ । ^੮ਪਾਲਣਹਾਰ, ਪਰਵਰਿਥ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ^੯ਠਹਿਰਨ ਦੀ ਥਾਂ । ^{੧੦}ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਮਹਲਾ ੧, ਘਰੁ ੧, ਅਸਟਪਦੀਆ । ^{੧੧}ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੂੰ ਆਖ ਆਖ (ਸਿਮਰ ਸਿਮਰ) ਕੇ ਮਨ ਰੂਪ ਵਾਸੇ ਨੂੰ ਵਸਾਵੇ ।

ਜਿਸ ਨੇ ਵਾਇ ਸੁਣਾਈਐ ਸੋ ਕੇਵਡੁ ਕਿਤੁ ਥਾਇ ॥
ਆਖਣ ਵਾਲੇ ਜੇਤਰੇ ਸਭਿ ਆਖਿ ਰਹੇ ਲਿਵ ਲਾਇ^੧ ॥ ੧ ॥
ਭਾਈ ਰੇ^੨ ਅਲਹੁ ਅਗਮ ਅਪਾਰੁ ॥
ਪਾਕੀ ਨਾਈ^੩ ਪਾਕ ਥਾਇ^੪ ਸਚਾ ਪਰਵਰਦਿਗਾਰੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਣੀਐ ਖਾਨ ਜੀ ! ਆਖੀਐ ਸਿ ਕਿਆ ਆਖੀਐ ? ਆਖਣਾ ਹੈ ਸਿ ਮਨ ਦਾ ਆਵਾਜੁ ਹੈ, ਜੇਹੀ ਜੇਹੀ ਕੋਈ ਗਲ ਆਖਦਾ ਹੈ ਤੇਹੋ ਜੇਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ । ਏਹੁ ਜਿ ਆਵਾਜੁ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਹੈ ਸਿ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਜਾਣਦਾ; ਜਿਸ ਨੇ ਏਹੁ ਬਾਤ ਸੁਣਾਈਐ, ਬਿਨਾ ਜਾਣੇ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਸਮਝਦਾ, ਆਖਿ ਕਰਿ ਕਿਸਨੇ ਸੁਣਾਈਐ ਜਿ ਐਹਾ^੫ ਆਪਿ ਹੈ, ਐਸੀ ਜਾਹਗਾ^੬ ਰਹਦਾ ਹੈ, ਏਹਾ ਸੁਖੁ ਹੈ । ਜਿਨਿ ਭਿਠਾ ਹੋਇ ਸੁ ਜਾਣੈ ਹੋਰੁ ਕਿ ਜਾਣੈ ਕੋਈ ਜਿ ਕੇਹਾ ਹੈ; ਅਤੈ ਜਿ ਜਾਣਦੇ ਹੋਨਿ ਸਿ ਓਹਿ ਆਖਿ ਕਰਿ ਲਿਵ ਲਾਇ ਰਹੇ ਹੈ^੭ ਉਸ ਸਾਥਿ ਉਨਾਂ ਦਾ ਓਹੁ ਧਿਆਨੁ ਤੂਟੈ ਨਾਹੀ, ਨ ਹੋਰੁਸ ਸਾਥਿ ਬਾਤਾਂ ਰਲਿ ਆਖਨਿ ਉਨਾਂ ਕਾ ਉਹੀ ਧਿਆਨੁ ਹੈ । ਅਰੁ ਜਿ ਉਹੁ ਸਾਹਿਬੁ ਹੈ ਸਿ ਅਲਹੁ ਹੈ, ਅਲਹੁ ਤਾਂ ਹੈ ਸੁ ਨਾਉ ਜਾ ਲਭਦਾ ਨਾਹੀ । ਅਗੰਮੁਤਾ ਹੈ ਸੁ ਨਾਉ ਜਾਂ ਜਿਧਰਿ ਕੋਈ ਦੇਖੇ ਤਿਧਰਿ ਅਗੈ ਹੀ ਅਗੈ । ਅਪਾਰੁ ਤਾਂ ਹੈ ਸੁ ਨਾਉ ਜਾਂ ਪਾਰੁ ਨਾਹੀ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਜਿ ਅਪਾਰੁ ਹੈ । ਜਿਤਨੇ ਓਸ ਦੇ ਨਾਵ ਹੀ ਸਿ ਪਾਕੁ^੮ ਹੋਨਿ । ਪਾਕੁ ਕਿਉਂ ਹੋਨਿ ? ਕਿਉਂ ਜਿ ਕੋਈ ਉਸਦਾ ਨਾਉਂ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਸਿ ਪਾਕੁ ਹੋਂਦਾ ਹੈ । ਜਿਥੈ ਹੈ ਸੁ ਥਾਉਂ ਪਾਕੁ ਹੈ । ਨਾਪਾਕਿ^੯ ਜਾਹਗਾ ਓਹਾ ਹੈ ਜਿਥੈ ਓਸ ਦਾ ਅਮਰੁ^{੧੦} ਨਾਹੀ । ਅਮਰੁ ਕਿ ਵਸਤੁ ਹੈ ? ਅਮਰੁ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਚੁ ਹੈ । ਸਚ ਕਾ ਕਵਣੁ ਗੁਣੁ ਹੈ ? ਜਿਥੈ ਸਚੁ ਹੈ ਤਿਥੈ ਬੁਠੁ ਨਾਹੀ । ਜਿਥੈ ਬੁਠੁ ਨਾਹੀ ਤਿਥੈ ਆਪਿ^{੧੧} ਰਹਦਾ ਹੈ । ਜਿਤੁ ਕਿਤੁ ਅੰਗਿ ਕੂੜੁ ਹੀ ਪਲੀਤੁ^{੧੨} ਹੈ; ਕੂੜੁ ਚੋਲਿਆ ਪਲੀਤੁ ਹੋਆ ਸੁ ਪਲੀਤਿ ਜਾਹਗਾ ਖੁਦਾਇ ਰਹਦਾ ਨਾਹੀ । ਜਹਾਂ ਕੋਈ ਸਚਾ ਤਹਾਂ ਖੁਦਾਇ ਰਹਦਾ ਹੈ ਸਿ ਸਚਾ ਕੋਈ ਹੈ” । ਤਬ ਖਾਨਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਏਵ ਭੀ ਹੋਈ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਜਿ ਸਾਹਿਬ ਏਹੁ ਪੈਦਾਇਸਿ ਕਿਤਨੀ ਕਿ ਰਚੀ ਹੈ, ਕਿਤਨੇ ਕਿ ਉਪਰਿ ਹੈ, ਹੋਈ ਕਿਏ^{੧੩} ਕੀ ਹੈ, ਹੋਗਿ ਕਿਚਰਕੁ ਤੋੜੀ^{੧੪} ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ :—

ਤੇਰਾ ਹੁਕਮੁ ਨ ਜਾਪੀ ਕੇਤੜਾ^{੧੫} ਲਿਖਿ ਨ ਜਾਣੈ ਕੋਇ ॥
ਜੇ ਸਉ ਸਾਇਰ^{੧੬} ਮੇਲੀਅਹਿ ਤਿਲੁ ਨ ਪੁਜਾਵਹਿ ਰੋਇ ॥
ਕੀਮਤਿ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਈਆ ਸਭਿ ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਆਖਹਿ ਸੋਇ ॥੨॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਖਾਨ ਜੀ ! ਏਹੁ ਜਿ ਪੈਦਾਇਸਿ ਹੋਈ ਹੈ ਸਿ ਹੁਕਮ ਨਾਲਿ ਹੋਈ ਹੈ । ਪਣੁ ਈਵ^{੧੭} ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਜਾਣਦਾ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਕਿਤਨੇ ਦਾ ਕੀਤਸੁ ਜਿ ਏਤਨੀ ਪੈਦਾਇਸਿ ਕਰਹੁ । ਜਿ ਏਹੁ ਹੁਕਮੁ ਕੀਤਾ ਹੋਇ ਸੁ ਕਿਸੈ ਨੋ ਕੋਈ ਜਾਣੈ ਜਿ ਇਤਨੀ ਪੈਦਾਇਸਿ ਕੀਤੀ ਸੁ, ਏਤਨੀ ਉਪਰਿ ਰਖੀ ਸੁ, ਐਵੇ ਤੀਕ^{੧੮} ਹੋਈ ਹੈ; ਐਰੁ^{੧੯} ਹੋਇਗੀ । ਏਹੁ ਬਾਤ ਕਹਿ ਕੈ ਨਾ ਹਾਸੁ^{੨੦} ਕਰਾਈ ਜਿ ਕੋਈ ਜਾਣੈ ਆਪੈ ਕੀਤੀ ਸੁ ਹੁਕਮੁ ਨਾਲਿ ਜਾਂ ਹੋਈ ਹੈ, ਓਹੋ ਕੋਈ ਜਾਣੈ ਜਿਨਿ ਏਹੁ ਰਚਨਾ

^੧ਜਿਤਨੇ ਉਸ ਪਰਮਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਆਖਣ (ਸਿਮਰਨ) ਵਾਲੇ ਸਨ, ਉਹ ਆਖ (ਸਿਮਰ) ਕੇ ਅੰਤ (ਚੁਪ) ਰਹਿ ਗਏ ।
^੨ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਬਾਬਾ’ ।
^੩ਪਾਕ (ਪਵਿਤ੍ਰ) ਨਾਈ (ਨਾਮ ਵਾਲਾ) ।
^੪ਪਾਕ (ਪਵਿਤ੍ਰ) ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਥਾਇ (ਥਾਂ) ਜਿਥੇ ਉਹ ਵਸਦਾ ਹੈ ।
^੫ਏਹੋ ਜਿਹਾ ।
^੬ਜਗਾ, ਥਾਂ ।
^੭ਪਵਿਤ੍ਰ ।
^੮ਅਪਵਿਤ੍ਰ, ਪਲੀਤ ।
^੯ਹੁਕਮੁ ।
^{੧੦}ਆਤਮ ਸਰੂਪ (ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ) ।
^{੧੧}ਨਾਪਾਕ, ਅਪਵਿਤ੍ਰ ।
^{੧੨}ਕਦੇ ।
^{੧੩}ਕਿਤਨਾ ਚਿਰ ਤਕ ।
^{੧੪}ਕਿਤਨਾ ।
^{੧੫}ਕਦੀ ।
^{੧੬}ਇਉਂ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ।
^{੧੭}ਏਵੇ ।
^{੧੮}ਤਕ ।
^{੧੯}ਇਤਨਾ ਚਿਰ ।
^{੨੦}ਹਾਸਾ ।

ਰਚੀ ਹੈ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਜਾਨਣ ਨੇ ਸਮਰਥ ਨਾਹੀ^੧, ਅਰੁ ਸਿਆਣੇ ਕਾਜੀ, ਮੁਲਾਂ, ਸਾਇਰ, ਪੰਡਿਤ ਜਿਤਨੇ ਕਹਾਂਦੇਵ
ਹੈਂ ਕਈ ਸੋਆਂ ਮੁਹਿ ਇਕਠੇ ਹੋਨਿ ਤਾਂ ਇਕਸ ਤਿਲ ਕਾ ਸੁਮਾਰੁ^੨ ਕਰਿ ਨ ਸਕਨੀ। ਭਾਵੈ ਕਈ ਜਨਮ ਕੋਟ ਕਲਪ
ਬਰਸ ਗਣਤ੍ਰੀਆਂ ਕਰਿ ਹੂਟਿ^੩ ਮਰਨ, ਪਣੁ ਤਿਲ ਦਾ ਸੁਮਾਰੁ ਕਰਿ ਨ ਸਕਨੀ, ਦੇਵਭੁ^੪ ਸਾਹਿਬੁ ਹੈ। ਅਹਿ ਜਿ
ਕੋਈ ਕਹਦਾ ਹੈ ਜਿ ਹਉ ਅਪੜਿਆ ਹਾਂ, ਹਉ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਸਿ ਜਾਣਦਾ ਕੋਈ ਨਾਹੀ^੫, ਏਹਿ ਜਿ ਬੇਦ ਕਤੇਬ ਹੋਨਿ
ਸੁ ਛੀ ਸੁਣਿ ਲਿਖਦੇ ਹੋਨਿ। ਲਿਖਣਹਾਰੇ ਓੜਕੁ ਦੇਖਿ ਕਿਨੈ ਲਿਖੇ ਨਾਹੀ^੬। ਬੋਲਹੁ ਵਾਹੁ ਸਾਹਿਬੁ ਸਚਾ^੭।

ਤਬ ਦਵਲਤ ਖਾਨਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਏਹਿ ਜਿ ਸੇਖ ਪੀਰ, ਸਾਬਰ ਦਰਵੇਸ ਹੋਨਿ,
ਜਿਤਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪੈਦਾਇਸਿ ਕਹਾਂਵਦੀ ਹੈ, ਜਿਨ ਕਾ ਕੀਆ ਸਾਹਿਬੁ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਿਨਹੁ ਛੀ ਨਾਹੀ^੮ ਦੇਖਿਆ”।

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ :—

ਪੀਰ ਪੈਕੰਬਰ ਸਾਲਿਹ^੯ ਸਾਦਕ^{੧੦} ਸੁਹਦੇ^{੧੧} ਅਉਰੁ ਸਹੀਦ ॥

ਸੇਖ ਮਸਾਇਕ^{੧੨} ਕਾਜੀ ਮੁਲਾਂ ਦਰਿ ਦਰਵੇਸ ਰਸੀਦ^{੧੩} ॥

ਬਰਕਤ ਤਿਨ ਕਉ ਅਗਲੀ^{੧੪} ਪੜਦੇ ਰਹਨਿ ਦਰੂਦਿ^{੧੫} ॥ ੩ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, ਸੁਣਿਹੋ ਖਾਨਿ ਜੀ ! ਜਿਤਨੇ ਪੀਰ ਹੈਂ ਅਰੁ ਜਿਤਨੇ ਪੈਕੰਬਰ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਹੈਂ,
ਜਿਤਨੇ ਸਾਲਿਹ ਹੈਂ, ਜਿਤਨੇ ਸਾਦਕ ਹੈਂ, ਜਿਤਨੇ ਸੁਹਦੇ ਦਰਵੇਸ ਹੈਂ, ਦਰਿ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਵੇਸੀ ਕਮਾਂਵਦੇ ਹੋਨਿ; ਇਹਿ
ਜਿਤਨੇ ਰਸੀਦ^{੧੬} ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨੇਕ ਹੈਂ; ਏਤਨੀ ਡਿਠਾ ਪਰੁ ਓਸ ਦਾ ਅੰਤੁ ਕਿਨੇ ਨਾਹੀਂ ਪਾਇਆ; ਪਣੁ ਓਹੁ
ਜੇ ਸਾਹਿਬੁ ਦਾ ਦਰੂਦ ਪੜਦੇ ਰਹਦੇ ਹੋਨਿ : ਸਿਫਤਿ ਸਾਹਿਬ ਦੀ, ਤਿਨਾ ਨੋ ਬਰਕਤਿ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਦਿਤੀ ਬਹੁਤ ਹੋਤੀ ਹੈ,
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਹਿਆ ਸਾਹਿਬੁ ਕਰਦਾ ਹੈ ਓਸੁ ਸਿਫਤਿ ਦਰੂਦ ਕਰਿ; ਨਾਤਰ ਓਸ ਦਾ ਅੰਤੁ ਓੜਕੁ ਓਹੋ ਜਾਣੈ, ਹੋਰੁ
ਕੋਈ ਨਾਹੀਂ ਜਾਨਣ ਕਉ ਸਮਰਥ। ਓੜਕੁ ਕੀਮ^{੧੭} ਉਸ ਦੀ ਉਹੀ ਜਾਣੈ, ਹੋਰੁ ਕਿਨੈ ਨਾਹੀਂ ਕਿਛੁ ਦੇਖਿਆ”।
ਤਬ ਖਾਨਿ ਕਹਿਆ, ਕਹੈ, “ਜੀ, ਏਹੁ ਜੇ ਕਿਛੁ ਜੀਆਂ ਦੇ ਬਾਬਿ ਸਾਹਿਬੁ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਦੋਂਦਾ ਹੈ, ਲੈਂਦਾ-ਵਧਾਇਦਾ-
ਘਟਾਇਦਾ ਹੈ, ਸਿ ਏਹੁ ਕਿਛੁ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਰਿਜਕੁ ਪਹੁਚਾਇਦਾ ਹੈ ? ਏਹੁ ਬਾਤ ਅਸਾਂ ਨੋ ਸਮਝਾਵਣੀ”। ਤਬ
ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਖਾਨ ਜੀ !”

ਪੁਛਿ ਨ ਸਾਜੇ ਪੁਛਿ ਨ ਢਾਹੇ ਪੁਛਿ ਨ ਦੇਵੈ ਲੇਇ ॥

ਆਪਣੀ ਕੁਦਰਤਿ ਆਪੇ ਜਾਣੈ ਆਪੇ ਕਰਣ ਕਦੇਇ ॥

ਸਭਨਾ ਵੇਖੇ ਨਦਰਿ ਕਰਿ^{੧੮} ਜੇ ਭਾਵੈ ਤੈ ਦੇਇ ॥੪॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਖਾਨ ਜੀ ! ਜਾਂ ਕਿਛੁ ਸਾਹਿਬੁ ਕਾਈ ਵਸਤੁ ਸਾਜਦਾ
ਹੈ ਤਾਂ ਪੁਛਿ ਕਰਿ ਸਾਜਦਾ ਨਾਹੀਂ ਅਰੁ ਜਾਂ ਕਾਈ ਵਸਤੁ ਸਾਹਿਬੁ ਢਾਹਿਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨੋ ਪੁਛਿ ਕਰਿ
ਢਾਹਿਦਾ ਨਾਹੀਂ, ਜਾਂ ਕਿਸਨੋ ਦੋਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪੁਛਿ ਕਰਿ ਦੋਂਦਾ ਨਾਹੀਂ। ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਤੇ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪੁਛਿ
ਕੈ ਲੈਂਦਾ ਨਾਹੀਂ। ਏਹੁ ਉਸੁ ਕਰਤੇ ਪੁਰਖ ਕੀ ਕੁਦਰਤਿ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਹੀ ਜਾਣੈ। ਹੋਰੁ ਕੋਈ ਨਾਹੀਂ ਸਮਰਥ
ਜਿ ਏਹੁ ਕੁਦਰਤਿ ਜਾਣੈ ਜਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਦੋਂਦਾ ਹੈ ਅਰੁ ਕਿਉਂ ਲੈਂਦਾ ਹੈ; ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਢਾਹਿ, ਕਿਉਂ ਕਰਿ

^੧ਸੁਮਾਰ, ਗਿਣਤੀ। ^੨ਹਾਰ ਹੁਣ ਕੇ। ^੩ਇਤਨਾ ਵੇਡਾ। ^੪ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਪੀਰ ਪੈਕਾਮਰ
ਸਾਲਿਕ’। ਸਾਲਿਹ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਸੁਲਹਕੁਲ। ^੫ਸਿਦਕ ਵਾਲੇ। ^੬ਸਾਧੂ ਲੋਕ। ^੭ਮਸਾਇਖ
ਸੇਖ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ ਹੈ। ^੮ਉਸ ਦੇ ਦਰ ਉਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਦਰਵੇਸ਼ (ਫਕੀਰ)। ^੯ਬਹੁਤੀ।
^{੧੦}ਅਰਦਾਸਾ। ^{੧੧}ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ (ਮਹਾਤਮਾ)। ^{੧੨}ਕੀਮਤ, ਕਦਰ। ^{੧੩}ਨਜ਼ਰ ਕਰਕੇ।

ਉਸਾਰਦਾ ਹੈ। ਏਹੁ ਉਸ ਦੀ ਕੁਦਰਤਿ ਓਹੋ ਹੀ ਜਾਣੈ ਜਿ ਜੀਆਂ ਨੇ ਰਿਜਕੁ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਪਹੁਚਾਇਦਾ ਹੈ ਅਰੁ ਜੀਆਂ ਸਭਨਾਂ ਨੇ ਨਜਰਿ ਕਰਿ ਦੇਖਦਾ ਸਹੀ ਤਹਕੀਕੁ ਹੈ। ਪਰੁ ਜਿਸਨੇ ਭਾਵਦਾ ਹੈ ਸੋ ਤਿਸਨੇ ਰਦੁ ਬਦਲੁ ਪਕਤਿ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਏਸ ਗਲਿ ਜਾਨਣ ਨੇ ਸਮਰਥੁ ਇਜੇਹਾ ਕੋਈ ਨਾਹੀਂ। ਬੋਲਹੁ ਸਾਹਿਬੁ ਸਚੁ”। ਤਬ ਭੀ ਖਾਨਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ। ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਿਛੁ ਓਸਨੇ ਭੀ ਸੋਚੀ ਦਈ ਹੈ ਜਿ ਅਹਿ ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੈ? ਅਹਿ ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਥਾਉਂ ਹੈ? ਤੂੰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਬੰਦਾ ਹੈਂ ਤੈਨੇ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਮਲੂਮੁ ਹੈ ਜੀ, ਤੂੰ ਆਖੁ ਜਿਉਂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਗਲਿ ਹੈ ਤਿਉਂ ਤੂੰ ਕਹੁ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ :-

ਬਾਵਾ ਨਾਵਾ¹ ਨ ਜਾਣੀਅਹਿ ਨਾਵਾ ਕੇਵਡੁ ਨਾਉ ॥

ਜਿਥੈ ਵਸੈ ਮੇਰਾ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਸੋ ਕੇਵਡੁ ਹੈ ਥਾਉ ॥

ਅੰਬਤਿ² ਕੋਇ ਨ ਸਕਈ ਹਉ ਕਿਸਨੇ ਪੁਛਣਿ ਜਾਉ ॥੫॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਖਾਨ ਜੀ! ਉਸੁ ਬਾਵ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੈ ਜਿਥੈ ਓਹੁ ਸਾਹਿਬੁ ਸਚਾ ਵਸਦਾ ਹੈ, ਜਿਥੈ ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੈ ਉਸੁ ਜਾਹਗਾ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਚਉਤਾਈ ਲਮਾਈ ਕੋਈ ਨਾਹੀਂ ਜਾਣਦਾ, ਜਿ ਓਹੁ ਜਾਹਗਾ ਏਤਨੀ ਉਚੀ ਹੈ, ਏਤਨੀ ਚਉਤੀ ਹੈ, ਏਤਨੀ ਲੰਮੀ ਹੈ, ਏਤਨੀ ਪੁਰਾਣੀ ਹੈ, ਏਤੁ ਰੰਗਿ ਹੈ, ਏਸੁ ਗਲ ਨੋ ਕੋਈ ਨਾਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। ਓਥੈ ਅਪਤਿ ਕੋਈ ਨਾਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਖਾਨ ਜੀ! ਪੁਛੀਐ ਸੁ ਕਵਡੁ ਪੁਛੀਐ ਜੇ ਜਬਾਬੁ ਦੇਇ?” ਤਬ ਖਾਨ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਦਿਤਾ ਤਾਂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜਿ ਏਨਿ ਮੈ ਨਾਲਿ³ ਥੁਰਾ ਕੀਤਾ, ਏਨਿ ਚੰਗਾ ਕੀਤਾ, ਇਨਿ ਮੇਰਾ ਖੂਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਏਹੁ ਮੇਰਾ ਵੈਰੀ ਹੈ ਰਖਣ-ਮਾਰਣ ਹਾਰਾ ਸਾਹਿਬੁ, ਪਣੁ ਏਹੁ ਜਿ ਬਦੀ ਬੰਦੇ ਦੀ ਲਿਆਵੈ ਸੁ ਕਿਉਂ ਲਿਆਵਦਾ ਹੈ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਖਾਨਿ ਜੀ! ਏਹੁ ਏਵ ਹੈ ਜਿ” :-

ਵਰਨਾਵਰਨ ਨ ਭਾਵਨੀ⁴ ਜੇ ਕਿਸੈ ਵਡਾ ਕਰੇਇ ॥

ਵਡੇ ਹਥਿ ਵਡਿਆਈਆ ਜੈ ਭਾਵੈ ਤੈ ਦੇਇ ॥

ਹੁਕਮਿ ਸਵਾਰੈ ਆਪਣੈ ਚਸਾ⁵ ਨ ਚਿਲਿ ਕਰੇਇ ॥ ੬ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, ਸੁਣਿਹੋ ਖਾਨ ਜੀ! ਵਰਨਾ ਕਾ ਵਰਨੋਂ ਹੈ ਦੋਖੀ। ਬਾਜੁ ਪੰਖੀਆਂ ਹੀ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਵਰਨੁ ਪੰਖੀ ਹੈ ਓਨਾਂ ਹੀ ਨੇ ਉਹੁ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। ਸੀਹੁ⁶ ਮਿਰਗਾਂ ਹੀ ਨੇ ਮਾਰਦਾ ਹੈ, ਉਹੁ ਮਿਰਗਾਵਲਿ⁷ ਵਿਚਿ ਵੜਦਾ ਹੈ। ਮਨੁਖ ਵਡਾ ਹੋਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮਨੁਖਾਂ ਹੀ ਉਪਰਿ ਕ੍ਰੋਧੁ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਹੋਰਿ ਵਰਨ ਉਸ ਦੇ ਨਾਹੀਂ। ਏਤੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਹੋਰਾਂ ਵਰਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾਹੀਂ ਭਾਵਦਾ, ਏਵ ਕੋਈ ਨਾਹੀਂ ਸਮਝਦਾ-ਸੋਈ ਜੀਉ ਏਹੁ ਹੈ ਸੋਈ ਜੀਉ ਅਸੀਂ⁸ ਹਰ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇ। ਏਹੁ ਜੇ ਕਿਛੁ ਵਡਾ ਕੀਤਾ ਨੁ, ਸਿ ਜਾਣਿ ਕੈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਏਸ ਗਲ ਨੇ ਭਲਾ ਮਨਾਇਹਿ ਓਹਿ ਉਠਿ ਓਸੇ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਖੁਦੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਓਨਾ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਓਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਹੀ ਜਾਸਤਿ⁹ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਹਥਿ ਕਿਆ ਹੈ? ਅਤੇ ਜਿਸਨੇ ਵਡਿਆਈ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਤੋਂ ਓਹੁ ਸਮਝੈ ਕੀਤਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦਾ ਹਉ ਭੀ ਹਾਂ ਅਰੁ ਏਹੁ ਭੀ ਹੈ, ਹਉ ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਭਲਾ ਮਨਾਏ, ਉਹੁ ਆਪਿ ਯੂਪਰਿ ਨਜਰਿ ਰਖਦਾ ਹੈ ਓਹਿ ਉਨੁ ਉਪਰਿ ਬੁਰਿਆਈ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਪਰਮੇਸੁਰ

¹ਬਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਉਂ।

²ਅਪਤਿ।

³ਇਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ।

⁴ਇਕ ਵਰਨ (ਜਾਤਿ) ਨੂੰ

ਦੂਜੀ ਜਾਤਿ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ।

⁵ਘਤੀ ਪਲ, ਪਲ ਥੱਟ।

⁶ਸ਼ੇਰ।

⁷ਮਿ੍ਗਾਂ ਦੇ ਉੱਡ

ਵਿਚ।

⁸ਜ਼ਿਆਦਾ (ਵਧੇਰੇ) ਉੱਨਤ।

ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸਰਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਦੁਹਾਂ ਨੂੰ ਦੁਖ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ। ਜਾਂ ਭਾਵਦਾ ਸੁ ਤਾਂ ਮਾਰਿ ਪਛਾਤਿ ਸੁਟਦਾ ਹੈ ਹੋਰਸ ਨੋ ਉਠਾਇ ਵਡਿਆਈ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਏਤੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਜੀਵ ਦਾ ਬੁਰਾ ਮਨਾਇੰਦੇ ਹੋਨਿ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਉਪਰਿ ਟੇਕ ਨਾਹੀਂ ਰਖਦੇ। ਬੋਲਹੁ ਵਾਹੁ ਸਾਹਿਬੁ, ਵਾਹੁ ਸਾਹਿਬੁ ਸਚਾ”।

ਤਬ ਖਾਨਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਇਕਿ ਸਾਹਿਬ ਹੀ ਨੋ ਵਡਾ ਕਰਿ ਜਾਣਦੇ ਹੋਨਿ, ਸਦਾ ਸਦਾ ਉਸੇ ਹੀ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਕਰਦੇ ਹੋਨਿ। ਦਿਖਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੋ ਤਾਂ ਸਾਹਿਬੁ ਦੀ ਮਿਹਰ ਹੈ ਕਿ ਨਾ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ :-

ਸਭੁ ਕੋ ਆਖੈ ਬਹੁਤੁ ਬਹੁਤੁ ਲੈਣੈ ਕੈ ਵੀਚਾਰਿ ॥
ਕੇਵਡੁ ਦਾਤਾ ਆਖੀਐ ਦੇ ਕੈ ਰਹਿਆ ਸੁਮਾਰਿ ॥
ਨਾਨਕ ਤੋਟਿ ਨ ਆਵਈ ਤੇਰੇ ਜੁਗਹ ਜੁਗਹ ਭੰਡਾਰਿ ॥੨੧॥

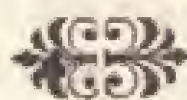
ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਖਾਨਿ ਜੀ! ਜਿ ਕੋਈ ਉਸ ਕੀ ਸਿਫਤਿ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿ ਆਪਣੇ ਲੈਣੈ ਕੈ ਅਰਥਿ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਜਿ ਕਿਛੁ ਸਾਹਿਬੁ ਮੇਰਾ ਭਲਾ ਕਰੈ। ਉਸ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਨਾਹੀਂ ਪੜਦੀ ਜਿ ਸਭਨਾਂ ਨੋ ਦੇਂਦਾ ਹੈ-ਬੁਰੇ ਨੋ ਭੀ ਭਲੇ ਨੋ ਭੀ, ਏ ਕਰਿ ਸੁਮਾਰਿ^੧ ਹੋਇ ਰਹਦਾ ਹੈ। ਇਕਿ ਉਸ ਨੋ ਜਾਣਦੇ ਹੋਨਿ ਜਿ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਦਿਤਾ ਪਾਈਦਾ ਹੈ, ਇਕਿ ਮੂਲਿ ਨਾਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਜਿ ਕਉਣੁ ਸਾਹਿਬੁ ਹੈ, ਕਉਣੁ ਦੇਣਹਾਰਾ ਹੈ। ਸਭਨਾਂ ਜੀਆਂ ਦੇ ਤਮਾਸੇ ਵੇਖਦਾ ਹੈ, ਦੇਇ ਵੇਇ ਤੋਂ ਸੁਮਾਰਿ ਹੋਇ ਰਹਦਾ ਹੈ। ਓਹੁ ਜਿ ਸਾਹਿਬੁ ਹੈ ਜਿ ਉਸ ਕੈ ਤੋਟਿ ਆਵਈ ਨਾਹੀਂ ਜਿ ਕਿਸੈ ਕਉ ਨ ਦੇਈ, ਉਸ ਕੇ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਅਖੁਟ ਭੰਡਾਰੇ ਭਰੇ ਹੀ ਭਰੇ ਰਹਤੇ ਹੈ”। ਤਬ ਦਵਲਤ ਖਾਨੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੀ ਪੈਰੀਂ ਪਇਆ, ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਤੂੰ ਓਹੋ ਕੋਈ ਹੈਂ, ਤੇਰਾ ਭੀ ਸੁਮਾਰੁ ਕੀਤਾ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਸਾਹਿਬੁ ਜਿ ਦਿਲਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕੁ ਹੈ ਜੋ ਤਾਂ ਕਿਨੈ ਭਿਠਾ ਨਾਹੀਂ, ਏਥੇ ਤਾਂ ਜਹਾਨ ਵਿਚਿ ਦਿਲਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕੁ ਤੂੰ ਹੈ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੀ ਪੈਰੀਂ ਪਇਆ ਦਵਲਤ ਖਾਨੁ, ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਜਿ, “ਖਾਨ ਜੀ! ਤੂੰ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਆ; ਤੋਂ ਪਿਛੈ ਅਸੀਂ ਭੀ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਏ ਜਿ ਸਾਹਿਬੁ ਸਚਾ ਚਿਤਿ ਆਇਆ।

ਸਲੋਕੁ^੨ ॥

ਵਾਹੁ ਖੁਦਾਇ ਸਚੁ ਖੁਦਾਇ ਤੇਰੀ ਸਹੀ ਰਜਾਇ ॥
ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਕਮਾਇ ਚਲੈ ਸਾਹਿਬੁ ਛਾਇ ॥ ੧ ॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹੁਗੁਰੂ, ਪੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ। ਰਾਮੁ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੧੧੪ ॥

(ੲ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰ ਵਿਚ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਦੋਲਤ ਖਾਨ ਨਾਲ)

ਤਬ ਦਵਲਤ ਖਾਨਿ ਸਾਬਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਅਗਲੇ ਦਿਨਿ ਬਹੁਤੇ। ਖਾਨ ਹਥਿ ਜੋਤਿ ਕਰਿ ਖੜਾ ਹੋਇ ਰਹਿਆ, ਕਹਣੈ ਲਾਗਾ ਜਿ, “ਏ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ! ਏਹੁ ਰਾਸੁ ਜਿ ਹੈ ਸੁ ਸਭ ਤੇਰਾ ਹੈ, ਤੇਰੇ ਆਗੈ ਹੈ; ਨੇਕੀ

^੧ਵਿਸਮਾਦ।

^੨ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਦਾ ਹੈ।

ਕਰਿ ਭਾਵੈ ਬਦੀ ਕਰਿ; ਜਿਆਹੀ ਕਰਿ ਭਾਵੈ ਸੁਪੇਦੀ ਕਰਿ; ਜਿਉਂ ਜਾਣਹਿ ਤਿਉਂ ਚਲਾਇ । ਇਕੁ ਤਬਰਕੁ^੧ ਮੁਤ
ਕਉ ਤੂੰ ਦੇਹਿ ਜੇ ਬੈਠਾ ਮੈ ਖਾਉਂ, ਹੋਰੁ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਤੇਰਾ ਹੈ ਧਨੁ ਮਾਲੁ, ਰਾਜੁ ਪਾਟੁ । ਤੂੰ ਏਸੁ ਕਾਮ ਕਉ ਕਬੂਲ
ਕਰੁ^੨ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਲੋਕੁ^੩ ਕੀਆ, ਕਹਿਓਸੁ^੪ ਜਿ:-

ਰਾਜੁ ਮਾਲੁ ਰੂਪੁ ਜਾਤਿ ਜੋਬਨੁ ਪੰਜੇ ਠਗੁ ॥
ਏਨੀ ਠਗੀ ਜਗੁ ਠਗਿਆ ਕਿਨੈ ਨ ਰਖੀ ਲਜ ॥
ਏਨਾ ਠਗਨਿ ਠਗੁ ਮੇ ਜਿ ਗੁਰੂ ਕੀ ਪੈਰੀ ਪਾਹਿ ॥
ਨਾਨਕ ਕਰਮਾ ਬਾਹਰੇ ਹੋਰਿ ਕੇਤੇ ਮੁਠੇ ਜਾਹਿ^੫ ॥ ੧ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਣਿਹੋ ਖਾਨ ਜੀ ! ਏਹੁ ਜਿ ਰਾਜੁ ਤੂੰ ਮੈਨੋ ਵੇਖਾਲਦਾ ਹੈ ਏਹੁ ਠਗੁ
ਹੈ, ਏਸੁ ਜਾਂਦੇ ਚਿਰੁ ਨਾਹੀਂ ਲਗਦਾ, ਅਸਥਿਰੁ ਕਿਸੇ ਪਾਸਿ ਨਾਹੀਂ, ਏਹੁ ਰਾਜੁ ਭੀ ਠਗੁ ਹੈ । ਅਤੇ ਹੋਰੁ ਕਵਣੁ ਕਵਣੁ
ਵਾਤੁ ਤਜ ਹੀਨ-ਏਕੁ ਤਾਂ ਏਹੁ ਰਾਜੁ ਠਗੁ ਹੈ, ਏਕੁ ਮਾਲੁ ਠਗੁ ਹੈ, ਅਸਥਿਰੁ ਕਿਸੇ ਪਾਸਿ ਨਾਹੀਂ ਰਹਦਾ, ਏਸਨੋ ਜਾਂਦੇ
ਚਿਰੁ ਨਾਹੀਂ । ਅਤੇ ਇਕੁ ਏਹੁ ਰੂਪੁ ਭੀ ਠਗੁ ਹੈ ਜਿ ਅਸਥਿਰੁ ਕਿਸੇ ਪਾਸਿ ਨਾਹੀਂ ਰਹਦਾ । ਅਤੇ ਇਕੁ ਏਹੁ ਜਾਤਿ
ਭੀ ਠਗੁ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਅਭਿਮਾਨੁ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਅਤੇ ਇਕੁ ਏਹੁ ਜੋਬਨੁ ਭੀ ਠਗੁ ਜਬ ਜਰੁ^੬ ਆਵਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਜੋਬਨੁ
ਛੋਡਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਜਬ ਏਹੀ ਛੁਟਕੀ^੭ ਤਬ ਜਾਤਿ, ਜਨਮੁ, ਰਾਜੁ, ਜੋਬਨੁ, ਰੂਪੁ ਸਭੇ ਗਏ, ਏਹੀ ਅਗੋ ਹੀ ਦੇ ਗਈ,
ਏਹੀ ਜਾਂਦੀ ਨਾਲਿ ਗਏ । ਏਸੁ ਜੀਵ ਕਉ ਠਗਿ ਗਏ, ਏਸਨੋ ਕਰਣ ਕਿਛੁ ਦਿਤੋਨੇ ਨਾਹੀ, ਰਾਜ ਦੇ ਬਲਿ ਗਰਬੁ^੮
ਕੀਤਾ, ਅਹੰਕਾਰੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬਹੁਤੁ ਮਾਰੇ । ਮਾਲਿ ਦੇ ਬਲਿ ਕਰਿ ਗਰਬਿਆ ਜਿ ਹਉ ਸਾਹੁ ਹਾਂ, ਹੋਰਿ ਮਾੜੇ ਹੀਨ ।
ਰੂਪੁ ਦੇਖਿ ਗਰਬਿਆ ਜਿ ਹਉ ਸਰੂਪ ਹਾਂ, ਹੋਰੁ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀਂ । ਜੋਬਨਿ ਦੇ ਬਲਿ ਗਰਬਿਆ ਜਿ ਹੁਕਮੁ ਕਰੈ, ਹਕੁ
ਹਲਾਲੁ ਕਿਛੁ ਜਾਤੋ ਨ ਨਾਹੀਂ । ਜਾਤਿ ਦੇ ਬਲਿ ਗਰਬਿਆ ਜਿ ਹਉ ਵਡੀ ਜਾਤਿ ਹਾਂ, ਖੜੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਹਾਂ; ਕਿ ਕੰਬੋਊ
ਕਾਇਬੁ ਹਾਂ; ਕਿ ਮੁਗਲੁ ਪਠਾਣੁ ਹਾਂ; ਕਿ ਰਾਜਾ ਰਜਪੂਤੁ ਹਾਂ; ਕਿ ਸਯਦੁ ਕਿ ਸੇਖੁ, ਸੇਖੁ ਜਾਦਾ ਹਾਂ; ਕਿ ਕੁਰੇਸੀ ਹਾਂ; ਕਿ
ਬਲੋਚੁ ਹਾਂ । ਵਡੀਆਂ ਜਾਤੀ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਹੋਰਨਾਂ ਨੋ ਆਖਿ ਚਲਿਆ ਜੁ ਹੋਰੁ ਕਿਆ ਜਾਤੀ ਹੀਨਿ ਜਿ ਜਾਤਿ ਹਾਂ ਸਿ
ਵਡੀ ਜਾਤਿ ਹਵਾ^੯ ਹੀ ਹਾਂ, ਹੋਰੁ ਸਭੁ ਕਮੀਨੀ ਜਾਤਿ ਹੀਨਿ । ਏਸੁ ਗਰਬਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਏਨੀ ਪੰਜੀ ਹੀ ਠਗੀ ਏਹੁ
ਜੀਉ ਠਗਿਆ ਹੈ, ਏਸ ਕੀ ਲਜਾ ਏਨਿ ਸਹਿਬ ਰਹਣ ਨ ਦਿਤੀਆ । ਜੇ ਕੋਈ ਏਨਾਂ ਨੋ ਠਗੇ ਤਿਸ ਹੀ ਕੀ ਲਜਾ ਰਹੈ
ਸੁ ਏਨਾਂ ਕਉ ਕਉਣੁ ਠਗੇ ਜਿ ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਪੈਰੀ ਪਵੈਗਾ ਸੋਈ ਏਨਾਂ ਠਗਾਂ ਕੈ ਤਾਂਈ ਠਗੇਗਾ । ਕਿਉਂ ਕਰਿ
ਕਿਸਿ ਉਪਦੇਸਿ^{੧੦} ? ਉਸ ਕਉ ਏਹੀ ਉਪਦੇਸੁ ਗੁਰੂ ਦੇਇਗਾ ਜਿ ਬਚਾ ਆਪ ਬੀ ਸਭੁ ਕੋਈ ਭਲਾ ਹੀ ਕਰਿ ਜਾਣਾਂ
ਜਿ ਕੋਈ ਜਾਤਿ ਸਨਾਤਿ^{੧੧} ਉਚ ਨੀਚ ਕੋਈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਪੈਦਾ ਕੀਆ ਹੈ, ਸੁ ਸਭੁ ਭਲੀ ਹੈ । ਹਮ ਸਭਸ ਕੀ ਖਾਕੁ^{੧੨}
ਹੈ, ਹਮ ਸਭਸ ਕੀ ਰੇਣੁ ਹਾਂ; ਹਮ ਬੀ ਸਭੁ ਕੋਈ ਭਲਾ ਹੈ । ਏਸੁ ਉਪਦੇਸਿ ਗੁਰੂ ਕੇ ਕਰਿ ਕਰਿ ਓਹੁ ਏਨਾਂ ਪੰਜਾਂ ਕਉ
ਠਗਤਾ ਹੈ । ਸੁਣੀਐ ਖਾਨ ਜੀ ! ਜਿ ਕੋਈ ਠਗਾਂ ਕਉ ਨ ਜਾਣੈ ਸੋਈ ਏਨਾਂ ਠਗਾਂ ਤੇ ਠਗਾਵੈ । ਤੂੰ ਏਹੁ ਬਾਤ ਹਮ
ਕਉ ਮਤ ਕਹਹਿ, ਖਾਨ ਜੀ !” ਤਬ ਦਵਲਤ ਖਾਨਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਲੋਕੁ ਏਨੀ ਠਗੀ^{੧੩}
ਠਗਿਆ ਹੈ ਅਰੁ ਹਮਾਰੇ ਤਾਈਂ ਏਨੀ ਮਾਰਿ ਕਰਿ ਗਰਤ ਗੋਰ ਕੀਆ^{੧੪} ਹੈ, ਹਮਾਰੀ ਕਵਣ ਬਾਤ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ
ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਖਾਨਿ ਜੀ ! ਜੇ ਅਸਾਡੀ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲਿ ਰਹਿ ਆਈ ਤਾਂ ਸਾਹਿਬੁ ਤੇਰਾ ਭੀ ਭਲਾ

^੧ਬਟਕਤ ਵਾਲੀ ਚੀਜ਼, ਕਿਸੇ ਮਹਾਤਮਾ ਵਲੋਂ ਮਿਲਿਆ ਪ੍ਰਸਾਦ ।

^੨ਵਾਰ ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੧॥

^੩ਉਸ ਨੂੰ ਕਹਿਆ ।

^੪ਠੱਗੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਲੁਟੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

^੫ਜਰਾ ਅਵਸਥਾ,

ਬੁਢੇਪਾ ।

^੬ਏਹੀ (ਸ਼ਰੀਰ) ਦਾ ਅੰਤ ਹੋਇਆ ।

^੭ਹੰਕਾਰ, ਅਭਿਮਾਨ ।

^੮ਹਉ, ਮੈਂ ।

^੯ਕਿਵੇਂ ਤੇ ਕਿਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਾਲ ?

^{੧੦}ਛੋਟੀ ਜਾਤ, ਜਾਤ-ਗੋਤ ।

^{੧੧}ਸਭਨਾਂ ਦੀ ਚਰਣ-ਧੂਤਿ,

ਅਰਥਾਤ—ਸਭ ਦੇ ਦਾਸ ।

^{੧੨}ਗਰਤ (ਟੋਆ) ਗੋਰ (ਕਬਰ) ਭਾਵ ਛੁੱਘੀ ਖੱਡ ਵਿਚ ਨਿਘਾਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ।

ਕਵੇਗਾ, ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਖਾਤਰਿ ਜਮਾ ਕਰਿ”। ਤਬ ਦਵਲਤ ਖਾਨਿ ਤਸਲੀਮ^੧ ਕੀਤੀ। ਬਾਬੇ ਉਹਾਂ ਬੀਂ ਬਿਦਾ ਕਰੀ।
ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ।

ਸਲੋਕ^੨

ਏਹੁ ਜਗੁ ਮਮਤਾ ਠਗਿਆ ਮੋਹਿ ਠਗਉਰੀ^੩ ਪਾਇ ॥

ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਬਾਚੀਐ ਮੋਹੁ ਨ ਲਾਗੈ ਆਇ ॥

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਅਰਾਧੀਐ ਗੁਰਚਰਨੀ ਚਿਤੁ ਲਾਇ ॥ ੧ ॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ। ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ
ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੧੧੫ ॥

(ਸ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਵਿਚ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਕੀ (ਇਕ ਗੋਵਿੰਦ ਲੋਕ ਨਾਲ)

ਜਬ ਦਵਲਤ ਖਾਨ ਨੂ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਬਾਹਰਿ ਆਏ ਤਬ ਇਕਿ ਜਿ ਸਾਹਿਬ ਦੀ
ਸਾਰਿ^੪ ਜਿ ਜਾਣਦੇ ਬੇ ਤਿਨਹੁ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਜਿ, “ਏ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ!
ਤੂੰ ਤਉ ਪਰਮੇਸੁਰ ਪਾਇਆ, ਪਣੁ ਉਸੁ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਖਬਰਿ ਅਸੀਂ ਨੇ ਭੀ ਆਖੁ ਜਿ ਉਸ ਦਾ
ਸੁਮਾਰੁ^੫ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਆਖੀਐ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ:-

ਸਲੋਕ^੬

ਆਖਣਿ ਅਉਖਾ ਸੁਨਣਿ ਅਉਖਾ ਆਖਿ ਨ ਜਾਪੀ ਆਖਿ ॥

ਇਕਿ ਅਖਿ ਆਖਹਿ ਸਬਦੁ ਭਾਖਹਿ ਅਰਧ ਉਰਧ^੭ ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ ॥

ਜੇ ਕਿਹੁ ਹੋਇ ਤਾਂ ਕਿਹੁ ਦਿਸੈ ਜਾਪੈ ਰੂਪੁ ਨ ਜਾਤਿ^੮ ॥

ਸਭਿ ਕਾਰਣ ਕਰਤਾ ਕਰੇ ਘਟ ਅਉਘਟ ਘਟ^੯ ਥਾਪਿ ॥

ਆਖਣਿ ਅਉਖਾ ਨਾਨਕਾ ਆਖਿ ਨ ਜਾਪੈ ਆਖਿ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, ਸੁਣਿਹੋ ਪੁਰਖਾ! ਜਿ ਕੋਈ ਉਸ ਕੰਉ ਆਖਿਆ ਚਾਹੈ ਤਬ
ਆਖਣਿ ਭੀ ਅਉਖਾ ਹੈ। ਕਿਉਂ ਅਉਖਾ ਹੈ? ਆਖੈ ਤਉ ਜਬ ਉਸ ਕਾ ਨਾਮੁ ਜਪੈ ਜਾਂ ਹੋਰੁ ਠਵਰ ਜੀਉ ਉਸ
ਕਾ ਨ ਲਾਗੈ। ਜਿ ਕੋਈ ਸੁਣਿਆ ਚਾਹੈ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਨਾਉ ਤਉ ਅਉਖਾ ਹੈ, ਕਿਉਂ? ਜਿ ਸੁਣੈ ਤਉ ਜਉ ਦੇਕ
ਠਵਰ ਮਨੁ ਚਖੈ, ਧਾਵਣ^{੧੦} ਨ ਦੇਈ। ਅਰੁ ਜੇ ਕੋਈ ਸੁਣਾਏ ਸਿਫਤਿ, ਤਉ ਉਹੁ ਸਾਹਿਬੁ ਖੁਸੀ ਹੋਤਾ ਹੈ।

^੧ਸਲਾਮ, ਨਮਸਕਾਰ। ^੨ਇਹ ਬਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ। ^੩ਠੱਗੀ ਦਾ ਇੰਦ੍ਰ-ਜਾਲ।

^੪ਸਾਹਿਬ (ਸ੍ਰਾਮੀ-ਪਰਮੇਸੁਰ) ਦੀ ਸਾਰ (ਖਬਰ), ਭਾਵ-ਆਤਮਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਗਿਆਨ। ^੫ਸੁਮਾਰ, ਗਿਣਤੀ। ^੬ਵਾਰ ਸਾਰੰਗ ਕੀ, ਸਲੋਕ ਮ: ੧। ^੭ਨਿਰਾ ਆਖਿਆ ਹੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ (ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਂਦਾ)

^੮ਅਰਧ (ਅਧਿਕ) ਤੇ ਉਰਧ (ਉਚਾ ਮੂੰਹ) ਕਰਕੇ, ਭਾਵ-ਉਲਟੇ ਸਿੱਧੇ ਹੋ ਕੇ। ^੯ਜੇ ਕਿਹੁ (ਕੁਝ) ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਾਫ਼ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਉਸ (ਵਾਹਗੁਰੂ) ਦਾ ਤਾਂ ਰੂਪ-ਰੰਗ ਤੇ ਜਾਤ-ਜਿਨਸ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ^{੧੦}ਘਟ (ਘਾਟ)

ਅਵਘਟ (ਐਥਾ, ਰਸਥਾ), ਅਰਥਾਤ-ਉਹ ਕਰਤਾਰ ਐਥੇ, ਵਿਖੜੇ ਤੇ ਸੁਗਮ ਪੰਥ ਆਪੇ ਹੀ ਥਾਪਦਾ ਹੈ। ^{੧੧}ਦੋੜਨ।

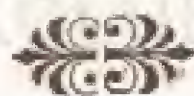
ਉਹੁ ਸਿਫਤਿ ਨਾਮੁ ਕੋਈ ਜਾਣਤਾ ਨਾਹੀ ਜਿ ਆਖੀਐ। ਇਕਿ ਆਖਦੇ ਹੈਨਿ, ਪਣੁ ਪਰਾਇਆ ਆਖਿਆ ਸੁਣਿ ਕਰਿ ਕਹਦੇ ਹੈਂ, ਜਿ ਸਬਦਿ ਵੀਚਾਰਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕਹਦੇ ਹੈਂ ਸਬਦ ਹੀ ਕਹਤੇ ਹੈਂ ਉਰਾ ਕੈ ਬਿਖੈ ਬਸਾਇ ਰਖਤੇ ਹੈਂ, ਦਿਨ ਰੈਨ ਸਬਦ ਕੀ ਟੇਕ ਰਖਤੇ ਹੈਂ, ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੈਂ ਇਸੁ ਭਾਂਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕਹਤੇ ਹੈਂ। ਅਰੁ ਜੇ ਕੋਈ ਦੇਖਿਆ ਚਾਹੈ ਤਉ ਦੇਖਣੈ ਕਉ ਰੂਪੁ ਨਾਹੀ ਜਾਣੀਤਾ, ਰੰਗੁ ਨਾਹੀ ਜਾਣੀਤਾ, ਉਸ ਕੀ ਜਿਨਸਿ ਕਿਛੁ ਨਜਰਿ ਨਾਹੀ ਆਵਤੀ ਜਿ ਕਿਛੁ ਕਹੀਐ। ਦੇਖੀਐ ਜਿ ਕਿਆ ਦੇਖੀਐ ਜਾਂ ਆਖਿ ਹੀ ਨਾਹੀ ਜਾਣੀਦਾ, ਤਾਂ ਦੇਖੇ ਜਿ ਕਿਆ ਦੇਖੇ; ਪਣੁ ਜਾਨਣ ਕੀ ਏਕ ਠਵਰ ਹੈ ਜਿ ਕਿਛੁ ਕਰਤਾ ਹੈ ਜਿ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਹੀ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਉਸੁ ਬਿਨਾ ਅਵਰ ਠਵਰ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਕਰਣੇਹਾਰਾ। ਜਿ ਕਿਛੁ ਕਾਰਣੁ ਰਚਤਾ ਹੈ ਜਿ ਆਪਿ ਹੀ ਰਚਤਾ ਹੈ। ਜਿ ਕੋਈ ਉਸ ਕਾ ਕਾਰਣੁ ਪਛਾਣੈ, ਜਿ ਕੀਆ ਸਭੁ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਕਾ ਹੋਤਾ ਹੈ: ਤਿਉਂ ਏਤਨੇ ਸਮਝਣੇ ਸਿਉਂ ਸੁਖੀ ਹੋਤਾ ਹੈ ਜੀਉ ਮਨੁਖ ਕਾ। ਜੇ ਕਾਰਣੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਜਾਣੈ ਜਿ ਘਟਾਂ ਮਹਿ ਭੀ ਆਪਿ ਹੈ; ਅਵਰਾਂ ਘਟਾਂ ਮਹਿ ਭੀ ਆਪਿ ਹੈ; ਥਾਨ ਬਨੰਤਰਿ ਭੀ ਆਪਿ ਹੈ, ਆਕਾਸਿ ਪਇਆਲਿ^੧ ਸਭਨੀ ਠਵਰੀ ਆਪਿ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਹੈ ਸ੍ਰੀ ਠਾਕੁਰੁ ਜੀ। ਪਣੁ ਜੇ ਆਖਿਆ ਚਾਹੈ ਜਿ ਆਖਣ ਸਾਰਖੀ^੨ ਏਹੁ ਵਸਤੁ ਨਾਹੀ। ਉਹ ਅਜਾਪੁ ਹੈ ਜਪਿਆ ਨਾਹੀ ਜਾਂਦਾ ਅਉਖਾ ਹੈ^੩। ਤਬ ਓਹਿ ਬੰਦੇ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਸਿਫਤਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਾ ਲਾਗੇ ਕਰਣੇ। ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਉਨਹੁ ਪੀਰੁ ਕਰਿ ਪਕੜਿਆ। ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਾ ਪੀਰੁ। ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਕਹਿ ਉਠੇ ਜਿ, “ਵਾਹੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ! ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ! ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ!”

ਸਲੋਕੁ ॥

ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਨਾਉ ਆਖੀਐ ਜਿ ਮਿਤਿ^੪ ਜਾਣੈ ਕੋਇ ॥

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਤਾਂ ਬਾਂਇ ਪਾਇ ਜਾ ਮਨਿ ਸਚਾ ਸੋਇ ॥੧॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ। ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥੧੧੬॥

(ੳ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ ਤੇ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਗੋਰਖ ਨਾਥ ਨਾਲ)

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਦਵਲਤ ਖਾਨ ਸਾਬਿ ਗੋਸਟਿ ਕਰਿ ਕੈ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰ ਤੇ ਉਤਰ ਕੀ ਧਰਤੀ ਸੁਮੇਰ^੫

^੧ਹਿਰਦੇ। ^੨ਜਾਣੀਦਾ। ^੩ਪਾਤਾਲ ਵਿਚ। ^੪ਵਰਗੀ, ਜੇਹੀ। ^੫ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਚੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ। ^੬ਮਰਯਾਦਾ। ^੭ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਹਿਮਾਂਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਪਰਬਤ-ਘਾਟੀਆਂ ਸਿਰਧਾਰ ਪਰਬਤ, ਊਨਾ ਪਰਬਤ, ਸਿਲਕਾ ਪਰਬਤ, ਕੂਨਾ ਪਰਬਤ ਤੇ ਮੀਨਾ ਪਰਬਤ ਥੀਂ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ ਉਤੇ ਗਏ ਸਨ ਤੇ ਸਿੱਧ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਧਾਰ ਪਰਬਤ ਤੋਂ ਹੀ ਮਿਲਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਪਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵਾਰਾਂ ਗੜਾਨ ਰਤਨਾਵਲੀ ਦੀ ੨੯ਵੀਂ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਿੱਧੇ ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ ਪਰ ਜਾਣਾ ਹੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ—

“ਬਾਬੇ ਦੇਖੀ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਨਵੈ ਖੰਡ ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਆਹੀ ॥

ਫਿਰ ਜਾਇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਸੁਮੇਰ ਪਰ ਸਿੱਧ ਮੰਡਲੀ ਦ੍ਰਿਸਟੀ ਆਈ ॥

ਚਉਰਾਸੀਹ ਸਿਧ ਗੋਰਖਾਇ ਮਨ ਅੰਤਰਿ ਗਿਣਤੀ ਵਰਤਾਈ” ॥

ਕਉਂ ਚਲਿਆ ਦੇਖਤਾ ਦੇਖਤਾ, ਖੇਲਤਾ ਖੇਲਤਾ ਭਗਵਤੀ ਕੇ ਅਸਥਲ¹ ਕਉਂ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਸੁਮੇਰਿ ਜਾਇ ਚੜਿਆ ।
 ਸੁਮੇਰ ਕੀ ਘਾਟੀ ਪਾਈ । ਸੁਮੇਰਿ ਕੈ ਉਪਰਿ ਚੜ੍ਹੇ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਦੇਖੇ ਤਾਂ ਅਗੇ ਸਿਧ ਵੈਠੇ ਹੋਏ—
 ਸ੍ਰੀ ਗੋਰਖ ਨਾਥ, ਮਛਿੰਦ੍ਰ ਨਾਥ, ਈਸ਼੍ਵਰ ਨਾਥ, ਚਰਪਟ ਨਾਥ, ਬਰੰਗ ਨਾਥ, ਘੋਤਾ ਚੋਲੀ, ਬਾਲ ਗੁੰਦਾਈ, ਭਰਬਰੀ,
 ਗੋਪੀ ਚੰਦ, ਸਾਰੇ ਸਿਧ ਬੈਠੇ ਹੋਨਿ, ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਉਹਾਂ ਜਾਇ ਪਰਗਟੇ; ਸੁਮੇਰ ਉਪਰਿ ਜਾਇ ਚੜ੍ਹੇ;
 ਸਿਧਾਂ ਕਉਂ ਆਦੇਸ਼ ਕੀਆ । ਆਗੇ ਤੇ ਸਿਧਾਂ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਆ । ਜਬ ਉਪਰਿ ਜਾਇ ਚੜ੍ਹੇ ਤਬ ਸਿਧਾਂ ਸਾਥਿ
 ਗੋਸਟਿ ਕੀਨੀ । ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਗੋਰਖ ਨਾਥ ਕਹਿਆ ਜਿ, ਏਹੁ ਕਵਣੁ ਜਿਨਿ ਏਹੁ ਮਾਰਗੁ ਪਾਇਆ ਸੁਮੇਰੁ ਕੀ ਘਾਟੀ
 ਚੜ੍ਹਣੈ ਕਾ ਸਿ ਏਹੁ ਕਉਣੁ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਉਂ ਸ੍ਰੀ ਗੋਰਖ ਨਾਥ ਕੈ ਚੋਲੈ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ
 ਸ੍ਰੀ ਗੋਰਖ ਨਾਥ ਜੀ ! ਏਹੁ ਨਾਨਕੁ ਵੇਦੀ ਪੀਰ ਵਿਆਹੁ² ਕਾ ਭਗਤ, ਵਡਾ ਭਗਤੁ ਹੈ ਨਾਨਕੁ ਵੇਦੀ” । ਤਬ
 ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏਹਿ ਸਿਧ ਹੋਨਿ ਜਿਨੀ ਮੇਰੇ ਤਾਂਈ ਬੁਝਿਆ ਹੈ” । ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੋਰਖ ਨਾਥ ਜੀ
 ਕਹਿਆ ਜਿ, ਨ ਬਚਾ ! ਤੇਰਾ ਕੰਮ ਨਾਹੀ, ਇਸੁ ਸਾਥਿ ਗੋਸਟਿ ਕਰਣੀ ਹੈ” । ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਗੋਰਖ ਨਾਥ ਕਹਿਆ ਜਿ,
 ਬਾਲਿਆ³ ਤੂੰ ਕਹਾਂ ਤੇ ਆਇਆ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਆਸਾ ਅੰਦੇਸੇ ਤੇ
 ਆਇਆ” । ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਗੋਰਖ ਨਾਥ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਆਸਾ ਅੰਦੇਸੇ ਮਹਿ ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਰਹਤਾ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ
 ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਆਸਾ ਅੰਦੇਸੇ ਮਹਿ ਇਉਂ ਰਹਤਾ ਹੋਇ, ਜਿਉਂ ਜਲ ਉਪਰ ਮੁਰਗਾਈ ਬੈਠਤੀ ਹੈ” ।
 ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਗੋਰਖ ਨਾਥ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜਲ ਉਪਰਿ ਮੁਰਗਾਈ ਜਿ ਰਹਤੀ ਹੈ ਸਿ ਤਿਸੁ ਕਉਂ ਸਫੁ ਸੋਝੀ
 ਦਰੀਆਵ ਕੀ ਹੋਤੀ ਹੈ ਤੂ ਇਸੁ ਕਲਿਜੁਗ ਕੀ ਸੋਝੀ ਹਮਾਰੈ ਤਾਈਂ ਦੇਹਿ ਜਿ ਕਲਿਜੁਗੁ ਕੈਸਾ ਹੈ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ
 ਨਾਨਕ ਜੀ ਜੁਗ ਕੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ⁴ ਕਹਣੈ ਲਾਗਾ ਸ੍ਰੀ ਗੋਰਖ ਨਾਥ ਪਹਿ । ਪਰਕਿਰਤੀ⁵ ਬਾਣੀ ਬੋਲਿ ਕਰਿ ਕਹਿ
 ਸੁਨਾਵਤਾ ਹੈ ਸ੍ਰੀ ਗੋਰਖ ਨਾਥ ਕਉਂ । ਕਿਆ ਕਹਤਾ ਹੈ ?

ਸਲੋਕ⁶ ॥

ਸਚਿ ਕਾਲੁ⁷ ਕੂੜੁ ਵਰਤਿਆ ਕਲਿ ਕਾਲਖ ਬੇਤਾਲ⁸ ॥
 ਬੀਉ ਬੀਜ ਪਤਿ ਲੈ ਗਏ⁹ ਅਬ ਕਿਉ ਉਜਾਵੈ ਦਾਲਿ¹⁰ ॥
 ਜੇ ਇਕੁ ਹੋਇ ਤ ਉਗਵੈ¹¹ ਰੁਤੀ ਹੂ ਰੁਤਿ ਹੋਇ ॥
 ਨਾਨਕ ਪਾਹੈ ਬਾਹਰਾ ਕੋਰੈ ਰੰਗੁ ਨ ਸੋਇ¹² ॥੧॥¹³
 ਭੈ ਵਿਚਿ ਖੁੰਬਿ ਚੜਾਈਐ ਸਰਮੁ ਪਾਹੁ ਤਨਿ ਹੋਇ ॥
 ਨਾਨਕ ਭਗਤੀ ਜੇ ਰਪੈ¹⁴ ਤਾ ਰੰਗਿ ਚਲੁਲਾ ਹੋਇ¹⁵ ॥੨॥¹⁶

¹ਭਗਵਤੀ (ਦੁਰਗਾ ਦੇਵੀ) ਦਾ ਕੋਈ ਸਥਾਨ । ²ਗ੍ਰਹਸਤੀ ਭਗਤ ਹੈ । ³ਬਾਲਾ, ਬਾਲਕਾ
 (ਚੋਲਾ) ਅਥਵਾ ਜਗਜਾਸੂ ਭਗਤ । ⁴ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ, ਸੁਭਾਉ, ਸਸਲਤ । ⁵ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਿਕ, ਸੁਭਾਵਿਕ ।
⁶ਵਾਰ ਆਸਾ, ਸਲੋਕ ਮ: ੧ । ⁷ਕਲਿਜੁਗ ਵਿਚ ਸਚ ਦਾ ਕਾਲ ਪੈ ਗਿਆ, ਅਰਥਾਤ—ਸਰਿਆਈ ਕਿਪਰੇ ਪਰ
 ਲਾ ਕੇ ਉੱਡ ਗਈ । ⁸ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਕਾਲਖ ਲੱਗਣ ਕਰਕੇ ਲੋਕੀਂ ਬੇਤਾਲ (ਭੂਤਨੇ) ਬਣ ਗਏ । ⁹ਜਿਨ੍ਹਾਂ
 ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਧਰਮ ਦਾ ਬੀ ਬੀਜਿਆ, ਉਹ ਏਥੇ ਜਸ (ਪਤਿ) ਖੱਟ ਕੇ ਲੈ ਗਏ । ¹⁰ਦਲਿਆ ਹੋਇਆ ਅੰਨ ।
¹¹ਏਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੱਚ-ਝੂਠ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਕੇ ਏਕਤਾ ਦੀ ਬਰਕਤ ਦਸੀ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ ਅਨਾਜ ਦੇ ਦਾਣੇ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ
 ਦੇ ਕੇ; ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇ ਇਕ ਦਾਣਾ ਬੀਜਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਹਰਾ ਹੋ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇ ਦੁਵਿਧਾ (ਦਾਲਿ) ਛੱਡ
 ਕੇ ਇਕਾਗਰ ਚਿੱਤ ਬਿਤੀ ਨਾਲ ਸਚ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਫਲੀਫੂਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ¹²ਪਾਹੁ ਤੋਂ ਬਿਨਾ
 ਕੋਰੇ ਕਪੜੇ ਨੂੰ ਰੰਗ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਦਾ । ¹³ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਏਥੇ ਇਹ ਅੰਕ (ਏਕਾ) ਨਹੀਂ ਹੈ । ¹⁴ਰੰਗੇ ।
¹⁵ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਕੂੜੈ ਸੋਇ ਨ ਕੋਇ’ । ¹⁶ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਏਥੇ ਇਕ (ਏਕਾ) ਅੰਕ ਹੈ, ਦੋ ਨਹੀਂ, ਜਿਸ ਤੋਂ
 ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਲੋਕ ਲੇਖਕ ਨੇ ਦੋ ਥਾਵੀਂ ਵੰਡ ਦਿਤਾ ਹੈ ।

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਣਿਹੋ ਸਿਧਹੁ ! ਕਲਿ ਕੈ ਬਿਖੈ ਸਚ ਕਾ ਕਾਲੁ ਵਰਤਿਆ ਹੈ, ਕੂੜ ਕਾ ਵਰਤਾਰਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਕੂੜ ਕਾ ਸੁਕਾਲੁ ਹੋਆ ਹੈ। ਕਲਿ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਕਾਲਖ ਦੀ ਨਿਆਈ ਹੈ, ਜਗਤੁ ਨ ਆਪਣਾ ਬੇਤਾਲੁ ਘਤਿ ਕੈ ਬੇਤਾਲਦੀ ਹੈ। ਕਲਿ ਨਾਲਿ ਜਿ ਮਨੁਖੁ ਬੇਤਾਲੀਦਾ ਹੈ ਸੁ ਬੇਤਾਲੇ ਪਾਪ-ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਦਿ ਸਚ ਕੀ ਰੁਤਿ ਸੀ ਤਦਿ ਜਿਨਿ ਕਿਨੈ ਸਚੁ ਬੀਜਣਿ ਸਚੁ ਨਾਹੀ ਕੂੜੁ ਹੈ, ਜਿਉਂ ਦਾਲਿ ਬੀਜੀ ਉਗਵਦੀ ਨਾਹੀ, ਤਿਉਂ ਕੂੜ ਬੀਜਿਆ ਬੋਲਿਆ ਫਲਦਾ ਨਾਹੀ ਅਰੁ ਉਗਵਦਾ ਨਾਹੀ। ਰੁਤਿ ਗਈ ਸਚ ਦੀ। ਜਿਤੁ ਰੁਤਿ ਸਚੁ ਸਾ ਤਿਤੁ ਸਚੁ ਉਗਵਦਾ; ਹੁਣਿ ਰੁਤਿ ਕੂੜਦੀ ਹੈ। ਕੂੜ ਵਿਚਿ ਸਚੁ ਚਲਦਾ ਨਾਹੀ ਅਤੈ ਜਿ ਕਿਸੇ ਪਾਸਿ ਸਚੁ ਹੈ ਅਤੈ ਸਚ ਸਿਰਿ ਸਾਬਤੁ ਰਹੈ, ਕੂੜਿ ਨ ਛਿਪੀ-ਸਤਿਵਾਦੀ ਹੋਇ ਸਤਿ ਕਮਾਵੈ, ਸਚਿ ਕੈ ਘਰਿ ਰਹੈ ਤਾਂ ਓਦੁ ਰੁਤੀ ਹੂ ਛੀ ਅਤਿ ਭਲੀ ਰੁਤਿ ਹੈ ਜੇ ਕੋਈ ਸਚ ਕੈ ਘਰਿ ਚਲਿ ਸਕੈ। ਸਾਰਾ ਦਾਣਾ ਜਦਹੁ ਉਗਵਦਾ ਹੈ ਜੇ ਸਾਰਾ ਹੋਇ, ਦਾਲਿ ਕਦੇ ਨਾਹੀ ਉਗਵਦੀ, ਸਾਰਾ ਸਚ ਦਾ ਹੈ। ਦਾਲਿ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਕੂੜ ਹੈ, ਕਿਸੁ ਕੀ ਨਿਆਈ ? ਜਿਉਂ ਪਾਹੁ ਬਗੈਰਿ ਕਪੜਾ ਭਾਵੈ ਤਿਤੜੀ ਮੰਜੀਠ ਪਾਏ, ਪਣੁ ਉਸ ਨੋ ਮੰਜੀਠ ਦਖਲੁ ਨਾਹੀ ਕਰਦੀ ਕਪੜਾ ਕੋਰੈ ਕੋਰਾ ਫਿਰਿ ਨਿਕਲੈ, ਨ ਰੰਗੇ ਹੀ ਉਸ ਨੋ ਚੜੈ ਨ ਉਸ ਨੋ ਜੋਇ ਉਜਲੈ ਦੀ ਹੋਇ, ਨ ਰੰਗੇ ਨ ਸੋਏ ਕੋਰੇ ਨੇ, ਦੋਵੈ ਗਲਾਂ ਨ ਹੋਈਓ”। ਕਹੈ, “ਕੋਰਾ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਰੰਗੁ ਲਏ ?” ਭੈ ਕੇ ਰੰਗਿ ਮਨੁਖੁ ਸੁਪੇਦੁ ਹੋਇ ਅਰੁ ਸਰਮੁ ਏਸੁ ਨੋ ਪਾਹੁ ਚੜਿਆ ਲਗਾ ਤਾਂ ਸਰਮੁ ਵਿਚਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਭਗਤਿ ਕਰੈ, ਭਗਤ ਕੈ ਰੰਗਿ ਰੰਗੀਐ ਤਾਂ ਸਹ ਲਾਲੀ ਹੂ ਲਾਲੁ ਰੰਗ ਏਸ ਦਾ ਹੋਇ। ਕੇਹਾ ਲਾਲੁ ਹੋਇ ? ਇਕੁ ਲਾਲੁ ਲਾਲ ਤੇ ਗੁਲਾਲੁ ਗੁਲਾਲ ਤੇ ਭਲਾ ਚਲੁਲਾ^੧; ਜਿ ਚਲੁਲੁ ਰੰਗੁ ਏਸੁ ਮਨ ਕਾ ਹੋਇ; ਜੇ ਭੈ ਕੀ ਸਰਮ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਭਗਤਿ ਕਰੈ। ਪਣੁ ਜੀ, ਕਲਿ ਏਸ ਨੋ ਭਉ ਸਿਫਤਿ ਭਗਤਿ ਕਰਣੇ ਦੇਂਦੀ ਨਾਹੀ, ਸਚੁ ਬੋਲਣ ਦੇਂਦੀ ਨਾਹੀ। ਕਲਿ^੨ ਕੈ ਬਿਖੈ ਕੂੜੁ ਸਬਲੁ^੩ ਹੈ, ਸਚੁ ਬੋੜਾ ਹੈ”। ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਗੋਰਖ ਨਾਥ ਕਹਿਆ ਜੇ, ਕਿਛੁ ਕਲਿਜੁਗ ਵਿਚਿ ਸਚੁ ਹੈ ਕਿ ਨਾਹੀ ? “ਕਲਿ ਕੈ ਬਿਖੈ ਕੂੜੁ ਸਬਲੁ ਹੈ, ਸਚੁ ਬੋੜਾ ਹੈ”। ਤਬ ਫੇਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕਲਿ ਕੀ ਪ੍ਰਕਿਤੀ^੪ ਕਾ ਸਲੋਕੁ^੫ ਕਹਿਆ ਜਿ :-

ਕਲਿ ਕਾਤੀ^੬ ਰਾਜੇ ਕਾਸਾਈ^੭ ਧਰਮੁ ਪੰਖ ਕਰਿ ਉਡਰਿਆ^੮ ॥

ਕੂੜੁ ਅਮਾਵਸਿ^੯ ਸਚੁ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀਸੈ ਨਾਹੀ ਕਹ^{੧੦} ਚੜਿਆ ॥

ਹਉ ਭਾਲਿ ਨਿਆਈ^{੧੧} ਹੋਈ ॥ ਆਧੇਰੈ ਰਾਹੁ ਨ ਕੋਈ ॥੩॥^{੧੨}

(ਰਾਮਕਲੀ ਕੀ ਵਾਰ, ਸਲੋਕੁ ਮ: ੧:-)

ਸਤੀ ਪਾਪੁ ਕਰਿ ਸਤੁ ਕਮਾਹਿ ॥ ਗੁਰ ਦੀਖਿਆ ਘਰਿ ਦੇਵਣ ਜਾਹਿ ॥

ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖੇ ਖਟਿਐ ਛਾਉ ॥ ਭਾਵੈ ਆਵਉ ਭਾਵੈ ਜਾਉ ॥

ਸਾਸਤੁ ਬੇਦੁ ਨ ਮਾਨੈ ਕੋਇ ॥ ਆਪੇ ਆਪੇ ਪੂਜਾ ਹੋਇ ॥

^{੧੩}ਕਾਜੀ ਹੋਇਕੈ ਬਹਿ ਨਿਆਇ ॥ ਫੇਰੈ ਤਸਬੀ ਕਰੇ ਖੁਦਾਇ ॥

ਵਢੀ ਲੈ ਕੈ ਹਕੁ ਗਵਾਏ ॥ ਜੇ ਕੋ ਪੁਛੈ ਤਾ ਪਤਿ ਸੁਣਾਏ ॥

ਤੁਰਕ ਮੰਤ੍ਰ ਕੰਨਿ ਰਿਦੈ ਸਮਾਹਿ ॥ ਲੋਕ ਮੁਹਾਵਹਿ ਚਾਤੀ ਖਾਇ ॥

ਚਉਕਾ ਦੇ ਕੈ ਸੁਚਾ ਹੋਇ ॥ ਐਸਾ ਹਿੰਦੂ ਵੇਖਹੁ ਕੋਇ ॥

^੧ਕਿਤਨੀ।

^੨ਗੂੜਾ ਲਾਲ ਰੰਗ।

^੩ਕਲਿਜੁਗ।

^੪ਬਲ ਸਹਿਤ, ਬਲਵਾਨ, ਜ਼ੋਰਾਵਰ।

^੫ਕਲਿਜੁਗ ਦੇ ਸੁਭਾਉ ਦਾ।

^੬ਵਾਰ ਮਾਥ ਕੀ, ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੧।

^੭ਕਲਿਜੁਗ ਕਾਤੀ (ਫੁਰੀ) ਹੈ।

^੮ਕਾਸਾਈ, ਬੁੱਤ।

^੯ਧਰਮ ਖੰਡ ਲਾ ਕੇ ਕਿਧਰੇ ਉਡ ਗਇਆ ਹੈ।

^{੧੦}ਧੂਠ ਦੀ ਅਮੋ-ਸਿਆ (ਰਾਤ) ਹੈ।

^{੧੧}ਕਿਥੇ।

^{੧੨}ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਵਿਕੁੰਨੀ’।

^{੧੩}ਇਹ ਲੇਖਕ ਦਾ ਆਪਣਾ ਕੁਮ-ਅੰਕ ਹੈ, ਜੋ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ।

^{੧੪}ਸਲ ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਇਹ ਤੁਕਾਂ ਪਿਛੇ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਜੋਗੀ ਗਿਹੀ^੧ ਜਟਾ ਬਿਛੁਤਿ^੨ ॥ ਆਗੈ ਪਾਛੈ ਰੋਵਹਿ ਪੁਤਿ ॥
 ਜੋਗੁ ਨ ਪਾਇਆ ਜੁਗਤਿ ਗਵਾਈ ॥ ਕਿਤੁ ਕਾਰਣਿ ਸਿਰਿ ਛਾਈ ਪਾਈ ॥
 ਨਾਨਕ ਕਲਿ ਕਾ ਏਹੁ ਪਰਵਾਣੁ^੩ ॥ ਆਪੇ ਆਖਣੁ ਆਪੇ ਜਾਣੁ ॥੪॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਸ੍ਰੀ ਗੋਰਖ ਨਾਥ ਜੀ ! ਤੂੰ ਤਉ ਮੇਰੇ ਤਾਈਂ ਪੁਛਦਾ ਹੈਂ, ਕਲਿ ਏਹੀ ਆਈ ਜੇਹੀ ਛੁਰੀ। ਰਾਜੇ ਕਲਿ ਕੇ ਏਹੇ ਜੈਸੇ ਕਸਾਈ ਸੈਂਸਾਰੁ ਬਕਰੀ ਕੁਹਿ^੪ ਖਾਂਦੇ ਹੈਨਿ ਦੁਹਿ^੫ ਨਾਹੀਂ ਪੀਂਦੇ। ਏਹੁ ਧਰਮੁ ਰਾਜੇ ਪਰ ਜੇ ਵਿਚਹੁ ਗਇਆ, ਪਾਪੁ ਪਤ੍ਰਿਸਟਿਆ। ਧਰਮ ਕੰਤੁ ਪੰਖ ਹੋਏ, ਸੈਂਸਾਰ ਤੇ ਉਡਿ ਗਇਆ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਸ੍ਰੀ ਗੋਰਖ ਨਾਥ ਜੀ ! ਕੂੜ ਇਤਨਾ ਹੈ ਜਿਤਨਾ ਅਮਾਵਸਿਆ^੬ ਕੀ ਰਾਤ ਕਾ ਅੰਧੇਰਾ ਹੋਤਾ ਹੈ ਅਰੁ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਜੁਗ ਮਹਿ ਇਤਨਾ ਕੁ ਰਹਦਾ ਹੈ ਜਿਤਨਾ ਜੁਗ ਮਹਿ ਸਚੁ ਹੈ ਅਰੁ ਜਿਉਂ ਅਮਾਵਸ ਕੀ ਰਾਤਿ ਕਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਿਸਿ ਨਾਹੀਂ ਆਵਤਾ ਤਿਉਂ ਸਚੁ ਕਲਿ ਮਹਿ ਹੈ, ਪਣੁ ਦਿਸਤਾ ਨਾਹੀਂ, ਜੇ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਸਾਧ ਮਹਿ ਹੈ। ਤਿਸੁ ਸਚ ਕਾ ਅਵਰੁ ਚਲਤਾ ਨਾਹੀਂ, ਓਹੁ ਗੁਹਜੁ ਹੀ ਹੰਢਾਂਵਤਾ ਹੈ। ਅੰਤਰਿ ਸਚੁ ਹੈ, ਸਾਧ ਕੈ ਬਾਹਿਰ ਝੂਠਿ ਲੀਐ ਰਹਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਭਾਲਿ ਰਹਿਆ ਹਾਂ ਕਲਿਜੁਗ ਕੈ ਬਿਖੈ। ਕਲਿਜੁਗ ਮਹਿ ਰਾਹੁ ਨਜਰਿ ਨਾਹੀਂ ਆਵਦਾ, ਅੰਨੇਰੁ ਬਹੁਤੁ ਹੈ, ਅਨ੍ਹੇਰੇ ਮਹਿ ਰਾਹੁ ਨਾਹੀਂ ਨਜਰਿ ਆਵਤਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ, ਕਲਿ ਮਹਿ ਅੰਧੇਰੁ ਹੈ। ਪਾਪੁ ਬਹੁਤੁ ਸਬਲੁ^੭ ਹੁਆ ਹੈ। ਕਲਿ ਕੇ ਸਤੀ^੮ ਤਉ ਸਤੁ ਕਰਤੇ ਹੈ ਅਰੁ ਪੀਛੈ ਪੁੰਨੁ ਕਰਤੇ ਹੈ। ਪਾਪੁ ਜਉ ਕੀਜੀਐ ਤਬ ਪੁੰਨੁ ਕਿਆ ਫਲੈ ? ਪਾਪੁ ਝੂਠੁ ਹੈ, ਪਹਿਲੈ ਏਹੁ ਝੂਠੁ ਹੀ ਬੋਲਤਾ ਹੈ ਜੁਗ ਕੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤ, ਝੂਠ ਕਾ ਜੁਗੁ ਹੈ। ਕਲਿ ਕੇ ਗੁਰ ਪੀਰ ਘਰੇ ਜਾਇ ਜਾਇ ਦੀਖਿਆ^੯, ਮੰਤ੍ਰ, ਮਾਲਾ ਲਾਗੇ ਦੇਵਣੇ, ਮਿਨਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸਿਖ ਲਾਗੇ ਕਰਣੇ, ਪਰੁ ਕਿਤੁ ਅਰਥਿ^{੧੦} ? ਮਾਇਆ ਕੈ ਅਰਥਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸਿਖ ਲਾਗੇ ਕਰਣੇ। ਸਤਿਜੁਗਿ ਜਉ ਬਾਰਹ ਬਰਸ ਸੇਵਾ ਸਿਖ ਕਰਤਾ ਤਉ ਦੀਖਿਆ ਮਿਲਤੀ। ਦੀਖਿਆ ਭੀ ਉਸ ਕੰਉ ਦੇਤੇ ਸੇ ਜਿ ਸਿਖ ਦੇ ਸਾਰਖਾ^{੧੧} ਸਿਖੁ ਹੋਇ। ਇਬ ਕਲੀ ਕਾਲ ਮਹਿ ਘਰਿ ਜਾਇ ਜਾਇ ਕਰਿ, ਮਿਨਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ, ਮਾਇਆ ਕੈ ਅਰਥਿ ਦੁਸਰਾਂ ਕੰਉ ਦੀਖਿਆ, ਮਾਲਾ, ਮੰਤ੍ਰ ਚਾਇ ਦੇਤੇ ਹੈਂ-ਏਹਿ ਕਲਿ ਕੇ ਗੁਰ ਪੀਰ ਹੈਂ। ਸਤਿਜੁਗਿ, ਦੁਆਪਰਿ, ਤ੍ਰੇਤੈ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਭਤਾਰ ਭਗਤੀਆਂ^{੧੨} ਹੋਤੀਆਂ, ਭਤਾਰੁ ਭਾਵੈ ਕੈਸਾ ਹੋਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੇਵਾ ਖਸਮ ਕੀ ਕਰਤੀ। ਇਬ ਕਲਿਜੁਗ ਕੈ ਬਿਖੈ ਜੇ ਖਟੇ ਤਉ ਖਸਮੁ, ਨਾਹੀਂ ਤਾਂ ਕਉਣੁ ਹਉ ਕਉਣੁ ਤੂ, ਖਟੇਂ ਸਾਥਿ ਮੁਦਾ^{੧੩}। ਏਦ-ਸਾਸਤ੍ਰ ਜਿ ਕਹਤਾ ਹੈ ਸਿ ਕੋਈ ਕਰਤਾ ਨਾਹੀਂ, ਜਿ ਕਿਛੁ ਆਪਣਾ ਮਨੁ ਕਹੈ ਸਿ ਕਰਣਾ। ਸਾਸਤ੍ਰ ਕਹੈ ਸੋ ਨਾ ਕਰਣਾ। ਸਾਸਤ੍ਰ ਕਾ ਆਖਿਆ ਕੋਈ ਮੰਨੇ ਨਾਹੀਂ, ਮਨ ਹੀ ਦੇ ਆਖਿਐ ਮਨ ਹੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨਿ, ਮਨ ਦਾ ਭਾਂਵਦਾ ਕਰਨਿ। ਜੇ ਕਿਛੁ ਸਾਸਤ੍ਰ ਕਹੈ ਸਿ ਨ ਕਰਣੈ। ਤੋਰਕੀ^{੧੪} ਪਤ੍ਰਿ ਕਰਿ ਤੁਰਕ-ਮੰਤ੍ਰ^{੧੫} ਮੰਤ੍ਰ^{੧੬} ਕੰਨਿ ਪਾਇਕੈ ਹਿਰਦੈ ਸਮਾਵਣਾ। ਕਲਿ ਕੈ ਬਿਖੈ ਖੜੀ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਲਾਗੇ ਤੁਰਕ ਭਾਖਾ^{੧੭} ਪੜਣੈ। ਜਿਨ ਕੰਉ ਹੁਕਮੁ ਨ ਥਾ ਪਤਣੈ ਕਾ ਤੁਰਕ ਭਾਖਾ ਸਿ ਪਤਿ ਪਤਿ ਤੋਰਕੀ ਲੋਕਾ ਕੰਉ ਲਾਇਤਬਾਰੀ^{੧੮} ਲਗੇ ਖਾਣ, ਪਰਾਇਆ ਬੁਰਾ ਲਗੇ ਚਿਤਵਣੈ। ਚਉਕਾ ਦੇ ਕਰਿ ਸੂਚੀ ਰੋਟੀ ਲਾਗਾ ਜੇਵਣੈ। ਕਹੈ ਸਿ ਮੈਂ ਹੀ ਸੂਚਾ ਹਉ, ਹਿੰਦਵਾਇਣੁ^{੧੯} ਤਬ ਹੀ ਗਇਆ ਜਾਂ

^੧ਗਿਹਸਥੀ। ^੨ਸੁਆਹ। ^੩ਮਾਪ। ^੪ਸੰਸਾਰ ਰੂਪ ਬਕਰੀ ਫੋਹ ਕੇ। ^੫ਚੋ ਕੇ।
^੬ਕਿਸੇ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਅਨ੍ਹੇਰੇ ਪੰਖ ਦੀ ੧੫ਵੀਂ ਤਿਥਿ, ਜੋ ਅਮਾਵਸ ਜਾਂ ਮੌਸ ਅਖਵਾਂਦੀ ਹੈ। ^੭ਬਲ ਸਹਿਤ,
 ਤਾਕਤਵਰ। ^੮ਸਤ ਸੰਤੋਖ ਵਾਲੇ ਪੁਰਸ਼-ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ। ^੯ਦੇਲਾ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਨਾਮ ਗੁਰਦੀਖਯਾ ਹੈ।
^{੧੦}ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ ? ^{੧੧}ਸਰੀਖਾ, ਜੇਹਾ। ^{੧੨}ਭਰਤਾ (ਪਤੀ) ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ। ^{੧੩}ਮੁਦਾ,
 ਮਤਲਬ, ਗਰਜ਼। ^{੧੪}ਤੁਰਕਾਂ (ਭਾਵ-ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ) ਦੀ ਬੋਲੀ : ਅਰਬੀ-ਫਾਰਸੀ। ^{੧੫}ਮੁਸਲਮਾਨੀ
 ਕਲਮ। ^{੧੬}ਮੰਨਤਾਂ ਨੂੰ। ^{੧੭}ਅਰਥਾਤ-ਅਰਬੀ, ਫਾਰਸੀ। ^{੧੮}ਚੁਗਲੀ। ^{੧੯}ਹਿੰਦੂ-ਧਰਮ।

ਪਰਾਇਆ ਬੁਰਾ ਲਾਗਾ ਚਿਤਵਣੈ ਅਰੁ ਤੁਰਕ-ਭਾਖਾ ਲਾਗਾ ਪਤਣੈ । ਕਾਜੀ¹ ਹੋਇ ਕਰਿ ਕਜਾਇ² ਉਪਰਿ ਬੈਠੇਗਾ,
ਹਥਿ ਤਸਬੀ³ ਹੋਇਗੀ, ਖੁਦਾਇ ਖੁਦਾਇ ਕਰੇਗਾ । ਜਬ ਸਚਿਆਰੁ ਕਹੈਗਾ ਜਿ ਬਰਾਇ ਖੁਦਾਇ⁴ ਮੇਰਾ ਤਪਾਵਸੁ⁵
ਕਰਿ, ਤਿਸੁ ਦਾ ਨਾ ਕਰੇਗਾ । ਜਬ ਬੂਠਾ ਲਿਜਾਇ ਵਢੀ ਦੇਗਾ, ਬੂਠਾ ਕਹੈਗਾ ਜਿ ਮੇਰੇ ਤਾਈਂ ਜਿਣਾਵਣਾ⁶ । ਤਬ
ਉਸ ਦੀ ਵਢੀ ਦਾ ਲੀਆ ਕੁਤਿਆਰ⁷ ਸਚਿਆਰੁ ਕਰੇਗਾ । ਏਹੇ ਸੇਹੇ ਕਲਿ ਕੇ ਕਾਜੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋਇ ਕਲਿ ਕੇ
ਕਲਮੇਂ ਗੋਆਏ । ਅਰੁ ਕਲੀ ਕਾਲ ਜੋਗੀ ਕੈਸੇ ? ਘਰੁ ਤਿਆਗਿ ਕਰਿ ਜੋਗੀ ਹੋਆ, ਅਗੈ ਜਾਇ ਕਰਿ
ਅਵਰ ਰਾਂਡੀ ਕਰੀ⁸; ਪੀਛੈ ਭੀ ਬਾਲਕੇ ਛੋਡੇ, ਉਹਾਂ ਭੀ ਬਾਲਕ ਹੁਏ; ਉਇ ਰੋਤੇ ਜਿ ਛੋਡੇ ਪਿਛਲੇ ਅਰੁ ਨਿਕਲਿ
ਗਇਆ, ਅਗਲੇ ਰੋਵਹਿ, ਜਿ ਛਿਖਿਆ ਕੇ ਟੁਕੜੇ ਕਉ ਉਇ ਰੋਵਹਿ ਨਾਹੀਂ, ਛੁਪੈ ਮਰਤੇ ਉਇ ਰੋਵਹਿ । ਨ
ਜੋਗੁ ਹੀ ਪਾਇਆ ਨ ਜੁਗਤਿ ਹੀ ਰਹੀ, ਇਵ ਹੀ⁹ ਸਿਰੁ ਮੁਢਾਇਆ ਥਾ । ਸ੍ਰੀ ਗੋਰਖ ਨਾਥ ਜੀ ! ਇਹੁ ਪਰਵਾਣ
ਕਰਿ ਕਰਿ ਕਲਿਜੁਗੁ ਹੀ ਸਿ ਤੂੰ ਆਪੇ ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ, ਆਪੇ ਆਖਦਾ ਹੈਂ, ਅਸਾਨੋਂ ਕਿ ਆਖਦਾ ਹੈ, ਤੇਨੋਂ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਮਲੁਮੁ
ਹੈ ਜੁਗ ਕਾ ਪਰਵਾਣੁ¹⁰ । ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਗੋਰਖ ਭਰਥਰੀ ਕਉ ਆਨਿਆ¹¹ ਕਰੀ ਜਿ, “ਤੂੰ ਨਾਨਕ ਕਉ ਪੂਛਿ ਜਿ ਤੂੰ ਦਰਸਣੁ
ਲੇਹੁ, ਗੋਰਖ ਸਮਾਨਿ ਗੁਰੂ ਨ ਹੋਇਗਾ । ਭਰਥਰੀ, ਗੋਪੀ ਚੰਦ, ਚਰਪਰ, ਬਾਲ ਨਾਥ¹² ਸਮਾਨ ਚੇਲੇ ਨ ਹੋਹਿਗੇ । ਸ੍ਰੀ
ਗੋਰਖ ਨਾਥ ਕੇ ਏਹਿ ਚੇਲੇ ਹੈਂ ਜਿ ਤੇਰੇ ਗੁਰ ਭਾਈ ਹੋਹਿਗੇ, ਤੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੋਰਖ ਨਾਥ ਕਾ ਸਿਖੁ ਹੋਹੁ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ
ਨ ਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸ੍ਰੀ ਭਰਥਰੀ ਜੀ ! ਤੁਮ ਏਕ ਬਾਰ ਆਪਣੇ ਗੋਰਖ ਕੀ ਜਿ ਰਹਤ ਹੈ, ਜੁਗਤਿ ਹੀ ਮੁ
ਮੇਰੇ ਤਾਈਂ ਸੁਨਾਵਹੁ । ਅਰੁ ਜਿਤੁ ਸੇਵਾ, ਜਿਤੁ ਰਹਤ ਤੁਮ ਜੋਗ ਕਉ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋ ਸਾ ਸੇਵਾ ਹਮ ਕਉ ਸੁਨਾਵਹੁ ।
ਜੇ ਮੁਝ ਕਉ ਐਸੀ ਗੰਮਿ¹³ ਹੋਇਗੀ ਤਉ ਮੈਂ ਭੀ ਉਹੁ ਚਾਲ ਚਲੰਉਗਾ । ਅਰੁ ਜੇ ਗੰਮਿ ਨ ਆਈ ਤਬ ਮੈਂ
ਨਮਸਕਾਰੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਉਠਿ ਜਾਉਂਗਾ । ਪਰੁ ਏਕ ਬਾਰ ਉਹੁ ਜੋਗੁ ਹਮ ਕਉ ਸੁਣਾਈਐ ਜਿ ਮੈਂ ਸੁਣੀ¹⁴ । ਕਿਰਪਾ
ਕਰਿ ਕਰਿ ਸੁਣਾਈਐ ਜਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਜੋਗ ਕਉ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋ” । ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਗੋਰਖ ਨਾਥ ਕਹਿਆ ਈਸਰ ਨਾਥ ਕਉ ।
ਈਸਰ ਨਾਥ ਘਰ ਬਾਰੀ ਥਾ ਕਹਿਆ ਸ੍ਰੀ ਈਸਰ ਨਾਥ—“ਪਹਿਲੇ ਗ੍ਰਹਸਤੁ ਪੀਛੈ ਬੈਰਾਗੁ । ਹਾਂ, ਭਾਈ !” ਸ੍ਰੀ
ਗੋਰਖ ਨਾਥ ਕਹਿਆ ਜਿ ਸ੍ਰੀ ਈਸਰ ਨਾਥ ਕਉ, “ਹਾਂ ! ਤੂੰ ਬਡਾ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਜੋਗੀ ਹੈਂ, ਜਿਸੁ ਸੇਵਾ ਕਰਿ ਕਰਿ
ਗ੍ਰਿਹਸਤਿ ਮਹਿ ਜੋਗੁ ਪਾਇਆ ਹੈ ਜਿ ਤੂੰ ਕਹਿ ਸੁਣਾਇ” । ਤਬ ਈਸਰ ਨਾਥ ਬੋਲਿਆ ਸਲੋਕੁ ਜਿ :—

ਸੋ ਗਿਰਹੀ¹⁵ ਜੋ ਨਿਗ੍ਰਹੀ¹⁶ ਕਰੇ ॥ ਜਪੁ ਤਪੁ ਮੰਜਮੁ ਡੀਖਿਆ ਕਰੈ ॥

ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਕਾ ਕਰੇ ਸਰੀਰੁ ॥ ਸੋ ਗਿਰਹੀ ਗੰਗਾ ਕਾ ਨੀਰੁ¹⁷ ॥

ਬੋਲੇ ਈਸਰੁ ਸਤਿ ਸਰੂਪੁ ॥ ਪਰਮ ਤੰਤ¹⁸ ਮਹਿ ਦੇਖ ਨ ਦੂਪੁ ॥ ਪ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਈਸਰ ਨਾਥ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਜੋਗੀ ਜਿ ਇਸ ਬਾਤ ਕਾ ਨਿਗ੍ਰਹੀ ਕਰੈ, ਦਿਤਤਾ
ਕਰੈ, ਜਿ ਪਾਪੁ ਨ ਕਰੇ । ਮੰਜਮ ਮਹਿ ਰਹੈ ਅਰੁ ਸਤੁ ਕਰੈ¹⁹ । ਦਾਨੁ ਪੁੰਨ ਕਰੈ ਅਰੁ ਸਰੀਰ ਕਉ ਇਵ ਹੀ ਕਰਿ

¹ਮੁਨਸ਼ਿਫ਼, ਇਨਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ²ਰੱਬੀ ਹੁਕਮ । ³ਮਾਲਾ । ⁴ਬਰਾਇ (ਵਾਸਤੇ)
ਖੁਦਾ (ਰੱਬ-ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ) ਦੇ । ⁵ਨਿਆਇ, ਇਨਸਾਫ਼ । ⁶ਜਿਤਾਉਣਾ, ਜੇਤੂ ਅਥਵਾ ਵਿਜਈ ਕਰਨਾ ।
⁷ਕੂੜ (ਬੂਠ) ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ ਬੂਠਾ । ⁸ਕਲਮਾ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ । ⁹ਹੋਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕੀਤੀ । ¹⁰ਐਵੇਂ ਹੀ ।
¹¹ਆਗਿਆ । ¹²ਟਿੱਲਾ (ਜ਼ਿਲਾ ਜਿਹਲਮ) ਦਾ ਇਕ ਜੋਗੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਸਮਕਾਲੀ ਸੀ, ਰਾਂਬੇ ਨੇ
ਟਿੱਲੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਇਸੇ ਨਾਥ ਤੋਂ ਜੋਗ ਲਿਆ ਸੀ । (ਦੇਖੋ, ਵਾਰਿਸ ਦੀ ਹੀਰ) । ¹³ਪਹੁੰਚ । ¹⁴ਸੁਣਾਂ ।
¹⁵ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ । ¹⁶ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਦਮਨ, ਚਿੰਤ ਦੀਆਂ ਬਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨਾ ।
¹⁷ਅਰਥਾਤ-ਗੰਗਾ (ਨਦੀ) ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਰਗਾ ਸੁਧ । ¹⁸ਪਰਮ ਤਤ (ਤਤ੍ਵ), ਮੂਲ ਤਤ੍ਵ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਾਰੀ
ਦੁਨੀਆਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ, ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ (ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ) । ¹⁹ਅਰਥਾਤ-ਜਤ, ਸਤ ਦਾ ਸੰਜਮ ਰਖੇ ।

ਜਾਣੇ—ਜਬ ਲਉ ਮੇਰਾ ਸਰੀਰੁ ਹੈ ਤਬ ਲਉ ਦਾਨੁ ਨ ਛੋਡਉਗਾ^੧। ਸਰੀਰੁ ਡੀ ਗਹਣੈ ਘਾਲਿ ਕਰਿ^੨ ਪੁੰਨੁ ਨ ਛੋਡਉਗਾ, ਅਰੁ ਪਾਪ ਤੇ ਨਿਰਮਾਇਲੁ^੩ ਰਹੈ। ਜਿਉਂ ਗੋਖੜੀ^੪ ਕਾ ਖੀਰੁ^੫, ਗੰਗਾ ਕਾ ਨੀਰੁ^੬, ਪਾਪ ਤੇ ਐਸਾ ਨਿਰਮਾਇਲੁ ਹੋਇ। ਤਬ ਏਹੁ ਗ੍ਰਿਸਤ ਮਹਿ ਜੋਗ ਕਉ ਪਾਵੈ। ਬੋਲੈ ਈਸਰ ਨਾਬੁ ਜਿ ਏਹੁ ਬਾਤ ਸਤਿ ਹੈ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਪਰਮ ਤਤ ਮਹਿ ਰੇਖ ਕਾਈ ਨਾਹੀ। ਪਰਮ ਤਤੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ ਤਿਸੁ ਮਹਿ ਰੂਪੁ ਰੇਖ^੭ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ। ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਨਾ ਕਿਛੁ ਰੂਪੁ ਹੈ ਨ ਰੇਖਾ ਹੈ ਜਿ ਕੋਈ ਗ੍ਰਿਸਤੀ ਹੋਇ ਕਰਿ ਐਸੇ ਸੰਜਮਿ ਰਹੈ ਤਾਂ ਜੋਗੇਸੁਰੁ ਹੋਇ। ਸੁ ਸਤਿ ਪੁਰਖੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ ਸੁ ਉਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਰੂਪੁ ਹੋਇ। ਏਹੁ ਈਸਰ ਨਾਬੁ ਬੋਲਿਆ। ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਗੋਰਖ ਨਾਬੁ ਅਵਧੂਤੁ ਬਾ। ਜਿ ਅਵਧੂਤੁ ਹੋਇ ਸਿ ਕਿਸਿ ਕਿਸੁ ਜੁਗਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਜੋਗੁ ਕਉ ਪਹੁਚੈ? ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਗੋਰਖ ਨਾਬੁ ਬੋਲਿਆ ਜਿ:—

ਸੋ ਅਉਧੂਤੀ^੮ ਜੋ ਧੂਪੈ ਆਪੁ^੯ ॥ ਭਿਖਿਆ ਭੋਜਨੁ ਕਰੈ ਸੰਤਾਪੁ^{੧੦} ॥
ਅਉਹਣ^{੧੧} ਪਟਣ^{੧੨} ਮਹਿ ਭੀਖਿਆ ਕਰੈ ॥ ਸੋ ਅਉਧੂਤੀ ਸਿਵ ਪੁਰਿ ਚੜੈ^{੧੩} ॥
ਬੋਲੈ ਗੋਰਖੁ ਸਤਿ ਸਰੂਪੁ ॥ ਪਰਮ ਤਤੁ ਮਹਿ ਰੇਖ ਨ ਰੂਪੁ ॥੬॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਗੋਰਖ ਨਾਬਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਅਵਧੂਤੀ ਸੋਈ ਜਿ ਆਪਣੇ ਆਪ ਉਪਰਿ ਅਵਧੂਤੁ ਮਾਰੁ^{੧੪} ਕਰੇ, ਨ ਡੋਲੈ ਕਿਸੀ ਬਾਤ ਕਉ ਨ ਡਲੀ ਕਉ ਨ ਬੁਰੀ ਕਉ, ਏਕ ਨਿਰੰਜਨ ਕੇ ਨਾਮ ਸਾਥਿ ਧਿਆਨੁ ਲਾਇ ਰਹੈ, ਨ ਡੋਲੈ। ਅਰੁ ਜਿ ਏਹੁ ਮਨੁ ਕਿਛੁ ਭਿਖਿਆ ਭੋਜਨੁ ਮੰਗਤਾ ਹੈ, ਜਿ ਇਸ ਹੀ ਮਨ ਕਉ ਸਰਾਪੁ ਦੇ ਭੂਖੇ ਕਉ ਭੋਜਨੁ ਇਹੀ ਸੰਤਾਪੁ ਦੇ ਜਿ ਖਾਣਾ ਨਾਹੀ, ਸੰਤੋਖ ਸਾਥਿ ਆਤਮੇ ਕਉ ਰਖੈ, ਭੋਜਨ ਕਾ ਸੰਤਾਪੁ ਕਰੈ। ਭਿਖਿਆ ਜਿ ਕਰੈ ਸਿ ਕਾਹੇ ਕੀ^{੧੫} ਕਰੈ? ਅਉਹਣੁ ਪਟਣੁ^{੧੬} ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਕਾ ਘਾਟੁ ਹੈ, ਉਹਾ^{੧੭} ਹੀ ਸਾਂ ਇਹੁ ਭਿਖਿਆ ਕਰੈ। ਸੋ ਅਵਧੂਤੀ^{੧੮} ਸਿਵ ਕੋ ਉਪਰਿ ਅਸਵਾਰੀ ਕਰੈ^{੧੯}। ਤਬ ਅਵਹਣ ਪਟਣ^{੨੦} ਕਉ ਪਹੁਚੈ, ਇਸੁ ਸੰਜਮਿ ਰਹੈ ਸੋ ਅਵਧੂਤੁ ਜੋਗੁ ਕਉ ਪਹੁਚੈ”। ਤਬ ਫੇਰਿ ਚਰਪਟੁ ਨਾਬੁ ਬੋਲਿਆ ਜਿ:—

ਸੋ ਪਾਖੰਡੀ^{੨੧} ਜਿ ਕਾਇਆ ਪਖਾਲੇ^{੨੨} ॥ ਕਾਇਆ ਕੀ ਅਗਨਿ ਬ੍ਰਹਮੁ ਪਰਜਾਲੇ^{੨੩} ॥
ਸੁਪਨੈ ਬਿੰਦੁ ਨ ਦੇਈ ਬਰਣਾ^{੨੪} ॥ ਤਿਸੁ ਪਾਖੰਡੀ ਜਰਾ^{੨੫} ਨ ਮਰਣਾ ॥
ਬੋਲੈ ਚਰਪਟੁ ਸਤਿ ਸਰੂਪੁ ॥ ਪਰਮ ਤਤੁ ਮਹਿ ਰੇਖ ਨ ਰੂਪੁ ॥ ੭ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਚਰਪਟ ਨਾਬੁ ਪਾਖੰਡੀ ਬਾ (ਉਹ ਬੋਲਿਆ)—ਜਿ, “ਪਾਖੰਡ ਮਹਿ ਹੋਇ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਪਾਖੰਡੀ ਮਾਰਗਿ ਪਰਮੇਸੁਰ

^੧ਸਰੀਰ ਵੀ ਗਹਿਣੇ (ਗਿਰਵੀ) ਰੱਖ ਕੇ। ^੨ਨਿਰਲੇਪ, ਸੰਗ-ਦੋਖ ਤੋਂ ਰਹਿਤ। ^੩ਗਊ।
^੪ਦੁੱਧ। ^੫ਪਾਲੀ। ^੬ਰੂਪ-ਰੇਖ, ਸ਼ਕਲ ਤੇ ਚਿੰਨ੍ਹ। ^੭ਅਵਧੂਤ, ਵਿਰਕਤ (ਸਾਧੂ)। ^੮ਆਪਣੀ
ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਪੁਖਾ ਦੇਵੇ। ^੯ਕਸ਼ਟ। ^{੧੦}ਹਿਰਦਾ। ^{੧੧}ਸਹਿਰ। ^{੧੨}ਸ਼ਿਵ (ਕਲਿਆਣ
ਰੂਪ) ਪੁਰਿ (ਨਗਰੀ) ਵਿਚ ਸਾ ਪਹੁੰਚੇ। ^{੧੩}ਸਾਧੂ ਪਣੇ ਦਾ ਰਸਤਾ, ਅਵਧੂਤ ਪੰਥ। ^{੧੪}ਕਿਸ ਚੀਜ਼
(ਵਸਤੂ) ਦੀ। ^{੧੫}ਹਿਰਦਾ ਰੂਪ ਸ਼ਹਿਰ (ਨਗਰ)। ^{੧੬}ਵਹਾ, ਉਥੇ। ^{੧੭}ਵਿਰਕਤ (ਤਿਆਗੀ)
ਸਾਧੂ। ^{੧੮}ਅਰਥਾਤ-ਕਲਿਆਣ (ਮੁਕਤੀ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ। ^{੧੯}ਭਾਵ ਹਿਰਦੇ ਰੂਪ ਨਗਰ ਪਰਮਾਤਮਾ
ਸਰੂਪ। ^{੨੦}ਜੋਗੀਆਂ ਦਾ ਇਕ ਛਿਰਕਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਾਖੰਡੀ ਜਾਂ ਪਾਖੰਡੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ^{੨੧}ਕਾਇਆ
(ਸਰੀਰ) ਨੂੰ ਪਖਾਲੇ (ਧੋਵੇ), ਭਾਵ-ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਕਰੇ। ^{੨੨}ਸਰੀਰ ਦੀ ਅਗਨੀ (ਅੰਗ) ਵਿਚੋਂ
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ (ਪਰਮੇਸੁਰ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਜਲਿਤ ਕਰੇ ਅਥਵਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਲਿਆਵੇ। ^{੨੩}ਭਾਵ-ਅਜਿਹਾ ਜਤੀ
ਹੋਵੇ ਕਿ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਆਤਮੇ ਵਿਚ ਵਿਕਾਰ ਨਾ ਆਵੇ, ਅਥਵਾ-ਸੁਪਨਦੋਸ਼ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇਵੇ।
^{੨੪}ਬੁਢੇਪਾ।

ਕੰਉ ਪਾਵੈ ? ਪ੍ਰਥਮੇ ਕਾਂਇਆ ਕਾ ਪਖਾਲੁ¹ ਕਰਿ ਹਛੀ ਕਰੈ । ਕਿਸੁ ਸਾਥਿ ਹਛੀ ਕਰੈ ? ਇਸੁ ਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਜਿ ਅਗਨਿ ਹੈ ਜਿ ਇਹੀ ਅਗਨਿ ਇਸੁਦੇਹੀ ਮਾਹਿ ਨਿਵਾਰੈ², ਕੈਸਾ ਨਿਵਾਰੈ ? ਸੁਪਨੈ ਬਿਥੈ ਭੀ ਬਿੰਦੁ³ ਚਲਣੈ ਨ ਦੇਈ ਤਿਸੁ ਕੰਉ ਜਰਾ ਨ ਮਰਨ, ਨ ਮਰੈ ਨ ਬੁਢੇਪਾ ਹੋਇ, ਸੁ ਐਸਾ ਹੋਇ ਜਿ ਇਸੁ ਅਗਨਿ ਮਹਿ ਤੇ ਰਹੈ ਅਰੁ ਦੇਹੀ ਮਹਿ ਨ ਰਹੈ⁴ । ਤਬ ਗੋਪੀ ਚੰਦੁ ਬੋਲਿਆ ਜਿ :-

ਸੋ ਉਦਾਸੀ⁵ ਜਿ ਪਾਲੇ ਉਦਾਸੁ ॥ ਅਰਧ ਉਰਧ ਕਰੇ ਨਿਰੰਜਨ ਵਾਸੁ⁶ ॥

ਚੰਦ ਸੂਰਜ ਕੀ ਪਾਏ ਗੰਢਿ⁷ ॥ ਤਿਸੁ ਉਦਾਸੀ ਕਾ ਪੜੈ ਨ ਕੰਧੁ⁸ ॥

ਬੋਲੈ ਗੋਪੀ ਚੰਦੁ ਸਤਿ ਸਰੂਪੁ ॥ ਪਰਮ ਤੰਤ ਮਹਿ ਰੇਖ ਨ ਰੂਪੁ ॥ ੮ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੋਪੀ ਚੰਦੁ ਉਦਾਸੀ ਸਾ । ਉਹੁ ਬੋਲਿਆ ਜਿ, “ਉਦਾਸੀ ਹੋਇ ਕਰਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਜੋਗ ਕੰਉ ਪਾਵੈ ? ਐਸਾ ਉਦਾਸੀ ਹੋਇ ਜਿ ਮਨੁ ਉਦਾਸੁ ਹੀ ਰਖੈ ਸੈਸਾਰ ਤੇ, ਦਿਨ ਰਾਤਿ ਨਿਰੰਜਨ ਸਾਥਿ ਰਿਤੁ ਹੋਇ । ਅਰਧਿ ਉਰਧਿ ਇਸ ਕਾ ਸਾਸੁ ਆਵਤਾ ਜੇ ਹੈ ਤਿਸੁ ਕੰਉ ਸਮਝੈ ਸੋਹੀ⁹ ਜਪੈ, ਤਬ ਨਿਰੰਜਨ ਕਾ ਬਾਸਾ ਏਸ ਕੇ ਆਤਮੇ ਮਹਿ ਹੋਇ । ਸਕਤਿ ਅਰੁ ਸਿਵ ਜਿ ਹੈ ਤਿਸ ਕੀ ਗੰਠਿ ਪਾਵੈ ਜਿ ਸਿਵ ਨਾਹੀਂ ਛੋਡਣੀ । ਤਬ ਤਿਸੁ ਉਦਾਸੀ ਕਾ ਕੰਧੁ ਨ ਪੜਈ । ਜਿ ਐਸਾ ਉਦਾਸੀ ਹੋਇ ਤਿਸੁ ਕਾ ਕੰਧੁ ਨ ਪੜੈ, ਉਹੁ ਅਟਲੁ ਦੇਹਿ ਹੋਇ ਜਿ ਇਸੁ ਉਦਾਸੀ ਕੰਉ ਕਮਾਵੈ” । ਤਬ ਭਰਥਰੀ ਬੋਲਿਆ ਜਿ:-

ਸੋ ਬੈਰਾਗੀ¹⁰ ਜਿ ਉਲਟੈ ਬ੍ਰਹਮ¹¹ ॥ ਸੁੰਨਿ ਮੰਡਲ ਮਹਿ ਰੋਪੈ ਬੰਮੁ¹² ॥

ਅਹਿਨਿਸਿ¹³ ਅੰਤਰਿ ਰਹੈ ਧਿਆਨਿ ॥ ਸੋ ਬੈਰਾਗੀ ਸਚਿ¹⁴ ਸਮਾਨਿ ॥

ਬੋਲੈ ਭਰਥਰਿ ਸਤਿ ਸਰੂਪੁ ॥ ਪਰਮ ਤੰਤ ਮਹਿ ਰੇਖ ਨ ਰੂਪੁ ॥ ੯ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਭਰਥਰੀ ਬੈਰਾਗੀ ਥਾ । ਕਹੈ, ਬੈਰਾਗੀ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਜੋਗ ਕੰਉ ਪਹੁੰਚੈ ? ਬੈਰਾਗੀ ਸੋਈ ਹੈ ਜਿਨਿ ਬ੍ਰਹਮ ਆਤਮਾ ਉਲਟਿ ਕਰਿ ਸੁੰਨਿ ਸੁੰਨਿ¹⁵ ਸਿਉਂ ਧਿਆਨੁ ਰਾਖੈ ਅਰੁ ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ ਉਸ ਹੀ ਨਿਰੰਜਨ ਪੁਰਖ ਕੇ ਧਿਆਨ ਮਹਿ ਰਹੈ । ਸੋ ਬੈਰਾਗੀ ਸਚਿ ਕੈ ਸਮਾਨਿ ਕਹੀਐ । ਜਿਸੁ ਕੰਉ ਸਚੀ ਲਿਵ ਲਾਗੀ, ਸੋ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਿਉਂ ਮਿਲਿਆ । ਜਿ ਐਸਾ ਬੈਰਾਗੀ ਬੈਰਾਗ ਕੰਉ ਚੋਜੈ ਸੋ ਜੋਗ ਕੰਉ ਪਾਵੈ” । ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਗੋਰਖ ਨਾਥਿ, ਸ੍ਰੀ ਚਰਪਟ ਨਾਥ, ਸ੍ਰੀ ਵੀਸਰ ਨਾਥ, ਰਾਜੇ ਭਰਥਰੀ, ਰਾਜੇ ਗੋਪੀ ਚੰਦ ਕਹਿ ਸੁਣਾਇਆ-“ਏਹੁ ਪਰਚਾ ਜੋਗ ਕਾ ਹੈ; ਜਿ ਇਵ ਪਟਚੈ ਸਿ ਜੋਗ ਕੰਉ ਪਾਵੈ ਅਰੁ ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਤੁਮਾਰੈ ਕਵਣੁ ਪਰਚਾ ?” ਕਹੈ, “ਸੁਨੀਅਹੁ ਸਿਧਹੁ ਜੀ ! ਹਮਾਰਾ ਪਰਚਾ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਬੋਲਿਆ ਜਿ-

ਕਿਉ ਮਰੈ ਮੰਦਾ¹⁶ ਕਿਉ ਜੀਵੈ ਜੁਗਤਿ ? ਕੰਨ ਪੜਾਇ ਕਿਆ ਖਾਜੈ ਭੁਗਤਿ¹⁷ ॥

¹ਪਖਾਲਟਾ, ਧੋਣਾ ।

²ਵਾਲੇ ਅਵਤਾ ਪ੍ਰਜੁਲਿਤ ਕਰੇ ।

³ਵੀਰਜ, ਧਾਤੁ, ਮਣੀ ।

⁴ਤਿਆਗੀ ਸਾਧੂ ।

⁵ਅਰਧ ਉਰਧ, ਅਰਥਾਤ-ਧਰਤੀ ਤੇ ਆਕਾਸ਼ ਵਿਚ (ਹਰ ਥਾਵੇਂ) ਨਿਰੰਜਨ (ਪਰਮੇਸੁਰ)

ਦਾ ਵਾਸਾ ਸਮਝੈ ।

⁶ਚੰਦ (ਇੜਾ) ਤੇ ਸੂਰਜ (ਪਿੰਗਲਾ) ਦੀਆਂ ਸੋਜੀਆਂ-ਖੱਬੀਆਂ ਸੁਰਾਂ ਦੀ ਯੋਗ ਅਭਿਗਤ

ਰਾਹੀਂ ਗੰਢ ਪਾਵੇ, ਭਾਵ-ਯੋਗ ਰਾਹੀਂ ਸੁੱਧ ਚਿੱਤ ਹੋ ਕੇ ਵੀਸ਼੍ਵਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰੇ ।

⁷ਦੇਹੀ ਰੂਪ

ਕੰਧ ਨਾ ਭਿਗੋ, ਭਾਵ-ਉਸਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਨਾ ਹੋਵੇ (ਅਮਰ ਹੋਵੇ) ।

⁸ਸੋ (ਉਹ-ਬ੍ਰਹਮ) ਅਹੰ (ਮੈਂ ਹਾਂ) ।

⁹ਹਿੰਦੂ-ਸਾਧੂਆਂ ਦਾ ਇਕ ਫ਼ਿਰਕਾ ।

¹⁰ਮਨ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮ (ਪਰਮੇਸੁਰ) ਵਲ ਉਲਟ ਕੇ ਸੁੰਨ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ ਲਗਾਵੇ ।

¹¹ਗਗਨ ਮੰਡਲ (ਦਸਮ ਦਵਾਰ) ਵਿਚ ਬੰਮ ਕੇ ਰੋਪੈ (ਲਗਾਵੇ) ।

¹²ਦਿਨ ਰਾਤ । ¹³ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਸਤਿ’ ।

¹⁴ਸੁੰਨ ਸਮਾਧੀ ਦੀ ਅਵਸਥਾ, ਸਹਿਜ ਅਵਸਥਾ ।

¹⁵ਮੰਦ-ਭਾਵਨਾ ਦਾ ਨਾਸ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇ ।

¹⁶ਭੋਜਨ ।

ਆਸਤਿ¹ ਨਾਸਤਿ² ਏਕੋ ਨਾਉਂ ॥ ਕਉਣੁ ਸੁ ਅਖਰੁ ਜਿਤੁ ਰਹੈ ਹਿਆਉਂ³ ॥

ਧੂਪ ਛਾਵ ਜੇ ਸਮ ਕਰਿ⁴ ਸਹੈ ॥ ਤਾ ਨਾਨਕੁ ਆਖੈ ਗੁਰ ਕੋ ਕਹੈ ॥

ਛਿਅ ਵਰਤਾਰੇ⁵ ਵਰਤਹਿ ਪੂਤ ॥ ਨਾ ਸੰਸਾਰੀ ਨਾ ਅਉਪੂਤ⁶ ॥

ਨਿਰੰਕਾਰਿ ਜੋ ਰਹੈ ਸਮਾਇ ॥ ਕਾਹੇ ਫੀਖਿਆ ਮੰਗਣਿ ਜਾਇ ॥

‘ਬੋਲੈ ਨਾਨਕ ਸਤਿ ਸਰੂਪੁ ॥ ਪਰਮਤੰਤ ਮਹਿ ਰੇਖ ਨ ਰੂਪੁ’ ॥ ੧੦ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

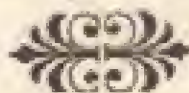
ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸਿਧਹੁ ਜੀ ! ਮੰਦਾ ਜਿ ਮਨ ਕੈ ਬਿਖੈ ਹੈ ਜਿ ਹੰਤੁਮੈ ਹੈ । ਹੰਤੁਮੈ ਮਨ ਤੇ ਤਉ ਮਰੈ ਜਬ ਜਾਣੈ ਕੀਤਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਕੀਤਾ ਕਿਛੁ ਨਹੀਂ ਹੋਵਾ । ਤਬ ਇਸ ਕਾ ਏਹੁ ਮੰਦਾ ਮਰੈ । ਜਬ ਇਸ ਕਾ ਮੰਦਾ ਮਰੈ ਤਬ ਜੁਗਤਿ ਜੀਵੈ । ਜੁਗਤਿ ਜੇ ਹੈ ਜਿ ਛਲਿਆਈ ਹੈ । ਜਬ ਸਭਸੁ ਕਿਸੀ ਸਾਬਿ ਏਹੁ ਭਲਾ ਹੋਇ ਤਬ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਾਬਿ ਇਸ ਕੀ ਪਤਿ ਰਹੈ । ਜਬ ਕੰਨਿ ਪਤਾਵੈ ਤਬ ਭੁਗਤਿ ਕਿਆ ਖਾਇ । ਭੁਗਤਿ ਖਾਇ ਜਿ ਨਾਮ ਹੀ ਕੀ ਖਾਇ, ਅਵਰੁ ਭੁਗਤਿ ਨ ਖਾਇ । ਜੇ ਖਾਇ ਤਾਂ ਨਾਉਂ ਜੇ ਨ ਖਾਇ ਤਾਂ ਨਾਉਂ । ਓਹੁ ਅਫਰੁ ਕਵਣੁ ਹੈ ਜਿਤੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਏਸ ਦਾ ਹਿਆਉਂ ਨਾਮੁ ਉਪਰਿ ਟਿਕੈ । ਜਬ ਅਜਪੁ⁷ ਜਪੈ-ਭਰਮਤਾ ਮਨੁ ਸਮਝੈ ਤਬ ਇਸ ਕਾ ਆਤਮਾ ਨਾਮ ਉਪਰਿ ਟਿਕਿਆ ਰਹੈ । ਧੂਪ ਛਾਉ ਜਿ ਹੈ ਜਿ ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ ਹੈ, ਏਹੁ ਸਮਕਰਿ ਤਦੇ ਜਾਣੈ ਜਬ ਗੁਰੂ ਕੀ ਕਿਰਪਾ ਹੋਇ । ਏ ਛਿਅ ਵਰਤਾਰੇ ਹੈਂ ਜੋ ਕੋ ਤੁਮਰੇ ਪੰਥ ਮਹਿ ਵਰਤੇ ਅਰੁ ਗੁਰੂ ਚੇਲਾ ਹੋਇ । ਜਿ ਇਨ ਮਹਿ ਵਰਤੇ ਤਿਸੁ ਕਉ ਨ ਸੰਸਾਰੀ ਕਹੀਐ ਨ ਅਵਧੂਤੀ ਕਹੀਐ, ਓਹੁ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਹੁਆ । ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਹੋਇ ਜਿ ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੀ ਛਿਖਿਆ ਤੇ ਰਹਿਆ, ਹੋ ਰਾਜਾ ਭਰਬਰੀ ! ਜਿ ਨਿਰੰਕਾਰ ਸਿਉ ਸਮਾਇ ਰਹੇ ਹੈਂ । ਜਿਵ ਪਰਮ ਤਤ ਪਰਮੇਸੁਰ ਮਹਿ ਰੇਖ ਰੂਪੁ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀਂ, ਤਿਉਂ ਸਤਿ ਬਾਤਿ ਹਉ ਕਹਤਾ ਹਉ । ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਕਾ ਪਰਚਾ⁸ ਇਹੀ ਸਮਝਣਾ ਹੈ ਜੇ ਕੋ ਸਮਝਿ ਸਕੈ” । ਤਬ ਸਿਧਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਨਾਨਕੁ ਬੋਲਤਾ ਹੈ ਜਿ ਉਚੈ ਘਰਿ⁹ ਬੋਲਤਾ ਹੈ, ਹਮਾਰਾ ਕਾਮੁ ਨਾਹੀਂ ਜਿ ਇਸੁ ਉਚ ਪਦਵੀ ਸਿਉ ਬੋਲਿ ਸਕਹਿ । ਏਹੁ ਜਿ ਹੈ ਜਿ ਪੂਰਨੁ ਪੁਰਖੁ ਹੈ” । ਤਬ ਸਿਧ ਪਤੀਜਿ¹⁰ ਗਏ ਜਿ, “ਨਾਨਕੁ ਉਚੈ ਘਰਿ ਬੋਲਤਾ ਹੈ, ਹਮਾਰੀ ਉਹਾਂ ਪਹੁਚ ਨਾਹੀਂ” । ਤਬ ਸਿਧਹੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਉ ਨਮਸਕਾਰੁ ਕੀਆ, ਨਮਸਕਾਰੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਧੰਨਿ ਰੋ ਨਾਨਕ ! ਭਗਤ ! ਤੂੰ ਧੰਨਿ ਹੈਂ ਜਿਸੁ ਕਉ ਐਸੀ ਗੰਮਤਾ ਆਈ ਹੈ, ਸੁ ਧੰਨਿ ਹੈਂ” ।

ਸਲੋਕੁ¹¹ ॥

ਬਿਨੁ ਸਿਮਰਨ ਜੋ ਜੀਵਨਾ ਰਾਜੁ ਪਾਣੁ¹² ਸਭੁ ਬਾਦਿ¹³ ॥

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਸਿਮਰਨਿ ਰਹੈ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੈ ਪਰਸਾਦਿ ॥੨॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੧੧੭ ॥

¹ਅਸਤਿਤ੍ਵ, ਹੋਂਦ । ²ਨਾ ਅਸਤਿ (ਨਹੀਂ ਹੈ) । ³ਹਿਰਦਾ, ਚਿਤ ਵਿਤੀ । ⁴ਇਕ ਸਮਾਨ ।
⁵ਛੇ (ਖਟ) ਦਰਬਨ-ਜੋਗੀ, ਜੋਗਮ, ਸੰਨਿਆਸੀ ਆਦਿ । ⁶ਤਿਆਗੀ, ਵਿਰਕਤ । ⁷ਇਸ
ਤੋਂ ਅਗਲੀਆ ਦੋਵੇਂ ਤੁਕਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਨਹੀਂ ਹਨ । ⁸ਹੀਆ,
ਚਿਤਬਿਤੀ । ⁹ਅਜਪਾ ਜਾਪ । ¹⁰ਪਰਿਵਯ, ਜਾਣ-ਪਛਾਣ । ¹¹ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਦੀ
ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ । ¹²ਭਰੋਸਾ, ਯਕੀਨ । ¹³ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ । ¹⁴ਰਾਜ ਸਾਜ
ਰਾਜ ਲੀਲਾ । ¹⁵ਵਿਅਰਥ ।

(ਅ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ ਤੇ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਸਿੱਧਾਂ ਨਾਲ)

ਤਬ ਸਿਧਾਂ ਸਾਥਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸੁਮੇਰ (ਪਰਬਤ ਪਰ) ਗੋਸਟਿ ਕਰੀ। ਤਬ ਸਿਧ ਛੁੜਕਿ ਪਏ¹ ਗਿਆਨੁ ਪੁਛਣੇ ਕਉ। ਜਿ, “ਭਾਈ ਨਾਨਕ ਤੇ ਜਿ ਵਸਤੁ ਮੰਗੀਤੀ ਹੈ, ਜੇ ਕਿਛੁ ਖੋਜਣਾ ਹੈ ਸਿ ਖੋਜਿ ਲੀਜੀਐ। ਪੂਰਨੁ ਪੁਰਖੁ ਹੈ ਜਿਸੁ ਪਾਹਿ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਹੈ, ਅਜੁ ਹਮ ਕਉ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਛੁ ਖੋਜਣਾ ਹੋਇ ਸਿ ਖੋਜਿ ਲੀਜੀਐ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਉ ਸਿਧ ਪੁਛਣੇ ਲਾਗੈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕੀ ਕਥਾ। ਅਗੰਮ ਅਗਾਧਿ ਕੀ ਖਬਰਿ ਪੁਛਤੇ ਹੈਂ ਅਰੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿ ਸੁਣਾਵਤਾ ਹੈ ਸਿਧਾਂ ਕਉ। ਤਬ ਸਿਧੀ ਪੁਸਨੁ ਕੀਆ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਉ ਜਿ, “ਬਲਿਹਾਰਿ ਜਾਉਂ, ਏਕ ਬੇਨਤੀ ਹੈ, ਜੇ ਆਗਿਆ ਹੋਇ ਤਾਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਹਿ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਭਲਾ ਹੋਇ ਸਿਧਹੁ ਜੀ! ਜਿ ਕਿਛੁ ਤੁਮਾਰੈ ਜੀਅ ਹੋ ਸੋ ਕਹੀਐ ਜੀ”। ਤਬ ਸਿਧੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ! ਹਮਾਰਾ ਜੋਗ ਕਾ ਪੰਥੁ ਹੈ ਅਰੁ ਤੁਮਾਰਾ ਅਤੀਤ ਪੰਥੁ² ਹੈ। ਹਮਾਰੇ ਜੋਗ ਪੰਥ ਮਹਿ ਸ੍ਰੇਸਟ ਸੋਈ ਜੋਗੀ-ਮਤੀ, ਮਸਾਣੀ ਬਹਿ ਬਾਸਾ ਕਰੈ³। ਧਰਤੀ ਕਾ ਪਾਣੀ ਅਗਾਸਿ ਲੇ ਜਾਣਿ⁴। ਤਿਸ ਕਉ ਹਮਿ ਕਹਹਿ ਜਿ ਉਧਰਿਆ⁵, ਬਾਬਾ ਜੀ! ਤੁਮਾਰੇ ਪੰਥ ਮਹਿ ਕਿਆ ਚਾਲ ਹੈ? ਬਾਬਾ ਜੀ! ਤੁਮਿ ਕਿਸੁ ਕਉ ਉਧਰਿਆ ਕਹਹੁ ਆਪਣੇ ਪੰਥ ਮਹਿ? ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਰਾਮਕਲੀ ਰਾਗ ਮਹਿ ਜਿ:—

ਅਉਹਨਿ⁶ ਹਸਤ⁷ ਮਤੀ⁸ ਘਰੁ ਛਾਇਆ⁹ ਧਰਣਿ¹⁰ ਗਗਨ¹¹ ਕਲਧਾਰੀ¹² ॥ ੧ ॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਕੋਤੀ¹³ ਸਬਦਿ ਉਧਾਰੀ ਸੰਤਹੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਸਿਧਹੁ ਜੀ! ਹਮਾਰੇ ਅਤੀਤ ਪੰਥ ਮਹਿ ਇਉਂ ਹੈ ਜਿ ਅਉਹਨ ਕਹੀਐ ਆਰਜਾ ਹਠ ਕਹੀਐ ਨਿਹਰਉ, ਏਹੁ ਜਿ ਬਸੈ, ਨਿਹਚਾ ਕਰੈ ਜਿ ਬਾਸਾ ਏਸ ਕਾ ਅਵਰਦਾ¹⁴ ਸਾਰੀ ਤਿਸੁ ਮਹਿ ਹਨੁ ਮਾਏ¹⁵, ਜਿਚਰੁ¹⁶ ਏਹੁ ਜੀਵੈ ਤਿਚਰੁ¹⁷ ਏਹੁ ਹਨੁ ਨਿਗ੍ਰਹੁ ਪਕੜੈ ਜਿ ਆਰਜਾ ਮਤੀ ਕਰੈ, ਤਿਸੁ ਮਹਿ ਮਨ ਕਉ ਬੈਠਾਵੈ; ਅਰੁ ਦਿੜਤਾ ਐਸੀ ਕਰੈ ਜਿ ਅਨੇ ਪਹਰ ਹਥੀਂ ਜੋਤੀ ਰਹੈ¹⁸ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੈ ਆਗੈ। ਐਸੀ ਦਿੜਤਾ¹⁹ ਹਮਾਰੇ ਅਤੀਤ ਪੰਥ ਕੀ ਹੈ। ਅਰੁ ਧਰਤੀ ਕਾ ਸੈਸਾ²⁰ ਧੀਰਜੁ ਕਰੈ ਅਰੁ ਗਗਨ²¹ ਜਿ ਗਿਆਨੁ ਹੈ ਤਿਸੁ ਗਿਆਨੁ ਅਗੋਚਰੀ ਕੀ ਚਾਲ ਚਲੈ। ਅਗੋਚਰੀ ਚਾਲ ਕੋਸੀ ਚਲੈ ਜਿ ਗੁਮਾਨੁ ਮਿਟਾਵੈ, ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਲੋਭੁ ਮੋਹੁ ਅਹੰਕਾਰੁ ਮਿਟਾਵੈ, ਨਿੰਦਿਆ ਖੁਦੀ ਮਿਟਾਵੈ; ਗਿਆਨ ਕੇ ਘਰਿ ਮਹਿ ਰਹੀ; ਐਸੀ ਕਲਾ ਮਹਿ ਰਹੀ, ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦ ਕਉ ਨਮਾਵੈ। ਜਿ ਕੋਈ ਗੁਰ ਕੇ ਸਬਦ ਕਉ ਕਮਾਵੈ, ਸੋਈ ਪਾਰ ਪੜੈ। ਹਮਾਰੇ ਅਤੀਤ ਪੰਥ ਮਹਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਚਾਲ ਚਲੈ; ਸੋਈ

¹ਛੁੱਟ ਪਏ, ਟੁੱਟ ਪਏ। ²ਮੰਤ-ਮਤ, ਸਾਧ-ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ। ³ਅਰਥਾਤ-ਮਸਾਨਾਂ (ਮਤੀਆਂ) ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਜੋਗ-ਸਾਧਨ ਕਰੇ। ⁴ਅਰਥਾਤ-ਕੁੰਡਲਿਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਜਗਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਖਟ (ਛੇ) ਚਕ੍ਰ, ਮੂਲਾਧਾਰ ਚਕ੍ਰ, ਸ੍ਵਾਧਿਸਠਾਨ ਚਕ੍ਰ, ਮਣਿ ਪੂਰ ਚਕ੍ਰ, ਅਨਾਹਤ ਚਕ੍ਰ, ਵਿਸ਼ੁਧ ਕਤ੍ਰ ਤੇ ਆਗਾਜਾ ਸੰਕ੍ਰ ਨੂੰ ਜੋਗ-ਸਾਧਨ ਨਾਲ ਵਿੰਨ੍ਹ ਕੇ ਅਰਧ (ਹੈਠਾਂ) ਤੋਂ ਉਰਧ (ਉਪਰ) ਵੱਲ ਵਧਦਾ ਹੋਇਆ ਦਸਮ ਦੁਾਰ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਸਹਿਜ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ ਸਿਥਤ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਧਰਤੀ ਦਾ ਪਾਣੀ ਆਕਾਸ਼ ਚਾਤ੍ਰਨ ਦਾ ਅਧਿਆਤਮਕ ਰਹੱਸ ਹੈ। ⁵ਮੁਕਤਿ ਹੋਇਆ। ⁶ਹਿਰਦਾ। ਪਰ ਏਥੇ ਲੇਖਕ ਨੇ ਅਉਹਨ ਦਾ ਅਰਥ ਕੀਤਾ ਹੈ ‘ਆਰਜਾ (ਆਯੂ)। ⁷ਹੱਥ, ⁸ਸ਼ਰੀਰ। ⁹ਬਣਾਇਆ। ¹⁰ਧਰਤੀ। ¹¹ਆਕਾਸ਼। ¹²ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੀ ਕਲਾ ਧਾਰਣ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ¹³ਕਿਤਨੇ ਲੋਕੀ ¹⁴ਆਯੂ, ਉਮਰ। ¹⁵ਹਠ ਕਟੇ। ¹⁶ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ। ¹⁷ਉਤਨਾ ਚਿਰ। ¹⁸ਹੱਥ ਜੋਤੀ ਰੱਖੇ! ¹⁹ਮਜ਼ਬੂਤੀ, ਪਕਿਆਈ। ²⁰ਧਰਤੀ ਵਰਗਾ। ²¹ਆਕਾਸ਼।

ਸੋਧਣ ਹੋਇ ਸੋਈ ਭਲਾ ਅਤੀਤ, ਤਿਸ ਹੀ ਕੰਉ ਹਮ ਕਹਹਿ ਜਿ ਏਹੁ ਉਧਰਿਆ । ਅਰੁ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਬਦ ਪੀਛੈ ਜੀਉ ਉਧਰਤੇ ਹੈਂ ਤਿਨ ਕੀ ਗਣਤੀ ਨਾਹੀ^੧ । ਤਬ ਉਨਹੁ ਸਿਧਹੁ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, “ਏ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਟੁਭਵਣ ਕੀ ਜੋਤਿ ਜਿ ਇਨਾਂ ਮਨੁਖਾਂ ਕੰਉ ਪ੍ਰਗਾਸੈ ਜਿ ਕਿਤੁ ਕਰਿ ਪ੍ਰਤਾਸੈ ? ਏਹੁ ਹਮ ਕੰਉ ਬਤਾਈਐ” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਪੁਰਖਹੁ—

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—
ਮਮਤਾ ਮਾਰਿ ਹਉਮੈ ਸਭੁ ਖੋਵੈ^੨ ਟੁਭਵਣ ਜੋਤਿ ਹਮਾਰੀ^੩ ॥ ੨ ॥

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸਿਧਹੁ ਜੀ ! ਮਮਤਾ ਜਿ ਹੈ ਜਿ ਤਿਸੁ ਕੰਉ ਮਾਰੇ, ਹਉਮੈ ਮਮਤਾ ਖੋਇ ਵੂਰਿ ਕਰੈ ਤਿਸ ਕੀ ਜੋਤਿ ਟੁਭਵਣ ਮਹਿ ਛਾਇ ਰਹੈ” । ਤਬ ਸਿਧਹੁ ਪ੍ਰਸਨੁ^੪ ਕੀਆ ਜਿ, “ਏ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਬਲਿਹਾਰਿ ਜਾਤੇ ਜੀ, ਮਨਸਾ ਜਿ ਤੁਮਾਰੀ ਠਹਿਰਾਵਤੀ ਹੈ ਜਿ ਕਿਸੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਠਹਿਰਾਵਤੀ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ:—

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—
ਮਨਸਾ ਮਾਰਿ ਮਨੈ ਮਹਿ ਰਾਖੈ ਸਤਿਗੁਰ ਸਬਦਿ ਵੀਚਾਰੀ ॥ ੩ ॥

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸਿਧਹੁ ਜੀ ! ਮਨਸਾ ਹਮਾਰੀ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਬਦ ਕੈ ਜੋਰ ਰਹਤੀ ਹੈ । ਮਨਸਾ ਮਾਰ ਕਰਿ, ਆਸਾ ਨਿਵਾਰਿ^੫ ਕਰਿ, ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਬਦ ਮਹਿ ਮਨਸਾ ਠਹਿਰਾਵਤੀ ਹੈ” । ਤਬ ਸਿਧੀ ਪ੍ਰਸਨੁ ਕੀਆ ਜਿ, “ਪੁਰਖਾ ! ਹਮਰੇ ਪੰਥ ਮਹਿ ਜੋਗੀ ਕੈ ਗਲਿ ਸਿੰਝੀ ਬਾਧੀਤੀ ਹੈ ਉਸੁ ਸਿੰਝੀ ਕਾ ਸਬਦੁ ਘਰ ਘਰਿ ਸੁਨੀਤਾ ਹੈ । ਤਿਸੁ ਤੇ ਜਾਇ ਜੋਗੀ ਜਾਨੀਤਾ ਹੈ । ਤੁਮਾਰੇ ਅਤੀਤ ਪੰਥ ਮਹਿ ਕਿਆ ਸਿੰਝੀ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:—

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—
ਸਿੰਝੀ ਸੁਰਤਿ ਅਨਾਹਦੁ ਵਾਜੈ ਘਟਿ ਘਟਿ ਜੋਤਿ ਤੁਮਾਰੀ ॥ ੪ ॥

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਸਿਧਹੁ ਜੀ ! ਸਿੰਝੀ ਹਮਾਰਾ ਸਬਦੁ ਹੈ ਸੁਰਤਿ ਸਾਥਿ ਜਿ ਬਜਤਾ ਹੈ । ਸੁਰਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸਮਝਿ ਕਰਿ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਗਾਈਐ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ । ਸੁ ਸਭੁ ਸੁਵਨ ਮਹਿ ਸੁਨੀਐ । ਜਿਤਨੀ ਘਟੀ^੬ ਸੁਨੀਐ ਤਿਤਨੀ ਘਟੀ ਜੋਤਿ ਪ੍ਰਗਟਤੀ ਹੈ । ਸਿਧਹੁ ਜੀ ! ਸਬਦ ਕੀ ਹਮਾਰੈ ਸਿੰਝੀ ਹੈ । ਬੋਲਹੁ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ” ।

ਤਬ ਸਿਧਹੁ ਪ੍ਰਸਨੁ ਕੀਆ ਜਿ, “ਏ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਏਕ ਬੇਨਤੀ ਹੈ । ਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਜਿ ਅਗਨਿ ਹੈ ਜਿ ਤੁਮਾਰੇ ਅਤੀਤ ਪੰਥ ਮਹਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਪਰਜਾਰਿਤੀ ਹੈ^੭ ? ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, ਸੁਨੀਐ ਜੀ—

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—
ਪਰਪੰਥ ਬੋਣੁ^੮ ਤਹੀ ਮਨੁ ਰਾਖਿਆ ਬ੍ਰਹਮ ਅਗਨਿ ਪਰਜਾਰੀ^੯ ॥ ੫ ॥

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਪੁਰਖਹੁ ! ਅਨਾਹਦ ਜਿ ਸਬਦੁ ਹੈ ਤਿਸੁ ਸਬਦਿ ਕੈ ਜੋਰ ਕਰਿ ਕਰਿ, ਅਨਾਹਦ ਕੀ ਸੁਰਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਅਗਨਿ ਨਿਵਾਰੀ^{੧੦} ਹੈ । ਹਮਾਰੇ ਅਤੀਤ ਪੰਥ ਕਾ ਗਿਆਨੁ ਇਉਂ ਕਹਤਾ ਹੈ ਜਿ ਜਿਤਨੇ ਘਟੀ^{੧੧} ਹੈ ਤਿਨਾਂ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਹੈ ਹਮ ਸਰਬ ਕੇ ਸੇਵਕ ਹੈਂ । ਹਮ ਬ੍ਰਹਮ ਤੇਜੁ^{੧੨} ਕਿਸੁ ਸਾਥਿ ਕਰਹ ? ਇਹੋ ਜਾਨ ਕਰਿ ਨਿਰਵੈਰੁ ਰਹਤੇ ਹੈਂ” । ਤਬ ਸਿਧਹੁ ਬਹੁਤਿ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਏਕ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਜੀ, ਕਾਇਆ ਜਿ ਗੜ੍ਹ^{੧੩} ਹੈ ਜਿ ਤਿਸੁ ਮਹਿ ਅਧਿਆਰਾ^{੧੪} ਹੈ, ਮਾਟੀ

^੧ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਹਉਮੈ ਸੋਧੈ’ । ^੨ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਤੁਮਾਰੀ’ । ^੩ਹਟਾਇ, ਹਟਾ । ^੪ਹਿਰਦਿਆਂ ਵਿਚ ।
^੫ਪ੍ਰਜੁਲਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ^੬ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਪੰਚ (ਸੰਸਾਰ) ਨੂੰ ਬੇਣ (ਬੀਣਾ) ਬਣਾ ਕੇ । ^੭ਉਥੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦਾ ਗਿਆਨ ਰੂਪ ਅਗਨਿ ਪ੍ਰਜੁਲਿਤ ਕੀਤੀ ਹੈ । ^੮ਏਥੇ ‘ਪ੍ਰਜਾਰੀ’ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ‘ਨਿਵਾਰੀ’ (ਹਟਾਈ ਜਾਂ ਦੂਰ ਕੀਤੀ) ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ । ^੯ਸਰੀਰ ਰੂਪ ਘਟ ਅਥਵਾ ਹਿਰਦੇ ।
^{੧੦}ਗੁੱਸਾ, ਫੁੱਧ । ^{੧੧}ਕੋਟ, ਕਿਲਾ । ^{੧੨}ਅਨੁਰਾ ।

ਜਿਹੀ ਸਿ ਅੰਧੀ ਹੈ। ਉਜਾਲਾ ਤਉ ਚਾਹੀਐ, ਉਜਾਲਾ ਅੰਧਿਆਰੇ ਮਹਿ ਕਾਹੇ ਕਾ ਹੋਇ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਪੰਚ ਤਤੁ^੧ ਮਿਲਿ ਅਹਿਨਿਸਿ^੨ ਦੀਪਕੁ^੩ ਨਿਰਮਲੁ ਜੋਤਿ ਅਪਾਰੀ ॥ ੬ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਪੁਰਖਹੁ ! ਏਹੁ ਜਿ ਪੰਚ ਤਤੁ ਹੈਂ ਦੇਹੀ ਮਾਹਿ, ਏ ਦੀਪਕ ਹੈਂ ਤਿਨ ਮਾਹਿ ਅਪਾਰ ਜੋਤਿ ਨਿਰਮਲੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਹੈ, ਤਿਸੁ ਕੋ ਉਜਾਰੈ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸੁਝਤਾ ਹੈ। ਇਨ ਮਹਿ ਜਿ ਜੋਤਿ ਹੈ ਸਿ ਮਹਾ ਨਿਰਮਲੁ ਅਪਾਰੁ ਹੈ। ਦਿਨ ਰਾਤਿ ਜੋਤਿ ਜਾਗਤੀ ਹੀ ਰਹਤੀ ਹੈ। ਪੁਰਖਹੁ ! ਇਸ ਹੀ ਜੋਤਿ ਕਾ ਚਾਵਨਾ ਇਸੁ ਦੇਹੀ ਮਹਿ ਹੋਤਾ ਹੈ। ਬੋਲਹੁ ਰਾਮ ਵਾਹਗੁਰੂ”।

ਤਬ ਸਿਧਹੁ ਪੁਸਨੁ ਕੀਆ ਜਿ, “ਏ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਹਮਾਰੇ ਜੋਗ ਕੇ ਮਾਰਗ ਮਹਿ ਕਿੰਗੁਰੀ^੪ ਹੋਤੀ ਹੈ, ਤੂੰ ਬੜੀ^੫ ਕੇ ਪਤ੍ਰ ਹੋਤੇ ਹੈਂ ਦੁਇ, ਤਿਸੁ ਸਾਬ ਕਿੰਗੁਰੀ ਬਜਾਵਤੇ ਹੈਂ। ਤੁਮਰੇ ਕਿੰਗੁਰੀ ਜਿ ਹੀ ਸਿ ਕਵਨੁ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ:-

ਰਵਿ ਸਸਿ^੬ ਲਉਕੇ^੭ ਇਹੁ ਤਨੁ ਕਿੰਗੁਰੀ ਵਾਜੈ ਸਬਦੁ ਨਿਰਾਰੀ^੮ ॥ ੭ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਹੁ ਪੁਰਖਹੁ ! ਸੂਰਸੁ ਅਰੁ ਚੰਦੁ ਜਿ ਹੈਂ ਦੁਇ ਸਿ ਏਈ ਹਮਾਰੇ ਪਤ੍ਰ ਹੈਂ, ਏਹੁ ਜਿ ਦੇਹੀ ਹੈ ਸਿ ਕਿੰਗੁਰੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਕਾ ਜਿ ਸਬਦੁ ਹੈ ਫੂਟਿਨ ਰੈਣਿ ਏਹੁ ਬਜਤਾ ਹੀ ਰਹਤਾ ਹੈ, ਤਿਸ ਕੀ ਮਹਮਾ ਅਪਾਰੁ ਹੈ। ਬੋਲਹੁ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਵਾਹਗੁਰੂ”।

ਤਬ ਸਿਧਹੁ ਪੁਸਨੁ ਕੀਆ ਜਿ, “ਏ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਬਲਿਹਾਰਿ ਜਾ, ਏਕ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਜੀ, ਹਮਰੇ ਜੋਗ ਕੇ ਪੰਥ ਮਹਿ ਕਿਸੀ ਭਲੇ ਬਾਬੂ ਕੀ ਨਗਰੀ ਆਸਣ ਬਾਧਤੇ ਹੈਂ ਜੀ, ਬੈਠੇ ਸ੍ਰੀ ਗੋਰਖ ਕਾ ਨਾਮੁ ਚਿਤਾਵਤੇ ਹੈਂ। ਤੁਮਾਰੇ ਅਤੀਤ ਪੰਥ ਕਾ ਕਵਣੁ ਆਸਣੁ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਸਿਵ ਨਗਰੀ ਮਹਿ^੯ ਆਸਣੁ ਅਵਧੂ^{੧੦} ਅਲਖ ਅਗੰਮ ਅਪਾਰੀ ॥ ੮ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਸਿਧਹੁ ਜੀ ! ਸਿਵ ਕੀ ਜਿ ਨਗਰੀ ਹੈ ਤਿਸੁ ਮਾਹਿ ਅਤੀਤ ਕਾ ਆਸਣੁ ਹੈ, ਨ ਕੋਈ ਦੁਖਾਵਣਾ ਨਾ ਆਪਿ ਦੁਖਣਾ, ਸਿਵ ਨਗਰੀ ਮਹਿ ਗਰੀਬੀ ਹੀ ਪਕਤਿ ਰਹਣਾ। ਤਿਸੁ ਵਿਚਿ ਸਿਵ ਕੀ ਨਗਰੀ ਮਾਹਿ ਬਸਿ ਕਰਿ ਅਲਖੁ ਜਿ ਪੁਰਖੁ ਹੈ ਤਿਸ ਕਾ ਜਿ ਅਗੰਮੁ ਨਾਮੁ ਹੈ ਅਪਾਰੁ ਉਹੀ ਸਿਮਰਣਾ, ਉਹੀ ਚੇਤਣਾ, ਹਮਾਰੀ ਬੈਸਨ ਕੀ ਨਗਰੀ ਏਹੁ ਹੈ ਅਤੀਤ ਮਾਰਗ ਕੀ”। ਤਬ ਸਿਧਹੁ ਪਰਸਨੁ ਕੀਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਕਾਇਆ ਜਿ ਨਗਰੀ ਹੈ ਤਿਸੁ ਕਾ ਰਾਜਾ ਕਵਣੁ ਹੈ ? ਤਿਸੁ ਕੋ ਆਗੈ ਬਜੀਰੁ ਪੰਚ ਕੇਸੇ ਹੈ ? ਕਿਆ ਬੀਚਾਰੁ ਕਰਤੇ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਕਾਇਆ ਨਗਰੀ ਇਹੁ ਮਨੁ ਰਾਜਾ ਪੰਚ ਬਸਹਿ ਬਿਚਾਰੀ^{੧੧} ॥ ੯ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਸਿਧਹੁ ਜੀ ! ਏਸੁ ਨਗਰੀ ਕਾਇਆ ਕਾ ਮਨੁ ਹੀ ਰਾਜਾ ਹੈ। ਤਿਸੁ ਕੋ ਆਗੈ ਪੰਚ ਜਿ ਹੀ ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਸੀਲੁ ਸੰਜਮੁ, ਇਨਹੁ ਪੰਚਹੁ ਕਾ ਚਲਾਇਆ ਚਲਤਾ ਹੈ।

^੧ਅਪ (ਪਾਣੀ), ਤੋਜ (ਅਗਨਿ), ਵਾਯੂ (ਪੋਣ), ਪ੍ਰਿਥਵੀ (ਧਰਤੀ), ਆਕਾਸ਼-ਇਹ ਪੰਜ ਤਤੁ ਹਨ।

^੨ਦਿਨ ਰਾਤ।

^੩ਦੀਵਾ।

^੪ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਇਕ ਤਾਰੀਆ, ਕਿੰਗ।

^੫ਤੂੰਥੇ।

^੬ਰਵਿ

(ਸੂਰਜ) ਤੇ ਸਸਿ (ਚੰਦ੍ਰਮਾ)।

^੭ਤੂੰਥੇ।

^੮ਨਿਰਾਲੀ।

^੯ਚਿਤਾਰਦੇ (ਸਿਮਰਦੇ) ਹਾਂ।

^{੧੦}ਸਿਵ (ਕਲਿਆਣ ਰੂਪ) ਨਗਰੀ ਵਿਚ।

^{੧੧}ਹੈ ਅਵਧੂਤ !

^{੧੨}ਪੰਜ ਸੁਭ ਗੁਣ।

ਬੋਲਹੁ ਰਾਮ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ” ।

ਤਬ ਸਿਧਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏਹੁ ਬੀਚਾਰੁ ਕੀਆ, ਪਣੁ ਜੀ ਰਾਜਾ ਨਿਆਉਂ ਕੈਸਾ ਕਰਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕੈ ਅਦਲਿ ਲੋਕੀ ਬਸਤੀ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ :—

ਸਬਦਿ ਰਵੈ ਆਸਣਿ ਘਰਿ ਰਾਜਾ ਅਦਲੁ ਕਰੇ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ॥੧੦॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਪੁਰਖਹੁ ! ਕਾਇਆ ਕਾ ਜਿ ਰਾਜਾ ਹੈ ਸਿ ਸਬਦ ਕੇ ਘਰਿ ਮਹਿ ਰਹਤਾ ਹੈ । ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਉਸੁ ਸਬਦ ਕੀ ਚਾਲ ਹੈ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਰਾਜ ਕਮਾਤਾ ਹੈ । ਸਬਦ ਕੈ ਬੀਚਾਰਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਅਦਲੁ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਇਸੁ ਅਦਲ ਸਿਉ ਲੋਕੀ ਕਾ ਗੁਣ ਹੋਤਾ ਹੈ, ਨਗਰੀ ਸੁਖੀ ਬਸਤੀ ਹੈ । ਬੋਲਹੁ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ” ।

ਤਬ ਸਿਧਹੁ ਬੀਚਾਰੁ ਕੀਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਸਿਧ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਜੁਗਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕਾਲ ਕੰਉ ਬੈਰਤੇ ਹੈਂ । ਤੁਮਾਰੇ ਅਤੀਤ ਪੰਥ ਮਹਿ ਭੀ ਹੈ ਏਹੁ ਕਾਲ ਅਕਾਲ ਬਾਂਰਣ ਕੀ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ :—

ਕਾਲੁ ਅਕਾਲੁ ਕਹੇ ਕਹਿ ਬਪੁਰੇ ਜੀਵਤ ਮੁਆ ਮਨੁ ਮਾਰੀ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਪੁਰਖਹੁ !- ਕਾਲੁ ਅਰੁ ਅਕਾਲੁ ਕਵਣੁ ਬੀਚਾਰੇ । ਏਕਸ ਕੰਉ ਮਾਰਹਿ, ਏ ਜਿ ਮਾਰਤੇ ਹੈਂ ਸਿ ਜੀਵਤੇ ਕੰਉ ਮਾਰਤੇ ਹੈਂ । ਜਬ ਏਹੁ ਜੀਵਤਾ ਹੀ ਮੁਆ ਤਬ ਕਾਲੁ ਅਕਾਲੁ ਅਰੁ ਬਿਕਾਲੁ ਕਿਸ ਕੰਉ ਮਾਰਹਿ । ਪੁਰਖਾ ! ਏਹਾਂ ਕਾਲ ਬਿਕਾਲ ਕਾ ਜੋਰੁ ਨਾਹੀ ਲਾਗਤਾ ਅਤੀਤ ਮਾਰਗ ਮਹਿ । ਬੋਲਹੁ ਨਿਰਭਉ ਰਾਮੁ ਵਾਹਗੁਰੂ” । ਤਬ ਸਿਧਹੁ ਪਰਸਨੁ ਕੀਆ ਜਿ, “ਏ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ-ਜੀ ! ਹਮਰੇ ਸਿਧਾਂ ਕੇ ਮਾਰਗ ਮਹਿ ਅਵਰੁ ਕਰਤਾ ਨਾਹੀ, ਹਮ ਕਹਤੇ ਹੈਂ ਸ੍ਰੀ ਗੋਰਖੁ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਕੀ ਗੋਈ ਹੈ ਸੋਈ ਗੋਰਖੁ ਹੈ” । ਤੁਮਾਰੇ ਅਤੀਤ ਬੇਸਨਉ ਕਾ ਕਿਆ ਮੰਤ੍ਰੁ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ :—

ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨੁ ਮਹੇਸੁ ਇਰੁ ਮੂਰਤਿ ਆਪੇ ਕਰਤਾ ਕਾਰੀ ॥੧੨॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਪੁਰਖਹੁ ! ਹਮਰੇ ਬੈਸਨੋ ਕੇ ਮਤ ਮਾਹਿ, ਇਉਂ ਹੈ, ਕਰਤਾ ਹੈ ਆਪਿ ਕਰਤਾ ਹੈ ਨਿਰੰਜਨੁ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਕਾ ਕਰਤਾ ਪਣੁ ਅਵਰਿ ਆਕਾਰੀ ਹੈ ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨੁ ਮਹਾਂ ਦੇਉ । ਓਨ ਤੇ ਰਚਨਾ ਰਚੀ ਹੈ ਬ੍ਰਹਮਾ ਅਰੁ ਬਿਸਨੁ ਅਰੁ ਮਹਾਂ ਦੇਉ । ਏਹਿ ਜਿ ਹੀਨਿ ਸਿ ਏਕਾ ਹੀ ਮੂਰਤਿ ਹੈਨਿ, ਏਹਿ ਨਿਰੰਜਨ ਤੇ ਭਿੰਨ ਨਾਹੀ; ਨਿਰੰਜਨ ਕੇ ਏਹਿ, ਇਨ ਕਾ ਨਿਰੰਜਨੁ । ਕਰਤੇ ਮਹਿ ਏਹਿ, ਇਨ ਮਾਹਿ ਰਚਤਾ । ਹਮਾਰੇ ਅਤੀਤ ਮਾਰਗ ਮਾਹਿ ਏਹੁ ਹੈਂ ਜੀ, ਬੋਲਹੁ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਵਾਹਗੁਰੂ” ।

ਤਬ ਸਿਧਹੁ ਪਰਸਨੁ ਕੀਆ ਜਿ, “ਹਮਾਰੇ ਜੋਗੀ ਕੇ ਮਾਰਗ ਮਹਿ ਕਾਇਆ ਕੰਉ ਸੋਧਤੇ ਹੈਂ; ਨਾਂਗੇ ਰਹਤੇ ਹੈਂ; ਬਰਤ ਕਰਤੇ ਹੈਂ; ਏਹੀ ਕੀ ਸਾਧਨਾ ਕਰਤੇ ਹੈਂ ਭਉ ਸਾਗਰ ਤਰਨ ਕੀ ਨਿਮਤਿ । ਤੁਮਾਰੇ ਕਵਣੁ ਸਾਧਨਾ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ :—

ਕਾਇਆ ਸੋਧਿ ਤਰੈ ਭਵ ਸਾਗਰੁ ਆਤਮ ਤਤੁ ਬੀਚਾਰੀ ॥੧੩॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਪੁਰਖਹੁ ! ਕਾਇਆ ਸੋਧੀ ਭਵਸਾਗਰੁ ਨਾਹੀ

¹ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਬਿਕਾਲੁ’ । ²ਬੈਚਾਰੇ । ³ਪ੍ਰਿਥਵੀ, ਧਰਤੀ । ⁴ਗੋਰਖੁ ਸ੍ਰੀ ਜਿਨਿ ਗੋਇ ਉਠਾਲੀ ਕਰਤੇ ਬਾਰ ਨ ਲਾਗੈ । (ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੧) । ⁵ਮੰਤ੍ਰ, ਕਲਾਮ । ⁶ਸੰਸਾਰ ਰੂਪ ਸਮੁੰਦ ।

ਤਰੀਤਾ ਬਿਨਾਂ ਆਤਮੇ ਚੀਨੇ ਤੇ^੧। ਜਬ ਆਤਮੇ ਕੰਉ ਸੋਧੇ, ਨ ਕਿਸੀ ਕੰਉ ਦੁਖ ਦੇ ਨ ਦੁਖਾਵੈ, ਨ ਆਪਿ ਤਪੈ ਨ ਕਿਸੀ ਕੰਉ ਤਪਾਵੈ, ਸਕਲ ਆਤਮਾ ਤਤੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਕਰਿ ਜਾਣੇ ਤਬ ਹੀ ਭਵਸਾਗਰ ਕੰਉ ਤਰੈ। ਬੋਲਹੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਵਾਹਗੁਰੂ”।

ਤਬ ਸਿਧਹੁ ਪੁਸਨੁ ਕੀਆ ਜਿ, “ਏ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਬਾਰਹ ਬਰਸ ਜੋਗ ਕੀ ਮਿਰਜਾਦਾ ਹੈ। ਬਾਰਹ ਬਰਸ ਜੋਗੁ ਤਪਸਿਆ ਕਰਿ ਕਰਿ ਫਿਰਿ ਜਾਇ ਮਹਾਂ ਸੁਖ ਪਾਵਤੇ ਹੈਂ। ਤੁਮਾਰੈ ਅਤੀਤ ਪੰਥ ਕੀ ਕਿਆ ਮਿਰਜਾਦਾ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਤੇ ਸਰਬ^੨ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਅੰਤਰਿ ਸਬਦੁ ਰਵਿਆ^੩ ਗੁਣਕਾਰੀ ॥ ੧੪ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਪੁਰਖਹੁ ! ਹਮਾਰੈ ਜਉ ਪੂਰਨੁ ਨ ਹੋਇ ਤਬ ਲਗ ਦੁਖ ਸੋਧਨ ਹੋਇ। ਜਬ ਗੁਰੂ ਪੂਰਾ ਪਾਇਆ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸੇਵਾ ਤੇ ਮਹਾਂ ਸੁਖੀ ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ ਗੁਰੂ ਪੂਰੇ ਕੈ ਪਰਸਾਦਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸਰਬ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਏ। ਗੁਰੂ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕੈ ਪ੍ਰਤਾਪਿ ਕੋਟ^੪ ਤਪਸਿਆ, ਕੋਟ ਤੀਰਥ ਕੇ ਫਲ ਲਾਗੈ ਗੁਰੂ ਕੈ ਪਰਸਾਦਿ^੫, ਗੁਰੂ ਕਾ ਜਿ ਸਬਦੁ ਅੰਤਰ^੬ ਆਇਆ ਤਿਸ ਤੇ ਗੁਣ ਹੂਆ। ਬੋਲਹੁ ਰਾਮੁ ਵਾਹਗੁਰੂ”।

ਤਬ ਸਿਧੀ ਪੁਸਨੁ ਕੀਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਏਕ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਜੀ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੰਉ ਜਿ ਏਹੁ ਮਨੁਖ ਮਿਲਤਾ ਹੈ ਜਿ ਆਪਣੀ ਸੇਵਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਮਿਲਤਾ ਹੈ ਕਿ ਏਸੁ ਕੰਉ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਆਪਿ ਮਿਲਾਇ ਲੇਤਾ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਆਪੇ ਮੇਲਿ ਲਏ ਗੁਣ ਦਾਤਾ ਹਉਮੈ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਮਾਰੀ ॥ ੫ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਪੁਰਖਹੁ ! ਮੇਲਤਾ^੭ ਆਪੇ ਹੈ ਉਹੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਗੁਣ ਨਿਧਾਨੁ ਗੁਣ ਕਰਣਹਾਰਾ, ਪਣੁ ਕਿਛੁ ਏਸ ਤੇ ਭੀ ਚਾਹੀਤਾ ਹੈ। ਜਬ ਏਸ ਕੀ ਹਉਮੈ ਜਾਇ, ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਅਗਨਿ ਮਨ ਤੇ ਮਾਇਆ ਕੀ ਮਿਟਾਵੈ ਤਬ ਹੀ ਏਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੰਉ ਪਾਵੈ। ਬੋਲਹੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਵਾਹਗੁਰੂ”। ਤਬ ਸਿਧਹੁ ਪੁਸਨੁ ਕੀਆ ਜਿ, “ਏ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਸਾ ਕਵਨ ਭਗਤਿ ਹੈ ? ਸਭਨਾ ਭਗਤੀ ਮਹਿ, ਸਭਸ ਕਰਣੀ ਮਹਿ ਸਾਰੁ ਕਰਣੀ ਕਵਣ ? ਜਿਤੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਇਸ ਕੰਉ ਦਇਆਲੁ ਹੋਇ ਸਾ ਕਵਨੁ ਸੇਵਾ ਹੈ ? ਤਬ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਤੂੰ ਗੁਣ ਮੇਏ ਚਉਬੈ ਵਰਤੇ ਏਹਾ ਭਗਤਿ ਨਿਰਾਰੀ ॥ ੧੬ ॥

ਮਨੁਆ^੮ ਅਸਥਿਰੁ ਸਬਦੇ ਰਾਤਾ ਏਹਾ ਕਰਣੀ ਸਾਰੀ ॥ ੧੭ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਪੁਰਖਹੁ ! ਤ੍ਰਿਹੁ^੯ ਗੁਣਾ ਮਹਿ ਸੰਸਾਰ ਕੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤਿ ਹੈ, ਤਿਸੁ ਤ੍ਰਿਹੁ ਗੁਣਾ ਕੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਮਾਹਿ ਭਗਤਿ ਨਾਹੀ ਹੋਤੀ, ਭਗਤਿ ਹੈ ਜਿ ਚਉਬੈ ਗੁਣ ਮਹਿ ਹੈ, ਚਉਬੈ ਗੁਣ ਕੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤਿ ਸਚੁ ਹੈ, ਤ੍ਰਿਹੁ ਗੁਣਹੁ ਕੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਬੁਠੁ ਹੈ। ਜਿ ਬੁਠੁ ਪਰਮੇਸੁਰ, ਕਉ ਨਾਹੀ ਭਾਵਤਾ ਸਚ ਭਾਵਤਾ ਹੈ। ਪੁਰਖਹੁ ਸਚ ਕੀ ਭਗਤਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੰਉ ਪਿਆਰੀ ਹੈ। ਸਬਦਿ ਸਾਥਿ ਮਨੁ ਨਿਹਚਲੁ ਰਹੈ, ਅਵਰ ਠਵਰ ਡੋਲੈ ਨਾਹੀ,

^੧ਜਾਣੇ ਤੇ।

^੨ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਸਦਾ’।

^੩ਰਮਿਆ, ਧਸਿਆ।

^੪ਕੋਟ।

^੫ਗੁਰੂ ਦੀ

ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ।

^੬ਅੰਤਰਾਤਮੇ ਵਿਚ।

^੭ਮੇਲਦਾ।

^੮ਇਸ ਤੁਕ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਏਥੇ ਹੇਠ ਲਿਖੀ

ਤੁਕ ਨਹੀਂ ਹੈ-“ਗੁਰਮੁਖਿ ਜੋਗ ਸਬਦਿ ਆਤਮੁ ਚੀਨੈ ਹਿਰਦੈ ਏਕੁ ਮੁਰਾਰੀ ॥੧੭॥

^੯ਤਿੰਨ ਗੁਣ-ਸਤ੍ਵ, ਰਜੋ, ਤਮੋ।

ਸਬਦ ਹੀ ਜਿਉਂ ਰਹੈ ਤਾਂ ਪੁਰਖਾ ! ਸਭਸ ਕਰਣੀ ਮਾਹਿ ਏਹੀ ਕਰਣੀ ਸਾਰੁ^੧ ਹੈ । ਸਭ ਸੇਵਾ ਮਹਿ ਏਹੀ ਸੇਵਾ ਬਡੀ ਹੈ । ਬੋਲਹੁ ਰਾਮ ਵਾਹਗੁਰੂ^੨ ।

ਤਬ ਸਿਧਹੁ ਪ੍ਰਸਨੁ ਕੀਆ ਜਿ, “ਏ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਏਕ ਬੇਨਤੀ ਹੈ, ਸੰਸਾਰ ਜਿ ਬੇਦ ਕੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤਿ^੩ ਕਰਤਾ ਹੈ ਏਹੀ ਬਸਤੁ ਸਾਰੁ ਹੈ ਕਿ ਅਵਰੁ^੪ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਬੇਦ ਬਾਦੁ ਨ ਪਾਖੰਡੁ ਅਉਧੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਬਦੁ ਬੀਚਾਰੀ ॥ ੧੮ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਪੁਰਖਹੁ ! ਬੇਦ ਮਹਿ ਜਿ ਪਾਖੰਡੁ ਮਾਰਗੁ ਕਹਿਆ ਹੈ ਜਿ ਉਹੁ ਭੀ ਸੋਮ ਪਾਕੁ ਵਸਤੁ ਹੈ^੫, ਪਣੁ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇ ਸਬਦਿ ਕੈ ਬੀਚਾਰ ਚਲੈ ਤਉ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇ ਸਬਦਿ ਕੀ ਸੁਸਟਿ ਹੈ, ਜਿ ਗੁਰੂ ਕੀ ਚਾਲ ਚਲੈ-ਏਹੁ ਬੀਚਾਰੁ ਸਾਰੁ ਹੈ । ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ” ।

ਤਬ ਸਿਧਹੁ ਪ੍ਰਸਨੁ ਕੀਆ ਜਿ, “ਏ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਬਦਿ ਕੀ ਜਿ ਚਾਲ ਹੈ ਜਿ ਕਿਆ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ :-

ਗੁਰਮੁਖਿ ਜੋਗੁ ਕਮਾਵੈ ਅਉਧੁ ਜਤੁ ਸਤੁ ਸਬਦਿ ਬੀਚਾਰੀ ॥ ੧੯ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਸਿਧਹੁ ਜੀ ! ਜਿ ਗੁਰੂ ਕੀ ਚਾਲਿ ਸਬਦੁ ਬਤਾਵਤਾ ਹੈ ਅਵਧੁ ! ਜਿ ਜੋਗ ਮਾਰਗ ਕੀ ਚਾਲ ਬਤਾਵਤਾ ਹੈ । ਕਵਨ ਮੰਜੋਰਿ ? ਜਤੁ ਰਖਣਾ, ਜਾਗਤ ਰਹਣਾ, ਅਲਪ ਅਹਾਰੁ ਠਹਣਾ-ਖਾਣਾ, ਮੁਲਪੁ^੬ ਬੋਲਣਾ । ਭੁਭ ਬਚਨ ਬੋਲਣੇ, ਏਹੀ ਸਬਦ ਕੀ ਚਾਲ ਹੈ । ਬੋਲਹੁ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਾਹਗੁਰੂ” ।

ਤਬ ਸਿਧਹੁ ਪ੍ਰਸਨੁ ਕੀਆ ਜਿ, “ਏ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਕਹੈ ਜੋਗ ਜੁਗਤਿ ਕਾ ਵੀਚਾਰੁ ਹੈ ਜਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਹੈ ? ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ :-

ਸਬਦਿ ਮਰੈ ਮਨੁ ਮਾਰੈ ਅਉਧੁ ਜੋਗ ਜੁਗਤਿ ਵੀਚਾਰੀ ॥ ੨੦ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, ਸੁਨਿਹੋ ਪੁਰਖਹੁ ! ਜੋਗ ਕੀ ਜੁਗਤਿ ਕਾ ਏਹੁ ਵੀਚਾਰੁ ਹੈ ਜਿ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਬਦਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਮਨ ਕਉ ਮਾਰੇ ਤਉ ਹੀ ਜੋਗ ਕੀ ਜੁਗਤਿ ਪਾਵੈ । ਏਹੀ ਜੋਗੀ ਕੀ ਜੁਗਤਿ ਕਾ ਬੀਚਾਰੁ ਹੈ ਜੀ” । ਤਬ ਸਿਧਹੁ ਪ੍ਰਸਨੁ ਕੀਆ ਜਿ, “ਏ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਏਕ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਜੀ, ਏਹੁ ਜਿ ਜਗ ਭਵਜਲੁ^੭ ਹੈ ਅਰੁ ਏਹੁ ਭਵਜਲੁ ਕਹੀਤਾ ਹੈ ਜਿ ਏਸ ਕੀ ਠਵਰ ਕਵਨੁ ਭਵਜਲੁ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ :-

ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਭਵਜਲੁ ਹੈ ਅਉਧੁ ਸਬਦਿ ਤਰੈ ਕੁਲ ਭਾਰੀ ॥੨੧॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਪੁਰਖਹੁ ! ਏਸੁ ਭਵਜਲ ਕੀ ਏਹੀ ਠਵਰ ਭਵਜਲੁ ਹੈ । ਜਿ ਏਹੁ ਮਾਇਆ ਕਾ ਮੋਹੁ ਹੈ ਜਿ ਏਸ ਕਉ ਏਹੀ ਭਵਜਲੁ ਹੈ । ਏਸੁ ਮਾਇਆ ਕੇ ਮੋਹ ਕਾ ਮਾਰਿਆ ਏਹੁ ਲੁਤਿਆ ਜਾਤਾ ਹੈ । ਓਸੁ ਭਵਜਲ ਮਹਿ ਪਾਣੀ ਡੋਬਤਾ ਹੈ ਏਸੁ ਭਵਜਲ ਮਹਿ ਮਾਇਆ ਕਾ ਮੋਹੁ ਡੋਬਤਾ ਹੈ । ਓਸ ਭਵਜਲ ਕੇ ਪਾਣੀ ਮਹਿ ਜਿ ਕੋਈ ਬਹਿਥੈ ਚੜੈ ਸੋਈ ਪਾਰਿ ਪੜੈ । ਅੁ ਜਿ ਏਸ ਜਗਤੁ ਭਵਜਲ ਮਹਿ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਬਦਿ ਕਉ ਲਾਗੈ ਸੋਈ ਪਾਰਿ ਪੜੈ । ਬੋਲਹੁ ਪੁਰਖਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ” ।

^੧ਸੁਸਟ, ਚੰਗੀ ।

^੨ਵੇਦ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ।

^੩ਹੋਰ ।

^੪ਸੂਯੇ ਪਾਕ, ਆਪੇ ਪਕਾਈ ਵਸਤੁ ।

^੫ਬਹੁਤ ਬੋੜਾ ।

^੬ਭੈ ਵਾਲਾ ਸੰਸਾਰ ਰੂਪ ਜਲ ।

^੭ਜਹਾਜ ਉੱਤੇ, ਬੋਤੀ ਉੱਤੇ ।

ਤਬ ਸਿਧਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਏਕ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਜੀ, ਏਹੁ ਜਿ ਜੁਗੁ ਹੈ ਕਲਿਜੁਗੁ ਸਿ ਮਹਾ ਗੁਬਾਰੁ ਹੈ, ਨਿਕਸੈ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ? ਕਲਿ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਸਕਤੀ ਹੈ, ਏਹੁ ਹੀਣਾ ਹੈ ਜੀ, ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਜਿਣੈ ?”
ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ :-

ਸਬਦਿ ਸੂਰ ਜੁਗ ਚਾਰੇ ਅਉਧੁ ਬਾਣੀ ਭਗਤਿ ਵੀਚਾਰੀ ॥੨੨॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਪੁਰਖਹੁ ! ਏਹੁ ਆਪਣੈ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਨਾਹੀਂ ਕਲਿ ਕਉ ਜਿਣੈ ਸਕਤਾ। ਸਬਦੁ ਜਿ ਹੈ ਗੁਰੂ ਕਾ ਬਾਣੀ ਭਗਤਾਂ ਕੀ ਬੀਚਾਰਿ ਦੇਖੁ, ਸਬਦੁ ਚਾਰੇ ਜੁਗ ਸੂਰਾ ਹੈ, ਸਬਦੁ ਕੈ ਜੋਰਿ ਕਲਿ ਕਉ ਏਹੁ ਜਿਣੈ। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ”। ਤਬ ਸਿਧਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਲਿਹਾਰਿ ਜਾਂ, ਏਹੁ ਤਉ ਮਾਇਆ ਵਲੋਟਿ ਕਰਿ ਆਪਣੈ ਕੂਪ ਮਹਿ ਪਾਇਆ ਨਿਕਲੈ ਸਿ ਕਿਉਂ ਕੂਪ ਤੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ :-

ਏਹੁ ਮਨੁ ਮਾਇਆ ਮੋਹਿਆ ਅਉਧੁ ਨਿਕਸੈ ਸਬਦਿ ਵੀਚਾਰੀ ॥੨੩॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਪੁਰਖਹੁ ! ਏਹੁ ਮਨੁ ਤਉ ਮਾਇਆ ਕੈ ਕੂਪ ਮਹਿ ਭਾਲਿਆ ਹੈ, ਪਣੁ ਏਸੁ ਕਉ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਬਦੁ ਏਸੁ ਕੂਪ ਤੋ ਕਾਢੈ। ਜਬ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਬਦੁ ਨਮਾਲੈ ਤਬ ਹੀ ਨਿਕਸੈ। ਬੋਲਹੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ”।

ਤਬ ਸਿਧਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਕਿਛੁ ਏਸ ਕੈ ਹਥਿ ਭੀ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ :-

ਆਪੇ ਬਖਸੇ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਏ ਨਾਨਕੁ ਸਰਣਿ ਮੁਰਾਰੀ ॥ ੨੪ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਪੁਰਖਹੁ ! ਏਸ ਕੈ ਹਥਿ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀਂ, ਸ੍ਰੀ ਨਾਕੁਰ ਭਾਵੈ ਤਾਂ ਸਭਿ ਪਾਪ ਏਸ ਕੇ ਮੋਟਿ ਕੈ ਮਿਲਾਇ ਲਏ। ਉਹੁ ਐਸਾ ਸਾਹਿਬੁ ਹੈ, ਹਮਿ ਭੀ ਉਸ ਹੀ ਕੀ ਸਰਨਿ ਪੜੇ ਹੀ, ਜਿਵ ਜਾਣੈ ਤਿਵ ਕਰੈ”। ਤਬ ਸਭਨਹੁ ਸਿਧਹੁ ਨਮਸਕਾਰੁ ਕੀਆ ਜਿ, “ਪੰਨਿ ਹੋ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ! ਵਾਹੁ ਹੋ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ! ਜਿਨਿ ਕਲੀ ਕਾਲਿ ਮਹਿ ਸਚ ਕੀ ਭਗਤਿ ਦਿਤੀ ਹੈ ਸਿ ਪੰਨੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ! ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ ! ਸਕਲ ਸਾਧੂਆਂ-ਸਿਧਾਂ ਕਉ ਅਦੇਸੁ। ਗੁਰ ਗੁਸਾਈ ਕਉ ਅਦੇਸੁ। ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਉ ਅਦੇਸੁ। ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ”।

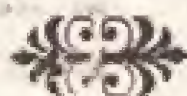
ਸਲੋਕੁ ॥

ਕਿਆ ਇਸ ਤੋ ਸੰਸਮੁ ਹੋਵਈ ਕਿਆ ਏਹੁ ਕਾਰ ਕਮਾਇ ॥

ਰਾਖਹੁ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਕਉ ਪਰਿਓ ਪ੍ਰਭ ਸਰਨਾਇ ॥

ਮਹਾ ਕਠਿਨੁ ਬਿਖੁ ਇਸੁ ਤੋ ਲੋਹੁ ਤਰਾਇ ॥ ੧ ॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਪੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪੁਰਸਾਦਿ ॥੧੧੮॥

¹ਜਿੱਤੇ।
‘ਤਮਾਰੀ’ ॥੨੫॥

²ਜਿੱਤ।
‘ਦਿੱਤ ਕੀਤੀ’।

³ਖੂਹ।

⁴ਜਿਮਰੇ।

⁵ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਨਾਨਕ ਸਰਣਿ’

⁶ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੇ ਕ੍ਰਿਤ ਹੈ।

(ੲ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ ਤੇ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਸਿੱਧੀ ਨਾਲ)

ਤਬ ਫੇਰਿ ਸਿਧੀ ਪੁਛਿਆ ਜਿ, “ਨਾਨਕ ! ਤੈਂ ਕਲਿ^੧ ਕੇਹੀ ਦੇਖੀ ?” ਕਹੈ, “ਜੀ, ਕਲਿ ਚੰਗੀ ਦੇਖੀ” । ਕਹੈ, “ਕਲਿ ਮਹਿ ਕੋਈ ਗਿਆਨੀ ਧਿਆਨੀ ਭੀ ਮਿਲਿਆ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਿਆ, ਕਹੈ, “ਜੀ ਜੇਹੇ ਹੋਨਿ ਗਿਆਨੀ ਧਿਆਨੀ ਕਲਿ ਕੇ ਤੇਹੇ^੨ ਬੀਚਾਰਿ ਕਰਿ ਕਹਤਾ ਹੋਇ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਸਲੋਕੁ^੩ ਜਿ :-

ਕਲਿ ਹੋਈ ਕੁਤੇ ਮੁਹੀ ਖਾਜੁ ਹੋਆ ਮੁਰਦਾਰੁ^੪ ॥
ਕੂੜਿ ਬੋਲਿ ਬੋਲਿ ਭਉਕਣਾ ਚੁਕਾ^੫ ਧਰਮੁ ਵੀਚਾਰੁ ॥
ਜਿਨ ਜੀਵੰਦਿਆ ਪਤਿ^੬ ਨਹੀ ਮੁਇਆ ਮੰਦੀ ਸੋਇ^੭ ॥
ਲਿਖਿਆ ਹੋਵੈ ਨਾਨਕਾ ਕਰਤਾ ਕਰੈ ਸੁ ਹੋਇ ॥੧॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, ਸੁਣਿਹੋ ਪੁਰਖਹੁ ! ਕਲਿ ਏਹੀ ਜੇਹਾ ਕਤਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ, ਤੇਹੀ ਕਲਿ ਹੋਈ । ਤਿਸੁ ਕੁਤੇ ਕਾ ਖਾਣਾ ਕਿਆ ਹੋਆ ? ਖਾਣਾ ਮੁਰਦਾਰੁ ਹੋਆ । ਕਿ ਵਸਤੁ ਮੁਰਦਾਰੁ ਹੈ ਅਰੁ ਤਿ ਵਸਤੁ ਹਲਾਲੁ ਹੈ ? ਜੇ ਕਿਛੁ ਧਰਮ ਕਾ ਦਮਤਾ^੮ ਹੈ ਜਿ ਹਲਾਲੁ ਹੈ, ਮਿਹਨਤਿ ਕਾ ਦਮਤਾ ਹਲਾਲੁ ਹੈ, ਧਰਮ ਕੇ ਬੈਧਾਰ ਕਾ ਦਮਤਾ ਹੈ ਸੁ ਏਹੁ ਹਲਾਲੁ ਹੈ । ਜਿਤਨਾ ਦਸੋਬਾਜ਼ੀ ਕਾ ਦਮਤਾ ਹੈ, ਚੋਰੀ-ਜਾਰੀ ਕਾ ਦਮਤਾ ਹੈ, ਅਨੀਅਤਿ ਅਨਿਆਵ^੯ ਕਾ ਦਮਤਾ ਹੈ, ਗੰਗੀ ਮਹਰਖਾਈ^{੧੦} ਕਾ ਦਮਤਾ ਹੈ, ਬੇਟੀ ਕਾ ਜਿ ਦਮਤਾ ਲਏ ਸੁ ਏਹੁ ਦਮਤਾ ਹਰਾਮੁ ਹੈ, ਏਸੁ ਕਉ ਜਿ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿ ਹਰਾਮੁ ਖਾਂਦਾ ਹੈ । ਜਾਂ ਹਰਾਮ ਲਗੇ ਕੁਤੇ ਨੋ ਕੋਈ ਹੋਰੁ ਆਇ ਕੁਤਾ ਚੰਮਤਦਾ ਹੈ ਤ ਉਹੁ ਕੁਤਾ ਓਸੁ ਦੁਜੇ ਕੁਤੇ ਨੋ ਭਉਂਕਦਾ ਹੈ ਜਿ ਤੂੰ ਏਸੁ ਮੇਰੇ ਕਰੰਗਾ ਉਪਰਿ ਕਿਉਂ ਆਇ ਚੰਮਤਿਆ ਹੈ । ਤਬ ਓਹੁ ਓਹੁਸ^{੧੧} ਕਉ ਅਤੇ ਤੇ ਭਉਂਕਦਾ ਹੈ ਜਿ ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਚੰਮਤਿਆ ਹੈ” । “ਕਲਿ ਕਵਣੁ ਹੈ ਅਰੁ ਕੁਤਾ ਕਵਣੁ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਕਲਿ ਸੈਂਸਾਰੁ ਹੈ ਅਰੁ ਕੁਤਾ ਲੁਬ^{੧੨} ਹੈ । ਲੁਬ ਕੇ ਲੀਏ ਜਿ ਕੂੜ ਬੋਲਤੇ ਹੈਂ ਜਿ ਕੂੜਿ ਲੜਾਈ ਪੜਤੀ ਹੈ । ਮੁਰਦਾਰੁ ਏਹੁ ਮਾਇਆ ਹੈ । ਤਿਸੁ ਉਪਰਿ ਏਹੁ ਮਨੁਖ ਕੁਤੇ ਕੀ ਨਿਆਈਂ ਪਤਿਆ ਭਉਂਕਦਾ ਹੈ, ਧਰਮ ਕਾ ਬੀਚਾਰੁ ਛੋਡਿ ਦੀਆ ਹੈ, ਅਧਰਮ ਉਪਰਿ ਚਿਤੁ ਰਖਿਆ ਲਗਾ ਮਾਇਆ ਕਾ ਲੀਆ ਭਉਕਣੈ । ਜੇ ਜੀਵਿਆ ਤਾਂ ਬੇਪਤਾ^{੧੩}, ਜੇ ਅਗੈ ਗਇਆ ਤਾਂ ਬੇਪਤਾ । ਨਾ ਐਥੇ ਭਲੀ ਸੋਭਾ, ਨ ਅਤੀ ਭਲੀ ਸੋਭਾ । ਈਹਾਂ ਭੀ ਬੁਠਾ ਅਰੁ ਅਗੈ ਭੀ ਬੁਠਾ; ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਏਨਿ ਜੀਵ ਏਹਿ ਕਰਮ ਕਮਾਏ ਹੋਨਿ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਲਿਖਿਆ ਆਪਣੇ ਕਮਾਏ ਕਾ ਏਹੁ ਮਨੁਖ ਸਾਬਿ ਹੀ ਲੀਐ ਜਾਤਾ ਹੈ । ਜਦਿ ਏਸ ਕਾ ਲੇਖਾ ਮੰਗੀਐਗਾ ਤਬ ਜੇ ਕਿਛੁ ਕਰਤਾ^{੧੪} ਕਰੰਗਾ ਸੋਈ ਹੋਇਗਾ । ਪਰੁ ਜੀ, ਇਸੁ ਕੀ ਠਵਰੁ

^੧ਕਲਿਜੁਗ ।

^੨ਤੈਸੇ, ਉਹੋ ਜਿਹੇ ।

^੩ਵਾਰ ਸਾਢੰਗ ਕੀ, ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੧ ।

^੪ਰਿਸ਼ਵਤ ਬੋਰੀ,

ਠੰਗੀ, ਚੋਰੀ ਆਦਿ ।

^੫ਖਤਮ ਹੋਇ, ਮੁੱਕਿਆ ।

^੬ਇੱਜ਼ਤ ।

^੭ਖਬਰ ।

^੮ਰੁਪਯਾ-

ਪੈਸਾ ਜਾਂ ਕਮਾਈ ।

^੯ਬੇ-ਇਨਸਾਫੀ ।

^{੧੦}ਮਹਰ ਖਾਹੀ, ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਆਹ (ਨਿਕਾਹ)

ਦੀ ਉਹ ਰਕਮ, ਜੋ ਪਤੀ ਵਲੋਂ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਦੇਣੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਨੂੰ ਹੱਕ ਮਿਹਰ ਵੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ।

^{੧੧}ਉਸ ।

^{੧੨}ਲਾਲਚ ।

^{੧੩}ਪਤ (ਇੱਜ਼ਤ) ਤੋਂ ਰਹਿਤ ।

^{੧੪}ਕਰਤਾਰ, ਸਿਰਜਨਹਾਰ (ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ) ।

ਕਾਈ ਨ ਹੋਇਗੀ, ਜਬਇਸੁ ਕੇ ਕਰਮਾਂ ਕਾ ਬੀਚਾਰੁ ਹੋਇਗਾ ਤਉ ਏਹੁ ਨਾਹੀ ਛੁਟਤਾ । ਜੇ ਕਿਛੁ ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬ ਬੀਆ
ਭਾਵੇਗਾ ਸੋਈ ਹੋਵੇਗਾ^੧ । ਤਬ ਸਿਧਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਕੋਈ ਪੁਰਖਾਂ ਮਾਂਹਿ ਪੁਰਖੁ, ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ
ਮਾਂਹਿ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕੋਈ ਧਰਮ ਆਤਮੇ^੨ ਹੈ ਕਿ ਨਾਹੀ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਸਲੋਕੁ ਜਿ:—

ਰੰਨਾ ਹੋਈਆ ਬੋਧੀਆ^੩ ਪੁਰਸ ਹੋਏ ਸਈਆਦ^੪ ॥
ਸੀਲੁ ਸੰਜਮੁ ਸੁਚ ਭੰਨੀ^੫ ਖਾਣਾ ਖਾਜੁ ਅਹਾਜੁ^੬ ॥
ਸਰਮੁ^੭ ਗਇਆ ਘਰਿ ਆਪਣੈ ਪਤਿ ਉਠਿ ਚਲੀ ਨਾਲਿ ॥
ਨਾਨਕ ਸਚਾ ਏਕੁ ਹੈ ਅਉਰੁ^੮ ਨ ਸਚਾ ਭਾਲਿ ॥ ੨ ॥

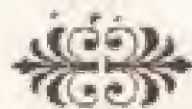
ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੁਣਿਹੋ ਪੁਰਖਹੁ ! ਰੰਨਾਂ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਫਾਹੇ ਹਥੀਂ ਹੋਣੈ,
ਅਰੁ ਪੁਰਖ ਜਿ ਹੈਨਿ ਸਿ ਫਾਹੇ ਹਥੀਂ ਹੋਣੈ । ਕਿਸੀ ਪਾਸਿ ਸੀਲੁ ਨਾਹੀ, ਨ ਕਿਸੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨ ਪੁਰਖ ਪਾਹਿ^੯, ਸਤੁ ਨਾਹੀ
ਰਹਿਆ ਕਿਸੀ ਪਾਸਿ । ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਭੀ ਅਹਾਜੁ ਖਾਣਾ ਅਰੁ ਪੁਰਸਾ ਭੀ ਅਹਾਜੁ ਖਾਣਾ । ਸੰਸਾਰ ਮਾਂਹਿ ਧਰਮੁ ਹੋਤਾ
ਸੋ ਧਰਮੁ ਉਠਿ ਗਇਆ । ਸੰਸਾਰ ਮਾਂਹਿ ਤੀ^{੧੦} ਸਰਮੁ ਆਪਣੈ ਘਰਿ ਗਇਆ । ਸਿਧਹੁ ਜੀ ! ਜੁਗੁ ਬੇਸਰਮੁ ਹੋਆ,
ਬੇਟੀ ਬਾਪ ਤੇ ਸਰਮੁ ਨਾਹੀ ਕਰਤੀ, ਭਰਾਉ ਭੈਣ ਤੇ ਸਰਮੁ ਨਾਹੀ ਕਰਤਾ । ਜੇ ਨਾਹੀ ਬੋਲਣਾ ਸੋਈ ਬੋਲਤਾ ਹੈ ।
ਜੇ ਨਾਹੀ ਖਾਣਾ ਸੋਈ ਖਾਤਾ ਹੈ । ਜੇ ਨਾਹੀ ਕਰਣਾ ਸੋਈ ਕਰਤਾ ਹੈ । ਸਰਮੁ ਮਨ ਤੇ ਉਤਰਿ ਗਇਆ ਹੈ, ਸਿਧਹੁ
ਜੀ ! ਏਹਾਂ ਕਲਿ ਕਾ ਭਾਉ^{੧੧} ਹੈ । ਅਰੁ ਜੇਹੇ ਏਹੁ ਕਰਮ ਕਮਾਤਾ ਹੈ ਤੇਹੇ ਏਸ ਕੇ ਸਾਥਿ ਜਾਹਿਗੇ । ਸਚੁ ਕਿਸੀ
ਪਾਸਿ ਰਹਿਆ ਨਾਹੀ । ਸਚਾ ਏਕੋ ਨਿਰੰਜਨੁ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਸਚਾ ਹੈ, ਅਵਰੁ^{੧੨} ਸਚਾ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਬਿਨਾਂ
ਪਰਮੇਸੁਰ ਤੇ । ਅਰੁ ਜੇ ਕਿਸੈ ਸਾਧ ਪਾਸਿ ਸਚੁ ਹੈ ਤਉ ਉਹੁ ਭੀ ਕੂੜ ਬੋਲਤਾ ਹੈ ਕਲਿ ਕੀ ਸਿਰਦਾਰੀ ਕੇ ਵਾਸਤੇ ।
ਅੰਦਰਿ ਸਚੁ ਹੈ ਬਾਹਰਿ ਝੂਠੁ ਬੋਲਤਾ ਹੈ, ਸੰਸਾਰੁ ਝੂਠਿ ਪਤੀਜਤਾ ਹੈ—ਸਚਿ ਨਾਹੀ ਪਤੀਜਤਾ । ਏਤ ਕਰਿਕੇ ਮਾਧੁ
ਬੋਲਤਾ ਹੈ । ਪਣੁ ਅਮਰੁ^{੧੩} ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਏਵੈ ਹੈ” । ਤਬ ਸਿਧਹੁ ਨਮਸਕਾਰੁ ਕੀਆ ਜਿ; “ਧੰਨਿ ਹੋ ਨਾਨਕੁ !
ਧੰਨਿ ।” ਬੋਲਹੁ ਵਾਹੁ ਗੁਰੂ ।

ਸਲੋਕੁ^{੧੪} ।

ਕਲਿ ਮਾਂਹਿ ਪਾਪੀ ਕਰਹਿ ਪਾਪੁ ਸਿਮਰਹਿ^{੧੫} ਨਾਹੀ ਨਾਮੁ ॥
ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਬਿਨੁ ਪਾਵਹਿ ਦੁਖ ਸਹਾਮੁ^{੧੬} ॥ ੧ ॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹੁਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ,
ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੧੧੪ ॥

^੧ਜਿਸ ਦੇ ਆਤਮੇ ਵਿਚ ਧਰਮ ਹੋਵੇ । ^੨ਬੁੱਧ, ਕਮਲੀਆਂ । ^੩ਜ਼ਾਲਿਮ ਬਿਕਾਰੀ ।
^੪ਨੱਸ ਗਈ । ^੫ਜਿਸ ਦੇ ਖਾਣ ਦਾ ਹੱਸ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਨਾ ਖਾਣ ਜੋਗ, ਭਾਵ—ਅਖਾਜ । ^੬ਹਿਆਉ ।
^੭ਹੋਰ । ^੮ਪਾਸ, ਕੋਲ । ^੯ਬੀ । ^{੧੦}ਜੁਛਾਉ, ਪ੍ਰੀਤੀ । ^{੧੧}ਹੋਰ । ^{੧੨}ਹੁਕਮ ।
^{੧੩}ਇਹ ਸ਼ਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ । ^{੧੪}ਸਹਿਮ, ਡਰ ।

(ਸ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ ਤੇ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਸਿਧਾਂ ਨਾਲ)

ਤਬ ਫੇਰਿ ਸਿਧੀ ਪੁਛਿਆ, “ਜਿਸੁ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਬਦ ਕੀ ਤੇ ਮੁੰਦਾ ਪਹਿਰੀ ਹੈ ਸਿ ਤੁਮਾਰਾ ਮਾਰਗੁ ਕੈਸਾ ਹੈ ?
ਓਸ ਕੀ ਚਾਲ, ਰਹਤ, ਜੁਗਤਿ, ਕਿਰਤਿ, ਜਿ ਚਾਲ ਉਸ ਕੀ ਹੈ ਸਿ ਹਮ ਕਉ ਬਤਾਇ ਦੇਹਿ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ
ਨਾਨਕ ਜੀ ਰਾਮਕਲੀ^੧ ਰਾਗ ਮਹਿ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਜਤੁ ਸਤੁ ਸੰਜਮੁ ਸਾਚੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ ਸਚਿ ਸਬਦਿ ਰਸਿ ਲੀਣਾ ॥ ੧ ॥

ਅਹਿਨਿਸਿ^੨ ਰਹੈ ਏਕ ਲਿਵਲਾਗੀ ਸਾਚੇ ਦੇਖਿ ਪਤੀਣਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਸਿਧਹੁ ਜੀ ! ਮੇਰਾ ਸਿ ਗੁਰੂ ਹੈ ਤਿਸ ਕੀ ਏਹੁ ਪਰਕਿਰਤਿ ਹੈ,
ਏਹੁ ਚਾਲ, ਏਹੁ ਜੁਗਤਿ ਹੈ ਤੁਮਿ ਸੁਨਿ ਲੇਹੁ । ਜਤੀ ਹੈ, ਸਤੀ ਹੈ, ਸੰਜਮ ਮਹਿ ਰਹਤਾ ਹੈ । ਸਚੁ ਜਿ ਹੈ ਦ੍ਰਿੜਾ
ਲੀਆ ਹੈ ਅਰੁ ਕੂੜੁ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਤਜਿ ਦੂਰਿ ਕੀਆ ਹੈ, ਸਚ ਕੇ ਸਬਦ ਸਾਥਿ ਰਚਿਆ ਹੈ । ਐਸਾ ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਹੈ
ਜਿ ਹਰਿ ਜੀ ਉਪਰਿ ਦੁਇਆਲੁ ਹੋ ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ । ਅਨੇ ਪਹਰ ਸਦਾ ਹੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਰੰਗ ਮਹਿ ਮਗਨੁ
ਹੋਇ ਰਹਤਾ ਹੈ, ਅਵਰੁ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮਨਿ ਉਪਜਤੀ ਨਾਹੀ । ਪਰਮੇਸੁਰ ਜਿ ਸਚਾ ਹੈ ਸਿ ਸੋਈ ਦਿਸਟਿ^੩ ਆਇਆ ਹੈ
ਉਸ ਕਉ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਆਤਮਾ ਠਹਿਰਾਇਆ ਹੈ । ਰਾਤਿ ਦਿਨਸਿ ਉਸ ਹੀ ਕੇ ਦਰਸਨ ਕੇ ਧਿਆਨਿ ਰਹਤਾ ਹੈ ।
ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ ।”

ਤਬ ਸਿਧਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਤੇਰੀ ਗੁਰੂ ਸਿਉਂ ਦਿਸਟਿ ਕਹਾਂ ਜਾਇ ਠਹਰਾਈ
ਹੈ, ਪਰਤੀਤਿ ਕਿਆ ਮਨ ਮਹਿ ਆਈ ਹੈ, ਜਿਹਬਾ ਕਵਣੁ ਸੁਆਦੁ ਲੇਤੀ ਹੈ ਅਰੁ ਪਰਤੀਤਿ
ਕਿਸੁ ਤੇ ਆਈ ਹੈ ? ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਏਹੁ ਉਤਰੁ ਹਮ ਕਉ ਸਮਝਾਵਣਾ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ
ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਰਹੈ ਗਗਨ ਪੁਰਿ^੪ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਸਮੈ^੫ ਸਚਿ ਅਨਹਤ ਸਬਦਿ ਰੰਗੀਣਾ ॥ ੨ ॥

ਜਤੁ^੬ ਬੰਧਿ ਗੋਪੀਨ^੭ ਭਰਪੁਰਿ ਲੀਣਾ ਜਿਹਵਾ ਨੰਗਿ ਰਸੀਣਾ ॥ ੩ ॥

ਮਿਲੈ ਗੁਰ ਸਾਚੇ ਜਿਨਿ ਰਹੁ ਰਾਚੇ ਕਿਰਤੁ ਵੀਚਾਰਿ ਪਤੀਣਾ ॥ ੪ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਸਿਧਹੁ ਜੀ ! ਗਿਆਨ ਕਾ ਜਿ ਮਾਰਗੁ ਹੈ ਤਿਸੁ ਮਹਿ
ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਸਮਾਈ ਹੈ । ਅਨਾਹਦ ਸਬਦਿ ਸਾਥਿ ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਰਚਿਆ ਹੈ, ਜਤ ਕੀ ਗੋਪੀਨ^੮ ਬਾਂਧੀ ਹੈ ।
ਜਿਹਬਾ ਰਾਮ ਨਾਮ ਕਾ ਸੁਆਦੁ ਲੇਤੀ ਹੈ । ਸਤਿਗੁਰੂ ਪੂਰਾ ਹੈ ਸੁ ਮੁਝ ਕਉ ਉਹੁ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਤਿਸ ਕਾ ਰਚਨੁ
ਕਰਿ ਜਾਣਿਆ ਹੈ, ਤਿਸ ਕਾ ਲੇਖੁ ਬੀਚਾਰਿ ਕਰਿ ਮਨਿ ਸਾਂਤਿ ਆਈ ਹੈ, ਜੇ ਕਿਛੁ ਹੋਤਾ ਹੈ ਸਿ ਸਭੁ ਗੁਰੂ
ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਤਾ ਹੈ । ਸਿਧਹੁ ਜੀ ! ਏਵ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਰਹਤ ਹੈ । ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ” ।

ਤਬ ਸਿਧਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਪੁਰਖਾ ! ਏਕੁ ਮਹਿ ਬਹੁਤੁ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤ ਮਹਿ ਏਕੁ ਹੈ ? ਜਿਉਂ ਹੈ ਤਿਉਂ

^੧ਪੰਥ ।

^੨ਰਾਮਕਲੀ ਦੋਖਣੀ ਮਹਲਾ ੧ ।

^੩ਏਥੇ ਲਿਖਾਰੀ ਇਹ ਤੁਕ ਛੱਡ ਗਇਆ ਹੈ-

“ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਦੁਇਆਲੁ ਸਦਾ ਰੰਗਿ ਲੀਣਾ” ।

^੪ਦ੍ਰਿੜੁ ਕਰ ।

^੫ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ (ਨਜ਼ਰ) ਵਿਚ ।

^੬ਦਸਮ ਦੁਾਰ ਸਹਿਜ-ਸਮਾਧੀ ਲਾ ਕੇ ਜਾਂ ਗਿਆਨ ਦੇ ਮਾਰਗ ਵਿਚ ।

^੭ਸਮਸਰ ਅਥਵਾ ਸਮਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ।

^੮ਸਹੀ

ਪਾਠ-“ਸਤਿ” ।

^੯ਸਹੀ ਪਾਠ-“ਕੁਪੀਨ” ।

^{੧੦}ਕੁਪੀਨ, ਲੰਗੋਟੀ ।

ਕਹੀਐ। ਉਹ ਜਿ ਰਚਨਾ ਕਾ ਧਨੀ ਹੈ ਸਿ ਕਹਾਂ, ਕਿਸੁ ਠਵਰ ਬਸਤਾ ਹੈ? ਕਿਸੁ ਠਵਰ ਬੈਠਿ ਕਰਿ ਏ ਖੰਡ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਰਚੇ ਹੈ?" ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ :-

ਏਕ ਮਹਿ ਸਰਬ ਸਰਬ^੧ ਮਹਿ ਏਕਾ ਏਹ ਸਤਿਗੁਰਿ ਦੇਖਿ ਦਿਖਾਈ ॥੫॥

ਜਿਨਿ ਕੀਏ ਖੰਡ ਮੰਡਲ ਬ੍ਰਹਮੰਡਾ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਲਖਨੁ^੨ ਨ ਜਾਈ ॥੬॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਸੁਨਿਹੋ ਪੁਰਖਹੁ! ਜਿਤਨਾ ਬਹੁਤੁ ਹੈ ਸਿ ਸਭੁ ਏਕ ਹੀ ਤੇ ਪਸਰਿਆ ਹੈ, ਰਚਨਾ ਏਕਸ ਕੀ ਹੈ। ਏਕੇ ਮਾਹਿ ਸਭੁ ਹੈ। ਏਹੁ ਬਾਤ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇਖੀ ਹੈ ਅਰੁ ਮੁਖ ਕੰਉ ਭੀ ਦਿਖਾਈ ਹੈ। ਅਰੁ ਜਿਨ ਪਰਮੇਸੁਰ ਏਹਿ ਖੰਡ ਮੰਡਲ ਰਚੇ ਹੈ ਓਹੁ ਅਭਖੁ^੩ ਪੁਰਖੁ ਹੈ ਉਸ ਕੀ ਗਹਨਿਗਤਿ^੪ ਓਹੋ ਜਾਣੈ। ਪਣੁ ਜੀ ਕਰਣਹਾਰੇ ਕੈ ਅਤੀ ਸਭੁ ਰਚਨਾ ਤੁਛੁ ਹੈ। ਕਰਤਾ ਹੈ ਸੁ ਬਡਾ ਹੈ, ਬਡੇ ਕਾ ਅੰਤੁ ਨਾਹੀ ਜਿ ਕੇਤਾ ਹੀ ਬਡਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਕੀ ਰਚਨਾ ਏਹੀ ਬਡੀ ਹੈ ਤਿਸੁ ਰਚਨਹਾਰੇ ਕਾ ਸੁਮਾਰੁ^੫ ਕਿਆ ਗਣੀਐ। ਬਡੇ ਕੀ ਬੇਠਕ ਭੀ ਬਡੀ ਹੈ। ਬਡਾ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਅਲਖੁ ਪੁਰਖ ਹੈ, ਲਖਿਆ ਨਾਹੀ ਜਾਤਾ। ਸਿਧਹੁ ਜੀ! ਹੈ ਰਚਨਾ^੬ ਹੀ ਮਾਹਿ, ਪਣੁ ਲਖਿਆ ਨਾਹੀ ਜਾਤਾ। ਬੋਲਹੁ ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾਰੁ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਚਾ"।

ਤਬ ਸਿਧਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਪੁਰਖਾ! ਤੇਰਾ ਜਿ ਗੁਰੂ ਹੈ ਤਿਨਿ ਏਹੁ ਬਾਤ ਜਾਨੀ ਹੈ ਅਰੁ ਤੁਮ ਕੰਉ ਕਰਿ ਜਾਣੀ ਹੈ, ਜਿ ਤੇ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਕੀ ਬਾਤ ਬੂਝੀ। ਸਚ ਕਾ ਮਹਲੁ ਬਿਨਾ ਧਿਆਨ ਤੇ ਪਾਇਆ ਨਾਹੀ ਜਾਤਾ। ਕਿਸੁ ਸਾਬਿ ਤੇਰਾ ਧਿਆਨੁ ਲਾਗਾ, ਜਿਸ ਤੇ ਤੇ ਸਚ ਕਾ ਮਹਲੁ, ਤਖਤੁ ਉਸ ਕਾ ਜਾਨਿਆ?" ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਦੀਪਕ^੭ ਤੇ ਦੀਪਕੁ ਪਰਗਾਸਿਆ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਜੋਤਿ ਦਿਖਾਈ ॥੭॥

ਸਚੈ ਤਖਤਿ ਸਚ ਮਹਲੀ^੮ ਬੈਠੇ ਨਿਰਭਉ ਤਾੜੀ^੯ ਲਾਈ ॥੮॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਸੁਣਿਹੋ ਸਿਧਹੁ ਜੀ! ਜਿਵ ਦੀਵਾ ਬਲਤਾ ਹੈ ਤਿਸੁ ਦੀਪਕ ਸਾਬਿ ਹੋਰੁ ਦੀਪਕ ਆਇ ਮਿਲਿਆ ਮਿਲਾਇਆ, ਤਬ ਉਹੁ ਭੀ ਬਲਿ ਉਠਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਕੀ ਜੋਤਿ ਸਾਬਿ ਉਸ ਕੀ ਭੀ ਜੋਤਿ ਪ੍ਰਗਾਸੀ। ਜਿਉਂ ਗੁਰੂ ਕੰਉ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਕੀ ਸੋਝੀ ਬੀ। ਤਿਉਂ ਸਿਖ ਕੰਉ ਭੀ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਕੀ ਸੋਝੀ ਹੋਈ, ਗੁਰੂ ਕੈ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਜੋਤਿ ਸਿਉਂ ਜੋਤਿ ਦੇਖੀ, ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਕੀ ਸੋਝੀ ਭਈ, ਨਿਰਭਉ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਬਾ ਸਿ ਗੁਰੂ ਕੈ ਪਰਸਾਦਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਉਸਿ ਸਾਬਿ ਧਿਆਨੁ ਲਾਗਾ। ਉਸ ਧਿਆਨਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸਚ ਕਾ ਮਹਲੁ ਦਿਸਟਿ ਆਇਆ। ਸਚ ਤਖਤਿ ਉਪਰਿ ਮਨ ਕਾ ਪਰਗਾਸੁ ਹੂਆ ਤਬ ਨਿਰਭਉ ਸਿਉਂ ਧਿਆਨੁ ਕੀ ਤਾੜੀ ਲਗਾਈ। ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਚਾ"।

ਤਬ ਸਿਧਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਪੁਰਖਾ! ਮੋਹ ਲਾਗੇ ਬਿਨਾ ਜੋਗੁ ਨਾਹੀ ਕਮਾਈਤਾ^{੧੦} ਜਬ ਜੋਗੁ ਕਮਾਈਐ ਤਬ ਸਹਜੁ ਚਾਹੀਐ। ਸਹਜ ਕੈ ਘਰਿ ਮਨੁ ਤਬ ਹੀ ਆਵੈ ਜਬ ਅਨਹਦ ਕਿੰਗੁਰੀ ਬਾਜੈ, ਤਬ ਸਹਜ ਘਰਿ ਆਵੈ ਜੋਗੁ ਮੀਠਾ ਲਾਗੇ, ਤਬ ਜਾਇ ਏਹੁ ਛੂਟੈ। ਤੁਮ ਪਾਸਿ ਤਉ ਏ ਬਸਤੁ ਨਾਹੀ"। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਇਸੁ ਛਾਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਏ ਬਸਤੁ ਲਾਏ ਹੈ ਤੁਮਿ ਸੁਨਹੁ ਜੀ!" ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

^੧ਏਕ (ਪਰਮੇਸੁਰ) ਵਿਚ ਇਹ ਸਰਬ (ਸਾਰੇ ਹੀ ਜੀਵ) ਹਨ।

^੨ਜਾਣਿਆ।

^੩ਜੋ ਲਖਿਆ

(ਜਾਣਿਆ) ਨਾ ਜਾਵੇ।

^੪ਗੁਰੂ ਭੇਦ।

^੫ਸਿਧਈ, ਦੁਨੀਆ।

^੬ਦੀਵਾ।

^੭ਸਮਾਧੀ।

^੮ਕਮਾਈਦਾ।

ਮੋਹਿ ਗਇਆ ਬੈਰਾਗੀ ਜੋਗੀ ਘਟਿ ਘਟਿ ਕਿੰਗੁਰੀ ਵਾਈ ॥੯॥

ਨਾਨਕ ਸਰਣਿ ਪ੍ਰਭੂ ਕੀ ਛੁਟੇ ਸਤਿਗੁਰ ਸਚੁ ਸਖਾਈ ॥੧੦॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ -

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸਿਧਹੁ ਜੀ ! ਉਹੁ ਜਿ ਬੈਰਾਗੀ ਜੋਗੀ ਹੈ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ, ਤਿਸੁ ਮਨੁ ਮੇਰਾ ਮੋਹਿ ਲੀਆ ਹੈ, ਜਹਾਂ ਕਹਾਂ ਮੈਂ ਉਸ ਹੀ ਕਾ ਰੂਪੁ ਦੇਖਤਾ ਹਾਂ । ਅਨਹਦ ਕਿੰਗੁਰੀ ਬਾਜੀ ਜਿ ਮਨ ਕਉ ਸਹਜੁ ਉਪਜਤਾ ਹੈ ਸਿ ਦੇਸੁ ਘਟਿ ਮਹਿ ਨਿਰੰਸਨ ਰਾਮ ਕਾ ਅਵਾਜੁ ਆਵਤਾ ਹੈ । ਸਿ ਦੇਸੁ ਅਵਾਜੁ ਸਿਉ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਸਹਜਿ ਮਹਿ ਆਵਤਾ ਹੈ ਜਿ ਸਭਨੀ ਘਟੀਂ ਉਹੀ ਰਾਮੁ ਬੋਲਤਾ ਹੈ । ਦੇਸੁ ਜੀਵ ਕਾ ਛੁਟਕਾਰਾ ਤਬ ਹੀ ਹੋਤਾ ਹੈ ਜਬ ਗਰਬੁ ਨਿਵਾਰਿ ਕਰਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕੀ ਸਰਣਿ ਪੜਤਾ ਹੈ । ਸੁ ਮੇਰੇ ਗੁਰ ਕਉ ਉਹੀ ਨਿਤਭਉ ਨਾਥ ਹੀ ਕੀ ਟੇਕ ਹੈ, ਅਵਰ ਟੇਕ ਕਾਈ ਨਾਹੀ ਬਿਨਾਂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਤੇ । ਅਰੁ ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕਉ ਸਚੁ ਹੀ ਮੀਠਾ ਲਾਗਤਾ ਹੈ ਅਵਰੁ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਮੀਠਾ ਲਾਗਤਾ, ਸਚੁ ਹੀ ਸੁਹਾਤਾ ਹੈ । ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ, ਸਿਧਹੁ ਜੀ ! ਐਸਾ ਹੈ” । ਤਬ ਸਿਧਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਤੂੰ ਧੰਨਿ ਹੈਂ, ਧੰਨੁ ਸੁ ਤੇਰਾ ਗੁਰੂ, ਤੇਰੇ ਗੁਰੂ ਕਉ ਅਦੇਸੁ ਹੈ” । ਅਰੁ ਧੰਨਿ ਸਿ ਤੂੰ, ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਤੁਮ ਕਉ ਭੀ ਅਦੇਸੁ ਹੈ” । ਤਬ ਸਭਨਹੁ ਸਿਧਹੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਉ ਆਦੇਸੁ ਕੀਆ । ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ ।

ਸਲੋਕੁ^੧

ਸਤਿਪੁਰਖ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਾ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਏਕੋ ਭੇਸੁ ॥

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਜਿਸੁ ਸੰਗਿ ਮਿਲੈ ਤਿਸੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕਉ ਆਦੇਸੁ ॥ ੧ ॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ । ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੧੨੦ ॥

(ਹ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ ਤੇ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਸਿੱਧਾਂ ਨਾਲ)

ਤਬ ਫੇਰਿ ਸਿਧਾਂ ਸਿਉਂ ਗੋਸਟਿ ਕਰੀ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਉ ਫੇਰਿ ਸਿਧਹੁ ਪਰਸਨੁ ਕੀਆ ਜਿ, “ਏ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਏਕ ਕਥਾ ਹਮ ਤੈਥੀਂ ਪ੍ਰਫਤੇ ਹੈ; ਜੇ ਤੁਮ ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕਹਹੁ ਤਉ ਭਲਾ ਹੋਇ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹਾਂ ਸਿਧਹੁ ਜੀ ! ਕਹੀਐ, ਸੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਉਤਰੁ ਭੇਜੇਗਾ ਸੁ ਕਹੀਐਗਾ” । ਤਬ ਸਿਧਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਨਉ ਕੁਲ^੨ ਬੰਦੇ ਸਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਬੰਧੇ ? ਏਸ ਕਾ ਕੰਧੁ ਜਿ ਅਸਥਿਰੁ ਰਹੈ ਸਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਰਹੈ ? ਏਹੁ ਜਿ ਆਇਆ ਹੈ ਸਿ ਕਹਾਂ ਤੇ ਆਇਆ ਹੈ ਅਰੁ ਜਾਤਾ ਹੈ ਸੈਂਸਾਰੁ ਸੁ ਕਹਾਂ ਜਾਤਾ ਹੈ ? ਨਿਜ ਠਾਂਇ ਜਿ ਜਾਇ ਬਸੈ ਸਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਜਾਇ ਬਸੈ ? ਏਹੁ ਜਿ ਤਤ ਵਸਤੁ ਕਉ ਪਛਾਣੈ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਪਛਾਣੈ ? ਏਹੁ ਜਿ ਜੁਨੀ ਬਾਹੀਤਾ ਹੈ ਸਿ ਕਿਸ ਪਾਪਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬਾਹੀਤਾ ਹੈ ? ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਏਹੁ

^੧ਸਹਾਇਕ, ਮਿਤ੍ਰ ।

^੨ਜਿੱਥੇ ਕਿੱਥੇ ।

^੩ਨਮਸਕਾਰ ।

^੪ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ

ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ।

^੫ਨੌਂ ਗੋਲਕਾਂ-ਨੇਤ੍ਰ, ਕੰਨ ਆਦਿ ਬਿੰਦੀਆਂ ਦੇ ਛਿਦ੍ਰ ।

ਉਤਰੁ ਹਮ ਕਉ ਸਮਝਾਵਣਾ ਕਿਰਪਾ ਕਰਿਕੈ ।” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ¹ ਬੋਲੀ ਸਲੋਕ ਜਿ:-

ਅਜਰੁ ਜਰੈ ਤ ਨਉ ਕੁਲਬੰਧੁ² ॥ ਪੂਜੈ ਪਾਣ³ ਰਹੈ⁴ ਥਿਰੁ ਕੰਧ⁵ ॥

ਕਹਾ ਤੇ ਆਇਆ ਕਹਾ ਇਹੁ ਜਾਇ⁶ ॥ ਜੀਵਤੁ ਮੁਕਤਿ⁷ ਰਹੈ ਨਿਜ ਨਾਇ⁸ ॥

ਹੁਕਮੈ ਬੁਝੈ ਤਤੁ ਪਛਾਣੈ ॥ ਏਹੁ ਪਰਸਾਦੁ⁹ ਗੁਰੂ ਤੇ ਜਾਣੈ ॥

ਹੋਦਾ ਫਤੀਅਗੁ¹⁰ ਨਾਨਕ ਜਾਣੁ ॥ ਨਾ ਹਉ ਨਾ ਮੈ ਜੂਨੀ ਪਾਣੁ¹¹ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨੀਅਹੁ ਸਿਧਹੁ ਜੀ ! ਏਕ ਬੇਨਤੀ, ਜਬ ਏਹੁ ਅਜਰੁ ਜਰੈ ਤਬ ਏਹੁ ਨਵੀ ਦਰੀ ਕਉ ਸੋਧੈ, ਅਜਰੁ ਵਸਤੁ ਜਿ ਹੈਸਿ ਕਾਮੁ ਹੈ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹੁ ਹੈ, ਅਹੰਕਾਰੁ ਹੈ। ਏਹੁ ਵਸਤੁ ਅਜਰੁ ਹੈ, ਜਬ ਏਹੁ ਅਜਰੁ ਜਰੈ ਤਬ ਨਵੇ ਕੁਲ ਮੁਦੈ ਏਸ ਕੀ ਦੇਹਿ, ਜਿ ਅਸਥਿਰੁ ਹੋਇ ਸਿ ਕਿਸ ਤੇ ਹੋਇ ? ਜਬ ਏਹੁ ਪ੍ਰਾਨ ਪੁਰਸ ਕੀ ਪੂਜਾ ਕਰੈ ਤਬ ਏਸ ਕਾ ਕੰਧੁ ਪਤੈ ਨਾਹੀ। ਪ੍ਰਾਨ ਪੁਰਸ ਕੀ ਪੂਜਾ ਕਿਆ ਹੈ ? ਪ੍ਰਾਨ ਪੁਰਸ ਕੀ ਪੂਜਾ ਏਹੁ ਹੈ ਜਿ ਧਰਮ ਮਾਹਿ ਰਹੈ, ਏਸ ਕੀ ਜੁਗਤਿ ਨ ਢੁਟੈ। ਐਸਾ ਜੁਗਤਿ ਰਹੈ ਜੁਗਤਾ ਤਾਂ ਜੀਉ ਜੋ ਭੈ ਮਹਿ ਰਹੈ ਤਉ ਜੋਗੀ ਜੋਗੁ ਜਾ ਤਉ ਹੀ ਜੀਵਿਆ, ਜਬ ਐਸੀ ਜੁਗਤਿ ਰਹੈ, ਏਤੁ ਏਸ ਕਾ ਏਹੁ ਥਿਰੁ ਰਹਤਾ ਹੈ। ਏਹੁ ਜਿ ਆਇਆ ਸੁ ਕਹਾਂ ਤੇ ਆਇਆ ਅਰੁ ਜਾਇਗਾ ਸੁ ਕਹਾਂ ਜਾਇਗਾ ਜੀ ? ਏਹੁ ਜਿ ਆਇਆ ਹੈ ਏਸੁ ਜਹਾਨ ਜੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਨਿਜ ਘਰੁ ਹੈ ਤਹਾਂ ਹੀ ਤੇ ਏਹੁ ਆਇਆ ਹੈ, ਏਹੁ ਜਿ ਸੁਕਰਮ ਕਰਤਾ ਹੋਇ ਤਾਂ ਉਹਾਂ ਹੀ ਜਾਇ ਸਮਾਵੇਗਾ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਨਿਜ ਘਰਿ ਮਹਿ ਜਾਇ ਸਮਾਵੇਗਾ। ਏਹੁ ਜਿ ਤਤੁ ਵਸਤੁ ਕਉ ਪਛਾਣੈ ਸਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਪਛਾਣੈ ? ਜਬ ਏਸ ਕਉ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਮਿਲੇ ਤਉ ਹੀ ਏਹੁ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਰਸਾਦਿ ਤਤ ਕਉ ਪਛਾਣੈ, ਅਰੁ ਜਿ ਹੁਕਮ ਮਹਿ ਚਲੈ। ਜਿ ਕਿਛੁ ਕਰੈ ਕਮਾਵੇ, ਵਰਤੈ ਸਿ ਏਵ ਕਰਿ ਜਾਣੈ ਜਿ ਕਿਛੁ ਹੁਆ ਸਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਆਗਿਆ ਸਾਥਿ ਹੁਆ। ਏਸ ਕਾ ਕੀਆ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਹੋਤਾ, ਹੋਤਾ ਹੈ ਸਿ ਸਭੁ ਹੁਕਮੁ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਾ ਹੋਤਾ ਹੈ, ਅਰੁ ਏਹਾਂ ਜਿ ਕੋਈ ਜੀਉ ਆਇਆ ਹੈ ਸਿ ਜੈਸਾ ਕਮਾਵੇਗਾ ਤੈਸਾ ਪਾਵੇਗਾ। ਹੋਦਾ ਹੀ ਫਤੀਅਗਾ। ਜਿਸੁ ਮਾਹਿ ਹਉਮੈ ਨ ਹੋਇਗੀ, ਸੁ ਜੂਨੀ ਨ ਪੜੈਗਾ। ਸਿਧਹੁ ਜੀ ! ਈਵ ਹਮ ਕਉ ਪਰਮੇਸੁਰ ਬੁਝਾਇਆ ਹੈ ਜਿ ਏਹੁ ਕਥਾ ਏਵ ਹੈ, ਆਗੈ ਜਾਨਹੁ ਤੁਮ ਜੀ ਜਿ ਸਿਧ ਪੁਰਖ ਹਹੁ। ਪਣੁ ਹਮ ਕਉ ਪਰਮੇਸੁਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਇਵ ਹੀ ਜਣਾਈ ਹੈ”। ਤਬ ਸਿਧਹੁ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਆ ਜਿ, “ਧੰਨਿ ਹੋ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਧੰਨਿ ਹੋ ਨਾਨਕ ਜੀ !” ਸਕਲੇ ਸਿਧਹੁ ਨਮਸਕਾਰੁ ਕੀਆ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਉ। ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ।

ਸਲੋਕੁ¹² ॥

ਆਇਆ ਗਇਆ ਨ ਬੁਝਈ ਨਿਹਚਉ ਨਾਹੀ ਕੋਇ ॥

ਜੋ ਦੀਸੈ ਸੋ ਬਿਨਸਸੀ¹³, ਆਗੈ ਪਾਛੈ ਹੋਇ ॥

ਹਉਮੈ ਬਹੁਤਾ ਭਾਰੁ ਹੈ ਕਢਹੁ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਧੋਇ ॥

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਇਉਂ ਹਰਿ ਮਿਲੇ ਦੂਜੀ ਦੁਬਿਧਾ ਧੋਇ ॥ ੧ ॥

¹ਵਾਰ ਮਲਾਰ, ਸਲੋਕ ਮ: ੧।

²ਨੋਂ ਕੁਲ (ਗੋਲਕੀ-ਨੱਕ, ਮੂੰਹ, ਕੰਨ ਆਦਿ) ਬੰਨ੍ਹ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

³ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਪੂਜੈ (ਪੁੱਜੇ-ਸਿਰੇ) ਚੜ੍ਹਦੀ ਹੈ।

⁴ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਰਹੈ’।

⁵ਏਹ ਰੂਪ ਕੰਧ

ਸਿਥਰ ਅਥਵਾ ਅਜਰ ਅਮਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

⁶ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਕਹਾਂ ਏਹੁ ਜਾਣੁ’।

⁷ਸਹੀ ਪਾਠ-

‘ਮਰਤ’।

⁸ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਰਹੈ ਪਰਵਾਣੁ’।

⁹ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ।

¹⁰ਹੋਦਾ-(ਹਉਮੈ

ਵਾਲਾ-ਹੰਕਾਰੀ) ਫਤਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

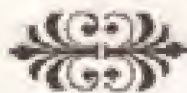
¹¹ਫੇਰ ਨਾ ਹਉਂ ਤੇ ਨਾ ਮੈਂ, ਭਾਵ-ਹੰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ ਤੇ ਇਹ

ਜੀਉ ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜੂਨੀ ਦੇ ਗੀਤ ਵਿਚ ਜਾ ਪਵੇਗਾ।

¹²ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ।

¹³ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ । ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ
ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥੧੨੧॥

(ਕ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ ਤੇ

ਗੋਸਟ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਸਿਧਾਂ ਨਾਲ)

ਤਬ ਫੇਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਉ ਭਰਬਰੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਸ੍ਰੀ ਗੋਰਖ ਨਾਥ ਕਾ ਪੰਥ ਬਝਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਅਬ ਦਰਸਨੁ^੧ ਲੇਹਿ । ਏਸ ਪੰਥ ਮਹਿ ਸਨਕਾਇਕ, ਬ੍ਰਹਮਾਇਕ ਖੋਜਤੇ ਹੈਂ, ਏਹੁ ਪੰਥੁ ਬਝਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਦਰਸਨੁ ਲੇਹਿ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਦਰਸਨੁ ਅਗੈ ਹੀ ਲੀਆ ਹੈ; ਤੁਮ ਜਿ ਦਰਸਨੁ ਦੇਹੁਗੇ ਸੁ ਕਿਆ ਦੇਹੁਗੇ ?” ਤਬ ਭਰਬਰੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹਮ ਜਿ ਦਰਸਨੁ ਦੇਹਿਗੇ ਸਿ ਕਾਨਹੁ ਮੁੰਦਾ ਬਾਹਰਗੇ । ਉਪਰਿ ਖਿੰਬਾ^੨ ਲਗਤਿਅਹੁ ਕੀ^੩ ਦੇਹੁਗੇ” । ਕਹੈ, “ਜੀ, ਏਹੁ ਤਉ ਦਰਸਨੁ ਮੈ ਅਗੈ ਹੀ ਕਾ ਲੀਆ ਹੈ” । ਤਬ ਸਿਧਹੁ ਕਹਿਆ, “ਨਾਨਕ ! ਹਮ ਕਉ ਬਾਹਰਾ ਕਾ ਤਉ ਰਿਹਨੁ ਨਾਹੀ ਦਿਸਟਿ ਆਵਤਾ, ਪਰੁ ਕਹਿ ਸੁਨਾਇ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਆਸਾ ਰਾਗ^੪ ਮਹਿ ਜਿ:—

ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਮਨੈ ਮਹਿ ਮੁੰਦਾ ਖਿੰਬਾ ਖਿਮਾ ਹਵਾਵਉ ॥

ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰੈ ਭਲਾ ਕਰਿ ਮਾਨਉ ਸਹਜ ਜੋਗ^੫ ਨਿਧਿ^੬ ਪਾਵਉ ॥ ੧ ॥

ਬਾਬਾ ਜੁਗਤਾ^੭ ਜੀਉ ਜੁਗਹ ਜੁਗ ਜੋਗੀ ਪਰਮਤੰਤ^੮ ਮਹਿ ਜੋਗੀ ॥

ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਮ ਨਿਰੰਜਨ ਪਾਇਆ ਗਿਆਨੁ ਕਾਇਆ ਰਸਿ ਭੋਗੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਸਿਧਹੁ ਜੀ ! ਗੁਰ ਕਾ ਜਿ ਸਬਦੁ ਹੈ ਸਿ ਮੇਰੇ ਮਨ ਮਹਿ ਮੁੰਦਾ ਹੈ, ਖਿਮਾ ਖਿੰਬਾ ਪਹਿਰੀ ਹੈ । ਜੇ ਕਿਛੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਕਰਤਾ ਹੈ ਸਿ ਭਲਾ ਕਰਿ ਮਾਨਤਾ ਹਉ । ਤਬ ਸਹਜ ਕੈ ਸਾਥਿ ਜੋਗ ਕੀ ਨਿਧਿ ਪਾਈ । ਜਬ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਕੀਆ ਸਤਿ ਕਰਿ ਮਾਨਿਆ ਤਬ ਏਸ ਕਉ ਜੁਗਤਿ ਆਈ, ਤਬ ਏਹੁ ਜੁਗਾ ਤੀਕੁ ਜੀਵਿਆ ਸਬ ਏਨਿ ਜੁਗਤਿ ਪਛਾਨੀ । ਪਰਮਤਤੁ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ । ਜਬ ਏਨਿ ਜੋਗੁ ਪਾਇਆ ਤਬ ਪਰਮ ਤਤ ਕਉ ਪਹੁਚਿਆ । ਜਬ ਏਨਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਮੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਪਾਇਆ ਤਬ ਏਹੁ ਗਿਆਨ ਸਿਉ ਭੋਗੁ ਕੀਆ, ਕਾਇਆ ਮਹਿ ਗਿਆਨੁ ਬਸਿਆ । ਤਬ ਏਹੁ ਨਿਰਮਲੁ ਭਈ ਕਾਇਆ ਗਿਆਨ ਕੈ ਪਰਸਾਦਿ ਕਰਿ ਕਰਿ । ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ” ।

ਤਬ ਭਰਬਰੀ ਕਹਿਆ ਸਿਸੁ ਕਉ ਹਮ ਦਰਸਨੁ ਦੇਤੇ ਹੈਂ, ਤਿਸੁ ਕਉ ਪਤ੍ਰ^੯ ਹਥਿ ਦੇਤੇ ਹੈਂ, ਭੰਡਾ ਹਥਿ ਦੇਤੇ ਹੈਂ ਅਰੁ ਧੂਏਂ^{੧੦} ਕੀ ਬਿਛੁਤਿ^{੧੧} ਲਗਾਵਤੇ ਹੈਂ ਤਬ ਓਹੁ ਜੋਗੀ ਦਰਸਨੁ ਲੇਤਾ ਹੈ । ਉਸ ਕਉ ਸਭੁ ਕੋਈ ਕਹਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋਗੀ ਕਾ ਪੰਥੁ ਹੈ । ਤਬ ਓਹੁ ਜਾਇ ਕਰਿ ਚਾਰਿ ਘਰਿ ਚੇਤਾਇ ਕਰਿ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਪਾਹਿ ਭੁਗਤਿ

^੧ਗੁਰਮੰਤਰ, ਦੀਖਿਆ । ^੨ਗੋਦਤੀ । ^੩ਲੀਰਾਂ ਦੀ । ^੪ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਬਬਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕੁਨਾ ਪਰਬਤ ਪਰ ਉਚਾਰਣ ਕੀਤਾ ਸੀ ।
^੫ਸਹਿਜ ਜੋਗ ਆਖਦੇ ਹਨ । ^੬ਸਭਾਨਾ । ^੭ਜੁਤਿਆ । ^੮ਉਹ ਪਰਮ ਤਤ (ਪਰਮੇਸੁਰ) ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਬਣਿਆ ਹੈ । ^੯ਪਾਤ੍ਰ, ਠੂਠਾ (ਕਾਸਾ) । ^{੧੦}ਸੁਆਹ ।

ਅਣ ਰਖਤਾ ਹੈ। ਤਿਸੁ ਕਾ ਨਾਮੁ ਜੋਗੀ ਹੈ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਸਿਧਹੁ ਜੀ ! ਹਮ ਏਹੁ ਮਾਰਗੁ ਲੀਆ ਹੈ, ਜਿ ਮੈਂ ਬਸਤੁ ਜੋਗ ਕੇ ਆਗੇ ਹੀ ਲੀਏ ਹੈ, ਪਣੁ ਤੁਮ ਸੁਣਹੁ”। ਕਹੈ, “ਭਲਾ ਹੋਇ, ਸੁਣਾਈਅਹਿ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ :-

ਪੜ ਵੀਚਾਰੁ ਗਿਆਨੁ ਮਤਿ ਭੰਡਾ ਵਰਮਾਨ ਬਿਭੂਤੰ ॥

ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਰਹਰਾਸਿ^੧ ਹਮਾਰੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੰਥੁ ਅਤੀਤੰ^੨ ॥੨॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਸਿਧਹੁ ਜੀ ! ਅੰਤਰਿ ਜਿ ਬੀਚਾਰੁ ਹੁਆ ਜਿ ਏਹੁ ਪੜ ਹੁਆ। ਅੰਤਰਿ ਜਿ ਗਿਆਨੁ ਆਇਆ ਜਿ ਏਹੁ ਗਿਆਨੁ ਕਾ ਭੰਡਾ ਹੁਆ। ਸੁਕਰਮ ਕੀ ਜਿ ਕਿਰਤਿ ਲਾਗਾ ਕਰਤੈ ਸਿ ਏਹੁ ਬਿਭੂਤਿ ਹੋਈ। ਹਰਿ ਕੇ ਜਿ ਗੁਣ ਹੈ ਭਾਵੀਤੇ ਜਿ ਏਹੁ ਮੇਰੀ ਰਹਰਾਸਿ ਹੈ। ਪੰਥੁ ਜਿ ਹੈ ਹਮਾਰਾ ਸਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੈ ਅਤੀਤ ਪੰਥੁ ਹੈ। ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ”।

ਤਬ ਫਰਬਰੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਹਮਾਰਾ ਜੋਗੀਆਂ ਕਾ ਪੰਥੁ ਹੈ ਜਿ ਏਕ ਨਗਰੀ ਕਾਹੁ ਕੀ ਬਾਬੁ ਲੋਕ ਕੀ ਮਹਿ ਆਸਣੁ ਭਾਰਿ ਕਰਿ ਬੈਠਿ ਜਾਤੇ ਹੈਂ ਅਰੁ ਜਹਾਂ ਪਾਹੁ ਹੋਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹਾਂ ਮੇਲਿ ਕਰਿ ਧੂਆਂ ਬਾਹਤੇ ਹੈਂ ਅਰੁ ਗਲਿ ਗੁਰ ਕੀ ਬਾਂਧੀ ਸਿੰਝੀ ਹੋਤੀ ਹੈ, ਜਦਿ ਕੋਈ ਬਾਬੁ ਲੋਕੁ ਭਿਖਿਆ ਭੁਗਤਿ ਲੇ ਆਵਤਾ ਹੈ, ਪੜ ਪੂਜਤਾ ਹੈ, ਤਬ ਓਇ ਸਿੰਝੀ ਨਾਦੁ ਪੂਰਤੇ ਹੈਂ। ਸਾਂਬ ਕੀ ਸਾਂਬ ਸਬਹਿ ਕੀ ਸਬਾਹਿ^੩ ਸਿੰਝੀ ਬਜਤੀ ਹੈ। ਤੁਮਾਰੈ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਕਿਆ ਬਿਉਹਾਰੁ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ :-

ਸਿਵ ਨਗਰੀ^੪ ਮਹਿ ਆਸਣਿ ਬੈਸਉ^੫ ਕਲਪ ਤਿਆਗੀ ਬਾਦੈ^੬ ॥

ਸਿੰਝੀ ਸਬਦੁ ਸਦਾ ਧੁਨਿ ਜੋਹੈ ਅਹਿਨਿਸਿ ਪੂਰੈ ਨਾਦੈ^੭ ॥੩॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਏ ਜੋਗ ਕੇ ਬਸਤੁ ਹਮ ਆਗੇ ਹੀ ਲੀਏ ਹੈ”। ਕਹੈ ਕਿ, “ਸੇ” ਆਸਣੁ ਜਿ ਹਮਾਰਾ ਬੰਧਿਆ ਹੈ ਜਿ ਸਿਉਂ^੮ ਕੀ ਨਗਰੀ ਮਹਿ ਬਾਂਧਿਆ ਹੈ ਅਰੁ ਜਿ ਕਿਛੁ ਕਲਪਨਾ ਹੈ ਗਿਆਨ ਜਲਾਇ ਦੂਰਿ ਕਰੀ ਹੈ-ਤਿਸੁ ਕਾ ਧੂਆਂ ਬਾਹਿਆ^੯ ਹੈ। ਅਰੁ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਹੈ ਜਿ ਸਿੰਝੀ ਕੀ ਠਵਰ ਬਾਇਆ ਹੈ। ਉਹੁ ਇਨ ਰਾਤਿ ਨਾਦੁ ਪੂਰਤਾ ਹੈ। ਏ ਬਸਤੁ ਹਮ ਜੋਗ ਕੇ ਪਹਿਰੈ ਹੈ। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ”।

ਤਬ ਗੁਸਾਈ^{੧੦} ਫਰਬਰੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜਿਤਨਾ ਜੋਗੀ ਕਾ ਦਰਸਨੁ ਹੈ, ਏਤਨਾ ਹਮਾਰੀ ਸੰਮਿਆ^{੧੧} ਹੈ। ਬਾਹਰ ਪੰਥ^{੧੨} ਮਹਿ ਹਮਾਰਾ ਅਵੇਸੁ ਹੈ। ਦਰਸਨੁ ਜੋਗੀ ਕਾ ਹਮਾਰੀ ਸੰਮਿਆ ਹੈ। ਲਿਵ^{੧੩} ਹਮਾਰੀ ਸ੍ਰੀ ਗੋਰਖ ਨਾਰਿ ਸਾਥਿ ਹੈ। ਤੁਮਾਰੀ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਬਾਤ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਜਿ :-

^੧ਰਾਹ ਦਾਸਤੀ, ਮਚਿਆਈ ਦਾ ਰਸਤਾ। ^੨ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਤੁਕਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅਤੇ ‘ਸਿਵ ਨਗਰੀ ਮਹਿ ਆਸਣਿ ਬੈਸਉ...’ ਤੋਂ ਬਾਦ ਆਉਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਸਨ, ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਆਉਣ ਤੋਂ ਏਥੇ ਕ੍ਰਮ-ਭੰਗ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ^੩ਸ਼ਾਮ ਦੀ ਸ਼ਾਮ, ਸਵੇਰੇ ਦੀ ਸਵੇਰੇ। ^੪ਕਲਿਆਣ ਰੂਪ ਨਗਰੀ, ਆਤਮਾ। ^੫ਇਸ ਨਗਰੀ ਵਿਚ ਆਸਣ ਲਗਾ ਕੇ ਬੈਠਦਾ ਹਾਂ। ^੬ਕਲਪ (ਕਲਪਨਾ) ਤੇ ਫਾਦ (ਬਹਿਸ ਮੁਬਾਹਿਸੇ) ਕਰਨੇ ਛੱਡ ਦਿਤੇ ਹਨ। ^੭ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਤੁਕਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਿਛੇ ਨੋਟ ਦਿਤਾ ਹੈ, “ਪੜ ਵੀਚਾਰੁ ਗਿਆਨ ਮਤਿ ਭੰਡਾ...” ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਉਣੀਆਂ ਜੋਗ ਸਨ। ^੮ਜੋ, ਉਹ। ^੯ਸਿਵ, ਕਲਿਆਣ ਰੂਪ।

^{੧੦}ਵਲਾਇਆ। ^{੧੧}ਵੇਰਾਗਣ, ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਟਿਕਟਿਕੀ ਜਿਸ ਢੁੱਤੇ ਜੋਗੀ ਸਹਾਰਾ ਲਾ ਕੇ ਬੈਠਦੇ ਹਨ।

^{੧੨}ਜੋਗੀਆਂ ਦੇ ੧੨ ਪੰਥ ਇਹ ਹਨ-ਆਈ, ਹੇਤੁ ਕੰਥਤ ਗਮਜ, ਗੋਪਾਲ, ਚੋਲੀ, ਦਾਸ ਧੂਜ, ਪਾਗਲ, ਪਾਵ, ਬਨ ਅਤੇ ਰਾਵਲ। ^{੧੩}ਲੈ, ਮਗਨਤਾ।

ਸਗਲੀ ਜੋਤਿ ਹਮਾਰੀ ਸੰਮਿਆ ਨਾਨਾ ਵਰਨ ਅਨੇਕੰ ॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕੁ ਸੁਣਿ ਭਰਬਰਿ ਜੋਗੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਲਿਵ ਏਕੰ ॥੪॥੩॥੩੭॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਭਰਬਰੀ ਜੀ ! ਜਿਤਨੀ ਪੈਦਾਇਸਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਹੈ, ਏਤਨੀ ਸਭੁ ਹਮਾਰੀ ਸੰਮਿਆ ਹੈ, ਸਭਨਾਂ ਮਾਹਿ ਜੋਤਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਹੈ । ਜਿਤਨੀ ਜੋਤਿ ਹੈ ਸੁ ਹਮਾਰੀ ਸੰਮਿਆ ਹੈ । ਨਾਨਾ ਵਰਨ ਅਨੇਕੰ-ਜਿਤਨੇ ਵਰਨ ਹੈਂ, ਜਿਤਨੇ ਜੀਵ ਹੈਂ, ਤਿਤਨੀ ਜੋਤਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਹੈ-ਸਭੁ ਹਮਾਰੀ ਸੰਮਿਆ ਹੈ ਅਰੁ ਸਭਸ ਆਗੈ ਮੇਰਾ ਅਵੇਸੁ ਹੈ, ਲਿਵ ਏਕ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਾਥਿ ਹੈ” । ਤਬ ਸਭਨਹੁ ਸਿਧਹੁ ਨਮਸਕਾਰੁ ਕੀਆ ਜਿ, “ਧੰਨਿ ਹੋ ਨਾਨਕ ਧੰਨਿ !” ਤਬ ਸਗਲ^੧ ਸਿਧਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਨਾਨਕੁ ਉਰੈ ਘਰਿ^੨ ਹੈ, ਨਾਨਕ ਸਿਉ ਹਮਾਰੀ ਪਹੁਚਿ ਨਾਹੀਂ ਬੋਲਣੈ ਦੀ, ਪਰੁ ਨਾਨਕ ਕਉ ਕਾਈ ਬਾਤ ਹੈ ਪੁਛਣੈ ਕੀ ਸਿ ਪੁਛਿ ਲੀਜੀਐ” । ਤਬ ਸਿਧਿ ਜਿ ਦਾਰੂ^੩ ਪੀਤੇ ਬੇ ਸਿ ਦਾਰੂ ਕਾ ਪਿਆਲਾ ਸਿਧਹੁ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਉ ਭਾਹਿਆ^੪ ਜਿ “ਨਾਨਕ ! ਏਹੁ ਸੁਰਾਪਾਨ^੫ ਕਾ ਪਿਆਲਾ ਤੂ ਲੇਹਿ, ਲੇ ਕਰਿ ਪੀਉ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਮੈਂ ਆਗੈ ਪਿਆਲਾ ਪੀਆ ਹੈ; ਜਿਸ ਕਾ ਫੇਰਿ ਖੇਪੁ^੬ ਨਾਹੀਂ ਉਤਰਤਾ” । ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਗੋਰਖ ਨਾਥ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਸੋ ਕਵਣੁ ਦਾਰੂ ਹੈ ਜਿਸੁ ਪੀਏ ਤੇ ਖੇਪੁ ਨਾਹੀਂ ਉਤਰਤਾ ? ਏਹੁ ਦਾਰੂ ਕਹਾਂ ਤੇ ਪੈਦਾ ਹੋਤਾ ਹੈ ? ਉਸ ਕੀਆਂ ਮੇਲਣੀਆਂ^੭ ਕਿਆ ਹੋਂ ਕਉਣੁ ਕਉਣੁ ?” ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਗੋਰਖ ਨਾਥ^੮ ਕਉ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿ ਦੇਤਾ ਹੈ । ਆਸਾ ਰਾਗ ਮਹਿ ਬਾਣੀ ਕਹਿ ਸੁਨਾਵਤਾ ਹੈ । ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

ਗੁਰੂ ਕਰਿ ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨ ਕਰਿ ਧਾਵੈ^੯ ਕਰਿ ਕਰਨੀ ਕਸੁ^{੧੦} ਪਾਈਐ ॥

ਭਾਠੀ ਭਾਉ^{੧੧} ਪ੍ਰੇਮ ਕੈ ਧੋਰੈ^{੧੨} ਇਤੁ ਬਿਧਿ^{੧੩} ਅਮਿਉ^{੧੪} ਚੁਆਈਐ ॥ ੧ ॥

ਬਾਬਾ ਮਨੁ ਮਤਵਾਲਾ^{੧੫} ਨਾਮੁ ਰਸੁ ਪੀਉ ਰੇ^{੧੬} ਸਹਜ ਰੰਗਿ ਰਚਿ ਰਹਿਆ^{੧੭} ॥

ਅਹਿਨਿਸਿ^{੧੮} ਬਨੀ ਪ੍ਰੇਮਿ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ਸਬਦੁ ਅਨਾਹਦੁ ਗਹਿਆ^{੧੯} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਭਰਬਰੀ ਜੀ ! ਗਿਆਨ ਕਾ ਗੁਰੂ, ਧਿਆਨ ਕੇ ਧਾਵੇ,

^੧ਨਾਨ ਪ੍ਰਕਾਰ (ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ) ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਵਰਨ (ਜਾਤਾਂ) ।

^੨ਸਾਰੇ ।

^੩ਉੱਚੀ ਅਧਿਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ।

^੪ਦਵਾਈ, ਭਾਵ-ਸ਼ਰਾਬ । ਮਦ (ਸ਼ਰਾਬ) ਤਾਂਤ੍ਰਿਕ ਮਤ ਦੇ

ਪੰਜ ਅਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ । ਜੋਗੀ ਅਥਵਾ ਕੰਨ ਪਾਏ, ਜੋ ਬੁੱਧ ਮਤ 'ਚੋਂ ਉਪਜੀ-ਨਿਪਜੀ ਮਹਾਯਾਨ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਦੇ ਵਜ੍ਹਾਨੀ ਮਤ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਮਦ ਅਥਵਾ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਆਪਣੇ ਸਹਿਜ ਯੋਗ ਦਾ ਇਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅੰਗ ਸਮਝਦੇ ਹਨ । ਵਧੀਕ ਵੇਰਵੇ ਲਈ ਦੇਖੋ, 'ਗੁਰੂਗ ਸਮਾਜ ਤੰਤ੍ਰ' ਅਤੇ 'ਗੰਗਾ-ਪੁਰਾ ਤਤ੍ਵਾਂਕ' (ਭਾਗਲ ਪੁਰ) ੧੯੩੩ ਵਿਚੋਂ ਸ੍ਰੀ ਰਾਹੁਲ ਸਾਂਕ੍ਰਿਤਯਾਨ ਦਾ 'ਮੰਤ੍ਰ ਯਾਨ, ਵਜ੍ਹਾਨ ਔਰ ਚੋਰਾਸੀ ਸਿਧ' ਨਾਮੀ ਲੇਖ ।

ਭ : —ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ।

^੫ਸ਼ਰਾਬ ।

^੬ਭਾਵ-ਨਸ਼ਾ ਜਾਂ ਖੁਮਾਰ ।

^੭ਮਿਲਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ,

ਭਾਵ-ਗੁੜ, ਕਸ ਆਦਿ ।

^੮ਏਥੇ ਗੋਰਖ ਨਾਥ ਦੀ ਬਾਵੇਂ ਭਰਬਰੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਾਖੀ ਉਸੇ

ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ । ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭਰਬਰੀ ਨੂੰ ਸੰਬੰਧਨ ਕਰਕੇ ਕੁਨਾ ਪਰਬਤ ਉਤੇ ਉੱਚਾਰਣ ਕੀਤਾ ਸੀ ।

^੯ਮਹੁਏ ਦੇ ਫੁੱਲ ।

^{੧੦}ਕਿੰਕਰ ਦਾ ਕਸ ।

^{੧੧}ਸਹੀ ਪਾਠ—

‘ਭਵਨ’, ਅਰਥ : ਪ੍ਰੇਮ-ਭਾਵਨਾ, ਸੁਧਾ ।

^{੧੨}ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਪ੍ਰੇਮ ਕਾ ਧੋਰਾ’ ।

^{੧੩}ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਇਤੁਰਸਿ’ ।

^{੧੪}ਅਮਿਤ, ਭਾਵ-ਸ਼ਰਾਬ ।

^{੧੫}ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਬਾਬਾ ਮਨ ਮਤਵਾਰੇ’ ।

^{੧੬}ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਨਾਮੁ ਰਸੁ ਪੀਵੈ’ ।

^{੧੭}ਅਰਥਾਤ-ਸਹਿਜ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਮਗਨ ਹੋ ਰਹਿਆ ਹੈ ।

^{੧੮}ਦਿਨ ਰਾਤ ।

^{੧੯}ਫੜਿਆ, ਪਕੜਿਆ ।

ਕਰਣੀ ਕੀ ਕਸੁ ਪੜੈ, ਅੰਦਰਿ ਜਿ ਭਾਉ¹ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਆਇਆ ਸਿ ਏਹੁ ਭਠੀ ਹੋਈ, ਪੁੰਮ ਕਾ ਪੋਰਾ ਹੋਇਆ । ਇਤੁ ਸੰਜਮਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਅੰਬਿ² ਚੁਆਇਆ । ਮਨੁ ਮਤਵਾਲਾ ਹੋਆ, ਨਾਮ ਕਾ ਦਾਦੁ³ ਹੋਆ, ਲਾਗਾ ਨਾਮੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਪੀਠੈ ਰਾਤਿ ਦਿਨਿ । ਅਨਾਹਦੁ ਸਬਦੁ ਲਾਗਾ ਏਸ ਕੇ ਬਾਜਣੈ । ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ⁴ ।

ਤਬ ਵੇਰਿ ਭਰਬਰੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ⁵ ਸੁਰਾਪਾਨੁ ਏਹੁ ਹੈ । ਸੁਰ ਕਹੀਅਹਿ ਦਵਤੇ, ਪਾਨ ਕਹੀਐ ਪੀਵਣਾ ਏਹੁ ਦੇਵਤਿਆਹੁ ਅੰਚਿਆ⁶ ਹੈ, ਦੇਵਤਿਆਹੁ ਨਿਕਾਲਾ ਹੈ, ਅਰੁ ਸਿਧਹੁ ਪੀਆ ਹੈ, ਤੂ ਭੀ ਪੀਉ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ :—

ਸਾਰਾ ਆਪਿ ਪਿਆਲਾ ਸਾਰਾ⁷ ਤਿਸਹਿ ਪੀਆਏ ਜਾਕਉ ਨਦਰਿ⁸ ਕਰੇ ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਾ ਵਾਪਾਰੀ ਹੋਵੈ ਕਿਆ ਮਦਿ ਹੋਛੈ ਭਾਉ⁹ ਧਰੇ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਗੁਸਾਈ¹⁰ ਭਰਬਰੀ ਜੀ ! ਤੁਮਹੁ ਜਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, ਸਿ ਭਲਾ ਹੀ ਕਹਿਆ ਹੈ, ਪਣੁ ਜੈਸਾ ਏਹੁ ਮਦੁ ਹੈ ਤੈਸੇ ਹੀ ਏਹਿ ਪੀਵਣ ਵਾਲੇ ਹੈਂ; ਪਣੁ ਜੀ, ਹਮਹੁ ਜਿ ਪਿਆਲਾ ਪੀਆ ਹੈ ਸੁ ਓਹੁ ਕੈਸਾ ਹੈ ਪਿਆਲਾ । ਅਰੁ ਜੀ ਓਹੁ ਜਿ ਸਰਾ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ ਤਿਸ ਕਾ ਸਚ ਕਾ ਪਿਆਲਾ ਹੈ ਨਾਮ ਰਸ ਕਾ ਪਿਆਲਾ । ਓਹੁ ਕਿਸ ਕਉ ਦੇਤਾ ਹੈ ? ਜਿਸ ਕਉ ਆਪਿ ਦਇਆਲੁ ਹੋਇ ਕਰਿ ਮਿਹਰਿ ਕੀ ਨਜਰਿ ਕਰਤਾ ਹੈ ਤਿਸ ਹੀ ਕਉ ਓਹੁ ਪਿਆਲਾ ਦੇਤਾ ਹੈ, ਅਵਰਾਂ ਕੋ ਨਾਹੀਂ ਦੇਤਾ । ਸੁ ਓਹੀ ਪਿਆਲਾ ਆਪਣੇ ਹਥਿ ਕਰਿ ਸਚੈ¹¹ ਮੇਰੇ ਤਾਈਂ ਦੀਆ ਹੈ । ਭਰਬਰੀ ਜੀ ! ਜਿਨ ਕਉ ਸਾਹਿਬ ਸਚੇ ਕਾ ਪਿਆਲਾ ਪੁੰਮ ਕਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਸਿ ਇਸੁ ਹੋਛੇ ਮਦ ਕਉ ਕਿਉਂ ਭਾਉ ਕਰਿ ਕਰਿ ਪੀਤਾ ਹੈ । ਬੋਲਹੁ ਜੀ ਸਗਲੇ ਰਾਮ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ” ।

ਤਬ ਭਰਬਰੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਸਿਧ ਪੂਛਤੇ ਹੈਂ ਜਿ ਉਸਿ ਪਿਆਲੇ ਪੀਐ ਮੁਕਤਿ ਬੈਕੁੰਠੁ ਪਾਵਤਾ ਸਿ ਤੂ ਇਸ ਮਦ ਹੀ ਪੀਐ ਪਾਵਹਿਤਾ, ਪੀਉ ਤੂ ਏਸਿ ਕਉ ਸਿਧ ਕਹਤੇ ਹੈਂ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਤਾ ਹੈ ਜਿ, “ਗੁਸਾਈ¹² ਭਰਬਰੀ ਜੀ !

ਗੁਰ ਕੀ ਸਾਖੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਬਾਨੀ ਪੀਵਤ ਹੀ ਪਰਵਾਣੁ ਭਇਆ ॥੧॥

ਦਰ ਦਰਸਨ ਕਾ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਹੋਵੈ ਮੁਕਤਿ ਬੈਕੁੰਠੈ ਕਰੈ ਕਿਆ ॥ ੩ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, ਗੁਸਾਈ¹³ ਭਰਬਰੀ ਜੀ ! ਗੁਰੂ ਕੀ ਸਾਖੀ ਜਿ ਹੈ ਸੁ ਅੰਬਿ¹⁴ ਬਾਣੀ ਹੈ, ਜਿਸੁ ਪੀਵਤੇ ਹੀ ਪਰਵਾਣੁ ਭਇਆ । ਮੈਂ ਮੁਕਤਿ ਬੈਕੁੰਠੁ ਨਾਹੀਂ ਚਾਹਦਾ, ਦਰਸਨੁ ਹੀ ਚਾਹਿਦਾ ਹਾਂ” । ਤਬ ਗੁਸਾਈ¹⁵ ਭਰਬਰੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਸਨਕਾਦਕੀ ਹੂ ਲੈ ਕਰਿ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕੀ ਹੂ ਲੈ ਕਰਿ” ਸੈਂਸਾਰੁ ਸਭ ਬੈਕੁੰਠ ਅਰੁ ਮੁਕਤਿ ਕਉ ਚਾਹਿਤਾ ਹੈ ਤੂੰ ਮੁਕਤਿ ਬੈਕੁੰਠ ਕਿਉਂ ਨਾਹੀਂ ਚਾਹਿਦਾ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਗੁਸਾਈ¹⁶ ਭਰਬਰੀ ਜੀ ! ਜਿਸ ਕਉ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੈ ਦਰ ਕੀ ਅਰੁ ਦਰਸਨ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਫੁਖ ਹੈ, ਸੁ ਮੁਕਤਿ ਬੈਕੁੰਠ ਕਉ ਕਿਆ ਕਰੈ ਬਿਨਾਂ ਦਰਸਨ ? ਜਿਸੁ, ਭਰਬਰੀ ! ਤੁਮ ਕਉ ਮਿਲਣਾ ਹੈ ਸੁ ਉਜੈਣ¹⁷ ਕਾਹੈ ਕਉ ਜਾਇ ? ਜਿਸੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੈ ਦਰਸਨ ਸਾਥਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ ਤਿਸੁ ਬੈਕੁੰਠੈ ਕਿਆ ਕਰੇ, ਤਬ ਭਰਬਰੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਏਹੁ ਸੁਰਾਪਾਨ¹⁸ ਕਬਹੂ ਬਲਿਪਨ¹⁹ ਮਹਿ ਪੀਆ ਹੈ ?” ਕਹੇ ਜੀ, ਨਾਹੀਂ ਪੀਆ ਕਬਹੂ ਜਿ

¹ਪੁੰਮ-ਭਾਵ ।

²ਸਰਾਬ ।

³ਅਚਵਿਆ, ਪੀਤਾ ।

⁴ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਪੂਰਾ ਸਾਰੁ

ਪਿਆਲਾ ਸਹਜੇ’ ।

⁵ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ।

⁶ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਫੁਛੈ’ ।

⁷ਪੁੰਮ ।

⁸ਸਚੇ

ਪਰਮੇਸੁਰ ਨੇ ।

⁹ਅਰਥਾਤ-ਸਨਕ, ਸਨੰਦਨ, ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੁਣ ਤਕ ।

¹⁰ਲੋਕ-ਕਥਾਂ ਦੇ

ਅਨੁਸਾਰ ਜੋਗੀ ਭਰਬਰੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਬਿਕ੍ਰਮਾਜੀਤ ਦਾ ਭਾਈ ਤੇ ਉਜੈਣ (ਮਾਲਵਾ-ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼) ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸੀ ।

¹¹ਸਰਾਬ ।

¹²ਬਾਲ ਪਨ, ਬਚਪਨ ।

ਹਾਂ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਏਕ ਬਾਰ ਤੂੰ ਏਸ ਕਾ ਪਿਆਲਾ ਲੇਹਿ ਤਉ ਐਸਾ ਮਤਵਾਲਾ ਹੋਹਿ ਅਰੁ ਐਸੇ ਅੰਬਿਤ ਬਚਨ ਕਹਹਿ ਜਿ ਮਹਾਂ ਫਲੇ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ :-

ਸਿਫਤੀ ਰਤਾ¹ ਸਦਾ ਬੈਰਾਗੀ² ਜੁਐ ਜਨਮੁ ਨ ਹਾਰੈ ॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕੁ ਸੁਨਿ ਭਰਬਰਿ ਜੋਗੀ ਖੀਵਾ³ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਧਾਰੈ ॥੪॥੪॥੩੮॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

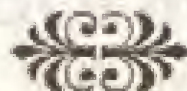
ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹੋ ਭਰਬਰੀ ਜੀ ! ਮੇਰਾ ਜਿ ਮਨੁ ਹੈ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਥਿ ਰਤਾ ਹੈ, ਜੂਏ ਕੇ ਖੋਲ ਸਿਉ ਨਾਹੀਂ ਰਤਾ । ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਸਿਫਤਿ ਸਿਉ ਰਤਾ ਹੈ ਸੁ ਸਦਾ ਬੈਰਾਗੀ ਹੈ, ਏਸ ਜੂਏ ਸਿਉ ਆਪਣਾ ਜਨਮੁ ਕਾਹੇ ਕਉ ਹਾਰੇ ? ਮੁਝ ਕਉ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਪਿਆਲੇ ਕਾ ਰੰਗੁ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੈ ਸੁ ਮੈਂ ਮਸਤਾਨੁ ਹੋਇ ਗਇਆ ਹਉ, ਅਬ ਮੁਝ ਕਉ ਹੋਰੁ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀਂ ਨਿਕਲਤਾ ਮੁਖਿ ਤੀਂ । ਏਹੀ ਅੰਬਿਤੁ ਮੁਖ ਥੀਂ ਨਿਕਲਤਾ ਹੈ, ਅਵਰੁ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀਂ ਸੁਹਾਤਾ । ਆਨਿ ਬਾਨਿ⁴ ਬਿਸਰਿ ਗਈ ਹੈ । ਏਕੁ ਸਬਦੁ ਨਾਮ ਸਿਮਰਣ ਕਾ ਹੈ, ਏਹੀ ਧਾਰਿ ਰਹਿਆ ਹਉ, ਮਨੁ ਕਿਛੁ ਅਵਰੁ ਨਾਹੀਂ ਕਹਤਾ” । ਤਬ ਸਿਧੀਂ ਅਦੇਸੁ ਕੀਆ ਜਿ, “ਧੰਨਿ ਹੈ ਨਾਨਕ ! ਤੂੰ ਧੰਨਿ ਹੈਂ ! ਤੇਰੀ ਗਹਨਗਤਿ ਨਾਹੀ ਪਾਈ ਜਾਤੀ, ਤੂੰ ਪੂਰਾ ਪੁਰਖੁ ਹੈਂ । ਧੰਨਿ ਤੂੰ ਜਿਸ ਕਉ ਸਬਦੁ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਆ ਹੈ, ਜਿ ਧੰਨਿ ਹੋ ਨਾਨਕ ! ਜਿਨਿ ਐਸੇ ਕਲੀ ਕਾਲ ਵਿਚਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਬੁਝਿਆ ਹੈ । ਹੋ ਨਾਨਕ ! ਤੂੰ ਧੰਨਿ ਹੈਂ !” ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

ਸਲੋਕੁ⁵ ॥

ਮਦੁ⁶ ਸਬਦੁ ਸੰਤੋਖੁ ਪੁਰੁ⁷ ਬੋਲੀ ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਮੁ ॥

ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਸਿੰਘੀ ਤਿਨ੍ਹਾ ਕੀ ਬਾਜੈ ਅਨਹਦ ਰਾਮੁ ॥੧॥

ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੧੨੨ ॥

(ੳ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਚਰਪਟ ਵਣੀ ਤੇ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਮਛੰਦੁ ਨਾਥ ਨਾਲ)

ਤਬ ਸੁਮੇਰ ਤੇ ਫਿਰਿ ਮਛੰਦੁ ਨਾਥ ਕਉ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਮਿਲਣੇ ਆਇਆ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਉ ਮਛੰਦੁ ਨਾਥ ਮਿਲਿ ਗਇਆ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਦੇਖੇ ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਮਛੰਦੁ ਨਾਥੁ ਹੈ ਸ੍ਰੀ ਗੋਰਖ ਨਾਥ ਕਾ ਨਾਤਾ ਗੁਰੂ⁸ । ਜਦਿ ਮੇਲਾ ਹੋਆ ਚਰਪਟ ਵਣੀ⁹ ਮਹਿ, ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੈ ਜੀ ਭਈ ਥੀ ਜਿ, “ਹਉ ਚਰਪਟ ਵਣੀ ਦੇਖਿ ਆਵਾਂ, ਮਛੰਦੁ ਨਾਥ ਕਾ ਪ੍ਰਿਥਮੇ ਅਸਥਲੁ ਹੈ ਸ੍ਰੀ ਗੋਰਖ ਨਾਥ ਕੇ ਨਾਤਾ ਗੁਰੂ ਕਾ, ਮੈਂ ਸ੍ਰੀ ਮਛੰਦੁ ਨਾਥ ਕਾ ਦਰਸਨੁ ਕਰਿ ਆਵਾਂ । ਚਰਪਟ ਵਣੀ ਦੇਖਿ ਆਵਉ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਚਰਪਟ ਵਣੀ ਮਹਿ ਆਇ ਪਰਗਟਿਆ । ਤਬ ਮਛੰਦੁ ਨਾਥ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮੇਰੀ ਚਰਪਟ ਵਣੀ ਮਹਿ ਕਈ ਬਾਲੇ ਫੁਲੇ ਰਹਦੇ ਹੈਨਿ, ਮਤੁ ਕੋਈ ਨਾਨਕ ਕਉ ਦੁਖਾਵੇਗਾ ਤਉ ਹਮ ਸਿਧ ਹੈਂ ਉਹੁ ਸਾਧੂ ਹੈ; ਮਤੁ ਉਹੁ ਜੋਉ ਬੁਰਾ ਕਰੈ,

¹ਠੰਗਿਆ । ²ਤਿਆਗੀ । ³ਛਕਿਆ, ਮਸਤ ਹੋਇਆ । ⁴ਆਨ (ਅਨਯ-ਹੋਰ ਦੂਜੀ) ਬਾਨ (ਆਦਤ) । ⁵ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ । ⁶ਸਰਾਬ । ⁷ਪਾਤ੍ਰ, ਕਾਸਾ ।
⁸ਮਛੰਦੁ ਨਾਥ ਗੋਰਖ ਦਾ ਗੁਰੂ ਸੀ । ⁹ਇਕ ਸਥਾਨ ।

ਮੇਰੇ ਪੰਥ ਹੀ ਕਾ ਬੁਰਾ ਕਰੈ। ਤਉ ਪੰਥ ਹੀ ਪਰਲੈ ਕਰੈ। ਤਉ ਬੁਰੀ ਬਾਤ ਹੋਇ। ਪਣੁ ਪਹਿਲੈ ਹੀ ਨਾਨਕ ਕਉ ਜਾਇ ਮਿਲਉ”। ਤਬ ਪਹਿਲੈ ਹੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਉ ਸ੍ਰੀ ਮਛਿੰਦ੍ਰ ਨਾਥ ਮਿਲਿ ਗਇਆ ਚਰਪਟ ਵਣੀ ਮਹਿ, ਅਦੇਸੁ ਅਦੇਸੁ ਕਰਿ ਮਿਲੈ, ਵੰਝੈ ਦਰਖਤਿ ਕੈ ਤਲੈ ਏਠਿ ਗਏ। ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਮਛਿੰਦ੍ਰ ਨਾਥ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਭਲਾ ਭਇਆ ਨਾਨਕ ਜੀ! ਧਰਤੀ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕੀਨੀ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਸਿਧਹੁ ਕੇ ਅਸਥਲ ਹੈਂ ਤਹਾਂ ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੈ”। ਕਹੈ, “ਨਾਨਕ ਜੀ! ਸੁ ਤਉ ਤੁਮ ਹੀ ਹਉ”। ਤਬ ਮਛਿੰਦ੍ਰ ਨਾਥ ਕਹਿਆ ਜਿ, ਮਾਰਗੁ ਕਵਨੁ ਹੈ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮਾਰਗੁ ਜੋਗੁ ਮਾਰਗੁ” ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਮਛਿੰਦ੍ਰ ਨਾਥ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ! ਚਿਹਨ ਜੋਗ ਮਾਰਗ ਕੇ ਵਡਾਇ, ਜਿ ਕਿਆ ਹੈਂ ਜੋਗ ਮਾਰਗੁ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਉਪਦੇਸੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਰਾਮਕਲੀ ਰਾਗ ਮਹਿ ਜਿ :-

ਸੁਰਤਿ ਸਬਦੁ ਸਾਖੀ^੧ ਮੇਰੀ ਮਿਡੀ ਬਾਜੈ ਲੋਕੁ ਨੁਣੇ॥

ਪੜ੍ਹ^੨ ਬੋਲੀ ਮੰਗਣ ਕੈ ਤਾਈ ਭੀਖਿਆ ਨਾਮੁ ਪੜੇ॥੧॥

ਅਉਧੁ^੩ ਗੋਰਖੁ ਜਾਗੈ॥ ਗੋਰਖੁ ਸੋ ਜਿਨਿ ਗੋਇ^੪ ਉਠਾਲੀ ਕਰਤੇ ਬਾਰ^੫ ਨ ਲਾਗੈ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਸ੍ਰੀ ਮਛਿੰਦ੍ਰ ਨਾਥ ਜੀ! ਸੁਰਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸਬਦੁ ਗਾਇਆ, ਸਾਖੀ ਕਥਾ ਕਾ ਬੀਚਾਰੁ ਕੀਆ, ਲੋਕਹੁ ਸੁਨਾ ਸਿ ਏਹਿ ਜੋਗ ਮਾਰਗ ਕੀ ਮਿਡੀ ਹੁਈ। ਬੀਚਾਰੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਜੁਗਤਿ ਕਮਾਈ, ਸਿ ਏਹੁ ਬੋਲੀ ਅਰੁ ਪੜ੍ਹ ਹੁਆ। ਜਿਉਂ ਉਸਿ ਮਾਰਗ ਮਹਿ ਜੋਗੀ ਮੰਗਤੇ ਹੈਂ ਭਿਖਿਆ ਅਨਾਦਿ ਕੀ, ਤਿਉਂ ਏਸੁ ਮਾਰਗ ਮਹਿ ਹਮ ਭਿਖਿਆ ਮਾਂਗੀ ਨਾਮ ਕੀ। ਉਨ ਕਉ ਬਾਬੂਆਂ ਕੇ ਘਰ ਕੇ ਟੁਕਤੇ ਪੜਤੇ ਹੈਂ, ਈਹਾਂ ਇਸ ਕਉ ਇਸੁ ਬੋਲੀ ਅਰੁ ਪੜ੍ਹ ਮਹਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਭਿਖਿਆ ਪੜੀ। ਓਹੁ ਜਿ ਗੋਰਖੁ ਜਗਾਵਤੇ^੬ ਹੈਂ, ਰਾਵਲ ਕਹਤੇ ਹੈਂ ਜਿ, “ਗੋਰਖੁ ਜਾਗੈ” ਕਹੈ “ਗੋਰਖੁ ਸੋ ਜਿਨਿ ਜਿਮੀ^੭ ਗੋਇ ਉਠਾਲੀ ਕਰਤੇ ਬਾਰ ਨ ਲਾਗੈ”। ਉਹੀ ਗੋਰਖੁ ਜਾਗਤਾ ਹੈ ਜਿਨਿ ਜਿਮੀ^੮ ਅਸਮਾਨੁ ਪੇਦਾ ਕੀਆ ਹੈ, ਲਖ ਚਉਰਾਸੀਹ ਜੀਆਂ ਕੀ ਜੂਨਿ ਗੋਇ ਕਰਿ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਰਚੀ ਹੈ, ਗੋਇ ਉਠਾਲੀ ਹੈ, ਤਿਸ ਕਉ ਅਦੇਸੁ ਹਮਾਰਾ। ਸੋਈ ਗੋਰਖੁ ਉਹੀ ਜਾਗੈ। ਤਿਸੁ ਗੋਰਖ ਕੇ ਅਵਰਿ ਗੁਣ ਕੈਸੇ ਮਛਿੰਦ੍ਰ ਨਾਥ ਜੀ ਤੁਮ ਸੁਣਿ ਲੇਹੁ ਤਉ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ :-

ਪਾਣੀ ਪ੍ਰਾਣ ਪਵਣਿ ਬੰਧਿ ਰਾਖੇ ਚੰਦੁ ਸੂਰਜੁ ਮੁਖਿ ਦੀਏ॥

ਮਰਣ ਜੀਵਣ ਕਉ ਧਰਤੀ ਦੀਨੀ ਬੇਤੇ ਗੁਣ ਬਿਸਰੇ॥੨॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਮਛਿੰਦ੍ਰ ਨਾਥ ਜੀ! ਓਹੁ ਐਸਾ ਗੋਰਖੁ ਹੈ ਜਿਨਿ ਪ੍ਰਾਣੀ ਕੇ ਪ੍ਰਾਣ ਪਵਣ ਸਾਥਿ ਬੰਧਿ ਰਾਖੇ ਹੈਂ। ਚੰਦ ਅਰੁ ਸੂਰਜ ਕਾ ਉਜਾਲਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਕਿਆ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਸਾਥਿ ਬੰਧਿ ਰਾਖਿਆ ਹੈ ਦੀਪਕ, ਏਸੁ ਪ੍ਰਾਣੀ ਕੇ ਮਰਣ ਜੀਵਣ ਕੇ ਸੁਖ ਧਰਤੀ ਬਣਾਇ ਦੀਨੀ ਹੈ। ਏਤਨੇ ਗੁਣ ਜਿ ਏਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਬਿਸਾਰਿ^੯ ਹੋਰਸ ਕਉ ਅਦੇਸੁ ਕਰੈ ਸਿ ਏਸ ਤੇ (ਅਧਿਕ) ਅਵਰੁ ਦੋਖੁ ਨਾਹੀ”। ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਮਛਿੰਦ੍ਰ ਨਾਥ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ! ਸਿਧ ਸਾਧਿਕ ਪੀਰ ਪੁਰਖ ਕਉ ਅਦੇਸੁ ਨਮਸਕਾਰੁ ਕਰਹੁ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ:-

ਸਿਧ ਸਾਧਿਕ ਅਰੁ ਜੋਗੀ ਜੰਗਮ ਪੀਰ ਪੁਰਸ ਬਹੁਤੇਰੇ॥

ਜੇ ਤਿਨਿ ਮਿਲਾ ਤ ਕੀਰਤਿ ਆਖਾ ਤਾ ਮਨੁ ਸੇਵ ਕਰੇ॥੩॥

^੧ਸਿਖਿਆ ਰੂਪ ਸਾਖੀ।

^੨ਪੜ੍ਹ, ਠੂਠਾ।

^੩ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਬਾਬਾ’।

^੪ਪ੍ਰਿਥਵੀ, ਧਰਤੀ।

^੫ਦੇਰ, ਢਿੱਲ।

^੬ਗੋਰਖ ਨਾਥ ਦੀ ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ।

^੭ਜ਼ਿਮੀਨ, ਧਰਤੀ।

^੮ਵਿਸਾਰਿ ਕੇ, ਭੱਭਕੇ।

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਸ੍ਰੀ ਮਛਿੰਦ੍ਰ ਨਾਥ ਜੀ ! ਸਿਧ ਹੈਂ, ਸਾਧੂ ਹੈਂ ਸਾਧਿਕ ਹੈਂ, ਪੀਰ ਹੈਂ, ਪੁਰਖ ਹੈਂ, ਜੇ ਉਹਿ ਮਿਲਹਿ ਤਉ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਕੀਰਤਿ-ਜਸੁ ਹਮ ਉਨ ਕੇ ਆਗੈ ਕਰੰਉ, ਮਨੁ ਸੇਵਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਕਰੈ। ਜੇ ਉਇ ਨ ਮਿਲਹਿ ਤਉ ਨ ਕਰਉ। ਪਹਿਲੈ ਓਈ ਮੇਰੇ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ ਜਿਨਹੁ ਮਿਲਿਅਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਹੋਇ। ਓਇ ਜਿ ਸਿਧ ਸਾਧਿਕ ਹੈਂ ਅਰੁ ਸੇਖ ਪੀਰ ਹੈਂ, ਓਇ ਕੈਸੇ ਹੈਂ ?

ਕਾਗਦੁ ਲੂਣੁ ਰਹੈ ਘ੍ਰਿਤੁ^੧ ਸੰਗੇ ਜਿਉ ਪਾਨੀ ਮਹਿ ਕਮਲੁ ਰਹੈ ॥

ਐਸੇ ਭਗਤਿ ਮਿਲਹਿ ਜਨ ਨਾਨਕ ਤਿਨ ਜਮੁ ਕਿਆ ਕਰੈ ॥ ੪ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

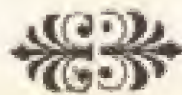
ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਹੁ ਜੀ ! ਤੁਮਿ ਜਿ ਸਾਧ ਹਉ ਸਿ ਕੈਸੇ ਹਉ ਅਰੁ ਹਮ ਕਉ ਕੈਸੇ ਰਾਖਤੇ ਹਉ ? ਜਿਉਂ ਕਾਗਦੁ ਘ੍ਰਿਤੁ ਸੰਗਿ ਰਹਤਾ ਹੈ, ਜਿਉਂ ਲੂਣੁ ਘ੍ਰਿਤੁ ਕੇ ਸੰਗਿ ਰਹਤਾ ਹੈ, ਜਿਉਂ ਕਮਲੁ ਪਾਨੀ ਕੇ ਸੰਗਿ ਰਹਤਾ ਹੈ ਜਿਉਂ ਏਹਿ ਇਨਿ ਕੀ ਰਖਿਆ ਕਰਤੇ ਹੈਂ; ਤਿਉਂ ਹਮਾਰੀ ਸਾਧ ਰਖਿਆ ਕਰਤੇ ਹੈਂ ਓਹੁ ਜਿ ਕਾਗਦੁ ਹੈ ਮਿ ਪਾਨੀ ਕੀਬੁੰਦ ਜਿਉ ਗਲ ਜਾਤਾ ਹੈ। ਜਬ ਘ੍ਰਿਤੁ ਸੰਗਿ ਗਭਾਇਆ ਤਬ ਉਹੁ ਪਾਣੀ ਮਹਿ ਗਲਣ ਤੇ ਰਹਿਆ, ਲੂਣੁ ਪਾਣੀਪਤਿਆ ਗਲਿ ਜਾਤਾ ਹੈ। ਕਮਲੁ ਪਾਨੀ ਬਿਨਾ ਸੁਕਿ ਜਾਤਾ ਹੈ। ਜਬ ਉਹੁ ਪਾਨੀ ਜਿਉਂ ਮਿਲਿਆ ਤਬ ਪਰਫੁਲਤੁ ਹੁਆ। ਤਿਉਂ ਏਹਿ ਜੀ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਇਨਾਂ ਕਉ ਇਉਂ ਜਮੁ ਗਿਰਾਸੈਗਾ^੨ ਜਿਉਂ ਕਾਗਦੁ ਕਉ ਪਾਣੀ ਗੁਸਤਾ ਹੈ। ਜਿਉਂ ਘ੍ਰਿਤੁ ਕੇ ਪਰਸਾਦਿ^੩ ਕਾਗਦੁ ਬਾਚਿਆ^੪ ਪਾਨੀ ਤੇ ਤਿਉਂ ਸਾਧ ਕੇ ਮਿਲਣੇ ਸਾਧਿ, ਪੀਰ ਪੁਰਖਹੁ ਕੇ ਮਿਲਣੇ ਸਾਧਿ ਏਹੁ ਜੀਉ ਜਮ ਤੇ ਬਾਂਚੀਤਾ ਹੈ। ਏ ਸ੍ਰੀ ਨਾਥ ਜੀ^੫ ਤੁਮਰੇ ਪਰਸਾਦਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਹਮ ਏਵ ਜਮ ਤੇ ਬਾਂਚੀਤੇ ਹੈ^੬। ਸ੍ਰੀ ਨਾਥ ਜੀ ! ਤੁਮ ਹਮ ਉਪਰਿ ਦਇਆਲੁ ਹੋਹੁ”। ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ।

ਸਲੋਕੁ^੭ ॥

ਗੋਰਖੁ ਗੁਰੂ ਮਛਿੰਦ੍ਰ ਕਰਿ ਮਛਿੰਦ੍ਰ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਨਾਥ ॥

ਤਿਉਂ ਗੁਰ ਬਾਬਾ ਅੰਗਦ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਕੇ ਮਾਥੇ ਨਾਨਕ ਹਾਥੁ ॥ ੧ ॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੧੨੩ ॥

(ਅ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਚਰਪਟ ਵਣੀ ਤੇ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਮਛਿੰਦ੍ਰ ਨਾਥ ਨਾਲ)

ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਮਛਿੰਦ੍ਰ ਨਾਥਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਏਹੁ ਤਉ ਜਮ ਤੇ ਬਾਂਚਿਆ ਸਾਧੂ ਨੇ ਮਿਲਿ ਕਰਿ, ਪਣੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਪਾਈਐ ਸੋ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਪਾਈਐ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ, “ਜਿਨਹੁ ਬਾਤਹੁ, ਜਿਨਹੁ ਸੇਵਹੁ, ਜਿਤੁ ਸੁਰਤਿ ਜਿਤੁ ਸੰਜਮਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਪਾਈਐ ਸੁ ਸੁਨੀਐ ਜੀ !” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਰਾਮਕਲੀ ਰਾਗ ਮਹਿ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ, ਉਪਦੇਸੀ ਮਛਿੰਦ੍ਰ ਨਾਥ ਕਉ ਕਹਿ ਸੁਨਾਵਤਾ ਹੈ ਜਿ:-

^੧ਘੀ, ਘਿਉ।

^੨ਗੁਸ (ਪਕੜ) ਲਵੇਗਾ।

^੩ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ।

^੪ਬਚਿਆ।

^੫ਸ੍ਰੀ ਨਾਥ ਏਥੇ ਮਛਿੰਦ੍ਰ ਨਾਥ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਬੋਧਕ ਹੋ ਕੇ ਆਇਆ ਹੈ।
^੬ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ।

^੭ਬਚਦੇ ਹਾਂ।

^੮ਇਹ ਸਲੋਕ

ਸੁਣਿ ਮਛਿੰਦ੍ਰ ਨਾਨਕੁ ਬੋਲੈ ॥ ਵਸਗਤਿ^੧ ਪੰਚ^੨ ਕਰੈ ਨਹ ਭੋਲੈ ॥

ਐਸੀ ਜੁਗਤਿ ਜੋਗ ਕਉ ਪਾਲੈ ॥ ਆਪਿ ਤਰੈ ਸਤਲੇ ਕੁਲ ਤਾਰੈ ॥੧॥

ਜੋ ਅਉਧੁਤ^੩ ਐਸੀ ਮਤਿ ਪਾਵੈ ॥ ਅਹਿਨਿਸਿ^੪ ਸੁਨਿ ਸਮਾਧਿ^੫ ਲਗਾਵੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਸੁਣਿਹੋ ਗੁਸਾਈ^੬ ਮਛਿੰਦ੍ਰ ਨਾਥ ਜੀ ! ਪੰਚ ਭੂ ਆਤਮੇ^੭ ਕਉ ਵਸਿ ਕਰੈ, ਅਸਥਿਰੁ ਹੋਇ, ਭੋਲੈ ਨਾਹੀ, ਇਸ ਹੀ ਜੁਗਤਿ ਸਾਥਿ ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ ਏਕਸਾ ਹੋਇ, ਤਬ ਉਹੁ ਆਪਿ ਭੀ ਤਰੈ ਅਰੁ ਕੁਲ ਕਉ ਭੀ ਤਾਰੈ। ਸੋਈ ਅਵਧੁਤੁ ਪੁਰਖੁ^੮ ਕਹੀਐ ਜਿ ਅਨੇ ਪਹਰਿ ਧਿਆਨੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਿਉ^੯ ਰਾਖੇ, ਸੋਈ ਅਵਧੁਤੁ ਜਿਸੁ ਕਉ ਐਸੀ ਮਤਿ ਆਵੈ। ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ^{੧੦}। ਤਬ ਫੇਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ, ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਭਿਖਿਆ ਭਾਇ ਭੁਗਤਿ^{੧੧} ਭੈ ਚਲੈ ॥ ਹੋਵੈ ਸੁ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਸੰਤੋਖਿ ਅਮੁਲੈ ॥

ਧਿਆਨ ਰੂਪਿ ਹੋਇ ਆਸਣੁ ਪਾਵੈ ॥ ਸਚਿ ਨਾਮਿ ਤਾਤੀ^{੧੨} ਚਿਤੁ ਲਾਵੈ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਸੁਣਿਹੋ ਗੁਸਾਈ^੬ ਮਛਿੰਦ੍ਰ ਨਾਥ ਜੀ ! ਜੁ ਪੁਰਖੁ ਅਉਧੁਤੁ ਮਾਰਗੀ^{੧੩} ਜੋਗੀ ਹੈ ਤਿਨਿ ਕਉ ਭਿਖਿਆ ਕੈਸੀ ਵਰਨੀ^{੧੪} ਹੈ ? ਭਿਖਿਆ ਕੀ ਠਉਰ^{੧੫} ਭਾਉ^{੧੬} ਕਰੈ। ਭੁਗਤਿ ਕੀ ਠਉਰ ਭੈ ਕੋ ਰਾਹਿ ਚਲੇ; ਅਰੁ ਮੰਤੋਖੁ ਅੰਤਰਿ ਵਸੈ ਅਰੁ ਸੰਤੋਖਿ ਕਰਿ ਤ੍ਰਿਪਤੀਏ ਅਰੁ ਧਿਆਨ ਕੈ ਬਿਖੇ ਗੋਸਟਿ ਅਟਲਿ ਆਸਣਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਾਥਿ ਕਰੈ। ਤਾਤੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਿਉ^{੧੭} ਲਾਗੈ, ਸਚੇ ਕੇ ਨਾਮਿ ਸੰਗਿ ਮਣੁ ਲਾਵੈ। ਸੋਈ ਨਿਰਲੰਬੁ^{੧੮} ਜੋਗੀਸਰੁ ਕਹੀਐ। ਏ ਸ੍ਰੀ ਮਛਿੰਦ੍ਰ ਨਾਥ ਜੀ ! ਨਾਨਕੁ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿ ਅਵਧੁਤਾ^{੧੯} ਕੀ ਨੀਸਾਣੀ ਏਵ^{੨੦} ਹੈ^{੨੧}। ਤਬ ਬਹੁਤ੍ਰਿ^{੨੨} ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਨਾਨਕੁ ਬੋਲੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਬਾਣੀ ॥ ਸੁਣਿ ਮਛਿੰਦ੍ਰ ਅਉਧੁ ਨੀਸਾਣੀ^{੨੩} ॥

ਆਸਾ ਮਾਹਿ ਨਿਰਾਸੁ ਵਲਾਏ^{੨੪} ॥ ਨਿਹਰਉ^{੨੫} ਨਾਨਕ ਕਰਤੇ ਕਉ ਪਾਏ ॥ ੩ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਸ੍ਰੀ ਮਛਿੰਦ੍ਰ ਨਾਥ ਜੀ ! ਨਾਨਕੁ ਜਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਬਾਣੀ ਕਹਤਾ ਹੈ ਸੁ ਤੂੰ ਸੁਣਿ ਜੀ ! ਅਵਧੁਤੁ ਜਿ ਆਸਾ ਮਾਹਿ ਨਿਰਾਸੁ ਰਹੈ ਸੋ ਜਨੁ ਨਿਹਰਉ ਕਰਤੇ ਪੁਰਖ ਕਉ ਪਾਵੈ”। ਤਬ ਬਹੁਤ੍ਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਕਹਤਾ ਹੈ ਜਿ:-

ਪ੍ਰਣਵਤਿ ਨਾਨਕੁ ਅਗਮੁ^{੨੬} ਸੁਣਾਏ ॥ ਗੁਰ ਚੇਲੇ ਕੀ ਸੰਧਿ^{੨੭} ਮਿਲਾਏ ॥

ਦੀਖਿਆ^{੨੮} ਦਾਰੁ ਭੋਜਨੁ ਖਾਇ ॥ ਛਿਅ ਦਰਸਨ^{੨੯} ਕੀ ਸੋਝੀ ਪਾਇ ॥ ੪ ॥ ੫ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਸ੍ਰੀ ਮਛਿੰਦ੍ਰ ਨਾਥ ਜੀ ! ਏਹੁ ਅਗੰਮ ਕੀ ਬਾਤ ਮੈਂ ਕਹਤਾ ਹਾਂ

^੧ਕਾਬੂ ਵਿਚ। ^੨ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ ਤੇ ਅਹੰਕਾਰ। ^੩ਤਜ਼ਾਗੀ ਸੰਤ। ^੪ਦਿਨ ਰਾਤ। ^੫ਅਫੂਰ ਸਮਾਧੀ, ਅਜਿਹੀ ਸਮਾਧੀ ਜਿਥੇ ਫੁਰਨਾ ਕੋਈ ਨਾ ਫੁਰੇ। ^੬ਮਨ, ਅੰਤਹਕਰਣ। ^੭ਪੰਚ ਭੂ ਆਤਮਾ ਵਸਿ ਕਰਹਿ ਤਉ ਤੀਰਥ ਕਰਹਿ ਨਿਵਾਸੁ” ॥ (ਗੁਜਰੀ ਮਹਲਾ ੩, ਪੰਚਪਦੇ)

^੮ਵਿਰਕਤ ਸਾਧੂ ਪੁਰਖ। ^੯ਭਾਉ-ਭੁਗਤੀ। ^{੧੦}ਸਮਾਧੀ। ^{੧੧}ਤਿਆਗ ਦੇ ਰਸਤੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ।
^{੧੨}ਕਥੀ, ਕਥਨ ਕੀਤੀ। ^{੧੩}ਭਾਵੇਂ। ^{੧੪}ਪ੍ਰੇਮ। ^{੧੫}ਨਿਰਾਲੰਬ, ਆਲੰਬ (ਸਹਾਰੇ) ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।
^{੧੬}ਅਵਧੁਤ ਪਦੇ। ^{੧੭}ਇਉਂ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ। ^{੧੮}ਫੇਰ। ^{੧੯}ਅਵਧੁਤ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ। ^{੨੦}ਰਹੇ।
^{੨੧}ਨਿਸਚੈ ਨਾਲ। ^{੨੨}ਅਗੰਮ ਦੀ ਗੱਲ, ਭੇਦ ਵਾਲੀ ਬਾਤ। ^{੨੩}ਗੁਰ (ਈਸ਼ੁਰ) ਤੇ ਚੇਲੇ (ਜੀਵ) ਦਾ ਮਿਲਾਪ (ਸੰਧਿ)। ^{੨੪}ਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼। ^{੨੫}ਛੇ ਦਰਸਨ-ਜੋਗੀ, ਜੰਗਮ, ਸੰਨਿਆਸੀ, ਬੋਧੀ, ਸ਼੍ਵੇਤੋ ਤੇ ਵੈਰਾਗੀ।

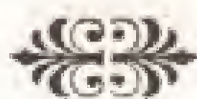
ਤੁਮ ਕੋ ਸੁਨਾਵਣੈ ਕੰਉ । ਕਿਆ ਅਗੰਮ, ਜਿ ਗੁਰੂ ਚੇਲੇ ਕੀ ਜਬ ਸੰਧਿ ਮਿਲੈ^੧ ਦੁਰਮਤਿ^੨ ਕਾ ਦਾਰੂ ਗੁਰੂ ਕੀ ਦੋਖਿਆ ਹੈ ! ਜਬ ਗੁਰੂ ਕੀ ਦੋਖਿਆ ਕਾ ਦਾਰੂ ਖਾਇ ਤਬ ਏਸ ਕੰਉ ਛਿਅ ਦਰਸਨ ਕੀ ਸੋਝੀ ਪਾਇ । ਛਿਅ ਘਰ^੩ ਹੈ, ਛਿਅ ਗੁਰ^੪ ਹੈ, ਛਿਅ ਉਪਦੇਸ^੫ ਹੈ, ਇਨਹੁ ਛਿਅਹੁ ਦਰਸਨਹੁ ਕੀ ਸੋਝੀ ਪਤੈ । ਜੇ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਬਦੁ ਲੇ । ਹੋ ਮਛਿੰਦ੍ਰ ਨਾਥ ਜੀ ! ਇਨਹੁ ਸੰਜਮਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੰਉ ਪੁਚੈ^੬ । ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਮਛਿੰਦ੍ਰ ਨਾਥ ਅਰੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਏਹੁ ਗੋਸਟਿ ਕਰੀ । ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

ਸਲੋਕ^੭ ॥

ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀਨ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਗਤਿ ॥

ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਰਾਖ ਗੁਪਤਿ ਫਿਰਿ ਜਨਮਿ ਨ ਆਵੇ ਵਤਿ ॥ ੧ ॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੧੨੪ ॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲ)

ਜਬ ਮਛਿੰਦ੍ਰ ਕੰਉ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਮਿਲਿਆ ਤਬ ਉਹਾਂ^੮ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਹੋਰਾਨੁ ਹੋਇ ਗਇਆ । ਤਬ ਪਰਮੇਸੁਰ ਆਪਣੀ ਦਰਗਾਹ ਬੁਲਾਇ ਕਰਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਜੇ ਕਿਛੁ ਤੈਂ ਮੁਥ ਤੇ ਮੰਗਣਾ ਹੈ ਜਿ ਮੰਗਿ ਲੇਹਿ, ਮੁਥ ਤੇ ਜਿ ਟਹਲ ਲੈਣੀ ਹੈ ਸਾ ਟਹਲ ਛੀ ਮੁਥ ਤੇ ਲੇਹਿ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਭਰਿ ਗਇਆ ਜਿ, “ਹਾਇ ! ਹਾਇ ! ਕਿਸੀ ਬਲਾਇ ਵਿਰਿ ਘਤਿ ਕੈ ਮੈਨੇ ਮਾਰੁਣ ਉਤੈ ਹੋਆ ਹੈ, ਜਵਾਲੁ ਰਚਿਆਨੁ^੯ ਭਾਈ ! ਹੁਣਿ ਕਿਆ ਕਰੀ ?” ਹਜ਼ੂਰਿ ਮਾਮਲਾ ਆਇਆ, “ਜਬਾਬ ਕੀ ਠਵਰ ਨਾਹੀ, ਜਬਾਬ ਸਾਹਿਬ ਭਾਵਦਾ ਨਾਹੀ, ਪਰੁ ਦੁਹੀ ਧਿਰੀ ਆਪਿ ਹੈ ।” “ਯਾ ਸਾਹਿਬ ! ਤੂੰ ਮੈਨੇ ਤਿਵੈ ਬੁਲਾਇ ਜਿਉਂ ਤੁਧੁ ਨਾਲਿ ਰਹੈ” । ਤਬ ਫਿਰਿ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਹਿਆ ਦਇਆ ਦੇ ਘਰਿ ਹੋਇ ਕਰਿ ਜਿ, ਏ ਨਾਨਕ ! ਤੂੰ ਐਸੀ ਕਿਛੁ ਬਸਤੁ ਲੇਹਿ ਮੰਗਿ, ਜਿਸ ਤੇ ਤੇਰਾ ਕਿਛੁ ਬਿਭਉ^{੧੦} ਹੋਇ” । ਤਬ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਪਰਵਰਦਗਾਰ^{੧੧} ! ਕਹਾਂ ਸਾ ਕਵਣੁ ਬਾਤ ਕਹਾਂ ਜਿਤੁ ਬਿਭਉ ਹੋਤਾ ਹੈ ਜੀ, ਮਿਹਰਵਾਨ ! ਕਹੀਐ ਦਇਆਲੁ ਹੋਇ ਕਰਿ” । ਤਬ ਹੁਕਮ ਮਿਹਰਵਾਨ ਕਾ ਹੋਆ ਜਿ “ਨਾਨਕ ! ਰਾਜੁ ਲੇਹਿ, ਉਸਿ ਮਹਿ ਬਿਭਉ ਹੋਤਾ ਹੈ, ਪਾਟੁ ਲੇਹਿ, ਪਾਤਿਸਾਹੀ ਲੇਹਿ, ਉਸਿ ਮਹਿ ਬਿਭਉ ਹੋਤਾ ਹੈ” । ਕਹੈ, “ਜੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ! ਏਛੁ ਅਰਜੁ ਹੈ ਬੰਦੇ ਕਾ ਜੇ ਤੂੰ ਸੁਣਹਿ ਤਾਂ ਕਹਾਂ ?” ਤਬ ਪਰਵਰਦਗਾਰ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਮੈਂ ਸਭੁ ਸੁਣਤਾ ਹਉਂ ਜੇ ਕਿਛੁ ਤੂੰ ਕਹੈਗਾ ।” ਤਬ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਪਰਵਰਦਗਾਰ ਜੀ ! ਏਹਿ ਜਿ ਵਸਤੁ ਹੀਨਿ ਸੇ ਨਾਲਿ ਆਵਦੀਆਂ ਹੋਨਿ । ਉਸੁ ਜਹਾਨ ਥੀ ਇਤੁ ਜਹਾਨਿ^{੧੨}” । ਕਹੈ, “ਨਾਨਕ !

^੧ਏਕਤਾ ਹੋਵੇ ।

^੨ਬੋਟੀ ਮਤਿ, ਮਨਮੁਖਤਾ ।

^੩ਛੇ ਬਾਸਤ੍ਰ-ਸਾਖੜ, ਨਿਆਇ, ਯੋਗ, ਮੀਮਾਂਸਾ,

ਵੇਦਾਂਤ ਅਤੇ ਵੈਸ਼ੇਸ਼ਕ ।

^੪ਗੁਰੂ-ਕਪਿਲ, ਪਤੰਜਲਿ, ਗੋਤਮ, ਕਣਾਦ, ਜੈਮਨਿ ਅਤੇ ਵਿਆਸ ।

^੫ਛੇ ਬਾਸਤ੍ਰਾਂ

ਦੇ ਵੱਖੋ ਵੱਖ ਛੇ ਹੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਹਨ ।

^੬ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਝੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਤ ਹੈ ।

^੭ਵਹਾਂ, ਉਥੇ ।

^੮ਮੇਰਾ ਜਵਾਲ (ਪਤਨ) ਰਚਿਆ ਹੈ ।

^੯ਵਿਭੂਤੀ, ਧਨ, ਦੇਲਤ ।

^{੧੦}ਪਾਲਣਹਾਰ ।

^{੧੧}ਇਤੁ

(ਇਸ) ਜਹਾਨਿ (ਜਗਤ ਵਿਚ) ।

ਨਾਲਿ ਨਾਹੀ ਆਵਦੀਆਂ ਉਹੀ ਹੀ ਰਹਿਦੀਆਂ ਹੈਨਿ”। ਤਬ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਯਾ ਮਿਹਰਵਾਨ ! ਜਿ ਵਸਤੁ ਨਾਲਿ ਏਤੁ ਜਹਾਨਿ ਆਵਦੀਆਂ ਹੈਨਿ ਸੇ ਕਵਨ ਹੈਂ ?” ਕਹੈ, “ਨਾਨਕ ! ਸਿ ਮੇਰਾ ਨਾਉ ਹੈ, ਹੋਰ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਏਹੀ ਆਵਤਾ ਬਿਨਾ ਮੇਰੇ ਨਾਮ ਤੇ”। ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦਇਆਲੁ ਹੋਤਾ ਹੈ ਬਾਬੇ ਉਪਰਿ, ਅਪਨੇ ਖਜਾਨੇ ਉਪਰਿ ਬਹਾਇ ਦੇਤਾ ਹੈ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਉ। ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਭਲੀ ਵਸਤੁ ਮੰਗਿ ਲੇਤਾ ਹੈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਪਾਸਹੁ। ਕਿਆ ਮੰਗਤਾ ਹੈ ਗਵੜੀ ਰਾਗ ਮਹਿ ਜਿ:-

ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਬੂਝੈ ਮਾਨੈ ਨਾਉ ॥ ਤਾਕੈ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੈ ਜਾਉ ॥
ਆਪਿ ਭੁਲਾਏ ਨਉਰੈ ਨ ਠਾਉ ॥ ਤੂੰ ਸਮਝਾਵਹਿ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਉ ॥ ੧ ॥
ਨਾਮੁ ਮਿਲੈ ਚਲੈ ਮੈ ਨਾਲਿ ॥ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਬਾਧੀ ਸਭ ਕਾਲਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਮਿਹਰਵਾਨ ! ਜਿਨੀ ਤੇਰਾ ਨਾਉਂ ਸੁਣਿ ਕਰਿ ਬੁਝਿਆ ਹੈ ਅਰੁ ਬੁਝਿ ਕਰਿ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ ਉਤਨਿਆਂ ਵਿਣਹੁ^੧ ਸਦਾ ਕੁਰਬਾਨੁ ਹਾਂ। ਜੇ ਤੂੰ ਮੈਨੇ ਆਪਿ ਭੁਲਾਵਣ ਉਪਰਿ ਆਇਆ ਹੈਂ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਠਵਰ ਕਾਈ ਨਹੀਂ। ਜਾਂ ਤੂੰ ਭੁਲਾਇਹਿ, ਤਾਂ ਠਵਰ ਨ ਠਾਉ। ਜਾਂ ਤੂੰ ਆਪਿ ਸਮਝਾਵਹਿ ਤਾਂ ਹੀ ਮੈਂ ਤੁਹਿ ਨਾਲਿ ਮਿਲਾਂ, ਮੇਰੇ ਕੀਟ^੨ ਕੈ ਕਿਆ ਹਥਿ ਹੈ, ਜਿਵ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਤਿਵ ਕਰਿ। ਕਹੈ, “ਨਾਨਕ ! ਜਿਤਨੇ ਰਾਜ ਪਾਟ ਹੈਂ, ਸੁਖ ਸੰਪਤਿ^੩ ਸਭਿ ਤੇਰੇ ਆਗੈ ਰਖੇ ਹੈਂ, ਜਿ ਜਾਣਹਿ ਸੁ ਲੇਹਿ”। ਤਬ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ !

ਨਾਮੁ ਮਿਲੈ ਚਲੈ ਮੈ ਨਾਲਿ ॥ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਬਾਧੀ ਸਭ ਕਾਲਿ ॥ ੨ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

“ਜੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ! ਜਾਂ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਬਾਧਿ^੪ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਹੋਂ ਤਾਂ ਤੂੰ ਏਹੁ ਆਪਣਾ ਨਾਉਂ ਦੇਹਿ ਜਿ ਮੈਰੇ ਨਾਲਿ ਚਲੈ, ਤੁਧੁ ਨਾਲਿ ਸਿਰਬਰੂ ਹੋਵਹੁ। ਜਿਤਨੇ ਤੇਰੇ ਨਾਵ ਬਯੋਰ ਹੋਰੁ ਸੁਖ ਹੈਂ—ਰਾਜ ਪਾਟ, ਸੰਪਤਿ^੫ ਪਾਤਿਸਾਹੀ, ਸਭ ਜਮ ਕੈ ਵਸਿ ਹੈ, ਜਮ ਕੀ ਬੰਦਿ ਵਿਚਿ ਬਧੇ ਪਏ ਹੈਨਿ। ਜਿਤੁ ਸੁਖਿ, ਧਨਿ ਪਾਤਿਸਾਹੀ, ਸਾਹਿ ਵਟਣਿ ਜਮ ਕੈ ਵਸਿ ਪਵੈਗਾ, ਓਹੁ ਵਸਤੁ ਤੂੰ ਮੈਨੇ ਨ ਦੇਹਿ। ਮੈਨੇ ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਨਾਉਂ ਦੇਹਿ ਜਿਤੁ ਤੁਧਨੇ ਆਇ ਮਿਲਾਂ”। ਤਬ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਹਿਆ, “ਨਾਨਕ ! ਸਾਹੀ ਪਾਤਿਸਾਹੀ, ਰਾਜ ਪਾਟੁ ਨਾਹੀਂ ਲੇਤਾ ਤਾਂ ਖੇੜੀ ਲੇਹਿ ਅਰੁ ਵਟਜ ਕੀ ਰਾਸਿ^੬ ਲੇਹਿ, ਤੇਰਾ ਰੁਜਗਾਰ ਚਲੈ, ਸੁਖੀ ਦਿਨਿ ਗੁਜਰਾਨ ਕਰਹਿ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ !

ਖੇੜੀ ਵਣਜੁ ਨਾਵੈ ਕੀ ਓਟ^੭ ॥ ਪਾਪੁ ਪੁੰਨੁ ਬੀਜ ਕੀ ਪੋਟ^੮ ॥
ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਜੀਅ ਮਹਿ ਦੋਟ ॥ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿ ਚਲੈ ਮਨਿ ਬੋਟ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਕਹੈ, “ਮੈਨੇ ਜੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ! ਤੂੰ ਏਹੁ ਖੇੜੀ ਦੇਹਿ; ਏਹੁ ਵਣਜੁ ਵਪਾਰੁ ਦੇਹਿ, ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਕੀ ਓਟ ਮੁਝ ਕਉ ਹੋਇ, ਹੋਰੁ ਮੈਂ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀਂ ਮੰਗਤਾ। ਮਿਹਰਵਾਨ ! ਏਹੁ ਜਿ ਵਣਜੁ ਹੈ ਜਿ ਬਿਨਾ ਕੂੜ ਤੇ ਹੋਤਾ ਨਾਹੀਂ। ਕੂੜਿ ਜਿ ਬੋਲਣਾ ਹੈ ਸੁ ਏਹ ਡੀ ਪਾਪੁ ਹੈ ਅਰੁ ਏਹੁ ਜਿ ਖੇੜੀ ਹੈ ਸੁ ਏਹੁ ਡੀ ਪਾਪੁ ਹੈ, ਬਿਨਾ ਪਾਪ ਤੇ ਖੇੜੀ

^੧ਸਥਾਨ। ^੨ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ। ^੩ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ। ^੪ਕਾਲ (ਮੌਤ) ਨੇ।

^੫ਤੋਂ। ^੬ਕੀੜਾ, ਡਾਵ-ਦਾਸ, ਸੇਵਕ। ^੭ਸੁਖ ਸੰਪਤੀ। ^੮ਇਥੇ ਪੋਥੀ ਵਿਚ “ਵੀਜੋ” ਹੈ।

^੯ਵਾਸਤੇ। ^{੧੦}ਰਾਜ ਮਾਲ ਤੇ ਧਨ-ਦੌਲਤ। ^{੧੧}ਪੁੰਜੀ। ^{੧੨}ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਦੀ ਓਟ ਜਾਂ ਸਹਾਰਾ।

^{੧੩}ਪੋਟਲੀ, ਗੰਢ।

ਹੋਤੀ ਨਾਹੀ; ਅਰੁ ਖੇਤੀ ਤੇ ਪੁੰਨ ਭੀ ਹੈ । ਪਾਪੁ ਅਰੁ ਪੁੰਨ ਜਿ ਹੈ ਦੋਵੇਂ ਥੀਸ ਕੀ ਪੋਟ ਹੈ ।
 ਪਾਪੁ ਥੀਜੇ ਪਾਪੁ ਪਤ੍ਰਿਸਟੈ, ਪੁੰਨ ਥੀਜੇ ਪੁੰਨ ਪਤ੍ਰਿਸਟੈ । ਪਾਪ ਅਰੁ ਪੁੰਨ ਕੀ ਪੋਟ ਬੰਧਿ ਕਰਿ
 ਸਿਰਿ ਲੈਣੀ ਜੀ । ਮੈਂ ਏਹੁ ਪੋਟ ਭੀ ਛੋਡੀ, ਮੁਝ ਕਉ ਏਹੁ ਭੀ ਨ ਦੇਹਿ । ਅਰੁ ਏਹੁ ਜਿ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਹੈ,
 ਸਿ ਜੀ ਮਹਿ ਵਸਤੇ ਹੈ; ਇਨ ਕੀ ਲੜਾਈ ਪੜੀ ਹੈ । ਏ ਲੜਤੇ ਹੈਂ ਦੋਵੇ, ਇਨਿ ਕੀ ਲੜਾਈ ਮਹਿ ਜਿ ਜੀਉ
 ਪੜਤਾ ਸੁ ਨਾਮ ਕਉ ਬਿਸਾਰਿ ਕਰਿ ਉਠਿ ਜਾਤਾ ਹੈ । ਮਨ ਮਹਿ ਬੋਝ ਕਪਟੁ ਰਮਤਾ ਹੈ । ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਨਾਮੁ
 ਛੁਲਿ ਜਾਤਾ ਹੈ ਜੀ । ਮਿਹਰਵਾਨ ! ਤੂੰ ਮੁਝ ਕਉ ਏਹੁ ਬਸਤੁ ਦੇਹਿ—ਆਪਣਾ ਨਾਮੁ ਦੇਹਿ ਜਿ ਮੇਰੇ ਜੀਅ ਕੈ ਸੰਜਿ
 ਚਲੈ ਜੀ । ਮਿਹਰਵਾਨ ! ਮੁਝ ਕਉ ਇਹੀ ਦੇਣਾ ਅਵਰੁ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਦੇਣਾ । ਤਬ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ
 ਨਾਨਕ ! ਤੂੰ ਏਹੁ ਨਾਮੁ ਰਤਨੁ ਪਾਵਹਿ ਜਦਿ ਗਿਆਨੁ ਗੁਰੁ ਕਾ ਕਰਹਿ ਅਰੁ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਕਰਹਿ, ਤਿਸ ਕੀ ਸਚ ਕੀ
 ਦੀਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ” । ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਆਗਿਆ ਕਰਤਾ ਹੈ ਨਾਨਕ ਕਉ, “ਏ ਨਾਨਕ !

ਸਾਚੇ ਗੁਰ ਕੀ ਸਾਚੀ ਸੀਖ^੧ ॥ ਤਨ ਮਨ ਨਿਰਮਲੁ^੨ ਸਾਚੁ ਪਰੀਖ^੩ ॥

ਜਲ ਪੁਰਾਇਨਿ^੪ ਰਸ ਕਮਲ ਪਰੀਖ^੫ ॥ ਸਬਦਿ ਰਤੇ ਮੀਠ^੬ ਰਜੁ ਈਖ^੭ ॥ ੩ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਜਦਿ ਸਚਾ ਗੁਰੁ ਕਰਹਿ ਅਰੁ ਉਸ ਕੀ ਦੀਖਿਆ ਲੇਹਿ ਅਰੁ
 ਉਹੁ ਤੁਮ ਕਉ ਸਚੀ ਸੀਖ ਦੇ ਅਰੁ ਉਸ ਸਚੇ ਗੁਰੁ ਕੀ ਸੀਖ ਤੇਰਾ ਮਨੁ ਤਨੁ ਸੀਤਲੁ ਹੋਇ ਜਾਇ ਅਰੁ ਸਚ ਕਉ
 ਪਰਖਹਿ, ਸਹੀ ਕਰਿ ਮੰਨਹਿ ਉਸ ਕਾ ਉਪਦੇਸੁ ਅਰੁ ਉਸ ਕਾ ਸਬਦੁ ਈਖ ਕੀ ਨਿਆਈਂ ਤੁਮ ਕਉ ਮੀਠਾ ਲਾਗੈ ਜੇ ਤੂੰ
 ਗੁਰੁ ਕਰਹਿ, ਬਿਨਾਂ ਗੁਰੁ ਤੋਂ ਈਹਾਂ ਆਵਣੁ ਕਠਨੁ ਹੈ; ਅਰੁ ਤੁਮ ਕਉ ਗੁਰੁ ਕੈਸੇ ਰਾਖੇ ਜੈਸੇ ਜਲ ਮਹਿ ਕਮਲੁ ਰਹਤਾ
 ਹੈ । ਕੈਸੇ ਰਹਤਾ ਹੈ ? ਦੀਸੈ ਤਉ ਪਾਨੀ ਮਹਿ ਪਰੁ ਪਾਨੀ ਤੇ ਓਹੁ ਕਮਲੁ ਨਿਰਾਲਮੁ ਰਹਤਾ ਹੈ; ਇਉਂ ਜਲ ਅਰੁ
 ਕਮਲੁ ਕੀ ਨਿਆਈਂ^{੧੧} ਤੁਮ ਕਉ ਨਿਰਲੇਖ ਰਾਖੇਗਾ । ਸਚੇ ਗੁਰ ਕਾ ਉਪਦੇਸੁ ਤੂੰ ਲੇਹਿ । ਜਿਉਂ ਈਖ ਕਉ
 ਮਿਠਾਈ ਹੈ ਤਿਉਂ ਉਹੁ ਸਬਦੁ ਤੁਮ ਕਉ ਮੀਠਾ ਲਾਗੈਗਾ । ਏ ਨਾਨਕ ! ਜੇ ਤੂੰ ਈਹਾਂ ਆਇਆ ਚਾਹਤਾ ਹੈਂ ਤਉ
 ਜਾਇ ਕਰਿ ਸਚਾ ਗੁਰੁ ਕਰਿ” । ਤਬ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਮਿਹਰਵਾਨ ! ਗੁਰੁ ਕੀ ਮਹਮਾ ਜਿ
 ਤੈਂ ਐਸੀ ਕਹੀ, ਤੇਰੇ ਨਾਮੁ ਤੇ ਤਉ ਉਪਰਿ ਕਿਛੁ ਨਾਹਿ । ਜਦਿ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਜਿਮਰਿਆ ਤਬ ਭੀ ਕਾਣਿ ਰਹੀ ਗੁਰੁ
 ਕੀ”^{੧੨} । ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸੁਰ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਉ ਕਹਿਆ ਜਿ:—

ਹੁਕਮਿ ਸੰਜੋਗੀ ਗਤਿ ਦਸ ਦੁਆਰ^{੧੩} ॥ ਪੰਚ^{੧੪} ਵਸਹਿ ਮਿਲਿ ਜੋਤਿ ਅਪਾਰ ॥

ਆਪਿ ਤੁਲੈ ਆਪੇ ਵਣਜਾਰਾ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਸਵਾਰਣਹਾਰਾ ॥੪॥੫॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

“ਏ ਨਾਨਕ ! ਮੇਰਾ ਹੁਕਮੁ ਹੈ, ਏਹੁ ਜਿ ਮਨੁਖ ਹੈ ਏਸੁ ਕਾ ਗਤ੍ਰ^{੧੫} ਏਹੁ ਦੇਹੀ ਹੈ, ਤਿਸੁ ਮਹਿ ਦਸ ਦੁਆਰ ਹੈਂ ਅਰੁ ਤਿਸ
 ਮਹਿ ਪੰਚ^{੧੬} ਵਸਤੇ ਹੈ, ਤਿਨਿ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਇਸੁ ਕਉ ਜੋਤਿ ਹੋਤੀ ਹੈ, ਕੈਸੀ ਜੋਤਿ ਹੋਤੀ ਹੈ, ਜਿ ਅਪਾਰ ਜੋਤਿ ਹੋਤੀ
 ਹੈ । ਤਿਸੁ ਮਹਿ ਆਪਿ ਨਿਰੰਜਨੁ ਬਸਤਾ ਹੈ । ਆਪੇ ਬੈਪਾਰੀ ਹੈ, ਆਪੇ ਬਸਤੁ^{੧੭} ਹੈ, ਆਪੇ ਵਣਜਾਰਾ ਹੈ । ਆਪੇ

^੧ਪਤ੍ਰਿਆਉਂਦਾ (ਫਲਦਾ-ਫੁਲਦਾ) ਹੈ ।

^੨ਪੈਂਦਾ ।

^੩ਰਮਣ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਵਿਆਪਦਾ ਹੈ ।

^੪ਸਿਖਾਸ਼, ਨਸੀਹਤ ।

^੫ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਸੀਤਲ’ ।

^੬ਪਰੀਖਿਆ, ਪਰਖ ।

^੭ਚੁਪਤੀ ।

^੮ਰਸ

(ਜਲ) ਉਤੇ ਪੁਰਾਇਨਿ (ਚੁਪਤੀ) ਤੇ ਕਮਲ ਵਾਂਗੂ ਨਿਰਲੇਪ ।

^੯ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਮਿਠਾ’ ।

^{੧੦}ਇੱਖ, ਕਮਾਦ ।

^{੧੧}ਤਰ੍ਹਾਂ, ਵਾਂਗੂ ।

^{੧੨}ਵੇਬੋ ੧੧੧ ਸਫੇ ਦਾ ਨੋਟ ਨੰਬਰ ੫ ।

^{੧੩}ਹੁਕਮ ਦੇ ਮੰਜੋਗ ਨਾਲ ਇਸ ਸਰੀਰ ਰੂਪ ਗਤ

(ਕਿਲੇ) ਦੇ ਦਸ ਦੁਆਰੇ (ਬੂਹੇ) ਹਨ—ਦੋ ਅੱਖਾਂ, ਦੋ ਕੰਨ, ਦੋ ਨਾਸਾਂ (ਨਾਸਿਕਾਂ), ਮੂੰਹ, ਇੰਦ੍ਰੀ, ਗੁਦਾ ਤੇ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ।

^{੧੪}ਪੰਜ ਤਤੁ—ਅਪ (ਪਾਣੀ), ਤੇਜ (ਅਗਨਿ), ਵਾਯੂ (ਹਵਾ), ਪ੍ਰਿਥਵੀ (ਧਰਤੀ) ਤੇ ਅਕਾਸ਼ ।

^{੧੫}ਕਿਲਾ ।

^{੧੬}ਪੰਜ ਤਤੁ ।

^{੧੭}ਚੀਜ਼, ਵਸਤੁ ।

ਤੋਲ ਹੈ ਉਹੁ ਆਪੇ ਤਰਾਜੀ^੧ ਹੈ; ਆਪੇ ਤੋਲਣਹਾਰਾ ਹੈ; ਆਪੇ ਦੇਤਾ ਹੈ; ਆਪੇ ਲੇਤਾ ਹੈ; ਸਾਹੁ ਭੀ ਮੈਂ ਅਰੁ ਵਣਜਾਰਾ ਭੀ ਮੈਂ ਆਪੇ ਨਾਨਕ ! ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਅਰੁ ਆਪੇ ਸਿਖੁ ਹਰਿ, ਆਪੇ ਨਾਮੁ ਹਰਿ ਤਾਰੇਗਾ ਮੇਰਾ ਨਾਮੁ, ਪਣੁ ਜਦੋ ਗੁਰੂ ਕੀ ਟੇਕ ਕਰਿ ਕਰਿ ਮੇਰਾ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰੈ। ਧਾਰਨਿ ਜਿ ਹੈ ਜਿ ਮੈਂ ਗੁਰਮੁਖਿ ਬਧੀ ਹੈ। ਨਿਗੁਰੇ ਬਹੁਤ ਨਿਬਹਤੀ^੨ ਨਾਹੀ, ਬਿਨਾਂ ਗੁਰੂ ਤੇ ਬਸਤੁ ਪਾਈ ਨਾਹੀ ਜਾਤੀ। ਜਉ ਗੁਰੂ ਕਰੈ ਮਿਲੈ ਤਉ ਬਸਤੁ ਪਾਈਐ। ਗੁਰੂ ਬਿਨਾਂ ਬਸਤੁ ਪਾਈਤੀ^੩ ਨਾਹੀ। ਅਰੁ ਗੁਰੂ ਸੋਈ ਜਿਸੁ ਤੇ ਕਿਛੁ ਪਾਈਐ। ਅਰੁ ਜਿਨ ਤੇ ਵਸਤੁ ਪਾਈਐ ਤਿਸ ਕਉ ਪਛਾਨੈ ਤਉ ਬਸਤੁ ਫਲੈ। ਗੁਰ ਕਉ ਕੈਸਾ ਕਰਿ ਪਛਾਨੈ ? ਜੈਸਾ ਮੁਖ ਕਉ ਦੇਖੈ ਤੈਸਾ ਗੁਰੂ ਕਉ ਦੇਖੈ, ਤਉ ਮੋਕਉ^੪ ਮਿਲੈ। ਜਉ ਗੁਰ ਮਹਿ ਅਰੁ ਮੁਖ ਮਹਿ ਭੇਦੁ ਲਿਆਵੇ ਤਉ ਮੁਖ ਕਉ ਅਰੁ ਉਨ ਮਹਿ ਭੇਦੁ ਹੁਆ। ਉਹੁ ਮੁਖ ਕਉ ਨ ਮਿਲੈਗਾ। ਮੁਖ ਕੋ ਸੋਈ ਮਿਲੇ ਜਿ ਗੁਰ ਕਉ ਮੁਖ ਜੈਸਾ ਕਰਿ ਜਾਨੈ^੫। ਤਬ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਨਮਸਕਾਰੁ ਕੀਆ, ਕਹੈ--“ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਸਬਾਸਿ ਗੁਰੂ”। ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜਾਹਿ ਨਾਨਕ ! ਜਾਇ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਕਰਿ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਦਰਗਾਹ ਤੇ ਬਿਦਾ ਹੋਇਆ, ਇਸੁ ਜਹਾਨਿ ਆਇਆ, ਆਇ ਕਰਿ ਲਗਾ ਗੁਰੂ ਕਉ ਖੋਜਣੈ ਜਿ “ਇਸੁ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਮਹਿ ਏ ਪਰਮੇਸੁਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ! ਤੂੰ ਮੁਖ ਕਉ ਸਚਾ ਗੁਰੂ ਮੇਲਿ”^੬। ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ।

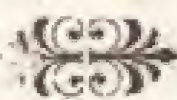
ਸਲੋਕ^੭

ਗੁਰੂ ਪਰਮੇਸੁਰੁ^੮ ਦੇਖਣਾ ਗੁਰ ਮਹਿ ਭੇਦੁ ਨ ਧਰਣਾ ॥

ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਤੇ ਭਰਣਾ^੯ ਸਰਪਰ ਹੈ ਮਰਣਾ ਗੁਰ ਕੀ ਪਰੁ^{੧੦} ਸਰਣਾ ॥

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਤਾਤੇ ਦੁਤਰੁ ਤਰਣਾ^{੧੧} ॥ ੧ ॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ। ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ੧੨੫ ॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਗੋਰਖ ਹਟੜੀ ਤੇ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਦਿਕ ਜੋਗੀ ਨਾਲ)

ਤਬ ਜਗੁ ਨਿਸਤਾਰਣ ਕੀ ਨਿਮਿਤਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਫੇਰਿ ਇਸੁ ਜਹਾਨਿ ਮਹਿ ਆਇਆ। ਤਬ ਚਰਪਟ ਵਣੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਗੋਰਖ ਹਟੜੀ^੧ ਕੇ ਮੋਢੇ ਜੋਗੀਆਂ ਕੇ ਮਹਿ ਜਾਇ ਨਿਕਲਾ। ਅਗੇ ਜਬ ਦੇਖੈ ਓਹੁ ਜਿ ਜੋਗੀਆਂ ਕਾ ਗੁਰੂ ਹੈ ਜਿ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਉਨਿ ਆਗਿਆ ਕਰੀ ਹੈ ਜਿ, “ਰੇ ਬਾਬਾ ! ਜਿ ਕੋਈ ਜਿਸੁ ਜਿਸੁ ਪੰਥ ਕਾ ਆਵੇ ਤਿਸੁ ਕਉ ਮਨਹਿ ਨਾਹੀਂ ਕਰਣਾ, ਏਕ ਸੀ ਭੁਗਤਿ^੨ ਦੇਣੀ, ਭਾਵੈ ਬਾਬੂ ਹੋਵੈ ਭਾਵੈ ਜੋਗੀ, ਬੇਰਾਗੀ-ਗ੍ਰਿਸਤੀ ਹੋਵੈ ਭੁਗਤਿ ਏਕ ਸੀ ਦੇਣੀ, ਭੰਡਾਰਾ ਨਾਥ ਕਾ ਏਕ ਸਾ ਬਾਟਣਾ”^੩। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਭੰਡਾਰੇ ਕਾ ਤਮਾਸਾ ਦੇਖਿਆ, ਦੇਖਿ

^੧ਤਰਾਜੂ (ਤੱਕੜੀ) ਨਾਲ ਤੋਲਣ ਵਾਲਾ। ^੨ਨਿਭਦੀ। ^੩ਪਾਈਦੀ। ^੪ਮੈਨੂੰ। ^੫ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਭੁਲ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੂ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਵੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੧ ਦਾ ਫੁਟ ਨੋਟ ਨੰਬਰ ੫। ^੬ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ। ^੭ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਰਕੇ ਦੇਖਣਾ।

^੮ਜਦ ਕਦ, ਨਿਸਚੈ ਨਾਲ। ^੯ਪੜ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀ ਰੂਪ, ਪੈ, ਲੱਗ। ^{੧੦}ਸੰਸਾਰ ਰੂਪ ਸਮੁੰਦ ਜੋ ਦੁਸਤਰ (ਔਖਾ) ਹੈ ਤਰਿਆ ਜਾਵੇ। ^{੧੧}ਪਿਸ਼ਾਵਰ (ਸੂਬਾ ਸਰਹੰਦ-ਪਾਕਿਸਤਾਨ) ਵਿਚ ਇਕ ਉੱਚੀ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਗੋਰਖ ਦਾ ਸਥਾਨ ਤੇ ਮੰਦਿਰ ਹੈ। ਏਥੇ ਸਿੱਖ-ਰਾਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਇੱਕ ਪੱਕਾ ਕਿਲ੍ਹਾ ਬਣਾਇਆ ਗਇਆ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਵਿਚ ਏਥੇ ਇਕ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ^{੧੨}ਭੋਜਨ।

ਕਰਿ ਉਸੁ ਸਨਮੁਖ ਜੋਗੀ ਕਉ ਜਾਇ ਮਿਲੇ, ਲਾਗੇ ਗਿਆਨਿ ਕੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਕਰਨੈ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਕਿਛੁ ਉਨ ਕਉ ਅਧਿਕ ਬਾਤ ਲਾਗਾ ਸੁਨਾਵਨੇ । ਉਨਹੁ ਨ ਜਾਨਾ ਜਿ ਏਹੁ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਹੈ । ਤਬ ਉਨਿ ਜੋਗੀ ਬੋਲਾ ਜਿ, 'ਬਾਬੂ ! ਤੂੰ ਗ੍ਰਿਸਤੀ ਹੈਂ ਕਿ ਉਦਾਸੀ ਹੈਂ ?' ਕਹੈ : "ਜੀ, ਮੈਂ ਗ੍ਰਿਸਤੀ ਹੋਇ" । ਤਬ ਉਨਿ ਜੋਗੀ ਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਸੁਨਿਹੋ ਬਾਬੂ !

ਸਲੋਕੁ ॥

ਅਮਲੀ ਹੋਇ ਕਰਿ ਕਰੈ ਧਿਆਨੁ ॥ ਗ੍ਰਿਸਤੀ ਹੋਇ ਕਰਿ ਕਬੇ ਗਿਆਨੁ ॥

ਅਤੀਤੁ ਹੋਇ ਕਰਿ ਚਿਤਵੈ ਆਸਾ ॥ ਪ੍ਰਣਵੈ ਗੋਰਖੁ ਓਹੁ ਫੂਸੈ ਫਾਸਾ ॥ ੧ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਉਨਿ ਜੋਗੀ ਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਸੁਨਿਹੋ ਬਾਬੂ ! ਜਿ ਅਮਲੀ ਜੀਉ ਹੈ ਸਿ ਤਿਸ ਕੇ ਧਿਆਨੁ ਨਾਹੀ, ਨ ਗੁਰ ਕਾ ਨ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ । ਧਿਆਨੁ ਅਮਲ ਮਹਿ, ਜਉ ਨ ਪੀਵੈ ਤਉ ਅਮਲ ਮਹਿ ਜੀਉ, ਜਾਂ ਪੀਵੈ ਤਾਂ ਮਸਤਾਨੁ ਹੋਵੈ । ਅਮਲੀ ਕਉ ਧਿਆਨੁ ਨਾਹੀ ਅਰੁ ਗ੍ਰਿਸਤੀ ਕਉ ਗਿਆਨੁ ਨਾਹੀ । ਗ੍ਰਿਸਤੀ ਕੇ ਧੰਧਾ ਬਹੁਤੁ ਹੈ । ਜਉ ਧੰਧਾ ਛੋਡੈ ਤਉ ਗ੍ਰਿਸਤੁ ਨ ਚਲੇ, ਜਉ ਗਿਆਨੁ ਕਰੈ ਤਉ ਧੰਧਾ ਨ ਹੋਇ । ਜਬ ਤੂ ਗਿਆਨੁ ਮਹਿ ਹੋਹਿ ਤਬ ਗ੍ਰਿਸਤੁ ਵੇਡਿ ਮੂੰਦਾ ਝੋਲੀ ਪਹਿਰੁ, ਭੰਡਾ ਬਿਛੁਤ ਖਿੰਬਾ ਜੋਗੁ ਮਾਰਗੁ ਲੇਹਿ, ਤਉ ਗਿਆਨੁ ਮਾਰਗ ਮਹਿ ਆਵਹਿ, ਗਿਆਨ ਕੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਕਰਹਿ; ਬਿਨਾਂ ਜੋਗ ਲੀਏ ਤੇ ਮੂੰਦਾ ਪਹਰੀ ਤੇ ਗਿਆਨੁ ਕਿਆ ?" ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਸੁਨਿਹੋ ਜੋਗੀ ! ਕਿਛੁ ਕੰਨ ਫੇਰੇ ਕਰਿ ਕਰਿ, ਮੂੰਦਾ ਪਹਿਰੀ ਕਰਿ ਕਰਿ ਜੋਗੀ ਅਤੀਤੁ ਏਹੁ ਨਾਹੀ ਹੋਤਾ । ਜਿਨਹੁ ਬਸਤ੍ਰਹੁ ਅਰੁ ਬਾਤ ਬੁਝੇ ਏਹੁ ਅਤੀਤੁ ਹੋਤਾ ਹੈ ਸੇ ਬਾਤਾਂ ਤੂੰ ਸੁਨਿ ਲੇਹਿ" । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਗਵਤੀ ਰਾਗਾ ਮਹਿ ਉਪਦੇਸੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲਿ ਉਨਾ ਜਿ:-

ਮੂੰਦਾ ਤੇ ਘਟ ਭੀਤਰਿ^੧ ਮੂੰਦਾ ਕਾਇਆ ਕੀਜੈ ਖਿੰਬਾਤਾ^੨ ॥

ਪੰਚ ਚੇਲੇ^੩ ਵਸਿ ਕੀਜਹਿ ਰਾਵਲ^੪ ਇਹੁ ਮਨੁ ਕੀਜੈ ਭੰਡਾਤਾ^੫ ॥੧॥

ਜੋਗ ਜੁਗਤਿ ਇਵ ਪਾਵਸਿਤਾ^੬ ॥

ਏਕੁ ਸਬਦੁ ਦੂਜਾ ਹੋਰੁ ਨਾਸਤਿ^੭ ਕੰਦ ਮੂਲਿ ਮਨੁ ਲਾਵਸਿਤਾ^੮ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਸੁਨਿਹੋ ਜੋਗੀ ਰਾਵਲਾ ! ਮੂੰਦਾ ਤੇਈ ਹੈ ਜਿ ਮਨ ਮਹਿ ਮੂੰਦਾ ਹੈ ਜਿ ਬਾਹਰ ਕੇ ਕੰਨ ਢਾਟੇ ਅਰ ਮਨ ਕੀਆਂ ਮੂੰਦਾਂ ਨ ਪਹਿਰੀਆਂ ਤਉ ਕਹਾ ਹੂਆ? ਜੇ ਕੰਨ ਢਾਟੇ ਤਬ ਕਿਛੁ ਜੋਗੀ ਹੂਆ ਨਾਹੀ ਨਾ, ਜੋਗੀ ਤਉ ਹੋਇ ਜਬ ਜੋਗ ਲਛਣ ਹੋਹਿ । ਕੌਮੇ ? ਮਨ ਕੀਆਂ ਮੂੰਦਾ ਪਹਿਰੇ; ਕਾਇਆ ਕੀ ਖਿੰਬਾ ਪਹਿਰੈ । ਅਵਰਿ ਜਿ ਚੇਲੇ ਕਰਤੇ ਹੈਂ ਸਿ ਉਹੁ ਚੇਲੇ ਨਾਹੀ । ਪੰਚ ਜਿ ਅੰਤਰਿ ਤਸਕਰਾ^੯ ਹੈਂ ਇਨ ਕਉ ਸਾਧ ਕਰਿ ਚੇਲਿਆਹੁ ਕਰੈ, ਤਉ ਉਹੁ ਗੁਰੂ ਬੋਲੀਐ । ਜਉ ਲਉ ਏ ਅੰਤਰਿ ਕੇ ਛੂਤ ਨਾਹੀਂ ਬਸਿ, ਇਨਿ ਕਉ ਚੇਲੇ ਨਾਹੀਂ ਕਰਤਾ ਤਬ ਏਹੁ ਗੁਰੂ ਕਾਹੇਕਾ ? ਅਰੁ ਮਨ ਕਾ ਭੰਡਾ ਕਰੁ, ਕਾਠ ਕੇ ਭੰਡੇ ਜੋਗੀ ਨਾਹੀ ਹੋਤਾ । ਜਬ ਮਨੁ ਟਿਕੈ ਤਬ ਭੰਡਾ ਹੋਇ ਤਬ ਏਹੁ ਜੋਗ ਕੀ ਜੁਗਤਿ ਪਾਵੈ ਜਬ ਐਸਾ ਹੋਇ" । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ:-

ਮੂੰਡਿ ਮੂੰਡਾਇਐ ਜੇ ਗੁਰੁ ਪਾਈਐ ਹਮ ਗੁਰੁ ਕੀਨੀ ਗੰਗਾਤਾ^{੧੦} ॥

^੧ਗਉੜੀ ਚੇਤੀ ਮਹਲਾ ੧-੧੫ । ^੨ਘਟ (ਹਿਰਦੇ) ਭੀਤਰਿ (ਵਿਚ) । ^੩ਕੌਮੀ । ^੪ਪੰਚ
ਚੇਲੇ-ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ ਤੇ ਅਹੰਕਾਰ । ^੫ਜੋਗੀ । ^੬ਭੰਡਾ । ^੭ਜੋਗ ਦੀ ਜੁਗਤਿ ਤੂੰ ਇਵ
(ਇਉਂ ਜਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਪਾਵਸਿਤਾ (ਪਾਵੇਂਗਾ) । ^੮ਦੂਜਾ (ਦ੍ਵਿਤੀਯਾ) ਨਾਸਤਿ (ਨਹੀਂ ਹੈ) । ਭਾਵ-ਇਕ
ਸਬਦ (ਬ੍ਰਹਮ) ਹੈ, ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ । ^੯ਕੰਦ ਮੂਲ ਖਾ ਕੇ ਮਨ ਨੂੰ ਪਰਚਾਵੇਂ । ^{੧੦}ਚੇਰ । ^{੧੧}ਅਸੀਂ
ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਹੀ ਗੰਗਾ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ ।

ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਤਾਰਣ ਹਾਰੁ ਸੁਆਮੀ ਏਕੁ ਨ ਸਿਮਰਸਿ ਅੰਧਾਤਾ^੧ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਜੋਗੀ, ਰਾਵਲ ਅੰਧੇ ! ਤੂੰ ਏਕੁ ਬਡਾ ਅੰਧਾ ਜੋਗੀ ਹੈਂ । ਰਾਵਲ ! ਸੁਨੁ ਰੇ, ਜੇ ਮੂੰਫੁ ਮੁੰਡਾਇਆ ਅਰੁ ਮੁੰਡਾਵਨਹਾਰਾ ਗੁਰੂ ਹੋਤਾ ਹੈ ਤਬ ਹਮਰਾ ਗੁਰੂ ਗੰਗਾ ਹੈ । ਜਹਾਂ ਹਮ ਮੂੰਫੁ ਮੁੰਡਾਇਵਤੇ ਹੈਂ, ਤੁਝੀ ਲੋਕ ਤਾਰਣਹਾਰਾ ਹਰਿ ਹੈ, ਸੁ ਗੰਗਾ ਕੇ ਉਪਰਿ ਕੰਠਿ^੨ ਹਰਿ ਕਾ ਦੁਆਰੁ ਹੈ, ਤਹਾਂ ਹਰਿ ਦੁਆਰੇ ਮਹਿ ਹਮ ਇਸਨਾਨੁ ਕਰਤੇ ਹੈਂ ਅਰੁ ਜਿ ਬਾੜ ਕੈ ਉਪਕੰਠਿ^੩ ਰਾਵਲ ! ਮਿਰੁ ਮੁੰਡਾਵਹਿਗੇ ਟਕੈ ਕੈ ਅਰਥਿ ਕਰਿ ਕਰਿ, ਪਰਾਏ ਘਰ ਮੰਗਣੈ ਕੰਉ, ਉਨਿ ਕੀ ਗਤਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਹੋਇਗੀ ? ਅਰੁ ਜਹਾਂ ਤੁਝੀ ਲੋਕ ਤਾਰਣਹਾਰੇ ਕਾ ਨਿਵਾਸੁ ਹੈ ਅਰੁ ਗੰਗਾ ਗੁਰੂ ਹੈ ਅਰੁ ਗੰਗਾ ਕੇ ਉਪਕੰਠਿ ਗ੍ਰਿਸਤੀ ਦਾਨੁ ਕਰਣੈ ਕੀ ਨਿਮਿਤਿ ਮੂੰਫੁ ਮੁੰਡਾਵਤੇ ਹੈਂ ਉਨ ਕੀ ਗਤਿ ਨ ਹੋਇਗੀ ? ਜਿ ਦਾਨੁ ਭੀ ਕਰਹਿ, ਇਸਨਾਨੁ ਭੀ ਕਰਹਿ ਅਰੁ ਨਾਮੁ ਭੀ ਸਿਮਰਹਿ ਗ੍ਰਿਸਤੀ, ਤਿਨ ਕੀ ਪਰਮ ਗਤਿ ਹੋਇਗੀ, ਓਹਿ ਪਰਮੁ ਪਦੁ ਪਾਵਹਿਗੇ । ਰੇ ਅੰਧੇ ! ਤੁਮਿ ਦਾਨੁ ਕਰਹੁ ਨਾਹੀਂ, ਨ ਇਸਨਾਨੁ ਕਰਹੁ, ਨ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਹੁ, ਟੁਕੇ^੪ ਹੀ ਮੰਗਿ ਮੰਗਿ ਖਾਹੁ; ਤੁਮਾਰੀ ਗਤਿ^੫ ਕਹਾਂ ਹੋਇ ? ਤੁਮਿ ਨਰਕੀ ਜੀਵ ਹਉ” । ਤਬ ਬਹੁੜਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, ਸੁਨਿ ਰੇ ਰਾਵਲ !

ਕਰਿ ਪਖੰਡੁ^੬ ਗਲੀ ਮਨੁ ਲਾਵਸਿ, ਸੰਸਾ ਮੂਲਿ ਨ ਜਾਵਸਿਤਾ^੭ ॥

ਏਕਸ ਚਰਣੀ ਜੇ ਚਿਤੁ ਲਾਵਹਿ ਲਬਿ ਲੋਭਿ ਕਿਵੈ ਧਾਵਸਿਤਾ^੮ ॥੨॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਹਿਆ, ਸੁਨਿ ਰੇ ਰਾਵਲ ! ਤੁਮਿ ਜਿ ਬਿਟੰਬੁ^੯ ਕਰਤੇ ਹਉ ਜਿ ਕਿਛੁ ਪਟੰਬੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਮਿਲਣੈ ਕੰਉ ਨਾਹੀਂ ਕਰਤੇ । ਤੁਮਿ ਜਿ ਪਟੰਬੁ ਕਰਤੇ ਹੋ ਜਿ ਗਲੀਐ ਦੇਖਣੈ ਦਿਖਾਵਣੈ ਕੰਉ ਕਰਤੇ ਹਉ । ਜਿ ਹਮਿ ਟੁਕੇ ਭੀ ਮੰਗਿ ਏਤੇ ਭੇਸਿ ਖਾਹਿ ਅਰੁ ਗਲੀਐ ਭੀ ਦੇਖਤੇ ਫਿਰਹਿ । ਤੁਮਾਰੇ ਆਤਮੇ ਤੇ ਅਜਹੁ ਸੰਸਾ ਗਇਆ ਨਾਹੀਂ । ਪਣੁ ਜੇ ਏਕ ਪਰਮੇਸੁਰ ਉਪਰਿ ਮਨੁ ਰਖਿ ਕਰਿ ਮੁੰਦਾ ਪਹਿਰਹੁ ਤਬ ਤੁਮਰਾ ਭਲਾ ਹੋਇ । ਲਬੁ ਅਰੁ ਲੋਭੁ ਉਪਰਿ ਤੁਮਿ ਕਿਵੈ ਧਾਵਤੇ ਹਉ ?” ਤਬ ਬਹੁੜਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ :-

ਜਪਸਿ ਨਿਰੰਜਨੁ ਰਚਸਿ ਮਨਾ^{੧੦} ॥ ਕਾਹੇ ਬੋਲਸਿ^{੧੧} ਜੋਗੀ ਕਪਟੁ ਘਨਾ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਜੋਗੀ ! ਤੂੰ ਕਾਹੇ ਕੰਉ ਕੂੜੁ ਬੋਲਤਾ ਹੈਂ ਬਿਨਾਂ ਪਰਚੇ ਤੇ, ਬਿਨਾਂ ਨਿਰੰਜਨ ਜਪੇ ਤੇ ? ਇਉਂ ਨਿਰੰਜਨੁ ਖੁਸੀ ਨਾਹੀਂ ਛੇਪਿ ਕੀਏ ਹੋਤਾ” ਤਬ ਉਨਿ ਜੋਗੀ ਕਹਿਆ : “ਜੇ ਭੇਖੁ ਕੀਆ ਜਿ ਕਿਛੁ ਭੇਖ ਕੀ ਲਜ ਨਿਰੰਜਨੁ ਰਖੇਗਾ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜਿ :-

ਕਾਇਆ^{੧੨} ਕਮਲੀ^{੧੩} ਹੰਸੁ^{੧੪} ਇਆਣਾ^{੧੫} ਮੇਰੀ ਮੇਰੀ ਕਰਤਿ ਬਿਹਾਣੀਤਾ^{੧੬} ॥

^੧ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਏਤਸਿ’ । ^੨ਅੰਨ੍ਹਾ, ਅਗਿਆਨੀ (ਜੀਵ) । ^੩ਕਿਨਾਰੇ (ਉਪਕੰਠ) । ^੪ਬਾੜ
ਏ ਉਪਕੰਠ (ਕਿਨਾਰੇ) । ^੫ਟੁਕੜੇ, ਚੋਟੀਆਂ । ^੬ਮੁਕਤੀ । ^੭ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਪਟੰਬੁ’ । ਅਰਥਾਤ-
ਪਾਖੰਡ । ^੮ਇਸ ਤਰਾਂ ਸੰਸਾ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਜਾਵੇਗਾ । ^੯ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਕੀ’ । ^{੧੦}ਲਬ ਲੋਭ
ਨੂੰ ਕੀ ਦੋੜਦਾ ਹੈ । ^{੧੧}ਪਟੰਬ, ਅਰਥਾਤ-ਪਾਖੰਡ । ^{੧੨}ਤੂੰ ਉਸ ਨਿਰੰਜਨ (ਮਾਇਆ ਤੋਂ) ਰਹਿਤ-
ਕਰਤਾਰ) ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਮਨ ਰਚਾ । ^{੧੩}ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਬੋਲਹਿ’ । ^{੧੪}ਸਰੀਰ, ਦੇਹ । ^{੧੫}ਬੁੱਲੀ, ਪਾਗਲ ।
^{੧੬}ਜੀਵ । ^{੧੭}ਬੇ ਸਮਝ, ਬਾਲ-ਬੁੱਧ । ^{੧੮}‘ਮੇਰੀ ਮੇਰੀ’ ਕਰਦਿਆਂ (ਐਵੇਂ ਉਮਰ) ਬੀਤ ਗਈ ।

ਪ੍ਰਣਵਤਿ¹ ਨਾਨਕੁ ਨਾਗੀ ਦਾਝੇ² ਫਿਰਿ ਪਾਛੈ ਪਛਤਾਣੀਤਾ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ ੧੫ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਜੋਗੀ ! ਕਾਇਆ ਜਿ ਹੈ, ਜਿ ਕਮਲੀ ਹੈ ਤਿਸ ਕੈ ਬੀਚਿ ਏਹੁ ਜਿ ਹੰਸੁ ਹੈ ਜਿ ਇਆਣਾ ਹੈ। ਇਸੁ ਭੇਸਿ-ਕਾਇਆ ਕੀ ਲਜਾ³ ਨਿਰੰਜਨੁ ਤਉ ਹੀ ਰਾਖੈ ਜਬ ਏਸ ਕਉ ਪ੍ਰੇਮੁ ਨਿਰੰਜਨ ਸਿਉ ਹੋਇ। ਕਬ ਸਾਰੀ ਅਵਰਦਾ⁴ ਏਸੁ ਮੇਰੀ ਮੇਰੀ ਮਾਇਆ ਕਉ ਹਾਇ ਹਾਇ ਕਰਤੇ ਹੀ ਬਿਹਾਇ⁵ ਗਈ। ਤਬ ਏਸ ਕਉ ਕੈਸੇ ਸੁ ਪਰਸੰਨੁ ਹੋਇ ਨਿਰੰਜਨ, ਮਾਇਆ ਅਰੁ ਅਭਿਮਾਨੁ ਅਰੁ ਹਉਮੈ ਸਿਉ ਏਹੁ ਵਬਤਾ ਹੈ ਜਿ ਫਿਰਿ ਏਹੁ ਜੀਉ ਪਛਤਾਵੈਗਾ, ਫਿਰਿ ਇਸ ਕਉ ਏਹੁ ਅਵਸਰੁ⁶ ਹਥਿ ਨ ਆਵੇਗਾ। ਜੇ ਇਬ ਸਿਮਰੈ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ, ਤਬ ਏਸ ਕਾ ਭਲਾ ਹੈ”। ਤਬ ਜਦਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜਿ ‘ਪ੍ਰਣਵਤਿ ਨਾਨਕੁ ਨਾਗੀ ਦਾਝੇ’ ਭੋਗ ਮਹਿ, ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਕਹਿਆ ਤਬ ਜੋਗੀ ਨੇ ਜਾਣਿਆ ਜਿ “ਨਾਨਕੁ ਜਿ ਕਹੀਤਾ” ਥਾ ਜਿ ਇਹੀ ਹੈ”। ਤਬ ਜੋਗੀ ਨੇ ਅਏਸੁ ਕੀਆ ਜਿ, “ਅਏਸੁ ਹੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਅਏਸੁ ! ਮੈਂ ਜਾਣਿਆ ਜਿ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਕੈ ਵੇਖੈ ਐਸਾ ਕਵਨੁ ਹੈ ਜਿ ਐਸੀ ਕਹਿ ਜਾਣੈ ਬਿਨਾਂ ਸਚ ਥੀਂ। ਸੁ ਸਚਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਹੈ ਜਿਨਿ ਨਿਰੰਜਨੁ ਜਾਣਿਆ ਹੈ, ਜਿਸੁ ਆਗੈ ਚਉਰਾਸੀਹੁ ਸਿਧਹੁ ਨਿਮਸਕਾਰੁ ਕੀਆ ਹੈ। ਧੰਨਿ ਹਮਾਰੇ ਭਾਗ ਗੁਰੂ ਜੀ ! ਜਿ ਹਮ ਅਪਤ⁷ ਕਉ ਤੇਰਾ ਦਰਸਨੁ ਹੋਆ, ਜਿਤਨਾ ਹਮ ਕਿਛੁ ਬੋਲੈ ਹੈ ਜਿ ਸਤੁ⁸ ਦੂਕ ਪੜੀ। ਦਇਆਲ ਜੀ ! ਅਬ ਤੂੰ ਦਇਆਲੁ ਹੋਹੁ ਜੋਗ ਕੇ ਭੋਖ ਕੀ ਰਾਖੁ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਜਿ, “ਜਾਹਿ ਰੇ ਜੋਗੀ ! ਤੁਮਾਰੀ ਪਰਮਗਤਿ ਹੋਈ। ਸਾਧ ਕੇ ਮਿਲਣੇ ਕਾ ਏਹੁ ਬਸੇਖੁ ਜਿ ਤੁਮਰੀ ਪਰਮਗਤਿ ਹੋਵਉ”। ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ।

ਸਲੋਕੁ¹⁰ ॥

ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਕੈ ਸਿਮਰਨੈ ਮਨ ਕਾ ਹੋਇ ਸੰਤੋਖੁ ॥

ਜਨਮ ਜਨਮ ਮਲੁ ਉਤਰੈ ਕਬਹੂ ਨ ਲਾਗੈ ਦੋਖੁ ॥

ਨਾਨਕ ਦਾਸਿ ਜਿ ਹਰਿ ਭਸੈ ਤਿਸ ਕਾ ਹੋਵੈ ਮੋਖੁ¹¹ ॥੧॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥੧੨੬॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਉਤਰ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਵਲ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਮਰਦਾਨੇ ਨਾਲ)

ਤਬ ਉਤਰ ਕੀ ਧਰਤੀ ਤੇ ਪਛਮ ਕੀ ਧਰਤੀ ਕਉ ਰਮੇ। ਏਕੁ ਬਰਸੁ ਉਤਰ ਰਹੇ, ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਮੁਲਤਾਨ ਕੀ ਧਰਤੀ ਗਇਆ। ਤਬ ਮੁਲਤਾਨ ਤੀ ਓਰੈ¹² ਰਾਵੀ ਕੀ ਉਤਲੀ ਤਰਫ ਇਸੁ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਜਾਇਆ ਮੁਲਤਾਨ ਕਉ ਵਾਵੀ ਤਰਫ¹³ ਮਹਾਂ ਜੰਗਲੁ ਉਜਾੜਿ ਥਾ, ਉਹਾਂ¹⁴ ਉਪਰ ਤੇ ਮੇਘ¹⁵ ਲਾਗਾ ਬਰਸਣੈ। ਮੇਘ

¹ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ।

²ਦੇਹ ਨਾਗੀ (ਨੰਗੀ) ਦਝੈ (ਸੜਦੀ) ਹੈ।

³ਲਜਾ।

⁴ਉਮਰ।

⁵ਗੁਜ਼ਰ।

⁶ਸਮਾਂ।

⁷ਕਹੀਦਾ।

⁸ਪਤ (ਇਜ਼ਤ) ਤੋਂ ਰਹਿਤ।

⁹ਉਹ ਸਚ ਮੁੱਚ।

¹⁰ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ।

¹¹ਪਾਰ ‘ਨਿਸਤਾਰਾ, ਮੁਕਤੀ।

¹²ਮੁਲਤਾਨ ਤੋਂ

ਉਰਲੇ ਪਾਸੇ।

¹³ਥਾਏਂ, ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ।

¹⁴ਵਹਾਂ, ਉਥੇ।

¹⁵ਬੱਦਲ।

ਦੇ ਵਰਸਣੇ ਸਾਥ ਮੋਰ ਲਾਗੇ ਬੋਲਣੇ । ਮੋਰੀ^੧ ਪਾਇਲੁ^੨ ਪਾਇਆ ਅਨੰਦ ਬਿਚਿ, ਮੋਰ ਲਾਗੇ ਨਾਚਣੇ । ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਮੀਹੁ ਪਵੇ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਮੋਰ ਪਾਇਲ ਤੇ ਖੁਸੀ ਹੋਏ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਮਰਦਾਨਿਆਂ ! ਮੋਰ ਦੇਖਦਾ ਹੈਂ ਜਿ ਖੁਸੀ ਹੋਏ ਹੋਨਿ” । ਅਓ, “ਜੀ, ਆਹੋ ! ਮਹਾਂ ਖੁਸੀ ਹੋਏ ਹੋਨਿ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਮਰਦਾਨਿਆਂ ! ਮੋਰ ਮੀਹੁ ਦੇਖਿ ਖੁਸੀ ਹੋਇ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਭਰਤਾ^੩ ਦੇਖਿ ਖੁਸੀ ਹੋਇ, ਭਗਤੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਮਿਲਿਐ ਖੁਸੀ ਹੋਇ । ਦਿਖਾ, ਮਰਦਾਨਿਆਂ ! ਏਹਿ ਤਾਂ ਕਿੰਨਾਂ ਖੁਸੀ ਹੋਏ ਜਾਂ ਏਨਾਂ ਦੀ ਉਮੇਦ ਵਰਿ ਆਈ^੪, ਏਹਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਥਾਂਵਹੁ ਮੀਹੁ ਮੰਗਦੇ ਸੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੀਹੁ ਪਾਇਆ ਤਾਂ ਖੁਸੀ ਹੋਏ । ਪਣੁ ਮਰਦਾਨਿਆਂ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਕਿੰਨਾ ਖੁਸੀ ਹੋਵਾ ਹਾਂ^੫ ਜਾਂ ਮਿਹਰਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੀ ਬੀਵੈ^੬” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲਿ ਉਠਾ ਵਡਹੰਸ ਰਾਗ ਵਿਚਿ, ਬਿਰਹੀ ਉਪਦੇਸੀ ਪ੍ਰੇਮੀ ਬਾਣੀ^੭ ਸਿਫਤੀ^੮ ਲੈ ਉਠਾ ।

ਵਟਿ ਭੇਟੇ ਸਾਵਣੁ ਆਇਆ ਤਿਨਾ ਮੋਰਾ ਰੁਣੁਬੁਣ ਲਾਇਆ^੯ ॥

ਮੁੰਧਿ ਕਟਾਰੇ ਜੇਵਡੀਏ^{੧੦} ਤਿਨਿ ਲੋਭੋ ਲੋਭ ਲੁਫਾਇਆ ॥੧॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਮਰਦਾਨਿਆਂ ! ਜਾਂ ਏਹੁ ਜੀਉ ਏਸੁ ਜਹਾਨ ਵਿਚਿ ਆਇਆ, ਸਾਵਣੁ ਕਹੀਐ ਰੁਤਿ ਜਾਂ ਰੁਤਿ ਆਵੈ ਤਾਂ ਮੀਹੁ ਵਰਿਐ । ਜਾਂ ਏਹੁ ਜੀਉ ਏਸੁ ਜਹਾਨ ਵਿਚਿ ਮਨੁਖੁ ਹੋਆ ਸਿ ਏਹੁ ਏਸਨੇ ਰੁਤਿ, ਹੋਈ । ਜਾਂ ਏਸਨੇ ਮਿਹਰ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੀ ਹੋਈ ਤਾਂ ਏਸਨੇ ਮੀਹੁ ਰੁਤ ਸਿਰਿ ਪਾਇਆ । ਮਨੁ ਜਿ ਸਾ ਸਿ ਮੋਰੁ ਸਾ । ਜਿਉਂ ਮੀਹੁ ਪਏ ਮੋਰੁ ਹਰਖਮਾਨੁ ਹੋਵਾ ਹੈ ਤਿਉਂ ਮਿਹਰ ਜਾਂ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਏਹੁ ਜੀਉ ਅਨੰਦ ਵਿਚਿ ਹੋਤਾ ਹੈ, ਅਨੇਕ ਕੰਤੂਹਲ^{੧੧} ਕਰਤਾ ਹੈ, ਰੁਣੁ ਰੁਣੁ ਲਾਇ ਰਹਦਾ ਹੈ, ਖੁਸੀ ਹੋਂਦਾ ਹੈ । ਮੁੰਧ^{੧੨} ਕਟਾਰੇ ਜੇਵਡੀਏ^{੧੩} ਜਿ ਹੈ ਜਿ ਮਾਇਆ ਹੈ । ਜਿਉਂ ਕਟਾਰੇ ਦਾ ਮਾਰਿਆ ਮਨੁਖੁ ਮਰਦਾ ਹੈ, ਤਿਉਂ ਮਾਇਆ ਦਾ ਮਾਰਿਆ ਮਨੁਖੁ ਮਰਦਾ ਹੈ । ਤਿਸੁ ਮਾਇਆ ਨਾਲਿ ਮਨੁਖੁ ਲੋਭਿਆ ਹੈ, ਪਣੁ ਜਿਸ ਨੇ ਮਿਹਰ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਹੈ ਸਿ ਬਿਨਾ ਦਰਸਨ ਬੀ ਹੋਰੁ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਸੁਹਾਤਾ^{੧੪}” ।

ਤੇਰੇ ਦਰਸਨ ਵਿਟਹੁ^{੧੫} ਖੰਨੀਐ ਕੀਤੀ^{੧੬} ਨਾਮ ਵਿਟਹੁ ਕੁਰਬਾਣੇ ॥

ਜਾ ਤੂ ਤਾ ਮੈ ਮਾਣੁ ਕੀਆ ਹੈ ਤੁਧੁ ਬਿਨੁ ਕੇਹਾ ਮੇਰਾ ਮਾਣੇ ॥੨॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹਉਂ ਕੁਰਬਾਣੁ ਕੀਤਾ ਉਸੁ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਦਰਸਨ ਉਪਰਹੁ । ਹਉ ਕੁਰਬਾਣੁ ਕੀਤਾ ਉਸੁ ਸਾਹਿਬ ਵਿਟਹੁ ਜਾਂ ਮੇਰੇ ਸਿਰਿ ਹੈ ਤਾਂ ਹਉ ਉਸ ਹੀ ਕਾ ਮਾਣੁ ਕਰਤਾ ਹਉਂ; ਜੇ ਮੇਰੇ ਸਿਰਿ ਉਪਰਿ ਸਾਹਿਬੁ ਓਹੁ ਨ ਹੋਈ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਕਿ ਮਾਣੁ ਹੋਵੈ ? ਮੇਰਾ ਮਾਣੁ ਓਹੁ ਸਾਹਿਬੁ ਰਖਦਾ ਹੈ । ਜੇ ਮੈਂ^{੧੭} ਸੁਇਨੇ ਕੀ ਧਰਤੀ ਕੀਤੀ ਛਾਵੈ ਤਾਂ ਸੁਇਨੇ ਦੀ ਧਰਤੀ ਕਰਿ ਦੇਵੈ । ਜੇ ਮੈਂ ਮਾਰਿਆ ਬਕਸਿਆ ਕਿਛੁ ਛਾਵੈ

^੧ਮੋਰਾਂ ਨੇ । ^੨ਖੰਡ ਫੋਲਾ ਕੇ ਨੱਚਣਾ । ^੩ਪਤੀ, ਖਸਮ । ^੪ਪੂਰੀ ਹੋ ਗਈ । ^੫ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ । ^੬ਹੋਵੇ । ^੭ਵਿਰਹ (ਵਿਯੋਗ ਸਿੰਗਾਰ) ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰੇਮ ਭਰੀ ਬਾਣੀ । ^੮ਮਹਿਮਾ ਵਿਚ । ^੯ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਮੋਰੀ ਰੁਣੁਬੁਣ ਲਾਇਆ, ਭੇਟੇ ! ਸਾਵਣੁ ਆਇਆ ।’ ^{੧੦}ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਤੇਰੇ ਮੁੰਧ ਕਟਾਰੇ ਜੇਵਡੀਏ’ ਜੇਵਡੀ (ਜਿਉਤੀ) ਦਾ ਅਰਥ ਏਥੇ ‘ਫਾਹੀ’ ਹੈ । ^{੧੧}ਖੁਸੀ ਦੇ ਖੇਡ । ^{੧੨}ਮੁੰਧ (ਮੁਗਧਾ—ਜਵਾਨ ਇਸਤ੍ਰੀ) । ^{੧੩}ਮੋਰੀ ਰੱਸੀ, ਫਾਹੀ, ਜਾਲ । ^{੧੪}ਸੁਹਾਉਂਦਾ । ^{੧੫}ਤੇ, ਉਪਰੋਂ । ^{੧੬}ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਖੰਨੀਐ ਵੰਞਾ ਤੇਰੇ ।’ ^{੧੭}ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ।

ਤਾਂ ਓਹ ਗਲਿ ਕਰੇ । ਜਿ ਏਹਾ ਮੇਰਾ ਅਗੈ ਦਾ ਬਹੁ ਮਾਣੁ ਰਖਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹਉ ਉਸ ਸਾਹਿਬ ਵਿਟਹ ਕੁਰਬਾਣੁ ਕੁਰਬਾਣੁ ਕੀਤਾ, ਉਸ ਦੇ ਦਰਸਨ ਵਿਟਹ, ਉਸ ਦੀ ਕੁਦਰਤਿ ਵਿਟਹ, ਉਸਦਿਆਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਵਿਟਹ, ਭਗਤਾਂ ਵਿਟਹ ਜਿ ਉਸ ਦਾ ਸਵਧਾਨੁ ਹੋਇ ਕਰਿ ਨਾਉਂ ਲੈਂਦੇ ਹਨਿ ਅਰੁ ਉਸਦਾ ਨਾਉਂ ਜਿ ਵਿਸਰਿ ਡੁਲੈ ਲੈਂਦੇ ਹਨਿ, ਹਉ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਟਹ ਭੀ ਕੁਰਬਾਣੁ ਕੁਰਬਾਣੁ ਕੀਤਾ” ।

ਚੁਤਾ ਭੰਨੁ ਪਲੰਘ ਸਿਉ ਭੈਣੇ¹ ਸਣੁ ਬਾਹੀ ਸਣੁ ਬਾਹਾ ॥

ਏਤੇ ਵੇਸ ਕਰੇਦੀਏ ਮੂੰਧੇ² ਸਹੁ ਰਾਵਿਆ³ ਅਵਰਾਹਾ⁴ ॥

ਨਾ ਮਨੀਆਰੁ ਨ ਚੁੜੀਆ ਨਾ ਸੇ ਵੰਗੁੜੀਆਹਾ ॥

ਜਿ ਪਿਰਾ ਕੰਠਿ ਨ ਲਗੀਆ ਜਲਨੁ ਸੇ ਬਾਹੜੀਆਹਾ ॥੩॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਤਾ ਹੈ ਜਿ, “ਜਿਉਂ ਇਸਤ੍ਰੀ ਚੁਤਾ ਬੀਤਾ ਬਣਾਇਦੀ ਹੈ ਅਰੁ ਖਸਮ ਦੀ ਸਿਹਜਾ ਨਾਹੀਂ ਚੜ੍ਹਦੀ । ਖਸਮ ਨਾਲਿ ਜਾਂ ਬਾਹਾਂ ਨ ਲਗੀਓ ਤਾਂ ਸੇ ਬਾਹਾਂ ਕਿਤੁ ਕੰਮਿ ਹੋਨਿ ? ਸੇ ਬਾਹਾਂ ਚੁਤਾ ਭੰਨਣੇਂ ਹੀ ਬਣਦਾ ਹੈ । ਜਿ ਜੀਂ ਬਾਹੀ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸਾਹਿਬੁ ਸਹੁ ਰਾਵਿਓ⁵ ਨਾਹੀਂ । ਜਾਂ ਏਸੁ ਮਣੀਆਰਾ⁶ ਗਹਣੇ ਮਣਕੇ ਏਸ ਦੇ ਪੈਧੇ ਕਿਤੁ ਕੰਮਿ ਹੋਏ । ਸੇ ਏਸਦੀਆਂ ਵੰਗਾਂ ਪੈਧੀਆਂ ਕਿਤੁ ਕੰਮਿ ਹੋਈਆਂ, ਜਾਂ ਏਸੁ ਸੀਗਾਰ ਕਰਦੀ ਹੋਰੁ ਅਤੇ ਪੈ ਗਈਆਂ ਤਾਂ ਧ੍ਰਿਗੁ ਹੈ ਏਸਦਾ ਚੁਤਾ ਬੀਤਾ ਸਭੁ ਸੀਗਾਰੁ” । ਤਬ ਅਗਿਆਹੁ ਜਬਾਬੁ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ਸਹੇਲੀ ਨੇ, ਗੁਰਮਤਿ ਨੋ ਮਨਮਤਿ ਕਿਆ ਕਹਦੀ ਹੈ:—

ਸਭਿ ਸਹੀਆ ਸਹੁ ਰਾਵਣਿ⁷ ਗਈਆ ਮੈਂ⁸ ਦਾਧੀ⁹ ਕੈ ਦਰਿ ਜਾਵਾ¹⁰ ॥

ਅੰਮਾਲੀ¹¹ ਹਉ ਖਰੀ ਸੁਆਲਿਓ¹² ਤੈ ਸਹੁ ਮੂਲਿ¹³ ਨ ਭਾਵਾ ॥ ੪ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

“ਜਿਣੀ ਮੇਰੀਏ ਮਾਏ, ਭੈਣੇ ! ਜਿਤਨਾ ਸੈਂਸਾਰੁ ਹੈ ਸਭੁ ਕੋਈ ਉਸੇ ਸਾਹਿਬ ਨੋ ਸਿਮਰਦਾ ਹੈ, ਸਭਨਾਂ ਦੀ ਆਸਾ ਪੂਰਣੁ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਪਣੁ ਮੇਰਾ ਦਧਾ ਪੈਤਾ¹⁴ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਸਿਸਰਿਆ ਸੁਣਦਾ ਨਾਹੀਂ; ਹਉ ਕਿਤੁ ਖੂਹਿ ਪਵਾਂ ? ਆਪਣੈ ਚਿਤਿ ਹਉ ਭਲੀ ਚੰਗੀ ਥੀ, ਬਿਤਿ ਜੁਗਤਿ ਸੀਲ ਸੰਜਮਿ ਵਿਚਿ ਰਹਦੀ ਹਾਂ, ਪਣੁ ਖਸਮ ਨੋ ਮੂਲਿ ਨਾਹੀਂ ਭਾਂਵਦੀ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਕੀਤਾ ਕਤਰਿਆ ਕਿਸੁ ਕਾਮਿ ? ਜਾਂ ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬ ਮੇਰਾ ਕੀਤਾ ਚਿਤਿ ਨ ਪਵਈ ਤਾਂ ਹਉ ਕਿਆ ਕਰੀ ? ਆਪਣਾ ਜੇਹਾ ਅਗੈ ਪਿਛੈ ਚੜਿ ਥਕੀ ਜਾਂ ਉਸ ਨੋ ਨ ਭਾਵਉ¹⁵ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹੋਦਾ ਹੈ ?” ਤਾਂ ਅਗਹੁ ਸਹੇਲੀ ਜਬਾਬੁ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ਗੁਰਮਤਿ ਨੋ ਜਿ:—

ਮਾਠਿ ਗੁਦਾਈ ਪਈਆ ਡਰੀਐ ਮਾਗ ਸੰਧੁਰੇ ॥

ਅਗੈ ਗਈ ਨ ਮੰਨੀਆ ਮਰਉ ਵਿਸੁਰਿ ਵਿਸੁਰੇ ॥ ੫ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਏਹ ਮਨਮਤਿ ਕਹਦੀ ਹੈ ਜਿ, “ਹਉ ਸੀਗਾਰੁ ਕਰੀ, ਮੀਢੀਆਂ ਗੁਦਾਈ, ਮਾਂਗਿ ਸਿੰਦੂਰ ਨਾਲਿ ਡਰਾਈ, ਅਨੇਕ ਸੀਗਾਰ ਕਰੀ । ਸੁ ਸੀਗਾਰੁ ਕਿਆ ? ਤਟਿ ਜਾਉ, ਤੀਰਥਿ ਜਾਉ, ਤਪੁ ਕਰੀ ਏਹਿ ਏਸਦੇ ਸੀਗਾਰ ਹੋਏ, ਜੇ ਏਨਾਂ ਸੀਗਾਰਾਂ ਕਰਿ ਕਰਿ ਏਹੁ ਗਰਬੁ ਜਿ ਹਉ ਐਸਾ ਹਾਂ ਤਬ ਸਾਹਿਬ ਨੋ ਖੁਸੀ ਨ ਆਵਈ ਏਹੁ ਜੀਉ ।

¹ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਮੂੰਧੇ’ । ²ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਰਾਤੋ’ । ³ਹੋਰਾਂ ਨਾਲ, ਹੋਰ ਬਾਵੇਂ । ⁴ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਜੋ ਸਹ’ । ⁵ਜਿਨ੍ਹੀਂ । ⁶ਰਮਿਆ, ਭੋਗਿਆ । ⁷ਚੁੜੀਆਂ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲਾ । ⁸ਪਹਿਨੇ, ਰਮਣ (ਭੋਗਣ) । ⁹ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਹਉ’ । ¹⁰ਵੱਢੀ (ਸੜੀ) ਹੋਈ । ¹¹ਕਿਸ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਜਾਵਾਂ ? ¹²ਅਮ-ਆਲੀ ! ਹੇ ਸਖੀ ! ਹੇ ਸਹੇਲੀ ! ¹³ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਸੁਚਸੀ’ । ¹⁴ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਏਕਿ’ । ¹⁵ਸਤਿਆ ਲੇਖ, ਨਿਖੁੰਟਿਆ ਡਾਗ । ¹⁶ਨਾ ਭਾਵੇ ।

ਜਬ ਏਹੁ ਜਾਂ ਸਾਹਿਬ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨ ਮੰਨੀਆਂ ਤਾਂ ਏਸ ਦੇ ਸੀਗਾਰ ਬਿਰਥੈ ਗਏ । ਜੀਵਣ ਜਾਨਿ ਸਭਿ ਬਿਰਥੈ ਡਏ । ਤਬ ਇਸਤ੍ਰੀ ਜਾਂ ਖਸਮਿ ਨ ਡਾਣੀਆਂ ਤਾਂ ਫਿਰਿ ਬਿਸੁਰੇ^੧ ਮਹਿ ਪਤੀ । ਏਸ ਕਾ ਬਿਸੁਰਣਾ^੨ ਕਿਆ ਹੈ ? ਜਿਉਂ ਚਉਰਾਸੀਹ ਲਖ ਜੀਆਂ ਕੀ ਜੂਨਿ ਮਹਿ ਪੜਿਆ—

ਮੈ ਰੋਵੰਦੀ ਸਭੁ ਜਗੁ ਰੁਨਾ ਰੁਨਤੇ ਵਣਹੁ ਪੰਖੇਰੁ ॥

ਇਕੁ ਨ ਰੁਨਾ ਮੇਰੇ ਤਨ ਕਾ ਬਿਰਹਾ ਜਿਨਿ ਹਉ ਪਿਰਹੁ ਵਿਛੋੜੀ ॥ ੬ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

“ਏ ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਇਸੁ ਮੇਰੇ ਰੋਵਣੇ ਸਾਥਿ ਅਰੁ ਵਿਸੁਰਣੇ ਨਾਲਿ ਕਵਣੁ ਕਵਣੁ ਰੁਨਾ ਹੈ ? ਕਿਛੁ ਮੈਂ ਏਕਾ ਰੁਨੀ ਹਾਂ, ਸਾਰਾ ਜਗਤੁ ਏਤੈ ਵਿਸੁਰੇ^੩ ਰੁਨਾ ਹੈ । ਜੀਅ, ਜੰਤ੍ਰ, ਮਿਰਗ, ਪੰਖੀ ਜਿਤਨੇ ਬੇ ਸਭਿ ਰੁਨੇ ਏਤੈ ਵਿਸੁਰੇ । ਇਕੁ ਫਰਮੁ^੪ ਨ ਰੁਨਾ ਜਿਨਿ ਪਰਮੇਸਰਹੁ ਜਗਤੁ ਡਰਮਾਇਆ । ਹੋਰਿ ਜੀ, ਜਿ ਫੁਮਿ ਫੁਮਿ ਡਰਮਾਏ ਸੇ ਸਭਿ ਰੁਨੇ” । ਅਖੈ, “ਉਹੁ ਜਿ ਸਾਹਿਬੁ ਹੈ ਕ੍ਰਿਥੈ ਡਿਸੈ^੫ ਡੀ ਜੈ ਦੀ^੬ ਮੈਂ ਹਾਂ ?”

ਸੁਪਨੈ ਆਇਆ ਭੀ ਗਇਆ ਮੈ ਜਲੁ ਭਰਿਆ ਰੋਇ ॥

ਆਉ ਸਭਾਗੀ ਨੀਦਤੀਏ ਮਤੁ ਸਹੁ ਭੇਖਾ^੭ ਸੋਇ ॥

ਆਇ ਨ ਸਕਾ ਤਉ ਕਨੇ^੮ ਫੇਜਿ ਨ ਸਕਾ ਕੋਇ ॥ ੬ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਮਨਸਾ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਜਿ, “ਕਦੇ ਮੈਨੂੰ ਸੁਹਣੇ ਕਿਵੇਂ ਹੀ ਮਿਹਰ ਕੀਤੀਅਸੁ, ਸੁਫਨਾ ਚਿਰੁ ਨ ਰਹਿਆ, ਨੀਂਦ ਉਘੜਿ ਗਈ, ਅਖੀ ਉਘੜਿ ਗਈਆਂ, ਮੈਂ ਰੋਵੰਦੀ ਕਈ ਦਰੀਆਵ ਭਰੇ; ਪਣੁ ਏ ਸਭਾਗੀ ਨੀਂਦੇ ! ਜੇ ਤੂੰ ਇਕੋਰਾ ਫਿਰਿ ਆਵਹਿ ਤਾਂ ਮੈਂ ਨਿਹਾਲੁ ਬੀਵਾਂ । ਮਤੁ ਆਪਣੇ ਸਾਹਿਬ ਕੂ ਮੈਂ ਭੇਖਾ । ਮੇਰੀ ਇਜੇਹੀ ਪਹੁਚਿ ਨਾਹੀ, ਏ ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬ ਪਿਰੀਆ^੯ ! ਜੇ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਪਾਸਿ ਆਇ ਸਕਾਂ । ਇਵੇਹਾ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਜਿ ਤੇਰੇ ਪਾਸਿ ਭੇਜੀ ਜਿ ਤੇਰੇ ਖਬਰਿ ਮੈਕੂ ਦੇਵੇ” ॥

ਤਿਸੁ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਇਕ ਬਾਤ ਸੁਨਾਵੈ^{੧੦} ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕਿਆ ਦੀਜੈ ॥

ਸੀਸੁ ਕਟੈ^{੧੧} ਕਰਿ ਬੈਸਣੁ ਦੀਜੈ ਵਿਣੁ ਸਿਰ ਸੇਵ ਕਰੀਜੈ ॥ ੭ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

“ਜਿ ਕੋਈ ਮੈਕੂ ਤਿਸੁ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਹਿਕੁ ਕਾਈ ਗਲਿ ਬਾਤ ਕਹੀ ਆ ਸੁਣਾਏ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸ ਕੁ ਕਿਆ ਦੇਵਾ ? ਹੋਰੁ ਸੁਇਨਾ, ਰੁਪਾ^{੧੨}, ਮਾਲੁ ਖਜਾਨਾ, ਕਪੜੇ, ਪਾਟ^{੧੩}, ਪਰਚੂਨ^{੧੪} ਹਭੇ^{੧੫} ਉਸੁ ਉਪਰਹੁ ਸਦਕੈ^{੧੬} ਕਰਿ ਦੇਵਾ ਅਤੇ ਸਿਰੁ ਕਟਿ ਕਰਿ ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਅਗੈ ਰਖਾਂ । ਸਿਰ ਦਾ ਉਸ ਦੇ ਹੇਠਿ ਵਿਛਾਵਣਾ ਪਾਈ, ਅਤੇ ਸਿਰ ਬਾਝੂ^{੧੭} ਉਸ ਦੇ ਅਗੈ ਮੈਂ ਟਹਲ, ਉਸ ਕੀ ਖਿਜਮਤਿ ਕਰੀ, ਉਸ ਦੀ ਮੈਂ ਸਿਰ ਬਿਨਾਂ ਧਤ ਨਾਲਿ ਸੇਵਾ ਕਰੀ । ਜਿ ਕੋਈ ਮੈਂ ਜੇ^{੧੮} ਸਾਹਿਬ ਪਿਰੀਆ ਦੀ ਮੈਕੂ ਹਿਕੁ^{੧੯} ਕਾਈ ਗਲਿ ਸੁਣਾਏ” । ਤਬ ਇਤਨੇ ਆਖਣੇ ਨਾਲਿ, ਇਤਨੀ ਗਰੀਬੀ ਨਾਲਿ, ਇਤਨੀ ਨਜਰਿ ਨਾਲਿ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਉਪਰਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਬੀਦਾ^{੨੦} ਏ ।

^੧ਬੋਧੇ, ਬੁਧੇਵੇ ।

^੨ਬੁਰਨਾ, ਬੋਰਾ ਕਰਨਾ ।

^੩ਇਸ ਬੋਧੇ ਨਾਲ ।

^੪ਏਥੇ ‘ਬਿਰਹਾ’

ਦਾ ਅਰਥ ਲੇਖਕ ਨੇ ‘ਭਰਮ’ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਠੀਕ ਨਹੀਂ । ਵਿਰਹੋਂ ਅਰਥਾਤ-ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਦੁਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਿੰਗਾਰ ਦਾ ਇਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅੰਗ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਏਥੇ ‘ਵਿਰਹੋਂ’ ਹੀ ਠੀਕ ਹੈ ।

^੫ਦਿੱਸੇ, ਨਜ਼ਰ ਆਵੇ ।

^੬ਜਿਸਦੀ ।

^੭ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਦੇਖਾ’ ।

^੮ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਤੁਭ ਕਨਿ ਪਿਆਰੇ’ । ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਇਹ ਤੀਜੀ ਤੁਕ ਦੂਜੀ

ਬਾਵੇਂ ਹੈ ਤੇ ਦੂਜੀ ਤੁਕ ਤੀਜੀ ਬਾਵੇਂ ।

^੯ਪ੍ਰਿਯ, ਪਿਆਰੇ !

^{੧੦}ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਤੇ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਬਾਤ ਜਿ ਆਖੈ’ ।

^{੧੧}ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਸੀਸੁ ਵਢੇ’ ।

^{੧੨}ਚਾਂਦੀ ।

^{੧੩}ਪੱਟ, ਰੇਸ਼ਮ ।

^{੧੪}ਫੁਟਕਲ ਚੀਜ਼ਾਂ ।

^{੧੫}ਸਭੇ,

ਸਾਰੀਆਂ ।

^{੧੬}ਕੁਰਬਾਨ ।

^{੧੭}ਬਾਝੂ, ਬਿਨਾਂ ।

^{੧੮}ਮੈਨੂੰ ਜੇ ।

^{੧੯}ਇਕ ।

^{੨੦}ਹੁੰਦਾ ।

ਕਿਉ ਨ ਮਰੀਜੈ ਜੀਅੜਾ ਨ ਦੀਜੈ ਜਾ ਸਹੁ ਭਇਆ ਵਿਭਾਣਾ ॥
ਆਪਣੇ ਪਿਰ ਭਾਣੀ ਮਹਲਿ ਬੁਲਾਈ ਨਾਨਕ ਸੰਗ ਸਮਾਣਾ^੧ ॥ ੯ ॥^੨

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਇਤਨੇ ਕਹਣੈ ਸਾਥਿ ਬਾਬੇ ਦੇ ਸਾਹਿਬੁ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਹੋਆ। ਤਬ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜਿ,
“ਕੋਈ ਖਬਰਿ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਦੇਵੈ ਤਾਂ ਉਸੁ ਉਪਰਹੁ ਹੁਣੈ ਧਨੁ ਮਾਯੁ ਸਦਕੈ ਕਰਿ ਦੇਵਾ, ਸਿਰੁ ਕਟਿ
ਕਰਿ ਵਿਛਾਵਣਾ ਕਰੀ, ਸਿਰ ਬਾਝਹੁ ਸੇਵਾ ਕਰੀ। ਇਸੁ ਗਰੀਬੀ ਬੋਲਿ ਕਰਿ ਆਖਿਓਸੁ ਜਿ ਹੁਣਿ ਮੇਰੇ ਜੀਵਣੇ
ਦਾ ਕਿਆ ਫਲੁ ਹੈ ਜਿ ਮੈਂ ਬਿਨਾਂ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਜੀਵਾਂ। ਮੇਰਾ ਜੀਵਣਾ ਬਾਦਿ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਮਰਣਾ ਭਲਾ ਹੈ। ਜਾਂ ਮੈਕੁ
ਛੋਡਿ ਕਰਿ ਹੋਰਨਾਂ ਸਾਹਿਬੁ ਰਾਵਿਆ ਹੈ”। ਤਾਂ ਸਾਹਿਬੁ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਹੋਆ। ਨਾਨਕੁ ਬੁਲਾਇਆ ਆਪਣੇ
ਅੰਗਿ ਨਾਲਿ ਲਗਾਇਆ।

ਨਾਨਕੁ ਸਾਹਿਬੁ ਇਕੋ ਥੀਏ ॥ ਜੀਏ ਸੰਤਹੁ ਜੀਏ ॥

ਚਿੰਤ ਅਚਿੰਤਾ ਸਗਲੀ ਗਈ ॥ ਪ੍ਰਭ ਨਾਨਕ ਨਾਨਕ ਨਾਨਕ ਮਈ^੩ ॥^੪

ੴ ਲਹੁ ਵਾਹੁਗੁਰੂ।

ਸਲੋਕੁ^੫ ॥

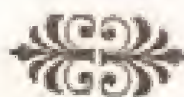
ਪ੍ਰੀਤੀਆ^੬ ਸੰਦੀ^੭ ਪਿਰਹਤੀ^੮ ਲੁੰ ਲੁੰ^੯ ਰਹੀ ਸਮਾਇ ॥

ਜਾਂ ਮੂ^{੧੦} ਦੇਖਾ ਨਜਰਿ ਕਰਿ, ਖਾਲੀ ਨਾਹਿ ਨਾ ਕਾਇ ॥

ਬਿਰਹੇ ਅੰਦਰਿ ਮੇਲਿ ਕੇ ਕੁਲਫ ਕੀਓ ਤਨ^{੧੧} ਚਾਇ ॥

ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਸੋਈ ਜਾਣਦਾ ਜਿਨਿ ਦੇਹਿ ਭਿਠੀ ਜਾਇ ॥ ੧ ॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹੁਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ,
ਮਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੧੨੭ ॥

(ੳ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮੁਲਤਾਨ ਵਿਚ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਮੁਲਤਾਨ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ)

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੰਗਲ ਤੋਂ^{੧੨} ਮੇਰ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਮੁਲਤਾਨ ਬਹਿਰ ਜਾਇ ਵੜਿਆ। ਮੁਲਤਾਨ ਕੇ ਲੋਕ ਸਭਿ

^੧ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਇਹ ਤੁਕ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਹਰੇਕ ਦੂਜੀ ਯਾ
ਤੀਜੀ ਤੁਕ ਤੋਂ ਬਾਦ ਕ੍ਰਮ-ਅੰਕ (੧, ੨, ੩, ੪, ੫ ਆਦਿ) ਵੀ ਨਹੀਂ ਹਨ। - ^੨ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ
ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਕੇਵਲ ‘॥੧॥੩॥’ ਹਿੰਦਸੇ ਹੀ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। - ^੩ਸਭ। - ^੪ਮੁਢਲੀਆਂ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨ
ਦੀ ਰਚਨਾ ਹਨ ਤੇ ਬਾਕੀ ਪਿਛਲੀਆਂ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਰਾਗ ਫੈਰਉ (ਮਹਲਾ ੫, ਅਸਟ: ੬) ਵਿਚੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ
(ਪੰਜਵੇਂ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ) ਦੀਆਂ ਹਨ।^੫ ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ। - ^੬ਪ੍ਰਿਯ, ਪਿਆਰਾ। ਛਾਵ-
ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ। - ^੭ਦੀ। - ^੮ਪਿਆਰ, ਮੁਹੱਬਤ, ਛਾਵ-ਪ੍ਰੇਮਾ ਛਗਤੀ। - ^੯ਰੋਮ ਰੋਮ ਵਿਚ।
^{੧੦}ਜਾ (ਜਦ) ਮੂੰ (ਮੈਂ)। - ^{੧੧}ਵਿਰਹੋ (ਪ੍ਰੀਤਮ ਵਿਛੋੜੇ ਦੇ ਦੁੱਖ) ਵਿਚ ਮੇਲ ਕੇ ਤਨ (ਸਰੀਰ) ਨੂੰ ਕੁਲਫ
(ਕੁਫਲ) ਕੀਤਾ, ਅਰਥਾਤ-ਜੰਦਾ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। - ^{੧੨}ਥੀ, ਤੋਂ।

ਆਇ ਮਿਲੇ । ਤਿਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਇਕਿ ਰਾਜੇ ਹੈ; ਇਕਿ ਧਨ ਪਾਤੁ ਹੈ; ਇਕਿ ਜੋਗੀ ਹੈ, ਜੋਗੁ ਕਮਾਤੇ ਹੈ, ਇਕਿ ਭੋਗੀ ਭੋਗੁ ਕਮਾਤੇ ਹੈ; ਇਕਿ ਤਰੀ ਤੀਰਥੀ ਨਾਵਤੇ ਹੈ; ਇਕਿ ਬੇਸਨੇ ਹੈ; ਇਕਿ ਗ੍ਰਿਸਤੀ ਹੈ; ਇਕਿ ਉਦਾਸੀ ਹੈ; ਇਕਿ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਹੈ, ਤਿਨਾ ਮਹਿ ਉਤਮੁ ਕਰਣੀ ਕਵਣੁ ਹੈ, ਜਿਸੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਇਸੁ ਜੀਵ ਕਾ ਭਲਾ ਹੋਇ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਲਲਿਤਾ ਸੁਹੀ^੧ ਮਹਿ ਬਾਣੀ ਬੋਲਿ ਉਠਾ ਜਿ :-

ਜੋਗੀ ਹੋਵੈ ਜੋਗਵੈ^੨, ਭੋਗੀ ਹੋਵੈ ਖਾਇ ॥

ਤਪੀਆ ਹੋਵੇ ਤਪੁ ਕਰੇ ਤੀਰਥਿ ਮਲਿ ਮਲਿ ਨਾਇ ॥ ੧ ॥

ਤੇਰਾ ਸਦੜਾ^੩ ਸੁਣੀਐ ਭਾਈ ਜੇ ਕੋ ਬਹੀ ਅਲਾਇ^੪ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ।

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਭਾਈ ਲੋਗਹੁ ! ਜੋਗੀ ਜਿ ਹੈ ਜਿ ਜੋਗੁ ਕਮਾਵਤਾ ਹੈ; ਭੋਗੀ ਰਾਜਾ ਭੋਗੁ ਕਰਤਾ ਹੈ; ਤਪੀਆ ਤਪਸਿਆ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਬੈਰਾਗੀ-ਉਦਾਸੀ ਤੀਰਥਿ ਨਾਵਤਾ ਹੈ । ਸਭਨਾ ਸੇਵਾ ਬੀ ਜਹਾਂ ਕੋਈ ਉਸੁ ਕਾ ਨਾਮ ਲੇਤਾ ਹੈ ਤਉ ਸਦੁ^੫ ਜਾਇ ਕਰਿ ਸੁਨੀਐ, ਜਹਾਂ ਕੋਈ ਪਰਵਰਦਗਰ ਕਾ ਨਾਉਂ ਲੇਤਾ ਹੈ ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਕਰਿ ਸੁਨੀਐ, ਸਮਝੀਐ, ਗਾਈਐ । ਤਬ ਇਤੁ ਬਾਤ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਠਾਕੁਰੁ ਖੁਸੀ ਹੋਤਾ ਹੈ । ਏ ਭਾਈ ਲੋਗਹੁ ! ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਹੁ, ਨਾਮ ਸਿਮਰਨੈ ਕੰਉ ਢੀਲ ਮਤੁ ਕਰਹੁ, ਇਸੀ ਬਾਤ ਮਹਿ ਭਲਾ ਹੈ” ।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਇਕਿ ਭੇਖੁ ਕਰਤੇ ਹੈ ਫਕੀਰਹੁ ਕਾ ਅਰੁ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬੰਦੇ ਕਹਾਵਤੇ ਹੈ, ਅਰੁ ਕਛੁ ਮਹਿ ਫਾਹਾ ਹੋਤਾ ਹੈ, ਓਹਿ ਭੀ ਛੁਟਹਿਗੇ ਜਿ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਭੇਸਿ ਕੀਐ ਮੁਲਖ ਕੰਉ ਠਗਤੇ ਹੈ ? ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਏਹੁ ਬਾਤ ਜਿਉਂ ਹੈ ਤਿਵੈਂ ਸਮਝਾਈਐ ਜੀ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਜੇਸਾ ਬੀਜੈ ਸੋ ਲੁਣੈ^੬ ਜੋ ਖਟੈ ਸੋ ਖਾਇ ॥ ਅਗੈ ਪੁਛ ਨ ਹੋਵਈ ਜੇ ਸਣੁ ਨੀਸਾਣੈ ਜਾਇ^੭ ॥੨॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਣਹੁ ਹੋ ਬੰਦੇ ਸਾਹਿਬ ਦਿਆਹੁ ! ਅਗੈ ਸਾਹਿਬੁ ਨਾਹੀਂ ਲੀਆ ਜਾਦਾ । ਜੇਹਾ ਕੋਈ ਬੀਜੈਗਾ ਤੇਹੋ ਜੇਹਾ ਲੁਣੈਗਾ; ਅਰੁ ਜੇਹਾ ਖਟੇਗਾ ਤੇਹੋ ਜੇਹਾ ਖਾਇਗਾ, ਆਪਣੇ ਕਮਾਣੇ ਕਾ ਨੀਸਾਨੁ ਹਥਿ ਹੋਇਗਾ, ਉਸ ਕੰਉ ਬਹੁਤਿ ਪੁਛੈਗਾ ਕੋਈ ਨਾਹੀਂ । ਜਿਨਹੁ ਨਰਕ ਕੇ ਕਰਮ ਕਮਾਏ ਹੈ, ਸੇ ਨਰਕਿ ਅਪੁਛੈ^੮ ਜਾਇਗੇ, ਅਰੁ ਜਿਨਹੁ ਸੁਰਗ ਕੇ ਕਰਮ ਕਮਾਏ ਹੈ, ਸੇ ਅਪੁਛੈ ਸੁਰਗਿ ਜਾਇਗੇ । ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਕਰਤੂਤਿ ਕਾ ਨੀਸਾਨੁ ਬਜਾਵਤਾ ਜਾਇਗਾ, ਐਸਾ ਤਪਾਵਸੁ^੯ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਹੈ” । ਚਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਇਕਿ ਨੀਚ ਹੈ; ਇਕਿ ਉਚ ਹੈ; ਇਕਿ ਭਲੇ ਹੈ; ਇਕਿ ਬੁਰੇ ਹੈ; ਇਕਿ ਖੜੀ ਹੈ; ਇਕਿ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹੈ; ਇਕਿ ਚੰਡਾਲ ਹੈ; ਇਕਿ ਰਾਹਕ^{੧੦} ਹੈ; ਇਕਿ ਬੈਪਾਰੀ ਹੈ; ਇਕਿ ਜੁਲਾਹੇ ਹੈ; ਇਕਿ ਮੋਚੀ ਹੈ; ਇਕ ਚਮਿਆਰ ਹੈ; ਇਕਿ ਬਗਵਾਨ ਹੈ; ਇਕਿ ਅਨੇਕ ਅਨੇਕ ਜਾਤੀ ਹੈ, ਸਭਨਾ ਜਾਤੀ ਮਹਿ ਜਾਤਿ ਕਾ ਭੀ ਕਿਛੁ ਬਿਸੇਖੁ ਹੈ ਦਰਗਾਹ ਮਹਿ ? ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਏਹੁ ਬਾਤ ਜਿਉਂ ਹੈ ਤਿਉਂ ਸਮਝਾਈਐ ਜੀ” । ਤਬ ਫੇਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ :-

ਤੈਸੇ ਜੇਸਾ ਕਾਵੀਐ ਜੈਸੀ ਕਾਰ ਕਮਾਇ ॥

ਜਿਤੁ ਦਮਿ^{੧੧} ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਈ ਸੋ ਦਮੁ ਚਿਰਬਾ ਜਾਇ ॥ ੩ ॥

^੧ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੧।-੭। ^੨ਜੋਗ ਕਮਾਉਂਦਾ ਹੈ। ^੩ਸੱਦਾ, ਸੁਣੇਹਾ। ^੪ਅਲਾਵੇ, ਬੋਲੇ
ਬਹਿ ਕੇ ਦੱਸੇ। ^੫ਸੱਦਾ, ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਪਭ੍ਰੰਸ਼। ^੬ਵਢਦਾ ਹੈ। ^੭ਜੇ ਸਣੁ (ਸਮੇਤ) ਨੀਸਾਣੈ
(ਨਾਮ ਰੂਪ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਦੇ) ਜਾਇ (ਜਾਵੇ) ^੮ਬਿਨਾਂ ਪੁੱਛ। ^੯ਨਿਆਉਂ। ^{੧੦}ਕਿਸਾਨ।
^{੧੧}ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਜੋ ਦਮੁ’।

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਭਾਈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਲੋਕਹੁ ! ਮੰਗਣੈ ਲਗਾ ਤਿਸ ਕਾ ਨਾਮੁ ਮੰਗਤਾ; ਧੋਵਣੈ ਲਗਾ ਤਿਸੁ ਕਾ ਨਾਮੁ ਧੋਈ; ਚੰਮੁ ਕਮਾਵੈ ਤਿਸ ਕਾ ਨਾਮੁ ਚਮਿਆਰੁ, ਲੋਹਾ ਕਮਾਵੈ ਤਿਸੁ ਕਾ ਨਾਮੁ ਨੁਹਾਟੁ, ਸੁਇਨਾ ਕਮਾਵੈ ਤਿਸ ਕਾ ਨਾਮੁ ਸੁਨਿਆਟੁ, ਭਾਂਡੇ ਮਿਟੀ ਕੇ ਕਮਾਵੈ ਤਿਸੁ ਕਾ ਨਾਮੁ ਕੁੰਮਿਆਰੁ, ਹਟੁ ਕਮਾਵੈ ਤਿਸ ਕਾ ਨਾਮੁ ਹਟਵਾਣੀਆਂ, ਵੇਸਿ ਪਟਵੇਸਿ ਜਾਇ ਤਿਸ ਕਾ ਨਾਮੁ ਸਉਦਾਗਰੁ ਬੇਪਾਰੀ ਸਦੀਐ, ਕਿਰਜੀ ਕਮਾਵੈ ਤਿਸ ਕਾ ਨਾਮੁ ਕਿਰਸਾਨੁ, ਮਸਕਤਿ ਕਰੈ ਤਿਸ ਕਾ ਨਾਮੁ ਮਸਕਤੀ, ਚਾਕਰੀ ਕਰੈ ਤਿਸ ਕਾ ਨਾਮੁ ਚਾਕਰੁ; ਜੈਸੀ ਜੈਸੀ ਕੋਈ ਕਿਰਤਿ ਕਰਤਾ ਹੈ ਤਿਸ ਹੀ ਕਿਰਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ, ਤਿਸ ਹੀ ਨਾਇ ਏਹੁ ਬੁਲਾਈਤਾ ਹੈ । ਨ ਕੋਈ ਨੀਚੁ ਨ ਕੋਈ ਉਚਾ ਹੈ; ਪਣੁ ਜੈਸੀ ਜੈਸੀ ਫਹਲ ਕੋਈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਲਾਇਆ ਹੈ ਤੈਸੀ ਤੈਸੀ ਟਹਿਲ ਕਾ ਤਿਸ ਨਾਉਂ, ਤਿਸੀ ਨਾਇ ਕਰਿ ਕਰਿ ਏਹੁ ਬੁਲਾਈਤਾ ਹੈ । ਕਰਮਾਂ ਕਾ ਨਾਉਂ, ਜਾਤਿ ਕਾ ਨਾਉਂ ਏਸ ਕਾ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਤਿਸੁ ਮਹਿ ਪਾਪੁ-ਪੁੰਨ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ । ਪਾਪੁ ਏਸ ਕਾ ਏਹੀ ਹੈ ਜਿ ਜਿਤੁ ਸਾਸਿ ਏਸ ਕਉ ਬਿਸਰਿ ਜਾਇ ਉਹੀ ਸਾਸੁ ਏਸ ਕਉ ਪਾਪੁ ਹੈ; ਉਹੀ ਸਾਸ ਏਸ ਕਾ ਅਕਾਰਥਾ ਬਿਰਥਾ ਜਾਤਾ ਹੈ । ਜਿਤੁ ਸਾਸਿ ਏਸ ਕਉ ਪਰਮੇਸੁਰ ਚਿਤਿ ਆਵੈ ਉਹੀ ਸਾਸੁ ਏਸ ਕਉ ਪੁੰਨ ਹੈ, ਉਹੀ ਸਕਾਰਥਾ ਸਾਸੁ ਹੈ ਜਿਤੁ ਸਾਸਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਚਿਤਿ ਆਵੈ । ਰੇ ਭਾਈ ਰਾਮ ਲੋਕਹੁ ! ਜਾਤਿ ਭਾਵੈ ਤੈਸੀ ਹੋਇ, ਜਾਤਿ ਜਿਰਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਖੁਸੀ ਨਾਹੀ ਹੋਤਾ; ਜਾਤਿ ਸਭੁ ਏਕਾ ਹੈ । ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਿਫਤਿ ਮਹਿ ਖੁਸੀ ਹੋਤਾ ਹੈ, ਜਾਤਿ ਮਹਿ ਖੁਸੀ ਨਾਹੀ ਹੋਤਾ” । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ ।

ਤਬ ਉਨਹੁ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਏਹੁ ਜਿ ਮਨੁਖੁ ਹੈ ਜਿ ਆਪਣੇ ਤਨ ਹੀ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦੀਆ ਚਾਹਦਾ ਹੈ ਹੋਰਸ ਨੇ ਸੁਖ ਦੀਆ ਨਾਹੀ ਚਾਹਿਦਾ, ਆਪਣੇ ਸੁਖਿ ਏਹੁ ਖੁਸੀ ਹੋਇ ਹੈ । ਇਕਾ, ਏਸ ਨੇ ਪਰਾਏ ਸੁਖਿ ਖੁਸੀ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਤਨ ਦੇ ਸੁਖਿ ਖੁਸੀ ਹੈ ? ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸਮਝਾਈਐ ਜੀ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ :—

ਇਹੁ ਤਨੁ ਵੇਚੀ ਬੈ ਕਰੀ ਜੇ ਕੋ ਲਏ ਵਿਕਾਉ* ॥

ਨਾਨਕ ਕੰਮਿ ਨ ਆਵਈ ਜਿਤੁ ਤਨਿ ਨਾਹੀ ਸਚਾ ਨਾਉ ॥੪॥੫॥੬॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਪੁਰਖਹੁ ! ਏਹੁ ਜਿ ਮੇਰਾ ਤਨੁ ਹੈ ਜਿ ਹਉ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇ ਨਾਵੈ ਦੇ ਅਰਥਿ ਬੇਦਾ ਹਾਂ, ਜੇ ਕੋਈ ਲਏ ਤਾਂ ਵਿਕਾਦਾ ਹਾਂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇ ਨਾਵ ਉਪਰਿ । ਕਿਸੁ ਗੁਣਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ? ਜੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਨਿਮਿਤਿ ਏਹੁ ਤਨੁ ਕਿਸੀ ਕੇ ਕੰਮਿ ਆਵੈ । ਵਿਕਾਣਾ ਕਿਛੁ ਲਹੈ ਤਾਂ ਹਉ ਏਹੁ ਤਨੁ ਵੇਚਦਾ ਹਾਂ । ਭਾਈ ਜੀ ! ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਨਾਵੈ ਦੇ ਅਰਥਿ ਕੋਈ ਲੇਹੁ । ਉਹੁ ਤਨੁ ਕਿਸੁ ਕੰਮਿ ਹੈ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇ ਨਾਵੈ ਦੇ ਅਰਥਿ ਨਾਹੀ ਆਵਦਾ । ਜਿਸੁ ਤਨ ਕੇ ਬਿਥੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਨਾਮੁ ਨਾਹੀ ਉਹੁ ਤਨੁ ਸਗੀਰੁ ਭਲਾ ਨਾਹੀ; ਅਰੁ ਜਿਸੁ ਮਹਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਨਾਮੁ ਹੋਇ ਉਹੀ ਧਨੁ ਭਲਾ, ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਅਰਥਿ ਬੀਜੀਐ । ਉਹੀ ਘਰੁ ਭਲਾ ਜਿਤੁ ਮਹਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਪਿਆਰੇ ਆਇ ਬੈਠਹਿ । ਅਰੁ ਉਹੀ ਧਰਤੀ ਭਲੀ ਜਹਾਂ ਸਾਧ ਗੁਰ ਫਿਰਹਿ; ਅਰੁ ਉਹੀ ਫਲ ਭਲੇ ਜਿ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਕੇ ਮੁਖਿ ਪਵਹਿ । ਅਰੁ ਉਹੀ ਪਾਕ ਪਰਸਾਇ ਭਲੇ ਜਿ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਕੇ ਮੁਖਿ ਪਤਹਿ, ਅਰੁ ਉਹੀ ਬਸਤੁ ਭਲੇ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਨਿਮਿਤਿ ਬੀਜੀਐ ਅਰੁ ਉਹੀ ਸੁਖ ਭਲੇ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇਇ; ਅਰੁ ਉਹੀ ਦਿਨ, ਪਹਰ, ਘੜੀਆ, ਪਲ, ਰਸੇ, ਬਰਸ, ਮਾਸ, ਰੁਤਿ, ਬਿਤਿ, ਵਾਰੁ ਭਲੇ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਸਿਮਰਨਿ ਮਹਿ ਬਿਧਾਹਿ* । ਸੁਨਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ! ਬਿਨਾਂ ਸਿਮਰਨ ਬੀ, ਬਿਨਾਂ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਬੀ ਹੋਰੁ ਏਸੁ ਤਨ ਕੀ ਨਿਮਿਤਿ ਆਤਮੇ ਕੇ ਅਰਥਿ ਜਿ ਕਿਛੁ ਚਾਹੀਤਾ ਹੈ, ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਥਾਵੈ* ਹੈ । ਤੁਸੀਂ ਜਿ ਕਿਛੁ

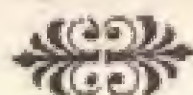
*ਕ੍ਰਿਪੀ, (ਸੰ:) । ਖੇਤੀ ਵਾਤੀ । *ਲੋਕਰੀ । *ਲੋਕਰ, ਸੇਵਕ । *ਸੁਧ ਪਾਠ—‘ਵਿਕਾਇ’ ।
*ਵਿਹਾਉਣ, ਗੁਜਰਨ । *ਵਿਅਰਥ, ਨਿਸ਼ਫਲ ।

ਕਮਾਵਹੁ ਸਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੈ ਅਰਥਿ ਬੀਜਹੁ, ਧਿਆਵਹੁ ਸਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਧਿਆਵਹੁ, ਜਿਤੁ ਦੇਸ ਤਨ ਕਾ ਉਧਾਰੁ ਹੋਇ” ।
ਤਬ ਓਹਿ ਸਕਲਿ ਲੋਕ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਏ, ਉਨ ਕਉ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਾ ਸਬਦ ਰਮਿਓ । ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਵਾਹੁ ਗੁਰੂ
ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ! ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ !” ਸਾਰੇ ਓਹੁ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਏ, ਲਾਗੈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਛਗਤਿ ਕਰਨੇ ।
ਬਾਬੇ ਕੈ ਉਪਦੇਸਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਜਿ ਮਹਾਂ ਪਾਪੀ ਬੇ ਤੇ ਮਹਾਂ ਪਵਿਤ੍ਰ ਪਾਵਨੁ ਭਏ, ਸਭਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਵਾਹੁ ਗੁਰੂ
ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ! ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ !”

ਸਲੋਕੁ¹

ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਗੁਰੂ ਕੀਜੀਐ ॥ ਅਹਿਨਿਸਿ² ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪਿ ਜਪਿ ਇਹੀ ਲਾਭੁ ਲੀਜੀਐ ॥
ਨਾਨਕ ਕਹਿਓ ਜੋ ਮੇਰੇ ਮਨਿ ਲਹਿਓ ਸਾਮ ਅਰਥਿ ਬੀਜੀਐ³ ॥
ਵਾਹੁਗੁਰੂ ਵਾਹੁਗੁਰੂ ਕੀਜੀਐ ॥ ੧ ॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹੁਗੁਰੂ, ਧੰਨ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ । ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ
ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੧੨੮ ॥

(ਅ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮੁਲਤਾਨ ਵਿਚ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਮੁਲਤਾਨ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ)

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਪਛਮ ਕੀ ਧਰਤੀ ਨਗਰ ਮੁਲਤਾਨ ਬੈਠਾ ਥਾ । ਤਬ ਉਨਹੁ ਲੋਗਹੁ ਮਿਲਿ ਕਰਿ
ਬਹੁਤਿ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਪਾਸਿ, ਜਿ “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਹਿਕਮਤਿ ਜੀ ਤਉ ਕੰਨੇ⁴ ਵਿਗੀਅਤਿ⁵
ਹੈ ਜਿ ਤਾਂ ਤੈ ਜਾਂ ਹੁਕਮੁ ਬੀਵੈ⁶ ਤਾਂ ਆਖੀਐ ਜੀਉ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹਾਂ ਪੁਰਖਹੁ !
ਜਿ ਕਿਛੁ ਤਿਹਜੇ⁷ ਜੀਅ ਆਵੈ ਸੋ ਕਾਂਇਓ⁸” । ਤਾਂ ਓਨੀ ਅਲਾਇਆ⁹ ਜੇ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਡੇਖਾ¹⁰,
ਸੋਦਰੁ ਕੇਹੜਾ ਹੈ ਜੋ ਅਗੈ ਤੈਡਾ¹¹ ਸਲਾਮੁ ਹੈ ? ਸੁ ਤੈਡਾ ਸਾਹਿਬੁ ਕਉਣੁ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਉਤੁ
ਪਰਥਾਇ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਆਸਾ¹² ਰਾਗ ਮਹਿ ਉਪਦੇਸੀ ਬਾਣੀ:-

ਚਾਰੇ ਟੁੰਡਾ¹³ ਢੁਢੀਆ ਕੋ ਨੀਮੀ¹⁴ ਮੈਂਡਾ¹⁵ ॥
ਜੇ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਸਾਹਿਬਾ ਤੂ ਮੈ ਹਉ ਤੈਡਾ¹⁶ ॥ ੧ ॥
ਦਰੁ ਬੀਡਾ¹⁷ ਮੈ ਨੀਮਿ ਕੋ¹⁸ ਕੋ ਕਰੀ ਸਲਾਮੁ¹⁹ ॥
ਇਕੁ ਮਹਿੰਜਾ²⁰ ਤੂ ਧਣੀ²¹ ਸਾਚਾ ਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

¹ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ । ²ਦਿਨ ਰਾਤ । ³ਸਾਮ ਅਰਥਿ ਬੀਸਣ ਦਾ
ਭਾਵ ਹੈ ਅਧਿਆਤਮਕ ਸਮਰਥਾ (ਸ਼ਕਤੀ ਜਾਂ ਬਲ ਅਥਵਾ ਤਾਕਤ) ਪੈਦਾ ਕਰੇ । ⁴ਤੈਨੂੰ । ⁵ਵਿਗਾਤ,
ਮਾਲੁਮ । ⁶ਹੋਵੇ । ⁷ਤੁਹਾਡੇ । ⁸ਕੱਢੇ, ਕਹੋ । ⁹ਕਹਿਆ । ¹⁰ਦੇਖੋ । ¹¹ਜਿਸ
ਅਗੈ ਤੇਟਾ । ¹²ਆਸਾ ਕਾਫੀ ਮਹਲਾ ੧, ਘਰੂ ੮, ਅਸਟਪਦੀਆ । ¹³ਤਰਫਾਂ । ¹⁴ਨਹੀਂ ਹੈ ।
¹⁵ਮੇਰਾ । ¹⁶ਤੈਰਾ । ¹⁷ਦੂਜਾ । ¹⁸ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ । ¹⁹ਕਿਸ ਨੂੰ ਸਲਾਮ ਕਰਾਂ
(ਸਿਰ ਝੁਕਾਵਾਂ)? ²⁰ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਹਿਕੋ ਮੈਂਡਾ’ । ਅਰਥਾਤ—ਇਕੋ ਮੇਰਾ । ²¹ਸ਼੍ਰਾਮੀ, ਮਾਲਿਕ ।

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਣਿਹੋ ਭਾਈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦਿਆਹੁ ਲੋਕਹੁ ! ਚਾਰੇ ਕੁੰਡਾਂ ਚਉਦਹ ਭਵਣ ਹੈ, ਮੈਂ ਸਭੇ ਭਵਿ ਕਰਿ ਡਿਠੇ, ਅਸਾਡਾ ਬੇਲੀ¹ ਕੋ ਨਾਹੀ । ਜਾਂ ਸਾਹਿਬੁ ਮੇਰਾ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਬੀਆ² ਤਾਂ ਉਹੁ ਮੈਡਾ ਬੀਆ ਮੈਂ ਉਸਦਾ ਬੀਆ । ਜਿਥੇ ਡੇਖਾ ਤਿਥੇ ਓਹੋ ਸਾਹਿਬੁ ਹੈ । ਓਸੁ ਬਯੋਰਿ ਹੋਰਿ ਕੋਈ ਨ ਡਿਸੈ³ ਵਤਿ⁴ ਮੈਂ ਕੈਕੂੰ ਸਲਾਮੁ ਕਰੀ ਜਾ ਹਿਛੋ ਸਾਹਿਬੁ ਹਭਨੀ⁵ ਘਰੀ, ਹਭਨੀ ਮੁਖੀ, ਹਭਨੀ ਜਾਈ, ਹਭਨੀ ਨਾਈ” । ਤਾਂ ਓਨਾ ਚੰਵਿਆ⁶ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਡੇਖਾ ਤਾਂ ਹਿਕਿ ਸਿਧ ਬੀਂਦੇ⁷ ਹੈਨਿ, ਹਿਕ ਬੁਧ ਬੀਂਦੇ ਹੈਨਿ, ਤਿਨਾਂ ਕੁ ਲੋਕ ਡੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨਿ ਜੋ ਸਿਧ ਕਹੀ ਕੁੰ ਡਿਖਾਲਦੇ ਹੈਨਿ । ਡੇਖਾ, ਤਿਨਾਂ ਕੀ ਗਾਲਿ⁸ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਹੈ ?” ਤਾਂ ਫੇਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਉਨਾ ਕੁੰ ਚੰਵਿਆ⁹ ਜਿ:—

ਸਿਧਾ ਸੇਵਨਿ ਸਿਧ ਪੀਰ ਮਾਗਹਿ ਰਿਪਿ ਸਿਧਿ¹⁰ ॥

ਮੈ ਟਿਕੁ ਨਾਮੁ ਨ ਵੀਸਰੈ ਸਾਰੇ ਗੁਰ ਬੁਧਿ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਉਨਾਂ ਕੁੰ¹¹ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਣਿਹੋ ਸਾਈਂ ਦਿਆਹੁ ! ਸਿਧਾਂ ਨੂੰ ਸੇਈ ਸੇਵਦੇ ਹੈਨਿ ਜਿਨਾ ਕੁੰ ਰਿਪਿ ਸਿਧਿ ਭਾਂਵਦੀ ਹੈ, ਸੇਈ ਸਿਧਾਂ ਕੁੰ ਸੇਵਦੇ ਹੈਨਿ; ਮੈਂ ਕੁ ਹਿਕੋ ਨਾਮੁ ਸਾਹਿਬ ਪਰਵਰਦਗਾਰ ਦਾ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ । ਜੇ ਸਾਹਿਬੁ ਆਪਣੀ ਮਤਿ ਨਾਲਿ ਮੈਂ ਕੁੰ ਆਪਣਾ ਨਾਉਂ ਡੇਵੈ¹² ਤਾਂ ਹੀ ਮੈਂ ਕੁ ਹਭਿ ਕਿਛੁ ਪਲੈ ਪਵੈ । ਜੇ ਹਿਕੁ ਨਾਮੁ ਮੈਂ ਕੁ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਲੈ ਪਵੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਰਿਆ¹³ ਕੁਝ ਨਾਹੀ ਲੋੜਦਾ” । ਤਾਂ ਵਤਿ¹⁴ ਓਨੀ ਅਲਾਇਆ¹⁵ ਜੇ, “ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਏਹ ਜਿ ਜੋਗੀ ਬੀਂਦੇ¹⁶ ਹੈਨਿ, ਹਿਕਿ ਕਾਪੜੀ¹⁷ ਬੀ ਕਰਿ¹⁸ ਡੇਸ ਡਿਸਤਰਿ¹⁹ ਡਵਦੇ ਡਿਰਦੇ ਹੈਨਿ, ਡੇਖਾ ਜੀ, ਏਨਾਂ ਕੁੰ ਕੁਝ ਪਲੈ ਪਵਸੀ²⁰ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਨਾਉਂ?” ਤਾਂ ਵਤਿ²¹ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਉਨਾਂ ਕੁੰ ਜਬਾਬੁ ਭਿਤਾ²² ਜਿ:—

ਜੋਗੀ ਡੋਗੀ ਕਾਪੜੀ ਕਿਆ ਡਵਹਿ ਦਿਸਤਰ ॥

ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ²³ ਨ ਚੀਨਹੀ²⁴ ਤਤੁ ਸਾਰੁ ਨਿਰੰਤਰ ॥ ੩ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਾਂ ਵਤਿ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਉਨਾਂ ਕੁੰ ਜਬਾਬੁ ਭਿਤਾ ਜਿ, “ਸੁਣਿਹੋ ਸਾਈਂ ਦਿਆਹੁ ! ਜੋਗੀ ਹੋਵੇ, ਡੋਗੀ ਹੋਵੇ, ਤਪਾ ਸੰਨਿਆਸੀ ਬੀਵੇ, ਤਿਸੁ ਕੁੰ ਕੁਝ²⁵ ਨਾਹੀ ਪਲੈ ਪਵਦਾ²⁶, ਕਿਉਂ ? ਜਿ ਤਪਸੀ ਹੈ ਓਹਿ ਤਪਸਿਆ ਕਰਦੇ ਹੈਨਿ । ਸੁ ਤਪ ਤੇ ਰਾਜ, ਰਾਜ ਤੇ ਨਰਕੁ, ਤਾਂ ਵਤਿ ਏਹ ਨਰਕਿ ਹੀ ਪਏ; ਏਨਾਂ ਕੁੰ ਕੁਝ ਪਲੁ ਨ ਪਇਆ । ਜੇਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਾਉਂ ਘਿਠਦੇ²⁷ ਤਾਂ ਓਨਾ ਕੁੰ ਏਥੇ ਡੀ ਸੁਖੁ ਬੀਂਦਾ ਅਤੇ ਓਥੇ ਡੀ ਸੁਖੁ ਬੀਂਦਾ । ਜਾਂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਾਉਂ ਨ ਘਿੰਨਿਉ ਤਾਂ ਕਿ ਪਲੈ ਪਵੈ²⁸ ?” ਵਤਿ ਓਨਾਂ ਅਲਾਇਆ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕੁੰ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ

¹ਭੋਂ ਕੇ, ਫਿਰ ਕੇ । ²ਮਿਤ੍ਰ, ਦੋਸਤ । ³ਹੋਇਆ । ⁴ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ । ⁵ਫੇਰ ।
⁶ਸਭਨੀ, ਸਾਰੇ । ⁷ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ, ਬਾਵਾਂ ਵਿਚ । ⁸ਕਹਿਆ । ⁹ਹੁੰਦੇ । ¹⁰ਗਲ, ਭਾਵ—ਅਵਸਥਾ ।
¹¹ਉਨਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿਆ । ¹²ਰਿਧੀਆਂ—ਸਿੱਧੀਆਂ, ਭਾਵ—ਕਰਮਾਤਾਂ । ¹³ਨੂੰ । ¹⁴ਦੇਵੇ । ¹⁵ਦੂਜਾ, ਹੋਰ ।
¹⁶ਤਾਂ ਫੇਰ । ¹⁷ਕਹਿਆ । ¹⁸ਹੁੰਦੇ । ¹⁹ਲੀਰਾਂ ਦਾ ਚੋਲਾ ਪਹਿਰਨ ਵਾਲੇ, ਗੋਦੜੀਏ ਫਕੀਰ ।
²⁰ਬੀਂ (ਹੋ) ਕਰਿ (ਕਰਕੇ) । ²¹ਦੇਸ—ਦੇਸ਼ਾਂਤਰਾਂ ਵਿਚ । ²²ਪੱਲੇ ਪਵੇਗਾ । ²³ਤਾਂ, ਫੇਰ ।
²⁴ਵਿੱਤਾ । ²⁵ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ’ । ²⁶ਜਾਣਦੇ, ਖੋਜਦੇ । ²⁷ਕੁਝ ਵੀ ।
²⁸ਪੈਂਦਾ । ²⁹ਲੈਂਦੇ । ³⁰ਜਦ ਸਾਹਿਬ (ਪਰਮੇਸੁਰ) ਦਾ ਨਾਮ ਨ ਲਇਆ ਤਾਂ ਕੀ ਪੱਲੇ ਪਵੇ ?

ਜੀ ! ਡਿਖਾ, ਏਹਿ ਜਿ ਪੰਡਿਤ ਹੈਨਿ, ਪਾਂਧੇ ਹੈਨਿ, ਏਹਿ ਜਿ ਜੋਇਸ^੧ ਵਾਰਦੇ^੨ ਹੈਨਿ ਜਿ 'ਇਉਂ' ਬੀਸੀ^੩ ਇਉਂ^੪ ਬੀਸੀ^੫ ਆਖਦੇ ਹੈਨਿ, ਡਿਖਾ ਇਨਾਂ ਕੂੰ ਡੀ ਕਿਛੁ ਸਾਹਿਬ ਕੰਨ^੬ ਪਲੈ ਪਵਸੀ ਕਿ ਨਾ ?' ਤਾਂ ਵਤਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਅਲਾਇਆ, ਉਨਾਂ ਕੂੰ ਜਥਾਬੁ ਡਿਤਾ ਜਿ :-

ਪੰਡਿਤ ਪਾਂਧੇ ਜੋਇਸੀ^੭ ਨਿਤ ਪਤਹਿ ਪੁਰਾਣਾ ॥

ਅੰਤਰਿ ਵਸਤੁ ਨ ਜਾਣਨੀ ਘਟਿ ਬਹੁਮੁ ਲੁਕਾਣਾ ॥੪॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਾਂ ਵਤਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਉਨਾਂ ਕੂੰ ਆਖਿਆ : "ਜਿ ਪੰਡਿਤ ਪਾਂਧੇ ਜੋਇਸੀ ਹੈਨਿ, ਆਖਦੇ ਹੈਨਿ, 'ਈਵ ਈਵ ਕਰਿਹੁ ਈਵ ਹੋਸੀ^੮, ਏਤੁ ਕੀਤੇ ਏਵ ਈਦਾ ਹੈ', ਏਤੁ ਕੀਤੇ ਏਵ ਬੀਸੀ^੯, ਸੇ ਏਵੇ ਗਾਲੀ^{੧੦} ਕਰਦੇ ਹੈਨਿ, ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਗਾਲਿ ਕਾਈ ਨਾਹੀਂ ਕਰਦੇ-ਭਸਦੇ^{੧੧}, ਹੋਰਿ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹੈਨਿ ਜਿ ਜਾਣਦੇ ਆਹੈ^{੧੨} । ਅਤੇ ਜਿ ਅੰਦਰਿ ਬਹੁਮੁ ਸਾਹਿਬੁ ਛਪਿ ਪਇਆ ਹੈ ਹੀਐ^{੧੩} ਦੇ ਅੰਦਰਿ ਤਿਸੁ ਕੂੰ ਜਾਣਦੇ ਨਾਹੀਂ, ਬਿਆ^{੧੪} ਗਲਾਂ ਕੂਤੀਆਂ^{੧੫} ਆਖਦੇ ਹੈਨਿ, ਜਿਵ ਖਾਵਦੇ ਆਹੇ ਸਾਈਂ ਕੂੰ ਸੇ ਨਾਹੀਂ ਜਾਣਦੇ, ਜਾਂ ਸਾਹਿਬ ਕੂੰ ਨ ਜਾਤਾ ਤਾਂ ਓਨਾਂ ਕੂੰ ਡੀ ਕੁਝੁ ਪਲੈ ਨ ਪਇਆ" । ਤਾਂ ਵਤਿ ਓਨੀ ਅਲਾਇਆ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕੂੰ ਜਿ, "ਜੀ, ਡਿਖਾ ਇਕਿ ਜਿ ਤਪੇ^{੧੬} ਬੈਠੇ ਉਜਾਤਿ ਵਿਚਿ ਤਪਜਿਆ ਕਰਦੇ ਹੈਨਿ ਓਨਾਂ ਦੀ ਕਿ ਗਲਿ ਬੀਸੀ^{੧੭}, ਡਿਖਾ ?" ਤਾਂ ਵਤਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਅਲਾਇਆ ਜਿ :-

ਇਕਿ ਤਪਸੀ ਬਨ ਮਹਿ ਤਪੁ ਕਰਹਿ ਤਟ^{੧੮} ਤੀਰਥ ਵਾਸਾ ॥

ਆਪੁ ਨ ਚੀਨ੍ਹਹਿ^{੧੯} ਤਾਮਸੀ^{੨੦} ਕਾਹੇ ਭਏ ਉਦਾਸਾ ॥੫॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜੇ, "ਸੁਣਿਹੋ ਭਾਈ ਸਾਈਂ ਦਿਆਹੁ ! ਇਕਿ ਜਿ ਤਪਸੀ ਬੈਠੇ ਬਨ ਮਹਿ ਤੀਰਥਾਂ ਉਪਰਿ ਜਿ ਤਪੁ ਕਰਦੇ ਹੈਨਿ ਤਿਨੁ ਕਉ ਅੰਦਰਿ ਤਾਮਸੁ ਹੈ ਬਹੁਤੁ, ਜਿਚਰੁ^{੨੧} ਅੰਦਰਿ ਸਾਂਤਿ ਨ ਬੀਵੈ ਤਿਚਰੁ^{੨੨} ਜੇ ਉਦਾਸੀ ਬੀਆ^{੨੩}, ਤਾਂ ਕਿਆ ਬੀਆ, ਜੇ ਤੀਰਥੀਂ ਨਾਤਾ ਤਾਂ ਕਿਆ ਪੀਆ, ਜੇ ਤਪੁ ਕੀਆ ਤਾਂ ਕਿਆ ਬੀਆ; ਜਾਂ ਏਸੁ ਆਪਣਾ ਆਪੁ ਨ ਚੀਨ੍ਹਿਆਂ ਤਾਂ ਕਿਆ ਹੋ ਜੇ ਉਦਾਸੀ ਫਿਰਿਆ" । ਤਾਂ ਵਤਿ ਓਨਾਂ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕੂੰ ਅਲਾਇਆ ਜਿ, "ਏ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਡਿਖਾ, ਏਹਿ ਜਿ ਜਤੀ ਖੀਂਦੇ ਹੈਨਿ, ਏਨਾਂ ਦਾ ਡੀ ਕੁਝੁ ਬੀਸੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਭਲੀ ਗਲੀ, ਪਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਲਿ ਸਮਝਾਈਐ ਜੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਕੈ" । ਤਾਂ ਵਤਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਅਲਾਇਆ ਜਿ :-

ਇਕਿ ਬਿੰਦੁ^{੨੪} ਜਤਨ ਕਰਿ ਰਾਖਦੇ ਸੇ ਜਤੀ ਕਹਾਵਹਿ ॥

ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਸਬਦ ਨ ਛੁਟਹੀ ਭੁਮਿ ਆਵਹਿ ਜਾਵਹਿ ॥੬॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਉਨਾਂ ਕੂੰ ਅਲਾਇਆ ਜਿ, "ਸੁਣਿਹੋ ਸਾਈਂ ਦਿਆਹੁ ! ਇਕਿ ਬਿੰਦੁ ਕੂੰ ਜਿ ਜਤਨ ਕਰਿ ਕਰਿ ਰਖਤੇ ਹੈ ਅਤੇ ਆਖਦੇ ਹੈਨਿ-'ਅਸੀ ਜਤੀ ਆਹੀ^{੨੫}, ਉਨਾਂ ਕੂੰ ਛੁਟਕਾਰਾ ਕਿਥਾਉ^{੨੬}

^੧ਜੋਤਿਸ ।

^੨ਪੜ੍ਹਦੇ, ਵੀਚਾਰਦੇ ।

^੩ਇਉਂ ਹੋਵੇਗਾ ।

^੪ਵਲੋਂ ।

^੫ਜੋਤਿਸੀ ।

^੬ਇਉਂ ਜਾਂਇਸ ਤਰਾਂ ਕਰੋ ਤਾਂ ਇਉਂ ਹੋਵੇਗਾ ।

^੭ਇਸ ਤਰਾਂ ਕਰਨ ਤੇ ਇਉਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

^੮ਇਸ ਤਰਾਂ ਕਰਨ ਤੇ

ਇਉਂ ਹੋਵੇਗਾ ।

^੯ਐਵੇਂ ਗੱਲਾਂ ।

^{੧੦}ਦਸਦੇ ।

^{੧੧}ਹਨ ।

^{੧੨}ਹਿਰਦੇ ।

^{੧੩}ਹੋਰ ਦੂਜੀਆਂ ।

^{੧੪}ਬੂਠੀਆਂ ।

^{੧੫}ਤਪੀਏ, ਤਪਸ਼ੀ ।

^{੧੬}ਹੋਵੇਗੀ ।

^{੧੭}ਸਹੀ ਪਾਠ-'ਨਿਤ' ।

^{੧੮}ਉਹ ਆਪੁ (ਆਪੇ ਨੂੰ ਭਾਵ-ਆਤਮਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ) ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ।

^{੧੯}ਤਮੇ ਗੁਣੀ ਸੁਭਾਉ ਵਾਲੇ ।

^{੨੦}ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ ।

^{੨੧}ਉਤਨਾ ਚਿਰ ।

^{੨੨}ਹੋਇਆ ।

^{੨੩}ਬੀਰਜ ।

^{੨੪}ਆਹੋ, ਹਾਂ ।

^{੨੫}ਕਿਤੋਂ, ਕਿਸੇ ਥਾਵੇਂ ।

ਨਹੀਂ ਬੀਂਦਾ^੧ ਬਿਨਾਂ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਬਦਿ ਕਮਾਏ ਤੇ, ਗੁਰੂ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਕਾਂਢਿਆ^੨ ਹੈ, ਇਉਂ ਕਮਾਵਨਿ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਛੁਟਕਾਰਾ ਬੀਵੈ। ਬਿਨਾਂ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਬਦਿ ਕਮਾਏ ਜੂਨੀ ਵਿਚਿ ਆਵਸਨਿ^੩। ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਕੁੰ ਨਾ ਇਤਿ^੪ ਢੋਈ ਹੈ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਕੁੰ ਕਿਥਾਉਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਨਾ ਬੀਸੀ^੫। ਤਾਂ ਵਤਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕੁੰ ਅਲਾਇਆ ਜਿ, “ਏ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਡਿਖਾ; ਇਕਿ ਗਿਰਹੀ ਹੈਨਿ, ਕੁਝ ਮਾਇਆ ਦੀ ਭੀ ਕਿਰਤਿ ਕਰਦੇ ਹੈਨਿ ਅਤੇ ਸਾਂਈ ਕੁੰ ਭੀ ਸੰਮਾਲਦੇ^੬ ਹੈਨਿ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਿ ਹਾਲੁ ਬੀਸੀ ? ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਕੁੰ ਭੀ ਕੁਝ ਭੇਸੀ^੭ ਕਿ ਨਾ ?” ਤਾਂ ਵਤਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਅਲਾਇਆ:-

ਇਕਿ ਗਿਰਹੀ ਸੇਵਕ ਸਾਧਿਕਾ ਗੁਰਮਤੀ ਲਾਗੇ ॥

ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਦ੍ਰਿੜੁ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਨੁਸਾਗੇ ॥ ੭ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਾਂ ਵਤਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੁੰ ਸਮਝਾਇਆ ਜਿ, “ਸੁਣਿਹੋ ਸਾਂਈ ਦਿਆਹੁ ਲੋਕਹੁ ! ਜਿ ਗਿਰਹੀ ਹੈਨਿ ਅਤੇ ਸਾਧ ਹੈਨਿ, ਕਿਸੀ ਦਾ ਬੁਰਾ ਨਾਹੀਂ ਮੰਨਦੇ, ਕਿਸੀ ਦਾ ਮਨੁ ਰੋਜੁ ਨਾਹੀਂ ਕਰਦੇ ਅਰੁ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਮਤਿ ਚਲਦੇ ਹੈਨਿ ਅਰੁ ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਕਮਾਂਵਦੇ ਹੈਨਿ, ਸਤ ਸੰਤੋਖ ਵਿਚਿ ਰਹੰਦੇ ਹੈਨਿ; ਗਿਰਹੀ^੮ ਵਿਚਿ ਭਗਤਿ ਕਰਦੇ ਹੈਨਿ; ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਵੈ ਵਿਚਿ ਜਾਗਦੇ ਰਹੰਦੇ ਹੈਨਿ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਕੁੰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮਿਹਰਿ ਬੀਸੀ। ਸਾਂਈ^੯ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਓਹਿ ਸਾਂਈ ਦੇ”। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ।

ਤਾਂ ਵਤਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕੁੰ ਅਲਾਇਆ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਡਿਖਾ, ਗੁਰੂ ਕਰਿ ਕਰਿ ਭੀ ਸਾਂਈ ਦਾ ਨਾਉਂ ਘਿੰਨਣਾ^{੧੦} ਅਤੇ ਬੀਉ ਭੀ ਸਾਂਈ ਦਾ ਨਾਉਂ ਘਿੰਨਣਾ, ਗੁਰੂ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਸਾਂਈ ਦਾ ਨਾਉਂ ਨਾਹੀਂ ਲੀਤਾ ਬਾਂਝਿ ਪਵਦਾ^{੧੧} ਸੁ ਗੁਰੂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਹੀ ਕਿ ਕਿਵੇਂ^{੧੨} ਹੀ ਸਾਂਈ ਦਾ ਨਾਉਂ ਘਿੰਨੀਐ^{੧੩} ਤਾਂ ਸਾਹਿਬੁ ਹਿਕੈ^{੧੪} ਹੈ ?” ਤਾਂ ਵਤਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਅਲਾਇਆ ਜਿ:-

ਗੁਰ ਤੇ ਦਰੁ ਘਰੁ ਜਾਣੀਐ ਸੋ ਜਾਣਿ ਸਿਝਾਣੈ ॥

ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਨ ਵੀਸਰੈ ਸਾਰੇ ਮਨੁ ਮਾਨੈ ॥ ੮ ॥ ੧੪ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਣਿਹੋ, ਸਾਂਈ ਦਿਆਹੁ ਲੋਕਹੁ ! ਗੁਰੂ ਬਿਨਾਂ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਿਆ, ਪਣੁ ਗੁਰੂ ਬਿਨਾਂ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਨਾਹੀਂ ਪਾਈਦਾ ਅਤੇ ਨ ਪਰਮੇਸਰ ਦਾ ਦਰੁ ਪਾਈਦਾ ਹੈ ਬਿਨਾਂ ਗੁਰੂ ਤੇ। ਉਸਿ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਜਾਹਤਾ ਸੋਈ ਪਛਾਣੈ ਜਿਸੁ ਕਉ ਗੁਰੂ ਮਿਲੈ, ਜਿਨ ਕਉ ਗੁਰੂ ਨਾਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਤਿਨ ਕੁੰ ਨਾਉਂ ਵਿਸਰਿ ਵੈਂਦਾ^{੧੫} ਹੈ, ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਦੋਸਤੀ ਦੇ ਖਿਆਲਿ ਪੈ ਵੈਂਦੇ^{੧੬} ਹੈਨਿ। ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੁੰ ਗੁਰੂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਕੁੰ ਨਾਹੀਂ ਵਿਸਰਿ ਵੈਂਦਾ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨੁ ਸਚੇ ਸਾਹਿਬ ਸੇਤੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ; ਓਹਿ ਸਾਹਿਬ ਦੇ, ਸਾਹਿਬੁ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ”। ਤਬ ਜਿਤਨੇ ਓਹਿ ਲੋਕ ਬੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਤੋਖ ਹੋਆ, ਸਭ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਕਰਿ ਉਠੇ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਹੋਇ ਕਰਿ ਉਨ ਕਉ ਦੀਖਿਆ ਦਿਤੀ^{੧੭}, ਓਇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿਖ ਭਏ; ਕਹਣੇ ਲਾਗੇ ਜਿ, “ਧੰਨਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ! ਜਿਸ ਦੇ ਤਾਂਈ ਇਤਨੀ ਪਹੁੰਚਿ ਦਿਤੀ, ਸੁ ਜੁ ਏਸਦੇ ਰਾਹਿ ਹੋਸੀ ਤਿਸ ਦਾ ਏਥੇ ਓਥੇ ਫਲਾ ਹੋਵੇਗਾ”। ਬੋਲਹੁ ਸੰਗਲੇ ਰਾਮ ਵਾਹੁ ਗੁਰੂ ਸਚਾ।

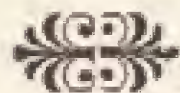
^੧ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ^੨ਕਹਿਆ। ^੩ਆਉਣਗੇ, ਭਾਵ-ਪੈਣਗੇ। ^੪ਏਥੇ, ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ। ^੫ਹੋਵੇਗਾ।
^੬ਸਿਮਰਦੇ, ਸਪਦੇ। ^੭ਦੇਵਸੀ, ਦੇਵੇਗਾ। ^੮ਗ੍ਰਿਹ (ਘਰ) ਵਿਚ ਹੀ, ਭਾਵ-ਗ੍ਰਿਹਸਥ ਆਸ਼੍ਰਮ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ। ^੯ਸੁਆਮੀ, ਭਾਵ-ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ। ^{੧੦}ਲੈਣਾ। ^{੧੧}ਪੈਂਦਾ। ^{੧੨}ਕਿਵੇਂ।
^{੧੩}ਸਾਂਈ (ਰਬ) ਦਾ ਨਾਉਂ ਘਿੰਨੀਏ (ਲਥੀਏ)। ^{੧੪}ਇਕੋ। ^{੧੫}ਫੁੱਲ ਜਾਂਦਾ। ^{੧੬}ਪੈ ਜਾਂਦੇ।
^{੧੭}ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ ਦਿਤਾ।

ਸਲੋਕ^੧ ॥

ਗੁਰ ਮਿਲਿਐ ਮਨੁ ਮੰਨੀਐ ਤਉ ਦਰਗਹ ਪਵੈ ਕਬੂਲੁ ॥

ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਤੇ ਬਾਹਰੇ ਕਬਹੂ ਨ ਪਵਈ ਸੁਲੁ ॥ ੧ ॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ,
ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੧੨੯ ॥

(ੲ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮੁਲਤਾਨ ਵਿਚ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਮਰਦਾਨੇ ਨਾਲ)

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮੁਲਤਾਨ ਸਹਰਿ ਬੈਠਾ ਸੀ ਅਰੁ ਇਕਿ ਕਾਈ^੧ ਪੇਵਕਿਆਹੁ^੨ ਸਾਹੁਰੈ ਜਾਂਦੀ
ਬੀ, ਤਬ ਉਸੁ ਸਾਬਿ ਅਵਰ^੩ ਤਾਂ ਤਾਈਆਂ ਪਿਤਾਣੀਆਂ^੪ ਭੈਣਾਂ ਭਰਜਾਈਆਂ ਸਕੀਆਂ ਲਗੀਆਂ ਗਲਿ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ
ਰੋਵਣੈ, ਵਿਛੁੜਨਿ ਰੋਇ ਰੋਇ । ਤਬ ਉਨ ਕੀ ਤਰਫ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਲਾਗਾ ਜਿਹੁ ਫੇਰਣੈ । ਤਬ
ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਅਗੈ ਲਗਾ ਮਰਦਾਨਾ ਬੇਨਤੀ ਕਰਣੈ ਜਿ, “ਏ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਏਨਾਂ ਦੀ ਕਵਣੁ ਬਾਤ
ਬਥਹਿ^੫ ਪਈ ਜਿ ਏਨਾਂ ਦੀ ਤਰਫ ਦੇਖਿਆ ਅਰੁ ਸਿਰੁ ਫੇਰਿਆ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮਾਰੂ^੬ ਰਾਗ
ਮਹਿ ਬਾਣੀ ਖਲੀ ਜਿ:-

ਨਾ ਭੈਣਾ ਭਰਜਾਈਆ ਨਾ ਮੈ ਸਸੁਤੀਆਹ ॥

ਸਚਾ ਸਾਕੁ ਨ ਤੁਟਈ ਗੁਰ ਮੇਲੇ ਸਹੀਆਹ ॥ ੧ ॥

ਬਲਿਹਾਰੀ ਗੁਰ ਆਪਣੇ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੈ ਜਾਉ ॥

ਗੁਰ-ਬਿਨੁ ਏਤਾ ਭਾਵਿ ਬਕੀ ਗੁਰਿ ਪਿਰੁ ਦਿਤਮੁ^੭ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਵਉ^੮ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਣਿ ਮਰਦਾਨਿਆਂ ! ਏਹਿ ਜਿ ਰੋਂਦੀਆਂ ਹੈਨਿ ਸਿ ਪ੍ਰੀਤਿ
ਕਰਿ ਕਰਿ ਮੋਹਿ ਹੋਤਿ^੯ ਰੋਂਦੀਆਂ ਹੈਨਿ ਜਿ ਭਾਈ, ਅਸੀਂ ਵਿਛੁੜਦੀਆਂ ਹਾਂ । ਫਿਰਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਜਾਣੈ ਮਿਲਹਾ ਕਿ
ਨ ਮਿਲਹਾ^{੧੦} । ਏਤੁ^{੧੧} ਹੋਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਰੋਂਦੀਆਂ ਹੈਨਿ ਮਰਦਾਨਿਆਂ ! ਪਰੁ ਏਹੁ ਰੋਵਣਾ ਭਲਾ ਹੈ ਮਰਦਾਨਿਆਂ !
ਜੇ ਕੋਈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੈ ਹੋਤਿ ਹੋਵੈ, ਜਿ ਬਿਨਾਂ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਅਸਾਭਾ ਕੋਈ ਨਾਹੀ^{੧੨} । ਜੇਹਾ ਹੋਤੁ ਏਹਿ ਸੈਂਸਾਰ ਦਾ
ਕਰਿ ਕਰਿ ਰੋਂਦੀਆਂ ਹੈਨਿ ਜਿ ਏਹੁ ਮੇਰਾ ਕੁਟੰਬੁ ਹੈ, ਏਹੁ ਮੇਰੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਹੈਨਿ, ਏਹਿ ਮੇਰੀਆਂ ਭਰਜਾਈਆਂ ਹੈਨਿ,
ਏਹੁ ਮੇਰੀ ਸਸੁ^{੧੩} ਹੈ, ਏਨਾਂ ਦੇ ਹੋਤਿ ਰੋਂਦੀਆਂ ਹੈਨਿ ਜਿ ਏਹਿ ਸਹੇਲੀਆਂ, ਭੈਣਾਂ, ਭਰਜਾਈਆਂ ਜਿ ਏਸ ਦੇ ਕੰਮਿ
ਨਾਹੀ^{੧੪}; ਏਸ ਕੈ ਕੰਮਿ ਓਹੋ ਸਹੇਲੀਆਂ ਹੈਨਿ ਜਿ ਗੁਰੂ ਭਾਣੀਆਂ^{੧੫} ਹੈਨਿ । ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇ ਨਾਵੈ ਦੇ ਸੋਹਿਲੇ ਗਾਂਵਦੀਆਂ

^੧ਇਹ ਸਲੋਕ ਮੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ।

^੨ਕੋਈ ਇਸਤ੍ਰੀ ।

^੩ਪਿਉਕਿਆਂ ਤੋਂ, ਘਰ ਤੋਂ ।

^੪ਹੋਰ ।

^੫ਚਾਚੀਆਂ ।

^੬ਥਾਂ, ਲੇਖੇ ਵਿਚ ।

^੭ਮਾਰੂ ਕਾਫੀ ਮਹਲਾ ੧, ਘਰੁ ੨ ।

^੮ਮੈਨੂੰ

ਦਿਤਾ ।

^੯ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਗੁਰਿ ਪਿਰੁ ਮੇਲਿਮੁ ਦਿਤਮੁ ਮਿਲਾਇ ।’ ਅਰਥਾਤ-ਗੁਰੂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ (ਪ੍ਰੀਤਮ ਪਰਮੇਸੁਰ)

ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ।

^{੧੦}ਹਿਤ, ਲਈ, ਵਾਸਤੇ ।

^{੧੧}ਮਿਲਾਂਗੀਆਂ ਕਿ ਨਾ ਮਿਲਾਂਗੀਆਂ ।

^{੧੨}ਇਸ ।

^{੧੩}ਸੱਸ ।

^{੧੪}ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਭਾਈਆਂ, ਅਰਥਾਤ-ਚੰਗੀਆਂ ਲੱਗੀਆਂ, ਭਾਵ ਸਤਿਸੰਗੀ ।

ਹੈਨਿ ਜਿ ਗੁਰ ਭਾਣੀਆਂ ਹੈਨਿ ਅਰੁ ਗੁਰ ਭਾਈ ਹੈਨਿ ਜੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਾਕਿ¹ ਮਿਲਦੇ ਹੈਨਿ, ਉਤੁ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇ ਹੇਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ, ਓਨਾਂ ਸਹੇਲੀਆਂ ਨੇ ਹੇਤੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬੈਰਾਗੁ ਕਰੈ ਤਾਂ ਸਦੇਹੁ² ਜੀਵਤੁ ਮੁਕਤਾ ਹੋਵੈ। ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਿਉ ਮਿਲੇ, ਵਿਛੁੜੈ ਕਦੇ ਨਾਹੀ, ਜੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੇਤਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੈ ਰੋਵੈ। ਉਸੁ ਗੁਰ ਦੇ ਸਦਿ ਬਲਿਹਾਰੈ ਜਾਉ ਜਿਨਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਮਿਲਾਇਆ। ਅਠਿਸਠਿ ਤੀਰਥ ਉਣਵੰਜਹ ਕਰੋਤੀ ਧਰਤੀ ਭਰਮਿ ਥਕੇ, ਸਿ ਬਿਨਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੇ ਕੋਈ ਨ ਮਿਲਾਵਣਹਾਰਾ। ਜਬ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਿਲਿਆ ਤਬ ਘਰ ਹੀ ਸਾਹਿਬੁ ਮਿਲਾਇ ਵੀਆ³। ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ।

ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਏਹਿ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਪੰਥ ਹੀ ਅਰੁ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਸਹਲੰਗ⁴ ਹੈਨਿ, ਜਿਸੁ ਜਿਸੁ ਕੁਰਬਾ⁵ ਦਾ ਕੋਈ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਤਿਸੁ ਤਿਸੁ ਨੇ ਸਾਂਮ ਸਾਂਮ⁶ ਜਦਿ ਕਦਿ ਮਨੁ ਏਚਦਾ ਹੈ ਮਨੁਖ ਦਾ ਮੋਹੁ ਰਹਦਾ ਨਾਹੀ⁷”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਫੁਫੀ ਨਾਨੀ ਮਾਸੀਆ ਦੇਰ⁸ ਜੇਠਾਨਤੀਆਹ ॥

ਆਵਨਿ ਵੰਵਨਿ⁹ ਨਾ ਰਹਨਿ ਪੂਰ ਛੇ ਪਹੀਆਹ¹⁰ ॥੨॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਪੁਰਖਾ ! ਏਸ ਦਾ ਕੁਟੰਬੁ, ਸਾਕੁ ਸੈਂਸਾਰ ਦਾ ਏਹੋ ਹੈ ਜਿ ਮਾਮੀ ਹੋਈ, ਫੁਫੀ ਹੋਈ, ਨਾਨਾਨੀ¹¹ ਹੋਈ, ਵੇਰਾਣੀ-ਜੇਠਾਣੀ ਹੋਈ, ਏਹਿ ਸੈਂਸਾਰੀ ਜੀਵ ਜਿਉਂ ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਆਂਵਦੇ ਹੈਨਿ ਤਿਉਂ ਏਹੁ ਜਹਾਨੁ ਏਸੁ ਮੋਹ ਦਾ ਬੱਧਾ ਆਂਵਦਾ ਡੀ ਹੈ ਜਾਂਦਾ ਡੀ ਹੈ; ਜਿਉਂ ਪੂਰ ਬੇਤੀ ਦੇ ਇਕਿ ਓਧਰਹੁ ਲੰਘਿ ਏਧਿਰ ਆਂਵਦੇ ਹੈਨਿ ਇਕਿ ਐਧਰਹੁ ਲੰਘਿ ਓਧਰਿ ਜਾਂਦੇ ਹੈਨਿ ਤਿਉਂ, ਇਹਿ ਜੀਅ ਜਿ ਹੈਨਿ ਜਿ ਏਸੁ ਮੋਹ ਦੇ ਮਾਰੇ ਉਠਿ ਜਾਂਦੇ ਹੈਨਿ। ਇਕਿ ਫਿਰਿ ਆਂਵਦੇ ਹੈਨਿ ਬੇਤੀ ਦੇ ਪੂਰ ਵਾਂਗੂੰ¹²। ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ।

ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਏਸੁ ਮਨੁ¹³ ਮਨੁਖ ਕਾ ਹਿਤੁ ਪਖੀ ਮੇਲ ਹੈ, ਨਾਨਕੁ ਦਾਦਕੁ ਸਾਹੁਰੇ ਜਾਂ ਤ੍ਰਿਹਾਂ ਪਖਾਂ ਦਾ ਇਸਦਾ ਕੁਰਬੁ ਹੈ, ਤ੍ਰਿਹੁ ਵਿਚਹੁ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲਿ ਏਸ ਦਾ ਸਹਲੰਗੁ ਹੈ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲਿ ਏਹੁ ਬਹੁਤੁ ਮਿਲਦਾ ਹੈ¹⁴”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਮਾਮੇ ਤੈ ਮਵਲਾਣੀਆ¹⁵ ਫਾਇਰ¹⁶ ਬਾਪ ਨ ਮਾਉ ॥

ਸਾਬ ਲਭੇ¹⁷ ਤਿਨ ਨਾਨੀਆ¹⁸ ਭੀਤ ਘਣੀ ਦਰੀਆਉ¹⁹ ॥੬॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਪੁਰਖਾ ! ਨ ਮਾਤਾ ਦੇ ਸਾਕ ਨਾਲਿ ਸਾਕੁ, ਨ ਨਾਨੀ ਦੇ ਸਾਕ ਨਾਲਿ ਸਾਕੁ, ਨ ਮਾਮੇ ਤੈ ਮਵਲਾਣੀਆ²⁰ ਨਾਲਿ ਸਾਕੁ ਹੈ, ਨ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਭਰਾਵਾਂ ਨਾਲਿ ਸਾਕੁ ਹੈ, ਏਹਿ ਜੇ ਸੇ²¹ ਸੁ ਏਸੁ ਵੇਖਦੇ ਹੀ ਲਦਿ ਸਿਧਾਂਦੇ²² ਹੈਨਿ। ਜਿਉਂ ਸਬੋਈ²³ ਕਿਸੇ ਦੇ ਮਿਹਮਾਨੁ ਹੋਇ ਕਰਿ ਆਇ ਉਤਰਿਆ ਅਰੁ ਵੇਖਦਿਆਂ ਹੀ ਲਦਿ ਗਇਆ, ਤਿਉਂ ਜਿਤਨਾ ਏਸ ਦਾ ਸਾਕੁ ਕੁਰਬੁ, ਨਾਨਕੇ ਦਾਦਕੇ, ਸਾਹੁਰੇ ਜਿ ਸਫਿ ਏਸੁ ਵੇਖਦੇ ਹੀ ਲਦਿ ਜਾਂਦੇ ਹੈਨਿ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੋਹਿ ਕਰਿ ਏਹੁ ਪਇਆ ਰੋਂਦਾ ਹੈ, ਪਣੁ ਏਹੁ ਜੇ ਜੀ ਜਾਣੈ

¹ਸੰਬੰਧ ਨਾਲ। ²ਏਹ (ਸਰੀਰ) ਸਮੇਤ। ³ਸਾਥੀ, ਸੰਬੰਧੀ। ⁴ਰੁਤਬਾ। ⁵ਮੇਲ, ਮਿਲਾਪ। ⁶ਇਉਰ ਦੀ ਵਹੁਟੀ, ਦਿਉਰਾਣੀ, ਦਿਰਾਣੀ। ⁷ਜਾਣ। ⁸ਪਹੇ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ, ਰਾਹੀ-ਪਾਂਧੀਆਂ ਦੇ। ⁹ਨਾਨੇ ਦੀ ਵਹੁਟੀ, ਨਾਨੀ। ¹⁰ਭਾਵ-(ਪ੍ਰਸਿਧ ਰਿਖੀ) ਮਨੁ ਤੋਂ ਬਣੇ ਹੋਏ। ਯਾਸਕ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨੁ ਤੋਂ ਮਨੁਬਜ (ਮਨੁਖ) ਜਾਂ ਮਾਨਵ ਬਣਿਆ। (ਵੇਧੇ, ਨਿਰੁਕਤ)। ¹¹ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਮਾਮਾਣੀਆ’। ਅਰਥਾਤ-ਮਾਮੀਆਂ। ¹²ਭਾਈ, ਭਰਾ। ¹³ਕਾਫਲੇ ਲੱਦੇ ਹਨ। ¹⁴ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਾਹੁਣਿਆਂ ਨੇ। ¹⁵ਸੰਸਾਰ ਰੂਪ ਦਰਿਆਉ ਦੇ ਪੱਤਣ ਉਤੇ ਇਹ ਆਵਾਜਾਈ (ਜੰਮਣ-ਮਰਣ) ਦੀ ਘਣੀ (ਬਹੁਤੀ) ਭੀਤ ਬਣੀ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ¹⁶ਮਾਉ (ਮਾਂ) ਦੀਆਂ ਫਰਜਾਈਆਂ (ਮਾਮੀਆਂ)। ¹⁷ਇਹ (ਲੋਕੀ) ਜੋ ਹਨ। ¹⁸ਸਿਧਾਂਤ-ਦੇ (ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ)। ¹⁹ਸਾਥੀ।

ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਏਹਿ ਤਾਂ ਚਲਿ ਗਏ, ਪਣੁ ਏਨਾਂ ਦਾ ਕਵਣੁ ਹਵਾਸੁ ਹੋਸੀ, ਏਹਿ ਅਗਲੀ ਭੀਤਿ ਪੁਰਸਲਾਤਿ¹ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਲੰਘਨਿਗੇ। ਅਗਲੀ ਗਲਿ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਆਖਦਾ ਜਿ ਏਨਾਂ ਦੇ ਸਿਰਿ ਕਿ ਹੋਸੀ। ਫੈਜਲ² ਦੀ ਸਾਰਿ³ ਕਿਉਂ ਜਾਣਦਾ ਨਾਹੀ ਜਿ ਏਨਾਂ ਦੇ ਸਿਰਿ ਕਿ ਹੋਸੀ। ਏਹਿ ਭਵਜਲ ਕੀ ਭੀਤਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਲੰਘਨਿਗੇ। ਐਸੇ ਬਾਵੇਂ ਦੀਆਂ ਗਲਾਂ ਕਰਿ ਕਰਿ ਰੋਂਦੇ ਹੋਨਿ⁴। ਬੋਲਹੁ ਵਾਹੁਗੁਰੂ ਸਚਾ।

ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਕਿਵੇਂ ਧਨ ਅਰੁ ਪਿਰ⁵ ਵਿਛੋੜਾ ਨ ਹੋਵੀ ਭੀ, ਜਿ ਐਥੇ ਓਥੇ ਮਿਲੇ ਰਹਨਿ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ :—

ਸਾਚਉ ਰੰਗਿ ਰੰਗਾਵਲੋ⁶ ਸਖੀ ਹਮਾਰੇ ਕੰਤੁ ॥

ਸਚਿ ਵਿਛੋੜਾ ਨਾ ਬੀਐ ਸੋ ਸਹੁ ਰੰਗਿ ਰਵੰਤੁ ॥੪॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਪੁਰਖਾ ! ਉਹੁ ਜਿ ਸਾਹਿਬੁ ਹੈ ਸੁ ਰੰਗੀਲਾ ਹੈ। ਐਸਾ ਰੰਗੀਲਾ ਹੈ ਜਿ ਅਨੇ ਪਹਰ ਉਸ ਕੇ ਆਨੰਦੁ ਹੀ ਹੈ, ਸੋਗੁ ਕਦੇ ਨਾਹੀ। ਸੋਗੁ ਏਸ ਕਉ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਵਿਛੋੜਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਏਹੁ ਖਸਮ ਨਾਲਿ ਸਚਾ ਹੋਇ ਅਰੁ ਏਹੁ ਅਨੇ ਪਹਰ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਜਸੁ ਗਾਵਤਾ ਹੀ ਰਹੈ ਤਬ ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ ਏਸ ਕੇ ਸਾਬੇ ਹੀ ਸਾਹਿਬੁ ਰਹੈ; ਏਸ ਕਉ ਵਿਛੋੜਾ ਕਦੇ ਨ ਹੋਵੇ, ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ ਖਸਮ ਨਾਲਿ ਬੀਵੇ, ਵਿਛੁੜੇ ਨਾਹੀ”। ਬੋਲਹੁ ਵਾਹੁਗੁਰੂ।

ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਦਿਖਾ, ਛਿਅ ਰੁਤੀ ਹੋਨਿ—ਬਾਰਹ ਮਾਹ ਹੋਨਿ, ਦੁਹ ਮਾਹੀ ਇਕ ਰੁਤਿ ਹੋਈ ਹੈ, ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਚੇਤ ਅਤੇ ਵੈਸਾਖ ਦੀ ਇਕ ਰੁਤਿ⁷, ਜੇਠ ਅਤੇ ਅਹਾੜ ਦੀ ਇਕ ਰੁਤਿ⁸, ਸਾਵਣ ਅਤੇ ਛਾਵਣ ਦੀ ਇਕ ਰੁਤਿ⁹, ਅਸੂ ਕਤਿਕ ਦੀ ਇਕ ਰੁਤਿ¹⁰, ਪੋਹ-ਮਾਘ ਦੀ ਇਕ ਰੁਤਿ¹¹, ਮਾਘ ਫਗੁਣ ਦੀ ਇਕ ਰੁਤਿ¹²। ਛਿਅ ਰੁਤੀ ਏਹਿ, ਬਾਰਹ ਮਾਹ ਏਹਿ। ਤਿਨਾ ਰੁਤੀ ਵਿਚਹੁ ਭਲੀ ਰੁਤਿ ਕੇਹਤੀ, ਜਿਤੁ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖ ਕਾ ਭਲਾ ਹਿਤੁ ਹੋਇ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:—

ਸਭੇ ਰੁਤੀ ਚੰਗੀਆ ਜਿਤੁ ਸਚੇ ਸਿਉ ਨੇਹੁ ॥

ਸਾ ਧਨ¹³ ਕੰਤੁ ਪਛਾਣਿਆ ਸੁਖਿ ਸੁਤੀ ਨਿਸਿ ਭੋਹੁ¹⁴ ॥੫॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਪੁਰਖਾ ! ਸਭੇ ਰੁਤੀ ਅਰੁ ਸਭੇ ਮਾਹ¹⁵ ਏਸ ਨੋ ਭਲੇ ਹੋਨਿ ਜਾ¹⁶ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਚਿਤਿ ਆਵੈ। ਜਿਉਂ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਸੁ ਹੋਦੇ ਹੋਨਿ ਅਤੇ ਸੀਆਲੈ ਵਿਚਿ ਓਨਾ ਆਪਿ ਵਿਰਿ ਬਣਿ ਨਾ ਆਵੀ, ਵਿਰੋਧ ਚਲੈ; ਖਸਮ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨ ਭਾਵੇ ਅਰੁ ਇਸਤ੍ਰੀ ਖਸਮ ਨ ਭਾਵੇ ਤਾਂ ਓਨਾਂ ਦੇ ਸੀਆਲੁ ਕਿਤੁ ਕੰਮਿ। ਨ ਅਹਾੜ¹⁷ ਹੀ ਭਲਾ ਜਿਤੁ ਖਸਮੁ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੋ ਕਿਰਪਾ ਕਰੈ। ਤਿਉਂ ਏਸ ਨੋ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਜਾਂ ਵਿਸਰ ਜਾਇ ਤਾਂ ਸਭੇ ਰੁਤੀ ਬੁਰੀਆ। ਜੇ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਚਿਤਿ ਆਵੈ ਤਾਂ ਸਭੇ ਰੁਤੀ ਭਲੀਆਂ। ਜਾਂ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਪਛਾਤਾ ਤਬ ਏਸ ਨੋ ਰਾਤਿ ਦਿਨਿ ਸੁਖੁ ਆਇਆ। ਜੇ ਜਾਗੈ ਤਾਂ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲਿ ਜੇ ਸੋਵੈ ਤਾਂ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲਿ”। ਬੋਲਹੁ ਵਾਹੁਗੁਰੂ।

¹ਪਰਲੋਕ ਦੀ ਵੈਤਰਣੀ ਨਦੀ ਦਾ ਪੁਲ, ਜੋ ਲੰਘਣਾ ਚੁੱਕਤਾ ਐਕਾ ਹੈ। ²ਭਵਜਲ, ਅਰਥਾਤ—ਸੰਸਾਰ ਰੂਪ

ਸਾਗਰ। ³ਖਬਰ। ⁴ਧਨ (ਜੀਵ ਰੂਪ ਇਸਤ੍ਰੀ) ਅਤੇ ਪਿਰ (ਪ੍ਰਿਯ, ਪ੍ਰੀਤਮ—ਪਰਮੇਸੁਰ) ਦਾ।

⁵ਐਥੇ (ਏਥੇ—ਇਹ ਲੋਕ) ਤੋਂ ਓਥੇ (ਉਸ ਥਾਂ—ਪਰਲੋਕ) ਵਿਚ। ⁶ਰੰਗੀਲਾ। ⁷ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ⁸ਬਸੰਤ।

⁹ਗ੍ਰੀਖਮ, ਹੁਨਾਲ (ਗਰਮੀ)। ¹⁰ਪਾਵਸ; ਬਰਸਾਤ। ¹¹ਸਰਦ। ¹²ਹਿਮੰਤ (ਸਿਆਲ)।

¹³ਸਿਸਰ (ਪਤਥਤ)। ¹⁴ਸਾਧਵੀ, ਇਸਤ੍ਰੀ। ¹⁵ਨਿਸ (ਰਾਤ) ਅਤੇ ਭੋਹੁ (ਦੇਹੁ—ਦਿਨ), ਅਰਥਾਤ—ਰਾਤ

ਦਿਨ। ¹⁶ਮਹੀਨੇ। ¹⁷ਜਦ। ¹⁸ਆਸਾੜ, ਮਹੀਨਾ ਹਾੜ।

ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜੋ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਵੇਖਾਂ, ਜਿ ਏਹੁ ਜਿ ਦਰੀਆਉ ਹੈ, ਦਰੀਆਵ ਵਿਚ ਬੇੜਾ ਬੀਂਦਾ ਹੈ । ਮੇਉ^੧ ਲੰਘਾਵਣ ਵਾਲਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ । ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਏਹੁ ਜਿ ਸੈਂਸਾਰੁ, ਤੁਮ ਜਿ ਦਰੀਆਉ ਕਹਦੇ ਹੈ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਏਸੁ ਦਰੀਆਵ ਕਾ ਬੇੜਾ ਕਵਣੁ ਹੈ, ਅਤੇ ਲੰਘਾਵਣ ਵਾਲਾ ਕਵਣੁ ਹੈ ? ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਏਹੁ ਬਾਤ ਸੁਣਾਈਐ ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਜੀ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ :-

ਪਤਣਿ ਕੂਕੇ ਪਾਤਣੀ^੨ ਵੰਞਹੁ ਧ੍ਰੁਕਿ ਵਿਲਾਤਿ^੩ ॥

ਪਾਰਿ ਪਵੰਦਤੇ ਭਿਨੁ ਮੈ^੪ ਸਤਿਗੁਰ ਬੋਹਿਥਿ ਚਾਤਿ^੫ ॥੬॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ : “ਸੁਨਿਹੋ ਪੁਰਖਾ ! ਸੈਂਸਾਰੁ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਭਵਜਲੁ, ਅਰੁ ਪਤਣੁ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਜੰਮਣੁ ਮਰਣੁ, ਆਵਣ-ਜਾਣੈ ਦਾ ਘਾਟੁ ਹੈ । ਅਰੁ ਪਾਤਣੀ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਬਦੁ ਹੈ ਅਰੁ ਬੇੜਾ ਗੁਰੂ ਹੈ । ਭਾਈ ਜੀ ! ਸਬਦੁ ਖੜਾ ਪੁਕਾਰਦਾ ਹੈ ਜਿ ਰੇ ਸੈਂਸਾਰੁ, ਏਹੁ ਘਾਟੁ ਹੈ, ਏਹੁ ਬੇੜਾ ਹੈ, ਏਹੁ ਕਰਮਾਂ ਕਾ ਰਾਹੁ ਹੈ ਅਰੁ ਬੇੜੇ ਜਾਇ ਚੜ੍ਹਹੁ ਜਿ ਪਾਰਿ ਪਤਹੁ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਪੁਰਖਾ ! ਏਹੁ ਬਾਤ ਈਵ^੬ ਹੈ ਜਿ ਕੋਈ ਸਬਦ ਕੈ ਕਹਿਐ ਦਵਤਿ^੭ ਬੋਹਿਥਿ^੮ ਚਤਿਆ ਸਿ ਪਾਰਿ ਪਤਿਆ” । ਬੋਲਹੁ ਵਾਹੁਗੁਰੂ ਸਚਾ ।

ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਇਕ ਆਏ ਸੈਸਾਰਿ, ਹਿਕ ਆਇ ਗਏ^੯, ਪਰਮੇਸੁਰ ਤਾਂ ਹਭਨਾਂ^{੧੦} ਦਾ ਇਕੋ ਜੇਹਾ ਹੈ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਪਣੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੰਉ ਜਿ ਕੋਈ ਮਿਲਿਆ ਸਿ ਕਿਤੁ ਅੰਗਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਮਿਲਿਆ ? ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਅਤੇ ਜਿ ਵਿਛੁੜਿਆ ਸਿ ਕਿਤੁ ਦੋਖਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਵਿਛੁੜਿਆ ? ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕਹਿਐ ਜੀ ! ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਹਿਕਨੀ ਲਦਿਆ ਹਿਕਿ ਲਦਿ ਗਏ ਹਿਕਿ ਭਾਰੇ ਭਰ^{੧੧} ਨਾਲਿ ॥

ਜਿਨੀ ਸਚੁ ਵਣੰਜਿਆ ਸੇ ਸਚੇ ਪ੍ਰਭ ਨਾਲਿ ॥ ੭ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਪੁਰਖਾ ! ਇਕਿ ਲਦਿ ਗਏ ਅਤੇ ਹੀ, ਤਿਨਾ ਵਿਰਹੁ ਇਕਿ ਜੂਨੀ ਦੀ ਭਰ ਨਾਲਿ ਪਏ, ਇਕਿ ਫੇਰਿ ਮਨੁਖ ਜਨਮ ਆਏ, ਇਕਿ ਹੁਣਿ ਲਦਣਿ ਵਾਲੇ ਹੋਨਿ; ਇਕਿ ਭਾਰ ਬੰਨਿ ਬੈਠੇ ਹੋਨਿ, ਰਹਣਾ ਐਥੈ ਕਿਸੇ ਨਾਹੀ, ਸਭਨਾ ਜਾਣਾ ਹੈ । ਪੁਰਖਾ ! ਪਣੁ ਜਿਨੀ ਸਚੁ ਸਿਮਰਿਆ; ਮੁਖ ਤੇ ਸਚੁ ਬੋਲਿਆ; ਸਚੈ ਮਾਰਗਿ ਚਲੈ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਬਨਿਆ । ਉਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਉਨਾਂ ਦਾ; ਉਹਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੰਉ ਇਤੁ ਅੰਗਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਮਿਲੇ, ਅਰੁ ਜਿਨਹੁ ਏ ਕਰਮ ਨ ਕੀਏ ਤੇ ਏਤੁ ਦੋਖਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਵਿਛੁੜੇ, ਲਗੇ ਆਵਣ-ਜਾਣ” । ਬੋਲਹੁ ਵਾਹੁਗੁਰੂ ਸਚਾ ।

ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ਬੁਝਿਆ ਤੇ ਸਾਹਿਬ ਕੰਉ ਮਿਲੈ; ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਉਨ ਕੰਉ ਕਿਆ ਕਰਿ ਕਰਿ ਜਾਣੀਐ ? ਕਿਆ ਕਰਿ ਕਰਿ ਉਨਿ ਕੰਉ ਵਖਾਣੀਐ ? ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਏਹੁ ਬਾਤ ਸਮਝਾਈਐ ਜੀ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ :-

ਨਾ ਹਮ ਚੰਗੇ ਆਖੀਅਹ ਬੁਰਾ ਨ ਦਿਸੈ ਕੋਇ ॥

^੧ਮਲਾਹ ।

^੨ਮਲਾਹ ।

^੩ਇਸ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦ ਤੋਂ ਧ੍ਰੁਕਿ (ਦੌੜ ਕੇ) ਵਿਲਾਤਿ (ਲੰਘ) ਵੰਞ (ਜਾਓ) ।

^੪ਮੈਂ ਪਾਰ ਪਵੰਦੇ (ਲੰਘਦੇ) ਭਿਨੇ (ਦੇਖੇ) ਹਨ ।

^੫ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਬੋਹਿਥ (ਜਹਾਜ਼) ਉਤੇ

ਜੋ ਚਾੜ੍ਹੇ (ਚੜ੍ਹਾ ਲਏ) ਹਨ ।

^੬ਇਉਂ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ।

^੭ਦੌੜ ਕੇ, ਨੱਸ ਕੇ ।

^੮ਜਹਾਜ਼ ਉਤੇ ।

^੯ਇਕ ਆ ਕੇ ਚਲੇ ਗਏ (ਮਰ ਗਏ) ।

^{੧੦}ਸਭਨਾਂ ।

^{੧੧}ਭਾਰ, ਬੋਝ ।

ਨਾਨਕ ਹਉਮੈ ਮਾਟੀਐ ਸਚੇ ਜੇਹਤਾ^੧ ਸੋਇ ॥ ੯ ॥ ੨ ॥ ੧੦ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

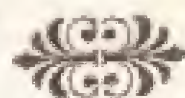
ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਪੁਰਖਾ ! ਹਮਰੈ ਅੰਦਰਿ ਚੰਗਿਆਈ ਕਾਈ ਨਾਹੀਂ ਨਜਰਿ ਆਵਤੀ, ਹਮਿ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਬੁਰਿਆਈ ਹੀ ਭਰੇ ਹਾਂ, ਹਮ ਮਹਿ ਭਲਿਆਈ ਕਾਈ ਨਾਹੀਂ; ਪੁਰਖਾ ! ਅਰੁ ਬੁਰਾ ਹਮ ਕਉ ਕੋਈ ਨਾਹੀਂ ਨਜਰਿ ਆਵਤਾ, ਸਭਨਾਂ ਤੇ ਹਉ ਹੀ ਬੁਰਾ ਹਾਂ, ਹਮ ਥੀਂ ਸਭ ਕੋਈ ਭਲਾ ਹੈ। ਪਣੁ ਪੁਰਖਾ ! ਜਿਸ ਕੇ ਆਤਮੇ ਤੇ ਹਉਮੈ ਮਿਟੀ ਹੈ ਸਿ ਐਸੇ ਹੋਂ ਜੈਸਾ ਪਰਮੇਸੁਰ, ਉਨ ਕਉ ਮੇਰੇ ਬੁਝੈ ਭਿੰਨਿ ਕਹਿਆ ਨ ਜਾਈ; ਜੈਸਾ ਸਚਾ ਤੈਸਾ ਓਹੁ”। ਤਬ ਮਰਦਾਨਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ ਚਰਨੀ ਲਾਗਾ, ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਕਰਿ ਉਠਿਆ ਜਿ, “ਧੰਨੁ ਹੋ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ! ਸੈਂਸਾਰ ਸਾਗਰ ਕਾ ਬੇਹਿਥਾ। ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਤੂੰਹੋਂ ਗੁਰੂ ਹੋਂ; ਤੂੰਹੋਂ ਸੇਵਕੁ ਹੈਂ; ਤੂੰ ਪਰਮੇਸੁਰ, ਜਿਨਿ ਅੰਦਰੇ ਮਹਿ ਚਾਂਦਨੁ^੨ ਕੀਆ; ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਰਾਖਿ ਲੇਹਿ ਜੀ !” ਬੋਲਹੁ ਵਾਹੁਗੁਰੂ।

ਸਲੋਕੁ^੩ ॥

ਹਉਮੈ ਬੋਇ ਪ੍ਰਭ ਸਿਉ ਮਿਲੈ ਅਪਰੰਪਰੁ ਤਾਕੈ ਗਾਉ ॥

ਸਚੁ ਕਮਾਵੈ ਸਚੁ ਜਾਪੈ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਸਚਾ ਨਾਉ ॥੧॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹੁਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ। ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥੧੩੦॥

(ਸ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮੁਲਤਾਨ ਵਿਚ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਪੀਰ ਬਹਾਉਂਦੀਨ ਦੇ ਪੋਤ੍ਰੇ ਨਾਲ)

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮੁਲਤਾਨਿ ਸਹਰਿ ਮਹਿ ਬੈਠਾ ਬਾ ਅਰੁ ਪੀਰ ਬਹਾਵਦੀ ਦਾ ਪੋਤਾ^੪ ਆਇ ਮਿਲਿਆ ਸੁਣਿ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਉ। ਤਿਨਿ ਆਇ ਕਰਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸਲਾਮਾਲੇਕੰ^੫ ਨਾਨਕ ਫਕੀਰ, ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਰਸੀਦ !” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜੇ, ‘ਅਲੇਕੰ ਸਲਾਮੁ^੬ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਿਆਰੇ !’ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਉਠਿ ਕਰਿ ਸਲਾਮੁ ਦਿਤਾ, ਦਸਤਖਤ ਲੈ ਮਿਲੈ। ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਬੈਠਿ ਗਏ, ਲਗੇ ਸਾਹਿਬ

^੧ਜੇਹਾ, ਵਰਗਾ।

^੨ਚਾਨਣ।

^੩ਇਹ ਸਲੋਕ ਮੌਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ।

^੪ਸ਼ੇਖ

ਬਹਾਉਂਦੀਨ ਸ਼ਿਕਰੀਆ ਮੁਲਤਾਨ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਇਹ ਕਮਾਲਉਂਦੀਨ ਕੁਰੇਸ਼ੀ ਦੇ ਪੁਤਰ ਸਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ੧੧੭੦ ਈਸਵੀ (੫੬੫ ਹਿਜਰੀ) ਵਿਚ ਕੋਟ ਕਰੋਰ ਮੁਲਤਾਨ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਬਗਦਾਦ ਗਏ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਸ਼ੇਖ ਬਹਾਉਂਦੀਨ ਸੋਹਰਾਵਰਦੀ ਦਾ ਬਹੁਤ ਅਸਰ ਹੋਇਆ। ਫੇਰ ਵਾਪਸ ਮੁਲਤਾਨ ਆਉਣ ਤੇ ਇਹ ਸ਼ੇਖ ਫਰੀਦੁੱਦੀਨ ਬਕਰਗੰਜ ਦੇ ਗੂੜ੍ਹੇ ਮਿਤ੍ਰ ਬਣ ਗਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਿਹਾਂਤ ਮੁਲਤਾਨ ਵਿਚ ੭ ਨਵੰਬਰ ੧੨੬੬ ਈਸਵੀ (੬੬੫ ਹਿਜਰੀ) ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੜਕੇ ਸ਼ੇਖ ਸਦਰਉਂਦੀਨ ਦਾ ਦਿਹਾਂਤ ਮੁਲਤਾਨ ਵਿਚ ੧੩੦੯ ਈਸਵੀ (੭੦੯ ਹਿਜਰੀ) ਵਿਚ ਹੋਇਆ।

[Oriental Biographical Dictionary by Beale, page 97.]

^੫ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਅਸਲਾਮੁ ਅਲੈਕੁਮ’। ਅਰਥਾਤ—ਤੁਹਾਡੇ ਪਰ ਸੁਖ ਹੋਵੇ।

^੬ਸਹੀ ਪਾਠ—ਅਲੈਕੁਮ

ਸਲਾਮ’। ਅਰਥਾਤ—ਤੁਹਾਡੇ ਪਰ ਵੀ ਸੁਖ ਹੋਵੇ।

ਦੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਕਰਦੇ। ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੇ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਮਿਲੇ, ਲਗੇ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਕਰਦੇ ਦਿਲ ਬਦਿਲ ਖੀਂ। ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਦਿਖਾ ਆਪਿ ਵਿਚਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਯਾਦਿ ਕਰਦੇ ਹਨਿ। ਤਬ ਪੀਰ ਜਾਏ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਤੂੰ ਵਡਾ ਬੁਜਰਕਵਾਰੁ^੧ ਹੈਂ, ਪਣੁ ਤੈਂ ਇਕੁ ਗੋਸਾ ਪਕੜਿ ਕਰਿ ਬੈਠਕ ਹਿਕੁ ਨ ਕੀਤੀਆਂ^੨, ਹਿਕੁ ਕੋਈ ਖਾਦਮੁ^੩ ਅਗੇ ਰਖਿ ਕਰਿ ਜਿ ਬੈਠਿਆਂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬੰਦਗੀ ਵਿਚਿ ਰਹੀਐ। ਅਜੈ ਫਿਰਣ ਹੀ ਵਿਚਿ ਖਿਆਲੁ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਮਾਰੂ ਰਾਗ^੪ ਮਹਿ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ :-

ਆਵਉ ਵੰਞਉ ਭੁੰਮਣੀ^੫ ਕਿਤੀ ਮਿਤੁ ਕਰੇਉ ॥

ਸਾਧਨ^੬ ਵੇਈ ਨ ਲਹੈ ਵਾਚੀ^੭ ਕਿਉ ਧੀਰੇਉ ॥੧॥

ਮੈਡਾ ਮਨੁ ਰਤਾ ਆਪਨੜੇ ਪਿਰ ਨਾਲਿ ॥

ਹਉ ਘੋਲਿ ਘੁਮਾਈ ਖੰਨੀਐ ਕੀਤੀ ਹਿਕ ਭੋਰੀ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲਿ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸਾਹ ਜੀ ! ਕਈ ਵਾਰ ਆਵਦੇ ਹਰਾਂ^੮, ਕਈ ਵਾਰ ਜਾਂਦੇ ਹਰਾਂ; ਕਈ ਮਿਤੁ ਖਾਦਮ ਕੀਤੇ ਸਾਹਿ ਜੀ ! ਪਰੁ ਮਨੁ ਟਿਕਿਓ ਕਿਥਾਈ^੯ ਨਾਹੀਂ। ਉਹੁ ਜਿ ਸਾਹਿਬੁ ਖਸਮੁ ਹੈ ਸੁ ਆਪਣੇ ਨਜੀਕਿ ਵੇਈ ਦੇਂਦਾ ਨਾਹੀਂ, ਇਕਲਿਆਂ ਮਨੁ ਧੀਰਜੁ ਪਕੜਦਾ ਨਾਹੀਂ, ਟਿਕੀਐ ਸਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਟਿਕੀਐ। ਮਨੁ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਉਸੁ ਸਾਹਿਬ ਸਾਥਿ ਲਗਾ ਹੈ। ਹਉ ਉਸੁ ਸਾਹਿਬ ਵਿਟਹੁ^{੧੦} ਕੁਰਬਾਣੁ ਕੁਰਬਾਣੁ ਜਾਈਂ। ਖੰਨੀਐ ਖੰਨੀਐ ਵੰਞ^{੧੧} ਉਸੁ ਸਾਹਿਬ ਵਿਟਹੁ। ਜੇ ਹਿਕੁ ਭੋਰੀ^{੧੨} ਨਜਰਿ ਕਰੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਨਿਹਾਲੁ ਬੀਵਾਂ^{੧੩}। ਤਬ ਪੀਰਜਾਏ^{੧੪} ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਤੁਸਾਂ ਕੂੰ ਆਪਣੇ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿਦਕੁ ਹੈ ਤਾਂ ਅਜੈ ਭੀ ਤੁਸਾਂ ਕੂੰ ਸਾਹਿਬੁ ਮੇਲਿ ਲੈਸੀ^{੧੫}। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ :-

ਪੇਈਅਤੇ^{੧੬} ਭੋਹਾਗਣੀ^{੧੭} ਸਾਹੁਰੈ ਕਿਉ ਜਾਉ ॥

ਮੈ ਗਲਿ ਅਉਗਣ ਮੁਠਕੀ ਬਿਨੁ ਪਿਰ ਝੂਰਿ ਮਰਾਉ ॥੨॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸਾਹ ਜੀ ! ਸਾਹੁਰੇ ਮੇਈ^{੧੮} ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨਿ ਜੇ ਪੇਈਅਤੇ ਸੋਹਾਗਣੀ ਹੋਈਆਂ ਹਨਿ, ਜਿ ਪੇਈਐ^{੧੯} ਖਸਮ^{੨੦} ਨਾਲਿ ਰਾਮਿ^{੨੧} ਜਿ ਸਾਹੁਰੈ ਭੀ ਖਸਮੁ ਉਸ ਨੇ ਰਾਵੈ^{੨੨}। ਪੇਈਆ ਏਹੁ ਜਹਾਨੁ ਸਹੁਰਾ ਓਹੁ ਜਹਾਨੁ ਹੈ; ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਏਤ੍ਰ^{੨੩} ਜਹਾਨਿ ਸਾਹਿਬੁ ਸੇਵਿਆ ਹੈ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਓਤਿ ਜਹਾਨਿ ਸਾਹਿਬੁ ਮੇਲਿ ਲੈਸੀ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਏਤ੍ਰ ਜਹਾਨਿ ਸਾਹਿਬੁ ਨਾਹੀਂ ਸੇਵਿਆ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਓਤ੍ਰ ਜਹਾਨਿ ਸਾਹਿਬੁ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਮੇਲਸੀ। ਪਣੁ ਸਾਹਿ ਜੀ ! ਅਸਾਂ ਕੂੰ ਆਪਣੇ ਅਡਾਲ^{੨੪} ਨਜਰਿ ਆਵਦੇ ਹਨਿ ਜਿ ਅਸਾਂ ਕੂੰ ਸਾਹਿਬੁ

^੧ਬੁਢਾ ਆਦਮੀ ਅਥਵਾ ਵਡਿਆਈ ਵਾਲਾ।

^੨ਅਰਥਾਤ-ਰੱਬ ਦੀ ਬੰਦਗੀ ਵਿਚ ਗੋਸੇ (ਕਿਨਾਰੇ, ਇਕ

ਪਾਸੇ ਜਾਂ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ) ਬੈਠ ਕੇ ਚਲੀਹਾ (ਜਪ ਪ੍ਰਯੋਗ ੪੦ ਦਿਨਾਂ ਦਾ) ਇਕ ਵੀ ਨਾ ਕੀਤਾ।

^੩ਸਿਦਮਤਗਾਰ,

ਸੇਵਾਦਾਰ ਚੇਲਾ।

^੪ਮਾਰੂ ਕਾਫੀ ਮਹਲਾ ੧, ਘਰੁ ੨।

^੫ਮੈਂ ਭੁੰਮਣੀ (ਦੋਮਣੀ ਅਥਵਾ ਦੁਰਿੱਤੀ) ਐਵੇਂ

ਆਉਂਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹਾਂ।

^੬ਜੀਵ ਰੂਪ ਇਸਤ੍ਰੀ।

^੭ਛੁੱਟੜ (ਔਰਤ), ਤਿਆਗੀ ਹੋਈ।

^੮ਹਾਂ। ^੯ਕਿਸੇ

ਥਾਂ ਵੀ।

^{੧੦}ਤ੍ਰੈ।

^{੧੧}ਖੰਡ ਖੰਡ (ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ) ਹੋ ਕੇ ਕੁਰਬਾਨ ਹੋ ਵੰਞਾਂ (ਜਾਵਾਂ)।

^{੧੨}ਇਕ ਭੋਰਾਂ

ਕੁ ਜਿਤਨੀ, ਭਾਵ-ਬੌੜੀ ਜਿਹੀ।

^{੧੩}ਨਿਹਾਲ (ਖੁਸ਼) ਬੀਵਾਂ (ਹੋਵਾਂ)।

^{੧੪}ਪੀਰ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਨੇ।

^{੧੫}ਮੇਲ

ਲਵੇਗਾ।

^{੧੬}ਪਿਉਕੇ, ਪੇਕੇ ਘਰ।

^{੧੭}ਛੁੱਟੜ (ਔਰਤ)।

^{੧੮}ਸੋਈ, ਉਹੋ।

^{੧੯}ਪਿਉਕੇ ਘਰ।

^{੨੦}ਪਤੀ।

^{੨੧}ਠੀਕ।

^{੨੨}ਰਮਣ ਕਰੇ, ਭੋਗੇ, ਭਾਵ-ਮੇਲ ਕੇ ਰਖੇ।

^{੨੩}ਇਸ।

^{੨੪}ਅਡਾਲ=ਜਮਾਂ ਫਿਕਲ,

(ਕਰਮ) ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ, ਅਰਥਾਤ-ਮਾੜੇ ਕਰਮ।

ਵੇਈ ਨਾਹੀਂ ਦੇਂਦਾ। ਜੇ ਅਸਾਂ ਕੁੰ ਅਉਗਣਿ ਗਲਿ ਬਧੇ ਹੈਨਿ ਸਿ ਕਿਬਹੁ ਲਹਨਿ, ਮਿਲਣ ਦੀ ਉਮੇਦ ਕਾਈ ਨਾਹੀਂ, ਦਿਨ ਰਾਤਿ ਏਹੋ ਝੋਰਾ ਹੈ। ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਨਾਮ ਬਿਨਾਂ ਸਾਹਿ ਜੀ ! ਅਸਾਡਾ ਕਉਣੁ ਹਾਲੁ ਹੋਸੀ ! ਏਹੋ ਹੀ ਮਨ ਵਿਚਿ ਧੋਖਾ ਹੈ, ਹੋਰੁ ਕੋਈ ਨਾਹੀਂ”। ਤਬ ਫਿਰਿ ਪੀਰਜਾਦੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਉਸੁ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਘਰਿ ਵਸੀਐ ਜਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਵਸੀਐ, ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਮਿਲੈ ਸਿ ਕਿਉਂਕਰਿ ਮਿਲੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਫਿਰਿ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:—

ਪੇਈਅਡੈ ਪਿਰੁ ਸੰਮਲਾ¹ ਸਾਹੁਰਤੈ ਘਰਿ ਵਾਸੁ ॥

ਸੁਖਿ ਸਵੰਧਿ ਸੁਹਾਗਣੀ ਪਿਰੁ ਪਾਇਆ ਗੁਣ ਤਾਸੁ ॥ ੩ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਸਾਹਿ ਜੀ ! ਜਿਨੀ ਸਾਹਿਬੁ ਸੇਵਿਆ ਪੇਈਐ ਏਤੁ ਜਹਾਨਿ-ਸੇਖ ਬਹਾਵਦੀ², ਸੇਖ ਫਰੀਦੀ³, ਨਾਮੋ⁴, ਕੰਬੀਰ, ਰਵਿਦਾਸਿ ਸਾਰਖੀ⁵ ਖੁਆਜਾ ਮੋਨਦੀ⁶ ਜੇਹੀ-ਜਿਨੀ ਏਤੁ ਜਹਾਨਿ ਮਿਹਨਤਿ ਕੀਤੀ ਸਿ ਜਾਇ ਸਾਹਿਬ ਕੁੰ ਓਹੁ ਜਹਾਨਿ ਮਿਲੇ, ਸੁਖਾਲੈ ਬੀਐ”। ਤਬ ਪੀਰਜਾਦੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਹਭੁ⁷ ਜਹਾਨੁ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਹੈ, ਹਭਨਾਂ ਕੁੰ ਸਾਹਿਬੁ ਰਿਜਕੁ ਪਹੁਚਾਇਦਾ ਹੈ, ਡਿਖਾ⁸ ਜੀ, ਅਗੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਿਆ ਹੋਸੀ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:—

ਲੇਫੁ ਨਿਹਾਲੀ⁹ ਪਟ¹⁰ ਕੀ ਕਾਪਤੁ ਅੰਗਿ ਬਾਣਾਇ ॥

ਪਿਰੁ ਮੁਤੀ¹¹ ਡੋਹਾਗਣੀ ਤਿਨ ਫੁਖੀ¹² ਹੈਣਿ ਵਿਹਾਇ ॥੪॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸਾਹ ਜੀ ! ਜਹਾਨ ਦਾ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਹੋਵੈ ਅਤੈ ਸੁਇਨੇ ਕੀ ਸਿਹਜਾ-ਪਟ ਕੀ ਨਿਹਾਲੀ ਉਪਰਿ ਸੇਵੇ ਤਉ ਉਹੁ ਦੁਖੀਆ ਹੈ; ਭਲੇ ਭਲੇ ਕਪੜੇ ਅੰਗਿ ਬਣਾਏ ਤਉ ਉਹੁ ਦੁਖੀਆ ਹੈ, ਕਿਉਂ ਜਿ ਸੋਹਾਗਣਿ ਨ ਹੋਈ, ਦੋਹਾਗਣਿ¹⁴ ਹੋਈ, ਤਿਸੁ ਕਉ ਐਥੇ ਡੀ ਦੁਖੁ ਅਗੈ ਡੀ ਦੁਖੁ। ਸੁਖੀਆ ਸੋ ਜਿਸ ਕੰ ਸਾਹਿਬੁ ਯਾਦਿ ਹੈ, ਸਾ ਸੋਹਾਗਣਿ ਹੋਈ, ਤਿਸੁ ਕੁੰ ਸੁਖੁ ਹੋਆ, ਸਾਹਿਬ ਸਾਥਿ ਮਿਲੀ”।

ਤਬ ਉਨਿ ਪੀਰਜਾਦੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਕਹਦੇ ਹੈਨਿ ਜਿ ਸਾਹਿਬੁ ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲਿ ਹੈ। ਡਿਖਾ ਜੀ, ਨਾਲਿ ਤਾਂ ਕਿਹਾ, ਜਾਂ ਦੁਖੁ ਪਾਏ ਤਾਂ ਕਿਆ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:—

ਕਿਤੀ¹⁵ ਚਖਉ ਸਾਡੜੇ¹⁶ ਕਿਤੀ ਵੇਸ¹⁷ ਕਰੇਉ ॥

ਪਿਰ ਬਿਨੁ ਜੋਬਨੁ ਬਾਦਿ ਗਇਅਮ¹⁸ ਵਾਢੀ¹⁹ ਖੁਰੇਦੀ ਖੁਰੇਉ ॥ ੫ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸਾਹ ਜੀ ! ਜੇ ਅਨੇਕ ਜੇਤੀ²⁰ ਸਾਦ ਹੀਂ ਅਰੁ ਏਤੇ ਹੀ ਕਰੈ ਅਰੁ

¹ਪੇਕੇ ਘਰ (ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ) ਪਿਰੁ (ਪ੍ਰੀਤਮ-ਪਰਮੇਸੁਰ ਨੂੰ) ਸੰਮਲਾਂ (ਯਾਦ ਕਰਾਂ) ਅਰਥਾਤ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਾਂ। ²ਸੇਖ ਬਹਾਉਦੀਨ ਖ਼ਕਰੀਆ (ਮੁਲਤਾਨੀ)। ³ਸੇਖ ਫਰੀਦ, ਥਕਰ ਗੰਜ (ਸੰਨ ੧੧੭੩-੧੨੬੬ ਈ:)।

⁴ਭਗਤ ਨਾਮ ਦੇਵ। ⁵ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਤੇ ਰਵਿਦਾਸ ਸਚੀਖਿਆ ਨੇ ਛਾਵ ਵਰਗਿਆਂ ਨੇ। ⁶ਖੁਆਜਾ ਮੁਯੱਨੁਦੀਨ ਰਿਸ਼ਤੀ ਅਜਮੇਰੀ, ਜੋ ਸੇਖ ਫਰੀਦ ਦਾ ਸਮਕਾਲੀ ਸੀ।

⁷ਹੋਏ। ⁸ਸਭ। ⁹ਦੇਖ। ¹⁰ਤੁਲਾਈ, ਦੁਲਾਈ। ¹¹ਰੇਸਮ। ¹²ਛੱਡੀ ਹੋਈ।

¹³ਦੁਖਾਂ ਵਿਚ। ¹⁴ਫੁਹਾਗਣ, ਛੁੱਟਤ। ¹⁵ਕਿਤਨੇ ਹੀ। ¹⁶ਸਾਦੜੇ, ਸੁਆਦ। ¹⁷ਫੇਸ।

¹⁸ਪਿਰ (ਪ੍ਰੀਤਮ) ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੇਰਾ ਜੋਬਨ ਐਵੇਂ (ਬਾਦ) ਹੀ ਗਇਅਮ (ਗਇਆ)। ¹⁹ਛੁੱਟਤ (ਔਰਤ)।

²⁰ਜਿਤਨੇ।

ਜੇਤੀ ਸੀਗਾਰ ਹੈਨਿ ਏਤੇ ਹੀ ਕਰੈ ਅਤੇ ਖਸਮ ਨ ਭਾਵੈ ਤਾਂ ਓਤਦੇ ਹਛੇ¹ ਸੀਗਾਰ, ਹਛੇ ਵੇਸ ਕਿਤੇ ਕੰਮਿ ਨ ਹੋਵਨੀ। ਏਸਦੀ ਬਿਨਾਂ ਖਸਮ ਤੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰਿ ਏਵੈ ਗਈ, ਤੋਤ ਤੀਕ ਬੂਰੇਂਦੀ ਬੂਰੇਂਦੀ ਰਹੀ, ਇਸੁ ਜਹਾਨਿ ਭੀ ਬੂਰੇਂਦੀ ਬੂਰੇਂਦੀ ਮੁਈ। ਉਸ ਦਾ ਝੋਰਾ ਨ ਲਖੋ ਬਿਨਾਂ ਖਸਮ ਦੀ ਮਿਹਰ ਤੇ²।

ਤਾਂ ਪੀਰ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਜਿਤੁ ਗਲੇ ਏਹੁ ਸੋਹਾਗਣਿ ਬੀਵੈ, ਜਿਤੁ ਸੇਵਾ ਏਸੁ ਝੋਰਾ³ ਵੰਢੈ”। ਤਾਂ ਵਤਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਖਿਜਮਤਿ-ਸੇਵਾ ਕੇਹੜੀ ਹੈ, ਜਿਤੁ ਸੇਵਾ ਏਸੁ ਕਉ ਖਸਮੁ ਰਾਵੈ, ਏਸਦਾ ਕਉ ਖਸਮੁ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਬੀਵੈ, ਉਹੁ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਭੁ ਅਲਾਇਆ⁴:-

ਸਚੇ ਸੰਦਾ⁵ ਸਦੜਾ⁶ ਸੁਣੀਐ ਗੁਰ ਵੀਚਾਰਿ॥

ਸਚੇ ਸਚਾ ਬੈਹਣਾ ਨਦਰੀ ਨਦਰਿ ਪਿਆਰਿ॥ ੬ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸਾਹਿ ਜੀ ! ਉਸੁ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਕੀਚੈ ਭੀ ਅਤੇ ਉਸੁ ਸਚੇ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਗਲਿ⁷ ਸਭੁ⁸ ਸੁਣੀਐ ਭੀ, ਕੈਂਦਿਅਹੁ⁹ ਮੁਹੁਹੁ¹⁰ ਸੁਣੀਐ ? ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਕਉ ਪੀਰੁ ਹੈ ਅਰੁ ਹਿੰਦੂ ਕਉ ਗੁਰੂ ਹੈ। ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਬੀਵੈ, ਪੂਰਾ ਪੀਰੁ ਬੀਵੈ ਤਿਸੁ ਦਿਅਹੁ ਮੁਹੁਹੁ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸੁਣੀਐ। ਜਿ ਉਹੁ ਵੀਚਾਰਿ ਕਰਿ ਲਫਸੁ¹¹ ਕੇਹਦਾ ਹੈ, ਉਹੁ ਲਫਸੁ ਗੁਰੂ-ਪੀਰ ਦਾ ਸੁਣੀਐ। ਹੋਰੁ ਕੋਈ ਨਾਹੀਂ ਸਾਹਿਬ ਕੁ ਜਾਣਦਾ, ਗੁਰੂ ਪੀਰੁ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ: ਪਰੁ ਜੀ, ਜਿ ਜਾਣੈ ਸਿ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਵਖਾਣੈ, ਉਸੁ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਵਖਾਣੈ, ਉਸ ਸਿਫਤਿ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਵ¹² ਸਦ¹³ ਉਪਰਿ ਖਸਮੁ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਹੋਂਦਾ ਹੈ, ਮਿਹਰ ਕੀ ਨਜਰਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਦੇਖਦਾ ਹੈ। ਸਾਹਿਬੁ ਓਹੁ ਜਿ ਖਾਦਮ-ਸੇਵਕੁ ਗੁਰ-ਪੀਰ ਦੇ ਵੀਚਾਰਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਸਾਹਿਬ ਨੋ ਯਾਦਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸਚੇ ਦਿਲ ਸਾਬਿ, ਸਚੇ ਕਰਾਰ ਵਿਚਿ, ਤਿਸਨੋ ਸਾਹਿਬ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਹੋਂਦਾ ਹੈ”।

ਤਬ ਫਿਰਿ ਪੀਰਜਾਦੈ ਸਭੁ¹⁴ ਅਲਾਇਆ¹⁵ ਜਿ, “ਏ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਉਸੁ ਸਾਹਿਬ ਜਿ ਭਿਠਾ ਲੋਤੇ ਸਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਭੇਖੈ¹⁶, ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਜਾਣੈ ? ਏਹੁ ਬਾਤ ਅਸਾਂ ਕੁ ਸਮਝਾਈਐ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਗਿਆਨੀ ਅੰਜਨੁ¹⁷ ਸਚ ਕਾ ਭੇਖੈ ਭੇਖਣਹਾਰੁ॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਬੁਝੈ ਜਾਣੀਐ ਹਉਮੈ ਗਰਬੁ¹⁸ ਨਿਵਾਰੁ¹⁹॥ ੭ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸਾਹਿ ਜੀ ! ਭੀ ਕਿਨੀ ਗਲੀਂ ਸਾਹਿਬ ਕੁ ਪਾਏ ? ਜਿ ਕੋਈ ਸਾਹਿਬ ਕੁ ਦੇਖਿਆ ਲੋੜੇ ਤਉ ਸਚੀ ਨਜਰਿ ਹਛਸ ਕੰਹੀ ਕੁ ਭੇਖੈ, ਜਿਥੈ ਭੇਖੈ ਤਿਥੈ ਸਾਹਿਬ ਕੁ ਭੇਖੈ। ਕੁਤੁ ਕੁਫਰੁ ਮਨ ਤੇ ਦੂਰਿ ਕਰੈ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਮਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸਭੁ ਸਚੁ ਸਚੁ ਕਰਿ ਭੇਖੈ, ਕਮਾਵੈ। ਏਵੈ ਹੀ ਕਰਿ ਕਰਿ ਭੇਖੈ ਅਰੁ ਅੰਤਰ ਤੇ ਹਉਮੈ ਜਿ ਗਰਬੁ ਹੈ ਸਿ ਦਿਲ ਤੇ ਨਿਵਾਰਿ ਦੂਰਿ ਕਰੈ ਤਾਂ ਹੀ ਏਹੁ ਸਾਹਿਬ ਕੁ ਪਾਏ ਏਤੁ ਖਿਜਮਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ”। ਬੋਲਹੁ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ ਪਰਵਰਦਗਾਰੁ।

ਤਬ ਉਨਿ ਪੀਰਜਾਦੈ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੇ ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅਰੁ ਸਾਹਿਬੁ ਤੁਸਾਡਾ ਜੀ !” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਤਉ²⁰ ਭਾਵਨਿ²¹ ਤਉ ਜੇਹੀਆ ਮੂ²² ਜੇਹੀਆ ਕਿਤੀਆਹ²³॥

¹ਸਫੇ, ਸਾਰੇ ਹੀ।

²ਬੂਰੇਵਾਂ।

³ਜਾਵੇ।

⁴ਸੱਦ (ਸ਼ਬਦ) ਅਲਾਇਆ (ਉਚਾਰਿਆ)।

⁵ਦਾ।

⁶ਸੱਦ (ਸ਼ਬਦ) ਰੂਪ ਉਪਦੇਸ਼।

⁷ਗੱਲ-ਕਥ।

⁸ਸ਼ਬਦ।

⁹ਕਿਸ ਦੇ।

¹⁰ਮੂੰਹ ਤੋਂ।

¹¹ਲਫਜ਼, ਸ਼ਬਦ।

¹²ਨਾਮ।

¹³ਸ਼ਬਦ (ਉਪਦੇਸ਼)।

¹⁴ਸੱਦ, ਸ਼ਬਦ।

¹⁵ਬੋਲਿਆ, ਭਾਵ-ਕਥਨ ਕੀਤਾ।

¹⁶ਭੇਖੈ।

¹⁷ਸੁਰਮਾ।

¹⁸ਅਹੰਕਾਰ।

¹⁹ਨਿਵਾਰ (ਦੂਰ)

ਕਰਕੇ।

²⁰ਤੈਨੂੰ।

²¹ਭਾਉਂਦੀਆਂ ਅਥਵਾ ਚੰਗੀਆਂ ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ।

²²ਮੈਂ ਮੇਰੇ।

²³ਕਿਤਨੀਆਂ ਹੀ।

ਨਾਨਕ ਨਾਹੁ ਨ ਵੀਛੁੜੈ ਤਿਨ ਸਚੈ ਰਤਤੀਆਹ^੧ ॥ ੮ ॥ ੧ ॥ ੯ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸਾਹਿ ਜੀ ! ਸਾਹਿਬ ਨੋ ਭਾਵਦੇ ਹੋਨਿ ਸੇ ਸਾਹਿਬ ਜੇਹੇ ਹੋਨਿ, ਮੈਂ ਜੇਹੀਆਂ ਨੋ ਦਰਿ ਕੋਈ ਜਾਣਦਾ ਨਹੀਂ, ਕਈ ਲਖ ਦਰ ਲਖ ਹੋਨਿ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਿ, ਤਿਨਾ ਨੋ ਬੈਠਣ ਦੀ ਜਾਹਗਾ ਨਾਹੀਂ ਕਾਈ, ਮੈਂ ਜੇਹੀਆਂ ਦਰਿ ਖਤੀਆਂ ਬਿਲਲਾਂਦੀਆਂ ਹੋਨਿ, ਤਿਨਾਂ ਦੀ ਗਣਤੀ ਕਾਈ ਨਾਹੀਂ । ਜਿਨਾ ਨੋ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲਿ ਇਸਕੁ^੨ ਹੈ, ਸਾਹਿ ਜੀ ! ਤਿਨਾ ਨੋ ਅਠੇ ਪਹਰ ਵਿਸਰਦਾ ਨਾਹੀਂ, ਓਨਾਂ ਨਾਲਹੁ ਖਸਮੁ ਵਿਛੁੜਦਾ ਕਦੇ ਨਾਹੀਂ, ਸਦਾ ਹੀ ਸਦਾ ਓਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲਿ ਸਾਹਿਬੁ ਰਹਦਾ ਹੈ । ਜਿਨਾਂ ਨੋ ਸਚ ਨਾਲਿ ਦਿਲੁ ਲਗਾ ਹੈ, ਸਚੇ ਨਾਲਿ ਰਤੀਆਂ ਹੋਨਿ, ਤਿਨਾਂ ਦੀ ਕਿਝੁ^੩ ਕੀਮਤਿ ਕੀਤੀ ਵੇਦੀ^੪ ਹੈ ਜਿ ਹਕ ਕੂੰ ਪਹੁੰਚੇ^੫ ਹੋਨਿ” । ਤਾਂ ਪੀਰ ਆਖਿਆ ਜਿ, “ਵਾਹੁ ਸਾਹਿਬੁ ! ਵਾਹੁ ਸਾਹਿਬੁ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ! ਅਸੀਂ ਅਗੈ ਸਾਹਿਬ ਕੂੰ ਸੁਣਦੇ ਆਹੈ^੬, ਹੁਣਿ ਤੇਰਾ ਜਿ ਦੀਦਾਰੁ ਬੀਆ^੭ ਸਿ ਐਨਿ ਸਾਹਿਬ ਸਚੇ ਦਾ ਦੀਦਾਰੁ ਬੀਆ । ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਅਸਾਂ ਕੂੰ ਇਜੇਹੀ ਦੁਆਇ ਦੇਹਿ, ਅਸਾਡੀ ਭੀ ਉਸੁ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲਿ ਰਹਿ ਆਵੈ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸਾਹਿ ਜੀ ! ਸਾਹਿਬੁ ਤੇਰੀ ਸਰਪਰ ਰਖੇਗਾ; ਤੂੰ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੋਆ ਹੈਂ, ਪੈਰਵੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਉਪਰਿ ਚਲਦਾ ਹੈਂ ਅਤੇ ਕਮਾਈ ਪੀਰ ਬਹਾਵਦੀ ਦੀ ਪਿਛੈ ਸਾਹਿਬੁ ਤੇਰੀ ਸਰਪਰ^੮ ਰਖੇਗਾ” । ਕਹੈ, “ਜੀ, ਸੋ ਪੀਰੁ ਤੂਹੈ ਹੈਂ, ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਅਖੀ ਨਾਲਿ ਅਸਾਂ ਕੂੰ ਸਾਹਿਬੁ ਡਿਖਾਲਿਆ^੯ ਹੀ । ਜੀ, ਤੂੰ ਵਡਾ ਪੀਰੁ ਹੈਂ, ਤਾਹੁ ਦਾ^{੧੦} ਸਦਕਾ ਅਸਾਂ ਕੂੰ ਸਾਹਿਬੁ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਬੀਵੈ^{੧੧}” । ਤਬ ਦਸਤ ਪੰਜਾ^{੧੨} ਲੈ ਕਰਿ ਪੀਰ ਬਹਾਵਦੀ ਦਾ ਪੋਤਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤੇ ਵਿਦਾ ਹੋਆ, ਘਰਿ ਗਇਆ । ਬੋਲਹੁ ਵਾਹੁ ਗੁਰੂ

ਸਲੋਕੁ^{੧੩}

ਕੇਤੀਆ ਢੁੰਢਨਿ ਕੰਤ ਕੂੰ ਤਿਨਾ ਦਾ ਨਾਹਿ ਸੁਮਾਰ ॥

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਜੈ ਕੂੰ ਮਿਲੇ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਕੂੰ ਬਲਿਹਾਰੁ ॥ ੧ ॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹੁਗੁਰੂ, ਪੰਠ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ । ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ੧੩੧ ॥

(ਹ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮੁਲਤਾਨ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਪੀਰ ਨਾਲ)

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਮੁਲਤਾਨਿ ਸ਼ਹਿਰ ਪੀਰ ਬਹਾਵਦੀ ਕੀ ਦਰਗਾਹਿ ਮਹਿ ਜਾਇ ਵੜਿਆ । ਤਬ ਦਰਗਾਹਿ ਮਹਿ ਖਬਰਿ ਹੋਈ ਪੀਰ ਜਾਦਿਆਂ ਕਉ ਜਿ, “ਨਾਨਕੁ ਵੇਦੀ ਜਿ ਭੇਰਾ ਲੁਟਾਇ ਫਕੀਰੁ ਹੋਇ ਨਿਕਲਿਆ ਹੈ

^੧ਉਸ ਸਚੇ ਪ੍ਰੀਤਮ (ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ) ਨਾਲ ਰੱਤੀਆਂ (ਰੰਗੀਆਂ) ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਜੋ । ^੨ਪ੍ਰੇਮ । ^੩ਕੁਝ ।
^੪ਜਾਂਦੀ । ^੫ਪਹੁੰਚੇ । ^੬ਜੀ । ^੭ਹੋਇਆ । ^੮ਹਰ ਤਰਾਂ, ਹਰ ਹੀਲੇ । ^੯ਦਿਖਾਲਿਆ,
ਦਿਖਾਇਆ । ^{੧੦}ਤਿਸ ਦਾ, ਉਸ ਦਾ, ਜਾਂ ਤੁਧ ਦਾ । ^{੧੧}ਹੋਵੇ । ^{੧੨}ਦਸਤ (ਹਥ) ਪੰਜਾ ਮਿਲਾ ਕੇ ।
^{੧੩}ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ।

ਜਿ ਪੀਰ ਬਹਾਵਦੀ ਦੀ ਤੁਰਬਤ¹ ਉਪਰਿ ਆਇ ਹੁਜਰੇ² ਵਿਚ ਵੜਿਆ ਹੈ, ਤੁਰਬਤ ਕੂੰ ਕੁਰਨਸ³ ਕੀਤੀ ਹੈਸੁ। ਅਰੁ ਫਕੀਰ ਤਬਾ⁴ ਹੈ ਅਰੁ ਮਰਦੁ ਖੂਬ ਦੀਦਾਰੁ ਕਦਾਰੁ⁵ ਕਦਾਵਰੁ ਅਜਬੁ ਦੀਦਾਰੁ ਹੈ, ਦੇਖਿਆ ਹੀ ਬਣਿਆਵੈ ਪੀਰ ਜੀ ! ਅਜਬੁ ਫਕੀਰੁ ਸੁਣੀਦਾ ਯਾ ਜਿ ਆਇਆ ਹੈ”। ਤਬ ਓਹੁ ਜਿ ਪੀਰਜਾਦਾ, ਪੀਰ ਬਹਾਵਦੀ ਕੀ ਦਰਗਾਹ ਪੀਰ ਦੀ ਜਾਹਗਾ ਬਾ, ਉਨਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਯਾਰਹੁ ! ਟੁਕੁ ਏਕ⁶ ਮੈਂ ਨਿਵਾਜ ਕਰਿ ਲਈ”। ਖਾਦਮਾ ਨੋ ਕਹਿਓਨੁ ਜਿ, “ਦੇਖਿ ਲੇਹੁ ਜੁ ਮਤੁ ਉਨਿ ਜਾਦਾ ਹੋਇ। ਜੇ ਉਨਿ ਚਲੇ ਤਾਂ ਕਹਣਾ ਜਿ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮੁਹਬਤਿ ਟੁਕੁ ਏਕੁ ਬੈਠੀਐ, ਪੀਰੁ ਆਵਦਾ ਹੈ”। ਤਬ ਉਹੁ ਖਾਦਮ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ ਆਏ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਅਗੇ ਹੀ ਤੇ ਕਹਿ ਉਠਾ ਜਿ, “ਮੀਆਂ ਸਲਾਮਤਿ ! ਅਸੀਂ ਪੀਰ ਕੂੰ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਜਾਹਿਗੇ, ਏਵ ਨਾਹੀਂ ਜਾਏ”। ਤਬ ਉਨਹੁ ਖਾਦਮਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਵਾਹੁ, ਵਾਹੁ ਜੀ ! ਦਿਲਾਂ ਦੀ ਬਾਤਿ ਬੁਝੀ”। ਤਬ ਉਹਿ ਫਿਰਿ ਗਏ, ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਪੀਰ ਸਲਾਮਤਿ ! ਓਹੁ ਪੂਰਾ ਮਰਦੁ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਅਜੇ ਬੋਲੇ ਡੀ ਨ ਸਿਆ”, ਮਰਦੁ ਅਗੇ ਹੀ ਕਹਿ ਉਠਾ ਜਿ ਮੀਆਂ, ਅਸੀਂ ਪੀਰ ਕੂੰ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਵੈਸਹਾਂ⁷, ਏਵ ਨਾਹੀਂ ਵੈਦੇ⁸”। ਤਾਂ ਪੀਰ ਨਿਵਾਜ ਗੁਜਾਰੀ ਪੇਸੀ⁹ ਵਖਤੁ ਕੀ, ਗੁਜਾਰਿ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਪਾਸਿ ਆਇਆ। ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਅਰੁ ਪੀਰੁ ਦਸਤ ਪੇਸੀ¹⁰ ਲੇ ਕਰਿ ਮਿਲੇ, ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਦਰਗਾਹ ਮਹਿ ਬੈਠੇ। ਤਾਂ ਪੀਰਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਭਲੇ ਹਉ ?” ਕਹੇ, “ਜੀ, ਜਾਂ ਕੋਈ ਸਾਹਿਬ ਦਾ¹¹ ਮਿਲੈ ਤਾਂ ਹੀ ਭਲੇ। ਤਬ ਪੀਰ ਕਬੀਰ¹² ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਭਲੀ ਬਾਤ ਕਹੀ ਜਿ ਸਾਹਿਬ ਦਿਆਂ ਮਿਲਿਆਂ ਸਾਹਿਬੁ ਯਾਦਿ ਆਵਦਾ ਹੈ। ਸਚੁ ਹੈ ਏਸੁ ਬਾਤ ਮਹਿ ਸਕੁ¹³ ਨਾਹੀਂ”। ਤਬ ਪੀਰ ਕਬੀਰ ਕਹਿਆ, “ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਅਸੀਂ ਜਾਣਿਆ ਹੈ ਜਿ ਤੁਸੀਂ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕੂੰ ਸਬੁ ਨਾਹੀਂ ਰਖਤੇ। ਪਣੁ ਜੀ, ਕਾਈ ਜਾਹਗਾ ਸਕ ਦੀ ਭੀ ਹੈ ਜਿ ਕਿਥਾਊ ਸਾਹਿਬੁ ਦੁਇ ਕਰਿ ਦੇਖਦਾ ਭੀ ਕਰਦਾ ਕਿ ਸਭਨੀ ਯਾਈ ਸਾਹਿਬ ਹੀ ਨੋ ਜਾਣੀਐ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਪੀਰ ਜੀ ! ਸਭੁ ਜਾਹਗਾ ਸਾਹਿਬੁ ਹੀ ਕਰਿ ਜਾਨਣਾ। ਸਾਹਿਬ ਬਿਨਾ

¹ਕਬਰ, ਮਕਬਰਾ। ²ਕੋਠੜੀ, ਪੀਰ ਦੀ ਕੁਟੀਆ। ³ਸਲਾਮ, ਖੁਕ ਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣਾ। ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਨੇ ਏਥੇ ਇਹ ਗੱਲ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਅਕੀਦੇ ਤੋਂ ਉਲਟ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇਵੀ-ਦੇਵਤਿਆਂ ਤੇ ਪੀਰਾਂ-ਪੈਗੰਬਰਾਂ ਦੀ ਮੰਨ-ਮਨੋਤ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਕੇਵਲ ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ (ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀਵਾਨ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ) ਦੀ ਪ੍ਰੇਮ-ਭਗਤੀ ਦਾ ਹੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਜਦ ਉਹ ਨੇ ਖੰਡ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ ਸੁਧਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਕ ਵਾਰ ਮੌਕੇ (ਅਰਥ ਵਿਚ) ਗਏ ਸਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖਾਨਾ ਕਾਅਬਾ ਨੂੰ ਵੀ, ਜੋ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਪੂਜਨੀਕ ਸਥਾਨ ਹੈ, ਕੋਰਨਸ਼ (ਖੁਕ ਕੇ ਸਲਾਮ) ਨਹੀਂ ਮੀ ਕੀਤੀ, ਸਗੋਂ ਉਸ ਵਲ ਪੈਰ ਪਸਾਰ ਕੇ ਹੀ ਸੁੱਤੇ ਸਨ। ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਦੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਤੋਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਮਿੱਖਾਂ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੇ ਕਵੀ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—

ਬਾਬਾ ਫਿਰ ਮੌਕੇ ਗਇਆ ਨੀਲ ਬਸਤ੍ਰ ਧਾਰੇ ਬਨਵਾਲੀ।.....

ਜਾ ਬਾਬਾ ਸੁਤਾ ਰਾਤ ਨੂੰ ਵਲ ਮਹਿਰਾਬੇ ਪਾਇ ਪਸਾਰੀ।.....੩੨॥

(ਵਾਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ, ੧-੩੨)

ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਪੀਰ ਬਹਾਉ¹ ਦੀਨ ਜ਼ਕਰੀਏ ਦੀ ਕਬਰ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਕੋਰਨਸ਼ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ, ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨਣ ਜੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ।

²ਇਕ ਖਿਣ ਭਰ, ਪਲ ਝੱਟ।

³ਐਵੇਂ ਨਹੀਂ ਜਾਏ।

⁴ਚਲਣ ਲਗੇ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਨਮਾਜ਼।

⁵ਵੱਡਾ ਪੀਰ।

⁶ਮਿਸ਼ਾਜ, ਸੁਭਾਉ।

⁷ਮੈਂ ਨਮਾਜ਼ ਕਰ (ਪੜ੍ਹ) ਲਵਾਂ।

⁸ਨਮਾਜ਼ੇ ਪੇਸ਼ੀਨ (ਸਲਾਤੁਲ ਜੁਹਰ)। ਦੁਪਹਿਰ ਤੋਂ ਬਾਦ ਜਦ ਸੂਰਜ

⁹ਹੱਥ ਮਿਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ।

¹⁰ਸੰਦੇਹ।

¹¹ਦੀਦਾਰੀ (ਦਰਸ਼ਨੀ) ਤੇ ਇਜ਼ਤ ਵਾਲਾ।

¹²ਨਹੀਂ ਸੀ। ¹³ਜਾਵਾਂਗੇ।

¹⁴ਭਾਵ-ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦਾ ਭਗਤ।

ਜਾਹਗਾ ਕਾਈ ਨਾਹੀ ਜਾਨਣੀ”। ਤਬ ਪੀਰਿ ਕਹਿਆ ਜਿ; “ਏ ਨਾਨਕ ! ਸਭਨੀ ਬਾਈ ਸਾਹਿਬੁ ਜਾਨਣਾ ਤਾਂ ਅਵਰਤ^੧ ਮਰਦ ਇਕਠਿਆਂ ਹੋਇ ਮੁਕਣਾਂ ਤਾਂ ਓਥੇ ਭੀ ਸਾਹਿਬੁ ਜਾਣੀਐ ਤਾਂ ਏਹੁ ਉਸੁ ਮੇਜ ਨੋ ਰਾਵਿ ਨ ਸਕਈ^੨। ਤਬ ਫਿਰਿ ਏਸੁ ਕਾ ਰਸੁ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਰਹੈ, ਏਹੁ ਬਾਤ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਅਜਾਨੋ ਸਮਝਾਈਐ ਜਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਹਸਿਆ, ਖੁਸੀ ਹੋਇ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ^੩ ਮਹਿ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ;—

ਆਪੇ ਰਸੀਆ^੪ ਆਪਿ ਰਸੁ ਆਪੇ ਰਾਵਣਹਾਰੁ^੫ ॥

ਆਪੇ ਹੋਵੇ ਚਲੜਾ^੬ ਆਪੇ ਸੇਜ ਭਤਾਰੁ^੭ ॥ ੧ ॥

ਰੰਗਿ ਰਤਾ ਮੇਰਾ ਸਾਹਿਬੁ ਰਵਿ ਰਹਿਆ^੮ ਭਰਪੂਰਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥੁ :—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨੀਐ, ਪੀਰ ਜੀ ! ਸਭੇ ਜਾਹਗਾ^੯ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਹੀ, ਸਭਨੀ ਜਾਹਗੀ ਓਹੋ ਸਾਹਿਬ ਹੈ, ਉਸੁ ਬਾਹਰੀ^{੧੦} ਜਾਹਗਾ ਕਾਈ ਨਾਹੀ। ਆਪੇ ਰਸੀਆ ਹੈ ਸਾਹਿਬ, ਆਪੇ ਰਸ ਕਸ, ਸੁਖ ਭੋਗ, ਦੇਗ ਤਮਾਸੇ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਆਪੇ ਰਾਵਣਾ^{੧੧} ਹੈ। ਆਪੇ ਅਵਰਤਿ^{੧੨} ਹੈ, ਆਪੇ ਮਰਦੁ ਹੈ। ਆਪੇ ਕਪੜੇ ਹੈ, ਆਪੇ ਸੇਜ ਹੈ। ਆਪੇ ਸੇਜ, ਅਵਰਤ ਕੀ ਜਾਹਗਾ^{੧੩} ਹੈ ਅਰੁ ਆਪੇ ਮਰਦੁ ਰਸੀਆ ਹੈ, ਸਭਿ ਰਸ ਕਸ ਭੋਗ ਭੋਗਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਛੁ ਹੈ ਜਿ ਆਪੇ ਹੈ ਜੀ। ਵਣਿ ਤ੍ਰਿਣਿ^{੧੪} ਤ੍ਰਿਭਵਣਿ ਵਿਚਿ ਸਭਨੀ ਜਾਹਗੀ ਆਪੇ ਹੈ। ਉਸੁ ਬਿਨਾਂ ਖਾਲੀ ਕਾਈ ਨਵਰਾ^{੧੫} ਨਾਹੀ”। ਤਬ ਪੀਰ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ, ਅਜਬੁ ਤੇਂ ਬੁਝਿਆ ਹੈ। ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਪਰੁ ਏਕੁ ਅਰਜੁ ਹੈ ਮੇਂ ਹੋਰੁ ਵੀ ਰਖਦਾ ਹਾਂ ਤਉ ਪਾਸਿ^{੧੬} ਪਰੁ ਮੇਰੇ ਪੁਛਣੇ ਦੀ ਗੁਸਤਾਕੀ^{੧੭} ਮਾਫ਼ ਕਰਣੀ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਪੀਰਿ ਜੀ ! ਏਨੀ ਗਲੀ ਕੀਤੀ ਹਭੇ^{੧੮} ਐਥ ਮਾਫ਼ ਹੋਂਦੇ ਹੋਨਿ। ਏਨੀ ਗਲੀ ਕੀਤੀ ਹਭਨਾ ਤੇ ਸਾਹਿਬੁ ਸਹੀ ਹੋਂਦਾ ਹੈ। ਗਲਾਂ ਸੇਈ ਜਿ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ, ਹੋਰਿ ਗਲਾਂ ਸਭਿ ਬਾਦਿ ਹੋਨਿ”। ਤਬ ਪੀਰਿ ਕਬੀਰਿ ਬਾਲੈ^{੧੯} ਪੀਰਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਪੁਛੇ ਦਾ ਐਬੁ ਨਾਹੀ ਰਖਣਾ^{੨੦}। ਦਿਖਾ ਜੀ, ਤੁਸਾਂ ਫੁਰਮਾਇਆ ਜਿ ਸਭਨਾਂ ਘਰਾਂ ਵਿਚਿ ਸਾਹਿਬੁ ਹੈ, ਅਤੈ ਜੀ, ਮਛੀ ਜਿ ਦਰੀਆਵ ਵਿਚਿ ਰਹਵੀ^{੨੧} ਹੈ, ਜਿ ਉਸੁ ਵਿਚਿ ਭੀ ਸਾਹਿਬੁ ਹੈ; ਅਤੈ ਮਾਛੀ^{੨੨} ਜਿ ਹੈ ਜਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੋਜਗਾਰੁ ਮਛੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਰੀ ਬਜ਼ੈਰਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੋਜਗਾਰੁ ਨਾ ਚਲੀ, ਕਿਉਂ ਜਿ ਉਤੈ ਮਾਛੀ ਦੇ ਘਰਿ^{੨੩} ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮੁ ਸਾਹਿਬ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਜਿ ਹੋਰੁ ਰੋਜਗਾਰੁ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੁਝੈ ਹੋਂਦਾ ਨਾਹੀ। ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਦਿਖਾ ਮਛੀਆਂ ਵਿਚਿ ਭੀ ਸਾਹਿਬੁ ਅਤੈ ਮਾਛੀਆਂ ਵਿਚਿ ਭੀ ਸਾਹਿਬੁ। ਦਿਖਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੋ ਮਾਰਿ ਖਾਇ ਕਿ ਉਨੀਹੂ^{੨੪} ਸੰਗਿ ਖਲੋਵੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ;—

^੧ਔਰਤ, ਏਥੇ ‘ਔਰਤ’ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ‘ਅਵਰਤ’ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਨੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਰਤਿਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਪਿਛੇ ਦੌਲਤ ਖਾਨ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ‘ਦਵਲਤ ਖਾਨ’, ‘ਦੋਤ’ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ‘ਦਵਤ’ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਆਏ ਹਨ।

^੨ਭਾਵ—ਉਸ ਪ੍ਰੀਤਮ (ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ) ਦੀ ਮਿਲਾਪ ਰੂਪ ਸੇਜ (ਸਿਹਜਾ) ਨੂੰ ਰਾਵ (ਰਮ ਜਾਂ ਮਾਣ) ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

^੩ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੧, ਘਰੁ ਦੂਜਾ ੨।

^੪ਰਸਿਕ (ਪ੍ਰੇਮੀ)।

^੫ਰਮਣ ਕਰਨ (ਭੋਗਣ) ਵਾਲਾ।

^੬ਚੋਲਾ, ਭਾਵ—ਜੀਵ ਰੂਪ ਇਸਤ੍ਰੀ।

^੭ਪਤੀ, ਭਾਵ—ਈਸ਼ਵਰ।

^੮ਵਿਆਪ ਰਛਿਆ।

^੯ਜਗਾ,

ਥਾਵਾਂ।

^{੧੦}ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।

^{੧੧}ਰਮਣ ਕਰਦਾ, ਭੋਗਦਾ।

^{੧੨}ਔਰਤ, ਇਸਤ੍ਰੀ।

^{੧੩}ਔਰਤ ਦੀ

ਜਗਾ।

^{੧੪}ਬਣਾਂ (ਜੰਗਲਾਂ) ਤੇ ਤ੍ਰਿਣਾਂ (ਕੱਖਾਂ) ਵਿਚ, ਭਾਵ—ਸਾਰੀ ਵਣਾਸਪਤੀ ਵਿਚ।

^{੧੫}ਠੋਰ, ਥਾਂ, ਜਗਾ।

^{੧੬}ਤੇਰੇ ਪਾਸ।

^{੧੭}ਗੁਸਤਾਖੀ।

^{੧੮}ਸਭੇ, ਸਾਰੇ।

^{੧੯}ਵਭੇ।

^{੨੦}ਅਰਥਾਤ—ਪੁਛਣ ਤੇ ਗੁੱਸਾ ਨਹੀਂ

ਕਰਨਾ।

^{੨੧}ਰਹਿੰਦੀ।

^{੨੨}ਮੱਛੀਆਂ ਫੜਨ ਵਾਲੇ।

^{੨੩}ਅਰਥਾਤ—ਉਸੇ ਮਾਛੀ ਦੇ ਘਰ

(ਦਰਿਆ) ਵਿਚ।

^{੨੪}ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੀ।

ਆਪੇ ਮਾਛੀ ਮਛਲੀ ਆਪੇ ਪਾਣੀ ਜਾਲੁ ॥

ਆਪੇ ਜਾਲ ਮਣਕਤਾ ਆਪੇ ਅੰਦਰਿ ਲਾਲੁ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਪੀਰ ਜੀ ! ਸਭੇ ਹੀ ਸਾਹਿਬੁ ਹੈ । ਮਛੀ ਭੀ ਆਪੇ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿ ਉਹੁ ਨਉ ਨੇਜੇ^੧ ਦਰੀਆਉ ਹੈ, ਪਾਣੀ ਦਾ ਹੈ, ਉਹੁ ਪਾਣੀ ਭੀ ਆਪੇ ਹੈ । ਅਤੇ ਜਿਸੁ ਜਾਲ ਵਿਚਿ ਮਛੀਆਂ ਫਿਰਦੀਆਂ ਹਨਿ ਉਹੁ ਜਾਲੁ ਭੀ ਆਪੇ ਹੈ; ਅਤੇ ਜਾਲਿ ਨਾਲਿ ਜਿ ਮਣਕੇ ਹਨਿ ਲੋਹੇ ਦੇ ਉਹਿ ਭੀ ਆਪੇ ਹੈ; ਅਤੇ ਜਿ ਲੋਹੇ ਦਿਆਂ ਮਣਕਿਆਂ ਵਿਚਿ ਲਾਲ ਮਾਣਕ ਹਨਿ ਲਾਖ ਵੇ, ਉਹਿ ਭੀ ਆਪੇ ਹੈ, ਸਭਨੀ ਬਾਈਂ ਭਰਪੂਰਿ ਰਹਿਆ ਹੈ, ਉਸੁ ਬਿਨਾ ਹੋਰੁ ਕੋਈ ਨਾਹੀ, ਜਿ ਕਿਛੁ ਹੈ ਸੁ ਆਪੇ ਹੈ” । ਤਬ ਪੀਰਿ ਕਬੀਰਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਜੀ ! ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਤੈਂ ਸਭੁ ਭਲਾ ਕਹਿਆ ਜਿ ਭਲਾ ਹੀ ਕਹਿਆ, ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ! ਸਾਹਿਬੁ ਐਸਾ ਹੈ” ।

ਤਬ ਫੇਰਿ ਪੀਰਿ ਅਰਦਾਸਿ^੨ ਕੀਤੀ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਸਾਹਿਬ ਦਿਆ ਪਿਆਰਿਆ ! ਸਾਹਿਬੁ ਤਾਂ ਦਿਲ ਦਿਲ ਮਹਿ ਸਾਹਿਬੁ ਹੈ, ਪਣੁ ਦਿਖਾ ਜੀ, ਤਾਂ ਅਸਾਨੋ ਨਾਹੀ ਮਿਲਦਾ, ਅਸੀਂ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਸਿੰਘਾਣਹੁ ਸਾਹਿਬ ਕੂੰ; ਪਣੁ ਜੀ ਜਿਉਂ ਹੈ ਤਿਉਂ ਕਹੀਐ ਜਿ ਸਾਹਿਬੁ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਮਿਲੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਏਲੀ ਜਿ:-

ਆਪੇ ਬਹੁਬਿਧਿ ਰੰਗੁਲਾ^੩ ਸਖੀਏ ਮੇਰਾ ਲਾਲੁ^੪ ॥

ਨਿਤ ਰਵੈ^੫ ਸੋਹਾਗਣੀ ਦੇਖ ਹਮਾਰਾ ਹਾਲੁ ॥ ੩ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਪੀਰ ਜੀ ! ਉਹੁ ਜਿ ਸਾਹਿਬੁ ਹੈ ਜਿ ਬਹਲੀ ਭਾਤੀ^੬ ਹੈ । ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉ ਸਾਹਿਬੁ ਹੈ, ਜਿਸੁ ਪਾਸਿ ਉਹੁ ਸਾਹਿਬੁ ਕਹਦੇ ਹਨਿ, ਜਿਸੁ ਪਾਸਿ ਲਾਲੁ ਰੰਗੀਲਾ ਕਹਦੇ ਹਨਿ ਜਿ ਬਹੁਤੀ ਭਿੱਤੀ^੭ ਜਹਾਨ ਵਿਚ ਭੇਖਦਾ^੮ ਹੈ ਦਿਨ ਰਾਤਿ, ਜਿਨੀ ਉਹੁ ਜਾਤਾ ਹੈ ਤਿਨਾ ਉਪਰਿ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮਿਹਰ ਹੈ । ਉਹਿ ਸਾਹਿਬ ਕੀਆਂ ਸਾਹਿਬੁ ਉਨ ਕਾ; ਉਹਿ ਸੋਹਾਗਣੀ ਹਨਿ ਜਿ ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ ਸਾਹਿਬ ਹੀ ਕੀ ਬੰਦਗੀ ਵਿਚਿ ਹਨਿ ॥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਾਉਂ ਲੈਂਦੇ ਹਨਿ ਅਰੁ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬੰਦਗੀ ਕਰਦੇ ਹਨਿ । ਉਹਿ ਬੰਦੇ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹਨਿ, ਜਿਨਾਂ ਸਾਹਿਬ ਸਾਹਿਬੁ ਬਸਦਾ ਹੈ । ਉਨਾਂ ਹੀ ਦਾ ਸਦਕਾ ਜੇ ਸਾਹਿਬ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਹੋਵੈ ਤਾਂ ਮਿਹਰ ਕੀ ਨਜਰਿ ਕਰਿ ਲਿਆਵੈ । ਤਾਂ ਲਿਆਵੈ, ਨਾਤਰ ਉਹੁ ਲਾ^੯ ਤਮਾਉ^{੧੦} ਸਾਹਿਬੁ ਹੈ, ਉਸ ਕਉ ਕਿਸੀ ਕਾ ਤਮਾ ਨਾਹੀ । ਉਹੁ ਲਾਸਰੀਕੁ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਸੋਚੀਕੁ ਨਾਹੀ । ਜੇ ਹਮਾਰਾ ਹਾਲੁ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਮਿਹਰ ਕਰੇ ਤਾਂ ਕਦੇ, ਨਾਹੀ ਤਾਂ ਹਮਾਰਾ ਬਾਉ ਕੋਈ ਨਾਹੀ । ਹੈ ਸਭਨਾ ਸਾਹਿਬ, ਪਣੁ ਜਿਸ ਨੋ ਭਾਵੈ ਤਿਸ ਨੋ ਮਿਹਰ ਕਰਿ ਕਰਿ ਮੇਲਿ ਲਏ, ਜਿਸ ਨੋ ਨ ਭਾਵੈ ਸਾਹਿਬ, ਤਿਸ ਨੋ ਨ ਮੇਲੈ, ਚਾਰਾ ਕੋਈ ਨਾਹੀ । ਜਿ ਉਸੁ ਸਾਹਿਬ ਭਾਵੈ ਸੋਈ ਕਰੇ” । ਤਬ ਉਨਿ ਪੀਰਿ ਕਬੀਰਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਏਹੁ ਤੈਂ ਸਭੁ ਰਾਸਿ^{੧੧} ਕਹਿਆ, ਪਰੁ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਦਿਖਾ, ਅਸਾਡੀ ਮੁਹਬਤਿ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲਿ ਹੈ, ਪਣੁ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮੁਹਬਤਿ ਅਸਾਂ ਨਾਲਿ ਨਾਹੀ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕਿ ਕਰਹਾ^{੧੨} । ਹੰਸਾਂ ਤੈਂ ਕਵਲਾਂ ਵਾਂਗੀ^{੧੩}, ਜਿਉਂ ਹੰਸ ਤੈ ਕਵਲਾਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ ਸਰੋਵਰ ਸਾਹਿਬ । ਸਰੋਵਰ ਬਗੈਰਿ ਜਿਉਂ ਹੰਸੁ ਮਰਿ ਜਾਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਰੋਵਰੁ ਨਾਹੀ ਜਾਣਦਾ ਜਿ ਨੋ ਬਗੈਰਿ ਏਹੁ ਹੰਸੁ ਮਰਿ ਗਇਆ ਹੈ । ਹੰਸੁ ਏ ਸਾਰ ਕਰੀ ਕਿਛੁ ਨਾ ਸਰੋਵਰੁ ਬੇ ਤਮਾਉ । ਕਮਲ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ

^੧ਜਾਲ ਦਾ ਮਣਕਾ ।

^੨ਭਾਵ-ਅਤਿ ਡੂੰਘਾ ।

^੩ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ, ਬੇਨਤੀ ।

^੪ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੰਗ

ਕਰਨ ਵਾਲਾ ।

^੫ਲਾਲਨ, ਲਲਨ, ਅਤਿ ਪਿਆਰਾ, ਪ੍ਰੀਤਮ ।

^੬ਰੋਜ ਰਮਣ ਕਰਦਾ (ਭੋਗਦਾ) ਹੈ ।

^੭ਬਹੁ ਪ੍ਰਕਾਰੀ ।

^੮ਬਹੁਤੀਆਂ ਭਿੱਤਾਂ (ਪੜਦਿਆਂ) ਵਿਚੋਂ ।

^੯ਦੇਖਦਾ ।

^{੧੦}ਬੰਨਾਂ ।

^{੧੧}ਲਾਲਚ ।

^{੧੨}ਰਾਸਤ=ਸੱਚ, ਠੀਕ, ਸਹੀ ।

^{੧੩}ਕੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ।

^{੧੪}ਵਾਂਗੂ, ਤਰ੍ਹਾਂ ।

ਸਰੋਵਰ ਸਾਥਿ, ਪਣੁ ਸਰੋਵਰੁ ਤਾਂ ਨ ਜਾਣੀ ਜਿ ਮੈਂ ਬਯੋਰਿ ਏਹੁ ਮਰਿ ਗਇਆ ਹੈ। ਹਉਂ ਏਸ ਕੀ ਸਾਰਿ ਕਰੀ, ਏਹੁ ਮੈਂ ਬਿਨਾਂ ਮਰਦਾ ਹੈ। ਤਿਉਂ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਸੋਈ ਲੇਖਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਹੈ। ਏਹੁ ਢੇਰੀ ਢਾਹੀ ਲਈ ਕਿ ਹੋਇ, ਜਾਂ ਸਾਹਿਬ ਉਸ ਕੀ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਹੀ ਬੰਦੇ ਉਪਰਿ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਹਸਿਆ, ਹਸਿ ਕਰਿ ਕਹਿਓ ਸੁ ਜਿ:-

ਪ੍ਰਣਵੈ¹ ਨਾਨਕੁ ਚੇਨਤੀ ਤੁ ਸਰੋਵਰੁ ਤੁ ਹੰਸੁ ॥

ਕਉਲੁ ਤੁ ਹੈ ਕਵੀਆ² ਤੁ ਹੈ ਆਪੇ ਵੇਖਿ ਵਿਗਸੁ³ ॥ ੪ ॥ ੨੫ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਪੀਰ ਜੀ ! ਦਿਖਾ ਜੇ ਕੋਈ ਹੋਰੁ ਹੋਵੈ ਤਾਂ ਕਹੀਐ, ਹੋਰੁ ਕੋਈ ਨਾਹੀ; ਉਹੀ ਸਾਹਿਬੁ ਸਰੋਵਰੁ ਹੈ। ਆਪੇ ਹੰਸੁ ਹੈ, ਆਪੇ ਕਮਲੁ ਹੈ, ਆਪੇ ਕਵੀਆ ਹੈ, ਆਪੇ ਪਬਰੁ⁴ ਹੈ, ਆਪੇ ਜਾਲੁ ਹੈ, ਆਪੇ ਪਾਣੀ ਪੈਦਾਇਸਿ ਕੀਤਾ, ਤਮਾਸੇ ਕਰਿ ਕਰਿ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਅਰੁ ਆਪੇ ਵੇਖਿ ਵੇਖਿ ਵਿਗਸਦਾ ਹੈ। ਉਸੁ ਬਿਨਾ ਹੋਰੁ ਕੋਈ ਨਾਹੀ, ਜਿ ਕਿਛੁ ਹੈ ਸਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਸਭਨੀ ਬਾਣੀ ਆਪੇ ਹੈ, ਸਾਹਿਬੁ ਭਰਪੂਰਿ ਰਹਿਆ ਹੈ ਪੀਰ ਜੀ ! ਜਿਸ ਨੇ ਭਾਵੈ ਤਿਸਨੇ ਮੇਲੈ, ਜਿਸਨੇ ਨ ਭਾਵੈ ਤਿਸ ਨੇ ਨ ਮੇਲੈ। ਉਹੁ ਭਾਣੇ ਦਾ ਸਾਹਿਬੁ⁵ ਹੈ, ਜੇ ਉਸੁ ਭਾਵੈ ਤਾਂ ਮਿਹਰ ਕਰੈ, ਨਾਹੀ ਤਾਂ ਨਾਹੀ; ਪਣੁ ਹੈ ਸਭਨਾਂ ਵਿਚਿ, ਆਪੇ ਆਪਿ ਹੈ”। ਤਬ ਪੀਰਿ ਕੁਰਨਸ ਕਰੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ। ਕਹਿਓਸੁ, “ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ! ਸਾਹਿਬੁ⁶, ਜਿਨਿ ਸਾਹਿਬੁ ਤੂੰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਅਤੇ ਵਾਹੁ ਤੂੰ ਜਿਸ ਨੇ ਮਿਹਰ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਸਾਹਿਬ ਅਸਾਡਾ ਭੀ ਭਲਾ ਕੀਤਾ ਜਿ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਾ ਦੀਦਾਰੁ⁷ ਅਸਾਂ ਕੂੰ ਬੀਆ⁸। ਵਾਹੁ ਸਾਹਿਬੁ ! ਵਾਹੁ ਸਾਹਿਬੁ, ਤੁ ਵਾਹਿ ! ਜੈਦੀ⁹ ਸਚੁ ਰਸਾਇ”। ਤਬ ਪੀਰਿ ਕਬੀਰ ਸਾਥਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਗੋਸਟਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਵੇਰਿ ਬਾਹਰਿ ਆਇਆ। ਬੋਲਹੁ ਵਾਹੁਗੁਰੂ, ਪੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ।

ਸਲੋਕੁ¹⁰ ॥

ਆਪੇ ਸਾਹਿਬੁ ਆਪੇ ਨੇਬੁ¹¹ ਆਪਿ ਮਾਲੀ ਆਪਿ ਬਾਗੁ ॥

ਆਪੇ ਪਾਣੀ ਪਉਣੁ ਆਪਿ ਆਪਿ ਗਾਵੈ ਆਪਿ ਰਾਗੁ ॥

ਆਪੇ ਦੇਖੈ ਆਪੇ ਨਚੈ ਆਪਿ ਅਵਸਰ ਆਪਿ ਫਾਗੁ ॥

ਆਪਿ ਦਾਤਾ ਆਪਿ ਮੰਗਤਾ ਆਪੇ ਦੇ ਤਿਆਗੁ ॥

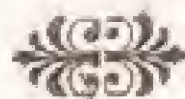
ਆਪੇ ਭਜੈ ਭਿਜੈ ਆਪਿ ਆਪਿ ਮਾਰਿ ਕਰੈ ਵੈਰਾਗੁ ॥

ਆਪੇ ਰਚਨਾ ਸਾਜੀਅਨੁ ਆਪਿ ਆਵੈ ਆਪਿ ਜਾਗੁ ॥

ਜਿਨੀ ਨਾਮੁ ਅਗਾਧਿਆ ਤਿਨ ਕੈ ਮਸਤਕਿ ਭਾਗੁ ॥

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਬਿਨੁ ਹੋਰ ਸਭੇ ਕਿਛੁ ਅਲਾਗੁ¹² ॥੧॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹੁਗੁਰੂ, ਪੰਨੁਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੧੩੨ ॥

¹ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ (ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਨਾਲ)।

²ਕੰਮੀ, ਕਮਲਿਨੀ।

³ਵਿਗਸਦਾ ਹੈ, ਖੁਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

⁴ਕਮਲ।

⁵ਮਾਲਿਕ।

⁶ਸਾਹਿਬ (ਮਾਲਿਕ-ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ) ਨੂੰ।

⁷ਦਰਬਨ।

⁸ਹੋਇਆ।

⁹ਜਿਸ ਦੀ।

¹⁰ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ।

¹¹ਨਾਇਬ ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਸਹਾਇਕ।

¹²ਵਾਹੁ, ਫਜ਼ੂਲ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲ)

ਤਬ ਮੁਲਤਾਨ ਸਹਰਿ ਰਾਵੀ ਉਪਰਿ ਜਾਇ ਖੜਾ ਹੋਆ ਰਾਤਿ ਕੈ ਸਮੇਂ । ਤਬ ਫਿਰ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਬੁਲਾਇਆ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਨੇ; ਅਵਾਜੁ ਆਇਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਦਰਗਾਹ ਆਉ” । ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਉ ਓਹੁ ਘਾਟੁ ਅਤੈ ਹੀ ਮਲੂਮੁ ਕਰਿ ਛੁਟਾ¹ ਥਾ, ਜਿਤੁ ਪੈਛੇ ਦਰਗਾਹ ਜਾਇ ਪਹੁੰਚੀਤਾ² ਥਾ । ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਉਸ ਹੀ ਰਾਹਿ, ਉਸ ਹੀ ਘਾਟਿ ਜਾਇ ਪਹੁੰਤਾ । ਤਬ ਹੁਕਮੁ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਹੋਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਅੰਦਰਿ ਆਉ” । ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਹੁਕਮ ਪਰਵਰਦਗਾਰ ਦੇ ਨਾਲਿ ਅੰਦਰਿ ਜਾਇ ਵੜਿਆ । ਡੰਡਉਤਿ ਲੰਬੀ ਕਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਸਿੰਘਾਸਣਿ ਕਉ । ਤਬ ਹੁਕਮੁ ਸਚੇ ਪਰਵਰਦਗਾਰ ਕਾ ਹੋਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ ਸੰਗਿ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈਂ ਅਰੁ ਮੇਰੀ ਤਪਸਿਆ ਕਰਤਾ ਹੈਂ, ਪਣੁ ਨਾਨਕ ! ਤੂੰ ਮੁਥ ਤੀ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀਂ ਮਾਂਗਤਾ । ਜੇ ਕਿਛੁ ਹਉ ਦੇਵਾਂ, ਤੂੰ ਕਿਛੁ ਮੁਥ ਤੇ ਮਾਂਗੁ । ਜੈਸੀ ਜੈਸੀ ਸੇਵਾ ਕੋਈ ਕਰਤਾ ਹੈ ਤੈਸਾ ਤਿਸੁ ਕਉ ਮਰਤਬਾ ਦੇਤਾ ਹਉ—ਇਕਨਾ ਕਉ ਮੈਂ ਰਾਜੁ ਦੀਆ ਹੈ, ਇਕਨਾ ਕਉ ਮੈਂ ਸਿਉ³ ਕੀ ਭਿਖਿਆ ਦੀਨੀ ਹੈ, ਬੈਠੇ ਖਾਤੇ ਹੈਂ । ਕਿਸੀ ਕਉ ਛੂਮੀਆਂ⁴ ਕੀਆ ਹੈ, ਕਿਸੀ ਕਉ ਬਹੁਤੁ ਸੋਭਾਮਾਨੁ ਕਰਤਾ ਹਉ, ਕਿਸੀ ਕਉ ਸਾਹੁ ਕਰਤਾ ਹਉ, ਕਿਸੀ ਕਉ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਕਰਤਾ ਹਉ, ਕਿਸੀ ਕਉ ਰਾਉ⁵ ਕਰਤਾ ਹਉ, ਕਿਸੀ ਕਉ ਰੰਕੁ⁶ ਕਰਤਾ ਹਉ । ਦੇਤਾ ਹਉ ਅਰੁ ਲੇਤਾ ਹਉ, ਢਾਹਤਾ⁷ ਭੀ ਹਉ ਅਰੁ ਉਸਾਰਤਾ ਭੀ ਹਉ ਹਾਂ, ਅਰੁ ਮਾਰਤਾ ਭੀ ਹਉ ਹਾਂ ਅਰੁ ਜੀਵਾਲਤਾ ਭੀ ਹਉ ਹਾਂ, ਪਣੁ ਸੇਵਾ ਗਵਾਇਦਾ ਕਿਸੀ ਕੀ ਨਾਹੀਂ; ਜੈਸਾ ਕੋਈ ਨਾਨਕ ! ਸੇਵਾ ਮੇਰੀ ਕਰਤਾ ਹੈ ਤੈਸਾ ਤੈਸਾ ਮੈਂ ਤਿਸੁ ਕਉ ਦੇਤਾ ਹਉ ਅਰੁ ਤੈਂ ਮੇਰੀ ਸੇਵਾ ਬਹੁਤੁ ਕਰੀ ਹੈ, ਤੂੰ ਕਿਛੁ ਮੁਥ ਤੇ ਮਾਂਗੁ ਜਿ ਮੈਂ ਦੁਬ ਕਉ ਦੇਵਉ” । ਤਬ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਅਰਦਾਸਿ⁸ ਕਰਿ ਉਠਾ ਜਿ, “ਜੀ, ਦਇਆਲ ਪੁਰਖ ! ਜੀਆਂ ਕਾ ਦਾਤਾਰੁ ! ਅਰਦਾਸਿ ਹੈ ਬੰਦੇ⁹ ਕੀ, ਜੇ ਤੇਰਾ ਹੁਕਮੁ ਹੋਵੈ ਤਾਂ ਮਿਹਰ ਤੇਰੀ ਨਾਲਿ ਬੰਦਾ ਅਰਦਾਸਿ ਕਰੈ” । ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਤੁਥ ਉਪਰਿ ਮੇਰੀ ਮਿਹਰ ਹੈ, ਜਿ ਕਿਛੁ ਤੂੰ ਕਹਹਿ ਸਿ ਕਰੀ; ਜੇ ਕਿਛੁ ਤੂੰ ਮਾਂਗਹਿ ਸਿ ਦੇਉ” । ਤਬ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਅਰਦਾਸਿ ਸਿਫਤਿ ਕਰੀ ਆਸਾ¹⁰ ਰਾਗ ਮਹਿ ਜਿ, “ਜੀ ਮਿਹਰਵਾਨ !

ਕੋਈ ਭੀਖਕੁ¹¹ ਭੀਖਿਆ ਖਾਇ ॥ ਕੋਈ ਰਾਜਾ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ ॥

ਕਿਸ ਹੀ ਮਾਨੁ ਕਿਸੈ ਅਖਮਾਨੁ ॥ ਢਾਹਿ ਉਸਾਰੇ ਧਰੇ ਧਿਆਨੁ ॥

ਤੁਥ ਤੇ ਵਡਾ ਨਾਹੀ ਕੋਇ ॥ ਕਿਸੁ ਵੇਖਾਲੀ¹² ਚੰਗਾ ਹੋਇ ॥੧॥”

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਮਿਹਰਵਾਨ ! ਇਕਨਾ ਕਉ ਤੈਂ ਭੀਖਕੁ ਕੀਆ ਹੈ, ਓਇ ਉਸੁ ਬਾਤ ਮਹਿ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈਂ । ਇਕਨਾ ਕਉ ਤੈਂ ਰਾਜੁ ਦੀਆ ਹੈ, ਓਇ ਉਸੁ ਬਾਤ ਮਹਿ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈਂ । ਇਕਨਾ ਕਉ ਤੈਂ ਧਨੁ ਦੀਆ ਹੈ, ਸਾਹ ਕੀਏ ਹੈਂ, ਉਨ ਕਉ ਧਨ ਕਾ ਮਾਨੁ ਹੈ । ਇਕਨਾ ਨੂੰ ਛੂਮੀਆਂ ਕੀਆ ਹੈ, ਸੁਰਮੇ ਕੀਏ ਹੈਂ; ਉਨ ਸੁਰਤਣ ਕੋ¹³ ਛੂਮਿ ਕਾ ਅਭਿਮਾਨੁ ਹੈ, ਓਇ ਉਸੁ ਬਾਤ ਵਿਚਿ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈਂ । ਸਭਨਾ ਕਉ ਤੂੰ ਨਿਵਾਜ ਸਾਜਿ ਫਿਰਿ ਰਦੁ ਕਰਦਾ ਹੈਂ, ਸਿ ਕਿਸੁ ਕਾਮਿ ਏਹਿ ਰਾਜ ਪਾਟ ? ਜਾਂ ਤੂੰ ਉਸਾਰਿ ਕਰਿ; ਢਾਹਿ ਕਰਿ ਉਸਾਰਹਿ ਤਾਂ

¹ਮਲੂਮ ਕਰ ਛਡਿਆ । ²ਪਹੁੰਚੀਦਾ । ³ਕਲਿਆਣ, ਭਾਵ-ਅਮੀਰੀ । ⁴ਜ਼ਿੰਮੀਂਦਾਰ, ਬਿਸਵੇਦਾਰ । ⁵ਰਾਜਾ । ⁶ਰੰਗਾਲ । ⁷ਢਾਹੁੰਦਾ । ⁸ਬੇਨਤੀ । ⁹ਦਾਸ, ਸੇਵਕ ।
¹⁰ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧, ਤਿਤੁਕਾ । ¹¹ਭਿੱਖਕ, ਮੰਗਤਾ । ¹²ਦਿਖਾਵਾਂ, ਪੇਸ਼ ਕਰਾਂ । ¹³ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ ।

ਕਿਸੁ ਕਾਮਿ ਉਹੁ ਬਾਤ ? ਆਵਣ ਜਾਣ ਵਿਚਿ ਜਿ ਵਸਤੁ ਹੈ ਸਿ ਮੈਂ ਨਿਆ ਕਰਉ ਮੁਝ ਕਉ ਸਾਈ¹ ਵਸਤੁ
ਦੇਹਿ ਜਿਤੁ ਮੈਂ ਖੁਸੀ ਹੋਵਉ । ਜਿਸੁ ਵਿਚਿ ਮੇਰਾ ਭਲਾ ਹੋਇ ਸਾਈ ਵਸਤੁ ਮੁਝ ਕਉ ਦੇਹਿ । ਅਰੁ ਤੈਂ ਬੀ
ਵਡਾ ਹੋਰੁ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਜਿਸੁ ਕਉ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਹਾਲੁ ਦੇਖਾਈ, ਅਰੁ ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਭਯਾ ਕਰੇ ਬਿਨਾਂ ਤੁਮ ਬੀ,
ਮੁਝ ਕਉ ਸਾਈ ਵਸਤੁ ਦੇਹਿ ਜਿਤੁ ਮੈਂ ਖੁਸੀ ਹੋਵਾਂ । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

ਤਬ ਪਰਵਰਦਗਾਰ ਕਹਿਆ ਜਿ “ਏ ਨਾਨਕ ! ਸਾ ਕਵਨ ਵਸਤੁ ਹੈ ਜਿਤੁ ਤੂੰ ਖੁਸੀ ਹੈਂ ? ਰਾਜ ਪਾਟ ਕਉ ਤੂੰ
ਲੇਤਾ ਨਾਹੀ, ਸਾਹੀ ਪਾਤਿਸਾਹੀ, ਮਾਨੁ ਅਭਿਮਾਨੁ ਤੂੰ ਲੇਤਾ ਨਾਹੀ, ਅਵਰੁ ਤੁਝ ਕਉ ਕਵਨੁ ਵਸਤੁ ਭਾਵਤੀ ਹੈ ?
ਤੂੰ ਮਾਂਗੁ ਜਿ ਮੈਂ ਤੁਝ ਕਉ ਦੇਵਉ” । ਤਬ ਫਿਰਿ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ :-

ਮੈ ਤਾਂ ਨਾਮੁ ਤੇਰਾ ਆਧਾਰੁ² ॥ ਤੂੰ ਦਾਤਾ ਕਰਣਹਾਰੁ ਕਰਤਾਰੁ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

“ਯਾ ਸਾਹਿਬ ਮੁਝ ਕਉ ਆਪਣਾ ਨਾਮੁ ਹੀ ਦੇਹਿ । ਤੂੰ ਜਿ ਹੈਂ ਸਿ ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਸਮਰਥੁ ਹੈ । ਤੂੰ ਮੁਝ
ਕਉ ਇਹੀ ਨਾਮੁ ਹੀ ਦੇਹਿ” । ਬੋਲਹੁ ਸਗਲੇ ਰਾਮ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

ਤਬ ਪਰਵਰਦਗਾਰ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਣੁ ਜਿ ਹੈਂ ਸੁ ਜੁਹਵਾ³ ਹੈ, ਮਿਹਨਤਿ
ਕਾ ਕਾਮੁ ਹੈ, ਤੈਂ ਮੇਰੀ ਬਹੁਤੁ ਮਿਹਨਤਿ ਕਰੀ ਹੈ, ਤੂੰ ਕਿਛੁ ਸਾ ਬਸਤੁ ਲੋਹਿ⁴ ਜਿਸ ਤੇ ਆਸਾਇਸਿ⁵ ਪਾਵਹਿ” ।
ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ :-

ਵਾਟ⁶ ਨ ਪਾਵਉ ਵੀਗਾ⁷ ਜਾਉ ॥ ਦਰਗਹ ਬੈਸਣ⁸ ਨਾਹੀ ਥਾਉ ॥

ਮਨ ਕਾ ਅੰਧਲਾ⁹ ਮਾਇਆ ਕਾ ਬੰਧੁ¹⁰ ॥ ਖੀਨ¹¹ ਖਰਾਬੁ ਹੋਵੈ ਨਿਤ ਕੰਧੁ¹² ॥

ਖਾਣ ਜੀਵਣ ਕੀ ਬਹੁਤੀ ਆਸ ॥ ਲੋਧੇ ਤੇਰੇ ਸਾਸ ਗਿਰਾਸ¹³ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ! ਬਿਨਾਂ ਤੇਰੇ ਨਾਂਵ¹⁴ ਬੀ
ਅਵਰ ਕਿਛੁ ਮੰਗਤਾ ਨਾਹੀ, ਪਿਛੁ¹⁵ ਤੇਰੇ ਰਾਹਿ ਤੀ¹⁶ ਮੈਂ ਭੁਲਾ ਉਝੜ ਕਉ ਜਾਉਂ ਦਰਗਾਹ ਤੇ ਮਾਰਿ
ਕਢੀਆਂ, ਬੈਸਣ ਕਉ ਠਵਰ ਮਿਲੈ ਨਾਹੀ । ਤੂੰ ਮੁਝ ਕਉ ਆਸਾਇਸਿ ਦੇ ਕਰਿ ਆਪਣੀ ਦਰਗਾਹ ਤੇ
ਤ੍ਰਾਂਹਦਾ¹⁷ ਹੈਂ ? ਮੈਂ ਜੀ, ਇਸ ਬੀ ਤੋਬਹ ਹੈ । ਮੈਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਂਵ ਕੀ ਬੰਦਗੀ ਦੇਹਿ, ਜੇ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਬਾਬਿ ਮਿਹਰਵਾਨੁ
ਹੈਂ; ਅਰੁ ਜੇ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਬਾਬਿ ਕਹਰਵਾਨੁ ਹੈਂ ਤਾਂ ਏਹਿ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਵਡਿਆਈਆਂ ਦੇਹਿ । ਮਨੁਖੁ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਮਨ
ਕਾ ਅੰਧਾ ਹੈ ਅਰੁ ਆਸਾਇਸਿ ਦੁਨੀਆਂ ਕੀ ਪਕੜਦਾ ਹੈ, ਖਾਣੇ-ਸੋਵਣੇ ਕੀ, ਹਵਾਇ ਹਉਮੈ ਕੀ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਮਾਇਆ,
ਪੁਤ੍ਰਾਂ, ਅਹੰਕਾਰ ਵਿਚਿ ਅਰੁ ਅਸਾਇਸਿ ਵਿਚਿ ਖੁਸੀ ਹੋਤਾ ਹੈ ਅਰੁ ਤੂੰ ਬਿਸਿਰ ਜਾਤਾ ਹੈਂ, ਤਿਸੁ ਤੀ ਜਾਇਕਰਿ ਤੂੰ
ਉਸ ਜੀਵ ਕੇ ਤਾਂਈਂ ਜੂਨੀ ਬਾਹਤਾ ਹੈਂ । ਉਹੁ ਖੀਣ-ਖਰਾਬੁ ਹੋਤਾ ਹੈ । ਉਸ ਕਾ ਕੰਧੁ¹⁸ ਖੀਣੁ ਹੋਤਾ ਹੈ, ਜਿ ਜਮਤਾ
ਮਰਤਾ ਹੈ । ਅਰੁ ਜੇ ਮੈਂ ਖਾਣ ਜੀਵਣ ਕੀ ਆਸ ਕਰਉ ਜਿ ਬਹੁਤੁ ਖਾਉਂ ਅਰੁ ਬਹੁਤੁ ਜੀਵਉਂ; ਤੁਮਰੇ ਲੋਧੇ
ਵਿਚ ਸਾਸ ਗਿਰਾਸ ਹੈ, ਵਹਿ ਤੂੰ ਕਿਸੀ ਕਉ ਦੇਤਾ ਨਾਹੀ, ਮੰਗਿ ਕਰਿ ਕਿਆ ਲੇਉਂ । ਦੁਨੀਆਂ ਕੀ ਬਾਤ ਕਿਛੁ
ਨਾਹੀ, ਇਹੀ ਨਾਮੁ ਆਪਣਾ ਮੁਝ ਕਉ ਦੇਹਿ” । ਤਬ ਫੇਰਿ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਅਰੁ ਕੀਤਾ ਸਾਹਿਬ ਪਾਸਿ ।

ਅਹਿਨਿਸਿ¹⁹ ਅੰਧਲੇ²⁰ ਦੀਪਕੁ²¹ ਦੇਇ ॥ ਭਉਜਲ ਭੂਬਤ ਚਿੰਤ ਕਰੇਇ ।

ਕਹਹਿ ਸੁਣਹਿ ਜੋ ਮਾਨਹਿ ਨਾਉ ॥ ਹਉ ਬਲਿਹਾਰੈ ਤਾਕੈ ਜਾਉ ।

¹ਉਹੁ ।

²ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ।

³ਸੋ, ਉਹ ।

⁴ਸਹਾਰਾ ।

⁵ਤਪੱਸਿਆ ।

⁶ਸੋ (ਉਹ) ।

ਵਸਤੁ (ਚੀਜ਼) ਲੈ ।

⁷ਸੁਖ, ਚੈਨ ।

⁸ਰਸਤਾ ।

⁹ਵਿਗਾ, ਟੇਢਾ ।

¹⁰ਬੈਠਣ ।

¹¹ਅੰਨ੍ਹਾ ।

¹²ਬੰਧੁਆ, ਕੈਦੀ ।

¹³ਨਸ਼ਟ ।

¹⁴ਸਰੀਰ, ਜਿਸਮ ।

¹⁵ਸ੍ਵਾਸ (ਸਾਹ) ਤੇ ਗਿਰਾਸ (ਭੋਜਨ) ਤੇਰੇ

ਵਿਚ ਹੈ ।

¹⁶ਨਾਮ ।

¹⁷ਪਿਛੇ ।

¹⁸ਬੀ, ਤੋਂ ।

¹⁹ਤ੍ਰਾਂਹਦਾ, ਪਰੇ ਕਰਦਾ ।

²⁰ਸਰੀਰ, ਜਿਸਮ ।

²¹ਦਿਨ ਰਾਤ ।

²²ਅੰਨ੍ਹੇ ਨੂੰ ।

²³ਦੀਵਾ ।

ਨਾਨਕੁ 'ਏਕ ਕਹੈ ਅਰਦਾਸਿ । ਜੀਉ ਪਿਛੁ^੧ ਸਭੁ ਤੇਰੈ ਪਾਸਿ ॥ ੩ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਮਿਹਰਵਾਨ ! ਜੇਤਾ ਅੰਧੇ ਅੰਤਰ^੨ ਮਹਿ ਦੀਪਕੁ ਹੋਇ ਤਾਂ ਉਸ ਕਉ ਕਿਛੁ ਨਦਰਿ ਨਾਹੀ ਆਵਤਾ । ਏਹ ਭਵਜਲ ਜਾਇ ਭੁਬਤਾ ਹੈ । ਤਬ ਏਹੁ ਚਿੰਤਾਮਾਨੁ ਹੋਤਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਇਸ ਕਉ ਨਾਮੁ ਬਿਸਰਿ ਜਾਤਾ ਹੈ । ਜਿਨ ਕਉ ਨਾਉ^੩ ਅੰਤਰਿ ਆਤਮੈ ਬਸਿਆ ਹੈ, ਚਲਤੇ ਬੈਸਤੇ, ਸੋਵਤੇ ਜਾਗਤੇ ਨਾਮੁ ਹੀ ਕੇ ਪਿਆਨ ਰਹਤੇ ਹੈ, ਨਾਮੁ ਹੀ ਸੁਨਤੇ ਹੈ, ਨਾਮੁ ਹੀ ਬਖਾਣੁ ਕਰਤੇ ਹੈ, ਹਉ ਉਨ ਕੈ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੇ ਜਾਂਕੇ; ਮੇਰੀ ਏਹੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ । ਯਾ ਮਿਹਰਵਾਨ ! ਮੁਝ ਕਉ ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਨਾਮੁ ਹੀ ਦੇਹਿ” । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ ।

ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਕਿਨਿ ਤੁਮ ਤੇ ਰਖਿਆ ਹੈ, ਤੂੰ ਨਾਮੁ ਪੜਿਆ ਲੇਹਿ, ਨਾਮੁ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਕਿਆ ਨਾਮੁ ਬੀ ਪਾਵਹਿਗਾ” । ਤਬ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਹਿਆ, ਕਹੈ, “ਜੀ, ਇਉਂ ਨਾਹੀ ਨਾਉਂ ਮਿਲਦਾ;—

ਜਾ ਤੂੰ ਦੇਹਿ ਜਪੀ ਤੇਰਾ ਨਾਉ ॥ ਦਰਗਹ ਬੈਸਣੁ ਹੋਵੈ ਥਾਉ ॥
ਜਾ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਤਾ ਦੁਰਮਤਿ^੪ ਜਾਇ ॥ ਗਿਆਨੁ ਰਤਨੁ ਮਨਿ ਵਸੈ ਆਇ ॥
ਨਦਰਿ^੫ ਕਰੇ ਤਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ॥ ਪ੍ਰਣਵਤਿ^੬ ਨਾਨਕੁ ਭਵਜਲੁ^੭ ਤਰੈ ॥ ੪ ॥ ੧੮ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਮਿਹਰਵਾਨ ! ਨਾਮੁ ਤਾਂ ਹੀ ਪਾਈਐ ਜਾਂ ਤੂੰ ਦੇਹਿ, ਏਵ ਕਰਿ ਕਰਿ ਪਾਈਐ । ਜਾਂ ਤੂੰ ਦੇਹਿ ਨਾਮੁ ਤਾਂ ਤੇਰੀ ਦਰਗਾਹ ਬੈਸਣੁ ਕਉ ਠਉਰ ਪਾਈਐ । ਜਾਂ ਤੂੰ ਦਇਆਲੁ ਹੋਵਹਿ ਤਾਂ ਦੁਰਮਤਿ ਵਿਚ ਬੀ ਜਾਇ । ਤਬ ਗਿਆਨੁ ਰਤਨੁ ਮਨਿ ਆਇ ਬਸੈ ਜਾ ਤੂੰ ਨਦਰਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਦਇਆਨਾਬੁ ਹੋਹਿ ਤਾਂ ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਈਐ, ਤਾਂ ਜਾਇ ਭਵਜਲੁ ਲੰਘੀਐ । ਜਾਂ ਤੂੰ ਦਇਆਲੁ ਹੋਇ, ਏਵ ਆਪ ਬੀ ਪਾਇਆ ਨਾਹੀ ਜਾਤਾ । ਹਠ ਕਾ ਜਪਿਆ ਤੂੰ ਥਾਇ ਨਾਹੀ ਪਾਇਦਾ । ਜੇ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਬਾਬਿ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਹੈਂ ਤਾਂ ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਦਇਆ ਕਰਿ ਕਰਿ ਮੁਝ ਕਉ ਆਪਣਾ ਨਾਉਂ ਦੇਹਿ” । ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਦਇਆਲੁ ਭਇਆ, “ਨਾਨਕ ! ਜਾਹਿ ਤੂੰ ਮੈਂ ਨਿਹਾਲੁ ਕੀਆ ਹੈ । ਤੈਂ ਮੁਝ ਹੀ ਕਉ ਮਾਂਗਿਆ ਹੈ, ਜੇ ਕਿਛੁ ਅਵਰੁ ਤੂੰ ਮਾਂਗਤਾ ਤਾਂ ਚੁਕਿ ਜਾਤਾ; ਪਣੁ ਨਾਨਕੁ ਕਉ ਮੇਰੀ ਮਿਹਰ ਹੈ, ਤਉ ਤੂੰ ਨ ਰੂਕਾ । ਜਾਹਿ ਜੈਸਾ ਮੈਂ ਤੈਸਾ ਤੂੰ, ਰੂਬ ਮੈਂ ਕਿਛੁ ਭੇਦੁ ਨਾਹੀ; ਰੂਬ ਕਉ ਜਪੈ ਸਿ ਮੁਝ ਕਉ ਜਪੈ; ਜੈਸਾ ਤੂੰ ਤੈਸਾ ਮੈਂ; ਜਿਤਨਾ ਤੇਰਾ ਪੰਥੁ ਹੋਇਗਾ ਸੁ ਮੈਂ ਬਖਸਿਆ” । ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਪਸਾਉ^੮ ਕੀਆ ਦਰਗਾਹ ਬੀ, ਸਿਰਖਰੂ ਹੂਆ । ਬਕਸ ਹੂਈ, ਸਿਸਟਿ ਦਾਵਨਿ^੯ ਲਗਾਈ ਪਰਮੇਸੁਰਿ । ਤਬ ਜਗੁ ਨਿਸਤਾਰਨਿ ਕਉ ਰੁਗਿ ਭੇਜਿਆ । ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

ਸਲੋਕੁ^{੧੦} ॥

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਰਗਾਹ ਤੇ ਪਾਈ ਬਕਸ^{੧੧} ਸਾਲਾਹਿ ।
ਜੈਸਾ ਮੈ ਤੈਸਾ ਤੁਹੀ ਕਹਿ ਆਵੈ ਪਰਵਾਹਿ ।
ਰਵਿ ਸੁਤ^{੧੨} ਤਿਆਸ^{੧੩} ਨ ਵਿਆਪਈ ਜੋ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਸਰਨੀ ਪਾਹਿ ॥ ੧ ॥

^੧ਸਰੀਰ । ^੨ਅੰਦਰ । ^੩ਬੁਰੀ ਮਤ । ^੪ਨਜ਼ਰ (ਮਿਹਰ ਦੀ), ਛਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ।
^੫ਕਬਨ ਕਰਦਾ ਹੈ । ^੬ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦ੍ਰ । ^੭ਵਿਚੋਂ । ^੮ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ (ਦਰਗਾਹ) । ^੯ਦਾਮਨ, ਲੜ ।
^{੧੦}ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ । ^{੧੧}ਬਖਸ਼ਿਸ਼ । ^{੧੨}ਰਵਿ (ਸੂਰਜ) ਦਾ ਸੁਤ (ਪੁੱਤ੍ਰ) ਪਰਮ ਰਾਜ । ^{੧੩}ਤ੍ਰਾਸ, ਡਰ ।

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ । ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ
ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੧੩੩ ॥

(ਕ) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮੁਲਤਾਨ ਵਿਚ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਇਕ ਫਕੀਰ ਨਾਲ)

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਸਹਰਿ ਮੁਲਤਾਨਿ ਜਾਇ ਬਸਿਆ । ਤਬ ਇਕਿ ਫਕੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਆਇ ਮਿਲੇ ।
ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਅਸਲਾਮਾ ਲੋਕ^੧ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ !” ਤਬ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ,
“ਆਲੋਕ^੨ ਸਲਾਮੁ^੩ ਆਈਐ ਜੀ, ਫਕੀਰਹੁ ਸਾਹਿਬ ਦਿਆਹੁ ! ਆਈਐ ਜੀ ! ਬੈਠੀਐ^੪ ਜੀ” ! ਤਬ ਓਹਿ ਸਲਾਮਾ
ਲੇਖੀ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬੈਠਿ ਗਏ । ਤਬ ਘੜੀ ਦੇਕ ਸਸਤਾਇ ਕਰਿ ਉਨਹੁ ਫਕੀਰਹੁ ਸਾਹਿਬ ਦਿਆਂ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ
ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਏਕੁ ਅਰਜੁ ਹੈ ਫਕੀਰਹੁ ਸਾਹਿਬ ਦਿਆਂ ਦਾ, ਜਿ ਹੁਕਮ ਹੋਇ ਤਾਂ ਕਹਹਿ” । ਤਬ ਗੁਰੂ
ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹਾਂ ਜੀ ! ਭਲਾ ਹੋਵੈ ਜੀ, ਹੁਕਮੁ ਰਜਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕੀ, ਪਰੁ ਜੀ,
ਜਿ ਕਿਛੁ ਜੀ ਵਿਚਿ ਹੈ ਸਿ ਕਹੀਐ ਜੀ” ! ਤਬ ਉਨਹੁ ਫਕੀਰਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ
ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਹੋਇ ਕਰਿ ਅਰਜੁ ਫਕੀਰਾਂ ਕਾ ਸੁਣੀਐ ਜੀ, ਜਿਸੁ ਮਿਹਰ ਸਾਬਿ ਅਸਾਡੇ ਦਿਲਿ^੫ ਸਿ
ਸਮਝਿ ਆਵੈ ਤੇਰੀ ਮਿਹਰ ਸਾਬਿ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸਾਹਿ ਜੀ ! ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਸਾਹਿਬੁ
ਹੈ, ਹੋਰੁ ਬੰਦੇ ਦੀ ਮਿਹਰ ਕਿਆ ਹੈ । ਜਿ ਕਿਛੁ ਰਜਾਇ ਹੈ ਸਿ ਫੁਰਮਾਈਐ ਜੀ !” ਤਬ ਉਨਹੁ ਫਕੀਰਹੁ ਸਾਹਿਬ
ਦਿਆਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ! ਏਹੁ ਅਰਜੁ ਹੈ ਜਿ ਦਿਖਾ ਜੀ, ਹਕੁ ਜਹਾਨੁ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਭਾਵੈ
ਸਾਹੁ ਹੋਵੈ, ਭਾਵੈ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਹੋਵੈ, ਭਾਵੈ ਗਰੀਬੁ ਹੋਵੈ ਜਿ ਆਦਮ ਜਾਤਿ ਹੈ ਸਿ ਸਭੁ ਦੇਕਾ ਹੈ । ਦਿਖਾ ਜੀ, ਇਕਿ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਆਦਮੀਆਂ ਵਿਚਹੁ ਵਲੀਹ^੬ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹੋਏ, ਇਕਿ ਸਾਦਕ^੭ ਹੋਏ, ਇਕਿ ਸਾਹਿਬ ਨੋ ਜਾਇ ਮਿਲੇ ।
ਇਕਿ ਏਵੈ ਰਹਿ ਗਏ ਜੀ ਤਾਂ ਸਭਿ ਸਾਹਿਬ ਦੇ, ਪਣੁ ਜੀ ਇਕਿ ਜਿ ਜਾਇ ਸਾਹਿਬ ਨੋ ਮਿਲੇ ਸਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ
ਮਿਲੇ ? ਅਰੁ ਜੇ ਵਿਵਰੇ ਸਿ ਕਿਸੁ ਅਵਗਣਿ ਕਰਿ ਵਿਵਰੇ ? ਸਾਹਿਬ ਸਾਬਿ ਕਦੇ ਨ ਮਿਲਿਆ । ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਜਿਉਂ ਹੈ
ਤਿਉਂ ਕਹੀਐ ਜੀ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਹਸਿਆ, ਹਸਿ ਕਰਿ ਖੁਸੀ ਭਇਆ, ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਵਾਹਵਾ !
ਸਾਬਾਸਿ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦਿਆ ਪਿਆਰਿਆ ! ਭਲੀ ਬਾਤ ਪੁਛੀ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ
ਸਲੋਕ^੮ ਜਿ:-

ਇਕੋ ਕੰਤੁ ਸਬਾਈਆ^੯ ਜਿਤੀ^{੧੦} ਦਰਿ ਖੜੀਆਹ ॥

ਨਾਨਕ ਕੰਤੈ ਰਤੀਆ ਪੁਛਹਿ ਬਾਤਤੀਆਹ^{੧੧} ॥ ੧ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ, ਸਾਹਿਬ ਦਿਆਹੁ ਪਿਆਰਿਆਹੁ ! ਏਹੁ ਬਾਤ ਤਾਂ ਯੋਵੈ
ਹੀ ਹੈ ਜਿ ਜੀ ਜਿਤਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪੈਦਾਇਸਿ ਹੈ ਤਿਨ ਕਾ ਏਕੋ ਸਾਹਿਬੁ ਖਸਮੁ ਹੈ, ਹੋਰੁ ਦੂਜਾ ਨਾਹੀ । ਸਾਹੁ

^੧ਅਸਲਾਮ ਅਲੋਕੁਮ, ਨਮਸਤੇ ।

^੨ਵਾਅਲੋਕੁਮ ਸਲਾਮ ।

^੩ਬੈਠੀਏ ।

^੪ਦਿਲ ਵਿਚ ਹੈ ।

^੫ਦਰਗਾਹੇ ਪੁਵਾਣ । ਰੱਬ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ।

^੬ਸਿਦਕ ਵਾਲੇ ।

^੭ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਕੀ, ਮ: ੧-੧੫ ।

^੮ਸਫਨਾਂ ਦਾ, ਸਾਰਿਆਂ

ਦਾ । ^੯ਜਿਤਨੀਆਂ ।

^{੧੦}ਗੱਲਾਂ ।

ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਗਰੀਬੁ ਮਸਤੁ ਦੇਕੁ^੧ ਰਵੁ^੨ ਜਿ ਕੋਈ ਜੀਉ ਹੈ ਸਿ ਸਭੁ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਹੈ, ਪਣੁ ਜਿਨਾਂ ਦਾ ਦਿਲੁ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲਿ ਰਤਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜਾਇ ਮਿਲੇ, ਓਹਿ ਹਜ਼ੂਰਿ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਲਗੇ ਬਾਤਾਂ ਕਰਣੇ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਾ ਦਿਲੁ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲਿ ਰਤਾ ਹੈ ਤਿਨਾਂ ਨੇ ਸਾਹਿਬੁ ਹਾਸਲੁ ਹੋਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਿਲੁ ਦੁਨੀਆਂ ਨਾਲਿ ਰਤਾ ਹੈ ਤਿਨਾਂ ਨੇ ਖਲਕ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਹਾਸਲੁ ਹੋਈ। ਏ ਮੀਆਂ ! ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਏਹੁ ਸੁਖਨ^੩ ਏਵ^੪ ਹੈ^੫। ਤਬ ਓਹਿ ਫਕੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਖਰੇ ਖੁਸੀ ਹੋਏ; ਖੁਸੀ ਹੋਇ ਕਰਿ ਕਹਿਆ ਉਨਹੁ ਜਿ, “ਏ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਤੂੰ ਵਡਾ ਹੈਂ ਆਪਣੇ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲਿ ਤੂੰ ਵਾਸਲੁ^੬ ਹੋਆ ਹੈਂ, ਤੈਂ ਦੇਖਿਐ^੭ ਸਾਹਿਬੁ ਯਾਦਿ ਆਵਦਾ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ! ਪਣੁ ਅਸਾਡਾ ਕਵਣੁ ਹਾਲੁ ਜਿ ਬਹੁਤੇਰੇ ਜਤਨ ਕਰਿ ਰਹੇ, ਮਕੇ-ਮਦੀਨੇ ਗਏ, ਘਰਿ ਛੱਡੇ, ਦਿਨੁ-ਰਾਤਿ ਧੂਏ ਘਤਿ ਘਤਿ ਵਜ੍ਹਦਾ^੮ ਸਾੜੇ, ਪਣੁ ਜੀ, ਅਸਾਡਾ ਕਿਛੁ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲਿ ਦਿਭ ਨ ਲਗੇ, ਸਾਹਿਬੁ ਨਾ ਡਿਠੇ ਨਾ ਸੁਣਿਆਂ, ਅਸਾਡਾ ਕਵਣੁ ਹਾਲੁ ? ਬਾਬਾ ਜੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ! ਜਿਵੇਂ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਰਾਹੁ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਬਤਾਵਣਾ। ਦੁਰਾਉ^੯ ਨਾਹੀਂ ਕਰਣਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮੁਹਬਤਿ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ :-

ਹਭੇ^{੧੦} ਕੰਤੈ^{੧੧} ਰਤੀਆ^{੧੨} ਮੇ ਡੋਹਾਗਣਿ^{੧੩} ਕਿਤੁ^{੧੪} ॥

ਮੈ ਤਨਿ ਅਵਗਣ ਏਤਤੇ ਖਸਮੁ ਨ ਫੇਰੇ ਚਿਤੁ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਸਾਹਿਬ ਦਿਆਹੁ ਪਿਆਰਿਆਹੁ ਜੀ ! ਏਹੁ ਬਾਤ ਏਵੇ ਹੈ। ਜਿਥਰੁ ਤੀਕੁ ਬੰਦਾ ਗੁਨਾਹ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਿਥਰੁ ਤੀਕੁ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਦਿਲੁ ਫਿਰਦਾ ਨਾਹੀਂ ਬੰਦੇ ਉਪਰਿ; ਸਾਹਿਬੁ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਬੇਐਬੁ ਹੈ, ਸਿ ਐਬੀਂ ਭਰਿਆ ਹੈ, ਬੇ ਐਬ ਨੇ ਐਬਦਾਰੁ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਮਿਲੇ ? ਜਾਂ ਏਹੁ ਐਬੁ ਛੋਡੇ ਬੇਐਬੁ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪਹੁਚੈ। ਏਹੁ ਬੰਦਾ ਦਿਨ ਰਾਤਿ ਅਵਗਣ ਹੀ ਅਵਗਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਸਿ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਦਿਲੁ ਏਸੁ ਉਪਰਿ ਨਾਹੀਂ ਫਿਰਦਾ, ਜਿ ਸਾਹਿਬੁ ਇਸੁ ਉਪਰਿ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਹੋਵੇ। ਏਸੇ ਹੀ ਅਵਗਣ ਕਰਿ ਕਰਿ ਨਾਹੀਂ ਫਿਰਦਾ ਚਿਤੁ ਸਾਹਿਬੁ ਦਾ”। ਤਬ ਉਨਹੁ ਫਕੀਰਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਜਿਤੂੰ ਥੀ ਤਿਉਂ ਹੀ ਕਹੀ ਏਹ ਬਾਤ, ਤਹਕੀਰੁ^{੧੫} ਏਵੇਂ ਹੀ ਹੈ ਜੀ, ਪਣੁ ਜੀ ਏਕੁ ਅਰਦਾਸਿ ਹੈ, ਕਿਛੁ ਖਸਮਾਨਾ^{੧੬} ਅਸਾਡਾ ਸਾਹਿਬੁ ਕਰੈਗਾ ਕਿ ਨਾ ਕਰੈਗਾ ਜੀ ? ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਐਬਦਾਰ ਹੀ ਹਾਂ ਜੀ, ਪਣੁ ਕਿਛੁ ਖਸਮਾਨਾ ਅਸਾਡਾ ਭੀ ਹੋਸੀ ਕਿ ਨ ਹੋਸੀ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ^{੧੭} ਬੋਲੀ:-

ਸਲੋਕੁ ॥

ਸਸੁਰੈ ਪੇਈਐ^{੧੮} ਕੰਤ ਕੀ ਕੰਤੁ ਅਗੰਮੁ ਅਬਾਹੁ ॥

ਨਾਨਕ ਧੰਨੁ ਸੁਹਾਗਣੀ ਜੋ ਭਾਵਹਿ ਵੇਪਰਵਾਹੁ ॥ ੩ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਸਾਹਿਬ ਦਿਆਹੁ ਫਕੀਰਹੁ ! ਓਹੁ ਜਿ ਸਾਹਿਬੁ ਹੈ ਸੁ ਸਭਨਾ ਦਾ ਹੈ ਅਰੁ ਸਭੇ ਜੀਅ ਉਸ ਕੇ ਹੋਨਿ। ਈਹਾਂ^{੧੯} ਭੀ ਅਰੁ ਉਹਾਂ^{੨੦} ਭੀ ਉਹੀ ਸਾਹਿਬੁ ਹੈ। ਜਹਾਂ ਕਹਾਂ ਉਹੀ ਏਕੋ ਸਾਹਿਬੁ ਖਸਮੁ, ਸਾਹਿਬ ਸਭਨਾਂ ਕਾ ਏਕੋ ਹੀ ਹੈ। ਜੋ ਕੇਹਾ ਸਾਹਿਬੁ ਹੈ ? ਜਿ ਵੇ ਪਰਵਾਹੁ ਹੈ, ਪਰਵਾਹੁ ਉਸ ਨੇ ਕਾਈ

^੧ਗਰੀਬ, ਕੰਗਾਲ। ^੨ਰਾਉ, ਰਾਜਾ, ਅਮੀਰ। ^੩ਵਚਨ। ^੪ਇਸਤਥਾਂ। ^੫ਮਿਲਿਆ ਹੈਂ।
^੬ਤੇਰੇ ਦਰਬਨ ਨਾਲ। ^੭ਬਰੀਰ। ^੮ਲੁਕਾਉ। ^੯ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਸਭੇ’। ^{੧੦}ਕੰਤ (ਪਤੀ-ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ) ਨਾਲ।
^{੧੧}ਰੋਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ^{੧੨}ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਦੋਹਾਗਣਿ’-ਛੁੱਟੜ। ^{੧੩}ਕਿਥੇ ਜਾਵਾਂ। ^{੧੪}ਠੀਕ,
ਦਰੁਸਤ, ਸਹੀ। ^{੧੫}ਰੱਖੜਾ, ਮਾਲਕੀ। ^{੧੬}ਵਾਰ ਮਾਰੂ ਮ: ੧। ^{੧੭}ਸਸੁਰੈ (ਸਹੁਰੇ) ਤੇ ਪੇਈਐ
(ਪਿਉਕੇ) ਘਰ ਵਿਚ। ^{੧੮}ਯਹਾਂ, ਏਥੇ। ^{੧੯}ਵਹਾਂ, ਓਥੇ।

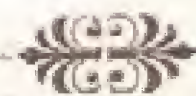
ਨਾਹੀ, ਉਹ ਖਸਮ ਹਮਾਰਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਲਾ ਸਰੀਕੁ^੧ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਸਰੀਕੁ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਜਿਸ ਸਾਹਿਬ ਹੈ ਜਿਸ ਬੇਸੁਮਾਰੁ^੨ ਹੈ, ਉਸ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਸੁਮਾਰੁ ਕੋਈ ਨਾਹੀਂ। ਉਹ ਜਿਸ ਖਸਮ ਹਮਾਰਾ ਸਾਹਿਬ ਸਭਸ ਕਾ ਹੈ ਸੁ ਉਹ ਅਗੰਮਿਆ ਨਾਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਜਿਸ ਉਸ ਕੀ ਕੋਈ ਕੀਮਤਿ ਜਾਣਿ ਕਰਿ ਸੇਵਾ ਕਰੇ, ਜਿਸ ਉਹ ਖੁਸੀ ਹੋਇ। ਉਹ ਜਿਸ ਸਾਹਿਬ ਸਭਨਾ ਕਾ ਖਸਮ ਹੈ ਜਿਸ ਅਬਾਹੁ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਕਿਹਾ ਹਾਬ ਤਾਰੂ^੩ ਨਾਹੀਂ ਜਾਣੀਤਾ ਜਿਸ ਹਾਬ ਤਾਰੂ ਜਾਣਿ ਕਰਿ ਸੇਵਾ ਕਰੇ ਕੋਈ। ਏ ਮੀਆਂ ਫਕੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ। ਉਹ ਸਾਹਿਬ ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਖਸਮ ਹੈ ਅਰੁ ਅਗੰਮੁ ਹੈ, ਅਬਾਹੁ ਹੈ, ਅਗੋਚਰੁ ਹੈ, ਅਲਖੁ ਹੈ, ਅਰੁ ਸਭਦੂ ਦੂਰਿ ਅਰੁ ਸਭਸ ਕੇ ਨੇੜੀ ਹੈ, ਲਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਨਾਹੀਂ, ਕੀਮਤਿ ਪਾਈ ਦੀ ਨਾਹੀਂ, ਉਸ ਨੇ ਜੇ ਕੋ ਸੇਵਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਪਾਇਆ ਚਾਹੈ ਜਿਸ ਕਿ ਸੇਵਾ ਏਹੁ ਕਰੇ। ਜਿਸੁ ਤੇ ਏਹੁ ਉਸ ਨੇ ਜਾਇ ਪਹੁੰਚੇ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦਿਅਹੁ ਫਕੀਰਹੁ! ਪਣੁ ਜੀ ਇਕੁ ਹੈ ਬਾਤ, ਜੇ ਆਪੇ ਮਿਹਰਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਜਿਸੁ ਕੰਉ ਮੇਲਿ ਲਏ ਸੋਈ ਮਿਲੈ, ਜੇ ਉਸੁ ਸਾਹਿਬ ਖਸਮ ਸਭਸ ਕੇ ਕੰਉ ਭਾਵੈ ਸੋਈ ਉਹਾ ਸੋਹਾਗੁ ਪਾਵੈ। ਤਿਸ ਹੀ ਕੰਉ ਕਰਮੁ ਭਾਗੁ ਲਾਗੈ, ਜੇ ਸਾਹਿਬ ਕੰਉ ਭਾਵੈ। ਅਰੁ ਆਪਣੀ ਖੁਸ ਰਜਾਇ ਸਿਉਂ ਉਹੁ ਜਿਸ ਕੰਉ ਮਿਲਾਇ ਲਏ, ਸਾਈਂ ਸੋਹਾਗਣਿ ਹੋਇ, ਸਾਹਿਬ ਦਿਅਹੁ ਫਕੀਰਹੁ! ਏਹੁ ਬਾਤ ਏਵ ਹੈ^੪। ਤਬ ਓਹਿ ਫਕੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਖੁਸੀ ਹੋਇ ਗਏ; ਖੁਸੀ ਹੋਇ ਕਰਿ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਜੀ, ਤੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ! ਤੂ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ! ਤੈਹੀ ਸਾਹਿਬ ਜਾਣਿਆ ਹੈ ਜੀ, ਤੂੰ ਹੀ ਸਾਹਿਬ ਕੰਉ ਮਿਲਿਆ ਹੈਂ ਜੀ। ਜੇ ਤੂੰ ਅਨਾਂ ਉਪਰਿ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਹੋਇਗਾ ਪਹਿਲਾ ਹੀ ਤਾਂ ਅਸਾਂ ਉਪਰਿ ਸਾਹਿਬੁ ਭੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਹੋਇਗਾ। ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ! ਤੂੰ ਹਮ ਕੰਉ ਦਇਆਲੁ ਹੋਇ ਕਰਿ ਦੁਆਇ ਦੇਹਿ, ਹਮਾਰਾ ਭੀ ਸਾਹਿਬੁ ਭਲਾ ਕਰੇ ਤੇਰੀ ਦੁਆਇ ਪਿਛੈ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਉਨਾਂ ਦੇ ਬਾਬਿ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਹੁਆ, ਉਨਾਂ ਦੇ ਤਾਂਈ ਕਹਿਓਸੁ ਜਿ, “ਏ ਮੀਆਂ! ਸਾਹਿਬੁ ਤੁਸਾਡਾ ਭਲਾ ਕਰੈਗਾ, ਤੁਸੀਂ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਨਾਉਂ ਲੇਹੁ”। ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੇ ਓਹਿ ਮੁਰੀਦ ਹੋਏ, ਉਨ ਕੇ ਮਨਿ ਸੰਤੋਖੁ ਆਇਆ। ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਯਾ ਨਾਨਕ ਪੀਰ! ਤੇਰੀ ਪੀਰ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ! ਹਮਾਰਾ ਕੋਈ ਨਾਹੀਂ। ਬੀਹਾਂ ਉਹਾਂ ਓਢਿ^੫ ਅਕਾਸਿ ਮੰਧਿ^੬ ਤੁਹੀ ਪੀਰੁ ਦਸਤਗੀਰੁ^੭ ਹੈ”। ਤਬ ਓਹਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੇ ਮੁਰੀਦ ਹੋਇ ਕਰਿ ਬਿਦਾ ਭਏ, ਲਾਗੈ ਨਾਉਂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਲੈਣੇ। ਬੋਲਹੁ ਵਾਹੁਗੁਰੂ।

ਸਲੋਕੁ^੮ ॥

ਕਰਿ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬੰਦਗੀ ਇਲ ਤੇ ਲਾਹਿ ਗੁਮਾਨੁ ॥

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਏਹ ਵੇਲ^੯ ਹੀ ਜਿਮਰਿ ਸਦਾ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ॥ ੧ ॥

ਬੋਲਹੁ ਵਾਹੁਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੧੩੪ ॥

^੧ਸੋ, ਉਹ।

^੨ਬਿਨਾਂ ਸਰੀਕ ਦੇ।

^੩ਗਿਣਤੀ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਬੇਅੰਤ।

^੪ਬਹੁ-ਬਿੱਤਾ।

^੫ਉਹੋ।

^੬ਬਾਰੇ।

^੭ਏਥੇ ਉਥੇ।

^੮ਉਰਧ, ਉਪਰ।

^੯ਮਧਯ, ਵਿੱਚ।

^{੧੦}ਆਖਰੀ ਹੱਥ ਫੜਨ ਵਾਲਾ ਪੀਰ, ਪਰ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸ਼ੇਖ ਅਬਦੁਲ ਕਾਦਰ ਜੀਲਾਨੀ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਵਰਤੋਂ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

^{੧੧}ਇਹ ਸ਼ਲੋਕ ਸੋਫੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ। ^{੧੨}ਇਸੇ ਵੇਲੇ, ਹੁਣੇ।

(ੳ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮੱਕੇ ਨੂੰ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਮੁੱਲਾਂ ਨਾਲ)

ਤਬ ਮੁਲਤਾਨ ਸਹਰ ਕਾ ਤਮਾਸਾ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਮੱਕੇ ਕੀ ਜਾਰਤ ਕੰਊ ਆਵਤਾ ਆਵਤਾ^੧ ਏਕੁ ਮਹੁਲਾਣਿਆਂ
ਕਾ ਗਾਉਂ ਸਾ, ਉਹਾਂ ਜਾਇ ਮਸੀਤਿ ਮਹਿ ਸੁਤੇ ਹੋਂਦੀ ਹੀ ਜੁੱਤੀ^੨, ਕਾਅਬੇ ਕੀ ਤਰਫ ਪੈਰਿ ਕਰਿ ਕੈ ਮਸੀਤਿ ਵਿਚਿ ਸੰਵਿ
ਰਹੇ^੩। ਉਹੁ ਸਹਰੁ ਕਾਜੀਆਂ ਕਾ ਬਾ। ਉਸੁ ਸਹਰੁ ਕਾ ਉਹੁ ਸਿਰਦਾਰੁ ਸੀ ਮੁਲਾਂ, ਜਿਸਦੀ ਉਹੁ ਮਸੀਤਿ ਸੀ। ਉਹੁ
ਮੁਲਾਂ ਉਸੁ ਸਹਰੁ ਕਾ ਸਾਹਿਬੁ^੪ ਬਾ। ਪੇਸੀ^੫ ਵਖਤਿ ਉਸੁ ਮਸੀਤਿ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਾਬ ਉਤਹੀ ਮਸੀਤਿ
ਨਿਵਾਜ ਅਦਾ ਕਰਣ ਪੇਸੀ ਦੀ ਆਇ ਖੜੇ ਹੋਏ। ਤਬ ਉਨਿ ਕਹਿਆ ਜਿ “ਐ ਯਾਰਹੁ ! ਏਹੁ ਕੋਈ ਵਡਾ ਹੋਵਾਨੁ^੬ ਹੈ ਸਾਹਿਬ
ਦਾ ਜਿ ਮਸੀਤਿ ਵਿਚ ਹੋਈ ਹੀ ਜੁੱਤੀ ਸੁਤਾ ਹੈ, ਕਾਬੇ ਤੁਲਹੁ^੭ ਕੀ ਤਰਫ ਪਾਵ ਕਰਿ ਕਰਿ। ਐ ਇਸ ਕੈ ਤਾਂਈ ਉਠਾਇ
ਖਤਾ ਕਰਹੁ। ਤਬ ਓਹਿ ਜਿ ਲੋਕ ਦਰੁੜੇ ਉਨਹੁ ਪਕੜਿ ਖਤਾ ਕੀਤਾ ਜਿ, “ਏ ਬੰਦੇ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ! ਤੇ ਘਰਿ ਵਿਰਿ ਕਿਉਂ
ਜਿ ਹੈ ਸੁ ਹੋਂਦੀ ਜੁੱਤੀ ਸੁਤਾ ਸਹਿ ਅਰੁ ਜੁੱਤੀ ਵਿਰਿ ਵਾਤੀ ਹੈ, ਬਾਹਰਿ ਛੱਡ ਆਵਣਾ ?” ਤਬ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੁਹਦੀ^੮
ਕਹਿਆ ਜਿ: “ਏ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਦਿਆਹੁ ! ਜਿਸੁ ਤਰਫ ਨਾ ਹੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਘਰੁ ਉਸੇ ਹੀ ਜਾਹਗਾ ਏਹਿ ਮੇਰੇ ਪੈਸਾਰ^੯
ਰਖਿ ਆਵਹੁ। ਅਰੁ ਜਿਸੁ ਤਰਫ ਨਾਹੀ ਕਾਬਾ ਉਸੁ ਤਰਫ ਮੇਰੇ ਪੈਸਾਰ ਕਰਹੁ। ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹਹੁ ਤਿਉਂ
ਤਿਉਂ ਤੁਸੀਂ ਕਰਹੁ”। ਐ ਕਹੀ^{੧੦} “ਹਮ ਨਿਵਾਜ ਅਦਾ ਕਰਿ ਲੇਹਿ, ਏਸੁ ਕੰਊ ਪਕੜਿ ਕਰਿ ਮਸੀਤਿ ਬੀ ਬਾਹਰਿ ਖੜੇ
ਕਰਹੁ”। ਤਬ ਉਨਿ ਮੁਲਾਂ ਨਿਵਾਜ ਅਦਾ ਕੀਤੀ, ਵਦੀਫਾ^{੧੧} ਪੜਿਆ, ਪੜਿ ਕਰਿ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ
ਨਜੀਕਿ ਸਦਾਇ ਲਇਆ ਤਬ ਉਨਿ ਮੁਲਾਂ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਐ ਹੋਵਾਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ! ਜਾਂ ਤੁ ਸਭਨੀ
ਜਾਣੀ ਸਾਹਿਬੁ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਏਹੁ ਭੀ ਜਾਹਿਗਾ ਸਾਹਿਬ ਹੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਪਿਛੁ ਇਸੁ ਜਾਹਿਗਾ ਕੂੰ
ਰਦਦਾ ਹੈ। ਤੂੰ ਸਜਾਇ ਦੀ ਲਾਇਕ ਹੈ ਜਿ ਏਵ ਇਸੁ ਜਾਹਗਾ ਕੂੰ ਰਦਦਾ ਹੈ”। ਤਬ ਮੁਲਾਂ ਕਹਿਆ
ਜਿ, “ਜਾਹੁ, ਜਾਇ ਕਰਿ ਇਸ ਕੈ ਤਾਈ ਬੰਦੀਖਾਨੇ ਦੇਹੁ”। ਤਬ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਮੁਲਾਂ !
ਇਕੁ ਮੇਰਾ ਅਰਜੁ ਤੂੰ ਸੁਣਿ, ਅਕੈ^{੧੨} ਤੇਰੇ ਬੰਦੀਖਾਨੇ ਅਸੀਂ ਪਏ, ਅਕੈ ਸਾਹਿਬ ਚਾਵਹੁ ਗੋਰ ਦੇ ਬੰਦੀਖਾਨੇ
ਤੂੰ ਪਵਾਇਆ, ਪਰੁ ਇਕੁ ਅਰਜੁ ਫਕੀਰਾਂ ਦਾ ਸੁਣਿ ਤੂੰ”। “ਕਹੀ” ਕਹੁ। ਕਹੀ : “ਏ ਸਾਹਿਬ ਦਿਆ ਬਦਹਗਾਰਾ^{੧੩} !
ਤੁਧੁ ਜਿ ਮੁਲਾਂ ਨਾਉਂ ਧਰਾਇਆ, ਮੁਲਾਂ ਨਾਮੇ ਸਾਹਿਬੁ ਸਚਾ, ਤੂੰ ਮੁਲਾ ਕਿਨੀ ਵਸਬੀ^{੧੪} ਹੈ ?” ਤਬ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ
ਜੀ ਕਹਿਆ ਸਬਦੁ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗੁ^{੧੫} ਮਹਿ ਜਿ :-

ਸੋਈ ਮੁਲਾਂ^{੧੬} ਜਿਨਿ ਜਗੁ ਮਉਲਿਆ^{੧੭} ਹਰਿਆ ਕੀਆ ਸੰਸਾਰੇ ॥

ਆਬ^{੧੮} ਖਾਕੁ^{੧੯} ਜਿਨਿ ਚੰਹਿ ਰਹਾਈ^{੨੦} ਧੰਨੁ ਸਿਰਜਣਹਾਰੇ ॥੧॥

^੧ਆਉਂਦਿਆਂ ਆਉਂਦਿਆਂ। ^੨ਜੁੱਤੀ ਪਾਏ ਹੋਏ ਹੀ ਜੁੱਤੇ। ^੩ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਛਾਈ ਬਾਲਾ ਦੇ ਕਥਨ
ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਘਟਨਾ ਮੱਕੇ ਵਿਚ ਹੋਈ ਸੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਖਾਨਾ ਕਾਬਾ ਵਲ ਪੈਰ ਕਰ ਕੇ ਸੁਤੇ ਸਨ। ਏਥੇ ਉਸੇ ਸਾਖੀ
ਨੂੰ ਭੰਨ ਤੋੜ ਕੇ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਨੇ ਮੁਗਲੋਈ ਹਾਕਮਾਂ ਨੂੰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੂੜ੍ਹਾ ਯਰਾਨਾ ਸੀ, ਖੁਸ਼ ਕਰਨ
ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ^੪ਮਾਲਿਕ। ^੫ਇਨ ਢਲੇ, ਦੁਪਹਿਰ ਤੋਂ ਬਾਦ। ^੬ਪਸ਼ੂ, ਗਵਾਰ।
^੭ਬੈਤ ਅਲਾਹ, ਰਬ ਦਾ ਘਰ। ^੮ਜੁਹਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (ਤਪੀਏ) ਨੇ, ਭਗਤ ਨੇ। ^੯ਜੁੱਤੀਆਂ।
^{੧੦}ਇਉਂ ਕਹਿਣ ਲਗੇ। ^{੧੧}ਵਜ਼ੀਫਾ, ਫਜ਼ਨ ਸਿਮਰਨ। ^{੧੨}ਜਾਂ। ^{੧੩}ਬਜ਼ਹਕਾਰੀ, ਗੁਨਾਹਗਾਰ,
ਅਪਰਾਧੀ। ^{੧੪}ਵਸਬੀ (ਸਿਫਤ) ਨਾਲ। ^{੧੫}ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੧, ਘਰੁ ੪। ^{੧੬}ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਸੋਈ
ਮਉਲਾ।’ ^{੧੭}ਪ੍ਰਫੁਲਿਤ ਕੀਤਾ। ^{੧੮}ਪਾਣੀ। ^{੧੯}ਮਿੱਟੀ। ^{੨੦}ਅਰਥਾਤ—ਆਪ (ਪਾਣੀ) ਤੇ ਪ੍ਰਿਥਵੀ
(ਮਿੱਟੀ) ਨਾਮੀ ਤਤ੍ਵਾਂ ਨੂੰ ਜਿਸ ਨੇ ਜੀਵ-ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ (ਸਾਜ ਕੇ) ਰਖਿਆ ਹੈ।

ਮਰਣਾ ਮੁਲਾ ਮਰਣਾ ॥ ਭੀ ਕਰਤਾਰਹੁ ਡਰਣਾ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਮੁਲਾਂ ! ਤੂੰ ਜਿ ਮੁਲਾਂ ਕਹਾਵਤਾ ਹੈਂ, ਮੁਲਾਂ ਤਉ ਸੋਈ ਹੈ ਜਿਨਿ ਜਗੁ ਹਰਿਆ ਕੀਆ ਹੈ, ਜਿਨਿ ਪਾਣੀ ਅਰੁ ਖਾਕ ਮਿਟੀ ਬੰਧਿ ਕਰਿ ਟਿਕਾਇ ਰਖੇ ਹੈਂ । ਮੁਲਾਂ ਸੋਈ ਹੈ, ਤੂੰ ਮੁਲਾਂ ਕਿਉਂ ਕਹਾਵਦਾ ਹੈਂ ? ਮੁਲਾਂ ਸੋਈ ਹੈ ਜਿਸੁ ਮਰਣਾ ਨਾਹੀ, ਤੂੰ ਤਉ ਮਰਹਿਗਾ । ਤੈਂ ਕਿਉਂ ਮੁਲਾਂ ਨਾਉਂ ਰਖਾਇਆ ਹੈ, ਸਹਿਬ ਬੀਂ ਤੂੰ ਡਰਦਾ ਨਾਹੀ” । ਤਬ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਹਿਆ ਜਿ:—

ਤਾ ਤੂੰ ਮੁਲਾ ਤਾ ਤੂੰ ਕਾਜੀ ਜਾਣਹਿ ਨਾਮੁ ਖੁਦਾਈ ॥

ਜੇ ਬਹੁਤੇਰਾ ਪੜਿਆ ਹੋਵਹਿ ਕੋ ਰਹੈ ਨ ਭਰੀਐ ਪਾਈ ॥੨॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਸਾਹਿਬ ਦਿਆ ! ਜੇ ਤੂੰ ਨਾਉਂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪੁਛਹਿ ਤਾਂ ਨਾਵ ਮਿਹਰਵਾਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨੋ ਜਾਣਹਿ, ਜਿ ਸਾਹਿਬੁ ਐਸਾ ਹੀ ਹੈ, ਡਰ ਚਲਹਿ ਤਾਂ ਤੂੰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਅਤੇ ਸਾਹਿਬੁ ਤੇਰਾ, ਪਰੁ ਜੇ ਤੂੰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਨਿਵਾਣਹਿ ਤਾਂ ਤੂੰ ਹੈਂ ਮੁਲਾਂ, ਤੂੰ ਹੈਂ ਕਾਜੀ, ਤੂੰ ਹੈਂ ਸਾਈਂ, ਜੇ ਤੂੰ ਸਾਹਿਬ ਨੋ ਸਮਝਹਿ । ਕਾਜੀ ਨਾਮੁ ਕਿਸੁ ਕਾ ਹੈ ? ਕਾਜੀ ਨਾਮੁ ਅਲਹ ਕਾ ਹੈ ਜਿਨਿ ਕਜਾਇ ਬੈਠਿ ਕਰਿ ਜੀਆ ਕਾ ਹਿਸੇਬੁ ਲੈਣਾ ਹੈ ।

ਸੋਈ ਕਾਜੀ ਜਿਨਿ ਆਪੁ ਤਜਿਆ, ਇਕੁ ਨਾਮੁ ਕੀਆ ਆਧਾਰੈ ॥

ਹੈ ਭੀ ਹੋਸੀ ਜਾਇ ਨ ਜਾਸੀ ਸਚਾ ਸਿਰਜਣਹਾਰੈ ॥੩॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਮੁਲਾਂ ! ਜਿਨਿ ਏਕੁ ਸਾਹਿਬੁ ਆਪਣਾ ਯਾਦਿ ਕੀਆ ਹੈ ਅਰੁ ਸਚਿ ਘਰਿ ਰਹਤਾ ਹੈ । ਜੈਸਾ ਸਾਹਿਬੁ ਨਿਹਚਲੁ ਹੈ ਐਸਾ ਉਹੁ ਨਿਹਚਲੁ ਹੈ । ਜਿਨਿ ਸਾਹਿਬੁ ਬੁਝਿਆ ਹੈ ਅਰੁ ਆਪੁ ਤਜਿਆ ਹੈ” । ਤਬ ਫੇਰਿ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸਾਹਿਬ ਦੇ—

ਪਜ ਵਖਤ ਨਿਵਾਜ ਗੁਜਾਰਹਿ ਪੜਹਿ ਕਤੇਬ ਕੁਰਾਣਾ ॥

ਨਾਨਕੁ ਆਖੈ ਗੋਰੁ ਸਦੇਈ ਰਹਿਆ ਪੈਨਣੁ ਖਾਣਾ ॥੪॥੧॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਮੁਲਾਂ ! ਏ ਤੇਰੇ ਨਿਵਾਜ, ਰੋਜੇ ਸਭੇ ਹਿਕਮਤੀ, ਕਤੇਬ, ਕੁਰਾਣੁ ਸਭ ਰਹਿਆ । ਜਾਹਿ ਏ ਮੁਲਾਂ ! ਗੋਰ ਦੇ ਬੰਦੀਖਾਨੇ ਮਹਿ ਜਾਇ ਪਾਹਿ^੧, ਤੇਰੇ ਤਾਈਂ ਗੋਰ ਸਦਈ ਹੈ, ਜਾਹਿ । ਇਸੁ ਜਹਾਨ ਵਿਚਹੁ ਤੇਰਾ ਪੈਨਣੁ ਖਾਣਾ ਰਹਿਆ, ਜਾਹਿ ਵਿਦਾ ਹੋਹਿ” । ਸੋ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਾ ਇਤਨਾ ਕਹਣਾ ਅਰੁ ਮੁਲਾਂ ਹਕੁ ਹੋਇ ਗਇਆ^{੧੧}, ਕੁਰਲਾਟੁ ਪੈ ਗਇਆ^{੧੨} ਸਾਰੇ ਸਹਰ ਵਿਚਿ, ਜਿ “ਹਾਇ ਹਾਇ ! ਇਕਸ ਫਕੀਰ ਨਾਲਿ ਅੜਦਾ ਸਾ ਮੁਲਾਂ, ਫਕੀਰਿ ਜਿ ਆਹਿ ਮਾਰੀ ਮੁਲਾਂ ਮਰਿ ਗਇਆ” । ਤਬ ਮੁਲਾਂ ਨੋ ਗੋਰ ਮਜਲਿ^{੧੩} ਪਹੁਚਾਇ ਆਏ । ਤਬ ਫੇਰਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਅਰੁ ਮਰਦਾਨੇ ਨੋ ਸਭਿ ਭਾਲਿ ਰਹੇ, ਬਾਬਾ ਅਰੁ ਮਰਦਾਨਾ ਦੋਵੇ ਅਦਿਸਟੁ^{੧੪} ਹੋਏ । ਮੁਲਾਂ ਸਮਾਇਆ^{੧੫}, ਬਾਬਾ ਉਠਿ ਰਮਿਆ^{੧੬} । ਰੇ ਭਾਈ ਲੋਕਹੁ ! ਫਕੀਰਾਂ ਨੋ

^੧ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ । ^{੧੧}ਮੁਨਸਿਫ਼ ਇਨਸਾਫ਼ (ਨਿਆਂ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜੱਜ । ^{੧੨}ਹੁਕਮ ਯਾ ਨਿਆਂ ਕਰਨ ਵੇਲੇ । ^{੧੩}ਹਿਸਾਬ

^{੧੪}ਆਪੇ ਨੂੰ, ਅਰਥਾਤ-ਹਉਮੈ (ਅਹੰਕਾਰ) ਨੂੰ । ^{੧੫}ਆਸਰਾ, ਸਹਾਰਾ (ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ) । ^{੧੬}ਕਬਰ,

ਭਾਵ-ਮੌਤ । ^{੧੭}ਸਦਈ ਹੈ, ਬੁਲਾਉਂਦੀ ਹੈ । ^{੧੮}ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਰਹਿਓ ਪੀਣਾ’ । ^{੧੯}ਪੈ ।

^{੧੧}ਹੱਕ ਹੋ ਗਇਆ, ਭਾਵ-ਮਰ ਗਇਆ । ^{੧੨}ਹਾਹਾਕਾਰ ਮਚ ਗਇਆ । ^{੧੩}ਅਰਥਾਤ-ਕਬਰ ਵਿਚ ।

^{੧੪}ਅਦਿਸ਼ਟ, ਨਜ਼ਰੋਂ ਉਹਲੇ । ^{੧੫}ਮਰ ਕੇ ਕਬਰ ਵਿਚ ਜਾ ਸਮਾਇਆ । ^{੧੬}ਬਾਬਾ (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ)

ਉਠ ਕੇ ਰਮਤਾ (ਚਲਦਾ) ਹੋਇਆ ।

ਫੇੜਨਾ ਛਲਾ ਨਾਹੀ ਕਿ ਜਾਪੈ ਕੋਈ ਕੋਹੋ ਹੀ ਹੈ। ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ! ਵਾਹੁ ਨਾਨਕੁ ! ਵਾਹੁ ਨਾਨਕੁ !

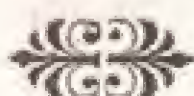
ਸਲੋਕੁ^੧

ਫਕਰਹਿ^੨ ਮੁਹਬਤਿ ਰਬ ਦੀ ਅਲਹ ਨਾਲਿ ਸਹੀ ॥

ਦੋਜਕੁ^੩ ਕਹਰੁ ਕੁਨ ਮਿਹਰ ਭਿਸਤੁ^੪ ਹੁਕਮੁ ਸੁਰਦਰੋ^੫ ਵਹੀ^੬ ॥

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਅਰਾਧਿਆ ਸਚਾ ਸਰਬ ਮਹੀ^੭ ॥੧॥

ਬੋਲਹੁ ਛਾਈ ਜੀ ਵਾਹੁਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ
ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੧੩੫ ॥

(ਅ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮੱਕੇ ਨੂੰ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਹਾਜੀ ਫਕੀਰਾਂ ਨਾਲ)

ਤਬ ਉਸੁ ਮਉਲਾਨਿਆਂ ਕੇ ਨਗਰ ਤੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮੱਕੇ ਕਉ ਚਲੇ। ਤਬ ਅਗੇ ਤੇ ਫਕੀਰ ਦੁਇ ਪੈਛੇ
ਮਹਿ^੮ ਮਿਲਿ ਗਏ ਤਿਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸਲਾਮਾ ਲੋਕ ਉਏ ਬੰਦੇ ਸਾਹਿਬ ਕੇ^੯ !” ਤਬ ਅਗੇ ਤੇ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਹਿਆ ਜਿ
“ਅਲੋਕ ਸਲਾਮੁ^{੧੦}, ਹੋ ਸਾਹਿਬ ਦਿਆਹੁ ਪਿਆਰਿਹੁ” ! ਤਬ ਦਸਤ ਪੰਜਾ^{੧੧} ਦੇ ਮਿਲੇ ਆਪਸ ਵਿਚਿ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਅਰੁ
ਓਹਿ ਫਕੀਰ। ਤਬ ਬਾਬੇ ਪੁਛੇ ਜਿ, “ਏ ਬੰਦੇ ਸਾਹਿਬ ਕਿਆਹੁ ! ਤੁਸਾਂ ਕਿਸੁ ਜਾਹਗਾ ਉਪਰਿ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਉਮੇਦ ਮੰਗੀ
ਹੈ ?” ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਮੀਆਂ ! ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਫਕੀਰ ਕਹੈ, ਅਸਾਂ ਉਮੇਦ ਮੱਕੇ ਕੀ ਜਾਰਤ ਕਉ ਮਨਸਾ
ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿ ਸਾਹਿਬੁ ਪਹੁਚਾਏ”। ਤਬ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬੰਦੇ ਸਾਹਿਬ ਕਿਆਹੁ ! ਅਸੀਂ ਭੀ ਸਾਹਿਬ
ਪਾਸਹੁ ਮੱਕੇ ਹੀ ਦੀ ਉਮੇਦ ਮੰਗਦੇ ਹਰਾ, ਜੇ ਸਾਹਿਬੁ ਪਹੁਚਾਏ”। ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮੀਆਂ ਸਲਾਮਤਿ ! ਛਲਾ
ਹੋਵੈ, ਪਹੁਚਾਵਣਹਾਰਾ ਸਾਹਿਬੁ ਹੈ; ਚਲਹੁ, ਜੇ ਸਾਹਿਬੁ ਲੇ ਜਾਵੈ ਤਾਂ ਇਕਠੇ ਹੀ ਜਾਵਹਿ”। ਤਬ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ
ਅਰੁ ਉਹਿ ਫਕੀਰ ਇਕਠੇ ਹੋਇ ਚਲੇ। ਤਬ ਜਾਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਇਕੁ ਅਗੇ ਗਾਉ^{੧੨} ਸਾ^{੧੩} ਓਥੇ ਜਾਇ ਰਹੇ। ਤਬ ਬਾਬੇ
ਨਾਨਕ ਜੀ ਓਨਾਂ ਦੇ ਤਾਂਝੀ ਪੁਛਿਆ ਜਿ, “ਏ ਮੀਆਂ ! ਤੇਰਾ ਕਿਆ ਨਾਮੁ ਹੈ ?” ਕਹੈ, “ਜੀ, ਨਾਮੁ ਸਚਾ ਸਾਹਿਬ
ਦਾ ਹੈ, ਪਰੁ ਨਾਮੁ ਮੇਰਾ ਰਹੀਮ ਦੀ^{੧੪} ਹੈ”। ਦੂਜੇ ਕਉ ਪੁਛਾ, ਕਹੈ, “ਜੀ, ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਕਿਆ ?” ਕਹੈ, “ਜੀ, ਨਾਮੁ
ਖਾਕੁ^{੧੫}, ਪਣੁ ਜੀ ਬੰਦੇ ਦਾ ਨਾਮੁ ਕਰੀਮ ਦੀ^{੧੬} ਹੈ”। ਤਬ ਉਨਹੁ ਫਕੀਰਹੁ ਕਹਿਆ, “ਸਾਹਿ ਜੀ ! ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਕਿਆ
ਹੈ ?” ਕਹੈ, “ਜੀ, ਨਾਮੁ ਕਰਤੇ ਪੁਰਖ^{੧੭} ਕਾ, ਪਣੁ ਜੀ ਮਾਉ^{੧੮} ਬਾਪ ਦਾ ਨਾਉ^{੧੯} ਰਖਿਆ ਹੋਇਆ ਨਾਨਕੁ ਹੈ”। ਕਹੈ,
“ਮੀਆਂ ! ਤੇਰਾ ਨਾਉ^{੨੦} ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਜੇਹਾ ਹੈ”। ਕਹੈ, “ਆਇ ਮੀਆਂ ! ਅਜੁ^{੨੧} ਮੈਂ ਹਿੰਦੂ ਹਾਂ”। ਕਹੈ “ਜਾਤਿ ਕਵਣੁ
ਹੈ ?” ਕਹੈ, “ਜਾਤਿ ਖੜੀ”। ਕਹੈ, “ਗੋਤ੍ਰ ਕਵਣੁ ਹੈ ?” ਕਹੈ, “ਵੇਦੀ ਖੜੀ ਹਾਂ”। ਕਹੈ “ਨਾਨਕੁ ਵੇਦੀ ਜਿ ਫਕੀਰੁ
ਹੋਇ ਨਿਕਲਿਆ ਹੈ, ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰਹੁ ਭੇਰਾ ਲੁਟਾਇ ਕਰਿ ਆਇਆ ਸਿ ਤਉ ਤੂੰ ਹੀ ਹੈਂ ?” ਕਹੈ, “ਜੀ, ਉਸ
ਦੀ ਧੰਦਾਇਸਿ ਕਾ ਓੜਕੁ ਮੁਮਾਰੁ ਕੋਈ ਨਾਹੀ, ਪਣੁ ਇਕੁ ਏਹਿ ਭੀ ਫਕੀਰੁ ਨਾਨਕੁ ਹੈ”। ਤਬ ਉਨਹੁ ਸਹੀ

^੧ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਚੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ। ^੨ਫਕੀਰ ਨੂੰ। ^੩ਨਰਕ। ^੪ਕਹਰ ਕਰਨਾ
ਦੋੜਖ (ਨਰਕ) ਹੈ ਤੇ ਮਿਹਰ (ਕ੍ਰਿਪਾ ਭਾਵ) ਬਹਿਸਤ (ਸੁਰਗ)। ^੫ਸੁਰਦ (ਸ਼ਤਰੰਜ) ਠੋ (ਚਾਲ)।
^੬ਹੁਕਮ ਸ਼ਤਰੰਜ ਦੀ ਚਾਲ ਵਾਲਾ ਲੇਖਾ ਹੈ। ^੭ਸਭ ਮਹਿ (ਵਿਚ), ਅਰਥਾਤ—ਸਭ ਥਾਵੀਂ। ^੮ਰਸਤੇ ਵਿਚ।
^੯“ਓਇ ਰੱਬ ਦਿਆ ਬੰਦਿਆ। ਅੱਸਲਾਮੁ ਅਲੋਕੁਮ।” ^{੧੦}ਵਾ ਅਲੋਕੁਮ ਸਲਾਮ। ^{੧੧}ਹੱਥ ਮਿਲਾਉਣ ਦੀ
ਕ੍ਰਿਯਾ। ^{੧੨}ਗੁਮ, ਪਿੰਡ। ^{੧੩}ਜੀ। ^{੧੪}ਸਹੀ ਨਾਮ—ਰਹੀਮੁਦੀਨ। ^{੧੫}ਮਿੱਟੀ।
^{੧੬}ਸਹੀ ਨਾਮ—ਕਰੀਮੁਦੀਨ। ^{੧੭}ਕਰਤਾਰ, ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ। ^{੧੮}ਅਜੇ।

ਕੀਤਾ ਜਿ ਓਹ ਨਾਨਕੁ ਹੈ । ਤਬ ਉਹਾ ਵੇਕਿ ਉਸੁ ਵੇਤੇ ਵਿਚਿ ਮੁਸਲਮਾਨ ਥੇ, ਸੇ ਖਾਣਾ ਲੈ ਆਏ ।
 ਫਕੀਰ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਫਕੀਰਹੁ ਸਾਹਿਬ ਦਿਆਹੁ ! ਏਹੁ ਖਾਣਾ ਹੈ, ਖਾਹੁ” । ਉਨਾ ਪਹਿਲਾ ਹੀ
 ਖਾਣਾ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਪਾਸਿ ਆਇ ਰਖਿਆ । ਤਬ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਸਾਹਿਬ ਦਿਆਹੁ ! ਮੈਂ ਹਿੰਦੂ
 ਹਾਂ, ਏਹਿ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੈਨਿ, ਏਹੁ ਖਾਣਾ ਏਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਕੁੰ ਵੇਵਹੁ” । ਤਬ ਉਨਾ ਆਖਿਆ, “ਜੀ, ਏਵ ਕਿਵ
 ਕਰਿ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਜਿ ਗਿਰਾਵੇ ਵਿਚਿ ਫਕੀਰੁ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਭੁਖਾ ਪਵੈ । ਤਾਂ ਅਸਾਡਾ ਛਲਾ ਕਿਵ ਕਰਿ ਹੋਵੈ ? ਜਿ
 ਤੂੰ ਕਿਛੁ ਸਕਰ, ਗੁਰੂ, ਚਾਵਲ, ਦੁਧੁ ਲੈ ਕਰਿ ਆਪਣੀ ਹਥੀਂ ਕਰਿ ਕੇ ਖਾਹਿ, ਪਰੁ ਜੀ ਏਵ ਅਸਾਡਾ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਛਲਾ
 ਹੋਂਦਾ ਹੈ” । ਤਬ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਭਾਈ ਜੀ, ਸਾਹਿਬੁ ਤੁਸਾਡਾ ਛਲਾ ਕਰੇਗਾ । ਅਸਾਂ ਨੋ ਕਿਤਨਿਆਂ ਦਿਨਾਂ
 ਦਾ ਰੋਜਾ ਹੈ, ਜੀ ਸਾਹਿਬੁ ਖਵਾਲੇਸੀ ਤਾਂ ਖਾਸਾਂਹੋ” । ਤਬ ਓਹਿ ਦੁਪਿ ਕਰਿ ਗਏ ਜਿ, “ਏਹੁ ਕੋਈ ਕਾਮਿਲੁ
 ਦਰਵੇਸੁ ਹੈ, ਜਿਨਿ ਏਹੁ ਕਲਾਮ ਰੋਜੇ ਦੀ ਰਖਿ ਲੀਨੀ ਹੈ” । ਤਬ ਉਸੁ ਸਹਰ ਵਿਚਿ ਧੁੰਮ ਪੈ ਗਈ : “ਭਾਈ
 ਇਕੁ ਫਕੀਰੁ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਆਇਆ ਹੈ, ਉਹੁ ਨ ਅੰਨੁ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਨ ਪਾਣੀ ਪੀਂਦਾ ਹੈ” । ਜਹਾਨ ਨੋ ਅਚਰਜੁ ਹੋਆ ਜਿ
 ਅੰਨ ਨਾਹੀਂ ਖਾਂਦਾ, ਪਾਣੀ ਨਾਹੀਂ ਪੀਂਦਾ, ਸੇ ਦਿਸੈ, ਤਮਾਸ਼ਗੀਰੁ ਲੋਕੁ ਵੇਖਣੇ ਆਇਆ । ਤਬ ਉਨਾ ਵਿਚਿ ਏਕੁ
 ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਨਾਮ ਕਾ ਧੋਜੀ ਬਾ, ਉਹੁ ਭੀ ਆਇ ਬੈਠਾ ਨਾਨਕ ਅਟੁ ਉਨਾਂ ਫਕੀਰਾ ਪਾਸਿ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ
 ਮਾਰਿ ਕਰਿ ਮੁਟਕੜੀ ਪੜਿ ਰਾਹਿਆ । ਉਹਿ ਫਕੀਰ ਦੋਵੇ ਬੈਠੇ, ਕੋਈ ਕਿਛੁ ਖਾਣਾ ਲਿਆਵੇ, ਕੋਈ ਕਿਛੁ
 ਖਾਣਾ ਲਿਆਵੇ, ਤਬ ਓਹਿ ਰਖਦੇ ਜਾਨਿ । ਤਬ ਜਿ ਓਹੁ ਏਕੁ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਵੇ ਦਾ ਧੋਜੀ ਬਾ ਸੁ ਉਹਾ ਉਨਿ ਓਨਾਂ
 ਫਕੀਰਾਂ ਪਾਸਿ ਆਇ ਬੈਠਾ ਬਾ । ਉਨਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਸਾਹਿਬ ਦਿਆਹੁ ਫਕੀਰਹੁ ! ਇਕ ਮੇਰੇ ਜੀ ਗਲਿ
 ਹੈ ਪੁਛਣੈ ਕੀ । ਜੇ ਤੁਸਾਡਾ ਹੁਕਮੁ ਹੋਵੈ ਤਾਂ ਪੁਛਾਂ ?” ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਹੁਕਮੁ ਰਜਾਇ ਸਾਹਿਬ
 ਦਾ ਸਹੀ ਹੈ ਜਿ ਕਿਛੁ ਤੇਰੇ ਜੀ ਹੈ ਸਿ ਤੂੰ ਪੁਛੁ” । ਤਬ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਮੈਂ ਏਹੀ ਪੁਛਤਾ ਹੋਉ
 ਜਿ ਹਕੁ ਕਿਆ ਹੈ ਅਰੁ ਅਨਹਕੁ ਕਿਆ ਹੈ ਅਰੁ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਘਰਿ ਵਸਤੁ ਹੈ ਨਾਹੀਂ ਸਿ ਕਿਆ ਹੈ ?” ਤਬ ਓਹਿ
 ਫਕੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹੋਰਾਨੁ ਹੋਇ ਰਹੇ । ਤਬ ਉਨਹੁ ਫਕੀਰਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮੀਆਂ ਜੀ ! ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਤਿ
 ਸਾਹਿਬੁ ਹੀ ਜਾਣੈ, ਅਸੀਂ ਕੀ ਜਾਣਹੁ ਏਸੁ ਬਾਤ ਦੀ ਸਾਰਿ” । ਤਬ ਉਨਿ ਆਖਿਆ ਜਿ, “ਨਾ ਜੀ, ਸਾਹਿਬ ਦੀ
 ਖਬਰਿ ਸਾਹਿਬ ਦਿਆ ਫਕੀਰਾਂ ਤੇ ਪਾਈਤੀ ਹੈ, ਹੋਰ ਕਿਸ ਤੇ ਪਾਈਐ ? ਤੁਸੀਂ ਫਕੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹਰੁ, ਏਹੁ
 ਖਬਰਿ ਤੁਸੀਂ ਦੇਹੁ” । ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮੀਆਂ ਜੀ ! ਅਸਾਂ ਨੋ ਬਾਤ ਨਾਹੀਂ ਹੋਸਨੁ” । ਤਬ ਤਾਂ ਤੋੜੀ
 ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਉਨਿ ਬੈਠਾ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਕਿਆ ਬਾਤ ਕਰਦੇ ਥੇ ?” ਤਬ ਉਨਿ ਆਖਿਆ ਜਿ, “ਏ ਮੀਆਂ
 ਜੀ ! ਹੋਉ ਇਕ ਖਬਰਿ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਤੁਸਾਂ ਤੇ ਪੁਛਣੇ ਆਇਆ ਬਾ, ਸਿ ਏਹਿ ਫਕੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਹਦੇ ਹੈਨਿ ਜਿ
 ਅਸਾਂ ਨੋ ਏਹੁ ਬਾਤ ਨਾਹੀਂ ਹੋਸਨੁ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਕਹੁ ਕਿਆ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਖਬਰ ਪੁਛਦਾ
 ਹੈ ?” ਕਹੈ, “ਮੈਂ ਏਹੀ ਬਾਤ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਜਿ ਹਕੁ ਕਿਆ ਹੈ ਅਰੁ ਨਾਹਕੁ ਕਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁ ਕਿਆ ਹੈ ਜਿ ਸਾਹਿਬ
 ਦੇ ਘਰਿ ਨਾਹੀ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮੀਆਂ ਜੀ ! ਮੈਂ ਹਿੰਦੂ ਹਾਂ ਅਰੁ ਏ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੈਂ,
 ਏਹਿ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਸਮਝਦੇ ਹੈਨਿ ਮੈਂ ਨਾਹੀ ਸਮਝਦਾ, ਹਕੁ ਕਿਸੁ ਪਹਿ ਕਹਦੇ ਹੈਨਿ ਅਰੁ ਅਨਹਕੁ ਕਿਸੁ
 ਪਹਿ ਕਹਦੇ ਹੈਨਿ, ਪਰੁ ਜੀ ਇਤਨੀ ਬਾਤ ਮੁਨੀ ਹੈ ਜਿ ਨਹਕੁ ਝੂਠੁ ਹੈ ਅਰੁ ਹਕੁ ਸਚੁ ਹੈ” । ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ
 ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸਚੁ ਆਖਿ ਹੈ, ਜਿਸੁ ਨਾਹੀ ਮਰਣਾ ਅਰੁ ਜਿਸੁ ਮਰਣਾ ਹੈ ਸਿ ਸਭੁ ਝੂਠੁ ਹੈ; ਅਰੁ ਜੀ ਇਕੁ ਨਹਕੁ
 ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਘਰਿ ਨਾਹੀ, ਹੋਰੁ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਹੈ; ਅਰੁ ਫਜ਼ਲੁ ਭੀ ਉਸ ਦਾ ਵਡਾ ਹੈ ਜਿ ਕਰੈ ਸਿ ਸਹੀ” । ਤਬ ਗੁਰੂ
 ਬਾਬੇ ਨੋ ਓਹਿ ਲੋਕ ਸਭਿ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਕਰਿ ਉਨੇ ਜਿ, “ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਹੈਂ ਤੂੰ ਅਰੁ ਤੇਰਾ ਪੀਰੁ ਮੁਰਸਦੁ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਹੈ

‘ਇਸ ਤਰਾਂ ਕਿਵੇਂ ।

‘ਪਿੰਡ ।

‘ਕਿਉਂ ਜਾਂ ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਕੇ ।

‘ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਬੁਤ ।

‘ਜਦ ਪਰਮੇਸੁਰ ਖਵਾਏਗਾ ਤਾਂ ਖਾਵਾਂਗੇ ।

‘ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇ ਨਾਮ ।

‘ਪਾਈਦੀ ।

‘ਹੈ ।

‘ਤਦੋਂ ਤਕ !

ਜੀ। ਅਸੀਂ ਜੀਵੇ, ਤੇਰਾ ਦੀਦਾਰ ਹੋਆ। ਅਸਾਡੀ ਖਾਤਰ ਨਿਸਾ ਹੋਈ”। ਤਬ ਰਾਤਿ ਗੁਦਰੀ ਸੁਥਾਹਿ ਹੋਈ, ਉਹਿ ਫਕੀਰ ਭੀ ਉਠਿ ਚਲੇ ਮਕੇ ਕੀ ਜਾਰਤ ਕੰਉ। ਤਬ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਭੀ ਉਠਿ ਚਲਿਆ ਮਕੇ ਕੰਉ। ਤਬ ਜਦਿ ਰਾਹ ਉਪਰਿ ਗਏ ਤਬ ਉਹੁ ਜਿ ਫਕੀਰ ਥੇ ਮੁਸਲਮਾਨ, ਓਹਿ ਕਹਿ ਉਠੇ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ਜੀ! ਤੇਰੀ ਸਾਰ ਕਉਣੁ ਜਾਣਦਾ ਹੈ? ਤੂੰ ਜਿ ਹੈਂ ਜਿ ਪਹੁਰਿਆ ਹੋਆ ਦਰਵੇਸੁ ਹੈਂ, ਪਣੁ ਜੀ ਇਕ ਦੁਇ ਵਾਰੀਆਂ ਅਸੀਂ ਅਭੈ ਭੀ ਮਕੇ ਗਏ ਹੈਂ, ਅਗੈ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਰਾਹੁ ਨਾਹੀ, ਤੂੰ ਹਿੰਦੂ ਹੈਂ—ਏਵ ਕਿਵੇ ਬਾਤ ਹੈ ਜਿਉਂ ਜਾਣੀਐ ਤਿਉਂ ਕੀਥੈ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਭਲਾ ਹੋਵੈ, ਪਿਛਿ ਤੁਸੀਂ ਜਾਹੁ ਅਭੈ ਜੇ ਸਾਹਿਬੁ ਲਿਆਵਸੀ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਭੀ ਆਵਸਾਹੈ। ਜੇ ਮਕੇ ਕਾ ਦੀਦਾਰ ਅਸਾਂ ਕੂ ਰਿਜਕੁ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਹਿਬ ਦੇਸੀ; ਪਰੁ ਜੀ ਏਹੁ ਅਜੁ ਦਾ ਦਿਨੁ ਯਾਦਿ ਰਖਣਾ ਜਿ ਸਾਹਿਬੁ ਦਿਖਾ ਕਿਚਰੀਕੀ ਪਹੁਚਾਏਗਾ”। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸਿ ਮੁਸਾਫਰ ਸੇ, ਕਲਮ ਦਵਾਤਿ ਬੀ, ਓਨਾ ਓਹੁ ਰੋਜੁ ਤਰੀਕ ਲਿਖਿ ਲਈ। ਤਬ ਓਹਿ ਉਠਿ ਚਲੇ ਮਕੇ ਨੇ। ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਉਸ ਹੀ ਸਾਇਤ ਮਕੇ ਜਾਇ ਵਤੇ। ਓਹਿ ਜਿਤੁ ਮੁਦਤ ਪੈਛੇ ਚਲਦਿਆਂ ਅਪਤੀਦਾ ਉਹਿ ਉਤਨਿਆਂ ਦਿਨਾਂ ਮਾਹਾਂ ਨੇ ਆਏ। ਜਾਂ ਵੇਖਨਿ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਅਗੈ ਹੀ ਬੈਠਾ ਹੈ ਮਕੇ ਵਿਚਿ। ਤਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕ ਪੁਛੇ ਮਕੇ ਕੇ ਜਿ, “ਮੀਆਂ ਜੀ! ਏਹੁ ਫਕੀਰੁ ਹੈ ਜਿ ਕਿਦੋਕਾ ਕੁ¹⁰ ਏਥੇ ਆਇਆ ਹੈ?” ਕਹੀ, “ਜੀ, ਇਤਨਿਆਂ ਦਿਨਾਂ ਇਤਨਿਆਂ ਮਾਹਾਂ ਦਾ, ਇਸੁ ਵਖਤਿ ਏਹੁ ਮਕੇ ਆਇ ਵਤਿਆ ਹੈ”। ਜਦਿ ਓਹਿ ਤਰੀਕਿ ਕਵਿ ਕਰਿ ਦੇਖਨਿ ਤਾਂ ਉਸ ਹੀ ਤਰੀਕੁ, ਉਸ ਹੀ ਸਾਇਤ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਮਕੇ ਆਇ ਵਤਿਆ ਹੈ। ਤਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੈਛੇ ਕੀ ਬਾਤ ਕਹਿ ਸੁਣਾਈ ਜਿ, “ਏਥੇ ਯਾਰਹੁ! ਇਤਨਿਆਂ ਦਿਨਾਂ, ਇਤਨਿਆਂ ਮਾਸਾਂ ਕਾ ਏਹੁ ਪੈਡਾ ਬਾ ਅਰੁ ਇਸੁ ਵਕਤਿ ਅਸਾਂ ਨਾਲਹੁ ਏਹੁ ਪਿਛੇ ਰਹਿਆ ਬਾ ਅਰੁ ਉਸ ਹੀ ਵਖਤਿ, ਉਸ ਹੀ ਸਾਇਤ ਸਾਥਿ ਏਹੁ ਮਕੇ ਆਇ ਵਤਿਆ ਹੈ ਜਿ ਏਹੁ ਹਿੰਦੂ ਅਰੁ ਦੇਖਹੁ ਇਸ ਕੰਉ ਇਤਨੀ ਪਹੁਰਿ ਸਾਹਿਬ ਸਚੇ ਦਿਤੀ ਹੈ, ਵਡਾ ਹੈਰਾਨੁ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਦੇਖਿਆ”। ਤਬ ਓਹਿ ਮਕੇ ਕੇ ਲੋਕ ਕਹਿ ਉਠੇ ਜਿ, “ਏ ਬੰਦੇ! ਏਸ ਕੇ ਆਵਣੇ ਸਾਥਿ ਸਾਰੇ ਮਕੇ ਕਿਆਹੁ ਲੋਕਹੁ ਕੰਉ ਨਸੀਹਤਿ ਹਾਸਲੁ ਹੋਈ ਹੈ, ਏਹੁ ਵਡਾ ਸਾਦਿਕੁ¹¹ ਦਰਵੇਸੁ¹² ਹੈ। ਏਸ ਦੀ ਸਾਰ ਸਾਹਿਬੁ ਜਾਣੈ ਅਰੁ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਾਰ ਏਹੁ ਜਾਣੈ; ਹੋਰੁ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਜਾਨਣ ਹਾਰਾ”। ਤਬ ਉਹਾਂ¹³ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਬਾਰਹ ਮਹੀਨੇ ਮਕੇ ਮਹਿ ਰਹਿਆ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਿਸਮਾਦੁ ਹੋਇ ਰਹਿਆ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਸਾਜਸ¹⁴ ਦੇਖਿ ਕਰਿ। ਤਬ ਪਰਮੇਸੁਰ ਬੁਲਾਇ ਕਰਿ ਬਾਬੇ ਕੰਉ ਦਰਸਨੁ ਦੀਆ; ਜਿ, “ਹੋ ਨਾਨਕ! ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਬਿਸਮ ਦੁ¹⁵ ਹੋਇ ਰਹਿਆ ਹੈ?” ਤਬ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਨਮਸਕਾਰੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸਾਹਿਬ ਪਰਵਰਦਗਾਰ¹⁶ ਕੰਉ ਅਰਦਾਸਿ¹⁷ ਕੀਤੀ ਜਿ, “ਏ ਸਿਰਜਨਹਾਰ ਜੀ! ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਸਾਜਸ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਹੈਰਾਨੁ ਹੋਇ ਗਇਆ ਹਾਂ”। ਤਬ ਪਰਵਰਦਗਾਰ ਹਸਿ ਕਰਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ! ਤੂੰ ਜੇਹੀ ਸਾਜਸ ਦੇਖੀ ਹੈ ਤੈਸੀ ਕਹੁ”। ਤਬ ਹੁਕਮੁ ਪਰਵਰਦਗਾਰ ਕੇ ਸਾਥਿ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਕਰਿ ਉਠਾ, ਬੈਸਤ¹⁸ ਰਾਗ ਮਹਿ ਬੈਠਤੀ ਕਰੀ ਜਿ :-

ਨਉ¹⁹ ਸਤ²⁰ ਚਉਦਹ²¹ ਤੀਨਿ²² ਚਾਰਿ²³ ਕਰਿ ਮਹਲਤਿ²⁴ ਰਾਸਿ ਬਹਾਲੀਆ²⁵ ॥

• ¹ ਪਿਛੇ।	² ਆਵਾਗੇ।	³ ਦਰਸਨ।	⁴ ਵੇਵੇਗਾ।	⁵ ਏਥੇ।	⁶ ਕਿਤਨਾ ਚਿਰ
ਤਕ।	⁷ ਮੁਸਹਫ, ਕਿਤਾਬ, ਰਸਾਲਾ ਜਾਂ ਨੋਟ ਬੁਕ, ਕੁਰਾਨ।	⁸ ਵਕਤ, ਘੜੀ।	⁹ ਮਹੀਨਿਆਂ।		
¹⁰ ਕਦੋਕਣ, ਕਦੋਂ ਦਾ, ਕਿਸ ਸਮੇਂ ਤੋਂ।	¹¹ ਸਿਦਕ ਵਾਲਾ।	¹² ਫਕੀਰ।	¹³ ਓਥੇ।		
¹⁴ ਰਚਨਾ, ਕੁਦਰਤ।	¹⁵ ਅਸਚਰਜ।	¹⁶ ਪਾਲਣਹਾਰ।	¹⁷ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ, ਬੈਠਤੀ।	¹⁸ ਬੈਸਤ	
ਹਿੰਡੋਲ ਮਹਲਾ ੧, ਘਰੁ ੨।	¹⁹ ਨੌ ਖੰਡ ਪ੍ਰਿਥਵੀ-ਇਲਾਬੁਤ, ਕਿੰਪੁਰਖ, ਭਦ੍ਰ, ਕੇਤੁਮਾਲ, ਹਰਿ, ਹਿਰਣਯ ਰਮਜ ਅਤੇ ਕੁਬ।	²⁰ ਸਤ ਵੀਪ-ਜੇਥੂ, ਪਲਖ, ਬਾਲਮਲੀ, ਕੁਬ, ਕ੍ਰੋਥ, ਸਾਕ ਤੇ ਪੁਬਕਰ।	²¹ ਚੌਦਾਂ ਲੋਕ-		
ਸੱਤ ਆਕਾਸ਼ ਤੇ ਸੱਤ ਪਾਤਾਲ।	²² ਤਿੰਨ ਲੋਕ-ਸੁਰਗ ਲੋਕ, ਮਾਤ ਲੋਕ ਅਤੇ ਪਤਾਲ ਲੋਕ।	²³ ਚਾਰ ਜੁਗ-			
ਸਤਿਜੁਗ, ਤ੍ਰੇਤਾ, ਦ੍ਵਾਪਰ ਤੇ ਕਲਿਜੁਗ।	²⁴ ਹੱਦ, ਸੀਮਾ।	²⁵ ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਚਾਰਿ ਬਹਾਲੀ’।			

ਚਾਰੇ ਦੀਵੇ¹ ਚਹੁ ਹਥਿ² ਦੀਏ ਵੇਕਾ ਏਕੀ ਵਾਰੀਆ³ ॥ ੧ ॥

ਮਿਹਰਵਾਨ ਮਧੁਸੂਦਨ⁴ ਮਾਧੋ⁵ ਐਸੀ ਸਕਤਿ ਤੁਮਾਰੀਆ⁶ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਸਾਹਿਬ ਪਰਵਰਦਗਾਰ ਜੀ ! ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਸਾਜਸ ਕਿਆ ਗਈ, ਦੀਹਾ ਲੇ⁷ ਮੇਰੀ ਪਹੁਚ ਕਹਾਂ ਹੈ ਜਿ ਤੇਰੇ ਕੀਏ ਕਾ ਸੁਮਾਰੁ ਕਹਿ ਸਕੰਉ, ਪਣੁ ਜੀ ਜੇਤਾ ਕੁ ਦਿਸਤਾ ਹੈ ਤੇਤਾ ਕੁ ਕਹੰਉ, ਜੇ ਤੁਧੁ ਭਾਵੇ” । ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹਾਂ, ਨਾਨਕ ! ਤੈਂ ਜਿ ਕਿਛੁ ਜਾਣਿਆ, ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਸਿ ਕਹੁ” । ਕਹੀ, “ਤੈਂ ਨਵ ਖੰਡ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਕਰੀ ਹੈ, ਸਪਤ ਦੀਪ ਕੀਏ ਹੈਂ, ਚਉਦਹ ਭਵਣ ਕੀਏ ਹੈਂ, ਤੀਨਿ ਲੋਅ ਕੀਏ ਹੈਂ, ਚਾਰਿ ਜੁਗ ਕੀਏ ਹੈਂ, ਏਹ ਤੈਂ ਮਹਲਤਿ ਕੀਨੀ ਹੈ ਆਪਣੇ ਬੈਠਣੇ ਕੀ ਚਾਰਿ ਜੁਗਹੁ ਕੀ । ਚਉਕੀ ਹੈ ਜਾਗਣੇ ਕੀ । ਚਉਹਾਂ ਕੀ ਹਥਿ ਚਾਰੇ ਦੀਵੇ-ਬੇਦ ਕੀਏ ਹੈਂ । ਸਿਆਮੁ ਬੇਦੁ ਸਤਿਜੁਗ ਕੇ ਹਥਿ ਦੀਆ ਹੈ । ਰਿਗੁ ਵੇਦੁ ਤ੍ਰੇਤੇ ਜੁਗ ਕੇ ਹਥਿ ਦੀਆ ਹੈ; ਜੁਜਰੁ ਵੇਦੁ ਦੁਆਪਰਿ ਜੁਗਕੇ ਹਥਿ ਦੀਆ ਹੈ ਅਰੁ ਅਥਰਬਣੁ ਵੇਦੁ ਕਲਿਜੁਗ ਕੇ ਹਥਿ ਦੀਆ ਹੈ । ਅਪਣੀ ਅਪਣੀ ਵਾਰੀ ਇਨਹੁ ਜੁਗਹੁ ਦੇ ਦੀਪਕ ਜਲਾਏ ਜਿ ਇਸੁ ਮਹਲਤਿ ਮਹਿ ਤੇਲ ਕੇ ਦੀਪਕਿ⁸ ਚਾਂਦਨਾ ਹੋਤਾ ਹੈ, ਤਿਉਂ ਜੁਗ ਮਹਿ ਚਾਂਦਨਾ ਤਉ ਹੋਤਾ ਹੈ ਜਬ ਬੇਦ ਸੁਨੀਤਾ ਹੈ; ਤਿਸੁ ਚਾਂਦਨਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸੁਕਰਮ ਕਰਮ ਨਜਰਿ ਆਵਤੇ ਹੈਂ; ਜਿਉਂ ਮਹਲ ਕੇ ਦੀਵੇ ਜਲਿਐ ਮਹਲ ਕੀ ਵਸਤੁ ਠਵਰ ਠਵਰ ਕੀ ਨਜਰਿ ਆਵਤੀ ਹੈ ਤਿਉਂ ਏਦ ਤੇ ਸੁਕਰਮ ਕਰਮ ਨਜਰਿ ਆਵਤੇ ਹੈਂ, ਗਤਿ ਮੁਕਤਿ ਜਾਨੀਤੀ ਹੈ, ਨਰਕੁ ਸੁਰਗੁ ਜਾਨੀਤਾ ਹੈ । ਬਿਤਿ, ਵਾਰੁ, ਜੁਗਤਿ, ਕੀਮਤਿ, ਦਿਨੁ, ਮਾਸੁ⁹, ਪਖੁ, ਪਹਰੁ ਨਜਰਿ ਆਵਤਾ ਹੈ । ਅਵਧ¹⁰ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਜੀਆਂ ਖਾਣੀ ਕੀਮਤਿ ਜਿ ਕਿਛੁ ਤੈਂ ਰਚਿਆ ਹੈ ਪਸਾਰਾ¹¹ । ਤਿਸ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਬੇਦਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਜਾਨੀਤੀ ਹੈ । ਤੈਂ ਐਸੇ ਦੇ ਦੀਪਕ ਜੁਗਹੁ ਸਾਬਿ ਬਣਾਏ ਹੈਂ । ਮੈਂ ਏਹੁ ਬਿਸਮਾਫੁ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਹੈਰਾਨੁ ਹੋਇ ਰਹਿਆ ਹਾਂ । ਅਵਰੁ¹² ਜੀ, ਜਿ ਤੇਰਾ ਕਿ ਨੁਮਾਰੁ ਕਰਾਂ ਜੀ, ਮਿਹਰਵਾਨ ! ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਮਧੁਸੂਦਨੁ ਮਾਧੋ ਬਾ ਅਰੁ ਅਬ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਅਲਹੁ ਹੁਆ । ਬੇਦ ਨੇ ਕਹਿ ਬਤਾਇਆ ਜਿ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਏਹੁ ਹੈ । ਤੇਰੀ ਐਸੀ ਕਲਾ ਹੈ । ਜਿ ਕਿਛੁ ਤੈਂ ਭਾਵੇ ਸਿ ਤੂੰ ਕਰਹਿ, ਤੇਰੀ ਸਕਤਿ ਐਸੀ ਹੈ । ਤੂੰ ਐਸਾ ਹੈਂ ਜੇ ਜਿਸ ਕਾ ਕਿਛੁ ਪਾਰੁ ਪਾਇਆ ਨਾਹੀਂ ਜਾਤਾ” । ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਮੇਰੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਜਿ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਰੂਪ ਕਾ ਸੁਮਾਰੁ ਕਰੁ” । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸਗਲੇ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ਵਾਹੁਗੁਰੂ ਸਚਾ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ, ਬਹੁਤਿ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ:—

ਘਰਿ ਘਰਿ ਲਸਕਰੁ ਪਾਵਕੁ ਤੇਰਾ ਪਾਪੁ ਕਰੈ ਕੋਟਵਾਰੀ¹⁴ ।

ਪੁੰਜੀ¹⁵ ਮਾਰ ਪਵੇ ਨਿਤ ਮੁਦਗਰ¹⁶ ਧਰਮੁ ਕਰੇ ਸਿਕਦਾਰੀ¹⁷ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਸਾਹਿਬ ਪਰਵਰਦ ਗਾਰਿ ਜੀ ! ਜਿਤਨੇ ਜੀਵੇ ਹੈਂ, ਜਿਤਨੀਆਂ

¹ਚਾਰ ਵੇਦ-ਰਿਗ, ਯਜੁਰ, ਸਾਮ ਤੇ ਅਥਰਵ ।

²ਚਾਰ ਜੁਗਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ।

³ਸਹੀ ਪਾਠ—

‘ਏਕਾ ਏਕਾ ਵਾਰੀ ।’

⁴ਮਧੁ (ਦੈਤ) ਨੂੰ ਸੂਦਨ (ਮਾਰਨ) ਵਾਲਾ (ਹਰਿ) ।

⁵ਮਾਧਵ, ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ।

⁶ਸਹੀ ਪਾਠ—

ਤੁਮਾਰੀ ।’

⁷ਗਿਣਾਂ ।

⁸ਏਥੋਂ ਤਕ ।

⁹ਦੀਵੇ ਨਾਲ ।

¹⁰ਮਹੀਨਾ ।

¹¹ਸਮੇਂ ਦੀ ਹੱਦ ।

¹²ਪਸਾਰ, ਫੈਲਾਉ (ਸੰਸਾਰ ਦਾ) ।

¹³ਔਰ, ਹੋਰ ।

¹⁴ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਏਥੇ

ਇਹ ਤੁਕ ਇਉਂ ਹੈ—‘ਘਰਿ ਘਰਿ ਲਸਕਰੁ ਪਾਵਕੁ ਤੇਰਾ ਧਰਮੁ ਕਰੇ ਸਿਕਦਾਰੀ’ । ਅਰਥਾਤ-ਘਰਿ ਘਰਿ (ਹਰੇਕ ਸ਼ਰੀਰ

ਵਿਚ) ਤੇਰਾ ਪਾਵਕ (ਪਾਇਕ-ਪੈਦਲ) ਲਸਕਰ ਹੈ ਤੇ ਧਰਮ ਰਾਜਾ ਸਭਨਾਂ ਉਤੇ ਸਿਕਦਾਰੀ (ਸਰਦਾਰੀ) ਕਰਦਾ,

ਅਥਵਾ ਹੁਕਮ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ।

¹⁵ਰਾਸ, ਪੁੰਜੀ ।

¹⁶ਮੋਹਲਾ ।

¹⁷ਇਹ ਤੁਕ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ

ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਚੌਥੇ ਅੰਕ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਹੈ, ਤੇ ਓਥੇ ਇਸਦਾ ਤੁਕਾਤ ਹੈ:—ਪਾਪੁ ਕਰੈ ਕੋਟਵਾਰੀ । ਲੇਖਕ

ਨੇ ਏਥੇ ਬਦਲ ਕੇ ਐਵੇਂ ਦੂਜੇ ਅੰਕ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦਿਤੀ ਹੈ ।

ਸੁਨੀ ਹੈ, ਏਨ੍ਹਾਂ ਤੇਰੀਆਂ ਖਾਣੀ, ਖੰਡਾਂ ਮਹਿ ਤਿਸੁ ਜੀਅ ਜੀਅ ਸਾਥਿ ਘਰਿ ਘਰਿ ਤੇਰਾ ਪਾਇਕੁ¹ ਹੈ, ਜੀਅ ਜੀਅ ਸਾਥਿ ਪਾਪੁ ਜਿ ਹੀ ਜਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜੀਆਂ ਖਾਣੀ ਖੰਡਾਂ ਕੀ ਕੋਟਵਾਰੀ² ਕਰਤਾ ਹੈ। ਸਿਕਦਾਰੁ³ ਤੇਰੀਆਂ ਖਾਣੀ ਖੰਡਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਧਰਮੁ ਹੈ। ਪੁੰਜੀ ਅਰੁ ਖਜਾਨਾ ਪਾਪੁ ਪੁੰਨ ਦਾ ਜੀਅ ਜੀਅ ਕਾ ਤੇਰਾ ਪਾਇਕੁ ਅਰੁ ਕੋਟਵਾਰੀ ਰਾਜੇ ਧਰਮ ਪਹਿ ਲਿਜਾਇ ਖਜਾਨਾ ਪਹੁਚਾਵਤਾ ਹੈ; ਤਿਨ ਕੇ ਤਪਾਵਸ⁴ ਉਪਰਿ ਰਾਜਾ ਧਰਮੁ ਰਖਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਏਹੁ ਤੇਰਾ ਤਪਾਵਸੁ ਤਮਾਸਾ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਹੈਰਾਨਿ ਹੋਆ ਹਾਂ ਜਿ ਏ ਸਾਹਿਬ ਮਿਹਰਵਾਨ ! ਤੇਰੀ ਏਤੀ ਸਕਤਿ ਹੈ, ਤੈਂ ਐਸੀ ਕਲਾ ਬਣਾਈ ਹੈ”। ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ਸੁਣਤਾ ਜਾਇ ਅਰੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕੀ ਸਿਫਤਿ ਕਰਤਾ ਜਾਇ। ਤਬ ਪਰਵਰਦਗਾਰਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਤੂੰ ਕਹੁ, ਮੈਂ ਭਾਵਤਾ ਹੈ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਯਾ ਸਾਹਿਬ ਮਿਹਰਵਾਨ !

ਧਰਤੀ ਦੇਗ ਚੜੈ⁵ ਇਕ ਵੇਰਾ ਭਾਗੁ ਤੇਰਾ ਭੰਡਾਰੀ⁶ ॥

ਭਾਵੈ ਚੰਗਾ ਭਾਵੈ ਮੰਦਾ ਜੈਸੀ ਨਦਰਿ ਤੁਮਾਰੀ⁷ ॥ ੩ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, “ਏ ਨਿਰੰਜਨ ਨਿਰੰਕਾਰ ਜੀ ! ਇਤਨੇ ਜੀਅ ਤੈਂ ਪੈਦਾ ਕੀਏ ਹੈਂ ਤਿਨ ਕਾ ਸੁਮਾਰੁ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀਂ। ਤਿਨ ਕਾ ਅਹਾਰੁ ਤੁਹੈ ਪਹੁਚਾਵਤਾ ਹੈਂ। ਕਿਸੁ ਭਾਂਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਤੈਂ ਧਰਤੀ ਦੇਗ ਕੀਨੀ ਹੈ ਅਰੁ ਭਾਗੁ ਤੈਂ ਭੰਡਾਰੀ ਕੀਆ ਹੈ। ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਤੇਰਾ ਹੁਕਮੁ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਉਨਾ ਕੰਉ ਅਹਾਰੁ ਪਹੁਚਤਾ ਹੈ। ਭਾਗੀ ਲਾਗੀ ਕਿਸੇ ਚੰਗੇਰਾ ਕਿਸੇ ਮੰਦੇਰਾ; ਪਣੁ ਜੀ ਜਿ ਪਹੁਚਿਆ ਸਿ ਤੇਰੀ ਨਜਰਿ ਵਿਚਦੈ⁸ ਪਹੁਚਿਆ। ਉਸਰੁ ਕਰੈ ਸਿ ਝੂਠਾ। ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਦਾਤਿ ਨਾਲਿ ਕਿਆ ਚਲੈ, ਜੇ ਕਿਛੁ ਦੇਸੁ ਪਰਵਾਣੁ”। ਕਹੈ “ਜੀ, ਮੈਂ ਏਹੀ ਵਿਸਮਾਦੁ ਤੇਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਕਾ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਹੈਰਾਨੁ ਹੋਆ ਹਾਂ”। ਤਬ ਸਿਰਜਨਹਾਰ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਢਾਢੀ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਕਹੁ ਮੈਂ ਸੁਣਤਾ ਹਾਂ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਬਹੁਤਿ ਸਿਫਤਿ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕੀ ਕਰੀ ਜਿ, “ਯਾ ਸਾਹਿਬ:-

ਨਾ ਸਾਬੁਰੁ⁹ ਹੋਵੈ ਫਿਰਿ ਮੰਗੈ ਨਾਰਦੁ¹⁰ ਕਰੇ ਖੁਆਰੀ ॥

ਲਬੁ ਅਧੇਰਾ ਬੰਦੀਖਾਨਾ¹¹ ਅਉਗਣ ਪੈਰਿ ਲੁਹਾਰੀ¹² ॥੪॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਿਰੰਜਨ ਨਿਰੰਕਾਰ ਜੀ ! ਏਤਨੇ ਜੀਅ ਤੈਂ ਪੈਦਾ ਕੀਏ ਹੈਂ ਤਿਨਕਾ ਸੁਮਾਰੁ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀਂ, ਤਿਨਕਾ ਅਹਾਰੁ ਤੁਹੈ ਪਹੁਚਾਵਤਾ ਹੈਂ। ਤੇਰੇ ਦਿਤੇ ਉਪਰਿ ਨ ਰਹੈ; ਨਾ ਸਾਬੁਰੁ ਹੋਵੈ ਤੇਰੇ ਦਿਤੇ ਉਪਰਿ; ਸਬੂਰੀ¹³ ਨ ਕਰੈ, ਨਾ ਸਾਬੁਰੁ ਹੋਵੈ; ਫਿਰਿ ਹੋਰੁ ਹੋਰੁ ਮੰਗੈ, ਨਾ ਸਾਬੂਰੀ ਕਰੇ; ਸੋ ਕਿਛੁ ਨ ਪਾਵੈ, ਖਰਾਬੁ ਹੋਵੈ। ਤਿਸੁ ਕੰਉ ਤੂੰ ਉਠਾਇ ਲਬ¹⁴ ਕੀ ਅਧੇਰੀ ਮਹਿ ਬੰਦੀਖਾਨੈ ਦੇਤਾ ਹੈਂ; ਉਹੁ ਲਬ ਕਾ ਮਾਰਿਆ ਅਵਗਣ ਹੀ ਕਰਤਾ ਹੈ; ਤਿਨਹੁ ਅਵਗਣਹੁ ਕੀਆ ਉਸ ਕੀ ਪੈਰੀਂ ਬੇੜੀਆਂ ਪੜਤੀਆਂ ਹੋਂ; ਉਹੁ ਬਧਾ ਜੂਨੀ ਮਹਿ ਨਚਕੁ ਫੁੰਚਤਾ ਹੈ। ਤਿਸੁ ਕਾ ਏਹੁ ਹਵਾਲੁ ਕਰਤਾ ਹੈਂ। ਮੈਂ ਏਸੁ ਕੁਦਰਤਿ ਤੇਰੀ

¹ਪੈਦਲ। (ਅ) ਸੇਵਕ। ²ਕੋਟਵਾਲ ਦਾ ਕੰਮ। ³ਸਰਦਾਰ। ⁴ਨਿਆਇ, ਇਨਸਾਫ਼। ⁵ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਮਿਲੈ’। ⁶ਇਹ ਤੁਕ ਦੂਜੇ ਪਦੇ ਦੀ ਦੂਜੀ ਤੁਕ ਹੈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ। ⁷ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਚਉਥੇ ਪਦੇ ਦੀ ਦੂਜੀ ਤੁਕ ਹੈ। ⁸ਵਿਚੋਂ ਦੀ। ⁹ਸਬਰ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਵਿਚ, ਬੇ-ਸਬਰ। ¹⁰ਨਾਰਦ ਮੁਨੀ ਵਾਂਗੂ ਫਿਰਤੁ ਮਨ। ¹¹ਜੇਲਖਾਨਾ। ¹²ਕੈਦਖਾਨਾ। ¹³ਲੋਹੇ ਦੀ ਬੇੜੀ, ਅਰਥਾਤ-ਅਵਗੁਣ ਰੂਪ ਲੋਹੇ ਦੀ ਬੇੜੀ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਪਈ ਹੈ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਤੁਕਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਤੀਜੇ ਪਦੇ ਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਏਥੇ ਦੋਥੇ ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਰਖੀਆਂ ਹਨ। ¹⁴ਸੰਤੋਖ। ¹⁵ਲਾਲਚ।

“ਉ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਹੋਰਾਨੁ ਹਾਂ”। ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਕਲੀ ਕਾਲ ਮਹਿ ਕਿਆ
: ਆ, ਕਹੁ ਦਿਖਾ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਕਰੀ ਜਿ:—

ਆਦਿ ਪੁਰਖ¹ ਕਉ ਅਲਹੁ² ਕਹੀਐ ਸੇਖਾਂ ਆਈ ਵਾਰੀ³ ॥
ਦੇਵਲ⁴ ਦੇਵਤਿਆਂ ਕਰੁ⁵ ਲਾਗਾ ਐਸੀ ਕੀਰਤਿ⁶ ਚਾਲੀ ॥੫॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਿਰੰਜਨ ਨਿਰੰਕਾਰ ਜੀ ! ਤੂੰ ਆਦਿ ਪੁਰਖ, ਪਰ ਜੀ ਤੂੰ
ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਤੇ ਨਾਉਂ ਅਲਹੁ ਧਰਾਇਆ। ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਕੰਤੁ ਲੋਕੁ ਅਲਹੁ ਕਹਣੇ ਲਾਗੇ। ਅਰੁ
ਸੇਖਾਂ ਦਾ ਤੂੰ ਅਮਰੁ⁷ ਕੀਆ ਅਰੁ ਦੇਵਤਿਆਂ ਕੇ ਸਿਰਿ ਤੂੰ ਸੇਖਾਂ ਕਾ ਕਰੁ⁸ ਲਾਗਾਇਆ। ਤੇਰੇ ਜਿ
ਦਿਵਾਲੇ⁹ ਬੇ ਜੇ, ਜਮਨਾ ਸ੍ਰੀ ਠਾਕਰ ਕਾ ਦਿਵਾਲੁ ਅਰੁ ਗੰਗਾ ਹਰਿ ਰਾਇ ਕਾ ਦਿਵਾਲੁ। ਜਿਤਨੇ ਤੀਰਥ ਹੋਂ
ਤਿਤਨੇ ਤੇਰੇ ਦਿਵਾਲੇ ਹੋਂ, ਤਿਨਾਂ ਕੇ ਸਿਰਿ ਤੂੰ ਤੁਰਕਹੁ ਕਾ ਕਰੁ ਲਾਗਾਇਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਏਹੁ ਤੇਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਦੇਖਿ ਕਰਿ
ਹੋਰਾਨੁ ਹੋਆ ਹਾਂ, ਜਿ ਤੂੰ ਐਸੀ ਕੀਰਤਿ ਚਲਾਈ, ਤੇਰੀ ਐਸੀ ਸਕਤਿ ਹੈ, ਜਿ ਹੋਰ ਤੇ ਹੋਰ ਕਰਿ ਦਿਖਾਵਤਾ ਹੈ”।
ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਐ ਜਿ ਕੀਆ ਹੈ ਜਿ ਤੂ ਕਹੁ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ
ਨਾਨਕ ਸਿਫਤਿ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਕਹਿ ਵਖਾਨੀ ਜਿ:—

ਕੂਜਾ ਬਾਂਗ ਨਿਵਾਜ ਮੁਸਲਾ¹⁰ ਨੀਲ ਰੂਪ ਬਨਵਾਰੀ¹¹ ॥
ਏਕੋ ਮੀਆਂ¹² ਸਭਨਾ ਜੀਆ ਬੋਲੀ ਅਵਰ ਤੁਮਾਰੀ¹³ ॥ ੬ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਕਰੀ ਜਿ, “ਏ ਸ੍ਰੀ ਠਾਕਰ ਜੀ ! ਤੂੰ ਉਹੀ ਠਾਕਰ ਜਿਨਿ
ਗੋਕਲਿ, ਮਥੁਰਾ, ਬਿੰਦ੍ਰਾਬਨ ਮਹਿ ਖੇਲ ਕੀਏ ਹੋਂ, ਬੈਸਨੋ ਧਰਮ ਚਲਾਏ ਬੇ, ਤੇਰੇ ਨਾਮੁ ਕਾਨੁ ਕ੍ਰਿਸਨੁ ਬਨਵਾਰੀ ਬਾ,
ਅਬ ਤੂੰ ਏਹੁ ਨਾਮੁ ਧਰਾਇਆ ਅਲਹੁ-ਬੁਦਾਇ। ਅਰੁ ਅਬ ਏਹਿ ਬਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰੇ ਹੋਂ ਨੀਲ ਬਸਤ੍ਰ ਕੀਏ, ਕੂਜਾ ਆਸਾ¹⁴
ਲੀਏ, ਬਾਂਗ ਨਿਵਾਜ ਮੁਸਲਾ ਲੀਏ, ਏਹਿ ਬਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰਿ ਕਰਿ ਤੂੰ ਅਬ ਬੈਠਾ ਹੋਂ। ਪਣੁ ਜੀ, ਤੂੰ ਉਹਿ ਮੀਆਂ ਜਿ
ਕਹਾਵਦਾ ਹੋਂ ਜਿ ਤੂੰ ਓਹੇ ਮੀਆਂ ਹੋਂ, ਸਭਨਾਂ ਕਾ ਏਕੋ ਸੋਈ ਹੋ ਮੀਆਂ। ਪਣੁ ਟਿਕਾ¹⁵ ਤੇ ਬੋਤੀ ਵਟਾਈ ਹੈ, ਕੁਟਕ
ਰੂਪੁ ਤੇ ਧਰਾਇਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਏਹੁ ਤੇਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਬਿਸਮਾਦੁ ਹੂਆ ਹੋਰੇ, ਹੋਰਾਨੁ ਰਹਿਆ ਹੋਰੇ ਤੇਰੇ
ਚਲਿਤੁ ਦੇਖਿ ਕਰਿ”। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਮੇਰਾ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਾਹੁ ਗੁਰੂ ਸਚਾ।

ਤਬ ਸਾਹਿਬ ਪਰਵਰਦਗਾਰੁ ਸਿਫਤਿ ਆਪਣੀ ਨਾਨਕ ਤੇ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਖੁਸੀ ਹੋਆ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ
ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਿਫਤਿ ਕਹੀ ਸਾਹਿਬ ਕੀ। ਤਬ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਬੋਲੇ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਸਾਬਾਸਿ ਤੇਰੇ ਤਾਂਈਂ, ਤੂੰ
ਜੈਸੀ ਥੀ ਤੈਸੀ ਕਹੀ, ਮੇਰੀ ਸਿਫਤਿ ਤੂੰ ਈਹਾ ਜਾਨੀ ਹੈ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, “ਏ
ਨਿਰੰਜਨ ਨਿਰੰਕਾਰ ਜੀ—

ਤੂੰ ਸੁਲਤਾਨੁ ਸਾਹਾਂ ਪਤਿ¹⁶ ਸਾਹਿਬੁ ਕੁਦਰਤਿ ਕਉਣ ਹਮਾਰੀਆ¹⁷ ॥
ਚਾਰੇ ਕੁੰਟ ਸਲਾਮੁ ਕਰਹਿਗੇ ਘਰਿ ਘਰਿ ਸਿਫਤਿ ਤੁਮਾਰੀਆ¹⁸ ॥ ੭ ॥

¹ਪਰਮੇਸੁਰ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ। ²ਅੱਲਾਹ। ³ਅਮਲਦਾਰੀ। ⁴ਦੇਵਾਲ-ਰਿਵਾਲ, ਠਾਕੁਰਦਾਰੇ ਆਦਿ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਮੰਦਿਰ। ⁵ਰਾਜ ਕਰ ਜਜ਼ੀਆ, (ਟੈਕਸ), ਜੋ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਾਕਮਾਂ ਨੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਧਰਮ-ਮੰਦਿਰਾਂ ਉਤੇ ਲਗਾਇਆ ਸੀ। ⁶ਜਸ, ਵਡਿਆਈ।
⁷ਅਮਲਦਾਰੀ। ⁸ਰਾਜ-ਕਰ ਟੈਕਸ। ⁹ਦੇਵਾਲ, ਦੇਵ-ਮੰਦਰ। ¹⁰ਸਫ, ਫੂਹੜੀ ਜਿਸ ਦੇ ਉਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹੀਦੀ ਹੈ। ¹¹ਬਨਵਾਰੀ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਨੇ ਇਸਲਾਮੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੋ ਕੇ ਨੀਲਾ ਬਾਣਾ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ¹²ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਘਰਿ ਘਰਿ ਮੀਆਂ’। ¹³ਮੀਆਂ ਮੰਬਹੂਰ ਹੋਣ ਤੇ ਤੁਹਾਡੀ ਬੋਲੀ ਵੀ ਅਵਰ (ਹੋਵੇ) ਹੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ¹⁴ਆਸਾ, ਮੁਸੱਲਾ। ¹⁵ਹੁਣ। ¹⁶ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਜੇ ਤੂ ਮੀਰ ਮਹੀਪਤਿ’। ¹⁷ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਹਮਾਰੀ’। ¹⁸ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਤੁਮਾਰੀ’।
—੭੫—

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਪਰਵਰਦਗਾਰ ਜੀ, ਸਾਹਾਂ ਪਾਤਸਾਹਾਂ ਮਹੀਪਤਿ¹ ! ਤੂੰ ਸਚਾ ਸੁਲਤਾਨ², ਮੇਰੀ ਕਵਣ ਕੁਦਰਤਿ³ ਹੈ ਜਿ ਤੇਰੀ ਸਿਫਤਿ ਕਰਿ ਸਕਉ, ਜੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ! ਚਾਰੇ ਕੁੰਟਾਂ ਤੇਰੀ ਬੰਦਗੀ-ਸਲਾਮੁ ਕਰਤੀਆਂ ਹੀਂ । ਅਰੁ ਘਰਿ ਘਰਿ ਤੇਰੀ ਸਿਫਤਿ ਹੋਤੀ ਹੈ । ਯਾ ਸਾਹਿਬ ! ਮੈਂ ਕਉਣੁ ਚੀਟੀ⁴ ਹਉਂ⁵ ਜਿ ਤੇਰੀ ਸਿਫਤਿ ਕਰਿ ਸਕਉ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਪਾਹਿ ਤੇ⁶ ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਬਾਤ ਮੈਂ ਭੀ ਕਹਤਾ ਹਉਂ । ਜੇ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਤਾਂ ਖੁਸੀ ਹੋਹਿ ਨਾਹੀਂ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਕਵਣ ਕੁਦਰਤਿ ਹੈ ਜਿ ਤੇਰੀ ਸਿਫਤਿ ਕਰਿ ਸਕਉ” । ਜਬ ਏਹੁ ਬਾਤ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਗਰੀਬੀ ਕੀ ਕਹੀ ਤਾਂ ਸਾਹਿਬ ਖੁਸੀ ਹੁਆ । ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਨਾਮੁ ਗਰਬੁ ਪਰਹਾਰੀ⁷ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜੁ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜਿ ਗਰੀਬੀ ਬੋਲੀ ਤਬ ਗਰੀਬਿ ਨਿਵਾਜੁ ਸਾਹਿਬੁ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਉ ਨਿਵਾਜਤਾ ਹੈ, ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਦੇਤਾ ਹੈ । ਕਿਆ ਕਹਤਾ ਹੈ ? ਕਹੈ, “ਨਾਨਕ ! ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਉਪਰਿ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਹਾਂ । ਤੂੰ ਕਿਛੁ ਮੁਝ ਪਾਸ ਤੋ ਮਾਂਗਿ ਲੇਹਿ । ਜਿ ਕਿਛੁ ਮੰਗਣਾ ਹੈ ਸਿ ਤੂੰ ਮਾਂਗੁ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਮੈਂ ਮੰਗਤਾ ਹਉਂ” । ਜਿ ਕਿਛੁ ਮੰਗਤਾ ਹਾਂ ਸਿ ਮਿਲੈ” । ਤਬ ਸਾਹਿਬੁ ਦੇਤਾ ਹੈ, ਸੇਵਕੁ ਮੰਗਤਾ ਹੈ । ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ । ਸਾਹਿਬ ਤੁਠੇ ਤੇ ਕਿਆ ਮੰਗਿ ਲੀਆ :-

ਤੀਰਥ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਕਿਛੁ ਲਾਹਾ ਮਿਲੈ ਦਿਹਾਰੀਆ⁸ ॥

ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਮਿਲੈ ਵਡਿਆਈ ਮੇਕਾ¹⁰ ਘਰੀ ਸਮਾਰੀਆ¹¹ ॥੮॥੧॥੮॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ, ਆਪਣੇ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਦਾਨੁ ਮੰਗਿਆ ਜਿ, “ਏ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ! ਤੀਰਥ ਉਪਰਿ ਕਿਛੁ ਪੁੰਨ ਦਾ ਜੋਗੁ ਪੂਜਾ ਜਿ ਹੋਤੀ ਹੈ, ਤਿਸ ਕੇ ਫਲ ਤੇ ਕਿਛੁ ਲਾਹਾ ਦੇਣਾ, ਦਿਨ ਦਿਨ ਕੈ ਬਿਧੈ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਪੜ੍ਹ ਕਾ ਜਿ ਪੁੰਨੁ ਹੈ ਤਿਸੁ ਕੇ ਫਲ ਕਾ ਕਿਛੁ ਲਾਹਾ ਦਿਨ ਦਿਨ ਕੈ ਬਿਧੈ ਦੇਣਾ । ਅਰੁ ਜੀ ਏਹੁ ਵਡਿਆਈ ਦੇਹਿ ਜਿ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਹੀ ਸਿਮਰਤਾ ਰਹਾਂ । ਬਿਨਾਂ ਨਾਮ ਅਵਰੁ ਕਿਛੁ ਜੀਇ¹² ਨ ਬਨੈ, ਏਹੀ ਵਡਿਆਈ ਜੀ, ਤੂੰ ਮੁਝ ਨੋ ਦੇਹਿ ਜੀ !” ਕਹੈ, “ਨਾਨਕ ! ਕਿਛੁ ਅਵਰੁ ਭੀ ਤੂੰ ਮਾਂਗੁ” । ਕਹੈ, “ਜੀ, ਏਕ ਘੜੀ ਕਾ ਦਸਵਾਂ ਭਾਉ¹³ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਸਾਇ, ਇਹਿ ਵਡਿਆਈ ਦੇਹਿ । ਤਾਂ ਮੈਂ ਏਹੀ ਨਿਧਾਨ ਪਾਏ ਜਿ ਏਕ ਘੜੀ ਕਾ ਦਸਵਾਂ ਭਾਉ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਹਿਰਦੈ ਰਹੈ” । “ਏ ਨਾਨਕ ! ਤੂੰ ਘੜੀ ਕਾ ਦਸਵਾਂ ਭਾਉ ਕਹਤਾ ਹੈਂ, ਪਰ ਤੂੰ ਅਠੇ ਪਹਰਿ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਹੋਤਾ ਹੈਂ ਅਰੁ ਹਉਂ¹⁴ ਤੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਮਹਿ ਹੋਤਾ ਹਉਂ¹⁵” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਪਸਾਉ¹⁶ ਸਚੇ ਸਾਹਿਬ ਮਿਹਰਵਾਨ ਕਾ” । ਤਬ ਜਗੁ ਨਿਸਤਾਰਨਿ ਕੀ ਨਿਮਿਤਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਸਚੇ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀਹਾਂ ਜੁਗ ਮਹਿ ਭੋਜਿਆ । ਬੋਲਹੁ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ਵਾਹੁ ਗੁਰੂ ਸਚਾ ।

ਸਲੋਕ¹⁷ ॥

ਏਕ ਨਿਮਖ ਹਰਿ ਸਿਮਰੀਐ ਮਨ ਕਾ ਹੋਇ ਉਧਾਰੁ ॥

ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਾਵੈ ਸੁਣੈ ਨਾਉਂ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਬਲਿਹਾਰੁ ॥ ੧ ॥

¹ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ ਪਤੀ, ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ।

²ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਸਮ੍ਰਾਟ ।

³ਤਾਕਤ ।

⁴ਕੀੜੀ ।

⁵ਅਹੰ, ਹਾਂ ।

⁶ਪਾਸ ਤੇ, ਪਾਸੋਂ, ਕੋਲੋਂ ।

⁷ਗਰਬ (ਅਹੰਕਾਰ) ਦਾ ਪ੍ਰਹਾਰ (ਨਾਸ਼) ਕਰਨ ਵਾਲਾ ।

⁸ਹਾਂ ।

⁹ਸਹੀ ਪਾਠ-ਦਿਹਾੜੀ ।

¹⁰ਹਰ ਇਕ, ਹਰੇਕ ।

¹¹ਸਹੀ ਪਾਠ-ਮੇਕਾ ਘੜੀ ਸਮਾਲੀ ।

¹²ਜੀ ਵਿਚ, ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ।

¹³ਭਾਗ, ਹਿੱਸਾ ।

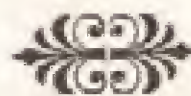
¹⁴ਮੈਂ ।

¹⁵ਹਾਂ ।

¹⁶ਪ੍ਰਸਾਦ, ਮੋਹਰ ।

¹⁷ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ।

ਵੱਲਹੁ ਛਾਈ ਜੀ ਵਾਹੁ ਗੁਰੂ, ਏਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ । ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ
ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥੧੩੬॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲ)

ਤਬ ਦਰਗਾਹ ਤੇ¹ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਮਕੇ ਆਇਆ, ਆਇ ਕੇ ਸੈਂਸਾਰ ਕਾ ਤਮਾਸਾ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਫੇਰਿ
ਬਿਸਮੈ² ਵੇਇ ਗਇਆ । ਤਬ ਫੇਰਿ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਦਰਗਾਹ³ ਖੁਲਾਇਆ, ਲੈ ਜਾਇ ਖੜਾ ਕੀਆ ਹਾਜਰੁ । ਤਬ ਹੁਕਮੁ
ਕਰਤੇ ਪੁਰਖ ਕਾ ਹੋਇਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਏਹੁ ਜਿ ਸੈਂਸਾਰ ਮੈਂ ਕੀਆ ਹੈ ਸਿ ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ ਭੁੰਚਣ⁴ ਕਉ ਕੀਆ
ਹੈ । ਬਾਰੀ ਦੁਖੁ ਆਵਤਾ ਹੈ ਬਾਰੀ ਸੁਖੁ ਆਵਤਾ ਹੈ⁵ । ਸੈਂਸਾਰੁ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਦੁਖੁ ਛੀ ਛੋਗਤਾ ਹੈ ਅਰੁ ਸੁਖੁ ਛੀ ਛੋਗਤਾ
ਹੈ । ਜੈਸੇ ਕਰਮ ਕਰਤਾ ਹੈ ਤਿਸੁ ਕਉ ਹਮ ਈਹਾ ਆਇ ਹਿਸਾਬੁ ਲੇਤੇ ਹੈਂ; ਅਰੁ ਜਿ ਕੋਈ ਮੇਰਾ ਸੇਵਕੁ ਹੋਤਾ
ਹੈ ਸਿ ਦੁਖੁ ਆਏ ਕਉ ਨਾਹੀ ਸਹਿ ਸਕਤਾ । ਤਿਸ ਕਾ ਦੁਖੁ ਓਹੁ ਹਉਂ ਕਰਤਾ ਹਉਂ; ਪਣੁ ਓਹੁ ਦੁਖੁ ਈਹਾ
ਭਗਵਤਾ ਹਉਂ, ਜਾਤਾ ਨਾਹੀ । ਜੇ ਤੂੰ ਓਹੁ ਦੁਖੁ ਸਹਿੰ ਤਉਂ ਈਹਾ ਦੁਖੁ ਨ ਪਾਹਿਗਾ, ਅਰੁ ਜੇ ਓਹਾ ਦੁਖੁ
ਸਾਧਿ⁶ ਆਵਹਿਗਾ, ਤਬ ਈਹਾ ਦੁਖੁ ਨ ਪਾਵਹਿਗਾ । ਜੇ ਤੁਮ ਚਾਹੀਤਾ ਹੈ ਸਿ ਇਥੇ ਤੂੰ ਮਾਂਗ ਲੇਹਿ” । ਤਬ
ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਸਿਫਤੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲਿ ਉਠਾ ਰਾਗ ਆਸਾ⁷ ਮਹਿ, ਦਰਗਾਹ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਕਹਣੈ
ਲਾਗਾ ਜਿ:-

ਤੁਧੁ ਵਿਸਰਿ⁸ ਦੁਖੁ ਬਹੁਤਾ ਲਾਗੈ ॥ ਦੁਖੁ ਲਾਗੈ ਤੂੰ ਵਿਸਰੁ ਨਾਹੀ⁹ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਸ੍ਰੀ ਨਿਰੰਜਨ ਨਿਵੰਕਾਰ ਜੀ ! ਏਹੁ ਜਿ ਤੇਰਾ ਦੁਖੁ ਹੈ ਸਿ
ਮੇਰੇ ਤਾਈਂ ਕਬੂਲੁ ਹੋਵਉ ਜੀ । ਪਣੁ ਜੀ ਇਕ ਬਸਤ ਮੁਝ ਕਉ ਮਿਲੈ ” । ਤਬ ਕਰਤੇ ਪੁਰਖ ਕਹਿਆ ਜਿ,
“ਏ ਨਾਨਕ ! ਸਾ ਵਸਤੁ ਕਵਣੁ ਜਿ ਤੂੰ ਚਾਹਿਤਾ ਹੈਂ ?” ਕਹੈ, “ਜੀ, ਏਕੁ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਤੇ ਨ ਵਿਸਰੁ ਅਰੁ
ਦੁਖੁ ਛਾਵੇ ਤਿਤਨਾ ਦੇਹਿ, ਪਰੁ ਏਕੁ ਤੂੰ ਨ ਬਿਸਰੁ ਮਨੁ ਤੇ, ਮੈਂ ਏਹੀ ਬਸਤੁ ਚਾਹਤਾ ਹਉਂ । ਜੇ ਤੁਧੁ ਛਾਵੇ ਤਾਂ
ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਨਾਮੁ ਮੁਝ ਕਉ ਦੇਹਿ ਜੀ । ਪਣੁ ਪੁਛੁ ਜੀ ! ਦੁਖੁ ਜਿ ਹੈ ਸਿ ਤੇ ਬਿਸਰੈ ਹੀ ਹੈ ਮੁਝ
ਕਉ । ਜਾਂ ਤੂੰ ਮੁਝ ਕਉ ਬਿਸਰਹਿਗਾ ਨਾਹੀਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਜਾਣਉਗਾ ਜਿ ਸਰਬ ਸੁਖ ਹੈ । ਅਰੁ
ਜੇ ਸਰਬ ਸੁਖ ਹੋਹਿਗੇ ਅਰੁ ਤੂੰ ਬਿਸਰਿ ਜਾਇਗਾ ਤਾਂ ਜਾਣਉਗਾ ਜਿ ਸਰਬ ਦੁਖਾਂ ਤੇ ਦੁਖ ਹੈ ।
ਮੁਝ ਕਉ ਤੁਹੀ ਚਾਹੀਤਾ ਹੈ ਅਰੁ ਸੁਖੁ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀਂ ਚਾਹੀਤਾ” । ਤਬ ਆਗਿਆ ਸ੍ਰੀ ਮਹਾਰਾਜ ਕੀ ਹੋਈ
ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਤੁਮ ਕਉ ਸੁਲਤਾਨ ਕਰਤਾ ਹਉਂ; ਤਖਤ ਬੈਠਾਵਤਾ ਹਉਂ ਤੂੰ ਕੁਲਿ ਆਲਮ¹¹ ਕਾ ਪਾਤਿਸਾਹੁ

¹ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਤੋਂ ।

² ਹੀਰਾਨ, ਅਸਚਰਜ ।

³ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ।

⁴ ਭੁੰਚਣ ।

⁵ ਭਾਵ-ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਵਾਰੀ ਸੁਖ ਦੁਖ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ।

⁶ ਸਹਿ ਕੇ, ਝੱਲ ਕੇ ।

⁷ ਅਥ, ਹੁਣ ।

⁸ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧, ਪੰਚਪਦੇ ।

⁹ ਸਹੀ ਪਾਠ-ਕੀ ਵਿਸਰਹਿ ।

¹⁰ ਇਸ ਤੁਕ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਏਥੇ ‘ਦੁਖ’

ਬਿਨੁ ਧੋਨੁ ਪੰਖ ਬਿਨੁ ਪੰਖੀ... ਦੀਆਂ ਦੋ ਤੁਕਾਂ, ਜੋ ਅਗੇ ਉਲਟ ਪੁਲਟ ਕਰਕੇ ਦਿਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਆਉਣੀਆਂ
ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਸਨ ।

¹¹ ਦੁਨੀਆਂ ।

ਹਹਿ । ਤੂੰ ਮੁਝ ਕੰਉ ਕਿਆ ਚਾਹਤਾ ਹੈਂ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, ਜੀ !

ਦੁਪ ਬਿਨੁ ਧੋਨੁ¹ ਪੰਖ ਬਿਨੁ ਪੰਖੀ ਜਲ ਬਿਨੁ ਉਤਭੁਜ² ਕਾਮਿ ਨਾਹੀ ॥

ਕਿਆ ਸੁਲਤਾਨੁ³ ਸਲਾਮ ਵਿਹੂਣਾ ਅੰਧੀ ਕੋਠੀ⁴ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਨਾਹੀ ॥੧॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਸ੍ਰੀ ਨਿਰੰਜਨ ਜੀ ! ਜਿਉਂ ਦੁਪ ਬਿਨੁ ਧੋਨ ਕਾਮਿ ਨਾਹੀ, ਜਿਉਂ ਪੰਖ ਬਿਨੁ ਪੰਖੀ ਕਿਸੇ ਕਾਮਿ ਨਾਹੀ, ਜਿਵੇਂ ਜਲ ਬਗੈਰਿ ਉਤਭੁਜ ਕਾਮਿ ਨਾਹੀ, ਸੁਕਿ ਜਾਤੀ ਹੈ । ਅਮਰੁ⁵ ਸਲਾਮੁ ਜਬ ਕਰੈ ਕੋਈ ਤਬ ਹੀ ਅਮਰੁ ਚਲੈ । ਜਿਉਂ ਸਲਾਮਿ ਕੋਈ ਆਵੈ ਨਾਹੀ ਤਉ ਉਸ ਕੀ ਸੁਲਤਾਨਗੀ⁶ ਕਿਆ ਚਲੈ । ਜਿਉਂ ਸਲਾਮ ਬਿਨਾ ਸੁਲਤਾਨੁ ਕਿਸੀ ਕਾਮਿ ਨਾਹੀ ਤਿਉਂ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਏਹੁ ਦੇਹੀ ਕਿਸੀ ਕਾਮਿ ਨਾਹੀ । ਏ ਸ੍ਰੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ! ਮੈਂ ਤੇਂ ਥੀਂ ਦੇਹੀ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਮੰਗਤਾ ਹਉ ਅਵਰੁ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਮੰਗਤਾ । ਤੂੰ ਮੁਝ ਕੰਉ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਹੀ ਦੇਹਿ” । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਾਹੁ ਗੁਰੂ ਸਚਾ ।

ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਮੇਰਾ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਣ ਨਿਰਬਾਣੁ⁷ ਹੈ, ਕਿਛੁ ਤੇਰਾ ਨਾਂ ਹੀ ਨਿਰਮਾਇਣੁ⁸ ਨਿਰਬਾਣੁ ਹੈ । ਤੂ ਕਿਛੁ ਰਾਜੁ ਲੀਲਾ ਲੇਹਿ ਜੇ ਸੁਖੁ ਪਾਵਹਿ । ਅਰੁ ਮੇਰਾ ਨਾਮੁ ਭੀ ਲੀਜੀਅਹੁ, ਮੇਰੀ ਸੇਵਾ ਨਿਰਬਾਣੁ ਤੇ ਕਿਆ ਲੇਹਿਗਾ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਸ੍ਰੀ ਪਰੰ ਜੋਤਿ⁹ ਜੀ !”

ਅਖੀ ਅੰਧੁ ਜੀਭ ਰਸੁ ਨਾਹੀ ਕੰਨੀ ਪਵਣੁ¹⁰ ਨ ਵਾਜੈ ॥

ਚਲਣੀ¹¹ ਚਲੈ ਪਜੂਤਾ¹² ਆਗੈ ਵਿਣੁ ਸੇਵਾ ਫਲ ਲਾਗੈ ॥੨॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਸ੍ਰੀ ਪਰਮ ਤਤ¹³ ਜੀ ! ਏਹੁ ਜਿ ਰਾਜ ਲੀਲਾ ਹੈ ਸਿ ਅੰਧਿਅਹੁ¹⁴ ਕਰਿ ਲੇ ਜਾਤੀ ਹੈ, ਚਲਣੀ¹⁵ ਚਲਣੈ ਨਾਹੀਂ ਦੇਤੀ, ਅਖੀ ਤੇ ਅੰਧਾ ਹੋਇ ਜਾਤਾ ਹੈ, ਰਾਜ-ਲੀਲਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕਿਛੁ ਸੁਧਰਮੁ ਨਾਹੀਂ ਨਜਰਿ ਆਵਤਾ । ਅਰੁ ਜੀ, ਜਿਹਥਾ ਕਾ ਰਸੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਮਿਲਣ ਕਾ ਚੁਕਿ ਜਾਤਾ ਹੈ ਜਿ ਭਲਾ ਬੋਲਣਾ ਨਾਹੀਂ, ਅਹੰਕਾਰੁ ਫ੍ਰੋਧ ਮਹਿ ਬੋਲਤਾ ਹੈ । ਕੰਨੀ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕਿਛੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਨਾਮੁ, ਕਿਛੁ ਭਲਾ ਕਿਸੀ ਕਾ ਸੁਣਿ ਕਰਿ ਕਰਤਾ ਨਾਹੀਂ, ਬਹਰਾ¹⁶ ਹੋਇ ਜਾਤਾ ਹੈ, ਰਾਜ-ਰਸ ਕਰਿ ਕਰਿ ਏਹੁ ਪੈਰੀਂ ਨਾਹੀਂ ਚਲਤਾ; ਤਿਸੁ ਕਾ ਲੀਆ ਅਗੈ ਫਤੀਅਤਾ ਹੈ । ਬਿਨਾ ਤੇਰੀ ਸੇਵਾ ਤੇ ਦੇਹ ਫਲ ਏਸੁ ਜੀਵ ਕੰਉ ਲਾਗਤੇ ਹੋਂ । ਸ੍ਰੀ ਨਾਰਾਇਣ ਜੀ ! ਤੂੰ ਮੁਝ ਕੰਉ ਦੇਹੀ ਆਪਣਾ ਨਾਮੁ ਸੇਵਾ ਦੇਹਿ ਜੀ, ਮੈਂ ਅਵਰੁ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀਂ ਚਾਂਹਦਾ” । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਵਾਹੁ ਗੁਰੂ ।

ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਰਮ ਨਿਧਾਨਿ¹⁷ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਜਿ ਕੋਈ ਜੀਉ ਹੈ ਸਿ ਮੇਰਾ ਨਾਮੁ ਲੇਤਾ ਹੈ । ਸਿ ਕਉਣੁ ਹੈ ਜਿ ਮੇਰਾ ਨਾਮੁ ਨਾਹੀਂ ਲੇਤਾ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, “ਏ ਪਰਮ ਨਿਧਾਨ ਜੀ ! ਜੀਅ ਸਭਿ ਤੇਰੇ, ਸਭਨਾ ਮਹਿ ਤੂੰਹੋ, ਪਣੁ ਜੀ, ਬਿਨਾ ਸੰਜਮ ਤੇ ਤੂੰ ਪਾਇਆ ਨਾਹੀਂ ਜਾਤਾ । ਸੁ ਸੰਜਮੁ ਤੂੰ ਮੁਝ ਕੰਉ ਦੇਹਿ ਦਇਆਲ ਜੀ !” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ :-

ਅਖਰ ਬਿਰਖ ਬਾਗ ਫੁਇ ਚੋਖੀ ਜਿੰਚਿਤ ਭਾਉ ਕਰੇਹੀ ॥

ਏਕੁ ਨਾਮੁ ਸਭਨਾ ਫਲੁ ਲਾਗਾ ਵਿਣੁ ਕਰਮਾ ਕਿਆ ਲੇਈ¹⁸ ॥ ੩ ॥

¹ਗਊ । ²ਬਨਾਸਪਤੀ । ³ਬਾਦਸ਼ਾਹ । ⁴ਹਿਰਦਾ ਰੂਪ ਕੋਠੀ । ⁵ਹੁਕਮ ।

⁶ਬਾਦਸ਼ਾਹਤ । ⁷ਮੁਕਤੀ । ⁸ਨਿਰਲੇਪ । ⁹ਪਰਮਜੋਤਿ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ । ¹⁰ਹਵਾ, ਆਵਾਜ਼ ।

¹¹ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਚਰਣੀ’ । ¹²ਫੜਿਆ ਹੋਇਆ । ¹³ਪਰਮੇਸੁਰ । ¹⁴ਅੰਨ੍ਹੇ । ¹⁵ਚਾਲ, ਗਤਿ ।

¹⁶ਬੋਲਾ । ¹⁷ਪਰਮੇਸੁਰ ਨੇ । ¹⁸ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਸਭਨਾ ਫਲੁ ਲਾਗੈ ਨਾਮੁ ਏਕੋ, ਬਿਨੁ ਕਰਮਾ ਕੈਸੇ ਲੇਹੀ’ ।

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਸ੍ਰੀ ਨਾਥ^੧ ਜੀ ! ਏਤੁ^੨ ਸੰਜਮਿ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਪਾਈਐ । ਏ ਜਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮੁ ਨਾਮੁ ਅਖਰ ਹੈਂ ਸਿ ਏਹਿ ਐਸੇ ਹੈਂ ਜਿ ਜੈਸਾ ਈਖੁ^੩ ਹੋਤਾ ਹੈ । ਏਹੁ ਜਿ ਸੈਂਸਾਰ ਤੇਰਾ ਹੈ ਸਿ ਏਹੁ ਬਾਨੁ ਹੈ । ਏਹੁ ਜਿ ਮਨੁਖ ਜਨਮੁ ਹੈ ਸਿ ਧਰਤੀ ਬਣਾਈ ਹੈ ਤੁਧੁ । ਏ ਜਿ ਰਾਮੁ ਨਾਮੁ ਤੇਰੇ ਅਫਰ ਹੈਂ ਸਿ ਏਸੁ ਮਨੁਖ ਜਨਮ ਕੀ ਧਰਤੀ ਬੋਏ ਪਸਰਤੇ^੪ ਹੈਂ । ਏਸੁ ਧਰਤੀ ਉਪਰਿ ਏ ਜਪਤੇ ਹੈਂ, ਪਣੁ ਤਿਨ ਕਉ ਪਾਣੀ ਸਿੰਚਿਆ ਚਾਹੀਐ, ਸਿ ਕਵਣੁ ਪਾਣੀ ਜਿਤੁ ਏ ਬਿਰਖ ਸਫਲ ਹੋਇ ਪਸਰਹਿ^੫ । ਇਹੁ ਜਿ ਭਾਉ^੬ ਹੈ ਜੀ, ਏਹੁ ਤੁ ਮੁਥ ਕਉ ਏਹਿ ਜਿ ਏਤੁ ਭਾਇ^੭ ਕਰਿ ਕਰਿ ਏ ਅਫਰ ਉਗਵਹਿ^੮” । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਾਹੁ ਗੁਰੂ ।

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ! ਏਹੁ ਤਾਂ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਸਫਨਾ ਮਹਿ ਫਲੁ ਹੈ, ਪਣੁ ਜੀ ਬਿਨੁ ਏਨਾਂ ਕਰਮਾਂ ਤੇ ਪਾਈਤਾ^੯ ਨਾਹੀ” । ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਨਾਕਰ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਏ ਜਿ ਮੇਰੇ ਜੀਵ ਹੈਂ ਸਿ ਸਭਿ ਏਕਸੇ ਹੈਂ ਕਿ ਨਾ ਕਿਛੁ ਵਧਿ ਘਟਿ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਸ੍ਰੀ ਪਰਮ ਪਦ^{੧੦} ਜੀ !

ਜੇਤੇ ਜੀਅ ਤੇਤੇ ਸਭਿ ਤੇਰੇ ਵਿਣੁ ਸੇਵਾ ਫਲੁ ਕਿਸੈ ਨਾਹੀ ॥

ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ ਭਾਣਾ ਤੇਰਾ ਹੋਵੈ ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਜੀਉ ਰਹੈ ਨਾਹੀ ॥੪॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਸ੍ਰੀ ਨਾਟਾਇਣ ਜੀ ! ਜਿਤਨੇ ਜੀਵ ਹੈਂ ਏ ਤਉ ਸਭਿ ਤੇਰੇ ਹੈਂ, ਪਣੁ ਜੀ ਬਿਨਾਂ ਤੇਰੀ ਸੇਵਾ ਤੇ ਫਲੁ ਕਿਸੀ ਕਉ ਨਾਹੀ ਲਗਤਾ । ਜਿ ਕਿਛੁ ਫਲੁ ਲਗਤਾ ਹੈ ਸੁ ਤੇਰੀ ਸੇਵਾ ਮਹਿ ਹੈ । ਏਹੁ ਜਿ ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ ਹੈ ਸਿ ਤੇਰੇ ਹੁਕਮ ਮਹਿ ਹੋਤਾ ਹੈ, ਪਣੁ ਜੀ ਬਿਨਾਂ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਤੇ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਰਹਤਾ ਨਾਹੀ, ਤੂੰ ਜਾਣਹਿ ਸਿ ਕਰਿ ਜੀ” । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਾਹੁ ਗੁਰੂ ਸਚਾ” ।

ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਵਾਸਦੇਵ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਤੁ ਬਹੁਤੁ ਆਰਜਾ^{੧੧} ਲੇਹਿ ਜਿ ਬਹੁਤੁ ਚਿਰ ਤੋੜੀ^{੧੨} ਜੀਵਹਿ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬੋਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, “ਜੀਉ !

ਮਤਿ ਵਿਚਿ ਮਰਣੁ ਜੀਵਣੁ ਹੋਰੁ ਕੈਸਾ ਜਾ ਜੀਵਾ ਤਾਂ ਜੁਗਤਿ ਨਾਹੀ ॥

ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਜੀਵਾਲੇ ਜੀਆ ਜਿਉ ਭਾਵੈ ਤਿਉ^{੧੩} ਰਾਖੁ ਤੁਹੀ ॥੫॥੧੯॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਸੁਰਤਿ ਪਤਿ^{੧੪} ਜੀ ! ਜੇ ਆਰਜਾ ਬਹੁਤੁ ਹੋਇਗੀ ਅਰੁ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਣ ਕੀ ਮਤਿ ਨ ਹੋਇਗੀ ਤਾਂ ਕਿਸੁ ਕਾਮਿ ਹੋਇਗੀ ਏਹੁ ਅਵਰਦਾ^{੧੫} ? ਜਿਤਨਾ ਜੀਵਿਆ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਕੀ ਜੁਗਤਿ ਬਿਨਾਂ ਏਤਨਾ ਹੀ ਕਿਸੀ ਕਾਮਿ ਨਾਹੀ, ਅਲੱਖੇ ਹੈ । ਅਰੁ ਜਿ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਣ ਮਹਿ ਜੀਵੈ ਤਉ ਏਸ ਕੀ ਬੋੜੀ ਅਵਰਦਾ ਭਲੀ ਹੈ । ਅਰੁ ਜੀ, ਮੇਰੇ ਕਹਿਐ ਕਿਆ ਹੋਤਾ ਹੈ ਜੀਆਂ ਕਾ ਤੁਹੀ ਜੀਉ ਹੈ । ਜੀਅ ਸਭਿ ਤੇਰੇ ਹੈਂ, ਜੀਆਂ ਕਉ ਜੀਵਾਲਣਹਾਰਾ ਤੁਹੇ ਹੈਂ । ਮੈਂ ਕਉਣ ਚੀਟੀ ਰੰਕੁ ਹਾਂ, ਜਿ ਕਿਛੁ ਹੈ ਸਿ ਤੁਹੇ ਹੈ, ਜਿਉਂ ਭਾਵੈ ਤਿਉਂ ਤੂੰ ਜੀਆਂ ਕਉ ਰਾਖੁ” । ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਉਪਰਿ ਖੁਸੀ ਹੋਆ, ਕਹਿਓ ਸੁ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਤੈਂ ਜਿ ਮੇਰਾ ਨਾਮੁ ਮਾਂਗਿਆ ਸਿ ਇਸ ਮੇਰੇ ਨਾਮ ਕੇ ਗੁਣ ਕਰਿ ਕਰਿ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਤਾਈਂ ਨ ਬੀਹਾਂ ਦੁਖੁ ਦੇਉਂਗਾ ਨ ਆਗੈ ਦੁਖੁ ਦੇਉਂਗਾ । ਤੈਂ ਨਾਨਕ ! ਸੁ ਵਸਤੁ ਮੰਗੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤੇ ਅਨੇਕ

^੧ਸ੍ਰਾਮੀ, ਮਾਲਿਕ । ^੨ਇਸ । ^੩ਇੱਖ, ਕਮਾਦ । ^੪ਫੈਲਦੇ । ^੫ਫੈਲੇ । ^੬ਪ੍ਰੇਮ-ਭਾਵ ।

^੭ਭਾਵ ਪ੍ਰੇਮ । ^੮ਪੈਦਾ ਹੋਣ । ^੯ਪਾਈਦਾ । ^{੧੦}ਮੁਕਤੀ ਰੂਪ (ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ) । ^{੧੧}ਆਯੂ, ਉਮਰ । ^{੧੨}ਤਕ ।

^{੧੩}ਸਹੀ ਪਾਠ—ਜਹ ਭਾਵੈ ਤਹ.....। ^{੧੪}ਦੇਵਤਿਆਂ (ਸੁਰਾਂ) ਦੇ ਪਤਿ (ਮਾਲਿਕ) । ^{੧੫}ਉਮਰ ।

ਦੁਖ ਹਿਰਿ ਜਾਤੇ^੧ ਹੈ, ਸਰਬ ਸੁਖਾ ਕਾ ਨਿਧਾਨੁ ਮੇਰਾ ਨਾਮੁ ਹੈ । ਨਾਨਕ ! ਜਿ ਕੋਈ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਲੇਗਾ^੨
ਮੈਂ ਤਿਸ ਕਾ ਦੁਖੁ ਗਵਾਇਆ, ਅਗੈ^੩ ਕਾ ਭੀ ਅਰੁ ਈਹਾਂ^੪ ਕਾ ਭੀ, ਤੂ ਮੈਂ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਕੀਆ ਹੈ,
ਅਰੁ ਮਰਣ-ਜੀਵਣੁ ਭੀ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਬਸਿ ਕੀਆ ਹੈ, ਭਾਵੈ ਆਉ ਭਾਵੈ ਜਾਉ; ਤੇਰੇ ਪੀਛੇ ਜਿ ਲਗੈਗਾ ਤਿਸੁ ਕਉ
ਭੀ ਮੈਂ ਮੁਕਤਿ ਕਰੰਉਗਾ^੫ । ਤਬ ਜਗਤੁ^੬ ਨਿਸਤਾਰਣ^੭ ਕਉ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜਗ ਮਹਿ ਆਇਆ, ਬੋਲਹੁ
ਵਾਹੁ ਗੁਰੁ ।

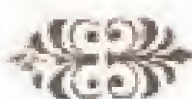
ਸਲੋਕੁ^੮

ਮਨਮਤਿ ਸਗਲੀ ਬਿਕਾਰ ਹੈ ਜਨਮੁ ਮਰਨੁ ਸਭੁ ਬਾਦਿ^੯ ॥

ਜਿਨੀ ਨਾਮੁ ਅਰਾਧਿਆ ਸਰੁ ਚਲੇ ਵਖਰੁ ਲਾਇ ॥

ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਬਖਸਿ ਮਿਲਾਇਅਨੁ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਕੈ ਪਰਸਾਦਿ ॥੧॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹੁ ਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ । ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ,
ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ੧੩੭ ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਹਿੰਗਲਾਜ ਵਿਚ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਹਿੰਗਲਾਜ ਦੇ ਵੇਸ਼ਨਵਾਂ ਨਾਲ)

ਤਬ ਫੇਰਿ ਦਰਗਾਹ ਤੇ ਮਕੈ^੧ ਆਇਆ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ । ਤਬ ਮਕੇ ਤੇ ਪਛਮ ਕੀ ਧਰਤੀ ਦੇਖਤੇ ਦੇਖਤੇ
ਪੂਰਬ ਦਿਸਾ ਹਿੰਗਲਾਜ^੨ ਮਹਿ ਆਏ । ਉਹਿ ਜਿ ਲੋਕ ਰਹਤੇ ਥੇ ਸਿ ਖਰੇ ਅਪਰਸ^੩ ਰਹਤੇ ਹੈ
ਸਭਿਆਰ ਕਠਨੁ ਰਹਤੇ ਹੈ ਅਰੁ ਅਤੀਤ ਕੀ ਪੂਜਾ ਭੀ ਬਹੁਤ ਕਰਤੇ ਹੈ ਬਹੁਤ ਦਇਆਵੰਤੁ ਲੋਕੁ ।
ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ ਜਿ ਉਹਿ ਆਇ ਚੈਸਹਿ^੪ ਪਰੁ ਬਾਬੇ ਕਾ ਮਾਰਗੁ ਕੋਈ ਸਹੀ ਕਰਿ ਨ ਸਕਨੀ
ਕਿ ਕਿਆ ਹੈ, ਅਤੀਤੁ ਹੈ ਕਿ ਚੈਰਾਗੀ ਹੈ ਕਿ ਚੈਸਨਉ ਹੈ, ਕਿ ਉਦਾਸੀ ਹੈ, ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਹੈ, ਕਿ ਤੁਰਕੁ^੫
ਹੈ, ਕਿ ਖੜੀ ਹੈ, ਕਿ ਬ੍ਰਹਮਣੁ ਹੈ, ਕਿ ਸੂਦੁ ਹੈ, ਕਿ ਵੈਸੁ ਹੈ, ਕਿ ਕਵਨੁ ਰੂਪੁ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ
ਨਿਮਖਾਰ ਤੀਰਥ ਕੇ ਕੰਠੇ ਬੈਠਾ ਹੀ ਨਜਰਿ ਆਵੈ । ਨ ਸੋਵਤਾ ਨਜਰਿ ਆਵੈ, ਨ ਚਲਤਾ ਫਿਰਤਾ ਨਜਰਿ ਆਵੈ,

^੧ਹਰ ਜਾਂਦੇ, ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੇ । ^੨ਲਵੇਗਾ । ^੩ਪਰਲੋਕ । ^੪ਇਸ ਲੋਕ । ^੫ਸੰਸਾਰ ।
^੬ਤਾਰਨ । ^੭ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ । ^੮ਵਾਧੂ, ਛਜ਼ਲ । ^੯ਏਥੋਂ ਤਕ
ਮਕੇ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿਚ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਮੱਕਾ ਫੇਰਨ ਦਾ ਜਾਂ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਕਾਬੇ ਵਲ ਪੈਰ
ਖਸਾਰ ਕੇ ਸੌਣ ਦਾ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਜਦੋਂ ਇਸ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਮੱਕੇ ਦੀ ਸਾਖੀ ਨਾਲੋਂ ਹਟਾ ਕੇ ਪਿਛੇ ਸਾਖੀ
੧੩੫ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਜ਼ੀਆਂ ਦੇ ਇਕ ਪਿੰਡ ਦੀ ਮਸੀਤ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੀ ਰੂਪ ਦੇ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਤਾਂਕਿ ਮੁਗਲੋਈ
ਹਾਕਮਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੁਸ਼ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਗੁਰ-ਗਈ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ । ਹੋਰ
ਸਿਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਅਜਿਹੇ ਉਲਟ ਫੇਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਭਾਈ
ਬਾਲੇ ਦੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਤੇ ਵਾਰਾਂ ਗਿਆਨ ਰਤਨਾਵਲੀ (ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ) ਵਿਚ ਇਸ ਤੋਂ ਉਲਟ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਮੱਕਾ
ਫੇਰਨ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਸਾਫ਼ ਮੌਜੂਦ ਹੈ । ^{੧੦}ਠੱਟਾ (ਸਿੰਧ) ਤੋਂ ੯ ਮੀਲ ਦੁਰਗਾ ਦੇਵੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿਧ ਸਥਾਨ ।
^{੧੧}ਜੋ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸਪਰਸ਼ ਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋਣ । ^{੧੨}ਬੈਠਣ । ^{੧੩}ਭਾਵ-ਮੁਸਲਮਾਨ ।

ਨ ਕਿਛੁ ਖਾਤਾ ਪੀਤਾ ਨਜਰਿ ਆਵੇ । ਤਬ ਉਹਾਂ ਕੇ ਜਿ ਬੈਸਨਉ ਬੇ, ਤਿਨਹੁ ਆਇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ! ਏਹੁ ਕਵਣੁ ਰੂਪੁ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਪਹਿ ਪੁਛਣੇ ਆਏ, ਆਇ ਕਰਿ ਲਾਗੇ ਕਹਣੇ ਜਿ, “ਏ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਪਿਆਰੇ ! ਤੇਰੀ ਕਵਣ ਗਤਿ^੧ ਹੈ । ਤੂੰ ਹਮ ਕਉ ਬਤਾਉ ਜਿ ਕਿਛੁ ਤੁਮਰੀ ਹਮ ਟਹਲ ਕਰਹ । ਛਾਜਨ^੨ ਭੋਜਨ ਕੀ । ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਜੁਗਤਿ ਬਤਾਉ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਉਨ ਕਉ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਤੁਮ ਹਮ ਕਉ ਕਿਆ ਕਰਿ ਬੁਝਿਆ ਹੈ ?” ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਬੈਸਨਉ ਹੋਤਾ ਹੈ ਉਸਿ ਕੈ ਗਲਿ ਮਾਲਾ, ਹਥਿ ਜਿਮਰਣੀ^੩ ਤ੍ਰੇਤਿ^੪ ਧੋਤੀ, ਮਥੈ ਤਿਲਕੁ ਵਰਤ ਨੇਮ ਰਖਤਾ ਹੈ, ਤੀਰਥ ਇਸਨਾਨੁ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਅਵਰ ਦੇਵਤੇ ਪੂਜਤਾ ਹੈ, ਤਿਸੁ ਕਉ ਸ੍ਰੇਸਟ ਬੈਸਨਉ ਹਮਿ ਕਰਿ ਮਨਤੇ ਹੈ^੫, ਚਉਕੇ ਕੀ ਸੁਰਤਿ-ਸੋਰਿ ਕਰਤਾ ਹੈ ਤਿਸ ਕਉ ਲਿਜਾਇ ਚਉਕੇ ਮਹਿ ਜੇਵਾਵਤੇ^੬ ਹੈ, ਤੁਮ ਪਾਸਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਜਮਾਂ ਮਹਿ ਤੇ ਕੋਈ ਨਾਹੀ । ਜਿਵ ਤੇਰੀ ਜੁਗਤਿ ਹੈ ਜੇਵਣੇ ਕੀ ਤਿਉਂ ਤੁਮ ਬਤਾਇ ਦੇਹੁ । ਜੇ ਕਿਛੁ ਛਾਜਨੁ^੭ ਭੋਜਨੁ ਹਮ ਕਰਾਵਹਿ ਸੁਆਮੀ ਜੀ !” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ^੮ ਬੋਲਿ ਉਠਾ, ਸਲੋਕੁ ਜਿ :—

ਸਚੁ ਵਰਤੁ ਸੰਤੋਖੁ ਤੀਰਥੁ ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ॥

ਦਇਆ ਦੇਵਤਾ ਖਿਮਾ ਜਪਮਾਲੀ ਤੇ ਮਾਣਸ ਪਰਧਾਨੁ ॥

ਜੁਗਤਿ ਧੋਤੀ ਸੁਰਤਿ ਚਉਕਾ ਤਿਲਕੁ ਕਰਣੀ ਹੋਇ ॥

ਤਾਕਾ^੯ ਭੋਜਨੁ ਨਾਨਕਾ ਵਿਰਲਾ ਤ ਚੀਨੈ^{੧੦} ਕੋਇ ॥ ੧ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਨਿਹੋ ਪੁਰਖਹੁ ! ਹੋਰੁ ਵਸਤੁ ਕਿਸੁ ਕੰਮਿ ਹੈ । ਸਚ ਕਾ ਵਰਤੁ ਚਾਹੀਐ । ਜੇ ਮੁਖ ਤੇ ਸਚੁ ਬੋਲਿਆ ਤਾਂ ਏਹੁ ਵਰਤੁ ਹੋਆ । ਜੇ ਤਉ ਆਤਮੈ ਸੰਤੋਖੁ ਆਇਆ ਤਉ ਏਨਿ ਸਭੇ ਤੀਰਥ ਕੀਏ, ਤੀਰਥ ਵਾਸੀ ਹੋਆ; ਜੇ ਏਨਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਸਦਾ ਸੁਣਿ ਕਰਿ ਸਮਝਿਆ ਤਬ ਏਨਿ ਏਹੀ ਇਸਨਾਨੁ ਕੀਆ । ਜਬ ਏਸ ਕੇ ਅੰਤਰਿ ਦਇਆ ਵਸੀ ਤਬ ਏਹੀ ਦੇਵਤੇ ਏਨਿ ਪੂਜੈ । ਏਹੀ ਇਸਨਾਨ ਕੀਏ, ਏਹੀ ਮੰਤ੍ਰ ਪੜੈ । ਅੰਤਰਿ ਏਸ ਕੇ ਖਿਮਾਂ ਚੁਪ ਜਿ ਆਈ ਸਿ ਏਹੁ ਏਸ ਕੇ ਹਾਥਿ ਜਪਮਾਲੀ ਹੋਈ, ਏਹਾ ਗਲਿ ਜਪਮਾਲਾ ਹੋਈ । ਉਹੀ ਪਰਧਾਨੁ, ਉਹੀ ਬੈਸਨਉ ਜਿਨ ਕਉ ਏਹੁ ਸੰਜਮੁ, ਏਹੁ ਜੁਗਤਿ ਹੋਇ, ਅਰੁ ਜੁਗਤਿ ਕੀ ਧੋਤੀ ਹੋਇ ਅਰੁ ਸੁਰਤਿ ਕਾ ਚਉਕਾ ਹੋਇ । ਅਰੁ ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਕਾ ਮਥੈ ਤਿਲਕੁ ਹੋਆ । ਅਰੁ ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਜਿ ਸੁਕਰਮ ਏਨਹੁ ਸੁਕਰਮਹੁ ਕਾ ਮਥੈ ਤਿਲਕੁ ਟੀਕਾ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਕੀ ਏਹੁ ਜੁਗਤਿ ਹੈ । ਇਸੁ ਜੁਗਤਿ ਕਾ ਸੂਰਾ ਹੈ ਜੋ ਕਉ ਵਿਰਲਾ, ਉਸ ਕੇ ਭੋਜਨ ਕਉ ਜਾਣੈ । ਜਿ ਕੋਈ ਉਸ ਹੀ ਜੇਸਾ ਹੋਇ, ਸੋਈ ਉਸ ਕਾ ਭੋਜਨੁ ਜਾਣੈ” । ਤਬ ਉਹਿ ਬੇ ਹਿੰਦੁਲਾਜ ਕੇ ਬੈਸਨਉ ਜਿ ਸਭਿ ਜੈ ਜੈ ਕਾਰੁ ਕਰਿ ਉਠੇ ਜਿ, “ਧੰਨਿ ਹੋ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ! ਧੰਨੁ ਹੋ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ” । ਤਬ ਉਹਿ ਹਿੰਦੁਲਾਜ ਬਾਨ ਕੇ ਬੈਸਨਉ ਜਿ ਬੇ ਤੇ ਉਹਿ ਸਭਿ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੇ ਸਿਖਿ ਭਏ, ਨਾਨਕ ਪੰਥੀ ਭਏ, ਉਨ ਕੇ ਮਨਿ ਸੰਤੋਖੁ ਆਇਆ, ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਲਾਗੇ ਜਪਣੇ ।

ਸਲੋਕੁ^{੧੧} ॥

ਕਰਮ ਧਰਮ ਪੂਜਾ ਭਲੀ ਜੇ ਮਨਿ ਆਵੈ ਸਚੁ ॥

ਸਚੇ ਤੇ ਸਚਾ ਮਿਲੈ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਰੰਗਿ ਰਚੁ ॥ ੧ ॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥੧੩੮॥

^੧ਗਤਿ, ਅਰਥਾਤ-ਜਾਤਿ ।

^੨ਆਛਾਦਨ, ਤਨ ਢਕਣ ਅਰਥਾਤ-ਕਪੜੇ ਲੀੜੇ ਦੀ ।

^੩ਮਾਲਾ ।

^੪ਤ੍ਰੇਤ (ਲਕ) ਵਿਚ ।

^੫ਜਿਮਾਉਂਦੇ, ਰੋਟੀ ਖਵਾਉਂਦੇ ।

^੬ਛਾਦਨ (ਆਛਾਦਨ), ਅਰਥਾਤ-ਪਹਿਰਾਵਾ

(ਕਪੜੇ, ਲੀੜੇ) ।

^੭ਸਾਰੰਗ ਕੀ ਵਾਰ, ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੧-੨੧ ।

^੮ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਭਾਉ’ ।

^੯ਸਹੀ ਪਾਠ—

‘ਕੋਈ’ ।

^{੧੦}ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ।

ਸੈਦ ਪੁਰ ਬਾਬਰ ਦਾ ਹਮਲਾ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ ਨਾਲ)

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਹਿੰਦੁਲਾਜ ਕੀ ਧਰਤੀ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਫੇਰਿ ਪੂਰਬ ਦਿਸਾ ਪੰਜਾਬ ਕੀ ਧਰਤੀ ਕਉ ਚਲਿਆ। ਤਬ ਤਿੰਨ ਬਰਸ ਪਛਮ ਕੀ ਧਰਤੀ ਖੋਲਿਆ, ਫੇਰਿ ਰੂਮ ਸਾਮ ਕਾਬਲ ਕਾ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਪਿਸਉਰੁ ਸਾਰਾ ਪਛਮੁ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਗੋਰਖ ਹਟਤੀ ਤੇ ਸੈਦਪੁਰ ਸਲੋਈ ਆਇ ਨਿਕਲਿਆ ਪਠਾਣਾਂ ਮਹਿ। ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਰਬਾਬੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਸਹਰ ਕਾ ਤਮਾਸਾ ਦੇਖੀਐ ਜੇ ਰਜਾਇ ਹੋਇ। ਵਿਖਾ, ਸਹਰ ਮਹਿ ਬੈਰੁ ਮਿਹਰ ਕੇਹੀ ਕਿ ਹੈ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹਾਂ, ਅਗੰਮ। ਅਗੰਮ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥੁ। ਚਲੀਐ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਚਲੁ”। ਤਬ ਬਾਬੇ ਸਾਥਿ ਮਰਦਾਨਾ ਦੋਵੇ ਹੀ ਸਹਰ ਵਿਚਿ ਸੈਲਿ ਬੈਰ ਮਿਹਰ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਜਾਇ ਵੜੇ। ਸੈਦ ਪੁਰਿ ਘਰਿ ਘਰਿ ਵੀਵਾਹ ਜੇ, ਜੇ ਕੋਈ ਖਾਲੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹੋਵੇ, ਨਾਹੀ ਤਾਂ ਘਰਿ ਘਰਿ ਵੀਵਾਹ ਬੇ। ਕਿਸੀ ਕੇ ਬੇਟੇ ਕਾ, ਕਿਸੀ ਕੇ ਬੇਟੀ ਕਾ। ਆਪਣੀ ਵੀਵਾਹੀ : ਲਪਟੇ ਪੜੇ ਬੇ, ਕਿਸੀ ਕਾ ਬੈਰੁ ਮਿਹਰ ਸਾਥਿ ਨ ਆਇਆ। ਜਿਸੁ ਘਰਿ ਬਾਬਾ ਅਰੁ ਮਰਦਾਨਾ ਜਾਇ ਖੜੇ ਹੋਨਿ ਜਿ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕੀ ਤਰਫ ਕੋਈ ਦੇਖੇ ਨਾਹੀ, ਸਭੁ ਕੋ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਲਾਲਚਿ ਲਪਟਾਇ ਰਹਿਆ ਹੈ। ਤਬ ਜਿਸੁ ਘਰਿ ਜਾਇ ਸੁਆਲੁ ਕਰਨਿ ਸੋਈ ਸੁਆਲੁ ਰਦੁ ਕਰੈ, ਸੁਣੈ ਕੋਈ ਨਾਹੀ; ਜਿਉਂ ਸਾਰੇ ਨਗਰ ਵਿਚਿ ਪੜੇ ਤਿਉਂ ਕਿਸੀ ਨ ਕਹਿਆ ਜਿ ਤੁਮਿ ਫਕਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹਉ ਕਿ ਕਿਛੁ ਮਿਮੁਖਿ ਪਾਇਆਹੁ ਕਿ ਬੈਠਹੁ ਕਿ ਉਠਹੁ ਕਿ ਜਾਹੁ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਸਮਰਥੁ ਗਰਮੁ ਦੀਬਾਨੁ ਬੋਲਿ ਉਠਾ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਮੰਨਿ ਲੇਤਾ ਹੈ, ਵਿਖਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਕਿਆ ਕਹਤਾ ਹੈ। ਕਹੈ, “ਮਰਦਾਨਿਆ !” “ਜੀਤੁ ਬਾਬਾ ਪਾਤਿਸਾਹ” ਕਹੈ : ਵਜਾਇ, ਤਿਲੰਗੁ ਰਾਗੁ ਬਾਣੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਭੋਜੀ ਹੈ”। ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਉਚਾ ਚੜਾਇ ਕੈ ਸਾਜਿ ਕਰਿ ਤਿਲੰਗੁ ਅਲਾਪੀ, ਲਾਗਾ ਪਠਾਣਾ ਵਜਾਵਣੈ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ :-

ਜੈਸੀ ਮੇ ਆਵੈ ਖਸਮ¹ ਕੀ ਬਾਣੀ ਤੈਸਤਾ ਕਰੀ ਗਿਆਨੁ ਵੇ ਲਾਲੋ² ॥

ਸਰਮੁ ਧਰਮੁ ਦੁਇ ਛਪਿ ਖਲੋਏ ਕੂੜੁ ਫਿਰੈ ਪਰਧਾਨੁ ਵੇ ਲਾਲੋ ॥

ਕਾਜੀਆ ਬਾਮਣਾ ਕੀ ਗਲਿ ਬਕੀ ਅਗਦੁ³ ਪੜੈ ਸੈਤਾਨੁ⁴ ਵੇ ਲਾਲੋ ॥ ੧ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਰੇ ਭਾਈ ਲੋਕਹੁ ! ਮਤੁ ਤੁਮ ਕਹਹੁ ਜਿ ਨਾਨਕ ਜਿਰਰੀ⁵ ਹੁਆ ਹੈ, ਇਵ ਹੀ ਜਿਰਰਿ ਪਤਿਆ ਬਕਬਾਇ⁶ ਕਰਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਬਕਬਾਇ ਕਰਤਾ ਹੋਇ, ਮੇਰੇ ਹਥ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ। ਜਿ ਕਿਛੁ ਈਹਾ ਹੋਇ ਵਾਪਰੈਗਾ ਸੋਈ ਹੋਇ ਜਿ ਕਿਛੁ ਹੋਇ ਕਹਤਾ ਹੋਇ, ਸੋਈ ਈਹਾ ਹੋਇਗਾ। ਲਾਲੋ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥੁ ਜੇਓ⁷ ਕਹੀਐ ਆਹੋ, ਮੁਗਲ ਆਰੋ⁸ ਕਹਤੇ ਹੈ। ਪੂਰਬੀਏ ਅਵਸਿ⁹ ਕਹਤੇ ਹੈ। ਦਖਣੀ ਅਵਸਿ ਕਹਤੇ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਕੇ ਲੋਕ ਆਹੋ ਕਹਤੇ ਹੈ। ਪਠਾਣ ਲੋਕ ਲਾਲੋ¹⁰ ਕਹਤੇ ਹੈ। ਕੈਸੀ ਬਾਣੀ ਆਈ ? ਖੁਰਾਸਾਨ ਤੇ ਮੀਰੁ ਬਾਬਰੁ ਚੜ੍ਹੇਗਾ,

¹ਮੁਖ (ਮੂੰਹ) ਵਿਚ ਪਾਵੇ, ਅਰਥਾਤ-ਵੰਜਨ ਕਰੋ। ²ਜਾਂ, ਅਥਵਾ। ³ਪਠਾਣਾਂ ਦੇ ਗੀਤ ਵਾਂਗੂ ਰਾਗ ਦੀ ਇਕ ਗਤਿ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਜੋਬ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ⁴ਪਰਮੇਸੁਰ। ⁵ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਇਹ ਤੁਕ ਅਸਲ ਪੁਤੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ—“ਪਾਪ ਕੀ ਜੰਬ ਲੈ ਕਾਬਲਹੁ ਧਾਇਆ ਜੋਰੀ ਮੰਗੈ ਦਾਨੁ ਵੇ ਲਾਲੋ”। ⁶ਅਕਦ, ਨਿਕਾਹ (ਇਸਲਾਮੀ ਤਰੀਕੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਆਹ ਸ਼ਾਦੀ)। ⁷ਅਰਥਾਤ-ਸੈਤਾਨੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ (ਧੰਕੇ ਨਾਲ) ਵਿਆਹ ਪੜੇਗਾ। ⁸ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਏਥੇ ਏਕਾ (ਅੰਕ) ਨਹੀਂ ਹੈ। ⁹ਸਿਰਤੀ। ¹⁰ਬਕਵਾਸ। ¹¹ਜਿਵੇਂ। ¹²ਬਲੇ ! ਹਾਂ ! ਅੱਛਾ ! ¹³ਅਵਸਜ; ਚੜ੍ਹਦਾ। ¹⁴ਫਾਰਸੀ ਵਿਚ ਲਾਲ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ—ਸ਼ਾਇਦ, ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕਦਾ ਆਦਿ। ਪਰ ਏਥੇ ਇਹ ਪਦ ਸੈਦਪੁਰ ਵਾਸੀ ਭਾਈ ਲਾਲ ਦਾ ਸੰਬੰਧਨ ਹੈ ਜਿਸ ਪ੍ਰਤਿ ਸ਼ਬਦ ਇਹ ਉਚਾਰ ਹੋਇਆ।

ਸਕਤਿ ਜੋਰੀ ਕੇ ਲਸਕਰ ਜੋੜਿ ਕਰਿ, ਲੇ ਕਰਿ ਹਿੰਦਸਤਾਨ ਉਪਰਿ ਚੜਿ, ਧਾਈ ਕਰੈਗਾ। ਸੈਦ ਪੁਰ ਸਲੋਈ ਮਾਰੀਐਗੀ। ਈਹਾਂ ਜਿ ਸੈਦ ਪੁਰ ਸਲੋਈ ਮਹਿ ਜਿ ਵੀਵਾਹਿ ਹੋਤੇ ਹੈਂ ਜਿ ਇਨ ਕੀ ਜੰਵ ਪਾਪ ਕੀ ਖਰਾਸਾਨ ਤੇ ਆਵੈਗੀ, ਸਰਮੁ ਅਰੁ ਧਰਮੁ ਛਪਿ ਜਾਹਿਗੇ, ਕੂੜੁ ਕੁਫਰੁ ਬਹੁਤੁ ਹੋਇਗਾ। ਜਹਾਂ ਕਾਜੀ ਬਾਮਣ ਅਗਦੁ ਪੜ੍ਹਤੇ ਹੈਂ ਤਹਾਂ ਬਿਨਾਂ ਅਗਦ ਤੇ ਅਗਦੁ ਸੇਤਾਨੁ ਪੜ੍ਹੇਗਾ:-

ਮੁਸਲਮਾਨੀਆ ਪੜ੍ਹਹਿ ਕਤੇਬਾ ਕਸਟ ਮਹਿ ਕਰਹਿ ਖੁਦਾਇ ਵੇ ਲਾਲੇ ॥
ਜਾਤਿ ਸਨਾਤੀ ਹੋਰੁ ਹਿਦਵਾਣੀਆ ਏਹਿ ਭੀ ਲੇਖੈ ਲਾਇ ਵੇ ਲਾਲੇ ॥
ਖੂਨ ਕੇ ਸੋਹਿਲੇ ਗਾਵੀਅਹਿ ਨਾਨਕ ਰਤੁ ਕਾ ਕੁੰਗੁ ਪਾਇ ਵੇ ਲਾਲੇ ॥ ੨* ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਤੇਬਾਂ ਪੜ੍ਹਤੇ ਹੈਂ ਅਰੁ ਕਤੇਬਾਂ ਕਾ ਫੁਰਮਾਣਿਆ ਕਿਛੁ ਕਰਤੇ ਨਾਹੀਂ, ਅਰੁ ਇਵ ਹੀ ਕਸਟ ਮਹਿ ਖੁਦਾਇ ਖੁਦਾਇ ਕਰਤੇ ਹੈਂ, ਕਸਟ ਕਾ ਕਹਿਆ ਖੁਦਾਇ ਬਾਇ ਨਾਹੀਂ ਪਾਵਤਾ। ਹੋਰਿ ਜਿ ਸਨਾਤੀ ਹੈਂ, ਅਰੁ ਜਾਤੀ ਸਨਾਤੀ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕੀਆ ਹੈਂ ਤਿਨ ਕੀ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀਂ। ਤਿਨ ਕਾ ਕਿਆ ਲੇਖਾ ਹੈ। ਤਿਨ ਕੇ ਘਰਿ ਖੂਨ ਹੀ ਖੂਨਿ ਹੋਹਿਗੇ, ਖੂਨ ਹੀ ਕੇ ਸੋਹਿਲੇ ਗਾਵੀਅਹਿਗੇ, ਰਤੁ ਕਾ ਕੁੰਗੁ ਪੜ੍ਹੇਗਾ। ਏਹੁ ਹਾਲੁ ਵਾਪਰੇਗਾ ਏਨਾਂ ਜੀਆਂ ਕੇ ਬਾਰਿ^੧; ਖੁਦਾਇ ਤਾਲਹ^੨ ਏਵੇਂ ਹੀ ਲੋਤਿਆ ਹੈ”।

ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਗੁਣ ਨਾਨਕੁ ਆਖੈ^੩ ਮਾਸ ਪੁਰੀ^੪ ਵਿਰਿ ਆਖੁ ਮਸੋਲਾ^੫ ॥

ਜਿਨਿ ਉਪਾਈ^੬ ਰੰਗਿ ਰਵਾਈ^੭ ਬੈਠੜਾ^੮ ਵੇਖੈ ਵਖਿ ਇਕੋਲਾ ॥

ਸਚੜਾ^੯ ਸਾਹਿਬੁ ਸਚੁ ਤਪਾਵਸੁ^{੧੦} ਸਚੜਾ ਨਿਆਉ ਕਰੇਗੁ ਮਸੋਲਾ ॥ ੩ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਠੇ ਲੋਕਹੁ ! ਓਹੁ ਸਾਹਿਬੁ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਹੈ, ਤਿਸ ਕੇ ਗੁਣ ਨਾਨਕੁ ਰਹਦਾ ਹੈ। ਮਾਸ ਕੀ ਪੁਰੀ ਏਹੁ ਦੇਹੀ ਹੈ। ਮਸੋਲਾ ਸਿਫਤਿ ਬਾਤਾਂ ਗਲਾਂ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਸਿਫਤਿ ਕੀਆਂ, ਪਰੁ ਜਿਨਿ ਏਹੁ ਪੈਦਾਇਸਿ ਉਪਾਈ ਹੈ ਅਰੁ ਰੰਗ ਰਵਾਈ ਹੈ ਅਰੁ ਧੰਧੇ ਲਾਈ ਹੈ ਸੁ ਬੈਠਾ ਵਖਿ ਤਮਾਸੇ ਵੇਖਦਾ ਹੈ। ਸੁ ਕੇਹਾ ਸਾਹਿਬੁ ਹੈ ? ਜੇਹਾ ਸਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ਹੈ ਏਹੋ ਜੇਹਾ ਤਪਾਵਸੁ ਕਰਦਾ ਹੈ ਸਚ ਹੀ ਦੀ ਗਲਿ ਕਰੇਗਾ” ॥

ਕਾਇਆ ਕਪੜੁ ਟੁਕੁ ਟੁਕੁ ਹੋਸੀ ਹਿੰਦਸਤਾਨੁ ਸਮਾਲਸੀ ਬੋਲਾ ॥

ਆਵਨਿ ਅਠਤਰੈ ਜਾਨਿ ਸਤਾਨਵੈ ਹੋਰੁ ਭੀ ਉਠਸੀ ਮਰਦ ਕਾ ਚੋਲਾ ॥

ਸਚ ਕੀ ਬਾਣੀ ਨਾਨਕੁ ਆਖੈ ਸਚੁ ਸੁਣਾਇਸੀ ਸਚ ਕੀ ਬੋਲਾ^{੧੧} ॥ ੪ ॥ ੧ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਠੇ ਲੋਕਹੁ ! ਅਗਮ ਨਿਗਮ ਕੀ ਬਾਤ^{੧੨} ਸੁਣਹੁ। ਕਹੈ ਰੇ ਐਸਾ ਸਾਹਿਬੁ ਹੈ ਅਰੁ ਐਸਾ ਨਿਆਉ^{੧੩} ਕਰੇਗਾ, ਏਹੁ ਜਿ ਕਾਇਆ ਹੈ ਲੋਕਾਂ ਕੀ ਬੂਝ^{੧੪} ਮਹਿ ਟੁਕੁ ਟੁਕੁ ਹੋਇ ਜਾਇਗੀ। ਇਜੇਹੀ ਲੜਾਈ ਪੜ੍ਹੇਗੀ ਹਿੰਦਸਤਾਨ ਮਹਿ ਜਿ ਧੜਿ ਪਰਿ ਧੜੁ ਬੈਠੇਗਾ, ਰੁਝ^{੧੫}

^੧ਕੇਸਰ।

^੨ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਏਥੇ ਏਕਾ (ਅੰਕ) ਹੈ।

^੩ਛੋਟੀਆਂ ਜਾਤਾਂ, ਜਾਤਾਂ

ਦੀਆਂ ਸ਼ਾਖਾਂ-ਜਾਤ ਗੋਤ ਆਦਿ।

^੪ਬਾਰੇ।

^੫ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ।

^੬ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਗਾਵੈ’।

^੭ਜਿਥੇ

ਮਾਸ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਹੈ, ਦੇਹ ਅਥਵਾ ਸਰੀਰ।

^੮ਮਸਲਾ, ਸਰਾ ਦਾ ਵਾਕ।

^੯ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ।

^{੧੦}ਰੰਗ ਰੂਪ ਬਣਾ ਕੇ ਸਾਜੀ।

^{੧੧}ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਬੈਠਾ’।

^{੧੨}ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਸਚਾ ਸੋ’।

^{੧੩}ਸੱਚਾ ਫੈਸਲਾ,

Judgement.

^{੧੪}ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਤਰਤੀਬ ਅਨੁਸਾਰ ਏਥੇ ॥ ੨ ॥ ੩ ॥ ੪ ॥ ਅੰਕ

ਹਨ।

^{੧੫}ਵੇਦ-ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਭਾਵ-ਅਗੰਮ ਦੀ ਗੱਲ।

^{੧੬}ਖੂਨੀ ਰੂਪ।

^{੧੭}ਧੜ, ਸਿਰ ਤੋਂ

ਬਿਨਾਂ ਸਰੀਰ ਦਾ ਬਾਕੀ ਹਿੱਸਾ।

ਉਪਰਿ ਰੁੰਡ ਪੜੈਗਾ, ਮੁੰਡਿਉ ਮੁੰਡਾ ਪੜੈਗਾ। ਕਈ ਜੁਗਾਂ ਤੀਕੁ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੁ ਇਨਾਂ ਬਾਤਾਂ ਕਉ ਸਮਾਲੇਗਾ। ਜਿ ਐਸੇ ਬੁਝ ਹੋਹਿਗੇ। ਤਕ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਕਦੇ ਹੋਹਿਗੇ ?” ਤਬ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜੇ, “ਅਠਤਰੈ ਪਠਾਣ^੧ ਆਵਹਿਗੇ ਸਤਾਨਵੈ ਪਠਾਣ^੨ ਜਾਹਿਗੇ। ਤਬ ਏਨਾਂ ਪਠਾਣਾ ਕੀ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ਜਾਇਗੀ। ਏਕੁ ਮਰਦ ਕਾ ਚੇਲਾ^੩ ਅਵਰੁ ਉਠਿ ਖੜਾ ਹੋਵੈਗਾ, ਆਇ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ਕਰੈਗਾ। ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਖੁਰਾਸਾਨ ਕੀ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ਕਰੈਗਾ। ਇਨਹੁ ਪਠਾਣਹੁ ਕਉ ਮਾਰਿ ਕਰਿ ਗਰਤ ਗੋਰ^੪ ਕਰੇਗਾ; ਅਰੁ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ਉਹੁ ਕਰੈਗਾ। ਏਹੁ ਸਚ ਕੀ ਬਾਣੀ ਦਰਗਾਹ ਤੇ ਸਾਹਿਬ ਭੋਜੀ ਹੈ। ਰੇ ਲੋਕਹੁ ! ਤੁਮ ਚੇਤਾ ਕਰੀਅਹੁ, ਦੇਖਹੁਗੇ ਜਿ ਈਹਾਂ ਹੋਇਗਾ”। ਤਬ ਏਕੁ ਬ੍ਰਹਮਣੁ ਬਾ ਫਕਰ ਦੇਸੁ^੫ ਬਾ, ਓਹੁ ਚੰਗੇਰੀ^੬ ਮੇਵੇ ਕੀ ਭਰਿ ਕਰਿ ਆਇ ਮਿਲਿਆ। ਓਨਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸਾਹ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਤੈਂ ਤਾਂ ਏਹੁ ਬਾਤ ਕਹੀ ਜਿ ਸਾਹਿਬੁ ਸਚਾ ਕਰੈਗਾ ਸਚੁ ਹੀ; ਕਿਉਂ ਜਿ ਸਾਹਿਬੁ ਮੰਨਿ ਫਕੀਰ ਮੰਨਿ^੭, ਸਾਹਿਬੁ ਕਿਛੁ ਅਸਾਡੈ ਬਾਧਿ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਹੋਹਿ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਰੇ ਬ੍ਰਹਮਣ ! ਏਹੁ ਨਗਰੁ ਫਕੀਰਾਂ ਮਾਰਿਆ ਹੈ ਪਰੁ, ਤੂੰ ਈਹਾਂ ਤੇ ਨਿਕਲਿ ਜਾਹਿ, ਈਹਾਂ ਰਹੁ ਨਾ, ਨਾਹੀ ਈਹਾਂ ਰਹੈਗਾ ਜਿ ਮਾਰੀਐਗਾ, ਤੂੰ ਈਹਾਂ ਰਹੁ ਨਾਹੀ, ਜਾਹਿ”। ਕਹੈ, “ਜੀ, ਮੇਰੇ ਬੇਟੀ ਕਾ ਵੀਵਾਹੁ ਹੈ, ਜੇਵ ਈਹਾਂ ਵੇਵਣੀ ਹੈ, ਬੇਟੀ ਤੇਲਿ ਪੜੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਜੇ ਜਾਉਂ ਜਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਜਾਉਂ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਰੇ ਬ੍ਰਹਮਣ ! ਤੂੰ ਜਿ ਕਹਤਾ ਹੈਂ, ਮੈਂ ਕਿਆ ਕਰੰਦੇ, ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਜਾਉਂ। ਜੇਵ ਕਉ ਆਦਮੀ ਭੋਜਿ ਈਹਾਂ ਤੇ, ਪੰਦਰ ਨੌਹ ਇਕੁ ਟੋਭਾ ਹੈ ਉਹਾਂ ਜਾਹ, ਵਸਦੀ ਕਿਤੇ ਜਾਇ ਨਾਹੀ; ਓਜਾਤਿ ਕਾ ਟੋਭਾ ਹੈ ਉਸ ਹੀ ਠਾਂਇ^੮ ਜਾਹਿ, ਜਾਇ ਕਰਿ ਤੂੰ ਰਹੁ, ਜਨੇਤ ਉਹਾਂ ਹੀ ਸਦਾਇ। ਹਮਰੇ ਕਹਿਐ ਜੇ ਲਾਗਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜਾਹਿ, ਜੇ ਰਹੀਂਗਾ ਤਾਂ ਤੂੰ ਜਾਣੁ”। ਤਬ ਉਹੁ ਬ੍ਰਹਮਣੁ ਉਹਾਂ ਤੇ ਗਡੀ ਵਾਹਣੀਆਂ ਲਦਿ ਕਰਿ ਬਾਹਰਿ ਉਸੀ ਠਾਂਇ ਗਇਆ ਜਹਾਂ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਬਾ। ਤਬ ਏਕੁ ਓਹੀ ਬ੍ਰਹਮਣੁ ਕੋਤਮੇ ਸਮੇਤਿ ਬਾਰਿਆ, ਅਵਰ ਸਭਿ ਲੋਕ ਮਾਰੇ ਗਏ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੇ ਖਿਆਲ ਦੇ ਮੁਹਿ ਜਿ ਆਏ ਸੁ ਸੇਵਪੁਰਿ ਸਲੋਇ ਮਾਰੇ ਗਏ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਆਉ ਦਿਖਾ^੯ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਕੁਦਰਤਿ ਦੇਖਹਿ। ਦਿਖਾ, ਕਿਆ ਹੋਇ ਨਿਬਤੀ”। ਤਬ ਆਗਿਆ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕੀ ਸਾਬਿ ਮਰਦ ਕਾ ਚੇਲਾ ਮੀਰੁ ਬਾਬਰੁ ਪਇਆ, ਤਿਨਿ ਮਾਰ ਕਰਿ ਸੈਦ ਪੁਰੁ ਗਰਤ ਗੋਰੁ ਕੀਆ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਸੈਦ ਪੁਰ ਸਲੋਈ ਫਿਰਿ ਆਇਆ ਜਾਂ ਮੀਰ ਬਾਬਰੁ ਮਾਰਿ ਨਿਕਲਿਆ ਸੈਦ ਪੁਰ ਸਲੋਇ ਕਉ। ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ ॥

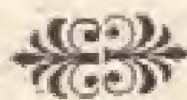
ਸਲੋਕੁ^{੧੦} ॥

ਜਿਨਾ ਜਾਨਿ ਨ ਮੰਨਿਆ ਫਕੀਰਾਂ ਦਾ ਸੁਆਲ ॥

ਤੇ ਦੋਜਕ ਅੰਦਰਿ ਮਾਰੀਅਨਿ ਦਿਸੈ ਕਿ ਹਵਾਲੁ ॥

ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਹੋਰੁ ਸਭੁ ਬੂਨੁ ਹੈ ਸਚੁ ਫਕੀਰਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲੁ ॥੧॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੧੩੯ ॥

^੧ਸਿਰਾਂ ਉਤੇ ਸਿਰ। ^੨ਕਦੇ। ^੩ਸੰਮਤ ੧੫੭੮ ਬਿ: (ਸੰਨ ੧੫੨੧ ਈ:) ਵਿਚ। ^੪ਭਾਵ ਮੁਗਲ ਬਾਬਰ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ। ^੫ਸੰਮਤ ੧੫੯੭ ਬਿ: (ਸੰਨ ੧੫੪੦ ਈ:) ਵਿਚ। ^੬ਅਰਥਾਤ-ਬਾਬਰ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਰਾਜ ਸ਼ਤਮ ਹੋਵੇਗਾ। ^੭ਭਾਵ-ਬੋਰ ਬਾਹ ਸੂਰੀ। ^੮ਗੋਰ (ਕਬਰ) ਦੇ ਗਰਤ (ਟੋਏ) ਵਿਚ। ^੯ਫਕੀਰ ਦੇਸਤ, ਸਾਧੂ-ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ। ^{੧੦}ਚੰਗੇਰ, ਟੋਕਰੀ, ਛਾਬਾ। ^{੧੧}ਮੰਨ ਕੇ। ^{੧੨}ਬਾ, ਸਥਾਨ। ^{੧੩}ਆਉ, ਦੇਖੋ। ^{੧੪}ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ।

ਬਾਬਰ ਹਥੋਂ ਸੈਦ ਪੁਰ ਦੀ ਤਬਾਹੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਟਿੱਲੇ ਬਾਲ ਗੁੰਦਾਈ ਨੂੰ

ਗੋਸਾਟ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਮਰਦਾਨੇ ਤੇ ਜੋਗੀਆਂ ਨਾਲ)

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਫੁਲਕੇ ਫੇਰਿ ਸੈਦ ਪੁਰਿ ਸਲੋਈ ਆਇਆ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ,
“ਏ ਮਰਦਾਨਿਆਂ ! ਦਿਖਾ, ਚਲੁ ਸਲੋਈ ਸੈਦ ਪੁਰਿ ਕਿ ਵਾਪਰਿਆ । ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਭਾਣਾ ਦੇਖਹਿ ਦਿਖਾ,
ਕਿਆ ਹੋਇਆ ਕਿ ਵਾਪਰਿਆ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹਾਂ ਮਰਦਾਨਿਆਂ !” ਕਹੈ, “ਜੀਉ,
ਬਾਬਾ ! ਹਾਂ, ਅਗੰਮ !” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਅਰੁ ਮਰਦਾਨਾ ਫਿਰਿ ਸੈਦ ਪੁਰਿ ਸਲੋਈ ਆਏ, ਆਇ ਕਰਿ ਸਾਂ
ਦੇਖਨਿ ਤਾਂ ਕਿਆ ਦੇਖਨਿ, ਓਥੇ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀਂ । ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਕੁਦਰਤਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਹੈਰਾਨੁ ਹੋਇ ਗਇਆ । ਤਬ
ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਹੈਰਾਨਗੀ ਸਿਫਤਿ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਬਾਣੀ ਬੋਲਿ ਉਠਾ ਆਸਾ ਰਾਗ ਮਹਿ :-

ਕਹਾ ਸੁ ਖੇਲ ਤਬੇਲਾ ਘੋੜੇ ਕਹਾ ਭੇਰੀ ਸਹਨਾਈ ॥
ਕਹਾ ਸੁ ਤੇਗ ਬੰਦਾ ਗਾਭੇਰੜੀ ਕਹਾ ਸੁ ਲਾਲ ਕਵਾਈ ॥
ਕਹਾ ਸੁ ਆਰਸੀਆ ਮੁਹ ਬੰਦੇ ਹੋਏ ਛਾਈ ਮਾਈ ॥੧॥
ਸਭੁ ਜਗੁ ਤੇਰਾ ਤੂ ਗੋਸਾਈ ॥
ਏਕ ਘੜੀ ਮਹਿ ਬਾਪਿ ਉਥਾਪੇ ਜਰੁ ਵੰਡਿ ਦੇਵੈ ਭਾਈ ॥੨॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਵਾਹੁ, ਤੂੰ ਸਚਾ ਸਾਹਿਬੁ !” ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਤਾ ਹੈ ਜਿ, “ਵਾਹੁ
ਵਾਹੁ, ਤੂੰ ਸਾਹਿਬੁ ! ਤੇਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਕੰਉ ਬਲਿ ਜਾਉ । ਹੁਣਿ ਅਸੀਂ ਕਈ ਰੰਗ ਵੇਖਿ ਗਏ ਸੇ ਸੁ ਉਹਿ ਜੀ,
ਤੈਂ ਕਹਾਂ ਸਮਾਏ, ਕਹਾਂ ਉਹਿ ਖੇਲਾ ? ਖੇਲਾਂ ਦਾ ਪਰਮਾਰਥੁ । ਪਾਇਗਾਹ^੧ ਹਵੇਲੀਆਂ । ਕਹਾਂ ਉਹਿ ਤਬੇਲੇ ਘੋੜੇ ।
ਕਹਾਂ ਸਿ ਉਹਿ ਭੇਰੀ^੨ ਸਹਨਾਈ^੩ । ਕਹਾਂ ਸਿ ਉਹਿ ਦੰਬਲ^੪ ਛੋਟੇ । ਕਹਾਂ ਸੁ ਸਮਸੇਰੀ ਬਨ੍ਹਦੇ ਸੁਇਨੇ ਰੁਪੇ ਦਿਆਂ
ਬੰਦਾ ਨਾਲਿ ਕਹਾਂ ਸਿ ਲਾਲ ਕਵਾਈ^੫ ਜਿ ਪੈਨ੍ਹਦੇ ਸੇ । ਕਹਾਂ ਸਿ ਉਹਿ ਸਿਲਹਖਾਨੇ ਹਥੀਆਰ ਤਰਕਸ^੬, ਕਮਾਨਾ,
ਸਮਸੇਰੀ^੭, ਗੁਰਜਾਂ, ਛੁਹੀਆ^੮, ਸਿਸਪਰੇ^੯ ਜਿਰਹਾ^{੧੦} ਜੇ ਬੇ । ਲਾਲੁ ਗੁਲਾਲੁ ਪਹਿਰਾਵੇ, ਸਿਆਹ^{੧੧} ਸੁਪੇਦ ਸਬਜ਼
ਜ਼ਰਦ ਪੀਤ ਪਹਿਰਾਵੇ । ਕਕਰੇਜੀ^{੧੨} ਸੁਨਹਿਰੀ ਪਹਿਰਾਵੇ, ਪਾਨ ਕਟੇ, ਬੰਧਾਲਕ, ਚੁੜੀਏ, ਕਮਤਾਂਈਆਂ, ਓਲਾ
ਨਾਰੀ^{੧੩}, ਕੁੰਜਟ, ਬਰਨਣ, ਸਾਲੂ, ਗੰਗਾ ਜਲੁ, ਸਿਰੀਸਾਫੁ, ਘਣ ਬੇਲਿ, ਮਨ ਕਉਰਾ^{੧੪}, ਅਨੇਕ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਪਹਿਰਾਵੇ ।
ਖਾਸੇ ਮਲਮਲਾਂ, ਅਧੋਤਰਾਂ, ਚਉਸੀ, ਪੈਸੀ, ਫਿਸੀ, ਸਤਸੀ, ਅਠਸੀ, ਨਉਸੀ, ਹਜਾਰੀ, ਯਾਰਹਾਂ ਸੈਈ, ਬਾਰਹਾਂ ਸੈਈ,
ਤੇਰਹ ਸੈਈ, ਚਉਦਹ ਸੈਈ, ਪੰਦ੍ਰਹ ਸੈਈ, ਸੋਲਹ ਸੈਈ, ਦੁਇ ਹਜਾਰੀ^{੧੫} । ਪਹਿਰਾਵੇ ਰੰਗਿ ਰੰਗਿ ਕੇ, ਪਹਿਰਾਵੇ ਛੀਟ
ਕੇ ਅਰੁ ਆਰਸੀਆਂ ਸਾਥਿ ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਮੁਹ ਸਿਰਿ ਸਵਾਰਦੇ, ਯਾ ਸਾਹਿਬ ! ਉਹਿ ਕਹਾਂ ਰਾਏ, ਛਾਈ ਮਾਈ ਕਹਾਂ ਹੀ

^੧ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਪਟਾ । ^੨ਗਾਢੇ (ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ, ਮਜ਼ਬੂਤ) ਰਤਿ (ਰਣ, ਜੰਗ) ਵਿਚ । ^੩ਲਾਲ ਕੁਬਾ
(ਪੋਸ਼ਾਕ) । ^੪ਭੀਝੇ, ਦਰਪਣ । ^੫ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਐਥੋ ਦਿਸਹਿ ਨਾਹੀ’ । ^੬ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਇਹੁ’ ।
^੭ਖੇਡਾਂ, ਕਸਰਤਾਂ, ਤਮਾਸ਼ੇ । ^੮ਪਾਇਗਾਹ, ਮਹਲ ਦੀ ਡਿਉਢੀ, ਵਡਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ । (ਅ) ਰੁਤਬਾ, ਦਰਜਾ ।
^੯ਨਗਾਰੇ । ^{੧੦}ਤੁਰੀ । ^{੧੧}ਦੋਹੀ ਪਾਸੀ ਵੱਸਣ ਵਾਲੇ ਢੋਲ । ^{੧੨}ਲਾਲ ਚੌੜੀ । ^{੧੩}ਤੀਰਾਂ ਦਾ
ਭੱਥਾ । ^{੧੪}ਤਲਵਾਰਾਂ । ^{੧੫}ਛਵੀਆਂ । ^{੧੬}ਢਾਲਾਂ । ^{੧੭}ਲੋਹੇ ਦੇ ਬੋਦ, ਜ਼ਿਰਹ ਬਕਤਰ ।
^{੧੮}ਕਾਲੇ । ^{੧੯}ਕੱਕਾ-ਛੂਰਾ ਅਥਵਾ ਲਾਲੀ ਦੀ ਖੁਲਕ ਵਾਲਾ ਕਾਲਾ ਜਿਹਾ ਰੰਗ । ^{੨੦}ਗੁਲਾਨਾਰੀ ।
^{੨੧}ਵੱਖ ਵੱਖ ਪਹਿਰਾਵਿਆਂ ਦੇ ਨਾਂ । ^{੨੨}ਕਪੜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਉਫਤ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ।

ਹੋਇ ਗਏ, ਏ ਪਰਵਰਦਗਾਰ ! ਤੇਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਕਉ ਬਲਿ ਜਾਉ। ਏ ਜਿ ਹਉਂ ਛਡਿ ਗਇਆ ਸੁ ਅਸੁ ਨ ਦੇਖਿਆ। ਇਕਸੁ ਚਸੇ¹, ਪਲ, ਘੜੀ ਸਾਥਿ ਤੈਂ ਏਹਿ ਪਰਲੈ ਕੀਤੇ। ਹਉਂ ਕਰਬਾਨੁ ਜਾਉਂ ਏਸੁ ਤੇਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਕਉ ਜਿਨਿ ਏਹੁ ਖੇਲੁ ਚਸੇ ਪਲ ਵਿਦਿ ਕਰਿ ਦਿਖਲਾਇਆ; ਅਰੁ ਇਕ ਘੜੀ ਪਲ ਚਸੇ ਮਹਿ ਤੈਂ ਜਰ ਹੋਰਨਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੈ ਕੀਤੀ। ਖਟੀ ਹੋਰਨੀ, ਵੰਡਿ ਹੋਰਨਾਂ ਨੇ ਦਿਤੀ। ਬਲਿਹਾਰਿ ਜਾਉਂ ਤੇਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਨੂ, ਬਲਿਹਾਰਿ ਜਾਉਂ, ਧੰਨਿ ਹੈ, ਤੂੰ ਵਡਾ ਸਾਹਿਬੁ ਹੈਂ, ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ, ਤੂੰ ਵਡਾ ਸਾਹਿਬੁ²। ਤਬ ਫਿਰਿ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਕਹਤਾ ਹੈ ਜਿ, “ਯਾ ਸਾਹਿਬੁ ! ਬਲਿ ਜਾਉਂ ਤੇਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਕਉ, ਹਉਂ ਬਲਿ ਜਾਉਂ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ :—

ਕਹਾਂ ਸੁ ਘਰ ਦਰ ਮੰਡਪ³ ਮਹਲਾ ਕਹਾ ਸੁ ਬੰਕ ਸਰਾਈ⁴।

ਕਹਾਂ ਸੁ ਸੇਸ ਸੁਖਾਲਾ ਕਾਮਣਿ ਜਿਸੁ ਦੇਖਿ ਨੀਦ ਨ ਪਾਈ।

ਕਹਾਂ ਸੁ ਪਾਨ ਤੰਬੋਲੀ⁵ ਹੋਤੇ ਜਿ ਐਥੇ ਦਿਸਨਿ ਨਾਹੀ⁶ ॥੨॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜਿ ਕਹਤਾ ਹੈ ਜਿ, “ਯਾ ਸਾਹਿਬੁ ਕਰੀਮ ! ਕਹਾਂ ਜਿ ਓਹਿ ਘਰੁ, ਕਹਾਂ ਜਿ ਓਹਿ ਮਹਲ, ਕਹਾਂ ਜਿ ਓਹਿ ਹਸਤੀ, ਕਹਾਂ ਜਿ ਓਹਿ ਵੰਕ⁷, ਕਹਾਂ ਜਿ ਓਹਿ ਸਰਾਈ⁸। ਧਰਮ ਸਾਲਾ, ਚਉਪਾਲੀ, ਮੰਡਿਪ, ਕੋਠੇ, ਧਉਲਹਰ, ਛਸੇ, ਕਹਾਂ ਜਿ ਓਹਿ ਬੈਠੇ ਕਾ ਪਤਵੇੜੇ, ਰਸੋਈਆਂ, ਮੁਤਪਖ ਖਾਨੇ⁹, ਮਿਹਮਾਨ ਖਾਨੇ। ਕਹਾਂ ਜਿ ਓਹਿ ਸੁੰਦ ਨਿਹਾਲੀਆ¹⁰, ਲਾਲ ਪਲੰਘ, ਮੁਖਮਲੀ ਸਿਰਾਣੇ, ਤਕੀਏ, ਸੁੰਦਰੀਆਂ ਇਸਤਰੀਆਂ; ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਓਹਿ ਬੁਲਿ ਰਹਤੇ, ਨੀਂਦ ਬਿਸਰਿ ਜਾਤੀ। ਕਹਾਂ ਜਿ ਓਹਿ ਪਾਨ ਖਾਣ ਹਾਰੇ। ਕਹਾਂ ਜਿ ਓਹਿ ਤੰਬੋਲੀ ਵੇਰਣਹਾਰੇ। ਜਣੁ ਕਦੇ ਹੀ ਪੈਦਾ ਹੀ ਨ ਬੇ ਹੋਏ। ਯਾ ਸਾਹਿਬੁ ਪਰਵਰਦਗਾਰ ! ਹੋਤੇ ਬਲਿਹਾਰਿ ਜਾਉਂ—ਏਸੁ ਤੇਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਕਉ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਕਹਤਾ ਹੈ। ਅਰੁ ਜਿ ਲਏ ਜਿ ਰਜਿਆ ਨਸਿਆ ਲੁਟਿ ਲੇ ਗਏ ਜਿ ਨ ਰਜਿਆ ਨਹੀਂ ?

ਇਸੁ ਜਰਿ¹¹ ਕਾਰਣਿ ਘਣੀ ਵਿਗੁਤੀ¹² ਇਨਿ ਜਰ ਘਣੀ ਖੁਆਈ¹³ ॥

ਪਾਪਾ ਬਾਬਹੁ ਹੋਵੇ ਨਾਹੀ ਮੁਇਆ ਸਾਥਿ ਨ ਜਾਈ ॥

ਜਿਸਨੋ ਆਪਿ ਖੁਆਏ ਕਰਤਾ ਖੁਸਿ ਲਏ ਚੰਗਿਆਈ ॥੩॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏਹੁ ਜਿ ਜਰੁ ਮਾਇਆ ਹੈ ਜਿ ਏਸ ਦੇ ਕਾਰਣਿ ਸਾਰਾ ਲੋਕੁ ਖਰਾਬੁ ਹੋਆ ਹੈ। ਇਨਿ ਮਾਇਆ ਪਰਮੇਸੁਰ ਬਾਵਹੁ ਸਾਰਾ ਲੋਕੁ ਭੁਲਾਇ ਮਾਰਿਆ ਹੈ। ਏਸੁ ਮਾਇਆ ਕਾ ਜਿ ਮੂਲੁ ਹੈ ਜਿ ਪਾਪੁ ਹੈ, ਬਿਨਾਂ ਪਾਪਾਂ ਤੇ ਮਾਇਆ ਹੋਤੀ ਨਾਹੀ, ਅੰਤਿ ਮੁਇਆ ਦੇ ਸਾਥਿ ਕਿਸੀ ਸਾਹ ਪਾਤਿਸਾਹ ਕੈ ਸਾਥਿ ਏਹੁ ਜਾਤੀ ਨਾਹੀ¹⁴। ਏਤੁ ਦਿਤੀ ਪੁੰਨ, ਰਖੀ ਪਾਪੁ। ਏਸ ਦੇ ਬੀਜਣੇ ਸਾਥਿ ਮਨੁਖ ਦਾ ਭਲਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ। ਜਾਂ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਏਸੁ ਉਪਰਿ ਕਰਰਵਾਨੁ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਏਸ ਬਾਵਹੁ ਏਹੁ ਭਲਿਆਈ ਦੇਣੈ—ਸਿਮਰਣੇ ਕੀ ਖੁਸਿ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਏਹੁ ਹਾਇ ਹਾਇ ਕਰਦਾ ਮਾਇਆ ਸਾਥਿ ਮਰਿ ਜਾਤਾ ਹੈ। ਏਹੁ ਫਿਰਿ ਜਾਇ ਨਰਕਿ ਪਤਤਾ ਹੈ। ਬਿਨਾਂ ਸਿਮਰੇ, ਬਿਨਾਂ ਮਾਇਆ ਪੁੰਨ ਕੀਤੇ ਤੇ ਏਹੁ ਨਰਕਿ ਪਤਤਾ ਹੈ। ਜਉ ਮਾਇਆ ਗੋਬਿੰਦ ਅਰਥਿ ਦੇ ਅਰੁ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿਮਰਣੁ ਕਰੈ ਤਉ ਏਸ ਕਾ ਭਲਾ ਚੰਗਾ ਹੋਇ, ਮੁਕਤਿ ਗਾਮੀ¹⁵ ਹੋਇ”। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ।

¹ਨਿਮਖ।

²ਮਾੜੀਆਂ।

³ਬਾਂਕੀਆਂ ਤੇ ਮੂਬਸੂਰਤ ਸਰਾਵਾਂ।

⁴ਪਾਨ ਵੇਚਣ

ਵਾਲੇ।

⁵ਇਸ ਤੁਕ ਦਾ ਸਹੀ ਪਾਠ ਇਉਂ ਹੈ—“ਕਹਾਂ ਸੁ ਪਾਨ ਤੰਬੋਲੀ ਹਰਮਾ ਹੋਈਆ ਛਾਈ ਮਾਈ।”

⁶ਬਾਂਕੇ ਜਾਂ ਬਾਂਕੀਆਂ।

⁷ਬੈਠਕਾਂ, ਪਰਦੇਦਾਰ ਵਿਹੜੇ, ਰਸੋਈਆਂ, ਬਵਰਚੀਖਾਨੇ।

⁸ਤੁਲਾਈਆਂ।

⁹ਜਰ, ਅਰਥਾਤ—ਧਨ ਸੰਪਦਾ।

¹⁰ਸ਼ਰਾਬ ਹੋਈ।

¹¹ਖੁਆਰ ਕੀਤੀ, ਭੁਲਾ ਕੇ ਬਰਬਾਦ ਕੀਤੀ।

¹²ਮੁਕਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ।

ਤਬ ਉਹਾਂ¹ ਤੇ ਆਇ ਕਰਿ ਭਯੋ ਵਾਲੀ ਪਠਾਣ ਸੰਉਹੋ ਹੋਏ, ਫਿਰਿ ਮੁਗਲਾਂ ਕੰਉ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਹਿਆ ਜੇ, “ਆਉ ਤੋ ਮਰਦਾਨਿਆਂ ! ਹੁਣਿ ਏਹੁ ਤਮਾਸਾ ਭਿਠਾ ਹੈ, ਪਰੁ ਹੁਣਿ ਅਗੈ ਚਲੁ ਇਕੁ ਤਮਾਸਾ ਅਵਰੁ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਦੇਖੁ”। ਜਦਿ ਆਇ ਕਰਿ ਦੇਖੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ, ਤਬ ਅਗੈ ਬੂਝੁ ਪਤਿਆ ਹੈ, ਲੋਕ ਲੜਦੇ ਹੋਨਿ, ਇਕਿ ਗਿਰਤੇ ਹੋਨਿ, ਇਕਿ ਗਿਰਾਵਤੇ ਹੋਨਿ। ਤਬ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਆਪਣੇ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਤਮਾਸਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਹੋਰਾਨੁ ਹੋਇ ਗਇਆ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਬਾਣੀ ਬੋਲਿ ਉਠਾ ਜਿ:-

ਮੁਗਲ ਪਠਾਣਾ ਭਈ ਲੜਾਈ ਰਣ ਮਹਿ ਤੇਗ ਵਗਾਈ॥
ਇਕਨਾ² ਤੁਪਕਾ ਜੋਰਿ³ ਚਲਾਈ ਇਕਨਾ⁴ ਹਸਤਿ⁵ ਚਿੜਾਈ।
ਜਿਨਕੀ ਚੀਰੀ ਦਰਗਹ ਪਾਟੀ ਤਿਨਾ ਮਰਣਾ ਛਾਣੀ⁶॥੪॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਸੰਗ੍ਰਾਮ⁷ ਮੁਗਲਹੁ ਅਰੁ ਪਠਾਣਹੁ ਕਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਹੋਰਾਨੁ ਹੋਇ ਗਇਆ। ਤਬ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਕਹਤਾ ਹੈ ਜਿ, “ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਸਾਹਿਬੁ ਜੀ ! ਉਸੁ ਤਰਫ ਤੇ ਮੁਗਲ ਜੁੜੇ, ਉਸੁ ਤਰਫ ਤੇ ਪਠਾਣ ਜੁੜੇ। ਇਕਨਹੁ ਤਲਵਾਰਿ ਮਾਰੀ, ਇਕਨਹੁ ਸਬਰ ਜੰਗ, ਗੋਲ⁸, ਕੁਹਕ ਬਾਣ⁹, ਤੁਪਕਾ¹⁰ ਹਵਾਈ ਚਲਾਈਆਂ। ਇਕਨਾ ਹਾਥੀ ਪੇਲੇ, ਪਰੁ ਮੁਏ ਸੋਈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਚੀਰੀ¹¹ ਪਾਟੀ, ਅਵਰਿ ਜਿਨ ਕੀ ਨ ਥੀ ਚੀਰੀ ਪਾਟੀ ਸੇ ਸੈ ਹਜਾਰਾਂ ਤੀਰ ਕਮਾਣਾਂ, ਮਾਂਗੀ, ਬਰਛੀਆਂ, ਹਵਾਈ, ਤੁਪਕਾਂ ਵਿਚਹੁ ਅਮਾਣਿ¹² ਉਬਰੇ। ਜਿਨ ਕਉ ਹੁਕਮੁ ਆਇਆ ਦਰਗਾਹ ਕਾ ਤੇ ਮਾਰੇ ਗਏ। ਤਿਨ ਕੀਆਂ ਬਸੀਆਂ¹³ ਰੋਵਣੇ ਲਾਗੀਆਂ। ਕਵਣਿ ਕਵਣਿ ? ਇਕਿ ਮੁਗਲਾਣੀਆਂ, ਇਕਿ ਪਠਾਣੀਆਂ, ਹਿੰਦੁਵਾਣੀਆਂ, ਤੁਰਕਾਣੀਆਂ¹⁴।

ਇਕਨਾ ਪੋਰਣਾ¹⁵ ਸਿਰ ਖੁਰ ਪਾਟੇ ਇਕਨਾ ਵਾਸੁ ਮਸਾਣੀ॥
ਜਿਨ੍ ਕੇ ਬੰਕੇ¹⁶ ਘਰੀ ਨ ਆਇਆ ਤਿਨ੍ ਕਿਉ ਰੋਣਿ ਵਿਹਾਣੀ॥੫॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਕਹਤਾ ਜਿ, “ਮੁਗਲਾਂ ਕੀਆਂ ਮੁਗਲਾਣੀਆਂ ਰੋਵਹਿਗੀਆਂ ਅਰੁ ਪਠਾਣਾਂ ਕੀਆਂ ਪਠਾਣੀਆਂ ਰੋਵਹਿਗੀਆਂ। ਹਿੰਦਵਾਂ ਕੀਆਂ ਹਿੰਦਵਾਣੀਆਂ ਰੋਵਹਿਗੀਆਂ, ਤੁਰਕਾਣੀਆਂ ਰੋਵਹਿਗੀਆਂ। ਅਜੁ ਜਿਨ ਕੇ ਛਬੀਲੇ ਕੰਤ ਘਰੀ ਨ ਜਾਹਿਗੇ, ਮਰਦਾਨਿਆਂ ! ਉਨ ਕੰਉ ਅਜੁ ਅਵਿਹਾਣ ਰਾਤਿ¹⁷ ਹੋਇਗੀ। ਅਬ ਉਨ ਕੰਉ ਰਾਤਿ ਕਬਹੂੰ ਨ ਬਿਹਾਇਗੀ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਉਸੀ ਵਖਤਿ ਟਿਲੈ ਬਾਲ ਗੁਦਾਈ¹⁸ ਦੇ ਗਇਆ ਜੋਗੀਆਂ ਸਾਥਿ ਏਹੁ ਬਾਣੀ ਪਉੜੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

¹ਵਹਾਂ, ਉਥੋਂ। ²ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਓਨੀ’। ³ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਤਾਣਿ’। ⁴ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਓਨੀ’।
⁵ਹਾਥੀ। ⁶ਇਹ ਤਿਨੇ ਤੁਕਾਂ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਪੰਜਵੇਂ (੫) ਅੰਕ ਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਏਥੇ ਲੇਖਕ ਜੀ ਨੇ ਚੌਥੇ ਅੰਕ (੪) ਤੇ ਬਦਲ ਕੇ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ⁷ਲੜਾਈ, ਜੁੱਧ। ⁸ਗੋਲੇ। ⁹ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਤੀਰ। ¹⁰ਬੰਦੂਕਾਂ। ¹¹ਚਿੱਠੀ, ਭਾਵ-ਆਯੂ। ¹²ਸਹੀ ਸਲਾਮਤ। ¹³ਅੰਰਤਾਂ। ¹⁴ਇਸ ਵਿਕੋਲਿਤੋਂ ਫ਼ਿਕਰੇ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਏਥੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਸਹੀ ਤੁਕ ਇਉਂ ਹੈ-“ਇਕ ਹਿੰਦਵਾਣੀ ਅਵਰ ਤੁਰਕਾਣੀ ਫਟਿਆਣੀ ਠਕੁਰਾਣੀ”। ¹⁵ਪੈਰਾਹਨ, ਲੰਮੇ ਕੁੜਤੇ, ਚੋਗੇ, ਬੁਰਕੇ। ¹⁶ਛੋਲ ਛਬੀਲੇ ਪਤੀ।
¹⁷ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਏਥੇ ੬ (ਛੇ) ਅੰਕ ਹਨ। ¹⁸ਨਾ ਵਿਹਾਉਣ (ਮੁੱਕਣ) ਵਾਲੀ ਰਾਤ। ¹⁹ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਚਾਣਕ ਨਿਦਪੂਰ ਤੋਂ ਟਿਲੇ ਬਾਲ ਗੁੰਦਾਈ ਦੇ (ਜ਼ਿਲਾ ਜਿਹਲਮ ਵਿਚ) ਜਾਣਾ ਤੇ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਬਾਕੀ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਣ ਕਰਨਾ ਕਾਲਪਨਿਕ ਜੇਹਾ ਖਿਆਲ ਬਣ ਗਇਆ ਹੈ, ਜੋ ਮਨ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ।

ਕੋਈ ਹੁ ਪੀਰ ਵਰਜਿ ਰਹਾਏ ਜਾ ਮੀਰੁ ਸੁਣਿਆ ਧਾਇਆ^੧ ॥
 ਬਾਨ ਮੁਕਾਮ^੨ ਛੁੱਟੈ ਬਿਜ ਮੰਦਰ^੩ ਮੁਛਿ ਮੁਛਿ ਕੁਇਰ ਹੁਲਾਇਆ^੪ ॥
 ਕੋਈ ਮੁਗਲੁ ਨ ਹੋਆ ਅੰਧਾ^੫ ਕਿਨੈ ਨ ਪਰਚਾ^੬ ਲਾਇਆ ॥੬॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਸੈਦ ਪੁਰ ਥੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਟਿਲੇ ਬਾਲ ਗੁੰਦਾਈ ਦੇ ਗਇਆ ਥਾ। ਤਬ ਉਨਹੁ ਜੋਗੀਅਹੁ ਟਿਲੇ ਕਿਆਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ “ਨਾਨਕ ਤੂੰ ਗਲੀਂ ਬਾਤੀਂ ਬਹੁਤ ਪੁਜਦਾ ਹੈਂ, ਪਣੁ ਗਲੀ ਕੀਤੀ ਅਸੀਂ ਨਾਹੀਂ ਪਤੀਜਦੇ। ਜੇ ਤਾਂ ਕਰਾਮਾਤਿ ਵੇਖਾਲਹਿ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਪਤੀਜਾ ਹਾਂ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਹਉਂ ਗ੍ਰਿਸਤੀ ਖੜੀ ਸੈਂਸਾਰੀ ਕਲਿ^੭ ਦਾ ਮਲ ਮੂਤ ਧਾਰੀ^੮। ਤੁਮ ਸੈ ਸੈ^੯ ਬਰਸ ਕੇ ਜੋਗ ਵਿਚ ਆਏ ਹਉ ਅਰੁ ਜਤੀ ਪੁਰਖ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਦਿਖਾਲਹੁ ਅਸਾਂ ਨੋ ਮੈਂ ਕਿਆ ਦਿਖਾਲਾ”। ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਨਾਨਕ! ਪਿਛਿ ਤੂੰ ਤਕਤਾ ਹੋਵਹਿ ਅਸੀਂ ਕਰਾਮਾਤਿ ਤੇਰੀ ਤਾਂਈਂ ਵੇਖਾਲਦੇ ਹਹਾਂ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦਿਆਹੁ ਮੁਹਹੁ ਨਿਕਲਿ ਗਇਆ ਜਿ, “ਮੈਂ ਗਰੀਬ ਖੜੀ ਨੋ, ਕਿਵੇਂ ਵੇਖਾਲਦੇ ਹੋ, ਹਉਂ ਜੀ ਤੁਸਾਡੇ ਜੋਰ ਦਾ ਨਾਹੀਂ। ਐਥੈ ਮੀਰੁ ਬਾਬਰੁ ਆਵੈਗਾ ਉਸੇ ਨੋ ਕਰਾਮਾਤਿ ਕਿਛੁ ਵੇਖਾਲਿਆਹੁ ਜੀ, ਅਸੀਂ ਤੁਸਾਡੀ ਕਰਾਮਾਤਿ ਦੇ ਸਮਰਥ ਨਾਹੀਂ। ਭਲਕੇ ਕਿ ਪਰਸੁਹਿ, ਏਥੈ ਮੀਰੁ ਬਾਬਰੁ ਆਵੈਗਾ ਤੁਸੀਂ ਉਸੇ ਨੋ ਵੇਖਾਲਿਆਹੁ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਆਖਦੇ ਚਲਿਆ, ਤਾਂ ਪਰਿ ਜਾਣੀਐ ਪਿਛੈ ਮੀਰੁ ਬਾਬਰੁ ਜੋਗੀਆਂ ਦੇ ਬਾਨਿ ਆਇ ਪਇਆ, ਲਗੇ ਜੋਗੀਆਂ ਨੋ ਮਾਰਣੇ। ਫਤਿ ਫਤਿ ਜੋਗੀਆਂ ਦੇ ਕੰਨ ਕਟੀਅਣਿ ਲਗੇ, ਆਸਣੁ ਲੁਟਿ ਲੀਥੈ ਜੋਗੀ ਜਿ ਕੋਈ ਚੜ੍ਹ ਚਲਾਏ ਸੋ ਮਾਰਿ ਦੁਰਿ ਕੀਚੈ। ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੇ ਸਬਦ ਨਾਲਿ ਮਾਰੇ ਗਏ। ਨ ਕਿਸੇ ਮੁਗਲ ਦਾ ਘੋੜਾ ਮੁਆ ਨ ਕੋ ਮੁਗਲੁ ਅੰਧਾ ਹੋਆ। ਨ ਕਿਸੇ ਤੇ ਪਰਤਉ ਕਰਾਮਾਤਿ ਛਿਛੁ ਹੋਇ ਆਈ। ਪੀਰ ਜੋਗੀ ਕਹਾਵਦੇ ਥੇ ਤਿਨ ਤੇ ਪਰਤਉ ਕਿਛੁ ਹੋਇ ਨ ਆਇਆ। ਬੋਲਹੁ ਵਾਹੁਗੁਰੂ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜੇ, “ਮਰਦਾਨਿਆ! ਕਿ ਵਾਪਰੀਆਂ ਜੋਗੀਆਂ ਦੇ ਸਿਰਿ?” ਅਥੈ, “ਜੀ, ਤੇਰੀ ਮਾਰਿ ਵਾਪਰੀ ਜੀ, ਤੁਹੁ ਮਾਰੇ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮਰਦਾਨਿਆ! ਪੁਰਖਾ, ਮਾਰਣ ਜੀਵਾਲਣ ਵਾਲਾ ਉਹੁ ਆਪਿ ਹੈ, ਹਥਿ ਕਿਛੁ ਕਿਸੈ ਦੇ ਨਾਹੀਂ”। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਾਹੁ ਗੁਰੂ ਸਚਾ।

ਆਪੇ ਕਰੇ ਕਰਾਏ ਕਰਤਾ ਕਿਸਨੋ ਆਖਿ ਸੁਣਾਈਐ ॥
 ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ ਤੇਰੈ ਭਾਣੈ ਹੋਵੈ ਕਿਸ ਥੈ ਜਾਇ ਰੁਆਈਐ^{੧੦} ॥
 ਬਾਪਿ ਉਥਾਪੇ ਆਪੇ^{੧੧} ਨਾਨਕ ਲਿਖਿਆ ਪਾਈਐ ॥੭॥੧੨॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਕਿਸੈ ਕੈ ਹਥਿ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀਂ, ਜੇ ਕਿਛੁ ਕਰਤਾ ਹੈ ਬੁਰਾ

^੧ਸਦ ਮੀਰ ਬਾਬਰ ਦੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾ ਤਾਂ ਕਰੋੜਾਂ ਹੀ ਪੀਰਾਂ ਫਕੀਰਾਂ ਨੇ ਟੂਟੇ-ਟਾਮਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਟੋਕਣਾ ਚਾਹਿਆ, ਪਰ ਉਹ ਨਾ ਰੁਕਿਆ। ^੨ਸਥਾਨ, ਤਕੀਏ ਤੇ ਮੰਦਰ ਸੜ ਗਏ। ^੩ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਜਲੇ’। ^੪ਵਜ੍ਹ ਵਰਗੀ ਪੱਕੇ ਮਹਲ। ^੫ਵੱਢ ਵੱਢ ਕੇ। ^੬ਕੋਰ (ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਤੇ ਸਾਹਜ਼ਾਦੇ) ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਰੁਲਾ ਦਿਤੇ। ^੭ਪੀਰਾਂ ਫਕੀਰਾਂ ਦੇ ਜਤਨ ਤੇ ਵੀ ਕੋਈ ਮੁਗਲ ਅੰਨ੍ਹਾ ਨਾ ਹੋਇਆ। ^੮ਕਿਸੇ ਪੀਰ ਫਕੀਰ ਨੇ ਕੋਈ ਕਰਾਮਾਤ ਨਾ ਦਿਖਾਈ, ਅਰਥਾਤ—ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਟੂਟੇ-ਟਾਮਣ ਵਿਅਰਥ ਗਏ। ^੯ਇਹ ਤੁਕਾਂ ਏਥੇ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਕ ਦੇ (੨) ਤੋਂ ਬਦਲ ਕੇ ਆਈਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਕ੍ਰਮ-ਭੰਗ ਦੇਸ਼ ਹੈ। ^{੧੦}ਕਲਿਜੁਗ। ^{੧੧}ਅਰਥਾਤ—ਮਲ ਮੂਤ ਦੀ ਦੇਹ ਵਾਲਾ। ^{੧੨}ਜੋ ਸੋ। ^{੧੩}ਕਿਸ ਦੇ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਰੋਈਏ। ^{੧੪}ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਹੁਕਮੀ ਹੁਕਮਿ ਚਲਾਏ ਵਿਗਸੈ’।

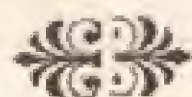
ਭਲਾ ਸਿ ਆਪੇ ਹੀ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਜਾਇ ਕਰਿ ਕਿਸੁ ਅਗੈ ਕਹੀਐ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇਹੁ ਭਲਾ ਕੀਆ ਕਿ ਪਰਮੇਸੁਰ
 ਦੇਹੁ ਬੁਰਾ ਕੀਆ। ਆਪੇ ਬਾਪਤਾ¹ ਹੈ ਆਪੇ ਉਬਾਪਤਾ² ਹੈ। ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਉਨਿ ਸਾਹਿਬ ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ ਲਿਖਿਆ
 ਹੈ ਤਿਵ ਹੀ ਤਿਵ ਮਨੁਖ ਕਉ ਪਹੁਚਾਇਦਾ ਹੈ:-

ਜੇ ਕਿਛੁ ਕਰੈ ਸਿ ਸਾਹਿਬੁ ਸਹਾਇ ॥ ਜਿਸੁ ਦੀ ਵਡੀ ਰਜਾਇ ॥
 ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਕਹੈ ਸੁਣਾਇ ॥ ਮਿਮਰਣ ਬਿਲਮੁ ਨ ਲਾਇ ॥
 ਚਲੀਐ ਸਤਿਗੁਰ ਭਾਇ ॥ ਜਨਮੁ ਮਰਨੁ ਦੁਖੁ ਜਾਇ ॥
 ਵਾਹਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਵਾਹਿ ॥

ਸਲੋਕੁ³ ॥

ਜੋਗੀ ਜਤੀ ਤਪੀ ਸੰਨਿਆਸੀ ਤੇਰੇ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥
 ਜੋ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਸੋਈ ਹੋਵੈ ਦਾਸੁ ਨਾਨਕੁ ਸਦ ਬਲਿ ਜਾਵੈ ॥੧॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ, ਸਤਿਗੁਰੂ
 ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੧੪੦ ॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਤਿਲਵੰਡੀ ਵਿਚ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਮਾਤਾ ਨਾਲ)

ਤਬ ਸੈਦ ਪੁਰ ਤੇ ਮਾਰਿ ਕਰਿ ਮੀਰੁ ਬਾਬਰੁ ਗਇਆ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨਿ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਫਿਰਿ ਸੈਦਪੁਰ ਤੇ
 ਤਮਾਸਾ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਟਿਲੈ ਜਾਇ ਕਰਿ, ਫੇਰਿ ਤਲਵੰਡੀ ਰਾਇ ਛੋਏ ਭਟੀ ਕੀ, ਫਿਰਿ ਜਨਮ ਥਾਨਿ ਆਇਆ ।
 ਤਬ ਦੁਹੁ ਕੋਹਾਂ ਦੇ ਸਵਾਦਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਆਇ ਬੈਠਾ ਤਲਵੰਡੀ ਤੇ । ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਆਖਿਆ ਜਿ, “ਜੀ,
 ਰਜਾਇ⁴ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹਉ ਮਾਣੁਵਾਂ ਨ⁵ ਵੇਖਿ ਆਵਾਂ, ਦਿਖਾ ਫੁਖ ਮੁਏ, ਕਿ ਹੋਆ ਓਨਾਂ ਦੇ ਬਾਬਿ⁶” । ਤਬ ਗੁਰੂ
 ਬਾਬੇ ਜੀ ਆਖਿਆ ਜਿ, “ਮਰਦਾਨਿਆਂ ! ਜੀ ਤੇਰਿਆਂ ਹੀ ਮਾਣਵਾਂ ਨ ਮਾਰਹਿਗੇ ਤਾਂ ਸੈਂਸਾਰ ਨੋ ਕਿਉਂ ਕਰਿ
 ਪਾਲਹਿਗੇ, ਪਰੁ ਜਾਹਿ ਤੂੰ ਤੇਰੇ ਜੀ ਹੋ ਜਾਇ ਕਰਿ ਮਿਲਿ ਆਉ; ਪਣੁ ਮੇਰਾ ਨਾਉਂ ਲਈ ਨਾਹੀ; ਜੇ ਕੋਈ
 ਪੁਛੀ ਜਿ ਨਾਨਕ ਦੀ ਕਾਈ ਖਬਰਿ ਤਾਂ ਤੂੰ ਏਵੇਂ ਆਖੀਂ ਜਿ ਭਾਈ ਜਿਉਂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰਹੁ
 ਨਿਕਲਿਆ ਸੀ ਤਿਉਂ ਓਸ ਦੇ ਬਿਰਹਿ⁷ ਕਰਿ ਕਰਿ ਅਸੀਂ ਭੀ ਓਸੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਜਪਦੇ ਫਿਰੇ, ਓਸੇ ਦੀ ਗਲ
 ਓਹੋ ਕੋਈ ਜਾਣੈ ਜਿ ਓਹੁ ਕਿਥਾਉਂ ਹੈ ਸਿ ਓਹੋ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਜਾਣੇ” । ਤਾਂ ਫਿਰਿ ਮਰਦਾਨਾ ਪੈਰੀਂ ਪੈ ਕੇ ਗੁਰੂ
 ਬਾਬੇ ਦੀ ਘਰੀਂ ਆਇਆ, ਲੋਕੁ ਮਿਲਿ ਗਇਆ ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਦੁਆਲੇ, “ਹੇ ਮਰਦਾਨਾ ਫੂਮੁ ਆਇਆ, ਜਿ ਨਾਨਕ
 ਨਾਲਿ ਗਇਆ ਸਾ ਮਰਦਾਨਾ ਆਇਆ” । ਹੋਰੁ ਭੀ ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਆਇ ਪੈਰੀਂ ਪਵੇ, ਏਵੇਂ ਤਾਂ ਜਾਣਨਿ
 ਜਿ ਮਰਦਾਨਾ ਫੂਮੁ ਹੈ, ਪਣੁ ਓਹੁ ਜਿ ਬਾਬੇ ਦੇ ਨਾਲਿ ਰਹਿਆ ਸਾ ਸਿ ਸੈਂਸਾਰ ਥੀਂ ਉਸ ਦੀ ਜੋਤਿ ਸਬਲੁ⁸,
 ਸਭੁ ਕੋ ਉਸ ਦੀ ਪੈਰੀਂ ਪਵੇ । ਤਬ ਮਰਦਾਨਾ ਛੋਤੀ ਛੋਤੀ ਘਰ ਦਿਆਂ ਮਾਣਵਾ ਨੋਂ ਮਿਲਦੇ, ਦਾਦੇ ਕਾਲੂ ਕੈ

¹ਬਣਾਉਂਦਾ ਭਾਵ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ । ²ਢਾਹੁੰਦਾ, ਨਸ਼ਟ ਕਰਦਾ । ³ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ
 ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ । ⁴ਆਗਿਆ, ਇਜਾਜ਼ਤ । ⁵ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ, ਆਪਣੇ ਟਬਰ ਦੇ
 ਮਨੁਖਾਂ ਨੂੰ । ⁶ਦੇਖਾਂ-ਫੁਖੇ ਮਰ ਗਏ ਜਾਂ ਕੀ ਹੋਇਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਾਲ । ⁷ਵਿਛੋੜਾ । ⁸ਬਲਵਾਨ,
 ਬਲ ਵਾਲੀ । ⁹ਮਨੁਖਾਂ ਅਥਵਾ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ।

ਘਰਿ ਆਇਆ, ਆਇ ਕੈ ਮਾਤਾ ਦੀ ਪੈਰੀਂ ਪਇਆ। ਮਾਤਾ ਆਇ ਕੈ ਮਰਦਾਨੇ ਨੋ ਬਹੁਤੁ ਸੰਤੋਖਣ ਲਗੀ ਜਿ,
 “ਮਰਦਾਨਿਆਂ ! ਸੁਖੁ ਹੈ ?” “ਮਾਤਾ ! ਅਜੁ ਸੁਖੁ ਹੈ”। “ਏ ਮਰਦਾਨਿਆਂ ਬਰਾ ! ਹਉ ਤੁਧ ਨੋ ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਵਾਤਿ
 ਕਰਿ ਕਰਿ ਗਈਗੀ, ਵਾਰੀ ਮੇਰਾ ਮਰਦਾਨਾ ! ਕਿਥਾਉਂ ਮੇਰੇ ਨਾਨਕ ਕੀ ਖਬਰਿ ?” ਹੋਰੁ ਛੀ ਆਇ ਪੁਛੈ ਜਿ,
 “ਕਿਥਾਉਂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਖਬਰਿ ?” ਹੋਰੁ ਛੀ ਆਵੈ ਜਿ ਆਖੈ ਜਿ; “ਕਿਥਾਉਂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਖਬਰਿ ?” ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ
 ਆਖਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਜਾਂ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰਹੁ ਲੁਟਾਇਦੇ ਡੇਰਾ ਨਿਕਲਿਆ ਤਾਂ ਹਉ ਮਾਤਾ ਜੀ ਸਾਥਿ ਨਿਕਲਿਆ
 ਸਾਂ, ਫਿਰਿ ਹਉ ਕਿਹੁੰ ਨ ਜਾਣੁ, ਕਿਥਾਉਂ ਕਿਥਾਉਂ” ਗਇਆ। ਓਸੇ ਦੋ ਲਏ ਅਸੀਂ ਹੁਣਿ ਫਿਰਦੇ ਹਹ। ਓਸਦੀ
 ਸਾਰ ਓਹੋ ਜਾਣੈ ਜਿ ਕਿਥਾਉਂ ਹੈ”। ਤਬ ਮਰਦਾਨਾ ਰਤੀ ਕੁ ਗਲਾਂ ਕਰਦੇ ਫਿਰਿ ਨਿਕਲਿਆ, ਕਿਨੇ ਡਿਠਾ
 ਕਿਨੇ ਨ ਡਿਠੇ। ਫਿਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਪਾਸਿ ਆਇਆ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ ਮਾਤਾ
 ਅਟਕਲਿਆ ਜਿ, “ਏਹੁ ਆਵਦੇ ਹੀ ਫਿਰਿ ਨਿਕਲਿਆ ਜਿ ਖਾਲੀ ਨਾਹੀਂ, ਨਾਨਕ ਬੈ ਗਇਆ ਏਹੁ”। ਤਬ
 ਮਾਤਾ ਜੀ ਕਿਛੁ ਕਿਛੁ ਮਿਠਿਆਈ, ਕਿਛੁ ਕਿਛੁ ਮੇਵਾ, ਕਿਛੁ ਕਿਛੁ ਕਪੜੇ ਲੈ ਕਰਿ ਗੰਢਿ ਬੰਨ੍ਹਦੀਆ, ਗਿਰਾਂਵ ਦਾ
 ਬਹਾਨਾ ਕਰਦੀਆ, ਜਿਤੁ ਵਲਿ ਮਰਦਾਨਾ ਨਿਕਲਿਆ ਸੀ ਓਤੈ ਰਾਹਿ ਪਈ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਤਲਵੰਡੀਅਹੁ ਕਹ ਦੋਇ
 ਤੈ ਏਠਾ ਖਾ। ਤਲਵੰਡੀਅਹੁ ਪਰੈ ਓਜਾਤਿ ਥੀ ਸਾਂਦੜ ਬਾਰਿ^੧ ਫਿਰਿ, ਪੀਰ ਵਿਆਹੋ ਹੈ, ਓਥੇ ਬੈਠਾ ਖਾ। ਓਥਾਈਂ ਆਇ
 ਨਿਕਲੀ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨੋ ਮਾਤਾ ਨਜਰਿ ਆਇ ਗਈ। ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਦੇਖੈ ਤਾਂ ਮਾਤਾ ਅਵਦੀ ਹੈ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ
 ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮਰਦਾਨਿਆਂ ! ਮਾਤਾ ਆਈ”। ਮਰਦਾਨੇ ਆਖਿਆ ਜਿ “ਜੀ, ਆਈ ਮਾਤਾ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ
 ਨਾਨਕੁ ਉਠਿਆ, ਉਠਿ ਕਰਿ ਪਰਦਖਨਾ ਦੇ ਕਰਿ ਪੈਰੀਂ ਪਇਆ ਮਾਤਾ ਜੀ ਕੀ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਪੈਰੀਂ ਪੈ ਕੈ
 ਮਾਤਾ ਜੀ ਅਗੈ ਖੜਾ ਹੋਇ ਰਹਿਆ। ਮਾਤਾ ਲਗੀ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਾ ਮਥਾ ਚੁੰਮਣ। ਮਾਤਾ ਕਹੈ ਜਿ, “ਬੇਟਾ !
 ਹਉ ਵਾਰੀ। ਬੇਟਾ ! ਹਉ ਘੁੰਮਾਈ^੨ ਤੁਧੁ ਵਿਟਹੁ^੩; ਹਉ ਵਾਰੀ; ਹਉ ਬਲਿਹਾਰੀ; ਬਲਿਹਾਰੁ, ਬਲਿਹਾਰੁ ਕੀਤੀ ਉਸੁ
 ਰਾਹਿ ਵਿਟਹੁ ਜਿਤੁ ਰਾਹਿ ਆਇਆ ਹੈ^੪; ਉਸੁ ਰਾਹ ਵਿਟਹੁ ਛੀ ਵਾਰੀ। ਬੇਟਾ ! ਹਉ ਉਸੁ ਧਰਤੀ ਵਿਟਹੁ ਵਾਰੀ ਜਿਥੇ
 ਤੂੰ ਫਿਰਦਾ ਸਹਿ। ਏਟਾ ! ਹਉ ਏਨ੍ਹਾਂ ਤੇਰੀਆਂ ਜਟਾਂ ਵਿਟਹੁ ਵਾਰੀ। ਬੇਟਾ ! ਤੇਰੇ ਇਸੁ ਖਿਲਕੇ^੫ ਵਿਟਹੁ ਵਾਰੀ।
 ਬੇਟਾ ! ਹਉ ਤੇਰਿਆ ਪੈਰਾਂ ਉਪਰਹੁ ਵਾਰੀ। ਬੇਟਾ ! ਹਉ ਤੁਧੁ ਨਿਹਾਲੁ ਕੀਤੀ, ਮੇਰਾ ਨਾਨਕੁ ! ਤੁਧੁ ਮੈਨੋ ਆਪਣਾ
 ਮੁਖ ਵੇਖਾਲਿਆ। ਬੇਟਾ ! ਹਉ ਜੀਵੀ। ਬੇਟਾ ! ਹਉ ਅਜੁ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਈ ਜਿ ਤੂੰ ਮੈਂ ਡਿਠੋਹਿ^੬”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ
 ਨਾਨਕੁ ਸਭੁ ਬਿਧਿ ਜਾਣ ਪਰਬੀਣੁ^੭ ਬਾਪਣੁ ਮਾਤਾ ਦੇ ਮਿਲਣੇ ਸਾਥਿ ਮਾਤਾ ਕਾ ਹਿਤੁ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ
 ਗਦੁਗਦੁ ਹੋਇ ਗਇਆ। ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਮਿਹਰਵਾਨੁ, ਪਰਾਇਆ ਦੁਖੁ ਸਹਿ ਨ ਸਕੈ, ਰੋਇ ਦਿਤੋਨੁ। ਜਿਥੇ ਕੋਈ
 ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੋ ਦਰਦਵੰਦੁ ਨਜਰਿ ਆਵਦਾ ਤਿਥੇ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਰੋਇ ਦੇਂਦਾ। ਦਰਦੁ ਪਰਾਇਆ ਸਹਿ ਨ
 ਸਕਦੇ ਬਾਬਾ ਮਿਹਰਵਾਨੁ। ਤਬ ਬਾਬਾ ਬੈਰਾਗੁ ਲਾਗਾ ਕਰਣੇ। ਮਾਤਾ ਜਿ ਅਤਿ ਹਿਤੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਲਗੀ ਆਖਣੈ ਜਿ,
 “ਹਉ ਵਾਰੀ, ਹਉ ਵਾਰੀ”। ਜਿ ਮਾਤਾ ਆਖੈ ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਏਵ ਬੁਝਿਆ ਜਿ, “ਏਹਿ ਮਾਤਾ ਮਨੁਖ ਦੇ ਹਿਤਿ
 ਕਰਿ ਕਰਿ ਹੋਂਦੀ ਹੈ, ਵਾਰੀ ਕਰਿ ਕਰਿ ਦਿਖਾ^੮, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਹਿਬੁ ਨਾਲਿ ਹਿਤੁ ਹੈ ਜਿ ਕਿਉਂ ਇਵੇਹਾ^੯ ਹਿਤੁ ਕਰਿ
 ਕਰਿ ਨਾਹੀਂ ਰੋਂਦੇ ਵਾਰਿ ਵਾਰਿ ਕਰਿ। ਜਿਉਂ ਮਾਤਾ ਦਾ ਹਿਤੁ ਪੁਤ੍ਰ ਸਾਥਿ ਹੈ ਜਿਸੁ ਵਿਣਸਿ^{੧੦} ਜਾਣਾ ਹੈ, ਏ ਕਦੇ

^੧ ਕਿਤੇ, ਕਿਸੇ ਥਾਂ। ^੨ ਕੁਝ। ^੩ ਕਿੱਥੇ ਕਿੱਥੇ। ^੪ ਅਰਥਾਤ—ਫਿਰ ਕੈ ਵਾਪਸ ਹੋ
 ਗਇਆ। ^੫ ਸਮਝ ਲਿਆ, ਵਿਚਾਰਿਆ, ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਇਆ। ^੬ ਸਾਂਦਲ ਬਾਰ (ਦਰਿਆ ਰਾਵੀ ਅਤੇ
 ਬਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਜੰਗਲ ਦਾ ਇਲਾਕਾ)। ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਪੁਰਾਤਨ ਸਮੇਂ ਸਾਂਡਿਲਯ ਰਿਖੀ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਸੀ,
 ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸਾਂਡਿਲਯ ਵਨ (ਸਾਂਦਲ ਬਾਰ) ਪੁਸ਼ਿੱਧ ਹੋ ਗਿਆ। ^੭ ਕੁਟਬਾਨ ਜਾਵਾਂ, ਬਲਿਹਾਰ
 ਜਾਵਾਂ। ^੮ ਤੇਰੇ ਤੋਂ, ਤੈਥੋਂ, ਤੁਧ ਉੱਤੇ। ^੯ ਮਿਰਕਾ, ਗੋਦਤੀ, ਫਕੀਰੀ ਚੋਲਾ ਅਥਵਾ ਪੋਸ਼ਾਕ।
^{੧੦} ਪ੍ਰਬੀਨ, ਚਤੁਰ, ਸਿਆਣਾ। ^{੧੧} ਦੇਖੋ। ^{੧੨} ਅਜੇਹਾ। ^{੧੩} ਨਾਸ਼।

ਕਿਤੇ ਕੰਮਿ ਨਾਹੀ, ਤਿਸ ਨੋ ਈਵ^੧ ਹਿਤੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਮਾਤਾ ਰੋਂਦੀ ਹੈ; ਜਿਨਿ ਏਹੁ ਜੀਉ ਪਿੰਡ^੨ ਦੀਆ ਹੈ, ਸਾਸੁ ਗਿਰਾਸੁ^੩ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਸੁਖੁ ਦੁਖੁ ਜਿਸ ਕੇ ਵਸਿ ਹੈ, ਅਸਥਿਰੁ^੪ ਹੈ ਸਦਾ, ਦਿਖਾ, ਹਉ ਜਿ ਉਸ ਨੋ ਵਾਰਿਆ ਨਾਹੀ ਜਾਂਦਾ ਸਿ ਹਉ ਬੂਠਾ ਕਿ ਨਾ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਗਾਇਗਾ ਹੋਇ ਗਇਆ ਲਾਗਾ ਬੈਰਾਗੁ ਕਰਤੈ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਇਹ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਾਲਿ ਲਗਾ ਸਿਫਤਿ ਕਰਨ ਵਡਹੰਸ ਰਾਗ^੫ ਵਿਚਿ:—

ਹਉ ਵਾਰੀ ਵੰਞਾ ਤੈ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਨਾਵੇ^੬ ।

ਜਿੰਦੁ ਵਾਰਿ ਵਾਰਿ ਸੁਟੀ ਜਿੰਦੁ ਛੋਰੈ ਛੋਰੈ ਕੀਤੀ ਤੈ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਨਾਵੇ^੭ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਤਾ ਹੈ, “ਜਿਤਾ ਤਿਸੁ ਆਪਣੇ ਸਾਹਿਬ ਮਿਹਰਵਾਨ ਉਪਰਹੁ ਜਿ ਮੈਂ ਅਪਰਾਧੀ ਜੀਵ ਨੋ ਆਪਣੀ ਸਰਣਿ ਦਿਤੀ। ਹਉ ਸਦਾ ਸਦਾ ਕੁਰਬਾਨੁ ਕੁਰਬਾਨੁ ਕੀਤਾ ਤਿਸੁ ਆਪਣੇ ਸਾਹਿਬ ਵਿਟਹੁ। ਸੁ ਕੇਹਾ ਜੇਹਾ ਸਾਹਿਬੁ ਹੈ ?” ਤਬ ਬਹੁਤ੍ਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਕਹਦਾ ਹੈ ਜਿ:—

ਅਮਲੀ ਅਮਲੁ ਨ ਅੰਬਤੈ ਮਛੀ ਨੀਰੁ ਨ ਹੋਇ^੮ ।

ਜੋ ਰਤੇ ਸਹਿ ਆਪਣੇ ਤਿਨ ਛਾਵੈ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥ ੧ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਮੇਰੇ ਮਨ ! ਵੇਖਦਾ ਹੋਂ ਜਿ ਮਾਤਾ ਵਿਲੀਪਾਤ^੯ ਕਰਦੀ ਹੈ; ਹਾਹਾ ਜਤਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਪੁਤ੍ਰ ਦੇ ਹਿਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ। ਜਿਉਂ ਅਮਲੀ ਨੋ ਅਮਲੁ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰੁ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਖੁਸੀ ਆਂਵਦਾ, ਜੇ ਉਸ ਨੋ ਅਮਲੁ ਨਾਹੀ ਅਪੜਦਾ ਤਾਂ ਓਸੁ ਅਮਲੀ ਨੋ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਜਹਰੁ ਲਗਦਾ ਹੈ ਜਿਨੋਂ ਅਮਲੁ ਨ ਮਿਲੈ। ਅਰੁ ਜਿਉਂ ਮਛੀ ਨੋ ਪਾਣੀ ਨਾਹੀ ਅਪੜਦਾ ਤਾਂ ਮਛੀ ਨੂ ਛੀ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਜਹਰੁ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਪਰੁ ਜਿਸਨੋਂ ਸਾਹਿਬੁ ਨਾਲਿ ਮੁਹਬਤਿ ਹੈ ਅਰੁ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਂਵ ਦੇ ਆਸਕੁ ਹੋਨਿ, ਜੋ ਏਕ ਰਾਈ ਦੇ ਸਮਾਨਿ ਜਿ ਇਕਸੁ ਰੇਤ ਦੇ ਦਾਣੇ ਵੈ ਸਮਾਨਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਬਿਨਾਂ ਕਾਈ ਹੋਰ ਗਲਿ ਆਈ ਪਉਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਓਹਿ ਮਰਿ ਜਾਂਦੇ ਹੋਨਿ, ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਓਨਾ ਨੋ ਜਹਰੁ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਜਾਂ ਅਮਲੀ ਨੋ ਅਮਲੁ ਨਜਰਿ ਆਵੈ ਅਰੁ ਪੀਵੈ ਅਰੁ ਅਮਲੁ ਅੰਦਰਿ ਆਵੈ ਤਾਂ ਸਭਨਾ ਨਾਲਿ ਖੁਸ਼ਿ ਹੋਇ। ਜਾਂ ਮਛੀ ਨੋ ਪਾਣੀ ਆਵੈ ਤਾਂ ਓਹੁ ਅਨੰਦ ਵਿਚਿ ਹੋਇ। ਸਭਸ ਨੋ ਦੇਖੈ, ਖੇਲੈ, ਖੁਸੀ ਹੋਇ। ਜਾਂ ਭਗਤਾਂ ਨੋ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦਾ ਨਾਉਂ ਅੰਦਰਿ ਚਿਤਿ ਆਵੈ ਤਾਂ ਓਨਾਂ ਨੋ ਸਭੁ ਕੋਈ ਛਾਵੈ, ਅਰੁ ਸਭੁ ਕੋਈ ਖੁਸੀ ਆਵੈ; ਤਿਉਂ ਹਉ ਕੁਰਬਾਨੁ ਕੁਰਬਾਨੁ ਜਾਉਂ ਤਿਸੁ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਨਾਂਵ ਵਿਟਹੁ; ਸੁ ਸਾਹਿਬੁ ਕੇਹਾ ਜੇਹਾ ਹੈ ? ਮਾਤਾ ਜੀ !” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਤਾ ਹੈ ਨਿਫਤਿ ਆਪਣੇ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਮੁਹਬਤ ਨਾਲਿ; ਕਿਆ ਕਹਦਾ ਹੈ ?

ਸਾਹਿਬੁ ਸਫਲਿਓ ਰੁਖੜਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਜਾਕਾ ਨਾਉ ॥

ਜਿਨ ਪੀਤਾ ਸੇ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਭਏ ਤਿਨ ਸਦ ਕੁਰਬਾਨੈ ਜਾਉ^{੧੦} ॥੧॥

^੧ਇਉਂ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।

^੨ਜੀਵ ਤੇ ਸਰੀਰ, ਪ੍ਰਾਣ ਅਤੇ ਦੇਹ।

^੩ਸਾਹ, ਅਥਵਾ-ਜੀਵਣ ਤੇ

ਗਿਰਾਸ (ਗ੍ਰਾਹੀ, ਅਥਵਾ-ਖਾਣ ਪੀਣ)।

^੪ਅਥਿਨਾਸ਼।

^੫ਰਾਗ ਵਡਹੰਸ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੧।

^੬ਸਹੀ ਪਾਠ—“ਹਉ ਵਾਰੀ ਵੰਞਾ ਖੰਨੀਐ ਵੰਞਾ ਤਉ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਨਾਵੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥” ਪਰ ਇਹ ਤੁਕ, ਜੋ

‘ਅਮਲੀ ਅਮਲੁ-ਤੋ’ ਬਾਦ ਆਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ, ਕ੍ਰਮ ਭੰਗ ਕਰ ਕੇ ਦੋਥੇ ਪਹਿਲਾਂ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਹੈ।

^੭ਇਹ ਤੁਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਜਾਪਦੀ ਹੈ।

^੮ਅਮਲੀ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਅਮਲ (ਅਕਤੀਅ, ਭੰਗ ਆਦਿ) ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਤੇ ਮੱਛੀ ਨੂੰ ਨੀਰ (ਪਾਣੀ) ਦੇ ਬਰਾਬਰ।

^੯ਵਿਰਲਾਪ।

^{੧੦}ਇਸ ਤੁਕ ਦਾ ਸਹੀ ਪਾਠ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ—

“ਜਿਨ ਪੀਆ ਤੇ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਭਏ ਹਉ ਤਿਨ ਬਲਿਹਾਰੈ ਜਾਉ”।

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮੇਰਾ ਸਾਹਿਬੁ ਕੈਸਾ ਹੈ? ਸਫਲਿਓ ਬਿਰਖੁ ਹੈ । ਸਫਲਿਓ ਬਿਰਖੁ ਕਿਆ ਹੈ? ਜਿ ਰਿਤਿਵੀਐ ਸੁ ਪਾਈਐ । ਸਫਲਿਓ ਬਿਰਖੁ ਹੈ ਮੇਰਾ ਸਾਹਿਬੁ, ਸੁ ਤਿਸ ਕਾ ਨਾਮੁ ਕੈਸਾ ਹੈ? ਜਿ ਮਹਾਂ ਅੰਬਿਤੁ ਹੈ, ਜਿਨਹੁ ਓਹੁ ਅੰਬਿਤੁ ਨਾਉਂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਪੀਆ ਹੈ ਜੇ ਮਸਤ ਹੋਇ ਰਹੇ ਹੈ । ਹਉ ਉਨਾ ਵਿਟਹੁ ਕੁਰਬਾਨੁ ਕੁਰਬਾਨੁ ਸਦਾ ਸਦਾ ਕੀਤਾ” । ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ । ਤਬ ਫਿਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਆਪਣੇ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਸਿਫਤਿ ਕਰਤਾ ਹੈ ਜਿ:-

ਮੈ ਕੀ ਨਦਰਿ ਨ ਆਵਹੀ ਵਸਹਿ ਹਭੀਆ^੧ ਨਾਲਿ ॥

ਮੇਰੀ ਤ੍ਰਿਖਾ ਤਿਹਾਏ^੨ ਕਿਉ ਲਹੈ ਜਾ ਸਰ ਭੀਤਰਿ^੩ ਪਾਲਿ^੪ ॥੩॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਕਹਦਾ ਹੈ ਜਿ, “ਏ ਸਾਹਿਬ ! ਮੈਂ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਜਿ ਤੂੰ ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲਿ ਵਸਦਾ ਹੈਂ ਦਿਖਾ ਜੀ, ਤੂੰ ਮੈਨੇ ਕਿ ਨਾਹੀਂ ਨਜਰਿ ਆਵਦਾ ਤੂੰ ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲਿ ਵਸਦਾ ਹੈਂ । ਤਿਹਾਏ ਦੀ ਤਿਖਾ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਲਹੈ? ਜਾਂ ਪਾਣੀ ਪੀਵੇ; ਤਾਂ ਲਹੈ । ਪਰੁ ਵਿਚਿ ਪਾਲਿ-ਪੜਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਪਾਲ-ਪੜਦਾ ਲਹੈ ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਨਜਰਿ ਆਵੈ ਅਰੁ ਪਿਆਸਾ ਪੀਵੈ । ਤਉ ਉਸਿ ਤਿਹਾਏ ਦੀ ਤਿਖਾ ਲਹੈ । ਜਾਂ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰਿ ਜਿ ਏਹੁ ਭਰਮੁ ਹੈ; ਭਰਮੁ ਜਿ ਹੈ ਜਿ ਪਾਲਿ-ਪੜਦਾ ਹੈ । ਜਿਉਂ ਪਾਣੀ ਵਿਚਿ ਪਾਲਿ-ਪੜਦਾ ਹੈ ਤਿਸਾਇਆ ਪੀ ਨਾਹੀਂ ਸਕਦਾ । ਤਿਉਂ ‘ਮੈ’ ਤੇ ‘ਤੇ’ ਵਿਚਿ ਏਹੁ ਭਰਮੁ ਪੜਦਾ ਹੈ । ਮੈਨੇ ਤੇਰਾ ਦਰਸਨੁ ਤਾਂ ਹੋਵੈ ਜਾਂ ਵਿਚਹੁ ਭਰਮੁ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਲਾਹਹਿ । ਬਿਨਾਂ ਭਰਮ ਗਏ ਤੇ ਤੇਰਾ ਦਰਸਨੁ ਹੋਵਾ ਨਾਹੀਂ । ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ” । ਤਬ ਫਿਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਬੇਨਤੀ ਕਰਤਾ ਹੈ ਆਪਣੇ ਸਾਹਿਬ ਪਾਹਿ:-

ਨਾਨਕੁ ਤੇਰਾ ਬਾਣੀਆ ਤੂ ਸਾਹਿਬੁ ਮੇਰੀ^੫ ਰਾਸਿ ॥

ਮੇਰੇ ਮਨ ਕਾ ਧੋਖਾ ਤਾ ਲਹੈ ਜਾ ਸਿਫਤਿ ਕਰੀ ਅਰਦਾਸਿ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਕਹਿਤਾ ਹੈ ਜਿ, “ਏ ਮਿਹਰਵਾਨ ! ਤੂ ਸਾਹੁ ਹੈਂ, ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਬਾਣੀਆਂ-ਵਣਜਾਰਾ ਹਾਂ, ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਮੇਰੀ ਰਾਸਿ^੬ ਹੈ । ਜਾਂ ਬਾਣੀਏਂ ਪਾਸਿ ਸਾਹੁ ਰਾਸਿ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਬਾਣੀਆਂ ਖੁਸੀ ਹੋਂਦਾ ਹੈ । ਜੇ ਸੁਕੁਰੁ ਰਾਸਿ ਸਾਹ ਕੀ, ਲਾਹੇ ਦੀਆਂ ਰੋਟੀਆਂ ਸਦਕਾ ਸਾਹ ਕਾ ਅਸੀਂ ਭੀ ਖਾਏ ਹਹ । ਉਸੁ ਬਾਣੀਏ ਦਾ ਧੋਖਾ ਰੋਟੀ ਕਪੜੇ ਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਾਹੁ ਰਾਸਿ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਯਾ ਸਾਹਿਬ ! ਮੇਰੇ ਮਨ ਕਾ ਧੋਖਾ ਤਾਂ ਜਾਇ ਜਾਂ ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਨਾਉਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਭਗਤਿ ਰਾਸਿ^੭ ਦੇਹਿ; ਅਤੇ ਨਿਤ ਪ੍ਰੀਤਿ ਤੇਰੀ ਸਿਫਤਿ ਅਰਦਾਸਿ ਤੇਰੀ ਅਗੈ ਮੈਂ ਕਰੀ । ਸਿਫਤਿ ਸਲਾਹ ਤੇਰੀ ਅਗੈ ਗੁਜਰੁ ਗੁਜਰਾਨੀ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਮਨ ਕਾ ਧੋਖਾ ਜਾਇ । ਯਾ ਸਾਹਿਬ ! ਤੂੰ ਏਹੁ ਆਪਣਾ ਇਸਕੁ ਮੈਨੇ ਦੇਹਿ ਜਿ ਤੇਰੀ ਸਿਫਤਿ ਕਰੀ” । ਤਬ ਏਹੁ ਸਿਫਤਿ ਪਰਵਰਦਗਾਰ ਦੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਰੀ । ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕੀ ਸਿਫਤਿ ਲਹਿ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਸਾਰਾ ਜਹਾਨੁ ਨਿਹਾਲੁ ਕੀਤਾ । ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

ਸਲੋਕੁ^੮ ॥

ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹਿਰਦੈ ਜਪੈ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰੈ ਇਸਨਾਨੁ ॥

ਸਚੁ ਬੋਲੈ ਬਿਖੁ ਨਾ ਚਖੈ ਘਾਲਿ ਕਰੈ ਕਿਛੁ ਦਾਨੁ ॥

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਤਿਸੁ ਜਨ ਕੀ ਪਤਿ ਰਹੇ ਦਰਗਹ ਪਾਏ ਮਾਨੁ ॥ ੧ ॥

^੧ਕਿਉਂ ।

^੨ਸਾਰੀਆਂ ।

^੩ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਤਿਖਾ ਤਿਹਾਇਆ ।’

^੪ਵਿਚ ।

^੫ਪੜਦਾ ।

^੬ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਮੈ’ ।

^੭ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਮਨ ਤੇ’ ।

^੮ਪ੍ਰੀਤੀ ।

^੯ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਰੂਪ ਪ੍ਰੀਤੀ ।

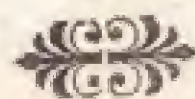
^{੧੦}ਇਹ ਸਲੋਕ ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਲਾ ਸਲੋਕ ਦੋਵੇਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹਨ ।

ਬੋਲਹੁ ਛਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ । ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ
ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥

ਸਲੋਕੁ ਦੂਜਾ ॥

ਹਉ ਘੋਲਿ ਘੁਮਾਈ ਖੰਨੀਐ ਸਦ ਕੁਰਬਾਣੇ ਜਾਉ ॥
ਜਿਵ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਹਿਤੁ ਪੂਤ ਕਾ ਤਿਵ ਮੈ ਮਨਿ ਤੇਰਾ ਚਾਉ ॥
ਨਾਨਕ ਦਾਸੁ ਸਦਕੈ ਕੀਆ ਪ੍ਰਭ ਅਪਨੇ ਕਾ ਮਨਿ ਛਾਉ ॥ ੨ ॥

ਬੋਲਹੁ ਛਾਈ ਜੀ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ, ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ,
ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੧੪੧ ॥

(ੳ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਤਲਵੰਡੀ ਵਿਚ

ਰੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਅਸਲ ਪਹਿਰਾਵਾ ਤੇ ਖੁਰਾਕ)

ਤਬ ਜਦਿ ਮਾਤਾ ਤਿਪਰਾ ਸਾਬਿ ਇਤਨੀ ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਰੀ ਤਬ ਉਹਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ
ਫੇਰਿ ਉਠਿ ਕਰਿ ਬਾਹਿਰ ਜੰਗਲ ਕੰਢੁ ਚਲਿਆ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ, ਛਾਈ-ਛਤੀਜੇ ਸਭ
ਪਰਵਾਰੁ ਕੇ ਲੋਗ ਬੈ ਅਰੁ ਅਉਹੁ ਜਿ ਕਿਛੁ ਨਗਰ ਕੇ ਲੋਕ ਮਹਾਜਨ ਬੈ ਸਭੁ ਪਿਛੇ ਉਠੀ ਚਲੇ । ਜਹਾ ਜਾਇ
ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਬੈਠਾ ਤਹਾ ਲੋਕ ਸਭ ਜਾਇ ਪਾਸਿ ਖੜੇ ਹੋਇ ਰਹੇ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੀ ਮਾਤਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ
ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੇ ਪਾਸਿ ਜਾਇ ਬੈਠੀ । ਤਬ ਮਾਤਾ ਜੀ ਖਰੀ ਅਧੀਨੁ ਹੋਇ ਕਰਿ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, “ਬਚਾ ਨਾਨਕਾ !
ਜਦਿ ਤੂੰ ਬਾਲਕ ਅਵਸਥਾ ਮੇਰਾ ਮੰਮਾ ਚੁਘਦਾ ਥਾ ਅਰੁ ਮੇਰੀ ਗੋਦ ਮਹਿ ਰਹਤਾ ਥਾ ਤਬ ਹਉ ਅਨੰਦਮਾਨ ਹੋਇ
ਕਰਿ ਕਹਤੀ ਬੀ, ਜਿ ਨਾਨਕੁ ਮੇਰਾ ਪੁਤ੍ਰੁ ਹੈ, ਵਡਾ ਹੋਆ ਮੈਨੂੰ ਖਵਿ ਖਵਾਲੇਗਾ । ਬੇਟਾ ! ਹੁਣ ਤੂੰ ਜਾਂ ਤੂੰ
ਪਾਲਿ ਪੋਸਿ ਵਡਾ ਕੀਤਹੁ ਅਤੇ ਖਟਣ ਜੋਗਾ ਹੁਇਅਹੁ ਤਾਂ ਤੂੰ ਅਸਾਨੂੰ ਰਜਿ ਕਰਿ ਮੁਹੁ ਭੀ ਵੇਖਾਲਣਹੁ ਰਹਿਅਹੁ । ਬਚਾ !
ਹਉ ਤੇਰੀ ਮਾਤ ਹਾਂ ਅਤੇ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਪੁਤ੍ਰੁ ਹਹਿ । ਮੇਰਾ ਬੇਟਾ ! ਹਉ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਜੀਵਾਂ ? ਜਾਂ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਵਿਸਿ ਨ ਆਵਹਿ
ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਕਵਨੁ ਹਵਾਲੁ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਹਉ ਜਿ ਫੇਰਿ ਏਤੁ ਵਲਿ
ਆਇਆ ਹਾਂ ਸੁ ਤੇਰੇ ਹੀ ਦਰਸਨ ਦੀ ਪਿਆਸ ਆਇਆ ਹਾਂ” । ਤਬ ਮਾਤਾ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹਉ ਵਾਰੀ, ਮੇਰਾ
ਬਚਾ ! ਤੁਧੁ ਉਤਹੁ ਹਉ ਵਾਰਿ ਵਾਰਿ ਸਟੀ, ਮੇਰਾ ਬੇਟਾ ! ਜਾਂ ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਨਿਮਿਤਿ ਆਇਆ ਹੈਂ ਤਾਂ ਹੁਣ ਤੂੰ ਮੇਰੀ
ਆਖੈ ਘਰਿ ਚਲੁ, ਪ੍ਰਸਾਦੁ ਚਲਿ ਕੈ ਘਰਿ ਲੈ; ਫਲੀਆਂ ਵਸਤੂ ਇਕਿ ਮਿਠਿਆਈਆਂ, ਇਕਿ ਖਟਿਆਈਆਂ, ਇਕਿ
ਸਲੂਣੀਆਂ, ਇਕਿ ਕਵਤੀਆਂ, ਅਨੇਕ ਅਨੇਕ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਬਿੰਜਨ^੧, ਮੇਵੇ-ਮਿਠਿਆਈਆਂ ਹੀਨਿ, ਚਲਿ ਕੈ ਤੂੰ ਕਿਛੁ
ਮੁਹਿ ਪਾਇ ਅਰੁ ਫਲੇ ਫਲੇ ਕਪੜੇ ਪਹਿਰੁ । ਬੇਟਾ ! ਤੂੰ ਮੇਰੀਆਂ ਅਖੀਂ ਅਗੈ ਵੇਠਾ ਰਹੁ, ਤੁਧੁ ਘਰਿ ਹੋਂਦੇ ਹਉ ਏਉ
ਜਾਣਾਗੀ ਜਿ ਮੈਨੂੰ ਸਭਨਾਂ ਲੋਆ ਦੀ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ਆਈ ਹੈ, ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਪੁਤ੍ਰੁ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਪਣੇ ਘਰਿ ਵੇਖੁ,
ਤਿਨਾਂ ਵਿਚਿ ਰਹੁ, ਬਹੁ ਫਲੇ ਫਲੇ ਬਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰੁ, ਮੇਵੇ ਤੈ ਮਿਠਿਆਈਆਂ ਖਾਹਿ, ਤਾਂ ਤੁਧੁ ਉਤੈ ਮੇਰਾ ਜੀਉ ਖੁਸੀ ਹੋਵੈ” ।
ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ:-

^੧ਵਾਸਤੇ ।

^੨ਕੋੜੀਆਂ ।

^੩ਸਾਗ, ਤਰਕਾਰੀ ਆਦਿ ਫੋਜਨ ।

ਸਲੋਕੁ ॥

ਕਾਪਤੁ ਕਾਨੁ ਰੰਗਾਇਆ ਰਾਂਗਿ^੧ ॥ ਘਰਿ ਗਰ ਕੀਤੇ ਬਾਗੇ ਬਾਗ^੨ ॥
ਸਾਦ^੩ ਸਹਜ ਕਰਿ ਮਨੁ ਖੇਲਾਇਆ^੪ ॥ ਤੈ ਸਹ^੫ ਪਾਸਹੁ ਕਹਣੁ ਕਹਾਇਆ^੬ ॥
ਮਿਠਾ ਕਰਿਕੈ ਕਉਤਾ ਖਾਇਆ^੭ ॥ ਤਿਨਿ ਕਵਤਤਣਿ^੮ ਰੋਗੁ ਜਮਾਇਆ ॥
ਜੇ ਫਿਰਿ ਮਿਠਾ^੯ ਪੇੜੇ^{੧੦} ਪਾਇ ॥ ਤਉ ਕਉਤਤਣਿ ਚੁਕਸਿ^{੧੧} ਮਾਇ ॥
ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਵੈ ਸੋਇ ॥ ਜਿਸਨੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਕਪਤੇ ਲਾਲ ਰੰਗਾਈਅਨਿ^੧ ਅਤੇ ਪੈਭਨਿ^੨; ਅਤੇ ਘਰ ਲਾਲ ਰੰਗ ਮਹਲ ਗਰ^੩ ਕੀਚਨਿ^੪, ਗਰੁ ਤੈ ਕਲੀ ਲਾਇ ਕੈ ਮਹਲ ਸੁਪੇਦ ਕੀਚਨਿ; ਅਰੁ ਬਾਗੇ ਭੀ ਭਲੇ ਫਲੇ ਪੈਭਨਿ ਅਰੁ ਰਸ ਕਸ ਸਦਾ ਹੀ ਖਾਈਅਹਿ ਅਰੁ ਵਡੇ ਵਡੇ ਸਹਜ^੫ ਸਾਥਿ ਰਹੀਐ । ਉਨਾ ਘਰਾਂ ਵਿਚਿ ਅਨੇ ਹੀ ਪਹਰ ਅਨੰਦ ਰੂਪ ਹੋਇ ਕਰਿ ਖੇਲੀਐ ਅਰੁ ਪਲੇ ਦਰਬੁ^੬ ਭੀ ਏਸੁਮਾਰੁ ਹੋਵੈ, ਅਰੁ ਸਾਹੁ ਲਗਾ ਸਦੀਅਏ; ਅਰੁ ਜਿ ਵਸਤੁ ਕਉਤੀ ਸੀ ਕਾਮੁ ਕਰੋਧੁ ਲੋਭੁ ਮੋਹੁ ਅਹੰਕਾਰੁ ਬੂਨੁ ਪਾਪ ਕਮਾਵਣੇ, ਸੁ ਏਹੁ ਜਿ ਬੁਰੀਆਂ ਵਸਤੂ ਸੀਆਂ, ਸੇਈ ਭਲੀਆਂ ਕਰਿ ਜਾਨੀਆਂ, ਅਰੁ ਜੋ ਕਉਤੀਆਂ ਵਸਤੂ ਸਨਿ ਸੇਈ ਮਿਠੀਆਂ ਕਰਿ ਕਰਿ ਖਾਈਆਂ । ਤਿਨੀ ਕਉਤੀਐ ਏਸ ਕੇ ਤਨ ਮਹਿ ਰੋਗੁ ਜਮਾਇਆ । ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਭਉ ਵਿਸਾਰਿ ਕਰਿ, ਮਿਠਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕਉਤਾ ਖਾਇਆ ਤਿਸ ਤੇ ਤਨ ਮਹਿ ਰੋਗੁ ਉਪਜਿ ਖਲੇ ਹੋਏ, ਨਾ ਫਿਰਿ ਮਿਠੇ ਕਰਮ ਕਰੈ-ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ, ਇਸਨਾਨੁ, ਸਚੁ, ਸੀਲੁ, ਸੰਜਮੁ ਸੰਤੋਖੁ, ਸਤੁ, ਪੁੰਨ-ਦਾਨੁ, ਭਾਉ-ਭਗਤਿ, ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਕਰੈ ਤਉ ਏਹੁ ਵਸਤੂ ਮੀਠੀਆਂ ਖਾਇ ਤਬ ਇਸ ਕੇ ਮਨ ਕੀ ਕਉਤਤਣਿ ਜਾਇ” । ਤਬ ਮਾਤਾ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਚਾ ! ਸੇ ਏਹਿ ਵਸਤੂ ਕਹਾਂ ਹੈ, ਕਿਸੁ ਜਾਹਗਾ ਤੇ ਪਾਈਅਹਿ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਏਹਿ ਵਸਤੂ ਗੁਰੂ ਤੇ ਪਾਈਅਹਿ, ਬਿਨਾਂ ਗੁਰੂ ਪੂਰੇ ਮਿਲੈ ਤੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਉ ਨਾਹੀ ਪਾਈਤਾ । ਜਬ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਮਿਲਿਆ ਤਬ-ਸਾਹਿਬੁ ਪਾਇਆ । ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਏਨੀ ਘਰੀ ਵਡੀ ਸਾਹਿਬੁ ਖੁਸੀ ਨਹੀਂ ਹੋਂਦਾ । ਏਨੀ ਰੰਗੀ ਮਹਲੀ ਵਡੀ ਮਨੁ ਖੁਸੀ ਹੋਂਦਾ ਹੈ । ਸੁ ਮਨੁ ਖੁਸੀ ਹੋਇਆ ਕਿਸ ਕਾਮਿ ਹੈ ? ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਜਾਂ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਵਿਸਰਿ ਜਾਇ ਤਬ ਇਸ ਕਉ ਏਹਿ ਮਹਲ ਅਣ-ਦਖਣੇ ਹੀ ਭਲੇ ਹੋਂ ਅਰੁ ਸੁਆਦ ਹੀ ਖਾਧੀ ਕਿਆ ਹੋਇ ? ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਜਾਂ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਕਉ ਰੋਗੁ ਦੇਖ ਲਾਗਹਿ ਤਬ ਕਿਸੁ ਕਾਮਿ ਹੈ ਏਹਿ ਰਸ ਖਾਧੇ ? ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਜਬ ਏਹੁ ਮੀਠੇ ਕਰਮ ਕਮਾਵੈ:-ਸਤੁ-ਸੰਤੋਖੁ, ਗਿਆਨੁ-ਧਿਆਨੁ, ਪਰਉਪਕਾਰੁ, ਸਚੁ-ਸੰਜਮੁ, ਨਿਰਲੋਭੁ, ਨਿਰਵੈਰੁ ਹੋਇ ਅਰੁ ਦਇਆਵੰਤੁ ਹੋਇ, ਸਭਨਾ ਕਾ ਭਲਾ ਮਾਂਤੈ ਅਰੁ ਸਗਲ ਕੀ ਹੇਣੁਕਾ ਹੋਇ, ਤਿਸੁ ਕਾ ਨਾਮੁ ਭਗਤੁ ਕਹੀ । ਜਬ ਐਸੀ ਭਗਤ ਕਰੈ ਤਬ ਇਸ ਕੀ ਕਵਤਤਣਿ^੮ ਕੇ ਓਹਿ ਪਾਪ ਉਤਰ ਜਾਹਿ, ਤਬ ਏਹੁ ਮੁਕਤਾ ਹੋਇ । ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਮੇਰੇ ਮਨਿ ਏਹੁ ਉਪਜੀ ਹੈ ਜਿ ਸੈਂਸਾਰ ਕੇ ਜਿ ਸੁਆਦ ਬੇ ਸੁ ਤਿਨ ਥੀ ਮਨੁ ਹਟਿ ਗਇਆ ਹੈ । ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਜੇ ਤੈਂ ਮੇਰਾ ਭਲਾ ਮੰਗਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਤੂੰ ਏਹੀ ਅਜੀਰਵਾਦੁ ਦੇਹਿ ਜਿ ਮੇਰੇ ਮਨ ਥੀਂ ਏਹੁ ਵਸਤੂ ਜਾਨਿ ਨਾਹੀ, ਟਿਕੀਆਂ ਰਹਹਿ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ ਮਾਤਾ ਕਹਿਆ

^੧ਸਾਰੰਗ ਕੀ ਵਾਰ, ਮ: ੧-੧੫ । ^੨ਕਪਤੇ ਤੇ ਲੱਕੜ ਦਾ ਰੰਗੀਲਾ ਸਾਮਾਨ । ^੩ਘਰ-ਅਜੇਹੇ ਚੁਨੇ ਗਰ ਕਰ ਕੇ ਉਸਾਰੇ ਕਿ ਬੰਗੇ (ਚਿੱਟੇ) ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ । ^੪ਸਾਦ । ^੫ਮਨ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕੀਤਾ ।
^੬ਬਹੁ, ਮਾਲਿਕ (ਰੱਬ) । ^੭ਉਲਾਂਭਾ ਲਿਆ । ^੮ਵਿਸੈ-ਵਿਕਾਰ, ਜੋ ਕੋਤੇ ਸਨ, ਮਿਠੇ ਕਰ ਕੇ (ਸਮਝ ਕੇ) ਛੋਗੇ । ^੯ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਤਿਨਿ ਕਉਤੈ ਤਨਿ’ । ^{੧੦}ਨਾਮ ਰੂਪ ਮਿਠਿਆਈ । ^{੧੧}ਪੌਲੇ ।
^{੧੨}ਚੁਕ ਜਾਵੇ, ਹਟ ਜਾਵੇ । ^{੧੩}ਰੰਗਾਈਏ । ^{੧੪}ਪਹਿਨੀਏ । ^{੧੫}ਚੁਨੇ ਗਰ । ^{੧੬}ਕਰੀਏ । ^{੧੭}ਭਾਵ-ਸੁਖ ।
^{੧੮}ਦੁਵਜ, ਧਨ-ਪਦਾਰਥ । ^{੧੯}ਕੌੜਤਣ ।

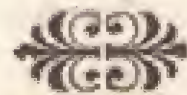
ਜਿ, “ਹਾਂ, ਪੁਤ੍ਰ ! ਮੇਰਾ ਵੇਹੋ ਅਸੀਰਵਾਦੁ ਹੈ ਜਿ ਤੇਰੀ ਪੂਰੀ ਭਗਤਿ ਹੋਵੈ ਅਰੁ ਅਸਥਿਰੁ ਹੋਵੈ, ਜਿਸ ਗਲ ਨੂੰ ਤੂੰ ਲਗਾ ਹੈਂ ਸਾ ਮਨਸਾ ਤੇਰੀ ਪੂਰੀ ਹੋਵੈ” । ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

ਸਲੋਕੁ^੧ ॥

ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਬਿਨੁ ਸਭ ਸੁਖ ਦੁਖ ਸਮਾਨ ॥

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਕੀ ਬੇਨਤੀ ਮਨੁ ਲਾਗੈ ਨਾਹਿ ਨ ਆਨ ॥੧॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਪੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥੧੪੨॥

(ਅ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਤਲਵੰਡੀ ਵਿਚ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨਾਲ)

ਤਬ ਮਾਤਾ ਜੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਉ ਮੇਵਾ ਪਕਵਾਨੁ ਮਿਠਿਆਈ ਲੈ ਕਰਿ ਅਗੈ ਰਖੇ ਜਿ, “ਬਚਾ ! ਤੂੰ ਦੇਹੁ ਕਿਹੁ ਮੁਹਿ ਪਾਇ ਸਿ ਮਨੁ ਖੁਸੀ ਹੋਵੈ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਸਿਰੀ ਰਾਗ^੨ ਮਹਿ ਉਪਦੇਸੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲਿ ਉਠਿਆ ਜਿ:-

ਸਭਿ ਰਸਿ ਮਿਠੇ ਮੰਨਿਐ ਸੁਣਿਐ ਸਾਸੋਣੇ ॥

ਥਟ ਤੁਰਸੀ ਮੁਖਿ ਬੋਲਣਾ ਮਾਰਣਾ^੩ ਨਾਦਾ ਕੀਏ ॥

ਛਤੀਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭਾਉ ਦੇਕੁ^੪ ਸਾਕਉ ਨਦਰਿ ਕਰੋਇ ॥੧॥

ਮਾਈ^੫ ਹੋਰੁ ਖਾਣਾ ਖੁਸੀ ਖੁਆਰੁ ॥

ਜਿਤੁ ਖਾਧੈ ਤਨੁ ਪੀਤੀਐ ਮਨ ਮਹਿ ਚਲੈ ਵਿਕਾਰ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਜਬ ਮਾਤਾ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਚਾ ! ਤੂੰ ਚਿਰਾਂ ਪਿਛਹੁ ਮੈਂ ਸਹਕਦੀ ਨੋ ਨਜਰਿ ਆਇਆ ਹੈਂ, ਹੁਣਿ ਬੇਟਾ ! ਤੂੰ ਮੇਰਿਆਹੁ ਹਥਹੁ ਕਿਛੁ ਖਾਹਿ ਜਿ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਸੰਤੋਖੀਐ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਮੈਂ ਖਾਣੇ ਰਸ ਕਸ ਸਭਿ ਖਾਧੇ ਹੋਨਿ । ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਮੈਂ ਖਾਣੇ ਸੇ ਖਾਧੇ ਹੋਨਿ ਜਿਨੀ ਫਿਰਿ ਭੁਖ ਨ ਲਗਈ” । ਤਬ ਮਾਤਾ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਚਾ ! ਸਿ ਕਿ ਖਾਣੇ ਹੋਨਿ ਜਿਨੀ ਫਿਰਿ ਭੁਖ ਲਗਦੀ ਨਾਹੀ, ਸੋ ਮੈਨੂੰ ਦਸੀਐ ਜੀ ?” ਤਬ ਫਿਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਪਰਮੇਸੁਰ ਦਾ ਨਾਮੁ, ਮਾਤਾ ! ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕੰਨੀ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਅਰੁ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਸਿ ਏਹਿ ਸਭੇ ਰਸ ਵਿਚਿ ਆਏ; ਅਰੁ ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਜਿਤਨੀਆਂ ਸਲੂਣੀਆਂ ਵਸਤੂ ਸਲੂਣੀਆਂ ਸੁਆਦਾਂ ਕੀਆਂ ਸਿ ਸਭਿ ਮੈਂ ਖਾਧੇ । ਅਰੁ ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਜਿ ਮੈਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਕਥਾ ਮੁਖਹੁ ਬੋਲੀ ਸੋ ਜਿਤਨੇ ਖਟਿਆਈਆਂ ਦੇ ਸੁਆਦ ਸਲੂਣੇ ਸੋ ਸਭਿ ਵਿਚਿ ਆਏ, ਸਿ ਸਭਿ ਮੈਂ ਖਾਧੇ; ਅਰੁ ਮਾਤਾ ! ਪਰਮੇਸੁਰ ਦਾ ਰਾਗੁ ਨਾਦੁ ਜਿ ਮੈਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ, ਅਲਾਪਿ ਕਰਿ ਗਾਵਿਆ ਸਿ ਜਿਉਂ ਮਾਰਣਿ ਪਾਇਐ ਸਾਲਣੇ ਸਵਰਦੇ ਹੋਨਿ, ਜਾਂ ਘ੍ਰਿਤੁ, ਵਿਸਾਹੁ, ਲੂਣੁ, ਲਉਂਗ, ਲਾਇਚੀਆਂ, ਕੇਸਰੁ,

^੧ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ।

^੨ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੧-੭।

^੩ਮਸਾਲੇ ।

^੪ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਰੂਪੀ ਨਾਦ ।

^੫ਇਕ ਰਸ ਪ੍ਰੇਮ ।

^੬ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਬਾਬਾ’ ।

ਦਾਲਬੀਨੀ, ਜਿਉਂ ਏਨੀਂ ਸਾਲਣੇ ਸਵਰਦੇ ਹੋਨਿ ਮਾਰਣੀ ਪਈ, ਤਿਉਂ ਜਿ ਮੈਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ, ਰਾਗੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦਾ ਅਲਾਪਿ ਕਰਿ ਗਾਵਿਆ, ਤਿਸੁ ਰਾਗ ਵਿਚਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਜਸੁ ਗਾਵਿਆ, ਤਿਤੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਮੇਰੀ ਭੁਖ, ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਗਈ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਅੰਦਰਿ, ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਭੁਖ ਨਾਹੀਂ ਰਹੀ, ਜਿ ਮੈਂ ਕਿਛੁ ਖਾਈ । ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਖਾਣਾ ਖਾਇ ਕਰਿ ਖੁਸੀ ਹੋਆ ਹਾਂ ਮਨ ਵਿਚਿ, ਵਿਕਾਰੁ ਨ ਲਿਆ” । ਮਾਤਾ ਜੀ ਤੁਰ ਤੁਰ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੇ ਮੁਖ ਵਲਿ ਵੇਖੇ ਅਰੁ ਰੋਇਆ ਹੀ ਕਰੈ, ਸਿਰੁ ਫੇਰੇ ਜਿ ‘ਏ ਪਰਮੇਸੁਰ ਏਹੁ ਜਿ ਕਿਆ ਕਹਦਾ ਹੈ’ । ਤਾਂ ਤਾਂ ਤੋੜੀ ਦਾਦੇ ਕਾਲੁ ਨੂੰ ਖਬਰਿ ਹੋਈ ਜਿ ਨਾਨਕੁ ਆਇਆ ਹੈ ਪੀਰਵਿਆਹੋ^੧ ਬੈਠਾ ਆਖੀਦਾ ਹੈ । ਤਬ ਘੋੜਾ ਜੀਨ ਕਰਾਇ ਕਰਿ, ਦਉੜਿ ਕਰਿ ਦਾਦਾ ਕਾਲੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਪਾਸਿ ਆਇਆ । ਜਾਂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦਾਦਾ ਕਾਲੁ ਆਵਦਾ ਡਿਠਾ ਤਾਂ ਸਉਹਾ ਜਾਇ ਮਿਲਿਆ । ਦਾਦੇ ਕਾਲੁ ਉਤਰਿ ਕਰਿ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਗਲਿ ਵਿਚਿ ਲੀਤਾ । ਬਾਬਾ ਪੈਰਾਂ ਉਪਰਿ ਸਿਰੁ ਰਖਿ ਕਰਿ ਫਿਰਿ ਦਾਦੇ ਕਾਲੁ ਦੇ ਗਲਿ ਮਿਲਿਆ, ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਬੈਠਾ । ਤਬ ਮਾਤਾ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਰਾ ! ਜੇ ਕਿਛੁ ਮੁਹਿ ਨਾਹੀਂ ਪਾਇਦਾ ਤਾਂ ਤੂ ਏਹਿ ਕਪੜੇ ਪੈਨੁ, ਏਹੁ ਖਿਲਕਾ^੨ ਲਾਹਿ ਵਕੁਲ ਦੇ ਵਾਣ^੩ ਦਾ, ਸਿਰਿ ਸੇਲੀ ਵਕਲ ਦੇ ਵਾਣ ਦਾ ਹੀ ਖਿਲਕਾ” । ਤਬ ਮਾਤਾ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਰਾ ! ਤੂ ਏਹੁ ਲਾਹਿ ਸੇਲੀ ਸਿਰ ਤੇ । ਸੇਲੀ ਲਾਹਿ ਕਰਿ ਕਪੜੇ ਪੈਨੁ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਮੈਂ ਕਪੜੇ ਪੈਧੇ ਹੈਂ, ਏਹਿ ਕਪੜੇ ਮੇਰੇ ਕੰਮਿ ਨਾਹੀਂ” । ਤਬ ਮਾਤਾ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਰਾ ! ਜਿ ਏਹਿ ਕਪੜੇ ਤੂ ਨਾਹੀਂ ਪੈਨੁਦਾ ਤਾਂ ਤੂੰ ਘਰਿ ਚਲੁ, ਜੇਹੇ ਤੂੰ ਆਖਹਿ ਹਉ ਤੇਹੇ ਤੁਧਨੋਂ ਕਪੜੇ ਸੀਵਾਇ ਦੇਈ, ਰਤੇ, ਪੀਅਲੇ, ਮੂੰਗੇ, ਸਿਆਹ, ਮੁਪੇਦ ਵੈਛਣੇ ਜਿਤਨੇ ਰੰਗ ਹੋਨਿ, ਰੰਗ ਰੰਗ ਦੇ ਕਪੜੇ ਤੈਨੋਂ ਹਉ ਸੀਵਾਇ ਦੇਈ, ਜੇ ਤੂ ਘਰਿ ਚਲਹਿ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਤੈਨੋਂ ਨਾਹੀਂ ਨਜਰਿ ਆਵਦੇ, ਮੈਂ ਸਭੇ ਰੰਗ ਪੈਧੇ ਹੋਨਿ । ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਸੁਣਿ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਪੈਨਣੁ ਰਤਾ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਰਤਾ ਸੁਪੇਦੀ ਸਤੁ ਦਾਨੁ^੪ ॥
ਨੀਲੀ ਸਿਆਹੀ ਕਦਾ ਕਰਣੀ^੫ ਪਹਿਰਣੁ^੬ ਪੈਰ ਧਿਆਨੁ ॥
ਕਮਰਬੰਦੁ^੭ ਸੰਤੋਖ ਕਾ ਧਨੁ ਜੋਬਨੁ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ॥੨॥
ਮਾਈ^੮ ਹੋਰੁ ਪੈਨਣੁ ਖੁਸੀ ਖੁਆਰੁ ॥
ਜਿਤੁ ਪੈਧੈ^੯ ਤਨੁ ਪੀੜੀਐ ਮਨ ਮਹਿ ਚਲਹਿ ਵਿਕਾਰ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਾਥਿ ਰਤਾ ਹੈ ਸਿ ਜਿਤਨੇ ਲਾਲ ਬਸਤੁ ਹੋਨਿ ਸਭੇ ਮੈਂ ਪੈਧੇ^{੧੦} । ਮੁਖਹੁ ਜਿ ਸਚੁ ਬੋਲਿਆ ਸਿ ਸੁਪੇਦੀ ਜਿਤਨੇ ਕਪੜੇ ਸੇ ਸਭਿ ਪੈਧੇ । ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਾਥਿ ਜਿ ਮੇਰਾ ਧਿਆਨ ਲਾਗਾ ਸਿ ਜਿਤਨੇ ਰੰਗ ਜੇ ਨੀਲੇ, ਸਿਆਹ, ਵੈਛਣੇ, ਮੂੰਗੇ, ਸਬਜ, ਜਰਦ, ਕਕਰੇਜੀ ਜਿਤਨੇ ਰੰਗ ਹੋਨਿ ਦੇਤਨੇ ਪੈਧੇ, ਜਾਂ ਮੇਰਾ ਧਿਆਨੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜਿਉ ਲਾਗਾ । ਮੇਰੇ ਅੰਦਰਿ ਜਿ ਸੰਤੋਖੁ ਆਇਆ ਸੋ ਏਹੋ ਮੈਨੋਂ ਕਮਰਬੰਦੁ ਹੋਆ । ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਜਿ ਨਾਮੁ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰਿ ਵਸਿਆ ਸਿ ਏਹੋ ਮੇਰਾ ਧਨੁ, ਏਹੋ ਮੇਰਾ ਜੋਬਨੁ, ਹੋਰੁ ਪੈਨਣੁ ਖੁਆਰੀ ਹੈ ਮਾਤਾ ਜੀ !” ਤਬ ਦਾਦੇ ਕਾਲੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਏਤੁ ਘੋੜੇ ਚੜਿ ਕਰਿ ਚਲੀਐ ਘਰੀ, ਤਾਂ ਚਲੀਐ ਘਰਿ ਦਿਸਨਿ । ਅਗੈ ਤੇਰਾ ਪਰਵਾਰੁ ਹੈ, ਛਾਣੀ-ਛਤੀਜੇ ਹੋਨਿ, ਕੁਟੰਬੁ ਸਭੇ ਤੇਰੇ ਦਰਸਨ ਨੋ ਵਹਾਂ ਲੈਂਦੇ ਹੋਨਿ, ਘੋੜੇ ਅਸਵਾਰੁ ਹੋਇ ਕਰਿ ਚਲੀਐ ਜੀ !” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ

^੧ਇਕ ਸਥਾਨ । ^੨ਖਿਰਕਾ, ਗੋਦੜੀ, ਫਕੀਰੀ ਦਾ ਚੋਲਾ । ^੩‘ਬਗੜ ਦੇ ਵਾਣ’ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਸਾਪਦੀ ਹੈ ।
^੪‘ਸਹੀ ਪਾਠ’-‘ਰਤਾ ਪੈਨਣੁ ਮਨੁ ਰਤਾ ਸੁਪੇਦੀ ਸਤੁ ਦਾਨੁ’ । ^੫‘ਕਤਾ ਕਰਣੀ, ਕੱਟ ਦੇਣੀ । ^੬‘ਪੈਰਾਹਨ, ਪੁਸ਼ਾਕ ।
^੭‘ਪਟਕਾ, ਪੋਟੀ । ^੮‘ਸਹੀ ਪਾਠ’-‘ਬਾਬਾ’ । ^੯‘ਪਹਿਨਣ ਤੇ । ^{੧੦}‘ਪਹਿਨੇ, ਪਹਿਨ ਲਏ ।

ਜੀ ! ਹਉ ਅਮਰ ਤੀ ਘੋੜੀ ਚੜਿਆ ਹਾਂ । ਸਿ ਕੇਹੇ ਘੋੜੇ ਹੋਨਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਸੁਣਹੁ ਤਉ:-

ਘੋੜੇ ਪਾਖਰੇ^੧ ਸੁਇਨੇ ਸਾਖਤਿ^੨ ਬੁਝਣੁ ਤੇਰੀ ਵਾਟ ॥

ਤਰਕਸ^੩ ਤੀਰ ਕਮਾਣ ਸਾਂਗ^੪ ਤੇਗਬੰਦ^੫ ਗੁਣ ਧਾਤੁ ॥

ਵਾਜਾ ਨੇਜਾ ਪਤਿ ਸਿਉ ਪਰਗਟ ਕਰਮੁ ਤੇਰਾ ਮੇਰੀ ਜਾਤਿ ॥੩॥

ਬਾਬਾ ਹੋਰੁ ਚੜਣਾ ਖੁਸੀ ਖੁਆਰੁ ॥

ਜਿਤੁ ਚੜਿਐ ਤਨੁ ਪੀੜੀਐ ਮਨ ਮਹਿ ਚਲੈ ਵਿਕਾਰ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦਾਦੇ ਕਾਲੂ ਨੋ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਪਰਮੇਸੁਰ ਦਾ ਰਾਹੁ ਜਿ ਮੈਂ ਬੁਝਿਆ ਸਿ ਏਹਿ ਘੋੜੇ ਪਾਖਰੇ ਹੋਏ ਸੁਇਨੇ ਸਾਖਤੀ ਹੋਵਾਏ; ਅਰੁ ਜੀ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਗੁਣ ਜਿ ਗਾਏ ਸਿ ਏਹਿ ਸਾਂਗ, ਸਿਪਰ, ਤਰਕਸ, ਤੀਰ-ਕਮਾਣ, ਗੁਰਮੁ, ਸਮਜੇਰੀ, ਸਭੇ ਸੰਜੇਅ ਹੋਵਾਏ । ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਦਰਬਾਰਿ ਜਿ ਮੇਰੀ ਪਤਿ ਰਹੀ ਸਿ ਏਹਿ ਵਾਜੇ ਵਜੇ, ਨੇਜੇ ਬੁਲੇ; ਅਰੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਮਿਹਰ ਜਿ ਮੇਰੇ ਉਪਰਿ ਹੋਈ, ਕਰਮੁ ਸਾਹਿਬ ਆਪਣਾ ਕੀਤਾ ਸਿ ਏਹੋ ਮੇਰੀ ਜਾਤਿ ਹੋਈ, ਪਤਿ ਹੋਈ; ਹੋਰੁ ਚੜਣਾ ਖੁਆਰੀ ਹੈ” । ਤਬ ਦਾਦੇ ਕਾਲੂ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ ਅਤੀ ਤੇਰੇ ਘਰਿ ਹੋਨਿ ਭਾਈ-ਭਤੀਜੇ, ਬੇਟੇ ਤੇਰੇ ਦਰਸਨਿ ਨੋ ਹਾਂ ਹਾਂ ਵਿਲੀਪਾਤ^੬ ਕਰਦੇ ਹੋਨਿ, ਤੂੰ ਘਰਿ ਚਲੁ ਜਿ ਤੇਰਾ ਪਰਵਾਰੁ ਤੇਰੇ ਤਾਈਂ ਮਿਲੈ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ:-

ਘਰ ਮੰਦਰ ਖੁਸੀ ਨਾਮ ਕੀ ਨਦਰਿ ਤੇਰੀ ਪਰਵਾਰੁ ॥

ਹੁਕਮੁ ਜੋਈ ਤੁਹੁ ਭਾਵਸੀ ਹੋਰੁ ਆਖਣੁ ਬਹੁਤੁ ਅਪਾਰੁ ॥

ਨਾਨਕ ਸਚਾ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਪੁਛਿ ਨ ਕਰੈ ਬੀਚਾਰੁ ॥੪॥

ਬਾਬਾ ਹੋਰੁ ਸਉਣਾ ਖੁਸੀ ਖੁਆਰੁ ॥

ਜਿਤੁ ਸੁਤੈ ਤਨੁ ਪੀੜੀਐ ਮਨ ਮਹਿ ਚਲੈ ਵਿਕਾਰੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਨਾਮੁ ਜਿ ਮੈਂ ਜਪਿਆ ਸੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਖੁਸੀ ਹੋਇਆ, ਸਿ ਏਹੁ ਮੇਰੇ ਘਰੁ ਹੂਏ; ਅਰੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਮਿਹਰ ਨਜਰਿ ਮੇਰੇ ਉਪਰਿ ਹੋਈ ਸੁ ਏਹੀ ਮੇਰਾ ਪਰਵਾਰੁ ਹੋਆ । ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਗਲਿ ਸਾਈਂ ਜਿ ਉਸੁ ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬ ਭਾਵੈ, ਆਖਣ ਦਾ ਓਤਕੁ ਨਾਹੀਂ । ਓਹੁ ਜਿ ਸਾਹਿਬੁ ਹੈ ਸਿ ਕਿਸੇ ਹੀ ਨੋ ਪੁਛਿ ਕਰਿ ਬੀਚਾਰੁ ਨਾਹੀਂ ਕਰਦਾ । ਜਿਸ ਨੋ ਫੜਿ ਨਿਵਾਜੈ ਤਿਸੇ ਨੋ ਓਹੁ ਵਡਾ ਸਾਹਿਬੁ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਕਿਛੁ ਮਿਤਿ ਕਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ । ਹੋਰੁ ਜਿਸੁ ਵਿਕਾਰਿ ਖੁਸੀਆਂ ਕੀਚਦੀਆਂ^੭ ਹੋਨਿ ਸਿ ਸਭਿ ਵਿਕਾਰਿ ਹੋਨਿ ਬਿਨਾਂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਨਾਂਵ ਥੀ” । ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ ਪੰਨ ਗੁਰੂ ਸਤਿਗੁਰੂ । ਤਬ ਮਾਤਾ ਅਰੁ ਦਾਦੇ ਕਾਲੂ ਨੋ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਅਸੀਂ ਜਿ ਆਏ ਹਥ ਸਿ ਤਸਾਡੇ ਪਾਸਿ ਹੀ ਆਏ ਹਹਿ, ਆਗਿਆ ਮੰਨਿ ਲੈਣੀ । ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

ਸਲੋਕੁ^੮ :

ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਸੁਤ^੯ ਭਾਈ ਬੰਧ^{੧੦} ਸਭੁ ਕੋ ਆਖੈ ਮੇਰਾ ॥

^੧ਲੋਹੇ ਦਾ ਬੁੱਲ ।

^੨ਸੋਨੇ ਦੀ ਬਨਾਵਟ ।

^੩ਤੀਰਾਂ ਦਾ ਛੱਬਾ ।

^੪ਟਿਕ

ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਬਰਫੀ ।

^੫ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਪਟਾ ।

^੬ਹਾਹਾਕਾਰ ਤੇ ਚੀਕ-ਰਿਹਾੜਾ ।

^੭ਸੋਈ, ਉਹੋ ।

^੮ਕਰੀਦੀਆਂ ।

^੯ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ।

^{੧੦}ਪੁਤ੍ਰ ।

^{੧੧}ਬੰਧ; ਸਹੋਦਰ ।

ਤਿਸੁ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨ ਕੋਈ ਲਾਏ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਏਹੁ ਜਿਸੁ ਕੋਰਾ^੧ ॥੧॥

ਬੋਲਹੁ ਛਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ । ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ । ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ
ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੧੪੩ ॥

(ੲ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਤਿਲਵੰਡੀ ਵਿਚ

ਗੋਸਟ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨਾਲ)

ਤਬ ਬਾਹਰ ਤੇ ਗੁਰੂ ਮਾਤਾ ਜੀ ਅਰੁ ਦਾਦੇ ਕਾਲੂ ਘਰਿ ਆਂਦਾ, ਪੰਜਾਬ ਕੀ ਧਰਤੀ ਨਗਰਿ ਤਲਵੰਡੀ ।
ਜਿਤਨੇ ਕੁਟੰਬ ਕੇ ਲੋਕ ਚੇ ਏਤਨੇ ਹੀ ਸਭਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕੰਉ ਮਿਲਣੈ ਆਏ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ ਉਨਹੁ ਸਗਲ
ਪਰਵਾਰ ਆਇ ਬੋਲਤੀ ਕਰੀ ਅਰੁ ਦਾਦੇ ਕਾਲੂ ਤੇ ਕਹਾਇਆ ਜਿ, “ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਿਤਨਿਆਂ ਹੀ ਬਰਸਾਂ ਪਿਛੇ
ਜਨਮ-ਧਰਤੀ ਆਇਆ ਹੈ; ਜਨਮ-ਧਰਤੀ ਛੋ ਏਕੁ ਤੀਰਥੁ ਹੈ ਅਰੁ ਕੁਲਿ ਕਾ ਜਿ ਵੰਸੁ ਹੈ ਸੁ ਛੀ ਏਹੁ ਤੀਰਥੁ
ਹੈ । ਅਰੁ ਪੰਚ ਜਿ ਹੋਨਿ ਨਗਰ ਕੇ ਸੁ ਪਰਮੇਸਰ ਹੈ ਜੀ । ਤੂ ਆਪਿ ਨਾਨਕ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਹਮ
ਕਿਆ ਕਹਹ । ਪਣੁ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਪਰਵਾਰੁ ਸਭੁ ਤੇਰਾ ਹੈ । ਜਿਸੁ ਵੰਸ ਮਹਿ ਤੁਮ ਕੰਉ ਪਰਮੇਸਰਿ ਜਨਮੁ ਦੀਆ ਹੈ,
ਏ ਪੰਚ ਸ਼ੋਕ ਨਗਰ ਕੇ ਸਭੇ ਆਏ ਹੋ ਅਰੁ ਸਭੇ ਹੀ ਏਨਤੀ ਕਰਤੇ ਹੋ ਜਿ ਤੂੰ ਬਰਸ ਪਿਛੇ ਆਇਆ
ਹੋ ਜੀ, ਤੂ ਕਿਛੁ ਮੁਖਿ ਪਾਇ ਖਾਹਿ ਜਿ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਕਾ ਸੰਤੋਖੁ ਹੋਵੈ ਅਰੁ ਜੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭਾਈਆਂ
ਭਤੀਜਿਆਂ ਪਰਵਾਰ ਕਾ ਸੰਤੋਖੁ ਹੋਇ, ਏ ਨਗਰ ਕੇ ਪੰਚ ਹੋਨਿ ਤਿਨਕਾ ਸੰਤੋਖੁ ਹੋਇ, ਕਿਛੁ ਤੂੰ ਖਾਹਿ ਜਿ ਅਸਾਡਾ
ਸੰਤੋਖੁ ਹੋਵੈ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕੰਉ ਦਾਦੇ ਕਾਲੂ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਕਿਛੁ ਤੂੰ ਮੁਖਿ ਪਾਇ ਅਰੁ
ਕਿਛੁ ਤੂੰ ਮੁਖਹੁ ਛੀ ਬੋਲਿ, ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਮੁਹ ਦੇ ਫੁੱਧੇ ਸੇ, ਤੇਰੇ ਮੁਖੇ ਦੀਆਂ ਗਲਾਂ ਸੁਣਹਿ ਜੇ ਤੂੰ ਕਿਛੁ ਮੁਖਹੁ ਬੋਲਹਿ ।
ਜੇ ਤੂੰ ਕਿਛੁ ਰਸੁ ਕਸੁ ਖਾਹਿ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਖੁਸੀ ਹੋਵਹਿ, ਬਰਾ ! ਤੂੰ ਆਖਹਿ ਜਿ ਪਰਸਾਦੁ ਕਰਹਿ, ਤੂੰ ਕਿਛੁ
ਆਪਣਿਅਹੁ ਮੁਖਹੁ ਆਖੁ ਜਿ ਤੁਧੁ ਨੋ ਖਾਣੈ ਨੋ ਲੈ ਆਵਹਿ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਮਹਿ ਬਾਣੀ
ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਲਬੁ^੧ ਕੁਤਾ ਕੁਤੁ^੨ ਬੁਹਤਾ^੩ ਠਗਿ ਖਾਧਾ ਮੁਰਦਾਰੁ ॥

ਪਰ ਨਿੰਦਾ^੪ ਪਰਮਲੁ^੫ ਮੁਖਿ ਸੁਧੀ ਅਗਨਿ ਕ੍ਰੋਧੁ ਚੰਡਾਲੁ ॥

ਰਸ ਕਸ ਆਪੁ ਸਲਾਹਣਾ ਏ ਕਰਮ ਮੇਰੇ ਕਰਤਾਰ ॥ ੧ ॥

ਬਾਬਾ ! ਬੋਲੀਐ ਪਤਿ ਹੋਇ ॥

ਉਤਮ ਸੋ ਵਰਿ ਉਤਮ ਕਹੀਅਹਿ ਨੀਚ ਕਰਮ ਬਹਿ ਹੋਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ; “ਏ ਬਾਬਾ, ਜੀ ! ਏਸ ਮਨ ਮਹਿ ਜਿ ਲਬੁ ਹੈ ਜਿ ਏਹੁ ਕੁਤਾ ਹੈ,
ਜਿ ਨਿਤਾਪੁਤ ਸੁਆਦੇ ਮਾਇਆ ਕਿਆ ਨੋ ਛੁੱਕਦਾ ਹੈ । ਜਿ ਏਹੋ ਲਬੁ ਹੀ ਏਸੁ ਮਨ ਮਹਿ ਕੁਤਾ ਹੈ । ਅਰੁ ਬਾਬਾ
ਜੀ ! ਕੁਤੁ ਜਿ ਏਹੁ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਜਿ ਏਹੁ ਕੁਤੁ ਵੁਹਤਾ ਹੈ । ਅਰੁ ਬਾਬਾ ਜੀ ਲਬ ਕਰਿ ਕਰਿ ਏਹੁ ਕੁਤੁ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ।
ਅਰੁ ਕੁਤੁ ਬੋਲਿ ਕਰਿ ਅਗਲੇ ਨੋ ਠਗਦਾ ਹੈ, ਠਗਿ ਕਰਿ ਮਾਇਆ ਪਰਾਇਆ ਹਕੁ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿ ਏਹੁ ਮੁਰਦਾਰੁ

^੧ਜਿਸ ਦਾ ।

^੨ਲੋਭ, ਲਾਲਚ ।

^੩ਬੁਠ ।

^੪ਪਰਾਈ ਨਿੰਦਾ ।

^੫ਪਰਾਈ ਮਿਲ ।

ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਰੁ ਪਗਈ ਜਿ ਨਿੰਦਿਆ ਏਹੁ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿ ਏਤ੍ਹਾ ਏਹੁ ਪਰ^੧ ਜਲੀਮਾਨ^੨ ਹੋਤਾ ਹੈ। ਨਿੰਦਿਆ ਤੇ ਅਗਨਿ ਹੋਰੁ ਕਾਈ ਨਾਹੀ। ਏਹੁ ਜਿ ਜਲਦਾ ਹੈ ਜਿ ਪਗਈ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਿ ਕਰਿ ਜਲਦਾ ਹੈ। ਅਰੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਜਿ ਹੈ ਜਿ ਚੰਡਾਲੁ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਏਸ ਦੀ ਬਦੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਿਸੁ ਨਾਲਿ ਏਸ ਨੇ ਕ੍ਰੋਧੁ ਲੜਦਾ ਹੈ। ਕ੍ਰੋਧੁ ਹੀ ਵਿਚਿ ਏਹੁ ਅਨੇ ਪਹਰ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਚੰਡਾਲ ਰੂਪ ਮਾਰਣਹਾਰਾ। ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਰਸ ਕਸ ਖਾਇ ਖਾਇ ਏਹੁ ਆਪੈ ਹੀ ਨੇ ਸਾਲਾਹਦਾ ਹੈ ਜਿ ਹਉ ਭਲਾ ਹਾਂ। ਜਿ ਏਹਿ ਭਲੇ ਹਉ ਪਰਸਾਇ ਖਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਭਲੇ ਬਸਤ੍ਰ ਪੈਨਦਾ ਹਾਂ, ਜਿ ਹਉ ਭਲਾ ਹਾਂ। ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਆਪ ਹੀ ਨੇ ਸਾਲਾਹਦਾ ਹੈ, ਏਹਿ ਕਰਮ ਮਾਨੁਖਿ ਦੇ ਹੋਨਿ। ਤਿਸਨੇ ਨਾਹੀ ਸਾਲਾਹਦਾ ਜਿ ਏਸ ਨੇ ਸਭਿ ਰਸ ਭੋਗ ਪਹੁਚਾਇਦਾ ਹੈ। ਖਾਇ ਖਾਇ ਪੈਨਿ ਪੈਨਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦਾ ਦੀਆ ਅਰੁ ਆਪੈ ਹੀ ਨੇ ਸਾਲਾਹਦਾ ਹੈ। ਜਿ ਆਪਿ ਨੇ ਸਾਲਾਹਿਆ ਏਹੁ ਨਰਕਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਣੁ ਜੇ ਏਸੁ ਕੰਢੁ ਖਾਣ ਹੀ ਕੰਢੁ ਨ ਮਿਲਈ ਤਾਂ ਏਹੁ ਖਾਧੇ ਦਾ ਗਰਬੁ ਕਰਿ ਕੀਰ ਨਰਕਿ ਨ ਜਾਈ। ਏਹਾ ਏਹੁ ਜੀਉ ਹੈ ਨਾਹੀ ਜਿ ਖਾਇ ਕਰ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੰਢੁ ਸਾਲਾਹੇ ਜਿ 'ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਤੂੰ ਸਚੇ ਸਾਹਿਬ ਜਿ ਮੈਂ ਪਾਪੀ ਨੇ ਤੂੰ ਪਹੁਚਾਇਦਾ ਹੈ'। ਤੇਰੇ ਪਰਸਾਇ ਮੈਨੇ ਏਹਿ ਵਸਤ੍ਰ ਪਹੁਚਦੀਆਂ ਹੋਨਿ ਜਿ ਤੂੰ ਵਡਾ ਸਾਹਿਬੁ ਹੈ'। ਜਿ ਏਵ ਕਰਿ ਕਰਿ ਜਾਣੈ ਤਿਸਦਾ ਖਾਧਾ ਪੈਧਾ ਸਭੁ ਪਵਿਤ੍ਰੁ ਹੈ। ਜਿਨੀ ਨਾਮੁ ਅਰਾਧਿਆ ਹੈ ਖਾਇ ਕਰਿ, ਪਹਰਿ ਕਰਿ ਤੇ ਭਲੇ ਹੈ। ਅਰੁ ਜਿਨੀ ਖਾਇ ਖਾਇ ਆਪਣਾ ਆਪੁ ਸਾਲਾਹਿਆ ਹੈ ਸੇ ਧ੍ਰਿਗੁ ਜੀਵ, ਤਿਨ ਕਾ ਧ੍ਰਿਗੁ ਖਾਧਾ ਧ੍ਰਿਗੁ ਪੈਧਾ। ਅਰੁ ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਤੂੰ ਜਿ ਕਹਦਾ ਹੈਂ ਜਿ ਬਚਾ ਤੁ ਬੋਲਿ ਬੋਲੀਐ ਸੋਈ ਕਿਨਾ ਜਿਤੁ ਬੋਲਿਐ ਏਸਦੀ ਪਤਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਾਬਿ ਰਹੈ। ਏਹੁ ਜਿ ਸੈਂਸਾਰ ਕੇ ਬਿਖੇ ਉਤਮ ਹੈ ਜਿ ਸੁਕਰਮੀ ਉਤਮ ਹੈ। ਅਰੁ ਜਿ ਨੀਚ ਕਰਮ ਕਰਤੇ ਹੈਂ ਜਿ ਨੀਚ ਹੈਂ, ਜਿ ਈਹਾਂ ਉਚ ਕਰਮ ਕਰਹਿਗੇ ਜਿ ਉਹਾਂ ਉਚੇ ਹੋਹਿਗੇ। ਜਿ ਈਹਾਂ ਨੀਚ ਕਰਮ ਕਰਹਿਗੇ ਤੇ ਉਹਾਂ ਨੀਚ ਹੋਹਿਗੇ। ਜਿਨਹੁ ਉਚ ਕਰਮ ਕੀਏ ਤੇ ਵਰਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਮੰਨੀਅਹਿਗੇ, ਉਨ ਕੰਢੁ ਵਡਿਆਈ ਮਿਲੈਗੀ। ਅਰੁ ਨੀਚ ਕਰਮ ਜਿਨਹੁ ਕੀਏ ਤੇ ਬੈਠੇ ਦੁਖੀਏ ਰੋਵਹਿਗੇ। ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਹੋਰੁ ਬੋਲਿਆ ਕਿਸੁ ਕਾਮਿ ਹੈ, ਪਤਿ ਨਾਹੀ ਰਹੰਦੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਨਾਮ ਬਿਨਾ^੩। ਬੋਲਹੁ ਵਾਹੁਗੁਰੂ।

ਤਬ ਦਾਦੇ ਕਾਲੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਬਚਾ ਨਾਨਕਾ ! ਸੈਂਸਾਰੁ ਜਿ ਹੈ ਜਿ ਰਸੀਂ ਹੀ ਕਰਿ ਕਰਿ ਜੀਵਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਰਸ ਕਸ ਏਹੁ ਛੱਡੇ ਤਾਂ ਜੀਵੇ ਨਾਹੀਂ। ਏਹੁ ਜਿ ਜੀਵਦਾ ਹੈ ਜਿ ਏਨੀ ਸੁਆਦੀਂ ਹੀ ਕਰਿ ਕਰਿ ਜੀਵਦਾ ਹੈ, ਬਚਾ ! ਏਹੁ ਰਸ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਛੱਡੇ ?" ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ :—

ਰਸੁ ਸੁਇਨਾ ਰਸੁ ਰੁਪਾ ਕਾਮਣਿ^੪ ਰਸੁ ਪਰਮਲ^੫ ਕੀ ਵਾਸੁ^੬ ॥

ਰਸੁ ਘੋੜੇ ਰਸੁ ਸੇਜਾ ਮੰਦਰ ਰਸੁ ਮੀਠਾ ਰਸੁ ਮਾਸੁ ॥

ਏਤੇ^੭ ਰਸ ਸਰੀਰ ਕੇ ਕੈ ਘਟਿ ਨਾਮੁ ਨਿਵਾਸੁ^੮ ॥੨॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਸੁਣਿਹੋ ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਰਸ ਸੈਂਸਾਰ ਕੇ ਜਿ ਹੈ। ਇਕੁ ਰਸੁ ਸੁਇਨਾ ਹੈ। ਇਕੁ ਰਸੁ ਰੁਪਾ^੯ ਹੈ। ਇਕੁ ਰਸੁ ਇਸਤ੍ਰੀ। ਇਕੁ ਰਸੁ ਚੋਆ ਚੰਦਨ ਅਗਰੁ ਕਸਤੂਰੀ ਸਾਖ ਸੋਧਾ ਫੁਲੇਲੁ ਬਾਸਨਾ ਹੈ। ਇਕੁ ਰਸੁ ਘੋੜੇ ਹੈ। ਇਕੁ ਰਸੁ ਘਰਿ ਮੰਦਰਿ ਸਿਰਜਾ ਹੈ। ਇਕੁ ਰਸੁ ਮਿਠਿਆਈਆਂ ਸਭੇ ਹੋਨਿ। ਇਕੁ ਰਸੁ ਸਲੂਣਾ ਸਾਗੁ ਸਗਉਤੀ^{੧੦} ਹੈ। ਇਕੁ ਰਸੁ ਭਲੇ ਬਸਤ੍ਰ ਕਪੜੇ ਹੈ। ਏਤਨੇ ਰਸ ਸਰੀਰੁ ਮੰਗਦਾ ਹੈ ਤਬ ਖੁਸੀ ਹੋਤਾ ਹੈ। ਪਣੁ ਉਹੁ ਘਟੁ^{੧੧} ਕਵਣੁ ਜਿਤੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਨਾਮ ਕਾ ਨਿਵਾਸ ਹੈ। ਤਨੁ ਮਨੁ ਤਉ ਏਹੁ ਰਸ ਮੰਗੈ

^੧ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।

^੨ਇਸ ਪਰ।

^੩ਜਲਾਇਮਾਨ, ਸੜਨਾ।

^੪ਚੰਗੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਹੰਕਾਰ ਵਿਚ।

^੫ਇਸਤ੍ਰੀ।

^੬ਸੁਰੰਧੀ।

^੭ਵਾਸਨਾ।

^੮ਇਤਨੇ।

^੯ਕੈ (ਕਿਸ ਦੇ) ਘਟਿ (ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ) ਨਾਮ

ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੋਵੇ ਜਦ ਇਤਨੇ ਰਸ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਵੰਬੜੇ ਹੋਏ ਹਨ।

^{੧੦}ਚਾਂਦੀ।

^{੧੧}ਸਬਜ਼ੀ।

^{੧੨}ਹਿਰਦਾ।

ਖਾਇ ਖੁਸੀ ਹੋਇ; ਪਣੁ ਉਹੁ ਮਨੁ ਕਵਣੁ ਜਿਸ ਕੈ ਘਟਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰੁ ਰਸੁ ਨ ਸੁਹਾਈ। ਪਰਮੇਸੁਰ ਹੀ ਕਾ ਨਿਵਾਸੁ ਹੋਇ, ਨਾਮੁ ਹੀ ਆਹਾਰੁ ਕਰੈ, ਹੋਰੁ ਸਾਦ ਸਭਿ ਭੁਲਿ ਜਾਹਿ”। ਬੋਲਹੁ ਜੀ ਰਾਮ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ। ਤਬ ਸਭਸਿ ਪਰਵਾਰਿ ਨਿਮਸਕਾਰੁ ਕੀਆ। ਨਮਸਕਾਰੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ਜੀ! ਸੇ ਤੁਮਹੀ ਹੋ ਜਿਸ ਕੇ ਘਟ ਮਾਂਹਿ ਨਾਮਿ ਹੀ ਕਾ ਨਿਵਾਸੁ ਹੈ, ਹੋਰੁ ਸੈਂਸਾਰੁ ਸਭੁ ਏਨਾਂ ਰਸਾਂ ਕੰਉ ਵਿਲੀਪਾਤ¹ ਕਰਤਾ ਹੈ; ਪਣੁ ਜੀ, ਜਾਂ ਤੂੰ ਭੀ ਕਿਛੁ ਬੋਲਹਿ ਤਾਂ ਅਸਾਡਾ ਮਨੁ ਭੀ ਸੰਤੋਖੀਐ। ਨਾਨਕ ਜੀ! ਤੇਰੇ ਅਸੀਂ ਬੋਲਣੇ ਦੇ ਭੁਖੇ ਹਰੇ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਜਿਤੁ ਬੋਲੀਐ ਪਤਿ ਪਾਈਐ ਸੋ ਬੋਲਿਆ ਪਰਵਾਣੁ ॥

ਫਿਕਾ ਬੋਲਿ ਵਿਗੁਚਣਾ ਸੁਣਿ ਮੂਰਖ ਮਨ ਅਜਾਣੁ ॥

ਜੇ ਤਿਸੁ ਭਾਵਹਿ ਸੇ ਭਲੇ ਅਵਰਿ ਕਿ ਕਹਹਿ² ਕਹਾਣੁ ॥ ੩ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਤੁਸੀਂ ਜਿ ਕਹਦੇ ਹਰੁ³ ਜਿ ਤੂੰ ਕਿਛੁ ਬੋਲਿ, ਹੰਉ ਸੋਈ ਬੋਲੀ ਕਿ ਨਾ ਜਿਤੁ ਬੋਲੀਐ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਿਉਂ ਪਤਿ⁴ ਰਹੈ, ਸੋ ਬੋਲਣਾ ਹੀ ਪਰਵਾਣੁ ਹੀ ਬਾਬਾ ਜੀ! ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਨਾਮ ਸਾਥਿ ਬੋਲੀਐ, ਉਹੀ ਬੋਲਣਾ ਮੀਠਾ ਹੈ। ਅਰੁ ਜਿ ਬਿਨਾਂ ਨਾਮ ਸਿਮਰਣੇ ਤੇ ਜਿ ਹੋਰੁ ਬੋਲਣਾ ਹੀ ਜਿ ਸਭੁ ਫਿਕਾ ਹੈ। ਇਸੁ ਫਿਕੇ ਬੋਲਣੇ ਕੰਉ ਏਹੁ ਪਕੜੀਐਗਾ। ਬਾਬਾ ਜੀ! ਏਹੁ ਮਨੁਖ ਜਿ ਬਿਨਾਂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਤੇ ਹੋਰੁ ਏਤੁ ਮੁਖਿ⁵ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਸੁ ਖਰਾ ਦੁਖ ਪਾਏਗਾ, ਬਹੁਤੁ ਵਿਗੁਚੇਗਾ, ਹੋਰੁ ਕਹਣਾ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀਂ ਬਹੁਤਾ। ਬਾਬਾ ਜੀ! ਜਿਸਨੋਂ ਬਖਸੇ ਸੋਈ ਭਲਾ, ਜਿਸਕਾ ਬੋਲਿਆ ਸਾਹਿਬ ਭਾਵੈ ਸੋਈ ਭਲਾ, ਹੋਰ ਆਪਨੋਂ ਕਹਣੁ ਕਹਾਵਣੁ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ, ਸੋਈ ਕਹਣੁ ਕਹਾਵਣੁ ਜਿਤੁ ਸੋਭਾ ਹੋਇ”। ਬੋਲਹੁ ਪੰਚਹੁ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ।

ਤਬ ਦਾਦੇ ਕਾਲੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਰਾ! ਅਸਾਡਾ ਧਨੁ ਏਹੋ ਬੋਲਣਾ ਹੈ ਜਿ ਮਾਇਆ ਦੀ ਨਿਮਤਿ ਬੋਲਣਾ। ਜਿਤੁ ਉਪਾਇਆ ਧਨੁ ਜੁਤਿ ਆਵੈ ਸੋਈ ਉਪਾਉ ਬੋਲਣਾ। ਤੂੰ ਜਿ ਕਹਦਾ ਹੈਂ ਜਿ ਸੈਂਸਾਰ ਵਿਚਿ ਐਸਾ ਕੋਈ ਨਾਹੀਂ ਜਿ ਬਿਨਾਂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਹੋਰੁ ਕਿਛੁ ਨ ਬੋਲੈ। ਬਰਾ ਨਾਨਕਾ! ਦਿਖਾ ਅਸਾਡੀ ਕਵਣੁ ਗਤਿ ਹੋਵੈਗੀ? ਸੈਂਸਾਰ ਵਿਚਿ ਤਿਸੈ ਦੀ ਪਤਿ ਮੰਨੀਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਕੈ ਪਲੈ ਧਨੁ ਹੈ, ਸੋਈ ਸਿਆਣਾ ਆਖੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕੈ ਪਲੈ ਧਨੁ ਆਖੀਦਾ ਹੈ। ਸੋਈ ਭਲਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕੈ ਪਲੈ ਲਫਮੀ ਹੈ। ਜਿ ਬਰਾ! ਬਿਨਾਂ ਸੈਂਸਾਰ ਕੀ ਧਵਰਤਿ⁶ ਕੀਨੀ ਬਿਨਾਂ ਧਨੁ ਜੁਤਦਾ ਨਾਹੀਂ। ਸੈਂਸਾਰ ਕੀ ਧਵਰਤਿ ਜਾਂ ਕੂਤੁ ਸਚੁ ਬੋਲਿ ਕਰ ਚਲਾਈਐ ਤਾਂ ਧਨੁ ਜੁਤੈ। ਜਾਂ ਕਿਰਤਿ ਨ ਚਲੈ, ਬਰਾ ਨਾਨਕਾ! ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕਿਆ ਕਰਹਿ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਤਿਨਿ ਮਤਿ⁷ ਤਿਨ ਪਤਿ⁸ ਤਿਨ ਧਨੁ ਪਲੈ ਜਿਨ ਹਿਰਦੈ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ ॥

ਤਿਨਕਾ ਕਿਆ ਸਾਲਾਹੀਐ⁹ ਅਵਰ ਸੁਆਲਿਉ ਕਾਇ¹⁰ ॥

ਨਾਨਕ ਨਦਰੀ ਬਾਹਰੇ ਰਾਚਹਿ ਦਾਨਿ ਨ ਨਾਇ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਬਾਬਾ ਜੀ! ਤੂੰ ਜਿ ਕਹਦਾ ਹੈਂ ਜਿ ਸੈਂਸਾਰ ਮਾਂਹਿ ਸੋਈ ਸੇਸਰ, ਸੋਈ ਭਲੇ ਜਿਨ ਕੰਉ ਪਲੈ ਧਨੁ, ਸੋਈ ਪਤਿਵੰਤੇ, ਸੋਈ ਧਨਵੰਤੇ, ਸੋਈ ਸੁਖਾਲੇ ਜਿਨ ਕੈ ਪਲੈ ਧਨੁ; ਪਣੁ ਬਾਬਾ ਜੀ! ਓਹੋ ਧਨਵੰਤੇ ਭਲੇ ਨਾਹੀਂ, ਭਲੇ ਸੋਈ ਹੈਂ ਜਿਨ ਕੈ ਨਾਮੁ-ਧਨੁ ਹੈ, ਉਨ ਹੀ ਕੀ ਪਤਿ ਪਰਵਾਣੁ। ਉਹੀ ਪਤਿਵੰਤਿ, ਉਹੀ ਧਨਵੰਤੇ, ਉਹੀ ਸੁਖਤੁ, ਉਹੀ ਸਿਆਣੇ, ਉਹੀ ਰਾਜੇ, ਉਹੀ ਪਰਜੇ, ਉਹੀ ਸੁਖੀਏ ਜਿਨ ਕੈ ਨਾਮੁ ਧਨੁ। ਜਿਨ ਕੈ ਹਿਰਦੈ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਮਾਇ ਰਹੇ ਹੈਂ ਤਿਨ ਕੀ ਕਿਆ ਸੋਭਾ ਗਣੀਐ¹¹। ਉਨ ਕੈ ਸਮਾਨਿ ਹੋਰੁ

¹ਵਿਰਲਾਪ।

²ਹਾਂ।

³ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਹੋਰ ਕਿ ਕਹਣ...’

⁴ਹੈ।

⁵ਇਜ਼ਤ।

⁶ਇਸ ਮੂੰਹ ਨਾਲ।

⁷ਧਾਵਨਾ, ਦੋੜ।

⁸ਅਕਲ।

⁹ਇਜ਼ਤ।

¹⁰ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਸਾਲਾਹਣਾ’।

¹¹ਅਵਰ (ਹੋਰ) ਕਾਇ (ਕੋਣ) ਸੁਆਲਿਓ (ਸੋਹਣੇ ਅਥਵਾ ਸਾਲਾਹਣ ਜੋਗ) ਹਨ।

¹²ਗਿਣੀਏ।

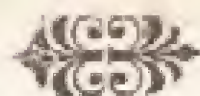
ਫਲਾ ਕੋਈ ਨਾਹੀ; ਜਿ ਭਲੇ ਹੋਂ ਜਿ ਉਹੀ ਹੈ ਜਿਨ ਕੇ ਹਿਰਦੈ ਰਾਮੁ ਬਸਤਾ ਹੈ । ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਪਰਮੇਸੁਰ
ਕੈ ਨਾਮਿ ਸੇਈ ਰਚਤੇ ਹੈਂ ਜਿਨ ਕਉ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਨਜਰਿ ਹੈ, ਅਰੁ ਜਿਨ ਕਉ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਮਿਹਰ ਕੀ ਨਜਰਿ
ਨਾਹੀ ਤੇ ਨ ਨਾਮ ਹੀ ਰਚਤੇ ਹੈਂ; ਨ ਦਾਨਿ ਹੀ ਰਚਤੇ ਹੈਂ; ਨਾ ਇਸਨਾਨਿ ਹੀ ਰਚਤੇ ਹੈਂ । ਨਾਮਿ ਦਾਨਿ
ਇਸਨਾਨਿ ਸੇਈ ਰਚਤੇ ਹੈਂ ਜਿਨ ਕਉ ਮਿਹਰ ਨਜਰਿ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਹੈ । ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਜਿਸ ਕਾ ਫਲਾ ਹੋਵਣਾ ਹੈ
ਸੇਈ ਨਾਮੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਲੇਤਾ ਹੈ” । ਬੋਲਹੁ ਜੀ ਰਾਮੁ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ । ਤਬ ਸਭਨਹੁ ਨਮਸਕਾਰੁ
ਕੀਆ ਜਿ, “ਧੰਨੁ ਨਾਨਕੁ ! ਧੰਨੁ ਨਾਨਕੁ !”

ਸਲੋਕਾ ॥

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਜਿਨ ਕਉ ਕਿਰਪਾ ਭਈ ਸੇ ਪਾਵਹਿ ਗੁਰ ਗਿਆਨੁ ॥

ਹਰਿ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਪਾਈਐ ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ॥੧॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ । ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ,
ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ੧੪੪ ॥

(ਸ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤਲਵੰਡੀ ਵਿਚ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਮਾਤਾ ਨਾਲ)

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਪੰਜਾਬ ਕੀ ਧਰਤੀ ਨਗਰਿ ਤਲਵੰਡੀ ਰਾਇ ਫੋਏ ਕੀ, ਜਦਿ ਉਦਾਸੀ ਤੇ ਫਿਰਿ
ਆਇਆ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਕੈ ਘਰਿ, ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਨ ਕਿਛੁ ਖਾਇ, ਨ ਪੀਐ, ਨ ਸੇਵੇ, ਨ ਕਿਸੀ ਜਿਉ
ਬੈਠੇ । ਤਬ ਮਾਤਾ ਕਹਿਆ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਉ ਜਿ, “ਬਚਾ ! ਤੂੰ ਨ ਕਿਛੁ ਖਾਹਿ, ਨ ਪੀਅਹਿ, ਨ
ਬੈਲਹਿ, ਨ ਹਸਹਿ, ਨ ਕਿਸੀ ਸਾਥਿ ਬੋਲਹਿ ਨ ਬਕਹਿ । ਵਾਰੀ ਬੇਟਾ ! ਤੁਹਨੋਂ ਕਿਆ ਵੇਦਨ^੧ ਹੈ ? ਜਿ ਕਾਈ
ਵੇਦਨ ਹੈ ਸਿ ਤੂੰ ਮੈਨੋਂ ਸੁਣਾਇ । ਮੇਰਾ ਨਾਨਕੁ ! ਹਉ ਤੈਰੀ ਮਾਤਾ ਹਾਂ । ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਵੇਦਨ ਮੈਥੇ ਆਖੁ” ।
ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਮਾਰੂ ਰਾਗ^੨ ਮਹਿ ਥਾਣੀ ਬੋਲਿ ਉਠਾ ਜਿ:-

ਜੋ ਮੈ ਬੇਦਨ ਸਾ ਕਿਸੁ ਆਖਾ ਮਾਈ ॥

ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਇਕੁ ਛਿਨੁ ਰਹਿਆ ਨ ਜਾਈ^੩ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਜਿ ਕਾਈ ਵੇਦਨ ਹੈ, ਮੈਨੋਂ ਐਸਾ ਕੋਈ ਨਾਹੀ
ਜਿਸੁ ਪਹਿ ਮੈਂ ਕਹਉ, ਸੁ ਐਸਾ ਕੋਈ ਨਾਹੀ । ਉਹੁ ਮੇਰੀ ਬੇਦਨ ਹਰਿ ਹੀ ਜਾਣਤਾ ਹੈ । ਜਿਸ ਬਿਨਾ ਹਉ
ਇਕੁ ਘੜੀ, ਚਸਾ, ਇਕੁ ਤਿਲੁ ਭਰਿ ਰਹਿ ਨਾਹੀਂ ਸਕਦਾ । ਮੇਰੀ ਬੇਦਨ ਉਹੀ ਸ੍ਰੀ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਜਾਣਤਾ ਹੈ,
ਹਉ ਕੋਈ ਨਾਹੀਂ ਜਾਨਣਹਾਰਾ । ਬੇਦਨ ਮਾਣਸ^੪ ਪਾਸਿ ਕਹੀਐ ਜੇ ਮਾਣਸ ਕੈ ਕਿਛੁ ਹਥਿ ਹੋਇ, ਕਾਈ ਵਸਤੁ ਮਾਣਸ
ਗੋਚਰੀ ਗਲ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮਾਣੁ-ਮਾਣਸ ਅਗੈ ਗਲਿ ਕਹਿ ਸੁਣਾਏ । ਓਸਦਾ ਉਹਿ ਕਿਛੁ ਜਤਨੁ ਕਰਨਿ । ਜਾਂ ਗਲ

^੧ਇਹ ਸ਼ਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ।

^੨ਤਕਲੀਫ਼, ਕਸ਼ਟ ।

^੩ਰਾਗ ਮਾਰੂ

ਮਹਲਾ ੧-੫ ।

^੪ਸਹੀ ਪਾਠ—“ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਜੀਉ ਨ ਰਹੈ ਕੈਸੇ ਰਾਖਾ ਮਾਈ ।”

^੫ਮਨੁਖ ।

ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇ ਵਸਿ ਹੋਇ ਤਾਂ ਮਾਣੂ ਕਿ ਕਰਨਿ। ਮੇਰੀ ਵੇਦਨ, ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਸਾਹਿਬੁ ਗੋਚਰੀ ਹੈ, ਮਨੁਖ ਗਚਰ। ਨਾਹੀਂ। ਹਰਿ ਕੀ ਬਾਤ ਸੋ ਹਰਿ ਹੀ ਜਾਣੈ, ਹੋਰੁ ਕੋਈ ਨ ਜਾਣੈ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ, “ਏਵ ਹੈ, ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਮੇਰੀ ਵੇਦਨ”। ਤਬ ਮਾਤਾ ਤ੍ਰਿਪਰਾ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਚਾ ਨਾਨਕਾ ! ਜੇ ਤੂੰ ਅਸੀਂ ਪਾਸਿ ਨਾਹੀਂ ਕਰਦਾ ਤਾਂ ਤੂੰ ਕਿਸੀ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕ ਸਾਥਿ ਆਪਣੀਆਂ ਗਲਾਂ ਕਰਿ ਜੀ !” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਥਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ :-

ਸਖੀ ਸਹੇਲੀ ਗਰਬ ਗਹੇਲੀ¹ ॥

ਸੁਣਿ ਸਹ ਕੀ ਇਕ ਬਾਤ ਸੁਹੇਲੀ² ॥ ੧ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਉਹੁ ਜਿ ਮੇਰੇ ਸਖੇ ਸਹੇਲੇ ਹੈਨਿ ਉਨਾਂ ਨੋ ਨਿਤ ਕਹੰਦਾ ਹਾਂ ਜਿ ਭਾਈ ਹੈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਿਆਹੁ ਤੁਮਿ ਗਰਬੁ ਮਤੁ ਕਰਹੁ, ਤੁਸੀਂ ਨਿਮਾਨੇ ਹੋਇ ਕਰ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਕੀ ਜਿ ਕਥਾ ਹੈ ਜਿ ਭਲੀ ਚੰਗੀ ਖਰੀ ਸੁਹਾਵਣੀ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਵਾਦੁ, ਖੁਦੀ, ਅਭਿਮਾਨੁ ਛਡਿ ਕਰਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਨਾਮੁ ਲੇਹੁ। ਨਿਰਦੋਖੁ ਹੋਇ ਕਰਿ। ਗਰਬੁ ਗੁਮਾਨੀ ਹੋਇ ਨ ਰਹਹੁ। ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਨਾਮੁ ਲੇਹੁ। ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਏਹੁ ਹੋਇ ਆਪਣੀਆਂ ਸਾਥੀਆਂ ਨੋ ਕਹੰਦਾ ਹੋਂਦਾ ਹਾਂ ਜਿ ਭਗਤਿ ਕਰਹੁ, ਸਾਹਿਬੁ ਕਾ ਨਾਮੁ ਲੇਹੁ। ਬੋਲਹੁ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ”। ਤਬ ਫਿਰਿ ਮਾਤਾ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਚਾ ਨਾਨਕਾ ! ਏਹੁ ਅਸਾਥੇ ਵਸਤੁ ਨਾਹੀਂ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਭਗਤਿ ਕਉ ਸਾਥਿ ਮੰਗਦੇ ਹੈਨਿ, ਓਤਕੁ ਕੋਈ ਨਾਹੀਂ ਜਿ ਭਾਈ ਹੁਣਿ ਐਰਹੁ ਤੀਰੁ ਆਖੀਐ। ਨਾਉਂ ਸਿਮਰੀਐ; ਬਚਾ ! ਪਣੁ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਮਨ ਦਾ ਸਹਜੁ ਹੋਇ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਨਾਮੁ ਭੀ ਸਿਮਰੀਐ, ਅਰੁ ਕਦੇ ਸੰਵੀਐ, ਕਦੇ ਬਹੀਐ, ਕਦੇ ਤੁਰੀਐ-ਫਿਰੀਐ। ਕਦੇ ਕਦੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਨਾਮੁ ਭੀ ਸਿਮਰੀਐ; ਪਣੁ ਬਚਾ ! ਸਭਿਆਰਿ ਅਤਿਪਤਿ ਨੋ ਛਤੀਦੇ ਨਾਹੀਂ, ਦੁਖ ਪਾਵਦਾ ਹੈ ਜੀ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਥਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਹਉ ਵੋਹਾਗਣਿ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਣੀ³ ॥ ਗਇਆ ਸੁ ਜੋਬਨੁ ਧਨ ਪਛੁਤਾਣੀ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਕੋਈ ਉਸੁ ਸਾਹਿਬ ਸਾਥਿ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਜਿਸੁ ਉਪਰਿ ਉਸ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਮਿਹਰ ਹੋਇ ਸਿ ਭਾਵੈ ਸਿ ਕਰਿਓ : ਭਾਵੈ ਸਵਉ, ਭਾਵੈ ਬਹਉ, ਭਾਵੈ ਖੇਡਉ, ਭਾਵੈ ਹਸਉ। ਉਹੁ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਸਾਹਿਬੁ ਉਸ ਕਾ। ਪਣੁ ਮਾਤਾ ! ਹਉ ਗਰੀਬੁ ਉਸੁ ਕਉ ਕਿਆ ਜਾਣਾ, ਸਮਾਲੀ⁴ ਮੇਰਾ ਵਿਚੁ ਕਿਹੁ ਨਾਹੀ। ਕਉਣੁ ਹਉ ਜਿ ਏਵ ਗੁਮਾਨੁ ਕਰੀਂ। ਮੇਰਾ ਨਾਉਂ ਕਿਆ ਜਿ ਉਸ ਨੋ ਵਿਸਾਰਿ ਕਰਿ ਹੋਰਨਾਂ ਸਾਥਿ ਮੁਹੁ ਜੋੜੀਂ। ਮੈਂ ਅਗੈ ਹੀ ਭਰਮ ਦਾ ਮਾਰਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹਾਂ। ਅਤੇ ਜੇ ਵਿਸਾਰੀਂ ਤਾਂ ਫਿਰਿ ਕਿਥਹੁ ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਲਈਂ। ਤਬ ਕਿਥਹੁ ਭਰਮੁ ਮਿਲਣੇ ਦੇ। ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਏਸ ਦਾ ਓਤਕੁ ਏਹੁ ਹੈ ਜਿਰਹੁ ਏਹੁ ਜੀਵਦਾ ਹੈ ਤਿਰਹੁ ਪਇਆ ਸਿਮਰਉ। ਜਾ ਸਿਮਰਦੇ ਸਿਮਰਦੇ ਏਸ ਦਾ ਜੀਉ ਨਿਕਲਿ ਜਾਇ ਤਾਂ ਹੀ ਏਸ ਦਾ ਓਤਕੁ ਮੁਕੈ ਭਗਤਿ ਦਾ, ਏਸ ਦਾ ਭਲਾ ਹੋਵੈ। ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਸਿਮਰਣੁ ਕਰੇ ਨਾਹੀ, ਆਰਜਾ ਮੁਕਿ ਜਾਇ ਤਾਂ ਏਹੁ ਪਛੁਤਾਵਾ ਏਸਨੋ ਕਦੇ ਨ ਲਹੈ। ਏਸਨੋ ਗੁਣੁ ਏਹੋ ਹੈ ਜਿ ਜਿਰਹੁ ਏਹੁ ਰਹੈ ਤਿਰਹੁ ਸਿਮਰਦਾ ਰਹੈ। ਜੇ ਵੇਕ ਘੜੀ ਏਸ ਦੀ ਆਰਜਾ ਵਿਚਹੁ ਬਿਨੁ ਸਿਮਰੇ ਜਾਇ, ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਤਾਂ ਰਾਸਿ ਵਿਚਹੁ ਪੁੰਜੀ ਤੁਵੈ। ਮੇਰੇ ਬੁਝੈ ਏਹੁ ਵਸਤੁ ਛਤੀ ਨਾਹੀ ਜਾਂਦੀ”। ਬੋਲਹੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ।

ਤਬ ਮਾਤਾ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਚਾ ਨਾਨਕਾ ! ਤੂੰ ਜਿ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਏਤਨੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ਪੁਤ ! ਜਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਜਿ ਏਹੁ ਮੇਰੀ ਏਤਨੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਥਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

¹ਗਰਬ (ਹੰਕਾਰ) ਵਿਚ ਗਹੇਲੀ (ਗਹੀ, ਗੂਸੀ, ਜਾਂ ਛਸੀ ਹੋਈ)।
‘ਖਰੀ ਰੰਵਾਣੀ।’

²ਸਿਮਰਾਂ, ਯਾਦ ਕਰਾਂ।

³ਸੁਖਾਲੀ।

⁴ਸਹੀ ਖਾਣ-

ਤੂੰ ਦਾਨਾ ਸਾਹਿਬੁ ਸਿਰਿ ਮੇਰਾ ॥ ਖਿਦਮਤਿ ਕਰੀ ਜਨੁ ਬੰਦਾ ਤੇਰਾ ॥ ੩ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥੁ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਉਹੁ ਜਿ ਸਾਹਿਬੁ ਹੈ ਮੇਰੇ ਸਿਰਿ ਉਪਰਿ, ਸਿ ਖਰਾ ਦਾਨਾ-ਦਨਾਉ^੧ ਹੈ । ਚਤੁਰੁ ਬੀਨਾ^੨ ਸਿਆਣਾ ਹੈ । ਸਾਹ ਸਾਹ ਦੀ ਬਿਧਿ ਜਾਣਦਾ ਹੈ । ਤਿਸੁ ਦਾਨੇ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਹਉ ਸੇਵਾ ਕਰਤਾ ਹਉ । ਉਹੁ ਮਨ ਕੀ ਸਭੁ ਜਾਣਤਾ ਹੈ । ਜਿਸੁ ਕਾ ਹਉ ਬੰਦਾ ਬਰਦਾ^੩—ਗੁਲਾਮੁ ਹਾਂ, ਉਸ ਕੀ ਮੈਂ ਖਿਜਮਤਿ ਲਾਗਾ ਹਉ । ਉਹੁ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਕਿਛੁ ਜਾਣੈ ਸੋਈ ਕਰੈਗਾ; ਹਮਾਰੈ ਹਥਿ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ, ਜੇ ਕਿਛੁ ਸਾਹਿਬ ਭਾਵੈ ਸੋਈ ਕਰੈਗਾ” । ਬੋਲਹੁ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ਵਾਹਗੁਰੂ । ਤਬ ਮਾਤਾ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਚਾ ਨਾਨਕਾ ! ਜਾਂ ਤੂੰ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਬੰਦਾ ਹੈਂ ਅਗੈ ਭੀ ਅਰੁ ਹੁਣਿ ਭੀ, ਅਨੇ ਪਹਰ ਉਸ ਕੀ ਬੰਦਗੀ ਵਿਚਿ ਰਹੰਦਾ ਹੈਂ ਤਾਂ ਤੂੰ ਏਤਨਾ ਅੰਦੇਸਾ ਕਿਉਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ? ਜਾਂ ਤੇਰੇ ਮਨ ਦੀ ਸਾਹਿਬੁ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਚਿੰਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲਿਆ ਜਿ:—

ਪ੍ਰਣਵਤੁ^੪ ਨਾਨਕੁ ਅੰਦੇਸਾ^੫ ਏਹੀ ॥ ਬਿਨੁ ਦਰਸਨੁ ਕੈਮੇ ਰਵਉ^੬ ਸਨੇਹੀ ॥੪॥੫॥

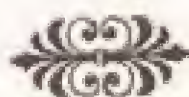
ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥੁ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜੇ, “ਏ ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਮੇਰੈ ਮਨ ਏਹੀ ਅੰਦੇਸਾ ਹੈ ਜਿ ਕਿਵੇਂ ਹੀ ਮੁਖ ਕਉ ਹਜੂਰਿ ਸੇਵਾ ਕਰਾਏ, ਏਹੁ ਜਿ ਦਰਸਨੁ ਹੈ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਸਿ ਮੈਂ ਦੇਖਾਂ ਅਰੁ ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਵਾਂ, ਉਹਾਂ ਸਿਫਤਿ ਕਰੰਉ । ਉਹੁ ਤਾਂ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਦੇਖਤਾ-ਸੁਨਤਾ ਹੈ ਹਜੂਰਿ, ਪਣੁ ਜੀ ਕਿਵ ਹੀ ਏਹੁ ਭੀ ਪਤਦਾ ਉਤਰੈ । ਜੇ ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਜਸੁ ਗਾਵੰਉ” । ਤਬ ਮਾਤਾ ਜੀ ਅਸੀਰਬਾਦ ਦੀਆ ਜਿ, “ਬਚਾ ! ਜੇ ਕਿਛੁ ਤੇਰੈ ਜੀ ਹੈ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਸਾਈ ਬਾਤ ਕਰੈਗਾ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਕੀ ਚਰਨੀ ਲਾਗਾ । ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

ਸਲੋਕੁ ॥

ਜਾਂ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਤਿਸੁ ਸਿਉ ਮਿਲਉ ਤਬ ਮਨਿ ਆਨਦੁ ਹੋਇ ॥
ਜੈਸਾ ਤੂ ਤੈਸਾ ਤੂਹੈ ਤੂਮ ਸਰਿ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ ॥
ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਪਿਆਸਿ ਮਨਿ ਕਬ ਪ੍ਰਭੁ ਦੇਖਉ ਸੋਇ ॥੧॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੧੪੫ ॥

^੧ਦਾਨਿਆਂ (ਅਕਲਮੰਦਾਂ) ਵਿਚ ਦਾਨਾ । ^੨ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਨਿਗਾਹ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ । ^੩ਗੁਲਾਮ, ਸੇਵਾਦਾਰ । ^੪ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਭਟਤਿ’ । ਪ੍ਰਣਵਤਿ ਅਥਵਾ ਭਟਤਿ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ—‘ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ’ । ^੫ਫਿਕਰ ।
^੬ਭੋਗਾਂ, ਰਸ ਲਵਾਂ । ^੭ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੂੰ, ਪ੍ਰੀਤਮ ਨੂੰ । ^੮ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦਾ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ^੯ਤੁਹਾਡੇ ਜੋਗ ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਪਰਮੇਸਰ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲ)

ਤਬ ਏਕ ਦਿਨਿ ਸਚੇ ਸਾਹਿਬ¹ ਕੀ ਐਸੀ ਆਗਿਆ ਭਈ ਜਿ, “ਨਾਨਕ ਭਗਤ ਕਉ ਮੇਰੈ ਪਾਸਿ ਲੈ ਆਵਹੁ; ਨਾਨਕ ਕੋ ਦੇਖਣੇ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਉਪਜੀ ਹੈ; ਨਾਨਕੁ ਮੇਰਾ ਵਡਾ ਭਗਤੁ ਹੈ; ਏਕ ਬਾਰ ਮੇਰਾ ਦਰਸਨੁ ਓਹੁ ਟ੍ਰੇਖਿ ਜਾਵੈ”। ਤਬ ਧ੍ਰੁ, ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ, ਅੰਬਰੀਕੁ, ਨਾਰਦ, ਭਭੀਖਨੁ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭਗਤਾਂ ਕਉ ਆਗਿਆ ਭਈ ਜਿ “ਤੁਮ ਸਮਸਤ ਭਗਤ ਮੇਰੇ ਜਿ ਹਹੁ² ਸੁ ਤੁਮ ਜਾਹੁ, ਜਾਇ ਕਰਿ ਨਾਨਕ ਕਉ ਬੁਲਾਇ ਲੈ ਆਵਹੁ; ਦੇਖਾਂ ਮੈਂ ਏਕ ਬਾਰ ਉਸ ਕਉ, ਪੂਛੋਂ ਜਿ ਮੇਰੀ ਕਿਆ ਸਿਫਤਿ ਭਗਤਿ ਕਰਤਾ ਹੈ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨਗਰਿ ਤਲਵੰਡੀ ਕੇ ਵਿਖੇ ਏਕ ਬਾਹਰਿ ਨਦੀ ਬੀ, ਤਿਸੁ ਕੋ ਉਪਰਿ ਬੈਠਾ ਥਾ, ਅਰੁ ਸਭਨਹੁ ਭਗਤਹੁ ਆਇ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਉ ਨਮਸਕਾਰੁ ਕੀਆ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਉਠਿ ਕਰਿ ਠਾਂਡਾ ਭਇਆ ਅਰੁ ਲਾਗਾ ਕਹਣੇ, “ਆਵਹੁ ਜੀ! ਆਈਐ ਜੀ, ਦਇਆਲ ਜੀ, ਹਉ ਵਾਰਿਆ ਜੀ, ਤੁਮਾਰੇ ਦਰਸਨ ਉਪਰਹੁ ਜੀ, ਮੈਂ ਅਨਾਥ ਕਉ ਤੁਮਹੁ ਸਨਾਥ ਕੀਆ”। ਤਬ ਭਗਤਾਂ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ! ਸਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ਤੁਮ ਕਉ ਚਾਹਤਾ ਹੈ ਜੀ, ਤੁਮ ਚਲਹੁ, ਦਰਸਨੁ ਕਰਹੁ”। ਤਬ ਇਤਨੇ ਕਹਣੇ ਸਾਬਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਉਠਿ ਕਰਿ ਭਗਤਾਂ ਕੇ ਚਰਨਾਂ ਉਪਰਿ ਗਿਰਿ ਪੜਿਆ ਅਰੁ ਕਹਣੇ ਲਾਗਾ ਜਿ, “ਹਮਾਰਾ ਸਾਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ਤੁਮ ਹੀ ਹਹੁ ਜੀ! ਧੰਨਿ ਹੈ ਮੇਰੇ ਭਾਗ, ਲੇ ਚਲੀਐ ਜੀ!” ਤਬ ਸਗਲੇ ਭਗਤਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਉ ਸਚਖੰਡ ਲੇ ਆਏ। ਤਬ ਆਗੈ ਸਚ ਕਾ ਦਰਬਾਰੁ ਹੀ ਅਰੁ ਸਚ ਕਾ ਤਖਤੁ ਹੀ, ਸਚੀ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ਹੀ ਅਰੁ ਸਚੇ ਜਿ ਭਗਤ ਹਹਿ ਉਮਰਾਉ, ਸੇ ਹਥੀ ਜੋਤੀ ਆਗੈ ਠਾਂਢੇ ਹੈਂ, ਅਰੁ ਸਚਾ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਸਚੇ ਤਖਤਿ ਉਪਰਿ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਅਰੁ ਤਿਸਿ ਸਚੇ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਸਚਾ ਹੀ ਹੁਕਮੁ ਹੈ ਅਰੁ ਉਸਿ ਸਚੀ ਮੂਰਤਿ ਕਉ ਜੁ ਦੇਖਣਹਾਰੇ ਹੀਂ ਸੁ ਦੇਖਣ ਸਾਬਿ ਸਚੀ ਮੂਰਤਿ ਹੋਇ ਜਾਤੇ ਹੈਂ, ਅਰੁ ਉਸਿ ਸਚੇ ਕੋ ਦਰਸਨ ਕੀ ਸੋਭਾ ਲਿਖਣੇ ਕਉ ਨ ਇਤਨੀ ਕਹੀਂ ਕਲਮ ਹੀ ਹੈ, ਨ ਦਵਾਤ ਹੈ ਅਰੁ ਨ ਏਤਨਾ ਕਹੀਂ ਕਾਗਦੁ ਹੀ ਹੈ, ਅਰੁ ਨ ਏਤਨੀ ਕਹੀਂ ਸਿਆਹੀ ਹੈ, ਅਰੁ ਨ ਏਤਨੀ ਕਿਸੀ ਕੀ ਸੂਰਤਿ ਹੈ ਜਿ ਲਿਖਿ ਸਕੈ, ਐਪਰ ਏਕ ਚਰਨ ਕੋ ਅੰਗੁਸਥ ਕੋ ਨਖ ਕੀ ਚੰਦ੍ਰਮੇ ਕੀ ਸੋਭਾ ਕਹਤੇ ਹੈਂ ਜੇ ਕਈ ਅਸੰਖ ਸੂਰਜ ਅਰੁ ਕਈ ਅਸੰਖ ਚੰਦ੍ਰਮੇ ਅਰੁ ਕਈ ਅਸੰਖ ਅਗਨੀ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਕਾ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਏਕੁ ਚਰਾਗੁ³ ਕੀਜੀਐ ਅਰੁ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਕਾ ਜਿ ਉਜਿਆਲਾ ਹੋਇ ਤੈਸੀ ਉਸਿ ਨਖਿ⁴ ਕੀ ਕ੍ਰਾਂਤਿ⁵ ਉਨ ਤੇ ਉਤਮ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਦੇਖੀ, ਤਬ ਦੇਖਣੇ ਸਾਬਿ ਮਸਤੁ ਹੋਇ ਗਇਆ, ਤਬ ਬੋਲਿ ਉਠਿਆ ਜਿ, “ਵਾਹ ਵਾਹ! ਸਚ ਤੂੰ, ਸਚ ਤੂੰ ਸਚ। ਹੋਰੁ ਮਰਿ ਜੰਮੇ ਸੁ ਕਥੁ ਨਿਕਰੁ”। ਤਬ ਸਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ਬੋਲਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ! ਤੈਂ ਜਿ ਮੇਰਾ ਸਚੁ ਪਾਇਆ ਹੈ ਸੁ ਮੇਰੀ ਸਿਫਤਿ ਕਹਿ ਸੁਣਾਇ, ਤੇਰੀ ਕੀਨੀ ਸਿਫਤਿ ਮੈਂ ਸੁਣਤਾ ਹੋਂ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ⁶ ਮਹਿ ਸਬਦੁ ਬਾਣੀ ਸਿਫਤਿ ਸਚੇ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਬੋਲਿ ਉਠਿਆ ਜਿ:-

ਕੋਟਿ ਕੋਟੀ ਹੋਇ⁷ ਆਰਜਾ ਪਉਣੁ ਪਾਣੀ⁸ ਅਪਿਆਉ⁹ ॥

ਚੰਦੁ ਸੂਰਜੁ ਦੁਇ ਗੁਣੈ ਨ ਦੇਖਾ ਸੁਪਨੈ ਸਉਣ ਨ ਥਾਉ ॥

ਭੀ ਤੇਰੀ ਕੀਮਤਿ ਨਾ ਪਵੈ ਹਉ ਕੇਵਡੁ ਆਖਾ ਨਾਉ ॥੧॥

¹ਸਚੇ ਮਾਲਿਕ (ਪਰਮੇਸ੍ਵਰ)। ²ਹੋ। ³ਚੀਵਾ। ⁴ਨਹੁੰ। ⁵ਜੋਤਿ, ਤੇਜ਼ੀ, ਸੋਭਾ।

⁶ਰਾਗੁ ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ਪਹਿਲਾ ੧, ਘਰੁ ੧। ⁷ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਮੇਰੀ’। ⁸ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਪਵਣੁ ਪੀਅਣੁ’।

⁹ਅਰਥਾਤ-ਕੋਟਿ ਕੋਟੀ (ਕਰੋੜਾਂ ਹੀ ਵਰ੍ਹੇ) ਮੇਰੀ ਆਰਜਾ (ਆਯੂ, ਉਮਰ) ਹੋਵੇ ਤੇ ਪੋਣ ਹੀ ਮੇਰਾ ਪੀਅਣ (ਪਾਣ) ਤੇ ਖਾਣਾ (ਭੋਜਨ) ਹੋਵੇ।

ਸਾਚਾ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨਿਜ ਬਾਇ ॥

ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਆਖਣੁ ਆਖਣਾ ਜੇ ਭਾਵੈ ਕਰੇ ਤਮਾਇ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, “ਏ ਸਚੇ ਸਾਹਿਬ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ! ਜੇ ਤੂੰ ਕਬ ਹੀ ਮੁਝ ਕੰਉ ਕਈ ਅਸੰਖ ਕਰੋੜੀ ਅਵਰਦਾ¹ ਦੇਵਹਿ ਅਰ ਅਨਾਜ ਖਾਇਓ ਜੁ ਆਲਸੁ ਉਪਜਦਾ ਹੈ ਤਿਸਿ ਅਨਾਜ ਕੀ ਠਉਤ ਮੁਝ ਕੰਉ ਪਉਣੁ ਪਾਣੀ ਕਾ ਅਪਿਆਉ² ਦੇਵਹਿ। ਅਪਿਆਉ ਕਾ ਅਰਥ ਅਹਾਰੁ। ਤਿਸੁ ਪਉਣੁ ਪਾਣੀ ਕੇ ਅਪਿਉ ਸਾਥਿ ਸਦਾ ਮੇਰੀ ਦੇਹੀ ਕੰਉ ਬਲੁ ਰਹੈ ਅਰੁ ਆਲਸ ਭੀ ਨ ਵਿਆਪੈ। ਅਰੁ ਜੇ ਅਸੰਖ ਕੋਟ-ਕਰੋੜੀ ਅਵਰਦਾ³ ਹੋਤੀ ਹੈ ਤਉ ਭੀ ਏਕ ਏਕ ਦਿਨ ਘਟਣੇ ਸਿਉ⁴ ਸਭ ਘਟਿ ਜਾਤੀ ਹੈ। ਸੁ ਉਜਿ ਅਵਰਦਾ ਮੇਰੀ ਕੇ ਦਿਨ ਕੈਸੇ ਜੈਸੇ ਹੋਵਹਿ ? ਜਿਉਂ ਜਬ ਦਿਨੁ ਬਿਤੀਤੁ ਹੋਤਾ ਹੈ ਅਰੁ ਰਾਤਿ - ਪੜਤੀ ਹੈ ਤਬ ਸੂਰਜੁ ਗੁਫੇ ਕੇ ਵਿਖੇ ਜਾਤਾ ਹੈ ਅਰੁ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਉਦੈ ਹੋਤਾ ਹੈ ਤਬ ਲੋਕ ਕਹਤੇ ਹੈਂ ਜਿ ਦਿਨੁ ਬੀਤਿ ਗਇਆ, ਰਾਤਿ ਪੜੀ ਅਰੁ ਜਬ ਰਾਤਿ ਬੀਤਿ ਜਾਤੀ ਹੈ, ਦਿਨੁ ਚੜਤਾ ਹੈ ਤਬ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਗੁਫੇ ਕੇ ਵਿਖੇ ਜਾਤਾ ਹੈ, ਦਿਸਟਿ ਆਵਣੇ ਤੇ ਰਹਿ ਜਾਤਾ ਹੈ, ਤਬ ਲੋਕ ਕਹਤੇ ਹੈਂ ਜਿ ਰਾਤਿ ਬੀਤੀ, ਅਬ ਦਿਨੁ ਚੜਿਆ। ਸੁ ਏਸੁ ਹੀ ਸੁਭਾਤਿ ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ ਘਟਣੇ ਸਿਉਂ ਅਸੰਖ ਕੋਟ-ਕਰੋੜੀ ਬਰਸ ਅਵਰਦਾ ਬੀਤੀ ਜਾਤੀ ਹੈ। ਸੁ ਮੇਰੀ ਅਵਰਦਾ ਕੇ ਦਿਨ ਜਿ ਹੋਵਹਿ ਸੁ ਚੰਦ੍ਰ ਅਰੁ ਸੂਰਜੁ ਜਬ ਲਗਿ ਏਨਾਂ ਕੀ ਅਵਰਦਾ ਹੈ ਸੁ ਆਕਾਰ ਕੇ ਵਿਖੇ ਸਦਾ ਠਾਂਢੇ ਰਹੈਂ; ਗੁਫਾ ਕੇ ਵਿਖੇ ਕਬਹੂ ਨ ਹੋਵਹਿ; ਸਦਾ ਹੀ ਦਿਸਟਿ ਆਵਹਿ ਜਿ ਮੇਰੀ ਅਵਰਦਾ ਕੇ ਦਿਨੁ ਘਟਿ ਨ ਜਾਵਹਿ ਜੀ, ਐਸੇ ਤੋ ਮੇਰੀ ਅਵਰਦਾ ਕੇ ਦਿਨ ਹੋਵਹਿ; ਅਰੁ ਜਬ ਮਨੁਖ ਜਾਗਤਾ ਹੈ ਤਬ ਚੇਤੰਨੁ ਹੋਤਾ ਹੈ, ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਮਹਾਰਾਜ ! ਤੇਰਾ ਸਿਮਰਨੁ ਭਜਨੁ ਕਰਤਾ ਹੈ ਅਰੁ ਜਬ ਸੋਇ ਜਾਤਾ ਹੈ ਤਬ ਸੁਫਨੇ ਕੇ ਵਿਖੇ ਹੋਤਾ ਹੈ ਤਬ ਉਸ ਕੀ ਸਕਤਿ ਨਾਹੀਂ ਜਿ ਸਿਮਰਨੁ ਕਰਿ ਸਕੇ; ਜੇ ਤਉ ਤੂੰ ਮੁਝ ਕੰਉ ਨਿਦਾ ਕੇ ਆਸਣਿ ਕਬਹੂ ਸੋਵਣੇ ਨ ਦੇਵਹਿ ਅਰੁ ਨਾ ਕਬਹੂ ਸੁਫਨੇ ਕੇ ਵਿਖੇ ਆਵਣੇ ਦੇਵਹਿ ਜੁ ਦਿਨਹੁ ਕਰਿ ਤੂੰ ਮਨੁ ਤੇ ਭੁਲਿ ਜਾਤਾ ਹੈਂ, ਤਿਸੁ ਤੋ ਤੂ ਸਦਾ ਮੁਝ ਕੰਉ ਚੇਤੰਨੁ ਹੀ ਰਾਖਹਿ। ਤਬ ਐਸੀ ਸਾਰੀ ਅਵਰਦਾ ਕੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਖੇ ਅਰੁ ਐਸਿਆਂ ਦਿਨਾਂ ਕੇ ਵਿਖੇ ਅਰੁ ਪਉਣੁ ਪਾਣੀ ਕੇ ਅਪਿਆਉ ਸਾਥਿ ਦੇਹੀ ਕੇ ਆਲਸ ਤੇ ਰਹਤੁ ਹੋਵਉਂ ਅਰੁ ਸਦਾ ਚੇਤੰਨੁ ਕੇ ਵਿਖੇ ਅਰੁ ਸਾਸ ਸਾਸ ਸਾਥਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਰੰਗਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਜਪਤਾ ਰਹਉਂ, ਤਉ ਭੀ ਸ੍ਰੀ ਮਹਾਰਾਜ ! ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਕੇ ਪੁਤਾਪ ਕੇ ਏਕ ਰੇਤੁ ਕੇ ਕਿਣਕੇ ਕੇ ਸਮਾਨਿ ਤੇਰੀ ਕੀਮਤਿ ਪੜਤੀ ਨਾਹੀਂ। ਅਰੁ ਤੈਂ ਜਿ ਪਾਤਿਸਾਹ ਕੀ ਨਿਆਈਂ ਬੈਕੁੰਠ ਕਾ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਹੋਇ ਕਰਿ ਚਤੁਰਭੁਜ⁵ ਕਮਲਨੈਨ⁶ ਰੂਪ ਧਾਰਿ ਕਰਿ ਦਿਖਲਾਈ ਦੀਨੀ ਹੈ, ਸੁ ਜੀ ਮੇਰਾ ਤਉ ਕਾਰਜੁ ਹੋਇ ਨਿਬੜਿਆ ਹੈ, ਪਰੁ ਸ੍ਰੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ! ਤੂੰ ਚਤੁਰਭੁਜ ਕਮਲਨੈਨ ਸਿਆਮ ਸੁੰਦਰ ਵੀ ਤੂੰ ਨਾਹੀਂ, ਏਹੁ ਜੋ ਰੂਪੁ ਤੈਂ ਧਾਰਿਆ ਹੈ ਸੁ ਏਹੁ ਸਭੁ ਤੇਰੀ ਮਾਇਆ ਹੈ, ਏਹੁ ਤੇਰਾ ਏਕੁ ਖੇਲੁ ਹੈ। ਏ ਸਚੇ, ਤੂੰ ਜਿ ਹੈਂ ਸੁ ਨਿਰੰਜਨੁ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਹੈਂ, ਅਕਾਰ ਤੇ ਰਹਤੁ ਹੈਂ, ਤੇਰਾ ਜਿ ਕੋਈ ਨਿਜੁ ਬਾਉਂ ਹੈ ਖਾਸਾ ਸੁ ਤੁਹੈਂ ਜਾਣਹਿ ਜੀ, ਤੇਰੇ ਬਾਉਂ ਕੀ ਖਬਰਿ ਮੈਂ ਕਿਆ ਜਾਣਾ ਜੀ, ਪਰੁ ਜੀ, ਮੈਂ ਵੇਦ ਸਾਸਤ੍ਰ ਅਰੁ ਭਗਤਾਂ ਕੀ ਬਾਣੀ ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਤੇਰਾ ਜਸੁ ਕਰਤਾ ਹਉਂ, ਹੋਰੁ ਤੇਰਾ ਜਸੁ ਮੈਂ ਕਿਆ ਜਾਣਉ ਜਿ ਕਿਆ ਹੋਤਾ ਹੈ। ਜੇ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਤਾਂ ਮਇਆ⁷ ਕਰਿ ਭਾਵੈ ਨ ਕਰਿ ਜੀ, ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਸੁ ਕਰਿ”। ਤਬ ਫੇਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਚੇ ਸਾਹਿਬ ਪਾਸਿ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, “ਏ ਸਚੇ ਸਾਹਿਬ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ !

ਪੰਖੀ ਹੋਇ ਕੈ ਜੇ ਭਵਾ ਸੈ ਅਸਮਾਨੀ ਜਾਉ ॥

ਨਦਰੀ ਕਿਸੈ ਨ ਆਵਉ ਨਾ ਕਿਛੁ ਪੀਆ ਨ ਖਾਉ ॥

ਭੀ ਤੇਰੀ ਕੀਮਤਿ ਨਾ ਪਵੈ ਹਉ ਕੇਵਡੁ ਆਖਾ ਨਾਉ ॥ ੨ ॥

¹ਆਯੂ, ਉਮਰ ।

²ਭੋਜਨ ।

³ਉਮਰ ।

⁴ਚਾਰ ਬਾਹਾਂ ਵਾਲਾ ।

⁵ਕਮਲ

ਫੁਲ ਵਰਗੇ ਹਨ ਨੇੜੇ ਜਿਸ ਦੇ । ⁶ਮਯਾ, ਕ੍ਰਿਪਾ । ⁷ਇਹ ਤੀਜਾ ਪਦਾ ਹੈ, ਦੂਜਾ ਪਦਾ ਅੱਗੇ ੩ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਆਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, “ਏ ਸਚੇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ! ਜੇ ਤੂੰ ਮੁਝ ਕੰਉ ਕਬ ਹੀ ਪੰਖੀ ਕੀ ਨਿਆਈਂ ਐਸੀ ਸਕਤਿ ਦੇਵਹਿ ਜੇ ਤੇਰਾ ਅੰਤ ਦੇਖਣ ਕੀ ਨਿਮਤਿ ਸਈ^੧ ਸਹੰਸੀ^੨ ਅਸਮਾਨੀ ਜਾਵਾਂ ਅਰੁ ਤੁਝ ਕੰਉ ਬੋਜਤਾ ਰਹਉਂ ਅਰੁ ਨ ਕਿਸੀ ਕੰਉ ਦਿਸਣਿ ਆਵਾਂ ਅਰੁ ਨ ਕਿਛੁ ਖਾਵਾਂ, ਨਾ ਕਿਛੁ ਪੀਵਾਂ ਅਰੁ ਤੇਰਾ ਹੀ ਭਜਨੁ ਕਰਤਾ ਰਹਉਂ ਤਉ ਭੀ ਏਕੁ ਰਾਈ ਕੇ ਦਾਣੇ ਕੇ ਸਮਾਨਿ ਕੀਮਤ ਪੜਤੀ ਨਾਹੀਂ” । ਤਬ ਫੇਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਸ੍ਰੀ ਮਹਾਰਾਜ ਪਾਸਿ:—

ਕੁਸਾ ਕਟੀਆ ਵਾਰ ਵਾਰ ਪੀਸਣਿ ਪੀਸਾ ਪਾਇ ॥

ਅਗੀ ਸੇਤੀ ਜਾਲੀਆ ਭਸਮ ਸੇਤੀ ਰਲਿ ਜਾਉ ॥

ਭੀ ਤੇਰੀ ਕੀਮਤਿ ਨਾ ਪਵੈ ਹਉ ਕੇਵਡੁ ਆਖਾ ਨਾਉ ॥ ੩^੩ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, “ਏ ਸਚੇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ! ਜੇ ਕੋਈ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਘਤਿ ਕਰਿ ਮੇਰਾ ਸਿਰੁ ਮੰਗੈ ਤਉ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਕੀ ਨਿਮਤਿ ਅਸੰਖ ਵਾਰਿ ਅਪਨਾ ਆਪੁ ਕੁਸਾਵਉਂ^੪ ਅਰੁ ਕਟਾਵਉਂ ਅਰੁ ਪੀਸਾਵਉਂ ਅਰੁ ਮੇਰੀ ਦੇਹੀ ਕੰਉ ਅਗਿ ਸਾਥਿ ਜਲਾਵਹਿ ਅਰੁ ਭਸਮ ਹੋਇ ਕਰਿ ਭਸਮ ਸਾਥਿ ਰਲਿ ਜਾਵਉਂ ਤਉ ਭੀ ਏਕੁ ਰੰਭ ਤੇਰੀ ਕੀਮਤਿ ਪੜਤੀ ਨਾਹੀਂ” । ਤਬ ਫੇਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਅਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ:—

ਨਾਨਕ ਕਾਗਦ ਕੇ^੫ ਮਣਾ ਲਿਖਿ ਲਿਖਿ ਕੀਚਨਿ^੬ ਭਾਉ ॥

ਮਸੂ ਤੋਟਿ ਨ ਆਵਈ ਲੇਖਣੁ ਪਉਣੁ ਚਲਾਉ ॥

ਭੀ ਤੇਰੀ ਕੀਮਤਿ ਨਾ ਪਵੈ ਤੇਰਾ^੭ ਕੇਵਡੁ ਆਖਾ ਨਾਉ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜਿ, “ਏ ਸਚੇ ਸਾਹਿਬ ਪਰਵਰਦਗਾਰਿ ਜੀ! ਜੇ ਕਈ ਅਸੰਖ ਮਣਾ ਕਾਗਦ ਹੋਵਨਿ ਅਰੁ ਤਿਨਾਂ ਕਾਗਦਾਂ ਉਪਰਿ ਤੇਰਾ ਨਾਮ—ਜਸੁ ਕੀ ਸੋਭਾ ਲਿਖੀਅਹਿ, ਅਰੁ ਲਿਖਿ ਲਿਖਿ ਭਾਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕੀਜੀਅਹਿ ਅਰੁ ਮਸੂ^੮ ਕੀ ਤੋਟਿ ਕਦੇ ਆਵੈ ਹੀ ਨਾਹੀਂ, ਅਰੁ ਲਿਖਣਹਾਰੇ ਐਸੇ ਹੋਹਿ ਜਿ ਪਉਣ ਸਮਾਨਿ ਜਿਸਕੀ ਕਲਮ ਚਲੈ, ਤਉ ਭੀ ਜੈਸੇ ਸੂਰਜ ਕੀ ਕਿਰਣਿ ਕਾ ਕਿਣਕਾ ਹੋਤਾ ਹੈ ਤਉ ਏਤਨੀ ਭੀ ਤੇਰੀ ਕੀਮਤਿ ਪੜਤੀ ਨਾਹੀਂ । ਮੈਂ ਜਿ ਤੇਰੀ ਸਿਫਤਿ ਕਾ ਵਖਿਆਨੁ ਕਰਉਂ ਸੁ ਕਿਆ ਕਰਉਂ । ਤੇਰੀ ਸਿਫਤਿ ਤੂਹੇ ਜਾਣਹਿ ਜੀ, ਤੇਰੀ ਸਾਲਾਹ ਤੁਝ ਹੀ ਕੰਉ ਬਨਿਆਈ ਹੈ । ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ! ਮੈਂ ਕਉਣੁ ਚੀਟੀ ਹਉ ਜਿ ਤੇਰੀ ਸੇਵਾ ਕਾ ਬਖਿਆਨੁ ਏਕ ਜਿਹਵਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬਰਨਿ ਸਕਉਂ ਜੀ, ਤੇਰੀ ਮਹਮਾਂ ਵੇਦਹੁ ਭੀ ਪਾਛਿ ਨ ਸਕੀ ਜਿ ਪਤੇ ਨੇਤ ਨੇਤ ਪੁਕਾਰਤੇ ਹੈਂ, ਅਰੁ ਸੇਖਨਾਗ ਤੇਰੀ ਸੋਭਾ ਕਰਿ ਨ ਸਕੀ ਜਿ ਸਹੰਸੂ^੯ ਜਿਹਵਾ^{੧੦} ਕਰਿ ਕਰਿ, ਨਿਤ ਨਉਤਨ^{੧੧} ਨਾਮ ਜਪਤਾ ਹੈ” । ਤਬ ਸਚੇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹੰਨਿ ਨਾਨਕ ਵੇਦੀ ! ਨਾਮ ਕੇ ਭੋਦੀ” । ਤਬ ਸਭਨਾਂ ਭਗਤਾਂ ਕੰਉ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਨਾਨਕੁ ਮੇਰਾ ਐਸਾ ਸਿਫਤੀ ਭਗਤੁ ਹੈ” । ਤਬ ਸਭਨਾਂ ਭਗਤਾਂ ਨਮਸਕਾਰੁ ਕੀਆ । ਤਬ ਸਚੇ ਪੁਰਖ ਕੀ ਆਗਿਆ ਭਈ, “ਹਾਂ ਨਾਨਕ ! ਅਬ ਤੂੰ ਸੈਂਸਾਰ ਕੇ ਵਿਖੇ ਜਾਹਿ, ਜੀਆ ਕਾ ਉਧਾਰੁ ਕਰਿ” । ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ਕੀ ਆਗਿਆ ਸਾਥਿ ਵਿਦਾ ਹੋਇ ਕਰਿ ਜਗਤ ਮਹਿ ਆਏ । ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

ਸਲੋਕੁ^{੧੨} ॥

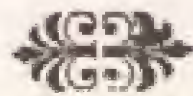
ਵਡਾ ਕਰਿ ਸਾਲਾਹੀਐ ਵਡੇ ਤੇ ਵਡਾ ਸੋਇ ॥

^੧ਸੈਂਕੜੇ । ^੨ਹਜ਼ਾਰੀਂ । ^੩ਇਹ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਏਥੇ ਤੀਜੇ ਥਾਵੇਂ ਬਦਲ ਕੇ ਆਈਆਂ ਹਨ । ^੪ਕੁਹਾ ਲਵਾਂ । ^੫ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਲਖ’ । ^੬ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਪਤਿ ਪਤਿ ਕੀਚੈ’ ।
^੭ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਹਉ’ । ^੮ਨਿਆਹੀ । ^੯ਹਜ਼ਾਰ । ^{੧੦}ਜੀਭਾਂ । ^{੧੧}ਨਵੇਂ ਤੇ ਨਵੇਂ ।
^{੧੨}ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ।

ਕੀਮਤਿ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਈਆ ਕਹਣਿ ਨ ਵਡਾ ਹੋਇ ॥

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਕੀ ਬੇਨਤੀ ਮੈ ਤੁਝ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ ॥ ੧ ॥

ਬਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ
ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥੧੪੬॥

(ੳ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਕਪਟਨ ਵਿਚ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਸੇਖ ਇਬਰਾਹੀਮ ਫਰੀਦ ਸਾਨੀ ਨਾਲ)

ਤਬ ਸਿਸਟਿ ਉਧਾਰਣੇ ਕੀ ਨਿਮਿਤਿ ਦਰਗਾਹ ਤੇ ਫਿਰਿ ਰਾਇ ਭੁਏ ਕੀ ਤਲਵੰਡੀ ਤੇ ਗਰਬੇ^੧ ਵਿਚਦੇ,
ਮਾਣੇ ਗੋਪਾਲੇ ਵਿਚਦੇ, ਵਡਿਆਂ ਜੋਧਕਿਆਂ ਵਿਚਦੇ, ਖਾਨਿ ਪੁਰਿ ਸੁਹੰਦੇ ਵਿਚਦੇ, ਮਿਠੇ ਅਰਾਈ^੨ ਵਿਚਦੇ,
ਸਤਘਰੇ ਵਿਚਦੇ, ਮਾਝੇ ਦੀ ਧਰਤੀ ਵਿਚਿ ਕਰਿ, ਰਾਵੀ ਵਿਆਹਿ ਵਿਚਿ ਕਰਿ ਸੇਖ ਫਰੀਦੇ ਦੇ ਪਟਣ ਦੇ
ਸਵਾਦਿ ਨਜੀਕਿ ਕੋਹਾਂ ਦੁਹੁ ਕੁ ਦੇ ਫਰਕ ਆਇ ਬੈਠਾ ਬਾਹਰਿ ਜੰਗਲ ਵਿਚ । ਪਟਣ ਦਾ ਪੀਰੁ ਸੇਖੁ ਫਰੀਦੁ,
ਫਰੀਦ ਦੇ ਤਖਤਿ ਸੇਖੁ ਬਿਰਾਹਮੁ^੩ ਬਾਲਾ^੪ ਰਾਜਾ, ਸੇਖ ਬਿਰਾਹਮ ਦਾ ਮੁਰੀਦੁ ਸੁਬਹ^੫ ਸਾਬਿ ਲਕੜੀਆਂ ਚੁਨਣੇ
ਗਇਆ ਬਾ ਪੀਰ ਦੇ ਮੁਤਪਖਿ^੬ ਖਾਨੇ ਕਉ । ਕਾਮਲੁ^੭ ਦਰਵੇਸੁ ਖਬਰਿਦਾਰੁ, ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਖਬਰਿ ਜਾਨਤਾ
ਬਾ, ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਪਿਆਰਾ ਓਹੁ ਲਕੜੀਆਂ ਚੁਨਦਾ ਬਾ ਕਾਮਲੁ ਦਰਵੇਸੁ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਲੋਕੁ^੮
ਦਿਤਾ ਸਿਫਤਿ ਵਿਚਿ :-

ਆਪੇ ਪਟੀ ਕਲਮ ਆਪਿ ਉਪਰਿ ਲੇਖੁ ਭਿ ਤੂੰ ॥

ਵੇਕੋ ਕਹੀਐ ਨਾਨਕਾ ਦੂਜਾ ਕਾਹੇ ਕੁ ॥੨॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਸੇਖ ਬਿਰਾਹਮ ਦਾ ਮੁਰੀਦੁ ਲਕੜੀਆਂ ਚੁਣਦਾ ਸਾ ਪੀਰ ਦੇ ਲੰਗਰ ਨੂੰ, ਤਿਨਿ ਏਹੁ ਬੈਂਤੁ ਸੁਣਿਆ । ਸੁਣਿ ਕਰਿ
ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਪਾਸਿ ਆਇਆ । ਆਇ ਕਰਿ ਦਸਤੁਪੰਜਾ ਲੈ ਦੁਆਇ ਸਲਾਮੁ ਕਰਿਕੈ ਬੈਠਾ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ
ਪਾਸਿ ਅਰਜੁ ਕੀਤੋਸੁ ਜਿ, “ਪੀਰ ਸਲਾਮਤਿ ! ਏਹੁ ਬੈਂਤੁ ਮੈਂ ਕੂੰ ਵਤਿ^੯ ਸੁਣਾਈਐ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਬਿਆਨ
ਨਾਲਿ ਆਖਿ ਸੁਣਾਇਆ, “ਏ ਫਕੀਰ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ! ਆਪੇ ਪਟੀ ਹੈ, ਆਪੇ ਕਲਮ ਹੈ, ਆਪੇ ਲਿਖਣ ਹਾਰਾ ਹੈ । ਬਿਆ^{੧੦}
ਮਾਣੁ^{੧੧} ਜਿ ਬੰਦਾ ਹੈ ਤਿਸੁ ਵਿਚਿ ਭੀ ਸਾਹਿਬੁ ਹੈ; ਅਰੁ ਕਲਮ ਜਿ ਬੰਦੇ ਦੇ ਬਾਬਿ^{੧੨} ਹੈ ਜਿ ਏਹੁ ਭੀ ਆਪੇ
ਹੈ ਅਰੁ ਲਿਖਣਹਾਰਾ ਭੀ ਆਪੇ ਹੈ; ਹੋਰੁ ਦੂਜਾ ਕਿਕਰਿ ਜਾਨੀਐ, ਸੁ ਕਿਆ ਕਰਿ ਜਾਨੀਐ । ਜਿ ਏਹੁ ਸਾਹਿਬੁ
ਹੈ ਅਰੁ ਬੰਦਾ ਹੈ ਨਾ, ਕਬੀਰ ਕਹਿਆ ਹੈ ਜਿ :-

ਖਾਲਿਕੁ^{੧੩} ਖਲਕ^{੧੪} ਖਲਕ ਵਿਚਿ ਖਾਲਿਕੁ ਪੁਰਿ ਰਹਿਓ ਸਭਿ ਠਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਰੇ ਕੋ ਜਾਨਿ ਨ ਛੁਲਹੁ ਭਾਈ^{੧੫} ॥

^੧ਪੱਛਮ ਵੱਲ ।

^੨ਇਬਰਾਹੀਮ ।

^੩ਵਾਲਾ, ਬੰਜੁਰਗ ।

^੪ਸਵੇਰ, ਪ੍ਰਾਤਰਕਾਲ ।

^੫ਮੁਤਬਖ, ਰਸੋਈ ।

^੬ਪੂਰਾ, ਮੁਕੰਮਲ ।

^੭ਵਾਰ ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੧ ।

^੮ਫੇਰ, ਮੁੜ ਕੇ ।

^੯ਦੂਜਾ, ਹੋਰ ।

^{੧੦}ਮਨੁਖ, ਮਾਣਸ ।

^{੧੧}ਬਾਰੇ ।

^{੧੨}ਕਰਤਾਰ ।

^{੧੩}ਦੁਨੀਆਂ ।

^{੧੪}ਸਹੀ ਪਾਠ ਹੈ:-

‘ਲੋਗਾ ਭਰਮਿ ਨ ਛੁਲਹੁ ਭਾਈ ॥ ਖਾਲਿਕੁ ਖਲਕ ਖਲਕ ਮਹਿ ਖਾਲਿਕੁ ਦੁਰਿ ਰਹਿਓ ਸੁਭ ਠਾਈ’ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਰਾਗ ਵਿਚ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਤੀਜਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ।

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੇਖ ਜੀ ! ਆਪੇ ਸੇਵਤੁ ਹੈ ਅਰੁ ਆਪੇ ਸਾਹਿਬੁ ਹੈ, ਬਿਨਾਂ ਇਕਸ ਤੀ ਦੂਜਾ ਨਾਹੀ, ਜਹਾਂ ਕਹਾਂ ਏਕੁ ਹੀ ਹੈ” । ਤਬ ਓਹੁ ਫਕੀਰ ਏਹੁ ਸਲੋਕੁ ਸਿਖਿ ਕਰਿ ਆਪਣੇ ਪੀਰ ਬੈ ਆਇਆ ਜਿ, “ਪੀਰ ਸਲਾਮਤੀ ਇਕੁ ਜਿ ਮੈਂ ਕੂ^੧ ਨਾਨਕੁ ਫਕੀਰੁ ਹਿੰਦੂ ਜਿ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਸਿ ਐਨਿ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੂਰਤਿ ਹੈ । ਸਾਹਿਬੁ ਪਛਾਤਾ ਹੈ, ਚੁ ਇਵੇਂ ਜਾਣੀਐ ਜਿਨਿ ਇਕੁ ਜਾਤਾ ਹੈ ਸੋ ਸਾਹਿਬ ਨੂ ਅੰਬਤਿਆ^੨ ਹੈ” । ਤਬ ਸੇਖ ਬਿਰਾਹਮ ਪੀਰ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਚਾ ! ਮੈਡਾ ਜਵਾਬੁ ਇਕੁ ਘਿੰਨਿ^੩ ਨਾਨਕ ਕੂ^੪, ਜੇ ਜਵਾਬ ਦਾ ਸੁਆਲੁ ਦਿਤਸੁ^੫ ਤਾਂ ਓਹੁ ਹਕ ਕੂ ਪਹੁਤਾ ਹੈ, ਜੇ ਨ ਦਿਤਸੁ ਤਾਂ ਹਛੁ^੬ ਛੂਣੁ ਹੈ” । ਤਬ ਸੇਖ ਪੈਰਵਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪੁਛੀਅਸੁ, ਜਿ:—

“ਇਕ ਸਾਹਿਬ ਦੁਇ ਹਦੀ^੭ ਕੇਹਤਾ ਸੇਵੀ ਕੇਹਤਾ ਰਦੀ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਏਕੁ ਸਾਹਿਬੁ ਹੈ ਅਰੁ ਦੁਇ ਹਦੀ ਹਿਨਿ-ਹਿੰਦੂ ਆਖਦੇ ਹਨਿ ਜੇ ਅਸਾਂ ਵਿਚਿ ਸਹੀ ਹੈ, ਅਰੁ ਮੁਸਲਮਾਨ ਆਖਦੇ ਹਨਿ ਜੇ ਅਸਾਂ ਵਿਚਿ ਸਹੀ ਹੈ । ਸਾਹਿਬੁ ਇਕੁ, ਹਦੀ ਦੁਇ; ਸਹੀ ਕੇਹਤੇ ਰਾਹਿ ਵਿਚਿ ਕੀਚੈ ਅਤੇ ਅਣਸਹੀ ਕੇਹਤੇ ਰਾਹਿ ਵਿਚਿ ਕੀਚੈ । ਤਬ ਏਹੁ ਬੈਂਤ ਸੇਖ ਪਾਸਹੁ ਲੈ ਕਾਰਿ ਫੇਰਿ ਓਹੁ ਮੁਰੀਦੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਪਾਸਿ ਆਇਆ, ਓਹੁ ਸਾਹੁ ਕਮਾਲੁ ਮੁਰੀਦੁ ਸੇਖ ਬਿਰਾਹਮ ਦਾ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ ਆਇ ਕਰਿ ਆਖਿਓਸੁ ਜਿ, “ਪੀਰ ਸਲਾਮਤੀ ! ਮੈਡੇ ਪੀਰ ਚਿਤੁ ਤੈਡੇ ਬੈਤੁ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਓਹਦ ਜਵਾਬ ਦਾ ਸੁਆਲੁ ਮੈ ਕੂ ਮਿਲੇ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਆਖੁ ਕੇ ਜਵਾਬੁ ਮੰਗਿਆ ਹੈਸੁ ?” ਤਬ ਉਨਿ ਖਾਦਮ^੮ ਓਹੁ ਬੈਤੁ ਆਖਿ ਸੁਣਾਇਆ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬੈਂਤ ਦਾ ਸੁਆਲੁ ਆਖਿਆ ਸਰੀਅਤਿ ਮਹਿ ਜਿ:—

ਹਿਕੋ ਸਾਹਿਬੁ ਹਿਕਾ ਹਦਿ ॥ ਹਿਕੋ ਸੇਵੀ ਦੂਜਾ ਰਦਿ ॥

ਦੂਜਾ ਕਾਹੇ ਸਿਮਰੀਐ ਜੰਮੇ ਤੇ ਮਰਿ ਜਾਇ ॥

ਹਿਕੋ ਸਿਮਰਹੁ ਨਾਨਕਾ ਘਟਿ ਘਟਿ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਉਸੁ ਮੁਰੀਦ^੯ ਕਉ, ਜੇ “ਤੂੰ ਪੀਰ ਨੂੰ ਕਹੁ ਜਿ ਜੀ, ਜਾਂ ਤੂੰ ਦੁਹ ਨੂੰ ਭਾਲਦਾ ਹੈਂ ਤਾਂ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲਿ ਵਾਸਲੁ^{੧੦} ਨਾਹੀ” । ਹਿਕੋ ਸਾਹਿਬੁ ਹੀ, ਹਿਕਾ ਹਦ ਹੀ, ਹਿਕਸ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰਿ ਦੂਜੇ ਕਉ ਰਦਿ-ਦੂਰਿ ਕਰਿ । ਦੂਜਾ ਜੰਮਦਾ ਹੈ, ਜੰਮਿ ਕੈ ਮਰਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਜਿਸੁ ਕਾ ਬਿਨਾਸੁ ਨਾਹੀ ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ ਹਿਕੋ ਜੋਹਾ ਹੈ, ਤਿਸੇ ਕੂ ਸੇਵਿ, ਜਿ ਸਭਨਾਂ ਜੀਆ ਦੇ ਨਾਲਿ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਹੈ । ਤੂੰ ਤਿਸ ਨੂੰ ਸਿਮਰਿ, ਹੋਰ ਦੂਜਾ ਮਨਹਿ ਕਰਿ । ਕਉਣੁ ਹਿੰਦੂ, ਕਉਣੁ ਮੁਸਲਮਾਨ, ਜਾਂ ਸਭਨਾਂ ਵਿਚਿ ਇਕਿ ਸਾਹਿਬੁ ਹੈ” । ਏਹੁ ਸਲੋਕੁ ਜਵਾਬ ਦਾ ਸੁਆਲੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਪਾਸਹੁ ਲੈ ਓਹੁ ਮੁਰੀਦੁ ਸੇਖ ਬਿਰਾਹਮ ਬਾਲੇ ਰਾਜੇ ਦਾ ਸੇਖ ਪਾਸਿ ਆਇਆ । ਆਇ ਕਰਿ ਜਾਂ ਹਿਕੁ ਬੈਤੁ ਪਤਿਓਸੁ ਤਬ ਸੇਖ ਬਿਰਾਹਮ ਖੁਸੀ ਹੋਇਆ । ਤਬ ਮੁਰੀਦ ਕੂ ਆਖਿਅਸੁ ਜਿ, “ਬਚਾ ! ਕਬੂ^{੧੧} ਸਮਧੋ^{੧੨} ਇਹਦਾ ਬਿਆਨੁ ?” ਕਹੈ, “ਜੀ, ਪੀਰ ਸਲਾਮਤੀ ! ਤੈਨੂੰ ਰੋਸਨੁ ਹੈ ਜਿਉਂ ਹੀ ਤਿਉਂ” । ਤਾਂ ਪੀਰ ਆਖਿਆ ਜਿ, “ਬਚਾ ! ਜਿਨਿ ਹਿਕੁ ਸਾਹਿਬੁ ਬੁਝਿਆ ਹੈ ਸੁ ਇਕੋ ਕੋਈ ਹੈ । ਪਣੁ ਬਚਾ ! ਮੈਂ ਕੂ ਘਿੰਨਿ ਜੁਲੁ ਉਥਾਉ^{੧੩}, ਮੈਂ ਉਹਦਾ ਦੀਢਾਰੁ ਕਰੀ” । ਕਹੈ, “ਪੀਰ ਸਲਾਮਤੀ ! ਭਲਾ ਬੀਵੈ^{੧੪}” । ਤਬ ਪੀਰੁ ਸੁਖਾਸਣ^{੧੫} ਅਸਵਾਰੁ ਹੋਇ ਕਰਿ ਚਲਿਆ । ਉਸੁ ਮੁਰੀਦ ਕੂ ਅਗੈ ਕਰਦੇ ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ

^੧ਕੋਲ ।

^੨ਮੈਨੂੰ ।

^੩ਅੰਪੜਿਆ, ਪਹੁੰਚਿਆ ।

^੪ਲੈ ਜਾ ।

^੫ਪਾਸ ।

^੬ਉਹ ਦੇ ਦੇਵੇ ।

^੭ਸਭ ।

^੮ਹੋਦਾਂ ਹਨ ।

^੯ਸੇਵਕ ।

^{੧੦}ਚੋਲਾ ।

^{੧੧}ਵਸਾਲ,

ਮਿਲਾਪ ।

^{੧੨}ਕੁਝ ।

^{੧੩}ਸਮਝਿਆ ।

^{੧੪}ਮੈਕੂੰ (ਮੈਨੂੰ) ਘਿਨ (ਲੈ) ਜੁਲ (ਚਲ) ਉਥਾਉ (ਉਥੇ) ।

^{੧੫}ਹੋਵੇ ।

^{੧੬}ਪਾਲਕੀ ।

ਨਾਨਕ ਜੀ ਬੈਠਾ ਥਾ ਤਿਥਾਉਂ^੧ ਆਇਆ। ਤਬ ਪੀਰ ਆਵਿਦੇ ਹੀ ਮੁਖਾਸਣਹੁ ਉਤਰਿ ਕਰਿ ਆਖਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਅਸਲਾਮਾ ਲੋਕੰ ਖੰਦੇ ਸਾਹਿਬ ਦੇ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜੇ, “ਅਲੋਕੰ ਸਲਾਮ, ਪੀਰ ਜੀ ! ਆਈਐ ਜੀ, ਸੁਫਰਾਜੀ^੨ ਹੋਈ ਜੀ। ਤੁਸੀਂ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਹਉ ਜੀ, ਅਸੀਂ ਜੀਵੇ ਜੀ, ਪੀਰ ਦਾ ਦੀਦਾਰੁ ਹੋਇਆ”। ਉਦੁ ਉਦੁ ਵਲਹੁ^੩ ਉਠਿ ਕਰਿ ਮਿਲੇ, ਗਲਿ ਲਗਿ ਕਰਿ ਬਹੁਤੁ ਡਾਉ ਕਰਿ ਕੈ ਮਿਲੇ, ਵਿਛਾਵਣੇ ਪੀਰ ਵਿਛਾਏ, ਉਪਰਿ ਬੈਠੇ। ਤਬ ਪੀਰ ਆਖਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਤੈਂਡੇ ਬੈਂਤਿ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਅਸੀਂ ਬਹੁਤੁ ਹੋਰਾਨੁ ਬੀਆ^੪ ਸੇ ਜੁ ਜੈਦੇ^੫ ਏਹਿ ਬੈਤ ਹੋਨਿ ਤੈਦਾ^੬ ਦੀਦਾਰੁ ਭੀ ਕਰੀ ਹੈ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਪੀਰ ਸਲਾਮਤੀ ! ਅਸੀਂ ਜੀਵੇ ਜੀ ਤੇਰੇ ਮਿਲਣੇ ਸਾਥਿ, ਅਸਾਨੂੰ ਸਰਫਰਾਜੀ^੭ ਹੋਈ; ਤੁਸਾਡਾ ਦੀਦਾਰੁ ਹੋਆ, ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਏ”। ਤਾਂ ਪੀਰ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਏਕੁ ਮੈਂ ਕੁੰ ਤੈਂਡੇ ਬੈਤ ਦਾ ਬਿਆਨੁ ਭੀ ਹੋਰਾਨੁ ਲਗਾ ਹੈ, ਉਹਦਾ ਮਜਮੂਨੁ ਆਖੀਵੇ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਪੀਰ ਸਲਾਮਤੀ ਫੁਰਮਾਈਐ ਜੇ ਕਿਛੁ ਸਾਹਿਬੁ ਭੇਜਸੀ ਜਬਾਬੁ ਸੁ ਆਖਸਾਂਹੇ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੇ ਤਾਈਂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਖਬਰਿ ਘਿੰਨਣ ਦਾ ਪੀਰ ਸੁਆਲੁ ਕੀਤਾ ਜਿ :—

ਫਰੀਦਾ ਪਾਤਿ ਪਟੋਲਾ^੮ ਧਜ^੯ ਕਰੀ, ਕੰਬਲਤੀ ਪਹਿਰੇਉ ॥

ਜਿਨ੍ਹੀ ਵੇਸੀ ਸਹੁ ਮਿਲੈ ਸੇਈ ਵੇਸਿ ਕਰੇਉ ॥੧੦੩॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਪੀਰ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਤੈਂ ਜਿ ਕਹਿਆ ਹੈ ਜਿ ਹਿਕੋ^{੧੦} ਸਾਹਿਬੁ ਹੈ, ਸੁ ਹਿਕੁ ਸਾਹਿਬੁ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਪਾਈਐ ? ਕਪੜੇ ਪਾਤਿ ਕਰਿ ਚੀਬੜੇ ਹੋਨੁ ਲੰਗੋਟੀ ਵਿਚਿ ਚੀ ਨਿਕਲਾਂ, ਕਿ ਉਜਾਤਿ ਵਿਚ ਰਹਾਂ ਕਿ ਨਿਹਾਲੀਆ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਘਰਿ ਮਹਲਾਂ ਛੋਡਿ ਕਰਿ ਖਿੰਬਾ ਪੈਨੂੰ ਨਿਕਲਾਂ, ਜਿਤੁ ਵੇਸਿ ਮੇਰਾ ਉਹੁ ਸਾਹਿਬੁ ਮੈ ਕੂ ਮਿਲੈ ਮੈਂ ਸਾਈ ਗਲਿ ਕਰਦਾ ਹਾਂ; ਪਣੁ ਜੀ ਤੂੰ ਮੈ ਕੁੰ ਉਹੁ ਬਾਤ ਭਜਿ^{੧੧} ਜਿਤੁ ਵੇਸਿ, ਜਿਤੁ ਮਿਹਨਤਿ ਮੈਕੂ ਮਿਲੈ ਸੇਈ ਜਵਾਬੁ ਮੈਕੂ ਤੂੰ ਭੇਹਿ^{੧੨}”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਰੀਅਤਿ ਵਿਚਿ ਸੁਆਲ ਦਾ ਜਬਾਬੁ ਦਿਤਾ:—

ਸਲੋਕੁ^{੧੩} ॥

ਕਾਇ ਪਟੋਲਾ ਧਜਿ ਕਰਹਿ^{੧੪} ਕੰਬਲਤੀ ਪਹਿਰਹਿ ਕਾਂਹਿ^{੧੫} ॥

ਨਾਨਕ ਘਰ ਹੀ ਬੈਠਿਆ ਸਹੁ ਮਿਲੈ ਜੇ ਚਿਤੁ ਰਖਹਿ ਠਾਇ^{੧੬} ॥੧੦੪॥

ਘਰ ਹੀ ਮੁੰਧਿ ਵਿਵੇਸਿ ਪਿਰੁ ਨਿਤ ਸਾਰੇ^{੧੭} ਸੰਮਾਲੇ ॥

ਮਿਲਦਿਆ ਢਿਲ ਨ ਲਗਈ^{੧੮} ਜੇ ਨੀਅਤਿ ਰਾਸਿ ਕਰੇ^{੧੯} ॥ ੧ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਸੇਖ ਜੀ ! ਕਿਤੁ ਕਾਰਣ ਕਪੜੇ ਪਾਤਿਦਾ ਹੈ। ਕਿਤੁ ਕਾਰਣਿ ਚਿਟਗਟੀਆਂ^{੨੦} ਪਹਿਰਦਾ ਹੈ, ਕਿਤੁ ਕਾਰਣਿ ਖਿੰਬਾ^{੨੧} ਪੈਨਦਾ ਹੈ, ਕਿਤੁ ਕਾਰਣਿ ਘਰਿ ਮਹਲਾ ਛੋਡਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਏਨੀ ਗਲੀ ਕਿਛੁ ਸਾਹਿਬੁ ਨਾਹੀ ਪਾਈਦਾ। ਸਿਦਕਹੁ ਮੁਰਾਦ ਪਾਈਦੀ ਹੈ। ਸੇਖ ਜੀ ! ਘਰੇ ਹੀ ਬੈਠਾ ਰਹੋ ਜਿ ਸਿਦਕੁ

^੧ਉਥੇ।

^੨ਸਰ ਬੁਲੰਦੀ, ਇਜ਼ਤ।

^੩ਵੇਹਾਂ ਤਰਫਾਂ ਤੋਂ।

^੪ਹੋਏ।

^੫ਜਿਸਦੇ।

^੬ਤਿਸਦਾ, ਉਸਦਾ।

^੭ਦਰਬਨ

^੮ਅਸਮਾਨ।

^੯ਦੋਰ (ਰੇਸ਼ਮ) ਦੇ ਵਸਤੂ।

^{੧੦}ਲੀਰਾਂ, ਚੀਬੜੇ।

^{੧੧}ਇਕੋ।

^{੧੨}ਵੇਸ।

^{੧੩}ਵੇਹ।

^{੧੪}ਮ: ੩, ਵਿਹ ਪਹਿਲਾ ਸਲੋਕ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਤੀਸਰੇ

ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਹੈ।

^{੧੫}ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਪਾਤਤੀ’।

^{੧੬}ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਪਹਿਰੇਇ’।

^{੧੭}ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਜੇ ਨੀਅਤਿ ਰਾਸਿ ਕਰੇਇ ॥ ੧੦੪ ॥

^{੧੮}ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਬੂਰੇ’।

^{੧੯}ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਹੋਵਈ’।

^{੨੦}ਵਾਰ ਵਡਹੰਸ, ਸਲੋਕ ਮ: ੧-੨੦।

^{੨੧}ਫਕੀਰਾਂ ਦਾ ਪਹਿਰਾਵਾ।

^{੨੨}ਗੋਵਤੀ।

ਸਬੂਰੀ ਵਿਚਿ ਰਹੈ । ਆਪਣਾ ਦਿਲੁ ਠਾਂਇ ਰਖੁ, ਫੇਸ-ਵੇਸ ਕੀਤੈ ਸਾਹਿਬੁ ਨਾਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਦਿਲੁ ਥਾਂਇ ਰਖੈ ਸਾਹਿਬੁ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ਜੇ ਤਾਂ ਘਰਿ ਅਉਰਤ^੧ ਹੋਵੈ ਅਤੇ ਮਰਦੁ ਬਦੇਸ ਹੋਇਆ, ਅਉਰਤ ਖਸਮ ਦੇ ਹਕ ਅਦਬ ਵਿਚਿ ਰਹੈ ਤਾਂ ਅਉਰਤ ਖਸਮ ਦੀ ਖਸਮੁ ਅਉਰਤ ਦਾ; ਅਤੇ ਜੇ ਅਉਰਤ ਬਦਰਾਹ^੨ ਹੋਵੈ, ਖਸਮ ਨਾਲਿ ਸਿਦਕੁ ਨ ਹੋਵਸੁ, ਤਬ ਅਉਰਤ ਵਸਹਗਾਰ^੩ ਹੋਵੈ, ਖਸਮ ਦੀ ਨ ਹੋਈ ਅਵਰਾਂ ਦੀ ਹੋਈ, ਜੇ ਸਬਰੁ ਕਰਿ ਸਿਦਕੁ ਵਿਚਿ ਬਹਿ ਰਹੈ ਤਾਂ ਸਿਦਕਹੁ ਮੁਰਾਦਿ ਹੈ; ਖਸਮ ਨੂੰ ਘਰਿ ਬੈਠੀ ਪਾਏ^੪ । ਤਬ ਸੇਖ ਬਿਰਾਹਮ ਪੁਛੀ ਖਬਰਿ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਜਿ:—

ਨੰਢੀ ਥੀ ਨ ਰਾਵਿਆ^੫ ਵਡੀ ਥੀ ਗਈਆਸੁ^੬ ॥

ਧਨ ਕੁਕੇਂਦੀ ਗੋਰ ਪਈ^੭ ਤੈ ਸਹ ਨਾ ਮਿਲੀਆਸੁ ॥੫੪॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਬਿਆਨੁ:—

ਤਬ ਸੇਖ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਤੈਂ ਜਿ ਕਹਿਆ ਜਿ ਸਿਦਕੁ ਅਰੁ ਸਬੂਰੀ ਕਰਿ ਬਹਿ ਰਹੁ, ਦਿਖਾ ਮੈਂ ਤਾਂ ਜਦਿ ਜੁਆਨੁ ਆਹੀ, ਖਿਜਮਤਿ ਵਿਚਿ ਪਹੁਚਦੀ ਆਹੀ; ਤਾਂ ਖਸਮੁ ਨ ਮਿਲਿਓ, ਹੁਣ ਬਿਰਧਿ ਹੋਈ, ਖਿਜਮਤਿ ਇਸ ਤੇ ਹੋਵਣੁ ਤੇ ਰਹੀ ਹੁਣੁ ਇਸਨੋ ਗੋਰ ਦੇ ਦਿਨ ਆਏ, ਇਸ ਦਾ ਕਵਣੁ ਹਾਲੁ ? ਦਿਨਾਂ ਵਿਚਿ ਨ ਮਿਲਿਓ ਹੁਣੁ ਇਸਨੋ ਉਮੇਦ ਰਹੀ ਇਸੁ ਬਾਤ ਦਾ ਕਿ ਹਾਲੁ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਰੀਅਤਿ ਵਿਚਿ ਬੈਤੁ^੮ ਦਿਤਾ ਜਿ:—

ਮਹਲ ਕੁਚਸੀ ਮੜਵੜੀ ਕਾਲੀ ਮਨਹੁ ਕਸੁਪ ॥

ਜੇ ਗੁਣ ਬੀਵਨਿ^੯ ਤਾ ਪਿਰੁ ਰਵੈ ਨਾਹੀ ਤਾਂ ਅਉਗਣ^{੧੦} ਮੁੰਧ ॥ ੧ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ, “ਜੇ ਤਾਂ ਸੇਖ ਜੀ ! ਏਸ ਨੂੰ ਸਾਹਿਬੁ ਜੁਆਨੀ ਵਿਚਿ ਨ ਮਿਲਿਓ ਤਾਂ ਕਿਛੁ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚਿ ਏਸੁ ਨਾਹੀ, ਏਸੁ ਬੰਦੇ ਵਿਚਿ ਹੈ । ਅਵਰਤਿ^{੧੧} ਜਾਂ ਕੁਚਸੀ ਹੋਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਹੁਸਨਾਕੁ^{੧੨} ਸੁਘੜੁ ਖਸਮੁ ਇਸੁ ਉਪਰਿ ਮਿਹਰਿ ਨਾਹੀ ਕਰਦਾ; ਜਾਂ ਅਵਰਤਿ ਸੁਚਸੀ ਹੋਇ ਅਤੇ ਸੀਗਾਰ ਵਿਚਿ ਰਹੈ, ਮਹਲ^{੧੩} ਥੀ ਖਸਬੂਈ^{੧੪} ਭਲੀ ਆਵੈ ਤਾਂ ਇਸੁ ਮਹਲ ਨੂੰ ਸਾਹਿਬੁ ਖੁਸਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕੈ ਮਿਲੈ ਅਰੁ ਜਾਂ ਮਹਲਿ ਕੁਚਸੀ ਹੋਵੈ ਅਤੇ ਮੜਿਆਨੁ^{੧੫} ਮਹਲ ਥੀ ਆਵੈ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਖਸਮੁ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਨਜੀਕ ਆਵੈ । ਕੁਚਸੀ ਇਤੁ^{੧੬} ਜੇ ਖਸਮ ਦੀ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣੈ । ਮੜਿਆਨ ਬਦਬੂਈ ਏਹੁ ਜਿ ਬਦ^{੧੭} ਅਮਲ ਕਰੈ । ਚੋਰੀ, ਜਾਰੀ, ਨਿੰਦਾ, ਖੁਦੀ, ਗੁਮਾਨੁ, ਅਹੰਕਾਰੁ, ਕਰੋਧੁ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਝੂਠੁ ਬੋਲੇ, ਇਨ੍ਹੀ ਹਵਾਲੀ^{੧੮} ਮੜਿਆਨੁ ਆਈ । ਜਾਂ ਏਹਿ ਬਲਾਈਂ ਇਸਿ ਵਿਚਿ ਹੋਨਿ, ਸੇਖ ਜੀ ! ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਖਸਮੁ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਮਿਲੈ ?” ਤਬ ਸੇਖ ਬਿਰਾਹਮ ਕਹਿਆ ਬੈਤੁ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਖਬਰਿ ਦਾ, ਸੁਆਲੁ ਕੀਤੋਸੁ ਜਿ:—

ਕਉਨੁ ਸੁ ਅਖਰੁ ਅਤੈ ਕਉਨੁ ਗੁਣੁ ਕਉਨੁ ਸੁ ਮਣੀਆ ਮੰਤੁ ?

ਕਉਣੁ ਸੁ ਭੈਣੇ ਵਸਿ ਕਰੀ ਜਿਤੁ ਵਸਿ ਆਵੈ ਕੰਤੁ^{੧੯} ? ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਬਿਆਨੁ:—

ਤਬ ਸੇਖ ਬਿਰਾਹਮ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਤੂੰ ਜਿ ਹੈਂ ਜੇ ਗੁਣਵੰਤੀ ਹੈਂ, ਤੈਂ ਗੁਣਿ ਕਰਿ ਕਰਿ

^੧ਔਰਤ, ਫ਼ੀਮਤ । ^੨ਬਦਕਾਰ, ਬਦਮਾਸ਼ । ^੩ਗੁਨਾਹਗਾਰ । ^੪ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਫਰੀਦਾ’
ਨੰਢੀ ਕੰਤੁ ਨ ਰਾਵਿਓ । ^੫ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਮੁਦੀਆਸੁ’ । ^੬ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਗੋਰ ਮੈਂ’ । ^੭ਮਾਰੂ ਵਾਰ,
ਸਲੋਕੁ ਮ: ੧ ^੮ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਹੋਵਨਿ’ । ^੯ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਨਾਨਕ ਅਵਗੁਣ’ । ^{੧੦}ਔਰਤ ।
^{੧੧}ਹੁਸਨ ਵਾਲਾ, ਸੋਹਣਾ । ^{੧੨}ਸੁਗੰਧੀ (ਭਾਵ-ਸੋਭਾ) । ^{੧੩}ਮੰਦੀ ਬੋ । ਪਾਠ ਸੜਿਆਨ ਸਹੀ ਜਾਪਦਾ ਹੈ । ^{੧੪}ਇਸ
ਕਰਕੇ, ਇਸ ਕਾਰਣ । ^{੧੫}ਮਾੜੇ । ^{੧੬}ਫ਼ਿਅਲ (ਕੰਮ) ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ, ‘ਇਫ਼ਆਲ’ ਅਰਥਾਤ—ਕੰਮਾਂ ਦੇ
ਕਾਰਣ । ^{੧੭}ਸਹੀ ਪਾਠ— “ਕਵਣੁ ਸੁ ਅਖਰੁ ਕਵਣੁ ਗੁਣੁ ਕਵਣੁ ਸੁ ਮਣੀਆ ਮੰਤੁ ॥
ਕਵਣੁ ਸੁ ਵੈਸੋ ਹਉ ਕਰੀ ਜਿਤੁ ਵਸਿ ਆਵੈ ਕੰਤੁ ॥ ੧੨੬ ॥”

ਤੈਂ ਸਾਹਿਬੁ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਪਰੁ ਜੀ, ਜਿਨੀ ਗੁਣੀ ਕਰਿ ਕਰਿ ਤੈਂ ਪਾਇਆ ਹੈ ਸੇ ਗੁਣ ਤੂੰ ਮੈਕੂੰ ਭਸ ਸੁ ਕਿਆ ਅਖਰੁ ਹੈ ਕਿ ਗੁਣ ਹੈ ਸੇ ਕਿ ਮਣੀਆ ਮੰਤੁ ਹੈ, ਜਿਤੁ ਮੰਤ, ਅਖਰਿ, ਗੁਣ ਸਾਹਿਬੁ ਖਸਮ-ਕੰਤ ਵਸ ਆਵਦਾ ਹੈ ?” ਤਬ ਫੇਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਸਰੀਅਤਿ ਵਿਚਿ ਜਬਾਬੁ^੧ ਬੈਂਤੁ ਕਹਿਆ ਜਿ:-

ਨਿਉਣੁ ਸੁ ਅਖਰੁ ਖਉਣੁ ਗੁਣੁ ਜਿਹਵਾ ਮਣੀਆ ਮੰਤੁ ॥

ਜਾਂ ਏਤੀ ਫੈਣੇ ਵਸਿ ਕਰਹਿ ਤਾਂ ਵਸਿ ਆਵੈ ਕੰਤੁ^੨ ॥ ੧੦ ॥

ਸੇਵਾ ਸਾ ਤਿਸੁ ਭਾਵਸੀ ਜਾਕਉ ਨਜਰਿ ਕਰੇ ॥

ਨਾਨਕ ਸਭੇ ਸਹੀਆਂ ਪਲਰੈ ਕੰਤੁ ਤਿਸੀ ਕਾ ਹੋਇ ॥ ੧੧ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਸੇਖ ਜੀ ! ਏਹੁ ਜਿ ਨਿਵਿ ਚਲਣੁ ਹੈ ਹਰ ਕਿਸੀ ਅਗੈ, ਏਹੇ ਅਖਰੁ ਹੀ, ਅਤੇ ਕੋਈ ਭਲਾ ਕਰਿ ਮਾਨੈ ਕੋਈ ਬੁਰਾ ਕਰਿ ਮਾਨੈ, ਸਾਹਿਬੁ ਸੁਖੁ ਦੇਉ ਦੁਖੁ ਦੇਉ, ਉਸ ਨੂੰ ਖਵੈ^੩ ਤਾਂ ਏਹੁ ਏਸ ਨੂੰ ਗੁਣੁ ਹੈ, ਏਤੁ ਖਸਮੁ ਸਾਹਿਬੁ-ਕੰਤੁ ਖਰਾ ਖਸੀ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਬਾਬਿ^੪। ਅਤੇ ਜਿਹਵਾ ਤੇ ਭਲਾ ਸਬਦੁ ਬੋਲੇ, ਜਿਹਵਾ ਤੇ ਸਿਫਤਿ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਕਰੇ ਤਾਂ ਏਹੁ ਮਣੀਆ ਮੰਤੁ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਇਤੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਇਸ ਦੇ ਵਸਿ ਕੰਤੁ ਹੋਂਦਾ ਹੈ। ਜਾਂ ਇਤਨੀਆਂ ਵਸਤੂ ਏਹੁ ਬੰਦਾ ਵਸਿ ਕਰੇ ਤਾਂ ਸਾਹਿਬੁ ਖਸਮੁ ਜਿ ਹੈ ਸੇ ਇਸ ਦੇ ਵਸਿ ਹੋਵੇ, ਜਾਂ ਇਜੇਹੀ ਸੇਵਾ ਕਰੇ; ਪਣੁ ਸੇਖ ਜੀ ! ਜਾਂ ਏਹੁ ਸੇਵਾ ਉਸੁ ਸਾਹਿਬੁ ਭਾਵੈ ਤਾਂ ਜਿਤਨੀਆਂ ਸਹੀਆਂ ਕਹਾਂਵਦੀਆਂ ਹੋਨਿ ਇਤਨੀਆਂ ਸਭਿ ਘਟਿ ਕਾਈ ਨਾਹੀ ਲੋਚਦੀਆਂ, ਆਪੇ ਆਪਣੀ ਜਾਹਗਾ ਕਹਦੀਆਂ ਹੋਨਿ ਜੇ ਹਵੈ^੫ ਰੀਝਾਇ ਲਈ, ਜਿ ਦੋਵੇ ਸਿਰੇ ਮੋਰਾ ਕੰਤੁ ਹੋਵੈ ਤਾਂ ਭਲਾ ਹੋਵੇ। ਪਣੁ ਜਿਸੁ ਕਉ ਮਿਹਰ ਕੀ ਨਜਰਿ ਕਰੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਬੀਂ ਸਾਹਿਬੁ ਰਾਜੀ ਰਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸਾਹਿਬੁ ਨੂੰ ਭਾਵੈ ਤਾਂ ਸਭਨਾਂ ਮਹਲਾਂ ਨੂੰ ਛੋਡਿ ਕਰਿ ਉਸੈ ਨੂੰ ਰਾਵੈ, ਉਸੈ ਦੇ ਵਚਨਿ ਵਿਚਿ ਚਲੈ”। ਕਹੈ, “ਨਾਨਕ ! ਨਜਰਿ ਪਿਛੈ ਸੇਵਾ ਕਿ ਸੇਵਾ ਪਿਛੈ ਨਜਰਿ ? ਨਾਨਕ ! ਏਹੁ ਬਾਤ ਮੈਂ ਤਬ ਹੀ ਕਹੀ ਹੈ ਜਾਂ ਤੁਧੁ ਨਬੋਤਿ ਕੈ ਫੇਰਿ ਚਲਾ ਪਾਇਆ, ਤਬ ਏਹੁ ਮੈਂ ਬਾਤ ਪੁਛੀ”। ਤਬ ਫੇਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਰੀਅਤਿ ਵਿਚਿ ਬੈਂਤੁ ਕਹਿਆ ਜਿ:-

ਸੇਵਾ ਕਰੈ ਜਿ ਕੰਤ ਕੀ ਕੰਤੁ ਤਿਸੀ ਕਾ ਹੋਇ ॥

ਗਰਬ^੬ ਕੰਤੁ ਨ ਪਾਈਐ ਭਾਵੈ ਖਰੀ ਸੁਆਲਿਆਹੁ^੭ ਹੋਇ ॥ ੧੨ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੇਖ ਜੀ ! ਸੇਵਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਮੂਲੁ ਇਸੁ ਦੀ ਸੇਵਾ ਹੀ ਹੈ; ਸੇਵਾ ਕਰੈ ਅਰੁ ਸੇਵਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਗਰਬੁ ਨ ਕਰਈ, ਨਿਹਗਰਬਾ ਹੋਇ ਤਾਂ ਇਸੁ ਉਪਰਿ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਨਜਰਿ ਹੋਇ। ਜਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਨਜਰਿ ਹੋਈ ਤਾਂ ਏਹੁ ਮਹਲ ਬੁਲਾਈ ਤਾਂ ਏਹੁ ਵਸਤੁ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਹੋਈ। ਜਾਂ ਏਹੁ ਸੇਵਾ ਕਰੈ ਤਾਂ ਸੋਹਣੀ ਛੀ ਹੋਵੈ ਅਤੇ ਖਸਮ ਨਾਲਿ ਸੇਵਾ, ਅਤੇ ਸੂਰਤਿ ਦਾ ਗਰਬੁ ਕਰੈ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਹਿਬੁ ਗਰਬਿ ਕਰਿ ਨਜੀਕਿ ਨ ਆਵੀ। ਭਾਵੇ ਤੇਹੀ ਸੋਹਣੀ ਹੋਵੈ ਤਾਂ ਸਾਹਿਬੁ ਏਸ ਨੂੰ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਨ ਹੋਈ, ਇਸੁ ਦਾ ਨਾਉਂ ਛੁਟਤਿ ਪਵੇ-ਸੋਹਾਗਣਿ ਨ ਹੋਈ। ਤਿਉਂ ਇਸੁ ਦਾ ਮੂਲੁ ਸੇਵਾ ਹੈ, ਸੇਖ ਜੀ ! ਜਿ ਸੇਵਾ ਕਰਿ ਕੈ ਗਰਬੁ ਨ ਕਰੈ ਤਾਂ ਪਾਏ। ਪਣੁ ਸੇਖ ਜੀ ! ਪਹਿਲੋਂ ਸੇਵਾ, ਸੇਵਾ ਤੇ ਸਾਹਿਬੁ ਪਾਈਐ”। ਤਬ ਸੇਖ ਬਿਰਾਹਮ ਬਾਬੇ ਦਿਆਂ ਕਦਮਾਂ ਨੂੰ ਹਥੁ ਲਾਇਅਸੁ, ਲਾਇ ਕੈ ਮਥਾ ਰਖਿਓਸੁ ਜਿ, “ਵਾਹੁ ਨਾਨਕੁ ! ਜਿਨਿ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਰਾਹਿ ਦੇ ਦੀ ਸੋਝੀ ਦਿਤੀਅਸੁ ਅਸੀਂ

^੧ਜਵਾਬੀ।

^੨ਸਹੀ ਪਾਠ, ਇਸ ਸਲੋਕ ਦਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਉਂ ਹੈ:-

ਨਿਵਣੁ ਸੁ ਅਖਰੁ ਖਵਣੁ ਗੁਣੁ ਜਿਹਵਾ ਮਣੀਆ ਮੰਤੁ ॥

ਏ ਤੂੰ ਫੈਣੇ ! ਵੇਸ ਕਰਿ ਤਾਂ ਵਸਿ ਆਵੈ ਕੰਤੁ ॥ ੧੦੭ ॥

^੩ਖਿਮਾ ਕਰੇ।

^੪ਬਾਰੇ ਵਿਚ।

^੫ਹਉ (ਮੈਂ) ਹੀ।

^੬ਅਹੰਕਾਰ ਕਰਕੇ।

^੭ਸਲਾਹੁਣ

ਜੋਗ, ਸੋਹਣੀ।

^੮ਅੰਕ ੧੧ ਤੇ ੧੨ ਦਾ ਸਲੋਕ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਕੁੰ, ਕੁੰ, ਕਰਮੁ^੧ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਹੋਇਆ ਜਿ ਬੰਦਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਮਿਲਿਆ, ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਮਹਲੀ ਮਿਲਿਆ ਜਾਣੁ ਸਾਹਿਬ
ਕੁੰ ਮਿਲਿਆ, ਅਸੁ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਿਲਣੇ ਵਿਚਿ ਸਕੁ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ। ਪਣੁ ਜੀ ਇਕੁ ਗੁਸਤਾਕੀ^੨ ਪਉਦੀ ਹੈ ਜਿ ਸਾਹਿਬ
ਦਿਆਂ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਨੂ ਬਹੁਤੁ ਗਲਾਂ ਪੁਛਣੀਆਂ ਭੀ ਗੁਸਤਾਕੀ ਹੈ; ਪਣੁ ਜੀ ਜੇ ਰਸਾਇ ਥੀਵੈ ਤਾਂ ਪੁਛਾਂ ਹਾਂ”।
ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੇਖ ਜੀ ! ਗਲਾਂ ਓਹੇ ਸਕਾਰਥੀਆ^੩ ਹੋਨਿ ਜਿ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਵ ਦੀਆਂ
ਗਲਾਂ ਕੀਚਨਿ, ਹੋਰੁ ਗਲਾਂ ਸਾਹਿਬੁ ਬਿਨਾ ਆਪਣੇ ਨਾਵ ਬੀ ਨ ਦੇਓ ਸਾਹਿਬੁ ਕਰਣੀਆਂ”। ਤਬ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ
ਸਰੀਅਤਿ ਵਿਚਿ ਇਕੁ ਬੈਤੁ^੪ ਕਹਿਆ ਜਿ:-

ਰੂਪੈ ਕਾਮੇ ਦੋਸਤੀ^੫ ਭੁਖੈ ਸਾਦੈ ਗੰਢੁ^੬ ॥ ਲਬੁ ਮਾਲਿ ਘੁਲਿ ਮੁਚਲੈ^੭ ਊਘੈ ਸਉਤਿ^੮ ਪਲੰਘੁ ॥

ਭਉਕੈ ਕੋਪੁ ਖੁਆਰੁ ਹੋਇ ਫਕਤੁ ਪਿਟੇ ਅੰਧੁ ॥

ਚੁਪੈ ਚੰਗਾ ਨਾਨਕਾ ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਮੁਹਿ ਗੰਧੁ ॥ ੧੩ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ ਏ ਸੇਖ ਜੀ ! ਜਿਉਂ ਰੂਪੈ ਤੋ ਕਾਮੇ ਨੂ ਮੁਹਬਤਿ ਹੈ। ਜਿਉਂ
ਰੂਪੈ ਤੋ ਸਾਦੈ ਨੂ ਮੁਹਬਤਿ ਹੈ। ਜਿਉਂ ਊਘੈ^੯ ਅਰੁ ਨਿਹਾਲੀ^{੧੦} ਸਿਹਜਾ ਨੂ ਮੁਹਬਤਿ ਹੈ। ਤਿਉਂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਵੈ
ਨਾਲਿ ਸਾਹਿਬ ਦਿਆਂ ਦੀ ਮੁਹਬਤਿ ਹੈ; ਉਨਾਂ ਨੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਗਲਾਂ ਦੇਵੈ ਸੋਹਦੀਆਂ ਹੋਨਿ, ਜਿਉਂ ਕਾਮੇ
ਨੂ ਰੂਪ ਸੋਹਦਾ ਹੈ, ਜਿਉਂ ਭੁਖ ਨੂ ਭੋਜਨੁ ਸੋਹਦਾ ਹੈ, ਜਿਉਂ ਲਬੈ ਨੂ ਮਾਲੁ ਸੋਹਦਾ ਹੈ, ਜਿਉਂ ਊਘੈ ਨੂ ਸਿਹਜਾ
ਸੋਹਦੀ ਹੈ, ਤਿਉਂ ਸਾਹਿਬ ਦਿਆਂ ਨੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੋਹਦੀਆਂ ਹੋਨਿ। ਸੇਖ ਜੀ ! ਏਹੁ ਮਨੁਖ ਕਰੇਧੁ
ਕਰਿ ਕਰਿ ਭਉਂਕਦਾ ਹੈ, ਭਉਂਕਿ ਭਉਂਕਿ ਖੁਆਰੁ ਹੋਂਦਾ ਹੈ, ਸਮਝਦਾ ਨਾਹੀ, ਅੰਧਾ ਹੈ ਜਿ ਏਹੁ ਗਲਿ ਕਿ
ਨਾਹੀ ? ਜਿਚਰੁ ਏਹੁ ਬੋਲੈ ਸਿ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਹੀ ਗਲਾਂ ਬੋਲੇ, ਨ ਬੋਲੀ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂ ਚੁਪਾ ਚੰਗੀ ਹੈ; ਪਣੁ ਬਿਨਾਂ
ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਇਸਨੇ ਹੋਰੁ ਕਿਛੁ ਬੋਲਣੁ ਭਲਾ ਨਾਹੀ^{੧੧}। ਹੋਰਸਿ ਬੋਲਣੈ ਨਾਲਹੁ ਏਹੁ ਚੁਪਾਤਾ ਹੀ ਭਲਾ
ਹੈ ਜਿ ਬਿਨਾਂ ਸਾਹਿਬ ਬੀ ਕਿਛੁ ਹੋਰੁ ਇਤੁ ਮੁਹਿ ਕਹੈ, ਸੁ ਏਹੁ ਮੁਹੁ ਗੰਦਾ ਹੋਇ। ਸੋ ਮੁਹੁ ਗੰਦਾ ਹੈ ਜਿਤੁ ਮੁਹਿ
ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਾਹੀਂ ਹੋਂਦੀਆਂ, ਕਿਉਂ ਜਿ ਇਸਦਾ ਬੋਲਿਆ ਜਿ ਹੈ ਸੋ ਸਭੁ ਲਿਖੀਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਤੁ
ਬੋਲਿਐ ਇਸੁ ਦਾ ਬੁਰਾ ਲਿਖੀਐ ਸੁ ਏਹੁ ਆਪਣਾ ਬੁਰਾ ਕਿਉਂ ਲਿਖਾਏ ? ਏਹੁ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਗਲਾਂ ਕਰੈ, ਸਾਹਿਬ
ਹੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਬੋਲੈ ਜਿਤੁ ਇਸੁ ਦਾ ਭਲਾ ਲਿਖੀਐ। ਏਹੁ ਜਿ ਬਿਨਾਂ ਸਾਹਿਬ ਬੀ ਕਿਛੁ ਹੋਰੁ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਸੋ
ਇਸੁ ਦਾ ਦਰਗਾਹ ਮੁਹੁ ਸਿਆਹੁ^{੧੨} ਹੈ, ਐਥੈ ਗੰਦਾ ਹੈ। ਇਸੁ ਬੰਦੇ ਨੂ ਹੋਰਸੁ ਬੋਲਣੇ ਬੀ ਚੁਪਾ ਹੀ ਭਲੀ ਹੈ।
ਇਕਸੁ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਤਿ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰੁ ਕਿਛੁ ਬੋਲਣਾ ਭਲਾ ਨਾਹੀ^{੧੩}। ਸੇਖ ਜੀ ! ਜਿਤਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਗਲਿ ਪੁਛਹਿਗਾ
ਇਤਨਾ ਮੇਰਾ ਭੀ ਫਾਇਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੇਖ ਜੀ ! ਤੇਰਾ ਭੀ ਫਾਇਦਾ ਹੈ। ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਗਲਿ ਪੁਛਣੀ ਵਿਲਿ ਨਾਹੀਂ
ਕਰਣੀ”। ਤਬ ਸੇਖ ਅਰਜੁ ਕੀਤਾ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਮੈਕੂੰ ਹਿਕੁ^{੧੪} ਕਾਤੀ^{੧੫} ਲੋੜੀਦੀ ਹੈ, ਸਿ ਕੇਹੀ ਜੇਹੀ ਸਾਰ^{੧੬}
ਦੀ ਜਿ ਕਾਤੀ ਹੈ ਜੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੇ ਗਲਿ ਵਗੈ ਤਾਂ ਜਨਾਵਰੁ ਹਲਾਲੁ ਥੀਵੈ, ਅਰੁ ਜਿ ਬੰਦੇ ਦੇ ਗਲਿ ਵਗੈ ਤਾਂ
ਬੰਦਾ ਹਲਾਲੁ ਨ ਥੀਵੈ, ਮੈ ਕੂੰ ਤੂੰ ਇਜੇਹੀ ਕਾਤੀ ਦੋਹਿ ਜਿ ਜੈਂਦਾ ਕੁਠਾ ਏਹੁ ਬੰਦਾ ਹਲਾਲੁ ਥੀਵੈ”। ਤਬ ਗੁਰੂ
ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਬੈਤੁ^{੧੭} ਕਹਿਆ ਸਰੀਅਤਿ ਵਿਚਿ ਜਿ:-

ਸਚ ਕੀ ਕਾਤੀ ਸਚੁ ਸਭੁ ਸਾਰੁ ॥ ਘਾੜਤਿ ਤਿਸ ਕੀ ਅਪਰ ਅਖਾਰ ॥

^੧ਕੁਝ। ^੨ਕੁਪਾ ਭਾਵ। ^੩ਗੁਸਤਾਕੀ। ^੪ਸਾਰਥਕ, ਸਫਲ। ^੫ਵਾਰ ਮਲਾਰ,
ਸਲੋਕ ਮ: ੧-੨੩। ^੬ਕਾਮ ਦੀ ਦੋਸਤੀ ਰੂਪ (ਸੁਹੱਪਣ ਜਾਂ ਸੁੰਦਰਤਾ) ਨਾਲ ਹੈ। ^੭ਭੁਖੇ ਦਾ ਸੁਆਦਲੇ ਖਾਣੇ
ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਹੈ। ^੮ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਲਬੈ ਮਾਲੈ ਘੁਲਿ ਮਿਲਿ ਮਿਚਲਿ’। ^੯ਖੁਲ੍ਹਾ, ਚੌੜਾ। ^{੧੦}ਨੀਂਦ
ਵਾਲੇ ਨੂੰ। ^{੧੧}ਦੁਲਾਈ, ਤੁਲਾਈ। ^{੧੨}ਕਾਲਾ। ^{੧੩}ਇਕ। ^{੧੪}ਫੁਰੀ। ^{੧੫}ਲੋਹਾ।
^{੧੬}ਵਾਰ ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੧-੧੯।

ਸਚਿ ਕੀ ਸਾਣੇ ਲਈ ਕੇ ਲਾਇ¹ ॥ ਗੁਣ ਕੀ ਬੇਕਾ ਮਾਹਿ² ਸਮਾਇ ॥
ਤਿਸੁ ਦਾ ਕੁਠਾ³ ਹੋਵੇ ਸੇਖੁ ॥ ਲੋਹੁ ਲਬੁ ਨਿਕਥਾ⁴ ਵੇਖੁ ॥
ਹੋਇ ਹਲਾਲੁ ਲਗੈ ਹਕਿ ਜਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਦਰਿ ਦੋਦਾਰਿ ਸਮਾਇ ॥੧੪॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਸੇਖ ਜੀ ! ਇਸੁ ਸਾਰ ਦੀ ਕਾਤੀ⁵ ਬੰਦਾ ਹਲਾਲੁ ਨਾਹੀਂ ਬੰਦਾ⁶ । ਸਚਿ ਕੀ ਕਾਤੀ ਹੋਇ, ਸਚੇ ਹੀ ਸਾਹਿ ਤੇ ਘਤੀਐ ਸਚੇ ਹੀ ਸਾਣੇ ਸਾਥਿ ਓਹੁ ਕਾਤੀ ਲਾਇ ਕੇ ਲਾਇ ਚਿਲਾਇ ਲੀਜੀਐ ਤਿਸੁ ਕਉ ਬੇਕ⁷ ਗੁਣਾਂ ਕੀ ਹੋਇ, ਤਿਸੁ ਵਿਚਿ ਓਹੁ ਕਾਤੀ ਸਮਾਵੇ, ਤਿਸੁ ਕੇ ਸਾਥਿ ਜਥਿ ਕੁਸੈ⁸ ਤਬਿ ਤਿਸੁ ਕਾ ਕੁਠਾ ਏਹੁ ਸੇਖੁ ਹੋਇ । ਲੋਹੁ ਕੀ ਜਾਹਿਗਾ ਇਸੁ ਵਿਚਹੁ ਜਾਂ ਲਬੁ ਜਾਇ ਤਾਂ ਏਹੁ ਹਲਾਲੁ ਬੀਵੇ, ਨਾਤਰਿ⁹ ਨ ਬੀਵੇ । ਜਿਰਰੁ¹⁰ ਏਸੁ ਵਿਚਿ ਲਬੁ ਹੈ ਤਿਰਰੁ¹¹ ਏਹੁ ਮਕਰੁਹੁ¹² ਹੈ, ਹਲਾਲੁ ਤਾਂ ਬੀਵੇ ਜਾਂ ਇਸੁ ਵਿਚਹੁ ਜਾਇ; ਤਾਂ ਏਹੁ ਹਲਾਲੁ ਬੀਵੇ ਤਾਂ ਏਹੁ ਦੋਦਾਰਿ ਦੀ ਲਾਇਕ ਹੋਇ, ਨਾਤਰਿ ਨਾਹੀਂ ਦਰਿ ਕੀ ਲਾਇਕ ਏਹੁ ਬੰਦਾ, ਖਾਮੁ ਹੈ । ਜਾਂ ਏਹੀ ਕਾਤੀ ਕੁਸੇ ਤਾਂ ਏਹੁ ਬੰਦਾ ਹਲਾਲੁ ਬੀਵੇ, ਸੇਖ ਜੀ ! ਏਹੁ ਕਾਤੀ ਹੈ ਜੇ ਕੋਈ ਘਿਨਿ¹³ ਸਕੈ¹⁴ । ਤਬ ਸੇਖੁ ਖੁਸੀ ਹੋਇਆ, ਖੁਸੀ ਹੋਇ ਕਰਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਕਿਛੁ ਲੋੜੀਂਦਾ ਆਹਾ ਸੋ ਸਾਹਿਬ ਦਿਤਾ, ਨਿਹਾਲੁ ਬੀਆਸੇ” । ਤਾਂ ਫਿਰਿ ਸੇਖ ਅਰਜੁ ਕੀਤਾ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਜਿ ਕਿਛੁ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ ਸੋ ਤੈਥੀਂ ਪਾਈਦਾ ਹੈ ਜੀ । ਹਿਕੁ ਬਿਆ¹⁵ ਭੀ ਗਲਿ ਹੈ ਜਿ ਹੁਕਮੁ ਬੀਵੈ¹⁶ ਤਾਂ ਆਖੀ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਭਲਾ ਹੋਇ, ਸੇਖ ਜੀ ! ਜਿ ਕਿਛੁ ਕਹਣਾ ਹੈ ਸੋ ਆਖੀਐ, ਜੇ ਕਿਛੁ ਸਾਹਿਬੁ ਅਖਾਏਗਾ ਸੋ ਆਖਸੀ ਹਾਂ¹⁷” । ਤਬ ਸੇਖ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਏਹੁ ਜਿ :-

ਅਛਲ¹⁸ ਛਲਾਈ ਨਹ ਛਲੈ ਨਹ ਘਾਉ ਕਟਾਰਾ ਕਰਿ ਸਕੈ ॥

ਲੋਭੀ ਕਾ ਮਨੁ ਟਲਪਲੈ¹⁹ ॥ ਬਿਨੁ ਤੇਲ ਦੀਵਾ ਕਿਉ ਜਲੈ ॥੧॥²⁰ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਸੇਖ ਬਿਰਾਹਮ ਬੇਨਤੀ ਬਾਬੇ ਜੀ ਪਾਸਿ ਕੀਤੀ ਜਿ, “ਏ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਡਿਖਾ ਏਹੁ ਜਿ ਅਛਲੁ ਮਾਇਆ ਹੈ ਸੋ ਕਹੀਦੈ ਬੁਝੈ ਛਲੀ ਨਾਹੀਂ ਜਾਂਦੀ, ਨਾ ਕੋਈ ਸਿਧੀ ਵਲਹੁ ਆਪਣੀ ਛਾਤੀ ਕਟਾਰਾ ਘਾਏ, ਨਾ ਕੋ ਮਾਇਆ ਕਾਟੇ, ਨਾ ਕੋ ਮਾਇਆ ਕੂੰ ਛਲੈ, ਏਹੁ ਜਿ ਲੋਭੀ ਜੀਉ ਹੈ ਸੋ ਕਟਾਰੇ ਸਾਥਿ ਆਪਿ ਕੂੰ ਘਾਉ ਕਰਿ ਸਕਦਾ ਨਾਹੀਂ, ਟਲਪ²¹ ਲਾਂਵਦਾ ਜੀਉ ਫਿਰਦਾ ਹੈ । ਆਸਿ ਪਾਸਿ ਮਾਇਆ ਕੂੰ ਕਟਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ । ਜੀਅ ਥੀਂ ਭੀ ਪਿਆਰੀ ਕਰਿ ਰਖਦਾ ਹੈ । ਦਿਖਾ ਜੀ, ਤੇਲ ਬਿਭੀਰ ਦੀਵਾ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਜਲੈ, ਬਿਨਾਂ ਦੀਵੇ ਜਲੈ ਥੀਂ ਚਾਨਣੁ ਬੀਂਦਾ ਨਾਹੀਂ । ਬਿਨਾਂ ਚਾਨਣਿ ਬੀਏ ਕਿਛੁ ਸੁਝਦਾ ਨਾਹੀਂ । ਡਿਖਾ ਜੀ, ਦੀਵੇ ਬਿਨਾਂ ਤੇਲੁ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਜਲੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਰੀਅਤਿ ਮਹਿ ਸਬਦੁ ਕਹਿਆ ਜਿ :-

ਕੁਰਾਣ ਕਤੇਬ²² ਕਮਾਈਐ ॥ ਡਉ ਵਟੀ ਇਤੁ ਤਨਿ ਪਾਈਐ ॥

ਸਚੁ ਬੁਝਣੁ ਆਣਿ ਜਲਾਈਐ ॥ ੨ ॥

¹ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਸਬਦੇ ਸਾਣ ਰਖਾਈ ਲਾਇ’ । ²ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਬੇਕੈ ਵਿਚਿ’ । ਅਰਥਾਤ-ਬੇਕ (ਮਿਆਨ) ਵਿਚ । ³ਕਹਿਆ ਹੋਇਆ । ⁴ਨਿਕਲਿਆ । ⁵ਲੋਹੇ ਦੀ ਕਰਦ (ਫੂਰੀ) ਨਾਲ । ⁶ਹੁੰਦਾ । ⁷ਮਿਆਨ । ⁸ਕਹਿਆ ਜਾਵੇ । ⁹ਨਹੀਂ ਤਾਂ । ¹⁰ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ । ¹¹ਉਤਨਾ ਚਿਰ । ¹²ਘ੍ਰਿਣਾ ਜੋਗ, ਭ੍ਰਸ਼ਟ । ¹³ਲੈ । ¹⁴ਦੁਸੀ, ਹੋਰ । ¹⁵ਹੋਵੇ । ¹⁶ਆਖਾਂਗਾ (ਭਾਵ-ਉਤਰ ਦੇਵਾਂਗਾ) । ¹⁷ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੧, ਘਰੁ ੫-੨੩ । ¹⁸ਏਥੇ ਸਹੀ ਪਾਠ ਇਉਂ ਹੈ-ਜਿਉ ਸਾਹਿਬੁ ਰਾਖੈ ਤਿਉ ਰਹੈ, ਇਸੁ ਲੋਭੀ ਕਾ ਜੀਉ ਟਲ ਪਲੈ ॥ ੧ ॥ ¹⁹ਇਹ ਸਬਦ ਫਰੀਦ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਹੈ । ²⁰ਟਿੱਲ, ਜੋਰ । ²¹ਸਹੀ ਪਾਠ ‘ਪੋਥੀ ਪੁਰਾਣ’ ।

ਬਿਨੁ ਤੇਲੇ^੧ ਦੀਵਾ ਇਉਂ ਸਲੈ ॥ ਕਰਿ ਚਾਨਣੁ ਸਾਹਿਬੁ ਤਉ ਮਿਲੈ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਸੇਖ ਜੀ ! ਕੁਰਾਣੁ ਜਿ ਕਹੇਦਾ ਹੈ ਸੇ ਕਮਾਈਐ । ਕਤੇਬ ਜਿ ਕਹੇਦੀ ਹੈ ਸੇ ਕਮਾਈਐ ਅਰੁ ਸਾਹਿਬ ਬੀ ਡਰੀਐ, ਡਰਿ ਕਰਿ ਸੁਮਾਰਗਿ ਚਲੀਐ । ਕੁਰਾਣੁ ਕਤੇਬ ਦਾ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕੀਚੈ; ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਖੇਡ^੨ ਬੀ ਡਰੀਐ; ਭਉ ਕੀਚੈ; ਕਤੇਬਾ^੩ ਦਾ ਕਹਿਆ ਕਮਾਈਐ । ਸੁ ਏਹੁ ਤੇਲੁ ਹੋਇਆ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਭਉ ਜਿ ਇਸੁ ਵਿਚ ਆਇਆ, ਜਿ ਏਹੁ ਵਟੀ ਹੋਈ । ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜਿਨਿ ਬੁਝਿਆ ਤਿਨਿ ਸਾਹਿਬੁ ਬੁਝਿਆ, ਜਿਥੈ ਸਚੁ ਇਸਦੈ ਅੰਦਰਿ ਆਇਆ ਤਿਥੈ ਜੋਤਿ ਜਾਗੀ, ਦੀਵਾ ਬਲਿਆ । ਜਬ ਦੀਵਾ ਬਲਿਆ, ਤਿਥੈ ਅੰਦਰਿ ਚਾਨਣੁ ਹੋਇਆ, ਤਬ ਤ੍ਰੇਈ ਲੋਕ ਨਾਬੁ^੪ ਜੋ ਕਹੇਦਾ ਹੈ ਸੁ ਇਸੁ ਦੇ ਅੰਦਰਿ ਆਇ ਵਸਿਆ । ਜਾਂ ਤ੍ਰੇਈ ਲੋਕਿ ਨਾਬੁ ਅੰਦਰਿ ਆਇਆ ਤਬ ਤ੍ਰੇਈ ਲੋਕਿ^੫ ਇਸ ਨੂ ਨਜਰਿ ਆਏ । ਏਤੁ ਸੰਜਮਿ ਤੇਲ ਬਿਨਾਂ ਦੀਵਾ ਜਲਿਆ । ਤਾਂ ਸਾਹਿਬੁ ਇਸ ਨੂ ਮਿਲਿਆ ਏਤੁ ਚਾਨਣਿ”:-

ਇਤੁ ਤਨਿ ਲਾਗੈ ਬਾਣੀਆ ॥ ਸੁਖੁ ਹੋਵੈ ਸੇਵ ਕਮਾਈਆ^੬ ॥

ਸਭ ਦੁਨੀਆ ਆਵਣੁ ਜਾਣੀਆ ॥ ੩ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਸੇਖ ਜੀ ! ਇਸੁ ਤਨਿ ਨੂ ਜਾਂ ਏਹੁ ਬਾਣੀ ਲਗੈ ਤਾਂ ਹੀ ਏਹੁ ਜਾਣੈ । ਏਹੁ ਜਿ ਦੁਨੀਆਂ ਹੈ ਸੋ ਆਵਣੁ ਜਾਣੀ ਹੈ, ਬੁਨੁ ਇਸ ਦੇ ਕੰਮਿ ਨਾਹੀ^੭ । ਏਹੁ ਜਿ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਵਸਤੁ ਹੈ ਸੋ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ^੮, ਅਵਣੁ ਜਾਣੀ ਹੈ । ਪਰੁ ਜੇ ਕਿਛੁ ਏਹੁ ਆਪਣੇ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰਿ ਲਏ ਸੇਈ ਸਹੀ, ਹੋਰੁ ਸਭੋ ਬੁਨੁ । ਸੇਖ ਜੀ ! ਇਸੇ ਹੀ ਸੇਵਾ ਤੇ ਇਸ ਨੂ ਸੁਖੁ ਹੈ:-

ਵਿਚਿ ਦੁਨੀਆ ਸੇਵ ਕਮਾਈਐ ॥ ਤਾ ਦਰਗਹ ਬੈਸਣੁ ਪਾਈਐ ॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਬਾਹ ਲੁਭਾਈਐ ॥ ੪ ॥ ਰਬ ॥”

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਸੇਖ ਜੀ ! ਏਹੁ ਜਹਾਨੁ ਜਿ ਹੈ ਸੋ ਜਰਾਇਤਿ^੯ ਦੀਨ^{੧੦} ਦੀ ਹੈ, ਜਾਂ ਇਸੁ ਨੂ ਏਹੁ ਸੋਈ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਏਹੁ ਇਸੁ ਜਹਾਨ ਵਿਚਿ ਸੇਵਾ ਕਰੇ, ਤਾਂ ਦਰਗਹ ਬੈਸਣੁ ਏਹੁ ਪਾਏ, ਅਰੁ ਦਰਗਹ ਵਿਚਿ ਸਿਰਖੁਰੁ ਹੋਵੈ, ਬੇਗੁਮਾਨੁ ਫਿਰੈ । ਜਾਂ ਇਸੁ ਜਹਾਨਿ ਵਿਚਿ ਸੇਵਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਉਸੁ ਜਹਾਨਿ ਸਿਰਖੁਰੁ ਹੋਵੈ । ਸੇਖ ਜੀ ! ਏਹੁ ਬਿਧਿ ਹੈ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਿਲਣੇ ਦੀ ਜੋ ਸੇਵੈ ਸੋ ਪਾਵੈ” । ਤਾਂ ਸੇਖ ਬਿਰਾਹਮ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਨੇ ਖਤਿਆਂ ਹੋਇ ਕਰਿ ਤਜ਼ੀਮ^{੧੧} ਕੀਤੀ ਜਿ, “ਤੂੰ ਸਾਹਿਬੁ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ^{੧੨}, ਪੜ੍ਹ ਜੀ ਅਸਾਂ ਨੂ ਭੀ ਤੂੰ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲਿ ਮੇਲਿ ਜੇ ਅਸਾਂ ਕੂੰ ਭੀ ਸਾਹਿਬੁ ਯਾਦਿ ਆਵੈ” । ਤਬ ਸੇਖ ਬਿਰਾਹਮ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਧੰਨੁ ਹੋ ਨਾਨਕ ! ਤੂੰ ਧੰਨੁ ਹੈ ਨਾਨਕ ! ਵਾਹੁ ਨਾਨਕ ! ਵਾਹੁ ਸਾਹਿਬੁ ਰਜਾਇ, ਜਿਨਿ ਤੂੰ ਨਿਵਾਜਿਆ ਹੈ ਵਡੀ ਹੁ ਵਡਾ ਅਪਾਰੁ” ।

ਸਲੋਕੁ^{੧੩} ॥

ਖਸਮ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ ॥

ਤਿਸੁ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਜੋ ਕਰੈ ਸੁ ਅਸਥਿਰੁ ਕੀਆ ਖੁਦਾਇ ॥

ਆਜੁ ਜੰਮਿਆ ਭਲਕੇ ਮਰਿ ਗਇਆ ਤਿਸੁ ਕਿਆ ਕੀਮਤਿ ਪਾਇ ॥

^੧ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਇਹੁ ਤੇਲੁ’ ।

^੨ਖੇਡ, ਡਰ ।

^੩ਕੁਰਾਨ ਆਦਿ ਧਾਰਮਿਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦਾ ।

^੪ਤ੍ਰਿਲੋਕੀ ਨਾਬ ।

^੫ਤਿਨ ਲੋਕ—ਸੁਰਗ, ਮਾਤਲੋਕ ਤੇ ਪਾਤਾਲ ।

^੬ਅਸਲ ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਇਹ ਦੂਜੀ ਤੁਕ ਅਖੀਰ

ਤੇ ਦਿਤੀ ਹੈ ।

^੭ਖੇਤੀਵਾੜੀ ।

^੮ਦੀਨਤਾ, ਨਿੰਮਤਾ, ਸੇਵਾ ਭਾਵ ।

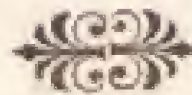
^੯ਤਾਜ਼ੀਮ, ਸਲਾਮ, ਇਜ਼ਤ ਨਾਲ

ਸਿਰ ਬੁਕਾਉਣਾ ।

^{੧੦}ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ।

ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਆਖਿ ਵਖਾਣਿਆ ਹੁਕਮੀ ਆਵੈ ਜਾਇ ॥ ੧ ॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹੁਣੁ, 'ਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ, ਸਤਿਗੁਰੂ
ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੧੪੭ ॥

(ਅ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਕ ਪਟਨ ਵਿਚ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਸੇਖ ਇਬਰਾਹੀਮ ਨਾਲ)

ਤਬ ਫੇਰਿ ਅਰਜੁ ਕੀਤਾ ਸੇਖ ਬਿਰਾਹਮ ਜਿ, “ਏ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਏਕੁ ਬਿਆ^੧ ਭੀ ਅਰਜੁ
ਹੈ ਜੇ ਹੁਕਮੁ ਬੀਵੈ ਤਾਂ ਆਖਾਂ ਹੇ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹਾਂ ਸੇਖ ਜੀ ! ਕਹੀਐ ਕਿਛੁ
ਤੇਰੇ ਜੀਅ ਹੈ” । ਤਬ ਸੇਖ ਬਿਰਾਹਮ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਹਿਕੁ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਵੇ ਦੀ ਵਾਰ
ਬੀਵੈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਨਿਹਾਲੁ ਬੀਵੈ ਹਾਂ । ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਵਾਰਿ ਗਾਵਾਹੇ ਹਿਕੁ ਅਸਾਂ ਕੇ ਵਾਰਿ ਸਾਹਿਬ ਦੀ
ਸੁਣਾਈਐ ਜੀ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਮਨਿ ਕਾਮਨਾਂ ਸਿਧਿ, ਜੇ ਕਿਛੁ ਕੋਈ ਬਾਣੀ^੨ ਕਰੈ ਅਰੁ ਮੰਗੈ
ਸੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਪੂਰੀ ਕਰੈ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਵਾਰਿ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਿਆ ਕਹੰਦਾ ਹੈ:-
ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਆਸਾ ਰਾਗ^੩ ਮਹਿ ਵਾਰਿ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕੀਨੀ:-

ਪਉੜੀ ॥ ਆਪੀਨੈ ਆਪੁ ਸਾਜਿਓ ਆਪੀਨੈ ਰਬਿਓ ਨਾਉ ॥

ਦੁਜੀ ਕੁਦਰਤਿ ਸਾਜੀਐ ਕਰਿ ਆਸਣੁ ਡਿਠੋ ਚਾਉ ॥

ਦਾਤਾ ਕਰਤਾ ਆਪਿ ਤੂੰ ਤੁਸਿ ਦੇਵਹਿ ਕਰਹਿ ਪਸਾਉ ॥

ਤੂੰ ਜਾਣੋਈ ਸਭਸੈ ਦੇ ਲੈਸਹਿ ਜਿੰਦੁ ਕਵਾਉ ॥ ਕਰਿ ਆਸਣੁ ਡਿਠੋ ਚਾਉ ॥ ੧ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਸੇਖ ਜੀ ! ਹਿਕੁ ਸਾਹਿਬੁ ਸਾ ਪਹਿਲਾ ਸੇ ਸੁੰਨੁ ਸਾ, ਨਾ
ਪਾਪੁ ਨਾ ਪੁੰਨੁ; ਤਬ ਕਰਤੇ ਪੁਰਖ ਏਹੁ ਅਭਾਰੁ ਕੀਆ ਜਿ ਹਉ ਆਪਣੀ ਕੁਦਰਤਿ ਪੈਦਾ ਕਰੀ, ਤਿਸੁ ਬੀ
ਏਹਿ ਜੀਅ ਜਹਾਨੁ ਪੈਦਾ ਹੋਵੈ; ਖੰਡ ਬ੍ਰਹਮੰਡ, ਦੀਪ, ਲੋਅ, ਪਾਤਾਲਿ, ਜਿਮੀਂ, ਅਸਮਾਨੁ, ਪਉਣੁ, ਪਾਣੀ ਪੈਦਾ
ਹੋਵੈ; ਸਾਸਤ੍ਰ-ਬੇਦ, ਕਤੇਬ ਪੈਦਾ ਹੋਵੈ; ਨੇਕੀ ਬਦੀ ਪੈਦਾ ਹੋਵੈ; ਨਰਕੁ ਸੁਰਗੁ ਪੈਦਾ ਹੋਵੈ, ਸੇ ਮੈਂ ਆਪਣੀ
ਕੁਦਰਤਿ ਪੈਦਾ ਕਰੀ । ਪਹਿਲਾ ਸੁੰਨੁ ਬੀ ਆਪਣਾ ਨਾਉਂ ਕੀਤੇਨੁ ਜਿ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ । ਪ੍ਰਿਥਮੇ ਏਹੁ ਨਾਉਂ
ਸੁੰਨ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਹੋਇਆ । ਕਰਤੇ ਕਾ ਅਰਥੁ ਜਿ ਰਚਨਾ ਕਰਨਿ ਲਾਗਾ, ਤਿਸੁ ਬੀ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ । ਤਿਸੁ ਬੀ
ਦੂਜੀ ਵਾਰਿ ਆਪਣੀ ਕੁਦਰਤਿ, ਕੁਦਰਤਿ ਬੀਂ ਸਕਲ ਜੀਅ ਜਹਾਨੁ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ । ਕਿਆ ਕਿਆ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ?”
ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕੁਦਰਤਿ ਕੀ ਪੈਦਾਇਸਿ ਕਾ ਸਲੋਕੁ ਬਧਾ:-

ਸਲੋਕੁ ॥

ਕੁਦਰਤਿ ਦਿਸੈ ਕੁਦਰਤਿ ਸੁਣੀਐ ਕੁਦਰਤਿ ਭਉ ਸੁਖ ਸਾਰੁ ॥

ਕੁਦਰਤਿ ਪਾਤਾਲੀ ਆਕਾਸੀ ਕੁਦਰਤਿ ਸਰਬ ਆਕਾਰੁ ॥

ਕੁਦਰਤਿ ਵੇਦ ਪੁਰਾਣ ਕਤੇਬਾ ਕੁਦਰਤਿ ਸਰਬ ਵੀਚਾਰੁ ॥

^੧ਹੋਰ, ਦੂਜੀ ।

^੨ਇੱਛਾ ।

^੩ਵਾਰ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧ ।

^੪ਪਹਿਲੇ ।

ਕੁਦਰਤਿ ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਪੈਨ੍ਹੁ ਕੁਦਰਤਿ ਸਰਬ ਪਿਆਰੁ ॥
 ਕੁਦਰਤਿ ਸਾਤੀ ਜਿਨਸੀ ਰੰਗੀ ਕੁਦਰਤਿ ਜੀਅ ਜਹਾਨੁ ॥
 ਕੁਦਰਤਿ ਨੇਕੀਆ ਕੁਦਰਤਿ ਬਦੀਆ ਕੁਦਰਤਿ ਮਾਨੁ ਅਡਿਮਾਨੁ ॥
 ਕੁਦਰਤਿ ਪਰੇਤੁ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰੁ ਕੁਦਰਤਿ ਧਰਤੀ ਖਾਕੁ ॥
 ਸਭੁ ਤੇਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਤੂੰ ਕਾਇਰੁ ਕਰਤਾ ਪਾਕੀ ਨਾਈ ਪਾਕੁ ॥
 ਨਾਨਕੁ ਹੁਕਮੈ ਅੰਦਰਿ ਵੇਖੈ ਵਰਤੈ ਤਾਕੈ ਤਾਕੁ ॥੨॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਸੇਖ ਜੀ ! ਏਹੁ ਜਿ ਕਿਛੁ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਰੁ ਇਸਿ ਆਵਦਾ ਹੈ ਸੋ ਸਭੁ ਕੁਦਰਤਿ ਬੀਂ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਰੁ ਜੁ ਅਦਿਸਟਿ^੧ ਹੈ ਸੋ ਭੀ ਕੁਦਰਤਿ ਬੀਂ ਹੋਇਆ । ਭਉ ਜਿ ਹੋ ਸਭੁ ਕੁਦਰਤਿ ਤੇ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਅਰੁ ਸੁਖ ਭੀ ਕੁਦਰਤਿ ਤੇ ਹੋਂਦਾ ਹੈ । ਅਕੁਰ ਜਿ ਹੋਇਗਾ ਸੋ ਸਭੁ ਕੁਦਰਤਿ ਬੀਂ ਹੋਇਗਾ; ਜੇ ਕਿਛੁ ਪੈਦਾ ਹੋਤਾ ਹੈ ਸੋ ਸਭੁ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕੁਦਰਤਿ ਤੇ ਹੋਤਾ ਹੈ; ਅਰੁ ਕੁਦਰਤਿ ਕਰਤੇ ਪੁਰਖ ਪਾਸਿ ਹੈ, ਹੋਰਸੁ ਪਾਸਿ ਨਾਹੀਂ । ਜੇ ਕਿਛੁ ਹੋਤਾ ਹੈ ਸੁ ਸਭੁ ਕੁਦਰਤਿ ਬੀਂ ਹੋਤਾ ਹੈ । ਤਿਸੁ ਕੁਦਰਤਿ ਵਿਚਿ ਜਿ ਦੁਇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹੋਸੁ ਨੇਕੀ ਅਰੁ ਬਦੀ, ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜੀਆਂ-ਮਾਨੁਖਾਂ ਦੇ ਬਾਬਿ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹੋਸੁ; ਬਦੀ ਵਿਚਿ ਮਾਨੁਖ ਨੂ ਸਜਾਇ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਅਰੁ ਨੇਕੀ ਵਿਚਿ ਮਨੁਖ ਨੂੰ ਨਿਵਾਜਦਾ ਹੈ । ਜੀਆਂ ਦਾ ਤਮਾਸਾ ਦੇਖਦਾ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ । ਨੇਕੀ ਬਦੀ ਕਰਿ ਦੀਏ ਹੈਨਿ । ਆਪਣਾ ਤਮਾਸਾ ਆਪੇ ਹੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਏਹੁ ਕੁਦਰਤਿ ਕਰਿ ਕੈ ਤ੍ਰਿਹੁ ਲੋਅ ਆਸਣੁ ਬਧਾ ਨੁ^੨ । ਬੰਨਿ ਕਰਿ ਆਸਣੁ ਤਬ ਆਪ ਨੋ ਆਪਿ ਤਮਾਸਾ ਲਾਗਾ ਦੇਖਣੇ । ਤੂੰ ਆਪੇ ਦਾਤਾ ਹੀਂ ਆਪੇ ਕਰਤਾ ਹੀਂ । ਜਾਂ ਤੂੰ ਦਿਆਲੁ ਹੋਇ ਕਰਿ ਦੇਹਿ ਤਾਂ ਹਉ ਪਸਾਉ ਕਰੀ । ਸਭਨਾਂ ਜੀਆਂ ਦਾ ਜਣੇਈ^੩ ਤੂੰਹੋ ਹੀਂ, ਜਿਸੁ ਜੀਉ ਦੇ ਕਰਿ ਫੇਰਿ ਲੈਣਾ ਹੈ, ਜਹਾਨੁ ਪੈਦਾ ਕਰਿ ਕੈ ਤਮਾਸਾ ਦੇਖਦਾ ਹੀਂ । ਤਿਸੁ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਵਾਰਿ^੪ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਗਾਂਵਦਾ ਹੈ । ਦਿਖਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇਕੀ ਕਮਾਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜੀਆਂ ਨੂ ਸਾਹਿਬੁ ਕਿਆ ਕੀਆ ਅਰੁ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਦੀ ਕਮਾਈ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਕਉ ਸਾਹਿਬ ਕਿਆ ਕੀਆ । ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਢਾਢੀ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਵਾਰ ਕਹਤਾ ਹੈ ਅਰੁ ਸਾਹਿਬੁ ਕੰਨੁ ਦੇ ਕਰਿ ਸੁਣਦਾ ਹੈ । ਦਿਖਾ, ਨਾਨਕੁ ਢਾਢੀ ਕਿਆ ਕਹਦਾ ਹੈ, ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਢਾਢੀ ਸਾਹਿਬ ਕਾ:-

ਪਉੜੀ^੫ ।

ਨਾਨਕ ਜੀਅ ਉਪਾਇ ਕੈ ਲਿਖਿ ਨਿਆਵੈ ਤੇ^੬ ਧਰਮੁ ਬਹਾਲਿਆ ॥
 ਓਥੈ ਸਚੇ ਹੀ ਸਚੁ ਨਿਬੜੈ ਚੁਣਿ ਵਖਿ ਕਢਹੁ^੭ ਜਜਮਾਲਿਆ^੮ ॥
 ਚਾਉ ਨ ਪਾਇਨਿ ਕੂੜਿਆਰ ਮੁਹ ਕਾਲੈ ਦੋਜਕਿ ਚਾਲਿਆ ॥
 ਤੇਰੇ ਨਾਇ ਰਤੇ ਸੋ ਜਿਣਿ ਗਏ ਹਾਰਿ ਗਏ ਸਿ ਠਗਣ ਵਾਲਿਆ ॥
 ਲਿਖਿ ਨਿਆਵੈ ਤੇ^੯ ਧਰਮੁ ਬਹਾਲਿਆ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਸਬ ਸਾਹਿਬ ਜੀਆਂ ਕੀ ਰਚਨਾ ਕਰੀ, ਨੇਕੀ ਬਦੀ ਕਰੀ, ਤਬ ਜੀਆਂ ਕੇ ਹਿਸਾਬ ਉਪਰਿ ਰਾਜਾ ਧਰਮੁ ਬੈਠਾਇਆ, ਜਿ, ਰੇ ਧਰਮ! ਤੂੰ ਸਚਿ ਕਾ ਤਪਾਵਸੁ^{੧੦} ਕਰੀਅਹੁ, ਨਾਹਕੁ ਕਿਸੀ ਕਉ ਮਾਰਨਾ ਨਾਹੀ, ਸਚੇ ਕਉ ਸਚਾ ਕਰਣਾ । ਅਰੁ ਬੂਠੇ ਕਉ ਬੂਠਾ ਕਰਣਾ। ਬੂਠੇ ਕਉ ਦੋਜਕਿ ਮਹਿ ਦੇਣਾ ਅਰੁ ਸਚੇ ਕਉ ਬੇਹਿਸਤਿ^{੧੧} ਮਹਿ ਭੇਜਣਾ। ਧਰਮੁ ਜਿ ਤੂੰ ਮੈਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਸਿ ਇਤੈ ਅਰਥਿ ਮੈਂ ਪੈਦਾ ਕੀਆ ਹੈ । ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਬਰਜਾਇ^{੧੨} ਹੈਂ । ਤੁਥ ਮਹਿ ਮੇਰਾ ਅਮਰੁ^{੧੩} ਹੈ, ਤੂੰ ਜੀਆਂ ਕਾ

^੧ਦਿਸ਼ਟੀ (ਨਜ਼ਰ) ਤੋਂ ਪਰੇ । ^੨ਬੰਧਾ ਹੈ । ^੩ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ । ^੪ਢਾਢੀਆਂ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ, ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਬਾਈਵਾਰਾਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ । 'ਵਾਰ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਭਾਵ ਏਥੇ 'ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ' ਤੋਂ ਹੈ । ^੫ਵਾਰ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧ ਪਉੜੀ ਦੂਜੀ । ^੬ਸਹੀ ਪਾਠ-'ਲਿਖਿ ਨਾਵੈ' । ^੭ਸਹੀ ਪਾਠ-'ਕਢੇ' ।
^੮ਜਜਮ (ਕੋੜੀ) ਹੋਏ, ਢਿੱਟੇ ਹੋਏ । ^੯ਸਹੀ ਪਾਠ-'ਲਿਖਿ ਨਾਵੈ' । ^{੧੦}ਨਿਆਂ, ਇਨਸਾਫ ।
^{੧੧}ਬਹਿਸਤ, ਸੁਰਤ । ^{੧੨}ਰਜ਼ਾ ਨਾਲ । (ਅ) ਬਜਾਏ, ਥਾਵੇਂ । ^{੧੩}ਹੁਕਮ ।

ਹਿਸਾਬ ਕਰਿਤਬ ਰਾਜੇ ਧਰਮ ਕੈਸਾ ਤਪਾਵਸੁ ਕੀਆ ? ਸਚਹੁ ਸਚੁ ਨਿਕਾਲਿਆ । ਜੋ ਜਸਮਾਲੇ ਬੇ ਜੀਵ, ਜਸਮਾਲੇ ਲਜਿਆ
ਕਿਆ ਲੀਤਿਆ ਮੁਹਿਲਾਹਜੇ ਕਿਆ ਲੀਤਿਆ ਜਿਨਹੁ ਸਚੁ ਨ ਬੋਲਿਆ, ਅਰੁ ਜਸਮਾਲੇ ਰਹਿ ਗਏ, ਨਾ ਸਚਿ
ਸਿੰਊ ਮਿਲੇ, ਬੁਠਿ ਕੰਊ ਮਿਲੇ, ਦਰਿਮਆਨਿ ਰਹੇ, ਸੇ ਚੁਣਿ ਕਰਿ ਜੁਦੇ ਕੀਏ, ਓਇ ਜੂਨੀ ਮਹਿ ਬਾਹੇ ਅਰੁ ਜਿਨਹੁ
ਕੂੜੁ ਹੀ ਕੂੜੁ ਕਮਾਇਆ ਓਇ ਮੁਹਿ ਕਾਲੇ ਕਰਿ ਕੈ ਕਢੇ, ਲੈਜਾਇ ਦੋਜਕਿ ਮਾਹਿ ਮਿਲੇ, ਕੂੜਿਆਰ ਦੋਜਕਿ ਮਾਹਿ
ਦੀਏ । ਅਰੁ ਜਿਨਹੁ ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਯਾਇ ਕੀਆ ਤਿਨ ਕੰਊ ਵਡਿਆਈ ਦੀਨੀ, ਬਿਹਿਸਤਿ ਕੰਊ ਜਾਇ
ਸਮਾਏ । ਜਿਨਹੁ ਇਸੁ ਜਹਾਨ ਵਿਚਿ ਆਇ ਕਰਿ ਠਗੀ ਕੀਨੀ ਸੇ ਹਾਰਿ ਚਲੇ । ਏਹੁ ਤਪਾਵਸੁ ਰਾਜੇ ਧਰਮ
ਕੀਆ । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਰਾਮ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

ਪਉੜੀ ॥

ਆਪੀਨੈ ਭੋਗ ਭੋਗਿ ਕੈ ਹੋਇ ਭਸਮਤਿ ਭਉਰੁ ਸਿਧਾਇਆ ॥
ਵਡਾ ਹੋਆ ਦੁਨੀਦਾਰੁ ਗਲਿ ਸੰਗਲੁ ਘਾਤਿ ਚਲਾਇਆ ॥
ਓਥੈ ਕਰਣੀ ਕੀਰਤਿ ਵਾਚੀਐ ਬਹਿ ਲੇਖਾ ਕਰਿ ਸਮਝਾਇਆ ॥
ਬਾਉ ਨ ਹੋਵੈ ਪਉਦੀਏ ਹੁਣਿ ਸੁਣੀਐ ਕਿਆ ਰੂਆਇਆ ॥
ਮਨਿ ਅੰਧੈ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ॥ ੩ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

“ਏਹੁ ਜੇ ਕੋਈ ਇਸੁ ਦੇਹੀ ਵਿਚਿ ਭਉਰੁ ਸਾ, ਸੋ ਭੋਗਿ ਭੋਗਿ ਕਰਿ ਨਿਦਾਨ ਦੇਹੀ ਭਸਮੁ ਹੋਇ ਗਈ ।
ਭਸਮ ਵਿਚਹੁ ਭਉਰੁ ਉਠਿ ਚਲਿਆ ਏਹੁ ਜੀਉ । ਜੇਹਾ ਸੈਂਸਾਰ ਕੇ ਵਿਖੇ ਇਸੁ ਕਾ ਬਿਛੁੰ ਬਾ, ਜੇਹਾ ਦੁਨੀਆਂਦਾਰੁ
ਸਾ ਤੇਹੋ ਜੇਹੀ ਵਡੀ ਸਜਾਇ ਮਿਲਣੇ ਲਾਗੀ । ਸੰਗਲੁ ਘਾਤਿ ਕਰਿ ਇਸੁ ਜੀਵ ਨੂੰ ਮਾਰ ਤੇ ਲੈਜਾਇ ਰਾਜੇ ਧਰਮ
ਪਹਿ ਖੜਾ ਕੀਆ । ਤਬ ਰਾਜੇ ਧਰਮ ਕਾਗਦੁ ਕਢਿ ਕਰਿ ਜੇ ਕਿਛੁ ਉਸ ਕੇ ਕਰਮ ਬੇ ਸੋ ਸੁਨਾਏ, ਜਿ, ‘ਰੇ !
ਏਹਿ ਕਰਮ ਤੈਂ ਕੀਏ ਹੈ’ । ਤਬ ਏਹੁ ਕਹਤਾ ਹੈ ਜਿ, ‘ਹਾਂ ਜੀ ! ਮੈਂ ਕੀਏ ਹੈ’ । ਜਦਿ ਖੁਦਿ ਆਪਣੀ ਜਥਾਨਿ
ਕਰਾਰੁ ਕਰਤਾ ਹੈ ਤਬ ਰਾਜਾ ਧਰਮੁ ਕਹਤਾ ਹੈ ਜਿ, ‘ਰੇ ਪਕੜਹੁ, ਇਸ ਕੈ ਤਾਈਂ ਮਾਰਹੁ’ । ਤਬ ਫੇਤੇ ਕੇ
ਹਿਸਾਬ ਕੰਊ ਪਕੜੀਤਾ ਹੈ ਅਰੁ ਮਾਰੀਤਾ ਹੈ; ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ, ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਹਲਿਕਾ ਕਰੀਤਾ ਹੈ । ਪੁਕਾਰਿ ਕਰਤਾ
ਹੈ ‘ਹੈ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਇ’ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਖਰੇਰਿਓ ਮਾਰੀਤਾ ਹੈ; ਰੂਆਇਆ ਸੁਨੀਤਾ ਨਾਹੀਂ ਤਬ ਹਜ਼ੂਰਿ
ਮਾਰਿ ਕਰਿ ਲੈਜਾਇ ਦੋਜਕਿ ਬਾਹੀਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਕਾ ਜਨਮੁ, ਇਸੁ ਜਨਮ ਆਏ ਕਾ, ਇਵੇਂ ਹੀ ਬਿਰਥਾ ਜਾਤਾ ਹੈ,
ਨਰਕਿ ਪਾਤੀ ਹੋਤਾ ਹੈ । ਏਹ ਵਸਥਿ ਨਰਕਿ ਜਾਣੈ ਦੇ ਹਨ” । ਤਉ ਸੇਖ ਕਹਿਆ, ਕਹੈ, “ਜੀ, ਕਿਵੇਂ ਹੀ ਮੁਕਤਾ
ਭੀ ਹੋਇ ਏਹੁ ਜੀਉ ? ਕਿਵੇਂ ਹੀ ਨਰਕਿ ਭੀ ਨ ਜਾਈ ? ਸੇ ਸੰਜਮੁ ਸੇਵਾ ਕਉਣੁ ਹੈ ?” ਤਬ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ
ਕਹਤਾ ਹੈ :—

ਪਉੜੀ ॥

ਨਾਉ ਤੇਰਾ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਹੈ ਨਾਇ ਲਇਐ ਨਰਕਿ ਨ ਜਾਈਐ ॥
ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ ਹੈ ਤਿਸੁ ਦਾ ਦੇ ਖਾਜੈ ਆਖਿ ਗਵਾਈਐ ॥
ਜੇ ਲੋੜਹਿ ਚੰਗਾ ਆਪਣਾ ਕਰਿ ਪੁੰਨਹੁ ਨੀਚੁ ਸਦਾਈਐ ॥

‘ਵਾਰ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧ ਪਉੜੀ ਤੀਜੀ । ‘ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਅਗੈ’ । ‘ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਹੋਵੀ’ । ‘ਸਹੀ
ਪਾਠ—‘ਪਉਦੀਏ’ । ‘ਬਿਛੋ, ਵਿਛਵ (ਵਿਛਵ) ਧਨ-ਸੰਪਤੀ । ‘ਵਸਛ, ਖੁਬੀ । ‘ਵਾਰ ਆਸਾ
ਮਹਲਾ ੧ ਪਉੜੀ ਪੰਜਵੀਂ । ‘ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਸਭੁ’ । ਜੀਉ (ਮਨ) ਤੇ ਪਿੰਡ (ਸਰੀਰ) । ‘ਅਰਥਾਤ—ਦੇਈਏ
ਤੇ ਖਾਈਏ, ਵੰਡ ਕੇ ਛਕੀਏ ।

ਜੇ ਜਰਵਾਣਾ^੧ ਪਰਹਰੈ^੨ ਜਰੁ ਵੇਸੁ ਕਰੇਦੀ ਆਈਐ^੩ ॥

ਕੋ ਰਹੈ ਨ ਭਰੀਐ ਪਾਈਐ^੪ ॥ ੪^੫ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਸੇਖ ਜੀ ! ਜਿਸੁ ਕਾ ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨੁ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਹੈ, ਉਸਕਾ ਨਾਉਂ ਜਿ ਏਹੁ ਜੀਉ ਇਸੁ ਜਨਮ ਵਿਚਿ ਸਿਮਰਤਾ ਰਹੈ, ਤਬ ਏਹੁ ਜੀਉ ਨਰਕਿ ਜਾਇ ਨਾਹੀਂ। ਏਹੁ ਜੀਉ ਜਿ ਹੈ ਸੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਹੈ ਅਨੁ ਪਿੰਡੁ ਜਿ ਹੈ ਸੇ ਭੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਹੈ। ਜਦਿ ਓਹੁ ਦੋਂਦਾ ਹੈ ਤਬ ਏਹੁ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਬ ਏਹੁ ਸਮਝੈ ਜਿ ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ ਸਭੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਹੈ ਜਬ ਦੇਤਾ ਹੈ ਤਬ ਖਾਤਾ ਹੈ, ਤਬ ਇਤਨੇ ਸਮਝਣੇ ਵਿਚਿ ਏਹੁ ਸਿਰਖਰੂ ਹੋਤਾ ਹੈ। ਜਦਿ ਇਨਿ ਜਾਣਿਆ ਜਿ ਹਉ ਹੀ ਖਵਦਾ ਹਾਂ, ਹਉ ਹੀ ਖਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਏਹੀ ਮੇਰੀ ਹਉ ਹੀ ਰਾਜਾ ਹਾਂ, ਕਉਣੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਕਉਣੁ ਸਾਹਿਬੁ, ਰਾਜਾ ਹਉ, ਇਤਨੇ ਸਮਝਣੇ ਵਿਚਿ ਨਰਕਿ ਏਹੁ ਜਾਤਾ ਹੈ, ਨਿਦਾਨਿ^੧ ਤਉ ਮਰਣਾ ਹੈ। ਰਾਜਾ ਹੈ ਤਉ ਭੀ ਮਰਣਾ, ਪਰਜਾ ਹੈ ਤਉ ਭੀ ਮਰਣਾ ਹੈ, ਜੀਵਣਾ ਕਿਸੈ ਨਾਹੀਂ; ਪਣੁ ਏਹੁ ਜੀਉ ਜੇ ਆਪਣਾ ਭਲਾ ਮੰਗਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪੁੰਨੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਨੀਚੁ ਸਦਾਏ, ਜੇ ਚਾਰਿ ਦਿਨਿ ਜਰਵਾਣਾ ਛਡਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜਰੁ ਭਰਿ ਘਤਿਦੀ ਹੈ, ਦੇਹੀ ਭੁਰਿ ਪਉਦੀ ਹੈ। ਜਾਂ ਇਸੁ ਦੇ ਦਾਣੇ ਨਿਖੁਟੇ, ਪਾਈ ਭਰੀ, ਉਮਰਿ ਮੁਕੀ ਤਬ ਸਾਹੁ ਹੋਇ, ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਹੋਇ, ਰਾਉ ਹੋਇ, ਭੰਬੁ ਹੋਇ, ਜਿ ਜੀਉ ਹੈ ਸੇ ਉਨਿ ਚਲੈਗਾ, ਪਾਈ ਭਰੀ; ਰਹਣਾ ਮਿਲਤਾ ਨਾਹੀਂ, ਮੁਦਤਿ ਮੁਕੀ। ਪਣੁ ਜੇ ਕਿਛੁ ਏਹੁ ਮੁਦਤ ਥੀਂ ਆਗੈ ਕਰਿ ਲੋਤਾ ਹੈ ਸੋਈ ਇਸੁ ਦੇ ਕਾਮਿ ਹੈ”। ਕਹੈ, “ਉਹੁ ਐਸਾ ਸੇਵਕੁ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਹੈ ?” ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਓਹੁ ਕਹਾਂ ਰਹਤਾ ਹੈ ?

ਪਉੜੀ ॥

ਭਗਤ ਏਰੈ ਮਨਿ ਭਾਵਦੇ ਦਰਿ ਮੋਹਨਿ ਕੀਰਤਿ ਗਾਵਦੇ ॥

ਇਕਿ^੧ ਨਾਨਕ ਕਰਮਾ ਬਾਹਰੇ ਦਰਿ ਚੋਅ ਨ ਲਹਨੀ ਧਾਵਦੇ ॥

ਇਕਿ ਮੂਲੁ ਨ ਬੁਝਨਿ ਆਪਣਾ ਅਣਹੋਦਾ ਆਪੁ ਗਣਾਇਦੇ ॥

ਹਉ ਢਾਢੀ ਕਾ ਨੀਚੁ ਜਾਤਿ ਹੋਰਿ ਉਤਮੁ ਜਾਤਿ ਸਦਾਇਦੇ ॥

ਤਿਨੁ ਮੰਗਾ ਜਿ ਤੁਝੈ ਧਿਆਇਦੇ ॥੫॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੇਖ ਜੀ ! ਓਹੁ ਜਿ ਐਸੇ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬੰਦੇ ਹੈਨਿ ਸਿ ਕਹਾਂ ਰਹੰਦੇ ਹੈਨਿ ? ਓਇ ਤਹਾਂ ਰਹੰਦੇ ਹਨ ਜਹਾਂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਵਰਗਾਹ ਹੈ, ਉਇ ਉਹਾਂ ਰਹੰਦੇ ਹੈਨਿ। ਓਹਿ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਨਿ ਖਰੇ ਬਹੁਤੁ ਭਾਵਦੇ ਹੈਨਿ ? ਓਹਿ ਨਿਤਿਪੁਤਿ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਿ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਕਰਦੇ ਹੈਨਿ। ਉਸੁ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜਸੁ ਕੀਰਤਿ ਕਰਦੇ ਹੈਨਿ। ਸੇਖ ਜੀ ! ਓਹਿ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਬਹੁਤੁ ਖਰੇ ਪਿਆਰੇ ਹੈਨਿ। ਇਕਿ ਏ ਹੈਨਿ ਜਿ ਓਹਿ ਆਪਣਾ ਵਿਚੁ ਜਾਣਦਿਆਂ ਨਾਹੀਂ ਜੇ ਅਸੀਂ ਕਉਣੁ ਹਾਂ ਅਤੇ ਕਿਆ ਕਰਦੇ ਅਹਾਂ^{੧੦}। ਕੁੜੀ ਹੀ ਉਨਿ ਆਪਣਾ

^੧ਜਰ (ਬੁਝੇਪੇ ਦਾ) ਵਾਣਾ (ਵਰਣ, ਰੰਗ ਅਰਥਾਤ—ਚਿੱਟੇ ਵਾਲ) ਪਰ ਜਰਵਾਣਾ ਦਾ ਅਰਥ ਏਥੇ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਨੇ ਬਲਵਾਨ ਜਾਂ ਬਲ (ਜ਼ੋਰ) ਵਾਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ^੨ਹਟਾ ਦੇਈਏ। ^੩ਤਾਂ ਬੁਝੇਪਾ (ਜਰ)

ਕੋਈ ਹੋਰ ਵੇਸ (ਭੇਸ) ਕਰ ਕੇ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ^੪ਇਕ ਤੋਲ (ਪੜੋਪੀ), ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਣਕ, ਛੋਲੇ ਆਦਿ ਮਿਣਦੇ

ਹਨ, ਅਰਥਾਤ—ਜਦ ਉਮਰ ਦਾ ਤੋਲ (ਪੜੋਪੀ) ਭਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕੁਝ ਬਾਕੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ^੫ਆਸਾ ਦੀ

ਵਾਰ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਏਥੇ ਪਉੜੀ ਦਾ ਅੰਕ ੫ ਹੈ। ^੬ਆਖਿਰ, ਅੰਤ ਨੂੰ। ^੭ਵਾਰ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧ ਪਉੜੀ ਨੰਬਰੀ।

^੮ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਏਥੇ ‘ਇਕਿ’ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਵਾਧੂ ਹੈ। ^੯ਏਥੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪਉੜੀ

ਦਾ ਅੰਕ ੯ ਹੈ। ^{੧੦}‘ਅਹਾਂ’ ਸ਼ਬਦ ਏਥੇ ‘ਹਾਂ’ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਆਇਆ ਹੈ।

ਆਪੁ ਸਲਾਹਣਾ । ਮਹੁਰੁ^੧ ਆਖਦੇ ਹਨਿ, 'ਜਾਂ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਹੋਰੁ ਕਉਣੁ ? ਜੋ ਕਿਛੁ ਹਾਂ ਸੇ ਅਸੀਂ ਹੀ ਹਾਂ । ਵਿਚੁ ਨਾਹੀ ਕਉਡੀ ਦਾ ਅਤੈ ਗੁਮਾਨੁ ਲਖੈ ਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨਿ । ਨਾ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਮੰਨਣਾ, ਨ ਸਾਹਿਬੁ ਯਾਦਿ ਕਰਣਾ, ਨਾ ਸੇਵਾ, ਨ ਪੁੰਨ, ਨ ਦਾਨੁ, ਨਾ ਕਿਸੀ ਦਾ ਭਲਾ ਮਨਾਵਣਾ, ਨਾ ਕਿਸੀ ਸਿਉਂ ਸੁਭਾਇ ਬੋਲਣਾ, ਅਹੰਕਾਰੁ ਹੀ ਵਿਚਿ ਸਾਰੀ ਉਮਰਿ ਗੁਜਰਾਨੁ ਹੋਈ, ਇਕਿ ਏਹੀ ਪੈਦਾਇਸਿ ਹੈ । ਇਕਿ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਮਾਰੇ ਪਏ ਵਹਾਂ ਲੈਂਦੇ ਹਨਿ, ਉਨਾਂ ਨੂੰ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚਿ ਵੇਈ ਨਾਹੀ, ਪਏ ਧਾਂਵਦੇ ਹਨਿ; ਚਉਰਾਸੀਹ ਲਖ ਜੀਆਂ ਕੀ ਜੂਨਿ ਵਿਚਿ ਟਿਕਣੁ ਨਾਹੀ ਪਾਇਏ" । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਕਹਦਾ ਹੈ ਜਿ, "ਮੈਂ ਤੇ ਸਭੇ ਭਲੇ ਹਨਿ, ਮੈਂ ਹੀ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ, ਸਾਰੀ ਪੈਦਾਇਸਿ ਵਿਚਹੁ ਹਉ ਨੀਚੁ ਹਾਂ; ਜਿਉਂ ਸਭਨਾਂ ਜਾਤੀ ਵਿਚਹੁ ਵਾਢੀ ਮੰਗਤੇ ਭੁਮ ਨੀਚ ਹੋਨਿ ਤਿਉਂ ਹਉ ਇਨਹੁ ਨੀਚਹੁ ਤੇ ਨੀਚੁ ਹਾਂ । ਵਾਢੀ ਕਿਉਂ ਨੀਚਿ ਹੋਨਿ ? ਕਹੈ ਤੋਰਾ^੨ ਪਰਮੇਸੁਰ ਉਨਾਂ ਦਾ ਖੁਸਿ ਲੀਤਾ ਹੈ, ਮੰਗਣਿ ਉਪਰਿ ਹੋਨਿ, ਉਨਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਜਿਤੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਤੋਰਾ ਕਰਨਿ । ਨਿਰਦਾਵਾ ਹੋਇ ਕਰਿ ਮੰਗਦੇ ਹਨਿ । ਨੀਚੁ ਓਈ ਹੋਨਿ ਜਿ ਮੰਗਿ ਖਾਂਦੇ ਹਨਿ । ਏਵਣਿ ਜੇਵਡਿ ਵਡਿਆਈ ਨਾਹੀ । ਸਭਿਆਰਿ ਨੀਚਿ ਜਾਤਿ ਇਨਾਂ ਵਾਢੀਆਂ ਦੀ ਹੈ । ਜੇ ਸਦਾ ਸਦਾ ਮੰਗਦੇ ਹਨਿ । ਜੇ ਮੰਗਤਾ ਵਾਢੀ ਨੀਚੁ ਹਉ ਹੀ ਹਾਂ, ਓਹੁ ਪਰਕਿਰਤਿ ਮੇਰੀ ਹੈ, ਹਉ ਜਿ ਹਾਂ ਜਿ ਤੇਰਾ ਨੀਚੁ ਵਾਢੀ ਹਾਂ; ਹੋਰੁ ਜਿ ਹੋਨਿ ਸੇ ਉਤਮੁ ਜਾਤਿ ਹੋਨਿ, ਅਨੁਪੁ ਉਤਮੁ ਜਾਤ ਕਹਾਂਵਦੇ ਹੋਨਿ ਅਰੁ ਹਉ ਜਿ ਹਾਂ ਸੇ ਵਾਢੀ ਨਿਰਦਾਵਾ ਹਾਂ । ਮੇਰਾ ਦਾਵਾ ਏਹੋ ਹੈ ਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਧਿਆਵਦੇ ਹੋਨਿ ਤਿਨਾਂ ਦਾ ਹਉ ਮੰਗਤਾ ਹਾਂ, ਉਨਾਂ ਪਾਸਹੁ ਕਿਆ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ ? ਨਾ ਸੁਇਨਾ ਨ ਰੁਪਾ, ਨ ਮੋਤੀ ਨ ਜਵਾਹਰ, ਨ ਮਾਲੁ ਨ ਮੁਲਖੁ, ਨ ਚਾਚੁ ਨ ਪਾਟੁ, ਨ ਭੋਗੁ, ਨ ਬਿਲਾਸੁ, ਨ ਗ੍ਰਿਹੁ ਨ ਮੰਦਰੁ, ਨ ਸੁਤੁ ਨ ਮਿਤੁ, ਨ ਵਿਸਥਾਰੁ-ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਮੰਗਦਾ, ਨ ਬਿਹਿਸਤੁ ਨ ਦੋਸਤੁ, ਨ ਗਤਿ ਨ ਮੁਕਤਿ" । ਤਬ ਸੇਖ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਜੀ, ਹੋਰੁ ਤੂੰ ਉਨਹੁ ਪਾਸਹੁ ਕੇ ਮੰਗਦਾ ਹੈਂ ਜਾਂ ਗਤਿ ਮੁਕਤਿ ਭੀ ਨਾਹੀ ਮੰਗਦਾ ?" ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ:—

ਪਉੜੀ ॥

ਦਾਨੁ ਮਹਿੰਡਾ ਤਲੀ ਖਾਕੁ ਜੇ ਮਿਲੈ ਤ ਮਸਤਕਿ ਲਾਈਐ ॥
ਕੂੜੇ ਲਾਲਚਿ ਛਡਿ ਕਰਿ ਹੋਇ ਇਕ ਮਨਿ ਅਲਖੁ ਧਿਆਈਐ ॥
ਫਲੁ ਤੇਵੇਹੋ ਪਾਈਐ ਜੇਵੇਹੀ ਕਾਰ ਕਮਾਈਐ ॥
ਜੇ ਹੋਵੇ ਪੁਰਬਿ ਲਿਖਿਆ ਤਾ ਧੂੜਿ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਪਾਈਐ ॥
ਮਤਿ ਬੋੜੀ ਸੇਵ ਗਵਾਈਐ ॥ ੬ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਏ ਸੇਖ ਜੀ ! ਹਉ ਉਨਾਂ ਬੀ ਦਾਨੁ ਏਹੀ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ ਜਿ ਜੀ ਉਨਾਂ ਦਿਆਂ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜਿ, ਉਨਾਂ ਦੀਆਂ ਤਲੀਆਂ ਦੀ ਖਾਕੁ ਜਿ ਮੁਖ ਕਉ ਮਿਲੈ ਤਉ ਲੇ ਕਰਿ ਮਸਤਕਿ ਲਗਾਵਉਂ ਅਰੁ ਕੂੜਾ ਲਾਲਚੁ, ਦੁਆ ਛਾਉ ਹੈ—ਮਾਇਆ, ਜਿਤੁ ਏਹੁ ਬੰਦਾ ਲਪਟਿ ਰਹਿਆ ਹੈ, ਉਨਾਂ ਦੇ ਪਰਸਾਦਿ ਏਹੁ ਮਨੁਖ ਬੀ ਦੂਰਿ ਹੋ ਜਾਇ, ਦਿਲਿ ਵਿਚਿ ਅਕੀਦਾ ਆਵੈ, ਇਕ ਮਨਿ ਹੋਇ ਕਰਿ ਅਲਖ ਪੁਰਖ ਕਉ ਧਿਆਈ ਉਨਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਪਰਸਾਦਿ, ਜੇ ਇਕ ਮਨਿ ਹੋਇ ਕਰਿ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੈ ਤੇਹੋ ਜੇਹਾ ਇਸ ਨੂ ਫਲੁ ਲਗੈ-ਚੋਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰੈ ਚੋਰੁ ਹੋਇ ਅਰੁ ਸਾਧ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰੈ ਸਾਧੁ ਹੋਇ । ਸਾਧ ਕੀ ਕਰਨੀ ਤੇ ਬੈਕੁੰਠ ਪਾਈਐ, ਚੋਰ ਕੀ ਕਰਨੀ ਤੇ ਨਰਕੁ ਪਾਈਐ । ਏਹੁ ਫਲੁ ਹੈ ਕਮਾਣੇ ਕਾ; ਜੈਸਾ ਕਮਾਵੈ ਤੈਸਾ ਪਾਵੈ । ਮੈਨੂੰ ਜੇ ਸਾਧਾਂ ਕੀ ਧੂੜਿ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ਤਬ ਉਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜਿ ਮਥੇ ਉਪਰਿ ਲਾਈਂ । ਤਿਸੁ ਧੂੜਿ ਕੇ ਲਗਨੇ ਸਾਥਿ ਜਿਤਨੇ ਪਾਪ ਹੋਏ ਹੋਨਿ

^੧ਮੂੰਹ ਤੋਂ । ^੨ਅਰਥਾਤ-ਸਿਸਟੀ, ਦੁਨੀਆਂ । ^੩ਭਾਵ-ਰਿਜ਼ਕ । ^੪ਵਾਰ ਆਸਾ
ਮਹਲਾ ੧ ਪਉੜੀ ਦਸਵੀਂ । 'ਸਹੀ ਖਾਠ'—ਕੂੜਾ ਲਾਲਚੁ ਛਡੀਐ । 'ਸਹੀ ਪਾਠ'—'ਤਿਨਾਂ' । 'ਗੁਰਬਾਣੀ
ਵਿਚ ਏਥੇ ਪਉੜੀ ਦਾ ਅੰਕ ੧੦ ਹੈ ।

ਸੇ ਸਭਿ ਮਿਟਿ ਜਾਤੇ ਹੈਂ । ਕਿਸੁ ਕੀ ਨਿਆਈਂ ? ਜਿਉਂ ਬਿੰਧਾ ਬਾਸਨੁ^੧ ਹੋਤਾ ਹੈ ਅਰੁ ਪਾਣੀ ਬਾਹੈ^੨ ਉਸ ਕੀ ਬਿੰਧਾਈ ਨਾਹੀਂ ਜਾਂਦੀ । ਜਦਿ ਧੂੜਿ^੩ ਉਸਿ ਮਹਿ ਪਾਈ ਤਬ ਓਹੁ ਬਾਸਨੁ ਹਛਾ ਹੋਇਆ : ਧੂੜਿ ਨਾਲਿ ਉਸਦੀ ਬਿੰਧਾਈ ਲਹਿ ਗਈ । ਤਿਸੁ ਕੀ ਨਿਆਈਂ ਇਸੁ ਮਨ ਕਉ ਜਿ ਪਾਪ ਕੀ ਬਿੰਧਾਈ ਮੈਲੁ ਲਗੀ ਹੈ ਸੇ ਜਦਿ ਸਾਧ ਕੀ ਧੂੜਿ ਇਸੁ ਕਉ ਲਗੇ ਤਬ ਇਸੁ ਕੇ ਪਾਪ ਜਾਹਿ । ਏਹੁ ਮਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਇ ਸਾਧ ਕੀ ਧੂੜਿ ਕੇ ਪਰਸਾਇ^੪ । ਪਣੁ ਓਹੁ ਧੂੜਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਪਾਈਐ ? ਜਦਿ ਪੂਰਬਿ ਜਨਮਿ^੫ ਇਸੁ ਜੀਅ ਕਾ ਕਿਛੁ ਭਲਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇ ਤਬ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਧੂੜਿ ਇਸਨੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ, ਅਰੁ ਜਿਨਾ ਨੂ ਪੂਰਬਿ ਨਾਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਉਨਾਂ ਦੀ ਮਤਿ ਵਿਚੁਲਿ ਗਈ : ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਹੋਇ ਨ ਆਈਆ, ਸਾਧ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰਿ ਨ ਸਕੀਆ, ਨਰਕਿਪਾਤੀ ਹੋਇਆ ਬਿਨਾਂ ਸਾਧ ਕੀ ਸੇਵਾ ਤੇ । ਜਬ ਸਾਧ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰੈ ਤਬ ਮੁਕਤਿ ਹੋਇ^੬ । ਤਬ ਸੇਖ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਇਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪੈਦਾਇਸ਼ਿ ਵਿਚਿ ਪੜੇ ਪੰਡਿਤ ਹੈਨਿ, ਲਿਖੇ ਦੀ ਖਬਰਿ ਅਗਮ ਨਿਗਮ ਦੀ ਕਹਦੇ ਹੈਨਿ, ਪਣੁ ਆਪਿ ਨਾਹੀਂ ਚਲਦੇ ਉਸਿ ਰਾਹਿ, ਪਰੁ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਦੇ ਹੈਨਿ । ਅਤੇ ਜੀ, ਇਕ ਪੜੇ ਦਾਨਸਬੰਦਿ^੭ ਹੈਨਿ, ਪਣੁ ਆਪਿ ਨਾਹੀਂ ਚਲਦੇ ਦਿਆਨਤ ਉਪਰਿ, ਪਰੁ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਦੇ ਹੈਨਿ । ਅਰੁ ਇਕਿ ਪੜੇ ਮੂਲਿ ਨਾਹੀਂ ਅਤੇ ਬਦਰਾਹੀ ਨਾਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਆਪਣੇ ਹਕਿ ਵਜਹਿ ਉਪਰਿ ਹੈਨਿ, ਹੋਰੁ ਕਾਈ ਗਲਿ ਨਾਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਜਿ ਕਹੀ ਕੁੰ ਕਿਝੁ ਆਖਿ ਕਰਿ ਸੁਨਾਇਨਿ ਜੇ ਹਕੁ ਕਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਹਤੁ ਕਿਆ ਹੈ; ਪਣੁ ਬਦਿ ਅਮਲੁ ਨਾਹੀਂ ਕੋਈ ਕਰਦੇ । ਅਤੇ ਇਕਿ ਇਜੇਹੇ ਹੈ, ਪੜੇ ਹੈਨਿ ਜੇ ਬਹੁਤੁ ਹਕੀਕਤਿ ਮਾਰਵਤਿ, ਸਰੀਅਤਿ ਦੀਆਂ ਗਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹੈਨਿ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਸਮਝਾਇਦੇ ਹੈਨਿ, ਪਣੁ ਆਪਿ ਹਕਿ ਉਪਰਿ ਨਾਹੀਂ ਚਲਦੇ, ਤਿਨਾਂ ਦਾ ਤਪਾਵਸੁ ਸਾਹਿਬੁ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਕਰੇਸੀ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ, ਸਰੀਅਤਿ ਮਹਿ ਪਉੜੀ^੮ ਕਹੀ:-

ਪੜਿਆ ਹੋਵੈ ਗੁਨਗਾਰੁ ਤਾ ਓਮੀ^੯ ਸਾਧੁ ਨ ਮਾਰੀਐ ॥
ਜਵੇਹਾ^{੧੦} ਘਾਲੈ ਘਾਲਣਾ ਤੇਵੇਹੁ ਨਾਉ ਪਚਾਰੀਐ^{੧੧} ॥
ਐਸੀ ਕਲਾ ਨ ਖੋਭੀਐ ਜਿਤੁ ਦਰਗਹ ਗਇਆ ਹਾਰੀਐ ॥
ਪੜਿਆ ਅਤੇ ਓਮੀਆ ਵੀਚਾਰੁ ਅਗੈ ਵੀਚਾਰੀਐ ॥
ਮੁਹਿ ਚਲੈ ਸੇ ਦਰਗਹ^{੧੨} ਮਾਰੀਐ ॥ ੭ ॥^{੧੩}

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਸੇਖ ਜੀ ! ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਦਰਗਹ ਦਾ ਇਹੀ ਵੀਚਾਰੁ ਤਪਾਵਸੁ-ਨਿਆਉਂ ਹੈ ਜਿ ਪੜਿਆ ਭਾਵੇ ਤੇਹਾ ਹੋਵੈ ਜਿ ਬਜਹਗਾਰੁ^{੧੪} ਬੰਦਾ ਹੋਇਗਾ ਸੇ ਦੋਜਕਿ ਮਿਲੇਗਾ; ਅਰੁ ਜਿ ਕੁਝ ਪੜਿਆ ਨਾ ਹੋਇਗਾ ਅਰੁ ਸਾਧੁ ਹੋਇਗਾ ਤਬ ਓਹੁ ਬਿਹਿਸਤਿ ਮਹਿ ਬਾਹੀਐਗਾ^{੧੫} । ਕਿਛੁ ਪੜੇ ਦੇ ਬਦਲੈ ਓਮੀ^{੧੬} ਸਾਧੁ ਨਾਹੀਂ ਮਾਰੀਦਾ; ਪਰੁ ਜੇਹਾ ਜੇਹਾ ਕੋਈ ਕਮਾਵੇਗਾ ਤੇਹੋ ਹੀ ਜੇਹਾ ਪਾਵੇਗਾ, ਤੇਹੋ ਜੇਹਾ ਤਿਸਕਾ ਨਾਉਂ ਹੋਇਗਾ-ਚੋਰ ਕਾ ਚੋਰੁ ਨਾਉਂ, ਸਾਧ ਕਾ ਸਾਧੁ ਨਾਉਂ । ਜਿਤੁ ਗਲ ਇਸਦਾ ਬੁਰਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਸਾ ਗਲਿ ਏਹੁ ਕਾਇਸ^{੧੭} ਕਰਦਾ ਹੈ ? ਜਿਤੁ ਗਲਾਂ ਏਹੁ ਜਾਂਦੇ^{੧੮} ਸਰਮਿੰਦਾ ਹੋਇ ਸੁ ਏਹੁ ਕਿਤਨੁ^{੧੯} ਕਰੈ ? ਜਿਤੁ ਇਸੁ ਦਾ ਭਲਾ ਹੋਇ ਸੋ ਕਿਉਂ ਨ ਕਰੈ ? ਜੇ ਕੋਈ ਪੜਿਆ ਹੈ ਸੇ ਭੀ ਦਰਗਹ ਜਾਏਗਾ ਅਰੁ ਜਿ ਕੋਈ ਨਾਹੀਂ ਪੜਿਆ ਸੇ ਭੀ, ਦਰਗਹ

^੧ਭਾਂਡਾ । ^੨ਪਾਇਆ । ^੩ਭਾਵ-ਮਿਟੀ । ^੪ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ । ^੫ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਦਾ ।
^੬ਵਿਦੁਨ, ਆਲਮ । ^੭ਅਕਲ ਵਾਲੇ, ਸਿਆਣੇ । ^੮ਵਾਰ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧-੧੨ । ^੯ਉਮੀ, ਅਨਪੜ੍ਹ ।
^{੧੦}ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਜੇਹਾ’ । ^{੧੧}ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਨਾਉਂ ਵਜਦਾ ਹੈ । ^{੧੨}ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਅਗੈ’ । ^{੧੩}ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਏਥੇ ਪਉੜੀ ਦਾ ਅੰਕ ੧੨ ਹੈ । ^{੧੪}ਗੁਨਾਹਗਾਰ, ਅਪਰਾਧੀ । ^{੧੫}ਸੂਰਗ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ । ^{੧੬}ਅਨਪੜ੍ਹ । ^{੧੭}ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ । ^{੧੮}ਜਾਂਦਾ ਹੀ । ^{੧੯}ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ ।

ਉਸ ਕਾ ਹਿਸਾਬੁ ਹੋਇਗਾ । ਜੇ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਚਿੰਜਾਵੈਗਾ^੧ ਸੋਈ ਦਰਗਹ ਮਹਿ ਮਾਰੀਐਗਾ । ਝੂਠਾ ਹੋਵੇਗਾ ਸੋ
ਦੋਜਕਿ ਮਿਠੇਗਾ, ਅਰੁ ਜੇ ਸਰਾ ਹੋਇਗਾ ਸੋ ਬਿਹਿਸਤਿ ਜਾਇਗਾ^੨ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਪਉੜੀ^੩
ਕਹੀ ਜਿ :-

ਕਪੜੁ ਰੂਪੁ ਸੁਹਾਵਣਾ ਛਡਿ ਦੁਨੀਆ ਅੰਦਰਿ ਜਾਵਣਾ ॥
ਚੰਗਾ ਮੰਦਾ^੪ ਆਪਣਾ ਆਪੇ ਹੀ ਕੀਤਾ ਪਾਵਣਾ ॥
ਚੋਜ^੫ ਕੀਏ ਮਨਿ ਭਾਵਦੇ ਰਾਹਿ ਭੀੜੈ ਅਤੈ ਜਾਵਣਾ ॥
ਨੰਗਾ ਦੋਜਕਿ ਚਾਲਿਆ ਤਾ ਦਿਸੈ ਬੁਰਾਵਣਾ^੬ ॥
ਕਰਿ ਅਉਗਣ ਪਛੋਤਾਵਣਾ ॥ ੯^੭ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਸੇਖ ਜੀ ! ਜਿਸੁ ਕਪੜੇ ਅਰੁ ਰੂਪ ਕਾ ਏਹੁ ਮਾਣੁ-ਗਰਬੁ
ਕਰਦਾ ਹੈ ਸੋ ਏਹੁ ਈਹਾਂ ਹੀ ਦੁਨੀਆਂ ਮਹਿ ਰਹਹਿਗੇ । ਇਸ ਕੇ ਸਾਥਿ ਕਿਆ ਜਾਇਗਾ ? ਵੰਗਾ ਅਰੁ ਮੰਦਾ । ਚੰਗਾ
ਕਰੇਗਾ ਚੰਗਾ ਪਾਵੇਗਾ, ਮੰਦਾ ਕਰੇਗਾ ਤਉ ਮੰਦਾ ਪਾਵੇਗਾ । ਏ ਵਸਤੂ ਨੇਕੀ ਬਦੀ ਇਸਕੇ ਸਾਥਿ ਜਾਹਿਗੀਆਂ । ਅਗੈ ਸਾਹਿਬੁ
ਨੇਕੀ ਰਾਜੀ ਹੈ, ਬਦੀ ਰਾਜੀ ਨ ਸਿ^੧ । ਏਹੁ ਜਿ ਜੀਉ ਬੰਦਾ ਵਿਚਾਰਾ ਹੈ ਹੁਕਮੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਚਉੜਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਅਰੁ
ਫਲਦਾ ਹੈ, ਗਰਬੁ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਹੁਣ ਤਾਂ ਏਹੁ ਫੁਲਿ ਫੁਲਿ ਚਉੜਾ ਹੋਇਆ; ਪਣੁ ਅਗੈ ਰਾਹੁ ਭੀੜਾ ਹੈ ਜਿਤੁ
ਇਸੁ ਜਾਣਾ ਹੈ । ਓਹੁ ਰਾਹੁ ਚਉੜਿਆਂ ਦਾ ਨਾਹੀਂ । ਜਾਂ ਏਹੁ ਨਿਕਿਆਂ ਤੇ ਨਿਕਾ ਹੋਇ ਤਬ ਉਸਿ ਭੀੜੈ
ਰਾਹਿ ਜਾਇ । ਹੁਣ ਏਹੁ ਰੂਪੁ ਦੇਖਿ ਕਰਿ, ਕਪੜੇ ਪਹਰਿ ਕਰਿ ਗਰਬੁ ਕਰਤਾ ਹੈ । ਜਦਿ ਏਹੁ ਨੰਗਾ ਕਰਿ ਕਰਿ
ਮਾਰੀਐਗਾ ਅਰੁ ਨਰਕਿ ਲੈ ਜਾਈਐਗਾ ਤਬ ਏਹੁ ਖਰਾ ਬੁਰਾ ਭਰਾਵਣਾ ਲਗੇਗਾ । ਜੇਸੇ ਅਵਗਣ ਅਬ ਕਰਤਾ
ਹੈ, ਕਈ ਅਸੰਖ ਏਕ ਅਵਗਣ ਕੇ ਅਵਗਣ ਹੋਇ ਫਲਹਿਗੇ । ਜਦਿ ਅਉਗਣਾਂ ਕਾ ਇਸੁ ਜੀਅ ਕਉ ਫਲੁ ਲਾਗੈਗਾ
ਤਬ ਏਹੁ ਪਛੋਤਾਵੇਗਾ । ਅਬ ਏਹੁ ਨਾਹੀਂ ਜਾਣਤਾ, ਜਦਿ ਫਲਿ ਲਾਗਹਿਗੇ, ਤਬ ਹੀ ਜਾਣੇਗਾ ਜਬ ਏਹੁ ਹਾਇ
ਹਾਇ ਕਰੇਗਾ, ਕਹੈਗਾ ਜਿ ਮੈਂ ਅਉਗਣਿ ਕਿਉਂ ਕਰੇ ਥੇ, ਤਬ ਪਛੋਤਾਵੇਗਾ । ਅਰੁ ਸੇਖ ਜੀ ! ਜਿ ਕੋਈ ਕਿਛੁ
ਕਮਾਵਤਾ ਹੈ ਜਿ ਉਸ ਥੀਂ ਬਾਹਰਾ ਕੋਈ ਨਾਹੀਂ । ਸਭਿ ਉਸਿ ਕੀ ਨਜਰਿ ਮਹਿ ਹੈ, ਜੈਸਾ ਕੋਈ ਕਰੇਗਾ ਤੈਸਾ
ਪਾਵੇਗਾ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਸਿਫਤਿ ਮਹਿ ਪਉੜੀ^੮ ਕਹਤਾ ਹੈ:-

ਚਿਤੈ ਅੰਦਰਿ ਸਭੁ ਕੋ ਵੇਖਿ ਨਦਰੀ ਹੇਠਿ ਚਲਾਇਦਾ ॥
ਆਪੇ ਦੇ ਵਡਿਆਈਆਂ ਆਪੇ ਹੀ ਕਰਮ ਕਰਾਇਦਾ ॥^੯
ਵਡਹੁ ਵਡਾ ਵਡ ਮੇਦਨੀ ਸਿਰੇ ਸਿਰਿ ਧੰਧੈ ਲਾਇਦਾ ॥
ਨਦਰਿ ਉਪਠੀ ਜੇ ਕਰੇ ਸੁਲਤਾਨਾ ਨੁ^{੧੦} ਘਾਹੁ ਕਰਾਇਦਾ ॥
ਦਰਿ ਮੰਗਨਿ ਤਾ^{੧੧} ਭਿਖਿ ਨ ਪਾਇਦਾ ॥ ੯^{੧੨} ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਤਾ ਹੈ ਜਿ, “ਏ ਸੇਖ ਜੀ ! ਜਿਤਨੀ ਪੈਦਾਇਸਿ ਹੈ ਸਭੁ ਉਸ ਕੇ ਮਨਿ
ਮਹਿ ਹੈ, ਉਸ ਕਉ ਬਿਸਰਤਾ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ । ਜਿਤਨੀ ਪੈਦਾਇਸਿ ਹੈ ਸਭਸ ਕਉ ਅਪੁਣੀ ਨਜਰਿ ਹੇਠਿ ਰਖਦਾ ਹੈ,

^੧ਦੁੱਖ ਦੇਵੇਗਾ । ^੨ਵਾਰ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧-੧੪ । ^੩ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਮੰਦਾ ਚੰਗਾ’ । ^੪ਸਹੀ
ਪਾਠ-‘ਹੁਕਮ ।’ ^੫ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਖਰਾ ਭਰਾਵਣਾ’ । ^੬ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਏਥੇ ਪਉੜੀ ਦਾ ਅੰਕ ੧੪ ਹੈ ।
^੭ਨਹੀਂ ਹੈ । ^੮ਵਾਰ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧-੧੬ । ^੯ਅਸਲ ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਦੂਜੀ ਤੁਕ ਤੀਜੀ ਕਰਕੇ
ਲਿਖੀ ਹੈ ਤੇ ਤੀਜੀ ਦੂਜੀ । ^{੧੦}ਸਹੀ ਪਾਠ ਏਥੇ ‘ਸੁਲਤਾਨਾ’ ਹੈ, ‘ਸੁਲਤਾਨਾ ਨੁ’ ਨਹੀਂ । ^{੧੧}ਗੁਰਬਾਣੀ
ਵਿਚ ਏਥੇ ‘ਤਾ’ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਹੈ । ^{੧੨}ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਏਥੇ ਪਉੜੀ ਦਾ ਅੰਕ ੧੬ ਹੈ ।

ਸੰਭਾਲਿ ਸੰਭਾਲਿ ਚਉਰਾਸੀਹ ਲਖ ਜੀਆਂ ਜੂਨਿ ਕੰਉ । ਤਿਸੁ ਵਿਚਿ ਇਕਿ ਸਾਹਿ ਕੀਤੇ ਹੋਇ, ਇਕ ਪਾਤਿਸਾਹ
ਕੀਤੇ ਹੋਇ ਅਰੁ ਇਕ ਰਾਵ ਰੰਕ, ਇਕ ਗਰੀਬ, ਇਕ ਮਤਿ ਵਡੀ ਹੂ ਵਡੇ ਕੀਤੇ ਹੋਇ । ਸੈਂਸਾਰ ਵਿਚਿਰਜਿ ਸਿਰਜਿ,
ਆਪੇ ਆਪਣੀ ਠਵਰ ਸੈਂਸਾਰੁ ਧੰਧੈ ਲਾਇ ਛੋਡਿਆ ਹੋਇ । ਆਪੇ ਲੋਕਾਂ ਪਾਸਹੁ ਕਰਮ ਕਰਾਵਤਾ ਹੈ, ਆਪੇ
ਵਡਿਆਈਆਂ ਦੇਤਾ ਹੈ, ਅਰੁ ਜਾਂ ਨਜਰਿ ਫੇਰਿ ਰਖਦਾ ਹੈ ਬੰਦੇ ਦੇ ਬਾਬਿ, ਤਾਂ ਪਾਤਿਸਾਹਾਂ ਨੂ ਹਥਿ ਠੀਕਰਾ
ਦੇਂਦਾ ਹੈ; ਜਹਾਂ ਜਹਾਂ ਸਾਇ ਖੜਾ ਹੋਇ ਤਹਾਂ ਖੈਰੁ¹ ਡੀ ਨਾਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਪੜਨੇ ਦੇਤਾ । ਐਸਾ ਸਾਹਿਬੁ ਹੈ ਭਾਣੈ
ਇਉਂ ਕਾ ਇਉਂ ਕਰਦਾ ਹੈ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਸੇਖ ਜੀ ! ਸਾਹਿਬੁ ਜਿ ਬੰਦੇ ਨੂ
ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਦੀਆ ਅਰੁ ਬੰਦੇ ਵੇਖਿ ਕਰਿ ਸੁਖੁ ਰਾਜੁ ਕੰਉ ਸਾਹਿਬੁ ਬਿਸਾਰੇ-ਲੂਣੁ ਹਰਾਮੀ ਕਰੀ, ਸੇ ਕਿਉਂ
ਕਰਿ ਸੁਖੁ ਪਾਵੈ ?” ਤਬ ਫੇਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਸਰੀਅਤਿ ਮਹਿ ਪਉੜੀ² ਕਹੀ ਜਿ:-

ਤੁਰੇ³ ਪਲਾਣੇ⁴ ਪਉਣੁ ਵੇਗ⁵ ਹਰਿ ਰੰਗੀ ਹਰਮ⁶ ਸਵਾਰਿਆ ॥

ਕੋਠੇ ਮੰਡਪ⁷ ਮਾੜੀਆ⁸ ਲਾਇ ਬੇਠੇ ਕਰਿ ਪਾਸਾਰਿਆ ॥

ਚੀਜ⁹ ਕਰਨਿ ਮਨਿ ਭਾਵਦੇ ਹਰਿ ਬੁਝਨਿ ਨਾਹੀ ਹਾਰਿਆ¹⁰ ॥

ਕਰਿ ਫੁਰਮਾਇਸਿ¹¹ ਪਾਇਆ ਵੇਖਿ ਮਹਲਤਿ¹² ਮਰਣੁ ਵਿਸਾਰਿਆ ॥

ਜਰੁ¹³ ਆਈ ਤ¹⁴ ਜੋਬਨਿ ਹਾਛਿਆ ॥੧੦॥¹⁵

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਸੇਖ ਜੀ ! ਜਿਨਿ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਕੰਉ ਤੁਰੇ-ਘੋੜੇ ਦਿਤੇ,
ਸੁਇਨੇ ਸਾਖਤੀ¹⁶ ਐਸੇ ਪਉਣ ਬੇਗੀ ਜਿ ਪਉਣ ਬੀਂ ਉਤਾਵਲੇ¹⁷ ਚਲਨਿ ਐਸੇ ਘੋੜੇ ਦੀਏ ਇਸੁ ਬੰਦੇ ਨੂੰ, ਅਰੁ ਰੰਗ
ਰੰਗ ਦੇ ਪਹਿਰਾਵੇ ਦੇ ਦੇ ਹਰਮ ਪਹਿਰਾਇਸੁ ਅਰੁ ਮਹਲਤੀ¹⁸ ਐਸੀਆਂ ਦੀਆਂ, ਜਿ ਕੋਠੇ ਮੰਡਪ ਮਾੜੀਆਂ,
ਧਉਲਹਰਿ, ਫਸੇ ਸੁਣੇ, ਕੋਠੜੀਆਂ, ਪੜਵੜੇ¹⁹, ਬੈਠਕਾਂ, ਥਾਗਿ ਮਿਲਖ, ਖੂਹ, ਵਾਈਂ, ਤਲਾਵ, ਚਕਿ, ਗਾਂਵਿ ਹਰਿ
ਪਸਾਰੇ ਇਸ ਨੂੰ ਦਿਤੇਅਸੁ । ਏਹੁ ਪਸਾਰੇ ਕਰਿ ਬੈਠਾ, ਜੇ ਕਿਛੁ ਚੀਜੁ ਮਨਿ ਭਾਵੈ ਸੇ ਚੀਜੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਇਸੁ
ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਦਿਤਾ । ਏਹੁ ਭੋਗਿ ਭੋਗਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਨੂੰ ਯਾਦਿ ਮੂਲਿ ਨਾਹੀਂ ਕਰਦਾ ਜਿ ਹਉ ਪੈਦਾ ਕਿਨਿ
ਕੀਤਾ ਹਾਂ । ਏਹੁ ਰਾਜ ਫੋਰਾ, ਪਾਟ ਬਿਲਾਸ ਕਿਨਿ ਦਿਤੇ ਹੋਨਿ ? ਆਪਿ ਹੀ ਨੂ ਕਰਿ ਜਾਨਦਾ ਹੈ : ਸਭੁ ਕਿਛੁ
ਮੇਰਾ ਹੈ; ਹਉ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਮੇਰਾ ਹੀ ਕੀਤਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ । ਇਉਂ ਨਾਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਜੇ ਏਤੁ ਗਲ ਹਉ ਹਾਰਦਾ
ਹਾਂ । ਤਿਸੀ ਦਾ ਹੈ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਜਿਸੁ ਦੇ ਸੀਅ ਹੋਨਿ, ਬੰਦੇ ਦਾ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀਂ । ਜੇ ਕੋਈ ਸਾਹਿਬੁ ਆਖੀਦਾ ਹੈ,
ਏਹੁ ਰਾਜੁ ਭੋਗੁ ਉਸਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇ ਤਿਸ ਨੂੰ ਮਿਲੈ, ਇਸੁ ਬੰਦੇ ਦਾ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀਂ । ਇਵੇਂ ਨਹਕਿ ਬੈਠਿਆਂ
ਹੁਕਮੁ ਕੀਤਾ ਸੈਂਸਾਰ ਵਿਚਿ, ਵੇਖਿ ਵੇਖਿ ਰੰਗਿ ਮਹਲਾਂ ਵਲਹੁ ਮਰਣੁ ਵਿਸਾਰਿ ਦੂਰਿ ਕੀਤੋਨੁ । ਜਿਚਰੁ ਜੋਬਨੁ ਸੀ
ਤਿਚਰੁ ਰੂਪ ਰੰਗ ਹਵਾਈ ਕਰਦਾ ਸਾਂ, ਜਾਂ ਜਰੁ ਆਈ ਤਾਂ ਜੋਬਨੁ ਗਇਆ, ਬੜਿ ਪਇਆ । ਤਬੇ ਏਹੁ ਸਭਨੀ
ਹਿਰਸੀ²⁰ ਹੂ ਭੁਰਿ ਪੜਿਆ, ਲਗਾ ਹਥਿ ਪੈਰ ਸਿਰ ਦੇਹੀ ਕੰਪਣੈ । ਆਪਿ ਕਿਛੁ ਕਰਿ ਸਕੈ ਨਾਹੀਂ, ਆਖਿਐ ਕੋਈ
ਲਗੈ ਨਾਹੀਂ, ਅਮਰੁ ਮਿਟਿ ਗਇਆ, ਜੀਵਦੇ ਮੁਆ, ਜਰੁ ਆਵਦੀ ਨਾਲਿ, ਜੋਬਨ ਜਾਂਦੇ ਨਾਲਿ ਏਹੁ ਹਾਲੁ ਹੋਇਆ

¹ਭਾਵ-ਭਿਖਿਆ ।

²ਵਾਰ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧-੧੭।

³ਘੋੜੇ ।

⁴ਪਲਾਣੀ (ਕਾਠੀਆਂ) ਨਾਲ

ਸਜੇ ਹੋਏ ।

⁵ਪੋਣ (ਹਵਾ) ਵਰਗੀ ਤੇਜ਼ ਚਾਲ ਵਾਲੇ ।

⁶ਰਣਵਾਸ, ਰਾਣੀਆਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਥਾਂ ।

⁷ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਹਾਲ ।

⁸ਮਹਲ ।

⁹ਚੀਜ, ਆਨੰਦ ।

¹⁰ਹਾਰੇ (ਹੁਣੇ) ਹੋਏ ।

¹¹ਹੁਕਮਤ ।

¹²ਮਹੱਲ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ-ਬਹੁਤੇ ਮਕਾਨ ।

¹³ਜਰਾ ਅਵਸਥਾ, ਬੁਢੇਪਾ ।

¹⁴“ਤ” ਸ਼ਬਦ ਏਥੇ ਗੁਰਬਾਣੀ

ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਾਧੂ ਹੈ ।

¹⁵ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪਉੜੀ ਦਾ ਸਹੀ ਅੰਕ ੧੭ ਹੈ ।

¹⁶ਸੁਨਹਿਰੀ ਸਾਜ਼ ਕਾਠੀਆਂ

ਵਾਲੇ ।

¹⁷ਤੇਜ਼ ।

¹⁸ਮਹੱਲ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ-ਮਹੱਲਾਤ ਮਕਾਨ ਆਦਿ ।

¹⁹ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਵਿਹੜੇ ।

²⁰ਮਾਨਸਿਕ ਹਿਰਸਾਂ, ਖਾਹਸ਼ਾਂ, ਕਾਮਨਾਵਾਂ ।

ਪਰੁ ਭੀ ਸਮਝੈ ਨਾਹੀ ਜੇ ਹਉ ਹੁਣਿ ਫੁਰਿ ਪਇਆ ਹਾਂ । ਚਲਨਹੁ, ਭਜਨਹੁ, ਰਸਹੁ, ਨੇਤੀਅਹੁ, ਬਦੀਅਹੁ
ਰਹਿਆ । ਜਿਤਨੇ ਮਾਹਿ^੧, ਘੜੀਆਂ, ਚਸੇ, ਪਲ, ਪਹਰਿ, ਦਿਨਸਿ ਰਹੰਦੇ ਹੋਨਿ, ਇਤਨਿਆਂ ਵਿਰਿ ਹਉ ਪਰਮੇਸੁਰੁ
ਯਾਇ ਕਰੀ, ਏਹੁ ਨ ਵਸੈ ਇਸੁ ਜੀਅ ਕਦ ਹੀ, ਭੀ ਇਸੁ ਮਾਇਆ ਦੇ ਧਿਆਨ ਰਹਿਆ, ਪਰਵਰਦਗਾਰੁ ਯਾਇ
ਨ ਆਇਆ । ਐਸਾ ਅੰਧਾ ਮਨੁਖੁ ਏਹੁ ਜੀਉ ਹੈ” । ਤਬ ਸੇਖ ਬਿਰਾਹਮ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ !
ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮਿਹਰ ਸਭਨਾ ਸਾਂਝੀ ਹੈ ਕਿ ਨਾ, ਇਕਸੁ ਕਿਸੇ ਚੰਗੇਰੀ ਹੀ ਬਾਬਿ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ
ਕਹਿਆ ਜਿ:-

ਪਉੜੀ ॥

ਸਭੁ ਕੋ ਆਖੈ ਆਪਣਾ ਜਿਸੁ ਨਾਹੀ ਸੋ ਚੁਣਿ ਕਢੀਐ ॥
ਜਿਤੁ ਕੀਤਾ ਪਾਈਐ ਆਪਣਾ ਆਪੇ ਹੀ ਲੇਖਾ ਸੰਢੀਐ ॥
ਜਾ ਰਹਣਾ ਨਾਹੀ ਐਤੁ ਜਗਿ ਤਾ ਕਾਹੇ ਗਾਰਬਿ ਹੰਢੀਐ ॥
ਮੰਦਾ ਕਿਸੈ ਨ ਆਖੀਐ ਪਤਿ ਅਖਰੁ ਏਹੋ ਬੁਝੀਐ ॥
ਮੂਰਖੇ ਨਾਲਿ ਨ ਲੁਝੀਐ ॥ ੧੧ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਸੇਖ ਜੀ ! ਜਿਤਨੇ ਜੀਵ ਹੈਂ ਸੇ ਸਗਲੇ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਹਹਿ,
ਓਹੁ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਜਿ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਾਹੀ ਅਤੇ ਸਾਹਿਬੁ ਜਿਸਦਾ ਨਾਹੀ । ਨਾ, ਸਭੁ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਾਹਿਬੁ ਸਭਨਾ ਦਾ ਹੈ ।
ਅਤੇ ਜਿ ਕੋਈ ਗੁਮਾਨੁ ਕਰਿ ਚਲੈ ਜਿ : ਹਉ ਭਲਾ ਹਾਂ ਹੋਰੁ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ, ਸੋ ਬੂਠਾ ਹੈ । ਕਿਉਂ ? ਜਾਂ ਮਰਨਾ, ਏਹੁ
ਜਗੁ ਛੋਡਣਾ ਤਾਂ ਗਰਬੁ ਕਿਸੁ ਗਲੈ ਦਾ ? ਜਾਂ ਏਹੁ ਕਾਲੈ ਦੇ ਵਸਿ ਆਵੇਗਾ ਤਾਂ ਇਸੁ ਦਾ ਗੁਮਾਨੁ ਕੂੜਾ ਹੈ । ਗੁਮਾਨੁ
ਤਾਂ ਜੇ ਨ ਮਰਈ; ਮਰਨਾ ਤਾਂ ਕਿ ਗੁਮਾਨੁ ? ਚੰਗਾ ਕਰੇਗਾ, ਚੰਗਾ ਹੋਇਗਾ ਅਰੁ ਮੰਦਾ ਕਰੇਗਾ ਮੰਦਾ ਹੋਇਗਾ । ਚੰਗੇ ਭੀ
ਮਰਿ ਜਬਾਬੁ ਦੇਣਾ ਹੈ ਅਰੁ ਮੰਦੇ ਭੀ ਮਰਿ ਜਵਾਬੁ ਦੇਣਾ ਹੈ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ । ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਬੋਲੀ ਸਾਹਿਬੁ, ਭਲੇ ਕਾ ਭਲਾ ਬੁਰੇ ਕਾ
ਬੁਰਾ । ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਏਹੋ ਤਪਾਵਸੁ ਪਇਆ ਨਿਬੜਤਾ ਹੈ । ਏਹੁ ਬੰਦਾ ਜਿ ਕਹੈ ਜਿ, ਹਉ ਭਲਾ ਹਾਂ, ਸੋ ਏਹੁ ਗੁਮਾਨੁ ਇਸੁ
ਦਾ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ । ਆਪਣੇ ਆਪਿ ਨੂੰ ਹੀ ਕਹਣਾ ਜਿ ਹੰਢੈ ਮੰਦਾ ਹਾਂ ਭਾਈ, ਏਹੁ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ਿ ਆਵੈ । ਜਾਂ ਏਹੁ ਹੋਰਸ ਨੂੰ
ਬੁਰਾ ਕਰਿ ਜਾਨੈ ਅਰੁ ਆਪ ਨੂੰ ਭਲਾ ਕਰਿ ਜਾਨੈ ਤਾਂ ਕਿਛੁ ਨਾ, ਜਾਂ ਏਹੁ ਆਪ ਹੀ ਨੂੰ ਬੁਰਾ ਕਰਿ ਜਾਣੈ, ਹੋਰਸੁ ਸਭਸ
ਨੂੰ ਆਪਿ ਬੀ ਭਲਾ ਕਰਿ ਜਾਣੈ; ਏਹੋ ਅਖਰੁ ਪਤੈ ਜਿ ਹਮ ਬੀ ਸਭੁ ਕੋ ਭਲਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਏਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਨੂੰ
ਖੁਸ਼ਿ ਆਵੈ । ਅਹੰਕਾਰੁ ਜਿ ਹੀ ਸੋ ਮੂਰਖੁ ਹੈ । ਇਸੁ ਮੂਰਖ ਅਹੰਕਾਰ ਸਾਥਿ ਨਾਹੀ ਪਇਆ ਪਿਛਣਾ, ਅਹੰਕਾਰੁ
ਕਿਆ ਜਿ ਹਉ ਹੀ ਭਲਾ ਹਾਂ ਨਾ ਕਹੈ ਆਪ ਹੀ ਨੂੰ ਕਰਿ ਜਾਨਣਾ ਜਿਤੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਾਥਿ ਰਹੈ” । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ
ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ । ਤਬ ਸੇਖ ਬਿਰਾਹਮ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਸਲਾਮਤਿ ! ਇਕੁ ਅਰਜੁ ਹੈ : ਏਹੁ ਬੰਦਾ ਕਲਾ
ਕਿਸ ਕੀ ਸਾਥਿ ਚਲਤਾ ਹੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਿਫਤੀ ਮਹਿ ਪਉੜੀ^੨ ਕਹੀ :-

ਆਪੇ ਹੀ ਕਾਰਣੁ ਕੀਆ^੩ ਕਲ ਆਪੇ ਹੀ ਤੁਧਿ ਧਾਰੀਆ^੪ ॥
ਦੇਖਹਿ ਕੀਤਾ ਆਪਣਾ ਧਰਿ ਕਚੀ ਪਕੀ ਸਾਰੀਆ^੫ ॥
ਜੋ ਆਇਆ ਸੋ ਚਲਸੀ ਸਭੁ ਕੋ ਆਪਣ ਵਾਰੀਆ^੬ ॥
ਜਿਸ ਕੇ ਜੀਅ ਪਰਾਣ ਹੈ^੭ ਕਿਉ ਸਾਹਿਬੁ ਮਨਹੁ ਵਿਸਾਰੀਐ ॥

^੧ਮਹੀਨੇ । ^੨ਵਾਰ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧-੧੯ । ^੩ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਕੀਤਾ ਆਪੇ ਆਪਣਾ’ । ^੪ਸਹੀ ਪਾਠ-
‘ਕਾਇਤੁ’ । ^੫ਤਾਂ ਕਾਹਨੂੰ ਅਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਖੁਆਰ ਹੋਈਏ । ^੬ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਏਥੇ ਪਉੜੀ ਦਾ
ਸਹੀ ਅੰਕ ੧੯ ਹੈ । ^੭ਵਾਰ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧-੨੦ । ^੮ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਕਰਣਾ ਕੀਓ’ । ^੯ਸਹੀ
ਪਾਠ-‘ਕਲ ਆਪੇ ਹੀ ਤੈ ਧਾਰੀਐ’ । ^{੧੦}ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਸਾਰੀਐ’ । ^{੧੧}ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਸਭੁ ਕੋਈ ਆਈ
ਵਾਰੀਐ’ । ^{੧੨}ਸਹੀ ਪਾਠ-‘ਹਹਿ’ ।

ਆਪਣੇ ਹਥੀ ਆਪਣਾ ਆਪੇ ਹੀ ਕਾਜੁ ਸਵਾਰੀਐ ॥੧੨॥^੧

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੇਖ ਜੀ ! ਕਲਾ ਸਭੁ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਹੈ, ਸਭੁ ਕੋਈ ਉਸ ਹੀ ਕਲਾ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਹੀ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਕਾਰਣੁ ਹੈ ਸਭੁ। ਪਣੁ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਖੇਡ ਐਸੀ ਹੈ ਜੈਸੀ ਸਾਰੀ ਪਾਸੇ^੨ ਕੀ ਖੇਡ। ਸਾਰੀ^੩ ਖੇਡਾ ਹੈ ਪਾਸਾ ਉਸ ਕਾ ਕਾਰਣੁ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਤਿਤਨਿਆਂ ਘਰਿ ਚਲਦੀ ਹੈ ਜਿਤਨੇ ਪਾਸਾ ਚਲਾਇੰਦਾ ਹੈ। ਆਪੇ ਆਪਿ ਚਲਾਇੰਦਾ ਹੈ, ਆਪੇ ਆਪਿ ਸਾਰੀ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। ਆਪੇ ਕਰੀ ਕਰਿ ਕੈ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਆਪੇ ਪਕੀ ਕਰਿ ਕਰਿ ਲੈ ਜਾਇ ਪੁਗਾਇੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਪਾਸੇ ਦੀ ਚਲਾਈ ਚਲਦੀ ਹੈ; ਪਣੁ ਇਕਿ ਇਕਿ ਜਿ ਵਿਘੁ^੪ ਜਾਣਦੇ ਹੋਨਿ ਸੇ ਛਕਿ ਪੰਜੇ^੫ ਸਾਰੀ ਨਾਹੀਂ ਧਰਦੇ, ਕਿਉਂ ਜਿ ਪਾਸੇ ਦਾ ਵਿਘੁ ਜਾਣਦੇ ਹੋਨਿ। ਜਿ ਛਕਿ ਪੰਜੇ ਅਲਬਤਾ^੬ ਮਾਰੀਦੀ ਹੈ। ਤਿਉਂ ਹੋਂਦਾ ਓਹੋ ਹੈ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਉਸ ਦਾ ਕਾਰਣੁ ਹੈ। ਪਣੁ ਛਕਿ ਸਾਰੀ ਨਾਹੀਂ ਧਰਨੀ। ਛਕੁ ਕਿਆ : ਕਾਮੁ, ਕ੍ਰੋਧੁ, ਲੋਭੁ, ਮੋਹੁ, ਅਹੰਕਾਰੁ, ਨਿੰਦਾ, ਖੁਦੀ, ਨਿਰਦਿਆ ਦੇ ਘਰਿ ਜਿ ਮਨੁ ਚਖੀਦਾ ਹੈ ਸੁ ਖਿਤੁ ਘਰਿ ਅਲਿਖਤਾ ਮਰਤਾ ਹੈ। ਓਸਿ ਪਾਸੇ ਦੀ ਸਾਰੀ ਵਾਂਗਿ। ਵਿਘਿ ਸਾਰੀ ਧਰਨੀ। ਵਿਘੁ ਕਿਆ ਨਾਮੁ : ਦਾਨੁ, ਇਸਨਾਨੁ, ਸੀਲੁ ਸੰਜਮੁ, ਦਇਆ, ਧਰਮੁ, ਸਤਿ ਬੋਲਣੁ, ਸਿਵ^੭ ਵਿਚ ਰਹਣਾ। ਇਨੀ ਘਰੀ ਵਸਿ^੮ ਜੀਉ ਮਰਦਾ ਨਾਹੀਂ। ਪਾਸੇ ਦੀ ਸਾਰੀ ਵਾਂਗਿ ਏਹੁ ਘਰੁ ਤ੍ਰਿਕਿ ਚਉਕਿਦਾ^੯ ਹੈ, ਜੇ ਪਾਇ ਤਾਂ ਪਾਇ; ਸਾਹਿਬੁ ਏਹੋ ਤਮਾਸਾ ਦੇਖਦਾ ਹੈ। ਏਹਿ ਜੀਅ ਸਾਰੀਆਂ ਡਿੜਾਇੰਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੈ ਨੂੰ ਕਰੀ ਸਾਰੀ ਕਰਿ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੈ ਨੂੰ ਪਕੀ ਸਾਰੀ ਕਰਿ ਦੇਖਦਾ ਹੈ। ਜਿ ਇਸੁ ਜਹਾਨ ਵਿਚਿ ਆਇਆ ਹੈ ਸੇ ਆਪਣੀ ਵਾਰੀ ਚਲਿ ਮੁਕੈਗਾ; ਪਣੁ ਜਿਨਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਏਹੁ ਜੀਉ ਪੈਦਾ ਕੀਆ ਹੈ ਉਸਿ ਦਾ ਨਾਮੁ ਮਨਹੁ ਨ ਵਿਸਾਰੀਐ ਤਾਂ ਇਤੈ ਗਲੈ ਇਸੁ ਦਾ ਕਾਰਜੁ ਸਵਰਦਾ ਹੈ। ਸੇ ਏਹੁ ਗਲਿ ਇਸੈ ਦੇ ਹਥਿ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਛੁ ਆਪਣੈ ਹਥਿ ਕਰੈਗਾ ਸੋਈ ਸਹੀ। ਇਸੈ ਦੇ ਕਾਰਜ ਆਵੈਗਾ। ਜਾਂ ਇਸੁ ਆਪਣਿਆਂ ਹਥਾਂ ਦਾ ਬੀਜਿਆ ਕੰਮਿ ਆਵੈਗਾ। ਤਾਂ ਏਹੁ ਜੀਉ ਆਪਣੀ ਹਥੀਂ ਆਪਣਾ ਕਾਰਜੁ ਕਿਉਂ ਨਾਹੀਂ ਸਵਾਰਦਾ। ਆਪਣੇ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਆਪੇ ਲੋਚ, ਤਬ ਇਸਦਾ ਕੀਤਾ ਇਸੈ ਦੇ ਕੰਮਿ ਹੈ”। ਤਬ ਸੇਖ ਬਿਰਾਹਮ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਤੈਂ ਜਿ ਵਸਤੁ ਲੋੜੀਦੀ ਆਹੀ ਸੇ ਪਾਈ, ਹੁਣਿ ਕਿ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿ ਤੁਸੀਂ ਚੁਫਦੇ ਵਤਦੇ^{੧੦} ਹਉ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹਾਂ, ਸੇਖ ਜੀ ! ਹੁਣ ਅਸਾਨੂੰ ਏਹੁ ਤੁਸਾਡੇ ਦੀਦਾਰ ਦੀ ਚਾਹਿ ਆਹੀ, ਹੋਰੁ ਜਿ ਵਸਤੁ ਸੀ ਸੇ ਗੁਰੂ ਕੈ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਪਾਈ ਹੈ”। ਤਬ ਸੇਖ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਜਿ, “ਭੋਰਾ ਤੁਰਬਤਿ^{੧੧} ਸੇਖ ਫਰੀਦ ਬਾਬੇ ਦੀ ਛੀ ਦਿਸੈ, ਓ ਜਾਹਗਾ ਛੀ ਨਿਹਾਲੁ ਬੀਵੈ”। ਤਾਂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੇਖ ਜੀ ! ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜਾਰਤਿ^{੧੨} ਕੀਤੀ ਆਹੀ। ਜਾਰਤਿ ਕਰਕੈ ਤੈਥੇ ਆਏ ਜਾਂ ਤੁਸਾਂ ਸੁਬਾਹ^{੧੩} ਨਾਲਿ ਉਜ੍ਜ^{੧੪} ਨਿਵਾਮਿ ਕੀਤੀ ਆਹੀ, ਉਦੁ ਪਹਰੁ ਰਾਤਿ ਅਗੈ ਜਾਰਤਿ ਜੁਥੇ^{੧੫} ਦੀ ਰੋਟੀ ਦੀ, ਤੁਰਬਤਿ ਦੀ ਕਰਿ ਕੈ ਇਥੇ ਆਏ ਆਹੀ। ਅਹਿ ਨੀਸਾਨੀ ਛੀ ਦਿਤੀਅਸੁ”। ਤਬ ਸੇਖੁ ਹੈਰਾਨੁ ਹੋਇਆ, ਸੇਖ ਦੇ ਦਿਲੈ ਦੀਆਂ ਗਲਾਂ ਆਖੀਓਸੁ, ਸੇਖ ਬਿਰਾਹਮ ਕੀ ਨਿਸਾ ਥੀ^{੧੬}। ਬੋਲਹੁ ਛਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ।

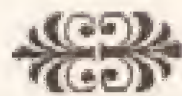
ਸਲੋਕੁ^{੧੭} ॥

ਜਾਂ ਮੂ ਦੇਖਾਂ ਨਜਰਿ ਕਰਿ ਤਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਸਵਾਈ ਕਰੁ ॥

^੧ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਏਥੇ ਪਉੜੀ ਦਾ ਸਹੀ ਅੰਕ ੨੦ ਹੈ।	^੨ ਨਰਦਾਂ ਤੇ ਪਾਸੇ ਦੀ।	^੩ ਨਰਦ।
^੪ ਦਾਉ।	^੫ ਇਸ ਦਾ ਸਾਰ ਭਾਵ ਅਤੇ ਦਿਤਾ ਹੈ।	^੬ ਬੇਸ਼ਕ।
^੭ ਤੀਏ-ਚੋਕੇ ਦਾ।	^੮ ਫਿਰਦੇ।	^੯ ਕਬਰ, ਮਜ਼ਾਰ।
^{੧੦} ਨਿਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸਲਾਮੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਹਥ-ਮੂੰਹ ਧੋਣਾ।	^{੧੧} ਯਾਤ੍ਰਾ।	^{੧੨} ਸਵੇਰੇ।
^{੧੩} ਰੋਟੀ, ਇਥੇ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ।	^{੧੪} ਰੋਟੀ।	^{੧੫} ਮਿਤਰਤਾ ਨਾਲ ਦਿਤੀ ਗਈ।
^{੧੬} ਰਚਨਾ ਹੈ।		^{੧੭} ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ।

ਹਭੇ ਗਲਾਂ ਕੂੜੀਆਂ ਇਕੁ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਸਚੁ ॥ ੧ ॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ । ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ,
ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ੧੪੮ ॥

(ੲ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਕਪਟਨ ਵਿਚ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਸੇਖ ਇਬਰਾਹੀਮ ਨਾਲ)

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਪਟਣ^੧ ਸੇਖ ਫਰੀਦ ਦੇ ਸੇਖ ਬਿਰਾਹਮ ਸਾਥਿ ਗੋਸਟਿ ਕਰੀ । ਸਬ ਸੇਖ ਬਿਰਾਹਮ
ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਜੀ ਹਭਨਾਂ^੨ ਦਾ ਕੰਤੁ^੩ ਹੈ, ਪਰੁ ਜੀ ਓਹੁ ਜਿ ਰਾਵਿਆ^੪ ਸਿ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਵਿਆ ?
ਜਿਨੀ ਰਾਵਿਆ ਕੰਤੁ ਸੇ^੫ ਤੂੰ ਅਸਾਂ ਕੂੰ ਭਸਿੰ^੬ ਜੀ, ਜਿਨੀ ਰਾਵਿਆ ਓਹੁ ਜਿ ਕੰਤੁ ਹੈ ਸੁ ਖਰਾ^੭ ਰੀਸਾਲੂ^੮ ਹੈ, ਵਸਿ
ਤਾਂ ਕਹੀ ਕੂੰ ਨਾਹੀ ਧੂਬਦਾ^੯ ਇਵੇਹਾ^{੧੦} ਸਾਹਿਬੁ ਹੈ, ਦਿਖਾ ਜੀ ਕਿਉ ਕਰਿ ਰਾਵੀਐ ਅਤੈ ਜਿਨੀ ਰਾਵਿਆ ਹੈ ਸੇ ਭੀ
ਅਸਾਂ ਕੂੰ ਸੁਣਾਇ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਵਡਹੰਸ ਰਾਗ ਮਹਿ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਗੁਣਵੰਤੀ ਸਹੁ ਰਾਵਿਆ ਨਿਰਗੁਣਿ ਕੂਕੇ ਕਾਇ ॥

ਜੇ ਗੁਣਵੰਤੀ ਬੀ ਰਹੈ ਤਾਂ ਭੀ ਸਹੁ ਰਾਵਣ ਜਾਇ ॥ ੧ ॥

ਮੇਰਾ ਕੰਤੁ ਰੀਸਾਲੂ ਸਹੁ ਖਰਾ ਪਿਆਰਾ ਕੀ ਧਨ ਅਵਰਾ ਰਾਵੈ^{੧੧} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ, ਜਿ, “ਏ ਸੇਖ ਜੀ ! ਓਹੁ ਜਿ ਰਾਵਿਆ ਸੁ ਗੁਣਵੰਤੀ ਰਾਵਿਆ, ਅਤੈ
ਜੀ, ਜਿ ਨਿਰਗੁਣੀਆਂ ਸਨ ਸਿ ਪਈਆਂ ਬਿਲਲਾਵਨਿ^{੧੨}, ਤਿਨਾਂ ਦੇ ਨੇਤ੍ਰੇ ਸਾਹਿਬੁ ਆਂਵਦਾ ਨਾਹੀ । ਸੇਖ ਜੀ ! ਖਰਾ
ਰੀਸਾਲੂ^{੧੩} ਸਾਹਿਬੁ ਹੈ । ਅਤੈ ਰਾਵੈ ਭੀ ਜੇ ਓਇ ਅਉਗਣ ਛੋਡਨਿ ਅਤੈ ਭੀ ਗੁਣ ਕਮਾਵਨਿ, ਨ ਸਾਹਿਬੁ ਕਿਛੁ ਗੁਸਾ
ਰਖਦਾ ਹੈ, ਭੀ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਬੀਵੈ ਜਿਸ ਕੂੰ ਗੁਣ ਬੀਵਨਿ । ਸੇਖ ਜੀ ! ਏਹੁ ਬਾਤ ਬੀਵ ਹੈ ਜੇ ਕਿਛੁ ਸਾਹਿਬੁ ਦੇਵੈ ਸੋਈ
ਪਾਵੈ” । ਤਾਂ ਸੇਖ ਬਿਰਾਹਮ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਡਿਖਾ, ਗੁਣ ਜਿ ਹੀਨਿ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕੂੰ ਜਹਾਨ
ਵਿਚਿ, ਜਿ ਇਸਤ੍ਰੀ ਬੀਂਦੀ ਹੈ ਸੁ ਏਸੁ ਜਹਾਨ ਦੇ ਖਸਮ-ਬੰਦੇ-ਆਦਮੀ ਕੂੰ ਆਪਣੇ ਸਾਥ ਰੀਝਾਇਦੀ ਹੈ, ਸੁ ਕਿਛੁ
ਕਾਮਣ ਧੁਰਹੁ ਕਮਾਵਦੀ ਹੈ ਤਿਤੁ ਕਰਿ ਸਾਹਿਬ ਆਪਣੇ ਕੂੰ ਖੁਸੀ ਆਂਵਦੀ ਹੈ । ਦਿਖਾ ਜੀ, ਓਹੁ ਸਾਹਿਬੁ ਜਿ ਇਸੁ
ਉਪਰਿ ਖੁਸੀ ਹੋਵੈ, ਰੀਝੇ ਸਿ ਕਿਨੀ ਕਾਮਣੀ^{੧੪}; ਕਿਤੁ ਤਰਹ^{੧੫} ਰੀਝੈ ? ਉਸਿ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਮਨੁ ਕਿਤੁ ਮੁਲਿ ਹਥਿ
ਆਵੈ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਕਰਣੀ ਕਾਮਣ^{੧੬} ਜੇ ਬੀਐ ਜੇ ਮਨੁ ਧਾਗਾ ਹੋਇ ॥

ਮਾਣਕੁ ਮੁਲਿ ਨ ਪਾਈਐ ਲੀਜੇ ਚਿਤਿ ਪਰੋਇ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸੁਣਿਹੋ ਸੇਖ ਜੀ ! ਓਹੁ ਜਿ ਖਸਮੁ ਸਾਹਿਬੁ ਹੈ ਸੁ ਹਭਸ^{੧੭}

^੧ਪਾਕਪਟਨ । ^੨ਸਭਨਾਂ । ^੩ਸ਼੍ਰਾਮੀ, ਮਾਲਿਕ । ^੪ਰਮਿਆ (ਭੋਗਿਆ) ਭਾਵ-
ਸਿਮਰਿਆ । ^੫ਸੇ, ਉਹ । ^੬ਦੱਸ । ^੭ਬਹੁਤਾ । ^੮ਸੁੰਦਰ । ^੯ਭਾਵ-ਹੋਂਦਾ ।
^{੧੦}ਅਜਿਹਾ । ^{੧੧}ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਤੁਕ ਵਿਚ ‘ਸਹੁ ਖਰਾ ਪਿਆਰਾ’ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਹਨ
ਤੇ ਸਿਰਫ ਇਹੋ ਪਾਠ ਹੈ-‘ਮੇਰਾ ਕੰਤੁ ਰੀਸਾਲੂ ਕੀ ਧਨ ਅਵਰਾ ਰਾਵੈ ਜੀ’ । ^{੧੨}ਰੋਣ । ^{੧੩}ਸੁੰਦਰ, ਸੋਹਣਾ ।
^{੧੪}ਕਾਮਣ (ਟੁੱਟੇ) ਨਾਲ । ^{੧੫}ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ । ^{੧੬}ਟੁੱਟਾ । ^{੧੭}ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ।

ਕਹੀਦਾ ਹੈ ਸੁ ਇਨੀ ਕਾਮਣੀ ਖੁਸੀ ਬੀਂਦਾ ਹੈ, ਜਿ ਕਰਣੀ ਕਮਾਵੈ ਤਾਂ ਕਰਣੀ ਦੀ ਕਾਮਣੀ ਖੁਸੀ ਬੀਂਦਾ ਹੈ, ਸੁ ਧਾਗਾ ਮਨੁ ਹੀ ਕਰੈ, ਮਨ ਦੇ ਧਾਗੇ ਸਿਉਂ ਮਾਣਕ ਕੰਊ ਪਰੋਵੈ। ਸੁ ਮਾਣਕੁ ਨਾਮ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਹੈ, ਤਿਸਿ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਮ ਕੁ ਮਨ ਕੇ ਤਾਗੇ ਨਾਲਿ ਪਰੋਵੈ, ਤਬ ਏਸ ਉਪਰਿ ਓਹੁ ਸਾਹਿਬੁ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਬੀਵੈ।। ਸੇਖ ਜੀ ! ਓਹੁ ਜਿ ਮਾਣਕੁ ਹੈ ਸੁ ਮੁਲਿ ਨਾਹੀ ਪਾਈਦਾ, ਮਨਿ ਦਿਤੇ ਓਹੁ ਮਾਣਕੁ ਪਾਈਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਮਨੁ ਦੇਵੈ ਸੁ ਉਸਿ ਮਾਣਕ ਕੂੰ ਘਿਨੇ¹। ਸੇਖ ਜੀ ! ਜਾਂ ਚਿਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਹਿਤੁ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਾਏ ਸਾਹਿਬ ਸਾਥਿ ਤਾਂ ਚਿਤ ਦੇ ਹਿਤ ਕਰਿ ਕਰਿ ਮਨ ਕੇ ਧਾਗੇ ਸਿਉਂ ਮਾਣਕੁ ਪਰੋਇਆ ਜਾਇ, ਨਾਹੀ 'ਤਾਂ ਨਾ ਪਰੋਇਆ ਜਾਈ, ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਿਨਾ ਨਾਹੀ ਪਰੋਇਆ ਜਾਂਦਾ। ਸੇਖ ਜੀ ! ਏਵ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸਾਹਿਬੁ ਬੁਰੀ ਨਾਹੀ ਰੀਝਦਾ, ਭਲੀ ਗਲੀ ਰੀਝਦਾ ਹੈ"। ਤਬ ਸੇਖ ਬਿਰਾਹਮ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਏ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਪ੍ਰੀਤਿ ਭੀ ਤਾਂ ਲਾਇ ਬਕੇ; ਗੁਣ ਭੀ ਜੇਹੇ ਕਿ ਹੈਨਿ ਸੇ ਕਰਿ ਬਕੇ, ਉਸਿ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਅਸਾਂ ਕੁ ਕਿਛੁ ਹਥਿ ਨ ਆਇਆ, ਕਦੇ ਅਸਾਡੇ ਬਾਬਿ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਨ ਬੀਆ। ਅਸਾਂ ਆਪਣੇ ਜੇਹੇ ਜਤਨ ਬਹੁਤੇਰੇ ਕੀਏ; ਬਹਿਤੇਰੀਆਂ ਵਹਾਂ ਲਈਆਂ, ਪਰੁ ਸਾਹਿਬੁ ਅਸਾਂ ਕੂੰ ਕਦੇ ਆਇ ਨ ਭਿਠਾ, ਜਿ ਏਹੁ ਕੇਹੜੀ ਹੈ, ਸਿਕਦਿਆਂ ਹੀ ਉਮਰਿ ਗਈ, ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਏਹੁ ਕਿਆ ਬੀਆ ?" ਤਾਂ ਫਿਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਰਾਹੁ ਦਸਾਈ² ਨ ਜੁਲਾ³ ਆਖਾ ਅੰਮੜੀਆਸੁ⁴ ॥

ਤੇ ਸਹੁ ਨਾਲਿ ਅਕੁਅਣਾ⁵ ਕਿਉ ਬੀਵੈ⁶ ਘਰ ਵਾਸੁ⁷ ॥ ੩ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਏ ਸੇਖ ਜੀ ! ਰਾਹਿ ਦਸਾਇਆਂ ਅਪੜੀਦਾ ਨਾਹੀ, ਜੇ ਕੋਈ ਨਿਤਿ ਕਿਸੀ ਜਾਹਗਾ ਦਾ ਰਾਹੁ ਦਸਾਏ ਜਿ ਕਿਤਨੇ ਕੋਹ ਅਮੁਕਾ ਨਗਰੁ ਹੈ ਅਤੇ ਕੇਹੜੇ ਰਾਹਿ ਜਾਈਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੁ ਗਾਂਊ ਵਿਚੁ ਦੇ ਰਾਹੁ ਹੈ, ਦੇਖਾ ਸੇਖ ਜੀ ! ਨਿਤ ਰਾਹੁ ਦਸਾਇਐ ਅਤੇ ਰਾਹਿ ਜੁਲੇ⁸ ਨਾਹੀ, ਦਿਖਾ ਜੀ, ਓਹੁ ਅਪੜੈ ਕੇ ਨ ਅਪੜੈ ?" ਤਬ ਫੇਰਿ ਸੇਖ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਜੁਲੇ ਬਾਬੋ ਕਿਬਹੁ ਉਸਿ ਜਾਹਗਾ ਅੰਬੜੈ⁹, ਜਾਂ ਜੁਲੇ ਤਾਂ ਹੀ ਅੰਮੜੈ"। "ਤਉ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮੁਹਬਤਿ ਸੇਖ ਜੀ ! ਜਿ ਕੋਈ ਮਨਿ ਰਬੇ ਕਹੈ ਜਿ ਮੈਂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਬੰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਬੰਦਗੀ ਦੇ ਕਰਮ ਨ ਕਰੈ ਤਾਂ ਕਿਬਹੁ ਸਾਹਿਬ ਕੂੰ ਪਹੁੰਚੈ। ਅਤੇ ਸੇਖ ਜੀ ਜੈਂਦੀ ਅਵਰਤਿ¹⁰ ਬੀਵੈ ਅਤੇ ਤਿਸੁ ਸਾਥਿ ਅਕੁਵਣਾ¹¹ ਬੀਵੈ¹² ਤਾਂ ਉਸਿ ਅਵਰਤ ਅਤੇ ਮਰਦ ਦਾ ਘਰਿ ਵਾਸੁ ਨਾਹੀ ਹੋਂਦਾ"। ਕਹੈ, "ਜੀ, ਜੈਂਦੀ ਅਵਰਤਿ ਬੀਵੈ ਅਤੇ ਤਿਸੁ ਨਾਲਿ ਨ ਬੋਲੈ ਤਾਂ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਖਸਮੁ ਉਸ ਕੂੰ ਘਰਿ ਰਖੇ ?" ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਏ ਸੇਖ ਜੀ ! ਸੋਈ ਲੇਖਾ ਬੰਦੇ ਅਤੇ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਕੀਤਾ ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ ਵ ਖਸਮਾਨਾ¹³ ਏਸੁ ਕੰਊ ਭਾਵੈ ਨਾਹੀ ਤਾਂ ਏਸੁ ਉਪਰਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਸਾਹਿਬੁ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਬੀਵੈ ? ਸੇਖ ਜੀ ! ਏਹੁ ਗਲਿ ਈਵ ਹੈ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਰਾਹਿ ਦੀ"। ਤਾਂ ਫੇਰਿ ਸੇਖ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਏ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਏਹੁ ਗਲਿ ਏਵੈ ਹੈ, ਜਿਉਂ ਤੁਸਾਂ ਫੁਰਮਾਈ ਹੈ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਏਵੈ ਗਲਿ ਹੈ, ਪਣੁ ਮੈਂ ਭੀ ਇਕੁ ਅਰਜੁ ਰਖਦਾ ਹਾਂ, ਭਿਖਾ ਜੀ, ਜੇ ਕੋਈ ਅਵਰੁ ਸਾਹਿਬੁ ਬੀਵੈ ਤਾਂ ਆਖੀਐ ਜਿ ਏਸ ਦੀ ਚਾਕਰੀ ਕਝੁ¹⁴ ਨਾਹੀ, ਕਿਸੇ ਹੋਰਸੁ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਜਾਇ ਖਿਜਮਤਿ ਕੀਚੈ ਜਿ ਉਸ ਤੇ ਕਿਛੁ ਪਾਈਐ। ਦਿਖਾ ਜੀ, ਏਹੁ ਜੇਹਾਕੁ ਇਸੁ ਤੇ ਬੀਵੈ ਸੁ ਸਾਹਿਬ ਕੁ ਖੁਸਿ ਨ ਆਵੈ। ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਭਿਖਾ ਏਸ ਦਾ ਕਉਣੁ ਹਾਲੁ ? ਜੀ ਜਿਉਂ ਹੈ ਤਿਉਂ ਕਾਂਢੀਐ¹⁵"। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਿ:-

ਨਾਨਕ ਏਕੀ ਬਾਹਰਾ ਦੂਜਾ ਨਾਹੀ ਕੋਇ ॥

ਇਕਸੁ¹⁶ ਲਗੀ ਜੇ ਰਹੈ ਭੀ ਸਹੁ ਰਾਵੈ ਜੋਇ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥

¹ ਲਵੇ, ਹਾਸਲ ਕਰੇ।	² ਪੁਛਦੀ।	³ ਚਲਾਂ।	⁴ ਅੱਪੜ ਗਈ ਹਾਂ ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪਾਸ।
⁵ ਨਾ ਕੂਣਾ (ਬੋਲਣਾ)।	⁶ ਹੋਵੇ।	⁷ ਘਰ ਵਿਚ ਵਾਸ।	⁸ ਚਲੇ।
⁹ ਔਰਤ।	¹⁰ ਨਾ ਬੋਲਣਾ, ਭਾਵ-ਨਾਮਿਲਵਰਤਣ।	¹¹ ਹੋਵੇ।	¹² ਸੋ-ਪ-ਸਪੁਣੀ, ਸਮਾਲ, ਪੱਖ।
¹³ ਕੁਝ।	¹⁴ ਕਹੀਏ।	¹⁵ ਸਹੀ ਪਾਠ-'ਤੇ ਸਹ'।	

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਸੇਖ ਜੀ ! ਈਵ ਹੈ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਗਲਿ, ਜਿ ਇਕੋ ਸਾਹਿਬੁ ਹੈ ਸਭਨਾ ਜੀਆਂ ਕਾ ਹੋਰ ਦੁਜਾ ਕੋਈ ਨਾਹੀ, ਜਿਸੁ ਜਾਇ ਕਰਿ ਹਾਲੁ ਮਲੁਮੁ ਕਰੀਐ। ਸੇਖ ਜੀ ! ਇਕੋ ਸਾਹਿਬੁ ਹੈ ਹੋਰੁ ਜਿ ਏਸ ਤੇ ਕਿਛੁ ਹੋਇ ਨ ਆਵੈ ਤਾਂ ਏਹੁ ਉਸ ਹੀ ਕੀ ਸਰਨਿ ਪਤਿ ਰਹੇ, ਯਾ ਸਾਹਿਬ ! ਤੈ ਬਿਨਾਂ ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਨਾਹੀ। ਅਤੈ ਜੀ ਮੈਂ ਤੇ ਕਿਛੁ ਹੋਇ ਨਾਹੀ ਆਵਦਾ, ਏ ਸਾਹਿਬ ! ਸਿਉਂ ਜਾਣਹਿ ਤਿਉਂ ਰਖੁ। ਜੇਤਾ ਸਾਹਿ ਨਿਕਲਦੇ ਤੀਕੁ ਉਸੁ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਟੇਕ ਪਕੜੀ ਤਾਂ ਭੀ ਏਸਦਾ ਖਸਮਾਨਾ¹ ਸਾਹਿਬੁ ਕਰੈ, ਬਿਨਾਂ ਖਸਮਾਨੇ ਕੀਤੇ ਨਾ ਰਹੈਗਾ। ਸੇਖ ਜੀ ! ਏਸ ਨੇ ਮੁਕਯਦ² ਹੋਆ ਲੋੜੀਐ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲਿ, ਏਸ ਦੇ ਯਕੀਦੇ³ ਉਪਰਿ ਸਾਹਿਬੁ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਹੋਵੈਗਾ”। ਤਬ ਸੇਖ ਬਿਰਾਹਮ ਆਖਿਆ ਜਿ, “ਵਾਹ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਸਿਕਦਾ ਹੀ ਰਹੀ ਜੇ ਏਸ ਤੇ ਏਹੁ ਬਾਤ ਹੋਇ ਆਵੈ; ਪਰੁ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਇਸ ਤੇ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਹੋਇ ਆਵਦਾ। ਜੇ ਕਿਛੁ ਹੋਇ ਸੁ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਹੋਇ ਅਕੈ⁴ ਕੋਈ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਬੰਦਾ ਮਿਲੈ ਤਿਸ ਕੀ ਦੁਆਇ ਸਾਬਿ ਸਾਹਿਬੁ ਇਸਦਾ ਕਿਛੁ ਭਲਾ ਕਰੈ, ਨਾਹੀ ਤਾਂ ਇਸੁ ਜਹਾਨੁ ਬੀ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਬੀ ਆਵਦਾ। ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਤੂੰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਬੰਦਾ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਅਸਾਂ ਕੂੰ ਦੁਆਇ ਦੇਹਿ ਜਿ ਕਿਵੇਂ ਹੀ ਸਾਹਿਬੁ ਤੋਤਿ ਚੜਾਏ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਸੇਖ ਜੀ ! ਸਾਹਿਬੁ ਤੇਰਾ ਭਲਾ ਕਰੇਗਾ”। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ।

ਸਲੋਕੁ ॥

ਕੰਤੁ ਲੀਆ ਸੋਹਾਗਣੀ ਖਿਸਮਤਿ ਗੁਣੀ ਰੀਝਾਇ ॥
ਗੁਣ ਬੋਝੇ ਅਵਗਣ ਘਣੇ ਕੰਤੁ ਨ ਪਾਇਆ ਜਾਇ ॥
ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੇ ਮਿਲੈ ਤਾ ਸਹਜੇ ਲਏ ਮਿਲਾਇ ॥
ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਕੀ ਬੇਨੰਤੀ ਸਾਹਿਬ ਆਪਣੀ ਸਿਫਤਿ ਕਰਾਇ ॥੧॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਇ ॥ ੧੪੯ ॥

ਪਰਮੇਸਰ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ

ਗੋਸਟ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲ)

ਤਬ ਪਟਣ ਸੇਖ ਫਰੀਦ ਦੇ ਸੇਖ ਬਿਰਾਹਮ ਸਾਬਿ ਗੋਸਟਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਲਾਗਾ ਹਾ ਹਾ ਬਿਲੀਪਾਤ⁵ ਕਰਨੇ। ਤਬ ਸਾਵਧਾਨੁ⁶ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੰਉ ਆਇ ਮਿਲਿਆ। ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੰਉ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ ! ਤੂੰ ਮੁਝ ਕੰਉ ਦੂਰਿ ਕਰਿ ਜਾਨਤਾ ਹੈਂ ?” ਤਬ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ, ਸਰੀਅਤਿ ਮਹਿ ਸਿਫਤਿ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਬੋਲਤਾ ਹੈ। ਰਾਮਕਲੀ ਰਾਗ ਮਹਿ ਕਿਆ ਕਹਤਾ ਹੈ:-

ਸਰਬ ਜੋਤਿ ਤੇਰੀ ਪਸਰਿ ਰਹੀ ॥ ਜਹ ਜਹ ਦੇਖਾ ਤਹ ਨਰਹਰੀ ॥੧॥

ਜੀਵਨ ਤਲਬ ਨਿਵਾਰਿ ਸੁਆਮੀ ॥

¹ਸਮਾਲ; ਸਹਾਇਤਾ। ²ਬੰਧੁਆ, ਸੇਵਾਦਾਰ। ³ਯਕੀਨ, ਸਿਦਕ, ਭਰੋਸਾ। ⁴ਜਾਂ, ਅਥਵਾ।

⁵ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ। ⁶ਹਾਹਾਕਾਰ ਵਿਰਲਾਪ। ⁷ਭਾਵ-ਪਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ।

ਅੰਧ ਕੂਪਿ ਮਾਇਆ ਮਨੁ ਗਾਡਿਆ ਕਿਉ ਕਰਿ ਉਤਰਸਿ^੧ ਪਾਰਿ ਸੁਆਮੀ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬਰਮ ਜੀ। ਹੋਉ ਤੇਰੀ ਸਾਰ ਕਿਆ ਜਾਨਉ ਜਿ ਤੂੰ ਕੈਸਾ ਹੈਂ। ਪਣੁ ਏਕ ਬਾਤ ਮੈਂ ਸਮਝੀ ਹੈ ਜੇ ਸਭਨਾਂ ਘਰਾਂ ਮਹਿ ਤੇਰੀ ਜੋਤਿ ਪਸਰਿ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਹਾਂ ਜਹਾਂ ਦੇਖਾਂ ਤਹਾਂ ਤੁਹੀ ਹੈਂ; ਤੈਂ ਬਿਨਾਂ ਠਵਰ ਖਾਲੀ ਕਾਈ ਨਾਹੀ”। ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬਰਮ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ! ਸਬ ਤੂੰ ਐਸਾ ਜਾਨਤਾ ਹੈਂ ਤਬ ਅਵਰੁ ਕਿਆ ਮਾਂਗਤਾ ਹੈਂ? ਜਿ ਬਾਤ ਹੈ ਸਿ ਇਸੀ ਸਮਝ ਮਹਿ ਆਈ”। ਤਬ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀਵਨ ਤਲਬ^੨ ਨਿਵਾਰਿ^੩। ਕਹੈ ਜੀ, ਮੇਰੇ ਅੰਤਰਿ ਜੇ ਕਿਛੁ ਕਿਸੀ ਬਸਤੁ ਕੀ ਤਲਬ ਹੈ ਸੁ ਏਹੁ ਮੇਰੀ ਤ੍ਰਿਅਸਿ^੪ ਦੂਰਿ ਕਰਿ। ਮਿਹਰਵਾਨ! ਜਿਵ ਜਾਣਹਿ ਤਿਵ ਮੇਰੇ ਮਨ ਕੀ ਏਹੁ ਤਲਬ, ਜੇ ਕਿਛੁ ਜੀਵਣ ਕੀ ਚਿੰਤਾ ਹੈ, ਜਿ ਤੂੰ ਨਿਵਾਰਿ। ਅੰਧ ਕੂਪੁ ਏਹੁ ਮਾਇਆ ਹੈ ਤਿਸੁ ਵਿਚਿ ਮੇਰਾ ਜੀਵੁ ਪਤਿਆ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਕੇ ਖੂਹ ਮਹਿ ਪਾਰਿ ਜਿ ਪੜੋਉ ਸਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਪੜੋਉਂ, ਏਸ ਖੂਹ ਤੇ ਤੂੰ ਬੇਹੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਕੈ ਕਾਢੁ, ਮਾਇਆ ਕੀ ਤਲਬ ਆਤਮੇ ਤੇ ਦੂਰਿ ਹੋਇ”। ਤਬ ਫੇਰਿ ਸਾਹਿਬ ਪਹਿ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਅਰਜੁ ਕੀਆ ਜਿ:—

ਜਾ ਦੇਖਾ^੫ ਘਟਿ ਭੀਤਰਿ ਰਵਿਆ^੬ ਬਾਹਰਿ ਕਹਾਹੀ^੭ ਨਾਹੀ ॥

ਸਭ ਕੀ^੮ ਸਾਰ ਕਰੇ ਨਿਤ ਸਾਹਿਬੁ ਸਦਾ ਅਮ੍ਰਿਤ^੯ ਮਨ ਮਾਹੀ ॥੨॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕਉ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬਰਮ ਜੀ ਕਹਤਾ ਹੈ ਜਿ, “ਏ ਨਾਨਕ! ਜਹਾਂ ਤੂੰ ਅਵਰ ਠਵਰ ਦੇਖਤਾ ਹੈਂ ਤਿਉਂ ਤੇਰੇ ਘਟ ਮਹਿ ਭੀ ਹੋਉ ਹੀ ਹੋਉ^{੧੦}, ਤੂੰ ਬਾਹਰਿ ਕਿਉਂ ਦੇਖਤਾ ਹੈਂ, ਹੋਉ ਤੁਝੇ ਮਹਿ ਹੋਉ। ਬਾਹਰਿ ਕਿਆ ਭਵੰਤਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਤੁਝੇ ਹੀ ਮਹਿ ਹੋਉ। ਜਿਤਨੀ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਹੈ ਚਉਰਾਸੀਹ ਲਖ ਜੀਵਹੁ ਕੀ ਜੂਨਿ, ਸੋ ਸਭਸ ਕੀ ਸਾਰ ਮੈਂ ਹੀ ਕਰਤਾ ਹੋਉ; ਮੇਰੇ ਸਰਬ ਕੀ ਚਿੰਤਾ ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ ਹੈ; ਸਭਸ ਕੀ ਚਿੰਤਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਉ ਹੈ; ਸਰਬ ਚਿੰਤਾ ਸਰਬ ਕੀ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ ਹੋਉ ਹੀ ਕਰਤਾ ਹੋਉ। ਏ ਨਾਨਕ! ਤੂੰ ਚਿੰਤਾ ਕਿਉਂ ਕਰਤਾ ਹੈਂ?” ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ। ਤਬ ਬਹੁੜਿ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਕਹਤਾ ਹੈ:—

ਆਪੇ ਨੇੜੇ ਆਪੇ ਦੂਰਿ ॥ ਆਪੇ ਸਰਬ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰਿ ॥

ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਅੰਧੇਰਾ ਜਾਇ ॥ ਜਹ ਦੇਖਾ ਤਹ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ ॥੩॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਕਹਤਾ ਹੈ ਜਿ, “ਏ ਨਿਰੰਜਨ ਨਿਰੰਕਾਰ ਜੀ! ਤੂੰ ਆਪੇ ਨੇੜਾ ਹੈਂ ਤੂੰ ਆਪੇ ਦੂਰਿ ਹੈਂ; ਤੂੰ ਆਪੇ ਸਰਬ ਜੀਆਂ ਮਹਿ ਭਰਪੂਰਿ ਰਹਿਆ ਹੈਂ। ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਪਰਸਾਦਿ^{੧੧} ਕਰਿ ਕਰਿ ਤੂੰ ਨਦਰਿ^{੧੨} ਆਵਹਿ। ਫਰਮ ਕਾ ਅੰਧੇਰਾ ਚਾਦਨ^{੧੩} ਹੋਇ, ਤੇਰੀ ਜੋਤਿ ਪ੍ਰਗਟੇ, ਤੂੰ ਨਜਰਿ ਆਵਹਿ ਜੀ; ਪਣੁ ਜੀ ਏਹੁ ਫਰਮੁ ਅੰਧੇਰਾ ਵਿਚ ਬੀਂ ਦੂਰਿ ਕਰਿ”। ਤਬ ਬਹੁੜਿ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਬੇਨਤੀ ਕਰਤਾ ਹੈ ਜਿ, “ਜੀ!”

ਅੰਤਰਿ ਸਹਸਾ^{੧੪} ਬਾਹਰਿ ਮਾਇਆ ਨੈਣੀ^{੧੫} ਲਾਗਸਿ ਬਾਣੀ^{੧੬} ॥

ਪੁਣਵਤਿ^{੧੭} ਨਾਨਕੁ ਦਾਸਨਿ ਦਾਸਾ ਪ੍ਰਭ ਪਾਲਹਿਗਾ^{੧੮} ਪ੍ਰਾਣੀ ॥੪॥੨॥

^੧ ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਉਤਰਉ।’	^੨ ਚਾਹ, ਖਾਹਿਸ।	^੩ ਦੂਰ ਕਰ।	^੪ ਤ੍ਰਿਖਾ, ਪਿਆਸ।
^੫ ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਜਹ ਭੀਤਰਿ’।	^੬ ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਬਸਿਆ।’	^੭ ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਕਾਹੇ’।	^੮ ਸਹੀ ਪਾਠ—
‘ਤਿਨ ਕੀ’।	^੯ ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਸਦਾ ਚਿੰਤ’।	^{੧੦} ਮੈਂ ਹੀ ਹਾਂ।	^{੧੧} ਕ੍ਰਿਪਾ।
^{੧੨} ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ।	^{੧੩} ਚਾਨਣ।	^{੧੪} ਸੰਸਾ, ਭ੍ਰਮ।	^{੧੫} ਨੈਣਾਂ (ਅੱਖਾਂ) ਨੂੰ।
^{੧੬} ਬਾਣਾਂ (ਤੀਰਾਂ) ਵਾਕਰ ਤ੍ਰਿਖੀ ਹੋ ਕੇ ਲਗਦੀ ਹੈ।	^{੧੭} ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ।	^{੧੮} ਸਹੀ ਪਾਠ—‘ਪਰਤਾਪਹਿਗਾ’।	ਅਰਥਾਤ—ਪਰਿਤਾਪ (ਤਪਸ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ, ਸਤੋਗਾ, ਜਲੋਗਾ।

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:—

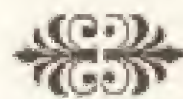
ਤਬ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਕਹਤਾ ਹੈ, ਏ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ! ਤੈਂ ਜਿ ਪ੍ਰਾਣੀ ਕੰਉ ਅੰਤਰਿ ਸਹੰਸਾ¹ ਲਾਇ ਦੀਆ ਹੈ, ਅਰੁ ਬਾਹਰਿ ਮਾਇਆ ਲਾਇ ਦੀਨੀ ਹੈ, ਅਖੀਂ ਦਿਸਤਾ ਹੈ ਸਿ ਏਹੁ ਕਰਤਾ ਹੈ ਜੀ, ਤੇਰੇ ਦਾਸਨ ਕਾ ਸਿ ਦਾਸੁ ਹੈ ਨਾਨਕੁ ਏਕ ਬੇਨਤੀ ਹੈਜੀ, ਜਿ ਏਸੁ ਮਾਇਆ ਕੇ ਮੋਹ ਤੇ ਤੂੰ ਮੁਖ ਕੰਉ ਰਾਖਿ ਲੈਹਿ ਦੈਆਲ ! ਪ੍ਰਛਾਵੇਂ ਸਾਥਿ ਮੁਖ ਕੰਉ ਤੂੰ ਮਤ ਲਪਟਾਵਹਿ, ਮੁਖ ਕੰਉ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਸਿੰਉਂ ਮਿਲਾਉ। ਮੁਖ ਕੰਉ ਭਰਮ ਸਿੰਉ ਮਤ ਭਖਸਾਵਹਿ²। ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹਾ ਹਾ, ਭਲਾ ਭਲਾ ਜੀ, ਭਲਾ ਰੇ ਨਾਨਕ ! ਭੇਦੀ ਤੈਂ ਤਉ ਭਲੀ ਬੁਝੀ ਐ, ਸਾਰਾ ਜਗਤੁ ਭਰਮਾਇਆ ਹੈ ਸਨਕਾਇਕਾਂ ਤੇ ਲੇ ਕਰਿ, ਬ੍ਰਹਮਾਇਕਾਂ ਤੇ ਲੇ ਕਰਿ ਮੈਂ ਸਭੇ ਭਰਮਾਏ ਹੈਂ, ਨਾਨਕ ! ਤੂੰ ਪਣੁ ਮੈਂ ਏਸੁ ਭਰਮ ਤੇ ਰਖਿ ਲੀਆ ਹੈ । ਜਾਹਿ ਤੁਝ ਕੰਉ ਮੇਰਾ ਕਰਮ³ ਹੈ, ਤੂੰ ਤਉ ਏ ਕਰਮ ਕਰਤਾ ਹੈਂ ਜਬ ਤੁਝ ਕੰਉ ਮੇਰੀ ਮਿਹਰ ਹੈ”। ਤਬ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਪਸਾਉ⁴ ਕੀਆ ਹੈ, ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕੰਉ ਸਬਦੁ ਸਿਫਤਿ ਸਲਾਹ ਮਿਲੀ, ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਉਹਾਂ ਪਸਾਉ ਕੀਆ, ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਪਾਏ; ਦਰਸਨੁ ਕੀਆ । ਜਗਤੁ ਤਾਰਨ ਕੰਉ ਜਗ ਮਹਿ ਆਏ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ! ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ।

ਸਲੋਕੁ ॥

ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਮਨ ਕੀਜੀਐ ਮਨ ਕੀ ਪੁਜੈ ਆਸ ॥

ਜਿਸੁ ਸਿਮਰਤਿ ਸਰਬ ਸਿਧਿ ਹੋਇ ਸਿ ਹਰਿ ਜਪਿ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ॥੧॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹੁ ਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੧੫੦ ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਪਾਲ ਪੁਰ ਵਿਚ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ)

ਤਬ ਦਰਗਾਹ ਤੇ ਪਟਣਿ⁵ ਆਇਆ । ਪਟਣ ਤੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਦਿਪਾਲ ਪੁਰਿ⁶ ਆਇਆ । ਤਬ ਦੇਪਾਲ ਪੁਰ ਕੇ ਲੋਕ ਮਿਲਿ ਗਏ । ਤਬ ਦਿਪਾਲ ਪੁਰ ਕੇ ਲੋਕ ਲੇ ਉਠੇ ਜਿ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਆਇਆ”। ਤਬ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਸਹਰ ਕੰਉ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਬਾਹਰਿ ਜਾਇ ਟਿਕਿਆ ਦਰਖਤਿ ਹੇਠਿ । ਤਬ ਉਸੁ ਨਗਰ ਕੇ ਜਿ ਸ੍ਰੇਸਟ⁷ ਬੇ ਉਸੁ ਦਰਖਤ ਹੇਠਿ ਬਾਬੇ ਕੰਉ ਆਇ ਮਿਲੇ । ਤਬ ਉਨੀ ਕਿਛੁ ਏਕੁ ਮੇਵਾ ਪਾਇ ਕਰਿ ਥਾਲੀ, ਕਿਛੁ ਏਕ ਭੁਭੜੀਆਂ⁸, ਦੁਰਿ ਤ੍ਰੈ ਅੰਬ ਲੈ ਕਰਿ ਪੈਰੀ ਆਇ ਪਏ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੰਉ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਪੁਰਖਹੁ ! ਸੁਖੁ ਹੈ ?” ਕਹੇ, “ਜੀ, ਤੇਰੇ ਪਰਸਾਦਿ⁹”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਉਸੁ ਮੇਵੇ ਵਲਿ ਨਜਰਿ ਕੀਤੀ ਜਾਂ ਦੇਖੇ ਤਾਂ ਇਕੁ ਮੇਵਾ ਖੁਰਾਸਾਨ ਦਾ ਹੈ ਥਾਲੀ ਵਿਚ । ਜਾਂ ਦੇਖੇ ਤਾਂ ਇਕਿ ਮੇਵਾ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦਾ ਹੈ, ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਿਆ ਜਿ, “ਪੁਰਖਾ ! ਏਹਿ ਜਿ ਅੰਬ ਹੈਨਿ ਸੁ ਤਾਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਹੈਨਿ । ਦਿਖਾ, ਪੁਰਖਾ ! ਤੈਂ ਏਹਿ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਤੇ ਖੁਰਾਸਾਨ ਦੇ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਇਕਠੇ ਕੀਤੇ ਹੈਨਿ ?” ਤਬ ਉਨਿ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਏਹਿ ਜਿ ਅੰਬ ਹੈਨਿ ਸਿ ਅਜੁ ਆਏ ਹੈਨਿ ਦਿਲੀ ਤੇ, ਅਸਾਡੇ ਵਣਜਾਰੇ¹⁰ ਲੇ ਆਏ

¹ਸੰਸਾ ।

²ਖਰੜਾਇ, ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਬੇਸੁਰਤ ਹੋ ਕੇ ਅਬਾ-ਤਬਾ ਬੋਲੇ ।

³ਮਿਹਰ ।

⁴ਪ੍ਰਸਾਰ, ਫੈਲਾਉ ।

⁵ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ।

⁶ਪਾਕਪਟਨ ।

⁷ਜ਼ਿਲਾ

ਮਿੰਟਗੁਮਰੀ (ਪਛਮੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ) ਦਾ ਇਕ ਪ੍ਰਸਿਧ ਨਗਰ ।

⁸ਠੇਠ ।

⁹ਸੁੱਕਾ ਮੇਵਾ ।

¹⁰ਤੇਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ।

¹¹ਵਪਾਰੀ ।

ਸੇ ਇਕ ਟੋਕਰੀ ਅੰਬਾਂ ਦੀ, ਜਿ ਅਸਾਂ ਆਖਿਆ ਜਿ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜਿ ਸੁਣੀਦਾ ਸੀ ਜਿ ਆਇਆ ਹੈ, ਜਿ ਏਹੁ ਪਹਿਲਾ ਫਲੁ ਬਾਬੇ ਦੇ ਮੁਖਿ ਪਾਇਹਿ ਜਿ ਸਫਲੁ ਹੋਵਹਿ, ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਏਥੇ ਮੀਰ ਬਾਬਰ ਦਾ ਲਸਕਰੁ ਆਇਆ ਬਾ, ਸੋ ਓਨਾਂ ਤੇ ਓਹਿ ਭੁਗਤੀਆਂ ਮੇਵਾ ਦਾਖਾ ਏਹਿ ਪਾਏ ਥੇ, ਸੋ ਅਸਾਂ ਰਖ ਛਡੇ ਥੇ ਜਿ ਕਿਸੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇ ਨੋਕ ਦੇ ਮੁਖਿ ਪਵਨਿ ਤਾਂ ਏਹਿ ਮੇਵੇ ਸਫਲ ਹੋਵਨਿ । ਅਸਾਡੇ ਡਾਗ ਆਹੇ ਜੇ ਤੁਸਾਡਾ ਦਰਸਨੁ ਹੋਆ; ਏਤੁ ਸਬਥਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਏਹੁ ਮੇਵਾ ਆਇਆ ਹੈ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਇਕੁ ਅੰਬੁ ਮੁਖਿ ਪਾਇਆ ਇਕੁ ਭੁਗਤੀ ਮੁਖਿ ਪਾਈ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਧੰਨੁ ਤੇਰੇ ਕੁਦਰਤਿ ! ਕਿਸੁ ਬਾਵੇ ਦੇ ਕਿਥੈ ਕਿਥੈ ਮੁਖਿ ਆਣਿ ਘਤਾਇਸੁ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲੀ ਸਲੋਕੁ ਜਿ:-

ਨਕਿ ਨਬੈ ਖਸਮ ਹਬੈ ਕਿਰਤੁ ਧਕੇ ਦੇ ॥

ਜਹਾ ਦਾਣੇ ਤਹਾ ਖਾਣੇ ਨਾਨਕਾ ਸਚੁ ਹੋ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ:-

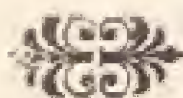
ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਹਥਿ ਕਿਸੇ ਦੇ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ, ਜਿਥੈ ਜਿਥੈ ਜੀਆਂ ਦਾ ਦਾਣਾ ਪਇਆ ਹੈ ਤਿਥਹੁ ਤਿਥਹੁ ਜਾਇ ਖਾਣਾ, ਨਕਿ ਨਬੈ ਬੰਦੇ ਦੇ ਹੈ, ਹਥਿ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹੈ, ਲਈ ਚੁਗਾਂਇਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਥੈ ਜਿਥੈ ਏਸ ਦਾ ਕਿਰਤੁ ਪਇਆ ਹੈ ਤਿਥੈ ਤਿਥੈ ਸਾਹਿਬੁ ਇਸ ਨੇ ਅਚਿੰਤੁ ਲੇ ਜਾਇ ਖੜਾ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਏਸਨੇ ਖਬਰਿ ਤਾਂ ਹੀ ਹੋਂਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿਰਤੁ ਅਚਿੰਤੁ ਹੀ ਕਈ ਕਈ ਜਾਹਗਾ ਵੇਖਾਲਿ ਵੇਖਾਲਿ ਲੈ ਆਵਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਮਨੁਖ ਦੇ ਵਸਿ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ । ਪਣੁ ਪੁਰਖਾ ! ਜਾਹੁ ਤੁਸੀ ਭੀ ਸਫਲੁ ਹੋਹੁਗੇ ਅਤੇ ਏਹੁ ਮੇਵਾ ਭੀ ਸਫਲੁ ਹੋਗੁ, ਅੰਬ ਖਜੂਰੀ ਤੁਸਾਡੇ ਨਗਰਿ ਬਹੁਤੁ ਹੋਣਗੇ ਹਿੰਦਸਤਾਨ ਅਤੇ ਖੁਰਾਸਾਨ ਦਾ ਅਧ ਵਿਚ ਦਿਪਾਲਪੁਰੁ ਪੁਰਖਾ ! ਐਥੇ ਹਿੰਦਸਤਾਨ ਦਾ ਮੇਵਾ ਭੀ ਹੋਇਗਾ ਅਤੇ ਖੁਰਾਸਾਨ ਦਾ ਮੇਵਾ ਭੀ ਹੋਇਗਾ” । ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦਿਪਾਲ ਪੁਰੁ ਬਖਸਿਆ, ਨਗਰ ਦਿਆਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤੁ ਖੁਸੀ ਹੋਈ । ਓਥਹੁ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਰਮਿਆ, ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਸੇਰ ਗਤ ਕੀ ਧਰਤੀ ਵਿਚੁਦੇ, ਮੁਸਤਾਫਾਦੀ ਕੀ ਧਰਤੀ ਵਿਚੁਦੇ, ਚੁਹਣੀਆਂ ਕੀ ਧਰਤੀ ਵਿਚੁ ਦੇ, ਤਲਵੰਡੀ ਕੀ ਧਰਤੀ ਭਟੀਆਂ ਕੀ ਵਿਚੁਦੇ, ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਕੰਡਣਿ ਪੁਰ ਕੀ ਧਰਤੀ ਹਰੀ ਕੀ ਆਇਆ । ਹਰੀ ਕੀ ਧਰਤੀ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਦੇਵਨਿ ਕਸੂਰ, ਹੋਹੇ ਵਾਲੇ, ਨੰਨੀਏਰਿ, ਬਹਿਕਿੜੀਆ ਵਿਚੁਦੇ ਖੋਖੋਵਾਲਿ ਜਾਇ ਨਿਕਲਿਆ । ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਬਾਸਿ ਗੁਰੂ, ਜਿਨਿ ਚੰਮ ਦੇ ਚਲਾਏ, ਜਿਸਦੇ ਨਾਵ ਪਿਛੈ ਕੋਈ ਕੋਹੋ ਹੋਵਉ ਜਿ ਕੋਈ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਾ ਨਾਮੁ ਲੇ ਤਿਸਦੀ ਸੇਵਾ ਸਾਰਾ ਜਗਤੁ ਕਰੇ । ਜਿਸਦਾ ਏਹਾ ਅਮਰੁ ਹੈ ਸੁ ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਵਾਹੁਗੁਰੂ ।

ਸਲੋਕੁ ॥

ਤਹ ਤਹ ਸਾਸ ਗਿਰਾਸ ਲੇ ਜਹ ਜਹ ਲਿਖਿਆ ਲੇਖੁ ॥

ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਸਭੁ ਹੀ ਲੇਖ ਮਹਿ ਕਰਤਾ ਆਪਿ ਅਲੇਖੁ ॥ ੧ ॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹੁਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ, ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੧੫੧ ॥

¹ਸੁਕਾ ਮੇਵਾ । ²ਉਸ ਨੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਆ ਪਵਾਇਆ ਹੈ । ³ਹੁਕਮ ਰੂਪੀ ਨੱਥ (ਨਕੇਲ) ਨੱਥ ਵਿਚ ਹੈ । ⁴ਜੋ ਖਸਮ (ਸ਼੍ਰਾਮੀ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੈ । ⁵ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਰਠ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਹੈ, ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਨਹੀਂ । ⁶ਮੁਸਤਾਫਾਬਾਦ । ⁷ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਕ ਨਗਰ (ਖੋਖੋਵਾਲ ਵਿਚ)

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਮਰਦਾਨੇ ਤੇ ਇਕ ਬਾਲਕੇ ਨਾਲ)

ਤਬ ਦੇਪਾਲ ਪੁਰ ਕੀ ਧਰਤੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਪੰਜਾਬ ਕੀ ਧਰਤੀ ਆਏ। ਪੰਜਾਬ ਕੀ ਧਰਤੀ ਦੇਖਦਾ ਦੇਖਦਾ ਖੋਖੋਵਾਲ ਵਿਚੁਦੇ ਨਿਕਲਿਆ। ਤਬ ਖੋਖੋਵਾਲ ਦੇ ਪਾਸਿ ਜਾ ਦੇਖੇ ਤਾਂ ਕੁੰਡਿਆਰ ਆਵੀ ਚੜਾਇੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਆਵੀ ਦੇ ਪਾਸਿ ਨਿਕਲਿਆ; ਮਰਦਾਨਾ ਸਾਬਿ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕ ਬ੍ਰਹਮਣੇਟਾ¹ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੇ ਪਿਛੇ ਲਗਿ ਨਿਕਲਿਆ ਹੈ। ਮਾਉਂ-ਪਿਉ ਛੋਡਿ ਨਿਕਲਿਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕੇ ਦਰਸਨ ਦੇ ਉਜਾਲੇ ਮੁਹਿ ਜਿ ਆਇਆ ਓਸਦਾ ਮੋਹੁ ਤੁਟਿ ਗਇਆ ਮਾਂਇ ਪਿਆ² ਸੰਸਾਰੇ ਦਾ; ਉਸ ਦੇ ਜੀ ਵਸੀ ਜਿ ਪੁਇਆ ਭਠਿ ਸਭੋ ਕਿਹੁ ਮਾਂਉ-ਪਿਉ, ਘਰੁ-ਬਾਰੁ। ਅਹਿ ਜਿ ਕੋਈ ਨਾਨਕੁ ਨਾਨਕੁ ਭਗਤੁ ਆਖੀਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਏਸੇ ਨਾਲਿ ਜਾਇ ਰਲਾਂ, ਓਹੁ ਬ੍ਰਹਮਣੇਟਾ ਭੀ ਨਾਲੇ ਲਗਾ ਆਵਦਾ ਹੈ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੇ। ਤਬ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਆਵੀ ਦੇ ਪਾਸਿ ਖਲੋਇ ਗਇਆ; ਤਬ ਖੜੋਇਆਂ ਦੇਖੇ ਤਮਾਸਾ। ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਓਹੁ ਆਵੀ ਉਪਰਿ ਛਾਂਡੇ ਚੜਾਏ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ³ ਵੇਖਿ ਵੇਖਿ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਖੁਸੀ ਹੋਂਦਾ ਜਾਇ। ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਓਹੁ ਬਾਲਣੁ ਆਰਵੈ⁴ ਆਵੀ ਨੂ, ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਓਹੁ ਅਗਿ ਜਲਾਵੈ ਆਵੀ ਨੂ, ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਖੁਸੀ ਹੋਇ ਵੇਖਿ ਵੇਖਿ ਆਵੀ ਵਲਹੁ ਅਤੇ ਭਾਂਡਿਆਂ ਅਰੁ ਕੁੰਡਿਆਰ ਵਲਹੁ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਵੇਖੁ ਤੇ ਮਰਦਾਨਿਆ! ਪਰਮੇਸੁਰ ਜਿ ਕੁਦਰਤਿ ਬਣਾਈ ਹੈ, ਜਿ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਸਭੁ ਕੋਈ ਏਸੁ ਅਗਿ ਵਿਚਦੇ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ”। ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ! ਹਿੰਦੂ ਤਾਂ ਮੁਏ ਹੋਏ ਜਲਾਈਏ ਹੋਨਿ, ਪਰੁ ਜੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਤਉ ਜਲਾਈਏ ਨਾਹੀਂ, ਮਿਟੀ ਮਹਿ ਗਭੀਏ ਹੋਨਿ। ਸੋ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਅਗਿ ਸਾਬਿ ਜਲਦੇ ਹੋਨਿ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮਿਫਤਿ ਮਹਿ ਬਾਣੀ ਬੋਲਿਆ ਸਲੋਕ:-

ਮਿਟੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕੀ ਪੇੜੈ ਪਈ ਕੁਮਿਆਰ ॥

ਘੜਿ ਛਾਂਡੇ ਇਟਾ ਕੀਆ ਜਲਦੀ ਕਰੇ ਪੁਕਾਰਿ ॥

ਜਲਿ ਜਲਿ ਰੋਵੇ ਬਪੁਤੀ ਝੜਿ ਝੜਿ ਪਵਹਿ ਅੰਗਿਆਰ ॥

ਨਾਨਕ ਜਿਨਿ ਕਰਤੇ ਕਾਰਣੁ ਕੀਆ ਸੋ ਜਾਣੈ ਕਰਤਾਰੁ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸੁ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ :-

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਮਰਦਾਨਿਆ! ਹਿੰਦੂ ਜਬ ਮਰਦੇ ਹੋਨਿ ਤਬ ਜਲਾਈਏ ਹੋਨਿ, ਤਬ ਓਹੁ ਭੀ ਮਿਟੀ ਸਾਬਿ ਰਲਦੇ ਹੋਨਿ। ਅਰੁ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵਥੀਏ ਹੋਨਿ, ਓਹੁ ਭੀ ਮਿਟੀ ਸਾਬਿ ਰਲਿ ਖਾਕੁ ਹੋਇ ਜਾਂਦੇ ਹੋਨਿ। ਪਰੁ ਮਰਦਾਨਿਆ! ਏਸੁ ਧਰਤੀ ਉਪਰਿ ਕਈ ਦਬੇ ਹੋਨਿ ਅਰੁ ਕਈ ਜਲਾਏ ਹੋਨਿ, ਜਿਨ ਕੀ ਕਿਛੁ ਮਿਤਿ-ਮਿਰਜਾਦਾ ਕਹੀ ਨਾਹੀਂ ਜਾਂਦੀ। ਮਰਦਾਨਿਆ! ਸੁ ਮਿਟੀ ਏਹੁ ਕੁੰਡਿਆਰਿ ਲਈ, ਕੁੰਡਿਆਰ ਕੇ ਵਸਿ ਪਤੀ ਤਬ ਕੁੰਡਿਆਰਿ ਛਾਂਡੇ ਅਰੁ ਇਟਾਂ ਸਵਾਰਿ ਕੈ ਘੜੀਆਂ, ਘੜਿ ਕੈ ਕੀਤੀਆਂ, ਕਰਿਕੇ ਆਵੀ ਮਹਿ ਬਾਹੀਆਂ ਅਰੁ ਕੂੜਾ ਬਾਲਣੁ ਬਹੁਤੁ ਪਾਇ ਕਰਿ ਜਲਾਇ ਦੀਨੀ। ਲਗੀ ਜਲਨੇ, ਤਬ ਲਗੀ ਪੁਕਾਰਨੇ ਜਿ, “ਏ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ! ਮੈਂ ਕਵਨ ਅਵਿਗਿਆ ਕਰੀ ਥੀ ਜਿ ਏਸੁ ਅਗਿ ਦੇ ਮੁਹਿ ਮਿਲੀ ਹਾਂ”। ਤਬ ਜਿਵ ਜਿਵ ਅਗਿ ਬਲੇ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਉਸ ਤੇ ਪਾਣੀ ਚਲੈ ਅਰੁ ਪਘਾਰਾ ਚਲਾ ਰੋਵੈ। ਤਬ ਉਸਿ ਪਘਾਰ ਤੇ ਅੰਗਿਆਰ ਹੋਇ ਹੋਇ ਝੜਿ ਝੜਿ ਪਤਤੇ ਹੈਂ। ਮਰਦਾਨਿਆ! ਜਿਨਿ ਕਰਤੇ ਪੁਰਖ ਏਹੁ ਕਾਰਣੁ ਕੀਤਾ ਹੈ ਸੋਈ ਜਾਣੈ, ਏਹੁ ਬਾਤ ਅਸਾਡੇ ਤੁਸਾਡੇ ਸਮਝਣੇ ਕੀ ਨਾਹੀਂ। ਜਿਵ ਏਹੁ ਕੁਦਰਤਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਭਿਠੀਆ ਤਿਵੈ ਏਸੁ ਮਨੁਖ ਕੀ

¹ਬ੍ਰਹਮਣ ਦਾ ਲੜਕਾ।

²ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ।

ਬਾਲਣ ਪਾਵੇ।

⁴ਵਾਰ ਆਸਾ ਮ: ੧-੬।

ਬਣਾਈ ਹੋਈ”। ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਮਨੁਖ ਕੀ ਬਾਤ ਜਿਵ ਹੈ ਤਿਵ ਸੁਣਾਈਐ ਜੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਕੈ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਬ੍ਰਹਮਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਕੁੰਡਿਆਰੁ ਹੈ, ਤਿਸੁ ਕੇ ਹਵਾਲੇ ਮਿਟੀ ਹੋਈ ਜਿ ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਰਚਨਾ ਰਚੁ, ਜਿਵ ਭਾਂਡੇ ਏਨਿ ਕੁੰਡਿਆਰ ਸਵਾਰੇ ਤਿਵੇ ਬ੍ਰਹਮੇ ਏਹੁ ਸੈਂਸਾਰੁ ਰਚਿਆ ਹੈ—ਆਵੀ ਚੜ੍ਹਾਈ, ਬਿਚਿ ਅਗਨਿ ਜਲਾਇ ਦੀਨੀ, ਉਪਰਿ ਗੁਦਤੁ ਪਾਇਆ—ਆਵੀ ਚੜ੍ਹਾਈ। ਜਿਉਂ ਏਹੁ ਕੁੰਡਿਆਰੁ ਆਦਮ ਜਾਤਿ ਭਾਂਡੇ ਘੜਿ ਇਟਾ ਘੜਤਾ ਹੈ, ਮਿਟੀ ਧਰਤੀ ਬੋਦਿ ਕਰਿ ਆਵੀ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਆਵੀ ਮਾਹਿ ਮਿਟੀ ਕੇ ਭਾਂਡੇ ਸਾਜਿ ਕਰਿ ਰਖਤਾ ਹੈ, ਆਵੀ ਉਪਰਿ ਬਾਲਣ ਬਾਹਿ ਕਰਿ ਜਲਾਇ ਦੇਂਦਾ ਹੈ; ਤਿਉਂ ਬ੍ਰਹਮੇ ਕੁੰਡਿਆਰਿ ਭਾਂਡੇ ਘੜੇ ਏਹਿ ਜੀਅ, ਚਉਰਾਸੀਹ ਲਖ ਜੀਅਾਂ ਕੀ ਸੁਨਿ ਘੜੀ; ਭਾਂਡੇ ਹੁਏ ਅਰੁ ਗਰਭ ਕੀ ਆਵੀ ਮਹਿ ਅਨਾਦ ਕਾ ਉਪਰਿ ਬਾਲਣੁ ਬਾਹਿਆ; ਗਰਭ ਕੀ ਅਗਨਿ ਮਹਿ ਜਲਿ ਜਲਿ ਲਾਗੇ ਪੁਕਾਰਣੇ, ਲਾਗੀ ਰੋਵਣੇ। ਗਰਭ ਕੀ ਐਸੀ ਸਜਾਇ ਮਿਲੀ, ਤਿਸੁ ਬਾਲਣੁ ਬਾਹਿ ਕਰਿ ਲਾਗੇ ਝੜਿ ਝੜਿ ਪਵਨ ਲਘ ਸੰਕਾ¹ ਅਰੁ ਬਿਸਟਾ²। ਉਸ ਹੀ ਗਰਬ³ ਕੇ ਵਿਖੇ ਜੀਅਾਂ ਕਉ ਲੇਖੁ ਪੜਿਆ। ਜੈਸਾ ਜੈਸਾ ਲੇਖੁ ਭਾਂਡੇ ਕਾ ਪੜਿਆ ਸਾ ਤੈਸੀ ਤੈਸੀ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਲਾਗਾ ਸਾਰ ਕਰਣੇ। ਜੀਅ ਸਭਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ, ਆਵੇ ਕੀ ਭਾਂਤਿ ਏਹ ਜੀਅ ਪਰਮੇਸਰਿ ਰਚੇ ਹੈਂ। ਤਬ ਉਸੁ ਆਵੀ ਕੇ ਭਾਂਡੇ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਐਸਾ ਭਾਉ ਜੀਅਾਂ ਅਰੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਲਾਇਆ ਆਵੀ ਦੇਖਿ ਕਰਿ”। ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਚਾ। ਤਬ ਖੋਬਵਾਲ ਤੇ ਆਗੇ ਨਦੀ ਕਾ ਵਾਹਾ⁴ ਥਾ, ਵਾਹੇ ਕੇ ਹੇਠਿ ਦਰੀਆਉ ਥਾ ਚਲਿਆ ਜਾਤਾ। ਅਰੁ ਨਾ ਉਸਿ ਵਾਹੇ ਕਉ ਕਿਛੁ ਘਾਟੀ ਬੀ; ਨਾ ਕਿਛੁ ਉਹਾਂ ਰਾਹੁ ਹੀ ਥਾ। ਤਬ ਵਾਹੇ ਕਾ ਏਕੁ ਬਡਾ ਬੋਲਾ ਥਾ, ਆਸ ਪਾਸਿ ਚਉਗਿਰਦਿ⁵ ਵਾਹਾ ਥਾ ਅਰੁ ਆਗੇ ਵਾਹੇ ਕੀ ਢਿਗ ਸਾਬਿ ਖਹਿ ਕਰਿ ਦਰੀਆਉ ਥਾ, ਉਹਾਂ ਘੁਮਣਵਾਣੀ⁶ ਥਾ। ਸੁ ਉਸੁ ਵਾਹੇ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਤੇ ਜਿਉਂ ਪੰਖੀ ਉਡਤਾ ਹੈ ਤਿਉਂ ਪੰਖੀ ਕੀ ਨਿਆਈਂ ਉਡਿ ਕੈ ਤਲੈ, ਜਹਾਂ ਘੁਮਣਵਾਣੀ ਥਾ, ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਬੈਠਾ, ਸਾਬੇ ਹੀ ਮਰਦਾਨਾ। ਤਬ ਉਹੁ ਬ੍ਰਹਮਣੇਟਾ ਜਾਇ ਖੜਾ ਹੋਆ ਉਸੁ ਵਾਹੇ ਕੀ ਢਿਗ ਉਪਰਿ, ਉਤਰਿ ਸਕੇ ਨਾਹੀਂ। ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੇ ਪਾਸਿ ਆਇਆ ਚਾਹੈ, ਪਰੁ ਆਇ ਨ ਸਕੀ; ਲਾਗਾ ਰੋਵਣ। ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਓਹੁ ਬਮਣੇਟਾ ਪਿਛੈ ਲਗਾ ਆਵਦਾ ਥਾ, ਸਿ ਓਹੁ ਵਾਹੇ ਉਪਰਿ ਖੜਾ ਰੋਂਦਾ ਹੈ, ਫੇਰਿ ਘਰੀ ਜਾਂਦਾ ਨਾਹੀਂ ਅਤੇ ਹੇਠਿ ਲਹਿ ਸਕਦਾ ਨਾਹੀਂ”। ਤਬ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਏ ਬਾਲਕਾ ! ਤੂੰ ਅਸਾਨੋਂ ਕਿ ਆਖਦਾ ਹੈਂ, ਜਾਹਿ ਆਪਣੇ ਘਰਿ ਆਪਣੇ ਮਾਉ ਪਿਉ ਬੇ ਜਾਹਿ, ਅਸਾਂ ਬੇ ਕਿਹੀ?” ਤਬ ਉਨਿ ਬਾਲਕੁ ਰੋਇਕੈ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਅੰ ਅੰ ਨਾਹੀ ਜੀ ! ਪਿਛਾਹਾਂ ਜਾਂਦਾ”। ਕਹੈ, “ਤੂੰ ਪਿਛੈ ਕਿਉਂ ਨਾਹੀ ਜਾਂਦਾ, ਅਸਾਂ ਨਾਲਿ ਕਿ ਹੀ ਤੇਰਾ?” ਅਖੈ, “ਜੀ, ਜੀਉ ਮੇਰਾ ਤੁਧੇ ਨਾਲਿ ਆਇਆ ਲੋੜਦਾ ਹੈ, ਘਰਿ ਨਾਹੀ ਜਾਣਨੋਂ ਕਰਦਾ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਅਸਾਂ ਬੇ ਆਇਕੈ ਕਿਆ ਕਰਹਿਗਾ, ਕੁਖਾ ਮਰਹਿਗਾ? ਆਪਣੇ ਘਰਿ ਜਾਹਿ। ਆਪਣੇ ਘਰਿ ਸੁਖਾਲਾ ਰਹਹਿਗਾ, ਖਾਹਿ ਪੀਉ ਆਪਣਿਆ ਮਾਵਪਿਆ ਨਾਲਿ, ਤੂੰ ਅਸਾਂ ਨੋਂ ਕਿ ਆਖਦਾ ਹੈਂ?” ਤਬ ਉਨਿ ਬਮਣੇਟੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਤੂੰ ਮੈਨੋਂ ਨਾਲਿ ਰਖਹਿ ਤਾਂ ਤੁਧੇ ਨਾਲਿ ਮੇਰਾ ਜੀਉ ਹੈ, ਪਰੁ ਜੀ, ਹੀਉ ਘਰਿ ਨਾਹੀ ਜਾਂਦਾ”। ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਆਖਿਆ, ਅਖੈ, “ਜੀ, ਏਹੁ ਬਾਲਿਕੁ ਹੈ, ਜਾਂਦਾ ਨਾਹੀ, ਕਿਉਂ ਰਜਾਇ⁷ ਹੈ ਏਸ ਦੇ ਬਾਬਿ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸਦਿ ਲਏ ਸੁ ਜਿ ਆਉ ਹੇਠਿ”। ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਰੇ ਬਾਲਕਾ ! ਆਉ ਹੇਠਿ”। ਉਨਿ ਕਹਿਆ, “ਜੀ, ਆਇ ਨਾਹੀ ਸਕਦਾ, ਪਇਆ ਹੋਇਆ ਮਰਿ ਜਾਂਈਗਾ ਜੀ, ਜਿਮੀ ਹੇਠਿ ਦੂਰਿ ਹੈ ਜੀ !”

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਅਖੀ ਮੀਟਿਕੇ ਹੇਠਾਹਾਂ ਛਾਲ ਮਾਰਿ ਪਾਹਿ”। ਤਬ ਉਨਿ ਅਖੀ ਮੀਟਿ ਕਰਿ ਛਾਲ ਮਾਰੀ, ਜਿਉਂ ਰੁਖ ਉਪਰਹੁ ਪੰਖੀ ਉਡਿ ਕਰਿ ਫੁੰਇ ਜਾਇ ਬੈਠਤਾ ਹੈ ਤਿਉਂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸਿ ਓਹੁ ਬਮਣੇਟਾ ਜਾਇ ਬੈਠਾ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਮੁਣੇਟਿਆ ! ਅਸਾਂ ਨਾਲਿ ਕਿ ਕਰਹਿਗਾ, ਘਰਿ

¹ਮੂੜ। ²ਪਾਖਾਨਾ। ³ਅਹੰਕਾਰ। ⁴ਉਚਾ ਕੰਢਾ, ਕਿਨਾਰਾ। ⁵ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ।
⁶ਘੁਮਣਘੇਰੀ, ਨਦੀ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਚਲ੍ਹ। ⁷ਕੀ ਕੰਮ ? ⁸ਹੁਕਮ। ⁹ਬਾਰੇ।

ਜਾਹਿ”। ਤਬ ਉਨਿ ਬਮਣੇਏ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹਾਇ ਹਾਇ, ਨਾ ਜੀ ! ਹਉ ਨਾਹੀ ਜਾਂਦਾ, ਮੈਨੋ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਹੀ ਨਾਲਿ ਰਖੁ”। ਤਬ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹੋਹਿ ਜੀ, ਹੋਹਿ ਭਾਈ ! ਤੇਰੀ ਮਨਸਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹੋਹਿ”।

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਪਾਸਿ ਅਚਾਣਿਕਿ ਇਕੁ ਸਲੋਆ ਜੇਹਾ ਮਰਦੁ, ਵਡੀ ਪਤਾ ਸੁਪੇਦੀ ਕਪੜੀ, ਖਰੀ ਭਲੀ ਕਪੜੀ; ਜਿਨਾਂ ਦੀ ਕਿਛੁ ਮਿਤਿ ਕੀਤੀ ਨ ਜਾਈ, ਹਥਿ ਕੀਤੇ ਭੰਡਰੇ^੧ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਬੈ ਆਇ ਗਇਆ, ਆਵਦੇ ਹੀ ਪੈਰੀਂ ਪਇਆ, ਭੰਡਰਾ ਆਣਿ ਅਗੈ ਰਖਿਓਸੁ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਭਾਉ ਕਰਿ ਕਰਿ, ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਗਲਿ ਵਿਚਿ ਲਇਆ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਓਹੁ ਫੇਰਿ ਫੇਰਿ ਪੈਰੀਂ ਪਾਇ; ਘੜੀ ਕਿ ਬਹਿ ਕਰਿ ਓਹੁ ਵਿਦਿਆ ਹੋਇਆ, ਫੇਰ ਜਾਂ ਓਹੁ ਗਇਆ ਤਾਂ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ! ਏਹੁ ਕਵਣੁ ਸੀ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਕਿ, “ਹੇ ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਜਿਸ ਨੇ ਭ੍ਰਮ ਆਖਦੇ ਹੈਨਿ, ਜਿ ਪੀਰਾ ਗੁਰੂ ਸਭਨਾਹਾਂ ਜਿੰਦਾ^੨, ਏਹੁ ਓਹੁ ਸੀ”। ਤਬ ਮਰਦਾਨਾ ਪੈਰੀਂ ਪਇਆ ਜਿ, “ਸਤਿ ਜੀ, ਸਤਿ ਬਾਬਾ ਪਾਤਿਸਾਹ ! ਤੂੰ ਏਵਡੇ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਹੈ, ਸਚੁ ਤੇਰੀ ਵਡਿਆਈ, ਬਾਬੇ ਪਾਤਿਸਾਹ ਦੀ ਬਾਬਾ ਜਿੰਦਾ ਭੇਟ ਲੈ ਆਇ ਮਿਲਿਆ, ਪਰੁ ਜੀ ਐਸੁ ਭੰਡਰੇ ਦਾ ਕਿ ਕੀਚੇ ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਹਾਂ, ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਭਾਰਿ ਦੇਹਿ ਦਰੀਆਵ ਵਿਚਿ”। ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਆਖਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਏਹੁ ਤਾਂ ਮਰਿ ਗਇਆ ਹੈ ਜੀ, ਜੀਵਦਾ ਨਾਹੀ ਜਿ ਦਰੀਆਵ ਵਿਚਿ ਘਤੀਐ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਜੀ, “ਫੇਰਿ ਜੀਵਿਆ, ਵਗੁ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਪਾਣੀ ਵਿਚਿ”। ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਆਖਿਆ ਜਿ, ਸਤ ਜੀ, ਸਤਿ ! ਤੇਰਾ ਵਚਨੁ ਜੀਵਗੁ ਜੀ, ਤੇਰੇ ਵਚਨਿ ਕਰਿ ਕੈ ਸਟਿ ਘਤਦਾ ਹਾਂ”। ਕਹੈ, “ਸਟਿ ਘਤਿ”। ਮਰਦਾਨੇ ਸਟਿ ਘਤਿਆ, ਵਚਨਿ ਬਾਬੇ ਦੇ ਕਰਿ ਕਰਿ ਫੇਰਿ ਜੀਵਿਆ, ਗਗੋਰਿ^੩ ਵਾਂਗੇ ਤਰਦਾ ਫਿਰੈ। ਤਰਦਾ ਤਰਦਾ ਭੰਡਰਾ ਟੁਕਕੀ ਮਾਰਿ ਕਰਿ ਰਲਿ ਪਾਣੀ ਵਿਚਿ ਗਇਆ। ਮਰਦਾਨਾ ਪੈਰੀਂ ਪਇਆ ਬਾਬੇ ਜੀ ਦੀ। ਬਮਣੇਏ ਬੈਠਾ ਤਮਾਸਾ ਵੇਚੈ। ਤਬ ਘੜੀਆਂ ਦੁਇ ਕਿ ਗੁਰੂਆਂ^੪ ਤਾਂ ਇਕਿ ਟਲਿਆ ਵਾਲੇ^੫ ਆਇ ਨਿਕਲੇ, ਓਨੀ ਸਕਰ ਦੀ ਭਰਿ ਕਰਿ ਚੰਗੇਰਿ ਆਣਿ ਅਗੈ ਰਖੀ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਿਆ ਜਿ, “ਪਰਮੇਸੁਰ ਦਿਆਹੁ ! ਤੁਸਾਂ ਸਾਨੂ ਕਿ ਵੇਖਿ ਕਰਿ ਸਕਰ ਅਗੈ ਆਣਿ ਰਖੀ ਹੈ ?” ਤਾਂ ਓਨੀ ਆਖਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਤੂੰ ਕੋਈ ਗਉਸੁ^੬ ਸਾਹਿਬ ਸਾਦਿਕੁ^੭ ਨਜਰਿ ਆਇ ਗਇਆ ਹੈ, ਤੇਰਾ ਦਰਸਨੁ ਵੇਖਿ ਕਰਿ ਅਸਾਂ ਭੇਟਿ ਆਣਿ ਰਖੀ ਹੈ ਜੀ”। ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਆਖਿਆ ਜਿ, “ਹਾ ਹਾ, ਭਾਈਤਿਹੋ ! ਤੁਸੀਂ ਫੁਲੇ ਹੋ, ਹਉ ਓਹੁ ਨਾਹੀ ਜੁ ਤੁਸੀਂ ਭਾਲਦੇ ਹਹੁ, ਹਉ ਜੁਲਾਹਾ ਹਾਂ, ਵਡੇ ਦੀਵਾਨ ਦੀ ਜੁ ਵੇਗਾਰਿ ਪਈ ਹੈ ਹਉ ਓਹੁ ਵੇਗਾਰੀ ਹੂੰ ਭਰਦਾ ਐਥੇ ਆਇਕੈ ਛਪਿ ਬੈਠਾ ਹਾਂ, ਹਉ ਓਹੁ ਨਾਹੀ ਜੁ ਤੁਸੀਂ ਭਾਲਦੇ ਹਉ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨੇ ਓਨੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਤੂੰ ਅਸਾਨੇ ਫੁਲਾਇੰਦਾ ਕਿ ਹੈਂ ਤੂੰ ਕੋਈ ਹੈਂ ਜਿ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਹੈ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਭਾਈ ! ਹਉ ਤਾਂ ਹਵੇਹਾ^੮ ਨਾਹੀ ਜੇਹਾ ਤੁਸੀਂ ਆਖਦੇ ਹਹੁ, ਪਰੁ ਜਾਹੁ ਤੁਸੀਂ ਅਜੇ ਹੀ ਏਹੁ ਰਾਹਿ ਫੇਰਿ ਆਵਹੁਗੇ ਤੁਸਾਡੀ ਵਸਤੁ ਵਿਕਾਗਿ^੯ ਤੁਸਾਨੇ ਲਾਹਾ ਦੇ ਕਰਿ ਹੋਰਿ ਲੈ ਜਾਨਿਗੇ”। ਤਬ ਓਹਿ ਪੈਰੀਂ ਪਏ, ਵਿਦਿਆ ਹੋਇ ਕਰਿ ਫੇਰਿ ਤਲੇ ਨੂੰ ਆਇ ਮਿਲੇ। ਅਗਿਆਹੁ ਸਉਹੇ ਜੁ ਓਨਾਂ ਨੇ ਲਾਹੜੀ^{੧੦} ਮਿਲੈ ਜਿ ਓਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਹਾ ਦੇ ਕਰਿ ਜਿਤਨਾ ਉਨੀ ਮੰਗਿਆ, ਏਤਨੇ ਲਾਹਾ ਦੇਕਰਿ ਓਇ ਟਲੇ ਲੈ ਗਏ, ਓਹਿ ਓਹੁ ਬਾਵਹੁ ਫਿਰਿ ਮੁੜਿ ਕਰਿ ਬਾਬੇ ਦੀ ਪੈਰੀਂ ਆਇ ਪਏ, ਦਸ ਰੁਪਯੈ ਆਣਿ ਅਗੈ ਭੇਟ ਰਖੇ। ਤਬ ਜਾਂ ਵੇਖਨਿ ਤਾਂ ਓਵੈ ਚੰਗੇਰਿ ਪਈ ਹੈ, ਸਕਰ ਭਰੀ ਹੋਈ ਅਤੇ ਓਵੈ ਬਾਬਾ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਓਨੀ ਰੁਪਯੈ ਆਣਿ ਕਰਿ, ਅਗੈ ਰਖਿ ਕਰਿ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ ਪੈਰੀਂ ਆਇ ਪਏ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਪੁਰਖਾ ! ਤੁਸੀਂ ਕਵਣੁ ਹਹੁ ?” ਅਖੈ, “ਜੀ, ਅਸੀਂ ਓਹੇ ਹਾਂ

^੧ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਮੱਛੀਆਂ। ^੨ ਜਿੰਦ (ਜ਼ਿੰਦਾ) ਪੀਰ, ਖੁਸ਼ਾ ਸਿਰ, ਸਿੰਧ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਭੱਖਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਜ਼ਿੰਦਾ ਪੀਰ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਥਾਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਲੋਕ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ^੩ ਇੱਕ ਜਲ-ਜੀਵ।
^੪ ਗੁਰੂਗੋਸ਼ਟੀਆਂ। ^੫ ਟਾਂਡਾ, ਵਪਾਰ ਦੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਨਾਲ ਲੱਦਿਆ ਹੋਇਆ ਬੈਲਾਂ ਦਾ ਢੁੰਡ, ਵਪਾਰੀਆਂ ਦਾ ਟੋਲਾ।
^੬ ਬਜ਼ੁਰਗ। ^੭ ਸਿਦਕ ਵਾਲਾ। ^੮ ਭਾਈਓ। ^੯ ਅਵੇਹਾ, ਅਜਿਹਾ। ^{੧੦} ਵਿਕੇਰੀ।
^{੧੧} ਲਾਹੇ ਦੇ ਗਾਹਕ।

ਜਿਨਾਂ ਨੇ ਤੁਹਾ ਕਹਿਆ ਸੀ ਜਿ ਜਾਹੁ ਤੁਸਾਡਾ ਰਖਤੁ^੧ ਵਿਕਾਗੁ^੨। ਕਹੈ, “ਜੀ; ਲਾਹਾ ਦੇ ਕਰਿ ਲਾਹੜੀ ਸਭੁ ਰਖਤੁ ਲੈ ਗਏ, ਤੇਰਾ ਸਦਕਾ ਅਸੀਂ ਹੁਣਿ ਤੇਰੇ ਵਚਨਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਫੇਰਿ ਘਰੀਂ ਚਲੇ ਹਰਾਂ, ਅਸਾਡੇ ਭਾਗ ਜੁ ਫੇਰਿ ਤੇਰਾ ਦਰਸਨੁ ਹੋਇਆ”। ਕਹੈ, “ਭਾਈ! ਜਾਹੁ, ਤੁਸਾਡਾ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਭਲਾ ਕਰੈਗਾ”। ਤਬ ਓਹਿ ਪੇਰੀਂ ਪਾਂਦਿਆਂ ਉਨਿ ਘਰੀਂ ਗਏ। ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ! ਏਨ੍ਹਾਂ ਰੁਪਯਾਂ ਦਾ ਅਤੈ ਸਕਰ ਦਾ ਕਿ ਕੀਚੈ?” ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਦੁਇ ਮੁਠੀ ਸਕਰ ਏਸੁ ਬੁਮਣੇਟੇ ਨੂ ਦੇਹਿ ਅਤੈ ਹੋਰੁ ਸਕਰ ਰੁਪਯੈ ਦਰੀਆਵ ਵਿਚਿ ਘਤਿ ਦੇਹੁ”। ਤਬ ਰੁਪਯੈ ਸਕਰ ਮਰਦਾਨੇ ਦਰੀਆਵ ਵਿਚਿ ਸੁਟਿ ਘਤੇ ਅਰੁ ਦੁਇ ਮੁਠੀ ਅਗੇ ਹੀ ਦੇ ਬੁਮਣੇਟੇ ਨੇ ਦਿਤੀਓਸੁ, ਹੋਰੁ ਸਭੁ ਦਰੀਆਵ ਵਿਚਿ ਘਤਾਇਓਸੁ। ਤਬ ਓਹੁ ਬਾਵਹੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਉਨਿ ਬਾਹਰਿ ਉਦਿਆਨਿ ਮਾਂਝੇ ਵਿਚਿ ਆਇਆ, ਜਿਥੈ ਬਹੁਤੁ ਛਛਰੇ^੩ ਬੇ, ਉਥਾਉ^੪ ਜਾਇ ਬੈਠਾ। ਤਬ ਬੁਮਣੇਟਾ ਭੁਖ ਮਲਿਆ^੫। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਿਆ ਜਿ, “ਕਿਉਂ ਪੁਰਖਾ! ਭੁਖ ਮਲਿਆ ਹੈ?” ਕਹੈ, “ਜੀ, ਆਹੋ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਿਆ, “ਓਹੁ ਜਿ ਛਛਰਾਹੀ, ਉਸੁ ਵਿਚਿ ਚਾਟੀ ਪਕਵਾਨ ਦੀ ਹੋਈ, ਜਾਹਿ, ਜਾਇ ਕਰਿ ਲੈ ਆਉ”। ਜਾਂ ਬੁਮਣੇਟਾ ਜਾਇ ਕਰਿ ਵੇਖੈ ਤਾਂ ਕੋਰੀ ਚਾਟੀ, ਉਪਰਹੁ ਆਟੇ ਨਾਲਿ ਲਿੰਬੀ ਹੋਈ, ਚਪਟੀ ਉਪਰਿ ਸੁਪੇਦ ਕਪੜੇ ਸਾਥਿ ਲਪੇਟੀ ਹੋਈ ਧਰੀ ਹੈ, ਤਬ ਬੁਮਣੇਟਾ ਚੁਕਿ ਕਰਿ ਲੈ ਆਇ ਅਗੇ ਰਖੀਓਸੁ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਖਾਹਿ ਉਸੁ ਛਛਰੇ ਹੇਠਿ ਬਹਿ ਕਰਿ”। ਤਬ ਉਨਿ ਬੁਮਣੇਟੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ! ਮੈਂ ਤੁਹਿ ਬੋ ਅਗੋਇ^੬ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਖਾਈ, ਜਾਂ ਤੂੰ ਅਗੇ ਦੀ ਮੁਹਿ ਪਾਇਹਿ ਤਾਂ ਹਉ ਪਿਛਹੁ ਦੀ ਖਾਈ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਪੁਰਖਾ! ਹਉ ਖੰਡੁ ਤੈ ਮੰਡੇ ਖਾਈਗਾ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਿਆ, “ਜਾਇ ਕਰਿ ਨਿਕੀ ਖੰਡੁ ਅਤੈ ਮੰਡੇ ਲੈ ਆਉ”। ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਜਾਇ ਕਰਿ ਕਕੀ ਰੇਤੁ ਅਤੈ ਛਛਰਿਆਂ ਦੇ ਪੜ ਲੈ ਆਇਆ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਇਕੁ ਰੇਤੁ ਦੀ ਤਲੀ ਮਾਰੀ, ਇਕੁ ਛਛਰੇ ਦਾ ਪੜ ਮੁਹਿ ਘਤਿਆਸੁ। “ਹਾਂ, ਪੁਰਖਾ! ਅਸਾਨੁ ਅਸਾਡੀ ਮਾਤਾ ਭਲੇ ਮੰਡੇ ਅਤੈ ਖੰਡੁ ਪਕਾਇ ਘਲੇ ਹੈਨਿ”। ਤਬ ਏਕ ਤਲੀ ਰੇਤੁ ਦੀ ਇਕੁ ਛਛਰੇ ਦਾ ਪੜ ਮਰਦਾਨੇ ਖਾਧਾ। ਤਬ ਉਸੁ ਬੁਮਣੇਟੇ ਨੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਹੁਕਮੁ ਕੀਤਾ ਜਿ, “ਪੁਰਖਾ! ਅਸਾਂ ਆਪਣਾ ਅਹਾਰੁ ਕੀਤਾ, ਤੂੰ ਭੀ ਜਾਇ ਕੈ ਖਾਹਿ”। ਤਬ ਉਸੁ ਬੁਮਣੇਟੇ ਜਾਇ ਕਰਿ ਲਭੂ, ਮਠੇ, ਪਿਰਾਕਤੀਆਂ^੭, ਜਲੇਬੀਆਂ ਨੂ ਕਦੇ ਹੀ ਸਮੀ^੮ ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਦੇ ਪਕਵਾਨ ਖਾਧਿਆਸੁ; ਖਾਇ ਕਰਿ ਰਜਿਆ, ਕਿਤਨਿਆਂ ਹੀ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਭੁਖਾ ਸੀ। ਰਜਿ ਕਰਿ ਪਕਵਾਨੁ ਖਾਧੋਸੁ, ਖਾਇ ਕਰਿ ਰਜਿਆ ਤਾਂ ਆਖਿਓਸੁ ਜਿ, “ਜੀ, ਪਕਵਾਨ ਦੀ ਚਾਟੀ ਭਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੀ ਮੈਂ ਭੀ ਘਣਾ ਖਾਧਾ ਹੈ, ਰਹਦੀ ਚਾਟੀ ਦਾ ਕਿ ਕਰੀਐ?” ਅਖੇ, “ਪੁਰਖਾ! ਤੇਰੇ ਮਾਇ ਪਿਉ ਆਵਦੇ ਹੈਨਿ ਓਨਾਂ ਨੂੰ ਰਹਣ ਦੇਹਿ”। ਤਬ ਬਟ ਕੁ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਬਾਮੁਣੀ-ਬਾਮੁਣੁ ਆਏ ਪਿਛਹੁ ਭਾਲਦੇ ਭਾਲਦੇ। ਓਸੁ ਬੁਮਣੇਟੇ ਦੇ ਮਾਇ ਪਿਉ ਆਏ, ਆਇ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ ਪੈਰੀਂ ਪਏ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਆਖਿਆ, ਜਿ, “ਆਵਹੁ, ਸੁਆਮੀ ਜੀ! ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਆਵਣਾ ਹੋਇਆ ਹੈ?” ਕਹੈ, “ਜੀ, ਅਸੀਂ ਜਿਉਂ ਆਏ ਹਾਂ ਤਿਉਂ ਤੁਧਨੋਂ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਮਲੁਮੁ ਹੈ ਜੀ”। ਤਬ ਬੁਮਣੇਟਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸੰਤੋਖਿ ਕਰਿ ਮਾਉ-ਪੀਉ ਨਾਲਿ ਦਿਤਾ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਿਆ ਜਿ, “ਪੁਰਖਾ! ਗੁਰੂ ਤੇਰੇ ਨਾਲਿ ਹੈ, ਤੂੰ ਬੰਧਨ ਵਿਚਿ ਪਾਇਆ ਨਾਹੀ, ਤੇਰਾ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਭਲਾ ਕਰੈਗਾ”। ਤਬ ਗੁਰੂ ਓਹਿ ਵਿਦਾ ਕੀਤਾ, ਓਸਿ ਦੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਭੀ ਸੰਤੋਖਿ ਕਰਿ ਵਿਦਾ ਕੀਤੇ। ਓਹੁ ਬਾਮਣੁ ਵੇਘਲ^੯ ਕੀ ਆਇ ਰਹਿਆ; ਕੁਆਰ ਪਾੜ^{੧੦} ਹੀ ਰਹਿਆ, ਬਾਬੇ ਦੇ ਵਚਨਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਮਹਾਂ ਸੁਖੀ ਰਹਿਆ; ਪਰਵਾਹਿ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨ ਕਰੀ; ਓਸ ਨੂੰ ਸਭੁ ਕਿਹੁ ਅਚਿੰਤੁ ਹੀ ਪਹੁਚੇ, ਐਸੀ ਅਜਮਤਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ

^੧ਮਾਲ-ਅਸਬਾਬ, ਸਾਮਾਨ। ^੨ਛਿੱਛਰੇ, ਚੱਕ ਪਲਾਹ। ^੩ਉਥੇ, ਉਸ ਥਾਵੇਂ।
^੪ਭੁਖ ਨੇ ਦੁਖੀ ਕੀਤਾ। ^੫ਪਹਿਲਾਂ। ^੬ਇਕ ਮਿਠਾਈ। ^੭ਕਿਸੇ ਹੀ ਸਮੇਂ।
^੮ਇਕ ਪਿੰਡ। ^੯ਕੁਆਰਾ।

ਕੀ। ਏਲਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ।

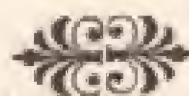
ਸਲੋਕ^੧

ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਕਰਣਹਾਰੁ ਸਚਾ ਪਰਵਦਗਾਰੁ॥

ਕਰਿ ਕਰਿ ਕੁਦਰਤਿ ਵੇਖਦਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰੁ॥

ਖਾਨ ਪੀਨ ਤੇ ਬਾਹਰਾ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਅਹਾਰੁ॥੧॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਪੰਨ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ। ਰਾਮ^੨ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ
ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ॥੧੫੨॥

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਾ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਵਸਾਉਣਾ

ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ (ਕਰੋੜੀਏ ਨਾਲ)

ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਚੌਵੇਵਾਲ ਤੇ ਚਲਿਆ, ਕਿੜੀਆਂ ਪਠਾਣਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਚਦੇ ਰਮਤਾ
ਰਮਤਾ ਪਖੋ ਕੀ ਰੰਧਾਵੀ ਆਇ ਨਿਕਲਿਆ, ਟਿਕਾਉ ਕਰਨਿ ਦੇ ਖਿਆਲਿ। ਤਬ ਜਦ ਪਖੋ ਕਿਆਂ ਦੀ
ਧਰਤੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇਖੀ ਤਬ ਉਹਾਂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਾ ਮਨੁ ਟਿਕਾਉ ਦੇ ਘਰਿ ਆਇ ਗਇਆ। ਉਸਿ
ਧਰਤੀ ਕਾ ਜੁ ਪੂਰਬਲਾ ਕੋਈ ਭਲਾ ਅੰਕੂਰੁ ਥਾ ਸੋ ਆਇ ਪਰਗਟੁ ਭਇਆ। ਤਬ ਰਾਵੀ ਦੇ ਬੰਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਇ
ਕੇ ਟਿਕਿ ਗਇਆ। ਤਬ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚਿ ਗੁਆਉ-ਗੁਲਗੁਲਾ^੩ ਬਹੁਤੁ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਜਿ, “ਇਕੁ ਜੇ ਕੋਈ ਨਾਨਕੁ
ਨਾਨਕੁ ਵੇਦੀ ਤਪਾ ਐਥੇ ਆਇ ਟਿਕਿਆ ਹੈ ਸੁ ਓਸ ਦੇ ਜਿ ਕੋਈ ਮਸਤਕਿ ਲਗਦਾ ਹੈ ਸੁ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਂਦਾ ਹੈ।
ਅਗਮ ਨਿਗਮ ਦੀਆਂ ਗਲਾਂ ਸਭਿ ਆਖਿ ਸੁਣਾਇੰਦਾ ਹੈ। ਐਸਾ ਦਰਸਨੁ ਹੈ ਜਿ ਦੇਖਿਆ ਜਾਣੀਐ”। ਗੁਰੂ
ਬਾਬੇ ਦੇ ਬਚਨ, ਬਾਣੀ, ਸਲੋਕ, ਖੰਡਿ ਪਏ ਸੈਂਸਾਰ ਵਿਚਿ। ਪਰਥਾਈ^੪ ਸਲੋਕ ਜਿ, “ਕੂੜੁ ਨਿਖਟੈ ਨਾਨਕਾ ਓੜਕਿ
ਸਚਿ ਰਹੀ” ਏਹਿ ਜਿ ਕਾਲੀ ਟੋਸ ਫਕੀਰ ਵਡੇ ਬਲਾਘੇ ਕਾ ਨੰਦਾ^੫ ਵਜਾਇਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹੈਨਿ, ਮੁਹਿ ਨਾਲਿ ਓਇ
ਸਲੋਕ ਦੇਨਿ, ਲੋਕੁ ਜਿ ਕੋਈ ਸੁਣੈ ਸੁ ਸਭੁ ਕੋਈ ਉਸਤਤਿ ਕਰੈ ਜਿ, “ਭਾਈ, ਨਾਨਕੁ ਭਲਾ ਕੋਈ ਹੈ, ਜਿਸਦੇ
ਏਹਿ ਵਾਕ ਹੈਨਿ”। ਲੋਕਾਂ ਵਿਚਿ ਬਹੁਤੁ ਨਾਉਂ ਪਰਗਟਿ ਹੋਇ ਆਇਆ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਾ। ਤਬ
ਲੋਕੁ ਬਹੁਤੁ ਲਾਗਾ ਆਵਣੇ। ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਹੁਕਮੁ ਸਾ ਜਿ ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਥੈ ਆਵੈ ਸੁ ਦਰਸਨੁ

^੧ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਚੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ।

^੨ਪ੍ਰੰਮ, ਚਰਚਾ।

^੩ਇਕ ਤਾਰਾ, ਇਕ

ਤਾਰੀਆ (ਇਕ ਸਾਜ਼)।

ਦਖਿ ਕੈ ਅਰੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੇ ਮੁਖ ਕੇ ਅੰਬਿਤ ਬਚਨ ਸੁਣਿ ਕੈ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਇ ਜਾਵੈ, ਸਿਖ ਹੋਂਦੇ ਜਾਨਿ । ਤਬ ਬੋਲੈ ਹੀ ਦਿਨਾਂ ਕੇ ਟਿਕਣੇ ਮਾਹਿ ਬਹੁਤੁ ਸਿਖ ਹੋਏ । ਜਿਥੈ ਦਰੀਆਵ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਬੈਠਾ ਰਹਦਾ, ਓਥੈ ਲੋਕੁ ਬੁਝਿ ਲਾਗਾ ਪਵਣੇ । ਹਿੰਦੂ, ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਜੋਗੀ, ਸੰਨਿਆਸੀ, ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ, ਤਪਸੀ, ਦਿਗੰਬਰੁ, ਬੈਸਨਉ, ਉਦਾਸੀ, ਗ੍ਰਿਹੀ, ਬੈਰਾਗੀ, ਖਾਨ-ਖਵੀਨੁ, ਉਮਰਾਉ, ਕਰੋੜੀਆ^੧, ਭੂਮੀਆ^੨ ਜਿ ਕੋਈ ਸੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਪੈਦਾ ਕੀਆ ਸੁ ਉਸਤਤਿ ਲੇ ਉਠਿਆ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ । ਜਿ ਕੋਈ ਆਵੈ ਸੁ ਸੰਤੋਖਿਆ ਜਾਇ । ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਦਿਆਂ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਵਹਿ । ਜਿ ਕੋਈ ਵੇਖੈ ਸੁ ਆਖੈ ਜਿ, “ਵਾਹੁ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ! ਵਾਹੁ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ! ਵਾਹੁ” । ਏਹੋ ਨਾਉਂ ਸੈਸਾਰ ਵਿਚਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦਾ ਨਾਉਂ ਅਤੇ ਬਾਬੇ ਦਾ ਪਸਰਿਆ । ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਵਾਹਗੁਰੂ ।

ਤਬ ਉਸ ਥਾਂਵ ਦਾ ਜਿ ਸਿਕਦਾਰੁ ਸਾ ਉਠਿ ਆਖਿਆ ਜਿ, “ਰੇ ਏਹੁ ਕਉਣੁ ਬਲਾਇ ਪੈਦਾ ਹੁਆ ਹੈ ਜੇ ਜਿਸਕਾ ਸਭੁ ਕੋਈ ਨਾਮੁ ਲੇਤਾ ਹੈ, ਨਾਨਕੁ ਹੀ ਨਾਨਕੁ ਲੋਕਾਂ ਮਾਹਿ ਪਸਰਿ ਗਇਆ ਹੈ, ਹਿੰਦੂ ਤਉ ਖਰਾਬੁ ਕੀਏ ਬੇ ਪਰੁ ਮੁਸਲਮਾਨਹੁ ਕਾ ਭੀ ਇਨਿ ਬੀਮਾਨੁ ਬੋਇਆ ਹੈ । ਇਸ ਹੀ ਨਾਨਕ ਉਪਰਿ ਈਮਾਨੁ ਸਭੁ ਲੈ ਆਏ । ਅਰੇ, ਚਲਹੁ ਤੋ ਜਾਇ ਕਰਿ ਇਸੁ ਕਉ ਬਾਂਧਿ ਲੇ ਆਵਹਿ” । ਓਹੁ ਕਰੋੜੀਆ ਏਹੀ ਨੀਅਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਚੜਿਆ । ਘਰ ਤੇ ਜਬ ਅਸਵਾਰੁ ਹੋਇ ਕਰਿ ਚਲਿਆ, ਤਬ ਘੋੜਾ ਉਫੜਕਿ ਪਵਿਓਸੁ^੩ । ਤਾਂ ਤਿਸੁ ਦਿਨਿ ਫਿਰਿ ਰਹਿਆ । ਅਗਲੇ ਦਿਨਿ ਭੀ ਚੜਿਆ ਤਾਂ ਆਵਦਾ ਆਵਦਾ ਅਖੀ ਤੇ ਅੰਨ੍ਹਾ ਹੋਇ ਗਇਆ, ਕਿਛੁ ਦਿਸਿ ਆਵੈ ਨਾਹੀ, ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਖਿੰਜਿ ਖਲਾ ਹੋਆ । ਤਬ ਕਹਣੇ ਲਾਗਾ ਜੁ “ਐ ਯਾਰਹੁ ! ਏਹੁ ਕਿਆ ਬਲਾਇ ਪਤੀ ਜਿ ਮੇਰੈ ਤਾਈ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਸੁਬਤਾ” ! ਤਬ ਘੋੜੇ ਬੀਂ ਉਤਰਿ ਖੜਾ ਹੋਇਆ, ਦੁਲੀਚਾ ਵਿਛਾਇ ਕੈ ਬੈਠਿ ਗਇਆ । ਝਟੁ ਏਕੁ ਬੈਠਾ, ਪਹਰੁ ਏਕੁ ਬੈਠਾ; ਨਾਹੀ, ਸੁਝੈ ਸੁ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ, ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕਹਣ ਲਗਾ ਜਿ, “ਐ ਯਾਰਹੁ ! ਏਹੁ ਕਿਆ ਹੋਤਾ ਹੈ ਜਿ ਮੁਝ ਕਉ ਸੁਬਤਾ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ” । ਤਬ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਜੀ, ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਖੁਦਾਇ ਨੋ ਯਾਦਿ ਕਰਿ, ਖੁਦਾਇ ਤੇਰੈ ਤਾਈਂ ਪਨਾਹ^੪ ਦੇਗਾ” । ਨਾਹੀ, ਦਿਸਿ ਕਿਛੁ ਆਵੈ ਸੁ ਨਾਹੀ, ਆਪਣੇ ਜੇਹਾ ਬਹੁਤੇਰਾ ਤਸਬੀ ਭੀ ਫੇਰਿ ਰਹਿਆ ਅਰੁ ਪੀਰਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਯਾਦਿ ਕਰਿ ਰਹਿਆ, ਨਾਹੀ ਸੁਪੁ^੫ ਅੰਨ੍ਹਾ ਹੋਇ ਬੈਠਾ, ਨਜਰੀ ਕਿਛੁ ਆਵੈ ਨਾਹੀ । ਤਬ ਲੋਕਾਂ ਭੀ ਜਾਤਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਭੀ ਜੀਅ ਵਿਚਿ ਵਸੀਅਸੁ, “ਏਹੁ ਜਿ ਕਿਛੁ ਕੁਦਰਤਿ ਹੈ ਸੁ ਨਾਨਕ ਹੀ ਕੀ ਤਰਫ ਤੇ ਹੈ, ਏਹੁ ਗਲਿ ਖਾਲੀ ਨਾਹੀ” । ਤਬ ਲੋਕਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, “ਸਾਹਿਬ ਸਲਾਮਤਿ ! ਅਸੀਂ ਕਹਿ ਨਾਹੀ ਸਕਦੇ, ਪਰੁ ਜੇ ਹੁਕਮੁ ਹੋਵੈ ਤਾਂ ਅਰਜੁ ਕਰਹਿ ਜੇ ਕਿਆ ਹੁਆ ਹੈ ਏਹੁ ਤੇਰੈ ਤਾਈਂ” । ਤਬ ਕਹਿਓਸੁ ਜਿ, “ਹਾਂ, ਕਹਹੁ ਏਹੁ ਮੇਰੈ ਤਾਈਂ ਕਿਆ ਹੁਆ ਹੈ” । ਅਖੈ; “ਜੀ, ਜਾਂ ਤੂੰ ਕਲਿ ਚੜਿਆ ਸਹਿ ਤਾਂ ਘੋੜਾ ਸਿਰ ਸਦਕੇ ਹੋਆ ਸੀ ਅਰੁ ਅਜੁ ਥੀਵ ਕਿਵੈ ਹੁਆ ਹੈ । ਦਿਖਾ, ਉਸੀ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਹੀ ਕਾ ਨਾਮੁ ਲੇਹੁ, ਮਤੁ ਸਾਹਿਬੁ ਬਖਸੈ” । ਭੀ ਕਹੈ, “ਰੇ, ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਮਹਿ ਭੀ ਏਹੀ ਬਾਤ ਬਸੀ ਹੈ, ਜੇ ਕਿਛੁ ਕੀਆ ਹੈ ਸੁ ਨਾਨਕ ਹੀ ਕਾ ਕੀਆ ਹੁਆ ਹੈ । ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਵਡਾ ਪੀਰੁ ਹੈ । ਐਪਰੁ ਯਾਰਹੁ ! ਤੁਸੀਂ ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਬੰਦਗੀ ਕਰਹੁ ਅਰੁ ਸਭੇ ਕਹਹੁ ਜਿ ਏ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ! ਹਮ ਮਹਿ ਤਖਸੀਰ^੬ ਹੁਈ ਹੈ, ਸਾਹਿਬ^੭ ਕੈ ਤਾਈਂ ਤੂੰ ਬਖਸੁ, ਜਿ ਤੇਰੇ ਪਾਉ ਜਾਇ ਦੇਖਹਿ” । ਤਬ ਜਿਤਨਾ ਲੋਕੁ ਬਾ ਤਿਨੀ ਸਭਨੀਂ ਹਥ ਜੋੜੇ ਹਿੰਦੂਏ ਤਬਾ ਮੁਸਲਮਾਨੇ ਜਿ, “ਏ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ! ਤੂੰ ਅਬ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਹੋਹਿ ਬਖਸਿ” । ਸਭਿ ਪੈਰੀਂ ਪਏ ਤਾਂ ਅਖੀ ਸੋਝੀ ਹੋਇ ਆਈਅਸੁ । ਤਾਂ ਫਿਰਿ ਅਸਵਾਰੁ ਹੋਇਆ

^੧ਬੁੱਗੀ, ਛੱਤਿਆ ਬਾਂ । ^੨ਜਿਵੇਂ—ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰੀ ਆਦਿ ਧਨੀ । ^੩ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ, ਬਿਸਵੇਦਾਰ । ^੪ਉਸ ਦਾ ਘੋੜਾ ਔਖਤ ਕੇ ਡਿੱਗਾ । ^੫ਆਸਰਾ, ਬਰਫ । ^੬ਨਿਰੋਲ, ਬਿਲਕੁਲ । ^੭ਤਕਸੀਰ, ਅਵੱਗਤ । ^੮ਮਾਲਿਕ (ਕਰੋੜੀਆ) ।

ਤਾਂ ਸਭਿ ਕਹਿ ਉਠੇ ਜਿ, 'ਵਾਹੁ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ! ਵਾਹੁ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ'। ਜਾਂ ਅਸਵਾਰੁ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਪੇਟਿ ਸੂਲੁ ਉਠਿਓਸੁ ਫਿਰਿ ਉਤਰਿ ਪਇਆ, ਜਾਂ ਉਤਰਿਆ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੋਇਆ, ਫੇਰਿ ਘੋੜੇ ਚੜਿਆ ਤਾਂ ਫੇਰਿ ਪੇਟਿ ਸੂਲੁ ਹੋਇਓਸੁ ਤਾਂ ਫਿਰਿ ਉਤਰਿ ਪਇਆ, ਏਵੇ ਜਾਂ ਉਤਰੈ ਤਾਂ ਨਿਚੰਗੁ¹ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਚੜੈ ਤਾਂ ਸੂਲੁ ਹੋਵੇ। ਤਾਂ ਫਿਰਿ ਲੋਕਾਂ ਵਜੀਰਹੁ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਜੀ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਵਡਾ ਮਰਦੁ ਹੈ ਅਰੁ ਕਰਤਾ ਹੈ। ਦਿਖਾ, ਤੁਮ ਪਾਉ ਪਿਆਦੇ ਹੀ ਹੋਇ ਚਲਹੁ"। ਜਬ ਪਾਇ ਪਿਆਦਾ ਹੋਇ ਚਲਿਆ ਤਾਂ ਸੁਖੀ ਆਇ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਜਿਥਹੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਦਿਸਿ ਆਈ ਸੁ ਉਤੈ ਬਾਵਹੁ² ਲਗਾ ਕੁਰਨਸ ਤਸਲੀਮਾ³ ਕਰਨੈ, ਤਜੀਮਾ⁴ ਕਰਦਾ ਕਰਦਾ ਆਇ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦਿਆ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਆਇ ਮਿਲਿਆ। ਓਨੀ ਜਾਇ ਮੁਜਰਾ ਕੀਆ⁵, ਆਇ ਪੈਰੀਂ ਪਾਇਆ, ਖਰੀਦੁ⁶ ਹੋਇਆ। ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕਈਕਿ ਦਿਨ ਹਜੂਰਿ ਰਖਿਆ; ਤਬ ਓਨਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ ਅਰਜ ਕੀਆ ਜਿ, "ਜੀ, ਤੂ ਜਿ ਹੈਂ ਪੁਰਾ ਪੁਰਖੁ ਹੈਂ, ਪਰੁ ਜੀ, ਅਬ ਹਉ ਤੇਰਾ ਮੁਰੀਦੁ ਹਾਂ, ਕਿਛੁ ਮੇਰੇ ਤਾਈਂ ਇਨਾਮ ਦਾ ਹੁਕਮੁ ਮਿਲੈ"। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜਿ, "ਤੂ ਕਿਛੁ ਇਨਾਮੁ ਮੰਗਦਾ ਹੈਂ ਸੁ ਅਸਾਡੇ ਕੰਮਿ ਨਾਹੀ"। ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਮੁਹ ਤੇ ਨ ਆਖਿਆ ਜਿ, 'ਚਕੁ ਬੇਨੁ' ਪਰੁ ਓਨਿ ਚਕੁ ਬਧਾ, ਸਿਲਾਬ⁷ ਜਿਮੀਂ ਫਲੀ ਵਾਹਣ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਜੰਮਣੀ⁸ ਚਕੁ ਬਧਾ। ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਆਖਿਓ ਸੁ ਜਿ, "ਵਾਹਹੁ ਗਾਹਹੁ ਤੁਸੀ ਹੀ ਅਤੈ ਜੇ ਕਿਛੁ ਅੰਨੁ ਪੈਦਾ ਹੋਵੈ ਸੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੀ ਧਰਮਸਾਲਾ ਬਾਹਹੁ"। ਓਨੀ ਸਭੇ ਸੂਰ੍ਹ⁹ ਬਣਾਇ ਛੱਡੇ। ਓਥੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਟਿਕਾਉ ਕੀਤਾ, ਚਕ ਦਾ ਨਾਉਂ 'ਕਰਤਾਰ ਪੁਰੁ' ਕਰਿ ਰਖਿਆ। ਵਾਹਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਵਾਹੁ ! ਦੀਨ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਪਾਤਿਸਾਹੁ। ਸਚੁ ਦਿਖਾਏ ਰਾਹੁ। ਸੋ ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ ਸਚੁ ਪਾਤਿਸਾਹੁ !

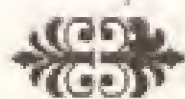
ਸਲੋਕੁ¹¹ ॥

ਕੁਦਰਤਿ ਕਰਿ ਦਿਖਲਾਈਆ ਹਿੰਦੁ ਮੁਸਲਮਾਨ ॥

ਪਾਕੀ ਨਾਈ ਪਾਕੁ ਤੂ ਆਪਿ ਰਾਮੁ ਰਹਿਮਾਨੁ ॥

ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਤੇਰੈ ਵਸਿ ਹੈ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਕੇ ਮਿਹਰਵਾਨ ॥

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹਗੁਰੂ, ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ ਸਤਿ, ਗੁਰੂ ਸਤਿ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦਿ ॥੧੫੩॥

¹ਨਿਚੋਗ, ਚੰਗਾ।

²ਉਥੋਂ ਹੀ।

³ਬੁਕ ਬੁਕ ਕੇ ਸਲਾਮਾਂ ਕਰਨ।

⁴ਅਦਬ ਅਦਾਬ।

⁵ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ।

⁶ਬੈ ਖਰੀਦ, ਭਾਵ-ਸੇਵਕ, ਮੁਰੀਦ।

⁷ਅਰਥਾਤ-ਉਸ ਨੇ ਚੱਕ (ਗੁਰੂ

ਕਾ) ਆਬਾਦ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਜ਼ਿਮੀਨ ਦੇ ਦਿਤੀ।

⁸ਫਰਖੇਸ਼, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਾਣ ਲਗਦਾ ਹੋਵੇ

⁹ਜੰਮਣ ਵਾਲੀ।

¹⁰ਪ੍ਰਬੰਧ।

¹¹ਇਹ ਸਲੋਕ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ।

ਸਚਖੰਡੁ ਪੋਥੀ ਲਿਖੀ ॥੧॥ ਸੰਮਤਿ ੧੮੮੫ ਮਿਤੀ ਚੇਤ ਸੁਦੀ ਪੰਚਮੀ ਨੋ ਸੁਕਰਿ ਵਾਰ ਸਚ ਖੰਡ
 ਪੋਥੀ ਦਾ ਭੋਗੁ ਪਇਆ, ਸਪੁਰਣੁ ਹੋਈ। ਏਹੁ ਪੋਥੀ ਸਚ ਖੰਡ ਇਕ ਸਉ ਤਿਵੰਜਹ ॥੧੫੩॥ ਗੋਸਟੀ ਹੈਨਿ।
 ਇਕੁ ਸਉ ਸਤਾਹਟਿ ਗੋਸਟੀ, ਚੇਦਹ ਗੋਸਟੀ ਘਾਟੈ ਹੈਨਿ। ਇਸ ਤੇ ਆਗੇ ਹਰ ਜੀ ਕੀ ਪੋਥੀ ਹੈ ॥੬੧॥
 ਇਕਾਹਟਿ ਗੋਸਟੀ। ਹੈਨਿ ਤਿਸੁ ਤੇ ਆਗੇ ਚਤੁ ਭੋਜ ਪੋਥੀ ਹੈ ॥੭੪॥ ਚਉਹਤਰਿ ਗੋਸਟਾ। ਤਿਸੁ ਤੇ (ਆਗੇ)
 ਕੇਸੋ ਰਾਇ ਪੋਥੀ ਹੈ। ਤਿਸੁ ਤੇ ਆਗੇ ਅਭੈ ਪਦ ਪੋਥੀ ਹੈ। ਤਿਸੁ ਤੇ ਆਗੇ ਪ੍ਰੇਮ ਪਦ ਪੋਥੀ ਹੈ। ਏਹਿ ਛਿ
 ਪੋਥੀਆਂ ਹੈਨਿ, ਤਿਨਾ ਦਾ ਜੋਤੁ ਪੰਜ ਸੈ ਪਜਹਤਰਿ ॥੫੭੫॥ ਗੋਸਟੀ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੀਆਂ
 ਹੈਨ, ਛਿਆਂ ਹੀ ਪੋਥੀਆਂ ਉਤੇ। ਵਾਹੁ ਗੁਰੂ ਜੀ ॥੧॥

SIRHBOOKSLUT.COM

ਅੰਤਕਾ ੧.

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਸੰਬੰਧੀ ਇਸ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਦਿਤੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਤੇ ਸਾਲ

ਅਵਤਾਰ	ਸੰਮਤ ੧੫੨੬ ਵੈਸਾਖ ਬਿਤ ਤਿਤੀਆ ਅਪਰੈਲ 15, 1469 ਈਸਵੀ
ਪਾਂਧੇ ਪਾਸ ਪੜ੍ਹਨਾ (ਸੱਤਾਂ ਬਰਸਾਂ ਕਾ)	ਸੰਮਤ ੧੫੩੩—1476 ਈਸਵੀ
ਮੁੱਲਾਂ ਪਾਸ ਪੜ੍ਹਨਾ (ਅੱਠਾਂ ਬਰਸਾਂ ਕਾ)	ਸੰਮਤ ੧੫੩੪—1477 ਈਸਵੀ
ਜੰਝੂ ਸੰਸਕਾਰ (ਨਵਾਂ ਬਰਸਾਂ ਕਾ)	ਸੰਮਤ ੧੫੩੫—1478 ਈਸਵੀ
ਖੇਤ ਹਰਿਆ (ਦਸਾਂ ਬਾਰਾਂ ਬਰਸਾਂ ਕਾ)	ਸੰਮਤ ੧੫੩੬ ਤੋਂ ੩੮—1479 ਤੋਂ 81 ਈਸਵੀ
ਦਰਖਤ ਦੀ ਛਾਂ ਚਲਨੀ (ਤੇਰਾਂ ਚੌਧਾਂ ਬਰਸਾਂ ਕਾ)	ਸੰਮਤ ੧੫੩੯ ਤੇ ੪੦—1482 ਤੇ 83 ਈਸਵੀ
ਵਿਆਹ (ਪੰਦਰਾਂ ਸੌਲਾਂ ਬਰਸਾਂ ਕਾ)	ਸੰਮਤ ੧੫੪੧ ਤੇ ੪੨—1484 ਤੇ 85 ਈਸਵੀ
ਮੋਨ ਧਾਰਨਾਂ (ਅਠਾਰਾਂ ਬਰਸਾਂ ਕਾ)	ਸੰਮਤ ੧੫੪੪—1487 ਈਸਵੀ
ਲਖਮੀ ਦਾਸ ਅਰ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਦਾ ਜਨਮ (ਸਤਾਈਆਂ ਅਠਾਈਆਂ ਬਰਸਾਂ ਕਾ)	ਸੰਮਤ ੧੫੫੩ ਤੇ ੫੪—1496 ਤੇ 97 ਈਸਵੀ
ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਜਾਣਾ (ਪੈਂਤੀਸ ਬਰਸਾਂ ਤੇ ਸਾਢੇ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਕਾ)	ਕੱਤਕ ਸੰਮਤ ੧੫੬੧—ਅਕਤੂਬਰ 1504 ਈਸਵੀ
ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਰਹਿਣਾ (ਦੋ ਵਰੇ ਰਹਿਣਾ)	ਸੰਮਤ ੧੫੬੧ ਤੋਂ ੧੫੬੩— 1504 ਤੋਂ 1506 ਈਸਵੀ
ਉਦਾਸੀਆਂ ਦਾ ਆਰੰਭ	ਸੰਮਤ ੧੫੬੩—1506 ਈਸਵੀ

ਅੰਤਕਾ ੨.

ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਰਮਾਰਥ ਤਤਕਰਾ

[ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਆਈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਤਤਕਰਾ]

ਗੁਰਬਾਣੀ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਆਰੰਭ	ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪੰਨਾ	ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ (੧੪੩੦) ਦਾ ਪੰਨਾ
ਜਾਲਿ ਮੋਹੁ ਘਸਿ ਮਸੁ ਕਰਿ ਮਭਿ ਕਾਗਦੁ ਕਰਿ ਸਾਰੁ ॥	੧੨	੧੬
ਯਕ ਅਰਜ ਗੁਣਤਮ ਪੇਸਿ ਤੋ ਦਰ ਗੋਸ ਕੁਨ ਕਰਤਾਰ ॥	੧੭	੭੨੧
ਦਇਆ ਕਪਾਹ ਸੰਤੋਖ ਸੂਤੁ ਜਤੁ ਗੰਢੀ ਸਤੁ ਵਟੁ ॥	੨੧	੪੭੧
ਨਾਇ ਮੰਨਿਐ ਪਤਿ ਉਪਜੈ ਸਾਲਾਹੀ ਸਚੁ ਸੂਤਿ ॥	੨੧	੪੭੧
ਰੈਣਿ ਗਵਾਈ ਜੋਇਕੈ ਦਿਵਸੁ ਗਵਾਇਆ ਖਾਇ ॥	੨੫	੧੫੬
ਹਮ ਘਰਿ ਸਾਜਨ ਆਏ ॥ ਸਾਰੈ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਏ ॥	੩੦	੭੬੪
ਆਵਹੁ ਸਜਣਾ ਹਉ ਦੇਖਾ ਦਰਸਨੁ ਤੇਰਾ ਰਾਮ ॥	੩੩	੭੫੪
ਗੁਰ ਬਚਨੀ ਮਨੁ ਸਹਜ ਧਿਆਨੇ ॥ ਹਰਿ ਕੈ ਰੰਗ ਰਤਾ ਮਨੁ ਮਾਨੇ ॥	੩੮	੭੬੬
ਪਵਣੈ ਪਾਣੀ ਜਾਣੈ ਜਾਤਿ ॥ ਕਾਇਆ ਅਗਨਿ ਕਰੇ ਨਿਭਰਾਤਿ ॥	੪੧	੧੨੫੬
ਵੈਦੁ ਬੁਲਾਇਆ ਵੈਦਗੀ, ਪਕੜਿ ਢੰਢੋਲੇ ਬਾਂਹ ॥	੪੬	੧੨੭੮
ਵੈਦਾ ਵੈਦੁ ਸੁਵੈਦ ਤੂ ਪਹਿਲਾ ਰੋਗ ਪਛਾਣ ॥	੪੬	੧੨੭੮
ਦੁਖੁ ਵੇਛੋਤਾ ਇਕੁ ਦੁਖੁ ਭੂਖ ॥ ਇਕੁ ਦੁਖੁ ਸਕਤਵਾਰ ਜਮਦੂਤੁ ॥	੪੭	੧੨੫੬
ਦੁਖ ਮਹੁਰਾ ਮਾਰਣ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ॥ ਸਿਲਾ ਸੰਤੋਖ ਪੀਸਣੁ ਹਥਿ ਦਾਨੁ ॥	੪੮	੧੨੫੬
ਭਉ ਭੁਇ ਪਵਿਤੁ ਪਾਣੀ ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ ਬਲੇਦ ॥	੫੪	੮੫੫
ਗੀਤ ਨਾਦ ਹਰਖ ਚਤੁਰਾਈ ॥ ਰਹਸ ਰੰਗ ਫੁਰਮਾਇਸ ਕਾਈ ॥	੫੫	੧੩੩੧
ਚਾਤ੍ਰਕ ਮੀਨ ਜਲ ਹੀ ਤੇ ਸੁਖੁ ਪਾਵਹਿ ਸਾਰਿੰਗ ਸਬਦਿ ਸੁਹਾਈ ॥	੫੮	੧੨੭੪
ਮਨੁ ਮੰਦਰੁ ਤਨੁ ਵੇਸ ਕਲੰਦਰੁ ਘਟ ਹੀ ਤੀਰਥ ਨਾਵਾ ॥	੬੧	੭੮੫
ਮਾਹਾ ਮਾਹ ਮੁਮਾਰਖੀ ਚਤਿਆ ਸਦਾ ਬਸੰਤੁ ॥	੬੪	੧੧੬੮
ਮਨੁ ਹਾਲੀ ਕਿਰਸਾਣੀ ਕਰਣੀ ਸਰਮੁ ਪਾਣੀ ਤਨੁ ਖੇਤੁ ॥	੬੮	੫੮੫
ਫਸਲਿ ਅਹਾੜੀ ਏਕ ਨਾਮੁ, ਸਾਵਣੀ ਸਚੁ ਨਾਉ ॥	੭੨	੧੨੮੬
ਅੰਤਰਿ ਵਸੈ ਨ ਬਾਹਰਿ ਜਾਇ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛੋਡਿ ਕਾਹੇ ਬਿਖੁ ਖਾਇ ॥	੭੭	੩੩੧
ਕਰਣੀ ਕਾਗਦੁ ਮਨੁ ਮਸਵਾਣੀ ਬੁਰਾ ਡਲਾ ਦੁਇ ਲੇਖ ਪਏ ॥	੮੦	੮੮੦
ਨਾਨਕ ਇਹੁ ਤਨੁ ਜਾਲਿ ਜਿਨਿ ਜਲਿਐ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿਆ ॥	੮੩	੭੮੦
ਨਾਨਕ ਮਨ ਕੇ ਕੰਮ ਫਿਟਿਆ ਗਣਤ ਨ ਆਵਹੀ ॥	੮੪	੭੮੮
ਕੋਈ ਆਖੈ ਭੂਤਨਾ ਕੋ ਕਹੈ ਬੇਤਾਲਾ ॥	੮੦	੮੮੧

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਆਰੰਭ	ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪੰਨਾ	ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ (੧੪੩੦) ਦਾ ਪੰਨਾ
ਮੁਸਲਮਾਣੁ ਕਹਾਵਣੁ ਮੁਸਕਲੁ ਜਾ ਹੋਇ ਤਾ ਮੁਸਲਮਾਣੁ ਕਹਾਵੈ॥	੯੪	੧੪੧
ਹਕੁ ਪਰਾਇਆ ਨਾਨਕਾ ਉਸੁ ਸੁਅਰ ਉਸੁ ਗਾਇ ॥	੯੫	੧੪੧
ਪੰਜਿ ਨਿਵਾਜਾ ਵਖਤ ਪੰਜਿ ਪੰਜਾ ਪੰਜੇ ਨਾਉ ॥	੯੬	੧੪੧
ਮਿਹਰ ਮਸੀਤਿ ਸਿਦਕੁ ਮੁਸਲਾ ਹਕੁ ਹਲਾਲੁ ਕੁਰਾਣੁ ॥	੯੭	੧੪੦
ਅਮਲੁ ਕਰਿ ਧਰਤੀ ਬੀਜੁ ਸਬਦੋ ਕਰਿ ਸਚ ਕੀ ਆਬ ਨਿਤ ਦੇਹਿ ਪਾਣੀ ॥	੧੦੦	੨੩
ਰੇ ਮਨ ਭੀਗਿ ਨ ਡੋਲੀਐ ਸੀਧੈ ਮਾਰਗਿ ਧਾਉ ॥	੧੦੩	੧੪੧੦
ਹਰਣੀ ਹੋਵਾ ਬਨਿ ਬਸਾ ਕੰਦ ਮੂਲ ਚੁਣਿ ਖਾਉ ॥	੧੦੪	੧੫੭
ਦੇਵਤਿਆ ਦਰਸਨ ਕੈ ਤਾਈ ਦੁਖ ਭੂਖ ਤੀਰਥਿ ਕੀਏ ॥	੧੦੭	੩੫੮
ਬਾਗੇ ਕਾਪਤ ਬੋਲੈ ਬੈਠ ॥ ਲੰਮਾ ਨਕੁ ਕਾਲੇ ਤੇਰੇ ਨੈਣ ॥	੧੧੨	੧੨੫੭
ਅੰਧੀ ਕੰਮੀ ਅੰਧੁ ਮਨੁ ਮਨਿ ਅੰਧੇ ਤਨੁ ਅੰਧੁ ॥	੧੧੫	੧੨੮੭
ਨਾਨਕ ਬਦਰਾ ਮਾਲ ਕਾ ਭੀਤਰਿ ਧਰਿਆ ਆਇ ॥	੧੧੬	੭੮੯
ਨਾਵਣ ਚਲੈ ਤੀਰਥੀ ਮਨਿ ਖੋਟੈ ਤਨਿ ਚੋਰ ॥	੧੧੬	੭੮੯
ਕੁਬਿਧਿ ਭੁਮਣੀ ਕੁਦਇਆ ਕਸਾਇਣਿ ਪਰ ਨਿੰਦਾ ਘਟ ਚੂਹਤੀ ਮੁਠੀ ਕੁੰਧਿ ਚੰਡਾਲਿ ॥	੧੧੯	੯੧
ਸੁਇਨੇ ਕਾ ਚਉਕਾ ਕੰਚਨ ਕੁਆਰ ॥	੧੨੧	੧੧੬੯
ਗੁਰੁ ਸਾਗਰੁ ਚਤਨੀ ਭਰਪੂਰੇ ॥	੧੨੩	੬੮੫
ਨਾ ਸਤਿ ਦੁਖੀਆ ਨਾ ਸਤਿ ਸੁਖੀਆ ਨਾ ਸਤਿ ਪਾਣੀ ਜੰਤ ਫਿਰਹਿ ॥	੧੨੮	੯੫੨
ਪੜਿ ਪੜਿ ਗਡੀ ਲਦੀਅਹਿ ਪੜਿ ਪੜਿ ਭਰੀਅਹਿ ਸਾਬ ॥	੧੩੦	੪੬੭
ਲਿਖਿ ਲਿਖਿ ਪੜਿਆ ਤੇਤਾ ਕੜਿਆ ॥	੧੩੧	੪੬੭
ਜਿਉ ਜੋਰੁ ਸਿਰਨਾਵਣੀ ਆਵੈ ਵਾਰੋ ਵਾਰ ॥	੧੩੨	੪੭੨
ਜੇ ਕਰਿ ਸੂਤਕੁ ਮੰਨੀਐ ਸਭ ਤੈ ਸੂਤਕੁ ਹੋਇ ॥	੧੩੩	੪੭੨
ਨੈਨੀ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਨਹੀ ਤਨੁ ਹੀਨਾ, ਜਰਿ ਜੀਤਿਆ ਸਿਰ ਕਾਲੇ ॥	੧੩੬	੧੧੨੫
ਬੇਦ ਪੁਕਾਰੇ ਪੁੰਨ ਪਾਪੁ ਸੁਰਗ ਨਰਕ ਕਾ ਬੀਉ ॥	੧੩੮	੧੨੪੩
ਦੁਬਿਧਾ ਨ ਪੜਉ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਹੋਰੁ ਨ ਪੂਜਉ, ਮਤੇ ਮਸਾਣਿ ਨ ਜਾਈ ॥	੧੩੯	੬੩੪
ਕਥਾ ਕਹਾਣੀ, ਬੇਦੀ ਆਣੀ, ਪਾਪੁ ਪੁੰਨ ਬੀਚਾਰੁ ॥	੧੪੫	੧੨੪੩
ਆਸਾ ਮਨਸਾ ਬੰਧਨੀ ਭਾਈ ਕਰਮ ਧਰਮ ਬੰਧਕਾਰੀ ॥	੧੪੬	੬੩੫
ਜੀਉ ਤਪਤ ਹੈ ਬਾਰੇ ਬਾਰ ॥ ਤਪਿ ਤਪਿ ਖਧੈ ਬਹੁਤੁ ਬੇਕਾਰ ॥	੧੫੧	੬੬੧
ਕਬੀਰ ਮਾਇ ਮੂੰਡਉ ਤਿਹ ਗੁਰੂ ਕੀ ਜਾਤੇ ਭਰਮੁ ਨ ਜਾਇ ॥	੧੫੩	੧੩੭੦
ਐਸੇ ਦਾਸੁ ਮਿਲੈ ਸੁਖੁ ਹੋਈ ॥ ਦੁਖੁ ਵਿਸਰੈ ਪਾਵੈ ਸਚੁ ਸੋਈ ॥	੧੫੪	੨੨੪
ਆਪੀਨੈ ਆਪੁ ਸਾਜਿ, ਆਪੁ ਪਛਾਣਿਆ ॥	੧੫੭	੧੨੭੯
ਤੂ ਸਚਾ ਸਚਿਆਰੁ ਜਿਨਿ ਸਚੁ ਵਰਤਾਇਆ ॥	੧੫੮	੧੨੭੯
ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨੁ ਮਹੇਸੁ ਦੇਵ ਉਪਾਇਆ ॥	੧੫੯	੧੨੭੯
ਇਕਿ ਵਣਖੰਡਿ ਬੈਸਹਿ ਜਾਇ ਸਦੁ ਨ ਦੇਵਹੀ ॥	੧੬੦	੧੨੮੪

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਆਰੰਭ	ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪੰਨਾ	ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ (੧੪੩੦) ਦਾ ਪੰਨਾ
ਇਕਿ ਜੈਨੀ ਉਭਤਿ ਪਾਇ ਧੁਰਹੁ ਏਆਇਆ ॥	੧੬੧	੧੨੮੫
ਸਚਾ ਅਲਖ ਅਭੇਉ ਹਠਿ ਨ ਪਤੀਜਈ ॥	੧੬੨	੧੨੮੫
ਇਕਨਾ ਗਲੀ ਜੰਜੀਰ ਬੰਦਿ ਰਬਾਣੀਐ ॥	੧੬੩	੧੨੮੭
ਪਤਿਆ ਲੇਖੇਦਾਰ ਲੇਖਾ ਮੰਗੀਐ ॥	੧੬੩	੧੨੮੮
ਸਿਰ ਸਿਰਿ ਹੋਇ ਨਿਬੇਤੁ ਹੁਕਮਿ ਚਲਾਇਆ ॥	੧੬੪	੧੨੮੦
ਆਪਿ ਕਰਾਏ ਕਰੇ ਆਪਿ ਹਉ ਕੈਸਿਉ ਕਰੀ ਪੁਕਾਰ ॥	੧੬੪	੧੨੮੨
ਤੈਸੇ ਜੈਸਾ ਕਾਢੀਐ ਜੈਸੀ ਕਾਰ ਕਮਾਇ ॥	੧੬੫	੭੩੦
ਕਾਇਆ ਹੰਸ ਸੰਜੋਗੁ ਮੇਲ ਮਿਲਾਇਆ ॥	੧੬੫	੧੩੯
ਰਾਜੇ ਰਯਤਿ ਸਿਕਦਾਰ ਕੋਇ ਨ ਰਹਸੀਓ ॥	੧੬੬	੧੪੧
ਬਦ ਫੈਲੀ ਗੈਬਾਨਾ ਖਸਮੁ ਨ ਜਾਣਈ ॥	੧੬੭	੧੪੨
ਜਾਤੀ ਦੋ ਕਿਆ ਹਥਿ ਸਚੁ ਪਰਖੀਐ ॥	੧੬੭	੧੪੨
ਇਕਨਾ ਮਰਣੁ ਨ ਚਿਤਿ ਆਸ ਘਟੇਰਿਆ ॥	੧੬੮	੧੪੩
ਸਚਾ ਤੇਰਾ ਹੁਕਮ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਣਿਆ ॥	੧੬੯	੧੪੪
ਜਾ ਤੂੰ ਤਾ ਕਿਆ ਹੋਰਿ ਮੈ ਸਚੁ ਸੁਣਾਈਐ ॥	੧੬੯	੧੪੬
ਵਿਣ ਸਚੇ ਸਭੁ ਕੁਝੁ ਕੁਝੁ ਕਮਾਈਐ ॥	੧੭੦	੧੪੭
ਜੀਵਦਿਆ ਮਰੁ ਮਾਰਿ ਨ ਪਛੋਤਾਈਐ ॥	੧੭੧	੧੪੭
ਕੇਤੇ ਕਹਹਿ ਵਖਾਣ ਕਹਿ ਕਹਿ ਜਾਵਣਾ ॥	੧੭੨	੧੪੮
ਹਉ ਢਾਢੀ ਵੇਕਾਰ ਕਾਰੈ ਲਾਇਆ ॥	੧੭੨	੧੫੦
ਡਨੁ ਬਿਨਸੈ ਧਨੁ ਕਾ ਕੋ ਕਹੀਐ ॥ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਕਤ ਲਹੀਐ ॥	੧੭੪	੪੧੬
ਅਭਿਆਗਤਿ ਚੋਹਿ ਨ ਆਖੀਅਨਿ ਜਿ ਪਰ ਘਰਿ ਭੋਜਨੁ ਕਰੇਨਿ ॥	੧੭੯	੧੪੧੩
ਪ੍ਰਥਮੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਕਾਲੈ ਘਰਿ ਆਇਆ ॥	੧੮੧	੨੨੭
ਦਸ ਬਾਲਤਣਿ ਬੀਸ ਰਵਣਿ ਤੀਸਾ ਕਾ ਸੁੰਦਰੁ ਕਹਾਵੈ ॥	੧੮੫	੧੩੮
ਜਗਨ ਹੋਮ ਪੁੰਨ ਤਪ ਪੂਜਾ ਦੇਹ ਦੁਖੀ ਨਿਤ ਦੁਖ ਸਹੈ ॥	੧੮੭	੧੧੨੭
ਆਵਹੁ ਡੰਡੇ ਗਲਿ ਮਿਲਹ ਅੰਕਿ ਸਹੇਲਤੀਆਹ ॥	੧੯੧	੧੭
ਭਲੀ ਸਰੀ ਜਿ ਉਬਰੀ ਹਉਮੈ ਮੁਈ ਘਰਾਹੁ ॥	੧੯੩	੧੮
ਧਾਤੁ ਮਿਲੈ ਫੁਨਿ ਧਾਤਿ ਕਉ, ਸਿਫਤੀ ਸਿਫਤਿ ਸਮਾਇ	੧੯੫	੧੮
ਸਿਦਰੁ ਤੇਰਾ ਕੇਹਾ ਸੈ ਘਰੁ ਕੇਹਾ ਜਿਤੁ ਬਹਿ ਸਰਬ ਸਮਾਲੇ ॥	੧੯੮	੮
ਨਿਧਿ ਸਿਧਿ ਨਿਰਮਲ ਨਾਮੁ ਬੀਚਾਰੁ ॥	੨੦੦	੨੨੦
ਸਹੰਸਰ ਦਾਨ ਦੇ ਇੰਦਰੁ ਰੋਆਇਆ ॥ ਪਰਸਰਾਮੁ ਰੋਵੈ ਘਰਿ ਆਇਆ ॥	੨੦੪	੯੫੩
ਗਗਨ ਮੈ ਬਾਲੁ ਰਵਿ ਚੰਦੁ ਦੋਪਕ ਬਨੇ ਤਾਰਿਕਾ ਮੰਡਲ ਜਨਕ ਮੋਤੀ ॥	੨੧੧	੧੩
ਦੂਜੀ ਮਾਇਆ ਜਗਤ ਚਿਤ ਵਾਸੁ ॥ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਅਹੰਕਾਰ ਬਿਨਾਸੁ ॥	੨੧੪	੨੨੩
ਤੂੰ ਸਫਨੀ ਬਾਈ ਜਿਥੇ ਹਉ ਜਾਈ, ਸਾਚਾ ਸਿਰਜਣਹਾਰੁ ਜੀਉ ॥	੨੧੮	੪੩੮
ਸੋਈ ਚੰਦੁ ਚੜਹਿ ਸੇ ਤਾਰੇ ਸੋਈ ਦਿਨੀਅਰੁ ਤਪਤ ਰਹੈ ॥	੨੨੨	੯੦੨

ਗੁਰਬਾਣੀ ਚਾ ਆਵੇਡ	ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪੰਨਾ	ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ (੧੪੩੦) ਦਾ ਪੰਨਾ
ਹੁਦਰਤਿ ਕਰਿਕੈ ਵਸਿਆ ਸੋਇ ॥ ਵਖਤੁ ਵੀਚਾਰੇ ਸੁ ਬੰਦਾ ਹੋਇ ॥	੨੨੯	੮੪
ਉਜਲੁ ਕੈਹਾ ਚਿਲਕਣਾ ਘੋਟਿਮ ਕਾਲਤੀ ਮਸੁ ॥	੨੩੬	੭੨੯
ਨਾਇ ਤੇਰੈ ਤਰਣਾ ਨਾਇ ਪਤਿ ਪੂਜ ॥ ਨਾਉ ਤੇਰਾ ਗਾਹਣਾ ਮਤਿ ਮਕਸੂਦੁ ॥	੨੩੯	੧੩੨੭
ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਰਤਨੁ ਕਰਮੁ ਚਾਨਣੁ ਸੁਰਤਿ ਤਿਥੈ ਲੋਇ ॥	੨੪੦	੧੩੨੭
ਕਰਤਾ ਤੂ ਮੇਰਾ ਜਸਮਾਨੁ ॥	੨੪੨	੧੩੨੯
ਜੈ ਕਾਰਣਿ ਬੇਦ ਬ੍ਰਹਮੈ ਉਚਰੇ ਸੰਕਰਿ ਛੋਡੀ ਮਾਇਆ ॥	੨੪੩	੧੩੨੮
ਨਾਨਕ ਚੁਲੀਆ ਸੁਚੀਆ ਜੇ ਭਰਿ ਜਾਣੈ ਕੋਇ ॥	੨੪੬	੧੨੪੦
ਕੀਤਾ ਕਹਾ ਕਰੇ ਮਨਿ ਮਾਨੁ ॥ ਦੇਵਣਹਾਰੇ ਕੈ ਹਥਿ ਦਾਨੁ ॥	੨੪੭	੨੫
ਗੁਣਵੰਤੀ ਗੁਣ ਵੀਬਰੈ ਅਉਗੁਣ ਵੰਤੀ ਧੂਰਿ ॥	੨੪੮	੧੭
ਪਬਰ ਤੂੰ ਹਰੀਆਵਲਾ ਕਵਲਾ ਕੰਚਨ ਵੰਨਿ ॥	੨੫੨	੧੪੧੨
ਜਾ ਤੂੰ ਵਡਾ ਸਭਿ ਵਡਿਆਈਆ ਚੰਗੇ ਚੰਗਾ ਹੋਈ ॥	੨੫੩	੧੪੫
ਏਕੋ ਸਰਵਰੁ ਕਮਲ ਅਨੂਪ ॥ ਸਦਾ ਬਿਗਾਸਹਿ ਪਰਮਲ ਰੂਪ ॥	੨੫੫	੩੫੨
ਗੁਰਮਤਿ ਸਾਚੀ ਹੁਸਤਿ ਦੂਰਿ ॥ ਬਹੁਤ ਸਿਆਣਪ ਲਾਗੈ ਧੂਰਿ ॥	੨੫੮	੩੫੨
ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਕਿਉ ਰਹੀਐ ਦੁਖੁ ਬਿਆਪੈ ॥	੨੬੦	੧੧੯੭
ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਕਿਉ ਜੀਵਾ ਮੇਰੀ ਮਾਈ ॥	੨੬੩	੧੨੩੨
ਦੂਰਿ ਨਾਹੀ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭੁ ਪਿਆਰਾ ॥	੨੬੭	੧੧੯੭
ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ ਸੁਰਗਿ ਮਿਰਤਿ ਪਇਆਲ ॥	੨੭੦	੧੦੯੧
ਵਡੀ ਵਡਿਆਈ ਜਾ ਵਡਾ ਨਾਉ ॥	੨੭੨	੪੬੩
ਕਵਨਿ ਕਵਨਿ ਜਾਚਹਿ ਪ੍ਰਭ ਦਾਤੇ ਤਾਕੇ ਅੰਤ ਨ ਪਰਹਿ ਸੁਮਾਰੁ ॥	੨੭੨	੫੦੩
ਬਿਮਲ ਮਥਾਰਿ ਬਸਿ ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਪਦਮ ਨਿਜਾਵਲਰੇ ॥	੨੭੭	੯੯੦
ਦਿਸੈ ਸੁਣੀਐ ਜਾਣੀਐ ਸਾਉ ਨ ਪਾਇਆ ਜਾਇ ॥	੨੮੦	੧੩੯
ਮੰਝੁ ਕੁਚਜੀ ਅੰਮਾਵਣਿ ਭੋਸਤੇ ਹਉ ਕਿਉ ਸਹੁ ਰਾਵਣ ਜਾਉ ਜੀਉ ॥	੨੮੩	੭੬੨
ਕਉਣ ਤਰਾਜੀ ਕਵਣੁ ਤੁਲਾ ਤੇਰਾ ਕਵਣੁ ਸਰਾਫੁ ਬੁਲਾਵਾ ॥	੨੮੫	੭੩੦
ਮਨੁ ਕੁੰਚਰ ਕਾਇਆ ਉਦਿਆਨੈ ॥	੨੮੭	੨੨੧
ਨਾ ਮਨੁ ਮਰੈ ਨ ਕਾਰਜੁ ਹੋਇ ॥	੨੯੧	੨੨੨
ਪਿਰੁ ਮੰਗਿ ਮੂਠਤੀਏ ਖਬਰਿ ਨ ਪਾਈਆ ਜੀਉ ॥	੨੯੪	੬੮੯
ਅਧਿਆਤਮ ਕਰਮ ਕਰੇ ਤਾ ਸਾਚਾ ॥	੩੦੧	੨੨੩
ਜੋਗੀ ਕਉ ਕੈਸਾ ਭਰੁ ਹੋਇ ॥	੩੦੩	੨੨੩
ਉਤਰਿ ਅਵਘਟਿ ਸਰਵਰਿ ਨਾਵੈ ॥	੩੦੬	੪੧੧
ਤੂ ਪ੍ਰਭ ਦਾਤਾ ਦਾਨ ਮਤਿ ਪੂਰਾ ਹਮ ਥਾਰੇ ਛੇਖਾਰੀ ਜੀਉ ॥	੩੧੦	੫੯੭
ਜੈ ਘਰਿ ਕੀਰਤਿ ਆਖੀਐ ਕਰਤੇ ਕਾ ਹੋਇ ਬੀਚਾਰੇ ॥	੩੧੨	੧੨, ੧੫੭
ਰਾਮ ਨਾਮ ਚਿਤੁ ਰਾਪੈ ਜਾਕਾ ॥	੩੧੬	੨੨੮

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਆਵੇਣ

	ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪੰਨਾ	ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ (੧੪੩੦) ਦਾ ਪੰਨਾ
ਅਖਲੀ ਉਂਡੀ ਜਲੁ ਭਰਨਸਲਿ ॥	੩੧੯	੧੨੭੫
ਲੇਖੈ ਬੋਲਣੁ ਬੋਲਣਾ ਲੇਖੈ ਖਾਣਾ ਖਾਉ ॥	੩੨੪	੧੫
ਮੈ ਮਨਿ ਚਾਉ ਘਣਾ ਸਾਚਿ ਵਿਗਾਸੀ ਰਾਮ ॥	੩੨੭	੮੪੩
ਮੇਰੇ ਪੁਤ੍ਰੁ ਟੰਗਿ ਘਣੇ ਅਤਿ ਰੁਤੋ ॥	੩੩੧	੧੩੩੧
ਭੁਲਿਤਣਿ ਫੋ ਮਨਿ ਵਸੈ ਹੋਕੇ ਪਾਧਰ ਹੀਝੁ ॥	੩੩੫	੧੦੯੦
ਮੂਰ ਸਰੁ ਸੋਸਿ ਲੈ ਸੋਮ ਸਰੁ ਪੋਖਿ ਲੈ, ਜੁਗਤਿ ਕਰਿ ਮਰਤੁ ਸੁ ਸਨਬੰਧੁ ਕੀਜੈ ॥	੩੩੭	੯੯੧
ਸਬਦਿ ਮਰੈ ਤਾ ਮਾਰਿ ਮਰੁ, ਭਾਗੈ ਕਿਸੁ ਘਹਿ ਜਾਉ ॥	੩੪੦	੧੦੧੦
ਰੂਤੋ ਠਾਕੁਰ ਮਾਹਰੇ ਰੂਤੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ॥	੩੪੫	੪੨੧
ਅਲਗਉ ਜੋਇ ਮਧੁਕਤਉ ਸਾਰੰਗ ਖਾਣਿ ਸਬਾਇ ॥	੩੫੦	੧੦੯੦
ਪੂਰਬ ਪ੍ਰੀਤਿ ਖਿਰਾਣਿ ਲੈ ਮੋਟਉ ਠਾਕੁਰੁ ਮਾਣਿ ॥	੩੫੧	੧੦੯੦
ਸਰਬੇ ਜੋਇ ਅਗਛਮੀ ਦੂਖ ਘਨੇਰੇ ਆਬਿ ॥	੩੫੨	੧੦੯੦
ਭੁੰਡੀ ਚਾਲ ਚਰਣ ਕਰ ਖਿਸਰੇ ਤੁਰਾ ਦੇਹ ਕੁਮਲਾਨੀ ॥	੩੫੪	੧੧੨੬
ਸੋਰਠਿ ਸਦਾ ਸੁਹਾਵਣੀ ਜੋ ਸਚਾ ਮਨਿ ਹੋਇ ॥	੩੫੭	੬੪੨
ਮਾਰੂ ਮੀਧਿ ਨ ਤ੍ਰਿਖਤਿਆ ਅਗੈ ਲਹੈ ਨ ਭੁਖ ॥	੩੫੮	੧੪੮
ਆਖਣੁ ਆਖਿ ਨ ਰਜਿਆ ਸੁਨਣਿ ਨ ਰਜੇ ਕੰਨ ॥	੩੫੯	੧੪੭
ਸਹਜਿ ਮਿਲੈ ਮਿਲਿਆ ਪਰਵਾਣੁ ॥	੩੬੧	੬੮੬
ਕੋਈ ਪੜਤਾ ਸਹਸਾਕਿਰਤਾ ਕੋਈ ਪੜੈ ਪੁਰਾਨਾ ॥	੩੬੬	੭੭੬
ਅਪੁਨੇ ਠਾਕੁਰ ਕੀ ਹਉ ਚੇਰੀ ॥	੩੬੮	੧੧੯੭
ਜਿਸੁ ਜਲ ਨਿਧਿ ਕਾਰਣਿ ਤੁਮ ਜਗਿ ਆਏ ਸੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਗੁਰ ਘਰੀ ਜੀਉ ॥	੩੭੧	੫੯੮
ਮੁਕਾਮੁ ਕਰਿ ਘਰਿ ਬੈਸਣਾ ਨਿਤ ਚਲਣੈ ਕੀ ਧੋਖ ॥	੩੭੪	੬੪
ਆਖਿ ਆਖਿ ਮਨੁ ਵਾਵਣਾ ਜਿਉ ਜਿਉ ਜਾਏ ਵਾਇ ॥	੩੭੭	੫੩
ਰਾਸੁ ਮਾਲੁ ਰੂਪੁ ਜਾਤਿ ਜੋਬਨੁ ਪੰਜੇ ਠਗ ॥	੩੮੨	੧੨੮੮
ਆਖਣਿ ਅਉਥਾ ਸੁਨਣਿ ਅਉਥਾ ਆਖਿ ਨ ਜਾਪੀ ਆਖਿ ॥	੩੮੩	੧੨੩੯
ਸਚਿ ਕਾਲੁ ਕੂਤੁ ਵਰਤਿਆ ਕਲਿ ਕਾਲਖ ਬੇਤਾਲ ॥	੩੮੫	੪੬੮
ਕਲਿ ਕਾਤੀ ਰਾਜੇ ਕਾਸਾਈ ਧਰਮੁ ਖੰਧ ਕਰਿ ਉਡਰਿਆ ॥	੩੮੬	੧੪੫
ਸਤੀ ਪਾਪ ਕਰਿ ਸਤੁ ਕਮਾਹਿ ॥	੩੮੬	੯੫੧
ਸੋ ਗਿਰਹੀ ਜੋ ਨਿਗ੍ਰਹੁ ਕਰੈ ॥	੩੮੮	੯੫੨
ਸੋ ਅਉਧੁਤੀ ਜੋ ਦੂਹੈ ਆਪੁ ॥	੩੮੯	੯੫੨
ਸੋ ਪਾਰਖਡੀ ਜਿ ਕਾਇਆ ਪਖਾਲੇ ॥	੩੮੯	੯੫੨
ਸੋ ਉਦਾਸੀ ਜਿ ਪਾਲੇ ਉਦਾਸੁ ॥	੩੮੯	੯੫੨
ਸੋ ਬੈਰਾਗੀ ਜਿ ਉਲਫੇ ਬ੍ਰਹਮੁ ॥	੩੯੦	੯੫੩
ਕਿਉ ਮਰੈ ਮੰਦਾ ਕਿਉ ਜੀਵੈ ਜੁਗਤਿ ॥	੩੯੦	੯੫੩
ਅਉਹਠਿ ਹਸਤ ਮਤੀ ਘਰੁ ਛਾਇਆ ਧਰਣਿ ਗਗਨ ਕਲਧਾਰੀ ॥	੩੯੨	੯੭੭

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਆਨੰਡ	ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪੰਨਾ	ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ (੧੪੩੦) ਦਾ ਪੰਨਾ
ਕਲਿ ਹੋਈ ਕੁਤੇ ਮੁਹੀ ਖਾਸੁ ਹੋਆ ਮੁਰਦਾਰੁ ॥	੩੯੯	੧੨੪੨
ਚੰਨਾ ਹੋਈਆ ਬੋਧੀਆ ਪੁਰਸ ਹੋਏ ਸਈਆਦ ॥	੪੦੦	੧੨੪੨
ਜਤੁ ਜਤੁ ਸੰਜਮੁ ਸਾਚੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ ਸਾਚ ਸਬਦਿ ਰਸਿ ਲੀਣਾ ॥	੪੦੧	੯੦੭
ਅਜਰੁ ਜਰੈ ਤ ਨਉ ਕੁਲ ਬੋਧੁ ॥	੪੦੪	੧੨੯੯
ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਮਨੈ ਮਹਿ ਮੁੰਦਾ ਖਿੰਬਾ ਖਿਮਾ ਹਵਾਵਉ ॥	੪੦੫	੩੫੯
ਗੁਰੁ ਕਰਿ ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਕਰਿ ਧਾਵੈ ਕਰਿ ਕਰਣੀ ਕਸੁ ਪਾਈਐ ॥	੪੦੭	੩੬੦
ਸੁਰਤਿ ਸਬਦੁ ਸਾਖੀ ਮੇਰੀ ਸਿੰਝੀ ਬਾਸੈ ਲੋਕੁ ਸੁਣੇ ॥	੪੧੦	੮੭੭
ਸੁਣਿ ਮਾਛਿਦਾ ਨਾਨਕੁ ਬੋਲੈ ॥	੪੧੨	੮੭੭
ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਬੁਝੈ ਮਾਨੈ ਨਾਉ ॥	੪੧੪	੧੫੨
ਮੁੰਦਾ ਤੇ ਘਰ ਭੀਤਰਿ ਮੁੰਦਾ ਕਾਇਆ ਕੀਜੈ ਖਿੰਬਾਤਾ ॥	੪੧੭	੧੫੫
ਮੇਰੀ ਰੁਣ ਰੁਣ ਲਾਇਆ ਡੈਣੇ ਸਾਵਣੁ ਆਇਆ ॥	੪੨੦	੫੫੭
ਚਿੰਤ ਅਚਿੰਤਾ ਸਗਲੀ ਗਈ ॥	੪੨੩	੧੧੫੭
ਜੋਗੀ ਹੋਵੈ ਜੋਗਵੈ, ਭੋਗੀ ਹੋਵੈ ਖਾਇ ॥	੪੨੪	੭੩੦
ਚਾਰੇ ਕੁੰਡਾ ਚੂਢੀਆ ਕੋ ਨੀਮੀ ਮੈਭਾ ॥	੪੨੬	੪੧੮
ਨਾ ਡੈਣਾ ਭਰਜਾਈਆ ਨਾ ਸੇ ਸਸੁੜੀਆਹ ॥	੪੩੦	੧੦੧੫
ਆਵਉ ਵੰਞਉ ਭੁੰਮਣੀ ਕਿਤੀ ਮਿਤ੍ਰ ਕਰੇਉ ॥	੪੩੫	੧੦੧੪
ਆਪੇ ਰਸੀਆ ਆਪਿ ਰਸੁ ਆਪੇ ਰਾਵਣਹਾਰੁ ॥	੪੪੦	੨੩
ਕੋਈ ਡੀਖਕੁ ਡੀਖਿਆ ਪਾਇ ॥ ਕੋਈ ਰਾਜਾ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ ॥	੪੪੩	੩੫੪
ਇਕੋ ਕੰਤੁ ਸਬਾਈਆ ਜਿਤੀ ਦਰਿ ਖੜੀਆਹ ॥	੪੪੬	੭੯੦
ਸਭੇ ਕੰਤੋ ਰਤੀਆ ਮੈ ਦੋਹਾਗਣਿ ਕਿਤੁ ॥	੪੪੭	੭੯੦
ਸਸੁਰੈ ਪੋਈਐ ਕੰਤੁ ਕੀ ਕੰਤੁ ਅਤੀਮੁ ਅਬਾਹੁ ॥	੪੪੭	੧੦੮੮
ਸੋਈ ਮਉਲਾ ਜਿਨਿ ਜਗੁ ਮਉਲਿਆ ਹਰਿਆ ਕੀਆ ਸੰਸਾਰੋ ॥	੪੪੯	੨੪
ਨਉ ਸਤ ਚਉਦਹ ਤੀਨਿ ਚਾਰਿ ਕਰਿ ਮਹਲਤਿ ਚਾਰਿ ਬਹਾਲੀ ॥	੪੫੩	੧੧੯੦
ਦੁਧ ਬਿਨੁ ਧੋਨੁ ਪੰਖ ਬਿਨੁ ਪੰਖੀ ਜਲ ਬਿਨੁ ਉਤਭੁਜਿ ਕਾਮਿ ਨਾਹੀ ॥	੪੫੮	੩੫੪
ਸਚੁ ਵਰਤੁ ਸੰਤੋਖੁ ਤੀਰਥੁ ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ॥	੪੬੨	੧੨੪੫
ਜੈਸੀ ਮੈ ਆਵੈ ਖਸਮ ਕੀ ਬਾਣੀ ਤੈਸੜਾ ਕਰੀ ਗਿਆਨ ਵੇ ਲਾਲੋ ॥	੪੬੩	੭੨੨
ਕਹਾ ਸੁ ਖੇਲ ਤਬੇਲਾ ਘੋੜੇ ਕਹਾ ਭੇਰੀ ਸਹਨਾਈ ॥	੪੬੬	੪੧੭
ਅਮਲੀ ਅਮਲੁ ਨ ਅੰਬੜੈ ਮਛੀ ਨੀਰੁ ਨ ਹੋਇ ॥	੪੭੨	੫੫੭
ਕਾਖੜੁ ਕਾਨੁ ਰੰਗਾਇਆ ਰਾਂਗਿ ॥	੪੭੫	੧੨੪੩
ਸਭਿ ਰਸਿ ਮਿਠੈ ਮੰਨਿਆ ਸੁਣਿਐ ਸਾਲੋਣੇ ॥	੪੭੬	੧੬
ਲਬੁ ਕੁਤਾ ਕੂੜੁ ਚੂਹੜਾ ਠਗਿ ਖਾਧਾ ਮੁਰਦਾਰੁ ॥	੪੭੯	੧੫
ਸਖੀ ਸਹੇਲੀ ਗਰਬਿ ਗਹੇਲੀ ॥	੪੮੨	੯੯੦

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਆਰੰਭ	ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪੰਨਾ	ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ (੧੪੩੦) ਦਾ ਪੰਨਾ
ਕੋਟਿ ਕੋਟੀ ਮੇਰੀ ਆਰਜਾ ਪਵਣੁ ਪੀਅਣੁ ਅਪਿਆਉ ॥	੪੮੫	੧੪
ਆਪੇ ਪਟੀ ਕਲਮ ਆਪਿ ਉਪਰਿ ਲੇਖੁ ਭਿ ਤੂੰ ॥	੪੮੮	੧੨੯੧
ਖਾਲਿਕੁ ਖਲਕ ਖਲਕ ਮਹਿ ਖਾਲਿਕੁ ਪੂਰਿ ਰਹਿਓ ਸ੍ਰਬ ਠਾਈ ॥	੪੮੮	੧੩੪੯
ਫਰੀਦਾ ਪਾਤਿ ਪਟੋਲਾ ਧਜ ਕਰੀ, ਕੰਬਲਤੀ ਪਹਿਰੇਇ ॥	੪੯੦	੧੩੮੩
ਕਾਰਿ ਪਟੋਲਾ ਪਾਤਤੀ ਕੰਬਲਤੀ ਪਹਿਰੇਇ ॥	੪੯੦	੧੩੮੩
ਘਰ ਹੀ ਮੁੰਧਿ ਵਿਦੇਸਿ ਪਿਰੁ ਨਿਤ ਬੂਰੇ ਸੰਮਾਲੇ ॥	੪੯੦	੫੯੪
ਫਰੀਦਾ ਨੰਢੀ ਕੰਤੁ ਨ ਰਾਵਿਓ ਵਡੀ ਬੀ ਮੁਈਆਸੁ ॥	੪੯੧	੧੩੮੦
ਮਹਲ ਕੁਚਜੀ ਮਤਵਤੀ ਕਾਲੀ ਮਨਹੁ ਕਸੂਧ ॥	੪੯੧	੧੦੮੮
ਕਵਣੁ ਸੁ ਅਖਰੁ ਕਵਣ ਗੁਣੁ ਕਵਣੁ ਸੁ ਮਣੀਆ ਮੰਤੁ ॥	੪੯੧	੧੩੮੪
ਨਿਵਣੁ ਸੁ ਅਖਰੁ ਖਵਣੁ ਗੁਣੁ ਜਿਹਥਾ ਮਣੀਆ ਮੰਤੁ ॥	੪੯੨	੧੩੮੪
ਰੂਪੇ ਕਾਮੇ ਦੋਸਤੀ ਭੁਧੇ ਸਾਧੈ ਗੰਢੁ ॥	੪੯੩	੧੨੭੭
ਸਚ ਕੀ ਕਾਤੀ ਸਚੁ ਸਭੁ ਸਾਰੁ ॥	੪੯੩	੯੫੬
ਅਛਲ ਛਲਾਈ ਨਹ ਛਲੈ ਨਹ ਘਾਉ ਕਟਾਰਾ ਕਰਿ ਸਕੈ ॥	੪੯੪	੨੫
ਆਪੀਨੈ ਆਪੁ ਸਾਜਿਓ ਆਪੀਨੈ ਰਚਿਓ ਨਾਉ ॥	੪੯੬	੪੬੩
ਕੁਦਰਤਿ ਦਿਸੈ ਕੁਦਰਤਿ ਸੁਣੀਐ ॥ ਕੁਦਰਤਿ ਭਉ ਸੁਖ ਸਾਰੁ ॥	੪੯੬	੪੬੪
ਨਾਨਕ ਜੀਅ ਉਪਾਇਕੈ ਲਿਖਿ ਨਾਵੈ ਧਰਮੁ ਬਹਾਲਿਆ ॥	੪੯੭	੪੬੩
ਆਪੀ ਨੈ ਭੋਗਿ ਭੋਗਿਕੈ ਹੋਇ ਭਸਮਤਿ ਭਉਰੁ ਸਿਧਾਇਆ ॥	੪੯੮	੪੬੪
ਨਾਉ ਤੇਰਾ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਹੈ ਨਾਇ ਲਇਐ ਨਰਕਿ ਨ ਜਾਈਐ ॥	੪੯੮	੪੬੫
ਭਗਤ ਤੇਰੈ ਮਨਿ ਭਾਵਦੇ ਦਰਿ ਸੋਹਨਿ ਕੀਰਤਿ ਗਾਵਦੇ ॥	੪੯੯	੪੬੮
ਦਾਨੁ ਮਹਿੰਡਾ ਤਲੀ ਖਾਕੁ ਜੇ ਮਿਲੇ ਤਾ ਮਸਤਕਿ ਲਾਈਐ ॥	੫੦੦	੪੬੮
ਪਤਿਆ ਹੋਵੈ ਗੁਨਹਗਾਰੁ ਤਾ ਓਮੀ ਸਾਧੁ ਨ ਮਾਰੀਐ ॥	੫੦੧	੪੬੯
ਕਪੜੁ ਰੂਪੁ ਸੁਹਾਵਣਾ ਛਡਿ ਦੁਨੀਆ ਅੰਦਰਿ ਜਾਵਣਾ ॥	੫੦੨	੪੭੦
ਚਿਤੈ ਅੰਦਰਿ ਸਭੁ ਕੋ ਵੇਖਿ ਨਦਰੀ ਹੇਠਿ ਚਲਾਇਦਾ ॥	੫੦੨	੪੭੨
ਤੁਰੇ ਪਲਾਣੇ ਪਉਣੁ ਵੇਗ ਹਰ ਰੰਗੀ ਹਰਮ ਸਵਾਰਿਆ ॥	੫੦੩	੪੭੨
ਸਭੁ ਕੋ ਆਖੈ ਆਪਣਾ ਜਿਸੁ ਨਾਹੀ ਸੋ ਚੁਣਿ ਕਢੀਐ ॥	੫੦੪	੪੭੩
ਆਪੇ ਹੀ ਕਰਣਾ ਕੀਓ ਕਲ ਆਪੇ ਹੀ ਤੋ ਧਾਰੀਐ ॥	੫੦੪	੪੭੩
ਗੁਣਵੰਤੀ ਸਹੁ ਰਾਵਿਆ ਨਿਰਗੁਣਿ ਕੂਕੇ ਕਾਇ ॥	੫੦੬	੫੫੭
ਸਰਬ ਜੋਤਿ ਤੇਰੀ ਪਸਰਿ ਰਹੀ ॥	੫੦੮	੮੭੬
ਨ ਕਿ ਨਬ ਬਸਮ ਹਥ ਕਿਰਤੁ ਧਰੇ ਦੇ ॥	੫੧੧	੬੫੩
ਮਿਟੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕੀ ਪੇੜੈ ਪਈ ਕੁਮਿਆਰ ॥	੫੧੨	੪੬੬

—੦—

ਅੰਤਕਾ ੩ ਬਾਹਰਲੀ ਬਾਣੀ

(ਇਸ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਆਈਆਂ ਹੋਰ ਤੁਕਾਂ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ ।)

- ਦੁਖ ਲਾਗਾ ਦਾਰੂ ਘਣਾ, ਬੈਦ ਖੜੋਏ ਆਇ ॥
ਕਾਇਆ ਹੋਵੇ ਹੰਸੁ ਪੁਕਾਰੇ, ਬੈਦ ਨ ਦਾਰੂ ਲਾਇ ॥
ਜਾਹਿ ਵੈਦ ਘਰਿ ਆਪਣੇ ਜਾਣੈ ਕੋਇ ਮਕੋਇ ॥
ਜਿਨਿ ਕਰਤੇ ਦੁਖ ਲਾਇਆ ਨਾਨਕ ਲਾਹੇਗਾ ਜੋਇ ॥ [ਪੰਨਾ ੪੯]
- ਮੁਲਾਂ ਅਕੈ ਤਾਂ ਲੋੜਿ ਮੁਕਦਮੀ ਅਕੈ ਤਾਂ ਅਲਹੁ ਲੋੜਿ ॥
ਭੂ ਬੇਤੀ ਨ ਲਤ ਧਰਿ ਮਤ ਵੰਢੇ ਵਖਰ ਬੋੜਿ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੦੧]
- ਏਕੋ ਨਾਉ ਤਕੜਾ ਕੀਓਨ ਹੋਰ ਨਾਵ ਸਭਿ ਕੀਅਨ ਖਰਾਬਾ ।
ਨੇਤੈ ਨਜੀਕ ਖੁਦਾਇ ਦੇ ਬਾਬਾ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੧੦]
- ਤੋਰਾ ਨਾਮੁ ਸੁਹਾਵਾ ਵਖਤ ਸੁਹਾਵਾ
ਮੁਖ ਆਖਣ ਮਨਿ ਚਾਉ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੧੧]
- ਕੰਬੀਰ ਗੁਰ ਲੋਭੀ ਚੇਲੇ ਲਾਲਚੀ ਦੋਨ ਖੇਲੇ ਦਾਉ ॥
ਦੋਨੋ ਫੂਥੇ ਬਪੁਰੇ ਚਤ ਪਥਰ ਕੀ ਨਾਉ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੫੩]
- ਅਮਲੀ ਹੋਇ ਕਰਿ ਕਰੈ ਧਿਆਨੁ ॥
ਗਿਸਤੀ ਹੋਇ ਕਰਿ ਕਬੈ ਗਿਆਨੁ ॥
ਅਤੀਤ ਹੋਇ ਕਰਿ ਚਿਤਵੈ ਆਸਾ ॥
- ਪੁਣਵੈ ਗੋਰਖੁ ਉਹ ਫੂਸੈ ਫਾਸਾ ॥ [ਪੰਨਾ ੪੧੭]
- ਸੇਵਾ ਸਾ ਤਿਸੁ ਭਾਵਸੀ ਜਾਂ ਕਉ ਨਜਰਿ ਕਰੇ ॥
ਨਾਨਕ ਸਭੇ ਸਹੀਆਂ ਪਲਰੈ ਕੰਤੁ ਤਿਸੀ ਕਾ ਹੋਇ ॥ [ਪੰਨਾ ੪੯੨]
- ਸੇਵਾ ਕਰੇ ਸਿ ਕੰਤ ਕੀ ਕੰਤੁ ਤਿਸੀ ਕਾ ਹੋਇ ॥
ਗਰਬ ਕੰਤ ਨ ਪਾਈਐ ਭਾਵੈ ਖਰੀ ਸੁਆਲਿਆਹੁ ਹੋਇ ॥ [ਪੰਨਾ ੪੯੨]

ਅੰਤਕਾ ੪.

ਸ੍ਰੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਦੀ ਕਾਵਿ ਰਚਨਾ

[ਇਸ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਗੋਸ਼ਟਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਆਏ ਸ੍ਰੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਰਚਿਤ ਸ਼ਲੋਕ]

ਤਿਸ ਕੀ ਹੋਵੇ ਪਰਮਗਤਿ ਜੋ ਜਪਹਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ।

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਕੀ ਬੇਨਤੀ ਦੇਹਿ ਸੰਤਨ ਕਾ ਧਾਮੁ ॥ ੧ ॥

[ਪੰਨਾ ੩]

ਕੂੜੇ ਛੇਖਿ ਨ ਹਰਿ ਮਿਲੇ, ਜਬ ਲਉ ਮਨੁ ਨਾਹੀ ਸੁਧੁ ।

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਸਾਰੀ ਕਹੈ ਮਨ ਸਮਝਾਵਉ ਤੁਧੁ ॥ ੧ ॥

ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ ਰਾਜਾ ਜਨਕੁ ਹੈ, ਜਿਨਿ ਸਿਮਰਨ ਕੀਆ ਬਿਬੇਕ ।

ਜਨਕ ਰਾਜੇ ਕੈ ਸਿਮਰਨੇ ਪਾਪੀ ਤਰੇ ਅਨੇਕ ।

ਸਿਮਰਨੁ ਐਸਾ ਜਾਨਿਕੈ ਸੰਤਾਂ ਪਕੜੀ ਏਕ ।

ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਸਿਮਰਨ ਸਾਰੁ ਹੈ ਬਿਸਰੈ ਘੜੀ ਨ ਮੇੜ ॥ ੨ ॥

[ਪੰਨਾ ੬]

ਜੁਗ ਜੁਗ ਮਹਿ ਗੁਰੂ ਆਇਆ । ਤਿਨਿ ਅਰੁਤ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ॥

ਜਿਨਿ ਸੇਵਿਆ ਤਿਨਿ ਫਲੁ ਪਾਇਆ । ਦਾਸ ਨਾਨਕੁ ਪੰਥ ਚਲਾਇਆ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੯]

ਨਜਰਿ ਕਰੈ ਜਿਸ ਆਪਣੀ ਤਾਕੀ ਗਤਿ ਲਖੀ ਨ ਜਾਇ ।

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਅਰਾਧੀਐ ਮਨ ਬਾਛਤ ਫਲੁ ਪਾਇ ॥ ੧ ॥

[ਪੰਨਾ ੧੧]

ਬਲਪਨ ਜੋਬਨ ਬਿਰਧਿ ਜਿਨਿ ਜਪਿਆ ਕਰਤਾਰੁ ।

ਨਾਨਕ ਦਾਸਿ ਤਿਨਾ ਜਨਹੁ ਕੀ ਨਿਤ ਚਾਹਉ ਪਗ ਛਾਰੁ ॥ ੧ ॥

[ਪੰਨਾ ੧੫]

ਰਾਸਿ ਬਿਗੋਯਦ ਰਾਸਿ ਕਰਿ ਕਾਰ ਕੁਨੰਦਿ ਬੰਦੇ ਪਾਕ ਅਲਾਹ ।

ਕਾਰ ਕੁਫਰ ਦਰੋਗੁ ਦਿਲਿ ਦਰਿ ਨਾਨਕ ਰੁਈ ਸਿਆਹ ॥ ੧ ॥

[ਪੰਨਾ ੨੦]

ਤਗੁ ਤਿਲਕੁ ਧੋਤੀ ਚਕਰ ਗਲਿ ਪਾਈਲੇ ਮਾਲਾ ।

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਹਰਿ ਭਜਨ ਬਿਨੁ ਕਿਵ ਕਰਿ ਮਿਲਹਿ ਗੁਪਾਲਾ ॥ ੧ ॥

[ਪੰਨਾ ੨੨]

ਨਾਨਕ ਬਰਤਨ ਕੂੜ ਕੇ ਕਲਿ ਮਹਿ ਲੇਹਿ ਮਨੁਖ ।

ਸਚ ਕੈ ਪਾਤਿ ਨ ਛੀਪਹੀ ਕਿਵ ਕਰਿ ਪਾਵਹਿ ਸੁਖ ॥ ੧ ॥

[ਪੰਨਾ ੨੪]

ਰਾਮੁ ਨਾਮੁ ਮਨ ਸਿਮਰੀਐ, ਜਿਸ ਤੇ ਹੋਵੇ ਲਾਹੁ ॥

ਸੰਤੀ ਜਪਿਆ ਸੰਤ ਕਹਿ ਗਏ, ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਤੁਮਿ ਭੀ ਜਪਹੁ ਜਪਾਹੁ ॥ ੧ ॥

[ਪੰਨਾ ੨੭]

ਕੁਦਰਤਿ ਕਰਤੇ ਕੀ ਕਉਣ ਜਾਣੇ ਆਪੇ ਜਾਣੈ ਸੋਈ ॥

ਜਿਨਿ ਜਾਤੀ ਸੋ ਆਖਿ ਨ ਸਕੈ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਵਿਰਲਾ ਕੋਈ ॥ ੧ ॥

[ਪੰਨਾ ੨੮]

ਸਾਜਨ ਸੰਉ ਮਨ ਮਾਨਿਆ ਮਿਲਿਓ ਹਿਰਦੈ ਮਾਹਿ ॥

ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਇਆ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੇ ਸਉ ਨਾਹਿ ॥ ੧ ॥

[ਪੰਨਾ ੩੩]

ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ਸਿਮਰੀਐ ਰਸਨਾ ਆਨ ਨ ਲਾਗੁ ॥

ਇਹੀ ਸਿਆਨਪ ਰਾਮੁ ਜਪੁ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਅਵਰੁ ਤਿਆਗੁ ॥ ੧ ॥

[ਪੰਨਾ ੩੭]

ਹਰਿ ਧਨੁ ਕਾ ਛੰਡਾਰੁ ਹੈ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀਨੀ ਰਾਸਿ ॥

ਦਰਸਨੁ ਪ੍ਰਭੁ ਗੁਰਦੇਵ ਕਾ ਪਾਇਆ ਨਾਨਕ ਦਾਸਿ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੪੦
 ਉਚ ਨੀਚ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪੈ, ਸਚਿ ਲਗੈ ਅਭਿਆਸੁ ॥
 ਓਹੁ ਪਣੀਆਂ ਪਹਿਰੈ ਮੇਰੇ ਚਾਮ ਕੀ, ਤਉ ਜੀਵੈ ਨਾਨਕ ਦਾਸੁ ॥ ੧ ॥
 ਤਿਹੁ ਲੋਈ ਖੰਡੀ ਨਵੀ ਜਾਇਨੁ ਆਪੁ ॥
 ਬਾਛੇ ਨਾਨਕ ਅਖਿਆ ਬੇਟੇ ਬੈ ਬਾਪੁ ॥ ੨ ॥ [ਪੰਨਾ ੪੫
 ਪਤਨੰਦਿਆ ਪਰ ਭਵਨ ਤੇ ਪਰ ਵਸ ਹੁ ਕੇ ਕਾਮ ॥
 ਪਗ ਪਾਪੀ ਕੇ ਮੰਗ ਤੇ, ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਰਾਖਹੁ ਰਾਮ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੪੬
 ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਨੇ ਬਾਵਰੇ, ਬਿਨੁ ਖੁਭੇ ਗੁਰ ਗਿਆਨ ॥
 ਜਉ ਪ੍ਰਭੁ ਦੇ ਤਾ ਪਾਈਐ, ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਮੂੜੁ ਅਜਾਨ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੫੨
 ਖੇਤੀ ਕਰਹਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਕੀ ਸਫਲੁ ਧਰਤੀ ਹੋਇ ॥
 ਤੋਟਿ ਨ ਕਰਹੁ ਆਵਈ, ਲਾਗੁ ਹੋਇ ਨ ਕੋਇ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੫੪
 ਨਾਮੁ ਮਹਾ ਰਸੁ ਅੰਬਿਤੁ ਹੈ ਜਿਸ ਕਉ ਹਰਿ ਗੁਰੁ ਦੇਇ ॥
 ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਸੋਈ ਭਲਾ ਜੋ ਪ੍ਰਭੁ ਕਾ ਨਾਮ ਲੇਇ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੫੭
 ਮਿਲਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤਿਸਨਾ ਏਥੇ, ਸਹਿਜ ਮਿਲੇ ਹਰਿ ਰਾਇ ॥
 ਜਿਸ ਕੇ ਸੇ ਤਿਸ ਕਉ ਮਿਲੇ, ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਗੁਨ ਗਾਇ ॥
 ਚਾਤ੍ਰਕ ਪਿਆਸਾ ਬੁਝ ਕਾ, ਸੇਵਕ ਨਾਮ ਪਿਆਸਾ ॥
 ਅਪੁਨਾ ਦਰਸਨੁ ਦੇਹੁ ਪ੍ਰਭੁ, ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਪੂਰਹੁ ਆਸਾ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੬੦
 ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਪ੍ਰਭੁ ਏਕੁ ਹੈ, ਦੂਸਰੁ ਨਾਹੀ ਕੋਇ ॥
 ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਸੋਈ ਭਲਾ, ਜੋ ਕਰਿ ਵੇਖੈ ਸੋਇ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੬੩
 ਛਿਆ ਰੁਤਿ ਬਾਰਹ ਮਾਹਿ ਮਹਿ, ਜਪੀਐ ਸਿਰਜਤਾਰ ॥
 ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪਹਿ, ਤਿਨ ਕਾ ਹੋਇ ਉਧਾਰੁ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੬੬
 ਬਈ ਸਿਆਨਪ ਤਉ ਮਿਟੇ, ਜਤੁ ਕਰਮੁ ਕਰੈ ਕਰਤਾਰੁ ॥
 ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਏਕੋ ਸਿਮਰੀਐ, ਅਵਰੁ ਛਾਡਿ ਬਿਰੁਹਾਰਿ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੭੧
 ਉਹੀ ਦੇਇ ਉਹੁ ਦਿਲਾਵੇ । ਤਿਉ ਤਿਉ ਕਰੈ ਜਿ ਕਰਤੇ ਭਾਵੇ ।
 ਨਾਹੀ ਕੋਈ ਤਿਸੇ ਦੇ ਦਾਵੇ । ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਤਿਸ ਦੇ ਗੁਨ ਗਾਵੇ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੭੨
 ਭੇਖੁ ਕੀਆ ਤਉ ਕਿਆ ਭਇਆ, ਜਉ ਮਨਿ ਨਹੀ ਸਚੁ ਅਲੇਖੁ ।
 ਰਾਮ ਨ ਰਵਈ ਸਚ ਬਿਨੁ, ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਟਿਹੀ ਬਸੇਖੁ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੭੭
 ਰਾਜ ਮਹਿ ਰਾਜੁ, ਜੋਗ ਮਹਿ ਜੋਗ ਕਮਾਵੇ ।
 ਭੋਗ ਮਹਿ ਭੋਗੀ, ਗ੍ਰਿਸਤ ਮਹਿ ਗ੍ਰਿਸਤ ਚਲਾਵੇ ।
 ਤਪ ਮਹਿ ਤਪੀਆ, ਸੰਨਿਆਸ ਮਹਿ ਸੰਨਿਆਸੁ ਕਮਾਵੇ ।
 ਜਤੀਆਂ ਮਹਿ ਜਤੀ ਸਿਧਾਂ ਮਹਿ ਸਿਧੁ ਸਦਾਵੇ ।
 ਸਾਹਾ ਮਹਿ ਸਾਹੁ, ਬਪਾਰੀਆ ਮਹਿ ਬਾਪਾਰ ਚਲਾਵੇ ।
 ਪੀਰਾ ਮਹਿ ਪੀਰੁ, ਭਗਤਾਂ ਮਹਿ ਭਗਤੁ ਬੁਲਾਵੇ ।
 ਸਿਖਾ ਮਹਿ ਸਿਖੁ, ਗਰੀਬਾ ਮਹਿ ਗਰੀਬੁ ਬਿਗਾਰਾ ।
 ਨੀਚਾਂ ਮਹਿ ਨੀਚੁ ਤੂੰਗਰਾ ਮਹਿ ਤੂੰਗਰ ਭਾਰਾ ।

ਅੰਤਰਿ ਧਿਆਨ ਗਿਆਨੁ, ਬਾਹਰਿ ਕਰਤਿ ਬਿਉਹਾਰਾ ।
 ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਕੈ ਇਹੀ ਬਿਉਹਾਰਾ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੭੯
 ਗੁਰੂ ਪੂਰੇ ਤੇ ਪਾਈਐ, ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਨਉ ਨਿਧਿ ਨਾਮਿ ।
 ਜਮ ਕਾ ਭੰਡੁ ਨ ਲਾਗਈ, ਸੁਖਿ ਪਾਈਐ ਅਸਰਾਮੁ ।
 ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਜਿ ਹਰਿ ਭਜਹਿ, ਸਿ ਉਤਮ ਤਿਨ ਕੇ ਕਾਮੁ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੮੨
 ਤਿਨ ਸੰਤਨ ਕਾ ਸੰਗੁ ਦੇਹਿ ਜਹਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਪਾਹਿ ।
 ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਦੁਖਿ ਸੁਖਿ ਏਕਸੇ ਤੇ ਬਿਰਲੇ ਜਗ ਮਾਹਿ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੮੫
 ਅਵਿਸਟੁ ਮਿਲਿਆ ਕਿਉ ਜਾਣੀਐ, ਕਹਾ ਬਸੈ ਕਿਤੁ ਠਉਰੁ ॥
 ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਤਬ ਹੀ ਜਾਨੀਐ ਜਬ ਹੀਏ ਅਵਰ ਕੀ ਅਉਰ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੮੯
 ਸੋ ਚਾਕਰ ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਕੇ, ਤਿਨ ਕੰਉ ਕੈਸੀ ਕਾਣਿ ॥
 ਓਹਿ ਸਦਾ ਰਚਹਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿਉ, ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਸਥੀ ਬਾਣਿ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੯੨
 ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਨੇ ਲੋਕ ਸਭਿ, ਸੋ ਜਾਨੈ ਬਿਬੇਕੀ ਹੋਇ ॥
 ਬਿਬੇਕ ਜੁਗਤ ਤਿਨਿ ਪਾਇਆ, ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਦੇਵੈ ਸੋਇ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੯੮
 ਭਰਮ ਭੁਲਾਨੇ ਲੋਕ ਸਭਿ, ਸੋ ਜਾਨੈ ਬਿਬੇਕੀ ਹੋਇ ।
 ਬਿਬੇਕ ਜੁਗਤਿ ਤਿਨਿ ਪਾਇਆ, ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਦੇਵੈ ਸੋਇ ॥
 ਤੇਰੀ ਬਖਸਿ ਨਿਆਰੀਆ, ਜਾ ਕੰਉ ਨਸਰਿ ਕਰੈ ॥
 ਕਿਆ ਰਾਨਾ ਕਿਆ ਰੋਕੁ ਹੈ, ਜਾ ਕੰਉ ਕਰਮੁ ਧਰੈ ।
 ਜਨ ਨਾਨਕ ਜੈ ਸਰਣਾਗਤੀ ਤੇਉ ਪਾਰਿ ਪਰੈ ॥ ੨ ॥ [ਪੰਨਾ ੯੯
 ਸੰਚਿ ਸੰਚਿ ਸਗਲੈ ਗਏ, ਦੇ ਨਹੀ ਚਲਿਓ ਕੋਇ ।
 ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਜੋ ਦੇ ਚਲੈ, ਮੀਤ ਹਮਾਰਾ ਸੋਇ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੦੨
 ਜੈਸੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਕਰੀ, ਐਸੀ ਕਰੇ ਜੇ ਕੋਇ ।
 ਤਤਕਾਲ ਠਾਕੁਰੁ ਮਿਲੈ, ਬਹੁਰਿ ਨ ਮਰਨਾ ਹੋਇ ॥ ੧ ॥
 ਏਹ ਗੋਪੀ ਚੰਦਿ ਭਰਬਰੀ ਕਰੀ, ਰਾਜੁ ਛੋਡਿ ਲੀਆ ਜੋਗੁ ।
 ਰੰਗਿ ਰਤੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੇ, ਤਜਿ ਮਾਇਆ ਕਾ ਭੋਗੁ ॥ ੨ ॥
 ਅਵਰ ਭਗਤ ਸਭਿ ਭਲੇ ਹੀ, ਤਿਨ ਕੰਉ ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ ਨ ਜਾਇ ।
 ਓਹ ਹਰਖ ਸੋਗ ਕੰਉ ਤਿਆਗਿ ਕਰਿ, ਹਰਿ ਚਰਨ ਰਹੇ ਲਪਟਾਇ ॥ ੩ ॥
 ਰਾਜੁ ਛੋਡਿ ਕਰਿ ਜੋ ਹਰਿ ਭਜੈ, ਤਿਨਕੀ ਨਾਹੀ ਰੀਸ ॥
 ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਤਿਨ ਬਲਿਹਾਰਨੈ, ਉਹੀ ਭਗਤੁ ਉਹੀ ਜਗਦੀਸ ॥ ੪ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੦੪
 ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜੁ ਗੁਸਾਈਆ, ਕਰਹੁ ਦੋਆ ਨਾਮ ਦੇਹੁ ।
 ਧਨੁ ਜੋਬਨ ਅਭੁ ਰਾਜੁ ਪਾਟੁ, ਕਾਮਿ ਨ ਮੇਰੈ ਏਹੁ ।
 ਅਵਰੁ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸਭੁ ਭੁਲਿ ਪਰੀ, ਤੁਝ ਹੀ ਸੰਉ ਅਸਨੋਹੁ ।
 ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਹਰਿ ਭਜਨ ਬਿਨੁ, ਨਾ ਕਿਛੁ ਨਾਉ ਨਾ ਬੇਹੁ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੦੬
 ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਸਮਰਥੁ ਹੀ, ਉਚੈ ਤੇ ਪ੍ਰਭ ਉਚੁ ।
 ਗਣਤ ਸੁਮਾਰਿ ਨ ਪਾਈਐ, ਨਾਨਕ ਸੋ ਪ੍ਰਭ ਮੂਚੁ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੦੯
 ਜਪੁ ਤਪੁ ਸੰਜਮੁ ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ, ਜਿਸੁ ਦੇਵੇ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਆਖਿ

ਜਿਸੁ ਸਿਮਰਤ ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ, ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਤਿਸਨੋ ਜਾਪਿ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੧੧
 ਪੰਖੀ ਭਵਹਿ ਅਕਾਸ ਮਹਿ ਬੋਲਹਿ ਸਾਹਿਬ ਨਾਉ ॥
 ਹਰਿ ਨਾਨਕੁ ਹਰਿ ਨਾਨਕੁ ਹਰਿ ਨਾਨਕੁ ਕਰਤੇ ਰਹਹਿ, ਹਉ ਤਿਨ ਬਲਿਹਾਰੈ ਜਾਉ ॥੧॥ [ਪੰਨਾ ੧੧੪
 ਅੰਧ ਕਰਮ ਤੇ ਜੰਮਿਆ ਅੰਧੋ ਕਰਮ ਕਮਾਇ ॥
 ਜਨੁ ਨਾਨਕ ਨਿਰਮਲੁ ਤਉ ਬੀਢੈ ਗੁਰੁ ਲੋਇਣ ਦੇਇ ਦਿਖਾਇ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੧੫
 ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਨਾਵਣੁ ਭਲਾ ਜੇ ਗੁਰੁ ਮਿਲਿ ਜਪੀਐ ਰਾਮੁ ॥
 ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਹਰਿ ਸਿਮਰੀਐ ਤਾਂ ਜੰਮ ਸੰਤੁ ਨਾਹੀ ਕਾਮ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੧੭
 ਜੋ ਹਰਿ ਭਾਵੈ ਸੋ ਕਰੈ, ਕੀਆ ਕਿਛੁ ਨ ਹੋਇ ॥
 ਥਾਪਿ ਉਥਾਪੇ ਘੜੀ ਮਹਿ, ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਏਕੋ ਸੋਇ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੦
 ਹਨੁ ਤਪੁ ਸੰਜਮੁ ਨਿਗ੍ਰਹੁ ਕਰੇ, ਪੁਰਖਿ ਕਰੈ ਤੀਰਥਿ ਦਾਨੁ ।
 ਪੂਜਾ ਅਰਚਾ ਹੋਮੁ ਜਗੁ, ਕੋਟ ਤੀਰਥ ਇਸਨਾਨੁ ।
 ਸੁਨਹੁ ਸੰਤਹੁ ! ਤੁਮ ਚੀਤ ਲਾਇ, ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਭਾਵੈ ਭਗਵਾਨੁ ।
 ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਜਿਹ ਘਟਿ ਭਗਤਿ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੈ ਸਰਬ ਨਿਧਾਨੁ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੩
 ਭ੍ਰਮੁ ਮੋਹੁ ਮਨ ਤੇ ਕਟੀਏ, ਲਬੁ ਲੋਲੁ ਅਹੰਕਾਰੁ ॥
 ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਿਮਰੀਐ, ਪਾਵਹੁ ਮੋਖੁ ਦੁਆਰ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੭
 ਜਿਸ ਕੇ ਅੰਤਰਿ ਹਉ ਬਸੈ ਤਿਸੁ ਅੰਤਰਿ ਹਉ ਨਾਹਿ ।
 ਦਾਸ ਨਾਨਕੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਣੀਐ ਰਵਿ ਰਹਿਓ ਸਰਬ ਮਾਹਿ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੯
 ਸਿਮਰਨ ਕੀ ਮਹਮਾ ਬਡੀ, ਮੋਹਿ ਨ ਜਾਨੀ ਏਕ ॥
 ਪਾਪੀ ਮੁਗਧੁ ਪਤਿਤ ਬਡਾ, ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਤੇਰੀ ਟੇਕ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੨
 ਜੋ ਜਾਨੈ ਕਿਛੁ ਮੈ ਕੀਆ, ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਦੁਇ ਥਾਪਿ ॥
 ਹਰਿ ਹਰਿ ਸਿਮਰਨਿ ਮਨ ਲਾਇ, ਹਉਮੈ ਜਾਇ ਬਿਆਪਿ ॥
 ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਹਉਮੈ ਛੁਟੈ, ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੈ ਪਰਤਾਪਿ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੫
 ਰਹੈ ਨਿਰਾਸਾ ਆਸ ਤੇ, ਗੁਰਮੁਖਿ ਕੀ ਏਹਿ ਚਾਲ ॥
 ਪੰਚ ਦੂਤ ਮੰਮਤਾ ਜਿਣਹਿ, ਤੇ ਨਾਨਕ ਸਦਾ ਨਿਹਾਲੁ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੭
 ਕਰਮ ਧਰਮ ਕਰਿ ਨਾਮੁ ਜਪਿ, ਸਾਚ ਸਬਦ ਕੀ ਰਾਜਿ ॥
 ਜਿਨੀ ਲਦੀ ਖੇਪ ਏਹ, ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਦਰਿ ਸਾਬਾਸਿ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੯
 ਪੂਰਨ ਪੁਰਖੁ ਅਰਾਧੀਐ, ਪੂਰੇ ਕੇ ਗੁਨ ਗਾਉ ॥
 ਪੂਰੇ ਪੂਰਾ ਹੋਇ ਮਿਲੇ ਘਟਤ ਬਢਤ ਨਹੀ ਠਾਉ ॥
 ਘਟਦੇ ਕਉ ਪੂਰਾ ਕਰਹੁ, ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਸਦ ਬਲਿ ਜਾਉ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੪੪
 ਸਿਮਰਤਿ ਸਾਸਤ੍ਰ ਵੇਦ ਚਾਰਿ ਦੇਵਹਿ ਕਰਮ ਬਤਾਇ ॥
 ਜੋ ਬੀਜੈ ਸੋ ਉਗਵੈ, ਜੋ ਵੇਢੈ ਸੋ ਖਾਇ ॥
 ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰੇ ਤਾਂ ਹਰਿ ਰਸੁ ਪਾਏ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਹਉਮੈ ਜਾਇ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੪੬
 ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਪਾਪਾਂ ਕਰਉ, ਚਿਤਵਨਿ ਚਿਤਵਉ ਨੀਤਿ ॥
 ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਮ ਇਆ ਮਨੁ ਗ੍ਰਾਸਿਓ, ਲਗਨ ਨ ਦੇਈ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੫੦
 ਕਵਲ ਨੈਨ ਪੀਤੰਬਰ ਸੁਆਮੀ ਚਤੁਰ ਭੁਜ ਹਰਿ ਰਾਇ ॥

ਜਿਸ ਕੇ ਕੀਏ ਜੀਏ ਹੈ, ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਤਿਸੈ ਧਿਆਇ ॥ ੧ ॥	[ਪੰਨਾ ੧੫੩
ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਅਰਾਧੀਐ, ਸਚੀ ਕਾਰ ਕਮਾਇ ॥	
ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਤਿਨ ਜਨਹ ਕਰੁ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੈ ਜਾਇ ॥ ੧ ॥	[ਪੰਨਾ ੧੫੬
ਰਾਮ ਨਾਮ ਜੋ ਜਨ ਜਪਹਿ ਕਹਾ ਕਹਉ ਮਿਤਿ ਤਾਹਿ ॥	
ਦਿਨਸੁ ਰੈਨਿ ਸੇਵਾ ਕਰੰਦੁ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਤਿਨਹੁ ਪਾਹਿ ॥ ੧ ॥	[ਪੰਨਾ ੧੭੩
ਹਰਿ ਹਰਿ ਸਿਮਰਹਿ ਹਰੇ ਮਨਿ, ਆਲਸੁ ਛਾਡਿ ਜੰਜਾਲੁ ॥	
ਸੇਤੀ ਮਾਇਆ ਸੰਚੀਐ, ਤੇਤੀ ਵਧੇ ਪਰਾਲਿ ॥	
ਜਿਨੀ ਰਾਮੁ ਨਾਮੁ ਧਨੁ ਸੰਚਿਆ, ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਭਏ ਨਿਹਾਲੁ ॥ ੧ ॥	[ਪੰਨਾ ੧੭੮
ਹਰਿ ਜਸੁ ਭੋਜਨੁ ਖਾਇ ਆਇਆ ਹਰਿ ਜਨ ਰਹੇ ਅਘਾਇ ॥	
ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਪਾਈਐ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ॥ ੧ ॥	[ਪੰਨਾ ੧੮੦
ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੁਖੁ ਕਵੀਐ, ਪਾਈਐ ਸਾਧੂ ਸੰਗੁ ॥	
ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਇ ਲਾਗੈ ਹਰ ਸੰਗੁ ਰੰਗੁ ॥ ੧ ॥	[ਪੰਨਾ ੧੮੪
ਜੀਵਨ ਬਿਖਿਆ, ਭੋਗ ਕੰਉ ਚਾਹਤ ਹੈ ਸਭ ਨੋਇ ॥	
ਜੈਸੇ ਪਾਨੀ ਬੁਢਬੁਢਾ ਉਪਜਿ ਬਿਨਸਿ ਜਲੁ ਹੋਇ ॥	
ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਪਿ ਜੀਵਨ ਕਾ ਫਲੁ ਮੋਇ ॥ ੧ ॥	[ਪੰਨਾ ੧੮੬
ਰਾਮ ਨਾਮ ਰਸੁ ਜਿਨਿ ਪੀਆ, ਤਿਨ ਜਮ ਕੀ ਚੂਕੀ ਕਾਇ ॥	
ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਸਦਾ ਸੁਖੀ, ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਰੰਗੁ ਮਾਣਿ ॥ ੧ ॥	[ਪੰਨਾ ੧੮੯
ਕੁਕਰਮਿ ਕੀਐ ਹੰਉਮੈ ਬਸੈ, ਬਿਨ ਕਰਮਾ ਬੇਕਾਰੁ ॥	
ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਪਾਪੀ ਜੀਅ ਕਾ ਕਿਉ ਕਰਿ ਹੋਇ ਉਧਾਰਿ ॥ ੧ ॥	[ਪੰਨਾ ੧੯੮
ਜਿਤੁ ਦਰਿ ਸਾਹਿਬੁ ਪਰਗਟੈ, ਤਿਸੁ ਦਰਿ ਕੇ ਬਲਿਹਾਰੁ ॥	
ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਕਿਰਪਾ ਕੀਜੀਐ ਦੇਖਾ ਤਿਨਾ ਦੀਵਾਰ ॥ ੧ ॥	[ਪੰਨਾ ੨੦੦
ਗੁਰੁ ਬਿਨੁ ਰਤਨੁ ਨ ਪਾਇਆ ਜਾਇ ॥	
ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਬਾਧਾ ਜਮ ਪੁਰਿ ਜਾਇ ॥	
ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਜੂਨੀ ਪਾਇ ॥	
ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਸਚਿ ਸਮਾਇ ॥	
ਨਾਨਕ ਦਾਸੁ ਕਹੈ ਸਮਝਾਇ ॥ ੧ ॥	[ਪੰਨਾ ੨੦੩
ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ ਤੇ ਆਪਿ ਅਲੇਪੁ ਹੈ, ਕੋਉ ਬਿਰਲਾ ਬਿਰਲਾ ਸੰਤੁ ॥	
ਜਨਮੁ ਜੀਤਿ ਜਗਿ ਆਇਕੈ, ਜਿਨਿ ਦਿੜਿਆ ਗੁਰ ਮੰਤੁ ॥	
ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਕਲਿਜੁਗੁ ਕਠਨੁ ਹੈ, ਕੋ ਬਾਂਚੇ ਸਾਧੂ ਸੰਤੁ ॥ ੧ ॥	[ਪੰਨਾ ੨੦੫-੨੦੬
ੲਨਿ ਧੰਨਿ ਗੁਰਦੇਵ ਹਰਿ, ਜਿਸੁ ਮਿਲਿਐ ਜਪਿਓ ਹਰਿ ਨਾਉ ॥	
ਜਿਸੁ ਸਿਮਰਤਿ ਸੁਖ ਪਾਈਅਹਿ, ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਬਲਿ ਜਾਵੈ ॥ ੧ ॥	[ਪੰਨਾ ੨੦੮
ਕਹਾ ਕਹਉ ਮਿਤਿ ਆਪਣੀ, ਪਾਪ ਕਰਉ ਦਿਨ ਰਾਤਿ ॥	
ਕਾਮ ਭ੍ਰੋਧੁ ਅਰੁ ਲੋਭੁ ਮੋਹੁ ਕਰਉ ਪਰਾਈ ਤਾਤਿ ॥	
ਹਰਿ ਸਿਮਰਨਿ ਮਹਿ ਤਉ ਬਸੈ, ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਹੋਵੈ ਦਾਤਿ ॥ ੧ ॥	[ਪੰਨਾ ੨੧੧
ਤੁਮਰੇ ਚਲਿਤੁ ਨਾ ਜਾਨੀਅਹਿ, ਕਈ ਚਲਿਤੁ ਬਿਸਮਾਇ ॥	

ਕਈ ਰੂਪ ਕਈ ਵੰਗ ਹੈ, ਕਈ ਲੀਲਾ ਗੁਨ ਰਾਗ ॥
 ਕਈ ਦੇਸ ਕਈ ਲੋਅ, ਕਈ ਪੁਰੀਆਂ ਕਈ ਖੰਡ ॥
 ਕਈ ਅਕਾਸ ਪਇਆਲ ਹੈ, ਕਈ ਮੇਰ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ॥
 ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਕੀ ਬੇਨਤੀ, ਮਿਹਰਿ ਕਰਹੁ ਦਇਆਲ ॥
 ਆਨ ਪਹਰ ਨ ਬੀਸਦੈ, ਹਿਰਦੈ ਨਾਮ ਸਮਾਲਿ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੨੧੩
 ਏਕੁ ਨਿਰੋਜਨੁ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਏਕਸ ਕਾ ਬਿਸਥਾਰ ॥
 ਏਕਸੁ ਆਗੈ ਕੀਜੀਐ, ਸਦਾ ਸਦਾ ਨਮਸਕਾਰੁ ॥
 ਨਾਨਕ ਦਾਸੁ ਕਹੈ ਸਦਾ ਸਦਾ ਏਕਸ ਕੰਉ ਜੈਕਾਰੁ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੨੧੬
 ਗੁਰ ਜੀ ਕਾ ਜਪੀਐ ਨਾਮੁ ॥ ਨਿਹਚਲੁ ਜਿਸ ਕਾ ਧਾਮੁ ॥
 ਸੀਤਲੁ ਹੋਵੈ ਘਾਮੁ ॥ ਜਪਿ ਜਪਿ ਗੁਰੁ ਜੀ ਕਾ ਨਾਮੁ ॥
 ਜਪੀਐ ਨਾਨਕ ਦਾਸਾ ॥ ਪੂਰਨ ਹੋਵੈ ਆਸਾ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੨੨੦
 ਕਲਿਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਮਹਿ ਕਠਨੁ ਹੈ ਬਿਰਲਾ ਬਾਰੈ ਕੋਇ ॥
 ਸਾਧ ਭਗਤ ਤੇ ਜੋਰ ਕਰਿ ਜੁਗ ਕੀ ਪਹੁਚ ਨ ਹੋਇ ॥
 ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਬਾਬਾ ਧੰਨਿ ਹੋਇ, ਲੜਿ ਲਗਗੁ ਬਚਗੁ ਸੋਇ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੨੨੬
 ਜੋ ਸਨਮੁਖ ਹਰਿ ਮੋਵਦਾ ਤਿਨ ਕਉ ਪ੍ਰਭ ਕਿਰਪਾਲੁ ॥
 ਤਿਨ ਜਮ ਕੰਕਰ ਨੇੜਿ ਨ ਆਵਈ ਪੋਹਿ ਨ ਸਕੈ ਕਾਲੁ ॥
 ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਤਿਨ ਕਾ ਮੰਗੁ ਦੇਹਿ ਕਾਟਹੁ ਮਾਇਆ ਜਾਲਿ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੨੨੮
 ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਸਮਰਥੁ ਪ੍ਰਭ ਕਹਾਂ ਕਰਉ ਬੀਰਾਰੁ ॥
 ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਮੋ ਆਰਾਧੀਐ ਜਾ ਕਾ ਅੰਤ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰੁ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੨੩੦
 ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪਿ ਹੈ, ਜਿਨਿ ਰਚਿਆ ਸਗੁ ਸਾਜੁ ॥
 ਮਾਨਸ ਕਿਸ ਕੇ ਬਪੁੜੇ, ਰਾਕਸ ਭਜਹਿ ਮਹਾਰਾਜੁ ॥
 ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਉਧਾਰਿਆ, ਸਿਆਮੁ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਸ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੨੩੧
 ਜਿਤੁ ਘਟਿ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਸੋਈ ਮੁਨਾਫਕ ਦੇਸ ॥
 ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਤਿਤੁ ਘਟਿ ਕੀਜੀਐ ਸਿਮਰਨਿ ਨਾਮ ਪਰਵੇਸ ॥ [ਪੰਨਾ ੨੩੫
 ਚਿਟੇ ਜਿਨ ਕੇ ਕਪੜੇ ਦਿਸਨਿ ਖਰੇ ਸੁਪੇਦੁ ॥
 ਅੰਦਰ ਤਿਨ ਕੇ ਚੋਟੁ ਹੈ ਜਿਨ ਸਹ ਸੇਤੀ ਭੇਦੁ ॥
 ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਸਿਮਰਨੁ ਸਰਸੁ ਹੈ ਕਹਦੇ ਸੰਤ ਸੁਬੇਦੁ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੨੩੮
 ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਜਿਸੁ ਮਿਲੈ ਪੂਰਾ ਸੋ ਪਰਧਾਨੁ ॥
 ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਪੂਰਾ ਪਾਈਐ ਜਿਸੁ ਧਨੁ ਨਵਨਿਧਿ ਨਾਮ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੨੪੧
 ਗਣਤੀ ਕਾਟਹੁ ਮਨੈ ਕੀ ਦੇਇ ਦਰਸੁ ਹਰਿ ਆਪਿ ॥
 ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਕੰਉ ਦਾਨੁ ਦੇਹਿ ਜਨ ਕੇ ਬੈਧਨ ਕਾਪਿ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੨੪੨
 ਜਿਸ ਕੀ ਵਡੀ ਰਜਾਇ ॥ ਸਿਧ ਸਾਧਕ ਰਹੇ ਕਮਾਇ ॥
 ਓੜਕੁ ਕੀਮ ਨ ਪਾਇ ॥ ਜੇ ਭਾਵਸੁ ਤਾ ਲਏ ਮਿਲਾਇ ॥
 ਜੀ ਤੇਰੇ ਨਾਨਕੁ ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਇ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੨੪੩
 ਸਿਫਤਿ ਕਰਹੁ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕੀ ਬੁਝਹੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਰਾਇ ॥

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਹਰਿ ਹਰਿ ਭਸਹੁ ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੁਖ ਸਾਇ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੨੫੪
 ਜਿਸੁ ਉਪਰਿ ਕਿਰਪਾ ਕਰੈ ਤਾ ਕੇ ਕਾਰਜ ਰਾਜਿ ॥
 ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਜਿਨੀ ਪਛਾਣਿਆ ਦਰ ਸਚੈ ਸਾਬਾਜਿ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੨੫੭
 ਜਿਨਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਚਾਖਿਆ ਦਰਗਹ ਤੇ ਪਰਵਾਣੁ ॥
 ਤਿਨ ਕੀ ਮਹਮਾ ਕਿਆ ਗਣੀ, ਜਨ ਨਾਨਕ ਦਰਿ ਨੀਸਾਣੁ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੨੬੦
 ਜੇ ਕੋ ਨਾਮੁ ਸੁਨਾਵੈ ਰਾਮ ਕਾ ਤਾਕੀ ਚਰਨ ਧੂਰਿ ਮੈ ਲੇਉ ॥
 ਤਨੁ ਧਨੁ ਰਾਖਉ ਸੀਸੁ ਕਾਟਿ ਬਿਨੁ ਸਿਰ ਸੇਵ ਕਰੇਉ ॥
 ਨਾਨਕ ਦਾਸੁ ਸਹਜੈ ਪਰਿਆ ਹਾ ਹਾ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਕਿਆ ਦੇਉ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੨੬੩
 ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਗੀ ਹਰਿ ਨਾਮ ਕੀ ਬਿਸਰਿ ਨ ਮਨ ਤੇ ਜਾਇ ॥
 ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਤੇਈ ਡਲੇ ਜਿ ਹਰਿ ਸੰਤੁ ਰਹੇ ਸਮਾਇ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੨੬੬
 ਹੀਰੇ ਰਤਨ ਪਦਾਰਥਾ ਪਾਈਅਹਿ ਗੁਰ ਪਰਸਾਇ ॥
 ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਹਰਿ ਸੇ ਜਪਹਿ ਜਿਨ ਕੰਉ ਕਿਰਪਾ ਆਇ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੨੬੯
 ਜੋ ਬਖਸੇ ਪ੍ਰਭਿ ਦਇਆ ਕਰਿ ਤਿਨ ਕੀ ਪੂਰੀ ਪਾਇ ॥
 ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਕੰਉ ਦੋਆ ਕਰਿ ਤਿਨ ਕੇ ਸੰਗਿ ਮਿਲਾਇ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੨੭੧
 ਨਾਮੁ ਬਿਨਾ ਕਿਛੁ ਗੁਣ ਨਾਹੀ ਇਹ ਬਿਧਿ ਪਾਇਓ ਕਿਉਹਾਰੁ ॥
 ਦੀਜੈ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਕੰਉ ਅਪਨਾ ਨਾਮੁ ਅਧਾਰੁ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੨੭੫
 ਲਖ ਚਉਰਾਸੀਹ ਜੀਅ ਜੰਤੁ ਸਭ ਚਲਹਿ ਹੁਕਮਿ ਰਜਾਇ ॥
 ਜੇ ਕਿਛੁ ਕੀਆ ਸੁ ਕਰਿ ਰਹਿਆ ਕਿਛੁ ਆਪਹੁ ਕੀਆ ਨਾ ਜਾਇ ॥
 ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਨੀਐ ਤਾ ਕਿਛੁ ਪਲੈ ਪਾਇ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੨੭੬
 ਜਾਕਉ ਨਜਰਿ ਕਟੈ ਮੋਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤਾ ਕੇ ਕਰਮ ਦੇਖਾ ਸਗਲੇ ਬਿਸਰੇ ॥
 ਤਾਕੀ ਸੇਵਾ ਮਾਂਗੀ ਦਾਸੁ ਨਾਨਕ ਬਿਖੁ ਭਵਜਲੁ ਤੇ ਪਾਰਿ ਪਰੇ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੨੭੯
 ਪੰਨ ਨਾਨਕ ਅੰਗਦ ਗੁਰੁ ਅਮਰ ਦਾਸ ਗੁਰੁ ਸਤਿ ॥
 ਰਾਮ ਦਾਸ ਅਰਜਨ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਸਾਹਿਬ ਰਖਗੁ ਪਤਿ ॥
 ਭਟਕੈ ਪਤਿਓ ਸਾਹਿ ਕੈ ਕਵਨ ਸਕੈ ਉਪਰਤਿ ॥
 ਨੇੜੈ ਕਾਲੁ ਨ ਆਵਈ ਏਹ ਨਾਨਕ ਪੂਰਨ ਮਤਿ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੨੮੬
 ਨਾ ਕਿਛੁ ਸੇਵਾ ਨਾ ਕਿਛੁ ਘਾਲਿ ॥
 ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਦੇਖ ਦਰਸੁ ਨਿਹਾਲਿ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੨੯੦
 ਗੁਰ ਤੇ ਪਾਈਐ ਮੋਖ ਦੁਆਰ ॥
 ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਜਪੈ ਹਰਿ ਸੋਈ ਸਾਰੁ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੨੯੪
 ਚੋਰਾਂ ਤੇ ਸਾਧ ਕਰੈ ਸਾਧਿ ਵਡਿਆਏ ਆਪਿ ॥
 ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਬਡੇ ਧਨੀ ਕਰਿ ਦੇਖੈ ਬਾਪਿ ਉਬਾਪਿ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੩੦੦
 ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਰਾਮ ਨ ਪਾਈਐ ਰਾਮੁ ਬਿਨਾ ਗੁਰੁ ਨਾਹਿ ॥
 ਅੰਭ ਤੇ ਕੁੰਭੁ ਭੋਆ ਅੰਭੁ ਰਹੈ ਕੁੰਭ ਮਾਹਿ ॥
 ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਗੁਰੁ ਗੋਬਿੰਦ ਏਕੁ ਹੈ ਦੂਸਰੁ ਕਹਿਆ ਨ ਜਾਇ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੩੦੨
 ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸਿਮਰੀਐ ਹਰ ਹਰਿ ਦੁਖ ਸੰਤਾਪ ॥

ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਕਿਰਪਾਲ ਭਏ ਬਿਨਸੇ ਸਗਲੇ ਤਾਪ ॥ ੧ ॥	[ਪੰਨਾ ੩੦੫
ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਮੇਰਾ ਅਹਾਰੁ ॥ ਜਿਤ ਤਰੈ ਸਗਲ ਸੈਂਸਾਰੁ ॥	
ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਇਹੀ ਰਾਮੁ ਨਾਮੁ ਹੈ ਸਾਰੁ ॥	
ਜਿਸ ਸਿਮਰਤ ਮਨ ਕਾ ਹੋਇ ਉਧਾਰੁ ॥ ੧ ॥	[ਪੰਨਾ ੩੦੯
ਜਗਤੁ ਉਧਾਰਨ ਆਇਆ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਦੇਉ ਗੁਰੁ ॥	
ਜਗਿ ਛਪਿ ਆਇਆ ਜਗਨ ਨਾਥੁ ਨਾਨਕ ਕੀਓ ਸੁਰੁ ॥ ੧ ॥	[ਪੰਨਾ ੩੧੨
ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਕਰਹੁ ਗੁਰ ਕਾ ਕਰਹੁ ਪਿਆਨੁ ॥	
ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਸੰਗਿ ਪ੍ਰੀਤ ਕਰਿ ਦਰਗਹ ਪਾਵਹਿ ਮਾਨੁ ॥ ੧ ॥	[ਪੰਨਾ ੩੧੫
ਸਭਨਾ ਮਾਹਿ ਜਿ ਪਸਰਿਆ ਸੋ ਕੈਸਾ ਕਿਤੁ ਰੰਗੁ ॥	
ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਕੀਮਤਿ ਨਾ ਪਵੈ ਜਪੀਐ ਸਾਧੁ ਸੰਗੁ ॥ ੧ ॥	[ਪੰਨਾ ੩੧੮
ਜਿਸੁ ਸਿਮਰਤ ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ ਜਮ ਸੰਉ ਨਾਹੀ ਕਾਮਿ ॥	
ਦੀਜੈ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਕੰਉ ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਆਪਨਾ ਨਾਮੁ ॥ ੧ ॥	[ਪੰਨਾ ੩੨੩
ਸੁਰ ਨਰ ਮੁਨਿ ਜਨ ਬੋਲਤੇ ਸੁਕਰੁ ਲਾਇ ਸਮਾਧਿ ॥	
ਜਾਕਉ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਅਰਾਧਤੇ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਤਿਸੇ ਅਗਾਧਿ ॥	[ਪੰਨਾ ੩੨੬
ਕਾਮੁ, ਕ੍ਰੋਧੁ, ਅਹੰਕਾਰੁ, ਮੋਹੁ, ਲੋਭੁ, ਗੁਰਿ ਦੀਆ ਝਗਤੁ ਚੁਕਾਇ ॥	
ਬਹੁੜਿ ਨ ਦੁਖਮਤਿ ਉਪਜੈ ਗੁਰੁ ਸੰਜਮੁ ਦੀਆ ਬਤਾਇ ॥	
ਸੰਤਨ ਕਾ ਉਪਦੇਸੁ ਸੁਨਿ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਇ ॥ ੧ ॥	[ਪੰਨਾ ੩੩੧
ਜਾਗਤ ਬੈਸਤ ਸੇਵਤੇ ਜਪਹਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਅਧਾਰੁ ॥	
ਤਿਨ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਦੇਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ਜਿਨਾ ਹਰਿ ਸੰਗ ਪਿਆਰੁ ॥	
ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਤਿਨ ਸੰਗ ਤੋ ਹਮਰਾ ਹੋਇ ਉਧਾਰੁ ॥ ੧ ॥	[ਪੰਨਾ ੩੩੪
ਏਕੋ ਮਨਿ ਅਟਾਧੀਐ ਏਕੋ ਆਸ ਮਨਿ ਏਕੁ ॥	
ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਏਕੋ ਜਪਹੁ ਜਿਨਿ ਤਾਰੇ ਕਈ ਅਨੇਕੁ ॥ ੧ ॥	[ਪੰਨਾ ੩੩੬
ਅੰਬਿਤੁ ਜਲੁ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਹੈ, ਹਰਿ ਜਨ ਪੀਵਣ ਹਾਰੁ ॥	
ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਤਿਨ ਬਲਿਹਾਰਣੈ, ਜਿਨ ਘਟਿ ਐਸੀ ਕਾਰ ॥ ੧ ॥	[ਪੰਨਾ ੩੩੯
ਬੇਦ ਪੜੈ ਮਨਿ ਨਿਰਮਲੈ, ਹਰਿ ਹਰਿ ਉਚਰੈ ਸੋਇ ॥	
ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਉਹੁ ਰਾਮ ਕਾ, ਰਾਮ ਉਸੀ ਕਾ ਹੋਇ ॥ ੧ ॥	[ਪੰਨਾ ੩੪੪
ਜਿਨਿ ਜਾਨਿਆ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪਨਾ, ਸੋਈ ਸਿਮਹੈ ਨਾਮੁ ॥	
ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਤਿਨ ਜਨਹੁ ਕਾ ਸਗਲਾ ਨਵਰੋ ਕਾਮੁ ॥ ੧ ॥	[ਪੰਨਾ ੩੫੦
ਅਪਤਿ ਪਸੂ ਤੇ ਮਾਨਸਾ ਜਿ ਧਨ ਕਾ ਕਰਹਿ ਗੁਮਾਨੁ ॥	
ਮਾਇਆ ਮਾਇਆ ਕਰਤੇ ਪਚੇ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਹਰਿਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੁ ॥	
ਭੂਬੇ ਆਪਿ ਕੁਟੰਬ ਸਿਉ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਹਰਿ ਦਰਿ ਮਾਨੁ ॥	
ਨਾਨਕ ਸਚੀ ਭਗਤਿ ਬਿਨੁ ਨਹੀਂ ਪਾਈਐ ਪੁਰਖੁ ਸੁਜਾਨੁ ॥ ੧ ॥	[ਪੰਨਾ ੩੫੩
ਮਨ ਮਹਿ ਰਾਬੈ ਏਕ ਟੇਕ, ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਸਿਉ ਚਿਤੁ ॥	
ਤਿਸੁ ਕਾ ਬਾਸਾ ਸਚ ਖੰਡਿ ਠਾਕੁਰੁ ਜਿਸ ਕਾ ਮਿਤੁ ॥	
ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਸੋ ਜਨੁ ਧੰਨੁ ਹੈ ਜਿਨ ਗੁਰਮੁਖਿ ਲਾਗਾ ਹਿਤੁ ॥ ੧ ॥	[ਪੰਨਾ ੩੫੬

ਚਾਗ ਨਾਦ ਗਾਏ ਸੁਣੈ ਗੀਤ ਛੰਤ ਕਰਿ ਪਿਆਰੁ ॥	
ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਸੋ ਰਾਗੁ ਭਲਾ ਜਿਸੁ ਮਹਿ ਰਾਮੁ ਨਾਮੁ ਲੋਹੁ ਸਾਰੁ ॥ ੧ ॥	[ਪੰਨਾ ੩੫੮
ਛੂਖ ਪਿਆਸ ਸਭੁ ਮਿਟਿ ਗਈ ਜਬ ਟੁਨਿਆ ਹਰਿ ਨਾਉ ॥	
ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਕੀ ਬੇਨਤੀ ਪ੍ਰਭ ਦੀਸੈ ਅਪਨੋ ਨਾਉ ॥ ੧ ॥	[ਪੰਨਾ ੩੬੦
ਹਰਿ ਜੀ ਰਖਨਹਾਰੁ ਤੂ ਜਿਵ ਜਾਨਹਿ ਤਿਵ ਰਾਖੁ ॥	
ਰਾਖਹੁ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਕੀ ਤੂ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖੁ ਅਲਾਖੁ ॥ ੧ ॥	[ਪੰਨਾ ੩੬੫
ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਮਨ ਸਿਮਰੀਐ ਨਉਨਿਧਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ॥	
ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਗੁਰੂ ਮਿਲੇ ਤੇ ਦੁਖੁ ਨ ਲਾਗੈ ਕੋਇ ॥ ੧ ॥	[ਪੰਨਾ ੩੬੮
ਜਨਮਿ ਮਰਹਿ ਨ ਆਵਹਿ ਜਾਹਿ ਜਿਨਿ ਜਾਨਿਆ ਜਗਦੀਸੁ ॥	
ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪਹਿ ਤੇ ਬੀਸ ਤੇ ਭਏ ਇਕੀਸ ॥ ੧ ॥	[ਪੰਨਾ ੩੭੧
ਅਠ ਸਠਿ ਤੀਰਥ ਪੁੰਨੁ ਦਾਨੁ ਗੁਰ ਚਰਨੀ ਚਿਤੁ ਲਾਇ ॥	
ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਫਲਿਉ ਭਏ ਸੋ ਰਾਚੈ ਹਰਿ ਨਾਇ ॥ ੧ ॥	[ਪੰਨਾ ੩੭੩
ਜਾ ਕਉ ਬਕਸੇ ਦਇਆ ਕਰਿ ਤਾ ਸਿਉ ਕੈਸੀ ਚੀਸੁ ॥	
ਵੀਹ ਵਿਸਵੇ ਖੁਦਾਇ ਹੈ ਸੇਵਕੁ ਵਿਸਵੇ ਇਕੀਸ ॥	
ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਅਰਾਧਿਆ ਅਮਰੁ ਅਭੋਲੁ ਜਗਦੀਸ ॥ ੧ ॥	[ਪੰਨਾ ੩੭੭
ਵਾਹੁ ਖੁਦਾਇ ਸਚੁ ਖੁਦਾਇ ਤੇਰੀ ਸਹੀ ਰਜਾਇ ॥	
ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਕਮਾਇ ਚਲੈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਇ ॥ ੧ ॥	[ਪੰਨਾ ੩੮੧
ਏਹੁ ਜਗੁ ਮਮਤਾ ਠਗਿਆ ਮੋਹਿ ਠਗਉਗੇ ਪਾਇ ॥	
ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਬਾਚੀਐ ਮੋਹੁ ਨ ਲਾਗੈ ਆਇ ॥	
ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਅਰਾਧੀਐ ਗੁਰਚਰਨੀ ਚਿਤੁ ਲਾਇ ॥ ੧ ॥	[ਪੰਨਾ ੩੮੩
ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਨਾਉ ਆਖੀਐ ਜਿ ਮਿਤਿ ਜਾਣੈ ਕੋਇ ॥	
ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਤਾ ਥਾਇ ਪਾਇ ਜਾ ਮਨਿ ਸਚਾ ਸੋਇ ॥ ੧ ॥	[ਪੰਨਾ ੩੮੪
ਬਿਨੁ ਸਿਮਰਨੁ ਜੋ ਜੀਵਨਾ ਰਾਜਿ ਪਾਣੁ ਸਭੁ ਬਾਇ ॥	
ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਸਿਮਰਨਿ ਰਚੈ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੈ ਪਰਸਾਇ ॥ ੧ ॥	[ਪੰਨਾ ੩੮੯
ਕਿਆ ਇਸ ਤੇ ਸੰਸਾਰੁ ਹੋਵਈ ਕਿਆ ਏਹ ਕਾਰ ਕਮਾਇ ॥	
ਰਾਖਹੁ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਕਉ ਪਰਿਓ ਪ੍ਰਭ ਸਰਨਾਇ ॥	
ਮਹਾਂ ਕਠਿਨੁ ਬਿਖੁ ਇਸ ਤੇ ਲੋਹੁ ਤਰਾਇ ॥ ੧ ॥	[ਪੰਨਾ ੩੯੮
ਕਲਿ ਮਹਿ ਪਾਪੀ ਕਰਹਿ ਪਾਪੁ ਸਿਮਰਹਿ ਨਾਹੀ ਨਾਮੁ ॥	
ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਬਿਨ ਪਾਵਹਿ ਦੁਖ ਸਹਾਮੁ ॥ ੧ ॥	[ਪੰਨਾ ੪੦੦
ਸਤਿਪੁਰਖ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਾ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਏਕੋ ਭੇਸੁ ॥	
ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਜਿਸੁ ਸੰਗਿ ਮਿਲੈ ਤਿਸੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕਉ ਆਦੇਸੁ ॥	[ਪੰਨਾ ੪੦੩
ਆਇਆ ਗਇਆ ਨ ਬੁਝਈ ਨਿਹਚਉ ਨਾਹੀ ਕੋਇ ॥	
ਜੋ ਦੀਸੈ ਸੋ ਬਿਨਸਸੀ ਆਗੈ ਪਾਛੈ ਹੋਇ ॥	
ਹਉਮੈ ਬਹੁਤਾ ਛਾਰੁ ਹੈ ਕਢਹੁ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਚੋਇ ॥	
ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਇਉਂ ਹਰਿ ਮਿਲੈ ਦੂਸੀ ਦੁਬਿਧਾ ਖੋਇ ॥ ੧ ॥	[ਪੰਨਾ ੪੦੪

ਮਦੁ ਸਬਦੁ ਸੰਤੋਖੁ ਪੁਤ੍ਰੁ ਬੋਲੀ ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਮੁ ॥

ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਸਿੰਝੀ ਤਿਨ੍ਹਾ ਕੀ ਬਾਜੈ ਅਨਹਦ ਰਾਮੁ ॥ ੧ ॥

[ਪੰਨਾ ੪੦੯

ਗੋਰਖੁ ਗੁਰੂ ਮਛਿੰਦੁ ਕਰਿ ਮਛਿੰਦੁ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਨਾਥ ॥

ਤਿਉਂ ਗੁਰ ਬਾਬਾ ਅੰਗਦ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਕੇ ਮਾਥੇ ਨਾਨਕ ਹਾਥੁ ॥ ੧ ॥

[ਪੰਨਾ ੪੧੧

ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀਨ ਦੁਨੀਆ ਕੀ ਗਤਿ ॥

ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਰਾਖ ਗੁਪਤਿ ਫਿਰਿ ਜਨਮਿ ਨ ਆਵੇ ਵਤਿ ॥ ੧ ॥

[ਪੰਨਾ ੪੧੩

ਗੁਰੂ ਪਰਮੇਸਰੁ ਦੇਖਣਾ ਗੁਰ ਮਹਿ ਛੇਦੁ ਨ ਧਰਣਾ ॥

ਪਰਮੇਸਰੁ ਤੇ ਛਰਣਾ ਸਰਪਰ ਹੈ ਮਰਣਾ ਗੁਰ ਕੀ ਪਰੁ ਸਰਣਾ ॥

[ਪੰਨਾ ੪੧੬

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਤਾਤੇ ਦੁਤਰੁ ਤਰਣਾ ॥ ੧ ॥

ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਕੈ ਸਿਮਰਨੈ ਮਨ ਕਾ ਹੋਇ ਸੰਤੋਖੁ ॥

ਜਨਮ ਜਨਮ ਮਲੁ ਉਤਰੈ ਕਬਹੂ ਨ ਲਾਗੈ ਦੋਖੁ ॥

ਨਾਨਕ ਦਾਸਿ ਜਿ ਹਰਿ ਭਜੈ ਤਿਸ ਕਾ ਹੋਵੈ ਮੋਖੁ ॥ ੧ ॥

[ਪੰਨਾ ੪੧੯

ਪਿਰੀਆ ਸੰਦੀ ਪਿਰਹੜੀ ਲੁੰ ਲੁੰ ਰਹੀ ਸਮਾਇ ॥

ਸਾਂ ਮੂ ਦੇਖਾ ਨਜਰ ਕਰਿ ਖਾਲੀ ਨਾਹਿ ਨਾ ਕਾਇ ॥

ਬਿਰਹਿ ਅੰਦਰਿ ਮੇਲਿ ਕੇ ਕੁਲਫ ਕੀਓ ਤਨ ਚਾਇ ॥

ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਮੋਈ ਜਾਣਦਾ ਜਿਨਿ ਇਹਿ ਡਿਠੀ ਜਾਇ ॥ ੧ ॥

[ਪੰਨਾ ੪੨੩

ਵਾਹੁ ਵਾਹੁਗੁਰੂ ਕੀਜੀਐ ॥

ਅਹਿਨਿਸ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪਿ ਜਪਿ ਇਹੀ ਲਾਭੁ ਲੀਜੀਐ ॥

ਨਾਨਕ ਕਹਿਓ ਸੋ ਮੇਰੇ ਮਨਿ ਲਹਿਓ ਸਾਮ ਅਰਥਿ ਬੀਜੀਐ ॥

ਵਾਹੁਗੁਰੂ ਵਾਹੁਗੁਰੂ ਕੀਜੀਐ ॥ ੧ ॥

[ਪੰਨਾ ੪੨੬

ਗੁਰ ਮਿਲਿਐ ਮਨੁ ਮੰਨੀਐ ਤਉ ਦਰਗਹ ਪਵੈ ਕਬੂਲੁ ॥

ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਤੇ ਬਾਹਰੇ ਕਬਹੂ ਨ ਪਵਈ ਸੂਲੁ ॥ ੧ ॥

[ਪੰਨਾ ੪੩੦

ਹਉਮੈ ਬੋਇ ਪ੍ਰਭ ਸਿਉ ਮਿਲੈ ਅਪਰੰਪਰ ਤਾਕੋ ਗਾਉ ॥

ਸਚੁ ਕਮਾਵੈ ਸਚੁ ਜਪੈ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਸਚਾ ਨਾਉ ॥ ੧ ॥

[ਪੰਨਾ ੪੩੪

ਕੇਤੀਆ ਢੁੰਢਨਿ ਕੰਤ ਕੂੰ ਤਿਨਾ ਦਾ ਨਾਹਿ ਸੁਮਾਰ ॥

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਜੈ ਕੂੰ ਮਿਲੈ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਕੂੰ ਬਲਿਹਾਰੁ ॥ ੧ ॥

[ਪੰਨਾ ੪੩੮

ਆਪੇ ਸਾਹਿਬ ਆਪੇ ਨੇਬੁ ਆਪਿ ਮਾਲੀ ਆਪਿ ਬਾਗੁ ॥

ਆਪੇ ਪਾਣੀ ਪਉਣ ਆਪਿ ਆਪਿ ਗਾਵੈ ਆਪਿ ਰਾਗੁ ॥

ਆਪੇ ਵੇਬੈ ਆਪੇ ਨਚੈ ਆਪਿ ਅਵਸਰ ਆਪਿ ਫਾਗੁ ॥

ਆਪਿ ਦਾਤਾ ਆਪਿ ਮੰਗਤਾ ਆਪੇ ਦੇ ਤਿਆਗੁ ॥

ਆਪੇ ਭਜੈ ਭਿਭੈ ਆਪਿ ਆਪਿ ਮਾਰਿ ਕਰੈ ਏਰਾਗੁ ॥

ਆਪੇ ਠਰਨਾ ਸਾਜੀਅਨੁ ਆਪਿ ਆਵੈ ਆਪਿ ਜਾਗੁ ॥

ਜਿਨੀ ਨਾਮੁ ਅਰਾਧਿਆ ਤਿਨ ਕੈ ਮਸਤਕਿ ਭਾਗੁ ॥

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਬਿਨੁ ਹੋਰ ਸਭੇ ਕਿਛੁ ਅਲਾਗੁ ॥ ੧ ॥

[ਪੰਨਾ ੪੪੨

ਹੁਰੁ ਨਾਨਕ ਦਰਗਹ ਤੇ ਪਾਈ ਬਕਸ ਸਾਲਾਹਿ ॥

ਸੈਸਾ ਮੈ ਤੈਸਾ ਤੁਹੀ ਕਹਿ ਆਵੇ ਪਰਵਾਹਿ ॥	
ਰਵਿ ਸੁਤ ਤਿਆਸ ਨ ਵਿਆਪਈ ਜੋ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਨਰਨੀ ਪਾਹਿ ॥ ੧ ॥	[ਪੰਨਾ ੪੪੫]
ਕਰਿ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਖੰਦਰੀ ਦਿਲ ਤੇ ਲਾਹਿ ਗੁਮਾਨੁ ॥	
ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਏਹ ਵੇਲ ਹੀ ਸਿਮਰਿ ਸਦਾ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ॥ ੧ ॥	[ਪੰਨਾ ੪੪੮]
ਫਕਰਹਿ ਮੁਹਬਤਿ ਰਬ ਦੀ ਅਲਹ ਨਾਲਿ ਸਹੀ ॥	
ਦੋਜਕੁ ਕਹਤੁ ਕੁਨ ਮਿਹਰ ਭਿਸਤੁ ਹੁਕਮ ਬੁਰਦਰੋ ਵਹੀ ॥	
ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਅਰਾਧਿਆ ਸਚਾ ਸਰਬ ਮਹੀ ॥ ੧ ॥	[ਪੰਨਾ ੪੫੧]
ਏਕ ਨਿਮਖ ਹਰਿ ਸਿਮਰੀਐ ਮਨ ਕਾ ਹੋਇ ਉਧਾਰੁ ॥	
ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਾਵੈ ਸੁਣੈ ਨਾਉ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਬਲਿਹਾਰੁ ॥ ੧ ॥	[ਪੰਨਾ ੪੫੭]
ਮਨਮਤਿ ਸਗਲੀ ਬਿਕਾਰ ਹੀ ਜਨਮੁ ਮਰਨੁ ਸਭੁ ਬਾਦਿ ॥	
ਜਿਨੀ ਨਾਮੁ ਅਰਾਧਿਆ ਸਚੁ ਚਲੇ ਵਖਰੁ ਲਾਇ ॥	
ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਬਖਸਿ ਮਿਲਾਇ ਅਨੁ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਕੈ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ੧ ॥	[ਪੰਨਾ ੪੬੧]
ਕਰਮ ਧਰਮ ਪੂਜਾ ਭਲੀ ਜੋ ਮਨਿ ਆਵੈ ਸਚੁ ॥	
ਸਚੇ ਤੋ ਸਚਾ ਮਿਲੈ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਰੰਗ ਰਚੁ ॥	[ਪੰਨਾ ੪੬੨]
ਜਿਨਾ ਜਾਨਿ ਨ ਮੰਨਿਆ ਫਕੀਰਾਂ ਦਾ ਸੁਆਲ ॥	
ਤੇ ਦੋਜਕ ਅੰਦਰਿ ਮਾਰੀਅਨਿ ਦਿਸੈ ਕਿ ਹਵਾਲੁ ॥	
ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਹੋਰ ਸਭੁ ਬੁਨੁ ਹੀ ਸਚੁ ਫੀਰਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲੁ ॥ ੧ ॥	[ਪੰਨਾ ੪੬੫]
ਜੋਗੀ ਜਤੀ ਤਪੀ ਮੰਨਿਆਸੀ ਤੇਰੇ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥	
ਜੋ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਸੋਈ ਹੋਵੈ ਦਾਸੁ ਨਾਨਕੁ ਸਦ ਬਲਿ ਜਾਵੈ ॥ ੧ ॥	[ਪੰਨਾ ੪੭੦]
ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਹਿਰਦੈ ਜਪੈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਕਰੈ ਰਿਸਨਾਨੁ ॥	
ਸਚੁ ਬੋਲੇ ਬਿਖੁ ਨਾ ਚਪੈ ਘਾਲਿ ਕਰੈ ਕਿਛੁ ਦਾਨੁ ॥	
ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਤਿਸੁ ਜਨ ਕੀ ਪਤਿ ਰਹੇ ਦਰਗਹ ਪਾਏ ਮਾਨੁ ॥ ੧ ॥	[ਪੰਨਾ ੪੭੩]
ਹਉ ਘੋਲਿ ਘੁਮਾਈ ਖੰਨੀਐ ਸਦ ਕੁਰਬਾਣੇ ਜਾਉ ॥	
ਜਿਵ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਹਿਤੁ ਪੁਤ ਕਾ ਤਿਵ ਮੈ ਮਨਿ ਤੇਰਾ ਚਾਉ ॥	
ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਸਦਕੈ ਕੀਆ ਪ੍ਰਭ ਅਪਨੇ ਕਾ ਮਨਿ ਭਾਉ ॥ ੨ ॥	[ਪੰਨਾ ੪੭੪]
ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਬਿਨੁ ਸਭ ਸੁਖ ਦੁਖ ਸਮਾਨ ॥	
ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਕੀ ਬੇਨਤੀ ਮਨੁ ਲਾਗੈ ਨਾਹਿ ਨ ਆਨ ॥ ੧ ॥	[ਪੰਨਾ ੪੭੬]
ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਸੁਤ ਭਾਈ ਬੰਧਪ ਸਭੁ ਕੋ ਆਖੈ ਮੇਰਾ ॥	
ਤਿਸੁ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤ ਨ ਕੋਈ ਲਾਏ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਏਹੁ ਜਿਸੁ ਕੇਰਾ ॥ ੧ ॥	[ਪੰਨਾ ੪੭੮—੪੭੯]
ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਜਿਨ ਕਉ ਕਿਰਪਾ ਭਈ ਮੇ ਪਾਵਹਿ ਗੁਰ ਗਿਆਨੁ ॥	
ਹਰਿ ਗੁਰੁ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਪਾਈਐ ਨਾਮੁ ਦਾਨ ਇਸਨਾਨੁ ॥ ੧ ॥	[ਪੰਨਾ ੪੮੨]
ਜਾਂ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਤਿਸੁ ਸਿਉ ਮਿਲਉ ਤਬ ਮਨਿ ਆਨਦੁ ਹੋਇ ॥	
ਜੈਸਾ ਤੂ ਤੈਸਾ ਤੁਹੈ-ਤੁਮ ਸਰਿ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ ॥	
ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਪਿਆਸਿ ਮਨਿ ਕਬ ਪ੍ਰਭੁ ਦੇਖਉ ਮੋਇ ॥ ੧ ॥	[ਪੰਨਾ ੪੮੪]
ਵਡਾ ਕਰਿ ਸਾਲਾਹੀਐ ਵਡੇ ਤੇ ਵਡਾ ਸੋਇ ॥	

ਕੀਮਤਿ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਈਐ ਕਹਿਣ ਨ ਵਡਾ ਹੋਇ ॥

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਕੀ ਬੇਨਤੀ ਮੈ ਰੁਝ ਬਿਨ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ ॥ ੧ ॥

[ਪੰਨਾ ੪੮੭

ਖਸਮ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ ॥

ਤਿਸੁ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਸੋ ਕਰੈ ਜੋ ਅਸਥਿਰੁ ਕੀਆ ਖੁਦਾਇ ॥

ਆਜੁ ਜੰਮਿਆ ਭਲਕੇ ਮਰਿ ਗਇਆ ਤਿਸ ਕਿਆ ਕੀਮਤਿ ਪਾਇ ॥

ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਅ ਖਿ ਵਖਾਣਿਆ ਹੁਕਮੀ ਆਵੈ ਜਾਇ ॥ ੧ ॥

[ਪੰਨਾ ੪੮੫

ਜਾਂ ਮੁ ਦੇਖਾਂ ਨਜਰਿ ਕਰਿ ਤਾਂ ਦੁਨੀਆ ਸਵਾਈ ਕਰੁ ॥

ਹਛੇ ਗਲਾਂ ਕੂੜੀਆਂ ਇਕ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਸਚੁ ॥ ੧ ॥

[ਪੰਨਾ ੪੮੫

ਕੰਤੁ ਲੀਆ ਸੋਹਾਗਣੀ ਖਿਜਮਤਿ ਗੁਣੀ ਰੀਬਾਇ ॥

ਗੁਣ ਬੋਝੇ ਅਵਗਣ ਘਣੇ ਕੰਤੁ ਨ ਪਾਇਆ ਜਾਇ ॥

ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਜੇ ਮਿਲੈ ਤਾ ਸਹਜੇ ਲਏ ਮਿਲਾਇ ॥

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਕੀ ਬੇਨਤੀ ਸਾਹਿਬ ਆਪਣੀ ਸਿਫਤਿ ਕਰਾਇ ॥ ੧ ॥

[ਪੰਨਾ ੪੮੮

ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਮਨ ਕੀਜੀਐ ਮਨ ਕੀ ਪੁਜੈ ਆਸ ॥

ਜਿਸੁ ਜਿਮਰਤਿ ਸਰਬ ਸਿਧਿ ਹੋਇ ਸਿ ਹਰਿ ਜਪਿ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ॥ ੧ ॥

[ਪੰਨਾ ੪੯੦

ਤਹ ਤਹ ਸਾਸ ਗਿਰਾਸ ਲੇ ਜਹ ਜਹ ਲਿਖਿਆ ਲੇਖੁ ॥

ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਸਭੁ ਹੀ ਲੇਖ ਮਹਿ ਕਰਤਾ ਆਪਿ ਅਲੇਖ ॥ ੧ ॥

[ਪੰਨਾ ੪੯੨

ਗੁਰੁ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਕਰਣਹਾਰੁ ਸਚਾ ਪਰਵਦਗਾਰੁ ॥

ਕਰਿ ਕਰਿ ਕੁਦਰਤਿ ਵੇਖਦਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰੁ ॥

ਖਾਨ ਪੀਨ ਤੇ ਬਾਹਰਾ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਅਹਾਰੁ ॥ ੧ ॥

[ਪੰਨਾ ੪੯੬

ਕੁਦਰਤਿ ਕਰਿ ਵਿਖਲਾਈਆ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ॥

ਪਾਕੀ ਨਾਈ ਪਾਕੁ ਤੂ ਆਪਿ ਰਾਮੁ ਰਹਿਮਾਨੁ ॥

ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਤੇਰੈ ਵਸਿ ਹੀ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਕੇ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ॥

[ਪੰਨਾ ੪੯੮

ਅੰਤਕਾ ਪ.

(ਇਸ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਦਿਤੇ ਨਾਵਾਂ ਤੇ ਥਾਵਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ)

ਉਜੈਨ-੨੭੯, ੩੦੦, ੩੦੩, ੩੦੬, ੩੧੫.

ਅਜਰਾਈਲ-੧੭, ੧੮.

ਅਜੁਧਿਆ-੧੮੬, ੧੮੭, ੧੯੦, ੧੯੮, ੨੦੦.

ਅਜੈ-੨੦੪, ੨੦੫.

ਅਬਰਬਣ ਵੇਦ-੪੫੪.

ਅੰਬਰੀਕ-੪੮੫.

ਇੰਦ੍ਰ-੨੦੪, ੨੦੫.

ਇਥਰਾਹੀਮ ਫਰੀਦ ਸਾਨੀ:(ਬੇਖ ਬਰਾਹਮ)-੪੮੮,

੪੮੯, ੪੯੨, ੪੯੪, ੪੯੬, ੫੦੬, ੫੦੭,

੫੦੮.

ਈਸਰਨਾਬ-੩੮੫, ੩੮੮, ੩੮੯, ੩੯੦.

ਸਜਣ ਠੱਗ-੨੩੫.

ਸਤ ਘਰਾ (ਜ਼ਿਲਾ ਮਿੰਟਗੁਮਰੀ)-੪੮੮.

ਸਧਨਾ-੧੯੦, ੨੫੨.

ਸਲੋਮ ਛਾਹ-੧੧੪.

ਸਾਂਦਲਬਾਰ-੪੧੧.

ਸਿਆਮ ਬੇਦ-੪੫੪.

ਸਿਮਰਤ (ਸਿਮਰਤੀਆਂ)-੩੬੫, ੩੬੬.

ਸੀਤਾ-੨੦੪, ੨੦੫.

ਬੁਕਰ (ਤਾਰਾ)-੨੧੦.

ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ-੩੮੪, ੩੯੨, ੩੯੯, ੪੦੧,

੪੦੩, ੪੦੫, ੪੦੯.

ਨੁਰਾਸ਼ਟਰ-੩੫੬.

ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ-੭੨, ੭੩, ੭੪, ੭੭, ੮੦, ੮੩,

੮੫, ੯੦, ੯੨, ੧੦੨, ੧੦੪, ੩੭੪,

੩੭੭, ੩੮੧, ੩੮੩, ੩੮੪, ੪੭੧.

ਸੇਤਬੰਧ-੨੧੨, ੨੧੩, ੨੧੪, ੨੧੭, ੨੨੧.

ਸ਼ੇਰਗੜ-੫੧੧.

ਸ਼ੈਵਪੁਰ-੪੬੩, ੪੬੫, ੪੬੬, ੪੬੯, ੪੭੦.

ਸ਼ੈਨ-੧੩੮, ੧੯੦, ੧੯੧, ੨੫੨.

ਸ਼੍ਰੀ ਚੰਦ-੭੩.

ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦ-੧੭੭, ੩੧੬, ੩੨੭, ੩੭੩.

ਹਰਿਦੁਆਰ-੧੨੩, ੧੨੮.

ਹਰਿ ਨਾਥ-੧੫੦, ੧੫੧, ੧੫੨, ੧੫੩.

ਹਰੀਕੇ ਜਾਂ (ਹਰੀ ਕੀ)-੫੧੧.

ਹਾਜੀਪੁਰ-੧੭੪, ੧੭੮.

ਹਿੰਗਲਾਜ-੪੬੧, ੪੬੨.

ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ-੪੬੪, ੪੬੫, ੪੭੦, ੫੧੦, ੫੧੧.

ਕਸੂਰ-੫੧੧.

ਕਬੀਰ-੭੩, ੧੩੮, ੧੫੪, ੧੫੫, ੧੫੬,

੧੫੭, ੧੭੪, ੧੯੦, ੨੫੨, ੪੩੬.

ਕਰਤਾਰਪੁਰ-੫੧੬, ੫੧੮.

ਕਲਿਜੁਗ-੨੨੧, ੨੨੨, ੨੨੩, ੨੨੪, ੨੨੫,

੨੨੬.

ਕਾਸ਼ੀ-੧੫੦.

ਕਾਹਨ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ-੪੪, ੪੫੬.

ਕਾਬਲ-੧੧੮.

ਕਾਲੂ-੯, ੧੦, ੧੧, ੧੫, ੧੬, ੨੨, ੨੩,

੨੪, ੨੭, ੫੩, ੫੮, ੬੬, ੬੮, ੬੯,

੭੦, ੭੧, ੭੩, ੨੨੬, ੨੨੮, ੪੭੮,

੪੭੯, ੪੮੦, ੪੮੧.

ਕੁਰੂਖੇਤਰ-੩੭੧, ੩੭੪,

ਕੰਡਣਪੁਰ-੫੧੧.

ਖਵਾਜਾ ਮੋਦੀ (ਮੁਯੱਨੁਦੀਨ)-੪੩੬.

ਖਾਨਪੁਰ-੭੨.

ਖਾਨ ਸੁਹੰਦਾ-੪੮੮.

ਖੁਰਾਸਾਨ-੨੩੨, ੫੧੦, ੫੧੧.

ਬੋਧਵਾਲ-੫੧੧, ੮੧੨, ੫੧੬.

ਜੀਤਾ-੩੬੫.

ਗੋਇੰਦਵਾਲ-੮੫.

ਗੋਕਲ-੪੫੬.

ਗੋਤਮ-੨੦੪.

ਗੋਪੀ ਚੰਦ-੨੦੫, ੩੮੫, ੩੮੮, ੩੮੯, ੩੯੦.

ਗੋਰਖ ਹੱਟੜੀ-੪੧੬.

ਗੋਰਖ ਨਾਥ-੩੦੦, ੩੮੪, ੩੮੭, ੩੮੮, ੩੮੯,

੩੯੦, ੪੦੫, ੪੦੬, ੪੦੯.

ਗੰਗਾ-੧੧੬, ੧੧੭, ੧੨੦, ੧੨੧, ੧੨੩,

੧੨੮, ੩੩੪.

ਘੋੜਾ ਚੌਲੀ (ਸਿਧ)-੩੮੫.

ਘੁਮੀ-੬੭, ੭੩, ੭੪.

ਚਰਪਟ ਨਾਥ-੩੮੫, ੩੮੮, ੩੮੯, ੩੯੦.

ਚਰਪਟ ਵਣੀ-੪੦੯, ੪੧੦, ੪੧੧, ੪੧੬.

ਚਾਹਲੀ ਵਾਲਾ-੯, ੧੦.

ਚੂਹਣੀਆ-੫੧੧.

ਚੋਣੀ-੭੩.

ਜਗਨ ਨਾਥ-੨੦੦, ੨੫੫.

ਜਸੁਰ ਵੇਦ-੪੫੪.

ਜਨਕ ਭਾਜਾ-੧, ੨, ੩, ੪, ੫, ੬, ੭, ੮.

ਜਨਮੇਸ਼ਾ-੨੦੪, ੨੦੫.

ਜਮਨਾ-੧੨੮.

ਜੀਵੇਖਾਨ-੭੫.

ਜੈ ਦੇਉ-੧੯੦, ੨੫੨.

ਜੈ ਰਾਮ ਉਪਲ-੭੨, ੭੩, ੭੪, ੭੫, ੮੬,

੮੭, ੮੮.

ਜੋਧਕੇ-੪੮੮.

ਤਲਵੰਡੀ-੨੯, ੩੭, ੩੮, ੪੦, ੪੨, ੫੫, ੫੮,

੬੧, ੬੩, ੬੭, ੭੧, ੭੩, ੭੬, ੪੭੦,

੪੭੧, ੪੭੪, ੪੭੯, ੪੮੨, ੪੮੮,

੫੧੧.

ਤਿਪਰਾ(ਮਾਤਾ)-੯, ੬੬, ੪੭੪.

ਤਿਲੋਚਨ (ਭਗਤ)-੭੩, ੧੯੦, ੨੫੨.

ਤਿਲੀ-੧੧੪.

ਦੀਪਾਲਪੁਰ-੫੧੦.

ਦੁਵਲਤ ਖਾਂ-੭੨, ੭੫, ੭੬, ੭੭, ੭੯, ੮੦,

੮੩, ੮੬, ੮੭, ੮੮, ੮੦, ੮੨, ੮੩,

੮੭, ੩੧੫, ੩੭੪, ੩੭੭, ੪੮੧, ੩੮੨,

੩੮੩, ੩੮੪.

ਧਰਮ ਰਾਜ-੪, ੮.

ਧੂ-੨੧੦, ੪੮੫.

ਦੀਨਾ (ਭਗਤ)-੭੩, ੧੯੦, ੨੫੨.

ਨਰਬਦਾ-੨੯੧, ੨੯੪.

ਨਵਗੁਹ ਪੁਸ਼ਾ-੩੨੩, ੩੨੪.

ਨਾਮਾ (ਭਗਤ)-੭੩, ੧੩੮, ੧੯੦, ੨੫੨, ੪੩੬.

ਨਾਰਦ-੪੮੫.

ਨੰਨੀਏਰ-੫੧੧.

ਪੱਥੋਕੀ ਰੰਧਾਵਾ-੫੧੬.

ਪਟਨਾ-੧੭੪, ੧੭੮.

ਪਰਸਰਾਮ-੨੦੪, ੨੦੫.

ਪਰਾਗ-੧੨੮, ੧੩੦.

ਪ੍ਰਹਿਲਾਦਿ-੩੮੫.

ਪ੍ਰਾਕ ਪਟਨ (ਪਟਨ)-੪੮੮, ੪੮੯, ੪੯੬,

੫੦੬, ੫੦੮, ੫੧੦.

ਪਾਂਡਵ-੨੦੪, ੨੦੫.

ਪੁਰਾਨ-੩੬੫, ੩੬੬.

ਪੰਜਾਬ-੫੨, ੫੫, ੬੧, ੭੧, ੮੭, ੧੦੨,

੪੧੯, ੪੭੯, ੪੮੨, ੫੧੨.

ਫਰੀਦ-੪੩੬, ੫੦੫, ੫੦੮.

ਬਹਾਉਦੀਨ (ਪੀਰ)-੪੩੪, ੪੩੬, ੪੩੮, ੪੩੯.

ਬਹਿਕੜੀਆ-੫੧੧.

ਬਨਾਰਸ-੧੩੦, ੧੩੨, ੧੩੫, ੧੩੭, ੧੩੯,

੧੪੪, ੧੪੬, ੧੫੦.

ਬਰੇਗ ਨਾਥ (ਜੋਗੀ)-੩੮੫.

ਬੁਰਮਾ-੪੨, ੫੭, ੧੫੮, ੧੫੯, ੧੬੦, ੧੮੧,

੨੭੪, ੩੯੫.

ਬਾਬਟ-੪੬੩, ੪੬੫, ੪੬੬, ੪੭੦.

ਬਾਲ ਗੁਦਾਈ-੩੮੫, ੪੬੬, ੪੬੯.

ਬਾਲ ਨਾਥ-੩੮੫.

ਬਿਸਨੁ-੪੨, ੧੬੦, ੨੭੪, ੩੩੪, ੩੯੫.

ਬਿੰਦਾਬਨ-੪੫੬.

ਬੀਕਾ ਨੇਰ-੩੩੧, ੩੩੪, ੩੩੬, ੩੪੫, ੩੫੦,
੩੫੩.

ਬੇਟੀ (ਭਗਤ)-੭੩, ੧੩੮, ੧੯੦, ੨੫੨.

ਬੁਧ (ਤਾਰਾ)-੨੧੦.

ਭਗਵਤੀ-੩੮੫.

ਭਟੀਆ-੫੧੧.

ਭੁਭੀਖਨ-੪੮੫.

ਭਰਬਰੀ-੨੦੦, ੨੦੧, ੨੦੨, ੨੦੫, ੨੭੯,
੩੦੦, ੩੦੩, ੩੦੪, ੩੦੫, ੩੦੬, ੩੦੭,
੩੦੮, ੩੦੯, ੩੧੦, ੩੮੫, ੩੮੮, ੩੯੦,
੪੦੫, ੪੦੬, ੪੦੭, ੪੦੮, ੪੦੯.

ਮਹਾਦੇਵ-੪੨, ੧੬੦, ੩੯੦.

ਮਹੇਸ਼-੧੬੦, ੨੭੪.

ਮੱਕਾ-੪੪੯, ੪੫੧, ੪੫੩, ੪੫੮, ੪੬੧.

ਮਹਿੰਦਰ ਨਾਥ-੩੮੫, ੪੭੯, ੪੧੦, ੪੧੧,
੪੧੨, ੪੧੩.

ਮਥਰਾ-੩੬੦, ੩੬੮, ੪੫੬.

ਮਰਦਾਨਾ-੭੩, ੧੦੪, ੧੦੭, ੧੦੮, ੧੦੯,
੧੧੦, ੧੧੧, ੧੧੨, ੧੧੬, ੧੧੭, ੨੦੩,
੨੦੫, ੨੦੬, ੨੦੭, ੨੦੮, ੨੦੯, ੨੧੦,
੨੧੧, ੨੨੬, ੨੨੭, ੨੨੮, ੨੨੯, ੨੩੦,
੨੩੧, ੨੩੨, ੨੮੭, ੨੮੮, ੨੮੯, ੨੯੦,
੨੯੪, ੨੯੫, ੨੯੬, ੩੨੩, ੩੨੬, ੩੨੭,
੩੨੮, ੩੨੯, ੩੩੦, ੩੫੬, ੩੫੭, ੩੫੮,

੩੫੯, ੩੬੦, ੪੨੦, ੪੨੨, ੪੩੦, ੪੩੧,
੪੩੨, ੪੩੩, ੪੬੩, ੪੬੫, ੪੬੬, ੪੬੮,
੪੬੯, ੪੭੦, ੪੭੧, ੫੧੨, ੫੧੩,
੫੧੪, ੫੧੫.

ਮਹਾ ਭਾਗਵਤ-੩੬੫, ੩੬੬.

ਮਾਝੇ ਦੀ ਧਰਤੀ-੪੮੮, ੫੧੫.

ਮਾਣਾ ਗੁਪਾਲਾ-੪੮੮.

ਮਿਥਲਾ ਨਗਰੀ-੧.

ਮਿਤ੍ਰਸੈਨ-੨੪੫, ੨੫੧.

ਮੁਸਤਵਾਬਾਦ-੫੧੧.

ਮੁਲਤਾਨ-੪੧੯, ੪੨੩, ੪੨੬, ੪੩੦, ੪੩੩,
੪੩੮, ੪੪੩, ੪੪੬, ੪੪੯.

ਮੂਲਾ ਚੋਟਾ (ਮੂਲੇ ਧੀ ਚੋਟੀ)-੨੯, ੭੩, ੭੪.

ਰਵਿਦਾਸ-੭੩, ੧੩੮, ੧੯੦, ੨੫੨, ੪੩੬.

ਰਾਏ ਭੋਇ-੨੩, ੨੪, ੨੫, ੨੬, ੨੭, ੨੮, ੨੯,
੫੨, ੫੫, ੬੩, ੭੩, ੪੭੦, ੪੮੨.

ਰਾਜਪੁਤਾਨਾ-੩੪੫.

ਰਾਮ ਚੰਦ-੨੦੪, ੨੦੫.

ਰਾਮੇਸ਼ਵਰ-੨੧੧, ੨੧੩, ੨੧੪, ੨੨੧.

ਰਾਵੀ-੪੪੩, ੪੮੮, ੫੧੬.

ਰਿਸ਼ਾਵੇਦ-੪੫੩.

ਰੋਹਿਵਾਲ-੫੧੧.

ਲਖਮੀ ਦਾਸ-੭੩.

ਲਭਮਨ-੨੦੪, ੨੦੫.

ਲਾਹੌਰ-੧੧੮.

ਲੰਕਾ-੨੦੫, ੨੧੧.

ਵਟਾਲਾ-੨੯.

ੋਈ ਨਦੀ-੮੫.

20 2000 2000
20 2000 2000
20 2000 2000
20 2000 2000
20 2000 2000
20 2000 2000

WWW.SOURCEBOOKS.COM

DONATED TO
Gurudwara Sahib, Buena Park
IN MEMORY OF
Harcham Singh Atwal
Amar-Kaur Atwal
Mehnga Singh Mann
Bhagwant Kaur Mann

SWARBOODS.COM

DONATED TO
Gurudwara Sahib, Buena Park
IN MEMORY OF
Harcham Singh Atwal
Amar Kaur Atwal
Mehnga Singh Mann
Bhagwant Kaur Mann

BIR+BOOKS.COM

